Biblioteka Muzeum im. Ossolińskich
we Lwowie.
Sz. 29 N. 1

Digitization of the scientific library of the

State Museum of Natural History of NAS

Plinius Secundus Gajus Caecilius Historia mundi libri triginta septem / G. Plinius Secundus. – Lugduni: Ex officina Godefridi et Marcelli Beringorum Fratum, 1548. – [32] p., 976 columns, [164 p.]. (Latin).

Download a copy of the book from the site:

https://libsmnh.com.ua

Permanent link to the book page:

https://libsmnh.com.ua/books/plinius_secundus_gajus_caecilius/historia_mundi_libri_triginta_septem/

N:

C. PLINII SECVNDI HISTORIAE MVNDI LIBRI TRIGINTA SEPTEM,

C -4443.

Fabrisij Celleni

Post omnes omnium editiones cum uetustißimis aliquot, ijsq́ manu scriptis exemplaribus diligentißimè collati. Quà quidem in re ea & fide usi sumus & religione, ut neq; quippiam, quod è re studiosorum fore iudicabamus, uisum fuerit prætermittere, neq; ex ueteri receptaq́ scriptura uel apicem immutare. Mediam itaq; rationem, eamq́ tutißimam secuti, lectionum uarietates, quæ aut cæteris præstare, aut certè ex æquo cum illis certare uidebantur, consueta lectione incolumi, ad marginem curauimus adijciendas.

Annexæ sunt præterea in calce operis Castigationes Sigismundi Gelenij.

Has sequitur Index longe quàm locupletißimus.

7628

LVGDVNI,
EX OFFICINA GODEFRIDI
ET MARCELLI BERINGORVM FRATRVM,
M. D. XLVIII.

241

C. PLINIVS CAECILIVS MARCO SVO S.

*

PERGRATVM est mihi quòd tam diligenter libros auunculi mei lectitas, ut habere omnes uelis, quæras q3 qui sint. Fungar indicis partibus, atque etiam quo sint ordine scripti, notum tibi faciam. Est enim hæc quoque studiosis non iniucunda cognitio. De iaculatione equestri unus. Hunc cum præfectus alæ militaret, pari ingenio curaq3 composuit. De uita Q. Pomponij Secundi duo, à quo singulariter amatus, hoc memoriæ amici quasi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ uiginti, quibus omnia quæ cum Germanis gessimus bella collegit. Inchoauit cum in Germania militaret, somnio monitus. Adstitit enim ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissime uictor ibi periit. Commendabat memoriam suam, orabatq3 ut se ab iniuria obliuionis assereret. Studiosi tres, in sex uolumina propter amplitudinem diuisi, quibus oratorem ab incunabulis instituit & perficit. Dubij sermonis octo scripsit sub Nerone nouissimis annis, cum omne studiorum genus paulo liberius & erectius, periculosum seruitus fecisset. A fine Aufidij Bassi XXXI. Naturæ historiarum XXXVII. opus diffusum, eruditum, nec minus uarium quàm ipsa natura. Miraris quòd tot uolumina, multaq3 in ijs tam scrupulosa, homo occupatus absoluerit? Magis miraberis, si scieris illum aliquandiu causas actitasse, decessisse anno VI. & L. medium tempus distentum impeditumq3, quà officijs maximis, quà amicitia principum egisse. Sed erat acre ingenium, incredibile studium, summa uigilantia. Lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, nõ auspicandi causa, sed studendi statim à nocte multa: hyeme uero ab hora septima, uel cum tardissime, octaua, sæpe sexta. Erat sanè somni parcissimi, nonnunquam etiam inter ipsa studia instantis, & deserentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum Imperatorem: nam ille quoq3 noctibus utebatur: inde ad delegatum sibi officium. Reuersus domum, quod reliquum temporis, studijs reddebat. Post cibum sæpe, quem interdiu leuem & facilem ueterum more sumebat, æstate, si quid ocij, iacebat in sole, liber legebatur, adnotabat excerpebatq3. Nihil enim unquam legit, quod non excerperet. Dicere etiam solebat, nullum esse librum tam malum, ut non aliqua ex parte prodesset. Post solem plerunque frigida lauabatur. Deinde gustabat, dormiebatq3 minimum. Mox quasi alio die studebat in cœnæ tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem cursim. Memini quendam ex amicis, cum lector quædam pronunciasset perperam, reuocasse, & repeti coëgisse. Huic auunculum meũ dixisse: intellexeras nempe. quid ille annuisset. Cur ergo reuocabas? decem amplius uersus hac tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis. Surgebat æstate à cœna luce, hyeme intra primam noctis, sed tanquam aliqua lege cogente. Hæc inter medios labores, urbisq3 fremitum. In secessu solum balinei tempus studijs eximebatur. Cum dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum distringitur tergiturq3, audiebat aliquid, aut dictabat. In itinere quasi solutus cæteris curis, huic uni uacabat. Adlatus notarius cum libro & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebantur, ut ne cæli quidem asperitas ullum studijs tempus eriperet. Qua ex causa Romæ quoq3 sella uehebatur. Repeto me correptum ab eo, cum ambularem: Poteras, inquit, has horas non perdere. Perire enim omne tempus arbitrabatur, quod studijs non impartiretur. Hac intentione tot ista uolumina peregit, electorumq3 commentarios CLX. mihi reliquit, opisthographos quidem, & minutissime scriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse, potuisse se cum procuraret in Hispania, uendere hos commentarios Largio Licinio CCCC. milibus nummum, & tunc aliquanto pauciores erant. Nónne uidetur

uidetur tibi recordanti quantum legerit, quantum ſcripſerit, nec in officijs ullis, nec in amicitia principum fuiſſe? Rurſus cum audis quid ſtudijs laboris impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis, nec legiſſe? Quid eſt enim quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc inſtantia non poſſit efficere? Itaque ſoleo ridere cum me quidam ſtudioſum uocant, qui ſi comparer illi, ſum deſidioſiſſimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorum officia diſtringunt? Quis exiſtis, qui tota uita literis aſſident, collatus illi, non quaſi ſomno & inertiæ deditus eruբeſcat? Extendi epiſtolam, quãuis hoc ſolum quod requirebas ſcribere deſtinaſſem, quos ſcilicet libros reliquiſſet. Confido tamen hæc quoque tibi non minus grata, quàm ipſos libros futura, quæ te non tantum ad legendos eos, uerumetiam ad ſimile aliquid elaborandum poſſunt æmulationis ſtimulis excitare. Uale.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

PETIS *ut tibi auunculi mei exitum ſcribam, quo uerius tradere poſteris poſsis. Gratias ago. Nam uideo morti eius, ſi celebretur à te, immortalẽ gloriam eſſe propoſitam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, memorabili caſu quaſi ſemper uicturus occiderit, quamuis ipſe plurima ſcripſerit, plura tamen perpetuitati eius ſcriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum eſt, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda: beatiſſimos uero, quibus utrũque. Horum in numero auunculus meus & ſuis libris & tuis erit. Quo libentius ſuſcipio, depoſco etiã quod iniungis. Erat Miſeni, claſſemq́ imperio præſens regebat. Calend. Nouembris hora ferè ſeptima, mater mea indicat ei apparere nubem inuſitata & magnitudine, & ſpecie. Surgit ille, ut è ſole ſolebat, frigida guſtata: iacens enim ſtudebat. Poposcit ſoleas, aſcendit locum, ex quo maxime miraculum illud conſpici poterat. Nubes, incertum procul intuentibus ex quo monte, Veſuuium fuiſſe poſtea cognitum eſt, oriebatur: cuius ſimilitudinem & formam non alia magis arbor, quàm pinus expreſſerit. Nam longiſſimo uelut trunco efflata in altum, quibuſdam ramis diffundebatur. Credo quia recenti ſpiritu euecta, dein ſeneſcente eo deſtituta, aut etiam pondere ſuo uicta, in latitudinem uaneſcebat, candida interdum, interdum ſordida & maculoſa, prout terram cineré́mue ſuſtulerat. Magnũ id propiusq́ noſcendum, ut eruditiſſimo uiro, uiſum eſt. Iubet liburnicam aptari, mihi ſi uenire unà uellem facit copiam. Reſpondi, ſtudere me malle: & fortè ipſe quod ſcriberem dederat. Egrediebatur domo, accepit codicillos Retinæ claſsiarij imminente periculo exterriti: nam uilla ea ſubiacebat, nec ulla niſi nauibus fuga, ut ſe tanto diſcrimini eriperet orabat. Uertit ille conſilium, & quod ſtudioſo animo inchoauerat, obit maximo. Deducit quadriremes, aſcendit ipſe, non Retinæ modo, ſed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxilium: properat illuc unde alij territi fugiunt, rectumq́ curſum, rectaq́ gubernacula in periculum tenet, adeo ſolutus metu, ut omnes illius mali motus, omnes figuras, ut deprahẽderat oculis, dictaret enotaretq́. Iam nauibus cinis inciderat: quo propius accederet calidior & denſior: iam pumices etiam, nigriq́ & ambuſti & fracti igne lapides: iam uadum ſubitum, ruinaq́ montis littora obſtantia. Cunctatus paulum, an retro flecteret, mox gubernatori ut faceret monenti: Fortes, inquit, fortuna iuuat: Pomponianum pete. Stabijs erat: perueneratq́ ſinu medio. Nam ſenſim circũactis curuatisq́ littoribus mare infunditur. Ibi quanquam nondum periculo appropinquante, conſpicuo tamen, & cum creſceret proximo, ſarcinas contulerat in naues, certus fugæ, ſi contrarius uentus reſediſſet. Quò tunc auunculus meus ſecundiſſimo inuectus, complectitur trepidantem, conſolatur, hortatur: utq́ timorem eius ſua ſecuritate leniret, deferri ſe in balineum iubet: lotus accubat, cœnat, atque hilaris, aut (quod*

ipſe feci. & profiteor mirari me T. Liuium, autorem celeberrimum, in hiſtoriarum ſuarum, quas repetit ab origine Vrbis, quoda uolumine ſic orſum: Iam ſibi ſatis gloriæ quæſitum, & potuiſſe ſe deſinere, ni animus inquies paſceretur opere. Profecto enim populi gentium uictoris, & Romani nominis gloriæ, nō ſuæ compoſuiſſe illa decuit. Maius meritū eſſet, operis amore, nā animi cauſa perſeueraſſe: & hoc populo Romano præſtitiſſe, non ſibi. Viginti milia rerum dignarum cura, (quoniam ut ait Domitius Piſo, theſauros oportet eſſe, non libros) ex lectione uoluminum circiter duûm milium, quorum pauca admodum ſtudioſi attingunt propter ſecretum materiæ, ex exquiſitis autoribus centū, incluſimus triginta ſex uoluminibus, adiectis rebus plurimis, quas aut ignorauerāt priores, aut poſtea inuenerat uita. Nec dubitamus multa eſſe quæ & nos præterierint. Homines enim ſumus, & occupati officijs: ſucciſiuisq; temporibus iſta curamus, id eſt, nocturnis, ne quid ueſtris putetis ceſſatum horis. Dies uobis impendimus. Cum ſomno ualetudinem computamus: uel hoc ſolo præmio contenti, quòd dum iſta (ut ait M. Varro) muſinamur, pluribus horis uiuimus. Profecto enim uita uigilia eſt. Quibus de cauſis atq; difficultatibus nihil auſo promittere, hoc ipſum tu præſtas quod ad te ſcribimus. Nec fiducia operis hæc eſt, ſed indicatura. Multa ualde pretioſa ideo uidentur, quia ſunt templis dicata. Nos quidem omnes, patrē, te fratremq; diximus opere iuſto, temporum noſtrorū hiſtoriā orſi à fine Aufidij Baſſi. Vbi ſit ea quæres. iam pridem per acta ſancitur. Et alioquin ſtatutū erat hæredi mandare, ne quid ambitioni dediſſe uita indicaretur. Proinde occupantibus locū faueo & poſteris, quos ſcio nobiſcum decertaturos, ſicut ipſi fecimus cum prioribus. Argumentum huius ſtomachi mei habebis, quod in his uoluminibus autorum nomina prætexui. Eſt enim benignum (ut arbitror) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris, non ut plerique ex ijs quos attigi fecerunt. Scito enim conferentem me autores, deprehendiſſe à iuratiſſimis & proximis ueteres tranſcriptos ad uerbum, neque nominatos, non illa Virgiliana uirtute ut certarent, non Ciceroniana ſimplicitate, qui in libris de Republica, Platonis ſe comitem profitetur: in conſolatione filiæ, Crantorem, inquit, ſequor: item Panætium de officijs, Quæ uolumina eius ediſcenda, non modo in manibus habenda quotidie, noſti. Obnoxij profecto animi, & infelicis ingenij eſt, deprehendi in furto malle quàm mutuum reddere, cū præſertim ſors ſiat ex uſura. Inſcriptionis apud Græcos mira felicitas, κρίσιν inſcripſere, quod uolebant intelligi fauum. Alij κέρας ἀμαλθείας, ut uel lactis gallinacei ſperare poſſis in uolumine hauſtum. Iam Ia, Muſæ, πάνδεκτας, ἐγχειρίδιον, λαμπάδα, πινακίδιον, inſcriptiones propter quas uadimonium deſeri poſſit. At cum intraueris, dij deæq;, quàm nihil in medio inuenies. Noſtri craſſiores, Antiquitatum, Exemplorum, Artiumq; quàm facetiſſimi. Lucubrationem puto, qui Antias ciuis erat & uocabatur, Valerius primus aſſerit: Varro in ſatyris ſuis Seſculixem & Flexibulas. Apud Græcos deſijt nugari Diodorus, & βιβλιοθήκης hiſtoriam ſuam inſcripſit. Apion quidem grammaticus, hic quem Tiberius Cæſar cymbalum mundi uocabat, quum publicæ famæ tympanum potius uideri poſſet, immortalitate donari à ſe ſcripſit, ad quos aliqua componebat. Me uero non pœnitet nullum feſtiuiorem excogitaſſe titulum. Et ne in totum uidear Græcos inſectari, ex illis nos uelim intelligi pingendi fingendiq; conditoribus, quos in libellis his inuenies, abſoluta opera, & illa quoq; quæ mirando non ſatiamur, pendenti titulo inſcripſiſſe: Vt, Appelles faciebat, aut Polycletus: tanquam inchoata ſemper arte & imperfecta, ut contra iudiciorum uarietates ſupereſſet artifici regreſſus ad ueniam, uelut emendaturo quicquid deſideretur, ſi non eſſet interceptus. Quare plenum uerecundiæ illud eſt, quòd omnia opera tanquam nouiſſima inſcripſere, & tanquam ſingulis fato adempti. Tria non amplius, ut opinor, abſolutè quæ traduntur inſcripta, ille fecit, quæ ſuis locis reddam: quo apparuit, ſummam artis ſecuritatem autori placuiſſe, & ob id magna inuidia fuere omnia ea. Ego planè meis adijci poſſe multa confiteor: nec ijs ſolis, ſed & omnibus quæ edidi: ut obiter caueam iſtos Homeromaſtigas. Ita enim uerius dixerim, quoniam audio & Stoicos, & dialecticos, Epicureos quoque (nam de grammaticis ſemper expectaui) parturire aduerſus libellos, quos de grammatica edidi, & ſubinde abortus facere iam decem annis, cum etiam celerius elephanti pariant: Ceu uero neſciam aduerſus Theophraſtum, hominem in eloquentia tantum, ut nomen diuinum inde inuenerit, ſcripſiſſe etiam fœminam, & prouerbium inde natum, ſuſpendio arborem eligendi. Non queo mihi temperare, quo minus ad hoc pertinentia ipſa Cenſorij Catonis uerba ponam, ut inde appareat, etiam Catoni de militari diſciplina commentanti, qui ſub Africano, imò uero & ſub Annibale didiciſſet militare, & ne Africanum quidem ferre potuiſſet, qui imperator triumphum reportaſſet, paratos fuiſſe iſtos qui obtrectatione alienæ ſcientiæ famam ſibi aucupantur. Quid enim ait in eo uolumine? Scio ego quæ ſcripta ſunt, ſi palàm proferantur, multos fore qui uitilitigent, ſed ij potiſſimum, qui ueræ laudis expertes ſunt. Eorum ego orationes ſino præterfluere. Nec Plancus illepide, cum diceretur Aſinius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipſo aut liberis poſt mortem Planci ederentur, ne reſpondere poſſet: Cum mortuis non niſi laruas luctari. Quo dicto ſic repercuſſit illas, ut apud eruditos nihil impudentius iudicetur. Ergo ſecuri etiam contra uitilitigatores, quos Cato elegantèr exuitijs & litigatoribus compoſuit: quid enim illi aliud quàm litigant, aut litem quærunt? exequemur reliqua propoſiti. Quia occupationibus tuis publico bono parcendum erat, quid ſingulis contineatur libris huic epiſtolæ ſubiunxi: ſummaque cura, ne perlegendos eos haberes, operam dedi. Tu per hoc & alijs præſtabis ne perlegant: ſed ut quiſq; deſiderauerit aliquid, id tantum quærat, & ſciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in literis Valerius Soranus in libris quos ἐπιστολικὰς inſcripſit. Vale.

C. PLINII SECVNDI
HISTORIARVM MVNDI ELENCHOS
LIBRORVM OMNIVM TRIGINTASEPTEM
LIBER VNVS QVI PRIMVS.

Summatim hæc in ſunt libris ſingulis.

PRimo, præfatio operis ad Titum Veſpaſianum Cæſarem. Item autorum nomina, ex quibus deſumpſit ea quæ perſequitur libris ſex & triginta, capita rerum ſingularum attingens. Libros
Secũdo de mũdo, & elemẽtis, & ſideribus. Mũdum
Tertio primus & ſecundus Europæ ſinus. Hactenus
Quarto tertius Europæ ſinus. Tertius
Quinto deſcribitur Africa. Africam
Sexto Aſiæ deſcriptio continetur. Pontus
Septimo de homine, & rebus ab homine inuentis. Mundus
Octauo terreſtrium animalium genera. Ad reliqua
Nono aquatilia. Animalium
Decimo uolucrum genera. Sequitur
Vndecimo inſecta animalia. Reſtant
Duodecimo plantæ odoratorum. Animalium
Decimotertio plãtæ arborũ peregrinarum. Hactenus
Decimoquarto plantæ uitium. Externæ
Decimoquinto plantæ arborum frugiferarum. Oleam
Decimoſexto plantæ arborum ſylueſtrium. Pomiferas
Decimoſeptimo plantæ ſatiuarum. Natura
Decimooctauo natura frugum & cerealium, ac ſtudia agricolatoris. Sequitur
Decimonono linum, ſpartum & hortenſia, Siderum
Vigeſimo quæ cibis & medicinæ in plantis ſatiuis conueniant. Maximum
Vigeſimoprimo flores & coronamenta. In hortis
Vigeſimoſecundo coronæ & medicinæ ex herbis. Compleſſe
Vigeſimotertio medicinæ ex uino & arboribus urbanis. Peracta
Vigeſimoquarto medicinæ ex arboribus ſylueſtribus. Ne ſyluæ
Vigeſimoquinto medicinæ herbarum ſponte naſcentium. Ipſa quæ
Vigeſimoſexto noui morbi, & medicinæ quarũdam herbarum per morbos. Senſit
Vigeſimoſeptimo herbæ aliæ quædam & medicinæ. Creſcit
Vigeſimooctauo medicinæ ex homine & animalibus magnis. Dictæ erant
Vigeſimonono de medicinæ autoribus, & medicinæ ex reliquis animalibus. Natura
Trigeſimo magia, & medicinæ quædam per membra. Magicas
Trigeſimoprimo medicinæ ex aquatilibus. Aquatiliũ
Trigeſimoſecundo reliqua ex aquatilibus. Ventum
Trigeſimotertio metalla auri & argenti. Metalla
Trigeſimoquarto metalla æris & plumbi, & artifices ærarij. Proxime
Trigeſimoquinto pictura, coloreſque & pictores. Metallorum
Trigeſimoſexto marmora & lapides. Lapidum
Trigeſimoſeptimo gemmæ. Vt nihil

LIbro ſecundo continetur de mundo, & cæleſtibus, & terreſtribus, & aëreis.

An finitus ſit mundus & an unus cap. I
De forma eius cap. II
De motu eius cap. III
Cur mundus dicatur cap. IIII
De quatuor elementis cap. V
De ſeptem planetis cap. VI
De deo cap. VII
De natura ſiderum errantium, & eorum ambitu cap. VIII
De natura lunæ cap. IX
De defectu ſolis & lunæ, & de nocte cap. X
De ſiderum magnitudine cap. XI
Quæ quis inuenerit in obſeruatione cæleſti cap. XII
De defectibus cap. XIII
De lunæ motu cap. XIIII
Errantium motus & luminũ Canonica cap. XV
Quæ eadẽ aliâs altiora, aliâs inferiora uideantur cap. XVI
Catholica ſiderum errantium cap. XVII
Quæ ratio colores eorum mutet cap. XVIII
Solis motus, & dierum inæqualitatis ratio cap. XIX
Quare Ioui fulmina aſſignentur cap. XX
Interualla ſiderum cap. XXI
De ſiderum muſica cap. XXII
De mundi geometria cap. XXIII
De repentinis ſideribus cap. XXIIII
De cometis & cœleſtibus prodigijs, natura & ſitu, & generibus eorum cap. XXV
Hipparchea de ſideribus, per exẽpla hiſtorica, faces, lampades, trabes, bolides, & chaſma cæli XXVI
De cæli coloribus cap. XXVII
De flamma cæli cap. XXVIII
De coronis cæleſtibus cap. XXIX
De circulis repentinis cap. XXX
Plures ſoles cap. XXXI
Plures lunæ cap. XXXII
Dierum lux nocte cap. XXXIII
Clypei ardentes cap. XXXIIII
Oſtentum cœli cap. XXXV
De diſcurſu ſtellarum cap. XXXVI

De ſtellis

De ſtellis caſtoribus cap. XXXVII
De aëre cap. XXXVIII
De ſtatis tempeſtatibus cap. XXXIX
De ui canicule cap. XL
Sidera in alijs ſignorum partibus & tẽporibus alias influere cap. XLI
Imbrium, uentorum, & nubium cauſæ cap. XLII
De tonitruis & fulguribus cap. XLIII
Qua ratione echo reddatur cap. XLIIII
De uentis iterum cap. XLV
Naturæ & obſeruationes uentorum cap. XLVI
Ventorum genera cap. XLVII
De repentinis flatibus cap. XLVIII
Alia prodigioſa genera tempeſtatum cap. XLIX
Quibus in terris fulmina non cadant cap. L
Fulgurum genera & miracula cap. LI
De obſeruationibus cap. LII
De fulminibus euocandis cap. LIII
Catholica fulgurum cap. LIIII
Quæ non feriantur fulmine cap. LV
De prodigioſis pluuijs, lacte, ſanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis cap. LVI
De crepitu armorum & tubarum de cœlo audito cap. LVII
De lapidibus è cœlo cadentibus cap. LVIII
De arcu cœleſti cap. LIX
De grandine, niue, pruina, nebula, rore cap. LX
De nubium imaginibus cap. LXI
De proprietatibus cœli in locis cap LXII
De natura terræ cap. LXIII
De forma terræ cap. LXIIII
De antipodibus & aquæ rotunditate cap. LXV
Quomodo aqua ſit terræ innexa cap. LXVI
De nauigatione maris & fluminum cap. LXVII
Quæ portio terræ habitetur cap. LXVIII
Mediam eſſe mundi terram cap. LXIX
De ſiderum ortus inæqualitate, & de eclipſi, & ubi & quare cap. LXX
Quæ ratio diurnæ lucis in terris cap. LXXI
Gnomonica de eadẽ re, & horologio primo LXXII
Vbi & quando nullæ umbræ cap. LXXIII
Vbi bis anno umbræ, & ubi in cõtrariũ LXXIIII
Vbi longiſſimus dies, & ubi breuiſſ. cap. LXXV
Item de horologio cap. LXXVI
Quomodo dies obſeruentur cap. LXXVII
Differentiæ gentium ratio cap. LXXVIII
De motu terræ cap. LXXIX
De terræ hiatibus cap. LXXX
Signa motus futuri cap. LXXXI
Auxilia contra motus futuros cap. LXXXII
Portenta terrarum ſemel uiſa cap. LXXXIII
Miracula terræ motus cap. LXXXIIII
Quibus locis maria receſſerint cap. LXXXV
Ratio inſularum enaſcentium cap. LXXXVI
Quæ & quibus tẽporib. enatæ ſunt cap. LXXXVII
Quas terras interruperint maria cap. LXXXVIII
Quæ inſidæ continenti adiunctæ cap. LXXXIX
Quæ terræ in totum mari permutatæ cap. XC.
Quæ terræ ipſæ ſe ſorbuerunt cap. XCI.
Quæ urbes hauſtæ ſunt à mari cap. XCII
De miraculis terrarum cap. XCIII
De terris ſemper trementibus cap. XCIIII
De inſulis ſemper fluctuantibus cap. XCV
Quibus in terris non pluat, & aceruata terrarum miracula, & cæterorum elementorum cap. XCVI
Qua ratione æſtus maris accedant & recedant, & ubi æſtus extra rationem cap. XCVII
Miracula maris cap. XCVIII
Poteſtas lunæ terrena & marina cap. XCIX
Poteſtas ſolis, & quare ſalſum mare cap. C
Item de natura lunæ cap. CI
Vbi altiſſimum mare cap. CII
Miracula aquarum, fontium & fluminũ cap. CIII
Ignium & aquarum iuncta miracula, & de maltha cap. CIIII
De naphtha cap. CV
De ſemper ardentibus locis cap. CVI
Ignium per ſe miracula cap. CVII
Terræ uniuerſæ mẽſura, lõgitudo & latitudo CVIII
Harmonica mundi ratio cap. CIX
Sũma rerũ, & hiſtoriæ, & obſeruationes CCCCXVII

Ex autoribus.

M. Varrone, Sulpitio Gallo, Tiberio Cæſare imperatore, Q. Tuberone, Tullio Tirone, L. Piſone, T. Liuio, Cor. Nepote, Statio Seboſo, Cælio Antipatro, Fabiano, Antiate, Mutiano, Cecina, qui de Hetruſca diſciplina ſcripſit, Tarquitio, L. Aquila, qui item: Sergio Plauto.

Externis.

Hipparcho, Timarcho, Soſigene, Petoſiri, Necepſo, Pythagoricis Poſidonio, Caſimandro, Epigene Gnomonico, Euclide, Cerano Philoſopho, Eudoxo, Democrito, Critodemo, Traſillo, Serapione, Dicæarcho. Archimede, Oneſicrito, Eratoſthene, Pythea, Herodoto, Ariſtotele, Cteſia, Artemidoro Epheſio, Iſidoro Characeno, Theopompo.

Libro III. continẽtur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, mõtes, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt.

De Europa cap. I
Bæticæ longitudo & latitudo cap. II
Hiſpania citerior cap. III
Narbonenſis prouincia cap. IIII
Italia, Tiberis, Roma, Campania cap. V
De Corſica cap. VI
De Sardinia cap. VII
De Sicilia cap. VIII
De Lipara cap. IX
De Locris Italiæ fronte cap. X
Secundus Europæ ſinus cap. XI
Regio Italiæ quarta cap. XII
Quinta regio cap. XIII

Sexta

Sexta regio cap. XIIII
Octaua regio cap. XV
De Pado flumine cap. XVI
De Italia traſpadana, regio XI. cap. XVII
Venetia decima regio cap. XVIII
De Iſtria cap. XIX
De alpibus & gentibus alpinis cap. XX
Illiricum cap. XXI
Liburnia cap. XXII
Macedonia cap. XXIII
Norici cap. XXIIII
Pannonia, Dalmatia cap. XXV
Mœſia cap. XXVI

Inſularum Ionij & Adriatici ſumma. Oppida gentes XXVI. Sũma flumina clara. Summi mõtes præclari. Summæ inſulæ. Summa ea quæ intercidere oppida & gentes. Summa res, & hiſtoriæ & obſeruationes CCCXXVI.

Ex autoribus.

Turannio Graccula, Cor. Nepote, T. Liuio, Catone Cenſorio, M. Agrippa, M. Varrone, Diuo Auguſto, Varrone Attacino, Antiate, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Curione patre, Cælio, Aruntio, Seboſo, Licinio Mutiano, Fabricio Thuſco, L. Atteio Capitone, Verrio Flacco, L. Piſone, C. Aeliano, Valeriano.

Externis.

Artemidoro, Alexandro polyhiſtore, Thucydide, Theophraſto, Iſidoro, Theopompo Metrodoro Scepſio, Callicrate, Xenophonte Lampſaceno, Diodoro Syracuſano, Nymphodoro, Calliphane, Timagene.

Libro IIII. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, montes, portus, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt.

Epirus cap. I
Aetolia cap. II
Locri cap. III
Peloponneſus cap. IIII
Achaia cap. V
Arcadia cap. VI
Græcia & Attica cap. VII
Theſſalia cap. VIII
Magneſia IX
Macedonia X
Thracia cap. XI
Inſulæ inter eas terras, inter quas Creta, Euboea, Cyclades, Sporades, Helleſponti, Ponti, Mæotidis, Daciæ, Sarmatiæ, Scythiæ cap. XII
Inſulæ Ponti cap. XIII
Germaniæ cap. XIIII
Inſulæ in Gallico oceano cap. XV
Britannia, & Hibernia cap. XVI
Gallia cap. XVII
Lugdunenſis Gallia cap. XVIII
Aquitania cap. XIX
Citerior Hiſpania cap. XX
Luſitania cap. XXI
Inſulæ in Oceano cap. XXII
Vniuerſæ Europæ menſura cap. XXIII

Summa oppida & gentes. Summa flumina clara. Summa montium clara. Summa inſulæ quæ intercidere, oppida & gentes.

Summa res hiſtoriæ & obſeruationes.

Ex autoribus.

M. Varrone, Catone cenſorio, M. Agrippa, diuo Auguſto, Varrone Attacino. Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Pomponio Mela, Licinio Mutiano, Fabricio Thuſco, Atteio Capitone, Atteio Philologo.

Externis.

Polybio, Hecatæo, Hellanico, Damaſte, Eudoxo, Dicæarcho, Timoſthene, Ephoro, Cratete grammatico, Serapione Antiochenſe, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Eumacho Siculo muſico, Alexandro polyhiſtore, Thucydide, Doſiade, Anaximandro, Philiſtide Mallote, Dionyſio, Ariſtide, Callidemo, Menæchmo, Aedoſthene, Anticlide, Heraclide, Philemone, Menephonte, Pythea, Iſidoro, Philonide, Xenagora, Aſtynomo, Staphylo, Ariſtocrito, Metrodoro, Cleobulo, Poſidonio.

Libro V. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, menſuræ populi qui ſunt aut fuerunt.

De Mauritania cap. I
Tingitana prouincia cap. II
Numidia cap. III
Africa cap. IIII
Cyrene cap. V
Libia Mareotis cap. VI
Inſulæ circa Africã, & ex aduerſo Africæ cap. VII
Aethiopes cap. VIII
De Aſia cap. IX
Alexandria cap. X
Arabia cap. XI
Syria, Paleſtina, Phœnice cap. XII
Idumæa, Syria, Paleſtina, Samaria, Aſcalo, Azotus, Cæſarea cap. XIII
Iudæa, Gallilæa, Hierico, Emmaus, Lydda, Ioppe cap. XIIII
Iordanis cap XV
Aſphaltites cap. XVI
Gens Eſſenorum cap. XVII
Decapolis cap. XVIII
Tyrus & Sydon cap. XIX
Mons Libanus cap. XX
Syria Antiochena cap. XXI
Caſius mons cap. XXII
Cœle Syria cap. XXIII
Euphrates cap. XXIIII
Palmira cap. XXV
Hierapolis cap. XXVI
Cilicia, & adiunctæ gentes, Pamphylia, Iſauria,

Homonadum, Pisidia, Lycaonia, Taurus mons,
Lycia cap. XXVII
Ninus fluuius cap. XXVIII
Laodicea, Apamia, Ionia, Ephesus cap. XXIX
Aeolis, Troas, Pergamus cap. XXX
Insulæ ante Asiam, Pamphylium mare, Rhodus, Samus, Chius cap. XXXI
Hellespontus, Mysia, Phrygia, Galatia, Nicea, Bithynia, Bosphorus cap. XXXII
Summa oppida & gentes, summa flumina clara, summa mõtiu clara, sũma insulæ CXVIII. summa quæ intercidere oppida, sũma res historiæ & obseruationes.

Ex autoribus.

Agrippa, Suetonio Paulino, Varrone Attacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela, Domitio Corbulone, Licinio Mutiano, Cl. Cæsare, Aruntio, Liuio filio, Seboso Actis triumphorum.

Externis.

Iuba rege, Hecatæo, Hellanico, Damaste, Dicæarcho, Bione, Timosthene, Philonide, Xenagora, Astynomo, Staphylo, Aristotele, Dionysio, Aristocrito, Ephoro, Eratosthene, Hipparcho, Panætio, Serapione Antiocheno, Callimacho, Agathocle, Polybio, Timæo mathematico, Herodoto, Myrsilo, Alexandro polyhistore, Metrodoro, Posidonio, qui periplum aut perihegesim: Sotade, Periandro, Aristarcho Sicyonio, Eudoxo, Antigene, Callicrate, Xenophõte Lampsaceno, Diodoro Syracusano, Hannone, Himilcone, Nymphodoro, Calliphone, Artemidoro, Megasthene, Isidoro, Cleobulo, Aristocreonte.

LIbro VI. continentur situs, gentes, maria, oppida, portus, flumina, mensuræ, populi qui sunt aut fuerunt.

Pontus Euxinus antea Axenos cap. I
Gens Paphlagonum & Cappadocum cap. II
Cappadocia cap. III
Themiscyræ regionis gentes cap. IIII
Regio Colchica, Achæi, & cæteri eodem tractu cap. V
Bosphorus Cimmericus, Mæotis cap. VI
Gentes circa Mæotin cap. VII
Armeniæ duæ cap. VIII
Armenia maior cap. IX
Albania, Iberia cap. X
Portæ Caucasiæ cap. XI
Insulæ in Ponto cap. XII
Gentes in Scythico Oceano cap. XIII
Media, Caspiæ portæ cap. XIIII
Gentes circa Hyrcanum mare cap. XV
Item aliæ gentes cap. XVI
Scytharum gentes cap. XVII
Fluuius Ganges cap. XVIII
Gentes Indiæ cap. XIX
Indus fluuius cap. XX
Arij & iunctæ gentes cap. XXI
Taprobane insula cap. XXII
Capissene, Carmania cap. XXIII
Sinus Persicus, & Arabicus cap. XXIIII
Cascandrus insula, Parthorum regna cap. XXV
Media, Mesopotamia, Babylon, Seleucia cap. XXVI
Flumen Tigris cap. XXVII
Arabia, Nomades, Nabatæi, Omani, Tylos & Ogyris insulæ cap. XXVIII
Sinus maris rubri, Troglodytici, & Aethiopici cap. XXIX
Multiformes & miræ hominum effigies cap. XXX
Insulæ Aethiopici maris cap. XXXI
De fortunatis insulis cap. XXXII
Terræ per mẽsuras cõputatæ digestio cap. XXXIII
Digestio terrarum in parallelos & umbras pares cap. XXXIIII.
Summa oppida CXCV. Summa gentes DLXVI. Summa flumina clara CLXXX. Summa montes clari XXXVIII. Summa insulæ CVIII. Summa quæ intercidere oppida aut gentes CXCV. Summa res, & historiæ & obseruationes duo M.CC.XIIII.

Ex autoribus.

M. Agrippa, Varrone Attacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Domitio Corbulone, Licinio Mutiano, Claudio Cæsare, Aruntio, Seboso, Fabricio Thusco, Tito Liuio, Seneca, Nigidio.

Externis.

Iuba rege, Hecatæo, Hellanico, Damaste, Eudoxo, Dicæarcho, Betone, Timosthene, Patrocle, Demodamante, Clitarcho, Eratosthene, Alexandro Magno, Ephoro, Hipparcho, Panætio, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Polybio, Eumacho Siculo, Alexandro polyhistore, Isidoro, Amometo, Metrodoro, Possidonio, Onesicrito, Nearcho, Megasthene, Diogneto, Aristocreonte, Bione, Dialdone, Simonide minore, Basile, Xenophonte Lampsaceno.

LIbro VII. continentur gentium mirabiles figuræ.

Gentium mirabiles figuræ cap. I
De Scythis & aliarum diuersitate gentium cap. II
De prodigiosis partubus cap. III
De mutatione sexus, & geminis partubus cap. IIII
De homine generando & pariendi tempore per illustria exempla à mensibus VII. ad XI. cap. V
De conceptibus, & signa sexus in grauidis præuenientia partum cap. VI
De conceptu hominum & generatione cap. VII
De Agrippis cap. VIII
Monstruosi partus excisi utero cap. IX
Qui sint Vopisci cap. X
Exempla numerosæ sobolis cap. XI
Exempla similitudinum cap. XII
Quæ sit generandi ratio cap. XIII

Item

Item de eodem multiplicius cap. XIIII
De menstruis mulierum cap. XV
Item de ratione partuum cap. XVI
Insignia corporum cap. XVII
Exempla uariarum figurarum cap. XVIII
Diuersorum morum exempla cap. XIX
De fortitudine & uelocitate cap. XX
De uisu cap. XXI
De auditu cap. XXII
Exempla patientiæ cap. XXIII
Memoriæ exempla cap. XXIIII
Laus C. Iulij Cæsaris cap. XXV
Laus Pompeij Magni cap. XXVI
Laus Catonis primi cap. XXVII
Item de fortitudine cap. XXVIII
De ingenijs siue laudibus quorundam ab ingenijs cap. XXIX
De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & M. Cicerone cap. XXX
De morum maiestate cap. XXXI
De autoritate cap. XXXII
De diuinitate cap. XXXIII
De Nasica cap. XXXIIII
De pudicitia cap. XXXV
De pietate cap. XXXVI
De artium plurimarum excellētia, Astrologia, Grāmatica, Geometria cap. XXXVII
Item mira opera artificis cap. XXXVIII
De seruitijs cap. XXXIX
De præstantia gentium cap. XL
De felicitate summa cap. XLI
Varia exempla fortunæ cap. XLII
De bis proscriptis, L. Sylla, Q. Metello cap. XLIII
De altero Metello cap. XLIIII
De diuo Augusto cap. XLV
Quos beatissimos dij iudicauerunt cap. XLVI
Quem uiuentem ut deum coli iusserunt cap. XLVII
De spatijs uitæ longissimis cap. XLVIII
De uarietate nascendi cap. XLIX
In morbis uaria exempla cap. L
De signis mortis cap. LI
De his qui elati reuixerunt cap. LII
De mortibus repentinis cap. LIII
De sepultura cap. LIIII
De anima uel de manibus cap. LV
Quæ quis inuenerit in uita cap. LVI
In quo primus gentium consensus cap. LVII
De literis antiquis cap. LVIII
Quando primum tonsores Romæ cap. LIX
Quando primum horologia cap. LX
Sūma, res, & historiæ, & obseruatioēs DCCXLVII

Ex autoribus.

Verrio Flacco, Cn. Gellio, Licinio Mutiano, Mutio, Massurio, Agrippina Claudij, M. Cicerone, Asinio Pollione, Messala, Rufo, Cor. Nepote, Virgilio, Liuio, Cordo, Melisso, Seboso, Cor. Celso, Maximo Valerio, Trogo, Nigidio Figulo, Pomponio Attico, Pediano Asconio, Sabino, Catone Censorio, Fabio Vestale.

Externis.

Herodoto, Aristea, Betōe, Isigono Cratete, Agatharchide, Calliphane, Aristotele, Nymphodoro, Apollonide, Philarcho, Damone, Megasthene, Ctesia, Taurone, Eudoxo, Onesicrito, Clitarcho, Duride, Artemidoro, Hippocrate med. Asclepiade med. Hesiodo, Anacreonte, Theopōpo, Hellanico, Damaste, Ephoro, Epigene, Beroso, Petosiri, Necepso, Alexandro Polyhistore, Xenophonte, Callimacho, Democrito, Duillio, Polyhistore historico, Stratone, qui contra Ephori theoremata scripsit, Heraclide Pontico, Asclepiade qui tragodumena, Philostephano, Hegesia, Archimacho, Thucydide, Mnesigitone, Xenagora, Metrodoro Scepsio, Anticlide, Critodemo.

Libro octauo continētur animalium terrestrium naturæ pedatim gradientium.
De animalibus terrestribus, elephantorum commendatio, & de sensu eorum cap. I
Quando primum iuncti cap. II
De docilitate eorum cap. III
De clementia eorum, & quòd pericula sua intelligāt, & de tigridis truculentia cap. IIII
De intellectu & memoria eorum cap. V
Quando primum in Italia cap. VI
Pugnæ eorum cap. VII
Quomodo capiantur cap. VIII
Quomodo domentur cap. IX
De partu eorum & reliqua natura cap. X
Vbi nascantur, & de discordia eorum & draconum cap. XI
De solertia animalium cap. XII
De draconibus cap. XIII
De serpentibus maximis & bois cap. XIIII
De Scythicis animalibus, & septētrionalib. ca. XV
De leonibus cap. XVI
De pantheris cap. XVII
De tigridis natura, & camelis, & camelopardali, & quando primum Romæ uisa cap. XVIII
De chao & cepho cap. XIX
De rhinocerote cap. XX
De lyncibus & sphingibus, & crocutis, cercopithecis, Indicis bubus, leucrocutis, eale, tauris Aethiopiæ, mantichora, monocerote, catoplepa, basilisco cap. XXI
De lupis cap. XXII
De serpentibus cap. XXIII
De ichneumone cap. XXIIII
De crocodilo & hippopotamo cap. XXV
Quis primus Romæ hippopotamū & crocodilos ostendit, & medicinæ ab animalib. repertæ ca. XXVI
Quæ animalia, quas herbas ostenderūt, cerui, lacerti, hirundines, testudines, mustela, ciconia, aper, anguis, draco, panthera, elephas, ursi, cerui, palumbes, co

bes, columbæ, grues, coruus cap. XXVII
Prognostica animalium cap. XXVIII
Ciuitates & gentes à minutis animalibus deletæ cap. XXIX
De hyæna & crocuta & mantichora, & fibris & lutris cap. XXX
De ranis & uitulis marinis & stellionibus XXXI
De ceruis cap. XXXII
De tragelapho & chamæleonte, & reliquis colorem mutantibus cap. XXXIII
De tarando & lycaone & thoë cap. XXXIIII
De hystrice cap. XXXV
De ursis & fœtibus eorum cap. XXXVI
De muribus Ponticis & Alpinis, & herinacijs cap. XXXVII
De leontophono, lynce, melibus, & sciuris cap. XXXVIII
De uipera, cochleis, & lacertis cap. XXXIX
De canibus cap. XL
Ad canis rabidi morsum cap. XLI
De natura equorum cap. XLII
De asinis cap. XLIII
De mulis cap. XLIIII
De bubus cap. XLV
De api boue cap. XLVI
De natura pecorũ & generatione eorũ cap. XLVII
De generibus lanarum & uestium cap. XLVIII
De musimone cap. XLIX
De capris & generatione earum cap. L
De suibus & natura earum cap. LI
De uiuarijs bestiarum cap. LII
De semiferis animalibus cap. LIII
De simijs cap. LIIII
De leporibus & cuniculis cap. LV
De semiferis cap. LVI
De muribus & gliribus cap. LVII
Quæ animalia quibus locis non sint cap. LVIII
Quæ aduenis noceant cap. LIX
Summa, res, & historiæ, & obseruationes DCCL XXXVIII.

Ex autoribus.

Mutiano, Procilio, Verrio Flacco, L. Pisone, Cor. Valeriano, Catone Censorio, Fenestella, Trogo, Actio, Columella, Virgilio, Varrone, L. Metello Scipione, Cor. Celso, Nigidio, Trebio Nigro, Pomponio Mela, Manilio Sura.

Externis.

Iuba, Polybio, Onesicrito, Isidoro, Antipatro, Aristotele, Demetrio physico, Democrito, Theophrasto, Euãthe, Agriopa qui Olympionicas, Hierone rege, Attalo rege, Philometore itẽ, Ctesia, Duride, Philisto, Archita, Philarcho, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristãdro Athenæo, Bacchio Milesio, Bione Solense, Chærea Athenæo, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thasio, Euphronio Athenæo, Hegesia Maroneo, Menãdris Prieneo & Heracleote, Menecrate poëta, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschrione qui itẽ, Dionysio qui Magonẽ trãstulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Archelao rege, Nicandro.

Libro nono continẽtur animalium aquaticorum historiæ & naturæ.
De aquatilium natura cap. I
Quare maxima in mari animalia cap. II
De Indici maris beluis cap. III
Quæ in quoque Oceano maxima cap. IIII
De tritonum & nereidum, & elephantorum marinorum figuris cap. V
De balenis & orcis cap. VI
An spirent pisces an dormiant cap. VII
De delphinis & eorum natura mirabili cap. VIII
De tursionibus siue tyrsionibus cap. IX
De testudinibus & quomodo capiantur cap. X
Quis primus testudines secare instituerit cap. XI
Tegmenta aquatilium cap. XII
De uitulo marino cap. XIII
De piscibus pilo carentibus, & quomodo pariant, & quot eorum genera cap. XIIII
De nominibus & naturis multorũ piscium cap. XV
De augurijs & diuersitate piscium cap. XVI
De mugili & alijs piscibus, & quòd non ijdem ubiq; placeant cap. XVII
De mullo, & coracino, salpa, salmone cap. XVIII
De exocœto, muribus, polypis, & murenis cap. XIX
Digestio piscium in figuras corporum cap. XX
De anguillis cap. XXI
De captura earum in lacu Benaco cap. XXII
De murenæ natura cap. XXIII
De planis piscibus cap. XXIIII
De echeneide, eiusque natura mirabili cap. XXV
De uarietate naturæ piscium cap. XXVI
De lucerna pisce & dracone marino cap. XXVII
De piscibus sanguine carentibus cap. XXVIII
De loligine, & sæpijs, & polypis, & nautilis cap. XXIX
De ozena, nauplio, & locustis cap. XXX
De cancris, echinis, & echinometris cap. XXXI
De cochleis cap. XXXII
De pectinibus, murice, & concharum generibus cap. XXXIII
De diuitijs marinis cap. XXXIIII
Quomodo nascantur, & ubi, & quomodo inueniantur margaritæ cap. XXXV
De natura purpuræ & muricis cap. XXXVI
Quot sint genera cap. XXXVII
Quomodo capiantur cap. XXXVIII
Romæ quando usus purpuræ cap. XXXIX
De pretio earum cap. XL
De tingendo Amethystino, & ex cocco byssino cap. XLI

De pinna

De pinna & pinnothere, & aquatilium sensu cap. XLII
De scolopendris, uulpibus, & glanis cap. XLIII
De ariete pisce cap. XLIIII
De his quæ tertiam naturam habent, non animalium neq; fruticum, & de urticis, & spongijs cap. XLV
De caniculis marinis cap. XLVI
De his quæ silicea testa includuntur, & quæ sine ullo sensu, & de reliquis sordidis animalibus cap. XLVII
De uenenatis marinis cap. XLVIII
De morbis piscium cap. XLIX
De generatione eorum mira cap. L
Itẽ de generatione, & qui pisces oua pariant cap. LI
De uuluis piscium cap. LII
De longissima uita piscium cap. LIII
De uiuarijs ostreorum, & quis ea primus inuenerit cap. LIIII
Quis primus murenarum uiuaria fecerit cap. LV
De cochlearũ uiuarijs, & quis primus instituit LVI
De piscibus terrenis cap. LVII
De muribus Nili cap. LVIII
De anthia pisce, & quomodo capiatur cap. LIX
De stellis marinis cap. LX
De dactylis eorumq; miraculis cap. LXI
De inimicitijs et amicitijs inter se aquatiliũ ca. LXII
Summa res & historiæ & obseruationes DCL.

Ex autoribus.

Turanio Gracula, Trogo, Mecœnate, Alfio Flauo, Cor. Nepote, Laberio mimographo, Fabiano, Fenestella, Mutiano, Aelio Stilone, Statio, Seboso, Melisso, Seneca, Cicerone, Macro Aemilio, Messala Coruino, Trebio Nigro, Nigidio.

Externis.

Aristotele, Archelao rege, Callimacho, Democrito, Theophrasto, Thrasillo, Hegesidemo Cythnio, Alexandro Polyhistore.

Libro decimo continentur naturæ & historiæ animalium uolatilium.
De natura auium cap. I
De phœnice cap. II
De aquilis cap. III
Quando legionum signa esse cœperint, & cum quibus sit aquilis bellum cap. IIII
Mirum de aquila cap. V
De uulturibus cap. VI
De sangale cap. VII
De accipitribus cap. VIII
De coccyce quæ à suo genere interimitur cap. IX
De miluis cap. X
Digestio auium per genera cap. XI
De inauspicatis auib. cornice, coruis, bubone ca. XII
De incendiaria aue cap. XIII
De cliuina cap. XIIII
De auibus incognitis cap. XV
De auibus noctiurnis cap. XVI
De noctuis cap. XVII
De pico martio cap. XVIII
De uncos ungues habentibus & digitos cap. XIX
De pauonibus, et quis eos primus cibi causa occiderit cap. XX
De gallis, & quomodo castrentur, & de gallinaceo locuto cap. XXI
De anseribus, & quis primus iecur anserinum comederit, & de apide anserino Comageno cap. XXII
De gruibus, ciconijs, oloribus, & peregrinis auibus, & coturnicibus, & de glotte cap. XXIII
De hirundinibus, & merulis, turdis & sturnis, turturibus & palumbis cap. XXIIII
Quæ auium perennes, quæ semestres, quæ trimestres cap. XXV
De auibus mira cap. XXVI
De auibus seleucidibus cap. XXVII
De ibi cap. XXVIII
Quæ aues in quibus locis nõ sunt, & quæ mutant colorem, & uocem, & de luscinijs cap. XXIX
De merulis cap. XXX
Tempus auium genituræ cap. XXXI
De halcyonibus, & de diebus earum nauigabilibus, & gauijs, & mergis cap. XXXII
De auium solertia in nidificando, hirundine, argatili, cynamulgis, & perdicibus cap. XXXIII
De columbis cap. XXXIIII
De palumbis cap. XXXV
De passeribus cap. XXXVI
De tinnunculo cap. XXXVII
De uolatu & incessu auium cap. XXXVIII
De apodibus cap. XXXIX
De caprimulgis & plateis cap. XL
De ingenijs auium cap. XLI
De carduele & psittaco, & auibus, quæ loquuntur cap. XLII
De coruorum intelligentia cap. XLIII
De Diomedeis auibus cap. XLIIII
Quæ animalia nihil discant cap. XLV
De potu auium cap. XLVI
De himantopode, & onocrotalis, & de peregrinis auibus cap. XLVII
De multarũ auiũ nominibus & natura ca. XLVIII
De nouis auibus & fabulosis cap. XLIX
Quis gallinas farcire instituerit, de auiarijs, & quis ea primus instituerit cap. L
De Aesopi patina cap. LI
De generatione auium, & præter aues quæ quadrupedes oua pariant cap. LII
De ouorum generatione, incubatu auium & coitu cap. LIII
De uitijs & remedijs incubantium cap. LIIII
De augurijs ouorum cap. LV
Quæ gallinæ optimæ cap. LVI
De morbis earum & remedijs cap. LVII

De conceptu & numero fœtus auium cap.LVIII
De pauone & anseribus cap.LIX
De ardeolis, & quomodo seruentur optime oua cap.LX
Quæ uolucrum sola animal pariat, & lacte nutriat cap.LXI
De conceptu uiperæ & partu, & quæ terrestrium oua pariant cap.LXII
De generatione terrestrium cap.LXIII
De uaria generatione animalium cap.LXIIII
De murium fœtu cap.LXV
De spina hominis anguem nasci cap.LXVI
De salamandra cap.LXVII
De ijs quæ nascuntur ex non genitis, & quæ nata nihil gignunt cap.LXVIII
De sensibus animalium cap.LXIX
Auditum & olfactum esse piscibus cap.LXX
Tactum communem esse omnibus cap.LXXI
Quæ uenenis uiuant, & quæ terra cap.LXXII
De cibo & potu quorundam cap.LXXIII
Quæ inter se dissideant, & quæ inter se conueniant cap.LXXIIII
De somno animalium cap.LXXV
Summa, res, & historiæ, & obseruationes septingentæ uigintiquatuor.

Ex autoribus.

Manilio, Cornelio Valeriano, Actis, Vmbritio Meliore, Massurio Sabino, Antistio Labeone, Trogo, Cremutio, M. Varrone, Macro Aemilio, Melisso, Mutiano, Nepote, Fabio Pictore, T. Lucretio, Cor. Celso, Horatio Desulone, Hygino, Sarsenis, Nigidio, Manilio Sura.

Externis.

Homero, Phœmonoë, Philemone, Boëtho, qui ornithogoniam, Hyla qui de augurijs, Aristotele, Theophrasto, Callimacho, Aeschylo, Hierone, Philometore, Archita, Amphilocho Athenienſe, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Bachio Milesio, Bione Solēse, Chærea Athenienſe, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Democrito, Diophane Nicæenſe, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Athenæo, Iuba, Androcione qui de agricultura, Aeschrione qui item, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Nicandro, Onesicrito, Philarcho, Hesiodo.

Libro XI. continētur historiæ & naturæ paruorum animalium & reptilium.

De insectorum genere cap.I
De subtilitate naturæ in his cap.II
Vtrum spirent, an habeant sanguinem cap.III
De corpore eorum cap.IIII
De apibus cap.V
Qui ordo naturæ in eis cap.VI
De uocabulis operis cap.VII
Ex quibus floribus opera fiant cap.VIII
De amatoribus earum cap.IX
Ratio operis cap.X
De fucis cap.XI
Quæ natura mellis cap.XII
Quæ optima mella cap.XIII
Quæ genera mellis in singulis cap.XIIII
Quomodo probentur mella cap.XV
De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur cap.XVI
Quæ regiminis ratio cap.XVII
De genere apum, & quæ inimica apibus ca.XVIII
De morbis apum cap.XIX
De continendis apibus, & quomodo reparentur cap.XX
De uespis & crabronibus cap.XXI
De bombycib. & bombyli, & necydalo, & quis primus bombycinam uestem inuenerit cap.XXII
De bombyce Coa cap.XXIII
De araneis, & generatione earum cap.XXIIII
De scorpionibus cap.XXV
De stellionibus & cicadis cap.XXVI
Cicadæ ubi non sint, & ubi mutæ cap.XXVII
De pennis insectorum, & scarabæis, & scarabæorum generibus cap.XXVIII
De locustis cap,XXIX
De formicis nostratibus cap.XXX
De Indicis cap.XXXI
De diuersitate insectorum cap.XXXII
De animalibus in ligno & ex ligno nascentibus cap.XXXIII
De animali cui cibi exitus non est cap.XXXIIII
De tineis & culicibus cap.XXXV
De pyrali siue pyrausta cap.XXXVI
Historia naturæ animalium per singula membra cap.XXXVII
De sanguine, & quorum celerrime siccetur, quorum non coëat, quorum grauissimus, uel tenuissimus, uel quorum nullus cap.XXXVIII
An in sanguine principatus, & de tergore, & pilis, & mammis cap.XXXIX
Notabilia animalia quæ mammis cap.XL
De lacte, & unde caseus non fiat cap.XLI
De diuersitate caseorum cap.XLII
Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus cap.XLIII
De simiarum similitudine cap.XLIIII
De unguibus cap.XLV
De ungulis cap.XLVI
De pedibus auium & unguibus cap.XLVII
De pedibus insectorum à binis ad c. cap.XLVIII
De pomilionibus & genitalibus cap.XLIX
De caudis cap.L
De uocibus cap.LI
De agnascentibus membris, & dicta Aristotelis de uita hominis cap.LII

De anima

De anima & halitu animalium, & quæ gustata interimant, & de uictu hominis, & quibus de causis non coquatur cap. LIII
De corpulentia augenda uel minuenda, & quæ gustu famem ac sitim sedent cap. LIIII
Summa, res, & historiæ & obseruationes duo millia ducentæ septuaginta.

Ex autoribus.

Marco Varrone, Hygino, Scropha, Sarsena, Celso Cornelio, Aemylio Macro, Virgilio, Columella, Iulio Aquila qui de Hetrusca disciplina scripsit, Tarquitio, qui item, Vmbritio qui itē, Catone Censorio, Domitio Caluino, Trogo, Melisso, Fauonio, Fabiano, Mutiano, Nigidio, Manilio, Opio.

Externis.

Aristotele, Democrito, Neoptolemo qui meliturgia, Aristomacho qui item, Philisto qui item, Nicandro, Menecrate, Dionysio qui Magonem transtulit, Empedocle, Callimacho, Attalo rege, Apollodoro qui de bestijs uenenatis, Hippocrate, Eriphilo, Erasistrato, Asclepio, Themisone, Posidonio Stoico, Menandris Prienēse & Heracliote, Euphronio Athenæo, Theophrasto, Hesiodo, Philometore rege.

Libro XII. continetur de arboribus.
De arborum honore, & quando platanus primum in Italia, & de natura earum cap. I
De chamæplatano, & quis totonderit uiridaria cap. II
De peregrinis arboribus, & malo Assyria cap. III
De Indiæ arboribus, & quando primum Romæ ebenus cap. IIII
De spina & ficu Indicis cap. V
De arbore pala, & arboribus Indicis sine nominibus, & laniferis cap. VI
De piperis arboribus, & garyophyllo, & alijs pluribus cap. VII
De macir & saccaro, & arboribus Arianæ gentis cap. VIII
De bdellio, & arboribus Persici maris cap. IX
De arboribus Persicæ insulæ, & lanigeris arboribus cap. X
De gossampinis & arboribus ex quibus uestes fiunt, & quibus modis constent arborū fructus cap. XI
De costo, & nardo, & differentijs nardi cap. XII
De asaro, amomo, amomide, & cardamomo cap. XIII
De thure & arboribus thuris cap. XIIII
De myrrha & arboribus myrrhæ cap. XV
De generibus myrrhæ, & natura, & pretio eius cap. XVI
De mastice, ladano, & bruta, enhæmo, & strobo, & styrace cap. XVII
De felicitate Arabiæ cap. XVIII
De cinnamomo, & xylocinnamomo, & casia cap. XIX
De isocinnamomo, & cancamo, ac taro cap. XX
De serichato, & gabalio, & de myrobalano cap. XXI
De phœnicobalano, & calamo odorato cap. XXII
De amoniaco & sphagno cap. XXIII
De cypro & aspalatho, & maro cap. XXIIII
De balsamo, & opobalsamo, & xylobalsamo, & styrace, & galbano cap. XXV
De panace, & spondylio, & malobathro cap. XXVI
De oleo omphacio cap. XXVII
De bryo & œnanthe, & de elate arbore, & cinnamo caryopo cap. XXVIII
Summa, res, & historiæ, & obseruationes DCCCCLXXIIII.

Ex autoribus.

M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Seboso, Pomponio Mela, Flauio Proculo, Trogo, Hygino, Claudio Cæsare, Cor. Nepote, Sextio Nigro qui Græce de medicina scripsit, Cassio Hemina, L. Pisone, Tuditano, Antiate.

Externis.

Theophrasto, Herodoto, Callisthene, Isigono, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Onesicrito, Polycrito, Olympiodoro, Diogneto, Nicobulo, Anticlide, Charace Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo, Xenia Athenæo, Lyco, Anteo, Ephippo, Chærea, Democle, Ptolemæo Lago, Marsya Macedone, Zoilo itē, Democrito, Amphilocho, Aristomacho, Alexandro Polyhistore, Iuba, Apollodoro qui de odoribus scripsit, Heraclide medico, Archidemo item, Dionysio item, Democle item, Euphrone item, Obsenide item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrate Ephesio, Eratosthene.

Libro tredecimo continetur de unguentis & arboribus maritimis.
De unguentis, & quando primum sunt cognita nobis, de compositione cap. I
Quod unguentum regale uocetur, & quæ diapasmata, & qualiter seruentur cap. II
Quanta in unguentis luxuria, & quando primum Romanis in usu cap. III
De palmis & natura earum & generibus cap. IIII
De Syriæ generibus cap. V
De terebintho cap. VI
De ficu Aegyptia, & Cypria cap. VII
De ceraunia siliqua cap. VIII
De Persica Aegypti, & spina Aegyptia cap. IX
De Pruno & arboribus circa Memphin cap. X
De gummi generibus & papyro cap. XI
De generibus chartarum, & quomodo chartæ fiant, & de chartarum probatione, & uitijs, & glutino earum cap. XII
De libris Numæ cap. XIII
De arboribus Aethiopiæ cap. XIIII
De Atlantis arboribus & citreis, & quæ in his laudentur, & quæ uituperentur cap. XV

De arbore trogete cap. XVI
De arbore loto cap. XVII
De scapo ipso & radice loti cap. XVIII
De paliuro, & punici malo, & de flore punici mali cap. XIX
De Asiæ & Græciæ fruticibus cap. XX
De timelæa siue chamelæa, & tragacanthe, & de tragio, siue scorpione, & myrice, & brya, & galla cap. XXI
De euonymo, adrachne, & coggigrya, & thapsia cap. XXII cap. XXII
De cappari siue cynosbato, aut ophiostaphile, & de sari cap. XXIII
De spina Babyl. regia, & de cytiso cap. XXIIII
De fructibus & arboribus nostri maris, atque rubri & Indici cap. XXV
Summa, res, & historiæ, & obseruationes CCCC-LXVIII.

Ex autoribus.

M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Seboso, Pomponio Mela, Fabio, Hygino, Trogo, Proculo, Cl. Cæsare, Cor. Nepote, Sextio Nigro, qui Græce de medicina scripsit, Cassio Hemina, L. Pisone, Tuditano, Antiate.

Externis.

Theophrasto, Herodoto, Callisthene, Isidoro, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Onesicrito, Olympiodoro, Diogneto, Cleobulo, Anticlide, Charace, Mitylenæo. Menæchmo, Dorotheo Atheniense, Lyco, Anteo, Ephippo, Dione, Adimanto, Ptolemæo Lago, Marsya Macedone, Zoilo item, Democrito, Amphilocho, Alexandro Polyhistore, Aristomacho, Iuba rege, Apollodoro qui de odoribus scripsit, Heraclide medico, Botrye medico, Archidemo item, Dionysio item, Democlide item, Euphrone itẽ, Mnesicle item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarẽtino, Xenocrito Ephesio.

Liber quartodecimo continetur de uitibus & uineis.

De uitium natura, & quib. modis ferant cap. I
De generibus uitium cap. II
Item de uitium generibus, secundum locorum & regionum proprietatem cap. III
Insignia culturæ uinearum cap. IIII.
De natura uini cap. V
Vina generosa cap. VI
Vina transmarina cap. VII
De uino quod uocatur bixon, genera septem cap. VIII
De dulcium generibus quatuordecim cap. IX
De deuterijs & secundarijs, uini genera tria cap. X
Quæ nuper in Italia generosa uina esse cœperunt cap. XI
De uini obseruatione à Romulo rege posita cap. XII
Qui uini usus antiquis, & de uinis antiquorum cap. XIII
De apothecis, & de uino Opimiano cap. XIIII
De liberalitate Cæsaris in uino, & quando primum quatuor genera uini posita cap. XV
De uinis fictitijs cap. XVI
De hydromeli & oxymeli cap. XVII
Prodigiosa genera uini cap. XVIII
Quibus uinis ad sacra utifas non sit, & quibus generibus musta condiantur cap. XIX
De picis generibus, & resinis, & mustis condiendis, & de aceto & de fece cap. XX
De cellis uinarijs cap. XXI
De uitanda ebrietate cap. XXII
Summa res & historiæ & obseruationes D. X.

Ex autoribus.

Cor. Valeriano, Virgilio, Celso, Catone Censorio, Sarsennis patre & filio, Scropha, Varrone, D. Syllano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino Iulio, Actio, Columella, Massurio Sabino, Fenestella, Tergilla, M. Actio Planco, Flauio Dorseno, Scæuola, Aelio, Atteio Capitone, Cotta Messalino, L. Pisone, Pompeio Lenæo, Fabiano, Sextio Nigro, Vibio Ruffo.

Externis.

Hesiodo, Theophrasto, Aristotele, Democrito, Attalo rege, Philometore rege, Archita, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Botrye item, Bachio Milesio, Bione Solense, Chærea Atheniense, Cheristo item, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphrone Athenæo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschrione qui item, Lysimacho qui item, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Aesclepiade medico, Onesicrito, Iuba rege.

Liber quintodecimo continetur de natura frugiferarum arborum & cultarum.

Natura frugiferarum arborum cap. I
De oleo cap. II
De natura oliuæ & oleæ incipientis cap. III
De natura olei cap. IIII
De cultura oliuarum cap. V
De seruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum cap. VI
De oleo factitio cap. VII
De amurca cap. VIII
Pomorum omnium genera & naturæ cap. IX
Nucum pinearum genera quatuor cap. X
De malo cotoneo cap. XI
De persico genera quatuor cap. XII
De pruno genera undecim cap. XIII
De diuersis generibus malorum, genera uiginti nouem cap. XIIII
De piris & insitorum uarietate cap. XV
De pomis seruandis cap. XVI

De cot

De cotoneis punicis, piris & ſorbis, & uuis ſeruandis cap. XVII
De ficis, genera uiginti nouem cap. XVIII
De caprifico & caprificatione cap. XIX
De meſpilis & eorum generib. tribus cap. XX
De ſorbis genera quatuor cap. XXI
De nuce iuglande cap. XXII
De caſtaneis genera octo cap. XXIII
De ſiliquis, & carnoſis pomis, & moris, & de acinis & baccis cap. XXIIII
De ceraſis genera octo cap. XXV
De corno & lentiſco cap. XXVI
De generibus ſuccorum, & de odore cap. XXVII
De ſuccis fructuum & arborum, & coloribus, & odoribus, & natura pomorum, & de commendatione fructuum cap. XXVIII
De myrto, genera eius XI. cap. XXIX
De lauro genera tredecim cap. XXX
Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes DXX.

Ex autoribus.

Feneſtella, Fabiano, Virgilio, Cornelio Valeriano, Celſo, Catone Cenſorio, Sarſennis patre & filio, Scropha, M. Varrone, D. Syllano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino, Attico, Iulio Sabino, Tergilla, Cotta Meſſalino, Columella, L. Piſone, Pompeio Lenæo, M. Actio Planco, Flauio Dorſeno, Scævola, Aelio, Atteio Capitone, Seſtio Nigro, Vibio Ruffo.

Externis.

Heſiodo, Ariſtotele, Democrito, Hierone rege, Archita, Philometore rege, Attalo rege, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollodoro Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenæo, Cheriſto item, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thaſio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura ſcripſit, Aeſchrione qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Aſclepiade med. Eraſiſtrato item, Comiade qui de conditura uini, Ariſtomacho, qui item, Hiceſio qui item, Themiſone medico, Oneſicrito, Iuba rege.

Libro XVI. *continentur ſylueſtrium arborum naturæ.*
Gentes ſine arbore, & miracula in ſeptentrionalis regionis arboribus cap. I
De Hercyniæ ſylvæ magnitudine cap. II
De glandiferis cap. III
De ciuica corona, & qui frondea corona donati cap. IIII
De glande genera tredecim cap. V
De fagina glande, reliquis glandibus, & carbone, et paſtu porcorum cap. VI
De galla, & quàm multa præter glandem eædem ferant arbores cap. VII
De cachrye & cocco grano, & agarico, & ſubere cap. VIII
Quarum ſint in uſu cortices cap. IX
De ſcandulis & pinu, pinaſtro, abiete, piceaq;, larice, tæda, taxo cap. X
Quibus modis fiant genera picis, & quomodo fiat cedrium, & de ſpiſſa pice quomodo fiat, & quibus modis reſina coquatur cap. XI
De zopiſſa, & ſapio, & quarum arborum materia in pretio cap. XII
De fraxino genera eius quatuor cap. XIII
De tilia, genera eius duo cap. XIIII
De aceris generibus decem cap. XV
De bruſco, & molliſco, & ſtaphylodendro, & buxo, genera tria cap. XVI
De ulmo genera quatuor cap. XVII
De arborum natura per ſitus cap. XVIII
Diuiſio generum cap. XIX
Quibus folia non decidant, & de rododendro cap. XX
Item quibus folia non decidant, & quibus nõ omnia folia cadant, & quibus locis nulli arborum cap. XXI
De natura foliorum cadentium, & quibus foliorum uarij colores cap. XXII
De populo tria genera, & quorum foliorum figura mutetur cap. XXIII
Quæ folia uerſentur omnibus annis, quæ foliorum è palmis cura & uſus, & foliorum mirabilia cap. XXIIII
De ordine naturæ in ſatis, & de flore arborum, & conceptu, & germinatione, & partu, & quo ordine floreant cap. XXV
De corno, & quo tempore quæq; ferant, & quæ fructum non ferant, & quæ infelices exiſtimantur, & quæ facilime fructum perdunt, quibus fructus antequam folium naſcantur cap. XXVI
De biferis & triferis, & quæ celerrime ſeneſcant, & de ætatibus earum cap. XXVII
De moro cap. XXVIII
De ſylueſtribus cap. XXIX
De buxo, & faba Græca ſiue loto cap. XXX
De ramis & cortice, & radicib. arbor. cap. XXXI
De prodigioſis arboribus, & quibus modis ſponte naſcantur, & quòd non omnia ubiq; naſcantur, & quæ non alibi naſcantur arbores cap. XXXII
De cypreſſo, et quòd ex terra noua aliqua ſæpe naſcãtur quæ in ea antè non fuerunt cap. XXXIII
De edera cap. XXXIIII
De edera quæ uocatur ſmilax cap. XXXV
De aquaticis calamis & fruticibus cap. XXXVI
De ſalice, genera eius VIII. *& quæ præter ſalicem ſint utilia ligaturis, & de rubis* cap. XXXVII
De ſuccis arborum, & natura materiarum, & de cædendis arboribus cap. XXXVIII

De larice & abiete, & ſapino, & cæteris huiuſmodi arboribus cædendis cap. XXXIX
De materijs, de magnitudine arborum, & quæ cariem & ruinam non ſentiunt, & de perpetuitate materiarum cap. XL
De teredinibus cap. XLI
De materijs architecti, & quæ materies ad quid utilis, & quæ firmior materia in tectum cap. XLII
De glutinãda materia, et lignis ſectilibus cap. XLIII
De arborum ætate, & quæ genera arborum minime durant. Similiter de uiſco & Druidibus cap. XLIIII
Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes centũ triginta quinque.

Ex autoribus.

M. Varrone, Fœciale, Nigidio, Cor. Nepote, Hygino, Maſſurio, Catone, Mutiano, L. Piſone, Trogo, Calphurnio Baſſo, Cremutio, Seſtio Nigro, Cor. Boccho, Vitruuio, Græcino.

Externis.

Alexandro Polyhiſtore, Heſiodo, Theophraſto, Democrito, Homero, Timæo mathematico.

Libro XVII. continentur ſatiuarum ac cultarum arborum naturæ.
Arborum pretia mirabilia cap. I
De natura cœli ad arbores, & quam partem cœli ſpectare debeant cap. II
De ſocietate cœli & terræ ad arbores cap. III
De qualitate regionum cap. IIII
Genera terrarum cap. V
De terra quã Britannia & Gallia amat cap. VI
De Græcorum circa hanc doctrina cap. VII
De terrarum generibus cap. VIII
De cineris uſu, & de fimo, & quæ ſata uberiorem terram faciant & quæ urant cap. IX
De ſatione arborum, & quòd auulſione naſcuntur arbores cap. X
De transferendis ſeminarijs, & ulmis ſerendis, & ſcrobibus cap. XI
De interuallis plantandarum arborum, & umbris, et ſtillicidijs, & ubi plantari debeant cap. XII
Quæ arbores tarde creſcant, & quæ celeriter, & de ſabina cap. XIII
De ſatione arborũ, & inſitione, & quomodo inuenta ſit tenera inſerendi emplaſtratio cap. XIIII
De uite inſerenda cap. XV
De emplaſtratione cap. XVI
Exemplum huius rei cap. XVII
De cultura talearum, & quibus temporibus inſitio fiat cap. XVIII
Quæ arbores ſocietate gaudeãt, & de diſciplina ablaqueandi & accumulandi cap. XIX
De ſalicto & harundineto, & cæteris cæduis ad perticas, palos cap. XX
De culturis, & diſciplina excolendarum uinearum cap. XXI
De ſulco, & uinearum putatione cap. XXII
Ratio arbuſtorum cap. XXIII
De ſeruandis uuis, & morbis arb. cap. XXIIII
De uarijs prodigijs ſiue oſtentis in arboribus, deq; oliueto publicam uiam olim tranſgreſſo cap. XXV
De remedijs morborum arborum cap. XXVI
De caprificatione & ſtercoratione cap. XXVII
De diuerſis medicamentis arborum contra uenenata animalia, & contra formicas, & contra noxia animalia cap. XXVIII
Summa res & hiſtoriæ, & obſeruationes quingentæ octoginta una.

Ex autoribus

Cor. nepote, Catone Cẽſorio, M. Varrone, Celſo, Virgilio, Hygino, Sarſenis patre & filio, Scropha, Calphurnio Baſſo, Trogo, Æmilio Macro, Græcino, Columella, Attico Iulio, Fabiano, Sura Manilio, Dorſeno Mundo, C. Epidico, L. Piſone.

Externis.

Iſidoro, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Theopompo, Hierone rege, Attalo rege, Philometore rege, Archita, Xenophonte, Amphilocho Atheniẽſe, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Bacchio Mileſio, Bione, Chærea Athenienſe, Cheriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui item, Lyſimacho qui itẽ, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Ariſtandro qui de portẽtis.

Libro XVIII. continetur de agricultura.
Quod antiquis maximum ſtudium agriculturæ fuit, & de hortorum ſingulari diligentia cap. I
Quæ corona prima Romæ cap. II
De iugere, & actu, & legibus circa pecora, & quoties & quibus temporibus fuit ſumma uilitas annonæ, & qui agricultura illuſtres cap. III
Ratio de agricultura cap. IIII
Laus agricolarum, & quæ obſeruanda in agro parando cap. V
De uillarum poſitione, & præcepta antiquorum de agro colendo cap. VI
De frugum generibus & natura cap. VII
Non omnia frumenti genera ubiq; naſci, & de reliquis in oriente generibus cap. VIII
De piſtorijs & molitura, & farina cap. IX
De ſimilagine, ſiligine, & alijs generibus, & de piſtura cap. X
De fermentis, & panis faciendi ratio, & genera, & quando primum piſtores Romæ, & de cribris & alica cap. XI
De leguminibus cap. XII
De rapis, & napis Amiterninis cap. XIII
De lupino cap. XIIII
De uicia & eruo cap. XV

De fœn

De fœno Græco, & farragine, & de ocymo, & medica, & cytiſo cap. XVI
De uitijs frugum & remedijs, & quid in quoque terræ genere debeat ſeri cap. XVII
De prodigijs frugum, & arandi diſciplina, & uomerum generibus cap. XVIII
De tẽporibus arandi, & iunctione boum cap. XIX
De occando, & quodam arationis genere, & de iteratione, & reſectione cap. XX
De cultura terræ cap. XXI
Exempla diuerſarum terrarũ, & ſumma fertilitate, & biſera uite, et aquarum differẽtia cap. XXII
De qualitate terræ, & ſtercoratione cap. XXIII
De bonitate ſeminum, & diſciplina ſeminandi, & quantum ex quoq; genere frumenti in iugero ſerẽdum, & temporibus ſerendi cap. XXIIII
Digeſtio ſyderum in noctes & dies cap. XXV
Replicatio totius culturæ, & quid quoq; mẽſe in agro fieri oporteat cap. XXVI
Ne agricolæ aſpiciant ſtellas, ſed magis tẽpora ſerẽdæ frugis, et ortus occaſusq; ſyderis in quibuſdam herbis, & de ſtellarum ortu & occaſu cap. XXVII
De pratis et reparatione prati, & cotibus, & falcibus, et deſcriptio frugũ & ſyderũ cap. XXVIII
De tempeſtatibus utriuſq; temporis, & remedijs ſterilitatum cap. XXIX
De meſſe & tritico, & palea, & frumento ſeruando cap. XXX
De uindemia & autumni temporibus cap. XXXI
De lunari ratione cap. XXXII
De uentorum ratione cap. XXXIII
De limitatione agrorum cap. XXXIIII
Prognoſtica tempeſtatum cap. XXXV
Summa, res, & hiſtoriæ, et obſeruationes M M L X.

Ex autoribus.

Maſſurio Sabino, Caſſio Hemina, Verrio Flacco, L. Piſone, Cor. Celſo, Turannio Gracula, D. Syllano, M. Varrone, Catone Cenſorio, Scrofa, Sarſenis patre & filio, Domitio Caluino, Hygino, Virgilio, Trogo, Ouidio, Græcino, Columella, Tuberone, L. Aruntio, qui Græce de aſtris ſcripſit, Cæſare dictatore qui itẽ, Sergio Paulo, Sabino, Fabiano, M. Cicerone, Calphurnio Baſſo, Atteio Capitone, Manlio Sura, Actio qui praxidica.

Externis.

Heſiodo, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Hierone rege, Philometore rege, Attalo rege, Archelao rege, Archita, Xenophõte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Ariſtophane Mileſio, Apollodoro Lennio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenienſe, Chæriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thaſio, Euphronio Athenæo, Androtiõe qui de agricultura ſcripſit, Aeſchrione qui item, Lyſimacho qui itẽ, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Thalete, Eudoxo, Philippo, Doſitheo, Parmeniſco, Melitone, Critone, Oenopide, Zenone, Euclemone, Harpalo, Hecatæo, Anaximandro, Soſigene, Hipparcho, Arato, Zoroaſtre, Archibio.

LIbro decimonono continetur lini natura & mirabilia
De lini ſatione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de mappis, & lino non ardente, & quando primum in theatris uela cap. I
De ſparti natura, & quando primum uſus eius, & quomodo perficiatur, & quæ ſine radice naſcantur, & uiuant cap. II
De myſi, & tuberibus, & de fungis pezicis, laſerpitio, et magydari, & rubia, et radicula cap. III
De hortorum cura, & digeſtio terræ naſcentium præter fruges & frutices cap. IIII
Natura & genera, & hiſtoria naſcentium in hortis rerum cap. V
De hortenſium herbarum radicibus, foliis, floribus, coloribus cap. VI
Quoto die quæq; herbæ naſcuntur ſatæ, & quomodo quæq; formentur uel digerantur, & quorum ſingula genera ſunt, & quorum plura cap. VII
Natura & genera, & hiſtoriæ, ad condimẽta in horto ſatarum rerum XLVI. cap. VIII
De fœniculo & cannabe cap. IX
De morbis hortorum, & remedia circa formicas, erucas, & culices cap. X
Quæ magis ſint fortia uel minus, et quibus ſalſæ aquæ proſint cap. XI
Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant, & de ſuccis hortenſiorum, & ſaporibus cap. XII
Sũma, res, et hiſtoriæ, et obſeruatiões M C XLIIII.

Ex autoribus.

M. Actio Planco, M. Varrone, D. Syllano, Catone Cenſorio, Hygino, Virgilio, Mutiano, Celſo, Columella, Calphurnio Baſſo, Manilio Sura, Sabino, Tyrone, Licinio Macro, Q. Hirtio, Vibio Ruffo, Ceſennio qui cepurica ſcripſit, Caſtritio item, Firmo item, Peritio.

Externis.

Herodoto, Theophraſto, Democrito, Ariſtomacho, Menandro qui biochreſta ſcripſit, Anaxilao.

LIbro uiceſimo continentur medicinæ ex his quæ in hortis ſeruantur.
De cucumere ſylueſtri & elaterio cap. I
De anguino cucumere ſiue erratico, & de ſatiuo, & de pepone cap. II
De cucurbita ſylueſtri, & rapo cap. III
De naporum differentijs, & rhaphano ſylueſtri, & de rhaphano ſatiuo & paſtinaca cap. IIII
De ſtaphylino ſiue paſtinaca, & gingidio, & ſiſere, & ſeſeli, & inula, & de cepe cap. V
De porro ſectiuo, & capitato, & de allio cap. VI

De lactuca syluatica siue caprina, & esopo, & isati, & lactuca satiua cap. VII
De generibus betæ, & intubis, & cichorio, & seri, genera duo cap. VIII
De brassica, & lapsana, & de brassica marina, & scilla, de bulbis, & bulbine cap. IX
De asparagis & corruda, & libyco & orminio cap. X
De apio, & apiastro, & helioselino, & oreoselino cap. XI
De petroselino & ocymo cap. XII
De syluestri ocymo, & eruca, nasturtio, & ruta cap. XIII
De mentastro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino cap. XIIII
De cumino Aethiopico, quod urinam stringit, & de cappari, & de ligustico siue panace, & cunila bubula cap. XV
Item de cunila bubula, gallinacea siue origano heracleotico, cunilagine molli, libanotide, cunila satiua, & montana cap. XVI
De piperiti, & origano, & oniti prasio, & tragorigano, & heraclio, & lepidio: & de gith siue melanthio, & aniso cap. XVII
De anetho & sagapeno, & de papauere albo & nigro, & quomodo succus herbarum colligendus est, & de opio cap. XVIII
De erratico & ceratiti, & glaucio siue paralio & heraclio siue aphro, & de diacodio & tithymalo cap. XIX
De portulaca siue peplio, coriandro, & atriplici cap. XX
De malua, malope, & althea, & lapatho, & oxylapatho, & hydrolapatho, & hippolapatho, & bulapatho cap. XXI
De sinapis tribus generibus, & marrubio, & serpyllo, & sisymbrio siue thymbrio, & de lini semine & blito cap. XXII
De meu, & fœniculo, & hippomarathro uel misineo & cannabi, & de ferula et carduis cap. XXIII
Confectio theriacæ, compositio medicaminis Antiochi cap. XXIIII
Summa medicinæ & historiæ & obseruationes MDCVII.

Ex autoribus.

Catone Censorio, M. Varrone, Pompeio Lenæo, Gallione, Hygino, Sestio Nigro, qui Græce scripsit, Iulio Basso qui item, Celso, Antonio Castore.

Externis.

Democrito, Theophrasto, Orpheo, Menandro qui biochresta scripsit, Pythagora.

Medicis.

Nicandro, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro Tarentino, Apollodoro Cittiense, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Dalione, Sosimene, Tlepolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petridio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro uigesimoprimo continentur florum & coronamentorum naturæ.
De natura florum, & coronamentorum, de mira florum uarietate cap. I
De strophiolo serto, & qui primum flores miscere coperint, & quando primum corolla inuenta uel appellata, & quare cap. II
Quis primum coronam foliis aureis & argenteis dedit, & de honore coronarum apud antiquos, & de Scipionis honore, & de pactilibus coronis, & Cleopatræ reginæ facto cap. III
De rosa in coronis, & de generibus eius, & ubi seratur cap. IIII
De lilio tria genera, & ratione ea inserendi cap. V
De uiolis, & de caltha, & baccare, combreto, asaro, & croco cap. VI
De floribus antiquis, & de odoramentorum diuersitate, saliunca & polio cap. VII
De uestium æmulatione cum floribus, & amaratho, & chrysocome siue chrysiti cap. VIII
De honore coronarum, & cyclamino, & meliloto & trifolio, tria genera eius cap. IX
De origano, thymo, & melle Attico, & coniza, & Iouis flore, & helenio, & abrotano, & leucanthemo cap. X
De amaraco uel samsucho, & nycligerto, & meliloto, & uiola alba, & codiamino, & de syluestribus bulbis, & heliochryso, & lychni, & de herbis citra mare cap. XI
De cura apum, & pabulo, & morbis earum & remedijs cap. XII
De uenenato melle, & de remedijs mellis uenenati, & mellis insani cap. XIII
De melle quod muscæ non attingunt, & aluearijs, et cura eorum, si famem sentiunt apes, & quomodo cera fiat cap. XIIII
De herbis sponte nascentibus, & aculeatis cap. XV
De carduo, ac helxine, & tribulo & anchusa cap. XVI
De differentia herbarum per folia, & quæ herbæ toto anno floreant, & hastula regia & pistana, & de gladiolo cap. XVII
De iunco genera sex, & de cypero & de medicamentis eorum & de cypiro & odorato iunco cap. XVIII
Ex rosa medicinæ, & de lilio, & de narcisso, & ex uiola, & de baccare, & combreto, & asaro cap. XIX
De nardo gallico, & de croco medicinæ, & crocomagmate, & saliunca, & polio, & iri, & holochryso.

chryſo, & chryſocome & meliloto cap. XX
De trifolio, & thymo, & hemerocalle, & helenio, & abrotono cap. XXI
Ex leucanthemo & ſampſucho medicinæ cap. XXII
De anemona medicinæ cap. XXIII
Ex œnanthe medicinæ cap. XXIIII
Ex heliochryſo medicinæ cap. XXV
Ex hyacintho & lychnide medicinæ cap. XXVI
Ex uincaperuinca medicinæ, ruſco, bati, & acino, cap. XXVII
Ex colocaſia medicinæ cap. XXVIII
Ex anthalio medicinæ cap. XXIX
De parthenio medicinæ cap. XXX
De ſtrychno medicinæ XXXI
De corchoro & cnico cap. XXXII
De perſoluta cap. XXXIII
De menſuris & ponderibus cap. XXXIIII
Summa medicinæ & hiſtoriæ & obſeruationes ſeptingentæ triginta.

Ex autoribus.

Catone Cenſorio, M. Varrone, Maſſurio, Antiate, C. Helio Veſtino, Vibio Ruffino, Hygino, Pomponio Mela, Pompeio Lenæo, Cornelio Celſo, Calphurnio Baſſo, P. Largio, Licinio Macro, Seſtio qui Græce ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Antonio Caſtore.

Externis.

Theophraſto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochreſta ſcripſit: Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis.

Mneſtheo qui de coronis, Callimacho qui item, Phania phyſico, Simo, Timariſto, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Cittienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diogora, Andrea, Mneſicle, Epicharmo, Damione, Dalione, Soſimene, Tleopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Tlebana, Phyllino, Petreio, Miclione, Glaucia, Xenocrate.

LIbro XXII. continetur de autoritate herbarum.
De gentibus herbis formæ gratia utentibus cap. I
Quòd herbis ueſtes inficiantur cap. II
De corona graminea cap. III
De raritate eius cap. IIII
Qui ſoli corona ea donati cap. V
Qui ſolus centurio coronatus cap. VI
Medicinæ ex reliquis ornamẽtis, & eringe cap. VII
De herba quam centum capita uocant cap. VIII
De acano & glycyrrhiza cap. IX
De tribulo & generibus eius, & medicinis cap. X
De ſtœbe & medicinis eius cap. XI
De hyppophye, hyppope, & medicinis earum cap. XII
De urtica & medicinis eius cap. XIII
De lamio & medicinis eius cap. XIIII
De ſcorpione, generibuſque ac medicinis eius cap. XV
De Leucacantha, & medicinis cap. XVI
De helxine, perdicio, parthenio, ſiderite, & medicinis eius cap. XVII
De chamæleonte, generib. ac medicinis eius cap. XVIII
De coronopo, & medicinis eius cap. XIX
De anchuſa, & pſeudanchuſa, & medicinis earum cap. XX
De onochelo, anthemi, loto, & lotometra, heliotropio, tricocco, & adiantho ſiue callitricho cap. XXI
De picride, theſio, aſphodelo, halimo, acantho, & bupreſti, elaphoboſco, ſcandice, iaſione, & de cau calide, ſio, ſillibo, ſcolymo, ſiue limonio, ſoncho, condrillo ſiue condrilli, & boletis cap. XXII
De fungis, & ſilphio, & de laſere cap. XXIII
De natura mellis & aqua mulſa, & quare genere ciborum mores immutentur, & de melitide, & cera, & contra compoſitiones medicorum cap. XXIIII
Medicinæ ex frugibus cap. XXV
Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes DCCCCVI.

Ex autoribus.

Iiſdem quibus priore libro, & præter eos Chryſermo, Eratoſthene, Alcæo.

LIbro XXIII. continetur de cultis arboribus. De medicinis uuarũ recentium, & de ſarmentis uuarum, & uinaceis, & de uua theriace, & de uua paſſa, & aſtaphide, & aſtaphiſagria, & pituitaria, & labruſca, & de uite alba, & nigra, & de muſtis, & uini generibus, & aceto, cap. I

De aceto ſcillino, & oxymelle, & ſapa, & fece uini, aceti & ſapæ cap. II
De oleis & folijs oleæ, flore, & cinere, & de oliua alba & nigra, & de amurca cap. III
De folijs oleaſtri, & œnanthino oleo, & cicino, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamæmyrſino, & cupreſſino, & citreo, & carino cap. IIII
De myrobolano palma, & de palma elata cap. V
Medicinæ ex ſingulorum generum flore, folijs, fructu, ramis, cortice, ligno, ſucco, radice, cinere cap. VI
De piris & eorum obſeruationibus, & de ficorum obſeruatione, & caprifico & erineo, & aliorum generibus medicinæ cap. VII
De pineis & amygdalis, & nuce auellana, & nuce iuglande, & piſtacijs, & caſtaneis, ſiliquis, cornu, & unedone, & lauro cap. VIII
De myrto ſatiua, & myrtidano & myrto ſyluestri

mma medicinæ, & historiæ, & obseruationes
MCCCCXIX.

Ex autoribus.

C.Valgio, Pompeio, Lenæo, Sestio Nigro qui Græce scripsit, Iulio Basso qui item, Antonio Castore, M.Varrone, Cornelio Celso, Fabiano.

Externis.

Theophrasto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochresta scripsit, Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis.

Mnestheo, Callimacho, Phania physico, Simo, Timaristo, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro Cittiense, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio, Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Dalione, Sosimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petrino, Miclione, Glaucia, Xonocrate.

Libro XXIIII. continentur medicinæ ex arboribus syluestribus.

Medicinæ ex arboribus syluestribus cap.I
Lotos cap.II
Glans cap.III
De cocco ilicis, & galla, & uisco, pilulis, glande, & de cerri radice, & subere cap.IIII
De fago & cupresso, & cedro magna, & de cedride, galbano cap.V
De ammoniaco, & stirace, et spōdylio, & sphagno, & terebintho, & chamæpyti, & pityusa, & resinis, & picea, & lentisco cap.VI
De pice spissa & liquida, & palimpissa, & pissasphalto, & zopissa, & tæda, & lentisco cap.VII
De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & ulmo, & tilia, & sambuco, & iunipero, cap.VIII
De salice & amerina, & uitilibus & erice cap.IX
De uirga sanguinea, & silere, & ligustro, & alno, & edera, & cistho, & cisso, & erythrano, & chamæcisso, & smilace, & de clematide cap.X
De harundine, & papyro, ebeno, & rhododendro, de rhue erythro, & erythrodano alysso, & ridicula, & apocino, & roremarino, & canchry, & sabina, & selagine, & samulo, & gummi medicinis cap.XI
De spina Arabica, & spina alba, & acanthio, & acacia cap.XII
De uulgari spina & syluestri, & de erysiscepiro, & de apendice spina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubis medicinæ cap.XIII
De cynosbato & Idæo rubo, & rhamno, & lycio, & sarcocolla, & de oporice medicinæ cap.XIIII
De chamædrye, & chamædaphne, & chamelæa, & chamæsice, & chamæcisso, & chamæleuce, & chamæcyparisso, & ampeloprasso, & stachye, & clinopodio, & centunculo, & clematide Aegyptia medicinæ cap.XV
De aro, & dracunculo, dracontio, & ari, & millefolio, & herba eiusdem nominis, & pseudobunio, & myrrhi, & onobrychi, medicinæ cap.XVI
De coriacesia, & callicia, & menaide, & alijs uigintitribus, & medicinis earum, quas quida magicas esse dicunt, & de considia, & de aproxi, & recidiuis amorum cap.XVII
De eriphia, & lanaria, & stratioti medicinæ cap.XVIII
De herba quæ nascitur in capite statuæ, & de herba è fluminibus, & herba lingua, & cribro, & fimetis, & rhodora, & impia, & Veneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, & tordile, & de gramine, & daclylo, & fœnogræco medicinæ cap.XIX

Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes MCCCCXVIII.

Ex autoribus.

C.Valgio, Pompeio Lenæo, Sestio Nigro qui Græce scripsit, Iulio Basso qui item, Antonio Castore, M. Varrone, Cornelio Celso, Fabiano.

Externis.

Theophrasto, Apollodoro, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochresta scripsit, Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis.

Mnestheo, Callimacho, Phania physico, Simo, Timaristo, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro Cittiense, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio, Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Sosimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petrino, Miclione, Glaucia, Xenocrate.

Libro XXV. continentur naturæ herbarum sponte nascentium, autoritas herbarum, & de origine usus earum.

Naturæ herbarum sponte nascentium cap.I
Qui Latine usus herbarum scripserint, & quando ad Romanos notitia earum peruenerit, & qui primi Græcorum de his composuerint, & de herbarum inuētione, & antiqua medicina, & quare minus exerceantur eorum remedia, & de cynorhodo, & de dracunculo medicinæ cap.II
De quodā pestifero fonte Germaniæ, & de Britānica, &

ca,& maximis morborum doloribus cap.III
De moly,& dodecatheo,& pæonia, uel pentorobo, uel glycyside,& panace,uel asclepio, & heraclio, & panace chironio, & panace centaurio, uel pharnaceo, & heraclio siderio, & hyoscyamo, uel apollinari siue altercangeno cap.IIII
De linozoste,parthenio, hermupoa, siue potius mercuriali,& achilleo,& panace heracleo, sideriti, millefolio,& de scopa regia, & hemionio, teucrio,splenio,de melampodio siue elleboro, quótue eorum genera,& de nigro elleboro & albo medicinæ,& quãdo detur,& quomodo sumendum, & quibus non dandum, & quòd mures necet cap.V
De mithridatio,& scordoti siue scordio,& polemonia uel phileteria uel chiliodynama,& eupatorio, & centaurea siue chironea, & de lepto centaureo libadio, felle terræ, & triorchæ medicinæ cap.VI
De clymeno,& gẽtiana,& lysimachia, & parthenide,& artemisia, & ambrosia, & nymphæa, & heraclio, & euphorbia medicinæ cap.VII
De plantagine, & buglossa, & cynoglossa, & buphthalmo, & scythica, & hippice, & de ischæmone, & de betonica, & cantabrica, & consiligine,& hiberida, & chelidonio, & canaria,& elaphoboſco,& dictamo, & aristolochia, & quòd eius delectatione aduolent pisces, & statim capiantur,& medicinæ contra serpentium ictus ex herbis quas superius nominauit cap.VIII
De argemonia,& agarico,& echio,& hyoscyamo, & hierobotane, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & persolata, & arcio, & cyclamino,& peucedano, omnia ad serpentiũ ictus cap.IX
De ebulo,& uerbasco,& thelyphono, & cõtra scorpionum ictus, & rubetariũ & canũ morsus, & generaliter contra omne uenenum cap.X
Remedia ad capitis uitia cap.XI
De cẽtaureo,& chelidonio,& panace, & hyoscyamo,& euphorbio ad oculorum uitia cap. XII
De anagallide siue corchoro, & mandragora siue circeio, & cicuta, & crethmo agrio, & molybdena,& capno, & acoro, & iride, cotyledo, aizoo,& andrachne,& erigero, & de ephemero,& de labro Veneris,& de ranunculo,ad oculorum,aurium, narium, dentium, orisque uitia medicinæ cap. XIII
Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes MCCXCII.

Ex autoribus.

Sex. Gallico,Põpeio Lenæo, Sestio Nigro qui Græce scripsit,Iulio Basso qui item, Antonio Castore, Cornelio Celso.

Externis.

Theophrasto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo,Pythagora,Magone,Menandro, qui biochresta scripsit:Nicandro,Homero,Hesiodo,Musæo,Sophocle,Xantho,Anaxilao.

Medicis.

Mnestheo,Callimacho,Phania physico,Timaristo, Simo,Hippocrate,Chrysippo,Diocle,Ophione,Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro Cittiense, Apollodoro Tarentino,Praxagora,Plistonico,Medio,Dieuche,Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua,Iolla,Erasistrato,Diagora,Andrea,Mnesicle,Epicharmo, Damione, Sosimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino,Petreio,Mictione,Glaucia,Xenocrate.

Libro XXVI.continentur reliquæ per morborum genera medicinæ,& de nouis morbis, & de lichene quid sit, & quando primum in Italia cœperit, & carbunculo, elephantiasi & colo cap.I
Laus Hippocratis cap.II
De noua medicina, & Asclepiade medico, & qua ratione ueterem medicinam mutauerit cap.III
Irrisio magicæ artis, & de lichene eiusq; remedio, & faucium cap.IIII
Ad strumas, & ad digitos, & ad pectus, & ad tussim medicinæ cap.V
De uerbasco,& cacalia,uel tussilagine, & bechio, & saluia,ad tussim cap.VI
Ad lateris dolores & pectoris, & ad orthopnœas, ad iocineris dolorẽ,cordis dolori, pulmoni, urinæ, tussi,pectori,ulceribus,renibus,hepaticis, ad uomitionẽ & singultus,pleureticis, lateri cap.VII
De omnibus uitijs uentris & remedijs, & eorum quæ circà uel intrà sunt, & de aluo sistenda, uel soluenda cap.VIII
De pulegio,& argemone cap.IX
De nymphæa,& abstinentia, & appetentia Veneris,& de satyrio,erythrococco,& crategi,& sideriti cap.X
Medicinæ generales de pedibus, talis, articulis,neruis,& remedia contra morbos qui totum corpus occupant,& de merthryda,& uigilijs, paralysi, & de febribus frigidis, & febre iumentorum, & phreneticis & chamæacta, et aizoo,& igne sacro cap.XI
Ad luxata membra, & cõtra morbum regium, & contra furunculos,& fistulas,& inflationes,& ambustionem,& contra alios morbos, ad neruos & sanguinem cap.XII
De herba equiseto, nymphæa, peucedano, siderite, alijsq; pluribus ad sanguinem sistendum utilibus, & stephaniomeli,& erisithale,& cõtra uermes, cap.XIII
Ad ulcera,& plagas,& ad uerrucas tollendas, & de polycnemo cap.XIIII

De

De pluribus experimentis ad mulierum menses, & uulue morbos, & partus eiiciendos & cõtinendos, & cutis in facie uitia, & capillum tingendũ & tollendum, & quadrupedũ scabiem cap. XV

Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes MCCXCII.

Ex autoribus.

M. Varrone, C. Valgio, Pompeio Lenæo, Sestio Nigro qui Græce scripsit, Iulio Basso, qui item, Antonio Castore, Cornelio Celso.

Externis.

Theophrasto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menãdro, qui biochresta scripsit, Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Xantho, Anaxilao.

Medicis.

Mnestheo, Callimacho, Phania physico, Timarisio, Simo, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophãto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Thebana Olympiade, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro uigesimoseptimo continentur reliqua herbarum genera cap. I

De aconito & panthera quæ extinguitur aconito cap. II

Quòd omniũ creaturarũ cõditor sit Deus cap. III

De Aethiopide & agerato, & aloë, & alcea, & alipo, & alsina, & androsace, & androsæmo, & ambrosia, & anoni, & anagyro, & anonymo cap. IIII

De aparine, & arctio, & aspleno, & asclepiade, & astere uel bubonio, & ascyro uel ascyroide, & aphace, & de alcibio, & alectorolopho cap. V

De alo cap. VI

De alga, & actea, & de ampeloagria, & absinthio, cap. VII

De ballote, & botrye fruticosa, & brabyla, & bryo, bupleuro, & catanance, calla, & circeia, & cirsio, & crategono, & thelygono, & crocodilio, & cynosorchi, & chrysolachano, & cucubalo, & conferua cap. VIII

De cocco gnidio, & dipsaco, & dryopteri, & driophono, & elatine, & empetro siue calcifraga, & epicacti uel elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore bubulo cap. IX

De glaucio, & glycyside, & gnaphalio siue chamæzelo, & galedrago, & holco, & hyosiri, & holosteo, & hypophesto cap. X

De hypoglossa, & hypicoo, idæa, isopiro, lathyri, leontopetalo, lycopside, & lithospermo, lapide uulgari, de limeo, leuce, & leucographi cap. XI

De medio & myosota, & myagro, & natrice, & othone, & onosma, & onopordo, & osiri, & oxye, & batrachio, & polygono, & phyllãdrio, & phalari polyrrhizo, & proserpinaca, & de rhacoma, & de reseda, & stœchade cap. XII

De solano, & smyrnio, & telephio, & trichomane, & thalietro, & thlaspe, & tragonia, & tragoni, & tragopogo, & spondyli, & quòd quidam morbi in quibusdam non sunt gentibus cap. XIII

Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes DCCII.

Ex autoribus.

Pompeio Lenæo, Sestio Nigro, qui Græce scripsit. Iulio Basso, qui item, Antonio Castore, Cor. Celso.

Externis.

Theophrasto, Apollodoro, qui item, Democrito, Aristogitone, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochresta scripsit, Nicandro.

Medicis.

Mnestheo, & cæteris ijsdem quibus in priore libro.

Libro XXVIII. continentur medicinæ ex animalibus cap. I

An sit in medendo aliqua uis uerborum, & sanari, & depelli cap. II

Remedia ex homine contra magos cap. III

De quibusdã sortilegijs, & saliua hominis cap. IIII

De obseruatione uictus cap. V

De sternutamento, & Venere, & cæteris remedijs cap. VI

De remedijs muliebribus cap. VII

Medicinæ ex animalibus peregrinis, & elephanto, & leone, & de camelo, & hyena, & crocodilo, & chamæleonte, & scinco, & hippopotamo, & lyncibus cap. VIII

Medicinæ communes ex feris animalibus, aut eiusdẽ generis placidis, lactis usus, & obseruationes, & de caseis, butyro, & adipe cap. IX

Medicinæ de apro, & capris, & equis feris, & remedia ex bestijs contra omnes morbos cap. X

De remedijs ad morborum multa genera ex animalibus cap. XI

Ad faciei uitia, ceruicis, & pectoris morbos cap. XII

Ad stomachi, lumborum, & renũ uitia cap. XIII

Ad aluum sistendam, cœliacos, & dysentericos, inflationes alui, rupta, tenasmon, & tineas, & colum cap. XIIII

Ad uesicæ cruciatus, & calculos, de genitalium, & sedis uitijs, & inguinum remedijs cap. XV

Ad podagras, morbum comitialem, sideratos, ossaq; fracta remedia cap. XVI

Ad melancholicos, lethargicos, hydropicos, ignem sacrũ, & ad dolores neruorũ remedia cap. XVII

Ad sanguinem sistendum, & contra ulcera & carcinomata, & scabiem remedia, & quæ infixa corpori extrahunt, & quæ cicatricibus prosunt cap.

cap. XVIII
Ad muliebria mala medicinæ, & ad infantiũ morbos, & Veneris remedia cap. XIX
Mira de animalibus cap. XX
Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes CLXXXV.

Ex autoribus.

M. Varrone, L. Pisone, Fabiano, Verre, Antiate, Verrio flacco, Catone Cẽsorio, Sergio Sulpitio, Licinio Macro, Celso, Massurio, Sestio Nigro, qui Græce scripsit, Bytho Dyrrhacheno, Ophilio medico, Granio medico.

Externis.

Democrito, Apollonio, qui & mirsin, Mileto, Artemone, Sextilio Anteo, Homero, Theophrasto, Lysimacho, Attalo, Xenocrate, Orpheo, qui Diophios, Archelao, qui item, Demetrio, Sotira, Laide, Elephantide, Salpe, Olympiade Thebana, Diotimo, Iolla, Mictione Smyrnæo, Aeschine medico, Hippocrate, Aristotele, Metrodoro, Icacida medico, Hesiodo, Dialcone, Cæcilio Bione, qui peri dynameon, Anaxilao, Iuba rege.

LIbro XXIX. continentur medicinæ ex animalibus.

De origine medicinæ, & quando primum clinice, & quando primum iatraleptice, & de Chrysippo, & Erasistrato, & empirice, & Herophilo, & reliquis illustribus medicis, & quoties ratio medicinæ mutata sit, & qui primus Romæ medicus, & quando, & quid de medicis antiqui Romani iudicauerint, & uitia medicinæ cap. I
De medicinis lanarum cap. II
De ouorum natura cap. III
Remedia de cane, & ex animalibus quæ placida non sunt sed fera, & ex uolucribus, & contra morsus phalangiorum cap. IIII
De seuo struthiocamelino, & cane rabido, & lacerta, & anseribus, & columbis, & mustellis remedia cap. V
Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddendos, & ad lendes tollendos, & ad palpebras, & ad glaucomata, & ad oculos, & parotidas remedia cap. VI
Summa medicinæ, & obseruationes DXXI.

Ex autoribus.

M. Varrone, L. Pisone, Verrio Flacco, Antiate, Nigidio, Cassio Hemina, Cicerone, Plauto, Celso, Sestio Nigro, qui Græce scripsit, Cæcilio medico, Metello Scipione, Ouidio Poëta, Licinio Macro.

Externis.

Philopatore, Homero, Aristotele, Orpheo, Democrito, Anaxilao.

Medicis.

Botrye, Apollodoro, Archidemo, Anaxilao, Aristone, Xenocrate, Diodoro, Chrysippo philosopho, Horo, Nicandro, Apollonio Pitanæo.

LIbro XXX. continentur medicinæ ex animalibus reliquæ prioris libri.

De origine magicæ artis, quando, & à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliquæ ex animalibus medicinæ cap. I
De speciebus magiæ, Neronisque, & magorum detestatio cap. II
De talpis, & reliquæ medicinæ per morbos digestæ in animalibus, quorum genera placida sunt aut fera cap. III
Quomodo commendetur os, & cõtra maculas faciei, & ad faucium uitia cap. IIII
Ad strumas exulceratas, ad humerorum & præcordiorum dolores cap. V
De pulmonum uitijs, iecoris, & sanguinis reiectionibus cap. VI
Ad dysentericos, & uentris mala remedia cap. VII
Ad calculos, & uesicæ dolores, testiũq;, & inguinũ tumores, & ad panos cap. VIII
Ad podagras & articulorum dolores cap. IX
Remedia aduersus morbos toti corpori cap. X
Contra morbum regium & phreniticos, & contra febres, & hydropicos cap. XI
Ad ignem sacrum, ad carbunculos, furunculos, ambusta, neruorumque contractiones cap. XII
Ad sanguinem sistendum, & tumores uulnerum, & ulcera, uulnera, & alia mala ex animalibus remedia cap. XIII
Ad muliebria mala medenda, & conceptus maturandos cap. XIIII
Promiscuæ medicinæ cap. XV
De miraculis quarundam bestiarum cap. XVI
Sũma medicinæ, & obseruationes octingẽtæ LIIII.

Ex autoribus.

M. Varrone, Nigidio, M. Cicerone, Sestio Nigro, qui Græce scripsit, Licinio Macro.

Externis.

Eudoxo, Aristotele, Hermippo, Homero, Apione, Orpheo, Democrito, Anaxilao.

Medicis.

Botrye, Horo, Apollodoro, Menandro, Archimede, Aristone, Xenocrate, Diodoro, Chrysippo, Nicãdro, Apollonio Pitanæo.

LIbro XXXI. continẽtur medicinæ ex aquatilibus, & aquarum mirabilia.

Aquarum mirabilia cap. I
De differentia aquarum medicinis & obseruationibus CCLXVI. cap. II
De qualitate aquarum in salubritate uel commoditate earum cap. III
Aquarum subito nascentium aut desinentium ratio cap. IIII
Obseruatio historica cap. V
Ratio aquæ ducendæ, & quomodo medicatis utendum, & quid prosit nauigatio, & medicinæ aquæ marinæ cap. VI
De generibus salis, & confecturis, & medicinis, & obseruationibus cap. VII
De scombro pisce, & muria, & alece cap. VIII

De

De natura salis, & eius medicinis cap. IX
De nitri generibus & confecturis, & medicinis, & obseruationibus cap. X
De spongiarum natura cap. XI
Summa medicinæ, historiæ, & obseruationes nõgentæ uiginti tres.

Ex autoribus.

M. Varrone, Cassio Parmense, Cicerone, Mutio, Cornelio Celso, Trogo, Ouidio, Polybio, Sornatio.

Externis.

Callimacho, Ctesia, Eudico, Theophrasto, Eudoxo, Theopompo, Polyclito, Iuba, Lyco, Apione, Epigene, Pelope, Apelle, Democrito, Thrasillo, Nicãdro, Menandro comico, Attalo, Salustio, Dionysio, Andrea, Nicerato, Hippocrate, Anaxilao.

Libro XXXII. continentur reliqua medicinæ ex aquatilibus.

De echeneide pisce, & mirabili eius proprietate, de torpedine & marino lepore, & mirabilia rubri maris cap. I
De ingenijs, & mansuetudine quorundam piscium, & ubi ex manu edant, & ubi responsa dantur ex piscibus cap. II
De his quibus in terris, & in aquis uictus est, & de Castoreis medicinæ, & obseruationes cap. III
De testudine, & multorum piscium medicinæ, & obseruationes cap. IIII
De aquatilibus, quomodo remedia in morbos digesta sunt, & primum cõtra uenena, & uenenata animalia cap. V
De ostreis, & purpuris, & alga, & eorum remedia cap. VI
Ad alopecias, & capillos, & oculorum, & aurium, & dentium, & faciei uitia cap. VII
Promiscuæ medicinæ cap. VIII
Ad iocineris uitia, laterumque, ad stomachi, alui, & aliæ promiscuæ medicinæ cap. IX
Ad febres omnium generum, & contra diuersas infirmitates cap. X
Animalium omniũ in mari uiuẽtium CLXXVI. genera esse cap. XI
Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes nongentæ uiginti octo.

Ex autoribus.

Licinio Macro, Trebio Nigro, Sestio nigro, qui Græce scripsit, Ouidio Poëta, Cassio Hemina, Mœcenate, L. Atteio.

Externis.

Iuba, Andrea, Salpe, Apione, Pelope, Apelle Thasio, Thrasillo, Nicandro.

Libro trigesimotertio continentur naturæ metallorum.

Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureorum, & modo auri apud antiquos, & equestri ordine, & de iure anulorum aureorum cap. I
De decurijs iudicum, & quoties nomina equestris ordinis immutata, & donis militaribus, & quãdo primum corona aurea cap. II
De reliquo usu auri in uiris, & mulieribus, & de nũmo aureo, & quãdo primũ signatũ est æs, argentũ, & aurum, & antequã signaretur qui mos in ære, & quæ maxima pecunia primo censu, & quoties, & quibus temporibus autoritas auri cap. III
Ratio naturalis auri inueniendi, & quando primum aurea statua, & medicinæ ex auro cap. IIII
De chrysocolla, & medicinæ ex chrysocolla VI. & mirabilis natura eius glutinandis inter se, perficiendisq; metallis cap. V
De argento, & argẽto uiuo, & stibio siue alabastro, & scoria argenti, & de spuma argenti cap. VI
De minio quantæ autoritatis fuerit apud Romanos, & inuentione eius, & cinnabaris ratione in picturis, & medicinæ, de generibus minij, & ratione eius in picturis cap. VII
De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, & experimentis cap. VIII
De speculis, & Aegyptio argento cap. IX
De immodica pecunia, & quorũ maximæ opes fuerint, & quãdo primum populus Romanus stipem sparserit cap. X
De luxuria, & frugalitate in uasis, & lectis argẽteis, quando lances immodicæ factæ cap. XI
De statuis argenteis, & cælatura argenti, & cæteris quibusdam cap. XII
De sile, & ceruleo, & nestoriano, & cilono, & quòd non omni anno æqualiter species uendantur cap. XIII
Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes mille ducentæ quindecim.

Ex autoribus.

L. Pisone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Cornelio Nepote, Messala Ruffo, Marso Poëta, Butho, Iulio Basso, qui de medicinis Græce scripsit, Sestio Nigro, qui item, Fabio Vestale.

Externis.

Democrito, Metrodoro Scepsio, Menæchmo qui de toreutice scripsit, Xenocrate, qui item, Antigono, qui item, Heliodoro, qui de Atheniẽsium anathematis, Pasitele, qui admirabilia opera scripsit, Nymphodoro, Timæo, qui de medicina metallica scripsit, Iolla, Apollodoro, Andrea, Heraclide, Diagora Botryense, Archimede, Dionysio, Aristogene, Democrito, Mnesicle, Attalo medico, Xenocrate Zenonis, Theomnesto.

Libro XXXIIII. continẽtur æris metalla, & ferri, & plumbi, & stanni cap. I
Genera æris, quæ Corinthia, quæ Deliaca, quæ Aeginetica cap. II
De candelabris, & templorum ornamentis cap. III
Quando primum simulacrum Romæ factum, & de origine statuarum, & honore statuarum, & generib

neribus, & figuris cap. IIII
De ſtatuis togatis, & quibuſdam alijs, & quibus primũ in columna, & quando roſtra, & quando primũ publice, & quæ primũ ſtatuæ Romæ cap. V
De ſtatuis ſiue tunicis, & quibuſdam alijs, & quæ prima Romæ ſtatua equeſtris, & quando omnes ſtatuæ priuatim & publice ſublatæ, & quibus Romæ mulieribus, & quæ primæ ab exteris publice poſitæ cap. VI
De antiquis ſtatuarijs, & pretijs ſignorũ immodicis, & coloſſis in urbe celeberrimis cap. VII
Nobilitates ex ære operũ, & artificum CCCLXVI. cap. VIII
Differentiæ æris & mixturæ, & de ſeruando ære cap. IX
De cadmia medicinæ cap. X
De ſcoria & flore & ſquama æris, & ſtomomate & ærugine, & hieracio cap. XI
De ſcolecia, & chalciti, & miſy, & ſory, & chalcanto cap. XII
De pompholyge, & ſpodo, & antiſpodo, & diphryge, & triente Seruilio cap. XIII
De ferro, & ferreis metallis, differentiæ ferri cap. XIIII
De temperatura ferri, & medicinæ ex ferro, & ærugine, & rubigine, & ſquama ferri, & hygremplaſtro cap. XV
De plũbi metallis, & albo plũbo, & nigro cap. XVI
De ſtanno, & plumbo argentario, & quibuſdã alijs cap. XVII
Medicinæ de plũbo, et ſcoria plũbi, de molibdena, ſiue galena, de pſimmythio et ſandaracha cap. XVIII
Sũma, res, & hiſtoriæ, & obſeruationes DCCCXV.

Ex autoribus.

L. Piſone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Meſſala, Ruffo, Marſo Poëta, Butho, Iulio Baſſo, qui de medicina Græcè ſcripſit, Seſtio Nigro, qui item, Fabio Veſtale.

Externis.

Democrito, Metrodoro Scepſio, Menæchmo, qui de toreutice ſcripſit, Xenocrate qui item, Antigono qui item, Duride qui item, Heliodoro, qui Athenienſiũ anathemata ſcripſit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Diagora Botryenſe, Iolla, Apollodoro, Archimede, Dionyſio, Ariſtogene, Diomede, Mneſicle, Xenocrate Zenonis, Theomneſto.

Libro trigeſimoquinto continetur honos picturæ.

Honos picturæ cap. I
Honos imaginum cap. II
Quando primum clypei imaginum publice, & quando in domibus poſiti, & de picturæ initijs, & monochromato, & primis pictoribus, & antiquitate picturarum in Italia cap. III
De pictoribus Romanis, & quãdo primũ dignitas picturæ, & qui uictorias ſuas pictura propoſuerũt, et quando externis picturis dignitas Romæ cap. IIII
Ratio pingendi, de pigmentis cap. V
De coloribus natiuis & factitijs cap. VI
Qui colores udo non inducantur, & quibus coloribus antiqui pinxerunt, & quando primum gladiatorum pugnæ propoſitæ ſunt cap. VII
De ætate picturæ, operum, & artificum indicatura, nobilitates CCCV. cap. VIII
Primum picturæ certamen, & qui primi penicillo pinxerunt cap. IX
De auibus per picturam deceptis, & quid difficilimũ in pictura cap. X
De auium cantu compeſcendo, & quis encauſto, & penicillo primus lacunaria, & cameras pinxerit, ſparſimq; pretia mirabilia picturarum cap. XI
Plaſtices primi inuentores, de ſimulacris, & uaſis fictilibus, & pretio eorum cap. XII
Terræ uarietates, & de puluere Puteolano, & alijs terræ generibus quæ in lapidẽ uertũtur cap. XIII
De parietibus fornaceis, & lateritijs, & eorum ratione cap. XIIII
De ſulphure, & alumine, & generibus eorum, & medicinæ cap. XV
De terra Samia, & Eretria, & Chia, & Selenuſia pigniti, & ampeliti medicinæ cap. XVI
Cretæ genera ad ueſtium uſus, cimolia, ſarda, umbrica, ſaxum, argentaria cap. XVII
Qui & quorum liberti prepotentes cap. XVIII
De terra ex Galatha, & terra Clupea, terra Balearica, terra Ebuſitana cap. XIX
Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes DCCCCLVI.

Ex autoribus.

Meſſala oratore, Meſſala ſene, Feneſtella, Attico, Verrio, M. Varrone, Cornelio Nepote, Decio Eculeone, Mutiano, Meliſſo, Vitruuio, Caſsio Seuero, Longulano, Fabio Veſtale, qui de pictura ſcripſit.

Externis.

Paſitele, Apelle, Melanthio, Aſclepiodoro, Euphranore, Paraſio, Heliodoro, qui anathemata ſcripſit Athenis, Metrodoro, qui de architectonice ſcripſit, Democrito, Theophraſto, Apione grammatico qui de metallica medicina ſcripſit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Iolla, Apollodoro, Diagora Botryẽſe, Archidemo, Dionyſio, Ariſtogene, Demade, Mneſicle, Xenocrate Zenonis, Theomneſto.

Libro triceſimoſexto continentur naturæ lapidũ, & luxuriæ marmorum cap. I
Quis primus in publicis operibus oſtenderit cap. II
Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ cap. III
Qui primum laudati marmore ſcalpendo, & quibus temporibus cap. IIII
Nobilitates operũ et artificiũ in marmore CXXVI. de marmore pario, & mauſoleo cap. V
Quando primum marmorum in ædificijs uſus, & quis primus Romæ cruſtauerit parietes, et quibus ætatibus quæq; marmora in uſum uenerint, & quis

quis primus marmora secuerit, & ratio secandi: de harena cap. VI
De naxio & armenio, & de generibus marmorum cap. VII
De alabastrite, & lygdino, & alabandico cap. VIII
De obelisco Thebaico, Alexandrino, & de illo qui est in circo magno cap. IX
De illo qui est in campo Martio pro gnomone cap. X
De tertio obelisco Romæ in Vaticano XI
De pyramidibus Aegyptijs, & sphinge cap. XII
De labyrinthis, Aegyptio, Lemnio, & Italico cap. XIII
De pensili horto, & oppido, & templo Dianæ Ephesiæ cap. XIIII
De delubro Cyzici, & lapide fugitiuo, & de echo septies resonante, & ædificio sine clauo, & mirabilia ædificiorum Romæ cap. XV
De magnetis generibus, & medicinis cap. XVI
De lapidibus qui cito absumunt corpora in eis cõdita, & de his qui diu seruant, & de Asio lapide, & medicinis eius cap. XVII
De ebore fossili, & lapidibus osseis, & palmatis, & aliorum generibus cap. XVIII
De corallio uel pyrite, & medicinis eius, & ostracite, de amianto lapide, & medicinis eius, de militino lapide & uiribus eius, de gagate lapide, & medicinis eius, de spongijs, & phrygio lapide, & natura eius cap. XIX
De hæmatite quinq; generibus eius, & schisto cap. XX
De quatuor generibus ætitis, & calamo, & samio, & arabo, & pumicibus cap. XXI
De lapidibus mortariorum medicinaliũ, & mollibus lapidibus, & speculari lapide, & silicibus, & phengite, & cotib. & reliquis ad structuram lapidibus, igni, & tempestatibus resistentibus cap. XXII
De cisternis, & calce, & harenæ generibus, & mixtura calcis, & harenæ, & uitijs structuræ, & tectorijs, & columnis cap. XXIII
De medicinis calcis, & maltha, & gypso cap. XXIIII
De pauimentis, & quando primum Romæ, & subdialib. pauimentis, & græcanicis, & quando primum cameræ cap. XXV
De origine uitri, & ratione faciẽdi, & de obsidiano uitro, & generibus multiformibus uitri cap. XXVI
Ignium miracula, & medicinæ, & prodigia cap. XXVII
Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes D. XXIII.

Ex autoribus.

M. Varrone, Cælio, Galba, C. Iulio, Mutiano, Nepote Cornelio, L. Pisone, Tuberone, Seneca, Fabio Vestale, Annio Fœciale, Fabiano, Catone Censorio, Vitruuio,

Externis.

Theophrasto, Praxitele, Iuba rege, Nicandro, Sotaco, Sudine, Alexandro polyhistore, Apione, Plistonico, Duride, Herodoto, Euhemero, Aristagora, Dionysio, Artemidoro, Bucorida, Antisthene, Democrito, Demotele, Lycea.

Libro triceſimoſeptimo continetur origo gemmarum
De gemma Polycratis tyranni, & Pyrrhi regis, & qui sculptores optimi, & nobilitates artificum, & quis primus dactyliothecam Romæ habuit cap. I
Dt gemmis translatis in triumpho Pompeij, & natura crystalli, & medicinis, & luxuria circa ea, & quando primum inuenta myrrhina, & luxuria circa ea, & natura myrrhinorum, & quæ mentiti sunt autores de succino cap. II
De ortu, & medicinis, & generibus, & luxuria succinorum, & lyncurio, & medicinæ cap. III
De adamantis generibus, & medicinis, & margaritis cap. IIII
De smaragdi generibus, & gemmis uiridibus trãslucidis cap. V
De opali generibus, & uitijs, & experimentis, & uarijs gemmis cap. VI
De generibus carbunculorum, & uitijs, & experimentis, & gemmis ardentibus cap. VII
De generibus topazij, & calaide, & de gemmis uiridibus non translucentibus cap. VIII
De iaspidum generibus cap. IX
De quibusdam gemmis per alphabeti ordinem cap. X
De gemmis quæ à membris hominum cognominantur, & quæ ab animalibus, & de his quæ à cæteris rebus cap. XI
De gemmis nascentibus, & factitijs, & figuris gemmarum cap. XII
De ratione probandarum gemmarum cap. XIII
Summa, res, & historiæ, & obseruationes M. C C C.

Ex autoribus.

M. Varrone, Actis triumphorũ, Mœcenate, Iaccho, Cornelio Bocho.

Externis.

Iuba rege, Xenocrate Zenonis, Sudine, Aeschylo, Philoxeno, Euripide, Nicandro, Satyro, Theophrasto, Carete, Philomene, Democrate, Xenotimo, Metrodoro, Sotaco, Pythea, Timæo Siculo, Nicea, Theochresto, Asaruba, Mnasea, Theomene, Ctesia, Mithridate, Sophocle, Archelao rege, Callistrato, Democrito, Ismenia, Olympico, Alexandro polyhistore, Apione, Horo, Zoroastre, Zaclalia.

Finis Libri primi.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER SECVNDVS.

An finitus sit mundus, & an unus. CAP. I.

MVNDVM, & hoc* quod nomine alio cælũ appellare libuit, cuius circunflexu teguntur cuncta, numẽ esse credi par est, æternum, immensum, neq; genitum, neque interituru unquã. Huius extera indagare, nec interest hominũ, nec capit humanæ coniectura mentis. Sacer est, æternus, immensus, totus in toto, imò uerò ipse totum: finitus, & infinito similis: omniũ rerum certus, & similis incerto: extrà, intrà, cuncta complexus in se, idemq; rerum naturæ opus, & rerum ipsa natura. Furor est, mensuram eius animo quosdam agitasse, atq; prodere ausos: alios rursus occasione hinc sumpta, aut his data, innumerabiles tradidisse mundos, ut totidem rerũ naturas credi oporteret: aut, si una omnes incubaret, totidem tamen soles, totidemq; lunas, & cætera etiam in uno & immensa & innumerabilia sidera: quasi non eadem quæstione semper in termino cogitationis occursura, desiderio finis alicuius: aut, si hæc infinitas naturæ omnium artifici possit assignari, non illud idem in uno facilius sit intelligi, tanto præsertim opere. Furor est, profecto furor, egredi ex eo: & tanquã interna eius cuncta planè iam sint nota, ita scrutari extera: quasi uero mensurã ullius rei possit agere, qui sui nesciat: aut mens hominis uidere, quæ mundus ipse non capiat.

* uiodcunq; lĩ appell.

De forma eius. CAP. II.

FOrmam eius in speciem orbis absoluti globatam esse, nomẽ in primis & consensus in eo mortalium, orbem appellantium, sed & argumẽta rerum docent: non solum quia talis figura omnibus sui partibus uergit in sese, ac sibi ipsa toleranda est, seq; includit & continet, nullarum egens compaginum, nec finem aut initium ullis sui partibus sentiens, nec quia ad motum quo subinde* uerti debeat (ut mox apparebit) talis aptissima est: sed oculorũ quoq; probatione, quòd conuexius mediusq; quacunq; cernatur, quum id accidere in alia non possit figura.

* eirti mox arebit, ta ipst.

De motu eius. CAP. III.

HAnc ergo formã eius, æterno & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate, uigintiquatuor horarũ spatio circumagi, solis exortus & occasus haud dubium reliquere. An sit immensus, & ideo sensum auriũ* facile excedens, tantæ molis rotatæ uertigine assidua sonitus, nõ equidem facile dixerim, non hercle magis quàm circumactorũ simul tinnitus siderum, suosq; uoluentium orbes: an dulci quidem & incredibili suauitate concentus. nobis qui intus agimus, iuxtà diebus noctibusq; tacitus labitur mundus. Esse innumeras ei effigies animalium rerumq; cunctarum impressas, nec (ut in uolucrum notamus ouis) læuitate continua lubricum corpus, quod clarissimi autores* dixere tenerum, argumentis indicatur: quoniam inde deciduis rerũ omniũ seminibus, innumeræ, in mari præcipue, ac plerũq; confusis monstrificæ gignantur effigies. Præterea uisus probatione, alibi plaustri, alibi ursi, tauri alibi, alibi literæ figura, candidiore medio super uerticem circulo.

* ciile, non im ueteri mplari.

* dixere, rerum argu.

Cur mundus dicatur. CAP. IIII.

EQuidem & consensu gẽtium moueor. Nam quẽ κόσμον Græci nomine ornamẽti appellauerunt, eũ & nos à perfecta absolutaq; elegantia, mundum. Cælũ quidem haud dubie cælati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro. adiuuat rerum ordo, descripto circulo, qui signifer uocatur, in duodecim animaliũ effigies: & per illas solis cursus, congruẽs tot seculis, ratio.

De quatuor elementis. CAP. V.

NEc de elementis uideo dubitari, quatuor ea esse. Ignium summũ, inde tot stellarum collucentium illos oculos. Proximum spiritus, quem Græci nostriq; eodem uocabulo aëra appellant. Vitalem hunc, & per cuncta rerũ meabilem, totoq;* consertum: huius ui suspensam, cum quarto aquarũ elemento, librari medio spatio tellurem. Ita mutuo complexu diuersitatis effici nexũ, & leuia ponderibus inhiberi, quo minus euolent: contraq; grauia ne ruant, suspendi leuibus in sublime tendentibus. Sic pari in diuersa nisu,* ui sua quæq; consistere, irrequieto mundi ipsius constricta circuitu: quo semper in se currente, imam atque mediam in toto esse terram, eandemq; uniuersi cardine stare pendentem, librantem per quæ pendeat: ita solam immobilem circa eam uolubili uniuersitate, eandem ex omnibus necti, eidemque omnia inniti.

* confertum

* in suo quæque

De septem planetis. CAP. VI.

INter hanc cælumq;, eodem spiritu pendent, certis discreta spatijs, septẽ sidera, quæ ab incessu uocamus errantia, quum errent nulla minus illis: eorum medius sol fertur amplissima magnitudine ac potestate: nec tẽporum modo terrarumq;, sed siderum etiam ipsorum cæliq; rector. Hunc mundi esse totius animũ, ac planius mentem, hunc principale naturæ regimen, ac numen credere decet opera eius æstimantes. Hic lucem rebus ministrat, auferq; tenebras: hic reliqua sidera occultat: hic uices temporũ, annumq; semper renascentem ex usu naturæ temperat: hic cœli tristitiam discutit, atq; etiam humani nubila animi serenat: hic suum lumen cæteris quoq; sideribus fœnerat, præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens: ut principi literarum Homero placuisse in uno eo uideo.

De deo. CAP. VII.

QVapropter effigiem dei, formamq; quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quisquis est deus (si modo

modo est alius) & quacunq; in parte, totus est sensus, totus uisus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus sui. Innumeros quidem credere, atq; etiam ex uirtutibus uitijsq; hominum, ut pudicitiam, concordiam, mentem, spem, honorẽ, clementiam, fidem, aut (ut Democrito placuit) duos omnino, Pœnam & Beneficium, maiorem ad socordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, ut portionibus quisq; coleret, quo maxime indigeret. Itaque nomina alia alijs gentibus, & numina in ijsdem innumerabilia reperimus, inferis quoque in genera descriptis, morbisq; & multis etiam pestibus, dum esse placatas trepido metu cupimus. Ideoq; etiam publicè *Febris fanum in palatio dicatum est, Orbonæ ad ædem Larũ ara, & Malæ fortunæ exquilijs. Quãobrem maior cælitum populus etiam quàm hominum intelligi potest, cum singuli quoq; ex semetipsis totidem deos faciant, Iunones Geniosque adoptando sibi. Gentes uerò quædam animalia etiam, & aliqua obscœna, pro dijs habent, ac multa dictu magis pudenda, per fœtidos cibos & alia similia iurantes. Matrimonia quidem inter deos credi, tantoq; æuo ex his neminem nasci, & alios esse grandæuos semperque canos, alios iuuenes atq; pueros, atricolores, aligeros, claudos, ouo editos, & alternis diebus uiuentes morientesq; puerilium propè deliramentorum est. Sed super omnem impudentiam, adulteria inter ipsos fingi, mox iurgia & odia, atq; etiam furtorum esse & scelerum numina. Deus est mortali iuuare mortalem, & hæc ad æternam gloriam uia. Hac proceres iere Romani: hac nũc cœlesti passu cum liberis suis uadit maximus omnis æui rector Vespasianus Augustus, fessis rebus subueniens. Hic est uetustissimus referendi beneemerentibus gratiam mos, ut tales numinibus adscribantur. Quippe & omnium aliorum nomina deorum, & quæ suprà retuli siderum, ex hominum nata sunt meritis. Iouem quidem aut Mercurium, alitérue alios inter se uocari, & esse cœlestem nomenclaturam, quis non *interpretatione naturæ fateatur? Irridendum uero, agere curam rerũ humanarum, illud quicquid est summum. An ne tam tristi atq; multiplici ministerio non pollui credamus dubitemus ue? Vix propè est iudicare, utrum magis conducat generi humano, quãdo alijs nullus est deorum respectus, alijs pudendus. Externis famulantur sacris, ac digitis deos gestant, & monstra quoq; colunt: damnant, & excogitant cibos: imperia dira in ipsos, ne somno quidem quieto, irrogant. Non matrimonia, non liberos, non deniq; quicquam aliud, nisi* iubentibus sacris deligunt. Alij in ipso Capitolio fallunt, ac Fulminantem peierant Iouem: & hos iuuãt scelera, illos sacra sua pœnis agunt. Inuenit tamen interhas utraſq; sententias medium sibi ipsa mortalitas numen, quò minus etiã plana de Deo cõiectatio esset. Toto quippe mundo, & locis omnibus, omnibusq; horis, omniũ uocibus Fortuna sola inuocatur: una nominatur, una accusatur, una agitur rea, una cogitatur, sola laudatur, sola arguitur, & cum conuicijs colitur, uolubilis, à pleriſq; uerò & cæca etiam existimata, uaga, inconstans, incerta, uaria, indignorũ fautrix. Huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mortalium, sola utranq; paginã facit. Adeoq; obnoxiæ sumus sortis, ut sors ipsa pro deo sit, qua deus probatur incertus. Pars alia & hanc pellit, astroq; suo euentus assignat, & nascendi legibus: semelq; in omnes futuros unquam deo decretum, in reliquũ uerò ocium datum. Sedere cœpit sententia hæc, pariterq; & eruditum uulgus & rude in eam cursu uadit. Ecce fulgurum monitus, oraculorũ præscita, aruspicũ prædicta, atq; etiã parua dictu in augurijs sternutamenta & offensiones pedum. Diuus Augustus læuum prodidit sibi calceum præpostere inductum, quo die seditione militari propè afflictus est. Quæ singula improuidã mortalitatẽ inuoluũt, solum ut inter ista certũ sit, nihil esse certi, nec miserius quicquã homine, aut superbius. Cæteris quippe animantiũ sola uictus cura est, in quo spontе naturæ benignitas sufficit. Vno quidẽ uel* præferẽda cunctis bonis, quòd de gloria, de pecunia, ambitione, superq; de morte nõ cogitant. Verũ in his deos agere curam rerum humanarum credi, ex usu uitæ est: pœnasq; maleficijs aliquando seras, occupato deo in tanta mole, nunquã autem irritas esse. Nec ideo proximũ illi genitum hominẽ, ut uilitate iuxta beluas esset. Imperfectæ uerò in homine naturæ præcipua solatia, ne deum quidem posse omnia. Nãq; nec sibi potest mortẽ consciscere, si uelit, quod homini dedit optimũ in tantis uitæ pœnis: nec mortales æternitate donare, aut reuocare defunctos, nec facere, ut qui uixit, nõ uixerit: qui honores gessit, non gesserit: nullumq; habere in præterita ius, præterquã obliuionis: atq; (ut facetis quoq; argumentis societas hæc cũ deo copuletur) ut bis dena, uiginti nõ sint, ac multa similiter efficere nõ posse: per quæ declaratur haud dubiè naturæ potẽtia, idq; esse, quod deum uocamus. In hæc diuertisse nõ fuerit alienum, uulgata propter assiduam quæstionem de deo.

*Febri fanũ in Palatio dicatum est ad ædem Lariũ, & ara Malæ fortunæ Aesquilijs.

*interpretationem

*iuuantibus

*præ

De natura siderum errantium, & eorum ambitu. CAP. VIII.

HInc redeamus ad reliqua naturæ. Sidera, quæ affixa diximus mundo, non illa, ut existimat uulgus, singulis attributa nobis, & clara diuitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro sorte cuiusq; lucẽtia, adnumerata mortalibus, nec cũ suo quæq; homine orta moriũtur, nec aliquẽ extingui decidua significant. Non tanta cælo societas nobiscũ est, ut nostro fato mortalis sit* ille quoq; siderũ fulgor. Illa nimio alimẽto tracti humoris igneam uim abundãtia reddunt, cũ decidere credũtur, ut apud nos quoq; id luminibus accẽsis liquore olei notamus accidere. Cæterum æterna est cœlestibus natura, intexentibus mundũ, intextuq; concretis: potentia autẽ ad terram magnopere eorũ pertinens, quæ propter effectus claritatẽq; & magnitudinẽ, in tanta subtilitate nosci potuerũt, sicut suo demonstrabimus loco. Circulorũ quoq; cæli ratio in terræ mẽtia

*ibi

ne apt

ne aptius dicetur, quãdo ad eam tota pertinet, signiferi modo inuẽtionibus non dilatis. Obliquitatem eius intellexisse, hoc est, rerũ fores aperuisse, Anaximander Milesius traditur primus olympiade quinquagesimaoctaua. Signa deinde in eo Cleostratus, & prima Arietis ac Sagittarij. Sphæram ipsam antè multo Atlas. Nunc relicto mundi ipsius corpore, reliqua inter cælũ terrasq; tractentur. Summũ esse quod uocant Saturni sidus, ideoq; minimũ uideri, & maximo ambire circulo, ac trigesimo anno ad breuissima sedis suæ principia regredi certũ est. Omniũ autem errantiũ siderum meatus, interq; ea solis & lunæ, contrarium mundo agere cursum, id est, læuũ, illo semper in dexterã præcipiti. Et quamuis assidua conuersione immensæ celeritatis attollãtur ab eo, rapianturq; in occasum, aduerso tamẽ ire motu per suos quæq; passus: ita fieri, ne conuolutus aër, eandem in partẽ, æterna mũdi uertigine, ignauo globo torpeat, sed findatur aduerso siderum uerbere discretus & digestus. Saturni autẽ sidus gelidæ ac rigẽtis esse naturæ, multoq; ex eo inferiorẽ Iouis circulũ, & ideo motu celeriori duodenis circũagi annis. Tertiũ Martis, quod quidã Herculis uocãt, ignei, ardentis à solis uicinitate, binis ferè annis conuerti. Ideoq; huius ardore nimio, & rigore Saturni, interiectũ ambobus, ex utroq; temperari Iouẽ, salutaremq; fieri. Deinde solis meatum esse partiũ quidem trecentarum sexaginta: sed ut obseruatio umbrarũ eius redeat ad notas, quinos annis dies adiici, superq; quartam partẽ diei. Quam ob causam quinto anno unus intercalaris dies additur, ut temporum ratio solis itineri congruat. Infra solem ambit ingens sidus appellatum Veneris, alterno meatu uagum, ipsisq; cognominibus æmulum solis ac lunæ. Præueniens quippe & ante matutinum exoriens, luciferi nomen accipit, ut sol alter, diem maturans: contrà ab occasu refulgens nuncupatur Vesper, ut prorogans lucem, uicemq; lunæ reddens. Quam naturam eius Pythagoras Samius primus deprehendit, olympiade circiter quadragesima secunda, qui fuit urbis Romæ annus centesimus quadragesimus secundus. Iam magnitudine extra cuncta alia sidera est: claritatis quidem tantæ, ut unius huius stellæ radijs umbræ reddantur. Itaque & in magno nominum ambitu est. Alij enim Iunonis, alij Isidis, alij Matris deûm appellauere. Huius natura cuncta generantur in terris. Nanque in alterutro exortu genitali rore conspergens, nõ terræ modo cõceptus implet, uerum animantiũ quoq; omnium stimulat. Signiferi autem ambitum peragit trecẽtis & duodequinquagenis diebus, ab sole nunquam absistens partibus sex atq; quadraginta longius, ut Timæo placet. Simili ratione, sed nequaquam magnitudine aut ui, proximum illi Mercurij sidus, à quibusdam appellatum Apollinis, inferiore circulo fertur nouem diebus ocyore ambitu, modo ante solis exortũ, modo post occasum splendens, nunquam ab eo ui[illegible]imi tribus partibus remotior, ut* hic idem & Sosig[illegible]nes docẽt. Ideo & peculiaris horum siderum* ratio [illegible]t, neq; commi-

*Cresias & Isigen.

*statio

nis cum supradictis. Nanq; ea & quarta parte cæli à sole abesse & tertia, & aduersa soli sæpe cernuntur, maioresq; alios habent cuncta plenæ conuersionis ambitus, in magni anni ratione dicendos.

De lunæ natura. CAP. IX.

SEd omnium admirationẽ uincit nouissimum sidus, terrisq; familiarissimũ, & in tenebrarum remedium ab natura repertũ, lunæ. Multiformi hæc ambage torsit ingenia contemplantium, & proximũ ignorari maximè sidus indignantiũ, crescens semper aut senescens. Et modo curuata in cornua, modo æqua portione diuisa, modo sinuata in orbem, maculosa, eadẽq; subito prænitens, immensa orbe pleno, ac repente nulla: aliâs pernox, aliâs sera, & parte diei solis lucem adiuuans: deficiens, & in defectu tamen conspicua: *quæ mensis exitu latet, cum laborare* nõ creditur. Iam uerò humilis & excelsa, & ne id quidem uno modo, sed aliâs admota cælo, aliâs contigua montibus: nunc in aquilonem elata, nunc in austros deiecta: quæ singula in ea deprehendit hominum primus Endymion, & ob id amore eius captus fama traditur. *Non sumus profecto grati erga eos, qui labore curaq; lucem nobis aperuere in hac luce: miraque humani ingenij peste, sanguinem & cædes condere annalibus iuuat, ut scelera hominum noscantur mundi ipsius ignaris. Proxima ergo cardini, ideoque minimo ambitu, uicenis diebus septenisque & tertia diei parte peragit spatia eadem, quæ Saturni sidus altissimum triginta (ut dictum est) annis. *Deinde morata in coitu solis biduo, cũ tardissime, à tricesima luce rursus ad easdem uices exit: haud scio an omnium quæ in cælo pernosci potuerunt magistra. In duodecim mensium spatia oportere diuidi annum: quando ipsa toties solem, redeuntem ad principia, consequitur. Solis fulgore eam ut reliqua sidera* tegi. Siquidem in totum mutuata ab eo luce fulgere, qualem in repercussu aquæ uolitare cõspicimus. Ideo molliore & imperfecta ui soluere tantum humorem, atq; etiam augere, quem solis radij absumant. Ideo & inæquali lumine aspici: quia ex aduerso demum plena, reliquis diebus tantum ex se terris ostendat, quantum ex sole ipsa concipiat. In coitu quidem non cerni, quoniam haustum omnem lucis auersa illò regerat, unde acceperit. Sidera uerò haud dubiè humore terreno pasci, quia orbe dimidio *nonnunquam maculosa cernatur, scilicet nondum suppetente ad hauriendum ultrà iusta ui. Maculas enim non aliud esse, quàm terræ raptas cũ humore sordes.

*quin iam

*Ne simus profectu ingrati erga eos

*Dein remorata

*regi

*nunquã nõ

De defectu solis & lunæ, & de nocte. CAP. X.

DEfectus autem suos & solis, rem in tota cõtemplatione naturæ maximè miram, & ostento similem, eorum magnitudinum umbræque indices existere. Quippe manifestum est solem interuentu lunæ occultari, lunamque terræ obiectu: ac uices reddi, eosdem solis radios luna interpositu suo auferẽte terræ, terraq; lunæ. Hac subeũte repẽtinas obduci tenebras, rursumq; illius umbra sidus hebetari. Neque aliud esse noctem,

quàm terræ umbram. Figuram autem umbræ similem metæ ac turbini inuerso, quando mucrone tantum in-
latitudinẽ gruat, neq; lunæ excedat* altitudinẽ, quoniam nullũ aliud sidus eodem modo obscuretur, & talis figura semper in mucronem deficiat. Spatio quidem consumi umbras, indicio sunt uolucrum prælati uolatus. Ergo confinium illis est aëris terminus, initiumq; ætheris. Supra
diurnæ lunam pura omnia, ac diuturnæ lucis plena. A nobis autem per noctem cernũtur sidera, ut reliqua lumina è tenebris. Et propter has causas nocturno tẽpore deficit luna. Stati autẽ atq; menstrui non sunt utriq; defectus, propter obliquitatẽ signiferi, lunæq; multiuagos (ut dictum est) flexus, non semper in scrupulis partium congruente siderum motu.

De siderum magnitudine. CAP. XI.

HAec ratio mortales animos subducit in cælũ: ac uelut inde contemplantibus, triũ maximarũ rerum naturæ partium magnitudinẽ detegit. Non posset quippe totus sol adimi terris intercedente luna, si terra maior esset quàm luna. Certior ex utraq; uastitas solis aperitur, ut nõ sit necesse amplitudinẽ eius oculorũ argumẽtis atq; cõiectura animi scrutari: immensum esse, qui arborũ in limitibus porrectarum in quotlibet passuum milia umbras paribus iaciat interuallis, tanquã toto spatio medius. Et quia per æquinoctium omnibus in meridiana plaga habitãtibus, simul fiat à uertice: itẽ
citra quia circa solstitialẽ circulum habitãtium meridie ad septentrionẽ umbræ cadãt, ortu uerò ad occasum. Quæ fieri nullo modo possent, nisi multo quàm terra maior esset. Et quòd montẽ Idam exoriens latitudine exuperet, dextrà læuaq; large amplectens, præsertim tãto discretus interuallo. Defectus lunæ magnitudinem eius haud dubia ratione declarat, sicut terræ paruitatẽ ipse deficiens. Nanq; cũ sint tres umbrarũ figuræ, constetq;, si par lumini sit materia quæ iactat umbram, columnæ effigie iaci, nec habere finem: si uerò maior materia quàm lumẽ, turbinis recti, ut sit imũ eius angustissimũ, & simili modo infinita longitudo: si minor materia quàm lux, metæ existere effigiẽ in cacuminis finẽ desinentẽ, talemq; cerni umbrã deficiẽte luna: palàm fit, ut nulla amplius relinquatur dubitatio, superari magnitudine terram: Id quidẽ & tacitis ipsius naturæ indicijs. Cur enim partitis uicibus anni brumalis abscedit? ut noctiũ opacitate terras reficiat, exusturus haud dubiè & sic quoq; exurẽs quadam in parte: tãta magnitudo est.

Quæ quis inuenerit in obseruatione cælesti. CAP. XII.

ET rationẽ quidem defectus utriusq;, primus Romani generis in uulgus extulit Sulpitius Gallus, qui consul cũ M. Marcello fuit: sed tũ tribunus militũ solicitudine exercitu liberato, pridie quàm Perses rex superatus à Paulo est, in cõcionem ab imperatore productus ad prædicendã eclipsim: mox & cõposito uolumine. Apud Græcos autẽ inuestigauit primus omniũ Thales Milesius, olympiadis xlviij. anno quarto, prædicto solis defectu, qui sub Astyage rege factus est, urbis cõditæ anno clxx. Post eos utriusq; sideris in sexcẽtos annos præcinuit Hipparchus, menses gentiũ diesq; & horas ac situs locorum, & uicos populorũ complexus, æuo teste, haud alio modo quàm consiliorum naturæ particeps. Viri ingentes, supraq; mortalium naturam, tãtorum numinũ lege deprehensa, & misera hominum mẽte absoluta, in defectibus stellarũ scelera aut mortẽ aliquam siderũ pauẽte: quo in metu fuisse Stesichori & Pindari uatũ sublimia ora palàm est deliquio solis, & in luna ueneficia arguente mortalitate, & ob id crepitu dissono auxiliante. Quo pauore ignarus cautæ Nicias Athenienſium Imperator, ueritus classem portu educere, opes eorũ afflixit. Macti ingenio este cæli interpretes, rerumq; naturæ capaces, argumẽti reperitores, quo deos hominesq; uicistis. Quis enim hæc cernens & statos siderum (quoniã ita placuit appellare) labores, non suæ necessitati mortalis genitus ignoscat? Nunc confessa de ijsdem breuiter atq; capitulatim attingam, ratione admodum necessarijs locis strictimq; reddita. Nam neq; instituti operis talis argumentatio est: neq; omnium rerum afferri posse causas minus mirum est, quàm constare in aliquibus.

De defectibus. CAP. XIII.

DEfectus ducentis uiginti duobus mensibus redire in suos orbes certũ est, solisq; defectum nõ nisi nouissima primáue fieri luna, quod uocant coitũ. Lunæ autẽ nõ nisi plena, semperq; citrà quàm proxime fuerit. Omnibus autẽ annis fieri utriusq; sideris defectus statis diebus, horisq;, sub terra. Nec tamen cum fiant superne, ubiq; cerni; aliquando propter nubila, sæpius globo terræ obstante cõuexitatibus mundi. Intra ducentos annos Hipparchi sagacitate compertum est, & lunæ defectum aliquãdo quinto mense à priore fieri, solis uero septimo. Eandem bis in triginta diebus supra terras occultari, sed ab alijs atq; alijs hoc cerni: quæq; sunt in hoc miraculo maximè mira, cum conueniat umbra terræ lunam hebetari, nunc ab occasus parte hoc ei accidere, nunc ab exortus. Et quánam ratione cum solis exortu umbra illa hebetatrix sub terra esse debeat, semel iam acciderit, ut in occasu luna deficeret, utroq; super terram conspicuo sidere. Nam ut in* duodecim *quinq;
diebus utrunq; sidus quæreretur, & nostro æuo accidit, Imperatoribus Vespasianis, patre III. filio iterum consulibus.

De lunæ motu. CAP XIIII.

LVnam semper, auersis à sole cornibus, si crescat, ortus spectare: si minuatur, occasus, haud dubiũ est. Lucere dodranteis semuncias horarum ab secunda adijcientem usq; ad plenum orbem, detrahentemq; in diminutionem. Intra quatuordecim autẽ partes solis, semper occultã esse. Quo argumẽto amplior errantium stellarũ quàm lunæ magnitudo colligitur, quando illæ & à septenis interdũ partibus emergant. Sed altitudo cogit minores uideri, sicut affixas cælo solis fulgore interdiu nõ cerni, cum æque ac noctu luceant: idq; manifestum fiat defectibus solis, & prælatis puteis.

Erran

Errātiū motus & lumina canonica. CAP. XV.

ERrantium autem tres, quas ſupra ſolem diximus ſitas, occultātur meantes cum eo. Exoriuntur uero matutino, diſcedentes partibus nunquā amplius undenis. Poſtea radiorum eius contactu *reguntur teguntur, & in triquetro à partibus centum uiginti ſtationes matutinas faciunt, quæ & primæ uocātur: mox in aduerſo à partibus centum octoginta, exortus ueſpertinos. *Iterum Itemq; in centum uiginti ab alio latere appropinquante, ſtationes ueſpertinas, quas & ſecundas uocant: donec aſſequutus in partibus duodenis occultet illas, qui ueſpertini occaſus appellantur. Martis ſtella, ut propior, etiam ex quadrato ſentit radios, ab nonaginta partibus: unde & nomen accepit is motus, primus & ſecūdus nonagenarius dictus ab utroque exortu. Eadem ſtationalis ſenis menſibus commoratur in ſignis, alioqui bimeſtris, cum cæteræ utraq; ſtatione quaternos menſes non impleant. Inferiores autem duæ occultantur in coitu ueſpertino ſimili modo, *relictæq; à ſole totidem in partibus faciunt exortus matutinos, atque à longiſſimis diſtantiæ ſuæ metis ſolem inſequuntur, adeptæque occaſu matutino, conduntur ac prætereunt. Mox eodē interuallo ueſperi exoriuntur uſq; ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiuntur ad ſolem, & occaſu ueſpertino deliteſcunt. Veneris ſtella & ſtationes duas, matutinam, ueſpertinámque ab utroq; exortu facit, à longiſſimis diſtantiæ ſuæ finibus: Mercurij *ſtationes. ſtationum breuiore momento, quàm ut deprehendi poſſit. Hæc eſt luminum occultationumque ratio, perplexiore motu, multisq; inuoluta miraculis. Siquidem magnitudines ſuas & colores mutant, & eadem ad ſeptentriones accedunt, abeuntq; ad auſtrum, terrisque propiores aut cælo repente cernuntur: in quibus aliter multa quàm priores tradituri, fatemur ea quoq; illorum eſſe muneris, qui primi uias quærendi demonſtrauerint: modo ne quis deſperet ſecula proficere ſemper. Pluribus de cauſis hæc omnia accidunt: prima circulorum, quos Græci abſidas in ſtellis uocant: etenim Græcis utēdum erit uocabulis. Sunt autem hi ſui cuiq; earum, aliiq; quàm mūdo: quoniam terra à uerticibus duobus, quos appellauerūt polos, centrum cæli eſt, necnon ſigniferi, oblique inter eos ſiti. Omnia autem hæc conſtant ratione circini ſemper indubitata. Ergo ab alio cuiq; centro abſides ſuæ exurgūt. Ideoque diuerſos habent orbes, motusque diſſimiles: quoniam interiores abſidas neceſſe eſt breuiores eſſe.

Quare eadē aliàs altiora, aliàs inferiora uideantur. CAP. XVI.

IGitur à terræ centro abſides altiſſimæ ſunt, Saturno in ſcorpione, Ioui in uirgine, Marti in leone, Soli in geminis, Veneri in ſagittario, Mercurio in capricorno, mediis omnium partibus. Et ecōtrario ad terræ cētrum humilimæ atq; proximæ. Sic fit, ut tardius moueri uideantur, cū altiſſimo ambitu feruntur: non quòd accelerent tardentue naturales motus, qui certi ac ſinguli ſunt illis: ſed quia deductas à ſumma abſide lineas, coartari ad centrum neceſſe eſt, ſicut in rotis radios: idemque motus aliâs maior, aliâs minor, centri propinquitate ſentitur. Altera ſublimitatum cauſa, quoniam à ſuo centro abſidas altiſſimas habent in aliis ſignis. Saturnus in libræ parte uiceſima, Iupiter cancri quintadecima, Mars capricorni uiceſimaoctaua, Sol arietis uiceſimanona, Venus piſciū decimaſexta, Mercurius uirginis decimaquinta, Luna tauri quarta. Tertia altitudinū ratio, cæli mēſura nō circuli intelligitur, ſubire eas aut deſcēdere per profundū aëris, oculis exiſtimātibus. Huic connexa latitudinum ſigniferi obliquitatisq; cauſa eſt. Per hūc ſtellæ quas diximus errantes feruntur. Nec aliud habitatur in terris, quàm quod illi ſubiacet. Reliqua à polis ſqualent. Veneris tantū ſtella excedit eum binis partibus. Quæ cauſa intelligitur efficere, ut quædam animalia & in deſertis mundi naſcātur. Luna quoq; per totam latitudinē eius uagatur, ſed omnino nō excedēs eam. Ab his Mercurij ſtella laxiſſime, ut tamē è duodenis partibus (tot enim ſunt latitudinis) nō amplius octonas pererret, neq; has æqualiter, ſed duas medio eius, & ſuprà quatuor, infrà duas. Sol deinde medio fertur inter duas partes flexuoſo draconum meatu inæqualis: Martis ſtella quatuor mediis, Iouis media & ſuper eam duabus, Saturni duabus ut ſol. Hæc erit latitudinū ratio ad auſtrū deſcendētium, aut ad aquilonem ſubeuntium. Hac conſtare & tertiam illam à terra ſubeuntiū in cælum, & pariter ſcandi eā quoq; exiſtimauere pleriq; falſo: qui ut coarguantur, aperienda eſt ſubtilitas immenſa, & omnis eas cōplexa cauſas. Cōuenit ſtellas in occaſu ueſpertino proximas eſſe terræ & latitudine & altitudine, exortusq; matutinos in initio cuiuſq; fieri: ſtationes in mediis latitudinum articulis: quæ uocant ecliptica. Perinde confeſſum eſt motum augeri, quandiu in uicino ſint terræ: cum abſcedant in altitudinem, minui. Quæ ratio lunæ ſublimitatibus maxime approbatur. Aeque non eſt dubium, in exortibus matutinis etiam numerum augeri, atq; à ſtationibus primis tres ſuperiores diminui uſque ad ſtationes ſecundas. Quæ cum ita ſint, manifeſtum erit ab exortu matutino latitudines ſcandi, quoniam in eo primum abitu incipiāt parcius adiici motus: in ſtationibus uerò primis & altitudine ſubire, quoniam tum primū incipiant detrahi numeri, ſtellæq; retroire. Cuius rei ratio priuatim reddenda eſt. Percuſſæ in qua diximus parte, & triangulo ſolis radio inhibentur rectum agere curſum, & ignea ui leuantur in ſublime. Hoc non protinus intelligi poteſt uiſu noſtro, ideoq; exiſtimantur ſtare, unde & nomen accepit ſtatio. Progreditur deinde eiuſdem radij uiolentia, & retroire cogit uapor repercuſſas. Multo id magis in ueſpertino earum exortu, toto ſole aduerſo, cum in ſummas abſidas expellūtur, minimeq; cernūtur, quoniam altiſſimè abſunt, & minimo ferūtur motu, tanto minore, cū hoc in altiſſimis abſidum euenit ſignis. Ab exortu ueſpertino latitudo deſcēditur, parcius iā ſe minuente motu, nō tamen ante ſtationes ſecūdas augente,

cũ & altitudo descẽditur, superueniente ab alio latere radio, eademq; ui rursus ad terras deprimente, quæ sustulerit in cælũ ex priore triquetro. Tãtũ interest, subeant radij, an superueniãt. Multoq; eadem magis in uespertino occasu accidũt. Hæc est superiorum stellarum ratio: difficilior reliquarũ, & à nullo ante nos reddita.

Catholica siderũ errantium. CAP. XVII.

PRimum igitur dicatur, cum sint diuersæ stellæ, cur Veneris stella nunquam longius XLVI. partibus, Mercurius uigintitribus à sole abscedant, sæpe cĩtra eas ad solem reciprocent. Conuersas habent utræq; absidas, ut infra solem sitæ: tantumque circulis earum subtèr est, quantum superne prædictarum: & ideo non possunt abesse amplius, quoniam curuatura absidum ibi non habet longitudinem maiorem. Ergo utræq; simili ratione modum statuunt absidum suarum margines, ac spatia longitudinis latitudinum euagatione pensant. At enim cur non semper ad quadragintasex & ad partes uigintitres perueniunt? Imò uero. Sed ratio *canonica fallit. Nanq; apparet absidas quoque earum moueri, quòd nunquam transeant solem. Itaque cum in partem ipsam eius incidère margines alterutro latere, tum & stellæ ad longissima sua interualla peruenire intelligũtur: cum citrà fuere margines totidem partibus, & ipsæ ocyus redire *creduntur, cum sit illa semper utrique extremitas summa. Hinc & ratio motuum conuersa intelligitur. Superiores enim celerrime feruntur in occasu uespertino, hæ tardissime: illæ à terra altissime absunt cum tardissime mouentur, hæ cũ ocyssime. Quia sicut in illis propinquitas centri accelerat, ita in his extremitas circuli: Illæ ab exortu matutino minuere celeritatẽ incipiũt, hæ uero augere: Illæ retrò cursum agũt à statione matutina usq; ad uespertinã, Veneris à uespertina usq; ad matutinã. Incipit autẽ ab exortu matutino latitudinẽ scandere, altitudinẽ uerò ac solem insequi à statione matutina, ocyssima in occasu matutino & altissima. Digredi autẽ latitudine, motumq; minuere ab exortu matutino: retro quidem ire, simulq; altitudine digredi, à statione uespertina. Mercurij rursus stella utroq; modo scandere ab exortu matutino, digredi uero latitudine à uespertino: consecutoq; sole ad quindecim partiũ interuallum, consistit quatriduo propè immobilis. Mox ab altitudine descendit, retroq; graditur ab occasu uespertino usque ad exortũ matutinũ. Tantumq; hæc & luna, totidem diebus quot subiere, descendũt. Veneris quindecim & pluribus subit. Rursus Saturni & Iouis duplicato digrediuntur. Martis etiã quadruplicato. Tanta est naturæ uarietas, sed ratio euidens. Nam quæ in uaporem solis nituntur, etiã descendunt ægre. Multa promi amplius circa hæc possunt secreta naturæ legesq;, quibus ipsa seruiat. Exempli gratia: In Martis sidere, cuius est maxime inobseruabilis cursus, nunquã id stationem facere, Iouis sidere triquetro, raro admodum sexaginta partibus discreto, qui numerus sexangulas mundi efficit formas. Nec exortus, nisi in duobus signis tantum, cancri & leonis, simul edere. Mercurij uero sidus in piscibus exortus uespertinos raros facere, creberrimos in uirgine: in libra matutinos. Item matutinos in aquario, rarissimos in leone. Retrogradum in tauro & geminis nõ fieri: in cancro uero non citra uigesimãquintam partem. Lunam bis coitũ cum sole in nullo alio signo facere quàm geminis: nõ coire aliquãdo, in sagittario tantũ. Nouissimam uero primamq; eadem die uel nocte, nullo alio in signo quàm ariete cõspici: id quoq; paucis mortaliũ contigit, & inde fama cernendi Lynceo. Non cõparere in cælo Saturni sidus & Martis cũ plurimũ diebus centũseptuaginta: Iouis triginta sex, aut cũ minimum, denis detractis diebus: Veneris sexagintanouem, aut cum minimum, quinquaginta duobus: Mercurij tredecim: aut cum plurimum, septemdecim.

*canonicos. Sæpe qui canones astronomicos cõsunt.

*coguntur

Quæ ratio colores eorũ mutet. CAP. XVIII.

COlores ratio altitudinũ temperat, siquidem earum similitudinẽ trahunt, in quarũ aëra uenere subeũdo, tingitq; appropinquãtes utralibet alieni meatus circulus. Frigidior in pallorem, ardentior in ruborem, uentosus in horrorem. Sol atq; commissuræ absidum, extremæq; orbitæ atram in obscuritatem. Suus quidem cuiq; color est, Saturno candidus, Iouì clarus, Marti igneus, Lucifero cãdens, Vesperi refulgẽs, Mercurio radians, Lunæ blandus, Soli cum oritur ardens, postea radians, his causis connexo uisu & earum quæ cælo continentur. Nanq; modo multitudo conferta inest circa dimidios orbes lunæ, placida nocte leniter illustrante eas: modo raritas, ut fugisse miremur plenilunio abscondente, aut cum solis, supráue dictarũ radij uisus perstrinxere nostros. Et ipsa autem luna ingruentium solis radiorum haud dubiè differentias sentit, hebetante cætera inflexos mundi cõuexitate eos, præterquàm ubi recti angulorum competunt ictus. Itaque in quadrato solis diuidua est, in triquetro seminani ambitur orbe, impletur autẽ in aduerso, rursusq; minuens easdem effigies, paribus edit interuallis, simili ratione qua supra solem tria sidera.

Solis motus & dierum inæqualitatis ratio. CAP. XIX.

SOl autem ipse quatuor differẽtias habet, bis æquata nocte diei, uere & autumno, & in cẽtrum incidẽs terræ octauis in partibus arietis ac libræ: bis permutatis spatijs, in auctum diei, bruma octaua in parte capricorni: noctis uero, solstitio totidẽ in partibus cancri. Inæqualitatis causa obliquitas est signiferi, cũ pars æqua mũdi super subterq; terras omnibus fiat momentus. Sed quæ recta in exortu suo consurgunt signa, longiore tractu tenent lucẽ: quæ uero obliqua ocyore transeunt spatio.

Quare Ioui fulmina assignẽtur. CAP. XX.

LAtet pleroſq;, magna cæli assectatione compertũ à principibus doctrinæ uiris, superiorũ triũ siderũ ignes esse, qui decidui ad terras fulminũ nomẽ habeãt: sed maxime ex ijs medio loco siti: fortassis quoniã cõtagiũ nimij humoris ex superiore circulo, atq; ardoris ex

ris ex subiecto, per hũc modũ egerat. Ideoq; dictũ Iouẽ fulmina iaculari. Ergo ut è flagrãte ligno carbo cũ crepitu, sic à sidere cælestis ignis expuitur, præscita secũ afferens, ne abdicata quidem sui parte in diuinis cessante operibus. Idque maxime turbato fit aêre, quia collectus humor abundantiam stimulat, aut quia turbatur quodam ceu grauidi sideris partu.

Interualla siderum. CAP. XXI.

INterualla quoq; siderũ à terra, multi indagare tentauerunt: & solem abesse à luna undeuiginti partes: quantum lunam ipsam à terra, prodiderũt. Pythagoras uero uir sagacis animi, à terra ad lunã centum uigintisex milia stadiorum esse collegit. Ab ea usq; ad solem duplum. Inde ad duodecim signa triplicatum. In qua sententia & Gallus Sulpitius noster fuit.

De siderum musica. CAP. XXII.

SEd Pythagoras interdũ ex musica ratione appellat tonũ, quantũ absit à terra luna. Ab ea ad Mercurium, spatij eius dimidium: & ab eo ad Venerẽ ferè tantundẽ. A' qua ad solem sesquiplũ. A' sole ad Martem tonũ, id est, quãtum ad lunam à terra. Ab eo ad Iouem dimidiũ, & ab eo ad Saturnũ dimidium, & inde sesquiplum ad signiferum: ita septẽ tonos effici, quam diapason harmoniã uocant, hoc est, uniuersitatẽ concentus. In ea Saturnum Dorio moueri *Mercurium phthongo, Iouem Phrygio, & in reliquis similia, iucunda magis quàm necessaria subtilitate.

De mundi geometria. CAP. XXIII.

STadium cẽtum uigintiquinq; nostros efficit passus, hoc est, pedes sexcentos uigintiquinq;. Posidonius non minus quadraginta stadiorum à terra altitudinẽ esse, in qua nubila ac uenti nubesq; proueniãt. Inde purum liquidumq;, & imperturbatæ lucis aërem. Sed à turbido ad lunam uicies centum stadiorum. Inde ad solẽ quinquies milies. Eo spatio fieri, ut tam immensa eius magnitudo nõ exurat terras. Plures autẽ nubes nongentis stadijs in altitudinẽ subire prodiderunt. Incõperta hæc & inextricabilia, *sed tã prodẽda, quàm sunt prodita, in quis tamen una ratio geometricæ collectionis nunquã fallacis possit nõ repudiari, si cui libeat altius ista persequi. Nec ut mensura (id enim uelle penè demẽtis ocij est) sed ut tantũ æstimatio cõiectandi, constet animo. Nam cũ trecentis sexaginta & ferè sex *partibus orbis solis ex circuitu eius patere appareat circulum per quẽ meat: semperq; dimetiens tertiã partẽ ambitus, & tertiæ paulominus septimã colligat, apparet dempta eius dimidia (quoniã terra centralis interueniat) sextam ferè partẽ huius immensi spatij, quod circa terrã circuli solaris animo cõprehenditur, inesse altitudinis spatio, lunæ uero duodecimã, quoniam tanto breuiore quàm sol ambitu currit: ita ferri eã in medio solis ac terræ. Mirum quò procedat improbitas cordis humani, paruulo aliquo inuitata successu, sicut in supradictis occasionẽ impudẽtiæ ratio largitur: ausiq; diuinare solis ad terrã spatia, eadem ad cælũ agunt, quoniã sit medius sol, ut protinus mũdi quoq; ipsius mensura ueniat ad digitos. Quantas enim dimetiens habeat septimas, tantas habere circulũ duo & uicesimas, tanquã planè à perpẽdiculo mensura cæli cõstet. Aegyptia ratio, quã Petosiris & Necepsos ostẽdêre, singulas partes, in lunari circulo (ut dictum est) minimo, triginta tribus stadijs paulo amplius patere colligit: in Saturni ampliſsimo duplũ: in solis, quẽ medium esse diximus, utriusq; mensuræ dimidiũ. Quæ cõputatio plurimũ habet pudoris: quoniã ad Saturni circulũ, addito signiferi ipsius interuallo, innumerabilis multiplicatio efficitur.

De repentinis sideribus. CAP. XXIIII.

REstant pauca de mundo, nanque & in ipso cælo stellæ repentè nascuntur. Plura earum genera.

De cometis & cœlestibus prodigijs, natura & situ, & generibus eorum. CAP XXV.

COmetas Græci uocant, nostri crinitas, horrentes crine sanguineo, & comarũ modo in uertice hispidas. Idem pogonias, quibus inferiore ex parte in speciem barbæ longæ promittitur iuba. Acontiæ iaculi modo uibrantur ocyssimo significatu. Hæc fuit de qua quinto cõsulatu suo Titus Imperator Cæsar præclaro carmine perscripsit: ad hũc diem nouissime uisa. Easdem breuiores & in mucronẽ fastigiatas, xiphias uocauere, quæ sunt omnium pallidissimæ, & quodam gladij nitore, ac sine ullis radijs: quos Discus suo nomini similis, colore autem electro, raros è margine emittit. Pithetes doliorum cernitur figura, in concauo fumidæ lucis. Ceratias cornus speciem habet, qualis fuit cum Græcia apud Salamina depugnauit. Lampades ardentes imitantur faces: Hippeus equinas iubas celerrimi motus, atque in orbem circa se euntes. Fit & candidus cometes, argenteo crine, ita refulgens, ut uix cõtueri liceat, speciesq; humana dei effigiem in se ostendens. Fiunt & hirti uillorum specie, & iuba aliqua circundati. Semel adhuc iubæ effigies mutata in hastam est, olympiade cẽtesimaoctaua, urbis anno trecentesimo nonagesimooctauo. Breuissimum quo cernerẽtur spatiũ, septem dierũ annotatũ est, longissimũ octoginta. Mouẽtur autẽ alij errantium modo, alij immobiles hærẽt. Omnes ferme sub ipso septentrione, aliqua eius parte nõ certa, sed maxime in candida, quæ lactei circuli nomẽ accepit. Aristoteles tradit & simul plures cerni, nemini compertũ alteri, quod equidẽ sciam. Ventos autẽ ab ijs graues æstusq; significari. Fiunt & hybernis mensibus, & in austrino polo, sed ibi citra ullum iubar. Diraque comperta Aethiopum & Aegypti populis, cui nomen cui eius rex dedit Typhon, ignea specie, ac spiræ modo intorta, uisu quoq; toruo, nec stella uerius, quàm quidam igneus nodus. Spargũtur aliquando & errantibus stellis cæterisque crines. Sed cometes nunquam in occasura parte cæli est, terrificum magna ex parte sidus, ac non leuiter piatum, ut ciuili motu, Octauio consule, iterumque Pompeij & Cæsaris bello. In nostro uero æuo circa ueneficium, quo Claudius Cæsar imperium reliquit Domitio Neroni, ac deinde principatu eius, assiduum propè,

*Mercuriũ, nõ est in ueteri exemplari..neque inter superiores planetas Saturnum ac Iouẽ, Mercuriũ autor collocasse uidetur.

*sed proden dam, quia sunt prodita

*partibus pa rere circulũ, per quẽ meat orbis solis, ex circuitu e ius appareat, semperque

ac ſæuum. Referre arbitrãtur, in quas partes ſeſe iaculetur, aut cuius ſtellæ uires accipiat, quasq; ſimilitudines reddat, & quibus in locis emicet. Tibiarũ ſpecie, muſicæ arti portendere. Obſcœnis autem moribus, in uerendis partibus ſignorum. Ingenijs & eruditioni, ſi triquetram figuram quadratámue paribus angulis ad aliquos perenniũ ſtellarum ſitus edant. Venena fundere, in capite ſeptentrionalis auſtrinæue ſerpentis. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo Romæ, admodum fauſtus diuo Auguſto iudicatus ab ipſo. qui inci piente eo, apparuit ludis quos faciebat Veneri genitrici, non multo poſt obitum patris Cæſaris, in collegio ab eo inſtituto. Nanq; his uerbis id gaudium prodidit: Iis ipſis ludorũ meorum diebus, ſidus crinitũ per ſeptem dies in regione cæli, quæ ſub ſeptentrionibus eſt, conſpectum. Id oriebatur circa undecimam horam diei, clarumq; & omnibus terris conſpicuum fuit. Eo ſidere ſignificari uulgus credidit, Cæſaris animam inter deorũ immortaliũ numina receptam: quo nomine id inſigne ſimulacro capitis eius, quod mox in foro conſecrauimus, adiectum eſt. Hæc ille in publicum, interiore gaudio ſibi illum natum, ſeq; in eo naſci interpretatus eſt: & ſi uerũ fatemur, ſalutare id terris fuit. Sunt qui & hæc ſidera perpetua eſſe credant, ſuoq; ambitu ire, ſed non niſi relicta à ſole cerni. Alij uerò, qui naſci humore fortuito, & ignea ui, ideoq; ſolui.

Hipparchus de ſideribus, per exempla hiſtorica, faces, lampades, trabes, bolides, & chaſma cæli. CAP. XXVI.

IDem Hipparchus nũquã ſatis laudatus, ut quo nemo magis approbauerit cognationẽ cum homine ſiderum, animasq; noſtras partẽ eſſe cæli, nouam ſtellam & aliam in æuo ſuo genitã deprehendit: eiusq; motu, qua die fulſit, ad dubitationem eſt adductus, ánne hoc ſæpius fieret, moueranturq; & eæ quas putamus affixas. Idemq; auſus, rem etiã deo improbam, annumerare poſteris ſtellas, ac ſidera ad normã expangere, organis excogitatis, per quæ ſingularum loca atq; magnitudines ſignarẽt: ut facile diſcerni poſſet ex eo, non modo an obiret, naſcerentúrue, ſed an omnino aliqua tranſirent mouerentúrue, item an creſcerẽt minuerenturq; cælo in hæreditate cũctis relicto, ſi quiſquam qui *rationem eam caperet, inuentus eſſet. Emicant & faces, nõ niſi quum decidũt uiſæ, qualis Germanico Cæſare gladiatorũ ſpectaculũ edente, præter ora populi meridiano tranſcurrit. Duo genera earũ: Lampades uocant planè faces: alterũ bolidas, quale Mutinenſibus malis uiſum eſt. Diſtant, quòd faces ueſtigia longa faciũt, priore ardente parte: bolis uero perpetua ardẽs, longiorem trahit limitem. Emicant & trabes ſimili modo, quas docos uocant: quales cum Lacedæmonij claſſe uicti, imperiũ Græciæ amiſere. Fit & cæli ipſius hiatus, quod uocant chaſma.

*cretionem. eadem meta horã, qua hę editatis adi- tionem dici- mus.

De cæli coloribus. CAP. XXVII.

FIt & ſanguinea ſpecies, & (quo nihil terribilius mortalium timori eſt) incendiũ ad terras cadens inde, ſicut Olympiadis cẽteſimæ ſeptimæ anno tertio, quum rex Philippus Græciam quateret. Atque hæc ego ſtatis temporibus naturæ, ut cætera, arbitror exiſtere, non ut pleriq; uarijs de cauſis, quas ingeniorum acumen excogitat: quippe ingentium malorum fuere prænuntia. Sed ea accidiſſe, non quia hæc facta ſunt, arbitror: uerum hæc ideo facta, quia incaſura erant illa. Raritate autem occultam eorum eſſe rationem, ideoq; non ſicut exortus ſuprà dictos defectusq; & multa alia noſci.

De flamma cæli. CAP. XXVIII.

CErnuntur & ſtellæ cum ſole totis diebus, plerunq; & circa ſolis orbem, ceu *ſpecie coronæ: & uerſicolores circuli, qualiter Auguſto Cæſare in prima iuuenta urbem intrante, poſt obitum patris, ad nomen ingens capeſſendum. *ſpicez

De coronis cœleſtibus. CAP. XXIX.

EXiſtunt eædem coronæ circa lunam, & circa nobilia aſtra, cælo quoque inhærentia. Circa ſolem arcus apparuit L. Opimio Q. Fabio COSS. orbis L. Portio, M. Atilio.

De circulis repentinis. CAP. XXX.

CIrculus rubri coloris L. Iulio, P. Rutilio COSS. Fiunt prodigioſi & lõgiores ſolis defectus, qualis occiſo dictatore Cæſare, & Antoniano bello, totius penè anni pallore continuo.

Plures ſoles. CAP. XXXI.

ET rurſus plures ſoles ſimul cernũtur, nec ſupra ipſum nec infra, ſed ex obliquo, nunquam iuxta, nec contra terram, nec noctu, ſed aut oriente aut occidente. Semel & meridie conſpecti in Boſphoro produntur, qui à matutino tempore durauerunt in occaſum. Trinos ſoles antiqui ſæpius uidere: ſicut Sp. Poſthumio, Q. Mutio, & Q. Martio, M. Portio, & M. Antonio, P. Dolabella, & M. Lepido, L. Plãco COSS. Et noſtra ætas uidit diuo Claudio principe, conſulatu eius, Cornelio Orfito collega. Plures ſimul quàm tres uiſi, ad hoc æui nunquam produntur.

Plures lunæ. CAP. XXXII.

LVnæ quoque trinæ, ut Cn. Domitio, C. Fannio conſulibus, apparuere: quos pleriq; appellauerunt ſoles nocturnos.

Dierum lux nocte. CAP XXXIII.

LVmen de cælo noctu uiſum eſt, C. Cæcilio, Cn. Papyrio conſulibus, & ſæpe aliàs, ut diei ſpecies noctu luceret.

Clypei ardentes. CAP. XXXIIII.

CLypeus ardẽs ab occaſu ad ortũ ſcintillãs tranſcurrit, ſolis occaſu L. Valerio, C. Mario COSSS.

Oſtentum cæli. CAP. XXXV.

SCintillam è ſtella cadere, & augeri terræ appropinquantẽ: ac poſtquam lunæ magnitudine facta ſit, illuxiſſe ceu nubilo diei: dein cum in cælum ſe reciperet, lampadem factam, ſemel unquam proditur, Cn. Octauio, C. Scribonio COSS. Vidit hoc Licinius Syllanus porconſul cum comitatu ſuo.

De diſcur

De discursu stellarum. CAP. XXXVI.

FIeri uidẽtur & discursus stellarum, nunquam temere, ut non ex ea parte truces uenti cooriantur. Existunt stellæ & in mari terrisq;.

De stellis Castoribus. CAP. XXXVII.

VIdi nocturnis militum uigilijs, inhærere pilis prouallo fulgorem effigie ea: & antennis nauigãtiũ, alijsq; nauium partibus, ceu uocali quodam sono insistunt, ut uolucres sedem ex sede mutantes: graues cum solitariæ uenere, mergentesque nauigia: & si in carinæ ima deciderint, exurentes: geminæ autem salutares, & prosperi cursus prænunciæ, quarum aduentu fugari diram illam ac minacem, appellatamq; Helenam, ferunt. Et ob id Polluci & Castori id numen assignant, eosq; in mari deos inuocãt. Hominum quoq; capita uespertinis horis, magno præsagio circumfulgent. Omnia incerta ratione, & in naturæ maiestate abdita.

De aëre. CAP. XXXVIII.

HActenus de ipso mundo sideribusq;. Nunc reliqua cæli memorabilia. Nanq; & hoc cælum appellauere maiores, quod alio nomine aëra: omne quod inani simile, uitalem hũc spiritum fundit. Infra lunam hæc sedes, multoque inferior (ut animaduerto propemodum constare) infinitum ex superiore natura aëris, infinitum & terreni halitus miscens, utraq; sorte confunditur. Hinc nubila, tonitrua, & alia fulmina. Hinc grandines, pruinæ, imbres, procellæ, turbines. Hinc plurima mortalium mala, & rerũ naturæ pugna secum. Terrena in cælum tendentia deprimit siderum uis: eademq; quæ sponte nõ subeunt, ad se trahunt. Decidunt imbres, nebulæ subeunt, siccantur amnes, ruunt grandines, torrent radij, & terram in mediũ undiq; impellunt. Idem infracti resilium: & quæ potuere, auferunt secũ. Vapor ex alto cadit, rursumq; in altũ redit. Venti ingruunt inanes, ijdemq; cum rapina remeãt. Tot animalium haustus spiritum è sublimi trahit. At ille cõtrà nititur, tellusq; ut inani cælo spiritum infundit. Sic ultro citro commeante natura, ut torméto aliquo, mũdi celeritate discordia accẽditur. Nec stare pugnæ licet, sed assidue rapta cõuoluitur, & circa terram immenso rerũ quasi globo tẽdit, subinde per nubes cælum aliud obtexens. Ventorũ hoc regnũ. Itaq; præcipua eorum natura ibi, & ferme reliquas cõplexa causas, quoniam & tonitruum & fulminum iactus, horum uiolentiæ pleriq; assignant. Quin & ideo lapidibus pluere interim quòd uẽto sint rapti, & multa similiter. Quãobrem plura simul dicenda sunt.

De statis tempestatibus. CAP. XXXIX.

TEmpestatum rerumq; quasdam statas esse causas, quasdam uero fortuitas, aut adhuc rationis incõpertæ, manifestum est. Quis enim æstates & hyemes, quæq; in temporibus annua uice intelliguntur, siderum motu fieri dubitet? Ergo ut solis natura temperando intelligitur anno, sic reliquorum quoq; siderum propria est quibusq; uis, & ad suam cuique naturam fertilis. Alia sunt in liquorem soluti humoris fœcunda, alia concreti in pruinas, aut coacti in niues, aut glaciati in grãdines: alia flatus, alia teporis, alia uaporis, alia roris, alia rigoris. Nec uerò hæc tanta debent existimari, quanta cernuntur, cum esse eorum nullum minus luna tam immensæ altitudinis ratio declaret. Igitur in suo quæq; motu naturam suam exercent, quod manifestum Saturni maxime transitus imbribus faciunt. Nec meantium modo siderum hæc uis est, sed multorum etiam adhærentium cælo: quoties errantium accessu impulsa, aut coniectu radiorum extimulata sunt: qualiter in suculis sentimus accidere, quas Græci ob id pluuio nomine hyadas appellant. Quin & sua sponte quædam statisq; temporibus, ut hœdorũ exortus. Arcturi uero sidus non ferme sine procellosa grandine emergit.

De ui caniculæ. CAP. XL.

NAm caniculæ exortu, accendi solis uapores quis ignorat? cuius sideris effectus amplissimi in terra sentiuntur. Feruent maria exoriente eo, fluctuãt in cellis uina, mouentur stagna. Orygem appellat Aegyptus feram, quam in exortu eius contrà stare & contueri tradit, ac uelut adorare, cum sternuerit. Canes quidem toto eo spatio maxime in rabiem agi, non est dubium.

Sidera in alijs signorum partibus & tẽporibus aliâs influere. CAP. XLI.

*QVin partibus quoq; signorum quorũdam sua uis inest, ut autumnali æquinoctio, brumaq;, cũ tempestatibus confici sidus intelligimus: nec imbribus tantum tempestatibusq;, sed multis & corporum & rerum experimentis. Afflantur alij sidere, alij commouentur statis temporibus aluo, neruis, capite, mente. Olea, & populus alba, & salices, folia solstitio circumagunt. Floret ipso brumali die, suspensa in tectis arentis herba pulegij, rũpuntur intentæ spiritu membranæ. Miretur hoc, qui non obseruet quotidiano experimento, herbam unam, quæ uocatur heliotropium, abeũtem solem intueri semper, omnibusq; horis cum eo uerti, uel nubilo obumbrante. Iam quidem lunari potestate ostrearum, conchyliorumq;, & concharum omnium corpora augeri ac rursus minui. Quin & soricum fibras respondere numero lunæ, exquisiuere diligentiores: minimumq; animal formicam sentire uires sideris, interlunio semper cessantem. Quo turpior homini inscitia est, fatenti præcipue iumentorum quorundam in oculis morbos cum luna increscere ac minui. Patrocinatur *uastitas cæli immensa, discreta altitudine in duo atque L X X. signa. Hæ sunt rerum aut animantium effigies, in quas digessere cælum periti. In his quidam mille sexcentas annotauere stellas, insignes uidelicet effectu, uisiue. Exempli gratia, in cauda tauri septem, quas appellauere uergilias, in fronte suculas, Booten, qui sequitur septentriones.*

*uastitas cæli, immẽsa altitudine discreta in duo atq; quadraginta sig.

Imbriũ, uentorum & nubiũ causæ. CAP. XLII.

EXtra has causas non negauerim existere imbres uentosq;: quoniam humidam à terra, aliâs uerò propter

*exhalari propter uapores fumidam *exhalare caliginem certũ est. Nubesq; liquore egresso in sublime, aut ex aëre coacto in liquorẽ, gigni. Densitas earũ corpusq; haud dubio coniectatur argumẽto, cum solem obumbrent, perspicuum aliàs etiam urinantibus in quamlibet profundam aquarum altitudinem.

De tonitruis & fulguribus. CAP. XLIII.

IGitur non eam inficias, posse in has & ignes supernè stellarum decidere, quales sereno sæpe cernimus, quorũ ictu concuti aëra uerum est, quando & tela uibrata stridũt. Cum uerò in nubem peruenerint, uaporẽ dissonũ gigni, ut candente ferro in aquã demerso, & fumidum uorticẽ uolui. Hinc nasci procellas. Et si in nube lucletur flatus, aut uapor, tonitrua edi: si eruẽpat ardens, fulmina: si longiore tractu nitatur, fulgetra. His findi nubem, illis perrũpi. Et esse tonitrua impactorum igniũ plagas, ideoq; protinus coruscare igneas nubium rimas. Posse & repulsu siderũ depressum, qui à terra meauerit, spiritum nube cohibitũ tonare, natura strangulante sonitum dum rixetur, edito fragore cũ erumpat, ut in membrana spiritu intenta. Posse & attritu, dum in præceps feratur, illum, quisquis est, spiritũ accendi. Posse & conflictu nubium elidi, ut duorũ lapidũ, scintillantibus fulgetris. Sed hæc omnia esse fortuita. Hinc bruta fulmina & uana, ut quæ nulla ueniant ratione naturæ. Iis percuti mõtes, ijs maria, omnesque alios irritos iactus. Illa uerò fatidica ex alto, statisq; de causis, ex suis uenire sideribus. Simili modo uento: uel potius flatus, posse & ex arido siccoq; *anhelitu terræ gigni non negauerim: posse & aquis aëra expirãtibus, qui neq; in nebulam densetur, nec crassescat in nubes: posse & solis impulsu agi: quoniã uetus haud aliud intelligatur, quàm fluctus aëris: pluribusq; etiam modis. Nanque & è fluminibus ac niuibus, & è mari uidemus & quidem tranquillo, & alios quos uocant altanos è terra consurgere. Qui quidem cũ è mari redeunt, tropæi uocantur: si pergunt, apogæi.

*halitu

Qua ratione echo reddatur. CAP. XLIIII.

MOntium uerò flexus crebriq; uertices, *& consexa cubito, aut cõfracta in humeros iuga, cõcaui uallium sinus, scindũt inæqualiter inde resultãtẽ aëra: quæ causa etiã uoces multis in locis reciprocas facit.

*aut complexi subito infractu inumerosa iuga concaui uall.

De uentis iterum. CAP. XLV.

SIne fine uẽtos generãt iam quidam etiam specus, qualis in Dalmatiæ ora, uasto in præceps hiatu: in quẽ deiecto leui põdere, quamuis trãquillo die, turbini similis emicat procella. Nomẽ loco est Senta. Quin & in Cyrenaica prouincia rupes quædam austro traditur sacra, quam profanũ sit attrectari hominis manu, confestim austro uoluẽte arenas. In domibus etiam multis, manu facta inclusa opacitate conceptacula auras suas habẽt, adeò causa nõ deest. Sed plurimũ interest, flatus sit, an uẽtus. Illos flatos atq; perspirantes, quos nõ tractus aliquis, uerũ terræ sentiunt: qui non aura, nõ *procella, sed uiares appellat, &c. ut cap. 47. Mares itaq; existimãtur impari numero, siue assiduo mundi incitu, & contrario siderũ occursu nascuntur, siue hic est ille generabilis rerũ naturæ spiritus, huc illucq; tanquam in utero aliquo uagus, siue disparili errantium siderum ictu, radiorumq; multiformi iactu flagellatus aër, siue à suis sideribus exeunt his propioribus, siue ab illis cælo affixis cadunt, palàm est illud quoque legem naturæ habere non ignotam, etiamsi nondum percognitam.

Naturæ & obseruationes uentorũ. CAP. XLVI.

VIginti amplius autores Græci ueteres prodidere de his obseruationes. Quo magis miror, orbe discordi, & in regna, hoc est, in membra diuiso, tot uiris curæ fuisse tã ardua *inuentu, inter bella præsertim & infida hospitia, piratis etiã omnium mortaliũ hostibus transitus ferme tenẽtibus: ut hodie quædã in suo quisq; tractu ex eorum cõmentarijs, qui nunquã eò accesserе, uerius noscat, quàm indigenarum scientia: nunc uerò pace tam festa, tam gaudente prouentu rerum artiumq; principe, omnino nihil addisci noua inquisitione, imò ne ueterũ quidẽ inuenta perdisci. Non erãt maiora præmia in multos dispersa fortunæ magnitudine, & ista plures sine præmio alio quàm posteros inuãdi eruerũt. *Nanq; mores hominũ senuere, nõ fructus. Et immensa multitudo aperto quodcunq; est mari, hospitaliq; litorum omnium appulsu nauigat, sed lucri non scientiæ gratia. Nec reputat cæca mens & tantum auaritiæ intenta, idipsum scientia posse tutius fieri. Quapropter scrupulosius quàm instituto fortassis conueniat operi, tractabo uentos, tot milia nauigantium cernens.

*inuentu quis

*Nanq est in exem

Ventorum genera. CAP. XLVII.

VEteres quatuor omnino seruauere, per totidem mundi partes (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti ut mox iudicatum est ratione: secuta ætas octo addidit, nimis subtili & concisa: proximis inter utranque media placuit, ad breuem ex numerosa additis quatuor. Sunt ergo bini in quatuor cæli partibus: Ab oriente æquinoctiali subsolanus, ab oriente brumali uulturnus: illum apelioten, hunc eurum Græci appellant. A meridie auster, & ab occasu brumali africus, noton & liba nominant: Ab occasu æquinoctiali fauonius, ab occasu solstitiali corus, zephyron & argesten uocant: A septentrionibus septẽtrio, interque eum & exortum solstitialem aquilo, aparctias dicti & boreas. Numerosior ratio quatuor his interiecerat: thrascian, media regione inter septentrionem & occasum solstitialem: itemque cæcian, media inter aquilonem & exortum æquinoctialem: ab ortu solstitiali phœnician, media regione inter ortum brumalem & meridiem: item inter liba & noton compositum ex utroque medium, inter meridiem & hybernum occidentem, libanoton. Nec finis: alij quippe mesen nomine etiamnum addidere inter borean & cæcian, & inter eurum & noton euronotum. Sunt etiã quidam peculiares quibusque gentibus uenti, non ultrà certũ procedentes tractũ: ut Athenienſibus sciron, paulũ ab argeste deflexus, reliquæ Græciæ ignotus. Aliubi elatior idẽ olympias uocatur.

Consuet

Consuetudo omnibus his nominibus argesten intelligit: & cæcian aliqui uocant *helleſpōtium, & eoſdem alibi aliter. Item in Narbonenſi prouincia clariſſimus uentorum eſt circius, nec ulli uiolētia inferior, Oſtiam plerunq; rectà Liguſtico mari perferens: idem nō modo in reliquis partibus cæli ignotus, ſed ne Viennam quidem eiuſdē prouinciæ urbem attingens, paucis antè limitibus iugi modici occurſu tantus ille uentorū coēr citus. Et auſtros in Aegyptum penetrare negat Fabianus. Quo fit manifeſta lex naturæ, uentis etiam & tempore & fine dicto. Ver ergo aperit nauigantibus maria: cuius in principio, fauonij hybernum molliunt cælum, ſole aquarij XXV. obtinente partē. Is dies ſextus eſt ante Februarias Idus. Cōpetit ferme & hoc omnibus quos deinde ponam, per ſingulas intercalationes uno die anticipantibus, rurſumq; luſtro ſequenti ordinem ſeruātibus. Fauonium quidam ad VII. Cal. Martij chelidonian uocant, ab hirundinis uiſu: nonnulli uerò ornithian, uno & LXX. die poſt brumam, ab aduentu auium, flantem per dies IX. Fauonio cōtrarius eſt, quem ſubſolanū appellauimus. Datus eſt autē huic exortus uergiliarū in totidem partibus tauri, ſex diebus ante Maias Idus, quod tempus auſtrinū eſt, huic uento ſeptentrione cōtrario. Ardentiſſimo autem æſtatis tempore exoritur caniculæ ſidus, ſole primā partem leonis ingrediente: qui dies XV. ante Auguſti Calendas eſt. Huius exortum diebus octo ferme aquilones antecedunt, quos prodromos appellant. Poſt biduū autem exortus, ijdem aquilones conſtantius perflant diebus quadraginta, quos eteſias uocant. Molliri eis creditur ſolis uapor geminatus ardore ſideris, nec ulli uentorum magis ſtati ſunt. Poſt eos rurſus auſtri frequentes uſq; ad ſidus Arcturi, quod exoritur XII. diebus ante æquinoctium autumni. Cum hoc corus incipit. Corus autumnat: huic eſt contrarius uulturnus. Poſt id æquinoctiū diebus ferè quatuor & XL. uergiliarum occaſus hyemem inchoat: quod tempus in III. Idus Nouembris incidere conſueuit: hoc eſt aquilonis hyberni, multumq; æſtiuo illi diſſimilis; cuius ex aduerſo eſt africus. Ante brumā autē VII. diebus; totidemq; poſtea, ſternitur mare halcyonum fœturæ: unde nomen hi dies traxere: reliquum tempus hyemat. Nec tamen ſæuitia tempeſtatū *concludit mare. Piratæ primum coēgere mortis periculo in mortem ruere, & hyberna experiri maria: nunc idem auaritia cogit. Ventorum frigidiſſimi ſunt quos à ſeptentrione diximus ſpirare, & uicinus his corus. ij & reliquos cōpeſcunt, & nubes abigunt, *Humidi, africus, & præcipue auſter Italiæ narrāt & in Ponto cæcian in ſe trahere nubes. Sicci corus & uulturnus, præterquam deſinentes. Niuales aquilo & ſeptentrio. Grandines ſeptētrio importat & corus. Aeſtuoſus auſter. Tepidi uulturnus & fauonius. Iidem ſubſolano ſicciores: & in totum omnes à ſeptētrione & occidente ſicciores, quàm meridie & oriente. Saluberrimus autem omniū *aquilo: noxius auſter, & magis ſiccus: fortaſſis quia humidus frigidior eſt. Minus eſurire eò ſpirante creduntur animantes. Eteſiæ noctu deſinunt *ferè, & à tertia diei hora oriuntur. In Hiſpania & Aſia ab oriēte flatus eſt eorum, in Pōto ab aquilone, reliquis in partibus à meridie. Spirāt autem & à bruma *cum uocantur ornithiæ, ſed leniores & paucis diebus. Permutāt & duo naturam cum ſitu, Auſter Africæ ſerenus, aquilo nubilus. Omnes uenti uicibus ſuis ſpirāt maiore ex parte, aut ut contrarius deſinenti incipiat. Cum proximi cadentibus ſurgūt, à læuo latere in dexrum (ut ſol) ambiunt. De ratione eorum menſtrua, quarta maximè luna decernit. Iiſdem autem uentis in contrarium nauigatur, prolatis pedibus, ut noctu plerunq; aduerſa uela concurrant. Auſtro maiores fluctus eduntur quàm aquilone: quoniam ille infernus ex imo maris ſpirat, hic ſummo. Ideoque poſt auſtros noxij præcipue terræ motus. Noctu auſter, interdiu aquilo uehemētior. Et ab ortu flantes diuturniores ſunt ab occaſu flantibus. Sepētriones impari ferè deſinūt numero: quæ obſeruatio & in aliis multis rerū naturæ partibus ualet. Mares itaq; exiſtimātur impari numero. Sol & auget, & cōprimit flatus. Auget exoriēs occidensq;, comprimit meridianus æſtiuis tēporibus. Itaq; medio diei aut noctis plerunq; ſopiūtur, quia aut nimio frigore aut æſtu ſoluūtur. Et imbribus uenti ſopiūtur. Expectantur autem maxime, unde nubes diſcuſſæ adaperuere cælū. Omniū quidem (ſi libeat obſeruare minimos ambitus) redire eaſdē uices quadriēnio exacto Eudoxus putat, non uentorū modo, uerū & reliquarū tempeſtatū magna ex parte. Et eſt principium luſtri eius ſemper intercalari anno caniculæ ortu. De generalib. uētis hæc.

*helleſpontium

*cludit

*Humidi auſter & africus, & præcip.

*quilo, quia cus & fridiior: nouss auſter, rt: aſsi squia aggis humius. Minus

De repentinis flatibus. CAP. XLVIII.

NVnc de repētinis flatibus qui exhalāte terra (ut dictū eſt) coorti, rurſusq; *deiecti, interim obducta nubiū cute multiformes exiſtunt. Vagi quippe & ruētes torrentiū modo, ut aliquibus placere oſtēdimus, tonitrua & fulgura edūt. Maiore uerò illati pondere incurſuq;, ſi latè ſiccā ruperint nubem, procellā gignunt, quæ uocatur à Græcis ecnephias. Sin uerò depreſſo ſinu arctius rotati effregerint, ſine igne, hoc eſt ſine fulmine, uorticē faciūt, qui typhon uocatur, id eſt, uibratus ecnephias. Defert hic ſecū aliquid, abruptū è nube gelida cōuoluens uerſansq;, & ruinā ſuam illo pōdere aggrauans, & locū ex loco mutans rapida uertigine: præcipua nauigantiū peſtis, non antennas modo, uerū ipſa nauigia cōtorta frangens, tenui remedio aceti in aduenientē effuſi, cui frigidiſſima eſt natura. Idē illiſu ipſo repercuſſus, correpta ſecum in cælum refert, ſorbetq; in excelſum. Quòd ſi maiore depreſſæ nubis eruperit ſpecu, ſed minus lato quàm procella, nec ſine fragore, turbinē uocāt, proxima quæq; proſternētem. Idem ardentior accenſusq; dum furit, preſter uocatur, amburens contacta pariter & proterens.

*deiectiī terram

Alia prodigioſa genera tēpeſtatū. CAP. XLIX.

NOn fit autem aquilonius typhon, nec niualis *aut niue iacente ecnephias. Quòd ſi ſimul rupit nubem

*aut niue iacēte, hæc tria uerba nō ſūt in antiq. codice.

bem, exarsitq;, & ignem habuit, non postea concepit, fulmen est. Distat à prestere, quo flamma ab igne. Hic late funditur flatu, illud conglobatur impetu. Vortex autẽ remeando distat à turbine, & quo stridor à fragore. Procella latitudine ab utroq;, disiecta nube uerius quàm rupta. Fit & caligo beluæ similis, nube dira nauigantibus. Vocatur & columna, cũ spissatus humor rigensq; ipse se sustinet. Ex eodem genere, & in longã ueluti fistulam nubes aquam trahit.

Quibus in terris fulmina nõ cadant. CAP. L.

HYeme & æstate rara fulmina, contrarijs de causis, quoniam hyeme densatus aër nubium crassiore corio spissatur: omnisq; terrarũ exhalatio rigens ac gelida, quicquid accipit igneiuaporis, extinguit. Quæ ratio immunẽ Scythiam & circà rigentia à fulminũ casu præstat, & è diuerso nimius ardor Aegyptum. Siquidem calidi sicciq; halitus terræ, raras admodũ tenuesq; & infirmas densantur in nubes. Vere autẽ & autumno crebriora fulmina, corruptis in utroq; tempore æstatis hyemisque causis. Qua ratione crebra in Italia, quia mobilior aër mitiore hyeme & æstate nimbosa, semper quodammodo uernat uel autumnat. Italiæ quoque partibus ijs, quæ à septentrione discedunt ad teporem, qualis est Vrbis & Campaniæ tractus, iuxtà hyeme & æstate fulgurat, quod non in alio situ.

Fulgurum genera & miracula. CAP. LI.

FVlminum ipsorum plura genera traduntur. Quæ sicca ueniunt, non adurunt, sed dissipant. Quæ humida, non urunt, sed infuscant. Tertium est quod clarum uocãt, mirificæ maximè naturæ, quo dolia exhauriuntur intactis operimentis, nulloq; alio uestigio relicto. Aurum & æs & argentum liquatur intus, sacculis ipsis nullo modo ambustis, ac ne confuso quidem signo ceræ. Marcia princeps Romanarum icta grauida, partu exanimato, ipsa citra ullum aliud incommodum uixit. In Catilinianis prodigijs, Pompeiano ex municipio M. Herennius decurio sereno die fulmine ictus est.

De obseruationibus. CAP. LII.

THuscorum literæ nouem deos emittere fulmina existimant, eaq; esse undecim generum. Iouem enim trina iaculari. Romani duo tantum ex ijs seruauere: diurna attribuentes Ioui, nocturna Summano; rariora sanè eadem de causa frigidioris cæli. Hetruria erumpere terra quoq; arbitratur, quæ infera appellat, brumali tempore facta, sæua maxime & execrabilia, cum sint omnia quæ terrena existimant, non illa generalia, nec à sideribus ueniẽtia, sed ex proxima atq; turbidiore natura. Argumentum euidens est, quòd omnia à superiore cælo decidentia obliquos habeãt ictus: hæc autem quæ uocantur terrena, rectos. Sed quia ex propiore materia cadunt, ideo credũtur è terra exire, quoniam ex repulsu nulla uestigia edant, cum sit illa ratio non inferni ictus, sed aduersi. à Saturni ea sidere profici subtiliter ista consectati putant: sicut cremantia, à Martis. Qualiter cum Volsinij oppidum Thuscorum opulentissimum totum concrematum est fulmine. Vocant & familiaria in totam uitam fatidica, quæ prima fiunt familiam suam cuiq; indepto. Cæterum existimant nõ ultra decem annos portendere priuata, præterquam aut matrimonio primo facta, aut natali die. Publica non ultra tricesimum annum, præterquam in deductione oppidorum.

De fulminibus euocandis. CAP. LIII.

EXtat annalium memoria, sacris quibusdam & precationibus uel cogi fulmina uel impetrari. Vetus fama Hetruriæ est, impetratum Volsinios urbem agris depopulatis subeũte monstro, quod uocauere Voltam: euocatum & à Porsena suo rege. Et ante eum à Numa sæpius hoc factitatum, in primo annalium suorum tradit L. Piso grauis autor: quod imitatum parũ rite Tullum Hostilium, ictum fulmine. Lucosque & aras, & sacra habemus, interq; Statores, & Tonantes, & Feretrios, Elicium quoq; accepimus Iouem. Varia in hoc uitæ sententia, & pro cuiusq; animo. *Imperari naturæ, audacis est credere: nec minus hebetis, beneficijs abrogare uires: quando in fulgurum quoq; interpretatione eò profecit scientia, ut uentura alia finito die præcinat: & an peremptura sint fatum, aut apertura potius alia fata quæ lateant, innumerabilibus in utroque publicis priuatisq; experimentis. Quamobrem sint ista (ut rerum naturæ libuit) alijs certa, alijs dubia, alijs probata, alijs damnanda. Nos cætera quæ sunt in his memorabilia, non omittemus.

*Imperari naturæ audac

Catholica fulgurum. CAP. LIIII.

FVlgetrum prius cerni, quàm tonitrum audiri (cũ simul fiant) certum est. Nec mirum, quoniam lux sonitu uelocior. Ictum autem & sonitum congruere, ita modulante natura. Sed sonitum profecti esse fulminis, non illati: etiamnum spiritũ ocyorem fulmine: ideo quati prius omne & afflari quàm percuti: nec quenquam tangi qui prior uiderit fulmen, aut tonitrua audierit. Læua prospera existimantur, quoniam læua parte mundi ortus est. Nec tam aduẽtus spectatur, quàm reditus, siue ab ictu resiliat ignis, siue opere confecto aut igne consumpto spiritus remeet. In sedecim partes cælum in eo *respectu diuisere Thusci. Prima est à septentrionibus ad æquinoctialem exortum: secunda ad meridiem, tertia ad æquinoctialem occasum, quarta obtinet quod reliquum est ab occasu ad septentriones. Has iterum in quaternas diuisere partes, ex quibus octo ab exortu sinistras, totidẽ è contrario appellauere dextras. Ex his maxime diræ quæ septẽtrionem ab occasu attingunt. Itaq; perplurimum refert, unde uenerint fulmina, & quò concesserint. Optimum est, in exortiuas redire partes. Ideo cum à prima cæli parte uenerint, & in eandem concesserint, summa felicitas portenditur, quale Syllæ dictatori ostentum datum accipimus. Cætera ipsius mundi portione minus prospera aut dira. Quædam fulgura enunciare non putant fas, nec audire præterquam si hospiti indicẽtur aut parenti. Magna huius obseruationis uanitas, tacta Iunonis

*spectu

æde,

ædę, Romæ deprehęſa eſt Scauro cõſule, qui mox princeps fuit. Noctu magis quàm interdiu ſine tonitribus fulgurat. Vnũ animal hominẽ nõ ſemper extinguit, cætera ilico: hũc uidelicet natura tribuente honorẽ, cum tot beluæ uiribus præſtent. Omnia cõtrarias incubant in partes. Homo niſi cõuertatur *ui percuſſus non expirat. Superne icti conſidunt. Vigilans ictus conniuentibus oculis, dormiẽs patẽtibus reperitur. Hominẽ ita exanimatum cremari fas nõ eſt, cõdi terra religio tradidit. Nullũ animal, niſi exanimatũ, fulmine accẽditur. Vulnera fulminatorũ frigidiora reliquo corpore ſunt.

*im pcuſſas, *õ reſpirat

Quæ nõ feriantur fulmine. CAP. LV.

EX ijs quæ terra gignuntur, lauri fruticẽ non icit: nec unquam quinque altius pedibus deſcendit in terram. Ideo pauidi altiores ſpecus tutiſſimos putant: aut tabernacula è pellibus beluarum, quas uitulos marinos appellant, quoniam hoc ſolum animal ex marinis non percutiat, ſicut nec è uolucribus aquilam, quæ ob hoc armiger huius teli fingitur. In Italia inter Tarracinam & ædem Feroniæ, turres bellicis temporibus deſiere fieri, nulla non earum fulmine diruta.

De prodigioſis pluuijs, lacte, ſanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis. CAP. LVI.

PRæter hæc inferiore cælo relatum in monumenta eſt, lacte & ſanguine pluiſſe M. Acilio, C. Portio *COSS. Et ſæpe aliàs carne, ſicut L. Volumnio, Seruio Sulpitio COSS. exq; ea nõ *perputruiſſe quod nõ diripuiſſent aues. Item ferro in Lucanis, anno antequam M. Craſſus à Parthis interẽptus eſt, omnesq; cũ eo Lucani milites, quorũ magnus numerus in exercitu erat. Effigies quæ pluerat, ſpõgiarum fere ſimilis fuit: aruſpices *cauenda præmonuerunt ſuperna uulnera. L. autem Paulo, C. Marcello COSS. lana pluit circa caſtellum Cariſſanum, iuxta quod poſt annum T. Annius Milo occiſus eſt. Eodem cauſam dicente lateribus coctis pluiſſe in eius anni acta relatum eſt.

COSS. & ſæ e aliàs. Siuit carne L. Vol. *putruiſſe

cauenda, de idleratur in ntiquo coiœe.

De crepitu armorum & tubarum de cælo audito. CAP. LVII.

ARmorũ crepitus & tubæ ſonitus, auditos è cælo Cimbricis bellis accepimus, crebrosque & prius & poſtea. Tertio uero conſulatu Marij ab Amerinis & Tudertibus ſpectata arma cæleſtia, ab ortu occaſuq; inter ſe concurrentia, pulſis quæ ab occaſu erant. Ipſum ardere cælum, minime mirum eſt, & ſæpius uiſum, maiore ui ignis nubibus correptis.

De lapidibus è cælo cadentibus. CAP. LVIII.

CElebrãt Græci Anaxagoram Clazomenium, Olympiadis ſeptuageſimæoctauæ ſecundo anno, prædixiſſe caleſtium literarũ ſciẽtia, quibus diebus ſaxum caſurũ eſſet è ſole. Idq; factum interdiu in Thraciæ parte ad Aegos flumen. Qui lapis etiam nunc oſtenditur, magnitudine uehis, colore aduſto, comete quoq; illis noctibus flagrãte. Quod ſi quis prædictum credat, ſimul fateatur neceſſe eſt, maioris miraculi diuinitatẽ Anaxagoræ fuiſſe: ſoluique rerum naturæ intellectũ, & confundi omnia: ſi aut ipſe ſol lapis eſſe, aut unquã lapidem in eo fuiſſe credatur, decidere tamẽ crebro nõ erit dubium. In Abydi gymnaſio ex ea cauſa colitur, hodieque, modicus quidem, ſed quem in medio terrarum caſurum idem Anaxagoras prædixiſſe narratur. Colitur & Caſſandriæ, quæ Potidæa uocitata eſt, ob id deducta. Ego ipſe uidi in Vocontiorum agro paulo antè delatum.

De arcu cæleſti. CAP. LIX.

ARcus uocamus extra miraculum frequẽtes, & extra oſtẽtum. Nam ne pluuios quidem, aut ſerenos dies, cum fide portendunt. Manifeſtum eſt, radium ſolis immiſſum cauæ nubi, repulſa acie in ſolem refringi, colorumque uarietatem mixtura nubium, aëris, igniumq; fieri. Certe niſi ſole aduerſo non fiunt, nec unquam niſi dimidia circuli forma. nec noctu, quamuis Ariſtoteles prodat aliquando uiſum: quod tamen fatetur idem non niſi quartadecima luna poſſe. Fiunt autem hyeme, maxime ab æquinoctio autumnali die decreſcente. Quo rurſus creſcente ab æquinoctio uerno, non exiſtunt: nec circa ſolſtitium longiſſimis diebus: bruma uero, hoc eſt, breuiſſimis diebus, frequẽter. Iidem ſublimes humili ſole, humilesque ſublimi, & minores occidente uel oriente, ſed in latitudinem diffuſi, meridie exiles, uerum ambitus maioris. Aeſtate uero per meridiem non cernuntur: poſt autumni æquinoctium, quacunq; hora: nec unquam plures ſimul quàm duo. Cætera eiuſdem naturæ non multis dubia eſſe uideo.

De grãdine, niue, pruina, nebula, rore. CAP. LX.

GRandinem conglaciato imbre gigni, & niuem eodem humore mollius coacto, pruinam autem ex rore gelido. Per hyemẽ niues cadere nõ grandines, ipſasque grandines interdiu ſæpius quàm noctu, & multo celerius reſolui quàm niues. Nebulas nec æſtate, nec maximo frigore exiſtere. Rores neq; gelu, neq; ardoribus, neq; uẽtis, nec niſi ſerena nocte. Gelãdo liquorem minui, ſolutaq; glacie nõ eundẽ inueniri modum.

De nubium imaginibus. CAP. LXI.

VArietates colorum figurarumq; in nubibus cerni prout admixtus ignis ſuperet aut uincatur.

De proprietatibus cæli in locis. CAP. LXII.

PRæterea quaſdam proprietates cæli quibuſdam locis eſſe. Roſcidas æſtate Africæ noctes. In Italia Locris & in lacu Velino, nullo nõ die apparere arquus. Rhodi & Syracuſis nunquam tanta nubila obduci, ut non aliqua hora ſol cernatur, qualia aptius ſuis referentur locis. Hæc ſint dicta de aëre.

De natura terræ. CAP LXIII.

SEquitur terra, cui uni rerum naturæ partiũ, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ ueneration is. Sic hominũ illa, ut cælum dei: quæ nos naſcentes excipit, natos alit, ſemelq; editos ſuſtinet ſemper: nouiſſime complexa gremio iam à reliqua natura abdicatos, tum maxime ut mater operiens: nullo magis ſacramento, quàm quo nos quoq; ſacros facit, etiam monumẽta ac titulos gerẽs, nomenq; prorogans noſtrũ,

& memoriam extendens contra breuitatem æui. Cuius numen ultimum iam nullis *precamur irati graue: tanquam neſciamus hãc eſſe ſolam, quæ nunquam iraſcatur homini. Aquæ ſubeunt in imbres, rigeſcunt in grandines, tumeſcunt in fluctus, præcipitantur in torrentes: aër denſatur nubibus, furit procellis: At hæc benigna, mitis, indulgens, uſuſque mortalium ſemper ancilla, quæ coacta generat? quæ ſponte fundit? quos odores ſaporesque? quos ſuccos? quos tactus? quos colores? quàm bona fide creditum fœnus reddit? quæ noſtri cauſa alit? Peſtifera enim animantia, uitali ſpiritu habente culpam, neceſſe eſt illi ſeminata excipere, & genita ſuſtinere. Sed in malis generantium noxa eſt. Illa ſerpentem homine percuſſo non amplius recipit, pœnasque etiam inertium nomine exigit: illa medicas fundit herbas, & ſemper homini parturit. Quin & uenena, noſtri miſertam inſtituiſſe credi poteſt, ne in tædio uitæ diræ famis mors, terræ meritis alieniſſima, lenta nos conſumeret tabe, ne lacerum corpus abrupta diſpergerent, ne laquei torqueret pœna præpoſtera, incluſo ſpiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæſita morte, ſepultura pabulo fieret, ne ferri cruciatus ſcinderet corpus. Ita eſt, miſerta genuit id, cuius facilimo hauſtu, illibato corpore, & cum toto ſanguine extingueremur, nullo labore, ſitientibus ſimiles: qualiter defunctos, non uolucris, non fera attingeret: terræque ſeruaretur, qui ſibijpſi periſſet. Et ut uerum fateamur, terra nobis malorum remedium genuit, uos illud uitæ fecimus uenenum. *Nos enim & ferro, quo carere non poſſumus, ſimili modo utimur. Nec tamen quereremur merito, etiamſi maleficij cauſa tuliſſet. Aduerſus unam quippe naturæ partem ingrati ſumus: quaſi non ad delicias quaſque, non ad contumelias ſeruiat homini. In maria iacitur, aut ut freta admittamus eroditur aquis: ferro, ligno, igne, lapide, fruge, omnibus cruciatur horis: multoque plus ut delicijs, quàm ut alimẽtis famuletur noſtris. Et tamen quæ ſumma patitur atque extrema cute, tolerabilia uideantur: Penetramus in uiſcera, auri argentique uenas & æris ac plumbi metalla fodiẽtes, gemmas etiam & quoſdã paruulos quærimus lapides, ſcrobibus in profundum actis. Viſcera eius extrahimus, ut digito geſtetur gemma quam petimus. Quot manus atteruntur, ut unus niteat articulus? Si ulli eſſent inferi, iam profecto illos auaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodiſſent. Et miramur ſi eadem ad noxam genuit aliqua. Feræ enim credo cuſtodiunt illam, arcentque ſacrilegas manus. Nonne inter ſerpentes fodimus, & uenas auri tractamus cũ ueneni radicibus? Placatiore tamen dea ob hoc utimur, quòd omnes hi opulentiæ exitus, ad ſceleraa cædesque & bella tendunt: quamq; ſanguine noſtro irrigamus, in ſepultis oſſibus tegimus. Quibus tamen uelut exprobrato furore tandem ipſa ſe obducit, & ſcelera quoque mortalium occultat. Inter crimina ingrati animi & hoc duxerim, quòd naturam eius ignoramus.

*imprecamur

*Non.interrogatiuè.

De forma terræ. CAP. LXIIII.

EST autem figura prima, de qua conſenſus iudicat. Orbẽ certè dicimus terræ, globumq; uerticibus includi fatemur. Neq; enim abſoluti orbis eſt forma, in tanta mõtium excelſitate, tanta camporũ planicie: ſed cuius amplexus, ſi capita linearum comprehendantur ambitu, figuram abſoluti orbis efficiat, id quod rerũ ipſa naturæ cogit ratio nõ eiſdem cauſis quas attulimus in cælo. Nãq; in illo caua in ſe conuexitas uergit, & cardini ſuo, hoc eſt terræ, undiq; incũbit. Hæc ut ſolida atq; cõferta, aſſurgit intumeſcenti ſimilis, extraq; protenditur. Mundus in centrum uergit: at terra exit à centro, immenſum eius globum in formam orbis aſſidua circa eam mundi uolubilitate cogente.

De antipodibus an ſint, & aquæ rotunditate. CAP. LXV.

INgens hic pugna literarum, contraq; uulgi, circunfundi terræ undiq; homines, conuerſiſq; inter ſe pedibus ſtare, & cunctis ſimilem eſſe cæli uerticem, ſimili modo ex quacũq; parte mediam calcari: illo quærente cur non decidant contrà ſiti: tanquam nõ & ratio præſto ſit, ut nos non decidere mirentur illi. Interuenit ſententia, quamuis indocili probabilis turbæ inæquali globo, & ſi ſit figura pineæ nucis, nihilo minus terram undiq; incoli. Sed quid hoc refert, alio miraculo exoriente? pendere ipſam ac nõ cadere nobiſcum, ceu ſpiritus uis mundo præſertim incluſi, dubia ſit: aut poſſit cadere, natura repugnante, & quò cadat negante. Nam ſicut ignium ſedes nõ eſt niſi in ignibus, aquarũ niſi in aquis, ſpiritus niſi in ſpiritu: ita terræ arcentibus cunctis, niſi in ſe locus non eſt. Globum tamen effici mirum eſt, in tanta planitie maris camporumq;. Cui ſententiæ adeſt Dicæarchus uir in primis eruditus, regum cura permenſus montes, ex quibus altiſſimum prodidit Pelion, M. ccl. paſſ. ratione perpẽdiculi, nullam eſſe eam *portionem uniuerſæ rotũditatis colligens. Mihi incerta hæc uidetur coniectatio, haud ignaro quoſdam alpium uertices, longo tractu, nec breuiore L. milibus paſſuum aſſurgere. Sed uulgo maxima hæc pugna eſt, ſi coacta in uerticem aquarũ quoq; figuram credere cogatur. Atqui nõ aliud in rerum natura aſpectu manifeſtius. Nanq; & depẽdentes ubiq; guttæ paruis globãtur orbibus: & puluerí illatæ frondiumq; lanugini impoſitæ, abſoluta rotũditate cernuntur: & in poculis repletis media maxime tument. Quæ propter ſubtilitatẽ humoris, mollitiamq; in ſe reſidentem, ratione facilius quàm uiſu deprehenduntur. Idq; etiã magis mirũ, in poculis repletis, addito humore minimo circunfluere quod ſuperſit: cõtrà euenire põderibus additis ad uicenos ſæpe denarios: ſcilicet quia intus recepta liquorẽ in uerticem attollant, *at cumulo eminente infuſa dilabãtur. Eadẽ eſt cauſa, propter quam è nauibus terra nõ cernatur, è nauium malis conſpicua: ac procul recedẽte nauigio, ſi quid quod fulgeat religetur in mali cacumine, paulatim deſcẽdere uideatur, & poſtremo occultetur. Deniq; oceanus, quem fatemur ultimum,

*pon

*ac e emin frà de tur.

*ultimum,quánã alia figura cohæreret, atq; non decideret,nullo ultrà margine includente? Ipſum id admiraculũ redit, quonã modo etiamſi globetur,extremum non decidat mare. Cõtra quod,ut ſint plana maria,& qua uidentur figura, non poſſe id accidere, magno ſuo gaudio magnaque gloria inuentores Græci ſubtilitate geometrica docent. Nanq; cum è ſublimi in inferiora aquæ ferantur, & ſit hæc natura earũ *conceſſa, nec quiſquã dubitet in littore ullo acceſsiſſe eas,quò longiſſime deuexitas paſsa ſit, procul dubio apparere, quo quid humilius ſit,propius centro eſſe terræ: omnesque lineas quæ emittãtur ex eo ad proximas aquas,breuiores fieri,quàm quæ ad extremum mare à primis aquis. Ergo totas, omniq; ex parte aquas uergere in centrum: ideoq; non decidere, quoniam in interiora nitantur. Quod ita formaſſe artifex natura credi debet: ut cum terra arida & ſicca conſtare per ſe ac ſine humore nõ poſſet, nec rurſus ſtare aqua niſi ſuſtinente terra, mutuo *implexu iungerẽtur:hac ſinus pandente, illa uero permeãte totã,intrà, extrà, ſuprà,uenis ut uinculis diſcurrẽtibus,atq; etiã in ſummis iugis erũpẽte:* quò ſpiritu acta, & terræ põdere expreſſa,ſiphonũ modo emicat, tantũq; à periculo decidẽdi abeſt,ut in ſũma quæq; & altiſsima exiliat. Qua ratione manifeſtum eſt,quare tot fluminũ quotidiano acceſsu maria non creſcant.*

*confeſſa

*icõplexu fũggerentur

*quæ

Quomodo aqua ſit terræ innexa. CAP. LXVI.

Eſt igitur in toto ſuo globo tellus medio ambitu præcincta circumfluo mari. Nec argumentis hoc inueſtigandum,ſed iam experimentis cognitum.

De nauigatione maris & fluminũ. CAP. LXVII.

A Gadibus columniſq; Herculis, Hiſpaniæ & Galliarum circuitu, totus hodie nauigatur occidens. Septentrionalis uero oceanus, maiore ex parte nauigatus eſt,auſpicijs diui Auguſti Germaniã claſſe circũuecta ad Cimbrorũ promõtorium: & inde immenſo mari proſpecto, aut fama cognito ad Scythicã plagã,& humore nimio rigentia. Propter quod minime ueriſimile eſt illic maria deficere, ubi uis humoris ſuperet. Iuxtà uero ab ortu ex Indico mari, ſub eodem ſidere pars tota uergens in Caſpium mare, pernauigata eſt Macedonum armis, Seleuco atq; Antiocho regnantibus,qui & Seleucida atq; Antiochida ab ipſis appellari uoluere. Circa Caſpium quoq; multa oceani littora explorata, paruoque breuius quàm totus hinc aut illinc ſeptentrio eremigatus. Vt tamen coniecturæ locum ſic quoq; non relinquat,ingens argumentum paludis Mæoticæ,ſiue ea illius oceani ſinus eſt, ut multos aduerto credidiſſe,ſiue anguſto diſcreti ſitu reſtagnatio. Alio latere Gadium, ab eodem occidente, magna pars meridiani ſinus ambitu Mauritaniæ nauigatur hodie. Maiorem quidem eius partem, & orientis,uictoriæ magni Alexandri luſtrauere, uſq; in Arabicum ſinum. In quo res gerente C. Cæſare Auguſti filio,ſigna nauium ex Hiſpanienſibus naufragijs ferũtur agnita. Et Hanno Carthaginis potentia florente, circũuectus à Gadibus ad finem Arabiæ, nauigationem eam prodidit ſcripto: ſicut ad extera Europæ noſcenda miſsus eodem tempore Himilco. Præterea Nepos Cornelius autor eſt, Eudoxum quẽdam ſua ætate, cum Lathyrũ regem fugeret, Arabico ſinu egreſsum, Gades uſq; peruectũ: multoq; ante eum Cælius Antipater,uidiſſe ſe qui nauigaſset ex Hiſpania in Aethiopiam commercij gratia. Idem Nepos de ſeptentrionali circuitu tradit,Q. Metello Celeri, C. Afranij in conſulatu collegæ,ſed tum Galliæ proconſuli, Indos à rege Sueuorum dono datos, qui ex India commercij cauſa nauigantes,tempeſtatibus eſsent in Germaniam abrepti. Sic maria circumfuſa undique diuiduo globo, partem orbis auferunt nobis: nec inde huc, nec hinc illò peruio tractu. Quæ contemplatio apta detegendæ mortalium uanitati proſcere uidetur, ut totum hoc quicquid eſt, in quo ſingulis nihil ſatis eſt, ceu ſubiectum oculis,quantum ſit oſtendam.

Quæ portio terræ habitetur. CAP. LXVIII.

*IAm primum *in dimidio computari uidetur, tanquam nulla portio ipſi decidatur oceano: qui toto circumdatus medio, & omnes cæteras fundens recipiensq; aquas,& quicquid exit in nubes,ac ſidera ipſa tot & tantæ magnitudinis paſcens, quò tandem amplitudinis ſpatio credetur habitare? Improba & infinita debet eſſe tam uaſtæ molis poſſeſsio. Adde quòd ex relicto plus abſtulit cælum. Nam cum ſint eius quinq; partes,quas uocant zonas,infeſto rigore & æterno gelu premitur omne,quicquid eſt ſubiectum duabus extremis utrinq; circa uertices, hunc qui *trionũ ſeptem uocatur, eumq; qui aduerſus illi auſtrinus appellatur. Perpetua caligo utrobiq;, & alieno molliorũ ſiderum aſpectu maligna ac pruina tantum albicans lux. Media uero terrarum,quà ſolis orbita eſt, exuſta flammis & cremata,cominus uapore torretur. Circà duæ tantum inter exuſtam & rigentes,temperantur:eæq; ipſæ inter ſe non peruiæ,propter incendium ſideris. Ita terræ tres partes abſtulit cælum: Oceani rapina in incerto eſt. Sed & relicta nobis una portio haud ſcio.an etiam in maiore damno ſit. Idem ſiquidem oceanus infuſus in multos(ut dicemus)ſinus, adeo uicino acceſsu interna maria allatrat, ut centum xv. milibus paſſuum Arabicus ſinus diſtet ab Aegyptio mari: Caſpius uero cccIxxv. milibus à Pontico. Idem interfuſus intrat per tot maria,quibus Africam, Europam, Aſiamq; diſpeſcit. Quantum terrarum occupet,computetur etiam nunc menſura tot fluminum, tantarum paludum. Addantur & lacus & ſtagna: iam elata in cælũ,& ardua aſpectu quoq; iuga: iam ſyluæ uallesque præruptæ,& ſolitudines,& mille cauſis deſerta detrahantur. Hæ tot portiones terræ,imò uero,ut plures tradidere, mundi punctus (neque enim eſt aliud terra in uniuerſo)hæc eſt materia gloriæ noſtræ, hæc ſedes:hic honores gerimus,hic exercemus imperia, hic opes cupimus,hic tumultuatur humanum genus, hic inſtauramus bella etiam ciuilia, mutuisque cædibus laxiorem facimus terram. Et ut publicos gentium furores*

*inde mihidi ſputari uidetur,quæ nam illius portio ipſi decedat oceano.

*ſeptentrio

transeam, hæc in qua conterminos pellimus, furtoque uicini cespitem nostro solo affodimus, ut qui latissime rura metatus fuerit, ultraque fines exegerit accolas, quota terrarum parte gaudeat? uel cum ad mensuram auaritiæ suæ propagauerit, quam tandem portionem eius defunctus obtineat?

Mediam esse mundi terram. CAP. LXIX.

*totius terrā haud

MEdiam esse mundi *totius haud dubijs constat argumentis, sed clarissime æquinoctij paribus horis. Nam nisi in medio esset, æquales dies noctesque haberi non posse deprehenderunt & dioptræ, quæ uel maxime id confirmant: cum æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus occasusque cernatur, & solstitialis exortus per suam lineam, brumalisq; occasus. Quæ accidere nullo modo possent, nisi in centro sita esset.

De siderū ortus inæqualitate, & de eclipsi, & ubi, & quare. CAP. LXX.

TRes autem circuli supradictis zonis implexi, inæqualitates temporum distinguunt: Solstitialis à parte signiferi excelsissima nobis, ad septentrionalem plagam uersus, contraq; ad alium polum brumalis, itē medio ambitu signiferi orbis incedens æquinoctialis. Reliquorum, quæ miramur, causa in ipsius terræ figura est, quam globo similem, & cum ea aquas, ijsdem intelligitur argumentis. Sic enim fit haud dubiè, ut nobis septentrionalis plagæ sidera nūquam occidant, contrà meridianæ nunquam oriantur: rursusque hæc illis non cernantur, attollente se contra medios uisus terrarum globo. Septentriones non cernit Troglodytice & confinis Aegyptus: nec Canopum Italia, & quem uocant Berenices crinem, item quem sub diuo Augusto cognominauere Cæsaris thronon, insignes ibi stellas: adeoque manifesto assurgens fastigium curuatur, ut Canopus quartam ferè partem signi unius supra terram eminere Alexandriæ intuentibus uideatur: eadem à Rhodo terram quodammodo ipsam stringere: in Ponto omnino non cernatur, ubi maxime sublimis septentrio. Idem à Rhodo abscōditur, magisq; Alexandriæ: in Arabia Nouembri mense prima uigilia occultus, secunda se ostendit: in Meroë solstitio uespert paulisper apparet, paucisque ante exortum Arcturi diebus pariter cū die cernitur. Nauigantium hæc maxime cursus deprehendunt, in alia aduerso, in alia prono mari, subitoq; conspicuis, atq; ut è freto emergētibus, quæ in anfractu pilæ latuere, sideribus. Neq; enim (ut dixere aliqui) mundus hoc polo excelsiore se attollit: aut undiq; cernerentur hæc sidera: uerū hæc eadem quibusq; proximis sublimiora creduntur, eademq; demersa longinquis, utque nunc sublimis in deiectu positis uidetur hic uertex, sic in illam terræ deuexitatem transgressis, illa se attollunt, residentibus quæ hic excelsa fuerant, quod nisi in figura pilæ accidere non posset. Ideoq; defectus solis ac lunæ uespertinos orientis incolæ non sentiunt, nec matutinos ad occasum habitantes: meridianos uero sæpius. Nobili apud Arbela magni Alexandri uictoria, luna defeciſse noctis secunda hora prodita est: eademque in Sicilia exoriens. Solis defectum, Vipsanio & Fonteio COSS. qui fuere ante paucos annos, factum pridie Calendas Maias, Campania hora diei inter septimam & octauam sensit: Corbulo dux in Armenia inter horam diei decimam & undecimam prodidit uisum, circuitu globi alia alijs detegente & occultante. Quòd si plana esset terra, simul omnia apparerent cunctis, noctesq; non fierent inæquales: neque alijs quàm in medio sitis paria duodecim horarum interualla cernerentur, quæ *nunc in omni parte simili modo congruunt.

*nunc

Quæ ratio diurnæ lucis in terris. CAP. LXXI.

IDeo nec nox diesque quæuis eadem toto orbe simul est, oppositu globi noctem aut ambitu diem afferente. Multis hoc cognitum experimentis. In Africa Hispaniaq; turrium Annibalis: in Asia uero propter piraticos terrores, simili specularum præsidio excitato: in quis *prænunciatiuos ignes sexta hora diei accensos, sæpe compertum est, tertia noctis à tergo ultimis uisos. Eiusdem Alexandri cursor Philonides, ex Sicyone Elin mille & ducenta stadia nouem diei confecit horis: indeque quamuis decliui itinere, tertia noctis hora remensus est. Causa, quòd eunti cum sole iter erat, eundem remeans obuium contrario præteruertebat occursu. Qua de causa ad occasum nauigantes, quamuis breuissimo die, uincunt spatia nocturnæ nauigationis, ut solem ipsum comitantes.

*præni

Gnomonica de eadem re, & horologio primo. CAP. LXXII.

VAsaq; horoscopa non ubiq; eidem sunt usui, in trecenis stadijs, aut ut longissime in quingenis, mutantibus semet *umbris. Solis itaq; umbilici (quem gnomonem appellant) umbra, in Aegypto meridiano tempore, æquinoctij die, paulo plus quàm dimidiā gnomonis mensuram efficit. In urbe Roma nona pars gnomonis deest umbræ. In oppido Ancona supereſt quintatrigesima. In parte Italiæ quæ Venetia appellatur, eisdem horis umbra gnomoni par fit.

*umbrilis. Ita

Vbi & quādo nullæ umbræ. CAP. LXXIII.

SImili modo tradunt in Syene oppido, quod est supra Alexandriam quinq; milibus stadiorum, solstitij die medio nullam umbram iaci: puteumque eius experimenti gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere tum solem illi loco supra uerticem esse: quod & in India supra flumen Hypasin fieri tempore eodē Onesicritus scripsit. Constatque in Berenice urbe Troglodytarum, & inde stadijs quatuor milibus d.cccxx. in eadem gente Ptolemaide oppido, quod in margine rubri maris ad primos elephantorum uenatus conditum est, hoc idem ante solstitiū xlv. diebus, totidemq; postea fieri, & per eos xc. dies in meridiem umbras iaci. Rursus in Meroë insula, quæ est caput gentis Aethiopum, & quinque milibus stadiorum à Syene in amne Nilo habitatur, bis anno absumi umbras, sole duodeuicesimam tauri partem, & quartamdecimam leonis obtinente. In Indiæ gente Oretum mons est Maleus

leus nomine, iuxta quem umbræ æstate in austrum. hyeme in septentriones iaciuntur. Quindecim tantum noctibus ibi apparet septentrio. In eadem India Patales celeberrimo portu, sol dexter oritur, umbræ in meridiem cadunt. Septentrionem ibi Alexãdro morante annotatum, prima tantum noctis parte aspici. Onesicritus dux eius scripsit, quibus in locis Indiæ umbræ non sint, septentrionem non conspici, & ea loca appellari Ascia, nec horas dinumerari ibi.

Vbi bis anno umbræ, & ubi in contrarium. CAP. LXXIIII.

AT in tota Troglodytice, umbras bis quadragintaquinque diebus in anno Eratosthenes in contrarium cadere prodidit.

Vbi longissimus dies, & ubi breuissimus. CAP. LXXV.

SIc fit, ut uario lucis incremento in Meroë longissimus dies xij. horas æquinoctiales, & octo partes unius horæ colligat, Alexandriæ uero xiiij. horas. In Italia quindecim. In Britannia xvij. ubi æstate lucidæ noctes haud *dubiè repromittunt id, quod cogit ratio credi: solstitij diebus accedente sole propius uerticem mundi, angusto lucis ambitu, subiecta terræ continuos dies habere senis mensibus, noctesq; è diuerso ad brumam remoto. Quod fieri in insula Thule Pytheas Massiliensis scripsit, sex dierum nauigatione in septentrionem à Britannia distante: quidam uero & in Mona. quæ distat à Camaloduno Britanniæ oppido circiter ducentis milibus, affirmant.

*dubia repromit.

Item de horologio. CAP. LXXVI.

VMbrarum hanc rationem, & quam uocãt gnomonicen, inuenit Anaximenes Milesius, Anaximandri (de quo diximus) discipulus: primusq; horologium quod appellant sciotericum, Lacedæmone ostendit.

Quomodo dies obseruentur. CAP. LXXVII.

IPsum diem alij aliter obseruauere. Babylonij inter duos solis exortus: Athenienses inter duos occasus: Vmbri à meridie in meridiem: uulgus omne à luce ad tenebras: Sacerdotes Romani, & qui diem diffiniere ciuilem, item Aegyptij & Hipparchus, à media nocte in mediam. Minora autem interualla esse lucis inter ortus solis iuxta solstitia, quàm æquinoctia apparet, quia positio signiferi circa media sui obliquior est, iuxta solstitium uero rectior.

Differentiæ gentium ratio. CAP. LXXVIII.

COntexẽda sunt his cælestibus nexa causis. Nãq; Aethiopas uicini sideris uapore torreri, adustisq; similes gigni, barba & capillo uibrato, non est dubium. Et aduersa plaga mundi atq; glaciali, candida cute esse gentes, flauis promissas crinibus: truces uero ex cæli *rigore has & illas mobilitates habẽtes. Ipsoq; *crurũ argumẽto, illis in supera succum reuocari, natura uaporis: his in inferas partes depelli, humore deciduo. Hic graues feras, illic uarias effigies animalium prouenire, & maxime alitum, & in multas figuras gigni uolucres. Corporum autẽ proceritatem utrobiq;, illic ignium nisu, hic humoris alimento. Medio uero terræ salubris utrinq; mixtura, fertilis ad omnia tractus, modicus corporum habitus. Magna & in colore temperies. Ritus molles, sensus liquidus, ingenia fœcunda, totiusque naturæ capacia. Iisdem imperia, quæ nunquam extimis gentibus fuerint: sicut ne illæ quidem his paruerint auulsæ. ac *pro immanitate naturæ urgentis illas solitariæ.

**rigore & as::illas mo.
*crinium
*pronitate

De motu terræ. CAP. LXXIX.

BAbyloniorum placita motus terræ, hiatusq; & cætera omnia, ui siderum existimant fieri, sed illorum trium quibus fulmina assignãt: fieri autẽ, meantium cum sole aut congruentium, & maxime circa quadrata mundi. *Præclara quædam esse & immortalis in eo (si credimus) diuinitas perhibetur, Anaximãdro Milesio physico: quẽ ferunt Lacedæmonijs prædixisse, ut urbem ac tecta custodirẽt: instare enim motum terræ: cum & urbs tota eorum corruit, & Taygeti montis magna pars ad formã puppis eminens abrupta, cladem insuper eam ruina pressit. Perhibetur & Pherecydis Pythagoræ doctoris alia coniectatio, sed & illa diuina: haustu aquæ è puteo præsensisse, ac prædixisse ibi *motũ. Quæ si uera sunt, quãtum à deo tandem uideri possunt tales distare, dum uiuant? Et hæc quidem arbitrio cuiusque existimanda relinquantur, uentos in causa esse non dubium reor. Neque enim unquam intremiscunt terræ, nisi sopito mari: cæloq; adeo tranquillo, ut uolatus auium non pendeant, subtracto omni spiritu qui uehit: nec unquam nisi *post uentos conditos, scilicet in uenas & cauernas eis occulto afflatu. Neq; aliud est in terra tremor, quàm in nube tonitruum. Nec hiatus aliud, quàm cũ subnen erumpit, incluso spiritu luctante, & ad libertatem exire nitente.

*Præclara quædã & immortalis (si credimus) diuinitas perhibetur Anaximandro.
*terræmotũ.
*post uẽtos, condito scilicet in uenas & caua eius occulta afflatu.

De terræ hiatibus. CAP. LXXX.

VArie itaque quatitur, & mira eduntur opera, alibi prostratis mœnibus, alibi hiatu profundo haustis, alibi egestis molibus, alibi emissis amnibus, nõnunquam etiam ignibus calidisue fontibus, alibi *aduerso fluminum cursu. Præcedit uero comitaturq; terribilis sonus, aliãs murmur similis mugitibus, aut clamori humano, armorúmue pulsantiũ fragori, pro qualitate materiæ excipientis, formaq; uel cauernarum uel cuniculi per quem meat, exilius grassante in angusto, eodem rauco in recuruis resultante, in duris fremente, in humidis fluctuante & stagnantibus: item fremente contra solida. Itaq; & sine motu sæpe editur sonus. Nec simplici modo quatitur unquam, sed trewit uibratq;. Hiatus uero aliãs remanet, ostendens quæ sorbuit, aliãs occultat ore compresso: reuersusque ita inducto solo, ut nulla uestigia extent, urbibus plerunq; deuoratis, agrorumque tractu hausto. Maritima autem maxime quatiũtur. Nec montosa tali malo carent. Exploratum est mihi Alpes Apenninumque sæpius tremuisse. Et autumno ac uere terræ crebrius mouentur, sicut fiunt fulmina. Ideo Galliæ & Aegyptus minime

*auerso

quatiuntur, quoniam hic æstatis causa obstat, illic hyemis. Item noctu sæpius quàm interdiu. Maximi autem motus existũt matutini uespertiniq; sed propinqua luce crebri. Interdiu autẽ circa meridiem fiunt, & solis lunæque defectu, quoniam tempestates tunc sopiuntur. Præcipue uero cum sequitur imbrem æstus, imbresue æstum.

Signa motus futuri. CAP. LXXXI.

NAuigantes quoq; sentiunt non dubia coniectura, sine flatu intumescẽte fluctu subito, aut quatiente icti. Intremunt uero & in nauibus posita, æque quàm in ædificijs, crepituq; prænuntiant. Quin & uolucres non impauidæ sedent. Est & in cælo signum, præceditq; motu futuro, aut interdiu, aut paulo post occasum sereno cœu tenuis linea nubis in longum porrectæ spatium. Est & in puteis turbidior aqua, nec sine odoris tædio.

*Sed & in cælo signũ præcedit motu

Auxilia cõtra motus futuros. CAP. LXXXII.

*SIcut in ijsdem est remediũ, *quale & crebri specus præbent. Præconceptum enim spiritum exhalant, quod in *certis notatur oppidis, quæ minus quatiuntur, crebris ad eluuiem cuniculis cauata. Multoq; sunt tutiora in ijsdem illis quæ pendent, sicut Neapoli in Italia intelligitur: parte eius quæ solida est, ad tales casus obnoxia. Tutissimi sunt ædificiorum fornices, anguli quoq; parietum, postesq; alterno pulsu renitentes. Et latere terreno facti parietes minore noxa quatiuntur. Magna differentia est & in ipso genere motus, pluribus siquidem modis quatitur. Tutissimũ est, cum uibrat crispante ædificiorum crepitu, & cum intumescit assurgens, alternoq; motu residet: innoxium & cum concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur. Vndantis inclinatio, & fluctus more quædam uolutatio infesta est: aut cum in unam partem totus se motus impellit. Desinunt autem tremores, cum uẽtus emersit: sin uero durauere, non ante quadraginta dies sistuntur: plerunq; & tardius, utpote cum quidam annuo & bienni spatio duraverint.*

*quale cloacæ & creb.

*tutis

Potenta terrarum semel uisa. CAP. LXXXIII.

*FActum * est semel, quod equidẽ in Hetruscæ disciplinæ uoluminibus inueni, ingẽs terrarum portentum L. Marcio, Sex. Iulio coss. in agro Mutinensi. Nanq; montes duo inter se concurrerunt, crepitu maximo assultantes recedentesque, inter eos flamma fumoq; in cælum exeunte interdiu, spectante è uia Aemilia magna equitum Romanorum, familiarumque & uiatorum multitudine. Eo concursu uillæ omnes elisæ, animalia permulta quæ intrà fuerant exanimata sunt, anno ante sociale bellum: quod haud scio an funestius ipsi terræ Italiæ fuerit, quàm ciuilia. Non minus mirũ ostentum & nostra cognouit ætas, anno Neronis principis supremo, sicut in rebus eius exposuimus, pratis oleisque intercedente uia publica in contrarias sedes transgressis, in agro Marrucino, prædijs Vectij Marcelli equitis Romani, res Neronis procurantis.*

*est & hoc semel

Miracula terræ motus. CAP. LXXXIIII.

*FIunt simul cum terræmotu & inundationes maris, eodem uidelicet spiritu infusi, aut residentis simu recepti. Maximus terræ memoria mortalium extitit motus, Tiberij Cæsaris principatu, XII. urbibus Asiæ una nocte prostratis. Creberrimus Punico bello, intra eũdem annum septies atq; quinquagies nunciatus Romam. Quo quidem anno ad Trasymenũ lacum dimicantes, maximum motum neq; Pœni sensere, nec Romani. Nec uero simplex malum, aut in ipso tantum motu periculum est, sed par aut maius *ostẽtum. Nunquam urbs Roma tremuit, ut nõ futuri euentus alicuius id prænuncium esset.*

*ostentum

Quibus locis maria recesserint. CAP. LXXXV.

EAdem nascentiũ causa terrarũ est, cum idem ille spiritus attollendo potens solo, nõ ualuit erũpere. Nascuntur enim nec fluminũ tantũ inuectu, sicut Echinades insulæ ab Acheloo amne cõgestæ, maiorq; pars Aegypti à Nilo, in quam à Pharo insula noctis & diei cursum fuisse Homero credimus, sed & recessu maris, sicut eidem de Circeijs: Quod accidisse & in Ambraciæ portu decem miliũ passuũ interuallo, & Atheniensium quinq: miliũ ad Piræũ memoratur. Et Ephesi, ubi quondã ædem Dianæ alluebat. Herodoto quidẽ si credimus, mare fuit supra Mẽphim usq; ad Aethiopum mõtes: itẽq; à planis Arabiæ. Mare & circa Iliũ, & tota Teuthrania, quaq; campos intulerit Mæander.

Ratio insularum enascentiũ. CAP. LXXXVI.

*NAscuntur & alio modo terræ, ac repentè in *aliquo mari emergũt, uelut paria secum faciente natura, quæq; hauserit hiatus, alio loco reddente.*

*alio

Quæ, & quibus temporibus enatæ sunt. CAP. LXXXVII.

CLaræ iampridem insulæ, Delos & Rhodos, memoriæ produntur enatæ. Postea minores, ultra Melon Anaphe: inter Lemnũ & Hellespõtum, Nea: inter Lebedum & Teon, Alone: inter Cycladas olympiadis CXXXV. anno quarto, Thera & Therasia. Inter eas dẽ post annos CXXX. Hiera, eadẽq; Automate. Et ab ea duobus stadijs post annos CX. in nostro æuo, M. Iunio Syllano, L. Balbo COSS. ad VIIJ. Idus Iulias, Thia.

Quas terras interruperint maria. CAP. LXXXVIII.

ANte nos & iuxta Italiam inter Aeolias insulas, item iuxta Cretam emersit è mari M. D. passuum, unà cum calidis fontibus, altera olympiadis CXLIIJ. anno tertio in Thusco sinu, flagrans hæc uiolento cum flatu. Prodituráq; memoriæ magna circa illam multitudine piscium fluitante, confestim expiraße quibus ex his cibus fuisset. Sic & Pithecusas in Campano sinu ferunt ortas. Mox in his mõtem Epopon, cum repentè flamma ex eo emicuisset, campestri æquatum planicie. In eadem & oppidum haustum profundo: alioque motu terræ stagnum emersisse: & aliò prouolutis montibus insulam extitisse Prochitam. Nanque & hoc modo insulas rerum natura fecit. Auellit Siciliam

ciliam Italiæ, Cyprum Syriæ, Eubœam Bœotiæ, Eubœæ Atalanten & Macrin, Besbycum Bithyniæ, Leucosiam Sirenum promontorio.

Quæ insulæ cõtinẽti adiunctæ. CAP. LXXXIX.

RVrsus abstulit insulas mari, iunxitq; terris: Antissam Lesbo, Zephyriũ Halicarnasso, Aethusam Myndo, Dromiscon & Pernen Mileto, Narthecusam Parthenio promontorio. Hybanda quondam insula Ioniæ cc. nunc à mari abest stadijs. Syriten Ephesus in mediterranea habet, Derasidas & Sophoniam uicina ei Magnesia. Epidaurus & Oricum insulæ esse desierunt.

Quæ terræ in totũ mari permutatæ. CAP. XC.

INtotum abstulit terras, primum omnium ubi Atlanticum mare est, si Platoni credimus, immenso spatio. Mox interno, *quæ uidemus hodie, mersam Acarnaniam Ambracio sinu, Achaiam Corinthio, Europam Asiamque Propontide & Ponto. Ad hoc perrupit mare Leucada, Antirrhium, Hellespontum, Bosphoros duos. *quo

Quæ terræ ipsæ se sorbuerũt. CAP XCI.

ATq; ut sinus & stagna præteream, ipsa se condens terra deuorauit Cybotum altissimum mõtem, cum oppido Curite, Sipylum in Magnesia: & prius in eodem loco clarissimam urbem quæ Tantalis uocabatur. Galanis & Gamales urbium in Phœnice agros cum ipsis, Phegium Aethiopiæ iugum excelsissimum, tanquam non infida grassarentur & littora.

Quæ urbes haustæ sint à mari. CAP. XCII.

PYrrham & Antissam circa Mæotin pontus abstulit, Elicem & Buram in sinu Corinthio, quarum in alto uestigia apparent. Ex insula Cea amplius triginta milia passuum abrupta subito, cum plurimis mortalium rapuit. Et in Sicilia dimidiam Tyndarida urbem, ac quicquid ab Italia deest. Similiter in Bœotia & Eleusina.

De miraculis terrarum. CAP. XCIII.

MOtus enim terræ sileantur, & quicquid est, ubi saltem busta urbium extant: simul ut terræ miracula potius dicamus, quàm scelera naturæ. Et Hercule nõ cælestia enarratu difficiliora fuerint. Metallorum opulentia tam uaria, tam diues, tam fœcunda, tot seculis suboriens: cum tantum quotidie orbe toto populentur ignes, ruinæ, naufragia, bella, fraudes, tantum uero luxuria & tot mortales conterant: gemmarum pictura tam multiplex, lapidum tam discolores maculæ, interque eos candor alicuius, præter lucem omnia excludens: medicatorum fontium uis: ignium tot locis emicantium perpetua tot seculis incendia: spiritus letales alibi, aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi uolucribus tantum, ut Soracte uicino urbi tractu: alibi præter hominem cæteris animantibus: nonnunquam & homini, ut in Sinuessano agro & Puteolano: spiracula uocant, alij Charoneas scrobes, mortiferum spiritum exhalantes. Item in Hirpinis Ansancti, ad Mephitis ædem locũ, quem qui intrauere moriuntur. Simili modo Hierapoli in Asia, Matris tantum magnæ sacerdoti innoxium. Alibi fatidici specus, quorũ exhalatione temulenti futura præcinũt, ut Delphis, nobilissimo oraculo. Quibus in rebus quid possit aliud causæ afferre mortalium quispiam, quàm diffusæ per omne naturæ subinde aliter atque aliter numen erumpens?

De terris semper trementibus. CAP. XCIIII.

QVædam uero terræ ad ingressus tremunt, sicut in Gabiensi agro, nõ procul urbe Roma, iugera ferme ducẽta, equitantiũ cursu: similiter in Reatino.

De insulis semper fluctuantibus. CAP. XCV.

QVædam insulæ semper fluctuant, sicut in agro Cæcubo, & eodem Reatino, Mutiensi, Statoniensi. In Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas opaca sylua, quæ nunquam die ac noctu eodem loco uisitur: In Lydia quæ uocantur Calaminæ, non uentis solum, sed etiam contis quò libeat impulsæ, multorum ciuium Mithridatico bello salus. Sunt & in Nymphæo paruæ, saltuares dictæ, quoniam in symphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum mouẽtur. In Tarquiniensi lacu magno Italiæ duæ nemora circumferũtur, nũc triquetram figuram edentes, nunc rotundam complexu, uentis impellentibus, quadratam nunquam.

Quibus in terris nõ pluat: & aceruata terrarum miracula, & cæterorũ clemẽtorũ. CAP. XCVI.

CElebre fanum habet Veneris Paphos, in cuius quandam aream non impluit. Item in Nea oppido Troadis circa simulacrũ Mineruæ. In eodem & relicta sacrificia non putrescunt. Iuxta Harpasa oppidum Asiæ, cautes stat horrenda, uno digito mobilis: eadem si toto corpore impellatur, resistens. In Taurorum peninsula in ciuitate *Parasino terra est, qua sanantur omnia uulnera. At circa Asson Troadis lapis nascitur, quo consumuntur omnia corpora: Sarcophagus uocatur. Duo sunt mõtes iuxta flumen Indum, alteri natura est ut ferrũ omne teneat, alteri ut respuat. Itaque si sint claui in calceamento, uestigia anelli in altero non posse, in altero sisti. Locris & Crotone pestilentiam nunquam fuisse, nec ullo terræmotu laboratũ annotatũ est. In Lycia uero semper à terræmotu xl. dies serenos esse. In agro Ardano frumentum satum non nascitur. Ad aras Murtias in Veiente, & apud Tusculanum, & in sylua Ciminia loca sunt in quibus in terram depacta non extrahuntur. In Crustumino natum fœnum ibi noxium, extrà salubre est. *Characena

Qua ratione æstus maris accedant & recedant. & ubi ijdem extra rationem. CAP. XCVII.

ET de aquarum natura complura dicta sunt: sed æstus maris accedere & reciprocare, maxime mirum: pluribus quidem modis, uerum causa in sole lunaq;. Bis inter duos exortus lunæ affluunt, bisque remeant, uicenis quaternisq; semper horis. Et primum attollente se cum ea mundo intumescentes, mox à meridiana cæli fastigio uergente in occasum residentes rursusque ab occasu subter cæli ima, & meridiano

contraria accedente, inundantes: hinc donec iterũ exoriatur, se sorbentes. Nec unquam eodem tempore quo pridie reſtui, ut ancillante ſidere, trahenteq; ſecũ auido hauſtu maria, & aſſidue aliũde quàm pridie exorientes: paribus tamẽ interuallis reciproci, ſeniſq; ſemper horis, nõ cuiuſq; diei aut noctis, aut loci, ſed æquinoctialibus: ideoq; inæquales uulgariũ horarũ ſpatio, utcunq; plures in eas aut diei aut noctis illarũ menſuræ cadunt, & æquinoctio tantum pares ubiq;. Ingens argumentũ plenumq; lucis ac uicis etiã diurnæ, hebetes eſſe, qui negent ſubtermeare ſidera, ac rurſus eadem reſurgere, ſimilemq; terris, imò uero uniuerſæ naturæ exinde faciem, in iiſdem ortus occaſusq; operibus: non aliter ſub terra manifeſto ſideris curſu alioue effectu, quàm cum præter oculos noſtros feratur. Multiplex etiamnum lunaris differentia, primũq; ſeptenis diebus. Quippe modici noua ad diuiduã æſtus, pleniore ab ea exundant, plenaq; maxime feruent. Inde miteſcũt. Pares ad ſeptimam primis. Iterumq; alio latere diuidua augentur. In coitu ſolis *pares. Planè eadem aquilonia, & à terris longius recedente mitiores, quàm cum in auſtros digreſſa, propiore niſu uim ſuam exercet. Per octonos quoq; annos ad principia motus & paria incrementa centeſimo lunæ reuocãtur ambitu, *augente ea cuncta ſolis annuis cauſis, duobus æquinoctijs maxime tumentes, & autũnali amplius quàm uerno. Inanes uero bruma, & magis ſolſtitio. Nec tamen in ipſis, quos dixi, temporũ articulis, ſed paucis poſt diebus, ſicuti neq; in plena aut nouiſſima, ſed poſtea: nec ſtatim ut lunã mũdus oſtendat occultetue, aut media plaga declinet, uerum duabus ferè horis æquinoctialibus ſerius, tardiore ſemper ad terras omniũ quæ gerũtur in cælo effectu cadente quàm *uiſu, ſicuti fulguris & tonitrus & fulminũ. Omnes autẽ æſtus in oceano maiora integũt ſpatia inundantq;, quàm in reliquo mari: ſiue quia totũ in uniuerſitate animoſius eſt quàm in parte, ſiue quia magnitudo aperta ſideris uim laxè graſſãtis efficacius ſentit, eandẽ anguſtijs arcẽtibus. Qua de cauſa nec lacus, nec amnes ſimiliter mouentur. Octogenis cubitis ſupra Britanniã intumeſcere æſtus, Pytheas Maſſilienſis author eſt. Interiora autẽ maria terris claudũtur ut portu. Quibuſdã tamen in locis ſpatioſior laxitas ditioni patet: utpote cũ plura exẽpla ſint, in tranquillo mari, nulloq; uelorum impulſu, tertio die ex Italia prouectorum Vticam, æſtu feruẽte. Circa littora autem magis quàm in alto deprehẽdũtur hi motus: quoniã & in corpore extrema pulſum uenarũ, id eſt, ſpiritus magis ſentiunt. In plerisq; tamen æſtuarijs, propter diſpares ſiderum in quoq; tractu exortus, diuerſi exiſtũt æſtus, tẽpore non ratione diſcordes, ſicut in Syrtibus. Et quorundã tamẽ priuata natura eſt, uelut Tauromenitani Euripi ſæpius, & in Eubœa ſepties die ac nocte reciprocãtis. Æeſtus idẽ triduo in menſe cõſiſtit, ſeptima, octaua, nonaq; luna. Gadibus, qui eſt delubro Herculis proximus, fons incluſus ad putei modũ, aliàs ſimul cũ oceano augetur minuiturq;, aliàs uero utrunq; contrarijs temporibus.

*pares plane. Eadem aq.

*augentibus

*niſu

Eodem in loco alter oceani motibus conſentit. In ripa Bætis oppidũ eſt, cuius putei creſcente æſtu minuũtur, augeſcunt decedente, medijs temporum immobiles. Eadem natura in Hiſpali oppido uni puteo, cæteris uulgaris. Et Pontus ſemper extrà meat in Propontidem, introrſus in Pontum nunquam reſluo mari.

Miracula maris. CAP. XCVIII.

OMnia plenilunio maria purgantur, quædã & ſtato tempore. Circa Meſſanam & Mylas ſimo ſimilia expuuntur in littus purgamenta, unde fabula ſolis boues ibi ſtabulari. His addit (ut nihil quod equidem nouerim præteream) Ariſtoteles, nullum animal niſi æſtu recedente expirare. Obſeruatũ id multũ in Gallico oceano, & duntaxat in homine cõpertũ.

Quæ poteſtas lunæ, & terrena, & marina. CAP. XCIX.

QVo uera coniectatio exiſtit, haud fruſtra ſpiritus ſidus lunæ exiſtimari. Hoc eſſe quod teras ſaturet, accedensq; corpora impleat, abſcedens inaniat. Ideo cum incremento eius augeri conchylia. & maxime ſpiritum ſentire quibus ſanguis non ſit. Sed & *ſanguine hominem etiam cũ lumine eius augeri ac minui: frondes quoq; ac pabula (ut ſuo loco dicetur) ſentire, in omnia eadem penetrante ui.

*ſangu homi

Quæ ſolis, & quare ſalſum mare. CAP. C.

ITaq; ſolis ardore ſiccatur liquor: & hoc eſſe maſculum ſidus accepimus, torrens cuncta ſorbensq;. Sic mari latè patenti ſaporem incoqui ſalis, *aut quia exhauſto inde dulci tenuiq;, quod facilime trahat uis ignea, omne aſperius craſſiusq; linquatur. Ideo *ſumma æquorũ aqua dulciorem profundam. Hãc eſſe ueriorem cauſam aſperi ſaporis, quàm quòd mare terræ ſudor ſit æternus, aut quia plurimum ex arido miſceatur illi uapore, aut quia terræ natura medicatas aquas inficiat. Eſt in exemplis, Dionyſio Siciliæ tyranno cum pulſus eſt ea potentia, accidiſſe prodigium, ut uno die in portu dulceſceret mare.

Aut, in uet empl *æquo quam ré pro

Item de natura lunæ. CAP. CI.

EContrario ferunt lunæ fœmineum ac molle ſidus atq; nocturnum ſoluere humorem, & trahere, non auferre. Id manifeſtum eſſe, quòd ferarum occiſa corpora in tabem *uiſu ſuo reſoluat, ſomnoque ſopitis torporem contractum in caput reuocet: glaciem refundat, cunctaq; humifico ſpiritu laxet. Ita penſari naturæ uices, ſemperq; ſufficere, alijs ſiderum elemẽta cogentibus, alijs uero fundentibus. Sed in dulcibus aquis lunæ alimentum eſſe, ſicut in marinis ſolis.

*niſu. 97. Pr niſu exerce

Vbi altiſſimum mare. CAP. CII.

ALtiſſimũ mare xv. ſtadiorũ Fabianus tradit. Alij in Põto ex aduerſo Coraxorũ gẽtis (uocãt Bathea põti) trecẽtis ferè à cõtinenti ſtadijs immenſam altitudinem maris tradunt, uadis nunquam repertis.

Miracula aquarũ, fontiũ, & fluminũ. CAP. CIII.

MIrabilius id faciunt aquæ dulces, iuxta mare ut fiſtulis emicantes. Nam nec aquarum natura à miraculis ceſſat. Dulces mari inuehũtur, leuiores haud

dubiè

marina, natu grauior, agis inue- ustinet.

dubiè. Ideo & *marinæ, quarum natura grauior, magis inuecta sustinent. Quædam uero & dulces inter se supermeant alias. Vt in Fucino lacu inuectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Seuinno Ollius, in Lemano Rhodanus, hic trãs alpes, superiores in Italia, multorũ milium transitu hospitales suas tantũ, nec largiores quàm intulere aquas euehẽtes. Proditũ hoc & in Oronte amne Syriæ, multisq; alijs. Quidã uero odio maris ipsa subeunt uada, sicut Arethusa fons Syracusanus, in quo reddũtur iacta in Alpheũ: qui per Olympiã fluens, Peloponnesiaco littori infunditur. Subeunt terras, rursusque redduntur, Lycus in Asia, Erasinus in Argolica, Tigris in Mesopotamia. Et quæ in Aesculapij fonte Athenis immersa sunt, in Phalerico redduntur. Et in Atinate campo fluuius mersus, post xx. M. pass. exit. Et in Aquileiensi Timauus. Nihil in Asphaltite Iudææ lacu, qui bitumẽ gignit, mergi potest: nec in Armeniæ maioris Arethusa: is quidẽ nitrosus pisces alit. In Salentino iuxta oppidum Manduriam lacus ad margines plenus, neq; exhaustis aquis minuitur, neq; infusis augetur. In Ciconum flumine, & in Piceno lacu Velino lignũ deiectũ, lapideo cortice obducitur: & in Surio Colchidis flumine, adeo ut lapidem plerunq; durans adhuc integat cortex. Similiter in flumine Silari ultra Surrentum, non uirgulta modo immersa, uerũ & folia lapidescũt, aliàs salubri potu eius aquæ. In exitu paludis Reatinæ, saxum crescit. Et in rubro mari oleæ, uirẽtesq; frutices enascuntur. Sed & fontium plurimorum natura, mira est feruore. Idq; etiam in iugis alpium, ipsoq; in mari inter Italiam & Aenariam, ut in Baiano sinu, & in Liri fluuio, multisque alijs. Nam dulcis haustus in mari plurimis locis, ut ad Chelidonias insulas & Aradũ, & in Gaditano oceano. Patauinorum aquis calidis herbæ uirentes innascuntur, Pisanorũ ranæ: ad Vetulonios in Hetruria nõ procul à mari, pisces. In Casinate fluuius appellatur Scatebra, frigidus, abundãtior æstate. In eo ut in Arcadiæ Stymphali, enascũtur aquatiles musculi. In Dodone Iouis fons cum sit gelidus, & immersas faces extinguat, si extinctæ admoueãtur, accendit. Idem meridie semper deficit, qua de causa Anaptuomenon uocant. Mox increscens ad medium noctis exuberat: ab eo rursus sensim deficit. In Illyrijs supra fontem frigidũ expansæ uestes accenduntur. Iouis Hammonis fons interdiu frigidus, noctibus feruet. In Troglodytis fons solis appellatur dulcis, & circa meridiem maxime frigidus: mox paulatim tepescens, ad noctis media feruore & amaritudine infestatur. Padi fons medijs diebus æstiuis uelut interquiescens semper aret. In Tenedo insula fons, semper à tertia noctis hora in sextam ab æstiuo solstitio exundat. Et in Delo insula Inopus fons eodem quo Nilus modo, ac pariter cum eo decrescit augeturque. Contra Timauũ amnem insula parua in mari est cum fontibus calidis, qui pariter cum æstu maris crescunt minuunturque. In agro Pitinate trans Apẽninum fluuius Nouanus omnibus solstitijs torrens, bruma siccatur. In *Falisco omnis aqua potata candidos boues facit: in Bœotia amnis Melas oues nigras, Cephisus ex eodem lacu profluens, albas, rursus nigras Penius, ruffasque iuxta Ilium Xanthus, unde & nomen amni. In Ponto fluuius Asbaces irrigat campos, in quibus pastæ nigro lacte equæ gẽtem alunt. In Reatino fons Neminiæ appellatus, alio atque alio loco exoritur, annonæ mutationem significans. Brundisij in portu fons, incorruptas præstat aquas nauigantibus. Lyncestis aqua, quæ uocatur acidula, uini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno. In Andro insula templo Liberi patris fontẽ nonis Ianuarijs semper uini sapore fluere Mutianus ter COS. credit: Diotecnosia uocatur. Iuxta Nonacrim Arcadiæ Styx, nec odore differens, nec colore, epota ilico necat. Item in Beroso Taurorũ colle tres fontes, sine remedio, sine dolore mortiferi. In Carrinensi Hispaniæ agro duo fontes iuxtà fluunt, alter omnia respuens, alter absorbens. In eadem gente alius, aurei coloris omnes ostendit pisces, nihil extra illam aquam cæteris differentes. In Comensi iuxta Larium lacum, fons largus, horis singulis semper intumescit ac residet. In Cydonia insula ante Lesbon fons calidus, uere tantum fluit. Lacus Sinnaus in Asia circumnascente absynthio inficitur. Colophone in Appollinis Clarij specu lacuna est, cuius potu mira reddũtur oracula, bibentium breuiore uita. Amnes retro fluere & nostra uidit ætas, Neronis principis annis supremis, sicut in rebus eius retulimus. Iam omnes fontes æstate quàm hyeme gelidiores esse, quem fallit? Sicut illa permira naturæ opera, æs & plumbũ in massa mergi, dilatata fluitare. Eiusdemque ponderis alia sidere, alia innehi. Onera in aqua facilius moueri. Thyrreum lapidem quamuis grandem innatare, eundemque comminutum mergi. Recentia cadauera ad uadum labi, intumescentia attolli. Inania uasa haud facilius quàm plena extrahi. Pluuias salinis aquas utiliores esse, quàm reliquas: nec fieri salẽ nisi admixtis dulcibus. Marinas tardius gelare, celerius accẽdi. Hyeme mare calidius esse, autumno salsius. Omne oleo tranquillari. Et ob id urinantes ore spargere, quoniam mitiget naturã asperam, lucemq; deportet. Niues in alto mari non cadere. Cum omnis aqua deorsum feratur, exilire fontes, atq; etiam in Aetnæ radicibus flagrantis in tantum, ut quinquagena & centena milia pass. harenas flammarum globus eructet.

*Falisco Clitumni amnis aqua poi.

Igniũm & aquarum iuncta miracula, & de maltha. CAP. CIIII.

IAmq; & ignium, quod est naturæ quartũ elementum, reddamus aliqua miracula. Sed primum ex aquis. In Cõmagenes urbe Samosata stagnum est, emittens limum (maltham uocant) flagrantem, cum quid attingit solidi, adhæret. præterea tactus sequitur fugiẽtes. Sic defendêre muros oppugnante Lucullo, flagrabatque miles armis suis. Aquis etiam accenditur. Terra tantum restingui docuere experimenta.

De Na

De Naphtha. CAP. CV.

*naturæ naphtha

SImilis est *natura naphthæ: ita appellatur circa Babyloniã, & in Austagenis Parthiæ profluens, bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio igniũ, transiliuntq; protinus in eam undecunq; usam. Ita ferunt à Medea pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accesserat, corona igne rapta.

De semper ardentibus locis. CAP. CVI.

VErum in montiũ miraculis, ardet Aethna noctibus semper, tantoq; æuo ignium materiæ sufficit, niualis hybernis temporibus, egestumq; cinerem pruinis operiens. Nec in illo tantum natura sæuit, exustionem terris denuncians: Flagrat in Phaselide mons Chimæra, & quidem immortali diebus ac noctibus flamma. Ignem eius accendi aqua, extingui uero terra aut fœno, Gnidius Ctesias tradit. Eadem in Lycia Hephæstij montes, tæda flammante tacti, flagrant adeo, ut lapides quoq; riuorum & harenæ in ipsis aquis ardeant: alituráq; ignis ille pluuijs. Baculo si quis ex ijs accenso traxerit sulcos, riuos igniũ sequi narrant. Flagrat in Bactris Cophãti noctibus uertex. Flagrat in Medis & Cestia gente cõfinio Persidis: Susis quidẽ ad turrim albam, è XV. caminis, maximo eorũ & interdiu. Cãpus Babyloniæ flagrat, quadã ueluti piscina iugeri magnitudine. Item Aethiopum iuxta Hesperium montem, stellarum modo campi noctu nitent. Similiter in Megalopolitanorũ agro, tametsi internus sit ille iucundus, frondemq; densi supra se nemoris non adurens, & iuxta gelidũ fontem semper ardẽs. Nymphæi crater dira Apolloniatis suis porriẽdit, ut Theopompus tradidit. Augetur imbribus, egeritq; bitumen, temperandũ fonte illo ingustabili, aliãs omni bitumine dilutius. Sed quis hæc miretur? in medio mari Hiera insula Aeolia iuxta Italiã cum ipso mari arsit per aliquot dies sociali bello, donec legatio senatus piauit. Maximo tamen ardet incẽdio Theon Ochema dictum, Aethiopum iugum; torrentesque solis ardoribus flammas egerit. Tot locis tot incendijs rerum natura terras cremat.

Ignium per se miracula. CAP. CVII.

PRæterea cum sit huius unius elementi ratio fœcunda, seq; ipse pariat, & minimis crescat scintillus, quid fore putãdum est in tot rogis terræ? Quæ est illa natura, quæ uoracitatẽ in toto mundo auidissimam sine damno sui pascit? Addantur ijs sidera innumera, ingensq; sol. Addantur humani ignes, & lapidũ quoq; insiti naturæ, attrita inter se ligna, iam nubiũ & origines fulminum. Excedit profecto omnia miracula, ullum diem fuisse quo non cuncta conflagrarent: cũ specula quoq; concaua aduersa solis radijs facilius etiã accendantur, quàm ullus alius ignis. Quid quòd innumerabiles parui, sed naturales scatent? In Nymphæo exit è petra flamma quæ pluuijs accẽditur. Exit & ad aquas Scantias. Hæc quidẽ inualida cum transit, nec longe in alia durans materia. Viret æterno hunc fontem igneũ cõtegens fraxinus. Exit in Mutinẽsi agro statis Vulcano diebus. Reperitur apud autores, subiectis Ariciæ aruis, si carbo deciderit, ardere terram. In agro Sabino & Sidicino unctũ flagrare lapidẽ. In Salẽtino oppido Egnatia, impositio ligno in saxũ quoddam ibi sacrum, protinus flãmam existere. In Laciniæ Iunonis ara sub dio sita, cinerem immobilem esse, perflantibus undiq; procellis. Quin & repẽtinos ignes existere, & in aquis, & in corporibus etiã humanis. Trasymenum lacum arsisse totũ: Seruio Tullio dormienti in pueritia, ex capite flãmam emicuisse: L. Marcio in Hispania interemptis Scipionibus cõcionanti, & milites ad ultionem exhortanti, arsisse simili modo, Valerius Antias narrat. Plura mox & distinctius. Nũc enim quadam mixtura rerum omnium exhibentur miracula. Verum egressa mens interpretationem naturæ, festinat legentium animos per totum orbem ueluti manu ducere.

Terræ uniuersæ mensura, longitudo, & latitudo. CAP. CVIII.

PArs nostra terrarum, de qua memoro, ambienti (ut dictum est) oceano uelut innatans, longissime ab ortu ad occasum patet, hoc est, ab India ad Herculis columnas Gadibus sacratas, octuagies quinquies cẽtena septuaginta octo M. pass. ut Artemidoro autori placet. Vt uero Isidoro, nonagies octies centena & decem & octo M. Artemidorus adijcit amplius, à Gadibus circuitu sacri promontorij ad promontorium Artabrum, quò longissime frons procurrit Hispaniæ, octingenta M. nonagintaunum. Id mensuræ, duplici currit uia. A Gange amne ostioque eius, quo se in Eoum oceanum effundit, per Indiam Parthyenemque ad Myriandrum urbem Syriæ, in Issico sinu positam, quinquagies bis centena, quindecim M. pass. Inde proxima nauigatione Cyprum insulam, Patara Lyciæ, Rhodum, Astypalæam, in Carpathio mari insulas, Laconicæ Tenarum, Libybæum Siciliæ, Calarim Sardiniæ, tricies quater centena quinquaginta M. Deinde Gades quatuordecies centena & quinquaginta M. pass. Quæ mensura uniuersa ab Eoo mari efficit octogies quinquies centena lxxviij. M. pass. Alia uia quæ certior, itinere terreno maxime patet, à Gange ad Euphratem amnem quinquagies cẽtena M. pass. & xxi. Inde Cappadociæ Mazaca cc. M. xliij. Inde per Phrygiam, Cariam, Ephesum cccc. M. pass. xcviij. Ab Epheso per Aegeum pelagus Delum ducenta M. Isthmum ducenta duodecim M. Deinde terra & Laconico mari & Corinthiaco sinu Patras Peloponnesi ducentaduo M. quingenti: Leucadem lxxxvi. milia quingenti: Corcyram totidem: Acroceraunia centum trigintaduo milia quingenti: Brundisium lxxx. sex milia quingẽti: Romam ccc. milia lx. Alpes usq; ad Cincomagũ uicum d. xviij. M. Per Galliam ad Pyreneos montes Illiberim quingẽta quinquagintasex M. Ad oceanũ & Hispaniæ oram trecenta trigintaduo M. Traiectu Gadis septẽ milia quingẽti. Quæ mensura * Artemidori ratione efficit octuagiessexies centena octogintaquinq;. Latitudo autem terræ à meridiano situ ad septentriones, dimidio fere minor colligitur,

* Art

colligitur, quinquagies quater cẽtena ſexaginta duo milia. Quo palàm fit, quantum & hinc uapor abſtulerit, & illinc rigor. Neque enim deeſſe arbitror terris, aut non eſſe globi formã, ſed inhabitabilia utrinq; incomperta eſſe. Hæc menſura currit à litore Aethiopici oceani, quà modo habitatur, ad Meroën D.L.M. Inde Alexãdriã duodecies cẽtena milia quinquaginta. Rhodũ quingenta octogintatria. Gnidũ octogintaquatuor milia quingenti. Con uigintiquinq; milia. Samũ C. milia. Chium lxxxiiij. milia. Mitylenen lxv. milia. Tenedon xxviij. milia. Sigæum promõtoriũ xij. milia quingenti. Os Ponti cccxij. milia quingẽti. Carambin promontorium ccc l. Os Mæotidis cccxij. milia quingenti. Oſtium Tanais cclxv. M. qui curſus compẽdijs maris breuior fieri poteſt lxxxix. M. Ab oſtio Tanais nihil modicum diligentiſſimi autores fecere, Artemidorus ulteriora incomperta exiſtimauit, cum circa Tanaim Sarmatarum gentes degere fateretur ad ſeptentriones uerſas. Iſidorus adiecit XII. C.M.L. uſque ad Thulen, quæ coniectura diuinationis eſt. Ego non minore quàm proxime dicto ſpatio, Sarmatarũ fines noſci intelligo. Et alioquin quantũ eſſe debet, quod innumerabiles gentes ſubinde ſedem mutantes capiat? Vnde ulteriorẽ menſuram inhabitabilis plagæ, multo eſſe maiorem arbitror. Nam & à Germania immenſas inſulas non pridem compertas, cognitum habeo. De lõgitudine ac latitudine hæc ſunt, quæ digna memoratu putem. Vniuerſam autem hũc circuitum Eratoſthenes, in omniũ quidem literariũ ſubtilitate, & in hac utiq; præter cæteros ſolers, quẽ cunctis probari uideo, ducẽtorũ quinquagintaduorũ miliũ ſtadiũ prodidit. Quæ menſura Romana computatione efficit trecenties quindecies cẽtena milia paſs. Improbũ auſum: uerũ ita ſubtili computatione cõprehenſum, ut pudeat nõ credere. Hipparchus & in coarguẽdo eo, & in reliqua omni diligẽtia mirus, adijcit ſtadiorum paulo minus xxv. milia.

Harmoniaca mundi ratio. CAP. CIX.

ALia Dionyſodoro fides: neque enim ſubtraham exẽplum uanitatis Græcæ maximum. *Melius hic fuit geometrica ſcientia nobilis. Senectam diem obijt in patria. Funus duxere ei propinquæ, ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cum ſecutis diebus iuſta peragerent, inueniſſe dicuntur in ſepulchro epiſtolam, Dionyſodori nomine ad ſuperos ſcriptam. Peruenisse eum à ſepulchro ad infimam terram: eſſeque eò ſtadiorum quadragintaduo milia. Nec defuere geometræ, qui interpretarentur ſignificare epiſtolam à medio terrarum orbe miſſam, quò deorſum ab ſummo longiſſimum eſſet ſpatium, & idem pilæ medium. Ex quo conſecuta computatio eſt, ut circuitu eſſe ducenta quinquaginta-quinq; milia ſtadia pronũciarent. Harmoniaca ratio,

quæ cogit rerum naturam ſibi ipſam cõgruere,
addit huic menſuræ ſtadia ſeptem milia,
terramq; nonageſimamſextam
milleſimam totius mũdi
partem facit.

Cydnius

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER III.

*

PROOEMIVM.

HACTENVS de ſitu & miraculis terræ, aquarumq; ac ſiderũ, & ratione uniuerſitatis atq; menſura. Nũc de partibus, quanquam infinitum id quoq; exiſtimatur, nec temere ſine aliqua reprehenſione tractatum. Haud ullo in genere uenia iuſtior eſt, ſi modo minime mirum eſt, hominem genitũ non omnia humana nouiſſe. Quapropter autorẽ neminem unum ſequar, ſed ut quenq; ueriſſimum in quaque parte arbitrabor. Quoniam commune ferme omnibus fuit, ut eos quiſq; diligẽtiſſime ſitus diſceret, in quibus ipſe prodebat, ideo nec culpabo aut coarguã quẽquam. Locorũ nuda nomina, & quanta dabitur breuitate ponentur, claritate cauſisque dilatis in ſuas partes. Nunc enim ſermo de toto eſt. Quare ſic accipi uelim, ut ſi uidua fama ſua nomina, qualia fuere primordio ante ullas res geſtas, nuncupentur, & ſit quædã in his nomenclatura quidem, ſed mũdi rerumq; naturæ. Terrarum orbis uniuerſus in tres diuiditur partes, Europam, Aſiam, Africam. Origo ab occaſu ſolis & Gaditano freto, quà irrumpẽs oceanus Atlãticus in maria interiora diffunditur. Hinc intranti dextra Africa eſt, læua Europa: inter has Aſia eſt. Termini amnes, Tanais & Nilus. Quindecim M. paſs. in in lõgitudinem, quas diximus, fauces oceani patent, quinq; M. in latitudinem, à uico Mellaria Hiſpaniæ ad promontoriũ Africæ Album, autore Turannio Gracula iuxtà genito. T. Liuius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderũt, ubi minimum vij. M. paſs. ubi uero plurimum, x. M. Tam modico ore, tam immenſa æquorum uaſtitas pãditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequentes quippe tæniæ cãdicantis uadi, carinas territãt. Qua de cauſa limen interni maris multi eum locum appellauere. Proxima autem faucibus utrinque impoſiti montes, coërcent clauſtra, Abila Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ. Quam ob cauſam indigenæ columnas eius dei uocãt, credũtq; perfoſſas excluſa antea admiſiſſe maria, & rerũ naturæ mutaſſe faciẽ.

De Europa. CAP. I.

PRimum ergo de Europa altrice uictoris omnium gentium populi, longeq; terrarum pulcherrima, quam pleriq; merito non tertiam portionem fecere, uerum æquam in duas partes ab amne Tanai ad Gaditanũ fretum uniuerſo orbe diuiſo. Oceanus hoc, quod dictum eſt, ſpatio Atlanticum mare infundens, & auido meatu terras, quæcunq; uenientem expauere, demergẽs, reſiſtẽtes quoq; flexuoſo littorũ anfractu lambit, Europã uel maxime receſſibus crebris excauãs, ſed in quatuor præcipue ſinus: Quorũ primus à Calpe Hiſpaniæ extimo (ut dictũ eſt) mõte, Locros & Brutium uſq;

usq; promontorium immenso ambitu flectitur. In eo prima Hispania terrarũ est, ulterior appellata. Eadẽ Bætica. Mox à fine Vrgitano citerior, eademq; Tarraconensis ad Pyrenæa iuga. Vlterior in duas per longitudinẽ prouincias diuiditur. Siquidẽ Bæticæ latere septentrionali prætenditur Lusitania amne Ana discreta. Ortus hic Laminitano agro citerioris Hispaniæ, & modo se in stagna fundẽs, modo in angustias resorbẽs, aut in totũ cuniculis cõdens, & sæpius nasci gaudens, in Atlanticũ oceanũ effunditur. Tarraconensis autem affixa Pyrenæo, totoq; eius latere decurrẽs, & simul ad Gallicũ oceanũ Iberico à mari transuersa spandẽs, Solorio monte & Oretanis iugis Carpetanusq; & Asturũ, à Bætica atq; Lusitania distinguitur. Bætica à flumine eã mediam secãte cognominata, cunctas prouinciarũ diuiti cultu, & quodã fertili ac peculiari nitore præcedit. Iuridici cõuentus ei quatuor, Gaditanus, Cordubẽsis, Astigitanus, Hispalensis. Oppida omnia numero clxxv. In ijs coloniæ viij. municipia viij. Latio antiquitus donata xxix. libertate vi. fœdere iij. stipẽdiaria cxx. Ex his digna memoratu, aut latiali sermone dictu facilia, à flumine Ana litore oceani oppidũ Ossonoba, Lusturia cognominatũ. Interfluentes Luxia & Vriũ. Mariani mõtes. Bætis fluuius. Littus Corense inflexo sinu. Cuius ex aduerso Gades inter insulas dicẽdæ. Promontoriũ Iunonis. Portus Besippo. Oppida Belõ, Mellaria. Fretũ ex Atlãtico mari. Carteia, Tartessos à Græcis dicta. Mõs Calpe. Dein litore interno oppidũ Barbesula cũ fluuio. Itẽ Salduba oppidũ, Suel, Malacha cũ fluuio fœderatorum. Dein Menoba cum fluuio. Sextifirmium, cognomine Iulium. Sexi & Abdera. Murgis Bæticæ finis. Oram eam uniuersam originis Pœnorũ existimauit M. Agrippa. Ab Ana autẽ Atlantico oceano obuersa Bastulorum Turdulorumq; est. In uniuersam Hispaniã M. Varro peruenisse Iberos & Persas, & Phœnicas, Celtasque & Pœnos tradit. Lusum enim Liberi patris ac Lysam cũ eo bacchantẽ, nomen dedisse Lusitaniæ, & Pana præfectum eius uniuersæ. At quæ de Hercule ac Pyrene uel Saturno traduntur, fabulosa in primis arbitror. Bætis in Tarraconẽsi prouincia, nõ ut aliqui dixere Mentesa oppido, sed Tygensi exoriens saltu, iuxta quem Tader fluuius, qui Carthaginẽsem agrũ rigat, Ilorci refugit Scipionis rogum: uersusq; in occasum, Oceanum Atlanticum prouinciam adoptãs petit, modicus primo, sed multorum fluminũ capax, quibus ipse famam aquasque aufert. Bæticæ primum ab Ossigetania infusus, amœno blandus alueo, crebris dextra lœuaque accolitur oppidis. Celeberrima inter hunc & oceani oram in mediterraneo Segeda, quæ Auzurina cognominatur, Iulia quæ Fidentia, Virgao quæ Alba, Ebura quæ Cerealis. Eliberi quod Liberini, Ilipula quæ Laus, Astigi quod Iulienses, Vesci quod Fauentia, Singilia, Hegua, Arialdunum, Agla minor, Vbeda, Castra uinaria, Episibrium, Hippo noua, Illarco, Osca, Escua, Sucubo, Nuditanum, Tucci uetus, omnia Bastetaniæ uergentis ad mare. Conuentus uero Cordubensis circa flumen ipsum Ossigi, quod cognominatur Laconicum, Illiturgi quod Forumiulium, Ipasturgi quod Triumphale, Sitia, & xiiij. M. passuũ remotu in mediterraneo Obulco, quod pontificense appellatur. Mox Ripepora fœderatorũ, Sacili, Martialiũ Onoba. Et dextra Corduba, colonia patritia cognominata, inde primum nauigabili Bæti. Oppida Carbulo, Decuma: fluuius Singulis, eodem Bætis latere incidẽs. Oppida Hispalensis conuentus Celtiaca, Vacamana, Acria, Ilipa cognomine Italica. Et à læua Hispalis colonia, cognomine Romulẽsis. Ex aduerso oppidũ Osset, quod cognominatur Iulia Cõstantia, Vergentũ, quod Iulij genitor, Hippo Caurasiarum, fluuius Menoba, & ipse à dextro latere infusus. Ac inter æstuaria Bætis oppidum Nebrissa, cognomine Veneria, & Colobona, colonia Asta, quæ Regia dicitur. Et in mediterraneo Asida, quæ Cæsariana. Singulis fluuius in Bætin, quo dictum est ordine, irrumpẽs, Astigitanam coloniam alluit, cognomine Augustam firmam, ab ea nauigabilis. Huius cõuentus sunt reliquæ coloniæ immunes. Tucci: quæ cognominatur Augusta gemella, Ituci quæ uirtus Iulia, Attubi, quæ claritas Iulia, Vrso quæ Genua urbanorum, inter quæ fuit Munda cum Pompeij filio capta. Oppida libera, Astigi uetus, Ostippo. Stipendiaria, Callet, Calucula, Castra gemina, Illipula minor, Merucra, Sucrona, Obulcula, Oningis. Ab ora uenienti prope Menobam amnem & ipsum nauigabilem, haud procul accolunt Aiontigiceli, Alostigi. Quæ autem regio à Bæti ad fluuium Anam tendit, extra prædicta Beturia appellatur, in duas diuisa partes, totidẽq; gentes: Celticos qui Lusitaniam attingunt, Hispalensis conuentus: Turdulos qui Lusitaniam & Tarraconensem accolunt, iura Cordubam petunt. Celticos à Celtiberis ex Lusitania aduenisse manifestum est, sacris, lingua, oppidorũ uocabulis, quæ cognominibus in Bætica distinguuntur: Seria quæ dicitur fama Iulia: Vertobrige, concordia Iulia: Segede restituta Iulia, contributa Iulia, Vcultuniacũ, quæ & Turiga nũc est: Laconimurgi, constãtia Iulia: Teresibus fortunales, & Callẽsibus Emanici. Præter hæc in Celtica Acimbro, Arunda, Arunci. Turobrica, Lastigi, Alpesa, Sisapona, Serippo. Altera Beturia quam diximus Turdulorũ. & cõuentus Cordubensis, habet oppida nõ ignobilia, Arsam, Melariam, Mirobricã, regiones Ostintigi, Sisaponẽ. Gaditani cõuentus ciuium Romanorũ Regina, Latinorum Regia, Carisa cognomine Aurelia, Vria cognominata castrũ Iulium. Item Cæsaris Salutariẽsis. Stipendiaria, Besaro, Belippo, Barbesula, Lacippo, Besippo, Callet, Cappagum, Oleatro, Itucci, Brana, Sarguntia, Andorisippo, Longitudinem uniuersam eius prodidit M. Agrippa ccccclxv. M. passuum, latitudinem cclvij. M. sed cum termini Carthaginem usque procederent, quæ causa magnos errores computatione mensuræ sæpius * parit. Et dum alibi mutato prouinciarum modo, alibi itinerum auctis & diminutis passibus

iiij.

* pa mu

sibus, incubuere maria tam longo æuo, alibi proces-sere littora, torsere se & fluminum aut correxere flexus. Præterea aliunde alijs exordium mensuræ est, & alià meatus: ita fit ut nulli duo concinant.

Bæticæ longitudo & latitudo. CAP II.

Bæticæ longitudo nunc à Castulonis oppidi fine Gadeis cccclxxv. M. & à Murgi maritima ora xxij. M. pass. amplior. Latitudo à Carteiana ora ccxxiiij. M. pass. Agrippam quidē in tanta uiri diligentia, præterque in hoc opere cura, cum orbem terrarum urbi spectandū propositurus esset, errasse quis credat, & cum eo diuum Augustum? Is nanq; complexam eum porticum ex destinatione & commentarijs M. Agrippæ à sorore eius inchoatam peregit.

Hispania citerior. CAP. III.

Citerioris Hispaniæ sicut complurium prouinciarum aliquantum uetus forma mutata est, utpote cum Pompeius Magnus trophæis suis, quæ statuebat in Pyrenæo d. cccxlvi. oppida ab Alpibus ad fines Hispaniæ ulterioris in ditionem à se redacta testatus sit. Nunc uniuersa prouincia diuiditur in cō uentus septem, Carthaginiensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanū, Cluniensem, Asturum, Lucensem, Bracarum. Accedunt insulæ, quarum mentione *sepositā, præter ciuitates contributas alijs, prouincia ipsa ccxciiij. continet oppida. In ijs colonias xij. oppida ciuium Romanorum xiij. Latinorum ueterū xvij. fœderatorum unum, stipēdiaria* *cxxxij. Primi in ora Bastuli, post eos quo dicetur ordine intus recedentes Mētesani, Oretani, & ad Tagum Carpetani, iuxta eos Vaccei, Vectones, & Celtiberi, Arrebaci. Oppida oræ proxima, Vrci, adscriptumq; Bæticæ Barea, regio Mauitania, mox Deitania, dein Contestania, Carthago noua, colonia: cuius à promōtorio quod Saturni uocatur, Cæsariā Mauritaniæ urbē clxxxvij. M. pass. traiectus. Reliqua in ora flumen Tader, Colonia immunis, Illici, unde Illicitanus sinus, in eam contribuuntur Icositani: mox Latinorum Lucentum, Dianium stipēdiarium, Sucro fluuius, & quondam oppidum, Contestaniæ finis. Regio Edetana amœno prætendente se stagno ad Celtiberos recedens, Valentia colonia iij. M. pas. à mari remota: flumen Durias: tantundem à mari Saguntum ciuium Romanorum oppidum, fide nobile: flumē Idubeda: regio Ilergaonū. Iberus amnis nauigabili commercio diues, ortus in Cantabris haud procul oppido Iuliobrica, cccl. M. pass. fluens, nauium per cclx. M. à Varia oppido capax, quem propter uniuersam Hispaniam Græci appellauere Iberiam. Regio Cossetania, flumen Subi, colonia Tarraco Scipionum opus, sicut Carthago Pœnorum. Regio Ilergetum, oppidum Subur, flumen Rubricatum, à quo Laletani & Indigetes. Post eos quo dicetur ordine intus recedentes radice Pyrenæi, Ausetani, Itani, Lacetani, perque Pyrenæum Cerretani, dein Vascones. In ora autem colonia Barcino, cognomine Fauentia. Oppida ciuium Romanorum, Betulo, Illuro. Flumen Larnum, Blandæ: flumen Alba, Emporiæ: geminum hoc, ueterum incolarū, & Græcorum, qui Phoceensium fuere soboles. Flumen Tichis. Ab eo Pyrenæa Venus in latere promontorij altero xl. M. Nunc per singulos conuentus reddentur insignia præter supradicta. Tarracone disceptant populi xliij. quorum celeberrimi ciuium Romanorum Dertusani, Bigargitani. Latinorum Ausetani, Cerretani, qui Iuliani cognominantur, & qui Augustani, Sedetani, Gerundenses, Gessorienses, Teari, qui Iulienses. Stipēdiariorum Aquicaldenses, Onenses, Betulonenses. Cæsaraugusta colonia immunis amne Ibero affusa, ubi oppidum antea uocabatur Salduba, regionis Sedetaniæ, recipit populos lij. Ex his ciuium Romanorum Bellitanos, Celsenses. Ex colonia Calaguritanos, qui Nascici cognominantur. Ilerdenses Surdaonum gentis, iuxta quos Sycoris fluuius: Oscenses regionis Vescitaniæ, Turiasonenses. Latinorum ueterum Cascātenses, Ergauicenses, Graccuritanos, Leonicenses, Ossigerdenses. Fœderatos Tarragenses. Stipendiarios Arcobricenses, Andologenses, Arocelitanos, Bursaonenses, Calaguritanos, qui Fibularenses cognominantur: Complutenses, Carenses, Cincenses, Cortonenses, Dammanitanos, Larnenses, Ilurcenses, Spalenses, Ilumbritanos, Lacetanos, Vibienses, Pompelonenses, Segienses. Carthaginem conueniunt populi lxij. exceptis insularum incolis. Ex colonia Accitana Gemellenses, Libisosona cognomine Foroaugustana, quibus duabus ius Italiæ datum. Ex colonia Salarienſe oppidani Latij ueteris Castulonē-ses, qui Cæsari uenales appellantur. Setabitani, qui Augustani, Valerienses. Stipendiariorum autem celeberrimi, Babanenses, Bastitani, Cōsaburenses, Dianenses, Egelestani, Ilorcitani, Laminitani, Mentesani, qui & Oritani, Mentesani, qui & Bastuli, Oretani, qui & Germani cognominantur, caputque Celtiberiæ, Segobrigenses, Carpetani, & Toletani Tago flumini impositi. Dein Viacienses, Virgilienses. In conuentum Cluniensem Varduli ducunt populos xiiij. ex quibus Labanenses tātum nominare libeat, Turmodigi quatuor, in quibus Segisamonenses, Segisamaiulienses. In eundem conuentum Carietes, & Vennēses, quinque ciuitatibus uadunt, quarum sunt Velienses. Eodem Pelēdones, Celtiberorum quatuor populis, quorum Numantini fuere clari: sicut in Vacceorum xviij. ciuitatibus Intercatienses, Palantini, Lacobricenses, Caucenses. Nam in Cantabricis quatuor populis, Iuliobrica sola memoratur: In Autrigonum decem ciuitatibus Tricium, & Virouesca. Areuacis nomen dedit fluuius Areua. Horum sex oppida, Saguntia, & Vxama, quæ nomina crebro alijs in locis usurpantur, præterea Sagouia, & noua Augusta, Termes, ipsaque Clunia Celtiberiæ finis. Ad Oceanum reliqua uergunt, Vardulique ex prædictis & Cantabri. Iunguntur his Asturum xij. populi, diuisi in Augustanos Austurica urbe magnifica. In ijs*

sunt Giguri, Pesici, Lacieses, Zoelæ. Numerus omnis multitudinis ad ccxl. M. liberorum capitum. Lucensis conuentus populorum est xvi. præter Celticos & Lebunos ignobiliũ ac barbaræ appellationis, sed liberorum capitum ferme clxvi. M. Simili modo Bracarũ xxiiij. ciuitates cclxxv. M. capitum, ex quibus præter ipsos Bracaros Vibali, Celerini, Galleci, Aequesilici, Querquerni citra fastidium nominentur. Longitudo citerioris Hispaniæ est ad finẽ Castulonis à Pyrenæo, sexcenta septẽ M. pass. & ora paulò amplius. Latitudo à Tarracone ad littus Olarsonis cccvij. Et radicibus Pyrenæi, ubi cuneatur angustijs inter duo maria, paulatim deinde se pandens, quà cõtingit ulteriorem Hispaniam, tantundẽ & amplius latitudini adijcit. Metallis, plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota ferme Hispania scatet, Citerior & specularibus lapidibus: Bætica & minio. Sunt & marmorũ lapidicinæ. Vniuersæ Hispaniæ Vespasianus imperator Augustus iactatus procellis Reipu. Latij ius tribuit. Pyrenæi montes Hispanias Galliasq; disterminant. promontorijs in duo diuersa maria proiectis.

Narbonensis prouincia. CAP. IIII.

Narbonensis prouincia appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur, Bracata antè dicta, amne Varo ab Italia discreta, alpiũq; saluberrimis Romano imperio iugis. A reliqua uero Gallia latere septẽtrionali, montibus Gebenna & Iura: agrorum cultu, uirorũ morumq; dignatione, amplitudine opum nulli prouinciarũ postferẽda, breuiterq; Italia uerius quàm prouincia. In ora regio Sardonũ, intusq; Consuaranorum. Flumina Telin & Obrin. Oppida, Illiberis, magnæ quondam urbis tenue uestigiũ, Ruscino Latinorum, flumen Atax è Pyrenæo Rubrensem permeans lacum: Narbo Martius, decumanorũ Colonia xij. M. pass. à mari distans. Flumina, Araris, Liria. Oppida de cætero rara, præiacentibus stagnis, Agatha quondam Massilienſium, & regio Volcarum Tectosagũ: atq; ubi Rhoda Rhodiorũ fuit, unde dictus multo Galliarum fertilissimus Rhodanus fluuius, ex alpibus se rapiens per Lemanum lacum, segnemq; deferens Ararim, nec minus seipso torrentẽ Isaram, & Druentiam. Lybica appellantur duo eius ora modica. Ex his alterum Hispaniense, alterũ Metapinum, tertium idemq; amplissimũ Massalioticũ. Sunt autores, & Heracleam oppidum in ostio Rhodani fuisse, ultra fossam ex Rhodano centum pass. Marij opere & nomine insigne stagnũ: Astromela oppidũ, maritima Auaticorũ, superq; campi lapidei, Herculis præliorum memoria: Regio Anataliorum, & intus Desuuiatium, Cauarumq;. Rursus à mari Tricorium, & intus Tricollorum, Vocontiorũ, & Segouellaunorũ, mox Allobrogum, ac in ora Massilia Græcorum Phoceẽsium fœderata, Promontoriũ Citharista, portus, regio Camatullicorũ. Dein Suelteri, supraq; Verucini. In ora autem hac Athenopolis Massilienſium: Forum Iulij Octauianorum colonia, quæ Pacensis appellatur, & classica: amnis in ea Argenteus, Regio Oxybiorũ, Ligaunorumq;, super quos Suebri, Quariates, Adunicates. At in ora oppidum Latinũ Antipolis. Regio Deciatium: amnis Varus, ex alpium monte Cema profusus. In mediterraneo colonia Arelate sextanorum, Bliteræ septumanorũ, Arausio secũdanorum. In agro Cauarum Valentia, Vienna Allobrogum. Oppida Latina, Aquæ sextiæ Salyorum, Auennio Cauarum, Aptaiulia, Vulgientium, Alebeceriorum Apollinarium, Alba Heluiorum, Augusta Tricastinorũ: Anatilia, Aëria. Bormannico, Macina, Cabellio, Carcasum, Volcarũ, Tectosagum: Cessero, Carpentoracte, Meminorũ: Cenicenses, Cãbolecti, qui Atlantici cognominantur, Forum Voconij, Glanum Liuij, Luteuani, qui & Foroneronienses, Nemausum Arecomicorũ, Piscenæ, Ruteni, Sanagenses, Tolosani, Tectosagi Aquitaniæ cõtermini. Tascodunitari, Cononiẽses, Vmbranici: Vocontiorũ ciuitatis fœderatæ duo capita, Vasco et Lucus Augusti. Oppida uerò ignobilia xix. sicut xxiiij. Nemausiensibus attributa. Adiecit formulæ Galba imperator ex inalpinis Auãticos, atq; Ebrodũtios, quorũ oppidũ Dinia. Lõgitudinẽ prouinciæ Narbonẽsis cccIxx. M. pas. Agrippa tradit, latitudinẽ ccxlviij.

Italia, Tiberis, Roma, Campania. CAP. V.

Italia dehinc, primique eius Ligures, mox Hetruria, Vmbria, Latium, ubi Tiberina ostia & Roma terrarũ caput xvi. M. pas. interuallo à mari. Volscorum postea littus & Campaniæ, Picentinũ inde, ac Lucanũ Brutiumq; : quò longissime in meridiem, ab alpiũ penè lunatis iugis, in maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi, Apuli, Peligni, Ferẽtani, Marrucini, Vestini, Sabini, Picentes, Galli, Vmbri, Tusci, Veneti, Carni, Iapides, Istri Liburni. Nec ignoro ingrati ac segnis animi existimari posse merito, si breuiter atq; in transcursu: ad hunc modum dicatur terra, omnium terrarum alumna eadem & parẽs, numine deũm electa, quæ cœlũ ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritusque molliret: & tot populorum discordes, ferasq; linguas, sermonis cõmercio cõtraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breuiterq; una cunctarum gentiũ in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tãta nobilitas omnium locorum, quos quis attigerit, tanta rerum singularum populorumque claritas tenet. Vrbs Roma, uel sola in ea, & digna tam festa ceruice facies, quo tandem narrari debet opere? Qualiter Campaniæ ora per se, felixq; illa ac beata amœnitas? ut palàm sit, uno in loco gaudẽtis opus esse naturæ. Iam uerò tota ea uitalis ac perẽnis salubritatis cœli tẽperies est, tam fertiles cãpi, tam aprici colles, tam innoxij saltus, tam opaca nemora, tam munifica syluarum genera, tot montium afflatus, tanta frugũ & uitium olearumq; fertilitas, tam nobilia pecori uellera, tot opima tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumq; ubertas, totam eam perfundẽs, tot maria, portus, grem-

tus, gremiumq; terrarū cōmercio patens undiq;: & tanquam ad iuuandos mortales, ipsa auide in maria procurrens. Neq; ingenia rituſq;, ac uiros, & lingua manuq; ſuperatas comemoro gētes. Ipſi de ea iudicauere Græci, genus in gloriā ſuam effuſiſſimū, quotam partem ex ea appellando Græciam magnam. Nimirum id quod in mētione cœli fecimus, hac quoque in parte faciendum eſt, ut quaſdam notas & pauca ſidera attingamus. Legentes tantum quæſo meminerint, ad ſingula toto orbe ediſſerenda feſtinari. Eſt ergo ſolio maxime querno aſſimilata, multo proceritate amplior quàm latitudine, in læua ſe flectēs cacumine, & Amazonicæ figura deſinens parmæ, ubi à medio excurſu Cocinthos uocatur, per ſinus lunatos duo cornua emittēs, Leucopetram dextera, Lacinium ſiniſtra. Patet lōgitudine ab alpino fine prætoriæ Auguſtæ per Vrbem Capuamq; curſu meante Rhegium oppidum in humero eius ſitum, à quo ueluti ceruicis incipit flexus, decies centena & uiginti M. paſſuū: multoq; amplior menſura fieret Lacinium uſque, ni talis obliquitas in latus digredi uideretur. Latitudo eius uaria eſt, cccc x. milium inter duo maria, inferum & ſuperum, amnesq; Varum atque Arſiam: mediæ atq; ferme circa urbem Romam ab oſtio Aterni amnis in Adriaticum mare influentis, ad Tiberina oſtia cxxxvi. & paulo minus à Caſtro nouo Adriatici maris Aſium ad Tuſcum æquor. haud ullo in loco cc. in latitudinem excedens. Vniuerſæ autē ambitus à Varo ad Arſiam xxx. M. paſs. lviij. efficit. Abeſt à circundatis terris, Iſtria ac Liburnia quibuſdam locis c. M. paſs. Ab Epiro & Illyrico l. Ab Africa minus cc. ut autor affirmat Varro. Ab Sardinia cxx. M. Ab Sicilia M. d. A Corcyra minus lxx. Ab Iſſa l. Incedit per maria cœli regione ad meridiem quidem: ſed ſi quis id diligenti ſubtilitate exigat, inter ſextā horā primamq; brumalem. Nunc ambitum eius urbesq; enumerabimus. Qua in re præfari neceſſarium eſt, autorem nos diuum Auguſtum ſecuturos, deſcriptionemq; ab eo factam Italiæ totius in regiones xi. ſed ordine eo qui littorum tractu fiet: urbium quidem uicinitates oratione utique præpropera ſeruari non poſſe: itaque interiori in parte digeſtionē in literas eiuſdem nos ſecuturos, coloniarum mentione ſignata, quas ille in eo prodidit numero. Nec ſitus originesq; perſequi facile eſt, Ingaunis Liguribus (ut cæteri omittātur) agro tricies dato. Igitur ab amne Varo Nicea oppidum à Maſſilieſibus conditū. Fluuius Padus, alpes, populiq; inalpini multis nominibus, ſed maxime capillati: oppidum Vediātiorum ciuitatis Cemelion. Portus Herculis Monœci, Liguſtica ora. Ligurū celeberrimi ultra alpes Salbyi, Deceates, Oxybij: citra Veneni, & Caturigibus orti Vagienni, Statyelli, Vibelli, Magelli, Euburiates, Caſmonates, Veliates, & quorū oppida in ora proxima dicemus. Flumē Rutuba, oppidum Albium Intemeliū, flumen Merula, oppidum Albingaunū, portus uadum Sabatium, flumen Porcifera, oppidum Genua, fluuius Feritor, portus Delphini, Tigulia, intus Segeſta Tigu liorum, flumen Macra Liguriæ finis. A tergo autem ſupradictorū omnium Apēninus mons Italiæ ampliſſimus, perpetuis iugis ab alpibus tendens ad Siculum fretum. Ab altero eius latere ad Padum amnē Italiæ ditiſſimum, omnia nobilibus oppidis nitent, Libarna, Dertona colonia, Trira, Barderate, Induſtria, Polentia, Carrea quod Potentia cognominatur, Forofului quod Valentinum, Auguſta Vagiennorum, Alba Pompeia, Aſta, aquis Statyellorū. Hæc regio ex deſcriptione Auguſti *nona eſt. Patet ora Liguriæ inter amnes Varum & Macram ccxi. M. paſ. Adnectitur ſeptimæ in qua Hetruria eſt ab amne Macra, ipſa mutatis ſæpe nominibus. Vmbros inde exegere antiquitus Pelaſgi. Hos Lydi, à quorū rege Tyrrheni, mox à ſacrifico ritu lingua Græcorū Tuſci ſunt cognominati. Primum Hetruriæ oppidum Luna portu nobile. Colonia Luca à mari recedens, propiorq; Piſæ inter amnes Auſerē & Arnum ortæ à Pelope Piſiſq;, ſiue Atintanis Græca gente. Vada Volaterrana, fluuius Cecina, Populonium Hetruſcorū quondam hoc tantum in littore. Hinc amnes Prille, mox Vmbro nauigiorum capax, & ab eo tractus Vmbriæ portuſq; Telamon, Coſſa Volciētium à populo Romano deducta, Grauiſcæ, Caſtrum nouū, Pyrgi, Cæretanus amnis, & ipſum Cære intus M. paſs. quatuor, Agylla à Pelaſgis conditoribus dictum: Altium, Fregenæ. Tiberis amnis à Macra cclxxxiiij. M. paſs. Intus coloniæ, Faliſca Argis orta (ut autor eſt Cato) quæ cognominatur Hetruſcorū, Lucus Feroniæ, Rufellana, Scnenſis, Sutrina. De cætero Aretini ueteres, Aretini fidentiores, Aretini Iulienſes, Amitinenſes, Aquēſes cognomine Taurini, Blerani, Cortonēſes, Capenates, Cluſini noui, Cluſini ueteres, Fluentini præfluenti Arno appoſiti, Feſulæ, Ferentinū, Feſcennia, Hortanum, Herbanū, Nepet, Nouem pagi, præfectura Claudia, Foroclodij, Piſtorium, Peruſia, Suanenſes, Saturnini, qui antè Aurinini uocabantur, Sudertani, Statones, Tarquinienſes, Tuſcanienſes, Vetulonienſes, Veientani, Veſentini, Volaterrani cognomine Hetruſci, Volſinienſes. In eadem parte oppidorum ueterum nomina retinent agri Cruſtuminus, Caletranus, Tiberis antea Tybris appellatus, & prius Albula, è media ferè lōgitudine Apennini finibus Aretinorū profluit, tenuis primo, nec niſi piſcinis corruuatus, emiſſuſq; nauigabilis, ſicuti Timia & Glanis influentes in eum, nouenoru ita cōceptu dierū, ſi non adiuuēt imbres: ſed Tiberis propter aſpera & confragoſa, ne ſic quidē præterquā trabibus uerius quàm ratibus longe meabilis fertur, per cl. M. paſſuū non procul Tiferno Peruſia & Ocriculo, Hetruria ab Vmbris ac Sabinis, mox * citra xiij. M. paſs. urbis Veientē agrum à Cruſtumino, dein Fidenate, Latinumq; à Vaticano dirimēs: ſed infra Aretinum Glanim duobus & xl. fluuijs auctus, præcipuis autem Nare & Aniene, qui & ipſe nauigabilis Latium includit à tergo, nec minus tamē aquis ac tot

*undecima

*circa

fontibus in urbem perductis: & ideo quamlibet magnarũ nauium ex Italo mari capax, rerũ in toto orbe nascentiũ mercator placidissimus. Pluribus propè solus, quàm cæteri in omnibus terris amnes, accolitur, aspicitur; ullus. Nulliq; fluuiorũ minus licet inclusis utrinq; lateribus: nec tamẽ ipse pugnat, quanquã creber ac subitis incremẽtis, et nusquã magis aquis quàm in ipsa urbe stagnantibus. Quinimò uates intelligitur potius ac monitor, auctu sẽper religiosus uerius quàm sæuus. Latium antiquũ à Tiberi Circeios seruatũ est M. pass. l. longitudine. Tam tenues primordio imperij fuere radices. Colonis sæpe mutatis tenuere alij alijs tẽporibus, Aborigines, Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurũci, Rutuli. Et ultra Circeios Volsci, Osci, Ausones, unde nomẽ modo Latij processit ad Lirim amnẽ. In principio est Ostia colonia à Romano rege deducta. Oppidum Laurentũ, lucus Iouis indigetis, amnis Numicius, Ardea à Danaë Perſei matre cõdita. Dein quondã Aphrodisium, Antium colonia. Astura flumen & insula. Fluuius Nymphæus, Clostra Romana. Circeij quondã insula immenso quidem mari circundata (ut creditur Homero) at nunc planicie. Mirum est quod hac de re tradere hominũ notitiæ possumus. Theophrastus, qui primus externorũ aliqua de Romanis diligentius scripsit (nam Theopõpus, ante quẽ nemo mentionẽ habuit, urbẽ duntaxat à Gallis captã dixit: Clitarchus ab eo proximus, legationem tantũ ad Alexandrum missam) hic iam plusquã est fama, Circeiorum insulæ mensuram posuit stadia lxxx. in eo uolumine quod scripsit Nicodoro Atheniensium magistratui, qui fuit urbis nostræ ccccl x. anno. Quicquid est ergo terrarũ præter x. M. pass. prope ambitus, adnexũ insulæ. Post eum annũ accessit Italiæ aliud miraculũ: A Circeijs palus Põtina est, quẽ locũ xxiij. urbiũ fuisse Mutianus ter consul prodidit: Dein flumen Vfens, supra quod Tarracina oppidum
*ibi fuer. lingua Volscorũ Anxur dictũ: * et ubi fuere Amyclæ à serpentibus deletæ. Dein locus spelunca, lacus Fundanus, Caieta portus. Oppidũ Formiæ, Hormiæ dictũ, ut existimauere, antiqua Lestrygonũ sedes. Vltrà fuit oppidũ Pyræ. Colonia Minturnæ, Liri amne diuisa Glanico appellato. Oppidũ Sinuessa extremũ in adiecto Latio, quã quidã Sinopen dixere uocitatã. Hinc felix illa Campania est. Ab hoc sinu incipiũt uitiferi colles: & temulentia nobilis succo per omnes terras inclyto, atq; (ut ueteres dixere) summũ Liberi patris cũ Cerere certamen. Hinc Setini & Cæcubi obtendũtur agri. His iungũtur Falerni, Caleni. Dein cõsurgunt Massici, Gaurani, Surrentiniq; mõtes. Ibi
populi totius messis Laborini cãpi sternũtur, & in delicias alicæ politur messis. Hæc littora fontibus calidis rigãtur: præterq; cætera in toto mari conchylio & pisce nobili annotantur. Nusquã generosior oleæ liquor. Et hoc quoq; certamen humanæ uoluptatis tenuere Osci, Græci, Vmbri, Tusci, Campani. In ora Sauo fluuius, Vulturnum oppidũ cũ amne, Liternũ, Cumæ Chalcidẽsiũ, Misenũ, portus Baiarũ, Bauli, lacus Lucrinus et Auernus, iuxta quẽ Cimmeriũ oppidum quondã. Dein Puteoli colonia, Dicæarchia dicti: postq; Phlegræi cãpi, Acherusia palus Cumis uicina. Littore autẽ hoc Neapolis, Chalcidensiũ & ipsa, Partenope à tumulo Sirenis appellata: Herculaniũ Pompeij: haud procul spectante mõte Vesuuio, alluente uerò Sarno amne, ager Nucerinus: & ix. M. pass. à mari ipsa Nuceria. Surrẽtũ cum promontorio Mineruæ, Sirenũ quondã sede. nauigatio à Circeis duodeoctoginta M. pass. patet. Regio ea à Tiberi prima Italiæ seruatur, ex descriptione Augusti. Intus coloniæ, Capua ab campo dicta, Aquinũ, Suessa, Venafrum, Sora, Teanum Sidicinũ cognomine, Nola. Oppida Abellinũ, Aricia, Alba longa, Acerani, Allifani, Atinates, Aletrinates, Anagnini, Atellani, Asulani, Arpinates, Auximates, Auellani, Alfaterni. Et qui ex agro Latino, item Hernico, item Labicano cognominati: Bouillæ, Calatiæ, Casinũ, Calenũ, Capitulum, Cernetũ, Cernetani qui Martiani cognominãtur: Corani à Dardano Troiano orti: Cubulterini, Castrimonienses, Cingulani: Fabienses, in mõte Albano Foropopulienses. Ex Falerno Frusinates, Ferentinates, Freginates, Fabraterni ueteres, Fabraterni noui, Ficolenses, Fregellani, Foroappi. Forentani, Gabini, Interamnates, Succasani, qui & Lirinates uocantur. Ilionenses, Lauinij, Norbani, Nomentani, Prenestini, urbe quondã Stephane dicta, Priuernates, Setini, Signini, Suessulani, Telini, Trebulani cognomine Balinienses, Trebani, Tusculani, Verulani, Veliterni, Vlubrenses, Vluernates, superq; Roma ipsa: cuius nomen alterũ dicere, arcanis ceremoniarũ nefas habetur: optimaq; & salutari fide abolitum enunciauit Valerius Soranus, luitq; mox pœnas. Nõ alienũ uidetur inserere hoc loco exemplũ religionis antiquæ, ob hoc maxime silentium institutæ. Nanq; diua Angerona, cui sacrificatur ad diẽ xij. Cal. Ianuarij, ore obligato obsignatoq; simulacrũ habet. Vrbẽ tris portas habentẽ Romulus reliquit, aut (ut plurimas tradentibus credamus) quatuor. Mœnia eius collegere ambitu, imperatoribus cẽsoribusq; Vespasianis anno cõditæ dcccxxviij. pass. xij. M. cc. Cõplexa mõtes vij. ipsa diuiditur in regiones xiiij. Cõpita earũ cclxv. eiusdẽ spatij mẽsura currente à miliario in capite Ro. fori statuto ad singulas portas, quæ sunt hodie numero xxxvij. ita ut xij. portæ semel numerentur, prætereanturque ex ueteribus vij. quæ esse desierunt. Efficit passuum per directum xxx. M. dcc. lxv. Ad extrema uerò tectorũ cum castris prætorijs ab eodẽ miliario per uicos omniũ uiarũ mensura colligit paulò amplius lxx. M. pass. Quò si quis altitudinẽ tectorũ addat, dignã profecto æstimationẽ cõcipiat, fateaturq; nullius urbis magnitudinẽ, in toto orbe potuisse ei cõparari. Clauditur ab oriente aggere Tarquinij Superbi, inter prima opere mirabili. Nanq; eũ muris æquauit, quà maximè patebat aditu plano. Cætero munita erat præcelsis muris, aut abruptis

ruptismõtibus,niſi quòd expatiãtia tecta multas addi dere urbes.In prima regiõe præterea fuere,inLatio cla raoppida,Satricũ,Pometia,Scaptia,Pitulũ,Politoriũ Tellene,Tiſata,Cænina,Ficana,Cruſtumeriũ,Ame riola,Medullia,Corniculũ,Saturnia,ubi nunc Roma eſt:Antipolis,quod nũc Ianiculũ in parte Romæ:An tẽnæ,Cameriũ,Collatia, Amiternũ, Norbe,Sulmo, & cũ his carnẽ in monte Albano ſoliti accipere po- puli Albẽſes,Albani, Aeſolani,Aciẽſes,Abolani, Bubetani,Bolani,Cuſuetani,Coriolani,Fidenates,Fo retij,Hortenſes,Latiniẽſes,Lõgulani,Manates, Ma- crales,Mutucumẽſes,Munienſes,Numinienſes,Olli- culani,Oclulani,Pedani,Polluſtini,Querquetulani, Sicani,Siſolenſes,Toleriẽſes, Tutiẽſes, Vimitellarij, Veliẽſes,Venetulani,Vicellenſes. Ita ex antiquo La- tio liij.populi interiere ſine ueſtigijs. In Cãpano autẽ agro Stabiæ oppidũ fuere uſq; ad Cn. Põpeiũ, & L. Carbonẽ COSS.pridie Cal.Maij,quo die L.Sylla lega tus bello Sociali id deleuit,quod nunc in uillas abijt. Intercidit ibi & Taurania. Sunt & morientis Ca- ſilini reliquiæ.Præterea autor eſt Antias,oppidũ La- tinorũ Apiolas captũ à L. Tarquinio rege, ex cuius præda Captioliũ is inchoauerit.A Surrẽto ad Silarũ amnẽ xxx.M.paſs.ager Picentinus fuit,Tuſcorũ tẽ- plo Iunonis Argiuæ ſub Iaſone cõdito inſignis.Intus oppidũ Salerni,Picẽtia.A Silaro regio tertia & a- ger Lucanus Brutiuſq; incipit, nec ibi rara incolarũ * mutatio *mutatiõe. Tenuerũt eã Pelaſgi,Oenotrij,Itali,Mor getes,Siculi, Græciæ maxime populi, nouiſſime Lu- cani à Sãnitibus orti duce Lucio.Oppida Pæſtũ Græ cis Poſidonia appellatũ, ſinus Pæſtanus, oppidũ He- lia,quæ nunc Velia.Promontoriũ Palinurũ:à quo ſi- nu recedente traiectus ad columnã Rhegiã c.M.paſs. Proximũ aũt huic flumen Melphes. Oppidũ Buxẽtũ Græcè Pyxus,Laus amnis:fuit & oppidũ eodẽ nomi ne.Ab eo Brutiũ littus, oppidũ Blãda, flumen Batũ, portus Parthenius Phocenſiũ, ſinus Vibonenſis, lo- cus Clãpetiæ, oppidũ Tẽpſa, à Græcis Temeſe dictũ, et Crotonienſium Terina,ſinuſq; ingens Terinæus. Oppidũ Cõſentia. Intus in peninſula fluuius Ache- ron,à quo oppidani Acherõtini.Hippo quod nũc Vi bonẽ Valentiã appellamus. Portus Herculis,Metau rus amnis. Tauraniũ oppidũ,portus Oreſtis & Me- dua.Oppidũ Scylleũ. Crataxis fluuius,mater(ut dixe- re)Scyllæ.Dein columna Rhegia:Siculũ fretũ:ac duo aduerſa promõtoria: ex Italia Cænis,ex Sicilia Pelo- rũxij.ſtadiorũ interuallo.Vnde Rhegiũ xij.M.d.paſs. Inde Apẽnini ſylua, promõtoriũ Leucopetra xij. M. paſs.ab ea Locri cognominati à promõtorio Zephy- rio,abſunt à Silaro ccciij.M.paſs.Et includitur Euro pæ ſinus primus,in eoq; maria nuncupãtur:unde irrũ pit Atlanticũ,ab alijs Magnũ:quà intrat,Porthmos à Græcis,à nobis Gaditanũ fretũ: cũ intrauit,Hiſpa num, quatenus Hiſpanias aluit:ab alijs Ibericũ,aut Balearicũ:mox Gallicũ ante Narbonẽſem prouinciã, hinc Ligusticũ.Ab eo ad Siciliã inſulã, Tuſcũ: quod ex Græcis alij Notiũ,alij Tyrrhenũ,è noſtris plurimi Inferũ uocãt.Vltra Siciliã ad Salẽtinos, Auſonium Polybius appellat. Eratoſthenes autẽ inter oſtiũ o- ceani & Sardiniã quicquid eſt,Sardoũ.Inde ad Sici liã Tyrrhenũ.Ab hac Cretã uſq; Siculũ.Ab ea Cre ticum.Inſulæ per hæc maria primæ omniũ Pityuſæ à Græcis dictæ,à frutice pineo,nunc Ebuſus uocatur u- traq; ciuitate fœderata anguſto freto interfluente,pa tent xlij.M.paſ.Abſunt à Dianio ſeptingẽtis ſtadijs, totidem Dianiũ per cõtinentem à Carthagine noua. Tãtũdem à Pityuſis in altũ, Baleares duæ,& Sucro nẽ uerſus Colubraria.Baleares funda bellicoſas,Græ ci Gymnaſias dixere.Maior c.M.paſ. lõgitudine:cir cuitu uerò cccIxxx.M.oppida habet ciuiũ Romanorũ Palmã & Polentiã,Latina Ciniũ & Cunici,& fœ deratũ Bochri fuit.Ab ea xxx.M.paſs.diſtat minor longitudine lx.M. circuitu cl. M. paſs. ciuitates ha- bet Iãonẽ,Saniſerã,Magonẽ. A maiore xij.M.paſ. in altũ abeſt Capraria, inſidioſa naufragijs, & è re- gione Palmæ urbis Menariæ ac Tiquadra, & par- ua Annibalis.Ebuſi terra ſerpentes fugat, Colubra- riæ parit. ideo infeſta omnibus,niſi Ebuſitanã terrã inferẽtibus:Græci Ophiuſam dixere. Nec cuniculos Ebuſus gignit,populantes Baleariũ meſſes. Sunt aliæ xx.ferme paruæ mari uadoſo.Galliæ aũt ora, in Rho dani oſtio Metina, mox quæ Blaſcon uocatur, tres Stœchades à uicinis Maſſilienſibus dictæ propter or dinẽ, *quas itẽ nominãt ſingulis uocabulis,Proten & Meſen,quæ et Pomponiana uocatur. Tertia Hypæa. Ab his Sturiũ,Phœnice,Phila,Lero,& Lerina ad- uerſũ Antipolim,in qua Vergoani oppidi memoria. *quo ſitæ ſunt, Nomi- na ſingulis, Prote, Meſe

De Corſica. CAP. VI.

IN Liguſtico mari eſt Corſica, quã Græci Cyrnon appellauere, ſed Tuſco propior,à ſeptentrione in meridiem proiecta, longa paſs.cl.M. lata maiore ex parte l.circuitu cccxxij.M. abeſt à uadis Volaterra- nis lxij.M.paſs. Ciuitates habet xxxiij. & colonias Marianã à C.Mario deductã, Aleriam à dictatore Sylla.Citra eſt Oglaſa:intra uerò lx.M.paſs. à Corſi ca,Planaria à ſpecie dicta,æqualis freto, ideoq; naui- gijs fallax.Amplior Virgo & Capraria, quam Græ ci Aegilon dixere. Item Egilium et Dianium quam Artemiſiam,ambæ cõtra Coſanum littus:& paruæ Menaria,Colubraria, Venaria:Illua cũ ferri metal- lis,circuitu c.M.à Populonia x.à Græcis Aethalia di cta.Ab ea Planaſia xxxix.M.ab his ultra Tiberina oſtia in Antiano Aſtura, mox Palmaria, Sinonia, & aduerſũ Formias Pontiæ. In Puteolano autẽ ſinu Pandataria,Prochyta,nõ ab Aeneæ nutrice,ſed quia profuſa ab Aenaria erat. Aenaria ipſa à ſtatione na uium Aeneæ,Homero Inarime dicta,Græcis Pithe cuſa,nõ à ſimiarũ multitudine(ut aliqui exiſtimaue re)ſed à figlinis doliariorum.Inter Pauſilypum & Neapolim Megaris:mox à Surrento viij.M. paſs.di- ſtantes,Tiberij principis arce nobiles Capreæ, circui tu xl.M.paſs. Leucothea. Extráque conſpectum, pe-

lagus Africum attingẽs. Sardinia, minus ix. M. paſs. à Corſicæ extremis, etiam num anguſtias eas arctantibus inſulis paruis, quæ Cuniculariæ appellantur, itemque Phintonis foſſæ, à quibus fretum ipſum Taphros nominatur.

De Sardinia. CAP. VII.

SArdinia ab oriente patens, clxxxviij. M. paſs. ab occidente, clxx. M. à meridie, lxxiiij. M. à ſeptentrione, cxxij. circuitu, d. lx. M. abeſt ab Africa Caralitano promontorio ducenta M. à Gadibus quatuordecies cẽtena. Habet & à Gorditano promõtorio duas inſulas quæ uocantur Herculis, à Sulchenſi Enoſin, à Caralitano Ficariã. Quidam haud procul ab ea etiam Beleridas ponunt & Collodẽ, & quã uocant Heras lutra. Celeberrimi in ea populorũ Ilienſes, Balari, Corſi. Oppidorum xiiij. Sulchitani, Valentini, Neapolitani, Bocenſes, Caralitani ciuium Romanorũ, & Norenſes. Colonia autẽ una, quæ uocatur ad turrim Libyſonis. Sardiniam ipſam Timæus Sandaliotin appellauit ab effigie ſoleæ, Myrſilus Ichnuſam à ſimilitudine ueſtigij. Contra Pæſtanũ ſinum Leucaſia eſt, à Sirene ibi ſepulta appellata. Contra Veliã, Pontia, & Iſcia, utræque uno nomine Oenotrides, argumentum poſſeſſæ ab Oenotrijs Italiæ: & cõtra Vibonem paruæ, quæ *ſpectacula uocantur Ithaceſiæ, Vlyxis* ſpecula.

De Sicilia. CAP. VIII.

VErũ ante omnes claritate Sicilia, Sicania Thucydidi dicta, Trinacria pluribus, aut Triquetra à triangula ſpecie: circuitu patens, ut autor eſt Agrippa, d. cxviij. M. paſ. quondã Brutio agro cohærẽs, mox interfuſo mari auulſa xij. M. in longitudinẽ freto: in latitudinẽ autẽ M. d. paſ. iuxta columnã Rhegiã. Ab hoc dehiſcendi argumento, Rhegiũ Græci nomẽ dedere oppido, in margine Italiæ ſito. In eo freto eſt ſcopulus Scylla, item Charybdis, mare uorticoſum, ambo clara ſæuitia. Ipſius Triquetræ, ut diximus, promontorium Pelorus uocatur, aduerſus Scyllam uergens in Italiam, Pachynũ in Græciam, cxliij. M. ab eo diſtãte Peloponneſo: Lilybæum in Africam clxxx. M. interuallo à Mercurij promõtorio: et à Caralitano Sardiniæ cxx. M. Inter ſe autẽ hæc promontoria ac latera diſtãt his ſpatijs. Terreno itinere à Peloro Pachynum clxvi. M. paſs. Inde Lilybæum cc. M. Inde Pelorum clxx. M. *Coloniæ ibi urbes ac ciuitates lxxij. A Peloro mare Ionium ora ſpectante, oppidũ Meſſana ciuium Ro. qui Mamertini uocantur. Promontoriũ Drepanũ, colonia Taurominiũ, quæ antea Naxos, flumen Aſines, mons Aetna nocturnis mirus incẽdijs. Crater eius patet ambitu ſtad. xx. Fauilla Tauromi-
*Coloniæ immunes, ac ciuitates lxxiij.
*popu
us m
nium & Catanã uſq; peruenit feruens, fragor uerò ad Maronẽ & gemellos colles. Scopuli tres Cyclopũ, portus Vlyxis, colonia Catana. Flumina Symethum, Terias. Intus Læſtrygonij campi. Oppida, Leontini, Megaris, amnis Pantagies. Colonia Syracuſæ, cũ fonte Arethuſa. Quanquã & Temenitis, & Archidemia, & Magæa, & Cyane, & Milichie fontes in Syracuſano potantur agro. Portus Nauſtathmus, flumen Elorũ, promontoriũ Pachynum: à qua fronte Siciliæ flumẽ Hirminiũ, oppidũ Camarina, fluuius Gelas, oppidũ Acragas, quod Agrigentũ noſtri dixere. Thermæ colonia, amnes Atis & Hypſa, Selinus oppidum. Lilybæum ab eo promontorium. Drepana, mons Eryx. Oppida Panhormum, Solũs, Himera cũ fluuio, Cephalœdis, Aluntium, Agathirnum, Tyndaris colonia, oppidum Mylæ, & unde cœpimus Pelorus. Intus Latinæ conditionis Centuripini, Nepini, Segeſtani: ſtipendiarij, Aſſorini, Aetnẽſes, Agyrini, Aceſtei, Acrenſes, Bidini, Citarij, Cacirini, Drepanitani, Ergetini, Eceſtiẽſes, Erycini, Entellini, Etini, Edini, Enguini, Gelani, Galathani, Haleſini, Hemmẽſes, Hyblẽſes, Herbitẽſes, Herbeſſenſes, Herbulenſes, Halicyẽſes, Hadranitani, Imacarẽſes, Ichanẽſes, Ietenſes, Mutuſtratini, Magellini, Murgẽtini, Mutyenſes, Menanini, Naxij, Noœni, Petrini, Paropini, Pinthienſes, Semellitani, Scherini, Selinuntij, Symethij, Talarenſes, Tiſſinenſes, Triocalini, Tiracienſes, Zanclei Meſſeniorũ in Siculo freto. Inſulæ ſunt in Africam uerſæ, Gaulos, Melita à Camerina lxxxiiij. M. paſs. à Lilybæo cxiij. Coſyra, Hieroneſos, Cæne, Galatha, Lopaduſa, Aethuſa, quam alij Aeguſam ſcripſerunt, Bucinna, & à Solonte lxxv. M. Oſteodes, contraq; Paropinos Vſtica. Citra uerò Siciliã ex aduerſo Metauri amnis xij. milibus ferme paſs. ab Italia, vij. Aeoliæ appellatæ. Eædem Lipareorũ & Hepheſtiades à Græcis, à noſtris Vulcaniæ, Aeoliæ, quod Aeolus Iliacis temporibus ibi regnabat.

De Lipara. CAP. IX.

LIpara cum ciuium Ro. oppido, dicta à Liparo rege, qui ſucceſſit Aeolo, antea Milogonis uel Meligunis uocitata, abeſt xij. M. paſs. ab Italia, ipſa circuitu paulò minori. Inter hanc & Siciliã altera, antea Theraſia appellata, nunc Hiera, quia ſacra Vulcano eſt, colle in ea nocturnas euomente flammas. Tertia Strongyle, à Lipara M. paſs. ad exortũ ſolis uergens, in qua regnauit Aeolus, quæ à Lipara liquidiore flãma tantum differt: è cuius fumo, quinã flaturi ſint uenti, in triduũ prædicere incolæ tradũtur: unde uẽtos Aeolo paruiſſe exiſtimatũ. Quarta Didyme, minor quàm Lipara. Quinta Ericuſa. Sexta Phœnicuſa, pabulo proximarum relicta. Nouiſſima, eademque minima, Euonymos. Hactenus de primo Europæ ſinu.

De Locris Italiæ fronte. CAP. X.

A Locris Italiæ frons incipit, magna Græcia appellata, in tres ſinus recedens Auſonij maris. quoniam Auſones tenuere primi: patet octogintaduo M. paſs. ut autor eſt Varro. Pleriq; lxxij. M. fecere. In ea ora flumina innumera, ſed memoratu digna à Locris Sagra, & ueſtigia oppidi Caulonis, Myſtia, Cõſilinũ caſtrũ, Cocinthũ, quod eſſe lõgiſſimũ Italiæ promontoriũ aliqui exiſtimãt. Dein ſinus, & Scyllacæũ, Scylletium Athenienſibus cum conderent dictum: quẽ locum occurrẽs Terinæus ſinus peninſulã efficit:

& in

& in ea portus, qui uocatur Castra Annibalis, nusquam angustiore Italia. xx. M. pass. latitudo est. Itaque Dionysius maior intercisam eo loco adijcere Siciliæ uoluit. Amnes ibi nauigabiles, Cæcinos, Crotalus, Semirus, Arocha, Targines. Oppidum intus Petilia, mõs Clibanus, promontorium Lacinium: cuius ante oram insula x. M. pass. à terra Dioscoron, altera Calypsus, quàm Ogygiam appellasse Homerus existimatur: præterea tres Sirenussæ, Meloëssa. Ipsum à Caulone abesse lxx. milibus pass. prodidit Agrippa.

Secundus Europæ sinus. CAP. XI.

A Lacinio promontorio secundus Europæ sinus incipit, magno ambitu flexus, & Acroceraunio Epiri finitur promontorio, à quo abest lxxv. M. pass. Oppidum Croto, amnis Neæthus. Oppidũ Thurium inter duos amnes Crathin & Sybarin, ubi fuit urbs eodem nomine. Similiter est inter Sirin & Acirin Heraclea, aliquando Siris uocitata. Flumina Acalandrum, Casuentum, oppidum Metapontum, quo tertia Italiæ regio finitur. Mediterranei Erutiorum Aprustani tantum. Lucanorum autem Atinates, Bantini, Eburini, Grumentini, Potentini, Sõtini, Sirini, Tergilani, Vrsentini, Volcentani, quibus Numestrani inguntur. Præterea interisse Thebas Lucanas Cato autor est. Et Pandosiam Lucanorum urbem fuisse Theopõpus, in qua Alexander Epirotes occubuerit. Cõnectitur secunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos ccl. M. sinu qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconũ in recessu hoc intimo sito, contributa eò maritima colonia quæ ibi fuerat. Abest cxxxvi. M. pass. à Lacinio promotorio, aduersam ei Calabriam in peninsulã emittens. Græci Messapiam à duce appellauere: & antè Peucetiam, à Peucetio Oenotri fratre. In Salentino agro inter promontoria c. M. pass. intersunt. Latitudo peninsulæ à Tarento Brundisium terreno itinere xxxij. M. pass. patet, multoq; breuius à portu Sasina. Oppida per continentem à Tarento, Varia, cui cognomen Apulæ, Messapia, Aletium. In ora uero Senonum Gallipolis, quæ nunc est Anxa lxij. M. pass. à Tarento. Inde xxxij. M. promontorium, quod Acran Iapigiam uocant, quo longissimè in maria excurrit Italia. Ab eo Basta oppidum, & Hydruntum decem ac nouem M. pass. ad discrimen Ionij & Adriatici maris, qua in Græciam breuissimus trãsitus. Ex aduerso Apollonia oppidum, latitudine intercurrentis freti, quinquaginta M. non amplius. Hoc interuallum pedestri continuare transitu pontibus iactis, primũ Pyrrhus Epiri rex cogitauit: post eũ M. Varro, cum classibus Põpeij piratico bello præesset. Vtrunque aliæ impediere curæ. Ab Hydrũte Soletum desertum, dein Fratuertium. Portus Tarentinus, statio militum Lupia, Balesium, Cælium, Brundisium l. M. pass. ab Hydrunte, in primis Italiæ portu nobile, ac uelut certiore transitu, sicuti longiore, excipiẽte Illyrica urbe Dyrrhachio cc xx. M. traiectu. Brundisio conterminus Pediculorum ager. ix. adulescentes totidemq; uirgines ab Illyrijs tredecim populos genuere. Pediculorum oppida, Rhudia, Egnatia, Barion, antè Iapyx à Dædali filio, à quo & Iapygia: amnes, Pactius, Aufidus ex Hirpinis montibus Canusium præfluens. Hinc Apulia Dauniorum cognomine, à duce Diomedis socero. In qua oppidum Salapia, Annibalis meretricio amore inclytum, Sipontum, Vria: amnis Cerbalus, Dauniorum finis: portus Agasus, promontorium montis Gargani, à Salẽtino siue Iapygio ccxxxiiij. M. pass. ambitu Gargani: portus Garnæ, lacus Pantanus. Flumen portuosum Frento, Teanum Apulorum. Itemque Larinum, Cliternia, Tifernus amnis. Inde regio Frentana. Ita Apulorum genera tria: Teani à duce Gares: Lucani, subacti à Calchante, quæ loca nunc tenent Atinates. Dauniorum præter suprà dicta coloniæ, Luceria, Venusia: Oppida Canusiũ, Harpi aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argirippa dictum. Diomedes ibi deleuit gentes Monadorũ, Dardorumque, & urbes duas, quæ in prouerbij ludicrum uertêre, Apinam & Tricam. Cætera intus in secunda regione, Hirpinorum colonia una Beneuentum, au spicatius mutato nomine, quæ quondã appellata Maleuentum. Auseculani, Aquiloni, Abellinates cognomine Protropi, Cõpsani, Caudini, Ligures qui cognominãtur Corneliani, & qui Bebiani, Vescellani, Deculani, Aletrini, Abellinates cognominati Marsi, Atrani, Aecani, Alfellani, Attinates, Arpani, Borcani, Collatini, Corinenses, & nobiles clade Romana Cannẽses, Dirini, Forentani, Genusini, Hordonienses, Hyrini, Larinates, cognomine Frentani, Metinates, ex Gargano Mateolani, Neritini, Matini, Rubustini, Syluini, Strapellini, Turmantini, Vibinates, Venusini, Vlurtini. Calabrorum mediterranei, Aegetini, Apamestini, Argẽtini, Butũtinenses, Deciani, Brumbestini, Norbanẽses, Palionẽses, Sturnini, Tutini. Salẽtinorũ, Aletini, Basterbini, Neretini, Valentini, Veretini.

Regio Italiæ quarta. CAP. XII.

SEquitur regio quarta gentium uel fortissimarum Italiæ. In ora Frentanorum à Tiferno flumen Trinium portuosum. Oppida, Histonium, Buca, Ortona, Aternus amnis. Intus Anxani cognomine Frẽtani, Carentini supernates, & infernates, Lanuenses: Marrucinorum Teatini: Peligonorum Corfinienses, Superæquani, Sulmonenses: Marsorum Anxantini, Atinates, Fucentes, Lucenses, Maruuij, Albensium Alba ad Fucinum lacum: Aequiculanorũ Cliternini, Carseolani: Vestinorũ Angulani, Pinnenses, Peltuinates, quibus iunguntur Aufinates cismõtani: Samnitiũ, quos Sabellos, & Græci Saunitas dixere, colonia Bouianũ uetus, & alterũ cognomine Vndecumanorum. Ausidenates, Esernini, Fagi, Fugali, Ficolenses, Sepinates, Treuentinates: Sabinorum Amiternini, Curenses, Forum Decij, Forum nouum, Fidenates, Interãnates, Nursini, Nomentani, Reatini, Trebulani, qui cognominatur Mutuscæi, & qui Suffenates, Tiburtes,

Tarinates. In hoc ſitu ex Aequiculis interiere Cominii, Tadiates, Acedici, Alfaterni. Gellianus autor eſt, lacu Fucino hauſtum Marſorum oppidũ Archippe, cõditum à Marſya duce Lydorum: item Vidicinorum in Piceno deletum à Romanis, Valerianus. Sabini (ut quidam exiſtimauere) à religione & deorũ cultu Seuini appellati. Velinos accolũt lacus, roſcidis collibus. Nar amnis exhaurit illos ſulphureis aquis. Tiberim ex his petens replet, è monte Fiſcello labens, iuxta Vacunæ nemora & Reate in eoſdem cõditus. At ex alia parte Anio, in monte Trebanorum ortus, lacus tris amœnitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo, defert in Tiberim. In agro Reatino Cutiliæ lacũ, in quo *fluctuetur inſula, Italiæ umbilicũ eſſe M. Varro tradit. Infra Sabinos Latium eſt, à latere Picenũ, à tergo Vmbria, Apennini iugis Sabinos utrinq; uallãtibus.

*fluctuet

Quinta regio. CAP. XIII.

QVinta regio Piceni eſt, quondam uberrimæ multitudinis. cccl x. M. Picentium in fidem po. Ro. uenere. Orti ſunt à Sabinis uoto uere ſacro. Tenuere ab Aterno amne, ubi nunc ager Adrianus, & Adria colonia, à mari vij. M. paſ. flumen Vomanum, ager Prætutianus, Palmenſiſq;. Itẽ Caſtrum nouum, flumen Batinum, Truentum cum amne: quod ſolũ Liburnorum in Italia reliquum eſt. Flumina Albulates, Suinum, Heluinum. quo finitur Prætutiana regio & Picentum incipit. Cupra oppidum, caſtellũ Firmanorum, & ſuper id colonia Aſculũ, Piceni nobiliſſima: Intus Nouana. In ora Cluana, Potẽtia, Numana à Siculis condita. Ab ijſdẽ colonia Ancona, appoſita promontorio Cumero in ipſo flectentis ſe oræ cubito: à Gargano clxxxiij. M. paſ. Intus Auximates, Veregrani, Cingulani, Cuprẽſes cognomine Mõtani, Falarienſes, Pauſulani, Pleninenſes, Ricinenſes, Septempedani, Tollentinates, Triacenſes, Vrbs ſaluia, Pollentini.

Sexta regio. CAP. XIIII.

IVngitur his ſexta regio, Vmbriã cõplexa agrumq; Gallicum circa Ariminum. Ab Ancona Gallica ora incipit, togatæ Galliæ cognomine. Siculi & Liburni plurima eius tractus tenuere, in primis Palmenſem, Prætutianum, Adrianumque agrum. Vmbri eos expulere, hos Hetruria, hanc Galli. Vmbrorum gens antiquiſſima Italiæ exiſtimatur, ut quos Vmbrios à Græcis putẽt dictos, quòd inundatione terrarum imbribus ſuperfuiſſent. ccc. eorum oppida Thuſci debellaſſe reperiũtur. Nunc in ora flumen Aeſis, Senogallia, Metaurus fluuius, colonia Fanũ fortunæ. Piſaurum cũ amne. Et intus Hiſpellũ, Tuder. De cætero Amerini, Attidiates, Aſſirinates, Arnates, Aeſinates, Camertes, Caſuẽtillani, Carſulani, Dolates cognomine Salentini, Fulginates, Foroflaminienſes, Foroiulienſes, cognomine Concubienſes, Forobremitiani, Foroſempronienſes, Inguini, Interamnates cognomine Nartes, Meuanates, Meuanienſes, Mattilicates, Narnienſes, quod oppidum Nequinum antea uocatum eſt. Nucerini cognomine Fauonienſes, & Camelani, Otriculani, Oſtrani, Pitulani cognomine Piſuertes, & alij Mergentini, Peleſtini, Sẽtinates, Sarſinates, Spoletini, Suarrani, Seſtinates, Suillates, Sadinates, Trebiates, Tuſicani, Tifernates cognomine Tiberini, & alij Metaurenſes, Veſionicates, Vrbinates cognomine Metaurẽſes, & alij Hortenſes, Vettionenſes, Vindinates, Viuentani. In hoc ſitu interiere Feliginates, & qui Cluſiolum tenuere ſupra Interamnã: & Sarranates, cum oppidis Acerris quæ Vaſriæ cognominabantur, Turocelo, quod Vetriolum. item Solinates, Suriates, Fallicnates, Apiennates, interiere & Arienates cũ Crinouolo, & Vſidicani, & Plangenſes, Piſinates, Cæleſtini. Ameriam ſupraſcriptam Cato ante Perſei bellum conditam annis d. ccccl xiiij. prodidit.

Octaua regio. CAP. XV.

OCtaua regio determinatur Arimino, Pado, Apennino. In ora fluuius Cruſtumium, Ariminum colonia cum amnibus Arimino & Apruſa. Fluuius hinc Rubico quondam finis Italiæ. Ab eo Sapis, & Vitis, & Anemo, Rauenna Sabinorũ oppidũ, cum amne Bedeſe, ab Ancone cij. M. paſs. Nec procul à mari Vmbrorũ Butriũ. Intus colonia Bononia, Felſina uocitata, cum princeps Hetruriæ eſſet: Brixillum, Mutina, Parma, Placentia. Oppida, Ceſena, Cliterna, Forum Clodij, Liuij, Popilij, Truentinorum, Cornelij, Licini, Fauentini, Fidentini, Oteſini, Padinates, Regiẽſes à Lepido, Solonates, ſaltusq; Galliani qui cognominantur Aquinates, Tanetani, Veliates cognomine Vecteri, Regiates, Vmbranates. In hoc tractu interierunt Boij, quorum tribus cxij. fuiſſe autor eſt Cato: Item Senones, qui ceperant Romam.

De Pado flumine. CAP. XVI.

PAdus è gremio Veſuli montis, celſiſſimum in cacumen elati, finibus Ligurũ Vagiennorum uiſendo fonte profluens, cõdenſq; ſeſe cuniculo, & in Foro uibienſiũ agro iterũ exoriẽs, nulli amniũ claritate inferior: Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaëthõtis illuſtratus: augetur ad canis ortus liquatis niuibus, agris quàm nauigijs torrẽtior, nil tamẽ ex rapto ſibi uindicans. atq; ubi liquit agros ubertate largior, trecentis M. paſ. à fonte addens meatu duodenonaginta: nec amnes tantũ Apẽninos Alpinosq; nauigabiles capiẽs, ſed lacus quoq; immenſos in eum ſeſe exonerantes, omni numero xxx. flumina in mare Adriaticum defert. Celeberrima ex ijs, Apẽnini latere Iactũ, Tanarum, Trebiam, Placentinũ, Tarum, Niciam, Gabellum, Scultennã, Rhenum. Alpium uero Sturã, Morgum, Durias duas, Seſiten, Ticinũ, Lãbrum, Adduã, Oliũ, Minciũ. Nec alius amniũ tã breui ſpatio maioris incremẽti eſt. Vrgetur quippe aquarũ mole, & in profundũ agitur, grauis terræ, quãquã deductus in flumina & foſſas inter Rauẽnã Altinũq; cxx. M. paſ. tamẽ quia largius uomit, ſeptem maria dictus facere. Anguſta foſſa Rauẽnã trahitur, ubi Paduſa uocatur, quondã Meſſanicus appellatus. Proximũ inde oſtiũ, magnitudinẽ portus habet, qui Vatreni dicitur: quo

Claudius

*pop
ius m

Claudius Cæsar è Britannia triumphans, prægrandi illa domo uerius quàm naue intrauit Adriã. Hoc antè Eridanum ostium dictũ est, alijs Spineticũ ab urbe Spina, quæ fuit iuxtà, prævalẽs ut Delphicis creditum est thesauris, condita à Diomede. Auget ibi Padũ Vatrenus amnis, ex Forocorneliẽsi agro. Proximum inde ostiũ Capraſiæ, dein Sagis, dein Volane, quod antè Olane uocabatur. Omnia ea flumina, fossasq;, primi à Sagi fecere Tusci, egesto amnis impetu per transuersum in Atrianorum paludes, quæ septem maria appellantur, nobili portu oppidi Thuscorum Atriæ, à quo Atriaticum mare antè appellabatur, quod nunc Adriaticũ. Inde ostia plena, Carbonaria ac fossiones Philistinæ, quod alij Tartarum uocãt: omnia ex Philistinæ fossæ abundatione nascentia, accedentibus Atesi ex Tridẽtinis alpibus, & Togisono ex Patauinorũ agris. Pars eorum & proximum portum fecit Brundulum, sicut Edronem Medoaci duo, ac fossa Clodia. His se Padus miscet, ac per hæc effunditur, pleriſq;, ut in Aegypto Nilus quod uocant Delta, triquetram figurã inter alpes atq; oram maris facere proditus, stad. ij. M. circuitu. Pudet à Græcis Italiæ rationẽ mutuari. Metrodorus tamen Scepsius dicit, quoniam circa fontem arbor multa sit picea, quæ pades Gallicè uocetur, Padum hoc nomen accepisse. Ligurũ quidem lingua amnem ipsum Bodincum uocari, quod significet fundo carentem. Cui argumẽto adest oppidum iuxta Industria, uetusto nomine Bodincomagum, ubi præcipua altitudo incipit.

phicis, editum esauris

Italia trãspadana. Regio undecima. CAP. XVII.

TRanspadana appellatur ab eo regio undecima, tota in mediterraneo, cui maria cũcta fructuoso alueo importãt. Oppida Vibiforum, Segusio, Coloniæ ab alpium radicibus, Augusta Taurinorum antiqua Ligurum stirpe, inde nauigabili Pado. Dein Salassorum Augusta prætoria, iuxta geminas alpium fauces, Graias atq; Pœninas. His Pœnos, Graijs Herculem transisse memorant. Oppidum Eporediã, Sibyllinis libris à Pop. Ro. condi iussum. Eporedicas Galli bonos equorum domitores uocant. Vercellæ Libycorum ex Sallyis ortæ, Nouaria ex Vertacomacoris. Vocontiorum hodieque pago, non (ut Cato existimat) Ligurum: ex quibus Leui & Marici condidere Ticinum, non procul à Pado, sicut Boij trans alpes profecti Laudem Pompeiam, Insubres Mediolanum. Orobiorum stirpis esse, Comum atque Bergomum, & Licinifo-rum, & aliquot circa populos, autor est Cato: sed originem gẽtis ignorare se fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam à Græcia, interpretatione etiã nominis, uitam in montibus degentibus. In hoc situ interijt oppidum Orobiorum Barra, unde Bergomates Cato dixit ortos, etiámnum prodentes se altius quàm fortunatius sitos. Interiere & Caturiges Insubrum exules, & Spina supradicta. Item Melpum opulentia præcipuum, quod ab Insubribus & Boijs & Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus Veios ceperit, Nepos Cornelius tradidit.

Venetia. Decima regio. CAP. XVIII.

SEquitur decima regio Italiæ Adriatico mari apposita, Venetia, cuius fluuius Silis ex montibus Taurisanis. Oppidum Altinum, flumen Liquentia ex montibus Opitergnis, & portus eodẽ nomine, colonia Concordia, flumen & portus Romatiũ, Tillauentum maius minusq;, Anassum quo Varramus defluit, Alsa, Natiso cum Turro præfluentes Aquileiam coloniam xij. M. pass. à mari sitam. Carnorum hæc regio, iunctaq; Iapidum, amnis Timauus, castellũ nobile uino Pucinũ. Tergestinus sinus, colonia Tergeste xxiij. M. pass. ab Aquileia. Vltra quam vi. M. pass. Formio amnis, ab Rauẽna clxxxix. M. pas. antiquus auctæ Italiæ terminus, nũc uero Istriæ, quam cognominatã tradũt à flumine Istro, in Adriã effluẽte è Danubio amne: eidẽq; Istro ex aduerso Padi fauces, cõtrario eorũ percussu mari interiecto dulcescente, pleriq; dixere falso, & Nepos Cornelius etiã Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticũ effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo nauis flumine in mare Adriaticũ descẽdit, nõ procul Tergeste: nec iam constat quo flumine. Humeris trauectã alpes, diligẽtiores tradunt. Subijsse autẽ Istro, dein Sao, dein Nauporto, cui nomen ex ea causa est, inter Aemonã alpesq; exoriẽti.

De Istria. CAP. XIX.

ISstria ut peninsula excurrit. Latitudinẽ eius xl. M. pas. circuitũ uero cxxij. M. prodidere quidam. Item adhærentis Liburniæ & Flanatici sinus. Alij Liburniæ clxxx. M. Nonnulli in Flanaticum sinũ Iapidiam promouere, à tergo Istriæ, cxxx. M. pass. Dein Liburniam cl. M. fecere. Tuditanus, qui domuit Istros, in statua sua ibi inscripsit, ab Aquileia ad Titiũ flumẽ stad. cc. Oppida Istriæ ciuium Ro. Aegida, Parentiũ: colonia Pola, quæ nunc Pietas Iulia, quondã à Colchis condita. Abest à Tergeste c. M. pass. Mox oppidum Nesactium: & nunc finis Italiæ fluuius Arsia. Polam ab Ancona traiectus cxx. M. pass. est. In mediterraneo regionis decimæ coloniæ, Cremona, Brixia, Cenomannorum agro, Venetorum autem Ateste, & oppida Acelum, Patauium, Opitergium, Belunum, Vicetia, Mantua Tuscorum trans Padũ sola reliqua. Venetos Troiana stirpe ortos autor est Cato. Cenomãnos iuxta Massiliã habitasse in Volcis. Fertini, & Tridẽtini, & Bernẽses, Rhetica oppida: Rhetorũ & Euganeorũ Verona. Iulienses Carnorum. Dein quos scrupulose dicere nõ attineat, Alutraẽses, Asseriatẽs, Flamonienses, Vanienses, & alij cognomine Culici: Foroiulienses cognomine Transpadani, Foretani, Venidates, Quarqueni, Taurisani, Togiẽses, Varuani. In hoc situ interiere per oram Iramine, Pellaon, Palsicium: ex Venetis Atina, & Celina: Carnis, Segeste, & Ocra: Tauriscis, Norea. Et ab Aquileia ad duodecimũ lapidẽ, deletũ oppidũ etiã inuito senatu, à M. Claudio Marcello, L. Piso autor est. In hac regione & x. lacus inclyti sunt, amnesq; eorũ partus aut aluni, simodo acceptos reddũt, ut Adduã Larius, Ticinũ Verbanus, Minciũ Benacus, Ollium

cus, Ollium Sebinus, Lãbrum Eupilis, omnes incolas Padi. Alpes in lõgitudinẽ x. M. paſ. patere à ſupero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes xxij. M. paſſ. deductis: in latitudinem autem Cornelius Nepos c. M. T. Liuius tria M. ſtadiorum: uterque diuerſis in locis. Nam & centum milia excedunt aliquando, ubi Germaniam ab Italia ſubmouent, nec lxx. M. explent, reliqua ſui parte graciles, ueluti naturæ prouidentia. Latitudo Italiæ, ſubter radices earũ à Varo, per uada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam, Opitergium, Aquileiam, Tergeſte, Polam, Arſiam, d. ccxlij. milia paſſuum colligit.

De Alpibus & gentibus alpinis. CAP. XX.

INcolæ alpium multi populi, ſed illuſtres à Pola ad Tergeſtis regionẽ Secuſſes, Subocrini, Atali, Menocaleni, iuxtaq; Carnos quondam Tauriſci appellati, nunc Norici. His contermini Rheti & Vindelici, omnes in multas ciuitates diuiſi. Rhetos Thuſcorum prolem arbitrantur, à Gallis pulſos duce Rheto. Verſo deinde Italiam pectore alpium Latini iuris Euganeæ gentes, quarum oppida xxxiiij. enumerat Cato. Ex ijs Triumpilini uenalis cum agris ſuis populus: Dein Camuni, cõpluresq; ſimiles, finitimis attributi municipijs. Lepontios & Salaſos, Tauriſcæ gẽtis idem Cato arbitratur. Cæteri ferè Lepõtios relictos ex comitatu Herculis, interpretatione Græci nominis credunt, præuſtis intra ſinus alpium niue membris: eiuſdem & Graios fuiſſe poſitos in tranſitu. Graiarũ alpium incolas, præſtantesq; genere Euganeos, inde tracto nomine. Caput eorum Stonos. Rhetorũ Vennones, Saruneteſq; ortus Rheni amnis accolunt, Lepontiorũ qui Viberi uocantur, fontem Rhodani, eodem alpium tractu. Sunt præterea Latio donati incolæ, ut Octoduренſes, & finitimi Ceutrones, Cottianæ ciuitates. Caturiges, & ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, & qui montani uocantur: Capillatorumq; plura genera ad confinium Liguſtici maris. Non alienum uidetur, hoc loco ſubijcere inſcriptionem è trophæo alpium, quæ talis eſt: Imperatori Cæſari Diui Fil. Aug. Pontifici Maximo, Imp. xiiij. tribunitiæ poteſtatis S. P. Q. R. quòd eius ductu auſpicijsq; gentes alpinæ omnes, quæ à mari ſupero ad inferum pertinebãt, ſub imperium po. Rom. ſunt redactæ. Gẽtes alpinæ deuictæ, Triumpilini, Camuni, Vẽnotes, Venonetes, Hiſarci, Breuni, Naunes, Focunates, Vindelicorum gentes quatuor, Cõſuanetes, Virucinates, Licates, Catenates: Abiſontes, Ruguſci, Suanetes, Collucones, Brixentes, Lepontij, Viberi, Nantuates, Seduni, Veragri, Salaſi, Acitauones, Medulli, Vceni, Caturiges, Brigiani, Sõtiontij, Ebrodutij, Nemaloni, Edẽnates, Eſubiani, Veamini: Gallicæ, Triulatti, Ectini, Vergunni, Egituri, Nementuri, Oratelli, Veruſi, Velauni, Suetri. Non ſunt adiectæ Cottianæ ciuitates xij. quæ non fuerũt hoſtiles, ſed item attributæ municipijs lege Pompeia. Hæc eſt Italia dijs ſacra, hæ gentes eius, hæc oppida populorum. Super hæc Italia, quæ L. Æmylio Paulo, C. Atilio Regulo conſulibus, nunciato Gallico tumultu, ſola ſine externis ullis auxilijs, atque etiam tunc ſine tranſpadanis, equitum lxxx. M. peditum d. cc. M. armauit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictũ id uetere conſulto patrum, Italiæ parci iubentium.

Illyricum. CAP. XXI.

ARſiæ gens Liburnorum iungitur, uſq; ad flumen Titium. Pars eius fuere Mentores, Hymani, Enchelææ, Dudini, & quos Callimachus Peucetias appellat: nunc totum uno nomine Illyricum uocatur generatim, populorum pauca effatu digna aut facilia nomina. Conuentum Scardonitanum petunt Iapides, & Liburnorum ciuitates xiiij. è quibus Laciniẽſes, Scultinos, Burniſtas, Albonenſes nominare nõ pigeat. Ius Italicum habent eo conuentu Alutæ, Flanates, à quibus ſinus nominatur: Lopſi, Varubarini, immunesq; Aſſeriates, & ex inſulis Fulſinates, Curictæ. Cæterũ per oram oppida à Neſactio, Aluona, Flauona, Tarſatica, Senia, Ioſpica, Ortopula, Vegium, Argyruntum, Corninium, Enona ciuitas, Pauſinus flumẽ, Tedanium quo finitur Iapidia. Inſulæ eius ſinus cũ oppidis præter ſuprà ſignificatas, Abſyrtiũ, Arba, Tragurium, Iſſa, Pharos, Paros antè: Crexa, Giſſa, Portunata. Rurſus in continente colonia Iadera, quæ à Pola, clx. M. paſſ. abeſt: inde triginta M. Colentum inſula, xviij. oſtium Titij fluminis.

Liburnia. CAP. XXII.

LIburniæ finis, & initiũ Dalmatiæ Scardona, in amne eo xij. M. paſſ. à mari. Dein Tariotarũ antiqua regio, & caſtellum Tariona: promontorium Diomedis, uel ut alij, peninſula Hyllis, circuitu c. M. paſſ. Traguriũ ciuium Romanorum marmore notum: Sicum, in quẽ locum diuus Claudius ueteranos miſit. Salona colonia, ab Iadera ccxxij. M. paſſ. petunt in eã iura deſcripti in decurias ccclxxij. Dalmatæ: xxij. Decuni: ccxxxix. Ditiones: lxix. Mezæi: lij. Sardiates. In hoc tractu ſunt, Burnũ, Mandetriũ, Tribuliũ nobilitata Pop. Ro. prælijs caſtella. Petũt et ex inſulis, Iſſæi, Colentini, Separi, Epetini. Ab his caſtella, Pigũtiæ, Rataneum, Narona colonia tertij cõuentus, à Salona lxxij. M. paſſ. appoſita cognominis ſui fluuio, à mari xx. M. paſ. M. Varro lxxxix. ciuitates eò uẽtitaſſe autor eſt. Nunc ſoli prope noſcuntur Cerauni decurijs xxiiij. Daorizi xvij. Deſitiates ciij. Docleates xxxij. Deretini xiiij. Deremiſtæ xxx. Dindari xxxij. Glinditiones xliij. Melcomani xxiiij. Nareſij cij. Scirtari lxxj. Siculotæ xxiiij. populatoresq; quodã Italiæ Vardæi, nõ amplius quàm xx. decurijs. Præter hos tenuere tractũ eũ Oenei, Partheni, Hemaſini, Arthitæ, Armiſtæ. A Narone amne c. M. paſ. abeſt Epidaurũ colonia. Oppida ciuiũ Rom. Rhizyniũ, Aſcriuiũ, Butua, Olchiniũ, quod antea Colchinium dictũ eſt, à Colchis cõditum: amnis Drilo, ſuperq; eũ oppidũ ciuiũ Romanorum Scodra, à mari xviij. M. paſ. Præterea multorum Græciæ oppidorũ deficiens memoria, necnon & ciuitatum ualidarum. Eo nanq; tractu fuere Labeates, Enederudini,

Enederudini, Fassei, Grabei, proprieq; dicti Illyrij, & Taulanti, & Pyræi. Retinet nomẽ in ora Nymphæum promõtorium: Lissum oppidum ciuium Romanorum, ab Epidauro c. M. passuum.

Macedonia. CAP. XXIII.

A Lisso Macedonia prouincia, gẽtes Parthini, & à tergo eorum Dassaretæ. Montes Candauiæ à Dyrrhachio lxxix. M. pass. In ora uero ciuiũ Ro. Epidãnum colonia, propter inauspicatũ nomen à Romanis Dyrrhachium appellata, flumen Aous, à quibusdam Aeas nominatum: Apollonia, quondã Corinthiorum colonia vij. M. pass. à mari recedẽs. Cuius in finibus celebre Nymphæũ accolunt barbari, Amantes & Bulliones. At in ora oppidum Oricum à Colchis conditũ. Inde initium Epiri, montes Acroceraunia, quibus hunc Europæ determinauimus sinum. Oricum à Salẽtino Italiæ promõtorio distat lxxxv. M. pass. A tergo Carnorum & Iapidum, quà se offert magnus Ister.

Norici. CAP. XXIIII.

RHetis iunguntur Norici. Oppida eorũ Virunũ, Celeia, Teurnia, Aguntum, Viana, Aemonia, Claudia, Flauium, Soluense. Noricis iunguntur lacus Peiso, deserta Boiorum: iam tamen colonia diui Claudij Sabaria, & oppido Scarabantia Iulia habitantur.

Pannonia, Dalmatia. CAP. XXV.

INde glandifera Pannoniæ: quà mitescẽtia Alpium iuga, per medium Illyricum à septentrione ad meridiem uersa, molli in dextra ac læua deuexitate considunt. Quæ pars ad mare Adriaticum spectat, appellatur Dalmatia, & Illyricum suprà dictum. Ad septentriones Pannonia uergit, finitur inde Danubio. In ea coloniæ, Aemona, Siscia. Amnes clari, & nauigabiles in Danubium defluunt, Draus è Noricis uiolentior, Saus ex alpibus Carnicis placidior cxv. M. pass. interuallo. Draus per Serretes, Serrapillos, Iasos, Sandrizetes: Saus per Colapianos, Breucosq; : Populorum hæc capita: præterea Ariuates, Azali, Amantes, Belgites, Catari, Corneates, Arauisci, Hercuniates, Latouici, Oseriates, Varciani. Mons Claudius, cuius in frõte Scordisci, in tergo Tauriſci. Insula in Sao Metubarris, amnicarum maxima. Præterea amnes memorãdi, Calapis in Saum influens iuxta Siscian, gemino alueo insulam ibi efficiens, quæ Segestica appellatur. Alter amnis Bacuntius in Saum Sirmio oppido influit: ubi ciuitas Sirmiensium, & Amantinorum. Inde xlv. M. pass. Taurunum, ubi Danubio miscetur Saus. Suprà influunt Valdanus, Vrpanus, & ipsi non ignobiles.

Mœsia. CAP. XXVI.

PAnnoniæ iungitur prouincia, quæ Mœsia appellatur, ad Pontum usq; cum Danubio decurrens. Incipit à confluente supradicto. In ea Dardani, Celegeri, Triballi, Trimachi, Mœsi, Thraces, Pontoq; cõtermini Scythæ. Flumina clara Dardanus, Margis, Pingius, Timachus ex Rhodope, Oescus ex Hæmo, Vtus, Escamus, Ieterus, Illyrici latitudo quà maxima est cccxxv. M. pass. colligit. Longitudo à flumine Arsia ad flumẽ Drinium d. ccc. M. à Drinio ad promontorium Acroceraunium clxxij. M. Agrippa prodidit uniuersum hunc sinum Italiæ & Illyrici ambitu, xiij. M. In eo duo maria quo distinximus fine, inferũ siue Ionium in prima parte, interius Adriaticũ, quod superum uocant. Insulæ in Ausonio mari, præter iam dictas, memoratu dignæ, nullæ, in Ionio paucæ: Calabro littore ante Brundisium, quarum obiectu portus efficitur: contra Apulum littus Diomedea, conspicua monumento Diomedis: & altera eodem nomine, à quibusdam Teuthria appellata. Illyrici ora mille amplius insulis frequentatur, natura *uadosi maris, æstuariisque tenui alueo intercursantibus. Claræ ante ostia Timaui calidorum fontium cum æstu maris crescentium: iuxta Istrorum agrum, Cissa, Pullariæ, & Absyrtides Graijs dictæ, à fratre Medeæ ibi interfecto nomine Absyrto. Iuxta eas Electridas uocauere, in quibus proueniret succinum, quod illi electrum appellant, uanitatis Græcæ certissimum documẽtum: adeo ut quas earum designent, haud unquam constiterit. Contra Iader est Lissa: quæq; appellatæ contra Liburnos Cretæ aliquot: nec pauciores Liburnicæ, Celadussæ. Contra Surium, bubus & capris laudata Brattia: Issa ciuium Romanorũ reliqua, & cum oppido Pharia. Ab his Corcyra, Melæna cognominata cũ Gnidiorum oppido distat xxij. milia passuum: inter quam & Illyricũ Melita (unde catulos Melitæos appellari Callimachus autor est) xij. M. passuum, ab ea iij. Elaphites. In Ionio autem mari ab Orico M M. passuum Sasonis piratica statione nota.

* uadosoma-ri

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER IIII.

*

VNDE PRIMVM OMNIS GRAEciæ fabulositas, & literarum claritas effulsit.

ITERTIVS Europæ sinus Acroceraunijs incipit mõtibus, finitur Hellesponto: amplectitur præter minores sinus xix. xxv. M. pass. In eo Epirus, Acarnania, Aetolia, Phocis, Locris, Achaia, Messenia, Laconia, Argolis, Megaris, Attica, Bœotia. Iterũq; ab alio mari eadẽ Phocis, & Locris, Doris, Phthiotis, Thessalia, Magnesia, Macedonia, Thracia. Omnis Græciæ fabulositas sicut & literariũ claritas, ex hoc primum sinu effulsit. Quapropter in eo paululũ cõmorabimur. Epiros in uniuersum appellata, Acroceraunijs incipit mõtibus. In ea primi Chaones, à quibus Chaonia: dein Thesproti, Antigonẽses: Locus Aornos, & pestifera auibus exhalatio: Cestrini, Perrhæbi: quorum mons Pindus, Cassiopæi, Dryopes, Sellæ, Hellopes, Molossi, apud quos Dodonæi Iouis templum, oraculo illustre: Tomarus mons, cẽtum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

Epirus.

Epirus. CAP. I.

EPirus ipsa ad Magnesiam Macedoniamque tendens, à tergo suo Dassaretas supradictos liberam gentem, mox feram Dardanos habet. Dardanis læuo Triballi prætenduntur latere & Mœsicæ gentes, à fronte iungũtur Mædi ac Densel atæ, quibus Thraces, ad pontum usq; pertinentes. Ita succincta Rhodopes, mox & Hemi uallatur excelsitas. In Epiri ora castellum in Acroceraunijs Chimæra, sub eo aquæ regiæ fons. Oppida Mæandria, Cestria, flumen Thesprotiæ Thyamis, colonia Buthrotum, maximeq; nobilitatus Ambracius sinus, *faucibus spatiosum æquor accipiẽs longitudinis xxxix. M. pass. latitudinis xv. M. In eum defertur amnis Acheron, è lacu Thesprotiæ Acherusia profluens xxxvi. M. pass. inde, & mille pedum põte mirabilis omnia sua miratibus. In sinu oppidũ Ambracia. Molossorũ flumina, Aphas, & Arachthus. Ciuitas Anactoria, lacus Pandosia. Acarnaniæ, quæ antea Curetis uocabatur, oppida Heraclia, Echinus, et in ore ipso colonia Augusti Actiũ, cum tẽplo Apollinis nobili, ac ciuitate libera Nicopolitana. Egressos sinu Ambracio in Ionium, excipit Leucadiũ littus, promontoriũ Leucates. Dein sinus ac Leucadia ipsa peninsula, quondam Neritis appellata, opere accolarum abscisa à continenti, ac reddita uentorum flatu cõgeriem harenæ accumulantium, qui locus uocatur Dioryctos, stadiorum longitudine trium. Oppidum in ea Leucas, quondam Neritum dictum. Deinde Acarnanum urbes, Halyzea, Stratos, Argos Amphilochicum cognominatũ. Amnis Achelous è Pindo fluens, atq; Acarnaniam ab Aetolia dirimẽs, & Artemitam insulam assiduo terræ inuectu continenti annectens.

* faucibus d. pass. spatiosum

Aetolia. CAP. II.

AEtolorũ populi Athamanes, Tymphei, Ephyri, Aenienses, Perrhæbi, Dolopes, Maraces, Atraces, à quibus Atrax amnis Ionio mari infunditur. Aetoliæ oppidum Calydon est septem miliũ quingentorum passuum à mari, iuxta Euenũ amnem. Dein Macynia, Molycria: cuius à tergo Chalcis, & mõs est Taphiassus. At in ora promõtorium Antirium, ubi ostium Corinthiaci sinus, minus mille passuum latitudine influentis, Aetolosque dirimentis à Peloponneso. Promontoriũ, quod contrà procedit, appellatur Rhiõ: sed in Corinthiaco sinu oppida Aetoliæ Naupactum, Pylene: & in mediterraneo Pleuron, Halysarna. Mõtes clari, in Dodone Tomarus, in Ambracia Crania, in Acarnania Aracynthus, in Aetolia Acanthon, Panætolium, Macinium.

Locri. CAP. III.

PRoximi Aetolis Locri, qui cognominãtur Ozolæ, immunes. Oppidũ Oeanthe. Portus Apollinis Phæstij, sinus Crissæus. Intus oppida Argyna, Eupalia, Phæstum Calamisus. Vltra Cirrhæi Phocidis cãpi, oppidum Cirra, portus Chalæon, à quo vij. M. passuum introrsus liberum oppidum Delphi, sub monte Parnaso, clarissimi in terris oraculi Apollinis. Fons Castalius, amnis Cephisus præfluens Delphos, ortus in Lilæa quondam urbe. Præterea oppidum Crisa, & cũ Bulensibus Anticyra, Naulochum, Pyrrha, Amphissa immunis. Trichone, Tritea, Ambrysus, Drymæa regio, Daulis appellata. Dein in intimo sinu angulus Bœotiæ alluitur cum oppidis, Gymnis, Thebis, quæ Corsicæ cognominatæ sunt iuxta Heliconem. Tertiũ ab hoc mari Bœotiæ oppidum Pagæ, unde Peloponnesi prosilit ceruix.

Peloponnesus. CAP. IIII.

PEloponnesus, Apia antè appellata & Pelasgia, peninsula haud ulli terræ nobilitate postferenda, inter duo maria, Aegæum & Ionium, platanifolio similis, propter angulosos recessus, circuitu d. lxiij. M. passuum colligit autore Isidoro. Eadem per sinus penè tantundem adijcit. Angustiæ, unde procedit, Isthmos appellantur. In eo loco irrumpentia è diuerso quæ dicta sunt maria, à septentrione & exortu eius omnem ibi latitudinẽ uorant, donec contrario incursu æquorum tantorũ, in quinq; M. pass. interuallo, exesis utrinq; lateribus, angusta ceruice Peloponnesum contingat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur sinus: Lecheæ hinc, Cẽchreæ illinc, angustiarum termini, longo & ancipiti nauium ambitu, quas magnitudo plaustris transuehi prohibet. Quã ob causam perfodere nauigabili alueo * angustias tentauere, * Demetrius rex, dictator Cæsar, C. princeps, Domitius Nero, infausto (ut omnium patuit exitu) incepto. Medio hoc interuallo, quod Isthmon appellauimus, * applicata colli habitatur colonia Corinthus, antea Ephyra dicta, sexagenis ab utroque littore stadijs, è summa sua arce quæ uocatur Acrocorinthus, in qua fons Pyrene, diuersa duo maria prospectans lxxxvij. M. pass. ad Corinthiacum sinum traiectus est Patras à Leucade. Patræ colonia in longissimo promontorio Pelopõnesi condita, ex aduerso Aetoliæ, & fluminis Eueni, minus M. pass. (ut dictum est) interuallo, in ipsis faucibus, sinum Corinthiacum lxxxv. M. pass. in longitudinem usque ad Isthmon transmittunt.

* ea

Achaia. CAP. V.

ACHaiæ nomen prouinciæ, ab Isthmo incipit: antè Aegialos uocabatur, propter urbes in littore per ordinem dispositas. Primæ ibi quas diximus, Lecheæ Corinthiorum portus. Mox Oluros, Pellenæorũ castellum. Oppida Helice, Bura, in quæ refugêre haustis prioribus, Sicyon, Aegira, Aegion, Erineos: Intus Cleone, Hysiæ. Panhormus portus, demonstratumq; iam Rhium, à quo promontorio quinque M. pass. absunt Patræ, quas suprà memorauimus. Locus Pheræ in Achaia ix. montium Scioëssa notissimus, fons Cymothoë. Vltra Patras oppidum Olenum, colonia Dyme, loca Buprasium, Hyrmine, promontorium Araxum. Cylene sinus, promontorium Chelonates, unde Cylenen duo M. pass. castellum Phlius. Quæ regio ab Homero Arethyrea dicta, postea Asophis. Inde Eliorum ager, qui antea Epei uocabantur. Ipsa Elis in mediterraneo:

diterraneo,& à Pylo xij. M. paſs. Intus delubrũ Olympij Iouis, ludorũ claritate faſtos Græciæ complexum. Piſæorũ quondam oppidũ, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorium Ichthys: amnis Alpheus nauigabilis prope ſex oppida, Aulon, Leprion, promontorium Plataniſtus: omnia hæc ad occaſum uerſa. Ad meridiem autẽ Cypariſſius ſinus cũ urbe Cypariſſa lxxij. M. paſs. circuitu. Oppida Pylos, Methone: locus Helos, promontoriũ Acritas, ſinus Aſinæus, ab oppido Aſine, Coronæus à Corone. finiũtur Tænaro promõtorio. Ibi regio Meſſenia duodeuigin ti montium. Amnis Pamiſus. Intus autẽ ipſa Meſſene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Zancle, uarijs clara tẽporibus. Huius ſinus circuitus lxxx. M. paſs. traiectus uerò xxx. M. Dehinc à Tænaro ager Laconicus, liberæ gentis: et ſinus circuitu ccvi. M. traiectu xxxix. M. Oppida Tænarũ, Amyclæ, Pheræ, Leuctra, et intus Sparta, Theramne, atq; ubi fuere Cardamyle, Pitane, Anthane: Locus Thyrea, Gerania. Mons Taygetus, amnis Eurotas, ſinus Aegilodes, oppidũ Pſammathus. Sinus Gytheates ab oppido: ex quo ad Cretã inſulã certiſſimus curſus. Omnia autẽ Maleo promontorio includuntur. Qui ſequitur ſinus ad Scylleum, Argolicus appellatur, traiectu quinquaginta M. paſs. idem ambitu clxxij. M. Oppida Boëa, Epidaurus, Limera cognomine: Zarax, Cyphanta portus. Amnes, Inachus, Eraſinus, inter quos Argos, Hippiũ cognominatũ, ſupra lacũ Lernen, à mari MM. paſs. nouemq; additis milibus, Mycenæ: & ubi fuiſſe Tyrintha tradunt: & locus Mãtinea. Mõtes, Artemius, Apeſantus, Aſterion, Parparus, aliíq; undecim numero. Fontes Niobe, Amymone, Pſammate. A Scylleo ad Iſthmũ clxxvij. M. paſs. Oppida Hermione, Træzen, Coryphaſiũ: appellatumq; aliàs Inachium, aliàs Dipſium Argos. Portus Cænites, ſinus Saronicus olim querno nemore redimitus, unde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum. In eo Epidaurũ oppidum, Aeſculapij delubro celebre, Spiræum promontoriũ: portus Anthedon, & Bucephalus: & quas ſuprà dixeramus, Cenchreæ, Iſthmi pars altera cum delubro Neptuni quinquẽnalibus inclyto ludis. Tot ſinus Peloponnenſem oram lancinãt, tot maria allatrant. Siquidẽ à ſeptentrione Ionium irrũpit, ab occidente Siculo pulſatur, à meridie Cretico urgetur, ab oriente brumali Aegæo, ab oriente ſolſtitiali Myrtoo: quod à Megarico incipiens ſinu, totam Atticam alluit.

De Arcadia. CAP. VI.

MEditerranea eius Arcadia maxime tenet, undiq; à mari remota: initio Drimodis, mox Pelaſgis appellata. Oppida eius, Pſophis, Mantinea, Stymphalum, Tegea, Antigonea, Orchomenũ, Pheneum, Palantiũ, unde palatium Romæ: Megalepolis, Catina, Bocalium, Carnon, Parrhaſiæ, Thelphuſa, Melanæa, Heræa, Pyle, Pellana, Agræ, Epium, Cynæta, Lepreon Arcadiæ, Partheniũ, Alea, Methydriũ, Eniſpe, Maciſtũ, Lampe, Clitoreũ, Cleone, inter quæ duo oppida regio Nemæa, Bembinadia uocitata. Montes in Arcadia, Pholoë cũ oppido, item Cyllene, Lyceus, in quo Lycæi Iouis delubrũ: Mænalus, Artemiſius, Parthenius, Lampeus, Nonacris, præterque ignobiles octo. Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymanthus è monte eiuſdẽ nominis in Alphæũ defluẽtes. Reliquæ ciuitates in Achaia dicẽdæ, Aliphiræi. Abeatæ, Pyrgenſes, Perethes, Paragenitæ, Tortuni, Typania, Tryaſii, Trittẽſes. Vniuerſa Achaiæ libertatẽ Domitius Nero dedit, Pelopõneſus, in latitudine à promontorio Maleæ, ad oppidũ Lechæũ Corinthiaci ſinus clx. M. paſs. patet. At in tranſuerſum ab Elide Epidaurum cxxv. M. Ab Olympia Argos per Arcadiam lxiij. M. Ab eodẽ loco ad Phliunta dicta mẽſura eſt. Vniuerſa autẽ, uelut penſante æquorũ incurſus natura, in mõtes vi. atq; lxx. attollitur.

Græcia & Attica. CAP. VII.

AB Iſthmi anguſtijs Hellas incipit, noſtris Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Acte uocata. Attingit Iſthmũ parte ſui, quæ appellatur Megaris, à colonia Megara, è regione Pagarum. Duo hæc oppida excurrente Peloponneſo ſita ſunt utraq; ex parte, uelut in humeris Helladis. Pagæi & amplius Aegoſthenenſes cõtributi Megarenſibus. In ora autem hac portus Schœnus. Oppida Sidus, Cremyon, Scyronia ſaxa vi. M. longitudine, Geranea, Megara, Eleuſin. Fuere & Oenoa & Probalinthos, quæ nũc nõ ſunt. ab Iſthmo lij. M. paſ. Piræus et Phalera portus v. M. paſ. muro recedẽtibus Athenis iuncti. Libera hæc ciuitas, nec indiga ullius præconij amplius, tãta claritas ſuperfluit. In Attica fontes, Cephiſia, Larine, Calliroë, Enneacrunos montes, Brileſſus, Aegialeus, Icarius, Hymettus, Lycabetus, amnis Iliſſos. A Pyræo xlij. M. paſs. Sunium promontorium, Doriſcum promontorium. Potamos, Brauron, quondam oppida. Rhamnûs pagus. Marathon, campus Thriaſius, oppidũ Melita, & Oropus, in confinio Bœotiæ. Cuius Anthedon, Onchestos, Theſpiæ liberum oppidum, Lebadea: nec cedẽtes Athenis claritate, quæ cognominãtur Bœotiæ Thebæ, duorũ numinũ Liberi atq; Herculis (ut uolũt) patria. Et Muſis natale in nemore Heliconis aſſignant. Datur & his Thebis ſaltus Cithærõ, amnis Iſmenus. Præterea fontes in Bœotia, Oedipodia, Pſammate, Dirce, Epigranea, Arethuſa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie. Mõtes extra prædictos, Mycaleſus, Adiliſius, Acontius. Reliqua oppida, inter Megarã & Thebas Eleutheræ, Haliartus, Plateæ, Pheræ, Aſpledon, Hylæ, Thisbe, Erythræ, Gliſſas, Copæ, iuxta Cephiſiũ amnẽ Lamia & Anichia: Medeon, Phligone, Grephis, Coronæa, Chæronia. In ora autem infra Thebas, Ocale, Elæon, Scolos, Schœnos, Petheõ, Hyriæ, Mycaleſſus Hyreſeon, Pteleon, Olyros, Tanagra liber populus, et in ipſis faucibus Euripi, quem facit obiectu inſulæ Eubœæ, Aulis capaci nobilis portu. Bœotos Hyantas

antiquitus dixere. Locri deinde, Epicnemidij cognominantur, olim Leleges appellati, per quos amnis Cephisus defertur in mare. Oppida, Opûs, unde Opuntius sinus, Cynos. Phocidis in littore unũ Daphnûs. Introrsus in Locris Elatæa, & in ripa Cephisi (ut diximus) Liläa, Delphosq; uersus Cnemis: & Hyampolis. Rursus Locrorũ ora, in qua Larymna, Throniũ iuxta quod Boagrius amnis defertur in mare. Oppida Narycion, Aiope, Scarphia. Postea Maliacus sinus ab incolis dictus: in quo oppida, Halcyone, Econia, Phalara. Doris deinde, in qua Sperchios, Erineõ, Boion, Pindus, Cytiniũ. Doridis à tergo mons est Oeta. Sequitur mutatis sæpe nominibus Aemonia. Eadẽ Pelasgicũ Argos, Hellas, eadẽ Thessalia, & Dryopis, semper à regibus cognominata. Ibi genitus rex nomine Græcus, à quo Græcia: ibi Hellẽ, à quo Hellenes. Hos eosdẽ Homerus tribus nominibus appellauit, Myrmidonas, & Hellenas, & Achæos. Ex his Phthiotæ nominãtur Dorida accolẽtes. Eorũ oppida Echinus in faucibus Sperchij fluminis, Thermopylarum angustiæ: quo argumẽto iiij. M. paſs. inde Heraclea, Trachin dicta est. mons ibi Callidromus. Oppida celebria, Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne.

Thessalia. CAP. VIII.

IN Thessalia autẽ Orchomenus, Minyeus antea dictus: & oppidũ Almon, ab alijs Elmon, Atrax Pelinna, fons Hyperia. Oppida, Pheræ, quarũ à tergo Pierus ad Macedoniã protenditur, Larissa, Gomphi, Thebe Thessaliæ, nemus Pteleon, sinus Pagasicus. Oppidum Pagasa, idem postea Demetrias dictũ, Tricca, Pharsalici campi cũ ciuitate libera, Cranon, Iletia. Montes Phthiotidis, Nymphæus, quodam Topiario naturæ opere spectabilis: Buzygæus, Donacesa Bermius, Daphissa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Thessalia sunt iiij. atq; xxx. quorũ nobilissimi Cerceti, Olympus, Pierus, Ossa: cuius ex aduerso Pindus & Othrys, Lapitharũ sedes. hi ad occasum uergentes: ad ortus, Pelios: omnes theatrali modo inflexi cuneatis ante eos lxxv. urbibus. Flumina Thessaliæ, Apidanus, Phœnix, Enipeus, Onochonus, Pamisus. Fons Messeis. Lacus Bœbeis. Et ante cunctos claritate Peneus, ortus iuxta Gõphos: interq; Ossam et Olympũ nemorosa cõualle defluẽs d. stadijs, dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu Tempe uocantur v. M. paſs. longitudine, & ferme sesquijugeri latitudine, ultra uisum hominis attollẽtibus se dextera læuáque leniter cõuexis iugis. *Intus uerò luco uiridãte bitur Peneus, uiridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auiũ concẽtu. Accipit amnẽ Euroton, nec recipit, sed olei modo supernatãtẽ (ut dictũ est Homero) breui spatio portatũ abdicat: pœnales aquas diuisq; genitas, argenteis suis misceri recusans.

Magnesia. CAP. IX.

THessaliæ annexa Magnesia est, cuius fons Libethra. Oppida, Iolcus, Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon. Promontoriũ Sepias. Oppida, Castana, Spalathra. Promontorium Aeantium. Oppida Melibœa, Rhizus, Erymne, ostium Penei, oppida Homolium, Orthe, Thespiæ, Phalanna, Thaumaciæ, Gyrton, Cranõ, Acarne, Dotion, Melitea, Phylace, Potniæ, Epiri, Achaiæ, Atticæ, Thessaliæ in porrectum longitudo cccclxxx. M. paſs. traditur, latitudo cclxxxvij. M.

Macedonia. CAP. X.

MAcedonia postea cl. populorum, duobus inclyta regibus, quõdamq; terrarũ imperio, Aemathia antea dicta. Hæc ad Epiroticas gẽtes in solis occasum recedẽs post terga Magnesiæ atq; Thessaliæ, infestatur à Dardanis. Partẽ eius septẽtrionalẽ Pæonia ac Pelagonia protegunt à Triballis. Oppida Ægæ, in quo mos sepelire reges: Beroea, & in regione quæ Pieria appellatur à nemore, Aeginiũ. In ora Heraclea, flumẽ Apilas. Oppida, Phina, Oloros. Amnis Haliacmon. Intus Haloritæ, Vallei, Phylacei, Cyrrhestæ, Tyrissei. Pella colonia. Oppidũ Stobi ciuium Ro. Mox Antigonia, Europus ad Axiũ amnẽ, eodẽq; nomine per quod Rhœdias fluit. Heordeæ Scydra, Miezа Gordiniæ. Mox in ora Ichnæ, fluuius Axius. Ad hunc finẽ Dardani, Treres, Pieres, Macedoniã accolũt. Ab hoc amne Pæoniæ gentes, Paroreі, Heordẽses, Æmopij, Pelagones, Mygdones. Mõtes, Rhodope, Scopius, Orbelus. Dein præiacente gremio terrarũ, Arethusij, Antiochienses, Idomenẽses, Doberienses, Trienses, Allantenses, Audaristenses. Morylliј, Garesci, Lyncestæ, Othrionei, et liberi Amãtini atq; Orestæ, coloniæ Bullidẽsis et Diẽsis: Xylopolitæ. Scotussei liberi, Heraclea Sintica, Timphei, Coronæi. In ora sinus Macedonici oppidũ Chalastra & intus Phileros, Lete: medioq; flexu littoris Thessalonica, liberæ cõditiõis. Ad hãc à Dyrrhachio cxiiij. M. paſs. Therme. In Thermaico sinu oppida, Dicæa, Pydna, Derra, Scione, Promontorium Canastræum. Oppida, Pallene, Phlegra. Qua in regione montes, Hypsizorus, Epitus, Alchione, Leuomne. Oppida, Nissos, Brygion, Eleon, Mendæ, & in Pallenensi isthmo quondam Potidæa, nunc Cassandria colonia: Anthemus, Holophyxos sinus, Meciberna. Oppida, Physcella, Ampelos, Torone, Soggostedes: fretũ quo montẽ Athon Xerxes rex Persarum cõtinenti abscidit, in longitudine passuum M. d. Mons ipse à planicie excurrit in mare lxxv. M. passuum. Ambitus radicis cl. M. colligit. Oppidum in cacumine fuit Acrothon. Nunc sunt Vranopolis, Palæotrium, Thyssus, Cleone, Apollonia, cuius incolæ Macrobij cognominantur. Oppidum Cassera, fauces q; alteræ Isthmi, Acanthus, Istria, Grastonia, Heraclea. Regio Mygdoniæ subiacens. in qua recedentes à mari Apollonia, Arethusa. In ora rursus Posidium, & sinus cum oppido Cermoro, Amphipolis. Libera gens Bisaltæ. Dein Macedoniæ terminus amnis Strymon, ortus in Hemo. Memorandum, in septem lacus eum fundi, priusquam dirigat cursum. Hæc est Macedonia,

terrarum

terrarum imperio potita quondã. Hæc Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Aegyptum, Taurũ, Caucasum transgressa: hæc in Bactris, Medis, Persis dominata, toto oriẽte possesso: hæc etiam Indiæ uictrix, per uestigia Liberi patris atque Herculis uagata: hæc eadẽ est Macedonia, cuius uno die Paulus Aemilius imperator noster lxxij. urbes direptas uendidit. Tantam differentiam sortis præstitere duo homines.

Thracia. CAP. XI.

THracia sequitur, inter ualidissimas Europæ gẽtes, in strategias l. diuisa. Populorum eius quos nominare non pigeat, amnẽ Strymonẽ accolũt dextero latere Densseletæ, & Medi, Bisaltas usq; suprà dictos: læuo, Digeri, Bessorumq; multa nomina, ad Nestum amnem Pangæi montis ima ambientẽ, inter Eletos, Diobesos, Carbilesos, inde Brysas, Sapæos, Odomantes Odrysarum gens infundit Hebrum accolentibus Carbiletis, Pyrogeris, Drugeris, Cænicis, Hypsaltis, Benis, Corpillis, Botiæis, Edonis. Eodem sunt in tractu Selletæ, Priantæ, Doloncæ, Thyni, Celetæ, maiores Hæmo, minores Rhodopæ subditi. Inter quos Hebrus amnis. Oppidum sub Rhodope Poneropolis antea, mox à cõditore Philippopolis, nunc à situ Trimontium dicta. Hæmi excelsitas vi. M. pass. subitur. Auersa eius & in Istrũ deuexa Mœsi, Getæ, Aoti, Gaudæ, Clariæq;, & sub ijs Arræi Sarmatæ, quos Areatas uocãt, Scythæq;, & circa Ponti littora Moriseni, Sithoniiq; Orphei uatis genitores obtinent. Ita finit Ister à Septẽtrione. Ab ortu Pontus ac Propontis. A meridie Aegeum mare, cuius in ora à Strymone, Apollonia, Aesima, Neapolis, Pastos. Intus Philippi colonia, absunt à Dyrrhachio cccxxv. M. pass. Scotusa, Topiris, Nesti amnis ostium. Mons Pangæus, Heraclea, Olynthos. Abdera libera ciuitas, stagnum Bistonũ & gens. Oppidũ fuit Tinda, Diomedis equorum stabulis dirum. Nunc sunt Diceæ, Ismaron. locus Parthenion, Phalesina, Maronea prius Ortagurea dicta. Mons, Serrium & Zone, tum locus Doriscus cxx. M. hominũ capax. Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitum. Os Hebri. Portus Stentoris. Oppidũ Aenos liberũ cũ Polydori tumulo, Ciconũ quondã regio. A Doriſco incuruatur ora ad Macron tichos cxxij. M. pass. Circa quem locum fluuius Melas, à quo sinus appellatur. Oppida, Cypsela, Bisante, Macron tichos dictum, quà à Propontide ad Melanem sinum inter duo maria porrectis muris procurrẽtẽ excludit Cherronesum. Nanque Thracia altero latere à Pontico littore incipiens, ubi Ister amnis immergitur, uel pulcherrimas in ea parte urbes habet Istropolim Milesiorum, Tomos Calatinq;, quæ antea Aceruetis uocabatur. Heracleam habuit, & Bizonem terræ hiatu raptam. Nunc habet Dionysopolin, Crunos antea dictam. Alluit Zyras amnis. Totum eum tractum Scythæ Aroteres cognominati tenuere. Eorum oppida Aphrodisias, Libistos, Zigere, Borcobe, Eumenia, Parthenopolis, Gerania, ubi Pygmæorum gens fuisse proditur, quos Cathizos Barbari uocant, creduntq; à gruibus fugatos. In ora à Dionysopoli est Odessus Milesiorũ. Flumen, Pamisus. Oppidũ, Terta, Naulochus. Mons Hæmus uasto iugo procumbens in Pontum, oppidũ habuit in uertice Aristæum: Nunc in ora Mesembriam, Anchialum, ubi Mesembria fuerat. Astice regio habuit oppidũ Anthium, nunc est Apollonia. Flumina, Panissa, Rira, Tearus, Orosines. Oppida, Thynnias, Almedessos, Deuelton, cum stagno quod nunc Deultum uocant. Veteranorum Phinopolis, iuxta quam Bosphorus. Ab Istri ostio ad os ponti pass. d.lv. M. alij fecere. Agrippa adiecit quadraginta. Inde ad murum sapradictum cl. ab eo Cherronesus cxxvi. M. Sed à Bosphoro sinus Casthenes. Portus senum, & alter qui mulierum cognominatur. Promontorium Chrysoceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Lygos dictum. Abest à Dyrrhachio d.ccxi. M. pas. Tantũ patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare & Propontidem. Amnes, Bathynias, Pydaras, siue Atyras. Oppida, Selimbria, Perinthus, latitudine ducentorũ passuum continenti adnexa. Intus Byzia arx regiũ Thraciæ, à Terei nefasto crimine inuisa hirundinibus: regio Cænica, colonia Flauiopolis, ubi antea Zela oppidum uocabatur. Et à Byzia quinquaginta M. pass. Apros colonia, quæ à Philippis abest clxxxviij. M. pass. At in ora amnis Erginus, oppidum fuit Gonos, deseritur & Lysimachia iam in Cherroneso. Alius nanq; ibi Isthmos angustia simili est, eodem nomine & pari latitudine. Illustrant duæ urbes utrinq; littora, quæ haud dissimili modo tenuere, Pactiæ à Propontide, Cardia à Melane sinu, hæc ex facie loci nomine accepto, utræq; cõprehensæ postea Lysimachia, v. M. pass. à longis muris. Cherronesſos à Propontide habuit Tyristasin, Crithoten, Cissam flumini Aegos apposità: nunc habet à colonia Apro xxxij. M. pass. Resiston, ex aduerso coloniæ Parianæ. Et Hellespontus septem (ut diximus) stadijs Europã ab Asia diuidẽs, quatuor illic inter se contrarias urbes habet. In Europa Callipolin & Seston. In Asia Lampsacũ & Abydon. Dein promõtorium Cherronesi Mastusia aduersum Sigeo, cuius in fronte obliqua Cynossema, ita appellatur Hecubæ tumulus, statio Achæorum. Turris & delubrũ Protheſilai. Et in extrema Cherronesi fronte, quæ uocatur Aeolium oppidũ Elæûs. Dein petenti Melanem sinum portus Cœlos, et Panhormus, & supradicta Cardia. Tertius Europæ sinus ad hũc modum clauditur. Mõtes extra prædictos Thraciæ Edonus, Gigemoros, Meritus, Melamphyllon. Flumina in Hebrum cadentia Bargus, Suemus. Macedoniæ, Thraciæ, Hellespontiq; lõgitudo suprà dicta. Quidam d.ccxx. M. faciũt. Latitudo ccclxxxiij. M. est. Aegeo mari nomẽ dedit scopulus inter Tenedum et Chium uerius quàm insula, Aex nomine, à specie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente in medio mari exiliẽs.

Cernunt eum à dextra parte Andrum nauigãtes ab Achaia, dirum ac pestiferũ. Aegei pars Myrtoo datur: appellatur ab insula parua, quæ cernitur Macedoniam à Geresto petentibus, haud procul Eubœæ Carysto. Romani omnia hæc maria duobus nominibus appellant, Macedonicũ quodcunq; Macedoniam aut Thraciam attingit, Græcienſe quà Græciam alluit. Nam Græci & Ionium diuidunt in Siculum ac Creticum ab insulis. Item Icarium, quod est inter Samum & Myconum. Cætera nomina sinus dedere quos diximus. Et maria quidem gentesq; in tertio Europæ sinu ad hunc modum se habent.

Insulæ inter eas terras, inter quas Creta, Euboea, Cyclades, Sporades, Hellespõti, Ponti, Mæoti dis, Daciæ, Sarmatiæ, Scythiæ. CAP. XII.

INsulæ autem ex aduerso Thesprotiæ Corcyra, à Buthroto xij. M. pas. eadẽ ab Acroceraunijs quinquaginta M. cum urbe eiusdẽ nominis Corcyra liberæ ciuitatis, & oppido Cassiope, temploq; Casij Iouis, pass. xcvij. M. in longitudinẽ patens: Homero dicta Scheria & Phæacia, Callimacho etiã Drepane. Circa eam aliquot, sed ad Italiam uergens, Thoronos, ad Leucadiam Paxæ duæ, v. M. discretæ à Corcyra: nec procul ab ijs ante Corcyram Ericusa, Marate, Elaphusa, Malthace, Trachie, Pytionia, Ptychia, Tarachie. Et à Phalacro Corcyræ promontorio scopulus, in quem mutatã Vlyxis nauem à simili specie fabula est. Ante Leucadiam Sybota. Inter Leucadiam autem & Achaiam permultæ: quarum Teleboides, eædem quæ Taphiæ, ab incolis ante Leucadiam appellantur, Taphias, Oxiæ, Prinoëssa: & ante Aetoliam Echinades, Aegialia, Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionysia, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Mysius. Ante eas in alto Cephalenia, Zacynthus, utræq; liberæ, Ithaca Dulichiũ, Same, Crocylea, Paxos, Cephalenia quondam Melæna dicta, xi. M. pass. abest, circuitu patet xliij. Same diruta à Romanis: adhuc tamen oppida tria habet. Inter hãc & Achaiam cũ oppido magnifica & fertilitate præcipua Zacinthus aliquãdo appellata Hyriæ, Cephaleniæ à meridiana parte xxij. M. abest. Mons Elatus ibi nobilis. Ipsa circuitu colligit xxxvi. M. Ab ea Ithaca xij. M. distat, in qua mõs Neritus. Tota uerò circuitu patet xxv. M. pass. Ab ea Araxum Peloponnesi promontorium xij. M. pas. Ante hanc in alto Asteris, Prote. Ante Zacynthũ xxxv. M. pass. in eurum uentum, Strophades duæ, ab alijs Plotæ dictæ. Ante Cephaleniam Letoia. Ante Pylum tres Sphagiæ, & totidem ante Messenen Oenussæ. In Asinæo sinu tres Thyrides: in Laconico Teganusa, Cothon, Cythera cum oppido, antea Porphyris appellata. Hæc sita est à Maleæ promõtorio v. M. pass. ancipiti propter angustias ibi nauium ambitu. In Argolico Pityusa, Irine, Ephyre. contra Hermionium agrũ Tiparenus, Epiropia, Colonis, Aristera: contra Trœzeniũ Calauria, quingentos pass. distãs, Plateis, Belbina, Lasia, Baucidias. Contra Epidaurũ Cecryphalos, Pityonesos vi. M. pass. à continente. ab hac Aegina liberæ cõditionis xvij. M. pass. cuius xx. M. pass. præternauigatio est: eadẽ autẽ à Pyræo Atheniensiũ portu xij. M. pass. abest, antè Oenone uocitata. Spiræo promontorio obiacent Eleusa, Dendros, Craugiæ duæ, Cæciæ duæ, Selachusa, Dacenchris, Aspis, vij. Et in Megarico sinu Methurides iij. Aegila autẽ xv. M. pass. à Cythera: eadẽq; à Cretæ Phalasarna oppido xxv. M. pas. Ipsa Creta altero latere ad austrum, altero ad septentrionẽ uersa, inter ortũ occasumq; porrigitur, c. urbiũ clara fama. Dosiades eam à Creta nympha Hesperidis filia, Anaximander à rege Curetũ, Philistides, Mallotes Crates primũ Aëriam dictã, deinde postea Curetin, & Macaron nõnulli à temperie cœli appellatam existimauere, Latitudine nusquam l. M. pass. excedens, & circa mediã sui partẽ maxime patens, longitudine implet cclxx. M. pass. circuitu d. lxxxix. flectensq; se in Creticũ pelagus ab ea dictum, quà lõgissima est ad orientẽ Sammoniũ promontoriũ aduersum Rhodo, ad occidẽtem Criu metopon Cyrenas uersus expellit. Oppida eius insignia, Phalasarne, Elæa, Cysamũ, Pergamum, Cydon, Minoum, Apteron, Pãtomatriũ, Amphimalla, Rhythymna, Panormum, Cytheum, Apollonia, Matium, Heraclea, Miletos, Ampelos, Hierapytna, Lebena, Hierapolis: Et in mediterraneo, Gortina, Phæstum, Gnosus, Polyrhenium, Myrina, Lycastus, Rhamnus, Lyctus, Diũ, Asum, Pyloros, Rhytion, Clatos, Pharæ, Holopyxos, Lasos, Eleuthernæ, Therapne, Marathusa, Cytinos: & aliorum circiter lx. oppidorũ memoria extat. Mõtes, Cadiscus, Idæus, Dictæus, Coricus. Ipsa abest promontorio suo quod uocatur Criu metopon, ut prodit Agrippa, à Cyrenarum promontorio Phycunte ccxxv. M. pass. Item Cadisco à Malea Peloponnesi lxxx. A Carpatho insula promõtorio Sammonio lx. M. in fauoniũ uentũ. Hæc inter eam & Rhodum interiacet. Reliqua circa eam ante Peloponnesum duæ Coricæ, totidem Mylæ: & latere septentrionali, dextera Cretam habenti, contra Cydoniam Leuce, & duæ Budoræ. Cõtra Matium Dia. Contra Itanum promontoriũ Onisa, Leuce. Contra Hierapytnam, Crysa, Gaudos. Eodẽ tractu Ophiussa, Butoa, Rhãnus: circũuectisq; Criu metopon, tres Musagores appellatæ. Ante Sammoniũ promontorium, Phocæ. Platiæ, Sirnides, Naulochos, Armedon, Zephyre. At in Hellade etiamnũ in Aegeo Lichades, Scarphia, Caresa, Phocaria, cõpluresq; aliæ exaduerso Atticæ sine oppidis, et ideo ignobiles. Sed cõtra Eleusina clara Salamis, ante eã Psytalia: à Sunio uerò Helene v. M. pas. distans. Dein Ceos ab ea totidẽ, quam nostri quidam dixere Ceam, Græci & Hydrussam. Auulsa Eubœæ, quingentis longa stadijs fuit quondã: mox quatuor ferè partibus, quæ ad Bœotiã uergebãt, eodem mari deuoratis, oppida habet reliqua, Iulida, Cartheiam: intercidere Coressus, Pœessa. Ex hac profectam delicatiorẽ fœminis uestem, autor est Varro. Eub

ro. Euboea & ipsa auulsa Boeotiæ, tam modico interfluente Euripo ut ponte iungatur, ad meridiē promontorijs duobus, Geresto ad Atticam uergente, & ad Hellespontū Caphareo insignis, à septētrione Cæneo, nusquam latitudinem ultra xl. M. pass. extendit, nusquam intra xx. M. contrahit: sed in longitudinē uniuersæ Boetiæ, ab Attica Thessaliam usq; prætenta in cl. M. pass. circuitu uerò cclxv. abest ab Hellesponto parte Capharei ccxxv. M. pas. urbibus clara quondā, Pyrrha, Porthmo, Neso, Cerintho, Orco, Dio, Aedepso, Ocha, Oechalia, nunc Chalcide, cuius ex aduerso in cōtinenti Aulis est, Geresto, Eretria, Carysto, Oritano Artemisio, fonte Aretusa, flumine Lelanto, aquisq; calidis quæ Hellopiæ uocantur nobilis, notior tamen marmore Carystio: antea uocitata est Chalcodontis, aut Macris, ut Dionysius et Ephorus tradūt, ut Aristides Macra, & Callidemus Chalcis, ære ibi primum reperto: ut Menæchmus, Abantias, ut poëtæ uulgo Æsopis. Extra eam in Myrtoo multæ, sed maxime illustres Glauconesos, & Aegilia. Et à promōtorio Geresto, circa Delum in orbem sitæ, unde & nomen traxere, Cyclades. Prima earum Andrus cum oppido, abest à Geresto x. M. pass. à Ceo xxxix. M. Ipsam Myrsilus Cauron, deinde Antandron cognominatā tradit. Callimachus Lasiam, alij Nonagriā, Hydrussam, Epagrin. patet circuitu xciij. M. pas. Ab eadem Andro passus mille, & à Delo xv. M. Tenos cū oppido xv. M. pass. porrecta, quam propter aquarum abundantiā Aristoteles Hydrussam appellatā ait, aliqui Ophiussam. Cæteræ Myconos cum monte Dimasto, à Delo xv. M. pass. Scyros, Siphnus, antè Meropia, & Acis appellata, circuitu xxviij. M. pas. Seriphus xij. Præpesinthus, Cythnos: Ipsaq; longe clarissima, Cycladum media, templo Apollinis & mercatu celebrata Delos: quæ diu fluctuata (ut proditur) sola motū terræ nō sensit ad M. Varronis ætatē. Mutianus prodidit bis cōcussam. Hanc Aristoteles ita appellatam prodidit, quoniā repente apparuerit enata: Aeglosthenes Cynthiam, alij Ortygiam, Asteriā, Lagiam, Chlamydiam, Cynethum, Pyrpilen, igne ibi primum reperto. Cingitur v. M. pass. assurgit Cyntho monte. Proxima ei Rhene, quam Anticlides Celadussam uocat, item Artemiten Helladius. Syros, quam circuitu patere xx. M. pass. prodidere ueteres. Mutianus clx. Olearos, Paros cum oppido ab Delo xxxviij. M. marmore nobilis, quam primo Pactiam, postea Minoida uocarunt. Ab ea septem M. quingentis Naxus, à Delo xviij. cum oppido, quam Strongylen, dein Dian, mox Dionysiada à uinearum fertilitate: alij Siciliam minorē, aut Callipolin appellarunt. Patet circuitu lxxv. M. pass. dimidioque maior est quàm Paros: et hactenus quidem Cycladas seruant, cæteras quæ sequuntur Sporades. Sunt autem Helene, Phocussa, Phacasia, Schinussa, Pholegandros, & à Naxo decem & septē M. pass. Icaros, quæ nomē mari dedit, tantundem ipsa in longitudinem patens, cum oppidis duobus, tertio amisso, antè uocata Doliche, et Macris, & Ichthyoëssa. Sita est ab exortu solstitiali à Delo quinquaginta M. pass. Eadem à Samo xxxv. M. Inter Eubœam & Andrum x. M. pass. freto. Ab ea Gerestum cxij. M. quingenti pass. Nec deinde seruari potest ordo. Aceruatim ergo ponentur reliquæ. Ios à Naxo xiiij. M. pass. Homeri sepulchro ueneranda, longitudinis xxv. M. antea Phœnice appellata. Odia, Letandros, Gyaros, cū oppido, circuitu xij. M. pas. prope. Abest ab Andro sexagintaduo M. pas. Ab ea Cyrnos lxxx. M. pas. Cynethussa, Telos unguē to nobilis, à Callimacho Agathussa appellata. Donysa, Patmos circuitu xxx. M. pass. Corasiæ, Lebinthus, Leros, Cynara, Sycinus, quæ antea Oenoë, Heratia, quæ Onus, Casus quæ Astrabe, Cimolus quæ Echinussa. Melos cum oppido, quam Aristides Byblida appellat, Aristoteles Zephyriā, Callimachus Mimallida, Heraclides Siphnum, & Acyton. Hæc insularum rotundissima est. Post Machia, Hypere quondam Patage, ut alij Platage, nunc Amorgos, Polyægos, Phyle, Thera, cum primum emersit, Calliste dicta: ex ea auulsa postea Therasia, atque inter duas enata mox Automate, eadem Hiera: & in nostro æuo Thia iuxta eandem Hieram nata. Distat Ios à Thera xxv. M. pas. Sequuntur Lea, Ascania, Anaphe, Hippuris, Hippurissusa. Astipalæa liberæ ciuitatis, circuitu lxxxviij. M. pas. abest à Cadisco Cretæ cxxv. M. Ab ea Platea lx. M. Vndè Camina xxxviij. M. Azibintha, Lamise, Tragia, Pharmacusa, Techedia, Chalcia, Calydna, in qua oppida iij. Calymnæ ij. Olymnos. Aqua Carpathus, quæ nomen Carpathio mari dedit, xxv. M. pass. Inde Rhodum Africo uento l. M. pass. à Carpatho ad Casonviij. M. à Caso Samonium Cretæ promōtorium xxx. M. In Euripo autem Euboico primo ferè introitu Petaliæ, quatuor insulæ, & in exitu Atalante. Cyclades & Sporades, ab oriēte litoribus Icarijs Asiæ, ab occidente Myrtois Atticæ, à septētrione Aegeo mari, à meridie Cretico et Carpathio incluſæ, per cc. M. in longitudinē iacent. Pagasicus sinus ante se habet Eutychiam, Cicynetum, & Scyrum supradictam, sed Cycladum & Sporadum extimam, Gerontiam, Scadiram, Thermeusim, Irrhesiam, Solimniam, Eudemiam, Neam quæ Mineruæ sacra est. Athos ante se quatuor, Peparetum cum oppido, quondam Euonum dictam ix. M. pass. Scyathum xv. M. Imbrum cum oppido lxxxviij. M. pas. Eadē abest à Mastusia Chersonesi lxxv. M. pas. Ipsa circuitu lxxij. M. pas. Perfunditur amne Iliisso. Ab ea Lemnos xxij. M. quæ ab Atho lxxxvij. M. pas. Circuitu patet xxij. M. d. pas. Oppida habet Ephæstiam & Myrinam, in cuius forum solstitio Athos eiaculatur umbram. Ab ea Thassos libera quinq; M. pas. olim Aëria uel Aethria dicta. Inde Abdera continentis xx. M. pas. Athos lxij. M. tantūdem ad insulam Samothracen, quæ libera ante Hebrum, ab Imbro xxxij. M. à Lemno xxij. M. d.

attollitur mõte Saoce x.M.paſ.portuoſiſſima omniũ: Callimachus eam antiquo nomine Dardaniam nominat. Inter Cherroneſum & Samothracen utrinq; ferè xv.M. Haloneſos, ultra Gethone, Lãponia, Alopecõneſus haud procul à Cœlo Cherroneſi portu, & quædã ignobiles. Deſertis quoq; reddãtur in hoc ſinu, quarum modo inueniri potuerunt nomina, Desticos, Larnos, Cyſſiros, Carbruſa, Calathuſa, Scylla, Dialeon, dicta Melantia, Draconon, Arconeſus, Diethuſa, Scapos, Capheris, Meſate, Aeantion, Phaterunes, Pateria, Calete, Neriphus, Polendos. Quartus è magnus Europæ ſinus ab Helleſpõto incipiens, Mæotis oſtio finitur. Sed totius Ponti forma breuiter amplectenda eſt, ut facilius partes noſcãtur. Vaſtum mare prætiacẽs Aſiæ & ab Europa porrecto Cherroneſi littore expulſum, anguſto meatu irrumpit in terras, ſeptem ſtadiorum, ut dictũ eſt, interuallo Europã auferens Aſiæ. Primas anguſtias Helleſpontum uocant. Hac Xerxes Perſarũ rex, conſtrato in nauibus ponte, duxit exercitum. Porrigitur inde tenuis Euripus lxxxvi.M.paſ. ſpatio ad Priapum urbem Aſiæ, quà magnus Alexander tranſcendit. Inde expatiatur æquor, rurſusq; in arctum coit laxitas. Propõtis appellatur. Anguſtiæ Thracius Boſphorus, latitudine d. paſ. quà Darius pater Xerxis copias põte tranſuexit. Tota ab Helleſponto lõgitudo ccxxxix.M.paſ. Dein uaſtum mare, pontus Euxinus, qui quondã Axenus longe refugientes occupat terras, magnoq; littorũ flexu retro curuatus in cornua, ab his utrinq; porrigitur, ut ſit planè arcus Scythici forma. Medio flexu iungitur oſtio Mæotici lacus. Cimmerius Boſphorus id os uocatur M.M.D.paſ. latitudine. At inter duos Boſphoros Thracium & Cimmeriũ directo curſu, ut autor eſt Polyb.d.M.paſ. interſunt. Circuitu uerò totius Ponti uicies ſemel centena quinquaginta M. ut autor eſt Varro, & ferè ueteres. Nepos Cornelius ccc.M.l.adiicit. Artemidorus uicies nouies cẽtena xix.M. facit. Agrippa xxiij.lx.M. Mutianus xxviij.lxv.M. Simili modo Europæ latere menſuram alij quatuordecies centena lxxviij. M. d. determinauere: Alij undecies cẽtena lxxij.M. M. Varro ad hunc modum metitur. Ab oſtio Ponti Apolloniã clxxxviij.M.d. paſ. Calatin tantundẽ. Ad oſtiũ Iſtri cxxv. Ad Boryſthenen ccl. Cherroneſum Heracleatarũ oppidum ccclxxv.M.paſ. Ad Panticapæũ quod aliqui Boſphorum uocant, extremũ in Europæ ora ccxxij.M.d. quæ ſumma efficit xiij.xxxvi.M. d. Agrippa à Byzantio ad flumẽ Iſtrum d.lx. Inde Panticapæũ d. cxxx. Inde lacus ipſe Mæotis Tanain amnẽ ex Riphæis mõtibus defluentẽ accipiens, nouiſſimũ inter Europã Aſiamq; finem xiiij.vi. M. circuitu patere traditur. Ab alijs xi.xxv.M. ab oſtio eius ad Tanais oſtiũ directo curſu ccclxxv.M.paſ. eſſe conſtat. Accolæ ſinus eius in mentione Thraciæ dicti ſunt Iſtropolim uſque. Inde oſtia Iſtri. Ortus hic in Germaniæ iugis montis Abnobæ, ex aduerſo Raurici Galliæ oppidi, multis ultra alpes milibus, ac per innumeras lapſus gentes Danubij nomine, immenſo aquarũ auctu, & unde primum Illyricum alluit, Iſter appellatus, ſexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorum nauigabili, in Pontũ uaſtis ſex fluminibus euoluitur. Primũ oſtium Peuces, mox ipſa Peuce inſula: à qua proximus alueus appellatus, xix.M.paſ. magna palude ſorbetur. Ex eodem alueo et ſuper Iſtropolin lacus gignitur lxiij.M. paſ. ambitu, Halmyrim uocant. Secundum oſtium Naracuſtoma appellatur. Tertium Caloſtoma iuxta inſulam Sarmaticam. Quartum Pſeudoſtoma, & inſula Conopon diabaſis, poſtea Boreoſtoma & Spireoſtoma. Singula autem ora tanta ſunt, ut prodatur in xl.M.paſ. longitudinis uinci mare, dulcemq; intelligi hauſtum. Ab eo in plenũ quidem omnes Scytharũ ſunt gentes. uariæ tamẽ littori appoſita tenuere, aliàs Getæ, Daci Romanis dicti, aliàs Sarmatæ, Græcis Sauromatæ, eorũq; Hamaxobij aut Aorſi, aliàs Scythæ degeneres & à ſeruis orti, aut Troglodytæ, mox Alani & Roxalani. Superiora autem inter Danubium & Hircinium ſaltum, uſq; ad Pannonica hyberna Carnũti, Germanorumq; ibi confinium, cãpos & plana Iaziges Sarmatæ, montes uerò & ſaltus pulſi ab his Daci, ad Patiſſum amnem à Moro, ſiue is Duria eſt, à Sueuis regnoq; Vanniano dirimens eos: auerſa Baſternæ tenent, aliiq; inde Germani. Agrippa totum eum tractum ab Iſtro ad oceanum bis ad decies centum M. paſſuum in longitudinem, quantum minus quadringentis in latitudinem, ad flumen Viſtulam à deſertis Sarmatiæ, prodidit. Scytharum nomen uſquequaque tranſit in Sarmatas atque Germanos. Nec aliys priſca illa duravit appellatio, quàm qui extremi gentium harũ ignoti propè cæteris mortalibus degunt. Verum ab Iſtro oppida, Cremniſcos, Aepolium, mõtes Macrocremnij, clarus amnis Tyra, oppido nomen imponens, ubi antea Ophiuſa dicebatur. In eodem inſulam ſpatioſam incolunt Tyragetæ. Abeſt à Pſeudoſtomo Iſtri oſtio centum triginta M.paſ. Mox Axiacæ cognomines flumini, ultra quos Crobyzi. flumen Rode, ſinus Sagaricus, portus Ordeſus. Et à Tyra centum uiginti M. paſ. flumen Boriſthenes, lacuſq; & gens eodem nomine, & oppidum à mari recedens quindecim M.paſſuum, Olbiopolis & Miletopolis, antiquis nominibus. Rurſusq; in littore portus Achæorum. Inſula Achillis, tumulo eius uiri clara. & ab ea centum xxv. M. paſ. peninſula, ad formam gladij in tranſuerſum porrecta exercitatione eiuſdem cognominata Dromos Achilleos, cuius longitudinem lxxx.M.paſſ. tradidit Agrippa. Totum eum tractum Tauri Scythæ & Sarmatæ tenent. Inde ſyluestris regio Hylæum mare, quo alluitur, cognominauit, Enæcadloë uocantur incolæ. Vltrà Pãticapes amnis, qui Nomadas & Georgos diſterminat: mox Aceſinus. Quidam Panticapen confluere infra Olbiam cum Boryſthene tradunt, diligentiores Hypanin: tanto errore eorũ, qui illum in

Aſiæ

Asiæ parte prodidere. Mare subit uasto recessu, donec quinq; M.pass.interuallo absit à Mæotide, uasta ambiens spatia multasq; gẽtes. Sinus Carcinnites appellatur, flumẽ Pacyris. Oppida Naubarum, Carcine. A tergo lacus Buges, fossa emissus in mare. Ipse Buges à Coreto, Mæotis lacus sinu, petroso discluditur dorso. Recipit amnes Bugem, Gerrhum, Hypanin, ex diuerso uenientes tractu. Nam Gerrhus Basilidas & Nomadas separat. Hypanis per Nomadas & Hylæos fluit, manu facto alueo in Bugen, naturali in Coretũ. Regio Scythiæ Sendica nominatur. Sed à Carcinite Taurica incipit, quondam mari circunfusa & ipsa, quaquà nunc iacent campi. Deinde uastus attollitur iugis. Triginta sunt eorum populi. Ex ijs mediterranei xxiiij. Sex oppida, Orgocyni, Carasceni, Assyrani, Tractari, Arcilachitæ, Caliordi. Iugũ ipsum Scythotauri tenent. Clauduntur ab occidẽte Cherroneso, ab ortu Scythis Satarchis. In ora à Carcinite oppida, Taphræ, in ipsis angustijs peninsulæ: mox Heraclea Cherroneses, libertate à Romanis donatũ. Megarice uocabatur antea, præcipui nitoris in toto eo tractu, custoditis Græciæ moribus, quinq; M.pass. ambiẽte muro. Inde Parthenium promontorium Taurorum, ciuitas Placia. Symbolon portus. Promontorium Criu metopon, aduersum Carambi Asiæ promontorio permedium Euxinum procurrẽs clxx.M.pass. interuallo: quæ maximè ratio Scythici arcus formam efficit. Ab eo Taurorum portus multi & lacus, oppidum Theodosia à Criumetopo cxxij.M.passs. A Cherroneso.clxv.M.pass. Vltrà fuere oppida, Cyte, Zephyrium, Acre, Nymphæũ, Dia. Restat longè ualidissimũ in ipso Bosphori introitu, Panticapæum Milesiorũ, à Theodosia M.xxxv.pass. A Cimmero uero oppido trans fretũ sito M.M.d.(ut diximus)pass. Hæc ibi latitudo Asiam ab Europa separat, eaque ipsa pedibus plerumq; peruia, glaciato freto. Bosphori Cimmerij latitudo xij.M.d.pas. Oppida habet Hermisium, Myrmecium: & intus insulam Alopecen. Per Mæotin autem ab extremo Isthmo, qui locus Taphræ uocatur, ad os Bosphori cclx.M.pass. longitudo colligitur. A Taphris per continentem introrsus tenent Auchetæ, apud quos Hypanis oritur, Neuri apud quos Borysthenes, Geloni, Thussagetæ, Budini, Basilidæ, & cæruleo capillo Agathyrsi. Super eos Nomades: deinde Anthropophagi. A Buge super Mæotin Sauromatæ, & Essedones. At per oram ad Tanaim usq; Mæotæ, à quibus lacus nomen accepit: ultimiq; à tergo eorum Arimaspi. Mox Riphæi mõtes, & assiduo niuis casu pinnarum similitudine, Pterophoros appellata regio: pars mundi damnata à natura rerum, & densa mersa caligine: neq; in alio quàm rigoris opere gelidisq; aquilonis conceptaculis. Ponè eos montes, ultraq; aquilonẽ, gens felix (si credimus) quos Hyperboreos appellauere, annoso degit æuo, fabulosis celebrata miraculis. Ibi creduntur esse cardines mundi, extremiq; siderũ ambitus, semestri luce & una die solis auersi: non, ut imperiti dixere, ab æquinoctio uerno in autumnũ. Semel in anno solstitio oriũtur ijs soles, brumaq; semel occidunt. Regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carẽs. Domus ijs nemora luciq;, & deorũ cultus uiri tim gregatimq;, discordia ignota & ægritudo omnis. Mors nõ nisi satietate uitæ, epulatis delibutisq; senibus luxu, ex quadam rupe in mare salientibus. Hoc genus sepulturæ beatissimũ. Quidã eos in prima parte Asiæ littorũ posuere, non in Europa, * qui sunt ibi similitudine & situs, Atacorũ nomine. Alij medios fecere eos inter utrũq; solem, Antipodum occasum exoriẽtemq; nostrũ, quod fieri nullo modo potest, tam uasto mari interueniẽte. Qui non alibi quàm in semestri luce constituêre eos, serere matutinus, meridie metere, occidẽte sole fœtus arborum decerpere, noctibus in specus cõdi tradiderunt. Nec licet dubitare de gente ea, cũ tot autores prodant frugum primitias solitos Delon mittere Apollini, quẽ præcipue colunt. Virgines ferebant eas hospitijs uentiũ per annos aliquot uenerabiles: donec uiolata fide, in proximis accolarũ finibus deponere sacra ea instituêre, hiq; ad conterminos deferre, atq; ita Delõ usq;. Mox et hoc ipsum exoleuit. Sarmatiæ, Scythiæ, Tauricæ, omnisq; à Borysthene amne tractus lõgitudo d.ccccl xxx.M. Latitudo d.ccxvij.M. à M. Agrippa tradita est. Ego incertam in hac terrarũ parte mẽsurã arbitror. Verum instituto ordine, reliqua huius sinus dicãtur: & maria quidẽ eius nũcupauimus.

* quia sunt ibi simili cõsuetudine & situ Attacori nomine

Insulæ Ponti. CAP. XIII.

HEllespontus insulas non habet in Europa dicendas. In Ponto duæ, M.d.pass. ab Europa, xiiij. M. ab ostio, Cyaneæ ab alijs Symplegades appellatæ, traditæq; fabulis inter se concurrisse: quoniam paruo discretæ interuallo, ex aduerso intrãtibus geminæ cernebantur, paulumque deflexa acie, coeuntium speciem præbebãt. Citra Istrum Apolloniatarum una lxxx. M. à Bosphoro Thracio, ex qua M. Lucullus Capitolinum Apollinem aduexit. Inter ostia Istri quæ essent diximus. Ante Borysthenem Achillea est supradicta, eadem Leuce & Macaron appellata. Hanc temporum horum demonstratio à Borysthene cxl.M. ponit, à Tyra cxx.M. à Peuce insula quinquaginta M. Cingitur circiter x.M.pass. Reliquæ in Carcinite sinu Cephalonneses, Rhosphodusa, Macra. Nõ est omittenda multorum opinio. priusquam digrediamur à Põto, qui maria omnia interiora illo capite nasci, non Gaditano freto, existimauere, haud improbabili argumento: quoniam æstus semper è Ponto profluẽs nunquam reciprocetur. Exeũdum deinde est, ut extera Europæ dicantur: trangressisq; Riphæos montes, littus oceani septentrionalis in læua, donec perueniatur Gades, legendũ. Insulæ complures sine nominibus eo situ traduntur. Ex quibus ante Scythiam quæ appellatur Bannomãna, abesse à Scythia diei cursu, in quam ueris temperie fluctibus electrum eijciatur, Timæus prodidit. Reliqua littora incerta signata fama. Septentrionalis oceanus, Amalchium eum Hecatæus appellat, à

Paropamiſo amne quà Scythiam alluit, quod nomen eius gentis lingua ſignificat congelatũ. Philemon Morimaruſam à Cimbris uocari, hoc eſt mortuum mare, uſq; ad promõtorium Rubeas, ultra deinde Cronium: Xenophon Lampſacenus, à littore Scytharum tridui nauigatione, inſulam eſſe immenſæ magnitudinis, Baltiam tradit. Eandem Pytheas Baſiliam nominat. Feruntur & Oonæ, in quibus ouis auium & auenis incolæ uiuant. Aliæ, in quibus equinis pedibus homines naſcantur, Hippopodes appellati: Faneſiorũ aliæ, in quibus nuda alioquin corpora prægrãdes ipſorum aures tota contegant. Incipit inde clarior aperiri fama ab gẽte Ingæuonum, quæ eſt* prima inde Germaniæ. Seuo mõs ibi immenſus, nec Riphæis iugis minor, immanem ad Cimbrorum uſq; promontorium efficit ſinum. qui Codanus uocatur, refertus inſulis: quarũ clariſſima Scandinauia eſt, incompertæ magnitudinis, portionem tantum eius, quod ſit notum, Hilleuionum gente d. incolente pagis, quæ alterum orbem terrarum eam appellat. Nec eſt minor opinione Eningia. Quidã hæc habitari ad Viſtulam uſque fluuium, à Sarmatis, Venedis, Scyris, Hirris tradunt. Sinum Clylipenum uocari, & in oſtio eius inſulam Latrin. Mox alterum ſinum Lagnum, cõterminum Cimbris. Promõtorium Cimbrorũ excurrens in maria longè peninſulam efficit, quæ Cartris appellatur, xxiij. M. paſs. Inde inſulæ Rom. armis cognitæ. Earum nobiliſſimæ, Burchana, Fabaria à noſtris dicta, à frugis ſimilitudine ſponte prouenientis. Item Gleſſaria, à ſuccino militiæ appellata, à Barbaris Auſtrania, præterque Actania. Toto autem hoc mari ad Scaldin uſq; fluuium, Germanicæ accolunt gentes haud explicabili mẽſura, tam immodica prodentium diſcordia eſt. Græci & quidam noſtri, xxv. M. paſs. oram Germaniæ tradiderunt. Agrippa cum Rhetia & Norico longitudinẽ d. clxxxvi. M. paſſuum, latitudinem cclxviij. M.

* prima Germaniæ. Inde Seuo

Germania. CAP. XIIII.

RHetiæ propè unius maiore latitudine, ſanè circa exceſſum eius ſubactæ. Nam Germania multis poſtea annis nec tota percognita eſt. Si cõiectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorũ opinioni, & longitudinis ab Agrippa proditæ. Germanorum genera v. Vindili, quorum pars Burgundiones, Varrini, Carini, Guttones. Alterum genus Ingæuones, quorum pars Cimbri, Teutoni, ac Cauchorũ gentes. Proximi autem Rheno Iſtæuones, quorum pars Cimbri mediterranei: Hermiones, quorum Sueui, Hermunduri, Chatti, Cheruſci. Quinta pars Peucini, Baſternæ, ſupradictis cõtermini Dacis. Amnes clari in oceanum defluũt, Guttalus, Viſtillus ſiue Viſtula, Albis, Viſurgis, Amiſius, Rhenus, Moſa. Introrſus uero, nulli inferius nobilitate, Hercynium iugum prætenditur.

Inſulæ in Gallico oceano. CAP. XV.

IN Rheno ipſo, propè c. M. paſſ. in longitudinem, nobiliſſima Batauorum inſula, & Cannenefatum, & aliæ Friſiorum, Cauchorũ, Friſiabonum, Sturiorum, Marſatiorum, quæ ſternuntur inter Helium ac Fleuũ. Ita appellantur oſtia in quæ effuſus Rhenus, ab ſeptentrione in lacus, ab occidente in amnem Moſam ſe ſpargit: medio inter hæc ore, modicum* nomini ſuo cuſtodiens alueum.

Britannia & Hybernia. CAP. XVI.

EX aduerſo huius* ſitus Britannia inſula, clara Græcis noſtriſq; monumẽtis, inter ſeptẽtrionem & occidentem iacet: Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ, multo maximis Europæ partibus magno interuallo aduerſa. Albion ipſi nomen fuit, cum Britanniæ uocarentur omnes, de quibus mox paulo dicemus. Hæc abeſt à Geſſoriaco Morinorum gentis littore, proximo traiectu l. M. minimum, circuitu uero patere tricies octies cẽtena uigintiquinq; M. Pytheas & Iſidorus tradunt, triginta propè iam annis notitiã eius Rom. armis non ultra uicinitatem ſyluæ Calidoniæ propagãtibus. Agrippa longitudinẽ d. ccc. M. paſ. eſſe: latitudinẽ ccc. M. credit. Eandem Hyberniæ latitudinẽ, ſed longitudinem cc. M. paſſuum minorem. Super eam hæc ſita abeſt breuiſſimo tranſitu à Silurum gente xx. M. paſſ. Reliquarũ nulla cxxv. M. circuitu amplior proditur. Sunt autem xl. Orcades, modicis inter ſe diſcretæ ſpatijs. Septẽ Acmodæ, & xxx. Hæbudes, & inter Hiberniam & Britanniam Mona, Monapia, Ricnea, Vectis, Silimnus, Andros. Infra uero Siambis, & Axantos. Et ab aduerſo in Germanicũ mare ſparſæ Gleſſariæ, quas Electridas Græci recẽtiores appellauere, quòd ibi Electrũ naſceretur. Vltima omnium quæ memorantur, Thule: in qua ſolſtitio nullas eſſe noctes indicauimus, cancri ſignum ſole trãſeunte, nullosq; contrà per brumã dies. Hæc quidam ſenis menſibus cõtinuis fieri arbitrantur. Timæus hiſtoricus à Britãnia introrſus ſex dierum nauigatione abeſſe dicit inſulam Mictim, in qua candidũ plumbũ proueniat. Ad eam Britannos utilibus nauigijs corio circũſutis nauigare. Sunt qui & alias prodant, Scandiam, Dumnam, Bergos: maximamq; omnium Nerigon, ex qua in Thulen nauigetur. A Thule unius diei nauigatione mare concretum, à nonnullis Cronium appellatur.

Gallia. CAP. XVII.

GAllia omnis comata uno nomine appellata, in tria populorum genera diuiditur, amnibus maximè diſtincta. A Scalde ad Sequanam Belgica. Ab eo ad Garumnã, Celtica eademq; Lugdunẽſis. Inde ad Pyrenæi montis excurſum Aquitania, Aremorica antè dicta. Agrippa uniuerſarũ Galliarũ inter Rhenum & Pyrenæũ, atq; oceanũ ac montes Gebennã & Iuram, quibus Narbonẽſem Galliam excludit, longitudinem cccxx. M. paſſ. latitudinẽ cccxiij. cõputauit. A Scaldi incolunt externi Toxandri pluribus nominibus. Deinde Menapij, Morini, Oromanſaci iuncti pago qui Geſſoriacus uocatur: Britanni, Ambiani, Bellouaci, Haſſi. Introrſus Caſtologi, Atrebates, Neruij liberi, Veromandui, Sueconi, *Sueſſiones liberi, Vlbanectes liberi, Tungri, Rinuci, Friſiabones, Betaſi,

*Sueſſiones Veteri

Betasi, Leuci liberi, Treueri liberi antea, & Lingones fœderati, Remi fœderati, Mediomatrici, Sequani, Raurici, Heluetij. Coloniæ, equestris & Rauriaca. Rhenum autem accolentes, Germaniæ gentium in eadem prouincia, Nemetes, Tribochi, Vangiones, hinc Vbij, Colonia Agrippinensis, Gugerni, Batani, & quos in insulis diximus Rheni.

Lugdunensis Gallia. CAP. XVIII.

LVgdunẽsis Gallia habet Lexouios, Vellocasses, Galletos, Venetos, Abrincatuos, Osismios, flumen clarum Ligerim. Sed peninsulam spectatiorem excurrentem in oceanum à fine Osismiorum circuitu d.cxxv.M.pass. ceruice in latitudinem cxxv. M. Vltra eam Namnetes. Intus autem Hedui fœderati. Carnuti fœderati, Boij, Senones, Aulerci, qui cognominantur Eburouices, & qui Cenomanni, Meldi liberi, Parrhisij, Trecasses, Andegaui, Vidugasses, Vadicasses, Venelli, Cariosuelites, Diablindi, Rhedones, Turones, Itesui, Secusiani liberi. in quorum agro colonia Lugdunum.

Aquitania. CAP. XIX.

AQuitanicæ sunt Ambilatri, Anagnutes, Pictones, Sãtones liberi, Sesignani, cognomine Vbisci, Aquitani, unde nomen prouinciæ. Sediboniates. Mox in oppidum contributi Conuenæ, Begerri, Tarbeli quatuorsignani, Cocossates sexsignani, Venami, Onobrisates, Belẽdi, saltus Pyrenæus. Infraq; Monesi, Osquidates montani, Sibyllates, Camponi, Bercorcates, Bipedimui, Sassumini, Vellates, Tornates, Consoranni, Ausci, Elusates, Sottiates, Osquidates campestres, Succasses, Latusates, Basabocates, Vassei, Sennates, Cambolectri, Agesinates Pictonibus iũcti. Hinc Bituriges liberi, qui Cubi appellantur. Dein Lemouices, Aruerni liberi, Gabales. Rursus Narbonensi prouinciæ contermini Rutheni, Cadurci, Antobroges, Tarneq; amne discreti à Tolosanis Petrogori. Maria circa oram, ad Rhenum septentrionalis oceanus, inter Rhenum & Sequanam Britannicus, inter eum & Pyrenæum Gallicus. Insulæ complures Venetorum,
& quæ Veneticæ appellantur, & in Aquitanico sinu Vliarus.

Citerior Hispania. CAP. XX.

A Pyrenæi promontorio Hispania incipit, angustior non Gallia modo, uerumetiam semetipsa, ut diximus, immensum quantum hinc oceano, illinc Iberico mari comprimentibus. Ipsa Pyrenæi iuga ab exortu æquinoctiali fusa in occasum brumalem, breuiores latere septẽtrionali quàm meridiano Hispanias faciunt. Proxima ora citerioris est, eiusdemq; Tarraconensis situs, à Pyrenæo per Oceanum Vasconum saltus, Olarso. Vardulorum oppida Morosgi, Menosca, Vesperies, Amanum portus, ubi nunc Flauiobriga, colonia ciuitatum ix. Regio Cantabrorum, flumen Sanda, portus uictoriæ Iuliobrigẽsium. Ab eo loco fontes Iberi xl.M.pas. Portus Biendiũ, Origeni mixtis Cantabris. Portus eorum Vesei, Veca. Regio Asturum, Neoga oppidum, in peninsula Pesici. Et deinde conuentus Lucẽsis à flumine Nauilubione, Cibarci, Egouarri cognomine Namarini, Iadoni, Arrotrebæ, promontorium Celticum. Amnes, Florius, Nelo, Celtici cognomine Neriæ, superq; Tamarici, quorũ in peninsula tres aræ Sestianæ Augusto dicatæ, Cæpori, oppidum Noëla. Celtici cognomine Præsamarci, Cileni. Ex insulis nominandæ, Corticata, & Aunios. A Cilenis, conuentus Bracarum, Heleni, Grauij, castellum Tyde, Græcorũ sobolis omnia. Insulæ Cicæ. Insigne oppidũ Abobrica. Minius amnis iiij.M.pass. ore spatiosus, Leuni, Seurbi, Bracarum oppidum Augusta, quos supra Gallecia. Flumẽ, Limia. Durius amnis ex maximis Hispaniæ, ortus in Pelendonibus, & iuxta Numantiam: lapsus deinde per Areuacos Vacceosq;, disterminatis ab Asturia Vectonibus, à Lusitania Gallecis, ibi quoque Turdulos à Bracaris arcens. Omnisq; dicta regio à Pyrenæo metallis referta, auri, argenti, ferri, plumbi, nigri albiq́ue.

Lusitania. CAP. XXI.

A Durio Lusitania incipit, Turduli ueteres, Pesuri. Flumen Vacca. Oppidum Talabrica. Oppidum & flumen Minium. Oppida Cornibrica, Colippo, Eburo, Britium. Excurrit deinde in altum uasto cornu promontorium, quod alij Artabrum appellauere, alij magnum, multi Olisipponense ab oppido, terras, maria, cœlum disterminans. Illo finitur Hispaniæ latus, & à circuitu eius incipit frons.

Insulæ in Oceano. CAP. XXII.

SEptẽtrio hinc Oceanusq; Gallicus, occasus illinc & oceanus Atlanticus. promontorij excursum lx.M.prodidere, alij xc.M.pass. Ad Pyrenæum inde non pauci xij.l.milia, & ibi gentem Artabrum, quæ nunquã fuit manifesto errore. Arrotrebas enim, quos ante Celticum diximus promontorium, hoc in loco posuere literis permutatis. Erratum & in amnibus inclytis. Ab Minio quem suprà diximus, cc.M.pass. (ut autor est Varro) abest Aeminius, quem alibi quidam intelligunt, & Limæã uocant, obliuionis antiquis dictus, multũq; fabulosus. Ab Durio Tagus cc.M.pass. interueniẽte Munda. Tagus auriferis hãrenis celebratur. Ab eo clx.M.pass. promõtorium sacrum è media propè Hispaniæ fronte prosilit xiiij.M.pass. indè ad Pyrenæum medium colligi Varro tradit. Ab Ana uero, quo Lusitaniam à Bætica discreuimus, ccxxvi.M. pass. A Gadibus cij.M.pass. additis. Gentes Celtici, Varduli, et circa Tagũ Vettones. Ab Ana ad sacrũ Lusitani: oppida memorabilia à Tago in ora, Olisippo equarum è fauonio uẽto conceptu nobile, Salacia cognominata Vrbs imperatoria, Merobrica, promontorium sacrum, & alterum Cuneus. Oppida, Ossonoba, Balsa, Myrtilis. Vniuersa prouincia diuiditur in conuentus tres, Emeritensem, Pacensem, Scalabitanũ. Tota populorum xlv. in quibus coloniæ sunt quinq;, municipium ciuium Ro. unũ. Latij antiqui tria. Stipendiaria, xxxvi. Coloniæ, Augusta emerita Anæ fluuio apposita,

æ & Ve.

œuneata, iinc

*

AFRICAE DESCRIPTIO.

AFRICAM Græci Libyam appellauere, * quà mare ante eã Libycum incipiens, Aegyptio finitur. Nec alia pars terrarum pauciores recipit sinus, longè ab occidente littorum obliquo spatio. Populorum eius oppidorumq; nomina, uel maximè sunt ineffabilia, præterquàm ipsorum linguis, & aliâs castella ferme inhabitant.

* in Bætica cognomines

Mauritania. CAP. I.

PRincipio terrarum Mauritaniæ appellãtur, usq; ad C. Cæsarem Germanici filium regna, sæuitia eius in duas diuisæ prouincias. Promontorium oceani extimũ Ampelusia nominatur à Græcis. Oppida fuere, Lissa, Cotes ultra colũnas Herculis, nunc est Tingi quondã ab Antæo conditũ: postea à Claudio Cæsare, cum coloniã faceret, appellatũ tradũcta Iulia. Abest à Belone oppido Bæticæ proximo traiectu xxx. M. pas. Ab eo xxv. M. pas. in ora oceani colonia Augusti Iulia cõstãtia. Zilis regũ ditioni exẽpta, & iura in Bæticã petere iussa: & ab ea xxxij. M. pas. colonia à Claudio Cæsare facta Lixos, uel fabulosissime ab antiquis narrata. Ibi regia Antæi, certameq; cum Hercule, & Hesperidũ horti. Affunditur autẽ huic æstuarium è mari flexuoso meatu, in quo draconis custodiæ instar fuisse nũc interpretantur. Amplectitur intra se insulã quã solã è uicino tractu aliquãto excelsiore, nõ tamen æstus maris inũdat. Extat in ea & ara Herculis, nec præter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirẽtur portẽtosa Græciæ mẽdacia, de ijs & amne Lixo prodita, qui cogitent nostros nuper paulominus mõstrifica quædã de ijsdẽ tradidisse: prævalidã hãc urbẽ, maiorẽq; Carthagine magna: præterea ex aduerso eius sitã, & propè immẽso tractu ab Tingi: quæq; alia Cornelius Nepos auidissime credidit. Ab Lixo xl. M. in mediterraneo altera Augusti colonia est Babba, Iulia cãpestris appellata: & tertia Banasa lxxv. M. Valentia cognominata. Ab ea xxxv. M. pas. Volubile oppidũ, tantũdẽ à mari utroq; distãs: & in ora à Lixo l. M. amnis Subur, præter Banasam coloniã defluẽs, magnificus et nauigabilis. Ab eo totidẽ M. pas. oppidũ Sala, eiusdẽ nominis fluuio impositũ, iã solitudinibus uicinũ, elephantorũq; gregibus infestũ, multo tamẽ magis Autololũ gẽte, per quã iter est ad mõtẽ Africæ uel fabulosissimũ Atlãtẽ. E medijs hũc harenis in cœlũ attolli prodiderũt, asperũ, squallentẽ, quà uergat ad littora oceani, cui cognomẽ imposuit. Eũdẽ opacũ nemorosũq;, & scatebris fõtiũ riguũ, quà spectat Africam, fructibus omniũ generum spõte ita subnascẽtibus, ut nũquam satietas uoluptatibus desit. Incolarũ neminem interdiu cerni, silere omnia haud

alio

apposita, Metallinensis, Pacensis, Norbensis, Cæsariana cognomine. Contributa sunt in eam castra Iulia, castra Cæcilia. Quinta est Scalabis, quæ præsidium Iulium uocatur. Municipium ciuium Ro. Olissippo, Felicitas Iulia cognominatum. Oppida ueteris Latij Ebora, quod idem Liberalitas Iulia, & Myrtilis ac Salacia, quæ diximus. Stipendiariorum, quos nominare non pigeat, præter iam dictos in Bæticæ cognominibus, Augustobrigenses, Ammienses, Aranditani, Axabricenses, Balcenses, Cæsarobricenses, Caperenses, Caurenses, Colarni, Cibilitani, Concordienses, qui & Boccori, Interausenses, Lancienses, Mirobrigenses qui Celtici cognominantur, Medubricenses, qui Plũbarij, Ocelenses qui & Lancienses, Turduli qui Barduli & Tapori. Lusitaniam cum Asturia & Gallecia patere longitudine d. xl. M. pas. latitudine d. xxxvi. M. Agrippa prodidit. Omnes autem Hispaniæ à duobus Pyrenæi promontorijs per maria totius oræ circuitu pas. xxix. M. colligere existimantur, ab alijs xxvij. M. Ex aduerso Celtiberiæ complures sunt insulæ, Cassiterides dictæ Græcis, à fertilitate plumbi: & è regione Arrotrebarum promontorij, deorum sex, quas aliqui fortunatas appellauere. In ipso uero capite mox Bæticæ, ab ostio freti pas. lxxv. M. Gadis, lõga (ut Polybius scribit) xij. M. lata iij. M. pas. Abest à continẽte proxima parte minus passus d. cc. Reliqua plus septem M. Ipsius spatium xv. M. pas. est. Habet oppidum ciuium Romanorum quod appellatur Augusta urbs Iulia Gadinata. Ab eo latere quo Hispaniam spectat, passibus ferè c. altera insula est longa iij. M. pas. M. lata, in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro & Philistide, Erythia, à Timæo & Sileno Aphrodisias, ab indigenis Iunonis. maiorem Timæus Cotinussam apud eos uocatam ait: nostri Tartesson appellant, Pœni Gadir, ita Punica lingua sepem significante. Erythia dicta est, quoniam Tyrij ab origine eorum orti ab Erythreo mari ferebantur. In hac Geryones habitasse à quibusdam existimatur, cuius armenta Hercules abduxerit. Sunt qui aliam esse eam & contra Lusitaniam arbitrẽtur, eodemq; nomine quondam ibi appellatam.

Vniuersæ Europæ mensura. CAP. XXIII.

PEracto ambitu Europæ, reddenda consummatio est, nequid non in expedito sit noscere uolentibus. Longitudinem eius Artemidorus atque Isidorus à Tanai usque Gades lxxxiiij. M. xiij. prodiderunt. Polybius latitudinem Europæ ab Italia ad oceanum scripsit xi. M. l. esse, etiam tum incomperta magnitudine eius. Est autem ipsius Italiæ (ut diximus) xij. xx. M. ad alpes. Vnde per Lugdunum ad portum Morinorum Britannicum, quà uidetur mensuram agere Polybius xi. M. lxviij. Sed certior mensura ac longior ad occasum solis æstiui ostiumque Rheni, per castra legionum Germaniæ ab ijsdem dirigitur alpibus xij. M. xliij. pas. Hinc deinde Africa atque Asia dicentur.

alio quàm ſolitudinum horrore, ſubire tacitam religio
nem animos propius accedentium præterq; horrorem
elati ſuper nubila, atque in uiciniam lunaris circuli.
Eundemque noctibus micare crebris ignibus, Aegi-
panum Satyrorumq; laſciuia, impleri tibiarum ac fi-
ſtulæ cantu, tympanorumque & cymbalorum ſonitu
ſtrepere. Hæc celebrati autores prodidere, præter Her
culi & Perſeo laborata ibi. Spatium ad eum immen-
ſum incertumq;. Fuere & Hannonis Carthaginen-
ſium ducis commentarij, Punicis rebus florentiſſimis
explorare ambitum Africæ iuſſi: quem ſecuti pleriq;
è Græcis noſtrisq; ad alia quædam fabuloſa, & urbes
multas ab eo conditas ibi prodidere, quarum nec me-
moria ulla, nec ueſtigium extat. Scipione Aemiliano
res in Africa gerente, Polybius annalium cõditor ab
eo accepta claſſe, ſcrutandi illius orbis gratia circum-
uectus, prodidit à monte eo ad occaſum uerſus ſaltus
plenos feris, quas generat Africa: ad flumen Anatin
ccccl xxxv. M. paſ. Ab eo Lixũ ccv. M. paſs. Agrip-
pa Lixum à Gadinato freto cxij. M. paſs. abeſſe. Inde
ſinum qui uocetur Saguti. Oppidum in promontorio
Mulelacha. Flumina, Subur, & Salã. Portum Rutu-
bis à Lixo cccxiij. M. paſs. Inde promontoriũ ſolis, por-
tum Riſardir, Getulos Autololes, flumen Coſenũ, gen
tem Scelatitos & Maſatos. Flumen Maſatat, flumen
Darat, in quo crocodilos gigni. Deinde ſinum d. cxvi.
M. paſs. includi montis Barce promontorio excurren-
te in occaſum, quod appellatur Surrentium. Poſtea flu
mẽ Palſum, ultra quod Aethiopas Perorſos, quorum
à tergo Pharuſos. Iis iungi mediterraneos Getulos Da
ras. At in ora Aethiopas Daratitas. Flumen Bambo
tum, crocodilis & hippopotamis refertũ. Ab eo mon-
tes perpetuos uſq; ad eum quem Theõn ochema dice-
mus. Inde ad promontorium Heſperium nauigatione
dierum ac noctium x. in medio eo ſpatio Atlantem
locauit, à cæteris omnibus in extremis Mauritaniæ
proditum. Ro. arma primũ Claudio principe in Mau-
ritania bellauere, Ptolemæum regem à C. Cæſare in-
teremptum ulciſcente liberto Aedemone, refugienti-
busq; barbaris, uentum conſtat ad montẽ Atlantem.
Nec ſolum conſulatu perfunctis, atq; è ſenatu ducibus,
qui tum res geſſere, ſed equitibus quoque Ro. qui ex eo
præfuere ibi, Atlãtem penetraſſe in gloria fuit. Quin-
que ſunt (ut diximus) Ro. coloniæ in ea prouincia, per-
uiumq; famæ uideri poteſt. Sed id plerunq; fallaciſſi-
mũ experimento deprehenditur, quia dignitates cum
indagare uera pigeat, ignorantiæ pudore mentiri non
piget: haud alio fidei proniore lapſu, quàm ubi falſæ rei
grauis autor exiſtit. Et quidem minus miror incom-
perta quædam eſſe equeſtris ordinis uiris, iam uero &
ſenatorij, nil demirantibus quàm luxuriam, cuius effi
caciſſima uis ſentitur atq; maxima, cum ebori citroq;
ſyluæ exquirantur, omnes ſcopuli Getuli muricibus ac
purpuris. Indigenæ tamen tradunt in ora ab Sala cl.
M. paſ. flumen Aſanam marino hauſtu, ſed portu ſpe-
ctabile: mox amnem quem uocãt Fut, ab eo ad Dyrin
(hoc enim Atlanti nomen eſſe eorũ lingua conuenit)
cc. M. paſs. interueniente flumine, cui nomen eſt Vior.
* Ibi fama, exiſtere circa ueſtigia habitati quondam
ſoli, uinearum palmetorumq; reliquias. Suetonius Pau
linus, quem conſulem uidimus, primus Romanorũ du-
cum tranſgreſſus quoq; Atlantem aliquot miliũ ſpa-
tio, prodidit de excelſitate quidẽ eius quæ cæteri: Imas
radices denſis, altisque repletas ſyluis, incognito genere
arborum, proceritatem ſpectabilem eſſe eminenti nitore,
frondes cupreſſis ſimiles, præterq; grauitatẽ odoris, te-
nui eas obduci lanugine: quibus addita arte, poſſe quæ
les è bombyce ueſtes confici. Verticẽ altis etiam æſtate
operiri niuibus. Decumis ſe eò peruenisſe caſtris, & ul
tra ad fluuiũ, qui Niger uocatur, per ſolitudines nigri
pulueris, eminẽtibus interdum uelut exuſtis cautibus,
loca inhabitabilia feruore, quanquã hyberno tempore
experto. Qui proximos inhabitent ſaltus, refertos ele-
phantorum ferarumq; & ſerpentũ omni genere, Ca-
narios appellari. Quippe uictũ eius animalis promiſcuũ
his eſſe, & diuidua ferarũ uiſcera. Iunctã Aethiopum
gentem, quos Perorſos uocant, ſatis cõſtat. Iuba Ptole-
mæi pater, qui primus utriq; Mauritaniæ imperauit,
ſtudiorũ claritate memorabilior etiã quàm regno, ſi-
milia prodidit de Atlante: præterq; gigni ibi herbam
euphorbiam nomine, ab inuentore medico ſuo appella
tam. Cuius lacteum ſuccum miris laudibus celebrat in
claritate uiſus, contraque ſerpentes & uenena omnia,
priuatim dicato uolumine. Et ſatis ſuperq; de Atlãte.

* Ibi extare certa ueſti-gia hab.

Tingitania prouincia. CAP. II.

Tingitaniæ prouinciæ longitudo clxx. M. paſ. eſt.
Gentes in ea, quondam præcipua Maurorum,
unde nomen prouinciæ, quos pleriq; Mauruſios dixe-
runt. Attenuata bellis ad paucas recidit familias. Pro-
xima illi Maſſæſulorũ fuerat, ſed ſimili modo extincta
eſt. Getulæ nunc tenẽt gentes, Banurri, multoq; ualidiſ-
ſimi Autololes: Et horu pars quodã Veſuni, qui auulſi
his, propriã fecere gentẽ uerſi ad Aethiopas. Ipſa pro-
uincia ab oriente montoſa, fert elephantos. In Abila
quoq; monte, & quos ſeptem fratres à ſimili altitudine
appellant: ij freto imminent iuncti Abilæ. Ab his ora
interni maris. Flumẽ Tamuda nauigabile, quondã &
oppidum. Flumen Laud, & ipſum nauigiorum capax.
Ruſardir oppidum & portus, Maluana fluuius naui-
gabilis, Siga oppidũ ex aduerſo Malachæ in Hiſpania
ſitæ, Syphacis regia, alterius iam Mauritaniæ. Nanq;
diu regum nomina obtinuere, ut Bogudiana appella-
tur extima: itemque Bochi, quæ nunc Cæſarienſis. Ab
ea portus Magnus à ſpatio appellatus, ciuium Ro. op-
pidum. Amnis Mulucha, Bochi Maſſæſulorumq; fi-
nis. Quiza xenitana peregrinorum oppidum, Arſen-
naria Latinorum, tribus milibus paſſ. à mari. Car-
tenna colonia Auguſti, legio ſecunda. Item colonia
eiuſdem deducta cohorte prætoria Gunugi, promon-
torium Apollinis. Oppidumq; ibi celeberrimum Cæ-
ſarea, antea uocitatum Iol, Iubæ regia, à diuo Claudio
coloniæ iure donata, eiuſdem iuſſu deductis ueteranis.

Oppidum

* donatum Tipasa

Oppidum nouum, & Latio* dato, Tipasa. Itemque à Vespasiano Imperatore eodem munere donatum Icosion. Colonia Augusti Rusconiæ, Ruscurium ciuitate honoratũ à Claudio, Rusazus colonia Augusti Salde colonia eiusdem, Igilgili, oppidũ Tucca impositũ mari & flumini Ampsagæ. Intus colonia Augusta, quæ itẽ Succubar. Itẽ Tubusuptus. Ciuitates, Timici, Tiganiæ. Flumina Sardabala, Nabar, gẽs Macurebi, flumen Vsar, gens Nabades. Flumen Ampsaga, abest à Cæsarea ccxxxiij. M. pass. Vtriusq; Mauritaniæ longitudo d.ccc.xxxix. M. Latitudo cccclxvij. M. passuum.

Numidia. CAP. III.

AB Ampsaga Numidia est, Masanissæ clara nomine, Metagonitis terra à Græcis appellata: Numidæ uero Nomades, à permutãdis pabulis: mapalia sua, hoc est domus, plaustris circunferentes. Oppida Cullu, Rusicade, & ab eo ad xlviij. M. pass. in mediterraneo colonia Cirta, Sittianorum cognomine, & alia intus Sicca, liberumq; oppidum Bulla regia. Et in ora Tacatua, Hippo regius, flumen Armua. Oppidum Tabracha ciuium Ro. Tusca fluuius, Numidiæ finis: nec præter marmoris Numidici, ferarumque prouentum aliud insigne.

Africa. CAP. IIII.

ATusca Zeugitana regio, & quæ proprie uocetur Africa, est. Tria promontoria, Candidum, mox Apollinis aduersum Sardiniæ, Mercurij aduersum Siciliæ, in altum procurrẽtia, duos efficiunt sinus: Hipponẽsem proximum ab oppido, quod Hipponem dirutum uocant, Diarrhytum à Græcis dictum, propter aquarum irrigua. Cui finitimum Theudalis immune oppidum, longius à littore. Dein promõtorium Apollinis, & in altero sinu Vtica ciuium Ro. Catonis morte nobilis, flumẽ Bagrada. Locus, Castra Cornelia colonia Carthago, magnæ in uestigijs Carthaginis, colonia Maxulla. Oppida, Carpi, Misua. Et liberum Clupea in promontorio Mercurij. Item libera Curubis, Neapolis. Mox Africæ ipsius alia distinctio. Libyphœnices uocantur, qui Byzacium incolunt. Ita appellatur regio ccl. M. passuũ circuitu, fertilitatis eximiæ, cum centesima fruge agricolis fœnus reddente terra. Hic oppida libera, Leptis, Adrumetũ, Ruspina, Thapsus. Inde Thenæ, Macomades, Tacape, Sabrata contingens Syrtim minorem, ad quam Numidiæ & Africæ ab Ampsaga lõgitudo d.lxxx. M. pas. Latitudo, qua cognitum est, cc. M. Ea pars quam Africã appellauimus, diuiditur in duas prouincias, ueterem & nouam, discretas fossa, inter Africanum sequentẽ & reges, Thenas usq; perducta, quod oppidum à Carthagine abest ccxvij. M. pass. Tertius sinus diuiditur in geminos, duarum Syrtium uadoso ac reciproco mari dirosos. Ad proximam quæ minor est, à Carthagine ccc. M. pass. Polybius tradit. Ipsam c. M. passuum aditu, ccc. M. ambitu. Et terra autem siderũ obseruatione ad eam per deserta harenis, perq; serpentes iter est. Excipiunt saltus repleti ferarum multitudine, & introrsus elephantorum solitudines, mox deserta uasta, ultraque Garamantes, ab Augylis dierum xij. itinere distãtes. Super illos fuere gens Psylli, super quos lacus Lycomedis, desertis circundatus. Augylæ ipsi medio ferè spatio locantur ab Aethiopia, quæ ad occidentẽ uergit, & à regione quæ duas Syrtes interiacet, pari utrinq; interuallo, sed littore inter duas Syrtes, ccl. M. pass. Ibi ciuitas Oeensis, Cynips fluuius ac regio. Oppida, Neapolis, Taphra, Abrotonum, Leptis altera quæ cognominatur* magna. inde Syrtis maior, circuitu d. cxxv. M. pas. aditu autem cccxiij. M. pas. Inde accolit gens Cisipadum. In intimo sinu fuit ora Lotophagon, quos quidam Alachroas dixere, ad Philenorũ aras: ex harena sunt ea. Ab his non procul à continente palus uasta amnem Tritonem, nomenq; ab eo accipit, Pallantias appellata Callimacho, & citra minorem Syrtim esse dicta: à multis uero inter duas Syrtes. Promontorium quod maiorem includit, Borion appellatur: Vltrà Cyrenaica prouincia. Ad hũc finẽ Africa à fluuio Ampsaga populos* xxvi. habet, qui Rom. parent imperio. In his colonias vi. præter iam supradictas, Vthinã, Tuburbin. Oppida ciuium Rom. xv. ex quibus in mediterraneo dicenda Azuritanũ, Abutucense, Aborense, Canopicum, Chilmanense, Simittuense, Thunusidense, Tuburnicense, Tynidrumense, Tibigense. Vcitana duo, maius & minus, Vagense. Oppidum Latinum unum Vsalitanum. Oppidum stipendiarium unum Castris Cornelijs. Oppida libera xxx. ex quibus dicenda intus Acolitanum, Acharitanũ, Auimense, Aboziritanum, Canopitanum, Melzitanum, Madaurense, Salaphitanum, Tusdritanum, Tiricense, Tiphicense, Tuniſense, Theudense, Tagestense, Tigense, Vlusuburitanum, Vagense aliud, Vigense, Zamense. Ex reliquo numero non ciuitates tantum, sed pleræq; etiam nationes iure dici possunt, ut Nattabudes, Capsitani, Misulani, Sabarbares, Maßyli, Nisiues, Vamacures, Ethimi, Mußini, Marchubij, & toto Getulia ad flumen Nigrin, qui Africam ab Aethiopia dirimit.

Cyrene. CAP. V.

CYrenaica eadem Pentapolitana regio illustratur Ammonis oraculo, quod à Cyrenis abest cccc. M. pas. fonte solis, urbibus maximè quinq;, Berenice, Arsinoë, Ptolemaide, Apollonia, ipsa Cyrene. Berenice in Syrtis extimo cornu est, quondam uocata Hesperidum supradictarum, uagantibus Græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluuius Lethon, lucus sacer, ubi Hesperidum horti memorantur. Abest à Lepti cccbxxxv. M. pass. Ab ea Arsinoë, Teuchira uocitata, xliij. M. pas. Et deinde Ptolemais, antiquo nomine Barce, xxij. M. pass. Mox ccl. M. promontoriũ Phycûs per Creticum mare excurrit, distans cccl. M. passuum à Tænaro Laconicæ promontorio. A Creta uero ipsa cxxv. M. Post id Cyrene à mari xi. M. passuum. A Phycunte Apolloniam xxiiij. M. passuum. ad Cherronesum lxxxviij. M. passuum. Vnde Catabathmum ccxvi. M. passuum. Accolũt Marmaridæ,

à Parætonij

à Parætonÿ ferme regione ad Syrtin usq; maiorẽ porrecti. Post eos Ararauceles, & iam in ora Syrtis Nasamones, quos antea Mesammones Græci appellauere ab argumento loci, medios inter harenas sitos. Cyrenaicus ager xv. M. pas. latitudine à littore, & arboribus fertilis habetur. Intus eodẽ spatio frugibus tantum: mox xxx. M. pass. latitudine, & ccl. M. pas. longitudine, lasere modo. Post Nasamones Hasbitæ & Macæ uiuunt. Vltra eos Hammanientes xi. dierum itinere à Syrtibus maioribus ad occidentem, & ipsi quaquà uersus harenis circundati: puteos tamẽ haud difficiles binûm ferè cubitorum inueniunt altitudine, ibi restagnãtibus Mauritaniæ aquis. Domos sale mõtibus suis exciso ceu lapide construũt. Ab his ad Troglodytas hyberni occasus plaga dierum iiij. iter, cum quibus cõmercium gẽmæ tantum, quã carbunculũ uocamus ex Aethiopia uectæ. Interuenit ad solitudines Africæ supra minorẽ Syrtin dictas uersa Phasania, ubi gentem Phasaniorũ, urbesq; Alelen & Cillabã subegimus. Item Cydamũ è regione Sabratæ. Ab his mons longo spatio in occasum ab ortu tendit, Ater nostris dictus à natura, adusto similis, aut solis repercussu accenso. Vltra eum deserta: Matelge oppidum Garamantũ: itemq; Debris, affuso fonte, à medio die ad mediam noctẽ aquis feruentibus, totidemq; horis ad medium diem rigentibus: clarissimumq; oppidum Garama caput Garamantũ: omnia armis Ro. superata, et à Cornelio Balbo triũphata, unius omniũ externo curru & Quiritium iure donato: quippe Gadibus nato ciuitas Ro. cum Balbo maiore patruo data est. Et hoc mirum, supradicta oppida ab eo capta, autores nostros prodidisse. Ipsum in triumpho præter Cydamum & Garamã, omnium aliarũ gentium urbiumq; nomina ac simulacra duxisse. quæ iere hoc ordine: Tabidium oppidum, Niteris natio, Negligemela oppidum, Bubeiũ natio, uel oppidũ, Enipi natio, Thuben oppidum, mons nomine Niger: Nitibrũ, Rapsa, oppida: Discera natio, Debris oppidũ, flumen Nathabur, Tapsagum oppidũ, Nannagi natio, Boin oppidũ, Pege oppidum, flumen Dasibari. Mox oppida cõtinua, Baracũ, Buluba, Alasi, Balsa, Galla, Maxala, Zizama. Mõs Gyri, in quo gẽmas nasci titulus præcessit. Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis eius, puteos (qui sunt non alte fodiendi, si locorum notitia adsit) harenis operientibus. Proximo bello, quod cũ *Oeensibus gessere initijs Vaspasiani Imperatoris, compendium uiæ quatridui deprehẽsum est. hoc iter uocatur, præter caput saxi. Finis Cyrenaicus Catabathmos appellatur, oppidũ & uallis repente cõuexa. Ad eum terminũ Cyrenaica Africa à Syrti minore decies centena lx. M. pass. in longitudine patet: in latitudine qua cognitum est dccc.

*entisibus
anni ges
ispicijs
C.

Libya Mareotis. CAP. VI.

EA quæ sequitur regio, Mareotis Libya appellatur, Aegypto cõtermina. Tenẽt Marmarides, Adirmachidæ, dein Mareotæ: Mensura à Catabathmo ad Parætoniũ lxxxvi. M. pass. In eo tractu uicus Apis interest, nobilis regiõe Aegypti locus. Ab eo Parætoniũ xij. M. pas. Inde Alexãdriã c. M. pas. latitudo clxix. est. Eratosthenes à Cyrenis Alexandriã terrestri itinere d. ccv. M. prodidit. Agrippa totius Africæ à mari Atlantico cum inferiore Aegypto xxx. xl. M. pas. longitudinẽ. Polybius & Eratosthenes diligentißimi existimati, ab oceano ad Carthaginem magnã xvi. M. pas. ab ea Canopum Nili proximum ostiũ xvi. M. pass. xxix. fecerũt: Isidorus à Tingi Canopum xxxv. xcix. M. pass. Artemidorus xl. minus quàm Isidorus.

Insulæ circa Africam, & ex aduerso Africæ. CAP. VII.

INsulas non ita multas complectuntur hæc maria. Clarißima est Meninx, longitudine xxxv. M. pass. latitudine xxv. ab Eratosthene Lotophagitis appellata. Oppida habet duo, Meningen ab Africæ latere, & altero Thoar, ipsa à dextro Syrtis minoris promontorio passibus cc. sita. Ab ea c. M. pas. contra læuũ Cercina, cum urbe eiusdẽ nominis libera, longa xxv. M. pas. lata dimidium eius ubi plurimum, ac in extremo non plus v. M. pas. Huic perparua Carthaginem uersus Cercinitis ponte iungitur. Ab his l. M. ferè pas. Lopadusa, longa vi. M. pas. Mox Gaulos & Galata, cuius terra scorpionẽ dirum animal Africæ necat. Dicuntur & in Clupea emori, cuius ex aduerso Cosyra: cum oppido. At contra Carthaginis sinũ duo Aegimori à re, scopuli uerius quàm insulæ inter Siciliam maxime & Sardiniam. Autores sunt, & has quondam habitatas subsedisse. Interiori autem ambitu Africæ ad meridiem uersus, superque Getulos interuenientibus desertis, primi omniũ Libyægyptij, deinde Leucæthiopes habitant.

Aethiopes. CAP. VIII.

SVper eos Aethiopum gentes Nigritæ, à quo dictum est flumine: Gymnetes, Pharusi, & iam oceanũ attingẽtes, quos in Mauritaniæ fine diximus, Perorsi. Ab his omnibus uastæ solitudines orientem uersus, usq; Garamãtes, Augylasq; & Troglodytas: uerißima opiniõe eorũ, qui desertis Africæ duas Aethiopias superponunt, & ante omnes Homeri, qui bipertitos tradit Aethiopas, ad orietẽ occasumq; *uersos. Nigri fluuio eadẽ natura quæ Nilo, calamũ & papyrum, & easdem gignit animantes, ijsdemq; tẽporibus augescit. Oritur inter Tareleos Aethiopas, & Oecalicas. Horũ oppidũ Mauin quidã solitudinibus interposuerunt. Atlantas iuxta eos, Aegipanas semiferos, & Blemmyas, & Gamphasantas, & Satyros, & Himãtopodas. Atlantes degeneres sunt humani ritus, si credimus. Nam neq; nominũ ullorũ inter eos appellatio est, & solem orientẽ occidẽtemq; dira imprecatione contuentur, ut exitialẽ ipsis agrisq;: neq; insomnia uisunt, qualia reliqui mortales. Troglooditæ specus excauãt. Hæ illis domus, uictus serpẽtium carnes, stridorq;, nõ uox: adeò sermonis cõmercio carent.

*uersus

Garamãtes matrimoniorũ exortes, paſsim cũ fœminis degunt. Augylæ inferos tantũ colunt. Gamphaſantes nudi, præliorũq; expertes, nulli externo cõgregantur. Blemmyis traduntur capita abeſſe, ore & oculis pectori affixis. Satyris præter figurã nihil moris humani. Aegypanũ qualis uulgò pingitur forma. Himãtopodes loripedes quidã, quibus ſerpendo ingredi natura eſt. Pharuſi quondã Perſæ, comites fuiſſe dicuntur Herculis ad Heſperidas tendentis. Nec de Africa plura quæ memorentur, occurrunt.

De Aſia. CAP. IX.

ADhæret Aſia, quam patere à Canopico oſtio ad ponti oſtium Timoſthenes xxvi.xxxviij. M. paſ. tradidit. ab ore autẽ Ponti ad os Mæotis Eratoſthenes xv.xlv. M. paſ. Vniuerſam uerò cũ Aegypto ad Tanain Artemidorus & Iſidorus, lxxxviij. M. paſſ. Maria eius cõplura ab accolis traxere nomina, quare ſimul indicabuntur. Proxima Africæ incolitur Aegyptus, introrſus ad meridiem recedens: donec à tergo prætendantur Aethiopes. Inferiorẽ eius partẽ Nilus, dextra lœuaq; diuiſus amplexu ſuo determinat, Canopico oſtio ab Africa, ab Aſia Peluſiaco clxx. M. paſ. interuallo. Quam ob cauſam inter inſulas quidam Aegyptũ retulere, ita ſe findente Nilo, ut triquetrã terræ figurã efficiat. Ideo multi Græcæ literæ uocabulo, Delta appellauere Aegyptum. Menſura ab unitate aluei, unde ſe primũ findit in latera, ad Canopicũ oſtium cxlvi. M. ad Peluſiacum cclvi. M. eſt. Summa pars cõtermina Aethiopiæ, Thebais uocatur. Diuiditur in præfecturas oppidorũ, quas nomos uocãt, Ombiten, Phatniten, Apollopoliten, Hermonthiten, Thiniten, Phanturiten, Coptiten, Tentiritẽ, Dioſpoliten, Antæopolitẽ, Aphroditopoliten, Lycopoliten. Quæ iuxta Peluſium eſt regio, nomos habet, Pharbætiten, Bubaſtiten, Sethroiten, Taniten. Reliqua autẽ Arabicũ, Ammoniacũ tendentem ad Ammonis Iouis oraculũ, Oxyrynchiten, Leontopoliten, Atharrabitẽ, Cynopoliten, Hermopoliten, Xoiten, Mendeſium, Sebenniten, Capaſiten, Latopoliten, Heliopoliten, Proſopiten, Panopoliten, Thermopoliten, Buſiriten, Onuphitẽ, Saiten, Ptenethu, Phthemphu, Naucratiten, Nitritẽ, Gynæcopoliten, Menelaiten, Alexandriæ regione. Item Libyæ Mareotis, Heracleopolites eſt in inſula Nili, longa paſ. l. M. in qua & oppidum Herculis appellatũ. Arſinoitæ duo ſunt, hi & Memphites, uſq; ſummum Delta peruerniunt. Cui ſunt cõtermini ex Africa duo Oeaſitæ. Quidam ex his aliqua nomina permutant, & ſubſtituunt alios nomos, ut Heroopoliten, Crocodilopoliten. Inter Arſinoiten autẽ ac Memphitem lacus fuit, circuitu ccl. M. paſ. aut ut Mutianus tradit, cccc l. M. & altitudinis l. paſſ. manu factus, à rege qui fecerat Mœridis appellatus. Inde lxxij. M. paſſ. abeſt Memphis, quondam arx Aegypti regum: unde ad Ammonis oraculum xij. dierũ iter eſt, ad ſciſſurã autẽ Nili, quod appellauimus Delta, xv. M. paſ. Nilus incertis ortus fontibus, id per deſerta & ardentia: & immenſo longitudinis ſpatio ambulans, famaque tantum inermi quæſitu cognitus ſine bellis, quæ cæteras omnes terras inuenere, originem (ut Iuba rex potuit exquirere) in monte inferioris Mauritaniæ non procul oceano habet, lacu protinus ſtagnante, quem uocant Nilidẽ. Ibi piſces reperiũtur alabetæ, coracini, ſiluri, crocodilus quoq;. Inde ob argumẽtũ hoc Nili ortus creditus, Cæſareæ in Iſeo dicatus ab eo ſpectatur hodie. Prætereà obſeruatum eſt, prout in Mauritania niues imbreſue ſatiauerint, ita Nilum increſcere. Ex hoc lacu profuſus indignatur fluere per arenoſa & ſqualentia, conditq; ſe aliquot dierũ itinere. Mox alio lacu maiore, in Cæſarienſis Mauritaniæ gẽte Maſſæſylûm erũpit, et hominũ cœtus ueluti circunſpicit, ijſdem animalĩ argumentis: iterum harenis receptus conditur rurſus xx. dierũ deſertis ad proximos Aethiopas: atq; ubi iterum ſenſerit hominem, proſilit fonte (ut ueriſimile eſt) illo quem Nigrin uocauere. Inde Africã ab Aethiopia diſpeſcens, etiã ſi non protinus populis, ferax tamẽ & beluis frequens, ſyluarumq; opifex, medios Aethiopas ſecat, cognominatus Aſtapus, quod illarum gentium lingua ſignificat aquam è tenebris profluentẽ. Inſulas ita innumeras ſpargit, quaſdamq; tam uaſtæ magnitudinis, quanquã rapida celeritate, ut tamen dierum v. curſu nõ breuiore tranſuolet: circa clariſſimam earum Meroën, Aſtaboras lœuo alueo dictus, hoc eſt, ramus aquæ ueniẽtis è tenebris: dextero uerò Aſtuſapes, quod latentis ſignificationẽ adijcit: Nec antè Nilus, quàm ſe totũ aquis concordibus rurſus iunxit, ſic quoq; etiamnum Siris ut antè nominatus per aliquot milia, & in totũ Homero Aegyptus, alijſq; Tritõ. Subinde inſulis impactus, totidẽ incitatus iritamentis, poſtremo incluſus montibus, nec alibi torrentior, uectus aquis properantibus ad locum Aethiopũ, qui Catadupi uocantur, nouiſſimo cataractæ inter occurſantes ſcopulos non fluere immẽſo fragore creditur, ſed ruere. Poſtea lenis & confractis aquis, domitaq; uiolẽtia, aliquid & ſpatio feſſus, multis quãuis faucibus in Aegyptiũ mare ſe euomit. Certis tamẽ diebus auctu magno per totã ſpatiatus Aegyptũ, fœcũdus innatat terræ. Cauſas huius incremẽti uarias prodidere, ſed maxime probabiles, eteſiarum eo tẽpore ex aduerſo flantiũ repercuſſum, ultro in ora acto mari, aut imbres Aethiopiæ æſtiuos, ijſdẽ eteſijs nubila illò ferentibus è reliquo orbe. Timæus mathematicus occultã protulit rationem: Phialam appellari fontẽ eius, mergiq; in cuniculos ipſum amnẽ, uapore anhelantem fumidis cautibus ubi cõditur. Verum ſole per eos dies cominus facto, extrahi ardoris ui & ſuſpenſum abundare, ac ne deuoretur abſcõdi. Id euenire à canis ortu, per introitum ſolis in leonem, contra perpendiculum fontis ſidere ſtante, cum in eo tractu abſumantur umbræ: Pleriſq; è diuerſo opinatis largiorem fluere, ad ſeptentrionem ſole diſcedente, quod in cancro & leone euenit. Ideoq; tunc minus ſiccari.

Rurſus

Rursus in Capricornum & austrinum polum reuerso sorberi, & ob id parcius fluere. Sed Timæo si quis extrahi posse credat, umbrarum defectus ijs diebus et locis sine fine adest. Incipit crescere luna noua, quæcunq; post solstitium est, sensim modiceq; cancrum sole transeunte, abundantissime autem leonem. Et residit in uirgine, ijsdem quibus accreuit modis. In totum autẽ reuocatur intra ripas in libra, ut tradit Herodotus, centesimo die. Cum crescit, reges aut præfectos nauigare eò, nefas iudicatũ est. Auctus eius per puteos mensuræ notis deprehenduntur. Iustum incrementum est cubitorũ xvi. Minores aquæ non omnia rigant, ampliores detinent tardius recedendo. Hæ serendi tempora absumunt solo madente, illæ non dant sitiente. Vtrunq; reputat prouincia. In xij. cubitis famem sentit, in xiij. etiamnum esurit: xiiij. cubita hilaritatem afferunt: xv. securitatem: xvi. delicias. Maximum incremẽtum ad hoc æui fuit cubitorum xviij. Claudio principe: minimumq; Pharsalico bello, uelut necem Magni prodigio quodã flumine auersante. Cum stetere aquæ, apertis molibus admittuntur. Vt quæq; liberata est terra, seritur. Idem amnis unus omniũ nullas expirat auras. Ditionis Aegypti esse incipit à fine Aethiopiæ Syene: itauocatur peninsula c.m. pas. ambitu, in qua Cerastæ sunt latere Arabiæ, et ex aduerso insulæ iiij. Philæ, d.c.m.pas. à Nili fissura, unde appellari diximus Delta: hoc spatium edidit Artemidorus, & in eo ccl. oppida fuisse. Iuba cccc. m. pas. Aristocreõ ab elephantide ad mare d.ccl.m.pas. Elephantis insula infra nouissimũ cataracten iij. m. pas. & supra Syenen xvi.m. habitatur, nauigationis Aegyptiæ finis, ab Alexandria d.lxxxvi. m. pass. In tantũ errauere suprascripti. Ibi Aethiopicæ cõueniunt naues. Nanq; eas plicatiles humeris trãsferũt, quoties ad cataractas uentum est. Aegyptus super cætera antiquitatis gloriã xx.m. urbiũ sibi Amase regnante habitata præfert, nunc quoque multis etiamsi ignobilibus frequẽs: celebratur tamẽ Apollinis, mox Leucotheæ, et Diospolis magna, eadẽ Thebe portarũ c. nobilis fama. Coptos Indicarũ Arabicarũq; merciũ Nilo proximũ emporiũ. Mox Veneris oppidũ, & iterum Iouis, ac Tentyris: infra quod Abydus, Memnonis regia & Osyris tẽplo inclytũ, vij.m.d.pas. in Libyam remotũ à flumine. Deinde Ptolemais & Panopolis ac Veneris iterũ. Et in Libyco Lycon, ubi montes finiunt Thebaidẽ. Ab ijs oppida Mercurij, Alabastrũ, Canũ, & supradictũ Herculis. Deinde Arsinoë, & iam dicta Memphis, inter quã & Arsinoitẽ nomon, in Libyco turres quæ pyramides uocantur, Labyrinthus in Mœridis lacu nullo addito ligno exædificatus, et oppidũ Crialon. Vnum præterea intus & Arabiæ conterminũ, claritatis magnæ, Solis oppidũ.

imum Phar- untur.

ubi

Alexandria. CAP. X.

SEd iure laudetur in littore Aegyptij maris Alexandria, à magno Alexandro cõdita in Africæ parte, ab ostio Canopico xij.m.pas. iuxta Mareotin lacum, qui lacus antea Arapotes nominabatur. Metatus est eã Dinochares architectus pluribus modis memorabili ingenio, xv.m. pass. laxitate insessa, ad effigiem Macedonicæ chlamydis, orbe gyrato laciniosam, dextera læuaq; anguloso procursu, iam tum tamẽ quinta situs parte regiæ dicata. Mareotis lacus à meridiana urbis parte, euripo è Canopico ostio mittitur mediterraneo cõmercio, insulas quoq; plures amplexus, xxx.m.pas. traiectu, d.c. ambitu, ut tradit Clau. Cæsar. Alij schœnos in longitudinẽ patere xl. faciũt, schœnumq; stadia xxx. ita fieri lõgitudinis cl.m.pas. tantundẽ & latitudinis. Sunt in honore & intra decursus Nili multa oppida, præcipue quæ nomina dedere ostijs, non omnibus: xi. enim reperiuntur, superque quatuor, quæ ipsi falsa ora appellãt, sed celeberrimis septem, proximo Alexandriæ Canopico, deinde Bolbitino, Sebennitico, Phatnitico, Mendesico, Tanitico, ultimoq; Pelusiaco. Præter ea Butos, Pharbœtos, Leontopolis, Atribis, Isidis oppidũ, Busiris, Cynopolis, Aphroditos, Sais, Naucratis, unde ostium quidam Naucraticum nominant, quod alij Heracleoticum, Canopico cui proximum est, præferentes.

Arabia. CAP. XI.

VLtra Pelusiacum Arabia est, ad rubrum mare pertinẽs, & odoriferã illam ac diuitẽ & beatæ cognomine inclytã. Hæc Catabanũ & Esbonitarum & Scenitarũ Arabũ uocatur, sterilis, præterquã ubi Syriæ confinia attingit, nec nisi Casio monte nobilis. His Arabes iungũtur, ab oriente Canchlei, à meridie Cedrei, qui deinde ambo Nabathæis. Heroopoliticus uocatur, alterq; Aelaniticus sinus rubri maris in Aegyptum uergẽtis, cl.m.pass. interuallo inter duo oppida Aelana, & in nostro mari Gazam. Agrippa à Pelusio Arsinoën rubri maris oppidum, per deserta cxxv.m. pass. tradit. tam paruo distat ibi tanta rerum naturæ diuersitas.

Syria, Palæstina, Phœnice. CAP. XII.

IVxtà Syria littus occupat, quondã terrarũ maxima, & pluribus distincta nominibus. Nanq; Palæstina uocabatur quà contingit Arabas, & Iudæa, & Cœle, dein Phœnice: et quà recedit intus, Damascena: ac magis etiamnum meridiana, Babylonia. Et eadẽ Mesopotamia inter Euphratẽ & Tigrin, quaq; transit Taurũ, Sophene: citra uerò etiã Comagene. Et ultra Armeniã, Adiabene, Assyria antè dicta: & ubi Ciliciã attingit, Antiochia. Longitudo eius inter Ciliciã & Arabiam cccclxx. m.pass. est latitudo à Seleucia Pieria, ad oppidum in Euphrate Zeugma, clxxv.m.pas. Qui subtilius diuidunt, circunfundi Syria Phœnicen uolunt, & esse oram maritimã Syriæ cuius pars sit Idumæa et Iudæa, deinde Phœnice, deinde Syria. Id quod præiacet mare totũ, Phœnicium appellatur. Ipsa gens Phœnicum in gloria magna literarum inuentionis & siderum, naualiumque ac bellicarum artium. A Pelusio Calabriæ castra, Casius mons, delubriũ Iouis Casij, tumulus magni Pompeij,

Ostracine. Arabia finitur à Pelusio sexagintaquinq; M. passuum.

Idumæa, Syria Palæstina, Samaria, Ascalo, Azotus, Cæsarea. CAP. XIII.

MOx Idumæa incipit & Palæstina, ab emersu Sirbonis lacus, quē quidam cl. M. pas. circuitu tradidere: Herodotus Casio monti applicuit: nunc est palus modica. Oppida Rhinocolura, & intus Rhaphea, Gaza, & intus Anthedon: mons Angaris. Regio per orā Samaria. Oppidū Ascalo liberū, Azotus: Iamnes duæ, altera intus. Ioppe Phœnicū, antiquior terrarū inundatione, ut ferunt. Insidet collē præiacente saxo, in quo uinculorū Andromedæ uestigia ostendunt. Colitur illic fabulosa Derceto. Inde Apollonia, Stratonis turris, eadem Cæsarea, ab Herode rege condita: nunc colonia prima Flauia, à Vespasiano imperatore deducta. Finis Palæstines clxxxix. M. pass. à confinio Arabiæ: deinde Phœnice. Intus autem Samariæ oppida, Neapolis, quod antea Mamortha dicebatur: Sebaste, in monte altiore Gamala.

Iudæa, Galilæa, Hierico, Emmaus, Lydda, Ioppe. CAP. XIIII.

SVpra Idumæam & Samariā Iudæa longe lateq; funditur. Pars eius Syriæ iuncta, Galilæa uocatur: Arabiæ uerò & Aegypto proxima, Peræa, asperis dispersa montibus, & à cæteris Iudæis Iordane amne discreta. Reliqua Iudæa diuiditur in toparchias x. quo dicemus ordine. Hiericuntē palmetis consitā, fontibus irriguā Emmaum, Lyddam, Ioppicā, Acrabatenam, Gophniticā, Thamniticā, Betholenen, Tephenen, Orinen, in qua fuere Hierosolyma longe clarissima urbium orientis, nō Iudææ modo: Herodium cum oppido illustri eiusdem nominis.

Iordanis. CAP. XV.

IOrdanis amnis oritur è fonte Paneade, qui cognomen dedit Cæsareæ, de qua dicemus: amnis amœnus, & quatenus locorum situs patitur, ambitiosus: accolisq; se præbens, uelut inuitus Asphaltitem lacū dirū natura petit, à quo postremo ebibitur, aquasque laudatas perdit pestilētibus mixtas. Ergo ubi prima conuallium fuit occasio, in lacum se fundit, quem plures Genesaram uocant xvi. M. pass. longitudinis, vi. M. latitudinis, amœnis circūceptum oppidis: ab oriente Iuliade & Hippo, à meridie Tarichea, quo nomine aliqui & lacum appellant, ab occidente Tyberiade, aquis calidis salubri.

Asphaltites. CAP. XVI.

ASphaltites nihil præter bitumen gignit, unde & nomen. Nullū corpus animalium recipit: tauri Cameliq; fluitant. Inde fama, nihil in eo mergi. Longitudine excedit c. M. pass. latitudine maxima xxv. implet, minima sex. Prospicit eum ab oriente Arabia Nomadum, à meridie Macherûs, secunda quondam arx Iudææ ab Hierosolymis. Eodem latere est calidus fons medicæ salubritatis Calliroē, aquarū gloriam ipso nomine præferens.

Gens Essenorum. CAP. XVII.

AB occidente littora Esseni fugitant usq; quà nocent, gens sola, & in toto orbe præter cæteras mira, sine ulla fœmina omni Venere abdicata, sine pecunia, socia palmarum. In diem ex æquo conuenarum turba renascitur, large frequentantibus quos uita fessos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per seculorū milia (incredibile dictu) gens æterna est, in qua nemo nascitur. Tam fœcunda illis aliorū uitæ pœnitētia est. Infra hos Engadda oppidum fuit, secundum ab Hierosolymis fertilitate, palmetorumq; nemoribus: nunc alterum bustum. Inde Masada castellum in rupe, & ipsum haud procul Asphaltite. Et hactenus Iudæa est.

Decapolis. CAP. XVIII.

IVngitur ei latere Syriæ Decapolitana regio, à numero oppidorū, in quo nō omnes eadem obseruāt. Plurimi tamen Damascum & Opoton riguas amne Chrysorrhoa, fertilem Philadelphiam, Rhaphanam, omnia in Arabiam recedentia. Scythopolim antea Nysam, à Libero patre, sepulta nutrice ibi, Scythis deductis. Gaddara Hieromiace præfluente, & iam dictum Hippon Dion. Pellam aquis diuitem, Galasam, Canathā. Intercursant cingunq; has urbes Tetrarchiæ, regnorum instar singulæ, & in regna contribuuntur, Trachonitis, Paneas, in qua Cæsarea cū supradicto fonte, Abila, Arca, Ampeloëssa, Gabe.

Tyrus & Sidon. CAP. XIX.

HInc redeundū est ad oram atq; Phœnicen. Fuit oppidū Crocodilon, est flumen: memoria urbiū Dori, Sycaminū. promontoriū Carmeli, & in mōte oppidū eodē nomine, quondā Ecbatana dictū. Iuxta Getta, Iebba. Riuus Pagida, siue Belus, uitri fertiles harenas paruo littori miscens. Ipse è palude Cendeuia à radicibus Carmeli profluit. Iuxtà colonia Claudij Cæsaris Ptolemais, quæ quondā Ace. Oppidū Ecdippa. Promontorium Album. Tyrus quondam insula, prælto mari septingentis passibus diuisa, nunc uerò Alexandri oppugnantis operibus cōtinens, olim partu clara urbibus genitis, Lepti, Vtica, & illa Romani imperij æmula, terrarum orbis auida, Carthagine etiam Gaddibus extra orbem conditis. Nunc omnis eius nobilitas conchylio atq; purpura constat. Circuitus xix. M. pass. est, intra Palætyro inclusa. Oppidum ipsum xxij. stadia obtinet. Inde Euhydra, Sarepta, & Ornithon oppida: & Sidon artifex uitri, Thebarumque Bœotiarum parens.

Mons Libanus. CAP. XX.

A Tergo eius mons Libanus orsus, mille quingentis stad. Simyram usq; porrigitur, quà Cœle Syria cognominatur. Huic par, interiacente ualle, mōs aduersus Antilibanus obtēditur, quondā muro coniunctus. Post eum introrsus Decapolitana regio est, prædictæq; cum ea tetrarchiæ, & Palæstinæ tota laxitas. At in ora etiamnum subiecta Libano, fluuius Magoras: Berytus colonia, quæ felix Iulia appellatur.

latur. Leontos oppidũ, flumen Lycos, Palæbyblos, flumen Adonis. Oppida, Byblos, Botrys, Gigarta, Trieris, Calamos, Tripolis, quam Tyrij & Sidonij & Aradij obtinẽt. Orthosia, Eleutheros flumen. Oppida, Simyra, Marathos, contraq; Aradum Antarados septem stadiorum oppidum & insula cc. passus à continente distans. Regio in qua supradicti desinunt montes: & interiacentibus campis, Bargylus mons incipit. Hinc rursus Syria, desinente Phœnice. Oppida Carne, Balanea, Paltos, Gabale: promontorium, in quo Laodicea libera, Diospolis, Heraclea, Charadrus, Posidium.

Syria Antiochena. CAP. XXI.

De Syriæ Antiochiæ

DEinde promõtoriũ Syriæ Antiochenæ. Intus ipsa Antiochia libera, Epidaphnes cognominata, Oronte amne diuiditur. In promontorio autem Seleucia libera, Pieria appellata.

Casius mons. CAP. XXII.

SVper eam mons eodẽ quo alius nomine, Casius. Cuius excelsa altitudo quarta uigilia orientẽ per tenebras solẽ aspicit: breui circumactu corporis, diem noctẽq; pariter ostendẽs. Ambitus ad cacumen xix. M. pass. est, altitudo per directũ iiij. At in ora amnis Orõtes, natus inter Libanũ et Antilibanũ, iuxta Heliopolim. Oppidũ Rhosos, & à tergo portæ quæ Syriæ appellãtur, interuallo Rhosiorũ montiũ & Tauri. In ora oppidũ Myriandros, mons Amanus, in quo oppidum Bomitæ. Ipse ab Syris Ciliciam separat.

Cœle Syria. CAP. XXIII.

NVnc interiora dicãtur. Cœle habet Apamiã, Marsya amne diuisam à Nazerinorum tetrarchia. Bãbycen, quæ alio nomine Hierapolis uocatur, Syris uerò Magog. Ibi prodigiosa Atargatis, Græcis autẽ Derceto dicta, colitur. Chalcidem cognominatã ad Belum, unde regio Chalcidene fertilissima Syriæ: & unde Cyrrestica, Cyrrũ: Gazatas, Gindarenos, Gabenos, tetrarchias duas, quæ Granucomatæ uocantur, Hemisenos, Hylatas Ituræorũ gentem, & qui ex ijs Bætarreni uocantur, Mariammitanos, Tetrarchiã quæ Mammisea appellatur, Paradisum, Pagras, Pinaritas, Seleucias præter iam dictam duas, quæ ad Euphraten, & quæ ad Belum uocantur, Carditenses. Reliqua autem Syria habet, exceptis quæ cum Euphrate dicentur, Arethusios, Beræenses, Epiphanenses. Ad orientem Laodiceos, qui ad Libanum cognominantur, Leucadios, Lariss æos, præter tetrarchias in regna descriptas barbaris nominibus xvij.

Euphrates. CAP. XXIIII.

ET de Euphrate hoc in loco dixisse aptissimum fuerit. Oritur in præfectura Armeniæ maioris Caranitide, ut prodidere ex ijs qui proxime uiderũt, Domitius Corbulo in monte Aba, Licinius Mutianus sub radicibus montis quem Capoten appellant, supra Simyram xij. M. pass. initio Pyxirates nominatus. Fluit Derxenẽ primum, mox Anaëtiam, Armeniæ regiones à Cappadocia excludens. Dascusa abest à Simyra lxxv. M. pass. Inde nauigatur Pastonam l. M. pass. Militenen Cappadociæ lxxiiij. M. pas. Elegiã Armeniæ x. M. pas. acceptis fluminibus Lyco, Arsania, Arsano. Apud Elegiã occurrit ei Taurus mons, nec resistit quanquã xij. M. pas. latitudine prævalens. Omirram uocãt irrumpentẽ, mox ubi perfregit, Euphratem, ultrà quoq; saxosum ac uiolentũ. Arabiam inde læua, Merorum dictam regionẽ trischœna mensura, dextraq; Comagenem disterminat, pontis tamẽ etiam ubi Taurum expugnat patiẽs. Apud Claudiopolim Cappadociæ, cursum ad occasum solis agit. Primo hunc illi impugnatus cursum Taurus aufert: uictusq; & abscisus sibimet alio modo uincit, ac fractũ expellit in meridiem. Ita naturæ dimicatio illa æquatur, hoc eunte quò uult, illo prohibente ire quà uelit. A cataractis iterũ nauigatur xl. M. pas. inde Comagenes caput Samosata. Arabia supradicta habet oppida, Edessam, quæ quondam Antiochia dicebatur. Calliroën à fonte nominatam, Carras clade Crassi nobiles. Iungitur præfectura Mesopotamiæ, originem à Syris trahens, in qua Anthemusia & Nicephoriũ oppida. Mox Arabes, qui Rhetaui uocantur: horum caput Singara. A Samosatis autẽ latere Syriæ, Marsyas amnis influit. Gingla Comagenẽ finit, Merorum ciuitas incipit. Oppida alluuntur Epiphania & Antiochia, quæ ad Euphraten uocantur. Item Zeugma lxxij. M. pas. à Samosatis, transitu Euphratis nobile. Ex aduerso Apamiam Seleucus, idem utriusq; cõditor, põte iunxerat. Qui cohærẽt Mesopotamiæ, Rhoali uocãtur. At in Syria oppida, Europum, Tapsacum quõdam, nunc Amphipolis, Arabes Scenitæ. Ita fertur usque Vram locum, in quo conuersus ad orientem, relinquit Syriæ Palmyrenas solitudines, quæ usque ad Petram urbem, & regionem Arabiæ felicis appellatæ, pertinent.

* impugna

Palmyra. CAP. XXV.

PAlmyra urbs nobilis situ, diuitijs soli & aquis amœnis, uasto undiq; ambitu harenis includit agros: ac uelut terris exempta à rerum natura, priuata sorte inter duo imperia summa, Romanorum Parthorumq;, & prima in discordia semper utrinq; cura, abest à Seleucia Parthorũ, quæ uocatur ad Tygrin d. xxxvij. M. pass. A proximo uerò Syriæ littore ducentis quinquagintaduobus milibus, & à Damasco uigintiseptem propius.

Hierapolis. CAP. XXVI.

INfra Palmyræ solitudines, Stelendena regio est, dictæq; iam Hierapolis, ac Beræa, et Chalcis. Vltra Palmyram quoq; ex solitudinibus ijs aliquid obtinet Hemesa, item Elatium, dimidio propior Petræ quàm Damascus. Asura autem proxime est Philiscum, oppidum Parthorum ad Euphraten: ab eo Seleuciam dierum decem nauigatio, totidemq; ferè Babylonem. Scinditur Euphrates à Zeugmate lxxxiij. M. pas. circa uicum Masicen. Et parte læua in Mesopotamiam uadit per ipsam Seleuciam, circa eam præfluenti insu

sus Tigri. Dexteriore autem alueo Babylonem, quondam Chaldæa caput petit, mediamq; permeans, item quam Otrin uocant, distrahitur in paludes. Increscit autem & ipse Nili modo statis diebus, paulum differens, ac Mesopotamiam inundat sole obtinente uicesimam partem cancri. Minui incipit in uirgine, & leone transgresso. In totum uerò remeat in uigesimanona parte uirginis.

*in uirgnem è leone transgressi.

Cilicia & adiunctæ gentes Isauricę, Homonadū, Pisidia, Lycaonia, Pamphylia, Taurus mons, Lycia. CAP. XXVII.

SEd redeamus ad oram Syriæ, cui proxima est Cilicia. Flumen Diaphanes, mons Crocodilus, portæ Amani montis. Flumina, Andricus, Pinarus, Lycus, sinus Issicus. Oppidum Issos, inde Alexandria: flumen Chlorus, oppidum Aegæ liberum, amnis Pyramus, portæ Ciliciæ: oppida, Mallos, Magarsos, & intus Tarsos. Cāpi Aieÿ: oppida, Cassipolis, Mopsos liberum Pyramo impositū, Thinos, Zephyrium, Anchiale. Amnes, Saros, Cydnus, Tarsum liberā urbē procul à mari secans. Regio Celendiritis cum oppido. Locus Nymphæum, Solæ Ciliciæ, nūc Pompeiopolis, Adana, Cybira, Pinara, Pedaliæ, Halix, Arsinoë, Tabæ, Doron. Iuxtaq; mare Corycos, eodem nomine oppidū & portus & specus. Mox flumē Calicadnus. Promontoriū Sarpedon: oppida Olmē, Myle, promontoriū & oppidū Veneris, à quo proxime Cyprus insula. Sed in continenti oppida, Myanda, Anemurium, Coracesiū, finisq; antiquus Ciliciæ Melas amnis. Intus autē dicendi Anazarbeni, qui nunc Cæsaraugustani, Castabala, Epiphania, quæ antea Eniādos. Eleusa, Iconiū. Seleucia supra amnē Calicadnū Trachiotis cognomine, à mari relata, ubi uocabatur Hormia. Præterea intus flumina, Liparis, Bombos, Paradisus. Mōs Imbarus. Ciliciæ Pāphyliā omnes iunxere negle cta gēte Isaurica: oppida eius intus Isaura, Clibanus, Lalassis fluuius: decurrit autē ad mare Anemuriÿ regiōe supradicti. Simili modo omnibus qui eadē cōposuere, ignorata est cōtermina illi gēs Homonadū, quorū intus oppidū Homona. Cætera castella xliiij. inter asperas cōualles latēt. Insidēt uerticē Pisidæ, quondā Solymi appellati, quorū colonia Cæsarea, eadē Antiochia. Oppida Oroanda, Sagalessos. Hos includit Lycaonia in Asiaticā iurisdictionē uersa, cū qua conueniunt Philomelienses, Tymbriani, Leucolithi, Peltēni, Hyrienses. Datur & tetrarchia ex Lycaonia, qua parte Galatiæ contermina est, ciuitatū xiiij. urbe celeberrima Iconio. Ipsius Lycaoniæ celebrantur Tembasa in Tauro, Sinda in cōfinio Galatiæ atq; Cappadociæ. A latere autē eius super Pamphyliam ueniunt Thracū soboles, Milyæ, quorū Aricanda oppidū. Pāphylia antè Mopsopia appellata. Mare Pāphyliū Cilicio iungitur. Oppida eius Side, & in monte Aspendum, Plantanistus, Perga: Promontorium Leucolla. Mōs Sardemisus, amnis Eurymedon iuxta Aspendū fluens: Cataractes, iuxta quē Lyrnessus & Olbia: ultimaq; eius oræ Phaselis. Iunctum ei mare Lycium est, gensq; Lycia, unde uastus sinus. Taurus mōs, ab Eois ueniens littoribus, Chelidonio promontorio disterminat. Immensus ipse, & innumerarū gentium arbiter dextero latere septentrionalis, ubi primum ab Indico mari exurgit, læuo meridianus, & ad occasum tendens: mediamq; distrahens Asiam, nisi opprimēti terras occurrerent maria. Resilit ergo ad septentriones, flexusq; immensum iter quærit, uelut de industria rerum natura subinde æquora opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum, illinc Caspium & Hyrcanū, contraq; Mæoticū lacū. Torquetur itaq; collisus inter hæc claustra, & tamen uictor flexuosus euadit usque ad cognata Riphæorū montium iuga, numerosis nominibus & nouis quacunque incedit insignis: Imaus prima parte dictus, mox Emodus, Paropamisus, Circius, Cambades, Pharphariades, Choatras, Oreges, Oroandes, Niphates, Taurus. Atq; ubi se quoq; exuperat, Caucasus: ubi brachia emittit, subinde tentāti maria similis Sarpedon, Coracesius, Cragus, iterūq; Taurus: etiā ubi dehiscit, seq; populis aperit, portarū tamen nomine unitatē sibi uindicans, quæ alibi Armeniæ, alibi Caspiæ, alibi Ciliciæ uocantur. Quinetiā confractus, effugiens quoq; maria: plurimis se gētium nominibus hinc et illinc implet: à dextra Hyrcanus, Caspius: à læua Pariedrus, Moschicus, Amazonicus, Coraxicus, Scythicus appellatus. In uniuersum uerò Græcè Ceraunius. In Lycia igitur, à promontorio eius oppidū Simena, mons Chimæra noctibus flagrans, Hephæstium ciuitas, & ipsa sæpe flagrātibus ingis. Oppidum Olympus ibi fuit, nunc sunt mōtana, Gage, Corydalla, Rhodiopolis. Iuxta mare Lymira cū amne, in quem Aïrycandus influit, & mons Massycites, Andriaca ciuitas, Myra. Oppida, Apyre, & Antiphellos, quæ quondā Habessus, atq; in recessu Phellus. Deinde Pyrrha, itemq; Xāthus à mari xv. M. pass. flumenq; eodē nomine. Deinde Patara, quæ prius Sataros, & in monte Sydima. Promontorium Cragus. Vltrà par sinus priori. Ibi Pinara, & quæ Lyciam finit Telmessus. Lycia quondā lx. oppida habuit, nūc xxxvi. habet. Ex his celeberrima præter supra dicta Canas, Cādyba ubi laudatur Oeniū nemus. Podalia, Choma præfluēte Adesa, Cyane, Ascādalis, Amelas, Noscopiū, Tlos, Thelandrus. Cōpræhendit in mediterraneis Cabaliā, cuius tres urbes, Oenoāda, Balbura, Bubon. A Telmesso Asiaticum mare siue Carpathiū, & quæ proprie uocatur Asia. In duas eā partes Agrippa diuisit. Vnā inclusit ab oriente Phrygia & Lycaonia, ab occidente Aegeo mari, à meridie Aegyptio, à septentrione Paphlagonia. Huius longitudinem cccclxx. M. pas. latitudinē ccc. M. fecit. Alterā determinauit ab oriēte Armenia minore, ab occidente Phrygia, Lycaonia, Pāphylia, à septētrione prouincia Pōtica, à meridie mari Pamphylio, longam d. lxxv. M. pass. latam cccxxv. M. In proxima ora Caria est, mox Ionia, ultra eam Aeolis. Caria media

Doridi

Doridi circunfunditur, ad mare utroque latere ambiens. In ea Promontorium Pedalium. Amnis Glaucus deferens Telmeſſum. Oppida Dædala, Crya fugitiuorum. Flumen Axon, oppidum Calydna.

Indus fluuius. CAP. XXVIII.

AMnis Indus in Cybiratarum iugis ortus, recipit lx. perennes fluuios, torrentes uero amplius c. oppidum Caunos liberum, deinde Pyrnos. Portus Creſſa, à quo Rhodus inſula xx. M. locus Loryma. Oppida Thyſanuſa, Paridion, Larymna. Sinus Thymnias. Promontoriũ Aphrodiſias. Oppidum Hyda. Sinus ſchœnus. Regio Bubaſſus. Oppidum fuit Acãthus, alio nomine Dulopolis. Eſt in promõtorio Gnidos libera, Triopia, dein Peguſa & Stadia appellata. Ab ea Doris incipit, ſed prius terga, & mediterraneas iuriſdictiones indicaſſe conueniat. Vna appellatur Cybiratica. Ipſum oppidum Phrygiæ eſt. Conueniunt eò xxv. ciuitates.

Laodicea, Apamia, Ionia, Epheſus. CAP. XXIX.

CEleberrima urbe Laodicea. Impoſita eſt Lyco flumini, latera alluentibus Aſopo & Capro, appellata primo Dioſpolis, dein Rhoas. Reliqui in eo conuentu quos nominare non pigeat, Hydrelitæ, Themiſones, Hieropolitæ. Alter cõuentus à Synnada accipit nomen. Conueniunt Lycaones, Appiani, Cercopeni, Dorylei, Midæi, Iulienſes, & reliqui ignobiles populi xv. Tertius Apamiam uadit, antè appellatam Celænas, dein Ciboton. Sita eſt in radice montis Signiæ, circũfuſa Marſya, Obrima, Orga, fluminibus in Mæandrũ cadentibus. Marſyas ibi redditur, ortus ac paulo mox conditus, ubi certauit tibiarum cantu cum Apolline Aulocrenis: ita uocatur conuallis x. M. paſs. ab Apamia, Phrygiam petentibus. Ex hoc conuentu deceat nominare Metropolitas, Dionyſopolitas, Euphorbenos, Acmonenſes, Peltenos, Silbianos. Reliqui ignobiles ix. Doridis in ſinu, Leucopolis, Amaxitos, Elæûs, Euthene. Dein Cariæ oppida, Pitaiũ, Eutanæ, Halicarnaſſus: ſex oppida contributa ei ſunt à magno Alexandro, Theangela, Sibde, Medmaſſa. Euranium, Pedaſum, Telmeſſum. Habitatur inter duos ſinus, Ceramicum & Iaſiũ. Inde Myndos, & ubi fuit Palæmyndus, Nariãdus, Neapolis, Cariãda. Termera libera, Bargyla, & à quo ſinus Iaſius, oppidum Iaſus. Caria interiorum nominum fama prænitet: quippe ubi ſunt oppida, Mylaſa libera, Antiochia, ubi fuere Seminethos & Cranaos oppida, nunc eam circũfluunt Mæander & Moſſinus. Fuit in eo tractu & Mæandropolis. Eſt Eumenia Cludro flumini appoſita, Glaucus amnis, Lyſias oppidũ & Orthoſia, Berecynthius tractus, Nyſa, Trallis, eadẽ Euanthia & Seleucia & Antiochia dicta. Alluitur Eudone amne, perfunditur Thebaide. Quidam ibi Pygmæos habitaſſe tradunt. Præterea ſunt Thydonos, Pyrrha, Eurome, Heraclea, Amyzon, Alabanda libera, quæ conuentum eum cognominauit: Stratonicæa libera, Hynidos, Ceramus, Trœzene, Phorontis. Longinquiores eodem diſceptant foro, Othronienſes, Halydienſes, ſeu Hippini, Xyſtiani, Hydiſſenſes, Apolloniatæ, Trapezopolitæ, Aphrodiſienſes liberi. Præter hæc ſunt Coſcinus, Harpaſa appoſita fluuio Harpaſo, quo & Trallicon cum fuit alluebatur. Lydia autẽ perfuſa flexuoſi amnis Mæandri recurſibus, ſuper Ioniam procedit. Phrygiæ ab exortu ſolis uicina, ad ſeptẽtrionem Myſiæ, meridiana parte Cariã amplectens, Mæonia antè appellata. Celebratur maximè Sardibus in latere Tmoli mõtis, qui antè Timolus appellabatur, uitibus conſitus, & ex eo profluente Pactolo eodemq; Chryſorrhoa, ac fonte Tarne: à Mæonijs ciuitas ipſa Hyde uocitata eſt, clara ſtagno Gygeo. Sardiana nũc appellatur ea iuriſdictio. Conueniuntq; in eam extra prædictos, Macedones Cadueni, Loreni, Philadelpheni, & ipſi in radice Tmoli Cogamo flumini appoſiti Mæonij, Tripolitani: ijdem & Antoniopolitæ Mæandro alluuntur: Apollonohieritæ, Myſormolitæ, & alij ignobiles. Ionia ab Iaſio ſinu incipiens, numeroſiore ambitu littorũ flectitur. In ea primus ſinus Baſilicus, Poſideum promontorium & oppidum, oraculũ Branchidarum appellatum, nũc Didymæi Apollinis, à littore ſtad. xx. Et inde clxxx. Miletus Ioniæ caput, Lelegeis antè & Pityuſa & Anactoria nominata, ſuper lxxx. urbium per cuncta maria genitrix: nec fraudanda ciue Cadmo, qui primus proſam orationem cõdere inſtituit. Amnis Mæander ortus è lacu in mõte Aulocrene, plurimiſq; affuſus oppidis, & repletus fluminibus crebris ita ſinuoſus flexibus, ut ſæpe credatur reuerti, Apamenam primũ peruagatur regionem, mox Eumeneticã, ac dein Bargylleticos cãpos: poſtremo Cariam placidus, omnesque eos agros fertiliſſimo rigans limo, ad decimũ à Mileto ſtadium lenis illabitur mari. Inde mons Latmus. Oppida, Heraclea montis eius, cognominis Caricæ, Myûs, quod primo condidiſſe Iones narrantur, Athenis profecti, Naulochum, Priene. In ora quæ Trogilia appellatur, Geſſus amnis. Regio omnibus Ionibus ſacra, et ideo Panionia appellata. Iuxtà fugitiuis conditũ (uti nomen indicio eſt) Phygela, fuit & Maratheſium oppidum. Supra hæc Magneſia Mæandri cognomine inſignis, à Theſſalica Magneſia orta. Abeſt ab Epheſo xv. M. paſs. Trallibus eo amplius ccc. antea Theſſaloce & Androlitia nominata, & littori appoſita, Deraſidas inſulas ſecũ abſtulit mari. Intus & Thyatira alluitur Lyco, Pelopia aliquando & Euhippa cognominata. In ora autẽ Manteum, Epheſus Amazonũ opus, multis antè expetita nominibus: Alopes cũ pugnatũ apud Troiã eſt, mox Ortygia & Morges uocata eſt, et Smyrna cognomine Trachea, & Samorniũ, & Ptelea. Attollitur mõte Pione. Alluitur Cayſtro in Cylbianis iugis orto, multoſq; amnes deferente & ſtagnũ Pegaſeum, quod Phyrites amnis expellit. Ab his multitudo limi eſt, qua terras propagat, mediſq; iã cãpis Syrien inſulã adiecit. Fons in urbe Callippia: & templũ Dianæ cõplexi è diuerſis regionibus duo Selinuntes. Ab Epheſo Manteũ aliud

Colophoniorum, & intus ipsa Colophon, Halesо affluente. Inde Apollinis Clarij phanum, Lebedos: fuit & Notium oppidum. Promontorium Coryceon, mons Mimas ccl. M. pass. excurrens, atq; in continentibus campis residens. Quo in loco magnus Alexander intercidi planiciem eam iusserat vij. M. d. pass. longitudine, ut duos sinus iungeret, Erythrasq; cum Mimãte circumfunderet. Iuxta eas fuere oppida Pteleon, Helos, Dorion: nunc est Aleon fluuius, Corinæum Mimantis promontorium, Clazomene, Parthenie, & Hippi, Chytophoria appellatæ cum insulæ essent, Alexander idem per duo stadia continenti adnexuit. Interiere intus Daphnûs & Hermesia, & Sipylum, quod antè Tantalis uocabatur, caput Mæoniæ, ubi nũc est stagnum Sale: ob id & Archæopolis substituta Sipylo, & inde illi Colpæ, & huic Lebade. Regredientibus inde abest xij. M. pass. ab Amazone condita, restituta ab Alexandro, in ora Smyrna, amne Melete gaudens non procul orto. Montes Asiæ nobilissimi in hoc tractu ferè explicant se. Masiusia à tergo Smyrnæ & Termetis Olympi radicibus iũctus. Is in Dracone desinit, Draco in Tmolo, Tmolus in Cadmo, ille in Tauro. A Smyrna Hermus amnis campos facit, & nomini suo adoptat. Oritur iuxta Dorilaum Phrygiæ ciuitatem, multosque colligit fluuios, inter quos Phrygem, qui nomine genti dato, à Caria eam disterminat, Hyllum & Cryon, & ipsos Phrygiæ, Mysiæ, Lydiæ amnibus repletos. Fuit in ore eius oppidum Temnos: nunc in extremo sinu Myrmeces scopuli, oppidum Leuce in promontorio quod insula fuit, finisque Ioniæ Phocæa. Smyrnæum conuentum magna pars Aeoliæ, quæ mox dicetur, frequentat: præterque Macedones Hyrcani cognominati, & Magnetes à Sipylo. Ephesum uero alterum lumen Asiæ, remotiores conueniunt Cæsariẽses, Metropolitæ, Cylbiani, inferiores & superiores Mysomacedones, Mastaurenses, Brullitæ, Hypæpeni, Dioshieritæ.

Aeolis, Troas, Pergamus. CAP. XXX.

AEolis proxima est, quondam Mysia appellata, & quæ Hellesponto adiacet Troas. Ibi à Phocæa, Ascanius portus, dein fuerat Larissa. sunt Cyme, Myrrhine, quæ Sebastopolim se uocat: & intus Aegæ, Attalia, Posidea, Neontichos, Temnos. In ora autem Titanus amnis, & ciuitas ab eo cognominata. Fuit & Grynia, nunc tantum portus soli, insula aprehensa. Oppidum Elea, & ex Mysia ueniens Caicus amnis. Oppidum Pitane, Canaius amnis. Intercidêre Cane, Lysimachia, Atarnea, Carene, Cisthene, Cilla, Cocillum, Thebæ, Aslyre, Chrysa, Palæscepsis, Gergithos, Neandros: nunc est Perperẽne ciuitas, Heracleotes tractus. Coriphas oppidum, amnis Grylio-solius. Regio Aphrodisias, quæ antea Politicecorgas. Regio Scepsis. Flumen Euenum, cuius in ripis intercidêre Lyrnesos & Miletos. In hoc tractu Ida mons, Et in ora quæ sinum cognominauit & conuentum, Adramytteos olim Pedasus dicta, Flumina Astron, Cormalos, Eryanos, Alabastros, Hieros ex Ida. Intus mons Gargara eodemq; nomine oppidum. Rursus in littore Antandros, Edonis prius uocata, deinde Cimmeris, & Assos, eadem Apollonia. Fuit & Palamedium oppidum. Promontorium Lecton disterminans Aeolida & Troada. Fuit & Polymedia ciuitas, & Cryssa, & Larissa alia. Smintheum templum durat. Intus Colone intercidit, deportata Adramytteum negocia. Apolloniatæ à Rhyndaco amne, Eresij, Miletopolitæ. Pœmaneni Macedones, Aschilacæ, Polichnæi: Pionitæ: Cilices, Mandacandeni: in Mysia Abrettini, & Hellespontij appellati, & alij ignobiles. Troadis primus locus Amaxitus, dein Cebrenia: Ipsaq; Troas Antigonia dicta, nunc Alexandria, colonia Ro. Oppidum Nee. Scamander amnis nauigabilis, & in promontorio quondam Sigæum oppidum. Dein portus Achæorum, in quem influit Xanthus Simoênti iunctus, stagnumque prius faciens Palæscamander. Cæteri Homero celebrati, Rhesus, Heptaporus, Caresus, Rhodius uestigia non habent. Granicus diuerso tractu in Propontida fluit. Est tamen & nunc Scamandria ciuitas parua, ac M. d. pass. remotum à portu Ilium immune, unde omnis rerũ claritas. Extra sinũ sunt Rhetea littora, Rheteo & Dardanio & Arisbe oppidis habitata. Fuit & Achilleon, oppidũ iuxta tumulũ Achillis cõditũ à Mitylenæis, & mox Athenien sibus. ubi classis eius steterat in Sigæo. Fuit & Aeantium à Rhodijs conditum in altero cornu, Aiace ibi sepulto xxx. stad. interuallo à Sigæo, & ipso in statione classis suæ. Supra Aeolida & partem Troadis in mediterraneo est, quæ uocatur Teuthrania, quam Mysi antiquitus tenuere. Ibi Caicus amnis iam dictus oritur. Gens ampla per se, etiam cũ totum Mysia appellaretur. In ea Pioniæ, Andera, Dale, Stabulum, Conisiũ, Tegium, Balcea, Tiare, Teuthranie, Sarnaca, Haliserne, Lycide, Parthenium, Thymbre, Oxiopum, Lygdanũ, Apollonia, longeq; clarissimum Asiæ Pergamũ, quod intermeat Selinus, præfluit Cetius profusus Pindaso mõte. Abest haud procul Elea, quam in littore diximus. Pergamena uocatur eius tractus iurisdictio. Ad eã cõueniunt Thiatyreni, Mygdones, Mossini, Bregmẽteni, Hieracomitæ, Perpereni, Tyareni, Hierapolenses, Harmatopolitæ, Attalenses, Pantaënses, Apollonidiẽses, aliæq; inhonoræ ciuitates. A Rheteo Dardaniũ oppidum paruũ abest stad. lxx. Inde xviij. M. promontoriũ Trapezæ, unde primũm concitat se Hellespõtus. Ex Asia interijsse gẽtes tradit Eratosthenes Solymorũ, Lelegum, Bebrycũ, Colycantiorũ, Trepsedorum. Isidorus Arimos, & Capretas, ubi sit Apamia condita à Seleuco rege inter Ciliciam, Cappadociã, Cataoniam, Armeniã. Et quoniam ferocissimas gentes domuisset, initio Dameam uocatã.

Insulæ ante Asiam, Pamphylium mare, Rhodus, Samus, Chius. CAP. XXXI.

INsularũ ante Asiam prima est in Canopico ostio Nili, à Canopo Menelai gubernatore (ut ferunt) dicta.

dicta. Altera iuncta ponte Alexandriæ colonia Cæsaris dictatoris Pharus, quondam diei nauigatione distans ab Aegypto, nunc è turri nocturnis ignibus cursum nauium regens. Nanque fallacibus uadis Alexandria, tribus omnino aditur alueis maris, Tegamo, Posideo, Tauro. In Phœniceo deinde mari est ante Ioppen Paria, tota oppidũ, in qua obiectã beluæ Andromedam ferunt: & iam dicta Arados, inter quam & continentẽ l. cubita alto mari (ut autor est Mutianus) è fonte dulcis aqua tubo coriis facto, usq; à uado trahitur. Pamphyliũ mare ignobiles insulas habet. Cilicium ex quinq; maximis Cyprum, ad ortum occasumq; Ciliciæ ac Syriæ obiectam, quondã ix. regnorum sedem. Huius circuitum Timosthenes ccccxxix. M. d. prodidit. Isidorus cclxxv. M. Lõgitudinem inter duo promontoria, Dinaretũ & Acamanta, quod est ad occasum, Artemidorus clxij. d. Timosthenes cc. uocatam antè Acamantida, Philonides Cerastin, Xenagoras & Aspeliam, & Amathusiam, & Macariã, Asty nomus Cryptõ, & Coliniã. Oppida in ea xv. Paphos, Palæpaphos, Curias, Citium, Corinæũ, Salamis, Amathus, Lapethos, Solæ, Tamaseus, Epidarum, Chytri, Arsinoë, Carpasiũ, Golgæ. Fuere & ibi Cinyria, Marium, Idalium. Abest ab Anemurio Ciliciæ l. M. pas. Mare quod prætenditur, uocant Aulona Cilicium. In eodẽ situ Elæussa insula est, & quatuor ante promontorium ex aduerso Syriæ Clides. rursusq; ab altero capite Stiria. Contra Neampaphum Hierocepia. Cõtra Salamina Salaminæ. In Lycio autem mari Illyris, Telendos, Attelebussa, Cypriæ tres steriles, & Dionysia prius Caretha dicta. Deinde contra Tauri promontorium pestiferæ nauigantibus Chelidoniæ, totidẽ ab ijs cũ oppido Leucola, Pactyæ, Lasia, Nymphais, Macris: Megista, cuius ciuitas interijt. Multæ deinde ignobiles. Sed contra Chimæram Dolichiste, Chirogylium, Crambussa, Rhoge, Enagora viij. M. pas. Dædaleon duæ, Cryeon tres, Strongyle, & contra Sidyma Antiochi, Glaucumq; uersus amnẽ Laguса, Macris, Didymæ, Helbo, Scope, Aspis, & in qua oppidũ interijt Telandria, proximaq; Cauno Rhodussa. Sed pulcherrima & libera Rhodos, circuitu cxxx. M. pas. aut si potius Isidoro credimus ciij. habitata urbibus Lindo, Camiro, Ialyso, nunc Rhodo. Distat ab Alexandria Aegypti d. lxxviij. M. ut Isidorus tradit: ut Eratosthenes ccccclxix. milia: ut Mutianus d. à Cypro clxvi. Vocitatæ est antea Ophiusa, Asteria, Aethræa, Trinacria, Corymbia, Pœessa, Atabyria ab rege. Deinde Macria, & Oloëssa. Rhodiorum insulæ, Carpathus quæ mari nomen dedit: Casos, Achne olim: Nisyros distans ab Gnido xij. M. d. Porphyris antea dicta. Et eodem tractu media inter Rhodum Gnidumq; Syme. Cingitur xxxvij. M. d. Portus benigne præbet octo. Præter has circa Rhodũ, Cyclopis, Teganon, Cordylussa, Diabetæ iiij. Hymos, Chalce cum oppido, Seutlusa, Narthecusa, Dimastos, Progne: & à Gnido, Ciserussa, Therionarce, Calydne cum tribus oppidis, Notio, Nisyro, Mendetero, & in Arconeso oppidum Ceramus. In Cariæ ora quæ uocantur Argiæ, numero uiginti, & Hyetussa, Lepsia, Leros. Nobilissima autem in eo sinu Cos, ab Halicarnasso quindecim M. pass. distans, circuitu c. ut plures existimant Merope uocata. Cos ut Staphylus, Meropis ut Dionysius, dein Nymphæa. Mons ibi Prion, & Nisyron abruptam illi putãt. quæ Porphyris antea dicta est. Hinc Cariãda cum oppido. Nec procul ab Halicarnasso Pidosus. In Ceramico autem sinu Priaponnesos, Hipponnesos, Psyra, Mya, Lampsemãdus, Passala, Crusa, Pyrrhe, Sepiussa, Melano: paulumq; à continente distans, quæ uocata est Cinædopolis, probrosis ibi relictis à rege Alexandro. Ioniæ ora Aegeas & Corseas habet, & Icaron, de qua dictum est: Ladem quæ prius Late uocabatur, atq; inter ignobiles aliquot, duas Camelidas Mileto uicinas: Mycalen, Trogilias, Trepsilion, Argẽnon, Scãdalion, Samon liberã, circuitu octoginta septẽ M. passuũ: aut ut Isidorus c. Parthenia primũ appellatã, Aristoteles tradit, postea Dryusam, deinde Anthemusã: Aristocritus adijcit Melamphyllũ, dein Cyparissiã: alij Parthenoarusam, Stephanen. Amnes in ea Imbrasus, Chesius, Ibettes. Fontes Gigarto, Leucothea. Mõs Cercetius. Adiacent insulæ, Rhypara, Nymphæa, Achillea. Par claritate ab ea distat xciij. M. passuũ, cum oppido Chios libera, quam Aethaliam Ephorus prisco nomine appellat, Metrodorus & Cleobulus Chiã, à Chione nympha, aliqui à niue, & Macrin & Pityusam. Montem habet Pellenæum, marmor Chiũ: circuitu cxxv. M. pass. colligit, ut ueteres tradidere. Isidorus ix. milia adijcit. Posita est inter Samum & Lesbũ, ex aduerso maxime Erythrarũ. Finitimæ sunt Thallusa, quam alij Daphnusam scribũt. Oenussa, Elaphites, Euryanassa, Arginusa cũ oppido. Iam hæc circa Ephesum, & quæ Pisistrati uocantur, Anthinæ, Myonnesos, Diareusa. In utraque oppida intercidere. Porosselene cũ oppido, Cerciæ, Halone, Cõmone, Illetia, Lepria, & Rhesperia. Procusæ, Bolbulæ, Phanæ, Priapos, Syce, Melane, Aenare, Siduса, Pela, Drymussa, Anydros, Scopelos, Sycussa, Marathussa, Psile, Perirheusa, multæq; ignobiles. Clara uero in alto Teos cũ oppido, à Chio lxxi. M. pas. tantundẽ ab Erythris. Iuxta Smyrnam sunt Peristerides, Carteria, Alopece, Elæussa, Bachina, Pystira, Crommyonnesos, Megale. Ante Troada Ascaniæ, Platææ iij. Dein Lamiæ, Plitaniæ ij. Plate, Scopelos, Getone, Artheidon, Celæ, Lagussæ, Didymæ. Clarissima autem Lesbos, à Chio sexagintaquinq; milia pass. Hemerte, & Lasia, Pelasgia, Aegira, Aethiope, Macaria appellata fuit, octo oppidis inclyta. Ex ijs Pyrrha hausta est mari, Arisbe terrarũ motu subuersa. Antissam Methymna traxit in seipsam viij. urbibus Asiæ in xxxvij. M. pass. uicina. Et Agamede obijt & Hiera. Restant Eresos, Pyrrha, & libera Mitylene, annis d. potens. Tota insula circuitur, ut Isidorus, clxviij. M. pas. ut ueteres cxcv. M. Montes habet Lepethymum, Ordymnum, Macistum,

ſtũ, Creonem, Olympum. A proxima continente abeſt vij. M. d. paſs. Inſulæ appoſitæ, Sandalion, Leucæ v. Ex ijs Cydonea cũ fonte calido. Argenuſſæ ab Aege iiij. M. paſſ. diſtant. Dein Phelluſa, Pedna. Extra Helleſpontum aduerſa Sigæo littori adiacet Tenedus Leucophrys dicta, & Phœnice, & Lyrneſſos. Abeſt à Lesbo lvi. M. paſs. à Sigæo xij. M. d.

Helleſpontus, Myſia, Phrygia, Galatia, Bithynia, Boſphorus. CAP. XXXII.

IMpetum deinde ſumit Helleſpontus, & mare incumbit, uorticibus limitem fodiens, donec Aſiam abrumpat Europæ. Promontorium id appellauimus Trapezam: ab eo x. M. paſs. Abydum oppidum, ubi angustiæ ſeptem ſtadiorũ. Deinde Percote oppidum, & Lampſacum, antea Pityuſa dictum. Parium colonia, quam Homerus Adraſtiã appellauit. Oppidum Priapos, amnis Aeſepus, Zelia, Propontis, ita appellatur ubi ſe dilatat mare. Flumen Granicum, Artace portus, ubi oppidum fuit: Vltrà inſula, quam continẽti iunxit Alexander, in qua oppidum Mileſiorum Cyzicum, antea uocitatum Arconneſos, & Dolionis, & Dindymis, cuius à uertice mons Dindymus. Mox oppida Placia, Ariacos, Scylace, quorũ à tergo mons Olympus, Myſius dictus: ciuitas Olympena. Amnes Horiſius, & Rhyndacus, antè Lycus uocatus. Oritur in ſtagno Artynia iuxta Miletopolim, recipit Maceſton & pleroſq; alios, Aſiam Bithyniamq; diſterminans. Ea appellata eſt Cronia, dein Theſſalis, dein Maliãde & Strymonis. Hos Homerus Halizonas dixit, quando præcingitur gens mari. Vrbs fuit immenſa Attuſa nomine, nunc ſunt xv. ciuitates, inter quas Gordiucome, quæ Iuliopolis uocatur, & in ora Daſcylos. Deinde flumẽ Gebes, & intus Helgas oppidũ, quæ Germanicopolis, alio nomine Booſcœte, ſicut Apamia quæ nunc Myrlea Colophoniorũ: flumen Etheleum, antiquus Troadis finis & Myſiæ initiũ. Poſtea ſinus in quo flumen Aſcanium, oppidum Bryllion, amnes Hylas, & Cios cum oppido eiuſdem nominis, quod fuit emporium non procul accolentis Phrygiæ, à Mileſijs quidem conditum, in loco tamẽ qui Aſcania Phrygiæ uocabatur. Quapropter non alibi aptius de ea dicatur. Phrygia Troadi ſuperiecta, populisq; à promontorio Lecto ad flumen Etheleum prædictis, ſeptentrionali ſui parte Galatiæ contermina, meridiana Lycaoniæ, Piſidiæ, Mygdoniæq;, ab oriente Cappadociam attingit. Oppida ibi celeberrima præter iam dicta, Ancyra, Andria, Celænæ, Coloſſæ, Carina, Cotiaion, Cerane, Iconiũ, Midaion. Sũt autores tranſiſſe ex Europa Myſos, & Brygas, & Thynos, à quibus appellantur Myſi, Phryges, Bithyni. Simul dicendum uidetur & de Galatia, quæ ſuperpoſita, agros maiori ex parte Phrygiæ tenet, caputq; quondã eius Gordiũ. Qui partem eam inſedere Gallorum Toliſtobogi, & Voturi, & Ambitui uocantur: qui Mæoniæ & Paphlagoniæ regionẽ, Trocmi. Prætẽditur Cappadocia à ſeptentrione & ſolis ortu, cuius uberrimã partẽ occupauere Tectoſages, ac Teutobodiaci. Et gentes quidem hæ. Populi uero ac tetrarchiæ omnes numero cxcv. Oppida, Tectoſagũ Ancyra, Trocmorum Tauium, Toliſtobogorum Peſinûs. Præter hos, celebres Attalenſes, Araſenſes, Comẽſes, Dioshieronitæ, Lyſtreni, Neapolitani, Oeandẽſes, Seleucenſes, Sebaſteni, Timoniacenſes, Tebaſeni. Attingit Galatia & Pãphyliæ Cabaliam, & Milyas, qui circa Barin ſunt, & Cyllanticum, & Oroandicũ Piſidiæ tractũ. Item Lycaoniæ partem Obigenen. Flumina ſunt in ea præter iam dicta, Sangariũ & Gallus, à quo nomẽ traxere matris deũm ſacerdotes. Nũc reliqua in ora, à Cio intus in Bithynia Pruſa, ab Annibale ſub Olympo condita. Inde Niceã xxv. M. paſ. interueniente Aſcanio lacu. Deinde Nicæa in ultimo Aſcanio ſinu, quæ prius Olbia: & Pruſa item altera ſub Hippo monte. Fuere Pythopolis, Parthenopolis, Coryphanta. Sunt in ora amnes, Aeſius, Bryazon, Plataneus, Areus, Siros, Gendos, qui & Chryſorrhoas. Promõtorium in quo Megarice oppidũ fuit. Inde Craſpedites ſinus uocabatur, quoniam id oppidũ uelut in lacinia erat. Fuit & Aſtacũ, unde & ex eo Aſtacenus idẽ ſinus. Fuit & Libyſſa oppidũ, ubi nunc Annibalis tãtum tumulus, eſt in intimo ſinu Nicomedia Bithyniæ præclara. Leucatas promontoriũ, quo includitur Aſtacenus ſinus, à Nicomedia xlij. M. d. Rurſusq; coẽũtibus terris angustiæ pertinentes uſq; ad Boſphorum Thracium. In ijs Chalcedon libera, à Nicomedia lxxij. d. Proceraſlis antea dicta, dein Compuſa: poſtea Cæcorũ oppidum, quòd locũ eligere neſciſſent, ſeptem ſtadijs diſtãte Byzantio, tanto feliciore omnibus modo ſede. Cæterum intus in Bithynia colonia Apamena, Agrippẽſes, Iuliopolitæ, Bithynion. Flumina, Syriũ, Lapſias, Pharmicas, Alces, Crynis, Lylæus, Scopius, Hieras, qui Bithyniam & Galatiam diſterminat. Vltra Chalcedona Chryſopolis fuit. Deinde Nicopolis, à qua nomẽ etiãnum ſinus retinet. In quo portus Amyci. Deinde Naulochum promontoriũ, Eſtiæ templũ Neptuni, Boſphorus d. paſ. interuallo Aſiam Europæ iterum auferens, abeſt à Chalcedone xij. M. d. paſs. Inde fauces primæ vij. M. ccl. paſſ. ubi Phinopolis oppidum fuit. Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni. Is finis Aſiæ eſt, populorũq; cclxxxij. qui ad eũ locum à fine Lyciæ numerantur. Spatium Helleſponti & Propontidis ad Boſphorũ Thracium clxxxviij. M. paſs. diximus. A Chalcedone Sigæũ Iſidorus cccclxij. M. d. paſs. tradit. Inſulæ in Propontide ante Cyzicũ Elaphonneſus, unde Cyzicenũ marmor. Eadem Neuris, & Proconneſus dicta. Sequuntur Ophiuſa, Acanthus, Phœbe, Scopelos, Porphyrione, Halone cum oppido. Delphacia, Polydora, Artacæon cum oppido. Eſt & contra Nicomediam Demonneſos. Item ultra Heracleam aduerſa Bithyniæ Thynnias, quam barbari Bithyniam uocant. Eſt & Antiochia, & contra fauces Rhyndaci Besbicos, xviij. M. circuitus. Eſt & Elæa, & duæ Rhodiuſſæ, Erebinthus, Megale, Chalcitis, Pityodes.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VI.

*

Pontus Euxinus. CAP. I.

PONTVS Euxinus antea ab inhoſpitali feritate Axenos appellatus (peculiari inuidia naturæ, ſine ullo fine indulgentis auiditati maris) & ipſe in Europā Aſiamque funditur. Non fuerat ſatis oceano ambiſſe terras, & partem earum, aucta immanitate abſtuliſſe, nō irrupiſſe fractis montibus, Calpeq; Africæ auulſa tāto maiora abſorbuiſſe quàm reliquerit ſpatia, non per Helleſpontum Propontida infudiſſe, iterum terris deuoratis: à Boſphoro quoq; in aliam uaſtitatem panditur nulla ſatietate, donec expatianti lacus à Mæoti rapinam ſuam iungant. Inuitis hoc accidiſſe terris indicio ſunt tot angustiæ, atque tam parua naturæ repugnantis interualla, ad Helleſpontū octingētorum lxxv. paſſ. ad Boſphoros duos, uel bubus meabili trāſitu. Vnde nomen ambobus, & tanquā in diſſociatione germanitas concors. Alitum quippe cantus, canūq; latratus inuicē audiuntur: uocis etiā humanæ cōmercia inter duos orbes manēte colloquio, niſi cū idipſum auferunt uenti. Menſurā Ponti à Boſphoro ad Mæotiū lacū quidā fecere xiiij. xxxviij. M. d. paſſ. Eratoſthenes c. minorē. Agrippa à Chalcedone ad Phaſin x. M. Inde Boſphorū Cimmeriū ccclx. M. Nos interualla generatim ponemus cōperta in noſtro æuo, quādo etiā in ipſo ore Cimmerio pugnatū eſt. Ergo à faucibus Boſphori eſt amnis Rhebas, quem aliqui Rhœſum dixerūt. Deinde Pſillis, portus Calpas. Sangarius fluuius ex inclytis. Oritur in Phrygia, accipit uaſtos amnes, inter quos Tēbrogium & Gallum. idem Sangarius à pleriſq; dictus Coralius, à quo incipiunt Maryandini ſinus oppidūq; Heraclea Lyco flumini appoſitum. Abeſt à Ponti ore M. ducētis: portus Acone, ueneno aconito dirus. Specus Acheruſia. Flumina Pedopiles, Callichorum, Sonautes. Oppidum Tium, ab Heraclea xxxviij. M. paſſ. Fluuius Bilis.

Gens Paphlagonū & Cappadocū. CAP. II.

VLtra quem gens Paphlagonia, quam Pylæmeniam aliqui dixerūt, incluſam à tergo Galatia. Oppidum Maſtya Mileſiorum, deinde Cromna. Quo loco Henetos adijcit Nepos Cornelius, à quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi poſtulat. Seſamum oppidum, quod nunc Amaſtris. Mons Cytorus, à Tio lxiij. M. paſſ. Oppida Cimolis, Stephane, amnis Parthenius. Promontorium Carambis uaſto excurſu, abeſt à Ponti oſtio cccxv. M. paſſ. uel ut alijs placuit, cccl. M. Tantundem à Cimmerio, aut ut aliqui maluere cccxij. M. d. Fuit & oppidum eodem nomine, & aliud inde Armine, nunc eſt colonia Sinope à Cytoro clxiiij. M. Flumen Varetum. Gens Cappadocum. Oppidum Gaziura & Gazelū. Amnis Halys, à radicibus Tauri per Cataoniā Cappadociamque decurrens. Oppida Gangre, Cariſſa: Amiſum liberū, à Sinope cxxx. M. paſſ. Eiuſdemq; nominis ſinus tanti receſſus, ut Aſiam penè inſulā faciat, cc. M. paſſ. haud amplius per continentem ad Iſſicum Ciliciæ ſinum. Quo in omni tractu proditur, tres tantum gentes Græcas iure dici, Doricam, Ionicam, Aeolicam, cæteras Barbarorum eſſe. Amiſo iunctum fuit oppidum Eupatoria, à Mithridate conditum. Victo eo, Pompeiopolis utrunque appellatum eſt.

Cappadocia. CAP. III.

CAppadocia intus habet coloniam Claudij Cæſaris Archelaidem, quam præfluit Halys. Oppida Comana quod Sarus, Neocæſaream quod Lycus. Amaſiam quod Iris, in regione Gazacena. In Colopena uero Sebaſtiā, & Sebaſtopolin. Hæc parua, ſed paria ſupradictis. Reliqua ſui parte Melitam à Semiramide conditam, haud procul Euphrate: Diocæſareā, Tyana, Caſtabala, Magnopolin, Zelam. Et ſub monte Argæo Mazacam, quæ nunc Cæſarea nominatur. Cappadociæ pars prætenta Armeniæ maiori, Melitene uocatur. Comagenæ, Cataonia, Phrygiæ, Garſauritis: Sargaurāſanæ, Camanene: Galatiæ, Morimene: ubi diſterminat eos Cappadox amnis, à quo nomen traxere, antea Leucoſyri dicti. A Neocæſarea ſupradicta minorem Armeniam Lycus amnis diſterminat. Eſt & Ceraunus intus clarus. In ora autē ab Amiſo oppidum & flumen Chadiſia, Lycaſtum, à quo Themiſcyra regio. Iris flumen deferens Lycum. Ciuitas Ziela intus, nobilis clade Triarij, & uictoria C. Cæſaris: in ora amnis Thermodoon, ortus ad caſtellum quod uocant Phanaroëam, præterque radices Amazonij montis lapſus. Fuit oppidum eodem nomine, & alia quinque, Phamizonium, Themiſcyra, Sotira, Amaſia, Comana, nunc Manteum.

Themiſcyræ regionis gentes. CAP. IIII.

GEntes, Genetarum, Chalybum. Oppidum Cotyorum. Gentes Tibareni, Moſſyni notis ſignantes corpora. Gens Macrocephali, oppidum Ceraſus, portus Cordulæ. Gentes Bechires, Buzeri. Flumen Melas. Gens Macrones, Sideni, flumenq; Sidenum, quo alluitur oppidum Polemonium, ab Amiſo cxx. M. paſſ. Inde flumina Iaſonium, Melāthium, & ab Amiſo lxxx. M. paſſ. Pharnacea oppidū, Tripolis caſtellū & fluuius. Item Philocalia, & ſine fluuio Liuiopolis, & à Pharnacea c. M. paſſ. Trapezus liberum uaſto mōte clauſum. Vltra quod gens Armenochalybes, & maior Armenia xxx. M. paſſ. diſtans. In ora ante Trapezunta flumen Pyxites: ultra uero gens Sannorū Heniochorū. Flumen Abſarū cū caſtello cognomine in faucibus, à Trapezūte cl. M. paſſ. Eius loci à tergo montiū Iberia eſt, in ora uero Heniochi, Ampreutæ, Lazi. Flumina Campſeonyſis, Nogrus, Bathys, Gentes Colchorū. Oppidum Matium, flumen Heracleum, & promontorium eodē nomine, clariſſimusq; Ponti Phaſis. Oritur in Moſchis, nauigatur quamlibet magnis

rmeante

magnis nauigijs xxxviij. M. d. paſſ. inde minoribus longo ſpatio, pontibus cxx. peruius. Oppida in ripis habuit complura: celeberrima, Tyritacen, Sygnum, & in faucibus Phaſin. Maxime autẽ inclaruit Aea. xv. M. paſſ. à mari. ubi Hippos & Cyanos uaſti amnes è diuerſo in eum confluunt. Nunc habet Surium tantum, & ipſum ab amne influente ibi cognominatum, uſque quò magnarum nauium capacem eſſe dixi mus. Et alios accipit fluuios, magnitudine, numeroque mirabiles, inter quos Glaucum. In ore eius inſulæ ſine nomine. Abeſt Abſaro lxxv. M. Inde aliud flumen Charien. Gens Salæ, antiquis Phthirophagi dicti, & Suani. Flumen Cobum è Caucaſo per Suanos fluens. Dein Rhoas. Regio Ecrectice. Amnes Sigania, Terſos, Acelpos, Chryſorrhoas, gens Abſilæ, caſtellum Sebaſtopolis, à Phaſide c. M. paſſ. gens Sannigarum, oppidum Cygnus, flumẽ & oppidum Pityûs, Deinde multis nominibus Heniochorum gentes.

Regio Colchica, Achæi, & cæteri eodem tractu. CAP. V.

SVbijcitur Ponti regio Colchica, in qua iuga Caucaſi ad Riphæos montes torquentur, ut dictũ eſt, altero latere in Euxinum & Mæotin deuexa, altero in Caſpium & Hyrcanium mare. Reliqua littorũ feræ nationes tenent, Melanchlæni, Coraxi urbe Colchorum Dioſcuriade, iuxta fluuiũ Antemunta, nunc deſerta, quondam adeo clara, ut Timoſthenes in eã ccc. nationes, quæ diſſimilibus linguis uterentur, deſcẽdere prodiderit. Et poſtea à noſtris cxxx. interpretibus negocia ibi geſta. Sunt qui conditã eam ab Amphito & Telchio, Caſtoris ac Pollucis aurigis putẽt, à quibus ortam Heniochorum gentem feram conſtat. A Dioſcuriade oppidum Heracleũ, diſtat à Sebaſtopoli lxxx. M. paſſ. Achæi, Mardi, Cercetæ, poſt eos Serri, Cephalotomi. In intimo eo tractu Pityûs oppidũ opulentiſſimum, ab Heniochis direptum eſt. A tergo eius Epageritæ, Sarmatarum populus in Caucaſi iugis, poſt quem Sauromatæ. Ad hos confugerat Mithridates Claudio principe, narrauitq; Thalos ijs eſſe confines, qui ab oriente Caſpij maris fauces attingerent: ſiccari eas æſtu recedente. In ora autẽ iuxta Cercetas, flumen Icaruſa, cum oppido Hiero & flumine, ab Heracleo cxxxvi. M. Inde promontorium Cronea, quo ſupercilium arduum tenẽt Toretæ, ciuitas Sindica ab Hiero lxvij. M. paſſuum. Flumen Sceaceriges.

Boſphoros Cimmericus, Mæotis. CAP. VI.

INde ad Boſphori Cimmerij introitum lxxxviij. M. d. paſſ. Sed ipſius peninſulæ inter Pontum & Mæotin lacum excurrentis, non amplior lxxxvij. M. d. paſſ. longitudo eſt, latitudo nuſquam infra duo iugera. Eionem uocant. Ora ipſa Boſphori, utrinque ex Aſia atque Europa, curuatur in Mæotin. Oppida, in aditu Boſphori primo Hermonaſſa, dein Cepæ Mileſiorum. Mox Stratoclia & Phanagoria, & penè deſertum Apaturos, ultimoque in oſtio Cimmerium, quod antea Cerberion uocabatur.

Gentes circa Mæotin. CAP. VII.

INde Mæotis lacus in Europa dictus. A Cimmerio accolũt Mæotici, Vali, Serbi, Arechi, Zingi, Pſeſij. Dein Tanain amnem, gemino ore influentem, incolunt Sarmatæ, Medorum (ut ferunt) ſoboles, & ipſi in multa genera diuiſi. Primo Sauromatæ Gynæcocratumeni, unde Amazonum connubia. Dein Euazæ, Cottæ, Cicimeni, Meſſeniani, Coſtobocci, Choatræ, Zigæ, Dandari, Thuſſagetæ, Turcæ, uſq; ad ſolitudines ſaltuoſis conuallibus aſperas: ultra quos Arimphæi, qui ad Riphæos pertinent mõtes. Tanain ipſum Scythæ Silyn uocant, Mæotin Temerinda, quod ſignificat matrem maris. Oppidum in Tanais quoq; oſtio fuit. Tenuere finitima primi Cares, dein Clazomenij & Mæones, poſtea Panticapenſes. Sunt qui circa Mæotin ad Ceraunios montes * altiores has tradunt gentes, à littore Napæas, ſupraq; Eſſedones Colchis iunctos ac montium cacuminibus. Dein Carmacas, Oranos, Antacas, Mazacas, Aſcantios, Acapeatas, Agagammatas, Phycaros, Rhimoſolos, Aſcomarcos. Et ad iuga Caucaſi Icatalas, Imaduchos, Ranos, Anclacas, Tydios, Caraſtaſcos, Aſuciandas: Lagoum amnem ex montibus Catheis, in quem defluit Opharus: ubi gentes Caucadas, Opharitas. Amnem Menotharũ, * Imituenis ex montibus ſciſſum, inter Agedos, Carnapas, Gardeos, Acciſos, Gabros, Gregaros. Circaque fontem * Imitiſſi, Imituos, & Aparthenos. Alij influxiſſe eò Suitas, Auchetas, Satarneos, Aſampatas. Ab his Tanaitas & Nepheonitas uiritim deletos. Aliqui flumen Opharium labi per Cantecos & Sapeos. Tanain uero tranſiſſe Phatareos, Herticeos, Spondolicos, Synhietas, Amaſſos, Iſſos, Catacetos, Tagoros, Catonos, Neripos, Agandeos, Mandareos, Saturcheos, Spaleos.

Armeniæ duæ. CAP. VIII.

PEracta eſt interior ora, omnesque accolæ: * nunc reddantur gentes in mediterraneo ſinus, in quo multa aliter ac ueteres prodituri me nõ eo inficias, anxia perquiſita cura, rebus nuper in eo ſitu geſtis à Domitio Corbulone, regibuſque inde miſſis ſupplicibus, aut regum liberis obſidibus. Ordiemur autẽ à Cappadocum gente. Longiſſime hæc Ponticarũ omnium introrſus recedens, minorem Armeniã maioremq; & Comagenem læuo ſuo latere trãſit: dextra uero omnes in Aſia dictas gentes, plurimis ſuperfuſa populis: magnoq; impetu ſcandens ad ortum ſolis & Tauri iuga, tranſit Lycaoniam, Piſidiam, Ciliciam. Vadit ſuper Antiochiæ tractũ, & uſq; ad Cyrreſticã eius regionẽ, parte ſua quæ uocatur Cataonia, cõtendit. Itaq; ibi longitudo Aſiæ xij. l. M. paſſ. efficit, latitudo d. cxl. M.

Armenia maior. CAP. IX.

ARmenia autẽ maior incipiens à Pariedris montibus, Euphrate amne (ut dictum eſt) auferitur Cappadociæ: & quà diſcedit Euphrates, Meſopotamiæ, haud minus claro amne Tigri. Vtrunque fundit ipſa, & initium Meſopotamiæ facit, inter duos amnes

æ. Terræ od inter-

*ituræ. Quod interest ibi, tenēt Arabes Orei. Sic finē usq; in Adiabenē perfert. Ab ea transuersis iugis incluſa, latitudinē in læua pandit ad Cyrum amnē transuersa in Araxem: longitudinē uerò ad minorem usq; Armeniam, Absaro amne in pontum defluente, & Pariedris montibus (qui fundunt Absarum) discreta ab illa. Cyrus oritur in Heniochijs montibus, quos alij Coraxicos uocauere, Araxes eodē mōte quo Euphrates VI. M. pas. interuallo: auctusq; amne Musi, et ipse (ut plures existimauere) à Cyro defertur in Caſpium mare. Oppida celebrantur in minore, Cæsarea, Aza, Nicopolis: in maiore Arsamote Euphrati proximū, Tigri Carcathiocerta, in excelsis autē Tigranocerta, & in campis iuxta Araxē Artaxata. Vniuersæ magnitudinē Aufidius quinquagies cētena M. prodidit. Claudius Cæsar longitudinē à Dascusa ad cō finium Caſpij maris XIIJ. M. pas. latitudinē dimidium eius, à Tigranocerta ad Iberiā. Diuiditur (quod certum est) in præfecturas quas ij strategias uocant, quasdam ex ijs uel singula regna quondam, barbaris nominibus CXX. Claudunt eam ab oriente montes, sed nō statim Ceraunij, nec Adiabene regio. Quod interest spatij, Sopheni tenent: ab his iuga: ultrà Adiabeni tenent. Per conualles autem proximi Armeniæ sunt Menobardi, & Moscheni. Adiabenen Tigris & montium sinus cingunt. Ab læua eius regio Medorum est, & prospectus Caſpij maris. Ex oceano hoc (ut suo loco dicemus) infunditur, totumque Caucasijs montibus cingitur. Horum incolæ per confinium Armeniæ nunc dicentur.

Albania, Iberia. CAP. X.

PLanitiem omnem à Cyro usque, Albanorum gens tenet: mox Iberum, discreta ab ijs amne Alazone, in Cyrum è Caucasijs montibus defluente. Prævalēt oppida Albaniæ Cabalaca, Iberiæ Harmastis iuxta flumen, Neoris: regio Thasiæ, & Triare usq; ad Partedoros montes. Vltrà sunt Colchicæ solitudines: quarū à latere ad Ceraunios uersō, Armeno chalybes habitant, & Moschorū tractus ad Iberū amnem in Cyrū defluentē: & infra eos Sacassani, & deinde Macrones ad flumen Absarum. Sic plana ac deuexa obtinentur. Rursus ab Albaniæ confinio, tota montium fronte, gentes Syluorum feræ, & infrà Lubienorum, mox Diduri & Sodij.

Portæ Caucasiæ. CAP. XI.

AB ijs sunt portæ Caucasiæ, magno errore à multis Caſpiæ dictæ, ingens naturæ opus, mōtibus interruptis repēte, ubi fores obditæ ferratis trabibus, subter medias amne Dyriodori fluente, citraq; in rupe castello (quod uocatur Cumania) cōmunito ad arcendas transitu gētes innumeras: ibi loci terrarū orbe portis discluſo, ex aduerſo maxime Harmastis oppidi Iberū. à portis Caucasijs per montes Gordyeos Valli, Suarni indomitæ gentes, auri tantū metalla fodiunt. Ab ijs ad Pontū usq; Heniochorū plura genera, mox Achæorum. Ita se habet terrarū sinus è clariſsimis. Aliqui inter Pontū & Caſpium mare CCCLXXV. M. pas. nō amplius interesse tradiderunt, Cornelius Nepos cl. M. Tātis iterū angustijs infestatur Asia. Claudius Cæsar à Cymmerio Bosphoro ad Caſpium mare cl. M. prodidit: eaq; perfodere excogitasse Nicatorem Seleucum, quo tempore ab Ptolemæo Cerauno sit interfectus. A portis Caucasijs ad Pontum CC. M. pas. suum esse constat ferè.

Insulæ in Ponto. CAP. XII.

INsulæ in Pōto *Planetæ, siue Cyaneæ, siue Symplegades. Deinde Apollonia Thynnias dicta, ut distingueretur ab ea, quæ est in Europa. Distat à cōtinēti pas. M. cingitur tribus M. Et contra Pharnaceam Chalceritis, quā Græci Ariā dixerūt, sacrāq; Marti, & in ea uolucres cū aduenis pugnasse, pinnarū iactu. *Planctæ

Gentes in Scythico oceano. CAP. XIII.

NVnc omnibus quæ sunt interiora Asiæ dictis, Riphæos mōtes trāscēdat animus, dextraq; littore oceani incedat. Tribus hic è partibus cæli alluēs Asiā, Scythicus à septentrione, ab oriente Eous, à meridie Indicus uocatur, uarieq; per sinus & accolas in cōplura nomina diuiditur. Verū Asiæ quoq; magna portio apposita septētrioni, iniuria sideris rigentis uastas solitudines habet. Ab extremo aquilone ad initiū orientis æstiui Scythæ sunt. Extra eos ultraq; aquilonis initia Hyperboreos aliqui posuere, pluribus in Europa dictos. Primū inde noscitur promontoriū Celticæ Lytarmis, fluuius Carambucis, ubi lassata cū side rum ui Riphæorū montiū deficiunt iuga. Ibiq; Arimphæos quosdā accepimus, haud dissimilem Hyperboreis gentē. Sedes illis nemora, alimēta baccæ, capillus iuxtà fœminis uirisq; in probro existimatur, ritus clementes. Itaq; sacros haberi narrant, inuiolatosq; esse etiam feris accolarū populis: nec ipsos modo, sed illos etiā qui ad eos perfugerint. Vltra eos planè iam Scythæ, Cimmerij, Cisianthi, Georgi, & Amazonum gens. Hæc usque ad Caſpium & Hyrcanium mare. Nanq; id erūpit Scythico oceano in auersa Asiæ, pluribus nominibus accolarum appellatum, celeberrimis duobus Caſpio et Hyrcano. Nō minus hoc esse quàm Pontū Euxinū Clitarchus putat. Eratosthenes ponit & mensurā: ab exortu ad meridiem, per Caduſiæ & Albaniæ orā quinquies M. CCCC. stad. Inde per Aratiaticos, Amarbos, Hyrcanos, ad ostium Zoni fluminis, quater M. D. CCC. stad. Ab eo ad ostiū Iaxartis, M. CCCC. Quæ summa efficit quindecies cētena LXXV. M. pass. Artemidorus hinc detrahit XXV. M. pas. Agrippa Caſpium mare, gentesq; quæ circà sunt, & cū his Armeniā determinās, ab oriente oceano Serico, & ab occidente Caucasi iugis, à meridie Tauri, à septentrione oceano Scythico, patere quà cognitum est CCCCXC. M. pas. in longitudinē: CCXC. M. in latitudinē prodidit. Non desunt uerò qui eius maris uniuersum circuitū à freto XXV. M. pas. tradunt. Irrumpit autē arctis faucibus in longitudinē spatiosis. At ubi cœpit in latitudinē pandi, lunatis obliquatur cornibus: ue-

lut ad Mæotium lacũ ab ore discedens, Scythici arcus (ut autor est M. Varro) similitudine. Primus sinus appellatur Scythicus, utrinq; enim accolunt Scythæ, & per angustias inter se cõmeant, hinc Nomades & Sauromatæ multis nominibus, illinc Abzoæ nõ paucioribus. Ab introitu dextra, mucronẽ ipsum fauciũ tenent Vdini, Scytharũ populus: dein per oram Albani (ut ferũt) ab Iasone orti. Ante quos mare quod est, Albanum nominatur. Hæc gens superfusa montibus Caucasæis ad Cyrum amnem, Armeniæ confinium atq; Iberiæ, descendit, ut dictum est. Super maritima eius, Vdinorumq; gentem Sarmatæ, Vtidorsi, Aroteres prætẽduntur: quorũ à tergo indicatæ iam Amazones Sauromatides. Flumina per Albaniam decurrunt in mare, Cassios & Albanos: deinde Cambyses in Caucasijs ortus mõtibus: mox Cyrus in Coraxicis, ut diximus. Oram omnẽ à Caucaso prærltis rupibus inaccessio, patere cccxxv. M. pas. autor est Agrippa. A Cyro Caspiũ mare uocari incipit, accolũt Caspij. Corrigendus est error in hoc loco multorũ, & eorum etiam qui in Armenia res proxime cum Corbulone gessere. Nanq; hi Caspias appellauere portas Iberiæ, quas Caucasias diximus uocari: situsque depicti, & inde missi, hoc nomẽ inscriptum habent. Et Neronis principis cõminatio, ad Caspias portas tẽdere dicebatur, cũ peteret illas, quæ per Iberiam in Sarmatas tendunt, uix ullo propter appositos montes aditu. Ad Caspium mare sunt aliæ Caspijs gẽtibus iunctæ: quod dignosci non potest, nisi comitatu rerũ Alexandri Magni. Nanq; Persarum regna, quæ nunc Parthorũ intelligimus, inter duo maria Persicũ & Hyrcanum Caucasijs iugis attolluntur: utrinq; per deuexa laterũ Armeniæ maiori, à frõtis parte quæ uergit in Comagenẽ, Sophene (ut diximus) copulatur, eiq; Adiabene Assyriorũ initiũ. cuius pars est Arbelitis, ubi Dariũ Alexander debellauit, proxima Syriæ: totã eam Macedones Mygdoniã cognominauerũt à similitudine. Oppida, Alexandria, item Antiochia quã Nisibin uocant. Abest ab Artaxatis d. ccl. M. pass. Fuit & Ninus imposita Tigri, ad solis occasum spectãs, quondam clarissima. Reliqua uerò fronte qua tẽdit ad Caspium mare, Atropatene, ab Armeniæ Otene regione discreta Araxe. Oppidum eius Gazæ ab Artaxatis quadringenta quinquaginta M. pass. Totidem ab Ecbatanis Medorũ, quorũ pars sunt Atropateni.

Media, Caspiæ portæ. CAP. XIIII.

Ecbatana caput Mediæ, Seleucus rex cõdidit: à Seleucia magna d. ccl. M. pass. à portis uerò Caspijs xx. M. Reliqua Medorũ oppida, Phausia, Agamzua, Apamia, Raphane cognominata. Causa portarũ nominis eadẽ quæ supra, interruptis angusto transitu iugis, ita ut uix singula meent plaustra, longitudine viij. M. pass. toto opere manufacto. Dextera læuaque ambustis similes impẽdent scopuli sitiente tractu per xxxviij. M. pas. Angustias impedit corriuatus salis è cautibus liquor, atq; eadem emissus. Præterea serpentium multitudo, nisi hyeme, transitum non sinit.

Gentes circa Hyrcanum mare. CAP. XV.

A Diabenis cõnectũtur Carduchi quondã dicti, nunc Cordueni, præfluente Tigri: his Pratitæ Paredoni appellati, qui tenent Caspias portas. Is à latere altero occurrunt deserta Parthiæ, & Citheni iuga. Mox eiusdẽ Parthiæ amœnissimus* situs, qui uocatur Choara. Duæ urbes ibi Parthorũ, appositæ quõdam Medis, Calliope, & alia in rupe Issatis quondã. Ipsius uerò Parthiæ caput Hecatompylos abest à portis cxxxiij. M. pass. Ita Parthorũ quoq; regna foribus discluduntur. Egressos portis excipit protinus gens Caspia, ad litora usq;, quæ nomen portis & mari dedit. Læua montosa. Ab ea gente retrorsus ad Cyrum amnẽ produntur ccxx. M. pas. Ab eodẽ amne sursum subeatur ad portas d. cc. M. pas. Hunc enim deinde cardinẽ Alexãdri magni itinera fecere, ab ijs portis ad Indiæ principiũ, stadia xv. M. d. clxxx. prodendo: ad Bactra oppidum, quod appellant Zariaspa, tria M. d. cc. Inde ad Iaxartem amnem v. M.

Item aliæ gentes. CAP. XVI.

A Caspijs ad orientẽ uersus regio est Zapauortene dicta, & in ea fertilitatis inclytæ locus Darieum. mox gẽtes Tapyri, Anariaci, Stauri, Hyrcani, à quorũ littoribus idem mare Hyrcanũ uocari incipit à flumine Syderi. Circa id amnes Mazeras, Stratos, omnia ex Caucaso. Sequitur regio Margiane apricitatis inclytæ, sola in eo tractu uitifera, undiq; inclusa mõtibus amœnis ambitu stadiorũ mille quingentorũ, difficilis aditu propter harenosas solitudines per cxx. M. pas. & ipsa contra Parthiæ tractum sita, in qua Alexander Alexandriã cõdiderat: qua diruta à Barbaris, Antiochus Seleuci filius, eodem loco restituit Syrianam interfluente Margo, qui corriuatur in Zotale. is maluerat illam Antiochiam appellari. Vrbis amplitudo circuitu lxx. stad. In hanc Orodes Romanos Crassiana clade captos deduxit. Ab huius excelsis per iuga Caucasi protenditur ad Bactros usq; gens Mardorũ, fera, sui iuris. Ab eo tractu gentes Ochani, Chomari, Berdrigei, Harmatotrophi, Bomarei, Cõmani, Marucæi, Mandrueni, Iatij. Flumina Mandrũ, Cridinũ: Vltraq; Chorasmij, Gandari, Attasini, Paricani, Sarangæ, Parrhasini, Maratiani, Nasotiani, Aorsi, Gelæ, quos Græci Cadusios appellauere, Matiani. Oppidũ Heraclea, ab Alexãdro cõditũ: quod deinde subuersum ac restitutũ, Antiochus Achaida appellauit: Derbices, quorũ medios fines secat Oxus amnis, ortus in lacu Oxo: Syrmatæ, Oxij, Tagæ, Heniochi, Bateni, Saraparæ, Bactri, quorũ oppidũ Zariaspe, quod postea Bactrum à flumine appellatũ est. Gens hæc obtinet auersa montis Paropamisi, ex aduerso fontis Indi: includitur flumine Ocho. Vltrà Sogdiani, oppidũ Panda, & in ultimis eorum finibus Alexandria, ab Alexandro magno conditum, Aræ ibi sunt ab Hercule ac Libero patre constitutæ, item Cyro & Semiramide atq; Alexandro: finis omnium

eorum

eorum ductus ab illa parte terrarum, includente flumine Iaxarte, quod Scythæ Silyn uocant: Alexander, militesque eius, Tanain putauere esse. Transcendit eum amnem Demonax, Seleuci & Antiochi regum dux, quem maxime sequimur in ijs: arasque Apollini Didymæo statuit.

Scytharum gens. CAP. XVII.

VLtrà sunt Scytharũ populi. Persæ illos Sacas in uniuersum appellauere à proxima gẽte, antiqui Arameos. Scythæ ipsi Persas, Chorsaros, et Caucasũ montẽ, Graucasum: hoc est, niue candidũ. Multitudo populorũ innumera, & quæ cũ Parthis ex æquo degat. Celeberrimi eorũ Sacæ, Massagetæ, Dahæ, Essedones, Ariacæ, Rhymnici, Pesici, Amordi, Histi, Edones, Camæ, Camacæ, Euchatæ, Cotieri, Antariani, Pialæ, Arimaspi, antea Cacidiri, Asæi, Oetei. Ibi Napæi interisse dicuntur, & Apellæi. Nobilia apud eos flumina, Mandagræum & Caspasiũ. Nec in alia parte maior autorũ inconstantia, credo, propter innumeras uagasq; gẽtes. Hausũ ipsius maris dulcem esse, & Alexander magnus prodidit, & M. Varro talẽ perlatũ Põpeio, iuxtà res gerenti Mithridatico bello, magnitudine haud dubiæ influẽtiũ amniũ uicto sale. Adijcit idem, Põpeij ductu exploratũ, in Bactros vij. diebus ex India perueniri ad Icarum flumen, quod in Oxum influat: & ex eo per Caspium in Cyrum subuectas, quinq; non amplius dierum terreno itinere, ad Phasin in Pontum Indicas posse deuehi merces. Insulæ toto eo mari multæ, uulgata una maxime Tazata: à Caspio mari Scythicoq; oceano, in eam cursus inflectitur, ad orientem conuersa littorũ fronte. Inhabitabilis eius prima pars, à Scythico promontorio, obniues: proxima, inculta sæuitia gẽtiũ, Anthropophagi Scythæ insident, humanis corporibus uescentes. Ideo iuxtà uastæ solitudines, ferarumque multitudo, haud dissimilem hominũ immanitatem obsidens. Iterum deinde Scythæ, iterumq; deserta cũ beluis, usq; ad iugum incumbens mari, quod uocant Tabin. Nec ante dimidiã ferme longitudinẽ eius oræ quæ spectat æstiuum orientem, inhabitur illa regio. Primi sunt hominum, qui noscantur, Seres, lanicio syluarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondium caniciem: unde geminus fœminis nostris labor, redordiendi fila, rursumq; texendi: Tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, ut in publico matrona transluceat. Seres mites quidẽ, sed & ipsi feris persimiles, cœtum reliquorũ mortalium fugiunt, cum commercia expetant. Primũ eorũ noscitur flumen Psitaras, proximũ Carabi, tertiũ Lanos à quo promontoriũ, Chryse sinus, Cyrnaba flumen, Attanos sinus. Et gens hominũ Attacorum, apricis ab omni noxio afflatu secluſa collibus, eadẽ qua Hyperborei degunt tẽperie. De ijs priuatim cõdidit uolumẽ Amometus, sicut Hecatæus de Hyperboreis. Ab Attacoris gẽtes Thyri & Tochari, & iam Indorũ Casiri: introrsus ad Scythas uersi, humanis corporibus uescuntur. Nomades quoq; Indiæ uagantur. Sunt qui ab Aquilone cõtingi ab ipsis & Cyconas dixere, & Brysanos. Sed inde (ut planè consentiunt omnes) Emodi montes assurgunt, Indorumq; gens incipit, nõ eo tantũ mari adiacens, uerũ & meridiano, quod Indicũ appellauimus: quæq; pars orienti aduersa recto prætenditur spatio, ad flexũ & initiũ Indici maris xviij. lxxv. M. pas. colligit. Deinde quà flectitur in meridiẽ xxiiij. lxxv. M. pas. ut Eratosthenes tradit, usq; ad Indum; qui est ab occidente finis Indiæ. Cõplures autẽ totã ipsius longitudinẽ xl. dierũ noctiumq; uelificio nauium cursu determinauere: & à septentrione ad meridiem xxvij. l. M. pass. Agrippa longitudinis xxxiij. M. prodidit. Possidonius ab æstiuo solis ortu ad hybernũ exortũ metatus est eam, aduersam Galliæ statuens, quam ab occidente æstiuo ad occidentẽ hybernũ metabatur totã à fauonio. Itaque obuersam eius uenti afflatu iuuari Indiã, salubremq; fieri, haud dubia ratiõe docuit. Alia illius cæli facies, alij siderũ ortus: binæ messes in anno, binæ æstates, media inter illas hyemes etesiarũ flatu: nostra uerò brumali. Lenes ibi auræ, mare nauigabile, gẽtes et urbes innumerabiles, si quis omnes persequi uelit. Etenim patefacta est nõ modo Alexãdri magni armis, regũq; qui ei successere, circũuectis etiã in Hyrcanũ mare et Caspiũ Seleuco & Antiocho, præfectoq; classis eorum Patrocle: uerũ & alijs autoribus Græcis, qui cũ regibus Indicis morati sunt: sicut Megasthenes, & Dionysius, à Philadelpho missus ex ea causa. Vires quoq; gentiũ prodidere. Non tamẽ deest diligentiæ locus, adeo diuersa & incredibilia traduntur. Alexandri magni comites in eo tractu Indiæ quem subegerant, scripserunt v. M. oppidorum fuisse, nullũ Co minus, gentium ix. Indiamq; tertiam partem esse terrarum omnium, multitudinẽ populorum innumeram: probabili sane ratione. Indi enim propè gentium soli nunquam emigrauere finibus suis. Colliguntur à Libero patre ad Alexãdrum magnũ reges eorũ cliij. annis vi. M. cccij. adijciunt & menses tres. Amniũ mira uastitas. Proditur Alexandrum nullo die minus stadia sexcenta nauigasse in Indo, nec potuisse ante menses v. enauigare, adiectis paucis diebus: & tamen minorem Gange esse constat. Seneca etiam apud nos, tentata Indiæ cõmentatione lx. amnes eius prodidit, gentes duodeuiginti centumq;. Par labor sit montes enumerare. Iunguntur inter se Imaus, Emodus, Paropamissus, Caucasi partes, à quibus tota decurrit in planiciem immensam, & Ægypto similem. Verum ut terrena demonstratio intelligatur, Alexandri magni uestigijs insistamus. Diognetus & Beton itinerum eius mensores, scripsere, à portis Caspijs Hecatompylon Parthorum quot diximus milia esse: inde Alexandriam Arion, quam urbem is rex condidit, d. lxv. M. Inde ad Prophthasiam Drangarũ cxcix. M. Inde ad Arachosiorum oppidum d. xv. M. Inde Orthospanum ccl. M. Inde Alexãdri oppidum l. M. In quibusdam exemplaribus diuersi numeri reperiun

tur:hanc urbem sub ipso Caucaso esse positam. Ab ea ad flumen Chepta, & oppidum Indorũ Peucolaitin CCXXVIJ.M. Inde ad flumen Indum & oppidũ Taxila lx.M. Ad Hydaspen fluuiũ clarũ CXX.M. Ad Hydaspin non ignobiliorem xlix.CCCXC.M. qui fuit Alexandri itinerum terminus, exuperato tamen amne, arisque in aduersa ripa dicatis. Epistolæ quoque regis ipsius cõsentiunt his. Reliqua inde Seleuco Nicatori peragrata sunt: ad Hesidrum CLXVIIJ. M. Iomanem amnem tãtundem. Exemplaria aliqua adijciunt V.M. pas. Inde ad Gãgen CXIJ.M. Ad Rhodaphã CLXIX.M. alij CCCXXV.M. in hoc spatio produnt. ad Calinipaxa oppidum CLXVIJ.d. alij CCLXV.M. Inde ad confluentem Iomanis amnis, & Gangis d.CXXV.M. plerique adijciunt XIIJ.M. ad oppidumq; Palibotra CCCCXXV. Ad ostium Gangis d.C.XXXVIJ.M.pas. Gentes quas memorare non pigeat à montibus Emodis, quorum promontorium Imaus uocatur, incolarum lingua niuosum significante, Isari, Cosyri, Izgi, & per iuga Chisiotosagi, multarumq; gentiũ cognomen Brachmanæ, quorum Maccocalingæ. flumina Pumas & Cainas (quod in Gangen influit) ambo nauigabilia. Gentes Calingæ proximi mari, et supra Mandei, Malli, quorum mons Mallus, tractusq; eius finis Ganges.

Fluuius Ganges. CAP. XVIII.

HVnc alij incertis fontibus ut Nilum, rigãtemq; huicina eodem modo, alij in Scythicis montibus nasci dixerũt. Influere in eum XIX. amnes. Ex ijs nauigabiles, præter iam dictos, Canucham, Vamam, Errabonam, Cosoagum, Sonum. Alij cũ magno fragore *ipsius statim fontis erumpere: derectumq; per scopulosa & abrupta, ubi primum molles planicies contingat, in quodam lacu hospitari: inde lenem fluere, ubi minimum VIIJ.M.pas. latitudine, ubi modicũ stad. c. altitudine nusquam minore pas. XX.

*ipsis statim fontibus er.

Gentes Indiæ. CAP. XIX.

NOuissima gente Gangaridũ Calingarum regio Partalis uocatur: regi lXX.M. peditum, equites mille, elephanti d.cc. in procinctu bellorũ excubant. Nanq; uita mitioribus populis Indorum multipartita degitur. Alij tellurẽ exercent, militiã alij capessunt, merces alij suas euehunt, res externas inuehunt, res publicas optimi ditissimiq; tẽperant, iudicia reddunt, regibus assidẽt. Quintũ genus celebratæ illic, & propè in religionẽ uersæ, sapientiæ deditũ, uoluntaria semper morte uitã accẽso prius rogo finit. Vnũ super hoc est semiferũ ac plenum laboris immensi, à quo supradicta cõtinentur, uenãdi elephantes domãdiq;. Is arãt, ijs inuehuntur, hæc maxime nouere pecuaria, ijs militant, dimicãtq; pro finibus. Delectu in belua, uires & ætas atq; magnitudo faciunt. Insula in Gange est amplæ magnitudinis, gentẽ continens unã, Modogalicã nomine. Vltra siti sunt Modubæ, Molindæ, ubere cũ oppido eiusdem nominis magnifico, Galmodroësi, Preti, Calissæ, Sasuri, Passalæ, Colubæ, Orxulæ, Abali, Talucłæ. Rex horum peditum l.M. equitum iij. M. elephantos cccc. in armis habet. Validior deinde gens Andaræ plurimis uicis, XXX. oppidis, quæ muris turribusq; muniuntur, regi præbet peditũ C.M. equitum ij.M. elephantos mille. Fertilissimi sunt auri Dardæ, Setæ uerò argenti. Sed omnium in India propè, non modo in hoc tractu, potentiam claritatemque antecedunt Prasij, amplissima urbe ditissimaq; Palibotra. Vnde quidam ipsam gentem Palibotros uocant, imò uerò tractum uniuersum à Gange. Regi eorum peditum sexcenta M. equitum XXX.M. elephantorum IX.M. per omnes dies stipendiantur. Vnde coniectatio ingens opum est. Ab ijs in interiore situ Monedes & Suari, quorum mons Maleus, in quo umbræ ad septentrionem cadunt hyeme, æstate in austrum, per senos menses. Septentriones eo tractu semel in anno apparere, nec nisi XV. diebus, Beton autor est: hoc idẽ pluribus locis Indiæ fieri, Megasthenes. Austrinum polũ Indi Dramasa uocant. Amnis Iomanes in Gangem per Palibotros decurrit inter oppida Methora & Cyrisoborca. A Gange uersa ad meridiem plaga tinguntur sole populi, iam quidem infecti, nondum tamen Aethiopum modo exusti: quantum ad Indum accedunt, tantum colore præferũt sidus. Indus statim à Prasiorum gente, quorum in montanis Pygmæi traduntur. Artemidorus inter duos amnes XXI.M.pas. interesse tradit.

Indus fluuius. CAP. XX.

INdus, Sandus ab incolis appellatus, in iugo Caucasi montis, quod uocatur Paropamissus aduersus solis ortum effusus, & ipse undeuiginti recipit amnes. Sed clarissimos Hydaspem quatuor alios afferentem, Cantabram tres. Per se uerò nauigabiles Acesinũ & Hypasin, quadam tamen aquarum modestia nusquã latior quinquaginta stad. aut altior XV. pas. amplissimam insulam efficiens, quæ Prasiane nominatur, & aliam minorem quæ Patale. Ipse per XIJ. XL.M.pas. parcissimis autoribus nauigatus, & quodam solis comitatu in occasum uersus, oceano infunditur. Mensurã in ora ad eum ponã, ut inuenio, generatim, quãquam inter se nullæ congruant. Ab ostio Gangis ad promontoriũ Calingon, & oppidũ Dandagula d.CCXXV. M.pas. Ad Tropina XIJ.XXV.M. Ad Perimulæ promontorium, ubi est celeberrimum Indiæ emporium, d.CCL. ad oppidũ in insula quam suprà diximus Patalam d.CXX. M. pas.. Gentes montanæ inter eum & Iomanem Cesi, Cetriboni syluestres: deinde Megallæ quorũ regi quingenti elephanti, peditũ equitumq; numerus incertus: Chrysei, Parasangæ, Asangæ, tigrifera scatentes. Armant peditum XXX. M. elephantos CCC. equites d.CCC. Hos includit Indus, montium corona circundatos et solitudinibus per d.CXXV.M. Infra solitudines, Dari, Suræ: iterũq; solitudines per CLXXXVIIJ.M.pas. plerunq; harenis ambientibus haud alio modo quàm insulas mari. Infra deserta hæc Maltecoræ, Singæ, Marohæ, Rarungæ, Moruntes, Masuæ, Pagungæ: iam hi montium qui perpertuo tractu oceani

oram

oram tenent incolæ, liberi & regum expertes, multis urbibus montanos obtinẽt colles. Nareæ deinde, quos claudit mons altißimus Indicorũ Capitalia. Huius incolæ alio latere late auri & argenti metalla fodiũt. Ab ijs Oraturæ, quorũ regi elephanti quidẽ x. sed amplæ uires peditũ: Varetatæ, qui sub rege elephantos nõ alunt, fiducia equitũ peditumq;: Odomboëræ, Salabastræ, Horatæ urbe pulchra, fossis palustribus munita: per quas crocodili, humani corporis auidißimi, aditũ nisi ponte nõ dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automela, impositũ littori, quinq; amnium in unũ cõfluente cõcursu, emporio nobili. Regi eorũ elephanti M.d.c. peditũ cl. M. equitum v. M. Pauperior Charmarũ rex, elephantos lx. paruasq; reliquas uires habet. Ab ijs gens Pandæ, sola Indorũ regnata fœminis. Vnã Herculi sexus eius genitã ferũt, ob idq; gratiorem præcipuo regno donatã. Ab ea deducentes originem imperitant ccc. oppidis, peditũ cl. M. elephantis quingẽtis. Post hanc trecentarũ urbium Syrieni, Derangæ, Posingæ, Buzæ, Gogiarei, Vmbræ, Nereæ, Brãcosi, Nobundæ, Cocõdæ, Nesei, Pedatritæ, Salobriasæ, Olostræ Patalam insulã attingentes: à cuius extremo littore ad Caspias portas xviij. xxv. M. produntur. Hinc deinde accolũt Indum aduersum euidẽti demonstratione Amatæ, Bolingæ, Gallitalutæ, Dimuri, Megari, Ordabæ, Mesæ. Ab his Vri, Sileni: mox deserta in ccl. M. pass. Quibus exuperatis Organagæ, Abaortæ, Sibaræ, Suertæ: & ab ijs solitudines prioribus pares. Dein Sarophages, Sorgæ, Baraomatæ, Gumbritæq;, quorũ xij. nationes, singulisq; binæ urbes. Aseni trium urbiũ incolæ. Caput eorũ Bucephala, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi sepulto conditum. Montani super hos Caucaso subiecti, Soleadæ, Sondræ, transgressisq; Indum, & cum eo decurrentibus Samarabriæ, Sambraceni, Brisabritæ, Orsij, Antixeni, Taxilæ, cũ urbe celebri, iam in plana demisso tractu, cui uniuerso nomen Amandræ. Populi quatuor, Peucolaitæ, Arsagalitæ, Geretæ, Asoi. Etenim pleriq; ab occidente non Indo amne determinãt, sed adijciunt quatuor satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamissadas.

Arij & iunctæ gentes. CAP. XXI.

VLtimo fine Cophete fluuio, quæ omnia Ariorum esse alijs placet. Necnõ & Nysam urbem pleriq; Indiæ adscribũt, montemq; Merũ Libero patri sacrũ: unde origo fabulæ, Iouis femine editũ: Item Asspagonas gentẽ, uitis et lauri & buxi, pomorumq; omnium in Græcia nascẽtium fertilem. Quæ memoranda et propè fabulosa, de fertilitate terræ, ac genere frugũ* arborũq;, aut ferarũ, aut uolucrũ & aliorum animalium traduntur, suis quæq; locis in reliqua parte operis commemorabuntur. Quatuor uerò satrapiæ mox paulo, ad Taprobanen insulam festinante animo. Sed antè sunt aliæ, Patale, quam significauimus, in ipsis faucibus Indi triquetra figura ccxx. M. pass. latitudine. Extra ostium Indi, Chryse, & Argyræ, fertiles metallis, ut credo. Nam quod aliqui tradidere, aureũ argenteumq; ijs solũ esse, haud facile crediderim. Ab ijs xx. M. pas. Crocale. Ab ea xij. M. pas. Bibaga, ostreis & conchylijs referta. Deinde Toralliba ix. M. pas. à supradicta, multæq; ignobiles.

Taprobane insula. CAP. XXII.

TAprobanen alterũ orbẽ terrarũ esse, diu existimatũ est, Antichthonũ appellatione. Vt liqueret insulã esse, Alexandri magni ætas resq; præstitere. Onesicritus classis eius præfectus, elephantos ibi maiores bellicosioresque quàm in India gigni scripsit: Megasthenes flumine diuidi, incolasque Palæogones appellari, auri margaritarũq; grãdiũ fertiliores quàm Indos. Eratosthenes et mensurã prodidit longitudinis vij. M. stad. latitudinis v. M. nec urbes esse, sed uicos septingentos. Incipit ab Eoo mari, inter ortum occasumq; solis Indiæ prætenta, & quondam credita xx. dierũ nauigatione à Prasiana gẽte distare: mox quia papyraceis nauibus armamentisq; Nili peteretur, ad nostrarũ nauium cursus, vij. dierũ interuallo taxato. Mare interest uadosum, senis nõ amplius altitudinis passibus, sed certis canalibus adeo profundũ, ut nullæ ancoræ sidant: ob id nauibus utrinq; proræ, ne per angustias aluei circumagi sit necesse. Siderũ in nauigando nulla obseruatio. Septẽtrio non cernitur, sed uolucres secũ uehunt emittẽtes sæpius, meatumq; earũ terras petentiũ comitãtur. Nec plus quàm ternis mensibus in anno nauigãt. Cauẽt à solstitio maxime c. dies, tunc illo mari hyberno. Hactenus à priscis memorata: nobis diligentior notitia Claudij principatu contigit, legatis etiã ex insula aduectis. Id accidit hoc modo: Annij Plocami, qui maris rubri Vectigal à fisco redemerat, libertus circa Arabiã nauigãs, aquilonibus raptus præter Carmaniã xv. die Hippuros portũ eius inuectus, hospitali regis clementia sex mẽsium tẽpore imbutus alloquio, percontanti postea enarrauit Romanos et Cæsarẽ: mirũ in modũ in auditis iustitiã ille suspexit, quòd pares pondere denarij essent in captiua pecunia, cũ diuersæ imagines indicarẽt à pluribus factos. Et hoc maxime solicitatus ad amicitiã, legatos quatuor misit, principe eorum Rachia. Ex ijs cognitũ D. esse oppida, portũ cõtra meridiẽ esse appositũ oppido Palesimundo, omnium ibi clarißimo: ac regiæ cc. M. plebis. Stagnũ intus Megisba, cclxxv. M. pass. ambitu, insulas pabuli tantũ fertiles, cõplexum. Ex eo duos amnes erumpere, Palesimundũ, iuxta oppidum eiusdem nominis influentem in portum tribus alueis, quinq; stadiorũ arctißimo, xv. amplißimo. Alterũ ad septentrionem Indiamq; uersum, Cydara nomine. Proximũ esse Indiæ promontorium, quod uocetur Colaicum, quatridui nauigatione, medio in cursu solis insula occurrente. Mare id colore peruiridi, præterea fruticosum arboribus, iubas earum gubernaculis deterentibus. Septentriones Vergiliasq; apud nos ueluti in nouo cælo, mirabantur: Lunam quidem apud ipsos non nisi ab octaua ad xvi. supra terram aspici fatentes. Ca

* rborumq; niiferarum, t uoluc.

tes. Canopum lucere noctibus, sidus ingens & clarũ. Sed maxime mirũ ijs erat, umbras suas in nostrũ cælum cadere, nõ in suũ: solemq; à læua oriri, et in dextera occidere potius quàm è diuerso. Idẽ narrauere, latus insulæ quod prætẽderetur Indiæ x. M. stad. esse, ab oriente hyberno ultra mõtes Emodos. Seras quoq; ab ipsis aspici, notos etiam commercio. patrẽ Rachiæ commeasse eò. aduenis ibi feras occursare. Ipsos uerò excedere hominum magnitudinẽ, rutilis comis, cæruleis oculis, oris sono truci, nulli commercio linguæ. Cætera eadẽ quæ nostri negotiatores. Fluminis ulteriore ripa merces positas, iuxta uenalia tolli ab his, si placeat permutatio: nõ aliter odio iustioreluxuriæ, quàm si perducta mens illuc usq; cogitet, quid & quò petatur & quare. Sed ne Taprobane quidem, quamuis extra orbẽ à natura relegata, nostris uitijs caret. aurum argentumq; & ibi in pretio. marmor testudinis simile, gemmæ margaritæq; in honore multo præstantiores, et totius luxuriæ nostræ cumulus. Ipsorũ opes maiores esse dicebant, sed apud nos opulentiæ maiorẽ usum. Seruũ nemini, non in diem aut interdiu somnũ: ædificia modice ab humo extantia: annonam nunquã augeri, non fora litésue esse: coli Herculem: eligi regem à populo senecta clementiaq;, liberos non habentem: & si postea gignat, abdicari, ne fiat hæreditariũ regnum. Rectores ei à populo xxx. dari: nec nisi plurium sententia quenquam capitis damnari: sic quoq; appellationẽ esse ad populum, lxx. iudices dari: si liberent ij reum, amplius triginta ijs nullam esse dignationem, grauissimo probro. regi cultũ Liberi patris, cæteris Arabum. regem, si quid delinquat, morte multari, nullo interimente, auersantibus cunctis, & cõmercia etiã sermonis neganibus. Festa uenatione absumi, gratissimam eam tigribus elephantisq; constare. Agros diligẽter coli, uitis usum non esse, pomis abundare. Esse et in piscatu uoluptatẽ, testudinũ maxime, quarũ superficie familias habitantium contegi: tanta reperiri magnitudine. Vitam hominũ centum annis modicã. Hæc cõperta de Taprobane. Quatuor satrapiæ, quas in hunc locum distulimus, ita se habent.

Capissene, Carmania. CAP. XXIII.

Proximis Indo gẽtibus mõtana Capissenæ habent Capissam urbẽ, quam diruit Cyrus, Arachosia cũ oppido & flumine eiusdem nominis, quod quidã Cophen dixere, à Semiramide conditũ. Amnis Hermandus præfluens per Avesten Arachosiorum. Proximos ijs à meridie ad partẽ Arachotarũ faciunt Gedrosos, et à septẽtrione Paropamissadas. Cartana oppidũ sub Caucaso, quod postea Tetrogonis dictum. Hæc regio est ex aduerso. Bactrianorũ deinde, cuius oppidũ Alexandria, à cõditore dictũ. Syndraci, Dangulæ, Parapiani, Cantaces, Maci. Ad Caucasum Cadrusi oppidũ ab Alexãdro conditũ. Infra hæc omnia, ora ab Indo. Ariana regio ambusta feruoribus, deserisque circundata, multa tamen interfusa opacitate: cultores congregat circa duos maxime fluuios, Tonderon & Arosapen. Oppidũ Artacacna. Arius amnis qui præfluit Alexandriã ab Alexãdro conditã patet oppidũ stad. xxx. multoq; pulchrius, sicut antiquius, Artacabane iterũ ab Antiocho munitũ, stad. l. Dorisci gens. Amnes Pharnacotis, Ophradus, Prophthasia oppidũ Zarasparũ, Drangæ, Argetæ, Zarangæ, Gedrusi. Oppida Paucolais, Lymphorta, Methorcũ desertũ. Amnis Manain. Augustturi gens. Flumẽ Borrũ. Gens Vrbi. flumẽ nauigabile Ponamus Pãdorũ finibus. Itẽ Caberon Sorarii ostio portuosus. Oppidũ Condigrãma. Flumẽ Cophes. Influũt in eũ nauigabilia Sadarus, Parospius, Sodinus. Arianæ partẽ esse Daritin aliqui uolũt, mẽsurãq; produnt utriusq; lõgitudine xix. l. M. pas. latitudine dimidio minorequàm Indiæ. Alij Gedrusos et Scyros posuere per clxxxiij. M. pas. Mox Ichthyophagos Oritas, propria non Indorũ lingua loquẽtes, per cc. M. pas. Inde posuere Arbiorũ gentẽ per cc. M. Ichthyophagos omnes. Alexander uetuit piscibus uiuere. Vltrà deserta, deinde Carmanias, ac Persis, atq; Arabia. Sed priusquã hæc generatim persequamur, indicare conuenit, quæ prodit Onesicritus, classe Alexandri circumuectus in mediterranea Persidis ex India, narrata proxime à Iuba: dein eam nauigationẽ, quæ his annis comperta seruatur hodie. Onesicriti & Nearchi nauigatio, nec nomina habet mansionũ nec spatia. Primumq; Xylenepolis, ab Alexandro condita, unde cœperunt exordiũ, iuxta quod flumen, aut ubi fuerit, nõ satis explanatur. Hæc tamẽ digna memoratu produntur ab eis: oppidũ à Nearcho conditũ in nauigatione ea. Flumen Nabrũ nauium capax, contrà insula distans lxx. stad. Alexandria condita à Leonato iussu Alexãdri in finibus gentis, Argenus portu salubri. Flumen Tuberũ nauigabile, quod circa Pariræ. Deinde Ichthyophagi tam longo tractu ut xx. dierũ spatio prænauigauerint. Insula quæ solis appellatur, & eadem cubile Nympharum, rubens, in qua nullum nõ animal absumitur, incertis causis. Origens. Flumẽ Carmaniæ Hytanis portuosum & auro fertile. Ab eo primũ septentriones apparuisse adnotauere. Arcturũ nec omnibus cerni noctibus, nec totis unquã. Achemenidas usq; illò tenuisse. Aeris & ferri metalla & arsenici & minij exerceri. Inde promontoriũ Carmaniæ est: ex quo in aduersa ora ad oeritem Arabiæ Macas traiectus distat l. M. pas. Insulæ tres, quarũ Organa tantũ habitatur aquosa, à cõtineti xxv. M. pas. Insulæ iiij. iam in sinu ante Persida. Circa has hydri marini uicenũ cubitorũ adnatãtes terræ classem. Insula Acrotadus, itẽ Gauratæ, in quibus Chiani gens. Flumen Hyperis in medio sinu Persico, onerariarũ nauiũ capax. Flumen Sitiogagus, quo Pasargadas septimo die nauigatur. Flumen nauigabile Phirstimus, insula sine nomine. Flumẽ Granius modicarũ nauiũ capax, per Susianen fluit: dextra eius accolunt Deximõtani, qui bitumẽ perficiunt. Flumẽ Oroatis ostio difficili nisi peritis. insulæ ij. paruæ. inde uadosa nauigatio palustri similis: per euripos tamen quosdam

quoſdã peragitur. Oſtium Euphratis. Lacus, quem faciũt Eulæus & Tigris iuxta Characem. Inde Tigri Suſa. Feſtos dies ibi agentẽ Alexandrum inuenerunt ſeptimo menſe, poſtquã digreſſus ab ijs fuerat Patalis, tertio nauigationis. Sic Alexandri claſsis nauigauit. Poſtea à Syagro Arabiæ promõtorio Patalã fauonio, quem Hypalũ ibi uocant, peti certiſsimum uidebatur xiij. xxxij. M. paſs. æſtimatione. Secuta ætas propiorẽ curſum tutioremq; iudicauit, ſi ab eodẽ promontorio Zizerum amnẽ portũ Indiæ peteret. Diuq; ita nauigatum eſt, donec cõpendia inuenit mercator, lucroq; India admota eſt. Quippe omnibus annis nauigatur, ſagittariorũ cohortibus impoſitis. Etenim piratæ maxime infeſtabant. Nec pigebit totũ curſum ab Aegypto exponere, nunc primũ certa notitia pateſcente. Dignares, nullo anno imperij noſtri minus ⊣⊣ quingenties exhauriente India & merces remittẽte, quæ apud nos cẽtuplicato ueneant. M M. paſſuũ ab Alexãdria abeſt oppidum Iuliopolis. Inde nauigant Nilo Coptũ cccij. M. paſs. qui curſus eteſijs flantibus peragitur xij. diebus. A Copto camelis itur, aquationũ ratione manſionibus diſpoſitis. Prima appellatur Hydreuma xxxij. M. Secũda in monte, diei itinere. Tertia in altero hydreumate à Copto xcv. M. Deinde in monte. Mox ad hydreuma Apollinis, à Copto clxxxiiij. M. paſs. Rurſus in monte. Mox ad nouum Hydreuma à Copto ccxxxiij. M. paſſ. Eſt & aliud Hydreuma uetus, Troglodyticũ nominatur, ubi præſidiũ excubat diuerticulo ij. milium. Diſtat à nouo Hydreumate iiij. M. paſs. Inde Berenice oppidum, ubi portus rubri maris, à Copto cclviij. M. paſſ. Sed quia maior pars itineris cõficitur noctibus propter æſtus, & ſtatiuis dies abſumuntur, totũ à Copto Berenicen iter duodecimo die peragitur. Nauigare incipiunt æſtate media ante canis ortũ, aut ab exortu protinus. Veniuntq; circiter xxx. die Ocelim Arabiæ, aut Canã thuriferæ regionis. Eſt & tertius portus, qui uocatur Muza, quẽ Indica nauigatio nõ petit, nec niſi thuris odorumq; Arabicorũ mercatores. Intus oppida, regia eius appellatur Saphar, aliudq; Sabe. Indos autẽ petentibus utiliſsimum eſt ab Oceli egredi. Inde uẽto Hypalo nauigant diebus quadraginta ad primũ emporiũ Indiæ Muzirim, non expetendum propter uicinos piratas, qui obtinẽt locum nomine Hydras, neq; eſt abundans mercibus. Præterea longè à terra abeſt nauiũ ſtatio, lintribusq; efferuntur onera, quæ gerũtur. Regnabat ibi, cum proderem hæc, Celebothras. Alius utilior portus gentis Necanidon, qui uocatur Becare. Ibi regnat Pandion, longè ab emporio mediterraneo diſtãte oppido, quod uocatur Moduſa. Regio autẽ ex qua piper monoxylis lintribus Becaren conuehunt, uocatur Cottona: quæ omnia gentium portuúmue aut oppidorũ nomina apud neminem priorum inueniuntur. Quo apparet mutari locorũ ſtatus. Ex India renauigant menſe Aegyptio Tybi incipiẽte, noſtro Decembri: aut utiq; Mechiris Aegyptij intra diem ſextum, quod fit intra Idus Ianuarias noſtras. Ita euenit, ut eodem anno remeent. Nauigant autem ex India uento uulturno: & cũ intrauere rubrum mare, africo uel auſtro. Nunc reuertemur ad propoſitum. Carmaniæ oram patere duodecies centena l. M. paſs. Nearchus ſcripſit. Ab initio eius ad flumen Sabin c. M. paſſuum. Inde uineas coli & arua ad flumẽ Andanin, xxv. M. ſpatio. Regio uocatur Armuzia. Oppida Carmaniæ Zetis & Alexandria. Irrumpit deinde & in hac parte geminũ mare in terras, quod rubrũ dixere noſtri, Græci Erythræũ à rege Erythra, aut (ut alij) ſolis repercuſſu talẽ reddi colorẽ exiſtimantes: alij ab harena terraq;: alij tali aquæ ipſius natura.

Sinus Perſicus & Arabicus. CAP. XXIIII.

SEd in duos diuiditur ſinus. Is qui ab oriente eſt, Perſicus appellatur xxv. M. paſs. circuitu, ut Eratoſthenes tradit. Ex aduerſo eſt Arabia, cuius xij. M. paſs. eſt longitudo. Rurſus altero ambitur ſinu Arabico nominato: oceanum qui influit, Azanium appellãt. Perſicum introitum v. M. paſs. latitudinis, alij iiij. fecerunt. Ab eo ad intimum ſinum recto curſu xi. xxv. M. propemodum conſtat eſſe, & ſitum eius humanæ capitis effigie. Oneſicritus & Nearchus ab Indo amne in ſinum Perſicum, atq; illinc Babylonẽ ab Euphratis paludibus, ſcripſerũt xxv. M. paſſuum eſſe. In Carmaniæ angulo ſunt Chelonophagi, teſtudinum ſuperficie caſas tegentes, carne ueſcentes. A flumine Arbi promontorium ipſum inhabitant, præter capita toto corpore hirti, corijsq; piſcium ueſtiti.

Caſcandrus inſula, Parthorũ regna. CAP. XXV.

AB horum tractu Indiã uerſus Caſcandrus deſerta inſula in oceano l. M. paſs. traditur: iuxtaque eã freto interfluente Stoidis, quæ ſtuoſa margaritis. A promontorio Carmanis iungũtur Armozei. Quidam interponunt Arbios cccc xij. M. paſſ. toto littore. Ibi portus Macedonũ, & arx Alexãdri in promõtorio. Amnes Saganos, dein Daras & Salſos. Ab eo promontoriũ Themiſteas, inſula Aphrodiſias habitatur. inde Perſidis initiũ ad flumen Oroatin, quo diuiditur ab Elymaide. Contra Perſidem inſulæ, Philos, Caſandra, Aratia cum monte præalto Neptuno ſacra. Ipſa Perſis aduerſus occaſũ ſita obtinet littora d. l. M. paſſuum, etiam in luxum diues, in Parthorũ iampridem translata nomen. Horum de imperio nunc paucis. Regna Parthorum duodeuiginti ſunt omnia, ita enim diuidũt prouincias circa duo (ut diximus) maria, rubrũ à meridie, Hyrcanum à ſeptentrione. Ex ijs undecim, quæ ſuperiora dicuntur, incipiunt à confinio Armeniæ, Caſpijsq; littoribus: pertinẽt ad Scythas, cũ quibus ex æquo degunt. Reliqua ſeptẽ regna inferiora appellãtur. Quod ad Parthos attinet, ſemper fuit Parthia in radicibus montiũ ſæpius dictorũ, qui omnes eas gentes prætexũt. Habet ab ortu Arios, à meridie Carmaniã & Arianos, ab occaſu Pratitas, Medos, à ſeptẽtrione Hyrcanos, undique deſertis cincta. Vlteriores Parthi Nomades appellantur: citra deſerta, ab occaſu urbes eorum, quas diximus, Iſſatis & Calliope: ab oriente

æstiuo Europum, ab hyberno Mania: in medio Hecatompylos, Arsacia: regio Nisæa Parthyenes nobilis, ubi Alexandropolis à conditore.

Media, Mesopotamia, Babylon, Seleucia. CAP. XXVI.

NEcessarium est hoc in loco signare & Medorũ situm, terrarumq; faciem circumagere ad Persicum mare, quo facilius deinde reliqua noscantur. Nanq; Media ab occasu trãsuersa obliquè Parthiæ occurrens, utraq; regna includit. Habet ergo ipsa ab ortu Caspios & Parthos, à meridie Sittacenen & Susianen & Persida, ab occasu Adiabenen, à septẽtrione Armeniam. Persæ rubrũ mare semper accoluere, propter quod is sinus Persicus uocatur. Regio ibi maritima Cyropolis. Quà uero ipsa subit ad Medos Elymais. Megala appellatur locus, arduo montis ascensu per gradus, introitu angusto, ad Persepolin caput regni, dirutam ab Alexandro. Præterea habet in extremis finibus Laodiceam, ab Antiocho conditam. Inde ad orientem Magi obtinent Passagardas castellum, in quo Cyri sepulchrum est: & horũ Ecbatana oppidum translatũ ab Dario rege ad montes. Inter Parthos & Arianos excurrunt Parætaceni. His gẽtibus & Euphrate, inferiora regna cluduntur. Reliqua dicemus à Mesopotamia, excepto mucrone eius Arabũq; populis, in priore dicto uolumine. Mesopotamia tota Assyriorum fuit uicatim dispersa præter Babylona & Ninum. Macedones eam in urbes congregauere, propter ubertatem soli. Oppida præter iam dicta, habet Seleuciam, Laodiceam, Artemitam: item in Arabum gente, qui Aroëi uocantur, & Mardani, Antiochiam: quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicanore condita Arabis uocatur. Iunguntur his Arabes, introrsus Eldamarij. Super quos ad Pellacontam flumen Bura oppidum, Salmani & Masei Arabes. Gordyæis uero iuncti Aloni, per quos Zerbis fluuius in Tigrin cadit, Azones, Silices montani, & Orõtes. Quorum ad occidentem oppidum Gaugamela. Item Sue in rupibus. Suprà Silci, Classitæ, per quos Lycus ex Armenia fertur: Absitris ad hybernum exortum. Azochis oppidum. Mox in campestribus oppida Diospage, Polytelia, Stratonicea, Anthemus. In uicinia Euphratis Nicephorion, quod ut diximus, Alexander iussit condi propter loci opportunitatem. Dicta est & in Zeugmate Apamia, ex qua orientem petentes excipit oppidum apprime munitum, quondam stadiorum sexaginta quinque amplitudine, & satraparum regia appellatum, quò tributa conferebantur, nunc in arcem redactum. Durant ut fuerãt Hebata, & ductu Pompeij Magni terminus Romani imperij Oruros, à Zeugmate ducentis quinquaginta millibus passuum. Sunt qui tradunt Euphratem Gobaris præfecti opere diductum, ubi eum diximus findi, ne præcipiti cursu Babyloniam infestaret: ab Assyrijs uero uniuersis appellatum Armalchar, quod significat regium flumen. quà deriuatur oppidum fuit Agrani è maximis, quod diruêre Persæ. Babylon Chaldaicarum gentium caput diu summam claritatẽ obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Mesopotamiæ Assyriæq; Babylonia appellata est, sexaginta milia pass. amplexa muris, ducenos pedes altis, quinquagenos latis, in singulos pedes ternis digitis mẽsura ampliore, quàm nostra, interfluo Euphrate, mirabili opere utroq;. Durat adhuc ibi Iouis Beli templum. Inuentor hic fuit sideralis scientiæ. Cætero in solitudinem redijt, exhausta uicinitate Seleuciæ, ob id cõditæ à Nicatore intra nonagesimum lapidem, in confluente Euphratis fossa perducti atque Tigris: quæ tamen Babylonia cognominatur, liberæ hodie ac sui iuris, Macedonumq; moris. Ferunt ei plebis urbanæ d.c.M. esse: situm uero mœniũ aquilæ pandentis alas: agrum totius orientis fertilissimũ. Inuicem ad hanc exhauriendam, Ctesiphontem iuxta tertium ab ea lapidem in Chalonitide condidere Parthi, quod nũc est caput regni. & postquam nihil proficiebatur, nuper Vologesus rex aliud oppidum Vologesocertam in uicino condidit. Sunt etiamnũ in Mesopotamia oppida, Hipparenum, Chaldæorum & hoc sicut Babylon, iuxta flumen Narragã, qui dedit ciuitati nomen. Muros Hipparenorũ Persæ diruere. Orcheni quoque tertia Chaldæorum doctrina, in eodem situ locantur, ad meridiem uersi. Ab his Notitæ & Orthophãtæ, & Græciochantæ. Euphrate nauigari Babylonem è Persico mari ccccxij. M. pass. tradunt Nearchus & Onesicritus. Qui uero postea scripsere, à Seleucia cccxc. M. Iuba à Babylone Characem clxxv. M. passuum. Fluere aliqui ultra Babylonem continuo alueo priusquam distrahitur in irrigua lxxxvij. M. Vniuerso autem cursu xi. M. pass. Inconstantiam mensuræ diuersitas autorum facit, cum Persæ quoq; schœnos & parasangas alij alia mensura determinent. Vbi desinit alueo munire, ad confiniũ Characis accedente tractu, statim infestant Attali latrones Arabum gens. Vltra quos Scenitæ. Ambitu uero Euphratis Nomades Arabiæ usque ad deserta Syriæ, unde in meridiem flecti eum diximus, solitudines Palmyrenas relinquentem. Seleucia abest à capite Mesopotamiæ Euphratem nauigantibus undecies centena xxv. M. pass. A mari rubro si Tigri nauigetur, cccxx. M. A Zeugmate d. xxvij. M. Zeugma à Seleucia Syriæ ad nostrum littus, cxxxij. M. pass. Hæc est ibi latitudo terrarum inter duo maria. Parthici uero regni d.cccc.xliij. M. passuum. Est etiamnum oppidum Mesopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes, quod uocant Digbam.

Flumen Tigris. CAP. XXVII.

SEd & de Tigri ipso dixisse conueniat. Oritur in regione Armeniæ maioris, fonte cõspicuo in planicie. Loco nomẽ Elõgosine est. Ipsius, quà tardor fluit, Diglito: unde concitatur, à celeritate Tigris incipit uocari. Ita appellant Medi sagittam. Influit lacum Arethusam omnia illata pondera sustinentem, & nitrum nebulis exhalantem. Vnum genus ei piscium est, *idq; transcurrentis non miscetur alueo, sicut nec è Tigri

*cum

pisces

piſces in lacum tranſnatant. Fertur autem & curſu & colore diſſimilis: tranſuectusq; occurrente Tauro mõte in ſpecu mergitur: ſubterq; lapſus, à latere altero eius erumpit. Locus uocatur Zorvanda. Eundem eſſe manifeſtũ eſt, quod demerſa perfert. Alterum deinde tranſit lacũ, qui Thoſpites appellatur, rurſusq; in cuniculos mergitur, & poſt xxv. M. paſſ. circa Nymphæũ redditur. Tam uicinũ Arſaniæ fluere eum in regione Arhene Claudius Cæſar autor eſt, ut cum intumuere, confluant, nec tamen miſceãtur, leuiorq; Arſanias innatat iiij. M. ferme ſpatio: mox diuiſus in Euphratem mergitur. Tigris autem ex Armenia acceptis fluminibus claris, Partheni, Agnice, Pharione, Arabas Orios Adiabenosque diſterminans, & quam diximus Meſopotamiã faciẽs, luſtratis mõtibus Gordyæorum circa Apamiam Meſenes oppidũ, citra Seleuciam Babyloniã cxxv. M. paſſuũ, diuiſus in alueos duos, altero meridiem ac Seleuciã petit, Meſenen perfundẽs: altero ad ſeptentrionem flexus, eiuſdem gentis tergo campos Cauchas ſecat. Vbi remeauere aquæ, Paſitigris appellatur. Poſtea recipit ex Media Choaſpem: atq; (ut diximus) inter Seleuciã & Cteſiphontem uectus, in lacus Chaldaicos ſe fundit, eosq; lxx. M. paſſuũ amplitudine implet. Mox uasto alueo profuſus, dextra Characis oppidi infertur mari Perſico decumo ore. Inter duorũ amnium oſtia xxv. M. paſſuum fuere, aut (ut alij tradunt) vij. M. utroq; nauigabili. Sed longo tempore Euphratem præcluſere Orcheni, & accolæ agros rigantes, nec niſi per Tigrin defertur in mare. Proxima Tigri regio Parapotamia appellatur. In ea dictum eſt de Meſene. Oppidum eius Dibitach. Iungitur Chalonitis cum Cteſiphonte, non palmetis modo, uerum & olea pomisq;, aliisq; arbuſtis nobilis. Ad eam peruenit Zagrus mons, ex Armenia inter Medos Adiabenosque ueniens, ſupra Parætacenen & Perſidem. Chalonitis abeſt à Perſide ccccl xxx. M. paſſ. Tantum à Caſpio mari Aſſyriam abeſſe compẽdio itinerum aliqui tradunt. Inter has gentes atq; Meſenen Sittacene eſt, eadem Arbelitis & Palæſtine dicta. Oppidũ eius Sitace Græcorũ ab ortu eſt, & Sabata. Ab occaſu autem Antiochia, inter duo flumina Tigrin & Tornadotum. Item Apamia, cui nomẽ Antiochus matris ſuæ impoſuit, Tigris circũfunditur. Hæc diuiditur Archoo. Infrà eſt Suſiane, in qua uetus regia Perſarum Suſa à Dario Hyſtaſpis filio condita: abeſt à Seleucia Babylonia ccccl. M. paſſ. tantundẽ ab Ecbatanis Medorum per montem Charbanũ. In ſeptentrionali Tigris alueo oppidũ eſt Babytace. Abeſt à Suſis cxxxv. M. paſſ. Ibi mortalium ſoli aurum in odio cõtrahunt: Id defodiunt, ne quo cui ſit in uſu. Suſianis ad oriẽtem uerſus iunguntur Coſæi latrones, & Mizæorum xl. populi liberæ feritatis. Supra eos patẽt Parthuſi, Mardi, & Saitæ, Hyi, qui prætenduntur ſupra Elymaida, quam Perſidi in ora iũximus. Suſa à Perſico mari abſunt ccl. M. paſſuum. Qua ſubijt ad eã claſſis Alexãdri Paſitigri, uicus ad lacum Chaldaicũ uocatur Aphle, unde Suſa nauigatione lxv. M. d. paſſ. abſunt. Suſianis ab oriẽte proximi ſunt Choſici: ſupra Choſieos ad ſeptentrionem Meſobatene ſub mõte Cambalido, qui eſt Caucaſi ramus, inde molliſſimo tranſitu in Bactros. Suſianen ab Elymaide diſterminat amnis Eulæus, ortus in Medis: medioq; ſpatio cuniculo cõditus, ac rurſus exortus & per Meſobatenẽ lapſus, circuit arcem Suſorum ac Dianæ tẽplum auguſtiſſimũ illis gẽtibus, & ipſe in magna ceremonia. Siquidẽ reges nõ ex alio bibunt, & ob id in longinqua portãt. Recipit amnem Hedypnum, præter Aſylum Perſarum uenientem, & unum ex Suſianis. oppidũ iuxta eũ Magoa, à Charace xv. M. paſſuũ. Quidã hoc in extrema Suſiana ponunt ſolitudinibus proximũ. Infra Eulæũ Elymais eſt, in ora iuncta Perſidi, à flumine Oroati ad Characẽ ccxl. M. paſ. Oppida eius Seleucia & Soſirate, appoſita monti Caſyro. Oram quæ præiacet, minorum Syrtiũ uice diximus inacceſſam cœno, plurimum limi deferentibus Brixia & Ortacea amnibus: madente & ipſa Elymaide in tãtum, ut nullus ſit niſi circuitu eius ad Perſidem aditus. Infeſtatur & ſerpentibus, quos flumina deportant. Pars eius maximè inuia, Characene uocatur ab oppido Arabiæ claudente regna, de quo dicemus expoſita prius M. Agrippæ ſententia. Nanque is Mediam & Parthiã, & Perſidem ab oriente Indo, ab occidente Tigri, à ſeptentrione Tauro, Caucaſo, à meredie rubro mari terminatas, patere in longitudinem xiij. xx. M. paſſ. in latitudinẽ d. cccxl. prodidit. Præterea per ſe Meſopotamiam ab oriente Tigri, ab occaſu Euphrate, à ſeptentrione Tauro, à meridie mari Perſico incluſam, longitudine octingentorũ M. paſſ. latitudine ccclx. Charax oppidum Perſici ſinus intimum, à quo Arabia Eudæmõ cognominata excurrit, habitatur in colle manu facto inter confluẽtes, dextra Tigrin, læua Eulæum iij. M. paſ. laxitate. Cõditum eſt primũ ab Alexãdro magno: qui colonis ex urbe regia Diurine (quæ tum interijt) deductis, militũq; inutilibus ibi relictis, Alexandriã appellari iuſſerat: pagũq; Pellæum, à patria ſua, quẽ propriè Macedonũ fecerat. Flumina id oppidũ expugnauere. Poſtea Antiochus reſtituit, quintus regũ, & ſuo nomine appellauit. Iterũq; infeſtatum Paſines Sogdonaci filius, rex finitimorum Arabũ, quem Iuba ſatrapen Antiochi fuiſſe falſo tradit, oppoſitis molibus reſtituit: nomenq; ſuũ dedit, emunito ſitu iuxtà in longitudinẽ iij. M. paſ. in latitudinem paulo minus. Primo fuit à littore ſtadijs x. maritimũ, etiã inde pſeudoporticus habet: Iuba uero prodente l. M. paſ. Nũc abeſſe à littore cxx. M. legati Arabũ noſtriq; negociatores, qui inde uenere, affirmãt. Nec ulla in parte plus aut celerius profecere terræ fluminibus inuectæ. Magis id mirũ eſt, æſtu longè ultra id acceden te nõ repercuſſas. Hoc in loco genitum eſſe Dionyſiũ, terrarum orbis ſitus recentiſſimum autorem conſtat, quem ad commentanda omnia in orientem præmiſit diuus Auguſtus, ituro in Armeniam ad Parthicas Arabicasq; res maiore filio. Nõ me præterit, nec ſum oblitus,

oblitus, ſui quenq; ſitus diligentiſſimum autorem uiſum nobis in introitu huius operis. In hac tamen parte arma Romana ſequi placet nobis, Iubamq; regem, ad eundem Caium Cæſarem ſcriptis uoluminibus de eadem expeditione Arabica.

Arabia, Nomades, Nabataei, Omani, Tylos & Ogyris inſulæ. CAP. XXVIII.

ARabia gentium nulli poſtferenda, amplitudine longiſſima à monte Amano à regione Ciliciæ Comagenesque deſcendit, ut diximus, multis gentibus eorum deductis illò à Tigrane magno, ſponte uero ad mare noſtrum littusq; Aegyptiacum, ut docuimus: necnon in media Syriæ ad Libanum montẽ penetrantibus Nubeis, quibus iunguntur Ramiſi, deinde Taranei, deinde Patami. Ipſa uero peninſula Arabia inter duo maria, rubrum Perſicumque procurrens, quodam naturæ artificio ad ſimilitudinem atq; magnitudinem Italiæ mari circumfuſa, in eandem etiam cæli partem nulla differentia ſpectat. Hæc quoq; in illo ſitu felix. Populos eius à noſtro mari uſq; ad Palmyrenas ſolitudines diximus: reliqua nũc inde peragemus. Nomades infeſtatoresque Chaldæorum Scenitæ (ut diximus) claudunt, & ipſi uagi, * ſed à tabernaculis cognominati, quæ cilicijs metantur ubi libuit. Deinde Nabatæi oppidum incolunt Petram nomine in conualle, paulo minus ij. M. paſs. amplitudinis, circundatum montibus inacceſſis amne interfluente. Abeſt à Gaza oppido littoris noſtri d.c.M. à ſinu Perſico cxxij. M. Huc conuenit utrunq; biuium, eorum qui Syriæ Palmyram petiere, & eorum qui ab Gaza uenerunt. A Petra incoluerunt Omani ad Characem uſq;, oppidis quondam claris à Semiramide cõditis, Abeſamide & Soractia. Nunc ſunt ſolitudines. Deinde eſt oppidum quod Characenorum regi paret in Paſitigris ripa, Forath nomine, in * quo à Petra cõueniunt, Characemq; inde xij. M. paſs. ſecundo æſtu nauigant. E Parthico enim regno nauigantibus uicus Teredon, infra confluentem Euphratis & Tigris: læua fluminis Chaldæi obtinent, dextra Nomades Scenitæ. Quidam & alia duo oppida longis interuallis Tigris prænauigari tradunt, Barbatiam, mox Thumatam: quod abeſſe à Petra x. dierum nauigatione, noſtri negociatores dicũt. Characenorumq; regi parere: & Apamiam ſitam ubi reſtagnatio Euphratis cum Tigri confluat. Itaq; molientes incurſionem Parthos, operibus abiectis inundatione arceri. Nunc à Charace dicemus oram, Epiphani primum exquiſitam: locus ubi Euphratis oſtiũ fuit, flumen ſalſum, promontorium Chaldone, uoragini ſimilius quàm mari per l. M. oræ, flumen Achana, deſerta c. M. paſs. uſq; ad inſulam Icharam. Sinus Capeus quẽ accolunt Gaulopes & Chateni. Sinus Gerraicus. Oppidum Gerra v. M. paſs. amplitudine, turres habet ex ſalis quadratis molibus, à littore l. M. paſs. regio Attene. Ex aduerſo Tylos inſula, totidem milibus à littore, plurimis margaritis celeberrima cũ oppido eiuſdem nominis: iuxtaq; altera minor, à promontorio eius xij. M. paſs. Vltrà magnas aſpici inſulas tradunt, ad quas non ſit peruentum. Huius ambitũ cxij. M. d. paſſuum, à Perſide longius abeſſe, adiri uno alueo anguſto. Inſula Aſgilia, Gentes Nocheti, Zurachi, Borgodi, Cataræi, Nomades. Flumen Cynos. Vltrà nauigationem incompertam ab eo latere propter ſcopulos tradit Iuba, prætermiſſa mentione oppidi Omanorum Batraſabbes, & Omanæ, quod priores celebrem portum Carmaniæ fecere. Item Omnæ et Athanæ, quæ nũc oppida maxime celebrari à Perſico mari noſtri negociatores dicunt. A flumine Canis, ut Iuba tradit, mons aduſto ſimilis. Gentes Epimaranitæ. Mox Ichthyophagi, inſula deſerta, gentes Bathymi. Eblitei montes, inſula Omœnus. Portus Machorbæ, inſulæ Etaxalos, Onchobrice: gens Chadæi. Inſulæ ſine nominibus multæ. Celebres uero Iſura, Rhinnea, & proxima in qua ſcriptæ ſunt ſtelæ lapideæ literis incognitis. Goboëa portus. Bragæ inſulæ deſertæ. Gens Thaludæi. Dabanegoris regio. Mons Orſa cum portu. Sinus Duatus, inſulæ multæ. Mons Tricoryphos. Regio Cardalena, inſulæ Solanidæ, Capina. Item Ichthyophagorum. Deinde Glari. Littus Hammæũ, ubi auri metalla. Regio Canauna, gentes Apitami, Gaſani. Inſula Deuadæ. Fons Goralus, Garpheti, inſulæ Aleu & Amnamethu. Gens Darræ, inſulæ Chelonitis, Ichthyophagon multæ, Eodanda deſerta, Baſag. Multæ Sabæorum. Flumina, Thamar, Amnon, inſulæ Dolicæ. Fontes, Daulotes, Dora: inſulæ Pteros, Labanis, Coboris, Sambracate, & oppidum eodem nomine in continenti. Ameridie inſulæ multæ, maxima Camari. Flumen, Myſecros. Portus, Leupas. Scenitæ Sabæi. Inſulæ multæ. Emporium eorum Acila, ex quo in Indiam nauigatur. Regio, Amithoſcuta, Damnia. Mizi maiores & minores, Drimati, Mace. Horum promontorium contra Carmaniam eſt. Diſtat l. M. paſ. Mira res ibi traditur: Numeniũ ab Antiocho rege Meſenæ præpoſitum ibi uiciſſe eodem die claſſe, æſtuq; reuerſo iterum equitatu contra Perſas dimicantem, & gemina trophæa eodem in loco Ioui ac Neptuno ſtatuiſſe. Inſula in alto obiacet Ogyris, clara Erythra rege ibi ſepulto. Diſtat à cõtinente cxxv. M. paſ. circuitu cxij. M. paſſ. Nec minus altera clara in Azanio mari Dioſcoridu, diſtãs à Syagro extimo promontorio cclxxx. M. paſs. reliqui in continente à noto etiã num Autaridæ, in montes vij. dierũ tranſitus. Gentes Larendani, Catabani, Gebanitæ pluribus oppidis, ſed maximis: Nagia, & Tamna templorum lxv. Hæc eſt amplitudinis ſignificatio. Promontorium, à quo ad continentem Troglodytarum l. M. paſs. Toani, Acchitæ, Chatramotitæ, Tomabei, Antidalei, Lexianæ, Agrei, Cerbani, Sabæi Arabũ propter thura clariſſimi, ad utraq; maria porrectis gentibus. Oppida eorum in rubro littore Marane, Marma, Corolia, Sabatra: intus oppida Naſcus, Cardaua, Carnus, & quò merces odorũ deferunt Tomala. Pars eorum Atramitæ, quorum caput Sobotale lx. templa muris includens. Regia tamen

* ſic à tabernaculis cognominati cilicijs, quæ metan.

* quod

tamen omnium est Mariaba. sinum obtinet xciiij. M. pass. refertũ insulis odoriferis. Atramitis in mediterraneo iunguntur Minæi, mare accolunt & Elamitæ. Oppidum eiusdem nominis. Iis iuncti Cagulatæ. Oppidum Siby quod Græci Apaten uocant: Arsicodani, Vadei cum oppido magno, Barasei, Licheni, Sygaros insula, quam canes non intrant, expositiq; circa littora errando moriuntur. Sinus intimus in quo Leanitæ qui nomen ei dedere. Regia eorum Agra, & in sinu Læana, uel, ut alij, Aelana. Nam & ipsum sinum nostri Aelaniticum scripsere, alij Elenaticum, Artemidorus Aëniticum, Iuba Lænitictũ. Circuitus Arabiæ à Charace Læana colligere proditur quadragies octies centena lxv. M. Iuba paulominus xl. M. putat. Latissima est à septentrione inter oppida Heroũ & Characẽ. Nunc & reliqua mediterranea eius dicantur. Nabateis Thimaneos iunxerunt ueteres, nunc sunt Taueni, Suelleni, Sarraceni. Arra oppidũ in quo omnis negociatio conuenit, Hemuatæ, Analitæ: oppida, Domada, Egra. Thamudei, oppidum Badanatha. Carrei, oppidum Chariati: Achoali, oppidum Phoda: ac Minæi, à rege Cretæ Minoë (ut existimant) originem trahentes: quorum Charmei, oppidũ xiiij. M. passuum Mariaba, Baramalacum, & ipsum non spernẽdum: item Carnon: Rhammei, & horum origo Rhadamãtus putatur frater Minois. Homeritæ, Massala oppido. Hamirei, Gedranitæ, Ampræ, Ilisanitæ, Bachilitæ, Sammei, Amathei cum oppidis Nessa & Cennesseri. Zamareni cum oppidis Saiace, Scantate, Bacascami. Riphearma oppidum, quo uocabulo hordeum appellant. Autei & Raui, Gyrei & Mathatæi. Helmodenes cum oppido Ebode. Agacturi in montibus, oppido xx. M. pass. in quo fons Emischabales, quod significat camelorum. oppidum Ampelone, colonia Milesiorum. Actrida oppidum: Calingij, quorum Mariaba oppidum significat dominos omnium. Oppida, Pallon, Murannimal iuxta flumen, per quod Euphratem emergere putãt. Gentes Agrei, Hammonij. Oppidum, Athenæ. Caurarani, quod significat ditissimos armento, Coranitæ, Cæsani, Choani. Fuerunt & Græca oppida, Arethusa, Lariſſa, Chalcis, deleta uarijs bellis. Romana arma solus in eam terram adhuc intulit Aelius Gallus ex equestri ordine. Nam C. Cæsar Augusti filius prospexit tantum Arabiam. Gallus oppida diruit non nominata ab autoribus qui antè scripserunt, Egran, Anneſtum, Escam, Magusum, Tammacum, Labeciam, & supradictam Mariabã, circuitu vi. M. pass. Item Caripeta, quò longissime processit. Cætera explorata retulit, Nomades lacte & ferina carne uesci. Reliquos uinum ut Indos palmis exprimere, oleum sesamæ. Numerosissimos esse Homeritas, Minæis fertiles agros palmetis arbustisq;, in pecore diuitias. Cembanos & Arios armis præstare, maximè Chatramotitas. Careis latissimos & fertilissimos agros. Sabæos ditissimos syluarũ fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceræq; prouetu. De odoribus suo dicemus uolumine. Arabes, mitrati degunt, aut intonso crine: barba abraditur, præterquàm in superiore labro. Alijs & hæc intonsa: mirumq; dictu, ex innumeris populis pars æqua in cõmercijs aut latrocinijs degit: in uniuersum gẽtes ditissimæ, ut apud quas maxime opes Romanorũ Parthorũq; sub sidãt, uendẽtibus quæ è mari aut syluis capiãt, nihil inuicẽ redimentibus. Nũc reliquã orã Arabiæ cõtrariã persequemur. Timosthenes totũ sinũ quatridui nauigatione in longitudinẽ taxauit, bidui in latitudinẽ, angustias iiij. M. d. pas. Eratosthenes ab ostio xiij. M. in quanq; partẽ. Artemidorus Arabiæ latere xiiij. l. M.

Sinus maris rubri, Troglodytici & Aethiopici. CAP. XXIX.

TRoglodytico uero xi. lxxxij. M. passuum, Ptolemaida usq;. Agrippa xiiij. xxij. M. pas. sine differentia laterum. Pleriq; latitudinem ccccl xij. prodiderunt, faucesq; hyberno orienti obuersas, alij iiij. M. alij vij. M. alij xij. M. pas. patere. Situs autem ita se habet. A sinu Aelanitico alter sinus quẽ Arabes Aeant uocant, in quo Heroum oppidum est. Fuit & Cambysu inter Nelos & Marchadas, deductis eò ægris exercitus. Gens Tyra. Daneon portus, ex quo nauigabilem alueum perducere in Nilũ, qua parte ad Delta dictum decurrit lxij. M. pas. interuallo (quod inter flumen & rubrũ mare interest) primus omnium Sesostris Aegypti rex cogitauit: mox Darius Persarũ. deinde Ptolemæus sequẽs: qui & duxit fossam latitudine pedum c. altitudine xxx. in longitudinẽ xxxvij. M. d. pass. usq; ad fontes amaros. ultrà deterruit inundationis metus, excelsiore tribus cubitis rubro mari comperto, quàm terra Aegypti. Aliqui non eã afferunt causam, sed ne immisso mari corrũperetur aqua Nili, quæ sola potus præbet. Nihilominus iter totum terendo frequentatur à mari Aegyptio, quod est triplex: Vnũ à Pelusio per harenas, in quo nisi calami defixi regant, uia non reperitur, subinde aura uestigia operiente. Alterum uero ij. M. passuũ ultra Casium montem, quod à lx. M. passuum redit in Pelusiacã uiam. Accolunt Arabes Autei. Tertiũ à Gerro (quod Adipson uocant) per eosdem Arabes lx. M. pass. propius, sed asperũ montibus & inops aquarum. Eæ uiæ omnes Arsinoën ducunt, conditam sororis nomine in sinu Charandra, à Ptolemæo Philadelpho: qui primus Troglodyticẽ excussit, amnem qui Arsinoën præfluit, Ptolemæum appellauit. Mox oppidum paruum est. Aennũ, pro quo alij Philoteram scribunt. Deinde sunt Azarei, ex Troglodytarum connubijs Arabes feri: Insulæ, Sapirene, Scytala, mox deserta ad Myos hormon, ubi fons Tadnos, mons Eos, insula Lambe, portus multi, Berenice oppidum matris Philadelphi nomine, ad quod iter à Copto diximus. Arabes Autei & Gnebadei. Troglodytice, quam prisci Michoën, alij Midoën dixere. mons Pentedactylos. insulæ Stenæ diræ aliquot, Halonnesi non pauciores: Cardamine, Topazos, quæ gemmæ nomen dedit. Sinus insulis refertus: ex ijs quæ Mareu uocantur,

uocantur, aquosæ: quæ Eratonos, sitientes. Regum ij præfecti fuere. Introrsus Candei, quos Ophiophagos uocant, serpentibus uesci assueti. Neque alia regio fertilior earum. Iuba qui uidetur diligentissime prosecutus hæc, omisit in hoc tractu (nisi si exemplarium uitium est) Berenicen alteram, quæ Panchrysos cognominata est. Tertiam quæ Epidires, insignem loco. Est enim sita in ceruice longè procurrente, ubi fauces rubri maris, iiij. M. d. pass. ab Arabia distant. Insula ibi Cytis, topazium ferens & ipsa. ultrà syluæ, ubi Ptolemais à Philadelpho condita ad uenatus elephantorum ob id Epitheras cognominata, iuxta lacum Monoleum. Hæc est regio secundo uolumine à nobis significata: in qua xlv. diebus ante solstitium, totidemque postea, hora vi. cõsumuntur umbræ, & in meridiem reliquis horis cadunt, cæteris diebus in septentrionem: cum in Berenice quam primam posuimus, ipso die solstitij vi. hora umbræ in totum absumantur, nihilque adnotetur aliud noui, d. cij. M. pass. interuallo à Ptolemaide: res ingentis exempli: locusq; subtilitatis immensæ, mundo ibi deprehenso: cum indubitata ratione umbrarum, Eratosthenes mensuram terræ prodere inde cœperit. Hinc Azanium mare, promontorium quod aliqui Hispalum scripsere. Lacus, Mandalum. Insula Colocasitis, & in alto multæ, in quibus testudo plurima. Oppidum, Suchæ, insula Daphnidis. Oppidum Aduliton. Aegyptiorũ hoc serui à dominis profugi condidere. Maximum hic emporium Troglodytarum, etiã Aethiopum. Abest à Ptolemaide v. dierum nauigatione. Deferunt plurimum ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria, celtium testudinum, sphingia, mancipia. Suprà Aethiopes Aroteres. insulæ quæ Aliæu uocantur, item Bacchias & Antibacchias, & Stratonis. Hinc in ora Aethiopiæ sinus incognitus, quod admiremur, cũ ulteriora mercatores scrutẽtur. Promontorium in quo fons Cucios, expetitus nauigantibus. Vltrà Isidis portus x. dierum remigio ab oppido Adulitarum distans. In eum Troglodytis myrrha confertur. Insulæ ante portum duæ. Pseudopylæ uocantur, interiores totidem Pylæ. In altera stelæ lapideæ literis ignotis. Vltrà sinus Abalites. Insula Diodori, & aliæ desertæ. per cõtinentem quoq; deserta. Oppidum Gaza, promontorium & portus Mossylites, quò cinnamomũ deuehitur. Hucusque Sesostris exercitum duxit. Aliqui unũ Aethiopiæ oppidum ultrà ponunt in littore Baragaza. A Mossylite promontorio Atlanticum mare incipere uult Iuba, præter Mauritanias suas Gadis usq; nauigandum coro. Cuius tota sententia hoc in loco subtrahenda non est. A promontorio Indorum quod uocatur Leptacra, ab alijs Drepanũ, proponit recto cursu præter exusta ad Malchu insulam xv. M. pass. esse. Inde ad locum quem uocant Sceneos, ccxxv. M. Inde ad insulam Sadanum cl. M. passuum. Sic fieri ad apertũ mare xviij. lxxxv. M. pass. Reliqui omnes propter solis ardorem nauigari posse non putauerunt. Quin & commercia ipsa infestant ex insulis Arabes Ascitæ appellati, quoniam bubulos utres binos sternentes ponte, piraticam exercent sagittis uenenatis. Gentes Troglodytarum idem Iuba tradit Therothoas à uenatu dictos, miræ uelocitatis: sicut Ichthyophagos, natantium ceu maris animalia: Bargenos, Zageras, Chalybas, Saxinas, Syrecas, Daremas, Domazanes. Quin & accolas Nili à Syene non Aethiopũ populos, sed Arabum esse dicit usq; Meroën. Solis quoq; oppidum quod nouem procul Memphi in Aegypti situ diximus, Arabes conditores habere. Sunt & qui ulteriorẽ ripam Aethiopiæ auferant, adnectantque Africæ. ripas autem incoluere propter aquam. Nos relicto cuiq; intelligendi arbitrio, oppida quo traduntur ordine utrinq; ponemus. A Syene, & prius Arabiæ latere, gens Catadupi. Deinde Syenitæ. Oppida, Tacompson, quam quidam appellauerunt Thathicen, Aranium, Sesanium, Sandura, Nasaudũ, Anaudoma, Cumara, Betæ & Bochiana, Leuphitorga, Tãtarene, Mœchindira. Noa, Gophoa, Gystatæ, Megeda, Lea, Rhemnia, Nupsia, Direa, Pataga, Bagada, Dumana, Rhadata, in quo felis aurea pro deo colebatur. Boron in mediterraneo, Mallos, proximum Meroæ. sic prodidit Bion. Iuba aliter: Oppidum in mõte Megatichos, inter Aegyptum & Aethiopiam, quod Arabes Myrson uocauere. deinde Tacompson, Aranium, Sesanium, Piden, Mamuda, Corambin, iuxta eam bituminis fontem, Hammodara, Prosda, Parenta, Mama, Tessara, Callas, Zoton, Graucomen, Emeum, Pidibotas, Hebdomecontacometas, Nomadas in tabernaculis uiuẽtes: Cysten, Pemman, Gadagalen, Paloin, Primmin, Nupsin, Daselin, Patin, Gambreues, Magasen, Segasmala, Cranda, Denna, Cadeuma, Thena, Batha, Alana, Macua, Scammos, Goram in insula: ab ijs Abala, Androcalim, Seren, Mallos, Agocen. Ex Africæ latere tradita sunt eodem nomine Tacõpsos altera, siue pars prioris: Mogora, Sea, Edosa, Pelenaria, Pyndis, Magusa, Bauma, Linitima, Spyntuma, Sydopta, Gẽsoa, Pindicitora, Eugoa, Orsima, Suasa, Mauma, Rhuma, Vrbubuma: Mulona, quod oppidum Græci Hypaton uocarunt: Pagoargas, Zannes, unde elephanti incipiant: Mamblia, Berresa, Cetuma. Fuit quondam & Epis oppidum contra Meroën, antequam Bion scriberet, deletum. Hæc sunt prodita usque Meroën, ex quibus hoc tempore nullum propè utroque latere extat. Cætera solitudines, nuper renunciauere principi Neroni, missi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorãdum, inter reliqua bella & Aethiopicum cogitanti. Intrauere autem & eò arma Romana diui Augusti temporibus, duce P. Petronio, & ipso equestris ordinis præfecto Aegyptijs. Oppida eorum expugnauit, quæ sola inuenerat, quo dicemus ordine: Pselchin, Primin, Aboccin, Phthurin, Cambusin, Attenan, Stadisin, ubi Nilus præcipitans se, fragore auditum accolis ausert. Diripuit & Napata. Longissime autem à Syene progressus est d. ccclxx. M. passuũ.

Nec tamen

Nec tamen arma Romana ibi ſolitudinem fecerunt. Aegyptiorũ bellis attrita eſt Aethiopia, uiciſſim imperitando ſeruiendoq́; clara & potens etiam uſq; ad Troiana bella Memnone regnante, & Syriæ imperitaſſe eam, noſtroque littore ætate regis Cephei patet Andromedæ fabulis. Simili modo & de mẽſura eius uaria prodidere: primus Dalion ultra Meroën longe ſubuectus: mox Ariſtocreon, & Bion, & Baſilis: Simonides minor, etiã quinquẽnio in Meroë moratus cum de Aethiopia ſcriberet. Nam & Timoſthenes claſſiũ Philadelphi præfectus, ſine menſura dierũ lx. à Syene Meroën iter prodidit. Eratoſthenes d.cxxv. M. Artemidorus d.c.M. Seboſus ab Aegypti extremis ſexdecies centena lxxv. M. paſ. unde proxime dicti xij. lxx. Verum omnis hæc finita nuper diſputatio eſt, quoniã à Syene d.ccclxij. M. Neronis exploratores renũciauere his modis: A Syene Hieran ſycaminon liij. M. paſs. Inde Tama lxxv. M. paſ. regionẽ Euonymiton Aethiopũ primã cxx. Acinã liij. M. Pitaran xxv. Tergedum cvi. M. inſulam Gagauden eſſe in medio eo tractu. Inde primũ uiſas aues pſittacos, & ab altera (quæ uocatur artigula) animal ſphingion, à Tergedo cynocephalos. Inde Napata lxxx. M. Oppidum id parũ inter prædicta ſolũ. Ab eo ad inſulã Meroën ccclx. M. Herbas circa Meroën demum uiridiores ſyluarũq́; aliquid apparuiſſe, & rhinocerotũ elephãtorumq́; ueſtigia. Ipſum oppidũ Meroën ab introitu inſulæ abeſſe lxx. M. paſs. iuxtaq́, aliam inſulã Tatu dextro ſubeuntibus alueo, quæ portũ faceret. Aedificia oppidi pauca. Regnare feminam Candacen, quod nomẽ multis iam annis ad reginas tranſyt. Delubrum Ammonis & ibi religioſum, & toto tractu ſacella. Cæterum cum potirentur rerum Aethiopes, inſula ea magnæ claritatis fuit. Tradunt armatorum ccl. M. dare ſolitam, artificum cccc. M. alere. Reges Aethiopum xlv. & hodie traduntur.

Multiformes & miræ hominum effigies. CAP. XXX.

VNiuerſa uerò gens Aetheria appellata eſt, deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Aethiope Aethiopia. Animaliũ hominumq́; effigies monſtriferas circa extremitates eius gigni minime mirũ, artifici ad formanda corpora, effigiesq́; cælandas mobilitate ignea. Ferunt certe ab orientis parte intima gentes eſſe ſine naribus, æquali totius oris planicie. Alias ſuperiore labro orbas, alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto, & naribus carens, uno tantũ foramine ſpirat, potumq́; calamis auenæ trahit, & grana eiuſdem auenæ ſponte proueniẽtis ad ueſcendũ. Quibuſdã proſermone nutus motusq́; membrorum eſt. Quibuſdam ante Ptolemæum Lathyrum regem Aegypti ignotus fuit uſus ignium. Quidam & Pygmæorũ gentem prodiderunt ante paludes, ex quibus Nilus oriretur. In ora autem ubi deſijmus, continui montes ardentibus ſimiles rubent. Troglooditis & rubro mari à Meroë tractus omnis ſuperponitur: à Napata tridui itinere ad rubrum littus, aqua pluuia ad uſum compluribus locis ſeruatur, fertiliſſima regione quæ intereſt auri. Vlteriora Atabuli Aethiopum gens tenet. Deinde contra Meroën Megabari, quos aliqui Adiabaras nominauere, oppidum habent Apollinis. Pars eorũ Nomades, quæ elephantis ueſcitur. Ex aduerſo in Aphricæ parte Macrobij. Rurſus à Megabaris Memnones & Danelli, dierumque xx. interuallo Critenſi. ultra eos Dochi. deinde Gymnites ſemper nudi. mox Anderæ, Mathitæ, Meſagebes, Hipporeæ, atri coloris tota corpora rubrica illinunt. At ex Africæ parte Medimni. Deinde Nomades cynocephalorum lacte uiuentes, Olabi, Syrbotæ, qui octonum cubitorum eſſe dicuntur. Ariſtocreon Libyæ latere à Meroë oppidũ Tolen dierum v. itinere tradit. Inde dierum xij. Eſar Aegyptiorum oppidum, qui Pſammetichũ fugerint: in eo produntur annis ccc. habitaſſe. Contra in Arabico latere Daron oppidũ eſſe eorũ. Bion autẽ Sapen uocat, quod ille Eſar, & ipſo nomine aduenas ait ſignificari. Caput eorum in inſula Sembobitin, & tertium in Arabia Sai. Inter montes autem & Nilum Symbari ſunt, Phalanges, in ipſis uerò mõtibus Aſachæ multis nationibus. Abeſſe à mari dicuntur dierum v. itinere. Viuunt elephantorum uenatu. Inſula in Nilo Semberritarum, reginæ paret. Ab ea Nubei Aethiopes dierum octo itinere. Oppidum eorũ Nilo impoſitum, Tenupſis. Sambri, apud quos quadrupedes omnes ſine auribus, etiam elephanti. At ex Africæ parte Ptoëmbari, Ptoëmphanæ, qui canem pro rege habent: motu eius imperia augurantes: Auruſpi oppido longe à Nilo ſito. Poſtea Achiſarmi, Phaliges, Marigerri, Caſamarrĩ. Bion & alia oppida in inſulis tradit, à Sembobiti Moroën uerſus dierum toto itinere xx. Proximæ inſulæ oppidum Semberritarum ſub regina: & aliud Aſar. alterius oppidum Daron. Tertiam Medoën uocant, in qua oppidũ Aſel. Quartam eodem quo oppidum nomine Garoden. Inde per ripas oppida, Nauos, Modũdam, Andatim, Setũdum, Colligat, Secande, Naueclabe, Cumi, Agroſſpi, Aegipam, Candrogari, Arabam, Summaram. Regio ſupra Sirbitum, ubi deſinunt montes, traditur à quibuſdam habere maritimos Aethiopas, Niſicaſtes, Niſitas, quod ſignificat ternum & quaternum oculorum uiros: non quia ſic ſint, ſed quia ſagittis præcipua contẽplatione utãtur. Ab ea uerò parte Nili quæ ſupra Syrtes maiores oceanumq́; meridianum protenditur, Dalion uocatos eſſe dicit, pluuia tantum aqua utentes Ciſoros, Longoporos. Ab Oecalicibus dierum quinque itinere Vſibalcos, Iſuelos, Pharuſos, Valios, Ciſſpios. Reliqua deſerta. Deinde fabuloſa: ad occidentem uerſus Nigræ, quorum rex unum oculum habeat in fronte. Agriophagi pantherarum & leonum carnibus maxime uiuentes. Pamphagi omnia mandentes. Anthropophagi humana carne ueſcentes. Cynamolgi caninis capitibus. Arthabatitæ quadrupedum ferarum modo uagi. Deinde Heſperij, Perorſi quos in Mauri-

taniæ confinio diximus. Pars quædam Aethiopum locustis tantum uiuit, fumo & sale duratis in annua alimenta: ij quadragesimum annum uitæ non excedunt. Aethiopum terram uniuersam cū mari rubro patere in longitudinem semel & uicies centena lxx. M. pass. in latitudinem cum superiore Aegypto duodecies cētena xcvij. M. Agrippa existimauit. Quidā *longitudinē ita diuiserunt. A Meroē Sirbitum xij. dierū nauigationē. Ab ea xij. ad Dauellos. Ab ijs ad oceanū Aethiopicū vi. dierū iter. In totū autē ab oceano ad Meroën d. ccxxv. M. pas. esse inter autores ferè cōuenit: inde Syenen quātū diximus. Sita est Aethiopia ab oriēte hyberno ad occidētē hybernū. Meridiano cardine sylua hebeno maxime uirēt: à media eius parte imminēs mari mōs excelsus, æternis ardet ignibus, Theon ochema dictus Græcis: à quo nauigatio quatridui ad promontoriū quod Hesperion ceras uocatur, confine Africæ iuxta Aethiopes Hesperios. Quidā et in eo tractu modicos colles amœna opacitate uestitos Aegipanum Satyrorumq; produnt.

*latitudinem

Insulæ Aethiopici maris. CAP. XXXI.

INsulas toto eo mari & Ephorus cōplures esse tradidit, & Eudoxus, & Timosthenes, Clitarchus uerò Alexandro regi renuntiatam adeo diuitem, ut equos incolæ talentis auri permutarent. Alteram, ubi sacer mons opacus sylua repertus esset, distillantibus arboribus odore miræ suauitatis. Contra sinum Persicum Cerne nominatur insula aduersa Aethiopiæ, cuius neq; magnitudo, neq; interuallū à continēte constat. Aethiopas tantū populos habere proditur. Ephorus autor est, à rubro mari nauigantes in eam nō posse propter ardores ultra quasdā columnas (ita appellantur paruæ insulæ) prouehi. Polybius in extrema Mauritania contra mōtem Atlantem à terra stadia octo abesse prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex aduerso maxime Carthaginis à cōtinente passus mille: non ampliorē circuitu duobus milibus. Traditur & alia insula contra montem Atlantē, & ipsa Atlantis appellata. Ab ea quinq; dierū nauigatione solitudines ad Aethiopas Hesperios, & promōtoriū quod uocauimus Hesperion ceras, inde primū circumagente se terrarū fronte in occasum ad mare Atlanticum. Contra hoc promontorium Gorgades insulæ narrantur, Gorgonū quondam domus, bidui nauigatione distantes à continente, ut tradit Xenophon Lampsacenus. Penetrauit in eas Hanno Pœnorum imperator, prodiditq; hirtas fœminarū corpora, uiros pernicitate euasisse: duarumq; Gorgonū cutes argumenti & miraculi gratia in Iunonis templo posuit, spectatas usq; ad Carthaginē captam. Vltra has etiamnū duæ Hesperides insulæ narrantur. Adeoq; omnia circa hæc incerta sunt, ut Statius Sebosus à Gorgonum insulis prænauigatione Atlantis dierū xl. ad Hesperidū insulas cursum prodiderit, ab ijs ad Hesperiō ceras unius. Nec Mauritaniæ insularum certior fama est. Paucas modo cōstat esse ex aduerso Autololum, à Iuba repertas, in quibus Getulicā purpurā tingere instituerat.

De fortunatis insulis. CAP. XXXII.

SVnt qui ultra eos fortunatas putāt esse, quasdā q; Alias, quorum numero idem Sebosus etiam spatia complexus, Iunoniam abesse à Gadibus d. ccl. M. pass. tradit. Ab ea tantundem ad occasum uersus Pluuialiam Caprariamque: in Pluuialia non esse aquam nisi ex imbribus. Ab ijs ccl. M. pass. Fortunatas, contra læuam Mauritaniæ viij. M. passuum. Oram solis uocari in conualle à conuexitate, & Planariam à specie, conuallis circuitu ccc. M. pass. Arborum ibi proceritatem ad centum quadraginta quatuor pedes adolescere. Iuba de fortunatis ita inquisiuit: sub meridiē positas esse prope occasum, à purpurarijs d. ccxxv. M. passuum, sic ut ccl. supra occasum nauigetur: deinde per ccclxxv. M. passuum ortus petatur. Primam uocari Ombrion nullis ædificiorum uestigijs: habere in montibus stagnū, arbores similes ferulæ, ex quibus aquæ exprimantur, ex nigris amara, ex cādidioribus potui iucunda. Alteram insulam Iunoniam appellari, in ea ædiculam esse tantum lapide extructam. Ab ea in uicino eodem nomine minorem. Deinde Capraria lacertis grandibus refertam. In conspectu earum esse Niuariam, quæ hoc nomen accepit à perpetua niue, nebulosam. Proximam ei Canariam uocari, à multitudine canum ingentis magnitudinis: ex quibus perducti sunt* Iubæ duo: apparentq; ibi uestigia ædificiorum. Cum autem omnes copia pomorum & auium omnis generis abundent, hanc & palmetis caryotas ferētibus, ac nuce pinea abundare. Esse copiam & mellis. Papyrū quoq; & siluros in amnibus gigni. Infestari eas beluis, quæ expellātur assidue, putrescentibus. At abunde orbe terrarū extrà intrà indicato, colligenda in arctum mensura equorum uidetur.

Terræ per mensuras computatæ digestio. CAP. XXXIII.

POlybius à Gaditano freto lōgitudinem directo cursu ad os Mæotis, xxxiiij. xxxvij. M. d. pass. prodidit. Ab eodem initio ad orientē recto cursu Siciliam xij. lx. M. d. pass. Cretam ccclxxv. M. pas. Rhodum clxxxvi. d. pass. Chelidonias tantundem: Cyprū cccxxv. M. pas. Inde Syriæ Seleuciam Pieriam cxv. M. passuum. Quæ computatio efficit uicies ter cētena xl. M. pas. Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad sinum Issicum per longitudinem directam xxxiiij. xl. passuum M. taxat. in quo haud scio an sit error numeri, quoniam idem à Siculo freto Alexandriam cursus xij. l. M. passuum tradidit. Vniuersus autem circuitus per sinus dictos ab eodem exordio colligit ad Mæotin lacum clvi. M. passuum. Artemidorus adijcit d. cclvi. M. Idem cū Mæotide clxxij. xc. M. pass. esse tradit. Hæc est mensura inermium, & pacata audacia fortunam prouocantium hominum. Nunc ipsarum partium magnitudo comparabitur, utcunque difficultatem afferet autorum diuersitas. Aptissime tamen spectabitur ad longitudinem

latitud

latitudine addita. Est ergo ad hoc præscriptũ Europæ magnitudo lxxxi.xlviij.M. passuum. Africæ (ut media ex omni uarietate prodentium sumatur computatio) efficit longitudo xxxviij. xlviij.M. Latitudo quà colitur, nusquam ccl.M.pass. excedit. Sed qnoniam à Cirenaica eius parte d.ccccx.M.pass. eã fecit Agrippa, deserta eius ad Garamantas usq; quà noscebãtur, complectens, uniuersam mensuram quæ uenit in computationem xlvi.viij.M.pass. efficit. Asiæ longitudo in confesso est lxiij.M.d.cccl.M.pas. Latitudo sanè cõputetur ab Aethiopico mari Alexandriam iuxta Nilum sitam, ut per Meroën & Syenen mẽsura currat xviij.lxxv.M.pas. Apparet ergo Europam paulominus dimidia Asiæ parte maiorẽ esse quàm Asiã. Eandem altero tãto & sexta parte Africæ ampliorem quàm Africã. Quòd si misceantur omnes summæ, liquido patebit Europã totius terræ tertiã esse partem & octauã paulò amplius: Asiã uerò quartã & quartamdecimã: Africã autẽ quintã & insuper sexagesimam. His addemus etiamnum unam Græcæ inuentionis sentẽtiã uel exquisitissimæ subtilitatis, ut nihil desit in spectando terrarũ situ: indicatisq; regionibus noscatur & quæ cuiq; earũ societas sit siue cognatio dierum ac noctium, quibusq; inter se pares umbræ & æqua mundi conuexitas: Ergo reddetur hoc etiã, terraq; uniuersa in mẽbra cœli digeretur. Plura sunt autem hæc segmenta mundi, quæ nostri circulos appellauere, Græci parallelos.

Digestio terrarum in parallelos & umbras pares. CAP. XXXIIII.

PRincipium habet Indiæ pars uersa ad austrum. Patet usq; Arabiã & rubri maris accolas. Continẽtur Gedrosi, Persæ, Carmani, Elymæi, Parthyene, Aria, Susiane, Mesopotamia, Seleucia cognominata Babylonia, Arabia ad Petras usq;, Syriacœle, Pelusiũ Aegypti: inferiorq; ora quæ uocatur Alexãdriæ, Africæ maritima. Cyrenaica oppida omnia, Thapsus, Hadrumetũ, Clupea, Carthago, Vtica, utraq; Hippo, Numidia, Mauritania utraq;, Atlanticũ mare, columnæ Herculis. In hoc cœli circumplexu æquinoctij die media, umbilicus, quem gnomonẽ uocant, vij. pedes longus, umbrã nõ amplius iiij. pedes longã reddit. Noctis uerò dieiq; longissima spatia horas xiiij. æquinoctiales habent, breuissima è contrario x. Sequens circulus incipit ab India uergente ad occasum, uadit per medios Parthos, Persepolin, citima Persidis, Arabiam citeriorẽ, Iudæam, Libani montis accolas, Amplectitur Babylonẽ, Idumæã, Samariam, Hierosolymam, Ascalonem, Ioppen, Cæsaream, Phœnicen, Ptolemaidem, Sidonem, Tyrum, Berytũ, Botryn, Tripolin, Biblum, Antiochiam, Laodiceã, Seleuciam, Ciliciæ maritima, Cyprum, austrinã Cretam. Lilybæum in Sicilia, septentrionalia Africæ & Numidiæ. Vmbilicus Aequinoctio xxxv.pedum, umbram xxiiij. pedes longam facit. Dies autem noxq; maxima xiiij. horarum æquinoctialium est, accedẽte ijs quinta parte unius horæ. Tertius circulus ab Indis Imao proximis oritur. Tẽdit per Caspias portas Mediæ proximas Cataoniam, Cappadocia, Taurũ, Amanũ, Issum, Cilicias portas, Solos, Tarsum, Cyprũ, Pisidiã, Pamphyliæ Syden, Lycaoniam, Lyciæ Pataram, Xanthum. Caunũ, Rhodũ, Coum, Halicarnassum, Gnidum, Dorida, Chium, Delũ, Cycladas medias, Gythium, Maleam, Argos, Laconiam, Elin, Olympiam, Messaniã Peloponnesi, Syracusas, Catinã, Siciliã mediam, Sardiniæ austrina, Carteiam, Gades. Gnomonis centum unciæ, umbrã lxxvij. unciarum faciunt. Longissimus dies est æquinoxialium horarũ xiiij. atq; dimidiæ, cũ xxx. parte unius horæ. Quarto subiacent circulo quæ sunt ab altero latere Imai. Cappadociæ austrina, Galatia, Misia, Sardis, Smyrna, Sipylus, Tmolus mõs Lydiæ, Caria, Ionia, Trallis, Colophon, Ephesus, Miletos, Samos, Chios, Icariũ mare, Cyclades septentrionales, Athenæ, Megara, Corinthus, Sicyon, Achaia, Patræ, Isthmos, Epirus, septentrionalia Siciliæ, Narbonensis Galliæ exortiua, Hispania maritima à Carthagine noua, & inde ad occasum. Gnomoni xxi. pedum, respondent umbræ septẽdecim pedum. Lõgissimus dies habet æquinoctiales horas quatuordecim, & duas tertias unius horæ. Quinto continentur segmento ab introitu Caspij maris, Bactria, Iberia, Armenia, Mysia, Phrygia, Hellespontus, Troas, Tenedus, Abydos, Scepsis, Ilium, Ida mons, Cyzicum, Lampsacum, Sinope, Amisum, Heraclea in Ponto, Paphlagonia, Lemnus, Imbrus, Thassus, Cassandria, Thessalia. Macedonia, Larissa, Amphipolis, Thessalonice, Pella, Edessa, Beroea, Pharsalia, Carystum, Eubœa, Bœoti, Chalcis, Delphi, Acarnania, Aetolia, Apollonia, Brundisium, Tarentũ, Thurij, Locri, Rhegium, Lucani, Neapolis, Puteoli, Tuscũ mare, Corsica, Baleares, Hispania media, Gnomoni septem pedes, umbræ sex. Magnitudo diei summa horarum æquinoctialium quindecim. Sexta cõprehensio qua continetur urbs Roma, amplectitur Caspias gentes, Caucasum, septentrionalia Armeniæ, Apolloniã supra Rhyndacũ, Nicomediam, Niceam, Chalcedonem, Byzantium, Lysimachiam, Cherronesum, Melanem sinum, Abderam, Samothraciam, Maroneam, Aenum, Besicam, Thraciam mediam, Paoniam, Illyrios, Dyrrhachium, Canusium, Apuliæ extima, Campaniam & Hetruriam, Pisas, Lunam, Lucam, Genuam, Liguriam, Antipolin, Massiliã, Narbonem, Tarraconem, Hispaniam Tarraconensem mediam, & inde per Lusitaniam. Gnomoni pedes nouem, umbræ octo. Longissima diei spatia, horarum æquinoctialium quindecim, addita nona parte unius horæ: aut, ut Nigidio placuit, quinta. Septima diuisio ab altera Caspij maris ora incipit: caditq; supra Gallatim, Bosphorum, Borysthenem, Tomos, Thraciæ auersa, Triballos, Illyrici reliqua, Adriaticum mare, Aquileiam, Altinum, Venetiam, Vicetiam, Patauium, Veronam, Cremonam, Rauennam, Anconam,

Picenũ, Marsos, Pelignos, Sabinos, Vmbriã, Arimi num, Bononiam, Placentiam, Mediolanum, omniaq; ab Apẽnino: transq; alpes, Galliã Aquitanicã, Vien nam, Pyrenæum, Celtiberiã. Vmbilico xxxv. pedum, umbræ xxxvi. Vt tamẽ in parte Venetiæ exæquetur umbra gnomoni: ampliſsima dies horarũ æquinoctia lium xv. et quintarũ partium horæ trium. Hactenus antiquorũ exacta celebrauimus. Sequentium diligen tiſsimi, quod ſupereſt terrarum tribus aſsignauere ſe gmentis. A Tanai per Mæotim lacum & Sarmatas uſq; Boryſthenem, atq; ita per Dacos partemq; Ger maniæ, Gallias oceani littora amplexi, quod eſſet ho rarũ ſedecim. Alterũ per Hyperboreos et Britanniã, horarum decem & ſeptem. Poſtremũ Scythicũ à ri phæis ingis in Thulen, in quo dies continuarentur (ut diximus) noctesq; per uices. Iidem & ante principia quæ fecimus, poſuere circulos duos. Primum per inſulam Meroën, & Ptolemaidem in rubro mari ad elephantorũ uenatus conditam: ubi longiſsimus dies xij. horarũ eſſet, dimidia hora amplior. Secundũ per Syenen Aegypti euntẽ, qui eſſet horarum tredecim. Iidemq; ſingulis dimidia horarũ ſpatia uſq; ultimum adiecere circulis. Et hactenus de terris.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER VII.

*

PROOEMIVM.

MVNDVS, & in eo terræ, gentes, maria, inſulæ, inſignes urbes, ad hũc modũ ſe habẽt. Animãtiũ in eodẽ natura, nullius propè partis contẽplatiõe minor eſt, ſi quidẽ omnia exequi humanus animus queat. Principiũ iure tribuetur homini, cuius cauſa uidetur cuncta alia genuiſſe natura, magna & ſæua mercede contra tanta ſua munera: ut nõ ſit ſatis æſtimare, parens melior homini, an triſtior nouerca fuerit. Ante omnia unũ animantiũ cunctorũ, alienis uelat opibus: cæteris uariè tegumenta tribuit, teſtas, cortices, coria, ſpinas, uillos, ſetas, pilos, plumã, pẽnas, ſquamas, uellera. Truncos etiã arboresq; cortice, interdũ gemino, à frigoribus & calore tutata eſt. Hominẽ tantũ nudũ, & in nuda humo, natali die abiicit ad uagitus ſtatim & ploratũ, nullumq; tot animaliũ aliud ad lacrymas, & has protinus uitæ principio. At Hercule riſus, præcox ille & celerrimus, ante quadrageſimũ diẽ nulli datur. Ab hoc lucis rudimento, quæ ne feras quidẽ inter nos genitas, uincula excipiunt, & omniũ membrorũ nexus: itaq; feliciter natus iacet, manibus pedibusq; deuinctis, flens, animal cæteris imperaturũ: & à ſupplicijs uitam auſpicatur, unã tantũ ob culpã, quia natũ eſt. Heu dementiam ab ijs initijs exiſtimantiũ ad ſuperbiã ſe genitos, Prima roboris ſpes, primumq; tẽporis munus, quadrupedi ſimilem facit. Quando homini inceſſus? quando uox? quando firmũ cibis os? quãdiu palpitans uertex, ſummæ inter cuncta animalia imbecillitatis indiciũ? Iam morbi, totq; medicinæ cõtra mala excogitatæ, & hæ quoq; ſubinde nouitatibus uictæ. Cætera ſentire natu ram ſuã, alia pernicitatẽ uſurpare, alia præpetes uola tus, alia uires, alia nare: Hominẽ ſcire nihil ſine do ctrina, non fari, nõ ingredi, non ueſci: breuiterq; nos aliud naturæ ſponte quàm flere. Itaq; multi extitere, qui non naſci optimum cenſerent, aut quàm ocyſsime aboleri. Vni animantiũ luctus eſt datus, uni luxuria, & quidẽ innumerabilibus modis, ac per ſingula membra: uni ambitio, uni auaritia, uni immenſa uiuẽdi cupido, uni ſuperſtitio, uni ſepulturæ cura, atq; etiã poſt ſe de futuro. Nulli uita fragilior, nulli rerũ omnium libido maior, nulli pauor cõfuſior, nulli rabies acrior. Deniq; cætera animãtia in ſuo genere probe degũt: cõgregari uidemus, & ſtare cõtra diſsimilia: leonũ feritas inter ſe non dimicat, ſerpentum morſus non petit ſerpentes: ne maris quidem beluæ ac piſces, niſi in diuerſa genera, ſæuiunt: At Hercule homini plurima ex homine ſunt mala.

Gentium mirabiles figuræ. CAP. I.

ET de uniuerſitate quidẽ generis humani, magna ex parte in relatione gẽtiũ diximus. Neq; enim ritus moresq; nũc tractamus innumeros, ac totidem penè quot ſunt hominũ cœtus. Quædã tamẽ nõ omittenda duco, maximeq; lõgius à mari degentiũ: in quibus prodigioſa aliqua et incredibilia multis, uiſum ut haud dubito. Quis enim Aethiopas antequã cerneret credidit, aut quid nõ miraculo eſt cũ primũ in notitiã uenit? Quàm multa fieri nõ poſſe, priuſquã ſint facta, iudicãtur? naturæ uerò rerũ uis atq; maieſtas, in omnibus mometis fide caret: ſi quis modo partes eius, ac nõ totã cõplectatur animo. Ne pauones aut tigrium, pantherarũq; maculas, & tot animaliũ picturas cõmemorẽ, paruũ dictu, ſed immẽſum æſtimatione, tot gentium ſermones, tot linguæ, tanta loquẽdi uarietas, ut externus alieno penè nõ ſit hominis uice. Iã in facie uultuq; noſtro, cũ ſint decẽ aut paulo plura membra, nullas duas in tot milibus hominũ indiſcretas effigies exiſtere: quod ars nulla in paucis numero præſtet affectando. Nec tamẽ ego in pleriſq; eorũ obſtringã fidẽ meã, potiusq; ad autores relegabo, qui dubijs reddentur omnibus: modo ne ſit faſtidio Græcos ſequi, tanto maiore eorũ diligentia uel cura uetuſtiore.

De Scythis & aliarũ diuerſitate gẽtiũ. CAP. II.

ESſe Scytharũ genera, & quidẽ plura, quæ corporibus humanis ueſcerẽtur, indicauimus. Idipſum incredibile fortaſſe, ni cogitemus in medio orbe terrarum ac Sicilia & Italia fuiſſe gentes huius monſtri, Cyclopas & Leſtrygonas, & nuperrime trans alpes hominẽ immolari gentium earũ more ſolitũ: quod parum à mandendo abeſt. Sed & iuxta eos, qui ſunt ad ſeptentrionem uerſi, haud procul ab ipſo aquilonis exortu, ſpecuq; eius dicto, quem locum Geſclitron appellant

appellant, produntur Arimaſpi quos diximus, uno oculo in fronte media inſignes: quibus aſſidue bellum eſſe circa metalla cum gryphis, ferarum uolucri genere quale uulgo traditur, eruente ex cuniculis aurum, mira cupiditate & feris cuſtodientibus, & Arimaſpis rapientibus, multi, ſed maxime illuſtres Herodotus & Ariſteas Proconneſius, ſcribunt. Super alios autẽ Anthropophagos Scythas, in quadã cõualle magna Imai mõtis, regio eſt quæ uocatur Abarimon, in qua ſylueſtres uiuũt homines, auerſis poſt crura plantis, eximiæ uelocitatis, paſſim cũ feris uagantes. Hos in alio non ſpirare cœlo, ideoq; ad finitimos reges nõ pertrahi, neque ad Alexandrũ magnum pertractos, Beton itinerum eius menſor prodidit. Priores Anthropophagos, quos ad ſeptentrionem eſſe diximus, x. dierum itinere ſupra Boryſthenem amnem, oſſibus humanorũ capitum bibere, cutibusq; cum capillo pro mantilibus ante pectora uti, Iſigonus Nicæenſis. Idem in Albania gigni quoſdam glauca oculorũ acie, à pueritia ſtatim canos, qui noctu plus quàm interdiu cernant. Idem itinere dierũ x. ſupra Boryſthenẽ, Sauromatas tertio die cibum capere ſemper. Crates Pergamenus in Helleſponto circa Parium, genus hominũ fuiſſe tradit, quos Ophiogenes uocat, ſerpentum ictus cõtactu leuare ſolitos, & manu impoſita uenena extrahere corpori. Varro etiã nunc eſſe paucos ibi, quorum ſaliuæ contra ictus ſerpentum medeantur. Similis & in Africa gens Pſyllorum fuit, ut Agatharchides ſcribit, à Pſyllo rege dicta, cuius ſepulchrũ in parte Syrtium maiorum eſt. Horum corpori ingenitum fuit uirus exitiale ſerpentibus, ut cuius odore ſopirẽt eas. Mos uero, liberos genitos protinus obijcendi ſæuiſſimis earum: eoq; genere pudicitiam coniugũ experiendi, nõ profugientibus adulterino ſanguine natos ſerpẽtibus. Hæc gens ipſa quidẽ propè internecione ſublata eſt à Naſamonibus, qui nunc eas tenent ſedes: genus tamẽ hominum ex his qui profugerant, aut cum pugnatum eſt, abfuerant, hodieq; remanet in paucis. Simile & in Italia Marſorum gente durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo ineſſe eis uim naturalem eam. Et tamen omnibus hominibus contra ſerpentes ineſt uenenũ. Feruntq; ictas ſaliua, ut feruẽtis aquæ contactum fugere. Quòd ſi in fauces penetrauerit, etiã mori: idq; maxime humani ieiuni oris. Supra Naſamonas confinesq; illis Machlyas, Androgynos eſſe utriuſq; naturæ, inter ſe uicibus coëuntes, Calliphanes tradit. Ariſtoteles adijcit, dextrã mammã ijs uirilem, læuam muliebrẽ eſſe. In eadem Africa familias quaſdam effaſcinantium, Iſigonus & Nymphodorus tradunt: quarũ laudatione intereant proba ta, areſcant arbores, emoriantur infantes. Eſſe eiuſdẽ generis in Triballis & Illyrijs, adijcit Iſigonus, qui uiſu quoq; effaſcinẽt, interimantq; quos diutius intuentur, iratis præcipue oculis: quod eorũ malũ facilius ſentire puberes. Notabilius eſſe quòd pupillas binas in oculis ſingulis habeant. Huius generis & fœminas in Scythia, quæ uocãtur Bithyæ, prodit Apollonides. Philarchus & in Ponto Tibiorũ genus, multosq; alios eiuſdem naturæ: quorũ notas tradit in altero oculo geminã pupillam, in altero equi effigiem: Eoſdem præterea non poſſe mergi, ne ueſte quidẽ degrauatos. Haud diſſimile ijs genus Pharnacum in Aethiopia prodidit Damon, quorũ ſudor tabem contactis corporibus afferat. Fœminas quidem omnes ubiq; uiſu nocere: quæ duplices pupillas habeãt, Cicero quoq; apud nos autor eſt. Adeo naturæ, cum ferarũ morẽ ueſcendi humanis uiſceribus in homine genuiſſet, gignere etiam in toto corpore & in quorundam oculis quoq; uenena placuit: ne quid uſquã mali eſſet, quod in homine non eſſet. Haud procul urbe Roma in Faliſcorum agro familiæ ſunt paucæ, quæ uocantur Hirpiæ: quæ ſacrificio annuo, quod fit ad montem Soractem Apollini, ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur. Et ob id perpetuo ſenatuſconſulto militiæ omniumq; aliorũ munerum uacationem habẽt. Quorundam corpore partes naſcuntur ad aliqua mirabiles: ſicut Pyrrho regi pollex in dextro pede, cuius tactu lienoſis medebatur. Hũc cremari cum reliquo corpore non potuiſſe tradunt, conditumque loculo in templo. Præcipue India Aethiopumque tractus, miraculis ſcatent. Maxima in India gignuntur animalia. Indicio ſunt canes grandiores cæteris. Arbores quidem tantæ proceritatis traduntur, ut ſagittis ſuperari nequeant. Hæc facit ubertas ſoli, temperies cæli, aquarum abundantia (ſi libeat credere) ut ſub una ficu turmæ condantur equitum. Arundines uerò tantæ proceritatis, ut ſingula internodia alueo nauigabili. ternos interdũ homines ferant. Multos ibi quina cubita conſtat longitudine excedere: non expuere: non capitis, aut dentium, aut oculorum ullo dolore affici, raro aliarũ corporis partium: tam moderato ſolis uapore durari. Philoſophos eorum quos Gymnoſophiſtas uocant, ab exortu ad occaſum perſtare, contuentes ſolem immobilibus oculis: feruentibus harenis toto die alternis pedibus inſiſtere. In monte cui nomen eſt Milo, homines eſſe auerſis plantis, octonos digitos in ſingulis pedibus habentes, autor eſt Megaſthenes. In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis, ferarum pellibus uelari, pro uoce latratũ edere, unguibus armatũ, uenatu & aucupio ueſci. Horũ ſupra cxx. M. fuiſſe prodente ſe, Cteſias ſcribit: & in quadam gente Indiæ, fœminas ſemel in uita parere, genitosque confeſtim caneſcere. Item hominum genus qui Monoſceli uocarẽtur, ſingulis cruribus, miræ pernicitatis ad ſaltum, eoſdemq; Sciopodas uocari, quod in maiore æſtu humi iacentes reſupini, umbra ſe pedum protegant: nõ lõge eos à Troglodytis abeſſe. Rurſusq; ab his occidentem uerſus quoſdam ſine ceruice oculos in humeris habentes. Sunt & Satyri ſubſolanis Indorum montibus (Cartadulorũ dicitur regio) pernici ſſimum animal: tum quadrupedes, tum rectè currentes humana effigie, propter uelocitatem niſi ſenes

ſaliuæ, erruentis e contauigere.

aut ægri non capiuntur. Chòromandarum gentem uocat Tauron syluestrem sine uoce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. Eudoxus in meridianis Indiæ uiris plãtas esse cubitales: fœminis adeo paruas, ut Struthopodes appellentur. Megasthenes gentem inter Nomadas Indos nariũ loco foramina tantum habentẽ, anguium modo loripedem, uocari Syrictas. Ad extremos fines Indiæ ab oriente circa fontem Gangis, Astomorum gentẽ sine ore, corpore toto hirtam uestiri frondium lanugine, halitu tantũ uiuentẽ, & odore quẽ naribus trahant. nullũ illis cibũ, nullumq; potũ: tãtum radicũ florumq; uarios odores & syluestriũ malorũ, quæ secũ portant lõgiore itinere, ne desit olfactus: grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Supra hos extrema in parte montiũ Spithamæi Pygmæi narrantur, ternas spithamas longitudine, hoc est, ternos dodrantes nõ excedentes, salubri cælo, sempercq; uernãte, montibus ab aquilone oppositis: quos à gruibus infestari Homerus quoq; prodidit. Fama est, insidentes arietũ capraruq; dorsis, armatos sagittis ueris tẽpore uniuerso agmine ad mare descendere, & oua pullosq; earum alitũ consumere: ternis expeditionẽ eam mensibus confici, aliter futuris gregibus non resisti. Casas eorum luto pennisq;, & ouorum putaminibus construi. Aristoteles in cauernis uiuere Pygmæos tradit. Cætera de his, ut reliqui. Cyrnos Indorũ genus Isigonus annis centenis quadragenis uiuere. Item Aethiopas Macrobios & Seras existimat, & qui Athon montẽ incolant: hos quidem, quia uiperinis carnibus alantur: itaq; nec capiti, nec uestibus eorum noxia corpori inesse animalia. Onesicritus, quibus in locis Indiæ umbræ nõ sint, corpora hominum cubitorum quinũm & binorum palmorũ existere, & uiuere annos cxxx. nec senescere, sed ut medio ævo mori. Crates Pergamenus Indos qui centenos annos excedant, Gymnetas appellat, nõ pauci Macrobios. Ctesias gentem ex his quæ appellatur Pandoræ, in conuallibus sitam, annos ducenos uiuere, in iuuenta candido capillo, qui in senectute nigrescat. Contrà alios quadragenos non excedere annos, iunctos Macrobijs, quorũ fœminæ semel pariant: idq; & Agatharchides tradit. Præterea locustis eos ali, & esse pernices. Mandrorũ nomen ijs dedit Clitarchus & Megasthenes, trecentosq; eorũ uicos annumerat. Fœminas septimo ætatis anno parere, senectam quadragesimo anno accedere. Artemidorus, in Taprobana insula lõgissimã uitam sine ullo corporis languore traduci. Durus, Indorum quosdam cum feris coire, mixtosq; & semiferos esse partus. In Calingis eiusdem Indiæ gente quinquennes cõcipere fœminas, octauum uitæ annũ non excedere. Et alibi cauda uillosa homines nasci pernicitatis eximiæ, alios auribus totos contegi. Oritas ab Indis Arbis fluuius distermi nat. Ii nullum aliũ cibum nouere quàm piscium, quos unguibus dissectos sole torreant: atque ita panem ex his faciunt, ut refert Clitarchus. Troglodítas super Aethiopiam uelociores esse equis; Pergamenus Crates. Item Aethiopas octona cubita longitudine excedere. Syrbotas uocari gentẽ eam Nomadum Aethiopum, secundum flumen Astapum ad septentrionem uergentium. Gens Menisminorum appellata, abest ab oceano dierum itinere xx. animalium quæ cynocephalos uocamus, lacte uiuit, quorum armenta pascit maribus interemptis, præterquàm sobolis causa. In Africæ solitudinibus hominum species obuiæ subinde fiunt, momẽtoq; euanescunt. Hæc atq; talia ex hominũ genere ludibria sibi, nobis miracula, ingeniosa fecit natura. Et singula quidẽ quæ facit in dies, ac propè horas, quis enumerare ualeat? Ad detegẽdam eius potẽtiam, satis sit inter prodigia posuisse gentes. Hæc ad confessa in homine pauca.

De prodigiosis partubus. CAP. III.

TErgeminos nasci certũ est, Oratiorũ Curiatiorumq; exẽplo: suprà inter ostenta ducitur, præterquam in Aegypto, ubi fœtifer potu Nilus. Annis proximis, supremis diui Augusti, Fausta quædã è plebe, Ostiæ duos mares, totidẽ fœminas enixa, famen quæ cõsecuta est portendit haud dubiè. Reperitur in Peloponneso quinos quater enixa, maiorẽq; partẽ ex omni eius uixisse partu. Et in Aegypto septenos uno utero simul ogni, autor est Trogus. Gignũtur et utriusq; sexus, quos Hermaphroditos uocamus, olim Androgynos uocatos, et in prodigijs habitos, nũc uerò in delicijs. Põpeius magnus in ornamentis theatri miras biles famæ posuit effigies, ob id diligẽtius magnorũ artificũ ingenijs elaboratas: inter quas legitur Eutyche, à xx. liberis rogo illata Trallibus, enixa xxx. partus. Alcippe elephantũ, quanquã inter ostenta est. Nanq; & serpẽtẽ peperit inter initia Marsici belli ancilla. Multiformes pluribus modis inter monstra partus eduntur. Claudius Cæsar scribit Hippocentaurum in Thessalia natũ eodem die interijsse. Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle uidimus. Est inter exempla, in uterum protinus reuersus infans Sagunti, quo anno ab Annibale deleta est.

De mutatione sexus, & geminis partubus. CAP. IIII.

EX fœminis mutari in mares non est fabulosum. Inuenimus in annalibus, P. Licinio Crasso, C. Cassio Longino coss. Cassini puerũ factũ ex uirgine sub parentibus, iussuq; aruspicum deportatũ in insulam desertã. Licinius Mutianus prodidit uisum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & uirilitatem prouenisse, uxoremq; duxisse. Eiusdẽ sortis & Smyrnæ puerum à se uisum. Ipse in Africa uidi mutatũ in marem nuptiarũ die, L. Cossitiũ ciuẽ Tisdritanũ. Editis geminis rarã esse, aut puerperæ, aut puerperio, præterquã alteri, uitã. Si uerò utriusq; sexus editi sint gemini, rariorẽ utriq; salutẽ. Fœminas gigni celerius quàm mares, sicut celerius senescere. Sæpius in utero moueri mares, et ĩ dextera ferè geri parte, ĩ læua fœminas, cõstat.

De hom

De homine generando, & pariendi tempore per illustria exempla à mensibus septem, ad undecim. CAP. V.

CAeteris animantibus statum & pariendi, & partus gerendi tempus est: homo toto anno & incerto gignitur spatio. Alius septimo mense, alius octauo, & usq; ad initia decimi undecimiq;. Ante septimum mensem haud unquam uitalis est. Septimo non nisi pridie posteróue plenilunij die, aut interlunio concepti nascuntur. Translatitium in Aegypto est, & octauo gigni. Iam quidem & in Italia tales partus esse uitales. Contra priscorum opiniones uariant hæc pluribus modis. Vestilia C. Herdicij, ac postea Pomponij atque Orfiti clarissimorum ciuium coniunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium septimo mẽse genuit, Suillium Ruffum undecimo, Corbulonem septimo, utrunq; consulem: postea Cæsoniam Caij principis coniugem, octauo. In quo mensium numero genitus, intra quadragesimum diem maximus labor. Grauidis autem quarto & octauo mense, letalesque in ijs abortus. Massurius autor est, L. Papyrium prætorem, secundo hærede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cum mater partum se xiij. mensibus diceret tulisse, quoniam nullum certum tempus pariendi statutum uideretur.

De conceptibus, & signa sexus in grauidis præuenientia partum. CAP. VI.

AConceptu decimo die dolores capitis, oculorum uertigines tenebræq;, fastidium in cibis, redundatio stomachi, indices sunt hominis inchoati. Melior color marẽ ferenti, & facilior partus, motus in utero quadragesimo die. Cõtraria omnia in altero sexu: Ingestabile onus, crurum & inguinum leuis tumor. Primus autem xc. die motus. Sed plurimum languoris in utroq; sexu, capillum germinante partu, & in pleniluio: quod tempus editos quoque infantes præcipue infestat. Adeoq; incessus, atque omne quicquid dici potest, in grauida refert: ut salsioribus cibis usæ, carẽtem unguiculis partum edant: & si respirauere, difficilius enitantur. Oscitatio quidem in enixu letalis est: sicut sternuisse à coitu abortiuum.

De cõceptu hominũ & generatione. CAP. VII.

MIseret atq; etiam pudet æstimantem quàm sit friuola animalium superbissimi origo, cum plerunq; abortus causa fiat odor à lucernarum extinctu. His principijs nascuntur tyranni, his carnifex animus. Tu qui corporis uiribus fidis, tu qui fortunæ munera amplexaris, & te ne alumnum quidem eius existimas, sed partũ: tu cuius semper in uictoria est mens, tu qui te deum credis aliquo successu tumens, tanti perire potuisti: atq; etiam hodie minoris potes, quantulo serpentis ictus dẽte: aut etiam ut Anacreon poëta, acino uuæ passæ: ut Fabius senator ipoto in *prætor, in lacte haustu uno pilo strangulatus. Is demum profecto uitam æqua lance pensitabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit.*

De Agrippis. CAP. VIII.

IN pedes procedere uascentem, contra naturam est: quo argumento eos appellauere Agrippas, ut ægre partos: qualiter M. Agrippam ferunt genitum unico propè felicitatis exemplo in omnibus ad hũc modum genitis. Quanquam is quoq; aduersa pedũ ualetudine, misera iuuenta, exercito æuo inter arma mortesq;, ad noxia successu, infelici terris stirpe omni, sed per utrasque Agrippinas maximè, quæ Caium & Domitium Neronem principes genuere totidem faces generis humani: præterea breuitate æui quinquagesimo uno raptus anno, in tormentis adulteriorum cõiugis, soceriq; prægraui seruitio, luisse augurium præposteri natalis existimatur. Neronem quoq; paulo antè principẽ, & toto principatu suo hostem generis humani, pedibus genitum parens eius scribit Agrippina. Ritu naturæ capite hominem gigni mos est, pedibus efferri.

Monstruosi partus excisi utero. CAP. IX.

AVspicatius enecta parente gignuntur: Sicut Scipio Africanus prior natus, primusq; Cæsarum à cæso matris utero dictus: qua de causa & Cæsones appellati. Simili modo natus & Manlius, qui Carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui sint Vopisci. CAP. X.

VOpiscos appellabant è geminis, qui retenti utero nascerentur, altero interempto abortu. Nanque maxima, & rara circa hoc miracula existunt.

Exempla numerosæ sobolis. CAP. XI.

PRæter mulierem, pauca animalia coitum nouere grauida. Vnum quidem omnino aut alterum superfœtat. Extat in monumentis etiam medicorum, & quibus talia cõsectari curæ fuit, uno abortu xij. puerperia egesta. Sed ubi paululum temporis inter duos cõceptus intercessit, uterq; perfertur: ut in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit, et in ea, quæ gemino partu, alterum marito similem, alterum adultero genuit: Item in Proconnesia ancilla, quæ eiusdem diei coitu, alterum domino similem, alterum procuratori eius: Et in alia, quæ unum iusto partu, quinq; mẽsium alterum edidit: Rursus in alia, quæ septem mensiũ edito puerperio, insecutis mensibus geminos enixa est. Iam illa uulgata, uarie ex integris truncos gigni, ex truncis integros, eademq; parte truncos: signa quædam næuosq; & cicatrices etiam regenerari. Quarto partu Dacorum originis nota in brachio redditur.

Exempla similitudinum. CAP. XII.

IN Lepidorum gente tres, intermisso ordine, obducto membrana oculo, genitos accepimus. Similes quidem alios auo: Et ex geminis quoq; alterum patri, alterum matri: annoq; post genitum, maiori similem pauloque *fuisse ut geminũ. Quasdam sibi similes semper parere, quasdam uiro, quasdam nulli, quasdam fœminã patri, marem sibi. Indubitatum exemplum est Nicæi nobilis pyctæ Byzantij geniti, qui adulterio Aethiopis nata matre, nil à cæteris colore differente, ipse auũ regenerauit Aethiopem. Similitudinũ quidem in mente*

reputatio est, & in qua credantur multa fortuita pollere, uisus, auditus, memoria, hausta; imagines sub ipso conceptu. Cogitatio etiam utriuslibet animum subito transuolans, effingere similitudinem aut miscere existimatur. Ideoq; plures in homine, quàm in cæteris omnibus animalibus differẽtiæ, quoniam uelocitas cogitationum, animiq; celeritas, & ingenij uarietas multiformes notas imprimit: cum cæteris animantibus immobiles sint animi, & similes omnibus, singulisque in suo cuiq; genere. Antiocho regi Syriæ, è plebe nomine Artemon intantũ similis fuit, ut Laodice coniunx regia, necato iam Antiocho, mimum per eũ commendationis, regniq́ue successionis peregerit. Magno Pompeio Vibius quidam è plebe & Publicius etiam seruitute liberatus, indiscreta propè specie fuere similes, illud os probũ reddentes, ipsumq; honorem eximiæ frontis. Qualis causa patri quoq; eius, Menogenis coci sui cognomen imposuit, iam Strabonis à specie oculorum habenti, uitium imitata & in seruo: Scipioni Serapionis: is erat suarij negociatoris uile mancipium. Eiusdem familiæ Scipioni post eum cognomen. Salutio mimus dedit: Sicut Spinter secundarum, tertiarumq; Pamphilus, collegio Lentuli & Metelli COSS. In quo perquàm importune fortuitũ hoc quoq; fuit, duorum simul consulum in scena imagines cerni. Ediuerso L. Plancus orator, histrioni Rubrio cognomen imposuit. Rursus Curioni patri Burbuleius, itẽq; Messalæ Censorio Menogenes, perinde histriones. Suræ quidẽ proconsulis etiam rictum in loquendo, contractionẽq; linguæ, & sermonis tumultum, nõ imaginem modo, piscator quidam in Sicilia reddidit. Cassio Seuero celebri oratori, armentarij Mirmillonis obiecta similitudo est. Toranius M. Antonio iam triumuiro, eximios forma pueros, alterũ in Asia genitum, alterum trans alpes, ut geminos uendidit: tãta unitas erat. Postquam deinde sermone puerorum detecta fraude à furente increpitus Antonio est, inter alia magnitudinẽ pretij conquerente (nam ducẽtis mercatus erat sestertijs) respondit uersutus ingenij mango, ob id ipsum se tanti uendidisse, quoniam non esset mira similitudo in ullis eodem utero editis: diuersarũ quidem gẽtium natales tam concordi figura reperiri, super omnem esse taxationẽ. Adeoq; tempestiuam admirationẽ intulit, ut ille proscriptor animus, modo & contumelia furens, non aliud in censu magis ex fortuna sua duceret.

Quæ sit generandi ratio. CAP. XIII.

ESt quædam priuatim dissociatio corporũ: & inter se steriles, ubi cũ alijs iunxere, gignunt: sicut Augustus & Liuia. Item alij aliaq; fœminas tantum generãt aut mares: plerunq; & alternant: sicut Gracchorum mater duodecies, & Agrippina Germanici nouies. Alijs sterilis est iuuenta: alijs semel in uita datur gignere. Quædã non perferũt partus: quales siquãdo medicina & cura uicere, fœminã ferè gignũt. Diuus Augustus in reliqua exemplorũ raritate, neptis suæ nepotem uidit, genitũ quo excessit anno M. Syllanum: qui quũ Asiam obtineret post cõsulatum, Neronis principis successione, ueneno eius interemptus est. Q. Metellus Macedonicus, cũ sex liberos relinqueret, undecim nepotes reliquit, nurus uero generosq;, & omnes qui se patris appellatione salutarẽt, uiginti septẽ. In actis temporum diui Augusti inuenitur, xij. consulatu eius, L. q; Sylla collega, ad iij. Idus Aprilis, C. Crispinum Hilarum ex ingenua plebe Fesulana, cum liberis nouem (in quo numero filiæ duæ fuerunt) nepotibus xxvij. pronepotibus xxix. neptibus ix. prælata pompa, cum omnibus his in Capitolio immolasse.

De eodem multiplicius. CAP. XIIII.

MVlier post quinquagesimum annum nõ gignit, maiorq; pars quadragesimo profluuium genitale sistit. Nam in uiris Masanissam regẽ post lxxxvi. annum genera sse filium, quem Methymathnum appellauerit, clarum est: Catonẽ Censorium octogesimo exacto, è filia Salonij clientis sui. Qua de causa, aliorum eius liberorum propago, Liciniani sunt cognominati, hi Saloniani, ex quibus Vticensis fuit. Nuper etiam L. Volusio Saturnino in urbis præfectura extincto, notum est Cornelia Scipionum gentis Volusium Saturninum, qui fuit consul, genitum post lxij. annum. Et usque ad lxxxv. apud ignobiles uulgaris reperitur generatio.

De menstruis mulierum. CAP. XV.

SOlum autem animal menstruale mulier est: inde Sunius utero, quas appellarunt molas. Ea est caro informis, inanima, ferri ictum & aciẽ respuens. Mouetur, sistitq; menses: & ut partus, aliâs letalis, aliâs unà senescens, aliquando aluo citatiore excidẽs. Simile quiddam & uiris in uẽtre gignitur, quod uocant scirron: sicut Oppio Capitoni prætorio uiro. Sed nihil facile reperiatur mulierum profluuio magis monstrificum. Acescunt superuentu musta, sterilescunt tactæ fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum germina, & fructus arborũ quibus insedẽre, decidunt: speculorũ fulgor aspectu ipso hebetatur, acies ferri præstringitur, eboriq́; nitor, aluei apũ emoriũtur: æs etiam ac ferrũ rubigo protinus corripit, odorq́; dirus aëra: & in rabiem agũtur gustato eo canes, atq; insanabili ueneno morsus inficitur. Quin & bituminum sequax alioquin ac lenta natura, in lacu Iudææ (qui uocatur Asphaltites) certo tempore anni supernatans, nequit sibi auelli, ad omnem contactum adhærens, præterquàm filo quod tale uirus infecerit. Etiam formicis, animali minimo, ineſſe sensum eius ferunt: abijciq́; gustatas fruges, nec postea repeti. Et hoc tale tantumque omnibus tricenis diebus malum in muliere existit, & trimestri spatio largius. Quibusdam uero sæpius mẽse, sicut aliquibus nunquã: sed tales non gignunt, quando hæc est generando homini materia, semine è maribus coaguli modo hoc in sese glomerante, quod deinde* tempore ipso animatur, corporaturq;. Ergo cum grauidis fluxit, inualidi aut non uitales partus edũtur, aut sanioſi, ut autor est Nigidius.

Item

Item de ratione partuum. CAP. XVI.

IDem, lac fœminæ non corrumpi alenti partum, si ex eodem uiro rursus conceperit, arbitratur. Incipiente autem hoc statu aut desinente, conceptus facilimi traduntur. Fœcunditatis in fœminis prærogatiuam accepimus, inunctis medicamine oculis, saliuam infici. Cæterum editis primores septimo mense gigni dentes, priusque in supera ferè parte, haud dubium est. Septimo eosdem decidere anno, aliosq; suffici. Quosdã & cum dentibus nasci, sicut M. Curium, qui ob id Dentatus cognominatus est: & Cn. Papyrium Carbonem, præclaros uiros. In fœminis ea res inauspicati fuit exempli regum temporibus. Cum ita nata esset Valeria, exitio ciuitati, in quam elata esset, futurum, responso aruspicum uaticinante, Suessam Pometiam illa tempestate florentissimam deportata est, ueridico exitu consecuto. Quasdam concreto genitali gigni, infausto omine, Cornelia Gracchorum mater indicio est. Aliqui uice dentium, continuo osse gignũtur: sicuti Prusiæ regis Bithyniorum filius, superna parte oris. Dentes autem tantũ inuicti sunt ignibus, nec cremantur cum reliquo corpore. Iidem flammis indomiti, cauantur tabe pituitæ. Candorem trahunt quodam medicamine. Vsu atterũtur, multoq; primum in aliquibus deficiunt. Nec cibo tantum & alimentis necessarij: quippe uocis sermonisq; regimen primores tenent, concentu quodam excipientes ictum linguæ, seriemq; structuræ, atq; magnitudine mutilantes molientésue aut hebetantes uerba: & cum defluxere, explanationem omnem adimentes. Quin & augurium in hac esse creditur parte. Triceni bini uiris attribuũtur, excepta Turdulorum gente: quibus plures fuere, lõgiora promitti uitæ putãt spatia. Fœminis minor numerus. quibus in dextra parte gemini superne, à canibus cognominati, fortunæ blandimenta pollicentur, sicut in Agrippina Domitij Neronis matre: contrà in læua. Hominem prius quàm genito dente cremari, mos gentium non est. Sed mox plura de hoc cum membratim historia decurret. Risisse eodem die quo genitus esset, unium hominem accepimus Zoroastren. Eidem cerebrum ita palpitasse, ut impositam repelleret manũ, futuræ præsagio scientiæ. In trimatu suo cuiq; dimidiam esse mensuram staturæ certũ est. In plenum autem cuncto mortalium generi minorem in dies fieri, propemodum obseruatur: rarosq; patribus proceriores, consumente ubertatem seminum exustione, in cuius uices nunc uergat ætuum. In Creta terræ motu rupto monte, inuentum est corpus stans xlvi. cubitorum, quod alij Orionis, alij Oti fuisse arbitrãtur. Oreslis corpus oraculi iussu refossum, vij. cubitorum fuisse monumentis creditur. Iam uero ante annos propè mille, uates ille Homerus non cessauit minora corpora mortalium quàm prisca conqueri. Næuij Pollionis amplitudinem annales non tradunt. Sed quia populi concursu penè interemptus esset, prodigij uice habitum. Procerissimum hominem ætas nostra diuo Claudio principe Gabbaram nomine, ex Arabia aduectum ix. pedum & totidem unciarum uidit. Fuere sub diuo Augusto semipede addito, quorum corpora eius miraculi gratia, in conditorio Salustianorum asseruabãtur hortorum: Pusioni & Secundillæ erant nomina. Eodẽ præsidẽ minimus homo duos pedes & palmum Conopas nomine, in delicijs Iuliæ neptis eius fuit: Et mulier Andromeda liberta Iuliæ Augustæ. Manium Maximũ, & M. Tullium equites Romanos, binûm cubitorum fuisse autor est M. Varro, & ipsi uidimus in loculis asseruatos. Sesquipedales gigni quosdam longiores, in trimatu implentes uitæ cursum, haud ignotum est. Inuenimus in monumẽtis Salamine Euthimenis filium, in tria cubita triennio adoleuisse, incessu tardum, sensu hebetẽ: & iam puberem factum uoce robusta, absumptum contractione membrorũ subita triennio circũacto. Ipsi nos pridem uidimus eadem ferme omnia, præter pubertatem, in filio Cornelij Taciti equitis Romani Belgicæ Galliæ rationes procurantis. Ectrapelos Græci uocant eos: in Latino non habent nomen.

Insignia corporum. CAP. XVII.

QVod sit hominum spatium à uestigio ad uerticem, id esse passis manibus inter longissimos digitos obseruatum est: sicuti uires dextra parte maiores, quibusdã æquas utraq;, aliquibus læua manu præcipuas: nec id unquam in fœminis: Mares præstare pondere, & defuncta uiuentibus corpora omnium animalium, & dormientia uigilantibus. Virorum cadauera supina fluitare, fœminarum prona: uelut pudori defunctarum parcente natura.

Exempla uariarum figurarũ. CAP. XVIII.

COncretis quosdam ossibus, ac sine medullis uiuere accepimus. Signum eorum esse, nec sitim sentire, nec sudorem emittere: quanquam & uoluntate scimus sitim uictam: equitemq; Romanũ Iulium Viatorem è Vocontiorum gente fœderata, in pupillaribus annis aquæ subter cutem fusæ morbo prohibitũ humore à medicis, naturam fecisse consuetudine, atque in * senecta caruisse potu. Necnon & alij multa sibi imperauere. * senectam

Diuersorum morum exẽpla. CAP. XIX.

FErunt Crassum auum Crassi in Parthis interempti nunquam risisse, ob id Agelastum uocatum: sicuti nec flesse multos. Socratem clarum sapientia eodem semper uisum uultu, nec aut hilari magis aut turbato. Exit hic animi tenor aliquando in rigorem quẽdam, toruitatemq; naturæ duram & inflexibilem, affectusque humanos adimit, quales apathes Græci uocant, multos eius generis experti: quodq; mirum sit, autores maxime sapientiæ, Diogenem cynicum, Pyrrhonem, Heraclitum, Timonem, hunc quidem etiam in totius odium generis humani euectum. Sed hæc praue naturæ insignia in multis uaria cognoscuntur: ut in Antonia Drusi nunquam expuisse, in Pomponio consulari poëta nunquam ructasse. Quibus natura cõcreta sunt ossa, qui sunt rari admodum, cornei uocantur.

De fortitu

De fortitudine & uelocitate. CAP. XX.

CIorpore uesco, sed eximijs uiribus Tritanũ, in gladiatorio ludo Samnitiũ armatura celebrẽ, filiumq; eius militẽ Magni Põpeij, & rectos & trãsuersos cãcellatim toto corpore habuisse neruos, in brachijs etiã manibusq;, autor est Varro in prodigiosa uirium relatione. Atq; etiã hostẽ ab eo ex prouocatione dimicãtẽ, inermi dextra uno digito superatũ, et postremo correptũ in castra translatũ. A. Iunius Valẽs meruit in prætorio diui Augusti cẽturio, uehicula cũ culeis onusta donec exinanirẽtur, sustinere solitus: carpenta cõpræhensa una manu retinere, obnixus contrà nitentibus iumẽtis: & alia mirifica facere, quæ insculpta monumẽto eius spectãtur. Ideo M. Varro, Rusticellus, inquit, Hercules appellatus, mulum suũ tollebat. Fusius Saluius duo cẽtenaria pondera pedibus, totidẽ manibus, & ducenaria duo humeris cõtra scalas ferebat. Nos quoq; uidimus Athanatũ nomine, prodigiosæ ostẽtationis, quingenario thorace plũbeo indutum, cothurnisq; quingentorũ pondo calciatũ per scenã ingredi. Crotoniatã Milonẽ athletam, cum constitisset, nemo uestigio educebat: malũ tenenti nemo digitũ corrigebat. Cucurrisse M. clx. stadia, ab Athenis Lacedæmonem, biduo Philippidẽ, magnum erat: donec Anistis cursor Lacedæmonius, & Philonides Alexandri Magni, à Sicyone Elin, uno die M. cc. stad. cucurrerunt. Nunc quidẽ in circo quosdam clx. pass. tolerare nõ ignoramus. Nuperq; Fõteio & Vipsanio COSS. annos ix. genitũ puerum à meridie ad uesperum lxxv. M. pass. cucurrisse. Cuius rei admiratio ita demum solida perueniat, si quis cogitet nocte ac die longissimum iter uehiculis tribus Tiberium Neronem emensum, festinantem ad Drusum fratrem ægrotãtem in Germania: in eo fuerunt cc. M. passuum.

De uisu. CAP. XXI.

OCulorum acies uel maxime fidem excedentia inuenit exẽpla. In nuce inclusã Iliada Homeri carmen in mẽbrana scriptũ tradidit Cicero. Idẽ fuisse qui perurideret cxxxv. M. pass. Huic & nomen M. Varro reddidit, Strabonẽ uocatum. Solitum autẽ Punico bello, à Lilybæo Siciliæ promõtorio, exeũte classe Carthaginis portu, etiam numerum nauiũ dicere. Callicrates ex ebore formicas, & alia tam parua fecit animalia, ut partes earũ à cæteris cerni nõ possent. Myrmecides quidã in eodẽ genere inclaruit, à quo quadrigam ex eadem materia quam musca integeret alis fabricatã, & nauem, quam apicula pinnis absconderet.

De auditu. CAP. XXII.

AVditus unum exemplum habet mirabile, prælium quo Sybaris deleta est, eo die quo gestum erat, auditum Olympiæ. Nam Cimbricæ uictoriæ, Castoresq; Romani qui Persicam uictoriam ipso die quo contigit, nunciauere, uisus, & numinũ fuere præsagia.

Exempla patientiæ. CAP. XXIII.

PAtientia corporis, ut est crebra sors calamitatũ, innumera documenta peperit. Clarissimũ in fœminis Leænæ meretricis, quæ torta nõ indicauit Harmodium & Aristogitonẽ tyrãnicidas: in uiris Anaxarchi, qui simili de causa cum torqueretur, præroso dẽtibus linguã, unãq; spem indicij in tyrãni os expuit.

Memoriæ exempla. CAP. XXIIII.

MEmoria necessariũ maxime uitæ bonũ, cui præcipua fuerit, haud facile dictu est, tam multis gloriam eius adeptis. Cyrus rex omnibus in exercitu suo militibus nomina reddidit, L. Scipio populo Romano, Cyneas Pyrrhi regis legatus senatui & equestri ordini Romæ postero die quàm aduenerat. Mithridates duarũ & xx. gentiũ rex, totidem linguis iura dixit, pro concione singulas sine interprete affatus. *Charmidas quidã in Græcia, quæ quis exegerat uolumina in bibliothecis, legẽtis modo repræsentauit. Ars postremo eius rei facta, & inuẽta est à Simonide Melico, consummata Metrodoro Scepsio, ut nihil nõ ijsdẽ uerbis redderetur auditum. Nec aliud est æque fragile in homine, morborum & casus iniurias atq; etiã metus sentiens, aliàs particulatim, aliàs uniuersa. Ictus lapide oblitus est literas tantũ. Ex prærato tecto lapsus, matris & affinium, propinquorũq; cepit obliuionem: Alius ægrotus, seruorum etiã: sui uero nominis Messala Coruinus orator. itaq; sæpe deficere tentat ac meditatur uel quieto corpore & ualido. somno quoq; serpente computat, ut inanis mens quærat ubi sit loci.

Laus C. Iulij Cæsaris. CAP. XXV.

ANimi uigore præstantissimum arbitror C. Cæsarem dictatorẽ. Nec uirtutem constantiamq; nunc cõmemoro, nec sublimitatem omnium capacem, quæ cælo cõtinẽtur: sed proprium uigorẽ celeritatemq; quodam igne uolucrẽ. Scribere & legere, simul, dictare & audire solitum accepimus. Epistolas uero tãtarum rerum quaternas pariter librarijs dictare: aut si nihil aliud ageret, septenas. Idẽ signis collatis quinquagies dimicauit: solus M. Marcellum transgressus, qui undequadragies dimicauerat. Nam præter ciuiles uictorias, undecies c. & xcij. M. hominum occisa prælijs ab eo, non equidem in gloria posuerim, tantã etiam coactam humani generis iniuriam: quod ita esse confessus est ipse, bellorum ciuilium stragem non prodendo. Iustius Pompeio Magno tribuatur d. cccxlvi. naues piratis ademisse. Cæsari propriũ & peculiare sit, præter supradicta, clementiæ insigne: qua usq; ad pœnitentiam omnes superauit. Idem magnanimitatis perhibuit exemplum, cui comparari non possit aliud. Spectacula enim edita effusasq; opes, aut operum magnificentiã in hac parte enumerare, luxuriæ fauentis est. Illa fuit uera & incomparabilis inuicti animi sublimitas: captis apud Pharsaliam Pompeij Magni scrinijs epistolarum, iterumq; apud Thapsum Scipionis, concremasse ea optima fide, atque non legisse.

Laus Pompeij Magni. CAP. XXVI.

VErum ad decus imperij Ro. non solum ad uiri unius pertinet uictoriã, Pompeij Magni titulos omnes, triumphosq; hoc in loco nũcupari: æquato non modo

modo Alexandri Magn.. . rum fulgore, sed etiã Herculis propè ac Liberi patris. Igitur Sicilia recuperata, unde primũ Syllanus in Reip. causa exoriens auspicatus est: Africa uero tota subacta, & in ditionem redacta, Magniq; nomine spolio inde capto, eques Ro. (id quod antea nemo) curru triũphali reuectus est: & statim ad solis occasum transgressus, excitatis in Pyrenæo trophæis, oppida d.cccl xxvi. ab alpibus ad fines Hispaniæ ulterioris in ditionem redacta uictoriæ suæ ascripsit, & maiore animo Sertorium tacuit: belloq; ciuili (quod omnia externa cõciebat) extincto, iterum triumphales currus eques Ro. induxit, toties imperator antequam miles. Postea ad tota maria & deinde solis ortus missus, hos retulit patriæ titulos, more sacris certaminibus uincentium. Neq; enim ipsi coronantur, sed patrias suas coronant. Hos ergo honores urbi tribuit in delubro Mineruæ, quod ex manubijs dicabat Cn. Pompeius Magnus Imp. bello xxx. annorum confecto, fusis, fugatis, occisis, in deditionẽ acceptis hominum uicies semel centenis lxxxiij. M. depressis aut captis nauibus d.cccxlvi. oppidis, castellis M.d.xxxviij. in fidem receptis: terris à Mæotis lacu ad rubrum mare subactis, uotum merito Mineruæ. Hoc est breuiarium eius ab oriente. Triumphi uero, quem duxit ad tertium Calendas Octobres M. Messala, M. Pisone consulibus, præfatio hæc fuit: Cum orã maritimam à prædonibus liberasset, & imperium maris populo Romano restituisset, ex Asia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythis, Iudæis, Albanis, Iberia, insula Creta, Basternis, & super hæc de regibus Mithridate atque Tigrane triumphauit. Summa summarum in illo gloria fuit (ut ipse in concione dixit, cũ de rebus suis dissereret) Asiã ultimam prouinciarũ accepisse, eandemq; mediã patriæ reddidisse. Si quis è contrario simili modo uelit percensere Cæsaris res, qui maior illo apparuit, totũ profecto terrarum orbẽ enumeret: quod infinitum esse conueniet.

Laus Catonis primi. CAP. XXVII.

Cæteris uirtutũ generibus uarie & multi fuere præstantes. Cato primus Porciæ gentis, tres summas in homine res præstitisse existimatus est, optimus orator, optimus imperator, optimus senator: quæ mihi omnia, etiamsi nõ prius, attamen clarius fulsisse in Scipione Aemiliano uidentur: dempto præterea plurimorum odio, quo Cato laborauit. Itaq; sit proprium Catonis, quater & quadragies causam dixisse: nec quenquam sæpius postulatum, & semper absolutum.

Item de fortitudine. CAP. XXVIII.

Fortitudo in quo maxime extiterit, immẽsæ quæstionis est, utique si recipiatur poëtica fabulositas. Q. Ennius T. Cæcilium Teucrum, fratremq; eius præcipue miratus, propter eos sextum adiecit Annalem. L. Siccius Dentatus, qui tribunus plebis fuit, Sp. Tarpeio, A. Aeternio consulibus, haud multo post exactos reges, uel numerosissima suffragia habet, centies uicies præliatus, octies ex prouocatione uictor, xlv. catricibus aduerso corpore insignis, nulla in tergo. Itẽ spolia cepit xxxiiij. donatus hastis puris duodeuiginti, phaleris xxv. torquibus tribus & lxxx. armillis clx. coronis xxvi. ciuicis xiiij. aureis viij. muralibus iij. obsidionali una, fisco æris, x. captiuis & xx. simulbubus, Imperatores ix. ipsius maxime opera triũphantes secutus: præterea (quod optimum in operibus eius reor) uno ex ducibus T. Romulio ex cõsulatu ad populũ cõuicto male acti imperij rei militaris. Haud minora forẽt Manlij Capitolini decora, ni perdidisset illa exitu uitæ. Ante decimũ septimum annũ bina ceperat spolia. Primus omnium eques coronã muralẽ acceperat, vi. ciuicas. xxxvij. dona, xxxiij. cicatrices aduerso corpore exceperat: P. Seruilius magistrũ equitũ seruauerat, ipse uulneratus humerum ac femur. Super omnia Capitoliũ summamq; rem in eo solus à Gallis seruauerat, si nõ regno suo seruasset. Verum sunt in his quidem uirtutis opera magna, sed maiora fortunæ. M. Sergio, ut quidem arbitror, nemo quenquã hominum iure prætulerit: licet pronepos Catilina gratiam nomini derogarit. Secundo stipendio dexteram manũ perdidit: stipendijs duobus ter & uicies uulneratus est: ob id neutra manu, neutro pede satis utilis: uno tantum seruo, plurimis postea stipendijs debilis miles. Bis ab Annibale captus (neq; enim cum quolibet hoste res fuit) bis uinculorum eius profugus, xx. mensibus nullo nõ die in catenis aut compedibus custoditus. Sinistra manu sola quater pugnauit, duobus equis insidente eo suffossis. Dexterã sibi ferream fecit, eaq; religata præliatus, Cremonam obsidione exemit. Placentiam tutatus est: duodena castra hostium in Gallia cepit: quæ omnia ex oratione eius apparẽt, habita cum in prætura sacris arceretur à collegis ut debilis. Quos hic coronarum aceruos constructurus hoste mutato? Etenim plurimum refert, in quæ cuiusq; uirtus tempora inciderit. Quas Trebia Ticinusq; aut Trasymenus ciuicas dedêre? Quæ Cannis corona merita? unde fugisse, uirtutis summum opus fuit. Cæteri profecto uictores hominum fuere, Sergius uicit etiam fortunam.

De ingeniis siue laudibus quorundam ab ingeniis. CAP. XXIX.

INgeniorum gloriæ quis possit agere delectum, per tot disciplinarum genera, & tãtam rerum operũq; uarietatem? nisi forte Homero uate Græco, nullum feliciorem extitisse conuenit, siue operis fortuna, siue materia æstimetur. Itaq; Alexander Magnus (etenim insignibus iudicijs optime citraque inuidiam tam superba censura peragetur) inter spolia Darij Persarum regis unguẽtorum scrinio capto, quod erat auro gemmisq; ac margaritis precioſum, uarios eius usus amicis demonstrãtibus (quando tædebat unguenti bellatorẽ & militia sordidũ) imò Hercule, inquit, librorũ Homeri custodiæ detur: ut precioſissimum humani animi opus, quàm maxime diuiti opere seruaretur. Idem Pindari uatis familiæ penatibusq; iussit parci, cũ Thebas caperet. Aristotelis philosophi patriã cõdidit: tantaq;

rerum

rerum claritati, tam benignum testimonium miscuit. Archilochi poëtæ interfectores Apollo arguit Delphis. Sophoclem tragici cothurni principem defunctum sepeliri Liber pater iussit, obsidentibus mœnia Lacedæmonijs: Lysandro eorum rege in quiete sæpius admonito, ut pateretur humari delicias suas. Requisiuit rex quis supremum diem Athenis obijsset: nec difficulter ex ijs * quæ deus significasset, intellexit: pacemque funeri dedit.

* quem

De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & M. Cicerone. CAP. XXX.

PLatoni sapientiæ antistiti Dionysius tyrannus, aliàs sæuitia superbiaque natus, uiltatam nauem misit obuiam: ipse quadrigis albis egredientem in littore excepit. Viginti talentis unam orationem Isocrates uendidit. Aeschines Atheniensis summus orator, cum accusationẽ qua fuerat usus, * Rhodi legisset, legit & defensionem Demosthenis, ob quam in illud depulsus fuerat exiliũ: mirãtibusq;, tum magis fuisse miraturos dixit, si ipsum orãtem audiuissent: in calamitate testis ingens factus inimici. Thucydidẽ imperatorẽ Atheniẽses in exilium egere, rerum conditorẽ reuocauere, eloquentiam mirati, cuius uirtutẽ damnauerant. Magnum & Menandro in comico socco testimonium regum Aegypti & Macedoniæ contigit, classe & per legatos petito: maius ex ipso, regiæ fortunæ prælata literarum conscientia. Perhibuere & Romani proceres etiam exteris testimonia. Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello, intraturus Posidonij sapiẽtiæ professione clari domum, fores percuti de more à lictore uetuit: & fasces lictorios ianuæ submisit is, cui se oriẽs occidensque submiserat. Cato Censorius, in illa nobili trium sapientiæ procerũ ab Athenis legatione, audito Carneade, quàm primum legatos eos censuit dimittendos: quoniam illo uiro argumentante, quid ueri esset, haud facile discerni posset. Quanta morum commutatio? Ille semper alioquin uniuersos ex Italia pellendos censuit Græcos: at pronepos eius Vticẽsis Cato, unum ex tribunatu militũ philosophum, alterum ex Cypria legatione deportauit. Eandemq; linguã ex duobus Catonibus, in illo abiecisse, in hoc importasse, memorabile est. Sed & nostrorũ gloriam percenseamus. Prior Africanus Q. Ennij statuã sepulchro suo imponi iussit: clariumque illud nomen, imò uero spolium ex tertia orbis parte raptum, in cinere supremo cum poëtæ titulo legi. Diuus Augustus carmina Virgilij cremari cõtra testamenti eius uerecundiã uetuit: maiusq; ita uati testimonium contigit, quàm si ipse sua carmina probauisset. M. Varronis in bibliotheca, quæ prima in orbe ab Asinio Pollione de manubijs publicata Romæ est, unius uiuentis posita imago est: haud minore (ut equidem reor) gloria, principe oratore & ciue, ex illa ingeniorum quæ tunc fuit, multitudine, uni hanc coronã dante, quàm cum eidem Magnus Põpeius piratico ex bello naualem dedit. Innumerabilia deinde sunt exempla Romana, si persequi libeat: cum plures una gens in quocunq; genere eximios tulerit, quàm cæteræ terræ. Sed quo te M. Tulli piaculo teceã? quóue maxime excellentem insigni prædicem? quo potius quàm uniuersi populi illius gentis amplissimi testimonio, & tota uita tua * consulatus tantum operibus electis? Te dicẽte, legem agrariam, hoc est, alimenta sua, abdicauerunt tribus: te suadente, Roscio theatralis autori legis ignouerunt, notatasq; se discrimine sedis æquo animo tulerunt: te oraute, proscriptorum liberos honores petere puduit: tuum Catilina fugit ingenium: tu M. Antonium proscripsisti. Salue primus omnium parens patriæ appellate, primus in toga triumphum, linguæque lauream merite, & facundiæ Latiarumq; literarum parens: atque (ut dictator Cæsar hostis quõdam tuus, de te scripsit) omnium triumphorum lauream adepte maiorem, quanto plus est, ingenij Romani terminos in tantum promouisse, quàm imperij.

* Rhodijs

De morum maiestate. CAP. XXXI.

RElíquis animi bonis, præstitere cæteros mortales sapientia, ob id Cati, Corculi, apud Romanos cognominati. Apud Græcos Socrates, oraculo Apollinis Pythij prælatus cunctis.

De autoritate. CAP. XXXII.

RVrsus mortales oraculorum societatem dedere Chiloni Lacedæmonio, tria præcepta eius Delphis consecrando aureis literis, quæ sunt hæc: Nosse sequenque: &, Nihil nimium cupere: Comitemque æris alieni atque litis, esse miseriam. Quin & funus eius, cùm uictore filio Olympiæ expirasset gaudio, tota Græcia prosecuta est.

De diuinitate. CAP. XXXIII.

DIuinitas, & quædam cœlitum societas nobilissima, ex fœminis in Sibylla fuit: ex uiris in Melampode apud Græcos, apud Ro. in Marcio.

De Nasica. CAP. XXXIIII.

VIr optimus semel à condito æuo iudicatus est Scipio Nasica, à iurato senatu. Idem in toga candida bis repulsa notatus à populo. In summa, ei in patria mori non licuit: non Hercule magis, quàm extra uincula illi sapiẽtissimo ab Apolline iudicato Socrati.

De pudicitia. CAP. XXXV.

PVdicissima fœmina semel matronarum sentẽtia iudicata est Sulpitia Paterculi filia, uxor Fuluij Flacci: electa ex centũ præcipuis, quæ simulacrum Veneris ex Sibyllinis libris dedicaret. Iterũ religionis experimento Claudia, inducta Romam deorum matre.

De pietate. CAP. XXXVI.

PIetatis exempla infinita quidem toto orbe extitere, sed Romæ unum, cui comparari cuncta non queant. Humilis in plebe, & ideo ignobilis puerpera supplicij causa carcere inclusa matre, cum impetrasset aditum, à ianitore semper excussa ne quid inferret cibi, deprehensa est uberibus suis alens eam. Quo miraculo, matris salus * donata pietati est, ambæq; perpetuis alimentis. Et locus ille eidem consecratus est deæ, C. Quintio, M. Attilio COSS. templo pietatis extructo

* pia

in illius

in illius carceris ſede, ubi nunc Marcelli theatrũ eſt. Gracchorũ pater, anguibus prehenſis in domo, cum reſpõderetur ipſum uicturũ alterius ſexus interẽpto: imò uero, inquit, meũ necate: Cornelia enim iuuenis eſt, & parere adhuc poteſt. Hoc erat uxori parcere, & reipub. cõſulere. Idq; mox conſecutũ eſt. M. Lepidus Apuleiæ uxoris charitate poſt repudiũ obijt. P. Rutilius morbo leui impeditus, nũciata fratris repulſa in cõſulatus petitione, ilico expirauit. P. Catienus Philotimus, patronũ adeo dilexit, ut hæres omnibus bonis inſtitutus, in rogum eius ſe iaceret.

De artium plurimarũ excellentia, Aſtrologia, Grammatica, Geometria. CAP. XXXVII.

VAriarum artiũ ſcientia innumerabiles enituere, quos tamen attingi par ſit, florẽ hominũ libantibus: Aſtrologia Beroſus, cui ob diuinas prædictiones Atheniẽſes publice in gymnaſio ſtatuã inaurata lingua ſtatuere. Grammatica Apollodorus, cui Amphyctiões Græciæ honorẽ habuere. Hippocrates medicina, qui uenientẽ ab Illyrijs peſtilentiã prædixit, & diſcipulos ad auxiliandũ circa urbes dimiſit: quod ob meritum honores illi, quos Herculi, decreuit Græcia. Eandem ſcientiã in Cleombroto Ceo Ptolemæus rex Megalẽſibus ſacris donauit C. talentis, ſeruato Antiocho rege. Magna & Critobulo fama eſt, extracta Philippi regis oculo ſagitta, & citra deformitatẽ oris curata orbitate luminis. Sũma autẽ Aſclepiadi Pruſienſi, cõdita noua ſecta, ſpretis legatis & pollicitationibus Mithridatis regis, reperta ratione qua uinum ægris medetur, relato è funere homine & ſeruato: ſed maxime ſponſione facta cum fortuna, ne medicus crederetur, ſi unquam inualidus ullo modo fuiſſet ipſe, et uictor ſuprema in ſenecta lapſu ſcalarũ exanimatus eſt. Grãde & Archimedi Geometricæ ac machinalis ſciẽtiæ teſtimoniũ M. Marcelli cõtigit, interdicto, cũ Syracuſæ caperẽtur, ne uiolaretur unus, niſi fefelliſſet imperiũ militaris imprudentia. Laudatus eſt et* Cteſiphõ Gnoſius, æde Epheſiæ Dianæ admirabiliter fabricata: Philon, Athenis armamẽtario mille nauiũ: Cteſibius, pneumatica ratione et hydraulicis organis repertis: Dinocrates, metatus Alexãdro cõdente in Aegypto Alexandriã. Idẽ hic imperator edixit, ne quis ipſum alius quàm Apelles pingeret, quàm Pyrgoteles ſculperet, quàm Lyſippus ex ære duceret: quæ artes pluribus inclaruere exemplis.

*ſiphrõ

Item mira opera artificis. CAP. XXXVIII.

ARiſtidis Thebani picturis unam tabulã, centũ talentis rex Attalus licitatus eſt. Octoginta emit duas Cæſar dictator, Medeam & Aiacẽ Timomachi, in tẽplo Veneris genitricis dicaturus. Candaules rex Bularchi picturam Magnetũ exitij mediocris ſpatij pari repẽdit auro. Rhodũ nõ incẽdit rex Demetrius, Expugnator cognominatus, ne tabulã Protogenis cremaret, à parte ea muri locatã. Praxiteles marmore nobilitatus eſt, Gnidiaq; Venere, præcipue uæſano amore cuiuſdam iuuenis inſigni, & Nicomedis æſtimatione regis, grãdi Gnidiorũ ære alieno permutare eã conati. Phidiæ Iupiter Olympius quotidie teſtimoniũ perhibet, Mentori Capitolinus & Diana Epheſia, quibus fuere conſecrata artis eius uaſa.

De ſeruitijs. CAP. XXXIX.

PRetium hominis in ſeruitio geniti maximũ ad hanc diem (quod equidem cõpererim) fuit grammaticæ artis Daphnidis, Cn. Piſaurenſi uendente, & M. Scauro principe ciuitatis iij. M. d. cc. ſeſtertijs licẽte. Exceſſere hoc in noſtro æuo nec modice hiſtriões, ſed libertatem ſuam mercati. Quippe cũ iam apud maiores Roſcius hiſtrio ℔. quingenta annua meritaſſe prodatur: niſi ſi quis in hoc loco deſiderat Armeniaci belli, paulo antè propter Tyridatẽ geſti, diſpenſatorẽ, quem Nero ℔. CXX. M. manumiſit. Sed hoc pretium belli non hominis fuit, tam hercule, quàm libidinis non formæ Pæzontem è ſpadonibus Seiani iij. M. d. mercante Sudorio Priſco. Quam quidem iniuriam lucrifecit ille mercatus in luctu ciuitatis, quoniam arguere nulli uacabat.

De præſtantia gentium. CAP. XL.

GEntium in toto orbe præſtãtiſſima una omni uirtute haud dubie Romana extitit. Felicitas cui præcipua fuerit homini non eſt humani iudicij: cũ proſperitatẽ ipſam alius alio modo, et ſuopte ingenio quiſq; terminet. Si uerum facere iudiciũ uolumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortalium nemo eſt felix. Abunde igitur atq; indulgenter fortuna decidit cũ eo, qui iure dici non infelix poteſt. Quippe ut alia nõ ſint, certe ne laceſcat fortuna metus eſt: quo ſemel recepto, ſolida felicitas non eſt. Quid quòd nemo mortalium omnibus horis ſapit? utinãq; falſum hoc & non à uate dictum quàm plurimi iudicent. Vana mortalitas, & ad circunſcribendum ſeipſam ingenioſa, cõputat more Thraciæ gentis: quæ calculos colore diſtinctos, pro experimento cuiuſque diei in urnam condit, ac ſupremõ die ſeparatos dinumerat, atque ita de quoq; pronunciat. Quid, quòd iſte calculi candore illo laudatus dies, originem mali habuit? Quàm multos accepta afflixere imperia? quàm multos bona perdidere, & ultimis merſere ſupplicijs? Iſta nimirũ bona, ſi cui inter illa, hora in gaudio fuit. Ita eſt profecto, alius de alio iudicat dies, & tamẽ ſupremus de omnibus: ideoq; nullis credendũ eſt. Quid? quòd bona malis paria non ſunt, etiam pari numero: nec lætitia ullo minimo mœrore penſanda. Heu uana & imprudens diligentia: numerus dierum comparatur, ubi quæritur pondus.

De felicitate ſumma. CAP. XLI.

VNa fœminarũ in omni æuo Lampido Lacedæmonia reperitur, quæ regis filia, regis uxor, regis mater fuit: Vna Pherenice, quæ filia, ſoror, mater Olympionicarum: Vna familia Curionum, in qua tres cõtinua ſerie oratores extiterũt: Vna Fabiorũ, in qua tres cõtinui principes ſenatus, M. Fabius Ambuſtus, Fabius Rullianus filius, Q. Fabius Gurges nepos.

Varia exempla fortunæ. CAP. XLII.

CÆtera exẽpla fortunæ uariãtis innumera sũt. CEtenim quæ facit magna gaudia, nisi ex malis? aut quæ mala immẽsa, nisi ex ingentibus gaudijs?

De bis proscripto, L. Sylla, Q. Metello. CAP. XLIII.

SEruauit proscriptũ à Scylla M. Fidustiũ senatorẽ annis xxxvi. sed iterũ proscriptus. Superstes Syllæ uixit, sed usq; ad Antonium: cõstatq; nulla alia de causa ab eo proscriptũ, quàm quia proscriptus fuisset. Triũphare P. Ventidiũ de Parthis uoluit quidẽ solũ, sed eundẽ in triũpho Asculano Cn. Põpeij Strabonis duxit puerũ: quãquã Massurius autor est, bis in triumpho ductũ: Cicero mulionẽ castrensem suffarraneum fuisse: plurimi, iuuẽtã inopẽ in caliga militari toleras se. Fuit & Balbus Cornelius maior consul, sed accusatus, atq; de iure uirgarũ in eũ iudicũ in cõsiliũ missus, primus externorũ, atq; etiã in oceano genitorũ, usus illo honore, quẽ maiores Latio quoq; negauerunt. Est & L. Fuluius inter insignia exẽpla, Tusculanorũ rebellantiũ consul: eodẽq; honore cũ trãsisset, exornatus confestim à populo Rom. qui solus eodẽ anno quo fuerat hostis, Romæ triumphauit ex ijs, quorũ cõsul fuerat. Vnus hominũ ad hoc æui, felicis sibi cognomẽ asseruit L. Sylla, ciuili nẽpe sanguine, ac patriæ oppugnatione adoptatus. *Et quibus felicitatis inductus argumentis? quòd proscribere tot milia ciuiũ ac trucidare potuisset. O praua interpretatio, & futuro* tẽpore infelix. Non melioris sortis tunc fuere pereuntes, quorũ miseremur hodie, cũ Syllã nemo non oderit? Age, nõ exitus uitæ eius, omniũ proscriptorũ ab illo calamitate crudelior fuit, erodente seipso corpore & supplicia sibi gignẽte? Quod ut dissimulauerit, & supremo somnio eius (cui immortuus quodãmodo est) credamus, ab uno illo inuidiã gloria uictã: hoc tamẽ nempe felicitati suæ defuisse cõfessus est, quòd Capitoliũ nõ dedicauisset. Q. Metellus in ea oratione quã habuit supremis laudibus patris sui L. Metelli, pontificis, bis cõsulis, dictatoris, magistri equitum, quindecimuiri agris dandis, qui *primus elephantos primo Punico bello duxit in triũpho scriptũ reliquit: decem maximas res optimasq;, in quibus quærẽdis sapientes ætatẽ exigeret, cõsummasse eũ. Voluisse enim primariũ bellatorẽ esse, optimũ oratorẽ, fortissimũ imperatorẽ, auspicio suo maximas res geri, maximo honore uti, summa sapientia esse, summũ senatorẽ haberi, pecuniã magnã bono modo inuenire, multos liberos relinquere, et clarissimum in ciuitate esse. Hæc cõtigisse ei, nec ulli alij post Romã conditã, longũ est refellere & superuacuũ, abũde uno casu refutãte. Siquidẽ is Metellus orbã luminibus exegit senectã, amissis incẽdio cũ Palladiũ raperet ex æde Vestæ, memorabili causa, sed euẽtu miserro. Quo fit, ut infelix quidẽ dici nõ debeat, felix tamẽ nõ possit. Tribuit ei populus Ro. quod nunquã ulli alij ab cõdito æuo, ut quoties in senatũ iret, curru ueheretur ad curiã: Magnũ & sublime, sed pro oculis datũ.

*En, sine interrogatiõe.

*tempori

*plurimos: ut lib. 18. ca. 3. Cũ L. Metellus in triũpho plurimos duxit elephantos. Manĩ enim Curius primus duxit in triũpho, pulso Italia Pyrrho rege.

De altero Metello. CAP. XLIIII.

HVius quoq; Q. Metelli, qui illa de patre dixerat, filius, inter rara felicitatis humanæ exempla numeratur. Nam præter honores ampliss imos, cognomenq; è Macedonia quatuor filijs illatus rogo, uno *prætore, tribus consularibus, duobus triumphalibus, uno censorio: quæ singula quoq; paucis cõtigere: in ipso tamẽ flore * dignationis suæ ab Catinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, tribuno plebis, quem è senatu censor eiecerat, reuertens è campo meridiano tẽpore, uacuo foro & Capitolio ad Tarpeiũ raptus, ut præcipitaretur, conuolante quidem tam numerosa illa cohorte, quæ patrẽ eum appellabat, sed (ut necesse erat in subito) tarde & tanquã in exequias cum resistendi sacroq; sanctum repellendi ius non esset, uirtutis suæ opera & censuræ periturus ægrè tribuno qui intercederet reperto, à limine ipso mortis reuocatus: alieno beneficio postea uixit, bonis inde etiã consecratis à damnatu suo: tanquã parum esset, saucitã certe intortarum, expressiq; per aures sanguinis pœnam exactam esse. Equidem & Africani * sequentis inimicum fuisse inter calamitates duxerim ipso teste Macedonico. Siquidem liberis dixit: Ite filij, celebrate exequias, nunquã ciuis maioris funus uidebitis. Et hoc dicebat iam Balearicis & Creticis & * Diadematis, iam Macedonicus ipse. Verũ ut illa sola iniuria æstimetur, quis hunc iure felicẽ dixerit, periclitatũ ad libidinẽ inimici, nec Africani saltẽ, perire: quos hostes uincisse tanti fuit? aut quos non honores curruq; illa sua uiolentia fortuna retroẽgit, per mediã urbem censore tracto, (etenim sola hæc moriendi ratio fuerat) tracta in Capitoliũ illud, in quod triũphans ipse de eorũ exuuijs, ne captiuos quidẽ sic traxerat. Maius hoc scelus felicitate cõsecuta factum est, periclitato Macedonico uel funus tantum ac tale perdere, in quo à triumphalibus liberis portaretur in rogum, uelut exequijs quoque triumphans nulla est projecto solida felicitas: quam contumelia ulla uitæ rupit, nedum tanta. Quod superest, nescio morum gloriæ an indignationis dolori accedat, inter tot Metellos tam sceleratam Catinij audaciam semper fuisse inultam.

*Africani: sequentis inimicum fuisse inter calamitates duxerim ipso teste Macedonico. Siquidem liberis dixit: Ite filij, celebrate exequias, nunquã ciuis maioris funus uidebitis. Et hoc dicebat iam Balearicis & Creticis & * Diadematis, iam Macedonicus ipse.

De diuo Augusto. CAP. XLV.

IN diuo quoque Augusto, quem uniuersa mortalitas in hac censura nuncupat, si diligenter æstimentur cuncta, magna sortis humanæ reperiẽtur uolumina. Repulsa in magisterio equitum apud auunculum, & contra petitionem eius prælatus Lepidus: proscriptionis inuidia, collegium in triumuiratu pessimorũ ciuium, nec æqua saltem portione, sed prægraui Antonio: Philippensi prælio morbus, fuga, & triduo in palude latebræ ægroti: & (ut fatẽtur Agrippa & Mæcenas) aqua subter cutem fusa turgida latera: naufragia Sicula, & alia ibi quoque in spelunca occultatio. Iam in nauali fuga urgente hostium manu, precẽs Proculeio mortis admotæ: cura Perusinæ contentionis: solicitudo Martis Actiaci: Pannonici belli ruina

ruina è turri: tot seditiones militum, tot ancipites morbi corporis: suspecta Marcelli uota, pudenda Agrippæ ablegatio, toties petita insidijs uita, incusatæ liberorum mortes, luctusq; non tantum orbitate tristes: adulterium filiæ, & consilia parricidæ palàm facta: contumelioſus priuigni Neronis seceſſus: aliud neptis adulterium: iuncta deinde tot mala: inopia stipendij, rebellio Illyrici, seruitiorum delectus, iuuentutis penuria: pestilentia urbis, fames sitisque Italiæ, destinatio expirandi: & quatridui inedia maior pars mortis in corpus recepta: iuxta hæc Variana clades, & maiestatis eius fœda suggillatio, abdicatio Posthumi Agrippæ post adoptionẽ, desideriũ post relegationem: inde suspitio in Fabium, arcanorumq; proditionem: hinc uxoris & Tyberij cogitationes suprema eius cura. In summa, deus ille, cœlumque nescio adeptus magis an meritus, hærede hostis sui filio exceſsit.

Quos beatiſsimos dij iudicauerũt. CAP. XLVI.

SVbeunt in hac reputatione Delphica oracula, suelut ad castigandam hominum uanitatem à deo emissa. Duo sunt hæc: Phedium feliciſsimum, qui pro patria proxime occubuisset. Iterum a Gyge rege tunc ampliſsimo terrarum consultum, Aglaum Psophidium esse feliciorem. Senior hic in anguſtiſsimo Arcadiæ angulo paruum, sed annuis uictibus large sufficiens, prædium colebat, nunquam ex eo egreſsus, atq; (ut è uitæ genere manifestũ est) minima cupidine minimum in uita mali expertus.

Quẽ uiuẽtẽ ut deũ coli iusserũt. CAP. XLVII.

COnsecratus est uiuus sentiensq; oraculi eiusdẽ iuſsu, & Iouis deorum summi astipulatu, Euthymus pycta, semper Olympiæ uictor, & semel uictus. Patria ei Locri in Italia: ibi imaginem eius & Olympiæ alterã eadem die tactam fulmine, Callimachum, ut nihil aliud miratũ uideo, deumq; iuſsiſse sacrificari, quod & uiuo factitatũ & mortuo: nihilq; adeo mirum aliud, quàm hoc placuiſse dijs.

De spatijs uitæ longiſsimis. CAP. XLVIII.

DE spatio atq; longinquitate uitæ hominũ, non locorũ modo situs, uerũ exempla, ac sua cuiq; sors nascendi incertum fecere. Hesiodus qui primus aliqua de hoc prodidit, fabuloſe (ut reor) multa de hominum ævo referens, cornici nouem nostras attribuit ætates, quadruplum eius ceruis, id triplicatum coruis. Et reliqua fabuloſius in phœnice ac nymphis. Anacreon poëta Arganthonio Tarteſsiorum regi cl. tribuit annos, Cyniræ Cypriorum x. annis amplius, Aegimio cc. Theopompus Epimenidi Gnoſio clvij. Hellanicus quoſdam in Aetolia Epiorum gentis cc. explere. Cui astipulatur Damastes, memorans Pictoreum ex ijs præcipuum corpore uiribusq;, etiã ccc. uixiſse. Ephorus Arcadum reges ccc. annis. Alexander Cornelius, Dandonem quendam in Illyrico d. uixiſse. Xenophon in periplo, maritimorum regem d. c. atque ut parce mentitus, filium eius d. ccc. quæ omnia inscitia temporum acciderũt. Annum enim alij æstate unum determinabant, & alterum hyeme: alij quadripartitis temporibus: sicut Arcades, quorũ anni trimestres fuere: quidam lunæ senio, ut Aegyptij: itaque apud eos aliqui & singula milia annorum uixiſse produntur. Sed ut ad confeſsa transeamus, Arganthonium Gaditanum lxxx. annis regnaſse propè certũ est: putant quadrageſimo cœpiſse, Maſiniſſam lx. annis regnaſse indubitatum est: Gorgiam Siculum cviij. uixiſse. Q. Fabius Maximus lxij. annis augur fuit. M. Perpenna, & nuper L. Voluſius Saturninus, omnium quos in consulatu sententiam rogauerant, superſtites fuere. Perpenna vij. reliquit ex ijs quos censor legerat, uixit annos xcviij. Qua in re & illud annotare succurrit, unum omnino quinquennium fuiſse, quo senator nullus moreretur: cum Flaccus & Albinus censores lustrum condidere uſque ad proximos censores, ab anno urbis quingenteſimo septuageſimonono M. Valerius Coruinus c. annos impleuit: cuius inter primum & sextum consulatum xlvi. anni fuere. Idem sella curuli semel ac uicies sedit, quoties nemo alius. Aequauit eius uitæ spatium Metellus pontifex. Et ex fœminis Liuia Rutilij xcvij. annos exceſsit. Statilia Claudio principe ex nobili domo nonagintanouem. Terentia Ciceronis ciij. Clodia Ofilij cxv. hæc quidem etiam enixa quindecies. Luceia mima centum annis in scena pronunciauit. Galeria Copiola Emboliaria reducta est in scenam, Cn. Pompeio, Q. Sulpitio COSS. ludis pro salute diui Auguſti uotiuis, annũ centeſimumquartum agens: quæ producta fuerat tyrocinio à Marco Pomponio ædili plebis, C. Mario. Cn. Carbone consulibus, ante annos nonagintaunum: & à Magno Pompeio magni theatri dedicatione, anus pro miraculo reducta. Samullam quoque c. decem annis uixiſse, autor est Asconius Pedianus. Minus miror Stephanionem (qui primus togatus saltare instituit) utriſque secularibus ludis saltaſse, & diui Auguſti, & quos Claudius Cæsar consulatu suo quarto fecit, quando lxiij. non amplius anni interfuere, quaquã & postea diu uixit. In Tmoli mõtis cacumine, quod uocant Tempſin, cl. annis uiuere, Mutianus autor est. Totidem annos censum Claudij Cæsaris censura T. Fullonium Bononienſem: idq; collatis cẽſibus quos antè detulerat, uitæque argumentis (etenim id curæ principi erat) uerum apparuit.

De uarietate nascendi. CAP. XLIX.

POscere uidetur locus ipſe sideralis scientiæ sentẽtiam. Epigenes cxxij. annos impleri negauit poſse: Beroſus excedi cxvij. Durat & ea ratio, quam Petosiris ac Necepſos tradiderunt, & tetartemorion appellant, à trium signorũ portione, qua poſſe in Italiæ tractu cxxvi. annos uitæ contingere apparet. Negauere illi quenquam xc. partium exortiuam menſuram (quod anaphoras uocant) transgredi, & has ipſas incidi occurſu maleficorum siderum, aut etiam radijs eorum solisq;. Rurſus Aeſculapij secta, quæ stata uitæ

ſpatia à ſtellis accipi dicit, ſed quantum plurimum tribuat, incertū eſt. Rara autē eſſe dicunt longiora tempora, quandoquidem momentis horarum inſignibus lunæ dierúmue ſeptem atque nouē (quæ nocte ac die obſeruantur) ingens turba naſcatur, ſcanſili annorum lege occidua, quam climacteras appellant, nō ferè ita genitis liij. annum excedentibus. Primum ergo artis ipſius inconſtantia declarat, quàm incerta res ſit. Accedunt experimenta & exempla recentiſſimi ſenſus, quem intra quadriennium imperatores Cæſares Veſpaſiani, pater filiuſq; cenſores egerunt. Nec ſunt omnia uaſaria excutienda: mediæ tantum partis, inter Apenninū Padumq;, ponemus exempla. Centum uiginti annos Parmæ tres edidere, Brixelli unus. cxxv. Parmæ duo. cxxx. Placentiæ unus. cxxxi. Fauentiæ una mulier. cxxxij. Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini uerò M. Aponius c. & l. Tertulla cxxxvij. Circa Placentiam in collibus oppidum eſt Velleiaciū, in quo cx. annos ſex detulere, quatuor centenos uicenos, unus cxl. M. Mutius M. filius, Galerius Felix. Ac nè pluribus moremur in re confeſſa, in regione Italiæ octaua centenum annorū cenſi ſunt homines liij. centenum denum homines lvij. centenum uicenum quinum homines duo, centenum tricenum homines quatuor, centenum tricenum quinum aut ſeptenum totidem, centenum quadragenum homines tres. Alia mortalitatis inconſtantia: Homerus eadem nocte natos Hectorem & Polydamanta tradit, tam diuerſæ ſortis uiros. C. Mario, Cn. Carbone iij. coss. ad v. Kalend. Iunias, M. Cæcilius Rufus & C. Licinius Caluus eadem die geniti ſunt, oratores quidē ambo, ſed tam diſpari euētu. Hoc etiā ijſdē horis naſcētibus in toto mundo quotidie euenit, pariterq; domini ac ſerui gignuntur, reges & inopes.

In morbis uaria exempla. CAP. L.

PVblius Cornelius Rufus, qui conſul cum M. Curio fuit, dormiens oculorum uiſum amiſit, cum id ſibi accidere ſomniaret. E diuerſo *Phalereus tum deploratus à medicis uomice morbo, cum mortem in acie quæreret, uulnerato pectore medicinā inuenit ex hoſte. Q. Fabius Maximus conſul apud flumē Iſarā, prælio commiſſo aduerſus Allobrogum Aruernorumque gentes, ad vi. Idus Auguſtas cxxx. M. perduellium cæſis, febri quartana liberatus eſt in acie. Incertum ac fragile nimirum eſt hoc munus naturæ, quicquid datur nobis: malignum uerò & breue etiā in ijs, quibus largiſſime contingit, uniuerſum utique æui tempus intuentibus. Quid, quòd æſtimatione nocturnæ quietis, dimidio quiſque ſpatio uitæ ſuæ uiuit? pars æqua morti ſimilis exigitur, aut pœnæ, niſi contingit quies. Nec reputantur infantiæ anni qui ſenſu carent, non ſenectæ in pœnam uiuacis. Tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata morte, ut nullum frequentius ſit uotum. Natura uerò nihil hominibus breuitate uitæ præſtitit melius. Hebeſcunt ſenſus, membra torpent, præmoritur uiſus, auditus, inceſſus, dentes etiam ac ciborum inſtrumenta, & tamen uitæ hoc tempus annumeratur. Ergo pro miraculo & id ſolitarium reperitur exemplum, Xenophilum muſicum centum & quinque annis uixiſſe ſine ullo corporis incommodo. At Hercule reliquis omnibus per ſingulas membrorum partes, qualiter nullis alijs animalibus, certis peſtifer calor remeat horis aut rigor: neque horis modo, ſed & diebus noctibuſque trinis quadrinisue, etiam anno toto. Atq; etiam morbus eſt aliquis, per ſapientiā mori. Morbis enim quoq; quaſdam leges natura poſuit. Quadrini circuitus febrem, nunquam bruma, nunquam hybernis menſibus incipere: quoſdam poſt ſexageſimum uitæ ſpatium non accidere: alios pubertate deponi, à fœminis præcipue. Senes minime ſentire peſtilentiam. Nanque & uniuerſis gentibus ingruunt morbi, & generatim modo ſeruitijs, modo procerum ordini, alioſq; per gradus. Qua in re obſeruatū à meridianis partibus ad occaſum ſolis peſtilentiam ſemper ire: nec unquam ferè aliter niſi hyeme, nec ut ternos excedat menſes.

*Pherçus Iaſon

De ſignis mortis. CAP. LI.

IAm ſigna letalia: In furoris morbo riſum: ſapiētiæ uero ægritudine, fimbrarium curā & ſtragulæ ueſtis plicaturas, à ſomno *mouētiū neglectū, *præſandi humoris è corpore profluuium: in oculorū quidem & narium aſpectu indubitata maxime, atq; etiā ſupino aſſidue cubitu: uenarū inæquabili aut formicāte percuſſu: quæq; alia Hippocrati principi medicinæ obſeruata ſunt. Et cū innumerabilia ſint mortis ſigna: ſalutis ſecuritatisq; nulla ſunt. Quippe cū Cenſorius Cato ad filium de ualidis quoq; obſeruationē, ut ex oraculo aliquo prodiderit, ſenilem iuuentā præmaturæ mortis eſſe ſignum. Morborū uero tam infinita eſt multitudo, ut Phærecydes Syrius copia ſerpentium ex corpore eius erumpente expirauerit. Quibuſdam perpetua febris eſt, ut C. Mecœnati. Eidem triennio ſupremo nullo horæ momēto cōtigit ſomnus. Antipater Sidonius poēta omnibus annis uno die tātum natali corripiebatur febri: & eo cōſumptus eſt ſatis loga ſenecta.

De his qui elati reuixerunt. CAP. LII.

AViola conſularis in rogo reuixit: & quoniam ſubueniri nō potuerat prævalente flamma, uiuus crematus eſt. Similis cauſa in L. Lamia prætorio uiro traditur. Nam C. Aelium Tuberonem prætura functū à rogo relatū, Meſſala Rufus, & pleriq; tradunt. Hæc eſt conditio mortaliū: ad has & eiuſmodi occaſiones fortunæ gignimur, uti de homine ne morti quidē debeat credi. Reperimus inter exēpla, Hermotimi Clazomenij animā relicto corpore errare ſolitā, uagamque è longinquo multa annunciare, quæ niſi à præſenti noſci non poſſent: corpore interim ſemianimi: donec cremato eo inimici (qui Cantharidæ uocabantur) remeanti animæ uelut uaginam ademerint: Ariſtæi etiam uiſam euolantem ex ore in Proconneſo, corui effigie, magna quæ ſequitur fabuloſitate: quam

te: quam equidem & in Gnosio Epimenide simili modo accipio. Puerum æstu & itinere sessum in specu septem & quinquaginta dormisse annis: rerum faciem mutationemq; mirantem, uelut postero experrectum die: hinc pari numero dierum senio ingruente, ut tamen in septimum & quinquagesimum atque centesimum uitæ duraret annum. Fœminarum sexus huic malo uidetur maxime opportunus, conuersione uuluæ: quæ si corrigatur, spiritus restituitur. Huc pertinet nobile illud apud Græcos uolumen Heraclidis, septem diebus fœminæ exanimis ad uitam reuocatæ. Varro quoque autor est, xx. uiros agros diuidentibus Capuæ, quendam qui efferretur feretro, domum remeasse pedibus: Hoc idem Aquini accidisse. Romæ quoque Corfidium materteræ suæ maritum funere locato reuixisse, & locatorem funeris ab eo elatum. Adijcit miracula, quæ tota indicasse cõueniat. E duobus fratribus equestris ordinis Corfidio maiori accidisse, ut uideretur expirasse, apertoque testamento recitatum hæredem minorem funeri instituisse: interim eum, qui uidebatur extinctus, plaudendo concinisse ministeria, & narrasse à fratre se uenisse, commendatam sibi filiam ab eo. Demõstratum præterea quo in loco defodisset aurum nullo conscio, & rogasse ut ijs funebribus quæ comparasset, efferretur. Hoc eo narrante, fratris domestici propere annunciauere exanimatum illum: & aurum ubi dixerat repertum est. Plena præterea uita est his uaticinijs, sed non conferenda, cum sæpius falsa sint, sicut ingenti exemplo docebimus. Bello Siculo, Gabienus Cæsaris classiarius fortissimus, captus à Sext. Pompeio, iussu eius incisa ceruice, & uix cohærente, iacuit in littore tota die. Deinde cum adue sperauisset, cum gemitu precibusq; congregata multitudine petijt, uti Pompeius ad se ueniret, aut aliquem ex charis mitteret: se enim ab inferis remissum, habere quæ nũciaret. Misit plures Pompeius ex amicis, quibus Gabienus: Inferis dijs placere Pompeij causas & partes pias. proinde euentum futurum quem optaret, hoc se nunciare iussum. argumẽtum fore ueritatis, quòd peractis mandatis, protinus expiraturus esset. Idque ita euenit. Post sepulturam quoque uisorum exempla sunt: nisi quòd naturæ opera, non prodigia consectamur.

De mortibus repentinis. CAP. LIII.

IN primis autem miraculo sunt atq; frequenti mortes repentinæ, hæc est summa uitæ felicitas, quas esse naturales docebimus. Plurimas prodidit Verrius: nos cum delectu modum seruabimus. Gaudio obiere præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles & Dionysius Siciliæ tyrannus, uterque accepto tragicæ uictoriæ nuncio. Mater pugna illa Cãnensi, filio incolumi uiso contra falsum nuncium. Pudore Diodorus sapientiæ dialecticæ professor, lusoria quæstione non protinus ad interrogationes Stilbonis dissoluta. Nullis euidentibus causis obiere, dum calciantur matutino duo Cæsares, prætor & prætura perfunctus dictatoris Cæsaris pater: hic Pisis exanimatus, ille Romæ. Q. Fabius Maximus in consulatu suo pridie Kalend. Ianuarias: in cuius locum Rebilus paucissimarum horarum consulatum petijt: Item C. Vulcatius Gurges senator. Omnes adeo sani atq; tempestiui, ut de progrediendo cogitarent. Q. Aemilius Lepidus iam egrediens incusso pollice limini cubiculi. C. Aufidius egressus cum in senatum iret, offenso pede in comitio. Legatus quoq; qui Rhodiorum causam in senatu magna cũ admiratione orauerat, in limine curiæ protinus expirauit progredi uolens. Cn. Bebius Pamphilus, prætura & ipse functus, cũ à puero quæsisset horas. A. Pompeius in capitolio cum deos salutasset. M. Iuuentius Talua cos. cum sacrificaret. C. Seruilius Pansa cum staret in foro ad tabernam hora diei secũda, in P. Pãsam fratrẽ innixus. Bebius iudex dum uadimonium differri iubet. M. Terẽtius Corax dum tabellas scribit in foro. Necnon & proximo anno, dum consulari uiro in aurẽ dicit, eques Romanus, ante Apollinem eboreum, qui est in foro Augusti. Super omnes C. Iulius medicus, dum inungit, specillũ per oculum trahens. Iam Manlius Torquatus consularis cum in cœna placentam appeteret. L. Durius medicus Valla, dum mulsi potionẽ haurit. Ap. Saufeius, cum à balineo reuersus mulsum bibisset, ouumq; sorberet. P. Quintius Scapula cum apud Aquilium Gallũ cœnaret. Decimus Saufeius scriba cum domi suæ prandaret. Cornelius Gallus prætorius & T. Aetherius eques Ro. in Venere obiere. Et quos nostra adnotauit ætas, duo equestris ordinis in eodem pantomimo Mythico tum forma præcellente. Operosissima tamen securitas mortis in M. Ofilio Hilaro ab antiquis traditur, comœdiarum histrione. is cùm populo admodum placuisset natali die suo, conuiuiumque haberet, edita cœna calidam potionem in pultario poposcit, simulque personam eius diei acceptam intuens, coronam è capite suo in eam transtulit, tali habitu rigens nullo sentiente, donec accubantium proximus tepescere potionem ammoneret. Hæc felicia exempla: at contrà miseriarum innumera. L. Domitius clarissimæ gentis apud Massiliam uictus, Corfinij captus ab eodem Cæsare, ueneno poto propter tædium uitæ, postquàm biberat, omni ope ut uiueret annixus est. Inuenitur in actis, Felice Russato auriga elato, in rogum eius unum è fauentibus iecisse sese: friuolum dictu, ne hoc gloriæ artificis daretur, aduersis studijs copia odorum corruptum criminantibus. Cum antè non multo M. Lepidus nobilissimæ stirpis, quem *euenti anxietate diximus mortuum, flammæ ui è rogo eiectus, recondi propter ardorem non potuisset, iuxtà sarmentis alijs nudus crematus est.

*diuortij

De sepultura. CAP. LIIII.

IPsum cremare, apud Romanos nõ fuit ueteris instituti: terra cõdebantur. At postquã longinquis bellis obrutos erui cognouere, tunc institutum. Et tamen multæ familiæ priscos seruauere ritus: sicut in Cornelia

nelia nemo ante Syllam dictatorem traditur crematus. Idque uoluisse, ueritum talionem, eruto C. Marij cadauere. Sepultus intelligitur quoquo modo conditus, humatus uerò humo contectus.

De anima, uel de manibus. CAP. LV.

Post sepulturam aliæ atque aliæ manium ambages. Omnibus à suprema die eadem quæ ante primum: nec magis à morte sensus ullus aut corpori aut animæ, quàm ante natalem. Eadem enim uanitas in futurum etiam se propagat, & in mortis quoque tempora ipsa sibi uitam mentitur: aliàs immortalitatem animæ, aliàs transfigurationem, aliàs sensum inferis dando, & manes colendo, deumq; faciendo, qui iam etiam homo esse desierit: ceu uero ullo modo spirandi ratio homini à cæteris animalibus distet, aut non diuturniora in uita multa reperiantur, quibus nemo similem diuinat immortalitatem. Quod autem corpus *animæ persequitur materiam? ubi cogitatio illi? quomodo uisus, auditus, aut quid agit, qui usus eius, aut quod sine his bonum? Quæ deinde sedes, quantáue multitudo tot seculis animarũ uelut umbrarum? Puerilium ista deliramentorum, auidæq; nunquã desinere motalitatis cõmenta sunt. Similis & de asseruãdis corporibus hominũ ac reuiuiscendi promissa Democrito uanitas, qui non reuixit ipse. Quæ (malùm) ista dementia est, iterari uitam morte? quæue genitis quies unquam, si in sublimi sensus animæ manet, inter inferos umbræ? Perdit profecto ista dulcedo credulitasque præcipuum naturæ bonum mortem, *ac dupli- cat obitus, si dolere etiam pòst futuri æstimatione euenit. Etenim si dulce uiuere, cui potest esse uixisse? At quanto facilius, certiusque, sibi quenque credere, ac specimen securitatis antegenitali sumere experimento?

*animæ persequitur materiam? quæ materia?

*ac duplicat obituri dolorem etiã pòst futuri æstimatiõe. Etenim

Quæ quis inuenerit in uita. CAP. LVI.

Consentaneũ uidetur, priusquam digrediamur à natura hominum, indicare quæ cuiusque inuenta sunt. Emere ac uendere instituit Liber pater. Idem diadema regium insigne, & triumphum inuenit. Ceres frumenta, cum antea glande uescerentur. Eadem molere & conficere in Attica, Italia & Sicilia: ob id dea iudicata. Eadem prima leges dedit, ut alij putauere Rhadamanthus. Literas semper arbitror Assyrias fuisse: sed alij apud Aegyptios à Mercurio, ut Gellius: alij apud Syros repertas uolunt. Vtique in Græciam intulisse è Phœnice Cadmum sedecim numero. Quibus Troiano bello Palamedem adiecisse quatuor hac figura ΘΞΦΧ. Totidem post eum Simonidem melicum, ΖΗΥΩ: quarum omnium uis in nostris recognoscitur. Aristoteles decem & octo priscas fuisse, ΑΒΓΔΕΖΙΚΛΜΝΟΠΡΣΤΥΦ: & duas ab Epicharmo additas ΘΧ, quàm à Palamede mauult. Anticlides in Aegypto inuenisse quendam nomine Menona tradit xv. annis ante Phoroneum antiquissimum Græciæ regem: idq; monumentis approbare conatur. E diuerso Epigenes, apud Babylonios d. ccxx. annorum obseruationes siderum coctilibus laterculis inscriptas docet, grauis autor in primis qui minimum, Berosus & Critodemus, cccc. lxxx. annorum. Ex quo apparet æternus literarum usus. Latium eas attulerunt Pelasgi. Laterarias ac domos constituerunt primi Euryalus & Hyperbius fratres Athenis: antea specus erant pro domibus. Gellio Lixius Cœli filius, lutei ædificij inuentor placet: exemplo sumpto ab hirundinum nidis. Oppidum Cecrops se appellauit Cecropiam, quæ nunc est arx Athenarum. Aliqui Argos à Phoroneo rege antè conditũ uolunt, quidam & Sicyonẽ. Aegyptij multo antè apud ipsos Diospolin. Tegulas inuenit Cynira Agriopæ filius, & metalla æris, utrunq; in insula Cypro: Item forcipem, marculum, uectem, incudem. Puteos Danaus ex Aegypto aduectus in Græciã, quæ uocabatur Argos. Dipsion. Lapidicinas Cadmus Thebis, aut (ut Theophrastus) in Phœnice. Thrasonmuros. Turres Aristoteles, Cyclopes: Tirynthij, ut Theophrastus Aegyptij textilia: inficere lanas Sardibus Lydi. Fusos in lanificio Closter filius Arachnes, linum & retia Arachne. Fulloniam artem Nicias Megarensis. Sutrinam Boëthius. Medicinam Aegyptij apud ipsos uolunt repertam: alij per Arabum, Babylonia & Apollinis filium: Herbariam & medicamentariam à Chirone, Saturni & Phylliræ filio. Aes conflare & temperare, Aristoteles Lydum Scythen monstrasse, Theophrastus Delam Phrygem putat. Aerariam fabricam alij Calybas, alij Cyclopas. Ferrum Hesiodus in Creta eos qui uocati sunt Dactyli Idæi. Argentum inuenit Erichthonius Athenien- sis, ut alij Aeacus. Auri metalla & conflaturam Cadmus Phœnix ad Pangæum montem: ut alij, Thoas & Eaclis in Panchaia. aut Sol Oceani filius, cui Gellius medicinæ quoque inuentionem & mellis assignat. Plumbum ex Cassiteride insula primus apportauit Midacritus. Fabricam ferream inuenere Cyclopes. Figlinas Chorœbus Atheniẽsis. In ijs orbẽ Anacharsis Scythes, ut alij Hyperbios Corinthius. Fabricam materiariam Dædalus, & in ea serram, asciam, perpendiculum, terebram, glutinum, ichthyocollam: normam autem & libellam, & tornum, & clauem Theodorus Samius. Mensuras & pondera Phidon Argiuus: aut Palamedes, ut maluit Gellius. Ignem è silice, Pyrodes Cilicis filius: eundem asseruare in ferula, Prometheus. Vehiculum cum quatuor rotis Phryges. Mercaturas Pœni. Culturas uitium & arborum Eumolpus Athenienſis. Vinum aqua miſceri Staphylus Sileni filius. Oleum & trapetas Aristæus Athenienſis. Idem mella. Bouem & aratrum Buziges Athenienſis, ut alij, Triptolemus. Regiam ciuitatem Aegyptij, popularem Attici. Post Theſeum tyrannus primus fuit Phalaris Agrigenti. Seruitium inuenere Lacedæmonij. Iudiciũ capitis in Ariopago primum actum eſt. Prælium Afri contra Aegyptios primũ fecere fuſtibus, quos uocãt phalangas.

gas. Clypeos inuenerunt Prœtus & Acrisius inter se bellantes, siue Chalcus Athamantis filius. Loricam Mydias Messenius. Galeam, gladium, hastam Lacedæmonij. Ocreas & cristas Cares. Arcum & sagittam Scythem Iouis filium, alij sagittas Persen Persei filium inuenisse dicunt: lanceas Aetolos, iaculum cum amento Aetolum Martis filium. Hastas uelitares Tyrrhenum, pilumq;, Pentheſileam Amazonem securim, Piseum uenabula. Et in tormentis scorpionem Cretas, catapultam Syros, Phœnicas ballistam & fundam. Aeneam tubam Piseum Tyrrhenum. Testudines Artemonem Clazomenium. Equum (qui nunc aries appellatur) in muralibus machinis Epeum ad Troiam. Equo uehi Bellerophontem. Frenos & strata equorum Pelethroniũ. Pugnare ex equo Thessalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem. Bigas primum iunxit Phrygum natio, quadrigas Erichthonius. Ordinem exercitus, signi dationem, tesseras, uigilias Palamedes inuenit Troiano bello. Specularem significationem eodem Sinon. Inducias Lycanor. Fœdera Theseus. Auguria ex auibus Car, à quo Caria appellata. Adiecit ex cæteris animalibus Orpheus. Aruspicium Delphus, ignispicia Amphiaraus, auspicia auium Tiresias Thebanus. Interpretationem ostentorum & somniorum Amphictyon. Astrologiam Atlas Libyæ filius, ut alij Aegyptij, ut alij Assyrij. Sphæram in ea Milesius Anaximander. Ventorum rationem Aeolus Hellenis filius. Musicam Amphion. Fistulam & monaulum Pan Mercurij. Obliquam tibiam Midas in Phrygia. Geminas tibias Marsyas in eadem gente. Lydios modulos Amphion, Dorios Thamyras Thrax, Phrygios Marsyas Phryx. Citharam Amphion, ut alij Orpheus, ut alij Linus. Septem chordis additis Terpander. Octauam Simonides addidit. Nonam Timotheus. Cithara sine uoce cecinit Thamyras primus: cum cantu Amphion, ut alij Linus. Citharœdica carmina composuit Terpander. Cum tibijs canere uoce Trœzenius Dardanus instituit. Saltationem armatam Curetes docuere, pyrrhicen Pyrrhus, utranque in Creta. Versum heroicum Pythio oraculo debemus. De poëmatum origine magna quæstio est. Ante Troianum bellum probantur fuisse. Prosam orationem condere Pherecydes Syrius instituit, Cyri regis ætate. Historiam Cadmus Milesius. Ludos gymnicos in Arcadia Lycaon, funebres Acastus in Iolco, post eum Theseus in Isthmo. Hercules olympiæ athleticam. Pythus pilam lusoriam. Gyges Lydius picturam in Aegypto. In Græcia uero Euchir Dædali cognatus, ut Aristoteli placet: ut Theophrasto, Polignotus Atheniensis. Naue primus in Græciam ex Aegypto Danaus aduenit: antè ratibus nauigabatur, inuentis in mari rubro inter insulas à rege Erythra. Reperiuntur qui Mysos & Troianos priores excogitasse in Hellesponto putent, cum transirent aduersus Thracas. Etiam nunc in Britannico oceano uitiles corio circumsutæ fiunt: in Nilo ex papyro, & scirpo, & arundine. Longa naue Iasonem primum nauigasse, Philostephanus autor est: Egesias Paralum: Ctesias Samyram: Saphanus Semiramin: Archimachus Aegeonem: Biremem Damastes Erythræos feciſse: triremem Thucydides Aminoclen Corinthium: quadriremem Aristoteles Carthaginienses. Quinqueremem instituit Nesichthon Salaminius: sex ordinum Xenagoras Syracusius: ab ea ad decemremem Mnesigeton. Alexãdrum magnum ferunt instituisse ad xij. ordines: Philostephanus Ptolemæum Soterem ad quindecim: Demetrium Antigoni ad xxx. Ptolemæum Philadelphum ad xl. Ptolemæum Philopatorem, qui Tryphon cognominatus est, ad l. Onerariam Hippus Tyrius inuenit, lembum Cyrenenses, cymbam Phœnices, celocem Rhodij, cercuron Cyprij. Siderum obseruationem in nauigando Phœnices, remum Copæ, latitudinem eius Platææ, uela Icarus, malum & antennam Dædalus, Hippagum Samij, aut Pericles Atheniensis, tectas longas Thasij: antea ex prora tantum & puppi pugnabatur. Rostra addidit Piseus: Tyrrheni ancoram, Eupalamus eandem bidentem, Anacharsis harpagonas: & manus Pericles Atheniensis, adminicula gubernandi Typhis. Classe princeps depugnauit Minos. Animal occidit primus Hyperbius Martis filius, Prometheus bouem.

In quo primus gentiũ consensus. CAP. LVII.

GEntium consensus tacitus primus omnium conspirauit, ut Ionum literis uterentur.

De literis antiquis. CAP. LVIII.

VEteres Græcas fuisse easdem penè quæ nũc sunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula antiqui æris, quæ est hodie in palatio, dono principum Mineruæ dicata in bibliotheca, cum inscriptione tali,

Ναυσικράτης τισαμένυ Αθηναῖος κόρε καὶ ἀέθλε ἀνέθικεμ.

Quando primũ tonsores Romæ. CAP. LIX.

SEquens gentium consensus in tonsoribus fuit, sed Romanis tardior. In Italiam ex Sicilia uenere post Romam conditam anno quadringentesimoquinquagesimoquarto, adducente P. Ticinio Mena, ut autor est Varro: antè intonsi fuere. Primus omnium radi quotidie instituit Africanus: sequens diuus Augustus cultris semper usus est.

Quando primum horologia. CAP. LX.

TErtius consensus est in horarum obseruatione, iam hic rationi accedens. quando & à quo in Græcia reperta, diximus in secundo uolumine. Serius etiam hoc Romæ contigit. Duodecim tabulis ortus tãtum & occasus nominatur: post aliquot annos adiectus est & meridies, accenso consulum id pronunciante, *cum curio inter rostra & Græcostasim prospexisset talem solem. A columna* ænea ad carcerem inclinato sidere, supremam pronunciabat. Sed hoc serenis tantum diebus usque ad primum Punicum bellum. Princeps Romanis solariũ horologium statuisse,

* cum à curia inter rostra & græcostasim prospexisset solem.
* Menia

antè duodecim annos quàm cum Pyrrho bellatū est, ad ædem Quirini, L. Papyrius Cursor, cum eandem dedicaret, à patre suo uotam, à Fabio Vestali proditur. Sed neque facti horologij rationem uel artificem significat, nec unde translatum sit, aut apud quem scriptum id inuenerit. M. Varro primum statutum in publico secundum Rostra in columna tradit, bello Punico primo, à M. Valerio Messala consule Catina capta in Sicilia: deportatum inde post xxx. annos, quàm de Papyriano horologio traditur, anno urbis cccclxxvij. nec congruebant ad horas eius lineæ: paruerunt tamen ei annis undecentum, donec Q. Marcius Philippus, qui cum L. Paulo fuit censor, diligentius ordinatum iuxtà posuit: idq; munus inter censoria opera gratissime acceptum est. Etiam tum tamen nubilo incertæ fuere horæ usque ad proximum lustrum. Tunc Scipio Nasica collega Lænatis, primus aqua diuisit horas æque noctium ac dierum. Idque horologium sub tecto dicauit, anno urbis d.xcv. Tam diu populi Romani indiscreta lux fuit. Nunc reuertamur ad reliqua animalia, primumq; terrestria.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER VIII.

*

De animalibus terrestribus. Elephantorū commendatio: & de sensu eorum. CAP. I.

AD RELIQVA trāseamus animalia, & primū terrestria. Maximum est elephas, proximumq; humanis sensibus: quippe intellectus illis sermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorumque quæ didicere memoria, amoris & gloriæ uoluptas: imò uero (quæ etiam in homine rara) probitas, prudentia, æquitas: religio quoq; siderum, solisq; ac lunæ ueneratio. Autores sunt, in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Amilo, nitescente luna noua, greges eorum descendere: ibiq; se purificantes solenniter aqua circumspergi, atque ita salutato sidere in syluas reuerti, uitulorum fatigatos præ se ferentes. Alienæ quoq; religionis intellectu, creduntur maria transituri non antè naues conscendere, quàm inuitati rectoris iureiurando de reditu. Visique sunt fessi ægritudine (quando & illas moles infestant morbi) herbas supini in cælum iacientes, ueluti tellure precibus allegata. Nam quod ad docilitatem attinet, regem adorant, genua submittunt, coronas porrigunt. Indis arant minores, quos appellant nothos.

Quando primum iuncti. CAP. II.

ROmæ iuncti primū subiere currū Pompeij Magni Africano triumpho, quòd prius India uicta triumphāte Libero patre memoratur. Procilius negat potuisse Pompeij triumpho iunctos ingredi portam. Germanici Cæsaris munere gladiatorio, quos dā inconditos motus edidere, saltantium modo. Vulgare erat per auras arma iacere non auferentibus uentis, atque inter se gladiatorios congressus edere, aut lasciuientes *pyrrice colludere: postea & per funes incessere, lectis etiam ferentes quaterni singulos, puerperas imitantes: plenisq; hominū triclinijs accubitu iere per lectos, ita libratis uestigijs, ne quis potantium attingeretur.

De docilitate eorum. CAP. III.

CErtum est, unum tardioris ingenij in accipiendis quæ tradebantur, sæpius castigatū uerberibus, eadem illa meditantē noctu repertū. Mirum maxime, & aduersis quidem funibus subire, sed regredi magis utiq; pronis. Mutianus ter consul autor est, aliquem ex his & literarum ductus Græcarum didicisse, solitumq; perscribere eius linguæ uerbis: Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicaui. Itemq; se uidente Puteolis, cum aduecti è naue egredi cogerentur, territos spatio pontis procul à continente porrecti, ut sese longinquitatis æstimatione fallerēt, auersos retrorsus isse. Prædam ipsi in se expetendā, sciūt solam esse in armis suis, quæ Iuba cornua appellat, Herodotus tanto antiquior, & consuetudo melius, dentes. Quamobrem deciduos casu aliquo uel senecta defodiunt: hoc solum ebur est, cætero, & in his quoque quà corpus intexit, uilitas ossea. Quanquam nuper ossa etiam in lamina secari cœpere penuria. Etenim rara amplitudo iam dentium, præterquam ex India, reperitur: cætera in nostro orbe cessere luxuriæ. Dentium candore intelligitur iuuenta. Circa hos beluis summa cura: alterius mucroni parcunt, ne sit prælijs hebes: alterius operarios usu fodiunt radices, impellunt moles. circumuentique à uenantibus, primos constituunt quibus sunt minimi, ne tanti prælium putetur. postea fessi, impactos arbori frangunt, prædaq; se redimunt.

De clementia eorū, & quòd pericula sua intelligant, & de tigridis truculentia. CAP. IIII.

MIrum in plerisq; animalium, scire quare petatur: sed & per cuncta quid caueant. Elephas homine obuio forte in solitudine, & simpliciter oberrante, clemens placidusq; etiam demonstrare uiam traditur. Idem uestigio hominis animaduerso prius quàm homine, intremiscere insidiarum metu, subsistere ab olfactu, circūspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere: illum sequenti, nuncio simili usq; ad extremum: & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciemq; dirigi: adeo omnium odori durare uirus illud, maiore ex parte ne nudorum quidem pedum. Sic & tigris etiam feris cæteris truculenta, atq; *ipsa elephanti quoque spernens uestigia, homine uiso transferre dicitur protinus catulos. Quonam modo agnito? ubi antè conspecto illo quem timet? Etenim tales syluas minime frequentari certum est. Sanè miretur ipsam uestigij raritatem, sed unde sciunt timendū esse? Imò uero cur uel ipsius conspectum paueant, tanto uiribus, magnitudine, uelocitate præstantiores? Nimirum hæc est natura rerū, hæc potentia eius, sæuissimas fera

mas ferarũ maximasq; nunquam uidisse quod debeant timere, & statim intelligere cur sit timendum.

De intellectu & memoria eorum. CAP. V.

ELephanti gregatim semper ingrediuntur. Ducit agmen maximus natu, cogit ætate proximus. Amnẽ transituri minimos præmittunt, ne maiorum ingressu atterente alueum, crescat gurgitis altitudo. Antipater autor est, duos Antiocho regi in bellicis usibus celebres etiam cognominibus fuisse: etenim nouere ea. Certe Cato, cum imperatorum nomina annalibus describeret, eum qui fortissime præliatus esset in Punica acie, Surum tradidit uocatum, altero dẽte mutilato. Antiocho uadum fluminis experienti renuit Aiax, alioquin dux agminis semper: Tum pronunciatum, eius fore principatum qui transisset: ausumque Patroclum ob id phaleris argenteis, quo maxime gaudent, & reliquo omni primatu donauit. Ille qui notabatur, inedia mortẽ ignominiæ prætulit. Mirus nanq; pudor est, uictusq; uocem fugit uictoris: terram ac uerbenas porrigit. Pudore nũquam nisi in abdito coeunt: mas quinquennis, fœmina decennis. Initur autem biẽnio, quinis (ut ferunt) cuiusque anni diebus, nec amplius: sexto perfunduntur amne, non antè reduces ad agmen. Nec adulteria nouere, nullaue propter fœminas inter se prælia, cæteris animalibus pernicialia: non quia desit illis amoris uis: nanque traditur unus amasse quandam in Aegypto corollas uendentem. ac ne quis uulgariter dilectam putet, miretur gratam Aristophani, celeberrimo in arte grammatica. Alius Menandrum Syracusanum incipientis iuuentæ in exercitu Ptolemæi, desiderium eius quoties non uideret, inedia testatus. Et unguentariam quandam dilectam Iuba tradit. Omniũ amoris fuere argumenta, gaudium à conspectu, blanditiæq; inconditæ, stipesq;, quas populus dedisset, seruatæ, & in sinum effusæ. Nec mirum, esse amorem, quibus sit memoria. Idem nanq; tradit, agnitum in senecta multos post annos, qui rector in iuuenta fuisset. Idem diuinationem quandam iustitiæ. Cum Bochus rex triginta elephantis, totidem, in quos sæuire instituerat, stipitibus alligatos obiecisset, procursantibus inter eos qui lacesserent, non potuisse effici, ut crudelitatis alienæ ministerio fungerentur.

Quando primum in Italia. CAP. VI.

ELephantos Italia primũ uidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit, in Lucanis uisos, anno Vrbis quadringentesimo septuagesimosecundo. Roma autem in triumpho, septẽ annis ad superiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quingentesimosecundo, uictoria L. Metelli pontificis in Sicilia de Pœnis captos. Centum quadragintaduo fuere transuecti ratibus, quas doliorum consertis ordinibus imposuerant. Verrius eos pugnasse in circo, interfectosque iaculis tradit penuria consulij: quoniam neque ali placuisset, neque donari regibus. L. Piso inductos duntaxat in circum, atque ut contemptus eorum incresceret, ab operarijs hastas præpilatas habentibus, per circum totum actos. Nec quid deinde ijs factum sit, autores explicant, qui non putant interfectos.

Pugnæ eorum. CAP. VII.

CLara est unius è Romanis dimicatio aduersus elephantum, cum Annibal captiuos nostros dimicare inter se coëgisset. Nanque unum qui supererat, obiecit elephanto: & ille, dimitti pactus si interemisset, solus in harena congressus, magno Pœnorum dolore confecit. Annibal, cum famam eius dimicationis contemptum allaturam belluis intelligeret, equites misit qui abeuntem interficerent. Proboscidem eorum facilime amputari, Pyrrhi præliorum experimentis patuit. Romæ pugnasse Fenestella tradit primum omnium in circo Claudij Pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Posthumio COS. anno urbis sexcentesimo quinquagesimoquinto. Item post annos xx. Lucullorum ædilitate curuli, aduersus tauros. Põpeij quoq; altero consulatu, dedicatione tẽpli Veneris uictricis, pugnauere in circo uiginti, aut ut quidã tradũt xvij. Getulis ex aduerso iaculantibus, mirabili uirius dimicatione, qui pedibus confossis repsit genibus in cateruas, arrepta scuta iaciens in sublime, quæ decidẽtia uoluptati spectantibus erant in orbem circũacta, uelut arte non furore beluæ iacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit, uno ictu occiso. Pilum sub oculo adactum, in uitalia capitis uenerat. Vniuersi eruptionem tentauere, non sine uexatione populi, circundati clatris ferreis. Qua de causa Cæsar dictator, postea simile spectaculum edituras, euripis harenam circundedit: quos Nero princeps sustulit, equiti loca addẽs. Sed Pompeiani amissa fugæ spe misericordiam uulgi inenarrabili habitu quærẽtes supplicauere, quadam sese lamentatione complorantes: tanto populi dolore, ut oblitus imperatoris, ac munificentiæ honori suo exquisitæ, flens uniuersus consurgeret, diraq; Põpeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæsari dictatori tertio consulatu eius, uiginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cum sexagenis propugnatoribus, eodẽ quo priores numero peditum, & pari equitum ex aduerso dimicante: postea singuli, principibus Claudio & Neroni, in cõsummatione gladiatorum. Ipsius animalis tanta narratur clementia contra minus ualida, ut in grege pecudum occurrentia manu dimoueat, ne quod obterat imprudens: nec nisi lacessiti noceant, ideoq; gregatim semper ambulent, minime ex omnibus soluagi. Equitatu circumuenti, infirmos aut fessos uulneratósue in medium agmen recipiunt: ac uelut imperio ac ratione, per uices subeunt. Capti celerrime mitificãtur hordei succo.

Quomodo capiantur. CAP. VIII.

CApiuntur autem in India, unum ex domitis a gente rectore: qui deprehensum solitarium, abactumue à grege, uerberat ferũ: quo fatigato, trãscẽdit in eum, nec secus ac priorẽ regit. Africa foueis capit, in quas deerrante aliquo, protinus cæteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres construunt, omniq;

ui conan

ui conantur extrahere. Antea domitandi gratia greges equitatu cogebant in conuallem manufactam, & longo tractu fallacem: cuius inclusos *ripis fossisq; fame domabant. Argumentū erat ramus, homine porrigente clementer acceptus. Nunc dētium causa, pedes eorum iaculantur alioquin mollissimos. Troglodytæ contermini Aethiopiæ, qui hoc solo uenatu aluntur, arbores propinquas itineri eorū conscendunt. Inde totius agminis nouissimū speculati, extremas in clunes desiliunt. Læua apprehenditur cauda, pedes stipantur in sinistro fœmine. Ita pēdens alterum poplitē dextra cædit: ac præacuta bipenni hoc crure tardato profugiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragens. Alij tutiore genere, sed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longius. Hos præcipui uiribus iuuenes continent, alij connixi pari conatu tendunt, ac prætereūtibus sagittarum uenabula infigunt, mox sanguinis uestigijs sequuntur. Elephantorum generis fœminæ multo pauidiores.

* euripis

Quomodo domentur. CAP. IX.

DOmantur autem rabidi fame & uerberibus, elephantis alijs admotis, qui tumultuantē catenis coërceant: & aliâs circa coitus maxime efferantur, & stabula Indorum dentibus sternunt. Quapropter arcent eos coitu, fœminarumq; pecuaria separāt, quæ haud alio modo quàm armentorū habēt. Domiti militant, & turres armatorum in hostes ferunt, magnaq; ex parte oriētis bella cōficiūt. Prosternūt acies, proterunt armatos. Iidem minimo suis stridore terrentur, uulneratiq; & territi retro semper cedunt, haud minore partium suarum pernicie. Indicū Afri pauēt, nec cōtueri audēt: nā et maior Indicis magnitudo est.

De partu eorum & reliqua natura. CAP. X.

DEcem annis gestare in utero uulgus existimat: Aristoteles biennio, nec amplius quàm semel gignere, pluresue quàm singulos: uiuere ducentis annis, & quosdam trecētis. Iuuenta eorum à sexagesimo incipit. Gaudent amnibus maxime, & circa fluuios uagantur, cum alioquin nare propter magnitudinem corporis non possint. Iidem frigoris impatientes. Maximum hoc malum, inflationemq; & profluuiū alui, nec alia morborū genera sentiunt. Olei potu tela, quæ corpori eorum inhæreant, decidere inuenio: à sudore autem facilius adhæresce re. Et terrā edisse ijs tabificum est, nisi sæpius mandant. Deuorant autem & lapides. Truncos quidem gratissimo in cibatu habent. Palmas excelsiores fronte prosternunt, ac ita iacentium absumunt fructū. Mandunt ore: spirant & bibunt, odorāturq; haud improprie appellata manu. Animaliū maxime odere murē: & si pabulum in præsepio positum attingi ab eo uidêre, fastidiūt. Cruciatū in potu maximū sentiunt hausta hirudine, quam sanguisugā uulgò cœpisse appellari aduerto. Hæc ubi in ipso animæ cānali se fixit, intolerādo afficit dolore. Durissimū dorso tergus, uentri molle, setarum nullum tegumentū, ne in cauda quidem præsidiū abigendo tædio muscarum (nanque id & tanta uastitas sentit) sed cancellata cutis, & inuitans id genus animalium odore. Ergo cum extenti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehensas enecant: Hoc ijs pro cauda, huic uillo est. Dentibus ingens pretium, & deorum simulacris laudatissima ex ijs materia. Inuenit luxuria commendationem & aliam, *expetit in callo manus ut saporis, haud alia de causa credo quàm quia ipsū ebur sibi mandere uidetur. Magnitudo dentium uidetur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extrema Africæ, quà confinis Aethiopiæ est, postium uicem domicilijs præbere: sepesq; in ijs & pecorum stabula pro palis elephantorum dentibus fieri, Polybius tradit, autore Gulussa regulo.

* expetit

Vbi nascantur, & de discordia eorum & draconum. CAP. XI

ELephantes fert Africa ultra Syrticas solitudines, & in Mauritania: ferunt Aethiopes & Troglodytæ, ut dictum est: sed maximos India, bellatesq; cum ijs perpetua discordia dracones, tantæ magnitudinis, ut & ipsos circumflexu facili ambiant nexuq; nodi præstringant. Commoritur ea dimicatio uictusq; corruens, complexum elidit pondere.

De solertia animalium. CAP. XII.

MIra animalium pro se cuique solertia est, ut ijs una scandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaq; iter ad pabula speculatus, ab excelsa se arbore iniecit. Scit ille imparem sibi luctatum contra nexus. itaque arborum aut rupium attritū quærit. Cauent hoc dracones, ob idq; gressus primum alligant cauda. Resoluunt illi nodos manu. At hi in ipsa nare caput condunt, pariterq; spiritum præcludunt, & mollissimas lancinant partes. Iidem obuij deprehensi, in aduersos erigunt se, oculosq; maxime petunt. Ita fit ut plerunq; cæci ac fame & mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ discordiæ causam attulerit, nisi naturæ spectaculum, sibi paria componentis? Est & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidissimum esse sanguinem, ob id æstu torrente præcipue à draconibus expeti. Quamobrem in amnes mersos insidiari bibentibus: arctatisq; illigata manu in aurē morsum defigere: quoniā is tantū locus defendi non possit manu. Dracones esse tātos, ut totum sanguinem capiant. Itaq; elephantos ab ijs ebibi, siccatosq; concidere: & dracones inebriatos opprimi, commoriq;.

De draconibus. CAP. XIII.

GEnerat eos Aethiopia Indicis pares, uicenûm cubitorū. Id modo mirū, unde cristatos Iuba crediderit. Asachæi uocātur Aethiopes, apud quos maxime nascūtur. Narratur in maritimis eorū quaternos quinosq; inter se cratiū modo implexos, erectis capitibus uelificātes ad meliora pabula Arabiæ uehi fluctibus.

De serpentibus maximis & bois. CAP. XIIII.

MEgasthenes scribit in India serpentes in tātam magnitudinem adolescere, ut solidos hauriant ceruos taurosque. Metrodorus, circa Rhyndacum amnem

amnem in Ponto, ut superuolantes quamuis alte perniciterque, alites haustu raptas absorbeant. Nota est, in Punicis bellis ad flumen Bagradam à Regulo imperatore ballistis tormentisque, ut oppidum aliquod, expugnata serpens cxx. pedum longitudinis. Pellis eius maxillæq; usq; ad bellum Numantinum durauere Romæ in templo. Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ: in tantam amplitudinem exeuntes, ut diuo Claudio principe, occisæ in Vaticano solidus in aluo aspectatus sit infans. Alũtur primo bubuli lactis succo, unde nomen traxere. Cæterorum animalium, quæ modo conuecta undique Italia contigere sæpius, formas nihil attinet scrupulose referre.

De Scythicis animalibus & septentrionalibus. CAP. XV.

PAucissima Scythia gignit, inopia fruticum: pauca cõtermina illi Germania: insignia tamen boũ ferorum genera, iubatos bisontes, excellẽtiq; & ui & uelocitate uros, quibus imperitum uulgus bubalorum nomen imponit, cũ id gignat Africa, uituli potius cerúue quadam similitudine. Septẽtrio fert & equorum greges ferorum, sicut asinorum Asia & Africa: præterea alcen, ni proceritas auriũ & ceruicis distinguat, iumento similem. Item notam in Scandinauia insula, nec unquam uisam in hoc orbe, multis tamen narratã, machlin, haud dissimilẽ illi, sed nullo suffraginũ flexu: ideoq; non cubantem, sed accliuẽ arbori in somno, eaq; incisa ad insidias capi, aliàs uelocitatis memoratæ. Labrum ei superius prægrande: ob id retrograditur in pascendo, ne in priora tendens inuoluatur. Tradunt in Pæonia ferã, quæ bonasus uocetur, equina iuba, cætera tauro simlẽ, cornibus ita in se inflexis, ut non sint utilia pugnæ. quapropter fuga sibi auxiliari, reddẽtem ea fimum interdum & trium iugerũ longitudine: cuius contactus sequentes, ut ignis aliquis, amburat. Mirum pardos, pantheras, leones, & similia, condito in corporis uaginas unguium mucrone, ne refringatur hebetetúrue, ingredi: auersisq; falculis currere, nec nisi appetendo protendere.

De leonibus. CAP. XVI.

LEoni præcipua generositas, tunc cum colla armosq; uestiunt iubæ. Id enim ætate contingit è leone cõceptis. Quos uero pardi generauere, semper insigni hoc carẽt. Simili modo fœminæ. Magna ijs libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maxime spectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus se feris. Ideo multiformes ibi animalium partus, uarie fœminis cuiusq; generis mares aut ui aut uoluptate miscente. Vnde etiam uulgare Græciæ dictum, Semper aliquid noui Africam afferre. Odore pardi coitum sentit in adultera leo, totaq; ui consurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longius comitatur. Semel autem edi partum, lacerato unguium acie utero in enixu, uulgum credidisse uideo. Aristoteles diuersa tradit, uir quem in ijs magna secuturus in parte præfandum reor: Alexandro Magno rege inflãmato cupidine animalium naturas noscẽdi, delegataq; hac cõmentatione Aristoteli, summo in omni doctrina uiro, aliquot milia hominum in totius Asiæ Græciæq; tractu parêre iussa, omnium quos uenatus, aucupia, piscatusq; alebant: quibusq; uiuaria, armenta, aluearia, piscinæ, auiaria in cura erant: ne quid usquam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando, quinquaginta ferme uoluminã illa præclara de animalibus condidit: quæ à me collecta in arctũ cum ijs quæ ignorauerat, quæso ut legentes boni consulant, in uniuersis rerũ naturæ operibus, medioq; clarissimi regũ omniũ desiderio cura nostra breuiter peregrinantes. Is ergo tradit leænã primo fœtu parere v. catulos, ac per annos singulos uno minus, ab uno sterilescere. Informes minimasq; carnes magnitudine mustelarũ esse initio, semestres uix ingredi posse, nec nisi bimestrẽ moueri. In Europa autem inter Acheloum tantũ & Nestum amnes leones esse, sed longe uiribus præstantiores ijs quos Africa aut Syria gignant. Leonum duo genera, cõpactile & breue crispioribus iubis. Hos pauidiores esse quàm longo simpliciq; uillo, eos contemptores uulnerum. Vrinam mares crure sublato reddere ut canes: grauem odorem, nec minus halitũ: raros in potu, uesci alternis diebus: à saturitate interim triduo cibis carere. Quæ possint in mandendo solida deuorare: nec capiente aluo, conjectis in fauces unguibus extrahere, ut (si fugiendum sit) non in satietatem abeant. Vitam ijs longam docet argumento, quòd pleriq; dentibus defecti reperiantur, Polybius Æmiliani comes, in senecta hominem appeti ab ijs refert, quoniam ad persequendas feras uires non superant. Tũc obsidere Afri cæ urbes: eaque de causa crucifixos uidisse se cum Scipione: quia cæteri metu pœnæ similis absterrerẽtur eadem noxa. Leoni tantum ex feris clementia in supplices: prostratis parcit: et ubi sæuit, in uiros *prius quàm in fœminas fremit, in infantes non nisi magna fame. Credit Libya intellectũ peruenire ad eos precum. Captiuam certe Getuliæ reducem audiui, multorum in syluis impetum à se mitigatum alloquio, ausæ dicere se fœminam, profugam, infirmã, supplicẽ animalis omniũ generosissimi, cæterisq; imperantis, indignã eius gloriæ prædã. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusq; uel casu, mulceri alloquijs feras: quippe ubi etiam serpentes extrahi cantu, cogique in pœnam, uerum falsúmue sit, uita nõ decreuerit. Leonum animi index cauda, sicut & equorum aures. Nanque & has notas generosissimo cuique natura tribuit. Immota ergo placidus, clemens, blãdientiq; similis, quod rarũ est: crebrior enim iracũdia eius. In principio terra uerberatur: incremento terga, ceu quodã incitamẽto, flagellantur. Vis summa in pectore. Ex omni uulnere, siue ungue impresso siue dente, ater profluit sanguis. Iidem satiati, innoxij sunt. Generositas maxime in periculis deprehẽditur: nõ in illo tantũmodo, quòd spernẽs tela diu se terrore solo tuetur ac uelut cogi testatur: cooriturq; nõ tãquã periculo coactus, sed tãquã amẽtiæ iratus. Illa nobilior

* potius

animi

animi significatio: quamlibet magna canum & uenantium urgente ui, contemptim restitansq; cedit in campis, & ubi spectari potest: idem ubi uirgulta syluasq; penetrauit, acerrimo cursu fertur, uelut abscondente turpitudinem loco. Dum sequitur, insilit saltu, quo in fuga non utitur. Vulneratus, obseruatione mira percussorem nouit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum uero qui tela quidem miserit, sed tamẽ non uulnerauerit, correptum raptatumque sternit, nec uulnerat. Cum pro catulis fœta dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne uenabula expauescat. Cæterum dolis carent & suspicione: nec limis intuentur oculis, aspiciq; simili modo nolunt. Creditum est à moriente humum morderi, lacrymamque leto dari. Atq; hoc tale tam sæuum animal, rotarum orbes circumactli, currusq; inanes, & gallinaceorum crista cãtusq; etiam magis terrent, sed maximè ignes. Aegritudinem fastidij tantum sentit, in qua medetur ei contumelia, in rabiem agente annexarum lasciuia simiarum. Gustatus deinde sanguis in remedio est. Leonum simul plurium pugnam, Romæ princeps dedit Q. Scæuola P. filius in curuli ædilitate. Centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui postea dictator fuit, in prætura. Post eum Pompeius Magnus in circo d.c. ac in ijs iubatorum cccxv. Cæsar dictator cccc. Capere eos, ardui erat quondam operis, foueisq; maximè. Principatu Claudij casus rationem docuit, dendam penè talis feræ nomine, pastoris Getuli Jago contra ingruẽtis impetum obiecto: quod spectaculum in harenam protinus translatum est, uix credibili modo torpescente tanta illa feritate, quamuis leui iniecto operto capite, ita ut deuinciatur non repugnans: uidelicet omnis uis constat in oculis. Quo minus mirum sit, à Lysimacho Alexandri iussu simul incluso strangulatum leonem. Iugo subdidit eos, primusq; Romæ ad currum iunxit M. Antonius, & quidem ciuili bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine quodam ostento temporum, generosos spiritus iugum subire illo prodigio significante: nam quòd ita uectus est cum mima Cytheride, supra mõstra etiam illarum calamitatum fuit. Primus autem hominum leonẽ manu tractare ausus, & ostendere mansuefactum, Hanno è clarissimis Pœnorum traditur: damnatusque illo argumento, quoniam nihil non persuasurus uir tam artificis ingenij uidebatur: & male credi libertas ei, cui in tantum cessisset etiam feritas. Sunt uero & fortuita eorum quoq; clementiæ exempla. Mentor Syracusanus in Syria leone obuio suppliciter uolutante, attonitus pauore, cum refugienti undiq; fera opponeret sese, & uestigia lamberet adulãti similis, animaduertit in pede eius tumorem uulnusq;, & extracto surculo liberauit cruciatu. Pictura casum hũc testatur Syracusis. Simili modo Elpis Samius natione, in Africã delatus naue, iuxta littus conspecto leone hiatu minaci, arborẽ fuga petit, Libero patre inuocato: quoniam tum præcipuus uotorum locus est, cum spei nullus est, Neque profugienti cum potuisset, fera insliterat: & procumbens ad arborem, hiatu quo terruerat misericordionem quærebat. Os morsu auidiore inhæserat dentibus, cruciabatq; inedia tum penè in ipsis eius telis spectantem, ac uelut mutis precibus orantem: dum fortuitu fidens non est contra feram, multo diutius miraculo quàm metu cessatum est. Degressus tandem euellit præbenti, & quàm maxime opus esset accommodanti. Traduntq; quandiu nauis ea in littore steterit, retulisse gratiam uenatus aggerẽdo. Qua de causa Libero patri templũ in Samo Elpis sacrauit, quod ab eo facto Græci κεχωσῶτος Διονύσου appellauere. Miremur postea uestigia hominum intelligi à feris, cum etiam auxilia ab uno animalium sperent. Cur enim non ad alia iere? aut unde medicas manus hominis sciunt? nisi forte uis malorum, etiam feras omnia experiri cogit.

De pantheris: CAP. XVII.

Neque memorãdum & de panthera tradit Demetrius physicus, iacentem in media uia hominis desiderio, repente apparuisse patri cuiusdam Philini, assectatoris sapientiæ: illum pauore cœpisse regredi, feram uero circumuolutari non dubie blãdientem, seseque conflictantem mœrore, qui etiam in panthera intelligi posset. Fœta erat, catulis procul in foueam delapsis. Primum ergo miserationis fuit non expauescere, proximum ei curam intendere: secutusq, quà trahebat uestem unguium leui iniectu, ut causam doloris intellexit, simulq; salutis suæ mercedem, exemit catulos: eaq; cum ijs prosequente, usq; extra solitudines deductus, læta atq; gestiente: ut facile appareret gratiam referre, & nihil inuicem imputare, quod etiam in homine rarum est. Hæc fidem etiam Democrito afferũt, qui Thoantem in Arcadia seruatum à dracone narrat. uarierat eum puer dilectum admodum: pauensq; serpentis [illegible]ram, & magnitudinem metuens, insolitudi[illegible]s tulerat: in quibus circumuento latronum insidijs, agnitoq; uoce, subuenit. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis, cum essent expositi, produntur, sicut de conditoribus nostris à lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quàm ferarum naturæ arbitror. Panthera & tigris macularum uarietate propè solæ bestiarum spectantur, cæteris unus ac suus cuiusq; generis color est. Leonum tãtum in Syria niger. Pantheris in candido breues macularum oculi. Ferũt odore earum mire solicitari quadrupedes cunctas, seà capitis toruitate terreri. Quamobrem occultato eo, reliqua dulcedine inuitatas corripiunt. Sunt qui tradunt in armo ijs similem lunæ esse maculam, crescentem in orbes, & cauantem pari modo cornua. Nunc uarias & pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriaq;. Quidam ab ijs pantheras candore solo discernunt, nec adhuc aliam differentiam inueni. Senatusconsultum fuit uetus, ne liceret Africanas in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius tribunus plebis, permisitque Circensium gratia importare. Primus autẽ Scaurus

ædilitate ſua uarias centum quinquaginta uniuerſas miſit, dein Pompeius magnus quadringentas decem, diuus Auguſtus quadringentas uiginti. Idē Q. Tiberone, Fabio Max. coss. iiij. Nonas Maij, theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omnium Romæ oſtendit in cauea manſuefactam: Diuus uero Claudius ſimul quatuor.

De tigridis natura, & camelis, & camelopardali, & quando primū uiſa Romæ. CAP. XVIII.

TIgrin Hircani & Indi ferūt, animal uelocitatis tremēdæ, & maxime cognitæ dum capitur. Totus enim fœtus, qui ſemper numeroſus eſt, ab inſidiante rapitur equo quàm maxime pernici, atq; in recentem ſubinde trāsfertur. At ubi uacuū cubile reperit fœta (maribus enim cura nō eſt ſobolis) fertur præceps, odore ueſtigans. Raptor appropinquante fremitu, abijcit unum ex catulis. Tollit illa morſu, & pondere etiam ocyor acta remeat, iterumq; conſequitur, & ſubinde, donec in nauem egreſſo irrita feritas ſæuit in littore. Camelos inter armenta paſcit oriens, quorū duo genera, Bactriani & Arabici: differunt quòd illi bina habent tubera in dorſo, hi ſingula, & in pectore alterū, cui incumbāt. Dentiū ſuperiore ordine, ut boues, carent in utroq; genere. Omnes autē iumentorū in ijs terris dorſo funguntur, atq; etiā equitantur in prælijs. Velocitas inter equos, ſed ſua cuique mēſura, ſicuti uires. Nec ultra aſſuetum procedit ſpatium, nec plus inſtituto onere recipit. Odium aduerſus equos gerunt naturale. Sitim & quatriduo tolerant: implenturq; cū bibendi occaſio eſt, & in præteritum, & in futurum, obturbata proculcatione prius aqua: aliter potu non gaudent. Viuunt quinquagenis annis, quidā & cētenis. Vtcunq; rabiem & ipſi ſentiunt. Caſtrandi genus etiam fœminas, quæ bello præparentur, inuentum eſt: fortiores ita fiunt coitu negato. Horum aliqua ſimilitudo in duo transfertur animalia: Nabin Aethiopes uocant, collo ſimilem equo, pedibus & cruribus boui, camelo capite, albis maculis rutilum colorem diſtinguentibus, unde appellata camelopardalis, dictatoris Cæſaris Circenſibus ludis primum uiſa Romæ. Ex eo ſubinde cernitur, aſpectu magis, quàm feritate conſpicua: quare etiam ouis ferę nomen inuenit.

De chao & cepho. CAP. XIX.

POmpeij magni primum ludi oſtenderūt chaum, quem Galli raphium uocabant, effigie lupi, pardorum maculis. Iidem ex Aethiopia quas uocant cephos, quarum pedes poſteriores pedibus humanis & cruribus, priores manibus fuere ſimiles. Hoc animal poſtea Roma non uidit.

De rhinocerote. CAP. XX.

IIſdem ludis & rhinoceros, uniius in nare cornu, qualis ſæpe uiſus. Alter hic genitus hoſtis elephāto: cornu ad ſaxa limato præparat ſe pugnæ, in dimicatione aluū maxime petens, quam ſcit eſſe molliorē. Longitudo ei par, crura multo breuiora, color buxeus.

De lyncibus, & ſphingibus, & crocutis, cercopithecis, Indicis bubus, leucrocutis, eale, tauris Aethiopiæ, mantichora, monocerote, catoblepa, baſiliſco. CAP. XXI.

LYncas uulgo frequētes, & ſphingas, fuſco pilo, māmis in pectore geminis, Aethiopia generat, multaq; alia monſtro ſimilia: pēnatos equos & cornibus armatos, quos pegaſos uocāt: Crocutas uelut ex cane lupoq; cōceptos, omnia dentibus frāgentes, protinusq; deuorata cōficiētes uētre: Cercopithecos nigris capitibus, pilo aſinino, & diſſimiles cæteris uoce: Indicos boues unicornes tricornesq;: Leucrocutam perniciſſimā ferā, aſini feri magnitudine, cruribus cerui nis: collo, cauda, pectore leonis, capite melium, biſulca ungula, ore ad aures uſq; reſciſſo, dentiū locis oſſe perpetuo. Hanc feram humanas uoces tradunt imitari. Apud eoſdē & quæ uocatur eale, magnitudine equi fluuiatilis, cauda elephanti, colore nigra uel fulua: maxillas apri, maiora cubitalibus cornua habēs, mobilia quæ alterna in pugna ſiſtit, uariatq; infeſta aut obliqua, utcunq; ratio monſtrauit. Sed atrociſſimos habet tauros ſyluestres maiores agreſtibus, uelocitate ante omnes, colore fuluos, oculis ceruleis, pilo in contrariū uerſo, rictu ad aures dehiſcente, iuxta cornua mobilia, tergori duricia ſilicis, omne reſpuēs uulnus. Feras omnes uenantur: ipſi non aliter quàm foueis capti, feritate ſemper intereunt. Apud eos naſci Cteſias ſcribit, quā mātichorā appellat: triplici dētiū ordine pectinatim coēuntiū, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore ſanguineo, corpore leonis, cauda ſcorpionis modo ſpicula infigentē: uocis, ut ſi miſceatur fiſtulæ & tubæ cōcentus: uelocitatis magnæ, humani corporis uel præcipue appetentē. In India & boues ſolidis ungulis, unicornes: & feram nomine axin, hinnuli pelle, pluribus candidioribusq; maculis, ſacrā Liberi patris. Orſei Indi ſimias candentes toto corpore uenātur. Aſperrimā autem ferā monocerotē, reliquo corpore equo ſimilem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, uno cornu nigro media fronte cubitorū duūm eminente. Hanc feram uiuā negant capi. Apud Heſperios Aethiopas fons eſt Nigris, ut pleriq; exiſtimauere Nili caput, ut argumenta quæ diximus perſuadent: Iuxta hunc fera appellatur catoblepas, modica alioquin, cæterisq; membris iners, caput tātū prægraue ægre ferens: id deiectū ſemper in terrā, aliàs internecio humani generis, omnibus qui oculos eius uidere cōfeſtim expirātibus. Eadē & baſiliſci ſerpentis eſt uis. Cyrenaica hunc generat prouincia xij. non amplius digitorū magnitudine, candida in capite macula, ut quodā diademate, inſignem. Sibilo omnes fugat ſerpentes: nec flexu multiplici ut reliquæ, corpus impellit, ſed celſus & erectus in medio incedēs. Necat frutices, nō contactos modo, uerū & afflatos, exurit herbas, rūpit ſaxa. Talis uis malo eſt. Creditū quondam, ex equo occiſo haſta, & per eā ſubeunte ui, nō equitē modo, ſed equū quoq; ab-

sumptum. Atq; huic tali monstro (sæpe enim enectũ concupiuere reges uidere) mustellarũ uirus exitio est: adeo naturæ nihil placuit esse sine pari. Inijciunt eas cauernis, facile cognitis sola tabe. necãt illæ simul odore, moriunturq;, & naturæ pugna conficitur.

De lupis. CAP. XXII.

SEd in Italia quoq; creditur luporũ uisus esse noxius: uocemq; homini, quẽ priores contẽplentur, adimere ad præsens. Inertes hos paruosq; Africa & Aegyptus gignunt, asperos trucesque frigidior plaga. Homines in lupos uerti, rursumq; restitui sibi falsum esse cõfideter existimare debemus, aut credere omnia quæ fabulosa tot seculis cõperimus. Vnde tamen ista uulgo infixa sit fama in tantũ, ut in maledictis uersipelles habeat, indicabitur. Euãtes inter autores Græciæ nõ spretus, tradit Arcadas scribere, ex gẽte Antæi cuiusdam sorte electũ ad stagnũ quoddã regionis eius duci, uestituq; in quercu suspenso tranare, atque abire in deserta, transfigurariq; in lupũ, & cũ cæteris eiusdẽ generis congregari per annos ix. Quo in tempore si homine se abstinuerit, reuerti ad idem stagnum: & cũ tranauerit, effigiem recipere, ad pristinũ habitum addito nouẽ annorũ senio. Id quoq; Fabius, eandem recipere uestẽ. Mirũ est, quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendaciũ est, ut teste careat. Itaq; Agriopas qui olympionicas scripsit, narrat Demænetũ Parrhasiũ in sacrificio quod Arcades Ioui Lyceo humana etiã tum hostia faciebãt, immolati pueri exta degustasse, & in lupũ conuertisse: eundem decimo anno restitutũ athleticæ, certasse in pugilatu, uictoremq; olympia reuersum. Quin & caudæ huius animalis creditur uulgo inesse amatorium uirus exiguo in uillo, eumq; cũ capiatur abijci, nec idẽ pollere nisi uiuẽti direptũ. Dies quibus coëat, toto anno nõ amplius xij. Eundem in fame uesci terra. Interauguria ad dexteram cõmeantium præciso itinere, si pleno id ore fecerit, nullum omnium præstãtius. Sunt in eo genere qui ceruarij uocantur, qualem è Gallia in Pompeij magni harena spectatum diximus. Huic quamuis in fame mandenti, si respexit, obliuionẽ cibi surrepere aiunt, digressumq; quærere aliud.

De serpentibus. CAP. XXIII.

QVod ad serpentes attinet, uulgatũ est colores earũ plerasq; terras habere, in quas occultentur. Innumera esse genera. Cerastis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina: quorum motu, reliquo corpore occultato, solicitent ad se aues. Geminũ caput amphisbænæ, hoc est ad caput & ad caudam, tanquam parũ esset uno ore fundi uenenũ. Alijs squamas esse, alijs picturas: omnibus exitiale uirus. Iaculũ ex arborũ ramis uibrari: nec pedibus tãtũ pauẽdas serpẽtes, sed & missili uolare tormento. Colla aspidũ intumescere nullo ictus remedio, præterquã si confestim partes cõtactæ amputẽtur. Vnus huic tam pestifero animali sensus, uel potius affectus est. Coniuga ferme uagantur; nec nisi cum cõpare, uita est: itaq; alterutra interempta, incredibilis alteri ultionis cura. Persequitur interfectorem, unumq; eum in quantolibet populi agmine notitia quadam infestat, perrũpit omnes difficultates, permeat spatia, nec nisi amnibus arcetur, aut præceleri fuga. Non est fateri, rerum natura largius mala, an remedia genuerit. Iam primum habetes oculos huic malo dedit: eosque non in fronte aduerso cernere, sed in temporibus: itaque excitatæ sed sæpius auditu quàm uisu.

De ichneumone. CAP. XXIIII.

HAbet deinde internecinum bellum cũ ichneumone. Notũ est animal hac gloria maxime, eadem natũ Aegypto. Mergit se limo sæpius, siccatæ sole. Mox ubi pluribus eodẽ modo se corijs loricauit in dimicationem pergit. In ea caudam attollẽs, ictus irritos auersus excipit, donec obliquo capite speculatus inuadat in fauces. Nec hoc cõtentus, aliud haud mitius debellat animal.

De crocodilo, & scinco, & hyppopotamo. CAP. XXV.

CRocodilum habet Nilus, quadrupes malũ, & terra pariter ac flumine infestũ. Vnũ hoc animal terrestre linguæ usu caret. Vnũ superiore mobẽ maxilla imprimit morsum, aliàs terribile, pectinatis stipante se dentiũ serie. Magnitudine excedit plerunq; duodeuiginti cubita. Parit oua quanta anseres: eaque extra eũ locũ semper incubat, prædiuinatione quadam ad quẽ summo auctu eo anno accessurus est Nilus. Nascitur aliud animal ex minori origine in maiorẽ crescit magnitudinẽ. & unguibus hic armatus est, cõtra omnes ictus cute inuicta. Dies in terra agit, noctes in aqua, temporis utrunq; ratione. Hunc saturũ cibo piscium, & semper esculẽto ore, in littore somno datũ, parua auis quæ trochilos ibi uocatur, rex auiũ in Italia, inuasit ad hiandũ pabuli sui gratia, os primũ eius assultim rostrãs, mox dentes, & intus fauces quoq;, ad hãc suã bendã dulcedinẽ quàm maxime hiantes: in qua uoluptate somno pressum cõspicatus ichneumõ, per eas idẽ fauces ut telum aliquod immissus, erodit aluũ. Similis crocodilo, sed minor etiã ichneumone, est in Nilo natus scincos, contra uenena præcipuus antidotis: item ad inflammandã uirorũ Venerẽ. Verum in crocodilo maior erat pestis, quam ut uno esset eius hoste naturæ contẽta. Itaq; & delphini immeantes Nilo, quorum dorso tanquã ad hũc usum cultellata inest pinna, algentes eos præda, ac uelut in suo tantũ amne regnãtes, alioquin impares uiribus ipsi, æstu interimunt. Gallet enim in hoc cuncta animalia, sciuntq; nõ sua modo cõmoda, uerũ & hostiũ aduersa: norunt sua tempora, norũt occasiones, partesq; dissidentium imbelles. In uentre mollis est tenuisque cutis crocodilo: ideo se ut territi mergunt delphini, subeuntesq; aluum ilia secãt spina. Quin & gens hominũ est huic beluæ aduersa in ipso Nilo Tentyritæ, ab insula in qua habitat appellata. Mensura eorũ parua, sed præsentia animi in hoc tantum usu mira. Terribilis hæc cõtra fugaces belua est, fugax

fugax contra insequentes: sed aduersum ire soli hi audent. Quin etiam flumini innatant: dorsoque equitantiũ modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, addita in os claua, dextra ac læua tenentes extrema eius utrinque, ut frenis in terram agunt captiuos: ac uoce etiam sola territos, cogunt euomere recentia corpora ad sepulturã. Itaq; uni ei insulæ crocodili nõ adnatant: olfactuq; eius generis hominum, ut Psyllorum serpentes, fugantur. Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua, extrà acerrimi uisus: quatuorque menses hyemis inedia semper transmittere in specu. Quidam hoc unum quandiu uiuat, crescere arbitrantur: uiuit autem longo tempore. Maior altitudine in eodẽ Nilo belua hippopotamus editur: unguis bifidis quales bubus, dorso equi, & iuba, & hinnitu, rostro resimo, cauda & dentibus aprorum, aduncis, sed minus noxijs: tergoris ad scuta galeasque impenetrabilis, præterquam si humore madeat. Depascitur segetes, destinatione antè (ut ferunt) determinatas in diem, & ex agro ferentibus uestigijs, ne quæ reuertenti insidiæ comparentur.

Quis primus Romæ hippopotamum & crocodilos ostendit: & medicinæ ab animalibus repertæ. CAP. XXVI.

PRimus eum & quinq; crocodilos Romæ ædilitatis suæ ludis M. Scaurus tẽporario euripo ostẽdit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magister extitit. Assidua nanq; satietate obesus exit in littus, recentes harundinum cæsuras perspeculatus: atq; ubi acutissimum uidet stipitem, imprimens corpus uenam quandam in crure uulnerat, atque ita profluuio sanguinis morbidũ aliàs corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit.

Quæ animalia quas herbas ostenderunt, cerui, lacerti, hirũdines, testudines, mustela, ciconia, aper, anguis, draco, pãthera, elephas, ursi, palumbes, colũbæ, grues, coruus. CAP. XXVII.

SImile quiddam et uolucris in eadẽ Aegypto monstrauit, quæ uocatur ibis: rostri aduncitate per eam partem se perluens, qua reddi ciborum onera maxime salubre est. Nec hæc sola à mutis animalibus reperta sunt, usui futura & homini. Dictamũ herbam exorahendo sagittis cerui monstrauere, percussi eo telo, pactuq; eius herbæ iecto. Iidẽ percussi à phalãgio, quod est aranei genus, aut aliquo simili, cancros edendo sibi medentur. Est & ad serpentũ ictus præcipua, qua se lacerti, quoties cum his conseruere pugnã, uulnerati refouent. Chelidoniam uisui celeberrimã hirundines monstrauere, uexatis pullorũ oculis illa medentes. Testudo unilæ, quam bubulam uocant, pastu uires contra serpẽtes refouet: Mustela ruta, in muriũ uenatu cũ ijs dimicatione conserta: Ciconia origano: edera apri in morbis sibi medẽtur, & cãcros uescendo, maxime mari iectos. Anguis hyberno situ membrana corporis obducta, fœniculi succo impedimentũ illud exuit, nitidusq; uernat. Exuit autẽ à capite primum, nec celerius quàm uno die ac nocte replicãs, ut extrà fiat mẽbranæ quod fuerat intus. Idẽ hyberna latebra uisu obscurato, marathro herbæ sese affricãs oculos inungit ac refouet: si uero squamæ obtorpuere, spinis iuniperi se scabit. Draco uernã nauseã sylueſtris lactucæ succo restinguit. Pãtheras perfricata carne aconito (uenenũ id est) barbari uenãtur: occupat ilico fauces earũ angor, quare pardalianches id uenenũ appellauere quidã. At fera cõtra hæc excremẽtis hominis sibi medetur: et aliàs tam auida eorũ, ut à pastoribus ex industria in aliquo uase suspensa altius quàm ut queat saltu attingere, iaculãdo se appetẽdoq; deficiat, et postremo expiret: alioqui uiuacitatis adeo lentæ, ut eiectis interaneis pugnet. Elephas chamæleõte cõcolori frondi deuorato, occurrit oleastro huic ueneno suo. Vrsi cũ mãdragoræ mala gustauere, formicas lambũt. Ceruus herba cinare uenenatis pabulis resistit. Palũbes, graculi, merulæ, perdices, lauri folio annuum fastidium purgãt: columbæ, turtures, & gallinacei, herba quæ uocatur helxine: anates, anseres, cæteræque aquaticæ herba siderite: grues & similes iunco palustri. Coruus occiso chamæleonte, qui etiam uictori nocet, lauro infestum uirus extinguit.

Prognostica animalium. CAP. XXVIII.

MIlia præterea, utpote cũ plurimis animalibus eadẽ natura rerũ, cœli quoq; obseruationẽ, & uentorũ, imbriũ, tẽpestatũ præsagia, alijs alia dederit: quod persequi immensũ est, æque scilicet quàm reliquã cũ singulis hominũ societatẽ. Siquidẽ & pericula præmonẽt, nõ fibris modo extisq;, circa quod magna mortaliũ portio hæret, sed alia quadã significatione. Ruinis imminẽtibus musculi præmigrant, aranei cũ telis primi cadũt. Auguria quidẽ artẽ fecere, apud Romanos & sacerdotũ collegiũ uel maxime solenne est. In Thracia locis rigentibus & uulpes, animal alioqui solerti auditu: amnes gelatos lacusq; nõ nisi ad pastus ituræ redituræq; transeũt. Obseruatũ eam aure ad glaciem apposita, conjectare crassitudinem gelus.

Ciuitates & gentes à minutis animalibus deletæ. CAP. XXIX.

NEc minus clara exitij documẽta sunt etiam ex cõtemnendis animalibus. M. Varro autor est, à cuniculis suffossum in Hispania oppidum, à talpis in Thessalia: ab ranis ciuitatem in Gallia pulsam, ab locustis in Africa: ex Gyaro Cycladum insula incolas à muribus fugatos, in Italia Amyclas à serpẽtibus deletas. Citra Cynamolgos Aethiopas late deserta regio est, à scorpionibus et solpugis gente sublata: Et à scolopendris abactos Trerienses, autor est Theophrastus. Sed ad reliquã ferarum genera redeamus.

De hyæna, & crocuta, & mantichora, & fibris, & lutris. CAP. XXX.

HYænis utranq; esse naturam, & alternis annis mares, alternis fœminas fieri, parere sine mare uulgus credit. Aristoteles negat. Collum & iuba continuitate spinæ porrigitur, flectiq; nisi circumactu to-

tius corporis nequit. Multa præterea mira tradũtur. Sed maxime sermonẽ humanum inter pastorum stabula assimulare, nomenque alicuius addiscere, quem euocatum foras laceret. Item uomitionẽ hominis imitari, ad solicitandos canes, quos inuadat. Ab uno animali sepulchra erui, inquisitione corporum. Fœminã raro capi. Oculis mille esse uarietates, colorumq; mutationes. Præterea umbræ eius cõtactu canes obmutescere. Et quibusdã magicis artibus omne animal quod ter lustrauerit, in uestigio hærere. Huius generis coitu leæna Aethiopica parit crocutam, similiter uoces imitãtem hominum pecorumq;. Acies ei perpetua in utraque parte oris, nullis gingiuis dente continuo: quine contrario occursu hebetetur, capsarum modo includitur. Hominum sermones imitari & mantichoram in Aethiopia, autor est Iuba. Hyænæ plurimæ gignuntur in Africa, quæ & asinorum syluestrium multitudinem fundit. Mares in eo genere singuli fœminarũ gregibus imperitant. Timent libidinis æmulos, & ideo grauidas custodiunt: morsuq; natos mares castrant. Contra grauidæ latebras petunt, & parere furto cupiunt, gaudentq; copia libidinis. Eadem partes sibiipsi Pontici amputant fibri, periculo urgente, ob hoc se peti gnari: castoreum id uocãt medici: aliàs animal horrẽdi morsus, arbores iuxta flumina ut ferro cædit: hominis parte compræhensa, non antè quàm fracta concrepuerint ossa; morsus resoluit. Cauda piscium iis; cætera species lutræ. Vtrunque aquaticum, utrique mollior pluma pilus.

De ranis, & uitulis marinis, & stellionibus. CAP. XXXI.

Ranæ quoq; rubetæ, quarum & in terra & in humore uita, plurimis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac resumere à pastu dicuntur, uenena tantũ semper sibi reseruantes. Similis & uitulo marino uictus, in mari ac terra: simile fibro & ingenium. Euomit fel suum, ad multa medicamenta utile: Item coagulũ, ad comitiales morbos: ob ea se peti prudens. Theophrastus autor est, angues eo modo & stelliones senectutẽ exuere, eamq; protinus deuorare, præripientes comitiali morbo remedia. Eosdem mortiferi in Græcia morsus, innoxios esse in Sicilia.

De ceruis. CAP. XXXII.

Ceruis quoq; est sua malignitas, quanquam placidissimo animalium. Vrgẽte ui canum, ultro cõfugiunt ad hominẽ. Et in pariendo semitas minus cauent, humanis uestigijs tritas, quàm secreta ac feris opportuna. Conceptus earũ post Arcturi sidus. Octonis mensibus ferũt partus, interdũ & geminos. A cõceptu separant se. At mares relicti rabie libidinis sæuiunt: fodiunt scrobes. Tunc rostra eorũ nigrescunt, donec aliquãdo abluant imbres. Fœminæ autem ante partũ purgantur herba quadam, quæ seselis dicitur, faciliore ita uentes utero. A partu duas habẽt herbas quæ aros & seselis appellantur: pastæ redeunt ad fœtum: illis imbui lactis primos uolunt succos, quacunq; de causa. Editos partus exercent cursu, & fugæ meditari docent: ad prærupta ducũt, saltumq; demonstrant. Iam mares soluti desiderio libidinis, auidentiunt pabula. Vbi se præpingues sensere, latebras quærunt, fatentes incõmodum pondus: Et aliàs semper fuga acquiescunt, stantesq; respiciũt, cum propè uenit, rursus fugæ præsidia repetentes. Hoc fit intestino dolore, tam infirmi, ut ictu leui rumpatur intus. Fugiunt autẽ latratu canum audito secũda semper ac ut uestigia cũ ipsis abeant. Mulcentur fistula pastorali & cantu: cum erexere aures, acerrimi auditus remisere, surdi. Cætero animal simplex, & omnium rerum miraculo stupens: in tantũ, ut equo aut bubus accedente propius, hominem iuxtà uenantẽ non cernant, aut si cernant, arcum ipsum sagittasq; miretur. Maria tranant gregatim nantes porrecto ordine, & capita imponentes præcedentiũ clunibus, uicibusq; ad terga redeũtes. Hoc maxime notatur à Cilicia Cyprum traijcientibus. Nec uident terras, sed in odore earũ natant. Cornua mares habent, soliq; animalium omnibus annis stato ueris tempore amittũt: ideo ipsa die quàm maxime inuia petunt. Latent amissa uelut inermes, sed & hi bono suo inuidentes. Dextro cornu negant inueniri, seu medicamento aliquo proditum. Idq; mirabilius fatẽdũ est, cum & in uitam mutent omnibus annis. defodi ab ijs putant. Accessis autem utrislibet, odore serpentes fugantur, & comitiales morbi deprehẽduntur. Indicia quoque ætatis in illis gerunt, singulos annis adijcientibus ramis usque ad sexennes. ab eo tempore similia reuiuiscunt, nec potest ætas discerni, sed dentibus senecta declaratur. Aut enim paucos, aut nullos habent, nec in cornibus imis ramos, alioquin ante frontem prominere solitos iunioribus. Nõ decidunt castratis cornua, nec nascuntur. erumpunt autem renascentibus tuberibus primo aridæ cutis similia. eadem teneris increscunt frutis arũdineas in paniculas, molli plumata lanugine quàm diu carent ijs, noctibus procedunt ad pabula increscentia solis uapore durant, ad arbores subeunte experientes: ubi placuerit robur, in aperta prodeunt. Captiq; iam sunt, edera in cornibus uiridãte, ex asperitu arborum, ut in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata. Fiunt aliquando & candido colore, & olim fuisse traditur Q. Sertorij ceruam, quam esse fatidicam Hispaniæ gentibus persuaserat. Et ijs est cum serpente pugna. Vestigant cauernas, nariumq; spiritu extrahunt renitentes. Ideo singulare aligendis serpentibus, odor adusto ceruino cornu. Contra morsus uero præcipuum remedium ex coagulo hinuli in matris utero occisi, uita ceruis in confesso longa, post centenos aliquibus captis cũ torquibus aureis, quos Alexander magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obesitate. Febriũ morbos non sentit hoc animal, quin & medetur huic timori. Quasdam nos principes fœminas scimus omnibus diebus matutinis carnẽ eam degustare solitas, longo æuo caruisse febribus: quod ita demum

demum existimant ratum, si uulnere uno interierit.

De tragelapho, & chamæleonte. CAP. XXXIII.

EST eadem specie, barba tantum & armorũ uillo distans, quem tragelaphon uocant, non alibi quàm iuxta phasin amnẽ nascẽs. Ceruos Africa propemodum sola non gignit. At chamæleontẽ & ipsa, quanquam frequentiorẽ Indiæ. Figura et magnitudo erat lacerti, nisi crura essent recta & excelsiora. Latera uentri iunguntur ut piscibus, & spina simili modo eminet. Rostrũ, ut in paruo, haud absimile suillo: cauda prælonga in tenuitatẽ desinẽs, & implicans se uiperinus orbibus: ungues aduncí, motus tardior, ut testudini: corpus asperũ, ceu crocodilo: oculi in recessu cauo, tenui discrimine prægrandes, & corpori concolores: nunquam eos operit: nec pupillæ motu, sed totius oculi uersione circunspicit. Ipse celsus hianti semper ore, solus animaliũ nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aëris alimento: circa caprificos ferus, innoxius alioqui. Et coloris natura mirabilior. Mutat nãq; eũ subinde, & oculis & cauda, et toto corpore: redditq; semper quemcunq; proxime attingit, præter rubrum candidumq;. Defuncto pallor est. Caro in capite & maxillis, & ad commissuram caudæ admodum exigua, nec alibi toto corpore: sanguis in corde, & circa oculos tantum: uiscera sine splene. Hybernus mensibus latet ut lacerta.

De tarando & lycaone & thoẽ. CAP. XXXIIII.

MVtat colores Scytharũ tarandus, nec aliud ex iis quæ pilo uestiuntur, nisi in Indis lycaon, cui iubata traditur ceruix. Nam thoës, luporũ id genus est procerius longitudine, breuitate crurũ dissimile, uelox saltu, uenatu uiuens, innocuũ homini, habitũ nõ colorẽ mutant, per hyemes hirti, æstate nudi. Tarãdo magnitudo quæ boui, caput maius ceruino, nec absimile: cornua ramosa, ungulæ bifidæ, uillus magnitudine ursorũ. Sed cum libuit sui coloris esse, asini similis est. Tergori tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Colorem omniũ arborum, fruticum, florum, locorumque reddit metuens, in quibus latet, ideoque raro capitur. Mirum esset habitum tam multiplicem dari, mirabilius & uillo.

De hystrice. CAP. XXXV.

HYstrices generat India & Africa spina conte ctas, ac herinaceorum genere: sed hystrici longiores aculei, & cum intendit cutem, missiles. Ora urgentium figit canum, & paulo longius iaculatur. Hybernis autem se mensibus condit: quæ natura multis, & ante omnia ursis.

De ursis & fœtibus eorum. CAP. XXXVI.

EOrum coitus hyemis initio: nec uulgari quadrupedum more, sed ambobus cubantibus complexisque. Deinde secessus in specus separatim, in quibus pariunt trigesimo die, ad plurimum quinos. Hi sunt candida informisque caro, paulo muribus maior, sine oculis, sine pilo: ungues tantum prominent: hanc lambendo paulatim figurãt. Nec quicquam rarius quàm parientem uidere ursam.* Ideo mares quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis mensibus. Specus si non habuere, ramorum fruticumque congerie ædificant, impenetrabiles imbribus, mollique fronde constratos. Primis diebus bis septenis tam graui somno premuntur, ut ne uulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in modum ueterno pinguescũt. Illi sunt adipes medicaminibus apti, contraque defluuium capilli tenaces. Ab ijs diebus* residũt, ac priorũ pedũ suctu uiuũt. Fœtus rigentes apprimendo pectori fouent, non alio incubitu quàm oua uolucres. Mirum dictu, credit Theophrastus per id tempus coctas quoque ursorum carnes, si asseruentur, increscere: cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimum in aluo inueniri: sanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedũt uere, sed mares præpingues: cuius rei causa non prompta est: quippe nec somno quidẽ saginatis præter quatuordecim dies, ut diximus. Exeuntes herbam quandam aron nomine laxandis intestinis alioqui concretis deuorant, circa surculos cum dentiunt prædomantes ora. Oculi eorum hebetantur crebro: qua maxime causa fauos expetunt, ut conuulneratum ab apibus os leuet sanguine grauedinem illam. Inualidissimum urso caput, quod leoni fortissimum: ideo urgente ui, præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciuntur: ac sæpe in harena colapho infracto exanimantur. Cerebro ueneficium inesse Hispaniæ credũt, occisorumque in spectaculis capita cremant, testato, quoniam potum in ursinam rabiem agat. Ingrediuntur & bipedes. Arborem auersi derepunt. Tauros ex ore cornibusq; eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in* maleficio stultitia solertior. Annalibus notatum est, M. Pisone, M. Messala coss. ad xiiij. Kalend. Octobr. Domitium Aenobarbum ædilem curulem ursos Numidicos c. & totidem uenatores Aethiopas in circo dedisse. Miror adiectum Numidicos fuisse, cũ in Africa ursos non gigni constet.

Hyeme

*malitia astutia solertior.

*residunt

De muribus Ponticis, & alpinis, & herinaceis. CAP. XXXVII.

COnduntur hyeme & Pontici mures, hi dunta xat albi: quorũ palatum in gustu sagacissimũ, autores quonam modo intellexerint, miror. Condunturque & alpini, quibus magnitudo* meliũ est: sed hi pabulo antè in specus conuecto, cũ quidam narrent alternos marẽ ac fœminã supra se complexo fasce herbæ supinos, cauda mordicus appræhensa, inuicem detrahi ad specũ: ideoq; illo tẽpore detrito esse dorso. Sunt his pares & in Aegypto: similiterq;* residunt in clunes, & binis pedibus gradiuntur, prioribusq; ut manibus utuntur. Præparant hyemi & herinacei cibos: ac uolutati supra iacẽtia poma affixa spinis, unũ non amplius tenẽtes ore, portant in cauas arbores. Iidem mutationem aquilonis in austrum condentes se in cubicule, præsagiunt. Vbi uero sensere uenantẽ, contra

*media

*residunt

cto ore pedibusq́; ac parte omni inferiore, qua raram & innocuã habent lanuginem, * confluũt in formam pilæ, ne quid compræhẽdi possit præter aculeos. In desperatione uero, urinam ex se reddunt tabificam tergori suo spinisq́; noxiam, propter hoc se capi gnari. Quamobrem exinanita prius urina uenari, ars est. Et tum præcipua dos tergori, aliàs corrupto, fragili, puribus spinis atque deciduis, etiam si uiuat subtractus fugæ: ob id non nisi nouissima spe maleficio eo perfunditur: quippe & ipsi odere suum ueneficium, ita parcentes sibi terminumq́; supremum opperientes, ut ferme antè captiuitas occupet. Calidæ postea aquæ aspersu resoluitur pila: appræhensusq́; pede altero è posterioribus, suspendio ac fame necatur: aliter non est occidere & tergori parcere. Ipsum animal non uerentur plerique dicere uitæ hominum superuacuum esse, si nõ sint illi aculei, frustra uellerũ mollitie in pecude mortalibus data. Hæc cute expoliuntur uestes. Magnum fraus & ibi lucrum monopolio inuenit, de nulla re crebrioribus senatusconsultis, nulloq; nõ principe adito querimonijs prouincialibus.

* cõuoluuntur

De leontophono, lynce, melibus, & sciuris. CAP. XXXVIII.

VRinæ & è duobus alijs animalibus ratio mira est. Leontophonon accipimus uocari paruum, nec aliubi nascens quàm ubi leo gignitur: quo gustato tanta illa uis, ac cæteris quadrupedũ imperitans, ilico expiret. Ergo corpus eius adustũ aspergunt alijs carnibus polentæ modo, insidiantes feræ, necantq́; etiã cinere. Tam contraria est pestis. Haud immerito igitur odit leo, uisumq́; frangit, & citra morsum exanimat. Ille cõtrà urinã spargit prudens, hãc quoq; leoni exitialem. Lyncũ humor ita redditus ubi gignuntur, glaciatur arescitue in gẽmas carbunculis similes, & igneocolore fulgẽtes, lyncuriũ uocatas, atq; ob id succino à plerisq; ita generari prodito. Nouere hoc sciũtq; lynces, & inuidẽtes urinã terra operiũt, eoq́; celerius solidatur illa. Alia solertia in metu melibus, sufflatæ cutis distẽtu ictus hominũ et morsus canũ arcẽt. Præuident tẽpestatẽ & sciuri: obturatisq; quà spiraturus est uẽtus cauernis, ex alia parte aperiũt fores: de cætero ipsis uillosior cauda pro tegumẽto est. Ergo in hyemes alijs prouisum pabulum, alijs pro cibo somnus.

De uipera, cochleis, & lacertis. CAP. XXXIX.

SErpentium uipera sola terra dicitur condi, cætera arborũ aut saxorum cauis. Et aliàs uel annua fame durant, algore modo dempto. Omnia secessus tempore ueneno orba dormiunt. Simili modo & cochleæ. Illæ quidẽ iterũ & æstatibus, adhærentes maxime saxis: ut etiam iniuria resupinatæ auulsæq́;, non tamẽ exeant. In Balearibus uero insulis cauaticæ appellatæ, nõ prorepunt è cauis terræ: neq; herba uiuunt, sed uuæ modo inter se cohærẽt. Est & aliud genus minus uulgare, adhærente operculo eiusdẽ teste se operiens: obrutæ terra semper hæ, et circa maritimas tantum alpes quõdam effossæ, cœpere iam erui & in Veliterno. Omnium tamen laudatissimæ in Asypalæa insula. Lacertæ inimicissimum genus cochleis, negantur semestrem uitam excedere. Lacerti Arabiæ cubitales: in Indiæ uero Nysa monte xxiiij. in longitudine pedum, colore fului, aut punicei, aut cerulei.

De canibus. CAP. XL.

EX his quoq; animalibus quæ nobiscum degunt multa sunt cognitu digna, fidelissimumq́; ante omnia homini canis atq; equus. Pugnasse aduersus latrones canem pro domino accepimus, confectumq́; plagis à corpore non recessisse, uolucres & feras abigentem. Ab alio in Epiro agnitũ in conuentu percussorem domini, laniatu & latratu coactum fateri scelus. Garamantum regem canes ducenti ab exilio reduxere præliati contra resistentes. Propter bella Colophonij, itemq́; Gastabalenses, cohortes canum habuere: eæ primæ dimicabant in acie nunquam detrectantes. Hæc erant fidissima auxilia, nec stipendiorum indiga. Canes defendere Cimbris cæsis domus eorum plaustris impositas. Canis Iasone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaq́; consumptus est. Is uero cui nomen Hyrcani reddidit Duris, accenso regis Lysimachi rogo iniecit se flammæ: similiterq́; Hieronis regis. Memorat & Pyrrhum Gelonis tyranni canem Philistus. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ regis, uxore eius Consingi lacerata propter lasciuiorem cum marito iocum. Apud nos Volcatiũ nobilem, qui Cesclium ius ciuile docuit, asturcone è suburbano redeuntem, cum adueſperauisset, canis à grassatore defendit: Item Cælium senatorem ægrum Placentiæ ab armatis oppressum: nec prius ille uulneratus est, quàm cane interempto. Sed super omnia in nostro æuo actis populi Romani testatum, Appio Iunio & P. Silio COSS. cum animaduerteretur ex causa Neronis Germanici filij, in T. Sabinum & seruitia eius, unius ex his canem nec à carcere abigi potuisse, nec à corpore recessisse, abiecto in gradibus gemonijs mœstos edentem ululatus, magna populi Romani corona circunstante: ex qua cum quidam ei cibum obiecisset, ad os defuncti tulisse. Innatauit idem cadauere in Tiberim abiecto sustẽtare conatus, effusa multitudine ad spectandum animalis fidem. Soli dominum nouere: & ignotum quoque, si repente ueniat, intelligunt. Soli nomina sua, soli uocem domesticam agnoscunt. Itinera quamuis longa meminere. Nec ulli præter hominem memoria maior. Impetus eorũ & sæuitia mitigatur ab homine considente humi. Plurima alia in his quotidie uita inuenit. Sed in uenatu solertia & sagacitas præcipua est. Scrutatur uestigia atque persequitur, comitantẽ ad feram inquisitorẽ loro trahens: qua uisa quàm silens & occulta, quàm significans demonstratio est. cauda primũ, deinde rostro. Ergo etiã senecta fessos cæcosq́; ac debiles sinu ferunt, uentos & odorem captantes, prodentesq́; rostro cubilia. Et tigribus eos Indi uolunt cõcipi: & ob id in syluis coitus

tempore

tempore alligant fœminas. Primo & secũdo fœtu nimis feroces putant gigni, tertio demum educant. Hoc idem è lupis Galli, quorum greges suum quisq; ductorem è canibus & ducem habent. Illum in uenatu comitantur, illi parent. Nanque inter se exercent etiam magisteria. Certum est iuxta Nilum amnem currentes lambere, ne crocodilorum auiditati occasionẽ præbeant. Indiam petenti Alexandro Magno, rex Albaniæ dono dederat inusitatæ magnitudinis unum: cuius specie delectatus iussit ursos, mox apros, & deinde damas emitti, contemptu immobili iacente. Eaque segnitie tanti corporis offensus Imperator generosi spiritus, eum interimi iussit. Nunciauit hoc fama regi. Itaq; alterum mittens addidit mandata, ne in paruis experiri uellet, sed in leone elephãtóue. duos sibi fuisse: hoc interempto, præterea nullum fore. Nec distulit Alexander, leonemq; fractum protinus uidit. Postea elephantum iussit induci, haud alio magis spectaculo lætatus. Horrentibus quippe per totum corpus uillis, ingenti primum latratu intonuit: mox ingruit assultans, contraq; beluam exurgens hinc & illinc, artifici dimicatione qua maxime opus esset infestãs atq; euitans, donec assidua rotatum uertigine afflixit, ad casum eius tellure concussa. Canũ generibus annui partus. Iusta ad pariendum annua ætas. Gerunt uterum sexagenis diebus. Gignunt cæcos: & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem uisum accipiunt, nõ tamen unquam ultra uicesimumprimum diẽ, nec antè septimum. Quidam tradunt, si unus gignatur nono die cernere: si gemini, decimo. Idemq; in singulos adijci, totidemq; esse tarditatis ad lucẽ dies. Et ab ea quæ fœmina sit ex primipara genita faunos cerni. Optimus in fœtu, qui nouissime cernere incipit, aut quẽ primũ fert in cubile fœta. Rabies canũ sirio ardẽte homini pestifera, ut diximus, ita morsis letali aquæ metu. Quapropter obuiã itur per xxx. eos dies, gallinaceo maxime fimo mixto canũ cibis: aut si præuenerit morbus, ueratro.

Ad canis rabidi morsum. CAP. XLI.

AD morsum uero, unicũ remediũ oraculo quodam nuper repertum, radix syluestris rosæ quæ cynorhoda appellatur. Columella autor est, si quadragesimo die quàm sit natus, castretur morsu cauda, summusq; eius articulus auferatur, sequẽti neruo* exẽpto, nec canes rabidos fieri. Canem locutum in prodigijs (quod equidem annotauerim) accepimus: & serpentem latrasse, cum pulsus est regno Tarquinius.

*exẽpto, caudan. rre, nec rab.

De natura equorum. CAP. XLII.

EIdem Alexandro & equi magna raritas contigit: Bucephalon eum uocarunt, siue ab aspectu toruo, siue ab insigni taurini capitis armo impressi. Sedecim talentis ferunt ex Philonici Pharsalij grege emptum, etiam tum puero capto eius decore. Neminẽ hic alium quàm Alexandrum regio instratus ornatu recepit in sedem, alios passim reijciẽs. idem in prælijs memoratæ cuiusdã perhibetur operæ, Thebarum oppugnatione uulneratus in alium transire Alexandrum non passus: multa prætera eiusdem modi, propter quæ rex defuncto ei duxit exequias: urbemq; tumulo circundedit nomine eius. Nec Cæsaris dictatoris quenquam alium recepisse dorso equus traditur, ideq; humanis similes pedes priores habuisse: hac effigie locatus ante Veneris genitricis ædem. Fecit & diuus Augustus equo tumulum, de quo Germanici Cæsaris carmen est. Agrigenti complurium equorum tumuli pyramides habẽt. Equum adamatum à Semiramide usque ad coitum, Iuba autor est. Scythæ quidem equitatus & equorum gloria strepunt. Occiso deniq; ipsorum regulo ex prouocatione dimicante, hostẽ cum uictor ad spoliandum uenisset, ab equo eius ictibus morsuq; cõfectum. Alium detracto oculorum operimẽto, & cognito cum matre coitu, petijsse prærupta, atque exanimatum. *Equæ eadem ex causa in Reatino agro laceratum* prorigam inuenimus. Nanque & cognationum intellectus in ijs est: itaq; in grege prioris anni sorore libentius etiam quàm matre equa comitatur. Docilitas tanta est, ut uniuersus Sybaritani exercitus equitatus ad symphoniæ cantum saltatione quadam moueri solitus inueniatur. Idem præsagiunt pugnam, & amissos lugent dominos, lacrymasque interdum desiderio fundunt. Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia uitam finiuit. Philarchus refert Centaretum è Galatis, in prælio occiso Antiocho, potitum equo eius conscendisse ouantem. At illum indignatione accensum domitis frenis, ne regi posset, præcipitem in abrupta isse, exanimatumq; unà. Philistus à Dionysio relictum in cœno hærentem, ut sese euellisset, secutum uestigia domini, examine apum iubæ inhærente: eoq; ostento tyrannidem à Dionysio occupatam. Ingenia eorum inenarrabilia iaculãtes, obsequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipso nixuq; inuitantium. Iam tela humi collecta equiti porrigunt. Nam in circo ad currus iuncti, non dubie intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Claudij Cæsaris secularium ludorum circensibus excusso in carceribus auriga, albati equi palmam occupauere, primatũ obtinuere, opposita effundentes, omnia, quæ cõtra æmulos debuissent peritissimo auriga insistente, faciẽtes: cum puderet hominum artes ab equis uinci, peracto legitimo cursu ad metam stetere. Maius augurium apud priscos, plebeis circensibus excusso auriga, ita ut si staret in Capitolium cucurrisse equos, sedemq; ter lustrasse: maximum uero, eôdem peruenisse ab Veijs cum palma & corona, effuso Ratumena, qui ibi uicerat: unde postea nomen portæ est. Sarmatæ longinqua itinera acturi, inedia pridie præparant eos, exiguum tantũ potum impartientes: atq; ita per centena milia & quinquaginta continuo cursu euntibus insident. Viuunt annis quidam quinquagenis: fœminæ minore spatio: eædem quinquennio finem crescendi capiunt, mares anno addito. Forma equorum, quales maxime legi oporteat, pulcherrime quidem Vergilio uate absoluta est. Sed & nos diximus in libro de iaculatione

* Qua ex causa in Reat. *perorigam. Ita uocatur qui admittit.

culatione equestri condito, & ferè inter omnes constare uideo. Diuersa autem circo ratio quæritur. Itaq; cum bimi in alio subigantur imperio, non antè quinquennes ibi certamen accipit. Partum in eo genere undenis mensibus ferunt, duodecimo gignunt. Coitus uerno æquinoctio bimo utrinq; uulgaris, sed à trimatu firmior partus. Generat mas ad annos triginta tres, utpote cum à circo post uicesimum annum mittantur ad sobolem reparandam.* Et ad quadraginta durasse tradunt, adiutum modo in attollenda priore parte corporis. Sed ad generandũ paucis animalium minor fertilitas, qua de causa per interualla admissuræ dantur, nec tamen quindecim initus eiusdem anni ualet tolerare. Equarum libido extinguitur iuba tonsa. Gignunt annis omnibus ad quadragesimum. Vixisse equum septuaginta quinque annis proditur. In hoc genere grauida stans parit, præterq; cæteras fœtum diligit. Et sanè equis amoris innasci ueneficium, hippomanes appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro: quod statim edito partu deuorat fœta, aut partum ad ubera non admittit, si quis præreptum habeat. Olfactu in rabiem id genus agitur. Amissa parente in grege armenti, reliquæ fœtæ educant orbum. Terram attingere ore triduo proximo quàm sit genitus, negant posse. Quo quis acrior, in bibendo profundius nares mergit. Scythæ per bella fœminis uti malunt, quoniam urinam cursu non impedito reddant. Constat in Lusitania circa Olyssiponem oppidum & Tagum amnem, equas fauonio flãte obuersas animalem concipere spiritũ, idq; partum fieri, & gigni pernicissimum ita, sed triennium uitæ non excedere. In eadem Hispania Gallaica gens, & Asturica, equini generis, quos thieldones uocamus, minori forma appellatos asturcones gignunt: quibus non uulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: unde equis tolutim carpere incursus traditur arte. Equo ferè qui homini morbi, præterq; uesicæ conuersio, sicut omnibus in genere ueterino.

* Opunte & ad

De asinis. CAP. XLIII.

Asinum cccc. nummûm emptum Q. Axio senatori, autor est M. Varro, haud scio an omniũ pretio animalium uicto: opera sine dubio geruli mirifica, arando quoq;, sed mularum maxime progeneratione. Patria etiam spectatur in his, Arcadibus in Achaia, in Italia Reatinis. Ipsum animal frigoris maxime impatiens, ideo non generatur in Ponto; nec æquinoctio uerno, ut cætera pecua, admittitur, sed solsti tio, Mares* in remissione operis deteriores. Partus à tricesimo mense ocyssimus, sed à trimatu legitimus: totidem quot equæ & eisdem mẽsibus, & simili modo. Sed incontinens uterus* urinam genitalem reddit, ni cogatur in cursum uerberibus à coitu. Raro geminos parit: paritura lucem fugit, & tenebras quærit, ne conspiciatur ab homine. Gignit tota uita, quæ est ei ad trigesimum annũ. Partus charitas summa, sed aquarum tædium maius. Per ignes ad fœtus tendunt. Eædem, si riuus minimus intersit, horrent ita, ut pedes omnino caueant tingere. Nec nisi assuetos potant fontes, qui sunt in pecuariis, atque ita ut sicco tramite ad potum eant: nec pontes transeunt, per raritatem eorum translucentibus fluuiis. Mirumq; dictu, sitiunt: & si immutentur aquæ, ut bibant cogendæ* exorandæue sunt. Nec nisi spatiosa incubitant laxitate. Varia nanque somnio uisa concipiunt, ictu pedũ crebro: qui nisi per inane emicuerit, repulsu durioris materiæ clauditatem ilico affert. Quæstus ex iis opima prædia exuperat. Notum est, in Celtiberia singulas quadragenis milibus nummorum enixas. Ad mularum maxime partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos aiunt. Quamuis enim unicolor reliquo corpore, totidem tamen colores quot ibi fuere, reddit. Pullos earum epulari Mœcenas instituit, multum eo tempore prælatos onagris: post eum interijt autoritas saporis. Asino moriente uiso, celerrime id genus deficit.

* intermissione

* urina genitale redd.

* ex

De mulis. CAP. XLIIII.

EX asino & equa mulus gignitur mense xij. animal uiribus in labores eximium. Ad tales partus equas neque quadrimis minores, neq; decennibus maiores legunt: arceriq; utrunq; genus ab altero narrant, nisi in infantia eius generis quod ineant lacte hausto: quapropter surreptos pullos in tenebris equarum uberi, asinarúmue equuleos admouent. Gignitur autem mula ex equo & asina, sed effrenis & tarditatis indomitæ. Lenta omnia esse uetulis. Conceptum ex equo, secutus asini coitus, abortu perimit: non item ex asino equi. Fœminas à partu optime septimo die impleri obseruatũ est, mares fatigatos melius implere. Quæ non prius quàm dentes, quos pullinos appellãt, iaciat, conceperit, sterilis intelligitur, & quæ nõ primo initu generare cœperit. Equo & asina genitos mares, hinnulos antiqui uocabant: contraque mulos, quos asini & equæ generarent. Obseruatum, è duobus diuersis generibus nata, tertij generis fieri, & neutri parẽtum esse similia: eaq; ipsa quæ sunt ita nata, nõ gignere, in omni animaliũ genere: Idcirco mulas non parere. Est in annalibus nostris peperisse sæpe, uerum prodigij loco habitũ. Theophrastus uulgo parere in Cappadocia tradit: sed esse id animal ibi sui generis. Mulæ calcitratus inhibetur uini crebriore potu. In plurium Græcorum est monumentis, cum equa muli coitu natum, quem uocauerint hinnum, id est, paruum mulum. Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ ueloces in cursu, duritia eximia pedum, uerum strigoso corpore, indomito animo, sed generoso. Onagro & asina genitus omnes antecellit. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui. Pullis eorum ceu præstantibus sapore, Africa gloriatur, quos lalisiones appellant. Mulum lxxx. annis uixisse, Athenienſium monumentis apparet. Eo gauisi cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia iumenta comitatu nisuq; exhortaretur, decretum fecere quo caueretur, ne frumentarij negociatores ab incerniculis eum arcerent.

De bubus.

De bubus. CAP. XLV.

BVbus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quaternorum pedum. In nostro orbe Epiroticis laus maxima, à Pyrrhi (ut ferũt) iam inde regis cura. Id consecutus est, non antè quadrimatum ad partus uocando. Prægrandes itaque fuere, & hodieq; reliquiæ stirpium durant. At nunc anniculæ ad fœcunditatem poscuntur, tolerantius tamen bimæ. Tauri generationem quadrimi implent, & singulis denæ eodem anno traduntur. Si autẽ post coitum ad dextram partem abeãt tauri, generatos mares esse, si in læuã fœminas. Conceptio uno initu peragitur: quæ si forte errauit, uigesimo post die marem fœmina repetit. Pariunt mense decimo, quicquid antè genitum inutile est. Sunt autores, ipso complente decimũ mensem die parere. Gignunt raro geminos. Coitus à delphini exortu ad pridie nonas Ianuarij diebus xxx. aliquibus & autumno: gentibus quidem quæ lacte uiuunt ita dispensatus, ut omni tempore anni supersit id alimentum. Tauri non sæpius quàm bis die ineunt. Boues animalium soli, & retro ambulantes pascuntur, apud Garamantas quidem haud aliter. Vita fœminis xv. annis longissima, maribus xx. Robur in quimatu. Lauatione calidæ aquæ traduntur pingueſcere, & si quis incisa cute spiritum harundine in uiscera adigat. Non degeneres existimandi etiam minus laudato aspectu. Plurimum lactis alpinis, quibus minimum corporis, plurimum laboris, capite non ceruice iunctis. Syriacis non sunt palearia, sed gibber in dorso. Carici quoque in parte Asiæ fœdi uisu, tubere super armos à ceruicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cætero nigri coloris candidiue, ad laborem damnantur. Tauris minora quàm bubus cornua, tenuioraq;. Domitura boum in trimatu, postea sera: antè præmatura. Optime cum domito iuuencus imbuitur. Socium enim laboris agriq́ue culturæ habemus hoc animal, tantæ apud priores curæ, ut sit inter exempla damnatus à populo Romano, die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se negante, occiderit bouem, actusq; in exilium tãquam colono suo interempto. Tauris in aspectu generositas, torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans, spargensque in altum harenam, & solius animalium eo stimulo ardescens. Vidimus de imperio dimicantes, & ideo demonstratos rotari, cornibus cadentes excipi, iterumq; resurgere, modo iacentes ex humo tolli, bigarumque eiã cursu citato uelut aurigas insistere. Thessalorum genius inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare: primus id spectaculum dedit Romæ Cæsar dictator. Hinc uictimæ opimæ & lautissima deorum placatio. Huic tantum animali omnium quibus procerior cauda non statim nato consummatæ, ut cæteris, mensuræ crescit uni, donec ad uestigia ima perueniat. Quamobrẽ uictimarum probatio in uitulo, ut articulum suffraginis contingat: breuiore non litant. Hoc quoq; notatum, uitulos ad aras humeris hominis allatos non ferè litare, sicut nec claudicantem: nec aliena hostia deos placari, nec trahente se ab aris. Est frequens in prodigijs priscorum, bouem locutum: Quo nunciato, senatum sub dio haberi solitum.

De Api boue. CAP. XLVI.

BOs in Aegypto etiã numinis uice colitur, Apim uocant. Insigne ei, in dextro latere candicans macula, cornibus lunæ crescere incipientis. Nodus sub lingua, quem cantharum appellant. Non est fas eum certos uitæ excedere annos, mersumq; in sacerdotum fonte enecant, quæsituri luctu alium quem substituãt, & donec inuenerint mœrẽt, deraſis etiam capitibus: nec tamen unquam diu quæritur. Inuentus deducitur Mẽphim à sacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ uocant thalamos, auguria populorum. Alterum intrasse lætũ est, in altero dira portendit. Responsa priuatis dat, è manu consulentium cibum capiendo. Germanici Cæsaris manum auersatus est, haud multo pòst extincti. Cætero secretus, cũ se proripuit in cœtus incedit * summoto lictorũ, grexq́; puerorum comitatur carmen honori eius canẽtium: intelligere uidetur, & adorari uelle. Hi greges repente lymphati futura præcinunt. Fœmina bos semel ei anno ostenditur, suis & ipsa insignibus, quanquam alijs: semperque eodem die & inueniri eam & extingui tradunt. Memphi est locus in Nilo, quem à figura uocant Phialam, omnibus annis ibi auream pateram argenteamq; mergentes, diebus quos habet natales Apis: septem hi sunt, mirumq; neminẽ per eos à crocodilis attingi: octauo post horam diei sextam redire beluæ feritatem.

* sub modo

De natura pecorum, & generatione eorum. CAP. XLVII.

MAgna & pecori gratia, uel in placamentis deorum, uel in usu uellerum. Vt boues uictum hominum excolunt, ita corporum tutela pecori debetur. Generatio bimis utrinq; ad nouenos annos, quibusdam & ad decimum. Primiparis minores fœtus. Coitus omnibus ad Arcturi occasum, id est à tertio Idus Maias ad aquilæ occasum, x. calẽdas Aug. Gerunt partum diebus cl. Postea concepti inualidi. Cordos uocabant antiqui post id tempus natos. Multi hybernos agnos præferũt uernis, quoniam magis interſit ante solstitium, quàm ante brumam firmos esse, solumq; hoc animal utiliter bruma nasci. Arieti naturale agnas fastidire, senectã ouium consectari: & ipse senecta melior, illis quoque utilior. Ferocia eius cohibetur, cornu iuxta aurem terebrato. Dextro teste præligato fœminas generat, læuo mares. Tonitrus solitarijs ouibus abortus inferunt. Remedium est congregare eas ut cœtu iuuentur. Aquilonis flatu mares concipi dicũt, austri fœminas: atq; in eo genere arietũ maxime spectantur ora: quia cuius coloris sub lingua habuere uenas, eius & lanitium est in fœtu, uariumque si plures fuere, & mutatio aquarũ potusq; uariat. Ouium summa genera

ma genera duo, tectum & colonicum: illud mollius, hoc in pascuo delicatius, quippe cum tectum rubis uescatur. Operimenta eis ex Arabicis præcipua.

De generibus lanarū & uestiū. CAP. XLVIII.

LAna autem laudatissima Apula, & quæ in Italia Græci pecoris appellatur, alibi Italica. Tertium locum Milesiæ oues obtinent. Apulæ breues uillo, nec nisi penulis celebres. Circa Tarentum Canusiumq; summam nobilitatem habent. In Asia uero eodem genere Laodiceæ. Alba circumpadanis nulla præfertur, nec libra centenos nummos ad hoc æui excessit ulla. Oues non ubique tondentur. Durat quibusdam in locis uellendi mos. Colorum plura genera, quippe cum desint etiam nomina eis, quas natiuas appellant, aliquot modis. Hispania nigri uelleris præcipuas habet: Polentia iuxta alpes cani: Asia rutili, quas Erythreas uocant: item Bætica: Canusium fului: Tarentum & suæ pulliginis. Succidis omnibus usus medicatus. Istriæ Liburniæque pilo propior quàm lanæ, pexis aliena uestibus, & quam sola ars scutulato textu commendat in Lusitania. Similis circa Piscenas prouinciæ Narbonensis: similis & in Aegypto, ex qua uestis detrita usu tingitur, rursusq; suo durat. Est & hirtæ pilo crasso in tapetis antiquissima gratia: iam certe priscos ijs usos, Homerus autor est. Aliter hæc Galli pingunt, aliter Parthorum gētes. Lanæ & per se coactæ uestem faciunt: & si addatur acetum, etiam ferro resistunt: imò uero etiam ignibus, nouissimo sui purgamento: quippe ahenis polientium extracta, in tomenti usum ueniūt, Galliarum, ut arbitror, inuento: certe Gallicis hodie nominibus discernitur, nec facile dixerim qua id ætate cœperit. antiquis enim torus è stramento erat, qualiter etiam nunc in castris gausape. Patris mei memoria cœpere amphimalla nostra, sicut uillosa etiam uentralia. Nam tunica lati claui in modum gausape texi nunc primum incœpit. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt. De reliquarum infectu suis locis dicemus, in conchylijs marinis, aut herbarum natūra. Lanā cum colo & fuso Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia uocata est, in templo Sāgi durasse, prodente se, autor est M. Varro: factamque ab ea togam regiam undulatā in æde Fortunæ, qua Ser. Tullius fuerat usus. Inde factum ut nubentes uirgines comitaretur colus compta & fusus cum stamine. Ea prima texuit rectam tunicam, *quales cum toga pura *tyroni induuntur nouæq; nuptæ. Vndulata uestis primo è lautissimis fuit, inde soriculata defluxit. Togas rasas Phrygianasq;, diui Augusti nouissimis temporibus cœpisse, scribit Fenestella. Crebræ papauerataæ antiquiorem habent originem, iam sub Lucilio poëta in Torquato notatæ. Prætextæ apud Hetruscos originem inueni. Trabeis usos accipio reges. Pictas uestes iam apud Homerum fuisse, unde triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuenerunt, ideoq; phrygiones appellati sunt. Aurum intexere in eadem Asia inuenit Attalus rex, unde nomen Attalicis. Colores diuersos picturæ intexere Babylon maximè celebrauit, & nomen imposuit. Plurimis uero licijs texere, quæ polymita appellant, Alexandria instituit: scutulis diuidere, Gallia. Metellus Scipio triclinaria Babylonica sestertium octingentis milibus uæniisse iam tunc, posuit in Capitonis criminibus, quæ Neroni principi quadragies sestertio nuper stetere. Seruij Tullij prætextæ, quibus signum Fortunæ ab eo dicatæ coopertum erat, durauere ad Seiani exitum. Mirumque fuit nec defluxisse eas, nec teredinum iniurias sensisse annis d. lx. Vidimus iam & uiuentium uellera, purpura, cocco, conchylio, sesquilibris infecta, uelut illa sic nasci cogente luxuria. In ipsa oue satis generositatis ostenditur breuitate crurum, uentris uestitu: quibus nudus esset, apicas uocabant, damnabantque. Syriæ cubitales ouium caudæ, plurimumque in ea parte lanicij. Castrari agnos nisi quinquemestres, præmaturum existimatur.

*qua simul

*tyrones

De musmone. CAP. XLIX.

EST & in Hispania, sed maxime Corsica, nō maxime absimile pecori, genus musmonū, caprino uillo quàm pecoris uelleri propius. Quorū è genere & ouibus natos prisci umbros uocauerūt. Infirmissimū pecori caput: quamobrem auersum à sole pasci cogendum. Quàm stultissima animaliū lanata. Quà timuere ingredi, unum cornu raptum sequuntur. Vita longissima anni decem, in Aethiopia xiij. Capris eodem loco xi. in reliquo orbe plurimū octoni*. Vtrunq; genus intra quartum coitum impletur.

*octonis

De capris, & generatione earum. CAP. L.

CApræ pariunt & quaternos, sed raro admodum. Ferunt quinque mensibus ut oues. Capræ pinguitudine sterilescunt. Trimæ minus utiliter generant, & in senecta, nec ultra quadriennium. Incipiūt septimo mense, adhuc lactantes. Mutilum in utroque sexu utilius. Primus in die coitus non implet, sequens efficacior, ac deinde. Concipiunt nouembri mense, ut martio pariāt turgescentibus uirgultis, aliquando anniculæ, semper bimæ, in trimatu* inutiles. Pariunt octonis annis. Abortus frigori obnoxius. Oculos suffusos capra iunci puncto sanguine exonerat, caper rubi. Solertiam eius animalis Mutianus uisam sibi prodidit in ponte prætenui, duabus obuijs è diuerso: cum circumactum angustiæ non caperent, nec reciprocationē longitudo in exilitate cæca, torrente rapido minaciter subterfluēte, alteram decubuisse, atq; ita alteram proculcatæ supergressam. Mares quàm maximè simos, longis auriculis infractisq;, armis quàm uillosissimis probant. Fœminarum generositatis insigne, laciniæ corporibus è ceruice binæ dependētes. Non omnibus cornua: sed quibus sunt, in his & indicia annorū per incremēta nodorum. Mutilis lactis maior ubertas. Auribus eas spirare nō naribus, nec unquam febri carere Archelaus autor est: ideo fortassis anima his quàm ouibus ardentior, calidioresq; cōcubitus. Tradunt & noctu non minus cernere quàm interdiu: ideo si caprinum iecur

*uti

num iecur ueſcantur, reſtitui ueſpertinam aciem his quos Nyctalopas uocãt. in Cilicia circaq; Syrtes uillo tonſili ueſtiuntur. Capras in occaſum decliui ſole, in paſcuis negant cõtueri inter ſeſe, ſed auerſas iacere: reliquis autem horis aduerſas, & inter cognationes. Dependet omnium mento uillus, quem aruncum uocãt: hoc ſi quis apprehenſam ex grege unam trahat, cæteræ ſtupentes ſpectant. Id etiam euenire, cum quãdam herbam aliqua ex eis momorderit. Morſus earum arbori exitialis. Oliuam lambendo quoque ſterilem faciunt, eaq; ex cauſa Mineruæ non immolantur.

De ſuibus & natura earum. CAP. LI.

SVilli pecoris admiſſura à fauonio ad æquinoctiũ Suernum, ætatis viij. menſe: quibuſdã in locis etiam iiij. uſq; ad vij. annum. Partus bis anno, tempus utero iiij. menſiũ, numerus fœcunditatis ad uicenos, ſed educare tam multos nequeunt. Diebus x. circa brumam ſtatim dentatos naſci, Nigidius tradit. Implẽtur uno coitu, qui & geminatur propter facilitatem abortiendi. Remedium, ne prima ſubatione, neque antè flaccidas aures coitus fiat. Mares non ultra trimatum generant. Fœminæ ſenectute feſſæ cubãtes coeunt. Comeſſe fœtus his non eſt prodigium. Suis fœtus ſacrificio die quinto purus eſt, pecoris die octauo, bouis xxx. Corũcanius ruminales hoſtias, donec bidentes fierent, puras negauit. Suem oculo amiſſo putant cito extingui, alioqui uita ad xv. annos, quibuſdam & uicenos. Verum efferantur, & aliâs obnoxium genus morbis, anginæ maximè & ſtrumæ. Index ſuis inualidæ, cruor in radice ſetæ dorſo euulſæ, caput obliquum in inceſſu. Penuriam lactis præpingues ſentiunt, & primo fœtu minus ſunt numeroſæ. In luto uolutatio generi grata. Intorta cauda: id etiam notatũ, facilius litare in dexterum quàm læuum detorta. Pingueſcunt lx. diebus, ſed magis tridui inedia ſaginatione orſa. Animalium hoc maxime brutum, animamq; ei pro ſale datam nõ illepide exiſtimabatur. Compertum agnitam uocẽ ſuarij furto abactis, merſoque nauigio inclinatione lateris unius remeaſſe. Quin & duces in urbe forum nundinarium domosq; petere diſcunt: & feri ſapiunt ueſtigia palude confundere, urina fugam leuare. Caſtrantur fœminæ quoque ſic uti cameli, poſt bidui inediam, ſuſpenſæ pernis primoribus, uulua reciſa: celerius ita pingueſcunt. Adhibetur & ars iecori fœminarum ſicut anſerum, inuentum M. Apicij, fico carica ſaginatis, ac ſatie necatis repente mulſi potu dato. Neq; alio ex animali numeroſior materia ganeæ: quinquaginta propè ſapores, uàm cæteris ſinguli. Hinc cenſoriarum legum paginæ, interdictaque cœnis abdomina, glandia, teſticuli, uuluæ, ſyncipita uerrina, ut tamen Publij mimorum poëtæ cœna, poſtquàm ſeruitutem exuerat, nulla memoretur ſine abdomine, etiam uocabulo ſuminis ab eo impoſito. Placuere autẽ & feri ſues. Iam Catonis cenſoris orationes aprugnum exprobrãt callum. In tres tamen partes diuiſo, media ponebatur lũbus aprugnus appellata. Solidũ aprum Romanorum primus in epulis appoſuit P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis conſulatu legem agrariã promulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei eſt. Et hoc annales notarunt, horum ſcilicet ad emendationem morum: quibus notata quidem cœna, ſed in principio, bini terniq; pariter mandantur apri.

De uiuarijs beſtiarum. CAP. LII.

VIuaria horum cæterorumq; ſylueſtriũ, primus togati generis inuenit Fuluius Lippinus, qui in Tarquinienſi feras paſcere inſtituit. Nec diu imitatores defuere L. Lucullus, & Q. Hortenſius. Sues feræ ſemel anno gignunt. Maribus in coitu plurima aſperitas. Tunc inter ſe dimicant, indurantes attritu arborum coſtas, lutoque ſe tergorantes. Fœminæ in partu aſperiores, & ferè ſimiliter in omni genere beſtiarũ. Apris maribus non niſi anniculis generatio. In India cubitales dentium flexus gemini ex roſtro, totidem à fronte ceu uituli cornua exeunt. Pilus æreo ſimilis agreſtibus, cæteris niger. At in Arabia ſuillum genus non uiuit.

De ſemiferis animalibus. CAP. LIII.

IN nullo genere æque facilis miſtura cum fero, qualiter natos antiqui hybridas uocabant ceu ſemiferos, ad homines quoq;, ut in C. Antonium Ciceronis in conſulatu collegam, appellatione translata. Non in ſuibus tantum, ſed in omnibus quoq; animalibus cuiuſcunq; generis ullum eſt placidum, eiuſdem inuenitur & ferum, utpote cum hominũ etiam ſylueſtrium tot genera prædicta ſint. Capræ tamen in plurimas ſimilitudines trãsfigurantur. Sunt capreæ, ſunt rupicapræ, ſunt ibices pernicitatis mirandæ, quanquam onerato capite uaſtis cornibus gladiorũq; uaginis: in hæc ſe librant, ut tormento aliquo rotati in petras, potiſſimum è monte aliquo in alium tranſilire quærentes, atq; recuſſu pernicius quò libuerit exultant. Sunt & oryges, ſoli quibuſdam dicti contrario pilo ueſtiri, & ad caput uerſo. Sunt & damæ, & pygargi, & ſtrepſicerotes, multaq; alia haud diſſimilia. Sed illa alpes, hæc tranſmarini ſitus mittunt.

De ſimijs. CAP. LIIII.

SImiarum quoq; genera hominis figuræ proxima, caudis inter ſe diſtinguuntur. Mira ſolertia, uiſco inungi laqueisque calceari imitatione uenantium tradunt. Mutianus & latrũculis luſiſſe fictis cera, nuces uiſu diſtinguere: luna caua triſtes eſſe, quibus in eo genere cauda ſit, nouam exultatione adorare: nanq; defectum ſiderum & cæteræ pauent quadrupedes. Simiarum generi præcipua erga fœtum affectio. Geſtãt catulos: quos mãſuefactæ intra domos peperere, omnibus demonſtrant, tractariq; gaudent, ſimiles gratulationem intelligentis. Itaq; magna ex parte cõplectendo necant. Efferatior cynocephalis natura, ſicut mitiſſima ſatyris & ſphingibus. Callitriches toto penè aſpectu differunt: barba eſt in facie, cauda late fuſa primori parte. Hoc animal negatur uiuere in alio, quàm Aethiopiæ, quo gignitur cœlo.

De lepo

De leporibus & cuniculis. CAP. LV.

ET leporum plura sunt genera: In alpibus candidi, quibus hybernis mensibus pro cibatu niuem credunt esse: certe liquescente ea rutilescunt annis omnibus. Est & alioqui animal intolerandi rigoris alumnum. Leporum generis sunt & quos Hispania cuniculos appellat, fœcunditatis innumeræ, famemque Balearibus insulis, populatis messibus afferentes. Fœtus uentre exectos uel uberibus ablatos non repurgatis interaneis, gratissimo in cibatu habent: laurices uocant. Certum est Balearicos aduersus prouentū eorum auxiliū militare à diuo Augusto petisse. Magna propter uenatum cum uiuerris gratia est. Iniiciunt eas in specus, qui sunt multifores in terra, unde & nomen animali: atque ita eiectos superne capiunt. Archelaus autor est, quot sint corporis cauernæ ad excrementa lepori, totidem annos esse ætatis. Varius certe numerus reperitur. Idem utranq; uim singulis ineße ac sine mare æque gignere. Benigna circa hoc natura, innocua & esculenta animalia fœcunda generauit. Lepus omnium prædæ nascēs, solus præter dasypodem superfœtat, aliud educās, aliud in utero pilis uestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter. Necnon & uestes leporino pilo facere, tentatum est, tactu nō perinde molli ut in cute, propter breuitatē pili dilabidas.

De semiferis. CAP. LVI.

HI mansuescunt raro, cum feri dici iure non possint. Complura nanque sunt nec placida nec fera, sed mediæ inter utrumque naturæ, ut in uolucribus hirundines, apes, in mari delphini.

De muribus & gliribus. CAP. LVII.

QVo in genere multi & hos incolas domuum posuere mures, haud spernendum in ostentis etiam publicis animal. Arrosis Lauinij clypeis argenteis, Marsicum portendere bellum: Carboni imperatori apud Clusium fascijs, quibus in calceatu utebatur, exitium. Plura eorum genera in Cyrenaica regione, alij lata fronte, alij acuta, alij herinaceorū genere pungentibus pilis. Theophrastus autor est, in Gyaro insula cum incolas fugasset, ferrum quoque rosisse eos, id quod natura quadam & ad Chalybas facere in ferrarijs officinis: Aurarijs quidem in metallis, ob hoc aluos eorum excidi, semperque furtum id deprehendi: tantam esse dulcedinem furandi. Venisse murem cc. nummis, Casilinum obsidente Annibale: eumque qui uendiderat fame interisse, emptorem uixisse, annales tradunt. Cum candidi prouenere, lætū faciunt ostentum. Nam soricum occentu dirimi auspicia, annales refertos habemus. Sorices & ipsos hyeme condi, autor est Nigidius, sicut glires: quos censoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in consulatu, non alio modo cœnis ademere, quàm conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues. Semiferū & ipsum animal, cui uiuaria in dolijs idem qui apris instituit. Qua in re notatum, non congregari nisi populares eiusdem syluæ: & si misceantur alienigenæ, amne uel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos fessos senecta, alunt insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete, cōditi enim & hi cubant: rursus æstate iuuenescūt, simili & nitellus quiete.

Quæ animalia quibus locis nō sint. CAP. LVIII.

MIrum, rerum naturam non solum alia alijs dedisse terris animalia, sed in eodem quoque situ quædam aliquibus locis negasse. In Mæsia sylua Italiæ, non nisi in parte reperiuntur hi glires. In Lycia dorcades non transeunt montes Syris uicinos: onagri montem qui Cappadociam à Lycia diuidit. In Hellesponto in alienos fines non commeant cerui: & circa Arginussam Elatum montem non excedunt, auribus etiam in monte fissis. In Pordoselene insula uiam mustulæ non transeunt. in Bœotiæ Lebadia illatæ solum ipsum fugiunt, quæ iuxta in Orchomeno tota aruа subruunt talpæ, quarum è pellibus cubicularia uidimus stragula. Adeo ne religio quidē à portentis summouet delicias. In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis quidē in littoribus: in Ebuso cuniculi non sunt, scatent in Hispania Balearibusq;. Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continente uocalibus durat genus earū. Mutæ sunt etiam nunc in Seripho insula. Eædem aliò translatæ canunt: quod accidere & in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt. In Italia muribus araneus uenenatus est morsus: eosdē ulterior Apennino regio non habet. Idem ubicunque sint, orbitam si transiere, moriuntur. In Olympo Macedoniæ monte non sunt lupi, nec in Creta insula. Ibi quidem non uulpes ursiue, atq; omnino nullū maleficum animal, præter phalagnium, aranei id genus, de quo dicemus suo loco. Mirabilius, in eadem insula ceruos, præter quàm in Cydoniatarū regione, non esse: item apros, & attagenas, herinaceos: in Africa autem nec apros, nec ceruos, nec capreas, nec ursos.

Quæ aduenis noceant. CAP. LIX.

IAm quædam animalia indigenis innoxia, aduenas interimunt: sicut serpētes parui in Tyrinthe, quos terra nasci proditur. Item in Syria angues, circa Euphratis maxime ripas, dormientes Syros non attingunt: aut etiam si calcati momordere, non sentiuntur maleficia: alijs cuiuscunq; gentis infesti, auide & cum cruciatu exanimantes: quamobrē & Syri non necant eos. Contrà in Latmo Cariæ monte Aristoteles tradit à scorpionibus hospites non lædi, indigenas interimi. Sed reliquorum quoque animalium, & præter terrestria, indicemus genera.

* infartum

C. Plinij

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER IX.

*

De aquatilium natura. CAP. I.

ANIMALIVM *quæ terrestria appellauimus, hominũ quadam cõsortione degentia, indicata natura est. Ex reliquis minimas esse uolucres conuenit. Quamobrẽ prius æquorum, amnium, stagnorumque dicentur.*

Quare in mari maxima animalia. CAP. II.

SVnt autẽ cõplura in ijs, maiora etiã terrestribus. Causa euidens, humoris luxuria. Alia sors alitũ, quibus uita pendentibus. In mari autẽ tã late supino, molliq; ac fertili accremẽto, accipiẽte causas genitales è sublimi, semperq; pariẽte natura, pleraq; etiã mõstrifica reperiũtur, perplexis et in semet aliter atq; aliter nunc flatu, nũc fluctu cõuolutis seminibus atq; principijs, ut uera fiat uulgi opinio, quicquid nascatur in parte naturæ ulla, & in mari esse, præterque multa quæ nusquam alibi. Rerum quidem non solum animalium simulacra esse, licet intelligere intuentibus uuam, gladium, serras, cucumim uero & colore & odore similem: quominus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis.

De Indici maris beluis. CAP. III.

PLurima autẽ & maxima in Indico mari animalia, è quibus balenæ quaternũ iugerũ, pristes duce nûm cubitorũ: quippe ubi locustæ quaterna cubita impleant: anguillæ quoq; in Gange amne tricenos pedes. Sed in mari beluæ circa solstitia maxime uisuntur. Tunc illic ruũt turbines, tũc imbres, tũc deiectæ mõtium iugis procellæ ab imo uertunt maria, pulsatasq; ex profundo beluas cũ fluctibus uoluũt, & aliàs tãta thynnorum multitudine, ut magni Alexandri classis haud alio modo, quàm hostiũ acie obuia, contrarium agmẽ aduersa fronte direxerit, aliter sparsis nõ erat euadere: nõ uoce, nõ sonitu, nõ ictu, sed fragore terrentur, nec nisi ruina turbãtur. Cadara appellatur rubri maris peninsula ingẽs. Huius obiectu uastus efficitur sinus xij. dierũ & noctiũ remigio enauigatus Ptolemæo regi, quãdo nullius aure recipit afflatũ. Huius loci quiete præcipua ad immobilem magnitudinẽ beluæ adolescunt. Gedrosos qui Arbin amnẽ accolũt, Alexandri magni classiũ præfecti prodidere, in domibus fores maxillis beluarũ facere, ossibus tecta cõtignare, ex quibus multa quadragenûm cubitorũ longitudinis reperta. Exeũt et pecori similes beluæ ibi in terrã, pastæq; radices fruticũ remeant: & quædã equorũ, asinorum, taurorũ capitibus, quæ depascuntur sata.

Quæ in quoq; oceano maxima. CAP. IIII.

MAximũ animal in Indico mari pristis & balena est: in Gallico oceano Physeter, ingẽtis columnæ modo se attollens, altiorq; nauiũ uelis diluuiẽ quandã eructans. In Gaditano oceano arbor in tantũ uastis dispansa ramis, ut ex ea causa fretũ nunquã intrasse credatur. Apparẽt & rotæ appellatæ à similitudine quaternis distinctæ radijs, modiolos earũ oculis duobus utrinque claudentibus.

De tritonum, & nereidum, & elephantorum marinorum figuris. CAP. V.

TIberio principi nũciauit Olyssipponensiũ legatio ob id missa, uisum auditumq; in quodã spelunca concha canentem tritonẽ, qua noscitur forma: & nereidum falsa nõ est, squamis modo hispido corpore, etiã quà humanã effigiẽ habent. Nanq; hæc in eodem spectata littore est, cuius morientis etiã gannitũ tristẽ accolæ audiuere longe. Et diuo Augusto legatus Galliæ complures in littore apparere exanimes nereidas scripsit. Autores habeo in equestri ordine splendentes, uisum ab his in Gaditano oceano marinũ hominem, toto corpore absoluta similitudine. ascendere eũ nauigia nocturnis tẽporibus, statimq; degrauari quas insederit partes, & si diutius permaneat, etiã mergi. Tiberio principe contra Lugdunẽsis prouinciæ littus in insula simul trecentas amplius beluas reciprocans destituit oceanus miræ uarietatis & magnitudinis, nec pauciores in Santonũ littore: interq; reliquas elephantos et arietes, candore tantũ cornibus assimulatis, nereidas uero multas. Turanius prodidit expulsã beluã in Gaditana littora, cuius inter duas pinnas ultimæ caudæ cubita xvi. fuissent, dẽtes eiusdẽ cxx. maximi dodrantium mensura, minimi semipedũ. Beluæ cui dicebatur exposita fuisse Andromeda, ossa Romæ apportata ex oppido Iudææ Ioppe, ostendit inter reliqua miracula in ædilitate sua M. Scaurus lõgitudine pedum xl. altitudine costarũ Indicos elephantos excedente, spinæ crassitudine sesquipedali.

De balenis & orsis. CAP. VI.

BAlenæ & in nostra maria penetrãt. In Gaditano oceano nõ ante brumã cõspici eas tradũt. cõdi autẽ statis tẽporibus in quodã sinu placido & capaci, mire gaudẽtes ibi parere. Hoc scire orcas, infestã his beluã, et cuius imago nulla repræsentatione exprimi possit alia, quàm carnis immẽsæ dẽtibus truculẽtæ. Irrũpunt ergo in secreta, ac uitulos earũ & fœtas uel etiãnũ grauidas lancinãt morsu, incussæq; ceu Liburni carũ rostris fodiũt. Illæ ad flexũ immobiles, ad repugnandũ inertes, & põdere suo oneratæ, tũc quidẽ & utero graues, pariendiue pœnis inualidæ, solũ auxiliũ nouere ĩ altũ profugere, et se toto defendere oceano. Cõtrà, orcæ occurrere laborãt, seseq; opponere, et cautiũ angustijs trucidare, in uada urgere, saxis illidere. Spectãtur ea prælia, ceu mari ipso sibi irato, nullis in sinu uentis, fluctibus uero ad anhelitus ictusq; quãtos nulli turbines uoluunt. Orca & in portu Ostiensi uisa est, oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificãte eo portũ, inuitata naufragijs tergorũ aduectorũ è Gallia: satianseq; se per cõplures dies, alueũ in uado sul cauerat, accumulata fluctibus intantũ, ut circumagi

nullo modo posset: & dum saginã persequitur, in littus fluctibus propulsa, emineret dorso multum supra aquas carinæ uice inuersæ. Prætendi iussit Cæsar plagas multiplices inter ora portus: profectusq; ipse cum prætorianis cohortib. populo Ro. spectaculũ præbuit, lãceas cõgerente milite è nauigijs assultãtibus, quorũ unũ mergi uidimus, reflatu beluæ oppletũ unda. Ora balenæ habent in frontibus: ideoque summa aqua natantes, in sublime nymbos efflant.

An spirent pisces, an dormiant. CAP. VII.

SPirant autẽ cõfessione omniũ et pauciſsima alia in mari, quæ internorũ uiscerũ pulmonẽ habent, quoniã sine eo nullum animal putatur spirare: nec piscium brãchias habentes, anhelitũ reddere, ac per uices recipere existimãt, quorũ hæc opinio est: nec multa alia genera etiã branchijs carẽtia: in qua sententia fuisse Aristotelẽ uideo, et multis persuasisse doctrinæ indaginibus. Nec me protinus huic opinioni eorũ accedere haud dissimulo: quoniã & pulmonũ uice alijs possunt alia spirabilia inesse uiscera, itauolẽte natura: sicut et pro sanguine est multis alius humor. In aquas quidẽ penetrare uitalẽ hunc halitũ quis miretur, qui etiã reddi ab his eũ cernat: & in terras quoq; tanto spissiorẽ naturæ partẽ, penetrare, argumẽto animaliũ quæ semper defossa uiuunt, ceu talpæ? Accedunt apud me certe efficacia, ut credã etiã omnia in aquis spirare naturæ suæ sorte, primũ sæpe adnotata pisciũ æstiuo calore quædã anhelatio, & alia trãquillo uelut oscitatio, ipsorum quoq; qui sunt in aduersa opinione, de somno piscium cõfessio. Quis enim sine respiratiõe somno locus? Præterea bullantiũ aquarũ sufflatio, lunæq; effectu concharũ quoq; corpora augescẽtia. Super omnia esse auditũ & odoratũ piscibus nõ erit dubiũ, ex aëris utrunq; materia. odorẽ quidẽ nõ aliud quàm infectum aëra intelligi posse. Quamobrẽ de his opinetur, ut cuiq; libitũ erit. Branchiæ nõ sunt balenis nec delphinis. Hæc duo genera fistulis spirant, quæ ad pulmonem pertinent, balenis à fronte, delphinis à dorso. Et uituli marini, quos uocant phocas, spirãt ac dormiunt in terra: Item testudines, de quibus mox plura.

De delphinis. CAP. VIII.

VElociſsimum omnium animaliũ non solum marinorum est delphinus, ocyor uolucre, ocyor telo: ac nisi multum infra rostrum os illi foret medio penè in uẽtre, nullus piscium celeritatẽ eius euaderet. Sed affert morã prouidẽtia naturæ, quia nisi resupini atq; conuersi non corripiunt, quæ causa præcipue uelocitatem eorũ ostendit. Nam cũ fame conciti, fugientem in uada ima persecuti piscem, diutius spiritũ continuere, ut arcu emissi ad respirandũ emicãt: tantaq; ui exiliunt, ut plerunq; uela nauium transuolent. Auera gunt* ferè coniugia: pariũt catulos decimo mense, æstiuo tempore, interim & binos: nutriunt uberibus sicut balena: atq; etiã gestant fœtus infantia infirmos. Quin & adultos diu comitantur, magna erga partũ charitate. Adolescunt celeriter, decem annis putantur ad summam magnitudinem peruenire: uiuunt & tricenis, quod cognitũ præcisa cauda in experimentũ. Abduntur tricenis diebus circa canis ortum, occultanturq; incognito modo: quod eo magis mirum est, si spirare in aqua nequeunt. Solent in terram erũpere incerta de causa: & statim tellure tacta moriuntur, multoq; ocyus fistula clausa. Lingua est his contra naturam aquatilium mobilis, breuis atq; lata, haud differens suillæ. Pro uoce gemitus humano similis, dorsum repandũ, rostrum simũ. Qua de causa nomen Simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntq; ita appellari. Delphinus non homini tantũ amicũ animal, uerũ & musicæ arti, mulcetur symphoniæ cantu, & præcipue hydrauli sono. Hominem non expauescit ut alienum, obuiam nauigijs uenit, alludit exultãs, certat etiã, & quamuis plẽna præterit uela. Diuo Augusto principe Lucrinũ lacum inuectus pauperis cuiusdam puerum, ex Baiano Puteolos in ludum literarium itantẽ, cum meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine, sæpius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mæcenatis & Flauiani et Flaui Alfii, multorumq; esset literis mandata. Quocunque diei tempore inclamatus à puero, quamuis occultus atque abditus, ex imo aduolabat: pastusq; è manu præbebat ascensuro dorsum, pinna aculeos uelut uagina condens: receptumq; Puteolos per magnũ æquor in ludum ferebat, simili modo reuehẽs pluribus annis: donec morbo extincto puero, subinde ad consuetum locum uentitans, tristis & mœrẽti similis, ipse quoq; (quod nemo dubitaret) desiderio expirauit. Alius inter hos annos in Africo littore Hipponis Diarrhyti simili modo ex hominis manu uescens, præbensq; se tractandum, & alludens natantibus, impositosq; portans, unguẽto perunctus à Flauiano proconsule Africæ, & sopitus (ut apparuit) odoris nouitate, fluctuatusq; similis exanimi, caruit hominum cõuersatione, ut iniuria fugatus, per aliquot mẽses: mox reuersus in eodem miraculo fuit. Iniuriæ potestatum inhospitales ad uisendum uenientium, Hipponẽses in necẽ eius cõpulerunt. Ante hæc similia de puero in Iasso urbe memorãtur, cuius amore spectatus longo tẽpore dum abeũtem in littus auide sequitur, in arenã inuectus expirauit. Puerũ Alexander magnus Babylone Neptuni sacerdotio præfecit, amorẽ illum numinis propitij fuisse interpretatus. In eadem urbe Iasso Egesidemus scribit & alium puerum Hermiam nomine, similiter maria perequitantẽ cũ repentinæ procellæ fluctibus exanimatus esset, relatum: delphinumq; causam leti fatentem non reuersum in maria, atque in sicco expirasse. Hoc idem & Naupacti accidisse Theophrastus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochi & Tarentini de pueris delphinisq; narrant. Quæ faciunt, ut credatur Arionem quoque citharœdicæ artis interficere nautis in mari parãtibus, ad intercipiendos eius quæstus, eblanditum, ut prius caneret cithara, congregatis cantu delph

tu delphinis cum se iecisset in mare, exceptum ab uno Tænarum in littus peruectum. Est prouinciæ Narbonensis & in Nemausiensi agro stagnũ Laterra appellatũ, ubi cũ homine delphini societate piscantur: innumera uis mugilũ stato tempore angustis faucibus stagni in mare erumpit, obseruata æstus reciprocatione. Qua de causa prætendi non queunt retia, quæ molem ponderis ullo modo tolerent, etiamsi non solertia insidietur tẽpori. Simili ratione in altũ protinus tendũt, quod uicino gurgite efficitur: locumq; solũ pandendis retibus habilem effugere festinãt. Quod ubi animaduertere piscantes, concurrit autem multitudo temporis gnara, & magis etiam uoluptatis huius auida, totusq; populus è littore quanto potest clamore conciet Simonem ad spectaculi euentum: celeriter delphini exaudiunt desideria, aquilonũ flatu uocẽ prosequente, austro uero tardius ex aduerso referente. Sed tum quoq; improuiso in auxilium aduolant. Propere apparet acies, quæ protinus disponitur in loco ubi cõiectus est, pugna opponente sese ab alto: trepidosque in uada urgent. Tum piscatores circundant retia, furcisque subleuãt. at mugilum nihilominus uelocitas transilit: at illos excipiunt delphini, & occidisse ad præsens cõtenti, cibos in uictoriam differunt. Opere prælium seruet, includiq; retibus se fortissimẽ urgentes gaudent. ac ne idipsum fugam hostium stimulet, inter nauigia & retia natantesue homines ita sensim elabuntur, ut exitus non appareat. Saltu quod est aliàs blandissimum his, nullus conatur euadere, ni summittãtur sibi retia. egressus protinus ante uallũ præliatur. Ita peracta captura, quos interemere diripiunt. Sed enixioris operæ quàm in unius diei præmiũ conscij sibi, operiuntur in posterum: nec piscibus tantum, sed intrita panis è uino satiantur. Quæ de eodem genere piscandi in Iasio sinu Mutianus tradit, hoc differũt, quòd ultro neque inclamati præsto sint, partesq; è manibus accipiant, & suum quæq; cymba è delphinis socium habeat, quamuis noctu & ad faces. Ipsis quoque inter se publica est societas. Capto à rege Cariæ, alligatoque in portu delphino, ingens reliquorum conuenit multitudo, mœstitia quadam, quæ posset intelligi, miserationem petens, donec dimitti rex eum iussit. Quin & paruos semper aliquis grandior comitatur ut custos. Conspectique sunt iam defunctum portantes, ne laceraretur à beluis.

De tursionibus. CAP. IX.

DElphinorum similitudinem habent qui uocantur tursiones. Distant & tristitia quidẽ aspectus, abest enim illa lasciuia, maxime tamen rostris canicularum maleficentiæ assimilati.

De testudinibus, & quomodo capiãtur. CAP. X.

TEstudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, ut singularũ superficie habitabiles casas integant: atq; inter insulas rubri præcipue maris nauigent his cymbis. Capiũtur multis quidẽ modis, sed maxime euectæ in summa pelagi antemeridiano tepore blandito, eminente toto dorso per tranquilla fluitantes: quæ uoluptas libere spirandi, in tantum fallit oblitas sui, ut solis uapore siccato cortice, nõ queãt mergi, inuitæq; fluitent opportunæ uenantiũ prædæ. Ferunt & pastũ egressas noctu, auideq; saturatas lassari: atq; ut remearint matutino, summa in aqua obdormiscere: id prodi stertẽtiũ sonitu, tumq; leuiter capi. Adnatare enim singulis ternos, à duobus in dorsum uerti, à tertio laqueũ iniici supinæ, atq; ita ad terrã à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud ulla difficultate capiuntur, ultroq; ueniunt stato tẽpore anni in amnẽ Eleutherum effusa multitudine. Dentes non sunt testudini, sed rostri margines acuti, superna parte inferiorem claudente pyxidum modo. In mari conchylijs uiuunt, tanta oris duritia, ut lapides cõminuant. In terrã egressæ, in herbis pariunt oua, auium ouis similia, ad centena numero. Eaq; defossa extra aquas, & cooperta terra, ac pauita pectore & complanata, incubant noctibus. Educant fœtus annuo spatio. Quidam oculis spectando quoq; oua foueri ab ijs putant. Fœminam coitum fugere, donec mas festucam aliquam imponat auersæ. Troglodytæ cornigeras habẽt, ut in lyra annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorũ in natãdo remigio se adiuuant: Celtiũ genus id uocatur eximiæ testudinis, sed raræ. Nanq; scopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autẽ ad quos adnatãt, ut sacras adorãt. Sũt & terrestres, quæ ob id in operibus chersinæ uocãtur, in Africæ desertis, qua parte maxime sitientibus harenis squalent, roscido, ut creditur, humore uiuentes. Neque aliud ibi animal prouenit.

Quis primus testudines secare instituerit. CAP. XI.

TEstudinũ putamina secare in laminas, lectosq; & repositoria his uestire, Carbilius Pollio instituit, prodigi et sagacis ad luxuriæ ĩstrumẽta ingenij.

Tegmenta aquatilium. CAP. XII.

AQuatilium tegumenta plura sunt: Alia corio & pilis tegũtur, ut uituli & hippopotami. Alia corio tantum, ut delphini: cortice, ut testudines: silicum duritia, ut ostreæ & conchæ: crustis, ut locustæ: crustis & spinis, ut echini: squamis, ut pisces: aspera cute, ut squatina, qua lignum & ebora poliũtur: molli, ut murenæ: alia nulla, ut polypi.

De uitulo marino. CAP. XIII.

QVæ pilo uestiuntur, animal pariũt, ut pristis, balena, uitulus. Hic parit in terra pecudum more: *secundo partus reddit initu. Canũ modo cohæret: & parit nunquã geminis plures: educat mammis fœtum. Non ante duodecimũ diem deducit in mare, ex eo subinde assuefaciens. Interficiuntur difficulter, nisi capite eliso. Ipsis in *somno mugitus, unde nomen uituli. Accipiunt tamen disciplinam. uoceque pariter & uisu populum salutant, incondito fremitu: nomine uocati respondent. Nullum animal grauiore somno premitur. Pinnis quibus in mari utuntur, humi quoq; uice pedum serpunt. Pelles eorum etiam detractas cor

*secũdas partu reddit. Initu canũ modo cohæret

*sono

pori, sensum æquorum retinere tradunt, semperque æstu maris recedente inhorrescere: præterea dextræ pinnæ uim soporiferam inesse, somnosque allicere subditam capiti.

De piscibus pilo carentibus, & quomodo pariant, & quot eorum genera. CAP. XIIII.

PIlo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus ac uipera. Piscium species sunt lxxiiij. præter crustis intecta, quæ sunt xxx. De singulis aliàs dicemus. Nunc enim naturæ tractantur insignium.

De nominibus & naturis multorum piscium. CAP. XV.

PRæcipua magnitudine thynni. Inuenimus talenta quindecim pependisse. Eiusdem caudæ latitudinem duo cubita & palmũ. Sunt & in quibusdam amnibus haud minores, silurus in Nilo, esox in Rheno, attilus in Pado, inertia pinguescens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus. Atqui hunc minimus piscis appellatus clupea, uenã quandam eius in faucibus mira cupidine appetẽs, morsu exanimat. Silurus grassatur ubicunq; est omne animal appetens, equos natantes sæpe demergẽs, præcipue in Mœno Germaniæ amne prope Lisboũ. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino similimus: et in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinisue intersitis, carne prædulci. In Gange Indiæ platanistas uocãt, rostro delphini & cauda, magnitudine autẽ xv. cubitorũ. In eodẽ esse Statius Sebosus haud modico miraculo affert, uermes Branchijs binis lx. cubitorũ, ceruleos, qui nomẽ à facie traxerũt. His tantas esse uires, ut elephantos ad potũ uenientes, mordicus cõprehensa manu eorũ abstrahant. Thynni mares sub uentre nõ habent pinnã. Intrant è magno mari Pontũ uerno tẽpore gregatim, nec alibi fœtificant. Cordylla appellatur partus, qui fœtas redeũtes in mare autũno comitatur. Limosæ uero à luto pelamides incipiunt uocari, et cũ annuũ excessere tẽpus, thynni. Hi mẽbratim cæsi, ceruice & abdomine cõmendantur atq; clidio, recenti duntaxat, & tum quoq; graui ructu: cætera parte plenis pulpamẽtis sale asseruantur. Melandria uocantur, cæsis quernis assulis similima. Viliſsima ex his quæ caudæ proxima, quia pingui carent: probatiſsima quæ faucibus: at in alio pisce circa caudã exercitiſsima. Pelamides in apolectos particulatimq; cõsectæ, in genera cybiorũ dispartiũtur. Pisciũ genus omne præcipua celeritate adolescit, maxime in Ponto. Causa, multitudo amniũ dulces inferentiũ aquas. Amiam uocant, cuius incrementũ singulis diebus intelligitur. Cũ thynnis hæ & pelamides in Pontũ ad dulciora pabula intrant gregatim cũ suis quæq; ducibus, et primi omniũ scõbri, quibus est in aquis sulphureus color, extra quicæteris. Hispaniæ cetarias his replent, thynnis non cõmeantibus. Sed in Pontũ nulla intrat bestia piscibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos. Thynni dextra ripa intrant, exeunt læuã. Id accidere existimatur, quia dextro oculo plus cernant, utroq; nam ra hebete. Est in eurypo Thracij Bosphori, quo Pontis Euxino iungitur, in ipsis Europã Asiamq; separantis freti angustijs, saxum miri candoris, à uado summa perlucẽs, iuxta Chalcedonem in latere Asiæ. Huius aspectu repente territi, semper aduersum Byzantij promontoriũ, ex ea causa appellatũ auricorna præcipiti petũt agmine. Itaq; omnis captura Byzantij est, magna Chalcedonis penuria, D. pass. medij interfluentis euripi. Opperiũtur autẽ aquilonis flatũ, ut secundo fluctu exeant ex Ponto: nec nisi intrantes Pontum Byzantij capiuntur. Bruma nõ uagãtur: ubicunq; deprehensi usq; ad æquinoxium ibi hybernãt. Iidem sæpe nauigia uelis euntia comitãtes, mira quadã dulcedine per aliquot horarũ spatia & passuũ milia à gubernaculis non separantur, ne tridente quidem in eos sæpius iacto territi. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos uocãt. Multi in Propontide æstiuant, Pontũ non intrãt. Item soleæ cũ rhombi intrent: non sepia est, cũ loligo reperiatur. Saxatiliũ, turdus & merula desunt, sicut cõchylia, cũ ostreæ abundẽt. Omnes autem hybernant in Aegeo. Intrantiũ Pontũ soli non remeãt trichiæ. Græcis enim in plerisque nominibus uti par erit, quando alijs atq; alijs eosdẽ diuersi appellauere tractus. Sed hi soli Istrum amnẽ subeunt, et eo subterraneis eius uenis in Adriaticũ mare defluũt: itaq; & illic descẽdentes, nec unquã subeũtes è mari uisuntur. Thynnorũ captura est à Vergiliarũ exortu ad Arcturi occasum: reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, nisi tepore aliquo euocati, aut plenilunijs. Pinguescunt & in tantũ, ut dehiscant. Vita longissima his biennio. Animal est paruum, scorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc se & thynno & ei qui gladius uocatur, crebro delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo: tantoque infestat dolore, ut in naues sæpenumero exiliant. Quod & aliàs faciunt aliorum uim timentes, mugiles maxime, tam præcipuæ uelocitatis, ut transuersa nauigia interim superiacẽt.

De augurijs & diuersitate piscium. CAP. XVI.

SVnt & in hac parte naturæ auguria, sunt & piscibus præscita. Siculo bello ambulante in littore Augusto, pisces è mari ad pedes eius exilijt: quo argumẽto *uates, spõdere Neptunum patrẽ, adoptato tum sibi Sex. Pompeio (tanta erat naualis rei gloria) sub pedibus Cæsaris futuros qui maria tempore illo tenerent. Piscium fœminæ maiores quàm mares. In quo dam genere omnino non sunt mares, sicut in erythinis & chanis. Omnes enim ouis grauidæ capiuntur. Vagantur gregatim ferè cuiusq; generis squamosi. Capiuntur ante solis ortum: tum maxime pisciũ fallitur usus. Noctibus quidem illustribus æque quàm die cernunt. Aiunt & si *iteretur gurges, interesse capturæ, itaque plures secundo *tractu trahi quàm primo. Gustu oblectantur maxime, dein modicis imbribus gaudent aluntur. Quippe & harundines, quamuis in palude progna non u

non tamen ſine imbre adoleſcũt: & aliàs ubicunque piſces in eadem aqua aſsidui, niſi appluat, exanimantur. Prægelidam hyemẽ omnes ſentiunt, ſed maxime qui lapidem habere in capite exiſtimantur, ut lupi, chromes, ſcienæ, pagri. Cum aſperæ hyemes fuere, multi cæci capiuntur. Itaq; his menſibus iacent ſpeluncis conditi, ſicut in terreſtriũ genere retulimus. Maxime hippurus & coracinus, hyeme nõ capti præterquam ſtatis diebus paucis, & ijſdem ſemper: Item muræna & orphus, conger, percæ, & ſaxatiles omnes. Terra quidem, hoc eſt uado maris excauato condi per hyemes torpedinem, pſittam, ſoleamque tradunt. Quidã rurſus æſtus impatientia, mediis feruoribus ſaxagenis diebus latent, ut glaucus, aſelli, auratæ. Fluuiatilium ſilurus caniculæ exortu ſideratur, & aliàs fulgure ſopitur. Hoc & in mari accidere Cyprino putant: Et alioquin totum mare ſentit exortũ eius ſideris, quod maxime in Boſphoro apparet. Algæ enim & piſces ſuperferuntur, ab imo uerſa omnia.

De mugili & aliis piſcibus, & quòd non ĩdem ubiq; placeant. CAP. XVII.

MVgilum natura ridetur, in metu capite abſcõdito, totos ſe occultari credentium. Iiſdem tamen tanta ſalacitas, ut in Phœnice & Narbonenſi prouincia coitus tempore è uiuarijs marem linea longinqua per os ad branchias religata emiſſum in mare eademq; linea retractum fœminæ ſequãtur ad littus, rurſusq; fœminã mares partus tẽpore. apud antiquos piſciũ nobiliſsimus habitus acipenſer, unus omnium ſquamis ad os uerſis, contra aquam nando meat: nullo nunc in honore eſt: quod quidem miror, cum ſit rarus inuentu. Quidã eum elopem uocant. Poſtea præcipuã autoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos & Laberius poëta mimorum tradidere. Luporum laudatiſsimi, qui appellantur lanati à candore mollitiaque carnis. Aſellorum duo genera, callariæ minores & bacchi, qui non niſi in alto capiuntur, ideoq; prælati prioribus. At in lupis in amne capti præferũtur. Nunc ſcaro datur principatus, qui ſolus piſciũ dicitur ruminare, herbisque ueſci, non aliis piſcibus, mari Carpathio maxime frequens. Promontorium Troadis Lecton ſponte nunquam tranſit. Inde aduectos Tiberio Claudio principe Optatus è libertis eius præfectus claſsis, inter Oſtienſem & Cãpaniæ oram ſparſos diſſeminauit. Quinquennio ferè cura eſt adhibita, ut capti redderentur mari. Poſtea frequentes inueniuntur Italiæ in littore, non antè ibi capti. Admouitque ſibi gula ſapores piſcibus ſatis, & nouum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aues Romæ parere miretur. Proxima eſt his menſa generis duntaxat muſtelarum, quas mirum dictu inter alpes quoq; lacus Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima eſt & copia mullis, ſicut magnitudo modica, binasque libras ponderis raro admodum exuperant, nec in uiuarijs piſcinisque creſcunt. Septentrionalis tantum hos & proxima occidentis parte non gignit oceanus: cætero eorum genera plura. Nam & alga ueſcuntur, & oſtreis, & limo, & aliorũ piſcium carne, barba gemina inſigniuntur inferiori labro. Lutarium ex ijs uiliſsimi generis appellant. Hunc ſemper comitatur ſargus nomine alius piſcis, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum. Nec littoralibus gratia. Laudatiſsimi conchylium ſapiunt. Nomen his Feneſtella à colore mulleorum calciamentorum datum putat. Pariunt ter anno. His certe toties fœtura appareret. Mullum expirantem uerſicolori quadam & numeroſa uarietate ſpectari, proceres gulæ narrant, rubentium ſquamarum multiplici mutatione palleſcentem, utique ſi uitro ſpectetur incluſus. M. Apicius ad omne luxus ingenium mirus, in ſociorum garo (nam ea quoque res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit, atque è iecore eorum alecem excogitare prouocauit. Id enim eſt facilius dixiſſe, quàm quis uicerit. Aſinius Celer è conſularibus, hoc piſce prodigus, Claudio principe unum mercatus octo milibus nummûm: quæ reputatio aufert tranſuerſum animum ad contemplationẽ eorũ, qui in conqueſtione luxus cocos emi ſingulos pluris quàm equos quiritabãt. At nunc coci triumphorũ pretijs parãtur, & coquorũ piſces. Nullusq; propè iam mortalis æſtimatur pluris, quàm qui peritiſsime cẽsũ domini mergit.

De mullo & coracino, ſalpa, & ſalmone. CAP. XVIII.

MVllum lxxx. librarum in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit, quãti mercatura eum luxuria, ſuburbanis littoribus inuentum? Eſt & hæc natura, ut alij alibi piſces principatum obtineant: coracinus in Aegypto: zeus idem faber appellatus, Gadibus: circa Ebuſum ſalpa, obſcœnus alibi, & qui nuſquam percoqui poſsit, niſi ferula uerberatus: in Aquitania ſalmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur. Piſcium alij branchias mutiplices habent, alij ſimplices, alij duplices. his aquam emittunt, acceptam ore. Senectutis indicium ſquamarum duricia, quæ non ſunt omnibus ſimiles. Duo lacus Italiæ in radicibus alpium, Larius & Verbanus appellantur, in quibus piſces omnibus annis Vergiliarum ortu exiſtunt ſquamis conſpicui crebris atque præacutis, clauorum caligarium effigie: nec amplius quàm circa eum menſem uiſuntur.

De exocœto. CAP. XIX.

MIratur & Arcadia ſuum exocœtum, appellatum ab eo, quòd in ſiccũ ſomni cauſa exeat. Circa Clitoriũ uocalis hic traditur, et ſine branchijs: idem aliquibus adonis dictus. Exeũt in terrã & qui marini mures uocantur, & polypi, et murænæ. Quin & in Indiæ fluminibus certũ genus piſciũ, ac deinde reſilit. nã in ſtagna & amnes tranſeundi pleriſq; euidens ratio eſt, ut tutò fœtus edãt, quia nõ ſunt ibi quæ deuorẽt partus, fluctuſq; minus ſæuiãt. Has intelligi ab his cauſas, ſeruariq; tẽporum uices magis miretur,

si quis reputet quoto cuiq; hominũ noſci uberrimam eſſe capturam ſole tranſeunte piſcium ſignum.

Digeſtio piſciũ in figuras corporum. CAP. XX.

MArinorum alij ſunt plani, ut rhombi, ſoleæ ac paſſeres, qui à rhombis ſitu tantum corporũ differunt. Dexter reſupinatus eſt illis, paſſeri læuus. Alij longi, ut muræna, cõger. Ideo pinnarũ quoq; fiũt diſcrimina, quæ pedum uice ſunt datæ piſcibus. Nullis ſupra quaternas. Quibuſdam binæ, quibuſdam trinæ, aliquibus nullæ. In Fucino tantum lacu piſcis eſt, qui octonis pinnis natat. Binæ omnino longis & lubricis, ut anguillis & congris. Nullæ, ut murænis, quibus nec brãchiæ. Hæc omnia flexuoſo corporum impulſu ita mari utuntur, ut ſerpentes terra: in ſicco quoq; repũt, ideo etiam uiuaciora talia. Et è planis aliqua non habent pinnas, ut paſtinacæ: ipſa enim latitudine natãt: Et quæ mollia appellantur, ut polypi, quoniam pedes illis pinnarum uicem præſtant.

De anguillis. CAP. XXI.

ANguillæ octonis uiuunt annis. Durant & ſine aqua ſenis diebus aquilone ſpirante, auſtro paucioribus. At hyemem eadem in exigua aqua non tolerant: nec in turbida, ideo circa Vergiliarum maxime capiuntur, fluminibus tum præcipue turbidis. Paſcuntur noctibus. Exanimes piſcium ſolæ non fluitant.

De captura earum in lacu Benaco. CAP. XXII.

LAcus eſt Italiæ Benacus, in Veronenſi agro Mincium amnem tranſmittens, ad cuius emerſus annuo tempore octobri ferè menſe, autumnali ſi-
*hyemante *dere, ut palàm eſt, *hyemato lacu, fluctibus glomeratæ uoluuntur in tantum mirabili multitudine, ut in excipulis eius fluminis, ob hoc ipſum fabricatis, ſingulorum milium globi reperiantur.*

De muræna. CAP. XXIII.

MVræna quocunque tempore parit, cum cæteri piſces ſtato pariant. Oua eius citiſſime creſcunt: in ſicco littore lapſas uulgus coitu ſerpentium impleri putat. Ariſtoteles myrum uocat marem qui generat. Diſcrimen eſſe, quòd muræna uaria & infirma ſit, myrus unicolor & robuſtus, denteſque extra os habeat. In Gallia ſeptẽtrionali murænis omnibus dextra in maxilla ſeptenæ maculæ, ad formã ſeptẽtrionis, aureo colore fulgẽt, dũtaxat uiuentibus, pariterq; cũ anima extinguuntur. Inuenit in hoc animali documenta ſæuitiæ Vedius Pollio eques Ro. ex amicis diui Auguſti, uiuarijs earũ immergens dãnata mancipia, non tanquã ad hoc feris terrarũ non ſufficiẽtibus, ſed quia in alio genere totũ pariter hominẽ diſtrahi ſpectare non poterat. Ferunt aceti guſtu præcipue eas in rabiem agi. Tenuiſſimum his tergus: contrà anguillis craſſius, eoq; uerberari ſolitos tradit Verrius prætextatos, & ob id mulctam his dicit non inſtitutam.

De planis piſcibus. CAP. XXIIII.

PLanorum piſciũ alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet, ut raiæ, paſtinacæ, ſquatinæ, torpedo: & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ, nominibus Græcia appellat. Quo in numero ſunt ſqua quoq;: quãuis non plani. Hæc Græce in uniuerſo ſelache appellauit Ariſtoteles primus, hoc nomen eis impoſito: nos diſtinguere nõ poſſumus, niſi cartilaginea appellare libeat. Omnia autẽ carniuora ſunt: lia, & ſupina ueſcũtur, ut in delphinis diximus. Et cæteri piſces oua pariant, hoc genus ſolũ, ut ea quæ te appellant, animal parit, excepta quam ranã uocã*

De echeneide. CAP. XX

ESt paruus admodum piſcis aſſuetus petris, e neis appellatus: hoc carinis adhærẽte naues t diu ire creduntur, inde nomine impoſito, quam cauſam amatorijs quoq; ueneficijs infamis eſt, et i ciorũ ac litium mora quæ crimina una laude per fluxus grauidarũ utero ſiſtẽs, partuſq; cõtinẽs ad perperiũ: In cibos tamẽ nõ admittitur. Pedes eũ hab arbitratur Ariſtoteles, ita poſita pinnarũ ſimilitu ne. Mutianus muricẽ eſſe latiorẽ purpura, neq; aſp neq; rotundo ore, neq; in angulos prodeũte roſtro, ſimplice, concha utroq; latere ſeſe colligente: qui inhærentibus, plenam uentis ſtetiſſe nauẽ, portarã nuncios à Periandro, ut caſtrarẽtur nobiles pueri, ci chaſque quæ id præſtiterint, apud Gnidiorum Ve rem coli. Trebius Niger pedalẽ eſſe, & craſſitud quinque digitorum: naues morari. præterea hanc e uim eius aſſeruati in ſale, ut aurum quod decideri altiſſimos puteos, admotus extrahat.

De uarietate naturæ piſcium. CAP. XX

MVtant colorẽ candidæ hyeme menæ, & f mæſtate nigriores. Mutat & phycis, reliquo t pore cãdida, uere uaria. Eadem piſcium ſola nidifi ex alga, atque in nido parit. Volat hirundo, ſane p quàm ſimilis uolucri hirundini: item miluus.

De lucerna piſce, & dracone marino. C. XXVII.

SVbit in ſumma maria, piſcis ex argumẽto appellatus lucerna, linguaq; ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet. attollit è mari ſeſquipedanea ferè cornua, quæ ab his nomẽ traxit. Rurſus draco marinus captus, atque immiſſus in harenam, cauernas ſibi roſtro mira celeritate excauat.

De piſcibus ſanguine carẽtibus. CAP. XXVIII.

PIſcium quidã ſanguine carẽt, de quibus dicemus. Sunt autẽ tria genera: In primis quæ mollia appellantur, deinde contecta cruſtis tenuibus, poſtrema teſtis cõcluſa duris. Mollia ſunt, loligo, ſæpia, polypus, & cætera eius generis. His caput inter pedes & uentrem, pediculi octoni omnibus. Sepiæ et loligini pedes duo ex his longiſſimi & aſperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe uelut ancoris ſtabiliunt: cæteri cirri quibus uenantur.

De loligine, & ſepijs, & polypis, & nautilis. CAP. XXIX.

LOligo etiã uolitat, extra aquã ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo. Sepiarum generis mares uarij et nioriores, cõſtantiæq; maioris. Percuſſæ tridente fœminæ auxiliantur, at fœmina

ictu mare fugit. Ambo autem ubi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento, quòd pro ſanguine his eſt, infuſcata aqua abſcondunt. Polyporum multa genera: Terreni maiores quàm pelagij, omnes brachijs ut pedibus ac manibus utuntur: cauda uero quæ eſt biſulca & acuta, in coitu. Eſt polypis fiſtula in dorſo, qua trãſmittunt mare: eamq; modo in dexteram partem, modo in ſiniſtram transferunt. Natant obliqui in caput, quod præ durum eſt ſufflatione uiuentibus. Cætero per brachia uelut acetabulis diſperſis, eo hauſto quodammodo, cui adhæreſcunt, tenent ſupini, ut auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas. Soli mollium in ſiccum exeunt duntaxat aſperum, leuitatem odere. Veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt: itaque præiacentibus teſtis cubile eorum deprehenditur. Et cum alioqui brutum habeatur animal, ut quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domum comportat, dein putamina eroſa carne egerit, adnatantesq; piſciculos ad ea uenatur. Colorem mutat ad ſimilitudinem loci & maxime in metu. Ipſum brachia ſua rodere falſa opinio eſt. Id enim à congris euenit ei: ſed renaſci ſicut colotis & lacertis caudam, haud falſum. Inter præcipua autem miracula eſt qui uocatur nautilos, ab alijs pompilos. Supinus in ſumma æquorum peruenit, ita ſe paulatim ſubrigens, ut emiſſa omni per fiſtulam aqua, uelut exoneratus ſentina, facile nauiget. Poſtea prima duo brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extẽdit. Qua uelificãte in aura, cæteris ſubremigans brachijs, media cauda ut gubernaculo ſe regit. Ita uadit alto, Liburnicarum ludẽs imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergens aqua.

De ozena, nauplio, & locuſtis. CAP. XXX.

POlyporum generis eſt ozena, dicta à graui capitis odore, ob hoc maxime muræ nis eam conſectãtibus. Polypi binis menſibus conduntur. Vltrà bimatum non uiuunt. Pereunt autem tabe ſemper, fœminæ celerius, & ferè à partu. Non ſunt prætereunda & L. Lucullo proconſule Bæticæ comperta de polypis, quæ Trebius Niger è comitibus eius prodidit. Auidiſſimos eſſe cõcharum. illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorũ, ultroq; eſcam ex prædante capere. Carent cõchæ uiſu, omniq; ſenſu alio quàm cibi & periculi. Inſidiantur ergo polypi apertis: impoſitoq; lapillo extra corpus, ne palpitatu eijciatur, ita ſecuri graſſantur, extrahuntq; carnes: illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra diſcuneatæ. Tãta ſolertia animalium hebetiſſimis quoq; eſt. Præterea negat ullum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominẽ in aqua. Luctatur enim complexu, & ſorbet acetabulis, ac numeroſo ſuctu detrahit, cum in naufragos urinantésue impetum capit. Sed ſi inuertatur, elãgueſcit uis. Exporrigũt enim ſe reſupinati, mire omnibus marinis expetẽtibus odorem quoque eorum: qua de cauſa & naſsis illinuntur. Cætera quæ idem retulit, monſtro propiora poſſunt uideri: Carteiæ in cetarijs aſſuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atq; ibi ſalſamenta populari, conuertit in ſe cuſtodum indignationem aſsiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ, ſed has tranſcendebat per arborem: nec deprehendi potuit niſi canum ſagacitate. Hi redeuntem circumuaſere noctu, concitique cuſtodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi polypum expectaſſet, aut ita cognoſceret? cum monſtro dimicare ſibi uidebãtur. Nanq; & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robuſtioribus brachijs clauarũ modo incuſſos, ægreq; multis tridentibus confici potuit. Oſtendêre Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax, atque (ut ipſius Trebij uerbis utar) barbas quas uix utroq; brachio complecti eſſet, clauarum modo toroſas: longas pedum xxx. acetabulis ſiue caliculis urnalibus peluium modo, dentes magnitudini reſpondentes. Reliquiæ aſſeruatæ miraculo, pependere pondo d.cc. Sepias quoq; & loligines eiuſdẽ magnitudinis expulſas in littus illud, idem autor eſt. In noſtro mari loligines quinûm cubitorum capiuntur, ſepiæ binûm. Neq; his bimatu longior uita. Nauigeram ſimilitudinẽ & aliam in Propontide uiſam ſibi prodidit Mutianus, cõcham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata: in hac cõdi nauplium, animal ſepiæ ſimile, ludendi ſocietate ſola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim uectorẽ demiſsis palmulis ferire ut remis. Si uero flatus inuitent, eaſdem in uſu gubernaculi porrigi, pandique concharum ſinus auræ. Huius uoluptatem eſſe ut ferat, illius ut regat: ſimulq; eam deſcendere in duo ſenſu carentia: niſi forte triſti (id enim cõſtat) omine nauigantiũ humana calamitas in cauſa eſt. Locuſtæ cruſta fragili muniuntur in eo genere, quòd caret ſanguine. Latent menſibus quinis: Similiter cãcri, qui eodem tempore occultãtur, & ambo ueris principio ſenectutem anguium more exuũt renouatione tergorũ. Cætera in undis natant: locuſtæ reptantium modo fluitant: ſi nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ ſunt propria rotunditate præpilata, ad latera porrectis: ijſdem erectis in pauore obliquè in latera procedũt. Cornibus inter ſe dimicant. Vnum hoc animaliũ, niſi uiuum ſeruenti aqua incoquatur, fluida carne nõ habet callum.

De cãcris, echinis, & echinometris. CAP. XXXI.

VIuunt petroſis locis, cancri mollibus. Hyeme aprica littora ſectantur: æſtate in opaca gurgitum recedunt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & uere pingueſcunt, & plenilunio magis, quia nocte ſidus tepido fulgore mitificat. Cancrorum genera, carabi, aſtaci, maiæ, paguri, heracleotici, leones, & alia ignobiliora. Carabi cauda à cæteris cãcris diſtant. In Phœnice hippæ uocantur, tantæ uelocitatis ut conſequi non ſit. Cancris uita longa. Pedes octoni, omnes in obliquum flexi. Fœminæ primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea bina brachia denticula-

tis forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur: inferiore immobili. Dextrum brachiũ omnibus maius. Vniuersi ubi aliquando congregantur, os ponti euincere non ualent: quamobrem regressi circumeũt, appareté; tritum iter. Pinnoteres autẽ uocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic solertia est inanium ostrearum testis se condere: & cum accreuerit, migrare in capaciores. cancri in pauore etiam retrorsum pari uelocitate redeunt. Dimicant inter se ut arietes aduersis cornibus incursantes. Contra serpentiũ ictus medentur. Sole cancri signum transeunte, & ipsorum, cum exanimati sint, corpus transfigurari in scorpiones narratur in sicco. Ex eodẽ genere sunt echini, quibus spinæ pro pedibus. Ingredi est his in orbem uolui: itaque detritis sæpe aculeis inueniuntur. Ex his echinometræ appellantur, quorum longissimæ spinæ, calices minimi. Nec omnibus idem uitreus color. Circa Toronen candidi nascuntur, spina parua. Oua omnium amara, quina numero. Ora in medio corpore in terram uersa. Traduntsæuitiam maris præsagire eos, correptisque operiri lapillis, mobilitatem pondere stabilientes: nolunt uolutatione spinas atterere. Quod ubi uidere nautici, statim pluribus ancoris nauigia infrenant.

De cochleis. CAP. XXXII.

IN eodem genere cochleæ, aquatiles terrestresque, exerentes se domicilio, binaque ceu cornua protendentes contrahentesq;: oculis carent: itaque corniculis prætentant iter.

De pectinibus, murice, & concharum generibus. CAP. XXXIII.

PEctines in mari ex eodem genere habentur, reconditi & ipsi in magnis frigoribus, ac magnis æstibus: unguesq; uelut igne lucentes in tenebris, etiam in ore mandentium. Firmioris iam testæ murices, & concharum genera: in quibus magna ludentis naturæ uarietas, tot* oculorum differentiæ, tot figuræ, planis, concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, leuibus, rugatis, denticulatis, striatis, uertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato: iam distinctione uirgulata, crinita, crispa, canaliculatim, * pectinatim in obliquum, in rectum expansa, densata, porrecta, sinuata breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinam recuruis. Nauigant ex his ueneriæ, præbentesq; concauam sui partem & auræ opponentes, per summa æquorum uelificant. Saliunt pectines, & extrà uolitant, seq; & ipsi carinant.

* colorum

* pectinatim diuisa, imbr.

De diuitijs marinis. CAP. XXXIIII.

SEd quid hæc tam parua commemoro, cum populatio morum atque luxuria non aliunde maior quàm è concharum genere proueniat? Iam quidem ex tota rerum natura damnosissimum mare est, tot modis, tot mensis, tot piscium saporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt.

Quomodo & ubi inueniantur margaritæ. CAP. XXXV.

SEd quota hæc portio est reputantibus purpuræ conchylia, margaritas? Parum scilicet fuerat gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, toque corpore à fœminis iuxtà uirisque gestarentur. Quid mari cum uestibus? Quid undis fluctibusq; euellere? Non recte recipit hæc nos rerum natura nudos. Esto, si tanta uentri cum eo societas, quid torgori? Parum est, nisi qui uescimur periculis, etiam stiamur. Adeo per totũ corpus, anima hominis quæsita maxime placent. Principium ergo culmenque omnium rerum pretij, margaritæ tenent. Indicus maxime has mittit oceanus. Inter illas belluas tales tantasq;, quas diximus, per tot maria uenientes, tam longo terrarum tractu, è tantis solis ardoribus, atq; Indaquoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Fœtilissima est Taprobane & Toidis, ut diximus in cultu mundi: item Perimula promontoriũ Indiæ. Præcipue autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri. Origo atque genitura cõchæ, est hæc multum ostrearum conchis differens. Has ubi gentalis anni stimulauerit hora, pandentes sese quadoscitatione impleri roscido conceptu tradunt, grauidas postea emiti: partumque concharum esse margaritas pro qualitate roris accepti: si purus influxerit, candorem conspici: si uero turbidus, & fœtum sordescere: eundem pallere, cœlo minante conceptum: ex equippe constare, cœlique eis maiorem societatem esse quàm maris, inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina serenũ. Si tempestiue satientur, grandescere & partus. Si fulguret, comprimi conchas, ac pro ieiunij modo minui. Si uero & tonuerit, pauidas ac repentè compressas, quæ uocant physemata efficere, speciẽ modo inani inflatam sine corpore: hos esse concharum abortus. Sani quidem partus multiplici constant cute, non improprie callum ut existimari corporis possit, itaq; & purgantur à peritis. Miror ipso tantum eas cœlo gaudere, sole rubescere, candoremq; perdere ut corpus humanum. Quare præcipuum custodiunt pelagiæ, altius mersæ quàm ut penetrent radij. Flauescunt tamen & illæ senecta, rugisq; torpescunt: nec nisi iuuenta constat ille qui quæritur uigor. Crassescunt etiam in senecta, conchisq; adhærescit, nec ipsis auelli queunt nisi lima: quibus una tãtum est facies, & ab ea rotunditas, auersis planicies, ob id tympania nominantur. Cohærentes uidemus in conchis hac dote unguẽta circũferentibus. Cætero in aqua mollis unio, exemptus protinus durescit. Cõcha ipsa cum manum uidet, cõprimit sese, operitq; opes suas, gnara propter illas se peti: manumque si præueniat, acie sua abscindit, nulla iustiore pœna, & alijs munita supplicijs. quippe inter scopulos maior pars inuenitur: sed in alto quoque comitantur marinis canibus: nec tamen aures fœminarum arcentur. Quidam tradunt, sicut apibus, ita concharum examinibus singulas magnitu-

dine & uetustate præcipuas esse ueluti duces, miræ ad cauendum solertiæ: has urinantium cura peti, illis captis, facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas sale in uasis fictilibus, erosa carne omni, nucleos quosdam corporum, hoc est, uniones decidere in ima. Vsu atteri non dubium est, coloremque indiligentia mutari. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud promptis rebus, in tãtum ut nulli duo reperiantur indiscreti: unde nomen uniones Romanæ scilicet imposuere deliciæ. Nam id apud Græcos non est, ne apud Barbaros quidem inuentores eius aliud quàm margaritæ. Et in candore ipso magna differentia. Clarior in rubro mari repertus. Indicus specularium lapidum squamas assimulat, aliâs magnitudine præcellens. Summa laus coloris est exaluminatos uocari. Et procerioribus sua gratia est. elenchos appellant fastigiata longitudine, alabastrorum figura in pleniorem orbem desinentes. Hos digitis suspendere, & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria est. Subeunt luxuriæ eius nomina & tædia exquisita perditione portatu: siquidem cum id fecere, crotalia appellant, ceu sono quoq; gaudeant, & collisu ipso margaritarum. Affectãtq; iam & pauperes, lictorem fœminæ in publico unionem esse dictitantes. Quin & pedibus, nec crepidarum tantum obstragulis, sed totis soculis addunt. Neque enim gestare iam margaritas, nisi calcent, ac per uniones etiam ambulent, satis est. In nostro mari reperiri solebãt, crebrius circa Bosphorum Thracium, ruffi ac parui in conchis, quas myas appellãt: At in Acarnania, quæ uocatur pinna, gignit. Quo apparet non uno conchæ genere nasci. Namq; & Iuba tradit Arabicis concham esse similem pectini insecto, hirsutam echinorum modo, ipsum unionem in carne, grandini similem. Conchæ non tales ad nos afferuntur. Nec in Acarnania autem laudati reperiuntur, enormes ferè, colorisq; marmorei. Meliores circa Actium, sed & hi praui: & in Mauritaniæ maritimis. Alexander Polyhistor & Sudines senescere eos putant, coloremque expirare. Eorum corpus solidum esse manifestum est, quòd nullo lapsu franguntur. Non autem semper in media carne reperiũtur, sed alijs atq; alijs locis. Vidimusq; iam extremis etiam marginibus uelut è concha exeuntes: & in quibusdam quaternos quinosq;. Pondus ad hoc æui semunciæ pauci singulis scrupulis excessere. In Britannia paruos atque decolores nasci certum est: quoniam diuus Iulius thoracem, quem Veneri genitrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum uoluerit intelligi. Lolliam Paulinam, quæ fuit Caij principis matrona, ne serio quidem ac solẽni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsalium cœna, uidi smaragdis margaritisq; opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus digitisq;, quæ summa quadringenties ⟨H-S⟩ colligebat: ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarũ scilicet spolijs partæ. Hic est rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regũ muneribus in toto oriente, interdicta amicitia à Caio Cæsare Augusti filio uenenũ biberet, ut neptis eius cccc. ⟨H-S⟩ operta spectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte, quantum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula, & ex altera parte Lolliam, unam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc uicisse malit? Nec hæc summa luxuriæ exempla sunt: Duo fuere maximi uniones per omne æuum, utrunque possedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouissima, per manus orientis regum sibi traditos. Hæc cum exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, ut regina meretrix lautitiam eius omnem apparatumq; obtrectans, quærente eo quid astrui magnificentiæ posset, respondit, una se cœna centies ⟨H-S⟩ absumptura. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam aliâs cœnã, ne dies periret, sed quotidianam Antonio apposuit, irridenti, computationemq; expostulanti. At illa corollarium id esse, consumpturamq; se ea in cœna taxationem confirmans, solamq; se centies ⟨H-S⟩ cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri unum tantum uas ante eam posuere aceti, cuius asperitas uisq; in tabem margaritas resoluit. Gerebat auribus cũ maxime singulare illud, & uere unicum naturæ opus. Itaque expectante Antonio quidnam esset actura, detractum alterum mersit, ac liquefactum absorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoq; paranti simili modo absumere, uictumque Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama unionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis uictrice regina dissectum, ut esset in utrisq; Veneris auribus Romæ in pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in unionibus magnæ taxationis Clodius tragœdi Aesopi filius, relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu suo nimis superbiat Antonius, penè histrioni comparatus, & quidem nulla sponsione ad hoc producto, quo id magis regium erat, sed ut experiretur in gloria palati, quid saperent margaritæ: atque ut mire placuere, ne solus hoc sciret, singulos uniones conuiuis absorbendos dedit. Romæ in promiscuum ac frequentem usum uenisse, Alexandria in ditionem redacta: primum autem cœpisse circa Syllana tempora minutas & uiles Fenestella tradit manifesto errore, cum Aelius Stilo Iugurthino bello unionum nomen impositum maxime grandibus margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est. Sequitur hæredem, in mancipatum uenit ut prædium aliquod. Conchylia & purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis pretia fecit.

De natura

De natura purpuræ & muricis. CAP. XXXVI.

PVrpuræ uiuunt annis plurimum septenis. Latent sicut murices circa canis ortum tricenis diebus. Congregantur uerno tempore, mutuoq; attritu lentorem cuiusdam ceræ saliuãt. Simili modo & murices. Sed purpuræ florem illum tingẽdis expetitũ uestibus, in medijs habent faucibus. Liquoris hic minimi est in candida uena, unde pretiosus ille bibitur nigrantis rosæ colore sublucens. Reliquum corpus sterile. Viuas capere contendunt, quia cum uita succum eum euomũt. Et maioribus quidem purpuris detracta concha auferunt: minores trapetis frangũt, ita demum rorem eum excipientes Tyrij. Præcipuus hic Asiæ, in Meninge Africæ, & Getulo littore oceani, in Laconica Europæ. Huic fasces securesq; Romanæ uiã faciunt, idemq; pro maiestate pueritiæ est. Distinguit ab equite curiam, dijs aduocatur placandis, omnemq; uestem illuminat, in triumphali miscetur auro: quapropter excusata & purpuræ sit insania. Sed unde conchylijs pretia, quis uirus graue in fuco, color austerus in glauco, & irascenti similis mari? Lingua purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua conchylia: tanta duritia aculeo est. Aqua dulci necantur, & si cubi flumen immergitur: alioqui captæ, diebus quinquagenis uiuunt saliua sua. Conchæ omnes celerrime crescunt, præcipue purpuræ: anno magnitudinem implent. Quòd si hactenus transcurrat expositio, fraudatam profecto se luxuria credat, nosq; indiligentiæ damnet. Quamobrem persequemur etiã officinas: ut tanquam in uita frugum noscitur ratio, sic omnes qui istis gaudent, præmia uitæ suæ calleãt. Concharũ ad purpuras & conchylia eadem quidẽ est materia, sed distat temperamento. Duo sunt genera: Buccinũ minor concha, ad similitudinem eius buccini, quo sonus editur: unde & causa nomini, rotũditate oris in margine incisa. Alterũ purpura uocatur, cuniculatim procurrẽte rostro, & cuniculi latere introrsus tubulato, quà proferatur lingua. Præterea clauatũ est ad turbinẽ usq; aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt buccino, sed utrisq; orbes totidem quot habeant annos. Buccinum non nisi petris adhæret, circaq; scopulos legitur.

Quot sint genera. CAP. XXXVII.

PVrpuræ, nomine alio pelagiæ uocantur. Earũ genera plura, pabulo & solo discreta. Lutense putri limo, & algense enutritũ alga uilissimũ: utrisq; melius Tenense in Tenei maris ora collectum, hoc quoque tamen etiamnũ leuius atq; dilutius: calculosæ appellantur à calculo maris, mire apto cõchylijs: & longe optimum purpuris Dialutense, id est uario soli genere pastum. Capiũtur autem purpuræ paruulis rarisq; textu ueluti nassis in alto iactis. Ineſt ijs esca, clusiles mordacesq; conchæ, ceu mitulos uidemus. has semineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuiscentes, appetũt purpuræ porrectisq; linguis infestant. at illæ aculeo extimulatæ, claudunt sese, comprimuntque mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur.

Quo capiantur tempore. CAP. XXXV

CApi eas post canis ortum, aut ante uernum [illegible] pus utilissimum: quoniã cum fœtificauere, [illegible] xos habent succos. Sed id tingentium officinæ ignorã cũ summa uertatur in eo. Eximitur postea uena qua diximus, cui addi salem necessarium, sextarios fer in libras centenas. macerari triduo, iustũ. Quippe ior uis tanto, quanto recẽtior. Feruere in plumbo, gulisq; aquæ amphoris centenas atque quinquage medicaminis libras æquari, ac modico uapore ri, & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita de matis subinde carnibus quas hæsisse uenis necesse decimo ferme die liquata cortina, uellus elutria mergitur in experimentum: & donec spei satis uritur liquor. Rubens color nigrante deterior. Q lana potat horis, rursusq; mergitur carminata, d omnem ebibat saniem. Buccinum per se damna quoniam fucum remittit. pelagio admodum allig nimiæq; eius nigritiæ dat austeritatem illam nitor qui quæritur cocci. Ita permixtis uiribus alterum tero excitatur aut astringitur. Summa medicami in libras uellerum, buccini cc. pelagij cxi. Ita fit am thysti color eximius ille. At tyrius pelagio prim satiatur immatura uiridiq; cortina: mox permut in buccino. Laus ei summa, color sanguinis concr nigricans aspectu, idemq; suspectu refulgens. Vnde Homero purpureus dicitur sanguis.

Romæ quãdo usus purpuræ. CAP. XXXI

PVrpuræ usum Romæ semper fuisse uideo, sed R mulo in trabea. Nam toga prætexta & lati clauo Tullum Hostilium è regibus primũ usum H truscis deuictis satis cõstat. Nepos Cornelius qui d Augusti principatu obijt, Me, inquit, iuuene uiola purpura uigebat, cuius libra denarijs cẽtum uenieb nec multo pòst rubra Tarentina. Huic succesit diba pha tyria, quæ in libras denarijs mille non pote emi. Hac P. Lẽtulus Spinter ædilis curulis primus i prætexta usus improbabatur: qua purpura quis nõ ia, inquit, triclinaria facit? Spinter ædilis fuit urbis cõdi tæ anno septingentesimo, Cicerone consule. Dibaph tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, ueluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes penè cõmodiores pur puræ tingũtur. In cõchyliata ueste cætera eadem sine buccino: præterq; ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremẽto, dimidia & medicamina ad dũtur. Sic gignitur laudatus ille pallor saturitate fra data, tantoq; *dilucidior, quãto magis uellera esurient.

De pretio earum. CAP. XL

PRetia medicamento sunt quidem pro fertilitate littorum uiliora: nõ tamen usquam pelagij libras quinquagenos nummos excedere & buccini centenos sciãt, qui ista mercantur immenso. Sed alia sunt è fine initia: iuuatq; ludere impẽdio, & lusus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tingere, argentum auro confundere ut electra fiant, addere his æra, ut Corinthia.

De tinge

De tingendo amethystino, & cocco, & hysginо. CAP. XLI.

NOn est satis absoluisse gemmæ nomen amethystum, rursum absolutus inebriatur tyrio, ut sit ex utroq; nomen improbum, simulq; luxuria duplex: & cum confecere conchylia, trãsire melius in tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inuenisse, artifice mutãte quod damnabat: inde ratione nata, uotum quoq; factum è uitio portentosis ingenijs, & gemina demõstrata uia luxuriæ, ut color alius operiretur alio, suauior ita fieri leniorq; dictus. Quin & terrena miscere, coccoq; tinctum tyrio tingere ut fieret hysginũ. Coccum Galatiæ rubens granum, ut dicemus in terrestribus, aut circa Emeritam Lusitaniæ in maxima laude est. Verum ut simul peragantur nobilia pigmenta, anniculo grano languidus succus, idem à quadrimo euanidus. Ita nec recenti uires, neq; senescenti. Abunde tractata est ratio, qua se uirorum iuxtà fœminarumq; forma credit amplissimam fieri.

De pinna, & pinnotere, & aquatilium sensu. CAP. XLII.

COncharum generis & pinna est. Nascitur in limosis subrecta semper, nec unquã sine comite, quem pinnoterẽ uocant, alij pinnophylacẽ. is est squilla parua, alibi cancer dapis asßectator. Pandit se pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piscibus præbens. Assultant illi protinus, & ubi licentia audacia creuit, implent eã. Hoc tẽpus speculatus index, morsu leui significat. Illa ore cõpresso quicquid incluſit exanimat, partemq; socio tribuit. Quo magis miror, quosdã existimasse, aquatilibus nullũ inesse sensum. Nouit torpedo uim suam ipsa nõ torpens: mersaq; in limo se occultat, pisciũ qui securi supernatantes obtorpuere corripiẽs. Huius iecori teneritas nulla præfertur. Nec minor solertia ranæ, quæ in mari piscatrix uocatur: eminentia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes pisciculos attrahens, donec tam propè accedãt, ut asßiliat. Simili modo squatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent specie uermiculorũ: itemq; quæ uocatur raia. Nã pastinaca latrocinatur ex occulto, transeuntes radio (quod telũ est ei) figens. Argumẽta solertiæ huius, quòd tardißimi pisciũ hi, mugilem uelocißimum omnium habentes in uentre reperiuntur.

De scolopẽdris, uulpibus & glanis. CAP. XLIII.

SColopẽdræ terrestribus similes, quas cẽtipedes uocant, hamo deuorato omnia interanea euomunt, donec hamũ egerant, deinde resorbẽt. At uulpes marinæ, simili in periculo glutiũt amplius usq; ad infirma lineæ, quæ facile prærodãt. Cautius qui glanis uocatur, auersos mordet hamos, nec deuorat, sed esca spoliat.

De ariete piscе. CAP. XLIIII.

GRassatur aries ut latro. Et nunc grandium nauium in salo stantiũ occultatus umbra, si quem nandi uoluptas inuitet expectat: nunc elato extra aquam capite, piscãtium cymbas speculatur, occultusq; adnatans mergit.

De his quæ tertiam naturam habent, non animalium, neque fruticum, & de urticis & spongijs. CAP. XLV.

EQuidem & his ineſſe sensum arbitror, quæ nec animalium, neq; fruticũ, sed tertiam ex utroque naturam habent, urticis dico & spongijs. Vrticæ noctu uagantur, noctuq; mutantur: carnosæ frondis his natura, & carne uescuntur. Vis pruritu mordax, eademq; quæ terrestris urticæ. Contrahit ergo se quàm maxime rigens, ac prænatante pisciculo frõdem suam spargit, complectensq; deuorat. Aliàs marcenti similis, & iactari se passa fluctu algæ uice, cõtactos pisces, attrituque petræ scalpentes pruritum inuadit. Eadem noctu pectines & echinos perquirit, dum admoueri sibi manum sentit, colorẽ mutat & contrahitur. Tacta uredinem mittit, paulumq; si fuit interualli, absconditur. Ora ei in radice esse traduntur, excrementa per summa tenui fistula reddi. Spongiarum tria genera accipimus, spissum ac prædurũ & asperum, tragos id uocatur: minus spissum & mollius manon: tenue densumq;, ex quo penicilli, Achilleum. Nascuntur omnes in petris, aluntur conchis, pisce, limo. Intellectum inesse ijs apparet, quia ubi auulsorem sensere, contractæ multo difficilius abstrahuntur. Hoc idem fluctu pulsante faciunt. Viuere esca, manifesto cõchæ minutæ in his repertæ ostendunt. Circa Toronen uesci illis auulsas etiam aiunt, & ex relictis radicibus recrescere. In petris cruoris quoque inhæret color, Africis præcipue quæ generãtur in Syrtibus. Maximæ fiunt manæ, sed molliſsimæ circa Lyciã. In profundo autẽ nec uentoso molliores. in Hellespõto asperæ, & dẽsæ circa Maleã. Putrescunt in apricis locis, ideo optimæ in gurgitibus. Viuentibus idẽ qui madentibus nigricãs color. Adhærent nec parte nec totæ: intersunt enim fistulæ quædã inanes, quaternæ ferè aut quinæ, per quas pasci existimantur. Sunt & aliæ, sed superne cõcretæ. Et subesse mẽbrana quædam radicibus earũ intelligitur. Viuere constat longo tempore. Peßimum omnium genus est earum quæ aplysiæ uocantur, quia elui non possunt, in quibus magnæ sunt fistulæ, & reliqua dẽsitas spißa.

De caniculis marinis. CAP. XLVI.

CAniculorum maximè multitudine circa eas urinantes graui periculo infestantur. Ipsi ferũt & nubem quãdam crassescere super capita, planorum pisciũ similem, premẽtem eos, arcentemq; à reciprocãdo, & ob id stylos præacutos lineis annexos habere sese: quia nisi perfossæ ita non recedant, caliginis & pauoris, ut arbitror, opere. Nubem enim & nebulam (cuius nomine id malum appellant) inter animalia haud ullam cõperit quisquã. At cum caniculis atrox dimicatio. Inguina & calces omnemq; cãdorem corporum appetunt. Salus una in aduersas eundi, ultroq; terrendi. pauet enim hominem æque ac terret. Et sors æqua in gurgite. ut ad summa aquæ uentum est, ibi periculum anceps, adempta ratione contrà eundi dum conetur emergere, & salus omnis in socijs. funem illi religatum

religatum ab humeris eius trahunt, hunc dimicans, ut sit periculi signum, læua quatit: dextra apprehenso stylo in pugna est: modicus aliâs tractus. Vt prope carinam nentũ est, nisi præceleri ui repente rapiant, abrumpi spectant. Ac sæpe iam subducti, è manibus auferuntur, si non trahentium opem, conglobato corpore in pilæ modum, ipsi adiuuere. Protendunt quidem tridentes alij, sed monstro solertia est nauigium subeundi, atque ita è tuto præliandi. Omnis ergo cura ad speculandum hoc malum insumitur.

De his quæ silicea testa includuntur, & quæ sine ullo sensu, & de reliquis sordidis animalibus. CAP. XLVII.

CErtissima est securitas, uidisse planos pisces: quia nunquam sunt, ubi maleficæ bestiæ: qua causa urinantes sacros appellãt eos. Silicea testa inclusis fatendum est nullum esse sensum, ut ostreis. Multis eadẽ natura quæ frutici, ut holothuriis, pulmonibus, stellis. Adeoq; nihil non gignitur in mari, ut cauponarum etiam æstiua animalia, pernici molesta saltu, aut quæ capillus maxime celat, existant: & circũglobata escæ sæpe extrahuntur: quæ causa somnum piscium in mari noctibus infestare existimatur. Quibusdam uero ipsis innascuntur, quo in numero chalcis accipitur.

De uenenatis marinis. CAP. XLVIII.

NEc uenena cessant dira, ut in lepore: qui in Indico mari etiã tactu pestilens, uomitum dissolutionemq; stomachi protinus creat: in nostro offa informis, colore tantum lepori similis: in Indis, & magnitudine, & pilo duriore tantũ, nec uiuus ibi capitur. Aeque pestiferũ animal araneus spinæ in dorso aculeo noxius. Sed nullũ usquã execrabilius quàm radius, super caudã eminens trygonis, quam nostri pastinacã appellãt, quincunciali magnitudine. arbores infixus radici necat, arma ut telũ perforat ui ferri & ueneni malo.

De morbis piscium. CAP. XLIX.

MOrbos uniuersa genera piscium, ut cætera animalia etiã fera, non accipimus sentire. Verum ægrotare singulos manifestum facit aliquorum macies, cum in eodem genere præpingues alij capiantur.

De generatione eorum mira. CAP. L.

QVonam modo generẽt, desiderium & admiratio hominum differri non patitur. Pisces attritu uentrium coëunt, tanta celeritate ut uisum fallant: Delphini & reliqua cete simili modo, paulo diutius. Fœmina piscis coitus tempore marem sequitur, uẽtrem eius rostro pulsans: sub pariũ mares fœminam similiter, oua uescẽtes earum. Nec satis est generationi per se coitus, nisi editis ouis, inter se uersando mares et fœminæ uitale asperserint uirus. Nõ omnibus id cõtingit ouis in tãta multitudine, alioqui replerẽtur maria & stagna, cum singuli uteri innumerabilia cõcipiant.

Item de generatione, & qui pisces oua pariant. CAP. LI.

PIscium ona in mari crescunt, quædam summa celeritate, ut murænarum, quædam paulo tardius. Plani piscium quibus cauda non est, aculeatiq;, ut studines in coitu superueniunt: Polypi crine uno fœnæ naribus adnexo: Sepiæ & loligines linguis, connentes inter se brachia, & in contrarium nantes & pariunt. Sed polypi in terram uerso capite coReliqua mollium tergis, ut canes. Item locustæ squillæ, cancri, ore. Ranæ superueniunt, prioribus dibus alas fœminæ mare apprehendente, posterbus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, quas gnos uocant, oculis tantum & cauda insignes: mox des figurantur, cauda findente se in posteriores. rumq;, semestri uita resoluuntur in limum nullo nente, & rursus uernis aquis renascũtur quæ fuerte, perinde occulta ratione, cũ omnibus annis id niãt. Et mituli & pectines sponte naturæ in harsis proueniunt. Quæ durioris testæ sunt, ut murpurpuræ, saliuario lentore. Sicut acescente humorlices, *atque spuma maris incalescente, cum adest imber. Quæ uero siliceo tegmine operiuntur, strea, putrescente limo, aut spuma circa nauigia tius stante defixosq; palos, & lignum maxime. Nocompertum in ostrearijs, humorem ijs fœtificum modo effluere. Anguillæ atterunt se scopulis, eagmenta uiuiscunt, nec alia est earũ procreatio. Pisdiuersa genera nõ coëunt, præter squatinam & rex quibus nascitur priori parte raiæ similis, & rex utroq; compositum apud Græcos trahit. Quæ* tempore anni gignuntur, & in humore & in teVere pectines, limaces, hirudines eodem tempore nescunt. Piscium lupus & trichias bis anno pariunt saxatiles omnes. Mulli ter ut chalcis, cyprinus sexscorpiones bis ac sargi, uere & autumno. Explsquatina sola bis, autumno & uergiliarum occPlurimi piscium tribus mensibus, Aprili, Maio, Inio, Salpæ autumno: Sargi, torpedo, squali circa enoctium. Molles uere. Sepia omnibus mensibus. Oeius glutino atramenti ad speciem uuæ cohærẽtia, sculus prosequitur afflatu, aliâs sterilescũt. Polypi hme coëunt, pariunt uere oua tortili uibrata pampitanta fœcũditate, ut multitudinem ouorum occisi recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Ea excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propnumerum intercidunt. Locustæ & reliqua tenuiocrustæ ponunt oua super oua, atq; ita incubant. Polypus fœmina modo in ouis sedet, modo cauernam cacellato brachiorum implexu claudit. Sepia & in terreno parit inter harundines, aut sicubi enata alga. excludit quintodecimo die. Loligines in alto cõserta edunt, ut sepiæ. Purpuræ, murices, eiusdemq; generis, uere pariunt. Echini oua pleniluniis habent hyeme, cochleæ hyberno tempore nascuntur. Torpedo oclogenos fœtus habens inuenitur: eaque intra se parit ova prælongia, in alium locum uteri transferens, atque ibi excludens. Simili modo omnia quæ cartilaginea appellauimus. Ita fit, ut sola piscium & animal pariãt, & oua cõcipiant. Silurus mas solus omniũ edita custodit: ova sæpe

oua ſæpe & quinquagenis diebus, ne abſumantur ab aliis. Cæteræ fœminæ in triduo excludũt, ſi mas attigit. Acus ſiue belone unus piſciũ dehiſcente propter multitudinem utero parit. A partu coaleſcit uulnus, quod & in cæcis ſerpẽtibus tradunt. Mus marinus in terra ſcrobe effoſſa parit oua, & rurſus obruit terra. Trice ſimo die refoſſa aperit, fœtumq; in aquam ducit.

De uuluis piſcium. CAP. LII.

ERythini & chanæ uuluas habere traduntur: Qui trochos appellatur à Græcis, ipſe ſe inire. Aquatilium omnium fœtus inter initia uiſu carent.

De longiſsima uita piſcium. CAP. LIII.

AEui piſcium memorandum nuper exemplum accepimus. Pauſilypum uilla eſt Cãpaniæ haud procul Neapoli: in ea in Cæſaris piſcinis à Pollione Vedio coniectum piſcem, ſexageſimum poſt annum expiraſſe ſcribit Anneus Seneca, duobus aliis æqualibus eius ex eodẽ genere etiam tunc uiuentibus: quæ mentio piſcinarum admonet, ut paulo plura dicamus hac de re, priuſquam digrediamur ab aquatilibus.

De uiuiuariis oſtrearum, & quis ea primus inuenerit. CAP. LIIII.

OStrearum uiuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ætate L. Craſſi oratoris, ante Marſicum bellum: nec gulæ cauſa, ſed auaritiæ, magna uectigalia tali ex ingenio ſuo percipiẽs, ut qui primus penſiles inuenit balineas, ita mãgonizatas uillas ſubinde uendendo. Is primus optimum ſaporem oſtreis Lucrinis adiudicauit, quãdo eadẽ aquatilium genera aliubi atque aliubi meliora: ſicut lupi piſces in Tiberi amne inter duos pontes: Rhombus Rauennæ, murænæ in Sicilia, elops Rhodi: & alia genera ſimiliter, ne culinarum cenſura peragatur. Nondum Britanica ſeruiebant littora, cum Orata Lucrina nobilitabat: poſtea uiſum tanti in extremam Italiam petere Brundiſium oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brundiſio, cõpaſcere in Lucrino. Eadem ætate prior Licinius Muræna, reliquorum piſcium uiuaria inuenit, cuius deinde exemplum nobiltas ſecuta eſt, Philippi, Hortenſij: Lucullus exciſo etiam monte iuxta Neapolim maiore impendio quàm uillam ædificauerat, euripum & maria admiſit. Qua de cauſa Magnus Pompeius Xerxen togatũ eum appellabat. Tricies piſcinæ à defuncto illo ueniere piſces.

Quis primus murænarum uiuaria fecerit. CAP. LV.

MVrænarum uiuarium priuatim excogitauit C. Hirius ante alios, qui cœnis triũphalibus Cæſaris dictatoris ſex milia numero murænarum mutuo appendit. Nam permutare quidem pretio noluit, aliáue merce. Huius uillam intra quàm modicã quadragies piſcinæ uenierunt. Inuaſit deinde ſingulorum piſcium amor. Apud Baulos in parte Baiana piſcinã habuit Hortenſius orator, in qua murænã adeo dilexit, ut exanimatã fleſſe credatur. In eadẽ uilla, Antonia Druſi, murænæ quã diligebat inaures addidit, cuius propter famã nõnulli Baulos uidere cõcupiuerũt.

De cochlearum uiuariis, & quis primus inſtituit. CAP. LVI.

COchlearũ uiuaria inſtituit Fuluius Hirpinus in Tarquiniẽſi, paulò ante ciuile bellum, quod cum Pompeio magno geſtum eſt, diſtinctis quidẽ generibus earum, ſeparatim ut eſſent albæ, quæ in Reatino agro naſcũtur: ſeparatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Africanæ, quibus fœcunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Quin & ſaginam earum cõmentatus eſt, ſapa & farre, aliisq; generibus, ut cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius artis gloria in eam magnitudinẽ perducta ſit, ut octoginta quadrantes caperẽt ſingularum calices. Autor eſt M. Varro.

De piſcibus terrenis. CAP. LVII.

PIſcium genera etiam num à Theophraſto mira produntur: circa Babylonis rigua, decedentibus fluuiis, in cauernis aquas habẽtibus remanere. Quoſdam inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu, contraque uenanteis refugere in ſuas cauernas, & in iis obuerſos ſtare: capita eorum eſſe ranæ marinæ ſimilia, reliquas partes gobiorum, branchias ut cæteris piſcibus. Circa Heracleam & Cromnam & multifariam in Ponto unum genus eſſe, quod extremas fluminum aquas ſectetur, cauernasq; faciat ſibi in terra, atque in his uiuat, etiam reciprocis amnibus ſiccato littore. Effodi ergo: motu demum corporum uiuere eos approbant. Circa Heracleam eandem, eodemque Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari piſces, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchiis, quod fieri nõ indigo humoris: propter quod & anguillas diutius uiuere exemptas aquis. Oua autem in ſicco maturari, ut teſtudinum. Eadem in Ponti regione appræhendi glacie piſcium maxime gobiones, non niſi patinarum calore uitalem motum fatentes. In his quidem, tametſi mirabilis, eſt tamen aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi piſces gratiſſimos cibis terrenos altis ſcrobibus, in his locis ubi nullæ reſtagnent aquæ, miraturq; & ipſe gigni ſine coitu. Humoris quidem uim aliquã ineſſe quam puteis arbitratur, cũ in nonnullis reperiãtur piſces. Quicquid eſt, hoc certe minus admirabile talparum facit uita ſubterranei animalis, niſi forte uermiũ terrenorum & piſcibus natura eſt.

De muribus Nili. CAP. LVIII.

VErum omnibus his fidem Nili inundatio affert omnia excedentem miracula. Quippe detegente eo muſculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræque, iam parte corporis uiuentes, nouiſſima effigie etiamnum terrena.

De anthia piſce, & qũo capiatur. CAP. LIX.

NEc de anthia piſce ſileri conuenit, quæ pleroſq; aduerto credidiſſe. Chelidonias inſulas diximus Aſiæ, ſcopuloſi maris, ante promontorium ſitæ: ibi frequens hic piſcis, & celeriter capitur, un-

l *nere*

nere: paruo nauigio, & concolori ueste, eademque hora per aliquot dies continuos piscator enauigat certo spatio, escamque proijcit. quicquid ex eo mittitur, suspecta fraus prædæ est: cauensque quod timuit, cum id sæpe factum est, unus aliquando consuetudine inuitatus anthias, escam appetit. Notatur hic intentione diligenti, ut autor spei, conciliatorque capturæ. neque enim est difficile cum per aliquot dies solus accedere audeat. tandem & aliquos inuenit: paulatimque comitatior, postremo greges adducit innumeros, iam uetustissimis quibusque assuetis piscatorem agnoscere, & è manu cibum rapere. Tum ille paulum ultra digitos in esca iaculatus hamum, singulos inuolat uerius quàm capit, ab umbra nauis breui conatu rapiens, ita ne cæteri sentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio ulla aut sonus cæteros abigat. Conciliatorem nosse ad hoc prodest, ne capiatur. Parcit piscator fugituro in reliquum gregem. Ferunt discordem socium duci insidiatum pulchre noto cepisse malefica uoluntate: agnitum in macello à socio, cuius iniuria erat, & dati damni formulam editam, condemnatumque, addidit Mutianus æstimata lite decem libris. Iidem anthiæ cum unum hamo teneri uiderint, spinis quas in dorso serratas habent, lineam secare traduntur: eo qui tenetur, extendente, ut præcidi possit, At inter sargos, ipse qui tenetur, ad scopulos lineam terit.

De stellis marinis. CAP. LX.

PRæter hæc claros sapientia autores uideo mirari stellam in mari. Ea figura est parua admodum caro intus, extrà duriore callo. Huic tam igneum feruorem esse tradunt, ut omnia in mari contacta adurat, omnē cibum statim peragat. Quibus sit hoc cognitū experimentis, haud facile dixerim: multoq; memorabilius duxerim id, cuius experiendi quotidie occasio est.

De dactylis, eorumq; miraculis. CAP. LXI.

COncharum è genere sunt dactyli, ab humanorum unguium similitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore clarere, & quāto magis humorē habeāt, lucere in ore mādentiū, lucere in manibus, atq; etiā in solo atq; ueste, decidentibus guttis: ut procul dubio pateat, succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore.

De inimicitijs & amicitijs inter se aquatilium. CAP. LXII.

SVnt & inimicitiarum atque concordiæ miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrant: conger & muræna, caudas inter se prærodentes. Polypum in tantum locusta pauet, ut si iuxtà uiderit, omnino moriatur. Locustam conger, rursus polypum congri lacerant. Nigidius autor est, prærodere caudam mugili lupum, eosdemque statis mensibus concordes esse. Omnes autem uiuere, quibus caudæ sic amputentur. Ac è contrario amicitiæ exempla sunt, præter illos de quorū diximus societate, balena & musculus: quando prægraui superciliorum pondere obrutis eius oculis, infestantia magnitudinem uada prænatans demonstrat, oculorumque uice fungitur. Hinc uolucrum naturæ dicentur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER X.

*

De natura auium. CAP.

SEQITVR natura auium quarū grandissimi & pen[illegible] stiarum generis, struthiocam[illegible] Africi uel Aethiopici, altitu[illegible] nē equitis insidētis equo exce[illegible] celeritatē uincunt: ad hoc de[illegible] datis pennis, ut currentem adiuuent: cætero non [illegible] uolucres, nec à terra tolluntur. Vngulæ ijs ceruin[illegible] miles quibus dimicant, bisulcæ, compræhendendis [illegible] pidibus utiles, quos in fuga contra sequentes inger[illegible] pedibus. Concoquendi sine delectu deuorata mira [illegible] tura, sed non minus stoliditas, in tanta reliqui corp[illegible] ris altitudine, cum colla frutice occultauerint, late[illegible] sese existimantium. Præmia ex ijs oua, propter am[illegible] tudinem pro quibusdam habita uasis, conosque be[illegible] cos & galeas adornantes pennæ.

De phœnice. CAP. I

AEthiopes atq; Indi, discolores maxime & [illegible] enarrabiles ferunt aues, & ante omnes no[illegible] Arabia phœnicē: haud scio an fabulose, unū in to[illegible] orbe, nec uisum magnopere. aquilæ narratur magni[illegible] dine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæru[illegible] leam roseis caudā pennis distinguentibus, cristis fa[illegible] caputq; plumeo apice cohonestante. Primus atq; di[illegible] gentissimus togatorū de eo prodidit Manilius, sena[illegible] tor ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo, ne[illegible] nem extitisse qui uiderit uescentē: sacrū in Arabia [illegible] li esse, uiuere annis d.clx. senescentē casia thurisq; [illegible] culis cōstruere nidū, replere odoribus, et superem[illegible] Ex ossibus deinde è medullis eius nasci primo ceu [illegible] miculū, inde fieri pullū. Principioq; iusta funeri pri[illegible] ri reddere, & totū deferre nidū prope Pāchaiā in So[illegible] lis urbē, et in ara ibi deponere. Cū huius alitis uita m[illegible] gni cōuersionē anni fieri prodit idē Manilius, iterū[illegible] significationes tempestatū & siderū easdem reuer[illegible] Hoc autē circa meridiē incipere, quo die signū Ari[illegible] tis sol intrauerit. Et fuisse eius cōuersionis annū pro[illegible] dente se P. Licinio, M. Cornelio COSS. CCXV. Corne[illegible] lius Valerianus phœnicem deuolauisse in Aegyptum tradit, Q. Plautio, Sex. Papinio COSS. Allatus est et in urbem, Claudij principis censura, anno urbis d.ccc. & in comitio propositus, quod actis testatum est, sed quem falsum esse nemo dubitaret.

De aquilis. CAP. III.

EX his quas nouimus, aquilæ maximus honos, maxima & uis. Sex earū genera: Melænaëtos à Græcis

Græcis dicta, eademq; ualeria, minima magnitudine, uiribus præcipua, colore nigricãs: sola aquilarũ fœtus suos alit, cæteræ, ut dicemus, fugant: sola sine clangore, sine murmuratione. Cõuersatur autem in montibus. Secundi generis pygargus, in oppidis mansitat & in campis, albicante cauda. Tertij morphnos, quam Homerus & percnon uocat, aliqui & plancum, & anatariam, secunda magnitudine & ui: huicq; uita circa lacus. Phœmonoë Apollinis dicta filia, dentes ei esse prodidit, mutæ aliàs, carentiq; lingua: eãdem aquilarum nigerrimã, prominẽtiore cauda. Cõsentit & Boëthus. Ingeniũ est ei, testudines raptas frangere è sublimi iaciendo: quæ sors interemit poëtam Æschylum, prædictam fatis (ut ferunt) eius diei ruinã secura cœli fide cauentem. Quarti generis est percnopterus: eadẽ oripelargus, uulturina specie, alis minimis, reliqua magnitudine antecellens, sed imbellis & degener, ut quam uerberet coruus. eadem ieiunæ semper auiditatis, & querulæ murmurationis: sola aquilarũ exanima fert corpora, cæteræ cum occidere consident. Hæc facit, ut quintũ genus gnesion uocetur, uelut uerum, solumq; incorruptæ originis, media magnitudine, colore subrutilo, rarũ cõspectu. Supereſt haliæetos, clarissima oculorum acie, librans ex alto sese: uisoq; in mari pisce, præceps in eum ruens, & discussis pectore aquis rapiens. Illa quam tertiã fecimus, circa stagna aquaticas aues appetit mergentes se subinde, donec sopitas lassatasq; rapiat. Spectãda dimicatio, aue ad perfugia littorũ tendente, maxime si cõdensa arundo sit: aquila inde ictu abigente alæ, & cum appetit in lacus cadente, umbramq; suam nanti sub aqua à littore ostendente: rursus aue in diuersa, & ubi minime se credat expectari, emergente. Hæc causa gregatim auibus natandi, quia plures simul non infestantur, respersu pinnarum hostem obcæcantes. Sæpe & aquilæ ipsæ non tolerãtes pondus apprehensum, unà merguntur. Haliæetus tantum implumes etiámnum pullos suos percutiens, subinde cogit aduersos intueri solis radios: & si conniuentem humectantemq; animaduertit, præcipitat è nido, uelut adulterinũ atq; degenerẽ: illum cuius acies firma contrà steterit, educat. Haliæeti suum genus non habent, sed ex diuerso aquilarum coitu nascuntur. Id quidem quod ex ijs natũ est, in ossifragis genus habet, è quibus uultures progenerantur minores: & ex ijs magni, qui omnino non generant. Quidã adjciunt genus aquilæ, quam barbatam uocãt. Thusci uero ossifragã. Tribus primis & quinto aquilarũ generi inædificatur nido lapis aëtites, quẽ aliqui dixere gagatẽ, ad multa remedia utilis, nihil igne deperdẽs: Est autem lapis iste prægnans: intus cum quatias, alio uelut in utero sonante. Sed uis illa medica non nisi nido direptis. Nidificant in petris & arboribus, pariũt oua terna: excludunt pullos binos, uisi sunt & tres aliquãdo. Alterum expellunt tædio nutriendi. Quippe eo tẽpore ipsis cibum negauit natura, prospiciens ne omnium ferarũ fœtus raperentur. Vngues quoq; earũ inuertuntur diebus ijs, albescunt inedia pennæ, ut merito partus suos oderint. Sed eiectos ab his cognatũ genus ossifragæ excipiunt, & educant cũ suis. Verum adultos quoq; persequitur parens, & longe fugat, æmulos scilicet rapinæ. Et alioquin unum par aquilarũ magno ad populandum tractu ut satietur indiget. Determinãt ergo spatia, nec in proximo prædantur. Rapta non protinus ferũt, sed primo deponũt, expertæq; põdus tũc demũ abeũt. Oppetũt non senio, nec ægritudine, sed fame, in tantũ superiore accrescẽte rostro, ut aduncitas aperiri nõ queat. A meridiano autẽ tẽpore operantur, & uolant: prioribus horis diei, donec impleantur hominũ conuẽtu fora, ignauæ sedent. Aquilarũ pẽnæ mixtas reliquarũ alitũ pennas deuorãt. Negant unquã solam hãc alitem fulmine exanimatam. ideo armigeram Iouis consuetudo iudicauit.

Quãdo legionũ signa esse cœperint, & cũ quibus sit aquilis bellum. CAP. IIII.

ROmanis eam legionibus C. Marius secũdo consulatu suo proprie dicauit. Erat et antea prima cũ quatuor alijs: lupi, minotauri, equi, apriq; singulos ordines anteibãt. Paucis ante annis sola in aciẽ portari cœpta erat, reliqua in castris relinquebantur. Marius in totũ ea abdicauit. Ex eo notatũ, nõ ferè legionis unquam hybernasse castra, ubi aquilarum non sit iugum. Primo & secundo generi non minorum tantum quadrupedum rapina, sed etiam cũ seruis prælia. Multum puluerem uolutatu collectũ, insidens cornibus excutit in oculos, pennis ora uerberãs, donec præcipitet in rupes. Nec unus hostis illi satis est, acrior est cum dracone pugna, multoq; magis anceps etiam si in aëre. Oua hic consectatur aquilæ auiditate malefica, at illa ob hoc rapit ubicũq; uisum. Ille multiplici nexu alas ligat, ita se implicans, ut simul decidat.

Mirum de aquila. CAP. V.

ESt percelebris apud Seston urbẽ aquilæ gloria: educatam à uirgine retulisse gratiam, aues primo, mox deinde uenatus aggerentẽ. Defuncta postremo, in rogum accensum eius iniecisse sese, & simul conflagrasse. Quam ob causam incolæ, quod uocant Heroum, in eo loco fecere, appellatum Iouis & uirginis, quoniam illi deo ales adscribitur.

De uulturibus. CAP. VI.

VVlturum præualent nigri. Nidos nemo attigit. Ideo etiam fuere, qui putarent illos ex aduerso orbe aduolare falsò. Nidificant enim in excelcissimis rupibus. Fœtus quidem sæpe cernũtur ferè bini. Vmbricius aruspicum in nostro æuo peritissimus, parere tradit oua tria: uno ex ijs reliqua oua nidumq; lustrare, mox abijcere. Triduo autem antè aut biduo uolare eos ubi cadauera futura sunt.

De sanguale. CAP. VII.

SAngualẽ auem atq; immussulũ, augures Romani in magna quæstione habẽt. Immussulũ aliqui uulturis pullũ arbitrãtur esse, et sangualẽ ossifragæ. Massurius sangualẽ ossifragã esse dicit: immussulum autẽ

pullum aquilæ priusquam albicet cauda. Quidam post Mutium augurem uisos non esse Romæ confirmauere, ego (quod ueri similius est) in desidia rerum omniũ non arbitror agnitos.

De accipitribus. CAP. VIII.

ACcipitrum genera xvi. inuenimus. Ex ijs circon claudum altero pede prosperrimi augurij nuptialibus negocijs & pecuariæ rei. Triorchem à numero testium, cui principatum in augurijs Phæmonoë dedit: buteonem hunc appellant Romani, familia etiam ex eo cognominata, cum prospero auspicio in ducis naui sedisset. Æsalona Græci uocãt, qui solus omni tempore apparet. cæteri hyeme abeunt. Distinctio generum ex auiditate. Alij non nisi ex terra rapiunt auem, alij non nisi circa arbores uolitantem, alij sedentem in sublimi, aliqui uolantem in aperto. Itaque & columbæ nouere ex ijs pericula, uisoque considunt, uel subuolant, contra naturam eius auxiliantes sibi. In insula Africæ Cerne in oceano accipitres totius Massyliæ humi fœtificant, nec alibi nascuntur illis assueti gentibus. In Thraciæ parte super Amphipolim homines atque accipitres societate quadam aucupantur. Hi ex syluis & harundinetis excitant aues, illi superuolantes deprimunt. Rursus captas aucupes diuidunt cum ijs. Traditum est, missas in sublime sibi excipere eos: et cum tẽpus sit capturæ, clangore ac uolatus genere inuitare ad occasionẽ. Simile quiddã lupi apud Mæotin paludem faciũt. Nam nisi partem à piscãtibus suam accepere, expansa eorũ retia lacerant. Accipitres auium nõ edunt corda. Nocturnus accipiter cymindis uocatur, rarus etiã in syluis, interdiu minus cernens. Bellum internecinũ gerit cum aquila, cohærentesq; sæpe præhenduntur.

De coccyce q̃ à suo genere interimitur. CAP. IX.

COccyx ex accipitre uidetur fieri, tempore anni figuram mutans, quoniam tunc non apparent reliqui, nisi perquàm paucis diebus: Ipseque modico tempore æstatis uisus non cernitur postea. Est autem neq; aduncis unguibus solus accipitrũ, nec capite similis illis, neq; alio quàm colore, ac rictu columbi potius. Quin & absumitur ab accipitre, si quando xnà apparuere: sola omniũ auis à suo genere interempta. Mutat autem & uocem: procedit uere, occultatur caniculæ ortu: semperque parit in alienis nidis, maxime palumbiũ, maiori ex parte singula oua, quod nulla alia auis: raro bina. Causa subijciendi pullos putatur, quòd sciat se inuisam cunctis auibus. nam minuta quoq; infestant: ita non fore tutam generi suo stirpem opinatur, ni fefellerit: quare nullum facit nidũ, alioquin trepidum animal. Educat ergo subditũ adulterato fœta nido. Ille auidus ex natura, præripit cibos reliquis pullis, itaq; pingueſcit, & nitidus in se nutricem conuertit, illa gaudet eius specie, miraturq; sese ipsam, quòd talẽ pepererit: suos cõparatione eius damnat ut alienos, absumiq; etiam se inspectante patitur, donec corripiat ipsam quoq; iam uolandi potens. Nulla tum aũium suauitate carnis comparatur illi.

De miluis. CAP. X.

MIlui ex eodem accipitrũ genere, magnitudine differunt. Notatum in his, rapacissimã & furemelicam semper alitem nihil esculenti rapere ut ex funerũ ferculis, nec Olympiæ ex ara: ac ne ferre quidem manibus, nisi lugubri municipiorum implentium ostento. Iidem uidentur artem gubernandi cuisse caudæ flexibus, in cœlo monstrãte natura quo opus esset in profundo. Milui & ipsi hybernis mensibus latent, non tamẽ ante hirundines abeuntes. Tradũtur autem & à solstitijs affici podagra.

Digestio auium per genera. CAP. XI.

VOlucrum prima distinctio pedibus maxime constat. Aut enim aduncos ungues habent aut digitos, aut palmipedum in genere sunt, uti anseres, & aquaticæ ferè aues. Aduncos ungues habentia, carne tantum uescuntur ex parte magna.

De inauspicatis auibus, cornice, coruis, bubone. CAP. XII.

COrnices & alio pabulo, atque duriciem rostro repugnãtem, uolantes in altum in tegulasue iaciunt iterum ac sæpius, donec quassatas perfringere queant. Ipsa ales est inauspicatæ garrulitatis, à quibusdam tamen laudata. Ab arcturi sidere hirundinum aduentũ notatur eam in Mineruæ templisq; raro, alicubi omnino non aspici, sicut Athenis. Præterea sola hæc etiam uolantes pullos aliquandiu pascit: inauspicatissima fœtus tẽpore, hoc est, à solstitium. Cæteræ omnes ex eodem genere pellunt pullos, ac uolare cogunt, sicut & corui: qui & non carne tantum aluntur, sed robustos quoq; fœtus suos fugant longius. Itaq; paruis in uicis nõ plus binæ coniugia sunt: Circa Cranonem quidem Thessaliæ singula perpetuo: genitores soboli loco cedunt. Diuersa in hac & supradicta alite quædã. Corui ante solstitium generant: ijdem ægrescunt sexagenis diebus, sed maxime, antequam fici coquantur autumno, corripitur ab eo tempore corripitur morbo. Corui pariunt cum plurimũ quinos. Ore eos parere aut coire uulgus arbitratur. Ideoque grauidas, si ederint coruinum ouum, per os partum reddere: atq; in totũ, difficulter parere, si tecto inferantur. Aristoteles negat, non hercle magis quàm in Ægypto ibim: sed illam exoſculationem, quæ sæpe cernitur, qualẽ in columbis esse. Corui in auspicijs soli uidentur intellectũ habere significationum suarũ. nam cum Mediæ hospites occisi sunt, omnes è Peloponneſo & Attica regione uolauere. Pessima eorũ significatio, cum glutiunt uocem uelut strangulati. Uncos ungues & nocturnæ aues habent, ut noctuæ, bubo, ululæ. Omnium horũ hebetes interdiu oculi. Bubo funebris, & maxime abominatus, publicis præcipue auspicijs, deserta incolit: nec tantũ desolata, sed dira etiam & inaccessa: noctis monstrum nec cantu aliquo uocalis, sed gemitu. Itaq; in urbibus aut omnino in luce uisus, dirum ostentum est. Priua-

torum

torum domibus insidentem plurimis scio non fuisse feralem. Volat nunquam quò libuit, sed transuersus auferetur. Capitolij cellam ipsam intrauit Sex. Papellio Istro, L. Pedanio COSS. propter quod nonis Martijs urbs lustrata est eo anno.

De incendiaria aue. CAP. XIII.

INauspicata est & incendiaria auis, propter quam sæpenumero lustratam urbem in annalibus inueni mus, sicut L. Cassio, C. Mario COSS. quo anno & bubone uiso lustrata est. Quæ sit auis ea, nec reperitur, nec traditur. Quidã ita interpretãtur, incendiariã esse quæcũq; apparuerit carbonẽ ferens ex aris uel altaribus. Alij spinturnicem eam uocant: sed hæc ipsa quæ esset inter aues, qui se scire diceret, non inueni.

De diuina. CAP. XIIII.

CLiuinã quoq; auem ab antiquis nominatã animaduerto ignorari. Quidã clamatoriã dicunt, Labeo prohibitoriam. Et apud Nigidium subis appellatur auis, quæ aquilarum oua frangat.

De auibus incognitis. CAP. XV.

SVnt præterea complura genera depicta in Hetrusca disciplina, seculis non uisa: quæ nunc defeciſſe mirum est, cum abundent etiam quæ gula humana populatur.

De auibus nocturnis. CAP. XVI.

EXternorum de augurijs peritissime scripsisse Hylas nomine putatur. Is tradit noctuam, bubonẽ, picũ arbores cauantẽ, trogonẽ, cornicẽ, à cauda de ouo exire: quoniã põdere capitũ peruersa oua, posteriorẽ partem corporũ fouendam matri applicent.

De noctuis. CAP. XVII.

NOctuarum contra aues solers dimicatio. Maiore circundatæ multitudine, resupinæ pedibus repugnant, collectæq; in arctũ, rostro & unguibus tectæ teguntur. Auxiliatur accipiter collegio quodã naturæ, bellũq; partitur. Noctuas sexagenis diebus hyemis cubare, & nouem uoces habere tradit Nigidius.

De pico martio. CAP. XVIII.

SVnt & paruæ aues uncorũ unguiũ, ut pici, martio cognomine insignes, & in auspicijs magni. Quo in genere arborũ cauatores, scandentes in subrectum felium modo, illi uero & supini, percussi corticis sono, pabulum subesse intelligunt. pullos in cauis educant auium soli. Adactos cauernis eorũ à pastore cuneos, admota quadam ab his herba elabi creditur uulgo. Trebius autor est, clauum cuneúmue adactum quanta libeat ui arbori in qua nidum habeat, statim exilire cum crepitu arboris, cum incederit clauo aut cuneo. Ipsi principales Latio sunt in augurijs, à rege qui nomẽ huic aui dedit. Vnum eorũ præscitũ trãsire nõ queo. In capite prætoris urbani L. Tuberonis, in foro iura pro tribunali reddẽtis, sedit ita placide, ut manu præhenderetur. Respondere uates, exitiũ imperio portendi si dimitteretur, at si exanimaretur, prætori. Et ille auem protinus cõcerpsit: nec multo pòst impleuit prodigiũ. Vescuntur & glande in hoc genere, pomisq; multæ, sed quæ carne tantum non uiuunt, excepto miluo: quod ipsum in augurijs dirum est.

De uncos ungues habẽtib. & digitos. CAP. XIX.

VNcos ungues habentes omnino non congregantur, & sibi quæq; prædantur. Sunt autẽ omnes ferè altiuolæ præter nocturnas: & magis, maiores. Omnibus alæ grãdes, corpus exiguũ. Ambulant difficulter. In petris raro consistunt, curuatura unguium prohibente. Nunc de secundo ordine dicamus, qui in duas diuiditur species, oscines & alites: illarum generi cantus oris, his magnitudo differentiam dedit. Itaque præcedent & ordine.

De pauonibus, & quis eos primus cibi causa occiderit. CAP. XX.

OMnesq; reliquas in his pauonũ genus: cũ forma, tũ intellectu eius & gloria. Gẽmantes laudatus expandit colores aduerso maxime sole, quia sic fulgentius radiant. Simul umbræ quosdã repercussus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda: omnesq; in aceruũ cõtrahit pennarũ, quos spectari gaudet oculos. Idem cauda annuis uicibus amissa cum foliis arborum, donec renascatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram. Viuit annis xxv. Colores incipit fundere in trimatu. Ab autoribus non glorioſum tantum animal hoc traditur, sed & maleuolum, sicut anser uerecundum: quoniam has quoque quidam addiderunt notas in his, haud probatas mihi. Pauonem cibi gratia Romæ primus occidit orator Hortensius, aditiali cœna sacerdotij. Saginare primus instituit circa nouissimum piraticum bellum M. Aufidius Lurco, exque eo quæstu reditus sestertiũm sexagena M. habuit.

De gallis, & quomodo castrentur, & de gallinaceo locuto. CAP. XXI.

PRoxime gloriã sentiunt & hi nostri uigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno natura genuit. Norunt sidera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cũ sole eunt cubitũ, quartaq; castrensi uigilia ad curas laboremq; reuocant. Nec solis ortum incautis patiuntur obrepere, diemq; uenientem nunciant cantu, ipsum uero cantum plausu laterũ. imperitant suo generi, & regnum in quacunq; sunt domo exercent. Dimicatione paritur hoc quoque inter ipsos, uelut ideo tela agnata cruribus suis intelligentes: nec finis sæpe cõmorientibus. Quòd si palma contingit, statim in uictoria canunt, seq; ipsi principes testantur. Victus occultatur silens, ægreq; seruitium patitur. Et plebs tamen æque superba graditur ardua ceruice, cristis celsa: cælumq; sola uolucrum aspicit crebro, in sublime caudam quoque falcatam erigens: itaque terrori sunt etiam leonibus ferarum generosissimis. Iam ex his quidam ad bella tantum & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitarunt Rhodum ac Tanagram. Secundus est honos habitus Melicis ac Chalcidicis, ut planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana purpura.

Horum sunt tripudia solistima. Hi magistratus nostros quotidie regunt, domosq; ipsis suas claudunt aut referant: hi fasces Ro. impellunt aut retinent, iubent acies aut prohibent, uictoriarum omnium toto orbe partarũ auspices: hi maxime terrarum imperio imperant, extis etiam fibrisq; haud aliter quàm opimæ uictimæ diis grati. Habent ostenta & præposteri eorũ uespertiniq; cantus. Nanque totis noctibus canendo, Bœotijs nobilẽ illam aduersus Lacedæmonios præsagiuere uictoriam, ita coniecta interpretatione, quoniam uicta ales illa non caneret. Desinunt canere castrati, quod duobus fit modis, lumbis adustis candente ferro, aut imis cruribus: mox ulcere oblito figlina creta: facilius ita pinguescunt. Pergami omnibus annis spectaculum gallorum publice editur ceu gladiatorum. Inuenitur in annalibus, in Ariminensi agro M. Lepido, Q. Catulo coss. in uilla Galerij locutum gallinaceum, semel quod equidem sciam.

De anseribus, & quis primus iecur anserinum comederit, & de adipe anserino Comageno. CAP. XXII.

EST & anseri uigil cura Capitolio testata defenso, per id tempus canum silentio proditis rebus. Quamobrẽ cibaria anserũ censores in primis locant. Quin & fama amoris, Argis dilecta forma pueri nomine Oleni, et glauces Ptolemæo regi cithara canentis, quam eodem tẽpore & aries amasse proditur. Potest & sapientiæ uideri intellectus ijs esse. Ita comes perpetuo adhæsisse Lacydi philosopho dicitur, nusquã ab eo, non in publico, non in balneis, non noctu, non interdiu digressus. Nostri sapientiores, qui eos iecoris bonitate nouere. Fartilibus in magnam amplitudinẽ crescit, exemptũ quoq; lacte mulso augetur. Nec sine causa in quæstione est, quis primus tãtum bonum inuenerit, Scipio Metellus uir consularis, an M. Sestius eadem ætate eques Ro. Sed (quod constat) Messalinus Cotta, Messalæ oratoris filius, palmas pedum in his torrere, atq; patinis cum gallinaceorum cristis condire reperit. Tribuetur enim à me culinis cuiusq; palma cum fide. Mirũ in hac alite, à Morinis usq; Romam pedibus uenire. Fessi proferuntur ad primos, ita cæteri stipatione naturali propellũt eos. Candidorum alterum uectigal in pluma. Velluntur quibusdã locis bis anno. Rursus plumigeri uestiuntur: molliorq; quæ corpori quàm proxima, et è Germania laudatissima. Candidi ibi, uerum minores, ganzæ uocãtur. Pretium plumæ eorum, in libras denarij quini. Et inde crimina plerunq; auxiliorum præfectis, à uigili statione ad hæc aucupia dimissis cohortibus totis. Euoque deliciæ processere, ut sine hoc instrumento durare iam ne uirorum quidem ceruices possint. Aliud reperit Syriæ pars, quæ Comagene uocatur: adipẽ eorũ in uase æreo cum cinnamo niue multa obrutum, ac rigore gelido maceratũ, ad usum præclari medicaminis, quod ab gẽte dicitur Comagenũ. Anserini generis sunt chenalopeces, et quibus lautiores epulas non nouit Britannia chenerotes, fero anseri minores. Decet tetraonas [illegible] nitor, absolutaq; nigritia, in supercilijs cocci rub[illegible] Alterum eorũ genus uulturũ magnitudinẽ excee[illegible] quorũ et colorẽ reddit. Nec ulla ales excepto struthocamelo maius corpore implẽs põdus, in tantũ au[illegible] ut in terra quoq; immobilis prehendatur. Gignũ[illegible] alpes, & septentrionalis regio. In auiarijs saporẽ p[illegible] dunt. Moriuntur cõtumacia spiritu reuocato. Pr[illegible] mæ eis sunt, quas Hispania aues tardas appellat, G[illegible] cia otidas, dãnatas in cibis. Emissa enim ossibus [illegible] dulla, odoris tædium extemplò sequitur.

De gruibus, ciconijs, oloribus, & peregrinis auibus, & coturnicibus, & glotte. CAP. XXI[illegible]

INducias habet gens Pygmæa abscessu gruum (ut diximus) cum ijs dimicantium. Immensus est tractus quo ueniunt, si quis reputet à mari eoo. Quæ proficiscantur consentiunt, uolant ad prospicienda alte, ducem quem sequãtur eligunt: in extremo agmine per uices, qui acclamẽt, dispositos habent, & qui gregem uoce contineant. Excubias habent nocturnis temporibus, lapillum pede sustinẽtes, qui laxatus somno & decidens, indiligẽtiam coarguat. Cæteræ contemiunt capite subter alam cõdito, alternis pedibus insistentes. Dux erecto prouidet collo, ac prædicit. Eædem manuefactæ lasciuiunt, gyrosq; quosdã indecoro cursu uel singulæ peragunt. Certum est, Põtum transuolaturas, primum omnium angustias petere, inter duo promontoria Criu metopon, & Carambim: ne saburra stabiliri. cum medium trãsierint, abijci lapillos è pedibus: cum attigerint cõtinentem, & è gutture harenam. Cornelius Nepos, qui diui Augusti principatu obijt, cũ scriberet turdos paulò antè cœptos seginari, addidit ciconias magis placere quàm grues: cum hæc nunc ales inter primas expetatur, illam nemo uidit attigisse. Ciconiæ quonam è loco ueniant, aut quò se referant, incompertum adhuc est. E longinquo uenire nõ dubium, eodem quo grues modo: illas hyemis, has æstatis aduenas. Abituræ congregantur in loco certo: comitataq; sic, ut nulla sui generis relinquatur, nisi captiua & serua, ceu lege prædicta die recedunt. Nemo uidit agmen discedentium, cum discessurum appareat: nec uenire, sed ueniisse cernimus: utrunque nocturnis fit tẽporibus. Et quamuis ultra citráue peruolent, nunquã tamen aduenisse usquã, nisi noctu existimãtur. Pythonos comen uocant in Asia patentibus campis, ubi congregatæ inter se cõmurmurant, et quæ nouissima aduenit lacerant, atq; ita abeunt. Notatum, post Idus Aug. non temere nisas ibi. Sunt qui ciconijs nõ inesse linguas cõfirment. Honos ijs serpentium exitio tantus, ut in Thessalia capitale fuerit occidisse, eademq; legibus pœna, quæ in homicidã. Simili anseres quoq; & olores ratione cõmeant, sed horũ uolatus cernitur: liburnicarũ more rostrato impetu ferũtur, facilius ita findẽtes aëra, quàm si recta fronte impellerent: à tergo sensim dilatante se cuneo porrigitur agmen, largeque impellenti præbetur auræ. Colla impo

imponunt præcedentibus, fessos duces ad terga recipiunt. Ciconiæ nidos eosdem repetunt, genitricum senectam inuicem educant. Olorum morte narratur flebilis cantus, falso, ut arbitror, aliquot experimentis. Iidem mutua carne uescuntur inter se. Verum hæc cõmeantium per maria terrasq; peregrinatio non patitur differri minores quoque, quibus est natura similis: utcunq; enim supradictas magnitudo & uires corporum inuitare uideri possunt. Coturnices antè etiam semper aduenium quàm grues, parua auis, & cum ad nos uenit, terrestris potius quàm sublimis. Aduolant & hæ simili modo non sine periculo nauigantiũ, cum appropinquauere terris. Quippe uelis sæpe insidunt, & hoc semper noctu, mergunt q; nauigia. Iter est his per hospitia certa. Austro nõ uolant, humido scilicet & grauiore uento. Aura tamen uehi uolunt, propter pondus corporum, uiresq; paruas. Hinc uolantium illa cõquestio labore expressa. Aquilone ergo maxime uolant ortygometra duce. Primam earum terræ appropinquantem accipiter rapit. Semper hinc remeantes comitatum solicitant, abeuntq; unà persuasæ glottis & otis & cychramus. Glottis prælongam exerit linguam, unde ei nomen. Hanc initio blandita peregrinatione auide profectam, pœnitẽtia in uolatu cum labore scilicet subit. reuerti incomitatam piget, & sequi: nec unquam plus uno die pergit, in proximo hospitio deserit. uerum inuenitur alia, antecedente anno relicta: simili modo in singulos dies. Cychramus perseuerantior festinat etiam peruenire ad expetitas sibi terras. itaque noctu is eas excitat, admonetq; itineris. Otis bubone minor est, noctuis maior, auribus plumeis eminentibus, unde & nomen illi: quidam Latine asionem uocant: imitatrix aliâs auis ac parasita, & quodam genere saltatrix. capitur haud difficulter ut noctuæ, intenta in aliquo circumeunte alio. Quòd si uentus agmen aduerso flatu cœperit inhibere, ponduculis lapidum apprehensis, aut gutture harena repleto, stabilitæ uolant. Conturnicibus ueneni semen gratissimus cibus: quam ob causam eas damnauere mensæ, simulq; comitialem propter morbum despui suetũ, quem solæ animalium sentiunt præter hominem.

De hirundinibus, merulis, turdis & sturnis, turturibus & palumbis. CAP. XXIIII.

ABeunt & hirundines hybernis mensibus, sola carne uescens auis ex ijs, quæ aduncos ungues non habent: sed in uicina abeunt, apricos secutæ montium recessus: inuentæque iam sunt ibi nudæ atque deplumes. Thebarum tecta subire negantur, quoniam urbs illa sæpius capta sit: nec Biziæ in Thracia propter scelera Terei. Cecina Volaterranus equestris ordinis quadrigarum dominus, comprehensas in urbem secum auferens uictoriæ nuntias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes illito uictoriæ colore. Tradit & Fabius Pictor in annalibus suis, cum obsideretur præsidium Romanum à Ligustinis, hirundinem à pullis ad se allatam: ut lino ad pedem eius alligato nodis significaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet. Abeunt & merulæ turdiq; & sturni, simili modo in uicina. Sed hi plumam non amittunt, nec occultantur, uisi sæpe ibi, quò hybernum pabulum petunt. itaque in Germania hyeme maxime turdi cernuntur. Verius turtur occultatur, pennasque amittit. Abeunt & palumbes, quonam & in ijs incertum. Sturnorum generi propriũ cateruatim uolare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus. Volucrum soli hirundini flexuosi uolatus, uelox celeritas, quibus ex causis neq; rapinæ cæterarum alitum obnoxia est. Eadem demum sola auium non nisi in uolatu pascitur.

Quæ auium perennes, quæ semestres, quæ trimestres. CAP. XXV.

TEmporum magna differentia auibus. Perennes ut columbæ, semestres ut hiriũdines, trimestres ut turdi & turtures, & quæ cum fœtum eduxere, abeunt, ut galguli, upupæ.

De auibus mira. CAP. XXVI.

AVtores sunt, omnibus annis aduolare Ilium ex Aethiopia aues, & confligere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas uocant. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Aethiopia circa regiam Memnonis, exploratum sibi Cremutius tradit. Simili modo pugnant Meleagrides in Bœotia. Africæ hoc est gallinarum genus, gibberum, uarijs sparsum plumis, quæ nouissimæ sunt peregrinarum auium in mensas receptæ propter ingratum uirus. Verum Meleagri tumulus nobiles eas fecit.

De auibus seleucidibus. CAP. XXVII.

SEleucides aues uocantur, quarum aduentum ab Ioue precibus impetrant Casij montis incolæ, fruges eorum locustis uastantibus. Nec unde ueniant, quóue abeant compertum, nunquàm conspectus nisi cum præsidio earum indigetur.

De ibi. CAP. XXVIII.

INuocant & Aegyptij ibes suas contra serpentium aduentum: & Elei Myiagron deum, muscarum multitudine pestilentiam adferente: quæ protinus intereunt qua litatum est illi die.

Quæ aues in quibus locis non sunt, & quæ mutant colorem & uocem, & de luscinijs. CAP. XXIX.

SEd in secessu auium & noctuæ paucis diebus latere tradũtur, quarum genus in Creta insula non est: etiam si qua inuecta sit emoritur. Nam hæc quoq; mira naturæ differentia: alia alijs locis negat, tanquam genera frugum fruticúmue, sic & animalium: nõ nasci, translatitium: inuecta emori, mirum. Quid est illud unius generis saluti aduersum, quæue ista naturæ inuidia? aut qui terrarum dicati auibus termini? Rhodus aquilam non habet. Transpadana Italia iuxta alpes Larium lacum appellat, amœnum arbusto agro ad quem ciconiæ non permeant: sicuti nec oĉauum circa lapidem ab eo, immensa alioqui finitimo Insubrium

tractu examina graculorum monedularumq;, cui soli aui furacitas auri argentiq; præcipue mira est. Picus Martius in Tarentino agro negatur esse. Nuper, & adhuc tamen rara, ab Apennino ad urbẽ uersus cerni cœpere picarum genera, quæ longa insignes cauda uariæ appellantur. Proprium his calescere omnibus annis, cum serantur rapa. Perdices non transuolant Bœotiæ fines in Attica: nec ulla auis in Ponto, insula qua sepultus est Achilles, sacratam ei ædem. In Fidenate agro iuxta urbem ciconiæ nec pullos nec nidum faciunt. At in agrum Volaterranum palumbium uis è mari quotannis aduolat. Romæ in ædem Herculis in foro Boario, nec muscæ nec canes intrant. Multa prætereà similia, quæ prudens subinde omitto in singulis generibus, fastidio parcens: quippe cũ Theophrastus tradat inuectitias esse in Asia etiam columbas, & paones, & coruos, & in Cyrenaica uocales ranas. Alia admiratio circa oscines: ferè mutant colorem uocemq; tempore anni, ac repente fiunt aliæ: quod in grandiore alitum genere grues tantum. Eæ enim senectute nigrescunt. Merula ex nigra russescit, canit æstate, hyeme balbutit, circa solstitium muta. Rostrum quoq; anniculis in ebur transfiguratur, duntaxat maribus. Turdis color æstate circa ceruicem uarius, hyeme concolor. Luscinijs diebus ac noctibus continuis xv. garrulus sine intermissu cantus, densante se frondium germine, non in nouissimum digna miratu aue. Primum tanta uox tam paruo in corpusculo, tam pertinax spiritus. Deinde in una perfecta musicæ scientia modulatus editur sonus: & nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc uariatur inflexo, nunc distinguitur concisso, copulatur intorto, promittitur reuocato, infuscatur ex inopinato: interdum & secum ipse murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extentus, ubi uisum est uibrans, summus, medius, imus. Breuiterq;, omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit: ut nõ sit dubium hanc suauitatem præmonstratã efficaci auspicio, cum in ore Stesichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artis esse, plures singulis sunt cantus, nec ijdem omnibus, sed sui cuique. Certant inter se, palamque animosa contentio est. Victa morte finit sæpe uitã, spiritu prius deficiente quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, uersusq; quos imitentur accipiunt. Audit discipula intentione magna & reddit, uicibusq; reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docẽte quædam reprehensio. Ergo seruorum illis precia sunt, & quidẽ ampliora quàm quibus olim armigeri parabantur. Scio sestertijs vi. candidam alioquin, quod est propè inusitatum uenisse, quæ Agrippinæ Claudij principis coniugi dono daretur. Visum iam sæpe, iussas canere cœpisse, & cum symphonia alternasse: sicut homines repertos, qui sonum earum, addita in transuersas harundines aqua, foramen inspirantes, linguaque parua aliqua opposita mora, indiscreta redderent similitudine. Sed eæ tantæ tamque artifices argutiæ à xv. diebus paulatim desinunt, nec ut fatigatas possis dicere auium tiatas. mox æstu auctο in totum alia uox fit, nec modulata aut uaria. mutatur & color. postremo hyeme ipsa non cernitur. Linguis earum tenuitas illa prima non est, quæ cæteris auibus. Pariunt uere primo, plurimũ sena oua. Alia ratio ficedulis. Nam formas simul coloremque mutant. Hoc nomen non nisi autumno habent, postea melancoryphi uocantur. Sic erithacus hyeme, idem phœnicurus æstate. Mutat upupa, ut tradit Aeschylus poëta, obscœna aliàs auis, crista uisenda plicatili, contrahens eam sensimque per longitudinem capitis. Oenanthe quæ etiam statos latebræ dies habet, exoriente sirio occultata, ab occasu eiusdem prodit: quod miremur, 10 diebus utrunque. Chlorion quoq; qui totus est luteus hyeme non uisus, circa solstitia procedit.

De merulis. CAP. XX.

MErulæ circa Cyllenen Arcadiæ, nec usquam aliubi candidæ nascuntur. Ibis circa Pelusium tantum nigra est, cæteris omnibus locis candida.

Tempus auium genituræ. CAP. XXX.

OScines, præter exceptas, non temere fœtus faciunt ante æquinoctium uernum, aut postautumnale: antè solstitium autem dubios, post solstitium uitales.

De halcyonibus, & de diebus earum nauigabilibus, & gauijs, & mergis. CAP. XXXI.

EO maxime sunt insignes halcyones. Dies eorum partus, maria quique nauigant nouere. Ipsa est paulo amplior passere, colore cyaneo ex parte maior tantum purpureis & candidis admixtis pennis, collo gracili ac procero. Alterum genus earum magnitudine distinguitur & cantu. Minores in harundinetis canunt. Halcyonẽ uidere rarissimum est, nec nisi Virgiliarum occasu, & circa solstitia brumámue, nec aliquando circumuolata statim in latebras abeuntem. Fœtificant bruma, qui dies halcyonides uocantur, placido mari per eos & nauigabili, Siculo maximè. In reliquis partibus est quidem mitius pelagus, Siculo tamen utiq; tractabile. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt. Nidi earum admirationem habent, pilæ figura, paulum cauenti ore perquàm angusto grandium spongiarum similitudine: ferro intercidi non queunt, frangũtur ictu ualido, ut spuma arida maris. Nec unde conficiatur, inuenitur. Putant ex spinis aculeatis: piscibus euiuunt. Subeunt & in amnes. Pariunt oua quinque. Gauiæ in petris nidificant, mergi & in arboribus. Pariunt plurimum terna. Sed gauiæ æstate, mergi incipiente uere.

De auium solertia in nidificando, hirundine, argatili, cynamomis, & perdicibus. CAP. XXXIII.

HAlcyonum nidi figura, reliquarum quoq; solertiæ admonet: neq; alia parte ingenia auium magis admiranda. Hirundines luto construunt, stramẽta robora-

roborant. Si quando inopia est luti, madefactæ multa aqua pennis pulueren ſpargunt. Ipſum uero nidum mollibus plumis floccisque conſternunt tepefaciendis ouis, ſimul ne durus ſit infantibus pullis. In fœtu ſumma æquitate alternant cibum. Notabili munditia egerunt excrementa pullorum: adultioresq; circũagi docent, & foris ſaturitatẽ emittere. Alterum genus hirundinum est rusticarũ & agreſtium, quæ raro in domibus, diuerſos figura, ſed eadem materia confingunt nidos, totos ſupinos, faucibus porrectis in angustũ, utero capaci: mirum, qua peritia & occultandis habiles pullis, & ſubſternẽdis molles. In Aegypti Heracleotico oſtio molẽ continuatione nidorum euaganti Nilo inexpugnabilem opponunt ſtadij ferè unius ſpatio, quod humano opere perfici non poſſet. In eadẽ Aegypto iuxta oppidum Copton inſula est ſacra Iſidi, quam ne laceret amnis idẽ, muniunt opere, incipientibus uernis diebus palea & ſtramento roſtrũ eius firmantes, continuatis per triduũ noctibus tanto labore, ut multas in opere emori conſtet. Ea militia illis cum anno redit ſemper. Tertium est earũ genus quæ ripas excauant, atq; ita internidificãt. Harum pulli ad cinerem ambusti, mortifero fauciũ malo, multusq; alijs morbis humani corporis mendentur. Non faciunt hæ nidos. Migrãtq; multis diebus antè, ſi futurum est ut auctus amnis attingat. In genere parrarũ est cui nidus ex muſco arido ita abſoluta perficitur pila, ut inueniri non poſſit aditus. Argatilis appellatur, eadẽ figura ex ligno intexens. Picorũ aliquis ſuſpendit in ſurculo primis in ramis cyathi modo, ut nulla quadrupes poſſit accedere. Galgulos quidẽ ipſos dependentes pedibus ſomnum capere cõfirmant, quia tutiores ita ſe ſperent. Iam publicum quidem omniũ est, tabulata ramorũ ſuſtinendo nido prouide eligere, cameraq; ab imbri aut fronde protegere denſa. In Arabia cinamomus auis appellatur: cinnami ſurculis nidificat. Plumbatis eos ſagittis decutiunt indigenæ, mercis gratia. In Scythis auis magnitudine otidis, binos parit, in leporina pelle ſemper in cacuminibus ramorum ſuſpenſa. Picæ cum diligentius uiſum ab homine nidum ſenſere, oua transferunt aliò. Hoc in his auibus, quarũ digiti non ſunt accõmodati complectendis transferendisq; ouis, miro traditur modo. Nanq; ſurculo ſuper bina oua impoſito, ac ferruminato alui glutino, ſubdita ceruice medio, æqua utrinq; libra deportãt aliò. Nec uero ijs minor ſolertia, quæ cunabula in terra faciũt, corporis grauitate prohibitæ ſublime petere. Merops uocatur, genitores ſuos reconditos paſcens, pallido intus colore pennarum, ſuperne cyaneo, primori ſubrutilo. Nidificat in ſpecu ſex pedũ defoſſa altitudine. Perdices ſpina & frutice ſic muniunt receptaculum, ut contra feras abunde uallẽtur: Ouis ſtragulum molli puluere contumulant, nec in quo loco peperere incubant: néue cui frequentior conuerſatio ſit ſuſpecta, transferũt aliò. Illæ quidẽ & maritos ſuos fallunt, quoniam intẽperantia libidinis frangunt earum oua, ne incubando detineantur. Tunc inter ſe dimicant mares deſiderio fœminarum: uictum aiũt Venerem pati. Id quidem & coturnices, Trogus & gallinaceos aliquando: Perdices uero à domitis feros & nouos aut uictos iniri promiſcue. Capiuntur quoq; pugnacitate eiuſdem libidinis, cõtra aucupis indicem exeunte in prælium duce totius gregis. Capto eo procedit alter, ac ſubinde ſinguli. Rurſus circa conceptum fœminæ capiuntur, contra aucupum fœminam exeuntes, ut rixãdo abigant eam. Neq; in alio animali par opus libidinis. Si contra mares ſteterint fœminæ, aura ab his flante prægnantes fiũt. Hiantes autẽ exerta lingua per id tempus æſtuant, concipiuntque ſuperuolantium afflatu, ſæpe uoce tantum audita maſculi. Adeoque uincit libido etiam fœtus charitatem, ut illa furtim & in occulto incubans, cum ſenſit fœminam aucupis accedentem ad marem, recanat reuocetq;, & ultro præbeat ſe libidini. Rabie quidem tanta feruntur, ut in capite aucupantium ſæpe cæcæ metu ſedeant. Si ad nidũ is cœperit accedere, procurrit ad pedes fœta, prægrauẽ aut delũbem ſeſe ſimulãs, ſubitoq; in procurſu aut breui aliquo uolatu cadit fracta aut ala aut pedibus: procurrit iterũ, iamiam præhenſurũ effugiẽs, ſpemq; fruſtrans, donec in diuerſum abducat à nidis. Eadẽ in pauore libera, ac materna uacans cura, in ſulco reſupina gleba ſe terræ pedibus appræhenſa operit. Perdicũ uita ad ſexdecim annos durare exiſtimatur.

De columbis. CAP. XXXIIII.

AB his columbarum maxime ſpectantur ſimili ratione mores ijdem, ſed pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Coniugij fidem non uiolãt, communemq; ſeruant domum. Niſi cœlebs aut uidua, nidum non relinquit. Et imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos ferunt: quippe ſuſpicio est adulterij, quã uis natura non ſit. Tunc plenum querela guttur ſæuiq; roſtro ictus, mox in ſatisfactione exoſculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio. Amor utriq; ſobolis æqualis: ſæpe & ex hac cauſa caſtigatio, pigrius intrante fœmina ad pullos. Parturienti ſolatia & miniſteria ex mare. Pullis primo ſalſiorem terram collectam gutture in ora inſpuunt, præparãtes tempeſtiuitatem cibo. Proprium generis eius & turturum, cum bibant colla nõ reſupinare, largeq; bibere, iumentorum modo.

De palumbibus. CAP. XXXV.

VIuere palumbes ad xxx. annum, aliquos ad xl. habemus autores, uno tantum incommodo unguium, eodem & argumẽto ſenectæ, qui citra perniciem reciduntur. Cantus omnibus ſimilis atquẽ idem, trino conficitur uerſu, præterque in clauſula gemitu: hyeme mutis, uere uocalibus. Nigidius putat, cum oua incubat, ſub tecto nominatam palumbem relinquere nidos. Pariunt autem poſt ſolſtitium. Columbæ & turtures octonis annis uiuunt.

De paſſeribus. CAP. XXXVI.

COntrà paſſeri minimum uitæ, cui ſalacitas par. Mares negãtur anno diutius durare, argumẽto, quia

quia nulla ueris initio appareat nigritudo in rostro, quæ ab æstate incipit. Fœminis lõgiusculum spatium. Verum columbis inest quidam & gloriæ intellectus. Nosse credas suos colores, uarietatemque dispositam: quin etiam ex uolatu quæritur plaudere in cœlo, uarieq; sulcare. Qua in ostentatione ut uinctæ præbentur accipitri, implicatis strepitu pennis, qui non nisi ipsis alarum humeris eliditur, alioquin soluto uolatu in multum uelociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipsa gloria rapit.

De tinnunculo. CAP. XXXVII.

OB id cum ijs habenda est auis quæ tinnunculus uocatur. Defendit enim illas, terretque accipitres naturali potentia, in tantum, ut uisum uocemque eius fugiant. Hac de causa præcipuus columbis amor eorum. Feruntq;, si in quatuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis, nõ mutare sedem colũbas: quod auro insectis alarum articulis quæsiere aliqui, non aliter innoxijs uulneribus, multiuaga alioquin aue. Est enim ars illis inter se blandiri, & corrumpere alias, furtoq; comitatiores reuerti. Quin & internunciæ in rebus magnis fuere, epistolas annexas earum pedibus obsidione Mutinensi in castra consulum Decimo Bruto mittente. Quid uallum & uigil obsidio, atq; etiã retia amne prætenta profuere Antonio, per cœlum eunte nuncio? Et harum amore insaniunt multi, super tecta exædificant turres ijs, nobilitatemque singularum & origines narrant, uetere iam exemplo. L. Axius eques Romanus ante bellum ciuile Pompeianũ denarijs quadringentis singula paria uenditauit, ut M. Varro tradit. Quin & patriam nobilitauere, in Campania grandissimæ prouenire existimatæ. Harum uolatus in reputationem cæterarum quoq; uolucrum nos impellit.

De uolatu & incessu auium. CAP. XXXVIII.

OMnibus animalibus reliquis certus & uniusmodi, & in suo cuique genere incessus est: aues solæ uario meatu feruntur, & in terra & in aëre. Ambulant aliquæ, ut cornices: saliunt aliquæ, ut passeres, merulæ: currunt, ut perdices, rusticulæ: ante se pedes iaciunt, ut ciconiæ, grues: expandunt alas, pendentesq; raro interuallo quatiũt, aliæ crebrius, sed & primas duntaxat pẽnas: aliæ & tota latera pandũt. quædam uero maiore ex parte compressis uolant. percussoq; semel aliquæ & gemino ictu aëre feruntur: uelut inclusum eum prementes, eiaculantur sese in sublime, in rectũ, in pronum. Impingi putes aliquas, aut rursus ab alto cadere has, illas salire. Anates solæ, quæq; sunt eiusdẽ generis, in sublime protinus sese tollunt, atque è uestigio cœlũ petunt, & hoc etiã ex aqua. Itaq; in fouea quibus feras uenamur, delapsæ solæ euadunt. Vultur, & ferè grauiores, nisi ex procursu, aut altiore cumulo immissæ non euolant, cauda reguntur. Aliæ circumspectant, aliæ flectunt colla. Nonnullæ uescuntur ea quæ rapuere pedibus. Sine uoce non uolant multæ: aut è contrario semper in uolatu silent. Subrectæ, pronæ, obliquæ in latera, in ora, quædam & resupinæ ferũtur: ut si pariter cernantur plura genera, ... eadem natura meare uideantur.

De apodibus. CAP. XXXI.

PLurimum uolant quæ apodes, quia careant pedum, ab alijs cypseli appellantur, hirundinis specie. Nidificant in scopulis. Hæ sunt quæ toto ... cernuntur. Nec unquam tam longo naues, tamq; continuo cursu recedunt à terra, ut non circumuolent eas apodes. Cætera genera residunt & insistunt quies, nisi in nido, nulla: aut pendent aut iacent. Ingenia æque uaria, ad pastum maxime.

De caprimulgis & plateis. CAP. X

CAprimulgi appellantur grãdioris merulæ ictu, fures nocturni: interdiu enim uisu ... Intrant pastorum stabula, caprarumq; uberibus ... lant suctum propter lactis, qua iniuria uber emo... caprisq; cæcitas quas ita mulsere oboritur. Platea ... minatur aduolans ad eas quæ se in mari mergunt, ... capita illarum morsu corripiens, donec capturam ... torqueat. Eadem cum deuoratis se implent co... calore uentris coctas euomit, atque ita ex ijs escu... legit, testas excernens.

De ingenijs auium. CAP. XL

VIllaribus gallinis & religio inest: Inhorrescit edito ouo, excutiuntq; sese, & circumactæ rificant, ac festuca aliqua sese & oua lustrant.

De carduele, & psittaco, & auibus quæ loquuntur. CAP. XL

MInimæ auium carduelis imperata faciunt, uoce tãtum, sed pedibus & ore pro ma... Est quæ boum mugitus imitetur, in Arelatensi ... taurus appellata, alioquin parua. Est quæ equorũ ... que hinnitus, anthus nomine, herbæ pabulo ad... eorũ pulsa imitatur, ad hunc modũ se ulciscens. S... omnia humanas uoces reddũt, psittaci quidem et... mocinantes. India hanc auẽ mittit, sittacẽ uocat, ... dẽ toto corpore, torque tãtũ miniato in ceruice d... ctam. Imperatores salutat, & quæ accipit uerba ... nunciat, in uino præcipue lasciua. Capiti eius du... eadẽ quæ rostro. hoc, cũ loqui discit, ferreo uerbe... radio: nõ sentit aliter ictus. Cũ deuolat, rostro se ex... pit, illi innititur, leuioremq; se ita pedũ infirmitat... cit. Minor nobilitas, quia nõ ex lõginquo uenit, sed ... pressior loquacitas certo generi picarũ est. Ad... uerba quæ loquũtur. Nec discũt tantũ sed diligũt: ... tãtesq; intra semet, cura atq; cogitatione intẽtio... occultãt. Cõstat emori uictas difficultate uerbi, ac ... subinde eadẽ audiant, memoria falli: quærẽtes mir... modũ hilarari, si interim audierint id uerbũ. Nec ... garis ijs forma, quãuis non spectãda. Satis illis dec... in specie sermonis humani est. Verũ addiscere alias ... gant posse, quàm quæ ex genere earum sunt, quæ gl... de uescantur: & inter eas facilius, quibus quini ... digiti in pedibus, ac ne eas quidem ipsas nisi pri... duobus uitæ annis. Latior ijs est lingua: omnibusq; ... suo cuique genere, quæ sermonem imitantur huma... quanq...

quanquam id penè in omnibus contingit. Agrippina coniunx Claudij Cæsaris turdum habuit (quod nunquam antè) imitantem sermones hominum, cum hæc proderem. Habebant & Cæsares iuuenes item Sturnum, luscinias, Græco atque Latino sermone dociles: præterea meditantes in diem, & assidue noua loquentes longiore etiam contextu. Docentur secreto, & ubi nulla alia uox misceatur, assidente qui crebro dicat ea, quæ condita uelit, ac cibis blandiente.

De coruorum intelligentia. CAP. XLIII.

REddatur & coruus sua gratia, indignatione quoq; populi Ro. testata, non solum conscientia. Tiberio principe ex fœtu supra Castorum ædem genitus pullus, in oppositam sutrinam deuolauit, etiam religione commendatus officinæ domino. Is mature sermoni assuefactus, omnibus matutinis euolãs in rostra, in forum uersus, Tiberium, dein Germanicũ & Drusum Cæsares nominatim, mox transeuntem populum Ro. salutabat, postea ad tabernam remeans, plurium annorum assiduo officio mirus. Hunc siue æmulatione* uicinitatis mãceps proximæ sutrinæ, siue iracundia subita, ut uoluit uideri, excrementis eius imposita calceis macula, exanimauit, tanta plebei consternatione, ut primo pulsus ex ea regione, mox & interemptus sit, funusq; innumeris aliti celebratũ exequijs, constratum lectum super Aethiopum duorum humeros, præcedente tibicine, & coronis omnium generũ, ad rogum usq;: qui constructus dextra uiæ Appiæ ad secundum lapidem, in campo Rediculi appellato fuit. Adeo satis iusta causa populo Ro. uisa est exequiarum ingenium auis, aut supplicij de ciue Romano, in ea urbe, in qua multorum principum nemo deduxerat funus: Scipionis uero Aemiliani, post Carthaginẽ Numantiamq; deletas ab eo, nemo uindicauerat mortem. Hoc gestum M. Seruilio, C. Cestio COSS. ad v. Kalen. April. Nunc quoque erat in urbe Roma, hæc prodente me, equitis Ro. cornix è Bætica, primum colore mira admodum nigro, deinde plura contexta uerba exprimens, & alia atque alia crebro addiscens. Necnon & recẽs fama Crateri Mocerotis cognomine in Erizena regione Asiæ, coruorum opera uenantis, eò quòd deuehebat in syluas eos considentes corniculis humerisq;, illi uestigabant agebantq;, eò perducta consuetudine, ut exeuntem sic comitarẽtur & feri. Tradendum putauere memoriæ quidam, uisum per sitim lapides congerentem in situlam monumenti, in qua pluuia aqua durabat, sed quæ attingi non posset: ita descendere pauentem expressisse tali congerie, quantum poturo sufficeret.

De Diomedeis auibus. CAP. XLIIII.

NEc Diomedeas præteribo aues: Iuba cataractas uocat, & eis esse dentes, oculosq; igneo colore, cætero candidis tradẽs. Duos semper ijs duces: alterum ducere agmẽ, alterũ cogere: Scrobes excauare rostro, inde crate cõsternere, & operire terra quæ antè fuerit egesta: in his fœtificare. fores binas omnium scrobibus: orientẽ spectare quibus exeãt in pascua, occasum quibus redeant. Aluum exoneraturas subuolare semper, & contrario flatu. Vno hæ in loco totius orbis uisuntur, in insula, quam diximus nobilem Diomedis tumulo atq; delubro, contra Apuliæ oram, fulicarũ similes. Aduenas barbaros clangore infestant, Græcis tantum adulãtur, miro discrimine, uelut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemq; eã quotidie pleno gutture madentibus pennis perluũt atq; purificant: unde origo fabulæ, Diomedis socios in earum effigies mutatos.

Quæ animalia nihil discant. CAP. XLV.

NOn omittendũ est, cum de ingenijs disserimus, è uolucribus hirundines esse indociles, è terrestribus mures: cum elephanti iussa faciant, leones iugum subeant, in mari uituli, totq; piscium genera mitescãt.

De potu auium. CAP. XLVI.

BIbunt aues suctu, ex his quibus lõga colla, intermittentes, & capite resupinato uelut infundentes sibi. Porphyrio solus morsu bibit. idem est proprio genere, omnem cibum aqua subinde tingens, deinde pede ad rostrum ueluti manu afferens. Laudatissimi in Comagene. Rostra ijs & prælonga crura rubent.

De himantopode, & onocrotalis, & de peregrinis auibus. CAP. XLVII.

HAec quidem & himantopodi, multo minori, quanquam eadem crurum altitudine. Nascitur in Aegypto. Insistit ternis digitis. Præcipue ei pabulũ muscæ. Vita in Italia paucis diebus. Grauiores omnes fruge uescuntur, altiuolæ carne tãtum. Inter aquaticas mergi soliti sunt deuorare quæ cæteræ reddunt. Olorum similitudinem onocrotali habent: nec distare existimarentur omnino, nisi faucibus ipsis ineßet alterius uteri genus. Huc omnia inexplebile animal congerit, mira ut sit capacitas. Mox perfecta rapina sensim inde in os reddita, in ueram aluum ruminãtis modo refert. Gallia hos septentrionalis proxima oceano mittit. In Hercynio Germaniæ saltu inusitata genera alitum accepimus, quarum plumæ ignium modo colluceant noctibus: in cæteris nihil, præter nobilitatem lõginquitate factam, memorandum occurrit.

De multarum auium nominibus, & natura. CAP. XLVIII.

PHalerides in Seleucia Parthorum, & in Asia aquaticarũ laudatissimæ: rursus phasianæ in Colchis geminas ex pluma aures submittunt subriguntq;, Numidicæ in parte Africæ Numidia, omnesq; iã in Italia. Phœnicopteri linguam præcipui saporis esse, Apicius docuit nepotũ omniũ altissimus gurges. Attagen maxime Ionius celebratur, uocalis aliàs, captus uero obmutescens, quondam existimatus inter raras aues. Iam & in Gallia Hispaniaq; capitur, & per alpes etiam, ubi & phalacrocoraces aues, Baleariũ insularum peculiares: sicut alpium pyrrocorax, luteo rostro, niger, & præcipuo sapore lagopus: pedes leporino uillo ei nomen hoc dedere: cætero candidæ, columbarum magnitudine. Non extra terram eam uesci facilè, quando

quando nec uiua mansuescit, & corpus occisæ statim marcescit. Est & alia nomine eodem, à coturnicibus magnitudine tantum differens, croceo tinctu cibis gratissima. Visam in alpibus ab se peculiarem Aegypti ibin M. Egnatius Caluinus præfectus earũ prodidit.

De nouis auibus, & de fabulosis. CAP. XLIX.

VEnere in Italiã Bebriacensibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc uocantur) turdorum specie, paulum infra columbas magnitudine, sapore gratæ. Baleares insulæ nobiliorẽ etiã supradicto porphyrionem mittunt. Ibi & buteo accipitrum generis in honore mensarum est: item uipiones, sic enim uocant minorem gruem. Pegasos equino capite uolucres, & gryphas aurita aducitate rostri, fabulosos reor: illos in Scythia, hos in Aethiopia. Equidem & tragopanadem, quam plures affirmant maiorem aquila, cornua in temporibus curuata habentẽ, ferruginei coloris, tantum capite phœniceo. Nec Sirenes impetrauerint fidẽ: licet affirmet Dino, Clitarchi celebrati autoris pater, in India esse: mulceriq; earum cantu, quos grauatos somno lacerent. Qui credit ista, & Melampodi profecto aures lambendo, dedisse intellectũ auium sermonis dracones non abnuet: uel quæ Democritus tradit, nominando aues, quarum confuso sanguine serpens gignatur: quem quisquis ederit, intellecturus sit alitum colloquia: quæq; de una aue galerita priuatim commemorat, etiam sine his immensa uitæ ambage circa auguria. Nominantur ab Homero scopes, auium genus: neq; harum satyricos motus cum insident, pleriſq; memoratos facile conceperim mente: neque ipsæ iam aues nascuntur. Quamobrem de confessis disseruisse præstiterit.

Quis gallinas farcire instituerit. De auiarijs, & quis ea primus instituerit. CAP. L.

GAllinas saginare Deliaci cœpere: unde pestis exorta, opimas aues, & suopte corpore unctas deuorandi. Hoc primum antiquis cœnarũ interdictis exceptum inuenio iam lege C. Fanij COS. xi. annis ante tertium Punicum bellum, ne quid uolucrum poneretur, præter unam gallinam, quæ non esset altilis; quod deinde caput translatum, per omnes leges ambulauit. Inuentumq; diuerticulũ est, in fraude earum gallinaceos quoq; pascendi lacte madidis cibis: multo ita gratiores approbantur. Fœminæ quidem ad saginam non omnes eliguntur, nec nisi in ceruice pingui cute. Postea culinarum artes, ut clunes spectentur, ut diuidantur in tergora, ut à pede uno dilatatæ repositoria occupent. Dedere & Parthi cocis suos morxes. Nec tamen in hoc măgonio quicquam totũ placet: hic clune, alibi pectore tantũ laudatis. Auiaria primus instituit, inclusis omniũ generũ auibus, M. Lælius Strabo Brundisij equestris ordinis. Ex eo cœpimus carcere animalia coërcere, quibus natura cœlum assignauerat.

De Aesopi patina. CAP. LI.

MAxime tamen insignis est in hac memoria, Clodij Aesopi tragici histrionis patina, sexcentis H-S. taxata: in qua posuit aues cantu aliquo humano sermone uocales, nummis sex singulas coptas: nulla alia inductus suauitate, nisi ut in his mansionem hominis manderet, ne quæstus quidem sueritus, illos opimos & uoce meritos, dignus profilio, à quo deuoratas diximus margaritas. Nonsmen (ut uerum fatear) facile inter duos iudicium pitudinis: nisi quòd minus est, summas rerum opes quàm hominum linguas cœnasse.

De generatione auiũ, & præter aues quæ quadrupedes oua pariant. CAP. L.

GEneratio auium simplex uidetur esse, cum ipsa sua habeat miracula, quoniam & quæ pedes oua gignunt, chamæleontes, lacertæ, & quæmus inter serpentes. Pennatorum autem infœcæ sunt, quæ aduncos habent ungues: cenchris sola ex supra quaterna edit oua. Tribuit hoc auium genatura, ut fœcundiores essent fugaces earũ quãtes. Plurima pariunt struthiocameli, gallinæ, perdsali. Coitus auibus duobus modis: Fœmina humisidente, ut in gallinis: aut stãte, ut in gruibus. Ouoalia sunt candida, ut columbis, perdicibus: alia paut aquaticis: alia pũctis distincta, ut meleagridumrubri coloris, ut phasianis, cenchridi. Intus autẽ couum uolucrum bicolor. Aquaticis lutei plus qalbi, idq; ipsum magis luridum quàm cæteris. Piscunus color, in quo nil candidi. Auium oua ex cafragilia, serpentium ex frigore lenta, piscium ex lare mollia. Aquatilium rotunda, reliqua ferè fascacuminata. Exeunt à rotundissima sui parte, duriuntur, molli putamine, sed protinus durescente, buscunque emergunt portionibus. Quæ oblonga oua, gratioris saporis putat Horatius Flaccus. Fœnam edunt quæ rotundiora gignuntur, reliqua rem. Vmbilicus ouis à cacumine inest ceu gutta crnens in putamine.

De ouorum generatione, incubatu auium & coitu. CAP. LII.

QVædam omni tempore coëunt, ut gallinæ, pariunt, præterquam duobus mensibus hmis brumalibus. Ex ijs iuuẽcæ plura quàm ueteres minora: & in eodem fœtu prima & nouissima. Eautẽ tanta fœcunditas, ut aliquæ & sexagena parialiquæ quotidie, aliquæ bis die, aliquæ in tantũ ut effætæ moriantur. Hadrianis laus maxima. Columbæcies anno pariũt, quædã & undecies: in Aegypto ebrumali mense. Hirundines, & merulæ, & palumb& turtures bis anno pariunt: cæteræ aues ferè semTurdi in cacuminibus arborum luto nidificantes, pnè contextim, in secessu generãt. A coitu x. diebus cmaturescunt in utero. Vexatæ autẽ gallinæ & colubæ penna euulsa, aliáue simili iniuria, diutius. Omnibus ouis medio uitelli parua inest uelut sanguinea gutta, quod esse cor auium existimant, primum in omni corpore id gigni opinantes: in ouo certe gutta salit, palpitatq;. Ipsum animal ex albo liquore oui corporatur.

Cibus

Cibus eius in luteo est: Omnibus intus caput maius toto corpore, oculi compressi capite maiores. Increscente pullo candor in medium uertitur, luteum circumfunditur. Vicesimo die, si moueatur ouum, iam uiuentis intra putamen uox auditur. Ab eodem tempore plumescit, ita positus, ut caput supra dextrum pedem habeat, dexteram uero alam supra caput. Vitellus paulatim deficit. Aues omnes in pedes nascuntur, contrà quàm reliqua animalia. Quædam gallinæ omnia gemina oua pariunt, & geminos interdum excludunt, ut Cornelius Celsus autor est: alterum maiorem, alioqui negant omnino geminos excludi. Plus uicena quina incubanda subijci uetant. Parere à bruma incipiunt. Optima fœtura ante uernum æquinoctium. Post solstitium nata non implent magnitudinem iustam, tantoque minus quanto serius prouenere.

De uitijs & remedijs incubantium. CAP. LIIII.

Ova incubari intra decem dies edita utilissimum, uetera aut recentiora infœcunda. Subijci impari numero debet. Quarto die postquam cœpere incubari, si contra lumen cacumine ouorum apprehenso una manu, purus & uniusmodi perluceat color, sterilia existimantur esse, proque eis alia substituenda. Et in aqua est experimentum, inane fluitat: itaque sidentia, hoc est plena, subijci uolunt. Concuti uero experimento uetant, quoniam non gignant confusis uitalibus uenis. Incubationi datur initium post nouam lunam, quia prius inchoata non proueniant. Celerius excluduntur calidis diebus. Ideo æstate undeuicesimo educunt fœtum, hyeme uicesimoquinto. Si incubatu tonuerit, oua pereunt: & accipitris audita uoce uitiantur. Remedium contra tonitrum, clauus ferreus sub stramine ouorum positus, aut terra ex aratro. Quædam autem & citra incubitum, sponte naturæ gignũt, ut in Aegypti fimetis. Scitum de quodam potore reperitur, Syracusis tam diu potare solitum, donec cooperta terra fœtum ederent oua. Quin & ab homine perficiuntur.

De augurijs ouorum. CAP. LV.

Vlia Augusta, prima sua iuuenta Tiberio Cæsare ex Nerone grauida, cum parere uirilem sexum admodum cuperet, hoc usa est puellari augurio, ouum in sinu fouendo, atque cum deponendum haberet, nutrici per sinum tradẽdo, ne intermitteretur tepor. Nec falso augurata proditur. Nuper inde fortasse inuentum, ut oua in calido loco imposita paleis igne modico fouerentur, homine uersante, pariterque, & stato die illinc erumperet fœtus. Traditur quædam ars gallinarij cuiusdam, dicentis quod ex quaque esset. Narrantur & mortua gallina mariti earum uisi succedentes in uicem, & reliqua fœtæ more facientes, abstinentesq; se à cantu. Super omnia est anatũ ouis subditis atque exclusis admiratio, primo non planè agnoscentis fœtum: mox incertos incubitus solicite cõuocantis: postremo lamenta circa piscinæ stagna, mergentibus se pullis natura duce.

Quæ gallinæ optimæ: CAP. LVI.

Gallinarũ generositas spectatur crista erecta, interdum & gemina, pẽnis niveis, ore rubicundo, digitis imparibus, aliquando & super quatuor digitos transuerso uno. Ad rem diuinam, luteo rostro pedibusq;, puræ non uidentur: ad opertanea sacra, nigræ. Est & pumilionum genus non sterile in ijs, quod non in alio genere alitũ, sed quibus certa fœcunditas rara, & incubatio ouis noxia.

De morbis earum & remedijs. CAP. LVII.

Inimicissima autem omnium generi pituita, maximeq; inter messis & uindemiæ tempus. Medicina in fame, & cubatus in fumo, si utiq; ex lauro aut herba sabina fiat: pẽna per transuersas inserta nares, & per omnes dies mota: cibus allium cũ farre, aut aqua perfusus, in qua lauerit noctua, aut cum semine uitis albæ coctus: & quædam alia.

De cõceptu & numero fœtus auiũ. CAP. LVIII.

Columbæ proprio ritu osculantur ante coitum. Pariunt ferè bina oua: ita natura moderante, ut alijs crebrior sit fœtus, alijs numerosior. Palumbes & turtures plurimum terna, nec plus quàm bis ferè pariũt: atq; ita si prior fœtus corruptus est, quãuis tria pepererint, nunquam plus duobus educant. Tertium quod irritum est, urinum uocant. Palumbes incubat fœmina post meridiana in matutinum, cætero mas. Columbæ marem semper & fœminam pariunt, priorem marem, postridie fœminã. Incubant in eo genere ambo, interdiu mas, noctu fœmina. Excludũt xx. die. Pariunt à coitu quinto. Æstate quidem interdum binis mensibus terna edunt paria. Nanque xviij. die excludunt, statim concipiunt. Quare inter pullos sæpe oua iueniuntur, & alij prouolant, alij erumpunt. Ipsi deinde pulli quinquemestres fœtificãt. Et ipsæ autem inter se (si mas nõ sit) fœminæ æque saliunt, pariuntq; oua irrita, ex quibus nihil gignitur, quæ hypenemia Græci uocant.

De pauone & anseribus. CAP. LIX.

Pauo à trimatu parit. Primo anno unum aut alterum ouum, sequenti quaterna quináue, cæteris duodena, non amplius. intermittens binos dies ternósue parit, & ter anno si gallinis subijciantur incubanda. Mares ea frangunt desiderio incubantium. Quapropter noctu & in latebris pariũt, aut in excelso cubantes: & nisi molli strato excepta, frangũtur. Mares singuli quinis sufficiũt coniugibus. Cũ singulæ aut binæ fuere, corrũpitur salacitate fœcunditas. Partus excluditur diebus ter nouenis, aut tardius tricesimo. Anseres in aqua coëunt, pariũt uere: aut si bruma coiuere post solstitium quadraginta propè. Bis anno, si priorẽ fœtũ gallinæ excludant, aliàs plurima oua sedecim, pauciss ima septẽ. Si quis surripiat, pariunt donec rũpantur. Aliena non excludunt. Incubanda subijci utilissimum ix. aut xi. Incubant fœminæ tantum tricenis diebus. Si uero tepidiores sint, uigintiquinq;.*

*quadragesimo

Pullis eorũ urtica cõtactu mortifera. Nec minus auiditas, nunc satietate nimia, nunc suamet ui: quãdo ap prehẽsa radice, morsu sæpe conãtes auellere, ante colla sua abrumpunt. Contra urticam remedium est, stramento ab incubatu subdita radix earum.

De ardeolis: & quomodo seruentur optime oua. CAP. LX.

ARdeolarum tria genera, leucon, asterias, pellos. Hi in coitu anguntur. Mares quidem cũ uociferatu sanguinẽ etiam ex oculis profundunt. Nec minus ægre pariunt grauidæ. Aquila tricenis diebus incubat, & ferè maiores alites: minores uicenis, ut miluus & accipiter. Singulos ferè parit, nunquam plus ternos, is qui ægolios uocatur quaternos, coruus aliquando & quinos. Incubant totidem diebus. Cornicem incubantẽ mas pascit. Pica nouenos, Melancoryphus supra xx. parit, semper numero impari: nec alia plures, tanto fœcũditas maior paruis. Hirundini cæci primo pulli, & ferè omnibus quibus numerosior partus. Irrita oua, quæ hypenemia diximus, aut mutua fœminæ inter se libidinis imaginatione cõcipiunt, aut puluere: nec columbæ tãtum, sed & gallinæ, perdices, pauones, anseres, chenalopeces. Sunt autem sterilia, & minora, ac minus iucundi saporis, & magis humida. Quidam & uento putant ea generari: qua de causa etiam zephyria appellantur. Hæc autem uere tantum. Vrina fiunt, incubatione derelicta, quæ alij cynosura dixere. Oua aceto macerata in tantum emolliuntur, ut per anulos transeant. Seruari ea in lomento, aut hyeme in paleis, æstate in furfuribus utilissimum. Sale exinaniri creduntur.

Quæ uolucrum sola animal pariat & lacte nutriat. CAP. LXI.

VOlucrum animal parit uespertilio tantum, cui & mẽbranaceæ pinnæ uni. Eadẽ sola uolucrũ lacte nutrit ubera admouens, geminos uolitat amplexa infantes, secumque deportat. Eidem coxendix una traditur, & in cibatu culices gratissimi.

De cõceptu uiperæ & partu, & quæ terrestriũ oua pariant. CAP. LXII.

RVrsus in terestribus oua pariunt serpentes, de quibus nondum dictum est. Coëunt complexu, adeo circumuolutæ sibijpsæ, ut una existimari biceps possit. Viperæ mas caput inserit in os, quod illa abrodit uoluptatis dulcedine. Terrestrium eadem sola, intra se parit oua unius coloris, et mollia ut pisces. Tertia die intra uterum catulos excludit: deinde singulos diebus singulis parit, uiginti ferè numero. Itaque cæteræ tarditatis impatientes, perrumpunt latera, occisa *conterta parente. Cæteræ serpentes *contecta oua in terra incubant, & fœtum sequente excludunt anno. Crocodili uicibus incubant mas & fœmina. Sed reliquorum quoq; terrestrium reddatur generatio.

De generatione terrestrium. CAP. LXIII.

BIpedum solus homo animal gignit. Homini tantum primi coitus pœnitentia, augurium scilicet uitæ à pœnitẽda origine. Cæteris animalibus statu[m] tempora anni concubitus, homini (ut dictũ est) [in] bus horis dierũ noctiumq;. Cæteris satietas in [co] homini propè nulla. Messalina Claudij Cæsaris [u] iunx, hanc regalem existimans palmã, elegit in [ad] tamen nobilissimã è prostitutis ancillam mercen[a]ria stipis, eamq; die ac nocte superauit quinto ac [uic]mo concubitu. In hominum genere maribus dira cula Veneris excogitata, omnia scelere naturæ, fœnis uero abortus. Quantũ in hac parte multo noc[en]tes quàm feræ sumus? Viros auidiores Veneris hya fœminas æstate, Hesiodus prodidit. Coitus auersa phantis, camelis, tigribus, lyncibus, rhinocerotibus dasypodi, cuniculis, quibus auersa genitalia. Ca etiam solitudines, aut secreta certe petunt, neq; in uenire datur sine pernicie. Coitus tota die est tan ijs ex omnibus, quibus solida ungula. in quadrupe genere mares olfactus accendit. Auertũtur et ca phocæ, lupi, in medioq; coitu, inuitiq; etiam co[n] Supradictorum pleriſque fœminæ priores sup[i] niunt, reliquis mares. Vrsi autem, ut dictum est, [in] nitus strati: Herinacei stantes ambo inter se con xi: Feles mare stante, fœmina subiacente: Vulpes [in] tera proiectæ, maremque fœmina amplexa. Ta rum ceruorumq; fœminæ uim non tolerant, ea & sa ingrediũtur in coitu. Cerui uicissim ad alias [ac] eunt, & ad priores redeunt. Lacertæ, ut ea quæ pedibus sunt, circumplexu Venerem nouere. Ca animalia quo maiore corpore, hoc minus fœcu sunt. Singulos gignũt elephãti, cameli, equi: Ac duodenos, auis minima. Ocyssime pariunt, quæ pi mos gignunt. Quo maius est animal, tanto diutius matur in utero. Diutius gestantur quibus long sunt uitæ spatia. Neque crescentium tempestiua nerandum ætas. Quæ solidas habẽt ungulas, singu quæ bisulcas, & geminos pariunt. Quorum in q pedũ fissura diuisa est, eo numerosiora in fœtu. Su periora omnia perfectos edunt partus, hæc in tos, in quo sunt genere leænæ, ursæ, & uulpes. In mia etiam magis quàm supradicta, ursæ pariun rumque est uidere parientes. Postea lambendo faciunt fœtus omnia ea, & figurant. Pariunt p mum quaternos. Cæcos autẽ gignunt canes, lupi, p theræ, thoës. Canum plura genera: Laconicæ oc menſe utrinque generant. Ferunt sexaginta die & plurimum tribus. Cæteræ canes et semestres. tum patiuntur. Implenter omnes uno coitu. Quæ iustum tempus concepere, diutius cæcos habent ca los, nec omnes totidem diebus. Existimantur in na attollere crus ferè semestres, id est signum co mati uirium roboris, fœminæ hoc idem sidentes. E tus duodeni, quibus numerosissimi, cætero quini, aliquando singuli, quod prodigiosum putant: fœc mnes mares, aut omnes fœminas gigni. Primos q mares pariunt, in cæteris alternant, si ineant o tuno & recto menſe. Ineuntur à partu sexto [me] Oct

Octonos Laconicæ pariunt. Propria in eo genere maribus laboris alacritas. Viuunt Laconici annis denis, fœminæ duodenis: cætera genera quindecim annos, aliquando uiginti. Nec tota sua ætate generant, ferè à duodecimo desinentes. Felium & ichneumonum reliqua, ut canum. Viuunt annis senis. Dasypodes omni mense pariunt, & superfœtant sicut lepores. A partu statim implentur. Concipiunt quamuis ubera siccante fœtu. Pariunt nõ cæcos. Elephanti, ut diximus, pariunt singulos, magnitudine uituli trimestris. Cameli duodecim mensibus ferunt: à trimatu pariunt uere, iterumque post annum implentur à partu. Equas autem post tertium annum, aut post unum ab enixu utiliter admitti putant, coguntque inuitas. Et mulier septima die concipere facilime creditur. Equarum iubas tondere præcipiunt, ut asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria superbire. A coitu solæ animalium currunt ex aduerso aquilonum austrorúmue, prout marem aut fœminam concepere. Colorem ilico mutant rubriore pilo, uel quicunque sit pleniore: hoc argumento desinunt admittere etiam uolentes. Nec impedit partus quasdam ab opere, falluntque grauidæ. Vicisse Olympia prægnantem Echecratidis Thessali inuenimus. Equos, & canes, & sues initum matutinum appetere, fœminas autem post meridiem blandiri, diligentiores tradunt: Equas domitas sexaginta diebus equire, antequam gregales: Sues tantum coitu spumam ore fundere: Verrem subantis audita uoce, nisi admittatur, cibum non capere usque in maciem: fœminas autem in tãtum efferari, ut hominem lacerent, candida maxime ueste indutum. Rabies ea aceto mitigatur naturæ asperso. Auiditas coitus putatur et cibis fieri: sicut uiro eruca, pecori cepa. Quæ ex feris mitigentur, non concipere, ut anseres: apros uero tarde, & ceruos, nec nisi ab infantia educatos. Mirum est, quadrupedum prægnantes Venerem arcent, præter equam & suem. Sed superfœtant dasypus & lepus tantum.

De uaria generatione animaliũ. CAP. LXIIII.

Quæcunq; animal pariunt, in capita gignunt, circumacto sub enixum fœtu, aliàs in utero porrecto. Quadrupedes gestantur extensis ad longitudinem cruribus, & ad aluum suam applicatis: homo in semet conglobatus, inter duo genua naribus sitis. Molas, de quibus antè diximus, gigni putant, ubi mulier non ex mare, uerum ex semetipsa tantum conceperit: ideo nec animari, quia non sit ex duobus: altricemq; habere per se uitam illam, quæ satis arboribusque contingat.

De murium fœtu. CAP. LXV.

EX omnibus quæ perfectos fœtus, sues tantum & numerosos edunt: item plures, contra naturam solidipedum aut bisulcorum. Supra cuncta est murium fœtus, haud sine cunctatione dicendus, quanquam sub autore Aristotele & Alexandri magni militibus generatio eorum lambendo constare non coitu dicitur: ex una genitos centum uiginti tradiderunt, apud Persas uero prægnantes & in utero parentis repertas. Et salis gustatu fieri prægnantes opinantur. Itaque desinit mirum esse, unde uis tanta messes populetur murium agrestium: in quibus illud quoque adhuc latet, quonam modo illa multitudo repente occidat. Nam nec exanimes reperiuntur, neque extat qui murem hyeme in agro effoderit. Plurimi ita ad Troadem proueniunt: & iam inde fugauerunt incolas. Prouentus eorum siccitatibus tradunt: & iam obituris uermiculum in capite gigni. Aegyptijs muribus durus pilus, sicut herinaceis. Iidem bipedes ambulant, ceu alpini. Cum diuersi quoque generis coire animalia, ita demum generant, si tempus nascendi par habent. Quadrupedum oua gignentium lacertam ore parere (ut creditur uulgo) Aristoteles negat: neque incubãt eædem, oblitæ quo sint in loco enixæ, quoniam huic animali nulla memoria. Itaque catuli per se erumpunt.

De spina hominis anguem nasci. CAP. LXVI.

ANguem ex medulla hominis spinæ gigni, accepimus à multis. Pleraque enim occulta & cæca origine proueniunt, etiã in quadrupedum genere.

De salamandra. CAP. LXVII.

SIcut salamãdra, animal lacerti figura, stellatum, nunquam nisi magnis imbribus proueniens, & serenitate deficiens. Huic tantus rigor, ut ignem tactum extinguat, non alio modo quàm glacies. Eiusdẽ sanie, quæ lactea ore uomitur, quacunque parte corporis humani contacta, toti defluunt pili: idq; quod contactum est colorem in uitiliginem mutat.

De ijs quæ nascuntur ex non genitis, & quæ nata nihil gignunt. CAP. LXVIII.

QVædam uero gignuntur ex non genitis, & sine ulla simili origine, ut supradicta: & quæcunque æstas aut uer, statumq; tempus anni generãt. Ex ijs quædam nihil gignunt, ut salamandræ. Neque est ijs genus masculinum fœmininúmue, sicut neq; in anguillis, omnibusq; quæ nec animal nec ouum ex sese generant. Neutrum est & ostreis genus, & cæteris adhærentibus uado uel saxo. Quæ autẽ per se generantur, si in mares ac fœminas descripta sunt, generant quidem aliquid coitu, sed imperfectum & dissimile, & ex quo nihil amplius gignatur, ut uermiculos muscæ. Id magis declarant naturæ eorum, quæ insecta dicuntur, arduæ explanationis omnia, & priuatim dicato opere narranda. Quapropter ingenium prædictorum & reliqua subtexat dissertatio.

De sensibus animalium. CAP. LXIX.

EX sensibus ante cætera homini tactus, deinde gustus: reliquis superatur à multis. Aquilæ clarius cernunt, ultures sagacius odorantur, liquidius audiunt talpæ obrutæ terra, tam denso atque surdo naturæ elemẽto. Præterea uoce omnium in sublime tendente, sermonem exaudiũt: & si de ijs loquare, intel-

ligere etiam dicuntur, & profugere. Auditus cui hominū primo negatus est, huic & sermonis usus ablatus: nec sunt naturaliter surdi, ut non ijdem sint & muti. In marinis ostreis auditum esse, non est uerisimile, sed ad sonum mergere se solent. Ideo & silentium in mari piscantibus.

Auditum & olfactū esse piscibus. CAP. LXX.

PIsces quidem, auditus nec membra habent nec foramina, audire tamen eos palàm est: utpote cum plausu congregari feros ad cibum consuetudine in quibusdam uiuarijs spectetur: & in piscinis Cæsaris, genera piscium ad nomen uenire, quosdam singulos. Itaque produntur etiam clarissime audire, mugil, lupus, salpa, chromis, & ideo in uado uiuere. Olfactus ijs esse manifeste patet. Quippe non omnes eadē esca capiuntur, & prius quàm appetant, odorantur. Quosdam & speluncis latentes, salsamento illitis faucibus scopuli, piscator expellit, uelut sui cadaueris agnitionem fugientes. Conueniuntq; ex alto etiam ad quosdam odores, ut sæpiam ustam, & polypum, quæ ideo conijciuntur in nassas. Sentinæ quidam nauium odorem procul fugiunt, maxime tamen piscium sanguinem. Non potest petris auelli polypus: idem cunila admota, ab odore protinus resilit. Purpuræ quoque fœtidis capiuntur. Nam de reliquo animalium genere quis dubitet? Cornus ceruini odore serpentes fugantur, sed maxime styracis: Origani, aut calcis, aut sulphuris, formicæ necantur. Culices acida petunt, ad dulcia non aduolant.

Tactum cōmunē esse omnibus. CAP. LXXI.

TActus sensus omnibus est, etiam quibus nullus alius: nam & ostreis & terrestribus uermibus quoque. Existimauerim omnibus sensum & gustatus esse. Cur enim alios alia sapores appetunt? in quo uel præcipua naturæ architectio. Alia dentibus prædantur, alia unguibus, alia rostri aduncitate carpunt, alia latitudine ruunt, alia acumine excauant, alia fugunt, alia lambunt, sorbent, mandunt, uorant. Nec minor uarietas in pedum ministerio, ut rapiant, distrahant, teneant, premant, pendeant, tellurem scabere non cessent.

Quæ uenenis uiuant, & quæ terra. CAP. LXXII.

VEnenis capreæ & coturnices (ut diximus) pinguescunt, placidissima animalia: at serpentes ouis, spectanda quidem draconum arte. Aut enim solida hauriunt, si iam fauces capiunt, quæ deinde in se-
extusiunt met cōuoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiunt: aut si tenerior est & catuli adhuc ætas, orbe apprehensa spiræ, ita sensim uehementerq; præstringunt, ut amputata parte ceu ferro, reliquam quæ amplexu tenetur, sorbeant. Simili modo auibus deuoratis solidis, cōtentione plumas & ossa reuomunt. Scorpiones terra uiuunt. Serpētes, cum occasio est, uinum præcipue appetunt, cum alioquin exiguo indigeāt potu. Eadem minimo & penè nullo cibo, cum ādseruantur inclusæ: sicuti aranei quoque alioqui suctu uiuentes. Ideo nullum interit fame aut siti uenenatū. Nam neque calor his, neque sanguis, neque sudor, quæ cruditatem naturali sale augent. In quo genere omnia magis exitialia, si suum genus edere antequam nocent. Condit in thesauros maxillarum cibum sphingis & satyrorum genus: mox inde sensim admandum manibus expromit. Et quod formicis in ore solenne est, his in dies uel horas.

De cibo & potu quorundam. CAP. LXX.

VNum animal digitos habentium herbas lepus: sed & fruge solidipedes, et è bisulcis omni cibatu & radicibus. Silidipedū uoluptatia pria. Serratorum dentium carniuora sunt omn Vrsi & fruge, fronde, uindemia, pomis uiuū & bus, cancris etiam & formicis: Lupi, ut dixi & terra in fame. Pecus potu pingueścit, ideo sa aptissimus: item ueterina, quanquam & fru herba: sed ut bibere secedunt. Ruminant, præter dicta, syluestrium cerui, cum à nobis aluntur. O autem iacentia potius quàm stantia, & hyeme gis quàm æstate, septennis ferè mēsibus. Pontici que mures simili modo remandunt. In potu, q serrati dentes, lambunt: Et mures hi uulgares, q uis ex alio genere sint. Quibus continui dentes, ut equi, boues. Neutrum ursi, sed aquam quoque su uorant. In Africa maior pars ferarum æst bibū, inopia imbrium: Quam ob causam capti Libyci, si biberint, moriuntur. Orygen perpet tientia Africæ generant, & natura loci potu tem, & mirabili modo ad remedia sitientium. Getuli latrones eo durant auxilio, repertis in c eorum saluberrimi liquoris uesicis. Incidunt in Africa pardi condensa arborum, occultatiq; ramis, in prætereūtia desiliunt, atq; è uolucrum grassantur. Feles quidem quo silentio, quàm ueśtigijs obrepunt auibus? quàm occulto spec musculos exiliunt? Excremēta sua effossa obr ra, intelligentes odorem illum indicem sui esse.

Quæ inter sē dissideant, & quæ inter se conueniant. CAP. LXX

ERgo & alios quosdam sensus esse quàm dictos, haud difficulter apparet. Sunt quædam his bella amicitiæq; unde & affec præter illa quæ de quibusque eorum suis dixim cis. Dissident olores & aquilæ: Coruus & chl noctu inuicem oua exquirentes: simili modo c & miluus, illo præripiente huic cibos: Cornic noctua: Aquilæ & trochilus (si credimus) quo rex appellatur auium: Noctuæ & cæteræ min aues. Rursus cum terrestribus mustela & cor Turtur & pyralis: Ichneumones uespæ, & ph gia aranei. Aquaticæ, anates & gauiæ. Harp triorches accipiter. Sorices & ardeolæ, inuicem tibus insidiantes. Aegithus auis minima cum Spinetis enim se scabendi causa atterens, nidos

diſsipat: quod adeo pauet, ut uoce omnino rudentis audita, oua eiiciat, pulli ipſi metu cadant. Igitur aduolans ulcera eius roſtro excauat. Vulpes & Nili angues: muſtelæ et ſues. Æſalon uocatur parua auis, oua corui frãgens, cuius pulli infeſtantur à uulpibus. Inuicem hæc catulos eius ipſamque uellit. Quod ubi uiderunt corui, contrà auxiliantur, uelut aduerſus communem hoſtem. Et acanthis in ſpinis uiuit, idcirco aſinos & ipſa odit, flores ſpinæ deuorantes. Aegithũ uero anthus in tantum, ut ſanguinem eorum credant non coire, multisque ob id ueneficijs infament. Diſsident thoês & leones, & minima æquè ac maxima. Formicoſam arborem ſorices cauent. Librat araneus ſe filo in caput ſerpẽtis porrectæ ſub umbra arboris ſuæ: tantaque ui morſu cerebrum apprehendit, ut ſtridens ſubinde ac uertigine rotata, ne filũ quidem deſuper pendentis rumpere, adeo non fugere queat: nec finis ante mortem eſt. Rurſus amici pauones & columbæ, turtures & pſittaci, merulæ & turdi, cornix & ardeolæ, contra uulpium genus communibus inimicitijs. Harpe & miluus cõtra triorchyn. Quin & affectus indicia ſunt etiam in ſerpentibus, immitiſsimo animalium genere. Dicta ſunt quæ Arcadia narrat de domino à dracone ſeruato, & agnita uoce hominis. De aſpide miraculum Philarcho redditum: Is enim autor eſt, cum ad menſam cuiuſdam ueniens in Aegypto aleretur aſsidue, enixam catulos, quorum ab uno filium hoſpitis interemptum: illam reuerſam ad cõſuetudinẽ cibi intellexiſſe culpã, & necẽ intuliſſe catulo, nec poſtea in tectum id reuerſam.

De ſomno animalium. CAP. LXXV.

SOmni quæſtio nõ obſcuram coniectationem habet. In terreſtribus omnia quæ cor habent, dormire manifeſtum eſt. Aquatilia quoq; exiguum quidem etiam qui de cæteris dubitant, dormire tamen exiſtimant: non oculorum argumento, quia nõ habẽt genas, uerũ ipſa quiete cernũtur placida ceu ſoporata, neq; aliud quàm caudas mouentia, & ad tumultum aliquem expauentia. De thynnis confidentius affirmatur. Iuxta ripas enim aut petras dormiunt. Plani autem piſcium in uado, ut manu ſæpe tollantur. Nam delphini balenæq; ſtertentes etiam audiuntur. Inſecta quoque dormire ſilentio apparet, quia nec luminibus quidẽ admotis excitẽtur. Homo genitus premitur ſomno per aliquot mẽſes: deinde longior in dies uigilia. Somniat ſtatim infans. Nã & pauore expergiſcitur, & ſuctũ imitatur. Quidã uero nunquã, quibus mortiferũ fuiſſe ſignũ contra conſuetudinẽ ſomnium, inuenimus exempla. Magnus hic inuitat locus, & diuerſis refertus documentis, utrúmne ſint aliqua præſcita animi quieſcẽtis: qua fiant ratione, an fortuita res ſit, ut pleraq;. Et ſi exẽplis agatur, profecto paria fiant. Auino & à cibis proxima, atq; in redormitione uana eſſe uiſa, propè conuenit. Eſt autẽ ſomnus nihil aliud, quàm animi in medium ſeſe receſsus. Præter hominẽ ſomniare equos, canes, boues, pecora, capras, palàm eſt. Ob hoc creditur & in omnibus, quæ animal pariant. De ijs quæ oua gignunt, incertum eſt, ſed dormire ea certum. Verum ad inſecta tranſeamus. Hæc nanque reſtant immenſæ ſubtilitatis animalia.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XI.

*

RESTANT immenſæ ſubtilitatis animalia: quando aliqui ea neque ſpirare, & ſine ſanguine eſſe etiam prodiderunt.

De inſectorum genere. CAP. I.

MVlta hæc & multigena, terreſtriũ uolucrũq; uita. Alia pẽnata, ut apes: alia utroq; modo, ut formicæ: aliqua & pennis & pedibus carẽtia. Et iure omnia inſecta appellata ab inciſuris, quæ nũc ceruicũ loco, nunc pectorũ atq; alui præcincta ſeparant mẽbra, tenui modo fiſtula cohærẽtia. Aliquibus uero non tota inciſura eas ambiente rugas, ſed in aluo, aut ſuperne tantum, imbricatis flexilibus uertebris, nuſquam alibi ſpectatiore naturæ rerum artificio.

De ſubtilitate in his naturæ. CAP. II.

IN magnis ſiquidẽ corporibus, aut certe maioribus facilis officina ſequaci materia fuit. In his tam paruis, atq; tam nullis, quæ ratio, quãta uis, quàm inextricabilis perfectio? Vbi tot ſenſus collocauit in culice? & ſunt alia dictu minora. Sed ubi uiſum in eo prætendit? ubi guſtatum applicauit? ubi odoratũ inſeruit? ubi uero truculentã illam & portione maximã uocẽ ingenerauit? qua ſubtilitate pennas adnexuit: prælongauit pedũ crura? diſpoſuit ieiunã caueã uti aluũ, auidam ſanguinis, & potiſsimũ humani ſitim accendit? Telum uero perfodiendo tergori, quo ſpiculauit ingenio? Atq; ut in capaci cũ cerni non poſsit exilitas, ita reciproca geminauit arte, ut fodiendo acuminatum pariter ſorbendoque fiſtuloſum eſſet. Quos teredini ad perforanda robora cũ ſono teſte dentes affixit, potiſsimumq; è ligno cibatũ fecit? Sed turrigeros elephãtorũ miramur humeros, taurorumq; colla, & truces in ſublime iactus, tigriũ rapinas, leonũ iubas, cũ rerũ natura nuſquã magis quàm in minimis tota ſit. Quapropter quæſo, ne hæc legẽtes, quoniã ex his ſpernunt multa, etiam relata faſtidio damnent, cũ in contẽplatione naturæ nihil poſsit uideri ſuperuacuum.

Vtrum ſpirent, an habeant ſanguinẽ. CAP. III.

INſecta multi negarũt ſpirare, idq; ratione perſuadentes, quoniã uiſceri interiori nexus ſpirabilis nõ ineſſet: Itaq; uiuere ut fruges, arbores q;: ſed plurimũ intereſſe, ſpiret aliquid an uiuat. Eadem de cauſa nec ſanguinẽ ijs eſſe, qui ſit nullis carentibus corde atque iecore. Sic nec ſpirare ea quibus pulmo deſit. Vnde numeroſa quæſtionũ ſeries exoritur. Iidẽ enim & uocem eſſe his negãt, in tanto murmure apum, cicadarũ

sono, & alijs quæ suis æstimabuntur locis. Nam mihi contuenti se persuasit rerum natura, nihil incredibile existimare de ea. Nec uideo cur magis possint non trahere animam talia: & uiuere, quàm spirare sine uisceribus: quod etiam in marinis docuimus, quamuis arcente spiritum densitate, & altitudine humoris. Volare quidem aliqua, & animatu carere in ipso spiritu uiuentia, habere sensum uictus, generationis, operis, atque etiam de futuro curam: & quamuis non sint membra, quæ uelut carina sensus inuehant, esse tamen his auditum, olfactum, gustatum, eximia præterea naturæ dona, solertiam: animum, artem, quis facile crediderit? Sanguinem non esse his fateor, sicut ne terrestribus quidem cunctis, uerum simile quiddam. Vt sæpiæ in mari sanguinis uicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille succus: sic & insectis quisquis est uitalis humor, hic erit & sanguis, donec existimatio sua cuique sit. Nobis propositum est, naturas rerum manifestas indicare, non causas iudicare dubias.

De corpore eorum. CAP. IIII.

INsecta, ut intelligi possit, non uidentur neruos habere, nec ossa, nec spinas, nec cartilaginem, nec pinguia, nec carnes, ne crustam quidem fragilem, ut quædam marina, nec quæ iure dicatur cutis: sed mediæ cuiusdam inter omnia hæc naturæ corpus, arenti simile, neruo mollius, in reliquis partibus siccius uerius quàm durius. Et hoc solum his est, nec præterea aliud. Nihil intus, nisi admodum paucis intestinum implicatum. Itaque diuulsis præcipua uiuacitas, & partium singularum palpitatio. Quia quæcunque est ratio uitalis, illa non certis inest membris, sed toto in corpore, minime tamen capite: solumque non mouetur, nisi cum pectore auulsum. In nullo genere plures sunt pedes. Et quibus ex his plurimi, diutius uiuunt diuulsa, ut in scolopendris uidemus. Habent autem oculos: præterque è sensibus tactum atque gustatum. aliqua & odoratum, pauca & auditum.

De apibus. CAP. V.

SEd inter omnia ea principatus apibus, & iure præcipua admiratio, solis ex eo genere hominum causa genitis. Mella contrahunt, succumque dulcissimum atque subtilissimum, ac saluberrimum. Fauos confingunt & *ceras. Illæ ad usus uitæ laborem tolerant, opera conficiunt, Rempublicam habent, consilia priuatim ad duces gregatim: & quod maxime mirum sit, mores habent. Præterea cum sint neq; mansueti generis, neq; feri, tamen tanta est natura rerum, ut propè ex umbra minimi animalis, incomparabile effecerit quiddam. Quos efficacia industriaq; tanta comparemus neruos? quas uires? quos ratione medius fidius uiros? hoc certe præstantioribus, quo nihil nouere nisi commune. Non sit de anima quæstio, constet & de sanguine, quantulum tamen esse in tantulis potest. Æstimemus postea ingenium.

*ceras, mille ad usus uitæ. Laborem

Qui ordo naturæ in eis. CAP. V.

HYeme conduntur. Vnde enim ad pruinas, nesque, & aquilonum flatus perferendos res? Sanè & insecta omnia, sed minus diu, quæ partibus nostris occultata mature tepefiunt. Circa aut temporum locorumue ratio mutata est, aut euerunt priores. Conduntur à Vergiliarum occasu, se tent ultra exortum: adeo non ad ueris initiu, ut re, nec ut quisquã in Italia de alueis existimat. fabas florentes non exeunt ad opera & labores, lusque cum per cœlum licuit, ocio perit dies. Prim fauos construunt, cerã fingunt, hoc est, domos cel faciunt. Deinde sobolem, postea mella, ceram ex bus, melliginem è lacrymis arborum quæ glutin riunt, salicis, ulmi, harundinis, succo, gummi, re His primum alueum ipsum intus totum, ut quo tectorio illinunt, & alijs amarioribus succis co aliarum bestiolarum auiditates: id se facturas c sciæ, quod concupisci possit. His deinde fores q latiores circunstruunt.

De uocabulis operis. CAP. VI.

PRima fundamẽta comosin uocãt periti, sec pissoceron, tertia propolin, inter coria cera magni ad medicamina usus. Comosis crusta est ma, saporis amari. Pissoceros super eã uenit, pic modo ceu dilutior, ceræ initiũ plerunq; è mitiore mi. Propolis crassioris iam materiæ additis flor nondũ tamen cera, sed fauorum stabilimentũ, q mnes frigoris aut iniuriæ aditus obstruuntur, & ipsa etiamnum graui, ut qua plerique pro ga utantur. Præter hæc cõuehitur erithace, quam sandaracã, alij cerinthum uocãt. Hic erit apum operantur cibus, qui sæpe inuenitur in fauorũ ina tibus sepositus, & ipse amari saporis. Gignitur rore uerno, & arborũ succo, gummi modo, africo nor, austri flatu nigrior, aquilonibus melior et ru plurimus in Græcis nucibus. Menecrates florem dicit, futuræ messis indicium, sed nemo præter eum

Ex quibus floribus opera fiant. CAP. VII.

CEras ex omnium arborum satorumq; flori confingũt, excepta rumice et chenopode. H barum hæc genera. Falso excipitur & spartum, q pe cum in Hispania multa in spartarijs mella he eam sapiant. Falso & oleas excipi arbitror, qu oliuæ prouentu plurima examina gigni certũ est. F ctibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus quid non modo corporibus, insidunt. Operãtur intrà se ginta passus. Et subinde consumptis in proximo f bus, speculatores ad pabula ulteriora mittunt. N ctu deprehensæ in expeditione, excubant supin alas à rore protegant.

De amatoribus earum. CAP. I

NE quis miretur amore earum captos, Ari machum Solensem duodesexaginta annis aliud egisse: Philiscum uero Thasium in desertis colen

colentem Agrium cognominatum: qui ambo scripsere de his.

Ratio operis. CAP. X.

RAtio operis hæc: Interdiu statio ad portas more castrorum, noctu quies in matutinum, donec una excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc uniuersæ prouolant, si dies mitis futurus est. Prædiuinant enim uentos imbresq;, & tunc se cõtinent tectis. Itaque temperie cœli (& hoc inter præscita habent) cum agmen ad opera processit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasque lanugine totius corporis. quibus est earum adolescentia, ad opera exeunt, & supradicta conuehunt: seniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro: totaq; onustæ remeant sarcina pandatæ. Excipiunt eas ternæ aut quaternæ atque exonerant. Sũt enim intus quoq; officia diuisa. Aliæ struũt, aliæ poliunt, aliæ suggerunt, aliæ cibum comparant ex eo quod allatum est. Neque enim separatim uescuntur, ne inæqualitas operis & cibi fiat & temporis. Struunt orsa ea concameratione aluei, textumque uel usque ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos arcus, ut alijs intrẽt, alijs exeãt. Faui superiore parte affixi, & paululũ etiam lateribus simul hærent, & pendent unà. Alueum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poposcit alueus: aliquando & duorum generum, cum duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à solo fornicatis, ne desit aditus ad sarciendum. Primi ferè tres uersus inanes struuntur, ne promptum sit quod inuitet furantem. Nouissimi maxime implentur melle, ideoq; auerso alueo faui eximuntur. Gerulæ secundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehensi pondusculo lapilli se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta uero terram uolant in aduerso flatu uepribus hebetato. Mira obseruatio operis. Cessantiũ inertiam notant, castigant mox, & puniunt morte. Mira mũditia. Amoliuntur omnia è medio, nullæq; inter opera spurcitiæ iacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, unum congesta in locum, turbidis diebus & operis otio egerunt. Cum adueſperascit, in alueo strepunt minus ac minus, donec una circumuolet eodem quo excitauit bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc castrorum more. Tunc repente omnes conticescunt.

De fucis. CAP. XI.

DOmos primum plebeis exædificant, deinde regibus. Si speratur largior prouentus, adijciuntur contubernia & fucis. His cellarum minimæ, sed ipsi maiores apibus. Sunt autem fuci, sine aculeo uelut imperfectæ apes, nouissimæq; à fessis & iam emeritis inchoatæ, serotinus fœtus, & quasi seruitia uerarum apum. Quamobrem imperant ijs, primosque in opera expellunt, tardantes sine clementia puniunt. Neque in opere tantum, sed in fœtu quoque adiuuant eas, multum ad calorem conferente turba. Certe quo maior fuerit multitudo, eo maior fiet examinum prouentus. Cum mella cœperunt matureſcere, abigunt eos: multæque singulos aggressæ trucidant. Nec id genus nisi uere conspicitur. Fucus ademptis alis in alueum reiectus, ipse cæteris adimit. Regias imperatoribus futuris in una parte aluei extruunt amplas, magnificas, separatas, tuberculo eminentes: quod si exprimatur, non gignuntur soboles. Sexangulæ omnes cellæ, à singulorum eæ pedum opere. Nihil horum stato tempore, sed rapiunt diebus serenis munia. Et melle uno alteróue ad summum die cellas replent.

Quæ natura mellis. CAP. XII.

VEnit hoc ex aëre, & maxime siderum exortu, præcipueque ipso sirio explendescente fit, nec omnino prius Vergiliarum exortu sublucanis temporibus. Itaq; tum prima aurora folia arborum melle roscida inueniuntur: ac si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore uestes, capillumq; concretum sentiunt. Siue ille est cœli sudor, siue quædam siderum saliua, siue purgantis se aëris succus: utinamq; esset & purus ac liquidus, & suæ naturæ qualis defluit primo: nunc uero è tanta cadens altitudine, multumque dum uenit sordescens, & obuio terræ halitu infectus, præterea è fronde ac pabulis potus, & in uterculos congestus apum (ore enim uomunt) ad hæc succo florum corruptus, & alueis maceratus, totiesq; mutatus, magnam tamen cœlestis naturæ uoluptatem affert.

Quæ optima mella. CAP. XIII.

IBi optimus semper, ubi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic, & Siculæ, Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna insula. Est autem initio mel (ut aqua) dilutum, & primis diebus feruet ut mustum, seque purgat: uicesimo die crassescit, mox obducitur tenui membrana, quæ feruoris ipsius spuma concrescit. Sorbẽtur optimum & minime fronde infectum, è quercus, tiliæ, harundinum foliis.

Quæ genera mellis in singulis. CAP. XIIII.

SVmma quidem bonitatis natione constat (ut suprà diximus) pluribus modis. Aliubi enim faui cera spectabiles gignũtur, ut in Peligais, Sicilia: aliubi mellis copia, ut in Creta, Cypro, Africa: aliubi magnitudine, ut in septentrionalibus, uiso iam in Germania octo pedum longitudinis fauo, in caua parte nigro. In quocunq; tamen tractu terna sunt mellis genera. Vernum ex floribus constructo fauo, quod ideo uocatur anthinum. Hoc quidam attingi uetant, ut largo alimento ualida exeat soboles. Alij ex nullo minus apibus relinquunt, quoniam magna sequatur ubertas magnorum syderum exortu. Præterea solstitio, cum thymum & uua florere incipiunt, præcipua cellarum materia. Est autem in eximendis fauis necessaria dispensatio, quoniam inopia cibi desperant, moriunturq; aut

effugiunt: contrà copia ignauiam affert, ac iam melle non erit hac pascũtur. ergo diligentiores, ex hac uindemia xij. partem apibus relinquunt. Dies status inchoandi, ut quadam lege naturæ, si scire aut obseruare homines uelint, xxx. ab educto examine: fereq; Maio mense includitur hæc uindemia. Alterum genus est mellis æstiui, quod ideo uocatur horæum, à tempestiuitate præcipua, ipso sirio explendescente post solstitium diebus xxx. ferè. Immensa circa hoc *subtilitas naturæ mortalibus patefacta est, nisi fraus hominum cuncta pernicie corrumperet. Nanque ab exortu syderis cuiuscunque, sed nobilium maximè, aut cœlestis arcus, si non sequantur imbres, sed ros tepescat solis radijs, medicamenta non mella gignuntur, oculis, ulceribus, internisq; uisceribus dona cœlestia. Quod si seruetur hoc sirio exoriente, casuque congruat in eundem diem (ut sæpe) Veneris, aut Iouis, Mercurijue exortus, non alia suauitas, uisq; mortaliũ malis à morte uocandis, quàm diuini nectaris fiat.

*sublimitas

Quomodo probentur mella. CAP. XV.

MEl plenilunio uberius capitur, serena die pinguius: In omni melle quod per se fluit, ut mustum oleumque, appellaturque acœton, maximè laudabile est. Aestiuum omne rutilum, ut diebus cõfectum siccioribus. Aptissimum existimatur è thymo, coloris aurei, saporis gratissimi, quod fit palàm doliolis, pingue, marino è rore spissum. Quod cõcrescit autem, hoc minime laudatur. Thymosum non coit, & tactu prætenuia fila mittit, quòd primum grauitatis argumentum est. Abrumpi statim & resilire guttas, uilitatis indicium habetur. Sequens probatio, ut sit odoratum ex dulci acre, glutinosum, perlucidum. Aestiua mellatione decimam partem Thasio Dionysio apibus relinqui placet, si pleni fuerint aluei: si minus, pro rata portione: aut si inanes, omnino nõ attingi. Huic uindemiæ Attici signum dedere initium caprificialem diem Vulcano sacrum.

De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur. CAP. XVI.

TErtium genus mellis, minime probatum, syluestre, quod ericæum uocant. Conuehitur post primos autumni imbres, cum erice sola floret in syluis, ob id harenoso simile. Gignitur id maxime Arcturi exortu à pridie Idus Septemb. Quidam æstiuam mellationem ad Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctium autumni ab eo supersint dies xiiij. & ab æquinoctio ad Vergiliarum occasum diebus xlviij, plurima sit erice. Athenienses tetralicem appellant, Euboea sisaram, quam putãt apibus esse gratissimam, fortassis quia nulla tunc alia sit copia. Hæc ergo mellatio fine uindemiæ & Vergiliarum occasu, idibus Nouemb. ferè includitur. Relinqui ex ea duas partes apibus ratio persuadet, & semper eas partes fauorũ, quæ habeant erithacen. A bruma ad Arcturi exortum diebus lx. somno aluntur sine ullo cibo. Ab Arcturi exortu ad æquinoctium uernũ tepidiore tractu iam uigilant: sed etiam tunc alueo se continent, seruantosq; in id tempus cibos repetunt. In Italia uero hæc idem à Vergiliarum exortu faciunt, & in eum dimiunt. Alueos quidam in eximendo melle experiuntur ita diribentes quantum relinquant. Aequitas quoque etiam in eis obstringitur: feruntque societate fraudis alueos mori. In primis ergo præcipitur ut lauti proximant mella. & furem mulierumque menses obstare. Cum eximuntur mella, apes abigi fumo utilissimum est, ne irascantur, aut ipsæ auide uorent. Fumo crebro etiam ignauia earum excitatur ad opera. nam nisi incubauere, fauos liuidos faciũt. Rursus nimio fumo languescentes efficiuntur: quarum iniuriam celerrime sentiunt mella, uel minimo contactu roris acescentia. Et ob id tertia genera seruantur, quòd acapnon uocant. Albũ mel optimum fit quod bithymum est, sed oculis & ulceribus aptissimum existimatur. Fœtus quonam modo progenerarent, magna inter eruditos & subtilis quæstio fuit. Apum enim coitus uisus est nunquam. Plures existimauere oportere confici floribus compositis apte & utiliter. Aliqui coitu unius, qui rex in quoq; apparetur examine. Hunc esse solum marem, præcipua magnitudine, ne fatisfat. Ideo fœtũ sine eo non edi: apes reliquas tanquam marem fœminas comitari, non aliquam ducem: quam probabilem aliâs semẽtiam fecerum prouẽtus coarguit. Quæ enim ratio, ut idem coitus alios perfectos, imperfectos generet alios? Prouenire uero prior existimatio fieret, ni rursus alia difficultas occurreret. Quippe nascuntur aliquando in extremis fauis apes grandiores: quæ cæteras fugant. Oestrum uocatur hoc malum: quonam modo nascens, si ipsæ fugunt? Quod certum est, gallinarum modo incubant. quod exclusum est, primum uermiculus uidetur candidus, iacens transuersus, adhærẽsq; ita ut pascere uideatur. Rex statim melle coloris, ut electo flore ex omni copia factus, neq; uermiculus, sed statim penniger. Cætera turba cum formã capere cœpit, nymphæ uocãtur, ut fuci, sirenes aut cephenes. Si quis alterutris caperit demat, prius quàm pẽnas habeant, pro gratissimo sit pabulo matribus. Tẽpore procedente instillant cibum atq; incubant, tũ maxime murmurãtes caloris (ut putant) faciendi gratia, necessarij excludẽdis pullis, dehinc ruptis mẽbranis, quæ singulos cingunt, ouorum modo, uniuersum agmen emergat. Spectatũ hoc Romæ consularis cuiusdam suburbano, alueis cornu laternæ trãslucido factis. Fœtus intra xlv. diem peragitur. Fit in fauis quibusdam, qui uocatur clerus, amaræ duritiæ, ræ, cum fœtũ inde non eduxere morbo aut ignauia, aut infœcunditate naturali. Hic est abortus apũ. Protinus autem educti operantur quadam disciplina cum matribus: regemq; iuuenem æqualis turba comitatur. Reges plures inchoantur ne desint. Postea ex his sobolescere cum adulta esse cœpit, concordi suffragio deterrimos necant, ne distrahant agmina. Duo autem genera eorum, melior ruffus quàm niger uariusque. Omnibus forma semper egregia, & duplo quàm cæteris maior

penna

pennæ breuiores, crura recta, ingressus celsior, in frõte macula quodam diademate candicãs. Multum etiam nitore à uulgo differunt,

Quæ regiminis ratio. CAP. XVII.

QVærat nunc aliquis, unúsne Hercules fuerit, & quod Liberi patris sepulchrum, & reliqua uetustatis situ obruta. Ecce in re parua, uillisque nostris annexa, cuius assidua copia est, non constat inter autores: rex nullúmne solus habeat aculeum, maiestate tantum armatus, an dederit eum quidem natura, sed usum eius illis tantum negauerit. Illud constat, imperatorem aculeo non uti. Mira plebei circa eum obedientia. Cum procedit, unà est totum examen, circaq; eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam lictoresq;, assidui custodes autoritatis. Procedit foras non nisi migraturo examine. Id multo intelligitur antè, aliquot diebus murmure intus strepente, apparatus indice diem tempestiuum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum processere, se quæq; proximam illi cupit esse, & in officio conspici gaudet. Fessum humeris subleuant, ualidius fatigatum ex toto portant. Si qua lassata deficit, aut forte aberrauit, odore persequitur. Vbicunque ille consedit, ibi cunctarum castra sunt. Tunc ostenta faciunt priuata ac publica, uua dependente in domibus templisue, sæpe expiata magnis euentibus. Sedêre in ore infantis tum etiam Platonis, suauitatem illam prædulcis eloquij portendentes. Sedêre in castris Drusi imperatoris, cum prosperrime pugnatum apud Arbalonem est, haudquaquam perpetua aruspicum coniectura, qui dirum id ostentum existimant semper. Duce prehenso totum tenetur agmen: amisso dilabitur, migratq; ad alios. Esse utique sine rege non possunt. Inuitæ autem interimunt eos, cum plures fuere, potiusq; nascentium domos diruunt, si prouentus desperatur: tunc & fucos abigunt. Quanquam de ijs uideo dubitari, propriumq; ijs genus esse aliquos existimare, sicut furibus, grandissimis inter illas, sed nigris, lataque aluo: ita appellatis quia furtim deuorent mella. Certum est, ab apibus fucos interfici. Vtique regem non habent. Sed quomodo sine aculeo nascantur, in quæstione est. Humido uere melior fœtus, sicco mel copiosius. Quod si defecerit alicuius aluei cibus, impetum in proximas faciunt rapinæ proposito. At illæ contrà dirigunt aciem: & si custos adsit, alterutra pars quæ suis fauere sentit, non appetit eum. Ex alijs quoq; sæpe dimicant causis, easq; acies contrarias duo imperatores instruunt, maxime rixa in conuehendis floribus exorta, & suos quibusq; euocantibus: Quæ dimicatio iniecto pulueris aut fumo tota discutitur. Reconciliantur uero lacte uel aqua mulsa.

De genere apum, & quæ inimica apibus. CAP. XVIII.

APes sunt & rusticæ syluestresque, horridæ aspectu, multo iracundiores, sed opere ac labore præstantes. Vrbanarum duo genera: Optimæ breues, uariæque, & in rotunditatem compactiles: deteriores longæ, & quibus similitudo uesparum: etiam num deterrimæ ex ijs pilosæ. In Põto sunt quædam albæ, quæ bis in mense mella faciunt. Circa Thermodoontem autem fluuium duo genera: Aliarum quæ in arboribus mellificant: aliarum quæ sub terra, triplici cerarum ordine uberrimi prouentus. Aculeum apibus natura dedit uentri consertum: Ad unum ictum hoc infixo, quidam eas statim emori putant. Aliqui non nisi intantum adacto, ut intestini quippiam sequatur: sed fucos postea esse, nec mella facere, uelut castratis uiribus, pariterque & nocere & prodesse desinere. Est in exemplis, equos ab ijs occisos. Odere fœdos odores, proculque fugiunt, sed & infectos. Itaque unguenta redolentes infestant, ipsæ plurimorum animalium iniurijs obnoxiæ. Impugnant eos naturæ eiusdem degeneres uespæ atque crabrones, & è culicum genere qui uocantur muliones: populantur hirundines, & quædam aliæ aues. Insidiantur aquantibus ranæ, quæ maxima earum est operatio tum cum sobolem faciunt. Nec hæ tantum quæ stagna riuosque obsident, uerum & rubetæ ueniunt ultro, adrepentesque foribus per eas sufflant: ad hoc prouolant, confestimque abripiuntur. Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Inimicæ & oues, difficile se à lanis earum explicantibus. Cancrorum etiam odore si quis iuxtà coquat, exanimantur. Quin & morbos suapte natura sentiũt. Index eorum tristitia torpens, & cum ante fores in teporem solis promotis aliæ cibos ministrant, cum defunctas progerunt, funerantiumque more comitantur exequias. Rege ea peste consumpto, mœret plebs ignauo dolore: Non cibos conuehunt, non procedunt, tristi tantum murmure glomerantur circa corpus eius. Subtrahitur itaq; deducta multitudine: aliâs spectantes exanimem, luctum non minuunt. Tunc quoque ni subueniatur, fame moriuntur. Hilaritate igitur & nitore sanitas æstimatur.

De morbis apum. CAP. XIX.

SVnt & operis morbi: cum fauos non explent, Scleron uocant. Iidem blapsigoniam, si fœtum non peragant. Inimica & echo est resultanti sono, qui pauidas alterno pulsat ictu: inimica & nebula. Aranei quoque uel maxime hostiles, cum prænalueure ut intexant, enecant alueos. Papilio etiam hic ignauus & inhonoratus, luminibus accensis aduolitans, pestifer, nec uno modo. Nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur: filis etiam araneosa, quacunque incessit, alarum maxime lanugine obtexit. Nascuntur & in ipso ligno teredines, quæ ceras præcipue appetunt. Infestat & auiditas pastus nimia florum satietate, uerno maxime tempore aluo cita. Oleo quidem non apes tantum, sed omnia insecta exanimantur, præcipue si capite uncto in sole

in sole ponantur. Aliquãdo & ipsæ contrahunt mortis sibi causas, quum sensere eximi mella auide uorantes. Cætero præparcæ, & quæ alioquin prodigas atque edaces non secus ac pigras & ignauas proturbent. Nocent & sua mella ipsis, illitæque ab aduersa parte moriuntur. Tot hostibus, tot casibus, & quota portione eorum commemorata? tam munificum animal expositum est. Remedia dicemus suis locis. Nunc enim sermo de natura est.

De continendis apibus, & quomodo reparentur. CAP. XX.

GAudent plausu atque tinnitu æris, eoque conuocantur: Quo manifestum, auditus quoque inesse sensum. Effecto opere, educto fœtu, functæ munere omni, exercitationem tum solennem habent: spatiatæque in aperto, & in altum datæ gyris uolatu editis, tum demum ad cibum redeunt. Vita eis longissima, ut prospere inimica ac fortuita cadant, septenis annis uniuersa. Alueos nunquam ultra decem annos durasse proditur. Sunt qui mortuas, si intra tectum hyeme seruentur, deinde sole uerno torreantur, ac siculneo cinere toto die foueantur, putent reuiuiscere. In totum uero amissas reparari uentribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Virgilius iuuencorum corpore exanimato, sicut equorum uespas atque crabrones, sicut asinorum scarabeos, mutãte natura ex alijs quædam in alia. Sed horum omnium coitus cernuntur. Et tamen in fœtu eadem propè natura quæ apibus.

De uespis & crabronibus. CAP. XXI.

VEspæ in sublimi è luto nidos faciunt, & in ijs ceras: Crabrones in cauernis ac sub terra. Et horum omnium sexangulæ cellæ, cætera autem è cortice & harena. Fœtus ipse inæqualis ut barbaris, alius euolat, alius in nympha est, alius in uermiculo. Et autũno non uerno omnia ea. Plenilunio maxime crescũt. Vespæ quæ ichneumones uocantur (sunt autẽ minores quàm aliæ) unum genus ex araneis perimunt, phalangium appellatum, & in nidos suos ferunt: deinde illinunt, & ex ijs incubando suum genus procreãt. Præterea omnes carne uescuntur contrà quàm apes, quæ nullum corpus attingunt. Sed uespæ muscas grandiores uenantur: & amputato ijs capite, reliquum corpus auferunt. Crabronum syluestres, in arborum cauernis degunt: hyeme ut cætera insecta conduntur: uita bimatum non transit. Ictus eorum haud temere sine febri est. Autores sunt, ter nouenis punctis interfici hominem. Aliorum qui mitiores uidentur, duo genera: Opifices minores corpore, qui moriuntur hyeme: matres quæ biennio durant, ij & clementes. Nidos uere faciunt ferè quadrifores, in quibus opifices generẽtur. Iis educatis, alios deinde nidos maiores fingũt, in quibus matres futuras producant. Iam tum opifices funguntur munere, & pascunt eas. Latior matrum species, dubiumque an habeant aculeos, quia non egrediuntur. Et his sui fuci. Quidam opinantur omnibus his ad hyemem decidere aculeos. Nec crabronum autem, nec uespарum generi reges aut examina: sed sponte inde renouatur multitudo sobole.

De bombycibus, & bombyli, & necydalo, & quis primus bombycinam uestem inuenerit. CAP. XXII.

QVartũ inter hæc genus est bombycũ, in Assyria proueniens, maius quàm supradictos luto fingunt, salus specie, applicatos lapidi, tãta ãritia, ut spiculis perforari uix possint. In ijs & cerã largius quàm apes faciũt, deinde maiorẽ uermiculum. Et alia horum origo è grandiore uermiculo, gemmã protendens sui generis cornua. Hi erucæ sunt. Fit è inde quod uocatur bombylus, ex ea necydalus, ex ea in vi. mensibus bombyx. Telas araneorum modo texunt ad uestem luxumq; fœminarum, quæ bombycina appellatur. Prima eas redordiri, rursusque texere inuenit in Ceo mulier Pamphila Latoi filia, non fraudanda gloria excogitatæ rationis, ut denudet fœminas uestis.

De bombyce Coa. CAP. XXIII.

BOmbycas & in Co insula nasci tradunt, cupressi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbrium decussum terræ halitu animante. Fieri autem primo papiliones paruos nudosq;, mox frigorum impatientes uillis inhorrescere, & aduersum hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radẽtes foliorum lanuginem in uellera. Hanc ab his cogi subigique aquarum carminatione, mox trahi inter ramos, tenuem ceu pectine. Postea appræhensam corpori inuoluendo uolubili. Tum ab homine tolli, fictilibusq; uasis tepore & furfurum esca nutriri: atque ita subnasci illis generis plumas, quibus uestitos ad alia pensa dimitti. Quæ uero cœpta sint lanificia, humore lẽtescere, mox in fila tenuari iunceo fuso. Nec puduit has uestes usurpare etiam uiros, leuitatem propter æstiuam. In totum à lorica gerenda discessere mores, ut oneri sint etiam uestes. Assyria tamen bombyce adhuc fœminis cedimus.

De araneis, & generatione eorũ. CAP. XXIIII.

ARaneorum his non absurde iungatur natura digna uel præcipua admiratione. Plura autem sunt genera, nec dictu necessaria in tanta notitia. Phalangia ex his appellantur, quorum noxij morsus, corpus exiguum, uarium, acuminatum, assultim ingredientium. Altera eorum species, nigri, prioribus cruribus longissimis. Omnibus internodia terna in cruribus. Luporum nomine minimi non texunt. Maiores in terra cauernis exigua uestibula præpandunt. Tertium eorũdem genus erudita operatione conspicuum. Orditur telas, tantiq; operis materiæ uterus ipsius suffícit: siue ita corrupta alui natura stato tẽpore (ut Democrito placet) siue est quædam intus lanigera fertilitas: tam moderato ungue, tam tereti filo, & tã æquali deducit stamina, ipso se pondere usus. Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina adnectens: maculasq; paribus semper interuallis, sed subinde crescentes

bus ex angusto dilatans indissolubili nodo implicat. Quanta arte celat pedicas scutulato rete grassantes, quàm non ad hoc uidetur pertinere cribratæ pexitas telæ, & quadam polituræ arte, ipsa per se tenax ratio tramæ? quàm laxus ad flatus non ad respuenda quæ ueniant sinus, derelicta laxo prætenti summa parte, ut arbitrari licet illa quæ difficile cernuntur: atque ut in plagis lineæ offensæ præcipitant in sinum? Specus ipse qua concameratur architectura? & contra frigora quãto uillosior? quàm remotus à medio, aliudq; agenti similis, incluſus uero sic, ut sit nécne intus aliquis, cerni non possit? Age firmitas quanta irrũpentibus uentis, qua puluerum mole degrauãte? Latitudo telæ sæpe inter duas arbores, cum exercet artem & discit texere: Longitudo fili à culmine, ac rursus à terra per illud ipsum uelox reciprocatio, subitq; pariter ac fila deducit. Cum uero captura incidit, quàm uigilans & paratus ad cursum? licet extrema hæreat plaga, semper in medium currit, quia sic maxime totum concutiendo implicat. Scissa protinus reficit ad polituram sarciẽs. Nanq; & lacertarum catulos uenantur: hos primum tela inuoluentes, & tunc demum labra utraq; morsu apprehendentes, amphitheatrali spectaculo cum contigit. Sunt ex eo & auguria. Quippe incremento amnium futuro telas suas altius tollunt. Iidem sereno non texunt, nubilo texunt. Ideoque multæ araneæ imbrium signa sunt. Fœminam putant esse quæ texat, marem qui uenatur: ita paria fieri merita coniugio. Aranei conueniunt clunibus: pariunt uermiculos ouis similes. Nam nec horum differri potest genitura, quoniam insectorum uix ulla alia narratio est. Pariunt autem oua ea in telas & sparsa, quia saliunt, atque ita emittunt. Phalangius tantum in ipso specu incubat magno numero: qui ut emerserit, matrem consumit, sæpe & patrem: adiuuat enim incubare. Pariunt autem & tricenos, cæteræ pauciores. Et incubant triduo. Consummantur aranei quater septenis diebus.

De scorpionibus. CAP. XXV.

Similiter his & scorpiones terrestres, uermiculos ouorum specie pariunt, similiterq; pereunt: pestis importuna ueneni serpentium, nisi quòd grauiore supplicio lenta per triduum morte conficiunt, uirginibus letali semper ictu, & fœminis ferè in totum: uiris autem matutino, exeuntes cauernis, prius quàm aliquo fortuito ictu ieiunum egerãt uenenum. Semper cauda in ictu est, nulloq; momento meditari cessat, ne quando desit occasioni. Ferit & obliquo ictu & inflexo. Venenum ab ijs candidum fundi Apollodorus autor est, in nouem genera descriptis, per colores maxime superuacuos, quoniam non est scire, quos minime exitiales prædixerit. Geminos quibusdam aculeos esse, maresq; sæuissimos. Nam coitum ijs tribuit. Intelligi autem gracilitate & lõgitudine. Venenum omnibus medio die, cum incãduere solis ardoribus. Itemq; cum sitiunt, inexplebiles potu. Constat & septena caudæ internodia sæuiora esse. Pluribus enim sena sunt. Hoc malum Africæ uolucre etiam austri faciunt, pandentibus brachia, ut remigia subleuantes. Apollodorus idem planè quibusdã inesse pennas tradit. Sæpe Psylli, qui reliquarum uenena terrarum inuehentes, quæstus sui causa peregrinis malis impleuere Italiam, hos quoque importare conati sunt. sed uiuere intra Siculi cœli regionem non potuere. Visuntur tamen aliquando in Italia, sed innocui, multisq; alijs in locis, ut circa Pharum in Aegypto. In Scythia interimunt etiam sues; alioquin uiuaciores cõtra uenena talia: nigras quidem celerius, si in aquam se immerserint. Homini icto putatur esse remedio ipsorum cinis potus in uino. Magnam aduersitatem oleo mersis & stellionibus putant esse, innocuis duntaxat ijs, qui & ipsi carent sanguine, lacertarum figura. Atq; scorpiones in totum nulli nocere, quibus non sit sanguis. Quidam & ab ipsis fœtum deuorari arbitrantur. Vnum modo relinqui solertissimum, & qui se ipsius matris clunibus imponẽdo, tutus & à cauda & à morsu loco fiat. Hunc esse reliquorum ultorem, qui postremo genitores supernè conficiat. Pariuntur autem undeni.

De stellionibus, & cicadis. CAP. XXVI.

Chamæleonum stelliones quodãmodo naturam habent, rore tantum uiuentes, præterq; araneis. Similis cicadis uita, quarũ duo genera. Minores, quæ primæ proueniunt, & nouissime pereunt. sunt autem mutæ. Sequens est uolatu rara. Quæ canunt, uocantur achetæ: & quæ minores ex eis sunt, tettigoniæ: sed illæ magis canoræ. Mares canunt in utroq; genere: fœminæ silent. Gentes uescũtur ijs ad orientem, etiam Parthi opibus abundantibus. Ante coitum mares præferunt, à coitu fœminas, ouis earum correptis quæ sunt candida. Coitus supinis. Asperitas præacuta in dorso, qua excauant fœturæ locum in terra. Fit primo uermiculus: dein ex eo quæ uocatur tettigometra, cuius cortice rupto circa solstitia euolant, noctu semper. Primum nigræ atque duræ. Vnum hoc ex ijs quæ uiuunt, & sine ore est. Pro eo quiddam aculeatum linguis simile, & hoc in pectore quo rorem lambũt. Pectus ipsum fistulosum: hoc canunt achetæ, ut diximus. De cætero in uentre nihil est. Excitatæ cum subuolant, humorem reddunt: quod solum argumentum est, rore easdem ali. Iisdem solis nullum ad excremẽta corporis foramen. Oculi tã hebetes, ut si quis digitum contrahens ac remittens ijs appropinquet, transeant uelut in folia. Quidam duo alia genera faciunt earum: Surculariam, quæ sit grandior: frumentariam, quam alij auenariam uocant. Apparet enim simul cum frumentis arescentibus.

Cicadæ ubi nõ sint, & ubi mutæ. CAP. XXVII.

Cicadæ non nascuntur in raritate arborum, idcirco sunt Cyrenis circa oppidum, nec in campis, nec in frigidis aut umbrosis nemoribus. Est quædam & ijs locorũ differentia. In Milesia regione paucis sunt locis. Sed in Cephalenia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit. At in Rhegino agro silent

silent omnes: ultra flumen in Locrensi canunt. Pennarum illis natura quæ apibus, sed pro corpore amplior.

De pennis insectorum, & scarabeorum generibus. XXVIII.

INsectorum quædam binas gerunt pinnas, ut muscæ: quædam quaternas, ut apes. Membranis & cicadæ uolant. Quaternas habent quæ aculeis in aluo armantur. Nullum, cui telum in ore, pluribus quàm binis aduolat pennis. Illis enim ultionis causa datum est, his auiditatis. Nullis eorum pennæ reuiuiscunt auulsæ. Nullum cui aculeus in aluo, bipenne est. Quibusdã pennarum tutelæ crusta superuenit, ut scarabeis, quorum tenuior fragiliorq; penna. his negatus aculeus: sed in quodam genere eorũ grandi cornua prælonga, bisulcis dentata forcipibus, in cacumine cũ libuit ad morsum coëuntibus, infantũ etiam remedijs ex ceruice suspendũtur. Lucanos uocat hos Nigidius. Aliud rursus eorum genus, qui è fimo ingenteis pilas auersis pedibus uolutant, paruosq; in ijs contra rigorem hyemis uermiculos fœtus sui nidulãtur. Volitant alij magno cum murmure ac mugitu. Alij focos & prata crebris foraminibus excauant, nocturno stridore uocales. Lucent ignium modo noctu, laterum & clunium colore lampyrides, nunc pennarum hiatu refulgentes, nunc uero compressu obumbratæ, non ante matura pabula, aut post desecta conspicuæ. Econtrario tenebrarum alumna blattis uita, lucemq; fugiunt in balineis maxime humido uapore prognatæ. Fodiunt ex eodem genere rutili atque prægrandes scarabei tellurem aridam, fauosq; paruæ ac fistulosæ modo spongiæ, medicato melle fingunt. In Thracia iuxta Olynthum locus est paruus, in quo unũ hoc animal exanimatur, ob hoc Cantharolethrus appellatus. Pennæ insectis omnibus sine scissura, nulli cauda nisi scorpioni. Hic eorum solus & brachia habet, & in cauda spiculũ. Reliquorum quibusdam aculeus in ore, ut asilo, siue tabanum dici placet: item culicibus & quibusdam muscis. Omnibus autem his in ore & pro lingua sunt hi aculei. Quibusdam hebetes, neq; ad punctum, sed ad suctum, ut muscarum generi, in quo lingua euidens fistula est: Nec sunt talibus dentes. Alijs cornicula ante oculos prætenduntur ignaua, ut papilionibus. Quædam insecta carent pennis, ut scolopendræ. Insectorum pedes quibus sunt, in obliquum mouentur. Quorundam extremi longiores foris curuantur, ut locustis.

De locustis. CAP. XXIX.

HAe pariunt in terram demisso spinæ caule, oua condensa, autumni tempore. Ea durant hyeme sub terra. Subsequenti anno exitu ueris emittunt paruas, nigrantes, & sine cruribus, pennisque reptantes. Itaq; uernis aquis intereunt oua, sicco uere maior prouentus. Alij duplicem earum fœtum, geminumq; exitum tradunt. Vergiliarũ exortu parere, deinde ad canis ortũ obire, & alias renasci. Quidam Arcturi occasu renasci. Mori matres cum pepererint, certum est, uermiculo statim circa fauces innascente, qui eas strãgulat. Eodem tempore mares obeunt. Tam friuola tione morientes, serpentem (cum libuit) necãt singfaucibus eius appræhensis mordicus. Non nascunisi in planis & rimosis locis. In India ternum pelongitudinis esse tradũtur, cruribus & feminibrarum usum præbere cũ inaruerint. Est & alius obitus. Gregatim sublatæ uento in maria aut sdecidunt. Forte hoc casuq; euenit, nõ (ut prisci exmauere) madefactis nocturno humore alis. Iidẽ qnec uolare eas noctibus propter frigora tradidenignari etiã longinqua maria ab ijs transiri, contraplurium dierum (quod maxime miremur) fame ququam propter externa pabula petere sciunt. Deiræ pestis ea intelligitur. Nanq; & grandiores cortur, & tanto uolant pennarum stridore, ut aliæ credantur: solemq; obumbrant, solicite suspectãpopulis, ne suas operiant terras. Sufficiũt quippe & tanquam parum sit maria transisse, immetractus permeant, diraq; messibus contegũt nubeta contactu adurentes: omnia uero morsu erodenfores quoq; tectorum. Italiam ex Africa maxcoortæ infestant, sæpe populo ad Sibyllina coactmedia confugere, inopiæ metu. In Cyrenaica reglex etiam est ter anno debellandi eas, primo outerendo, deinde fœtũ, postremo adultas, desertorina in eũ qui cessauerit. Et in Lemno insula certa sura præfinita est, quam singuli enecatarum ad stratus referãt. Gracculos quoq; ob id colunt, aduolatu occurrentes earum exitio. Necare & in militari imperio coguntur. Tot orbis partibus getur id malũ. Parthis & hæ in cibo gratæ. Vox eaproficisci ab occipitio uidetur. Eo loco in commiscapularum habere quasi dentes existimantur, eainter se terẽdo stridorem edere, circa duo æquinomaxime, sicut cicadæ circa solstitium. Coitus locurum, qui & insectorum omnium quæ coëunt, maportante fœmina, in eum fœminarum ultimo careflexo, tardoq; digressu. Minores autem in omni genere fœminis mares.

De formicis nostratibus. CAP. XXX

PLurima insectorum uermiculum gignunt. Nõ & formicæ similẽ ouis uere: & hæ cõmunicantes laborem ut apes: sed illæ faciunt cibos, hæ condEt si quis comparet onera corporibus earum, fatenullis portione uires esse maiores. Gerunt ea morMaiora auersæ postremis pedibus moliũtur, humobnixæ. Et ijs reip. ratio, memoria, cura. Semina arsa condunt, ne rursus in fruges exeant è terra. Maad introitũ diuidunt. Madefacta imbre proferunt esiccant. Operãtur & noctu plena luna. Eædem intelunio cessant. Iam in opere qui labor? quæ sedulitas? quoniam ex diuerso conuehũt altera alterius igcerti dies ad recognitionem mutuam nũdinis datQuæ tunc earum concursatio? quàm diligens cum euijs quædam collocutio atq; percõtatio? Silices itinearum attritos uidemus, & in opere semitam facti

ne quis dubitet qualibet in re quid posſit quantulacunq; aſsiduitas. Sepeliuntur inter ſe uiuentium ſolæ, præter hominem. Non ſunt in Sicilia pennatæ.

De Indicis. CAP. XXXI.

INdicæ formicæ cornua, Erythris in æde Herculis fixa, miraculo fuere. Aurum ex cauernis egerunt terræ, in regione ſeptentrionalium Indorum, qui Dardæ uocantur. Ipſis color feliũ, magnitudo Ægypti luporum. Erutum hoc ab ijs tempore hyberno, Indi furantur æſtiuo feruore, conditis propter uaporem in cuniculos formicis: quæ tamẽ odore ſolicitatæ prouolant, crebroq; lacerãt, quamuis præuelocibus camelis fugientes. Tãta pernicitas feritasq; eſt cũ amore auri.

De diuerſitate inſectorum. CAP. XXXII.

MVlta autem inſecta & aliter naſcuntur, atq; in primis ex rore. Inſidet hic raphani folio primo uere, & ſpiſſatus ſole in magnitudinem milij cogitur. Inde porrigitur uermiculus paruus, & triduo mox eruca: quæ adiectis diebus accreſcit, immobilis, duro cortice: ad tactum tãtum mouetur aranei. Hæc eruca quam chryſalidem appellant, rupto deinde cortice uolat papilio.

De animalibus in ligno, & ex ligno naſcentibus. CAP. XXXIII.

SIc quædam ex imbre generantur in terra, quædã & in ligno. Nec enim coſsi tantum in eo, ſed etiã tabani ex eo naſcuntur, & alia ubicunq; humor eſt nimius: ſicut intra hominem tæniæ tricenum pedum, aliquãdo & pluriũ longitudine. Iam in carne exanimi, & uiuentium quoq; hominũ capillo, qua fœditate & Sylla dictator, et Alcman ex clariſsimis Græciæ poëtis, obiere. Hoc quidem et aues infeſtat, phaſianas uero interimit, niſi puluerantes ſeſe. Pilos habentium aſinũ tantũ immunẽ hoc malo credunt, & oues. Gignuntur autẽ & ueſtis genere, præcipue lanicio interemptarũ à lupis ouium. Aquas quoq; quaſdã, quibus lauamur, fertiliores eius generis, inuenio apud autores. Quippe cum et ceræ id gignant, quod animaliũ minimum exiſtimatur. Alia rurſus generãtur ſordibus aridi ſoli, poſteriorum crurũ laſciuia petauriſtarum. Alia puluere humido in cauernis uolucria.

De animali, cui cibi exitus non eſt. CAP. XXXIIII.

ESt animal eiuſdẽ turpitudinis, infixo ſemper ſanguini capite uiuens, atq; ita intumeſcẽs, unũ animalium cui cibi nõ ſit exitus: dehiſcitq; nimia ſatietate, alimento ipſo moriens. Nunquam hoc in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia. In ouibus et in capris hoc ſolũ. Æque eſt mira ſanguinis & hirudinum generi in paluſtri aqua ſitis. Nanq; & hæ toto capite cõduntur. Eſt & uolucre canibus peculiare ſuũ malum, aures maxime lancinans, quæ defendi morſu non queunt.

De tineis & culicibus. CAP. XXXV.

IDem puluis in lanis et ueſte tineas creat, præcipue ſi araneus unà includatur. Sitit enim & omnem humorẽ abſorbẽs, ariditatẽ ampliat. Hoc & in chartis naſcitur. Eſt earũ genus tunicas ſuas trahentiũ quo cochleæ modo. Sed harum pedes cernuntur. Spoliatæ expirant. Si accreuere, faciunt chryſalidem. Ficarios culices caprificus generat. Cantharides uermiculi ficorum & piri, & peuces, & cynacanthæ, & roſæ. Venenum hoc remedia ſecum habet. Alæ medẽtur, quibus demptis lætale eſt. Rurſus alia genera culicum aceſcens natura gignit. Quippe cum & in niue candidi reperiantur, & uetuſtiore uermiculi: in media quidem altitudine rutili (nam & ipſa nix uetuſtate rubeſcit) hirti pilis, grandiores torpentesq;.

De pyrali ſiue pyrauſta. CAP. XXXVI.

GIgnit aliqua & contrariũ naturæ elementum. Siquidẽ in Cypri ærarijs fornacibus ex medio igni maiores muſcæ magnitudinis uolat pennatũ quadrupes: appellatur pyralis, à quibuſdã pyrauſta. Quandiu eſt in igne, uiuit: cũ euaſit longiore paulo uolatu, emoritur. Hypanis fluuius in Ponto, circa ſolſtitium defert aſinorũ effigie tenues mẽbranas: quibus erumpit uolucre quadrupes ſupradicti modo, nec ultra diẽ uiuit, unde hemerobion uocatur. Reliquis talium ab initio ad finem ſeptenarij ſunt numeri, culici & uermiculo ter ſepteni, corpus parientibus quater ſepteni. Mutationes & in alias figuras tranſitus, trinis aut quadrinis diebus. Cætera ex his pẽnata, autumno ferè moriuntur: tabani quidem etiam cæcitate. Muſcis humore exanimatis, ſi cinere condantur, redit uita.

Hiſtoria naturæ animalium per ſingula membra. CAP. XXXVII.

NVnc per ſingulas corporis partes, præter iam dicta, mẽbratim tractetur hiſtoria. Caput habent cuncta quæ ſanguinem. In capite paucis animalium, nec niſi uolucribus, apices, diuerſi quidem generis. Phœnici plumarum ſerie, medio eo exeunte alio: pauonibus crinitis arbuſculis, ſtymphalidæ cirro: phaſianæ corniculis: præterea parræ, quæ ab illo galerita appellata quondam, poſtea Gallico uocabulo etiam legioni nomen dederat alauda. Diximus & cui plicatilem criſtam dediſſet natura, per medium caput à roſtro reſidentem. Et fulicarum generi dedit cirros. Pico quoque Martio & grui Balearicæ. Sed ſpectatiſsimum inſigne gallinaceis, corporeum, ſerratum: nec carnem id eſſe, nec cartilaginem, nec callum iure dixerimus, uerum peculiare. Draconum enim criſtas qui uiderit, non reperitur. Cornua multis quidem & aquatilium, & marinorum, & ſerpentium uarijs data ſunt modis: ſed quæ iure cornua intelligantur quadrupedum generi tantum. Actæonem enim, & Cippum etiam in Latina hiſtoria, fabuloſos reor. Nec alibi maior naturæ laſciuia. Luſit animalium armis. Sparſit hæc in ramos, ut ceruorum. Alijs ſimplicia tribuit, ut in eodem genere ſubulonibus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas, digitosque emiſit ex ijs, unde platycerotas uocant. Dedit ramoſa capreis, ſed parua, nec fecit decidua. Conuoluta in anfractum

ctum arietum generi, ceu cestus daret: infesta tauris. In hoc quidem genere, & fœminis tribuit: in multis, tantum maribus. Rupicapris in dorsum aduncа, damis in aduersum. Erecta autem, rugarumque ambitu contorta, & in leue fastigium exacuta (ut lyras diceceres) strepsiceroti, quem addacem Africa appellat. Mobilia eadem (ut aures) Phrygiæ armentis: Troglodytarum, in terram directa: qua de causa obliqua ceruice pascuntur. Alijs singula, & hæc medio capite, aut naribus, ut diximus. Iamque alijs ad incursum robusta, alijs ad ictum, alijs aduncа, alijs reduncа, alijs ad iactum, pluribus modis, supina, conuersa, connexa: omnia in mucronẽ migrãtia. In quodam genere pro manibus ad scabendum corpus. Cochleis ad prætentandum iter, corporea hæc, sicut cerastis, aliquando & singula. Cochleis semper bina, & ut prætendantur, ac resiliant. Vrorum cornibus barbari septentrionales potant, urnasq; binas capitis unius cornua implent. Alij præfixa* hastilia cuspidant. Apud nos in laminas secta translucent, atque etiam lumen incluſum latius fundunt, multasque alias ad delitias conferuntur, nunc tincta, nunc sublita, nunc quæ cerostrota picturæ genere dicuntur. Omnibus autem caua, & in mucrone demum concreta sunt. Ceruis tantũ tota solida, & omnibus annis decidua. Boum attritis ungulis, cornua unguendo aruina, medentur agricolæ. Adeoque sequax natura est, ut in ipsis uiuentium corporibus feruenti cera flectantur, atque incisa nascentium in diuersas partes torqueantur, ut singulis capitibus quaterna fiant. Tenuiora fœminis plerunque sunt, ut in pecore multis, ouium nulla. nec ceruarum, nec quibus multifidi pedes, nec solidipedum ulli: excepto asino Indico, qui uno armatus est cornu. Bisulcis bina tribuit, nulli superne primores habenti dentes. Qui putant eos in cornua absumi, facile coarguuntur ceruarum natura, quæ neque dentes habent, ut neque mares, nec tamen cornua. Cæterorum ossibus adhærent, ceruorum tantum cutibus enascuntur. Capita piscibus portione corporum maxima, fortassis ut mergantur. Ostrearum generi, nulla, nec spongijs, nec alijs ferè quibus solus ex sensibus tactus est. Quibusdam indiscretũ caput est, ut cancris. in capite cunctorum animalium homini plurimus pilus, iam quidem promiscue maribus ac fœminis, apud intonsas utique gentes: Atque etiam nomina ex eo capillatis alpium incolis, Galliæ comatæ, ut tamen sit aliqua in hoc terrarum differentia. Quippe Myconij carentes eo gignuntur, sicut in Cauno lienosi. Et quædam animalium naturaliter caluent, sicut struthiocameli, & corui aquatici, quibus apud Græcos nomen est inde. Defluuium eorum in muliere rarum, in spadonibus nõ usum, nec in ullo ante Veneris usum. Nec infra cerebrum, aut infra uerticem, aut circa tempora, atque aures. Caluitium uni tantum animalium homini, præterquam innatum. Canicies homini tantum et equis, sed homini semper à priori parte capitis, tum deinde ab auersa. Vertices bini homini tantum. A quibus capitis ossa plana, tenuia, sine medullis, sutis pectinatim structa cõpagibus. Perfracta nõ quæ solidari: sed exempta modice non sunt letalia, rucem eorum succedente corporea cicatrice. Infirma esse ursis, durissima psittacis, suo diximus loco rebrum omnia habẽt animalia quæ sanguinem: et in mari quæ mollia appellauimus, quamuis carsanguine, ut polypi. Sed homo portione maximã humidissimum, omniumque uiscerum frigidissimа duabus suprà subterque membranis uelatum, quæ alterutram rumpi mortiferum est. Cætero uiri q fœminæ maius. Hominibus hoc sine sanguine, sinis, & reliquis sine pingui. Aliud esse quàm me eruditi docent, quoniam coquendo durescat. O cerebro medio insunt ossicula parua. Vni homi infantia palpitat, nec corroboratur ante primu monis exordium. Hoc est uiscerum excelsissim proximumq; cœlo capitis, sine carne, sine cruore, sordibus: hanc habent sensus arcem: huc uena mnis à corde uis tendit, hic desinit: hic culmen al mum, hic mentis est regimen. Omnium autem a lium in priora pronum, quia & sensus ante no dunt. Ab eo proficiscitur somnus, hinc capitis tio. Quæ cerebrum non habent, non dormiunt. C in capite inesse uermiculi, sub linguæ inanitate, & ca articulum quà caput iungitur, numero uigint duntur. Aures homini tantũ immobiles. Ab ijs corum cognomina. Nec in alia parte fœminis impendium, margaritis dependẽtibus. In oriente dem & uiris aurum gestare eo loci decus exis tur. Animalium alijs maiores, alijs minores. C tantum sciſſæ, ac uelut diuisæ: soricibus pilosæ. Se riculæ omnibus, animal duntaxat generantibus, pto uitulo marino atque delphino, et quæ cartila appellauimus, & uiperis. Hæc cauernas tantum bent aurium loco, præter cartilaginea, & delph quem tamen audire manifestum est. Nam & ca mulcentur, & capiuntur attoniti sono. Quonam do audiant, mirum. Iidem nec olfactus uestigi bent, cum olfaciant sagacissime. Pennatorum a lium buboni tantum & oto, plumæ uelut aures, ris cauernæ ad auditum. Simili modo squamigeris que serpentibus. In equis & omnium iumentor nere, indicia animi præferunt: fessis marcidæ, m tes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris. F homini tantum, cæteris os aut rostra. Frons & sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clemen ueritatis index. In ascensu eius supercilia homini pariter & alterne mobilia, & in ijs pars animi gamus, annuimus. Hæc maxime indicant fastu perbia aliubi conceptaculum, sed hic sedem habet. corde nascitur, huc subit, hic pendet. Nihil alti mul abruptiusq; inuenit in corpore, ubi solitaria Subiacent oculi, pars corporis precioſissima, & lucis usu uitam distinguãt à morte. Nõ omnibus

*his pila cusp.

mali

malium hi. Ostreis nulli. Quibusdam concharum dubij. Pectines enim, si quis digitos aduersum hiãtes eos moueat, contrahuntur ut uidentes. Et solenes fugiunt admota ferramenta. Quadrupedum talpis uisus non est, oculorum effigies inest, si quis prætentam detrahat membranam. Et inter aues ardeolarum genere, quos leucos uocant, altero oculo carere tradunt. Optimi augurij, cum ad austrum uolant, septentrionémue. Solui enim pericula & metus narrant. Nigidius nec locustis, nec cicadis esse dicit. Cochleis oculorum uicem cornicula bina prætentatu implent. Nec lumbricis ulli sunt, uermiúmue generi. Oculi homini tantum diuerso colore, cæteris in suo cuique genere similes. Et equorum quibusdam glauci, sed in homine numerosissimæ uarietatis atque differentiæ, grandiores, modici, parui, prominẽtes, quos hebetiores putãt: conditi, quos clarissime cernere, sicut in colore caprinos. Præterea alij contuentur longinqua, alij nisi propè admota non cernunt. Multorum uisus fulgore solis cõstat, nubilo die non cernentium, nec post occasus. Alij interdiu hebetiores, noctu præter cæteros cernũt. De geminis pupillis, aut quibus noxij uisus essent, satis diximus. Cæsij in tenebris clariores. Ferunt Tiberio Cæsari, nec alij genitorum mortalium, fuisse naturã: ut expergefactus noctu paulisper, haud alio modo quàm luce clara cõtueretur omnia, paulatim tenebris sese obducentibus. Diuo Augusto equorum modo glauci fuere, supraque hominem albicantis magnitudinis. Quam ob causam diligẽtius spectari eos, iracunde ferebat. Claudio Cæsari ab angulis candore carnoso, sanguineis uenis subinde suffusi: Caio principi rigentes: Neroni nisi cum conniueret ad propè admota hebetes. Viginti gladiatorum paria in Caij principis ludo fuere, in ijs duo omnino qui contra comminationem aliquam non cõniuerent, & ob id inuicti. Tantæ hoc difficultatis est homini. Plerisque uero naturale, ut nictare nõ cessent, quos pauidiores accepimus. Oculus unicolor nulli, cum candore omnibus medius color differens. Neq; ulla ex parte maiora animi indicia cunctis animalibus, sed homini maxime, id est, moderationis, clementiæ, misericordiæ, odij, amoris, tristitiæ, lætitiæ. Contuitu quoque multiformes, truces, torui, flagrantes, graues, transuersi, limi, summissi, blandi. Profecto in oculis animus inhabitat. Ardent, intenduntur, *humectant, conniuent. Hinc illæ misericordiæ lacrymæ. Hos cum osculamur, animum ipsum uidemur attingere. Hinc fletus, & rigãtes ora riui. Quis ille humor est, in dolore tam fœcundus & paratus, aut ubi reliquo tempore? Animo autem uidemus, animo cernimus: oculi, ceu uasa quædam, uisibilem eius partem accipiunt, atque transmittunt. Sic magna cogitatio obcæcat, abducto intus uisu. Sic in morbo comitiali aperti nihil cernunt, animo caligante. Quin & patentibus dormiunt lepores, multiq; hominum, quod Corybantian Græci dicunt. Tenuibus multisque membranis eos natura composuit, callosis contra frigora caloresq; in extremo tunicis, quas subinde purificant lacrymationũ saliuis, lubricos propter incursantia et mobiles. Media eorũ cornea fenestrauit pupilla, cuius angustiæ nõ sinunt uagari incertam aciem, & uelut canali dirigunt, obiterque incidentia faile declinãt: alijs nigri, alijs *atri, alijs ruffi, alijs glauci coloris orbibus circundatis, ut habili mixtura & accipiatur circunjecto candore lux, & temperato re percussu non obstrepat. Adeoq; ijs absoluta uis speculi, ut tam parua illa pupilla, totam imaginem reddat hominis. Ea causa est, ut pleræq; alitum è manibus hominum oculos potissimum appetãt, quòd effigiem suã in ijs cernẽtes, uelut ad cognata desideria sua tendũt. Veterina tantum quædã, ad incremẽta lunæ morbos sentiunt. Sed homo solus emisso humore cæcitate liberatur. Post uicesimũ annum multis restitutus est uisus. Quibusdam statim nascentibus negatus nullo oculorum uitio: multis repente ablatus simili modo, nulla præcedẽte iniuria. Venas ab ijs pertingere ad cerebrũ, peritissimi autores tradunt: ego ad stomachum crediderim. Certe nulli sine redũdatione eius, eruitur oculus. Morientibus illos operire, rursusq; in rogo patefacere, Quiritiũ magno ritu sacrũ est: ita more condito, ut neque ab homine supremum eos spectari fas sit, & cœlo non ostendi nefas. Vni animalium homini deprauantur, unde cognomina Strabonum & Pætorũ. Ab ijsdem qui altero lumine orbi nascerentur, Cocliles uocantur: qui paruis utrisque, Ocellæ. Luscini iniuriæ cognomen habuere. Nocturnorum animalium, uelut felium, in tenebris fulgent, radiantq; oculi, ut contueri nõ sit: & capræ lupiq; splendent, lucẽq; iaculantur. Vituli marini & hyenæ in mille colores transeunt subinde. Quin & in tenebris multorum piscium refulgẽt aridi, sicut robusti caudices uetustate putres. Non conniuere diximus, quæ non obliquis oculis, sed circumacto capite cernerent. Chamæleontis oculos ipsos circumagi totos tradunt. Cancri in obliquum aspiciũt. Crusta fragili inclusis rigẽtes. Locustis squillisque magna ex parte sub eodem munimento præduri eminent. Quorum duri sunt, minus cernunt, quàm quorum humidi. Serpentium catulis, & hirundinum pullis, si quis eruat, renasci tradunt. Insectorũ omniũ, & quibus tastacea operimenta, oculi mouẽtur, sicut quadrupedum aures. Quibus fragilia operimenta, ijs oculi duri. Omnia talia, & pisces & insecta, non habent genas, nec integunt oculos. Omnibus membrana uitri modo translucida obtẽditur. Palpebræ in genis homini utrinq;. Mulieribus etiã insectæ quotidiano. Tanta est decoris affectatio, ut tingãtur oculi quoq;. Alia de causa hoc natura dederat, ceu uallum quoddam uisus, & prominens munimentũ contra occursantia animalia, aut alia fortuitu incidentia. Defluere eas, haud immerito, Venere abũdantibus tradũt. Ex cæteris nulli sunt, nisi quibus & in reliquo corpore pili. Sed quadrupedibus in superiore tantum gena, uolucribus in inferiore: & quibus molle tergus, ut serpen-

*rauî

*rant

tibus: & quadrupedum quæ oua pariunt, ut lacertæ. Struthiocamelus alitum sola (ut homo) utrinq; palpebras habet. nec genæ quidē omnibus: ideo neq; nictationes ijs quæ animal generant. Grauiores alitū inferiore gena conniuent. Eædē nictantur, ab angulis mēbrana obeunte. Columbæ & similia utraq; cōniuent. At quadrupedes quæ oua pariunt, ut testudines, crocodili, inferiore tantum sine ulla nictatione, propter præduros oculos. Extremū ambitum genæ superioris, antiqui ciliū uocauere, unde et supercilia. Hoc uulnere aliquo diductū non coalescit, in paucis humani corporis membris. Infra oculos malæ, homini tantū, quas prisci genas uocabāt, xij. tabularum interdicto radi à fœminis eas uetantes. Pudoris hæc sedes. Ibi maxime ostenditur rubor. Infra eas hilaritatem risumq; indicantes, buccæ. Et altior homini tantū, quem noui mores subdolæ irrisioni dicauere, nasus. Non alij animalium nares eminent. Auibus, serpentibus, piscibus foramina tantum ad olfactus, sine naribus. Et hinc cognomina Simorū, Silonum. Septimo mense genitis sæpenumero foramina aurium & narium defuere. Labra, à quibus Brocci, Labeones dicti, & os probum duriūsue, animal generātibus: pro ijs cornea & acuta uolucribus rostra. Eadem rapto uiuentibus aduncа: collecto, recta: herbas ruentibus limumq; lata, ut suū generi. Iumētis uice manus ad colligenda pabula ora, apertiora laniatu uiuentibus. Mentum nulli præter hominem, nec malæ. Maxillas crocodilus tantum superiores mouet: terrestres quadrupedes, eodē quo cætera more, præterquàm in obliquum. Dentium tria genera: Serrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinatim coēuntes, ne contrario occursu atterantur, ut serpentibus, piscibus, canibus. Continui, ut homini, equo. Exerti, ut apro, hippopotamo, elephāto. Continuorum qui digerunt cibum, lati & acuti: qui conficiunt duplices: qui discriminant eos, canini appellantur. Hi sunt serratis longissimi. Continui aut utraque parte oris sunt, ut equo: aut superiore primores non sunt, ut bubus, ouibus, omnibusq; quæ ruminant. Capræ superiores non sunt, præter primores geminos. Nulli exerti, quibus serrati: Raro fœminæ, & tamen sine usu. Itaq; cum apri percutiant, fœminæ sues mordent. Nulli, cui cornua, exerti: sed omnibus concaui, cæteri dentes solidi. Piscium omnibus serrati, præter scarum: huic uni aquatilium plani. Cætero multis eorum in lingua et toto ore: ut turba uulnerū molliant, quæ attritu subigere non queunt: Multis & in palato atq; etiam in cauda: Præterea in os uergentes, ne excidant cibi, nullum habentibus retinēdi adminiculum. Similes aspidi & serpentibus: sed duo in supera parte dextra læuaq; longissimi tenui fistula perforati (ut scorpionum aculei) uenenum infundentes. Non aliud hoc esse quàm fel serpentium, & inde uenis sub spina ad os peruenire, diligētissimi autores scribunt. Quidā unum esse eum: & quia sit aduncus, resupinari cum momorderit. Aliqui tunc decidere eum, rursusq; re-

crescere facilem decussu, & sine eo esse quos tr[illegible] ri cernamus. Scorpionis caudæ inesse eum, & [illegible] ternos. Viperæ dentes gingiuis cōduntur. Hæc [illegible] prægnans ueneno, impresso dentium repulsu uir[illegible] dit in morsus. Volucrum nulli, dentes, præter [illegible] tilionem. Camelus una ex ijs quæ non sunt cor[illegible] in superiori maxilla primores non habet. Cor[illegible] bentium nulli serrati. Et cochleæ dentes haben[illegible] cio est à minimis earū derosa uitis. At in mari[illegible] stata & cartilaginea primores habere, item ec[illegible] quinos esse, unde intelligi potuerit miror. De[illegible] uice, aculeus insectis. Simiæ dentes, ut homini[illegible] phanto intus ad mandendum quatuor, præter[illegible] qui prominent, masculis reflexi, fœminis rec[illegible] proni. Musculus marinus, qui balenam antece[illegible] los habet: sed pro ijs, setis intus os hirtum, & [illegible] etiam ac palatum. Terrestrium minutis quadr[illegible] bus, primores bini utrinque longissimi. Cæteri [illegible] ipsis nascuntur: homini, postquam natus est sep[illegible] mense. Reliquis perpetuo manēt. Mutantur ho[illegible] leoni, iumento, cani, & ruminantibus. Sed leo[illegible] cani, non nisi canini appellati. Lupi dexter ca[illegible] in magnis habetur operibus. Maxillares qui su[illegible] ninis, nullum animal mutat. Homini nouissi[illegible] genuini uocantur, circiter uicesimum annum g[illegible] tur, multis & octogesimo. Fœminis quoque: se[illegible] bus in iuuenta non fuere nati, decidere in senec[illegible] mox renasci certū est. Zanclen Samothracen[illegible] cui renati essent post centum & quatuor annos, [illegible] tianus uisum à se prodidit. Cætero maribus [illegible] quàm fœminis in homine, pecude, * caprisue. T[illegible] chus Nicoclis filius Paphij, duos ordines habu[illegible] xillarum. Frater eius non mutauit primores, id[illegible] prætriuit. Est exemplum dentis, homini & in p[illegible] geniti. At canini amissi casu aliquo, nunquam re[illegible] scuntur. Cæteris senecta rubescunt, equo tantum [illegible] didiores fiunt. Aetas ueterinorum dentibus in[illegible] tur. Equo sunt numero xl. Amittit tricesimo m[illegible] primores utrinque binos: sequenti anno totidem p[illegible] ximos, cum subeunt dicti columellares. Quinto a[illegible] incipiente binos amittit, qui sexto anno renasc[illegible] Septimo omneis habet, & renatos & immutat[illegible] Equo castrato prius, non decidunt dentes. Asin[illegible] genus tricesimo mense similiter amittit, deinde [illegible] mensibus. Quod si non prius peperere quàm dec[illegible] postremi, sterilitas certa. * Boues bimi mutāt. Su[illegible] decidunt nunquam. Absumpta hac observation[illegible] nectus in equis, & cæteris ueterinis, intelligitur [illegible] tium brochitate, superciliorum canitie, & circa[illegible] cunis cum ferè xvi. annorum existimantur. Hom[illegible] dentibus quoddā ineſt uirus. Nanque & specul[illegible] torem ex aduerso nudati hebetant, & columbor[illegible] fœtus implumes necant. Reliqua de ijs in generat[illegible] hominū dicta sunt. Erumpētibus morbi corpora[illegible] fantium accipiunt. Reliqua animalia quæ serrat[illegible] bent, sæuissima dentibus. Linguæ non omnibus [illegible] dem

dem modo. Tenuißima ſerpentibus & triſulca, uibrans, atri coloris, & ſi extrahas prælonga: lacertis bifida & piloſa: uitulis quoque marinis duplex: ſed ſupradictis capillamẽti tenuitate. Cæteris ad circumlambenda ora. Piſcibus paulominus quàm tota adhærens, crocodilis tota. Sed in guſtatu, linguæ uice carnoſum aquatilibus palatum. Leonibus ac pardis, omnibuſque generis eius, etiam felibus, imbricatæ aſperitatis, ac limæ ſimilis, attenuansque lambendo cutem hominis, Quæ cauſa etiam manſuefacta, ubi ad uicinum ſanguinem peruenit ſaliua, inuitat ad rabiem. De purpurarum linguis diximus. Ranis prima cohæret, intima abſoluta à gutture quà uocem mittunt. Mares tum uocantur ololygones. Stato id tempore euenit, cientibus ad coitum fœminas. Tum ſiquidem inferiore labro demiſſo, ad libramentum modicæ aquæ receptæ in fauces, palpitante ibi lingua ululatus elicitur. Tunc extenti buccarum ſinus perlucent, oculi flagrant labore perpulſi. Quibus in poſteriori parte aculei, ijs & dentes & lingua. Apibus etiam prælonga, eminens & cicadis. Quibus aculeus in ore fiſtuloſus, ijs nec lingua nec dentes. Quibuſdam inſectis intus lingua, ut formicis. Cæterum lata elephanto præcipue. Reliquis in ſuo genere ſemper abſoluta: homini tantum ita ſæpe conſtricta uenis, ut intercidi eas neceſſe ſit. Metellum pontificem adeo inexplanatæ fuiſſe accepimus, ut multis menſibus tortus crederetur, dum meditatur in dedicanda æde opiferæ dicere. Cæteris ſeptimo ferme anno ſermonem exprimit. Multis uero talis eius ars contingit, ut auium & animalium uocis indiſcrete edatur imitatio. Intellectus ſaporum eſt cæteris in prima lingua, homini & in palato. Tonſillæ in homine, in ſue glandulæ. Quod inter eas uuæ nomine ultimo dependet palato, homini tantum eſt. Sub ea minor lingua epigloſſis appellata, nulli oua generantium. Opera eius gemina, duabus interpoſita fiſtulis. Interior earum appellatur arteria, ad pulmonem atque cor pertinens. Hanc operit in epulando, ne ſpiritu ac uoce illac meante, ſi potus cibúsue in alienum deerrauerit tramitem, torqueat. Altera exterior appellatur ſanè gula, qua cibusatq; potus deuoratur. Tendit hæc ad ſtomachum, is in uentrem. Hanc per uices operit, cum ſpiritus tantum aut uox commeat, ne reſtagnatio intempeſtiua alui obſtrepat. Ex cartilagine & carne arteria, gula neruo & carne conſtat. Ceruix nulli, niſi quibus utraque hæc. Cæteris collum quibus tantum gula. Sed quibus ceruix, è multis uertebratisque orbiculatim oſſibus flexilis ad circunſpectum, articulorum nodis iungitur. Leoni tantum & lupo & hyænæ, ex ſingulis rectisque oſſibus rigens. Cætero ſpinæ annectitur. Spina lumbis, oſſea ſed tereti ſtructura, per media foramina à cerebro medulla deſcẽdente. Eandem eſſe ei naturam quam cerebro colligunt, quoniam prætenui eius membrana modo inciſa ſtatim expiretur. Quibus longa crura, ijs longa et colla. Item aquaticis, quamuis breuia crura habentibus: ſimili modo uncos ungues. Guttur homini tãtum & ſuibus intumeſcit. aquarum quæ potantur plerunque uitio. Summum gulæ fauces uocantur, extremum ſtomachus. Hoc nomine eſt ſub arteria iam carnoſa inanitas adnexa ſpinæ ad latitudinem ac longitudinem lagenæ modo fuſa. Quibus fauces non ſunt, ne ſtomachus quidem eſt, nec colla, nec guttur, ut piſcibus, & ora uentribus iungun tur. Teſtudini marinæ lingua nulla, nec dentes: roſtri acie comminuit omnia. Poſtea arteria & ſtomachus denticulatus callo, in modum rubi ad conficiendos cibos, decreſcẽtibus crenis quicquid appropinquat uẽtri. Nouißima aſperitas, ut ſcobina fabri. Cor animalibus cæteris in medio pectore eſt, homini tantum infra læuam papillã, turbinato mucrone in priora eminens. Piſcibus ſolis ad os ſpectat. Hoc primum naſcentibus formari in utero tradunt: deinde cerebrum, ſicut tardißime oculos. Sed hos primum emori, cor nouißime. Huic præcipuus calor. Palpitat certe, & quaſi alterum mouetur animal, intrà præmolli firmoq; opertum membranæ inuolucro, munitum coſtarũ & pectoris muro, ut pariat præcipuam uitæ cauſam & originem. Prima domicilia intra ſe animo & ſanguini præbet, ſinuoſo ſpecu, & in magnis animalibus tripli ci, in nullo non gemino. Ibi mens habitat. Ex hoc fonte duæ grandes uenæ in priora & terga diſcurrunt, ſparſæq; ramorum ſerie, per alias minores omnibus membris uitalem ſanguinem rigant. Solum hoc uiſcerum uitijs non maceratur, nec ſupplicia uitæ trahit, læſumq; mortem ilico affert. Cæteris corruptis, uitalitas in corde durat. Bruta exiſtimantur animalium quibus durum riget, audacia quibus paruũ eſt, pauida quibus prægrãde. Maximum autem eſt proportione muribus, lepori, aſino, ceruo, pantheræ, muſtelis, hyenis: & omnibus timidis, aut propter metum maleficis. In Paphlagonia bina perdicibus corda. In equorum corde & boum oſſa reperiuntur interdum. Augeri id per ſingulos annos in homine, ac binas drachmas ponderis ad quinquageſimum annũ accedere: ab eo detrahi tantundem, & ideo non uiuere hominem ultra centeſimum annum defectu cordis, Aegyptij exiſtimant, quibus mos eſt cadauera aſſeruare medicata. Hirto corde gigni quoſdam homines proditur, neque alios fortioris eſſe induſtriæ, ſicut Ariſtomenẽ Meſſenium, qui ccc. occidit Lacedæmonios. Ipſe cõuulneratus & captus ſemel per cauernam latomiarum euaſit, anguſtos uulpium aditus ſecutus. Iterum captus, ſopitis cuſtodibus ſomno, ad ignem aduolutus lora cum corpore exuſſit. Tertio capto Lacedæmonij pectus diſſecuere cauſa uidẽdi, hirſutumq; cor repertum eſt. In corde ſummo, pinguitudo eſt quædam lætis extis. Non ſemper autem in parte extorum habitum eſt. L. Poſthumio Albino rege ſacrorum poſt cẽteſimamuiceſimamtertiam olympiadem, cum rex Pyrrhus ex Italia diſceſſiſſet, cor in extis aruſpices inſpicere cœperunt. Cæſari dictatori, quo

die primum ueste purpurea processit, atque in sella aurea sedit, sacrificanti bis in extis defuit. Vnde quæstio magna de diuinatione argumentantibus, potuerítne sine illo uiscere hostia uiuere, an ad tẽpus amiserit? Negatur cremari posse in ijs, qui cardiaco morbo obierint, negatur & ueneno interemptis. Certe extat oratio Vitellij, qua reũ Pisonẽ eius sceleris coarguit, hoc usus argumẽto: palamq; testatus, non potuisse ob uenenum cor Germanici Cæsaris cremari. Contrà genere morbi defensus est Piso. Sub eo pulmo est, spirandique officina, attrahens ac reddens animam, idcirco spongiosus, ac fistulis inanibus cauus. Pauca eum (ut dictum est) habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, spumosum, nec sanguineum, ideo non sitiunt: Eadem est causa, quare sub aqua diu ranæ & phocæ urinentur. Testudo quoque, quamuis prægrandem & sub toto tegumẽto habeat, sine sanguine tamen habet. Quanto minor hic corporibus, tanto uelocitas maior. Chamæleoni portione maximus, & nihil aliud intus. Iecur in dextra parte est. In eo quod caput extorum uocant, magnæ uarietatis. M. Marcello circa mortẽ, cum perijt ab Annibale defuit in extis: Sequenti deinde die geminum repertũ est. Defuit & C. Mario, cũ immolaret Vticæ. Item Caio principi calend. Ianuarijs, cũ iniret cõsulatum, quo anno interfectus est. Claudio successori eius, quo mense interemptus est ueneno. Diuo Augusto Spoleti sacrificanti primo potestatis suæ die, sex uictimarũ iocinera replicata intrinsecus ab ima fibra reperta sunt: responsumq; duplicaturum intra annum imperium. Caput extorum tristis ostenti cæsum quoque est, præterquã in solicitudine ac metu. Tũc enim perimit curas. Bina iocinera leporibus circa Briletum & Tharnem, & in Cherroneso ad Propontidem. Mirumque, translatis aliò interit alterum. In eodem est fel, nõ omnibus datum animalibus. In Eubœa Chalcide nullum pecori. In Naxo prægrande geminumq;, ut prodigij loco utrunque aduenæ. Equi, muli, asini, cerui, capræ, apri, cameli, delphini nõ habent. Murium aliqui habent. Hominum paucis non est, quorũ ualetudo firmior, & uita longior. Sũt qui equo non quidem in iecore esse, sed in aluo putent, & ceruo in cauda aut intestinis: Ideo tantam habent amaritudinem, ut à canibus non attingantur. Est autem nihil aliud, quàm purgamentum pessimi sanguinis, & ideo in materia eius est. Certe iecur nulli est, nisi sanguinem habentibus. Accipit hoc à corde cui iungitur, funditq; in uenas. Sed in felle nigro insaniæ causa homini, morsque toto reddito. Hinc & in mores crimen, bilis nomine. Adeo magnum est in hac parte uirus, cum se fundit in animũ. Quin & toto corpore uagum, colorem quoq; oculis aufert: illud quidem redditum, etiã ahenis: nigrescuntq; cõtacta eo, ne quis miretur id uenenum esse serpentium. Carent eo qui absinthium uescuntur in Ponto. Sed renibus, & parte tantum altera intestino, iungitur in coruis, coturnicibus, phasianis: quibusdam intestino tãtum, ut columbis, accipitri, murænis. Paucis auiũ in iecore. Serpentibus portione maxime copiosum, & piscibus. Est item plerisq; toto intestino, sicut accipitri, miluo. Preterea in iecore est & cetis omnibus: uitulis quidem marinis ad multa quoque nobile. Taurorum fellis reus ducitur color. Aruspices id Neptuno & hæris potẽtiæ dicauere: geminumque fuit diuo Augusto quo die apud Actium uicit. Murium iecusculis fel ad numerum lunæ in mense congruere dicuntur, idemque inueniri, quotum lumen eius sit. Præterea bruma increscere. Cuniculorum exta in Bætica gemina sæpe reperiuntur. Ranarum rubetarum alterum bra à formicis non attingitur, propter uenenum, abhorrantur. Iecur maxime uetustatis patiens, centum durare annis, obsidionum exempla prodidere. Ex serpẽtibus et lacertis longa. Cecinæ Volaterrano cones emicuisse de extis læto prodigio traditur. Et profecto nihil incredibile sit, existimantibus, Pyrrhogi, quo die periit, præcisa hostiarum capita repsisse guinem suum lambentia. Exta homini ab inferuiscerum parte separantur membranis, quæ prædia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci appellauerunt phrenas. Omnia quidem principia uiscera, membranis proprijs ac uelut uaginis inprouidens natura: in hac fuit & peculiaris cancinitas alui, ne cibo supprimeretur animus. Huic te refertur accepta subtilitas mentis, ideo nulla ei caro, sed neruosa exilitas. In eadem præcipua hilaritatis sedes, quod titillatu maxime intelligitur alui ad quas subit, non alibi tenuiore cute humana, scabẽdi dulcedine ibi proxima. Ob hoc in prælijs gladiatorumque spectaculis mortem cum risu traxere præcordia attulerunt. Subest uenter stomachum habentibus, cæteris simplex, ruminantibus geminus, sanguine carentibus nullus. Intestinis enim quibusdam ab ore incipiens, quadam uia cõdem reflectitur, sæpiæ, polypo: In homine adnexus infimo stomacho similis canino. His solis animalium inferiore parte angustior: itaque & sola uomunt, quia repleto protinus angustias supprimitur cibus: quod accidere nonnisi testis ijs, quorum spatiosa laxitas eum ad inferiora demittit. Ab hoc uentriculo lactes in homine & cetis per quas labitur cibus, in cæteris ile: à quibus cæciora intestina ad aluum, hominique flexuosissimis orbibus. Idcirco magis auidi ciborum, quibus ab ore longius spatium. Iidem minus solertes, quibus obstipus uenter. Aues quoque geminos sinus habẽt. Quorum unum quo merguntur recentia ut guttur, alterum in quem ex eo demittunt concoctione mature ta, ut gallinæ, palumbes, columbæ, perdices. Cæterarè carent eo, sed gula patentiore utuntur, ut graculi, corui, cornices. Quædam neutro modo, sed uetustissimum habent, quibus prælonga colla & angusta, ut porphyrioni. Venter solidipedum asper & durus. Terrestriũ alijs dẽticulatæ asperitatis, alijs cãcellatæ mordax

mordacis. Quibus neq; dentes utrinq;, nec ruminatio, hic conficiuntur cibi, hinc in aluũ delabuntur. Media hæc umbilico adnexa omnibus, in homine ſuillæ infima parte ſimilis, à Græcis appellatur colõ, ubi dolorũ magna cauſa eſt. Angustiſſima canibus: qua de cauſa uehementi niſu, nec ſine cruciatu leuant eam. Inſatiabilia animalium, quibus à uentre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, ut lupis ceruarijs, & inter aues mergis. Ventres elephanto quatuor, cætera ſuibus ſimilia: pulmo quadruplo maior bubulo. Auibus uenter carnoſus calloſusque. In uentre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore, qui chelidonij uocantur, magicis narrati artibus, reperiuntur. Et in iuuencarum ſecundo uentre pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere: ſingulare (ut putant) remedium ægre parientibus, ſi tellurem non attigerit. Ventriculus atque inteſtina pingui ac tenui omento integuntur, præterquàm oua gignentibus. Huic adnectitur lien in ſiniſtra parte aduerſus iecur, cum quo locum aliquando permutat, ſed prodigioſe. Quidam eum putant ineſſe oua parientibus, item ſerpentibus admodum exiguum: ita certe apparet in teſtudine & crocodilo, & lacertis, & ranis. Aegocephalo aui nõ eſſe conſtat, neque ijs quæ careant ſanguine. peculiare curſus impedimentum aliquando in eo: quamobrem inuritur curſorum laborantibus. Et per uulnus etiam exempto uiuere animalia tradunt. Sunt qui putent adimi ſimul riſum homini: intemperantiamq; eius conſtare lienis magnitudine. Aſiæ regio Scepſis appellatur, in qua minimos eſſe pecori tradunt, & inde ad lienem inuenta remedia. At in Brileto & Tharne quaterni renes ceruis: contrà pennatis ſquamoſisq; nulli. Cætero ſummis adhærent lumbis. Dexter omnibus elatior, & minus pinguis, ſicciorque. Vtrique autem pinguitudo è medio exit, præterquàm in uitulo marino. Animalia in renibus pinguiſſima: oues quidem letaliter circum eos concreto pingui. Aliquando in eis inueniuntur lapilli. Renes habent omnia quadrupedum quæ animal generant: oua parietium teſtudo ſola, quæ & alia omnia uiſcera. ſed homo bubulis ſimiles, uelut
colſtas è multis renibus compoſitos. Pectus, hoc eſt* oſſa, præcordijs & uitalibus natura circundedit: at uentri, quem neceſſe erat increſcere, ademit. Nulli animalium circa uentrem oſſa. Pectus homini tantum latum, reliquis carinatum, uolucribus magis, & inter eas aquaticis maxime. Coſtæ homini tãtum octonæ, ſuibus denæ, cornigeris tredecim, ſerpentibus triginta. Infra aluum eſt à priore parte ueſica, quæ nulli oua gignentium, præter teſtudinem: nulli niſi ſanguineum pulmonem habenti: nulli pedibus carẽtium. Inter eam & aluum arteriæ, ad pubem tendentes, quæ ilia appellantur. In ueſica lupi lapillus, qui Syrites appellatur. Sed in hominum quibuſdam diro cruciatu ſubinde naſcentes calculi, & ſetarum capillamenta. Veſica membrana conſtat, quæ uulnerata cicatrice non ſolideſcit: neque qua cerebrum aut cor inuoluitur. Plura enim membranarum genera. Fœminis eadem omnia, præterq; ueſicæ iunctus utriculus, unde dictus uterus: quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis animalibus uuluam. Hæc uiperæ, & intra ſe parientibus, duplex: Oua generantium adnexa præcordijs: Et in muliere geminos ſinus ab utraque parte laterum habet, funebris quoties uerſa ſpiritum incluſit. Boues grauidas negant præterquàm dextero uuluæ ſinu ferre, etiam cum geminos ferant. Vulua eiecto partu melior quàm edito. Eiectitia uocatur illa, hæc porcaria, primiparæ ſuis optima. cõtrà effœtis. à partu, præterquàm eodem die ſuis occiſæ, liuida ac macra. Nec nouellarum ſuum, præterquàm primipararum probatur, potiusque ueterum, dum ne effœtarum, nec biduo ante partum, aut poſt partum, aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ eſt occiſæ uno die poſt partum. Huius & ſumen optimum, ſi modo fœtus non hauſerit: eiectitiæ deterrimum. Antiqui abdomen uocabãt, priuſquàm calleret id, ſcientes occidere non aſſueti. Cornigera una parte dentata, & quæ in pedibus talos habent. ſæuo pingueſcunt. Biſulca ſciſſisue in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Cõcretus hic: & cum refrixit, fragilis: ſemperq; in fine carnis. Contrà pingue inter carnem cutemq;, ſucco liquidum. Quædam non pingueſcunt, ut lepus, perdix. Steriliora cuncta pinguia, & in maribus & in fœminis. Seneſcunt celerius præpinguia. Omnibus animalibus eſt quoddam in oculis pingue. Adeps cunctis ſine ſenſu, qui nec arterias habet, nec uenas. Pleriſque animalium eſt pinguitudo ſine ſenſu, quam ob cauſam ſues ſpirantes à muribus tradunt arroſas. Quin & L. Apronij conſularis uiri filio detractos adipes, leuatumque corpus immobili onere. Et medulla ex eodem uidetur eſſe, in iuuenta rubens, & ſenecta albeſcens: Non niſi cauis hæc oſſibus, nec cruribus iumentorum aut canum: quare fracta non ferruminantur, quod defluente euenit medulla. Eſt autem pinguis ijs, quibus adeps, ſeuoſa cornigeris: neruoſa & in ſpina tantum dorſi, oſſa non habentibus, ut piſcium generi: urſis nulla, leoni in feminum & brachiorum oſſibus paucis, exigua admodum: cætero tanta duritia, ut ignis elidatur, uelut è ſilice, & ijs dura quæ non pingueſcunt: aſinorum ad tibias canora. Delphinis oſſa non ſpinæ, animal enim pariunt: ſerpentibus ſpinæ. Aquatilium mollibus nulla: ſed corpus circulis carnis uinctum, ut ſepiæ atque loligini. Et inſectis negatur æque eſſe ulla. Cartilaginea aquatilium habent medullam in ſpina. Vituli marini cartilaginem, non oſſa. Item omnium auriculæ ac nares quæ modicum eminent, flexili mollitia, naturæ prouidentia, ne frangerentur. Cartilago rupta non ſolideſcit. Nec præciſa oſſa recreſcunt, præterquàm ueterinis ab ungula ad ſuffraginem. Homo creſcit in longitudinem ad annos uſque ter ſeptenos, tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubeſcens nodum quendam ſoluere, & præcipue ægritudine, ſentitur. Nerui orſi à corde, bubuloque etiam

circumuoluti, similem naturam & causam habent, in omnibus lubricis applicati ossibus: nodosq; corporũ, qui uocantur articuli, aliubi interuentu, aliubi ambitu, aliubi transitu ligantes, hic teretes, illic lati, ut in unoquoq; poscit figuratio. Neq; ij solidãtur incisi: mirumq;, uulneratis summus dolor, præfectis nullus. Sine neruis sunt quædam animalia, ut pisces: arterijs enim constant. Sed neque eæ molli piscium generi. Vbi sunt nerui, interiores conducunt membra, superiores reuocant. Inter hos latent arteriæ, id est, spiritus semitæ. His innatant uenæ, id est, sanguinis riui. Arteriarum pulsus, in cacumine maxime membrorum euidẽs, index ferè morborum, in modulos certos legesque metricas, per ætates stabilis aut citatus aut tardus, descriptus ab Herophilo medicinæ uate, miranda arte, nimiam propter subtilitatem deserto. Obseruatione tamen crebri aut languidi ictus, gubernacula uitæ temperat. arteriæ carent sensu, nã & sanguine. Nec omnes uitalem continent spiritum: præcisisq; torpescit tãtum pars ea corporis. Aues nec uenas nec arterias habent: item serpentes, testudines, lacertæ, minimumque sanguinis. Venæ in prætenues postremo fibras subter totam cutem dispersæ, adeo in angustam subtilitatem tenuãtur, ut penetrare sanguis nõ possit, aliúdue quàm exilis humor ab illo, qui cacuminibus innumeris sudor* appellatur, in umbilico uenarum nodoso coitu.

* appellatur. In umbilico, uenarum nodosus coitus.

De sanguine, & quorũ celerrime siccetur, quorum non coëat, quorum grauissimus uel tenuissimus, quorum nullus. CAP. XXXVIII.

Sanguis quibus multus & pinguis, iracundia: maribus quàm fœminis nigrior: & iuuentæ magis quàm senio: & inferiore parte pinguior. Magna & in eo uitalitatis portio. Emissus spiritum secũ trahit, tamen tactum nõ sentit. Animalium fortiora, quibus sanguis crassior: sapientiora, quibus tenuior: timidiora, quibus minimus: at quibus nullus, hebetia. Tauro rũ celerrime coit atq; durescit, ideo pestifer potu maxime. Aprorum & ceruorum, caprarumq; & bubulorum omnium non spissatur. Pinguissimus asinis, homini tenuissimus. Is quibus plus quaterni pedes, nullus. Obesis minus copiosus, quoniam absumitur pingui. Profluuiũ eius umi fit in naribus homini, alijs nare altera, alijs utraq;, quibusdam per inferna. Multis per ora stato tempore, ut nuper Macrino Visco uiro prætorio, & omnibus annis Volusio Saturnino urbis præfecto, qui nonagesimum etiam excessit annum. Solum hoc in corpore temporarium sentit incrementum. Siquidem hostiæ abundantiorem fundũt, si prius bibêre. Quæ animalium latere certis temporibus diximus, non habẽt tunc sanguinem, præter exiguas admodum circa corda guttas, miro opere naturæ: Sicut in homine, uim eius ad minima momenta mutari, non modo tanto minore suffusi materia, uerum ad singulos animi habitus, pudore, ira, metu, palloris pluribus modis, item ruboris. Alius enim iræ, & alius uerecundiæ. Nam & in metu refugere, & nusquam esse certum est: multisque non transfluere transfossis, quod homini tantum euenit. Nam quæ mutari diximus, colorem alienum accipiunt quodam repercussu: homo lus in se mutat. Morbi omnes morsque sanguinem absumunt.

An in sanguine principatus, & de tergore, & pilis, & mammis. CAP. XXXIX.

Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisq; eorum magis aut minus bruta esse, ut ostrea & testudines: boum tergora, setas suum obstare tenuis immeantis spiritus, nec purum liquidumq; transmitti & in homine, cum crassior callosiorue excedat cutis: ceu uero non crocodilis & duritia tergorum abundent & solertia. Hippopotami corij crassitudinis, ut inde tornentur hastæ, & tamen quædam in tanio medica diligentia. Elephantorum quoque tergora impenetrabiles cetras habent, cum tamen omnium quadrupedum subtilitas animi præcipua perhibeatur illis. Ergo cutis ipsa sensu caret, maxime in capite. Vbicunque per se, ac sine carne est, uulnerata non coit, in bucca cilioque. Quæ animal pariunt, pilos habent: quæ oua, pennas, aut squamas, aut corticem, aut testam ut testudines, aut cutem puram ut serpentes. Arborum caules omnium auium præcisæ non crescunt, uulsæ autem renascuntur. Membranis uolant fruticibus insecta, humentibus hirundines in mari, siccis ter tecta uespertilio. Horum alæ quoq; articulos habent. Pili à cute exeunt crassa hirti, fœminis teneres, equis in iuba largi, in armis leoni: dasypodi & buccis intus, & in pedibus, quæ utraque Trogus in lepore tradit, hoc exemplo libidinosiores homines quoque hirtos colligens. Villosissimus animaliũ pus. Pubescit homo solus: quod nisi contingat, sterilis in gignendo est, seu masculus, seu fœmina. Pili in homine partim simul, partim postea gignuntur. Coniuniti autem non desinunt, sicut nec fœminis magnitudine. Inuentæ tamen quædam defluuio capitis inualidæ ut & lanugines oris, cum menstrui cursus stetere. Quibusdam pòst geniti uiris sponte non gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atque subnasci annosum est. Viris crescunt maxime in capite, mox in barba. Recisi non ut herba ab ipsa incisura augentur, sed a radice exeunt. Crescunt & in quibusdam morbis maxime phthisi, & in senecta: defunctorum quoque corporibus. Libidinosis congeniti, maturius defluunt: agnati, celerius recrescunt. Quadrupedes senectute crassescunt, lanæque rarescunt. Quadrupedum dorsa pilosa, uentres glabri. Boum corijs glutinum excoquitur, taurorumque præcipuum. Mammas homo solus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantum. Sed ne fœminæ quidem in pectore, nisi quæ possunt partus suos attollere: Omnigenitium nulli: nec lac, nisi animal parienti: uolucrum uespertilioni tantum. Fabulosum enim arbitror de strigibus, ubera eas infantium labris immulgere

Esse in maledictis iam antiquis strigem conuenit: sed quæ sit auium, constare non arbitror.

Notabilia animalia quæ mammis. CAP. XL.

A Sinis à fœtu dolent, ideo sexto mense arcẽt partus, cũ equæ anno propè toto præbeant. Quibus solida ungula, nec supra geminos fœtus, hæc omnia binas habent mammas, nec aliubi quàm in feminibus: Eodem loco bisulca & cornigera: boues quaternas, oues capræq; binas. Quæ numeroso fœcunda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent toto uentre duplici ordine, ut sues: generosæ duodenas, uulgares binis minus. similiter canes. Alia uentre medio quaternas, ut pantheræ: alia binas, ut leænæ. Elephas tantum sub armis duas: nec in pectore, sed citrà in alis occultas. Nulla in feminibus, digitos habẽtium. Primis genitis in quoq; partu sues primas præbent: eæ sunt faucibus proximæ: ut suam quisque nouit in fœtu quo genitus est ordine, eaque alitur nec alia: detracto illa alumno suo sterilescit ilico, ac resilit. uno uero ex omni turba relicto, sola munifex, quæ genito fuerat attributa, descendit. Vrsæ mammas quaternas gerunt. Delphini binas in ima aluo papillas tantum, nec euidentes, & paulo in obliquum porrectas. Neque aliud animal in cursu lambitur. Et balenæ autẽ uituliq; mammis nutriunt fœtus.

De lacte, & unde caseus non fiat. CAP. XLI.

MVlieri ante septimum mensem profusum lac, inutile. Ab eo mense, quòd uitalis est partus, salubre. Pleriſq; autem totis mammis, atque etiam alarum sinus fluit. Cameli lac habent donec iterum graueſcant. Suauissimum hoc existimatur, ad unam mensuram tribus aquæ additis. Bos ante partum non habet. Ex primo semper à partu colostra fiunt: quæ, ni admisceatur aqua, in pumicis modum coëunt duritia. Asinæ prægnantes continuo lacteſcunt. Pullis earum, ubi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse letale est. genus mali uocatur colostratio. Caseus non fit ex utrinque dentatis, quoniam eorum lac non coit. Tenuissimum camelis, mox equis. crassissimum asinæ, ut quo coaguli uice utantur. Cõferre aliquid & candori in mulierum cute existimatur. Poppea certe Domitij Neronis coniunx, quingentas secum per omnia trahens fœtas, balnearum etiam solio totũ corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens. Omne autem lac igne spissatur, frigore sereſcit. Bubulum caseo fertilius quàm caprinum, ex eadẽ mensura penè altero tanto. Quæ plures quaternis mammas habent, caseo inutilia, & meliora quæ binas. Coagulum hinulei, leporis, hœdi laudatiũ. Præcipuum tamen dasypodis, quod & profluuio alui medetur, unius utrinque dentatorum. Mirum barbaras gentes quæ lacte uiuant, ignorare aut spernere tot seculis casei dotem, densantes id alioquin in acorem iucundum, & pingue butyrum: spuma id est lactis, cõcretiusq; quàm quod serum uocatur. Non omittendum in eo olei uim esse, & barbaros omnes infantesq; nostros ita ungi.

De diuersitate caseorum. CAP. XLII.

LAus caseo Romæ, ubi omnium gentium bona cominus iudicantur: è prouincijs Nemausiensi præcipua Lesuræ Gabaliciq; pagis. sed breuis ac musteo tantum commendatio. Duobus alpes generibus pabula sua approbant. Dalmaticæ Docleatem mittũt, Ceutronicæ Vatusicum. Numerosior Apennino. Cebanum hic è Liguria mittit, ouium maxime lactis: Aesinatem ex Vmbria: mixtoq; Hetruriæ atque Liguriæ confinio, Lunensem magnitudine conspicuum: quippe & ad singula milia pondo premitur. Proximũ autem urbi Vestinum, eumq; è Cæditio campo laudatissimum. Et caprarum gregibus sua laus est. Agrigenti maxima, eam augente gratiam fumo, qualis in ipsa urbe conficitur, cunctis præferẽdus. Nam Galliarum sapor medicamenti uim obtinet. Trans maria uero Bithynus ferè in gloria est. Inesse pabulis salem, etiam ubi non detur, ita maxime intelligitur, omni in salem caseo senescente: quales redire in musteum saporem, aceto & thymo maceratos, certum est. Tradunt Zoroastrem in desertis caseo uixisse annis uiginti, ita tẽperato, ut uetustatem non sentiret.

Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus. CAP. XLIII.

TErrestrium solus homo bipes. Vni iuguli, humeri, cæteris armi: uni ulnæ. Quibus animalium manus sunt, intus tantum carnosæ: extrà, neruis & cute constant. Digiti quibusdam in manibus seni: M. Curiatij ex patricia gente filias duas ob id Sedigitas appellatas accepimus, & Volcatium Sedigitum, illustrem in poëtica. Hominis digiti articulos habent ternos, pollex binos, & digitis aduersus uniuersis flectitur: per se uero in obliquum porrigitur, crassior cæteris. Huic minimus mensura par est: duo reliqui sibi, inter quos medius longissime protenditur: Quibus ex rapina uictus quadrupedum, quini digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leones, lupi, canes, & pauca in posterioribus quoque quinos ungues habent, uno iuxta cruris articulum dependente: reliqua quæ sunt minora, digitos quinos. Brachia non omnibus paria secum. Studioso Thraci in C. Cæsaris ludo notum est dextram fuisse proceriorem. Animalium quædam, ut manibus, utuntur priorum ministerio pedum, sedentque ad os illis admouentia cibos, ut sciuri.

De simiarum similitudine. CAP. XLIIII.

NAm simiarum genera perfectam hominis imitationem continent, facie, naribus, auribus, palpebris, quas solæ quadrupedum & in inferiore habẽt gena. Iam mammas in pectore & brachia, & crura in contrarium similiter flexa: in manibus ungues, digitos, longioremq; medium. Pedibus paulum differũt. Sunt enim ut manus prælongi, sed uestigium palmæ simile faciunt. Pollex quoq; his & articuli ut homini: ac præter genitale, & hoc in maribus tantum, uiscera etiam interiora omnia ad exemplar.

De ungui

De unguibus. CAP. XLV.

VNgues clausulæ neruorum summæ existimantur. omnibus hi quibus & digiti, sed simiæ imbricati, hominibus lati, & defuncto crescunt: rapacibus unci, cæteris recti, ut canibus, præter eũ qui à crure plerisque dependet. Omnia digitos habent quæ pedes, excepto elephanto. Huic enim informes numero quidem quinque, sed indiuisi, ac leuiter discreti, unguliſq; haud unguibus similes, & pedes maiores priores. In posterioribus articuli breues. Idem poplites intus flectit hominis modo. Cætera animalia in diuersum posterioribus articuli pedibus, quàm prioribus. Nã quæ animal generant, genua ante se flectunt, & suffraginum artus in auersum. Homini genua & cubita contraria: Item ursis & simiarum generi, ob id minime pernicibus. Oua parientibus quadrupedum, crocodilo, lacertis, priora genua pòst curuantur, posteriora in priorem partem. Sunt autem crura his obliqua, humani pollicis modo. Sic & multipedibus, præterquàm nouissima salientibus. Aues, ut quadrupedes, alas in priora curuant, suffragines in posteriora. Hominis genibus quædam & religio ineſt, obseruatione gentium. Hæc supplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hæc ut aras adorant, fortaſsis quia ineſt ijs uitalitas. Nanque in ipsa genu utriusque commissura, dextra læuaq; à priore parte gemina quædam buccarum inanitas ineſt: qua perfossa, ceu iugulo, spiritus fugit. Ineſt & alijs partibus quædam religio: sicut dextra osculis auersa appetitur, in fide porrigitur. Antiquis Græciæ in supplicando mentum attingere mos erat. Eſt in aure ima memoriæ locus, quem tangentes attestamur. Eſt pòst aurem æque dextrã Nemesios, quæ dea Latinum nomen ne in Capitolio quidem inuenit, quò referimus tacto ore proximum à minimo digitum, ueniam sermonis à dijs ibi recondentes. Varices in cruribus uiro tantum, mulieri raro. C. Marium, qui septies consul fuit, stantem sibi extrahi passum unum hominem Oppius autor eſt. Omnia animalia à dextris partibus incedunt, sinistras incubant. Reliqua ut libitum eſt gradiuntur. Leo tantum & camelus pedatim, hoc eſt, ut sinister pes non transeat dextrum, sed subsequatur. Pedes homini maximi, fœminis tenuiores in omni genere. Suræ homini tantum, & crura carnosa. Reperitur apud autores, quendam in Aegypto non habuisse suras. Vola homini tantum, exceptis quibusdam. Nanq; & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti, Scauri, Pànsæ, sicut à cruribus Vari, Vatiæ, Vatinij, quæ uitia & in quadrupedibus. Solidas habent ungulas, quæ non sunt cornigera, igitur pro eis telum ungula eſt illis: Nec talos habent eadem. At quæ bisulca sunt, habent. Iidem digitos habẽtibus non sunt: neque in prioribus pedibus omnino ulli. Camelo tali similes bubulis, sed minores paulo. Eſt enim bisulcus discrimine exiguo pes imus, uestigio carnoso, ut ursi: qua de causa in longiore itinere sine calciatu satisfaciunt.

De unguibus. CAP. XLVI.

VNgulæ ueterino tantum generi renascuntur. Sues in Illyrico quibusdam locis solidas habent ungulas. Cornigera ferè bisulca. Solida ungula, & bicorne nullum. Vnicorne asinus tantum Indicus. Vnicorne bisulcum oryx. Talos asinus Indicus unus solidipedum habet. Nam sues ex utroque genere existimantur, ideo fœdi earum. Hominem qui existimarunt habere, facile conuicti. Lynx tantum digitos habentium, simile quiddam talo habet: Leo etiamnum tortuosius. Talus autem rectus eſt in articulo pedis uentre eminens, concaua in uertebra ligatus.

De pedibus auiũ & unguibus. CAP. XLVII.

AVium aliæ digitatæ, aliæ palmipedes, aliæ inter utrunque, diuisis digitis adiecta latitudine. Sed omnibus quaterni digiti, tres in priore parte, unus à calce. Hic deeſt quibusdam longa crura habentibus. Lynx sola utrinque binos habet. Eadem linguam serpentium similem in magnam longitudinem porrigit. Collum circumagit in auersum. Vngues ei grandes ceu gracculis. Auium quibusdam grauioribus, in cruribus additi radij. Nulli uncos habentium ungues, longi pedes. Porrectis ad caudam cruribus uolant: quibus breues, contractis ad medium. Qui negant uolucrem ullam sine pedibus esse, confirmant & apodas habere, & ocen & drepanin, in eis quæ rarissime apparent. Visæ iam etiam serpentes anserinis pedibus.

De pedibus insectorum. CAP. XLVIII.

INsectorum pedes primi longiores, duros habentibus oculos, ut subinde pedibus eos tergeant, ceu notamus in muscis. Quæ ex his nouissimos habent longos, saliunt ut locustæ. Omnibus autem his seni pedes. Araneis quibusdam prælongi accedunt bini. Internodia singulis terna. Octonos & marinis esse diximus, polypis, sepijs, loliginibus, cancris, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem aut in obliquum. Iidem soli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent, cancri tantum quaternos. Quæ hunc numerum pedum excesſere terrestria, ut plerique uermes, non infra duodenos habent, aliqua uero & centenos. Numerus pedum impar nulli eſt. Solidipedum crura statim iusta nascuntur mensura: postea exporrigentia se uerius quàm crescentia. Itaque in infantia scabunt aures posterioribus, quod addita ætate non queunt, quia longitudo superficiem corporum solam ampliat. Hac de causa inter initia pasci, nisi submissis genibus non possunt, nec usq; dum ceruix ad iusta incrementa perueniat.

De pomilionibus & genitalibus. CAP. XLIX.

POmilionum genus in omnibus animalibus eſt, atque etiam inter uolucres. Genitalia maribus quibus essent retro, satis diximus. Ossea sunt lupis, uulpibus, mustelis, uiuerris, unde etiam calculo humano remedia præcipua. Vrso quoq; simul atq; expirauerit, cornescere aiunt. Camelino arcus intendere orientis

populus

*populis fidiſſimum. Necnon aliqua gentium quoque in hoc diſcrimina, & ſacrorum etiam, citra perniciem amputantibus matris deûm gallis. Contrà mulierum paucis prodigioſa aſſimulatio. Sicut hermaphroditis utriuſque ſexus: quod etiam quadrupedum generi accidiſſe Neronis principatu primum arbitror. Oſtentabat certe hermaphroditas *ſubiunctas carpento ſuo* iuiges *equas, in Treuerico Galliæ agro repertas: ceu planè uiſenda res eſſet, principem terrarum inſidere portentis. Teſtes pecori armentoque ad crura decidui, ſubus adnexi, delphino prælongi ultima conduntur aluo, & elephanto occulti: oua parientium lumbis intus adhærent, qualia ocyſſima in Venere. Piſcibus ſerpentibusque nulli, ſed eorum uice binæ ad genitalia à renibus uenæ. Buteonibus terni. Homini tantum iniuria, aut ſponte naturæ franguntur: idque tertium ab hermaphroditis & ſpadonibus ſemiuiri genus habent. Mares in omni genere fortiores, præterquàm in pantheris & urſis.*

De caudis. CAP. L.

CAudæ præter hominem ac ſimias omnibus ferè animalibus, & oua gignentibus, pro deſiderio corporum: nudæ hirtis, ut apris: paruæ uilloſis, ut urſis: prælongis ſetoſæ, ut equis. Amputatæ lacertis & ſerpentibus renaſcuntur. Piſcium meatus gubernaculi modo regunt: atq; etiam in dextram atq; læuam motæ, ut remigio quodam impellunt. Lacertis inueniuntur & geminæ. Boum caudis longiſſimus caulis, atq; in ima parte hirtus. Idem aſinis longior quàm equis, ſed ſetoſus ueterinis. Leoni infima parte, ut bubus & ſorici: pantheris non item: uulpibus & lupis uilloſus, ut ouibus, quibus procerior. Sues retorquent, canum degeneres ſub aluum reflectunt.

De uocibus. CAP. LI.

VOcem non habere niſi quæ pulmonem & arterias habent, hoc eſt, niſi quæ ſpirant, Ariſtoteles putat. Idcirco & inſectis ſonum eſſe, non uocem, intus meante ſpiritu, & incluſo ſonante. Alia murmur edere, ut apes. Alia cum tractu ſtridorem, ut cicadas: Recepto enim ut duobus ſub pectore cauis ſpiritu, mobili occurſante mẽbrana intus, attritu eius ſonare uiſcera ſat notum eſt. Cætera ſimul cum uolatu incipere audiri, & deſinere, ut muſcas, apes. Sonum enim attritu & interiore aura, non anima reddi. Locuſtas pennarum & feminum attritu ſonare, creditur ſanè. Item aquatilium pectines ſtridere cũ uolant. Mollia & cruſta intecta, nec uocem nec ſonũ ullum habere. Sed & cæteri piſces, quãuis pulmone & arteria careant, non in totum ſine ullo ſono ſunt. Stridorem eum dentibus fieri cauillantur. Et is qui caper uocatur in Acheloo amne grunnitum habet, & alij de quibus diximus. Oua parientibus ſibilus, ſerpentibus longus, teſtudini abruptus. Ranis ſonus ſui generis, ut dictum eſt, niſi ſi & in his ferenda dubitatio eſt, qui mox in ore cõcipitur, non in pectore. Multum tamen in ijs refert & locorum natura. Mutæ in Macedonia traduntur, muti & apri. Auium loquaciores quæ minores, & circa coitus maxime. Alijs in pugna uox, ut coturnicibus: alijs ante pugnam, ut perdicibus: alijs cum uicere, ut gallinaceis. Iiſdem ſua maribus: alijs eadem, ut fœminis, ut luſciniarum generi. Quædam toto anno canunt, quædam certis temporibus, ut in ſingulis dictum eſt. Elephas citra nares ore ipſo, ſternutamẽto ſimilem elidit ſonum, per nares autem tubarum raucitati. Bubus tantum fœminis uox grauior, in alio omni genere exilior quàm maribus: in homine etiam caſtratis. Infantis in naſcendo nulla auditur, antequã totus emergat utero. Primus ſermo anniculo eſt. Semeſtris locutus eſt Cræſi filius in crepundijs: quo prodigio totum id concidit regnum. Qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiunt. Vox roboratur xiiij. anno. Eadem in ſenecta exilior: neque in alio animalium ſæpius mutatur. Mira præterea ſunt de uoce digna dictu. In theatrorum orcheſtris ſcobe aut harena ſuperiecta deuoratur, & in rudi parietum circũiectu, dolijs etiam inanibus: currit eadem concauo uel recto parietum ſpatio, quamuis leui ſono dicta uerba ad alterum caput perferens, ſi nulla inæqualitas impediat. Vox in homine magnam uultus habet partem. Agnoſcimus eam prius quàm cernamus, non aliter quàm oculis: totidemque ſunt eæ, quot in rerum natura mortales, & ſua cuique ſicut facies. Hinc illa gentium totque linguarum toto orbe diuerſitas, hinc tot cantus & moduli flexionesque. Sed ante omnia explanatio animi, quæ nos diſtinxit à feris, inter ipſos quoque homines diſcrimen alterũ æque grande quàm á beluis fecit.

De agnaſcentibus membris, & dicta Ariſtotelis de uita hominis. CAP. LII.

MEmbra animalibus agnata inutilia ſunt, ſicut ſextus homini ſemper digitus. Placuit in Aegypto nutrire portentum, binis & in auerſa capitis parte oculis hominem, ſed ijs non cernentem. Miror quidem Ariſtotelem nõ modo credidiſſe præſcita uitæ eſſe aliqua in corporibus ipſis, uerumetiam prodidiſſe. Quæ quanquam uana exiſtimo, nec ſine cunctatione proferẽda, ne in ſe quiſq; & auguria anxie quærat: attingam tamen quæ tantus uir in doctrinis non ſpreuit. Igitur uitæ breuis ſigna ponit raros dẽtes, prælongos digitos, plumbeum colorem, pluresq; in manu inciſuras, nec perpetuas. Contrà longæ eſſe uitæ incuruos humeris, & in manu una duas inciſuras lõgas habentes, & plures quàm xxxij. dentes, auribus amplis. Nec uniuerſa hæc (ut arbitror) ſed ſingula obſeruat, friuola (ut reor) & uulgo tamen narrata. Addidit morum quoque aſpectus ſimili modo apud nos Trogus, & ipſe autor ſeueriſſimus, quos uerbis eius ſubijciam: Frons ubi eſt magna, ſegnem animum ſubeſſe ſignificat: quibus parua, mobilem: quibus rotunda, iracundum, uelut hoc ueſtigio tumoris apparente. Supercilia quibus porriguntur in rectum, molles ſignificant: quibus iuxta naſum flexa ſunt,

auſteros:

austeros: quibus iuxta tempora inflexa, derisores: quibus in totum demissa, maleuolos & inuidos. Oculi quibuscunque sunt longi, maleficos esse indicant. Qui carnosos à naribus angulos habent, malitiæ notam præbent. Candidi pars extenta, notam impudentiæ habet; Qui identidem operire solent, incõstantiæ. Oricularum magnitudo, loquacitatis & stultitiæ nota est. Hactenus Trogus.

De anima & de halitu animalium, & quæ gustata interimãt, & de uictu hominis, & quibus de causis non coquatur. CAP. LIII.

ANimæ leonis uirus graue, ursi pestilens. Contacta halitu eius nulla fera attingit, citiusque putrescunt afflata reliquis. Hominis tantum natura infici uoluit pluribus modis, & ciborum ac dentium uitijs, sed maxime senio. Dolorem sentire non poterat, tactu sensuque omni carebat: sine qua nihil sentitur. Eadem commeabat recens assidue, exitura supremo, & sola ex omnibus superfutura. Denique hæc trahebatur è cœlo. Huius quoque tamen reperta pœna est, ut neque idipsum quo uiuitur, in uita iuuaret. Parthorum populis hoc præcipue, & à iuuenta, propter indiscretos cibos: nanque & uino fœtent ora nimio. Sed sibi proceres medentur grano Assyrij mali, cuius est suauitas præcipua, in esculenta addito. Elephantorum anima serpentes extrahit, ceruorum item urit. Diximus hominum genera, qui uenena serpentium suctu corporibus eximerẽt. Quin & suibus serpentes in pabulo sunt, & alijs uenenum est. Quæ insecta appellauimus, omnia olei aspersu necantur. Vultures unguento qui fugantur, alios appetunt odores: Scarabei rosam. Quosdam serpentes scorpio occidit. Scythæ sagittas tingunt uiperina sanie & humano sanguine: irremediabile id scelus, mortem ilico adfert leui tactu. Quæ animalium pascerentur ueneno diximus. Quædam innocua alioquin, uenenatis pasta noxia fiunt & ipsa. Apros in Pamphylia & Ciliciæ montuosis, salamandra ab his deuorata, qui edêre moriuntur. Nec est intellectus ullus in odore uel sapore. Et aqua uinumque interimit, salamandra ibi immortua, uel si omnino biberit unde potetur: item rana quam rubetam uocant. Tantum insidiarum est uitæ. Vespæ serpente auide uescuntur, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Ideoque magna differentia est uictus: ut in tractu pisce uiuentium Theophrastus prodidit, boues quoque pisce uesci, sed non nisi uiuente. Homini cibus utilissimus simplex, Aceruatio saporum pestifera, & condimenta perniciosiora. Difficulter autem perficiuntur omnia in cibis acria, nimia, & auide hausta, & æstate quàm hyeme difficilius, & in senecta quàm in iuuenta. Vomitiones homini ad hæc in remedium excogitatæ, frigidiora corpora faciunt, inimicæ oculis maxime ac dentibus. Somno cõcoquere corpulentiæ quàm firmitati utilius. Ideo athletas malũt cibos ambulatione perficere. Peruigilio quidem præcipue uincuntur cibi.

De corpulentia augenda uel minuẽda, & quæ gustu famem ac sitim sedent. CAP. LIII.

AVgescunt corpora dulcibus atq; pinguibus potu: minuuntur siccis & aridis, frigidisq; siti. Quædam animalia & pecudes quoq; in Afr. quarto die bibunt. Homini non utiq; septimo [illegible] inedia. Durasse & ultra undecimum plerosq; cer[illegible] est. Mori esuriendi semper inexplebili auiditate, [illegible] malium uni homini. Quædam rursus exiguo gust[illegible] mam ac sitim sedant, conseruantq; uires, ut butyr[illegible] hippace, glycyrrhizon. Perniciosissimum autem in omni quidem uita quod nimium, præcipue [illegible] corpori, minuiq; quod grauat quolibet modo u[illegible] Verum ad reliqua naturæ transeamus.

C. PLINII SECVND[illegible] NATVRALIS HISTORIAE LIBER XII.

*

PROOEMIVM.

ANIMALIVM omni[illegible] quæ nosci potuere, naturæ g[illegible] ratim membratimque ita se[illegible] bent. Restant neque ipsa an[illegible] carentia (quandoquidem [illegible] sine ea uiuit) terra edita, ut [illegible] eruta dicãtur, ac nullum sileatur rerum naturæ o[illegible] Diu fuere occulta eius beneficia, summumque m[illegible] homini datum, arbores syluæq; intelligebantur. H[illegible] primum alimentum, harum fronde mollior spe[illegible] libro uestis. Etiamnum gentes sic degunt. Quo m[illegible] ac magis admirari subit, ab ijs principijs cædi m[illegible] in marmora, uestes ad Seras peti: unionem in r[illegible] maris profundo, smaragdum in ima tellure quæri. [illegible] hoc excogitata sunt aurium uulnera: nimirum q[illegible] niam parum erat collo crinibusq; gestari, nisi infe[illegible] rentur etiam corpori. Quamobrem sequi par est c[illegible] nem uitæ, & arbores ante alia dicere, ac mor[illegible] primordia ingerere.

De arborum honore, & quando platanus primum in Italia, & de natura earũ. CAP. I

HAec fuere numinum templa, priscoq; ritu simplicia rura etiam nunc deo præcellentem arborem dicant. Nec magis auro fulgentia atque ebore simulacra, quàm lucos, & in ijs silẽtia ipsa adoram[illegible] Arborum genera numinibus suis dicata perpetuo seruãtur, ut Ioui esculus, Apollini laurus, Mineruæ ol[illegible] Veneri myrtus, Herculi populus. Quin & Syluan[illegible] Faunosq; & dearum genera syluis ac sua numina, [illegible] quam & cœlo, attributa credimus. Arbores poste[illegible] blandioribus fruge succis hominem mitigauere. Ex ijs recreans membra olei liquor, uiresq; potus uini: [illegible] deniq; sapores annui sponte uenientes: & mensæ, depugnetur licet earum causa cum feris, & pasti naufragorum corporibus pisces expetantur, etiamnum [illegible] men secũdæ. Mille præterea sunt usus earum, sine qu[illegible]

uita degi non poſsit. Arbore ſulcamus maria, terrasq; admouemus, arbore ædificamus tecta. Ex arbore & ſimulacra numinũ fuere, nondũ pretio excogitato beluarum cadaueri, antequã ut à dijs nato iure luxuriæ, eodẽ ebore numinũ ora ſpectarẽtur & menſarum pedes. Produnt Alpibus coërcitas, & tum inexuperabili munimẽto Gallias, hanc primũ habuiſſe cauſam ſuperfundendi ſe Italiæ, quod Eliquo ex Heluetijs ciuis earũ, fabrilẽ ob artem Romæ cõmoratus, ficũ ſiccã & uuam, oleiq; ac uini præmiſſa remeãs ſecũ tuliſſet. Quapropter hæc uel bello quæſiſſe uenia ſit. Sed quis nõ iure miretur arborẽ umbræ gratia tantũ ex alieno petitã orbe? Platanus hæc eſt, per mare Ioniũ in Diomedis inſulã eiuſdẽ tumuli gratia primũ inuecta, inde in Siciliã trãsgreſſa, atq; inter primas donata Italiæ, & iam ad Morinos uſq; peruecta, ad tributariũ etiã pertinens ſolũ, ut gentes uectigal & pro umbra pendant. Dionyſius prior Siciliæ tyrãnus Rhegiũ in urbẽ tranſtulit eas, domus ſuæ miraculũ, ubi poſtea factũ gymnaſiũ: nec potuiſſe in amplitudinẽ adoleſcere, & alias fuiſſe in Italia, ac nominatim Hiſpania, apud autores inuenitur. Hoc actũ circa captæ urbis ætatẽ, tãtumq; poſtea honoris increuit, ut mero infuſo enutriantur: compertũ id maxime prodeſſe radicibus, docuimusq; etiã arbores uina potare. Celebratæ ſunt primum in ambulatione Academiæ Athenis cubitorũ xxxvi. unius radice ramos antecedente. Nunc eſt clara in Lycia gelidi fontis ſocia amœnitate, itineri appoſita, domicilij modo caua lxxx. atq; uniuspedũ ſpecu, nemoroſo uertice, & ſe uaſtis protegẽs ramis, arborũ inſtar, agros longis obtinens umbris: ac ne quid deſit ſpeluncæ imagini, ſaxea intus crepidinis corona muſcoſos cõplexa pumices: tam digna miraculo, ut Licinius Mutianus ter cos. & nuper prouinciæ eius legatus, prodendũ etiã poſteris putarit, epulatũ intra eã ſe cũ duodeuiceſimo comite, large ipſa toros præbente fronde, ab omni afflatu ſecurũ, optantẽ imbrium per folia crepitus, lætiorẽ quàm marmorũ nitore, picturæ uarietate, laqueariũ auro, cubuiſſe in eadẽ. Aliud exẽplum Caij principis, in Veliterno rure mirati unius tabulata, laxisq; ramorũ trabibus ſcamna patula, & in ea epulati, cũ ipſe pars eſſet umbræ, xv. conuiuarũ ac miniſterij capace triclinio, quam cœnã appellauit ille nidũ. Eſt Gortinæ in inſula Creta iuxta fontẽ platanus una, inſignis utriuſq; linguæ monumẽtis, nũquã ſolia dimittẽs: Statimq; ei Græciæ fabuloſitas ſuperfuit, Iouem ſub ea cũ Europa cõcubuiſſe: ceu uero non alia eius generis eſſet in Cypro: ſed ex ea primũ in ipſa Creta (ut eſt natura hominũ nouitatis auida) platani ſatæ regenerauere uitiũ: quãdoquidẽ cõmendatio arboris eius nõ alia maior eſt, quàm ſolẽ æſtate arcere, hyeme admittere. Inde in Italiã quoq; ac ſuburbana ſua Claudio principe Marcelli Eſernini libertus, ſed qui ſe potẽtiæ cauſa Cæſaris libertis adoptaſſet, ſpado Theſſalicus prædiues, ut merito dici poſſet is quoque Dionyſius, trãſtulit id genus. Durantq; etiã in Italia portenta terrarum, præter illa ſcilicet quæ ipſa excogitauit Italia.

De chamæplatano, & quis totonderit uiridaria. CAP. II.

NAnq; & chamæplatani uocãtur coactæ breuitatis, quoniã arborũ etiam abortus inuenimus. Hoc quoq; ergo in genere pumilionũ infelicitas dicta erit. Fit autẽ & ſerendi genere & recidendi. Primus Cn. Matius ex equeſtri ordine, et diui Auguſti amicus, inuenit nemora tonſilia intra hos lxxx. annos.

De peregrinis arboribus, & malo Aſſyria. CAP. III.

PEregrinæ & ceraſi, perſicæq;, & omnes quarũ Græca nomina aut aliena: ſed quæ ex his incolarum numero eſſe cœpere, dicẽtur inter fructiferas. In præſentia externas perſequemur, à ſalutari maxime orſi. Malus Aſſyria, quẽ alij uocant Medicã, uenenis medetur. Foliũ eius eſt unedonis intercurrẽtibus ſpinis. Pomũ ipſum aliàs nõ manditur, odore præcellit foliorũ quoq;, qui tranſit in ueſtes unà conditus, arcetq; animaliũ noxia. Arbor ipſa omnibus horis pomifera eſt, alijs cadẽtibus, alijs matureſcẽtibus, alijs uero ſubnaſcentibus. Tentauere gentes trãsferre ad ſeſe, propter remedij præſtantiã fictilibus in uaſis, dato per cauernas radicibus ſpiramento: qualiter omnia tranſitura longius, ſeri arctiſſime trãsferriq; meminiſſe cõueniẽt, ut ſemel quæq; dicãtur. ſed niſi apud Medos et in Perſide naſci noluit. Hæc autẽ eſt cuius grana Parthorũ proceres incoquere diximus eſculentis, cõmendandi halitus gratia. Nec alia arbor laudatur in Medis. Lanigeras Serũ in mẽtione gẽtis eius narrauimus.

De Indiæ arboribus, & quando primum Romæ ebenus. CAP. IIII.

ITem Indiæ arborũ magnitudinẽ. Vnam è peculiaribus Indiæ Vergilius celebrauit ebenum, nuſquã alibi naſci profeſſus. Herodotus eam Aethiopiæ intelligi maluit, tributi uice regibus Perſidis è materie eius centenas phalangas tertio quoq; anno penſitaſſe Aethiopas cũ auro et ebore, prodẽdo. Nõ omittendũ id quoq;, uicenos dentes elephantorũ grandes, quoniã ita ſignificauit, Aethiopas eadẽ cauſa pẽdere ſolitos. Tanta ebori autoritas erat urbis noſtræ cccx. anno: tũc enim autor ille hiſtoriã eam condidit Thurijs in Italia. Quo magis mirũ eſt, quod eidem credimus, qui Padum amnem uidiſſet, neminem ad id tempus Aſiæ Græciæq;, aut ſibi cognitũ. Aethiopiæ forma, ut diximus, nuper allata Neroni principi, rarã arborẽ ebenũ Meroën uſq; à Syene fine imperij, per nongẽta xcvi. m. paſs. nullamq; aliam niſi palmarum generis eſſe docuit. Ideo fortaſsis in tributorum autoritate tertia res fuerit ebenus. Romæ eã magnus Põpeius i triũpho Mithridatico oſtendit. Accendi eã Fabianus negat, uritur tamen odore iucundo. Duo genera eius. Rarum id quod melius arboreum, trunco enodi, materiæ nigri ſplendoris, ac uel ſine arte protinus iucundi. Alterũ fruticoſum cytiſi modo, & tota India diſperſum.

De spina & ficu Indicis. CAP. V.

IBi & spina similis, sed deprehensa uel lucernis, igni protinus transiliente. Nunc eas exponam quas mirata est Alexandri magni uictoria, orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma habet. Ipsa se semper serens, uastis diffunditur ramis: quorum imi adeo in terram curuantur, ut annuo spatio infigantur: nouamq; sibi propaginem faciant circa parentem in orbem, quodã opere topiario. Intra sepem eam æstiuant pastores, opacã pariter & munitam uallo arboris, decora specie subter intuenti, procúlue fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelsum emicant, syluosa multitudine, uasto matris corpore, ut lx. pass. pleraq; orbe colligãt, umbra uero bina stadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Amazonicæ habet: ea causa fructum integens, crescere prohibet. Rarusque est, nec fabæ magnitudinem excedens: sed per folia solibus coctus præ dulci sapore, dignus miraculo arboris: gignitur circa Acesinem maxime amnem.

De arbore pala, & arboribus Indicis sine nominibus, & laniferis. CAP. VI.

MAior alia pomo & suauitate præcellentior, quo sapientes Indorum uiuunt. Folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorũ, latitudine duũm. Fructũ cortice emittit, admirabilem succi dulcedine, ut uno quaternos satiet. Arbori nomen pala, pomo arienæ. Plurima est in Sydracis expeditionũ Alexandri termino. Est & alia similis huic, dulcior pomo, sed interaneorum ualetudini infesta. Edixerat Alexander ne quis agminis sui id pomũ attingeret. Genera arborum Macedones narrauere, maiore ex parte sine nominibus. Est & terebintho similis cætera, pomo amygdalis, minore tãtum magnitudine, præcipuæ suauitatis. In Bactris utiq; hanc aliqui terebinthum esse proprij generis potius quàm similem ei putauerunt. Sed unde uestes lineas faciunt, foliis moro similis, calyce pomi cynorodo. Serunt eam in campis, nec est gratior illarum prospectus. Oliua Indiæ sterilis, præterquam oleastri fructu.

De piperis arboribus, de gariophyllo, & alijs pluribus. CAP. VII.

PAssim uero quæ piper gignunt, iuniperis nostris similes, quanquã in fronte Caucasi solibus opposita gigni tantũ eas aliqui tradidere. Semine à iunipero distant paruulis siliquis, quales in faseolis uidemus. Hæ priusquã dehiscant decerptæ, tostæq; sole, faciunt quod uocatur piper longũ: paulatim uero dehiscentes maturitate ostẽdunt cãdidũ piper: quod deinde tostũ solibus, colore rugisq; mutatur. Verũ & ijs sua iniuria est, atq; cœli intẽperie carbunculantur, fiuntq; semina cassa & inania, quod uocant brechmasim, sic Indorum lingua significante abortum. Hoc ex omni genere asperrimum est, leuissimumq; & pallidum. Gratius nigrum, leniusq; utroque candidum. Non est huius arboris radix, ut aliqui existimauere, quod uocant zimpiberi, alij uero singiberi, quanquam sapore simile. Id enim in Arabia atque Troglodytica in alis nascitur, paruæ herbæ radice candida. Celeriter cariem sentit quamuis in tanta amaritudine. Pretium eius in libras sex. Piper longum facilime adulteratur Alexandrino sinapi. Emitur in libras x. xv. Albi vij. nigrũ x. iiij. Vsum eius adeo placuisse mirũ est alijs quippe suauitas cepit, in alijs species inuitat huic nec pomi nec baccæ commendatio est aliqua la placere amaritudine, & hãc in Indos peti. Quis primus experiri cibis uoluit? aut cui in appetẽda ditate esurire non fuit satis? Vtrunq; syluestre gẽus suis est, & tamẽ pondere emitur ut aurũ uel argẽ Piperis arborẽ iam et Italia habet, maiorẽ myrtũ absimilẽ. Amaritudo grano eadẽ quæ piperi creditur esse. Deest tosta illa maturitas, ideoq; & garũ coloris q; similitudo. Adulteratur iuniperi bacis mire uim trahentibus. In pondere quidem modis. Est etiamnũ in India piperis grani simile, uocatur gariophyllon, grandius frugaliusq;. Tra in Indico luco id gigni. Aduehitur odoris gratia & spina piperis similitudinem, præcipua amaritudine, foliis paruis densisq; cyperi modo, ramis trium bitorũ, cortice pallido, radice lata, lignosaq;, buxi loris. Hæc in aqua cũ semine excepta in æreo uasc dicamentum fit, quod uocatur lycion. Ea spina Pelio monte nascitur, adulteratque medicamen Item asphodeli radix aut fel bubulum, aut absi uel thus, uel amurca. Lycion aptissimum med quod est spumosum. Indi in utribus camelorum, rhinocerotum id mittunt. Spinam ipsam in Gr quidam pyxacanthum Chironium uocant.

De macir, & saccaro, & arboribus Ariæ gentis. CAP.

ET macir ex India aduehitur, cortex rube dicis magnæ, nomine arboris suæ. Qualis f incompertũ habeo. Corticis melle decocti usus i dicina ad dysentericos præcipuus habetur. Sacc & Arabia fert, sed laudatius India. Est autẽ harundinibus collectũ, gummium modo cand dentibus fragile, amplissimum nucis auellanæ m tudine, ad medicinæ tantum usum. Contermina gens Ariana appellatur, cuius spina lacrymã tiosa, myrrhæ similis, accessu propter aculeos Ibi & frutex pestilens rhaphani, folio lauri, equos inuitante, qui penè equitatu orbauit Alexdrum primo introitu, quod & in Gedrosis acc Item laurino folio & ibi spina tradita est, cui quor aspersus oculis, cæcitatẽ infert omnibus libus. Necnõ & herba præcipui odoris, referta tis serpentibus, quarũ ictu protinus moriendum Onesicritus tradit in Hyrcaniæ cõuallibus ficis les esse arbores, quæ uocẽtur Occhi, ex quibus d mel horis matutinis duabus.

De bdellio & arboribus Persici maris. CAP. IX

VIcina est Bactriana, in qua bdelliũ nomin mum. Arbor nigra est, magnitudine ole

roboris,fructu caprifici naturaq;. Gũmi alij brochon appellant:alij malachram, alij maldacon.Nigrũ uero et in offas cõuolutũ hadrobolon. Esse autẽ debet trãslucidũ simile ceræ,odoratũ,& cũ fricatur pingue,gustu amarũ citra acorẽ. In sacris uino perfusum odoratius. Nascitur & in Arabia,Indiaque,& Media ac Babylone. Aliqui peraticũ uocãt ex Media aduectũ. Facilius hoc & crustosius, amariusq;: at Indicũ humidius et gummosum . Adulteratur amygdala nuce. Cætera eius genera cortice scordasli.Ita uocatur arbor æmulo gũmi.Sed deprehenduntur(quod semel dixisse & in cæteros odores satis sit)odore,colore,pondere,gustu,igne.Bactriano nidor siccus,multiq; candidi ungues.Præterea suũ põdus,quod grauius esse aut leuius nõ debeat.Pretiũ sincero in libras x.terni.Gentes supradictas Persis attingit, rubro mari(quod ibi Persicũ uocauimus)longè in terra æstus agente,mira arborũ natura. Nanq; erosæ sale,inuectis derelictisq; similes,sicco littore radicibus nudis polyporum modo amplexæ steriles arenas spectantur. Eædem mari aduenientefluctibus pulsatæ, resistũt immobiles.Quin & pleno æstu operiuntur totæ,apparetque rerum argumentis, asperitate aquarum illas ali . Magnitudo miranda est,species similis unedonis,pomum amygdalis extrà,intus contortis nucleis.

De arboribus Persicæ insulæ, & lanigeris arboribus. CAP. X.

TYlos insula in eodem sinu est, repleta syluis quà spectat orientem, quaq; & ipsa æstu maris perfunditur.Magnitudo singulis arboribus fici,flos suaui tate inenarrabili,pomũ lupino simile,propter asperitatem intactũ omnibus animalibus . Eiusdem insulæ excelsiore sug gestu lanigeræ arbores alio modo quàm Serum.His folia infœcunda:quæ ni minora essent,uitium poterant uideri.Ferunt cotonei mali amplitudine cucurbitas,quæ maturitate ruptæ,ostendunt lanuginis pilas,ex quibus uestes pretioso linteo faciunt.

De gosampinis , & arboribus ex quibus uestes fiunt,& quibus modis cõstent arborum fructus. CAP. XI.

ARbores uocãt gossampinos,fertiliores etiã Tylo in minore, quæ distat x.M.pass. Iuba circa fruticẽ lanugines esse tradit, linteaq; ea Indicis præstãtiora.Arabiæ autẽ arbores ex quibus uestẽ faciãt, cynas uocari,folio palmæ simili.Sic Indos suæ arbores uestiũt.In Tylis autẽ & alia arbor floret albæ uiolæ specie,sed magnitudine quadruplici, sine odore,quod miremur.In eo tractu est & alia similis,foliosior tamen roseiq;floris:quẽ noctu cõprimẽs, aperire incipit solisexortu,meridie expãdit.Incolæ dormire eũ dicũt. Fert eadẽ insula & palmas,oleasq; ac uites,& cũ reliquo pomorũ genere ficos.Nulli arborũ folia ibi decidunt . Rigaturq; gelidis fontibus, & imbres accipit. Vicina his Arabia flagitat quandam generum distinctionẽ,quoniã fructus is cõstat radice,frutice,cortice, succo,lacryma,ligno,surculo,flore,folio,pomo.

De costo & nardo, & differentijs nardi. CAP. XII.

RAdix & foliũ Indis est maximo pretio.Radix costi gustu feruẽs,odore eximio,frutice aliàs inutili,Primo statim introitu amnis Indi in Patale insula,duo sunt eius genera,nigrũ,& quod melius candicans.Pretium in libras xvi.De folio nardi plura dici par est,ut principali in unguẽtis . Frutex est graui & crassa radice,sed breui ac nigra,fragiliq;, quãuis pingui,situ redolente ut cyperi,aspero sapore,folio paruo densoq;.Cacumina in aristas se spargũt, ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrãt.Alterũ eius genus apud Gangẽ nascẽs dãnatur in totũ, ozenitidis nomine,uirus redolens. Adulteratur & pseudonardo herba,quæ ubiq; nascitur, crassiore atq; latiore folio,& colore languido in candidũ uergẽte.Itẽ sua radice permixta põderis causa,& gũmi,spumaq; argẽti aut stibio,cyperiue cortice.Syncerũ quidẽ leuitate deprehenditur,& colore ruffo,odorisq; suauitate, et gustu maxime siccãte os,sapore iucundo.Pretiũ spicæ in libras xc.Folia diuisereannonã,ab amplitudine hadrosphærũ uocatur maioribus folijs x.xxx. Quod minore folio est mesosphærũ appellatur,emitur x.lx.Laudatissimũ microsphærũ è minimis foliũ,pretiũ eius x.lxxv. Odoris gratia omnibus maior recentibus.Nardo color qui inueterauerit nigriori melior. In nostro orbe proxime laudatur Syriacũ, mox Gallicũ, tertio loco Creticũ,quod aliqui agriũ uocant,alij phu, folio olusatri,caule cubitali,geniculato in purpura albicante,radice obliqua uillosaq;:& imitante auiũ pedes. Baccaris uocatur nardũ rusticũ,de quo dicemus inter flores. Sunt autẽ ea omnia herbæ præter Indicũ.Ex ijs Gallicũ cũ radice uellitur,abluiturq; uino.Siccatur in umbra,alligatur fasciculis in charta, non multũ ab Indico differens, Syriaco tamẽ leuius. Pretium xiij.In his probatio una, ne sint fragilia, & arida potius quàm sicca folia.Cum Gallico nardo semper nascitur herba quæ hirculus uocatur,à grauitate odoris & similitudine,qua maxime adulteratur.Distat,quod sine cauliculo est, & quod minoribus folijs, quodque radicis neque amaræ,neque odoratæ.

De asaro,amomo,amomide, & cardamomo. CAP. XIII.

NArdi uim habet & asarũ,quod & ipsum aliqui syluestrẽ nardũ appellãt. Est autẽ ederæ folijs,rotũdioribus tantũ mollioribusq;,flore purpureo, radice Gallici nardi:Semẽ acinosum,saporis calidi ac uinosi.Mõtibus in umbrosis bis anno floret. Optimũ in Ponto,proximũ in Phrygia,tertiũ in Illyrico,Foditur cũ folia mittere incipit,et in sole siccatur,celeriter situ trahens ac senescens. Inuẽta nuper et in Thracia herba est, cuius folia nihil ab Indico nardo distant. Amomi uua in usu est,Indica uite labrusca:ut alij existimauere , frutice myrtuoso, palmi altitudine:carpiturq; cũ radice,manipulatim leniter cõponitur,protinus fragile.Laudatur quàm maxime Punici mali fo-

lijs simile, nec rugosis, colore ruffo. Secũda bonitas pallido. Herbaceũ peius, pessimumq; candidũ, quod & uetustate euenit. Pretiũ uuæ in libras x. lx. friato uero amomo xlviij. Nascitur et in Armeniæ parte, quæ uocatur Otenæ, et in Media, & in Põto. Adulteratur foliis Punicis, & gũmi liquido ut cohæreat, cõuoluatq; se in uuæ modũ. Est & quæ uocatur amomis, minus uenosa atq; durior, ac minus odorata: quo appareat, aut aliud esse, aut colligi immaturũ. Simile his et nomine et frutice cardamomũ, semine oblongo. Metitur eodẽ modo & in Arabia. Quatuor eius genera. Viridissimũ ac pingue acutis angulis cõtumax fricãti quod maxime laudatur. Proximũ è ruffo candicans. Tertiũ breuius atq; nigrius. Peius tamẽ uariũ et facile tritu, odorisq; parui: qui uerus, cosło uicinus esse debet. hoc & apud Medos nascitur. Pretiũ optimi in libras xij. Cinamomo proxima gẽtilitas erat, ni prius Arabiæ diuitias indicari cõueniret, causasq; quæ cognomẽ illi felicis ac beatæ dedere. Principalia ergo in illa thus, & myrrha: hæc et cũ Troglodytis cõmunis.

De thure & arboribus. CAP. XIIII.

THura præter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidẽ uniuersæ. In medio eius ferè sunt Atramitæ pago Sabæorũ capite regni Sabota, in mõte excelso, à quo octo mansionibus distat regio eorũ thurifera. Saba appellatur, quod significare Græci mysterium dicunt: spectat ortus solis æstiui, undiq; rupibus inuia, & à dextera maris scopulis inaccessa. Id solum è rubro lacteum traditur. Syluarũ longitudo est schœnorum xx. latitudo dimidiũ eius. Schœnus patet Eratosthenis ratione, stadia xl. hoc est, passuũ quinq; M. alii qui xxxij. stadia singulis schœnis dedere. Attolluntur colles alti, decurruntq; & in plana arbores sponte natæ. Terram argillosam esse conuenit, raris fontibus ac nitrosis. Attingunt & Minæi pagus alius, per quos euehitur uno tramite angusto. Hi primi cõmerciũ thuris fecere, maximeq; exercent: à quibus & Minæũ dictũ est. Nec præterea Arabũ alij thuris arborẽ uidẽt, ac ne horũ quidẽ omnes. Ferũtq; MMM. non amplius esse familiarũ. quæ ius per successiones id sibi uindicent. Sacros uocari ob id, nec ullo congressu fœminarum funerumq; cũ incidant eas arbores aut metant, pollui: atq; ita religione merces augeri. Quidã promiscuum ius ijs populis esse tradũt in syluis, alij per uices annorum diuidi. Nec arboris ipsius quæ sit facies constat. Res in Arabia gessimus, & Romana arma in magnam partem eius penetrauere: C. etiam Cæsar Augusti filius inde gloriam petijt, nec tamen ab ullo (quod equidem sciam) Latino arborum earum tradita est facies. Græcorum exempla uariant. Alij folio piri, minore duntaxat, & herbidi coloris prodidere. Alij lentisco similem subrutilo folio: Quidã therebinthum esse, & hoc uisum Antigono regi allato frutice. Iuba rex ijs uoluminibus quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium ardentem fama Arabiæ, tradit contorti esse caudicis, ramis aceris maxime Pontici. Succum amygdalæ modo emittere, talesq; in Carmania apparere, & in Aegypto satas studio Ptolemæorum regnantium. Cortice lauri esse constat: quidã & folium simile dixere. Talis certe fuit arbor Sabæis. Nam & Asiæ reges serendi curam habuere. Qui mea ætate legati ex Arabia uenerunt, omnia certiora fecerunt, quod iure miremur, uirgis etiã thuris ad nos commeantibus: quibus credi potest, & trem quoq; teretem enodi fruticare trunco. Metitur mel anno solebat, minore occasione uendendi. Iam quæstus alteram uindemiam affert. Prior atq; principalis uindemia circa canis ortum flagrantissimo sole incidentibus quà maxime uideatur esse prægnans humor nuissimusq; tendi cortex. Laxatur hic plaga, non demittur. Inde prosilit spuma pinguis. Hæc concrescit, densatur, ubi loci natura poscat tegete palmea excipiente, aliubi area circumpauita. Puriius illo modo, sed hoc ponderosius. Quod in arbore hæsit, ferro deponitur, ideo corticosum. Sylua diuisa certis portionibus, mutua innocentia tuta est. Nec ullus saucias arbores custodit. Nemo furatur alteri. At hercule Alexandriæ ubi thura interpolantur, nulla satis custodit diligentia officinas. Subligaria signantur opifici. Perforatis adijcitur capiti, densusue reticulus. Nudi emittuntur. Tanto minus fidei apud nos pœna, quàm apud quos syluæ habent. Autumno legitur ex æstiuo partu. Est purissimũ candidũ. Secunda uindemia est uere, ac tertia hyeme corticibus incisis. Ruffum hoc exit, nec cognoscendum priori. Illud carpheotũ, hoc dathiathum uocant. Creditur & nouellæ arboris candidius, sed arboris odoratius. Quidam & in insulis melius putant gigni. Iuba in insulis negat nasci. Quod ex eo rotundate guttæ pependit, masculũ uocamus, cum aliàs nõ nisi mas uocetur, ubi non sit fœmina. Religioni tribuunt sexus alter usurparetur. Masculum aliqui putant specie testiũ dictũ. Præcipua autẽ gratia est mãsũ cũ hærente lacryma priore consecuta alia miscuit. Singula hæc manum implere solita inuenio, cũ maiore diripiendi auiditate lentius nasci liceret. Græci goniam & atomum tali modo appellãt, minorẽ Orobiam, Micas concussu elisas mannam uocant. Etiamnum tamen inueniuntur guttæ, quæ tetiã paminæ, hoc est xxxix. denariorũ pondus æquent. Alexandro magno in pueritia sine parsimonia thura gerenti aris, pædagogus Leonides dixerat, ut illo modo cum deuicisset thuriferas gentes supplicaret. Et ille Arabia potitus, thure onustam nauim misit, exhortatus, ut large deos adoraret. Thus collectũ botam camelis cõuehitur, porta ad id una patente. Egredi uia capitale leges fecere. Ibi decimas deo, quem uocant Sabin, mensura nõ pondere sacerdotes capiũt. Nec antè mercari licet. Inde impensæ publicæ tolerantur. Nam & benigne certo itinerũ numero deus hospites pascit. Euehi non potest, nisi per Gebanitas itaq; & horũ regi penditur uectigal. Caput eorum Thomna abest à Gaza nostri littoris Iudææ oppido

lxxx.xxvij.M.passuum, quod diuiditur in mansiones camelorum lxij. Sunt & quæ sacerdotibus dantur portiones, scribisq; regū certæ. sed præter hos & custodes, satellitesque, & hostiarij, & ministri populantur. Iam quacunque iter est, aliubi pro aqua, aliubi pro pabulo, aut pro mãsionibus, uarijsq; portorijs pendunt, ut sumptus in singulos camelos denariũm d. clxxxviij. ad nostrũ littus colligat, iterũq; imperij nostri publicanis pẽditur. Itaq; optimi thuris libra xvi. pretium habet, secunda xv. tertia xiij. Apud nos adulteratur resinæ cãdidæ gemma perquàm simili, sed deprehenditur quibus dictum est modis. Probatur candore, amplitudine, fragilitate, carbone, ut statim ardeat. Item ne dentem recipiat potius quàm micas frietur.

De myrrha, & arboribus myrrhæ. CAP. XV.

MYrrham in ijsdem syluis permixta arbore nasci tradidere aliqui, plures separatim. Quippe multis in locis Arabiæ gignitur, ut apparebit in generibus. Conuehitur & ex syluis laudata, petuntq; eam etiam ad Troglodytas Sabæi transitu maris. Satiua quoq; prouenit, multum syluestri prælata. Gaudet rastris & ablaqueationibus, melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudice duro & intorto, crassiore quàm thuris, & ab radice etiam quàm reliqua sui parte. Corticem leuem similemq; unedoni, scabrum alij spinosumq; dixere. Folium oliuæ, uerum crispius, & aculeatum. Iuba olusatri. Aliqui similem iunipero, scabriorem tãtum spinisq; horridam, folio rotundiore, sed sapore iuniperi. Necnõ fuere qui è thuris arbore utrunq; nasci mentirẽtur. Inciduntur bis & ipsæ, ijsdemq; temporibus, sed à radice usq; ad ramos, qui ualent. Sudant autem sponte prius quàm incidantur, stacten dictam, cui nulla præfertur. Ab hac satiua. & in syluestri quoque melior æstiua. Non dant ex myrrha portiones deo, quoniam & apud alios nascitur. Regi tamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Cætero passim à uulgo coëmptam in folles confarciunt, ipsique unguentarij digerunt haud difficulter odoris atque pinguedinis argumentis.

De generibus myrrhæ, & natura, & pretio eius. CAP. XVI.

GEnera complura, Troglodytica syluestriũ prima. Sequẽs Minæa, in qua & Atramitica est, & Ausaritis Gebanitarum regno. Tertia Dianitis. Quarta collatitia. Quinta Sembracena, à ciuitate regni Sabæorum mari proxima. Sexta quam Dusaritin uocãt. Est & candida uno tantum loco, quæ in Messalum oppidum cõfertur. Probatur Troglodytica pinguedine, & quod aspectu aridior est, sordidaq; atque barbara, sed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret uitijs, ante alias hilaris, sed uiribus tenuis. In plenum autem probatio est minutis glebis, nec rotundis, in concretu albicantis succi & tabescẽtis: utq; fracta candidos ungues habeat, gustu leniter amara. Secunda bonitas intus uaria. Pessima intus nigra: peior si etiam foris. Pretia ex occasione mentium uaria. Stacte uero à vi. ad l. Satiuæ summum ad xxij. Erythrææ ad xvi. Hãc uolunt Arabicã intelligi. Troglodyticæ nucleo ad xiij. eius uero quã odorariã uocant ad xiiij. Adulteratur lentisci glebis, & gummi. Item cucumeris succo amaritudinis causa, sicut ponderis spuma argenti. Reliqua uitia deprehenduntur sapore gummi dente lentescẽtis. Fallacissime autẽ adulteratur Indica myrrha. quæ ibi de quadã spina colligitur. Hoc solum peius India affert facili distinctiõe, tãto deterior est.

De mastice, ladano, & bruta, enhæmo, & strobo, & de styrace. CAP. XVII.

ERgo trãsit in masticen, quæ & ex alia spina fit in India, itemq; in Arabia: lamam uocant. Sed mastice quoq; gemina est, quoniam & in Asia Græciaq; reperitur herba radice folia emittẽs, & carduũ similem malo, seminis plenum: lacrymaq; erumpit incisa parte summa, uix ut dignosci possit à mastice uera. Necnõ & tertia in Ponto est, bituminis similior, Laudatissima autem Chia candida, cuius pretium in libras xx. nigra uero xij. Chia è lentisco traditur gigni gummi modo. Adulteratur ut thura resina. Arabia etiamnum & ladano gloriatur: forte casuq; hoc, & iniuria fieri odoris, plures tradidere. Capras maleficum aliàs frondibus animal, odoratorum uero fruticum appetentius, tanquam intelligant pretia, carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, distillantemq; ab his casus mixtura succũ improbo barbarum uillo abstergere. Hũc glomerari puluere, incoqui sole. Et ideo in ladano caprarum pilos esse. Sed hoc nõ alibi fieri quàm in Nabatæis, qui sunt ex Arabia confermini Syriæ. Recentiores ex autoribus strobon hoc uocant. Traduntq; syluas Arabum pastu caprarum infringi, atq; ita succum uillis inhærescere: uerũ autẽ ladanum Cypri insulæ esse: ut obiter quæq; genera odorum dicantur, quamuis non terrarum ordine. Similiter hoc & ibi fieri tradunt, & esse œsypum hircorũ barbis genibusq; uillosis inhærens, sed ederæ flore deroso, pastibus matutinis, cũ est rorulenta Cypros. Deinde nebula sole discussa, puluerem madentibus uillis adhærescere, atq; ita ladanum depecti. Sunt qui herbam in Cypro ex qua id fiat, ledam appellẽt: etenim illi ledanum uocant. huius pingue insidere: itaq; attractis funiculis herbam eam conuolui, atq; ita offas fieri. Ergo in utraque gente bina genera, terrenum & factitium. Id quod terrenum est, friabile: factitium, lentum. Necnon & fruticem esse dicunt in Carmania, & super Aegyptum per Ptolemæos translatis plantis: aut (ut alij) generante & id thuris arbore: colligique ut gummi inciso cortice, & caprinis pellibus excipi. Pretia sunt laudatissimo in libras asses xl. Adulteratur myrti baccis, & alijs animalium sordibus. Sinceri odor debet esse ferus, & quodammodo similitudinem redolens: ipsum uisu aridum, tactu statim molliscere, accensum fulgere, odore iucundo gra-

tum. Myrtata deprehenduntur, crepitantque in igne. Præterea syncero calculi potius è rupibus inhærent, quàm puluis. In Arabia & olea dotatur lacryma, qua medicamentum conficitur, Græcis enhæmon dictum, singulari effectu contrahendis uulnerum cicatricibus: in maritimis eæ fluctibus æstuq; operiuntur. Nec baccæ nocet, cum constet & in foliys salem relinqui. Hæc sunt peculiaria Arabiæ & pauca præterea communia, alibi dicenda, quoniam in ijs uincitur. Peregrinos ipsa mire odores & ad exteros petit. Tanta mortalibus suarum rerum satietas est, alienarumque auiditas. Petunt igitur in Helimæos arborem brutam, cupresso fusæ similem, ex albidis ramis, iucundi odoris accensam, & cum miraculo historijs Claudij Cæsaris prædicatam. Folia eius inspergere potionibus Parthos tradit. Odorem esse proximum cedro, fumumque eius contra ligna alia remedio. Nascitur ultra Pasitigrin in finibus oppidi Sitacæ, monte Zagro. Petunt & in Carmanos arborem strobum ad suffitus, perfusam uino palmeo accendentes. Huius odor redit à cameris ad solum iucundus, sed ag grauans capita, citra dolorem tamen. Hoc somnum ægris quærunt. His commercijs Carras oppidum aperuere, quod est illis nundinarium. Inde Gabbam omnes petere solebant, dierum uiginti itinere, & Palæstinam Syriam. Postea Caracem peti cœptum ac regna Parthorũ ex ea causa, autor est Iuba. Mihi ad Persas etiam prius ista portasse, quàm in Syriam aut Aegyptum uidentur, Herodoto teste, qui tradit singula milia talentûm thuris annua pensitasse Arabas regibus Persarũ. Ex Syria reuehunt styracem, acri odore eius in focis abigentes suorum fastidium. Cætero, non alia ligni genera sunt in usu quàm odorata: cibosque Sabæi coquunt thuris ligno, alij myrrhæ, oppidorum uicorumque non alio quàm ex aris fumo atque nidore. Ad hunc ergo sanandũ urunt styracem in pellibus hyrcinis, suffiuntque tecta. Adeo nulla est uoluptas, quæ non assiduitate sui fastidium pariat. Eundem ad serpentes fugandas urunt, in odoriferis syluis frequentissimas.

De felicitate Arabiæ. CAP. XVIII.

NOn sunt eorum cinnamomum aut casia: & tamen felix appellatur Arabia, falsa & ingrata cognominis, quæ hoc acceptũ superis ferat, cũ plus ex eo inferis debeat. Beatã illã fecit hominũ etiã in morte luxuria, quæ dijs intellexerat genita, adhibẽs urendis defunctis. Periti rerũ asseuerant, non ferre tantum annuo fœtu, quantum Nero Princeps nouissimo Poppeæ suæ die concremauerit. Æstimentur postea toto orbe singulis annis tot funera, aceruatimq; cõgesta honori cadauerũ, quæ dijs per singulas micas dantur. Nec minus propitij erãt mola salsa supplicãtibus, imò uero (ut palã est) placatiores. Verũ Arabiæ etiamnũ felicius mare est. Ex illo nanq; margaritas mittit. Minimaq; cõputatiõe milies cẽtena M. HS. annis omnibus India et Seres peninsulaq; illa imperio nostro adimũt. Tãto nobis deliciæ & fœminæ cõstant. Quota enim portio ex illis ad deos quæso iã uti ad inferos pertinet?

De cinnamomo, & xylocinnamomo, & casia. CAP. XIX.

CInnamomum & casias fabulosa narrauit antiquitas, princépsue Herodotus, auium nidis, & priuatim Phœnicis, in quo situ Liber pater educatus esset, ex inuijs rupibus arboribusq; decuti, carnis quas ipsæ inferrẽt pondere, aut plũbatis sagittis. Item circa paludes propugnãte unguibus diro uespertilionum genere, aligerisq; serpentibus, his commentis augere rerum pretia. Cõmutata uero fabula est, ad meridiem solis repercussus inenarrabilem quendam unius sitatis halitum è tota peninsula existere, tot generum auræ spirante concentu. Magniq; Alexãdri classibus Arabiam odore primum nunciatam in altũ. Omnia falsa, siquidem cinnamomum, idemq; cinnamum rescitur in Aethiopia Troglodytis cõnubio permixta. Ii mercantes id à conterminis, uehunt per maria nauigia ratibus, quas neq; gubernacula regant, neq; remi trahant uel impellant, non uela, non ratio ulla adiuuet, cũ omniũ instar ibi sint homo tantũ & audacia. Præterea hybernũ mare exigunt circa brumam, eurum maxime flantibus. Hi recto cursu per sinus impellunt, atq; à promontorij ambitu argestæ deferunt in portũ Gebanitarũ qui uocatur Ocila. Quãobrem illi maxime id petunt, produntq; uix quinto anno reuerti negotiatores, & multos interire. Cõtrà reuehunt uitrea, & ahena, uestes, fibulasq; cũ armillis ac monilibus. Ergo negotiatio illa fœminarũ maxime fide cõstat. Ipse frutex ij. cubitorũ altitudine amplissimus, plerumq; minimus, iiij. digitorũ crassitudinis, statim à terra sex digitis surculosus, arido similis. Cũ uiret nõ cognoscitur, folio origani, siccitate gaudens, sterilior imbre cæduæ naturæ. Gignitur in planis quidẽ, sed densissimis in uepribus rubisq;, difficilis collectu. Metitur nisi permiserit deus. Iouẽ hunc intelligũt aliqui, Arabinũ illi uocãt: xliiij. boum caprarumq; & arietũ extis impetratur uenia cædẽdi. Nõ tamen aut ante ortũ solis, aut post occasum licet. Sarmẽta hasta diuidit sacerdos, deoq; partẽ ponit: reliquũ mercator in nassas condit. Est alia fama, cũ sole diuidi, ternasq; partes fieri, deinde sorte cremia discerni: quodq; soli cesserit relinqui, ac sponte cõflagrare. Præcipua bonitas uirgultorum tenuissimis partibus, ad longitudinẽ palmi. Secundæ proximis breuiore mẽsura, atq; ita ordine. Vilissima quod radicibus proximũ, quoniã ibi minimũ corticis in quo summa gratiæ. Qua de causa præferuntur calamina, ubi plurimus cortex. Ipsum uero lignũ in fastidio est propter origani acrimoniã: xylocynnamomum uocatur. Precium est in libras xx. Quidam cinnamomi duo genera tradidere, candidum, nigricansq;. Et quondam præferebatur candidum, nunc contrà nigrum laudatur. Atq; etiã uarium præferunt candido. Certissima tamen æstimatio ne sit scabrum, atq; ut interse tritũ tarde frietur. Dãnatur in primis molle, atque

cui albet cortex. Ius eius à Gebanitarum rege solo proficiscitur, is edicto mercatu uendit. Pretia quondam fuere in libras denariûm mille. Auctum id parte dimidia est, incensis, ut ferunt, syluis ira barbarorũ. Id acciderítne ob iniquitatem præpotentium, an forte, non satis constat. Austros ibi tam ardenter flare, ut æstatibus syluas accendãt, inuenimus apud autores. Coronas ex cinnamomo interrasili auro inclusas, primus omnium in templis Capitolij atque Pacis dicauit Imperator Vespasianus Augustus. Radicem eius magni ponderis uidimus in palatij templo, quod fecerat diuo Augusto coniunx Augusta, aureæ paterę impositam: ex qua guttæ editæ annis omnibus in grana durabantur, donec id delubrum incendio consumptũ est. Frutex & casia est, iuxtaq; cinnami campos nascitur, sed in montibus crassiore sarmento, tenui cute uerius quàm cortice, quem contrà atq; in cinnamomo leuari & exinaniri pretium est. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos triplex. Cum primum emicat, candidus pedali mensura: deinde rubescit addito semipede: ultrà nigricans. Hæc pars maxime laudatur, ac deinde proxima: damnatur uero candida. Cõsecant surculos longitudine binûm cubitorum. Mox præsuunt recẽtibus corijs quadrupedum ob id interemptarum, ut ijs putrescentibus uermiculi lignum erodant, & excauent corticem tutum amaritudine. Probatur recens maxime & quæ sit odoris mollissimi, gustúue quàm maxime feruens, potius quàm lento tepore leniter mordẽs, colore purpureo, quæq; plurima minimum ponderis faciat, breui tunicarum fistula & non fragili. Lactam uocãt talem barbaro nomine. Alia est balsamodes ab odore simili appellata, sed amara, ideoque utilior medicis, sicut nigra unguentis. Pretia nulli diuersiora. Optimæ in libras x. l. cæteris x. v.

De isocinnamo, & cãcamo, ac taro. CAP. XX.

His addidere mangones quam daphnoiden uocant, isocinnamon cognominatam, pretiumque eius faciunt x. ccc. Adulteratur styrace, & propter similitudinem corticũ lauri tenuissimis surculis. Quin & in nostro orbe seritur: extremoq; in margine imperij, quà Rhenus alluit, uiuit in aluearijs apum sata. Color abest ille torridus sole, & ob id simul idem odor. Ex confinio casiæ cinnamiq; & cancamum ac tarum inuehitur, sed per Nabatæos Troglodytas, qui considere ex Nabatæis.

De serichato & gabalio, & de myrobalano. CAP. XXI.

Eo comportatur & serichatum, & gabalium, quæ intra se consumunt Arabes, nostro orbi tantum nominibus cognita, sed cum cinnamomo casiaque nascentia. Peruenit tamen aliquando serichatum, & in unguenta additur ab aliquibus. Permutatur in libras x. vi. Myrobalanum Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ quæ Iudæam ab Aegypto disterminat, commune est, nascens unguento, ut ipso nomine apparet. Quo item indicatur & glandem esse arboris, heliotropio, quam dicemus inter herbas, simili folio. Fructus magnitudine auellanæ nucis. Ex his in Arabia nascens Syriaca appellatur, & est candida. Contrà in Thebaide nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur: sed copia Thebaica. Inter hæc Troglodytica uilissima est. Sunt qui Aethiopicam ijs præferant, glandem nigram ac pinguem, nucleoque gracili, sed liquore qui exprimitur odoratiori, nascentem in campestribus. Aegyptiam pinguiorem esse, & crassiori cortice rubentem: & quamuis in palustribus nascatur, breuiorem siccioremque. E diuerso Arabicam uiridem ac tenuiorem: & quoniam sit montuosa, spissiorem. Longe autem optimam Petræam, ex quo diximus oppido, nigro cortice, nucleo candido. Vnguentarij autem tantum cortices premunt: medici nucleos tundunt, affusa eis paulatim calida aqua.

De phœnicobalano, & calamo odorato. CAP. XXII.

Myrobalano in unguentis similem proximumq; usum habet palma in Aegypto, quæ uocatur adipsos, uiridis, odore mali cotonei, nullo intus ligno. Colligitur autem pauloantè quàm incipiat maturescere. Quod relinquitur phœnicobalanus uocatur, & nigrescit, uescentesq; inebriat. Myrobalano pretium in libras x. bini. Institores & fecem unguẽti hoc nomine appellant. Calamus quoq; odoratus in Arabia nascens communis Indis atq; Syriæ est: in qua uincit omnis, à nostro mari centum l. stadijs. Inter Libanum montem, aliumq; ignobilem, non (ut quidã existimauere) Antilibanum, in conualle modica iuxta lacum, cuius palustria æstate siccantur, tricenis ab eo stadijs calamus & iuncus odorati gignuntur. Sanè enim dicamus & de iunco, quãuis alio herbis dicato uolumine, quoniam tamen hic unguentorum materia tractatur. Nihil ergo à cæteris sui generis differunt aspectu: sed calamus præstantior odore, statim è longinquo inuitat, mollior tactu, meliorq; qui minus fragilis, & qui assulose potius quàm raphani modo frangitur. Inest fistulæ araneum, quod uocant florem. Præstantior est cui numerosius. Reliqua probatio ut niger sit. Damnatur aliubi. Melior quo breuior & crassior, lentusq; in frangendo. Calamo precium in libras xi. iunco xv. Traduntq; iuncum odoratum & in Campania inueniri. Discessimus à terris oceanum spectantibus ad conuexas in nostra maria.

De ammoniaco & sphagno. CAP. XXIII.

Ergo Aethiopiæ subiecta Africa ammoniaci lacrymam stillat in harenis suis: inde & nomine etiam ab Ammonis oraculo, iuxta quod gignitur arbor quam metopion uocant: resinæ modo aut gummi. Genera eius duo. Thrauston, masculi thuris similitudine, quod maxime probatur. Alterũ pingue & resinosum, quod phyrama appellant. Adulteratur harenis, uelut nascendo appræhẽsis. Igitur quàm minimis glebis probatur, & quàm purissimis. Pretium optimi

in libras asses xl. Sphagnos infra eos situs in Cyrenaica prouincia maxime probatur. Alij bryon uocant. Secundum locum obtinet Cyprius, tertiũ Phœnicius. Fertur & in Aegypto nasci: quin & in Gallia, nec dubitauerim. Sũt enim hoc nomine cani arborũ uilli, quales in quercu maxime uidemus, sed odore præstantes. Laus prima candidissimis atq; altissimis, secunda rutilis, nulla nigris. Et in insulis petrisq; nati improbãtur, omnesq; quibus palmarum atq; non suus odor sit.

De cypro, & aspalatho, & maro. CAP. XXIIII.

CYprus in Aegypto est arbor ziziphi foliis, semine coriandri, flore candido odorato. Coquitur hoc in oleo, premiturq; postea quod Cyprus uocatur. Pretium ei in libras quinque. Optimum habetur è Canopica in ripis Nili nata, secundum Ascalone Iudææ, tertium Cypro insula odoris suauitate. Quidam hanc esse dicunt arborem quæ in Italia ligustrum uocetur. In eodem tractu aspalathos nascitur, spina candida, magnitudine arboris modicæ, flore rosæ. Radix unguentis expetitur. Tradunt in quocunq; frutice curuetur arquus cœlestis, eandem quæ sit aspalatho, suauitatẽ odoris existere, sed in aspalatho inenarrabilem quãdam. Quidã eum Erysisceptrũ uocant, alij sceptrũ: probatio eius in colore ruffo uel igneo, tactuq; spissо, & odore castoreo. Permutatur in libras xv. In Aegypto nascitur & maron, peius quàm Lydiũ, maioribus foliis ac uarijs. illa breuia ac minuta & odorata.

De balsamo, & opobalsamo, & xylobalsamo, & styrace, & galbano. CAP. XXV.

SEd omnibus odoribus præfertur balsamum, uni terræ Iudææ concessum, quondam in duobus tantum hortis utroq; regio, altero iugerum xx. non amplius, altero pauciorum. ostendere arbusculam hanc urbi imperatores Vespasiani. Clarumq; dictu à Pompeio Magno in triũpho arbores quoq; duximus. Seruit nunc hæc, & tributa pendit cum sua gente, in totum alia natura quàm nostri externiq; prodiderant. Quippe uiti similior est quàm myrto. Malleolis seri dicitur, nuper uincta ut uitis: & implet colles uinearũ modo. quæ sine adminiculis se ipsæ sustinẽt. Tondetur similiter fruticans, ac rastris nitescit: properatq; nasci, intra tertium annum fructifera. Folium proximũ rutæ, perpetua cõma. Sæuiere in eandẽ Iudæi, sicut in uitam quoq; suã. Contra defendêre Romani, & dimicatum pro frutice est. Seritq; nunc eã fiscus: nec unquam fuit numerosior aut procerior. Proceritas intra bina cubita subsistit. Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma, quod uocãt eutherision. Alterum scabro aspectu, incuruum, fruticosum, odoratius: hoc trachy appellant. Tertiũ cumeces, quia est reliquis procerius, leui cortice. Huic secunda bonitas, nouissima eutheristo. Semen eius uino proximũ gustu, colore ruffum, nec sine pingui: peius in grano quod leuius atq; uiridius. Ramus crassior quàm myrto. Inciditur uitro, lapide, ossе́isue cultellis. Ferro lædi uitalia odit. Emoritur protinus, eadem amputari superuacua patiẽs. Incidentis manus libratur artifici temperamẽto, ne ultra corticem uiolet. Succus è plaga manat, quẽ balsamum uocant, suauitatis eximiæ, sed tenuis. Exploratu lanis parua colligitur in cornua. Ex ipsis fictili conditur crassiori similis oleo, & in mul- dida. Rubescit deinde, simulq; durescit è trans- Alexandro magno res ibi gerente, toto die unam concham impleri iustum erat. Omni uere cunditate è maiore horto congios senos, minore sos, cum duplo rependebatur argento. Nunc etiã sarum arborum largior uena, ter omnibus per- æstatibus, postea deputatur. Et sarmẽta quoq; in- ce sunt. d.ccc. amputatio ipsa surculusque uenit quintum demum annum, Xylobalsamum uocatur coquitur in unguẽtis. Pro succo ipsum substituere cinæ. Corticis etiam ad medicamenta pretiũ est. P cipua autem gratia lacrymæ, secunda semini, tertium tici, minima ligno. Ex hoc buxosum est optimũ est odoratissimum: è semine autem maximum & derosissimum, mordens gustu, feruensq; in ore. Adulteratur Petræo hyperico, quod coarguitur magnitudine, inanitate, longitudine, odoris ignauia, sapore peris. Lacrymæ probatio ut sit pinguis, tenuis, ac dice ruffa, & in fricando odorata. Secundus candicolos, peior uiridis crassusq;, pessimus niger. Quippe oleum senescit. Ex omni incisura maxime probatur quod ante semen fluxit. Et aliâs adulteratur semine suo, uixq; maleficium deprehenditur gustu amarum. Esse enim debet lenis, non subacidus, odore tantus- sterus. Vitiatur & oleo rosæ, cyperi, lentisci, balsami terebinthi, myrti, resina, galbano, cera Cypria, pinguq; res fuit. Nequissime autẽ gummi, quoniã tenuq; inhæresci t manu inuersa, & in aqua sidit: probatio eius gemina est. Debet syncerum & non resсere, sed hoc & gũmi addita fragili crusta eminet. Et gustu deprehenditur. Carbone uero, quod cerasinaq; adulteratum est, nigriori flãma. Nam mellatum statim contrahit muscas. Præterea syncerum satur in tepida aqua gutta sidens ad ima uasis: adrata olei modo innatat, & si metopio uitiata est lo cãdido cingitur. Sũma probatio est ut lac coagu- & in ueste maculas non faciat, nec manifestior fraus. Quippe millibus denariũm sextarij empti, nudente fisco ccc. denarijs ueneunt. In tãtum expedit gere liquorem. Xylobalsamo pretium in libras vi. ximа Iudææ Syria supra Phœnicem styracem gignit circa Gabala & Marathũta & Casiũ Seleuciæ tem. Arbor est eodem nomine, cotoneo malo similis lacrymæ ex austero iucundioris, intus similitudo rundinis, succoq; prægnans. In hanc circa canis ortum aduolant pennati uermiculi erodentes, ob id in fobe sordescit. Styrax laudatur post supradicta ex Pisidia, Sidone, Cypro, Cilicia, Creta minime. Ex Armano Syriæ medicis, sed unguentarijs magis. Colligitur in quacunque natione præfertur ruffus, & pinguis ter lentus: deterior furfuraceus, & cano situ obductus

Adulteratur cedri resina uel gummi, aliâs melle, aut amygdalis amaris: omniaq; ea deprehenduntur gustu. 001 *Pretium optimo xix. Exit & in Pamphylia, sed* aridior, minusq; succosius. Dat & galbanum Syria in eodem Amano monte è ferula, quam eiusdem nominis resinæ modo stagonitin appellant. Quod maxime laudant, cartilaginosum, purũ ad similitudinem ammoniaci, minimeq; lignosum. Sic quoq; adulteratur faba aut sagapeno. Syncerum si uratur, fugat nidore serpentes. Permutatur in libras v. Medicinæ hoc tantum.*

De panace, & spondylio, & malobathro. CAP. XXVI.

PAnacen & unguentis eadem gignit, nascentem & in Psophide Arcadiæ, circaque Erymanthi fontes, & in Africa, & in Macedonia: ferula sui generis v. cubitorum, foliis primo quaternis, mox senis in terra iacentibus, ampla magnitudine rotundis, in cacumine uero oleagineis, semine in muscarijs dependente, ut ferulæ: excipitur succus inciso caule messibus, radice in autũno. Laudatur candor eius coacti. Sequens pallido statera. Niger color improbatur. Pretium optimo in libras bini asses. Ab hac, ferula differt quæ uocatur spondilion, foliis tantum, quia sunt minora, & platani diuisura. Non nisi in opacis gignitur. Semen eodem nomine silis speciem habet, medicinæ tãtum utile. Dat & malobathron Syria, arborem folio conuoluto, arido colore: ex quo exprimitur oleum ad unguenta, fertiliore eiusdem Aegypto: Laudatius tamen ex India uenit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo, odoratius croco, nigricans, scabrũq; quodam salis gustu. Minus probatur cãdidum. Celerrime situ in uetustate sentit. Sapor eius nardo similis esse debet sub lingua. Odor uero in uino sufferuefacti antecedit alios. In pretio quidẽ prodigio simile est, à singulis ad ccc. peruenire libras: oleũ autẽ ipsum in libras lx.

De oleo omphacio. CAP. XXVII.

OLeum & omphacium est. Fit duobus generibus, & totidem modis, ex olea & uite. Olea adhuc alba expressa, deterius ex druppa: ita uocatur priusquam cibo matura sit, iam tum colorẽ mutans. Differentia, quòd hoc uiride est, illud candidũ. E uite fit pstia aut aminæa, cum sint acini ciceris magnitudine ante canis ortũ. In prima lanugine demetitur uua, eiusq; melligo. Reliquũ corpus sole coquitur. Nocturni rores cauentur. In fictili condita melligo colligitur, subinde Cyprio ære seruatur. Optima quæ ruffa, acriorq;, & aridior. Pretium omphacio in libras vi. Fit & alio modo, cum in mortarijs uua immatura teritur: siccataq; in sole, postea digeritur in pastillos.

De bryo & œnanthe, & de elate arbore, & cinnamo caryopo. CAP. XXVIII.

EOdem & bryon pertinet uua populi albæ. Optima circa Gnidum aut Cariam. in sitiẽtibus aut siccis asperisq;: secunda in Lycia cedro. Eôdẽ & œnãthe pertinet. Est autem uitis labruscæ uua. Colligitur cum flore, cũ optime olet. Siccatur in umbra substrato linteo, atq; in cados cõditur. Præcipua ex Parapotamia, secũda ab Antiochia, atq; Laodicea Syriæ, tertia ex montibus Medicis. Hæc utilior medicinæ. Quidam omnibus ijs præferunt eam, quæ in Cypro insula nascitur. Nam quæ in Africa fit, ad medicos tantum pertinet, uocaturq; massaris. Omnis autem ex alba labrusca præstantior quàm è nigra. Est præterea arbor ad eadem unguenta pertinens, quam alij elatem uocãt, quod nos abietem, alij palmam, alij spathẽ. Laudatur Ammoniaca maxime, mox Aegyptia. Dein Syriaca, duntaxat in locis sitientibus odorata, pingui lacryma, quæ in unguenta additur ad domandum oleum. In Syria gignitur & cinnamum, quod caryopon appellant. Hic est succus nuci expressus, multum à surculo ueri cinnami differens, uicina tamen gratia. Pretium in libras asses quadraginta.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XIII.

*

PROOEMIVM.

HACTENVS in odoribus habent pretia syluæ, erantq; per se mira singula, iuuitque luxuriam ea omnia miscere, & è cunctis unum odorem facere: ita reperta sunt unguenta.

De unguentis, & quando primum sunt cognita nobis, & de compositione. CAP. I.

QVis primus inuenerit nõ traditur: Iliacis temporibus non erant, nec thure supplicabatur: Cedri tãtum & citri suorum fruticum in sacris fumo conuolutum nidorem uerius quàm odorem nouerãt, iam rosæ succo reperto. Nominatur enim id quoq; in olei laude. Persarum esse debet gentis unguentum. Illi madent eo, & accersita cõmendatione, ingluuie natũ uirus extinguunt. Primum quod equidem inueniam, castris Darij regis expugnatis, in reliquo eius apparatu Alexander cepit scrinium unguẽtorum. Postea uoluptas eius à nostris quoque inter laudatissima atque etiam honestissima uitæ bona admissa est. Honosq; is & ad defunctos pertinere cœpit. Quapropter plura de eo dicemus. Quæ ex his non erunt fruticum, ad præsens nominibus tãtum indicabuntur, natura uero eorum suis reddetur locis. Vnguentis cognomina dedere alijs patriæ, alijs succi, alijs arbores, alijs causæ. Primumque id scire conuenit, mutatam autoritatem, & sæpius transisse gloriam. Laudatissimum fuit antiquitus in Delo insula, postea Mendesium. Nec mixtura & compositione tantum hoc accidit, sed ijdem succi uarie alibi ad quælibet præualuere, aut degenerauere: Irinum Corinthi diu maxime placuit, postea Cyzici: simili modo rhodinum Phaseli, quam gloriam abstulere Neapolis, Capua, Præneste. Crocinum in Solis Ciliciæ diu maxime laudatum, mox Rhodi.

Oenan

Oenanthinum in Cypro, deinde in Aegypto præpositum, postea Adramyttio. Amaracinū in Coo: postea eodem loco prælatum est Melinum. Cyprinum in Cypro, deinde in Aegypto, ubi Mēdesium & metopium subito gratius factum est. Mox hæc abstulit Phœnice, & cyprini laudem Aegypto reliquit. Panathenaicon suum Athenæ perseuerāter obtinuere. Fuerat & Pardalium in Tarso, cuius etiā compositio & mixtura obliterata est. Narcissinum quoq; ex flore narcissi desyt componi. Ratio faciendi duplex, succus & corpus. Ille olei generibus ferè constat, hoc odorum. Hæc stymmata uocant, illa hedysmata. Tertius inter hæc est colos, multis neglectus. Huius causa adduntur cinnabari & anchusa. Sal aspersus olei naturā coërcet. Quibus anchusa adiecta est, sal non additur. Resina aut gummi adyciuntur ad continendū odorem in corpore. Celerrime is euanescit atq; defluit, si non sit hæc addita. Vnguentorum expeditissimum fuit, primumq; ut uerisimile est è bryo & balanino oleo, de quibus suprà diximus. Increuit deinde Mendesium, balanino resina mixta, magisq; etiāmnum metopio. Oleum hoc est, amygdalis amaris expressum in Aegypto. Cui addidere omphacium, cardamomum, iūcum, calamum, mel, uinum, myrrham, semen balsami, galbanum, resinam terebinthinam. Et è uilissimis quidem hodie est, ob id creditum & id in uetustissimis esse, quod constat oleo myrteo, calamo, cupresso, cypro, lētisco, malo granati cortice. Sed diuulgata maxime unguenta crediderim rosa, quæ plurima ubiq; gignitur. Itaq; simplicissima rhodini mixtura diu fuit, additis omphacio flore rosæ, crocino, cinnabari, calamo, melle, iunco, salis flore aut anchusa, uino: Similis ratio & in crocino, additis cinnabari, anchusa, uino: Similis et in samsucino, admixtis omphacio, calamo. Optimum hoc in Cypro & Mitylenis, ubi plurima samsucus. Miscētur & uiliora genera olei è myrto, lauro, quibus additur samsucinum, lilium, fœnūgræcum, myrrha, casia, nardum, iūcus, cinnamomum. E malis quoq; cotoneis & strutheis fit oleum (ut dicemus) melinum, quod in unguēta transit, admixtis omphacio, cyprino, sesamino, balsamo, iunco, casia, abrotano. Susinum tenuissimum omnium est. Constat ex lilijs, balano, calamo, melle, cinnamomo, croco, myrrha, aspalatho. Et idem cyprinum ex cypro, & omphacio, & cardamomo, calamo, aspalatho, abrotano. Aliqui & in Cyprinū addunt myrrham & panacen. Hoc optimum Sidone, mox Aegypto, si non addatur sesaminum oleum. Durat & quadriēnio. Excitatur cinnamomo. Telinum fit ex oleo recenti, cypero, calamo, meliloto, fœnugræco, melle, melino, maro, amaraco. Hoc erat celeberrimum Menādri poëtæ comici ætate. Postea multo successit propter gloriam appellatum megaliū, ex oleo balanino, balsamo, calamo, iunco, xylobalsamo, casia, resina. Huius proprietas, ut uentiletur in coquendo donec desinat olere. Rursus refrigeratum, odorem suū capit. Singuli quoq; succi nobilia unguenta faciūt. In primis malobathrum, postea iris Illyrica, & Cyzicena amaracus: Herbarij in utraq; pauca, sed alia aliū nascent: Qui plurima, alterutri mel, salis florem, omphacium, agni folia, panacen, externa omnia & prodigiosa. Cinnamomino adyicitur balaninum oleū, xylobalsamum, calamus, iuncus, balsami semina, myrrha, mel odoratum. Vnguentorum hoc crassissimum. Pretia ei à xxxv. ad x. ccc. Nardinum siue foliatum constat omphacio, balanino, iunco, costo, nardo, amomo, myrrha, balsamo. In hoc genere conueniet memini herbarum, quæ nardum Indicum imitarētur, specie nouem à nobis esse dictas: tanta materia adulteratum est. Omnia autem acutiora fiunt costo, amomo, cassia, maxime nares feriunt: crassiora myrrha suauiora. Ad medicinæ autem utiliora croco, acerrima per se amomo. Hoc & capitis dolores facit. Quidam satis habent aspergere quæ sunt preciosissima, cæteris decoctis, impendio parcentes: sed nō eadem est uis, nisi in decoctis. Myrrha & per se unguētum facit sine ollis stacte duntaxat, alioquin nimiam amaritudinem infert. Cyprino uiride fit. Susino unguinosum, Mendesio nigrum, rhodino candidum, myrrha pallidum. Hæc sunt antiquæ inuentionis genera, & postea sophisticinarum furta. Nunc dicetur cumulus ipse deliciarum & summa autoritas rei.

Quod ungentum regale uocetur, & quæ diapasmata, & qualiter seruentur. CAP. II.

ERgo regale unguentum appellatum, quoniā Parthorum regibus ita temperatur, constat myrobalano, costo, amomo, cinnamomo, comaro, cardamomo, nardi spica, maro, myrrha, casia, styrace, Lesbino, opobalsamo, calamo, iuncoque syrio, œnanthe, malobathro, serichato, cypero, aspalatho, panace, croco, cypro, amaraco, colato melle, uino. Nihilq; eius rei causa in Italia uictrice omnium, in Europa uero tum præter irin illyricam & nardum gallicum gignitur. Nam uinum, & rosa, & myrti folia oleumq; communia ferè omnium terrarum intelliguntur. Siccis odoribus constant, quæ diapasmata uocantur. Namque unguenti magma appellāt. Inter omnes potentissimus odor, quisquis nouissime additur. Vnguenta optime seruantur in alabastris, odores in oleo: quod diuturnitati eorum tanto utilius est, quanto pinguius, ut in amygdalis. Et ipsa unguēta uetustate meliora. Solis inimicus hus, quamobrem in umbra coquuntur plumbeis uasis. Experimentum eorum inuersa manu capitur, ne carnosæ partis calor uitiet.

Quanta in unguentis luxuria, & quando primum Romanis in usu. CAP. III.

HAec est materia luxus è cūctis maxime superuacui. Margaritæ enim gemmæq; ad heredem tamen transeunt, uestes prorogant tempus: unguenta illico expirant, ac suis moriuntur horis. Summa commendatio eorum, ut transeunte fœmina odor inuitet etiam aliud agentes. Excedunt q; quadragenos denarios libræ. Tanti emitur uoluptas aliena. Etenim odo-

rem

rem qui gerit, ipse non sentit. Sed & hæc aliqua differentia signanda sunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, unguenta gratiora esse quæ terram, quàm quæ crocum sapiant: Quando etiam corruptissimo in genere magis tamen iuuat quædam ipsius uitij seueritas. Sed quosdã crassitudo maxime delectat, spissum appellantes: liniq; iam non solũ perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam uestigia pedum tingi: quod M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebãt. Quæso ut qualiter sentiretur iuuaretque ab ea parte corporis? Necnon aliquem ex priuatis audiuimus iussisse spargi parietes balinearum unguento, atq; Caium principem solia temperari. Ac ne principale uideatur hoc bonum, & postea quẽdam ex seruis Neronis. Maxime tamen mirum est, hanc gratiam penetrasse & in castra. Aquilæ certe ac signa, puluerulenta illa & custodijs horrida, inunguntur festis diebus: utinamq; dicere possemus, quis primus instituisset. Ita est, nimirũ hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Ista patrocinia quærimus uitijs, ut per hoc ius sumantur sub casside unguenta. Quando id primum ad Romanos penetrauerit, non facile dixerim. Certum est Antiocho rege Asiaq; deuicto, urbis anno quingentesimo sexagesimoquinto, P. Licinium Crassum, L. Iulium Cæsarem censores edixisse, ne quis uenderet unguenta exotica: sic enim appellauere. At hercule iam quidam etiam in potu addunt: tantique amaritudo est, ut odore prodigo fruantur ex utraq; parte corporis. L. Plotium, L. Planci bis consulis censorisue fratrem, proscriptum à triumuiris, in Salernitana latebra unguenti odore proditum constat. quo dedecore tota absoluta proscriptio est. Quis enim non merito iudicet perijsse tales? Cæterum terrarum omnium Aegyptus accommodatissima unguentis: ab ea Campania est, copia rosæ.

De palmis, & natura earum, & generibus. CAP. IIII.

IVdæa inclyta est uel magis palmis, quarum natura nunc dicetur. Sunt quidem & in Europa, uulgoq; Italia, sed steriles. Ferunt in maritimis Hispaniæ fructum, uerum immitem, dulcem in Africa, sed statim euanescentem. Contrà in oriente ex his uina, gẽtiumq; aliquibus panis: plurimis uero etiam quadrupedum cibus. Quamobrem iure dicentur externæ. Nulla est in Italia sponte genita, nec in alia parte terrarum, nisi in calida: frugifera uero nusquã, nisi in seruida. Gignitur leui sabuloso q; terra, maiore in parte & nitrosa. Gaudet & riguis, totoq; anno bibere cum amet, anno sitienti. Afimo quidam etiã lædi putant: & Assyriorum pars aliqua, si nõ riuis misceatur. Genera earum plura: & prima fruticẽ non excedentia: sterilem hũc, aliubi & ipsum fertilem, breuiq; ramorũ orbe foliosum. Tectorij uicem hic parietibus plerisque in locis præstat contra aspergines. Procerioribus sylua arbore ex ipsa, foliorum aculeo fruticãte circa totas pectinatim, quas sylues tres intelligi necesse est. Incerta tamen libidine etiam mitioribus se miscent. Reliquæ teretes atq; proceræ, densis gradatisq; corticum pollicibus ut orbibus, faciles se ad scandendum orientis populis præbent, utilem sibi arborisq; induuijs circulum mira pernicitate tum homine subeunte. Coma omnis in cacumine: & pomum est, non inter folia, ut in cæteris, sed suis inter ramos palmitibus racemosum, utraq; natura uuæ atq; pomi. Folia cultrato mucrone, lateribus in sese bifidatis, bellas primum demonstrauere gemmas: nunc ad funes uitiliumq; nexus & capitum leuia umbracula finduntur. Arboribus, imò potius omnibus quæ terra gignat, herbisq; etiam, utrũq; sexum esse diligentissimi naturæ tradunt. Quod in plenum satis sit dixisse hoc in loco. Nullis tamen arboribus manifestius: Mas in palmite floret, fœmina citra florem germinat tantum spinæ modo. Vtrisque autem prima nascitur pomi caro, postea lignũ intus, hoc est semen eius. Argumentum quod paruæ sine hoc reperiuntur in eodem palmite. Est autem oblongum, non ut oliuis orbiculatum. Præterea cæsum à dorso puluinata fissura, & in aluo media plerisq; umbilicatũ, unde primum spargitur radix. Seritur autẽ pronum, & bina iuxta composita semina, superq; totidẽ, quoniam infirma singulis planta est. Quaternæ coalescunt. Multis candidisq; lignum hoc à carnibus discinditur tunicis, alijs corpori adhærentibus: laxeq; distans, tantũ cacumini filo adhæret. Caro maturescit anno. Quibusdam tamen in locis, ut in Cypro, quanquam ad maturitatem non perueniat, grato sapore dulcis est: & folium ibi latius, fructusq; reliquis rotundior. nec ut deuoretur corpus, uerum ut expuatur, succo modo expresso. Et in Arabia languide dulces traduntur esse palmæ: quanquam Iuba apud Scenitas Arabas præfert omnibus saporibus, quam uocant dabulan. Cætero non sine maribus gignere fœminas sponte edito nemore confirmant, circaq; singulos plures nutare in eum pronas blandioribus comis. Illum erectis hispidum, afflatu* uisuq; ipso & puluere etiam reliquas maritare. Huius arbore excisa uiduas pòst sterilescere fœminas. Adeoque est Veneris intellectus, ut coitus etiã excogitatus sit ab homine, ex maribus flore ac lanugine, interim uero tãtum puluere insperso fœminis. Seruntur autem palmæ & trũco, duorum cubitorum lõgitudine, à cerebro ipso arboris uiridi fissuris diuiso atque defosso. Et ab radice auulsæ uitalis est satus, & ramorũ tenerrimis. In Assyria, ipsa quoq; arbor strata in solo humido tota radicatur, sed in frutices, nõ in arborem. Ergo plãtaria instituunt, anniculasq; transferunt, & iterum bimas. Gaudent enim mutatione sedis, uerna alibi, in Assyria autem circa canis ortum. Nec ferro attingunt ibi nouellas, sed religant comas, ut in altitudinem exeant. Robustas deputant crassitudinis gratia, semipedales ramorum relinquentes truncos, qui decisi alibi necant matrem. Diximus falsum ab his solum diligi. Ergo ubi non est tale, salem aspergunt, non radicibus, sed longius paula.

* nisuq;

Quædam

Quædam in Syria & Aegypto in binos diuidunt se trũcos, in Creta & ternos, quædam & in quinos. Ferunt statim in trimatu. In Cypro uero, Syria, Aegypto, quadrimæ aliæ, aliæ quinquẽnes, altitudine hominis, nullo intus pomi ligno quandiu sunt nouellæ, ob id spadonum accepto nomine. Genera earũ multa: Sterilibus ad materias, operumq; lautiora utitur Assyria, & tota Persis. Sunt & cæduæ palmarum quoq; syluæ, germinantes rursus ab radice succisæ. Dulcis medulla earum in cacumine, quod cerebrũ appellant: exemptaq; uiuunt, quod non aliæ. Vocantur autem chameropes, folio latiore ac molli, ad uitilia utilissimo. Copiosæ in Creta, sed magis in Sicilia. E palmis prunæ uiuaces, ignisq; lentus. Fructiferarum alijs breuius lignum in pomo, alijs longius: his mollius, illis durius: quibusdam osseum lunatumq;, dente contra fascinantes religione politum. Aliud pluribus uestitum paucioribus ue tunicis: aliud crassioribus tenuioribusue. Ita fiunt undequinquaginta genera, si quis omniũ persequi uelit nomina etiã barbara, uinorumq; ex ijs differentias. Clarissimæ omnium quas regias appellauere ab honore: quoniam regibus tantũ Persidis seruabantur, Babylone natæ uno in horto Bagoi. Ita enim uocant spadones, qui apud eos etiam regnauere. Hortus ille nunquam nisi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem syagri, proximamq; margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis similiores. Quare & nomen à margaritis accepere. Vna earũ arbor in Chora esse traditur, una & syagrorum. Mirumq; de ea accepimus, cum phœnice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, emori ac renasci ex seipsa: eratq; cum hæc proderem fertilis. Ipsum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore ferino, quem ferme in apris nouimus: euidentissimeq; causa est nominis. Quarta autoritas sandalidum, à similitudine appellatarũ. Iam in Aethiopiæ fine quinq; earum nec plures arbores tradũt, non raritate magis quàm suauitate mirabiles. Ab his cariotæ maxime celebrantur, & cibo quidem, sed & succo uberrimæ. Ex quibus præcipua uina orienti, iniqua capiti, unde pomo nomen. Sed ut copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, sed Hiericunte maxime. Quanquam laudatæ & Archelaide, & Phaselide, atq; Liuiade, gentis eiusdẽ conuallibus. Dos his præcipua succo pingui lactentibus, quodamq; uini sapore in melle prædulci. Sicciores in hoc genere nicolai, sed amplitudinis præcipuæ, quaterni cubitorũ longitudinem efficiunt. Minus speciosæ, sed sapore caryotarũ sorores, ob hoc adelphides dictæ, proximam suauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus pateton, nimio liquore abundat: rumpitq; se pomi ipsius etiam in sua matre ebrietas, calcatis similis. Suum genus è sicciore turba dactylis, prælonga gracilitate curuatis interim. Nam quos ex his honori deorum damus, Chydæos appellauit Iudæa, gens contumelia numinum insignis. In totum arentes Thebaicæ atq; Arabicæ, macro corpore exiles, & assiduo aquæ torrentes, crustam uerius quàm cutem obducunt. In ipsa quidem Aethiopia friatur hæc (tanta est siccitas) & farinæ modo spissatur in panem. Gignunt autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pene rotundo, sed maiore quàm mali amplitudine: Cyprio cant. Triennio matureſcunt. Semperq; frutici pomum est subnascente alio. Thebaidis fructus extemplo in dos conditur, cum sui ardoris anima: ni ita fiat, celeriter expirat: marcescitq; non retostus furnis. Ex nullo quo genere plebeiæ uidentur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices Cilices, populari etiam nomine à nobis appellãtur balani. Earum quoque plura genera. Differunt figura rotunditatis aut proceritatis. Differunt & colore, nigris ac rubentes. Nec pauciores ficu traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Distant & magnitudine, prout multi cubitum effecere. Quidam sunt ampliores faba. Seruantur hi demum, qui nascuntur in salsis atq; sabulosis, ut in Iudæa & Cyrenaica Africa. Non item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyriæ. Quamobrem sues & reliqua animalia his saginantur. Vitiati aut uetusti eius pomi signum est, decidisse candidam uerrucam, quæ racemo adhæserit. Alexandri milites palmis uiridibus strangulati sunt. In Gedrosis id factum est pomi genere, alibi pia euenit. Est enim tanta mustleis suauitas, ut famandendi non nisi periculo fiat.

De Syriæ arboribus. CAP. V.

SYria præter hanc peculiares habet arbores. Nucum genere pistacia nota. Prodesse aduersus serpentium traduntur morsus, & potu & cibo. Ficorum autem caricas, & minores eius generis, quas cottana uocant. Item pruna in Damasco monte nata & myxa, utranque iam familiarem Italiæ. Ex myxis in Aegypto & uina fiunt. Iuniperi similem habet Phœnices & cedrum minorem. Duo eius genera, Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum, spinosum habet, oxycedros uocatur, rami & nodis infesta. Altera odore præstat. Fructum ferunt myrti magnitudine, dulcem sapore. Et maiorem cedri duo genera. Quæ floret, fructum non fert. Fructifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius cupressо simile. Quidam cedrolaten uocant. Ex hac resina laudatissima. Materiæ ipsi æternitas. Itaque & simulacra deorum ex ea factitauerunt. Cedrinus est Romæ in delubro Apollinis Sosianus, Seleucia aduectus. Cedro similis in Arabia est arbor: in Phrygia frutex uocatur.

De terebintho. CAP. VI.

SYria & Terebinthum habet. Ex his masculus est sine fructu. Fœminarum duo genera. Alteri fructus rubet lentis magnitudine, alteri pallidus. Cum uite matureſcit, non grandior faba, odore iucundior, tactu resinosus circa Idã Troadis. Sed in Macedonia breuis

breuis arbor hæc atque fruticosa, in Damasco Syriæ magna. Materies ei admodum lenta, ac fidelis ad uetustatem eximij ac nigri splendoris, flos racemosus oliuæ modo, sed rubens, folia densa. Fert & folliculos emittentes quædam animalia, ceu culices, lentoremq; resinosum, qui & cortice erumpit. Etiam rhus Syriæ mascula fert, sterili fœmina, folio ulmi paulo longiore & piloso, foliorum inter se semper contrarijs pediculis, gracili breuiáque ramo. Pelles candidæ conficiuntur ijs. Semẽ lenti simile cum uua rubescit, quod uocatur rhus, medicamentis necessarium.

De ficu Aegyptia & Cypria. CAP. VII.

ET in Aegypto multa genera, quæ non alibi. Ante omnia ficus, ob id Aegyptia cognominata. Arbor moro similis folio, magnitudine, aspectu. Pomum fert non ramis, sed caudice ipso. Idque ipsum ficus est prædulcis, sine granis interioribus, perquàm fœcundo prouentu, scalpendo tantum ferreis unguibus: aliter non maturescit. Sed cum factum est quarto die demetitur, alio subnascente: septeno ita numerosa partu, per singulas æstates multo lacte abundante. Subnascitur etiam si non scalpatur fœtus quater æstate, prioremque expellit immaturum. Materies proprij generis inter utilissimas. Cæsa statim stagnis mergitur. Hoc est eius siccari. Et primo sidit, postea fluitare incipit: certoque fugit eam alienus humor, qui aliam omnem rigat. Cum innatare cœperit, tempestiue habet signum. Huic similis quadamtenus quæ uocatur Cypria ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipso fert pomum & ramis, cum in crassitudinem adoleuere. Sed hæc germina emittit sine ullis foliys radicis similia. Caudex arboris similis populo, folium ulmo. Fructus quaternos fundit, toties & germinat. Sed grossus eius non maturescit, nisi incisura emisso lacte. Suauitas & interiora fici magnitudo sorbi.

De Ceraunia siliqua. CAP. VIII.

SImilis his siliqua, quam Iones Ceraunian uocãt: trunco & ipsa fertilis, sed pomo siliquæ. Ob id quidam Aegyptiam ficum dixere, errore manifesto. Non enim in Aegypto nascitur, sed in Syria Ioniaq;, & circa Gnidum, atque in Rhodo, semper comantibus foliys, flore candido, cum uehementia odoris: plantigera imis partibus, & ideo superficie flauescens, succum auferente sobole. Pomo antecedẽtis anni circa canis ortus detracto, statim alterũ parit: postea florem per arcturum hyeme fœtus enutriente.

De Persica Aegypti, & spina Aegyptia. CAP. IX.

AEgyptus & persicam arborem sui generis habet, similem piro, folia retinentem. Fertilitas assidua ei, subnascẽte crastino fructu. Maturitas etesiarum afflatu. Pomum longius piro, inclusum amygdalæ putamine & corio, colore herbido: sed ubi nux illi, huic pomum, differens breuitate ac mollitie: & quamuis blandiatur prædulcis suauitas, innocuum. Materies bonitate, firmitudine, nigritia quoq; nihil differens à loto. Simulacra ex ea factitauere, non eadem gratia quàm fideli materie, ut ex arbore quam balanum appellauimus, magna ex parte contorta. Naualis itaq; tantum est. At è diuerso cuci in magno honore palmæ similis: quando & eius foliys utuntur ad textilia. Differt quòd in brachia ramorum spargitur. Pomo magnitudo quæ manum impleat, color fuluus, commendabilis succo ex austero dulci. Lignum intus grandis firmæque duritiæ, ex quo uelares detornant anulos. In eo nucleus dulcis, dum recens est. Siccatus durescit ad infinitum, ut mandi non possit, nisi pluribus diebus maceratus. Materies crispioris elegantiæ, & ob id Persis gratissima. Nec minus spina celebratur in eadem gente duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id utilissima nauium costis. Candida facile putrescit. Aculeus spinarum & in foliys. Semen in siliquis, quo coria perficiuntur gallæ uice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis utilis. Manat & gummi ex ea. Sed præcipua utilitas quòd cæsa anno tertio resurgit. Circa Thebas hæc, ubi & quercus, & persica, & oliua, ccc. à Nilo stadijs syluestri tractu, & suis fontibus riguo.

De pruno & arboribus circa Mẽphim. CAP. X.

IBi & prunus Aegyptia, nõ dissimilis spinæ proxime dictæ, pomo mespili, maturescẽs bruma, nec folia dimittens. Lignũ in pomo grãde, sed corpus ipsum natura copiáq; mesium instar incolis. Purgatũ enim tundunt, seruantq; eius offas. Syluestris fuit & circa Memphim regio tam uastis arboribus, ut terni nequirent uel circũplecti, unius peculiari miraculo, nec pomum propter, usúmue aliquẽ, sed euentũ. Facies enim spinæ folia habet ceu pennas, quæ tactis ab homine ramis cadunt protinus, ac postea renascuntur.

De gummi generibus, & papyro. CAP. XI.

GVmmi optimum esse ex Aegyptia spina conuenit, uermiculatum, colore glauco, purũ sine cortice, dentibus adhærẽs. Pretiũ eius in libras x. iij. Deterius ex amygdalis amaris & ceraso, pessimũ ex prunis. Fluit & ex uitibus, infantiũ ulceribus aptissimum: & aliquãdo ex olea dentiũ dolori: ulmo etiã in Corico monte Ciliciæ, ac iunipero, ad nihil utile: ex ulmi uero gummi & culices ibi nascuntur. Fit & ex sarcocolla (ita uocatur arbor) gummi utilissimũ pictoribus ac medicis, simile pollini thuris: & ideo candidum quàm ruffum melius. Pretium eius quod suprà. Nondum palustria attigimus, nec frutices amnium. Prius tamen quàm digrediamur ab Aegypto & papyri natura dicetur, cũ chartæ usu maxime humanitas uitæ constet & memoria. Et hanc Alexãdri magni uictoria repertam, autor est M. Varro, condita in Aegypto Alexãdria. Antè nõ fuisse chartarũ usum. in palmarum foliys primo scriptitatũ: deinde quarundam arborum libris. Postea publica monumenta plumbeis uoluminibus, mox & priuata linteis confici cœpta, aut ceris. Pugillarium enim usum fuisse

Sebennytico ſaltem eius nominis charta naſcatur. Poſtea adactę ueratam Nilo. Siquidem à Pharo inſula quæ nunc Alexandriæ ponte iungitur, noctis dieiq; uelifico nauigij curſu terrā fuiſſe prodidit. Mox æmulatione circa bibliothecas regum Ptolemæi & Eumenis, ſupprimente chartas Ptolemæo, idem Varro mēbranas Pergami tradidit repertas. Poſtea promiſcue patuit uſus rei, qua conſtat immortalitas hominum. Papyrum ergo naſcitur in paluſtribus Aegypti, aut quieſcentibus Nili aquis, ubi euagatæ ſtagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum, brachiali radicis obliquæ craſſitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine in gracilitatem faſtigiatum, thyrſi modo cacumen includens. Semine nullo, aut uſu eius alio quàm floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur: uec ignis tantum gratia, ſed ad alia quoque utenſilia uaſorum. Ex ipſo quidē papyro nauigia texunt. Et è libro uela, tegetesque, necnon & ueſtem, etiam ſtragulam ac funes. Mandūt quoq; crudum decoctumq;, ſuccum tantum deuorantes. Naſcitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Neque alijs uſus eſt, quàm inde funibus rex Antigonus in naualibus rebus, nondū ſparto cōmunicato. Nuper & in Euphrate naſcens circa Babylonē papyrū intellectū eſt eundē uſum habere chartæ. Et tamen adhuc malunt Parthi ueſtibus literas intexere. Præparātur ex eo chartæ, diuiſo acu in prætenues, ſed quàm latiſſimas philuras.

De generibus chartarum, & quomodo chartæ fiant, & de chartarum probatione, & uitijs, & glutino earum. CAP. XII.

PRincipatus medio, atq; inde ſciſſuræ ordine. Hieratica appellabatur antiquitus, religioſis tātum uoluminibus dicata, quæ ab adulatione Auguſti nomen accepit, ſicut ſecūda Liuiæ à coniuge eius. Ita deſcendit hieratica in tertium nomen. Proximū amphitheatricæ datū fuerat à confectūræ loco. Excepit hanc Romæ Fannij ſagax officina, tenuatāq; curioſa interpolatione principalem fecit è plebeia, & nomen ei dedit. Quæ non eſſet ita recurata, in ſuo manſit amphitheatrica. Poſt hanc Saitica ab oppido, ubi maxima fertilitas ex uilioribus ramentis: propiorq; etiamnum cortici Tæniotica à uicino loco, pondere iam hæc, non bonitate uenalis. Nam emporetica inutilis ſcribendo inuolucris chartarum ſegeſtriumq; in mercibus uſum præbet, ideo à mercatoribus cognominata. Poſt hanc papyrū eſt, extremumq; eius ſcirpo ſimile, ac nec funibus quidē niſi in humore utile. Texunturq; omnes tabulæ madētes Nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet, cū primo ſupina tabula ſchæda adlinitur, longitudine papyri, quæ potuit eſſe reſegminibus utrinq; amputatis. Tranſuerſa poſtea crates peragitur. Pre-

cim di… Et uno minus amph… Fanniana… tetrahuntur h… ca. Pauciores Sarica, nec malleo ſufficit. Nam… retice breuitas ſex digitos non excedit. Prætenditur in chartis, tenuitas, denſitas, candor, lenitas, gustæ tenuitas tolerandis non ſufficiebat calamum mutauit Claudius Cæſar. Nimia quippe hoc tranſmittens literas liturę metum afferebat uerſis, & aliàs indecoro uiſu pertrāslucida. In ſecundo corio ſtatumina facta ſunt è primo ſplene. Auxit & latitudinem. Pedalis erat menſura cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehendit uitium ſchedæ reuulſione plures infeſtante pagina… hoc prælata omnibus Claudia, Auguſtin epiſt… autoritas relicta: Liuiana ſuam tenuit, cui nihil è… ma erat, ſed omnia è ſecunda. Scabritia lanę… te conchaue, ſed caducæ literæ fiunt. Minus… litura charta, magis ſplendet. Rebellat ſæpe… incurioſe datus, primoq; malleo deprehendi… etiam odore cum fuerit indiligentior. Deprehenditur & lentigo oculis, ſed inſerta medijs glutinis tænia, fungo papyri bibula, uix niſi litera ſuper… tantum ineſt fraudis. Alius igitur iterum texitur. bor. Glutinum uulgare è pollinis flore tenue… feruente aqua, minimo aceti aſperſu. Nam… gummisq; fragilia ſunt. Diligentior cura, me… fermentati colata aqua feruente: minimum… do intergerij, atque etiam Nili lenitas ſuper… mne autem glutinum, nec uetuſtius eſſe de… die, nec recentius. Poſtea malleo tenuatur, & glutino percurritur, iterumq; cōſtricta erugo extenditur malleo. Ita ſunt longinqua mora… Tiberij Caijq; Gracchorum manus, quæ apponium Secundum uatem ciuemq; clariſſimus annos ferè poſt ducentos. Iam uero Ciceronis… Auguſti Vergilijq; ſæpenumero uidemus.

De libris Numæ. CAP.

INgentia quidem exempla contra Varronem… tiam de chartis reperiuntur. Nanque Caſſius… mina uetuſtiſſimus autor annalium, quarto e… bro prodidit, Cn. Terentium ſcribam agrum… Ianiculo repaſtinantem offendiſſe arcam, in q… ma qui Romæ regnauit ſitus fuiſſet. In eadem… eius repertos P. Cornelio, L. F. Cethego, M. Be… F. Pāphilo cos. ad quos à regno Numæ colle… anni d. xxxv. & hos fuiſſe è charta: maior… num miraculo, quòd tot infoſſi duraueriū annos… propter in re tanta ipſius Heminæ uerba pon… rabantur alij quomodo illi libri durare… Ille ita rationem reddebat: Lapidem fuiſſe q… circiter in media arca uinctum candelis… lapide inſuper libros imp… uarier eos non compu…

gisse. In his libris scripta erant, philosophiæ Pythagoricæ. Eosque combustos à Q. Petilio prætore, quia philosophiæ scripta essent. Hoc idem tradit C. Piso censorius primo commentariorum. Sed libros septem iuris pontificij, totidemque Pythagoricos fuisse. Tuditanus decimo tertio, Numæ decretorum fuisse. Libros duodecim fuisse, ipse Varro humanarum antiquitatum quinto. Antiàs secundo, duos pontificales Latinos, totidem Græcos præcepta philosophiæ continentes. Idem tertio, ponit quò comburi eos placuerit. Inter omnes uero conuenit, Sibyllam ad Tarquinium Superbum treis libros attulisse. Ex quibus igni duo cremati ab ipsa, tertius cum capitolio Syllanis temporibus. Præterea Mutianus ter consul prodidit nuper se legisse, cum præsideret Lyciæ, Sarpedonis à Troia scriptam in quodam templo epistolæ chartam. Quod eo magis miror, si etiamnum Homero condente Aegyptus non erat: aut cur, si iam hic erat usus, in ipsa illa Lycia Bellerophonti codicillos datos, non epistolas prodidit? Sterilitatem sentit hoc quoque. Factumque iam Tiberio principe inopia chartæ, ut è Senatu darentur arbitri dispensandi: aliàs in tumultu uita erat.

De arboribus Aethiopiæ. CAP. XIIII.

AEthiopia Aegypto contermina insignes arbores non ferè habet, præter laniferas, quarum natura in descriptione Indorum, atque Arabiæ dicta est. Propior tamen huic natura lanæ, maiorque folliculus granati modo mali: similesque & inter se arbores ipsæ. Præter hanc palmæ, quales retulimus. Insularum arbores ambitu Aethiopiæ, & nemora odorata, in mentione earum dicta sunt.

De Atlantis arboribus, & cedrinis mensis, & quæ in his laudentur, & quæ uituperentur. CAP. XV.

ATlas mons peculiari proditur sylua, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri & mensarum insania, quas fœminæ uiris contra margaritas regerunt. Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirũ est, illo æuo empta HS. decem. memoratur & Galli Asinij HS. undecim. Venundatæ sunt & duæ Iuba rege uendenta: quarũ alteri pretium fuit HS. quindecim, alteri paulò minus. Interijt nuper incendio à Cethegis descẽdens, HS. quatuordecim permutata, latifundij taxatione, si quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo ampliſsima adhuc fuit, unius commissæ ex orbibus dimidiatis duobus, à rege Mauritaniæ Ptolemæo quatuor pedum & semipedis per medium ambitum, crassitudine quadrantali: maiusque miraculum in ea est artis latente iunctura, quàm potuisset esse natura solidæ. Item à Nomio Tiberij Cæsaris liberto cognomen trahentis, tribus sicilicis infra quatuor pedes, totidemque infra semipedem crassitudinis. Qua in re quatuor pedes sextante & sicilico excedentem, tota uero crassitudine sescunciali, operimento laminæ uestitam fuisse, cum tam opima Nomio liberto eius esset, cuius materia erat tuber: hoc est radicis uitium, maximeque in eo laudatum, quod sub terra totum fuerit, & rarius quàm quæ superne, quæque gignuntur etiam in ramis: proprieque quod tanti emitur arborum uitium est, quarum amplitudo ac radices æstimari possunt ex orbibus. Sunt autem cupresso fœminæ etiamnum sylueſtri similes folio, odore, caudice. Anchorarius mons uocatur citerioris Mauritaniæ, qui lautiſsimam dedit cedrum, iam exhaustus. Mensis præcipua dos in uena crispis, uel in uertice uarijs. Illud oblongo euenit discursu, ideoque tigrinæ appellantur. Hoc intorto, & ideo tales pantherinæ uocantur. Sunt & undatim crispæ, maiore gratia, si pauonum caudæ oculos imitentur. Magna uero post has gratia extra prædictas crispis densa ueluti grani congerie, quas ob id à similitudine apiatas uocant. Summa uero omnium in colore. Hic maxime mulsi placet, suis refulgens uenis. Post hæc amplitudo est iam totius caudicis. Iuuant plura quoque in una mensa uitia. Lignum, ita uocatur materia surda, & indigesta simplicitas, aut platani foliorum modo digesta. item ilignæ uenæ similitudo uel coloris: & quibus maxime obnoxias fecere æstus uentique, rimæ, aut capillamenta rimas imitata. Postea muræna nigro transcurrens limite, uarijsque corticum punctis apprehensus papauerum modo, & in totum atro propior color, maculæue discolores. Virides terra condunt barbari, & illinunt cera. Atifices uero frumenti aceruis imponunt septenis diebus, totidem intermissis: mirumque ponderi quantum ita detrahant, naufragia docuere nuper, hanc quoque materiam siccatam mari, duritie incorrupta spissari, non ullo modo uehementius. Nutriuntur optime, splendescuntque, manu sicca fricatæ à balineis maxime: nec à uinis læduntur, ut his genitæ. Inter pauca nitidioris uitæ instrumenta hæc arbor est: quapropter insistendum ei quoque paulum uidetur.

Thya arbor quæ. CAP. XVI.

NOta etiam Homero fuit: θύον Græce uocatur, ab alijs thya. Hanc igitur inter odores uri tradit in delicijs Circes, quam deam uolebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramenta in eo uocabulo accipiunt, cum præsertim eodem uersu cedrum laricemque unà tradat: in quo manifestum est de arboribus tantum locutum. Theophrastus, qui primus à magni Alexandri ætate scribit quæ circa urbis Romæ quadringentesimum quadragesimum gesta sunt annum, magnum iam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum ueterum contignationes, quandamque immortalitatem materiæ in tectis contra uitia omnia incorruptæ. Radice nihil

pua est circa Syrtes, atque Nasamonas. Magnitudo quæ piro, quanquam Nepos Cornelius breuem tradat. Incisuræ folio crebriores, alioquin ilicis uidentur. Differentiæ plures, eæq; maxime fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, sed ante maturitatem alius atque alius; sicut in uuis. Nascitur densus in ramis myrti modo, non ut in Italia cerasi: tam dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hospitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt uentris non sentire morbos, qui eum mandant. Melior sine interiore nucleo, qui in altero genere osseus uidetur. Vinum quoq; exprimitur illi, simile mulso, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos: baccasque contusas cum alica ad cibos dolijs condi. Quin et exercitus pastos eo accepimus, ultro citroque commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuesq; alios usus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Est autẽ eodẽ nomine & herba, & in Aegypto caulis in palustriũ genere. Recedentibus enim aquis Nili riguis, prouenit similis fabæ caule, foliysq; densa congerie stipatis, breuioribus tantum, gracilioribusq;: cui fructus in capite papaueri similis incisuris, omnique alio modo, intus grana ceu milium. Incolæ capita in aceruis putrefaciunt, mox separant lauando, & siccata tundunt, eoque pane utuntur. Mirum est quod præter hæc traditur: Sole occidẽte papauera ea comprimi, & integi foliys. Ad ortum autem aperiri donec marescant, flosq; qui est candidus, decidat.

De scapo ipso, & radice loti. CAP. XVIII.

HOc amplius in Euphrate tradunt, & scapum ipsum, & florem uespera mergi usque in medias noctes, totumque

natura, & blan
stincti membra
communis. Nuc
acria, mixta, ac
guuntur erythro
usus ex acerbis
uocatur, & medi
quarum color inde

De Asiæ & Gr

IN Asia & Gr
quem alij embo
cõtra uenena pro

De thymelæa, siue
& de tragio, siue
brya, & galla.

ET in quo nascitur
qui linum uocan
alij chamelæam, alij py
cneoron. Est similis o
mosis si mordeantur, m
re, & specie farris, ad
gion fruticem sola
milem & semine
cacissimum tradu
albæ radice, mul
Achaia nascẽti.
& Asia fert, sim
cemis rubentibus
Italia, quam alij
bryan syluestrem
ferat gallæ simil
copiosa hæc est,

portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba, & andrachne uocetur, unius literæ diuersitate. Cæterum Adrachne est syluestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, folio tãtum minore, & nunquam decidente: cortice non scabro quidem, sed qui circungelatus uideri possit: tam tristi aspectu est. Similis & coggygria folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum uocant) quod nulli alij arbori euenit. Similis & apharce, bifera æque quàm adrachne. Priorem fructum incipiente pubescere uua peragit, alterum initio hyemis: quales eos, non traditur. Et ferulam inter externas dixisse conueniet, arborumque generi adscripsisse, quoniam quarũdam naturæ (sicut distinguemus) lignum omne corticis loco habent, hoc est forinsecus, ligni autem loco fungosam intus medullam, ut sambuci: quædam uerò inanitatem, ut harũdines. Ferula calidis nascitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata scapis. Duo eius genera: Nartheca Græci uocant, assurgentẽ in altitudinẽ, Narthecią uero semper humilem. Agenibus exeũtia folia maxima, ut quæq; terræ proxima. Cætero natura eadem, quæ anetho, & fructui similis. Nulli fruticum leuitas maior: ob id gestata facilius baculorum usum senectuti præbet. Semen ferulæ, tapsiam quidam uocauere: decepti eo, quoniam ferula sine dubio est thapsia, sed sui generis, foliis fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinẽ. Semen quale ferulæ, radix candida. Incisa lacte manat, & contusa succo: nec corticem abdicant, omnia ea uenenata. Quippe etiam fodientibus nocet: si minima aspiret aura, intumescunt corpora, faciemque inuadunt ignes sacri: ob id cerato prius illinunt. Quibusdam tamẽ morbis auxiliari dicunt medici, permixtam alijs. Item in alopecijs suggillatisque ac liuentibus: ceu uero remedia desint, ut scelera contractent.

si est generis & sari, circa Nilum nascens duorũ cubitorum altitudine, pollicari crassitudine, coma papyri, similiq; manditur modo, radice ferrarijs officinis præcipua, carbonis usu propter duritiam.

De spina Babylonis regia, & de cytiso. CAP. XXIIII.

NOn omittendum est & quod Babylone seritur in spinis, quoniam non aliubi uiuit, sicut et uiscum in arboribus: sed illud in spina tantum, quæ regia uocatur. Mirum quòd eadem die germinat, qua iectum est. Inijcitur autem ipso canis ortu, et celerrime arborẽ occupat. Condiunt eo uina, & ideo serunt. Spina illa nascitur & Athenis in longis muris. Frutex est & cytisus, ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus uero etiam suũ: spondetq; iugero eius annua ℍS. MM. uel mediocri solo reditus. Vtilitas quæ eruo, sed ocyor satietas, perquàm modico pinguescente quadrupede, ita ut iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, super omnia pecorum medicina à morbis omni usu præstante, Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum uino dari iubet: firmiores celsioresq; infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit, madefactum. Apes quoque nunquam defore cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus & Aristomachus. Nec aliud minoris impendij est. Seritur cũ hordeo, aut uere semine ut porrum, uel caule autumno ante brumam. Si semine, madidum. Et si desint imbres, satum spargitur. Plantæ cubitales seruntur scrobe pedali. Seritur post æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur uerno æquinoctio cũ florere desinit, uel pueri uel anus uilissima opera. Canus aspectu, breuiterque si quis exprimere similitudi-

nullam gratiam ligni.

De fruticibus & arboribus nostri maris, atq; rubri, & Indici. CAP. XXV.

NAscuntur & in mari frutices arboresque, minores in nostro. Rubrum enim & totus orientis oceanus refertus est syluis. Non habet lingua alia nomen, quod Græci uocat phycos: quoniam alga herbarum magis uocabulum intelligitur: hic autem est frutex. Folia lata colore uiridi gignit, quod quidam prason uocant, alij zostera. Alterum genus eiusdem, capillaceo folio simile fœniculo, in saxis nascitur: superius in uadis haud procul littore: uerno utrunque, & interit autumno. Circa Cretam insulam nato in petris purpuras quoque inficiunt, laudatissimo à parte aquilonis, aut cum spongijs. Tertium est gramini simile, radice geniculata & caule, qualiter calami. Aliud genus fruticum brion uocatur, folio lactucæ, rugosiore tantum, iam hoc interius nascens. In alto uero abies & quercus cubitali altitudine. Ramis earum adhærent conchæ. Quercu etiam tingi lanas tradunt. Glandem etiam quasdam ferre in alto: naufragis hæc deprehensa urinantibusque. Et aliæ tradantur prægrandes circa Sicyonem. Vitis enim passim nascitur. Sed ficus sine folijs, rubro cortice. Fit & palma fruticum generis. Extra Herculis columnas porri fronde nascitur frutex, & alius lauri & thymi, qui ambo eiecti in pumicem transfigurãtur. At in oriente mirũ est, statim à Copto per solitudines nihil gigni præter spinam, quæ sitiens uocatur, & hanc rarã admodum. In mari uero rubro syluas uiuere, laurum maxime & oliuam ferentem baccas: & cum pluat, fungos, qui sole tacti mutantur in pumicem. Fruticum ipsorum magnitudo ternorum est cubitorum, caniculis referta, uix ut prospicere è naui tutum sit, remos plerunq; ipsos inuadentibus. Qui nauigauere in Indos Alexandri milites, frondem marinarum arborum tradidere in aqua uiridem fuisse, exemptam sole protinus in salem arescentem. Iuncos quoq; lapideos perquàm similes ueris per littora, & in alto quasdam arbusculas colore bubuli cornus ramosas, & cacuminibus rubentes: cum tractarentur, uitri modo fragiles, in igne autem ut ferrum inardescentes, restinctis colore suo redeunte. eodem tractu insularum syluas operit æstus, quãquã altiores platanis populisq; altissimis. Folia ijs lauri, flos uiolæ et odore et colore. Baccæ ut oleis & ipse odoris iucundi autũno nascẽtes, folijs nunquã deciduis. Harũ minores totas integit mare. Maximarum cacumina extant, ad quæ naues religantur: & cum recessit æstus, ad radices. Alias quoq; arbores in alto ab eisdem accepimus eodẽ in mari uisas, semper folia retinentes: fructu earum lupino simili. Iuba tradit circa Troglodytarum insulas fruticem in alto uocari Isidos plocamon, corallio similem, sine folijs: præcisum mutato colore in nigrum durescere. Cum cadat, frangi. Item alium qui uocetur charitoblepha-

ron, efficacem in amatorijs. Spata nilia fœminas. Sentire eum se ca modo, & hebetare aciem ferri insidiæ, in lapidem transfigurari.

C. PLINII S
NATVRALIS HIS
LIBER XI

*

In quo fructiferæ arbores

PROOEMI

EXTERN
cilesque nas
pere, & q
commeant t
rè sunt. Lic
mumibus lo
peculiaris parens uideri potest It
tum meminerint, naturas earum
ci, non culturas. Quanquam &
natura portio est. Illud satis mira
quarundam memoriam: atque eti
autores prodidere, notitiam. Quis
nicato orbe terrarũ, maiestate I
fecisse uitam putet commercio re
stæ pacis, omniaque etiam quæ occ
promiscuo usu facta? At hercule
norint multa ab antiquis prodita
ra fertilior, aut industria felicior
norum inter principia literarum
agricolis pandere orso, subsecutis
curam eius, unde nobis creuit lab
quirenda sint non solum postea in
ea quæ inuenerant prisci, desidia
memoriæ inducta. Cuius somni ca
publicas mundi inuenerit? Nim
tus, circaque alia mentes homin
auariciæ tantum artes coluntur.
tium imperijs intra ipsas, ideoq;
sterilitate fortunæ, necesse erat a
regesq; innumeri honore artium
stentatione has præferebant opu
sibi per illas prorogari arbitrant
& præmia & opera uitæ. Poste
rerum amplitudo damno fuit, pos
legi cœptus, iudex fieri censu, ma
nil magis exornare quàm censu
orbitas in autoritate summa &
tio in quæstu fertilissimo, ac sol
do, pessum iere uitæ pretia: omne
berales dictæ artes, in contrari
tute sola profici cœptum: hanc a
alijs adorare, eodẽ tamen haben
tendente uoto. Passim uero etia
quàm bona sua colere malle. E

a,quapropter
& minus fertiles uino, acinis & fece
ruinas fortissimæ, siccitate magis quàm
quàm algore uexãtur. Quamobrem infri
isq; principatum obtinent. Fertilior quæ
o,& folio scissa minus. Apianis apes de-
omen, præcipue earum aliidæ. Ex his duo
anugine & ipsæ pubescunt. Distãt,quòd al-
rius matureſcit,quanquã & altera properãte.
igidos nõ respuũt, & tamẽ nullæ celerius im-
trescũt. Vina primo dulcia,austeritatem annis
iiunt,& rubra fiunt. Nulla magis uite gaudet. Et
tenus potissima nobilitas datur peculiaribus atq;
rnaculis Italiæ. Cæteræ aduenere Chio Thasóue.
Græcula nõ inferior aminæis bonitate,prætenera aci-
o; & uua tam parua,ut nisi pinguissimo solo colere
nõ prosit, Eugeniã Taurominitani colles cum genero-
sitatis cognomine,misere Albano tantum agro, quo-
niã translata statim mutatur. Nanq; est aliquibus tan
tus locorũ amor,ut omnem in his gloriam suam relin-
quant,nec usquam transeãt totæ. Quod & in Rhetica
Allobrogicaq;,quam suprà picatã appellauimus, eue-
nit,domi nobilibus,nec agnoscẽdis alibi. Fœcundæ ta
mẽ,bonitatis uice copiã præstant, Eugenia feruẽtibus
locis, Rhetica tẽperatis, Allobrogica frigidis, gelu ma
turescẽs, & colore nigra. ex his quas adhuc diximus,
sed etiã è nigris uina uetustate in album colorẽ trans-
eunt. Reliquæ ignobiles. Aliquando tamẽ cœli aut soli
opera non fallunt uetustatẽ, sicuti fecenia, & cum ea
florẽs Biturica, acino rarior, nunquam floris obnoxij,
quoniam antecedunt, uentisq; & imbribus resistunt:
meliores tamen algentibus locis quàm calidis, humidis
quàm sitientibus. Vix ulla magis tam denso uuarum
partu impatiens uariãtis cœli, sed contra tenorẽ unum
algoris æstúsue constans. Quæ minor est ex eo genere,
*mollior *melior. In eligẽdo solo morosa, pingui putrescit, gra-
cili omnino nõ prouenit. Mediam temperiem delicate
quærit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Vua eius
indecora uisu, sapore iucunda, nisi matura protinus ra
piatur, etiam non putrescens cadit. Contra grandines
eam tuetur foliorum amplitudo atq; duritia. Insignes
iam colore inter purpureas nigrasq; medio heluolæ sæ-
pius uarianti, & ob id uarianæ à quibusdã appellatæ.
Præfertur in his nigrior, utraq; alternis annis fertilis:
sed melior uino, cũ parcior. Et preciæ duo genera ma-
gnitudine acini discernuntur. Quibus materies pluri-
ma, uuaq; ollis utilissima, folium apio simile. Basilicam
miæ cocolobin uocãt. Ra
piti inimica, copia
Vnum oblon
demian

terato præcipi
noxiam. Siquidem
litas cõmendat cæteras, primi
eius genera: Maior, quam quidam longã, minor quam
arcam appellant, non tam fœcundam, sed gratiorẽ fa-
stu. Discernitur folio circinato. Verum utraq; gracili
Furcas subdere his necessariũ, alioqui ubertatem suam
non tolerant. Maritimo afflatu gaudent, roscido ue-
re. Nulla uitium minus Italiam amat, rara, parua, pa-
trescens in ea: uino quoq; quod genuit, ætatem ma-
exuperãs. Nec alia macro solo familiarior. Græcinus
qui alioqui Cornelium Celsum transcripsit, arbitra-
non naturam eius repugnare Italiæ, sed culturã, ama-
palmites euocantium. Ob id fertilitatem suam ob-
mi, si non præpinguis soli ubertas lasseſcentem sub-
neat. Carbũculari negatur, magna dote, si uerum
aliqua in uite cœlo non esse ius. Æstum fert spi-
quam quidam spineam uocant, autumnisq; & im-
bus pingueſcit. Quinimo nebulis una alitur, ob id
uennati agro peculiaris. Veniculam inter optimas
floreſcentes, & ollis aptissimam, Campani malũ s-
culam uocare, alij staculam, Tarracina numisianam
nullas uires proprias habentem, sed totam perinde a
solum ualeat. Surrentinis tamen efficacissima te-
Vesuuio tenus. Ibi enim murgentina è Sicilia po-
ma, quam Pompeianam aliqui uocant, Latio dem-
feracem: sicut horconia in Campania, tantum ubi
tis cibariæ, sed ubertate præcipua. Tolerat & ar-
mœrica, contra omne sidus firmissima, nigro acin-
uinis uetustate rubescentibus.

a non facit. Fen-
pennq; heluenacam. Du-

Item de uitium generibus, secundum locorũ
& regionum proprietatem. CAP.

ET hactenus publica sunt genera, cæter
enum locorumq;, aut ex his inter se insit
Siquidem Thuscis peculiaris est tudernis,
eius nominis florentia. Est opima Aretio
eteſiaca & conſeminia. Talpana nigra c
cit mustum. Eteſiaca fallax, quæ quo plu
dabilius fundit: mirumq;, fœcunditate
minia nigra, uino minime durante, fert
xv. dies quàm ulla alia metitur, prius quã
Huius folia sicut labruſcæ, primo hoc
guineo colore mutantur. Euenit hoc
aliis, peſsimi generis argumento. In
uanatiq; & Piceno agro peculiari
pumula. Iisdem bamanica fallax
Municipij uuam Pompeij mon
ad ius oleaginea
Iouissimi
laciolam

assias & [illegible]
nas, quæ non reperiuntur in Italia. Sed [illegible]
insignes una non uino: ambrosiaca, duraci-
lus uasis in uite seruabilis: tanta est contra fri
ss tempestatesque firmitas. Nec orthampelos
rbore aut palis, ipsa se sustinens: nō item da-
digitali gracilitate. Columbinæ acinosissimæ.
gus purpureæ cognomine bimammiæ, quādo non
cos, sed uuas alias gerunt. Item tripedaneæ, cui no
à mensura est. Item scripula passo acino. Et Rhe-
im maritimis alpibus appellata, dissimilis laudatæ
. Nanq; hæc breuis, conferta acino, degener uino,
cute omnium tenuissima, nucleo quem Chium uo-
unt, uno ac minimo, acinum prægrandem unum al-
erúmue habens. Est & nigra aminæa, cui Syriacæ no
men imponunt. Item Hispana ignobilium probatissi-
ma. In pergulis uero seruntur escariæ appellatæ, ederæ
acinis, albæ nigræque. Et bumasti totidem coloribus.
At nondum dictæ ægia, & rhodia, & uncialis, uelut
à pondere acini: Item pucina omniū nigerrima. Et co-
ronario naturæ lusu stephanitis, acinos foliis intercur-
santibus. Et quæ forenses uocantur, celeres prouentu,
uendibiles aspectu, portatu faciles. Contrà damnatur
etiam uisu cinerea & rabuscula & asinisca, minus
tamen caudis uulpium imitata alopecis. Alexandri-
na appellatur uitis circa Phalacram breuis, ramis cu-
bitalibus, acino nigro, fabæ magnitudine, nucleo molli
& minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio paruo
& rotundo, sine diuisuris. Septem his annis, in Nar-
bonensis prouinciæ aruo inuenta est uitis uno die de-
florescens: ob id tutissima: Narbonicam uocant, quam
nunc tota prouincia conserit.

CAP. IIII.

Insignia culturæ uinearum.

CAtonum ille primus, triumpho & censura su-
per cætera insignis, magis tamen etiamnum cla
ritate literarum, præceptisq; omnium rerum expeten-
darum datis generi Romano, inter prima uero agrum
colendi, illius æui confessione optimus ac sine æmulo
agricola, pauca attigit uitium genera, quarundam ex
his iam etiam nominibus abolitis. Separatim toto tra
ctatu sententia eius indicanda est, ut in omni genere
noscamus quæ fuerint celeberrima, anno sexcētesimo
urbis, circa captas Carthaginem ac Corinthum, cum
supremum is diem obijt, & quantum postea ccxxx.
annis uita profecerit. Ergo de uitibus uuisq; ita prodi
dit, Qui locus uino optimus dicetur esse, & ostentus
solibus, aminæum minusculum & geminum eugeniū,
heluinum minusculū conserito. Qui locus crassior aut
aminæum maius, aut murgentinum, Api-
Cæteræ uites miscellæ maxime
in omni re maxime [illegible]
est gloriam Acilius Sthenelus e plebe
gerum non amplius uineis excultis in Nomentano
gro, atq; cccc. nummûm uenundatis. Magna fama &
Vetuleno Aegialo perinde libertino fuit in Campa-
niæ rure linternino, maiorq; etiam fauore hominum,
quoniam ipsum Africani colebat exilium. Sed maxi-
ma, eiusdem Stheneli opera Rhēmio Palæmoni, aliâs
grāmatica arte celebri, in hisce xx. annis mercato rus
dc. nummûm in eodem Nomentano, decimi lapidis ab
urbe diuerticulo. Est autem usquequaque nota uilitas
mercis per omnia suburbana, ibi tamen maxima, quo-
niam & neglecta per indiligentiam prædia paraue-
rat, ac ne in pessimis quidem elegantioris soli. Hæc ag-
gressus excolere, nō uirtute animi, sed uanitate primo;
quæ nota mire in illo fuit, pastinatis de integro uineis,
cura Stheneli dum agricolam imitatur, ad uix credi-
bile miraculum perduxit, intra octauū annum cccc.
nummûm emptori addicta pendente uindemia. Cu-
curritq; non nemo ad spectandas uuarum in ijs uineis
strues, literis eius altioribus contra id pigra uicinita-
te sibi patrocinante: nouissime Anneo Seneca princi-
pe tū eruditionis, ac potentia quæ postremo nimia fuit
super ipsum, minime utique miratore inanium, tanto
prædij eius amore capto, ut nō puderet inuiso aliâs &
ostentaturo tradere palmam eam, emptis quadrupli-
cato uineis illis intra decimum ferè curæ annū, digna
opera quæ in Cæcubis Setinisq; agris proficeret: quan
do & postea sæpenumero septenos culeos singula iuge
ra, hoc est amphoras centenas quadragenas musti de-
dere. Ac ne quis uictā in hoc antiquitatem arbitra-
retur, idem Cato denos culeos redire ex iugeribus scri
psit, efficacibus exemplis non maria plus temerata cō-
ferre mercatori, non in rubrum littus Indicúmue mer
ces petitas, quàm sedulū ruris larē. Vino antiquissima
claritas Maroneo, in Thraciæ maritima parte geni-
to, ut autor est Homerus. Neque enim fabulosa, aut de
origine uarie prodita consectamur, præterquàm Ari-
stæum primum omnium in eadem gente mel miscuisse
uino, suauitate præcipua utriusque naturæ sponte pro-
uenientis. Maroneum uicies tanto addito aquæ mi-
scendum Homerus prodidit. Durat etiam uis in ea-
dem terra generi, uigorque indomitus. Quippe cum
Mutianus ter consul ex his qui nuperrime prodide-
re, sextarios singulos octonis aquæ misceri compererit
præsens in eo tractu. Esse autem colore nigrum, odo-
ratum, uetustate pinguescere. Et Prammio, quod
idem Homerus celebrauit, etiam nunc honos durat.

Nascitur

redacta mellis asperi: etenim hæc natura uinis in uetustate est: nec potari per se queunt, si non peruincat aqua, usque in amaritudinem carie indomita: sed cæteris uinis commẽdandis minima aliqua mixtura medicamenta sunt, quo fit ut eius temporis æstimatione in singulas amphoras centeni nummi statuantur. Ex his tamen usura multiplicata semißibus, quæ ciuilis ac modica est, in C. Cæsaris Germanici filij principatu, annis clx. singulas uncias uini constitisse nobili exẽplo docuimus, referentes* uitam Pomponij Secundi uatis, cœnamq; quam principi illi dedit. Tantum pecuniarum detinẽt uini apothecæ. Nec alia res maius incrementum sentit ad uicesimum annum, maiúsue ab eo dispendium, non proficiente pretio. Raro quippe adhuc fuere, nec nisi in nepotatu, singulis testis milia nummûm: Viennenses soli picata sua, quorum genera diximus, pluris permutasse, sed inter sese amore patrio creduntur. Idq; uinum frigidius reliquis existimatur in frigido potu.

* uitem

De natura uini. CAP. V.

Vino natura est, hausto accendendi calore uiscera intus, foris infuso refrigerandi. Nec alienum fuerit commemorare hoc in loco, quod Androcydes sapientia clarus ad Alexandrum Magnum scripsit, intemperantiam eius cohibẽs: Vinum potaturus rex, memento te bibere sanguinem terræ: sicut cicuta homini uenenum est, sic cicutæ uinum. Quibus præceptis si ille obtemperauisset, profecto amicos in temulentia non interemisset. Prorsus ut iure dici poßit, neque uiribus corporis utilius aliud, neque aliud uoluptatibus perniciosius, si modus absit.

Vina generosa. CAP. VI.

Genera autem uini alia alijs gratiora esse, quis dubitet? aut non ex eodem lacu aliud præstantius altero germanitatẽ præcedere, siue testa, siue fortuito euentu? Quam ob rem de principatu se quisq; iudicem statuat. Iulia Augusta lxxxij. annos uitæ pucino retulit acceptos, non alio usa. Gignitur in sinu Adriatici maris, non procul à Timauo fonte, saxeo colle, maritimo afflatu paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc esse crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyctanon appellauerunt ex Adriatico sinu. Diuus Augustus Setinum præ[illegible]

quatuor mi[illegible] nuessa vi. mili[illegible] tas: solo uinorum [illegible] ra, Austerum, dul[illegible] Summis collibus Gau[illegible] num, imis falernum. Non omittendum autem nu[illegible] rum quæ celebrentur iucundum saporem uuæ esse [illegible] tertiam palmam uarie uenere. Albana urbi uic[illegible] prædulcia ac rara in austero. Item Surrentina in [illegible] neis tantum nascentia, conualescentibus maxime pr[illegible] bata, propter tenuitatem salubritatemque. Tiber[illegible] Cæsar dicebat cõsensiße medicos, ut nobilitatem S[illegible] rentino darent, alioquin eße generosum acetum. C[illegible] sar qui succeßit illi, nobilem uappam. Certant m[illegible] æque ex monte Gaurano: Puteolos Baiasq; pros[illegible] tia. Nam falerno contermina Statana ad princi[illegible] uenere non dubie: palamq; fecere, sua quibusque [illegible] tempora esse, sicut rerum prouentus occasusq;. I[illegible] his præponi solebant Calena, & quæ in uineis [illegible] stisq; nascuntur fundana. Ex alia uicinia urbis V[illegible] ternina, Priuernatiaq;. Nam quod Signiæ nascitur [illegible] steritate nimia continendæ utile aluo, inter medic[illegible] na numeratur. Quartum curriculũ publicis epul[illegible] tinuere à diuo Iulio (is enim primus autoritatem [illegible] tribuit, ut in epistolis eius apparet) Mamertina, [illegible] Messanã in Sicilia genita. Ex ijs Potulana, ab a[illegible] dicta. in loco proximo Italiæ laudantur præcipue. [illegible] in eadẽ Sicilia & Taurominitanis honos, lagen[illegible] Mamertino plerunq; subditis. Ex reliquis autem [illegible] pero mari Prætutia, atq; Ancone nascentia, & q[illegible] palma una forte enata palmesia appellantur. In [illegible] terraneo uero Cesenatia ac Mœcenatiana. In V[illegible] nensi item Rhetica, Falernis tantũ posthabita à V[illegible] gilio. Mox ab intimo sinu maris, Adriana. Ab [illegible] ro autem Latiniensia, Grauiscana, Statoniensia. [illegible] truriæ palmam Luna habet, Liguriæ Genua. Inter [illegible] renæũ alpesq; Massilia gemino sapore, quando & [illegible] diendis alijs pinguius gignit, quod uocant succo[illegible] Beterrarum intra Gallias consistit autoritas. De [illegible] quis in Narbonensi genitis [illegible] uerare nõ est, quo[illegible] officinam eius rei fecerint [illegible] fumo, utinamq; [illegible] & herbis, ac medicamentis [illegible] Quippe et[illegible]

infesta deprehenduntur. Quibus exemplis, nisi fallor, manifestum est, patriam terramq; referre non uuam: & superuacuam generum consectationem in numerullet rum, cum eadem uitis aliud alijs in locis* polleat. Hispaniarum Laletana copia nobilitantur, elegantia uero Tarraconensia, atque Lauronensia: & Balearica ex insulis, conferuntur Italiæ primis. Nec ignoro multa prætermissa plerosq; existimaturos, quando suum cuique placet, & quocunque eatur, fabula eadem reperitur: diui Augusti iudiciorum ac palati peritissimum è libertis, censuram uini in epulas eius faciẽtem, dixisse hospiti de indigena uino, nouũ quidem sibi gustum esse eum, atque non ex nobilibus, sed Cæsarem non aliud poturũ. Nec negauerim & alia digna esse fama: sed de quibus cõsensus æui iudicauerint, hæc sunt.

Vina transmarina. CAP. VII.

MOdo nunc simili trãsmarina dicemus. In summa gloria post Homerica illa, de quibus suprà diximus, fuere Thasium Chiumque. Ex Chio quod aruisium uocãt. His addidit Lesbium Erasistrati maximi medici autoritas, circiter dc. annum urbis Romæ. Nunc gratia ante omnia est Clazomenio, postquàm parcius mari condiunt. Lesbium sponte naturæ suæ mare sapit. Nec Tmoliti per se gratia ut uino: sed cuius dulci admixto, reliquorum duritia suauitatem accipiat, simul & ætatem, quoniam uetustiora protinus uidentur. Ab his dignatio est Sicyonio, Cyprio, Telmesico. Tripolitico, Berytio, Tyrio, Sebennytico. In Aegypto hoc nascitur tribus generibus uuarum ibi nobile, thasia, æthalo, peuce. Post hæc autoritas hippodamantio, mystico, cantharitæ, protropognidio, catacecaumenitæ, petritæ, myconio. Nam mesogitem capitis dolores facere compertum est. Nec Ephesium salubre esse, quoniam mari & defruto condiatur. Apamenum mulso præcipue conuenire dicitur, sicut prætutium in Italia. Est enim & hæc proprietas generũ, ut dulcia utique inter se non congruant. Exoleuit & protagion, quod Italicis proximum fecerant Asclepiadis scholæ. Apollodorus medicus in uolumine quo suasit Ptolemæo regi quæ uina biberet, Italicis etiam tum ignotis, laudauit in Ponto nasperceniten, mox oræticum, œneaten, leucadium, ambracioten, & quod cunctis prætulit præparentium. Sed minoris famæ esse dixit, quoniam post sex annos non placeret.

menon uocãt: Thalassiten autem uasis musti deiectis in mare, quo genere præcox fit uetustas. Necnon apud nos quoque Coum uinum ex Italico faciẽdi rationem Cato demonstrauit, super cætera in sole quadriennio maturandum præcipiens. Rhodiũ Coo simile est. Pho rineum falsius Coo. Omnia trãsmarina septẽ aut sex annis ad uetustatem mediam peruenire existimãtur.

De dulcium generibus xiiij. CAP. IX.

VInum omne dulce minus odoratũ, quo tenuius, eo odoratius. Colores uinis quatuor. Albus, fuluus, sanguineus, niger. Psythium & melampsythium passi genera sunt, suum saporem, non uini referentia, Cisibilites uero mulsi, in Galatia nascens, & halyntium in Sicilia. Nam siræum, quod alij hepsema, nostri sapam appellant, ingenij non naturæ opus est, musto usque ad tertiam partem mensuræ decocto. Quod ubi factum ad dimidiam est, defrutũ uocamus. Omnia in adulteriũ mellis excogitata. Sed priora uua terraq; constant. Passum à Cretico Cilicium probatur & Africum & in Italia prouinciisq; finitimis. Fieri certum est ex uua, quam Græci sticam uocant, nos apianam. Itẽ scripula, diutius in uite sole uuis adustis, aut feruẽte oleo. Quidam è quacunq; dulci, dum præcocta alba faciunt siccantes sole, donec paulo amplius dimidium pondus supersit, tusasq; leniter uuas exprimunt. Deinde quantum expressere, adijciunt uinaceis aquæ puteanæ, ut & secundarium passum faciant. Diligentiores eodem modo siccatis acinos eximũt: ac sine sarmentis madefactos uino excellenti, donec intumescãt, premunt. Et hoc genus ante cætera laudant. Ac simili modo aqua addita, secundarium faciunt. Medium inter dulcia uinumq; est, quod Græci aigleuces uocãt, hoc est, semper mustum. Id euenit cura, quoniam feruere prohibetur. Sic appellant musti in uina transitũ. Ergo mergunt è lacu protinus in aqua cados, donec bruma transeat, & consuetudo fiat algẽdi. Est etiámnum aliud genus eius per se, quod uocat dulce Narbonensis prouincia, & in ea maxime Vocontij. Asseruatur eius gratia uua diutius in uite, pediculo intorto. Ab alijs ipse palmes inciditur in medullam, ab alijs uua torretur in tegulis: omnia ex Heluennaca uite. His adijciunt aliqui, quod uocant diachyton uuis in sole siccatis loco clauso per dies septem, in cratibus, totidem pedibus à terra alte, noctibus à rore defensis, o-

antequam calcentur uuæ. Hoc protinus diffusum lagenis suis deferuere passi, postea in sole quadraginta diebus torrent æstatis secutæ ipso canis ortu.

De deuterijs & secundarijs, uini genera tria. CAP. X.

NOn possunt iure dici uina, quæ Græci deuteria appellant, Cato & nos loram, maceratis aqua uinaceis. Sed tamen inter uina operaria numerantur. Tria eorũ genera: Decima parte aquæ addita quæ musti expressa sit, et ita nocte ac die madefactis uinaceis, rursusq; prælo subiectis. Alterum, quomodo Græci factitauere, tertia parte eius quod expressum sit addita aquæ, expressoq; decocto ad tertias partes. Tertium est fecibus uini expressum, quod fecatum Cato appellat. Nulli ex his plus quàm anno usus.

Quæ nuper in Italia generosa uina esse cœperunt. CAP. XI.

VErum inter hæc subit mentem, cum sint genera nobilia, quæ proprie uini intelligi possint, lxxx. ferè in toto orbe, duas partes ex hoc numero Italiæ esse, longe præterea ante cunctas terras. Et hinc deinde altius cura serpit, non à primordio hãc gratiam fuisse.

De uini obseruatione. CAP. XII.

AVctoritatem post sexcentesimum urbis annum cœpisse. Romulum lacte non uino libasse, indicio sunt sacra ab eo instituta, quæ hodie custodiunt morem. Numæ regis posthumia lex est, Vino rogum ne respergito. Quod sanxisse illũ propter inopiam rei nemo dubitet. Eadẽ lege, ex imputata uite libari uina dijs, nefas statuit, ratione excogitata, ut putare cogerentur, aliâs aratores & pigri circa pericula arbusti. M. Varro autor est, Mezentiũ Hetruriæ regem auxilium Rutulis cõtra Latinos tulisse uini mercede, quod tum in Latino agro fuisset.

Qui uini usus antiquis, & de uinis antiquorum. CAP. XIII.

NOn licebat id fœminis Romæ bibere. Inuenimus inter exẽpla, Egnatij Mecennij uxorem, quòd uinum bibisset è dolio, interfectã fuste à marito, eumq; cædis à Romulo absolutũ. Fabius Pictor in annalibus suis scripsit: Matronã quòd loculos, in quibus erant claues uinariæ cellæ, resignauisset, à suis inedia mori coactã. Cato, ideo propinquos fœminis osculum dare, ut scirent an temetum olerent. Hoc tum nomen uino erat, unde & temulẽtia appellata. Cn. Domitius iudex pronunciauit mulierem uideri plus uini bibisse, quàm ualetudinis causa uiro insciente, & dote multauit. Diuq; eius rei magna parsimonia fuit. L. Papyrius imperator aduersus Samnites dimicaturus uotum fecit, si uicisset, Ioui pocillum uini. Denique inter dona sextarios lactis datos inuenimus, nusquam uini. Idem Cato cum in Hispaniam nauigaret, unde cum triumpho rediit, Non aliud, inquit, uinum bibi quàm remiges: in tantum dissimilis istis, qui etiam conuiuis alia quàm sibimetipsis ministrant, aut procedente mẽsa subijciũt. Lautissima apud priscos uina erant, myrrhæ odore cõdita, ut apparet in Plauti fabula, quæ sa inscribitur, quanquam in ea & calamum addi bet. Ideo quidam aromatite delectatos maxime dunt. Sed Fabius Dorsennus his uersibus dece

Mittebam uinum pulchrum, murinam.

Et in Acharistione,

Panem, & polentam, uinum murinam.

Scæuolam quoque & Lælium, & Atteium Ca nem in eadem sententia fuisse uideo, quoniam in dolo sit,

Quod si opus est, ut dulce promat
Indidem, ecquid habet? rogas?
Murinam, passum, defrutum, mella.

Quibus apparet non inter uina modo murinam inter dulcia quoque nominatum.

De apothecis, & de uino Opimiano. CAP. X

APothecas fuisse & diffundi solita uina, d. cxxxiij. urbis apparet indubitato Opi uini argumento, iam intelligente suũ bonũ Itali dum tamẽ ista genera in claritate erant. Itaq; tunc genita unũ habent consulis nomen. Su posted diu transmarina in autoritate fuerunt. auos usq; nostros: quin & Falerno iam reper apparet ex illo comico uersu, Quinque Thasy de depromam, Falerni bina. P. Licinius Cras L. Iulius Cæsar censores anno urbis cõditæ d edixerũt, ne quis uinum Græcũ Aminiumq; æris singula quadrantalia uenderet. Hæc enim sunt. Tãta uero uino Græco gratia erat, ut sing tiones in cõuictu darẽtur. Quibus uinis autori rit sua in mensa, M. Varro his uerbis tradit: L lus puer apud patrẽ nunquã lautum conuiuiũ quo plus semel Græcũ uinum daretur. Ipse cũ re Asia, milia cadûm congiariorũ diuisit ampli tum. C. Sentius quem prætorem uidimus, Chi num in domum suam illatum dicebat tum pr sibi cardiaco medicus dedisset. Hortẽsius sup milia cadûm hæredi reliquit. Hactenus Varro.

De liberalitate Cæsaris in uino. CAP.

QVid non & Cæsar dictator triumphi f na uini Falerni amphoras, Chij cados uiuia distribuit? Idem Hispaniensi triumpho C & Falernum dedit. Epulo uero in tertio cõsulat Falernum, Chium, Lesbium, Mamertinum: q mum tempore quatuor genera uini apposita co Postea ergo alia omnia in noblitatem uenerunt, ter septingentesimum urbis annum.

De uinis factitijs. CAP. X

ITaq; nõ miror, innumerabilia penè genera f reperta multis ante seculis, quæ nũc dicemus, e ad medicinæ usum pertinẽtia. Omphacium quo fieret, propter unguenta diximus priori libro. Fu bruscã, hoc est, uitæ syluestri, quod uocatur œnan nũ. Flores eius libris duabus in musti cado macer post xxx. dies mutantur. Præter hoc radix labru & acini coria perficiũt. Ii paulo pòst quàm defloru

ſingulare remedium habent ad refrigerandos in morbis corporum ardores, gelidiſſima, ut ferunt natura. Pars eorum æſtu moritur prius, quàm reliqui qui ſolſtitiales dicuntur: uniuerſi nunquam matureſcunt. Et ſi prius quàm tota matureſcat, uua incocta detur cibo gallinaceo generi, faſtidium gignit uuas appetendi. Fictitiorum primum fit ex ipſo uino, quod uocant adynamon, hoc modo. Albi muſti ſextarij uiginti, aquæ dimidium, feruet donec excoquatur aquæ menſura. Alij marinæ ſextarios decem, tantundem pluuiæ in ſole quadraginta diebus torrent. Dant ægris, quibus uini noxiam timent. Proximum fit è milij ſemine maturo, cum ipſa ſtipula libram & quadrantem in congios duos muſti macerato, & poſt ſeptimum menſem transfuſo. Ex loto arbore, frutice, herba, dictum eſt uti quæq; fierent. Fiunt & è pomis quæ dicemus, interpretationibus non niſi neceſſarijs additis: primumq; è palmis, quo Parthi & Indi utuntur, & oriẽs totus, maturarum quas uocãt chydæas modio in aquæ congijs tribus macerato expreſſoq;. Sic fit & ſycites è fico, quem alij palmiprimum, alij catorchiten uocant. Aut ſi dulce eſſe non libeat, pro aqua tãtundem uinaceorum adijcitur. Ex Cypria fico & acetum fit præcellens, atq; Alexãdrino quoq; melius. Vinũ fit & è ſiliqua Syriaca, et è piris malorumq; omnibus generibus. Sed è punicis, quod rhoiten uocant: & è cornis, meſpilis, ſorbis, moris ſiccis, nucleis pineis. Hi muſto madidi exprimũtur: ſuperiora per ſe mitia. Myrtiten Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulo indicabimus. Græci uero & alio modo. Ramis teneris cũ ſuis folijs in albo muſto decoctis, tuſis, libra in tribus muſti congijs deferuere faciunt, donec duo ſuperſint. Quod ita ſylueſtris myrti baccis factum eſt, myrtidanum uocãt. hoc manus tingit. Ex his quæ in hortis gignuntur fit uinum è radice, aſparago, cunila, origano, apij ſemine, abrotano, menthaſtro, ruta, nepeta, ſerpillo, marrubio. Manipulos binos tundunt in cadum muſti, & ſapæ ſextarium, & aquæ marinæ heminã. E napis fit, undecim denariorum pondere in ſextarios binos muſti addito. Item è ſcillæ radice. Inter flores ex roſæ folijs tuſis, in linteolo in muſtum colatis cum ponduſculo ut ſidat, xl. põdere denariorũ in ſextarios uicenos muſti, nec ante tres menſes uaſe aperto. Item è nardo Gallico, et aliud è ſylueſtri. Aromatiten quoque inuenio factitatum tantũ non unguentorum compoſitione, primo ex myrrha, ut diximus, mox è nardo Celtico, calamo, aſpalato, offis in muſtũ aut dulce uinum deſectis. Aliud è calamo, iunco, coſto, nardo Syriaco, amomo, caſia, cynnamomo, croco, palma, aſaro, ſimiliter & offa. Apud alios nardi, et malobathri ſelibris in muſti congios duos additis: qualia nunc quoq; fiũt pipere & melle addito, quæ alij cõdita, alij piperata appellant. Inuenitur & nectarites ex herba quam alij helenion, alij medicam, alij ſymphyton, alij ideam, & horeſtion, alij nectareã uocant, radice ponderis xl. denariorum in ſextarios ſex muſti addita, ſimiliter in linteo. Ex cæteris herbis fit abſinthites in xl. ſextarios muſti abſinthij Pontici libra decocta ad tertias partes, uel ſcopis abſinthij in uinum additis. Similiter hyſſopites è Cilicio hyſſopo, uncijs tribus in duos congios muſti cõiectis, aut tuſis in uinũ. Fiunt utraq; & alio modo, circa radices uitium ſato. Sic & ellebori ten fieri ex ueratro nigro Cato docet. Sic fit & ſcãmonites. Mira uitium natura, ſaporem alienũ in ſe trahendi, qualem & ſalicum redolent Patauinorũ in paluſtribus uindemiæ. Sic & elleborum ſeritur in Thaſo, aut cucumis ſylueſter, aut ſcammonea, quod uinum phthorium uocant, quoniam abortus facit. Fit & ex herbis, quarũ naturæ ſuo loco dicẽtur. E ſtœchade & radice gentianæ, & tragorigano, & dictamo, aſaro, dauco, eleliſphaco, panace, acoro, conyza, thymo, mandragora, iunco. Vocarunt & ſyzinum, & itæomelin, & lectiſphagitem, quorũ iam obliterata ratio eſt. Et fruticũ uero è genere, cedri utriuſque, cupreſſi, laurus, iuniperi, terebinthi, calami, lentiſci, baccas aut lignum recens muſto decoquunt. Item chameleæ, & chamæpityos, & chamedryos lignum. Eodem modo & ex flore, in congium muſti decem denariorum pondere addito.

De hydromeli & oxymeli. CAP. XVII.

FIt uinum & ex aqua ac melle tantũ. Quinquennio ad hoc ſeruari cœleſtem iubent. Aliqui prudentiores ſtatim ad tertias partes decoquunt, & tertiam mellis ueteris adijciunt. Deinde xl. diebus canis ortu in ſole habent. Alij diffuſa ita decimo die obturant. Hoc uocatur hydromeli, & uetuſtate ſaporem uini aſſequitur, nuſquam laudatius quàm in Phrygia. Quin & acetum melle tẽperabatur: adeo nihil intentatũ uitæ fuit. Oxymeli hoc uocarũt, mellis decẽ libris, aceti ueteris heminis quinq;, ſalis marini libra, aquæ pluuiæ ſextarijs quinq;, ſufferuefactis decies, mox elutriatis atq; ita inueteratis. Omnia ab Themiſone ſummo autore dãnata: & hercule coactus eorũ uſus uideri poteſt, niſi ſi quis naturæ opus eſſe credit aromatiten, & ex unguentis uina compoſita, aut ut biberentur genuiſſe eam frutices. Iſta ſunt cognitu iucunda, ſolertia humani animi omnia exquirente. Nihil quidem ex his anno durare, præterquàm quæ uetuſtate ipſa fieri diximus, & plura ne tricenis quidem diebus non erit dubium.

Prodigioſa genera uini. CAP. XVIII.

SVnt & in uino prodigia. Dicitur in Arcadia fieri quod fœcunditatem fœminis importet, uiris rabiem. At in Achaia maxime circa Caryniam abigi partũ uino, atq; etiam ſi uuam edant grauidæ, cum differentia in guſtatu non ſit. Trœzeniũ uinũ qui bibũt, negãtur generare. Thaſios duo genera diuerſa uini facere proditur: unũ quo ſomnus cõcilietur, alterũ uero quo fugetur. Apud eoſdem uitis theriace uocatur, cuius et uinum & uua cõtra ſerpentium ictus medetur. Libanios thuris odore, ex qua dijs prolibant. E diuerſo aſpendios, damnata aris. Ferunt eam nec ab alite ulla

attingi. Thasiam uuam Aegyptus uocat apud se prædulcem, quæ soluit aluum. Est contrà in Lycia quæ solutam firmat. Aegyptus et ecbolada habet, abortus faciente. Vina in apothecis canis ortu mutantur quædã, posteaq; restituuntur sibi. Sic & mari nauigato, cuius iactatus his quæ durauerint tantum uetustatis adijcere sentitur, quantum habuerint.

Quibus uinis ad sacra uti fas non sit, & quibus generibus musta condiantur. CAP. XIX.

ET quoniã religione uita constat, prolibare dijs nefastũ habetur uina præter imputatæ uitis, fulmine tactæ, quamq; iuxta hominis mors laqueo pependerit, aut uulneratus pedibus calcata, et quod circũcisis uinaceis profluxerit, aut superne deciduo immundiore lapsu aliquo polluta. Item Græca, quoniã aquã habeãt. Vitis ipsa quoq; manditur decoctis caulibus summis, qui & condiuntur in aceto ac muria. Verum & de apparatu uini dixisse conueniat, cum Græci priuatim ea præcepta condiderint, artẽq; fecerint, sicut Euphronius, & Aristomachus, & Coniades, & Hicesius. Africa gypso mitigat asperitatem, necnon aliquibus sui partibus calce. Græcia argilla, aut marmore, aut sale, aut mari, lenitatem excitat, Italiæ pars aliqua rabulana pice: ac resina cõdire musta uulgare est ei, prouinciisq; finitimis. Non nusquam prioris uini fece acetõue condiunt. Necnõ & ex ipso musto fiunt medicamina. Decoquitur ut dulcescat portione uirium. Nec durare ultra annuum spatium tale proditur. Aliquibus in locis decoquunt ad sapas musta, infusisque his ferociam frangunt. Et in hoc tamen genere, & in omni alio subministrant uasa ipsa condimentis picis. Cuius facienda ratio proximo dicetur uolumine.

De picis generibus, & resinis, & mustis condiendis, & de aceto, & fece. CAP. XX.

ARborum succo manantium picem resinamq;, aliæ ortæ in oriente, aliæ in Europa ferũt. Quæ interest Asia, utrinq; quasdam habet. In oriente optimam tenuissimamq; terebinthi fundunt: deinde lentisci, quam & masticem uocant: postea cupressi, acerrimam sapore. Liquidam omnes, & tantum resinam: crassiorem uero, & ad pices faciendas cedrus. Arabica resina alba est, acri odore, difficilis coquenti. Iudaica callosior, & terebinthina quoq; odoratior. Syriaca Attici mellis similitudinem habẽt. Cypria antecedit õmnes. Est autem melleo colore, carnosa. Colophonia præter cæteras fulua, si teratur alba fit, grauior odore, ob id non utuntur ea unguentarij. In Asia quæ fit è picea, admodũ cãdida, spagas uocatur. Resina omnis dissoluitur oleo. Quidam & creta figlinariũ hoc fieri arbitrantur. Pudetq; confiteri, maximũ iam honorem eius esse in euellendis uirorũ corpori pilis. Ratio autem cõdiendi musta, in primo feruore, qui nouẽ diebus cũplurimũ peragitur, aspersu picis, ut odor uino contingat, & saporis quædam acumina. Vehementius id fieri arbitrantur crudo flore resinæ, excitariq; lenitatem. E diuerso crapula cõpesci feritatẽ nimiã, frangiq; uirus: aut ubi pigra lenitas torpeat, uirus addi. Ligo maxime circumpadanisq; mustis utilitas discernit hoc modo, Pugnacibus mustis crapulæ plus indunt: nibus parcius. Sunt qui & ex utroque condiri uelint. Necnõ alia æque multiplici natura. Vitiumque mustis quibusdã in locis, iterum spõte feruere: qua calore deperit sapor, uappæq; accipit nomen, probro, seu hominũ cum degenerauerit animus. Aceti etiam quitiæ inest uirtus magnos ad usus, & sine quamitior degi non possit. Cætero uinorum medicamentorum tanta cura est, ut cinere apud quosdam, ceu gypso quibus diximus modis instaurentur. Sed cinere uitis sarmentis, aut quercu præferũt. Quin & marinam aquam eiusdem rei gratia ex alto petii iubent, seruare ab æquinoctio uerno, aut certe nocte solstitio & Aquilone flante hauriri, uel si circa uindemiam hauriatur, decoqui. Pix in Italia ad uasa uino condendo maxime probatur Brutia. Fit è piceæ resina: in Hispania è piceastris, minime laudata. Est enim resina horum amara & arida, & graui odore. Differemus rationem q; faciendi proximo uolumine demonstrabimus inter arbores feras. Vitia præter supradicta, accessumidum uirus, picis autẽ adustio. Experimentũ est si fragmenta subluceant, ac sub dente lentescant et iucundo. Asia picem Idæam maxime probat, Gallia Piericam, Virgilius Naritiam. Diligẽtiores addunt nigram masticem, quæ in Ponto bituminis similis gnitur; & iris radicem oleumq;. Nam ceram accidere tibus uasis compertũ est uina acescere. Sed transferri in ea uasa in quibus acetũ fuerit utilius, quàm in quibus dulce aut mulsum. Cato iubet uina concidere (hoc enim utitur uerbo) cineris lixiuij, cum ea cocti parte quadragesima, pulegij uel salis sesquiunciã. Interim & tuso marmore. Facit et sulphuris mista resinæ uero in nouissimis. Super omnia addi mustis scẽte iam uino iubet mustũ, quod ille tortiuũ appellat nos intelligimus nouissime expressum: & addi mustis tingendi gratia coloris, ut pigmẽtum aliquod atq; ita pinguius fieri. Tot uenefitijs placere cupimus & miramur noxium esse. In uitium inclinantis experimentum est, laminæ plumbeæ mutatus in eo color. Proprium autem inter liquores uino, mucescere et in acetum uerti: extantque medicinæ uolumina. Et uini siccata recipit iones, ac sine alimento perdurat. Cinis eius nitri naturam habet, eademque in hoc amplius quo pinguior sentitur.

De cellis uinarijs. CAP. X

MAgna & collecto iam uino differẽtia in Circa alpes ligneis uasis condunt circulis gunt, atq; etiã hyeme gelida ignibus rigorem Mirum dictu, sed aliquando uisum, ruptis uasis glaciatæ moles prodigij modo, quoniam uini non gelascit, aliàs ad frigus stupens tantum. Plagæ dolijs condunt, infodiuntq; terræ tota, aut tionem situs. Item cœlum præbent: alibi uero tis tectis arcent:* traduntq; et hæc præcepta.

cellæ uinariæ, aut certe fenestras obuerti in aquilonem oportere, uel usque in exortum æquinoctialem. Sterquilinium & arborum radices procul abesse, omniaq; odoris euitandi, facilimo in uina transitu: ficos utique & caprificos. Dolijs etiam interualla dari, ne inter sese uitia serpant, contagione uini semper ocyssima. Quin & figuras referre. Ventrosa ac patula minus utilia. Picari oportere protinus à Canis ortu, postea perfundi marina aqua aut salsa, *dein cinere sarmenti aspergi uel argilla, absterfa myrrha suffiri, ipsasque sæpius cellas. Imbecilla uina demissis in terram dolijs seruanda, ualida expositis. Nunquam implenda, & quod supersit, passo aut defruto perungendum, admixto croco, pice ueteri cum sapa: sic opercula doliorum medicanda, addita mastice ac pice. Bruma aperiri uetant, nisi sereno die. Vetant austro flante, lunáue plena. Flos uini candidus probatur, rubens triste signum est, si non is uini colos sit. Itē uasa incalescentia, operculaue sudantia. Quod celeriter florere cœperit, odoremq; trahere, non fore diutinum. Ipsa quoque defruta ac sapas, cum sit cœlum sine luna, hoc est, in sideris eius coitu, neq; alio die coqui iubent. Præterea plumbeis uasis, non æreis, nucibus iuglandibus additis, eas enim fumum excipere, Campaniæ nobilissima exposita sub dio in cadis uerberari sole, luna, imbre, uentis aptissimum uidetur.

* cine.

De uitanda ebrietate. CAP. XXII.

AC si quis diligentius reputet, in nulla parte operosior uita est, ceu non saluberrimum ad potus aquæ liquorem natura dederit, quo cætera omnia animantia utuntur. At nos uinum bibere & iumenta cogimus, tantoq; opere, tanto labore & impendio constat, quod hominis mentem mutet, ac furorem gignat, malis scelerum huic deditis tanta dulcedine, ut magna pars non aliud uitæ præmium intelligat. Quinimo ut plus capiamus, sacco frangimus uires: & alia irritamenta excogitantur: ac bibendi causa etiam uenena conficiuntur, alijs cicutam præsumentibus, ut bibere mors cogat, alijs pumicis farinam, & quæ referendo pudet docere. Cautissimos ex his balineis coqui uidemus, exanimesque efferri. Iam uerò alios lectum expectare non posse, imò uerò nec tunicam, nudos ibi protinus anhelos ingentia uasa corripere, uelut ad ostentationem uirium, ac plene infundere, ut statim euomant, rursusque hauriant, idque iterum tertiumque: tanquam ad perdenda uina geniti, & tanquam effundi illa non possint, nisi per humanū corpus. Huc pertinent peregrinæ exercitationes, & uolutatio in cœno, ac pectorosa ceruicis repandæ ostentatio. Per omnia hæc prædicatur sitis quæri. Iam uerò quæ uasa adulterijs cælata? tanquam per se parum doceat libidines temulentia. Ita uina ex libidine hauriuntur, atq; etiam præmio inuitatur ebrietas. Et si dijs placet, emitur alius, ut quantum biberit, tantum edat: & pretiū uinolētiæ lege accipit. Alius quantum alea quæsierit, tantum bibit. Tunc auidi matronam oculi licentur, graues produnt marito: tunc animi secreta proferuntur. Alij testamenta sua nuncupant: alij mortifera loquuntur, redituraq; per iugulum uoces non continent, quàm multis ita interemptis. Vulgoq; ueritas iam attributa uino est. Interea ut optime cedat, solem orientem non uident, ac minus diu uiuunt. Hinc pallor, & genæ pendulæ, oculorū ulcera, tremulæ manus, effundentes plena uasa, & (quæ sit pœna præsens) furiales somni, & inquies nocturna. Præmiumque summum ebrietatis libido portētosa, ac iucundū nefas. Postera die ex ore halitus * cadi, ac ferè rerū omniū obliuio, morsq; memoriæ. Rapere se ita uitam prædicant, cum priorē diem quotidie perdant, illi uero & uenientem. Tib. Claudio principe ante hos annos xl. institutum, ut ieiuni biberēt, potusq; uini antecederet cibos, externis & hoc artibus, ac medicorū placitis nouitate aliqua sese cōmendantium. Gloriam hac uirtute Parthi quærunt, famam apud Græcos Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiā Nouellius Torquatus Mediolanensis ad proconsulatū usq; è prætura honoribus gestis, tribus congijs (unde & cognomen illi fuit) epotis uno impetu, spectāte miraculi gratia Tiberio principe in senecta iam seuero atq; etiā aliàs sæuo, sed ipsa iuuenta ad merum pronior fuerat. Eademq; cōmendatiōe credidere L. Pisonē urbis Romæ * curæ ab eo delectum, quòd biduo duabusq; noctibus perpotationem continuasset apud ipsum iam principē. Nec alio magis Drusus Cæsar regenerasse patrē Tiberium ferebatur. Torquati rara gloria (quādo & hæc ars suis legibus constat) non labasse sermone, nec leuatū uomitione, nō altera corporis parte. Diū biberet matutinas obijsse uigilias, plurimū hausisse uno potu, plurimum præterea alijs minoribus addidisse, optima fide non respirasse in hauriendo, neq; expuisse, nihilq; ad elidendū in pauimentis sonū ex uino reliquisse, diligenti scito legum cōtra bibendi fallacias. Tergilla Ciceronem M. filium binos congios simul haurire solitum ipsi obijcit: Marcoq; Agrippæ à temulēto scyphum impactū. Etenim hæc sunt ebrietatis opera. Sed nimirū hanc gloriā auferre Cicero uoluit interfectori patris sui M. Antonio. Is enim ante eum auidissime appræhēderat hanc palmā, edito etiā uolumine de sua ebrietate: quo patrocinari sibi ausus, approbauit plane (ut equidem arbitror) quāta per temulentiam mala terrarum orbi intulisset. Exiguo tēpore ante prælium Actiacū id uolumen euomuit: quo facile intelligatur ebrius iam sanguine ciuiū, & tanto magis eū sitiens. Nanq; & hæc necessitas uitiū comitatur, ut bibēdi cōsuetudo augeat auiditatē. Scitumq; est Scitharū legati, quanto plus biberint, tanto magis sitire Parthos. Est & occidentis populis sua ebrietas, fruge madida: pluribus modis per Gallias Hispaniasq;, nominibus alijs, sed ratione eadem. Hispaniæ iam & uetustatē ferre ea genera docuerunt. Aegyptus quoque è fruge sibi potus similes excogitauit. Nullaque in parte mundi cessat ebrietas. Meros quippe hauriunt tales succos, nec diluendo ut

* fœtidi

* curatorem

uina mitigant. At hercule illic tellus fruges parere uidebatur. Heu mira uitiorum solertia, inuentū est quē admodū aqua quoq; inebriaret. Duo sunt liquores corporibus humanis gratissimi, intus uini, foris olei, arborum è genere ambo præcipui, sed olei necessarius. Nec seniter uita in eo elaborauit. Quanto tamen in potu ingeniosior apparebit, ad bibendum generibus centū nonagintaquinq;, si species uero æstimentur, penè duplici numero excogitatis, tantoq; paucioribus olei: De quo in sequenti uolumine dicemus.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XV.

*

Naturæ frugiferarum arborum. CAP. I.

OLEAM Theophrastus è celeberrimis Græcorum autoribus urbis Romæ anno circiter quadringentesimoquadragesimo, negauit nisi intra xl. M. passuum à mari nasci: Fenestella uerò omnino non fuisse in Italia, Hispania, atque Africa, Tarquinio Prisco regnāte, ab annis populi Rom. clxxxiij. quæ nunc peruenit trans Alpes quoq;, & in Gallias, Hispaniasq; medias. Vrbis quidem anno quingentesimoquinto, Appio Claudio Cæci nepote, L. Iunio COSS. olei libræ duodenæ assibus ueniere. Et mox anno sexcentesimooctogesimo, M. Seius L. F. ædilis curulis olei denas libras singulis assibus præstitit populo Romano per totum annum. Minus ea miretur, qui sciat post annos xxij. Cn. Pompeij iiij. cōsulatu oleum prouincijs Italiam misisse. Hesiodus quoq; in primis cultum agrorum docēdam arbitratus uitam, negauit oleæ satorē fructū ex ea percepisse quenquā. Tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantarijs serunt, translatarumq; altero anno decerpūtur baccæ. Fabianus negat prouenire in frigidissimis oleam, neq; in calidissimis. Genera earū tria dixit Virgilius, orchites, & radios, & pausias. Nec desiderare rastros aut falcem, ullámue curam. Sine dubio & in ijs solum maxime cœlumq; refert. Veruntamē & tondentur, cū & uites, atq; etiā interradi gaudent. Consequēs earū uindemia est, arsq; uel maior, oleum quàm musta temperandi. Ex eadem quippe oliua differunt succi. Primū omnium cruda, atq; nondum inchoatæ maturitatis, hoc sapore præstantissimo. Quin et ex ea prima unda præli laudatissima, ac deinde per diminutiones, siue (ut nuper inuentum est) exilibus regulis pede incluso. Quanto maturior bacca, tanto pinguior succus, minusque gratus. Optima autem ætas ad decerpendum inter copiam bonitatemque, incipiente bacca nigrescere. Nostri uocant drupas, Græci uerò drypetas. Cætero distat, an maturitas illa in torcularibus fiat, an ramis: rigua fuerit arbor, an suo tantum bacca succo, nihilque aliud quàm rores cœli biberit.

De oleo. CAP. II.

VEtustas oleo tædium affert, nō item ut uino, primumq; ætatis annuo est, prouida (si libeat intelligere) natura, quippe temulentiæ nascētibus uinis uti necesse nō est: quinimo inuitat ad seruandum ēa da inueterati caries. Oleo noluit parci, fecitque ea necessitate promiscuum & uulgo. Principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maxime ager Venafrano, eiusq; parte quæ Licinianū fundit oleum unde & Liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vngūenta ei palmā dedere, accōmodato ipsis odore. Dedit & pretum delicatiore sententia. De cætero baccas Licinas nulla auis appetit. Reliquū certamē inter Istriæ terram & Bæticæ par est. Vicina bonitas prouincijs, excepta Africæ frugifero solo. Cereri totū id natura cōcessit oleum ac uinū nō inuidit tantū, satisq; gloriæ in his rebus fecit. Reliqua erroris plena, quem in nulla parte uitæ numerosiorem esse docebimus.

De natura oliuæ, & oleæ incipientis. CAP. III.

OLiuæ constant nucleo, oleo, carne, amurca. Omnies hæc est eius amara. Fit ex aquis, ideoque citatibus minima, riguis copiosa. Suus quidem cuique succus oleum est, idq; præcipue ex immaturis intelligimus, sicut de omphacio docuimus. Augetur oleæ ab Arcturi exortu ad xvi. calēdas Octob. postea non increscunt & caro. Cū sitienti imbres copiosi accesserē, uitiatur oleum in amurcam. Huius color oliuæ cogit nigrescere. Ideoq; incipiente nigritia minimum amurcæ, ante eam nihil. Et error hominū falsus, existimātium maturitatis initium, quod est uiridi proximū. Deinde quod oleum crescere oliuæ carne arbitrantur, cū succus omnis in corpus abeat, lignumq; intus grandescat. Ergo tum maxime rigātur. Quod ubi cura nimia siue imbribus accidit, oleum absumitur, nisi continuata serenitate quæ corpus extenuet. Omnino ergo, ut Theophrasto placet, est olei causa calor, quare & in torcularibus & iam in cellis multo igne quæritur. Tertia est culpa in parsimonia, quoniam propter impendium decerpendi expectatur, ut decidat oliua. Est medium temperamentum in hoc seruant, pertica excutiunt, cum iniuria arborum, sequentisque anni damno. Quippe oliuantibus lex antiquissima fuit: Oliuam ne stringito, néue uerberato. Qui cautissime agunt, harundine leui ictu, nec aduersos percutiunt ramos, sed quoq; alternare fructus cogitur, decussis germinibus. Nec minus, si expectetur ut cadat. Hærendo enim tra suum tempus, absumunt uenientibus alimentum & detinent locum. Argumentum est, quòd nisi auonium collectæ, nouas uires resumūt & difficilius cadūt. Prima ergo ab autumno colligitur, uitio quidem non naturæ, pausia cui plurimum carnis: max orchites, cui olei: pòst radius. Has enim ocyssime occupat tas, quia sunt tenerrimæ, amurca cogit decidere. Differuntur uerò etiā in Martium mensem callosæ, contra humorem pugnaces, ob idq; minime, Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quam Sabini regiam uocant, non

ante fauonij afflatum nigrescentes, hoc est, ad sextum idus Februarij. Tunc arbitrantur eas matureſcere, & quoniam probatiſsimum ex ijs fiat oleum, accedere etiam ratio prauitati uidetur. Feruntque frigore ſterilitatem fieri, ſicut copiam maturitate: cum ſit illa bonitas non temporis, ſed generis tarde putreſcẽtium in amurcam. Similis error collectam ſeruandi in tabulatis, nec priuſquam ſudet premendi, cum omni mora oleum decreſcat, amurca augeatur. Itaque uulgo nõ amplius ſenas libras ſingulis modijs exprimi dicunt. Amurcæ menſuram nemo agit, quanto ea copioſior reperiatur in eodem genere diebus adiectis. Omnino in uita error eſt publicus, tumore oliuæ creſcere oleum exiſtimantium: præſertim cum magnitudine copiam olei non conſtare, indicio ſint quæ regiæ uocantur, ab alijs maiorinæ, ab alijs phauliæ, grandiſsimæ, alioquin minimo ſucco. Et in Aegypto carnoſiſsimis olei exiguum. Decapoli uerò Syriæ perquam paruæ, nec cappari maiores, carne tamen commendantur. Quam ob cauſam Italicis tranſmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo uincantur. Et in ipſa Italia cæteris picenæ, & Sidicinæ. Sale illæ priuatim condiuntur, & ut reliquæ, amurca ſapáue. Nec non aliquæ oleo ſuo ſine acceſsita commendatione puræ innatant, colymbades: franguntur eædem herbarumq; uiridium ſapore condiuntur. Fiunt & præcoces feruenti aqua perfuſæ, quamlibet immaturæ. Mirumque, dulcem ſuccum oliuas bibere, & alieno ſapore infici. Purpureæ ſunt & in ijs, ut uuis in nigrum colorem tranſeuntibus, pauſiæ. Sunt & ſuperbæ, præter iam dicta genera. Sunt & prædulces, per ſe tantum ſiccatæ, uuisque paſsis dulciores: admodum raræ in Africa, & circa Emeritam Luſitaniæ. Oleum ipſum ſale uindicatur à pinguitudinis uitio. Cortice oleæ conciſo odorem accipit medicati, aliàs ut uino palati gratia nulla eſt. Nec tam numeroſa differentia: tribus ut plurimum bonitatibus diſtat. Odor in tenui argutior, & is tamen etiam in optimo breuis.

De natura olei. CAP. IIII.

OLeo natura tepefacere corpus, & cõtra algores munire. Eidemque feruores capitis refrigerare. Vſum eius ad luxuriam uertere Græci, uitiorum omnium genitores, in gymnaſijs publicando. Notum eſt, magiſtratus honoris eius octogenis ſeſtertijs ſtrigmenta olei uendidiſſe. Oleæ honorem Romana maieſtas magnum præbuit, turmas equitum idibus Iulijs ex ea coronando: item minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoque uictores olea coronant, Græci uero oleaſtro Olympiæ.

De cultura oliuarum. CAP. V.

NVnc dicentur Catonis placita de oliuis. In calido & pingui ſolo radium maiorem, ſalentinam, orchitem, pauſiam, ſergianam, cominianam, albiceram ſeri iubet. Adijcitque ſingulari prudentia, quam earum in finitimis locis optimam eſſe dicant. In frigido autem & macro Liciniam. Pingui enim aut feruenti uitiare eius oleũ, arboremq; ipſam fertilitate conſumi. Muſco præterea rubro infeſtari. Spectare oliueta in fauonium loco expoſito ſolibus cenſet.

De ſeruãdis oliuis, & quomodo faciendum oleum. CAP. VI.

NEc alio ullo modo laudat condi oliuas, optime orchites et pauſias, quàm uel uirides in muria, uel fractas in lentiſco. Oleum quàm acerbiſsima oliua optimũ fieri. Cætero quàm primũ è terra colligendam. Si inquinata ſit, lauandam. Siccari triduo ſatis eſſe. Si gelent frigora, quarto die premendã. Hanc & ſale aſpergi. Oleũ in tabulato minui, deteriusq; fieri. Item in amurca & fracibus. hæ ſunt carnes & inde feces. Quare ſæpius die decapulandum, præterea in conchas & plumbeas cortinas, ære uitiari. Feruentibus omnia ea fieri, clauſisq; torcularibus, & quàm minime uẽtilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de cauſa è nucleis ipſarum ignis aptiſsimus. Et è cortinis in labra fundendum, ut fraces & amurca liquentur. Ob id crebrius uaſa mundanda, fiſcinas ſpongia tergendas, ut quàm maxime pura ſynceritas cõſtet. Poſtea inuentum, ut lauarentur utique feruenti aqua, protinus prælo ſubijcerẽtur ſolidæ (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fractæ premerentur. iterum premi plus quàm cẽtenos modios nõ probant. Factus uocatur. Quod uerò poſt molam primum eſt, flos. Factus tergeminos ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iuſtum eſt.

De oleo factitio. CAP. VII.

NOn erat tum factitium oleum: ideoq; arbitror nihil à Catone dictum. Nunc eius genera plura. Primumq; perſequemur ea quæ ex arboribus fiũt, & inter illas ante omnes ex oleaſtro. Tenue id, multoq; amarius quàm oleæ, tantum ad medicamentum utile. Similimũ huic eſt ex chamelæa frutice ſaxoſo, nõ altiore palmo, folijs oleaſtri, baccisq;. Proximũ fit & è cici, arbore in Aegypto copioſa, alij crotonẽ, alij trixin, alij ſeſamum ſylueſtre appellant: ibiq; non pridem. Et in Hiſpania repẽtè prouenit altitudine oleæ, caule ferulaceo: folio uitium, ſemine uuarũ gracilium, pallidarumq;. Noſtri eam ricinum uocant à ſimilitudine ſeminis. Coquitur id in aqua, innatansque oleum tollitur. At in Aegypto ubi abundat, ſine igne & aqua ſale aſperſum exprimitur, cibis fœdum, lucernis utile. Amygdalinum, quod aliqui metopium uocant, ex amaris nucibus arefactis, et in offam cõtuſis, aſperſis aqua, iterumq; tuſis exprimitur. Fit & è lauro, admixto druparum oleo. Quidamq; è baccis exprimunt tantum: alij foliis modo, aliqui folio & cortice baccarum. Necnon ſtyracem addunt, aliosq; odores. Optima laurus ad id latifolia, ſylueſtris, nigra baccis. Simile eſt è myrto nigra, & hæc latifolia melior. Tunduntur baccæ aſperſæ calida aqua, mox decoquuntur. Alij foliorũ molliſsima decoquunt in oleo, & exprimunt. Alij deiecta ea in oleum prius ſole maturant. Eadem ratio & in ſatiua myrto, ſed præfertur ſylueſtris

minore semine, quam quidam oxymyrsinem uocant, alij chamæmyrsinen, alij acaron à similitudine. Est enim breuis, fruticosa. Fit & ex citro, cupresso, nucibus iuglandibus, quod caryinon uocant: malis cedri, quod cedrelæon. Ex grano quoq; gnidio purgato semine & tuso. Item lentisco: nam & cyprinum è glande Aegyptia ut fieret odorum causa, dictum est. Indi ex castaneis et sesama atq; oriza facere dicuntur: Ichthyophagi è piscibus. Inopia cogit aliquãdo luminum causa & è platani baccis fieri, aqua & sale maceratis. Et ænanthinũ fit de ipsa ænanthe, ut dictũ est in unguẽtis. Gleucino mustum incoquitur uapore lẽto: ab alijs sine igne circumdatis uinaceis diebus xxij. bis singulis permixtũ: consumiturq; mustũ oleo. Aliqui non samsucum tantũ admiscent, sed etiam pretiosiora odoramenta. Et in gymnasijs quoq; conditur odoribus, sed uilissimis. Fit & de aspalatho, calamo, balsamo, iri, cardamomo, meliloto, nardo gallico, panace, samsuco, helenio, cinnami radice, ommium succis in oleo maceratis expressisque. Sic & rhodinum è rosis, iunci-num è iunco, quod est rosaceo similimum. Item hyoscyamo, lupinis, & narcisso. Plurimum autem in Aegypto è raphani semine, aut gramine herba, quod chortinon uocant. Item sesama & urtica, quod cnecinum appellant. E lilio & alibi fit sub diuo, sole, luna, pruina maceratum. Suis herbis componunt inter Cappadociam & Galatiam, quod Selgiticum uocant, neruis admodum utile: sicut in Italia è gummi. E pice fit quod picinum appellant, cum concoquitur uelleribus supra halitum eius expãsis atq; ita expressis, probatum maxime è Brutia. Est enim pinguissima & resinosissima. Color oleo fuluus. Sponte nascitur in Syriæ maritimis, quod elæomeli uocant. Manat ex arboribus pingue, crassius melle, resina tenuius, sapore dulci, & hoc medicis. Veteri quoque oleo usus est ad quædam genera morborum. Existimatur & eboris uindicando à carie utile esse. Certe simulacrum Saturni Romæ intus oleo repletum est.

De amurca. CAP. VIII.

SVper omnia autẽ celebrauit amurcã laudibus Cato. Dolia olearia cadosq; illa imbui, ne bibant oleum. Amurca subigi areas terẽdis messibus, ut formicæ rimæq; absint. Quin & lutũ parietũ ac tectoria & pauimenta horreorũ frumenti, uestiariũ etiam contra teredines ac noxia animalia, amurca aspergi: semina frugũ perfundi: morbis quadrupedũ, arboru quoq; illa medendũ, efficaci ad ulcera interiora humani quoque oris. Lora etiã ac coria omnia, et calceamina, axesq;, decocta ungi, atq; æramenta contra æruginẽ coloris q; gratia elegatioris: & totã supellectilẽ ligneam, ac uasa fictilia, in quis ficũ aridam libeat asseruare: aut si folia baccasq; in uirgis myrti, aliúdue id genus simile. Postremo ligna macerata amurca, nullius fumi tædio ardere. Oleam si lambendo capra lingua cõtigerit, deperire primo germinatu, sterilescere, autor est M. Varro. Et hactenus de olea atq; oleo.

Pomorũ omniũ genera & naturæ. CAP. IX.

RElíqui arborum fructus, uix specie figurarum non modo saporibus succisque toties permixti atque insitis, enumerari queunt.

Nucũ pinearũ genera quatuor. CAP. X.

GRandissimus pineis nucibus, altissimeq; susus, intus exiles nucleos lacunatis includit testitos alia ferruginis tunica, mira naturæ cura singuliter semina collocandi. Harum genus alterũ Tarentinũ, digitis fragili putamine, auiumq; furto in arbore. Tertium sapinium è picea satiua, nucleorũ cute non quàm putamine, adeo molli, ut simul mãdatur. Quæ pityida uocant è pinastris, singularis remedij aduersus tussim. In melle decoctos nucleos Taurini aquitani uocãt. Pinea corona uictores apud Isthmũ coronãtur.

De malo cotoneo. CAP. XI.

HIs proxima amplitudine mala quæ uocamus cotonea, & Græci cydonea, ex Creta insula allata. Incuruatos trahunt ramos, prohibentq; crescere parentẽ. Plura eorũ genera. Chrysomela, incisuris distincta, colore ad aurũ inclinato. Quæ candidiora, stratia cognominata, odoris præstãtissimi. Est et Mappolitanis suus honor. Minora ex eodẽ genere strutheis odoratius uibrãt, serotino prouentu, præcoci uerò austea. Strutheis autẽ cotonea insita suum genus seruat, muluianum, quæ sola ex his uel cruda mandi possunt. Omnia iam & uirorum salutatorijs cubilibus inserta, simulacris noctium conscijs imposita. Sunt præterea parua syluestria, à strutheis odoratissima, in sepibus nascentia. Mala appellamus, quanquam diuersi generis, persica, & granata, quæ in punicis arboribus suo uem generũ dicta sunt. His acinus sub cortice inest, illis lignum in corpore. Necnon & quædam è pondere libralia appellata, amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt.

De Persico, genera quatuor. CAP. XII.

SEd Persicorũ palma duracinis. Nationũ hoc cognomen Gallica & Asiatica. Post autumnum matureſcunt, æstate præcocia intra xxx. annos nata, & primo denarijs singula uenundata. Superuenè Sabinis ueniunt, populária undiq;. Pomum inuisum expetitur ægris: Pretiumq; iam singulis triceni nummi fuere, nullius maiore: quod miremur, quia non alius gacius. Longissima nanque decerpto bidui mora cogitque se uenundari.

De pruno, genera undecim. CAP. XIII.

INgens postea turba prunorũ, uersicolor, nigras indicans. Hordearia appellata, à comitatu frugis. Alia eodem colore seriora maioraq;, asinina cognominata à uilitate. Sunt & nigra, ac laudatiora sericatq; pupurea. Necnon ab externa gente Armeniaca quæ sola & odore cõmendantur. Peculiaris impudentia est nucibus insitorũ, quæ faciẽ parentis succumbat adoptionis exhibent, appellata ab utroq; nuci prunea. Et hæc autem & persica, & cerina, ac syluestria uuæ autũno tadis condita, usq; ad alia nascentia seruãtur

ſibi prorogant. Reliquorũ uelocitas cito miteſcentium tranſuolat. Nuper in Bætica malina appellari cœperũt malis inſita, & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucleus amygdalæ eſt: nec aliud pomum ingenioſius geminatum eſt. In peregrinis arboribus dicta ſunt Damaſcena, à Syriæ Damaſco cognominata, iam pridem in Italia naſcentia, grandiore quãquam ligno, & exiliore carne, nec unquam in rugas ſiccata, quoniam ſoles ſui deſunt. Simul dici poſſunt populares eorum myxæ, quæ & ipſe nunc cœpere Romæ naſci inſitæ ſorbis. In totum quidem perſica peregrina etiam Aſiæ Græciæq; eſſe, ex nomine ipſo apparet, atque ex Perſide aduecta. Sed pruna ſylueſtria ubiq; naſci certum eſt. Quo magis miror, huius pomi mentionem à Catone non habitã, præſertim cum condenda demonſtraret quædam & ſylueſtria. Nam perſicæ arbores ſero, & cum difficultate tranſiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Aegypto earum fuerat hoſpitium. Falſum eſt, uenenata cum cruciatu in Perſis gigni, & pœnarũ cauſa à regibus trãslata in Aegyptũ, & terra mitigata. Id enim de Perſea diligentiores tradunt, quæ in totũ alia eſt, myxis rubẽtibus ſimilis, nec extra orientẽ naſci uoluit. Eam quoq; eruditiores negauerũt ex Perſide propter ſupplicia tranſlatam, ſed à Perſeo Memphi ſatam. Et ob id Alexandrum illa coronari uictores ibi inſtituiſſe, in honorẽ ataui ſui. Semper autem folia habet & poma, ſubnaſcentibus aliis. Sed pruna quoque omnia poſt Catonem cœpiſſe manifeſtum eſt.

De diuerſis generibus malorum, genera uigintinouem. CAP. XIIII.

Malorum plura ſunt genera. De citreis cum ſua arbore diximus. Medica autem Græci uocãt patriæ nomine. Aeque peregrina ſunt Zizipha, et tuberes, quæ & ipſa nõ pridem uenere in Italiam. Hæc ex Aphrica, illa ex Syria. Sex. Papinius, quem conſulem uidimus, primus utraq; attulit, diui Auguſti nouiſſimis temporibus, in caſtrorũ aggeribus ſata, baccis ſimiliora quàm malis, ſed aggeribus præcipue decora, quoniã & in tecta iam ſyluæ ſcandunt. Tuberum duo genera: Candidum, & à colore ſericũ dictum. Penè peregrina ſunt in uno Italiæ agro Veronenſi naſcentia, quæ lanata appellantur. Lanugo ea obducit, ſtrutheis quidem perſicisq; plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione inſignibus. Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cum conditoribus ſuis æternam propagauerint memoriam, tanquã ob egregium aliquod in uita factum? Niſi fallor apparebit ex eo ingenium inſerendi: nihilq; tam paruum eſſe, quod non gloriam parere poſſit. Ergo habent originem à Matio, Geſtioq; & Manlio, item Claudio. Quibus cotoneo inſito ab Appio è Claudia gente, Appiana ſunt cognominata. Odor eſt his cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubens. Ac ne quis id ambitu ualuiſſe claritatis & familiæ putet, ſunt & ſceptiana ab inuentore libertino, inſignia rotunditate. Cato adijcit quiriana, & quæ tradit in dolijs condi ſcantiana. Omnium autem nuperrime adoptata ſunt parua, gratiſſimi ſaporis, quæ petiſia nominantur. Patrias nobilitauere camerina & græcula. Cætera è cauſis traxere nomen: germanitatis cohærentia & gemella, nunquam ſingula in fœtu, coloris ſerica, cognationis melapia. Muſtea à celeritate miteſcendi: quæ nunc melimela dicuntur, à ſapore melleo. Orbiculata à figura orbis in rotunditatem circumacti. Hæc in Epiro primum proueniſſe, argumento ſunt Græci, qui epirotica uocant. Mammarũ effigie orthomaſtica. A conditione caſtrati ſeminis, quæ ſpadonia appellant Belgæ. Melofolijs foliũ unum, aliquando & geminum erumpit è latere medio. Celerrime in rugas marceſcunt pannucea. Stolide tument pulmonea. Sunt quibus ſanguineus eſt color, origine ex mori inſitu tracta. Cunctis uerò quæ fuerunt à ſole, partes rubent. Sunt & parua gratia ſaporis, atque etiam acutiora odore, ſylueſtria. Id peculiare improbitatis & acerbitatis conuitium, & uis tanta, ut aciem gladij præſtringat. Dacis ferme uiliſſimis nomen, quanquam primis aduentu decerpiq́ue properantibus.

De piris & inſitorum uarietate. CAP. XV.

Eadem cauſa in piris taxatur ſuperbiæ cognomine. Parua hæc, ſed ocyſſima. Cunctis autẽ cruſtumina gratiſſima. Proxima ijs falerna à potu, quoniam tanta his ſucci abundat. Lactea hæc uocantur, in ijsq; alia colore nigro donant Syriæ. Reliquorũ nomina aliter in alijs atq; alijs locis appellantur. Sed confeßis urbis uocabulis autores ſuos nobilitauere decimiana, & ex eo tractũ, quod pſeudodecimianũ uocant. Dolobelliana longiſſimi pediculi. Põponiana cognomine mãmoſa, liceriana, ſeueriana: & quæ ex ijs nata ſunt tyranniana, longitudine pediculi diſtantia. Fauoniana rubra, paulò ſuperbis maiora. Lateriana, Anitiana poſt autũnalia acidulo ſapore iucunda. Tiberiana appellantur, quæ maxime Tiberio principi placuere. colorantur magis ſole, grandeſcuntq;, alioquin eadem eſſent quæ liceriana. Patriæ nomina habent, ſeriſſima omnium amerina, picentina, numantina, alexãdrina, numidiana, græca, & in ijs tarentina: ſignina, quæ alij à colore teſtacea appellant, ſicut onychina, purpurea. Ab odore myrapia, laurea, nardina. A tempore hordearia, collo ampullacea, & coriolana. Brutæ gẽtilitatis cucurbitana, acidula ſucci. Incerta nominum cauſa eſt barbaricis uenereisq; quæ colorata dicunt: regijsq; quæ minimo pediculo ſeßilia, patricijs, uoconijs, uiridibus oblongisq;. Præterea dixit uolema Vergilius à Catone ſumpta, qui & ſemẽtina, et muſtea nominat. Pars hæc uitæ iam pridem peruenit ad culmen, experti cuncta hominibus. Quippe cum Virgilius inſitam nucibus arbutũ, malis platanum, ceraſis ulmum dicat. Nec quicquam amplius excogitari poteſt. Nullum certe pomum nouum diu iam inuenitur. Neque omnia inſita miſceri fas eſt, ſicut nec ſpinas inſeri, quando

fulgura expiari non queunt facile: quotq; genera insita fuerunt, tot fulgura uno ictu pronunciantur. Turbinatior piris figura. In ijs serotina ad hyemem usq; ad matrem pendent gelu matureſcentia, græca, ampullacea, laurea: ſicut in malis amerina, ſcantiana. Condun tur uerò pira ut uuæ, ac totidem modis: neque aliud in cadis præterquã pruna. Pomis proprietas pirisq; uini: ſimiliterq; in ægris medentes cauent: ac uino & aqua coquuntur, atque pulmentarij uicem implent, quod nõ alia præter cotonea & ſtruthea.

De pomis ſeruandis. CAP. XVI.

IN uniuerſum uerò de pomis ſeruandis præcipitur: pomaria in loco frigido ac ſicco contabulari, ſeptentrionalibus feneſtris ſereno die patere, auſtros ſpecularibus arcere, aquilonis quoque afflatu poma deturpante rugis. Colligi mala poſt æquinoctium autumnale, neque ante xv. lunam, neque ante primam horam. Cadiua ſeparari, ſtramentis, ſtoreis, paleisue ſubſterni. Rara componi, ut limites peruij ſpiritum æqualem accipiant. Amerina maxime durare, melimela minime.

De cotoneis, Punicis, piris, & ſorbis, & uuis ſeruandis. CAP. XVII.

COtoneis intercluſis ſpiramentum omne adimendum, aut incoqui melle ea immergiue oportere. Punica aqua marina feruente indurari, mox triduo ſole ſiccata, ita ne nocturno rore contingantur, ſuſpendi. Cum libeat uti, aqua dulci perlui. M. Varro & in dolijs harenæ ſeruari iubet, & immatura obrui terra in ollis fundo effracto, ſed ſpiritu excluſo, ac ſurculo pice illito. Sic etiam creſcere amplitudine maiore quàm poſſint in arbore. Cætera mala folijs ficulnis, præterquam cadiuis, ſingula conuolui, ciſtiſque uitilibus condi, uel creta figlinarum illini. Pira in uaſis fictilibus picatis inuerſis obrui inter ſcobes. Tarentina ſeriſſime legi. Anitiana ſeruari et in paſſo. Sorba uerò & in ſcrobibus gypſato operculo, duũm pedum terra ſuperinducta, in loco aprico, inuerſis uaſis, & in dolijs ut uuas cum ramis ſuſpendi. E proximis autoribus quidam altius curam petunt: deputariq; ſtatim poma ac uites ad hunc uſum præcipiunt, decreſcente luna, poſt horam diei tertiam, cœlo ſereno, ac ſiccis uentis. Similiter deligi & ex locis ſiccis, & ante perfectam maturitatem, addito ut luna infra terram ſit: uuas cum malleolo ſarmenti duro, demptis forfice corruptioribus acinis, in dolio picato recenti ſuſpendi, excluſa omni aura operculo & gypſo: ſic & ſorba ac pira, illitis omnium ſurculis pice. Dolia procul ab aqua eſſe. Quidam ſic cum palmite in gypſo condunt, capitibus eius ſcillæ infixis utrinque. Alij etiam uina habentibus dolijs, dum ne contingant ea uuæ. Aliqui mala in patinis fictilibus fluitantia, quo genere & uino odorem acquiri putant. Aliqui omnia hæc in milio ſeruare malunt. Plerique uerò in ſcrobe duũm pedum altitudinis harena ſubſtracto, & fictili operculo, dein terra, operto. Creta quidam etiam figlina uuas illinunt, ſiccataſque ſole ſuſpendunt, in aqua luentes cretam. Eandem pomis in uino ſubi Mala uerò generoſiſſima eadem ratione cruſta pſo uel cera: quæ niſi maturuerint, incremento cem rumpunt. Semper autem in pediculos cu ea. Alij decerpunt cum ſurculis, eosq; in medul buci abditos obruunt, ut ſuprà ſcriptum eſt. Ali gulis malis piriſque ſingula uaſa fictilia aſſigna opercula eorum picata dolio iterum includunt. N aliqui in floccis capſisque, quas luto paleato il Alij hoc idem in patinis fictilibus: aliqui & in ſ ſubiecta harena, ita ſicca operiunt mox terr qui cotonea cera Pontica illita melle demergan lumella autor in puteos ciſternáſue in fictilibus pice diligenti cura illitis mergi. Liguria mar Alpibus proxima, uuas ſole ſiccatas iunci faſcip uit, cadisq; conditas gypſo includit. Hoc idem G platani folijs, aut uitis ipſius, aut fici, uno die in bra ſiccatis, atque in cado uinaceis interpoſitis. genere Coa uua & Berytia ſeruantur, nullius ſua tati poſtferendæ. Quidam ut has faciant, in cinere xiuio tingunt protinus quàm detraxere uitibus, in ſole ſiccant: tum folijs (ut ſuprà dictum eſt) lutas uinaceis ſtipant. Sunt qui malunt uuas in ſ ramentisue abietis, populi, fraxini ſeruare. Su ſuſpendi procul malis, protinusque in granar beant, quoniam optime ſit operimento puluis bus. Contra ueſpas remedio eſt, oleo aſpergi De palmis diximus.

De ficis genera xxix. CAP. X

EReliquo genere pomorum ficus ampliſſ quædamque & piris magnitudine æmula Ægyptiæ Cypriæq; miraculis retulimus inter nas. Idæa rubet oliuæ magnitudine, rotundior sapore meſpili. Alexandrinam hanc ibi uocãt, tudine cubitali ramoſam, materia ualidam, len lacte, cortice uiridi, folio tiliæ, ſed molli. Oneſ tradit in Hyrcania multũ noſtris eſſe dulcior lioresq;, ut quæ modios cclxx. ſingulæ ferant. A ex alijs tranſiere gentibus, Chalcide, Chio: qua ra genera. ſiquidem & Lydiæ quæ ſunt purpur mãmillanæ, ſimilitudinẽ earum habent: & cal thiæ parũ ſapore præſtantiores, ficorũ omnium diſſimæ. Nam de Africanis, quas multi præfer ctis, magna quæſtio eſt: cum id genus in Afric perrime trãſierit, patriæ nomen obtinent. Nam xandrina è nigris eſt, candicante rima, cogn delicatæ. Nigra & Rhodia eſt, & Tiburtina de cocibus. Sunt & autorum nomina ijs, Liuiæ, peiæ: * ſiccãdis hæc ſole in annuos uſus aptiſſima mariſcis, & quas harũdinum folij macula uariat & Herculanea, & albicerata, & aratia alba, culo minimo, latiſſima. Primo autẽ prouenit por ritis, longiſſimo pediculo. Comitatur eam è mi & uiliſſimis, popularis dicta. Contra nouiſſima hyeme maturatur chelidonia. Sunt præterea ea

ſeretra

ſerotinæ & præcoces, biferæ, alba ac nigra, cum meſſe uindemiaq; matureſcentes. Serotinæ & à corio appellatæ duro: ex Chalcidicis quarundam trifero prouentu. Tarenti tantum prædulces naſcuntur, quas uocant omas. Cato de ficis ita memorat. Ficos mariſcas in loco cretoſo aut aperto ſerito. In loco autem craſſiore aut ſtercorato, Africanas, & herculaneas, ſaguntinas, hybernas, tellanas, atras pediculo longo. Poſtea tot ſubiere nomina atque genera, ut uel hoc ſolum æſtimantibus appareat, mutatam eſſe uitam. Sunt & hybernæ quibuſdã prouincijs, ſicuti Mœſiæ, ſed artis, nõ naturæ. Paruarũ genus arborum poſt Autumnũ ſimo contegunt, deprehenſaſque in his hyeme groſſos: quæ mitiore cœlo refoſſæ cum arbore atque in lucem remiſſæ, nouos ſoles, aliosque quàm quibus uixere, auide tanquam iterum natæ accipiunt: & cum uenientium flore matureſcunt, alieno præcoces anno, in tractu uel gelidiſſimo. Sed à Catone appellata iam tum Africana, admonet & Africæ, ad ingens documentum uſo eo pomo. Nanque perniciali odio Carthaginis flagrans, nepotumque ſecuritatis anxius, cum clamaret omni ſenatu Carthaginem delendam, attulit quodam die in curiam præcocem ex ea prouincia ficum. Oſtendensque patribus, interrogo uos, inquit, quando hoc pomum demptum putatis ex arbore? Cum inter omnes recens eſſe conſtaret. Atqui tertium, inquit, ante diem ſcitote decerptum Carthagine, tam propè à muris habemus hoſtem: ſtatimque ſumptum eſt tertium Punicum bellum, quo Carthago deleta eſt, quanquam Catone anno ſequente rapto. Quid primum in eo miremur? curam ingenij, an occaſionem fortuitam? celeritatemq; curſus, an uehementiam uiri? Supra omnia quiddã eſt, quo nihil equidem duco mirabilius, tantam illam urbem, & de terrarũ orbe per cxx. annos æmulam, unius pomi argumento euerſam: quod non Trebia aut Traſymenus, non Cannæ buſto inſignes Romani nominis perficere potuere: non caſtra Punica ad tertium lapidem uallata, portæque Collinæ adequitans ipſe Annibal. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit. Colitur ficus arbor in foro ipſo ac comitio Romæ nata, ſacra fulguribus ibi conditis. Magisque ob memoriam eius, quæ nutrix Romuli ac Remi cõditoris appellata: quoniam ſub ea inuenta eſt lupa infantibus præbens rumen (ita uocabãt mammam) miraculo ex ære iuxtà dicato, tanquam in comitium ſponte tranſiſſet. Adacto nauigio ilico areſcit, rurſusq; cura ſacerdotum ſeritur. Fuit & ante Saturni ædem urbis anno cclx. ſublata ſacro à ueſtalibus facto, cũ Syluani ſimulacrũ ſubuerteret. Eadem fortuito ſatu uiuit in medio foro, quà ſidentia imperij fundamenta oſtento fatali Curtius maximis bonis, hoc eſt, uirtute ac pietate, ac morte præclara expleuerat. Aeque fortuita eodem loco eſt uitis atque olea, umbræ gratia ſedulitate plebeia ſatæ. Ara inde ſublata gladiatorio munere diui Iulij, quod nouiſſime pugnauit in foro. Admirabilis eſt pomi huiuſce feſtinatio, unius in cunctis, ad maturitatem properantis arte naturæ.

De caprifico, & caprificatione. CAP. XIX.

Caprificus uocatur è ſylueſtri genere ficus nunquam matureſcẽs, ſed quod ipſa nõ habet alijs tribuens, quoniam eſt naturalis cauſarum tranſitus, atque è putreſcentibus identidem generatur aliquid. Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatã uolant: morſuq; ficorum crebro, hoc eſt, auidiore paſtu aperientes ora earũ, atque ita penetrantes, intus ſolem primo ſecum inducunt, cerealesq; auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorẽ, hoc eſt, infantiã pomi abſumũt, quod fit & ſponte. Ideoq; ficetis caprificus permittitur ad rationẽ uenti, ut flatus euolantes in ficus ferat. Inde repertũ, ut illatæ quoq; aliunde, & inter ſe colligatæ inijcerentur fico: quod in macro ſolo & aquilonio nõ deſideratur, quoniam ſponte areſcunt loci ſitu, rimisq; eadẽ, quæ culicũ opera, cauſa perficit: necnon ubi multus puluis, quod euenit maxime frequẽti uia appoſita. Nanq; & pulueri uis ſiccandi, ſuccumq; lactis abſorbendi: quæ ratio puluere & caprificatione hoc quoq; præſtat ne decidant, abſumpto humore tenero, & cũ quadã fragilitate ponderoſo. Ficis mollis omnibus tactus: maturis frumenta intus: ſuccus matureſcentibus lactis, percoctis mellis. Seneſcunt in arbore, anusq; diſtillant gummi modo lacrymam, ſiccanturq;. Honos laudatas ſeruat in capſis, Ebuſo inſula præſtantiſſimas, ampliſſimasq;, mox in Marrucinis. At ubi copia abundat, implentur orcæ in Aſia, cadi autẽ in Ruſpina Africæ urbe, paniſq; ſimul & obſonij uicẽ ſiccatæ implent: utpote cum Cato cibaria ruris operarijs iuſta ceu lege ſanciens, minui iubeat per fici maturitatem. Cum recẽti fico ſalitis uice caſei ueſci, nuper excogitatum eſt. Ex hoc genere ſunt, ut diximus coctana & caricæ, quæq; conſcendenti nauim aduerſus Parthos omen fecere M. Craſſo, uenales prædicantis uoce cauneæ. Omnia hæc in Albenſe rus è Syria intulit L. Vitellius, qui poſtea cenſor fuit, cũ legatus in ea prouincia eſſet, nouiſſimis Tiberij Cæſaris temporibus.

De meſpilis, & eorum generibus tribus. CAP. XX.

Malorum pirorumque generi adnumerentur iure meſpila atque ſorba. Meſpilis tria genera, anthedon, ſetania. Tertium degenerat, tametſi anthedoni ſimilius eſt, quod gallicum uocant. Setaniæ maius pomum candidiusq;, acini molliore ligno. cæteris minus pomum, ſed odore præſtãtius, & quod diutius ſeruetur. Arbor ipſa de ampliſſimis. Folia antequam decidant, rubeſcunt, radices multæ atque altæ, & ideo inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo.

De ſorbis genera quatuor. CAP. XXI.

Sorbus quadruplex differentia. Alijs enim eorum rotunditas mali, alijs turbinatio piri, alijs ouata ſpecies ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori-

acori. Odore & suauitate rotunda præcellunt. Cæteris uini sapor. Generosissima, quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus torminale appellant, remedio tantum probabile, assiduum prouentu, minimumque pomo, arbore dissimili, foliis penè platani. Non ferunt ante trimatum ex ullo genere. Cato & sorba sapa condi iubet.

De nuce iuglandi. CAP. XXII.

A B his locum amplitudine uindicauerunt, quæ cessere autoritati, nuces iuglandes, quanquam & ipse nuptialium Fessenniorum comites, multum pineis minores uniuersitate, eademque portione ampliores nucleo. Necnon & honor his naturæ peculiaris, gemino pro tectis operimento, puluinati primum calycis, mox lignei putaminis. Quæ causa eas nuptijs fecit religiosas, tot modis fœtu munito, quod est uerisimilius, quàm quia cadendo tripudium sonumue faciant. Et has è Perside à regibus translatas, indicio sunt Græca nomina. Optimum quippe genus earum Persicum atque Basilicon uocant. Et hæc fuere prima nomina. Caryon à capitis grauedine, propter odoris grauitatem conuenit dictum. Tinguntur cortice earum lanæ, & ruffatur capillus primum prodeuntibus nuculis. Id compertum, infectis tractatu manibus. Pinguescunt uetustate. Sola differentia generum in putamine duro fragiliue, & tenui ac crasso, loculoso & simplici. Solum hoc pomum natura compactili operimento clausit. Nanque sunt bifidæ putaminum carinæ, nucleorumque illis quadripartita distinctio, lignea intercursante membrana. Cæteris quicquid est, solidum est, ut in auellanis, & ipso nucum genere, quas antea abellinas patrio nomine uocabant. In Asiam Græciamque è Ponto uenere, & ideo Pontica nuces uocantur. Has quoque mollis protegit barba. Sed putamini nucleisque solida rotunditas inest. Eæ & torrentur. Vmbilicus illis intus in uentre medio. Tertia ab his natura amygdalis, tenuiore, sed simili iuglandium summo operimento: item secundo putaminis. Nucleus dissimilis latitudine, & acriore callo. Hæc arbor an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur, quoniam Græcas nominat, quas quidam & in iuglandium genere seruant. Adijcit præterea auellanas & galbas, prænestinas, quas maxime laudat, & conditas ollis, in terra seruari uirides tradit. Nunc Thasiæ & Albenses celebrantur. Et Tarentinarum duo genera, fragili putamine, ac duro: quæ sunt amplissimæ & minime rotundæ. Præterea molluscæ putamen rumpentes. Sunt qui honoris nomẽ interpretẽtur, & Iouis glandẽ esse dicũt. Nuper consularẽ uirũ audiui, biferas & iuglãdes nuces habere se profitẽtẽ. De pistaceis & ipsi retulimus. Et hæc autẽ idẽ Vitellius in Italiã primus intulit eodẽ tẽpore: simulq; in Hispaniã Flaccus Pompeius eques Romanus, qui cum eo militabat.

De castaneis genera octo. CAP. XXIII.

NVces uocamus & castaneas, quanquam accommodatiores glandium generi: Armatum ijs cenato calyce uallum, quod inchoatum glandibus rumque, uilissima esse quæ tanta occultauere naturæ. Trini quibusdam partus ex uno cortexque lentus. Proxima uerò corpori mem & in his, & in nucibus saporem, ni detrah festat. Torrere has in cibis gratius: Moluntur & præstant ieiunio fœminarum quandam nem panis. Sardibus eæ prouenere primum apud Græcos Sardianos balanos appellant. N uus Tiberius postea balanum nomen impo cellentioribus satu factis. Nunc plura earum Tarentinæ faciles, nec operoso sunt cibo, pla ra. Rotundior quæ balanitis uocatur, pur maxime, & sponte prosiliens. Pura & plana & Salariana. Tarentina minus tractabilis. L tior Corelliana, & ex ea facta, quo dicemus modo, Meterana, quã rubens cortex præfert t lis, & popularibus nigris quæ coctiuæ uocan tria laudatissimis Tarentum, & in Campan polis. Cæteræ suum pabulo gignuntur, scrupul ticis intra nucleos quoq; ruminatione.

De siliquis, & carnosis pomis, & moris, & acinis & baccis. CAP. XX

HAud procul abesse uideantur & prædul liquæ, nisi quòd in ijs cortex ipse mandit gitorum hominis longitudo illis, & interim fal pollicari latitudine. Glandes inter poma nu non possunt: quamobrem in sua natura dicen liqua carnosi sunt generis, ea baccis atque c distant. Alia acinis caro, alia moris, alia une & alia acinis inter cutem succumque, alia m baccis ut oliuis. Moris succus, in carne uinosus colores, candidus primo, mox rubens, maturis In nouissimis florent, inter prima matureſcunt. gunt manus succo matura, eluunt acerba. Mi hac arbore ingenia profecerũt, nec nominibus, sitis, nec alio modo quàm pomi magnitudine, mora ostientia, & tusculana Romæ. Nascũtur rubis, multum differente callo. Aliud corpus est stribus fragis, aliud congeneri eorum unedoni, lum pomum simile fructui terræ gignitur. Arbo fruticosa. Fructus anno matureſcit: pariterque subnascens, et prior coquitur. Mas sit an fœmi lis, inter autores nõ constat. Pomum inhonorũ, nomen ex argumento sit unum tantũ edendi. D tamen hoc nominibus appellant Græci, comar memecylon. Ex quo apparet totidem esse gene apud nos. Alio nomine arbutus uocatur. Iuba est, quinquagenum cubitorum altitudine in A esse eas. Acinorũ quoq; magna est differentia. P inter uuas ipsas callo, teneritate, crassitudine, inte ligno alijs paruo, & alijs etiã gemino, qui mini races musti. Plurimum uerò differũt ederæ sam acini: & figura etiam punici, anguloſi quippe Nec cutis ulla singulis, præter communem quæ est

dida. Totisque succus & caro est, ijs præcipue, quibus paruulum inest ligni. Magna & baccis differentia. Aliæ nanque sunt oliuis, lauris: & alio modo loto, cornis: alio myrtis, lentisco. Aquifolio enim ac spinæ sine succo: medioq; etiamnum genere inter baccas acinosque cerasis. Pomum his primo candidum, & ferè omnibus baccis. Mox alijs uirescit, ut oliuis, lauris: rubet uero moris, cerasis, cornis. Deinde nigrescit, moris, cerasis, oliuis.

De cerasis genera octo. CAP. XXV.

CErasi ante uictoriam Mithridaticam L. Lucculi nõ fuere in Italia. Ad urbis annum d.clxxx. is primum uexit è Ponto, annisque cxx. trans Oceanum in Britanniam usque peruenere. Eadem, ut diximus, in Aegypto nulla cura potuere gigni. Cerasorum aproniana maxime rubent: nigerrima sunt, ut Actia. Cæciliana uero & rotunda. Iulianis gratus sapor, sed penè tantum sub arbore sua, adeo teneris, ut gestatum non tolerent. Principatus duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica uero Lusitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius ijs colos è nigro ac rubenti uiridique similis matureſcentibus semper. Minus quinquennium est, quod prodiere quæ uocant laurea: non ingratæ amaritudinis, insitæ in lauro. Sunt & Macedonica paruæ arboris, raroque tria cubita excedentis, & minore etiamnum frutice chamæcerasi. Inter prima hoc è pomis colono gratiã annuam refert. Septentrione frigidisq; gaudet. Siccatur etiam sole, conditurq; ut oliua cadis.

De corno & lentisco. CAP. XXVI.

QVæ cura et cornis atq; lentisco adhibetur, ne quid non hominis uentri natũ esse uideatur. Miscentur sapores, & alio alius placere cogitur. Miscentur uero & terræ cœliq; tractus. In alio cibi genere India aduocatur, in alio Aegyptus, Creta, Cyrene, singulæque terræ. Nec cessat in ueneficijs uita, dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natura.

De generib. succorũ, & de odore. CAP. XXVII.

INterim quæ sunt communia, & pomis omnibusq; succis saporum genera xiij. reperiuntur, dulcis, suauis, pinguis, amarus, austerus, acer, acutus, acerbus, acidus, salsus. Præter hæc, tria sunt genera mirabili maxime natura. Vnum, in quo plures pariter sentiuntur sapores, ut uinis. Nanque in his & austerus, & acutus, & dulcis, & suauis, omnes alieni. Alterum est genus, in quo sit & alienus quidem, sed & suus quidam & peculiaris, ut in lacte. Siquidem inest ei quod tamen iure dici dulce, & pingue, & suaue non posset, obtinente lenitate, quæ ipsa succedit in saporis uicem. Nullus hic aquis, ne succus quidem, ut tamen eo ipso fiat aliquis, ac suum genus faciat. Sentiri quidem aquæ saporẽ ullum succumue, uitium est. Magnũ his omnibus in odore momentum, & magna cognatio, qui & ipse nullus est aquis: aut si sentitur, omnino uitiu est. Mirũ tria naturæ præcipua elementa sine sapore esse, sine odore, sine succo: aquas, aëra, ignes.

De succis fructuum, & arborum, & coloribus, & odoribus, & natura pomorũ, & de commendatione fructuum. CAP. XXVIII.

ERgo succorum uinosus piro, moro, myrto: minime (quod miremur) uuis. At pinguis oliuæ, lauro, nuci iuglandi, amygdalis: dulcis uuis, ficis, palmis: aquosus prunis, magna differentia & in colore succi. Sanguineus moris, cerasis, cornis, uuis nigris. Idem albis candidus. Lacteus in capite ficis, in corpore non item: Spumeus malis, nullus persicis, cum præsertim duracina succo abundent: sed quis eius ullum dixerit colorem? Sua & in odore miracula. Malis acutus, persicis dilutus, dulcibus nullus. Nam & uinum tale sine odore, tenue odoratius. Multoque celerius talia ad nasum ueniunt quàm pinguia. Quæ odorata, non eadem in gustu tenera, quia non sunt pariter odor & sapor. Quamobrem citreis odor acerrimus, sapor asperrimus, quadantenus & cotoneis: nullusq; odor ficis. Et hactenus sint species ac genera pomorum. naturas arctius colligi par est. Alia siliquis gignuntur, ipsis dulcibus, semenque complexis amarum: cum in pluribus semina placeant, in siliqua damnentur. Alia baccis, quarum intus lignum, & extrà caro, ut oliuis, cerasis. Aliquorum intus baccæ, foris lignum, ut in his quæ in Aegypto diximus gigni. Quæ baccis natura, eadem & pomis. Aliorum intus corpus, & foris lignum, ut nucum. Alijs foris corpus, intus lignum, ut persicis & prunis, uitiumque cinctum fructu, cum fructus alibi muniatur uitio. Putamine clauduntur nuces, corio castaneæ. Detrahitur hoc ijs, at in mespilis mãditur. Crusta teguntur glandes, cute uuæ, corio & mẽbrana punica. Carne & succo mora constant, cute & succo cerasi. Quæda statim à ligno recedunt, ut nuces & palmæ. Quædam adhærent, ut oliuæ, laurique. Quorundã generi utraq; est natura, ut persicis. Etenim duracinis adhæret corpus, è lignoq; auelli nequit, cum in cæteris facile separetur. Quibusdam nec intus, nec extrà lignum, ut in palmarum genere. Aliquorum lignum ipsum in usu & pomi uice, ut generi amygdalæ, quam in Aegypto gigni diximus. Quorundam extra gemina geminantur uitia, ut in castaneis, amygdalis, nucibusq; iuglandibus. Quorundam natura trigemina est, corpus, deinde lignum, rursusq; semen in ligno, ut persicis. Quædam inter se densa, ut uuæ, sorbæ: quæ ramos circũdata ex omni parte uuarũ modo degrauant. Alia rara, ut in persicis. Quædam aluo continentur, ut granata. Dependent alia pediculis, ut pira. Alia racemis, ut uuæ, palmæ. Alia et pediculis & racemis, ut ederæ, sambuci. Alia ramo adhærent, ut in lauro. Quædã utroq; modo, ut oliuæ. Nam & breues pediculi & longi. Quædã uasculis constant, ut punica & mespila, lotosque in Aegypto & Euphrate. Iam uero diuersa gratia et comẽdatio. Carne palmæ placẽt, crusta thebaicæ, succo uuæ & caryotæ: callo pira & mala, corpore melimela, mora cartilagine, nuclei gra-

no-

no. Quædam in Aegypto cute, ut caricæ. Detrahitur hæc ficis uirentibus, ut putamen: eadem in siccis maxime placet. In papyris & ferulis, spinaq; alba, caulis ipse pomum est. Sunt et ficulni caules. In fruticoso genere cũ caule capparis: in siliquis uero quod mãditur, quid nisi lignum est? non omittenda seminis earũ proprietate. Nam neq; corpus, nec lignum, nec cartilago dici potest, neq; aliud nomen inueniat.

De myrto, genera eius undecim. CAP. XXIX.

SVccorum natura præcipuã admirationẽ in myrto habet, quando ex una omnium olei uiniq; bina genera fiunt. Item myrtidanum, ut diximus. Et alius usus baccæ fuit apud antiquos, antequam piper reperiretur, illius obtinens uicem, quodam etiam generosi obsonij nomine inde tracto, quod etiam nũc myrtatũ uocatur. Eademque origine aprorum sapor commendatur, plerunq; ad intinctus additis myrtis. Arbor ipsa in Europæ citeriore cælo, quod à Ceraunijs montibus incipit, primũ Circeis in Elpenoris tumulo uisa traditur: Græcumq; ei nomẽ remanet, quo peregrinã esse apparet. Fuit ubi nunc Roma est, iam tum cum conderetur. Quippe ita traditur: myrtea uerbena Romanos Sabinosq;, cum propter raptas uirgines dimicare uoluissent, depositis armis purgatos in eo loco qui nunc signa Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant. Et in ea quoque arbore suffimenti genus habetur. Ideo tum electa, quoniam coniunctioni et huic arbori Venus præest. Haud scio an prima etiam omnium in locis publicis Romæ sata sit, fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquissima nãq; delubra habetur Quirini, hoc est, ipsius Romuli: in eo sacræ fuere myrti duæ ante ædem ipsam per longum tempus, altera patricia appellata, altera plebeia. Patricia multis annis prævaluit flaccescẽte plebeia exuberans ac læta, quandiu senatus quoq; floruit, illa uigens, plebeia retorrida ac squalida. Quæ postea quàm eualuit flaccescente patricia Marsico bello, languida autoritas patrum facta est, ac paulatim in sterilitatẽ emarcuit maiestas. Quin & ara uetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiam uocãt. Cato tria genera myrti prodidit. Nigrã, cãdidam, coniugulam, fortassis à cõiugijs ex illo Cluacinæ genere. Nunc & alia distinctio, satiuæ aut sylvestris, & in utraq; latifoliæ. In sylvestri propria oxymyrsinæ. Satiuarũ genera topiarij faciũt. Tarentinã folio minuto, nostratem patulo, exoticã densissimo, senis foliorũ uersibus. Hæc non est in usu: ramosa utraq; alia. Coniugulam existimo nunc nostratem dici. Myrtus odoratissima est in Aegypto. Cato docuit uinum fieri è nigra, siccata usq; in aridatẽ in umbra, atq; ita mulso indita. Si nõ siccentur baccæ, oleum gigni. Postea compertũ, & ex alba uinum fieri album, duobus sextarijs myrti tusæ in uini tribus heminis maceratæ expressæq;. Folia & per se siccãtur in farinam ad ulcerum remedia in corpore humano, leniter mordaci puluere, ac refrigerandis sudoribus. Quinimo oleo quoque (mirũ dictu) inest quidam uini sapor, simulq; pinguis liquor, [illegible] pua ui ad corrigenda uina, saccis ante perfusis. [illegible] quippe fecem, nec præter purum liquorẽ trans[illegible] tur, datq; se comitem præcipua cõmendatione [illegible] Virgæ quoq; eius gestatæ manu uiatori pros[illegible] go itinere pediti. Quin & uirgei anuli experi[illegible] inguinum tumori medentur. Bellicis quoque [illegible] inseruit, triũphansq; de Sabinis Posthumius [illegible] tus in consulatu (qui primus omnium ouans [illegible] urbem est, quoniam rem leuiter sine cruore [illegible] myrto Veneris uictricis coronatus incessit, [illegible] arborem etiã hostibus fecit. Hæc postea ouãtium corona, excepto M. Crasso, qui de fugitiuis & [illegible] co laurea coronatus incessit. Masurius autor est [illegible] ru quoque triumphantes myrtea corona usos. [illegible] tradit, Papyriũ Massonẽ, qui primus in mõte [illegible] no triumphauit de Corsis, myrto coronatũ lau[illegible] censes spectare solitum. Auus maternus Africanus hic fuit. Marcus Valerius duabus coronabatur, laurea & myrtea, qui & hoc uouerat.

De lauro, genera tredecim. CAP. [illegible]

LAurus triumphis proprie dicatur, uel [illegible] ma domibus ianitrix Cæsarum pontifi[illegible] quæ sola & domos exornat, & ante limina [illegible] Duo eius genera tradit Cato: Delphicã & [illegible] Pompeius Lenæus adiecit quam mustacẽ app[illegible] quoniã mustaceis subijceretur. Hanc esse foli[illegible] mo, flaccidoq; & albicante. Delphicam æqua[illegible] re, uiridiorem, maximis baccis, atq; è uiridi[illegible] bus. Hac uictores Delphis coronari, & trium[illegible] Romæ. Cypriam esse folio breui, nigro, per [illegible] imbricato, crispã. Postea accessere genera: ti[illegible] sylvestrem laurum aliqui intelligũt, nonnulli [illegible] ris arborem. differt colore, est enim ei cærulea [illegible] Accessit & regia, quæ cœpit Augusta appe[illegible] plissima & arbore & folio, baccis gustatu q[illegible] asperis. Aliqui negant eandẽ esse, & suũ gen[illegible] faciunt longioribus folijs latioribusq;. Idem in[illegible] nere baccaliam appellant hanc quæ uulgatiss[illegible] baccarumq; fertilissima. Sterilem uero earum (maxime miror) triumphalem, eaq; dicunt tri[illegible] tes uti: nisi id à diuo Augusto cœperit, ut doce[illegible] ex ea lauru quæ ei missa è cœlo minima est alti[illegible] folio crispo ac breui, inuẽtu rara. Accedit in t[illegible] opere taxa, excrescẽte in medio folio paruulo, [illegible] cinia folij. Et sine ea spadonia, mira opacitatis [illegible] tia. Itaq; quãta libeat sub umbra solũ implet. Est [illegible] mædaphne sylvestris frutex, est & Alexandri[illegible] aliqui Idæam, alij hippoglottion, alij daphnitin[illegible] carpophyllon, alij hypelaten uocant. Ramos st[illegible] radice dodrantales, topiarij ac coronarij oper[illegible] acutiore quàm myrti, molliore & candidiore, [illegible] re semine inter folia rubro. Plurima in Ida, & [illegible] Heracleam Ponti, nec nisi montosis. Id quoque [illegible] Daphnoides uocatur genus, in nominum ambi[illegible] Alij enim Pelasgum, alij eupetalon, alij steph[illegible] Alexan[illegible]

Alexandri uocant. Et hic frutex est ramosus, crassiore ac molliore quàm laurus folio, cuius gustatu accenditur os atque guttur, baccis è nigro ruffis. Notatum antiquis, nullum genus lauri in Corsica fuisse, quod nunc satum & ibi prouenit. Ipsa pacifera, ut quam prætendi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium. Romanis præcipue lætitiæ uictoriarumque nuncia additur literis, & militum lanceis, pilisque. Fasces imperatorum decorat. Ex his in gremio Iouis optimi maximi deponitur, quoties lætitiam noua uictoria attulit. Idque non quia perpetuo uiret, nec quia pacifera est, præferenda ei utroque olea, sed quia spectatissima in monte Parnaso. Ideoque etiam grata Apollini, assuetis eò dona mittere iam & regibus Romanis, teste L. Bruto: Fortassis etiam in argumentum, quoniam ibi libertatem publicam is meruisset, lauriferam tellurem illam osculatus ex responso: Et quia manu satarum receptarumque in domos, fulmine sola non icitur. Ob has causas equidem crediderim, honorem ei habitum in triumphis potius, quàm quia suffimentum sit cædis hostium & purgatio, ut tradit Masurius. Adeoque in profanis usibus pollui laurum & oleam fas non est, ut ne propiciandis quidem numinibus accendi ex his altaria aræue debeant. Laurus quidem manifesto abdicat ignes crepitu, & quadam detestatione, interaneorum etiam uitia & neruorum ligno torquente. Tiberium principem tonante cœlo coronari ea solitum ferunt contra fulminum metus. Sunt & circa diuum Augustum euenta eius digna memoratu. Nanque Liuiæ Drusillæ, quæ postea Augusta matrimonij nomen accepit, cum pacta esset illa Cæsari, gallinam conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiecit in gremium illæsam. Intrepideque miranti accessit miraculum, quoniam teneret rostro laureum ramum onustum suis baccis. Conseruari alitem & sobolem iussere aruspices, ramumque eum seri, ac rite custodiri. Quod factum est in uilla Cæsarum, fluuio Tiberi imposita iuxta nonum lapidem Flaminia uia, quæ ob id uocatur Ad gallinas: mireq; sylua prouenit. Ex ea triumphans postea Cæsar, laurum in manu tenuit, coronamq; capite gessit, ac deinde imperatores Cæsares cuncti. Traditusque mos est ramos quos tenuerunt serendi. Et durant sylua nominibus suis discretæ, fortassis ideo mutatis triumphalibus. Vnius arborum Latina lingua nomen imponitur uiris. Vnius folia distinguuntur appellatione. Lauream enim uocamus. Durat & in urbe impositum loco, quando loretum in Auentino uocatur, ubi sylua lauri fuit. Eadem purificationibus adhibetur: testatumq; sit obiter & ramo eam seri, quoniam dubitauere Democritus & Theophrastus.

Nunc dicemus syluestrium naturas.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XVI.

*

PROOEMIVM.

Syluestrium arborum naturæ.

POMIFERAE *arbores, quæq; mitioribus succis uoluptatem primæ cibis attuleruni, & necessario alimento delicias immiscere docuerunt, siue illæ ultro, siue ab homine didicere blandos sapores adoptione & connubio, idq; munus etiam feris uolucribusq; dedimus, intra prædictas constant. Proximum erat narrare glandiferas quoque, quæ primo uictum mortalium aluerunt nutrices inopis ac feræ sortis, ni præuerti cogeret admiratio usu cõperta, quæna qualisq; esset uita, sine arbore ulla, sine frutice uiuẽtiũ.*

Gentes sine arbore, & miracula in septentrionalis regionis arboribus. CAP. I.

DIximus & in oriente quidem, iuxta oceanũ, complures ea in necessitate gentes. Sunt uerò & in septentrione uisæ nobis Cauchorum, qui maiores minoresque appellantur. Vasto ibi meatu, bis dierum, noctiumque singularum interuallis, effusus in immensum agitur oceanus, æternam operiens rerum naturæ cõtrouersiam: dubiumq; terræ sit, an parte in maris. Illic misera gens tumulos obtinet altos, aut tribunalia structa manibus ad experimenta altissimi æstus casis ita impositis: nauigantibus similes cum integant aquæ circundata, naufragis uero cum recesserint: fugientesq; cum mari pisces circa tuguria uenantur. Non pecudẽ his habere, nõ lacte ali, ut finitimis, ne cũ feris quidẽ dimicare contingit, omni procul abacto frutice. Vlua & palustri iunco funes nectunt ad prætexenda piscibus retia: captũq; manibus lutũ uẽtis magis quàm sole siccantes, terra cibos, & rigentia septentrione uiscera sua urunt. Potus ijs nõ nisi ex imbre seruato scrobibus in uestibulo domus. Et hæ gentes si uincantur hodie à Po. Ro. seruire se dicunt. Ita est profecto, multis fortuna parcit in pœnam. Aliud è syluis miraculũ: totam reliquam Germaniã replent, adduntq; frigori umbras: altissimæ tamen haud procul suprà dictis Cauchis circa duos præcipue lacus, littora ipsa obtinent quercus, maxima auiditate nascendi: suffossæque fluctibus, aut propulsæ flatibus, uastas complexu radicum insulas secum auferunt. Atq; ita libratæ stantes nauigant ingentium ramorũ armamẽtis, sæpe territis classibus nostris, cum uelut industria fluctibus agerẽtur in proras stantium noctu, inopesque remedij illæ, prælium nauale aduersus arbores inirent.

De Herciniæ syluæ magnitudine. CAP. II.

IN eadem septentrionali plaga Herciniæ syluæ robora uastitas intacta æuis & cõgenita mundo, prope immortali sorte miraculo excedit. Vt alia omittantur fide caritura, constat attolli colles occursantium

inter se radicum repercussu: aut ubi secuta tellus non sit, arcus ad ramos usque, & ipsos inter se rixantes, curuari portarum patentium modo, ut turmas equitum transmittant.

De glandiferis. CAP. III.

GLandiferi maxime generis omnes, quibus honos apud Romanos perpetuus.

De ciuica corona, & qui frondea corona donati. CAP. IIII.

HInc ciuicæ coronæ, militum uirtutis insigne clarissimum: iam pridem uerò & clementiæ imperatorum, postquam ciuilium bellorum profano meritum cœpit uideri ciuem non occidere. Cedunt his murales uallaresque, & aureæ, quanquam pretio antecedētes. Cedunt & rostratæ, quāuis in duobus maxime ad hoc ævi celebres: M. Varrone è piraticis bellis, dante Magno Pompeio: itemque M. Agrippa, tribuente Cæsare è Siculis, quæ & ipsa piratica fuere. Antea rostra nauium tribunali præfixa fori decus erant, ueluti populo Romano ipsi corona imposita. Postquam uerò tribunitijs seditionibus calcari ac pollui cœpere, postquam uires ex publico in priuatum magis singulisque ciuium quæri, et sacrosancta omnia profana fecere, tum à pedibus eorum subiere in capita ciuium rostra. Dedit hanc Augustus coronam Agrippæ, sed ciuicam à genere humano accepit ipse. Antiquitus quidem nulla nisi deo dabatur: ob id Homerus cœlo tantum eas & prælio uniuerso tribuit, uiritim uerò ne in certamine quidem ulli. Feruntque primum omnium Liberum patrem imposuisse capiti suo ex edera. Postea deorum honori sacrificātes sumpsere, uictimis simul coronatis. Nouissime & in sacris certaminibus usurpatæ, in quibus hodieque non uictori datur, sed patriam ab eo coronari pronunciatur. Inde natū, ut etiam triumphaturis conferrētur in tēplis dicādæ, mox ut & ludis darētur. Longū est, nec instituti operis, disserere quisnā Romanorū primus accepe rit. Neq; enim alias nouerāt quàm bellicas. Quod certum est, uni gētiū huic plura sunt genera quàm cūctis. Romulus frondea coronauit Hostum Hostiliū, quòd Fidenam primus irrupisset: auus hic Tulli Hostilij regis fuit. P. Decium patrem, tribunum militum, frondea donauit exercitus ab eo seruatus, imperatore Cornelio Cosso COS. Samnitium bello. Ciuica iligna primo fuit, postea magis placuit ex esculo Ioui sacra. Variatumq; & cum quercu est, ac data ubique quæ fuerat, custodito tantùm honore glandis. Additæ leges arctæ, & ideo superbæ, quasq; cōferre libeat cum illa Græcorum summa, quæ sub ipso Ioue datur, cuiq; muros patria gaudens rumpit. Ciuem seruare, hostē occidere. Vtque eum locum in quo sit actum, hostis obtineat eo die. Vtq; seruatus fateatur: aliàs testes nil prosunt. Vt ciuis fuerit. Auxilia quamuis rege seruato, decus id non dant. Nec crescit honos idem imperatore conseruato, quoniam conditores in quocunque ciue summum esse uoluerunt. Accepta licet uti perpetuo. Ludos ineunti semper assurgi, etiam ab senatu in re est. Sedendi ius in proximo senatui. Vacatio rum omnium ipsi, patriq; & auo paterno. Quatcim eas accepit Siccius Dentatus, ut retulimus co: sex Capitolinus. Is quidem & de duce Sex Africanus de patre accipere noluit apud Trei O mores æternos, qui tanta opera honore solo d rint: & cū reliquas coronas auro cōmendarent, ciuis in pretio esse noluerint: clara professione, quidem hominem nefas esse lucri causa.

De glande genera xiij. CA

GLandes opes esse nunc quoque multarū tium, etiam pace gaudentium, constat. & inopia frugum arefactis molitur farina, in panis usum. Quin & hodieq; per Hispanias dis mensis glans inseritur. Dulcior eadem in c sta. Cautum est præterea lege xij. tabularum, ut in alienum fundum procidentem liceret colli nera earum multa. Distant fructu, situ, sex Nanque alia fageæ glandi figura, alia querna, iligna: atq; inter se quoq; generum singulorū tiæ. Præterea sunt aliquæ syluestres, aliæ placi quæ culta obtinent. Iam etiam in montosis pla stant. Sicut & sexu mares & fœminæ. Item Dulcissima omnium fagi, ut qua obsessos etiam nes durasse in oppido Chio, tradat Cornelius der. Genera distinguere nō datur nominibus, alia alibi. Quippe cū robur quercūq; uulgò na mus, sed esculū non ubiq;. Quartā uerò generis quæ cerrus uocatur, ne Italiæ quidem maiore te notā esse. Distinguemus ergo proprietate & ubi res coget, etiam Græcis nominibus.

De fagina glande, & reliquis glandibus, & bone, & pastu porcorum. CAP

FAgi glans nuclei similis, triangula cute in tur. Folium tenue, ac leuissimum populo celerrime flauescens: & media parte plerun gnens superne paruulam baccam uiridem, ca aculeatam. Fagi glans muribus gratissima est, & animalis eius unà prouentus. Glires quoque Expetitur & turdis. Arborum fertilitas omni rè alternat, sed maxime fagi. Glandem quæ intelligitur, ferunt robur, quercus, esculus, cerr suber. Cōtinētur hispido calyce, per genera plu cutem cōplectente. Folia præter ilicē grauia, ca procera, sinuosa lateribus, nec cum cadunt fla tia, ut fagi, pro differentia generum breuiora, giora. Ilicis duo genera. Ex ijs in Italia folio mo tum ab oleis distāt, milaces à quibusdā Græcis in prouincijs aquifoliæ. Ilicis glans utriusque bre & gracilior, quam Homerus acylon appellat, e nomine à glande distinguit. Masculas ilices nega re. Glans optima in quercu atque grandissima, esculo: nam roboris parua. Cerro tristis, horrida, nato calyce ceu castaneæ. Sed in querna alia dulc molliorque fœminæ, maris spissior. Maxime amo

probantur latifoliæ ex argumento dictæ. Distant autem inter se magnitudine & cutis tenuitate. Item quod alijs subest iunica rubigine scabra, alijs protinus candidum corpus. Probatur & ea, cuius in balano utrinque ex longitudine extrema lapidescit duritia: melior, cui in cortice, quàm cui in corpore, utrunque non nisi mari. Præterea alijs ouata, alijs rotunda, alijs acutior figura. Sicut et colos nigrior, candidiórue, qui præfertur. Amaritudo in extremitatibus, mediæ dulces. Quin & pediculi breuitas proceritasque differentiam habet. In ipsis uerò arboribus quæ maximam fert, hemeris uocatur, breuior, & in orbem comosa, alasque ramorum crebro cauata. Fortius lignum quercus habet & incorruptius: ramosa & ipsa, procerior tamen, & crassior caudice. Excelsissima autem ægilops, incultis amica. Ab hac proxime latifoliæ proceritas, sed minus utilis ædificijs: atque carbone dotata, uitijs obnoxia est. Quamobrem solida utuntur carbone, æratiorum tãtum officinis compendio: quoniam desinente flatu protinus emoriens sæpius recoquitur: cætero plurimis scintillis. Idem è nouellis melior. Acerui confertis taleis recentibus luto caminantur: accensa strue contis pungitur durescens calyx, atque ita sudorem emittit. Pessima & carboni & materiæ haliphleos dicta, cui crassissimus cortex atque caudex, & plerunque cauus fungosusque. Nec alia putrescit ex hoc genere, etiam cum uiuit. Quin & fulmine sæpissime icitur, quamuis altitudine non excellat: Ideo ligno eius nec ad sacrificia uti fas habetur. Eidem raro glans, & cum tulit, amara, quam præter sues nullum attingat animal: ac ne eæ quidem, si aliud pabulum habeant. Hoc quoque inter reliqua neglectæ religionis est, quod emortuo carbone sacrificatur. Glans fagea suem hilarem facit, carnem coquibilem ac leuem & utilem stomacho: iligna suem angustam, nitidam, strigosam, ponderosam: quernа diffusam & grauissimam, & ipsa glandium æque dulcissima. Proximã huic cerream tradit Nigidius, nec ex alia solidiorem carnem, sed duram. Iligna tentari sues, nisi paulatim detur. Hanc nouissimam cadere. Fungosam carnẽ fieri esculo, robore, subere. Quæ glandem ferunt omnes & gallam, alternisq; annis glandẽ. Sed gallam hemeris optimam, & corijs perficiendis aptissimam. Similem huic latifolia, sed leuiorẽ, multoque minus probatam. Fert & nigram. Duo enim genera sunt. Hæc tingendis utilior.

De galla, & quàm multa præter glandem eædẽ ferant arbores. CAP. VII.

NAscitur autem galla sole de Geminis exeunte, erumpens noctu semper uniuersa. Crescit uno die candidior. Et si æstu excepta est, arescit protinus, neque ad iustum incrementum peruenit: hoc est, ut nucleum fabæ magnitudine habeat. Nigra diutius uiret, crescitque, ut interdum mali compleat magnitudinem. Optima Comagena, deterrima ex robore. Signum eius, quòd cauernæ translucent. Robur præterea fructum plurima & alia gignit. Nanque fert & gallæ utrunque genus, & quædam ueluti mora, ni distarent arida duritia, plerunque tauri caput imitantia, quibus fructus inest nucleis oliuæ similis. Nascuntur in eo & pilulæ, nucibus non absimiles, intus habentes flocculos molles, lucernarũ luminibus aptos. Nam & sine oleo flagrant, sicuti galla nigra. Fert & aliam inutilem pilulam cum capillo, uerno tamẽ tempore melligeni succi. Gignũt & alæ ramorũ eius pilulas corpore non pediculo adhærentes, candicantes umbilicis. Cætera nigra uarietate dispersa. Media cocci colorẽ habent. Apertis amara inanitas est. Aliquando & pumices gignit, necnon & è folijs conuolutas pilulas: & in folio rubente aquosos nucleos candicantes & translucidos, quandiu molles sint, in quibus et culices nascuntur: indurescunt in modum gallæ.

De cachrye, & cocco grano, & agarico, & subere. CAP. VIII.

FErunt robora & cachryn: ita uocatur pilula in medicina urendi uim habens. Gignitur & in abiete, larice, picea, tilia, nuce, platano, postquam folia cecidere, hyeme durans. Continet nucleum pineis similem. Is crescit hyeme, aperitur uere pilula tota. Cadit cum folia cœperint crescere. Tam multifera sunt, & tot res præter glandem pariunt robora. Sed & boletos suillosque, gulæ nouissima iritamenta, quæ circa radices gignuntur. Quercus probatissimos, robur autẽ & cypressus, & pinus, noxios. Robora ferunt & uiscũ, & mella, ut autor est Hesiodus. Constatque rores melleos è cœlo, ut diximus, cadentes, non alijs magis insidere frondibus. Cremati quoque roboris cinerem nitrosum esse certum est. Omnes tamen has eius dotes ilex solo prouocat cocco. Granum hoc, primoque ceu scapus fruticis paruæ aquifoliæ ilicis, cusculium uocant: pensionem alteram tributi pauperibus Hispaniæ donat. Vsum eius gratiorem in conchilij mentione tradidimus. Gignitur & in Galatia, Africa, Pisida, Cilicia, pessimum in Sardinia. Galliarum glandiferæ maxime arbores agaricum ferunt. Est autem fungus candidus, odoratus, antidotis efficax, in summis arboribus nascens, nocte relucens. Signum hoc eius, quo in tenebris decerpitur. E glandiferis sola quæ uocatur ægilops, fert panos arentes, muscoso uillo canos, non in cortice modo, uerum & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, ut diximus inter unguenta. Suberi minima arbor, glans pessima, rara, cortex tantum in fructu præcrassus ac renascens, atque etiam in denos pedes undique explanatus. Vsus eius ancoralibus maxime nauium, piscantiumque tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hyberno fœminarum calceatu. Quam ob rem non infacete Græci corticis arborem appellant. Sunt qui fœminam ilicem uocent, atque ubi non nascitur ilex, pro ea subere utantur, in carpentarijs præcipue fabricis, ut circa Elin & Lacedæmonem. Nec in Italia tota nascitur, aut in Gallia omnino.

Quarum sint in usu cortices. CAP. IX.

COrtex et fagis, tiliæ, abieti, piceæ, in magno usu agrestiū. Vasa corbesq; ac patentiora quædam messibus cōuehēdis uindemijsq; faciūt, atq; prætexta tugurioru. Scribit in recenti ad duces explorator, incidens literas à succo. Necnon in quodam usu sacrorum religiosius est fagi cortex. Sed non durat arbor ipsa.

De scandulis, & pinu, pinastro, abiete, picea, larice, tæda, taxo. CAP. X.

SCandulæ è robore aptissimæ, mox è glandiferis alijs fagoque: facilime ex omnibus quæ resinam ferunt, sed minime durant, præterquā è pino. Scandula contectam fuisse Romā, ad Pyrrhi usq; bellum annis cccclxx. Cornelius Nepos autor est. Syluarū certe distinguebatur insignibus, Fagutali Ioui etiā nunc, ubi lucus fageus fuit, porta querquetulana, colle in quem uimina petebantur, totúque lucus, quibusdam & geminis. Q. Hortensius dictator, cum plebs secessisset in Ianiculum, legē in Esculeto tulit, ut quod ea iussisset, omnes Quirites teneret. Peregrinæ tunc uidebantur, quoniā nō erāt suburbanæ, pinus atq; abies, omnesq; quæ picem gignunt, de quibus nunc dicemus, simul ut tota condiendi uina origo cognoscatur. Quædam ferunt in Asia aut oriēte, è prædictis picem. In Europa sex genera cognatarū arborū ferunt. Ex ijs pinus atq; pinaster folium habent capillamenti modo prætenue longumque, & mucrone aculeatum. Pinus fert minimum resinæ, interdū et nucibus ipsis, de quibus dictū est, uix ut ascribatur generi. Pinaster nihil aliud est quàm pinus syluestris, mira altitudine, & à medio ramosa, sicut pinus in uertice. Copiosiorem dat hæc resinam, quo dicemus modo. Gignitur & in planis. Easdem arbores alio nomine esse per oram Italiæ, quos tibulos uocant, plerique arbitrantur, sed graciles succinctioresq;, & enodes, liburnicarū ad usus, penè sine resina. Picea montes amat atque frigora: feralis arbor, & funebri indicio ad fores posita, ac rogis uirēs, iam tamē et in domos recepta, tonsili facilitate. Hæc plurimam resinam fundit, interueniente cādida gemma, tam simili thuri, ut mixta uisu discerni nō queat, & inde fraus seplasiæ. Omnibus his generibus folia breui seta & crassiore, duraque ceu cupressis. Piceæ rami penè statim ab radice modici, uelut brachia lateribus inhærent. Similiter abieti expetitæ nauigijs. Situs in excelso montium, ceu maria fugerit, nec formā alia. Materies uerò præcipua trabibus, & pluribus uitæ operibus. Resina ei uitiū, unde fructus unus piceæ: exiguumque sudat aliquando contactu solis. E diuerso materies quæ abieti pulcherrima, piceæ ad fissiles scādulas, cuppasque; & pauca alia secamenta. Quinto generi situs idem, eadem facies: larix uocatur: materies præstantior longe, incorrupta uis, emori contumax, rubens præterea, & odore acrior. Pluscurum huic erumpit liquoris, melleo colore, atque lentiore, nunquam durescentis. Sextum genus est tæda priè dicta: abundantior succo quàm reliqua, parcior liquidiorque quàm picea, flammis ac lumini sacris etiam grata. Hæ, mares duntaxat, ferunt & eam Græci sycen uocāt, odoris grauissimi. Laricis materies est, ut tæda fiat. Omnia autem hæc genera accensa ligne immodica, carbonem repente expuunt cū ptionis crepitu, eiaculanturque longe, excepta larice quæ nec ardet, nec carbonē facit, nec alio modo ui consumitur, quàm lapides. Omnia ea perpetua rent, nec facile discernuntur in fronde etiam à pe Tanta natalium mixtura est: sed picea minus quàm larix. Illa crassior leuiorque cortice, folio sior, pinguior & densior, molliorq; sexu. At picea riora sicciora q; folia, & tenuiora, ac magis algen totaque horridior est, & perfusa resina. Lignum abieti similius. Larix ustis radicibus nō reputi cea repullulat, ut in Lesbo accidit, incēso nemore rhæo. Alia etiamnū generibus ipsis in sexu differē Mas breuior & durior: fœmina procerior, pin bus folijs et simplicibus, atq; nō rigētibus. Ligna bus durū, et in fabrili opere cōtortū: fœminæ mol publico discrimine in securibus. Hæ in quo cun re deprehendunt marem: quippe respuuntur, & gosius sidunt, ægrius reuelluntur, ipsa materies ra rida, et nigrior maribus radix. Circa Idam in T de, & alia differentia est montanæ maritimæ Nam in Macedonia & Arcadia circaque Eli mutant nomina: nec constat autoribus, quod ca generi attribuant: nos ista Romano discernim cio. Abies è cunctis amplissima est, & fa prolixior: materie mollior utiliorq;, arbore tādior, folio pinnato densa, ut imbres non transmit hilarior in totum. è ramis generum horum pa modo nucamenta squamatim cōpacta dependē terquā larici. Hæc abietis masculæ, primori pa cleos habent, non item fœminæ. Piceæ uerò tot culis, minoribus gracilioribusque, minimos ac Propter quod Græci phthirophoron eam appe In eadem nucamenta compressiora maribus fa minus resina roscida. Similis his etiamnum a est, ne quid prætereatur, taxus, minus uirens, g lisque & tristis, ac dira, nullo succo, ex omnibus baccifera. Mas noxio fructu. Letale quippe bacc Hispania præcipue, uenenum inest. Vasa etiam ria ex ea uinis in Gallia facta, mortifera fuisse pertum est. Hanc Sextius milacem à Græcis dixit: & esse in Arcadia tam præsentis uenen obdormiāt sub ea, cibúmue capiant, moriantur. qui & taxica hinc appellata dicant uenena, quæ toxica dicimus, quibus sagittæ tingantur. Re tum, innoxiam fieri, si in ipsam arborem æreus adigatur.

Quibus modis fiāt genera picis, & quomodo fiat cedrium, & de spissa pice quomodo fiat, & quibus modis resina coquatur. CAP. XI.

PIx liquida in Europa è tæda coquitur, nauibus muniendis, multosque ad alios usus. Ligna

eius conciſum,furnis undiq; igni extra circundato,feruet:primus ſudor aquæ modo fluit canali:hoc in Syria cedrium uocatur,cui tanta uis eſt,ut in Aegypto corpora hominum defunctorum eo perfuſa ſeruentur.Sequens liquor, craſſior iam, picem fundit.Hæc rurſus in cortinas æreas coniecta,aceto ſpiſſatur:et coagulata brutiæ cognomen accepit, dolijs duntaxat uaſisque cæteris utilis:lentore ab alia pice differens:Item colore rutilãte,& quòd pinguior eſt.E tæda omnia illa fiunt. E picea reſina, feruentibus cocta lapidibus, in alueis ualidi roboris: aut ſi aluei nõ ſint,ſtruis congerie uelut in carbonis uſu. Hæc in uinum additur, farinæ modo tuſa,nigrior colore. Eadem reſina ſi cum aqua leuius decoquatur coleturque,ruffo colore lenteſcit,ac ſtillatitia uocatur.Seponũtur autem in id ferè uitia reſinæ corticisque. Alia temperies ad crapulam. Nanque flos crudus reſinæ, cum multa aſtula tenui breuique auulſus conciditur ad cribri minuta: deinde feruenti aqua, donec coquatur, perfunditur. Huius expreſſum pingue, præcipua reſina fit, atque rara, nec niſi paucis in locis ſubalpinæ Italiæ, conueniens medicis. Reſinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt. Alij utilius putant ſine aqua coquere lento igne tota die, utique uaſe æris albi. Item terebinthinam in ſartagine referuenti:hanc cæteris præferentes. Proxima ex lentiſco.

De zopiſſa & ſapio, & quarum arborum materia in precio. CAP. XII.

NOn omittendum, apud eoſdem zopiſſam uocari deraſam nauibus maritimis picem cum cera,nihil non experiente uita,multo efficaciorem ad omnia quibus pices reſinæque proſunt, uidelicet adiecto ſalis callo. Aperitur picea è parte ſolari, non plaga,ſed uulnere ablati corticis,cum plurimum bipedali hiatu,ut à terra cubito cum minimum abſit.Nec corpori ipſi parcitur,ut in cæteris,quoniam aſtula in fructu eſt. Verum hæc terræ proxima laudatur: altior amaritudinem affert. Poſtea humor omnis è tota confluit in ulcus. Item in tæda. Cum id manare deſijt, ſimili modo ex alia parte aperitur,ac deinde alia.Poſtea tota arbor ſuccidittur, & medulla eius uritur. Sic & in Syria terebintho detrahunt cortices: ibi quidem & è ramis ac radicibus, cum reſina damnetur ex his partibus.In Macedonia laricẽ maſculã urunt, fœminæ radices tantũ.Theopompus ſcripſit,in Apolloniatarum agro picem foſſilem non deteriorem Macedonica inueniri.Pix optima ubique ex apricis aquilonis ſitu.Ex opacis horridior,uirusq; præferens.Frigida hyeme deterior, ac minus copioſa & decolor. Quidam arbitrantur in montoſis copia præſtantiorẽ ac *colore,& dulciorẽ fieri,odorem quoq; gratiorem dum reſina ſit: decoctam autem minus picis reddere, quoniam in ſerum abeat:tenuioresq; eſſe ipſas arbores quàm in planis: ſed has & illas ſerenitate ſteriliores. Fructum quædam proximo anno ab inciſu largiũtur, aliæ ſecũdo,quædam tertio. Expletur autem plaga reſina,non cortice,nec cicatrice,quæ in hac arbore non coit.Inter hæc genera propriũ quidam fecere ſapium, quoniam ex cognatione earum ſeritur,qualis dicta eſt in nucleis. Eiusque arboris imas partes tædas uocant, cum ſit illa arbor nil aliud quàm picea, feritate paulum mitigata ſatu: ſapinus autem materies cæſarum è genere fiat,ſicuti docebimus.

*triorẽ

De fraxino,genera eius quatuor. CAP. XIII.

MAteriæ enim cauſa reliquas arbores natura genuit,copioſiſſimamq;fraxinũ.Procera hæc acteres,pẽnata & ipſa folio:multũq; Homeri præconio, & Achillis haſta nobilitata. Materies eſt ad plurima utilis.Ea quidẽ quæ fit in Ida Troadis intantũ cedro ſimilis,ut emẽtes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere.Longã,enodem.Alterã,breuẽ,duriorẽ fuſcioremq;, laureis folijs. Bumeliam uocant in Macedonia ampliſſimã lẽtiſſimamq;. Alij ſitu diuiſere.Campeſtrẽ enim eſſe criſpam, montanã,ſpiſſam. folia earũ iumentis mortifera, cæteris ruminantiũ innocua Græci prodidere. In Italia nec iumẽtis nocent. Contra ſerpentes uerò ſucco expreſſo ad potũ, & impoſita ulceribus,opifera ac nihil æque reperiũtur. Tantaq; eſt uis,ut ne matutinas quidẽ,occidẽtéſue umbras quàm ſunt longiſſimæ, ſerpens arboris eius attingat, adeò ipſam procul fugiat.Experti prodimus: Si frõde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignem potius quàm in fraxinũ fugere ſerpentem. Mira naturæ benignitas,prius quàm hæ prodeant,florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittere.

De tilia genera duo. CAP. XIIII.

IN tilia mas & fœmina differũt omni modo. Nãq; & materies maris dura, ruffiorque ac nodoſa, & odoratior. Cortex quoq; craſſior,ac detractus inflexibilis.Nec ſemen fert aut florẽ,ut fœmina,quæ craſſior arbore,materia candida præcellensq; eſt.Mirũ in hac arbore,fructũ à nullo animaliũ attingi,foliorum corticisq; ſuccũ eſſe dulcẽ. Inter corticẽ & lignum tenues tunicas multiplici mẽbrana,è quibus uincula tiliæ uocãtur:tenuiſſimæ earũ philyræ,coronarũ lemniſcis celebres,antiquorumq; honore. Materies teredinem non ſentit,proceritate perquàm modica,uerum utilis.

De aceris generibus decem. CAP. XV.

ACer eiuſdem ferè amplitudinis, operum elegantia ac ſubtilitate cedro ſecundum. Plura eius genera.Album quod præcipui candoris,uocatur gallicum,in tranſpadana Italia transq; alpes naſcẽs: Alterum genus criſpo macularum diſcurſu, qui cum excellentior fuit, à ſimilitudine caudæ pauonum nomen accepit,in Iſtria Rhetiaque præcipuum. E uiliori genere craſſiuenium uocatur. Græci ſitu diſcernunt. Campeſtre enim candidum eſſe, nec criſpum, quod glinon uocant, montanum uerò criſpius duriusque, etiamnum è maſcula criſpius ad lautiora opera. Tertium genus zygiam, rubentem, fiſſili ligno, cortice liuido,& ſcabro.Hoc alij generis proprij eſſe malunt, & Latine carpinum appellant.

De bruſco, molluſco, & ſtaphylodendro, et buxo genera tria. CAP. XVI.

PVlcherrimum uerò eſt bruſcum, multoque excellentius etiamnum molluſcum. Tuber utrunque arboris eius. Sed bruſcum intortius criſpum: molluſcum ſimplicius ſparſum. Et ſi magnitudinem menſarum caperet, haud dubie præferretur cedro. Nunc intra pugillares lectorumque ſilicios, aut laminas raro uſu ſpectatur. E bruſco fiunt & menſæ nigreſcentes. Reperitur & in alno tuber: tanto deterius, quanto ab acere alnus ipſa diſtat. Aceris mares prius florent. Etiamnum in ſiccis natæ præferuntur aquaticis, ſicut & fraxini. Eſt & trans alpes arbor ſimilima aceri albo materia, quæ uocatur ſtaphylodendron. Fert ſiliquas & in ijs nucleos ſapore nucis auellanæ. In primis uerò materies honorata buxo eſt, rarò criſpicanti, nec niſi radice: cætero lenis quies materiæ, ſilentio quodam & duritie ac pallore commendabilis: in ipſa uerò arbore topiario opere. Tria eius genera: Gallicum, quod in metas emittitur, amplitudinemque proceriorem: Oleaſtrum in omni uſu damnatum, grauem præfert odorem. Tertium genus noſtrate uocant ſylueſtre, ut credo, mitigatum ſatu: diffuſius, & denſitate parietum uirens ſemper ac tonſile. Buxus Pyrenæis, ac Cytoro montibus plurima, ac Berecynthio tractu. Craſſiſſima in Corſica, flore non ſpernẽdo. quæ cauſa amaritudinis mellis. Semen illius cunctis animantibus inuiſum. Hæc in Olympo Macedoniæ gracilior, ſed breuis. Amat frigida, aprica. In igne quoque duritia quæ ferro, nec flamma, nec carbone utili.

De ulmo, genera quatuor CAP. XVII.

INter has atq; frugiferas, materiæ uitiumq; amicitia accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere: Montoſam, quæ ſit amplior: Campeſtrem, quæ fruticoſa. Italia attineas uocat excelſiſſimas, et ex ijs ſiccanas præfert, quæ non ſint riguæ. Alterum genus gallicas. Tertium noſtrates, denſiore folio, & ab eodem pediculo numeroſiore. Quartũ ſylueſtre. Attineæ non ferunt ſamara: ita uocatur ulmi ſemen: omnesque radicum plantis proueniunt, reliquæ ſemine.

De arborum natura per ſitus. CAP. XVIII.

NVnc celeberrimis arborum dictis, quædam in uniuerſum de cunctis indicanda ſunt. Montes amant cedrus, larix, tæda, & cæteræ è quibus reſina gignitur. Itẽ aquifolia, buxus, ilex, iuniperus, terebinthus, populus, ornus, cornus, carpinus. Eſt & in Appennino frutex qui uocatur cotinus, ad liniamenta modo, conchylij colore inſignis. Montes & ualles digit abies, robur, caſtaneæ, tilia, ilex, cornus. Aquoſis montibus gaudent acer, fraxinus, ſorbus, tilia, ceraſus. Non temere in montibus uiſæ ſunt prunus, punicæ, oleaſtri, iuglans, morus, ſambuci. Deſcendunt etiam in plana, cornus, corylus, quercus, ornus, acer, fraxinus, fagus, carpinus. Subeunt & in montoſa, ulmus, malus, pirus, laurus, myrtus, ſanguinei frutices, ilex, tingendisque uestibus naſcentes genistæ. Gaudet frigidis ſorbus, & magis etiam betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore atque tenuitate, terribilis magiſtratuum uirgis. Eadem circulis flexibilis, item corbium ſportis. Bitumen ex ea Galliæ exquunt. In eoſdem ſitus comitatur & ſpina, nuptarum facibus auſpicatiſſima, quoniam inde fecerint ſtores qui rapuerunt Sabinas, ut autor eſt Maſurius. Nunc facibus carpinus & corylus familiariſſima. Aquas odere cupreſſi, iuglandes, caſtaneæ, labrum. Alpina & hæc arbor, nec uulgo nota, dura ac candida materie, cuius florem cubitalem longitudine non attingunt. Odit & quæ appellatur Iouis barba in opere topiario tonſilis, & in rotunditatem ſtargenteo folio. Non niſi in aquoſis proueniunt ices, alni, populi, ſiler, ligustra teſſeris utiliſſima. Lauacinia, Italiæ in aucupijs ſata, Galliæ uerò etiam purea, tingendi cauſa ad ſeruitiorum ueſtes. Quæque communia ſunt montibus planisque, maiora fiunt aſpectuq; pulchriora in campeſtribus, rariora materie criſpioraque in montibus, exceptis ilis, pirisque.

Diuiſio generum. CAP. XI

PRæterea arborum alijs decidunt folia, aliæ ſempiterna coma uirent. Quam differentiam antedat neceſſe eſt prior. Sunt enim arborum quædam omnino ſylueſtres, quædam urbaniores, quas his placet nominibus diſtinguere. Ergo mites, quæ fructu aut aliqua dote umbrarúmue officio humanius tractu non improbe dicantur urbanæ.

Quibus folia non decidant, & de rhododendro. CAP. X

HArum generi non decidunt, oleæ, lauri, myrtæ, myrto, cupreſſo, pinis, ederæ, rhododendro. Et quamuis herba dicatur ſabina rhododendron, ut nomine apparet, à Græcis uenit. Alij nerion uocarunt, alij rhododaphnen, ſempiternum frondis ſæ ſimilitudine caulibus fruticoſum. Iumentis prisque & ouibus uenenum eſt. Idem homini contra ſerpentium uenena remedio.

Item quibus folia non decidant, & quibus non omnia folia cadant, & quibus loci nulli arborum. CAP. X

SYlueſtrium generis folia non decidunt abietis, Srici, pinaſtro, iunipero, cedro, terebintho, ilici, aquifolio, ſuberi, taxo, tamarici. Inter utraque genera ſunt adrachne in Græcia, & ubique terra. Reliqua enim folia decidunt his, præterquam in cacuminibus. Non decidunt autem & in fruticum genere cuidã rubo, & calamo. In Thurino agro, ubi Sylua fuit, ex ipſa urbe proſpiciebatur quercus una, nunquam folia dimittens, nec ante mediam æſtatem germinans. Idque mirum eſt, Græcis autoribus proditum, apud nos poſtea ſileri. Nam locorum tanta uis eſt, ut circa Memphim Aegypti, & in Elephantine Thebaidis nulli arbori decidant, ne uitibus quidem.

De ea

De natura foliorum cadentium, & quibus foliorum uarij colores. CAP. XXII.

*CAeteræ omnes extra prædictas (etenim numerare longum est) folia deperdunt: obseruatumq; non arescere nisi tenuia, & lata, & mollia. Quæ uerò nõ decidant, callo crassa & angusta esse. Falsa definitio est, non decidere his quarũ succus pinguior sit. Quis enim potest in ilice intelligere? Decidere Timæus mathematicus sole scorpionẽ transeunte, sideris ui, quodã ueneno aëris putat. Cur ergo non eadẽ causa aduersum omnes polleat, iure miremur. Cadũt plurimis autũno. Quædam tardius amittunt, atq; in hyemes prorogant moras. Nec interest maturius germinasse, utpote cum quædã primæ germinent, & inter nouissimas nudentur: ut amygdalæ, fraxini, sambuci. Morus autẽ nouissime germinat, et cũ primis folia dimittit. Magna & in hoc uis soli. Prius decidunt in siccis macrisq;, & uetustæ prius arbori: multis etiam antequã matureſcat fructus. In serotina ficu, et hyberna piro, & malogranato est pomum tantũ aspici in matre. Neq; his autem quæ semper retinent comas, eadẽ folia durant: sed subnascentibus alijs, tum arescunt uetera, quod euenit circa solstitium. Maxime foliorum unitas in suo cuique genere permanet, præterquam populo, ederæ, crotoni, quam & *cici diximus uocari.*

*ricinum

De populo tria genera, & quorum foliorum figura mutetur. CAP. XXIII.

POpuli tria genera, alba, nigra, et quæ Lybica appellatur, minima folio, ac nigerrima, fungisque enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, supernè candicãs, inferiore parte uiridi. Huic nigræque, ut crotoni, folia in iuuenta circinatæ rotunditatis sunt: uetustiora in angulos exeunt. Econtrario ederæ angulosa rotundantur. Populorum foliis grandissima lanugo. Euolat candidæ (tradita folio numerosiore candida) ut iulus. Folia granatis & amygdalis rubentia. Mirum in primis id, quod ulmo tiliæque, & oleæ, & populo albæ & salici euenit. Circumaguntur enim folia earum post solstitium. Nec alio argumento certius intelligitur sidus confectum.

Quæ folia uersentur omnibus annis, quæ foliorum è palmis cura & usus, & foliorum mirabilia. CAP. XXIIII.

ESt & publica omnium foliorũ in ipsis differentia. Nanq; pars inferior à terra herbido uiret colore. Ab eadem leuiora, neruos callumq; & articulos in superiore habent parte: incisuras uerò subter, ut manus humana. Oleæ superne cãdidiora, et minus leuia: Item ederæ. Sed omnium folia quotidie ad solem oscitant, interiores partes tepefieri uolentia. Superior pars omnium lanuginẽ quantulamcunq; habet, quæ inalijs gẽtium lana est. In oriente funes ualidos è palmæ foliis fieri dictum est, eosq; in humore utiliores esse. Et apud nos ferè palmis à messe decerpuntur. Ex his meliora, quæ sese non diuiserint. Siccantur sub tecto quaternis diebus: mox in sole expanduntur, & noctibus relicta, donec candore inarescant, postea in opera finduntur. Latissima fico, uiti, platano: angusta myrto, punicæ, oleæ: capillata pino, cedro: aculeata aquifolio, & ilicum generi: nam iunipero spina pro folio est: carnosa cupresso, tamarici: crassissima alno: longa harundini, salici, palmæ etiam duplicia: circinata piro, mucronata malo, anguloſa ederæ, diuisa platano: insecta pectinũ modo piceæ, abieti: sinuosa toto ambitu robori: spinosa cute, rubo. Mordacia sunt quibusdã, ut urticis. Pungentia pino, piceæ, abieti, larici, cedro, aquifolijs. Pediculo breui oleæ, & ilici: longo uitibus: tremulo populis, & ijsdem solis inter se crepitantia. Iam & in pomo ipso, mali quodam in genere, parua medijs emicant folia, interim & gemina. Præterea alijs circa ramos, alijs in cacumine ramorũ, robori et in caudice ipso. Iam densa, ac rara: semperque lata uariora. Dispositа myrto, concaua buxo, inordinata pomis. Plura eodem pediculo exeũtia malis pirisque. Ramulosa ulmo, & cytiso. Quibus adijcit Cato decidua, populea, quernaq;, animalibus iubẽs dari nõ perarida: bubus quidẽ & ficulnea, ilignaque & ederacea: Dantur & ex harundine ac lauro. Decidunt sorbo uniuersa, cæteris paulatim. Et de foliis hactenus.

De ordine naturę in satis, & de flore arborum, & conceptu, & germinatione, & partu, & quo ordine floreant. CAP. XXV.

ORdo autem naturæ annuus ita se habet. Primus est conceptus, flare incipiente uento fauonio circiter ferè sextum Idus Februarij. Hoc enim maritantur uiuescentia è terra, quo etiã equæ in Hispania, ut diximus. Hic est genitalis spiritus mundi, à fouendo dictus, ut quidam existimauere. Flat ab occasu æquinoctiali, uer inchoans. Catulitionẽ rustici uocant, gestiente natura semina accipere, eoque animam inferente omnibus satis. Concipiunt uarijs diebus, & pro sua quæque natura. Alia protinus, ut animalia: tardius aliqua, & diutius grauida partus gerunt: quod germinatio ideo uocatur. Pariunt uerò cum florent, flosque ille ruptis constat utriculis. Educatio in pomo est: hoc & germinatio. Arborum flos est pleni ueris indicium & anni renascentis, flos gaudium arborum. Tunc se nouas, aliasque quàm sunt, ostendunt: tunc uarijs colorum picturis in certamen usque luxuriant. Sed hoc negatũ pleriſq;. Non enim omnes florent, & sunt tristes quædam, quæque non sentiant gaudia annorum. Nam neque ilex, picea, larix, pinus, ullo flore exhilarantur, natalesue pomorum recursus annuos uersicolori nuncio promittunt: nec fici atque caprifici. Protinus enim fructum flores gignunt. In ficis mirabiles sunt & abortus, qui nunquã matureſcunt. Nec iuniperi florẽt. Quidam earum duo genera tradũt. Alteram florere, nec ferre. Quæ uerò non floreat, ferre protinus baccis subnascentibus, quæ biennio hæreant. Sed id falsum, omnibusq; ijs dura facies semper. Sic & hominũ multis fortuna sine flore est. Omnes autẽ germinant,

etiam quæ non florent, magna & locorum differentia. Quippe cum ex eodem genere quæ sunt in palustribus priora germinent, mox campestria, nouissima in syluis. Per se autem tardius piri syluestres, quàm cætera. primo fauonio germinat cornus, proxime laurus, paulóq; ante æquinoctium tilia, acer. Inter primas uero populus, ulmus, salix, alnus, nuces. Festinat & platanus. Cæteræ uere cœpturo, aquifolium, terebinthus paliurus, castanea, glandes. Serotino autem germine malus, tardissimo suber. Quibusdã geminatur germinatio, nimia soli ubertate, aut inuitantis cœli uoluptate, quod magis in herbis segetum euenit. In arboribus tamen nimia germinatio elasescit. Sunt aliæ naturales quibusdam præterq; uernas, quæ suis constant sideribus, quorum ratio aptius reddetur tertio ab hoc uolumine. Hyberna aquilæ exortu, æstiua canis ortu, tertia Arcturi. Has duas quidã omnibus arboribus cõmunes putant, sentiri autẽ maxime in fico, uite, punicis: causam afferentes, quoniã in Thessalia Macedoniáque plurima tum ficus exeat. Maxime tamen in Aegypto apparet hæc ratio. Et reliquæ quidem arbores, ut primum cœpere, continuant germinationem. Robur, & abies, & larix intermittunt tripartito, ac terna germina edunt: ideo & inter squamas corticũ spargũt: quod omnibus arboribus in germinatiõe euenit, quoniam prægnantium rũpitur cortex. Est autem prima earũ incipiente uere, circiter xv. diebus. Iterũ germinant transeunte geminos sole. Sic fit, ut prima cacumina impelli secutis appareat, geniculato incremento. Tertia est earundẽ ad solstitium breuissima, nec diutius septenis diebus. Clareq; & tunc cernitur excrescentiũ cacuminũ articulatio. Vitis sola bis parturit, cũ primũ emittit uuam, iterũ cũ digerit. Eorum quæ non florẽt, partus tantũ est & maturitas. Quædã statim in germinatione florent, properantq; in eo, sed maturescũt tarde, ut uites. Serotino quædã germinatu florent, maturantq; celeriter, sicuti morus, quæ nouissima urbanarũ germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborũ. Sed cũ cœpit, intantum uniuersa germinatio erũpit, ut una nocte peragat etiã cũ strepitu. Ex his quæ hyeme aquila exoriẽte (ut diximus) concipiunt, floret prima omnium amygdala mense Ianuario. Martio uerò pomũ maturat. Ab ea proxime florent armeniaca, dein tuberes, & præcoces. Illæ peregrinæ, hæ coactæ. Ordine autem naturæ, syluestrium primæ sambucus, cui medulla plurima: & cui nulla, cornus mascula: Vrbanarum malus, paruoque pòst, ut simul uideri possit, pirus, & cerasus, & prunus. Sequitur laurus, illamque cupressus, dein punica, fici. At uites & oleæ florentibus iam ijs germinant. Concipiunt Vergiliarũ exortu. Hoc sidus illarum est. Floret autẽ solstitio uitis, & quæ paulò serius incipit olea. Defloresçunt omnia septenis diebus, nõ celerius: quædam tardius, sed nulla pluribus bis septenis. Omnia et intra viij. Idus Iulij, etesiarum præcursu. Nec statim fructus sequitur in aliquibus.

De corno, & quo tempore quæ ferant, & quæ fructũ nõ ferãt, & quæ infelices existimãtur, & quæ facilime fructũ perdunt, & quibus fructus antequã foliũ nascantur. CAP. XXVI.

Cornus enim circa solstitia reddit primo cerasum, postea sanguineum. Ex eo genere fœmina post autumnum fert baccas acerbas, & ingustabiles cunctis animantibus: ligno quoque fungosa & inutilis, cum mas è fortissimis quoque sit: tanta differentia ab eodẽ genere fit. Sed & terebinthus meßibus reddit semen, & acer, & fraxinus: nuces & mala, & pira, præterquã hyberna aut præcocia, autumno. Glandiferæ serius etiã, Vergiliarum occasu: æsculus tantum autumno. Incipiente autem hyeme quædam genera mali piriq;, & suber. Abies flores croci colore circa solstitiũ, semen reddit post Vergiliarũ occasum. Pinus autẽ & picea præueniũt germinatiõe xv. ferè diebus. Semẽ uerò post Vergilias & ipsæ reddũt. Citrea & iuniperus & ilex anniferæ habẽtur, nouumq; fructum in his cum annotino pendet. In maxima tamen admiratione pinus est. Habet fructum maturescentem, habet proximo anno ad maturitatem uenturum, ac deinde tertio. Nec ulla arborum auidius se promittit. Quo mẽse ex ea nux decerpitur, eodem maturescit alia: sic dispensatur, ut nullo non mense maturescant. Quæ se in arbore ipsa diuisere, zamiæ uocantur: ledunt cæteras, nisi detrahantur. Fructum arborum solarium ferunt, hoc est, ne semen quidem, tamarix sed tantum nascens, populus, alnus, ulmus, attinia, alnus, cui folia inter ilicem & oliuam. Infelices existimantur, damnataq; religione, quæ neq; serunt unquã, neq; fructũ ferunt. Cremutius autor est, quàm uirere arborẽ, ex qua Phillis se suspẽderit. Quo gummi gignunt post germinationẽ aperiuntur: gummi uerò non nisi fructu detracto spissatur. Nouellæ arbores carent fructu, quandiu crescunt. Perdunt fructũ ante maturitatem, palma, ficus, amygdala, malus, pirus. Item punica, quæ etiam roribus nimijs & pruinis florẽ amittit. Qua de causa inflectunt ramos earum ne subrecti humorem infestum excipiant, atque corrumpant. Pirus & amygdala etiam si non pluat, sed austrinum cœlum, aut nubilum, amittunt florem & primos fructus, si cum defloruere tales dies fuere. Ocyssime autem salix amittit semẽ, antequã omnes maturitatẽ sentiat, ob id dicta Homero frugiperda: secutaq; ætas scelere suo interpretata est hãc sententiam, quando semẽ salicis mulieri sterilitatis medicamentum esse constat. Sed in hoc quoq; prouidens natura, semine nascenti & depacto surculo, incuriosius semen dedit. Vna tamen proditur ad maturitatem perferre solita, in Creta insula, ipso descensu Iouis spelunca, tantum ligneumque magnitudine ciceris. Fiunt uerò quædam & loci uitio infructuosa, sicut in Paro syluas cedua, quæ nihil fert. Persicæ arbores in Rhodo, flore tantũ. Fit hæc differentia & ex sexu, in ijsque mares non ferũt. Aliqui hoc permutantes, mares esse quæ fe-

rant tradunt. Facit & denſitas ſterilitatem. Gignentium autē quædam & lateribus ramorū & cacuminibus ferunt, ut pirus, punica, ficus, myrtus. Cætero eadē natura quæ frugibus. Nanq; & in eis ſpica in cacumine naſcitur: legumina in lateribus. Palma ſola (ut dictū eſt) in ſpathis habet fructū, racemis propēdentē. Reliquis ſub folio pomum, ut protegatur, excepta fico, cui foliū maximū umbroſiſſimumq;, & ideo ſupra id pomū: eidemq; ſerius foliū naſcitur quàm pomū. Inſigne proditur in quodam genere Ciliciæ, Cypri, Helladis, ficos ſub folio, groſſos uerò poſt foliū naſci. Ficus et præcoces habet, quas Athenis prodromos uocant. In Laconico genere maximæ ſunt.

De biferis & triferis, & quę celerrime ſeneſcāt, & de ætatibus earum. CAP. XXVII.

SVnt & biferæ in eiſdem. In Cea inſula caprifici triferæ ſunt. Primo fœtu ſequēs euocatur, ſequenti tertius. Hoc fici caprificantur. Et caprifici autē ab aduerſis foliis naſcuntur. Biferæ & in malis ac piris quædā, ſicut & præcoces. Malus ſylueſtris bifera. Sequens eius fructus poſt Aſturum in apricis maxime. Vites quidē & triferæ ſunt, quas ob id inſanas uocāt, quoniam in ijs alia matureſcunt, alia turgeſcunt, alia florēt. M. Varro autor eſt uitem fuiſſe Smyrnæ apud mare biferā, & malum in agro Cōſentino. Hoc autē euenit perpetuo in Tacapēſi Africæ agro, de quo plura aliàs: ea eſt ſoli fertilitas. Trifera eſt & cupreſſus. Nanq; baccæ eius colligūtur mēſe Ianuario, & Maio, & Septēbri, ternasq; earū gerit magnitudines. Eſt uerò & in ipſis arboribus etiā onuſtis peculiaris differētia. Summa ſui parte fertilior eſt arbutus: quercus inferiore, iuglandes, fici, mariſcæ. Omnes quo magis ſeneſcunt, hoc maturius ferūt, & in apricis locis, nec pingui terra. Sylueſtriora omnia tardiora. Quædā ex ijs omnino nō matureſcūt. Item quæ ſubarantur, aut quæ ablaqueātur, celeriora neglectis: hæc & fertiliora. Eſt etiamnū ætatis differētia. Amygdala enim & pirus in ſenecta fertiliſſimæ, ut glandiferæ, et quoddā genus ficorū. Cæteræ in iuuenta, tardiusq; maturantes, quod maxime notatur in uitibus. Vetuſtioribus enim uinū melius, nouellis copioſius. Celerrime uerò ſeneſcit, & in ſenecta deteriorē fructū gignit, malus. Nanque & minora poma proueniūt, et uermiculis obnoxia. Quin & in ipſa arbore naſcuntur. Ficus ſola ex omnium arborū fœtu, maturitatis cauſa medicatur: iam quidē ex portētis, quoniam maiora ſunt pretia præpoſteris. Omnia autem celerius ſeneſcunt præfœcunda. Quin & protinus moriuntur aliqua, cœlo fœcunditatem omnem eblandito: quod maxime uitibus euenit.

De moro. CAP. XXVIII.

COntrà morus tardiſſime ſeneſcit, fructib. minime laborās. tardē et ea quorū criſpa materies, ut acer, palma, populus. Et ſubarata ocyus ſeneſcunt.

De ſylueſtribus. CAP. XXIX.

SYlueſtria autem tardiſſime. Atque in totum, omnis cūra fertilitatem adijcit, fertilitas ſenectam: ideoq; & præflorent talia & prægerminant, atque in totum præcocia ſunt, quoniam omnis infirmitas cœlo magis obnoxia eſt. Multæ uerò plura gignunt, ut diximus, in glandiferis: inter quas laurus uuas ſuas, maximeq; ſterilis, quæ non gignit aliud: ob id à quibuſdam mas exiſtimatur. Ferunt & auellanæ iulos compactili callo, ad nihil utiles.

De buxo, & faba Græca, ſiue loto. CAP. XXX.

PLurima uerò buxus. Nam & ſemen ſuū, & granum quod carthegon uocant, & à ſeptentrione uiſcum, à meridie hyphear: de quibus plura mox paulò. Interdumq; pariter res quaternas habent. Arborum quædam ſimplices, quibus à radice caudex unus, & rami frequentes, ut oliuæ, fico, uiti. Quædam frutico ſi generis, ut paliurus, myrtus. Item nux auellana: quinimo melior eſt & copioſior fructu, in plures diſperſa ramos. In quibuſdam omnino nullus, ut in ſuo genere buxo, loto tranſmarinæ. Quædam bifurcæ, atq; etiā in quinas partes diffuſæ. Quædam diuiduæ nec ramoſæ, ut ſambuci. Quædam indiuiduæ ramoſæ, ut piceæ. Quibuſdam ramorum ordo, ſicut piceæ, abieti. Alijs inconditus, ut robori, malo, piro. Et abieti quidem ſubrecta diuiſura, ramiq; in cœlum tendentes, nō in latera proni. Mirum, cacuminibus eorum deciſis moritur, totis uerò detruncatis durat. Et ſi infrà quàm rami fuere præcidatur, quod ſupereſt uiuit: ſi uerò cacumen tantum auferatur, tota moritur. Alia ab radice brachiata, ut ulmus. Alia in cacumine ramoſa, ut pinus, lotos, ſiue faba Græca: quam Romæ à ſuauitate fructus ſylueſtris quidem, ſed ceraſorum penè natura loton appellant. Præcipue domibus expetitur ramorum petulantia, breui caudice, latiſſima expatiantium umbra, & in uicinas domos ſæpe tranſilienſiū. Nulli opacitas breuior, nec aufert ſolē hyeme deciden tibus foliis. Nulli cortex iucūdior, aut oculos excipiēs blandius. Nulli rami longiores ualidioresque, aut plures, ut dixiſſe totidē arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas. Malis proprium genus. Ferarum enim roſtra reddunt, adhærentibus uni maximo minoribus. Ramorum aliqui cæci, qui non germinant: quod natura fit, ſi nō eualuere: aut pœna, cum deputatos cicatrix hebetauit. Quæ diuiduis in ramo natura eſt, hæc uiti in oculo, harundini in geniculo. Omnium terræ proxima craſſiora. In longitudinem excreſcunt abies, larix, palma, cupreſſus, ulmus, & ſi qua uniſtirpia. Ramoſarum ceraſus etiam in quadraginta cubitorum trabes, æquali per totum duūm cubitorū craſſitudine reperitur.

De ramis, & cortice, & radicibus arborum. CAP. XXXI.

QVædam ſtatim in ramos ſpargūntur, ut mali. Cortex alijs tenuis, ut lauro, tiliæ. Alijs craſſus, ut robori. Alijs leuis, ut malo, fico. Idē ſcaber robori, palmæ. Omnibus in ſenecta ruguſior. Quibuſdā rūpitur ſponte, ut uiti: quibuſdam etiā cadit, ut malo, unedoni: carnoſus ſuberi, populo: mēbranaceus, ut uiti, harund

harundini: libris similis, ceraso: multiplex tunicis, ut uitibus, tiliæ, abieti. Quibusdam simplex, ut fico, harũdini. Magna & radicũ differẽtia. Copiosæ, fico, robori, platano: breues & angustæ, malo: singulares, abieti, lauici. Singulis enim innituntur, quãquam minimis in latera dispersis. Crassiores lauro et inæquales. Item oleæ, cui & ramosæ. At robori carnosæ. Robora suas in profundum agunt. Si Virgilio quidem credimus, esculus quantum corpore eminet, tantum radice descendit. Oleæ, malis, & cupressis per summa cespitum. Aliis recto meatu, ut lauro, oleæ: aliis flexuoso, ut fico. Minutis hæc capillamẽtis hirsuta, ut abies, multæq; syluestrium, è quibus montani prætenuia fila decerpentes, spectabiles lagenas, & alia uasa nectunt. Quidã nõ altius descendere radices, quàm solis calor tepefaciat, idque natura loci tenuioris crassiorisue dixere, quod falsum arbitror. Apud autores certe inuenitur abietis plantam, cum trãsferretur viij. cubitorum in altitudine, nec totam refossam, sed abruptam. Maxima spatio atque plenitudine & cedri est. Ab ea platani, roboris, & glandiferarum. Quarundam radix uiuacior superficie, ut lauri. Itaque cùm trunco inaruit recisa, etiam latius fruticat. Quidam breuitate radicum celerius senescere arbores putant: quod coarguunt fici, quarum radices longissimæ, & senectus ocyssima. Falsum arbitror, & quod aliqui prodidere, radices arborum uetustate minui. Visa etenim est annosa quercus euersa ui tempestatis, & iugerum soli amplexa. Prostratas restitui plerunque, & quadam terræ cicatrice reuiuiscere, uulgare est. Et familiarissimum hoc platanis, quæ plurimum uentorum concipiunt propter densitatem ramorum: quibus amputatis, leuatæ onere in sua scrobe reponũtur. Factumq; iam est hoc in iuglandibus oleisque, ac multis aliis.

De prodigiosis arboribus. et quibus modis sponte nascãtur, & quòd non omnia ubiq; nascãtur, & quę nõ alibi nascãtur arbores. CAP. XXXII.

Est in exẽplis, & sine tẽpestate, ullaue causa alia quàm prodigij cecidisse multas, ac sua sponte resurrexisse. Factũ hoc populi Ro. Quiritibus ostentum Cimbricis bellis Nuceriæ in luco Iunonis, ulmo postquàm etiã cacumen amputatũ erat, quoniam in aram ipsam procũbebat, restituta sponte, ita ut protinus floreret. A quo deinde tẽpore maiestas populi Ro. resurrexit, quæ antè uastata cladibus fuerat. Memoratur hoc idem factũ & in Philippis, salice procidua atque detrũcata: & Stagiris in Musæo populo alba. Omnia fausti ominis. Sed maxime mirũ, Antandri platanus etiam circumdolatis lateribus restibilis sponte facta, uitæq; reddita longitudine xv. cubitorũ, crassitudine quatuor ulnarũ. Arbores quas naturæ debeamus, tribus modis nascũtur: Sponte, aut semine, aut ab radice. Cura numerosior existit, de qua suo dicemus uolumine. Nunc enim totus sermo de natura est, multis modis mirisq; memorabili. Nanq; non omnia in omnibus locis nasci docuimus, nec translata uiuere. Hocq; aliàs fastidio, aliàs contumacia, sæpius imbecillitate eorum quæ transferuntur euenit: aliàs cœlo inuidente, aliàs solo repugnante. Fastidit balsamũ alibi nasci, Assyrius malus alibi ferre: necnõ & palma nasci ubiq;, aut poma parere: uel cum promisit etiã ostenditq;, ea edere quæ tanquã inuita peperit. Nõ habet uires frutex Cinnami in Syriæ uicina perueniendi. Nõ ferũt amomum diq; deliciæ, ne in Arabia quidẽ ex India naue pernari. Tẽtauit enim Seleucus rex. Illud maxime mirum ipsas arbores plerunq; exorari ut uiuant, atq; transgrent: aliquãdo et à solo impetrari, ut alienas alant uenasq; nutriat: cœlũ nullo modo flecti. Viuit in India piperis arbor: casiæ uerò etiam in septentrionali parte. Vixit & in Lydia thuris. Sed unde sorbentes sucum omnem ex ijs soles, coquẽtesque lacrymam? Illud proximè mirum, mutari naturam in ijsdem locis, et pro indiuiso ualere. Cedrũ æstuosis partibus decidua at in Lycijs Phrygijsq; montibus nascitur. Frigus inimicum lauro fecerat, sed in Olympo copiosior nascitur est. Circa Bosphorũ Cimmerium in Pãticapeo urbe omni modo laborauit Mithridates rex, & cæteri cultores, sacrorum certè causa laurum myrtumq; habent & non contigit: cum teporis arbores abundent ficonicæ ficiq;, iam mali & piri lauditissimæ. Frigore eodem tractu nõ genuit arbores, pinum, abietem, picem. Et quid attinet in Pontum abire? Iuxta Romam castaneæ cerasique ægre proueniunt, persica in Tusculano. Necnon nuces Græcæ cum tædio inferuntur Tarracina syluis scatente earum.

De cupresso: & quòd ex terra noua aliqua sæpe nascantur, quæ in ea antè non fuerunt. CAP. XXX

Cupressus aduena, & difficilime nascentium fuit, ut de qua uerbosius sæpiusque quàm omnibus alijs prodiderit Cato. Natu morosa, fructu superuacua, baccis torua, folio amara, odore uiolento, ac ne umbra quidẽ gratiosa, materie rara, ut pene unici generis, Diti sacra, & ideo funebri signo ad domos posita. Fœmina sterilis diu. Metæ demũ assignata non repudiata, distinguendis tantũ pinorũ ordinibus. Nũc uerò tonsilis facta in densitate parietũ, coërcens gracilitate perpetuo tenera. Trahitur etiã in picturæ opere historiali: uenatus classésue, & imagines rerum tenui folio, breuiq; & uirẽte superuestiẽs. Duo genera earũ: Meta in fastigiũ cõuoluta, quæ & fœmina appellatur. Mas spargit extra se ramos, deputatur q; accipit uitẽ. Vtraq; autẽ immittitur in pertica desuè amputatione ramorũ, qui xiij. anno denarijs singulis ueneunt. Quæstuosissima in satus ratione fuit, uulgoque dotem filiarum antiqui plantaria appellabant. Huic patria insula Creta, quanquam Cato Tarentinam eam appellat, credo quòd primum eò uexerit. Et in Aenaria succisa regerminat. Sed in Creta quocunque loco terram mouerit quispiam, nisi seratur alia, hæc gignitur, protinusque emicat. Illa uerò etiam non appellato solo ac sponte, maximeq; in Idæi monte

montibus,& quos albos uocant,ſummisq; iugis,unde niues nunquã abſunt,plurima:quod miremur,alibi nõ niſi in tepore proueniens,& nutricẽ magnopere faſtidiens. Nec terræ tantum natura circa has refert, aut perpetua cœli, uerum & quædam temporaria uis. Imbres aliquæ plerunq; ſemina afferunt, & certo fluunt genere,aliquando etiam incognito:quod accidit Cyrenaicæ regioni,cum primum ibi laſerpitium natum eſt, ut in herbarum natura dicemus. Nata eſt & ſylua urbi ei proxima imbre piceo craſſoq;, circiter urbis Romæ annum cccexxx.

De edera. CAP. XXXIIII.

EDera iã dicitur in Aſia naſci. Negauerat Theophraſtus:nec in India,niſi in mõte Mero. Quin & Harpalum omni modo laboraſſe ut ſereret eam in Medis,fruſtra:Alexandrũ uero ob raritatẽ ita coronato exercitu, uictorem ex India rediſſe, exemplo Liberi patris: cuius dei & nũc adornat Thyrſos, galeasq; etiã & ſcuta,in Thraciæ populis in ſolennibus ſacris. Inimica arbori ſatisq; omnibus,ſepulchraq; ac muros rumpens:ſerpentium frigori gratiſſima,ut mirũ ſit ullum honorem habitum ei. Duo genera eius prima ut reliquarum, mas & fœmina. Maior traditur mas corpore, & folio duriore ac pinguiore, & flore ad purpuram accedente. Vtriuſq; autẽ flos ſimilis eſt roſæ ſylueſtri,niſi quòd caret odore. Species horũ generum tres:Eſt enim candida,& nigra edera,tertiaque quæ uocatur helix. Etiamnũ hæ ſpecies diuiduntur in alias, quoniã eſt alia fructu tantũ cãdida,alia et folio: fructumq; candidũ ferentium alijs denſus acinus,& grandior,racemis in orbem circumactis,qui uocantur corymbi. Itẽ ſelenitiũ,cuius eſt minor acinus,ſparſior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & ſemen nigrũ,alij crocatũ:cuius coronis poëtæ utuntur,folijs minus nigris,quã quidã Dionyſiã,alij Bacchicã uocant, maximis inter nigras corymbis. Quidã apud Græcos etiamnũ duo genera huius faciunt, à colore acinorũ, erythranũ & chryſocarpũ. Plurimas autẽ habet differentias helix,quoniã folio maxime diſtat. Parua ſunt & anguloſa cõcinnioraq;,cũ reliquorũ generũ ſimplicia ſint. Diſtat & lõgitudine internodiorũ, præcipue tamen ſterilitate,quoniã fructũ non gignit. Quidã hoc ætatis eſſe,non generis exiſtimant:primoq; helicẽ eſſe, fieri ederam uetuſtate. Horũ error manifeſtus intelligitur,quoniam helicis plura genera reperiuntur, ſed tria maxime inſignia. Herbacea ac uirens quæ plurima eſt,altera cãdido folio,tertia uerſicolor,quæ Thracia uocatur. Etiamnũ herbaceæ tenuiora folia,in ordinem digeſta,denſioraq;. In alio genere diuerſa omnia. Et in uerſicolori alia tenuioribus folijs,ac ſimiliter ordinatis denſioribusq;. In altera neglecta omnia hæc. Maiora quoque ac minora ſunt folia,macularumque habitu diſtant. Et in candidis alia ſunt candidiora. Adoleſcit in longitudinem maxime herbacea. Arbores autem necat candida,omnemq; ſuccum auferendo tanta craſſitudine augetur, ut ipſa arbor fiat. Signa eius,folia maxima atq; latiſſima, mãmas erigentis,quæ ſunt cæteris inflexæ:racemi ſtãtes, ac ſubrecti. Et quanquã omniũ ederarũ generi radicoſa brachia, huic tamẽ maxime ramoſa ac robuſta. Ab ea nigræ. Sed propriũ albæ,quod inter media folia emittit brachia utrinque ſemper amplectens: hoc & in muris, quamuis ambire nõ poſſit. Itaq; etiã pluribus locis interciſa,uiuit tamen duratq;,& totidem initia radicũ habet,quot brachia,quibus incolumis & ſolida arbores ſugit ac ſtrangulat. Eſt & in fructu differentia albæ nigræque ederæ: quoniam alijs tanta amaritudo acini,ut aues non attingant. Eſt & rigens edera, quæ ſine adminiculo ſtat, ſola omnium generum ob id uocata ciſſos. E diuerſo nunquam niſi humi repens chamæciſſos.

De edera,quæ uocatur ſmilax. CAP. XXXV.

SImilis eſt ederæ, è Cilicia quidem primum profecta,ſed in Græcia frequentior,quam uocant ſmilacem,denſis geniculata caulibus,ſpinoſis fruticoſa ramis, folio ederaceo paruo, non anguloſo, à pediculo emittente pampinos,flore candido,olente lilium. Fert racemos labruſcæ modo non ederæ,colore rubro,complexa acinis maioribus nucleos ternos,minoribus ſingulos,nigros durosque: infauſta omnibus ſacris & coronis, quoniam ſit lugubris,uirgine eius nominis propter amorem iuuenis Croci, mutata in hũc fruticem. Id uulgus ignorans,plerunq; feſta ſua polluit,ederam exiſtimãdo:ſicut in poëtis,aut Libero patre,aut Sileno,quis omnino neſcit quibus coronentur? E ſmilace fiunt codicilli. Propriũq; materiæ eſt,ut admota auribus leuẽ ſonũ reddat. Ederæ mira proditur natura ad experiẽda uina. Si uas fiat ex ligno eius,uina transfluere,ac remanere aquam,ſi qua fuerit mixta.

De aquaticis calamis,& fruticib. CAP. XXXVI.

INter ea quæ frigidis gaudent, & aquaticos frutices dixiſſe conueniat. Principatum in his tenebũt harundines, belli pacisque experimentis neceſſariæ, atque etiam in delicijs gratæ. Tegulo earum domus ſuas ſeptentrionales populi operiunt, durantque ætis tecta alta. In reliquo uerò orbe, & cameras leuiſſime ſuſpendunt. Chartisque ſeruiunt calami, Aegyptij maxime cognatione quadam papyri. Probatiores tamen Gnidij,& qui in Aſia circa Anaiticũ lacũ naſcuntur. Noſtratibus fungoſior ſubeſt natura,cartilagine bibula, quæ cauo corpore intus ſuperne tenui inareſcit ligno:fiſſilis, præacuta ſemper acie,geniculata. Cætero gracilitas nodis diſtincta, leui faſtigio tenuatur in cacumina,craſſiore panniculæ coma,neque hac ſuperuacua. Aut enim pro pluma ſtrata cauponarũ replet:aut ubi limoſiore callo induruit,ſicut in Belgis,cõtuſa et interiecta nauiũ cõmiſſuris ferruminat textus, glutino tenacior,rimisque explendis fidelior pice. Calamis orientis populi bella conficiunt. Calamis ſpicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortem accelerant pinna addita calamis. Fitque & ex ipſo telum aliud fracto in uulneribus. His armis ſolem ipſum obumbrant

brant. Propter hoc maxime serenos dies optant: odere uentos & imbres, qui inter illos pacem esse cogũt. Ac si quis Aethiopas, Aegyptũ, Arabas, Indos, Scythas, Bactros, Sarmatarum tot gentes, & orientis, omniaque Parthorũ regna diligentius computet, æqua ferme pars hominum in toto mũdo calamis superata degit. Præcipuus hic usus in Creta bellatores suos præcipitauit. Sed in hoc quoque, ut cæteris in rebus, uicit Italia: quando nullus sagittis aptior calamus, quàm in Rheno Bononiensi amne, cui plurima inest medulla, ponduscq; uolucre, contra flatus quoq; peruicax libra. Quippe non eadẽ gratia Belgicis. Hæc & Creticis cõmendationibus, quanquã præferãtur Indi, quorũ alia quibusdã uidetur natura, quando & hastarũ uicem præbent additis cuspidibus. Harũdini quidem Indicæ arborea amplitudo, quales uulgo in templis uidemus. Differre mares ac fœminas in his quoq; Indi tradũt. Spissius mari corpus, fœminæ capacius. Nauigiorum etiã uicem præstant (si credimus) singula internodia. Circa Acesinẽ amnem maxime nascuntur. Harundo omnis ex una stirpe numerosa. Atque etiam recisa fœcundius resurgit. Radix natura uiuax, geniculata & ipsa. Folia Indicis tantum breuia. Omnibus uerò à nodo orsa cõplexu tenues per ambitũ inducũt tunicas: atque à medio internodio, cum plurimum desinũt uestire, procumbuntq;. Latera harundini calamoq; in rotunditatẽ bina, super nodos alterno semper inguine, ut alterum ad dextra fiat, alterum superiore geniculo ad læua per uices. Inde exeunt aliquãdo rami, qui sunt calami tenues. Plura autem genera. Alia spissior densiorq; geniculis, breuibus internodijs. Alia rarior maioribus, tenuior & ipsa. Calamus uerò alius totus cõcauus, quem syringiam uocant, utilissimus fistulis, quoniam nihil est ei cartilaginis atq; carnis. Orchomenius est cõtinuo foramine peruius, quem auleticon uocant. Hic tibijs utilior, fistulis ille. Est alius crassiore ligno, & tenui foramine. Hunc totũ fungosa replet medulla. Alius breuior, alius procerior, exilior, crassiorq;. Fruticosissimus qui uocatur donax, non nisi in aquaticis natus: quoniã & hæc differẽtia est, multum prælata harundine quæ in siccis proueniat. Suũ genus sagittario calamo, ut diximus, sed Cretico longissimis internodijs, obsequẽtiq; quò libeat flecti calefacto. Differentias faciunt & folia, nõ multitudine, uerũ robore & colore. Valida Laconicis, & ab una parte densiora: quales in totum circa stagna gigni putant, dissimiles amnicis, longisq; uestiri tunicis, spatiosius à nodo scãdente cõplexu. Est & obliqua harundo nõ in excelsitatẽ nascens, sed iuxta terrã fruticis modo se spargẽs, suauissima in teneritate animalibus. Vocatur à quibusdam elegia. Est & in Italia nascens adarcha nomine, palustris: et cortice, tantũ sub ipsa coma, utilissima dentibus: quoniã uis eadẽ est quæ sinapi. De Orchomenij lacus arundinetis accuratius dici cogit admiratio antiqua. Characiã uocabãt crassiorẽ firmioremq;, plotiam uerò subtiliorem, hanc in insulis fluitantibus natam, illam in ripis expatiantis lacus. Tertia harundo est tibialis calami, quẽ auleticon dicebãt. Nono hoc anno nascebatur. Nam & lacus incrementa hoc temporis spatio seruabat, prodigiosius si quando amplitudo biennio extendisset: quod notatum apud Cheronæam infausto Atheniensium prælio, & apud Lebadiam sæpe notatur influente Cephiso. Cum igitur anno permanserit inundatio, proficiunt in aucupatoriã quoq; amplitudinẽ: uocabantur zeugitæ. Contrà boream maturius reciproco, graciles, fœminarum latiores, atq; candidiore, modica lanugine, aut omnino nulla spadonum nomine insignibus. Hinc erant armamenta ad inclusos cantus, non silendo & reliquo circaraculo, ut uenia sit argento iam potius cani. Cæterum celebant tempestiue usq; ad Antigenem tibicinem, qui adhuc simplici musica uterẽtur, sub Arcturo: sic præparatæ aliquot post annos utiles esse incipiebant. Tum quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipsæ docendæ, comprimentibus se ligulis, quod erat illis theatrorum moribus utilius. Postquam uarietas accessit, & cantus quoque luxuria, cædi ante solita cœptæ, & fieri utiles in trimatu, apertioribus earum ligulis ad flectendos sonos: quæ inde sunt & hodie. Sed tum ex sua quanq; tantum harundine conuenire persuasum erat: & eam quæ radicem antecedit, læuæ tibiæ conuenire: quæ cacumen, dextræ: imum, quantum prælatis quas ipse Cephisus abluit. Nunc sacrificæ Tuscorum è buxo, ludicræ uerò ex ossibusque asininis & argento fiunt. Aucupatoriæ harundo à Panhormo laudatissima, piscatoriæ Ritana ex Africa. Harundinis Italiæ usus ad uineas maxime Cato seri eam iubet in humidis agris, bipalio subacto prius solo, oculis dispositis interuallo terquinorum pedum. Simul & corrudam, unde asparagi. Nec concordare enim amicitiam.

De salice, genera eius octo, & quę præter salicem sint utilia ligaturis, & de rubis. CAP. XXXV.

Salicẽ uerò circa, qua nulla aquaticarũ utilior. Licet populi uitibus placcant, & cecuba educent, licet alni sepibus muniant, cõtraq; erũpentium ex Ponto impetus, riparũ muro in tutela ruris excubẽt in aquis satæ, cæsæq; densius innumero hærede prosint. Salix statim plura genera. Nanq; & in proceritatẽ magna emittunt iugis uinearũ perticas, pariuntq; baltheis ligaticis uincula: & aliæ uirgas sequacis ad uincturas uitium. Aliæ prætenues uiminibus texendis spectabiles, utilitate. Rursus aliæ firmiores corbibus, ac plurimum agricolarum supellectili: candidiores ablato cortice. Omnes uiq; tractatu, utilioribus uasis quàm ut è corio fiãt, sellis etiã supinarũ in delicias cathedrarũ aptissimæ. Cæterum salici fertilitas, dẽsiorq; tõsura ex breui pugno uiminum quàm ramo, nõ ut remur in nouissimis curanda arbore. Nullius quippe tutior est reditus minorisue impensæ diẽ, aut tempestatum securior. Tertium locum in æstimatione ruris Cato attribuit, prioremque quàm oliuetis, quamque frumẽto, aut pratis: nec quia defuit

alia uincula. Siquidem & genistæ, & populi, & ulmi, & sanguinei frutices, & betulæ, & harundo fissa, & harundinũ folia, ut in Liguria, & uitis ipsa, recisisq; aculeis rubi alligãt, & intorta corylus. Mirũq;, contuso ligno alicui maiores ad uincula esse uires. Salici tamen præcipua dos. Finditur Græca rubens, candidiorq; amerina, sed paulo fragilior, ideoq; solido ligat nexu. In Asia tria genera obseruant. Nigram, utiliorem uiminibus: candidam, agricolarum usibus: tertiam, quæ breuissima est, helicen uocant. Apud nos quoq; multi totidẽ generibus nomina imponunt, Vimineam uocant, eandem purpuream. Alteram nitelinã à colore, quæ sit tenuior. Tertiam Gallicam, quæ tenuissima. Nec in fruticum, nec in ueprium caulium ue, neq; in herbarum, aut alio ullo quàm suo genere numerentur iure scirpi fragiles palustresq; ad tegulũ tegetesq;: è quibus detracto cortice, cãdelæ luminibus & funeribus seruiunt. Firmior quibusdam in locis earum rigor. Namq; ijs uelificant non in Pado tantum nautici, uerum & in mari piscator Africus, præpostero more uela intra malos suspendens. Et mapalia sua Mauri tegunt, proximeq; æstimanti hoc uideantur esse, quo inferiore Nili parte papyri sunt usu. Sed fruticosi generis sunt inter aquaticas & rubi, atq; sambuci fungosi generis, aliter tamẽ quàm ferulæ. Quippe plus ligni ac succi utiq; sambuco. Ex qua magis canorã buccinam tubãq; credit pastor ibi cæsa, ubi gallorũ cantũ frutex ille non exaudiat. Rubi mora ferunt, & alio genere similitudinem rosæ, qui uocatur cynosbatos. Tertium genus Idæum uocant Græci à loco. Tenuius est quàm cætera, minoribusq; spinis, & minus aduncis. Flos eius contra lippitudines illinitur ex melle, & igni sacro. Contra stomachi quoque uitia bibitur ex aqua. Sambuciacinos habent nigros atque paruos, humoris lenti, inficiendo maxime capillo, qui & ipsi aqua decocti mandantur.

De succis arborum, & natura materiarum, & de cædendis arboribus. CAP. XXXVIII.

Hvmor & cortici arborum est, qui sanguis earũ intelligi debet, nõ idem omnibus. Ficis lacteus: huic ad caseos figurandos coaguli uis. Cerasis gummosus, ulmis saliuosus, lentus ac pinguis malis, uitibus ac piris aquosus. Viuaciora quibus lentior. Atque in totum corpore arborum, ut reliquorum animalium, cutis, sanguis, caro, nerui, uenæ, ossa, medullæ. Pro cute cortex. Mirum, hic in moro medicis succum quærentibus, ferè hora diei secunda, lapide incussus manat, altius fractus siccus uidetur. Proximi pleriq; adipes. Ii uocantur à colore alburnum: mollis ac pessima pars ligni, etiam in robore facile putrescens, teredini obnoxia: quare semper amputabitur. Subest huic caro, cui ossa: id est materiæ optimum. Alternant fructus quibus siccius lignum, ut olea, magis quàm quibus carnosum, ut cerasus. Nec omnibus adipes carnesue largæ, sicuti nec animalium aceruis. Neutrum habẽt buxus, cornus, olea: nec medullam, minimumq; etiam sanguinis: sicut ossa non habent sorba, carnem sambuci, & plurimam ambæ medullam: nec harundines maiore ex parte. In quarundam arborum carnibus pulpæ uenæq; sunt. Discrimen earum facile. Venæ latiores candidioresq; pulpæ fissilibus insunt. Ideo fit, ut aure ad caput trabis quamlibet prælongæ admota, ictus ab altero capite uel graphij sentiatur, penetrante rectis meatibus sono. Vnde deprehenditur an torta sit materies, nodisq; concisa. Quibusdam sunt tubera, sicut sunt in carne glandia. In ijs nec uena, nec pulpa, quodam callo carnis in se conuoluto. Hoc pretiosissimum in cedro & acere. Cætera mensarum genera fissis arboribus circinantur in pulpam, alioqui fragilis esset uena in orbẽ arboris cæsa. Fagis pectines transuersi in pulpa. Apud antiquos inde & uasis honos. Marcus Curius iurauit se ex præda nihil attigisse, præter guttum faginũ quo sacrificaret. Lignum in longitudinem fluctuatur, ut quæ pars fuit ab radice, ualidius sidit. Quibusdam pulpa sine uenis, mero stamine & tenui constat. Hæc maxime fissilia. Alia frangi celeriora quàm findi, quibus pulpa non est, ut oleæ, uites. At è contrario, totum è carne corpus fico. Tota ossea est ilex, cornus, robur, cytisus, morus, ebenus, lotos, & quæ sine medulla esse diximus. Cæteris nigricans color. Fulua cornus, in uenabulis nitet incisuris nodata propter decorem. Cedrus & larix & iuniperus rubent.

De larice, & abiete, & sapino, & cæteris huiusmodi arboribus cædendis. CAP. XXXIX.

Larix fœminam habet, quam Græci uocant ægida, mellei coloris. Inuentum est pictorum tabellis immortale, nullisq; fissile rimis hoc lignum. Proximum medullæ est. In abiete leuson Græci uocauere. Cedrus quoq; durissima, quæ medullæ proxima, ut in corpore ossa, deraso modo limo. Et sambuci interiora mire firma traduntur. Namq; qui uenabula ex ea faciunt, præferunt omnibus. Constat enim ex cute & ossibus. Cædi tempestiuum quæ decorticentur, ut teretes, ad tẽpla cæteraq; usus rotundi, cum germinant, aliàs cortice inextricabili, & carie subnascente ei, materiaq; ni gresçente. Tigna & quibus aufert securis corticem, à bruma ad fauonium: aut si præuenire cogamur, arcturi occasu, & ante eum fidiculæ. Nouissima ratione solstitio. Dies siderum horum reddentur suo loco. Vulgo satis putant obseruare, ne quæ dedolandæ arbores sternãtur ante editos suos fructus. Robur uere cæsum, teredinem sentit, bruma autem, neq; uiatur, neq; pandatur, aliàs obnoxium etiam ut torqueat sese findatq;, quod in subere tempestiue quoque cæso euenit. Infinitum refert lunaris ratio: nec nisi à uicesima in triceſimam cædi uolunt. Inter omnes uero conuenit, utilissime in coitu eius sterni, quem diem alij interlunium, alij silentis lunæ appellant. Sic certe Tib. Cæsar, concremato ponte naumachiario, larices ad restituendam cædi ex Rhetia præfiniuit. Quidam dicunt, ut in coitu & sub terra sit luna, quod fieri non potest nisi noctu. At si competant coitus in nouissimum diem bruma-

re excisa lx. die nauigasse. Contra uero Hieronem re-
gem ccxx. naues effectas diebus xlv. tradit L. Piso. Se-
cundo quoq; Punico bello, Scipionis classis xl. die à se-
curi nauigauit. Tantum tempestiuitas etiam in rapida
celeritate pollet. Cato hominum summus in omni usu,
de materijs hæc adijcit, Prælum è sapino atra potissi-
mum facito. Vlmeam, pineam, nuceam, hanc atq; a-
liam materiam omnem cum effodies, luna decrescente
eximito post meridiem, sine uento austro. Tunc erit
tempestiua, cum semen suum maturum erit. Caueto,
ne per rorem trahas, aut doles. Idemq; mox, Nisi in-
termestri luna atque dimidiata, ne tangas materiem.
Tunc ne effodias, aut præcidas abs terra. Diebus qua-
tuor proximis quibus luna plena fuerit, optime eximi
tur. Omnino caueto nigram materiam doles, ne ue cæ-
das, ne ue tãgas, nisi siccam, ne ue gelidam, ne ue roru-
lentam. Tiberius idem & in capillo tondendo seruа-
uit interlunia. M. Varro aduersus defluuia præcepit ob
seruandum id à plenilunijs. Larici & magis abieti suc
cisis, humor diu defluit. Hæ omnium arborum altissi-
mæ ac rectissimæ. Nauium malis antennisq; propter
leuitatem præfertur abies. Communia his pinoque, ut
quadripartitos uenarum cursus bifidosque habeant,
uel omnino simplices. Ad fabrorum intestina opera
medulla sectilis. Optima quadripartitis materies, &
mollior quàm cæteræ. Intellectus in cortice protinus
peritis. Abietis quæ pars à terra fuit, enodis est: hæc
qua diximus ratiõe fluuiata decorticatur, atq; ita sapi
nus uocatur: superior pars nodosa duriorq;, susterna. Et
in ipsis autem arboribus robustiores aquilonię partes.
Et in totum deteriores ex humidis opacisque: spissio-
res ex apricis & diuturnæ. Ideo Romæ infernas abies
supernati præfertur. Est per gentium quoque regiones
in ijs differentia. Alpibus Apẽninoque laudatissimæ:
in Gallia Iura ac monte Vogeso: in Corsica, Bithy-
nia, Ponto, Macedonia. Deteriores Aeneatica &
Arcadica. Pessimæ Parnasia, & Euboica, quoniam
*nodosæ. *ramosæ ibi & contortæ, putrescentesq; facile. At ce
drus in Creta, Africa, Syria laudatissima. Cedri oleo
peruncta materies, nec tineam, nec cariem sentit. Iuni
pero eadem uirtus quæ cedro. Vasta hæc in Hispani-

Cæsar in eo
etam cum reli
cipis amphitheatri
pedes cxx. bipedali cr
batur uix credibili
men æstimanti
bus septorũ à M. Agrippa relicta, æque miracul
sa, quæ diribitorio superfuerat uiginti pedibus bre
sesquipedali crassitudine. Abies admirationis pr
puæ uisa est in naui, quæ ex Aegypto Caij principis
su, obeliscum in Vaticano circo statuen
truncos lapidis eiusdem ad sustinendum eum
qua naue nil admirabilius uisum in mari certum
cxx. M. modiũm lẽtis pro saburra ei fuere. Long
spatium obtinuit magna ex parte Ostiensis port
tere læuo. Ibi nanque demersa est à Claudio pr
cum tribus molibus, turrium altitudine in ea ex
catis obiter Puteolano puluere aduectisq;. Arbo
ius crassitudo quatuor hominum ulnas complec
implebat. Vulgoq; auditur octoginta nummor
& pluris malos uenundari ad eos usus: rates uer
necti quadraginta sestertijs pleraque. At in Ae
ac Syria reges inopia abietis cedro ad classes fer
usi. Maxima ea in Cypro traditur ad undecirem
metrij succisa centumtriginta pedum, crassitud
ro ad trium hominum complexum. Germaniæ
nes singulis arboribus cauatis nauigant, quarum
dam & triginta homines ferunt. Spississima ex
materie, ideo & grauissima, iudicatur ebenus, c
xus, graciles naturæ: neutra in aquis fluitat, nec
si dematur cortex, nec larix. Ex reliquis siccissi
tos, quæ Romæ ita appellatur colorem magisq; etiã odo
tũ: & huic nigricãs colorem, proximæ ebenum
xime accedere uidentur. Quanquam
sint, qui Syriacæ torebinthi nigros nodos
lebratur & Thebaicis per
solitus facere tornatili
mnium hæc sola
probatur
eliorq; oleo fit. C

fiunt. Exploratorium hoc ipsis in castris, pastorumque
reperit, quoniam ad excutiendum ignem non semper
lapidis occasio est. Teritur ergo lignum ligno, ignemq;
concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fun-
gi, uel foliorum facilime conceptum. Sed nihil edera
præstantius, quæ teratur lauro, laurumque terat. Pro-
batur & uitis syluestris, alia quàm labrusca, & ipsa
ederæ modo arborem scandens. Frigidissima quæcun-
que aquatica. lentissima autem, & ideo scutis facien-
dis aptissima, quorum plaga cõtrahit se protinus, clau
ditque suum uulnus, & ob id contumacius transmit-
tit ferrum: in quo sunt genere fici, salix, tilia, betulla,
sambucus, populus utraque. Leuissima ex his, ficus &
salix, ideoque utilissimæ. Omnes autem etiam ad ci-
stas, quæque flexili crate constant. Habent & candо-
rem rigoremque, & in sculpturis facilitatem. Est len-
titia platano, sed madida sicut alno. Siccior eadem ul-
mo, fraxino, moro, ceraso, sed ponderosior. Rigorem
fortissime seruat ulmus, ob id cardinibus assamentisq;
portarum utilissima, quoniam minime torquetur: per-
mutanda tantum sic, ut cacumen ab inferiore sit cardi
*ne, radix superior. *Palmæ est mollis, et suberis: spissæ*
& malus, pirusque, necnon acer: sed fragiles, & quæ
cunque crispa. In omnibus syluestria & mascula dif-
ferentias cuiusque generis augent. Et infœcunda fir-
miora fertilibus, nisi quo in genere mares ferunt, sicut
cupressus, & cornus. Cariem uetustatemque non sen
tiunt cupressus, cedrus, ebenus, lotos, buxum, taxus,
iuniperus, oleaster, & olea. Et ex reliquis tardissime
larix, robur, suber, castanea, iuglans. Rimam fissu-
ramque non capit sponte cedrus, cupressus, olea. Bu-
xum maxime æternam putant, ebenum & cupres-
sum, cedrumque, claro de omnibus materijs iudicio in
templo Ephesiæ Dianæ, utpote cum tota Asia extruẽ-
te quadringentis annis peractum sit. Conuenit tectum
eius esse è cedrinis trabibus. De ipso simulacro deæ am
bigitur. Cæteri ex ebeno esse tradunt: Mutianus ter
consul, ex his qui proxime uiso eo scripsere, uitigineũ,
& nunquam mutatum, septies restituto templo. Hãc
materiam elegisse eandem, Canetiam nomen artificis
nuncupans: quod equidem miror, cum antiquiorem
Minerua quoque non modo Libero patre uetustatem
ei tribuat. Adijcit multis foraminibus nardo rigari,

næ a Zacynthо adnectæ cum conditoribus, annis du-
centis ante excidium Troiæ, ut autor est Bochus, in-
fraque oppidum ipsum id haberi. Cui pepercit religio-
ne inductus Annibal, iuniperi trabibus etiam nunc
durantibus. Super omnia memoratur ædes in Aulide
eiusdem deæ, seculis aliquot ante Troianũ bellum ex-
ædificata: quónam genere materiæ scientia obliterata.
In plenum dici potest, utique quæ odore præcellant, ea
æternitate præstare. A prædictis morus proxime lau-
datur, quæ uetustate etiam nigrescit. Et quædam tamẽ
in alijs diuturniora sunt usibus quàm alia. Vlmus in
perflatu firma, robur defossum. Et in aquis quercus ob-
ruta. Eadem supra terram rimosa facit opera torquẽ-
do sese. Larix in humore præcipua, & alnus nigra. Ro
bur marina aqua corrumpitur. Non improbatur & fa
gus in aqua & iuglans, hæ quidem in his quæ defo-
diuntur, uel principales: Item iuniperus: eadem & sub
dialibus aptissima. Fagus & cerrus celeriter marce-
scunt. Esculus quoq; humoris impatiens. contra ada-
cta in terram in palustribus alnus æterna, onerisque
quantilibet patiens. Cerasus firma. Vlmus & fraxi-
nus lentæ, sed facile pandantur, flexiles tamen, stan-
tesq; à circumcisura siccatæ fideliores. Laricem in ma-
ritimis nauibus obnoxiam teredini tradunt: omniaq;
præterquàm oleastrum & oleam. Quædam enim in
mari, quædam in terra uitijs opportuniora.

De teredinibus. CAP. XLI.

INfestantium quatuor genera. Teredines capite ad
portionem grauissimo, rodunt dentibus. Hæ tantũ
in mari sentiuntur, nec aliam putant teredinem pro-
prie dici. Terrestres tineas uocant: culicibus uero si-
miles, thripas: quartum est & è uermiculorũ genere, quo
rum quidem alij putrescente succo, ipsa materie: alij pa
riuntur, sicut in arboribus, ex eo qui cerastes uocatur:
Cum tantum eroserit, ut circumagat se, generat aliũ.
Hæc nasci prohibet in alijs armaritudo, ut cupresso: a-
lijs duritia, ut buxo. Tradunt & abietem circa germi
nationes decorticatam qua diximus luna, aquis non
corrumpi. Alexandri Magni comites prodiderunt, in
Tylo rubri maris insula arbores esse, ex quibus naues
fierent, quas cc. annis durantes inuentas: & si merge-
rentur, incorruptas In eadem esse fruticem baculis tã-
tum idoneæ crassitudinis, uariũ tigrium maculis, põ

tus non noceant. Pondus sustinere ualidæ abies, larix, etiam in transuersum positæ. Robur, olea incuruantur ceduntq; ponderi. Illæ renituntur, nec temere rumpuntur: priusq; carie quàm uiribus deficiunt. Et palmæ arbor inualida, in diuersum enim curuatur. At populus contra omnia inferiora pandatur, palma è contrario fornicatur. Pinus & cupressus aduersus cariē tineasq; firmissimæ. Facile pandatur iuglans. Fiūt enim & ex ea trabes, frangiq; se prænunciat strepitu: quod in Antandro accidit, cum è balneis territi sono profugerunt. Pinus, piceæ, alni, ad aquarum ductus in tubos cauantur. Obrutæ terra, plurimis durant annis. Eædem si nō integantur, cito senescunt: mirum in modum fortiores, si humor extrà quoq; supersit. Firmissima ad tectum abies. Eadem ualuarum repagulis, & ad quæcunq; libeat intestina operà aptissima, siue Græco, siue Campano, siue Siculo fabricæ artis genere spectabilis, ramentorum crinibus pampinato semper orbe se uoluens ad incitatos runcinarum raptus. Eadem & curribus, maxime sociabilis glutino in tantum, ut findatur antè, quà solida est.

De glutinanda materia, & lignis sectilibus. CAP. XLIII.

MAgna autem & glutini ratio, propter ea quæ sectilibus laminis, ac in alio genere operiūtur. Stamineam in hoc usu probant uenam, & uocant fertilem, argumēto similitudinis, quoniam lacrymose crispa. In omni genere & glutinum abdicant quædam, & inter se & cum alijs insociabilia glutino, sicut robur. Sed nec ferè conhærent, nisi similia natura, ut si quis lapidem lignumq; cōiungat. Cornum maxime audit sorbus, carpinus, buxus, postea tilia. Cuicunq; operi facilia, flexilia omnia, quæ lenta diximus, præterq; morus & caprificus. Durabilia ac sectilia, quæ modice humida. Arida enim latius quàm uirida serris cedunt, præter robur & buxum, quæ pertinacius resistunt, serrarumq; dentes replent æqualitate inerti: qua de causa alterna inclinatione egerunt scobem. Obediētissima quocunq; in opere fraxinus, eademq; hastis corylo melior, cornu leuior, sorbo lentior. Gallica uero etiam ad currus flexibilis. Vitem æmularetur ulmus, ni pondus esset in culpa. Facilis & fagus, quanquam fragilis & tenera. Eadē sectilibus laminis in tenui flexilis, capsisque ac scrinijs sola utilis. Secatur in laminas prætenues & ilex, colore quoq; non ingrata: sed maxime fida ijs quæ teruntur, ut rotarum axibus: ad quos lentore fraxinus utilis, sicut duritia ilex, & utroq; legitur ulmus. Sunt uero & parui usus fabrilium ministeriorum insignes. Ideoq; proditum, terebris uaginas ex oleastro, buxo, ilice, ulmo, fraxino utilissimas fieri. ex ijsdem malleos, maiores quoque è pinu & ilice. Et his autem maior ad firmitatem causa tempestiuæ cæsuræ quàm immaturæ: quippe cum ex olea durissimo ligno cardines in foribus diutius immoti, plantæ modo germinauerint. Cato uectes aquifolios, laureos, ulmeos fieri iubet. Hyginus manubria rusticis carpinea, iligna, cerrea. Quæ in laminas secantur, quorūq; operimento uestiatur alia materies, præcipua sunt cedrus, terebinthus, acernis genera, buxū, palma, aquifolium, ilex, sambuci radix, populus. Dat & alnus, ut dictū est, tuber sectile, sicut cedrus acerq;. Nec aliarum tubera in precio. Mediaq; pars arborū crispior, & quo propior radici minoribus magisq; flexilibus maculis. Hæc prima origo luxuriæ, arborem alia integi, & uiliores ligno preciosiores cortice fieri, ut una arbor sæpius ueniret. Excogitatæ sunt & ligni bracteæ, nec satis. Cœpere tingi animalium cornua, dentes secari: lignūq; ebore distingui, mox operiri. Placuit deinde materiem & in mari quæri. Testudo in hoc secta. Nuperq; portentosis ingenijs principatu Neronis inuentū, ut pigmentis perderet se, pluriscq; ueniret imitata lignū. Sic lectis pretia quæruntur, sic terebinthum uinci iubent, sic cedrum preciosius fieri, sic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno, iam lignum emi testudinem facit.

De arborum ætate, & quæ genera arborum minime durant. Similiter de uisco & Druidis. CAP. XLIIII.

VIta arborum quarundam immensa credi potest, si quis profunda mundi & saltus inaccessos cogitet. Verū ex his quas memoria hominū custodit, durant in Liternino Africani prioris manu satæ oliuæ. Item myrtus eodem loco conspicuæ magnitudinis. Subest specus, in quo manes eius custodire draco traditur. Romæ uero lotos in Lucinæ area, anno qui fuit sine magistratibus ccclxix. urbis æde condita, incertum ipsa quanto uetustior. Esse quidem uetustiorem non est dubiū, cum ab eo luco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annū cccl. habet. Antiquior illa est, sed incerta eius ætas, quæ capillata dicitur, quoniam Vestaliū uirginum capillus ad eam defertur. Verum altera lotos in uulcanali, quod Romulus constituit ex uictoria de decumis, æquæua urbi intelligitur, ut autor est Masurius. Radices eius in forum usq; Cæsaris per stationes municipiorum penetrant. Fuit cum ea cupressus æqualis, circa suprema Neronis principis prolapsa atq; neglecta. Vetustior autem urbe in Vaticano ilex, in qua titulus æreis literis Hetruscis religione arborem iā tūc dignam fuisse significat. Tiburtes quoq; originē multo ante urbem Romā habēt. Apud eos extant ilices tres, etiam Tiburto conditore eorum uetustiores, apud quas inauguratus traditur. Fuisse autem eum tradūt filium Amphiarai, qui apud Thebas obierit una ætate ante Iliacū bellum. Sunt autores & Delphicam platanum Agamemnonis manu satam: et alterā in Caphyis Arcadiæ luco. Sunt hodie ex aduerso Iliēsium urbis iuxta Hellespontum in Protesilai sepulchro arbores, quæ omnibus ephebijs eius cum intantū accreuere, ut Ilium aspiciant, inarescunt, rursusq; adolescunt. Iuxta urbē autem quercus in Ili tumulo tunc satæ dicuntur, cū cœpit Ilium uocari. Argis olea nunc etiam durare dicitur, ad quam Io in uaccā mutatā Argus alligauerit. In Ponto circa Heracleā aræ sunt Iouis Stratij cognomine,

mine, ibiq; quercus duæ ab Hercule satæ. In eodẽ tractu portus est, Amyco Bebrycũ rege interfecto clarus. Eius tumulus à supremo die lauro tegitur, quam insanã uocant: quoniã si quid ex ea decerptũ inferatur nauibus, iurgia fiant donec abijciatur. Regionẽ Aulocrenen diximus, per quam ab Apamia in Phrygiã itur: ibi platanus ostenditur, ex qua pependit Marsya uictus ab Apolline, quæ iã tum magnitudine electa est. Necnon palma Deli ab eiusdem dei ætate conspicitur. Olympiæ oleaster, ex quo primus Hercules coronatus est, & nũc custoditur religiose. Athenis quoq; olea durare traditur in certamine edita à Minerua. E diuerso breuissima uita est punicis, fico, malis. Ex his præcocibus breuior quàm serotinis, dulcibus quàm acutis, et dulciori in punicis: Itẽ in uitibus, præcipueq; fertilioribus. Græcinus autor est sexagenis annis durasse uites. Videntur & aquaticæ celerius interire. Senescũt quidẽ uelociter, sed è radicibus repullulãt, laurus, & mali, & punicæ. Firmissimæ ergo ad uiuendum oleæ, ut quas durare annis cc. inter autores conueniat. Est in suburbano Thusculani agri colle qui Corne appellatur, lucus antiqua religione Dianæ sacratus à Latio, uelut arte tonsili coma fagei nemoris. In hoc arborem mori eximiam ætate nostra adamauit Passienus Crispus, bis cõsul, orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarior postea, osculari cõplectiq; eã soli tus, nõ modo cubare sub ea, uinumq; illi affundere. Vicina luco est ilex, & ipsa nobilis xxxv. pedum ambitu caudicis. x. arbores mittẽs singulas magnitudinis uisendæ, syluãq; sola facit. Edera necari arbores certũ est. Simile quiddã & in uisco, tametsi tardiorẽ earum iniuriã arbitrãtur. Nãq; & hoc præter fructus agnoscitur nõ in nouissimis mirabile. Quædã enim in terra gigni nõ possunt, et in arboribus nascũtur. Nanq; cũ suã sedẽ non habeant, in aliena uiuũt, sicut uiscũ. Est & in Syria herba, quæ uocatur cadytas, non tantum arboribus, sed ipsis etiã spinis circumuoluens sese. Item circa Tempe Thessalica, quæ polypodion uocatur, & quæ dolichos ac serpillum. Oleastro quoq; deputato quod gignatur uocãt phaunos. Quod uero in spina fullonia hypophestõ, calyculis inanibus, folijs paruis, radice alba, cuius succus ad detractiones in comitiali morbo utilissimus habetur. Visci tria genera. Nanq; in abiete ac larice stelin dicit Euboea nasci, hyphear Arcadia. Viscũ autem in quercu, robore, ilice, pruno syluestri, terebintho, nec alijs arboribus adnasci, pleriq;. Copiosissimũ in quercu, quod dryos hyphear uocãt. In omni arbore, excepta ilice & quercu, differentiã facit odor uirusq; & folium non iucundi odoris in utroq;, uisco amarum & lentum. Hyphear ad saginanda pecora utilius. Vitia modo purgat primo, dein, ea pingue facit, quæ suffecere purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus, negant durare. Ea medendi ratio æstatis quadragenis diebus. Adijciunt discrimen, uisco in his quæ folia amittant, & ipsi decidere: contrà adhærere nato in æterna fronde. Omnino autem satum nullo modo nascitur, nec nisi per aluum auium redditum, maxime palumbis & turdi. Hæc est natura, ut nisi maturatum in uentre auiũ, non proueniat. Altitudo eius non excedit cubitalem, semper fruticosi ac uiridis. Mas fertilis, fœmina sterilis. Aliquando non fert. Viscum confit ex acinis qui colliguntur messium tempore immaturi. Nam si accessere imbres, amplitudine quidem augentur, uisco uero marcescunt. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putrescunt duodenis ferè diebus. Vnumq; hoc rerum putrescendo gratiam inuenit. Inde in profluente rursus malleo tusi, amissis corticibus interiore carne lentescunt. Hoc est uiscum pennis auium tactu ligandis, iuglandis oleo subactum, cum libeat insidias moliri. Non est omittenda in ea re & Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita suos appellant magos) uisco et arbore in qua gignatur (si modo sit robur) sacratius. Iam per se roborum eligunt lucos, nec ulla sacra sine ea fronde conficiũt, ut inde appellati quoq; interpretatione Græca possint Druidæ uideri. Enimuero quicquid adnascatur illis, è cœlo missum putant, signumq; esse electæ ab ipso deo arboris. Est autem id rarum admodum inuentu, & repertum magna religione petitur: & ante omnia sexta luna, quæ principia mensium annorumq; his facit, & seculi post tricesimũ annum, quia iam uirium abunde habeat, nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo uocabulo, sacrificio epulisq; rite sub arbore præparatis, duos admouent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum uinciantur. Sacerdos candida ueste cultus arborẽ scandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur sago. Tunc demum uictimas immolant, precantes ut suũ donum deus prosperum faciat his quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuicunq; animali sterili arbitrantur, contraq; uenena omnia esse remedio. Tanta gentium in rebus friuolis plerunque religio est.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XVII.

*

PROOEMIVM.

Arborum pretia mirabilia. CAP. I.

NATVRA arborum, terra mariq; sponte sua prouenientium, dicta est. Restat earum quæ arte et humanis ingenijs fiunt uerius quàm nascuntur. Sed prius mirari succurrit, quæ abstulimus penuria pro indiuiso possessa à feris, depugnante cum ijs homine circa caducos fructus, circa pendentes uero & cum alitibus, in tanta delitiarum pretia uenisse, clarissimo (ut equidem arbitror) exemplo L. Crassi atq; Cn. Domitij Aenobarbi. Crassus orator fuit in primis nominis Romani: domus ei magnifica: sed aliquanto præstantior in eodẽ palatio Q. Catuli, qui Cimbros cum C. Mario fudit. Multo uero pulcherrima consensu omniũ

ætate ea in colle uiminali C. Aquilij equitis Rom. clarioris illa etiam quàm iuris ciuilis scientia, cum tamen obiecta Crasso sua est. Nobilissimarum gentium ambo Crassus atq; Domitius censuram post consulatum simul gessere, anno conditæ urbis dclxij. frequentem iurgijs propter dissimilitudinem morum. Tum Cn. Domitius, ut erat uehemens natura, præterea accessus odio, quod ex æmulatione auidissimum est, grauiter increpuit tanti censorem habitare, pro domo eius sestertium milies identidem promittens. Et Crassus, ut præsens in genio semper, & faceto lepôre solers, addicere se respondit, exceptis sex arboribus. Ac ne uno quidem denario, si adimerentur, emptam uolente Domitio: Crassus, utrúmne igitur ego sum, inquit, quæso Domiti, exemplo grauis, & ab ipsa mea censura notandus, qui in domo quæ mihi hæreditate obuenit, comiter habitem: an tu, qui HS milies sex arbores æstimes? Eæ fuere loti, patula ramorum opacitate lasciuæ, Cæcina Largo è proceribus crebro in iuuenta nostra eas in domo sua ostentante. Duraueruntque, quoniam & de longissimo ævo arborum diximus, ad Neronis principis incendia, quibus cremauit urbem, annis clxxx. postea, cultu uirides iuuenesq; , ni princeps ille accelerasset etiam arborum mortem. Ac ne quis uilem de cætero Crassi domum, nihilq; in ea iurgante Domitio fuisse dicendum præter arbores iudicet, iam columnas quatuor Hymettij marmoris, ædilitatis gratia ad scenam ornandum aduectas, in atrio eius domus statuerat, cum publico nondum essent ullæ marmoreæ. Tam recès est opulentia: tantoq; tunc plus honoris arbores domibus afferebant, ut sine illis ne inimicitiarum quidem pretiũ seruauerit Domitius. Fuere ab ijs & cognomina antiquis: Frõditio militi illi, qui præclare facinora Vulturnum transnatans fronde capiti imposita, aduersus Annibalem edidit. Stolonum Liciniæ genti: ita enim aplatur in ipsis arboribus fruticatio inutilis, unde & pampinatio inuenta primõ Stoloni dedit nomen. Fuit & arborum cura legibus priscis: cautumq; est xij. tabulis, ut qui iniuria cecidisset alienas, lueret in singulas æris xxv. Quid existimamus, futurásne eas credidisse ad supradictam æstimationem illos, qui frugiferas tanti taxauerant? Nec minus miraculum in pomo est, multarum circa suburbana fructu annuo addicto binis milibus nummûm, maiore singularum reditu, quàm erat apud antiquos prædiorum. Ob hoc insita, & arborum quoque adulteria excogitata sunt, ut nec poma pauperibus nascerentur. Nunc ergo dicemus quo maxime modo tantum ex his uectigal contingat, ueram colendi rationem absolutamque profituri. Et ideo non uulgata tractabimus, nec quæ constare animaduertimus, sed incerta atque dubia, in quibus maxime fallitur uita. Nam diligentiam in superuacuis affectare, non nostrum est. Ante omnia autem in uniuersum, & quæ ad cuncta arborum genera pertinent in commune de cœlo terráque dicemus.

De natura cœli ad arbores, & quam partem cœli spectare debeant. CAP. II.

AQuilone maxime gaudent, densiores ab afflatu eius lætioresq;, & materiæ firmioris. Qua in re plerique falluntur, cum in uineis pedamenta non sint à uento eo opponenda, & id tantum à septentrione seruandum. Quinimo tempestiua frigora plurimum arborũ firmitati conferunt, & sic optime germinant: alioqui si blandiantur austri, defatiscentes, ac magis etiam in flore. Nam si cum defloruere, protinus sequantur imbres, in totum poma depereunt: adeo ut amygdalæ & piri, etiam si omnino nubilum fiat, austrinusue flatus, amittant fœtus. Circa uergilias quidem pluere, inimicissimum uiti & oleæ: quoniam tunc coitus est earum. Hoc est illud quatriduum oleis decretorium, hic articulus austrinus nubili spurci quod diximus. Fruges quoque peius matureſcunt austrinis diebus, sed celerius. Illa sunt noxia frigora, quæ septentrionibus aut præpositeris fiunt horis. Hyemem quidem aquilonam esse, omnibus satis utilissimum. Imbres uero tũc expetendi euidẽs causa est, quoniã arbores fœtu exinanitas, & foliorum quoque amissione languidas, naturale est auide esurire. Cibus autem earum imber. Quare tepidam esse hyemem, ut absumpto partu arborum, sequatur protinus conceptus, id est germinatio ac deinde alia floreſcendi exinanitio, inutilissimum experimentis creditur. Quinimo si plures ita cõtinuentur anni, etiam ipsæ moriuntur arbores, quando nemini dubia pœna est in fame laborantium. Ergo qui dixit hyemes serenas optandas, non pro arboribus uota fecit. Nec per solstitia imbres uitibus conducunt. Hyberno quidem puluere lætiores fieri messes, luxuriantis ingenij fertilitate dictum est. Alioqui uota arborum frugumq; communia sunt, niues diutinas sedere. Causa, non solum quia animam terræ, euaneſcentem exhalatione, includunt & comprimunt, retroq; agunt in uires frugum atque radices: uerum quòd & liquorẽ sensim præbent, purum præterea leuissimumque, quando nix aquarum cœlestium spuma est. Ergo humor ex his non uniuersus ingurgitans diluensq;, sed quomodo stitur distillans, uelut ex ubere alit omnia quæ nõ inundat. Tellus quoque illo modo fermenteſcit, & succi plena, ac lacteſcentibus satis non effœta, cum tempus aperit, tepidis arridet horis. Ita maxime frumenta pinguescunt, præterquam ubi calidus semper aër est, ut in Ægypto. Continuatio enim & ipsa consuetudo, idem quod modus aliubi efficit: plurimumq; prodest ubicunque non esse quod noceat. In maiore parte orbis, cum præcoces excurrêre germinationes, euocatæ indulgentia cœli, secutis frigoribus exuruntur. Qua de causa serotinæ hyemes noxiæ syluestribus quoque, quæ magis etiam dolent urgente umbra sua, nec adiuuante medicina, quoniam ueſtire teneras intorto ſtramento in syluestribus non est. Ergo tempestiuæ aquæ hybernis primum imbribus, deinde germinationem antecedentibus. Tertium tempus est, cum educant poma, nec protinus,

tinus, sed iam ualido fœtu. Quæ fructus suos diutius continent, longioresq; desiderant cibos, his et serotinæ aquæ utiles, ut uiti, oleæ, punicis. Hæ iam pluuiæ generis cuiusque arboribus diuerso modo desiderantur, alijs alio tempore maturantibus. Quapropter ijsdem imbribus quædam lædi uideas, alia iuuari, & in eodem genere, sicut in piris. Alio die hyberna quærunt pluuias, alio uerò præcocia, ut pariter quidem omnia desiderent. Hybernum tempus est ante germinationem, quæ aquilonem austro utiliorem facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præfert (sunt enim plerunq; frigidiora) & montuosa planis, & nocturnos imbres diurnis. Magis fruũtur aquis sata, non statim auferẽte eas sole. Connexa & situs uinearũ arbustorũq; ratio est, quas in horas debeãt spectare. Virgilius ad occasus seri damnauit. Aliqui sic maluere, quàm in exortu. A pluribus meridiem probari aduerto. Nec arbitror perpetuũ quicquam in hoc præcipi posse. Ad soli naturam, ad loci ingenium, ad cœli cuiusque mores dirigenda solertia est. In Africa meridiem uineas spectare, etsi uiti inutile, colono salubre est, quoniam ipsa meridianæ subiacet plagæ: quapropter qui ibi in occasum aut septẽtriones conseret, optime miscebit solum cœlo, cum Virgilius occasus improbet. Nec de septentrione relinqui dubitatio uidetur. Atqui in Cisalpina Italia magna ex parte uineis ita positis, compertum est nullas esse fertiliores. Multum rationis obtinent uenti. In Narbonensi prouincia atq; Liguria, & parte Hetruriæ, contra circium serere imperitia existimatur: eundemque obliquum accipere, prouidentia. Is namque æstates ibi temperat, sed tanta plerunq; uiolentia, ut auferat tecta.

De societate cœli & terræ ad arbores. CAP. III.

QVidam cœlum terræ parere cogunt: ut quæ in siccis serantur, orientem ac septentriones spectent: quæ in humidis, meridiem. Necnon ex ipsis uitibus causas mutuantur, in frigidis præcoces serendo, ut maturitas antecedat algorem. Quæ poma uitesq; rores oderint, contra ortus, ut statim auferat sol: quæ ament, ad occasus, uel etiam ad septentriones, ut diutius eo fruantur. Cæteri uero ferè rationem naturæ secuti, in aquilonem obuersas uites & arbores poni suasere. Odoratiorem etiam fieri talem fructum Democritus putat.

De qualitate regionum. CAP. IIII.

AQuilonis situm uentorumq; reliquorum, diximus in secundo uolumine, dicemusq; proximo plura cœlestia. Interim manifestum uidetur salubritatis argumentum, quoniam in meridiem etiam spectantium semper ante decidant folia. Similis & in maritimis causa. Quibusdam locis afflatus maris noxij, in plurimis ijdem utiles: quibusdam satis è longinquo aspicere maria, iucundum: propius admouere salis halitum, inutile. Similis & fluminum stagnorumq; ratio. Nebulis adurunt, & æstuantia refrigerant opacitate, atque etiam rigore gaudent, quæ diximus. Quare experimentis optime creditur. A cœlo proximum est terræ dixisse rationem, haud faciliore tractatu. Quippe non eadem arboribus conuenit & frugibus plerunque: nec pulla, qualem habet Campania, ubique optima uitibus, aut quæ tenues exhalat nebulas. Nec rubrica multis laudata. Cretam in Albensium Pompeianorum agro, & argillam cunctis ad uineam generibus anteponunt, quanquam præpingues, quod excipitur in eo genere. Inuicem sabulum album in Ticinensi, multisque in locis nigrum itemq; rubrũ, etiam pingui terræ permixtum, infœcundum est. Argumenta quoque iudicantium sæpe fallunt. Non utiq; lætum solum est, in quo proceræ arbores nitent, præterquam illis arboribus. Quid enim abiete procerius? aut quæ uixisse possit alia in loco eodem? Nec luxuriosa pabula pinguis soli semper indicium habent. Nam quid laudatius Germaniæ pabulis? et tamẽ statim subest harena tenuissimo cespitũ corio. Nec semper aquosa est terra, cui proceritas herbarum, non Hercule magis quàm pinguis adhærens digitis, quod in argillis arguitur. Scrobes quidem regesta in eos nulla complet, ut densa atque rara ad hunc modum deprehendi possit, ferroque omnis rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iusto deprehenditur pondere. Quod enim pondus terræ iustum intelligi potest? Nec fluminibus aggesta semper laudabilis, quando senescant sata quædã aqua. Sed neque illa quæ laudatur, diu præterquam salici utilis sentitur. Inter argumenta stipulæ crassitudo est, tanta alioquin in Laborino Campaniæ nobili campo, ut ligni uice utantur. Sed idem solum ubicunque arduũ opere, difficile cultu, bonis suis acrius penè quàm uitijs posset, affligit agricolam. Et carbunculus, terra quæ ita uocatur, emendari uite macra putatur. Nam tophus scaber natura friabilis expetitur quoque ab auctoribus. Virgilius & quæ filicem ferat non improbat uitibus. Salsæq; terræ multa melius creduntur, tutiora à uitijs innascentium animalium. Nec colles opere nudantur, si quis perite fodiat. Nec campi omnes minus soles atque perflatus quàm opus sit, accipiunt. Et quasdam pruinis ac nebulis pasci diximus uites. Omnium rerum sunt quædam in alto secreta, & suo cuique corde peruidenda. Quid? quod mutantur sæpe iudicata quoque ac diu comprehensa? In Thessalia circa Larissam emisso lacu frigidior facta ea regio est, oleæq; desierunt quæ prius fuerant. Item uites aduri, quod non antea, Aenos sensit admoto Hebro. Et circa Philippos cultura siccata regio mutauit cœli habitum. At in Syracusano agro aduena cultor elapidato solo perdidit fruges luto, donec regesset lapides. In Syria leuem tenui sulco imprimunt uomerem, quia subest saxum exurens æstate semina. Iam in quibusdam locis similes æstus immodici, & frigorum effectus. Est fertilis Thracia frugum rigore, æstibus Africa & Aegyptus. In Chalcia Rhodiorum insula locus quidam est, in tantum fœcundus, ut suo tempore satum demetant hordeum, sublatumque protinus

nus ſerant, & cum alijs frugibus metant. Glareoſum oleis ſolum aptiſſimum in Venafrano, pinguiſſimum in Bætica. Pucina uina in ſaxo coquuntur. Cæcubæ uites in Pontinis paludibus madent. Tanta eſt argumentorum & ſoli uarietas ac differentia. Cæſar Vopiſcus, cum cauſam apud cẽſores ageret, campos Roſeæ dixit Italiæ ſumen eſſe, in quibus perticas pridie relictas gramen operiret. Sed non niſi ad pabulum probantur. Nõ tamen indociles natura nos eſſe uoluit, & uitia confeſſa fecit, etiam ubi bona certa non fecerat. Quamobrem primum crimina dicamus.

Genera terrarum. CAP. V.

TErram amaram ſiue macram ſi quis probare uelit, demõſtrant eam atræ degeneresq; herbæ: frigidam autem retorride nata. Item uliginoſam, triſtia: rubricam oculi argillamq;, operi difficilimas, quæq; raſtros ac uomeres ingentibus glebis onerent: quanquam non quod operi, hoc & fructui ſit aduerſum. Item è cõtrario cineraceam, & ſabulum album. Nam ſterilis denſa callo facile deprehenditur uel uno ictu cuſpidis. Cato breuiter atq; ex ſuo more uitia determinat: Terram cariоſam caue, néue plaſtro, néue pecore impellas. Quid putamus hac appellatione ab eo tantopere reformidari, ut penè ueſtigijs quoq; interdicat? Redeamus ad ligni cariem, & inueniemus illa, quæ in tantum abominatur uitia, aridæ, fiſtuloſæ, ſcabræ, caneſcentis, exeſæ, & pumicoſæ. Plus dixit una ſignificatione, quàm poſſit ulla copia ſermonis enarrari. Eſt enim interpretatione uitiorũ quædam non ætate (quæ nulla in ea intelligi poteſt) ſed natura ſua, anus terra: & ideo infœcunda ad omnia, atq; imbecilla. Idem agrum optimum iudicat ad radicem montium planicie in meridiem excurrente, qui eſt totius Italiæ ſitus: terram uero teneram, quæ uocetur pulla. Erit igitur hæc optima, & operi ſatior. Intelligere modo libeat dictã mira ſignificatione teneram: & quicquid optari debet, in eo uocabulo inuenietur. Illa temperatæ ubertatis, illa mollis facilisq; culturæ, nec madida, nec ſitiẽs. Illa poſt uomerem niteſcens: qualem fons ingeniorum Homerus in armis à deo cælatam dixit, addiditq; miraculum nigreſcẽtis, quamuis fieret in auro. Illa quam recentem exquirunt improbæ alites uomerem comitantes, coruiq; aratoris ueſtigia ipſa rodentes. Reddatur hoc in loco luxuriæ quoq; ſententia, & aliqua in propoſitum. Certe Cicero lux doctrinarum altera, melior, inquit, unguenta ſunt quæ terram, quàm quæ crocum ſapiunt. Hoc enim maluit dixiſſe, quàm redolẽt. Ita eſt profecto, illa erit optima quæ unguenta ſapiet. Quòd ſi admonẽdi ſumus, qualis ſit terræ odor ille qui quæritur, contingit ſæpe etiam quieſcente ea ſub occaſu ſolis, in quo loco arcus cœleſtis deiecerit capita ſua: & cum à ſiccitate continua immaduit imbre, tunc emittit illum ſuum halitum diuinum ex ſole conceptũ, cui comparari ſuauitas nulla poſſit. Is eſſe odor in commota debebit, repertusq; neminem fallet: ac de terra odor optime iudicabit. Talis ferè eſt, in uoualibus cæſa uetere ſylua, quæ conſenſu laudatur. Et in frugibus quidem ferendis eadem terra utilior intelligitur, quoties intermiſſa cultura quieuit: quod in uineis non fit. Eoq; diligentius eligenda eſt, ne uera exiſtat opinio eorum qui iam Italiæ terram exiſtimauere laſſam. Operis quidem facultas in alijs generibus conſtat & cœlo, nec poteſt arari poſt imbres aliqua, ubertatis uitio lenteſcens. Contrà, in Byzacio Africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem campum, nullis cum ſiccus eſt arabilem tauris, poſt imbres uili aſello, & à parte altera iugi anu uomerem trahente uidimus ſcindi. Terram enim terra emendari (ut aliqui præcipiũt) ſuper tenuem pingui iniecta, aut gracili, bibulaq; ſuper humidam ac præpinguem, dementia operæ eſt. Quid enim poteſt ſperare, qui talem colit?

De terra quam Britannia, & Gallia amat. CAP. VI.

ALia eſt ratio, quam Britannia, & Gallia inuenere alendi eam ipſa, quod genus uocant margam. Spiſſior ubertas in ea intelligitur. Eſt autem quidam terræ adeps, ac uelut glandia in corporibus, ibi denſante ſe pinguitudinis nucleo.

De Græcorum circa hãc doctrina. CAP. VII.

NOn omiſere & hoc Græci. Quid enim intẽtatum illis? Leucargillon uocant candidam argillam, qua in Megarico agro utuntur, ſed tantum in humida frigidaq; terra. Illas Gallias Britanniasq; locupletantes cum cura dici conuenit. Duo genera fuerant. Plura nuper exerceri cœpta proficientibus ingenijs. Eſt enim alba, ruffa, columbina, argillacia, tophacea, harenacea. Natura duplex, aſpera, aut pinguis. Experimenta utriuſq; in manus, uſuſq; geminus, aut ut fruges tantum alant, aut edant & pabulum. Fruges alit tophacea alba, quæ ſi ſit inter fontes reperta, eſt ad infinitum fertilis, uerum aſpera tractatu: & ſi nimia iniecta eſt, exurit ſolum. Proxima eſt ruffa, quæ uocatur capnumargos, intermixto lapide terræ minutæ, harenoſæ. Lapis contunditur in ipſo campo, primisq; annis ſtipula difficulter cæditur propter lapides. Impendio tamen minimo leuitate dimidio minoris quàm cæteræ inuehitur. Inſpergitur rara, ſale eam miſceri putant. Vtrunq; hoc genus ſemel iniectum in l. annos ualet, & frugum & pabuli ubertate.

De terrarum generibus. CAP. VIII.

QVæ pingues eſſe ſentiuntur, ex his præcipua alba. Plura eius genera. Mordaciſſimum quod ſuprà diximus. Alterum genus albæ cretæ argentaria eſt. Petitur ex alto, in centenos pedes actis plerunq; puteis, ore anguſtatis, intus (ut in metallis) ſpatiante uena. Hac maxime Britannia utitur. Durat annis lxxx. Neque eſt exemplum ullius, qui bis in uita hanc eidem iniecerit. Tertium genus candidæ gliſchromargon uocant. Eſt autem creta fullonia mixta pingui terra, pabuli quàm frugum fertilior, ita ut meſſe ſublata ante ſementem alteram lætiſſimum ſe-

cetur.

cetur. Dum infruge est, nullum aliud gramen emittit. Durat xxx. annis, densior iusto cymini modo strangulat solum. Columbinam Gallia suo nomine eglecopalam appellat, glebis excitatur lapidum modo: sole & gelatione ita soluitur, ut tenuissimas bracteas faciat. Hæc ex æquo fertilis. Harenacea utuntur, si alia non sit, in uliginosis uero & si alia sit. Vbios gentium solos nouimus, qui fertilissimum agrum colentes, quacunq; terra infra tres pedes effossa, & pedali crassitudine iniecta lætificent. Sed ea non diutius annis x. prodest. Hedui & Pictones calce uberrimos fecere agros, quæ sanè & oleis, & uitibus utilissima reperitur. Omnis autem marga arato injicienda est, ut medicamentum rapiatur, & fimi desiderat aliquãtulum quæ primo plus aspera, & quæ in herbas nõ effunditur: alioqui nouitate quæcunque fuerit solum lædet, ne sic quidem primo pòst anno fertilis. Interest & quali solo quæratur. Sicca enim humido melior, arido pinguis. Temperatæ alterutra, creta uel columbina conuenit.

De cineris usu, & de fimo, & quæ sata uberiorẽ terram faciant, & quæ urant. CAP. IX.

TRanspadanis cineris usus adeo placet, ut anteponant fimo iumentorum, quod quia leuissimũ est, ob id exurunt. Vtroque tamen pariter non utuntur in eodem aruo, nec in arbustis cinere, nec quasdam ad fruges, ut diximus. Sunt qui puluere quoque uuas ali iudicent, pubescentesq; puluerent, & uitium arborumque radicibus aspergant. Quod certũ est Narbonensi prouinciæ, & uindemias certius sic eo coqui, quia plus puluis ibi quàm sol confert. Fimi plures differentiæ, ipsa re antiqua. Iam apud Homerum regius senex agrum ita suis manibus lætificans reperitur. Augeas rex in Græcia excogitasse traditur. Diuulgasse uero Hercules in Italia, quæ regi suo Stercutio Fauni filio ob hoc inuentum immortalitatem tribuit. M. Varro principatum dat turdorum fimo ex auiarijs. Quod etiam pabulo boum suumque magnificat: neque alio cibo celerius pinguescere asseuerat. De nostris moribus bene sperare est, si tanta apud maiores fuere auiaria, ut ex his agri stercorarentur. Proximum Columella columbarijs, mox gallinarijs facit, natantium alitum damnato. Cæteri autores cõsensu humanas dapes ad hoc in primis aduocant. Alij ex his præferunt hominum potus, in coriariorum officinis pilo madefacto. Alij per sese, aqua iterum, largiusque etiam quàm cum bibitur admixta. Quippe plus iam ibi male domandum est, cum ad uirus illud uini homo accesserit. Hæc sunt certamina, quibus inuicem ad tellurem quoque alendam utuntur homines. Proxime spurcitias suum laudant. Columella solus damnat. Alij cuiuscunque quadrupedis ex cytiso. Aliqui columbaria præferunt. Proximum deinde caprarum est, ab hoc ouium, deinde boum, nouissimum iumentorum. Hæ fuere apud priscos differentiæ, simulque præcepta (ut inuenio) re tali utendi, quando & hic uetustas utilior: uisumque iam est apud quosdam prouincialium, in tantum abundante geniali copia pecudum, farinæ uice cribris superinjci, fœtore aspectuque temporis uiribus in quandam etiam gratiam mutato. Nuper repertum, oleas gaudere maxime cinere è calcarijs fornacibus. Varro præceptis adijcit, equino quod sit leuissimum segetes alendas: prata uero grauiore, & quod ex hordeo fiat, multasque gignat herbas. Quidam etiam bubulo iumentorum præferunt, ouillumque caprino: omnibus uero asininum, quoniam lentissime mandant. È contrario usus aduersus utrunque pronũciat. Inter omnes autem constat nihil esse utilius lupini segete, priusquam siliquetur, aratro uel bidentibus uersa, manipulis'ue desectæ circa radices arborum ac uitium obrutis. Etiam ubi non sit pecus, culmo ipso uel etiam filice stercorare arbitrantur. Cato stercus unde fiat, stramenta, lupinum, paleas, fabalia, ac frondes ilignas, quernasq;. È segete euellito ebulum, cicutam, & circum salicta herbam auctam, uluamque: ea substernito ouibus, frõdemque putridam. Vinea si macruerit, sarmenta sua comburito, & ibidem inarato. Itemque ubi saturus eris frumentum, oues ibi delectato. Necnon & satis quibusdam ipsis pasci terram dicit. Segetem stercorãt fruges, lupinum, faba, uicia. Sicut è contrario cicer, quia uellitur, & quia salsum est, hordeum, fœnum Græcum, eruum, hæc omnia segetem exurunt, & omnia quæ uelluntur. Nucleos in segetem ne indideris. Virgilius & lino segetem exuri, & auena, & papauere arbitratur. Fimeta sub dio concauo loco, & qui humorem colligat, stramento intecta, ne in sole arescant, palo è robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innascantur his serpẽtes. Fimum miscere terræ, plurimum refert fauonio flante, ac luna sitiente. Id plerique praue intelligunt à fauonij ortu faciendum, ac Februario mense tantum, cum id pleraque sata alijs postulent mensibus. Quocunque tempore facere libeat, curandum ut ab occasu æquinoctiali flante uento fiat, lunaque decrescente ac sicca. Mirum in modum augetur ubertas effecturq; eius obseruatione tali.

De satione arborum, & quòd auulsione nascuntur arbores. CAP. X.

ABunde prædicta ratione cœli ac terræ: nunc de his arboribus dicemus, quæ cura hominum atque arte proueniunt. Nec pauciora propè sunt genera, tam benignè naturæ gratiam retulimus. Aut enim semine proueniunt, aut plantis radicis, aut propagine, aut auulsione, aut surculo, aut insito & consecto arboris trunco. Nam folia palmarum apud Babylonios seri, atque ita arborem prouenire, Trogum credidisse demiror. Quædam autem pluribus generibus seruntur, quædam omnibus. Ac pleraque ex his natura ipsa docuit, & in primis semen serere, cum decidens exceptumque terra uiuiscaret. Sed quædam non aliter proueniunt, ut castaneæ, iuglandes, cæduis duntaxat exceptis. Ex semine autem quanquam dissimili, ea quoque quæ & alijs modis seruntur, ut uites, & mala, atque pira. Namque ijs pro

semi

semine nucleus, non ut supradictis fructus ipse. Et mespila semine nasci possunt. Omnia hæc tarda prouetu, ac degenerantia, & insito restituenda. Interdum etiam castaneæ. Quibusdam natura contrà, omnino nõ degenerandi, quoquo modo serantur, ut cupressis, palmis, lauris. Nanque & laurus pluribus modis seritur. Genera eius diximus. Ex his augusta, & baccalis, & tinus simili modo seruntur. Baccæ mense Ianuario aquilonis afflatu siccante leguntur, expandunturq; raræ, ne calefiant aceruo. Postea quidam fimo ad serendum paratas, urina madefaciunt. Alij in qualo pedibus in profluente deculcant, donec auferatur cutis. Alioquin uligo infestat, nec patitur nasci. In sulco repastinato palmi altitudine, uicenæ ferè aceruatim mense Martio: eædem & propagine seruntur: triumphalisq; talea tãtum. Myrti genera omnia in Campana baccis seruntur, Romæ propagine Tarentina. Democritus & alio modo seri docet, grandissimis baccarum tusis leniter nẽ grana frangantur, eaque intrita restem circumlini, atque ita seri: parietem fore densitatis, ex quo uirgulæ differantur. Sic & spinas sepis causa serunt, tomice moris spinarum circumlita. Pilas autem laurus & myrti inopia à trimatu tempestiuum est transferre. Inter ea quæ semine seruntur, Mago in nucibus operosus est. Amygdala in argilla molli meridiem spectante seri iubet. Gaudere & dura calidaque terra: in pingui aut humida mori ac sterilescere. Serẽdas quàm maxime falcatas & è nouella, fimoque diluto macerat as per triduum, aut pridie quàm serantur aqua mulsa. Mucrone defigi, aciem lateris in aquilonem spectare: ternas simul serendas trianguli ratione, palmo inter se distantes: denis diebus adaquari donec grandescant. Iuglandes nuces porrectæ seruntur commissuris iacentibus. Pineæ nucleis septenis ferè in ollas perforatas additis: aut ut laurus, quæ baccis seritur: Citrea, grano & propagine: sorba, semine & à radice planta, & auulsione proueniunt. Sed illa in calidis, sorba & in frigidis & humidis. Natura & plantaria demonstrauit, multarum radicibus pullulante sobole densa, & pariente matre quas enecet. Eius quippe umbra turba indigesta premitur, ut in lauris, punicis, platanis, cerasis, prunis. Paucorum in hoc genere rami parcunt soboli, ut ulmorum palmarumque. Nullis uero tales pulli proueniunt, nisi quarum radices amore solis atque imbris in summa tellure spatiantur. Omnia ea non statim moris est in sua locari, sed prius nutrici dari, atque in seminarijs adolescere, iterumque migrare. Qui transitus mirum in modum mitigat etiam syluestres: siue arborum quoque, ut hominum natura nouitatis ac peregrinationis auida est: siue discedentes uirus relinquunt, mansuescuntque tractatu (ceu feræ) dum radici auellitur planta. Et aliud genus simile natura monstrauit, auulsique arboribus stolones uixere. Quo in genere & cum perna sua auelluntur, partemque aliquam è matris quoque corpore auferunt secum fimbriato corpore. Hoc modo plantantur punicæ, coryli, mali, sorbi, mespili, fraxini, fici, in primisque uites. Cotoneum ita satum degenerat. Ex eodem inuentum est surculos abscisos serere. Hoc primo sepis causa factum, sambucis, cotoneo, & rubis depactis: mox & culturæ, ut populis, alnis, salici, quæ uel inuerso surculo seritur. Iam eæ ibi disponuntur, ubi libeat esse eas. Quamobrem seminarij curam antè conuenit dici, quàm transeatur ad alia genera. Namq; ad id præcipuum eligi solum refert, quoniam nutricem indulgentiorem esse quàm matrẽ sæpe conuenit. Sit ergo siccum succosumque, bipalio subactum, aduenis hospitale, & quàm similimum terræ in quam transferendum sit. Ante omnia elapidatum, munitumque ad incursum etiam gallinacei generis. Quàm minime rimosum, ne penetrans sol exurat fibras. Interuallo sesquipedum seri, ne se inter se contingant. Præter alia uitia etiam uerminosa fiunt: ideo sarriri cõuenit sæpius, herbasq; euelli. Præterea semina ipsa fruticantia supputare, ac falcẽ pati consuescere. Cato & furcis crates imponi iubet, altitudine hominis, ad solem recipiendum: atque integi culmo ad frigora arcenda. Sic pirorum malorumque semina nutriri, sic pineas nuces, sic cupressos, semine satas & ipsas. Minimis id granis constat, ut uix perspici quædam possint: non omittendo naturæ miraculo, ex tam paruo gigni arbores, tanto maiore tritici et hordei grano, ne quis fabam reputet. Quid simile originis suæ habent malorum pirorumque semina: his principijs respuentem secures materiem nasci, indomita ponderibus immensis præla, arbores uelis, turribus murisque impellendis arietes? Hæc est naturæ uis, hæc potentia. Super omnia erit, è lacryma nasci aliquid, ut suo loco dicemus. Ergo è cupresso fœmina (mas enim ut diximus non gignit) pilulæ collectæ, quibus docui mensibus siccantur sole: ruptæque emittunt semen, formicis mire expetitum: ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo absumi natalem tantarum arborum. Seritur mense Aprili, area æquata cylindris, aut uolgiolis, densum: terraque cribris supercernitur pollicis crassitudine. Contra immane pondus attollere se non ualet, retorqueturque sub terra. Ob hoc parcitur uestigijs. Leniter rigatur à solis occasu in trinis diebus, ut æqualiter bibat, donec erumpant. Differuntur post annũ dodrantali filo, custodita temperie, ut uiridi cœlo serantur, ac sine aura. Mirumque dictu, periculum eo tantum die est, si rorauerit quantulumcunq; imbrem, aut si afflauerit. De reliquo tutæ sunt perpetua securitate, aquasque postea odere. Et zizifa grano seruntur mense Aprili. Tuberes melius inserumtur in pruno syluestri, & malo cotoneo, & in calabrice: ea est spina syluestris. Quæcunque optime & myxas recipit, utiliter & sorbos.

De transferendis seminarijs, & ulmis serendis, & scrobibus. CAP. XI.

PLantas ex seminario transferre in aliud priusquam suo loco ponantur, operose præcipi arbitror, licet translatione folia latiora fieri spondeant. Ul-

mor

morum prius quàm folio ueſtiantur, ſamara colligenda eſt circa Martias Kalen. cum flaueſcere incipit. Deinde biduo in umbra ſiccata ſerenda, denſa in refracto, terra ſupèr minutatim cribrata craſſitudine quæ in cupreſſis. Pluuiæ ſi non adiuuent, riganda. Diſſerendæ ex arearum uenis poſt annum in ulmaria, interuallo pedali in unamquamq; partem. Maritas ulmos autumno ſerere utilius, quia carent ſemine. Nam eæ è plantis ſeruntur. In arbuſtum quinquennes ſub urbe transferunt, aut (ut quibuſdam placet) quæ uicenûm pedum eſſe cœperunt: ſulco qui nouenarius dicitur, altitudine pedum trium, pari latitudine, & eo amplius circa poſitas pedes terni undiq; è ſolido adaggerantur. Arulas id uocant in Campania. Interualla ex loci natura ſumuntur. Aridiores ſerendas in campeſtribus conuenit. Populos & fraxinos, quia feſtinantius germinant, diſponi quoq; maturius conuenit, hoc eſt, ab Idibus Feb. plantis & ipſas naſcentes. In diſponendis arboribus arbuſtisq;, ac uineis, quincũcialis ordinum ratio uulgata & neceſſaria, non perflatu modo utilis, uerum & aſpectu grata, quocunq; modo intueare, in ordinem ſe porrigente uerſu. Populis eadem ratio ſemine qua ulmos ſerendi, trãſferendi quoq; è ſeminarijs eadem & ſyluis. Ante omnia igitur in ſimilem transferri terram aut meliorem oportet. Nec è tepidis aut præcocibus in frigidos, aut ſerotinos ſitus, ut neque ex his in illos. Præfodere ſcrobes antè (ſi fieri poſſet) tanto donec pingui ceſpite obducantur. Mago ante annum iubet, ut ſolem pluuiasque combibant: aut ſi id conditio largita non ſit, ignes in medio fieri ante menſes duos, nec niſi poſt imbres in his ſeri. Altitudinem earum in argilloſo, aut duro ſolo trium cubitorum eſſe in quanque partem. In prunis palmo amplius, & ubique caminata foſſura ore compreſſiore ſint. Nigra uero terra duo cubita, & palmũ quadratis angulis. Eadem menſura Græci autores conſentiunt, non altiores quino ſemipede eſſe debere, nec latiores duobus pedibus. Nuſquam uero ſeſquipede minus altos, quoniam in humido ſolo ad uicina aquæ perueniat. Cato, ſi locus aquoſus ſit, inquit, latos pedes ternos in faucibus, imosque palmum & pedem, altitudine iiij. pedum, eos lapide conſterni, aut ſi non ſit, perticis ſalignis uiridibus. Si neque eæ ſint, ſarmentis, ita ut in altitudinem ſemipedem trahantur. Nobis adijciendum uidetur ex prædicta arborum natura, ut altius demittantur eæ quæ ſumma tellure gaudent, tanquam fraxinus, olea. Hæc & ſimilia quaternos pedes oportet demitti. Cæteris ſat eſt, ſi altitudinis pedes ternos effecerint. Excide, inquit, radicem iſtam Papyrius Curſor imperator, ad terrorem Prænęſtinorum prætoris. Deſtringi ſecurius ſe teſte, innoxium abradi partes, quæ ſe nudauerint terra. Aliqui lapides rotundos ſubijci malunt, qui & contineant humorem, & trãſmittant: non item planos facere, & à terreno arcere radicem, exiſtimantes. Glarea ſubſtrata inter utrãq; ſententiam fuerit. Arborem nec minorem bima, nec maiorem trima transferri quidam præcipiũt: dij cum annum impleat: Cato craſſiorem quinq; digitis. Non omiſiſſet idem, ſi attineret meridianam cœli partem ſignare in cortice, ut translata in ijſdem & aſſuetis ſaueretur horis: ne aquilonię meridianis oppoſitæ ſolibus finderentur, & algerent meridianæ aquilonibus. Quod è diuerſo affectant etiam quidam in uite ficoq;, permutantes in contrarium. Denſiores enim folio ita fieri, magisq; protegere fructum, & minus amittere: ficumq; ſic etiam ſcanſilem fieri. Plerique id demum cauent, ut plaga deputati cacuminis meridiem ſpectet, ignari fiſſuris nimij uaporis opponi. Id quidem in horam diei quintam uel octauã ſpectare maluerim. Aeque latet non negligendum, ne radices mora inareſcant, neue à ſeptẽtrionibus, aut ab ea parte cœli uſq; ad exortum brumalem uento flante effodiantur arbores, aut certe non aduerſæ ijs uentis radices præbeãtur. Propter quod emoriuntur ignaris cauſæ agricolis. Cato omnes uentos, & imbrem quoq; in tota translatione damnat. Et hoc proderit, quàm plurimum terræ in qua uixerint, radicibus cohærere, ac totas ceſpite circumligari: cum ob id Cato in corbibus transferri iubeat. Proculdubio utiliſſime quidam ſummam terram contentus eſt ſubdi. Quidam punicis malis ſubſtrato lapide, non rumpi pomum in arboribus tradunt. Radices inflexas poni melius. Arborem ipſam ita locari, ut media ſit totius ſcrobis, neceſſarium. Ficus ſi ſcilla (bulborum hoc genus eſt) ſeratur, ocyſſime ferre traditur pomum, neque uermiculationi obnoxium: quo uitio non carent reliqua poma, ſimiliter ſata. Radicum eius magnam adhibendam curam, ut exemptas appareat, non auulſas, quis dubitet? Qua ratione & reliqua confeſſa omittimus, ſicuti terram circa radices fiſtucato ſpiſſandam, quod Cato primum in ea re eſſe cenſet: plagam quoque à trunco oblini fimo, & folijs præligari præcipiens.

De interuallis plantandarum arborum, & umbris, & ſtillicidijs, & ubi plantari debeant. CAP. XII.

HVius loci pars eſt ad interualla pertinens. Quidam punicas, & myrtos, & lauros denſiores ſeri iuſſerunt, in pedibus tamen nouenis. Malos amplius paulo, uel magis etiam piros, magisque amygdalas, & ficus: quod optime dijudicabit ramorum amplitudinis ratio, locorumque, & umbræ cuiuſque arboris: quoniam has quoq; obſeruari oportet. Breues ſunt, quamuis magnarum arborum, quòd in orbem ramos circinent, ut in malis piriſque. Eædem enormes ceraſis, lauris. Iam quædam umbrarum proprietas. Iuglandium grauis & noxia, etiam capiti humano, omnibusque iuxtà ſatis. Necat germina & pinus, ſed uentis utraq; reſiſtit, quoniam & protecta uinearum ratione egent. Stillicidia, pinus, quercus, ilicis ponderoſiſſima. Nullum crupreſſi, umbra minima, & in ſe conuoluta. Ficorũ leuis, quãuis ſparſa, ideoq; inter uineas ſeri non uetãtur. Vlmorum leuis, etiã nutriens quæcũque

que opacat. Attico hæc quoque uidetur è grauissimis: nec dubito, si emittantur in ramos. Cõstrictæ quidem ulm noxiam esse non arbitror. Iucunda & platani, quanquam crassa. Licet gramini credere nõ soli, haud alia lætius operiente toros. Populo nulla ludentibus foliis. Pinguis alno, sed pascens sata. Vitis sibi sufficit, mobili folio, iactatuq; crebro solẽ umbra temperãs: eodẽ graui protegens in imbre. Omnium ferè leuis umbra, quorum pediculi longi. Non fastidienda hæc quoque scientia, atq; non in ultimis ponenda, quãdo quibusq; satis umbra aut nutrix, aut nouerca est. Iuglandiũ quidem pinorumq; & picearum, & abietis, quæcunque attigere, non dubie uenenum est. Stillicidij breuis definitio est. Omnium quæ proiectu frondis ita diffunduntur, ut per ipsas non defluant imbres, stilla saua est. Ergo plurimum intererit hac in quæstione, terra in qua seremus in quantum arbores quasq; alat. Ia per se colles minora quærunt interualla. Ventosis locis crebriores seri conducit. Olea tamen maximo interuallo, de qua Catonis Italica sententia est: in xxv. pedibus minimum, plurimum xxx. seri. Sed hoc uariatur locorum natura. Non alia maior in Bætica arbor. In Africa uero (fides penes autores erit) miliarias uocari multas narrant à pondere olei, quod ferant annuo prouentu. Ideo lxxv. pedes Mago interuallo dedit undiq;: etiam in macro solo ac duro, atq; uentoso, cum minimũ xlv. Bætica quidem uberrimas messes inter oleas metit. Illam insciti am pudendam esse conueniet, adultas interlucare iusto plus, & in senectam præcipitare, aut (plerunq; ipsis qui posuere coarguentibus impe 30 ritiam suã) totas excidere. Nihil est fœdius agricolis, quàm gestæ rei pœnitentia, multo iam ut præstet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde crescant, & quæ celeriter: & de sabina. CAP. XIII.

QVædam autem natura tarde crescunt, & in primis semine tantum nascentia, & lõgo ævo durantia. At quæ cito occidunt, uelocia sunt, ut ficus, punica, prunus, malus, pirus, myrtus, salix, & tamen antecedunt diuitijs. In trimatu enim ferre incipiunt, ostendentes & antè. Ex his lentissima pirus. Ocyssima omnium cypirus, & pseudocypirus frutex. Protinus enim floret, semenq; profert. Omnia uero celerius adolescunt stolonibus ablatis, unamque in stirpem redactis alimentis. Eadem natura & propagines docuit. Rubi nanque curuati gracilitate & simul proceritate nimia, defigunt rursus in terram capita, iterumque nascuntur ex sese, repleturi omnia ni resistat cultura, prorsus ut possint uideri homines terræ causa geniti. Ita pessima atque execranda res, propa- 50 ginem tamen docuit, atque radicem acquiri uiridem. Eadem autem natura est ederis. Cato propagari præterea uitem tradit ficum, oleam, punicam, malorum genera omnia, laurum, prunos, myrtos, nuces auellanas & præneſtinas, platanum. Propaginum duo genera: ramo ab arbore depresso in scrobem quatuor pedum quoquò, & post biennium amputato flexu, plantaque translata post trimatum: quas si longius ferre libeat, in qualis statim, aut uasis fictilibus dejodere propagines aptissimum, ut in ijs transferantur. Alterum genus luxuriosius, radices in ipsa arbore solicitãdo, traiectis per uasa fictilia uel qualos ramis, terraq; circumpactis: atque hoc blandimento impetratis radicibus, inter poma ipsa & cacumina (in summa enim cacumina hoc modo petuntur) audaci ingenio arborem aliam longe à tellure faciendi, eodem quo suprà biennij spatio abscissa propagine, & cum qualis illis sata. Sabina herba propagine seritur & auulsione. Tradunt fece uini, aut è parietibus latere tuso mire ali. Iisdem modis rosmarinum serunt & ramo, quoniam neutri semen. Rhododendron propagine & semine.

De satione arborum, & insitione, & quomodo inuenta sit tenera inserendi emplastratio. CAP. XIIII.

SEmine quoque inserere natura docuit, raptim auium fame deuorato, solidoque, & alui tempore madido, cum fœcundo simi medicamine abiecto in mollibus arborum lecticis, & uentis sæpe translato in aliquas corticum rimas: unde uidimus cerasum in salice, platanum in lauro, laurum in ceraso & baccas simul discolores. Tradunt & monedulam condentem semina in thesauros cauernarum, eiusdem rei præbere causas. Hinc nata inoculatio sutoriæ simili fistula aperiendi in arbore oculum cortice exciso, semenque includendi eadem fistula sublatum ex alia. In ficis autem & malis hæc fuit inoculatio antiqua. Vergiliana quærit sinum in nodo gemmæ expulsi corticis, gemmamque ex alia arbore includit. Et haclenus natura ipsa docuit. Insitionem autem casus, magister alius, & penè numerosior, ad hunc modum: Agricola sedulus casam sæpis munimẽto cingens, quo minus putrescerent sudes, limen subdidit ex edera. At illæ uiuaci morsu apprehensæ, suam ex alieno fecere uitam, apparuitque truncum esse pro terra. Auferatur ergo serra æqualiter superficies, læuigatur falce truncus. Ratio postea duplex: Et prima inter corticem lignumq; inserendi. Timebant prisci truncum findere. Mox inforare ausi medio. Ipsique medullæ calamum imprimebant, unum inserentes, neque enim plures capiebat medulla. Subtilior postea ratio uel senos adijcit, mortalitati eorum ex numero succurrere persuasa, per media trunco leniter fisso, cuneoque tenui fissuram custodiente, donec cuspidatim decisus descendat in rimam calamus. Multa in hoc seruanda. Primum omnium quæ patiatur coitum talem arbor, & cuius arboris calamus. Varie quoque & non ijsdem in partibus subest omnibus succus. Vitibus ficisque media sciora, & è summa parte conceptus, ideo illinc surculi petuntur. Oleis circa medias succus, inde & surculi, cacumina sitiunt. Facilime coalescunt, quibus eadem corticis natura, quæque pariter florentia eiusdem

horæ

horæ germinationem succorumq; societatem habent. Lenta enim res est, quoties humidis repugnant sicca, mollibus corticum duri. Reliqua obseruatio, ne fissura in nodo fiat, repudiat quippe aduenam inhospitalis duritia: ut in parte nitidissima, ne longior multo tribus digitis, ne obliqua, ne translucẽs. Virgilius ex cacumine inseri uetat. Certũq; est, ab humeris arborũ orientẽ æstiuum spectantibus surculos petẽdos, & è feracibus & è germine nouello, nisi uetustæ arbori inserãtur. Ii enim robustiores esse debẽt. Præterea ut prægnantes, hoc est, germinatione turgentes, & qui parere illo spe rauerint anno. Bimi utique, nec tenuiores digito minimo. Inseruntur autẽ & inuersi, cum id agitur, ut minor altitudo in latitudinẽ se fundat. Ante omnia gemmantes nitere conueniet, nihil usquam ulcerosum esse, aut retorridum. Spei fauet medulla calami commissuræ, si in matre ligni corticisque iungatur. Id enim satius quàm foris cortici æquari. Calami exacutio medullam ne nudet. Tenui tamẽ fistula detegat, ut fastigatio leui descendat cuneo, tribus non amplior digitis. Quod facilime cõtingit, tinctum aqua radentibus. Ne exacuatur in uento, nec cortex à ligno decedat alteutri. Calamus ad corticem usque suum deprimatur. Ne luxetur dum deprimitur, néue cortex replicetur in rugas. Ideo lacrymantes calamos inseri non oportet, non hercule magis quàm aridos: quia illo modo labat humore nimio cortex, hoc uitali defectu non humescit neq; concorporatur. Id etiam religionis seruant, ut luna crescente, calamus utraque deprimatur manu. Et alioquin in hoc opere duæ simul manus minus nituntur, necessario temperamento. Validius enim demissi tardius ferunt, fortius durant: contrarium ex diuerso. Ne hiscat nimium rima, laxeque capiat, aut ne parum: & exprimat, aut compressum neceat. Hoc maxime præcauendum, ut prætualidè accipientis trunco in media fissura relinquatur. Quidam uestigio fissuræ falce in truncis facto, salice præligant marginem ipsum. Postea cuneos figunt, continente uinculo libertatem dehiscendi. Quædam in plantario insita eodem die transferuntur. Si crassior trũcus inseratur, inter corticem et lignum inseri melius, cuneo optime osseo ne cortice rumpatur laxato. Cerasi libro dempto findũtur. Hæ solæ & post brumam inseruntur. Dempto libro habent ueluti lanuginem, quæ si comprehendit insitum, putrefacit. Incolumi cuneo adactum utilissime astringitur. Inserere aptissimum quàm proximum terræ, si patiatur nodorum trunciq; ratio. Eminere calami sex digitorũ longitudine non amplius debent. Cato argillæ uel cretæ arenam, fimumq; bubulum admisceri, atque ita usque ad lentorem subigi iubet, idque interponi & circumlini. Ex ijs quæ cõmentatus est, facile apparet illa ætate inter lignum et corticem, nec alio modo inserere solitos, aut ultra latitudinem duũm digitorum calamos demittere. Inseri autẽ præcipit pira ac mala per uer, & post solstitiũ diebus quinquaginta post uindemiam. Oleas autem & ficos per uer tantum, luna sitiente, hoc est, sicca. Præterea post meridiem, ac sine uento austro. Mirum, quòd non contentus insitum munisse, ut dictum est, & cespite ab imbre frigoribusque protexisse, ac mollibus bifidorum uiminum fascibus, lingua bubula (herbæ id genus est) insuper obtegi iubet, eamque illigari opertam stramentis. Nunc autem abunde abitrantur paleato luto libros farcire, duos digitos insito extante. Verno inserentes tempus urget, incitantibus se gemmis, præterquam in olea, cuius diutissime oculi parturiunt, minimumque succi habent sub cortice, qui nimius insitis nocet. Punicam uerò & ficum quanquam aliàs sicca sint, recrastinare minime utile. Pirum uel florentem inserere licet, & in Maium quoque mensem protẽdere insitionem. Quòd si longius afferantur pomorum calami, rapo infixos optime custodire succum abitrantur: Seruarique inter duos imbrices iuxta riuos uel piscinas, utrinque terra obstructos.

De uite inserenda. CAP. XV.

Vitium uerò in scrobibus siccis stramento opertos, ac deinde terra obrutos, ut cacumine existant. Cato uitem tribus modis inserit. Præfectam findi iubet per medullam, in eam surculos exacutos (ut dictum est) adigi, medullas iungi. Altero si inter sese uites contingant, utriusque in obliquum latere cõtrario adraso, iunctis medullis colligari. Tertium genus est, terebrare uitem in obliquum ad medullam, calamosque addere longos pedes binos: atque ita ligatum insitum, intritaque illitum operire terra, calamis subrectis. Nostra ætas correxit, ut Gallica uteretur terebra, quæ excauat, nec urit, quoniam adustio omnis hebetat, atque ut gemmascere incipiens legatur calamus. Nec plus quàm binis ab insito emineat oculis, ulmeo uimine alligatus, binaque circuncidatur acie à duabus partibus, ut huc possit distillaret mucor, qui maxime uites infestat. Deinde cum euaduisset flagella pedes binos, uinculum insiti incideretur, ubertati crassitudine permissa. Vitibus inserendis tempus dedere ab æquinoctio autumno ad germinationis initia. Satiuæ plantæ syluestrium radicibus inseruntur natura siccioribus. Si satiuæ syluestribus inserantur, degenerant in feritatem. Reliqua cœlo constant. Aptissima insitis siccitas. Huius enim remedium appositis fictilibus uasis modicus humor per cinerem distillat. Inoculatio rores amat leueis.

*distillat humor

De emplastratione. CAP. XVI.

Emplastri ratio et ipsa ex inoculatione nata uideri potest. Crasso autem maxime cortici cõuenit, sicut est ficis. Ergo amputatis omnibus ramis ne succũ auocent, nitidissima in parte, quaq; præcipua cernatur hilaritas, exempta scutula (ita ne descendat ultrà ferrum) cortici, imprimitur ex alia cortex par cum sui germinis mamma, sic compage densata, cicatrici ut locus non sit, & statim fiat unitas, non humorem, non afflatum recipiens: nihilominus tamen & luto munire, & uinculo melius. Hoc genus non pridem re-

pertum uolunt, qui nouis moribus faucnt. Sed id etiam apud ueteres Græcos inuenitur, & apud Catonem, qui oleam ficumque sic inseri iussit, mensura etiam præfinita secundum reliquam diligentiam suam: cortices scalpro excidi quatuor digitorum longitudine, & trium latitudine, atque ita coagmentari, & illa sua intrita oblini. eadem ratione & in malo. Quidam huic generi miscuere fissuram in uitibus, exempta cortice tessella, furculo à latere plano adigendo. Tot modis insitam arborem uidimus iuxta Tiburtes tiliam, omni genere pomorum onustam, alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde uite, ficis, piris, punicis, malorumque generibus. Sed huic breuis fuit uita. Nec tamen omnem experimentis assequi naturam possumus. Quædam enim nasci, nisi sponte nullo modo queunt: eaque immitibus tantum & desertis locis proueniunt. Capacissima insitorum omnium dicitur platanus, postea robur: uerum utraque sapores corrumpunt. Quædam omni genere inseruntur, ut ficus & punicæ. Vitis non recipit emplastra, nec quibus tenuis ac caducus rimosusque cortex. Neque inoculationem siccæ aut humoris exigui. Fertilissima omnium inoculatio, postea emplastratio. Sed utraque infirmissima. Et quæ cortice nituntur tantum, uel leui aura ocyssime deplantantur. Inserere firmissimum, & fœcundius quàm serere.

Exemplum huius rei. CAP. XVII.

NOn est omittenda raritas unius exempli. Corellius eques Ro. Ateste genitus, inseruit castaneam suomet ipsam furculo in Neapolitano agro. Sic facta est castanea, quæ ab eo nomen accepit inter laudatas. Postea hæres eiusdem libertus Corelliana iterũ inseruit. Hæc est inter eas differentia, illa copiosior, hæc Corelliana melior. Reliqua genera ipsius ingenio suo exco[illegible] ramos serere docuit, cum pali defixi radices cepissent. Multa sic seruntur, in primisq; ficus: omnibus aliis modis nascens, præterquam talea: optime quidem, si uastiore ramo pali modo exacuto adigatur alte, exiguo super terram relicto capite, eoque ipso harena cooperto. Ramo seruntur & punica palis laxato prius meatu: Item myrtus. Omnium horum lõgitudine trium pedum, crassitudine minus brachiali, cortice diligenter seruato, trunco exacuto. Myrtus & taleis seritur: morus talea tantum, quoniam ramo eam seri religio fulgurum prohibet. Quapropter de talearum satu nunc dicendum est. Seruandum in eo ante omnia, ut taleæ ex feracibus fiant arboribus, ne curuæ, ne scabræ, aut bifurcæ, néue tenuiores quàm ut manum impleant, ne minores pedalibus, ut illibato cortice, atque ut sectura inferior ponatur semper, & quod erit ab radice: accumuleturque germinatio terra, donec robur planta capiat.

De cultura talearum, & quibus temporibus insitio fiat. CAP. XVIII.

QVæ custodienda in talearum cultura Cato iudicauerit, ipsius uerbis optime præcipiemus. Taleas oleaginas, quas in scrobe saturus eris, tripedaneas facito. Diligenterque tractato, ne liber laboret, cum dolabis aut secabis. Quas in seminario saturus eris, pedales facito: eas sic inserito: Locus bipalio subactus sit, beneque glutus. Cum taleam demittis pede taleam opprimito. Si parum descendat, malleo aut mateola adigito, cauetoque ne librum scindas. Cum adigis, palo prius locum feceris, quò taleam demittas, ita melius uiuet talea. Et ubi trimæ sunt, tum denique curæ sint, ubi liber se uertet. Si in scrobibus aut in sulcis seras, ternas taleas ponito. Eas diuaricato supra terrã, ne plus quatuor digitos transuersos emineant, uel oculos serito. Diligenter eximere oleam oportet, & radices quàm plurimas cum terra ferre. Vbi radices bene operueris, calcare bene, ne quid noceat. Si quis quærat quod tempus oleæ serendæ sit, agro sicco per sementẽ, agro læto per uer. Oliuetum diebus xv. ante æquinoctium uernũ incipito putare. Ex eo die dies xl. recte putabis. Id hoc modo putato. Quò locus rectè ferax erit, quæ arida erunt, & si quid uentus interfregerit, ea omnia eximito. Quò locus ferax non erit, id plus concidito, aratoq; bene, enodatoq;, stirpesq; læues facito, circum oleas autumno ablaqueato, et stercus addito. Qui oliuetũ sæpissime & altissime miscebit, is tenuissimas radices exarabit. Radices si sursum abibunt, crassiores fient, & eo in radices uires oleæ abibunt. Quæ genera olearũ, uel in quo genere terræ uiuere & seri debeant, quoq; spectare oliueta, diximus in ratione olei. Mago in colle & siccis, & argilla, inter autumnum & brumam seri iussit. In crassio aut humido, aut subriguo, à messe ad brumam. Quod præcepisse eum Africæ intelligitur. Italia quidem nunc uere maximè serit. Sed si & autumno libeat, post æquinoctium xl. diebus ad uergiliarum occasum xiiii. soli dies sunt, quibus seri ueteat. Africæ peculiare quidem in oleastro est inserere. Quadam æternitate cõseneſcunt proxima adoptioni uirga emissa, atq; ita alia arbore ex eadem iuuenescente: iterumq; & quoties opus sit, ut æuis eadem oliueta constent. Inseritur autẽ oleaster calamo & inoculatione. Olea, ubi quercus effossa sit, male ponitur: quoniã uermes qui raucæ uocantur, in radice quercus nascuntur & transeunt. Nõ inhumare taleas, aut siccare prius quàm serantur, utilius compertum. Vetus oliuetũ ab æquinoctio uerno intra uergiliarũ exortũ interradi alternis annis, melius inuentũ: Item muscum circundare radici. Circumfodi autẽ omnibus annis à solstitio duum cubitorũ scrobe pedali altitudine: stercorari tertio anno. Mago idem amygdalas ab occasu Arcturi ad brumam seri iubet. Pira non eodem tẽpore omnia, quoniã non æque floreant. Eadem oblonga aut rotunda, ab occasu uergiliarum ad brumam. Reliqua genera media hyeme, ab occasu sagittæ, subsolanum aut septentrionem spectantia. Laurum ab occasu aquilæ ad occasum sagittæ. Connexa enim de tempore serendi æque ratio est. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere. Est & alia hora circa ca

nis ortus, paucioribus nota, quoniam non omnibus locis pariter utilis intelligitur: sed haud omittenda nobis non tractus alicuius rationem, uerũ naturæ totius indagantibus. In Cyrenaica regione sub etesiarum flatu conserunt: necnõ & in Græcia, oleam maxime in Laconia. Cos insula & uites tunc serit. Cæteri apud Græcos inoculare & inserere nõ dubitant, sed arborẽ non serunt. Plurimumq; in eo locorũ natura pollet. Nanq; in Aegypto omni serunt mense, & ubicunque imbres æstiui non sunt, ut in India & Aethiopia. Necessario post hæc autumno serũtur arbores. Ergo tria tempora eadem germinationis, uer, & canis arcturique ortus. Neq; enim animalium tantum est ad coitum auiditas, sed multo maior est terræ ac satorum omnium libido: qua tempestiue uti, plurimũ interest conceptus. Peculiare utiq; in insitis, cum sit mutua cupiditas utrinque coëundi. Qui uer probãt, ab æquinoctio statim admittunt, prædicantes germina parturire, ideo faciles corticum esse complexus. Qui præferunt autumnum, ab Arcturi exortu, quoniam statim radicem quandam capiant, & ad uer parata ueniant, atq; non protinus germinatio auferat uires. Quædam tamen statutũ tempus anni habent ubique, ut cerasi & amygdalæ circa brumam, serendi uel inserendi. De pluribus locorũ situs optime iudicabit. Frigida enim & aquosa uerno cõseri oportet, sicca & calida autumno. Cõmunis quidem Italiæ ratio tempora ad hunc modum distribuit: Moro ab Idibus Februarijs in æquinoctium, piro autumnũ, ita ut brumam xv. nec minus diebus antecedant. Malis æstiuis et cotoneis, item sorbis, prunis, post mediam hyemem in Idus Februarias. Siliquæ Græcæ & Persicis ante brumam per autumnum: Nucibus, iuglandi, & pineæ, & auellanæ, Græcæ atque castaneæ, à Calendis Martijs ad Idus easdem: Salici, genistæ, circa Martias Calendas. Hanc in siccis semine, illam in humidis uirga seri diximus.

Quæ arbores societate gaudeant, & de discipli na ablaqueandi & accumulandi. CAP. XIX.

ESt etiam noua inserẽdi ratio, ne quid sciens quidem præteream, quod usquam inuenerim, Columellæ excogitata, ut affirmat ipse, qua uel diuersæ insociabilesque naturæ arborum copulentur, ut fici atque oleæ. Iuxta hanc seri ficum iubet, non ampliore interuallo, quàm ut contingi large possit ramo oleæ quàm maxime sequaci atque obedituro: eumq; omni interim tempore edomari meditatione curuandi. Postea fico adepta uires, quod euenire trimæ atque utique quinquenni, detruncata superficie, ipsumq; deputatum, & ut dictũ est adraso cacumine, defigi in crure fici, custoditum uinculis, ne curuatura fugiat. Ita quodam propaginum insitorumq; tẽperamento, triennio cõmuni inter duas matres coalescere. Quarto anno abscissum totum adoptantis esse: nõdum uulgata ratione, haud mihi certe satis comperta. Cæterum eadem illa de calidis frigidisque & humidis & siccis suprà dicta ratio, & scrobes fodere monstrauit. In aquosis enim neq; altos, neq; amplos facere expediet: aliter in æstuoso solo & sicco, ut quàm maxime accipiant aquam cõtineantq;. Hæc & ueteres arbores colendi ratio est. Feruentibus enim locis accumulant æstate radices operiuntque, ne solis ardor exurat. Aliubi ablequeant, perflatusq; admittunt. Iidem hyeme cumulis à gelu uindicant. Contrà illi hyeme aperiunt, humoremque sitientibus quærunt. Vbicunque circunfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbem ternos, neque id in pratis, quando amore solis humorisque in summa tellure oberrant. Et de arboribus hæc quidem fructus gratia serendis inserendisq; in uniuersum sint dicta.

De salicto & harũdineto, & cæteris cæduis ad perticas, palos. CAP. XX.

HInc restat earũ ratio, quæ propter alias serũtur, uineas maxime, cæduo ligno. Principatũ in ijs obtinent salices, quarũ satio fit loco madido: tamen refosso duos pedes & semipedem, talea sesquipedali, uel pertica, quæ utilior quo plenior. Interuallo esse debent pedes seni, trimæ pedibus binis à terra putatione coërcentur, ut sic se in latitudinẽ fundant, ac sine scalis tondeantur. Salix enim fœcundior est quo terræ propior. Has quoq; omnibus annis cõfodi iubent mẽse Aprili. Hæc est uiminaliũ cultura. Perticalis et uirga et talea seritur fossura eadẽ. Perticas ex ea cædi iustũ est quarto ferè anno. Et eæ autẽ senescentiũ propagine sarciunt locũ, pertica immersa, ac post annum recisa. Salicis uiminalis iugera singula sufficiũt xxv. uineæ iugeribus. Eiusdem rei causa populus alba seritur bipedaneo pastinatu, talea sesquipedali, biduo siccata, palmipede interuallo, terra superiniecta duorũ cubitorum crassitudine. Harundo etiamnum dilutiore quàm hæ solo gaudet. Seritur bulbo radicis, quem alij oculum appellant, dodrantali scrobe, [illegible] pedum & semipedis: reficiturque ex sese ueteri harundineto extirpato, quod utilius repertũ quàm castrare, sicut antea. Nanque inter se radices serpunt, mutuoque discursu necantur. Tempus inserendi, priusquam oculi harundinum intumescant, ante Calendas Martias. Crescit ad brumam usque, desinitque cum durescere incipit. Hoc signum, quod tempestiuam habet cæsuram: & hanc autem quoties & uineã fodiendam putant. Seritur & transuersa, non alte terra condita, erumpuntq; singulis oculis totidem plantæ. Seritur & deplantata pedali sulco binis obrutis gemmis, ut tertius nodus terram attingat prono cacumine, nec rores concipiat. Cæditur decrescẽte luna. uineis anno siccata utilior quàm uiridis. Castanea pedamentis omnibus præfertur facilitate tractatus, perdurandi peruicacia, regerminatione cædua uel salice lætior. Quærit solum facile, nec nõ harenosum, maximeq; sabulum humidum aut carbunculum uel tophi etiam farinam, quamlibet opaco septentrionalique & præfrigido situ, uel etiam declui. Recusat eadem gallicam, rubricã, cretã, omnemq; terræ fœcunditatem, qua seri nuces diximus. Sed nisi ex maximis non prouenit, nec nisi quinis aceruatim

ſatis. Perfringi ſolum debet ſuprà ex Nouembri menſe in Februarium: quo ſolutæ, ſponte cadunt ex arbore, atque ſubnaſcuntur. Interualla ſint pedalia undiq; ſulco dodrãtali. Ex hoc ſeminario transferũtur in aliud, bipedali interuallo, plus biennio. Sunt & propagines, nulli quidem faciliores. Nudata enim radice, tota in ſulco proſternitur. Tunc ex cacumine ſuper terram relicto renaſcitur, & alia ab radice. Sed translata neſcit hoſpitari, pauetq; nouitatem. Biennio fere poſtea proſilit. Ideo nucibus potius quàm uiuiradicibus plantaria cædua implentur. Cultura nõ alia quàm ſupradictis fodiendis ſupputandisq; per biennium ſequens: de cætero ipſa ſe colit, umbra ſtolones ſuperuacuos enecãte. Cæditur intra ſeptimum annum. Sufficiunt pedamenta iugeri unius uicenis uinearum iugeribus: quando etiam ea bifida ſtirpe fiunt, durantque ultra alteram ſyluæ ſuæ cæſuram. Eſculus ſimiliter prouenit, cæſura triennio ſerior, nimis moroſa naſci. In quacunq; terra ſeritur, naſcitur è balano, ſed non niſi eſculi, ſcrobe dodrantali interuallis duorum pedum ſeritur leuiter quater anno. Hoc pedamentum minime putreſcit, læſumque maxime fruticat. Præter hæc ſunt cædua quæ diximus, fraxinus, laurus, perſica, corylus, malus, ſed tardius naſcuntur, terramque defixa uix tolerant, non modo humorem. Sambucus contrà firmiſſima ad palum, taleis ſeritur ut populus. Nam de cupreſſo ſatis diximus.

De culturis, & diſciplina colendarum uineãrum. CAP. XXI.

ET prædictis uelut armamentis uinearum, reſtat ipſarum natura præcipua tradẽda cura. Vitium ſurculi et quarundã arborũ, quibus fungoſior intus natura eſt, geniculatis ramorũ nodis interſaepiunt medullam [illegible], & ad ſumma breuiores, articulis utiq; duobus internodia includunt. Medulla, ſiue illa uitalis anima eſt, ante ſe tendit, longitudinem impellens, quandiu nodis peruia patet fiſtula. Cum uerò concreti ademere tranſitum, repercuſſa erumpit, ab ima ſui parte, iuxta priorem nodum alternis laterum ſemper inguinibus, ut dictum eſt in harundine ac ferula, quorũ dextrum ab imo intelligitur articulo, læuum in proximo, atq; ita per uices. Hoc uocatur in uite gẽma, cũ ibi ceſpitem fecit. Antè uerò quàm faciat, in cõcauo oculus: & in cacumine ipſo, germẽ. Sic palmites, nepotes, uuæ, folia, pampini gignuntur. Mirumq;, firmiora eſſe in dextra parte genita. Hos ergo in ſurculis nodos cum ſeruntur, medios ſecare oportet, ita ne profluat medulla. Et in fico quidem dodrantales paxillo ſolo patefacto ſerũtur, ſic ut deſcendant quæ proxima arbori fuerint, duo oculi extrà terram emineãt. Oculi autẽ in arborũ ſurculis propriè uocantur unde germinant. Hac de cauſa & in plantarijs aliquando eodem anno ferunt, quos fuere laturi fructus in arbore: cum tẽpeſtiue ſati prægnantes, inchoatos conceptus aliubi pariunt. Ita ſatas ficos, tertio anno transferre facile: Hoc pro ſeneſcẽdi celeritate attributum huic arbori, ut citiſſime proueniat. Vitium numeroſior ſatus. Primum omnium nihil ſeritur ex his, niſi inutile & deputatum in ſarmẽto. Opputatur autẽ quicquid proximo tulit fructũ. Solebat capitulatus utrinq; è duro ſurculus ſeri, eoq; argumento malleolus uocatur etiã nunc. Poſtea auelli cu ſua calce cœptus eſt, ut in fico: neq; eſt aliud uiuacius. Tertium genus adiectũ etiamnũ expeditius ſine calce, propter quod ſagittæ uocantur, cum intorti pangũtur. ijdem cũ reciſi nec intorti trigẽmes. Plures autẽ ex eodem ſurculo hoc modo fiunt: Serere è pãpinarijs ſterile eſt: nec niſi fœcundo oportet. Quæ raros habent nodos, infœcundæ iudicantur. At denſitas gemmarũ, fertilitatis indiciũ eſt. Quidã ſeri uetant niſi eos, qui floruerint, ſurculos. Sagittas ſerere minus utile, quoniã in transferẽdo facile rumpitur quod intortũ fuit. Seruntur pedali, non breuiores, longitudine quinq; ſexue nodorũ. Pauciores tribus gẽmis in hac menſura eſſe nõ poterunt. Inſeri eodẽ die quo deputẽtur, utiliſſimũ. ſi multo poſtea neceſſe ſit ſerere cuſtoditos uti præcepimus, caueri utiq;, ne extra terrã poſiti ſole inareſcant, uentóue aut frigore hebetentur. Qui diutius in ſicco fuerint, prius quàm ſerãtur, in aqua pluribus diebus reuireſcant. Solũ apricũ & quàm ampliſſimũ in ſeminario, ſiue in uinea, bidẽte paſtinari debet ternos pedes, bipalio alto marra reijci quaternorũ pedũ ferramento, ita ut in pedes binos foſſa procedat. Foſſatũ purgari, & extendi, ne crudũ relinquatur. Verũ & exigi menſura. Male paſtinatum deprehendunt ſcamna inæqualia. Metienda eſt & ea pars quæ interiacet pluuini. Surculi ſeruntur & in ſcrobe & in ſurculo longiore, ſuper quos tenerrima ingeritur terra. Sed in gracili ſolo fruſtra, niſi ſubſtrato pinguiore. Nec minus quam duos integi oportet, & proximã attingi terrã, & eodẽ paxillo deprimi & ſpiſſari. Intereſſe in plantario ſeſquipedes inter bina ſemina in latitudinẽ, in lõgitudinẽ ſemiſſes. Ita ſatos malleolos xxiiij. menſe recidere ad imum articulũ, niſi ipſi parcatur. Oculorũ inde materia emicat, cum qua xxxvi. menſe uiuiradix transfertur. Eſt & luxurioſa ratio uites ſerẽdi, ut quatuor malleoli uehementi uinculo colligentur in parte luxurioſa: atq; ita uel per oſſa bubuli cruris uel per colla fictilia traiecti, obruantur binis eminentibus gemmis. Humeſcunt hoc modo, reciſiq; palmitẽ emittunt. Poſtea fiſtula fracta radix libere capit uires, uuamq; fert & omnium corporum ſuorum acinos. In alio genere inuentu nouitio finditur malleolus, medullaque eraſa, in ſe colligantur ipſi caules, ita ut gemmis parcatur omni modo. Tum malleolus in terra fimo mixta ſeritur, & cum ſpargere cœpit caules, deciditur, foditurq; ſæpius. Talis uuæ acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit, cum uiuere ſemina ipſa perquàm mirum ſit, & medulla adempta naſci. Surculis etiam quibũsnam ſit articulatio arboris, non omittendum uidetur. Nãq; buxi tenuiſſimis quinis ſenisue colligatis depacti proueniunt. Quondam in obſeruatione erat, ut defringerentur ex imputata buxo, aliter uiuere non

re non crediti. detraxere hoc experimenta. Seminarij curam sequitur uinearum ratio. Quinq; generum hæ: Sparsis per terrã palmitibus, aut per se uite subrecta, uel cum adminiculo sine iugo, aut pedatæ simplici iugo, aut compluuiatæ quadruplici. Quæ pedatæ ratio erit, eadem intelligitur eius quoque, in qua sine adminiculo uitis per se stabit. Id enim non fit nisi pedamenti inopia. Simplici iugo constat porrecto ordine, quem canterium appellant. Melior ea uino, quando sibi ipsa non obumbrat, assiduoque sole coquitur, & afflatum magis sentit, & celerius rorem dimittit: Pãpinationi quoque & occationi, omnique operi facilior. Super cætera defloreſcit utilius. Iugum fit pertica aut harundine, aut crine: funiculóue, ut in Hispania Brundisioque. Compluuiata copiosior uino est, dicta à cauis ædium compluuijs. Diuiditur in quaternas partes totidem iugis. Huius serendi ratio dicetur, eadem ualitura in omni genere, in hoc uerò numerosior tantum. His uerò tribus seritur modis: Optime in pastinato, proxime in sulco, nouissime in scrobe. De pastinatione dictum est.

De sulco & uinearũ putatione. CAP. XXII.

SVlco latitudo palæ satis est: scrobibus ternorũ pedum in quanque partem. Altitudo in quocũq; genere tripedalis, ideo nec uitis minor transferri debet, extatura etiámnũ duabus gemmis. Emolliri terrã minutis in scrobe ima sulcis, simoq; misceri, necessarium. Cliuosa altiores poscunt scrobes, præterea puluinatis à deuexitate labris. qui ex his longiores fient, ut uites binas accipiant è diuerso, aluei uocabuntur. Esse uitis radicem in media scrobe oportet: sed ipsam innixam solido in orientem æquinoctialem spectare. Adminicula prima è calamo accipere. Vineas limitari decumano xviij. pedum latitudinis ad contrarios uehiculorum transitus, alijsq; transuersis limitibus denũm pedum distingui per media iugera. Aut si maior modus sit, totidem pedum cardine, quot decumano limitari. Semper uerò quintanis semitari, hoc est, ut quinto quoque palo singulæ iugo paginæ includantur. Solo spisso, non nisi repastinato, nec nisi uiuiradicem seri: tenero & soluto, uel malleolum sulco, uel scrobe. In colles sulcos agere transuersos melius quàm pastinare, ut defluuia palis eorum contineantur. Aquoso cælo, uel sicco solo, malleolos serere autũno, nisi si tractus ratio mutauit. Siccus enim & calidus autumno poscit seri, humidus frigidusq; etiam ueris exitu. In arido solo uiuiradix quoque frustra seritur. Male & in siccis malleolus, nisi post imbrem. At in riguis uel frondens uitis, & usque ad solstitium recte, ut in Hispania. Quiescere uentos sationis die utilissimum. Pleriq; austros optant, Cato abdicat. Interesse medio temperamento inter binas uites oportet pedes quinos. Minimum autem læto solo pedes quaternos: tenui plurimũ octonos. Vmbri & Marsi ad uicenos intermittunt arationis gratia in his quæ uocant porculeta. Pluuio & caliginoso tractu rariores poni, sicco densiores conuenit. Subtilitas parsimoniæ compendia inuenit, cum uinea ĩ pastinato seritur, obiter seminariũ faciendi, ut uiuiradix loco suo, et malleolus qui transferatur, inter uites ordine seratur. Quæ ratio in iugero circiter xvi. m. uiuiradicũ donat. interest autẽ biennium fructus, quo tardius in sato prouenit quàm in translato. Viuiradix posita in uinea post annum resecatur usque ad terram, ut unus tantum emineat oculus, adminiculo iuxtà affixo, & fimo addito. Simili modo & secundo anno reciditur, uiresque concipit, & intra se pascit suffecturas oneri, aliàs festinatione pariẽdi gracilis ac emucida, ni cohibeatur castigatione tali, in fœtum exeat tota. Nihil auidius nascitur, ac nisi ad pariendum uires seruentur, tota fit fœtus. Pedamenta optima quæ diximus, aut ridicæ robore, oleaque: aut si non sint, pali è iunipero, cupresso, laburno, sambuco. Reliquorum generum sudes omnibus annis reciduntur. Saluberrima in iugo harundo connexa fasciculis, durat quinis annis. Cum breuiores palmites sarmento iunguntur inter se funium modo, ex hoc arcus funeta dicuntur. Tertius uineæ annus palmitem uelocem robustumq; emittit, & quem faciat ætas uitem. Hic in iugum infilit. Quidã nunc excæcant eum supina falce auferendo oculos, ut noxia iniuria longius euocent. Vtilior enim cõsuetudo pariendi, satiusq; pampinos adiugatæ detergere, usquequo placeat roborari eam. Sunt qui uetant tangi proximo anno quàm translata sit, neque ante lx. mensem falce curari. Tunc autem ad tres gemmas recidi. Alij & proximo quidem anno recidunt, sed ut ternos quaternósue singulis annis adiũciant articulos, quarto demum perducant ad iugum. Id utrunque fructum tardum, præterea retorridum & nodosum reddit, pumilionum incremento. Optimum autem, matrẽ esse firmam, postea fœtum audacem. Nec tutum est quod cicatricosum, magno imperitiæ errore. Quicquid est tale, plagis nascitur, non è matre. Totas enim habet illa uires dum roboratur, & annuos accipit tota fœtus, cum permissum fuerit nasci. Nil natura portionibus parit. Quæ cum excreuerit, satis firma protinus in iugo collocari debebit: Sin etiamnũ infirmior erit, sub ipso iugo hospitari recisa: uiribus, non ætate decernitur. Temerarium est, ante crassitudinem pollicarem uiti imperare. Sequenti anno palmites salutentur pro uiribus matris singuli aut gemini. Iidem & secundo, si cogit infirmitas, nutriantur: tertioque demum duo adijciantur. Nec sunt plures quaternis unquam permittendi. Breuiterque, non indulgendum est, & semper inhibẽda fœcũditas: Ea est enim natura, ut parere malit, quàm uiuere. Quicquid materiæ adimitur, fructui accedit. Illa semina mauult, quàm fructum oigni, quoniam fructus caduca res est. Sic pernicioſe luxuriat, nec ampliat se, sed egerit. Dabit consilium & soli natura. In macro etiam si uires habebit, recisa intra iugum moretur, ut omnis fœtura sub eo exeat. Minimum id esse debebit interuallũ, ut attingat iugum, speretque, non teneat: adeo non recumbat in eo, nec

delicate se spargat. Ita temperetur hic modus, ut crescere etiã malit quàm parere. Palmes duas trésue gemmas sub iugo habere debet ex quibus materia nascatur: tunc per iugum mergi alligariq́; ut sustineatur iugo, non pendeat. Vinculo mox astrictius à tertia gemma alligari, quoniam & sic coercetur impetus materiæ, densioresq́ue citrà pampini exultant: cacumen religari uetant. Natura hæc est, deiecta pars aut præligata fructum dat, plurimumq́ue ipsa curuatura. Quod citrà est, materiem mittit, offensante credo spiritu, & illa quam diximus medulla. Quæ ita emicuerit materia, fructum dabit anno sequente. Sic duo genera palmitum: Quod è duro exit, materiamq́ue in proximum annum promittit, pampinarium uocatur: at ubi supra cicatricem est, fructuarium. Alterum ex anniculo palmite, semperq́ue fructuarium relinquitur sub iugo, & qui uocatur custos. Hic est nouellus palmes, non longior tribus gemmis, proximo anno materiã daturus, si uitis luxuria se consumpserit. Et alius iuxta eum uerrucæ magnitudine, qui furunculus appellatur, si fortè custos fallat. Vitis antè quàm septimum annum à surculo compleat, euocata ad fructum euanescit, ac moritur. Nec ueterem placet palmitem in longum, & ad quartum usque pedamentum emitti, quod alij dracones, alij iuniculos uocant, ut faciant quæ masculeta appellant. Cum induruit uitis, pessimum in uinea traducere. Quinto anno & ipsi palmites intorquentur, singulæq́; è singulis materiæ emittuntur, ac deinde è proximis, prioresq́ue amputantur: semper custodem relinqui melius, sed is proximus uiti esse debet, nec longior quàm dictum est. Ei si luxuriauerint palmites, intorqueri: ut quatuor materias, uel duas, si unijuga erit uinea, emittat. Si per se uitis ordinabitur sine pedamẽto, qualecunq; tamen initio adminiculũ desiderabit, dum stare condiscat, & recta surgere. Cætera à primordio eadem. Diuidi autem putatione pollices æquali examine undique, ne prægrauet fructus parte aliqua, obiter idem deprimẽs prohibebit in excelsum emicare. Huic uineæ trium pedum altitudo excelsior nutat, cæteris à quinto dum ne excedat hominis longitudinẽ iustam. Iis quoq; quæ spargũtur in terra breues ad innitẽdum caueas circundãt, scrobibus per ambitũ actis, ne uagi palmites inter se pugnẽt occursantes: maiorq́; pars terrarum ita supinã in tellure uindemiam metit. Siquidẽ & in Africa, & in Aegypto Syriaq́;, ac tota Asia & multis locis Europæ hic mos prævalet. Ibi ergo iuxta terrã cõprimi debet uitis: eodem modo et tempore nutrita radice, quo in iugata uinea, ut semper pollices tantũ relinquãtur fertili solo cũ tribus gẽmis, gracilio re quinis: præstatq́; multos esse quàm logos. Quæ de natura soli diximus, tãto potẽtiora sentiẽtur, quãto propior fuerit uua terræ. Genera separari, ac singulis conseri tractibus, utilissimũ. Mixtura enim generũ etiam in uino, non modo in mustodiscors. Aut si misceãtur, nõ alia quàm pariter matureſcentia iungi necessariũ. Iuga altiora quo lætior ager, & quo planior: item rosscido, nebuloso, minusq́; uentoso conueniunt. Contrà, humiliora gracili et arido, æstuoso, uentisq́; exposito. Iuga ad pedamentum quàm arctissimo nodo uinciri oportet, uitẽ leui contineri. Quæ genera uitium, & in quali solo cœloq́; essent cõserenda, cũ enumeraremus naturas earum et uinorũ, notauimus. De reliquo cultu uehementer ambigitur. Pleriq; æstate tota post singulos rores cõfodi iubent uineã. Alij uetant gemmantem: decuti enim oculos: tractuq́ue intrantium deteri, & ob id arcẽdum procul omne quidem pecus, sed maxime lanatum, quoniam facilime auferat gemmas: Inimicos & pubescente uua rastros: satisq́; esse uineã ter anno confodi, ab æquinoctio uerno ad uergiliarum exortum, & canis ortũ, & nigrescente acino. Quidã ita determinant: Veterem semel à uindemia ante brumam, cum alij ablaqueare & stercorare satis putent. Iterum ab Idibus Aprilis antequàm concipiat, hoc est, in vi. Idus Maias. Deinde priusquam florere incipiat, & cum defloruerit, & uariante se uua. Peritiores affirmant, si iusto sæpius fodiatur, in tantum tenerescere acinos, ut rũpantur. Quæ fodiantur, ante feruentes horas diei fodiendas conuenit: sicuti lutum neq; arare, neque fodere: Fossione puluerem excitatũ cõtra soles nebulasq́ue prodesse. Pampinatio uerna in cõfesso est, ab Idibus Maijs intra dies decem, utiq; antequàm florere incipiat & eam infra iugum debere fieri. De sequente uariant sententiæ. Cũ defloruerit, aliqui pampinandũ putant: alij sub ipsa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decernẽt. Nanq; & putationũ tradenda ratio est. Protinus hanc à uindemia, ubi cœli tepor indulget adoriuntur. Sed hoc fieri nunquam debet ratione naturæ ante aquilæ exortũ, ut in siderũ causis docebimus proximo uolumine. Imò uerò fauonio, quoniã anceps culpa sit præproperæ festinationis. Si saucias recenti medicina mordeat quædã hyemis ruminatio, certum est gemmas earum frigore hebetari: plagasq́; findi, et cœli uitio exuri oculos lacryma distillante. Nam gelu fragiles fieri quis nesciat? Operarum ista computatio est in latifundijs, non legitima naturæ festinatio: quo maturius putantur aptis diebus, eo plus materiæ fundunt: quo serius, eo fructum uberiorem. Quare macras prius conuenit putare, ualidas nouissime. Plagam omnem obliquã fieri, ut facile decidant imbres: & ad terram uerti, quàm leuissima cicatrice acie falcis exacta, plagaq́ue conuelata. Recidi autem semper inter duas gemmas, ne sit uulnus oculis in recisa parte. Nigram esse eam existimant: & donec ad sinceram ueniatur, recidendam: quoniam è uitiosa materie utilis non exeat. Si macra uitis idoneos palmites nõ habeat, ad terram recidi eam, nouosq́ue elici utilissimum. In pampinatione non hos detrahere pampinos, qui cum uua sint: Id enim uuas supplantat præterquàm in nouella uinea. Inutiles iudicantur in latere nati, non ab oculo: quippe etiam uua quæ nascatur è duro rigescẽte, ut nisi ferro detrahi non possit. Pedamentum quidam inter duas uites utilius putant statui, & facilius ablaqueantur

queantur ita, meliusq; est uniugæ uineæ, si tamen & ipsi iugo sint uires, nec flatu infesta regio. In quadripartita quàm proximum oneri adminiculum esse debet: ne tamẽ impedimentũ sentiat ablaqueatio, cubito abesse, nõ amplius: ablaqueari autẽ prius quàm putari iubent. Cato de omni cultura uitiũ ita præcipit: Quàm altissimã uineam facito, alligatoq; recte, dum ne nimium constringas, hocque modo eam curato: Capita uitium putata circunfodito, arare incipito. Vltrò citroque sulcos perpetuos ducito. Vites teneras quàm primum propagato, ueteres quàm minimum castrato. Potius si opus fuerit deijcito, biennioque pòst præcidito. Vitem nouellam resecari tum erit tempus, ubi ualebit. Si uinea ab uite caluata erit, sulcos interponito, ibique uiuiradicem serito: Vmbram à sulcis remoueto, crebroque fodito. In uinea ueteri serito ocymum. Si macra erit, quod granum capit ne serito, & circũ capita addito stercus, paleas, uinaceas, aut aliquid horumce. Vbi uinea frõdere cœperit, pampinato. Vineas nouellas alligato crebro, ne caulis perfringatur. Et quæ iam in perticam ibit, eius pampinos teneros alligato leuiter, porrigitoque. Quæ ubi rectè steterint, ubi uua uaria fieri cœperit, uites subligato. Vitis insitio una est per uer, altera cum uua floret: ea optima est. Vineam ueterem si in alium locum transferre uoles, duntaxat brachium crassum primum deputato. Binas gemmas nec amplius relinquito. Ex radicibus bene effodito Et caue radices ne saucies. Ita uti fuerit ponito in scrobe, aut in sulco, operitoque, & bene occulcato. Eodemque modo uineam statuminato, alligato, laxatoque uti fuerat, crebroque fodito. Ocymum quod in uinea seri iubet, antiqui appellabant pabulũ, umbræ patiens, quòd celerrime proueniat.

Ratio arbustorum. CAP. XXIII.

SEquitur arbusti ratio, mirum in modum damnata Sarsenæ patri filioque, celebrata Scrofæ, uetustissimis post Catonem, peritissimisque, ac ne à Scrofa quidem, nisi uni Italiæ concessa: cum tam longo iudicetur æuo, nobilia uina non nisi in arbustis gigni, & in his quoque laudatiora summis, sicut uberiora imis: Adeo excelsitate proficitur. Hac ratione & arbores eliguntur. Prima omnium ulmus, excepta propter niniam frondem attinia. Deinde populus nigra, eadem de causa minus densa folio. Non spernunt plerique & fraxinum ficumque, & etiam oleam, si non sit umbrosa ramis. Harum satus cultusque abunde tractatus est. Ante tricesimum sextum mensem attingi falce uetantur. Alterna seruantur brachia. Alternis putantur annis. Sexto anno maritantur. Transpadana Italia præter supradicta, cornu, populo, tilia, acere, orno, carpino, quercu, arbustat agros: Venetia salice propter uliginem soli. Et ulmus detruncata à media in ramorum scamna digeritur, nulla ferè uiginti pedum altiore arbore. Tabulata earum ab octauo pede altitudinis dilatantur in collibus siccisque agris, à duodecimo in campestribus & humidis. Meridianum solem spectare palmæ debent. Rami à proiectu digitorũ modo subrigi, tonsili in his tenuium quoque urgultorum barba, ne obumbrent. Interuallum iustum arborum, si aretur solum, quadrageni pedes in terga frontemq;, in latera uiceni. Si non aretur, hoc in omnes partes. Singulis denas. Sæpe adnutriunt uites, damnato agricola minus ternis. Maritare nisi ualidas inimicum, enecante ueloci uitium incremento. Serere tripedaneo scrobe necessarium, distantes inter sese arboremque singulis pedibus. Nihil ibi malleolis atque pastinationi, nulla fodiendi impendia: utpote cum arbusti ratio hac peculiari dote præstet, quòd in eodẽ solo seri fruges & uitibus prodest. Superque quòd uindicans se altitudo, non, ut in uinea, ad arcendas animalium iniurias pariete, uel sepe, uel fossarum utique impendio muniri se cogat. In arbusto è prædictis sola uiuiradicum ratio, item propaginum, & hæc gemina, ut diximus. Qualorum in ipso tabulato maxime probata, quoniã à pecore tutissima est. Altera, deflexa uite uel palmite iuxta suam arborem, aut circa proximam cœlibem. Quod supra terram est è matre, radi iubetur ne fruticet. In terra non pauciores gemmæ quatuor obruuntur ad radicem capiendam, extrà in capite binæ relinquuntur. Vitis in arbusto quatuor pedes in longo constat, omni sulco tres lato, alto duos cum semipede. Post annum propago inciditur ad medullam, ut paulatim radicibus suis assuescat. Caulis à capite ad duas gemmas reciditur. Tertio totus mergus abscinditur, reponiturque altius in terram: ne ex reciso frondeat. Tolli uiuiradix à uindemia protinus debet. Nuper repertum, draconem serere iuxta arborem: ita appellamus palmitem emeritum, pluribusque induratum annis. Hunc præcisum quàm maxima amplitudine tribus partibus longitudinis deraso cortice quatenus obruatur, unde & rasilem uocant, deprimere sulco, reliqua parte ad arborem erecta, ocyssimum in uite. Si gracilis sit uitis aut terra, usitatum est quàm proxime solum decidi, donec firmetur radix: sicut neque roscidam seri, neque à septentrionis flatu. Vites aquilonem spectare debent ipsæ, palmites autem earum ad meridiem. Non est festinandum ad putationem nouellæ, sed primo in circulos materies colligenda, nec nisi ualidæ putatio admouenda. Seriora ferè anno ad fructum arbusta, quàm uitis iugata. Sunt qui omnino putari uetant, priusquam arborum longitudinem æquauerit. Prima falce sex pedes à terra recidatur flagello infrà relicto, & nasci coacto in curuatione materiæ. Tres ei gemmæ non amplius deputato supersint. Ex his emissi palmites proximo anno imis inferantur scamnis, ac per singulos annos ad superiora scandant, relicto semper duramento in singulis tabulatis, & emissario uno, qui subeat usque quò placuerit. De cætero putatione omni, flagella quæ proxime tulerint recidãtur: noua circũcisis undiq; capreolis spargãtur in tabulatis. Vernacula putatio deiectis per ramos uitium crinibus circumuestit arborẽ, crinesq;

ipſos uuis: Gallica in traduces porrigitur, Aemiliæ uiæ in ridicas attiniarum ambitu frondem earum fugiens. Eſt quorundam imperitia ſub ramo uinculo ſuſpendendi, ſuffocante iniuria: quando cõtineri debet nimine, non arctari. Quinimo etiam quibus ſalices ſuperſunt, molliore hoc uinculo facere malunt, herbaq; ſiculi quam uocãt ampelodeſmon: Græcia uerò uniuerſa iunco, cypero, ulua. Liberatã quoq; uinculo per aliquot dies uagari, & inconditam ſpargi atq; in terra quã per totum annũ ſpectauerit recumbere. Nanq; ut ueterina à iugo, & canes à curſu uolutatio iuuat, ita tum & uitium porrigi lumbos. Arbor quoque ipſa gaudet aſſiduo leuata onere ſimilis reſpiranti. Nihil eſt in opere naturæ, quod non exemplo dierum noctiumque aliquas uices feriarum uelit. Ob id protinus à uindemia putari, & laſſas etiamnum fructu edito, improbatur, ut putatæ rurſus alligẽtur alio loco. Nãq; orbita uinculi ſentitur uexatione nõ dubia. Traduces Gallica cultura bini utrinque lateribus, ſi pes quadrageno diſtet ſpatio, quaterni ſi uiceno, inter ſe obuij miſcentur, alligãturque unà conciliati, uirgultorum comitatu obiter rigorati quà deficiant, aut ſi breuitas nõ patiatur ipſorum, adalligato protenduntur in uiduam arborem unco. Traducem bimum præcidere ſolebant. Oneratis enim uetuſtate melius donare tempus ut tranſilem faciant, ſi largiatur craſſitudo, aliàs utile toros futuri draconis paſci. Vnum etiamnum genus eſt medium inter hoc & propaginem, totas ſupplantandi in terram uites, cuneiſque findendi, & in ſulcos plures ſimul ex una propagandi, gracilitate ſingularum firmata circumligatis haſtilibus, nec reciſis qui à lateribus excurrant pampinis. Nouarienſis agricola traducum turba non contentus, nec copia ramorum, impoſitis etiamnũ patibulis palmites circumuoluit. Itaque præter ſoli uitia, cultura quoque torua fiunt uina. Alia culpa iuxta urbem uaracinis, quæ alternis putantur annis, non quia id uiti conducat, ſed quia uilitate reditum impendia exuperent. Medium temperamentum in Carſeolano ſequuntur, cariosaſq; tantum uitis partes incipientes inareſcere deputando, cæteris ad uuam relictis detracto onere ſuperuacuo pro nutrimento omni eſt raritas uulneris. Sed niſi pingui ſolo talis cultura degenerat in labruſcam. Arbuſta arari quàm altiſſime deſiderant, etſi tantum frumenti ratio non exigit. Pampinari ea non eſt moris, & hoc compendium operæ. Deputantur cum uite pariter interlucata denſitate ramorum, qui ſint ſuperuacui, & abſumant alimenta. Plagas ad ſeptentriones, aut ad meridiem ſpectare uetuimus. Melius, ſi neq; in occaſus ſolis. Diu dolent talia quoque ulcera, & difficile ſaneſcunt, algendo nimis æſtuandóue. Non eadem in uite quæ in arbuſtis libertas, quoniam certa latera eſt facilius abſcõdere, quàm detorquere quò uelis plagas. In arborum tonſura ſupiniore uelut calices faciendi, ne conſiſtat humor. Viti adminicula addenda quæ ſcandat apprehenſa, ſi maiora ſint.

De ſeruandis uuis, & morbis arborum. CAP. XXIIII.

VItium generoſarum pergulas quinquatribus putandas, & quarum ſeruare uuas libeat, decreſcente luna tradunt. Quæ uerò interlunio ſint putatæ, nullis animalium obnoxias eſſe. Alia ratione plena luna noctu tondendas, cũ ſit ea in leone, ſcorpione, ſagittario, tauro: atq; in totum ſerendas plena, aut creſcẽte utiq;, cenſent. Sufficiunt in Italia cultores deni in centena iugera uineariũ. At abunde ſatu cultuq; arborũ tractato, quoniam de palmis ac cytiſo in peregrinis arboribus affatim diximus, ne quid deſit, indicanda reliqua natura ſit, magnopere pertinens ad omnia ea. Infeſtantur nanq; & arbores morbis. Quid enim genitum caret his malis? Et ſyluestrium quidẽ perniciosos negant eſſe, uexariq; tantum grandine in germinatione aut flore. Aduri quoque feruore, aut flatu frigidiore præpoſtero die, quoniã ſuo frigora etiã proſunt, ut diximus. Quid ergo? nónne et uites algore intereũt? Hoc quidẽ eſt quo deprehendatur ſoli uitium, quoniã nõ euenit niſi in frigido. Itaq; per hyemes cœli rigorẽ probamus, non ſoli. Nec infirmiſſimæ arbores gelu periclitantur, ſed maximæ, uexatisq; ita cacumina prima inareſcunt, quoniam præſtrictus gelu non potuit eò peruenire humor. Arborũ quidam communes morbi, quidam priuati generum. Communis uermiculatio eſt, ſideratio, & dolor membrorum. Vnde partium debilitas, ſocietate nominũ quoq; cum hominũ miſeriis, trunca dicimus certe corpora, & oculos germinũ exuſtos, ac multa ſimili ſorte: itaq; laborant & fame & cruditate, quæ fiunt humoris quantitate. Aliquæ uerò & obeſitate: ut omnia quæ reſinam ferũt, nimia pinguedine in tædam mutantur: & cũ radices quoque pingueſcere cœpere, intereunt ut animalia nimio adipe, aliquando & peſtilentia per genera, ſicut inter homines, nunc ſeruitia, nunc plebs urbana & ruſtica. Vermiculantur magis minúsue quædam, omnes tamẽ ferè, idq; aues caui corticis ſono experiũtur. Iam quidẽ & in hoc luxuria eſſe cœpit: prægrandesq; roborum delicatiore ſunt in cibo. coſſos uocant: atq; etiam farina ſaginati: hi quoq; altiles fiunt. Maxime autem arborum hoc ſentiunt piri, mali, fici: minus quæ amaræ ſunt & odoratæ. Eorum qui in ficis exiſtunt, alij naſcũtur ex ipſis, alios parit qui uocatur ceraſtes. Omnes tamen in ceraſten figurantur, ſonumq; edunt paruuli ſtridoris. Et ſorbus arbor infeſtatur uermiculis ruffis, piloſis, atq; ita emoritur. Meſpilus quoque in ſenecta obnoxia ei morbo eſt. Sideratio tota cœlo cõſtat. Quapropter grando in his cauſis intelligi debet, & carbunculatio, & quod pruinariũ iniuria euenit. Hæc enim uerno tepore inuitatis & erumpere audentibus ſatis mollibus inſidens, adurit lacteſcẽtes germinũ oculos, quod in flore carbunculum uocãt. Pruinæ pernicioſior natura, quoniã lapſa perſidet, gelatq;, ac ne aura quidem ulla depellitur, quia non fit niſi immoto aëre & & ſereno. Proprium tamen ſiderationis eſt ab ortu

canis ſiccitatum uapor, cum inſitæ ac nouellæ arbores moriũtur, præcipue ficus & uites. Olea præter uermiculationem, quam æque ac ficus ſentit, clauum etiam patitur, ſiue fungum placet dici uel patellam. Hæc eſt ſolis exuſtio. Nocere tradit Cato et muſcum rubrum. Nocet plerunque uitibus atque oleis nimia & fertilitas. Scabies communis omnium eſt. Impetigo, & quæ adnaſci ſolent cochleæ, peculiaria ficorum uitia: nec ubique. ſunt enim quædam ægritudines & locorum. Verum ut homini neruorum cruciatus, ſic & arbori, ac duobus æque modis. Aut enim in pedes, hoc eſt, radices erumpit uis morbi: aut in articulos, hoc eſt, cacuminum digitos, qui longiſſime à toto corpore exeunt. Inareſcũt ergo et ſunt apud Græcos ſua nomina utriq; uitio. Vndiq; primo dolor, mox & macies earum partium fragilis, poſtremo tabes morbuſque non intrante ſucco, aut non perueniente, maximeque id fici ſentiunt. Caprificus omnibus immunis eſt, quæ adhuc diximus. Scabies gignitur roribus lentis poſt uergilias. Nam ſi rariores fuere, perfundunt arborem, non ſcalpunt ſcabie. Cæterum ſi cadunt, ſiue imbres nimij fuere, alio modo ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter uermiculationem & ſiderationem morbus peculiaris articulatio, tribus de cauſis. Vna ui tempeſtatum germinibus ablatis. Altera, ut notauit Theophraſtus, in ſupinum exciſis. Tertia, culturæ imperitia læſis. Omnes enim earum iniuriæ in articulis ſentiuntur. Siderationis genus eſt in his deflorescentibus roratio. Aut cum acini priuſquam creſcant decoquuntur in callum. Aegrotant & cum alſere, læſis uredine attonſarum oculis. Ex calore hoc euenit intempeſtiuo: quoniam omnia modo conſtant, certoque temperamento fiunt. Et culpa uinitorum colentium, cum præſtringuntur, ut dictum eſt. Aut circumfoſſor iniurioſo ictu uerberauit. Vel etiam ſubarator imprudens luxauit radices, corpúsue deſquamauit. Eſt & quædam contuſio falcis hebetioris. Quibus omnibus cauſis difficilius tolerant frigora aut æſtus, quoniam in ulcus penetrat omnis à foris iniuria. Infirmiſſima uerò malus, maximeq; quæ dulcis eſt. Quibuſdam debilitas ſterilitatẽ nõ necẽ affert, ut ſi quis pino cacumen auferat uel palmæ, ſterileſcunt enim, nec moriuntur. Aegrotant aliquando & poma ipſa per ſe ſine arbore, ſi neceſſarijs temporibus imbres aut tepores uel afflatus defuere, aut cõtrà abundauere. Decidunt enim aut deteriora fiunt. Peſſimum eſt inter omnia, cum deflorescentem uitem & oleam percuſſit imber, quoniam ſimul defluit fructus. Sunt ex eadem cauſa naſcentes & erucæ dirum animal, eroduntq; frondẽ, aliæ florem, oliuarũ quoque ut in Mileto, ac depaſtã arborẽ turpi facie relinquunt. Naſcitur hoc malũ tepore humido, & lento. Fit aliud ex eodem, ſi ſol acrior inſecutus inuſſit ipſum uitium, ideoq; mutauit. Eſt etiámnũ peculiare oliuis ac uitibus (araneum uocant) cum ueluti telæ inuoluunt fructum & abſumunt. Adurunt & flatus quidam eas maxime, ſed & alios fructus. Nam uermiculationem & poma ipſa per ſe quibuſdam annis ſentiunt, mala, pira, meſpila, punica. In oliua ancipiti euentu, quando ſubeunt nati, fructum adimunt: augent, ſi in ipſo nucleo fuere erodẽtes eum. Gigni illos prohibent pluuiæ, quæ fiunt poſt Arcturum. Eædem ſi auſtrinæ fuere, generant, in drupis quoque, quæ matureſcentes tunc ſunt præcipue caducæ. Id riguus magis euenit, etiamſi nõ ceciderint faſtidiendis. Sunt & culicum genera aliquibus moleſta, ut glandibus, fico, qui uidẽtur ex humore naſci, tunc dulci ſubdito corticibus. Et ægrotatio quidem ferè in his eſt. Quædam temporum cauſæ, aut locorum non propriè dicuntur morbi, quoniam protinus necant, ſicut tabes cum inuaſit arborem, aut uredo: uel flatus alicuius regionis proprius, ut eſt in Apulia atabulus, in Eubœa olympias. Hic enim ſi flauit circa brumam, frigore exurit arefaciens, ut nullis poſtea ſolibus recreari poſſint. Hoc genere conualles & appoſita fluminibus laborant, præcipueque uitis, olea, ficus. Quod cum euenerit, detegitur ſtatim in germinatione: in oliua tardius. Sed in omnibus ſignum eſt reuiuiſcẽdi, ſi folia amiſere: alioquin quas putas prævaluiſſe emoriuntur. Nonnunquà inareſcunt folia, eademq; reuiuiſcũt. Aliæ in ſeptentrionalibus, ut Ponto, Phrygia, frigore aut gelu laborãt, ſi poſt brumam continuauere quadraginta diebus. Et ibi autem & in reliquis partibus, ſi protinus editis fructibus gelatio magna conſecuta eſt, etiam paucis diebus necat. Quæ iniuria hominum conſtant, ſecundas habent cauſas. Pix, oleum, adeps inimica præcipue nouellis. Cortice in orbem detracto necantur, excepto ſubere, quod ſic etiam iuuatur. craſſeſcens enim præſtringit & ſtrangulat. Nec adrachne offenditur, ſi non ſimul incidatur & corpus. Alioquin & ceraſus, & tilia, & uitis corticem mittunt, ſed non uitalem, nec proximum corpori, uerum eum qui ſubnaſcente alio expellitur. Quarundam natura rimoſus cortex, ut platanis. Tiliæ renaſcitur paulominus quàm totus. Ergo his quarum cicatricem trahit, medentur luto fimoque: & aliquando proſunt, ſi non uehementior frigorum uel calorum uis ſecuta eſt. Quædam tardius ita moriuntur, ut robora & quercus. Refert & tẽpus anni. Abieti enim & pino ſi quis detraxerit ſole taurum uel geminos tranſeunte cum germinant, ſtatim moriuntur. Eandem iniuriam hyeme paſſæ diutius tolerant. Similiter ilex & robur, & quercus. Quòd ſi anguſta decorticatio fuerit, nihil nocet ſupradictis. Infirmiores quidẽ & in ſolo gracili, uel ab una tantum parte detractus, interimit. Similem et decacuminatio rationem habet cupreſſi, piceæ, cedri. Eæ enim detracto cacumine, aut ignibus adusto intereũt. Similem & depaſtio animalium. Oleã quidẽ, etiã ſi lambat capra, ſterileſcere, autor eſt Varro, ut diximus. Quædã hac iniuria moriuntur. Aliqua deteriora tantũ fiunt, ut amygdalæ: ex dulcibus enim transfigurantur in amaras. Aliqua uerò etiam utiliora, ut apud Chios pirus quam phocida appellant. Nam detruncatio diximus quibus prodeſſet.

Intere

Intereunt pleraq; et fissa stirpe, exceptis uite, malo, fico, punica. Quædã uel ab ulcere tãtum. Ficus hanc iniuriam spernit, & omnia quæ resinã gignunt. Radicibus amputatis mori, minime mirũ est. Pleræq; tamen non omnibus, sed maximis, aut quæ sunt inter illas uitales abscissis, moriuntur. Necãt inuicẽ inter sese umbra, uel densitate atq; alimenti rapina. Necat & edera uinciens. Nec uiscum prodest & cytisus, nec auro, quod alimon uocant Græci. Quorundam natura non necat quidem, sed lædit odore, aut succi mixtura, ut raphanus & laurus uitem. Olfactatrix enim intelligitur, & tangi odore mirum in modum. Ideoque cum iuxtà sit, auerti & recedere, saporemq; inimicum fugere. Hinc sumpsit Androcydes medicinam contra ebrietates, raphanum mandi præcipiens. Odit & caulem & olus omne, odit & corylum, ni procul absint, tristis atque ægra. Nitrum quidem & alumen, marina aqua calida, & fabæ putamina uel erui, ultima uenena sunt.

De uarijs prodigijs siue ostentis in arboribus: deq; olueto publicam uiam olim transgresso. CAP. XXV.

INter uitia arborum, est & prodigijs locus. Inuenimus enim sine folijs natas: uitem & malum punicam stirpe fructum tulisse nõ palmite aut ramis, uitem uuas sine folijs, oleas quoq; amisisse folia baccis hærentibus. Sunt & miracula fortuita. Nam & oliua in totum ambusta reuixit, & in Bœotia derosæ à locustis ficus iterum germinauere. Mutantur arbores & colore, fiuntq; è nigris candidæ, non semper prodigiosæ, & maxime quæ ex semine nascuntur, ut populus alba in nigrã trãsit. Quidam & sorbum, si in calidiora loca uenerit, sterilescere putant. Prodigio autẽ fiunt ex dulcibus acerba poma, aut dulcia ex acerbis, è caprifico fici & contrà, graui ostento, cum in deteriora mutantur, ex olea in oleastrũ, ex candida uua & fico in nigras: ut Laodiceæ Xerxis aduentu platano in oleam mutata: qualibus ostentis Aristãdri apud Græcos uolumen scatet, ne in infinitum abeamus: apud nos uerò C. Epidij commentarij, in quibus arbores locutæ quoq; reperiuntur. Subsedit in Cumano arbor graui ostento, paulò ante Pompeij magni bella ciuilia, paucis ramis eminentibus. Inuentum Sibyllinis libris internitionẽ hominum fore, tantoq; eam maiorẽ, quãto propius ab urbe postea facta esset. Sunt prodigia & cum alienis locis enascũtur, ut in capitibus statuarum uel aris, & cum in arboribus ipsis alienæ. Ficus in lauro nata est Cyzici ante obsidionem. Simili modo Trallibus palma in basi Cæsaris dictatoris circa bella ciuilia eius. Necnon & Romæ in Capitolio in capite bis bello Persei enata palma, uictoriam triumphosq; portendit: hac tempestatibus prostrata, eodem loco ficus enata est, M. Messalæ, C. Cassij censorũ lustro. A quo tempore pudicitiam subuersam Piso grauis autor prodidit. Super omnia quæ unquam audita sunt, erit prodigium in nostro æuo Neronis principis ruina factum in agro Marrucino, Vecłij Marcelli è primis equestris ordinis olueto uniuerso uiam publicam transgresso, aruisq; inde è contrario in locum olueti profectis.

De remedijs morborũ arborum. CAP. XXVI.

NVnc expositis arborum morbis, consentaneum est dicere & remedia. Ex his quædã sunt cõmunia omniũ, quædam propria quarundã. Cõmunia ablaqueatio, accumulatio, afflari radices, aut cooperiri, riguis dato potu uel ablato, fimi succo refectis, putatione leuatis onere. Item succo emisso quædam ueluti detractio sanguinis, circumrasio corticis, uitium extenuatio, & domitura palmitum. Gemmas si frigus retorridas hirtasq; fecerit, repumicatio, et quædam politura. Arborũ ijs aliæ magis, aliæ minus gaudent: ueluti cupressus & aquam aspernatur & fimum, & circumfossuram amputationemq;, & omnia remedia odit: quinetiam necatur. Riguis & uites, & punicæ præcipue aluntur. Ficus arbor ipsa riguis alitur, pomũ uerò eius marcescit. Amygdalæ si colãtur fossione, florẽ amittunt. Nec insitas circunfodere oportet, priusquam ualidæ ferre cœperint poma. Plurimæ autẽ amputari sibi uolunt onerosa ac superuacua, sicut nos ungues & capillum. Reciduntur ueteres totæ, ac rursus à stolone aliquo resurgunt, sed nõ omnes, nec nisi quarum naturam pati diximus. Rigua æstiuis uaporibus utilia, hyeme inimica, autumno uaria & ex natura soli: quippe cum uindemiator Hispaniarum stagnante solo uuas demetat: cæterum maiore in parte orbis etiam pluuias autumni aquas eriuari conuenit. Circa canis ortus rigua maxime prosunt, ac ne tunc quidẽ nimia, quoniã inebriatis radicibus nocent. Et ætas modum tẽperat. Nouellæ enim minus sitiũt. Desiderant autẽ maxime rigari quæ assueuere. Contrà siccis locis genita nõ expetunt humorẽ, nisi necessarium. Asperiora uina rigari utiq; cupiunt in Sulmonensi Italiæ agro, pago Fabiano, ubi & arua rigantur: mirumq; quòd herbæ aqua illa necãtur, fruges aluntur, & riguus pro sarculo est. In eodem agro bruma, tanto magis si niues iaceant gelétue, ne frigus uites adurat, circũfundunt riguis, quod ibi tepidare uocant, memorabili natura in amne solo. Sed idem æstate uix tolerandi rigoris.

De caprificatiõe & stercoratiõe. CAP. XXVII.

CArbunculi, ac rubiginum remedia demonstrabimus uolumine proximo. Interim est & scarificatio quædam in remedijs: cum macie corticis ex ægritudine astringente se, iustoque plus uitalia arborum comprimente, exactam falcis aciem utraq; manu imprimentes, perpetuis incisuris deducunt, ac ueluti cutem laxant. Salutare id fuisse, argumẽto sunt dilatatæ cicatrices, & internato corpore expletæ. Magnaque ex parte similis hominum medicina & arborum est, quando earum quoque terebrantur ossa. Amygdalæ ex amaris dulces fiunt, si circumfosso stipite, & ab ima parte circumforato defluens pituita abstergeatur: & ulmis detrahitur succus inutilis, supra terrã foratis usq; ad medullam in senecta, aut cũ alimen-

alimento nimio abundare sentiuntur. Idem & ficorum turgido cortice incisuris in obliquũ leuibus emittitur. Ita fit ne decidant fructus. Pomiferis quæ germinant, nec ferunt fructum, fissa radice inditur lapis, fertilesque fiunt. Hoc idem & amygdalis, è robore cuneo adacto. In piris sorbisque è tæda, ac cinere & terra cooperto. Etiam radices circũcidisse prodest uitium luxuriantium ficorumque, & circumcisis cinerem addidisse. Fici serotinæ fiunt, si primæ grossi, cũ fabæ magnitudinẽ excessere, detrahantur. Subnascuntur enim quæ serius maturescũt. Eædem cum frondere incipiũt, si cacumina rami cuiusque detrahantur, firmiores fertilioresque fiunt. Nam caprificatione maturata, in ea culices nasci è grossis manifestum est: quoniam cum euolauere, non inueniuntur intus grana, quæ in eos uersa apparet: Exeundi tanta est auiditas, ut plerique aut pede relicto, aut penna, pariter erumpãt. Est & aliud genus culicum, quos uocant centrinas, fucis apum similes ignauia maliciaque cum pernicie uerorum & utilium. Interimunt enim illos, atque ipsi moriuntur. Vexant & tineæ semina ficorum. Contra quas remedium, in eodem scrobe defodere Italicam lẽtiscum inuersa parte quæ fuerit à cacumine. Vberrimas autem ficus rubrica amurca diluta, & cum fimo infusa radicibus frondere incipientium facit. Caprificorum laudantur maxime nigræ, & in petrosis, quoniã frumenta plurima habeant, caprificatio ipsa post imbrem. In primis autem cauendum, ne ex remedijs uitia fiant, quod euenit nimia aut intempestiua medicina. Interlucatio arboribus prodest, sed omnium annorum trucidatio inutilissima. Vitis tantum tonsuram annuam quærit, alternam uerò myrtus, punicæ, oleæ, quia celeriter fruticescunt. Cæteræ rarius tondentur: nulla autumno. Ac ne raduntur quidem, nisi uere putatione. Plagæ ad uitalia sunt omnia quæcunque non superuacua. Similis fimi ratio. Gaudent eo, sed cauendum ne in feruore solis admoueatur, ne immaturũ, ne ualidius quàm opus sit. Vrit uineas suillum, nisi quinquennio interposito, præterquàm si riguis diluatur. Et è coriariorum sordibus nisi admixta aqua. Item largius. Iustum existimãt in denos pedes quadratos tres modios. Id quidẽ soli natura decernet. Columbino ac suillo plagis quoq; arborũ medentur. Si mala punica acida nascantur, ablaqueatis radicibus fimũ suillum adhibent: eo anno uinolenta, proximo dulcia futura. Alij urina hominis, aqua mixta, riganda cẽsent quater anno, singulis amphoris: aut cacumina spargi uino lasere diluto. Si findantur in arbore, pediculũ intorqueri. Ficis utiq; amurcam affundi. Cæteris arboribus ægris, fecem uini, ac lupinum circa radices earum seri. Aquæ quoque lupini decocti circumfusæ, pomis prodest. Fici cum Vulcanalibus tonuit, cadunt. Remedium est, ut antè stipula hordeacea areæ stringantur. Cerasos præcoces facit, cogitque maturescere calx admota radicibus. Et hæc inter omnia poma interuelli melius est, ut quæ relicta sunt grandescant.

De diuersis medicamentis arborũ contra uenenata animalia, & contra formicas, & contra noxia animalia. CAP. XXVIII.

Quædã pœna emẽdantur, aut morsu excitãtur, ut palmæ & lẽtisci. Salsis enim aquis alũtur. Salsuium & cinis, sed leniorẽ habet. Ideo ficis aspergũtur ruta, ne fiant uerminosæ, néue radices putreseãt. Quin & uitiũ radicibus aquã salsam iubẽt affundi; si sint lacrymosæ. Si uerò fructus earũ decidãt, cinerẽ aceto aspergi: ipsasque illini, aut sandaracha, si putrescant uua. Si uerò fertiles nõ sunt, aceto acri subacto cinere rigari atq; oblini. Quòd si fructũ nõ maturẽt, prius inarescẽtẽ, præcisarũ ad radices plagã, fibrasq;, aceto acri & urina uetusta madefacere, atq; eo luto obruere, sæpe fodere. Olearũ si parum promisere fructus, nudatas radices hyberno frigori opponũt, eaq; castigatiõe proficiunt. Omnia hæc annua cœli ratione cõstãt, & aliquãdo serius poscũtur, aliquãdo celerius. Necnõ ignis aliquid prodest, ut harũdini. Ambusta nãq; dẽsior mitiorq; surgit. Cato & medicamẽta quædã cõponit, mẽsuræ quoq; distinctione, ad maiorũ arborũ radices amphorã, ad minorũ urnã amurcæ, & aquæ portionem æquã, ablaqueatis prius radicibus paulatim affundi iubẽs. In olea hoc ãplius, stramẽtis antea circũpositis: Itẽ fico. Huius præcipue ueterẽ terrã adaggerari radicibus, ita futurũ ut nõ decidãt grossi, maiorq; fœcũditas nec scabra proueniat. Simili modo ne conuoluulus fiat in uinea, amurcæ cõgios duos decoctos in crassitudinẽ mellis, rursus cũ bituminis tertia parte, & sulphuris quarta sub dio coqui, quoniam exardescat sub tecto. Hoc uites circa capita ac sub brachijs ungi, ita nõ fore conuoluulũ. Quidã contenti sunt fumo huius mixturæ suffire uineas secũdo flatu, cõtinuo triduo. Pleriq; non minus auxilij et alimẽti arbitrãtur in urina, quàm Cato in amurca, addita modo aquæ pari portione, quoniã per se noceat. Alij uoluocẽ appellant animal prærodẽs pubescentes uuas, quod ne accidat, falces cũ sint exacutæ, fibrina pelle detergẽt, atq; ita putãt. Aut sanguine ursino liniri uolunt post putationẽ easdẽ. Sunt arborũ pestes & formicæ. Has abigunt, rubrica ac pice liquida perunctis caudicibus. Necnõ & pisce suspẽso iuxtà in unũ locũ congregant. Aut lupino trito cũ oleo radices linunt. Multi & has & talpas amurca necãt: contraq; erucas et mala ne putrescãt, lacertæ uiridis felle tãgi cacumina iubẽt. Priuatim autẽ cõtra erucas ambiri arbores singulas à muliere incitati mensis nudis pedibus recincta. Itẽ ne quod animal pastu malefico decerpat frondẽ, fimo boũ diluto aspergi folia, quoties imber interueniat, quoniã ita abluatur uirus medicaminis: mira quædã excogitante solertia humana. Quippe cum auerti cãrmine grandines credant plerique, cuius uerba inserere non equidem serio ausim, quanquam à Catone prodita, contra luxata membra iungenda harundinum fissuræ. Idem arbores religiosas lucosq; succidi permisit sacrificio prius facto: cuius rationem quoque eodem uolumine tradidit.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XVIII.

*

PROOEMIVM.

Quod antiquis maximū ſtudiū agriculturæ fuit, & de hortorū ſingulari diligentia. CAP. I.

SEQVITVR natura frugum hortorumq; ac florū, quæq; alia præter arbores aut frutices beni gna tellure proueniunt, uel per ſe tantum herbarū immenſa contē platione, ſi quis æſtimet uarietatem, numerū, flores, odores, coloresq; & ſuccos ac uires earū, quas ſalutis aut uoluptatis hominum gratia gignit. Qua in parte primum omniū patrocinari terræ, & adeſſe cunctorum parenti iuuat, quanquam interinitia operis defenſæ. Quoniam tamen ipſa materia intus accēdit ad reputationem eiuſdem parentis & noxia, noſtris eam criminibus urgemus, culpamque noſtram illi imputamus. Genuit uenena, ſed quis inuenit illa præter hominē? Cauere ac refugere alitibus feris q; ſatis eſt. Atque cùm *arbore exacuant limentq; cornua elephanti, & ſaxo rhinocerotes, & utroque apri dentium ſicas, ſciantq; ad nocendum ſe præparare animalia, quod tamen eorum tela ſua excepto homine uenenis tingit? Nos & ſagittas ungimus, ac ferro ipſi nocētius aliquid damus. Nos et flumina inficimus, & rerum naturæ elementa. Ipſum quoq; quo uiuitur aërem in perniciē uertimus. Neq; eſt ut putemus ignorari ea ab animalibus, quæ quidem quæ præpararent cōtra ſerpentium dimicationē, quæ poſt præliū ad medendum excogitarēt, indicauimus. Nec ab ullo præter hominem ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam, ne ijs quidē quæ naſcuntur cōtenti: etenim cōplura eorū genera humana manu fiunt. Quid? non & hominis quidem ut uenena naſcuntur? Atra ſeu ſerpentium lingua uibrat, tabesq; animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoque ſuis & ipſarum noctium quieti inuidentium gemitu (quæ ſola uox eorum eſt) ut inauſpicatarum animantium uice obuij quoque uetent agere, aut prodeſſe uitæ. Nec ullum aliud abominati ſpiritus præmium nouere, quàm odiſſe omnia. Verum & in hoc eadem naturæ maieſtas, tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertilior in ijs quæ iuuant aluntque: quorum æſtimatione & gaudio nos quoq;, relictis æſtuationi ſuæ iſtis hominum turbis, pergemus excolere uitam: eoque conſtantius, quo operæ nobis maior quàm famæ gratia expetitur. Quippe ſermo circa rura eſt, agreſteſque uſus, ſed quibus uita honoſque apud priſcos maximus fuerit.

*in arbores

Quæ corona prima Romæ. CAP. II.

ARuorū ſacerdotes Romulus in primis inſtituit, ſeque duodecimū fratrem appellauit inter illos, ab Acca Laurentia nutrice ſua, ſpicea corona quæ uitta alba colligaretur, in ſacerdotio ei pro religioſiſſimo inſigni data; quæ prima apud Romanos fuit corona: honoſque is non niſi uita finitur, & exules etiam captoſque comitatur. Bina tunc iugera populo Ro. ſatis erant, nulliq; maiorē modum attribuit: quo ſeruos paulò antè principis Neronis, contemptis huius ſpatij uiridarijs, piſcinas iuuat habere maiores, gratumq; ſi non aliquē & culinas. Numa inſtituit deos fruge colere, & mola ſalſa ſupplicare, atq; (ut autor eſt Hemina) far torrere, quoniam toſtum cibo ſalubrius eſſet. Id uno modo conſecutū, ſtatuendo nō eſſe purū ad rem diuinam niſi toſtū. Is & fornacalia inſtituit farris torrendi ferias, & æque religioſas terminis agrorū. Hos enim deos tunc maxime nouerant. Seiamq; à ſerendo, Segeſtam à ſegetibus appellabant, quarum ſimulacra in circo uidemus. Tertiā ex ijs nominare ſub tecto religio eſt. Ac ne deguſtabant quidem nouas fruges aut uina antequam ſacerdotes primitias libaſſent.

De iugere, & actu, & legibus circa pecora, et quoties, & quibus temporibus fuit ſumma uilitas annonæ, & qui agricultura illuſtres. CAP. III.

IVgerum uocabatur, quod uno iugo boum in die exarari poſſet. Actus, in quo boues agerentur, cū aratur, uno impetu iuſto. Hic erat cxx. pedum, duplicatusq; in longitudinē iugerum faciebat. Dona ampliſſima imperatorum ac fortium ciuium, quantum quis uno die plurimū circumarauiſſet. Itē quartarij farris, aut heminæ, conferente populo. Cognomina etiam prima inde, Pilumni, qui pilum piſtrinis inuenerat: Piſonis, à piſendo. Iam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronū, ut quiſque aliquod optime genus ſereret. Iuniorum familiæ Bubulcū nominauerūt, qui bubus optime utebatur. Quin & in ſacris nihil religioſius confarrationis uinculo erat: nouæque nuptæ farreum præferebant. Agrum male colere, cenſorium probrum iudicabatur. Atque (ut refert Cato) quem uirum bonum colonum dixiſſent, ampliſſime laudaſſe exiſtimabant. Hinc & locupletes dicebant, loci, hoc eſt, agri plenos. Pecunia ipſa à pecore appellabatur. Etiam nunc in tabulis cenſorijs paſcua dicuntur omnia, ex quibus populus reditus habet, quia diu hoc ſolum uectigal fuerat. Multatio quoque non niſi ouium boumque impendio dicebatur: non omittenda priſcarum legum benecuolentia. Cautum quippe eſt, ne bouem prius quàm ouem nominaret qui indiceret multam. Ludos boum cauſa celebrantes, bubetios uocabāt. Seruius rex, ouium boumq; effigie primus æs ſignauit. Frugem quidē aratro quæſitam furtim nocte pauiſſe, ac ſecuiſſe, puberi xij. tabulis capitale erat, ſuſpenſumque Cereri necari iubebant. grauius quàm in homicidio conuictum: Impubem prætoris arbitratu uerberari, noxiámue duplionémue decerni. Iam diſtinctio honoſque ciuitatis ipſius non aliunde erat. Ruſticæ tribus laudatiſſimæ eorum qui rura haberent. Vrbanæ uerò, in quas transferri ignominiæ eſſet, deſidiæ probro. Itaque quatuor ſolæ erant à partibus urbis, in quis habitabant, ſuburrana, palat

palatina,collina,exquilina. Nundinis urbem reuisitabant,& ideo comitia nundinis haberi non licebat,ne plebs rustica auocaretur. Quies somnusq; in stramentis erat. Gloriam deniq; ipsam à farris honore adoream appellabant. Equidem etiã uerba priscæ significationis admiror. Ita enim est in commentarijs Pontificum: Augurio canario agendo dies constituantur, priusquã frumenta uaginis exeant, & antequã in uaginas perueniãt. Ergo ijs moribus nõ modo sufficiebãt fruges, nulla prouinciarum pascente Italiam, uerum etiam annonæ uilitas incredibilis erat. Manius Martius ædilis plebis primũ frumentum populo in modios assibus donauit. Minutius Augurinus, qui Sp. Meliũ coarguerat, farris pretiũ in trinis nũdinis ad assem redegit undecimus plebei tribunus: qua de causa statua ei extra portã trigeminam, à populo stipe collata statuta est. Trebius in ædilitate assibus populo frumentum præstitit. Quam ob causam & ei statuæ in capitolio ac palatio dicatæ sunt. Ipse supremo die populi humeris portatus in rogum est. Verum quo anno Mater deûm aduecta Romã est, maiorẽ ea æstate quàm antecedentibus annis x. factã esse tradũt. M. Varro autor est, cũ L. Metellus in triũpho plurimos duxit elephantos, assibus singulis farris modios fuisse, itẽ uini congios, ficiq; siccæ pondo xxx. olei pondo x. carnis pondo xij. Nec è latifundijs singulorũ contingebat arcentium uicinos. Quippe etiam lege Stolonis Licinij incluso modo d. iugerum, & ipso sua lege dãnato, cum substituta filij persona amplius possideret. Luxuriantis iã Reip. fuit ista mensura. Manij quidem Curij post triũphos immensumq; terrarum adiectum imperio nota concio est, pernicioſum intelligi ciuẽ, cui septem iugera non essent satis. Hæc autẽ mensura plebei post exactos reges assignata est. Quænam ergo tantæ ubertatis causa erat? Ipsorum tunc manibus imperatorum colebantur agri (ut fas est credere) gaudente terra uomere laureato, & triumphali aratore: siue illi eadẽ cura semina tractabant, qua bella, eademq; diligentia arua disponebant, qua castra: siue honestis manibus omnia lætius proueniunt, quoniã & curioſius fiunt. Serentẽ inuenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor sua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellãtur, Cincinnato uiator attulit dictaturam, & quidem, ut traditur, nudo, plenoque pulueris etiamnum ore. Cui uiator, uela corpus, inquit, ut proferam Senatus populiq; Romani mandata. Tales tum etiam uiatores erant, quod ipsum nomen inditum est subinde, & ex agris senatũ ducesq; accersentibus. At nunc eadem illa uincti pedes, damnatæ manus, inscripti uultus exercent: non tamen surda tellure, quæ parens appellatur, colique dicitur & ipsa: honore his absumpto, ut non inuita ea, & indigne ferente, creda tur id fieri. Sed nos miramur ergastulorum nõ eadem emolumenta esse quæ fuerint imperatorum. Igitur de cultura agri præcipere principale fuit etiam apud exteros. Siquidem & reges fecere, Hiero, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces, Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tantum honorem senatus noster habuit Carthagine capta, ut cum regulis Africæ bibliothecas donaret, unius eius duodetriginta uolumina censeret in Latinam linguã transferenda, cũ iam M. Cato præcepta condidisset: peritisq; linguæ Punicæ dandum negotium, in quo præcesſit omnis uir clarissimæ familiæ D. Syllanus. Sapientes uero complures, quos sequentes prætexuimus in hoc uolumine, non ingrate nominando M. Varrone, qui octogesimum primum uitæ annum agens de ea re prodendum putauit.

Ratio de agricultura. CAP. IIII.

APud Romanos multo serior uitium cultura esse cœpit. Primoq;, ut necesse, erat arua tãtum coluere. Quorum nobis ratio nunc tractabitur nõ uulgari modo, uerũ ut adhuc fecimus, & uetustis, & postea inuentis omni cura perquisitis, causaq; rerũ & ratione simul eruta. Dicemus & sydera, syderũq; ipsorum terrestria signa dabimus indubitata. Quando quidem qui adhuc ea diligentius tractauere, quibusuis oratoribus potius quàm agricolis scripsisse possunt uideri. Ac primum omniũ oraculis maiore ex parte agemus, quæ nõ in alio uitæ genere plura certioráue sunt. Cur enim non uideantur oracula, à certissimo die, maximeque ueridico usu profecta? Principium autem à Catone sumemus.

Laus agricolarum, & quæ obseruanda in agro parando. CAP. V.

FOrtissimi uiri, & milites strenuissimi ex agricolis gignuntur, minimeq; male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re rustica operæ ne parcas, in agro emendo minime. Quod male emptũ est, semper pœnitet. Agrum paraturos ante omnia intueri oportet aquarum uim, & uicinũ. Singula magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in cõterminis hoc amplius æstimari iubet, quo pacto niteant. In bona est, inquit, regione bene nitere. Attilius Regulus ille Punico bello bis consul aiebat, neque fœcundissimis locis insalubrem agrũ parandum, neq; effœtis salu berrimum. Salubritas loci non semper incolarũ colore detegitur, quoniã assueti etiam in pestilentibus durãt. Præterea sunt quædam partibus anni salubria: Nihil autem salutare est, nisi quod toto anno salubre. Malus est ager, cũ quo dominus luctatur. Cato inter prima spectari iubet, ut solum sua uirtute ualeat qua dictum est positiõe: Vt operariorũ copia propè sit, oppidumq; ualidum: Vt nauigiorũ euectus uel itinerum: Vt bene ædificatus & cultus: in quo falli plerosque uideo. Segnitiem enim prioris domini pro emptore esse arbitrantur. Nihil est dãnosius deserto agro. Itaq; Cato, De bono domino melius emi: nec temere contemnendam alienã disciplinam: agroq;, ut homini, quamuis quæstuosus sit, si tamen & sumptuosus, non multũ superesse. Ille in agro quæstuosissimã iudicat uitem: non frustra, quoniã ante omnia de impensæ ratione cauit.

Proxime hortos riguos, nec id falso, si & sub oppido sint. Et prata, quæ antiqui parata dixere. Idemq; Cato interrogatus, quis esset certissimus quæstus, respondit, Si bene pascat. Quis proximus? si mediocriter pascat. Summa omnium in hoc spectãdo fuit, ut fructus is maxime probaretur, qui quàm minimo impendio constaturus esset. Hoc ex locorum occasione aliter alibi decernitur. Eôdemq; pertinet, quòd agricolã uendacem esse oportere dixit. Fundum in adolescentia conserendum sine cunctatione, ædificandum non nisi consito agro. Tunc quoque cũctanter, optimumq; est (ut uulgo dixere) aliena insania frui, sed ita, ut uillarũ tutela non sit oneri. Eum tamen qui bene habitet, sæpius uentitare in agrum, fontemq; domini plus prodesse, quàm occipitium, non mentiuntur.

De uillarum positione, & præcepta antiquorum de agro colendo. CAP. VI.

Modus hic probatur, ut neque fundus uillam quærat, neque uilla fundum. Non ut fecerunt iuxta diuersis eadem ætate exemplis L. Lucullus & Q. Scæuola, cum uilla Scæuolæ fundus careret, uilla Luculli agro. Quo in genere censoria castigatio erat, minus arare quàm uerrere. Nec hoc sine arte quadã est. Nouissimus uillam in Misenẽsi posuit C. Marius septies consul, sed peritia castrametandi, sic ut comparatos ei cæteros etiam Sylla felix cæcos fuisse diceret. Conuenit nec iuxta paludes ponendam esse, neq; aduerso amne. Quanquam Homerus omnino è flumine semper antelucanas auras insalubres uerissime tradit. Spectare in æstuosis locis septentrionem debet, meridiem in frigidis. In temperatis exortum æquinoctialem. Agri ipsius bonitas, quibus argumentis iudicanda sit, quanquã de terræ optimo genere disserẽtes abunde dixisse possumus uideri, etiámnum tamen traditas notas subsignabimus, Catonis maxime uerbis: Ebulum, uel prunus syluestris uel rubus, bulbus minutus, trifoliũ, herba pratensis, quercus, syluestris pirus malusq;, frumentarij soli notæ. Item nigra terra, & cinerei coloris. Omnis creta coquit, nisi permacra. Sabulum etiam, nisi id pertenue est: & multo campestribus magis quàm cliuosis respondent eadem. Modum agri in primis seruandũ antiqui putauere. Quippe ita censebant, Satius esse minus serere, & melius arare. Qua in sententia & Virgilium fuisse uideo. Verumq; confitentibus latifundia perdidere Italiam: iã uero et prouincias. Sex domini semissem Africæ possidebãt, cum interfecit eos Nero princeps: non fraudando magnitudine hac quoq; sua Cn. Pompeio, qui nunquam agrũ mercatus est conterminum. Agro empto domũ uendendam inclementer, atq; non ex utilitate publici status Mago censuit, hoc exordio præcepta pãdere ingressus, ut tamen appareat assiduitatẽ desideratã ab eo. Dehinc peritia uillicorũ in cura habenda est, multaq; de ijs Cato præcipit. Nobis satis sit dixisse, quàm proximũ domino cordi esse debere, & tamẽ sibimetipsi non uideri. Coli rura ergastulis pessimum est, & quicquid agitur à desperantibus. Temerariũ uideatur unã uocẽ antiquorũ posuisse, & fortassis incredibile penitus existimetur, Nihil minus expedire quàm agrum optime colere. L. Tarius Rufus infimanatalium humilitate, consulatum militari industria meritus, antiquæ aliâs parsimoniæ, circiter millies HS liberalitate diui Augusti congestũ usq; ad detractionem hæredis exhausit, agros in Piceno coëmẽdo, colendoq; in gloriã. Internitionem ergo famemq; censemus? Imò hercule iudico modum rerũ omnium utilissimum. Bene colere necessariũ est, optime damnosum, præterquã sobole sua, colonóue pascendis. Alioquin domino aliquas messes colligere non expedit, si computetur impendium operæ. Nec temere oliuã. Nec quasdam terras diligenter colere, sicut in Sicilia tradunt. Itaq; decipi aduenas. Quónam igitur modo utilissime colentur agri? ex oraculo scilicet, malis bonis. Sed defendi æquum est abauos, qui præceptis suis prospexere uitæ. Nam cũ dicerent malis, intelligere uoluere uilissimos. Summum prouidentiæ illorũ fuit, ut quàm minimum esset impendij. Præcipiebant enim ista, qui triumphali denas argenti libras in supellectile crimini dabant, qui mortuo uillico relinquere uictorias, & reuerti in sua rura postulabant, quorũ prædia colenda suscipiebat resp. exercitusq; ducebant senatu illis uillicante. Inde illa reliqua oracula, Nequã agricolam esse quisquis emeret, quod præstare ei fundus posset. Malũ patrẽfamiliãs quisquis interdiu faceret, quod noctu posset, nisi intempestate cœli. Peiorem qui festis diebus ageret, quod feriatis deberet. Pessimum qui sereno die sub tecto potius operaretur, quàm in agro. Nequeo mihi temperare, quo minus unũ exemplum antiquitatis afferam, ex quo intelligi possit, apud populũ etiam de culturis agendi morẽ fuisse, qualiter defendi soliti sint illi uiri. C. Furius Cresinus è seruitute liberatus, cum in paruo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quàm ex ampliss imis uicinitas, in inuidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret ueneficijs. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forũ attulit, & adduxit filiã ualidam, atque (ut ait Piso) bene curatam ac uestitam, ferramenta egregie facta, graues ligones, uomeres ponderosos, boues saturos. Postea dixit: Veneficia mea Quirites hæc sunt, nec possum uobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes meas uigiliasq; & sudores. Omnium sententijs absolutus. Itaque est profectò, opera non impensa cultura constat. Et ideo maiores fertilissimũ in agro oculum domini esse dixerunt. Reliqua præcepta reddẽtur suis locis, quæ propria generũ singulorũ erũt. Interim cõmunia quæ succurrũt, nõ omittemus. Et in primis Catonis humanissimũ & utilissimum. Id agendũ, ut diligant uicini. Causas reddit ille, quas existimamus nullis esse dubias. Inter prima idem cauet, ne familiæ malæ sint. Nihil sero faciendum in agricultura omnes censent.

sent:iterumq; suo quæque tempore facienda. Et tertio præcepto, prætermissa frustra reuocari. De terra cariosa execratio Catonis abũde indicata est. Quanquã prædicere non cessat is. Quicquid per asellum fieri potest, utilissime constat. Filix biennio moritur, si frondem agere nõ patiaris. Id efficacissime contingit, germinantis ramis baculo decussis. Succus enim ex ipsa desluens, necat radices. Aiunt & circa solstitiũ auulsas non renasci, nec harundine sectas, aut exaratas uomeri harundine imposita. Similiter & harundinem exarari filice uomeri imposita præcipiunt. Iuncosus ager uerti pala debet, at in saxoso bidẽtibus. Frutecta igni optime tolluntur. Humidiorẽ agrum fossis concidi atq; siccari, utilissimũ est: fossas autem cretosis locis apertas relinqui, in solutiore terra sepibus firmari ne procidant, aut supinis lateribus procumbere: quasdã occæcari, & in alias dirigi maiores patentioresq;: si sit occasio, silice uel glarea sterni. Ora autem earum binis utrinq; lapidibus statuminari, & alio superintegi. Syluæ extirpandæ rationem Democritus prodidit, lupini flore in succo cicutæ uno die macerato, sparsisque radicibus.

De frugum generibus & natura. CAP. VII.

ET quoniã præparatus est ager, natura nunc indicabitur frugum. Sunt autẽ duo prima earum genera, Frumẽta, ut triticũ, hordeum: & Legumina, ut faba, cicer. Differentia uero notior, quàm ut indicari deceat. Frumenti ipsius totidẽ genera per tempora satu diuisa. Hyberna quæ circa uergiliarum occasum sata terra per hyemem nutriuntur, ut triticũ, far, hordeum. Æstiua quæ æstate ante uergiliarũ exortum serũtur, ut milium, panicum, sesama, horminum, irio, Italiæ duntaxat ritu. Alioquin in Græcia & Asia omnia uergiliarũ occasu serũtur. Quædam autẽ utroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, ueris scilicet. Aliqui uerna, miliũ, panicũ, lentem, cicer, alicam appellant. Sementiua autẽ triticum, hordeum, fabam, napum, rapam. Et in tritici genere pars aliqua pabuli est, quadrupedũ causa sati, ut farrago: & in leguminibus, ut uicia. At cõmune quadrupedum hominumq; usui, lupinũ. Legumina omnia singulas habent radices, præter fabã, easq; surculosas, quia non in multa diuiduntur: altissimas autẽ cicer. Frumenta multis radicantur fibris sine ramis. Erumpit à primo satu hordeũ die septimo: legumina quarto, uel cum tardissime septimo: faba à XV. ad XX. legumina in Aegypto tertio die. Ex hordeo alterum caput grani in radicem exit, alterũ in herbam, quæ & prior floret. Radicem crassior pars grani fundit, tenuior florem. Cæteris seminibus eadem pars, & radicem & florem. Frumẽta hyeme in herba sunt, uerno tẽpore fastigiãtur in stipulam, quæ sunt hyebrni generis: at miliũ & panicũ in culmum geniculatum & concauum, sesama uero in ferulaceum. Omnium satorum fructus, aut spicis cõtinetur, ut tritici, hordei, muniturq; uallo aristarum quadruplici: aut includitur siliquis, ut leguminum, aut uasculis, ut sesamæ, ac papaueris. Milium, ac panicum tantũ pro indiuiso, & paruis auibus exposita sunt. Indefensa quippe membranis continẽtur. Panicũ à paniculis dictũ, cacumine languido mutante, paulatim extenuato culmo penè in surculum, prædensis aceruatur granis, cũ longissima pedali obba: milij comæ granum cõplexæ fimbriato capillo curuantur. Sunt & panico genera. Mamoso, è pano paruis racemato paniculis, & cacumine gemino. Quin & colore distinguntur, candido, nigro, ruffo, etiã purpureo. Panis multifarie & è milio fit, è panico rarius. Sed nullũ frumentum ponderosius est, aut quod coquẽdo magis crescat. lx. enim pondo panis è modio reducũt, modiumq; pultis ex tribus sextarijs madidis. Milium intra hos decẽ annos ex India in Italiam inuectum est, nigrum colore, amplum grano, harundineum culmo. Adolescit ad pedes altitudine septem prægrandibus culmis: lobas uocant: omnium frugum fertilissimum. Ex uno grano terni sextarij gignuntur. Seri debet in humidis. Frumenta quædã in tertio geniculo spicam incipiunt cõcipere, quædam in quarto, sed etiamnũ occultam. Genicula autẽ sunt tritico quaterna, farri sena, hordeo octona. Sed nõ ante supradictũ geniculorũ numerum conceptus est spicæ: qui ut spem sui fecit, quatuor aut quinq; tardissime diebus florere incipiunt: totidemq; aut paulo pluribus defloreſcunt, hordea uero cũ tardissime septem. Varro quater nouenis diebus fruges absolui tradit, & mense nono meti. Fabæ in foliã exeũt, ac deinde caulem emittunt, nullis distinctũ internodijs. Reliqua legumina surculosa sunt. Ex his ramosa, cicer, eruum, lens. Quorundã caules sparguntur in terram, si non habeant adminiculũ, ut pisorum. Quod si non habuere, deteriora fiunt. Leguminũ unicaulis faba sola, unus & lupinus. cæteris ramosus prætenui surculo: omnibus uero fistulosus. Folium quædã à radice mittunt, quædã à cacumine. Frumentũ & hordeũ utrunq;, & quicquid in stipula est, in cacumine unum folium habet. Sed hordeo scabra sunt, cæteris læuia. Multiplicia contrà fabæ, ciceri, piso. Frumentis folium harundinaceũ, fabæ rotundum, & magnæ leguminũ parti. Longiora eruiliæ & piso. Faseolis uenosa, sesamæ & irioni sanguinea. Cadunt folia lupino tantum, & papaueri. Legumina diutius florẽt, & ex his eruũ ac cicer, sed diutissime faba XL. diebus. Non autem singuli scapi tãdiu, quoniam alio desinente alius incipit: nec tota seges, sicut frumenti, pariter. Siliquantur uero omnia diuersis diebus, & ab ima primum parte, paulatim flore subeunte. Frumenta cũ defloruere crassescunt, maturanturq; cum plurimũ diebus quadraginta: item faba. Paucissimis cicer. Id enim à semente diebus XL. perficitur. Milium, & panicũ, & sesama, & omnia æstiua, XL. diebus maturantur à flore, magna terræ cœliq; differentia. In Aegypto enim hordeum sexto à satu mense, frumenta septimo metũtur. In Hellade hordeũ. In Poleponneso octauo, & frumẽta etiamnũ tardius. Grana in stipula crinito textu

spicantur. In faba leguminibusque, alternis lateribus siliquatur. Fortiora ad hyemes frumenta, legumina in cibo. Tunicæ frumento plures. Hordeū maxime nudum, & *arinca, sed præcipue auena. Calamus altior frumēto, quàm hordeo. Arista mordacior hordeo. In area exteruntur triticum & siligo, & hordeum. Sic & seruntur pura: qualiter moliuntur, quia tosta non sunt. E diuerso far, miliū, panicum purgari nisi tosta non possunt. Itaque hæc cū suis folliculis serūtur cruda. Et far in uaginulis suis seruant ad satus, atq; nō torrent. Leuissimum ex his hordeū, raro excedit xv. libras, & faba xxij. Ponderosius far, magisq; etiamnum triticum. Far in Aegypto ex olyra conficitur. Tertium genus spicæ hoc ibi est. Galliæ quoq; suum genus farris dedere: quod illic brancæ uocāt, apud nos sandaliū, nitidissimi grani. Et alia differentia est, quòd ferè quaternis libris plus reddit panis quàm far aliud. Populū Ro. farre tantum è frumento ccc. annis usum, Verrius tradidit. Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italico nullum equidē cōparauerim candore ac pō dere, quo maxime decernitur, Montanis modo comparetur Italiæ agris externū, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertiū pondus erat Thracio Syrioq; : deinde Aegyptio, athletarum cum decreto, quorū capacitas iumētis similis, quē diximus ordinē fecerat. Græcia & Ponticum laudauit, quod in Italiam non peruenit. Ex omni eadem genere grani prætulit dracontiam, strangiam & selenusium, argumento crassissimi calami: itaq; pingui solo hæc genera assignabat. Leuissimum & maxime inane, seu tenuissimi calami, in humidis seri iubebat, quoniam multo egeret alimento. Hæ fuere sententiæ Alexandro Magno regnante, cū clarissima fuit Græcia, atq; in toto terrarum orbe potentissima: ita tamen ut ante mortem eius annis ferè cxlv. Sophocles poëta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit, ad uerbum translata sententia,

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

Quæ laus peculiaris hodieq; Italico est. Quo magis admiror posteros Græcorū nullam mentionem huius fecisse frumenti. Nunc ex his generibus, quæ Romā inuehuntur, leuissimum est Gallicū, atq; è Chersoneso aduectum, quippe non excedunt in modium uicenas libras, si quis granū ipsum ponderet. Adijcit Sardum selibras, Alexandrinum & trientes: hoc & Siculi pondus. Bœoticum totam libra addit, Africum & dodrantes. In transpadana Italia scio uicenas quinas libras farris modios pendere, circa Clusium & senas. Lex certa naturæ, ut in quocunq; genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat: sicut optimum frumentum esse, quod in subactu congiū aquæ capiat. Quibusdā generibus per se pondus, sicut Balearico: modio tritici panis pondo xxx. reddit. Quibusdam in binis mixtis, ut Cyprio & Alexandrino, xx. propè libras non excedentibus. Cyprium fuscum est, panemq; nigrum facit: itaque miscetur Alexandrinum candidum, reddunt q; xxv. pondo. Thebaicum libras adijcit. Marina aqua subigi, quod plerique maritimis in locis faciunt occasione lucrandi salis, uilissimum. Non alia de causa opportuniora morbis corpora existunt. Galliæ & Hispaniæ frumēto in potum resoluto, quibus diximus generibus, spuma ita concreta pro fermento utuntur. Qua de causa leuior illis quàm cæteris panis est. Differentia est & calami. Crassior quippe melioris est generis. Plurimis tunicis Thracium triticum uestitur, ob nimia frigora illi plagæ exquisitum. Eadem causa & trimestria inuenit, detinentibus terras niuibus, quod tertio ferè à satu mense, & in relinquo orbe metitur. Totis hoc alpibus notū, & hyemalibus prouincijs nullum hoc frumento lætius. Vnica lamum præterea, nec usquam capax, seriturq; non nisi tenui terra. Est & bimestre circa Thracium sinum, quod quadragesimo die quàm satū est maturescit: mirumq;, nulli frumento plus esse pōderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia, & Achaia, montosis utraq; partibus. Eubœa quoque circa Carystum. Intantum fallitur Columella, qui ne trimestris quidem proprium genus existimauerit esse, cum sit antiquissimum. Græci trimenon uocant. Tradunt in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, ut singula spicas nostras æquent. Primum ex omnibus frumentis seritur hordeum. Dabimus & dies serendi cuique generi, natura singulorum exposita. Hordeum Indis satiuū & syluestre, ex quo panis apud eos præcipuus. Italici quidem maxime oryza gaudent, ex qua ptisanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo. Oryzæ quidem folia carnosa, porro similia, sed latiora: altitudo cubitalis, flos purpureus, radix gemmeæ rotunditatis. Antiquissimum in cibis hordeum, sicut Atheniensium ritu Menandro autore apparet, & gladiatorum cognomine, qui hordearij uocabantur. Polentā quoq; Græci non aliūde præferunt. Pluribus fit hæc modis: Græci perfusum aqua hordeum siccant nocte una, ac postero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui uehementius tostum rursus exigua aqua aspergant, siccentq; prius quàm molant. Alij uero uirētibus spicis decussum hordeum recens purgant, madidumq; in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac siccatum sole rursus tundunt, & purgatum molunt. Quocunque autem genere præparato, uicenis hordei libris, ternas seminis lini, & coriandri selibras, salisque acetabulo, torrentes ante omnia miscent in mola. Qui diutius uolunt seruare, cum polline ac furfuribus suis condūt nouis fictilibus. Italia sine perfusione tostū in subtilem formam molit, ijsdem additis, atque etiam milio. Panem ex hordeo antiquis usitatū uita damnauit, quadrupedumq; tradidit refectibus. Ptisanæ inde usus ualidissimus saluberrimusq;, tātopere probatur. Vnū laudibus eius uolumen dicauit Hippocrates, clarissimus medicinæ scientia. Ptisanæ bonitas præcipua Vticensi. In Aegypto uero ea est, quæ fit ex hordeo cui sunt bini anguli. In Bætica & Africa genus, ex quo fiat,

*alica

fiat, hordei glabrum appellat Turannius. Idem olyrã & oryzam eandẽ esse existimat. Ptisanæ conficiendæ uulgata ratio est. Simili modo ex tritici semine tragum fit, in Campania duntaxat & Aegypto. Amylũ uero ex omni tritico ac siligine, sed optimũ ex trimestri. Inuentio eius Chio insulæ debetur, & hodie laudatissimum inde est, appellatum ab eo quòd sine mola fiat. Proximũ è trimestri quodam minime ponderoso tritico. Madescit dulci aqua ligneis uasis, ita ut integatur, quinquies in die mutata. Melius si & noctu, ita ut misceatur pariter emollitũ, prius quàm acescat. Linteo aut sportis siccatũ tegulæ infunditur illitæ fermento, atq; ita in sole densatur. Post Chium maxime laudatur Creticũ, mox Aegyptium. Probatur autem leuitate ac læuore, atq; ut recẽs sit, iam & Catoni dictum. Apud nos hordei farina & ad medendũ utuntur. Mirumq;, in usu iumentorum ignibus durato, ac postea molito, offusq; humana manu demissis in aluũ, maiores uires, torosq; corporis fieri. Spicæ quædã binos ordines habẽt, quædã plures usq; ad senos. Grano ipsi aliquot differentiæ, longius, leuiusq;, aut breuius, aut rotundius, candidius, nigrius, uel cui purpura est. Vltimo ad polentam, contra tẽpestates candido maxima infirmitas. Hordeum frugũ omnium mollissimũ est, seri non uult, nisi in sicca & soluta terra, ac nisi læta: palea ex optimis. Stramento uero nullũ cõparatur. Hordeum ex omni frumento minime calamitosum, quia tollitur antequam triticum occupet rubigo. Itaque sapientes agricolæ triticũ cibarijs tantum serunt. Hordeũ sarculo seri dicunt, propterea celerrime redit, fertilissimumque: quod in Hispaniæ Carthagine Aprili mense collectũ est, hoc seritur eodem mense in Celtiberia, eodemq; anno bis nascitur. Rapitur omne à prima statim maturitate festinantius quàm cætera. Fragili enim stipula & tenuissima palea granum continetur. Meliorem etiam polentam fieri tradunt, si nõ excocta maturitate tollatur.

Non omnia frumenti genera ubiq; nasci, & de reliquis in oriente generibus. CAP. VIII.

Frumenti genera non eadẽ ubiq;: neq; ubi eadem sunt, ijsdem nominibus. Vulgatissima far, quod adoreũ ueteres appellauere, siligo, triticũ. Hæc plurimis terris cõmunia. Arinca Galliarũ propria, copiosa & Italiæ est. Aegypto autem ac Syriæ, Ciliciæque & Asiæ, ac Græciæ peculiares zea, olyra, tiphe. Aegyptus similaginẽ conficit è tritico suo, nequaquã Italicæ parem. Qui zea utuntur, nõ habẽt far. Est & hæc Italiæ in Campania maxime, semẽq; appellatur. Hoc habet nomẽ res præclara, ut mox docebimus: propter quam Homerus ξειδωρον ἄρουραν dixit: non ut aliqui arbitrantur, quoniam uitam donaret. Amylum quoq; ex ea fit, priore crassius. Hæc sola differentia est. Ex omni genere durissimum far, & contra hyemes firmissimũ. Patitur frigidissimos locos, & minus subactos uel æstuosos, sitientesq;. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in adoreæ donis, sicuti diximus. Pulte autem non pane uixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodieq; dicuntur. Et Ennius antiquissimus uates obsidionis famẽ exprimens, offam eripuisse plorantibus liberis patres cõmemorat. Et hodie sacra prisca atque nataliũ pulte fritilla cõficiuntur: uideturq; tam puls ignota Græciæ fuisse, quàm Italiæ polenta. Tritici semine auidius nullum est, nec quod plus alimenti trahat. Siliginem proprie dixerim tritici delitias: candor est, & sine uirtute, & sine pondere, cõueniens humidis tractibus, quales Italiæ sunt & Galliæ comatæ. Sed & trans alpes in Allobrogum tantum Aruernorumque agro pertinax. in cæteris ibi partibus biẽnio in triticum transit. Remediũ, ut grauissima quæque grana eius serantur.

De pistorijs, & molitura, & farina. CAP. IX.

Siligine lautissimus panis, pistrinarumq; opera laudatissima. Præcellit in Italia, si Campana Pisis natæ misceatur. Ruffior illa, at Pisana cãdidior: ponderosior uero cretacea. Iustũ est è grano Campanæ quã uocant castratã, è modio redire sextarios quatuor siliginis, uel è gregali sine castratura sextarios quinq;: præterea floris semodium. Et cibarij, quod secundariũ uocant, sextarios quatuor, furfuris sextarios totidẽ. è Pisana autem siliginis sextarios v. cætera paria sunt. Clusina, Aretinaq; etiamnũ sextarios siliginis assumunt: in reliquis pares. Si uero pollinẽ facere libeat xvi. pondo panis redeunt, & cibarij tria, furfurumq; semodius. Molæ discrimine hoc constat. Nam quæ sicca moluntur, plus farinæ reddũt: quæ salsa aqua sparsa, candidiorem medullam, uerum plus retinent in furfure. Farinam à farre dictam nomine ipso apparet. Siligineæ farinæ modius Gallicæ xxij. libras panis redit, Italicæ duabus tribusue amplius in artopticio pane. Nam furnaceis binas adijciunt libras in quocunque genere.

De similagine, siligine, & de alijs generibus, & de pistura. CAP. X.

Similago ex tritico fit laudatissima. Ex Africo iustum est è modijs redire semodios, & pollinis sextarios quinq;. Ita autẽ appellant in tritico, quod florem in siligine. Hoc ærariæ officinæ chartariæq; utuntur. Præterea secundarij sextarios quatuor, furfurũq; tantundẽ. Panes uero è modio similaginis cxxij. è floris modio cxvij. Pretiũ huic annona media in modios farinæ xl. asses, similagini castratæ octonis assibus amplius, siligini castratæ duplũ. Est & alia distinctio. Similago l. pollin autẽ xvij. pondo panis reddere uisa, tritici xxx. cũ triente, & secundarij panis quinas selibras, totidem cibarij, & furfurũ sextarios sex. Siligo nunquã maturescit pariter, nec ulla segetũ minus dilationẽ patitur propter teneritatẽ, ijs quæ maturuere protinus granũ dimittẽtibus. Sed minus quàm cætera fruméta in stipula periclitatur, quoniã semper rectam habet spicam: nec rorẽ continet, qui rubiginem faciat. Ex arinca dulcissimus panis, ipsa spissior, quàm

far,& maior ſpica,eadem & ponderoſior. Raro modius grani non xvi.libras implet. Exteritur in Græcia difficulter: ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim eſt quam olyram uocat. Eadem in Aegypto facilis fertiliſq;. Far ſine ariſta eſt. Item ſiligo,excepta quæ Laconica appellatur. Adĳciuntur his genera,bromos, ſiligo exceptitia, & tragos, externa omnia ab oriẽte inuecta,oryzæ ſimilia. Tiphe & ipſa eiuſdẽ generis,ex qua fit in noſtro orbe oryza. Apud Græcos eſt zea. Traduntq; eam ac tiphen, cum ſint degeneres,redire ad frumentum,ſi piſtæ ſerantur,nec protinus, ſed tertio anno. Tritico nihil eſt fertilius: hoc ei natura tribuit, quoniam eo maxime alat hominem: utpote cum è medio,ſi ſit aptum ſolum,quale in Byzacio Africæ campo,cẽteni quinquageni modĳ reddantur. Miſit ex eo loco diuo Auguſto procurator eius ex uno grano(uix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina, extantq; de ea re epiſtolæ. Miſit & Neroni ſimiliter cccxl. ſtipulas ex uno grano. Cum centeſimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt, alĳque, & tota Bætica, & in primis Aegyptus. Fertiliſſima tritici genera, ramoſum, aut quod centigranum uocant. Inuẽtus eſt iam & ſcapus unus centum fabis onuſtus. Aeſtiua frumenta diximus,ſeſamam,milium,panicum. Seſama ab Indis uenit,ex ea & oleum conficiunt. Color eius candidus. Huic ſimile eſt in Aſia Græciaq; eryſimum:idemque erat niſi pinguius eſſet, quod apud nos uocant irionẽ, medicaminibus annumerandũ potius quàm frugibus. Eiuſdem naturæ & horminum à Græcis dictum, ſed cymino ſimile,ſeritur cũ ſeſama: hoc & irione nullũ animal ueſcitur uirentibus. Piſtura non omniũ facilis. Quippe & Hetruria ſpicã farris toſti pinſente pilo præferrato,fiſtula ſerrata, & ſtella intus denticulata, ut niſi intenti pinſant, cõcidantur grana,ferroq; frangantur. Maior pars Italiæ ruido utitur pilo,rotis etiã quas aqua uerſet obiter,& molat. De ipſa ratione pinſendi Magonis proponetur ſentẽtia. Triticũ antè perfundi aqua multa iubet,poſtea eualli,deinde ſole ſiccatũ pilo repeti. Simili modo hordeũ. Huius ſextarios xx. ſpargi duobus ſextarĳs aquæ. Lentem torrere prius, deinde cũ furfuribus leuiter pinſi. Aut addito in ſextarios xx. lateris crudi fruſto,& harenæ ſemodio. Eruiliam ĳſdem modis quibus lentem. Seſamã in calida maceratam exporrigi. Deinde confricari, frigidæ immergi,ut paleæ fluctuent, iterumq; exporrigi in ſole ſuper lintea. Quod niſi feſtinato peragatur,lurido colore muceſcere. Et ipſa autem quæ euallũtur, uariã piſturarum rationem habent. Acus uocatur cum per ſe pinſitur ſpica tantũ aurificũ ad uſus. Si uero in area teritur cũ ſtipula,palea, ut maiore in terrarũ parte ad pabula iumentorũ. Milĳ,& panici,& ſeſamæ purgamenta, appludam uocãt, alibi alĳs nominibus. Milio Campania præcipue gaudet, pultemq; candidã ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarũ quoq; gentes hac maxime pulte aluntur, & cruda etiam farina equino lacte uel ſanguine è cruris uenis admixto. Aethiopes non aliam frugem quàm milĳ hordeiq; nouere. Panico Galliæ quædam,præcipue Aquitania utitur. Sed & circũpadana Italia addita faba, ſine qua nihil conficiunt. Ponticæ gentes nullum panico præferunt cibũ. Cætero æſtiua frumenta riguis magis etiam quàm imbribus gaudent. Milium & panicum aquis minime,cum in folia exeũt. Vetant ea inter uites arboresq; frugiferas ſeri, terram emacrari hoc ſatu exiſtimantes.

De fermentis,& panis faciendi ratio,& genera, & quando primum piſtores Romæ,& de cribris,& alica. CAP. XI.

Milĳ præcipuus ad fermẽta uſus:è muſto ſubacti in annũ tempus. Simile fit ex tritici ipſius furfuribus minutis & optimis, è muſto albo triduo maturato ſubactis, ac ſole ſiccatis. Inde paſtillos in pane faciendo dilutos, cũ ſimilagine ſeminis feruefaciũt, atq; ita farinæ miſcent, ſic optimũ panem fieri arbitrantes. Græci in binos ſemodios farinæ ſatis eſſe beſſes fermenti conſtituere. Et hæc quidẽ genera uindemĳs tantum fiunt. Quo libeat uero tempore, ex aqua hordeoq; bilibres offæ feruenti foco, uel fictili patina torrẽtur cinere & carbone,uſq; dum rubeant. Poſtea operiuntur in uaſis donec aceſcant, hinc fermentũ diluitur. Cũ fieret autẽ panis hordeacius, eruiliæ aut cicerculæ* farina ei præfermentabatur: iuſtũq; erat,duæ* libræ in v. ſemodios. Nunc fermentũ fit ex ipſa farina quæ ſubigitur,prius quàm addatur ſal ad pultis modũ decocta, & relicta donec aceſcat. Vulgo uero nec ſufferuefaciunt,ſed tantũ pridie aſſeruata materia utũtur. Palamq; natura eſt acore fermentari: ſicut & ualidiora eſſe corpora,quæ fermẽtato pane alãtur: quippe cũ apud ueteres ponderoſiſſimo cuiq; tritico, præcipua ſalubritas perhibita ſit. Panis ipſius uaria genera perſequi ſuperuacuũ uidetur: aliâs ab obſonĳs appellati,ut oſtrearĳ: aliâs à delicĳs,ut artolagani: aliâs à feſtinatione,ut ſpeuſtici: nec nõ à coquẽdi ratione,ut furnacei,uel artopticĳ, aut in clibanis cocti: nõ pridẽ etiã è Parthis inuecto, quẽ aquaticũ uocant, quoniã aqua trahitur,tenuẽ & ſpongioſa inanitate, alĳ Parthicũ. Summa laus,ſiliginis bonitate & cribri tenuitate cõſtat. Quidam & ouis aut lacte ſubigunt. Butyro uero gentes etiã pacatæ, ad operis piſtorĳ genera tranſeũte cura. Durat ſua Piceno in panis inuentione gratia,ex alicæ materia: eũ nouem diebus macerant, decimo ad ſpeciem tractæ ſubigunt uuæ paſſæ ſucco: poſtea in furnis,ollis inditũ quæ rumpantur ibi,torrẽt. Neq; eſt ex eo cibus niſi madefacto, quod fit lacte maxime mulſo. Piſtores Romæ non fuerunt ad Perſicũ uſq; bellũ, annis ab urbe condita ſuper dlxxx. Ipſi panem faciebant Quirites,mulierumque id opus erat, ſicut etiam nunc in plurimis gentium. Artoptam Plautus appellat in fabula quam Aululariam ſcripſit: magna ob id concertatione eruditorũ, an is uerſus poëtæ ſit illius: certumq; ſit, Attei Capitonis ſententia, toſtũ panem

lautio

lautioribus coquere solitos, pistoresq; tantum eos qui far pinsebant, nominatos. Nec cocos uero habebant in seruitijs, eosq; ex macello conducebãt. Cribrorum genera Galli è setis equorum inuenere, Hispani è lino excussoria & pollinaria, Aegyptus è papyro atq; iuco. Sed inter prima dicatur & alicæ ratio, præstãtissimæ saluberrimæq;: quæ palma frugum indubitanter Italiã cõtingit. Fit sine dubio & in Aegypto, sed admodum spernenda. In Italia uero pluribus locis, sicut Veronensi Pisanoq; agro, in Campania tamen laudatissima. Campus est subiacens mõtibus nimbosis totis quidem xl. M. pas. planicie. Gratia terræ eius (ut protinus soli natura dicatur) puluerea summa, inferior bibula, & pumicis uice fistulans: montium quoq; culpa in bonum cedit. Crebros enim imbres percolat atque transmittit, nec dilui aut madere uoluit propter facilitatem culturæ. Eadem acceptum humorẽ nullis sontibus reddit, sed temperat, & concoquens intra se uice succi continet. Seritur toto anno, panico semel, bis farre. Et tamen uere segetes quæ interquieuere fundũt rosam odoratiorem satiua. adeo terra nõ cessat parere. Vnde uulgo dictum, Plus apud Campanos unguenti, quàm apud cæteros olei fieri. Quantum autem uniuersas terras campus circumcampanus antecedit, tantum ipsum pars eius, quæ Laboriæ uocãtur, quẽ Phlegræum Græci appellant. Finiuntur Laboriæ uia ab utroq; latere consulari, quæ à Puteolis, & quæ à Cumis Capuã ducit. Alica fit è Zea quam semen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea. Nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, ut notum est, pilo uinctorum pœnali opera. Primori inest pyxis ferrea: excussis inde tunicis, iterum ijsdem armamentis nuda conciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera, minimum, ac secundariũ: grandissimum uero aphærema appellant. Nondum habent candorem suum quo præcellunt, iam tamẽ Alexandrinæ præferuntur. Postea (mirũ dictu) admiscetur creta, quæ transit in corpus, coloremq; & teneritatem affert. Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Exstatq; diui Augusti decretũ, quo annua uicena milia Neapolitanis pro eo numerari iussit è fisco suo, coloniam deducens Capuam. Adiecitq; causam afferendi, quoniam negassent Campani alicam cõfici sine eo metallo posse. In eodem reperitur & sulphur. Emicantq; fontes Oraxi oculorum claritati, & uulnerum medicinæ, dentiumq; firmitati. Alica adulterina fit maxime quidem è zea, quæ in Africa degenerat. Latiores eius spicæ, nigrioresq;, et breui stipula. Pinsunt cum harena, & sic quoq; difficulter deterunt utriculos, fitq; dimidia modij mensura. Posteaq; gypsi pars quarta inspargitur, atque ut cohæsit, farinario cribro subcernũt. Quæ in eo remansit, exceptitia appellatur, & grãdissima est. Rursus quæ transit, arctiore cernitur, & secundaria uocatur. Item cribraria, quæ simili modo in tertio remansit cribro angustissimo, & tantum harenas transmittente. Alia ratio ubiq; adulterandi. Ex tritico candidissima atq; grandissima eligunt grana, & semicocta in ollis, postea arefaciunt sole ad initium, rursusque leuiter aspersa molis frangunt. Ex zea pulchrius quàm ex tritico fit granum, quamuis id alicæ uitium sit. Candorem autem ei procreta lactis incocti mixtura confert.

De leguminibus. CAP. XII.

SEquitur natura leguminum, inter quæ maximus honos fabæ: quippe ex qua tentatus sit etiam panis. Lomentum appellatur farina ea, aggrauaturq; pondus illa ex omni legumine. Iã uero & pabulo uenalis. Fabæ multiplex usus omniũ quadrupedũ generi, præcipue homini. Frumẽto etiã miscetur apud plerasq; gentes, & maxime panico solida, ac delicatius fracta. Quin & prisco ritu fabacia suæ religionis dijs in sacro est, prævalẽs pulmentari cibo, & hebetare sensus existimata, insomnia quoq; facere. Ob hæc Pythagorica sententia dãnata: ut alij tradidere, quoniã mortuorũ animæ sint in ea. Qua de causa parẽtando utiq; assumitur. Varro & ob hæc flaminem ea non uesci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiãtur. In eadẽ peculiaris religio. Namq; fabam utiq; è frugibus referre mos est auspicij causa, quæ ideo refrina appellatur. Et auctionibus eam adhiberi lucrosum putant. Sola certe frugũ etiã exesa repletur crescente luna. Aqua marina, aliáue salsa non percoquitur. Seritur ante uergiliarum occasum leguminũ prima ut antecedat hyemẽ. Vergilius eam per uer seri iubet, circũpadanæ Italiæ ritu. Sed maior pars maluit fabalia maturæ sationis, quàm trimestrẽ fructum eius. Nanq; siliquæ caulesq; gratissimo sunt pabulo pecori. Aquas in flore maxime cõcupiscit, cũ uero defloruit, exiguas desiderat. Solum in quo sata est lætificat stercoris uice. Ideo circa Macedoniã Thessaliamq; cũ florere incœpit, uertunt arua. Nascitur & sua spõte plerisq; in locis, sicut septentrionalis Oceani insulis, quas ob id nostri Fabarias appellant. Itẽ in Mauritania syluestris passim, sed prædurã, & quæ percoqui non possit. Nascitur & in Aegypto spinoso caule: qua de causa crocodili oculis timẽtes refugiunt. Longitudo scapo quatuor cubitorũ est, amplissima crassitudo. Nec genicula habet molli calamo. Simile caput papaueri, colore roseo. In eo fabæ non supra tricenas. Folia ampla. Fructus ipse amarus & odore, sed radix perquã lauta incolarũ cibis, cruda, & omnino decocta, harũdinũ radicibus similis. Nascitur & in Syria, Ciliciaq;, & in Torone Chalcidis lacu. Ex leguminibus autem nouembri seruntur lens, & in Græcia pisum. Lens amat solum tenue magis quàm pingue, cœlum utique siccum. Duo genera eius in Aegypto, alterum rotundius nigriusque, alterum sua figura. Vnde uario usu translatum est in lenticulas nomen. Inuenio apud autores æquanimitatem fieri uescentibus ea. Pisum in apricis seri debet, frigorum impatientissimum. Ideo in Italia, & in austeriore cœlo non nisi uerno tempore, terra facili ac soluta. Ciceris natura est gigni

cum salsilagine, ideo solum urit. Nec nisi madefactum pridie, seri debet. Differentiæ plures, magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim arietino capiti simile. unde ita appellatur, album nigrumq;. est & columbinum, quod alij uenerium uocant, candidum, rotundū, leue, arietino minus, quod religio peruigilijs adhibet. est & cicercula minuti ciceris, inæqualis angulosi, ueluti pisum. Dulciſsimum autem id quod eruo similimum, firmiusq; quod nigrum & ruffum, quàm quod album. Siliquæ rotundæ ciceri, cæteris leguminum longæ, & ad figuram seminis latæ, Piso cylindraceæ, Faseolorum cum ipsis manduntur granis. Serere eos qua uelis terra licet ab Idib. Octob. in calē. Nouemb. Legumina cū matureſcere cœperint, rapienda sunt, quoniā cito exiliūt, latentq; cum dicidère, sicut & lupinū.

De rapis & napis Amiterninis. CAP. XIII.

QVanquàm prius de rapis dixisse conueniat, in transcursu ea attigere nostri, paulo diligentius Græci, & ipsi tamen inter hortensia: si iustus ordo fiat, à frumento protinus aut certe faba dicendis, quando alijs præstantior usus ab his non est. Ante omnia nanq; cunctis animalibus nascuntur, nec in nouiſsimis satiant ruris alitum quoq; genera, magisq; si decoquantur aqua. Quadrupedes & fronde eorū gaudent: Et homini non minor rapaciorum suis horis gratia, quàm cymarum: flaccidorum quoq;, & in horreis enecatorum, uel maior quàm uirentium. Ipsa uero durant & in sua terra seruata: & postea passa, penè ad alium prouentum, famemq; sentiri prohibent. A uino atq; messe tertius hic transpadanis fructus. Terrā non morose eligit, penè ubi nihil aliud seri possit. Nebulis & pruinis, ac frigore aluntur amplitudine mirabili. Vidi xl. libras excedentia. In cibis quidem nostris pluribus modis commendantur, durantq; ad alia sinapis acrimonia domita, etiam coloribus picta præter suum sex alijs, purpureo quoq;: neq; aliud in cibis tingi decet. Genera eorum Græci duo prima fecere, masculum fœmininumq;, & ea serendi modo ex eodem semine. Densiore enim satu masculeſcere, item in terra difficili. Semen præstantius quo subtilius. Species uero omnium tres. Aut enim in latitudinem fundi, aut in rotunditatem globari, Tertiam speciem syluestrem appellauere, in longitudinē radice procurrente, raphani similitudine, & folio angulosо scabroq;, succo acri: qui circa messem exceptus, oculos purgat, medeturq; caligini admixto lacte mulierum. Frigore dulciora fieri existimantur, & grandiora: tepore in folia exeunt. Palma in Nursino agro nascentibus. Taxatio in libras sestertij singuli, & in penuria bini. Proxima in Algido natis. Napi uero Amiternini, quorum eadem ferè natura, gaudent æque frigidis. Seruntur & ante calēd. Martias in iugero sextarij quatuor. Diligentiores quinto sulco napum seri iubent, rapa quarto, utroq; stercorato: Rapa lætiora fieri, si cum palea seminentur. Serere nudum uolunt, precantē sibi & uicinis serere se. Satus utrique generi iustus, inter duorum numinum dies festos, Neptuni atq; Vulcani. Feruntq; subtili obseruatione, quota luna præcedente hyeme nix prima ceciderit, si totidem luminum die intra prædictum temporis spatium seratur, mire prouenire. Seruntur & uere in calidis atque humidis.

De lupino. CAP. XIIII.

LVpino est usus proximus, cū sit & homini & quadrupedum generi ungulas habenti communis. Remediū eius, ne metentes fugiat exiliendo, ut ab imbre tollatur. Nec ullius quæ seruntur natura, assensu terræ mirabilior est. Primum omniū cum sole quotidie circumagitur, horasq; agricolis etiam nubilo demonstrat. Ter præterea floret. Terram amat, terraq; operiri non uult. Et unum hoc seritur non arato. quærit maxime sabulosa & sicca atque etiam harenosa. Coli utiq; non uult. Tellurem adeo amat, ut quamuis frutectoso solo conjectum inter folia uepresq;, ad terram tamen radice perueniat. Pingueſcere hoc satu arua uineasq; diximus. Itaq; adeo non eget fimo, ut optimi uicem repræsentet. Nihilque aliud nullo impendio constat, ut quod ne serendi quidem gratia opus sit asferre. Protinus seritur ex aruo: ac ne spargi quidem postulat decidens sponte. Primumq; omnium seritur, nouiſsimum tollitur: utrunque septembri ferè mense: quia si non anteceſsit hyemem, frigoribus obnoxium est. Impune præterea iacet, uel derelictum etiam, si nō protinus secuti obruant imbres, ab omnibus animalibus amaritudine sua tutum. Plerunque tamen leui sulco integunt. Ex densiore terra rubricam maxime amat. Ad hanc alendam post tertium florem uerti debet, in sabulo post secundum. Cretosa tantum limosaque odit, & in ijs non prouenit. Maceratum calida aqua, homini in cibo est. Nam bouem unum modij singuli satiant, ualidumq; præstant: quando etiam impositum puerorum uentribus, pro remedio est. Condi in fumo maxime conuenit, quoniam in humido uermiculi umbilicum eius in sterilitatem castrant. Si depastum sit in fronde, inarari protinus solum opus est.

De uicia & eruo. CAP. XV.

ET uicia pingueſcunt arua, nec ipsa agricolis operosa: uno sulco sata, non sarritur, non stercoratur, nec aliud quàm deoccatur. Sationis eius tria tempora: Circa occasum arcturi, ut decēbri mense pascat, tunc optime seritur in semen. Aequè nanq; fert depasta. Secunda satio mēse Ianuario est: nouiſsima Martio, tum ad frūdem utiliſsima. Siccitatem ex omnibus quæ seruntur maxime amat, non aspernatur etiā umbrosa. Ex semine eius, si lecta matura est, palea cæteris præfertur. Vitibus præripit succum, languescuntq; si in arbusto seratur. Nec erui operosa cura est. Hoc amplius quàm uicia runcatur, & ipsum medicaminis uim obtinens. Quippe per eruum diuum Augustum curatum, epistolis ipsius memoria extat. Sufficiunt singulis boum iugis modij quini sati. Martio mense satum, noxium esse bubus aiunt: Item autumno grauedinosum. Innoxium autem fieri primo uere satum.

De

De fœno Græco, & farragine, & de ocymo, & medica, & cytiſo. CAP. XVI.

ET ſilicia, hoc eſt fœnum Græcum, ſcarificatione ſeritur, non altiore quatuor digitorum ſulco: quantoq; peius tractatur, tanto prouenit melius. Rarum dictu, eſſe aliquid cui proſit negligẽtia. Id autem quod ſecale atq; farrago appellatur, occari tãtum deſiderat. Secale Taurini ſub alpibus aſiam uocant, deterrimum, & tantum ad arcendam famem utile: fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuũ. Admiſcetur huic far, ut mitiget amaritudinem eius, & tamen ſic quoq; ingratiſſimum uentri eſt. Naſcitur qualicunque ſolo cum centeſimo grano: ipſumq; pro lætamine eſt. Farrago ex recremẽtis farris prædenſa ſeritur, admixta aliquando & uicia. Eadem in Africa fit ex hordeo. Omnia hæc pabularia: degeneransq; ex leguminibus quæ uocatur cracca: in tantũ columbis grata, ut paſtas ea negent fugitiuas illius loci fieri. Apud antiquos erat pabuli genus, quòd Cato ocymum uocat, quo ſiſtebant aluum bubus. Id erat è pabulis ſegete uiridi deſecta antequàm gelaret. Sura Manlius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decẽ, uiciæ duos, tantundẽ & eruilię in iugero autumno miſceri & ſeri ſolitos. Melius & auena Græca, cui nõ cadit ſemen, admixta. Hoc uocitatum ocymum, boumq; cauſa ſeri ſolitum. Varro apppellatũ à celeritate proueniendi, à Græco quod ὠκὺς dicunt. Medica externa, etiam Græciæ, ut à Medis aduecta per bella Perſarũ, quæ Darius intulit, ſed uel in primis dicenda. Tãta dos eius eſt, cũ uno ſatu amplius quàm tricenis annis duret. Similis eſt trifolio, caule foliiſq; geniculata: quicquid in caule aſſurgit, folia contrahuntur. Vnũ de ea & cytiſo uolumen Amphilochus fecit cõfuſim. Solum in quo ſeratur, elapidatũ purgatumq; ſubigitur autumno: mox aratum & occatũ integitur crate iterum & tertiũ, quinis diebus interpoſitis, & fimo addito. Poſcit autẽ ſiccum ſuccoſumq;, uel riguũ. Ita præparato ſeritur menſe Maio, aliàs pruinis obnoxia. Opus eſt dẽſitate ſeminis omnia occupari, internaſcentesq; herbas excludi. id præſtant in iugera modia uicena. Cauẽdum ne adurat, terraq; protinus integi debet. Si ſit humidum ſolum herbosúmue, uincitur, & deſciſcit in pratũ. Ideo protinus altitudine unciali herbis omnibus liberãda eſt manu potius quàm ſarculo. Secatur incipiẽs florere, & quoties refloruit. Id ſexies euenit per annos, cum minimũ quater. In ſemen matureſcere prohibẽda eſt, quia pabulum utilius eſt uſq; ad trimatũ. Verno ſeri debet, liberariq; cæteris herbis: ad trimatum marris ad ſolum radi. Ita reliquæ herbæ intereunt ſine ipſius damno, propter altitudinem radicum. Si euicerint herbæ, remedium unicum eſt aratio, ſæpius uertendo donec omnes aliæ radices intereant. Dari non ad ſatietatẽ debet, ne* deplere ſanguinem neceſſe ſit. Et uiridis utilior eſt. Areſcit ſurcu loſe, ac poſtremo in puluerem inutilem extenuatur. De cytiſo, cui & ipſi principatus datur in pabulis, affatim diximus inter frutices. Et nunc frugum omnium natura peragenda eſt, cuius in parte de uitijs quoque dicatur.

* repellere

De uitijs frugũ & remedijs, & quid in quoq; terræ genere debeat ſeri. CAP. XVII.

PRimum omnium frumenti uitium auena eſt, & hordeum in eam degenerat: ſicut ipſa frumenti fit inſtar: quippe cum Germaniæ populi ſerant eam, neq; alia pulte uiuãt. Soli maxime cœliq; humore hoc euenit uitium. Sequentem cauſam habet imbecillitas ſeminis, cum diutius retentum eſt terra, prius quàm erumpat. Eadem eſt ratio, ſi carioſum fuit cum ſereretur. Prima autem ſtatim eruptione agnoſcitur, ex quo apparet in radice eſſe cauſam. Eſt & aliud ex uicino auenæ uitium, cum amplitudine inchoata granũ, ſed nõdum matura prius quàm roboretur corpus, afflatu noxio caſſum & inane in ſpica euaneſcit quodã abortiuo. Venti autem tribus temporibus nocent frumẽto & hordeo: In flore aut protinus cum defloruere, uel matureſcere incipientibus. Tũ enim exinaniunt grana: prioribus cauſis naſci prohibent. Nocet & ſol creber è nube. Naſcuntur & uermiculi in radice, cum ſementem imbribus ſecutis incluſerit repentinus calor humorem. Gignuntur & in grano, cum ſpicæ pluuijs calor inferueſcit. Eſt & cantharus dictus ſcarabeus paruus, frumenta erodens. Omnia ea animalia cum cibo deficiunt. Oleũ, pix, adeps, contraria ſeminibus: cauendumq; ne cõtacta eis ſerantur. Imber in herba utilis tantum: Florentibus autem frumẽto & hordeo nocet, leguminibus innocuus, præterquam ciceri. Matureſcentia frumenta imbre læduntur, & hordeũ magis. Naſcitur & herba alba, panico ſimilis, occupans arua, pecori quoq; mortifera. Nam lolium & tribulos, & carduos lappasq;, non magis quàm rubos, inter frugum morbos potius quàm inter ipſius terræ peſtes numerauerim. Cœleſte frugum uinearumq; malum, nullo minus noxium eſt rubigo. Frequentiſſima hæc in roſcido tractu, conuallibusque, ac perflatum non habentibus. E diuerſo carent ea uentoſa & excelſa. Inter uitia ſegetum & luxuria eſt, cum onerata fertilitate procumbunt. Commune autem omnium ſatorum uitium urica, etiam ciceris, cũ ſalſilaginem eius abluẽdo imber dulcius id facit. Eſt herba quæ cicer enecat & eruum, circumligando ſe, uocatur orobanche: Triticum ſimili modo æra: Hordeum feſtuca quæ uocatur ægilops: Lentẽ herba ſecuridaca, quam Græci à ſimilitudine polecinon uocant. Et hæ quidem complexu necant. Circa Philippos ateramon nominant in pingui ſolo herbam, qua faba necatur: teramon, qua in macro, cum udam quidam uentus aſflauit. Aeræ granum minimum eſt in cortice aculeato. Cum eſt in pane, celerrime uertigines facit: aiuntque in Aſia & Græcia balneatores cum uelint turbam pellere, carbonibus id ſemen inijcere. Naſcitur & phalangion in eruo, beſtiola aranei generis, ſi hyems aquoſa ſit. Limaces naſcuntur in uicia: & aliquando

aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodẽtes eam. Et morbi quidem ferè hi sunt: Remedia eorum quæcunque pertinent ad herbas, in sarculo, & cum semẽ iactatur cinere. Quæ uero in semine & circa radicem consistunt, præcedente cura cauentur. Vino antè semina perfusa, minus ægrotare existimant. Virgilius nitro & amurca perfundi iubet fabam: sic etiam grandescere promittit. Quidam uero si triduo ante satum urina & aqua maceretur, præcipue adolescere putãt. Ter quidem sarritam modium fractæ è modio solidæ reddere. Reliqua semina cupressi foliis tusis si misceantur, non esse uermiculis obnoxia, nec si interlunio serãtur. Multi ad milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri iubent prius quàm sarriatur, defodiq; in medio inclusam uase fictili: ita nec passerẽ, nec uermem nocere: sed eruendam priusquam metatur, alioqui amarum fieri. Quin & armo talpæ contacta semina uberiora esse. Democritus succo herbæ, quæ appellatur aizoon in tegulis nascẽs tabulisue, Latine uero sedum aut digitellum, medicata seri iubet omnia semina. Vulgo uero, si dulcedo noceat, & uermes radicibus inhæreãt, remedium est amurca pura, ac sine sale spargere, deinde sarrire. Si in articulum seges ire cœperit, runcare, ne herbæ uincant. Pestem à milio atq; panico sturnorum passerúmue agmina scio abigi herba, cuius nomen ignotum est, in quatuor angulis segetis defossa, mirũ dictu, ut omnino nulla auis intret. Mures abiguntur cinere mestelæ, uel felis diluto, & semine sparso, uel decoctarum aqua. Sed redolet uirus animalium eorum etiam in pane. Ob id felle bubulo semina attingi utilius putant. Rubigo quidem, maxima segetum pestis, lauri ramis in aruo defixis, trãsit in earum folia ex aruis. Luxuria segetum castigatur dente pecoris in herba duntaxat, & depastæ quidem uel sæpius nullam in spica iniuriam sentiunt. Retonsarum uero etiam semel, omnino certũ est, granum longius fieri, sed inane cassumque, ac satum non nasci. Babylone tamen bis secant, tertio depascunt, alioquin folia tantum fierent. Sic quoq; cum quinquagesimo fœnore messes reddit* exilitas soli: uerũ diligẽtioribus cum cẽtesimo quinquagesimo. Neq; est cura difficilis, quàm diutissime aqua rigãdi, ut præpinguis & densa ubertas diluatur. Limum autem non inuehunt Euphrates Tigrisque, sicut in Aegypto Nilus. Nec terra ipsa herbas gignit. Vbertatis tamen tantæ sunt, ut sequente anno sponte restibilis fiat seges, impressis uestigio seminibus: quæ tanta soli differentia admonet terræ genera in fruges describere. Igitur Catonis hæc sententia est, In agro crasso & læto frumentum seri. Si uero nebulosus sit idem, raphanum. milium, panicum in frigido & aquoso prius serendum, postea in calido. In solo autem rubricoso, uel pullo, uel harenoso, si non sit aquosum, lupinũ. In creta & rubrica, & aquosiore agro, adoreũ. In sicco & nõ herboso, nec umbroso, triticũ. In solo ualido, fabam. Vicia uero quàm minime in aquoso herbidoq;. Siliginẽ & triticum in loco aperto editoq;, qui sole quàm diutissime torreatur. Lentẽ in fruteĉtoso & rubricoso, qui non sit herbidus. Hordeũ in nouali, & in aruo quod restibile possit fieri: trimestre, ubi sementẽ maturam facere non possit, & cuius crassitudo sit restibilis. Subtilis & illa sententia, Serenda ea in tenuiore terra, quæ non multo indigent succo, ut cytisus & cicer, exceptis leguminibus quæ uelluntur è terra, non subsecantur. Vnde & legumina appellata, quia ita leguntur. In pingui autem, quæ cibi sunt maioris, ut olus, triticum, siligo, linũ. Sic ergo tenue solũ hordeo dabitur, minus enim alimẽti radix poscit: leuior terra dẽsioráq;, tritico. In loco humili far adoreum, potius quàm triticum seretur: temperato, & triticũ & hordeum. Colles robustius, sed minus, reddunt triticum. Far & siligo, & cretosum & uliginosum solum sortiuntur.

* felicitas

De prodigijs frugum, & arandi disciplina, & uomerum generibus. CAP. XVIII.

ET in frugibus ostentum semel (quod equidem inuenerim) accidit, P. Aelio, Cn. Cornelio COSS. quo anno superatus est Annibal. In arboribus enim tunc nata produntur frumẽta. & quoniam de frugum terræque generibus abunde diximus, nunc de arandi ratione dicemus, ante omnia Aegypti facilitate commemorata. Nilus ibi coloni uice fungens, euagari incipit, ut diximus, à solstitio aut noua luna, ac primo lente, deinde uehementius quamdiu in leone sol est. Mox pigrescit in uirginem transgresso, atq; in libra resident. Si duodecim cubitos non excessit, fames certa est. Nec minus si XVI. exuperauit. Tanto enim tardius decedit, quanto abundantius creuit, & sementem arcet. Vulgo credebatur ab eius decessu serere solitos, mox sues impellere uestigijs semina deprimentes: & in madido solo credo antiquitus factitatum. Nunc quoque non multo grauiore opera, sed tamen inarari certum est abiecta prius semina in limo digressi amnis, hoc est, Nouembri mense incipiente: postea pauci runcant, quòd botanismon uocant. Reliqua pars non nisi cum falce arua uisit paulo ante Calend. Aprilis. Peragitur autem messis mense Maio, stipula nunquam cubitali. Quippe sabulum subest, granumque limo tantum continetur. Excellentius Thebaidis regioni frumentum, quoniam palustris Aegyptus. Similis ratio, sed felicitas maior Babyloniæ Seleuciæ, Euphrate atq; Tigri restagnantibus, quoniam ibi rigandi modus manu temperatur. Syria quoq; tenui sulco arat, cum multifariã in Italia octoni boues ad singulos uomeres anhelent. In omni quidem parte culturæ, sed in hac quidem maxime ualet oraculum illud, Quid quæq; regio patiatur. Vomerum plura genera. Culter uocatur, prædensam, prius quàm proscindatur, terram secans, futurisq; sulcis uestigia præscribens incisuris, quas resupinus in arando mordeat uomer. Alterum genus est uulgare, rostrati uectis. Tertium in solo facili, nec toto porrectũ dentali, sed exigua cuspide in rostro. Latior hæc quarto generi, sed exactior

exactior in mucronem fastigiata, eodēq; gladio scindens solum, & acie laterum radices herbarum secās: id non pridem inuentum in Rhetia. Galliæ uero duas addiderunt tali rotulas, quòd genus uocant planarati. Cuspis effigiem palæ habet. Serunt ita non nisi culta terra, & ferè noua. Latitudo uomeris cespites uersat. Semen protinus iniiciunt, cratesq; dentatas supèr trahunt. Nec sarrienda sunt hoc modo sata, sed porcellis binis ternisq; sic arant. Vno boū iugo cēseri anno facilis soli quadragena iugera, difficilis tricena, iustum est.

De temporibus arandi, & iunctione boum. CAP. XIX.

IN arando magnopere seruandum est Catonis oraculum. Quid est primum? Agrū bene colere. Quid secundum? Bene arare. Quid tertium? Stercorare. Sulco uario ne ares. Tempestiue ares. Tepidioribus locis à bruma proscindi arua oportet, frigidioribus ab æquinoctio uerno. Et maturius sicca regione quàm humida. Maturius dēsa terra quàm soluta, pingui quàm macra. Vbi siccæ & graues æstates, terra cretosa aut gracilis, utilius inter solstitium & autumni æquinoctium aratur. Vbi leues æstus, frequentes imbres, pingue herbosumque solum, ibi melius caloribus. Altum & graue solum etiam hyeme moueri placet: tenue ualde & aridum, paulo ante sationis tempus. Sunt & hic suæ leges. Lutosam terram ne tangito. Vi omni arato. prius quàm ares proscindito. Hoc utilitatem habet, quòd inuerso cespite herbarum radices necantur. Quidam utiq; ab æquinoctio uerno proscindi uolunt. Quod uere semel aratum est, à temporis argumento ueruactum uocatur. Hoc in nouali atq; requieto necessarium est. Nouale est, quòd alternis annis seritur. Araturos boues quàm arctissime iungi oportet, ut capitibus sublatis arent: sic minime colla contundunt. Si inter arbores uitesq; aretur, fiscellis capistrari, ne germinum tenera præcerpant: securiculam insitiuam pendere, qua intercidantur radices. Hoc uelius quàm conuelli aratro, bouesque luctari. In arando uersum peragi, nec striare in actu sæpius. iustum est proscindi sulco dodrantali iugerum uno die, iterari sesquiugerum, si sit facilitas soli: si minus, proscindi semissem, iterari assem: quando & animalium labori natura leges statuit. Omne aruum rectis sulcis, mox & obliquis subigi debet. In collibus transuerso tantum monte aratur, sed modo in superiora, modo in inferiora rostrante uomere. Tantumque est laboris homini, ut etiā boum uice fungatur. Certe sine hoc animali montanæ gentes sarculis arant. Arator, nisi incuruus, præuaricatur. Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caueatur, ubi inuentum est. Purget uomerem subinde stimulus cuspidatus rulla. Scamna inter duos sulcos cruda ne relinquantur, glebæ ne exultent. Male aratur aruum, quod satis frugibus occandum est. Id demum recte subactum erit, ubi non intelliget utrò uomer ierit. In usu est, & collicias interponere, si ita locus poscat, ampliore sulco, quæ in fossas aquam deducant.

De occando, & quodam arationis genere, & de iteratione, & resectione. CAP. XX.

ARatione per transuersum iterata, occatio sequitur, ubi res poscit, crate uel rastro, & sato semine iteratio. Hæc quoq; ubi consuetudo patitur, crate dentata, uel tabula aratro adnexa, quod uocant lirare, operientes semina: unde primum appellata deliratio est. Quarto seri sulco Virgilius existimatur uoluisse, cum dixit optimam esse segetem, quæ bis solem, bis frigora sensisset. Spissius solum, sicut plerunq; in Italia, quinto sulco seri melius est, in Thuscis uero nono. At fabam & uiciam non proscisso serere sine damno, compendium operæ est. Non omittemus unam etiámnum arādi rationem, in transpadana Italia bellorum iniuria excogitatā. Salassi cum subiectos Alpibus depopularentur agros, panicum miliumq; iam excrescens tentauere. Postquàm respuebat natura inarurunt. At illæ messes duplicatæ docuere, quod nunc uocant artrare, id est aratrare, ut credo tunc dictum. Hoc fit uel incipiente culmo, cum iam is bina ternáue emiserit folia. Nec recens subtrahemus exemplum, in Treuerico agro tertio ante hunc annum compertum. Nam cum hyeme prægelida captæ segetes essent, reseuerunt, resarrientes campos mense Martio, uberrimasque messes habuerunt. Nunc reliqua cultura tradetur per genera frugum.

De cultura terræ. CAP. XXI.

SIliginem, far, triticum, semen, hordeum occato, sarrito, runcato quibus dictum erit diebus. Singulæ operæ cuiq; generi in iugero sufficiēt. Sarculatio induratam hyberno rigore soli tristitiam laxat temporibus uernis, nouosq; soles admittit. Qui sarriet, caueat ne frumenti radices suffodiat. Triticum, hordeū, semen, fabam bis sarrire melius. Runcatio cum seges in articulo est euulsis inutilibus herbis, frugū radicem uindicat, segetemq; discernit à cespite. Leguminum cicer eadem quæ far desiderat. Faba runcari non gestit, quoniam euincit herbas, lupinum runcatur tantum. Milium, panicum occatur & sarritur, non iteratur, non runcatur: silicia & faseoli occātur tantum. Sunt genera terræ, quarū ubertas pectinari segetem in herba cogat. Cratis & hoc genus, dentatæ stylis ferreis. Eadem nihilominus & depascuntur. Quæ depasta sunt, sarculo iterum excitari necessarium. At in Bactris, Africa, Cyrene, omnia hæc superuacua fecit indulgentia cœli, & à semente non nisi nonis mensibus in aream redeunt, quia siccitas coërcet herbas, fruges nocturno tactas rore nutriens. Virgilius alternis cessare arua suadet, & hoc, si patiantur ruris spatia, utilissimum proculdubio est. Quod si neget conditio, far serendum, unde lupinū aut uitia aut faba sublata sint, & quæ terram faciant lætiorem. In primisq; & hoc notandum, quædam propter alia seri obiter: sed parum prouenire priori diximus uolumine, ne eadem sæpius dicantur. Plurimum enim refert soli cuiusq; ratio.

De summa

De summa fertilitate, & bifera uite, & aquarum differentia. CAP. XXII.

CIuitas Africæ in mediis harenis, petentibus Syrteis Leptiq; magnam, uocatur Tacape, felici super omne miraculum riguo solo: ternis ferè M. pas. in omnem partem fons abundat, largus quidem, sed certis horarũ spatijs dispensatus inter incolas: Palmæ ibi prægrandi subditur olea, huic ficus, fico punica, illi uitis, sub uite seritur frumentum, mox legumẽ, demum olus, omnia eodem anno, omniaq; aliena umbra aluntur. Quaterna cubita eius soli in quadratum, nec ut à porrectis metiantur digitis, sed in pugnũ contractis, quaternis denarijs uenundantur. Super omnia est, biferam uitem bis anno uindemiare. Et nisi multiplici partu exinaniatur ubertas, pereũt luxuria singuli fructus. Nunc uero toto anno metitur aliquid. Constatq; fertilitati non occurrere homines. Aquarum quoque differentia magna riguis est. In Narbonensi prouincia nobilis fons Orge nomine est. In eo herbæ nascuntur in tantum expetitæ bubus, ut mersis capitibus totis eas quærant. Sed illas in aqua nascentes certum est non nisi imbribus ali. Ergo quisque suam terram aquamque nouerit.

De qualitate terræ & stercoratiõe. CAP. XXIII.

SI fuerit illa terra quam appellauimus tenerã, poterit sublato hordeo milium seri, eo condito raphanus: his sublatis hordeũ uel triticum, sicut in Campania: satisq; talis terra aratur cum seritur. Alius ordo, ut ubi adoreum fuerit, cesset iiij. mensibus hybernis, & uernam fabam recipiat, aut ante hyemalem ne cesset. Necnon minus pinguis alternari potest ita, si frumento sublato legumẽ tertio seratur. Gracilior & in annum tertium cesset. Frumentum quidam seri uetant, nisi in ea quæ proximo anno quieuerit. Maximã huius loci partẽ stercorationis obtinet ratio, de qua & priori diximus uolumine. Hoc tantum unum in confesso est, nisi stercorato seri non oportere, quanquam & hic leges sint propriæ. Milium, panicum, rapa, napus, nisi in stercorato non serantur. Non stercorato frumẽtum potius quàm hordeum serito. Item in noualibus, tametsi in illis fabam seri uolunt, eandem ubicunq; quàm recentissime stercorato solo. Autũno aliquid saturus, Septembri mense fimum inaret post imbrem. Vtiq; si uerno erit saturus, per hyemem fimum disponat. Iustum est uehes xviij. iugero tribui: dispergere autem prius quàm arescat, aut iactato semine. Si hæc omissa sit stercoratio, sequens est prius quàm serat, ante puluerem. Quod ut hanc quoq; curã determinemus, iustum est singulas uehes fimi denario ire, in singulas pecudes minores, in maiores denas: nisi contingat hoc, male substrauisse pecori colonum appareat. Sunt qui optime stercorari putent, sub dio retibus inclusa pecorum mansione. Ager si non stercoratur, alget. Si nimium stercoratus est, aduritur: satiusq; est id sæpe, quàm supra modum facere. Quo calidius solum est, eo minus addi stercoris, ratio est.

De bonitate seminum, & disciplina seminandi, & quantum ex quoque genere frumenti in iugero serendum, & temporibus serendi. CAP. XXIIII.

SEmen optimum anniculum, bimum deterius, trimum pessimum, ultrà sterile: & in uno omnium definita genere ratio est. Quod in ima area subsedit, ad semen reseruandum est. Id enim optimũ, quoniam grauissimum: neq; alio modo utilius discernitur. Quæ spica per interualla semina habebit, abijcietur. Optimum granum quod rubet, & dentibus fractum eundem habet colorem. Deterius, cui plus intus albi est. Certum terras alias plus seminis recipere, alias minus. Religiosumque inde primum colonis augurium, cum auidius accipiat, esurire creditur, & comesse semen. Sationem locis humidis celerius fieri ratio est, ne semen imbre putrescat. Siccis serius, ut pluuiæ sequantur: ne diu iacens atq; non concipiens, uanescat. Itemque festinata satione densum spargi semen, quia tarde concipiat: Serotina rarum, quia densitate nimia necetur. Artis quoque cuiusdam est, æqualiter spargere. Manus utiq; cõgruere debet cum gradu, semperq; cum dextro pede. Fit quoque quorundam occulta ratione, quòd sors genialis atq; fœcunda est. Non transferendum est ex frigidis locis semen in calida, neq; ex præcocibus in serotina: idq; in contrarium præcepere quidam falsa diligẽtia. Serere in iugero temperati soli iustum est tritici aut siliginis modios v. farris aut seminis (quod frumẽti genus ita appellamus) x. hordei vi. Fabæ quintam partẽ amplius quàm tritici, uiciæ xij. ciceris & circerculæ & pisi iij. lupini x. lentis iij. sed hanc cũ fimo arido seri uolũt, erui vi. siliciæ vi. faseolorũ iiij. pabuli xx. milij, panici sextarios quatuor. Pingui solo plus, gracili minus. Est & alia distinctio. In denso, aut cretoso, aut uliginoso solo, tritici aut siliginis modios vi. In soluta terra & nuda, & sicca, & læta, quatuor. Macies enim soli maior, nisi rarum culmum habeat, spicam minutam facit & inanem. Pinguia arua ex una seminis radice fruticẽ numerosum fundunt, densamq; segetẽ è raro semine emittunt. Ergo inter quatuor & sex modios pro natura soli alij quinq; non minus seri, plurésue recipiunt: item in consito, aut cliuoso, ut in macro. Huc pertinet oraculum illud magnopere custodiendum, Segetem ne defruges. Adiecit ijs Accius in Praxidico, ut sereretur, cum luna esset in ariete, geminis, leone, libra, aquario: Zoroastres sole xij. partes scorpionis transgresso, cum luna esset in tauro. Sequitur huc dilata & maxima indigens cura de tempore fruges serendi quæstio, magnaq; ex parte ratione siderũ connexa. Quam ob rem sententias omnium in primis ad id pertinentes exponemus. Hesiodus, qui princeps omnium de agricultura præcepit, unum tempus serẽdi tradidit à uergiliarum occasu. Scribebat enim in Bœotia Helladis, ubi ita seri diximus. Inter diligentissimos conuenit, ut in alitum quadrupedumque genitura, esse quosdam ad conceptum

conceptum impetus terræ. Hos Græci ita definiunt, cum sit calida & humida. Virgilius triticum, & far à uergiliarum occasu seri iubet, hordeũ inter æquinoctium autumni & brumam: uiciam uero, faseolos & lentem, Boote occidente. Quo fit, ut horum siderum aliorumq; exortus & occasus digerendi sint in suos dies. Sunt qui & ante uergiliarum occasum seri iubeant, dũtaxat in arida terra, calidisq; prouincijs. Cu stodiri enim semen corrũpente humore, & à proximo imbre uno die erũpere. Alij statim ab occasu uergiliarum sequi imbres, à septimo ferè die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio autũni, in calidis serius, ne ante hyemẽ luxurient. Inter omnes autem conuenit circa brumam serendum non esse, magno argumento: quoniam hyberna semina, cum ante brumã sata sint, septimo die erumpant: si post brumam, uix xl. Sunt qui properent, atq; ita pronuncient, festinatam semẽtem sæpe decipere, serotinam semper. E` contrario alij, uel uere potius serendum, quàm male in autumno. Atq; ubi fuerit necesse, inter fauonium & uernum æquinoctium. Quidam omissa cœlesti cura ut inutili, temporibus definiunt. Vere linum & auenã, & papauer: atq; uti nunc etiam transpadani seruant, usq; in quinquatrus, fabam, siliginem Nouembri mense, far Septembri extremo usque in Idus Octobris. Alij post hunc diem in Calend. Nouemb. Ita his nulla naturæ cura est, illis nimia, & ideo cæca subtilitas, cũ res inter rusticos geratur, literarumq; expertes, non modo siderum. Et confitendum est, cœlo maxime constare ea: quippe Virgilio iubente prædisci uetos ante omnia, ac siderum mores, neq; aliter quàm nauigantibus seruari. Spes ardua & immensa, misceri posse cœlestem diuinitatem imperitiæ, sed tentanda tam grandi uitæ emolumento. Prius tamen sideralis difficultas, quam sensere etiam periti, subijcienda contemplationi est: quo deinde lætior mens discedat à cœlo, & facta sentiat, quæ futura prænosci non possint.

Digestio siderũ in noctes & dies. CAP. XXV.

PRimum omnium dierum ipsorum anni, solisque motus propè inexplicabilis ratio est: ad cccl xv. adijciunt etiamnũ intercalarios diei noctisq; quadrantes. Ita fit, ut tradi nõ possint certa siderum tempora. Accedit confessa rerũ obscuritas, nunc præcurrente, nec paucis diebus, tempestatũ significatu, quod prochimazin Græci uocant: nunc postlueniente, quod epichimazin: & plerunq; aliâs citius, aliâs tardius cœli effectu ad terram deciduo: unde uulgo serenitate reddita, confectum sidus audimus. Præterea cum omnia hæc statis sideribus cœloq; affixis constent, interueniunt motu stellarũ grandines, imbres, & ipsi non leui effectu, ut docuimus, turbantque conceptæ spei ordinem. Idque ne nobis tantum putemus accidere, & reliqua fallit animalia sagaciora circa hoc, ut quo uita eorum constet: æstiuasq; alites præposteri aut præproperi rigores necant, hybernas æstus. Ideo Virgilius errantium quoque siderum rationem ediscendam præcipit, admonens obseruandum frigidæ Saturni stellæ transitum. Sunt qui certissimum ueris indicium arbitrentur ob infirmitatem animalis, papilionis prouentum. Id eo ipso anno cum commentaremur hæc, notatum est, prouentum eorum ter repetito frigore extinctum, aduenasq; uolucres ad vi. Calend. Februarij spem ueris attulisse, mox sæuissima hyeme conflictatas. Res anceps primum omnium à cœlo peti legẽ, deinde eam argumentis esse quærendam. Super omnia est mundi conuexitatis, terrarumq; globi differentia, eodem sidere alio tempore alijs aperiente se gentibus. Quo fit ut causa eius non ijsdem diebus ubiq; ualeat. Addidere difficultatem & autores, diuersis in locis obseruando, mox etiam in ijsdem diuersa prodendo. Tres autem fuere sectæ, Chaldæa, Aegyptia, Græca. His addidit apud nos quartam Cæsar dictator, annos ad solis cursum redigens singulos, Sosigene perito scientiæ eius adhibito. Et ea ipsa ratio postea comperto errore correcta est: ita ut xij. annis continuis non intercalaretur, quia cœperat sidera annus morari, qui prius antecedebat. Et Sosigenes ipse trinis commentationibus, quanquàm diligentior esset cæteris, non cessauit tamen addubitare ipse semet corrigẽdo. Autores prodidere ea, quos prætexuimus uolumini huic, raro ullius sententia cum alio congruente. Minus hoc in reliquis mirum, quos diuersi excusauerint tractus. Eorum qui in eadem regione dissidere, unã discordiam ponemus exempli gratia: Occasum matutinum uergiliarum Hesiodus (nam huius quoque nomine extat Astrologia) tradidit fieri, cum æquinoctiũ autumni conficeretur, Thales xxv. die ab æquinoctio, Anaximander xxix. Euctemon xlviij. Nos sequemur obseruationem Cæsaris, maximeq; hæc erit Italiæ ratio. Dicemus tamen & aliorum placita, quoniam non unius terræ, sed totius naturæ interpretes sumus, non autoribus positis (id enim uerbosum est) sed regionibus: ut legentes tãtum meminerint, breuitatis gratia, cum Attica nominata fuerit, simul intelligere Cyclades insulas: cum Macedonia Magnesiam, Thraciam: cum Aegyptus Phœnicen, Cyprum, Ciliciam: cum Bœotia Locridem, Phocidem, & finitimos semper tractus: cum Hellespontus Cherronesum, & cõtinentia usq; Atho mõtem: cum Ionia Asiam, & insulas Asiæ: cum Peloponnesus Achaiam, & ad hesperum iacentes terras. Chaldæi Assyriam & Babyloniã demonstrabunt. Africam, Hispanias, Gallias sileri non erit mirum. Nemo enim obseruauit in ijs, qui siderum proderet exortus. Non tamen difficili ratione dignoscentur in illis quoq; terris digestione circulorũ, quam in sexto uolumine fecimus: qua cognatio cœli non gẽtium modo, uerum urbium quoq; singularum intelligitur nota ex his terris quas nominauimus, sumpta cõuexitate circuli pertinentis ad quas quisq; quæret terras, & ad earum siderum exortus, per omnium circulorum pares umbras. Indicandum & illud, tempestates ipsas ardores suos habere quadrinis annis: & easdẽ

non magna differentia reuerti ratione solis: octonis uero augeri easdem, centesima reuoluente se luna. Omnis autem ratio obseruata est tribus modis, exortu siderum occasuq́; & ipsorum temporum cardinibus. Exortus occasusq́; binis modis intelliguntur. Aut enim aduentu solis occultantur stellæ & conspici desinunt, aut eiusdem abscessu proferũt se. Emersum hoc melius quàm exortũ consuetudo dixisset: & illud occultationẽ potius quàm occasum. Alio modo quo die incipiunt apparere uel desinunt, oriente sole aut occidente, matutini uerspertiníue cognominati, prout alterutris eorũ mane uel crepusculo contingit. Dodrantes horarum, cum minimum, interualla ea desiderant ante solis ortum, uel post occasum, ut aspici possint. Præterea bis quædã exoriuntur & occidũt. Omnisq́; sermo de his est stellis, quas adhærere cœlo diximus. Cardo temporũ quadripartita anni distinctione constat, per incrementa lucis. Augetur hæc à bruma, & æquatur noctibus uerno æquinoctio diebus xc. horis tribus. Deinde superat noctes ad solstitiũ diebus xciij. horis xij. usq; ad æquinoctium autumni. Et tum æquata die procedit ex eo ad brumam diebus lxxxix. horis iij. Horæ nunc in omni accessione æquinoctiales, non cuiuscunq; diei significantur: omnesq́; eæ differentiæ fiunt in octauis partibus signorum. Bruma capricorni, ab viij. calend. Ianuarij ferè: æquinoctium uernum, arietis: solstitium, cancri: alterumq́; æquinoctiũ, libræ: qui & ipsi dies raro non aliquos tempestatum significatus habẽt. Rursus hi cardines singulis etiámnum articulis temporum diuidũtur, per media omnes dierum spatia. Quoniam inter solstitium & æquinoctium autumni, fidiculæ occasus autumnũ inchoat die xlv. At ab æquinoctio eo ad brumam, uergiliarum matutinus occasus hyemem die xliij. Inter brumã & æquinoctium die xlv. flatus fauonij uernum tempus. Ab æquinoctio uerno initium æstatis die xlviij. uergiliarum exortus matutinus. Nos incipiemus à sementibus frumenti, hoc est, uergiliarum occasu matutino. Nec deinde paruorum siderum mentione concidenda ratio est, & difficultas rerum augenda, cum sidus uehemens Orionis ijsdem diebus longo decedat spatio. Sementibus tempora pleriq; præsumunt, & ab xi. die autumnalis æquinoctij fruges serunt, adueniente coronæ exortu, continuis diebus certo propè imbrium promisso. Xenophon nõ antequam deus signum dederit. Hoc Cicero Nouembris imbre fieri interpretatus est, cum sit uera ratio non prius serendi, quàm folia cœperint decidere. Hoc ipso uergiliarum occasu fieri putant. Aliqui ad iij. Idus Nouembris, ut diximus, seruant, quoniam id sidus etiam ueris insitoris est, & est in cœlo notatu facilimum. Ergo ex occasu eius de hyeme augurantur, quibus est cura insidiãdi negociatoris auaritia. Nubilo occasu pluuiosam hyemẽ denunciat, statimq́; augent lacernarum pretia: sereno asperam, & reliquarum uestium accendunt. Sed ille indocilis cœli agricola, hoc signum habeat inter suos uepres, humumq́; suam aspiciens, cum folia uiderit decidua. Sic indicatur anni temperies, alibi tardius, alibi maturius. Ita enim sentitur ut cœli lociq́; efficit natura: idq́; in hac ratione præcellit, quòd eadem & in mundo publica est, & unicuiq; loco peculiaris. Miretur hoc qui non meminerit ipso brumali die pulegiũ in carnarijs florere: adeo nihil occultum esse natura uoluit. Et serendi igitur hoc dedit signum. Hæc est uera interpretatio, argumentum naturæ secum afferens. Quippe sic terram peti suadet, promittitq́; quandam stercoris uicem, & contra rigores terram flatusq́; operiri à se nunciat, & monet festinari. Varro in fabæ utique satu hanc obseruationem custodiri præcepit. Alij plena luna serendam. Lentẽ uero à xxv. ad xxx. Viciam quoq; ijsdem lunæ diebus. Ita demum sine limacibus fore. Quidam pabuli causa sic seri iubent, seminis autem uere. Est & alia manifestior ratio, mirabiliore naturæ prouidentia, in qua Ciceronis sententiam ipsius uerbis subsignabimus,

Iam uero semper uiridis, semperq́; grauata
Lentiscus, triplici solita est grandescere fœtu:
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arãdi.

Ex his unum hoc erit idem & lino & papaueri serendo. Cato de papauere ita tradit: Virgas & sarmenta, quæ tibi in satione superant, in segete comburito. Vbi eas combusseris, ibi papauer serito syluestre: quod in miro usu est melle decoctum ad faucium remedia. Visque somnifera etiam satiuo. Et hactenus de hyberna semente:

Replicatio totius culturæ, & quid quoq; mense in agro fieri oporteat. CAP. XXVI.

VErum ut pariter omnis culturæ quoddam breuiarium peragatur, eodem tempore cõuenit & arbores stercorare, accumulare item uineas: sufficit in iugerum opera: & ubi patietur loci ratio, arbusta ac uineas putare, seminarijs solum bipalio præparare, incilia aperire, aquam de agro pellere, torcular lauare & recondere. A calend. Nouemb. gallinis oua suppone nolito, donec bruma conficiatur. In eum diẽ ternadena subijcito æstate tota, hyeme pauciora, non tamen infra nouena. Democritus talem futurã hyemem arbitratur, qualis fuerit brumæ dies, & circa eũ terni: item solstitio æstatem. Circa brumam pleriq; bis septem halcyonum fœtura uentorum quiete mollius cœlum: sed & in his & in alijs omnibus ex euentu significationum intelligi sydera debebunt, non ad dies utiq; præfinitos expectari tempestatum uadimonia. Per brumam uitem ne colito. Vina tum defecari, uel etiam diffundi Hyginus suadet à confecta ea septimo die, utiq, si septima luna competat. Cerasa circa brumam seri. Bubus glandem tũc aspergi cõuenit in inga singula modios ccxl. Largior ualetudinẽ infestat, & quocunq; tempore detur, si minus xxx. diebus continuis data sit, narrant uerna scabie pœnitere. Materiei cædendæ tempus hoc dedimus. Reliqua opera nocturna maxime uigilia constant, cum sint noctes tanto ampliores.

ampliores. Qualos, crates, fiſcinas texere. Faces incidere. Ridicas præparare interdiu xxx. palos lx. In lucubratione uerſpertina ridicas v. palos x. totidem antelucana. A bruma in fauoniũ Cæſari nobilia ſydera ſignificant, iij. calend. Ianuarij matutino canis occidens. Quo die Atticæ & finitimis regionibus aquila ueſperi occidere traditur. Pridie nonas Ianuarij Cæſari delphinus matutino exoritur, & poſtero die fidicula, quo Aegypto ſagitta ueſperi occidit. Itẽ ad vi. Idus Ianuarij eiuſdem delphini ueſpertino occaſu continui dies hyemant Italiæ, & cum ſol in aquariũ ſentiatur tranſire, quod ferè xvi. calend. Feb. euenit: viij. calẽd. ſtella regia appellata Tuberoni in pectore leonis occidit matutino. Et pridie nonas Feb. fidicula ueſperi. Huius temporis nouiſſimis diebus, ubicunq; patietur cœli ratio, terram ad roſarum & uineæ ſatum uertere bipalio oportet. Iugero operæ lx. ſufficiũt. Foſſas purgare, aut nouas facere. Antelucanis ferramẽta acuere, manubria aptare, dolia quaſſa ſarcire, ipſorumq; laminas ſcabẽdo purgare, aut nouas facere. A fauonio in æquinoctiũ uernum Cæſari ſignificat xvij. calend. Martij triduum uarie. Et viij. calend. hirundinis uiſu, & poſtero die Arcturi exortu ueſpertino. Item iij. nonas Martij Cæſar cãcri exortu id fieri obſeruauit. Maior pars autorum uindemiatoris emerſu viij. Idus aquilonij piſcis exortu, & poſtero die Orionis. In Attica miluium apparere obſeruatur. Cæſar & Idus Martias ferales ſibi annotauit ſcorpionis occaſu: xv. uero calend. Aprilis Italiæ miluum oſtendi, xij. calend. equũ occidere matutino. Hoc interuallum temporis uegetiſſimũ agricolis, maximeq; operoſum eſt, in quo præcipue falluntur. Neq; enim eo die uocãtur ad munia, quo fauonius flare debeat, ſed quo cœperit. Hoc acri intentione ſeruandũ eſt. Hoc illo menſe ſignum deus habet, obſeruatione minime fallaci aut dubia, ſi quis attendat. Vnde autem ſpiret is uentus, quaq; parte ueniat, diximus ſecũdo uolumine, & dicemus mox paulo operoſius. Interim ab eo die (quiſquis ille fuerit) quo flare cœperit, non utique vi. Idus Febr. ſed ſiue antè, quando præuernat, ſiue poſt, quãdo hyemat: poſt eam diem, inquã, innumera ruſticos cura diſtringat, & prima quæq; peragãtur quæ differri nequeunt. Trimeſtria ſerantur. Vites putentur, qua diximus ratione. Oleæ curentur. Poma ſerantur inſeranturq;. Vineæ paſtinentur. Semina digerãtur, inſtaurentur alia. Harundines, ſalices, geniſtæ ſerantur cædanturq;. Serantur uero ulmi, populi, platani, uti dictum eſt. Tum & ſegetes conuenit purgare, ſarrire hybernas fruges, maximeq; far. Lex certa in eo, cum quatuor fibrarum eſſe cœperit. Faba uero non antequàm trium foliorum. Tunc quoq; leui ſarculo purgare uerius quàm fodere. Florentẽ utiq; xv. primis diebus non attingere. Hordeũ niſi ſit ſiccum, ne ſerito. Putationem æquinoctio peractã habeto. Vineæ iugerum quaternæ operæ putãt, alligantq;: In arbuſto ſingulæ operæ arbores xv. Eodem hoc tẽpore hortorum roſariorumq; cura eſt, quæ ſeparatim proximis uoluminibus dicetur, eodem & topiariorũ. Tunc optime ſcrobes fiũt. Terra in futurum proſcinditur, Virgilio maxime autore, ut glebas ſol coquat. Vtilior ſentẽtia, quæ non niſi temperatum ſolũ in medio uere arari iubet: quoniam in pingui ſtatim ſulcos occupant herbæ, gracili inſecuti æſtus exiccãt: tum nanq; ſuccum uenturis ſeminibus auferũt. Talia autumno melius arari certum eſt. Cato uerna opera ſic diffinit: ſcrobes fieri, ſeminaria propagari in locis craſſis & humidis: ulmos, ficos, poma, oleas, prata ſtercorari luna ſitiente: Quæ rigua non erunt, ab afflatu fauonij defendi, purgari herbas, malas radicitus erui, ficus interpurgari, ſeminaria fieri, & uetera ſarciri. Hæc antequã uinea florere incipiat. Itemq; piro florẽte arare incipiat macra harenoſaq;. Poſtea utriq; grauiſſima & aquoſiſſima. Ita poſtremo arato. Ergo hæc aratio has habebit notas, lentiſci primũ fructum oſtendẽtis, ac piri florentis. Erit & tertia in bulborum ſatu ſcillæ. Item in coronamentorum narciſſi. Nanq; & hæc ter florẽt: primoq; flore primam arationẽ oſtendũt, medio ſecundam, tertio nouiſſimã, quãdo inter ſeſe alia alijs notas præbent. Ac nõ in nouiſſimis cauetur, ne fabis florentibus attingatur edera. Id enim noxiũ & exitiale ei eſt tempus. Quædam uero & ſuas habẽt notas, ſicuti ficus. Cum folia pauca in cacumine acetabuli modo germinent, tũc maxime ſerẽdas ficus. Aequinoctium uernum ad viij. Calen. Aprilis peragi uidetur. Ab eo ad uergiliarum exortũ matutinum, Cæſari ſignificãt Calẽd. Aprilis. iij. Nonas Aprilis in Attica uergiliæ ueſperi occultantur. Eædem poſtridie in Bœotia. Cæſari autẽ & Chaldæis Nonis, Aegypto Orion & gladius eius incipiunt abſcondi. Cæſari ſexto Idus ſignificatur imber libræ occaſu: decimoquarto calẽd. Maij Aegypto ſuculæ occidunt ueſperi, ſidus uehemens & terra mariq; turbidum, decimoſexto Atticæ, xv. Cæſari, continuoq; triduo ſignificat. Aſſyriæ autem xij. Calẽd. Hoc eſt uulgo appellatũ ſidus Palilicium, quoniam xi. calẽd. Maij urbis Romæ natalis, quo ferè ſerenitas redditur, claritatẽ obſeruationi dedit, nimborum argumẽto hyadas appellantibus Græcis has ſtellas. Quod noſtri à ſimilitudine cognominis Græci propter ſues impoſitũ arbitrantes, imperitia appellauere ſuculas. Cæſari ad viij. Calend. notatur dies, vij. Calẽ. Aegypto hœdi exoriuntur, vi. Calend. Bœotiæ & Atticæ canis ueſperi occultatur, fidicula mane oritur: v. Calend. Aſſyriæ Orion totus abſconditur, tertio autem canis: vi. Nonas Maij Cæſari ſuculæ matutino exoriuntur, & viij. Idus capella pluuialis. Aegypto autem eodẽ die canis ueſperi occultatur. Sic ferè iiv. Idus Maij, qui eſt uergiliarũ exortus, decurrunt ſidera. In hoc tẽporis interuallo, xv. diebus primis agricolæ rapienda ſunt ea, quibus peragẽdis ante æquinoctium non ſuffecerit, dum ſciat inde natam exprobrationem fœdam putantiũ uites per imitationem cantus alitis temporarij, quem cuculum uocant. Dedecus

enim habetur, opprobriumq; meritum, falcem ab illa uolucre in uite deprehendi, ut ob id petulantiæ sales etiam cum primo uere ludantur. Auspicio tamen detestabiles uidentur. Adeo minima quæq; in agro naturalibus trahuntur argumẽtis. Extremo autem hoc tempore panici miliúque satio est. Iustum est hoc seri maturato hordeo, atque etiam in eodem aruo. Estque signum illius maturitatis, & horum sationis commune, lucentes uespere per arua cicindelæ. Ita appellant rustici stellantes uolatus, Græci uero lampyridas, incredibili benignitate naturæ.

Ne agricolæ aspiciãt stellas, sed magis tempora serendæ frugis, & ortus occasusq; sideris, in quibusdam herbis, & de stellarum ortu & occasu. CAP. XXVII.

IAm uergilias in cœlo notabiles caterua fecerat, nõ tamen his contenta, terrestres fecit alias, ueluti uociferans: Cur cœlum intuearis agricola? Cur sidera quæras rustice? iam te breuiore somno fessum premũt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas spargo peculiares stellas, easq; uespere & ab opere disiungenti ostendo: ac ne possis præterire, miraculo solicito. Vidésne ut fulgor igni similis alarum compressu tegatur, secumq; lucem habeat & nocte? Dedi tibi herbas horarum indices: & ut ne sole quidem oculos tuos à terra auoces, heliotropium ac lupinum circumagũtur cum illo. Cur etiam nunc altius spectas, ipsumq; cœlum scrutaris? Habes ante pedes tuos ecce uergilias. In certis eæ diebus proueniunt, durantque fœdere sideris huiusce: partumque eas illius esse certum est. Proinde quisquis æstiuos fructus ante illas seuerit, ipse frustrabitur sese. Hoc interuallo & apicula procedens fabam florere indicat, fabaq; florescens eam euocat. Dabitur & aliud finiti frigoris indicium. Cum germinare uideris morum, iniuriam postea frigoris timere nolito. Ergo opera, taleas oliuarum ponere, ipsasq; oleas interradere, rigare prata æquinoctij diebus primus. Cum herba creuerit in festucam, arcere aquas. Vineas pampinare. Et huic lex sua, cum pampini quatuor digitos longitudine expleuerint. Pampinat una opera iugerũ. Segetes iterare. Sarritur uero diebus uiginti. Ab æquinoctio sartura nocere & uineæ & segeti existimatur. Et oues lauandi hoc idem tempus est. Auergiliarum exortu significãt Cæsari postridie arcturi occasus matutini, tertio Idus Maij Fidiculæ exortus. xij. Calend. Iunij capella uesperi occidens & in Attica canis. xi. calend. Cæsari Orionis gladius occidere incipit: tertio Nonas Iunij Cæsari & Assyriæ aquila uesperi oritur, octauo Idus arcturus matutino occidit, Italiæ sexto, & quarto Idus Delphinus uesperi exoritur: decimoseptimo calendas Iulij gladius Orionis exoritur, quod Aegypto post quatriduum. xi. calẽd. eiusdem Orionis gladius Cæsari occidere incipit. viij. calend. Iulij uero longissima dies totius anni, & noctis interuallo uineæ pampinantur, curaturq; ut uinea uetus semel fossa sit, bis nouella. Oues tondentur, lupinũ stercorãdi causa uertitur, terra proscinditur, uicia in pabulum secatur, faba metitur, deinde concutitur.

De pratis & reparatione prati, & cotibus, & falcibus, & descriptio frugum, & siderum. CAP. XXVIII.

PRata circa calend. Iunij cæduntur, quorum facilima agricolis cura, ac minimi impendij, hæc de se postulat dici. Relinqui debent in læto solo, uel humido, uel riguo, eaq; aqua pluuia rigari uia publica. Vtilissimum simul & herbæ arare, deinde gratiue, serere florem ex fœnilibus, atq; ex præsepibus fœno dilapsum spargere, prius quàm gratiãtur. Nec primo anno rigari, nec pasci ante secunda fœnisecia, ne herbæ uellantur, obtrituq; hebetentur. Senescunt prata, restituiq; debẽt faba in his sata, uel rapis, uel milio. Mox in sequente anno frumento, rursusque in prata tertio relinqui. Præterea quoties secta sint, sicilire, hoc est, quæ fœniseces prætereunt secari. Est enim in primis inutile, enasci herbas sementaturas. Herba optima in prato trifolij, proxima graminis, pessima mimmuli: siliqua etiã dira fœnisecis. inuisa & equisetis est, à similitudine equinæ setæ. Secandi tẽpus cum spica deflorescere cœperit, atq; roborari, secandumq; antequã inarescat. Cato fœnũ, inquit, ne sero seces, prius quam semen maturum sit secato. Quidam pridie rigant ubi sunt rigua. Noctibus roscidis secari melius. Quædam partes Italiæ post messem secant. Fuit hoc quoq; maioris impendij apud priores, Creticis tantũ transmarinisq; cotibus notis, nec nisi oleo falcis aciẽ excitantibus. Igitur cornu propter oleum ad crus ligato fœnisex incedebat. Italia aquarias cotes dedit, limæ uice imperãtes ferro. Sed aquaria protinus uiret. Falcium ipsarum duo genera. Italicũ breuius, ac uel inter uepres quoq; tractabile. Galliarum latifundia maioris compendij, quippe medias cædunt herbas, breuioresq; prætereũt. Italus fœnisex dextera una manu secat. Iustum est una opera iugerum in die deserari, alligariq; manipulos mille ducentos quaterna pondo. Sectũ uerti ad solem, nec nisi siccũ construi oportet. Nisi fuerit hoc obseruatum diligenter, exhalare matutino nebulam quandam, metasq; mox sole accendi, & conflagrare certum est. Rursus rigari desecta oportet, ut secetur autumnale fœnum, quod uocant cordum. Interamnæ in Vmbria quater anno secantur, etiam nõ rigua. Ter uero plerisq; in locis, & postea in ipso pabulo non minus emolumenti est quàm à fœno. Armentorum id cura, iumentorumq; progeneratio suũ cuiq; consilium dabit optimum, maxime quadrigariũ quæstus. Solstitium peragi in viij. parte cãcri, & viij. calendas Iulij diximus. Magnus hic anni cardo, magna res mundi. In hoc usque, à bruma dies creuerunt sex mensibus. Sol ipse ad aquilonem scandens, ac per ardua enisus ab ea meta incipit flecti, & digredi ad austrum, auctaturus noctes alijs sex mẽsibus, ablaturusq; diei mensuram. Ex hoc deinde rapiendi conuehendique

diq; fructus alios atque alios tempus, & præparandi se contra sæuam feramq, hyemẽ: decebatq; hoc discrimen indubitatis notis signasse naturã. Quam ob rem eas manibus ipsis agricolarum ingessit, uertiq; iussit ipsa die folia, & esse confecti sideris signum. Nec syluestrium arborum remotarumq;, ne in saltus deuios montesq; eundum esset quærentibus signa: non rursus urbanarum quæque topiario tantum coluntur, quanquam & in his illa uisantur. Vertit oleæ ante pedes satæ, uertit tiliæ ad mille usus petendæ: uertit populi albæ etiam uitibus nuptæ. Adhuc parum est, inquit, ulmum uite dotatam habes, & huius uertam. pabulo folia eius stringis, uitẽ deputas, aspice & tenes sidus, alia parte cœlum respiciunt, quàm qua spectauere pridie. Salice omnia alligas, humilima arborum, ipse toto capite altior, & huius circumagam. Quid te rusticum quereris? Non stat per me quo minus cœlum intelligas, & cœlestia scias. Dabo & auribus signum. Palumbûm utiq; exaudi gemitus. Trãsisse solstitium caueto putes, nisi cum incubãtem uideris palumbum. A solstitio ad fidiculæ occasum vi. Calend. Iunij Cæsari Orion exoritur, zona autem eius iiij. nonas Assyriæ, Aegypto uero procyon matutino æstuosus, quod sidus apud Romanos non habet nomẽ, nisi caniculam hanc uelimus intelligi, hoc est minorem canem: sanè ut in astris pingitur. Et autem magnopere pertinens, sicut paulo mox docebimus: iij. Nonas Chaldæis corona occidit matutino. Atticæ Oriõ totus eo die exoritur. Pridie Idus Iulij & Aegyptijs Orion desinit exoriri: xvi. Calẽd. Augusti Assyriæ procyon exoritur. Dein postridie, ferè ubique confessum inter omnes sidus indicans, quod canis ortum uocamus, sole partem primam leonis ingresso. Hoc fit post solstitium xxiij. die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uero & feræ, ut suis locis diximus. Neque est minor ei ueneratio, quàm descriptis in deos stellis. Accenditq; solem, & magnam æstus obtinet causam. xviij. Calẽd. Augusti Aegypto aquila occidit matutino, eteſiarumque prodromi flatus incipiunt. Quod Cæsar x. Calend. sentire Italiam existimauit. Aquila Atticæ matutino occidit: iij. Calend. regia in pectore leonis stella matutino Cæsari immergitur: viij. Idus Aug. arcturus medius occidit: iij. Idus fidicula occasu suo autumnũ inchoat, uti is adnotat. Sed ut uera ratio id fieri inuenit vi. Idus eiusdem. In hoc temporis interuallo res summa uitium agitur, decretorio uuis sidere illo, quod caniculam appellauimus. Vnde carbunculare dicuntur, ut quodam uredinis carbone exustæ. Non comparantur huic malo grandines, procellæ, quæq; nunquam annonæ intulere caritatem. Agrorũ quippe mala sunt illa. Carbunculus autem regionum late patentiũ, non difficili remedio, nisi calumniari naturam rerum homines quàm sibi prodesse mallent. Ferunt Democritum qui primus intellexit ostenditq; cum terris cœli societatem, spernentibus hanc curam eius opulentissimis ciuium, præuisa olei caritate ex futuro uergiliarũ ortu, qua diximus ratione, ostendemusque iam plenius, magna tum utilitate propter spem oliuæ coëmisse in toto tractu omne oleum, mirãtibus qui paupertatem & quietem doctrinarum ei sciebant in primis cordi esse. Atque ut apparuit causa, & ingens diuitiarum cursus, restituisse mercedẽ anxiæ & auidæ dominorum pœnitentiæ, contentum ita probasse, opes sibi in facili cum uellet fore. Hoc postea Sextius è Romanis sapientiæ adsectatoribus Athenis fecit eadem ratione. Tanta literarum occasio est: Quas equidem miscebo agrestibus negocijs quàm potero dilucide atque perspicue. Pleriq; dixere rorem inustum sole acri, frugibus rubiginis causam esse, & carbunculi uitibus. Quod ex parte falsum arbitror, omnemque uredinem frigore tantum, innoxio constare sole. Id manifestum fiet attendentibus. Nam primum omniũ non hoc euenire, nisi noctibus & ante solis ardorem, deprehenditur, totumque lunari ratione constat: quoniam talis iniuria non fit nisi interlunio, plenáue luna, hoc est prævalente: utroq; enim habitu plena est, ut sæpius diximus. Sed interlunio omne lumen quod à sole accepit, cœlo regerit. Differentia utriusq; habitus magna, sed manifesta. Nãq; interlunio æstate calidissima est, hyeme gelida. E cõtrario in plenilunio æstate gelidas facit noctes, hyeme tepidas. Causa euidẽs, sed alia reddit à Fabiano, Græcisque autoribus. Æstate enim interlunio necesse est cum sole nobis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens: eademque interlunio absit hyeme, quando abscedit & sol. Item plenilunio æstiuo procul abeat aduersa soli: hyeme autem ad nos per æstiuum circulum accedat. Ergo per se roscida quoties alget, infinitum quantum illo tempore cadentes pruinas congelat. Ante omnia autem duo genera esse cœlestis iniuriæ meminisse debemus. Vnũ quod tempestates uocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraq; similia intelliguntur: quæ cum acciderint, uis maior appellatur. Hæc ab horridis sideribus exeunt, ut sæpius diximus, ueluti Arcturo, Orione, Hœdis. Alia sunt illa, quæ silente cœlo serenisq; noctibus fiunt, nullo sentiente nisi cum facta sunt. Publica hæc, & magnæ differentiæ à prioribus, alijs rubiginẽ, alijs uredinem, alijs carbunculum appellantibus: omnibus uero sterilitatem. De his nunc dicemus, à nullo ante nos prodita, priusq; causas reddemus.

De tempestatibus utriusq; temporis, & remedijs sterilitatum. CAP. XXIX.

DVæ sunt præter lunarẽ, paucisq; cœli locis constant. Nanq; uergiliæ priuatim attinent ad fructus, ut quarum exortu æstas incipiat, occasu hyems, semestri spatio intra se messes uindemiasq; & omniũ maturitatẽm complexæ. Est præterea in cœlo, qui uocatur lacteus circulus, etiam uisu facilis. Huius defluuio, uelut ex ubere aliquo, sata cuncta lactescunt, duorum siderũ obseruatione, aquilæ in septentrionali parte, & in austrina caniculæ, cuius mentionem suo loco fecimus. Ipse circulus fertur per sagittarium atque

geminos, ſolis centro bis æquinoctialem circulum ſecans, commiſſuras eorum obtinẽte hinc aquila, illinc canicula. Ideo effectus utriuſque ad omnes frugiferas pertinent terras: quoniam in his tãtum locis ſolis terræq; centra congruunt. Igitur horum ſiderum diebus, ſi purus atq; mitis aër genitalem illum lacteumq; ſuccum tranſmiſerit in terras, læta adoleſcunt ſata. Si luna, qua dictum eſt ratione, roſcidum frigus aſperſerit, admixta amaritudo, ut in lacte, puerperiũ necat. Modus in terris huius iniuriæ, quem fecit in quacunque conuexitate comitatus utriuſq; cauſæ. Et ideo nõ pariter in toto orbe ſentitur, ut nec dies. Aquilam diximus in Italia exoriri ad xiij. Calend. Ianuarij. Nec patitur ratio naturæ quicquam in ſatis ante eũ diem ſpei eſſe certæ. Si uero interlunium incidat, omnes hybernos fructus & præcoces lædi neceſſe eſt. Rudis fuit priſcorum uita, atq; ſine literis: non minus tamen ingenioſam fuiſſe in illis obſeruationẽ apparebit, quàm nunc eſſe rationem. Tria nanque tempora fructibus metuebant, propter quod inſtituerunt ferias, dieſq; feſtos, rubigalia, floralia, uinalia. Rubigalia Numa conſtituit anno regni ſui xi. quæ nunc aguntur ad vij. Calend. Maij, quoniam tunc ferè ſegetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat ſole tauri partem decimam obtinente, ſicut tunc ferebat ratio. Sed uera cauſa eſt, quòd poſt dies undeuiginti ab æquinoctio uerno, per id quatriduum, uaria gentium obſeruatione in iiij. Calend. Maij, canis occidit, ſidus & per ſe uehemens, & cui præoccidere caniculam neceſſe ſit. Iidem itaq; Floralia iiij. Calend. eiuſdem inſtituerũt, urbis anno quingenteſimo ſextodecimo, ex oraculis Sibyllæ, ut omnia bene defloreſcerent. Hunc diem Varro determinat, ſole tauri partem quartãdecimam obtinente. Ergo ſi in hoc quatriduum inciderit plenilunium, fruges & omnia quæ florebunt lædi, neceſſe erit. Vinalia priora quæ ante hos dies ſunt ix. Calend. Maij deguſtandis uinis inſtituta, nihil ad fructus attinent. Nec quæ adhuc diximus ad uites oleasq;, quoniam earum cõceptus exortu uergiliarum incipit ad vi. Idus Maij, ut docuimus. Aliud hoc quatriduum eſt, quod neq; rore ſordere uelint: exhorrent enim frigidum ſidus arcturi poſtridie occidens: & multo minus plenilunium incidere. iiij. nonas Iunij iterũ aquila exoritur veſperi, decretorio die florentibus oleis uitibusq;, ſi plenilunium in eum incidat. Equidem & ſolſtitium viij. Calend. Iulij in ſimili cauſa duxerim, & canis ortum poſt dies à ſolſtitio xxiiij. ſed interlunio accidente, quoniam uapore conſtat culpa, aciniq; præcoquũtur in callum. Rurſus plenilunium nocet ad iiij. nonas Iulij, cum Aegypto canicula exoritur: uel certe xvi. Calend. Aug. cum Italiæ. Item xiij. Calẽd. Aug. cum aquila occidit, uſq; in x. Cal. eiuſdem. Extra has cauſas ſunt uinalia altera, quæ aguntur ad xiij. Calen. Septemb. Et Varro à fidicula incipiente occidere mane, determinat, quod uult initium autumni eſſe, & hunc diem feſtũ tempeſtatibus leniendis eſſe inſtitutum. Nunc fidiculam occidere ad vi. Idus Auguſti ſeruatur. Intra hæc conſtat cœleſtis ſterilitas. Neque negauerim poſſe eam permutari arbitrio legentium, locorum æſtimantium naturas. Sed à nobis rationem demonſtratam eſſe ſatis eſt: reliqua obſeruatione cuiuſq; conſtabunt. Alterutrum quidem fore in cauſa, hoc eſt plenilunium aut interlunium, non erit dubium. Et in hoc mirabilem admirari benignitatem naturæ ſuccurrit: iamprimum hãc iniuriam omnibus annis accidere non poſſe, propter ſtatos ſiderum curſus: nec niſi paucis noctibus anni, idq; quando futurũ ſit, facile noſci. Ac ne per omnes menſes timeretur, earum quoq; lege diuiſum, æſtate interlunia præterquàm biduo ſecura eſſe, hyeme plenilunia: nec niſi æſtiuis breuiſſimisq; noctibus metui, diebus non idem ualere. Præterea tam facile intelligi, ut formica minimum animal interlunio quieſcat, plenilunio etiam noctibus operetur. Auem parram oriente Sirio, ipſo die nõ apparere, donec occidat. E diuerſo uireonem prodire ipſo ſolſtitij die. Neutrum uero lunæ ſtatum noxium eſſe, ne noctibus quidem, niſi ſerenis, & omni aura quieſcente: quoniam neq; in nube, neque in flatu cadunt rores: ſic quoq; non ſine remedio. Sarmenta, aut palearum aceruos, & euulſas herbas fruticesque, per uineas camposq; cũ timebis incendito, fumus medebitur. Hic è paleis & contra nebulas auxiliatur, ubi nebulæ nocent. Quidam tres cãcros uiuos cremari iubent in arbuſtis, ut carbunculi non noceant. Aliſſi luri carnem leuiter uri à uento, ut per totam uineam fumus diſpergatur. Varro autor eſt, ſi fidiculæ occaſu, quod eſt initium autumni, uua picta conſecretur inter uites, minus nocere tempeſtates. Archibius ad Antiochum Syriæ regem ſcripſit: Si fictili nouo obruatur rubeta rana in media ſegete, non eſſe noxias tempeſtates. Opera ruſtica huius interualli, terram iterare, arbores circumfodere, ubi æſtuoſa regio poſcat, accumulare. Germinantia niſi in ſolo luxurioſo fodienda non ſunt. Seminaria purgari ſarculo. Meſſem hordeaceam facere. Aream ad meſſem creta præparare. Catonis ſententia amurca temperata, Vergilij operoſius. Maiore ex parte æquant tantum, & ſimo bubulo dilutiore illinunt. Id ſatis ad pulueris remedium uidetur.

De meſſe, & tritico, & palea, & frumento ſeruando. CAP. XXX.

Meſſis ipſius ratio uaria. Galliarum latifundijs ualli prægrandes dẽtibus in margine infeſtis, duabus rotis per ſegetem impelluntur, iumento in cõtrarium iunctο: ita direptæ in uallũ cadũt ſpicæ. Stipulæ alibi mediæ falce præciduntur, atq; inter duas mergites ſpica diſtringitur. Alibi ab radice euellũt. Quod qui faciunt, proſcindi ab ſe obiter agrum interpretantur, cum extrahant ſuccum. Differentia hæc, Vbi ſtipula domos contegunt, quàm longiſſimam ſeruant. Vbi fœni inopia eſt, ſtramento paleam quærunt. Panici culmo non tegunt. Milij culmum ferè inurunt.

Hordei

Hordei ſtipulam bubus gratiſſimam ſeruant. Panicũ & milium ſigillatim pectine manuali legunt Galliæ. Meßis ipſa alibi tribulis in area, alibi equarum greſſibus exteritur, alibi perticis flagellatur. Triticum, quo ſerius metitur, copioſius inuenitur: quo celerius uero, hoc ſpecioſius ac robuſtius. Lex aptiſſima, antequam granum indureſcat, & cum iam traxerit colorem. Oraculum uero, biduo celerius meſſem facere potius quàm biduo ſerius. Siliginis & tritici etiam ratio in area horreoq;. Far, quia difficulter excutitur, conuenit cũ palea ſua condi, & ſtipula tantũ, & ariſtis liberatur. Palea plures gentiũ pro fœno utuntur. Melior ea quæ tenuior minutiorque, & pulueri propior: ideo optima è milio, proxima hordeo, peßima ex tritico, præterquã iumentis opere laborantibus. Culmum ſaxoſis locis cum inaruit, baculo frangunt ſubſtratu animalium. Si palea defecit, & culmus teritur. Ratio hæc: maturius deſectus muria diu reſperſus, dehinc ſiccatus in manipulos conuoluitur, atq; ita pro fœno bubus datur. Sunt qui accendunt in aruo & ſtipulas, magno Virgilij præconio. Summa autẽ ratio, ut herbarũ ſemen exurãt. Ritus diuerſitatem magnitudo facit meßium, & caritas operarũ. Connexa eſt ratio frumẽti ſeruandi. Horrea operoſa tripedali craſſitudine, pariete lateritio, exædificari iubent aliqui. Præterea ſuperne impleri, nec afflatus admittere, aut feneſtras habere ullas. Alij ab exortu tantũ æſtiuo, aut ſeptẽtrione: eaq; ſine calce cõſtrui, quoniam ſit frumẽto inimiciſſima. Nam quæ de amurca præceperint indicauimus. Alibi cõtrà ſuſpendunt granaria lignea columnis, & perflari undiq; malunt, atq; etiã à fundo. Alij omnino pendente tabulato extenuari granũ arbitrantur: & ſi tegulis ſubiaceat, cõferueſcere. Multi uentilari quoq; uetant. Gurgulionẽ enim nõ deſcẽdere infra quatuor digitos, nec amplius periclitari. Columella & fauonijũ uentũ conferre frumento præcipit, quod miror equidẽ, ſicciſſimũ alioqui. Sunt qui rubeta rana in limine horrei pede è longioribus ſuſpenſa, inuehere iubeant. Nobis referre plurimum tempeſtiuitas condendi uidebitur. Nam ſi parũ toſtum atq; robuſtum collectum ſit, aut calidũ conditum, inimica innaſci neceſſe eſt. Diuturnitatis cauſæ plures. Aut in ipſius grani corio, cũ eſt numeroſius, ut milio: aut ſucci pinguedine, qui pro humore ſufficit tantũ, ut ſeſamæ: aut amaritudine, ut lupino & cicerculæ. In tritico maxime creſcunt animalia, quoniam ſpiſſitate ſua cõcaleſcit, & furfure craſſo ueſtitur. Tenuior hordeo palea, exilis & legumini, ideo nõ generãt. Faba craſſioribus tunicis operitur, ob hoc efferueſcit. Quidam ipſum triticũ diuturnitatis gratia aſpergunt amurca, mille modios quadrantali. Alij Chalcidica aut Carica creta, aut etiã abſinthio. Eſt & Olinthi ac Cerinthi Eubœæ terra, quæ corrumpi nõ ſinat. Nec ferè cõdita in ſpica læduntur. Vtiliſſime tamen ſeruantur in ſcrobibus, quos ſiros uocant, ut in Cappadocia, & in Thracia. In Hiſpania & Africa, ante omnia ut ſicco ſolo fiant curãt: mox ut palea ſubſternatur. Præterea cũ ſpica ſua cõduntur. Ita frumenta ſi nullus ſpiritus penetret, certũ eſt nihil maleficũ naſci. Varro autor eſt, ſic conditũ triticũ durare annis quinquaginta, milium uero centum. Fabam & legumina in olearijs cadis oblita cinere, longo tẽpore ſeruari. Item fabam à Pyrrhi regis ætate, in quodã ſpecu Ambraciæ uſq; ad piraticũ Pompei Magni bellũ duraſſe, annis circiter cxx. Ciceri tantũ nullæ beſtiolæ in horreis innaſcũtur. Sunt qui urceis cinere ſubſtratis & illitis acetũ habẽtibus, leguminũ aceruos ſuperingerant, ita non naſci maleficia credentes. Alij, qui in ſalſamentarijs cadis gypſo illinant. Alij, qui lentem aceto laſerpitiato reſpergant, ſiccatamque oleo inungant. Sed breuiſſima obſeruatio, quod uitijs carere uelis, interlunio legere. Quare plurimũ refert, condere quis malit, an uendere. Creſcente enim luna frumenta grandeſcunt.

De uindemia & autũni tẽporibus. CAP. XXXI.

SEquitur ex diuiſione temporũ autumnus à fidiculæ occaſu ad æquinoctiũ, ac deinde uergiliarũ occaſum, initiũq; hyemis. In his interuallis ſignificatur, pridie Idus Aug. Atticæ equus oriens, ueſpera Aegypto & Cæſari Delphinus occidens. xi. Calend. Septemb. Cæſari & Aſſyriæ ſtella quæ uindemiator appellatur, exoriri mane incipit, uindemiæ maturitatẽ promittens. Eius argumentũ erunt acini colore muta ti. Aſſyriæ v. Calẽd. & ſagitta occidit, & eteſiæ deſinunt. Vindemiator Aegypto nonis exoritur. Atticæ arcturus matutino, & ſagitta occidit mane. Quinto Idus Septẽb. Cæſari capella oritur ueſperi. Arcturus uero medius pridie Idus, uehemẽtiſſimo ſignificatu terra mariq; per dies quinq;. Ratio eius hæc traditur. Si delphino occidẽte imbres fuerint, nõ futuros per arcturũ. Signum orientis eius ſideris ſeruetur hirundinum abitu, namq; deprehenſæ intereunt. Decimoſexto Calend. Octob. Aegypto ſpica, quam tenet uirgo, exoritur matutino, eteſiæq; deſinunt. Hoc idem Cæſari xiiij. Calend. xiij. Aſſyriæ ſignificant, & xi. Calend. Cæſari cõmiſſura piſciũ occidens, ipſumq; æquinoctij ſidus viij. Calend. Octob. Deinde conſentiunt, quod eſt rarũ, Philippus, Callippus, Doſitheus, Parmeniſcus, Conon, Criton, Democritus, Eudoxus, Ion, iiij. Calend. Octob. capellam matutino exoriri, & iij. Calend. hœdos. Sexto nonas Octob. Atticæ corona exoritur mane. Aſiæ & Cæſari v. Calen. heniochus occidit matutino. Tertio Calend. Cæſari corona exoriri incipit, & poſtridie occidunt hœdi ueſperi. viij. Idus Octobris Cæſari fulgẽs in Corona ſtella oritur. Et iij. Idus uergiliæ ueſperi. Idibus corona tota. Sexto Calend. Nouembr. ſuculæ ueſperi exoriuntur. Pridie Calend. Cæſari arcturus occidit, & ſuculæ exoriuntur cum ſole. Quarto Nonas arcturus occidit ueſperi. Quinto Idus Nouemb. gladius Orionis occidere incipit. Deinde iij. Idus uergiliæ occidunt. In his temporum interuallis opera ruſtica, napos, raphanos ſerere, quibus diebus diximus. Vul-

gus agreste & rapa post ciconiæ discessum male seri putat. Nos omnino post Vulcanalia, & præcocia cum panico. Asfidiculæ autem occasu uiciam, faseolos, pabulum. Et hoc silente luna seri iubent. Et frondis præparandæ tẽpus hoc est. Vnus frondator quatuor frondarias fiscinas complere in die iustum habet. Si decrescente luna præparetur, non putrescit. Aridam colligi non oportet. Vindemiam antiqui nunquam existimauere maturam ante æquinoctium: iam passim rapi cerno. Quam ob rem & huius tempora notis argumẽtisq; signentur. Leges ita se habent, Vuam calidam ne legito, hoc est, in eius siccitate, ac nisi imber interuenerit. Hanc ne legito rorulentam, hoc est, si ros nocturnus fuerit, nec prius quàm sole discutiatur. Vindemiare incipito, cum ad palmitem pampinus procumbere cœperit, aut cum exempto acino ex densitate interuallum non cõpleri apparuerit, acinum non augeri. Acino plurimum refert, si contingat crescente luna uindemiare. Pressura una culeos xx. implere debet. Hic est pes iustus. Ad totidẽ culeos & lacus xx. ingeribus unum sufficit torculũ. Premunt aliqui singulis, utilius binis, licet magna sit uastitas singulis. Longitudo in his refert, non crassitudo. Spatiosa melius premunt. Antiqui funibus uittisq; loreis ea detrahebant & uectibus. Intra c. annos inuenta Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollẽte secum arbore, quod maxime probatur. Intra xxij. hos annos inuentum, paruis prælis, & minori torculari, ædificio breuiore, & malo in medio decreto, tympana imposita uinaceis, superne toto pondere urgere, & super præla cõstruere congeriem. Hoc & poma colligendi tempus, & obseruatio, cum aliquod maturitate non tempestate deciderit: hoc & feces exprimendi: hoc & defrutum coquendi, silente luna noctu, aut si interdiu, plena. Cæteris diebus aut ante exortum lunæ, aut post occasum. Ne de nouella uite aut palustri, nec nisi è matura uua, nec nisi foliis despumandum: quia si ligno contingatur uas, adustum ac fumosum fieri putant. Iustum uindemiæ tempus ab æquinoctio ad uergiliarum occasum dies xliij. Ab eo die oraculum occurrit, frigidum picari pro nihilo ducentium. Sed iam & Calendis Ianuarij defectu uasorum uindemiantes uidi, piscinisq; musta condi, aut uina effundi priora, ut dubia reciperentur. Hoc non tam sæpe prouentu nimio euenit, quàm sæuitia insidiãtium caritati ciuili. Sed æqui patrisfamilias modus est, annona cuiusque anni uti. Id peræquè lucrosissimum. Reliqua de uinis affatim dicta sunt. Item uindemia facta oliuam esse rapiendam, & quæ ad oleum pertinent, quæque ad uergiliarum occasum agi debent.

De lunari ratione. CAP. XXXII.

His quæ sunt necessaria adijcientur de luna, uentisq; & præsagijs, ut sit tota sideralis ratio perfecta. Namque Virgilius etiam in numeros lunæ digerenda quædam putauit, Democriti secutus ostentationem. Nos legum utilitas, quæ in toto opere, in hac quoque mouet parte. Omnia quæ cæduntur, carpuntur, conduntur, innocentius decrescente luna, quàm crescente fiunt. Stercus nisi decrescẽte luna ne tãgito. Maxime intermenstrua dimidiaque stercorato. Verres, iuuencos, arietes, hœdos decrescente luna castrato. Oua luna noua supponito. Scrobes luna plena noctu facito. Arborum radices luna plena operito. Humidis locis interlunio serito, & circa interluniũ quatriduo. Ventilari quoque frumenta ac legumina, & condi circa extremam lunam iubent. Seminaria cum luna supra terram sit, fieri: Calcari musta, cum luna sub terra. Item materies cædi, quæque alia locis suis diximus. Neque facilior est obseruatio ac iam dicta à nobis secundo uolumine: sed quod intelligere uel rustici possint. Quoties ab occidente sole cernetur, prioribusque noctis horis lucebit, crescens erit, & oculis dimidiata iudicabitur. Cum uero occidente sole orietur ex aduerso, ita ut pariter aspiciantur, tum erit plenilunium. Quoties ab ortu solis orietur, prioribusque noctis horis detrahet lumen, & in diurnas extendet, decrescens erit, iterumque dimidia. In coitu uero, quod interlunium uocãt, cum apparere desierit. Supra terras autem erit, quamdiu & sol, interlunio, & prima tota die, secunda horæ noctis uniꝰ dextante sicilico, ac deinde tertia usque ad quintamdecimam, multiplicatis horarum ijsdem portionibus: quintadecima tota supra terras noctu erit, eademq; sub terris tota die. Decimasexta ad primæ horæ nocturnæ dextantem sicilicum sub terra aget, easdemque portiones horarum per singulos dies adijciet usque ad interlunium. Et quantum primis partibus noctis detraxerit, quod sub terris agat, tãtundem nouissimis ex die adijciet supra terram. Alternis autem mensibus xxx. implebit numeros, alternis uero detrahet singulos. Hæc erit ratio lunaris.

De uentorum ratione. CAP. XXXIII.

Ventorum paulo scrupulosior. Obseruato solis ortu quocunq; libeat die, stãtibus hora diei sexta, sic ut ortum eum à sinistro humero habeant, contra mediam faciem meridies, à uertice septẽtrio erit. Qui ita limes per agrum currit, cardo appellatur. Circũagi deinde melius est, ut umbram suã quisq; cernat, alioqui post hominem erit. Ergo permutatis lateribus, ut ortus illius diei à dextro humero fiat, occasus à sinistro, tunc erit hora vi. cum minima umbra contra medium fiet hominem. Per huius mediam longitudinem duci sarculo sulcum, uel cinere lineam, uerbi gratia pedum xx. conueniet: mediamque mensuram, hoc est in x. pede, circunscribi circulo paruo, qui uocetur umbilicus. Quæ pars fuerit à uertice umbræ, hæc erit uentus septentrionalis. Illò tibi putator arborum plagæ ne spectent, néue arbusta uineæ ue, nisi in Africa, Cyrenis, Aegypto. Illinc flante ne arato, quæque alia præcepimus. Quæ pars lineæ fuerit à pedibus umbræ, meridiem spectans, hæc uentum

strum dabit, quem à Græcis notum diximus uocari. Illinc flatu ueniente, materiam uineamq; agricola ne tractes. Humidus aut æsluosus Italiæ est. Africæ quidem incendia cum serenitate affert. In hunc Italiæ palmites spectent, sed non plagæ arborum uitiúmue. Hunc oliueti metator uergiliarũ quatriduo, hunc caueat insitor calamis, gemmisq; inoculator. De ipsa regionis eius hora præmonuisse cõueniet. Frondem medio die arborator ne cædito. Cum meridiem adesse senties pastor, æstate contrahente se umbra, pecudem à sole in opaca cogito. Cum æstate pasces, in occidentem specta ante meridiem, post meridiem in orientẽ. Aliter noxium, sicut hyeme & uere si in rorulentum duceres. Nec contra septentrionem paueris suprà dictũ. Clodunt ita, lippiúntue ab afflatu, & aluo cita pereũt. Qui fœminas concipi uoles, in hunc uentum spectantes iniri cogito.

De limitatione agrorum. CAP. XXXIIII.

DIximus ut in media linea designaretur umbilicus. Per hunc medium transuersa currat alia. Hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occasum æquinoctialem. Et limes qui ita secabit agrum, decumanus uocabitur. Ducãtur deinde aliæ duæ lineæ in decusseis obliquæ, ita ut à septentrionis dextra læuaq; ad austri dextram læuamq; descendant. Omnes per eũdem currant umbilicum, omnes inter se pares sint, omnium interualla paria. Quæ ratio semel in quoque agro ineũda erit: uel si sæpius libeat uti, è ligno facienda, regulis paribus in tympanum exiguum, sed circinatum adactis. Ratione qua doceo, occurrendum ingenijs quoq; imperitorum est. Meridiem excuti placet, quoniam semper est idem, sol autem quotidie ex alio cœli momẽto quàm pridie oritur: ne quis fortè ad exortum capiendam putet lineam. Ita cœli exacta parte, quod fuerit lineæ caput septentrioni proximum à parte exortiua, solstitialem habebit exortum, hoc est longissimi diei, uentumq; aquilonem, boream à Græcis dictum. In hunc ponito arbores uitesq;. Sed hoc flante ne arato, frugem ne serito, semẽ ne iacito. Præstringit enim atq; percellit hic radices arborũ, quas positurus aferes. Præmonitus esto: alia robustis prosunt, alia infantibus. Nec sum oblitus in hac parte uentum à Græcis poni, quem cæciam uocant. Sed idem Aristoteles uir immensæ subtilitatis, qui idipsum fecit, rationẽ conuexitatis mundi reddit, qua cõtrarius aquilo africo flat. Nec tamẽ eum toto anno in prædictis timet agricola. Mollit sidera æstate media, mutatq; nomen, & etesias uocatur. Ergo cum frigidum senties, caueto, ac quacunque aquilo prædicitur, tanto perniciosior septẽtrio est. In hunc Asiæ, Græciæ, Hispaniæ, maritimæ Italiæ, Campaniæ, Apuliæ arbusta uineæque spectent. Qui mares concipi uoles, in hunc pascito, ut sic in eundem ineant. Ex aduerso aquilonis ab occasu brumali Africus flabit, quem Græci Liba uocant. In hunc à coitu cum se pecus circumegerit, fœminas conceptas esse scito. Tertia à septentrione linea, quam per latitudinem umbræ duximus, & decumanam uocauimus, exortum habebit æquinoctialem, uentumque subsolanum, Græcis Apelioten dictum. In hunc salubribus locis uillæ uineæque spectent. Ipse leniter pluuius, tamen est siccior fauonius, ex aduerso eius ab æquinoctiali occasu, zephyrus à Græcis nominatus. In hunc spectare oliueta Cato iussit. Hic uer inchoat, aperitq; terras tenui frigore saluber. Hic uites putandi, frugesq; curãdi, arbores serendi, poma inserendi, oleas tractãdi ius dabit, afflatuq; nutricium exercebit. Quarta à septẽtrione linea, eadem austro ab exortiua parte proxima, brumalem habebit exortum, uentumque uulturnum, eurum à Græcis dictum, sicciorem & ipsum tepidioremq;. In hunc apiaria & uineæ Italiæ, Galliarumq; spectare debent. Ex aduerso uulturni flabit corus, ab occasu solstitiali & occidentali latere septentrionis, à Græcis dictus argestes, ex frigidissimis & ipse, sicut omnes, qui à septentrionis parte spirant. Hic & grandines infert. Cauendus est ipse non secus ac septentrio. Vulturnus si à serena cœli parte cœperit flare, nõ durabit in noctem: at subsolanus in maiorem partem noctis extenditur. Quisquis erit uentus, si feruidus sentietur, pluribus diebus permanebit. Aquilonem prænunciat terra siccescens repente, austrum humescens rore occulto.

Prognostica tempestatum. CAP. XXXV.

FTenim prædicta ratione uentorum, ne sæpius eadem dicantur, transire conuenit ad reliqua tẽpestatum præsagia, quoniam & hoc placuisse Virgilio magnopere uideo. Siquidem in ipsa messe sæpe concurrere prælia uentorum damnosa imperitis refert. Tradunt eundem Democritum metente fratre eius Damaso ardẽtissimo æstu orasse, ut reliquæ segeti parceret, raperetq; desecta sub tectum, paucis mox horis sæuo imbre uaticinatione approbata. Quinimo & harundinem non nisi impendente pluuia seri iubent, & fruges insecuturo imbre. Quam ob rem & hæc breuiter attingemus, scrutati maxime pertinentia, primũq; à sole capiemus præsagia. Purus oriens atque non feruens serenum diem nunciat: at hybernam pallidus grãdinem. Si & occidit pridie serenus, & oritur, tanto certior fides serenitatis. Concauus oriens pluuias prædicit. Item uentos, cum ante exorientem eum nubes rubescunt, quod si & nigræ rubentibus interuenerint, & pluuias. Cum orientis atq; occidentis radij rubent, coire pluuias. Si circa occidentẽ rubescũt nubes, serenitatẽ futuræ diei spondent. Si in exortu spargentur, partim ad austrũ, partim ad aquilonem, pura circa eum serenitas sit licet, pluuiam tamen uentosq; significabunt. Si in ortu aut in occasu contracti cernentur radij, imbrem. Si in occasu eius pluet, aut radij in se nubem trahent, asperam in proximum diem tempestatem significabunt. Cum oriente radij non illustres eminebunt, quamuis circundati nube non sint, pluuiã portendent. Si ante exortum nubes globabũtur, hyemem asperã denunciabunt. Si ab exortu repellentur,

& ad

& ad occasum abibunt, serenitatem. Si nubes solem circũcludent, quanto minus luminis relinquent, tanto turbidior tempestas erit. si uero etiam duplex orbis fuerit, eo atrocior. Quod si in exortu fiet ita ut rubescant nubes, maxima ostendetur tempestas. Si non ambibunt, sed incumbent, à quocunque uento fuerint, eum portendent. si à meridie, & imbrem. Si oriens cingetur orbe, ex qua parte is se aperit, expectetur uẽtus. Si totus defluxerit æqualiter, serenitatem dabit. Si in exortu longe radios per nubes porriget, & medius erit inanis, pluuiam significabit. Si ante ortum radij se ostendent, aquam & uentum. Si circa occidẽtem cãdidus circulus erit, noctis leuem tempestatem. Si nebula, uehementiorem. Si candente sole, uentum. Si ater circulus fuerit, ex qua regione is ruperit se, uentum magnum. Proxima sunt iure lunæ præsagia. Quartam eam maxime obseruat Aegyptus. Si splendens exorta puro nitore fulserit, serenitatem: si rubicunda, uentos: si nigra, pluuias portendere creditur. In quinta, cornua eius obtusa, pluuiam: erecta & infesta uentos semper significant, quarta tamen maxime. Cornu eius septentrionale acuminatum atque rigidum, illum præsagit uentum. Inferius austrum: utraq; recta, noctem uentosam. Si quartam orbis rutilus cingit, uentos & imbres præmonebit. Apud Varronem ita est, Si quarto die luna erit recta, magnam tempestatem in mari præsagiet, nisi si coronam circa se habebit, & eam synceram: quoniam illo modo non ante plenam lunam hyematurum ostendit. Si plenilunio per dimidium pura erit, dies serenos significabit: si rutila, uentos: nigrescens, imbres. Si caligo orbis nubem incluserit, uentos quà se ruperit: si gemini orbes cinxerint, maiorem tempestatem. Et magis si tres erunt, aut nigri, aut interrupti atq; distracti. Nascens luna, si cornu superiore obatro surget, pluuias decrescens dabit: si inferiore, ante pleniluniũ: si in media nigritia illa fuerit, imbrem in plenilunio. Si plena circa se habebit orbem, ex qua parte is maxime splendebit, ex ea uẽtum ostendet. Si in ortu cornua crassiora fuerint, horridã tempestatem. Si ante quartam non apparuerit, uento fauonio flante, hyemalis toto mense erit. Si xvi. uehementius flammea apparuerit, asperas tẽpestates præsagiet. Sunt & ipsius lunæ octo articuli, quoties in angulos solis incidit, pleriſque inter eos tantum obseruantibus præsagia eius, hoc est tertia, septima, undecima, decimaquinta, decimanona, uigesimatertia, uigesimaseptima, & interlunium. Tertio loco stellarum obseruationem esse oportet. Discurrere eæ uidentur interdum, uentique protinus sequuntur. In quarũ parte ita præsagiuere, Cœlum cum æqualiter totum erit splendidum, articulis temporum quos proposuimus, autumnum serenum præsagibunt & frigidum. Si uer & æstas non sine riguo aliquo transierint, autumnum serenum & densum minusque uentosum facient. Autumni serenitas uentosam hyemem facit. Cum repente stellarum fulgor obscuratur, & id neq; nubilo, neque caligine, pluuia aut graues denuncientur tempestates. Si uolitare plures stellæ uidebuntur, quò ferentur albescentes, uentos ex ijs partibus nunciabunt. Aut si cursitabunt, certos. Si id in pluribus partibus fiet, inconstantes uentos effundent. Si stellarum errantiũ aliquam orbes incluserint, imbres. Sunt in signo cancri duæ stellæ paruæ, aselli appellatæ, exiguum inter illas spatiũ obtinente nubecula, quam præsepia appellant. Hæc cum cœlo sereno apparere desierit, atrox hyems sequitur. Si alteram earum aquiloniam caligo abstulit, auster sæuit: si austrinam, aquilo. Arquus cum sunt duplices, pluuias nunciant. A pluuijs serenitatem non perinde certam. Circuli noui circa sidera aliqua, pluuiam. Cùm æstate uehementius tonuit quàm fulsit, uentos ex ea parte denunciat. Contrà si minus tonuit, imbrem. Cum sereno cœlo fulget, pluuiæ erunt & tonitrua, & hyemabit. Atrociſsime autem, cũ ex omnibus quatuor partibus cœli fulgurabit. Cum ab aquilone tantũ, in posterum diem aquam portendit. Cum à septentrione, uentum eum. Cum ab austro uel coro, aut fauonio nocte serena fulgurauerit, uentum & imbrẽ ex ijsdem regionibus demonstrabit. Tonitrua matutina uentũ significant, imbrẽ meridiana. Nubes cum sereno cœlo feruntur, à quacunq; parte id fiet, expectẽtur uenti: si eodẽ loco globabuntur, appropinquante sole discutiẽtur. Et hoc si ab Aquilone fiat, uentos: si ab austro, imbres portendent. Sole occidente, si ex utraq; parte eius cœlum petent, itẽ pestatem significabunt. Vehementius atræ ab oriente, in noctem aquam minantur: ab occidente, in posterũ diem. Si nubes ut uellera lanæ spargentur multæ ab oriente, aquam in triduum præsagient. Cum in cacumi nibus montium nubes considẽt, hyemabit. Si cacumina pura fient, disserenabit. Nube grauida candicante, quod uocant tempestatem albam, grando immi nebit. Cœlo qnamuis sereno, nubecula quamuis parua, uentum procelloſum dabit. Nebulæ è montibus descendentes, aut cœlo cadentes, uel in uallibus sedentes, serenitatem promittũt. Ab his terreni ignes proxime significant: pallidi namque murmurantesque tempestatum nuncij sentiuntur, pluuiæ etiam, in lucernis fungi. Si flexuose uolitet flamma, uentum. Et lumina cum ex sese flammas elidunt, aut uix accenduntur. Item cum in eo pendentes coaceruantur scintillæ, uel cum tollentibus ollas carbo adhæresci: aut cum contectus ignis è sefauillam discutit, scintillámue emittit: uel cum cinis in foco concrescit, & cum carbo uehementer perlucet. Est & aquarũ significatio. Mare si in tranquillo portu à cursu stabit, & murmurauerit intra se, uentum prædicit. Si identidẽ, & hyemem, & imbrem. Litora ripæq; si resonabunt trãquillo, asperã tempestatẽ. Item maris ipsius tranquillo sonitus, spumæue dispersæ, aut aquæ bullãtes. Pulmones marini in pelago, plurium dierum hyemem portendunt. Sæpe & silentio intumescit, flatuq; altius solito iam intra se esse uentos fatetur. Equidẽ & montiũ sonitus,

sonitus, nemorumque mugitus prædicunt. Et sine aura quæ sentiatur, folia ludentia. Lanugo populi aut spinæ uolitans, aquisque pluma innatans. Atq; etiam in campis tempestatem uenturam præcedens suus fragor: cœli quidem murmur, non dubiam habet significationem. Præsagiunt & animalia. Delphini tranquillo mari lasciuientes flatum, ex qua ueniunt parte: item spargentes aquam turbato, tranquillitatem. Loligo uolitans, conchæ adhærescentes, echini affigentes sese, aut harena saburrantes, tempestatis signa sunt. Ranæ quoque ultra solitum uocales. Et fulicæ matutino clangore. Item mergi anatesque, pennas rostro purgantes, uentum. Cæteræque aquaticæ aues concursantes. Grues in mediterranea festinantes. Mergi maria aut stagna fugientes. Grues silentio per sublime uolãtes, serenitatem. Sic noctua in imbre garrula: at sereno, tempestatem. Coruique singultu quodam latrantes, seque concutientes, si continuabunt, uentos: si uero carptim uocem resorbebũt, uentosum imbrem. Graculi sero à pabulis recedentes, hyemem. Et albæ aues cum congregabuntur. Et cum terrestres uolucres cõtra aquam clangores dabunt, perfundẽtes sese: sed maxime cornix. Hirundo tam iuxta aquam uolitans, ut penna sæpe percutiat. Quæq; in arboribus habitant, fugitantes in nidis suis. Et anseres continuo clangore intempestiui. Ardea in medijs harenis tristis. Nec mirum, aquaticas, aut in totum uolucres præsagia æris sentire. Pecora exultantia, & indecora lasciuia ludẽtia, eandem significationem habent. Et boues cœlum olfactantes, seque lambentes contra pilum. Turpesq; porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes. Segniterque & contra industriam suam absconditæ formicæ, uel concursantes aut oua progerentes. Item uermes terreni erumpentes. Trifolium quoque inhorrescere, & folia contra tempestatem subrigere certum est. Necnon & in conuiuijs mensisq; nostris, uasa quibus esculentum additur, sudorem repositorijs linquentia, diras tempestates prænunciant.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XIX.

*

PROOEMIVM.

SIDERVM quoque tempestatumque ratio, uel imperitis facili, atque indubitato modo monstrata est: uereq; intelligentibus non minus conferunt rura deprehendendo cœlo, quàm sideralis scientia agro colendo. Proximam multi hortorum curam fecere. Nobis nõ protinus transire ad ista tempestiuum uidetur. Miramurque quosdam scientiæ gratia, eruditionis suæ gloriam ex his petentes, tam multa præteriisse, nulla mentione habita tot rerũ sponte curáue prouenientium, præsertim cum pleriſq; earum pretio usuque uitæ maior etiam quàm frugibus perhibeatur autoritas. Atque ut à confessis ordiamur utilitatibus, quæque non solum terras omnes, uerum etiam maria repleuere, seritur, ac dici neque inter fruges, neque inter hortensia potest, linum. Sed in qua nõ occurret uitæ parte, quodue miraculum maius, herbã esse quæ admoueat Aegyptum Italiæ: intantum, ut Galerius à freto Siciliæ Alexandriã septima die peruenerit, Babilius sexta, ambo præfecti: æstate uero proxima Valerius Marianus ex prætorijs senatoribus, à Puteolis nono die leniſsimo flatu? herbam esse quæ Gadeis ab Herculis columnis septimo die Ostiã afferat, & citeriorem Hispaniam quarto, prouinciã Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiam molliſsimo flatu cõtigit C. Flacco legato Vibij Crispi proconsulis? Audax uita, scelerum plena, aliquid seri, ut uentos procellasq; recipiat: & parum esse fluctibus solis uehi. Iam uero nec uela satis esse maiora nauigijs. Sed quamuis amplitudini antennarum singulæ arbores sufficiant, super eas tamen addi uelorum alia uela: præterq; alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem. Denique tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum ultro citroq; portet, tam gracili auena, tam non alte à terra tolli: neq; id uiribus suis necti, sed passim tusumq; & in mollitiem lanæ coactum, iniuria naturæ, ac summa audacia, & quò peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco à nobis: cui satis non fuit hominem in terra mori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugũ causa fructusque, præmonebamus. Ecce seritur hominis manu, metitur eiusdem hominis ingenio quod uentos in mari optet. Præterea ut sciamus fauisse pœnas, nihil gignitur facilius: ut sentiamus nolente id fieri natura, urit agrum, deterioremq; ipsum facit.

De lini satione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de mappis, & lino non ardente, & quando primum in theatris uela. CAP. I.

SEritur sabulosis maxime, unoque sulco, nec magis festinat aliud. Vere satũ æstate uellitur, & hanc quoq; terræ iniuriã facit. Ignoscat tamẽ aliquis Aegypto sercti, ut Arabiæ Indiæq; merces importet, itáne & Galliæ censentur hoc reditu? montesq; mari oppositos esse nõ est satis, & à latere Oceani obstare ipsum quod uocãt inane? Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimiq; hominũ existimati Morini, imò uero Galliæ uniuersæ uela texunt. Iã quidẽ & trãsrhenani hostes, nec pulchriorem aliam uestẽ eorum fœminæ nouere. Qua admonitione succurrit quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gentilitium esse, fœminas linea ueste non uti. In Germania autẽ defossi atq; sub terra id opus agũt. Similiter in Italia ratione alia inter Padũ Ticinũq; amnes, ubi à Setabi tertia in Europa lino palma: secũdã enim in uicino allianis capessunt retouina, & in Aemilia uia Fauẽtina. Candore allianis semper crudis Fauẽtina præferũtur: retouinis

tenuitas

tenuitas ſumma denſitasq́; candor æque ut Fauẽtinis, ſed lanugo nulla: quod apud alios gratiam, apud alios offenſionẽ habet. Neruoſitas filo æqualior penè quàm araneis, tinnitusq́; cum dente libeat experiri: ideo duplex quàm cæteris pretium. Et Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbaſis repertis. Non dudum ex eadem Hiſpania Zoëlicum uenit in Italiam, plagis utiliſſimum. Ciuitas ea Callæciæ & Oceano propinqua. Eſt ſua gloria & Cumano in Campania, ad piſcium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus inſidias, quàm nobiſmetipſis lino tendimus. Sed Cumanæ plagæ concidunt apros, & hæ caßésue ferri aciem uincunt. Vidimusq́; iam tantæ tenuitatis, ut annulum hominis cum epidromis tranſirent, uno portante multitudinem qua ſaltus cingerentur. Nec id maxime mirum, ſed ſingula earum ſtamina centeno quinquageno filo conſtare, ſicut paulo antè Iulio Lupo, qui in præfectura Aegypti obijt. Mirentur hoc, ignorantes in Aegyptij quondam regis, quem Amaſim uocãt, thorace in Rhodiorum inſula oſtendi in templo Mineruæ ccclxv. filis ſingula fila conſtare. Quod ſe expertum nuper Romæ prodidit Mutianus ter conſul, paruasq́; iam reliquias eius ſupereſſe hac experientium iniuria. Italia ex Pelignis etiámnum linis honorem habet, ſed fullonũ tantum in uſu. Nullum eſt candidius, lanæue ſimilius, ſicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc & tomenta pariter inuentum. Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione ſtramẽti. Aegyptio lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera. Taniticum, ac Peluſiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus in quibus naſcuntur. Superior pars Aegypti in Arabiam uergens, gignit fruticem, quem aliqui goßipion uocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus eſt, ſimilemq́; barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bõbyce lanugo netur. Nec ulla ſunt eis in candore mollitiáue præferenda. Veſtes inde ſacerdotibus Aegypti gratiſſimæ. Quartum genus Orchomenium appellant. Fit è paluſtri uelut harundine, duntaxat panicula eius. Aſia è geniſta facit lina ad retia præcipua, in piſcando durantia, frutice madefacto x. diebus. Aethiopes Indiq́; è malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur, intumeſcẽte ſemine, aut colore flaueſcente. Tunc euulſum, & in faſciculos manuales colligatum, ſiccatur in ſole pendẽs cõuerſis ſuperne radicibus uno die: mox quinque aljs, in contrarium inter ſe uerſis faſcium cacuminibus, ut ſemen in medium cadat. Inter medicamina huic uis, & in quodã ruſtico ac prædulci Italiæ tranſpadanæ cibo, ſed iam pridem ſacrorum tãtum gratia. Deinde poſt meſſem triticeam uirgæ ipſæ merguntur in aquam ſolibus tepefactam, põdere aliquo depreſſæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas indicio eſt membrana laxatior. Iterumq́; inuerſæ, ut prius, ſole ſiccantur. Mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtuparia malleo. Quod proximum cortici fuit, ſtupa appellatur, deterioris lini, lucernarum ferè luminibus aptior. Et ipſa tamen pectitur ferreis hamis, donec omnis membrana decorticetur. Medullæ numeroſior diſtinctio, candore, mollitia. Linumq́; nere & uiris decorum eſt. Cortices quoque decuſſi clibanis & furnis præbent uſum. Ars depectendi digerendiq́;: Iuſtum eſt è quinquagenis faſcium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illiſum crebro in ſilice ex aqua: textumq́; rurſus tunditur clauis, ſemper iniuria melius. Inuentum iam eſt etiam quod ignibus non abſumeretur. Viuum id uocant, ardentesq́; in focis conuiuiorũ ex eo uidimus mappas, ſordibus exuſtis ſplendeſcẽtes igni magis quàm poſſent aquis: Regum inde funebres tunicæ, corporis fauillam ab reliquo ſeparant cinere. Naſcitur in deſertis aduſtisq́; ſole Indiæ, ubi non cadũt imbres, inter diras ſerpentes: aſſueſcitq́; uiuere ardendo, rarum inuẽtu, difficile textu propter breuitatem. Rufus de cætero colos, ſplendeſcit igni. Cum inuentum eſt, æquat pretia excellentium margaritarum. Vocatur autem à Græcis asbeſtinum ex argumento naturæ. Anaxilaus autor eſt, linteo eo circundatam arborem, ſurdis ictibus, & qui non exaudiantur cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Proximus byßino, mulierũ maxime delitijs circa Elim in Achaia genito: quaternis denarijs ſcripula eius permutata quondam, ut auri, reperio. Linteorum lanugo, è uelis nauiũ maritimarum maxime, in magno uſu medicinæ eſt, & cinis ſpodij uim habet. Eſt & inter papauera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt. Tentatum eſt tingi linum quoque, & ueſtium inſaniam accipere in Alexandri Magni primũ claſſibus, Indo amne nauigantis, cum duces eius ac præfecti in certamine quodam uariaſſent inſignia nauium, ſtupueruntq́; littora flatu uerſicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M. Antonio Cleopatra uenit, eodemque effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis inſigne. Poſtea in theatris tantum umbram fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cum Capitolium dedicaret. Carbaſina deinde uela primus in theatro duxiſſe traditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis. Mox Cæſar dictator totum forum Romanum intexit, uiamq́; ſacram ab domo ſua ad cliuum uſq; Capitolinum, quod munere ipſo gladiatorio mirabilius uiſum tradũt. Deinde & ſine ludis Marcellus Octauia ſorore Auguſti genitus, in ædilitate ſua, auunculo xi. Conſule Calen. Auguſti, uelis forũ inumbrauit, ut ſalubrius litigantes conſiſterent: quantum mutatis moribus Catonis Cẽſorij, qui ſternendũ quoq; forum muricibus cenſuerat. Vela nuper colore cœli ſtellata per rudentes, terra etiam in amphitheatris principis Neronis rubente: in cauis ædium, & muſcũ à ſole defendunt. Cætero manſit candori pertinax gratia. Ho-

nor

nor etiam & Troiano bello. Cur enim non & prælijs interſit, ut naufragijs? Thoracibus lineis paucos tamen pugnaſſe, teſtis eſt Homerus. Hinc fuiſſe & nauium armamenta apud eundem interpretantur eruditiores: quoniam cum ſparta dixit, ſignificauerit ſata.

De ſparti natura, & quando primum uſus eius, & quomodo perficiatur, & quæ ſine radice naſcantur, & uiuant. CAP. II.

SParti quidem uſus multa poſt ſecula cœptus eſt: nec ante Pœnorum arma, quæ primum Hiſpaniæ intulerunt. Herba & hæc ſponte naſcẽs, & quæ non queat ſeri, iuncuſq; proprie aridi ſoli, uni terræ dato uitio. Nanq; id malum telluris eſt, nec aliud ibi ſeri aut naſci poteſt. In Africa exiguum & inutile gignitur. Carthaginienſis Hiſpaniæ citerioris portio, nec hæc tota, ſed quatenus parit, montes quoque ſparto operit. Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes faceſque, hinc calciamina, & paſtorum ueſtis, animalibus noxium præterquàm cacuminũ teneritate. Ad reliquos uſus laborioſe euellitur, ocreatis cruribus, manibuſque tectis manicis, conuolutum oſſeis ligneiſue conamẽtis. Nunc iam in hyemem uix. Facilime tamen ab Idibus Maijs in Iunias: hoc maturitatis tempus. Vulſum faſcibus in aceruo animatum biduo, tertio reſolutũ, ſpargitur in ſole, ſiccaturq;, & rurſus in faſcibus redit ſub tecta. Poſtea maceratur aqua, marina optime, ſed & dulci, ſi marina deſit. Siccatumq; ſole iterum rigatur, ſi repente urgeat deſiderium, perfuſum calida in ſolio, ac ſiccatum ſtans compẽdium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipue in aquis marique inuictum. In ſicco præferunt è canabi funes. At ſpartum alitur etiam demerſum, ueluti natalium ſitim penſans. Eſt quidem eius natura interpollis, rurſuſq; quàm libeat uetuſtum nouo miſcetur. Veruntamen complectetur animo, qui uolet miraculum æſtimare, quanto ſit in uſu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, alijſq; deſiderijs uitæ. Ad hos omnes uſus quæ ſufficiant, minus xxx. M. paſſ. in latitudinem à littore Carthaginis nouæ, minusq; in longitudinem eſſe reperientur. Longius uehi impendia prohibent. Iũ co Græcos ad funes uſos nomini credamus, quo herbam eam appellant: poſtea palmarum foliis philuraq;, manifeſtum eſt: & inde translatum à Pœnis ſparti uſum, perquàm ſimile ueri eſt. Theophraſtus autor eſt, eſſe bulbi genus circa ripas amnium naſcens, cuius inter ſummum corticem eamq; partem qua ueſcuntur, eſſe laneam naturam, ex qua mapalia ueſtesq; quædam conficiantur. Sed neq; regionem in qua id fiat, neque quicquam diligentius, præterquam eriophoron id appellari, in exemplaribus, quæ quidem inuenerim, tradit: neq; omnino ullam mentionem habet ſparti, cuncta cura magna perſecutus cccc xc. annis ante nos, ut iam & alio loco diximus. quo apparet, poſt id temporis ſpatium in uſum ueniſſe ſpartum. Et quoniam à miraculis rerum cœpimus, ſequemur eorum ordinem, in quibus uel maximum eſt, aliquid naſci aut uiuere ſine ulla radice. Tubera hæc uocantur, undiq; terra circundata, nullisq; fibris nixa, aut ſaltem capillamentis, nec utiq; extuberante loco in quo gignuntur, aut rimas agente, neq; ipſa terræ cohærent. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram eſſe poſſimus dicere, neq; aliud quàm terræ callum. Siccis hæc ferè & ſabuloſis locis frutecloſisq; naſcuntur. Excedunt ſæpe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere. Duo eorum genera, harenoſa dentibus inimica, & altera ſyncera. Diſtinguuntur & colore, ruffo nigroq;, & intus candido, laudatiſſima Africæ. Creſcant, ánne, uitium id terræ (neq; enim aliud intelligi poteſt) ea protinus globetur magnitudine qua futurum eſt: & uiuántne, an non, haud facile arbitror intelligi poſſe. Putreſcendi enim ratio communis eſt ijs cum ligno. Lartio Licinio prætorio uiro iura reddenti in Hiſpania Carthagine, paucis his annis ſcimus accidiſſe, mordenti tuber, ut deprehenſus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifeſtum erit, terræ naturam in ſe globari: quod certum eſt ex ijs, quæ naſcantur & ſeri non poſſint.

De miſy, & tuberibus: de ſungis pezicis, laſerpitio, & magydari, & rubia, & radicula. CAP. III.

SImile eſt quod in Cyrenaica prouincia uocant miſy, præcipuum ſuauitate odoris ac ſaporis, ſed carnoſius: & quod in Thracia ceraunium. De tuberibus hæc traduntur peculiariter: Cum fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc naſci, & maxime è tonitribus, nec ultra annum durare, tenerrima autem uerno eſſe. Quibuſdam locis acceptantũ rigatis & ſeruntur, ſicut Mitylenis negant naſci niſi exundatione fluminum inuecto ſemine ab Tiaris. Eſt autem is locus in quo plurima naſcũtur. Aſiæ nobiliſſima circa Lampſacum & Alopeconeſum, Græciæ uero circa Elin. Sunt & in fungorum genere à Græcis dicti pezicæ, qui ſine radice aut pediculo naſcuntur. Ab his proximum dicetur autoritate clariſſimum laſerpitiũ, quod Græci ſilphion uocant, in Cyrenaica prouincia repertum: cuius ſuccum uocant laſer, magnificum in uſu medicamentisque, & ad pondus argentei denarij penſum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur: quoniam publicani, qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes, depopulantur pecorum pabulo. Venus omnino caulis noſtra repertus memoria, Neroni principi miſſus eſt. Si quando incidit pecus in ſpem naſcentis, hoc deprehenditur ſigno: oue cum comederit dormiente protinus, capra ſternuente. Diuq; iam non aliud ad nos inuehitur laſer, quàm quod in Perſide aut Media & Armenia naſcitur large, ſed multo infra Cyrenaicum: id quoque adulteratum gummi, aut ſagopenio, aut faba fracta. Quo minus omittendum uidetur, C. Valerio, M. Herennio COSS. Cyrenis aduecta Romam publice laſerpitij pondo xxx. Cæſarem uero dictatorem initio belli ciuilis, inter aurum argentumque protuliſſe ex ærario laſerpitij pondo cxi. Id a-

pud autores Græciæ euidentissimos inuenimus natum imbre piceo repente madefacta tellure, circa Hesperidum hortos Syrtinq; maiorem, septem annis ante oppidum Cyrenarum, quod conditum est urbis nostræ anno cxliij. Vim autem illam per quatuor milia stadiûm Africæ ualuisse. In ea laserpitium gigni solitum, rem feram ac contumacem: & si coleretur, in desertam fugitem: radice multa crassaque, caule ferulaceo, haud simili crassitudine. Huius folia maspetum uocabant apio maxime similia. Semen erat foliaceum, folium ipsum uere deciduũ. Vesci pecora solita, primoq; purgari, mox pinguescere, carne mirabilem in modum iucunda. Post folia amissa, caule ipso & homines uescebantur decocto, asso, elixoq;: eorum quoque corpora xl. primis diebus purgante à nitijs omnibus. Succus duobus modis capiebatur, è radice atq; caule. Et hæc duo erãt nomina, rhizias, atq; caulias, uilior ille ac putrescens. Radice cortex niger, & ad mercis adulteria. Succum ipsum in uasa coniectum, admixto furfure, subinde cõcutiendo ad maturitatem perducebãt: ni ita fecissent, putrescentem. Argumentum erat maturitatis, color, siccitasq; sudore finito. Alij tradunt laserpitij radicem fuisse maiorem cubitali, tuberque in ea super terram. Hoc inciso, profluere solitum succum ceu lactis, supernato caule, quem magydarin uocarunt. Folia aurei coloris pro semine fuisse, cadentia à canis ortu, austro flante. Ex his laserpitium nasci solitum, annuo spatio & radice & caule consummantibus sese. Hoc & circunfodi solitum prodidere. Nec purgari pecora, sed ægra sanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Persico silphio prior opinio congruit. Alterum genus est quod magydaris uocatur, tenerius & minus uehemens, sine succo: quod circa Syriam nascitur, non proueniens in Cyrenaica regione. Gignitur & in Parnaso monte copiosius, quibusdam laserpitium uocantibus, per quæ omnia adulteratur rei saluberrimæ utilissimæque autoritas. Probatio synceri prima in colore modice ruffo, & cum frangitur, candido intus, mox translucente: gutta aquæ saliuaq; liquescit. Vsus in multis medicaminibus. Sunt etiámnum duo genera, non nisi sordido nota uulgo, cum quæstu nullo polleant. In primis rubia, tingendis lanis & corijs necessaria. Laudatissima Italica, & maxime suburbana, & omnes penè prouinciæ scatent ea. Sponte prouenit, seriturque similitudine eruiliæ. Verum spinosus ei caulis: geniculatus hic est, quinis circa articulos in orbe folijs. Semen eius rubrum est. Quos in medicina usus habeat, suo dicemus loco. At quæ uocatur radicula, lauandis demum lanis succum habet: mirum, quantum conferens candori mollitiæque. Nascitur satiua ubiq;, sed sponte præcipua in Asia Siriaq;, saxosis & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo tenui, & ipso cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid sit, cum quo decoquatur, folio oleæ. Struthion Græci uocant, floret æstate, grata aspectu: uerum sine odore, spinosa, & caule lanugino so. Semen ei nullum, radix magna, quæ conciditur ad quem dictum est usum.

De hortorum cura, & digestio terræ nascẽtium præter fruges & frutices. CAP. IIII.

AB his superest reuerti ad hortorum curam, & suapte natura memorandam, & quoniam antiquitas nihil prius mirata est, quàm Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi, itémque pensiles, siue illos Semiramis, siue Assyriæ rex Cyrus fecit, de quorum opere alio uolumine dicemus: Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam superbus Tarquinius nuncium illum sæuum atque sanguinarium filio remisit ex horto. In xij. tabulis legum nostrarum nusquam nominatur uilla, semper in significatione ea hortus: in horti uero hæredium. Quam rem comitata est & religio quædam: hortosq; & fores tantum contra inuidentium effascinationes dicari uidemus. In remedio satyrica signa, quanquam hortos tutelæ Veneris assignante Plauto. Iam quidam hortorum nomine in ipsa urbe delicias, agros, uillasq; possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus otij magister. Vsque ad eum, moris non fuerat in oppidis haberi rura. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat. Ex horto plebei macellum, quanto innocentiore uictu? Mergi enim credo in profunda satius est, & ostrearum genera naufragio exquiri, aues ultra Phasidem amnem peti, & fabuloso quidem terrore tantas, imò sic pretiosiores, alias in Numidiam atq; Aethiopiæ sepulchra: aut pugnare cum feris, mandiq; capientem quod mandat alius. At hercule quàm uilia hæc, quàm parata uoluptati satietatiq;, nisi eadem quæ ubiq; indignatio occurreret? Ferẽdum sanè fuerit exquisita nasci poma, alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta: inueterari uina, saccisque castrari: nec cuiquam adeo longam esse uitam, ut non ante se genita potet: è frugibus quoq; quoddam alimentum sibi excogitasse luxuriam, ac medullam tantum earum, superq; pistrinarum operibus & cælaturis uiuere, alio pane procerum, alio uulgi, tot generibus usq; ad infimam plebem descendente annona. Etiámne in herbis discrimen inuentum est, opesq; differentiam fecere in cibo, etiam uno asse uenali? In his quoq; aliqua sibi nasci tribus negant, caule in tantum saginato, ut pauperis mensa non capiat. Syluestres fecerat natura corrudas, ut quisque demeteret passim. Ecce altiles spectantur asparagi. Et Rauenna ternos libris rependit. Heu prodigia uentris. Mirum esset non licere pecori carduis uesci, non licet plebei. Aquæ quoq; separantur: & ipsa naturæ elementa ui pecuniæ discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnasque montium in uoluptatem gulæ uertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturque ut alienis mensibus nix algeat. Decoquunt alij aquas, mox & illas hyemant. Nihil itaque homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiámne herba aliqua diuitijs tantum nascitur? Nemo Sacros Auentinosque montes, & iratæ plebis secessus cir-

ſus circunſpexerit. Mors enim certe æquabit quos pecunia ſuperauerit. Itaque hercule nullum macelli uectigal maius fuit Romæ, clamore plebis incuſantis apud omnes principes, donec remiſſum eſt portorium mercis huius: compertumq; non aliter quæſtuoſius cẽſum haberi aut tutius, ac minore fortunæ iure, cum credatur penſio ea pauperum. Is in ſolo ſponſor eſt, & ſub dio reditus, ſuperficiesq; cœlo quocunq; gaudens. Hortorum Cato prædicat caules. Hinc primum agricolæ æſtimabantur priſci, & ſic ſtatim faciebant iudicium, nequam eſſe in domo matremfamiliâs (etenim hæc cura fœminæ dicebatur) ubi indiligens eſſet hortus. Quippe è carnario aut macello uiuendum eſſe. Nec caules, ut nunc, maxime probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam gari deſideria etiam erant in exprobratione. Horti maxime placebant, quia non egerent igni, parcerentq; ligno, expedita res & parata ſemper: unde & acetaria appellantur, facilia concoqui, nec oneratura ſenſum cibo, & quæ minime accenderent deſiderium panis. Pars eorum ad condimenta pertinens, fatetur domi uerſuram fieri ſolitam, atque non Indicum piper quæſitum, quæq; trans maria petimus. Iam in feneſtris ſuis plebs urbana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbebãt, antequam præfigi proſpectus omnis coëgit multitudinis innumeræ ſæua latrocinatio. Quam ob rem ſit aliquis & his honos, néue autoritatem rebus uilitas adimat, cum præſertim etiam cognomina procerum inde nata uideamus: Lactucinosq; in Valeria familia non puduiſſe appellari: & contingat aliqua gratia operæ curæque noſtræ, Virgilio quoque confeſſo, quàm ſit difficile uerborum honorem tam paruis perhibere. Hortos uillæ iũgendos non eſt dubium, riguosque maxime habendos, ſi contingat profluo amne. Si minus, è puteo pertica, organisue neumaticis, uel tollenonum hauſtu rigãdos. Solum proſcindendum à fauonio, in autumnum præparandum eſt poſt xiiij. dies, iterandumque ante brumam. Octo iugerum operis palari iuſtum eſt. Fimum tres pedes alte cum terra miſceri, areis diſtingui, easq; reſupinis puluinorum toris, ambire ſingulas tramitum ſulcis, quà detur acceſſus homini, ſcatebriſque decurſus. In hortis naſcentium alia bulbo commendantur, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroq;, alia ſemine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnoſis. Aliorum fructus in terra eſt, aliorum & extra, aliorum non niſi extra. Quædam iacent creſcuntq;, ut cucurbitæ & cucumis. Eadem & pendent, quanquam grauiora multo etiam ijs quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate tranſit in lignum. Terra condiuntur rhaphani, napiq;, & rapa, atque alio modo inulæ, ſiſer, paſtinacæ. Quædam uocabimus ferulacea, ut anethum, maluas. Nanque tradunt autores, in Arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere, baculorum uſum præbere extemplo. Sed & arbor eſt malua in Mauritania Lixi oppidi æſtuario, ubi Hæſperidum horti fuiſſe produntur cc. paſſ. ab Oceano, iuxta delubrum Herculis, antiquius Gaditano, ut ferunt. Ipſa altitudinis pedum xx. craſſitudinis quam circumplecti nemo poſſit. In ſimili genere habebitur & cannabis. Nec non & carnoſa aliqua appellabimus, ut ſpongias in humore pratorum enaſcentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumq; natura diximus, & alio genere tuberum paulo antè.

Natura & genera, & hiſtoria naſcentium in hortis rerum. CAP. V.

CArtilaginei generis, extraque terram eſt cucumis, mira uoluptate Tiberio principi expetitus. Nullo quippe non die contigit ei, penſiles eorum hortos promouentibus in ſolem rotis olitoribus: rurſuſque hybernis diebus intra ſpecularium munimenta reuocãtibus. Quin & lacte mulſo ſemine eorum biduo macerato, apud antiquos Græciæ autores ſcriptum eſt ſeri oportere, ut dulciores fiant. Creſcunt qua coguntur forma. In Italia uirides & quàm minimi, in prouincijs quàm maximi & citrini aut nigri. Placent copioſiſſimi Africæ, grandiſſimi Mœſiæ: cum magnitudine exceſſere, pepones uocantur. Viuũt hauſti in ſtomacho in poſterum diem, nec perfici queunt in cibis, non inſalubres tamen plurimum. Natura oleum odere mire, nec minus aquas diligunt. Defecti quoque, ad eas modice diſtantes adrepunt, contrà oleum refugiunt: aut ſi quid obſtet, uel ſi pendeant, curuantur. Idq; uel una nocte deprehenditur, ſi uas cum aqua ſubiiciatur à quatuor digitorum interuallo deſcendentibus ante poſterum diem: at ſi oleũ eodẽ modo ſit, in hamos curuatis. Iidem in fiſtula flore demiſſo, mira longitudine creſcunt. Ecce cum maxime noua forma eorum in Cãpania prouenit, mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio unum, mox ſemine ex illo genus factũ, melopeponas uocant. Non pendent hi, ſed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram coloremq;, & odorem, quod maturitatem adepti, quanquam non pẽdentes, ſtatim à pediculo recedunt. Columella ſuum tradit commentum, ut toto anno contingant: Fruticem rubi quàm uaſtiſſimum in apricum locum transferre, & recidere, duũm digitorum relicta ſtirpe, circa uernum æquinoctium: ita in medulla rubi ſemine cucumeris inſito, terra minuta fimoque circumaggeratas reſiſtere frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecere: Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his tantum Laconicum aqua gaudere. Sunt qui herba, quæ uocatur culix nomine, trita, ſemen eorum maceratum ſeri iubeant, ut ſine ſemine naſcantur. Similis & cucurbitis natura, duntaxat in naſcẽdo. Aeque hyemem odere. Amant rioua ac fimum. Seruntur ambo ſemine in terra ſeſquipedali foſſura, inter æquinoctium uernum & ſolſtitium: Paribus tamen aptiſſime. Aliqui malunt ex Calend. Martij cucurbitas, & Nonis cucumeres, & per quinquatrus ſerere, ſimili modo reptantibus flagellis, ſcandentes parietum aſpera in te-

ctum usq;, natura sublimitatis auida. Vites sine adminiculo stándi non sunt, uelocitas pernix, leui umbra cameras ac pergulas operiens. Inde hæc duo prima genera: Camerarium, & plebeiũ, quod humi repit. In prio re mire tenui pediculo libratur pondus immobile aurę. Cucurbita quoque omni modo fastigatur, uaginis maxime uitilibus, coniecta in eas postquam defloruit. Crescit qua cogitur forma, plerunq; & draconis intorti figura. Libertate uero pensili concessa, iã uisa est ix. pedum longitudinis. Particulatim cucumis floret, sibi ipse superflorescens, & sicciores locos patitur, candida lanugine obductus, magisq; cum crescit. Cucurbitarum numerosior usus. Et primus caulis in cibo. Atque ex eo in totum natura diuersa. Nuper in balinearum usum uenere urceorum uice, iampridem uero etiã cadorum ad uina condenda. Cortex uiridi tener. Deraditur nihilominus in cibis. Cibus saluber ac lenis pluribus modis existimatur, qui perfici humano uentre non queant, sed non intumescant. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, sed nõ comparandas supradictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, crassas breuioresq;. Siccantur in umbra, & cum libeat serere, in aqua macerantur. Cibis quo longiores tenuioresq;, eo gratiores. Et ob id salubriores quæ pendendo creuere, minimumq; seminis tales habent, duritia eius in cibis gratiam terminante. Eas quæ semini seruentur, ante hyemem præcidi non est mos. Postea fumo siccantur, condendis hortensiorum seminibus rusticæ supellectili. Inuenta est ratio, qua cibis quoque seruarentur, eodemq; modo cucumis, usque ad alios penè prouentus, & id quidem in muria fit. Sed & scrobe, opaco in loco harena substrato, fœnóque sicco opertos, ac deinde terra, uirides seruari tradunt. Sunt & sylvestres in utroq; genere, & omnibus ferè hortensibus. Sed & his medica tantum natura est. Quam ob rem differentur in sua uolumina. Reliqua cartilaginum naturæ terra occultantur omnia. In quibus de rapis abunde dixisse poteramus uideri, ni si medici masculini sexus facerent in his rotunda: latiora uero & concaua fœminini, præstantiora suauitate, & ad condiendum faciliora, quæ sæpius sata transeunt in marem. Iidem naporum v. genera fecere: Corinthium, Cleonæum, Liothasium, Bœoticum, & quod per se uiride dixerunt. Ex ijs in amplitudinem adolescit Corinthium, nuda ferè radice. Solum enim hoc genus superne tendit, non ut cætera in terram. Liothasium quidam Thracium appellant, frigorum patientissimum. Ab eo Bœoticum dulce est, rotunditate etiam breui notabile, neque ut Cleonæum prælongum. In totum quidem, quorũ tenuiora folia, ipsi quoque dulciores, quorum scabra & anguloſa & horrida, amariores. Est præterea genus sylvestre, cuius folia sunt erucæ similia. Palma Romæ. Amiterninis datur, inde Nursinis, tertia nostratibus. Cætera de satu eorum in rapis dicta sunt. Cortice & cartilagine constant raphani: multisque eorum cortex crassior etiam quàm quibusdam arborum. Amaritudo plurima illi est & pro crassitudine corticis. Cætera quoq; aliquando lignosa. Et uis mira colligendi spiritum, laxandique ructum. Ob id cibus illiberalis, utique si proxime olus mandatur: si uero cum oliuis drupis, rarior ructus fit, minusque fœtidus. Aegypto mire celebratur propter olei fertilitatem, quod è semine eius faciunt. Hoc maxime cupiunt serere, si liceat: quoniã & quæstus plus quàm è frumento, & minus tributi est, nullumque copiosius oleum. Genera rhaphani Græci fecere tria foliorum differentia, crispi, atque læuis, & tertium sylvestre. Atque huic læuia quidem, sed breuiora ac rotunda, copiosaque atque fruticosa: sapor autem asper, & medicamenti instar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differẽtia seminis est, quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc uitia non cadunt nisi in crispa folia. Nostri alia fecere genera. Algidense à loco, longum atque trãslucidum. Alterum rapi figura quod uocant Syriacum, suauissimum ferè ac tenerrimum, hyemisque patiens. Præcipuum tamen est, quod è Syria non pridem aduectum apparet, quoniam apud autores non reperitur, id autem tota hyeme durat. Etiámnum unum sylvestre Græci agrion uocant, Pontici armon, alij leucen, nostri armoraciam, fronde copiosius quàm corpore. In omnibus autem probandis maxime spectantur caules. Immitium enim rotundiores crassioresque, ac longis canalibus. Folia ipsa tristiora, & angulis horrida. Seri uult rhaphanus terra soluta, humida. Fimum odit, palea contentus. Frigore adeo gaudet, ut in Germania infantium puerorum magnitudinem æquet. Seritur post Idus Feb. ut uernus sit, iterumque circa Vulcanalia, quæ satio melior. Multi & Martio & Aprili serunt, & Septembri. Incipiente incremento, confert alterna folia circumobruere, ipsos uero accumulare. Nam qui extra terram emersit, durus fit atque fungosus. Aristomachus detrahi folia per hyemem iubet, & ne lacunæ stagnent accumulare: ita in æstatem grandescere. Quidam prodidere, si palo adacto cauerna palea insternatur sex digitorum altitudine, deinde insemen fimumq; & terra congeratur, ad magnitudinem scrobis crescere. Præcipue tamen salsis aluntur. Itaq; etiam talibus aquis irrigantur, & in Aegypto nitro sparguntur, ubi sunt suauitatę præcipui. In totum quoque salsugine amaritudo eorum eximitur, fiuntq; cochlis similes. Nanque & cochli dulcescunt, & in naporum uicem transeunt. Crudos medici suadent ad colligenda acria uiscerum dandos cum sale ieiunis esse, atque ita uomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordijs necessarium hunc succũ, quando phthisin cordi intus inhærentem, nõ alio potuisse depelli cõpertum sit in Aegypto, regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus. Atque ut est Græca uanitas, fertur in templo Apollinis Delphis adeo cæteris cibis prælatus rhaphanus, ut ex auro dicaretur, beta ex argento, rapum è plumbo. Scires non ibi genitum

genitum Manium Curium imperatorem, quem Samnitium legatis aurum repudiaturo afferentibus, rapum torrentem in foco inuentum annales nostri prodidere. Scripsit & Moschion Græcus unum de rhaphano uolumen. Vtilissimi in cibis hyberno tempore existimantur: ijdemq; dentibus semper inimici, quoniam atterant. Ebora certe poliunt. Odium his cum uite maximum, refugitq; iuxtà satos. Lignosiora sunt reliqua, in cartilaginum genere à nobis posita. Mirumq;, omnibus uehementiam saporis inesse. Ex ijs pastinacæ unum genus agreste sponte prouenit, staphilinos Græce dicitur. Alterum seritur radice uel semine, primo uere uel autumno, ut Hygino placet Februario, Augusto, Septembri, Octobri, solo quàm altissime refosso. Annicula utilis esse incipit, bima utilior, gratior autumno, patinisq; maxime. Et sic quoq; uirus illi intractabile est. Hibiscum à pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ utile. Est & quartum genus in eadem similitudine pastinacæ, quam nostri gallicam uocant. Græci uero daucon: cuius genera etiam quatuor fecere. Inter medica dicendum siser, & ipsum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur castellum Rheno impositum, ubi generositas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis conuenire. Inest longitudine neruus, qui decoctis extrahitur, amaritudinis tamen magna parte relicta: quæ mulso in cibis temperata, etiam in gratiam uertitur. Neruus idem & pastinacæ maiori, duntaxat anniculæ. Siseris satus mensibus, Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri. Breuior his est, sed torosior amariorq;, inula, per se stomacho inimicissima: eadem dulcibus mixtis saluberrima. Pluribus modis austeritate uicta gratiam inuenit. Nanq; & in pollinem tunditur arida, liquidoq; dulci temperatur: & decocta posca, aut asseruata, uel macerata pluribus modis, & tunc mixta defruto, aut subacta melle, uuisue passis, aut pinguibus caryotis. Alio rursus modo cotoneis, malis, uel sorbis, aut prunis, aliquãdo pipere aut thymo uariata, defectus præcipue stomachi excitat, illustrata maxime Iuliæ Augustæ quotidiano cibo. Superuacuũ eius semẽ, quoniã oculis ex radice excisis, ut harũdo seritur. Et hæc autẽ seritur, & siser, et pastinaca utroq; tẽpore, uere & autumno, magnis seminũ interuallis, nulláue minus quàm ternorũ pedum, quoniam spatiose fruticat. Siser autem transferre melius. Proxima his est bulborum natura, quos Cato in primis serendos præcipit, celebrans Megaricos. Verum nobilissima est scilla, quanquam medicamini nata, acetoq; exacuendo. Nec ulli amplitudo maior, sicut nec uis asperior. Duo genera medica: Masculus albis foliis, fœmina nigris: Et tertium genus est cibis gratum: Epimenidium uocatur, angustius folio, ac minus aspero. Seminis plurimum omnibus. Celerius tamen proueniunt satæ bulbis circa latera natis. Et ut crescant, folia quæ sunt his ampla, deflexa circà obruuntur. Ita succum omnem in se trahunt capita. Sponte nascuntur copiosissime in Balearibus Ebusoq; insulis, ac per Hispanias. Vnum de ijs uolumen condidit Pythagoras philosophus, colligens medicas uires, quas proximo reddemus libro. Reliqua bulborũ genera differunt colore, magnitudine, suauitate. Quippe cum quidam crudi mandãtur, ut in Cherroneso Taurica. Post hos in Africa nati maxime laudantur, mox Apuli. Genera Græci hæc fecere. Bulbinem, setanion, pythion, acrocorion, ægilopa, sisyrinchion. In hoc mirum, imas eius radices crescere hyeme: uerno autem cum apparuerit uiola, minui & contrahi, tum deinde bulbum pingueſcere. Est inter genera, quod in Aegypto aron uocant, scyllæ proximum amplitudine, foliis lapathi, caule recto duũm cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Effodiuntur bulbi ante uer, aut deteriores illico fiunt. Signum maturitatis, folia inarescentia ab imo. Vetustiores improbant. Item paruos & longos. Contra rubicundis rotundioribusq; laus, & grandissimis. Amaritudo pleriſq; in uertice est. Media eorum dulcia. Bulbos non nasci, nisi ex semine, priores tradiderunt. Sed & Prænestinis campis sponte nascuntur, ac sine modo etiam in Remorum aruis.

De hortensium herbarum radicibus, foliis, floribus, coloribus. CAP. VI.

HOrtẽsibus omnibus ferè singulæ radices, ut rhaphano, betæ, apio, maluæ. Ampliſsima autem lapatho, ut quæ descendat ad tria cubita. Syluestri minores, tumidæ. Effossa quoq; diu uiuit. Quibusdam tamen capillatæ, ut apio, maluæ. Quibusdam surculosæ, ut ocymo. Aliis carnosæ ut betæ, aut magis etiámnum croco. Aliquibus ex cortice & carne constant, ut rhaphano, & rapis. Quorundã geniculatæ sunt, ut gramis. Quæ rectam non habent radicem, statim plurimis nituntur capillamentis, ut atriplex, & blitum. Scilla autem & bulbi, & cepe, & allium, non nisi in rectũ radicantur. Sponte nascentium quædam numerosiora sunt radice quàm folio, ut asphalax, perdicium, crocum. Florent cum fraxino serpillum, abrotanum, napi, rhaphani, menta, ruta, & cætera quidẽ cum cœpere defloreſcunt. Ocymum autem particulatim & ab imo incipit: qua de causa diutissime floret. Hoc & in Heliotropio herba euenit. Flos aliis candidus, aliis luteus, aliis purpureus. Folia cadunt à cacuminibus, origano, inulæ, & aliquando rutæ iniuria læsæ. Maxime concaua sunt cepæ, gethyo. Allium cepasque inter deos iureiurando habet Aegyptius. Cepe genera apud Græcos, sardia, samothracia, alsidena, setania, schista, Ascalonia, ab oppido Iudææ nominata. Omnibus etiam odor lacrymosus, & præcipue Cyprijs, minime Gnidijs. Omnibus corpus tutum pinguitudinis earum cartilagine. E cunctis setania minima, excepta tusculana, sed dulcis. Schista autem & ascalonia condiuntur. Schistam hyeme cum coma sua relinquunt, uere folia detrahunt, & alia subnascuntur ijsdem diuisuris: unde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoq; ge-

neribus detrahi iubent, ut in capita crescant potius quàm in semina. Ascaloniarum propria natura. Etenim uelut steriles sunt ab radice, & ob id semine seri illas, non deponi, iussere Græci. Præterea serius circa uer cum germinant transferri, ita crassescere, & tunc properare præteriti temporis pensitatione. Festinandũ autem in his est, quoniam maturæ celeriter putrescũt. Si deponantur, & caulem emittunt & semen, ipsæq; euanescunt. Est & colorum differẽtia. Samo enim & Sardibus candidissimæ proueniunt. Sũt in honore & Creticæ, de quibus dubitant an eædem sint quæ Ascaloniæ: quoniam satis capita crassescunt: depositis, caules & semina. Distant sapore tãtum dulci. Apud nos duo prima genera. Vnum condimentarium, quod illi gethyon, nostri pallacanam uocant. Seritur mensibus Martio, Aprili, Maio. Alterum capitatum æque ab æquinoctio autumni, uel à fauonio. Genera eius austeritatis ordine, Africana, Gallica, Tusculana, Amiternina. Optima autem quæ rotundissima. Item ruffa acrior quàm candida, sicca, quàm uiridis, & cruda quàm cocta, sicca quàm condita. Seritur Amiternina frigidis & humidis locis, & sola allij modo capite, reliquæ semine. Proximaq; æstate nullum semen emittunt, sed caput tantum quod inarescit. Sequenti autem anno permutata ratione semen gignitur, caput ipsum corrumpitur. Ergo omnibus annis separatim semen cepæ causa seritur, separatim cepæ seminis. Seruantur autem optime in paleis. Gethyũ penè sine capite est, ceruicis tantum longæ, & ideo totum in fronde, sæpiusq; resecatur, ut porrum. Ideo & illud serunt, non deponunt. Cætero cepas ter fosso solo seri iubent, extirpatis radicibus herbarum in iugera denas libras. Intermiscere satureiam, quoniam melius proueniat. Runcari præterea, & sarriri, si non sæpius, quater. Ascaloniã mense Februario serunt nostri. Semen ceparum nigrescere incipiens, antequam marcescat metunt. Et de porro in hac cognatione dici conueniat, præsertim cum sectiuo nuper autoritatem dederit princeps Nero, uocis gratia, ex oleo statis mensium omnium diebus, nihilq; aliud, ac ne pane quidem uescendo. Seritur semine ab æquinoctio autumno: si sectiuum facere libuit, densius. In eadẽ area secatur donec deficiat, stercoraturq; semper, nutritur in capita antequam secetur. Cum increuit in aliam aream transfertur, summis foliis leuiter recisis ante medullam, & capitibus retractis, tunicisue extremis. Antiqui silice uel tegula subiecta capita dilatabant. Hoc itẽ in bulbis. Nunc sarculo leuiter cõuellũtur radices, ut delũbatæ alant, neq; distrahãt. Insigne quod cũ fimo lætoq; solo gaudeat, rigua odit, & tamen proprietate quadam soli constat. Laudatissimus in Ægypto, mox orthiæ atq; ariciæ. Sectiui duo genera. Herbaceum folio incisuris eius euidentibus, quo utuntur medicamentarij. Alterum genus suauioris folij, rotundioris q;, incisuris leuioribus. Fama est, Melam equestris ordinis rerum ex procuratione à Tiberio principe accersitũ, in summa desperatione succo porri ad triũ denariorum argenteorum pondus hausto, confestim expirasse sine cruciatu. Ampliorem modum negãt noxium esse. Allium ad multa ruris præcipue medicamẽta prodesse creditur. Tenuissimis & quæ separantur in uniuersum uelatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & his separatim uestitis. Asperi saporis, quo plures nuclei fuere, hoc est asperius. Tædiũ huic quoq; halitu, ut cepis, nullum tamen coctis. Generum differentia in tempore. Præcox matureſcit lx. diebus. Tum in magnitudine. Vlpicum quoq; in hoc genere Græci appellauere allium Cyprium, alij antiscorodon, præcipue Africæ celebratum inter pulmẽtaria ruris, grandius allio. Tritum in oleo & aceto, mirum quãtum increscat spuma. Quidam ulpicum & allium in plano seri uetant, castellatimq; grumulis imponi, distãtibus inter se pedes ternos. Inter grana digiti interesse debent, simulatq; tria folia eruperint, sarriri. Grã descunt quo sæpius sarriuntur. Matureſcentium caules depressi in terram obruuntur, ita cauetur ne in frondem luxurient. In frigidis utilius uere seri quàm autumno. Cæterum ut odore careant, omnia hæc iubẽtur seri cum luna sub terra sit, colligi cum in coitu. Sine his Menander è Græcis autor est, allium edentibus, si radicem betæ in pruna tostam superederint, odorem extingui. Sunt qui & allium & ulpicum inter Compitalia ac Saturnalia seri aptissime putent. Allium & semine prouenit, sed tarde. Primo enim anno porri crassitudine capite efficitur: sequenti diuiditur, tertio consummatur: pulchriusq; tale existimant quidam. In semen exire nõ debet: sed intorqueri caulis sationis gratia, uti caput ualidius fiat. Quòd si diutius allium cepamq; inueterari libeat, aqua salsa tepida capita intinganda sunt. Ita diuturniora fient, melioraq; usui, sed in satu sterilia. Alij contenti sunt primo super prunas suspendisse, abundeq; ita profici arbitrantur ne germinent. Quod facere allium cepamq; extra terram quoq; certum est, & cauliculo acto euanescere. Aliqui & allium palea optime seruari putant. Allium est & in aruis sponte nascens, alum hoc uocant: quod aduersus improbitatem alitum depascentium semina coctum, ne renasci possit, abijcitur: statimque quæ deuorauere aues, stupentes manu capiuntur, etsi paulum commorauere sopitæ. Est & syluestre, quod ursinum uocant, odore molli, capite prætenui, foliis grandibus.

Quoto die quæque herbæ nascuntur: seminum natura: quomodo quæq; serantur, & quorum singula genera sunt, & quorum plura. CAP. VII.

IN horto satorum celerrime nascuntur ocymum, blitum, napus, eruca: tertio enim die erumpunt: anethũ quarto, lactuca quinto, rhaphanus sexto, cucumis & cucurbitæ septimo, prior cucumis, nasturtium ac sinapi quinto, beta æstate sexto, hyme decimo, atriplex octauo, cepe xix. aut xx. gethyũ x. aut xij. Contumacius coriandrum. Cunila quidem & origanũ post xxx. diem. Omnium autem difficilime apium, quadra-

gesimo

gesimo enim die cum celerrime, quinquagesimo maiore ex parte emergit. Aliquid & seminum ætas confert, quoniam recentiora maturius gignuntur: in porro, gethyo, cucumere, cucurbita. Ex uetere autem celerius proueniunt apium, beta, cardamum, cunila, origanum, coriandrum. Mirum in betæ semine: non enim totum eodem anno gignit, sed aliquid sequente, aliquid tertio. Itaq; ex copia seminis, modice nascitur. Quædã anno tantum suo pariunt, quædam sæpius, sicut apiũ, porrum, gethyũ. Hæc enim semel sata pluribus annis restibili fertilitate proueniunt. Semina plurimis rotunda, aliquibus oblonga, paucis foliacea, & lata, ut atriplici. Quibusdam angusta & canaliculata, ut cumino. Differunt & colore, nigro candidoq;: itẽ duritie. Surculacea in folliculo sunt rhaphano, sinapi, rapo. Nudũ semẽ apij, coriandri, anethi, fœniculi, cumini. Cortice obducta bliti, betæ, atriplicis, ocymi. At lactucis in lanugine. Nihil ocymo fœcũdius, cum maledictis ac probris serendum præcipiunt, ut lætius proueniat: sato pauitur terra. Et cuminum qui serunt precãtur ne exeat. Quæ in cortice sunt, difficilime inarescunt, maximeq; cymum, & gith. Siccantur omnia, ac sunt fœcunda. Vtiq; meliora nascuntur aceruatim sato semine, quàm sparso. Ita certe porrum & allium serunt in lacinijs colligatum. Apium etiam paxillo cauerna facta, ac fimo ingesto. Nascuntur autem omnia aut semine, aut auulsione. Quædam semine & surculo, ut ruta, origanum, ocymum: præcidunt enim & hoc cum peruenit ad palmæ altitudinem. Quædam & radice & semine, ut cepa, allium, bulbi, & si quorum radicem anniferorum relinquunt. Eorum uero quæ à radice nascuntur, radix diuturna & fruticosa est, ut bulbi, gethyi, scillæ. Fruticant alia & non capite, ut apium & beta. Caule reciso ferè quidem omnia regerminant, exceptis quæ non scabrum caulem habent: & in usum uero ocymum, rhaphanus, lactuca. Hanc etiam suauiorem putant à regerminatione. Rhaphanus utiq; iucundior detractis folijs antequam decaulescat. Hoc & in rapis. Nam & eadem direptis folijs cooperta terra crescunt, durantq; in æstate. Singula genera sunt ocymo, lapatho, blito, nasturtio, erucæ, atriplici, coriãdro, anetho: Hæc enim ubiq; eadem sunt, neq; aliud alio melius usquam. Rutam furtiuam tantum prouenire fertilius putant, sicut apes furtiuas pessime. Nascuntur etiam non sata, mẽtastrum, nepeta, intubum, pulegium. Contrà plura genera sunt eorum quæ diximus dicemusq;, & in primis apio.

Natura & genera, & historiæ ad condimenta in horto satarum rerũ xxxvi. CAP. VIII.

ID enim quod sponte in humidis nascitur, helioselinum uocatur, uno folio, nec hisurtum. Rursus in siccis hipposelinum, pluribus folijs, simile helioselino. Tertium est oreoselinum, cicutæ folijs, radice tenui, semine anethi, minutiore tantum. Et satiui autem differentiæ in folio, denso, crispo, aut rariore & leuiore. Item caule tenuiore, aut crassiore. Et caulis aliorum candidus est, aliorum purpureus, aliorum uarius. Lactucæ Græci tria fecere genera: Vnum lati caulis, adeo ut hostiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulo maius herbaceo & angustissimum, ut alibi consumpto incremento. Alterum rotundi caulis. Tertium sessile, quod laconicon uocant. Alij colore & tempore satus genera discrẽuere. Esse enim nigras, quarum semen mense Ianuario seratur: albas, quarum Martio: rubentes, quarum Aprili. Et omnium earum plantas post binos menses differri. Diligentiores plura genera faciunt, purpureas, crispas, Cappadocas, Græcas. Longioris has folij, caulisq; lati, præterea longi & angusti, intubis similis. Pessimum autem genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Est etiámnum alia distinctio atræ, quæ meconis uocatur, à copia lactis soporiferi, quanquam omnes somnum parere creduntur. Apud antiquos Italiæ hoc solum genus earum fuit, & ideo lactucæ nomen adeptæ. Purpuream maximæ radicis, Cæcilianam uocant. Rotundam uero ac minimæ radicis, latis folijs, astylida: quidamq; eunuchiõ, quoniam hæc maxime refragetur ueneri. Est quidẽ natura omnibus refrigeratrix, & ideo æstate gratæ stomacho fastidium auferunt, cibiq; appetentiam faciũt. Diuus certe Augustus lactuca conseruatus in ægritudine fertur, prudẽtia Musæ medici, cum priores caue rent, religione nunc omni caret, in tantum recepta cõmendatione, ut seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Sanguinem quoq; augere creduntur. Est etiámnum quæ uocatur caprina lactuca, de qua dicemus inter medicas. Et ecce cum maxime cœpit irrepere satiuis admodum probata, quæ cilicia uocatur, folio cappadocæ, nisi crispum latiusque esset. Nec ex eodem genere possunt dici neq; ex alio intubi, hyemis impatientiores, uirusq; præferentes, sed caule non minus grati. Seruntur uerno plantæ eorum, ultimo uere transferuntur. Est & erraticum intubum, quod in Aegypto cichorium uocant, de quo plura aliâs. Inuentum omnes thyrsos uel folia lactucarum prorogare urceis conditos, ac recentes in patinis coquere. Seruntur lactucæ anno toto lætis & riguis stercoratisque, binis mensibus inter semen plantamque & maturitatem. Legitimum tamen, à bruma semen iacere, plantam fauonio transferre: aut semen fauonio, plantam æquinoctio uerno. Albæ maxime hyemem tolerant. Humore omnia hortensia gaudent, & stercore, præcipue lactucæ, & magis intubi. Seri etiam radices illitas fimo interest, & repleri ablaqueata humo. Quidem & aliter amplitudinem augent, recisis cum ad semipedem excreuerint, fimoq; suillo recenti illitis. Candorem uero putant contingere ijs duntaxat quæ sint seminis albi, si harena de litore à primo incremento congeratur in medias, atq; increscentia folia contra ipsas religentur. Beta hortensiorum leuissima est. Eius quoq; à colore duo genera Græci faciunt, nigrum, & candidum, quod præferunt, parcissimi seminis: appellantque siculum, candoris sanè discrimine præferentes & lactucæ.

* priores eã ob religionem minime commanducarent, in tãtum

ſpa ſunt folia, quorum craſſitudo caulem ipſum extenuat, ſed dulciſſimi perhibentur ex omnibus. Nuper ſubiere lacuturres ex conualle Aricina, ubi quondam fuit lacus turrisq; quæ remanet, capite prægrandes, folio innumeri. Alij in orbem porrecti, alij in latitudinem toroſi. Nec plus ullis capitis poſt tritianum, cui pedale aliquando conſpicitur, & cyma nullis ſerior. Cuicunq; autem generi pruinæ plurimum ſuauitatis cõferunt: & niſi obliquo uulnere defendatur medulla, plurimum nocent. Semini deſtinati non ſecantur. Eſt etiam ſua gratia nunquam plantæ habitum excellentibus, halmyridia uocant, quoniam niſi in maritimis nõ proueniunt, nauigatione quoq; lõginqua uiridibus adſeruatis. Statim deſecti ita ne humum attingant, in cados olei quàm proxime ſiccatos, obturatosq; condũtur omni ſpiritu excluſo. Sunt qui plantam in transferendo alga ſubdita pediculo nitróue trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putẽt. Sunt qui ſemen trifolij nitrumque ſimul tritum aſpergant folijs. Nitrum in coquendo etiam uiriditatem cuſtodit: aut Apiciana coctura oleo ac ſale prius quàm coquantur maceratis. Eſt inter herbas genus inſerẽdi, præciſis germinibus caulis, & in medullam ſemine ex alijs addito. Hoc & in cucumere ſylueſtri. Necnon olus quoq; ſylueſtre eſt trium foliorum, diui Iulij carminibus præcipue iociſq; militaribus celebratum. Alternis quippe uerſibus exprobrauere lapſana ſe uixiſſe apud Dyrrhachium, præmiorum parſimoniam cauillantes. Eſt autem id cyma ſylueſtris. Omnium hortenſiorum lautiſſima cura aſparagis. De origine eorũ in ſylueſtribus curis abunde dictum, & quomodo eos iuberet Cato in harundinetis ſeri. Eſt & aliud genus incultius aſparago, mitius corruda, paſſim etiam mõtibus naſcens refertis ſuperioris Germaniæ campis, non infaceto Tiberij Cæſaris dicto, herbam ibi quandam naſci ſimilimum aſparago. Nam quod in Neſide Campaniæ inſula ſponte naſcitur, longe optimũ exiſtimatur. Hortenſium ſeritur ſpongijs. Eſt enim plurimæ radicis, altiſſimeq; germinat. Viret thyrſo primum emicãte: qui caulem educens, tempore ipſo faſtigatus in toros ſtriatur. Poteſt & ſemine ſeri. Nihil diligentius comprehẽdit Cato, nouiſſimumq; libri eſt, ut appareat repentinam ac nouitiam uiro curam fuiſſe. Locum ſubigi iubet humidum & craſſum. Semipedali undiq; interuallo ſeri, ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti, uidelicet ſemine tum tantum ſerebantur. Id fieri ſecũdum æquinoctium uernum. Stercore ſatiari, crebro purgari, caueri ne cum herbis euellatur aſparagus. Primo anno ſtramento ab hyeme protegi. Vere aperiri, ſarriri, runcari. Tertio incendi uerno. Quo maturius incenſus eſt, hoc melius prouenit. Itaque harundinetis maxime conuenit, quæ feſtinant incendi. Sarriri iubet idem non antequam aſparagus natus fuerit, ne in ſarriendo radices uexentur. Ex eo uelli aſparagum ab radice. Nam ſi defringatur, ſtirpeſcere, & intermori. Velli donec in ſemen eat. Id autem

ſtucæ. Noſtri betæ genera faciunt uernum & autumnale, à temporibus ſatiuis, quãquam & Iunio ſeritur. Transferuntur autem in planta hæ quoq;, & oblini fimo radices ſuas, locumque ſimiliter madidum amãt. Vſus ijs & cum lente ac faba, idemque qui oleris: & præcipuus, ut lenitas excitetur acrimonia ſinapis. Medici nocentiorem quàm olus eſſe iudicauere. Quamobrem appoſitas non nemini deguſtare etiam religio eſt, ut ualidis potius in cibo ſint. Gemina ijs natura, & oleris & capite ipſo exilientis bulbi. Species ſumma in latitudine. Ea contingit ut in lactucis, cum cœperint colorem trahere impoſito leui pondere. Neque alij hortenſiorum latitudo maior. In binos pedes aliquando ſe pandunt, multum & ſoli natura conferente eis. Et in Circeienſi agro ampliſſimæ proueniunt. Sunt qui betas punico malo florente optime ſeri exiſtiment, transferri autem, cum quinq; foliorum eſſe cœperint. Mira differentia, ſi uera eſt, candidis ſolui aluos modice, nigris inhiberi. Et cum braſſica corrumpatur in dolio uini ſapor, odore betæ folijs demerſis reſtitui. Olus caulesque quibus nunc principatus hortorum, apud Græcos in honore fuiſſe non reperio. Sed Cato braſſicæ miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria: unam extentis folijs, caule magno: alteram criſpo folio, quam apianam uocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram, minimeq; probat. Braſſica toto anno ſeritur, quoniam & toto ſecatur. Vtiliſſime tamen ab æquinoctio autumni. Transfertur cum quinque foliorum eſt. Cymas à prima ſectione præſtat proximo uere. Hic eſt quidam ipſorum caulium delicatior teneriorq; cauliculus, Apicij luxuria, & per eum Druſo Cæſari faſtidiosus, non ſine caſtigatione Tiberij patris. Poſt cymam ex eadem braſſica contingunt æſtiui autumnalesque cauliculi, mox hyberni, iterumque cymæ, nullo æque genere multifero, donec ſua fertilitate conſumatur. Tertia circa ſolſtitium, ex qua ſi humidior locus eſt æſtate, ſiccior autumno plantatur. Humor fimusque ſi defuere, maior ſaporis gratia eſt: ſi abundauere, lætior fertilitas. Fimum aſininum maxime conuenit. Eſt hæc quoque res inter opera ganeæ, quapropter non pigebit uerbоſius perſequi. Præcipuus fit caulis ſapore ac magnitudine, primum omnium ſi in repaſtinato ſeras, dein ſi terram fugientes cauliculos feces, à terraque proceritate luxurioſa attollentes ſe, exaggerando aliam accumules, ita ne plus quàm cacumen emineat. Tritianum hoc genus uocatur, bis computabili impendio tædioque. Cætera genera complura ſunt. Cumanum ſeſili folio, capite patulum, aricinum altitudine non excelſius, folio numeroſius quàm tenuius. Hoc utiliſſimum exiſtimatur, quia ſub omnibus penè folijs fruticat cauliculis peculiaribus. Pompeianum procerius, caule ab radice tenui, intra folia craſſeſcit. Rariora hæc anguſtioraq;, ſed teneritas in dote, ſi frigora nõ tolerat: quibus etiam aluntur brutiani, prægrandes folijs, caule tenues, ſapore acuti. Sabellico uſq; in admirationem cri-

tem matureſcere ad uer, incendiq;: ac rurſus cum apparuerit aſparagus, ſarriri, ac ſtercorari. Ac poſt annos nouem, cum iam uetus ſit, digeri ſubacto ſolo ſtercoratoq;. Tum ſpongijs ſeri, ſingulorum pedum interuallo. Quin & ouillo ſimo nominatim uti, quoniã aliud herbaſceret. Nec quicquam poſtea tentatum utilius apparuit, niſi quod circa Idus Feb. defoſſo ſemine aceruatis paruulis ſcrobibus ſerunt, plurimum maceratum fimo. Dein nexis inter ſe radicibus, ſpongias factas poſt æquinoctiũ autumni diſponũt pedalibus interuallis, ſeruntilitate in denos annos durãte. Nullũ gratius his ſolum quàm Rauennatium hortorum. Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo ſylueſtrem aſparagum, quem Græci orminum aut myacanthon uocant, aliisue nominibus. Inuenio naſci & arietis cornibus tuſis atq; defoßis. Poterant uideri dicta omnia quæ in precio ſunt, niſi reſtaret res maximi quæſtus, non ſine pudore dicenda. Certum eſt quippe carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamq; præcipue, ſeſtertia ſena milia ex ijs aruis reddere, quoniam portenta quoq; terrarum in ganeam uertimus, etiam ea quæ refugiunt quadrupedes conſciæ. Carduos ergo duobus modis ſerunt: autumno planta, & ſemine ante Nonas Martias: Plantæq; ex eo diſponuntur ante Idus Nouẽbris, aut in locis frigidis circa fauonium. Stercorantur etiã, ſi dijs placet, lætiusq; proueniunt: condiunturq; aceto, melle diluto, addita laſeris radice, & cumini, ne quis dies ſine carduo ſit. Cætera in tranſcurſu dici poſſunt. Ocymum Parilibus optime ſeri ferunt. Quidam & autumno: iubentq;, cum hyeme ſeratur, aceto ſemen perfundi. Eruca quoq; & naſturcium, uel æſtate uel hyeme facilime naſcuntur. Eruca præcipue frigorum contemptrix, diuerſæ eſt quàm lactuca naturæ, cõcitatrix Veneris: idcirco iũgitur illi ferè in cibis, ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Naſturtium nomen accepit à narium tormento. Et inde uigoris ſignificatio prouerbio id uocabulum uſurpauit, ueluti torporem excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Ruta quoq; ſeritur fauonio, & ab æquinoctio autumni, odit hyemem & humorem ac filmum. Apricis gaudet & ſiccis, terra quàm maxime lateraria. Cinere uult nutriri. Hic & ſemini miſcetur, ut careat erucis. Autoritas etiam pecularis apud antiquos ei fuit. Inuenio muſtum rutatum populo datum à Cornelio Cethego, in conſulatu collega Quintij Flaminini, comitijs peractis. Amicitia eſt ei & cum fico, in tãtum, ut nuſquam lætior proueniat quàm ſub hac arbore. Seritur & ſurculo, melius in perforatam fabam indito, quæ ſucco nutrit comprehendendo ſurculum. Seritur & à ſeipſa. Nanque incuruato cacumine alicuius rami, cum attigerit terram, ſtatim radicatur. Eadem & in ocymo natura, niſi quòd difficilius creſcit. Sed durata runcatur non ſine difficultate, prouenientibus ulceribus, ni munitis manibus id fiat, oleóue defenſis. Conduntur autem & eius folia, ſeruãturq; faſciculis. Ab æquinoctio uerno ſeritur apium, ſemine paululum in pila pulſato. Criſpius ſic putant fieri, aut ſi ſatum calcetur cylindro pedibúsue. Proprium ei quod colorẽ mutat. Honos ipſi in Achaia, coronare uictores ſacri certaminis Nemeæ. Eodem tempore ſeritur menta planta: uel ſi nondum germinat, ſpongia. Minus hæc humido gaudet. Æſtate uiret, hyeme flaueſcit. Genus eius ſylueſtre, mentaſtrum eſt. Et hoc propagatur ut uitis, uel ſi inuerſi rami ſerantur. Mentæ nomen ſuauitas odoris apud Græcos mutauit, cum alioqui mintha uocaretur, unde ueteres noſtri nomen declinauerunt. Grato menta menſas odore percurrit in ruſticis dapibus. Semel ſata, diutina ætate durat. Congruit pulegio, cuius natura in carnarijs reſloreſcens ſæpius dicta eſt. Hæc quoq; ſeruantur ſimili genere, mentam dico pulegiumq; & nepitã. Condimentorum tamen omnium faſtidijs cuminum amiciſſimum. Naſcitur in ſumma tellure uix hærens, & in ſublime tendens. In putridis & calidis maxime locis, medio ſerendum uere. Alterum eius genus ſylueſtre, quod ruſticum uocant, alij Thebaicum: ſi tritum ex aqua potetur, in dolore ſtomachi prodeſt. In Carpetania noſtri orbis maxime laudatur, alioqui Aethiopico Africoq; palma eſt. Quidam huic Aegyptium præferunt. Sed præcipue oluſatrum miræ naturæ eſt. Hipposelinum Græci uocant, alij ſmyrneum. E lacryma caudicis ſui naſcitur. Seritur & radice. Succũ eius qui colligunt, myrrhæ ſaporem habere dicunt. Autorq; eſt Theophraſtus, myrrha ſata natum. Hipposelinũ ueteres præceperant in locis incultis, lapidoſis, iuxta materiam ſeri. Nunc & repaſtinato ſeritur, & à fauonio poſt æquinoctium autumni. Quippe cũ capparis quoq; ſeratur ſiccis maxime, area in defoſſu cauata, ripiſque undiq; circunſtructis lapide: aliàs euagatur per agros, & cogit ſolum ſterileſcere. Floret æſtate. Viret uſq; ad uergiliarum occaſum, ſabuloſis familiariſſimum. Vitia eius quod trans maria naſcitur, diximus inter peregrinos frutices. Peregrinum & careum, gentis ſui nomine appellatum, culinis principale. In quacunq; terra ſeri uult, ratione eadem qua oluſatrum. Laudatiſſimum tamen in Caria, proximum Phrygia. Ligusticum ſyluestre eſt in Liguriæ ſuæ montibus: ſeritur ubiq;: ſuauius ſatiuum, ſed ſine uiribus. Panacem aliqui uocant. Crateuas apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat. Cæteri ferè conizoides, cunilaginem. Thymbram uero quæ ſit cunila. Hæc apud nos habet uocabulum & aliud, ſatureia dicta in condimentario genere. Seritur menſe Februario, origano æmula. Nuſquam utrunq; additur, quippe ſimilis effectus. Sed cunilæ Aegyptium origanum tantum præfertur. Peregrinum fuit & lepidium. Seritur à fauonio. dein cum fruticauit, iuxta terram præciditur. tunc runcatur, ſtercoraturq;. per biennium hoc. Poſtea ijſdem fruticibus utuntur, ſi non ſæuitia hyemis ingrauat, quando impatientiſſimum eſt frigorum. Exit & in cubitalem altitudinem, folijs laurinis, ſed mollibus: uſuſque eius non ſine lacte. Gith piſtrinis, aniſum & anethum cunilis & medicis

medicis nascũtur. Sagapenum & ipsum in hortis quidem, sed medicinæ tantum. Sunt quædam comitantia aliorum satus, ut papauer. Nanq; cum brassica seritur, ac portulaca, & eruca cum lactuca. Papaueris satiui tria genera: Candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos dabatur. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur affuso ouo inhærens, ubi inferiorem crustam apium githq; cereali sapore cõdiunt. Alterum genus est papaueris nigrum, cuius scapo inciso lacteus succus excipitur. Tertiũ genus rhœã uocant Græci, id nostri erraticum. Sponte quidem, sed in aruis cum hordeo maxime nascitur, erucæ simile, cubitali altitudine, flore ruffo & protinus deciduo, unde & nomen à Græcis accepit. De reliquis generibus papaueris sponte nascentis dicemus in medicinæ loco. Fuisse autem in honore apud Romanos semper, indicio est Tarquinius Superbus, qui legatis à filio missis decutiendo papauera in horto altissima, sanguinarium illud responsum hac facti ambage reddidit. Rursus alio comitatu æquinoctio autumni seruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, cerephyllon, quod pæderota Græci uocant: & acerrimum sapore, ignei effectus ac saluberrimum corpori, sinapi nulla cultura, melius tamen planta tralata. Quin è diuerso uix est sato semel eo liberare locum, quoniam semen cadens protinus uiret. Vsus eius etiam pro pulmentario in patellis decocto, *circa intellectũ acrimoniæ. Coquuntur & folia sicut reliquorum olerum. Sunt autem trium generum: Vnum gracile, alterum simile rapi foliis, tertium erucæ. Semen optimum Ægyptium. Athenienses napy appellauerunt, alij thapsi, alij saurion. Serpillo & sisymbrio montes pleriq; scatent, sicut in Thracia, ubi aquæ deferunt ex ijs auulsos ramos, seruntq;. Item Sicyone ex suis montibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & sisymbrium serunt. Lætissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, ac stagna.

*citra

De fœniculo & cannabe. CAP. IX.

Reliqua sunt ferulacei generis ceu fœniculum, an guibus (ut diximus) gratissimum, ad condienda plurima cum inaruit. Eiq; perquam similis thapsia, de qua diximus inter externos frutices. Deinde utilissima funibus cannabis seritur à fauonio. Quo dẽsior est, eo tenerior. Semen eius cum est maturum, ab æquinoctio autumni distringitur, & sole aut uento aut fumo siccatur. Ipsa cannabis uellitur post uindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima Alabandica, plagarum præcipue usibus. Tria eius ibi genera: Improbatur cortici proximum, aut medullæ: laudatissimum est è medio, quæ mesa uocatur. Secunda mylasea. Quod ad proceritatem quidem attinet, rosea agri Sabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Semen eius in Italia cibus est. Conditur quippe duratque in urceis, uel anni spatio. Duo eius genera. Caules, & racemi. Corymbiam hanc uocant, corymbosque quos condiunt.

De morbis hortorum, & remedia circa formicas, erucas, & culices. CAP. X.

Morbos hortensia quoque sentiunt, sicut reliqua terræ sata. Nanque & ocymum senecta degenerat in serpyllum, & sisymbrium in calaminthum. Et ex semine brassicæ ueteris rapa fiunt, atque inuicem. Et necatur cyminum ab imo dorso, nisi repurgetur. Est autem unicaule, radice bulbo simili non nisi in solo gracili nascẽs. Aliâs priuatim cumini morbus scabies. Et ocymũ sub canis ortu pallescit. Omnia uero accessu mulieris menstrualis flauescunt. Bestiolarum quoque genera innascuntur. Napis culices, rhaphano erucæ, & uermiculi: item lactucis & oleri: utrisque hoc amplius limaces & cochleæ. Porro uerno priuatim animalia quæ facilime stercore iniecto capiuntur, condentia in id se. Ferro quoque non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocymum, autor est Sabinus Tyro in libro cepuricon, quem Mœcenati dicauit. Idem contra formicas non minimum hortorum exitium, si non sint rigui, remedium monstrauit, limum marinum aut cinerem obturandis earum foraminibus. Sed efficacissime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicina est, siliquas unà seri, sicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quo si omisso iam natæ sint, remedium absinthij succus decocti insperſus, & sedi quam aizoum uocant: genus hoc herbæ diximus. Semen olerum si succo eius madefactum seratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Aduersus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis uirgis tangant ea, quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices hortos riguos præcipuè, si sint arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

Quę magis sint fortia uel minus, & quibus salsæ aquæ prosint. CAP. XI.

Nam quod ad permutationem seminum attinet, quibusdam ex ijs firmitas maior est, ut coriandro, betæ, porro, nasturtio, sinapi, erucæ, cunilæ, & ferè acribus. Infirmiora autem sunt atriplici, ocymo, cucurbitæ, cucumi: & æstiua omnia hybernis magis durant, minime autem gethyum. Sed ex his quæ sunt fortissima, nullum ultra quadrimatum utile est, duntaxat serendo. Cunilis & ultrà tempestiua sunt. Peculiaris medicina rhaphano, betæ, rutæ, cunilæ, in salsis aquis, quæ & alioqui plurimum suauitati & fertilitati conferunt. Cæteris dulcium aquarum rigua prosunt. Vtilissimæ ex ijs quæ frigidissimæ, & quæ potu suauissimæ. Minus utiles è stagno, & quas elices inducunt, quoniam herbarum semina inuehunt. Præcipue tamen imbres alunt. Nam & bestiolæ innascentes necantur.

Ratio

Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant, & de succis hortensiorum & saporibus. CAP. XII.

HIs horæ rigandi matutina atq; uespera, ne infer ueſcat aqua ſole. Ocymo tantum & meridiana: etiam ſatum celerrime erũpere putant, inter initia feruenti aqua aſperſum. Omnia autẽ translata meliora grandioraq; fiunt, maxime porri napiq;. In translatione & medicina eſt, deſinuntq; ſentire iniurias, ut gethyum, porrum, rhaphani, apium, lactucæ, rapæ, cucumis. Omnia autem ſyluestria ferè ſunt, & folijs minora & caulibus, ſucco acriora, ſicut cunila, origanum, ruta. Solum uero ex omnibus lapathum ſyluestre melius: hoc in ſatiuis rumex uocatur, naſcitur fortiſſimum: traditur certe ſemel ſatum durare, nec uinci unquam à terra, maxime iuxta aquam. Vſus eius cum ptiſana tantum in cibis leuiorem gratioremq; ſaporem præſtat. Syluestre ad multa medicamina utile eſt. Adeoq; nihil omiſit cura, ut carmine quoq; comprehenſum reperiam, in fabis caprini fimi ſingulis cauatis, ſi porri, erucæ, lactucæ, apij, intubi, naſturtij ſemina incluſa ſerantur, mire prouenire. Quæ ſunt & ſyluestria, eadem in ſatiuis ſicciora intelliguntur & acutiora. Nanque & ſuccorum ſaporumq; dicenda differentia eſt, uel maior in his quàm pomis. Sunt autem acres cunilæ, origani, naſturtij, ſinapis. Amari, abſinthij, centaureæ. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Salſus tantum è ſaporibus non naſcitur, aliquando extrà inſidit pulueris modo, & circulis tantum aquæ, ut intelligatur uana, ceu plerunque uitæ perſuaſio. Panax piperis ſaporem reddit, magis etiam ſiliquaſtrum, ob id piperitidis nomine accepto Libanotis odorem thuris, murra myrrhæ. De panace abunde dictum eſt. Libanotis locis putridis & macris ac roſcidis ſeritur ſemine. Radicem habet oluſatri, nihil à thure differentem. Vſus eius poſt annum ſtomacho ſaluberrimus. Quidam eam nomine alio roſmarinum appellant: Et ſmyrnium olus ſeritur ijſdem locis, myrrhamq; radice reſipit. Eadem & ſiliquaſtro ſatio. Reliqua à cæteris & odore & ſapore differunt, ut anethum. Tantaq; eſt diuerſitas atq; uis, ut non ſolum aliud alio mutetur, ſed etiam in totum auferatur. Apio eximunt coqui obſonijs acetum, eodem cellarij in ſaccis odorem uino grauem. Et hactenus hortenſia dicta ſint, ciborum gratia dũtaxat. Maximum quidem opus in ijſdem naturæ reſtat, quoniam prouentus tantum adhuc, ſummasq; quaſdam tractauimus. Vera autem cuiuſque natura non niſi medico effectu pernoſci poteſt, opus ingens occultumque diuinitatis, & quo nullum reperiri poſſit maius. Ne ſingulis id rebus contexeremus iuſta fecit ratio, cum ad alios medẽdi deſideria pertinerent, longis utriuſque dilationibus futuris ſi miſcuiſſemus. Nunc ſuis quæq; partibus conſtabunt, poterúntque à uolentibus iungi.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XX.

*

PROOEMIVM.

MAXIMVM hinc opus naturæ ordiemur, & cibos ſuos homini narrabimus, fateriq; cogemus ignota eſſe per quæ uiuat. Nemo id paruum ac modicum exiſtimauerit, nominũ uilitate deceptus. Pax ſimul in his aut bellum naturæ dicetur, odia amicitiæq; rerum ſurdarum ac ſenſu carẽtium. Et quo magis miremur, omnia ea hominum cauſa (quod Græci ſympathiam appellauere) quibus cuncta conſtant, ignes aquis reſtinguentibus, aquam ſole deuorante, luna pariente, altero alterius iniuria deficiente ſidere. Atq; ut à ſublimioribus recedamus, ferrum ad ſe trahente magnete lapide, & alio rurſus abigente à ſeſe: Adamantem opum gaudium, infragilem omni cætera ui & inuictum, ſanguine hircino rumpente, quæq; alia in ſuis dicemus locis, paria uel maiora mira. Tantum uenia ſit, à minimis, ſed à ſalutaribus ordienti, primumq; ab hortenſibus.

De cucumere ſyluestri & elaterio. CAP. I.

CVcumim ſyluestrem eſſe diximus, multo infra magnitudinem ſatiui. Ex eo fit medicamẽtum, quod uocatur elaterium, ſucco expreſſo è ſemine. Cuius cauſa niſi maturius incidatur, ſemen exilit, oculorum etiam periculo. Seruatur autẽ decerptus una nocte, poſtero die inciditur harundine. Semen quoq; cinere conſpergitur, ad coërcendam ſucci abundantiam: qui expreſſius ſuſcipitur aqua cœleſti, atq; ſubſidit, deinde ſole cogitur in paſtillos, ad magnos mortalium uſus. Obſcuritates & uitia oculorum ſanat, genarumq; ulcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus uitium, non attingi uuas ab auibus. Radix autẽ ex aceto cocta podagris illinitur, ſuccoq; dentium dolori medetur. Arida cum reſina impetiginem & ſcabiem, quæ pſoram & lichenas uocant, parotidas & panos ſanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur. Elaterium tempeſtiuum eſt autumno. Nec ullum ex medicamentis longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Si quis recentiore uti uelit, paſtillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius quo uetuſtius: fuitq; iam ducentis annis ſeruatum, ut autor eſt Theophraſtus. Et uſq; ad quinquageſimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum eſt, ſi admotum prius quàm extinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Pallidum ac leue herbaceo ac ſcabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus adalligato ſemine adiuuari, ſi terram non attigerit. Partus uero, ſi in arietis lana alligatum inſcientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domũ. Ipſum cucumim qui magnificãt, naſci præcipuũ in

Arab

Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, similem heliotropio, cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglandis semen. Esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa, sed candida. Aliqui etiam ab eo scorpionium cucumim uocant, efficacissimum contra scorpionum ictus & semine & elaterio, & ad purgandum uterum, aluosq;. Modus portione uirium ab dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises. Illitum anginas & arterias cum melle & oleo uetere sanat.

De anguino cucumere, siue erratico, & de satiuo, & de pepone. CAP. II.

MVlti hunc esse apud nos qui anguinus uocatur, ab alijs erraticus, arbitrantur. Quo decocto, sparsa mures de eius medicina non attingunt. Iidem podagris cum articulorum morbis decoctum in aceto, illinunt præsentaneo remedio. Lumborum uero dolori semine sole siccato, dein trito xxx. denariorum pondere in hemina dato aquæ. Sanat & tumores subitos illitum cũ lacte mulierum. Purgat eas elateriũ. Sed grauidis abortum facit. Suspiriosis prodest. Morbo uero regio in nares coniectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in sole illitum. Multi eadem omnia satiuis attribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Namque & eorum semen quantum tres digiti apprehẽderint, cum cumino tritum, potumq; in uino tussientibus auxiliatur. Sed & phreneticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere, & iocineris uitijs in aqua mulsa. Vrinam mouet ex uino dulci, & in renũ dolore clysteribus simul cum cumino infunditur. Pepones qui uocantur, refrigerant maxime in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorũ epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. Radix sanat ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant. Eadem contra uomitiones siccatur, in farina tusa datur quatuor obolis in aqua mulsa, ita ut qui biberit, quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adijcitur. Cortex quoq; uomitionem mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuscunq; satiui illita. Eadem cum melle epinyctidas sanant: cum uino, canis morsus. Item millepedæ, sepa Græci uocant, oblongam, pilosis pedibus, pecori præcipue nociuam. Morsum tumor insequitur, & putrescit locus. Ipse cucumis odore defectum animi. Coctos deraso cortice, ex oleo, aceto, & melle, iucundiores esse certum est.

De cucurbita syluestri, & rapo. CAP. III.

CVcurbita syluestris quoq; inuenitur, somphos à Græcis appellata, inanis, unde & nomen, digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens. Huius commanducatæ succus stomacho admodum prodest. Colocynthis uocatur alia, ipsa plena, sed minor quàm satiua. Vtilior pallida, quãdo eius sunt medicinæ. Herbacea arefacta per se inanit aluum. Infusa quoq; clysteribus, intestinorum omnium uitijs medetur & renum, & lumborum, & paralysi. Iecto semine, aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias, sic tussienti infunditur obolis quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo regio utiliter semina eius sumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes eius cum absinthio & sale dentium dolorem tollunt. Succus uero cum aceto calefactus mobiles sistit. Item spinæ & lumborum ac coxendicum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea mirum dictu, semina eius si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur quas Græci periodicas uocant. Satiuæ quoque rasæ succus tepefactus auribus medetur. Caro eius interior sine semine, clauis pedum, & suppurationibus, quæ Græci uocant apostemata. Decoctæ autem uniuersæ succus, dentium motus stabilit, & dolores inhibet. Vinum cum ea feruefactum, oculorum etiam impetus. Folia eius cum recentibus cupressi, contusa, & imposita: ipsa quoque tosta in argilla, ac trita cum adipe anseris uulneribus medetur. Necnon ramentis corticis recentes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantium maxime. Et ignes sacros destrigmentis, uel his impositis, uel seminibus. Succus ex strigmentis illitus cum rosaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impositus mire combusta sanat. Chrysippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium consensu stomacho utilissimæ iudicantur, & interaneorum uesicarumque exulcerationibus. Est & rapo uis medica. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicunque uitio pedum. Semen illitum & potum in uino, contra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam uenerem stimulari ab eis professus: Item Dionysius, magisque si eruca condirentur. Tosta quoque articulorum dolori cum adipe prodesse. Syluestre rapum in aruis maxime nascitur, fruticosum, semine candido, duplo maiore quàm papaueris. Hoc ad læuigandam cutem in facie, totoq; corpore, utuntur, mixta urina pari mensura. Erui, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.

De naporum differentijs, & rhaphano syluestri, & de rhaphano satiuo, & pastinaca. CAP. IIII.

NAporum duas differẽtias & in medicina Græci seruant. Angulosis foliorum caulibus florentis, quod bunion uocant, purgationibus fœminarum, & uesicæ & urinæ utile decoctum, potum ex aqua mulsa, uel succi drachma. Semen dysentericis tostum, tritumque in aqua calida, è cyathis quatuor. Sed urinam inhibet, si non lini semen unà bibatur. Alterum genus buniada appellant, & rhaphano & rapo simile: seminis præclari contra uenena, ob id & in antidotis

tidotis utuntur illo. Raphanũ & ſylueſtrem eſſe diximus. Laudatiſſimũ in Arcadia, quanquam & alibi naſcitur, utilior urinæ duntaxat ciendæ. Cætero bilẽ detrahunt. Præterea cortices in uino. Præter ea quæ circa eos dicta ſunt, ſtomachũ purgant, pituitã extenuãt, urinam cõcitant. Eſt & ſatiui uſus in Italia, & armoraciã uocant ſatiuam. Satiui uero decocti mane poti ad ternos cyathos, cõminuunt & eijciunt calculos. Iidem in poſca decocti contra ſerpentium morſus illinuntur. Ad tuſsim etiã mane ieiunis rhaphanus prodeſt cũ melle: Semen eorũ toſtum ipſumq; cõmanducatum, ad lagonoponõ: Aquam foliis eius decoctis bibere, uel ſuccũ ipſius cyathis binis contra phthiriaſes: phlegmoni ipſos illinire tuſos, liuori uero recenti corticẽ cum melle: ueternoſis autem quàm acerrimos mandere, ſemenq; toſtũ, dein contritum cũ melle, ſuſpirioſis. Iidem & cõtra uenena proſunt. Cætera & ſcorpionibus aduerſatur: uel ipſo, uel ſemine infectis manibus impune tractabis: Impoſitoq; rhaphano ſcorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoſcyami uenena æque, ut Nicander tradit. Et cõtra uiſcũ quoq; dari Apollodori duo iubent, ſed Citieus ſemen ex aqua tritũ, Tarentinus ſuccũ. Lienem item extenuant: iocineri proſunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoq; ex aceto aut ſinapi ſumpti, & lethargicis. Praxagoras & ilioſis dandos cenſet, Pliſtonicus & cœliacis. Inteſtinorũ ulcera ſanant: at purulenta præcordiorũ, ſi cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, ſic & fœminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti, inteſtinorum animalia detrahunt. Itẽ ad tertias decocto eorũ poto cum uino, enterocelis proſunt, ſanguinẽ quoq; inutilem ſic extrahunt. Medius ad hæc & ſanguinẽ excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiã augendam. Hippocrates capitis mulierũ defluuia fricari rhaphanis: & ſuper umbilicum imponi, contra tormenta uuluæ. Reducunt & cicatricẽ ad colorem. Semẽ quoque ex aqua impoſitum, ſiſtit ulcera quæ phagedænas uocant. Democritus uenerẽ hoc cibo ſtimulari putat, ob id fortaſsis uoci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat naſcuntur, excitare oculorũ aciem dicuntur. Vbi uero acrior rhaphani medicina admota ſit, hyſſopũ dari protinus imperant. Hæc antipathia eſt. Aurium grauitati ſuccũ rhaphani inſtillant. Nam uomituris ſummo cibo eſſe eos, utiliſsimum eſt. Paſtinacæ ſimile hibiſcum, quod molochen agrian uocant, & aliqui pliſtolochiam, ulceribus cartilaginis & oſsibus fractis medetur. Folia eius ex aqua pota aluum ſoluunt, ſerpentes abigunt. Apum, ueſparũ, crabronum ictibus illita medẽtur. Radicem eius ante ſolis ortum erutam inuoluunt lana coloris quẽ natiuũ uocant, præterea ouis quæ fœminam peperit, ſtrumisq; uel ſuppuratis alligant. Quidam ad hũc uſum auro effodiendam cenſent, cauendumq; ne terram attingat. Celſus & podagris quæ ſine tumore ſint, radicem eius ex uino decoctam imponi iubet.

De ſtaphylino ſiue paſtinaca, & gingidio, & ſiſere, & ſeſeli, & inula, & de cepe. CAP. V.

Alterum genus eſt ſtaphylinos, quod paſtinacã erraticam uocant. Eius ſemen cõtritum & in uino potũ, tumentem aluũ, & ſuffocationes mulierum doloreſq; lenit, intantũ ut uuluas corrigat, illitũ quoq; è paſſo uentri earũ proſit: uiris uero prodeſt, cum panis portione æqua tritũ, ex uino potũ contra uentris dolores. Pellit & urinam, & phagedænas ulcerum ſiſtit recens cũ melle impoſitum, uel aridum farina inſperſum. Radicem eius Dieuches cõtra iocineris ac lienis, ilium, lumborũ, & renũ uitia, ex aqua mulſa dari iubet. Cleophantus & dyſentericis ueteribus. Philiſtio in lacte coquit, & ad ſtranguriam dat radicis uncias quatuor: Ex aqua hydropicis, ſimiliter & opiſthotonicis, & pleuriticis, & comitialibus. Habentes eam, feriri à ſerpentibus negãtur: aut qui antè guſtauerint, non lædi. Percuſsis imponitur cũ axungia. Folia cõtra cruditates manduntur. Orpheus amatoriũ ineſſe ſtaphylino dixit, fortaſsis quoniam uenerẽ ſtimulari hoc cibo certũ eſt: ideo conceptus adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & ſatiua pollet. Efficacior tamẽ ſylueſtris, magisq; in petroſis nata. Semen ſatiuæ quoque contra ſcorpionum ictus, ex uino aut poſca, ſalutare eſt. Radice eius circũſcalpti dentes, dolore liberãtur. Syria in hortis operoſiſsima. Indeque eſt prouerbium Græcis: Multa Syrorum olera. Similimã ſtaphylino herbam ſerit, quam alij gingidion uocant, tenuius tantum & amarius, eiuſdemq; effectus. Eſtur coctũ crudumq; ſtomachi magna utilitate. Siccat enim ex alto omnes eius humores. Siſer erraticum ſatiuo ſimile eſt & effectu: ſtomachum excitat, faſtidium abſterget. Ex aceto lacerpitiato ſumptum, aut ex pipere & mulſo, uel ex garo, urinã ciet, ut Opion credit & Venerem. In eadem ſententia eſt & Diocles. Præterea cordi conuenire conualeſcentium, aut poſt multas uomitiones perquàm utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit, & ueneri ſubinde offenſanti, ægriſq; ſe recolligentibus. Hiceſius ideo ſtomacho utile uideri dixit, quoniam nemo tres ſiſeres edendo continuaret: eſſe tamen utile conualeſcentibus ad uinum tranſeuntibus. Satiui priuatim ſuccus cum lacte caprino potus ſiſtit aluum. Et quoniam pleroſq; ſimilitudo nominũ Græcorum confundit, contexemus & de ſili, ſed hoc eſt uulgaris notitiæ. Optimum Maſsilienſe: lato enim grano & fuluo eſt. Secundum Aethiopicũ, nigrius. Creticum odoratiſsimũ omnium. Radix iucundi odoris eſt. Semen eius eſſe & uultures dicuntur. Prodeſt homini ad tuſsim ueterẽ, rupta, conuulſa, in uino albo potum. Item opiſthotonicis, & iocinerum uitijs, & torminibus, & ſtranguriæ, duarum aut trium ligularum menſura. Sunt & folia utilia, ut quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. Hoc maxime paſci dicũtur ceruæ parituræ. Illinitur & igni ſacro. Multumq; in ſummo cibo coctionibus confert, uel folio, uel ſemine. Quadrupedum quoque aluum ſiſtit, ſiue tritũ po-

tui infusum, siue mandendo commanducatum è sale. Boum morbis tritum infunditur. Inula quoq; à ieiunis commanducata, dentes confirmat, si, ut eruta est, terram non attingat: condita tussim emendat. Radicis uero decoctæ succus tineas pellit: siccatæ autem in umbra farina tussi, & cõuulsis, & inflationibus, & arterijs medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. Cepæ syluestres non sunt. Satiuæ olfactu ipso & delacrymatione caligini medentur, magis uero succi inunctione. Somnũ etiam facere traduntur, & ulcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus, uirides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle & uino, ita ut post diem tertium soluantur. Sic & tritæ sanant. Tostam in cinere epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculorum & albugines, & argema inunxere: & serpentium morsus, & omnia ulcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: & in ijsdem sonitũ ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et ex aqua bibendum dedere repentè obmutescentibus: in dolore quoq; ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionum. Alopecias fricuere & psoras tussis cepis. Coctas dysentericis uescendas dedere, & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpẽtium morsibus, ipsasq; multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordijs & cõcoctioni, inflationemq́ue & sitim facere dixerunt: Asclepiadis schola, ad ualidum quoque colorem proficiũ hoc cibo. Et si ieiuni quotidie edant, firmitatem ualetudinis custodiri: stomacho utilia esse, spiritus agitatione: uẽtrem mollire, hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis: succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mire proficere. Item cõtra anginas, cum ruta & melle. Excitari eisdẽ lethargicos. Varro, quæ sale & aceto pisa est arefactaq́;, uermiculis non infestari, autor est.

De porro sectiuo, & capitato, & de allio. CAP. VI.

Porrum sectiuum profluuia sanguinis sistit in naribus, contrito eo obturatis, uel gallæ mixto, aut mentæ. Item ex abortu profluuia, poto succo cum lacte mulierum. Tussi etiam ueteri ac pecloris & pulmonis uitijs medetur. Illitis folijs sanantur & ambusta & epinyctides: ita uocatur ulcus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetuò humore manãs. Quidam eodem nomine appellant pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito. Vel bestiarum morsus ex aceto. Item serpentium. Aurium uero uitia cum felle caprino, uel pari mensura mulsi, Stridores cum lacte mulieris: Capitis dolores, si in nares fundatur: dormiturísue, in aurem duobus succi cochlearibus, uno mellis. Succus & ad serpentium scorpionumq́; ictus in potu bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cũ uini hemina potus. Sanguinem uero excreantibus & phthisicis, distillationibus lõgis, uel succus, uel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, uel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle, uuluas purgat. Tostus uero editur & contra fungorum uenena, imponitur & uulneribus. Venerem stimulat, sitim sedat, ebrietates discutit. Sed oculorum aciẽ hebetare traditur: inflationem quoq; facere, quæ tamen stomacho non noceat, uentremq́; molliat. Voci splendorem affert. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reijcientibus succus eius cũ gallæ aut thuris farina uel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet: Vuluasq́; contractas aperiri putat: Fœcunditatem etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle ulcera purgat. Tussim & distillationes thoracis, pulmonis & arteriæ uitia sanat, datum in sorbitione ptisanæ uel crudum, præter capita, sine pane, ita ut alternis diebus sumatur: uel si purulenta excreentur. Sic & uoci uel ueneri, somnoque multum cõfert. Capita bis aqua mutata cocta, aluũ sistũt, & inflationes ueteres. Cortex decoctus illitusq́; inficit canos. Allio magna uis, magnæ utilitates contra aquarum & locorum mutationes. Serpentes abigit, & scorpiões odore: atq;, ut aliqui tradidere, & bestiarum omnium ictibus medetur, potu uel cibo, uel illitu: priuatim contra hæmorrhoidas prodest, cum uino redditum uomitu. Ac ne contra araneorum muriũ uenenatum morsum ualere miremur, aconitum, quod alio nomine pardalianches uocatur, debellat. Itẽ hyoscyamum: canum morsus, in quæ uulnera cum melle imponitur. Ad serpentium quidem ictus potum cum restibus suis, efficacissime ex oleo illinitur: Attritisq; corporũ partibus, uel si in uesicas intumuerint. Quin & suffitu eo, secũdas partus euocari existimauit Hippocrates: cinere eorum cum oleo, capitis ulcera manãtia sanitati restituens. Suspirioſis coctum, aliqui crudum id dedere. Diocles hydropicis cum centauria, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficacius præstat uiride, cum coriandro in mero potum. Suspirioſis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium uino miscuit: & contra ileũ in oleo & pulte, sic illinens strumis quoq;. Antiqui & insanientibus dabant crudũ Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gargarizare prodest. Dentium dolorẽ tribus capitibus in aceto tritis imminuit, uel si decocti aqua colluantur, addaturq́; ipsum in caua dentium. Auribus etiam instillatur succus cum adipe anserino: phthiriases & prurigines potũ, tusum item cũ aceto & nitro cõpescit, distillationes cum lacte coctũ, uel tritũ permixtumue caseo molli: quo genere & raucitatem extenuat: Vel phthisin, in fabæ sorbitione. In totum autem coctum utilius est crudo, elixumq́; tosto: sic & uoci confert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulso coctũ. Tenasmo in pulte medetur: Tem-

porum

porum doloribus illitum elixum, & pustulis coctum cum melle, deinde tritum: Tussi cũ adipe uetusto decoctum, uel cum lacte: Aut si sanguis etiã excreetur, uel perulenta, sub pruna coctum, & cum mellis pari modo sumptum: Cõuulsis & ruptis cum sale & oleo. Nam cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis uitia cum sulphure & resina, etiam harũdines cum pice. Lepras, lichenas, lẽtigines exulcerat, sanatq; cum origano, uel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt & comitialem morbum sanare, si quis eo in cibo utatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum caput unum cum lacerpitij obolo in uino austero. Tussim & alio modo ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat, fracta incoctum fabæ, atq; ita in cibo sumptum, donec sanitatem restituat. Facit & somnos, atq; in totum rubicundiora corpora. Venerem quoq; stimulat cum coriãdro uiridi tritum, potumq; è mero. Vitia eius sunt, quòd oculos hebetat, inflationes facit, stomachum lædit copiosius sumptum, sitim gignit. Cæterum contra pituitam & gallinis & gallinaceis prodest mixtum farre in cibo. Iumenta urinam reddere, atque non torqueri tradunt, si trito natura tangatur.

De lactuca syluatica, siue caprina, & esopo, & isati, & lactuca satiua. CAP. VII.

LActucæ spõte nascentis primum est genus eius quam caprinam uocant, qua pisces in mare deiecta protinus necantur, qui sunt in proximo. Huius lac spissatum, mox in aceto pondere obolorum duũm, adiecto aquæ uno cyatho, hydropicis datur. Caule & foliis cõtusis, aspersо sale, nerui incisi sanantur. Eadem trita ex aceto, colluta matutinis bis mense, dentiũ dolorem prohibet. Alterum est genus quod Græci esopõ uocant. Huius folia trita, & cum polenta illita, ulceribus medentur. Hæc in aruis nascitur. Tertium genus est in syluis nascens, isatin uocant. Huius folia trita cum polenta, uulneribus prosunt. Quarto infectores lanarum utuntur, quod glastum uocant: simile erat lapatho syluestri foliis, nisi quòd plura habet & nigriora. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescentia ulcera quæ serpunt, sanat. Item tumores ante suppurationem. Cõtra ignem sacrum radice uel foliis prodest, uel ad lienes pota. Hæc propria singulis. Communia autem spõte nascentibus, candor, caulis interdum cubitali longitudine, & ipso, & foliis scabritia. Ex his rotunda folia & breuia habentem, sunt qui hieraciã uocent: quoniam accipitres scalpẽdo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem cum sensere discutiãt. Succus omnibus candidus, uiridibus quoque papaueri similis: carpitur per messes inciso caule, conditur in fictili nouo, ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices adustionesque omnes, præcipue caligines. Imponitur etiam oculis in lana cõtra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpẽtium ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta thyrsiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maxime contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia, commixto uino ex aceto. Alijs quoque uenenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut ijs quæ uesicæ nocent. Item psimmythio excepto: Imponuntur & uentri ex melle atque aceto, ad detrahenda uitia alui. Vrinæ difficultates succus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho uini dari iubet. Quidam & è satiuis colligunt succum minus efficacem. Peculiares earum uires partim iam dictæ sunt, somnum faciendi, ueneremque inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Non paucæ restant, quoniam & inflationes discutiunt, ructusque lenes faciunt, concoctiones adiuuant. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt. Nec ulla res in cibis auiditatem incitat inhibetq; eadem: in causa alterutraque modus est. Sic & aluum copiosiores soluunt, modicæ sistunt. Lentitiam pituitæ digerunt: atque ut aliqui tradiderunt, sensus purgant. Stomachi dissoluti utilissime adiuuantur, in eo usu & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum aceti tẽperantes, si crassior pituita sit scillite aut uino absinthite, si & thussis sentiatur hyssopite admixto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiã præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copiosiores, & ad uesicæ uitia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ambustis quoq; prosunt recentibus, priusquàm pustulæ fiant, cum sale illitæ. Vlcera etiam quæ serpũt coërcent, initio cum aphronitro, mox in uino. Tritæ igni sacro illinuntur. Conuulsa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularũ ex uino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt, ad quod utilissimæ quàm maximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deseruefacti hi caules & stomacho utilissimi tradũtur, sicut somno satiua maxime lactuca, & amara lactensq;, quam meconidem uocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utilissimum esse præcipitur, dũ tempestiue capiti inunguntur: Oculorum quoque uitijs quæ frigore in ijs facta sunt. Miras & alias inuenio laudes. Thoracis etiã uitijs prodesse non secus quàm abrotonum, cum melle Attico. Purgari & fœminas hoc cibo. Semen satiuarum contra scorpiones dari. Semine trito ex uino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

De generibus betæ, & intubis, & dchorio, & seri, genera duo. CAP. VIII.

NEc beta sine remedio est utraque. Siue cãdidæ, siue nigræ, radix recens, & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida beta cocta, & cum allio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ,

porrigínem tollunt: atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines: item sonitum aurium sedat, infusus ijs: ciet urinam. Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus ualet, sed huius radici duntaxat expressus. Ipsa uero decocta, pernionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat, fronte illita: Aluminis pauco admixto, ignem sacrum: Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum cocta, eadem contra ulcera quæ serpunt illinitur: & alopecijs cruda, & ulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditur, caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, ut uentrem molliat. Validius cocta fluctuationes stomachi sistit & uentris. Est & beta sylueſtris, quam limonion uocant, alij neuroides, multum minoribus tenuioribusque ac densioribus foliis, undecim sæpe caulium. Huius folia ambustis utilia, guttantia astringunt. Semen acetabuli mensura dysentericis prodest. Aqua & è radice cocta maculas ueſtium elui dicũt, itemque membranarum. Intubi quoque non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemque cum uino potus, iocinoribus & ueſicæ, & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam ambugiam appellauere. In Aegypto cichorium uocant, quod sylueſtre sit. Satiuum autem serin, quod est minus & uenosius. Cichorium refrigerat. In cibo sumptum & illitum collectiones, succusque decocti uentrem soluit. Iocinori & renibus, & stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur urinæ tormina discutit. Item morbum regium è mulso, si sine febre sit. Veſicam adiuuat. Mulierum quidem decoctum purgationibus in aqua adeo prodest, ut emortuos partus trahat. Adijciunt magi, succo tutius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ uelint facilius impetrare. Quod quidem propter singularem salubritatem aliqui chreston appellãt, alij pancration. Et sylueſtre genus, alij hedypnoida uocant, latioris folij. Stomachum dissolutum astringit cocta: crudaque sistit aluum. Et dysentericis prodest, magis cum lente. Rupta & conuulsa utroque genere iuuantur. Item quibus genitura ualetudinis morbo effluat. Seris & ipsa lactucæ similima, duorum generum est; sylueſtris melior. Nigra ista & æstiua. Deterior hyberna & candidior. Vtraque tamen stomacho utiliſsima, præcipue quem humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerant uel illitæ, discutiuntque & alios quàm stomachi. Cum polenta sylueſtrium radices stomachi causa sorbentur, & cardiacis illinuntur super sinistram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & sanguinem reijcientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierũ potu. Petronius Diodotus, qui antilegomena scripsit, in totum damnauit serin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio resistit.

De brasica, & lapsana, & de brasica marina, & scilla, & de bulbis, & bulbine. CAP. IX.

Brassicæ laudes lõgum est exequi, cum & Chrysippus medicus priuatim uolumen ei dicauerit per singula membra hominis digestum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parcius celebrarint. Cuius sententiã uel eo diligẽtius persequi par est, ut noscatur qua medicina usus sit annis dc. In tres species diuisere eam Græci antiquiſsimi. Crispã, quam selinada uocauerunt, à similitudine apij foliorum, stomacho utilem, aluum modice mollientem. Alteram leam, latis folijs è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam uocauere, nullius in medicina momenti. Tertia est proprie appellata crambe, tenuioribus folijs, & simplicibus densiſsimisq;, amarior, sed efficaciſsima. Cato crispam maxime probat, dein leuẽ grandibus folijs, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorum caligini scintillationibusque, uel stomacho, præcordijs, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, menta, laseris radicula sumptam acetabulis duobus matutino: tantamq; esse uim, ut qui terant hæc, ualidiores fieri se sentiant. Ergo uel cum his tritam, sorbendã, uel ex hoc intinctu sumendam. Podagræ autem morbisq; articularijs illini cũ rutæ, coriandri, & salis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulosq; mire iuuari: Si foueantur uulnera, & recentia & uetera, etiam carcinomata, quæ nullis alijs medicamentis sanari possint. Foueri prius aqua calida iubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiã fistulas eluxatas, & tumores euocari, quæq; discuti opus sit. Insomnia etiam, uigiliasq; tollere decoctam, si ieiuni edant quàm plurimam ex oleo & sale. Tormina si decocta iterum decoquatur, addito oleo, sale, cumino, polenta. Si ita sumatur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahi per uinũ nigrum pota. Quin & urinam eius qui brassicam esitauerit, asseruari, calefactamq; neruis remedio esse. Verba ipsius subijciam, ad exprimendam sententiam: Pueros pusillos si laues ea urina, nunquã debiles fieri. Auribus quoque ex uino succum brassicæ tepidum instillari suadet. Idq; etiam tarditati audientium prodesse asseuerat. Et impetigines eadem sanari sine ulcere. Græcorum quoque opiniones iam & Catonis causa poni conuenit, in ijs duntaxat quæ ille prætermiserit. Biles detrahere non percoctam putant. Item aluũ soluere, eandemq; bis coctam sistere. Vino aduersari, ut inimicã uitibus. Antecedẽte in cibis caueri ebrietatem: postea sumpta crapulam discuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum: succum uero crudæ uel angulis tantũ tactis cum Attico melle, plurimum. Facilime concoqui, ciboq; eo sensus purgari. Erasistrati schola clamat, nihil esse utilius stomacho neruisq;, ideo paralyticis & tremulis dari iubet, & sanguinem excreantibus. Hippocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cum sale. Item ad tenasmon & renum causas, lactis quoque ubertatem puerperis

hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis si mandatur, partus quoque emortuos pellit. Apollodorus aduersus fungorum uenena semen aut succum bibendum censet. Philistion opisthotonicis succum ex lacte caprino cum sale & melle. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæq; ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. Item spleneticis in uino albo per dies xl. Ictericis, nec non & phreneticis radicis crudæ succum gargarizandum bibẽdumq; demonstrat. Contra uero singultus cum coriandro & anetho, & melle ac pipere, ex aceto. Illitã quoq; prodesse inflationibus stomachi. Item serpentium ictibus, & sordidis ulceribus, ac uetustis, uel ipsam aquã cum hordeacea farina. Succum ex aceto, uel cum fœno Græco. Sic aliqui & articulis, podagrisq; imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore, imposita leuat. Item repentinas caligines: has & si manditur ex aceto. Sugillata uero & alios liuores pura illita. Lepras, & psoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus testium & genitalium malis hanc utilissime imponi asserit. Efficacius eandem cum faba trita. Item conuulsis cum ruta. Contra ardorem febrium & stomachi uitia cum rutæ semine: & ad secundas. Et muris aranei morsus, foliorum aridorũ farina alterutra parte exinanit. Ex omnibus brassicæ generibus suauissima est cyma, & si inutilis habetur, difficilis in coquẽdo, & renibus contraria. Illud quoque non est omittendum, aquam decoctæ ad tot usus laudatam fœtere humi effusam. Stirpium brassicæ aridorum cinis, inter caustica intelligitur. Ad coxẽdicum dolores cum adipe peruetusto. At cum lasere & aceto in uicẽ psilothri euulsis illitus pilis, nasci alios prohibet. Bibitur & cum oleo subferuefactus, uel per se elixus ad conuulsa & rupta intus, lapsumq; ex alto. Nulla ergo sunt crimina brassicæ? imò uero apud eosdem animæ grauitatem facere, dentibus & gingiuis nocere, & in Aegypto propter amaritudinem non æstur. Syluestris, siue erraticæ immenso plus effectus laudat Cato, adeo ut aridæ quoq; farinam in olfactorio collectam, uel odore tantũ naribus rapto, uitia earũ graueolentiamq; sanare affirmet. Hanc alij petream uocant, inimicissimam uino, quam præcipue uitis fugiat: aut si nõ possit fugere, moriatur. Folia habet bina, parua, rotunda, leuia, plantis oleris similior, candidior satiua & hirsutior. Hanc inflationibus mederi: Melancholicis quoque ac uulneribus recentibus, cum melle, ita ne soluãtur ante diem septimum: Strumis, fistulis, in aqua contritam, Chrysippus autor est. Et alij uero compescere mala corporis quæ serpant: nomas uocant. Item excrescentia absumere. Cicatrices ad planũ reducere. Oris ulcera & tonsillas manducatam & coctã succo gargarizato cum melle tollere. Item psoras & lepras ueteres, ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus satis esse eam contra canis rabiosi morsum imponi. Melius si cum lasere & aceto acri. Necari quoque canes ea, si detur ex carne. Semen eius tostũ auxiliatur contra serpentes, fungorumq; uenena, tauri sanguinẽ. Folia cocta spleniticis in cibo data, & cruda illita cũ sulphure & nitro prosunt. Item mammarum duritiæ. Radicum cinis uuæ in faucibus tumenti tactu medetur, & parotidas cum melle illitus reprimit, serpentiũ morsus sanat. Viriũ brassicæ unũ & magnum argumẽtum addemus & mirabile. Crustæ si occupent intus uasa omnia in quibus aquæ feruẽt, in tantũ, ut nõ sit eas auellere, si brassica in ijs decoquatur abscedũt. Inter syluestres brassicas & lapsana est, pedalis altitudinis, hirsutis folijs, napi similimis, nisi candidior esset flore. Coquitur in cibo. Aluũ leniter emollit. Marina brassica uehementissime ex omnibus aluũ ciet. Coquitur propter acrimoniam cũ pingui carne, stomacho inimicissima. Scillarum in medicina alba est quæ masculus, fœmina nigra. Scilla quæ candidissima fuerit, utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum è uino est, consutũ suspenditur lino modicis interuallis. Postea arida frusta in cadũ aceti quàm asperrimi pendentia immerguntur, ita ne ulla parte uas cõtingant. Hoc fit ante solstitiũ diebus xlviij. Gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis, totius diei solẽ accipientibus: Post eum numerũ dierum tollitur uas, scilla eximitur, acetũ transfunditur. Hoc clariorẽ oculorum aciem facit. Salutare est stomachi laterumq; doloribus, parum sumptũ binis diebus. Sed tanta uis est, ut auidius haustum extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat. Prodest & gingiuis & dentibus, uel per se cõmanducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit ex aceto & melle sumpta. Linguæ quoq; recẽs subiecta præstat, ne hydropici sitim sentiãt. Coquitur plurimis modis in olla, quæ conijciatur in clibanum aut furnũ, uel adipe aut luto illita, aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde conciditur, coquiturque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoq; purgatur, & mediũ eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctæ ad hydropicos. Ad urinam ciendã tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad spleneticos & stomachicos, si non sentiant ulcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tussim ueterem cum suspirio. Discutit & folijs strumas, quadrinis diebus soluta. Furfures capitis, & ulcera manãtia illita ex eo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maxime uti coctionẽ facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mixta resinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras scillam in limine quoq; ianuæ suspensam malorum medicamentorum introitũ pellere tradit. Cæterum bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in facie medentur. Per se uero triti neruorum contractioni, & ex uino porrigini: cum melle canum morsibus. Eraſistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus

fluat, coriandrum & farinam adijciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cũ uino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idẽ illinit, & sic lippitudini medetur. Æque uitia quæ sunt in facie, eorũ rubentes maxime, in sole illiti, cum melle & nitro emendant: lentiginem cũ uino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mire prosunt per se, aut (ut Damion) ex mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorũ doloribus miscent farinã. In uino cocti illiti uentri, duritiem præcordiorũ emolliunt. Dysentericis in uino ex aqua cœlesti temperato dantur. Ad conuulsa intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem tusi illiuntur. Neruis utiles: ideo & paralyticis dantur. Luxata in pedibus qui sunt rufi, ex his citissime sanant cũ melle & sale. Venerem maxime Megarici stimulant. Hortensij partum cum sapa aut passo sumpti. Syluestres interaniorum plagas & uitia cũ silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuorum semen contra phalangia bibitur in uino. Ipsi ex aceto illiuntur contra serpentium ictus. Semen antiqui bibendum insanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas uarietatesq; igne factas emẽdat. Diocles oculos hebetari ab ijs putat. Elixos assis minus utiles esse adijcit, & difficile concoqui ex ui uniuscuiusque naturæ. Bulbinem Græci uocant herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Hæc traditur uulneribus mire utilis, duntaxat recentioribus. Bulbus, quẽ uomitorium uocant ab effectu, folia habet nigra, cæteris longiora.

De asparagis & corruda, & libyco, & orminio. CAP. X.

VTilissimus stomacho cibus asparagi, ut traditur. Cumino quidem addito inflationes stomachi coliq; discutiunt, ijdem oculis claritatem afferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spinæ doloribus intestinorumq; uitijs prosunt, uino cum coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores, semen trium obolorũ pondere, pari cumini bibitur. Venerẽ stimulant. Vrinam cient utilissime, præterquam quòd uesicam exulcerant. Radix quoq; plurimorũ prædicatione trita, & in uino albo pota, calculos quoq; extur bat, lumborum & renum dolores sedat. Quidam & ad uuluæ dolorem radicem cum uino dulci propinant. Eadem in aceto decocta cõtra elephantiasin proficit. Asparago trito cũ oleo perunctũ pungi ab apibus negãt. Syluestrem asparagũ aliqui corrudam, aliqui Libycum uocant, Attici orminiũ. Huius ad supradicta omnia efficacior uis, & candidiori maior. Regiũ morbum extenuat. Veneris causa aquam eorum decoctã bibi iubent ad heminam. Ad idem & semen ualet cum anetho, ternis utrunque obolis. Datur & ad serpentium ictus succus decoctus. Radix quoq; miscetur radici marathri inter efficacissima auxilia. Si sanguis per urinam reddatur, semen asparagi, & apij, & cumini ternis obolis in uini cyathis duobus, quinis diebus Chrysippus dari iubet. Sic & hydropicis contrarium, quamuis urinam moueat, docet. Item ueneri: Vesicæ quoque nisi decoctum: quæ aqua si canibus detur, occidi eos. In uino decoctæ radicis succum si ore contineatur, dentibus mederi.

De apio, & apiastro, & helioselino, & oreoselino. CAP. XI.

APio gratia uulgo est. Nanq; rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiã habent. Præterea oculis illitum cum melle, ita ut subinde foueantur feruenti succo decocti, aljsq; membrorũ epiphoris per se tritũ, aut cum pane, uel polenta impositum, mire auxiliatur. Pisces quoq; si ægrotent in piscinis, apio uiridi recreantur. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum uarietate est. Distinguitur sexu. Chrysippus fœminam esse dicit crispioribus foljs & duris, crasso caule, sapore acri & feruido. Dionysius nigriorem, breuioris radicis, uermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendum, imò omnino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum esse, uisus quoque claritati inimicum. Caule fœminæ uermiculos gigni. Ideoque eos qui ederint sterilescere, mares fœminasque. In puerperijs uero ab eo cibo comitiales fieri qui ubera hauriunt. Innocentiorẽ tamen esse marem. Eaq; causa est, ne inter nefastos frutices damnetur. Mammarum duritiam impositis foljs emollit. Suauiores aquas potui incoctum præstat. Succo maxime radicis cum uino lumborũ dolores mitigat. Eodem iure instillato grauitatem aurium. Semine urinam ciet, menstrua ac secundos partus. Et si foueantur semine decocto, sugillata reddit colori. Cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum potumq; renibus medetur. In frigida tritum oris ulceribus. Semen cũ uino, uel radix cũ ueteri uino uesicæ calculos frangunt. Semẽ datur & arquatis ex uino albo. Apiastrũ Hyginus quidem melissophyllon appellat. Sed in cõfessa damnatione est uenenatum in Sardinia. Contexenda enim sunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pẽdentia. Olusatrum quod Hipposelinum uocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur. Itemq; difficultatibus urinis semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur: Succus eius algẽtes calefacit potus. Quartum genus ex eodem faciunt aliqui oreoselinon, palmum alto frutice ac recto, semine cumino simile, urinæ & menstruis efficax. Helioselino uis priuata cõtra araneos. Sed & oreoselino fœminæ purgantur è uino.

De petroselino & ocymo. CAP. XII.

ALio genere petroselinon quidam appellant insaxis natum, præcipuum ad uomicas, cochlearibus binis succi additis in cyathum marrubij succi, atque ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam buselinon, differens breuitate caulis à satiuo & radicis

radicis colore ruſſo, eiuſdem effectus. Prævalere contra ſerpentes potum & litum. Ocymum quoq; Chryſippus grauiter increpuit, inutile ſtomacho, urinæ, oculorum quoque claritati. Præterea inſaniam facere & lethargos & iocinoris uitia. Ideoq; capras id aſpernari: hominibus quoq; fugiendum cenſet. Adÿciũt quidam, tritum ſi operiatur lapide, ſcorpionem gignere: commanducatum & in ſole poſitum, uermes afferre. Afri uero, ſi eo die feriatur quiſpiã à ſcorpione, quo ederit ocymũ, ſeruari non poſſe. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocymi cum cancris decem marinis uel fluuiatilibus trito, cõuenire ad id ſcorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere ocymi cibum. Secuta ætas acriter defendit, nã id eſſe capras. Nec minus quàm mẽtam & rutam ſcorpionum terreſtrium ictibus, marinorũq; uenenis mederi ex uino, addito aceto exiguo. Vſu quoq; cõpertũ, deficientibus ex aceto odoratu ſalutare eſſe. Item lethargicis & inflãmatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cũ roſaceo, aut myrteo, aut aceto: Item oculorum epiphoris impoſitum ex uino: Stomacho quoq; eſſe utile, inflationes & ructum ex aceto diſſoluere ſumptum. Aluum ſiſtere impoſitũ, urinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodeſſe. Choleras eo & diſtillationes ſtomachi inhiberi. Ergo etiã cœliacis Philiſtio dedit: & coctum dyſentericis, & colicis Pliſtonicus. Aliqui & in tenaſmo & ſanguinẽ excreantibus in uino, duritia quoq; præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitq; lactis prouẽtum. Auribus utiliſſimum infantium, præcipue cum adipe anſerino. Semen tritum & haustum naribus, ſternutamenta mouet, & diſtillationes quoque capiti illitum. uuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat. Ideo etiam equis aſinisque admiſſuræ tempore ingeritur.

De ſylueſtri ocymo, & eruca, & naſturtio, & ruta. CAP. XIII.

SYlueſtri ocymo uis efficacior ad eadẽ omnia, peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris contrahuntur. Vomicisq; uuluæ, cõtraq; beſtiarum morſus radix in uino eſt efficaciſſima. Erucæ ſemen ſcorpionum uenenis & muris aranei medetur. Beſtiolas omnes innaſcentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorẽ cum felle bubulo. Aiunt uerbera ſubituris potum ex uino, duritiam quandam contra ſenſum induere. In condiendis obſonÿs tanta eſt ſuauitas, ut Græci euzomon appellauerint. Putant ſubtrita eruca ſi foueantur oculi, claritatem reſtitui. Tuſsim infantium ſedari. Radix eius in aqua decocta fracta oſſa extrahit. Nam de uenere ſtimulanda diximus: tria folia ſylueſtris erucæ ſiniſtra manu decerpta, & trita in aqua mulſa ſi bibantur. E contrario naſturtium uenerem inhibet, animum exacuit. Vt diximus, duo eius genera. Album purgat, detrahit bilem potum in aqua x. pondere. Cum lomento ſtrumis illitum opertũq; braſsica præclare medetur. Alterũ eſt nigrius, quod capitis uitia purgat. Viſum clarificat. Commotas mentes ſedat ex aceto ſumptum. Lienem ex uino potum, uel cum fico. Tuſsim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumãt. Semen ex uino omnia inteſtinorum animalia pellit, efficacius addito mentaſtro. Prodeſt & cõtra ſuſpiria & tuſsim cum origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice, extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adÿcitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uero è melle utiliſsime. Seſtius adÿcit uſtum ſerpentes fugare, ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contrito & alopecias emendari addito ſinapi, grauitatem aurium trito impoſito auribus cum fico. Dentium dolores infuſo in aureis ſucco. Porriginẽ & ulcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationem perducit, & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur: Item licheni: Item unguibus ſcabris, quippe natura eius cauſtica eſt. Optimum autem Babylonium. Sylueſtri uero ad omnia ea effectus maior. In præcipuis autem medicaminibus ruta eſt. Latiora ſatiuæ folia, rami fruticoſiores. Sylueſtris horrida ad effectum eſt, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, tuſa ea & aſperſa modice aqua, & in pyxide Cypria aſſeruatur. Hic copioſior datus ueneni noxiam obtinet, in Macedonia maxime iuxta flumen Abyacmon. Mirumq;, cicutæ ſucco extinguitur, adeo etiam uenenorum uenena ſunt, quando cicutæ ſuccus prodeſt manibus colligentium rutam. Cæterum inter prima immiſcetur antidotis, præcipueq; Galatica. Quæcunque autem ruta & per ſe pro antidoto ualet, foliÿs tritis, & ex uino ſumptis. Cõtra aconitum maxime & uiſcum. Item fungos, ſiue in potu detur, ſiue in cibo. Simili modo contra ſerpentium ictus, utpote cum muſtelæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo ſe muniant. Valent & contra ſcorpionum ictus, & araneorum, apum, crabronum, ueſparum aculeos, & cantharidas, ac ſalamandras, canisue rabioſi morſus: acetabuli menſura ſuccus è uino bibitur, & folia trita uel commanducata imponũtur cum melle & ſale, uel cum aceto & pice decocta. Succo uero perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficÿs. Serpentesq;, ſi uratur ruta, nidorem fugere. Efficaciſsima tamen eſt ſylueſtris radix cum uino ſumpta, eãdem adÿciunt efficaciorem eſſe ſub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceiq; coloris foliÿs à fœmina diſcreuit, eam lætioribus foliÿs & colore. Idem oculis noxiam putauit falsò, quoniam ſcalptores & pictores hoc cibo utuntur oculorum cauſa. Cum pane quoque uel naſturtio ſatiuæ atque ſylueſtris propter uiſum. Vt aiunt, multi ſucco eius cum melle Attico inuncti diſcuſſerunt caligines, uel cum lacte mulieris puerũ enixæ, uel puro

ſucco angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta impoſito. Lenit autem capitis dolores pota cum uino, aut cum aceto & roſaceo illita. Si uero ſit cephalea, cum farina hordeacea, uel aceto. Eadē cruditates diſcutit, mox inflationes, dolores ſtomachi ueteres. Vulnus aperit, corrigitq; conuerſas illita in melle toto uentre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potaq; ex uino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumq; & lumborum, tuſſes, ſuſpiria: pulmonum, iocinerum, renum uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines, decoquuntur folia poturis: Et in cibo uel cruda, uel decocta conditáue prodeſt. Item torminibus in hyſſopo decocta, & cum uino. Sic & ſanguinem ſiſtit interiorē, & narium indita: ſic & collutis dentibus prodeſt. Auribus quoq; in dolore ſuccus infunditur, cuſtodito ut diximus modo. E ſylueſtri uero contra tarditatem & ſonitū cum roſaceo, uel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ inſtillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & ſerpyllum, & laurum, illinentes capita, & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendū. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ ſuccum in cyathis quatuor ante acceſsiones, quarum frigus intolerabile eſt: Alſioſiſq; crudam in cibo. Vrinam quoq; uel cruentam pellit. Fœminarum etiam purgationes, ſecūdasq;, etiam emortuos partus, ut Hippocrati uidetur, ex uino dulci nigro pota. Itaq; illitam & uuluarum cauſa etiam ſuffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacia. Et cōtra ileum decocta farina in oleo, & uelleribus collecta. Multi uero & contra purulentas excreationes ſiccæ drachmas duas, ſulphuris unā & dimidiam ſumi cēſent: Et contra cruentas, ramos tres in uino decoctos. Datur & dyſentericis cum caſeo in uino contrita. Dederunt & cum bitumine infractam potioni propter anhelitum: Ex alto lapſis ſeminis tres uncias. Olei libra, uiniq; ſextario illinitur cum oleo coctis foliis partibus quas frigus aduſſerit. Si urinam mouet (ut Hippocrati uidetur) mirum eſt quoſdam dare uelut inhibentem potui contra incontinentiam urinæ. Pſoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item uitiligines, uerrucas, ſtrumas, & ſimilia, cū ſtrychno & adipe ſuillo ac taurino ſeuo. Item ignem ſacrum ex aceto & oleo, uel pſimmythio: Carbunculum ex aceto. Nōnulli laſerpitium unà illini iubent, ſine quo epinyctidas puſtulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Teſtium uero epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeo peculiari in uiſceribus his effectu, ut ſylueſtri ruta cū axungia ueteri illitos ramices ſanari prodant. Fracta quoq; mēbra ſemine trito cum cera impoſito. Radix rutæ ſanguinem oculis ſuffuſum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum eſt, cum feruentem rutæ naturam eſſe conueniat, faſciculum eius in roſaceo decoctū addita uncia aloës, perunctis ſudorem reprimere. Itemq; generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & uenerem crebro per ſomnia imaginantibus. Præcauendum eſt grauidis, abſtineant hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus ſatis quadrupedum quoq; morbis in maximo uſu eſt, ſiue difficile ſpirantibus, ſiue contra maleficorum animalium ictus: infuſa per nares ex uino: aut ſi ſanguiſuga exhauſerit, ex aceto: & quocunque in ſimili morborum genere, ut in homine temperato.

De mentaſtro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino. CAP. XIIII.

MEntaſtrum ſylueſtris menta eſt, differens ſpecie foliorū quaſi figura ocymi, pulegij colore. Propter quod quidā ſylueſtre pulegium uocant. Iis cōmanducatis & impoſitis ſanari elephātiaſin, Magni Pompeij ætate, fortuito cuiuſdam experimēto propter pudorem facie illita, cōpertum eſt. Eadem illinuntur bibunturq; aduerſus ſcolopēdras, & ſerpentiū ictus, drachmis duabus in uini cyathis duobus. Aduerſus ſcorpionum ictus cum ſale, oleo & aceto. Item aduerſus ſcolopēdras ius decocti. Aduerſusq; omnia uenena ſeruantur folia arida, ad farinæ modum. Subſtratum uel accenſum fugat ſcorpiones. Potum fœminas purgat à partu, ſed partus necat. Orthopnoicis, tormi nibus cholericis efficaciſsimū: Item lumbis, podagris impoſitum. Succus auribus uerminoſis inſtillatur. in regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Somnia uenerīs inhibet. Tineas pellit ex aceto potum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in ſole. Mentæ ipſius odor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis, ideo embāmatum mixturæ familiaris. Ipſa acescere aut coire denſereq; lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Datur in aqua aut mulſo, eadem ui reſiſtere & generationi creditur, cohibēdo genitalia denſari. Æque maribus ac fœminis ſiſtit ſanguinem, & purgationes fœminarū inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & uomicas uluuæ curauit. Ille & iocinerū uitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem excreātibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantium mire ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas aſtringit. Pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine utilis duntaxat, qui & gargarizatur uua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cum alumine, linguæ aſperæ cum melle. Ad conuulſa intus per ſe, uitijsq; pulmonis. Singultus & uomitus ſiſtit cum ſucco granati, ut Democritus monſtrat. Recentis ſuccus narium uitia ſpiritu ſubductus emendat. Ipſa trita choleras, in aceto quidē pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta, & ſi mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus,

item

item sedis uitijs. Intertrigines quoque, uel si teneatur tãtum, prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto gustatam, ita ne uellatur: si is qui mordeat, dicat se lieni mederi per dies ix. Aridæ quoq; farinam tribus digitis apprahẽsam & stomachi dolorem sedare in aqua: & similiter aspersa in potionem, uentris animalia expellere. Magna societas cum hac ad recreandos defectos animo pulegio, cum surculis suis in ampullas uitreas aceti utrisq; deiectis. Qua de causa dignior è pulegio corona uertigini quàm è rosis, cubiculis nostris pronunciata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri cõtra frigorum æstusq; iniuriã, & ab siti traditur: neq; æstuare eos, qui duos è pulegio surculos impositos auribus in sole habeant. Illinitur etiã in doloribus cum polenta & aceto. Fœmina efficacior. Est autem hæc flore purpureo. Mas candidum habet. Nauseas cum sale & poleta infrigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uentris dolorem. Stomachi autem ex aqua item rosiones sistit, & uomitiones cum aceto & polenta. Intestinorum uitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex uino: & si aminæum sit, & calculos, & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto sedat mẽstrua, & secundas. Vuluas cõuersas corrigit. Defunctos partus eijcit. Semen obmutescẽtibus olfactu admouetur. Comitialibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ insalubres bibendæ sint, tritum aspergitur. Salsitudines corporis, si cum uino tradatur, minuit. Neruorũ causa & in contractione cum sale & aceto & melle confricatur opisthotono. Bibitur ad serpentium ictus decoctum: Ad scorpionum in uino tritũ, maxime quod in siccis nascitur. Ad oris exulcerationes, ad tussim efficax habetur. Flos recentis incensus, pulices necat odore. Xenocrates pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessionem olfactãdum dari, aut stragulis subijci, & ita collocari ægrũ, inter remedia tradit. Syluestri ad eadem uis efficacior est, quòd simile est origano, minoribus folijs quàm satiuum, & à quibusdam dictamnus uocatur. Gustatum à pecore caprisq;, balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutantes blechon uocauerunt. Natura tã feruens est, ut illitas partes exulceret. In tussi ex perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante accessionum horrorem conuulsis & torminibus. Podagris mire prodest. Epaticis cum melle & sale bibendum datur, pulmonum uitia excreabilia facit. Ad lienem cum sale utile est. & uesicæ, & suspirijs, & inflationibus decoctum succo æqualiter, & uuluas corrigit: & cõtra scolopendram terrestrem uel marinam, item scorpiones, priuatimq; ualet contra hominis morsum. Radix contra increscentia ulcera recens potentissima. Arida uero cicatricibus decorem affert. Item pulegio est nepetæque societas. Decocta enim in aqua ad tertias discutiunt frigora, mulierumq; mensiruis prosunt. Et æstate sedant calores. Nepeta quoq; uires contra serpentes habet. Fumum ex ea nidoremq; fugiunt, quam & substernere in metu obdormituris utile est. Tusa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens cum tertia parte panis tẽperata aceto illinitur. Succus eius instillatus naribus supinis, profluuiũ sanguinis sistit. Item radix, quæ cũ myrti semine in passo tepido gargarizata anginis medetur. Cuminũ sylueſtre est prætenue, quaternis aut quinis folijs, ueluti serratis. Sed satiuo magnus usus, in stomachi præcipue remedijs. Discutit pituitas & inflationes, tritum & cum pane sumptum, uel potum ex aqua uinoq;: tormina quoque & intestinorum dolores. Veruntamen omne pallorẽ bibentibus gignit. Ita certe ferunt Portij Latronis clari inter magistros dicẽdi adsectatores similitudinem coloris studijs contracti imitatos: & paulo ante Iulium Vindicem adsertorem illum à Nerone libertatis, captatione testamenti sic lenocinatum. Narium sanguinem pastillis inditum, uel ex aceto recens sistit. Et oculorum epiphoris per se impositum, tumẽtibus cum melle prodest. Infantibus imponi in uentre satis est. Morbo regio in uino albo à balineis datur.

De cumino Aethiopico, quod urinam stringit, & de cappari, & de liguſtico siue panace, & cunila bubula. CAP. XV.

AEthiopicum maxime in posca illinitur cũ melle. Africano priuatim urinæ incontinentiam cohiberi putant. Satiuum datur ad iocineris uitia tostum, tritum in aceto. Item ad uertiginẽ. Iis uero quos acriore ui urina mordeat, in dulci tritũ uino. Ad uuluarũ uitia in uino: præterq; impositus uellere folijs: testium tumoribus, tostum, tritumq; cũ melle, aut rosaceo & cera. Sylueſtre ad omnia eadẽ efficacius. Præterea ad serpentes cũ oleo, ad scorpiones, ad scolopendras. Sistit & nomitionem nauseasq; ex uino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoq; bibitur, illinituriq;, uel penicillis feruens adprimitur fascijs. Strangulationes uuluæ potũ in uino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis uini. Auribus instillatur ad sonitus atq; tinnitus cũ seuo uitulino, uel melle. Sugillatis illinitur cũ melle, & uua passa, & aceto. Lentigini nigræ ex aceto. Est cumino similimum, quod Græci uocãt ammi. Quidã uero Aethiopicum cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, uidelicet, quia efficacius in Aegypto iudicauit. Pleriq; alterius naturæ in totũ putant, quoniã sit exilius & candidius. Similis autẽ & huic usus. Nanq; & panibus Alexandrinis *subditur, & cõdimentis interponitur. Inflationes & tormina discutit. Vrinã & mẽstrua ciet. Sugillata & oculorũ epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionũ ictus in uino potum drachmis duabus: priuatimq; cerastarũ, cum pari portione myrrhæ. Colorem quoq; bibentiũ similiter mutat in pallorem. Suffitũ cum uua passa aut resina, uuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitũ. De cappari satis diximus inter peregrinos frutices. Non utendũ trãsmarino: innocẽtius

* subigitur

Italicum

Italicum eſt. Ferunt, eos qui quotidie id edũt, paralyſi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix eius uitiligines albas tollit, ſi trita in ſole fricentur. Spleneticis prodeſt in uino potu radicis cortex duabus drachmis, dempto balinearum uſu. Feruntq; xxxv. diebus per urinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus ac paralyſi. Dentium dolores ſedat tritum ex aceto ſemen decoctum, uel manducata radix. Infunditur & aurium dolori decoctum oleo. Vlcera quæ phagedænas uocant, folia & radix recens cum melle ſanant: Sic & ſtrumas diſcutit radix: parotidas uermiculoſq; cocta in aqua. Iocineris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit, ſtomacho inutiles eſſe inter autores conuenit. Liguſticum aliqui panacem uocant, ſtomacho utile eſt. Item conuulſionibus & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellauerint, ut diximus, falſo.

Item de cunila bubula, gallinacea ſiue origano heracleotico, cunilagine molli, libanotide, cunila ſatiua & montana. CAP. XVI.

CVnilæ præter ſatiuam plura ſunt in medicina genera. Quæ bubula appellatur, ſemẽ pulegij habet, utile ad uulnera cõmanducatum impoſitumq;, ut quinto pòſt die ſoluatur. Contra ſerpẽtes quoq; in uino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab ijs facta perfricantur. Item teſtudines cũ ſerpentibus pugnaturæ hac ſe muniunt: quidamq; in hunc uſum panacem uocant. Sedat & tumores, & uirilium mala ſicca, uel folijs tritis, in omni uſu mire congruẽs ex uino. Eſt alia cunila, gallinacea appellata noſtris, Græcis origanum heracleoticũ. Prodeſt oculis trita addito ſale. Tuſſim quoq; emendat & iocinerum uitia. Laterum dolores cum farina, oleo & aceto in ſorbitionem temperata. Præcipue uero ſerpentiũ morſus. Tertium genus eſt eius, quæ à Græcis maſcula, à noſtris cunilago uocatur, odoris fœdi, radicis lignoſæ, folio aſpero. Vires eius uehementiſſimas in omnibus generibus earum tradunt. Manipulo quoq; eius abiecto, omnes è tota domo blattas conuenire ad eam. Priuatim aduerſus ſcorpiones ex poſca pollere. Tribus folijs ex oleo peruncto homine, fugari ſerpentes. Econtrario quæ mollis uocatur, piloſioribus folijs ac ramis, & aculeatis, trita mellis odorem habet, digitis tactu eius cohæreſcentibus. Altera thuris, quam libanotidem appellamus. Medetur utraq; contra ſerpentes ex uino uel aceto. Pulices etiam contritæ cum aqua ſparſæ necant. Satiua quoq; ſuos uſus habet. Succus eius cum roſaceo auriculas iuuat. Ipſa ad ictus bibitur. Fit ex ea montana, ſerpyllo ſimilis, efficax contra ſerpentes. Vrinam mouet, purgat & à partu mulieres. Cõcoctionem mire adiuuat, & ad cibos auiditatem. Vtraque uel in cruditate ieiunis in potione aſperſa. Luxatis quoque utilis. Contra ueſparum & ſimiles ictus, ex farina hordeacea & poſca, utiliſſima. Libanotidis alia genera ſuis dicentur locis.

De piperiti & origano, & oniti praſio, & tragorigano, & heraclio, & lepidio, & de gith, ſiue melanthio, & aniſo. CAP. XVII.

PIperitis quam & ſiliquaſtrũ appellauimus, contra morbos comitiales bibitur. Caſtor & aliter demonſtrabat, caule rubro & longo, denſis geniculis, folijs lauri, ſemine albo, tenui, guſtu piperis, utilẽ gingiuis, dentibus, oris ſuauitati & ructibus. Origanum quod in ſapore cunilam æmulatur, ut diximus, plura genera in medicina habet, & onitin uel praſiõ appellant, non diſſimile hyſſopo. Priuatim eius uſus contra torſiones ſtomachi in tepida aqua, & cruditates. Cõtra araneos ſcorpionesq; in uino albo. Luxata & incuſſa in aceto, & oleo, & lana. Tragoriganum ſimilius eſt ſerpyllo ſylueſtri. Vrinam ciet, tumores diſcutit, contra uiſcum potum uiperæque ictum efficaciſſimum, ſtomachoq; acida ructanti & præcordijs. Tuſſientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Heracliũ quoq; tria genera habet, nigrius latioribus folijs, glutinoſum. Alterum exilioribus, molliusq;, ſampſuco non diſſimile, quod aliqui praſion uocare malunt. Tertium eſt inter hæc medium, minus quàm cætera efficax. Optimum autem Creticum. Nam & iucunde olet. Proximum Smyrnæum. Deinde heracleoticum ad potum utilius, quod onitin uocant. Communis autem uſus ſerpentes fugare. Percuſſis eſui dare decoctum. Potu urinam ciere. Ruptis, conuulſis mederi cum panacis radice. Hydropicis cum fico, aut cum hyſſopo, acetabuli mẽſuris decoctum ad ſextam. Item ad ſcabiem, pruriginem, pſoras in deſcenſione balinearum. Succus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonſillis quoq; & uuis medetur: Capitis ulceribus. Venena opij & gypſi extinguit decoctum, ſi cum cinere in uino bibatur. Aluum mollit acetabuli menſura. Sugillatis illinitur. Itẽ dentium dolori, quibus etiam & candorem facit, cũ melle & nitro. Sanguinem narium ſiſtit. Ad parotidas decoquitur cũ hordeacea farina. Ad arterias aſperas cum galla & melle teritur. Ad lienem folia cũ melle & ſale. Craſſiores pituitas & nigras extenuat coctũ cum aceto & ſale ſumptum paulatim. Regio morbo tritum cũ oleo in nares infunditur. Laſſi perũguntur ex eo, ita ut ne uenter attingatur. Epinyctidas cũ pice ſanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones ſanguinis in genitalibus tuſum, ex aceto illitum. Reliquias purgationũ à partu. Lepidiũ inter urentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cera & roſaceo facile ſanetur. Sic & lepras & pſoras tollit ſemper facile, & cicatricum ulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio quà doleat, compeſcere dolorem. Gith ex Græcis, alij melanthion, alij melaſpermon uocant. Optimum quàm excitatiſſimi odoris, & quàm nigerrimum. Medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum. Illini ex aceto ac melle reperio, incenſoq;

incenſoq; ſerpentes fugari. Bibitur drachma una contra araneos. Diſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitū ex aceto & infuſum naribus. Cum irino oculorum epiphoras & tumores. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum aut commanducatum. Item lepras & lentigines ex aceto. Difficultates ſpirādi addito uino potum. Duritias tumoresque ueteres & ſuppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus ſumptum. Colligitur ſuccus eius, ut hyoſcyami. Similiter largius uenenum eſt, quòd miremur, cum ſemē gratiſſime panes etiā condiat. Oculos quoq; purgat, urinam & menſes ciet. Quinimo linteolo alligatis tātum granis xxx. ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina: culices fuffitu necare. Item muſcas. Et aniſum aduerſus ſcorpiones ex uino bibitur. Pythagoræ inter pauca laudatum, ſiue crudū, ſiue decoctum. Item uiride aridúmue, omnibus quæ condiuntur, quæque intinguntur deſideratum. Panis etiam cruſtus inferioribus ſubditum. Saccis quoq; additur. Cum amaris nucibus uina commendat. Quin ipſum oris halitum iucundiorem facit, fœtoremq; tollit manducatum matutinis cum ſmyrneo, & melle exiguo, mox uino collutum. Vultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpenſum in puluino, ut dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præſtat, quando id quoque inter artificia deliciæ fecere, ex quo labor deſijt cibos poſcere. Ob has cauſas quidam anicetum id uocauere. Laudatiſſimum eſt Creticum, proximum Aegyptium. Hoc liguſtici uicem præſtat in condimentis. Dolores capitis leuat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorum è uino radicem eius tuſam imponit Iollas: ipſum cum croco pari modo & uino, & per ſe tritum cum polēta ad magnas fluxiones, extrahendaq;, ſi qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes conſumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & hyſſopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum, cum melle ſumptum melius. Cum acetabulo aniſi nuces amaras l. purgatas tere in melle ad tuſsim. Facilime uero aniſi drachmæ tres, papaueris duæ miſcentur melle ad fabæ magnitudinem, & ternis diebus ſumuntur. Præcipuum autem eſt ad ructus, ideo inflationibus ſtomachi, & inteſtinorū torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactū decoctum potumque inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus ſternutamenta inhibet. Potum ſomnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum uitijs, neruis quoq; quibus ſuccinctum eſt corpus, utiliſsimū. Prodeſt eius & capitis doloribus inſtillari ſuccum cum oleo decocti. Non aliud utilius uētri & inteſtinis putant, ideo dyſentericis & in tenaſmo datur toſtum. Aliqui addunt & opium, pilulis in die ternis lupini magnitudine in uini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborū dolores ſucco uſus eſt. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum mētā è uino, radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplaſma impoſuit cum opio: Item uuluarum dolori. Deditq; bibēdum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoq; illinunt uel recēs cum polenta. Sic & infantibus comitiale uitium aut contractiones ſentientibus. Pythagoras quidē negat corripi uitio comitiali in manu habentes. Ideoque quàm plurimum domi ſerēdum. Parere quoq; facilius olfactantes. Et ſtatim à partu dandū potui polenta aſperſa. Soſimenes contra omnes duritias ex aceto uſus eſt eo: & contra laſsitudines, in oleo decoquens addito nitro. Semine eius poto, laſsitudinis auxilium uiatoribus ſpopondit. Heraclides ad inflationes ſtomachi ſemen tribus digitis cum caſtorei obolis duobus ex mulſo dedit. Similiter ad uētris aut inteſtinorum inflationes. Et orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit ſeminis, tantundem hyoſcyami cum lacte aſinino. Multi uomituris acetabula eius & folia lauri decem trita in aqua, bibenda inter cœnā ſuadent. Strangulationes uuluæ, ſi manducetur & linatur calidum, uel ſi bibatur cum caſtoreo in aceto & melle, ſedat. Vertigines à partu cum ſemine cucumeris & lini pari menſura trinū digitorum, uini alibi tribus cyathis diſcutit. Tlepolemus ad quartanas trinis digitis ſeminis aniſi & fœniculi uſus eſt, in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. Sunt qui & aſpidum uenenis aduerſari naturam eius putēt. Vrinam ciet. Sitim cohibet. Venerem ſtimulat. Cum uino ſudorem leniter præſtat. Veſtes quoque à tineis defendit. Efficacius ſemper recens, & quo nigrius. Stomacho tamen inutile eſt præterquam inflato.

De anetho & ſagapeno, & de papauere albo & nigro, & quomodo ſuccus herbarū colligendus eſt, & de opio. CAP. XVIII.

Anethum quoq; ructus mouet, & tormina ſedat. Aluū ſiſtit. Epiphoris radices illinūtur ex aqua uel uino. Singultus cohibet ſemē feruens, olfactū. Sumptū ex aqua, ſedat cruditates. Cinis eius uuam in faucibus leuat: oculos & genituram hebetat. Sacopeniū quod apud nos gignitur, in totū tranſmarino alienatur. Illud enim ammoniaci lacrymæ ſimile, ſagapenon uocatur. Prodeſt laterū & pectoris doloribus, conuulſis, tuſsibus ueteribus excreationibusq;, præcordiorum tumoribus. Sanat & uertigines, tremulos, opiſthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiones. Datur & olfactādum ex aceto in ſtrangulatu uuluæ. Cæteris & potui datur, & cū oleo infricatur. Prodeſt & contra mala medicamenta. Papaueris ſatiui diximus genera, & ſponte naſcentis alia promiſimus. Sed ſatiui albi calyx ipſe teritur, & è uino bibitur ſomni cauſa. Semen elephātiaſi medetur. E nigro papauere ſapor gignitur ſcapo inciſo, ut Diagoras ſuadet, cum turgeſcit: ut Iollas, cum defloreſcit hora diei ſereni, hoc eſt, cum ros in eo exaruerit. Incidi iubent ſub capite & calyce.

calyce. Nec in alio genere ipsum inciditur caput. Succus & hic, & herbæ cuiuscunq;, lana excipitur, aut si exiguus est, ungue pollicis ut lactucis, & postero die magis quod inaruit. Papaueris uero largus densatur, & in pastillos tritus in umbra siccatur, non ui soporifera modo, uerum si copiosior hauriatur etiam mortifera per somnum: opion uocant. Sic scimus interemptum Licinij Cæcinnæ prætorij uiri patrem in Hispania Bauili, cum ualetudo impatibilis odiū uitæ feciſſet. Item pleroſq; alios. Qua de cauſa magna concertatio extitit. Diagoras & Eraſiſtratus in totum damnauere, ut mortiferum, infundi uetantes. Præterea quoniam uiſui noceret. Addidit Andreas, ideo nō protinus excæcari eo, quoniā adulteraretur Alexandriæ. Sed poſtea uſus eius non improbatus eſt medicamento nobili, quod diacodion uocant. Semine quoq; eius trito in paſtillos, è lacte utūtur ad ſomnum. Item ad capitis dolores cum roſaceo. Cum hoc & aurium dolori inſtillatur. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipſis utuntur. Item ad ſacros ignes & uulnera ex aceto. Ego tamen damnauerim collyriis addi, multoque magis quas uocant lexipyretas, quasq; pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in uino datur. Satiuum omne magis rotundat capita. At ſylueſtri longum ac puſillū, & ad omnes effectus ualentius. Decoquitur & bibitur contra uigilias, eademq; aqua fouent ora. Optimum in ſiccis, & ubi raro pluit. Cum capita ipſa & folia decoquūtur, ſuccus meconium uocatur, multū opio ignauior. Experimentum opij eſt primum odore: ſyncerum enim perpeti nō eſt, mox in lucernis, ut pura luceat flamma, aut extinctum demum oleat, quæ in fucato non eueniunt, Accenditur quoq; difficilius, & crebro extinguitur. Eſt ſynceri experimentum & in aqua, quia nebula innatat: fictum in puſtulas coit. Sed maxime mirum, æſtiuo ſole deprehendi. Syncerum enim ſudat, & ſe diluit, donec ſucco recenti ſimile fiat. Mneſicles optime ſeruari putat hyoſcyami ſemine adiecto. Alij in faba.

De erratico & ceratiti, & glaucio ſiue paralio, & heraclio ſiue aphro, & de diacodio, & tithymalo. CAP. XIX.

INter ſatiua & ſylueſtria medium genus, quoniam in aruis, ſed ſponte naſceretur, rhœam uocauimus & erraticum. Quidam id decerptum protinus cum toto calyce mandunt. Aluum exinaniūt capita quinque decocta in uini tribus heminis pota, & ſomnum faciunt. Sylueſtrium unum genus, ceratitin uocant, nigrum, cubitali altitudine, radice craſſa & cortica ſa, calyculo inflexo ut cornicula. Folia minora & tenuiora quàm cæteris ſylueſtribus: ſemen exile, tempeſtiuum eſt meſſibus: aluum purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita cum oleo, argema iumentorum ſanant. Radix acetabuli menſura cocta in duobus ſextarijs ad dimidias, datur ad lumborum uitia & iocineris. Carbunculis medētur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion uocant, alij paralion. Naſcitur enim in afflatu maris, aut nitroſo loco. Alterum è ſylueſtribus genus heraclio uocatur, ab alijs aphron, foliis (ſi procul intuearis) ſpeciem paſſerum præſentantibus, radice in ſumma terræ cute, ſemine ſpumeo. Ex hoc lina ſplendorem trahūt æſtate. Tunditur in pila comitialibus morbis, acetabuli menſura in uino albo. uomitiones enim facit. Medicamēto, quod diacodion & arteriace uocatur, utiliſsimū. Fit autē huius papaueris aut cuiuſcunq; ſylueſtris capitibus cxx. in aquæ cœleſtis ſextarijs tribus biduo maceratis, in eademq; diſcoctis, deinde ſaccatis iterumq; cum melle decoctis ad dimidias partes uapore tenui. Addidere poſtea drachmas ſenas croci, hypociſthidis, thuris, acaciæ, & paſſi Cretici ſextarium. Hæc oſtentatione, ſimplex quidem & antiqua illa ſalubritas, papauere & melle conſtat. Tertium genus eſt tithymalon, mecona uocant, alij paralion, folio læui, albo, capite magnitudinis fabæ. Colligitur uua florente. Siccatur in umbra. Semen potum purgat aluum, dimidio acetabulo in mulſo. Cuiuſcunque autem papaueris caput uiride, uel ſiccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex uino meraculo ſi protinus detur, ſcorpionum ictibus reſiſtit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt, ſi capita eius uel folia terantur.

De portulaca ſiue peplio, coriandro & atriplici. CAP. XX.

EST & portulaca quam peplion uocant, non multum ſatiua efficacior. Cuius memorabiles uſus traduntur. Sagittarum uenena, & ſerpentiū hæmorrhoidum & preſterū reſtringi, pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahi. Item hyoſcyami, pota è paſſo expreſſo ſucco. Cum ipſa non eſt, ſemen eius ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit & aquarum uitijs, capitis dolori, ulceribusq; in uino tuſa & impoſita. Reliqua ulcera commanducata cum melle ſanat. Sic & infantium cerebro imponitur, umbilicoque prociduo. In epiphoris uero omnium, fronte temporibusq; cum polenta. Sed ipſis oculis, è lacte & melle. Eadem, ſi procident, prodeſt, folijs tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polenta & ſale, & aceto. Vlcera oris, tumoremque gingiuarum commanducata cruda ſedat. Item dētium dolores. Tonſillarum ulcera, ſuccus decoctæ. Quidam adiecere paulum murræ. Nam & mobiles dentes ſtabilit commanducata. Cruditates ſedat, uocemq; firmat, & ſitim arcet. Ceruicis dolores, cum galla & lini ſemine pari menſura ſedat. Mammarum uitia, cum melle aut cimolia creta. Salutaris & ſuſpirioſis, ſemine cum melle hauſto. Stomachum in acetarijs ſumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliâs manducata refrigerat etiam inteſtina. Vomitiones ſiſtit. Dyſenteriæ & uomicis eſtur ex aceto, uel bibitur cum cumino. Tenaſmis autem cocta, & comitialibus cibo uel potu prodeſt. Purgationibus mulierum, acetabuli menſura in ſapa. Podagris calidis, cū ſale illita, & ſacro igni. Succus eius potus renes iuuat, ac ueſicas. Ventris animalia

malia pellit. Ad uulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Metrodorus, qui ἐπιτομὴν τῶν ῥιζοτομικῶν scripsit, purgationibus à partu dandam censuit. Venerem inhibet, uenerisque somnia. Prætorij uiri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles uuæ morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere, præterquam in balineis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput illitum ea distillationẽ anno toto non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter syluestria non inuenitur. Præcipuum tamen esse constat Aegyptium. Valet contra serpentium genus unum, quod amphisbænas uocant, potum impositumque. Sanat & alia uulnera. Epinyctidas, pustulas tritum. Sic & omnes tumores collectionesque, cum melle aut uua passa. Panos uerò ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante accessionem: uel plura illini fronti. Sunt qui & ante solis ortum cernicalibus subijci efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi. Vlcera quoq; quæ serpunt, sanat cum melle, uel uua passa: item testes, ambusta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: uentris & intestinorum fluxiones semen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cum mali punici succo & oleo semen potum. Xenocrates tradit rem miram, si uera est: Menstrua contineri uno die, si unum granum biberint fœminæ, biduo si duo, & totidem diebus quot grana sumpserint. Marcus Varro, coriandro subtrito cum aceto, carnẽ incorruptam æstate seruari putat. Atriplex & syluestre est, & satiuũ, accusatum à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morbosque regios & pallorem, coqueretur difficilime: ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quicquam nisi languidum culpauit. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere. Miror quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solon Smyrnæus. Hippocrates uuluarum uitijs id infundit cum beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, uel cocto, uel crudo, utiliter illini putauit. Item ignem sacrum, cum melle, aceto, nitroque: Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine ulcere. Sunt qui & morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto uel per se, uel cum malua aut lenticula, concitantes uomitiones: Syluestri capillos tingunt, & ad supradicta utuntur.

De malua, malope, & althea, & lapatho, & oxylapatho, & hydrolapatho, & hippolapatho, & bulapatho. CAP. XXI.

EContrario in magnis laudibus malua est utraq;, & satiua & syluestris. Duo genera earum amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci malopen uocant in satiuis. Alteram ab emolliendo uentre, dictam putant malachem. E syluestribus, cui grande folium & radices albæ, althea uocatur, ab excellentiæ effectus à quibusdam aristalthea. Omne solum in quo serantur, pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipue scorpionum, uesparũ, similiumq;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti antè, uel habentes eas, non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omneis extrahunt illitæ crudæ cum nitro, potæ uerò decoctæ cum radice sua, leporis marini uenena restringunt: & ut quidam dicunt, si uomatur. De ijsdem mira & alia traduntur. Sed maxime, si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite sanant in urina putrefactæ, lichenas & ulcera oris cum melle. Radix decocta, furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panosque, addita hominis saliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, à pituita & nauseis liberat. Radix mammarum uitijs occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris. Aliqui purgari fœminas, folijs earum manus plenæ mensura, in oleo & uino sumptis. Vtique constat parturientes folijs substratis celerius solui, protinus à partu reuocanda, ne uulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in uino decocta hemina. Quin & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeoque eæ ueneri nascuntur, ut semen unicaulis aspersum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxtà adalligatas. Tenasmo & dysentericis utilissime infundi. Item sedis uitijs, uel si foueãtur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. His & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus & ambustis, decocta in oleum folia imponuntur: & ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & uesicæ, & intestinorũ rosionibus. Vuluas & cibo et infusione mollit in oleo, succus decoctæ pori meatus suaues facit. Althea in omnibus supradictis efficacior radix: præcipue conuulsis ruptisque. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo strumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet pernicioſæ tussi citissime medentur. Hippocrates uulneratis, sitientibusque defectu sanguinis,

radicis decoctæ ſuccum bibendum dedit. Et ipſam uulneribus cum melle & reſina, item contuſis, luxatis, tumentibus, & muſculis, neruis, articulis impoſuit. Et aſmaticis ac dyſentericis in uino bibendam dedit. Mirum, aquam radice ea addita addenſari ſub dio, atque lacteſcere. Efficacior autem quo recentior. Nec lapathum diſſimiles effectus habet. Eſt autẽ & ſylueſtre, quod alij oxalidem appellant, ſatiuo proximum, foliis acutis, colore betæ candidæ, radice minima: noſtri uerò rumicem, alij lapathum cãtherinum, ad ſtrumas cum axungia efficaciſſimum. Eſt & alterum genus, ferè oxylapathon uocant, ſatiuo item ſimilius, & acutiora habet folia ac rubriora, non niſi in paluſtribus naſcens. Sunt qui hydrolapathon tradunt in aqua natum. Eſt & aliud hippolapaton, maius ſatiuo, candidiusque ac ſpiſſius. Sylueſtria ſcorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta ſi coletur, ſuccus dentibus auxiliatur: ſi uerò bibatur, morbo regio. Semen ſtomachi inextricabilia uitia ſanat. Hippolapathi radices priuatim ungues ſcabroſos detrahunt. Dyſentericos ſemen duabus drachmis in uino potum liberat. Oxilapathi ſemen lotum in aqua cœleſti, ſanguinem reijcientibus adiecta acacia lentis magnitudine prodeſt. Præſtantiſſimos paſtillos faciunt ex foliis & radice, addito nitro et iure exiguo. in uſu aceto diluunt. Sed ſatiuũ in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In uino uerò decocta, ſtrumas & parotidas & calculos: Poto uino & lienes, cœliacos æque & dyſentericos, & tenaſmos. Ad eademq; omnia efficacius ius lapathi: & ructus facit, & urinam ciet, & caliginem oculorum diſcutit: Item pruritum corporis, in ſolia balinearũ additum, aut prius ipſum illitum ſine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum uino, ſiſtit aluum: folia ſoluunt. Adiecit Solon (ne quid omittamus) bulapathon: radicis tantum altitudine differens, & erga dyſentericos effectu, potu ex uino.

De ſinapis tribus generibus, & marrubio, & ſerpyllo, & ſiſymbrio, ſiue tymbrio, & de lini ſemine, & blito. CAP. XXII.

SInapi, cuius in ſatiuis tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorũ ſublimeuis feratur, iudicauit, quoniam non aliud magis in nares et cerebrum penetret. Ad ſerpentium ictus & ſcorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum uenena diſcutit. Contra pituitam tenetur in ore donec liqueſcat, aut gargarizatur cum aqua mulſa. Ad dentium dolorem manditur. Ad uuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utiliſſimum contra omnia uitia, pulmonibusque. Excreationes faciles facit in cibo ſumptum, datur & ſuſpirioſis. Item comitialibus tepidum cum ſucco cucumerum. Senſus atque ſternutamentis caput purgat, aluum mollit, menſtrua & urinam ciet. Hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tuſum ternis partibus comitiali morbo. Et uuarum conuerſione ſuffocatas excitat odore, aceto mixto: Item lethargicos. Adijcitur tordilion. Eſt autem id ſemen ex ſeſeli. Et ſi uehementior ſomnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores, thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacunque parte corporis ex alto uitia extrahenda ſunt, illitum cauſtica ui emendat puſtulas faciendo. At in magna duritia ſine fico impoſitum: uel ſi uehementior urigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, pſoras, lepras, phthiriaſes, lithanicos, opiſtothonicos. Inungunt quoque ſcabras genas, aut caliganes oculos cũ melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili, caleſcitque in eo in ſole modice. Exit & è cauliculo ſuccus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere muſto, conteruntur, manuſque plenæ menſura ſorbentur ad firmandas fauces, ſtomachum, oculos, caput, ſenſusque omnes: mulierum etiam laſſitudines, ſaluberrimo genere medicinæ. calculos quoque diſcutit potum ex aceto. Illinitur & liuoribus ſugillatisq; cum melle & adipe anſerino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex ſemine madefacto in oleo expreſſoque, quo utuntur ad neruorum rigores, lumborumque & coxendicum perfricliones. Sinapis naturam effectusque eoſdem habere traditur adarca, inter ſyluas tacta, in cortice calamorum ſub ipſa coma naſcens. Marrubium plerique inter primas herbas commendauere, quod Græci praſion uocant, alij linoſtrophon, nonnulli philopeda, aut philochares, notius quam ut indicandum ſit. Huius folia ſemenque contrita proſunt contra ſerpentes, pectorum & lateris dolores, tuſsim ueterem. Et ijs qui ſanguinem eijciunt, eximie utile, ſcapis eius cum panico aqua decoctis, ut aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui uiridis ſemen quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & ſalis, ſorbere ieiunos ad tuſsim iubeant. Alij nihil comparant in eadem cauſa marrubij & fœniculi ſuccis ad ſextarios ternos expreſsis, decoctisque ad ſextarios duos, cum addito mellis ſextario, rurſus decocto ad ſextarios duos, ſi cochlearij mẽſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. Et uirilium uitijs tuſum cum melle mire prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulſis, ſpaſticis neruis ſalutare. Potũ aluum ſoluit cũ ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierum. Arida farina cum melle ad tuſsim ſiccam efficaciſſima eſt. Item ad gangrænas & pterygia. Succus uerò auriculis et naribus & morbo regio minuendæque bili cum melle prodeſt. Item contra uenena inter pauca potens. Ipſa herba ſtomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ ueſicæ & renum uitijs. Dicitur ſuccus claritatem oculorum adiuuare. Caſtor marrubij duo genera tradit. Nigrum, & quod magis probat, candidum. In ouum inane ſuccum addit is, ipſumque ouum infundit melle

æquis

æquis portionibus tepefactum, uomicas rumpere, purgare, persanare promittens: illitis etiam uulneribus à cane factis tuso cum axungia ueteri. Serpillum à serpendo putant dictum. Quod in sylvestri euenit, in petris maxime. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit. Pinguius uoluntarium, & candidioribus foliis ramisque aduersus serpentes efficax, maxime cenchrin & scolopendras terrestres ac marinas, & scorpiones, decoctis in uino ramis foliisque. Fugat & odore omnes, si uratur. Et contra marinorum uenena præcipue ualet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum rosaceo. Item phreneticis, lethargicis: contra tormina, & urinæ difficultatẽ, anginas, uomitiones, drachmis
dolores quatuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinoris desiderium. Folia obolis quatuor dãtur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. Sisymbrium sylvestre à quibusdam thymbræum appellatum, pedali non amplius altitudine. Quod in riguis nascitur, simile nasturtio est. Vtrunque efficax aduersus aculeata animalia, ut crabrones & similia. Quod in sicco ortum odoratum est, & inseritur coronis angustiore folio. Sedant utraque capitis dolorem. Item epiphoras. Alij panem addunt: Alij per se decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas, cutisque uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impositum, diebusque detractum. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue succo potum. Non edendum grauidis, nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eijcit. Mouet urinam cum uino potum, sylvestre & calculos. Quos uigilare opus sit excitat infusum capiti cum aceto. Lini semen cum alijs quidem in usu est. Et per se mulierũ cutis uitia emendat in facie. Oculorum aciem succo adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac uino sedat: Parotidas cum melle, aut adipe, aut cera: Stomachi solutiones insperſum polentæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniso illitum. Torretur ut aluum sistat. Cœliacis, & dysentericis imponitur ex aceto. Ad iocinoris dolores estur cum uua passa. Ad phthisin utilissimè è semine fiunt ecligmata. Musculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri membranas mitigat farina seminis, nitro aut sale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit ac maturat. Cum radice uerò cucumeris sylvestris extrahit quæcunque corpori inhæreant. Sic & fracta ossa. Serpere ulcus in uino decocta prohibet eruptiones pituitæ cum melle. Emendat ungues scabros cum pari modo nasturtij: & testium uitia & ramices cum resina & murra, & gangrenas ex aqua. Stomachi dolores cum fœno Græco sextarijs utriusque decoctis in aqua mulsa. Intestinorum & thoracis perniciosa uitia, clystere in oleo & melle. Blitum iners uidetur ac sine sapore, aut acrimonia ulla. Vnde conuitium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrem adeo turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum è uino prodesse & clauis pedum illini: Item lieni & tem porum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

De meu, & fœniculo, & hyppomarathro uel myrsineo, & cannabi, & de ferula, & carduis. CAP. XXIII.

Meu in Italia non nisi à medicis seritur, & ijs admodum paucis. Duo genera eius. Nobilius athamanticum uocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniam laudatissimum in Athamania reperiatur, foliis aniso simile, & caule aliquando bicubitali, radicibus multis & obnigris, quibusdam altissimis. Minus ruffum quàm illud alterum. Ciet urinam in aqua potum, radice trita uel decocta. Inflationes stomachi mire discutit. Item tormina et uesicæ uitia: uuluarumq; articulis cum melle, infantibus cum apio illitum imo uentri urinas mouet. Fœniculum nobilitauere serpentes, gustatu, ut diximus, senectam exuendo, oculorumq; aciem succo eius reficiẽdo. Vnde intellectum est, hominũ quoq; caliginem præcipue eo leuari. Colligitur hic caule turgescẽte. In sole siccatur, inungiturq; ex melle. Vbiq; hoc est. Laudatissimus in Iberia è lacrymis fit, & ex semine recenti, fit etiam è radicibus prima germinatione incisis. Est & in hoc genere sylvestre, quod alij hippomarathron, alij myrsineum uocãt, foliis maioribus, gustu acriore, procerius brachiali crassitudine, radice candida. Nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & angusto folio, semine coriandri. Medicinæ in satiuo, ad scorpionum ictus & serpentium, semine in uino poto. Succus & auribus instilla tur, uermiculosq; in his necat. Ipsum condimentis prope omnibus inseritur. Oxyporis etiam aptissime. Quin & panis crustis subditur. Semen stomachum dissolutum astringit, uel in febribus sumptum. Nauseam ex aqua tritum sedat. Pulmonibus & iocinoribus laudatissimum. Ventrem sistit cum modice sumitur, urinã excitat, & tormina mitigat decoctum, lactisq; defectu potum mammas replet. Radix cum ptisana sumpta renes purgat, siue decocto succo, siue semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex uino cocta: Item conuulsis. Illinuntur folia tumoribus ardẽtibus ex aceto. Calculos uesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, siue ad fouendum radice cum uino cocta, siue contrita in oleo illitũ. Multi tumoribus & sugillatis cum cera illinunt. Et radice in succo uel cum melle contra canis morsum utuntur, & contra multipedẽ ex uino. Hippomarathron ad omnia uehementius. Calculos præcipue pellit. Prodest uesicæ cũ uino leni, & fœminarũ menstruis hærentibus. Efficacius in eo semẽ, quàm radix. Modus in utroq; quòd duobus digitis tritum additur in potionem. Petridius qui ophiaca scripsit, & Miction qui rhizotomumena, aduersus serpentes nihil

hippomarathro efficacius putauere. Sanè & Nicander non in nouissimis posuit. Cannabis in syluis primum nata est, nigriore folio & asperiore. Semen eius extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium, & quodcunq; animal intrauerit eijcit, sed cum dolore capitis. Tantaque uis ei est, ut aquæ infusa, coagulare eam dicatur. Et ideo iumentorum aluo succurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat. Ferula semen simile anetho habet. Quæ ab uno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturq; musto ac melle, stomacho utiles. Sin plures sumpti, capitis dolores faciunt. Radix denarij pondere in uini cyathis duobus, bibitur aduersus serpentes. Et ipsa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto, contra sudores immodicos, uel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum sistit, fabæ magnitudine deuoratus. E uiridi ferula ramusculus, utilis est ad omnia ea uitia. Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibuntur, in uino trita, uel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant luna quarta, sexta, septima, ligulæ mensura. Natura ferularum murenis infestissima est, tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati conferre multum putauit. Et de carduorum satu inter hortensia diximus, quapropter & medicinam ex ijs non differamus. Sylvestrium genera sunt duo. Vnum fruticosius à terra statim. Alterum unicaule crassius. Vtrique folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter canescentẽ, & abeuntem cum aura: scolymon Græci uocant. Hic antè quàm floreat contusus atque expressus, illito succo alopecias replet. Radix cuiuscunque ex aqua decocta, potoribus sitim facere narratur. Stomachum corroborat: et uuluis (si credimus) etiam conferre aliquid traditur, ut mares gignantur. Ita enim Chæreas Atheniensis scripsit, & Glaucias, qui circa Carduos diligentissimus uidetur. Manducatus carduus, odorem commendat oris.

Confectio theriacæ, compositio medicaminis Antiochi. CAP. XXIIII.

Sed discessuri ab hotensibus, unam compositionem ex his clarissimam subtexemus, aduersus uenenata animalia, incisam lapide uersibus in limine ædis Æsculapij. Serpilli duûm denariorum pondus: opopanacis & milij tantundem singulorum, trifolij pondus denarij, anethi & fœniculi seminis, & anisi, & ammij, & apij denariorum senûm singulis generibus, erui farinæ duodecim. Hæc tusa cribrataque uino quàm possit excellenti, digeruntur in pastillos, uictoriati pondere. Ex his singuli dãtur ex uini mixti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus rex aduersus omnia uenena usus traditur.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXI.

*

De natura florum & coronamentorum.

De mira florum uarietate. CAP. I.

IN HORTIS seri & coronamenta iussit Cato, inenarrabili florũ maxime subtilitate: quando nulli potest facilius esse loqui, quàm rerum naturæ pingere, lasciuienti præsertim et in magno gaudio fertilitatis tam uariæ ludenti. Quippe reliqua, usus alimentique gratia genuit, ideoq; secula annosq; tribuit ijs. Flores uerò odoresque in diẽ gignit: magna (ut palàm est) admonitione hominum, quæ spectatissime floreãt, celerrime marcescere. Sed ne pictura quidẽ sufficiente imagini colorum reddendæ, mixturarum uarietati, siue alterni atque multiplices inter se nectantur, siue priuatis generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

De strophiolo serto, & qui primum flores miscere cœperint, & quando primum corolla inuẽta uel appellata, & quare. CAP. II.

TEnuioribus utebantur antiqui, strophia appellantes, unde nata strophiola. Quin & uocabulum ipsum tarde communicatũ est, inter sacra tantum & bellicos honores coronis suum nomen uindicantibus. Cum uerò è floribus fierent serta, à serendo seruiæ appellabantur: quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus, mos erat primum: Postea uariari cœptum mixtura uersicolori, florumque inuicem odores coloresque accendere Sycionij, ex ingenio Pausiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cum opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans uariaret, essetque certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata Stephanoplocos, qua pinxit ipsam. Idque factum est post olympiadem centesimam. Sic coronis è floribus receptis, paulò mox subiere quæ uocantur Aegyptiæ, ac deinde hybernæ, cum terra flores negat, ramento è cornibus tincto. Paulatimque & Romæ subrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollarijs, postquam è lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

Quis primum coronam foliis aureis & argenteis dedit, & de honore coronarum apud antiquos, & de Scipionis honore, & de pactilibus coronis, & Cleopatræ reginæ facto. CAP. III.

CRassus diues, primus argento auroque folia imitatus, ludis suis coronas dedit. Accesseruntque & lemnisci, quos adijci ipsarum coronarum honos erat

erat propter Hetruſcas, quibus iungi niſi aurei non debebant. Puri diu fuere. C. Calare eos primus inſtituit P. Claudius Pulcher, bracteasq; etiam philyræ dedit. Semper tamen autoritas uel ludicro quæſitarum fuit. Nanque ad certamina in circum per ludos & ipſi deſcendebant, & ſeruos ſuos quiſq; mittebant. Inde illa duodecim tabularum lex. Qui coronam parit, ipſe pecuniáue eius: uirtutis ergò arguitur. Quam ſerui equúue meruiſſent, pecunia partam lege dici, nemo dubitauit. Quis ergo honos? ut ipſi mortuo, parentibuſque eius, dum intus poſitus eſſet, foríſue ferretur, ſine fraude eſſet impoſita. Aliàs in uſu promiſcuo ne ludicræ quidem erant. Ingenſque & hinc ſeueritas. L. Fuluius argentarius, bello Punico ſecundo, cum corona roſacea interdiu è pergula ſua in forum proſpexiſſe dictus, ex autoritate ſenatus in carcerem adductus, non ante finem belli emiſſus eſt. P. Munatius, cũ demptam Marſiæ coronam è floribus capiti ſuo impoſuiſſet, atque ob id duci eum in uincula triumuiri iuſſiſſent, appellauit Trib. Plebis. Nec interceſſere illi, aliter quàm Athenis, ubi comeſſabundi iuuenes ante meridiem conuentus ſapientium quoq; doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ huius non eſt aliud quàm filia diui Auguſti, cuius luxuria noctibus coronatũ Marſiam, literæ illius dei gemunt. Florum quidem populus Romanus honorem Scipioni tantum habuit. Serapio cognominabatur, propter ſimilitudinem ſuarij cuiuſdam negociatoris. Ob id erat in tribunatu plebei admodum gratus, dignuſque Africanorum familia. Nec erat in bonis funeris impenſa. Aſſes ergo contulit populus, ac funus elocauit, quaque præferebatur flores è proſpectu omni ſparſit. Et iam tunc coronæ deorum honos erant, & larium publicorum priuatorumque, ac ſepulchrorum & manium. Summaq; autoritas pactili coronæ. Sutiles ſaliorum ſacris inuenimus & ſolennes cœnis. Tranſiere deinde ad roſaria: eoque luxuria proceſſit, ut non eſſet gratia niſi mero folio: ſutilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos. Lautiſſimum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut ueſte ſerica uerſicolores unguẽtis madidas. Hunc habet nouiſſime exitum luxuria fœminarum. Et apud Græcos quidem de coronis priuatim ſcripſere Mneſtheus atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc eſt aliqua ualetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue, odorum ui ſurrepente fallaciter, ſcelerata Cleopatræ ſolertia. Nanque apparatu belli Actiaci gratificationem ipſius reginæ Antonio timente, nec niſi præguſtatos cibos ſumẽte, fertur pauore eius luſiſſe, extremis coronæ floribus ueneno illitis, ipſaque capiti impoſita, mox procedente hilaritate inuitauit Antonium, ut coronas biberent. Quis ita timeret inſidias? Ergo concerpta in ſcyphum incipiente haurire oppoſita manu: En ego ſum, inquit, illa chare Antoni, quam tu noua præguſtantium diligentia caues, adeo mihi, ſi poſſim ſine te uiuere, occaſio aut ratio deeſt. Inde eductum cuſtodia bibere iuſſit illico expirantem. De floribus extra ſupradictos ſcripſit Theophraſtus apud Græcos. Ex noſtris autem inſcripſere aliqui libros anthologicon, flores uerò perſecutus eſt nemo, quod equidem inueniam. Nec nos nunc ſcilicet coronas nectemus, id enim friuolum eſt: ſed de floribus quæ uidebuntur digna, memorabimus. Pauciſſima noſtri genera coronamentorum inter hortenſia nouere, ac penè uiolas roſasque tantum.

De roſa in coronis, & de generibus eius, & ubi ſeratur. CAP. IIII.

ROſa naſcitur ſpina uerius quàm frutice, in rubo quoque prouenies, illic etiam iucundi odoris, quamuis anguſti. Germinat omnis primo incluſa grauoſo cortice. Quo mox intumeſcẽte, & in uirides alabaſtros faſtigato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit, in calicis medio ſui ſtantis complexa luteos apices. Vſus eius in coronis propè minimus eſt. Oleo maceratur, idque iam à Troianis temporibus, Homero teſte. Præterea in unguenta tranſit, ut diximus. Per ſe medicas artes præbet. Emplaſtris atque collyrijs inſeritur mordaci ſubtilitate. Menſarum etiam delicijs inungendis minime noxia. Genera eius noſtri fecere celeberrima Præneſtinam & Campanam. Addidere alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſſimus colos, non excedentis duodena folia. Proximam ei Tarchiniam minus rubentem. Mox Alabandicam, uiliorem albicantibus foliis. Viliſſimam uerò plurimis, ſed minutiſſimis ſpineolam. Differunt enim multitudine foliorũ, aſperitate, læuore, colore, odore. Pauciſſima quina folia, ac deinde numeroſiora, cum ſit genus eius quam centifoliam uocant: quæ eſt in Campania Italiæ, Græciæ uerò circa Philippos: ſed ibi non ſuæ terræ prouentu. Pangeus mons in uicino fert, numeroſis foliis ac paruis, unde accolæ transferentes conſerunt, ipſaque plantatione proficiunt. Non autẽ talis odoratiſſima eſt, nec cui latiſſimum maximumque folium. Breuiterque indicium eſt odoris, ſcabritia corticis, Cepio Tiberij Cæſaris principatu, negauit centifoliam in coronis addi, præterquam extremos uelut ad cardines, nec odore, nec ſpecie probabilem. Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis lychnis, nõ niſi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinque folia, uiolæ magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Græcula appellata, conuolutis foliorũ paniculis, nec dehiſcens niſi manu coacta, ſemperque nascenti ſimilis, latiſſimis foliis. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleæ habente, moſcheton uocãt. Atq; inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam uocant. Omnes ſine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur. Et aliàs uera quoque plurimum ſolo præualet. Cyrenis odoratiſſima eſt, ideoque ibi unguentum pulcherrimum, Carthagine Hiſpaniæ, hyeme tota præcox. Refert & cœli temperies. Quibuſdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis omnis ſiccis

quàm humidis odoratior: Seri nec pinguibus uult, nec argillosis locis, nec riguis contenta raris: proprieque ruderatum agrum amat. Præcox Campana, sera Milesia. Nouissime tamen desinit Prænestina. Fodiuntur altius quàm fruges, leuius quàm uites. tardissime prouenium semine, quod in ipso cortice est sub ipso flore opertum lanugine, ob id potius caule conciso inseruntur. Et ocellis radicis, ut harundo, unum genus inseritur pallidæ spinosæ, longissimis uirgis quinquefoliæ, quæ è Græcis altera est. Omnis autem recisione atque ustione proficit: translatione quoque, ut uitis. optime ocyssimeque prouenit, surculis quaternûm digitorum longitudine, aut ampliore, post uergiliarum occasum sata: dein per fauonium translata, pedalibus interuallis, crebroque circumfossa. Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

De lilio tria genera, & ratione ea inserendi. CAP. V.

LIlium rosæ nobilitate proximum est, et quadam cognatione unguenti oleiq;, quod lirinon appellatur. Et impositum etiam maxime rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas maior, interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuique filo & semine stantibus in medio crocis. Ita odor colorque duplex, & alius calycis, alius staminis, differentia angusta. In unguenti uerò oleique usu, & folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba quam conuoluolum uocant, nascens per frutecta, nullo odore, nec crocis intus, cãdorem tantum referens, ac ueluti naturæ rudimentum lilia facere condiscentis. Alba lilia ijsdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: & hoc amplius lacryma sua, ut hipposelinum: nihilque est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe emittente bulbos. Est & rubens lilium, quod Græci crinon uocant. Alij florem eius cynorodon. Lautissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, maioris que bulbi, sed unius: Narcissum uocant. Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à liliis est & hæc, quod narcissis folia in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calyx herbaceus. Omnes serotini. Post arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inuenta est & in his ratio inserendi, monstrificis hominum ingenijs. Colliguntur nanque mense Iulio scapi arescentes, liliaque suspenduntur in fumo. Dein nudantibus se nodulis, in fece nigri uini uel Græci mense Martio macerantur, ut colorem percipiant: atque ita in scrobiculis seruntur, heminis fecis circunfusis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumque ita tingi aliquid, ut nascatur insectum.

De uiolis & de caltha, & de baccare, combreto, asaro & croco. CAP. VI.

VIolis honos proximus. Earum plurima genera. Purpureæ, luteæ, albæ: plãtis omnes ut olus satæ. Ex ijs uerò quæ sponte apricis & macris locis prouenium purpureæ, latiore folio statim ab radice carnosa exeunt, solæq; Græco nomine à cæteris discernuntur, appellata Ia, ut ab his Ianthina uestis. Sed satiuis maxima autoritas luteis. Genera ijs tusculana, & quæ marina appellatur, folio aliquanto latiore, sed minus odorato. In totũ uerò sine odore: minutoque folio calathiana, munus autũni, cæteræ ueris. proxima ei caltha est cõcolori amplitudine. Vincit numero foliorũ marinam, quinq; non excedentẽ: Eadẽ odore superatur. Est enim grauis caltha. Non leuior ei quã scopã regiam appellant: quanquam folia eius olent, non flores. Baccar quoq; radicis tantũ odoratæ est, à quibusdam nardum rusticum appellatũ. Vnguenta ex ea radice fieri solita apud antiquos, Aristophanes priscæ comœdiæ poëta testis est. Vnde quidam errore falso barbaricam eam appellabant. Odor est ei cinnamomo proximus. Gracili solo nec humido prouenit. Similimum ei combretum appellatur, foliorũ exilitate usq; in fila attenuata, & procerius quàm baccar. Nec hæc sunt tantum, sed eorum quoq; error corrigendus est, qui baccar rusticum nardum appellauere. Est enim alia herba sic cognominata, quã Græci asaron uocãt, cuius speciẽ figuramq; diximus in nardi generibus. Quinimo asaron inuenio uocitari, quoniã in coronas non addatur. Crocũ syluestre optimũ serere in Italia minime expedit, ad scrupula usq; singula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiui latius, maiusq; & nitidius, sed multo leuius degenerãs. Sed nec ubiq; fœcundũ, etiã Cyrenis, ubi semper flores laudatissimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte. Dein Lycio, mõte Olympo. Mox Cẽturipino Siciliæ. Aliqui Phlegræo secũdũ locũ dedere. Adulteratur nihil æque. Probatio synceri, si imposita manu crepat ueluti fragile. Humidum enim, quod euenit adulteratione, cedit. Altera probatio: si manu prolata ad ora, leniter faciem oculosque mordeat. Est per se genus satiui blandissimum uulgo, cum sit medio candidum, dialeucon uocant. Contrà Cyrenaico uitium, quod omni croco nigrius est, & celerrime marcescit. Optimum ubicunque quod pinguissimum, & breuibus capillis: pessimum uerò, quod situm redolet. Mutianus autor est, in Lycia anno septimo aut octauo transferri in locum subactum, atq; ita degenerans renouari. Vsus eius in coronis nusquam. Herba enim est folio angusto penè in capillamẽti modum. Sed uino mire congruit, præcipue dulci, tritum & ad theatra replenda. floret uergiliarum occasu paucis diebus, folioq; florem expellit. Viret bruma & colligitur. Siccatur umbra, melius etiam hyberna. Carnosa & illi radix, uiuaciorque quàm cæteris. Gaudet calcari & atteri, pereundoque melius prouenit. Ideo

iuxta

iuxta semitas ac fontes lætissimum.

De floribus antiquis, & de odoramẽtorũ diuersitate, saliunca, & polio. CAP. VII.

TRoianis temporibus iam erat honos ei. Hos certè flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor rarò ulli nõ amarus, è contrario dulcia rarò odorata: itaq; & uina mustis odoratiora, & syluestria magis omnia satiuis. Quorundam odor suauior è lõginquo, propius admotus hebetatur, ut uiolæ. Rosa recens à longinquo olet, sicca propius. Omnis autem uerno tempore acrior, & matutinis: quicquid ad meridianas horas dies uergit, hebetatur. Nouella quoq; uetustis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa & crocũ odoratiora, cum serenis diebus legũtur: & omnia in calidis quàm in frigidis. In Aegypto tamen minime odorati flores, quia nebulosus et roscidus aër est à Nilo flumine. Quorundam suauitati grauitas inest. Quædam cum uirent nõ olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod est fœnum Græcum. Acutus odor non omnium nisi succo est, ut uiolæ, rosæ, croco. Quæ uerò ex acutis succo carent, eorum omnium odor grauis, ut in lilio utriusq; generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes ignauæ, ut uiolæ ac rosæ. Hortẽsium odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apiũ, & quæ in siccis nascuntur. Quædam uetustate odoratiora, ut cotonea: eademque decerpta, quàm in suis radicibus. Quædam nõ nisi defracta, aut ex attritu olent. Alia non nisi detracto cortice. Quædã uerò non nisi usta, sicut thura myrrhæq;. Flores triti omnes amariores quàm intacti. Aliqua arida diutius odorem continent, ut melilotos. Quædã locum ipsum oderatiorem faciunt, ut iris: quin & arborem totã cuiuscunq; radices attingunt. Hesperis nocłu magis olet, inde nomine inuento. Animaliũ nullũ odoratũ, nisi si de pantheris quod dictũ est credimus. Illa quoq; nõ omittẽda differẽtia, odoramẽtorũ multa nihil pertinere ad coronamenta: ut irin atq; saliuncã, quanquã nobilissimi odoris utrãq;. Sed iris radice tantũ cõmendatur, unguentis et medicinæ nascẽs. Laudatissima in illyrico. Et ibi quoq; nõ in maritimis, sed in syluestribus Drilonis et Naronæ. Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans & exilis. Tertiũ locũ habet Africana, ampliss ima inter omnes, gustuq; amarissima. Illyrica quoq; duorũ generũ est, Rhaphanitis à similitudine, quæ & melior: Rhizotomos subruffa. Optima quæ sternutamẽta tactu mouet. Caulem habet cubitalem, & rectum. Floret diuersi coloris specie, sicut arcus cœlestis, unde & nomen. Non improbatur & Pisidica. Et fossuri tribus ante mensibus mulsa aqua circunfusa, hoc ueluti placamento terræ blandiuntur, circunscripta mucrone gladij orbe tripli ci: & cum legerint eam, protinus in cœlum attollunt. Natura est feruens, tractataque pustulas ambusti modo facit. Præcipitur ante omnia, ut casti legant. Teredines non sicca modo, uerum & in terra celerrime sentit. Optimum ante irinum Leucade & Elide ferebatur: iampridem enim & seritur: nunc è Pamphylia. sed Cilicium maxime laudatur, atque septentrionale. Saliunca folios a quidem est, sed breuis & quæ necti non possit. Radici numerosæ cohæret, herba uerius quàm flos, densa ueluti manu pressa, breuiterque cespes sui generis. Pannonia hanc gignit & Norici alpiumque aprica: urbium Eporredia, tantæ suauitatis, ut metallum esse cœperit. Vestibus interponi eam gratissimum. Sic & apud Græcos polion herbam, inclytam Musæi & Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, superque cætera ad famam etiam ac dignitates: prorsusque miram, si modo (ut tradunt) folia eius mane candida, meridie purpurea, sole occidente cerulea aspiciuntur. Duo genera eius, campestre maius, syluestre quod minus est. Quidam teuthrion uocant. Folia canis hominis similia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. Et de odoratis floribus satis dictum.

De uestium æmulatione, cum floribus, & amaranto, & chrysocome, siue chrysiti CAP. VIII.

IN quibus unguento uicisse naturam gaudens luxuria, uestibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales. Vnum in cocco, qui in rosis micat. Gratius nihil traditur aspectu, & in purpuras Tyrias, dibaphasque ac Laconicas. Alium in amethisto, qui in uiola: et ipse in purpureum quemque ianthinum appellauimus. Genera enim tractamus, in species multas sese spargẽtia. Tertius est qui proprie conchylij intelligitur, multis modis: Vnus in Heliotropio, & in aliquo ex his plerunque saturatior. Alius in malua, ad purpuram inclinans. Alius in uiola serotina, conchyliorum uegetissima. Paria nunc componuntur, & natura atq; luxuria depugnãt. Lutei uideo honorẽ antiquissimũ, in nuptialibus flammeis totum fœminis concessum. Et fertassis ideo non numerari inter principales, hoc est, cõmunes maribus ac fœminis, quoniã societas principatum dedit. Amaranto non dubie uincimur. Est autem spica purpurea uerius, quàm flos aliquis, & ipse sine odore. Mirumq; in eo, gaudere decerpi, et lætius renasci. Prouenit Augusto mense. Durat in autumnũ. Alexandrino palma, qui decerptus asseruatur. Mirumq;, postquã defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Sũma eius natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat. In nomine & cyani colos. Itẽ holochrysi. Omnes autẽ hi flores non fuere in usu Alexãdri magni ætate, quoniam proximi à morte eius autores siluere de illis: quo manifestum est postea placuisse. A Græcis tamen repertos quis dubitet? nõ aliter Italia usurpante nomina illorum. At Hercules petilio ipsa nomẽ imposuit autũnali, circaque uepres nascenti, & tantum colore commendato

mendato, qui est rosæ syluestris. Folia parua quina. Mirumque in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia nasci, paruo calyce, ac uersicolori, luteum semen includente. Luteus & bellio pastillicantibus quinquageniſquinis barbulis coronatur. Pratenses hi flores, ac sine usu plerique, & ideo sine nominibus. Quin & his ipsis alia alij uocabula imponunt. Chrysocome siue Chrysitis, nō habet Latinam appellationem. Palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex austero dulci, in petrosis opacisque nascens.

De honore coronarum, & cyclamino, & meliloto, & trifolio tria genera eius. CAP. IX.

ET ferè peractis colorum quoque celeberrimis, transeat ratio ad eas coronas, quæ uarietate sola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore constant, aliæ folio. Florem esse dixerim genistas. Nanque & ijs decerpitur luteus: Item rhododendron. Item zizypha, quæ & Cappadocia uocantur: his odoratus similisque olearum floribus. In uepribus nascitur cyclaminum, de quo plura aliàs. Flos eius colossinus in coronas admittitur. Folia in coronamētis smilacis & ederæ, corymbique earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco abunde diximus. Sunt et alia genera nominibus Græcis indicanda, quia nostris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris nascuntur, nobis tamen consectanda, quoniam de natura sermo, non de Italia est. Ergo in coronamēta folio uenere melothrō, spireon, trigonon, cneoron, quod cassiam Hyginus uocat. Et quod cunilaginem quæ conyza, melissophylon quod apiastrum, meliloton quod sertulam Campanā uocamus. Est enim in Campania Italiæ laudatissima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica et Cretica, ubicūq; uerò asperis et syluestribus nata. Coronas ex hac antiquitus facilitatas, indicio est nomen sertulæ, quod occupauit. Odor eius croco uicinus est & flos, ipsa cana. Placet maxime folijs breuissimis atq; pinguissimis. Folio coronat & trifoliū. Tria eius genera: Minyanthes uocāt Græci, alij asphaltion, maiore folio, quo utūtur coronarij. Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutissimum. Inter hæc neruosi cauliculi quibusdam, ut marathro, hippomarathro, myophono. Vtuntur è ferulis & corymbis, & ederæ flore purpureo. Est et in alio genere earū syluestribus rosis similis. Et in ijs quoque colos tantum delectat, odor autem abest. Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum. Ramosa ambo. Florent post æquinoctium autumni.

De origano, & thymo, & melle Attico, & conyza, & Iouis flore, & helenio, et abrotono, & leucanthemo. CAP. X.

TOtidem & origani in coronamentis species. Alterius enim nullum semen. Id cui odor est Creticum uocatur. Totidem & thymi: candidum ac nigricans. Floret autem circa solstitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis est. Prouentum enim sperant apiarij large floreſcente eo. Læditur imbribus amittitque florem. Semen thymi non potest deprehendi, cum origani perquàm minutum, non tamē fallat. Sed quid interest occultasse id naturam? In flore ipso inelligitur, satoque eo nascitur. Quid non tentauere homines? Mellis Attici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo translatum est ex Attica thymum, & uix flore (uti docemus) satū. Sed alia ratio naturæ obstitit, non durāte Attico thymo, nisi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non nasci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni, nisi intra ccc. stadia à mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in prouincia Narbonensi refertos scimus: hoc penè solo reditu, è longinquis regionibus pecudum milibus conuenientibus, ut thymo uescantur. Et conyzæ duo genera in coronamentis, mas ac fœmina. Differentia in folio. Tenuius fœminæ & constrictius angustiusque, imbricaturæ maris & ramosius. Flos quoque magis splendet eius, serotinus utrique post arcturum. Mas odore grauior, fœmina acrior, & ideo cōtra bestiarū morsus aptior. Folia fœminæ mellis odorem habent: Masculæ radix à quibusdam libanotis appellatur, de qua diximus. Et tantum folio coronant Iouis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, sisymbrium, serpillum, omnia surculosa rosæ modo. Colore tantum placet Iouis flos, odor abest: sicut & illi qui Græce phlox uocatur. Et ramis autem & folio odorata sunt, excepta serpyllo. Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum: & ideo in Helena insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo. Abrotonum odore iucunde graui floret æstate. Flos aurei coloris. Vacuum sponte prouenit. Cacumine suo se propagat. Seritur autem semine melius quàm radice aut surculo: semine quoque non sine negocio, plantaria transferuntur. Sic & adonium. Vtrunq; æstate. Alsiosa enim admodum sunt, & sole tamen nimio læduntur. Sed ubi conualuere, ritu uitis fruticant. Abrotono simile odore leucanthemum est, flore albo folioſum.

De amaraco uel sampsucho, & nyctegreto, & meliloto, & uiola alba, & codiamino, & de syluestribus bulbis, & heliochryso, & lychni, & de herbis citra mare. CAP. XI.

AMaracum Diocles medicus et Sicula gens appellauere, quod Aegyptus et Syria sampsuchū. Seritur utroq; genere, & semine, & ramo, uinacius prædictis, & odore melius. Copioſum amaraco æque quàm abrotono semen. Sed abrotono radix una & alte descendens, cæteris in summo terræ leuiter hærēs. Reliquorum satio autumno ferè incipiente, nec nō & uere quibusdam locis quæ umbra gaudent, & aqua ac fimo

ac fimo. Nyctegretum inter pauca miratus est Democritus, coloris ignei, foliis spinæ: nec à terra se attollentem, præcipuam in Gedrosia narrat. Erui post æqui noctium uernum radicitus, siccariq; ad lunam xxx. diebus, ita lucere noctibus. Magos Pathorumq; reges uti hac herba ad uota suscipienda. Eandem uocari chenomychon, quoniam anseres à primo conspectu eius expauescant: ab aliis nyctilopa, quoniam è longinquo noctibus fulgeat. Melilotos ubique nascitur. Laudatissima tamen in Attica. Vbicunq; uerò recens, nec candicans, & croco quàm similima: quanquam in Italia odoratior & candida. Florum prima uer nunciantium, uiola alba. Tepidioribus uerò locis etiam hyeme emicat. Postea quæ appellatur purpurea. Proxime flammea, quæ & phlox uocatur, sylvestris dunta xat. Codiaminon bis anno, uere & autumno. Aestates hyemesq; fugit. Seriores supradictis aliquando narcissus & lilium trans maria, in Italia quidem, ut diximus, post rosam. Nam in Græcia tardius etiámnum anemone. Est autem hæc sylvestrium bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melanion, ex sylvestribus heliochrysos. Deinde alterum genus anemones, quæ limonia uocatur. Post hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouissima rosa. Eademq; prima deficit, excepta satiua, è cæteris hyacinthus maxime durat, & uiola alba, & œnanthe. Sed hæc ita, si deuulsa crebro prohibeatur in semen abire. Nascitur locis tepidis. Odor idem ei qui germinantibus uuis, atq; inde nomen. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens eius quem Apollo dilexerat, aut ex Aiacis cruore editi, ita discurrentibus uenis, ut Græcarum literarum figura AI legatur inscripta. Heliochrysos florẽ habet auro similem, folium tenue, cauliculum quoq; gracilem, sed durum. Hoc coronare se magi, si & unguenta sumantur ex auro, quod apyron uocant, ad gratiam quoq; uitæ gloriamq; pertinere arbitrantur. Et uerni quidem flores hi sunt. Succedunt illis æstiui, lychnis, & Iouis flos, & alterum genus lilij. Item tiphyon & amaracus, quem phrygium cognominant. Sed maxime spectabilis pothos. Duo genera huius. Vnum cui flos hyacinthi est: Alterum candidius, qui ferè nascitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æstate floret. Abeunt, & hi marcescuntque. Alij rursus subeunt autumno. Tertium genus lilij & crocum, in utroque genere unum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarij quidem & spinæ flore utuntur, quippe cum spinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic est trans maria ordo florum. In Italia uiolis succedit rosa, huic interuenit lilium, rosam cyanus excipit, cyanum amarãtus. Nam uincaperuincæ semper uiret, in modum lineæ foliis geniculatim circundata. Torpiaria herba: inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc à Græcis chamædaphne uocatur. Vita longissima uiolæ albæ est trimatu. Ab eo tempore degenerat. Rosa & quinquennium perfert, nec recisa nec adusta. Illo enim modo iuuenescit. Diximus & terram referre plurimum. Nam in Aegypto sine odore hæc omnia: tantumque myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosaria à fauonio fossa oportet esse, iterumque solstitio. Et id agendum, ut intra id tempus purgata ac pura sint.

De cura apum, pabulo & morbis earum, & remedijs. CAP. XII.

VErum hortis coronamẽtisque maxime aluearia & apes conueniunt, res præcipui quæstus compendijque, cum fauit. Harum ergo causa oportet serere thymum, apiastrum, rosam, uiolas, lilium, cytisum, fabam, eruilium, cunilam, papauer, conyzam, casiam, melilotum, melissophyllum, cerinthen. Est autẽ cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis succum habente. Horum florisauidissimæ sunt, atque etiam sinapis, quod miremur, cum oliuæ florem ab his non attingi constet. Ideoque hanc arborem procul esse melius sit: cum aliquas quàm proxime seri conueniat, quæ & euolantium examina inuitent, nec longius abire patiantur. Cornum quoque arborem caueri oportet. Nam flore eius degustato, aluo concita, moriuntur. Remedium, sorba contusa è melle præbere his, uel urinam hominum, uel boum, aut grana punici mali, aminæo uino conspersa. At genistas circunseri aluearijs gratissimum. Mirum est dignumque memoratu de alimentis quod cõperi. Hostilia uicus alluitur Pado. Huius inquilini pabulo circà deficiente imponunt nauibus alueos, noctibusque quina milia passuum contrario amne naues subuehunt. Egressæ luce apes, pastæq;, ad naues quotidie remeant, mutantes locum, donec pondere ipso pressis nauibus, pleni aluei intelligantur, reuectisq; eximantur mella.

De uenenato melle, et de remedijs mellis uenenati, & mellis insani. CAP. XIII.

ET in Hispania mulis prouehunt, simili de causa: Tantumque pabulum refert, ut mella quoque uenenata fiant. Heracleæ in Ponto, quibusdam annis pernicioſissima existunt, ab ijsdẽ apibus facta. Nec dixere autores è quibus floribus ea fierent. Nos trademus quæ cõperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipue caprarum, appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium uirus aquoso uere marcescentes. Ita fit ut non omnibus annis sentiatur hoc malum. Venenati signa sunt, quòd omnino non densatur, quòd color magis rutilus est, odor alienus, sternutamenta protinus mouens, quòd ponderosius innoxio. Qui edere, abijciunt se humi, refrigerationem quærentes: nam & sudore defluunt. Remedia sunt multa, quæ suis locis dicemus. Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tantis insidijs oportet, mulsum uetus è melle optimo & ruta: salsamenta etiamsi reijciantur sumpta crebro. Certumque est id malum per excrementa ad canes etiam peruenire, similiterq; torqueri eos. Mulsum tamẽ ex eo inuete

ratum

ratum, innocuum esse constat. Et fœminarum cutem nullo melius emendari cum costo, sugillata cum aloë. Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab insania, quam gignit, mænomenon uocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent syluæ. Gensque ea cum ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) non uendit. Et in Persside, & in Mauritaniæ Cæsariensis Getulia, contermina Massæsulis, uenenati faui gignuntur: quidamque à parte, quo nihil esse fallacius potest, nisi quòd liuore deprehenduntur. Quid sibi uoluisse naturam ijs arbitremur insidijs, ut ab ijsdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis fauis? Parum enim erat genuisse rem, in qua uenenum facilime daretur, etiamne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid sibi uoluit, nisi ut cautiorem minusque auidum faceret hominẽ? Non enim ipsi melli, sed apibus iam cuspides dederat, & quidem uenenatas, remedio aduersus has utique non differendo. Ergo maluæ succo, aut foliorum ederæ perungi salutare est, uel percussos eas bibere. Mirum tamen est, uenena portantes ore, fingentesque ipsas non mori: nisi quòd illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus: sicut contra serpentes Psyllis, Marsisque inter homines.

De melle quod muscę non attingunt, & aluearijs, & cura eorum si famem sentiunt apes, & quomodo cera fiat. CAP. XIIII.

ALiud in Creta miraculum mellis. Mons est Carina nouem millia passuum ambitu, intra quod spatiũ muscæ non reperiuntur, natumq; ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur. Aluearia orientem æquinoctialem spectare conuenit, aquilonem euitent: Nec fauonium minus. Aluearia optima è cortice, secunda ferula, tertia uimine: multi ea & speculari lapide fecere, ut operantes intus spectarent. Circumlini alueos fimo bubulo utilissimum. operculum à tergo esse ambulatorium, ut proferatur intus si magnus sit alueus, aut sterilis operatio, ne desperatione curam abijciant, id paulatim reduci, fallente operis incremento. Aluearia hyeme stramento operiri, crebro suffiri, maxime fimo bubulo. Cognatum hoc ijs, innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines, apesque ipsas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius est, papilionum maior pestis. Tollitur uerò cum maturescit malua noctu, interlunio, cœlo sereno, accensis lucernis ante alueos. In eam flammam sese ingerunt. Si cibus deesse censeatur apibus, uuas passas siccásue, ficosque tusas, ad fores earum posuisse conueniet. Item lanas tractas madentes passo aut defruto, aut aqua mulsa. Gallinarum etiam crudas carnes. Quibusdam etiam æstatibus ijdem cibi præstandi, cum siccitas continua florum alimentum abstulit. Alueorum cum mel eximitur, illini oportet exitus, melissophyllo aut genista tritis: aut medios alba uite præcingere, ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut fauos lauari aqua præcipiũt: hac decocta, fieri saluberrimum acetum. Cera fit expressis fauis, sed antè purificatis aqua, & triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in nouo fictili, aqua fauos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturq; alia frigida, uasis melle circulitis. Optima quæ Punica uocatur. Proxima quàm maxime fulua, odorisq; mellei, pura, natione autẽ Pontica, quam constare equidem miror inter uenenata mella. Deinde Cretica. Plurimum enim ex propoli habet, de qua diximus in natura apum. Post has Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quandam uim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo: Ventilatur sub dio sæpius cera fulua. Deinde feruet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro, inde ligulis hauriunt florẽ, id est candidissima quæq;, trãsfunduntq; in uas, quod exiguum frigidæ habeat, & rursus marina decoquũt separatim, dein uas ipsum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, iuncea crate sub diuo siccant sole, lunaque, hæc enim candorem facit: siccantes ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidissima uerò fit post insolationem etiamnum recocta. Punica medicinis utilissima. Nigrescit cera addito chartarum cinere, sicut anchusa admixta rubet. Variosq; in colores pigmẽtis trahitur, ad reddẽdas similitudines, & innumeros mortalium usus, parietumq; etiam & armorum tutelam. Cætera de melle apibusq; in natura earum dicta sunt. Et hortorum quidem omnis ferè ratio peracta est.

De herbis sponte nascentibus & aculeatis. CAP. XV.

SEquuntur herbæ sponte nascẽtes, quibus pleræq; gentium utuntur in cibis, maximeq; Aegyptus, frugum quidẽ fertilissima, sed ut sola ijs carere possit: tanta est ciborum ex herbis abundantia. In Italia paucissimas nouimus, fraga, tanum, ruscum, batin marinam, batin hortensianam, quam aliqui asparagũ gallicum uocant. Præter has pastinacam pratensem, lupum salictarium, eaque uerius oblectamenta quàm cibos. In Aegypto nobilissima est colocasia, quam cyamon aliqui uocant. Hanc è Nilo metunt, caule cum colus est araneoso in mãdendo, thyrso autem qui inter folia emicat spectabili, foliis latissimis, etiam si arboreis comparentur, ad similitudinem eorum quæ personata in nostris amnibus uocamus. Adeoque Nili sui dotibus gaudent, ut implexis colocasiæ foliis in uariam speciem uasorum, potare gratissimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. In Aegypto proxima autoritas cichorio est, quam diximus intubum erraticum. Nascitur post uergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad uincula utuntur illa. Anthalium longius à flumine nascitur, mespili magnitudine & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi. Mandunt igni paratum. Mandunt & œtum, cui pauca folia minimaq;, uerum radix magna. Aracidna quidem & aracos cũ habeant radices ramosas ac mult

ac multiplices, nec folium, nec herbam ullam, aut quic quam aliud supra terram habent. Reliqua uulgarium in cibo apud eos herbarum nomina, condrylla, hypochœris, & caucalis, anthriscum, scandix, quæ ab alijs tragopogon uocatur, folijs croco similimis: partheniũ, strychnu, corchorus, & æquinoctio nascens aphace, acinos quam epipetron uocant, quæ nunquam floret. At è contrario aphace subinde marcescẽte flore emittit alium, tota hyeme totoque uere usque in æstatem. Multas præterea ignobiles habent, sed maxime celebrant cnicon Italiæ ignotam, ipsis autem oleo non cibo gratam. Hoc faciunt è semine eius. Differentia prima, sylvestris et satiuæ. Sylvestrium duæ species: Vna mitior est, simili caule, tamen rigido: itaque & colu antiquæ mulieres utebãtur ex illis, quare quidã atractylida uocant. Semen eius candidũ & grande, amarum. Altera hirsutior torosiore caule, & qui penè humi serpat, minuto semine. Aculeatarum generis hæc est, quoniam distinguenda sunt et genera. Ergo quædam herbarum spinosa sunt, quædam sine spinis. Spinosarum multæ species. In totum spina est asparagus, scorpio, nullum enim folium habet. Quædam spinosa foliata sunt, ut carduus, eryngion, glycyrrhizon, urtica. Iis enim omnibus foliis inest aculeata mordacitas. Aliqua & secundum spinam habent folium, ut tribulus, & ononis. Quædam in folio habent & in caule, ut phleos, quod aliqui stœben appellauere. Hyppophyes spinis geniculatum. tributa proprietas, quod & fructum spinosum habet. Ex omnibus his generibus urtica maxime noscitur, acetabulis in flore purpureã lanuginem fundentibus, sæpe altior binis cubitis. Plures eius differentiæ. Sylvestris, quam fœminã uocant, mitior. Et in sylvestri quæ dicitur cania, acrior, caule quoq; mordaci, fimbriatis foliis. Quæ uerò etiam odorem fundit, herculanea uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine ullis spinarum aculeis lanuginem ipsam esse noxiam: & tactu tantum leni pruritum, pustulasque confestim adusto similes existere. Notum est & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci uere, non ingrato multis etiam religioso in cibo est ad pellendos totius anni morbos. Sylvestrium quoque radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ innoxia, morsu carens, lamium uocatur. De scorpione dicemus inter medicas.

De carduo, & helxine, et tribulo, & anchusa. CAP. XVI.

CArduus & folio & caule spinosas lanugines habet. Item acorna, leucacanthos, chalceos, cnidos, polyacanthos, onopyxos, helxine, scolymos. Chamæleon, in foliis non habet aculeos. Est & illa differentia, quòd quædam in ijs multicaulia ramosaq; sunt, ut carduus. Vno autem caule nec ramosum, cnicos. Quædam cacumine tantum spinosa sunt, ut eryngium. Quædam æstate florent, ut tetralix, & helxine, Scolymus quoque floret sero & diu. Acorna colore tantum russo distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat atractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet. Qua de causa phonos uocatur à quibusdam, odore etiam grauis, sero maturescente semine, nec ante autumnum, quanquam id de omnibus spinosis dici potest. Verum omnia hæc & semine & radice nasci possunt. Scolymus carduorum generis ab ijs distat, quòd radix eius uescendo est decocta. Mirum, quòd sine interuallo tota æstate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei arescente folio desinunt pungere. Helxine rara usu est, neque in omnibus terris est, radice foliosa, ex qua media ueluti malum extuberat, contectum sua fronde. Huius uertex summus lacrymam cõtinet iucundi saporis, acanthicen mastichen appellatam. Et cactos quoque in Sicilia tantum nascitur, suæ proprietatis & ipsa, cuius in terra serpunt caules à radice emissi, lato folio & spinoso. Caules uocant cactos: nec fastidiunt in cibis inueteratos quoque. Vnum caulem rectum habent, quem uocãt pternica, eiusdem suauitatis, sed uetustatis impatientem. Semen ei lanuginis, quã pappon uocant: quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: uocant ascaliam. Tribulus non nisi in palustribus nascitur: dira res alibi, iuxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in uadum: folio ad effigiẽ ulmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo, uni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & serius floret, magisque septa obsidet uillarum. Semen ei rotundius, nigrum in siliqua. Alteri harenaceum. Spinosorum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim spinas habet appositio folio rutæ simili, toto caule foliatum in modũ coronæ: sequitur à frugibus, aratro inimica, uiuaxq; præcipue. Aculeatarũ caules aliquarum per terram serpunt, ut eius quam coronopum uocãt. E diuerso stant, anchusa inficiendo ligno cerisq; radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Caule foliato est & crepis, & apate. Differentia foliorum & hic quæ in arboribus, breuitate pediculi ac longitudine, angustijs ipsius folij, amplitudine, angulis, incisuris, odore, flore. Diutur nior hic quibusdam per partes florentibus, ut ocymo, heliotropio, aphacæ, onocychlæ.

Differentia herbarum per folia, & quæ herbæ toto anno floreant, & de hastula regia, & pistana, & gladiolo. CAP. XVII.

MVltis inter hæc æterna folia, sicut quibusdam arborum: in primisque heliotropio, adianto. Aliud rursus spicatarum genus, ex quo est cynops, alopecuros, stelephuros, quam quidam ortyga uocant, alij plantaginẽ, de qua plura dicemus inter medicas: thryallis. Ex ijs alopecuros spicam habet mollem & lanuginem densam, non dissimilem uulpium caudis, unde ei & nomen. Proxima est ei & stelephuros, nisi quòd illa particulatim floret. Cichorion & similia,

circa

circa terram folia habent, germinantibus ab radice post uergilias. Perdiciũ & aliæ gentes quàm Aegyptij edunt: nomẽ dedit auis id maxime eruens. Crassas plurimasq; habet radices. Item ornithogale, caule tenero, candido, semipedali radice, bulbosa, molli, tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte. Mirũ, loton herbam & ægilopa, nõ nisi post annũ è semine suo nasci. Mira & anthemidis natura, quod à summo florere incipit, cũ cæteræ omnes quæ particulatim florent, ab ima sui parte incipant. Notabile et in lappa quæ adhæ rescit, quoniã in ipsa flos nascitur, non euidens, sed intus occultus, & intra se germinat uelut animalia quæ in se pariunt. Item circa Opuntem opuntia est herba, etiã homini dulcis. Mirumq; è folio eius radicẽ fieri, ac sic eam nasci. Iasione unum foliũ habet, sed ita implicatũ, ut plura uideantur. Condrylla amara est, & acri in radice succo. Amara & aphace, et quæ picris nominatur, & ipsa toto anno florens: nomẽ ei amaritudo imposuit. Notabilis et scillæ crociq; natura, quòd cũ omnes herbæ foliũ primũ emittant, mox in caulem rotundentur, in ijs caulis prior intelligitur quàm foliũ. Et in croco quidem flos impellitur caule, in scilla uerò caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eadẽq; ter floret (ut diximus) tria tempora sationũ ostendens. Bulborũ generi quidã adnumerant & cypiri, hoc est, gladioli, radicem. Dulcis ea est, & quæ decocta panẽ etiã gratiorẽ faciat, ponderosioremq; simul subacta. Nõ dissimilis est & quæ thesion uocatur, gustu aspera. Cæteræ eiusdẽ generis folio differunt. Asphodelus oblongũ & angustũ habet, scilla latũ & tractabile, gladiolus simile nomini. Asphodelus mãditur, & semine tosto & bulbo. Sed hoc in cinere tosto, dein sale et oleo addito: præterea tuso cũficis, præcipua uoluptate, ut uidetur Hesiodo. Traditur & ante portas uillarũ satũ, remedio esse cõtra ueneficiorũ noxiã. Asphodeli mẽtionẽ et Homerus fecit. Radix eius napis modicis similis est: Neque alia numerosior, lxxx. simul aceruatis sæpe bulbis. Theophrastus & ferè Græci, princepsq; Pythagoras, caulẽ eius cubitalẽ, & sæpe duũm cubitorũ, foliys porri syluestris, antericon uocauere: radicem uerò, id est, bulbos, asphodelon. Nostri illud albucum uocant, & asphodelum hastulam regiã. Ea est & caulis acinosi. Eius duo genera faciunt. Albuco est scapus cubitalis, amplus, purus, læuis. De quo Mago præcipit, exitu mẽsis Martij, & initio Aprilis, cum floruerit, nondum semine eius intumescente, demetendum: findendosq; scapos, & quarto die in solem proferẽdos. Ita siccatis manipulos faciendos. Item pistanam dicit à Græcis uocari, quam inter uluas sagittam appellamus. Hanc ab idibus Maij usque ad finem Octobris mẽsis decorticari, atq; leni sole siccari iubet. Idem & gladiolum alterũ, quem cypiron uocant, & ipsum palustrem, Iulio mense toto secari iubet ad radicem, tertioq; die in sole siccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante solem occidentem in tectum referri, quoniam palustribus desectis nocturni rores noceant.

De iunco genera sex, & de cypero, & de medicamentis eorum, & de cypiro, & odorato iunco. XVIII.

Similia præcipit & de iunco, quẽ mariscon appellant, ad texendas tegetes, & ipsum Iunio mense eximi ad Iulium medium præcipiens. Cætera desiccando, eadem quæ de ulua suo loco diximus. Alterum genus iuncorum facit, quod marinũ, & à Græcis oxyschœnon uocari inuenio. Tria genera eius: acuti, sterilis, quem marem, & oxyn Græci uocant: reliqua fœminini, ferentis semen nigrũ, quẽ melancranin uocãt. Crassior hic & fruticosior. Magisq; etiamnũ tertius, qui uocatur holoschœnos. Ex his melãcranis sine alijs generibus nascitur. Oxys autem & holoschœnos eodem cespite. Vtilissimus ad uitilia holoschœnos, quia mollis & carnosus est. Fert fructũ ouorũ cohærẽtium modo. Nascitur autem is, quem marem appellamus, ex semetipso, cacumine in terram defixo: melancranis autem suo semine. Alioquin omniũ radices omnibus annis intermoriuntur. Vsus ad nassas marinas, uitilium elegantiam, lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine iuxta maritimas Alpes tanta, ut inciso uentre impleant penè unciarum latitudinẽ, in Aegypto uerò cribrorum longitudinem, nõ aliàs utiliorem. Quidam etiamnum unum genus faciunt, iunci trianguli, cyperon uocant. Multi uerò non discernunt à cypiro uicinitate nominis. Nos distinguemus utrumque. Cypirus est gladiolus, ut diximus, radice bulbosa, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, & postea Phœnice. Cretico cãdor odorq; uicinus nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum spirans, nullus Aegyptio. Nam et ibi nascitur. Discutit duritias corporum. Iam enim remedia dicemus, quoniã & florum odorumq; generi est magnus usus in medicina. Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum: quanquam professus efficacissimum esse aduersus calculosos, eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumque tradit, barbaros suffitum huius herbæ excipientes ore, lienes consumere: & non egredi domibus, nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmioresque sic etiam fieri. Intertriginum & alarum uitijs, perfrictionibusq; cum oleo illitum, non dubie mederi. Cyperos iuncus est, qualiter diximus anguloſus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguisque. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ est semen. Radix oliuæ nigræ similis, quam cum oblonga est, cyperida uocant, magni in medicina usus. Laus cypero prima ammoniaco, secũda Rhodio, tertia Thracio, nouissima Aegyptio, quod & cõfundit intellectum, quoniã & cypiros ibi nascitur. Sed cyperos durissima uixque spirans. Cæteris odor & ipsis nardum imitans. Est & per se Indica herba, quæ cyperis uocatur, gingiberis effigie, commanducata croci uim reddit. Cypero uis in medicina psilothri. Illinitur pterygijs, ulceribusque genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris ulceribus,

Radix

Radix aduersus serpẽtium ictus, & scorpionum præsertim, remedio est. Vuluas aperit pota. Largiori tanta uis, ut expellat eas. Vrinam ciet, & calculos, ob id utilissima hydropicis. Illinitur & ulceribus quæ serpunt, sed his præcipua quæ in stomacho sunt, ex uino uel aceto illita. Iũci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum & in aqua potum, sistit aluum & fœminarũ menses, capitisq; dolores facit. At qui uocatur holoschœnos, eius quæ proxima sunt radicis, commanducãtur aduersus araneorum morsus. Inuenio etiamnũ unum iunci genus, quod euripicen uocant. Huius semine somnũ allici, sed modum seruandum ne sopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicentur, quoniã & in Syriacœle (ut suo loco retulimus) nascitur. Laudatissimus ex Nabatæa, cognomine teuchites, proximus Babylonius, pessimus ex Africa, ac sine odore. Est autem rotundus, uinosæ mordacitatis ad linguã. Syncerus in confricando odorẽ rosæ emittit, rubentibus fragmentis. Discutit inflationes, ob id stomacho utilis, bilemq; & sanguinẽ reijcientibus. Singultus sedat, ructus mouet, urinã ciet, uesicæ medetur. Ad muliebres usus decoquitur. Opisthotonicis cũ resina arida imponitur. Excalfactoria & rosa. Vteros astringit, refrigerat. Vsus eius diuiditur in folia & flores. Capita foliorũ partesq; candidæ, ungues uocãtur. In flore aliud est semẽ, aliud capillus in capite, aliud cortex, aliud calyx. Folium siccatur, aut tribus modis exprimitur. Per se, cum ungues non detrahunt: ibi enim humoris plurimum. Aut cum detractis unguibus, reliqua pars aut oleo aut uino maceratur in sole uasis uitreis. Quidam & salẽ admiscent, & anchusam nonnulli, aut aspalathũ, aut iuncũ odoratũ, quia talis maxime prodest uuluæ ac dysentericis. Exprimuntur eadẽ folia detractis unguibus, trita per linteum spissum in æreũ uas, leniq; igni succus coquitur, donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissima quæque folia.

Ex rosa medicinæ, & de lilio, & de narcisso, & ex uiola, & de baccare, & combreto, & asaro. CAP. XIX.

Vinum quomodo fieret è rosa, diximus inter genera uini. Vsus succi ad aures, oris ulcera, gingiuas, tõsillas, gargarizatus, stomachum, uuluas, sedis uitia, capitis dolores. In febre per se, uel cum aceto ad somnos, nauseas. Folia uruntur in calliblepharum. Et siccis femina aspergũtur. Epiphoras quoq; arida leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierũ, maxime albas, in posca potus: & sanguinis excreationes. Stomachi quoq; dolores, quãtum in uini cyathis tribus: Semen his optimum crocinum, nec anniculo uetustius, & in umbra siccatur. Nigrũ inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non ueteri. Naribus subductũ caput purgat. Capita pota uentrem & sanguinẽ sistunt. Vngues rosæ epiphoris salubres sunt. Vlcera enim oculorum rosa sordescunt, præterquàm initijs epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem uitijs stomachi, rosionibus & uitijs uentris, & intestinorũ, & præcordijs utilissima uel illita. Cibo quoque lapathi modo condiuntur. Cauendus in his situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis usus. Diapasmata inde fiũt ad sudores coërcendos, ita ut à balineis inarescant corpori, dein frigida abluantur. Syluestris cum adipe ursino alopecias mirifice emendat. Lilij radices multis modis florem suum nobilitauere, contra serpentium ictus ex uino potæ, & cõtra fungorum uenena. Propter clauos pedum in uino decoquuntur, triduoq; non soluuntur. Cũ adipe aut oleo decoctæ, pilos quoque adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum aluo trahunt: lieniq; & ruptis uulsis prosunt, & menstruis fœminarum. In uino uero decoctæ, impositæq; cũ melle neruis præcisis medentur. Lichenas & lepras, & fursures in facie emẽdant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta, uulneribus imponuntur. Epiphoris testium, in melle cũ hyoscyamo & farina tritici. Semen illinitur igni sacro: flos & folia ulcerũ uetustati. Succus qui flore expressus est, ab alijs mel uocatur, ab alijs syrium, ad emolliendas uuluas sudoresq; faciendos, & suppurationes coquẽdas. Narcissi duo genera in usu medici recipiũt. Vnum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo uomitorium, aluosq; soluentem, neruis inimicum, caput grauãtem, & à narce narcissum dictum, non à fabuloso puero. Vtriusq; radix mulsei saporis est. Ambustis prodest cum exiguo melle. Sic & uulneribus & luxatis. Panis uero cũ melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polenta tritus oleoq;, contusis medetur & lapide percussis. Purgat uulnera permixtus farinæ. Nigras uitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narcissinũ oleum ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alserint. Auribus est utilissimus, sed capitis dolores facit. Violæ syluestres sunt & satiuæ. Purpureæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & sede procidente uuluáue: & contra suppurationes. Crapulam & grauedines capitis impositis coronis olfactúue discutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum est ex ijs, comitialibus medetur, maxime pueris in aqua potum. Semen uiolæ scorpionibus aduersatur. Contrà flos albæ suppurata aperit. Ipsa discutit. Et alba autem & lutea extenuãt menstrua, urinam ciunt. Minor uis est recentibus: ideoq; aridis post annum utẽdum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitæ sedant lienem: item podagram: oculorum autem inflammationes cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera: cum cerato rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto uero collectiones sanant. Baccar in medicinæ usu aliqui ex nostris perpensam uocant. Auxiliatur contra serpentes, capitis dolores feruoresq;: item epiphoras. Imponitur

mammis tumentibus à partu & ægilopis incipientibus & ignibus sacris. Odor somnum gignit. Radicem decoctã bibere spasticis, euersis, conuulsis, suspirios is, salutare est. In tussi uetere radices eius tres quatuórue decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit, & uesicæ calculos. Conditur cum diapasmate. Vestibus odoris gratia inseritur. Combretum quod simile ei diximus, tritum cum axungia, uulnera mire sanat. Asarum iocinerũ uitijs salutare esse traditur, uncia sumptum in hemina mulsi mixti. Aluum purgat ellebori modo. Hydropicis prodest & præcordijs uuluisque ac morbo regio. In mustum si addatur, facit uinum urinis ciendis. Effoditur cum folia emittit. Siccatur in umbra. Situm celerrime sentit.

De nardo Gallico, & de croco medicinæ, & crocomagmate, & saliunca, & polio, & iri, & holochryso, & chrysocome, & meliloto. CAP. XX.

ET quoniam quidã, ut diximus, nardũ rusticum nominauere radicem baccaris, contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo aduersus serpẽtes duabus drachmis in uino succurrit: Inflammationibus coli, uel ex aqua, uel ex uino. Item iocineris & renum, suffusisq; felle: Et hydropicis per se, uel cũ absinthio. Sistit purgationum mulierũ impetus. Eius uero quod phu eodem loco appellauimus, radix datur potui trita, uel decocta ad strangulationes, uel pectoris dolores, uel laterum. Menses quoq; ciet. Bibitur cũ uino. Crocum melle non soluitur, nulloq; dulci: Facilime autẽ uino, aut aqua, utilissimum in medicina. Adseruatur cornea pyxide. Discutit inflammationes omnes quidem, sed oculorum maxime ex ouo illitũ. Vuluarum quoq; strãgulatus, stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iocinerum, pulmonum, uesicarumq;, peculiariter inflammationi earum uehemẽter utile. Item tussi & pleureticis. Tollit & pruritus. Vrinam ciet. Qui crocum prius biberint, crapulam non sentiunt. Ebrietati eo resistunt. Coronæ quoq; ex eo mulcẽt ebrietatem. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerem stimulat. flos eius igni sacro illinitur cum creta cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur. Collyrio uni etiã nomen dedit, ex eo quoq; expresso unguento crocino, quod crocomagma appellãt. Habet suas utilitates contra suffusiones oculorum. Vrinas magis excalefacit quàm crocum ipsum. Optimum quod gustatum saliuã dentesq; inficit. Iris rufa melior quàm candida: infantibus eam circũligari salutare est, dentientibus præcipue & tussientibus, tinearúmue uitio laborantibus instillari. Cæteri effectus eius non multum à melle differũt. Vlcera purgat capitis præcipue, suppurationes ueteres. Aluũ soluit duabus drachmis cum melle. Tussim, tormina, inflationes pota. Lienes ex aceto. Contra serpentium & araneorum morsus, ex posca ualet. Contra scorpiones, duarum drachmarum pondere in pane uel aqua sumitur. Cõtra canum morsus, ex oleo, imponitur: Et contra perfrictiones. Sic & neruorum doloribus. Lumbis uero & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus subducta, sternutamenta mouet, caputque purgat. Dolori capitis cum cotoneis malis aut strutheis illinitur. Crapulas quoque & orthopnœas discutit. Vomitiones ciet, duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias farina eius utũtur: cum uino, ad clauos uel uerrucas, triduoq; non soluitur. Halitus oris commãducata abolet, alarumq; uitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum cõciliat, sed genituram consumit. Sedis rimas & condylomata, omniaq; in corpore excrescentia sanat. Sũt qui syluestrem xyrin uocent. Strumas hæc uel panos uel inguina discutit. Præcipitur, ut sinistra manu lecta ad hos usus seruetur: colligentesq; dicant cuius hominis utiq; causa eximãt. Scelus herbariorum aperitur in hac mentione. Partem eius seruant, & quarũdam aliarum herbarum, sicut plantaginis: & si parũ mercedis tulisse se arbitrantur, rursusq; opus quærũt, partem eam quam seruauere, eodem loco infodiũt: credo, ut uitia quæ sanauerint, faciant rebellare. Saliuncæ radix in uino decocta, sistit uomitiones, corroborat stomachum. Polio Musæus & Hesiodus perungi iubent dignationis gratia, gloriæq; auidos polium tractare, colere. Polium cõtra serpentes substernitur uel portatur. Medici in uino decoquunt recens, uel aridũ, illinuntq;, uel spleneticis propinant ex aceto: Morbo regio in uino. Et hydropicis incipientibus in uino decoctum. Vulneribus quoq; sic illinunt. Secũdas mulierum, partusq; emortuos repellit: Item dolores corporis: Vesicas inanit. Et epiphoris illinitur. Nec magis alia herba conuenit medicamẽto, quod alexipharmacon uocant. Stomacho tamen inutile esse, caputq; eo impleri, & abortum fieri poto, aliqui negant. Ad religionem addunt, ubi inuentũ sit, protinus adalligandum contra oculorum suffusionem, cauendũq; ne terram attingat. Hi & folia eius thymo similia tradũt, nisi quod molliora sunt, & lanatiore canicie. Cum ruta syluestri, & si teratur ex aqua cœlesti, aspidas mitigare dicitur: & non secus atq; cytinus astringit & cohibet uulnera, prohibetq; serpere. Holochrysos medetur stranguriæ in uino pota, & oculorum epiphoris illita. Cũ fece uero uini cremata & polenta, lichenas emendat. Chrysocomes radix calfacit, & stringit. Datur potui ad iocinerum uitia: item pulmonũ: Vuluæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet menstrua, & si cruda detur, hydropicorum aquam. Mellissophyllo siue melittena si perungantur aluearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudẽt flore. Copia istius examina facilime continẽtur. Idem præsentissimum est cõtra ictus earum, uesparumq;, & araneorum, item scorpionum. Item contra uuluarum strangulationes, addito nitro. Cõtra tormina, è uino. Folia eius strumis illinuntur, & sedis uitijs, cum sale decocta. Succus

fœminas

fœminas purgat, & inflationes discutit, & ulcera sanat. Articularios morbos sedat, canisque morsus. Prodest dysentericis ueteribus & cœliacis, & orthopnoicis, lienibus, ulceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle inungi, eximium habetur. Melilotos quoque oculis medetur cum lacte, aut cum lini semine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cum rosaceo: item aurium è passo, quæque in manibus intumescunt, uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda tritaq;. Idem effectus est ad uuluas. Testes uero & sedem prociduam, quæq; ibi sint uitia, recens ex aqua decocta, uel ex passo. Adiecto rosaceo illinitur ad carcinomata. Deferuescit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

De trifolio, & thymo, & hemerocalle, & de helenio, & abrotono. CAP. XXI.

TRifolium scio credi prævalere contra serpentium ictus & scorpionum, ex uino aut posca, seminis granis uiginti potis: uel foliis, & tota herba decocta: serpentesq; nunquam in trifolio aspici. Præterea celebratis autoribus, contra omnia uenena pro antidoto sufficere XXV. grana eius, quod minianthes ex eo appellauimus, tradi. Multa alia præterea in remedijs eius adscribi. Sed me contra sententias eorum grauissimi uiri autoritas mouet. Sophocles enim poëta uenenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti, aut contriti succum infusum corpori, eadem uredines facere, quas si percussis à serpente imponatur. Ergo non aliter utendum eo quàm contra uenena censuerim. Fortassis enim & his uenenis inter se contraria sit natura, sicut multis alijs. Item animaduerto semen eius cuius minima sint folia, utile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore, & in umbra siccari. Duo autem sunt genera eius: Candidum, radice lignosa, in collibus nascẽs, quod & præfertur: Alterum nigrius, florisq; nigri. Vtraque oculorum claritati multum conferre existimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinẽ concrescere non pati è melle: Longas faucium distillationes extrà illita cum sinapi, extenuare: item stomachi & uentris uitia. Modice his tamen utẽdum est, quoniam excalfaciunt, quamuis sistunt aluũ: quæ si exulcerata sit, denarij pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet: Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordijs medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis ac melãcholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodest et orthopnoicis & anhelationi, mulierumq; mensibus retardatis. Vel si emortui sint in utero partus, decoctũ in aqua ad tertias. Et uiris uero cõtra inflationes, cũ melle & aceto. Et si uenter turgeat, testésue aut uesicæ dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impositum. Item cum aceto callum & uerrucas. Coxendicibus imponitur & articularibus morbis, & luxatis tritum ac lanæ insperſum ex oleo. Dant & potionẽ articularibus morbis trium obolorũ põdere in tribus cyathis aceti & mellis. Et infastidio, tritũ cum sale. Hemerocalles pallidum è uiridi, & molle folium habet, radicem odoratam atque bulbosam. Quæ cum melle imposita uentri, aquam pellit, & sanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris oculorum, mammarumque post partum doloribus illinuntur. Helenium ab Helena, ut diximus, natum, fauere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquoque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu eius quandam gratiam ijs ueneremque conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in uino, eumque quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero, quòd tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædulcis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis pota. Est autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex uino. Mures quoque contrita dicitur necare. Abrotonum duorum traditur generum, campestre ac montanum. hoc fœminam, illud marem intelligi uolumus. Amaritudo absinthij in utroque. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. Vsus est & foliis, sed maior semine ad excalfaciendum: ideo neruis utile, tussi, orthopnoicis, conuulsis, ruptis, lumbis, urinæ angustijs. Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & uuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur, cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum uino, illiniturque. Efficacissimum contra ea, quorum ueneno tremores & frigus accidunt, ut scorpionum & phalangiorum: & contra uenena alia pota prodest, & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius si subijciatur puluino, uenerem stimulari aiunt: efficacissimamq; esse herbam contra omnia ueneficia, quibus coitus inhibeatur.

Ex leucanthemo & sampsucho medicinæ. CAP. XXII.

LEucanthemum suspiriosis medetur, duabus partibus aceti permixtum. Sampsuchum siue amaracum, in Cypro laudatissimum & odoratissimum, scorpionibus aduersatur, ex aceto ac sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto uis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet & aridum sternutamenta. Fit ex eo oleum, quod sampsuchinum uocatur aut amaracinum, ad excalfaciendos emolliẽdosq; neruos: & uuluas calfacit. Et folia sugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

De anemona medicinæ. CAP. XXIII.

ANemonas coronarias tantum diximus, nunc reddemus & medicas. Sunt qui phenion uocent. Duo eius genera, Sylueſtris prima, altera incultis naſcens, utraque ſabuloſis. Huiusq; plures ſpecies. Aut enim phœniceum florem habet, quæ & copioſiſſima eſt, aut purpureum, aut lacteũ. Harum trium folia apio ſimilia ſunt. Nec temere ſemipedem altitudine excedunt, cacumine aſparagi. Flos nunquàm ſe aperit niſi uento ſpirante, unde & nomen accepit. Sylueſtri amplitudo maior, latioribus folijs, flore phœniceo. Hanc, errore ducti, argemonem putant multi: alij rurſus papauer, quod rhœan appellauimus. Sed diſtinctio magna, quòd utraq; hæc poſtea floret. Nec aut ſuccum illarum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec niſi aſparagi cacumen. Proſunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, uuluis mulierum, lacti quoq;. Et menſtrua cient cum ptiſana ſumptæ, aut uellere appoſitæ. Radix commãducata pituitam trahit, dẽtes ſanat, decocta oculorum epiphoras. Magi multum quidem ijs tribuêre, quamprimũ aſpiciatur eo anno tolli iubentes: diciq;, colligi eas tertianis & quartanis remedio. Poſtea alligari florem panno roſeo, & in umbra aſſeruari, ita cum opus ſit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contrita, cuicunque animalium impoſita, ulcus facit ſeptica ui. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

Ex œnanthe medicinæ. CAP. XXIIII.

OEnanthe herba naſcitur in petris, folio paſtinacæ, radice magna, numeroſa. Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota, facilitatem pariendi præſtant, ſecundasq; purgant. Tuſſim è melle tollunt: urinam cient. Radix & ueſicæ uitijs medetur.

De heliochryſo medicinæ. CAP. XXV.

HEliochryſum, quod alij chryſanthemon uocãt, ramulos habet candidos, folia ſubalbida, abrotono ſimilia: ad ſolis repercuſſũ, aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunquàm marceſcunt. Qua de cauſa deos coronant illo, quòd diligentiſſime ſeruauit Ptolemæus rex Aegypti. Naſcitur in fruteclis. Ciet urinas è uino pota, & menſes. Duritias & inflammationes diſcutit. Ambuſtis cum melle imponitur. Contra ſerpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem concretum uentris aut ueſicæ abſumit cum mulſo. Folia eius trium obolorum pondere ſiſtunt profluuia mulierum in uino albo. Veſtes tuetur odore non ineleganti.

Ex hyacintho medicinæ, & lychnide. CAP. XXVI.

HYacinthus in Gallia eximie prouenit. Hoc ibi pro cocco hyſginum tingitur. Radix eſt bulbacea, mangonicis uenalitijs pulchre nota: quæ è uino dulci illita, pubertatem coërcet, & nõ patitur erũpere. Torminibus & araneorũ morſibus reſiſtit. Urinam impellit. Cõtra ſerpentes & ſcorpiones, morbũq; regium, ſemen eius cũ abrotono datur. Lychnis quoque flammea illa aduerſus ſerpentes, ſcorpiones, crabrones, ſimiliaq; bibitur è uino, ſemine trito. Sylueſtris eadem ſtomacho inutilis. Aluum ſoluit. Ad detrahendam bilem efficaciſſima duabus drachmis. Scorpionibus adeo contraria, ut omnino uiſa ea torpeſcant. Radicem eius Aſiani boliten uocant: qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

Ex uincaperuinca medicinæ, ruſco, bati, & acino. CAP. XXVII.

ET uincaperuinca, ſiue chamædaphne, arida tuſa hydropicis datur in aqua, cochleari menſura, celerrimeq; reddũt aquam. Eadem decocta in cinere, ſparſa uino, tumores ſiccat. Auribus ſucco medetur. Aluinis impoſita multũ prodeſſe dicitur. Ruſci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorũ ualetudine, & tortuoſiore urina uel cruenta. Radicem pridie erui oportet, poſtero mane decoqui. ex ea ſextarium uini cyathis duobus miſceri. Sunt qui & crudã radicem tritam ex aqua bibant: & in totũ ad uirilia, cauliculis eius in uino & aceto tritis, nihil utilius putãt. Batis quoque aluum mollit. Illinitur podagricis toſtæ & contuſa. Acinon & coronarum cauſa & ciborum Aegyptij ſerũt. Eademq; erat quæ ocymum, niſi hirſutior ramis ac folijs eſſet, & admodum odorata. Ciet menſes & urinas.

Ex colocaſia medicinæ. CAP. XXVIII.

COlocaſia Glaucias acria corporis leniri putauit, & ſtomachum iuuari.

Ex anthalio medicinæ. CAP. XXIX.

ANthalij, quod Aegyptij edunt, nullũ alium reperi uſum. Eſt & herba anthyllon, quam alij anticellion uocant, duorum generum, folijs & ramis lẽticulæ ſimilis, palmi altitudine, ſabuloſis apricis naſcens, ſubſalſa guſtanti. Altera chamæpityi ſimilis, breuior & hirſutior, purpurei floris, odore grauis, in ſaxoſis naſcens. Prior uuluis aptiſſima, & ex roſaceo ac lacte impoſita & uulneribus. Bibitur in ſtrangu-
ria renumq; doloribus, tribus drachmis. Altera bibitur in duritia uuluarũ, & in torminibus, & in comitiali morbo, cũ melle & aceto, quatuor drachmis.

De parthenio medicinæ. CAP. XXX.

PArthenium, alij leucanthen, alij tamnacum uocant. Celſus apud nos, perdicium & muralium. Naſcitur in hortorũ ſepibus, flore albo, odore mali, ſapore amaro. Ad inſidendum decoctæ in duritia uuluarum, & inflãmationibus. Siccatum cum melle, & aceto impoſitum, bilem trahit atram. Ob hoc contra uertigines utilis, & calculoſis. Illinitur et ſacro igni: item ſtrumis, cum axungia inueterata. Magi contra tertianas ſiniſtra manu euelli eam iubent, diciq; cuius cauſa uellatur, nec reſpicere. Dein eius folium ægri linguæ ſubijcere, ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

De ſtrychno medicinæ. CAP. XXXI.

STrychno, quam quidam trychnon ſcripſere, utinam nec coronarij in Aegypto uterentur, quos inuitat ederæ florum ſimilitudo, in duobus eius generibus.

ribus. Quorum alterũ, cui acini coccinei, granosi folliculi, halicacabum uocant, & alij callion. Nostri autem uesicariam, quoniã uesicæ & calculis prosit. Frutex est surculosus uerius quàm herba, folliculis magnis latisq;, & turbinatis, grandi intus acino, qui maturescit Nouembri mẽse. Tertio folia sunt ocymi, minime diligenter demonstranda, remedia nõ uenena tractanti: quippe insaniã facit paruo quoq; succo. Quanquam & Græci autores in iocum uertere. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species uanas imaginesq; conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimã insaniam facere. Quicquid uero adijciatur ponderi, repræsentari mortem. Hoc est uenenum, quod innocentissimi autores simpliciter dorycnion appellauere, ab eo, quòd cuspides in prælijs tingerentur illo passim nascente. Qui parcius spectauerant, manicon cognominauere: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurida: ut nonnulli, perisson: ne cauendi quidẽ causa curiosius dicendum. Quin & alterũ genus, quod halicacabõ uocant, soporiferum est, atq; etiã opio uelocius ad mortem: ab alijs morion, ab alijs moly appellatum. Laudatum uero à Diocle & Euenore, à Timaristo quidem etiã carmine, mira obliuione innocentiæ: quippe præsentaneum remedium ad dentium mobiles firmãdos, si colluerentur: halicacabo uni exceptionẽ addidere, ne diutius id fieret. Delirationem enim gigni eo. Nec demõstranda remedia, quorũ medicina maioris mali periculum afferat. Cõmendatur & in cibis tertiũ genus, licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil esse corporis malorum, cui non salutare sit strychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti sunt, ut uel profutura de ijs cõmemorare fas putẽ, præsertim tanta copia innoxiorum medicaminũ. Halicacabi radicẽ bibunt qui sunt uaticinandi callẽtes, quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolũt. Remedio est (id enim libẽtius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud præteribo, aspidum naturæ halicacabum in tãtum aduersam, ut radice eius propius admota soporetur illa sopore enecans uis earũ. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

De corchoro & cnico. CAP. XXXII.

COrchorum Alexandrini cibi herba est, conuolutis foliys ad similitudinem mori, præcordijs (ut ferunt) utilis, alopecijsq; & lentigini. Boum quoque scabiem celerrime sanari ea inuenio, apud Nicandrum quidem & serpentium morsus, antequam floreat. Nec de cnico siue atractylide uerbosius dici par esset, Aegypti herba, ni magnum contra uenenata animalia præberet auxilium. Item aduersus fungos. Constat à scorpione percussos, quandiu teneant eam herbam, non sentire cruciatum.

De persoluta. CAP. XXXIII.

ET persolutã Aegyptus in hortis serit, coronarũ gratia. Duo genera eius, fœmina ac mas. Vtraq; subdita uenerem inhiberi, uirorum maxime, tradunt.

De mensuris & ponderibus. CAP. XXXIIII.

ET quoniam in mensuris quoque ac ponderibus crebro Græcis nominibus utendum est, interpretationem eorum semel in hoc loco ponemus. Drachma Attica (ferè enim Attica obseruatione medici utuntur) denarij argentei habet pondus. Eademq; sex obolos pondere efficit. Obolus x. chalcos. Cyathus pẽdet per se drachmas x. Cum acetabuli mensura dicitur, significat heminæ quartam partem, id est, drachmas xv. Mna quam nostri minam uocant, pendet drachmas Atticas centum.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXII.

*

PROOEMIVM.

COMPLESSE poterant miraculum sui natura atq; tellus, reputantium uel prioris tantũ uoluminis dotes, totq; genera herbarum, utilitatibus hominũ, aut uoluptatibus genita. Sed quanto plura restant, quantoq; mirabiliora inuẽtu? Illa enim maiore parte cibi aut odoris decorisue commendatio ad numerosa experimenta duxit. Reliquarum potentia approbat, nihil à rerum natura sine aliqua occultiore causa gigni.

De gentibus, herbis formæ gratia utentibus. CAP. I.

EQuidem & formæ gratia ritusque perpetui, in corporibus suis aliquas exterarum gentium uti herbis quibusdam, aduerto animum. Illinũt certe alijs aliæ faciem in populis Barbarorum fœminæ, maresque etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt. Simile plantagini glastum in Gallia uocatur: quo Britannorum coniuges nurusq; toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Aethiopum colorem imitantes.

Quòd herbis uestes inficiantur. CAP. II.

IAm uero infici uestes scimus admirabili fuco. Atque ut sileamus, Galatiæ, Africæ, Lusitaniæ granis, coccum Imperatorijs dicatũ paludamentis, transalpina Gallia herbis tyriũ atq; conchyliũ tingit, omnesq; alios colores. Nec quærit in profundis murices, seseque obijciẽdo escam, dum præripit beluis marinis, intacta etiam ancoris scrutatur uada, ut inueniat per quod facilius matrona adultero placeat, corruptor insidietur nuptæ. Stans & in sicco carpit, quod frugi mũdos exsculpat. His alioqui fulgentibus instrui poterat luxuria, certe innocentius. Nunc propositũ ista consectari non est, nec cõmittemus, ut subijciendo utiliora, luxuriam uilitate circũscribamus, dicturi & aliàs herbis tingi lapides parietesq; pingi. Nec tingendi tamen rationem omisissemus, si unquam ea liberaliũ artium

fuisset. Interim fortius augetur autoritas: quæ quanta debeatur etiam surdis, hoc est ignobilibus, herbis perhibebitur. Siquidem autores imperij Ro. conditoresq; immensum quiddam & hinc sumpsere, quoniam non aliunde sagmina in remedijs publicis fuere, & in sacris legationibusque uerbenæ. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra euulsum: ac semper & legati cum ad hostes clarigatumq; mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius uocabatur.

De corona graminea. CAP. III.

COrona quidem nulla fuit graminea nobilior, in maiestate populi terrarum principis, præmijsq; gloriæ. Gemmatæ & aureæ, uallares, murales, rostratæ, ciuicæ, triumphales, post hanc fuere suntque cunctæ magno interuallo, magnaq; differentia. Cæteras omnes singuli, & duces ipsi, imperatoresq; militibus, aut aliquando collegis dedere.

De raritate eius. CAP. IIII.

DEcreuit in triumphis senatus, cura belli solutus, & populus ocioſus: graminea nunquam nisi in desperatione suprema contigit, nulli nisi ab uniuerso exercitu seruato decreta. Cæteras imperatores dedere, hanc solam miles imperatori. Eadē uocatur obsidionalis, liberatis obsidione abominandoq; exitio totis castris. Quòd si ciuicæ honos uno aliquo ac uel humilimo ciue seruato, præclarus sacerque habetur, quid tādem existimari debet, unius uirtute seruatus uniuersus exercitus? Dabatur hæc uiridi è gramine, decerpto inde ubi obsessos seruasset aliquis. Nāq; summum apud antiquos signū uictoriæ erat, herbam porrigere uictos, hoc est, terra & altrice ipsa humo, & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio.

Qui soli corona ea donati. CAP. V.

DOnatus est ea L. Siccius Dentatus semel, cum ciuitas quatuordecim meruisset, depugnasset; cxx. prælijs semper uictor. Tanto rarius est seruatorem unum à seruatis donari. Quidam imperatores & sæpius donati sunt, ueluti P. Decius Mus, Tribunus militum ab exercitu, altera ab his, qui in præsidio obsessi fuerant, quanta esset eius honoris autoritas, confessus religione: siquidem donatus bouē album Marti immolauit, & c. fuluos, qui ei uirtutis causa dati fuerant simul ab obsessis. Hic Decius postea se consul, Imperioso collega, pro uictoria deuouit. Data est & à senatu populoq; Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis sublimius duco, Fabio illi, qui rem omnem Romanam restituit non pugnando. Nec data cum magistrum equitum & exercitum eius seruasset: tunc satius fuit nomine nouo coronari, appellatum patrem ab his quos seruauerat: sed quo dictum est consensu honoratus est, Annibale ex Italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius imperij manibus imposita est, & quod peculiare ei est, sola à tota Italia data.

Qui solus centurio coronatus. CAP. VI.

PRæter hos contigit eius coronæ honos M. Calphurnio Flammæ, Tribuno militum in Sicilia: Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati, Cimbrico bello. Primum pilum is capessens sub Catulo, excluſam ab hoc legionē suā hortatus, Tribunum suum dubitantem per castrà hostium erumpere interfecit, legionemque eduxit. Inuenio apud autores, eundem præter hunc honorem, astantibus Mario & Catulo COSS. prætextatum immolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit & Sylla dictator, ab exercitu se quoq; donatū apud Nolam, legatum bello Marsico. Idq; etiā in uilla sua Tusculana, quæ fuit postea Ciceronis, pinxit. Quod si uerum est, hoc execrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti suo proscriptione ipse dextraxit, tanto paucioribus ciuium seruatis, quàm postea occisis. Addat etiānum huic gloriæ superbum cognomen Felicem, ipse tamen obsessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. Aemylianum quoq; Scipionē Varro autor est donatum obsidionali in Africa, Manlio COS. tribus cohortibus seruatis, totidemq; ad seruandas eas eductis: quod & statuæ eius in foro suo diuus Augustus adscripsit. Ipsum Augustum cum M. Cicerone filio consulem idibus Septembribus senatus obsidionali donauit. Adeo ciuica non satis uidebatur. Nec præterea quenquam hac inuenimus donatum. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: sed quæcunq; fuerant in periculi sede, quamuis ignobiles ignotæq;, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minus quidē miror, cernens negligi ea quoq;, quæ ad ualetudinem cōseruandam, cruciatusque corporis propulsandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores iure castiget? Addidere uiuendi pretio delitiæ, luxusq;. Nunquàm fuit cupido uitæ maior, nec minor cura. Aliorum hanc operæ credimus, ac ne mandato quidem nostro alios id agere, medicisque prouisum esse. Proh, bonis ipsi fruimur uoluptatis, & (quo nihil equidem probrosius duco) uiuimus aliena fiducia. Imò uero plerisq; ultro etiam irrisui sumus ista commentantes, atq; friuoli operis arguimur. Magna quanquā immensi laboris solatia, sperni cum rerum natura, quam certe non defuisse nobis docebimus, & inuisis quoq; herbis inseruisse remedia, quippe cū medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime restant ex his, quas priori libro nominauimus, in quibus ipsis prouidentiam naturæ satis admirari amplectiq;ue non est. Dederat quas diximus molles, cibisque gratas. Pinxerat remedia in floribus, uisuque ipso animos inuitauerat, etiam delicijs auxilia permiscens. Inde excogitauit aliquas aspectu hispidas, tactu truces, ut tantumnon uocem ipsius fingentis illas, rationemque reddentis exaudire uideamur, ne se depascat auida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglectu uestigia obterant, ne insidens ales infringat: his muniendo aculeis telisque armando, remedijs ut tuta ac

salua

ſalua ſint. Ita hoc quoque quod in ijs odimus, hominum cauſa excogitatum eſt.

Medicinæ ex reliquis ornamentis, & erynge. CAP. VII.

ET clara in primis aculeatarum erynge eſt, ſiue eryngion, contra ſerpentes & uenenata omnia naſcens. Aduerſus ictus morſuſq;, radix eius bibitur drachmæ põdere in uino: aut ſi plerunq; tales iniurias comitatur & febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas. Omnibus uero contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in iure anſeris decoctam, arbitratur. Apollodorus aduerſus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua. Ipſa dura, fruticoſa, ſpinoſis foliis, caule geniculato, cubitali & maiore aliquando, alia albicans, alia nigra, radice odorata, & ſatiua quidem eſt. Sed ſponte naſcitur in aſperis & ſaxoſis, & in litoribus maris, durior, nigriorq;, folio apij.

De herba quã centũ capita uocant. CAP. VIII.

EX his candidam noſtri centum capita uocant. Omnes eiuſdem effectus, caule & radice in cibos Græcorum receptis utroq; modo, ſiue coquere libeat, ſiue cruda ueſci. Portentoſum eſt quod de ea traditur: Radicẽ eius alterutrius ſexus ſimilitudinẽ referre, raram inuentu, ſed ſi uiris cõtigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonẽ Lesbium dilectũ à Sappho. Multæ circa hoc nõ magorũ ſolum uanitates, ſed etiã Pythagoricorũ. Sed in medico uſu præter ſuprà dicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis uitijs, ſtomacho, iocineri, præcordijs in aqua mulſa, lieni in poſca. Itẽ ex mulſa renibus, ſtranguriæ, opiſthotonicis, ſpaſmis, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierũ menſibus, ſiue ſubſidant, ſiue abundent, uuluarumque omnibus uitijs. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab oſſibus carnes ſanat cum axungia ſalſa, & cerato: item fracturas. Crapulam præſumpta arcet, aluum ſiſtit. Aliqui è noſtris ſub ſolſtitio colligi eam iuſſere. Ex aqua cœleſti imponi omnibus ceruicis uitijs. Oculorum quoq; albugines ſanare adalligatam tradiderunt.

De acano & glycyrrhiza. CAP. IX.

SVNT qui & acanon eryngio aſcribant, ſpinoſam breuemq;, ac latam herbam, ſpiniſq; latioribus. Hanc impoſitam, ſanguinem mire ſiſtere. Alij eryngen falſo eandem putauerunt eſſe & glycyrrhizam, quare ſubiungi eã protinus refert. Et ipſa ſine dubio inter aculeatas eſt, foliis echinatis, pinguibus, tractuq; gummoſis, fruticoſa, binum cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præſtantiſſima in Cilicia, Ponto ſecunda, radice dulci, & hac tantũ in uſu. Capitur ea uergiliarum occaſu, longa ceu uiti, coloris buxei. Meliorq; nigra, quæq; lenta, quàm quæ fragilis. Vſus in ſubditis decocta ad tertias, cætero ad mellis craſſitudinem, aliquando & tuſæ, quo genere & uulneribus imponitur & fauciũ uitijs omnibus. Itẽ uoci utiliſſimo ſucco, ſic ut ſpiſſatus eſt linguæ ſubdito. Item thoraci, iocineri. Hac diximus ſitim famemq; ſedari. Ob id quidam adipſon appellauere eam, & hydropicis dedere ne ſitirent. Ideo & commanducata ſtomatice eſt, & ulceribus oris inſperſa ſæpe, & pterygijs. Sanat & ueſicæ ſcabiẽ, renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarũ pondere, & pipere, hemina aquæ. Commãducata ſanguinem ex uulnere ſiſtit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius, & medicinis. CAP. X.

TRibuli unum genus in hortis naſcitur, alterum in fluminibus tantum. Succus ex his colligitur ad oculorũ medicinas. Eſt enim refrigerantis naturæ, & ideo utilis contra inflammationes collectionesq;. Vlcera per ſe erumpentia, & præcipue in ore, cũ melle ſanat: Item tonſillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis tribuli equos ſaginant: ipſi nucleo uiuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat uentrem. Radix caſte pureque collecta, diſcutit ſtrumas. Semen adalligatum, uaricum dolores ſedat: tritum uero & in aquã ſparſum, pulices necat.

De ſtœbe, & medicinis eius. CAP. XI.

STœbe, quam aliqui phleon uocant, decocta in uino, præcipue auribus purulentis medetur: Item oculis ictu cruentatis: Hæmorrhagiæ quoque & dyſenteriæ infuſa.

De hippophye, & hippope, & medicinis earum. CAP. XII.

HIppophyes in ſabuloſis maritimisq; naſcitur, ſpinis albis. Ederæ modo racemoſa eſt, cãdidis, & ex parte rubentibus acinis. Radix ſucco madet, qui aut per ſe conditur, aut paſtillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis, ſaluberrime cum mulſo. Eſt altera hippope, ſine caule, ſine flore, foliis tantum minutis. Huius quoq; ſuccus hydropicis mire prodeſt. Debent accommodatæ eſſe equorum naturæ, neque ex alia cauſa nomen accepiſſe. Quippe quædam animaliũ remedijs naſcuntur, locupleti diuinitate ad gerenda præſidia: ut non ſit mirari ſatis ingenium eius, diſponentis auxilia in genera, in cauſas, in tempora, ut alijs proſit, atque alijs horis, diesq; nullus propè ſine præſidijs reperiatur.

De urtica & medicinis eius. CAP. XIII.

VRtica quid eſſe inuiſius poteſt? At illa præter oleum, quod in Aegypto ex ea fieri diximus, uel plurimis ſcatet remedijs. Semẽ eius cicutæ contrarium eſſe Nicander affirmat. Item fungis & argento uiuo. Apollodorus & ſalamandris cum iure decocta teſtudinis. Item aduerſari hyoſcyamo, & ſerpẽtibus, & ſcorpionibus. Quin illa ipſa amaritudo mordax, uuas in ore, procidentesque uuluas, & infantium ſedes, tactu reſilire cogit: Lethargicos expergiſci tactis cruribus, magisq; fröte. Eadem canis morſibus addito

sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. Carcinomata & sordida ulcera, sale admixto: item luxata sanat, & panos, parotidas, carnesq; ab ossibus recedentes. Semen potum cum sapa, uuluas strangulantes aperit, & profluuia nariũ sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumptũ à cœna faciles præstat, duobus obolis. Vno autẽ, in uino poto lassitudines recreat. Vuluæ uitijs tostũ, acetabuli mensura: potũ in sapa resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cũ melle, & thoracem purgat eodẽ ecligmate. Et lateri medetur cũ semine lini: Addunt hyssopũ & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem uentrẽ tostum cibo emollit. Hippocrates uuluam purgari poto eo pronũciat. Dolore leuari tosto acetabuli mensura dulci poto, & imposito cũ succo maluæ. Intestinorum animalia pelli cũ hydromelite & sale. Defluuia capitis, semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere, aut folia cũ ursino adipe trita imponunt. Ad eadẽ radix tusa cũ aceto non minus utilis. Item lieni. Et cocta in uino discutit panos, cũ axungia uetere salsa. Eadem psilothrum est sicca. Condidit laudes eius Phanias physicus, utilissimã cibis coctã conditámue professus arteriæ, tussi, uentris distillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cũ oleo sudorem, coctã cũ conchulis ciere aluum, cũ ptisana pectus purgare, mulierumq; menses: cum sale ulcera quæ serpunt cohibere. Succus quoq; in usu est. Expressus illitusq; fronti, sanguinem nariũ sistit: potus urinam ciet, calculos rumpit, uuam gargarizatus reprimit. Semen colligi mensibus oportet: Alexandrinum maxime laudatur. ad omnia hæc & mitiores quidem teneræq; efficaces, sed præcipue sylvestris illa, & amplius lepras è facie tollit, in uino pota. Si quadrupes fœtum non admittat, urtica naturam fricandam monstrant.

De lamio, & medicinis eius. CAP. XIIII.

Eaquoq; num, quam lamium inter genera earũ appellauimus, mitissima, & foliis non mordentibus, medetur cum mica salis cõtusis incussisq;, inustis & strumis, tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus sacris medetur. Quidã è nostris tempore discreuere genera. Autumnalis urticæ radice alligata in tertianis, ita ut ægri nuncupentur cũ eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorũ filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem cõtra quartanas pollere. Iidem urticæ radice addito sale, infixa corpori extrahi. Foliis cum axungia strumas discuti: uel si suppurauerint, erodi complerique.

De scorpione, generibúsque, ac medicinis eius. CAP. XV.

EX argumẽto nomẽ accepit scorpius herba. Semẽ enim habet ad similitudinẽ caudæ scorpionis, folia pauca. Valet & aduersus animal nominis sui. Est & alia eiusdẽ nominis effectusq; sine foliis, asparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen.

De leucacantha, & medicinis eius. CAP XVI.

LEucacantham alij phyllon, alij ischiada, alij polygonaton appellant, radice cyperi, quæ cõmanducata dentium dolorem sedat. Item laterum & lumborũ, ut Hicesius tradit, semine poto drachmis octo, aut succo. Eademq; ruptis conuulsis medetur.

De helxine, perdicio, parthenio, siderite, & medicinis eius. CAP. XVII.

HElxinen aliqui perdicium uocant, quoniã perdices ea præcipue uescantur. Alij sideritin, nõnulli partheniũ. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini & marrubio, cauliculos densos, leuiter rubentes, semina in capitibus lappaceis adhærẽtia uestibus, unde & helxinen dictã uolunt. Sed nos qualis uera esset helxine, diximus priori libro. Hæc autem inficit lanas, sanat ignes sacros & tumores, collectionesque omnes, & adusta. Panos succus eius cũ psimmythio. Ignes sacros, tumores, collectionesq;, & guttura incipientia turgescere. Item ueterem tussim cyatho hausto, & omnia in humido: sicut tonsillas & uarices cũ rosaceo. Imponitur & podagris cum caprino seuo ceraq; Cypria. Perdicium siue parthenium (nam sideritis alia est) à nostris herba urceolaris uocatur, ab alijs astericum, folio similis ocymo, nigrior tantũ, nascens in tegulis, parietinisq;. Medetur cum mica salis trita ijsdem omnibus quibus lamium, & eodẽ modo. Item uomicæ calefacto succo pota. Et contra ulcera, rupta, lapsusq; & præcipitia, aut uehiculorũ euersiones singularis. Vernula charus Pericli Athenienſium principi, cum is in arce templum ædificaret, repsisset q; super altitudinem fastigij, & inde cecidisset, hac herba dicitur sanatus, monstrata Pericli somnio à Minerua. Quare parthenium uocari cœpta est, assignaturq; ei deæ. Hic est uernacula cuius effigies ex ære fusa est, & nobilis ille Splanchnoptes.

De chamæleone, generibusq;, & medicinis eius. CAP. XVIII.

CHamæleonem aliqui ixiam uocant. Duo genera eius. Candidior asperiora folia habet, serpit in terra echini modo spinas erigens, radice dulci, odore grauissimo. Quibusdam in locis uiscum gignit album sub alis foliorum, maxime circa canis ortum, quo modo thura nasci dicuntur, unde & ixia appellatur. Hoc ut mastiche utuntur mulieres. Quare & chamæleon uocetur, uarietate foliorum euenit. Mutat enim cum terra colores, hic niger, illic uiridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atque alijs coloribus. Ex his candidus hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi eiusdem in uino austero cum origani scopis. Facit ad difficultatem urinæ. Hic succus occidit canes suesque in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in se mures ac necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicem eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentem, decoquuntq; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant.

uocant. Ex nigris aliqui marem dixere, cui flos purpureus esset, & fœminam cui uiolaceus. Vno nascuntur caule cubitali, crassitudine digitali. Radicibus earum lichenes curantur, cũ sulphure & bitumine unà coctus. Cõmanducatis uero dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant: Iuuencas quoque anginæ modo. Quare à quibusdam ulophonon uocatur, & cynozolon, propter grauitatem odoris. Ferunt & hæc uiscum ulceribus utilissimum. Omnium autem generum earum radices scorpionibus aduersantur.

De coronopo, & medicinis eius. CAP. XIX.

COronopus oblonga herba est cum fissuris. Scritur interim, quoniam radix cœliacis præclare facit in cinere tosta.

De anchusa, & pseudanchusa, & medicinis earum. CAP. XX.

ET anchusæ radix in usu est, digitali crassitudine. Finditur papyri modo, manusq; inficit sanguineo colore: præparat lanas preciosis coloribus. Sanat ulcera in cerato, præcipue senũ, itẽ adusta. Liquari nõ potest in aqua, oleo dissoluitur: idq; synceræ experimentũ est. Datur & ad renum dolores drachma eius potui in uino. Aut si febris sit, in decocto balani. Item iocinerũ uitijs, & lienis, & bile suffusis. Lepris & lẽtigini illinitur ex aceto. Folia trita cũ melle & farina luxatis imponuntur. Et pota drachmis duabus in mulso aluũ sistũt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. Est & alia similis pseudãchusa ob id appellata, à quibusdã uero enchusa, aut doris, & multis alijs nominibus, lanuginosior & minus pinguis, tenuioribus folijs & languidioribus. Radix oleum non fundit, sed rubentem succum: & hoc ab anchusa discernitur. Contra serpentes efficacissima potu foliorũ, uel seminis. Folia ictibus imponũtur. Virus serpentiũ fugat. Bibitur & propter spinam. Folium eius sinistræ decerpi iubent magi, & cuius causa sumatur dici, tertianisq; febribus alligari.

De onochilo, anthemi, loto, & lotometri, heliotropio, tricocco, & adianto siue callitricho. CAP. XXI.

EST & alia herba proprio nomine onochilon, quã aliqui anchusam uocãt, alij arcebion, alij onochelim, aliqui rhexiã, multi enchusam, paruo frutice, flore purpureo, asperis folijs & ramis, radice meßibus sanguinea, cætero nigra, in sabulosis nascens, efficax cõtra serpentes, maximeq; uiperas, & radice & folijs, æque cibo ac potu. Vires habet meßibus. Folia trita odorẽ cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus uulua procidẽte. Pellit & tineas cũ hyssopo. Et in dolore renum aut iocineris ex aqua mulsa, si febris sit: sin aliter, ex uino bibitur. Lẽtigini ac lepris radix illinitur. Habentes eã, à serpentibus feriri negantur. Est & alia huic similis flore rubro, minor & ipsa ad eosdem usus. Traduntq; cõmanducata ea, si inspuatur, mori serpentẽ. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Asclepiade. Aliqui leucanthemida uocant. Alij leucanthemũ, alij eranthemon, quoniam uere floreat. Alij chamæmelon, quoniã odorẽ mali habeat. Nõnulli melanthemõ uocant. Genera eius tria flore tantũ distant, palmũ nõ excedentia, paruisq; floribus, ut rutæ candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro solo, aut iuxta semitas colligitur uere, & in coronamenta reponitur. Eodem tẽpore & medici folia tusa in pastillos digerunt. Item florẽ & radicẽ. Dantur omnia mixta drachmæ uiuus pondere, cõtra serpentiũ omnium ictus. Pellit mortuos partus. Itẽ mẽstrua in potu, & urihã, calculosq;: Inflationes, iocinerũ uitia, bilẽ suffusam, ægilopiã cõmanducata, ulcerũ eruptiones manantes sanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est quæ florẽ purpureũ habet, cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuscula est. Hãc proprie quidã eranthemon uocant. Loton qui arborẽ putant tantum esse, uel Homero autore coargui possunt. Is enim inter herbas subnascẽtes deorũ uoluptati, lotõ primã nominauit. Folia eius cũ melle, oculorũ cicatrices, argema, nubeculas discutiunt. Est & lotometra, quæ fit ex loto sata, ex cuius semine simili milio, fiunt panes in Ægypto à pastoribus, maxime aqua uel lacte subacto. Negatur quicquã illo pane salubrius esse, aut leuius, dũ caleat: refrigeratus difficilius concoquitur, fitq; ponderosus, Constat, eos qui illo uiuant, nec dysenteria nec tenasmo, neq; alijs morbis uentris infestari. Itaq; inter remedia eorum habetur. Heliotropij miraculũ sæpius diximus, cũ sole se circũagentis, etiã nubilo die: tantus sideris amor est. Noctu uelut desiderio cõtrahi cæruleũ florem. Genera eius duo, Tricoccum, & helioscopium. Hoc altius (quanquã utrunq; semipedalem altitudinẽ non excedat) ab ima radice ramosum. Semen in folliculo meßibus colligitur. Nascitur non nisi in pingui solo, cultoq; maxime: tricoccum ubiq;. Si decoquatur, inuenio cibis placere. Et in lacte iucundius aluum molliri. Et si decocti succus bibatur, efficacissime exinaniri. Maioris succus excipitur æstate, hora sexta, miscetur cũ uino, sic firmior. Capitis dolores sedat rosaceo admixto. Verrucas cum sale tollit succus è folio: unde nostri uerrucariã herbã appellauere, alijs cognominari effectibus digniorem. Nanq; & serpentibus & scorpionibus resistit, ex uino aut aqua mulsa, ut Apollophanes & Apollodorus tradunt. Folia infantiũ distillationibus, quod siriasin uocant, illita medentur. Item cõtractionibus, etiã si id comitialiter accidat. Decocto quoq; foueri eos saluberrimũ est. Potum id pellit tineas, & renum harenas. Si cuminũ adijciatur, calculos frangit. Decoqui cũ radice oportet, quæ cũ folijs & hircino seuo podagris illinitur. Alterum genus quod tricoccum appellauimus, & alio nomine scorpiuron uocatur, folijs nõ solum minoribus, sed etiam in terram uergentibus. Semen ei est effigie scorpionis caudæ, quare ei nomen. Vis ad omnia uenenata & phalangia, & contra scorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et si terram circulo heliotropij circumscribat aliquis,

negant

negant ſcorpionem egredi. Impoſita uero herba, aut uda omnino reſperſum, protinus mori. Seminis grana quatuor pota, quartanis prodeſſe dicuntur, tria uero tertianis: uel ſi herba ipſa ter circũlata ſubijciatur capiti. Semẽ & uenerem ſtimulat. Cum melle panos diſcutit. Et uerrucas hoc utiq; heliotropium radicitus extrahit, & excreſcentia in ſedibus. Spinæ quoq; ac lumborum ſanguinẽ corruptum trahit, illitum ſemen & potum in iure gallinacei decoctum, aut cũ beta & lente. Cortex uero liuentibus colorẽ reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari iubent ab ipſo ægro, precariq; eum, ſoluturum ſe nodos liberatum, & ita facere non exempta herba. Aliud adianto miraculum, æſtate uiret, bruma non marceſcit, aquas reſpuit, perfuſum merſumue ſicco ſimile eſt: tanta diſſociatio deprehenditur, unde & nomen à Græcis, alioquin frutici topiario. Quidã callitrichon uocãt, alij polytrichon, utrũq; ab effectu. Tingit enim capillũ: & ad hoc decoquitur in uino cũ ſemine apij, adiecto oleo copioſe, ut criſpum denſumq; faciat. Defluere autẽ prohibet. Duo eius genera, candidius, & nigrũ breuiusq;. Id quod maius eſt polytrichon, aliud trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent folijs filicis. ex quibus inferiora aſpera ac fuſca ſunt: omnia autẽ contrarijs pediculis denſa inter ſe ex aduerſo: radix nulla: umbroſas petras, parietũq; aſpergines, ac fontiũ maxime ſpecus ſequitur, & ſaxa manantia, quod miremur, cum aquas non ſentiat. Calculos è corpore mire pellit, frangitq;, utiq; nigrum. Qua de cauſa potius quàm quod in ſaxis naſceretur, à noſtris ſaxifragum appellatum crediderim. Bibitur è uino quantum terni decerpſere digiti. Vrinã cient. Serpentium & araneorum uenenis reſiſtunt. In uino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex his ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinũtur, crebro auferendi ne pereant: hoc & in alopecijs. Strumas diſcutiunt, furfuresq; in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctũ ex his prodeſt ſuſpirioſis, & iocineri, & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum abſinthio. Secũdas cient & menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto, aut rubi ſucco poti. Infantes quoque exulcerati perunguntur ex ijs cum roſaceo & uino prius. Foliũ in urina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum uẽtri mulierum, ne rugoſus fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoriq; eſſe utiliſſimos.

De picride, theſio, aſphodelo, halimo, acantho, bupreſti, elaphoboſco, ſcandice, iaſione, & de caucalide, ſio, ſillybo, ſcolymo ſiue limonio, ſoncho, condrillo ſiue condrilli, & boletis.

CAP. XXII.

PIcris ab inſigni amaritudine cognominatur, ut diximus: rotundo folio. Tollit eximie uerrucas. Theſium quoque non diſſimili amaritudine eſt, ſed purgat aluum, in quem uſum teritur ex aqua. Aſphodelum de clariſſimis herbarum, quam heroïon aliqui appellauerunt, Heſiodus & in ſyluis naſci dixit: Dionyſius, marem ac fœminam eſſe. Defectis corporibus & phthiſicis conſtat bulbos eius cum ptiſana decoctos aptiſſime dari: panemq; ex his cum farina ſubactis, ſaluberrimum eſſe. Nicander & contra ſerpentes ac ſcorpiones, uel caulem quem anthericon uocauimus, uel ſemen, uel bulbos dedit in uino tribus drachmis: ſubſtrauitq; ſomno cõtra hos metus. Datur & cõtra uenenata marina, & cõtra ſcolopendras, terreſtres. Cochleæ mire in Campania caulem eũ perſequũtur, & ſugendo arefaciunt. Folia quoq; illinuntur uenenatorũ uulneribus ex uino. Bulbi neruis articulisque cum polenta tuſi illinuntur. Prodeſt & conciſis ex aceto lichenas fricare. Item ulceribus putreſcentibus ex aqua imponere: mammarum quoq; & teſtium inflammationibus. Decocti in fece uini, oculorũ epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Ferè in quocunq; morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tibiarum tetra ulcera, rimasq; corporũ quacunq; in parte farina arefactorũ. Autumno autem colliguntur, cũ plurimum ualent. Succus quoq; ex tuſis expreſſus aut decoctis, utilis fit corporis dolori cũ melle: idẽ odorẽ corporis iucundũ affectãtibus, cũ iri arida & ſalis exiguo. Folia etiã ſupradictis medentur. & ſtrumis, panis, ulceribus in facie, decocta in uino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedũ. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad grauitatẽ auriũ infunditur. A contraria aure in dolore dentiũ. Prodeſt & urinæ pota modice radix, & mẽſtruis, & lateris doloribus. Itẽ ruptis, cõuulſis, tuſsibus, drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones adiuuat cõmanducata. Semine ſumpto turbatur uenter. Chryſermus & parotidas in uino decocta radice curauit: itẽ ſtrumas, admixta cachry ex uino. Quidam aiunt, ſi impoſita radice pars eius in fumo ſuſpẽdatur, & quarta die ſoluatur, unà cũ radice areſcere ſtrumã. Sophocles ad podagras utroq; modo, cocta crudaq; uſus eſt. Ad perniones decoctã ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in uino, & hydropicis. Venerẽ quoq; cõcitari cũ uino & melle perũctis, aut bibẽtibus, tradiderũt. Xenocrates & lichenas & pſoras, radice in aceto decocta, tolli dicit. Itẽ ſi cocta ſit cũ hyoſcyamo & pice liquida, alarũ quoq; & feminũ uitia. Et capillũ criſpiorẽ fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricetur. Simus lapides renũ in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates ſemen eius ad impetus lienis dari cenſet. Iumentorum quoq; ulcera ac ſcabiẽ, radix illita, aut decoctæ ſuccus ad pilũ reducit. Mures etiam eadẽ fugantur, cauerna præcluſa moriuntur. Aſphodelon ab Heſiodo quidã halimon appellari exiſtimauere, quod falſum arbitror. Eſt enim ſuo nomine halimon, non parui & ipſum erroris inter autores. Alij enim fruticẽ eſſe dicunt denſum, candidũ, ſine ſpina, folijs oleæ, ſed mollioribus. Coquitur autẽ hoc ciborũ gratia. Radix tormina diſcutit, drachmæ pondere in aqua mulſa pota.

Item

Item conuulsa & rupta. Alij olus maritimum esse dixere salsum, & inde nomen, foliis in rotunditate longis, laudatũ in cibis. Duorum præterea generũ, sylvestre, & mitius: utrunq; prodesse dysentericis etiam exulceratis cũ pane, stomacho uero ex aceto. Vlceribus uetustis illini crudum, & uulnerum recentiũ impetus lenire, & luxatorũ pedũ ac uesicæ dolores. Sylvestri tenuiora folia, sed in eisdem remedijs effectus maiores, & in sananda hominũ ac pecorũ scabie. Præterea nitorem corpori fieri, dentibusq; candorẽ, si fricentur radice ea. Semine linguæ subdito sitim non sentiri. Hoc quoq; mandi, & utraq; etiã condiri. Crateuas tertiũ quoq; genus tradidit, longioribus foliis & hirsutioribus, odore cupressi: nasci sub edera maxime, prodesse opisthotonicis, contractionibus neruorũ, tribus obolis in sextarium aquæ. Acanthos est topiaria & urbana herba, elato longoque folio, crepidines marginum, adsurgentiumq; puluinorũ toros uestiens. Duo genera eius sunt, aculeatum & crispum, quod breuius: alterum leue, quod aliqui pæderota uocant, alij melamphyllum. Huius radices ustis luxatisq; mire prosunt. Item ruptis, conuulsis & phthisin metuẽtibus incoctæ cibo, maxime ptisana. Podagris quoque illinũtur tritæ & calefactæ calidis. Bupleuron in spõte nascentium holerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis longisq;, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate, in medicina à Glaucone & Nicandro. Semen contra serpentes ualet. Folia ad secundas fœminarum, uel succum ex uino illinunt. Et strumis folia cum sale & uino. Radix contra serpentes datur in uino, & urinæ ciendæ. Bupreſtim magna inconstantia Græci in laudibus ciborum etiam habuere, ijdemq; remedia tanquam contra uenenũ prodiderunt. Et ipsum nomen indicio est, boum certe uenenum esse, quos dissilire degustata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Est uero causa, quare monstremus inter gramineas coronas, nisi libidinis causa expetenda alicui uidetur, quam non aliter magis accendi putant quàm potu. Elaphoboscon ferulaceum est, geniculatum, digiti crassitudine, semine corymbis dependentibus simili effigie, sed non amaris, foliis olusatri: & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores sedandos, rupta, conuulsa sananda, inflationes discutiendas, coli quoque tormenta. Contra serpentium omniumq; aculeatorũ ictus. Quippe fama est, hoc pabulo ceruos resistere serpentibus. Fistulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccanda autem in eos usus prius est, ne succo suo madeat, qui contra serpentium ictus non facit eam deteriorem. Scandix quoq; in olere syluestri à Græcis ponitur, ut Opion & Erasistratus tradunt. Item decocta aluum sistit. Semine singultus confestim ex aceto sedat. Illinitur ambustis, urinas ciet. Decoctæ succus prodest stomacho, iocineri, renibus, uesicæ. Hæc est quam Aristophanes Euripidi poëtæ obijcit ioculariter, matrẽ eius ne olus quidẽ legitimum uenditasse, sed scandicem. Eadem erat anthriscus, si tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius, quòd fatigato uenere corpori succurrit, marcentesq; senio iã coitus excitat. Sistit profluuia alba fœminarum. Et iasione olus syluestre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum: concilium uocant. Et huius eadem commendatio ad stimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo sumpta, mulieribus lactis ubertatem præstat. Salutaris est phthisin sentiẽtibus. Infantium capiti illita nutrit capillũ, tenacioremq; eius cutem efficit. Estur & caucalis, fœniculo similis, breui caule, flore candido, cordi utilis. Succus quoq; eius bibitur, stomacho perquàm commodatus & urinæ, calculisque & harenis pellẽdis, & uesicæ pruritibus. Extenuat & lienis, iocineris, renumq; pituitas. Semen menses fœminarum adiuuat, bilemq; à partu siccat. Datur & cõtra profluuia genituræ uiris. Chrysippus & conceptionibus eam putat conferre multum: bibitur in uino ieiunis. Illinitur & contra uenena marinorũ, sicut Petreius in carmine suo significat. His adnumerãt sion, latius apio, in aqua nascens, pinguius, nigriusq;, copiosum semine, sapore nasturtij. Prodest urinis, renibus, lienibus mulierumq; mensibus, siue ipsum in cibo sumptũ, siue ius decocti, siue semen è uino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisq; quæ gignunt eos resistit. Dysentericis prodest infusum. Item lentigini illitum & mulierum uitijs in facie noctu illitum, momentoque cutem emendat, & ramices lenit, & scabiem equorum. Sillybum chameleonti albo similem, æque spinosam, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, ubi nascitur, coquere tanti est: ita operosa eius culina traditur. In medicina nullum usum habet. Scolymon quoq; in cibos recipit oriẽs, & alio nomine limonion appellat. Frutex est nũquam cubitali altior, cristisq; foliorũ ac radice nigra, sed dulci, Eratosthenis quoque laudata in pauperis cœna. Vrinam ciere præcipue tradit. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem stimulare in uino, Hesiodo & Alcæo testibus: qui florente ea cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidissimas, uirosq; in coitũ pigerrimos scripsere, uelut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc ualentissimo. Item graueolẽtiam alarum emendat radicis emedullatæ uncia, in uini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balineo ieiuno itẽq; post cibum cyathis singulis pota. Mirum est, quod Xenocrates promittit experimento, uitium id ex alis per urinam effluere. Estur & sonchos, ut quem Theseo apud Callimachum apponat Hecale, uterq; albus & niger, lactucæ similes ambo, nisi spinosi essent, caule cubitali, anguloso, intus cauo, sed qui fractus copioso lacte manet. Albus, qui è lacte nitor, utilis orthopnoicis lactucarum modo. Erasistratus calculos per urinã pelli eo monstrat, & oris graueolentiam cõmanducato corrigi. Succus trium cyathorũ mensura, in uino albo & oleo calefactus, adiuuat partus, ita ut à partu ambulent

ambulent grauidæ. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq; meliorem infantium: utilissimus his, quæ lac sibi coire sentiãt. Instillatur auribus succus, calidusq; in stranguria bibitur cyathi mensura, & in stomachi rosionibus cum semine cucumeris nucleisq; pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionesq;, radix uero illinitur. Eadem decocto in oleo punici mali calyce, aurium morbis præsidium est. Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet uesci, ut morbos faciente, de albo cõsentiens. Agathocles etiam contra sanguinem tauri demonstrat succũ eius. Refrigeratoriam tamen uim esse conuenit nigro, & hæc causa imponendum cum polenta. Zenon radice albi stranguriam docet sanari. Condrillon siue condrille, folia habet intubi circumrosis similia, caulem minus pedalem, succo madentem amaro, radice fabæ simili, aliquando numerosa. Habet proximam terræ mastichen tuberculo fabæ, quæ apposita fœminarum menses trahere dicitur. Tusa cum radicibus tota, diuiditur in pastillos, contra serpentes argumento probabili. Siquidem mures agrestes læsi ab his, hanc esse dicũtur. Succus ex uino coctæ, aluum sistit. Eadem palpebrarũ pilos inordinatissimos, pro gummi efficacissime regit. Dorotheus stomacho & concoctionibus utilẽ carminibus suis pronunciauit. Aliqui fœminis & oculis, generationiq; uirorum contrariam putauere. Inter ea quæ temere manduntur, boletos merito posuerim, opimi quidem hos cibi, sed immenso exemplo in crimen adductos, ueneno Tiberio Claudio principi per hanc occasionem à coniuge Agrippina dato: quo facto illa terris uenenum alterum, sibiq; ante omnes, Neronem suum dedit. Quorundam ex his facile noscuntur uenena, diluto rubore, rancido aspectu, liuido intus colore, rimosa stria, pallido per ambitum labro. Non sunt hæc in quibusdam, sicciq; & nitri similes, ueluti guttas in uertice albas ex tunica sua gerunt. Voluam enim terra ob hoc prius gignit, ipsum postea in uolua ceu in ouo est luteum. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo nascente, mox in pediculo corpus absumitur, raroq; unquam geminis ex uno pede. Origo prima causaq; è limo, & acescente succo madentis terræ, aut radicis ferè glandiferæ: initioq; spuma lentior, dein corpus membranæ simile, mox partus. Vt diximus, illa pernicialia, prorsus improbanda. Si enim caligaris clauus ferriue aliqua rubigo, aut panni marcor affuerit nascenti, omnem ilico succum alienũ saporemq; in uenenum cõcoquit: deprehendisseq; nisi agrestes possunt atq; qui colligunt. Ducunt ipsi alia uitia, nunc quidem si serpentis cauerna iuxtà fuerit, si patescentes primo adhalauerit, capaci uenenorum cognatione ad uirus accipiendum. Itaq; caueri conueniet, priusquam se condant serpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticesq;, ab emersu earum ad latebram usq; uernantes: & uel fraxini tantum folia, nec postea nascentia, nec antè decidentia. Et boletis quidem ortus occasusq; omnis intra dies septem est.

De fungis, & silphio, & de lasere. CAP. XXIII.

FVngorum lentior natura, & numerosa genera, sed origo nõ nisi ex pituita arborum. Tutissimi, qui rubent callo, minus diluto rubore quàm boleti. Mox cãdidi, uelut apice flaminis insignibus pediculis. Tertium genus suilli, uenenis accommodatissimum. Familias nuper interemere, & tota conuiuia, Anneum Serenum præfectum Neronis uigilum, & tribunos, & centuriones. Quæ uoluptas tanta ancipitis cibi? Quidam discreuere arborum generibus, fico, ferula, & gummi ferẽtibus: Nos item fago, aut robore, aut cupresso, ut diximus. Sed ista quis spondet in uenalibus? Omnium colos liuidus. His aberit ueneni argumentum, quo similior fuerit arborum fici. Aduersus hæc diximus remedia, dicemusq;, interim sunt aliqua & in his. Glaucias stomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes suilli, iunco transfixi, quales è Bithynia ueniunt. Hi fluxionibus alui, quas rheumatismos uocant, medentur, excrescentibusq; in sede carnibus: minuunt enim eas, & tempore absumunt. Item lentigines, & mulierum uitia in facie. Lauantur etiã ut plumbum, in oculorum medicamenta. Sordidis ulceribus, & capitis eruptionibus, canum morsibus ex aqua illinuntur. Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere obseruationes, quando ipsæ suis manibus deliciæ præparant hũc cibum solum, & cogitatione antè pascũtur, succineis nouaculis aut argẽteo apparatu comitãte. Noxij erũt fungi, qui in coquẽdo duriores fiẽt, innocẽtiores qui nitro addito coquentur, si utiq; percoquentur. Tutiores fient cũ carne cocti, aut cũ pediculo piri. Prosunt & pira cõfestim sumpta. Debellat eos & aceti natura, contraria ijs. Imbribus proueniunt omnia hæc. Imbre & silphion. Venit primo è Cyrenis, ut dictum est. Ex Syria nunc maxime importatur, deterius Parthico, sed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, ut diximus. Vsus silphij in medicina. Nam folia ad expurgandas uuluas, pellendosq; emortuos partus decoquuntur in uino albo odorato, ut bibatur mensura acetabuli à balineis. Radix prodest arterijs exasperatis, & collectionibus sanguinis illinitur. Sed in cibis concoquitur ægre. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoq; noxia. Sugillatis cũ uino & oleo amicissima, & cum cera strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt. Laser è silphio profluens quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, pluribus compositionibus inseritur. Per se autem algores excalfacit. Potum neruorum uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uuluæ ad menses ciendos. Pedum clauos circumscarificatos ferro, mixtum ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutum. Andreas sponget, copiosius sumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre senibus & fœminis: item hyeme quàm æstate utilius, & tum aquam bibenti

bentibus: cauendumq; ne qua intus sit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiue enim datum, cauterij uim obtinet: assuetis etiam utilius quàm expertibus. Ad extera corporum, indubitatas confessiones habet. Venena telorum & serpentium extinguit potum, ex aqua uulneribus his circumlinitur. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus uero non matureſcentibus, cum farina hordeacea, uel fico sicca. Carbunculis cum ruta, uel cum melle, uel per se uisco superlitum ut hæreat: sic & ad canis morsus. Excreſcentibus circa sedem, cum tegmine punici mali ex aceto decoctum. Clauis pedum, qui uulgo morticini appellantur, nitro mixto, antè subactum. Carnes replet cum uino & croco, aut pipere, aut murium fimo & aceto. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo. Clauis pedum superrasis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, uel dies. In tussi, uua, fellis ueteri suffusione, hydropisi, raucitatibus: confestim enim purgat fauces, uocemq; reddit. Podagras, in spongia dilutum posca lenit. Pleuriticis in sorbitione uini poturis datur, contra clionibus, opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circumlitum. In angina gargarizatur. Anhelatoribus et in tussi uetusta, cum porro ex aceto datur: æque ex aceto his qui coagulum lactis sorbuerint. Præcordiorũ uitijs, synteclicis, comitialibus in uino, in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim quod autores suadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui se ea de causa præcipitauit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis, serpentes auidissimas uini admixtum rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat utilitates admixtum alijs, immensum est referre, & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam esse apparet, in illis coniecturam sæpius fallacem, nulli satis custodita in mixturis concordia naturæ ac repugnantia. Qua de re mox plura dicemus.

De natura mellis & aqua mulsa, & quare genere ciborum mores immutẽtur, & de melitite & cera: & contra compositiones medicorum. CAP. XXIIII.

NOn esset mellis autoritas in pretio minor quàm laseris, ni ubiq; nasceretur: illud ipsa fabricata sit natura, sed huic gignendo animal, ut diximus: innumeros ad usus si quoties misceatur æstimemus. Prima propolis alueorum (de qua diximus) aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera discutit, dura cõcoquit, dolores neruorũ mulcet, ulceraq; iam desperãtia cicatrice includit. Mellis quidem ipsius natura talis est, ut putrescere corpora non sinat, iucundo sapore atq; non aspero, alia quàm salis natura. Faucibus, tonsillis, anginæ, omnibusque oris desiderijs utilissimum, arescentiq; in febribus linguæ. Iam uero peripneumonicis, pleuriticis decoctum. Item uulneribus à serpente percussis. Et contra uenena fungorum. Paralyticis in mulso, quanquam suæ mulso dotes constant. Mel auribus instillatur cum rosaceo: lendes & fœda capitis animalia necat. Vsus despumati semper aptior, stomachum tamen inflat, bilem auget, fastidium creat, & oculis per se inutile aliqui arbitrantur. Rursus quidam angulos exulceratos melle tangi suadent. Mellis causas atq; differentias nationesque & indicationem, in apium, ac deinde florum natura diximus, cum ratio operis diuidi cogeret miscenda. Rursus naturam rerum pernoscere uolentibus, in mellis operibus & aqua mulsa tractari debet. Duo genera eius, subitæ ac recentis, alterum inueteratæ. Repentina dispumato melle præclaram utilitatem habet in cibo ægrotantium leui, hoc est alicæ elutæ, uiribus recreandis, ore stomachoq; mulcendo, ardore refrigerando. frigidam enim utilius dari uentri molliendo inuenio apud autores. hunc potum bibendum alsiosis: item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropsychos. Est & ratio subtilitatis immensæ à Platone descendens: corpusculis rerum leuibus, scabris, angulosis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus. ideo non eadem omnibus amara aut dulcia esse. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam, & in siti. Ergo & hæc animi asperitas, seu potius animæ, dulciore succo mitigatur. Lenit transitum spiritus, & molliores facit meatus, ne scindant euntem redeuntemq;. Experimenta in se cuiq;: nullius non ira luctusq;, tristitia & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoq; obseruanda sunt, quæ non solum corporum medicinam, sed & morum habent. Aqua mulsa & tussientibus utilis traditur, cale facta inuitat uomitiones. Cõtra uenenum psimmythij salutaris, addito oleo. Item contra hyoscyamum, cum lacte maxime asinino, & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus & genitalium fistulis. Vuluis imponitur cum pane molli, subitis tumoribus, luxatis, leniendisq; omnibus. Inueteratæ usum damnauere posteri, minus innocentem aqua, minusque uino firmum. Longa tamen uetustate transit in uinum, ut constat inter omnes, stomacho inutilissimum, neruisque contrarium. Semper mulsum ex uetere uino utilissimum, facilimeq; cum melle concorporatur, quod in dulci nunquam euenit. Ex austero factum non implet stomachũ, neq; ex decocto melle, minusq; inflat, quod ferè euenit. Appetendi quoq; reuocat auiditatem cibi. Aluum mollit frigido potu pluribus, calido sistit. Corpora auget. Multi senectam longam mulsi tantum nutritu toleraueré, neq; alio ullo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo: centesimum annum excedentem eũ diuus Augustus hospes interrogauit, quanam ratione maxime uigorem illum animi corporisque custodisset. At ille respõdit, Intus mulso, foris oleo. Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulso curetur. Melitites quo fieret modo ex musto & melle, docuimus in ratione uini. Seculis iam: fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat

tamen inueteratum alui causa dari in febre: item articulario morbo, & neruorum infirmitate laborãtibus, & mulieribus uini abstemijs. Mellis naturæ adnexa cera est, de cuius origine, bonitate, nationibus suis diximus locis. Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora recens melior. Datur in sorbitione dysenterici, fauiq; ipsi, in pulte alicæ prius tostæ. Aduersatur lactis naturæ: ac milij magnitudine x. grana ceræ hausta, nõ patiuntur coagulari lac in stomacho. Si inguẽ tumeat, albam ceram in pube fixisse remedio est. Nec huius usus, quos mixta alijs præstat, enumerare medicina possit, sicuti nec cæterorũ quæ cũ alijs prosunt. Ista, ut diximus, ingenijs constant. Non fecit cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, parens illa ac diuina rerum artifex: officinarum hæc, imò uerius auaritiæ cõmenta sunt. Naturæ quidem opera absoluta atq; perfecta gignuntur: paucis ex causa non ex cõiectura rebus assumptis, ut succo aliquo sicca temperẽtur ad meatus, aut corpore alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidem colligere ac miscere uires, non coniecturæ humanæ opus, sed impudentiæ est. Nos nec Indicarum Arabicarumq; mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remedijs tam longe nascentia: nõ nobis gignuntur: imò ne illis quidem, alioquin non uenderent. Odorum causa unguentorumq; & deliciarũ, si placet, etiam superstitionis gratia emãtur, quoniam thure supplicamus & costo. Salutem quidem sine his posse constare, uel ob id probabimus, ut tanto magis sui delicias pudeat. Sed medicinas è floribus coronamẽtisque & hortensijs, quæq; manduntur herbis prosecuti, quónam modo frugum omittemus? Nimirum & has indicare conueniet.

Medicinæ ex frugibus. CAP. XXV.

IN primis sapientissima animalium esse cõstat, quæ fruge uescantur. Siliginis grana combusta & trita in uino aminæo, oculis illita epiphoras sedant: tritici uero ferro combusta ijs, quæ frigus usserit, præsentaneo sunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, neruorum contractionibus, cum rosaceo uero & fico sicca myxisq; decoctis furfures tonsillis faucibusq; gargarizatione prosunt. Sex. Pomponius prætorij uiri pater, Hispaniæ citerioris princeps, cum horreis suis uentilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in triticũ sese super genua: leuatusq; siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc postea remedio usus est. Vis tanta est, ut cados plenos siccet. Paleam quoq; tritici uel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubẽt, quaq; decoctæ sunt aqua foueri. Est in farre uermiculus teredini similis: quo cauis dentium cera incluso, cadere uitiati dicuntur, etiam si fricentur. Olyram arincam diximus uocari. Hac decocta fit medicamẽtum, quod Aegyptij atharam uocant, infantibus utilissimum, sed & adultos illinunt eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones impetusq; discutit, lenit & concoquit. Decoquitur alias in mulsa aqua, aut in co sicca. Ad iocineris dolores eam cum posca concoqui opus est, aut cum uino. Cum uero inter coquendum discutiendumq; cura est, tunc in aceto melius, aut in fece aceti, aut in cotoneis pirisue decoctis. Ad multipedum morsus cum melle, ad serpentium in aceto, & contra suppurantia, ad extrahendas suppurationes ex posca, addita resina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera, cum resina. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico sicca, aut cinere. Ad neruorum inflammationes, aut intestinorum uel laterum, uel uirilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice, & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, uel in febribus cum melle uel adipe uetusto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea uidetur, trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus: item arteriæ. Tussi cum caprino seuo, aut butyro. Ex fœnogræco mollissima omniũ. Vlcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammas cum uino & nitro cocta. Aerina magis cæteris purgat ulcera uetera, & gangrenas. Cũ raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure uiuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini semine decocta in uino. De polentæ generibus in frugum loco satis diximus, locorum ratione. A farina hordei distat eo quòd torretur, ob id stomacho utilis. Aluum sistit, impetusq; rubicundi tumoris. Et oculis illinitur & capitis dolori cum menta, aut alia refrigerante herba. Item pernionibus & serpentium plagis: item ambustis ex uino. Inhibet quoq; pustulas. Farina in pollinem subacta, uim extrahendi humoris habet, ideo & cruore suffusis in fascias usq; sanguinem perducit: efficacius in sapa. Imponitur & pedum callo clauisq;. Nam cum oleo uetere ac pice decocto polline, condylomata & alia omnia sedis uitia quàm maxime calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina qua chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus datur tepida sorbenda efficaciter. Alica res Romana est, & non pridem excogitata, alioquin non ptisanæ potius laudes scripsissent Græci. Nõdum arbitror Pompeij Magni ætate in usu fuisse, & ideo uix quicquam de ea scriptum ab Asclepiadis schola. Esse quidem eximie utilem nemo dubitat, siue eluta detur ex aqua mulsa, siue in sorbitiones decocta, siue in pultem. Eadem in aluo sistenda torretur, dein fauorum cera coquitur, ut suprà diximus. Peculiariter tamen longo morbo ad habitudinem redactis subuenit, ternis eius cyathis in sextarium aquæ sensim decoctis, donec omnis aqua consumatur. Postea sextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Tali sorbitionis genere emendantur syntexes. Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur antè. Neruorum doloribus &

bus & alijs feruens in ſacco imponitur: neq; aliud utilius, quoniam leuiſſimum molliſſimumq; eſt, & caloris capaciſſimum. Itaq; talis uſus eius eſt ad omnia quibus calor profuturus eſt. Farina eius cum pice liquida, ſerpentium & multipedæ plagis imponitur. Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos milium. In uino potum prodeſt dyſentericis. Similiter his quæ uaporanda ſunt, excalfactum imponitur. Siſtit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die hauſtum: ſic prodeſt & ad tormina. Seſama trita in uino ſumpta, inhibet uomitiones. Aurium inflammationi illinitur & ambuſtis. Eadem efficit & dum in herba eſt. Hoc amplius oculis imponitur decocta in uino. Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit, ſtellionum morſibus reſiſtit: item ulceribus, quæ cacoëthe uocant. Et auribus oleum quod ex ea fit, prodeſſe diximus. Seſamoides à ſimilitudine nomen accepit grano amaro, folio minore. Naſcitur in glareoſis. Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni ſacro, diſcutit panos. Eſt etiámnũ aliud ſeſamoides Anticyræ naſcens, quod ideo aliqui anticyricon uocant: cætera ſimile erigeronti herbæ, de qua ſuo dicemus loco. Granum ſeſamæ datur in uino dulci ad detractiones, quantum trinis digitis capitur, miſcentq; ellebori albi unum & dimidium obolum, purgationem eã adhibentes, maxime inſanæ melancholiæ, comitialibus, podagris. Et per ſe drachmæ pondere exinanit. Hordeum optimum, quod candidiſſimum. Succus decocti in aqua cœleſti digeritur in paſtillos, ut infundatur exulceratis interaneis, & uuluis. Cinis eius ambuſtis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab oſſibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei morſibus. Idem aſperſo ſale ac melle, candorem dentibus, & ſuauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur, morbo pedum tentari negãt. Nouemq; granis ſi furunculum quis circũducat, ſingulis ter, manu ſiniſtra, & omnia in ignem abijciat, confeſtim ſanari aiunt. Eſt & herba Phœnicea appellata Græcis, à noſtris uero hordeum murinum. Hæc trita ex uino pota, præclare ciet menſes. Ptiſanæ quæ ex hordeo fit, laudes uno uolumine condidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam tranſeunt. Contrà quanto innocentior eſt alica? Hippocrates tãtum ſorbitionis gratia laudauit, quoniã lubrica ex facili hauriretur, quoniam ſitim arceret, quoniam in aluo non intumeſceret, quoniam facile redderetur, & aſſuetis hic ſolus cibus in febri bis die poſſet dari: tantũ remotus ab iſtis qui medicinam fame exercent, Sorbitionem tamẽ dari totam uetuit, aliũdue quàm ſuccum ptiſanæ. Item quandiu pedes frigidi eſſent, tũc quidem nec potionem dandã. Fit & ex tritico glutinoſior, arteriæq; exulceratæ utilior. Amylõ hebetat oculos, & gulæ inutile contrà quàm creditur. Item ſiſtit aluũ, ephoras oculorum inhibet, & ulcera ſanat. Item puſtulas & fluctiones ſanguinis, genas duras emollit. Datur cũ ouo his, qui ſanguinem reiecerint. In ueſicæ uero dolore, ſemuncia amyli cũ ouo & paſſi tribus ouis ſuf-

feruefacta, à balineo. Quin et auenacea farina decocta in aceto, næuos tollit. Panis hic ipſe quo uiuitur, innumeras penè continet medicinas. Ex aqua & oleo aut roſaceo mollit collectiones, ex aqua mulſa duritias uel de mitigat. Datur ex uino ad diſcutienda quæ præſtringi opus ſit, & ſi magis etiámnum ex aceto: aduerſus acutas pituitæ fluctiones, quas Græci rheumatiſmos uocãt: Item ad percuſſa, luxata. Ad omnia autem hæc fermẽtatus, qui uocatur autopyros, utilior. Illinitur & paronychijs, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis tuſus atq; iterum coctus, ſiſtit aluum. Vocis ſtudioſis, & contra diſtillationes, ſiccum eſſe primo cibo utiliſſimum eſt. Sitanius, hoc eſt, è trimeſtri, incuſſa in facie, aut deſquamata cum melle aptiſſime curat. Candidus ægris, aqua calida frigidáue madefactus, leuiſſimum cibum præbet. Oculorum tumori ex uino imponitur. Sic & puſtulis capitis, aut adiecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua eſſe ieiunis ſtatim à balineis demonſtrant. Quin & grauitatem odorum in cubiculis uſtus emendat, & uini, in ſaccos additus. Auxiliatur & faba. Nanq; ſolida fricta, feruenſque in acre acetum coniecta, torminibus medetur. In cibo freſſa, & cum allio cocta, contra deploratas tuſſes ſuppurationesq; pectorum, quotidiano cibo ſumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendóſue imponitur: & in uino decocta, ad teſtium tumores & genitalium. Lomẽto quoq; ex aceto decocto, tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus, combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe, autor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarum cinis, ad coxendices, & ad neruorum ueteres dolores, cum adipis ſuilli uetuſtate prodeſt. Et per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum. Lens optima quæ facilime coquitur, eaq; quæ maxime aquam abſorbet. Acieri qui dem oculorum obtundit, & ſtomachum inflat, ſed aluum ſiſtit in cibo, magisq; diſcocta cœleſti aqua: eadẽ ſoluit, minus percocta. Cruſtulas ulcerum rumpit, eaq; quæ intra os ſunt, purgat & aſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximeq; exulceratas & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuccus, ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur: ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo: In ijs quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inareſcat, adijciunt & betæ folia. Imponitur & ſtrumis paniſq;, uel maturis uel mature ſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa: & gangrenis cũ punici tegmine. Item podagris, cũ polenta, & uuluis, & renibus, pernionibus, ulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionẽ ſtomachi xxx. grana lentis deuorantur. In choleris quoq; & dyſenteria, efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo uſu melius ſemper eam torrere aut tundere, ut quàm tenuiſſima detur, uel per ſe, uel cum cotoneo malo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plãtagine. Pulmoni eſt

inutilis, & capitis dolori, neruosisq; omnibus, & felli, nec somno facilis: ad pustulas utilis, igniq; sacro & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polẽtæ modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta, aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrũ effuso furfure, mox procedẽte curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura. Est & palustris lens, per se nascẽs in aqua nõ fluente, refrigeratoriæ naturæ: Propter quod collectionibus illinitur, & maxime podagris, & per se & cum polenta: glutinat & interanea procidentia. Est & syluestris elisphacos dicta à Græcis, ab alijs phacos. Est ea satiua lente leuior, & folio minore, atq; sicciore & odoratiore. Est & alterum genus eius syluestris, odore graui: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, sed minora & candida, quæ cũ ramis decoquuntur. Menses ciet & urinas, & pastinacæ marinæ ictus sanat. Torporem autem obducit percusso loco. Bibitur cum absinthio ad dysenteriam. Cũ uino eadem commorantes menses trahit. Abundantes sistit decocto eius poto. Per se imposita herba, uulnerum sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in uino decoquatur, pruritus testium sedat. Nostri, qui nunc sunt, herbarij elelisphacon Græce, Latine saluiã uocant, mentæ similem, canam, odoratam: partus emortuos ea apposita extrahunt. Itẽ uermes aurium ulcerumq;. Cicer & syluestre est, folijs satiuo simile, odore graui. Si largius sumatur, aluus soluitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Tostum salubrius habetur. Cicercula etiámnum magis in aluo proficit, farina utriusq; ulcera manantia capitis sanat, efficacius syluestris. Item comitiales & iocinerum tumores, & serpẽtium ictus. Ciet menses & urinas, grano maxime. Emendat & lichenas, & testium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam uesicam, & renes. Gangrenis utiliora cũ melle, & his quæ cacoëthe uocantur. Verrucarum in omni genere prima luna singulis granis singulas tangunt, eaq; grana in linteolo deligata post se abijciunt, ita fugari uitium arbitrantes. Nostri præcipiunt arietinum in aqua cum sale discoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ: sic & calculos pellit, morbumq; regium: eiusdem folijs sarmentisq; decoctis aqua, quàm maxime calida, morbos pedum lenit, & ipsum calidũ tritumq; illitũ. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum ulceribus ex passo medetur. De eruo quædam in mentione eius diximus, nec potẽtiam ei minorem ueteres quàm braßicæ tribuêre. Contra serpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumq; morsum. Si quis eruum quotidie ieiunus edat, lienẽ eius absumi certißimi autores affirmant. Farina eius (ut ait Varro) maculas toto corpore emendat. Serpere ulcera non patitur: in mãmis efficacißimum. Carbunculos rumpit ex uino. Vrinæ difficultates, inflationem, uitia iocineris, tenasmõ, & quæ cibum non sentiant, atropha appellata, tostũ & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratumque corrigit. Item impetigines, ex aceto coctum, & quarto die solutum. Panos in melle impositũ suppurare prohibet. Aqua decocti perniones & pruritus sanat foucẽdo. Quin & uniuerso corpori, si quis quotidie ieiunus biberit, meliorẽ fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluũ turbat, capiti & stomacho onerosum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus, mitescit, bubus iumentisque utilißimum. Siliquæ eius uirides, priusquam indurescant, cum suo caule folijsq; cõtritæ, capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoq; syluestres sunt, omni modo minores satiuis, præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minus ponderis est, nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari contra aspidas ualent. Vlcera atra, aridi decorticatiq; triti, suppositio linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorũ cum ruta & pipere, uel in febri datur ad uentris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris uero impositi in uentrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, uel ex melle sumpti. Idem auiditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta, papulas pruritusq; in balineis illita cohibet, & per se siccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Syluestrium efficacior uis est contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex ijsdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigunt, si uero ad mellis crassitudinem decoquãtur uel satiui, uitiligines nigras & lepras emendant. Satiui quoq; rumpunt carbunculos impositi, panos & strumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto, cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uero cœlesti aqua discoquãtur, succus ille smegma fit: quo fouere gangrenas, eruptiones pituitæ, ulcera manantia, utilißimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menstruis hærentibus. Lieni crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoq; in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum chamæleonte herba decocti aqua in potum collata. Sanãt & scabiem quadrupedum omnium, in amurca decocti, uel utroq; liquore postea mixto. Fumus crematorum culices necat. Irionem inter fruges sesamæ similem esse diximus, & à Græcis erysimon uocari: Galli uelarum appellant. Est autem fruticosum, folijs erucæ angustioribus paulo, semine nasturtij. Vtilißimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis excretionibus. Datur & regio morbo, & lumborum uitijs, pleureticis, torminibus cœliacis. Illinitur uero parotidum & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliâs cum melle. Infantibus quoque utilißimum. Item sedis uitijs & articularijs morbis, cũ melle & fico. Contra uenena etiam efficax potum. Medetur & suspirijosis. Item fistulis, cum axungia ueteri, itane

ita ne intus addatur. Horminum semine (ut diximus) cumino simile est, cætero porro, dodrantali altitudine. Duorum generum alteri semen nigrius, & oblongum. Hoc ad uenerem stimulandam, & ad oculorum arge ma & albugines. Alteri candidius semen & rotundius. Vtroq; tuso extrahuntur aculei ex corpore: Per se illitum ex aqua, folia ex aceto imposita, panos per se uel cum melle discutiunt: item furunculos, priusquam capita faciant, omnesq; acrimonias. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt usu. Infelix dictum est à Virgilio lolium. Hoc tamen molitum, ex aceto coctum, impositūq;, sanat impetigines, celerius quo sæpius mutatū est. Medetur & podagris, aliisq; doloribus ex oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario uno dilui mellis uncias duas iustum est: ita tēperatis sextarijs tribus, decocta farina lolij sextarijs duobus, usque ad crassitudinem, calidumq; ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Miliaria appellatur herba quæ necat milium. Hæc trita, & cornu cum uino infusa, podagras iumentorum dicitur sanare. Bromos semen est spicam ferentis herbæ, nascitur inter uitia segetis auenæ genere, folio & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes, paruulas uelut locustas habet. Semen utile ad cataplasmata, atq; hordeum & similia. Prodest tussientibus succus. Orobanchen appellauimus necantem eruum & legumina, alij cynomorion eam appellant, à similitudine canini genitalis: cauliculus est sine folijs, pinguis, rubens. Estur & per se, in patinis cum tenera est decocta. Et leguminibus innascuntur bestiolæ uenenatæ, quæ manus pungūt, & periculum uitæ afferunt, solifugarum generis. Aduersus has omnia eadem medētur, quæ contra araneos & phalangia demonstrantur. Et frugum quidem hæc sunt in usu medico. Ex ijsdem fiūt & potus, zythū in Aegypto, cælia & ceria in Hispania, ceruisia & plura genera in Gallia, alijsq; prouincijs, quorū omniū spuma cutem fœminarū in facie nutrit. Nā quod ad potum ipsum attinet, præstat ad uinī trāsire mentionē, atq; à uite ordiri medicinas arborū.

ducłos cœlum spectare, pasciq; & nunc ex se posse sine frugibus. Ergo Hercule artes in primis dedit uitibus, non contenta delicias etiam & odores atq; unguenta omphacio & œnanthe ac massari (quæ suis locis diximus) nobiliter instruxisse: plurimum, inquit, homini uoluptatis ex me est. Ego succum uini, liquorē olei gigno. Ego palmas & poma, totq; uarietates: neq; (ut tellus) omnia per labores, aranda tauris, terenda areis, deinde saxis, ut quando quantóueopere cibi fiāt. At ex me parata omnia, nec curuo adoranda aratro, neq; cura laboranda, sed sese porrigentia ultro: & si pigeat attingere, etiam cadentia. Certauit ipsa secum, plusq; utilitatis causa genuit etiam quàm uoluptatis. Folia uitium & pampini capitis dolores, inflammationesq; corporum mitigant cum polenta. Folia per se ardores stomachi ex aqua frigida: cum farina uero hordei, articularios morbos. Pampini triti & impositi, tumorem omnem siccant. Succus eorum dysentericis infusus medetur. Lacryma uitium, quæ ueluti gummi est, lepras & lichenas, & psoras nitro ante præparatas sanat. Eadem cum oleo sæpius pilis illitis, psilothri effectum habet, maximeq; aqua quam uirides accēsæ uites exudant, qua & uerrucæ tollūtur. Pampini sanguinem excreantibus, & mulierum à conceptu defectioni diluti potu prosunt. Cortex uitium & folia arida, uulnerum sanguinem sistunt, ipsumq; uulnus conglutinant. Vitis albæ uiridis tusæ succo & thure impetigines tolluntur. Cinis sarmentorum uitiumq; & uinaceorum condylomatis & sedis uitijs medetur ex aceto: item luxatis & ambustis, & lienis tumori, cum rosaceo & ruta & aceto. Item igni sacro, ex uino citra oleum aspergitur, & intertrigines & pilos absumit. Dant & bibendum cinerem sarmentorum ad lienis remedia aceto consperſum, ita ut bini cyathi in tepida aqua bibantur, utq; qui biberit, in lienem iaceat. Clauiculæ ipsæ quibus repunt uites, tritæ, & ex aqua potæ sistunt uomitionum cōsuetudinem. Cinis uitium cum axungia uetere contra tumores proficit, fistulas purgat, mox & persanat, neruorum dolores frigore ortos, contractionesq;: contusas uero partes cum oleo, carnes excrescentes in ossibus cum aceto & nitro, scorpionum & canum plagas cum oleo. Corticis per se cinis combustis pilos reddit. Omphacium qua fieret ratione incipientis uuæ pubertate, in unguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea quæ in humido sunt ulcera, ut oris, tonsillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimū confert. Scabriciæ genarum, ulceribusq; angulorum, nubeculis, ulceribus quacunq; in parte manantibus, cicatricibus marcidis, ossibus purulente limosis. Frangitur uehementia eius melle aut passo. Prodest & dysentericis, sanguinem excreantibus, anginis. Omphacio cohæret œnanthe, quam uites syluestres ferunt, dicta à nobis in unguenti ratione. Laudatissima in Syria, maxime circa Antiochiæ & Laodiceæ montes, & ex alba uite refrigerat, astringit, uulneribus insper

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXIII.

*

PROOEMIVM.

PERACTA cerealium in medēdo quoq; natura est, omniumq; quæ ciborum aut florum odorūq; gratia prouenīūt supina tellure. Non cessit his Pomona, partesq; medicas pendentibus quoq; dedit, non contenta protegere, arborumque alere umbra quæ diximus, imò uelut indignata plus auxilij inesse his quæ longius à cœlo abessent, quæq; postea cœpissent. Primum enim homini cibū fuisse inde, & sic in-

gitur, stomacho illinitur, utilis urinæ, iocineri, capitis doloribus, dysentericis, cœliacis, cholericis. Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones, efficacissima ad uitia quæ sunt in humidis: ideoq; & oris ulceribus, & uerendis ac sedi. Cum melle & croco aluum sistit. Genarum scabiem emendat, oculorumq; lacrymationes: ex uino stomachi dissolutionem: ex aqua frigida pota sanguinis excreationem. Cinis eius ad collyria, & ad ulcera purganda, & paronychia, & pterygia probatur. Vritur in furno, donec panis percoquatur. Massaris odoribus tantum gignitur, omniaq; ea auiditas humani ingenij nobilitauit, rapere festinando.

De medicinis uuarum recentium, & sarmentis uuarum, & uinaceis, & de uua theriace, & de uua passa, & astaphide, & astaphisagria, pituitaria, & labrusca, & de uite alba, & nigra, & de mustis, & uini generibus, & aceto. CAP. I.

MAturescentium autem uuæ uehementiores nigræ, ideoq; uinum ex his minus iucundum: suaviores albæ, quoniam è translucido facilius accipitur aër. Recentes stomachum & spiritum inflat, aluumq; turbant, itaq; in febri damnantur utiq; largiores. Grauedinem enim capiti, morbumq; lethargicum faciunt. Innocentiores, quæ decerptæ diu pepĕdere: qua uentilatione etiam utiles fiunt stomacho ægriq;. Nam & refrigerant leuiter, & fastidium auferunt. Quæ autem in uino dulci conditæ fuere, caput tentant. Proximæ sunt pensilibus in palea seruatæ. Nam & uinaceis seruatæ, & caput & uesicam & stomachum infestant. Sistunt tamen aluum, sanguinem excreantibus utilissimæ. Quæ uero in musto fuere, peiorĕ uim etiámnum habent, quàm quæ in uinaceis. Sapa quoque stomacho inutiles facit: saluberrimas putant medici in cœlesti aqua seruatas, etiamsi minime iucūdas: sed uoluptatem earum in stomachi ardore sentiri, & in amaritudine iecoris fellisq; uomitione in choleris, hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. Aĭ in ollis seruatæ, & os & stomachum & auiditatem excitant. Paulo tamen graviores existimantur fieri uinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis si edêre gallinacei, uuas non attingunt. Sarmenta earum in quibus acini fuere, astringĕdi uim habent, efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem uim obtinent. Hi sunt qui in uino capitis dolorem faciunt. Tosti tritiq; stomacho utiles sunt. Insper gitur farina eorum polentæ modo potionis dysentericis, & cœliacis, & dissolutis stomacho. Decocto etiam eorum fouere psoras & pruritū, utile est. Vinacei per se, minus capiti aut uesicæ nocent quàm nuclei: Mammarum inflationi triti cum sale utiles. Decoctū eorum ueteres dysentericos & cœliacos iuuat, & potione & fotu. Vua theriace, de qua suo loco diximus, contra serpentium ictus estur. Pampinos quoque eius edendos censent imponendosq;, uinumq; & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem uim habent.

Vua passa, quam astaphida uocant, stomachum, uentrem, interanea tentaret, nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent: Iis exemptis, uesicæ utilis habetur, & tussi alba utilior. Vtilis & arteriæ & renibus, sicut ex his passum priuatim è serpentibus contra hæmorrhoida potens. Testium inflammationi cum farina cumini aut coriandri imponuntur: Item carbunculis, articularibus morbis, sine nucleis tritæ cum ruta: fouere antè uino ulcera oportet. Sanant epinyctidas & dysenteriam cum suis nucleis: Et in oleo coctæ gangrenis illinuntur cum cortice raphani & melle. Podagris & unguium mobilibus cum panace, & per se ad purgandum os caputque, cum pipere commanducantur. Astaphisagria siue staphis, quam uuam taminiam aliqui uocant falso, suum enim genus habet, cauliculis nigris rectis, foliis labruscæ, fert folliculos uerius quàm acinos, uirides, similes ciceri: in his nucleum triangulum. Maturescit cum uindemia nigrescitq;, cum taminiæ rubentes norimus acinos: sciamusq; illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis. His nucleis ad purgationem uti non censuerim propter ancipitem strangulationem, nec ad pituitam oris siccandam, fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquum corpus liberant triti, facilius admixta sandaracha: itĕ pruritu & psoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto: ad aurium uitia, rheumatismum cicatricum, ulcerum manātia. Flos tritus in uino contra serpentes bibitur: semen enim abdicauerim, propter nimiam uim ardoris. Quidam eam pituitariam uocant, & plagis serpentium utiq; illinunt. Labrusca quoq; œnanthen fert, satis dictam, quæ à Græcis ampelos agria appellatur, spissis & candicātibus foliis, geniculata, rimoso cortice: fert uuas rubentes cocci modo, quæ cutem in facie mulierū purgant, & uarijs coxendicum & lumborum uitijs tusæ cum foliis & succo prosunt. Radix decocta in aqua, pota in uini Coi cyathis duobus, humorĕ alui ciet, ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim esse, quam uulgus uuam taminiam uocat. Vtuntur ea pro amuleto, & ad expuitionem sanguinis quoq; adhibent, nō ultra gargarizationes, & ne quid deuoretur, addito sale, thymo, aceto mulso. Ideo & purgationibus ancipitem putāt. Est huic similis, sed in salictis nascens, ideo distinguitur nomine, cum eosdem usus habeat, & salicastrum uocatur. Scabiem & prurigi-
nem hominum quadrupedumq; aceto mulso trita hæc efficacius tollit. Vitis alba est, quam Græci ampeloleucen, alij ophiostaphylon, alij melothron, alij psilothrū, alij archezostin, alij cedrostin, alij madon appellant. Huius sarmēta longis & exilibus internodijs genicu lata scandunt. Folia pampinosa ad magnitudinem edĕræ, diuiduntur ut uitium. Radix alba, grandis, rhaphano similis initio: ex ea caules asparagi simulitudine exeunt. Hi decocti in cibo aluum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique alcerum phagedænis, & gangrenis, tibiarumque tædio cum sale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet, succo ruben

rubente, postea croci. Nouere id qui coria perficiunt, illo enim utuntur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumq;. Radix numerosis utilitatibus nobilis, contra serpentiũ ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, uarosq; & lentigines, & sugillata emendat, & cicatrices. Eademq; præstat decocta in oleo. Decoctæ datur & comitialibus potus: item mente commotis, & uertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto, sensus purgat. Illa uis præclara, quòd ossa infracta extrahit in aqua imposita, ut bryonia: quare quidam hanc albam bryoniã uocant. Alia uero nigra efficacior in eodem usu cũ mele & thure. Suppurationes incipientes discutit, ueteres maturat & purgat. Ciet menses & urinam. Ecligma ex ea fit suspiriosis, & contra lateris dolores, uulsis, ruptis. Splenem ternis obolis pota xxx. diebus consumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorũ. Ex uino secundas fœminarum apposita trahit: & pituitam, drachma pota in aqua mulsa. Succus radicis colligi debet ante maturitatem seminis: qui illitus per se & cum eruo, lætiore quodam colore & cutis teneritate, mangonizat corpora: serpentes fugat. Tunditur ipsa radix cum pingui fico, erugatq; corpus si statim bina stadia ambulentur: aliàs urit, nisi frigida abluatur. Iucundius hoc idem præstat nigra uitis, quoniam alba pruritum affert. Est ergo & nigra quam proprie bryoniam uocant, alij chironiam, alij gynecanthen, aut aproniam, similem priori, præterquam colore. Huius enim nigrũ esse diximus. Asparagos eius Diocles prætulit ueris asparagis in cibo urinæ ciendæ, lieniq; minuendo. In fruteĉtis & harundinetis maxime nascitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore, ossa infracta uel efficacius extrahit quàm supradicta. Cæterum eidem peculiare est, quòd iumentorum ceruicibus unice medetur. Aiunt si quis uillam ea tinxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri uillaticas alites. Eadem in iumento homineq; phlegma aut sanguinem qui se ad talos decierit circumligata sanat. Et hactenus de uitium generibus. Musta differentias habent naturales has, quòd sunt candida aut nigra aut inter utrunq;, aliaq; ex quibus uinum fiat, alia ex quibus passum: cura differẽtias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixisse conueniat: Mustum omne stomacho inutile, uenis incũdum. A balineis raptim & sine interspiratione potum, necat: Cantharidum naturæ aduersatur: Item serpẽtibus, maxime hæmorrhoidi & salamãdræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile. Prodest renibus, iocineri, & interaneis uesicæ: colleuat enim ea. Priuatim cõtra buprestin ualet. Contra meconium, lactis coagulationẽ, cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditũq; uomitionibus. Ad omnia infirmius album, iucundius passi mustum, & quod minorem capitis dolorem affert. Vini genera differentiasq; perquam multas exposuimus, & ferè cuiusq; proprietates. Neq; est ulla pars difficilior tractatu, aut numerosior: quippe cum sit tardũ dictu, pluribus prosit an noceat: præterea quam ancipiti euentu potu statim auxilium sit, aut uenenũ. Etenim de natura ad remedia tantum pertinente nunc loquimur. Vnum de dando eo uolumen Asclepiades condidit, ab eo cognominatum: qui uero postea de uolumine illo disseruere, innumera. Nos ista Romana grauitate, artiumq; liberalium appetentia, non ut medici, sed ut iudices salutis humanæ, diligẽter distinguemus. De generibus singulis differere immensum & inexplicabile est, discordibus medicorum sententijs. Surrentinũ ueteres maxime probauere, sequens ætas Albanũ aut Falernum. Deinde alia alij, iniquissimo genere decreti, quod cuiq; gratissimum cæteris omnibus pronunciando. Quin ut constarent sententiæ, quota portio tamen mortalium ijs generibus posset uti? Iam uero nec proceres usquam synceris. Eò uenere mores, ut nomina modo cellarum ueneant, statimq; in lacubus uindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius iam est quodcunq; & ignobilius. Hæc tamen facere constantissime uidentur sententiæ uictoriam, quorum mentionem fecimus, si quis hoc quoq; discrimen exigat. Falernum nec in nouitate, nec in nimia uetustate corpori salubre est. Media eius ætas à quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu stomacho utile, non item in calido. Et in diutina tussi sorbetur merum utiliter à ieiunis: Item in quartanis. Nullo æque uenæ excitantur. Aluũ sistit, corpus alit. Creditum est obscuritatem uisus facere: nec prodesse neruis, aut uesicæ. Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ sunt dulcia, austera uel falerno utiliora. Concoctionem minus adiuuant, stomachum modice implent. At surrentina nullo modo, nec caput tentãt, stomachi & intestinorum rheumatismos cohibent. Cæcuba iam non gignuntur. At quæ supersunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentino, austeritatis Albano, uehementiæ minus Falerno. Ab his Statana non longo interuallo abfuerint. Aluo citæ Signinum maxime conducere indubitatum est. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur uires, sanguis colosque hominum. Hoc quoque distat orbis medius, & mitior plaga à circumiectis: quantum illis feritas facit roboris, tantum nobis hic succus. Lactis potus ossa alit, frugũ neruos, aquæ carnes. Ideo minus roboris est in corporibus illis, & minus roboris, contraque labores patientiæ. Vino modico nerui iuuantur, copiosiore læduntur, sic & oculi. Stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur, tristitiæ cura hebetatur, urina & algor expellitur, somnus conciliatur. Præterea uomitionem sistit, collectiones extra lanis humidis impositis mitigat. Asclepiades utilitatem uini æquari uix deorum potentia posse pronunciauit. Vetus copiosiore aqua miscetur, magisq; urinam expellit: minus siti resistit. Dulce minus inebriat, sed stomacho innatat. Austerum facilius concoquitur. Leuissimum est, quod celerrime inueteratur. Minus infestat neruos, quod uetustate dulcescit. Stomacho minus utile est pingue, ni-

grum, sed corpora magis alit. Tenue & austerum minus alit, magis stomachum nutrit. Celerius per urinã transit, tantoq; magis capita tentat: hoc & in omni alio succo semel dictum sit. Vinum si sit fumo inueteratum, insaluberrimum est. Mangones ista in apothecis excogitauere. Iam & patresfamiliâs ætatem ademere his, quæ per se cariem traxere. Quo certe uocabulo satis consilij dedere prisci, quoniam & in materijs cariẽ fumus erodit. At nos è diuerso fumi amaritudine uetustatem indui persuasum habemus. Quæ sunt admodũ exalbida, hæc uetustate salubria fiunt. Quo generosius uinum est, hoc magis uetustate crassescit, & in amaritudinem corpori minime utilem coit. Condire eo aliud minus annosum, insalubre est. Sua cuiq; uino saliua in nocẽtissima, sua cuiq; ætas gratissima, hoc est, media. Corpus augere uolentibus, aut mollire aluum, conducit inter cibos bibere. Contra minuentibus aluumq; cohibentibus, sitire in edendo, postea parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento, inutilissimum est. Curas uigoremq; animi impedit, ad procinctum tendẽtibus: somno *uero ac securitatibus iadudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum ministrauit. Sic quoq; in prouerbium cessit, sapientiam uino obumbrari. Vino debemus homines, quòd soli animalium non sitientes bibimus. Aquæ potus interponere utilissimum. Itemq; iugi superbibere ebrietati, quam quidẽ frigidæ potus extemplò discutit. Meracis potionibus per uiginti dies ante canis ortum totidemq; postea, suadet Hesiodus uti. Merum quidem remedio est contra cicutas, coriandrum, aconita, uiscum, meconium, argẽtum uiuum, apes, uespas, crabrones, phalangia, serpentium scorpionumq; ictus, contraq; omnia quæ refrigerando nocent. Priuatim contra hæmorrhoidas, pesteras, fungos. Item contra inflationes rosionesq; præcordiorum, & quorum stomachus in uomitiones effunditur: & si uenter aut interanea rheumatismum, sentiant. Dysentericis, sudatoribus, in longa tussi, in epiphoris, meracum. At uero cardiacis, in mamma læua merum in spongia imponi prodest. Ad omnia autem maxime album inueterascens. Vtiliter etiam fouetur uino calido uirilitas iumentis, quo etiam infuso cornu lassitudinem auferri aiunt. Simias quadrupedesq; quibus digiti sunt negant crescere assuetas meri potu. Nũc circa ægritudines sermo de uinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campaniæ quodcunq; tenuissimum: uulgo uero, quod quenq; maxime inuerit ualidum. Vtilissimũ omnibus sacco uiribus fractis. Meminerimus succum esse, qui feruendo uires à musto sibi fecerit. Misceri plurima genera, omnib, inutile. Saluberrimũ, cui nihil in musto additũ est: meliusq;, si nec uasis pix affuit. Marmore enim & gypso aut calce cõdita, quis nõ etiam ualidus expauerit? In primis igitur uinum marina aqua factum, inutile est stomacho, neruis, uesicæ. Resina condita, frigidis stomachis utilia existimãtur. Non expedire uomitoribus, sicut neq; mustum, neque sapa, neq; passum. Nouitium resinatum nulli conducit.

*accommodatum ac sec.

Capitis dolorem & uertigines facit, ab hoc dicta crapula est. Tussientibus & in rheumatismo nominata prosunt. Item cœliacis & dysentericis, mulierum mensibus. In hoc genere rubrum nigrúmue magis constringit, magisq; calfacit. Innocentius pice sola conditum. Sed & picẽ meminisse debemus, non aliud esse quàm combustæ resinæ fluxum. Hoc genus uini excalfacit, concoquit, purgat: pectori, uentri utile. Item uuluarum dolori, si sine febre sint, ueteri rheumatismo, exulcerationi, ruptis, conuulsis, uomicis, neruorum infirmati, inflationibus, tussi, anhelationibus, luxatis, in succida lana impositum. Ad omnia hæc utilius id quod sponte naturæ suæ picem resipit, picatumque appellatur. Heluennaco quoq; tamen nimio caput tentari cõuenit. Quod ad febrium ualetudines attinet, certum est non dandum in febre, nisi ueteribus ægris, uinum, nec nisi declinante morbo. In acutis uero periculis, nullis nisi qui manifestas remissiones habeant, & has noctu potius. dimidia enim pars periculi est, noctu, hoc est spe somni, bibentibus. nec à partu abortuue, nec à libidine ægrotãtibus, nec in capitis doloribus, nec quorum accessiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tussientibus, nec in tremore neruorumq; doloribus uel faucium, aut si uis morbi circa illa intelligatur, nec in duritia præcordiorum, uenarũ uehementia, neq; in opisthotono, tetano, nec singultientibus, nec si cũ febre dyspnœa sit. Minime uero oculis rigentibus, & genis stantibus, aut defectis grauibusq;: nec quorũ conniuentium perlucebunt oculi, neu palpebris non coëuntibus, uel si dormientibus hoc idem euenit: aut si cruore suffunduntur oculi, uel si lemæ in oculis erunt. Minime lingua fungosa, nec graui, & subinde imperfecta loquẽtibus: nec si urina difficile reddetur, neq; expauescentibus repente, nec spasticis, aut rursus torpẽtibus, nec si per somnos genitura effundetur. Cardiacorum morbo unicam spem in uino esse, certũ est. Sed id dandum quidam non nisi in accessione censent, alij non nisi in remissione. Illi ut sudorem coërceant: hi quia tutius putant, minuente se morbo: quam plurium sententiam esse uideo. Dari utique non nisi in cibo debet, nec à somno, nec præcedente alio potu, hoc est, utiq; sitienti, nec nisi in desperatione summa, & uiro facilius quàm fœminæ, seni quàm iuueni, iuueni quàm puero, hyeme quàm æstate, assuetis potius quàm expertibus. Modus dandi pro uehementia uini: item mixtura. Atq; uulgo satis putant unum uini cyathum duobus aquæ misceri. Si dissolutio sit stomachi, dandum: & si cibus non descendat. Inter uini genera quæ fingi docuimus, nec fieri iam arbitror, & superuacaneum eorum usum, cum ipsis rebus ex quibus finguntur doceamus uti. Et aliâs modum excesserat medicorum in his ostentatio, ueluti è napis uinum utile esse ab armorum equitandiue lassitudine præcipientium, atque ut reliqua omittamus, etiam è iunipero. Et quis satius censeat, absinthite uino utendum potius quàm absinthio ipso? In reliquis

omit

omittatur & palmeum, capiti noxium, uentriq; tantum molliendo, & sanguinem excreantibus non inutile. Fictitium non potest uideri, quod bion appellauimus, cum sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stomacho dissoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, uertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentia quoq; ac peregrinationibus, uim magnam auxiliandi habere dicitur. Vini etiam uitium transit in remedia. Aceto summa uis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendo: ita fit, ut infusum terræ spumet. Dictum est sæpius, diceturq;, quoties cum alijs prosit. Per se haustum fastidia discutit, singultus cohibet, sternutamẽta olfactu. Vim in balineis æstus arcet, si contineatur ore. Quin & cũ aqua bibitur. Multorum stomacho utiliter gargarizatur. Cum eadem conualescẽtium & à solis ardoribus. Oculis quoq; illo modo saluberrimum. Plurimum fotu medetur post uredines. Item lepris, furfuribus, ulceribus manantibus, canis morsibus, scorpionum ictibus, scolopendrarum, muris aranei: contraq; omnium aculeatorum uenena & pruritus. Item contra multipedæ morsum. Calidum in spongia appositum, adiecto sulphuris sextante sextarijs tribus aceti, aut hyssopi fasciculo, medetur sedis uitijs. In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omni alia, foris in spongia impositũ, intus potum cyathis binis quàm acerrimum. Conglobatum utiq; sanguinem discutit. Cõtra lichenas & bibitur & imponitur. Sistit aluos, & rheumatismos interaneorum infusum. Item procidentia sedis uuluæq;. Tussim ueterem inhibet, & gutturis rheumatismos, orthopnœam, dentium labefactionẽ. Vesicæ nocet, neruorumq; infirmitatibus. Nesciere medici quantum cõtra aspidas polleret. Nuper ab aspide calcata percussus utrem aceti ferens, quoties deposuisset sentiebat ictũ, aliâs illæso similis. Intellectum ibi remediũ est, potuq; succursum. Neq; altero os colluunt uenena exugentes. In totum domitrix uis hæc non ciborum modo est, uerum & rerum plurimarũ. Saxa rumpit infusum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & sapores non alius magis succus commendat aut excitat: in quo usu mitigatur tosto pane aut uino, uel accenditur pipere ac lasere: utique sale compescitur. Non est prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa supremis suis annis conflictatus graui morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentosa scientia, ignorante diuo Augusto, tanti putauit usu pedum sensuq; omni carere, dummodo & dolore illo careret, demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

De aceto scillino, & oxymelle, & sapa, & fece uini, aceti, & sapæ. CAP. II.

ACetum scillinum inueteratum magis probatur: prodest super ea quæ diximus acescẽtibus cibis: gustatum enim discutit pœnam eam. Et his qui ieiuni uomunt: callum enim faucium facit, ac stomachi: odorem oris tollit, gingiuas astringit, dentes firmat, colorem meliorem præstat. Tarditatem quoq; auriũm gargarizatione purgat, & transitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit. Comitialibus, melancholicis, uertiginosis, uuluarum strangulationibus, percussis aut præcipitatis, & ob id sanguine conglobato, neruis infirmis, renum uitijs perquam utile. Cauẽdũ exulceratis. Oxymeli antiqui (ut Diuches tradit) hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti ueteris heminas quinq;, salis marini pondo, thymbræ quadrantem, aquæ marinæ sextarios quinq; pariter coquebãt, decies deferuescente cortina, atq; ita diffundebant inueterabantq;. Sustulit totũ id Asclepiades, coarguitq;. Nam etiam in febribus dabant. Profuisse tamen fatentur contra serpentes quas sepas uocant, & contra meconium, ac uiscum, & anginas, calidum gargarizatũ, & auribus, & oris gutturisq; desiderijs, quæ nunc omnia oxalme contingunt: id sale & aceto recente efficacius est. Vino cognata res sapa est, musto decocto donec tertia pars supersit. Ex albo hoc melius. Vsus contra cantharidas, bupreſtin, pinorum erucas, quas pityocampas uocant, salamandras, & contra mordentia uenenata. Secundas partusq; emortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus autor est, uenenum esse si quis ieiunus à balineis id bibat. Consequens horum est fex uini, sui cuiusq; generis. Ergo uini feci tanta uis est, ut descendentes in cupas enecet. Experimẽtũ demissa præbet lucerna, quandiu extinguatur periculum denuncians. Illota miscetur medicamentis. Cum iridis uero pari põdere, eruptionibus pituitæ illinitur. Et sicca uel madida contra phalangia, & testium mammarumq; inflammationes, uel in quacunq; parte corporis. Item cum hordeacea farina, & thuris polline in uino decocta crematur, & siccatur. Experimẽtum est legitime coctæ, ut refrigerata linguam tactu uideatur urere. Celerrime exanimatur loco non incluso condita. Crematio ei multum uirium adijcit. Vtilissima est ad compescendas lichenas furfuresq; cum fico decocta. Sic & lepris & ulceribus manantibus imponitur. Fungorum naturæ contraria est pota, sed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miscetur. Medetur illita & testibus & genitalibus. In uino autem aduersus strangurias bibitur. Cum expirauerit quoq;, lauandis corporibus & uestibus utilis, tuncq; usum acaciæ habet. Fex aceti pro materia acrior sit necesse est, multóque magis exulceret. Resistit suppurationum incremẽtis, stomachũ, interanea, uentrẽ, illita adiuuat. Sistit earũ partiũ rheumatismos, & mulierum menses. Panos discutit nõdũ exulceratos, & anginas. Sacros ignes cũ cera. Mammas lactis sui impatientes eadem extinguit. Vngues scabros aufert. E` serpentibus contra ceraſtas ualidissima cũ polenta: Cum melanthio autem contra crocodili morsus, & canis. Et hæc cremata ampliat uires. Tunc addito lentiscino oleo, illita una nocte ruffat capillũ. Eadẽ ex aqua in linteo apposita, uuluas purgat. Sapæ fece ambusta sanantur, melius addita lanugine harundinis. Eadem fece decocta potaq;, tusses ueteres.

Deco

Decoquitur in patinis cum sale & adipe ad tumorem quoq; maxillarum & cerui cum.

De oleis, & foliis oleæ, & flore, & cinere, & de oliua alba, & nigra, & de amurca. CAP. III.

OLearum proxima autoritas intelligitur. Folia earum uehementissime astringunt, purgant, si sumpta. Itaq; commanducata imposita ulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici usserint, gingiuarũ inflammationibus, paronychijs, sordidisq; ulceribus excrescentibus. Cũ melle profluuium sanguinis è neruosis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos ulceribus, & pustulis, procidentiq; pupillæ efficax, quapropter in collyria additur. Nam & ueteres lacrymationes sanat, & genarum erosiones. Exprimitur autem succus tusis, affuso uino & aqua cœlesti, siccatusq; in pastillos digeritur. Sistit menses in lana admotus uuluæ. Vtilis & saniem emanantibus. Item condylomatis, ignibus sacris, quæq; serpunt ulcera, epinyctidi. Eosdem & flos earum habet effectus. Vruntur & cauliculi florescentes, ut spodij uicẽ cinis præstet, uinoq; infuso iterum uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, uel foliis tusis cum melle, oculos uero cum polenta. Succus fruticis recentis accensi distillans, sanat lichenas, furfures, manantia ulcera. Nã & lacryma quæ ex arbore ipsa distillat, Aethiopicæ maxime oleæ, mirari satis nõ est repertos qui dentiũ dolores illinendos censerent, uenenum esse prædicãtes, atq; etiam in oleastro quærendam. E radice oleæ quàm tenerrime cortex derasus, in melle crebro gustatu medetur sanguinem reijcientibus, & suppurata extussientibus. Ipsius oleæ cinis cum axungia tumores sanat, extrahitq; fistulis uitia, & ipsas sanat. Oliuæ albæ stomacho utiliores, uentri minus. Præclarum habent antequam condiantur usum, recentes per se cibi modo deuoratæ. Medentur enim arenosæ urinæ, item dẽtibus, aut attritis, aut conuulsis. Nigra oliua stomacho inutilior, uentri facilior, capiti & oculis non conuenit. Vtraq; ambustis prodest trita & illita. Sed nigra commanducatur, & protinus ex ore imposita, pustulas gigni prohibet. Colymbades sordida ulcera purgant, inutiles difficultatibus urinæ. De amurca poteramus uideri satis dixisse, Catonem secuti, sed reddẽda medicinæ quoq; est. Gingiuis & oris ulceribus, dentium stabilitati efficacissime subuenit. Item ignibus sacris infusa, & his quæ serpunt. Pernionibus nigræ oliuæ amurca utilior: Item infantibus fouendis. Albæ uero mulierũ uuluæ in lana admouetur. Multo autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in cupreo uase ad crassitudinem mellis. Vsus eius cum aceto, aut uino ueteri, aut mulso, ut quæq; causa exigat in curatione oris, dentium, aurium, ulcerum manantium, genitalium, rhagadum. Vulneribus in linteolis imponitur, luxatis in lana: ingens hic usus, utiq; inueterato medicamento. Tale enim fistulas sanat. Infunditur sedis, genitalium, uuluæ exulcerationi. Illinitur uero podagris incipientibus. Item articularibus morbis. Si uero cum omphacio recoquatur ad mellis crassitudinem, casuros dentes extrahit. Item iumentorum scabiem, cum decocto lupinorum & chamæleonte herba, mire sanat. Cruda amurca podagris foueri utilissimum.

De foliis oleastri, & œnanthino oleo, & cydno, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamæmyrsino, & cupressino, & citreo, & caryino. CAP. IIII.

OLeastri foliorum eadem natura. Spodiumq; è cauliculis uehementius inhibet rheumatismos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat ulcera, alienata explet, excrescentia leniter erodit, siccat, & ad cicatricem perducit: cætera ut in oleis. Peculiare autem quòd folia decoquuntur ex melle, dãturq; cochlearibus contra sanguinis excreationes. Oleum tamen acrius atq; efficacius: & os quoq; colluitur illo ad dentium infirmitatem. Imponuntur folia & paronychijs, & carbunculis, & contra omnem collectionem cum uino: ijs uero quæ purganda sunt, cum melle. Miscentur oculorum medicamentis, & decoctum foliorum, & succus oleastri. Vtiliter etiam auribus instillatur cum melle, uel si pus effluat. Flore oleastri condylomata illinuntur & epinyctides. Item cum farina hordeacea uenter, in rheumatismo cum oleo capitis dolores. Cutem in capite ab ossibus recedentem cauliculi decocti, & cum melle impositi comprimunt. Ex oleastro maturi in cibo sumpti sistunt aluum. Tosti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt. Olei naturam causasq; abunde diximus. Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Vtilissimum est omphacinũ, proxime uiride. Præterea quàm maxime recens, nisi cum uetustissimum quæritur, tenue, odoratum, quodq; non mordeat, è diuerso quàm in cibos eligitur. Omphacinum prodest gingiuis. Si contineatur in ore, colorem dentium custodit magis quàm aliud: sudores cohibet. Oenanthino idem est effectus qui rosaceo. Omni autem oleo mollitur corpus, uigorem & robur accipit. Stomacho contrarium. Auget ulcerum incrementa. Fauces exasperat, & uenena omnia hebetat, præcipue psimmythij & gypsi in aqua mulsa, aut ficorum siccarum decocto potum, contra meconium ex aqua, contra cantharidas, bupreston, salamandras, pityocampas per se potum, redditumq; uomitionibus, contra omnia supradicta laudatissimum. Et lassitudinum perfrictionumque refectio est: tormina calidum potum cyathis sex, magisque ruta simul decocta pellit. Item uentris animalia. Soluit aluum heminæ mensura, cum uino & calida aqua potum, aut ptisanæ succo. Vulnerarijs emplastris utile. Faciem purgat. Bubus infusum per nares donec ructent, inflationem sedat. Vetus autem magis excalfacit corpora, magisque discutit sudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorum claritati confert aliquid, cum pari

pari portione mellis acapni. Capitis doloribus remedium est. Item ardoribus in febri cum aqua: etsi uetusti sit occasio, decoquitur, ut uetustatem repræsentet. Oleum cycinum bibitur ad purgationes uentris cum pari caldæ mẽsura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodest & articulorum morbis, duritijs omnibus, uuluis, auribus, ambustis. Cum cinere uero muricum, sedis inflammationibus, item psoræ. Colorem cutis commendat, capillumque fertili natura euocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex uua fiunt, claritatis præcipuæ. Ex oleo lumẽ obscurum propter nimiam pinguedinem. Folia igni sacro illinuntur ex aceto. Per se autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in uino inflammationibus cum polenta & croco: per se autem triduo imposita faciem purgant. Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, uaros cum melle tollit è facie. Prodest & auribus, cũ rosaceo & melle & mali punici germine decoctum, uermiculosq; in his necat, & grauitatem auditus discutit, sonos incertos & tinnitus, obiter capitis dolores & oculorum. Medetur furunculis, & à sole ustis cum cera. Vlcera manantia & furfures cum uino expurgat, condylomata cum meliloto. Per se uero capiti illitum, somnum allicit. Oleum laurinum utilius quo recentius, quoq; uiridius colore. Vis eius excalfactoria, & ideo paralyticis, spasticis, ischiadicis, sugillatis, capitis doloribus, in ueteratis distillationibus, auribus, in calyce punici calfactum illinitur. Similis & myrtei olei ratio, astringit, indurat, medetur gingiuis, dentium dolori, dysenteriæ, uuluæ exulceratæ, uesicis, ulceribus uetustis uel manantibus, cum squama æris & cera. Itẽ eruptionibus ambustionibus. Attrita sanat & furfures, & rhagadas, cõdylomata, articulos luxatos, odorẽ grauẽ corporis. Aduersatur cãtharidi, bupresti, alijsq; malis medicamentis, quæ exulcerando nocent. Chamæmyrsinæ siue oxymyrsinæ eadem natura. Cupressinum oleũ eosdem effectus habet quos myrteum. Item citreũ. E` nuce uero iuglande quod caryinum appellauimus, alopecijs utile est, & tarditati aurium infusum. Item capitis doloribus illitum. Cæterum iners & graue sapore. Enimuero si quid in nucleo putridi fuerit, totus modus deperit. Ex gnidio grano factum, eandem uim habet quam cycinum. Ex lentisco factum, utilissimum acopo est. Idemq; proficeret æque ut rosaceum, ni durius paulo intelligeretur. Vtuntur eo & contra nimios sudores, papulasq; sudorum. Scabiem iumentorum efficacissime sanat. Balaninum oleum repurgat uaros, furunculos, lentigines, gingiuas. Cypros qualis esset, & quemadmodum ex ea fieret oleum, docuimus. Natura eius excalfacit, mollit neruos. Folia stomacho illinũtur, & uuluæ concitatæ succus quoq; eorum apponitur. Folia recentia commanducata, ulceribus in capite manantibus, item oris medentur, & collectionibus, condylomatis. Decoctum foliorum ambustis & luxatis prodest. Ipsa ruffant capillũ tusa, adiecto struthei mali succo. Flos capitis dolores sedat cum aceto illitus. Idẽ combustus in cruda olla nomas sanat, & putrescentia ulcera per se, uel cum melle. Odor floris olet, qui somnum facit. Astringit gleucinum, & refrigerat, eadem ratione qua & œnanthinum. Balsaminum longe precio sissimum omnium, ut in unguentis diximus, contra omnes serpentes efficax. Oculorum claritati plurimum confert, caliginem discutit. Item dyspnœas, collectiones omnes duritiasq; lenit. Sanguinem densari prohibet, ulcera purgat: auribus, capitis doloribus, tremulis, spasticis, ruptis perquam utile. Aduersatur aconito ex lacte potum. Febres cum horrore uenientes peruncti leuiores facit. Vtendum tamen modice, quoniam adurit, augetq; uitia non seruato temperamento. Malobathri quoq; naturam & genera exposuimus. Vrinam ciet. Oculorum epiphoris uino expressum utilissime imponitur: Item frõtibus dormire uolentibus: Efficacius si & nares illinantur: aut si ex aqua bibatur. Oris & halitus suauitatem commendat linguæ subditum folium, sicut & uestium odorem interpositũ. Hyoschyaminum emolliendo utilius, neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum è lupinis emollit, proximum rosaceo effectum habens. Narcissinum dictum est cum suo flore. Raphaninum phthiriases longa ualetudine contractas tollit, scabritiasq; cutis in facie emendat. Sesaminum aurium dolores sanat, & ulcera quæ serpunt, & quæ cacoëthe uocant. Lirinon quod & phaselinum & Syrium uocauimus, renibus utilissimum est, sudoribusq; euocandis, uuluæ molliendæ, concoquendoq; intus. Selgiticum neruis utile esse diximus, sicut herbaceum quoq;, quod Enguini circa Flaminiam uiam uendunt. Elæomeli, quod in Syria ex ipsis oleis manare diximus, sapore melleo non sine nausea, aluum emollit: bilem præcipue detrahit, duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibêre torpescunt, excitanturq; crebro. Potores certaturi præsumunt ex eo cyathum unum. Pissino oleo usus & passim ad quadrupedum scabiem est. Auitibus oleisq; proxima nobilitas palmis: Inebriant recentes, capitis dolorem afferunt minus siccæ, nec quantum uidetur utiles stomacho, tussim exasperant, corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad uires recreandas, sitim sedandam, in quem usum præferebant Thebaicas. Sanguinem quoq; excreantibus utiles, in cibo maxime. Illinuntur caryotæ stomacho, uesicæ, uentri, intestinis. Cum cotoneis, & cera, & croco sugillata emendant. Nuclei palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto spodij uicem efficiunt, miscenturque collyrijs, & calliblephara faciunt addito nardo.

De mirobalano palma, & de palma elate. CAP. V.

PAlma quæ fert myrobalanum, probatissima in Aegypto, ossa non habet reliquarum modo in balanis. Aluum & menses sistit in uino austero, & uulnera conglutinat. Palma, siue elate, siue spathe, medicinæ

cinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordijs, stomacho, iocineri, ulceribus quæ serpunt cicatrici repugnantia. Pſoras cortex eius tener cum reſina & cera ſanat diebus xx. Decoquitur & ad teſtium uitia. Capillum denigrat ſuffitu, partus extrahit. Datur bibẽdus renum uitijs & uiſicæ, & præcordiorum, & capiti & neruis inimicus. Vuluæ ac uentris fluxionem ſiſtit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in uino albo, in uuluarum uitijs efficaciſſimus.

Medicinę ex ſingulorum generum flore, folijs, fructu, ramis, cortice, ligno, ſucco, radice, cinere. CAP. VI.

PRoximæ uarietates generum medicinarũq;, quæ mala habent. Ex his uerna, acerba, ſtomacho inutilia ſunt: aluum, ueſicam circumagunt: neruos lædũt. Cocta meliora. Cotonea cocta ſuauiora. Cruda tamen duntaxat matura, proſunt ſanguinem excreantibus, ac dyſentericis, cholericis, cœliacis. Non idem poſſunt decocta, quoniam amittunt conſtringentem illã uim ſucci. Imponuntur & pectori in febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aqua cœleſti, ad eadem quæ ſuprà ſcripta ſunt. Ad ſtomachi autem dolores cruda decoctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos ſanat, cocta in uino, & illita cum cera. Alopecijs capillum reddunt. Quæ ex his cruda in melle cõdiuntur, aluum mouent. Mellis autem ſuauitati multũ adijciunt, ſtomachoque utilius id faciunt. Quæ uero in melle condiuntur cocta, quidam ad ſtomachi uitia trita cum roſæ folijs decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodeſt: Item mammis, condylomatis, uaricibus. Flos & uiridis & ſiccus inflammationibus oculorum, excreationibus ſanguinis, menſibus mulierũ. Fit & ſuccus ex his mitis, cum uino dulci tuſis, utilis & cœliacis & iocineri. Decocto quoq; eorum fouentur, ſi procidant uuluæ & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum uocauimus, quoties non fuerint in humidis nata. Ideo utiliſſima quæ ex Sicilia ueniũt. Minus utilia ſtruthia, quãuis cognata. Radix eorum circumſcripta terra manu ſiniſtra capitur, ita ut qui facit, dicat quæ capiat, & cuius cauſa: ſic adalligata ſtrumis medetur. Melimela & reliqua dulcia, ſtomachum & uentrẽ ſoluũt, ſiticuloſa, æſtuoſa, ſed neruos non lædunt. Orbiculata ſiſtunt aluum & uomitiones, urinas cient. Sylueſtria mala ſimilia ſunt uernis acerbis, aluũq; ſiſtunt. Sanè in hũc uſum immatura opus ſunt. Citrea contra uenenũ in uino bibuntur, uel ipſa uel ſemen. Faciunt oris ſuauitatem, decocto eorum colluto, aut ſucco expreſſo. Horum ſemen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus: ipſa uero contra infirmitatem ſtomachi, ſed non niſi ex aceto facilime manduntur. Punici mali nouem genera nunc iterare ſupervacuum. Ex his dulcia, quæ apyrina alio nomine appellauimus, ſtomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingiuasque lædũt. Quæ uero ab his ſapore proxima uinoſa diximus, paruum nucleum habentia, utiliora paulo intelliguntur. Aluum ſiſtunt & ſtomacho proſunt, duntaxat pauca, citraq; ſatietatem. Sed hæc minime dãda quãquam omnino nulla in febri, nec carne acinorum utili nec ſucco. Cauentur æque uomitionibus, ac bilem reijcientibus. Vuam in his, ac ne muſtũ quidem, ſed protinus uinum aperuit natura. Vtrunque uero aſperiore cortice. Hic ex acerbis in magno uſu. Vulgus coria maxime perficere illo nouit, ob id malicorium appellant medici. Vrinam cieri eodem monſtrant: mixtaq; galla in aceto decocto, mobiles dentes ſtabilire. Expetitur grauidarum malacia, quoniam guſtatu moueat infantem. Diuiditur malum, cœleſtiq; aqua madeſcit ternis ferè diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis, & ſanguinẽ excreantibus. Ex acerbo fit medicamentum, quod ſtomatice uocatur, utiliſſimum oris uitijs, narium, auriũ, oculorum caligini: pterygijs, genitalibus, & his quas nomas uocant, & quæ in ulceribus excreſcunt. Contra leporem marinum hoc modo, Acinis detracto cortice tuſis, ſuccoq; decocto ad tertias, cum croci, & aluminis ſciſſi, myrrhæ, mellis Attici ſelibris. Alij & hoc modo faciunt, Punica acida multa tunduntur, ſuccus in cacabo nouo coquitur mellis craſſitudine, ad uirilitatis & ſedis uitia, & omnia quæ lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami punicorum ſerpentes fugant. Cortice punici ex uino decocti & impoſiti, perniones ſanãtur. Contuſum malũ ex tribus heminis uini, decoctum ad heminam, tormina & tineas pellit. Punicum in olla noua, operculo indito, in furno toſtum & contritũ, potũq; in uino, ſiſtit aluum, diſcutit tormina. Primus pomi huius partus florere incipientis, cytinus uocatur Græcis, miræ obſeruationis multorum experimento. Si quis unum ex his, ſolutus uinculo omni cinctus & calceatus, atq; etiam annuli, decerpſerit duobus digitis, pollice & quarto ſiniſtræ manus, atq; ita luſtratis leui tactu oculis, mox in os additum deuorauerit nec dente contigat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem paſſurum eo anno. Iidem cytini ſiccati tritiq; carnes excreſcentes cohibent: gingiuis & dentibus medentur: uel ſi mobiles ſint decocto ſucco. Ipſa corpuſcula trita, ulceribus quæ ſerpunt putreſcúntue illinuntur. Item oculorum inflammationi inteſtinorumq;: & ferè ad omnia quæ cortices malorum. Aduerſantur ſcorpionibus. Non eſt ſatis mirari curam diligentiãq; priſcorum, qui omnia ſcrutati, nihil intentatum reliquere. In hoc ipſo cytino floſculi ſunt, antequam ſilicet malum ipſum prodat erumpentes, quos balauſtium uocari diximus. Hos quoque ergo experti inuenerunt ſcorpionibus aduerſari. Siſtunt potu menſes fœminarum, ſanant oris ulcera, tonſillas, uuam, ſanguinis excreationes, uentris & ſtomachi ſolutiones, genitalia, ulcera quacunque in parte manantia. Siccauere etiam, ut ſic quoque experirentur, inueneruntque tuſorum farina dyſentericos à morte reuocari, aluum ſiſti. Quin & nucleos ipſos acynorum experiri non piguit.

guit. Tosti tusiq; stomachum iuuant, cibo aut potioni insperſi. Bibuntur ex aqua cœlesti, ad sistẽdum aluũ. Radix decocta ſuccum emittit, qui tineas necat, uiclo riati pondere. Eadem diſcocta in aqua, quas liciũ præſtat utilitates. Eſt & ſylueſtre punicum, à ſimilitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarij pondere ex uino potæ ſomnos faciunt. Semine poto, aqua quæ ſubierit cutem, ſiccatur. Mali punici corticis fumo culices fugantur.

De piris & eorum obſeruationibus, & de ficorum obſeruatione, & caprifico, & erineo, & aliorum generibus medicinæ. CAP. VII.

Pirorum omnium cibus etiam ualentibus onerosus, ægris quoq; uini modo negatur. Decocta eadem mire ſalubria & grata, præcipue cruſtumina. Quæcunque uero cum melle decocta, ſtomachum adiuuant. Fiunt cataplaſmata è piris, ad diſcutienda corporum uitia: & decocto eorum ad duritias utuntur. Ipſa aduerſantur boletis atq; fungis, pelluntq; pondere & pugnante ſucco. Pirum ſylueſtre tardiſſime matureſcit. Conciditur, ſuſpenſumq; ſiccatur ad ſiſtendũ aluum, quod & decoctum eius potum præſtat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eoſdem uſus. Pirorũ ligni cinis, contra fungos etiamnum efficacius proficit. Mala piraq; portatu iumẽtis mire grauia ſunt uel pauca. Remedio aiunt eſſe, ſi prius edenda dentur aliqua, aut utique oſtendantur. Fici ſuccus lacteus, aceti naturam habet. Itaq; coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in umbra ſiccatur ad aperienda ulcera, cienda menſtrua, appoſito cum luteo oui, aut potu cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoq; detrahit, palpebrarumq; ſcabiẽ emendat. Item lichenas & pſoras. Aluũ ſoluit. Lactis ficulni natura aduerſatur crabronum, ueſparumq;, & ſimilium uenenis, priuatim ſcorpionum. Idem cum axungia uerrucas tollit. Folia & quæ non maturuere fici ſtrumis illinuntur, omnibusq; quæ emolienda ſunt diſcutiendáue. Præſtant hæc & per ſe folia. Et alij uſus eorum tanquam infricando lichene & alopecijs & quæcunque exulcerari opus ſit. Et aduerſus canis morſus, ramorũ teneri cauliculi cuti imponũtur. Idem cum melle ulceribus quæ ceria uocantur, illinuntur. Extrahunt infracta oſſa cũ papaueris ſylueſtris foliis. Canum rabioſorum morſus, folio trito ex aceto reſtringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morſibus cum cera. Cinis earum è foliis gangrenis, conſumendisque quæ excreſcunt. Fici maturæ urinam cient, aluum ſoluunt, ſudorem mouent, papulasque. Ob id autumno inſalubres, quoniam ſudantia huius cibi opera corpora perfrigeſcunt. Nec ſtomacho utiles, ſed ad breue tempus, & uoci contrariæ intelliguntur. Nouiſſimæ ſalubriores quàm primæ, medicatæ uero nunquam. Iuuenum uires augent: ſenibus meliorem ualetudinem faciunt, minusq; rugarum. Sitim ſedant, calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus conſtrictis, quas ſtegnas uocãt. Siccæ fici ſtomachum lædũt: gutturi & faucibus magnifice utiles. Natura his excalfaciẽdi. Sitim adferũt. Aluũ molliunt, rheumatiſmis eius & ſtomacho contrariæ. Veſicæ ſemper utiles, & anhelatoribus, ac ſuſpirioſis. Item iocinerum, renum, lienum uitijs. Corpus & uires adiuuant, ob id antè athletæ hoc cibo paſcebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos tranſtulit. Recolligentibus ſe à longa ualetudine utiliſſimæ. Item comitialibus & hydropicis omnibusq; quæ maturanda aut diſcutienda ſunt, imponuntur: efficacius calce aut nitro admixto. Coctæ cum hyſſopo pectus purgant, pituitam, tuſsim ueterem. Cum uino autem ad ſedem, & tumorem maxillarum, & furunculos, panos, parotidas decoctæ illinuntur. Vtile & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoque eædem cum fœnogræco utiles ſunt pleuriticis, & peripneumonicis. Cum ruta coctæ torminibus proſunt. Tibiarum ulceribus cum æris flore. Pterygijs cum punico malo. Ambuſtis, pernionibus cum cera. Hydropicis coctæ in uino, & cum abſinthio & farina ordeacea, nitro addito. Aluum ſiſtunt manducatæ. Scorpionum ictibus cum ſale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & impoſitæ. Carcinomati, ſi ſine ulcere eſt, quàm pinguiſſimam ficum imponi, penè ſingulare remedium eſt: item phagedænæ. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, aſtringit. Bibitur & ad diſcutiendum ſanguinem cõcretum. Item percuſsis, præcipitatis, conuulſis, ruptis, cyathis ſingulis aquæ & olei. Datur tetanicis & ſpaſticis. Item potus uel infuſus cœliacis, dyſentericis. Et ſi quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Item cum cera & roſaceo ſubactus, ambuſtis cicatricem tenuiſſimam obducit. Luſcioſos ex oleo illitus emendat, dentiumq; uitia, crebro fricatu. Produnt etiam, ſi quis inclinata arbore, ſupino ore aliquem nodum eius morſu abſtulerit nullo uidente, atque in aluta illigatum licio è collo ſuſpenderit, ſtrumas & parotidas diſcuti. Cortex tritus cum oleo, uentris ulcera ſanat. Crudæ groſſi uerrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt. Spodij uicem exhibet fruticum à radice exeuntium cinis. Bis toſtus adiecto pſimmythio digeritur in paſtillos, ad ulcera oculorum & ſcabritiam. Caprificus etiámnum multo efficacior fico. Lactis minus habet: ſurculo quoque eius lac coagulatur in caſeum. Exceptum id coactumq; in duritiam, ſuauitatem carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Miſcetur exulceratorijs medicamentis. Aluum ſoluit, uuluam cum amylo aperit. Pota menſes ciet cum luteo oui. Podagris cum farina fœnigræci illinitur. Lepras, pſoras, lichenas, lentigines expurgat. Item uenenatorum ictus, & canis morſus: Dentium quoque dolori hic ſuccus appoſitus in lana prodeſt, aut in cauis eorum additus. Cauliculi & folia, admixto eruo, contra marinorum uenena proſunt. Adijciunt & uinum. Bubulas carnes additi caules magno ligni compendio percoquunt.

Groſsi illitæ ſtrumas, & omnium collectionem emol liunt & diſcutiunt: Aliquatenus & folia. Quæ molliſsima ſunt ex his, cum aceto ulcera manãtia & epiwyctidas & furfures ſanant. Cum melle item & folijs, ceria ſanant, & canis morſus. Recentes cum uino, phagedænas. Cum papaueris folijs oſſa extrahunt. Groſsi caprifici inflammationes diſcutiũt ſuffitu. Reſiſtunt & ſanguini taurino poto, & pſimmythio, & lacti coagulato potæ. Item aqua decoctæ atque illitæ parotidas ſanant. Cauliculi aut groſsi eius quàm minutiſsimæ, ad ſcorpionum ictus è uino bibuntur. Lac quoque inſtillatur plagæ & folia imponuntur. Item aduerſus murem araneum. Cauliculorum cinis uuam faucium ſedat. Arboris ipſius cinis ex melle, rhagadia. Radix deferuefacta in uino, dẽtium dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita, impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami ſine cortice quàm minutiſsima ad ſcobis modum. Caprifico quoque medicinæ unius miraculum additur. Corticem eius impubeſcentẽ puer impubis ſi defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipſam adalligatam ante ſolis ortum, prohibere ſtrumas. Caprificus tauros quamlibet feroces, collo eorum circundata, in tantum mirabili natura compeſcit, ut immobiles præſtet. Herba quoque quam Græci erineon uocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta eſt, cauliculis quinis ferè, ocymi ſimilitudine, flos candidus, ſemen nigrum, paruum: tritum cum melle Attico, oculorum epiphoris medetur: utcunque autem decerpta manat lacte multo & dulci herba, perquàm utilis auriũ dolori, nitri exiguo addito. Folia reſiſtunt uenenis. Pruni folia decocta tonſillis, gingiuis, uuæ, proſunt in uino decocta, & ſubinde ore colluto. Ipſa pruna aluum molliunt, ſtomacho uero utiliſsima, ſed breui momento. Vtiliora perſica, ſuccusque eorum, etiámnum in uino aut in aceto expreſſus. Nec eſt alius eis pomis innocẽtior cibus. Nuſquam minus odoris, ſuccì plus, qui tamen ſitim ſtimulet. Folia eius trita illita, hæmorrhagiam ſiſtunt. Nuclei perſicorum in aceto & oleo, capitis doloribus illinuntur. Sylueſtrium quidem prunorum baccæ, uel è radice cortex, in uino auſtero ſi decoquantur, ita ut triens ex hemina ſuperſit, aluum & tormina ſiſtunt. Satis eſt ſingulos cyathos decocti ſumi. Et in ijs & ſatiuis prunis eſt limus arborum, quem Græci lichena appellant, rhagadijs & condylomatis mire utilis. Mora in Ægypto & Cypro ſui generis, ut diximus, largo ſucco abundant, ſummo cortice deſquamato: altiore plaga, ſiccãtur, mirabili natura. Succus aduerſatur uenenis ſerpentium, prodeſt dyſentericis, diſcutit panos omnesq; collectiones: uulnera conglutinat, capitis dolores ſedat, item aurium: ſpleneticis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Celerrime teredinem ſentit. Nec apud nos ſucco uſus minor. Aduerſatur aconito & araneis, in uino potus. Aluum ſoluit, pituitasque ac tineas & ſimilia uentris animalia extrahit: Hoc idem præſtat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum fici nigræ & uitis corticibus ſimul coctis in aqua cœleſti. Pomi ipſius ſuccus aluũ ſoluit protinus. Ipſa poma ad præſens ſtomacho utilia, refrigerant, ſitim faciunt: Si non ſuperueniat alius cibus, intumeſcunt. Ex immaturis ſuccus ſiſtit aluum: ueluti animalis alicuius, in hac arbore obſeruandis miraculis, quæ in natura eius diximus. Fit ex pomo panchreſtos ſtomatice, eadẽ arteriace appellata, hoc modo, Sextarij tres ſucci è pomo, leui uapore ad craſsitudinẽ mellis redigũtur. Pòſt additur omphacij aridi pondus x. duorum, aut myrrhe x. unius, croci x. unius. Hæc ſimul trita miſcẽtur decocto. Neq; eſt aliud oris, arteriæ, uuæ, ſtomachi, iucundius remediũ. Fit & alio modo, Succi ſextarij duo, mellis Attici ſextarius, decoquũtur ut ſuprà diximus. Mira ſunt præterea quæ produtur. Mori germinatiõe prius quàm in folia exeat, ſiniſtra decerpi iubẽtur futura poma, ricinos Græci uocant. Hi terram ſi non attigere, ſanguinẽ ſiſtunt adalligati, ſiue ex uulnere fluat, ſiue ore, ſiue naribus, ſiue hæmorrhoidis: ad hoc ſeruantur repoſiti. Idem præſtare, & ramus dicitur, luna plena defractus, incipiens fructum habere. Si terram non attigerit, priuatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiã menſiũ. Hoc & quocunq; tempore ab ipſis decerptũ ita ut terram non attingat, adalligatumq; exiſtimant præſtare. Folia mori trita, aut arida decocta ſerpentiũ ictibus imponuntur. Ad idemq; potu proficitur. Scorpionibus aduerſatur è radice corticis ſuccus, ex uino aut poſca potus. Reddenda eſt & antiquorum compoſitio, Succum expreſſum pomi maturi immaturiq; mixtũ, coquebant in uaſe æreo ad mellis craſsitudinem. Aliqui myrrha adiecta & cupreſſo præduratũ uas ſole torrebant, permiſcẽtes ſpatha ter die. Hæc erat ſtomatice, quæ & uulnera ad cicatricẽ perducebat. Alia ratio: ſuccũ ſiccato exprimebant pomo, multũ ſapori obſoniorũ conferente. In medicina uero cõtra nomas & pectoris pituitas, & ubicunq; opus eſſet aſtringi uiſcera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertiũ genus ſuccifolijs & radice decoctis ad ambuſta ex oleo illinenda. Imponuntur & per ſe folia. Radix per meſſes inciſa ſuccũ dat aptiſsimum dentiũ dolori, collectionibusq;, & ſuppurationibus. Aluũ purgat. Folia mori in urina madefacta pilũ corijs detrahunt. Ceraſa aluũ molliunt, ſtomacho inutilia. Eadẽ ſiccata aluum ſiſtunt, urinam cient. Inuenio apud autores, ſi quis matutino roſcida cũ ſuis nucleis deuoret, in tantũ leuari aluum, ut pedes morbo liberentur. Meſpila exceptis ſetanijs quæ malo propiorem uim habent, reliqua aſtringunt ſtomachum, ſiſtuntq; aluum. Item ſorba ſicca, nam recentia ſtomacho & aluo citæ proſunt.

De pineis & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglande, & de piſtacijs & caſtaneis, ſiliqs, cornu, & unedone, & lauro. CAP. VIII.

NVces pineæ, quæ reſinam habent, contuſæ leuiter, additis in ſingulis ſextarijs aquæ ad dimidium

dium decoctæ, sanguinis excreationi medentur, ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Corticis è pino in uino decoctum contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ sitim sedant & acrimoniam stomachi rosionesq;, & contrarios humores consistẽtes ibi, & infirmitatem uirium roborant, renibus & uesicæ utiles. Fauces uidentur exasperare & tussim. Bilem pellunt poti ex aqua, aut uino, aut passo, aut balanorum decocto. Miscetur his cõtra uehementiores stomachi rosiones cucumeris semen & succus portulacæ. Item ad uesicæ ulcera & renum, quoniam & urinã cient. Amygdalæ amaræ radicũ decoctum cutem in facie corrigit, coloremq; hilariorem facit. Nuces ipsæ somnum faciunt & auiditatem. Vrinam & menses cient. Capitis dolori illinuntur, maximeque in febri: si ab ebrietate, ex aceto & rosaceo & aquæ sextario. Et sanguinem sistunt. Cũ amylo & menta lethargicis comitialibusq; prosunt. Capite perunctο epinyctidas sanant, è uino ueteri ulcera putrescentia: Canum morsus cũ melle. Et furfures ex facie antè fotu præparata. Item iocineris & renũ dolores ex aqua potæ: & sæpe ex ecligmate cum resina terebenthina. Calculosis & difficili urinæ in passo, & ad purgandam cutem in aqua mulsa tritæ sunt efficaces. Prosunt ecligmate iocineri, tussi & colo cũ elelisphaco modice addito. In melle sumitur nucis auellanæ magnitudo. Aiunt quinis ferè præsumptis ebrietatẽ non sentire potores: Vulpesq; si ederint eas, nec contingat è uicino aquam lambere, mori. Minus ualent in remedijs dulces, & hæ tamen purgant, & urinam cient. Recentes stomachum implent. Nucibus Græcis cum absinthij semine ex aceto sumptis, morbus regius sanari dicitur. Item illitis per se uitia sedis, & priuatim condylomata. Item tussi & sanguinis reiectioni prodest. Nuces iuglandes Græci à capitis grauedine appellauere. Etenim arborũ ipsarum foliorumq; uires, in cerebrum penetrant: hocq; minore momento, sed in cibis, nuclei faciunt. Sunt autẽ recentes iucũdiores, siccæ unguinosiores, & stomacho inutiles, difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes, tussiẽtibus inimicæ, & uomituris ieiunis, aptæ in tenasmo solo, trahunt enim pituitam. Eædem præsumptæ uenena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduersantur cepis, leniuntq; earum saporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autem & sale & melle, canis hominisq; morsui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen cõbustum tritumq; in oleo aut uino, infantium capite perunctο, nutrit capillum, & ad alopecias eo sic utuntur. Quo plures quis nuces ederit, hoc facilius tineas pellit. Quæ perueteres sunt nuces, gangrenis & carbunculis medentur. Item sugillatis. Cortex iuglandiũ, lichenũ uitio & dysentericis prodest. Folia trita cum aceto, auriũ dolori. In sanctuarijs Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cõmentario ipsius manu cõpositionẽ antidoti, è duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ foliis uiginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum uenenũ nociturum illo die. Cõtra rabiosi quoq; canis morsus, nuclei à ieiuno homine cõmanducati illitiq; præsenti remedio esse dicuntur. Nuces auellanæ capitis dolorem faciunt, inflationem stomachi, & pinguedini corporis conferunt, plus quàm sit uerisimile. Tostæ & distillationi medentur. Tussi quoq; ueteri tritæ, & in aqua mulsa potæ. Quidã adijciunt grana piperis, alij è passo bibunt. Pistacia eosdẽ usus & effectus habent, quos pinei nuclei, præterq; ad serpentiũ ictus, siue edantur, siue bibantur. Castaneæ uehementer sistunt stomachi & uentris fluxiones, aluum cient, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt. Siliquæ recentes, stomacho inutiles, aluum soluunt. Eædem siccatæ sistũt, stomachoq; utiliores fiũt. Vrinam cient. Syriacas in dolore stomachi ternas in aquæ sextarijs decoquunt quidã ad dimidiũ, eumque succum bibunt. Sudor uirgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus, non contingente ligno, illitaq; inde ferrugo, incipientes lichenas sanat. Arbutus siue unedo, fructum fert difficilem concoctioni, & stomacho inutilem. Laurus excalfactoriam naturã habet, & foliis, & cortice, & baccis. Itaq; decoctũ ex his, maxime è foliis, prodesse uuluis & uesicis conuenit. Illita uero uesparũ crabronumq; & apium: item serpentiũ uenenis resistunt, maxime sepis, dipsadis & uiperæ. Prosunt & mensibus fœminarũ cum oleo cocta. Cum polenta autẽ quæ tenera sunt trita, ad inflãmationes oculorũ, cum ruta testium, cum rosaceo capitis dolores, aut cũ irino. Quin & cõmanducata atque deuorata per triduum terna, liberant à tussi. Eadem prosunt suspirijs trita cũ melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipsa radix calculos rũpit, iocineri prodest, tribus obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitiones mouent. Baccæ menses trahunt appositæ tritæ, uel potæ. Tussim ueterẽ & orthopnœam sanant binæ, detracto cortice in uino potæ. Si & febris sit, ex aqua aut ecligmate ex aqua mulsa, aut ex passo decoctæ. Prosunt & phthisicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatismis. Nam & concoquunt pituitã, & extrahunt. Aduersus scorpiones quaternæ ex uino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines, & ulcera manantia, & ulcera oris, & furfures. Cutis pruriginẽ succus baccarũ emẽdat, & phthiriasin. Aurium dolori & grauitati instillatur, cũ uino uetere & rosaceo. Perũctos eo fugiunt uenenata omnia: porodest contra ictus & potus, maxime autem eius laurus, quæ tenuiora habet folia. Baccæ cũ uino serpentibus, & scorpionibus, & araneis resistunt. Ex oleo & aceto illinuntur, & lieni, & iocineri: gangrenis cũ melle. Et in fatigatione etiã aut perfrictione succo eo perungi, nitro adiecto prodest. Sunt qui celeritati partus multũ conferre putent radicẽ, acetabuli mensura in aqua potã, efficacius recentem quàm aridam. Quidam aduersus scorpionũ ictus, decem baccas dari iubent

iubent potui. Item & in remedio uuæ iacentis, quadrantem pondo baccarũ foliorumq; decoqui in aquæ ſextarijs tribus ad tertias, eamq; calidã gargarizare. Et in capitis dolore, impari numero baccas cũ oleo cõterere, & calefacere. Laurus delphicæ folia trita olfactaq; ſubinde, peſtilentiæ contagia prohibent, tanto magis ſi & urantur. Oleũ ex Delphica ad cerata acopumq;, ad perfrictiones diſcutiendas, neruos laxãdos, lateris dolores, febresq; frigidas utile eſt. Item ad aurium dolorem, in mali punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, uuam cohibent gargarizatiõe: potu alui dolores, inteſtinorumq;. Tenerrima ex his trita in uino, papulas pruritusq;, illita noctibus. Proxime ualent cætera lauri genera. Laurus Alexãdrina ſiue Idæa, partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere, in uini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, menſesq; eodem modo pota. Daphnoides (ſiue his nominibus quæ diximus) ſylueſtris laurus prodeſt, aluum ſoluit, recenti folio uel arido drachmis tribus cum ſale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & uomitus, ſtomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæue, purgationis cauſa ſumuntur.

De myrto ſatiua, & myrtidano, & de myrto ſylueſtri. CAP. IX.

MYrtus ſatiua candida, minus utilis eſt medicinæ quàm nigra. Semen eius medetur ſanguinem excreantibus. Item contra fungos in uino potũ. Odorem oris cõmendat uel pridie cõmanducatum. Itẽ apud Menandrum ſynariſtuſæ hoc edunt. Datur & dyſentericis denarij pondere in uino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat, cũ uino ſubferuefactum. Imponitur lippitudini cũ polenta, & cardiacis in mãma ſiniſtra. Et contra ſcorpionis ictus in mero, & ad ueſicæ uitia, capitis dolores, & ægilopas antequam ſuppurent. Item tumoribus, exemptisq; nucleis in uino uetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus ſeminis aluum ſiſtit, urinã ciet. Ad eruptiones puſtularum pituitæq; cũ cerato illinitur: & cõtra phalangia. Capillum denigrat. Lenius ſucco oleũ eſt ex eadẽ myto, lenius & uinũ quo nunquam inebriatur. Inueterata ſiſtit aluũ & ſtomachum, tormina ſanat, faſtidium abigit. Foliorũ arentium farina ſudores cohibet inſperſa, uel in febri. Vtilis & cœliacis & procidentiæ uuluarũ, ſedis uitijs, ulceribus manantibus, igni ſacro fotu, capillis fluentibus, ſurfuribus. Itẽ alijs eruptionibus, ambuſtis. Additur quoq; in medicamẽto quod liparas uocant, eadẽ de cauſa qua oleum ex his, efficaciſſimũ ad ea quæ in humore ſunt, tanquã in ore & uulua. Folia ipſa fungis aduerſantur trita ex uino, cum cera uero articularibus morbis & collectionibus. Eadem in uino decocta dyſentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinã quæ inſpergitur ulceribus, aut hæmorrhoidæ. Purgãt & lẽtigines, pterygia & paronychia & epinyctidas, condylomata, teſtes, tetra ulcera. Item ambuſta cũ cerato. Ad aures puru lentas & folijs crematis utuntur & ſucco & decocto. Comburũtur & in antidota. Item cauliculi flore decerpti, in nouo fictili operto cremati in furno, dein triti ex uino. Et ambuſtis foliorum cinis medetur. Inguen ne intumeſcat ex ulcere, ſatis eſt ſurculũ tantum myrti habere ſecum, non ferro nec terra contactum. Myrtidanũ diximus quomodo fieret: Vuluæ prodeſt appoſitum fotu, & illitu. Multo efficacius & cortice & folio & ſemine. Exprimitur & folijs ſuccus molliſſimis in pila tuſis, affuſo paulatim uino auſtero, aliàs aqua cœleſti, atq; ita expreſſo utuntur ad oris ſediſq; ulcera, uuluæ & uentris: capillorũ nigritiam, malarũ perfuſiones, purgationes lentiginũ, & ubi conſtringẽdum aliquid eſt. Myrthus ſylueſtris, ſiue oxymyrſine, ſiue chamæmyrſine, baccis rubentibus & breuitate à ſatiua diſtat. Radix eius in honore eſt, decocta uino, ad renũ dolores pota, & difficili urinæ, præcipueque craſſæ, & grauiter olenti: Morbo regio, & uuluarum purgationi trita cũ uino. Cauliculi quoq; incipientes aſparagorũ modo in cibo ſumpti, & in cinere cocti: Semen cũ uino potum, aut oleo, aut aceto, calculos frãgit. Item in aceto & roſaceo tritum, capitis dolores ſedat: & potũ morbum regium. Caſtor oxymyrſinen myrti folijs acutis, ex qua fiunt ruri ſcopæ, ruſcum uocauit, ad eoſdem uſus. Et hactenus habent ſe medicinæ urbanarum arborum. Tranſeamus ad ſylueſtres.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXIIII.

*

PROOEMIVM.

Medicinæ ex arboribus ſylueſtribus. CAP. I.

NE ſyluæ quidem, horridiorq; naturæ facies, medicinis carent, ſacra illa parente rerum omnium, nuſquã non remedia disponente homini, ut medicina fieret etiã ſolitudo ipſa, ſed ad ſingula illius diſcordiæ atque concordiæ miraculis occurſantibus. Quercus & olea tã pertinaci odio diſſident, ut altera in alterius ſcrobe depactæ moriãtur. Quercus uero & iuxta nucem iuglandem. Pernicialia & braſſicæ cum uite odia: ipſumq; olus, quo uitis fugatur, aduerſum cyclamino & origano areſcit. Quin & annoſas iã, & quæ ſternãtur arbores, difficilius cædi, ac celerius inareſcere tradũt, ſi prius manu quàm ferro attingãtur. Pomorũ onera à iumentis ſtatim ſentiri: ac niſi prius oſtendãtur his, quãuis pauca portẽt, ſudare ilico. Ferulæ aſinis gratiſſimæ ſunt in pabulo, cæteris uero iumẽtis præſentaneo ueneno: qua de cauſa id animal Libero patri aſſignatur, cui & ferula. Surdis etiam rerũ ſuarũ cuiq; ſunt uenena, ac minimis quoq;. Phillyra coci & polline nimiũ ſalem cibis eximunt. Prædulciũ faſtidiũ ſal tẽperat. Nitroſæ aut amaræ aquæ, polenta addita mitig

mitigantur, ut intra duas horas bibi poßint. Qua de cauſa & in ſaccos uinarios additur polenta. Similis uis Rhodiæ cretæ, & argillæ noſtratis. Concordia ualent cum pix oleo extrahitur, quãdo utrunq; pinguis naturæ eſt. Oleũ ſolum calci miſcetur, quando utrunq; aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur, atramentũ aqua. Innumera præterea alia, quæ ſuis locis dicentur aſſidue. Hinc nata medicina. Hæc ſola naturæ placuerat eſſe remedia parata uulgo, inuentu facilia, ac ſine impendio, ex quibus uiuimus. Poſtea fraudes hominũ & ingeniorũ, capturæ officinas inuenere iſtas, in quibus ſua cuiq; homini uenalis promittitur uita. Statim cõpoſitiones & mixturæ inexplicabiles decantãtur. Arabia atq; India in medio æſtimantur, ulceriq; paruo medicina à rubro mari imputatur, cũ remedia uera quotidie pauperrimus quiſq; cœnet. Nam ſi ex horto petantur, aut herba uel frutex quæratur, nulla artium uilior fiat. Ita eſt profecto, magnitudo populi Romani perdidit ritus, uincendo uicti ſumus. Paremus externis, & una artium imperatoribus quoque imperat. Verum de his aliàs plura.

Lotos. CAP. II.

LOton herbam, itemq; Aegyptiã eodẽ nomine, aliàs & Syrticã arborẽ, diximus ſuis locis. Hæc lotos, quæ faba Græca appellatur à noſtris, aluũ baccis ſiſtit. Ramenta ligni decocta in uino proſunt dyſentericis, menſtruis, uertigini, comitialibus. Cohibent & capillũ. Mirũ, his ramẽtis nihil eſſe amarius, fructuq; dulcius. Fit & è ſcobe eius medicamẽtũ, ex aqua myrti, decocta, ſubacta, & diuiſa in paſtillos, dyſentericis utiliſſimũ, pondere uictoriati cũ aquæ cyathis tribus.

Glans. CAP. III.

GLans intrita duritias quas cacoëthes uocant, cũ ſalſa axungia ſanat. Vehementiora ſunt ligna & in omnibus cortex ipſe, corticiq; tunica ſubiecta. Hæc decocta iuuat cœliacos. Dyſentericis etiã illinitur uel ipſa glans. Eademq; reſiſtit ſerpẽtium ictibus, rheumatiſmis, ſuppurationibus. Folia & baccæ, uel cortex, uel ſuccus decocti proſunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte uaccino, ſerpentis plagæ. Datur ex uino dyſentericis. Eadem & ilici uis.

De cocco ilicis, & galla, & uiſco, pilulis, glande, & de cerri radice, & ſubere. CAP. IIII.

COccum autẽ ilicis, uulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis ſuffuſis ſanguine inſtillatur. Eſt autem genus ex eo in Attica ferè & Aſia naſcens, celerrime in uermiculum ſe mutãs, quod ideo ſcolecion uocãt, improbantq;. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora gallæ genera fecimus, ſolidã, perforatã. Itẽ albam, nigra, maiorẽ minorẽ: uis omniũ ſimilis. Optima Comagena. Excreſcentia in corpore tollit. Proſunt gingiuis, uuæ, oris exulcerationi. Crematæ & in uino extinctæ, cœliacis. Dyſentericis illinuntur. Paronychijs ex melle, & unguibus ſcabris, pterygijs, ulceribus manãtibus, cõdylomatis, uulneribus quæ phagedænica uocantur. In uino autem decoctæ auribus inſtillantur, oculis illinuntur. Aduerſus eruptiones & panos cũ aceto. Nucleus cõmanducatus dentiũ dolorẽ ſedat. Item intertrigines, & ambuſta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem conſumunt. Eædem crematæ, & aceto ſalſo extinctæ, menſes ſiſtunt, uuluasq; procidentes fotu. Omnes capillos denigrant. Viſcum è robore præcipuum diximus haberi, & quo cõficeretur modo. Quidam contuſum in aqua decoquunt, donec innatet. Quidam cõmandu cantes acinos, expuunt cortices. Optimũ eſt, quod ſine cortice eſt, quodq; leuiſſimum, extrà fuluũ, intus porraceum, quo nihil eſt glutinoſius. Emollit, diſcutit tumores, ſiccat ſtrumas. Cum reſina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adijciunt, pari pondere ſingulorum, eoque modo & ad uulnera utuntur. Vnguium ſcabricias expolit, ſi ſeptenis diebus ſoluantur, nitroq; colluantur. Quidam id religione efficacius fieri putant, prima luna collectũ è robore ſine ferro. Si terram nõ attigit, comitialibus mederi. Conceptum fœminarũ adiuuare, ſi omnino ſecum habeant. Vlcera commanducato impoſitoq; efficaciſſime ſanari. Roboris pilulæ ex adipe urſino alopecias capillo replent. Cerri folia & cortex, & glans, ſiccat collectiones ſuppurationesq;: Fluxiones ſiſtit. Torpentes membrorũ partes corroborat decoctum eius fotui: cui & inſidere expedit, ſiccandis aſtringendíſue partibus. Radix cerri aduerſatur ſcorpionibus. Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus, ſanguinem fluentẽ ex utralibet parte ſiſtit. Eiuſdem cinis ex uino calido, ſanguinem excreantibus magnopere laudatur.

De fago et cupreſſo, & cedro magna, & de ceride, galbano. CAP. V.

FAgi folia manducantur in gingiuarum labiorumq; uitijs. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur. Item cũ melle alopecijs. Cupreſſi folia trita, ſerpentiũ ictibus imponuntur: & capiti cũ polenta, ſi à ſole doleat. Itẽ ramici, qua de cauſa & bibuntur. Teſtium quoq; tumori cũ cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cũ duabus partibus panis mollis, & è uino animæo ſubacta, pedũ ac neruorum dolores ſedãt. Pilulæ aduerſus ſerpentiũ ictus bibũtur, aut ſi eijciatur ſanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoq; teneræ tuſſæ cũ axungia & lomento, proſunt. Bibuntur ex eadẽ cauſa. Parotidi & ſtrumæ cũ farina imponuntur. Exprimitur ſuccus tuſis cũ ſemine, qui mixtus oleo caliginẽ oculorũ auſert. Item uictoriati pondere in uino potus illituſq;, cum fico ſicca pingui, exemptis granis, uitia teſtiũ ſanat, tumores diſcutit, & cũ fermento ſtrumas. Radix cũ folijs trita potaq;, ueſicæ & ſtranguriæ medetur: & contra phalangia. Ramenta pota menſes cient, ſcorpionũ ictibus aduerſantur. Cedrus magna, quam cedrelatẽ uocãt, dat picem quæ cedria uocatur, dẽtium doloribus utiliſſimã. Frangit enim eos & extrahit: dolores ſedat. Cedri ſuccus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina uſus, ni capitis dolorem inferret. Defuncta

corpora incorrupta æuis seruat, uiuentia corrumpit: mira differentia, cũ uitam auferat spirantibus, defunctis pro uita sit. Vestes quoq; corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio utendum, neq; in cruditatibus, quod suasere aliqui, gustu: dẽtes quoq; colluere ex aceto in dolore timuerim, uel grauitati aut uermibus auriũ instillare. Portẽtum est quod tradunt, abortiuum fieri in uenere antè perfusa uirilitate. Phthiriases perungere eo non dubitauerim, itemq; porrigines. Suadent & contra uenenũ leporis marini bibere in passo. Facilius in elephãtiasi illinatur. Et ulcera sordida & excrescẽtia in ijs autores quidam & oculorũ albugines caliginesq; inunxere eo. Et contra pulmonis ulcera cyathum eius sorbere iusserunt. Item aduersus tineas. Fit ex eo & oleum, quod pisselæon uocant, uehementioris ad omnia eadẽ usus. Cedri scobe serpentes fugari certũ est. Item baccis tritis cum oleo, si qui perungantur. Cedrides, hoc est fructus cedri, tussim sanant, urinam cient, aluum sistunt, utiles ruptis, conuulsis, spasticis, stranguriæ, uuluis, admoti. Contra lepores marinos, eademq; quæ suprà, collectionibus inflammationibusq;. De galbano diximus. Neq; humidum, neq; aridum probatur, sed quale docuimus. Per se bibitur ad tussim ueterẽ, suspiria, rupta, conuulsa. Imponitur ischiadicis, lateris doloribus, panis, furũculis, corpori ab ossibus recedẽti, strumis, articulorũ nodis, dentiũ quoq; doloribus. Illinitur & cũ melle capitis ulceribus. Purulentis infunditur auribus cum rosaceo, aut nardo. Odore comitialibus subuenit, & uulua strangulante & in stomachi defectu. Abortus nõ exeuntes trahit appositu uel suffitu. Item ramis ellebori circumlitum atque subiectum. Serpentes nidore urentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & à scorpione percussis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in uini cyatho, uuluasq; conuersas corrigit. Cũ myrrha autem & in uino mortuos partus extrahit. Aduersatur & uenenis, maxime toxicis, cum myrrha & in uino. Serpentes oleo & spondylio mixto tactu necat. Nocere urinæ existimatur,

De ammoniaco, & styrace, & spondylio, & sphagno; & terebintho, & chamæpity, & pityusa, & resinis, & picea, & lentisco. CAP. VI.

Similis ammoniaci natura atq; lacrymæ probandæ ut diximus, mollit, calefacit, discutit, dissoluit. Claritati uisus in collyrijs conuenit. Pruritum, cicatrices, albugines oculorum tollit. Dentium dolores sedat, efficacius accensum. Prodest dispnoicis, pleuriticis, pulmonibus, uesicis, urinæ cruentæ, lieni, ischiadicis potum. Sic & aluum soluit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ & rosaceo coctum. Maturat panos, extrahit clauos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cum aceto & cera cypria, uel rosaceo efficacissime imponitur. Lassitudines perungi cis naturam in peregrinis arboribus exposuimus. Placet præter illa quæ diximus, maxime pinguis, purius, albicantibus fragmentis. Medetur tussi, faucibus, pectoris uitijs, uuluæ præclusæ, duritiéue laboranti. Ciet menses potu, appositúue, aluum mollit. Inuenio potu modico tristitiam animi resolui, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infusum, strumas illitũ neruorumq; nodos. Aduersatur uenenis, quæ frigore nocent, ideo & cicutæ. Spondylion unà demõstratum, infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum. Item capitis doloribus longis. Cum oleo uetere bibitur, & in iocinerum uitijs, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, uuluarum strangulatione, quibus & suffitu prodest. Aluum mollit. Illinitur ulceribus serpentibus cum ruta. Flos auribus purulẽtis efficaciter infunditur. Sed succus cum exprimitur integẽdus est, quoniã mire appetitur à muscis & similibus. Radix derasa, & in fistulas cõiecta, callum earum erodit. Auribus quoq; instillatur cum succo. Datur & ipsa contra morbum regium, & in iocineris uitio & uuluarũ. Capillos crispos facit perũcto capite. Sphagnos, siue sphacos, siue bryõ, & in Gallia ut indicauimus nascitur, uuluis decocto insidentiũ utilis. Item genibus & fœminũ tumoribus, mixtus nasturcio, & aqua salsa tritus. Cum uino ac resina sicca potus, urinam pellit celerrime. Hydropicos inanit, cũ uino & iunipero tritus & potus. Terebinthi folia & radix collectionibus imponũtur. Decoctum eorum stomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in uino, & contra difficultatẽ urinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat. Piceæ & laricis folia trita & in aceto decocta, dentiũ dolori prosunt. Cinis corticũ intertrigini & ambustis. Potus aluum sistit, urinam mouet. Suffitu uuluas corrigit. Piceæ folia priuatim iocineri utilia sunt, drachmæ pondere in aqua mulsa pota. Syluas, eas dũtaxat quæ picis resinæq; gratia radãtur, utilissimas esse phthisicis, aut qui longa ægritudine non recolligant uires, satis constat: & illum cœli aëra plus ita quàm nauigationẽ Aegyptiam proficere, plus quàm lactis herbidos per montium æstiuæ potus. Chamæpitys Latine abiga uocatur propter abortus, ab alijs thus terræ, cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera breuior & incuruæ similis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoq; paruulo cauliculo: craßitudine digitali, foliis scabris, exilibus, albis, in petris nascens. Omnes herbæ, sed propter cognationem nominis non differendæ. Prosunt aduersus scorpionum ictus. Item iocineri illitæ cum palmis aut cotoneis: Renibus & uesicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoq; regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Nouissima contra serpentes ualet cum melle. Sic & apposita uuluas purgat. Sanguinem densatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus utilis. Fiũt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem uictoriati pondere in uino finit, & tussim recentem. Mortuos partus, ex aceto

aceto cocta potaq;, eijcere protinus dicitur. Cum honore & pityusa simili de causa dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. Frutex est similis piceæ: flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluum detrahit radix, decocti hemina: aut seminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendant: mammas quoque mixto rutæ decocto & tormina, & serpentium ictus, & in totum collectiones incipientes. Resinam è supradictis arboribus gigni docuimus, & genera eius & nationes in ratione uini, ac postea in arboribus. Summæ species duæ, sicca, & liquida. Sicca è pinu & picea fit, liquida è terebintho, larice, lentisco, cupresso. Nam & eæ ferunt in Asia & Syria. Falluntur qui eandem putant esse è picea atque larice. Picea enim pinguem, & thuris modo succosam fundit: larix gracilem, ac mellei liquoris, uirus redolentem. Medici liquida raro utuntur, & in ouo ferè: è larice propter tussim ulceraque uiscerum. Nec pinea magnopere in usu: cæteris nonnisi coctis. Et coquendi genera satis demõstrauimus. In arborum differentia placet terebinthina, odoratissima atque leuissima: nationum Cypria & Syriaca, utraque mellis Attici colore, sed Cypria carnosior, sicciorq;. In sicco genere quærunt ut sit candida pura, perlucida. In omni autem, ut montana potius quàm campestris: item aquilonia potius quàm ab alio uento. Resoluitur resina ad uulnerum usus & malagmata oleo, in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere uulnera, purgare, discutere collectiones: Item pectoris uitia. Terebinthina illinitur: & eadem calida membrorum doloribus spasticisque illinitur in sole, totisque corporibus, mangonum maxime cura, ad gracilitatem emendandam, spatijs ita laxantium cutem per singula membra, capacioraque ciborum facienda corpora. Proximum locum obtinet è lentisco. Inest ei uis astringendi. Mouet & ante cæteras urinam. Reliquæ uentrem emolliunt, cruda concoquunt, tussim ueterem sedant, uuluæ onera extrahunt etiam suffitæ. Priuatim aduersantur uisco: Panos & similia, cum seuo taurino & melle sanant. Palpebras lentiscina commodissime replicat. Fractis quoq; utilissima, & auribus purulentis: Item in pruritu genitalium. Pinea capitis uulneribus optime medetur.

De pice spissa & liquida: & pallmpissa, & pissasphalto, & zopissa, & tæda, & lentisco. CAP. VII.

Pix quoque unde & quibus conficeretur modis, indicauimus. Et eius duo genera, spissum, liquidumq;. Spissarũ utilissima medicinæ est brutia, quoniã pinguissima & resinosissima utraq; præbet utilitates: ob id magis rutila quàm cæteræ. Id enim quod in hoc adijciunt, ex mascula arbore meliorem esse, nõ arbitror posse intelligi. Picis natura excalfacit, explet. Aduersatur priuatim cerastæ morsibus cum polenta: Item anginæ cum melle, distillationibus & sternutamentis. Purulentis auribus infunditur cum rosaceo: Illinitur cum cera. Sanat lichenas, aluum soluit, excreationes pectoris adiuuat ecligmate, aut illita tõ sillis cum melle. Sic et ulcera purgat: Explet cum uua passa & axungia. Carbunculos purgat, & putrescentia ulcera. Quæ uero serpunt, cum pineo cortice aut sulphure. Phthisicis etiam cyathi mensura quidam dederunt, & contra ueterem tussim. Rhagadas sedis & pedum, panosque & ungues scabros emendat. Vuluæ duritias & conuersiones, odore: Item lethargicos. Strumas item cum farina hordeacea, & pueri impubis urina decocta ad suppurationem perducit. Et ad alopecias sicca pice utuntur. Ad mulierum mammas brutia, ex uino subferuefacta cum polline farraceo, quàm calidissimis impositis. Liquida pix, oleumq; quod pisselæon uocant, quẽadmodum fieret, diximus. Quidam iterum decoquunt, & uocant palimpissam. Liquida anginæ perunguntur intus & uua. Ad aurium dolores, claritatem oculorum, oris circumlitiones, suspirioſos, uuluas, tussim ueterem, & crebras excreationes pectoris, spasmos, tremores, opisthotonos, paralyses, neruorum dolores. Præstantissimum ad canum & iumentorum scabiẽ. Est & pissasphaltos, mixta bitumini pice, naturaliter ex Apolloniatarum agro. Quidam ipsi miscent, præcipuum ad scabiem pecorum remedium, aut si fœtus mammas læserit. Naturale optimum ex eo, quod cum feruet, innatat. Zopissam eradi nauibus diximus, cera marino sale macerata. Optima hæc à tyrocinio nauium. Additur autem in malagmata ad discutiendas collectiones. Tædæ decoctæ in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt. Lentisci, & arbores, & semen, & cortex, & lacryma urinam cient, aluum sistunt. Decoctum eorum ulcera quæ serpunt, fotu. Illinitur in humidis & igni sacro, gingiuas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur, mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunt. Lacryma sedis uitijs prodest, cum quid siccari excalfieriue opus sit. Decoctum & è lacryma stomacho utile, ructum & urinam mouens, quod & capitis dolori cum polenta illinitur. Folia uero tenera oculis inflammatis illinuntur. Item masticheè lentisci replicandis palpebris, & ad extendendam cutem in facie, & smegmata adhibetur, & sanguinem reijcientibus, tussi ueteri: & ad omnia quæ ammoniaci uis. Medetur et attritis paribus siue oleo è semine eius facto ceraq; mixto, siue folijs ex oleo decoctis, siue cum aqua uirilia foueantur. Scio Damocraten medicum in ualetudine Considiæ M. Seruilij consularis filiæ, omnem curationem austeram recusantis, diu efficaciter usum lacte caprarum, quas lentisco pascebat.

De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & ulmo, & tilia, & sambuco, & iunipero. CAP. VIII.

Platani aduersantur uespertilionibus. Pilulæ earum in uino potæ x. quatuor pondere, omnibus

ſerpentium & ſcorpionum ueneniſ medentur: Item ambuſtis. Tuſæ autem cum aceto acri, magiſq; ſcillite, ſanguinem omnem ſiſtunt. Et lẽtiginem & carcinomata, melanias quoq; ueteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & ſuppurationibus, & decoctũ eorum. Corticis autem in aceto dentium remedium eſt: Folia eorum tenerrima in uino albo decocta, oculorũ. Lanugo foliorum, & auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum ſanat ambuſta igni uel frigore. Cortex è uino ſcorpionum ictus reſtinguit. Fraxinus quam uim aduerſus ſerpentes haberet, indicauimus. Semen folijs eius ineſt, quo medentur iocineris & lateris doloribus in uino. Aquam quæ ſubit cutem, extrahunt. Corpus obeſum leuant onere, ſenſim ad maciem reducentes, ijſdem folijs cum uino tritis ad uirium portionem, ita ut puero quinq; folia tribus cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptem folia quinq; cyathis uini. Non omittendũ, ramenta eius & ſcobem quibuſdam cauenda prædici. Aceris radix cõtuſa iocineris doloribus efficaciſſime imponitur. Populi albæ uuarum in unguentis uſum expoſuimus. Cortex potus iſchiadicis & ſtranguriæ prodeſt. Foliorum ſuccus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo nõ metuatur. Populus nigra efficaciſſima habetur, quæ in Creta naſcitur. Comitialibus ſemen ex aceto utile. Fũdit illa & reſinam exiguam, qua utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor è cauis populi nigræ effluens, uerrucas papulasq; & attrita corporis tollit. Populi ferunt & folijs guttam, ex qua apes propolin faciunt. Gutta quoq; aquæ propolis ex aqua remediũ quàm efficax eſt. Vlmi & folia & cortex & rami uim habent ſpiſſandi, & uulnera contrahendi. Corticis utiq; interior tilia lepras ſedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigidæ aluum purgat, pituitasque & aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lacryma, & uulneribus & ambuſtis quæ decocto fouere prodeſt. Humor in folliculis arboris huius naſcens, cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præſtat. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores ſanant, extrahuntque per fiſtulas. Idem præſtant & tiliæ cortices. Multi corticem commanducatum uulneribus utiliſſimum putant. Folia trita aqua aſperſa pedum tumori. Humor quoque è medulla, uti diximus, caſtratæ arboris effluens, capillum reddit capiti illitus, defluentesque continet. Arbor tilia leniter tuſa ad eadem ferè utilis eſt, atque oleaſter. Folia autem tantum in uſu, & ad infantium ulcera in ore commanducata, decocta urinam cient, menſes ſiſtũt illita, ſanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterum genus magis ſylueſtre, quod Græci chamæacten, alij helion uocant, multo brbuius. Vtriuſq; decoctum in uino ueteri foliorũ, uel ſeminis, uel radicis ad cyathos binos potum, ſtomacho inutile eſt, aluo detrahens aquã. Refrigerat etiam inflammationem, maxime recentis ambuſti: Et canis morſum cum polẽta molliſſimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, priuatimque membranæ quæ circa cerebrũ eſt, lenit infuſus. Acini eius infirmiores quàm reliqua tingunt capillũ. Poti acetabuli menſura, urinam mouent. Foliorũ molliſſima ex oleo & ſale eduntur, ad pituitam bilemq; detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in uino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: uulnas emolliunt, has & foliorum decoctum inſidentiũ. Caules teneri mitioris ſambuci, in patinis cocti, aluũ ſoluunt. Reſiſtunt folia & ſerpentium ictibus in uino pota. Podagricis cum ſeuo hircino uehemẽter proſunt cauliculi illiti. Iidemq; in aqua macerãtur, ut ea ſparſa pulices necentur. Foliorum decocto ſi locus ſpargatur, muſcæ necantur. Boa appellatur morbus papularum cum rubent corpora, ſambuci ramo uerberatur. Cortex interior tritus, ex uino albo potus, aluum ſoluit. Iuniperus uel ante cætera omnia excalfacit, extenuat, cedro aſſimilis. Et eius duo genera: altera maior, altera minor. Vtraq; accenſa ſerpentes fugat. Semen ſtomachi, pectoris, lateris doloribus utile. Inflationes languoresq; diſcutit, tuſſes concoquit & duritias. Illitum tumores ſiſtit: item aluum, baccis ex uino nigro potis: Item uentris tumores illitis. Miſcetur & antidotis oxyporis. Vrinas ciet. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulſis, ruptis, torminibus, uuluis, iſchiadicis cum uino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis uiginti in uino. Sunt qui & purgant corpus è ſemine eius in ſerpentium metu.

De ſalice, & amerina, & uitilibus, & erice. CAP. IX.

Salicis fructus ante maturitatem in araneã abit, ſed ſi prius colligatur, ſanguinem reijcientibus prodeſt. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua mixta ſanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto ſucco ſuo. Eſt autem hic trium generum. Vnum arbor ipſa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, exciſo cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad purganda quæ obſtẽt oculis: item ad ſpiſſanda quæ opus ſunt, ciendamque urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorum à falce diſtillans. Ex his ergo aliquis cum roſaceo in calice punici calfactus, auribus infunditur: uel folia cocta, & cum cera trita imponuntur: Item podagricis. Cortice & folijs in uino decoctis foueri neruos utiliſſimum. Flos tritus cum folijs furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt uſum ſæpius ſumpta. Amerinæ nigræ ſemen cum ſpuma argenti pari pondere, à balneo illitum, pſilotrum eſt. Non multum à ſalice uitilium uſu diſtat uitex, foliorum quoque aſpectu, niſi odore gratior eſſet. Græci hygon uocant, alij agnon: quoniam matronæ theſmophorijs Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, his folijs

his foliis cubitus sibi sternunt. Duo genera eius. Maior in arborem salicis modo assurgit: minor ramosa foliis candidioribus lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & cãdida uocatur: Nigra quæ tantum purpureum. Nascuntur in palustribus campis. Semen potum uini quendam saporem habet, & dicitur febres soluere. Et cum ungantur oleo, admixtum sudorem facere. Sic & lassitudines dissoluere. Vrinam cient & menses. Caput tẽtant uini modo, nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Aluum sistunt, hydropicis & lienibus perquàm utiles. Lactis ubertatem faciunt. Aduersantur uenenis serpentium, maxime quæ frigus inferũt. Minor efficacior ad serpentes, bibitur seminis drachma in uino uel posca, aut duabus foliorum tenerrimorũ. Et illinuntur utraq; aduersus araneorum morsus: uel perunctis tantum, suffitu quoque aut substratu fugant uenenata. Ad uenerẽ impetus inhibent: eoq; maxime phalangijs aduersantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorẽ ex ebrietate sedant cum rosaceo flos teneriq; cauliculi. Seminis decoctum uehemẽtiorem capitis dolorem dissoluit fotu, & uuluam etiam suffitu uel appositu purgat, aluũ cum pulegio & melle potum. Vomicas panosq; difficile concoquentes, cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat, & oris ulcera, & eruptiones cum melle: testium cum butyro & folijs uitium: rhagadas sedis cum aqua illitum: Luxatis cum sale & nitro, & cera. Et semen, & folium additur in malagmata neruorum & podagras. Semen instillatur in oleo decoctũ capiti in lethargia & phreneſi. Virgam qui in manu habeant aut cinctu, negantur intertriginem sentire. Ericen Græci uocant fruticem non multum à myrice differentẽ, colore rorismarini, & penè folio. Hoc aduersari serpentibus tradũt. Genista quoque uinculi usum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit quã Græci autores sparton appellauere, cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim: & nũquid hanc designauerit Homerus, cum dixit nauiũ sparta dissoluta. Nondũ enim fuisse Africanum uel Hispanum spartum in usu certum est: & cum sutiles fierent naues, lino tamen non sparto unquam sutas. Semen eius quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis phaseolorũ modo nascens, purgat ellebori uice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Ramis similiter cum frõde in aceto maceratis pluribus diebus, & tusis, succũ dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidam marina aqua macerare malũt, & infundere clystere. Perunguntur eodẽ succo ischiadici addito oleo. Quidam ad strãguriam utuntur semine. Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat. Myricen, quam & tamaricen uocat Lenæus, similem scopis amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in uino decocta tritaq; cum melle illita. Arbitrantur quidã hanc esse tamaricem: sed ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in uino bibatur: Adeoq; mirabilẽ eius antipathiam contra solum hoc uiscerum faciunt, ut affirment, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri. Et ideo homini quoq; splenetico cibum potumq; dant in uasis ex ea factis. Grauis autor in medicina, uirgam ex ea defractã, ut neq; terrã neq; ferrum attingeret, sedare uentris dolores asseuerauit impositam, ita ut tunica cinctuq; corpori apprimeretur. Vulgus infelicem arborẽ eam appellat, ut diximus, quoniã nihil ferat, nec seratur unquã. Corinthus, & quæ circà est regio, bryoniã uocat: Eiusq; duo genera facit. Syluestrem planè sterilem, alteram mitiorem. Hæc fert in Aegypto Syriaq; etiam abũdanter lignosum fructũ, maiorẽ galla, asperum gustu, quo medici utuntur uice gallæ, & in cõpositionibus quas antheras uocant. Et lignũ autem & flos, & folia, & cortex in eosdẽ usus adhibẽtur, quanquã remissiora. Datur sanguinem reijcientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarũ, cœliacis quoq;. Idem tusus imposituſq; collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur succus ad hæc eadẽ, & in uino decoquũtur: ipsa uero adiecto melle gangrenis illinuntur. Decoctum eorũ in uino potum, uel impositũ cum rosaceo & cera sedat. Sic & epinyctidas sanãt. Ad dẽtium dolorẽ auriũq;, decoctum eorũ salutare est: radix ad eadem, similiter & folia. Hæc amplius ad ea quæ serpunt, imponũtur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduersus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium uero pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquàm aspidũ. Nécnõ morbo regio, phthiriasi, lendibusq; decoctum infusum prodest, abundantiamq; mulierũ sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest. Aiunt, si bouis castrati urinæ immisceatur, uel in potu uel in cibo, uenerem finiri. Carboq; ex eo genere urina ea restinctus, in umbra conditur: idem cum libeat accendere, resoluitur. Magi & id ex spadonis urina fieri tradiderunt.

De uirga sanguinea, & silere, & liguſtro, & alno, & edera, & ciſtho, & ciſſo, & erythrano, & chamæciſſo, & ſmilace, & de clematide. CAP. X.

NEc uirga sanguinea felicior habetur. Cortex eius interior cicatrices, quæ præsanauere, aperit. Sileris folia illita fronti, capitis dolores sedant. Eiusdem semen tritũ in oleo phthiriases coërcet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt, baculumq; rustici ob id ex eo gerunt. Liguſtrum eadem arbor est, quæ in oriente cypros. Suos in Europa usus habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia ubiq; ueteri ulceri cum salis mica, & oris exulcerationibus prosunt. Acini contra phthiriasin, item contra intertrigines, foliáue. Sanant & gallinaceorum pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certissimo remedio sunt tumori. Ederæ genera xx. demonstrauimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentẽ turbat, & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdẽ neruis adhibita

adhibita foris prodeſt. Eadem natura quæ & aceto, ei eſt. Omnia genera eius refrigerant. Vrinã cient potu, capitis dolorem ſedant, præcipue cerebro continentiq; cerebrum membranæ utiliter mollibus impoſitis foliis, cum aceto & roſaceo tritis & decoctis, addito poſtea roſaceo oleo. Illinuntur autem fronti, & decocto eorũ fouetur os, caputq; perungitur. Lieni & pota & illita proſunt. Decoquuntur & contra horroresfebrium eruptionesq; pituitæ, aut in uino teruntur. Corymbi quoq; poti uel illiti, lienem ſanant: iocinera autẽ illiti. Trahunt & menſes appoſiti. Succus ederæ tædia narium graueolentiamq; emendat, præcipue albæ ſatiuæ. Idem infuſus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiã purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoq; decorem facit. Ad lienes efficacior albæ eſt, ferro calefactus: ſatisq; eſt acinos ſex in uini cyathis duobus ſumi. Acini quoq; ex eadem alba terni, in aceto mulſo poti, tineas pellunt: in qua curatione uentri quoq; impoſuiſſe eos utile eſt. Ederæ quã chryſocarpon appellauimus, baccis aurei coloris uiginti, in uini ſextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam quæ cutem ſubierit, per urinam educit Eraſiſtratus: Eiuſdẽ acinos v. tritos in roſaceo oleo, calefactoſq; in cortice punici, inſtillauit dentium dolori à cõtraria aure. Acini, qui croci ſuccum habent, præſumpti potu, à crapula tutos præſtãt: Item ſanguinem excreantes, aut torminibus laborantes. Ederæ nigræ cãdidiores corymbi poti, ſteriles etiã uiros faciunt. Illinitur decocta in uino omnium ulcerum generi, etiãſi cacoëthe ſint. Lacryma ederæ pſilothrum eſt, phthiriaſinq; tollit. Flos cuiuſcunq; generis trium digitorum captu, dyſentericos & aluum citam emendat, in uino auſtero bis die potus. Et ambuſtis illinitur utiliter cum cera. Denigrant capillũ corymbi. Radicis ſuccus in aceto potus, cõtra phalangia prodeſt. Huius quoq; ligni uaſe ſpleneticos bibentes ſanari inuenio. Et acinos terunt, moxq́ue comburunt, & ita illinunt ambuſta, prius perfuſa aqua calida: Sunt qui & incidant ſucci gratia, eoq; utantur ad dentes eroſos, frangiq; tradunt, proximis cera munitis ne lædantur. Gummi etiam in edera quærunt, quod ex aceto utiliſſimum dentibus promittunt. Græci uicino uocabulo ciſthon appellãt fruticem maiorem thymo, foliis ocymi. Duo eius genera. Flos maſculo roſaceus, fœminæ albus. Ambo proſunt dyſentericis & ſolutionibus uentris, in uino auſtero trinis digitis flore capto, & ſimiliter bis die poto. Vlceribus ueteribus & ambuſtis cum cera, & per ſe oris ulceribus. Sub his maxime naſcitur hypociſthis, quam inter ederas diximus. Ciſſos erythranos ab ijſdem appellatur ſimilis ederæ, coxendicibus utilis è uino potus: Item lumbis: Tantamq; uim accipiunt, ut ſanguinem urina detrahant. Item chamæciſſon appellant ederam, non attollentẽ ſe à terra. Et hæc contuſa in uino acetabuli menſura, lieni medetur. Folia ambuſtis cum axungia. Smilax quoque qui & nicophoros cognominatur, ſimilitudinẽ ederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera ſmilacis dixere. Alterum immortalitati proximum, in cõuallibus opacis, ſcandentem arbores comantibus acinorum corymbis, contra uenenata omnia efficaciſsimis, in tantum, ut acinorũ ſucco infantibus ſæpe inſtillato, nulla poſtea uenena nocitura ſint. Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. Illam eſſe ſmilacem priorem, cuius ligniũ ad aures ſonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellauerunt, repentem per arbores, geniculatam & ipſam. Folia eius lepram purgant. Semen aluum ſoluit acetabuli menſura, in aquæ hemina, aut aqua mulſa. Datur ex eadem cauſa & decoctum eius.

De harundine, & papyro, & ebeno, & rhododendro, de rhue erythro, & de erythrodano, alyſſo & radicula, & apocyno & rore marino, & canchry, & ſabina, & ſelagine, & ſamulo, & gummi medicinis. CAP. XI.

HArundinis genera xxix. demõſtrauimus, non aliter euidentiore illa natura, quam continuis his uoluminibus tractamus. Siquidẽ harundinis radix contrita & impoſita, filicis ſtirpẽ corpore extrahit, item harundinẽ filicis radix. Et quoniã plura genera fecimus, illa quæ in India Syriaq; naſcitur odorum unguentorumq; cauſa urinam mouet cũ gramine, aut apij ſemine decocta. Ciet menſtrua admotu. Medetur conuulſis duobus obolis pota, iocineri, renibus, hydropi, tuſsi etiam ſuffitu, magisque cum reſina. Furfuribus ulceribusq; manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & ſuccus eius, fitq; elaterio ſimilis. Efficaciſsima autem in omni harundine, quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo Cypria, quæ donax uocatur, corticis cinere alopecias emẽdat: Itẽ putreſcẽtia ulcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos utuntur. Efficacius & contræ ignes ſacros collectionesq; omnes. Vulgaris harũdo extractoriam uim habet, & recens tuſa, non in radice tantum. Multum enim & ipſam harundinẽ ualere tradũt. Medetur et luxatis, & ſpinæ doloribus radix in aceto illita. Eadẽ recens trita & in uino pota, uenerẽ concitat. Harundinũ lanugo illata auribus, obtundit auditũ. Cognata in Aegypto res eſt harũdini papyrus, præcipuæ utilitatis cum inaruit, ad laxandas ſiccãdasq; fiſtulas, & in tumeſcendo ad introitũ medicamentorum aperiẽdas. Charta quæ fit ex ea, cremata inter cauſtica eſt. Cinis eius ex uino potus ſomnũ facit. Ipſa ex aqua impoſita callum ſanat. Ne in Aegypto quidẽ naſcitur ebenus, ut docuimus: nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculũ. Scobem eius oculis unice mederi dicunt: lignoq; ad cotem trito cũ paſſo, caliginẽ diſcutit. Ex aqua uero radice, albugines oculorũ. Item tuſsim pari modo dracunculi radicis adiecto cum melle. Ebenũ medici & inter erodentia aſſumũt. Rhododẽdros ne nomẽ quidem apud

nos inue

nos inuenit Latinũ, rhododaphnen uocant, aut neriũ. Mirum, folia eius quadrupedum uenenũ esse, homini uero contra serpentes præsidiũ, ruta addita è uino pota. Pecus etiam & capræ, si aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicũtur. Nec rhus Latinum nomẽ habet, cũ in usum pluribus modis ueniat. Nam & herba est syluestris, foliis myrti, cauliculis breuibus, quæ uenena & tineas pellit: & frutex coriarius appellatur, subrutilus, cubilitalis, crassitudine digitali: cuius aridis foliis, ut malicorio coria perficiuntur. Medici autem rhoicis utuntur ad cõtusa: item cœliacos & sedis ulcera, aut quæ phagedænas uocant, trita cum melle, & illita cum aceto. Decoctum eorũ instillatur auribus purulẽtis. Fit & stomatice decoctis ramis ad eadẽ quæ ex moris, sed efficacior admixto alumine. Illinituŕq; eadẽ hydropicorũ tumoribus. Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est, & huius fruticis semen uim habet astringendi refrigerandiq;. Aspergitur pro sale obsonijs. Aluos soluit, omnesq; carnes cũ silphio suauiores facit. Vlceribus medetur manantibus cum melle: Asperitati linguæ, percussis, liuidis, desquamatis eodem modo. Capitis ulcera ad cicatricem celerrime perducit, & fœminarũ abundantiam sistit cibo. Alia est erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum uocant, nos rubiam, qua tinguntur lanæ, pellesq; perficiuntur: in medicina urinã ciet, morbum regium sanat ex aqua mulsa, & lichenas ex aceto illita: & ischiadicos & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix semenq; trahunt menses, aluũ sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami cũ foliis imponuntur. Folia & capillum tingũt. Inuenio apud quosdam morbũ regium sanari hoc frutice, etiamsi adalligatus spectetur tantum. Distat ab eo qui alysson uocatur, foliis tantum & ramis minoribus, nomen accepit, quod à cane commorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto adalligatusq;. Mirum est quod additur, saniem conspecto omnino frutice eo siccari. Tingentibus & radicula lanas præparat, quam struthiõ à Græcis uocari diximus. Medetur morbo regio & ipsa decocti eius potu: item pectoris uitijs. Vrinam ciet, aluũ soluit, & uuluas purgat. Quamobrem aureum poculum medici uocant. Ea & ex melle prodest magnifice ad tussim, orthopnœæ cochlearis mensura. Cum polenta uero & aceto lepras tollit. Eadem cũ panace & capparis radice calculos frangit, pellitq;. Panos discutit, cum farina hordeacea & uino decocta. Miscetur & malagmatis & collyrijs, claritatis causa. Ad sternutamẽta utilis inter pauca. Lieni quoq; ac iocineri. Eadem pota denarij uniꝰ põdere ex mulsa aqua, suspirioſos sanat. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, apocyni semen ex aqua. Frutex est, folio ederæ, molliore tamẽ, & minus longis uiticulis, semine acuto, diuiſo, lanuginoſo, graui odore. Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum. Est & rosmarinum. Duo genera eius. Alterum sterile, alterum cui & caulis & semen resinaceum, quod canchrys uocatur. Foliis odor thuris. Radix uulnera sanat uiridis imposita, & sedis procidentia, condylomata & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda sunt. Oculorum aciem exacuit. Semen ad uetera pectoris uitia datur potui. Et ad uuluas cũ uino & pipere. Mẽses adiuuat. Podagris illinitur cum ærina farina. Purgat & lẽtigines, & quæ excalfacienda sunt, aut cum sudor quærendus, illitum: Item conuulsis. Auget & lac in uino potum: Itẽ radix. Ipsa herba strumis cum aceto illinitur, ad tussim cum melle prodest. Canchrys multa genera habet, ut diximus. Sed hæc quæ ex rore supradicto nascitur, si fricetur, resinoſa est. Aduersatur uenenis & uenenatis, præterquã anguibus. Sudorem mouet, tormina discutit, lactis ubertatẽ facit. Herba sabina, brathy appellata à Græcis duorum genera est: altera tamarici similis folio, altera cupresſo. Quare quidam Creticã cupressum dixerunt. A multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis uero duplicato pondere eosdem effectus habere quos cinnamum traditur. Collectiones minuit, & nomas compescit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos appo sita extrahit & suffitu. Illinitur igni sacro & carbũculis. Cum melle & uino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt. Similis herbæ huic sabinæ est selago appellata. Legitur sine ferro dextra manu per tunicã, qua sinistra exuitur uelut à furante, candida ueste uestito, pureq; lotis nudis pedibus, sacro facto prius quàm legatur, pane uinoq;. Fertur in mappa noua. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum uitia fumum eius prodesse. Iidem samolum herbam nominauere nascentem in humidis: Et hanc sinistra manu legi à iciunis contra morbos suum boumq;, nec respicere legentem, nec alibi quàm in canali deponere, ibiq; conterere poturis. Gummiũ genera diximus. Ex his maiores effectus melioris cuiusq; erunt. Dentibus inutiles sunt. Sanguinem coagulant, & ideo reijcientibus sanguinem prosunt. Item ambustis: arteriæ uitijs: inutilem urinam cient, amaritudines hebetãt astrictis cæteris. Quæ ex amygdala amara est, spissandiq; uiribus efficacior, habet excalfactorias uires. Præponuntur autem prunorũ & cerasorum ac uitium. Siccant illitæ & astringunt: ex aceto uero infantium lichenas sanant. Prosunt & tussi ueteri, quatuor obolis in mixto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborumq; appetentiam, & calculosis prodesse cum passo potæ. Oculorum & uulnerum utilitatibus maxime conueniunt è spina Aegyptia.

De spina Arabica, & spina alba, & acanthio, & acacia. CAP. XII.

SPinæ Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat stringitque distillationes omnes, & sanguinis excreationes, mensiumq; abundantiam, etiámnum radice ualentior. Spinæ albæ semẽ contra scorpiones

ſcorpiones auxiliatur. Corona ex ea impoſita, capitis dolores minuit. Huic ſimilis eſt ſpina illa, quam Græci acanthion uocant, minoribus multo folijs, aculeatis per extremitates, & araneoſa lanugine obductis: qua collecta, etiam ueſtes quædam bombycinis ſimiles fiunt in oriente. Ipſa folia uel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur. Eſt & acaciæ ſpina. Fit in Aegypto alba nigraque arbore: item uiridi, ſed longe melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima ſpinoſiore arbore. Semen omnium lenticulæ ſimile, minore eſt tantum & grano & folliculo. Colligitur autumno, antè collectum nimio ualidius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aqua cœlesti perfuſis, mox in pila tuſis exprimitur organis, tunc denſatur in ſole mortarijs in paſtillos. Fit & ex folijs minus efficax. Ad coria perficienda ſemine pro galla utuntur. Foliorum ſuccus & Galatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui ualde ruſſus. Purpurea aut leucophæa, & quæ facilime diluitur, ui ſumma ad ſpiſſandum refrigerandumque eſt, oculorum medicamentis ante alias utiles. Lauantur in eos uſus paſtilli ab alijs, torrentur ab alijs. Capillum tingunt. Sanant ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, & humida uitia corporis, collectiones, articulos contuſos, perniones, pterygia. Abundantiam menſium fœminis ſiſtunt, uuluamq; & ſedem procidentes: Item oculos, oris uitia & genitalium.

De uulgari ſpina & ſylueſtri, & de eryſiſceptro, & de appendice ſpina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubis medicinæ. CAP. XIII.

VVlgaris quoque hæc ſpina, ex qua cortinæ fulloniæ implentur, radicis uſus habet. Per Hiſpanias quidem multi, & inter odores, & ad unguenta utuntur illa, aſpalathum uocantes. Eſt ſine dubio hoc nomine ſpina ſylueſtris in oriente (ut diximus) candida magnitudine arboris iuſtæ. Sed & frutex humilior æque ſpinoſus in Niſyro & Rhodiorum inſulis, quem alij eryſiſceptrum, alij adipſateon, ſiue dipſacon, ſiue diacheton uocant. Optimus qui minime ferulaceus, rubens, & in purpuram uergens, detracto cortice, naſcitur pluribus locis, ſed non ubique odoratus. Quam uim haberet cœlesti arcu in eum innixo, diximus. Sanat tetra oris ulcera & ozænas, genitalia exulcerata aut carbunculantia, item rhagadia, inflationes potu. Diſcutit & ſtrangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctum eius. Aluum ſiſtit cortex. Similia præſtare ſylueſtrem quoque putant. Spina eſt appendix appellata, quoniam baccæ puniceo colore in ea appendices uocantur. Hæ crudæ per ſe, & aridæ in uino decoctæ, aluum citam, ac tormina compeſcunt. Pyxacanthi baccæ contra ſerpentium ictus bibuntur. Paliurus quoq; ſpinæ genus eſt. Semen eius Afrizuram uocant, contra ſcorpiones efficaciſſimum: item calculoſis & tuſsi. Folia aſtringendi uim habent. Radix diſcutit panos, collectiones, uomicas: urinas trahit potâ. Decoctum eius potum in uino aluum ſiſtit. Serpentibus aduerſatur. Radix præcipue datur in uino. Aliqui folia contuſa addito ſale, articulorum morbis imponunt. Proſunt baccæ purgationi fœminarum, cœliacis, dyſentericis, ac cholericis. In uino potæ aluum ſiſtunt. Radix decocta & illita, extrahit infixa corpori. Vtiliſſima eſt & luxatis, tumoribusque. Aquifolia arbor in domo aut uilla ſata, ueneficia arcet. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit. Itemque baculum ex ea factum, in quo duis animal emiſſum, etiam ſi citrà ceciderit defectu mittentis, ipſum per ſeſe recubitu propius adlabi: tam præcipuam naturam ineſſe arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoq; ex eis mora uel hominibus cibos dedit. Vim habent ſiccandi, aſtringendiq;, gingiuis, tonſillis, genitalibus accommodatiſſimi. Aduerſantur ſerpentium ſceleratiſſimis hæmorrhoidi & preſteri flos aut mora. Scorpionum uulnera ſine collectionum periculo iungunt. Vrinam cient. Caules eorum tunduntur teneri, exprimiturq; ſuccus, mox ſole cogitur in craſſitudinem mellis, ſingulari remedio contra mala oris oculorumq;, ſanguinem excreantes, anginas, uuluas, ſedes, cœliacos potus aut illitus. Oris quidem uitijs etiam folia commanducata proſunt, & ulceribus manantibus, aut quibuſcunque in capite illinuntur: cardiacis uel ſic per ſe imponuntur à mamma ſiniſtra. Item ſtomachi doloribus, oculisque procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſaceo cerato. Cauliculorum ex uino decoctum, uel præſentaneum remedium eſt. ijdem per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in uino auſtero, labantes dentes firmant. Aluum ſiſtunt & profluuia ſanguinis, dyſentericis proſunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uuam reprimat. Folia quoq; arefacta & contuſa, iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quæ in his naſcũtur, uel efficaciorẽ ſtomaticen præbuerint quàm ſatiua morus. Eademque compoſitione, uel cum hypociſthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ ſtyptica uocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & ſedis foueantur: tantaque uis eſt, ut ſpongiæ ipſæ lapideſcant. Alterum genus rubi eſt, in quo roſa naſcitur. Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem, præcipuo remedio calculoſis. Alia eſt cynorhoda, quam proximo dicemus uolumine.

De cynosbato, & Idæo rubo, & rhamno, & lycio, & ſarcocolla, & de oporice medicinæ. CAP. XIIII.

CYnosbaton, alij cynoſpaſton, alij neuroſpaſton uocant, folium habet ueſtigio hominis ſimile. Fert & uuam nigram, in cuius acino neruum habet, unde neuroſpaſtos dicitur. Alia eſt à cappari, quam medici cynosbaton appellauerunt. Huius thyrſus

ad re

ad remedia ſplenis & inflationes conditus ex aceto manditur. neruus eius cum maſtiche Chia commanducatus os purgat. Ruborũ roſa alopecias cum axũgia emendat. Mora capillum tingunt cũ omphacino oleo. Flos mori per meſſes colligitur. Candidus pleureticis præcipuus ex uino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta, aluũ ſiſtit & ſanguinẽ: item dentes colluſtos decocto. Eodem ſucco fouentur ſedis atque genitalium ulcera. Cinis è radice deprimit uuam. Idæus rubus appellatus eſt, quoniam in Ida non aliàs naſcitur. Eſt autem tenerior ac minor, rarioribus calamis inno centioribusque, ſub arborum umbra naſcens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur & ignibus ſacris, ſtomaticisque ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præſtat quæ ſupradicta. Inter genera ruborum rhamnos appellatur à Græcis, candidior & fruticoſior. Is floret, ramos ſpargens rectis aculeis, non ut cæteri aduncis foliis maioribus. Alterum genus eſt ſylueſtre nigrius, & quadamtenus rubens. Fert ueluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamẽtũ, quod uocatur lycium. Semen ſecundas trahit. Alterq; ille candidior aſtringit magis, refrigerat, collectionibus & uulneribus accommodatior. Folia utriuſq; & cruda & decocta illinũtur cum oleo. Lycium præſtantius è ſpina fieri tradunt, quã & pyxacanthon chironiam uocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longe præſtantiſſimum exiſtimatur Indicũ. Coquuntur in aqua tuſi rami, radicesq;, ſummæ amaritudinis, æreo uaſe ferè per triduum, iterumq; exempto ligno, donec mellis craſſitudo fiat. Adulteratur amaris ſuccis, etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo ſucco faciem purgat, & pſoras ſanat, eroſos angulos oculorum, ueteresq; fluxiones, aures purulentas, tonſillas, gingiuas, tuſſim, ſanguinis excreationes, fabæ magnitudine deuoratum. Aut ſi ex ulceribus fluat, illitũ, rhagadas, genitalium ulcera, attritus, ulcera recentia, & ſerpentia, ac putreſcentia. In naribus clauos, ſuppurationes. Bibitur et à mulieribus in lacte contra profluuia. Indici differentia, glebis extrinſecus nigris, intus ruffis: cum fregeris, cito nigreſcentibus. Aſtringit uehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile eſt, ſed præcipue ad genitalia. Sunt qui & ſarcocollã ſpinæ lacrymã putent, pollini thuris ſimilẽ, cum quadam acrimonia dulcem. Cum uino tuſa ſiſtit fluxiones. Illinitur infantibus. Vetuſtate & hæc maxime nigreſcit, melior quo candidior. Vnum etiámnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen uocant. Fit ad dyſentericos ſtomachique uitia, in congio muſti albi, lento uapore decoctis malis cotoneis quinque cum ſuis ſeminibus, punicis totidem, ſorborum ſextario, & pari mẽſura eius quod rhus Syriacon uocant, croci ſemuncia. Coquitur uſque ad craſſitudinem mellis. His ſubtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, ánne arborum eſſent.

De chamedrye, & chamedaphne, & chamelæa, & chamæſyce, & chamæciſſo, & chamæleuce, & chamæcypariſſo, & ampelopraſo, & ſtachye, & clinopodio, & centunculo, & dematide Ægyptia medicinæ.

CAP. XV.

CHamædris herba eſt, quæ Latine triſſago dicitur. Aliqui eam chamædropẽ, alij teucrion appellauere. Folia habet magnitudine mentæ, colore & diuiſura quercus. Alij ſerratã, et ab ea ſerrã inuentã eſſe dixere, flore penè purpureo. Carpitur prægnãs succo in petroſis, aduerſus ſerpẽtium uenena potu illituq; efficaciſſima: item ſtomacho, tuſſi uetuſtæ, pituitæ ingula cohæreſcenti, ruptis, conuulſis, lateris doloribus. Lienem conſumit, urinam & menſes ciet. Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus ſcopis eius in tribus heminis aquæ decoctis uſq; ad tertias. Faciũt & paſtillos, terẽtes eã ex aqua. Ai ſupradicta ſanat & uomicas, & uetera ulcera, uel ſordida cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. Foliorum ſuccus cum oleo caliginem oculorũ diſcutit. Ad ſplenem ex aceto ſumitur. Excalfacit perunctione. Chamædaphne unico ramulo eſt cubitali ferè, folio tenui, lauri ſimilitudine. Semen rubens admixtum foliis illinitur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat: ad tormina cum uino bibitur. Mẽſes ſuccus eius, & urinam ciet potu, partusq; difficiles in lana appoſitus. Chamelæa ſimilitudinem foliorum oleæ habet: ſunt autem amara, odorata, in petroſis, palmum altitudine non excedente. Aluum purgat. Detrahit pituitam bilemque, foliis in duabus abſinthij partibus decoctis, ſuccoq; eo cũ mello poto. Foliis impoſitis & ulcera purgantur. Aiunt, ſi quis ante ſolis ortum eam capiat, dicatq; ad albugines oculorum ſe capere, adalligata diſcuti id uitium. Quoquo modo collectam iumentorum pecorumq; oculis ſalutarem eſſe. Chamæſyce lentis folia habet, nihil ſe attollentia, in aridis petroſisq; naſcẽs. Claritati oculorum, & contra ſuffuſiones utiliſſima, et cicatrices, caligines, nubeculas in uino cocta, inuncta. Vluluæ dolores ſedat appoſita in linteolo. Tollit & uerrucas omnium generum illita. Prodeſt & orthopnoicis. Chamæciſſos ſpicata eſt tritici modo, ramulis quinis ferè, folioſa: cum floret exiſtimari poteſt alba uiola, radice tenui, cuius bibũt iſchiadici folia tribus obolis, in uini cyathis duobus, vij. diebus, admodum amara potione. Chamæleucen apud nos farranũ ſiue farfugium uocãt. Naſcitur ſecundum fluuios, folio populi, ſed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupreſſi, atq; is nidor per infurnibulũ imbibitur in uetere tuſſi. Chamæpeuce laricis foliis ſimilis, lumborũ et ſpinæ doloribus propria eſt. Chamæcypariſſos herba ex uino pota contra uenena ſerpentiũ omniũ ſcorpionumq; pollet. Ampelopraſon in uinetis naſcitur, foliis porri, ructu grauis. Contra ſerpentium ictus efficax. Vrinã & mẽſes ciet, eruptiones ſanguinis per genitale inhibet potũ impoſitumq;. Datur & à partu mulieribus & cõtra ca-

nis morsum. Ea quoq; quæ stachys uocatur porri similitudinem habet, longioribus foliis pluribusq;, & odoris iucundi, colorisq; in luteum inclinati. Pellit menstrua. Clinopodion, alij cleonicion, alij zopyron, alij ocymoides appellant, serpyllo similem, surculosam, palmi altitudine: nascitur in petrosis, orbiculato florũ ambitu, speciem lecti pedum præbens. Bibitur ad conuulsa, rupta, stranguriasq;, serpentium ictus: Item decoctæ succus. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia uolumina dilatis. Itali centunculum uocant rostratis foliis, ad similitudinẽ capitis penularum iacentẽ in aruis: Græci autem clematidem. Est eius egregius effectus ad sistendam aluum in uino austero. Idem sanguinem sistit tritus cum oxymelite aut aquæ calidæ cyathis quinq; denarij unius pondere, sic & ad secundas mulierũ efficax. Sed Græci clematidas & alias habent, unam quam aliqui echiten uocant, alij laginem, nonnulli tenuem scammoniam: & pedales, folioſos, non dissimiles scammoniæ ramos habet, nisi quòd nigriora minoraque sunt folia. Inuenitur in uineis aruisque. Estur ut olus cũ oleo ac sale. Aluum ciet. Eadẽ à dysentericis cũ lini semine in uino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationẽ perducũt, deinde axungia adiecta percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo uiridi, phthisicos iuuant cum melle. Lactis quoq; uber tatẽ faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores sedant. Venerem stimulant. Est & alia clematis Aegyptia cognomine, quæ ab alijs daphnoides, ab alijs polygonoides uocatur, folio lauri, longa tenuisque, aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax. Aegyptus hanc maxime gignit.

De aro & dracunculo, & dracontio, & ari, & millefolio, & herba eiusdẽ nominis, & pseudobunio, & myrrhi, & onobrichi medicinę. CAP. XVI.

QVæ et aron, de qua inter bulbos diximus, magnæ cũ dracontio litis. Quidam enim eãdem esse dixerunt. Glaucias satu discreuit, dracontium syluestrem arum pronunciando. Aliqui radicẽ aron appellauerũt, caulem uerò dracontium, in totum alium, si modo hic est, qui apud nos dracũculus uocatur. Nanque aros radicem nigrã in latitudinẽ rotundam habet multoq; maiorem, & qua manus impleatur. Dracunculus subrutilam, & draconis conuoluti modo, unde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen dracunculi feruens mordaxq; tradendo: tantumq; inesse ei uirus, ut olsactum grauidis uabortum inferat. Aron miris laudibus extulere, primum in cibis fœminã præferentes, quoniam mas durior esset, & in coquendo lentior. Pectoris uitia purgare, & aridum in potione insperſum, aut ecligmate, urinam & menses ciere. Sic & in oxymelite potum stomacho, interaneisq; exulceratis ex lacte ouillo bibẽdum, ad tussim in cinere coctũ ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere. Item suggillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidu uitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra uenena: pleureticis, peripneumoniacis, quo tussientibus modo: semen intritũ cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori. Diuches tussiẽtibus aut suspirioſis & orthopnoicis & purulenta excreantibus farina permixtũ in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis è melle ecligmate, & pulmonis uitijs, ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animaliũ extrahit, naturæ circumlitum. Succus radicis cũ melle Attico, oculorũ caligines, ac stomachi uitia discutit, tussim decocti ius cum melle. Vlcera omnium generum, siue phagedænæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, succus mire sanat. Folia ambustis prosunt ex uino & oleo cocta. Aluũ inaniũt ex sale & aceto sumpta. Etiã luxatis cocta cũ melle prosunt. Itẽ articulis podagricis cũ sale, recentia uel sicca. Hippocrates quaslibet ad collectiones cũ melle imposuit: ad menses trahẽdos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio si à partu non purgantur, & secundas trahit. Hippocrates & radicẽ ipsam imposuit. Dicunt & in pestilẽtia salutarem esse in cibis. Ebrietatẽ discutit. Serpẽtes nidore cum crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpẽtes inueniantur: peruncto quoq; aro è laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile. In foliis ari caseus optime seruari traditur. Dracunculus quem dixi, hordeo matureſcente effoditur luna crescente. Omnino habentẽ serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aiunt maiorem: ut & menses si ferro non attingatur, sistat. Succus eius & aurium dolori prodest. Id autem quod Græci dracontion uocant, triplici effigie demonstratũ mihi est: foliis betæ non sine thyrso, flore purpureo. Hoc est simile aro. Alij radice longa ueluti signata articuloſaq; monstra uere tribus omnino cauliculis, folia eius ex aceto deco qui cõtra serpentiũ ictus iubentes. Tertia demonstratio fuit folio maiore quàm cornus, radice harundinea, totidẽ ut affirmabant geniculata nodis, quot haberet annos, totidemq; esse folia. Hi ea ex uino uel aqua contra serpẽtes dabãt. Est et aris quæ in eadẽ Aegypto nascitur, similis aro, minor tantũ, minoribusq; foliis, & utiq; radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminũ caulẽ, altera unum tantũ emittẽs. Medetur utraq; ulceribus manãtibus. Item cõbustis ac fistulis. Collyrio immisso nomas sistunt, decoctarũ in aqua, & postea tritarũ rosaceo addito. Sed unum miraculum ingens, contacto genitali cuiusq; fœminini sexus animal in perniciẽ agi. Myriophyllon: quod nostri millefolium uocant, caulis est tener, similis fœniculo, plurimis foliis, unde & nomen accepit. Nascitur in palustribus, magnifici usus ad uulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ & ueſicæ, et suspiria, præcipita

cipitatisque ex alto. Efficacissima eadem ad dentium dolores. Hetruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo foliosam, eximij usus ad uulnera: boum neruos abscisos uomere solidari ea, rursusque iungi addita axungia affirmans. Pseudobunion napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatissima in Creta. Contra tormina atque stranguriam, laterũ præcordiorumq; dolores bibuntur rami eius quini seniue. Myrrhis quam alij smyrrhizam, alij myrrham uocant, similima est cicutæ, caule foliisque & flore minor tantum & exilior, cibo non insuauis. Ciet menstrua & partus cum uino. Aiunt quoque eandem potam in pestilentia salutarem esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Vlcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo maceratæ sanat. Onobrychis folia habet lentis, longiora paulò, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem. Nascitur circa fontes. Siccata in farinæ modum & inspersa uino albo, stranguriasfinit. Aiuum sistit. Succus eius perunctis cum oleo sudores mouet.

De coriacesia, et callicia, & menaide, et alijs uigintitribus, & medicinis earum, quas quidã magicas esse dicunt, & de cõsidia, et de aproxi, & de recidiuis amorum. CAP. XVII.

IN promisso herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebrauere Pythagoras atq; Democritus, consectati magos. Coriacesia & callicia Pythagoras aquam glaciari tradit, quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his. Idem menaidem appellat, & nomine alio corinthadem, cuius decocto in aqua succo, protinus sanari ictus serpentium, si foueantur, dicit. Eundem effusum in herba qui uestigio contigerint, aut fortè respersi fuerint, insanabiles perire, monstrifica prorsus natura ueneni, præterquam contra uenena. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba, cuius radix è longinquo cõcipiat ignes, ut naphtha, de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit: si qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi, quamuis sanatos, admonitionem eorum sentire quoties florere eam contigerit: & frumentum, & sicutam, & uiolam similem conditionem habere. Nec me fallit hoc uolumen eius à quibusdam Cleemporo medico ascribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitasque uindicant. Et idipsum autoritatem uoluminibus affert, si quis alius curæ suæ opus, illo uiro dignum iudicauit: quod fecisse Cleemporum, cum alia suo & nomine ederet, quis credat? Democriti certe chirocineta esse constat. At in his ille post Pythagoram magorum studiosissimus, quãto portentosiora tradit? Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere. Qua de causa & marmaritin uocari. Magos utique ea uti, cum uelint deos euocare. Achemenidon colore electri sine folio, nasci in Tardastilis Indiæ, cuius radice in pastillos digesta, in dieque pota in uino, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per uarias numinum imaginationes. Eandem hipophouada appellat, quoniam equæ præcipue caueant eam. Theombrotion xxx. scœnis à choaspe nasci, pauonis picturis similem, odore eximio. Hanc autem à regibus Persarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, instabilitatemq; mẽtis: eandem semnion à potentiæ maiestate appellari. Aliam deinde adamantida, Armeniæ Cappadociæque alumnam. Hac admota, leones resupinari cum hiatu laxo. Nominis causam esse, quod conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni igneam colore, colligi cum sol in leone sit. Huius tactu perunctla oleo ligna accendi. Therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, nec nisi hyenæ urinæ aspersu recreari. Aethiopida in Meroë nasci. Ob id & meroidem appellari, folio lactucæ, hydropicis utilissimam è mulso potam. Ophiusam in Elephantine eiusdem Aethiopiæ, liuidam, difficilemque aspectu, qua pota terrorem minasque serpentium obuersari, ita ut mortem sibi eo metu consciscant, ob id cogi sacrilegos illam bibere. Aduersari autem ei palmeum uinum. Thalassegle circa Indum amnem inueniri, quæ ob id nomine alio potamautis appellatur. hac pota lymphari homines, obuersantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Susis Persidis nasci, qua pota magi diuinent. Gelotophyllida in Bactris & circa Borysthenem. Hæc si bibatur cum myrrha & uino, uarias obuersari speciesriden-dique finem non fieri: ni potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in uino palmeo. Sisitieterida à conuictu in Perside nominari, quoniam hilarentur illa. Eandem protomediam, qua primatum apud reges obtineant. Casigneten, quoniam secum ipsa nascatur, nec cum ullis alijs herbis. Eandem dionysonymphadem, quoniam uino mire conueniat. Helianthen uocat in Themiscyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo uino, perungi magos & Persarum reges, ut fiat corpus aspectu iucundum. Ideo eandem heliocallidem nominari. Hermesias ab eodem uocatur, ad liberos generandos pulchros bonosque: nõ herba, sed compositio è nucleis pineæ nucis tritis cũ melle, myrrha, croco, uino palmeo, postea admixto theombrotio & lacte: bibere generaturos iubet, & à conceptu puerperas partum nutrientes. ita fieri excellentes animo & forma, atque bonos. Harum omnium magica quoque uocabula ponit. Adiecit his Apollodorus assectator eius herbam æschynomenen, quoniam appropinquante manu folia contraheret. Aliam crocidem, cuius tactu phalangia morerentur. Crateuas œnotheridem, cuius aspersu è uino, feritas omnium animalium mitigaretur. Anacapserotem celeber arte

grammatica paulò antè, cuius omnino tactu redirent amores uel cum odio depositi. Et abunde sit hactenus attigisse insignia magorum in his uerbis, alio de his aptiore dicturis loco.

De eriphia, & lanaria, & stratioti medicinæ. CAP. XVIII.

ERiphiam multi prodidere. Scarabeũ hæc in auena habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hœdi, unde & nomẽ accepit. Hac ad uocem nihil præstãtius esse tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data, lactis abundantiam facit. Aeque nota lactoris uulgo est, plena lactis, quod degustatũ uomitiones concitat. Eandem hanc aliqui esse dicũt, alij similem illi, quam militarem uocant, quoniam uulnus ferro factũ, nullum non intra dies quinq; sanat, ex oleo imposita. Celebratur autẽ & à Græcis stratiotis, sed ea in Aegypto tantum & inundatione Nili nascitur, aizoo similis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mire, & uulnera sanat ex aceto illita: Item ignes sacros, ac suppurationes. Sanguinem quoque qui defluit à renibus, pota cum thure masculo mirifice sistit.

De herba quæ nascitur in capite statuæ, & de herba è fluminibus, & herba lingua, & cribro, & fimetis, & rhodora, & impia, & Veneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, et tordile, & de gramine, & da ctylo, & fœnogræco medicinæ. CAP. XIX.

HErba in capite statuæ nata, collectaque alicuius in uestis pãno, & alligata in lino ruffo, capitis dolorem confestim sedare traditur. Herba quæcunq; à riuis aut fluminibus ante solis ortum collecta, ita ut nemo colligentem uideat, contra tertianas adalligata læuo brachio, ita ut æger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur. Lingua herba nascitur circa fontes. Radix eius combusta & trita cum adipe suis, adiiciunt ut nigra sit & sterilis, alopecias emendat ungentium in sole. Cribro in limite abiecto herbæ intus extantes decerptæ adalligatæque grauidis, partus accelerant. Herba quæ gignitur supra fimeta ruris, contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quam canes urinam fundunt euulsa ne ferro attingatur, luxatis celerrime medetur. Rombotinum arborem demõstrauimus inter arbusta. Iuxta hanc uiduã uite nascitur herba, quam Galli rhodorã uocant: caulem habet uirgæ ficulneæ modo geniculatum, folia urticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argẽteum, præcipua contra tumores feruoresque & collectiones cum axungia ueteri tusa, ita ut ferro nõ attingatur: qui perunctus est desputt ad suam dexteram ter. Efficacius remedium esse aiũt, si tres quoque trium nationum homines perungant dextrorsus. Herba impia uocatur, incana, roriſmarini aspectu, thyrsi modo uestita atque capitata. Inde alij ramuli assurgunt sua capitella gerentes: ob id impiam appellauere, quoniam liberi super parẽtem excellant. Alij potius ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat existimauere. Hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & uino admixto: mirumque traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui gustauerint. Itaque & suibus dari: quæq; medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in auium nidis inseri aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos auidius deuorantes. Veneris pectinem appellant à similitudine pectinum: cuius radix cum malua tusa, omnia corpori infixa extrahit. Veternosa curat, quæ exedum uocatur. Nodia herba coriariorum officinis nota, ea mularis dicitur, aliisque nominibus. Nomas curat, efficacissimamque aduersus scorpiones esse potam in uino aut posca reperio. Philanthropon herbam Græci appellant hirsutam, quoniam uestibus ahæresçat. Ex hac corona imposita capitis dolores sedantur. Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plantagine & millefolio trita ex uino carcinomata sanat, ternis diebus soluta. Medetur & suibus hæc effossa sine ferro, & addita in colluuiem poturis, uel ex lacte & uino. Quidã adijciunt & fodientem dicere oportere, hæc est herba argemon, quam Minerua reperit suibus his remedium, qui de illa gustauerint. Tordilen alij semen silis esse dixerunt, alij herbam per se, quam & syreon uocauerunt. Neque aliud de ea proditum inuenio, quàm in montibus nasci. Combustam potu ciere menses, & pectoris excreationes, efficaciore etiámnum radice. Succo eius ternis obolis hausto renes sanari. Addi radicem eius & in malagmata. Gramẽ ipsum est inter herbas uulgatissimum. Geniculatis serpit internodijs crebroque ab his, & ex cacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigantur. In Parnaso tantum ederacia specie densius quàm usquam fruticant, flore odorato candidoque. Iumentis herba non alia gratior, siue uiridis, siue in fœno siccata. Tunditur aspersa aqua. Succum quoq; eius in Parnaso excipi tradunt propter ubertatem. Dulcis hic est. In uicem eius in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad uulnera conglutinanda, quod & ipsa herba tusa præstat, tueturque ab inflammationibus plagas. Decocto adijcitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæque tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo uase ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur & urinæ difficultatibus, ulceribus uesicæ. Calculos frangit. Semen uehementius urinam impellit. Aluum uomitionesque sistit. Priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouem uel unius, uel è duabus tribúsue herbis, ad hunc articulorum numerum inuolui lana succida nigra iubeant, ad remedia strumæ panorúmue. Ieiunum debere esse qui colligat. ita ire in domum absentis cui medeatur, superuenientique ter dicere, ieiuno ieiunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduoq; id facere. Quod è gramineum genere septem internodia habet, efficacissime capiti cõtra dolores adalligatur. Quidam propter uesicæ cruciа

cruciatus decoctum ex uino gramen ad dimidias à balneis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum: cum in cacumine aculei sunt plurimum quini, dactylon uocant: hos conuolutos naribus inserunt, extrahuntque sanguinis ciendi gratia. Altero quod est Aizoo simile, ad paronychia & pterygia unguium, & cum caro unguibus increuit, utuntur cum axungia, ideo dactylon appellantes, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, sed tenuis, nascitur in parietinis aut tegulis. Huic caustica uis est. Sistit ulcera quæ serpunt. Gramen capiti circundatum, sanguinis è naribus fluxiones sistit. Camelos necare traditur in Babylonis regione id, quod iuxta uias nascitur. Nec fœnograco minor autoritas quod telin uocant, alij carphos, aliqui buceras, alij ægoceras, quoniam corniculis semen est simile, nos siliciam: quod quomodo sereretur, suo loco docuimus. Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis subuenit, siue duritia, siue tumor, siue contractio sit uuluæ, fouentur, insidunt, insufflum quoque prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic & iocineri decoctum. Diocles difficile parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ, ut cum tertias partes biberint, calida lauarentur: & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinam fœnigraci cum hordeo aut lini semine decoctam aqua mulsa contra uuluæ cruciatus subiecit. Itemq; imposuit imo uentri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mixta farina curauit, nitro antè præparata cute, sæpius die illinens, perungique præcipiens. Theodorus fœnograco miscuit quartam partem purgati nasturtij acerrimo aceto ad lepras, Damion fœnigraci semen acetabuli dimidia mensura cum sapæ & aquæ nouem cyathis ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitatur quin decoctum eius utilissimum sit uuluis interaneisque exulceratis, sicuti semen articulis atque præcordijs. Si uerò cum malua decoquatur, postea addito mulso potus ante cætera uuluis interaneisque laudatur. Quippe cum uapor quoque decocti plurimum prosit. Alarumque etiam graueolentiam decoctum fœnigraci semen emendat. Farina porrigines capitis furfuresque cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia, genitalibus medetur. Item parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibusque quæ recedunt ab ossibus. Aceto uerò subacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantum. Carcinomata subacta ex uino purgat, mox addito melle persanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratum, longamq; tussim. Diu decoquitur, donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nunc ipsa claritas herbarum dicetur.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXV.

*

PROOEMIVM.

Naturæ herbarũ sponte nascentium. CAP. I.

IPSA quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gignẽte eas tellure, in admirationem curæ priscorũ diligentiæque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumque illis fuit: nihil deinde occultatum, quod non prodesse posteris uellent. At nos elaborata ijs abscondere atque supprimere cupimus & fraudare uitam etiam alienis bonis? Ita certè recondunt qui pauca aliqua nouere, inuidentes alijs: & neminem docere, in autoritatem scientiæ est. Tantum ab excogitandis nouis, ac iuuanda uita mores absunt: summumque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, ut intra unumquenque recte facta ueterum perirent. At hercule singula quosdam inuenta deorum numero addidere, omnium utique uitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benigne gratiam memoria referente. Non æque hæc cura eorum mira esset in his, quæ satu blandiuntur, aut cibo inuitant: sed culmina quoque montium inuia & solitudines abditas omnisque terræ fibras scrutati inuenere, quid quæque radix polleret, ad quos usus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad salutis usus uertentes.

Qui Latine usus herbarũ scripserint, & quãdo ad Romanos notitia earum peruenerit, & qui primi Græcorum de his composuerint, & de herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare minus exerceantur earum remedia, & de cynorhodo, & de dracunculo medicinæ. CAP. II.

MInus hoc quàm par erat, nostri celebrauere, omnium utilitatum & uirtutum rapacissimi. Primusque & diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attigit, boum etiam medicina non omissa. Post eum unus illustrium tentauit C. Valgius, eruditione spectatus, imperfecto uolumine ad diuum Augustu, inchoata etiã præfatione religiosa, ut omnibus malis humanis illius principis potissimũ semper medicetur maiestas. Antea cõtiderat solus apud nos, quod equidẽ inueni, Põpeius Lenæus, Magni libertus, quo primũ tẽpore hãc scientiam ad nostros peruenisse animaduerto. Nanq; Mithridates maximus sua ætate regum, quem debellauit Pompeius, omnium ante se genitorũ diligentissimus uitæ fuisse argumentis præterquam fama intelligitur. Vni ei excogitatũ, quotidie uenenũ bibere, præsumptis remedijs, ut cõsuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti, ex quibus unum etiã nomen eius retinet. Illius inuentum autumant, sangui

lij, alterum tenuioris. Heracleon ſiderion & ipſum ab Hercule inuentum eſt, caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore puniceo, foliis coriandri. Iuxta lacus & amnes inuenitur, omniaque uulnera ferro illata efficaciſſime ſanat. Eſt Chironis inuentum ampelos, quæ uocatur chironia, de qua diximus inter uites, ſicuti de herba cuius inuentio aſſignatur Mineruæ. Herculi eam quoque aſcribunt, quæ apollinaris, apud Arabas altercum ſiue altercangenon, apud Græcos uerò hyoſcyamus appellatur. Plura eius genera, unum nigro ſemine, floribus penè purpureis, ſpinoſum. Talis naſcitur in Galatia. Vulgare autem candidius eſt & fruticoſius, altius papauere. Tertij ſemen irionis ſemini ſimile, & omnia inſaniam gignentia, capitiſq; uertigines. Quartum genus molle, lanuginoſum, pinguius cæteris, candidi ſeminis, in maritimis naſcens, hoc recepere medici. Item ruffi ſeminis. Nonnunquam antè candidum ruffeſcit, ſi non ematuruit, improbaturque. Et alioqui nullum niſi cum inaruit, legitur. Natura uini, ideoque mentem caputque infeſtans. Vſus ſeminis & per ſe, & ſucco expreſſo. Exprimitur ſeparatim, & caulibus foliiſque utuntur & radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam foliis conſtat mentem corrumpi, ſi plura quàm quatuor bibantur: etiã antiqui in uino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex ſemine, ut diximus, quòd ipſum auribus infuſum tentat mentem. Mireq; ut contra uenenum remedia prodidere his qui id bibiſſent, & ipſum pro remediis, adeo nullo omnia experiendi fine, ut cogerentur etiam uenena prodeſſe.

De linozoſte, parthenio, hermupoa, ſiue potius mercuriali, et achilleo, et panace heracleo, ſideriti, millefolio, & de ſcopa regia, & hermio, teucrio, ſplenio, & melãpodio ſiue elleboro, quotue eorum genera, & de nigro elleboro & albo medicinæ, & quãdo detur, & quomodo ſumendum, & quibus nõ dandum, & quòd mures necet. CAP. V.

LInozoſtis ſiue parthenion Mercurij inuentum eſt, ideo apud Græcos hermupoan multi uocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, maſculus & fœmina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoſo in cacumine, ocymo anguſtioribus foliis, geniculis denſis, alarum cauis multis, ſemine in geniculis dependente fœminæ copioſo: mari iuxta genicula ſtante rariori ac breui contortoque, fœminæ ſoluto & candido. Folia maribus nigriora, fœminis candidiora, radix ſuperuacua, prætenuis. Naſcuntur in campeſtribus cultis. Mirum eſt quod de utroque eorum genere traditur: ut mares gignantur hunc facere, ut fœminæ, illam. Hoc cõtingere, ſi à conceptu ſuccus protinus bibatur in paſſo, edantúrue folia decocta ex oleo & ſale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquũt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus ſpicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent & herbam ipſam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum uſu prædicauit has, ad hunc modum medicorum nemo nouit. Ille eas uuluæ cum melle, uel roſaceo, uel irino, uel lirino admouit: item ad ciendos menſes ſecundasq;. Hoc idem præſtare potu fotuque dixit. Inſtillauit auribus *olidis ſuccum, inunxitq; cum uino uetere. Aluo folia impoſuit, epiphoris, ſtranguriæ, & ueſicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem ſoluendæ, uel in febri: decoquitur quantum manus capiat, in duobus ſextarijs aquæ ad dimidias, bibitur ſale & melle admixto, necnon cum ungula ſuis, aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis cauſa putauere aliqui utranque dandam, ſiue cum malua decoctum. Thoracem purgãt, bilem detrahunt, ſed ſtomachum lædunt. Reliquos uſus dicemus ſuis locis. Inuenit & Achilles diſcipulus Chironis, qua uulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos uocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alij primum, æruginẽ inueniſſe, utiliſſimam emplaſtris, ideoq; pingitur ex cuſpide decutiens eam gladio in uulnus Telephi. Alij utroque uſum medicamento uoluunt. Aliqui & hanc panacen heracleon, alij ſideritim, & apud nos millefoliam uocant, cubitali ſcapo, ramoſam, minutioribus quàm fœniculi foliis ueſtitam ab imo. Alij fatentur quidem illam uulneribus utilem, ſed uerã achilleon eſſe ſcapo ceruleo pedali, ſine ramis, ex omni parte ſingulis foliis rotundis elegãter ueſtitã. Alij quadrato caule, capitibus marrubij, folio quercus. Hanc etiã præciſos neruos glutinare faciunt. Alij ſideritim in macerijs naſcẽtem, cũ teratur fœdi odoris. Etiámnũ aliam ſimilẽ huic, ſed candidioribus foliis & pinguioribus, tenuioribus cauliculis, in uineis naſcentem. Aliam uerò binũm cubitorũ, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis, pediculo longo, betæ ſemine, omnes uulneribus præcipuas. Noſtri eam quæ eſt latiſſimo folio, ſcopas regias uocant. Medetur anginis ſuum. Inuenit & Teucer eadem ætate teucrion, quam quidam hermion uocant, ſpargentem iuncos tenues, folia parua, aſperis locis naſcentem, auſtero ſapore, nunquam florẽtem: Neque ſemen gignit. Medetur lienibus. Conſtatq; ſic inuẽtam: Cum exta ſuper eam proiecta eſſent, adhæſiſſe lieni, eumque exinaniſſe. Ob id à quibuſdam ſplenion uocatur. Narrant ſues, qui radicem eius edunt, ſine ſplene inueniri. Quidam ramis hyſſopi ſurculoſam, folio fabæ, eodem nomine appellant, & colligi florentem adhuc iubent, adeo flo rere non dubitant, maximeque ex Cilicijs & Piſidiæ montibus laudant. Melampodis fama, diuinationis artibus nota eſt. Ab hoc appellatur unum ellebori genus melampodion. Aliqui paſtorem eodem nomine inueniſſe tradunt, capras purgari paſto illo animaduertẽtem, datoq; lacte earum ſanaſſe Prœtidas furentes. Quamobrem de omnibus eius generibus dici ſimul conuenit. Prima duo ſunt, candidum ac nigrum. Hoc radicibus tãtũ intelligi tradũt pleriq;. Alij folia nigri platani ſimilia, ſed minora nigrioraque, & pluribus

ribus diuiſuris ſciſſa. Albi, betæ incipientis. Hæc quoque nigriora, & canalium dorſo rubeſcentia. Vtraq; caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis conuoluto, radice fibrata ceparum modo. Nigro equi, boues, ſues necantur: itaque cauent id, cum candido ueſcantur. Tempeſtiuum eſſe tradunt meſsibus. Plurimum autem naſcitur in Oeta monte: & optimum uno eius loco circa Pyram. Nigrum ubique prouenit, ſed melius in Helicone, qui mons & alijs laudatur herbis. Candidum probatur Oetæum: ſecundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in uitibus naſci ferunt: quarto Parnaſium, quod adulteratur Aetolico ex uicino. Nigrum ex his melampodion uocãt, quo & domos ſuffiunt purgantque ſpargentes & pecora, cum precatione ſolenni: hoc & religioſius colligitur. Primum enim gladio circunſcribitur. Dein qui ſucciſurus eſt, ortum ſpectat: & precatur, ut id liceat ſibi concedentibus dijs facere, obſeruatque aquilæ uolatus: ferè enim ſecantibus intereſt. Et ſi propè aduolauit, moriturum illo anno qui ſuccidat, augurium eſt. Nec album facile colligitur, caput aggrauans, maxime niſi præſumatur allium: & ſubinde uinum ſorbeatur, celeriterque fodiatur. Nigrum alij entomon uocant, alij polyrrhizon: purgat per inferna. Candidum autem uomitione, cauſasque morborũ extrahit, quondam terribile, poſtea tam promiſcuum, ut pleriq; ſtudiorum gratia ad peruidenda acrius quæ commentabantur ſæpius ſumptitauerint. Carneandem reſponſurum Zenonis libris: Druſum quoque apud nos, tribunorum popularium clariſsimum, cui ante omnes plebs ſtans plauſit, optimates uerò bellum Marſicum imputauere, conſtat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra inſula. Ibi enim tutiſsime ſumitur, quoniam (ut diximus) ſeſamoides admiſcent. Italia ueratrum uocat. Farina eorum per ſe, & mixta radicula qua lanas diximus lauari, ſternutamenta facit. amboque ſomnum. Leguntur autem tenuiſsimæ radices breuesq;, ac uelut decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma quæ eſt craſsiſsima, cepis ſimilis, canibus tantum datur purgationis cauſa. Antiqui radicem cortice quàm carnoſiſsimo ſeligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpongijs opertam, turgeſcentemque acu in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra ſiccabant, ijs utentes: Nunc ramulos ipſos ab radice quàm grauiſsimi corticis ita dant. Optimum quod acre guſtu feruensque in frangendo puluerem emittit. Durare uim eius triginta annis ferunt. Nigrum medetur paralyticis, inſanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris ueteribus, articularijs morbis. Trahit aluum & bilem, pituitasque. Ex aqua datur ad leniter molliendam aluum, plurimum drachma, modice quatuor obolis. Miſcuere aliqui et ſcammoneam, ſed tutius ſalẽ. In dulcibus datum copioſius periculum infert, oculorum caliginem fotu diſcutit: ob id quidam & inunxere trito, ſtrumas, ſuppurata, duritias cõcoquit, & purgat: Item fiſtulas, tertia die exemptum. Verrucas tollit cum ſquamis æris, & ſandaracha. Hydropicorum uentri imponitur cum farina hordeacea & uino. Pecorum & iumentorum piuitas ſanat, ſurculo per aurem traiecto, & poſtero die eadem hora exempto. Scabiem quadrupedum cum thure aut cera, ac pice, uel cum piſſelæo. Album optimum quod celerrime mouet ſternutamẽta, ſed multum terribilius nigro, præcipue ſi quis apparatum poturorum apud antiquos legat, cõtra horrores, ſtrangulatus, intempeſtiuas ſomni uires, ſingultus infinitos: aut ſternutamenta, ſtomachi diſſolutiones, tardiores uomitus aut lõgiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare ſoliti, quæ concitarent uomitiones, ipſumq; elleborum extraherent medicamentis, aut clyſteribus, ſæpe etiam ſanguine uenis emiſſo. Iam uerò & cum proſpere cedat, terribili uiſu uarijs coloribus uomitionum, et poſt uomitiones oſeruatione alui, balinearum diſpenſatione, totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno terrore famæ. Nanque tradunt abſumi carnem: ſi coquatur unà. Sed antiquorum uitium erat, quòd propter hosmetus parcius dabant: cum celerius erumpat, quo largius ſumitur. Themiſon binas nõ amplius drachmas datauit, ſequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui elleborum fortiſſimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipſum in primis exire. Præterea mirum inuentum eſt, quòd inciſum forficulis, ut diximus, cribrant: cortex remanet, hoc inaniunt: medulla cadit, hæc in nimia purgatione data, uomitiones ſiſtit. Cauendum eſt felici quoque cura, ne nubilo die detur. quippe impatibiles cruciatus exiſtunt. Nam æſtate potius quàm hyeme dandum, non eſt in dubio. Corpus ſeptem diebus antè præparandum cibis acribus, abſtinentia uini, quarto & tertio die uomitionibus. Pridie cœnæ abſtinentia. Album & in dulci datur, aptiſsime uerò in lacte aut pulte. Nuper inuenere diſsectis raphanis inſerere elleborum, rurſusque comprimere raphanos, ut tranſeat uis, atque eo lenimento dare. Reddi poſt quatuor ferè horas incipit. Totũ opus ſeptenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus, ut diximus, uertigini, melancholicis, inſanientibus, lymphaticis, elephantiæ albæ: lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusque tympanicis, ſtomachicis, ſpaſticis, clinicis, iſchiadicis, quartanis quæ aliter nõ deſinant, tuſsi ueteri, inflammationibus, torminibus redeuntibus. Vetant dari ſenibus & pueris. Item mollis ac fœminei corporis animiue, exilibus aut teneris, & fœminis minus quàm uiris. Item timidis, aut ſi exulcerata ſint præcordia, uel tumeant, miniméue ſanguinem excreantibus, cauſarijs uel latere, uel faucibus. Medetur extra corporis eruptionibus pituitæ cum axungia ſalſa illitum: Item ſuppurationi ueteri. Mures polenta admixtum necat. Galli ſagittas in uenatu elleboro tinguntur, circunciſoq; uulnere teneriorem ſentiri carnem affimant. Muſcæ quoq; necantur albo trito, & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſis emendatur.

De mithrid

De mithridatio, & scordoti siue scordio, & polemonia, uel philetæria, uel chiliodynama, & eupatoria, & centaurea, siue chironia, et de lepto cẽtaureo libadio, felle terræ, & triorche medicinæ. CAP. VI.

IPsi Mithridati Crateuas ascripsit unam, mithridation uocatam. Huic folia duo à radice acantho similia. Caulis inter utraque sustinens roseum florem. Alteram Lenæus, scordotim siue scordion, ipsius manu ascriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo caule, ramosam quernæ similitudine, foliis lanuginosis. Reperitur in Ponto campis pinguibus humidisque, gustus amari. Est & alterius generis, latioribus foliis, mentastro similis plurimosque utraque ad usus per se & inter alia in antidotis. Polemoniam, alij philetæriam, à certamine regum inuentionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamã, radice crassa, exilibus ramis, quibus in summis corymbi dependent, nigro semine, cætero rutæ similis, nascitur in montosis. Eupatoria quoq; regiam autoritatẽ habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis, & aliquãdo amplioris, foliis per interualla quinquefolij, aut cãnabis, per ambitum incisis quinquepartito, nigris & ipsis plumosisque: radice superuacua. Semen dysentericis in uino potum auxiliatur unice. Centaurea curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma, sagitta excidisset in pedem, quare aliqui chironion uocãt. Folia sunt lata, & oblonga, serrato ambitu, densa ab radice, caules ternûm cubitorũ, geniculati. In his capita ceu papauerum. Radix uasta, rubescens, tenera fragilisque, ad bina cubita, madida succo, amara cum quadam dulcedine. Nascitur in collibus pingui solo. Laudatissima in Arcadia, Elide, Messenia, Pholoë, & Lyceo, & in alpibus uero, plurimisque alijs locis. Quidam & ex ea lycium faciunt. Vis in uulneribus tanta, ut cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul. In usu radix tantum, duabus drachmis bibenda, quibus dicetur, si febris sit, in aqua trita, cæteris in uino. Medetur & ouium morbis decoctæ succus. Est alterum centaurion cognomine lepton, minutis foliis, quod aliqui libadion uocant, quoniam secundum fontes nascitur, origano simile, angustioribus & longioribus foliis, anguloso caule paululum alto fruticanti, flore lychnidis, radice tenui & superuacua, succo efficax. Ipsa herba autumno legitur, succus è fronde. Quidam caules concisos madefaciunt diebus octodecim, atque ita exprimunt. Hoc centaurion nostri fel terræ uocãt, propter amaritudinem summam: Galli exacon, quoniam omnia mala medicamenta potum è copore exigat per aluum. Tertia est centauris, cognomine triorches. Qui eam secat, rarum est ut non uulneret sese. Hæc succum sanguineum mittit. Theophrastus defendi eam, impugnariq; colligentes tradidit à triorche acciptrum genere, à quo & nomẽ accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & uni generi assignant.

De clymeno, & gentiana, & lysimachia, et parthenide, & artemisia, & ambrosia, & nymphæa, & heraclio, & euphorbia medicinæ. CAP. VII.

CLymenos à rege herba appellata est, ederæ foliis ramosa, caule inani, articulis præcincta, odore graui, & semine ederæ, syluestribus & montosis nascens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hic indicandum est, dum medeatur sterilitatem pota etiã in uiris fieri. Græci plantagini similem esse dixerunt, caule quadrato, folliculis cum semine inter se implexis, uelut in polyporum cirris. Et succus autem in usu, ui summa in refrigerando. Gentianam inuenit Gentius, rex Illyriorum, ubiq; nascẽtem, in Illyrico tamẽ præstantissimam, folio fraxini. Sed magnitudine lactucæ, caule tenero, pollicis crassitudine, cauo et inani, ex interuallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lenta, subnigra, sine odore, aquosis montibus subalpinis plurima. Vsus in radice & succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus non bibenda. Inuenit & Lysimachus herbam lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Folia habet salicis uiridia, florem purpureum, fruticosa, ramulis erectis, odore acri, gignitur in aquosis. Vis eius tanta est, ut iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Mulieres quoque hanc gloriam affectauere, in quibus Artemisia uxor Mausoli, adoptata herba, quæ antea parthenis uocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Est autem absinthij modo fruticosa, maioribus foliis pinguibusque. Ipsius duo genera. Altera latioribus foliis, altera tenera tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, simplici caule, minimis foliis, floris copiosi, erumpentis cum uua maturescit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambrosiam uocant. Talis in Cappadocia nascitur. Nymphæa natatraditur, nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heracleon uocãt aliqui, alij rhopalon, à radice clauæ simili. Ideoq; eos qui biberint eã duodecim diebus coitu genituraque priuari. Laudatissima in Orchomeno & Marathone. Bœoti madon uocant, qui & semen edunt. Nascitur in aquosis, foliis magnis, in summa aqua, & alijs ex radice prodeuntibus, flore lilio simili, & cũ defloruit, capiti papaueris. In caule secatur autũno. Radix nigra in sole siccatur, aduersaturq; aluinis. Est & alia nymphæa in Thessalia, amne Peneo, radice alba, capite luteo, rosæ magnitudine. Inuenit et patrũ nostrorũ ætate rex Iuba, quã appellauit euphorbiam, medici sui nomine & fratris Musæ, à quo diuũ Augustũ conseruatũ indicauimus. Iidẽ fratres instituere à balineis frigida multa corpora astringi. Antea nõ erat mos nisi calida tantũ lauari, sicut apud Homerũ etiã inuenimus. Sed Iubæ uolumen quoq; extat de ea herba, et clarũ præconiũ. Inuenit eã in mõte Atlante, spectatur foliis acãthinis. Vis tanta

est, ut

eſt, ut è longinquo ſuccus excipiatur: inciſæ conto ſubditur excipulus uentriculo hœdino: humor lactis uidetur effluere, ſiccatus cum coit, thuris effigiem habet. Qui colligunt, clarius uident. Contra ſerpentes medetur, quacunque parte percuſſa, uertice inciſo, & medicamento addito. Ibi Getuli qui legunt, hœdino lacte adulterãt, ſed diſcernitur igni. Id enim quod ſynceeũ non eſt, faſtidiendum odorem habet. Multum infra hunc ſuccum eſt qui in Gallia fit ex herba chamelæa granum cocci ferente. Fractus ammoniaco ſimilis eſt, etiam leui guſtu os accenſum diu detinens & magis ex interuallo, donec fauces quoque ſiccet.

De plantagine, & bugloſſo, & cynogloſſo, & buphthalmo, et ſcythica, et hippice, et iſchæmone, & uettonica, & cantabrica, & conſiligine, & hiberida, & chelidonia, & canaria, & elaphoboſco, & dictamo, & ariſtolochia, & quòd eius delectatione aduolant piſces, & ſtatim capiuntur, & medicinæ contra ſerpentium ictus ex herbis quas ſuperius nominauit.

CAP. VIII.

CElebrauit & Themiſon medicus uulgarẽ herbam plantaginem, tanquam inuentor, uolumine de ea edito. Duo eius genera. Minor anguſtioribus foliis & nigrioribus. linguæ pecorum ſimilimis, caule anguloſo, in terrã inclinato, in pratis naſcens. Altera maior, foliis laterum modo incluſa, quæ quia ſeptena ſunt, quidam eam heptapleuron uocauere. Huius & caulis cubitalis eſt, & napi ſimilis. Naſcitur in humidis multo efficacior. Vis mira in ſiccando denſandoq; corpore, cauterij uicem obtinens. Nulla res æque ſiſtit fluxiones, quas Græci rheumatiſmos uocãt. Iungitur huic bugloſſos, boum linguæ ſimilis: cui præcipuũ, quod in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur euphroſynum. Iungitur & cynogloſſos, caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratiſſima. Aiuntque quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei, & quæ ferat lappas minutas. Eius radix pota ex aqua, ranis & ſerpentibus aduerſatur. Eſt & buphthalmos ſimilis boum oculis, folio fœniculi, circa oppida naſcens, fruticoſa caulibus, qui & mãduntur decocti. Quidã cachlam uocãt. Hæc cũ cera ſciromata diſcutit. Inuenere herbas & uniuerſæ gentes. Scythia primam eam, quæ ſcythice uocatur, circa Bœotiam naſcens, prædulcis. Aliam utiliſſimam ad ea quæ ſpaſmata uocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes, famem ſitimque non ſentiunt. Idem præſtat apud eoſdem hippice dicta, quòd in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitique. Iſchæmonem Thracia inuenit, qua ferunt ſanguinem ſiſti, non aperta modo uena, ſed etiam præciſa. Serpit è terra milio ſimilis, foliis aſperis & lanuginoſis, farcitur in nares. Quæ in Italia naſcitur, & ſanguinem eadem adalligata ſiſtit. Vettones in Hiſpania eam quæ uettonica dicitur in Gallia, in Italia autem ſerratula, à Græcis ceſtron aut pſychotrophon, ante cunctas laudatiſſima. Exit anguloſo caule, cubitorum duũm, à radice ſpargens folia ferè lapathi, ſerrata, ſemine purpureo. Folia ſiccantur in farinam plurimos ad uſus. Fit uinum ex ea & acetum ſtomacho, & claritati oculorum. Tantumq; gloriæ habet, ut domus in qua ſata ſit, tuta exiſtimetur à piaculis omnibus. In eadem Hiſpania inuenta eſt cantabrica, per diui Auguſti tempora à Cantabris reperta. Naſcitur ubique caule iunceo pedali, in quo ſunt floſculi oblongi uelut calathi: in his ſemẽ perquàm minutum. Nec aliàs defuere Hiſpaniæ herbis exquirendis, ut in quibus etiámnum hodie in numeroſo & lætiore conuictu, potionem è centum herbis mulſo additis credidere ſaluberrimam ſuauſſimamq;: nec quiſquam genera earum iam nouit aut multitudinem, numerus tamen conſtat in nomine. Noſtra ætas meminit herbam in Marſis repertam. Naſcitur & in Æquiculis circa uicum Nerueſiæ, uocatur conſiligo. Prodeſt, ut demonſtrabimus ſuo loco, deploratis in phthiſi. Inuenit nuper & Seruilius Democrates è primis medentiũ, quam appellauit hiberida, quanquam ficto nomine inuentioni eius aſſignato carmine. Naſcitur maxime circa uetera monumenta parietinasq; & inculta itinerum. Floret ſemper folio naſturtij, caule cubitali, ſemine tam paruo, ut uix aſpici poſſit. Radici odor naſturtij. Vſus æſtate efficacior, & recẽti tantũ. Tunditur difficulter. Coxẽdicibus & articulis omnibus cũ axungia modica utiliſſima, uiris plurimũ quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, ut deinde in balineis deſcendatur in calidã, & poſtea oleo ac uino corpus perungatur, diebusq; uicenis interpoſitis idem fiat, ſiqua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur nõ in ipſa inflãmatione, ſed imminuta. Animalia quoq; inuenere herbas, in primisq; chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido reſtituunt uiſum: ut quidam uolunt, etiam erutis oculis. Genera eius duo: Maior fruticoſa caule, folio paſtinacæ erraticæ ampliore, ipſa altitudine duũm cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia ederæ rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, ſemen papaueris. Florent aduentu hirundinum, diſceſſu marceſcũt. Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo uaſe cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, ſingulari remedio cõtra caligines oculorũ. Vtuntur & per ſe ſucco in collyrijs, quæ chelidonia appellantur ab ea. Inuenerũt & canes canariã, qua faſtidium deducũt, eamq; in noſtro conſpectu mandunt, ſed ita ut nunquam intelligatur quæ ſit: etenim depaſta cernitur. Notata eſt hæc animalis huius malignitas in alia herba maior. Percuſſus enim à ſerpente mederi quadã ſibi dicitur, ſed illam homine inſpectante non decerpit. Simplicius ceruæ monſtrauere elaphoboſcon, de qua diximus. Item ſeſeli enixæ à partu. Dictamum oſtendere (ut indicauimus) uulneratæ paſtæ, ſtatim decidentibus

dentibus telis. Nō eſt alibi quàm in Creta, ramis prætenue, pulegio ſimile, feruens & acre guſtu: foliȝ tantum utuntur. Flos nullus ei, aut ſemen, aut caulis. Radix tenuis ac ſuperuacua. Et in Creta autem non ſpacioſe naſcitur, mireque capris expetitur. Pro eo eſt & pſeudodictamum, multis in terris naſcens, folio ſimili, ramulis minoribus, à quibuſdam chondris uocatum. Minoris effectus ſtatim intelligitur. Dictamum enim minima portione accendit os. Qui legêre eam, in ferula uel harūdine condunt, præligantq;, ne potentia euaneſcat. Sunt qui dicant, utranque naſci multifariam, ſed deteriores in agris pinguibus, ueram quidem dictamum non niſi in aſperis. Eſt & tertium genus dictamum uocatum, ſed neq; facie, neq; effectu ſimile, folio ſiſymbrij, ramis maioribus: procedēte perſuaſione illa, quicquid in Creta naſcitur, infinito præſtare cæteris eiuſdem generis alibi genitis. Proxime quod in Parnaſo, alioquin herbiferum eſſe & Pelium montem in Theſſalia, & Telethrium in Eubœa, & totam Arcadiam ac Laconicā. Tradūt Arcades quidem non medicaminibus uti, ſed lacte circa uer, quoniam tunc maxime ſuccis herbæ turgeāt, medicēturq; ubera paſcuis. Bibunt autem uaccinum, quoniā boues omniuoræ ferè ſunt in herbis. Potētia earū per quadrupedes etiámnum duobus claris exemplis manifeſta fit. Circa Abderam, & limitem qui Diomedis uocatur, equi paſti inflammātur rabie, circa Potnias uerò aſini. Inter nobiliſſimas ariſtolochiæ nomen dediſſe grauidæ uidentur, quoniam eſſet ἀρίστη λοχέσαις. Noſtri malum terræ uocant, & quatuor genera eius ſeruant. Vnum tuberibus radicum rotundis, foliȝ inter maluā & ederam nigrioribus mollioribuſque. Alterum maſculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi craſſitudine. Tertium longiſſimæ tenuitatis, uitis nouellæ, cui ſit præcipua uis, quæ clematis uocatur, ab aliȝ Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo. Ferunt bacculas paruas ut capparis. Valent radice tantum. Eſt & quæ piſtolochia uocatur, quarti generis, tenuior quàm proxime dicta, denſis radicis capillamentis, iunci plenioris craſſitudine. Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, ſed oblongæ radici tenuioriq; gratior. Carnoſi enim eſt corticis, unguentis quoque nardinis conueniens. Naſcuntur pinguibus locis & campeſtribus. Effodere eas meſſibus tempeſtiuum, ita deſquamato terreno ſeruantur. Maxime tamen laudatur Pontica, & in quocunque genere ponderoſiſſima quæque medicinis aptior. Rotunda contra ſerpentes. Oblonga tamen in ſumma gloria eſt, ſi modo à conceptu admota uuluis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Piſcatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda eſt, uenenum terræ uocant, coramq; nobis contuſam immixta calce in mari ſpargere: aduolant piſces cupiditate mira, ſtatimque examinati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur conuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utiliſſima eſſe traditur. Semine pleureticos & neruos confirmare, excalfacere. Eadem ſatyrion eſt. Verum et effectus earum uſusque dicendi ſunt: ordiendumq; à malorum omnium peſſimo, id eſt, ſerpentium ictu. Medentur ergo britannica herba, panacisque generum omnium radix è uino, chironij & flos & ſemen potum, illitúmue ex uino & oleo: priuatimque quæ cunila bubula appellatur, polemonia uel philetæria radicis drachmis quatuor ex mero: teucria, ſideritis, ſcordotis, ex uino, priuatim ad angues, potæ et illitæ, ſiue ſucco, ſiue folio, ſiue decocto: centaurij maioris radix drachma in uini albi cyathis tribus: gentiana præcipue aduerſus angues duabus drachmis cum pipere & ruta, uini cyathis ſex, ſiue uiridis, ſiue ſicca. Et lyſimachiæ odorem fugiunt. Datur ex uino percuſſis Chelidonia. Morſibus imponitur uettonica præcipue, cui uis tanta perhibetur, ut incluſæ circulo eius ſerpentes, ipſe ſeſe interimant flagellando. Datur ad ictus ſemen eius denarij pondere cum tribus cyathis uini, uel farina drachmis tribus ſextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamum, ariſtolochia radicis drachma in uini hemina ſæpius bibenda: prodeſt & illita ex aceto: ſimiliter piſtolochia. Quin & omnino ſuſpenſa ſupra focum, fugat è domibus ſerpentes.

De argemonia, & agarico, & echio, & hyoſcyamo, & hierabotane, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & perſolata, & arcio, & cyclamino, & peuceda no, omnia ad ſerpentium ictus. CAP. IX.

Argemonia quoque radice eius denarij pondere in uini cyathis tribus potatur. Plura de ea conuenit dici, cæteriſque que primū nominabuntur: in eo autem genere medendi primum nominari quanque in quo maxime ualebit. Folia habet qualia anemone, diuiſa apij modo, caput in cauliculo papaueris ſyluſtris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Naſcitur & in aruis apud nos. Noſtri tria genera eius faciunt, & id demum probant, cuius radix thus redoleat. Agaricon ut fungus naſcitur in arboribus circa Boſphorum, colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulſi. Id quod in Gallia naſcitur, infirmius habetur. Præterea mas ſpiſſior, amarioráque. Hic & capitis dolores facit. Fœmina ſolutior, initio guſtu dulcis, mox in amaritudinem tranſit. Echios utriuſque generis pulegio ſimilis, foliȝ coronata, drachmis duabus ex uini cyathis quatuor datur. Item altera quæ lanugine diſtinguitur ſpinoſa, cui & capitula uiperæ ſimilia ſunt: hæc ex uino & aceto. Quidam arcion perſonatam uocant, cuius folio nullum eſt latius, grandes lappas ferentem. Huius radicē decoctam ex aceto dant potui. Hyoſcyamum contuſum cum foliȝ ex uino datur pecu liariter cōtra aſpidas. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quàm hierabotane. Aliqui periſtereon, noſtri uerbenacam uocant. Hæc eſt quam legatos ferre ad hoſtes indicauimus. Hac Iouis menſa uerritur,

domus

domus purgãtur, lustranturq;. Genera eius duo sunt: Foliosa, quam fœminam putant: Mas varioribus foliis. Ramuli utriusq; plures, tenues, cubitales, anguloſi. Folia minora quàm quercus, angustioraq;, diuisuris maioribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubiq; in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraq; eosdem effectus habeat. Vtraq; sortiũtur Galli, & præcinũt responsa. Sed magi utique circa hanc insaniunt. Hac perũctos impetrare quæ uelint, febres abigere, amicitias conciliare, nulliq; non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne luna aut sol cõspiciat, fauis antè & melle terræ ad piamentum datis. Circumscriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublime tolli. Siccari in umbra, separatim folia, caulem, radicẽ. Aiuntq; si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex uino. Est similis uerbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoq; Romæ blattariam uocant. Lemonium succũ lacteum mittit, cõcrescentem gummi modo humidis locis. Datur denarij pondus in uino. Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur. Græci uocant pentapetes, siue chamæzelon, siue pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem. Hæc inarescens nigrescit, & angulosa fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum uite. Adhibetur & purgandis domibus. Aduersus serpentes bibitur & eius radix, quæ sparganion uocatur, ex uino albo. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus, quæ persequi nihil attinet, cum sint differentiæ duæ. Probatissimæ in Creta, mox in Achaia, & in siccis ubicunq; nati, fœniculi similitudine, cãdidioribus foliis & minoribus hirsutisq;. Caule pedali recto, radice suauissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera ubiq; nascuntur terrenis collibus limitibusq;, nec nisi pingui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, sæpe pluribus quàm ternis, radice lignosa, sed cum inaruit superuacua. Semen huius cumino simile, prioris milio, album, acre, odoratum omnibus & feruens. Secũdum priore uehementius est, ideoq; parcè sumi debet. Si iam maxime tertium genus facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hyeme et æstate sunt intacta quadrupedi, nisi post abortus. Ex alijs usus seminis: ex Creta radicis dulcis, & magis ad serpentes est. Bibitur è uino drachma una. Datur & quadrupedibus percussis. Therionaca alia quàm magica, & in nostro orbe nascitur, fruticosa, foliis subuiridibus, flore roseo: serpentes necat, cuicunq; admota feræ & hæc torporem affert. Persolata, quam nemo ignorat, Græci uero arcion uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis & hirsutiora, nigrioraq; & crassiora, radicem albam & grãdem. Hæc ex uino bibitur denariorum duũm pondere. Item cyclamini radix contra serpentes omnes. Folia habet minora quàm edera, nigrioraq; & tenuiora, sine angulis, in quibus albicant maculæ. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, ut rapum uideri possit, cortice nigro. Nascitur in umbrosis, nostris tuber terræ uocatur, in omnibus serenda domibus, si uerum est, ubi sata sit nihil nocere mala medicamenta: amuletum uocant: narrãtq; & ebrietatem repræsentari, addita in uinũ. Radix siccata scillæ modo concisa reponitur, decoquitur eadem ad crassitudinem mellis. Suũ tamen uenenum ei est, traduntq; si prægnans radicem transgrediatur, abortum fieri. Est & altera cyclaminos cognomine cissanthemos, geniculatis caulibus, superuacuis, à priore distans, circa arbores se uoluẽs, acinis ederæ, sed mollibus, flore candido, speciosо, radice superuacua. Acini tantum in usu, gustu acri, sed lenti. Siccantur in umbra, tusiq; diuiduntur in pastillos. Mihi & tertia cyclaminos demonstrata est, cognomine chamæcissos, uno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necantur. Sed inter primas celebratur peucedanum laudatissimum in Arcadia, mox Samothrace. Caulis est ei tenuis, longus, fœniculo similis, iuxta terram foliosus, radice nigra, crassa, graui odore, succosa. Gignitur in montibus opacis. Foditur exitu autumni. Placent tenerrimæ & altissimæ radices. Hæ concidũtur in quaternos digitos osseis cultellis, funduntq; succum in umbra, capite prius & naribus rosaceo perunctis, ne uertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens, incisisq; manat. Probatur crassitudine mellea, colore ruffo, odore suauiter graui, feruens gustu. Et hic in usu & radix, & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui resoluitur amaris amygdalis aut ruta, bibiturq; contra serpentes, & ex oleo perunctos tuetur.

De ebuso, & uerbasco, & thelyphono, & contra scorpionum ictus, & rubetarum & canum morsus, & generaliter contra omne uenenum. CAP. X.

EBuli quoq;, quem nemo ignorat, fumo fugantur serpentes. Priuatim aduersatur scorpionibus polemoniæ radix, uel alligata tantum: Item phalangio, ac cæteris minoribus uenenatis. Scorpionibus aristolochia: Agaricũ obolis quatuor in uini mixti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio, cũ uino aut posca: Item quinquefolium, daucum. Verbascũ Græci phlomon uocant. Genera habet prima duo. Album, in quo mas intelligitur: Alterum nigrũ, in quo fœmina. Tertium genus non nisi in sylus inuenitur. Sũt folia brassicæ latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix una crassitudine digiti. Nascuntur & in campestribus. Syluestri folia elelisphaci, alta, ramis lignosis. Sũt & phlomides duæ hirsutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia lychnitis uocatur, ab alijs autem thryallis, foliis ternis, aut cum

plurimum quaternis, craſsis, pinguibusq́;, ad lucernarum lumina aptis. Aiunt in foliis eius quam fœminã diximus, ficus omnino non putreſcere. Diſtingui genera hæc penè ſuperuacuum eſt, cum ſint omnia eiuſdem effectus. Contra ſcorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, ſed effectu pari. Thelyphonon herba ab alijs ſcorpiõ uocatur, propter ſimilitudinem radicis, cuius tactu moriuntur ſcorpiones. Itaq; contra eorum ictus bibitur. Scorpionẽ mortuum ſi quis elleboro candido linat, reuiuiſcere aiunt. Thelyphonon omnem quadrupedẽ necat, impoſita uerendis radice: folio quidem, intra eundem diem, quod eſt ſimile cyclamino. Ipſa geniculata naſcitur in opacis. Scorpionibus aduerſatur & uettonicæ ſuccus, ac plantaginis. Sunt & ranis uenena, rubetis maxime: uidimusq́ue Pſyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quàm aſpidum pernicie. Auxiliatur eis phrynion in uino pota. Aliqui neurada appellant, alij poterion, floribus paruis, radicibus multis, neruoſis, bene olẽtibus: Item aliſma, quam alij damaſonion, alij lyron appellant. Folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, & magis laciniioſa, conuexáq; in terrã, aliâs etiam uenoſa ſimiliter, caule ſimplici & tenui, cubitali, capite thyrſi, radicibus dẽſis, tenuibus, ut ueratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Naſcitur in aquoſis. Alterum genus eiuſdem in ſyluis, nigrius, maioribus foliis. Vſus in radice utriuſque, aduerſus ranas, & lepores marinos, drachmæ põdere in uini potu. Lepori marino aduerſatur & cyclaminos. Veneni uim canis quoq; rabidi morſus habent, contra quos erit cynorhodum, de quo diximus. Plantago ad omnes beſtiarum morſus pota atq; illita prodeſt: Vettonica ex mero ueteri. Periſtereos uocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules ſe ſpargens, columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hanc habentes negant latrari à canibus. Proxima ab his malis, uenena ſunt, quæ ſibimetipſi homines excogitant. Contra hæc omnia magicasq́; artes, erit primum illud Homericum moly: dein mithridation, & ſcordotis: & centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per aluum uettonicæ ſemen in mulſo aut paſſo, uel farinæ drachma in uini ueteris cyathis iiij. Vomere cogendi, atque iterum bibere. ijs qui quotidie guſtent eã, nulla nocitura mala medicamenta tradunt. Poto ueneno ariſtolochia ſubuenit eadem menſura qua contra ſerpentes. Quinquefolij ſuccus: Agaricum, poſtquàm uomuerint, denarij põdere ex aquæ mulſæ cyathis tribus. Antirrhinõ uocatur ſiue anarrhinon, ſiue lychnis agria, ſimilis lino, radice nulla, flore hyacinthi, ſemine uituli narium. Et hoc perunctos uenuſtiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi poſſe, aut ueneno, ſi quis in brachiali habeat, arbitrantur magi. Similiter eã quam eupleam uocant, traduntq́; ea peruunctos cõmendationis eſſe famæ. Artemiſiam quoq́; ſecũ habentibus negant nocere mala medicamenta beſtiámue ullam, ne ſolem quidem. Bibitur & hæc ex uino aduerſus opium. Alligata priuatim potens traditur, potáue aduerſus ranas. Pericarpum bulbi genus eſt. Duæ eius ſpecies: cortice rubro alterũ, alterum nigro papaueri ſimile. Sed uis maior quàm priori, utriq; autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dãtur, contra quam & thus & panaces & chironium præcipue. Hoc uero & cõtra fungos.

Remedia ad capitis uitia. CAP. XI.

VErum & generatim mẽbratimq́; ſingulis corporum morbis remedia ſubtexemus, orſi à capite. Alopecias emendat nymphææ & cicutæ radix, ſi unà tritæ illinãtur. Polytricha diſtat à callitricha, quod iuncos albos habet, & folia plura maioráque. Frutice quoq; maior eſt: defluentẽ capillum cõfirmat & denſat: Item lingulaca circa fontes naſcens, cuius radix admixta cõbuſta teritur cum adipe ſuis nigræ. Id quoq; excipitur, ut eius ſit ſuis quæ nunquam peperit. Sol ſubinde plurimũ confert illitæ. Similis uſus eſt cyclamini radicis. Porriginem ueratri radix tollit in oleo decocta, uel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix, in oleo contrita: Ariſtolochia, & iberis adalligata hora uel diutius, ſi pati poſsit, comitante balinei uſu: Medetur & daucũ. Purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita, & ulcera capitis ſanat illita. Medetur & periſtereos. Cacalia ſiue leontice uocatur, ſemen margaritis minutis ſimile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. Huius grana xv. in oleo macerãtur, atq; ita aduerſo capillo caput ungitur. Fit & ex callitriche ſternutamentũ. Folia ſunt lenticulæ ſimilia. Caules iuncis tenuiſsimis, radice minima. Naſcitur in opacis & humidis, guſtatu feruens. Hyſſopũ in oleo contritũ phthiriaſi reſiſtit, & prurigini in capite. Eſt autem optimũ Cilicium è Tauro mõte, dein Pamphyliũ, & Smyrneum: ſtomacho contrarium. Purgat cum fico ſumptũ per inferna, cum melle uomitionibus. Putant & ſerpentium ictibus aduerſari, tritum cum melle & ſale, & cumino. Lonchitis non (ut pleriq; exiſtimauerũt) eadem eſt, quæ xyphiõ, aut phaſganion, quanquã cuſpidi ſimilis ſemine. Habet enim folia porri, rubentia ad radicem, & plura quàm in caule capitula, perſonis comicis ſimilia, paruam exerentibus linguam, radicibus prælongis. Naſcitur in ſitientibus. E diuerſo xyphion, & phaſganion in humidis, cum primũ exit, gladij præbet ſpeciem caule duũm cubitorum, radicis ad nucis auellanæ figurã fimbriatæ, quam effodi ante meſſes oportet, ſiccari in umbra. Superior pars eius cum thure trita, æquo pondere admixto uino, oſſa fracta è capite extrahit, aut ſi quid in corpore ſuppurat, uel ſi calcata ſunt oſſa. Serpentis eadẽ contra uenena efficax. Caput in dolore ueratro in oleo uel roſaceo decocto tritoq́; ungi conuenit: Peucedano ex oleo uel roſaceo & aceto. Tepidũ hoc prodeſt & doloribus, qui plerunq; ex dimidia parte capitis ſentiuntur, & uertigini. Perungunt & radice eius ſudoris cauſa eliciendi, quoniam cauſtica uis ei eſt. Pſyllion alij cynoides, alij

des,alij crystallion,alij sicelion,alij onomyian appellant,radice tenui,superuacua, fermẽtosum,fabæ granis in cacuminibus,folijs canino capiti non dissimilibus, semine autem pulici, unde & nomen: hoc in baccis,ipsa herba in uineis inuenitur. Vis ei ad refrigerandum & discutiendum ingens. Semen in usu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura sextario aquæ, densat ac cõtrahit. Tunc terere,& crassitudinẽ illinire oportet cuicunq; dolori, & collectioni,inflammationiq;. Et uulneribus capitis medetur aristolochia,fracta extrahens ossa,& in alia quidẽ parte corporis,sed maxime è capite. Similiter plistolochia. Thysselium est non dissimile apio. Huius radix commanducata purgat capitis pituitas.

fermẽtosum

De centaureo, & chelidonia, & panace, & hyoscyamo, & euphorbio, ad oculorum uitia. CAP. XII.

OCulorum aciem centaurio maiore putant adiuuari,si addita aqua foueãtur. Succo uero minoris cum melle culices,nubeculas,obscuritatem discuti,cicatrices extenuari: Albugines quidem etiam iumentoriũ sideritе. Iam chelidonia supradictis omnibus mire medetur. Panacis radix cum polenta epiphoris imponitur. Hyoscyami semen bibunt obolo,tantundem meconij adycientes uinumq;, ad epiphoras inhibendas. Adiungunt & gentianæ succum,quem collyrijs acrioribus pro meconio miscent. Facit claritatem & euphorbium inunctus. Instillatur plantaginis succus lippitudini. Caligines aristolochia discutit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio, epiphoras, & si qua in oculis uitia sunt, emendat. Varbascum epiphoris imponitur: Peristereos ex rosaceo uel aceto. Ad hypochysin & caliginem,cyclaminon in pastillos diluunt. Peucedani succum, ut diximus, ad claritatem & caligines, cum meconio & rosaceo. Psyllion illitum fronti epiphoras suspendit.

De anagallide siue corchoro, & mandragora siue circeio, & cicuta, & crethmo agrio, & molybdena, & capno, & acoro, & iride, & cotyledo, & aizoo, & andrachne, & erigero, & de ephemero, & de labro Veneris, & de ranunculo, ad oculorum, aurium, nariũ, dentium, orisq; uitia medicinæ. CAP. XIII.

ANagallida aliqui corchoron uocant. Duo genera eius: Mas flore phœniceo, fœmina ceruleo, non altiores palmo, frutice tenero, folijs pusillis, rotundis, in terra iacentibus, nascuntur in hortis & aquosis. Prior floret cerulea. Utriusq; succus oculorum caliginem discutit cum melle, & ex ictu cruorẽ & argema rubẽs, magis cum Attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inungũtur antè, quibus paracentesis fit. Iumentorum quoq; oculis medentur. Succus caput purgat per nares infusus, ita ut deinde uino colluatur. Bibitur & cõtra angues succi drachma in uino. Mirum, quòd fœminam pecora uitãt. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustauere, statim eã quæ abyla uocatur, in remedio quærunt: Ea à nostris ferus oculus nuncupatur. Præcipiũt aliqui effossuris, ante solis ortum, priusquã quicquam aliud loquantur, ter salutare eam, tunc sublatam exprimere: ita præcipuas esse uires. De euphorbio satis dictũ est, cuius succus lippitudini si tumor erit, item absinthium cum melle tritum, itemq, uettonicæ farina conueniet. Aegilopas sanat herba eodem nomine, quæ in hordeo nascitur, tritici folio, semine contrito cum farina permixta impositaq;, uel succo. Exprimitur hic è caule folijsq; prægnãtibus, dempta spica, & in trimestri farina digeritur in pastillos. Aliqui & mandragoræ utebantur, postea abdicatus in hac curatione est. Epiphoris (quod certum est) medetur & oculorum dolori, radix tusa cum rosaceo & uino. Nam succus multis oculorum medicamẽtis miscetur. Mandragoram alij circeium uocãt. Duo eius genera: Candidus qui & mas, niger quæ fœmina existimatur, angustioribus folijs quàm lactucæ, hirsutis & caulibus, radicibus binis ternísue rufulis, intus albis, carnosis teneriscq;, penè cubitalibus. Ferunt mala auel lanarum nucum magnitudine, & ijs semen ceu pirorum. Album hoc alij arsen, alij morion, alij hypophlomon uocant. Huius folia alba quàm alterius latiora, ut lapathi satiuæ. Cauent effossuri contrarium uẽtum, & tribus circulis antè gladio circumscribunt, postea fodiunt ad occasum spectantes. Succus fit & è malis & caule, deciso cacumine, & radice punctis aperta aut decocta: utilis hæc uel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in uino. Succus non ubiq; inuenitur, sed ubi potest, circa uindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mali grauior. Ex albo mala matura in umbra siccantur. Succus ex ijs sole densatur: Item radicis tusæ, uel in uino nigro ad tertias decoctæ. Folia seruantur in murijs efficacius, aliàs recentium succus pestis est: sic quoq; noxiæ uires. Grauedinem afferunt etiam olfactu, quanquam mala in aliquibus terris mandantur, nimio tamen odore obmutescunt ignari. Potu quidem largiore etiã moriuntur. Vis somnifica pro uiribus bibentium. Media potio cyathi unius. Bibitur & contra serpẽtes, & ante sectiones punctionesque, ne sentiantur: Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulso. Efficacius elleborũ, ad uomitiones & ad bilem nigram extrahẽdam. Cicuta quoque uenenum est, publica Athenienſium pœna inuisa, ad multa tamen usus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & uiridis esturi à pleriſq; & in patinis. Leuis hic & geniculatus ut calami nigricans, altior sæpe binis cubitis, in cacuminibus ramosus: folia coriandri tenuiora, graui odoratu: semen aniso crassius, radix concaua, nullius usus. Semini & folijs refrigeratoria uis, quæ si enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquam perueniatur ad uitalia, uini natura excalfactoria. Sed in uino pota, irremediabilis existimatur. Succus ex

cus exprimitur foliis floribusque, tunc enim maxime tempestiuus est. Semine trito expressus, & sole densatus in pastillos, necat sanguine spissando. Hæc alterauis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad dissoluenda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas, oculorumque dolores sedandos circunlitus. Miscetur collyrijs, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoq; tumorem omnẽ doloremq; & epiphoras sedant. Anaxilaus autor est, mãmas à uirginitate illitas, semper staturas. Quod certũ est, lac puerperarum mammis imposita extinguit, ueneremque testibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi quibus bibenda censentur, non equidem præceperimus. Maxima uis natæ Susis Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Asiaticæ. In Græcia uero Megaricæ, deinde Atticæ. Crethmos agrios gramias tollit oculorum impositus, tumorem quoq; polẽta addita. Nascitur uulgo molybdena, id est, plumbago, etiã in aruo, folio lapathi, crassa radice, hispida. Hac commanducata si oculus subinde liniatur, plumbum quod est genus uitij, ex oculo tollitur. Capnos prima, quam pedes gallinaceos uocant, nascens in parietinis, & sepibus, ramis tenuissimis, sparsisq;, flore purpureo, uiridis, succo caliginem discutit, itaq; in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine & effectu, sed alia est capnos, fruticosa, prætenera, foliis coriãdri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis & segetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationemque ceu fumus: unde nomen. Eadem euulsas palpebras renasci prohibet. Acoros iridis folia habet, angustiora tamen & longiore pediculo, radices nigras, minusque uenosas, cætero & has similes iridis, gustu acres, odore non ingratas, ructu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchide iuxta Phasin amnẽ, & ubicunq; in aquosis. Recẽtibus uirus maius quàm uetustis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbra digitalibus frustis. Necnon inueniuntur qui oxymyrsinæ radicem acaron uocant, ideoq; quidam hanc acaron agrium uocare malunt. Vis ei ad calfaciẽdum extenuandumq; efficax, contra suffusiones & caligines oculorum succo eiusdem poto, contraq; serpentes. Cotyledõ paruula herba, cauliculo tenero, pusillo, pingui folio, & concauo ut coxendices, nascitur in maritimis petrosisque, uiridis, radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur succo. Est aliud genus eiusdem, sordidis foliis, latioribus, densioribusq; circa radicem uelut oculum cingentibus, asperrimi gustus, longiore caule, sed pergracili. Vsus eius ad eadẽ quæ iris. Aizoi duo genera: Maius in fictilibus uasculis seritur, quod aliqui buphthalmon uocant, alij zoophthalmõ, alij stergetron, quod amatorijs conueniat, alij hypogeson, quoniam in subgrundijs ferè nascitur. Sunt qui ambrosiam potius uocant, & qui amerimnon: Itali sedum magnum, aut oculum aut digitellum. Alterum minusculum quod erithales uocãt, alij trithales, quia ter floreat, alij chrysothales, aliqui isoëtes, sed aizoum utrunq;, quoniam uiret semper: aliqui semperuiuum. Maius cubiti altitudinem excedit, crassitudine plusquam pollicari. Folia cacumine linguæ similia, carnosa, pinguia, largo succo, latitudine pollicari, alia in terram conuexa, alia stantia, ita ut ambitu effigiem imitẽtur oculi. Quod minus est, in muris parietinisq; nascitur & tegulis, fruticosum à radice, & sursum usque ad cacumen: foliis angustis, mucronatis, succosis, palmo alto caule: radix inutilis. Huic similis est, quam Græci andrachnen agriam uocant, Itali illecebram, pusillis latioribus foliis, breuiori cacumine. Nascitur in petris, & colligitur cibi causa. Omniũ harum uis eadem, perfrigerare & astringere. Medentur epiphoris folia imposita, uel succus inunctis. Purgat enim ulcera oculorum, expletq;, & ad cicatricem perducit, palpebras deglutinat. Eædem capitis doloribus medentur, succo uel folio temporibus illitis. Aduersantur phalangiorum ictibus: Aconito uero maius aizoum præcipue. A scorpionibus quoq; habentem id feriri negant. Medentur & aurium dolori: Item succus inunctus hyoscyami modice: Item achilleæ, & minoris centaureæ, & plantaginis, peucedani cum rosaceo & meconio: Acori succus cum rosa. Omnis autem strigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, & cum medulla ceruina calefacta. Ebuli radicis tritæ succus linteolo colatus, mox in sole dẽsatus, cum opus est rosaceo dilutus & calefactus, parotidas sanat. Verbenaca quoque: Item plantago: Item sideritis cum axungia ueteri. Narium ozenas emendat aristolochia cum cypero. Dentibus remedio sunt, panacis radix commãducata, præcipue chironiæ, item succus collutis: radix hyoscyami ex aceto manducata. Item polemoniæ commanducantur & plantaginis radices aut colluuntur in aceto decoctæ succo. Et folia sunt utilia, uel si sanguine gingiuæ putrescãt, uel sanguinis sit reiectio. Semen eiusdem apostemata, & collectiones gingiuarũ sanat. Et aristolochia gingiuas dentésue confirmat. Verbenaca cum radice mãducata, & decocta ex uino aut aceto succus collutus: Itẽ quinquefolij radices, decoctæ ad tertias uino aut aceto. Prius uero quàm decoquantur, aqua marina aut salsa lauantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolij fricare malunt. Et uerbasci radix decoquitur in uino ad colluẽdos dentes. Et hyssopo colluũtur, & peucedani succo cum meconio: uel radicũ ana gallidis magis fœminæ succo, ab altera nare quàm doleat infuso. Erigeron à nostris uocatur senecio. Hanc si ferro circumscriptã effodiat aliquis, tangatq; eadem tem, & alternis ter despuat, ac reponat in eundem locum, ita ut uiuat herba, aiunt dentem eum postea non doliturum. Herba est trixaginis specie & mollitia, cauliculis subrubicundis, nascitur & in tegulis, & in muris. Nomẽ hoc Græci dederũt, quia uere canescit.

Caput

Caput eius numerosa diuiditur lanugine (qualis est spinæ) inter diuisuras exeunte. Quare eã Callimachus acanthida appellat, alij pappum. Nec deinde Græcis de ea constat. Alij erucæ foljs esse dixerunt, alij roboris, sed minoribus multo. Radice alij superuacua, alij neruis utili, alij potu strangulante. E diuerso quidam regio morbo cũ uino dederunt, & contra omnia uesicæ uitia. Item cordis & iocineris. Renibus extrahere harenam dixere, Ischiadicis drachmam cum oximelite ab ambulatione propinauere: torminibus quoque in passo utilissimã, præcordijs etiã cibo ex aceto eam prædicãtes, serentesq; in hortis. Nec defuere qui & alterum genus facerent. Nec quale esset demõstrarunt, contra serpentes in aqua bibendã, edendamq; comitialibus dantes: Nos eã Romanis experimentis per usus digeremus. Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ tritæ illinitur epiphoris. Tosta cum mica salis strumis. Ephemerõ folia habet lilij, sed minora, caulem parem, florem ceruleum, semen superuacuum, radicem unam digitali crassitudine, dentibus præcipuam concisam in aceto, decoctãq; ut tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit. Cauis & exesis imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. Erosis ueratrum nigrum imponitur. Mobiles utralibet decocta in aceto firmantur. Labrum uenereum uocant in flumine nascentem. Est ei uermiculus qui circa dentes ligatur, aut cauis dentium cera includitur. Cauendum ne auulsa herba terram tangat. Ranunculum uocamus, quẽ Græci batrachion. Genera eius quatuor. Vnum pinguioribus quàm coriandri foljs, & ad latitudinem maluæ accedentibus, colore liuido, caule albo, gracili, & radice alba. Nascitur in limitibus humidis & opacis. Alterum folioſius, pluribus foliorũ incisuris, altis caulibus. Tertium minimũ est, graui odore, flore aureo. Quartũ simile huic, flore luteo. Omnibus uis causticа, si cruda folia imponantur, pustulasq; ut ignis faciunt. Ideo ad lepras & psoras eis utuntur, & ad tollẽda stigmata, causticisq; omnibus miscent. Alopecijs imponũt, celeriter remouentes. Radix in dolore cõmanducata diutius, rumpit dentes. Eadem sicca concisa, sternutamẽtum est. Nostri herbarij strumeam uocant, quoniã medetur strumis & panis, parte in fumo suspẽsa. Creduntq; ea rursus sata rebellare quæ curauerint uitia: quo scelere & plantagine utuntur. Oris ulcera intus succus plantaginis emendat, & folia radicesq; cõmanducata, uel si rheumatismo laboret os. Vlcera fœtoremq; quinquefolium. Vlcera psyllium. Composita quoq; ad fœtorẽ, uel maxime pudendum uitium, trademus. Ergo folia myrti & lentisci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidiũ pondus, simul terere & uino uetusto sparsa mandere matutino, optimum est. Vel ederæ baccas cum casia & myrrha, pari pondere ex uino. Naribus utilissimum est dracontij semen contritum ex melle, etiamsi carcinomata in his sint. Sugillata hyssopo emendantur. Stigmata in facie, mandragora illita delet.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXVI.

*

PROOEMIVM.

Reliquæ per membrorum genera medicinæ, & de nouis morbis, & de lichene quid sit, & quãdo primum in Italia cœperint, & de carbunculo, & de elephãtiasi, & colo. CAP. I.

SENSIT & facies hominũ nouos, omniq; æuo priore incognitos, non Italiæ modo, ueruetiam uniuersæ propè Europæ, morbos: tunc quoq; nec tota Italia, nec per Illyricum Galliásue aut Hispanias magnopere uagatos, aut alibi, quàm Romæ circaq;, sine dolore quidem illos, ac sine pernicie uitæ: sed tanta fœditate, ut quæcunq; mors præferenda esset. Grauissimum ex his lichenas appellauere, Græco nomine, Latine, quoniam à mento ferè oriebatur, ioculari primum lasciuia (ut est procax natura multorum in alienis miserijs) mox & usurpato uocabulo mentagram, occupantem in multis totos utiq; uultus, oculis tantum immunibus, descendentem uero & in colla pectusq; ac manus, fœdo cutis furfure. Non fuerat hæc lues apud maiores patresq; nostros. Et primũ Tiberij Claudij Cæsaris principatu medio irrepsit in Italia, quodam Perusino equite Romano quæstorio scriba, cum in Asia apparuisset, inde contagionẽ eius importante. Nec sensere id malum fœminæ, aut seruitia, plebesque humilis, aut media, sed proceres ueloci transitu osculi maxime, fœdiore multorum, qui perpeti medicinam tolerauerant, cicatrice quàm morbo. Causticis nanq; curabatur, ni usq; in ossa corpus exustum esset, rebellante tædio. Aduenerunt q; ex Aegypto genitrice talium uitiorum medici, hãc solam operam afferentes, magna sua præda. Siquidem certũ est, Manilium Cornutum ex prætorijs legatum Aquitanicæ prouinciæ, ℍ cc. elocasse in eo morbo curãdum sese. Accidit q; sæpius, ut noua contra genera morborum gregatim sentirẽtur: Quo mirabilius quid potest reperiri? aliqua gigni repente uitia terrarum in parte certa, membrisq; hominũ certis, uel ætatibus, aut etiã fortunis, tanquam malo eligente, hæc in pueris grassari, illa in adultis, hæc proceres sentire, illa pauperes? L. Paulo, Q. Martio cẽsoribus, primum in Italiam carbunculum uenisse, annalibus cõscriptum est, peculiare Narbonensis prouinciæ malum: quo duo consulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, Iulius Rufus, & Q. Lecanius Bassus, ille medicorum inscitia sectus, hic uero pollice læuæ manus euulso acu ab semetipso, tam paruo uulnere ut uix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus, & plerũq; sub lingua, duritia rubens uaricis modo, sed nigricãs capite, aliâs liuida, corpus intendens, neq; intumescẽs, sine dolore, sine pruritu, sine alio quàm somni indicio,

quo grauatos in triduo aufert, aliquando & horrorẽ afferens, circaq; pustulas paruas, rarius febrem, stomachum faucesq; cum inuasit ocyssime exanimans. Diximus elephãtiasin ante Pompei Magni ætatem non accidisse in Italia, & ipsam à facie sæpius incipientẽ, in nare prima ueluti lenticula: mox inualescente per totum corpus, maculosa, uarijs coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, ceu scabie aspera: ad postremum uero nigrescẽte, & ad ossa carnes apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusq;. Aegypti peculiare hoc malum: & cum in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balineis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia restinctus est: sicut & ille quẽ gemursam appellauere prisci inter digitos pedum nascẽtem, etiam nomine oblitterato. Idipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, sicuti colum. Tiberij Cæsaris principatu irrepsit id malum. Nec quisquam prior imperatore ipso sensit, magna ciuitatis ambage, cum edicto eius excusantis ualetudinem, legeret nomen incognitum. Quid hoc esse dicamus, aut quas deorũ iras? Parũ enim erãt homini certa morborũ genera, cum supra ccc. essent, nisi etiam noua timerẽtur? Neq; ipsi autem homines pauciora sibi opera sua negocia important. Hæc apud priscos erant quæ memoramus remedia, medicinam ipsa quodã modo rerum natura faciẽte, & diu fuere.

Laus Hippocratis. CAP. II.

HIppocratis certe, qui primus medendi præcepta clarissime condidit, referta herbarũ mentione inuenimus uolumina. Nec minus Dioclis Carystij, qui secundus ætate famaque extitit: Item Praxagoræ & Chrysippi, ac deinde Erasistrati. Herophilo quidem, quanquam subtilioris sectæ conditori, ante omnes celebratam rationẽ eam, paulatim usu, efficacissimo rerum omniũ magistro, peculiariter utiq; medicinæ, ad uerba garrulitatemq; descẽdente. Sedere nanq; in his scholis auditioni operatos gratius erat, quàm ire per solitudines, et quærere herbas alias alijs diebus anni.

De noua medicina, & Asclepiade medico, & qua ratione ueterem medicinam mutauerit. CAP. III.

DVrabat tamen antiquitas firma, magnasq; cõfessæ rei uindicabat reliquias, donec Asclepiades ætate Magni Pompei orãdi magister, nec satis in arte ea quæstuosus, ut ad alia sagacis ingenij, huc se repentè cõuertit: atq; (ut necesse erat homini qui nec id egisset, nec remedia nosset, oculis usuq; percipienda) torrẽti ac meditata quotidie oratione blãdiens omnia abdicauit: totamq; medicinam ad causam reuocando, coniecturam fecit, quinq; res maxime cõmunium auxiliorũ professus, abstinentiã cibi, aliàs uini, frictionem corporis, ambulationẽ, gestationes: quæ cũ unusquisq; semetipsum sibi præstare posse intelligeret, fauentibus cunctis ut essent uera quæ facilima erãt, uniuersum propè humanũ genus circũegit in se, non alio modo quàm si cœlo emissus aduenisset. Trahebat præterea mentes artificio mirabili, uinum promittendo ægris, dandoq; tẽpestiue, tum frigidã aquam. Et quoniam causas morborũ scrutari prior Herophilus instituerat, uini rationem illustraucrat Cleophantus apud priscos, ipse cognominari se frigida danda præferens, ut autor est M. Varro, alia quoq; blandimenta excogitabat, iam suspendẽdo lectulos, quorum iactatu aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret, iam balineas auidissima hominũ cupidine instituendo, & alia multa dicta grata atq; iucũda: magna autoritate, nec minore fama, cum occurrisset ignoto funeri, relato homine ab rogo atq; seruato, ne quis leuibus momentis tantã conuersionem factam existimet. Id solũ possumus indignari, unum hominẽ è leuissima gente, sine opibus ullis orsum, uectigalis sui causa, repentè leges salutis humano generi dedisse, quas tamen postea abrogauere multi. Asclepiaden adiuuere multa, quorum cura nimis anxia & rudis, ut obruẽdi ægros uoluptate, sudoresq; omni modo ciẽdi, nũc corpora ad ignes torrendi solẽsue assiduo quærendi, in urbe umbrosa, imò uero tota Italia imperatrice, tum primum pẽsili balinearum usu ad infinitũ blandientem. Præterea in quibusdam morbis medendi cruciatus detraxit, ut in anginis, quas curabant in fauces organo demisso. Damnauit merito & uomitiones, tunc supra modũ frequentes. Arguit & medicamentorum potus stomacho inimicos, quod est magna ex parte uetitum. Itaq; nos in primis quæ sunt stomacho utilia signamus.

Irrisio magicæ artis, & de lichene, eiusq; remedio, & faucium. CAP. IIII.

SVper omnia adiuuere eum magicæ uanitates, in tantum euectæ, ut abrogare herbis fidem cunctis possent. Aethiopide herba amnes ac stagna siccari cõiectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hostium, trepidare agmina, ac terga uertere. Latacen dari solitam à Persarum rege legatis, ut quocunq; uenissent, omnium rerum copia abundarent, ac multa similia. Vbinam istæ fuere, cũ Cimbri Teutoniq; terribili Marte ululare, aut cum Lucullus tot reges magorum paucis legionibus sterneret? Cúrue Romani duces primam semper in bellis cõmerciorum habuere curã? Cur hercule Cæsaris miles ad Pharsaliam famem sensit, si abundãtia omnis contingere unius herbæ felicitate poterat? Non satius fuit Aemilianũ Scipionẽ Carthaginis portas herba patefacere, quàm machinis claustra per tot annos quatere? Siccentur hodie æthiopide Pontinæ paludes, tãtumq; agri suburbanæ reddatur Italiæ. Nam quæ apud eundem Democritum inuenitur cõpositio medicamenti, quo pulchri boniq; & fortunati gignãtur liberi, cur nũquàm Persarum regi tales dedit? Mirum esset profecto, hucusq; prouectã credulitatem antiquorũ, saluberrimis ortã initijs, si in ulla re modũ humana ingenia nouissent, atq; nõ hanc ipsam medicinã ab Asclepiade repertã, suo loco probaturi essemus euectã

ultra magos etiam. Sed hæc est omni in re animorum conditio, ut à necessarijs orsa primũ, cuncta uenerint ad nimium. Igitur demonstratarũ priore libro herbarum reliquos effectus reddemus: adijciemus ut quaq; ratio dictauerit. Sed in lichenis remedijs, atq; tam fœdo malo, plura undique aceruabimus, quanquam non paucis iam demõstratis. Medetur ergo plãtago trita, quinquefolium, radix albuci ex aceto, ficulnei caules aceto decocti, hibisci radix cũ glutino & aceto acri decocta ad quartas. Defricantur etiam pumice, ut rumicis radix trita ex aceto illinatur, & flos uisci cum calce subactus. Laudatur & tithymalum cum resina decoctum. Lichen uero herba omnibus his præfertur, inde nomine inuento. Nascitur in saxosis, folio uno ad radicem lato, caule uno, paruo, longis folijs dependentibus. Hæc delet & stigmata. Teritur cum melle. Est aliud genus lichenis, petris totũ adhærens ut muscus, qui & ipse illinitur. Hic & sanguinẽ sistit uulneribus instillatus, & collectiones illitus. Morbum quoq; regium cũ melle sanat ore illito & linguæ. Qui ita curantur, aqua salsa lauari iubẽtur, ungi oleo amygdalino, hortensijs abstinere. Ad lichenas & thapsiæ radice utũtur trita cũ melle. Anginæ argemonia medetur, sumpta ex uino, Hyssopum cum uino decoctum & gargarizatum, Peucedanũ cum coagulo uituli marini æquis partibus, Proserpinaca cum muria ex menis & oleo trita uel sub lingua habita. Item succus de quinquefolio, potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium uitijs medetur gargarizatus. Verbascum priuatim tonsillis in aqua potum.

Ad strumas, & ad digitos, & ad pectus, & ad tussim medicinæ. CAP. V.

STrumis plantago, Chelidonia cũ melle & axungia: Quinquefolium: radix persolatæ item cũ axungia, operitur folio suo imposita. Itẽ artemisia: Radix mandragoræ ex aqua. Sideritis lata folia, clauo sinistra manu circumfossa adalligantur, custodienda sanatis, ne rursus fata diro herbariorũ scelere (ut in quibusdam) rebellet: quod & in his quos artemisia sanauerit, prædici reperio: item in his quos plãtago. Damasoniõ quæ & alcea uocatur, sub solstitio collecta, imponitur ex aqua cœlesti, folium tritum, uel radix cum axũgia tusa, ita ut imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoresq; quacũq; in parte. Bellis in pratis nascitur, flore albo, aliquatenus rubente. Hanc cum artemisia illatam, efficaciorem esse produnt. Condurdum herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas: itẽ uerbenaca cũ plantagine. Digitorum uitijs omnibus, & priuatim pterygijs, quinquefoliũ medetur. In pectoris uitijs uel grauissimum est tussis, huic medetur panacis radix in uino dulci. Succus hyoscyami etiam sanguinẽ excreantibus: Nidor quoq; accensi tussientibus. Itẽ scordotis mixto nasturtio & resina, cũ melle tusa arida. Facit & per se faciles excreationes. Item centauriũ maius, uel sanguinem reijcientibus, cui uitio & plãtaginis succus medetur. Et uettonica obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraq; cruentas excreationes: Persolatæ radix drachmæ ponderis, cũ pineis nucleis undecim. Peucedani succus, pectoris doloribus, & acorum subuenit, & ideo antidotis miscetur. Tussi daucum. Item scythica herba. Ea demum omnibus pectoris uitijs, tussi & purulenta excreantibus, obolis tribus in passo.

De uerbasco, & cacalia uel tussilagine, & bechio, & saluia ad tussim. CAP VI.

TOtidem uerbascũ, cuius flos aureus. Tãta huic uis est, ut iumentis etiã non tussientibus modo, sed ilia quoq; trahẽtibus, auxilietur potu, quod & de gentiana reperio. Radix cacaliæ cõmanducata, & in uino madefacta, nõ tussi tantum, sed & faucibus prodest. Hyssopi quoq; quinq; rami cũ duobus rutæ & ficus tribus decocti thoracẽ purgant. Tussim sedat bechion, quæ & tussilago dicitur. Duo eius genera. Syluestris ubi nascitur, subesse aquas credunt, & hoc habent signũ aquileges. Folia sunt maiuscula quàm ederæ, quinq; aut septẽ, subalbida à terra, superne pallida, sine caule, sine flore, sine semine, radice tenui. Quidã eandẽ esse bechion, & alio nomine chameleucen putant. Huius aridæ cũ radice fumus per arundinẽ haustus & deuoratus, ueterẽ sanare dicitur tussim: sed in singulos haustus passum gustandum est. Altera à quibusdam saluia appellatur. similis uerbasco: conteritur ea, & colata calefit, atq; ita ad tussim laterisq; dolores bibitur: contra scorpiones eadẽ & dracones marinos efficax. Contra serpentes quoq; ex oleo perungi ea prodest. Hyssopi fasciculus cũ quadrante mellis decoquitur ad tussim.

Ad lateris dolores & pectoris, ad orthopnœas, ad iocineris dolorẽ, cordis dolori, pulmoni, uirinę, tussi, pectori, ulceribus, renibus, hepaticis, ad uomitiones, & ad singultus, pleureticis, lateri. CAP. VII.

LAteris & pectoris dolores uerbascũ cũ ruta ex aqua, uettonicæ farina bibitur ex aqua calida. Stomachũ corroborat scordotis succus, centauriũ, gẽtiana, ex aqua potæ. Plãtago aut per se sumpta in cibo, aut cũ lẽte alicæue sorbitione. Vettonica aliàs grauis stomacho, uitia tamẽ sanat pota, uel folijs cõmanducata. Itẽ aristolochia pota, Agaricũ manducatũ siccũ, ut ex interuallo merũ sorbeatur, Nymphæa heraclia illita, Peucedani succus. Psyllio ardoribus imponitur, uel cotyledon trita cũ polẽta, uel aizoũ. Molon scapo est striato, folijs mollibus paruis, radice iiij. digitorũ, in qua extrema allij caput est: uocatur à quibusdã syron: ex uino stomacho, & dyspnœæ medetur, Centauriũ maius ecligmate, Plãtago succo uel cibo, Vettonicæ tusæ põdo libra mellis Attici semũcia ex aqua calida quotidie bibẽtibus. Aristolochia uel agaricõ, obolis ternis ex aqua calida, aut lacte asini pota. Ciss ãthemos ad orthopnœas bibitur. Itẽ hyssopũ & asthmaticis. Peucedani succus in iocineris dolorib. & pectoris laterisq;, si febres nõ sint. Sanguinẽ quoq; expuẽtibus

subuenit agaricum, uicloriati pondere, tritum, & in mulsi v. cyathis datum. Idē & amomō facit. Iocineri priuatim teucria bibitur recens, drachmis iiij. in poscæ hemina. Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis ij. ad cordis uitia, in frigida cyathis ij. Quinquefolij succus iocineris & pulmonis uitijs, sanguinēq; reijcientibus, & cuicunq; sanguinis uitio intus occurrit. Iocineri anagallides mire prosunt. Capnon herbam qui edēre, bilem per urinam reddunt. Acaron iocineri medetur, thoraci quoq; & præcordijs. Caucon quæ et ephedra, ab alijs anabasis uocata, nascitur uentoso ferè tractu, scandens arborem, & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numerosa, qui sunt iunci geniculati, radice pallida. Datur ex uino nigro austero trita ad tussim, suspiria, tormina, & sorbitione facta, in quam uinum addi conuenit. Item gentiana madefacta pridie contrita denarij pondere in uini cyathis tribus. Geum radiculas tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur non modo pectoris doloribus aut lateris, sed & cruditates discutit iucundo sapore. Verbenaca uero omnibus uisceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthisis tentat. Radix herbæ consiliginis, quam nuper inuentā diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum uitio, uel traiecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, haberiq; in ore assidue sub lingua. Superficies eius herbæ an sit in aliquo usu, adhuc incertum est. Renibus prodest plantaginis cibus, uettonicæ potus, agaricum potum, ut in tussi. Tripolium in maritimis nascitur saxis, ubi alludit unda, neq; in mari, neque in sicco, folio isatis crassiore, palmo alto, in mucrone diuiso, radice alba, odorata, crassa, calidi gustus. Datur epaticis in furre decocta. Hæc herba eadem uidetur quibusdam quæ poliū, de qua suo loco diximus. Symphonia, uel gromphena, alternis uiridibus roseisq; per caulem folijs: in posca sanguinem reijcientibus medetur. Iocineri autem herba meladryum, nascēs in segete ac pratis, flore albo odorata. Eius caulículus conteritur ex uino uetere. Item herba chalcetum è uineis contrita imponitur. Faciles præstat uomitiones radix uettonicæ, ellebori modo iiij. drachmis in passo aut mulso: Hyssopum tritum cum melle utilius præsumpto nasturtio aut irione: Molemoniū denarij pōdere. Est & psillibus lacteus succus, qui densatus in gummi, sumitur cum melle supradicto pondere: præcipueq; bilem trahit. Rursus sistūt uomitionem cuminum syluestre, uettonicæ farina, sumuntur ex aqua: abstergent fastidia, cruditatesq; digerunt, daucū, uettonicæ farina, ex aqua mulsa, plātago decocta caulium modo. Singultus hermionium sedat. Item aristolochia. Suspiria clymenos. Pleureticis & peripneumonicis centaurium maius: item hyssopum bibitur. Pleureticis peucedani succus. Halus autem quam Galli sic uocant, Veneti cotoneam, medetur lateri. Item renibus conuulsisq; & ruptis. Similis est cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo, dulcis, & sitim sedans, raræ radicis, alibi albæ, alibi nigræ. Eosdem effectus lateris doloribus habet chamerops, myrteis circa caulem geminis folijs, capitibus Græculæ rosæ, ex uino pota. Ischiadicos dolores & spinæ leuat agaricum potum, ut in tussi. Item stœchadis, aut uettonicæ farina ex aqua mulsa.

De omnibus uitijs uentris & remedijs, & eorum quæ circà uel intrà sunt, & de aluo sistenda, uel soluenda CAP. VIII.

PLurimum tamen homini negocij aluus exhibet, cuius causa maior pars mortalium uiuit. Aliàs enim cibos nō transmittit, aliàs non continet, aliàs nō capit, aliàs non cōficit. Eoque mores uenere, ut homo maxime cibo pereat. Pessimum corporū uas inflat ut creditor, & sæpius die appellat. Huius gratia præcipue auaritia expetitur, huic luxuria cōditur, huic nauigatur ad Phasin, huic profundi uada exquiruntur: Et nemo utilitatem eius æstimat, consummationis fœditate. Ergo numerosissima est circa hanc medicinæ opera. Sistit eā scordotis recentis drachma cum uino trita, uel decocta potu. Polemonia quoq; & dysentericis ex uino datur: Verbasci radix pota ex aqua duorum digitorū magnitudine: Nymphææ heracliæ semē cum uino potū: Radix superior è xiphio, drachmæ pondere ex aceto: Semen plantaginis in uino tritum, uel ipsa ex aceto cocta, aut alica ex succo eius sumpta. Itē cum lenticula cocta, uel aridæ farina insparsa potioni cū papauere tosto & trito, uel succus infusus, aut succus uettonicæ, in uino ferro calefacto. Eadem cœliacis in uino austero datur: his & iberis imponitur, ut dictum est. Tenasmo radix nymphææ heracliæ è uino bibitur: Psyllium in aqua: Acori radicis decoctū. Aizoi succus aluum sistit & dysenterias, & tineas rotundas pellit. Symphyti radix dysenteriā sistit. Itē dauci. Aizoum folijs cōtritis ex uino torminibus resistit. Alceæ siccæ farina torminibus pota cū uino. Astragalus folia habet longa incisuris multis, obliqua circa radices, caules iij. aut iiij. foliorū plenos, florem hyacinthi, radices uillosas, implicatas, rubras, præduras. Nascitur in petrosis, apricis, & ijsdem niualibus, sicut Pheneo Arcadiæ. Vis ei ad spissanda corpora. Aluū sistit radix in uino pota: quo fit ut moueat urinam repercusso liquore, sicut pleraq; quæ aluū sistunt. Sanat & dysentericos in uino rubro tusa. Difficile autē tunditur. Eadem gingiuarū suppurationi utilissima est sotu. Colligitur exitu autumni cum folia amisit, siccatur in umbra. Et ladano sistitur aluus utroq;, quod in segetibus nascitur contuso & cribrato: bibitur ex aqua mulsa. Itē nobili, è uino. Lada appellatur herba ex qua ladanū fit in Cypro, barbis caprarū adhærescens. Nobilius in Arabia. Fit iā & in Syria atq; Africa, quod toxicon uocāt. Neruos enim in arcu circūdatos lanis trahunt, adhærescēte roscida lanugine. Plura de eo diximus inter unguenta. Hoc grauissimū onere est, durissimūq; tactu. Plurimū enim terræ colligit, cū probetur maxime

maxime purum, odoratum, molle, uiride, resinosum. Naturæ ei, molliendi, siccandi, concoquendi, somnum alliciendi. Capillum fluentẽ cohibet, nigritiamq; custodit. Auribus cũ hydromelite aut rosaceo infunditur. Furfures cutis & manantia ulcera sale addito sanat: Tussim ueterem cũ storace sumptum. Efficacissimum ad ructus. Aluum sistit & chondris, siue pseudodictamum: hypocisthis, orobathion quibusdam dicta, malogranato immaturo similis. Nascitur, ut diximus, sub cistho, unde nomen, hæc arefacta in umbra sistit aluum ex uino austero nigroq; utraq;. Duo enim genera eius, candida, & russa. Vsus in succo, spissat, siccat. Et russa magis stomachi rheumatismos emendat. Pota tribus obolis, sanguinis excreationes. Cum amylo dysenterias pota & infusa. Item uerbenaca ex aqua data, aut carentibus febre ex uino aminæo: cochlearibus quinq; additis in cyathos tres uini. Lauer quoq; nascens in riuis cõdita & cocta torminibus medetur. Potamogeton uero ex uino dysentericis etiam & cœliacis, similis betæ foliis, minoribus tantum hirsutiori busq;, paulatim supereminẽs extra aquã, peculiariter refrigerat, spissat. Vsus in foliis, cruribus uitiosis utilia, & cõtra ulcerũ nomas, cũ melle uel aceto. Castor hãc aliter nouerat, tenui folio uelut equinis setis, thyrso longo & leui, in aquosis nascentem. Radice sanabat strumas & duritias. Potamogetõ aduersatur & crocodilis, itaq; secũ habent eam qui uenantur illos. Aluum sistit & achillea. Eosdẽ effectus præstat & statice vij. caulibus, ueluti rosæ capita sustinens. Ceratia uno folio, radice nodosa & magna, in cibo cœliacis & dysentericis medetur. Leontopodion, alij leuceorõ, alij doripetron, alij thorybetron uocant, cuius radix aluũ sistit, purgatq; bilẽ, in aquã mulsam addito pondere denariorũ duũm. Nascitur in campestri & gracili solo. Semen eius potũ, lymphatica somnia facere dicitur. Lagopus sistit aluũ è uino pota, aut in febri ex aqua. Eadẽ inguini adalligatur in tumore. Nascitur in segetibus. Multi super omnia laudant ad deploratos dysentericos quinquefoliũ, decoctis in lacte radicibus potis: & aristolochiã uicloriati ponde in cyathis uini tribus. Quæ ex supradictis calida sumentur, hæc cãdente ferro tẽperari aptius erit. E diuerso purgat aluum succus centaurij minoris, drachma in hemina aquæ cũ exiguo salis & aceti, bilẽq; detrahit. Maiore tormina discutiũtur. Vettonica aluũ soluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouẽ. Item euphorbium uel agaricũ, drachmis duabus cum sale modico potum ex aqua, aut in mulso obolis tribus. Soluit & cyclaminos ex aqua pota, aut balanis subditis. Itẽ chamæcissi balanus. Hyssopi manipulus decoctus ad tertias cũ sale, pituitas trahit illitus, uel cõtritus cũ oxymelite & sale: pellitq; uentris animalia: Pituitam & bilẽ detrahit peucedani radix. Aluũ purgat anagallis ex aqua mulsa. Item epithymõ qui est flos è thymo, satureiæ simili. Differẽtia, quòd hic herbaceus est, alterius thymi albus: quidam hyppopheon uocant: stomacho minus utilis, uomitiones minus mouet, sed tormina & inflationes discutit. Sumitur & ecligmate ad pectoris uitia cũ melle, & aliquando iride. Aluũ soluit, à quatuor drachmis ad sex, cũ mellis exiguo salisq; & aceti. Quidam aliter epithymũ tradunt, sine radice nasci tenui similitudine pallioli, rubens: siccari in umbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitã bilemq;. Aluum leniter soluit & nymphea in uino austero. Soluit & pycnocomõ, erucæ foliis crassioribus & rarioribus, radice rotunda, lutei coloris, terrã olente, caule quadrãgulo, modico, tenui, flore ocymi. Inuenitur in saxosis locis. Radix eius in aqua mulsa xij. pondere, & aluũ, & bilem, & pituitã exinanit. Semen somnia tumultuosa facit, una drachma in uino potũ. Et capnos strumã discutit. Detrahit bilẽ polypodion, quã nostri filiculã uocant: similis enim est filici. Radix in usu, pilosa, coloris intus herbacei, crassitudine digiti minimi, acetabulis cauernosa ceu polyporũ cirri, subdulcis, & in petris nascens, aut sub arboribus uetustis. Exprimitur succus aqua madefacta, & ipsa concisa inspergitur oleri, uel betæ, uel maluæ, uel salsamento, uel cũ pulticula coquitur ad aluum uel in febri leniter soluendã. Detrahit bilem & pituitã, stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus polypũ consumit. Floret, & semen nõ fert. Scãmonium quoq; dissolutionem stomachi facit, bilẽ detrahit, aluum soluit, præterquàm si adijciantur aloës drachmæ duæ obolis eius duobus. Est autẽ succus herbæ ab radice ramosæ, pinguibus foliis, triangulis, albis, radice crassa, madida, nauseosa. Nascitur pingui & albo solo. Radix circa canis ortũ excauatur, ut in ipsa confluat succus: qui sole siccatus, digeritur in pastillos. Siccatur & ipsa uel cortex. Laudatur natione Colophoniũ, Mysium, Prienense: specie autem nitidum & quàm similimũ taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, cito liquescens, uirus redolẽs, gummosum, linguæ tactu lactescens, quàm leuissimum, cũ diluitur albescens. Hoc euenit & adulterino, quod fit erui farina & tithymali marini succo, in Iudæa ferè, quod etiam strangulat sumptum. Deprehẽditur gustu. Tithymalus enim linguã excalfacit bulbi more, nec antè, nec postea utile. Dedere, & per se ex aqua mulsa & sale quaternis obolis. Sed utilissime cum aloë, ita ut incipiente purgatione mulsum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur. Et caput ungitur in dolore cum oleo. Tithymalum nostri herbam lactariam uocant, alij lactucam caprinam. Narrantq; lacte eius inscripto corpore cum inaruerit, si cinis inspergatur apparere literas, et ita quidam adulteras alloqui maluere quàm codicillis. Genera eius multa. Primus cognominatur characias, qui & masculus existimatur, ramis digitali crassitudine, rubris, rugosis, quinq; aut sex, cubitali longitudine, à radice foliys pẽdulis, in cacuminibus coma iunci. Nascitur in asperis maritimis. Legitur semen autũmno cũ coma, siccatũ sole tũditur et reponitur.

Succus

Succus uero incipiente pomorum lanugine defractis ramulis excipitur farina erui, aut ficis, ut cum ijs arescat. Quinas autem guttas singulis excipi satis est. Trahunt; etiam toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis exceperit. Succus cum colligitur, ne attingat oculos cauendum est. Fit & è foliis tusis priore minus efficax. Fit & decoctum è ramis. Est & semen in usu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur, colluuntur & radicis decocto è uino aut oleo. Illinunt & lichenas succo, bibuntq; eum ut purgent uomitione, & aluo soluta, aliâs stomacho inutile. Trahit pituitatem sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat, in posca: si uomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis datur. Ficos à cibo sumptsisse melius est. Fauces urit leniter. Est enim tã feruentis naturæ, ut per se extrà corpori impositum, pustulas igniũ modo faciat, & pro causticо in usu sit. Alterum genus tithymali myrsinitem uocant, alij caryitem, foliis myrti acutis & pungentibus, sed mollioribus, & ipsum in asperis nascẽs. Colliguntur comæ eius hordeo turgescente, siccatæque in umbra diebus ix. in sole inarescũt. Fructus non pariter matureſcit, sed pars anno sequente, & nux uocatur. Inde cognomen Græci dedere. Demetitur cũ messium maturitate, lauaturq;, dein siccatur, & datur cũ papaueris nigri duabus partibus, ita ut sit totũ acetabuli modus: minus hic uomitionibus quàm superior, cæteri item. Aliqui sic & folium eius dedere, nucem uero ipsam in mulso aut passo, uel cũ sesama. Trahit bilem & pituitã per aluum. Oris ulcera sanat. Ad nomas oris foliũ cum melle estur. Tertium genus tithymali, paralius uocatur siue tithymalis, folio rotundo, caule palmũ alto, ramis rubentibus, semine albo, quod colligitur incipiẽte uua, & siccatũ teritur, sumiturq; acetabuli mensura ad purgationes. Quartũ genus helioscopion appellãt, foliis portulacæ, ramulis stantibus à radice quatuor aut quinq;, rubentibus, semipedali altitudine, succi pleni. Hoc circa oppida nascitur, semine albo, columbis gratissimo, quod colligitur incipiente uua. Nomen accipit, quoniã capita cũ sole circumagit. Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo, cæteri usus qui characiæ. Quintũ cyparissian uocant propter foliorum similitudinẽ, caule gemino aut triplici nascentẽ in campestribus, cui eadẽ uis quæ helioscopio aut characiæ. Sextũ platyphyllon uocant: alij corymbitem, alij amygdalitem à similitudine. Nec ullius latiora sunt folia. Pisces necat, aluum soluit, radice, uel foliis, uel succo in mulso aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas. Septimũ dendroides cognominant, alij cobion, alij leptophyllon, in petris nascẽs, comosissimũ ex omnibus maxime cauliculis rubentibus, & semine copiosissimum, eiusdẽ effectus cuius characias. Apios, ischas, siue rhaphanosagria, iuncos duos, siue tres spargit in terra rubẽtes, foliis rutæ: radix cepæ, sed amplior: quare quidam raphanum syluestrem uocant. Intus habet mammã candidam, extra cortices nigros. Nascitur in montosis, asperis, aliquãdo & in herbosis. Effoditur uere, tusaq; in fictili mergitur: deiectoq; quod supernatat, reliquus succus purgat utraq; parte, sesquiobolo in aqua mulsa. Sic & hydropicis datur acetabuli mensura. Inspergitur & aridæ radicis farina potioni, aliũq; superiorem partẽ eius uomitione biles extrahere, inferiorẽ per aluũ. Tormina discutit quodcunq; panaces & uettonica, præterquam à cruditate: Peucedani succus & inflationes, ructus gignens: Acori radix daucúmue, si lactucæ modo sumatur. Ladanũ Cypriũ potum interaneorũ uitijs occurrit. Itẽ gentianæ farina, ex aqua tepida fabæ magnitudine: Plãtago mane sumpta duabus linguis, & tertia papaueris in uini nõ ueteris cyathis iiij. datur & in somnũ euntibus addito nitro uel polenta, si multo post cibũ detur. Colo infunditur hemina succi, uel in febri. Agaricum potũ obolis tribus in uini ueteris cyatho uno, lieni medetur: & panacis omniũ generũ radix in mulso. Sed teucria præcipue, pota arida & decocta quantũ manus capiat, in aceti heminis tribus. Ad uulnus illinitur eadem cum aceto: aut si tolerari non possit, ex ficu uel aqua: Polemonia bibitur ex uino: Vettonica drachma in oxymelitis cyathis tribus. Aristolochia ut cõtra serpẽtes. Argemonia vij. diebus in cibo sumpta, lienẽ cõsumere dicitur: Agaricũ in aceto mulso obolis duobus. Nymphæa heracliæ radix è uino pota, & ipsa consumit. Cissanthemus, drachma bis die sumpta, in uini albi cyathis ij. per dies xl. lienẽ dicitur paulatim emittere per urinã. Prodest & hyssopum cũ fico decoctũ: Lonchitidis radix decocta priusquã semẽ emittat. Peucedani quoq; radix decocta, & lieni & renibus. Lien acori potu cõsumitur. Præcordijs & ilibus utilissimæ radices. Clymeni semen potũ diebus xxx. pondere denarij in uino albo: Vettonicæ farina ex melle & aceto scillite pota: Radix lonchitidis in aqua, & teucriũ illinitur. Item scordium cũ cera, agaricum cum farina fœnigræci, uesicæ malis, contraq; calculos grauissimis cruciatibus, ut diximus, auxilio est: Polemonia ex uino pota. Item agaricum: Plantago radice uel foliis potis ex passo. Et uettonica, ut in iocinere diximus. Item ramici, pota atq; illita. Eadem ad strangurias efficacissima. Ad calculos quidam uettonicam & uerbenacam & millefoliũ æquis portionibus ex aqua, pro singulari remedio bibere suadent. Strangurias discuti & dictamo certũ est. Itẽ quinquefolio decocto ad tertias in uino, hoc & enterocelicis dari atq; illini, utilissimũ est. Xiphij quoq; radix superior, urinã ciet infantibus. Enterocelicis datur ex aqua, & illinitur uesicæ uitijs. Peucedani succus infantiũ ramici, & umbilicis eminẽtibus psyllio illinitur. Vrinã ciẽt anagallides, acoriq; radicis decoctũ, uel ipsa trita potaq;, & omnia uesicæ uitia sanat. Et calculos herba & radix cotyledonis. Itẽq; genitaliũ inflãmationẽ omnẽ, pari põdere caulis, & seminis, & myrrhæ. Ebulũ teneris cũ foliis

folijs tritum, ex uino potum, calculos pellit: impositũ teſtes ſanat. Erigeron quoq; cum farina thuris & uino dulci, teſtiũ inflammationes ſanat. Symphyti radix illita enterocelas cohibet, genitalium nomas hypociſthis alba. Artemiſia quoq; datur cõtra calculos ex uino dulci, & ad ſtrãguriam. Dolores ueſicæ ſedat ex uino nymphææ heracliæ radix. Eadem uis crethmo, ab Hippocrate admodũ laudata. Eſt autem inter eas quæ eduntur ſylueſtrium herbarum. Hãc certe apud Callimachum apponit ruſtica illa Hecale, ſpeciesque eſt batis hortenſis. Caulis unus palmum altus, ſemen feruens, odoratum ceu libanotidis rotundum, ſiccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn uocant. Folia pinguia, albicant ueluti oliuæ, craſſiora, & ſalſo guſtu: radices digiti craſſitudine tres aut quatuor. Naſcitur in maritimis petroſis. Eſtur crudum coctúmue cũ olere, odorati ſaporis & iucundi. Seruatur etiam in muria: præcipui uſus ad ſtranguriam, folio, uel caule, uel radice ex uino. Colorem quoq; corporis gratiorẽ facit, uerum æquo largior inflationes. Aluum ſoluit decocto urinamq;, & à renibus humorem trahit. Sic & altheæ ſiccæ farina in uino pota, ſtranguriam tollit, efficacius addito dauco. Lieni quoq; utilis. Aduerſus ſerpentes bibitur. Iumẽtis quoque in pituita, aut ſtranguria hordeo inſperſa ſuccurrit. Anthyllion eſt lenti ſimilima, quæ in uino pota, ueſicas uitijs liberat, ſanguinem ſiſtit. Altera eſt anthyllis, chamæpityos ſimilis, flore purpureo, odore graui, radice intubi. Vel magis cepæa, ſimilis portulacæ, nigriore radice, ſed inutili, naſcens in littoribus harenoſis, guſtu amara. In uino cum aſparagi radice ueſicæ plurimũ prodeſt. Eadem præſtat hypericõ, quam alij chamæpityn, alij corion appellant, oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutæ, odore acri, ſemine in ſiliqua nigro, matureſcente cum hordeo: natura ſemini ſpiſſandi, aluũ ſiſtit. Vrinã ciet. Ad calculos ueſicæ cũ uino bibitur. Eſt aliud hypericon, quod alij corin appellãt, folio tamaricis, & ſub ea naſcitur, ſed pinguioribus folijs, & minoribus ac rubentibus, odoratum, palmo altius, leniter ſuaue, aculeatum. Vis ſemini excalefactoria, & ideo inflationem facit anterocelis, ſed ſtomacho non inutile, præcipuũ ad ſtranguriam, ſi exulcerata nõ ſit ueſica. Medetur & pleureticis ex uino potum. Veſicæ autem callitrichon trita ſimul cũ cumino, & data ex uino albo. Verbenaca quoq; folijs decocta ad tertias, uel radix eius è mulſo calido calculos eijcit. Item perpreſſa, quæ Aretij & in Illyrico naſcitur, in aqua decocta è tribus heminis ad unam, & pota. Trifolium ex uino ſumptum, & chryſanthemum primum. Anthemũ quoq; calculos eijcit, paruis à radice folijs quinis, caulibus longis duobus, flore roſeo, radices tritæ per ſe, ſeu lauer crudum. Silaus naſcitur glareoſis & perennibus riuis, cubitalis, apij ſimilitudine. Coquitur ut olus acidum, magna utilitate ueſicæ: quæ ſi ſcabiẽ ſentiat, panacis radice ſanatur, aliter inutile ueſicis. Calculos pellit malũ erraticum, radicis libra in uini cõgio decocta ad dimidias: inde heminæ ſumuntur per triduũ. Reliquum ex uino cum ſio, & urtica marina, & daucum, & plantaginis ſemen ex uino. Et herba ſuluiana trita ex uino: & hæc nomen inuẽtoris habet, nota traclantibus, urinas ciet. Scordion teſtiũ tumores ſedat. Hyoſcyamum genitalibus medetur. Peucedani ſuccus ex melle, & ſemen ſtranguriæ, Agaricum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno, Trifolij radix drachmis duabus in uino, dauci una drachma uel ſeminis. Iſchiadici & ſemine & folijs erythrodani tritis ſanãtur, panace pota: & infricata polemonia, ariſtolochiæ decocto folij. Agarico quidẽ & neruus qui platys appellatur, & humerorũ dolor ſanatur, obolis tribus in uini ueteris cyatho uno poto. Quinquefoliũ iſchiadicis & bibitur & imponitur. Itẽ ſcammonia decocta cũ hordei farina. Semen hyperici utriuſq; bibitur ex uino. Sedis uitia & attritus, celerrime ſanat plãtago. Cõdylomata quinquefoliũ. Sedem cõuerſam cyclamini radix ex aceto: Anagallis cerulea procidẽtia ſedis retro agit: è diuerſo rubens proritat. Cotyledon cõdylomata, & hæmorrhoidas mire curat. Teſtiũ tumores acori radix decocta in uino, tritaq; & illita. Intertrigines negat fieri Cato, abſinthium Ponticum ſecum habentibus.

De pulegio & argemone. CAP. IX.

Alij adijciunt & pulegium: quod ieiunus qui legerit, ſi poſt ſe alliget, inguinis dolores prohibet, aut ſedat cœptos. Inguinaria (quã quidã argemonen uocant) paſſim in uepribus naſcens, ut proſit inguinibus in manu tantũ habenda eſt. Panos ſanat panaces cum melle, plantago cum ſale: quinquefolium: perſolatæ radix, ut in ſtrumis: item damaſonium: uerbaſcum cum ſua radice tuſum, uino aſperſum, folioq; inuolutum, & ita in cinere calfactũ, ut imponatur calidum. Experti affirmauere, plurimum referre ſi uirgo imponat nuda, ieiuna ieiuno, & manu ſupina tangens dicat, Negat Apollo peſtẽ poſſe creſcere, quam nuda uirgo reſtinguat: atq; ita retroſa manu ter dicat, totiesq; deſpuant ambo. Medetur & radix mandragoræ ex aqua: radicis ſcammoniæ decoctum cũ melle: ſideritis cum adipe ueteri: uel chryſippea cum ficis pinguibus. & hæc ab inuentore habet nomen.

De nymphæa, & abſtinentia, & appetentia ueneris, & de ſatyrio erythrococco, & crategi, & ſideriti. CAP. X.

Venerem in totũ adimit, ut diximus, nymphæa heraclia, eadem ſemel pota, in xl. dies. Inſomnia quoq; ueneris à ieiuno pota, & in cibo ſumpta. Illita quoq; radix genitalibus, inhibet non ſolum uenerem, ſed effluentiã genituræ: ob id corpus alere uocemq; dicitur. Appetẽtiã ueneris facit radix è xiphio ſuperior, data potu in uino. Item quã crethmon agriõ appellant, & orminos agrios, cum polenta contritis. Sed inter pauca mirabilis eſt orchis herba ſiue ſerapias, folijs porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, teſticulis ſimili, ita ut maior, ſiue (ut aliqui dicunt

dicunt) durior, ex aqua pota excitet libidinẽ: minor siue mollior, è lacte caprino inhibeat. Quidam folio scillæ esse dicũt leuiori ac minori, caule spinoso. Eiúsque radices sanant oris ulcera, thoracis pituitas, aluũ sistunt è uino potæ. Concitatricem uim habet satyrion. Duo eius genera: una longioribus foliis quàm oleæ, caule quatuor digitorũ flore, purpureo, radice gemina ad formã hominis testiũ, alternis annis intumescente ac residente. Altera satyrion orchys cognominatur, & fœmina esse creditur. Distinguitur interno dijs & ramosiore frutice, radice fascinis utili. Nascitur ferè iuxta mare. Hæc tumores, & uitia partium earũ erumpentia, cum polenta illita sedat, uel per se trita. Superioris radix in lacte ouis colonicæ data, neruos intendit: eadem ex aqua remittit. Græci satyrion, foliis lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt, caule leui, cubitali, nudo, radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gignat, superior ac minor fœminas. Et aliud genus satyrij (erythraicon appellant) semine uiticis maiore, leui: duræ radicis, cortice rubro intus albũ includi, sapore subdulce: ferè in montosis inueniri. Venerẽ, etiam si omnino manu teneatur radix, stimulari, adeo si bibatur in uino austero. Arietibus quoq; & hircis segnioribus in potu dari. Et à Sarmatis equis, ob assiduũ laborem pigrioribus in coitu, quod uitiũ prosedamum uocant. Vim eius restinguit aqua mulsa, aut lactuca sumpta. In totum quidẽ Græci, cum concitationẽ hãc uolunt significare, satyrion appellant, sic & crategin cognominantes & thelygonon, quarũ semen testium simile est. Tithymali quoq; ramorũ medullam habentes, ad Venerẽ proniores fieri dicũtur. Prodigiosa sunt quæ circa hoc tradidit Theophrastus, autor alioqui grauis, septuageno coitu durasse libidinẽ cõtactu herbæ cuiusdam, cuius nomen speciemq; nõ posuit. Sideritis adalligata uarices minuit, & sine dolore præstat. Podagræ morbus rarior solebat esse, nõ modo patrum auorumq; memoria, uerũ etiam nostra, peregrinus & ipse. Nam si Italiæ fuisset antiquitus, Latinum nomen inuenisset. Insanabilis nõ est credẽdus: quippe quoniã & sponte desyt, & in pluribus cura. Medentur panacis radices cũ uua passa, succus hyoscyami cũ farina uel semen: scordion ex aceto, iberis uti dictũ est. Verbenaca cũ axungia trita, cyclamini radix, cuius decoctũ & pernionibus prodest. Podagras refrigerat radix è xiphio, semen è psyllio, cicuta cum lithargyrio aut axungia, aizoum in primo impetu podagræ rubentis, hoc est, calidæ. Vtrilibet uero cõuenit erigeron cũ axungia, plantaginis folia trita addito sale modico, argemonia tusa ex melle. Medetur & uerbenaca illita, aut si pedes macerẽtur in eius decocto. Et lappago, similis anagallidi, nisi esset ramosior ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris succi, grauis odoris: quæ talis est, mollugo uocatur: similis, sed asperioribus foliis, asperugo. Superioris succus expressus pondere xi. denariorum in uini cyathis duobus quotidie sumitur. Præcipue uero liberat eo malo phycos thalassion: id est, fucus marinus, lactucæ similis, qui conchylijs substernitur: non podagræ modo, sed omnibus articulorum morbis impositus, prius quàm exarefiat. Tria autem genera eius: latum, & alterum lõgius, quadamtenus rubens: tertium crispis foliis, quo in Creta uestes tinguntur, omnia eiusdem usus. Nicander ea & aduersus serpentes in uino dedit. Salutare est & semen eius herbæ, quam psyllion appellauimus, madefactum aqua, admixtis in heminam seminis, resinæ colophoniæ cochlearibus duobus, thuris uno. Laudantur & mandragoræ folia cum polenta tusa.

Medicinæ generales de pedibus, talis, articulis, neruis, & remedia contra morbos qui totũ corpus occupant, & de merthryda, & uigilijs, & paralysi, & de febribus frigidis, & febre iumẽtorum, & phreneticis, & chamæacta, & aizoo, & igne sacro. CAP. XI.

TAlis uero tumẽtibus, limus aquaticus cum oleo subactus, mire prodest. Articulis succus è centaurio minore. Idem neruis utilissimus. Item centauris. Vettonica neruis discurrentibus per scapulas, humeris, spinæ, lumbis pota, ut in iocinere. Articulis quinquefolium impositũ. Mandragoræ folia cum polenta, uel radix recẽs tusa cum cucumere syluestri, uel decocta in aqua. Cubitorum ac pedum rimis polypodij radix. Articulis succus hyoscyami cum axungia. Amomi succus cũ decocto. Item centũculus decocta, uel muscus recens ex aqua obligatur donec inarescat. Item lappæ boariæ radix è uino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniunculos curat, omniaq; alia frigoris uitia. Perniunculos curat & cotiledon cũ axũgia. Folia ex batrachio, Epithymi succus. Clauos pedum extrahit ladanum cum castoreo: uerbenaca ex uino. Nunc peractis malis quæ membratim sentiuntur, dicemus de his quæ totis corporibus grassantur. Remedia autem hæc cõmunia inuenio. Ante omnes potam dodecatheum, de qua diximus. Deinde panacis omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, & semen interaneorum uitijs. Ad omnes uero corporis dolores succum è scordio. Item uettonicæ, quæ pota colorem plumbeum corporis priuatim emendat, gratioremq; reducit. Geranion aliqui myrrhin, alij merthryda appellãt. Similis est cicutæ, foliis minutioribus, & caule breuiori, rotundo, saporis & odoris iucundi. Nostri sic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulò quàm maluæ, caulibus tenuibus, pilosis, ramosam ex interuallis binûm palmorũ, & in his foliis, inter quæ in cacuminibus capitula sint gruum. Alterum genus foliis anemones, diuisuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, reficientibus se ab imbecillitate utilissima, & ferè talis uera est. Bibitur contra phthisin drachma in uini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, & cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum. Phthisin sanat, &

nat, & plantaginis ſuccus ſi bibatur, & ipſa decocta. In cibo cum ſale & oleo, à ſomno matutino refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos uocant, interpoſitis diebus. Vettonica phthiſicis ecligmate cum melle fabæ magnitudine: Agaricum potum duobus obolis in paſſo, uel daucon cum centaureo maiore in uino. Phagedænis, quod nomẽ ſine modo exedentiũ eſt, & aliâs ulcerum, tithymali medentur cum ſeſamis ſumpti. Inter mala uniuerſi corporis uigiliæ ſunt pleriſq;. Harũ remedio monſtratur panaces, clymenos, ariſtolochia, & odore, & peruncto capite. Aizoum ſiue ſedum, ſi inuolutum panno nigro, ignorantis puluino ſubijciatur: & œnothera ſiue onuris hilaritatem afferens in uino, amygdalaceo folio, flore roſaceo, fruticoſa, longa radice, & cum ſiccata eſt uinum olente. Hæc in potu data feras quoq; mitigat. Cruditates quæ nauſeam faciunt, digerit uettonica. Eadem pota à cœna concoctionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere, & crapulam diſcutit. Item agaricum poſt cibos in aqua calida potum. Paralyſin uettonica ſanare dicitur. Item iberis, ut dictum eſt. Eadem & torpentibus membris prodeſt. Item argemonia, omnia quæ pericli tentur ſecari diſcutiendo. Comitiales ſanant panacis, quam heracliam diximus, radices potæ cum coagulo uituli marini, ita ut ſint panacis tres partes: plantago pota: uettonica in oxymelite drachma, uel agaricum obolis tribus: folia quinquefolij ex aqua. Sanat & archezoſtis, ſed cum aminæo pota. Sanat & baccaris radix arida in puluerem contrita, cyathis tribus cum coriandro in aqua calida. Et centunculus trita in aceto, aut melle, aut in aqua calida: uerbenaca ex uino pota, hyſſopi baccæ ternæ contritæ, & in aqua potæ diebus ſedecim: peucedanum cum coagulo uituli marini æquis portionibus potum: quinquefolij contrita folia ex uino pota diebus xxxi. uettonicæ farina pondere xiij. cum aceti ſcillitici cyatho, mellis Attici uncia: ſcammoniũ obolis duobus cum caſtorei drachmis quatuor. Febres frigidas leuiores facit agaricum, potum in calida aqua: tertianas ſideritis cum oleo. Item ladanum, quod in ſegetibus naſcitur, contuſum. Plantago ex aqua mulſa, duabus horis ante acceſſionẽ pota binis drachmis: uel ſuccus radicis madefactæ uel tuſæ: uel ipſa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Bugloſſo inareſcente, ſi quis medullam è caule eximat, dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſſionem, aiunt à febre liberari. Itemq; uettonicæ drachmam, in aquæ mulſæ cyathis tribus, uel agaricum, maxime in his febribus, quæ cum horrore ueniunt. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura cæteris, alij omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulſa. Verbenaca quidem & iumentorum febribus in uino medetur: ſed in tertianis à tertio geniculo inciſa, quartanis à quarto. bibitur & ſemen hyperici utriuſq; in quartanis, & horroribus uettonicæ farina, quæ omnes horrores coërcet: Item panaces, adeo excalfactoria natura, ut per niuem ituris bibere id, ac perungi eo præcipiant. Et ariſtolochia perfrictionibus reſiſtit. Phreneticos ſomnus ſanat, qui contingit peucedano ex aceto capiti infuſo, anagallidum ſucco. Eì diuerſo lethargicos excitari labor eſt, hoc præſtante (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco. Cõtra inſanias uettonica bibitur. Carbunculos rumpit panaces. Sanat uettonicæ farina ex aqua, aut braſſica cũ thure, frequenti potu calidæ: uel è carbone in cõſpectu extincto fauilla, digito ſublata & illita, uel plantago tuſa. Titymalus characites hydropicos ſanat. Panaces, plantago in cibo, cum prius panem ſiccum ederint ſine potu: uettonica drachmis duabus in duobus cyathis uini aut mulſi: uel agaricum, uel ſemen lonchitidis, duabus lingulis ex aqua potum: pſyllium ex uino: anagallidum ſuccus: cotyledonis radix è mulſo: ebuli recentis radix, excuſſa tantum, nec colluta, quantum duo digiti comprehendant, ex uini ueteris calidi hemina: trifolij radix drachmis duabus in uino: tithymalũ, platyphillon cognomine, ſemen hyperici, quod coris appellatur: acle, quam quidam eſſe ebulum putant, radice contrita in uini cyathis tribus, ſi febris abſit, uel ſemine ex uino nigro: Item uerbenaca, faſciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias. Præcipue tamen chamæactæ ſuccus aptiſſimus creditur. Eruptiones pituitæ emendant, plantago, cyclamini radix cum melle: ebuli folia contrita, & è uetere uino impoſita etiam boam ſanant, id eſt, rubentes papulas. Pruriginem ſuccus ſtrychni illitus. Igni ſacro medetur aizoum: folia trita cicutæ: mandragoræ radix. Siccatur in aëre ut cucumis, primoq; ſuper muſtum ſuſpenditur, mox in fumo, dein tunditur in uino aut aceto. Prodeſt & uino myrteo fouere: mentæ ſextans, uiui ſulphuris uncia, ex aceto ſimul trita: fuligo ex aceto. Ignis ſacri plura ſunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui zoſter appellatur, & enecat ſi cinxerit. Medetur plantago cum creta cimolia, & periſtereos per ſe: radix perſolatæ. Alijs quæ ſerpunt, cotyledonis radix cum mulſo: aizoum: ſuccus linozoſtis ex aceto.

Ad luxata membra, & contra morbum regium, & contra furunculos, & fiſtulas, & inflationes, & ambuſtionem, & contra alios morbos, ad neruos, ad ſanguinem. CAP. XII.

Radix polypodij illita, luxatis medetur. Doloremque & tumores tollunt ſemen pſyllij, folia plantaginis auſa, ſale modico addito: uerbaſci ſemen ex uino decoctum & contritum: cicuta cũ axungia. Folia ephemeri tuberibus atq; tumoribus illinuntur, quæ etiámdum diſcuti poſſunt. Morbum regium in oculis præcipue mirari eſt, tenuitatem illam denſitatemq; tunicularum felle ſubeunte. Hippocrates à ſeptimo die in febre, mortiferum ſignum eſſe docuit. Nos ſcimus uixiſſe aliquos etiam ab hac deſperatione. Fit uero & citra febres, impugnaturq; centaurio maiore (ut diximus)

poto, uettonica, agarici obolis tribus ex uini ueteris cyatho: Item uerbenacæ folio, obolis tribus ex uini calidi hemina quatriduo. Sed celerrime quinquefolij ſuccus medetur tribus cyathis potus cum ſale & melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido, & à perfrictionibus tuto, ſudores enim felleos mouet: Folia tuſſilaginis ex aqua: Semen linozoſtis utriuſq; inſperſum potioni, uel cum abſinthio, aut cicere decoctum: hyſſopi baccæ cum aqua potæ: Lichen herba ſi cum ſumitur cætero olere abſtineatur: Polytrix in uino data, ſtruthion in mulſo. Paſſim & in quacunque parte ac maximo incommodo naſcuntur, qui furunculi uocantur, mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Remedio ſunt pycnocomi folia trita cum polenta, ſi nondum caput fecerint. Diſcutiunt & folia ephedri illita. Fiſtulæ quoq; in omni parte ſerpunt, medicorum uitio male ſectis corporibus. Auxilio eſt centaurium minus collyrijs cum melle decocto additis: plantaginis ſuccus infuſus: quinquefolium cum ſale & melle: ladanum cum caſtoreo: cotyledon cum medulla ceruina calefacta, impoſita: uerbaſci radicis medulla collyrij tenuitate in fiſtulam additur: uel ariſtolochiæ radix, uel ſuccus tithymali. Collectiones inflammationesq; ſanant argemoniæ folia illita. Duritias & collectiones omnes uerbenaca, uel quinquefolium, decoctum in aceto: uerbaſci folia uel radix: hyſſopum è uino impoſitum: acori radix, decocto eius herbæ fouentibus: aizoum. Item quæ contuſa ſint, duritiasq; & ſinus corporis. Tela omnia infixa corpori extrahunt folia tuſſilaginis, daucum, ſemen leontopodij tritum in aqua cum polenta. Suppurationibus imponuntur pycnocomi folia trita cum polenta, uel ſemen: itē orchis. Vitia quæ ſint in oſſibus, ſatyrij radice impoſita, efficaciſſime ſanari dicūtur. Nomæ & collectiones omnes, fuco maris priuſquam inareſcat, & alceæ radix collectiones diſcutit. Ambuſta ſanantur plantagine, arcio ita ut cicatrix fallat. Folia eius in aqua decocta & cō trita illinuntur: radices cyclamini cum aizoo: herba ipſa hyperici, quod corion appellauimus. Neruis & articulis conuenit plantago trita cum ſale. Argemonia tuſa ex melle. Peucedani ſucco perunguntur ſpaſtici, tetanici. Neruorum duritiæ ægylopis ſucco. Doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epithymo ſpaſticis opiſthotonicis perungi ſemine hyperici, quod coris uocatur, idemq; bibere prodeſt. Phrynion dicitur etiam abſciſſos ſanare neruos, ſi confeſtim imponatur trita uel mā ſa. Spaſticis, tremulis, opiſthotonicis alceæ radix bibitur ex aqua mulſa. Sic & rigores excalfacit. Sanguinis profluuium ſiſtit herbæ pæoniæ ſemen rubrum. Eadem & in radice uis. Cyclaminos uero, ſi ore ſanguis reijciatur, ſiue è naribus, ſiue aluo fluat, ſiue fœminarum utero: item lyſimachia pota uel illita, uel naribus indita: item plantaginis ſemen: Quinquefolium potum & illitum. Cicutæ ſemen in nares, ſi inde fluat, tritum ex aqua inditum: Aizoum, aſtragali radix: ſiſtit & iſchæmon, & achillea.

De herba equiſeto, nymphæa, peucedano, ſiderite, aliſq; pluribus ad ſanguinem ſiſtendum utilibus, & ſtephanomeli, & eriſithale, & contra uermes. CAP. XIII.

EQuiſetum hippuris à Græcis dicta, & pratis uituperata nobis: eſt autem pilus terræ, equinæ ſetæ ſimilis: lienem curſorum extinguit decocta ficlili nouo ad tertias, quantum uas capiat, & per triduum heminis pota. Vnctis eſculentis ante diem unum interdicitur. Græcorum uaria circa hanc opinio. Alij pini foliis ſimilem, nigricantem, eodem nomine appellant, uim eius admirabilem tradentes, quod etiam ſanguinis profluuia uel tacto eo tantum homine ſiſtat. Alij hippurin, alij ephedron, alij anabaſin uocant. Traduntque iuxta arbores naſci, & ſcandentem eas dependere comis iunceis multis nigris, ut eſt equorum cauda, geniculatis ramulis folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen rotundum, ſimile coriandro, radice lignoſa, naſci in arbuſtis maxime. Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem è naribus fluentem incluſus ſiſtit: item aluum. Medetur dyſentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinam ciet: tuſſim orthopnœam ſanat: item rupta, & quæ ſerpunt. Inteſtinis & ueſicæ folia bibuntur. Enterocelen cohibet. Faciunt & aliam hippurin, breuioribus & mollioribus comis candidioribusq;, perquam utilem iſchiadicis, & uulneribus ex aceto impoſitam, propter ſanguinem ſiſtēdum. Et nymphea trita plagis imponitur. Peucedanum cūſemine cupreſſi bibitur, ſi ſanguis per os redditus eſt, fluxitq; ab infernis. Sideritis tātam uim habet, ut quāuis recēti gladiatoris uulneri illigata, ſanguinem claudat: quod facit & ferulæ cinis, uel carbo: fungus uero etiā efficacius, qui ſecundum radicem eius naſcitur. Per nares autem fluenti, & cicutæ ſemen tritum ex aqua inditumque, efficax habetur: item ſtephanomelis ex aqua. Vettonicæ farina è lacte caprino pota, ſiſtit ex hubere fluentem: plantagoque contuſa. Eiuſdem ſuccus uomentibus ſanguinem datur. Ad erraticum autem radix perſolatæ cum axungia uetere illita probatur: Ruptis conuulſisque ex alto deiectis centaurium maius, gentianæ radix trita uel decocta, uel ſuccus uettonicæ, & hoc amplius à uocis aut lateris contentionibus: panaces, ſcordion, ariſtolochia, pota: agaricum. Item contuſis & euerſis potum duobus obolis in mulſi cyathis tribus, aut ſi febris ſit, in aqua mulſa: uerbaſcum cuius flos ſimilis auro eſt, acori radix, aizoum omne, ſed è maiori ſuccus efficaciſſime: item ſymphyti uel radicis decoctum: daucum crudum. Eriſithales eſt flore luteo, folijs acanthi: bibitur è uino: item chamærops: & in ſorbitione irio, uel plantago omnibus modis. Item phthiriaſi, qua Sylla dictator conſumptus eſt: naſcunturque in ſanguine ipſo hominis animalia exeſura corpus. Reſiſtitur uuæ taminiæ ſucco, aut ueratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta, etiam ueſtes eo tædio liberat.

Ad

Ad ulcera & plagas, & ad uerrucas tollendas, & de polycnemo. CAP. XIIII.

VLcera multorum sunt generum, ac multis modis curantur. Panacis omnium generum radix, ex uino calido illinitur manantibus. Siccat priuatim quam chironiam diximus. Cum melle trita tubera aperit: ulceribusq; quæ serpunt, deploratis auxilio est cũ æris flore, uino temperata omnibus modis, uel flore uel semine, uel radice. Eadem cum polenta uetustis uulneribus prodest. Heraclio quoq; siderion, apollinaris, psyllium, tragacantha, scordotis cum melle purgat. Farina eius carnes excrescentes per se insparsa consumit. Polemonia ulcera, quæ cacoëthe uocant, sanat: centaurium maius insparsum uel illitum: item minoris coma decocta uel trita, uetera quoq; ulcera purgat & persanat. Folliculi clymeni recentibus plagis imponuntur. Illinitur autem gentiana ulceribus quæ serpunt, radice tusa, uel decocta in aqua ad mellis crassitudinem, uel succo: uulneribus, ex ea factum lycium. Lysimachia recentibus plagis medetur. Plantago omnium generum ulceribus, peculiariter fœminarum, senum, & infantium. Igne mollita melior, & cum ceroto crassa ulcerum labra purgat, nomas sistit: tritam suis foliis integere oportet: Suppurationes, collectiones, sinus ulcerum chelidonia quoq; siccantur, uulnera adeo ut etiam pro spodio utantur. Eadem iã desperatis cum axungia imponitur. Dictamum pota sagittas pellit, & alia tela extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorum obolo. Proxime pseudodictamũ. Vtraq; etiam suppurationes discutit. Aristolochia quoq; putria ulcera exest: sordida expurgat cum melle, uermesq; extrahit: item clauos in ulceribus natos: & infixa corpori omnia, præcipue sagittas, & ossa fracta, cum resina. Caua uero ulcera explet per se. Et cum iride, recentia uulnera ex aceto. Vetera ulcera uerbenaca, quinquefolium cũ sale & melle. Radices persolatæ, uulneribus ferro illatis recẽtibus imponuntur: folia ueteribus. Cum axungia utrũq;, & suo folio operitur. Damasonium ut in struma: folia uerbasci ex aceto aut uino. Peristereos ad omnia genera, uel callosorum putrescentiumq; ulcerum facit. Manantia nymphææ heraclææ radix sanat. Item cyclamini radix uel per se, uel ex aceto, uel cum melle. Eadem & contra steatomata efficax, sicut ad ulcera manãtia hyssopum, item peucedanum, cui ad recentia uulnera uis tanta est, ut saniem ossibus extrahat. Præstãt hoc & anagallides, cohibentq; quas uocant nomas, & rheumatismos. Vtiles & recentibus plagis, sed præcipue senum corpori. Cum ceroto apostemata & ulcera tetra, folia mandagoræ recentia, radix uulnera cũ melle aut oleo: cicuta cum siligine mixta mero: aizoum herpetas quoq; & nomas, ac putrescentia: sicut erigeron uermi nosa: recentia autem uulnera astragali radix, & uetera quoq; ulcera purgat hypocisthis utraq;. Leontopodij semen tritum in aqua, & cum polenta illitum, spicula sagittarum extrahit: item pycnocomi semen. Tithymalus characias succo gangrenas, phagedænas, putria, uel decocto ramorum cum polenta & oleo: orchis radices, hoc amplius & cacoëthe ex aceto cũ melle siccæ & recentes: per se œnothera efferentia sese ulcera sanat. Scythica uulnera curant. Ad carcinomata, argemonia ex melle efficacissima est. Vulneribus præsanatis asphodeli radix decocta, ut diximus, trita cum polenta & illita, quibuscunq; uero apollinaris. Astragali radix in puluerem trita, humidis ulceribus prodest: item callitrix decocta in aqua. Priuatim uero ijs quæ calciamento facta sint uerbenaca, necnon & lysimachia contrita, ac nymphæa arida infriata. Politrix inueteratis ijsdem utilior. Polycnemon cunilæ bubulæ similis est, semine pulegij, surculosa, multis geniculis, corymbo odorato, acri & dulci odore, quæ ferro factis uulneribus cõmanducata imponitur, quinto die soluitur. Symphyton ad cicatricẽ celerrime perducit: item sideritis. Hæc imponitur ex melle. Verbasci semine ac foliis ex uino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur: item mandragoræ foliis cum polenta: cyclamini radicibus cum melle. Trissaginis folia in oleo contrita, ijs maxime adhibentur ulceribus, quæ serpunt: & alga in melle trita. Vettonica ad carcinomata, & melanias ueteres addito sale. Verrucas tollit argemonia ex aceto, uel batrachij radix, quæ & ungues scabros aufert. Linozostidis utriusq; folia uel succus illitus. Tithymali omnes, genera uerrucarum omnium: item omnia pterygia, uarosq; tollunt. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum.

De pluribus experimentis ad mulierum menses & uuluæ morbos, & partus eijciendos, & continendos, & cutis in facie uitia, & capillum tingendum, & tollendum, & quadrupedum scabiem. CAP. XV.

ARtemisiam & elelisphacum alligatas qui habeat uiator, negatur lassitudinem sentire. Muliebribus morbis medetur maxime in uniuersum pæoniæ herbæ semen nigrum ex aqua mulsa. Eadem & in radice uis menses ciet. Panacis semen cum absinthio menses & sudores. Scordotis potu & illitu. Vettonica drachma in uini cyathis tribus bibitur cõtra omnia uuluarum uitia, aut quæ à partu fiunt. Menses nimios sistit achillea imposita, & decoctum eius insidẽtibus. Mammis imponitur hyoscyami semen ex uino: locis radix è cataplasmate. Et mammis etiam chelidonia. Secundas morantes, uel partus emortuos, radices panacis appositæ extrahunt. Ipsum panaces in uino potum uuluas purgat, appositumq; cum melle. Polemonia pota ex uino, secundas pellit: nidore purgat uuluas. Centaurij minoris succus potu, fotuq; menses ciet. Item maioris radix, in uuluæ doloribus ijsdem modis prodest. Derasa uero & apposita, extrahit partus emortuos. Plantago apponitur in lana in dolore uuluæ: in strangulatu bibitur. Sed præcipua dictamo uis est. Menses ciet, partus emortuos uel transuersos eijcit: bibitur ex aqua foliorum obolo, adeo ad hæc efficax ut ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Nec potu tã-

tum, sed & illitu & suffitu ualet. Proxime pseudodictamum. Sed menses ciet cum mero decoctum pondere denarij. Plurimis tamen modis aristolochia prodest, nam & menses & secundas ciet & emortuos partus extrahit, myrrha & pipere additis, pota uel subdita. Vuluas quoq; procidentes inhibet fotu uel suffitu, uel subiectu, maxime tenuis. Strangulatum ab his, mensiumq; difficultatem agaricum, tribus obolis in uini ueteris cyatho potum, emendat: peristereos apposita in adipe suillo recenti: antirrhinō cum rosaceo & melle. Item apposita nymphææ thessalæ radix, dolori medetur. In uino pota nigro profluuia inhibet. Ē diuerso ciet cyclamini radix pota & apposita. Et uesicæ insidentium decocto medetur. Secundas pota cissanthemos pellit, uuluam sanat. Et xiphij radix superior menses ciet, drachma ex aceto pota. Peucedanum stangulatus uuluæ nidore ustum recreat. Menses aluosq; præcipue psyllium, drachma in cyathis tribus aquæ mulsæ ciet, semen mandragoræ potum uuluam purgat. Menses ciet succus appositus, & emortuos partus. Nimia rursus profluuia sistit semen cum uino & sulphure. Alui profluuia sistit & contrahit batrachion potu uel cibo, ardens aliâs (ut diximus) cruda. Sed cocta cō mendatur sale & oleo, & cumino. Daucum & menses & secundas potu facilime pellit. Ladanum suffitu corrigit uuluas: dolori earum exulceratisq; imponitur. Emortua scammonium pellit, potum uel appositum. Menses ciet hypericum utrunq;, appositum. Ante alia uero (ut Hippocrati uidetur) crethmos è uino semine uel radice: cortice trahit & secundas, succurrit & strangulationibus ex aqua pota: item radix è geranio, peculiariter secundis inflammationibusque uuluarum conueniens. Purgat hippuris pota & apposita uuluas. Polygonus pota menses ciet & altheæ radix. Folia plā taginis pellunt, item agaricum ex aqua mulsa. Artemisia uuluæ medetur trita, ex oleo irino aut fico, aut cum myrrha apposita. Eiusdem radix pota intantum purgat, ut partus enectos extrahat. Menses & secundas ciet ramorum decoctum insidētibus: item folia pota drachma. Ad eadem omnia prosunt uel imposita uē tri: imo cum farina hordeacea. Acoron quoq; utile est interioribus fœminarum morbis, & coniza utraq;, & crethmos. Et anthyllides duæ uuluis utilissimæ, torminibusq;, & secundarum moræ, in uino potæ. Callitrix fotu locis medetur, albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita. Geranion in uino albo potum, hypocisthis in rubro, profluuium sistunt. Hyssopum suffocationes laxat. Radix uerbenacæ pota ex aqua, ad omnia in partu aut ex partu mala, præstantissima est. Peucedano quidam miscent in uino nigro semen cupressi contritum. Nam semen psyllij deferuefactum in aqua, cum intepuit, epiphoras omnes uteri lenit. Symphyton tritum in uino nigro euocat mēses. Partus accelerat scordotis pota, drachma succi in aqua mulsa cyathis quatuor, dictami folia præclare dantur ex aqua. Cōstat, unius oboli pondere, uel si mortui sint in utero infantes, protinus reddi sine uexatione puerperæ. Similiter prodest pseudodictamum, sed tardius, cyclaminos adalligata, cissanthemos pota, uettonicæ farina ex aqua mulsa. Arsenogonon & thelygonon herbæ sunt habentes uuas floribus oleæ similes, pallidiores tamē, semen album papaueris modo, Thelygoni potu fœminam concipi narrant. Arsenogonō ab ea semine oleæ, nec alio dictat. Huius potu mares generari perhibentur, si credimus. Alij utranq; ocymo similem tradunt. Arsenogoni autem semen geminum esse testibus simile. Mammarum uitijs aizoum, quod digitellū appellauimus, unice medetur. Erigeron ex passo mammas uberiores facit: Sonchum in farre coctum. Quæ uero mastos uocatur, indita, pilos mammarum è partu nascentium aufert, & tineas in facie, aliaq; cutis uitia emendat. Gentiana, nymphea heraclia illita, cyclamini radix, maculas omnes. Cacaliæ grana mixta ceræ liquidæ, extendunt cutem in facie, erugantque: uitia omnia acori radix emendat. Capillum bysimachia flauum facit: denigrat hypericon, quod & corion uocatur: item ophrys herba denticulato oleri similis, foliis duobus. Nigritiam dat & polemonia, in oleo decocta. Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus, uerum iam & uiris est in usu. Efficacissimum autem habetur archezostis. Item tithymali succo, uel in sole, cum oleo illito crebro, uel euulsis pilis. Quadrupedum scabiem sanat hyssopum ex oleo, suum anginas peculiariter sideritis. Verum & reliqua genera herbarum reddamus.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXVII.

*

PROOEMIVM.

Reliqua herbarum genera. CAP. I.

CRESCIT profecto apud me certe, tractatu ipso admiratio antiquitatis: quantoq; maior copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in inueniendo curam, in tradendo beni gnitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset uideri etiam rerum naturæ ipsius munificentia, si humani operis esset inuentio. Nunc uero deorum fuisse eam apparet, aut certe diuinam etiam cum homo inueniret: eandemq; omnium parentem & genuisse hæc & ostendisse, nullo uitæ miraculo maiore, si uerum fateri uolumus. Scythicam herbā à Meotidis paludibus, & euphorbiam è monte Atlante, ultraq; Herculis columnas, & ipso rerum naturæ defectu, parte alia britannicam ex oceani insulis extra terras positis: itemq; æthiopidem ab exusto sideribus axe, alias præterea aliunde ultro citroq; humanæ saluti in toto orbe portari, immensa Romanæ pacis maiestate, non homines

modo

modo diuersis inter se terris gentibusq́; , uerum etiam montes, & excedentia in nubes iuga, partusq́; eorum & herbas quoq; inuicem ostentante. Aeternum quæ so deorum sit munus istud. Adeo Romanos, uelut alteram lucem, dedisse rebus humanis uidentur.

De aconito, & panthera, quæ extinguitur aconito. CAP. II.

SEd antiquorum curã diligẽtiamq́; quis possit satis uenerari, cum cõstet omniũ uenenorũ ocyssimum esse aconitũ: & tactis quoq; genitalibus fœminini sexus animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit uenenum, quo interemptas dormientes à Calfurnio Bestia uxores M. Cæcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Fabulæ narrauere è spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoq́; apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur is ad inferos aditus, gigni. Hoc quoq; tamen in usus humanæ salutis uertere, scorpionum ictibus aduersari experiendo datum in uino calido. Ea est natura ut hominem occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, uelut pari intus inuento. Sola hæc pugna est, cum uenenum in uisceribus reperit: mirumq́;, exitialia per se ambo cum sint, duo uenena in homine commoriuntur, ut homo supersit. Imò uero etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demõstrando quomodo uenenata quoq; ipsa sanarẽtur. Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupentq́; pallentes, & uinci se confitentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu resoluente: ceditq́; aconitum duobus malis, suo & omnium. Quòd si quis illa forte ab homine excogitari potuisse credit, ingrate deorum munera intelligit. Tangunt carnes aconito, necantq́; gustatu earum pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas statim liberari morte, excrementorum hominis gustu, demonstratum. Quod certe casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc ut nouum nasci, quoniam feris ratio & usus inter se tradi non possit.

Quòd omnium creaturarum conditor sit deus. CAP. III.

HIc ergo casus, hic est ille, qui plurima in uita inuenit deus. Hoc habet nomen, per quem intelligitur eadem & parens rerum omnium & magistra natura, utraq; coniectura pari, siue ista quotidie feras inuenire, siue semper scire iudicemus. Pudẽdumq́; rursus, omnia animalia quæ sint salutaria ipsis nosse, præter hominem. Sed maiores, oculorum quoq; medicamentis aconitum misceri, saluberrime promulgauere, aperta professione, malum quidem nullum esse sine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus uenena, monstrare quale sit aconitum, uel deprehendendi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta. Radicem modicam cammaro similem marino. Quare quidam cammaron appellauere, alij thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulum scorpionũ modo, quare & scorpion aliqui appellauere. Nec defuere qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul & è longinquo odore mures necat. Nascitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo iuxtà, ne puluere quidem, nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alij, quoniam uis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statimq́; admota uelocitas sentiretur.

De æthiopide, & agerato, & aloë, & alcea, & alypo, & alsina, & androsace, & androsæmo, & ambrosia, & anoni, & anagyro, & anonymo. CAP. IIII.

AEthiopis folia habet phlomo similia, magna & multa, & hirsuta ab radice. Caulem quadrãgulum, scabrum, similem arcio, multis concauum alis, semen eruo simile, candidum, geminum, radices numerosas, longas, plenas, molles, glutinosas gustu. Siccæ nigrescunt, duranturq́; ut cornua uideri possint. Præter Aethiopiam nascuntur, & in Ida monte Troadis, & in Messenia. Colliguntur autumno, siccãtur in sole aliquot diebus, ne situm sentiant. Medentur uuluis, potæ in uino albo, ischiadicis, pleureticis, faucibus, scabris, decoctæ potu dantur. Sed quæ ex Aethiopia uenit eximia est atq; illico prodest. Agerato ferulacea est, duorum palmorum altitudine, origano similis, flore bullis aureis. Huius ustæ nidor urinam ciet, uuluamq́; purgat, tanto magis insidentibus. Causa nominis nõ hæc, sed quoniam diutissime nõ marcescit. Aloë scillæ similitudinem habet, maior, & pinguioribus foliis ex obliquo striata. Caulis eius tener est, rubens medius, non dissimilis antherico: radice una, ceu palo in terram demissa, graui odore, gustu amara. Laudatissima ex India affertur, sed nascitur & in Asia, non tamen ea utuntur, nisi ad uulnera recentibus foliis, mirifice enim conglutinat, uel succo. Ob id in turbinibus cadorum eam serunt, ut aizoum maius. Quidam & caulem ante maturitatem seminis incidũt succi gratia, aliqui & folia. Inuenitur & per se lacryma adhærens. Ergo pauimentandum ubi sata sit, censent, ut lacryma non absorbeatur. Fuere, qui traderent in Iudæa super Hierosolymam metallicam eius naturã, sed nulla magis improba est, neq; alia nigrior est, aut humidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida, ruffi coloris, friabilis, ac iocineris modo coacta, facile liquescens. Improbanda nigra & dura, harenosa quoq; quæ et gustu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Natura eius spissare, densare, & leuiter calfacere. Vsus in multis, sed principalis aluum soluere, cum penè sola medicamentorum quæ id præstant, confirmet etiam stomachum, adeo non infestet ulla ui contraria. Bibitur drachma. Ad stomachi uero dissolutionẽ, in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ, cochlearis mensura, bis térue in die ex interuallis, ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficacior, si pota ea sumatur cibus. Capillum fluentem continet cum uino austero, capite in sole contra capillum peruncto. Delo

rem capitis sedat temporibus & fronti imposita ex aceto & rosaceo, dilutiorq; infusa. Oculorum uitia omnia sanari ea conuenit, priuatim prurigines & scabiem genarum: item insignita ac liuida, illita tum melle, maxime Pontico. Tonsillas, gingiuas, & omnia oris ulcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua: si minus, ex aceto pota. Vulnerum quoq; sanguinem, & undecunq; fluentem sistit per se, uel ex aceto. Aliâs etiam est uulneribus utilissima, ad cicatricem perducens. Eadem inspergitur exulceratis genitalibus uirorum, condylomatis, rimisq; sedis aliâs ex uino, aliâs ex passo, aliâs sicca per se, ut exigit mitiganda curatio, aut coërcẽda. Hæmorrhoidum quoq; abundantiam leniter sistit. Dysenteriæ infunditur. Et si difficilius concoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorantur pilulæ cũ mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, ut quod sit harenosissimũ subsidat. Aut torretur in testa, pennaq; subinde uersatur, ut possit æqualiter torreri. Alcea folia habet similia uerbenacæ, quæ & peristereon cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorum plenos, florẽ rosæ, radices albas, cum plurimum sex, cubitales, obliquas. Nascitur in pingui solo, nec sicco. Vsus radicis ex uino uel ex aqua dysentericis, aluo citæ, & ruptis, conuulsis. Alypon cauliculus est molli capite, non dissimilis betæ, acre gustatu ac lentum, mordensq; uehementer & accẽdens. Aluum soluit in aqua mulsa, addito sale modico. Minima potio duarum drachmarum, media quatuor, maxima sex, ea purgatione quibus datur è gallinaceo iure. Alsine, quam quidam myosoton appellant, nascitur in lucis, unde & alsine dicta est. Incipit à media hyeme, arescit æstate media: cum prorepit, musculorum aures imitatur foliis. Sed aliã docebimus esse quæ iustius myosotis uocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, nisi minor minusq; hirsuta esset. Nascitur in hortis, & maxime in parietibus. Cum teritur, odorem cucumeris reddit. Vsus eius ad collectiones inflammationesq; : & in eadem omnia quæ helxine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item uerendis ulceribusq;, cum farina hordeacea. Succus auribus eius infunditur. Androsaces herba est alba, amara, sine foliis, folliculos in cirris habens, & in his semen: nascitur in maritimis Syriæ maxime. Datur hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua, uel aceto, uel uino. Vehementer enim urinas ciet. Datur & podagricis illinitur q;. Idem effectus est & semini. Androsæmon, siue (ut alij appellauere) ascyron, non absimile est hyperico, de qua diximus, cauliculis maioribus, dẽsioribusq;, & magis rubentibus. Folia alba rutæ figura. Semẽ papaueris nigri. Comæ tritæ sanguineo succo manãt. Odor ei resinosus. Gignitur in uineis. Ferè medio autũno effoditur, suspenditurq;. Vsus ad purgandã aluum tusæ cum semine, potæq; matutino, uel à cœna duabus drachmis, in aqua mulsa, uel uino, uel aqua pura, totius potionis sextario. Trahit bilẽ: prodest ischiadicis maxime. Sed postera die, capparis radicem resinæ permixtam deuorare oportet drachmæ pondere, iterumq; quatridui interuallo eadẽ facere. A purgatione autem ipsa robustiores uinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambustis, & uulneribus, cohibẽs sanguinem. Ambrosia uagi nominis est, & circa alias herbas fluctuati: fruticem unum habet densum, ramosum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiorem, foliis rutæ. Circa imum caulem in ramulis semen est uuis dependentibus, odore uinoso: qua de causa botrys à quibusdam uocatur, ab alijs artemisia. Coronantur illa Cappadoces. Vsus eius ad ea quæ discuti opus sit. Anonin quidam ononida malunt uocare, ramosam, similem fœnogræco, nisi fruticosior hirsutiorq; esset, odore iucundo, post uer spinosa. Estur etiam muria condita. Recens uero margines ulcerum erodit. Radix decoquitur in posca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite, decocta ad dimidias. Anagyros quam aliqui acopon uocant, fruticosa est, grauis odore, flore oleris: semen in corniculis non breuibus gignit, simile renibus, quod durescit per messes. Folia collectionibus imponuntur, difficulterq; parientibus adalligantur, ita ut à partu statim auferantur. Quòd si emortuus hæreat, & secundæ mensesq; morentur, drachmæ pondere bibuntur in passo folia. Sic & suspiriosis dãtur: & in uino uetere ad phalangiorum morsus. Radix discutiendis concoquendisq; adhibetur. Semen commanducatum uomitiones facit. Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Affertur è Scythia, celebrata Hicesio, non paruæ autoritatis medico, item Aristogitoni, in uulneribus præclara, ex aqua tusa & imposita: pota uero, mammis præcordijsque percussis: item sanguinem excreantibus. Putauerunt & bibendam uulneratis. Fabulosa arbitror quæ adijciuntur: recente ea si uratur, ferrum aut æs ferruminari.

De aparine, & arctio, & asplenо, & asclepiade, & astere uel bubonio, & ascyro uel ascyroide, & aphace, & de alcibio, & alectorolopho. CAP. V.

AParinen aliqui omphacocarpon, alij philãthropon uocant, ramosam, hirsutam, quinis senisue in orbem circa ramos foliis per interualla: Semen rotundum, durum, concauum, subdulce. Nascitur in frumentario agro, aut hortis pratisue, asperitate etiam uestium tenaci. Efficax contra serpentes, semine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus reprimunt folia imposita, succus auribus infunditur. Arction aliqui arcturum uocant: similis est uerbasco foliis, nisi quòd hirsutiora sunt, caule longo, molli, semine cumini. Nascitur in petrosis, radice tenera, alba, dulciq;. Decoquitur in uino ad dentium dolorem, ita ut contineatur ore decoctum. Bibitur propter ischiada & strãguriam è uino,

amb

ambustis imponitur & pernionibus. Fouentur eadem cum radice semine trito in uino. Asplenum sunt qui hemionion uocant, foliis trientalibus multis, radice limosa, cauernosa, sicut filicis candida, hirsuta: nec caulem, nec florem, nec semẽ habet. Nascitur in petris, parietibus opacis, humidis, laudatissima in Creta. Huius foliorum iure in aceto decocto, per dies xl. poto lienem absumi aiunt: & illinuntur autem eadem sedante singultus. Non danda fœminis, quoniam sterilitatem facit. Asclepias folia ederæ habet, ramos longos, radices numerosas, tenues, odoratas: floris uirus graue: semen securidacæ. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus, non solum potu, sed etiam illitu. Aster ab aliquibus bubonion appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est. Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus, in cacumine capitula stellæ modo radiata. Bibitur aduersus serpentes. Sed ad inguinum medicinam, sinistra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodest & coxendicis dolori adalligata. Ascyron & ascyroides, similia sunt inter se & hyperico: maiores habet ramos quod ascyroides uocatur, ferulaceos, omnino rubentes, capitulis paruis, luteis. Semen in caliculis pusillum, nigrum, resinosum. Comæ tritæ uelut cruentant. Qua de causa quidam hanc androsæmon uocauere. Usus seminis ad ischiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit, bilem detrahit. Illinitur & ambustis. Aphace tenuia admodum folia habet, pusillo altior lenticula est. Siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora, & madidiora & minora lenticula. Nascitur in aruis. Natura ei ad spissandum efficacior quàm lenti: reliquo usu eosdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluxiones sistit semen decoctum. Alcibion qualis esset herba, apud autores non reperi. Sed radicem eius & folia trita, ad serpentis morsum imponi & bibi iubent: folia quantum manus capiat trita cum uini meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cum uini eadem mensura. Alectorolophos, quæ apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristæ, plura, caulem tenuem, semẽ nigrum in siliquis. Utilis tussientibus cocta cum faba fressa, melle addito, & caligini oculorum. Solidum semen cõ ijcitur in oculum, nec turbat, sed in se caliginem contrahit. Mutat colorem, sed ex nigro albicare incipit, & intumescit, ac per se exit.

De alo. CAP. VI.

ALum nos uocamus, Græci symphytõ petræum, simile cunilæ bubulæ, foliis paruis, ramis tribus aut quatuor à radice, cacuminibus thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, saliuam ciens, radice longa rutila. Nascitur in petris, ideo petræum cognominatum: utilissimum lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus sanguinem reijcientibus, faucibus asperis. Bibitur radix trita, & in uino decocta, & aliquando superlinitur. Quin & commanducata sitim sedat, præcipueque pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & conuulsis, lieni, interaneis. Aluum sistit cocta in cinere: detractisque folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus sanandis tanta præstantia est, ut carnes quoque cum coquuntur, conglutinet addita: unde & Græci nomen imposuere. Ossibus quoque fractis medetur.

De alga, & actea, & de ampelo agria, & absinthio. CAP. VII.

ALga ruffa & scorpionum ictibus. Actea graui foliorum odore, caulibus asperis geniculatis, semine nigro ut ederæ, baccis mollibus, nascitur in opacis & asperis, aquosisque. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarum morbis. Ampelos agria uocatur herba, foliis duris cineracei coloris, qualem in satis diximus, uiticulis longis, callosis, rubentibus, qualiter flos quem Iouis flammam appellauimus in uiolis, fert semen punici mali simile acinis. Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis, additis uini Coi cyathis duobus, aluum soluit leniter: ideoque hydropicis datur. Vuluæ uitia & cutis in facie mulierum emendat. Ischiadicos quoque uti hac herba prodest, tusa cum foliis, & illita cum succo suo. Absinthij genera sunt plura: santonicum appellatur à Galliæ ciuitate: Ponticum à Ponto, ubi pecora pinguescunt illo, & ob id sine felle reperiuntur, neque aliud præstantius, multoque Italico amarius, sed medulla Ponti ci dulcis. De usu eius conuenit herbæ facilimæ, atque inter paucas utilissimæ, præterea sacris populi Romani celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum ferijs quadrigæ certant in Capitolio, uictorque absinthium bibit: credo sanitatem præmio dari honorifice arbitratis maioribus. Stomachum corroborat, & ob hoc sapor eius in uina transfertur, ut diximus. Bibitur & decoctum aqua, postea nocte & die refrigeratum sub diuo, decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in cœlestis aquæ sextarijs tribus: oportet & salem addi. Vetustissime in usu est. Bibitur & madefacti dilutum: Ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio, ut (quisquis fuerit modus aquæ) tegatur per triduum. Tritum raro in usu est, sicut & succus expressi. Exprimitur autem cum primum semen turgescit, madefactum aqua triduo, recens, aut siccum septem diebus. Deinde coctum in æneo uase ad tertias x. heminis in aquæ sextarijs xlv. iterumque percolatum herba lente coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore centaurio quæritur succus. Sed hic absinthij, inutilis stomacho capitique est, cum sit ille decoctus saluberrimus. Nanque astringit stomachum, bilemque detrahit, urinam ciet, aluum emollit, & in dolore sanat: uentris animalia pellit, malaciam stomachi, & inflationes discutit cum sili & nardo Gallico, aceto exiguo addito. Fastidia absterget, concoctiones adiuuat.

Cruditates detrahit cum ruta, & pipere & sale. Antiqui purgationis causa dabant, cum marinæ aquæ ueteris sextario, seminis sex drachmis, cũ tribus salis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Diligẽter autem teri debet, propter difficultatem. Quidã & in polenta dedere supradictum pondus, addito pulegio, alij contra paralysin, alij pueris folia in fico, sic ut amaritudinem fallerent. Thoracem purgat cum iride sumptum. In regio morbo crudum bibitur cum opio, aut adianto. Aduersus inflationes calidum paulatim sorbetur ex aqua: iocineris causa cum Gallico nardo, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto: item uisco: Cicutæ ex uino & muris aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris cum passo imponitur: sugillatis cum melle. Aures decoctum eius uaporis suffitu sanat: aut si manat sanies, cum melle tritum. Vrinam ac menses cient tres quatuórue ramuli, cum Gallici nardi radice una, cyathis aquæ vi. Menses priuatim cum melle sumptũ, & in uellere appositum. Anginis subuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat: uulnera recentia, priusquam aqua tangantur impositum: præterea capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum cypria cera, aut cum fico, Sanat & pruritus. Non est dandum in febri. Nauseas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in uentrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inscio sub capite positum. Vestibus in sertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo si uratur. Atramentum librarium ex diluto eius termperatum, literas à musculis tuetur: capillum denigrat absinthij cinis, unguento rosaceoq; permixtus. Est & absinthium marinum, quod quidam seriphium uocant, probatissimum in Tapsiri Aegypti: huius ramum Isiaci præferre solenne habent: angustius priore, minusque amarum, stomacho inimicum, aluum mollit, pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale, aut in farinæ trimestris sorbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias,

De ballote, & botrye fruticosa, & brabylla, & bryo, & bupleuro, & catanance, & calla, & circea, & cirsio, & crateçgono, & theligono, & crocodilio, & cynosorchi, & chrysolachano, & cucubalo, & conserua. CAP. VIII.

BAllotem alio nomine melampasion Græci uocant, herbam fruticosam, anguloſis caulibus nigris, hirsutis, folijs uestientibus maioribus quàm* pori, & nigrioribus, graue olẽtibus. Vis eius efficax aduersus canis morsus, ex sale folijs tritis imposita: item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida ulcera cum melle. Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis. Semen circa totam nascitur, folia cichorio similia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis: hoc Cappadoces ambrosiam uocant, alij artemisiam. Brabylla spissandi uim habet cotonei mali modo, nec amplius de ea tradunt autores. Bryon marina herba sine dubitatione est, lactucæ foliys similis, rugosa ueluti contracta, sine caule, ab ima radice exeuntibus foliys. Nascitur in scopulis maxime, testisque terra comprehensis. Præcipua siccandi ei spissandique uis, & collectiones omnes inflammationesq; cohibendi, præcipue podagræ, & quicquid refrigerare opus sit. Bupleuri semen ad ictus serpentium dari reperio, foueriq; plagas decocta ea herba, adiectis foliys mori aut origani. Catanancen Thessalam herbam qualis sit, à nobis describi superuacuum est, cum sit usus eius ad amatoria tantum. Illud non ab re est dixisse ad detegendas magicas uanitates, electam ad hunc usum coniectura, quoniam arescens contraheret se ad speciem unguium milui exanimati. Eadem ex causa & cemos silebitur à nobis. Calla duorum generum est. Vna similis aro. Nascitur in arationibus. Colligitur antequam inarescat, ususque eosdem habet quos arum. Bibitur quoq; radix huius ad exinaniendas aluos, mensesque mulierum: item caules cum foliys in leguminibus decocti, sanant tenasmon. Alterum genus eius quidam anchusam uocant, alij rhinocliſiam. Folia lactucæ longiora, plumosa, radice rubra, quæ ignes sacros cum flore polentæ sanat imposita: iocineris autem uitia, in uino albo pota. Circea strichno satiuo similis est, flore nigro, pusillo, paruo semine ut milij, nascente in quibusdam corniculis, radice semipedali, triplici ferme aut quadruplici, alba, odorata, gustus calidi. Nascitur in apricis saxis. Diluitur in uino, bibiturq; ad dolorem uulnæ & uitia. Macerari oportet in sextarijs tribus quadrantem radicis tusæ, noctem & diem. Trahit eadem potio & secundas, semine lac minuitur, in uino aut mulsa aqua poto. Cirsion cauliculus est tener duũ cubitorum, triangulo similis, foliys spinosis circundatus. Spinæ molles sunt. Folia bouis linguæ similia, minora, subcandida, & in cacumine capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines. Hanc herbam radicémue eius adalligatam, dolores uaricum sanare tradunt. Cratægonon spicæ tritici simile est, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumque geniculorum. Nascitur in opacis, semine milij, mehementer aspero gustu: quod si bibant ex uino ante cœnam, tribus obolis in cyathis aquæ totidem, mulier ac uir, ante conceptum diebus xl. uirilis sexus partum futurum aiunt. Est & alia cratægonos, quæ thelygonos uocatur. Differentia intelligitur lenitate gustus. Sunt qui florem cratægoni bibentes mulieres, intra xl. diem cõcipere tradant. Eadem sanant ulcera uetera nigra cum melle: explent sinus ulcerum, & atropha carnosiora faciunt, perulenta expurgant, panos discutiunt, podagras, collectionesque omnes leniunt, peculiariter mammarum. Theophrastus arboris genus intelligi uoluit crategonon siue crategona, quam Itali aquifolium uocant. Crocodilion chamæleontis herbæ nigræ figuram habet, radice longa, æqualiter crassa, odoris asperi. Nascitur in sabuletis. Pota sanguinem per nares pel

*marrubij

res pellit copioſum craſſumq́;, atq; ita lienem conſume re dicitur. Cynoſorchin aliqui orchin uocant, foliis oleæ, mollibus, ternis, per ſemipedem longitudinis in terra ſtratis, radice bulboſa, oblonga, duplici ordine, ſuperiore quæ durior eſt, & inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi cocti, in uineis ferè inuenti. Ex his radicibus ſi maiorem edant uiri, mares generari dicũt: ſi minorem fœminæ, alterum ſexum. In Theſſalia molliorẽ in lacte caprino uiri bibunt ad ſtimulandos coitus, duriorem uero, ad inhibendos. Aduerſatur alter alteri. Chryſolachanum in pineto, lactucæ ſimile naſcitur. Sanat neruos inciſos, ſi confeſtim imponatur. Et aliud genus chryſolachani traditur, flore aureo, foliis oleris. Coctum eſtur, ut olus molle. Herba hac adalligata morbum regium habentibus, ita ut ſpectari ab his poſſit, ſanari id malum traditur. De chryſolachano nec ſatis dici ſcio, nec plura reperio. Nãq; & hoc uitio laborauere proximi utiq; herbarij noſtri, quod ipſis notas uelut uulgares ſtrictim & nominibus tantum indicauere, tanquam coagulo terræ aluum ſiſti, ſtranguriam diſſolui, ſi bibatur ex uino aut aqua. Cucubali folia trita cum aceto, ſerpentium ictibus & ſcorpionum mederi. Quidam hãc alio nomine ſtrumum appellant, alij Græce ſtrychnõ: Acinos habet nigros. Ex his cyathus ſucci cum mulſi duobus, medetur lumbis: item capitis doloribus cum roſaceo infuſus. Ipſa ſtrumis illita. Peculiaris eſt alpinis maxime fluminibus conſerua, appellata à conferruminãdo, ſpõgia aquarum dulcium uerius quàm muſcus aut herba, uilloſæ denſitatis atq; fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio, omnibus ferè oſſibus confractis, prolapſum ex arbore alta putatorem circundata uniuerſo corpori, aquam ſuam inſpergentibus quoties inareſceret, raroq́; nec niſi deficientem herbam mutationis cauſa reſoluentibus, conualuiſſe uix credibili celeritate.

De cocco gnidio, & dipſaco, & dryopteri, & dryophono, & elatine, & empetro ſiue calcifraga, & epicacti ſiue elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de ſemore bubulo, & galeopſide ſiue galeobdolo, & glauce ſiue eugalacto. CAP. IX.

Cocco gnidio color cocci, magnitudo grano piperis maior, uis ardens. Itaq; in pane deuoratur, ne adurat cum gulam tranſit. Huic uis præſentanea cõtra cicutam. Siſtit aluum. Dipſacos folia habet lactucæ, bullasq́; ſpinoſas in dorſi medio, caulem duorũ cubitorum, ijſdem ſpinis horridum, genicula eius binis foliis amplectentibus, concauo alarum ſinu, in quo ſubſtitit ros ſalſus. In cacumine capitula ſunt echinata ſpinis. Naſcitur in aquoſis. Sanat rimas ſedis. Item fiſtulas decocta in uino radice, uſq; dum ſit craſſitudo ceræ, ut poſſit in fiſtula collyrium mitti. Item uerrucas omnium generum. Quidam & alarum quas ſuprà diximus ſuccum illinunt his. Dryopteris filici ſimilis, in arboribus naſcitur, tenui foliorum ſubdulcium inciſura, radice hirſuta. Vis ei cauſtica eſt. Ideo pſilothrum eſt radix tuſa. Illinitur enim uſq; dũ ſudores euocet. Iterumq́; & tertio, ita ne ſudor abluatur. Dryophonon ſimilis herba eſt, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circũdatis utrinq; foliis, pollicari amplitudine, qualia oxymyrſines, ſed candidioribus mollioribusq́;, flore candido ſambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine uero eius pro pipere utuntur. Elatine folia habet helxinæ, puſilla, piloſa, rotunda, ſemipedalibus ramulis quinis ſenisue, à radice ſtatim folioſis. Naſcitur in ſegetibus. Acerba guſtu, & ideo oculorum fluctionibus efficax, foliis cum polenta tritis & impoſitis ſubdito linteolo. Eadem cum lini ſemine cocta, ſorbitionis uſu dyſenteria liberat. Empetron, quam noſtri calcifragam uocant, naſcitur in montibus maritimis, ferè in ſaxo: quo propius mari fuit minus ſalſa eſt, potaq́; bilem trahit ac pituitas: quo longius magisq́; terrena, amarior ſentitur. Trahit aquam. Sumitur autẽ in iure aliquo, aut in hydromelite. Vetuſtate uires perdit. Recens urinas ciet: Decoctum in aqua uel tritum calculos frãgit. Qui fidem promiſſo huic quærunt, affirmant lapillos, qui ſubferuefiant unà, rumpi. Epicactis, ab alijs elleborine uocatur, parua herba, exiguis foliis, iocineris uitijs utiliſſima, & contra uenena pota. Epimenidion caulis eſt non magnus, ederæ foliis denis atq; duodenis, nũquam florens, radice tenui, nigra, ſubgraui odore. Naſcitur in humidis, & huic ſpiſſandi refrigerandiq́; natura, fœminis cauenda. Folia in uino trita uirginũ mãmas cohibent. Enneaphyllon, longa folia nouena habet cauſticæ naturæ. Imponitur lana circundatum, ne urat latus, continuo enim puſtulas excitat, lumborum doloribus & coxendicum utiliſſimum. Filicis duo genera nec florem habent, nec ſemen. Pterin Græci uocant, alij blechnon, cuius ex una radice complures exeũt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore. Hanc marẽ exiſtimãt. Alterum genus thelypterin Græci uocãt, alij nymphæã pterin. Eſt autẽ ſingularis atq; nõ fruticoſa, breuior, molliorq́; & denſior, foliis ad radicẽ canaliculata. Vtriuſq; radice ſues pinguescunt. Folia utriſq; lateribus pinnata, unde nomen Græci impoſuere. Radices utriq; longæ in obliquũ, nigræ, præcipue cũ inaruere. Siccari autem eas ſole oportet. Naſcũtur ubiq;, ſed maxime frigido ſolo. Effodi debẽt uergilijs occidentibus. Vſus radicis in trimatu tantũ, neq; ante neq; poſtea. Pellunt interaneorum animalia: ex his tænias cum melle: cætera ex uino dulci triduo potæ. Vtraq; ſtomacho inutiliſſima. Aluum ſoluit, primo bilem trahẽs, mox aquam: melius tænias cũ ſcammonij pari pondere. Radix eius duũm oboloru pondere ex aqua, poſt unius diei abſtinẽtiam bibitur, melle præguſtato contra rheumatiſmos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortum, cæteris ſterilitatẽ facit. Farina earum ulceribus tetris inſpergitur: iumentorum quoq; ceruicibus. Folia cimicem necant, ſerpentem non recipiunt. Ideo ſubſterni utile eſt in locis ſuſpectis: uſtæ etiam fugant nidore. Fecere medici huius quoque herbæ diſcrimen. Optima Macedonica eſt,

ſecun

secũda Cassiopica. Femur bubulum appellatur herba, neruis & ipsa utilis, recens in aceto ac sale trita. Galeopsis, aut, ut alij, galeobdolon uel galiõ, caulem & folia habet urticæ leuiora, & quæ grauem odorem trita reddant: flore purpureo. Nascitur circa sepes ac semitas ubiq;. Folia caulesq; duritias & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita: itẽ strumas. Panos & parotidas discutiunt. Ex usu est & decocto succo fouere. Putrescentia quoq; & gangrenas sanat cũ sale. Glaux antiquitus eugalacton uocabatur cytiso & lenticulæ folijs similis: auersa candidiora. Rami in terram serpũt quini seniue, admodum tenues ab radice. Flosculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in sorbitione similaginis, ad excitandum ubertatem lactis, eamq; qui hauserint, balineis uti conuenit.

De glaucio, & glycyside, & gnaphalio siue chamæzelo, & galedrago, & holco, & hyosiri, & holosteo, & hypophæsto. CAP. X.

GLaucion in Syria & Parthia nascitur, humilis herba, dẽsis foliis, ferè papaueris, minoribus tamen sordidioribusq;, odoris tetri, gustus amari cum astrictione. Granum habet crocei coloris. Hoc in olla fictili luto circumlitum, in clibanis calefaciunt, deinde exempto succum exprimunt eiusdem nominis. Vsus est & succi & foliorum, si terantur, aduersus epiphoras, quæ uniuersæ uno impetu cadunt. Hinc tẽperatur collyrium, quod medici diaglaucion uocant. Lactis quoq; ubertas intermissa restituitur. Sumitur eius rei causa ex aqua, Glycyside, quam aliqui pæoniam, aut pentorobon uocãt, caulem habet duũm cubitorum, comitãtibus duobus aut tribus, subrutilũ, cute lauri, folia qualia isatis, pinguiora rotundioraq;, & minora. Semẽ in siliquis aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera sunt. Fœmina existimatur, cuius radicibus ceu balani longiores, circiter octo aut sex adhærent. Mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine, candidaq;. Ea gustu astringit. Fœminæ folia myrrham redolent, & densiora sunt. Nascuntur in syluis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico martio impetum in oculos faciente, interdiu periculosum sit. Radix uero cum effodiatur, periculum esse ne sedes procidat, Magna id uanitate ad ostẽtationẽ rei fictum arbitror. Vsus in his diuersus. Rubra enim grana rubentis menses sistunt xv, ferè pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medentur, ex passo aut uino totidẽ pota. Radix omnes uẽtris dolores sedat in uino, aluũq; purgat: sanat opisthotonum, morbum regium, renes, uesicam: matricem autem & stomachum decocta in uino: aluumq; sistit: estur etiam contra malum mẽtis, sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppressionibus nocturnis, in uino pota quo dictum est numero. Stomacho uero & rosionibus, & esse ea & illinire prodest. Suppurationes quoq; discutiuntur: recentes nigro semine, ueteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à serpente percussis: Et pueris contra calculos, incipiente stranguria. Gnaphalion alij chamæzelon uocant, cuius foliis albis mollibusque pro tomento utuntur: sanè & similia sunt. Datur in uino austero ad dysenteriam, uentris solutiones, mẽsesq; mulierum sistit. Infunditur autem tenasmo. Illinitur & putrescentibus ulcerum. Galedragon uocat Xenocrates leucacantho similem, palustrem & spinosam, caule ferulaceo, alto, cui summo capite inhæreret simile ouo. In hoc crescente ætate uermiculos nasci tradunt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem qua dens doleat, mireq; ilico dolorem tolli. Valere non diutius anno, & ita si terram non attigerit. Holcus in saxis nascitur siccis. Aristas habet in cacumine tenues, culmo quale ordeum restibile. Hæc circa caput alligata, uel circa lacertum, educit è corpore aristas. Quidam ob id aristidam uocant. Hyosiris intubo similis, sed minor, & tactu asperior: uulneribus contusa præclare medetur. Holosteon sine duritia est herba, ex aduerso appellata à Græcis, sicut fel dulce, tenuis usq; in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum ceu gramen, foliis angustis, astringens gustu. Nascitur in collibus terrenis. Vsus eius ad conuulsa, rupta in uino pota. Vulnera quoq; conglutinat. Nam & carnes coguntur, addita. Hypophæston nascitur in spinis, ex quibus fiunt æneæ fulloniæ, sine caulículo, sine flore, capitulis tantum inanibus, & foliis paruis, multis, herbacei coloris, radiculas habens albas, molles. Succus earum exprimitur æstate, ad soluendam aluum, tribus obolis, maxime in comitialibus morbis, & tremulis hidropicis. Contra uertigines, orthopnœas, paralyseis incipientes.

palmorum

De hypoglossa, & hypicoo, idæa, isopyro, lathyri, leontopetalo, lycopside, lithospermo, lapide uulgari, de limeo, leuce, & leucographi. CAP. XI.

HYpoglossa folia habet figura syluestris myrti, cõcaua, spinosa, & in his ceu linguas folio paruo exeunte de foliis. Capitis dolorem corona ex his imposita minuit. Hypicoon in segetibus nascitur, foliis rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris succo. Idææ herbæ folia sunt quæ oxymyrsines: adhærent his uelut pampini, in quibus flos. Aluum mensesq;, & omnem abundantiam sanguinis sistit. Spissandi cohibendiq; naturã habet. Isopyron aliqui phaselion uocant, quoniam foliũ quod est aniso simile, in pampinos torquetur. Capitula sunt in summo caule tenuia, plena seminis melanthij. Contra tussim & cætera pectoris uitia, ex melle aut aqua mulsa: item iocineri utilissima. Lathyris folia habet multa, lactucæ similia, tenuiora, germina multa, in quibus semen tunicis continetur ut capparis: quæ cum inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. Hæc uicena in aqua pura aut mulsa pota, hydropicos sanant. Trahunt & bilem. Qui uehementius purgari uolunt, cum folliculis ipsis sumunt ea: nam stomachum lædunt. Itaq; inuentum est, ut cum pisce aut iure gallinacei sumerentur. Leontopetalon alij rhapeion uocant, folio brassicæ, cau

cæ, caule ſemipedali: alæ multæ, ſemen in cacumine in ſiliquis ciceris modo: radix rapo ſimilis, grandis, nigra. Naſcitur in aruis. Radix aduerſatur omniũ ſerpẽtium generibus ex uino pota, nec alia res celerius proficit. Datur & iſchiadicis. Lycopſis longioribus quàm lactuca eſt foliis, craſſioribusq;. Caule lõgo, hirſuto, adnatis multis cubitalibus, flore paruo, purpureo. Naſcitur in cãpeſtribus. Illinitur cũ farina hordeacea igni ſacro. Sudorẽ in febribus mouet, ſucco aquæ calidæ admixto. Inter omnes herbas lithoſpermo nihil eſt mirabilius. Aliqui ægonichon uocant, alij dios pyron, alij heracleos. Herba quincuncialis ferè, foliis duplo maioribus quàm rutæ, ramulis ſurculoſis, craſſitudine iũci, gerit iuxta folia ſingulas ueluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarũ, magnitudine ciceris, duritia uero lapidea. Ipſi quà pediculis adhæreãt, cauernulas habẽt, & intus ſemen. Naſcitur & in Italia, ſed laudatiſsimũ in Creta. Nec quicquã inter herbas maiore quidẽ miraculo aſpexi. Tantus eſt decor, uelut aurificũ arte alternis inter folia cãdicãtibus margaritis, tã exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis. Iacere atq; humi ſerpere autores tradũt. Ego uulſam nõ hærentẽ uidi. Iis lapillis drachmæ pondere potis in uino albo calculos frãgi, pelliq; conſtat, & ſtranguriã diſcuti. Neq; in alia herbarũ fides eſt uiſus ſtatim, ad quam medicinã nata ſit. Eſt autẽ eius ſpecies, ut etiã ſine autore uiſu ſtatim noſci poſſit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muſcũ ſiccum, canũ. Hic fricatur altero lapide addita hominis ſaliua, illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit dicit, φόγγει κακὺ ἀφ' ἁλὸς λύπης ἄγχι ὕμμε διώκει. Limeũ herba appellatur à Gallis, qua ſagittas in uenatu tingũt medicamento, quod uenenũ ceruariũ uocant. Ex hac in tres modios ſaliuati additur, quantum in una ſagitta addi ſolet, ita offa demittitur boum faucibus in morbis. Alligari poſtea ad præſepia oportet, donec purgẽtur. Inſanire enim ſolent. Si ſudor inſequitur, aqua frigida perfundi. Leuce mercuriali ſimilis, nomen ex cauſa accepit, per medium folium candida linea tranſcurrente: quare meſo leucon quidam uocant. Succus eius fiſtulas ſanat: ipſa contrita, carcinomata. Fortaſsis eadem ſit quæ leucas appellatur, contra omnia marina uenena efficax. Speciem eius autores nõ tradunt, nec aliud quàm ſylueſtrem latioribus foliis eſſe efficaciorem, hanc ſemine acriorem. Leucographis qualis eſſet ſcriptum nõ reperi: quod eo magis miror, quoniam utilis proditur ſanguinem excreantibus, tribus obolis cum croco: Item cœliacis, trita ex aqua & appoſita: Profluuio fœminarum, oculorum quoq; medicamentis, & explendis ulceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De medio, & myoſota, & myagro, & natrice, & orhone, & onoſma, & onopordo, & oſyri, & oxye, & batrachio, & polygono, & leucantemo, & phytema, & phyllo, & phellandrio, & phalari, & polyrrhizo, & proſerpinaca, & de rhacoma, de reſeda, & ſtœchade. CAP. XLI.

MEdion folia habet iridis ſatiuæ, caulem tripedalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum, ſemine minuto, radicem ſemipedalem. In ſaxis opacis naſcitur. Radix drachmis duabus cum melle menſes fœminarum ſiſtit ecligmate per aliquot dies ſumpto. Semen quoq; in uino tritum, contra abundantiam fœminarum datur. Myoſota ſiue myoſotis, leuis herba, caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus rubentibus concauis, ab imo foliis anguſtis, oblongis, dorſo acuto, nigris, per interualla aſsidue geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore ceruleo. Radix digitali craſsitudine, multis capillamentis fibrata. Vis ei ſeptica & exulceratrix, ideoq; ægilopas ſanat. Tradunt Aegyptij, menſis quem Thiatin uocant die xxvij. ferè in Auguſtum menſem incurrente, ſi quis huius herbæ ſucco inũgatur mane priuſquã loquatur, non lippiturũ eo anno. Myagros herba ferulacea eſt, foliis ſimilis rubiæ, tripedanea. Semẽ oleoſum, quod et fit ex eo. Medetur oris ulceribus perũctis hoc ſucco. Herba quæ uocatur nigina, tribus foliis lũgis in tubaceis illita cicatrices ad colorem reducit. Natrix uocatur herba, cuius radix euulſa uirus hirci redolet. Hac in piceno à fœminis abigunt, quos mira perſuaſione fatuos uocant: ego ſpecies lymphantium hoc modo animorũ eſſe crediderim, qui tali medicamento iuuentur. Odontitis inter fœni genera eſt, cauliculis denſis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris: in geniculis folia parua habet, longiora tamen quàm polygonon. Semen in alis hordeo ſimile, florem purpureum, puſillum. Naſcitur in pratis. Decoctum cauliculorum eius in uino auſtero quantum manus capiat, dentiũ dolori medetur, ita ut cõtineatur ore. Othone in Syria naſcitur, ſimilis erucæ, perforatis crebro foliis, flore croci, quare quidã anemonen uocauerunt. Succus eius oculorũ medicamẽtis cõuenit. Mordet enim leuiter & excalfacit, aſtringitq; ſiccãdo. Purgat cicatrices & nubeculas, & quicquid obſtat. Quidam tradunt lauari, atq; ita ſiccatam digeri in paſtillos. Onoſma lõga folia habet ferè ad tres digitos in terra iacentia, tria, ad ſimilitudinem anchuſæ inciſa, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine. Prægnans ſi edat eam, aut ſupergradiatur, abortum facere dicitur. Onopordon ſi comederint aſini, crepitus reddere dicũtur. Trahit urinas & menſes, aluum ſiſtit, ſuppurationes & collectiões diſcutit. Oſyris ramulos fert nigros, tenues, lentos, & in ijs folia nigra ceu lini: ſemenq; in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubeſcens. Smegmata mulieribus faciunt ex his. Radicum decoctum potum, ſanat arquatos. Eædem priuſquam maturescat ſemen, conciſæ, & ſole ſiccatæ, aluum ſiſtunt. Poſt maturitatem uero collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis uentris medentur, & per ſe tritæ ex aqua cœleſti bibuntur. Oxys folia terna habet. Datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui exterocelen habent. Polyanthemum, quam quidam batrachion appellant, cauſtica ui exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit: Eademque uitiligines concorporat.

Polyg

Polygonon Græci uocant, quam nos sanguinariam: nō attollitur à terra, foliis rutæ, semine graminis. Succus eius infusus naribus supprimit sanguinem, & potus cum uino, cuiuslibet partis profluuium excreationesq; cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt, hanc marem intelligi uolunt, appellariq; à multitudine seminis, aut densitate fruticis calligonon. Alij polygonaton à frequentia geniculorum, alij theuthalida, alij carcinetrō, alij clema, multi myrtopetalō. Necnon inueniuntur qui hanc fœminam esse dicant: marē autem maiorem, minusq; nigram, & geniculis densiorem, semine sub omnibus foliis turgescentem. Quocunque hæc modo se habeant, uis earum est spissare ac refrigerare. Semina aluum soluunt largius sumpta, urinā cient, rheumatismos cohibent: qui si non fuere, nō prosunt. Stomachi feruori folia imponuntur: uesicæ dolori illinuntur, & ignibus sacris. Succus & auribus purulentis instillatur & oculorum dolori per se. Dabatur & in febribus ante accessiones duobus cyathis in tertianis, quartanisue præcipue: Item cholericis, dysentericis, & in solutione stomachi. Tertium genus oreon uocatur in mōtibus nascens harundini teneræ simile, uno caule, dēsis geniculis, & in se fractis, foliis autē piceæ, radicis superuacuæ, inefficacius quàm superiora. Peculiare ischiadicis. Quartū genus syluestre appellatur, penè arboris modo frutex, radice lignosa, stirpe cedri rubicūdo: ramis sparti, binûm palmorū, nigris geniculorum ternis quaternisue articulis. Huic quoq; spissandi natura, sapor mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias, aut aridi farina inspergitur & ouis ulceribus, & attritis partibus. Propter gingiuarū uero uitia ipsa commāducatur. Nomas sistit omniaq; quæ serpūt, aut difficilem cicatricem habent. Priuatim uero sanat à niue facta ulcera. Herbarij & ad anginas utuntur illa: & in capitis dolore coronam ex ea imponunt: & contra epiphoras collo circundant. In tertianis quidā sinistra manu euulsam adalligant: adeo contra profluuia sanguinis, nec ullam magis aridam quàm polygonum seruant. Pancration aliqui scillam pusillam appellare malunt, foliis albi lilij longioribus crassioribusq;, radice bulbi magni, colore ruffo. Aluū soluit, succo cū farina erui sumpto: ulcera purgat. Hydropicis spleneticisq; cum melle datur. Alij decoquunt eam, donec aqua dulcis fiat. Eaq; effusa, radicem terentes digerunt in pastillos sole siccatos, & postea utuntur ad capitis ulcera, & cætera quæ repurganda sunt: Item ad tussim quātum tribus digitis apprehenderint, in uino dātes, & ad lateris dolores, aut peripneumonicis ecligmate. Propter ischiada in uino bibendum, & propter tormina mensesq; ciendos. Peplos, quam aliqui sycen, alij meconion aphrodes uocant, ex una radice tenui fruticat, foliis rutæ paulo latioribus, semine sub foliis rotundo, minore quàm cādidi papaueris. Inter uites serè colligitur messibus: siccaturq; cum fructu suo, subiectis aquis in quas excidat. Hoc poto aluus soluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio est acetabuli mēsura, in aquæ mulsæ heminis tribus. Et cibis inspergitur obsonijsq; ad molliendam aluum. Periclymenos fruticat & ipsa, ex internallo duo folia habens, subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia durū, & quod difficile euellatur. Nascitur in aruis ac sepibus, cō uoluens se adminiculis quibuscunq;. Semen eius in umbra siccatum tunditur, & in pastillos digeritur. Hi re soluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus, ad lienē: eumq; urina cruenta, aut per aluum absumit, quod intelligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis prosunt. Partum quoq; adiuuant, secundasq; pellunt potasimili modo. Pelecinum in segetibus diximus nasci, frutico sam cauliculis, foliis ciceris. Semen in siliquis fert, corniculorum modo aduncis, ternis quaternisue, quale githnouimus, amarum, stomacho utile. Additur in antidotis. Polygala palmi altitudinem petit, in caule summo foliis lenticulæ, gustu astricto, quæ pota lactis abūdantiam facit. Poterion, aut (ut alij uocant) phrynion, uel neurada, large fruticat, spinis retorrida, lanugine spissa, foliis paruis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris: seminis nulli usus, sed gustu acuto & odorato. Inuenitur in aquosis collibus. Radices habet duas aut tres, binûm cubitorum in altitudine, neruosas, candidas, firmas. Circumfoditur autumno, & præciso frutice dat succum gummi similem. Radix mira uulneribus sanandis traditur, præcipueq; neruis uel præcisis illita. Decoctum quoq; eius cum melle potum dissolutiones neruorū, & infirmitates, & incisuras iuuat. Phalangites, à quibusdā phalangion uocatur, ab alijs leucanthemon, uel (ut in quibusdam exemplaribus inuenio) leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes: flos candidus, lilio rubro similis, semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multo tenuiore, radice herbacei coloris. Huius folio uel flore uel semine auxiliantur contra scorpionum phalangiorūq; & serpentiū ictus: Item contra tormina. Phyteuma qualis sit, describere superuacuū habeo, cū sit usus eius tantū ad amatoria. Phyllon à Græcis uocatur herba in saxosis montibus, fœmina magis herbacei coloris, caule tenui, radice parua, semine rotundo, papaueri simili: Hæc sui sexus facit partus. Mares autē semine tantū differens, quod est incipientis oliuæ. Vtrunq; bibitur in uino. Phellandrion nascitur in palustribus, folio apij. Bibitur semē eius propter calculos & uesicæ incōmoda. Phalaris thyrsum habet longum, tenuem, ceu calamum, in summo florem inclinatum: semen simile sesamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex uino uel aceto uel cum melle & lacte: Idem & uitia uesicæ sanat. Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas: Hæ tusæ dantur in uino contra serpentes: Prosunt & quadrupedibus. Proserpinaca herba uulgaris est, eximij aduersus scorpiones remedij. Eadem contrita, addita muria & oleo anginam eximie curari tradunt. Præterea in quantalibet lassitudine recreari defessos,

fessos, etiam cum obmutuerint, si subijciatur linguæ. Si deuoretur, uomitionem sequi salutarem. Rhacoma affertur ex his quæ supra Pōtum sunt regionibus. Radix costo nigro similis, minor & ruffior paulò, sine odore, calfaciens gustu & astringens. Eadem trita uini colorem reddit, ad crocum inclinātem. Illita collectiones inflāmationesq; sedat, uulnera sanat, epiphoras oculorum sedat ex passo illita. Insignita cū melle, & alia liuentia ex aceto. Farina eius inspergitur cōtra cacoëthe, & sanguinē reijcientibus drachmæ pondere in aqua. Dysentericis etiam & cœliacis, si febri carent, in uino: sin aliter, ex aqua. Facilius teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendū duplici mensura ad rupta, conuulsa, contusis, ex sublimi deuolutis. Si pectoris sint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: si dissolutio stomachi, ex frigida aqua sumitur, siue intus siue extra purulentis excreationibus: item hepaticis, spleneticis, ischiadicis: ad renum uitia, suspiria, orthopnœas. Arteriæ scabritias sanat ex passo, tribus obolis potis trita, aut decoctum eius. Lichenas quoq; ex aceto imposita purgat. Bibitur contra inflationes & perfrictiones, febres frigidas, singultus, tormina, asperitates, capitis grauitates, melancholicas uertigines, lassitudinū dolores & cōuulsiones. Circa Ariminū nota est herba, quam resedam uocant. Discutit collectiones inflāmationesque omnes. Qui curent ea, addunt hæc uerba, Reseda morbos reseda scísnæ scísne quis hic pullos egerit? radices nec caput, nec pedes habeant. Hæc ter dicunt, totiesq; despuunt. Stœchas in insulis tantum eiusdem nominis gignitur, odorati herba, coma hyssopi, amara gustu. Menses ciet potu pectoris dolores leuat. Antidotis quoque miscetur.

De solano, & smyrnio, & telephio, & trichomane, & thalictro, & thlaspe, & tragonia, & tragoni, & trago, & tragopogo, & spondyli. Et quòd quidam morbi in quibusdā non sunt gentibus. CAP. XIII.

Solanum Græci strychnon uocant, ut tradit Cornelius Celsus. Huic uis reprimendi refrigerādiq;. Smyrnion caulē habet apij, folia latiora, & maxime circa stolones multos, quorum à sinu exiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum languescente, capitibus cauliū orbiculatis, ut anethi semine rotundo, nigro, quod arescit incipiēte æstate. Radix quoq; odorata, gustu acri mordet, succosa, mollis. Cortex eius foris niger, intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitatem, unde & nomē. Nascitur & in saxosis collibus, & in terrenis. Vsus eius excalfacere, extenuare. Vrinam & menses cient folia & radix. Semen aluum sistit. Radix collectiones & suppurationes nō ueteres, item duritias discutit illita. Prodest & cōtra phalangia ac serpētes, admixto cachri aut polio, aut melissophyllo, in uino pota, sed particulatim, quoniam uniuersa uomitionem mouet. Qua de causa aliquando cum ruta datur. Medetur tussi & orthopnœæ semen, uel radix. Item thoracis, aut lienis, aut renum, aut uesicæ uitijs. Radix autem ruptis, conuulsis. Partus quoq; adiuuat, & secundas pellit. Datur & ischiadicis cum crethmo in uino. Sudores ciet & ructus, ideo inflationem stomachi discutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & succus radici, utilis fœminis & thoracis præcordioriūq; desiderijs: calfacit enim & concoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & succus illinitur, & malagmate è cortice arido. Et ad obsonia utuntur cū mulso & oleo, & garo, maxime in elixis carnibus simul, cōcoctiōes facit, sapore similima piperi. Eadē in dolore stomacho efficax. Telephion portulacæ similis est & caule & foljs. Rami à radice septeni octoniue fruticant, foljs crassis, carnosis. Nascitur in cultis, & maxime inter uites. Illinitur lentigini, & cū inaruit teritur. Illinitur & uitiligini, ternis ferè mensibus, senis heris noctis aut diei, postea farina hordeacea illinitur. Medetur & uulneribus & fistulis. Trichomanes adianto similis est, exilius modo, nigriusq;, foljs lenticulæ densis, amaris, aduersis inter se. Decoctum eius strangurias sanat in uino albo potum, addito cumino rustico. Succus cohibet capillos defluentes, aut si effluxerint reparat. Alopeciasq; densat tritum, & in oleo illitum. Sternutamenta quoq; gustatu mouet. Thalictrum folia coriandri habet, pinguiora paulò, caulem papaueris. Nascitur ubiq;, præcipue in campestribus. Medētur ulceribus folia cum melle. Thlaspe duorum generum est, angustis foljs digitali longitudine, & latitudine in terrā uersis, in cacumine diuisis, cauliculo semipedali, non sine ramis, peltarū specie, semine incluso lēticulæ effigie, nisi quòd infringitur, unde nomē. Flos albicat. Nascitur in semitis & sepibus. Semen asperi gustus, bilem & pituitam utrinq; extrahit. Modus sumendi, acetabuli mensura. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinē trahat. Menses quoq; ciet, sed partus necat. Alterum thlaspe, aliqui Persicū napi uocāt, latis foljs, radicibus magnis, & ipsum utile ischiadicorū infusioni. Prodest & inguinibus utrunq;. Præcipitur, ut qui colligit, dicat sumere se contra inguina & cōtra omnes collectiones, & contra uulnera, unaq; manu tollat. Tragonia herba qualis sit, non traditur. Credo & falsum esse promissum Democriti. Portentosum enim est, adalligatā triduo absumere lienes. Tragonis, siue tragion, nascitur in Cretæ tantū insulæ maritimis, iunipero similis, & semine & folio & ramis. Succus eius lacteus in gummi spissatus, uel semen, impositione spicula è corpore eijcit. Tunditur recens, & cū uino illinitur, aut siccæ farina cū melle. Eadem lactis abundantiā facit, mammisq; unice medetur. Est & alia herba tragos, quam aliqui scorpion uocant, semipedē alta, fruticosa, sine foljs, pusillis racemis rubētibus, grano tritici acuto acumine, & ipsa in maritimis nascēs. Huius ramorum x. aut xij. cacumina trita ex uino pota cœliacis,

dysenterieis, sanguinem excreãtibus, mensiumq; abũdantiæ auxiliãtur. Est & tragopogon, quẽ alij comẽ uocant, caule paruo, foliis croci, radice longa, dulci, super caulem calyce lato, nigro. Nascitur in asperis, sine usu. Et de herbis quidẽ memoria digna hactenus aut accepimus, aut comperimus. In fine earum admonere non ab re iudicamus alijs alias uirium ætates esse. Longissimo tempore durat elateriũ, ut diximus: Chamæleon niger xl. annis. Centaurium non ultra xij. Peucedanum & aristolochia ac uitis syluestris anno in umbra seruantur. Et animalium quidem cæterorum nullum aliud radices à nobis dictas attingit, excepta spõdyli, quæ omnes persequitur. Genus id serpẽtis est. Ne illud quidem dubitatur, omnium radicum uim effectusq; minui, si fructus prius matureſcant: item seminum, antè radice propter succum incisa. Resoluitur autem omnium uis consuetudine: & desinunt prodesse cum opus est, quæ quotidie in usu fuere, æque quàm nocere. Omnes uero herbæ uehementiores effectu uiribusq; sunt in frigidis locis, & in aquilonijs, item siccis. Sunt & gentium differentiæ nõ mediocres. Sicut accepimus de tineis lumbricisq;, inesse Aegypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis: è diuerso Græciæ, Phrygiæ omnino non innasci. Minus id mirum, quàm quod in confinio Atticæ Bœotiæq; Thebanis innascuntur, cũ absint Athenienſibus. Quæ contemplatio aufert rursus nos ad ipsorum animalium naturas, ingenitasq; ijs uel certiores morborum omnium medicinas. Enimuero rerum omnium parens, nullum animal ad hoc tantũ ut pasceretur, aut alia satiaret, nasci uoluit, artesque salutares inseruit & uisceribus, quippe cũ surdis etiã rebus inseruerit. Tum uero illa animæ auxilia præstãtissima ex anima alia esse uoluit, contemplatione ante cuncta mirabili.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXVIII.

*

PROOEMIVM.

De medicinis ex animalibus. CAP. I.

DICTAE erant omnium rerum naturæ, inter cœlum ac terram nascentium, restabantq; quæ ex ipsa tellure fodiuntur, si nõ herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent transuersos, ex ipsis animalibus quæ sanantur, reperta maiore medicina. Qui ergo dixerimus herbas & florũ imagines, ac pleraq; inuentu rara ac difficilia, ijdem tacebimus quid in ipso homine prosit homini, cæteraque genera remediorum inter nos uiuentia? cum præsertim, nisi carenti doloribus morbisq;, uita ipsa pœna fiat. Minime uero. Quin omnem insumemus operam, licet fastidij periculum urgeat: quando ita decretum est, minorem gratiæ quàm utilitatum uitæ respectum habere. Quinimo externa quoq;, & barbaros etiam ritus indagabimus. Fides tantum autores appellet. Quãquam & ipsi consensu propè iudicata eligere laborauimus, potiusq; curæ rerũ, quàm copiæ institimus. Illud admonuisse perquàm necessarium est, dictas iam à nobis naturas animaliũ, & quæ cuiusq; essent inuenta. Neque enim minus profuere medicinas reperiendo, quàm prosunt præbendo. Nunc quæ in ipsis auxilientur indicari, neq; illic in totum omissa. Itaq; hæc esse quidem alia, illis tamen connexa. Incipiemus autem ab homine, ipsum sibi exquirentes, immensa statim difficultate obuia. Sanguinem quoq; gladiatorum bibunt, ut uiuentibus poculis, comitiales morbi: quod spectare facientes eadem harena feras quoq; horror est. At hercule illi ex homine ipso sorberi efficacissimum putant calidum spirantemq;, & unà ipsam animam ex osculo uulnerum, cum plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas sit humana. Alij medullas crurum quærũt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos, singulorum uiscerum membrorumq; etiam sapores dixere, omnia persecuti usq; ad resegmina unguium: quasi uero sanitas uideri possit, feram ex homine fieri, morboq; dignũ in ipsa medicina, egregia hercule frustratione si non prosit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandi? Quis ista inuenit ostenta? Tecum enim res erit euersor iuris humani, monstrorumq; artifex, qui primus ea concidisti, credo ne uita tui obliuisceretur. Quis inuent singula membra humana mãdere? qua coniectura inductus? Quam potest medicina ista originẽ habuisse? Quis ueneficia innocẽtiora effecit quàm remedia? Isto barbari externiq; ritus inuenerint, etiámne Græci suas fecere has artes? Extant commentationes Democriti, ad alia noxij hominis è capite ossa plus prodesse: ad alia, amici & hospitis. Iam uero ui interempti dente gingiuas in dolore scarificari, Apollonius efficacissimum scripsit: Miletus, oculorum suffusiones selle hominis sanari. Artemon caluaria interfecti, neque cremati, propinauit aquam è fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem suspendio interempti catapotia fecit, contra canis rabiosi morsus Antheus. Atq; etiam quadrupedes homines sanauere, contra inflationes boum, perforatis cornibus inferentes ossa humana: ubi homo occisus esset, aut crematus, siliginem quæ pernoctasset, suum morbis dando. Procul à nobis nostrisque literis absint ista. Nos auxilia dicemus, non piacula: sicubi lactis puerperarũ usus mederi poterit, sicubi saliua tactúsue corporis, cæteraque similia. Vitam quidem non adeo expetendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit. Quisquis es talis, æque moriere, etiam cum obscœnus uixeris aut nefandus. Quapropter hoc primum quisq; in remedijs animi sui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiua morte: in eaque id optimum, quod illam sibi quisque præstare poterit.

An

An sit in medendo uerborum aliqua uis, ostenta & sanari & depelli. CAP. II.

EX homine remediorum primum maximæ quæstionis, & semper incertæ est, ualeántne aliquid uerba & incantamenta carminũ. Quod si uerum est, homini acceptũ ferri oportere conueniet. Sed uiritim sapientißimi cuiusq; respuit fides. In uniuersum uero omnibus horis hominis credit uita, nec sentit. Quippe uictimas cædi sine precatione non uidetur referre, nec deos rite consuli. Præterea alia sunt uerba impetrãtis, alia depulsoris, alia commentationis. Vidimus certis precationibus obsecrasse summos magistratus. Et ne quid uerborum prætereatur, aut præposterum dicatur, de scripto præire aliquem, rursusq; alium custodẽ dari qui attendat, alium uero præponi qui faueri linguis iubeat: tibicinem canere, ne quid aliud exaudiatur: utraq; memoria insigni, quoties ipsæ diræ obstrepentes nocuerint, quotiésue precatio errauerit: sic repentẽ extis adimi capita, uel corda, aut geminari uictima stante. Duratq; immenso exemplo Deciorum, patris filijq;, quo se deuouere, carmen. Extat Tuccię Vestalis incestæ precatio, qua usa aquam in cribro tulit, anno urbis dcix. Boario uero in foro Græcum Græcamque defossos, aut aliarum gentium, cum quibus tũ res esset, etiam nostra ætas uidit. Cuius sacri precationem, qua solet præire quindecemuirûm collegij magister, si quis legat, profecto uim carminum fateatur, ea omnia approbantibus octingentorum triginta annorum euentibus. Vestales nostras hodie credimus nondum egressa urbe mancipia fugitiua retinere in loco precatione: cum si semel recipiatur ea ratio, & deos preces aliquas exaudire, aut ullis moueri uerbis, confitendum sit de tota coniectatione. Prisci quidem nostri perpetuo talia prodidere: difficilimumq; ex his etiam fulmina elici, ut suo loco docuimus. L. Piso primo annalium autor est, Tullum Hostilium regem ex Numæ libris eodem quo illum sacrificio Iouem cœlo deuocare conatum, quoniam parum rite quædam fecisset, fulmine ictum. Multi uero magnarum rerum fata & ostenta uerbis permutari. Cum in Tarpeio fodientes delubro fundamenta, caput humanum inuenissent, missis ob id à senatu legatis, Hetruriæ celeberrimus uates Olenus Calenus præclarum id fortunatumque cernens, interrogatione in suam gentem trãsferre tentauit, scipione prius determinata templi imagine in solo ante se: Hoc ergo dicitis Romani, hic templum Iouis optimi maximi futurum est? hic caput inuenimus? cõstantißima annaliũ affirmatione transiturum fuisse fatum in Hetruriam, ni præmoniti à filio uatis legati Romani respondissent: non planè hic, sed Romæ inuentum caput dicimus. Iterum id accidisse tradunt, cum in fastigium eiusdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuissent: & iterum simili modo retentum augurium. Hæc satis sint, exemplis ut appareat, ostentorum uires & in nostra potestate esse: ac prout quæque accepta sint, ita uale-

re. In augurum certe disciplina constat, neque diras, neq; ulla auspicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes, obseruare se ea negauerint: quo munere diuinæ indulgentiæ maius nullum est. Quid? non & legum ipsarum in duodecim tabulis uerba sunt, Qui fruges excantasset. Et alibi, Qui malum carmen incantasset. Verrius Flaccus autores ponit quibus credat, in oppugnationibus ante omnia solitum à Romanis sacerdotibus euocari deum, cuius in tutela id oppidum esset: promittiq́ue illi eundem, aut ampliorem locum apud Romanos, cultúmue. Durat in pontificum disciplina id sacrum. Constatq́ue ideo occultatum, in cuius dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent. Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet ouorum, ut exorbuerit quisque, calyces cochlearumq́ue protinus frangi, aut eosdem cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos, proximeq́ue Vergilij incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo: nõ pauci etiam serpentes ipsas incantari: & hunc unum illis esse intellectum, contrahiq́ue Marsorum cantu, etiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiorum deprecationibus conscribuntur. Neque est facile dictu, externa uerba atque ineffabilia derogent fidem ualidius, an Latina inopinata, & quæ ridicula uideri cogit animus, semper aliquid immensum expectãs, ac dignum deo mouendo, imò uero quod numini imperet. Dixit Homerus, profluuium sanguinis uulnerato femine Vlyxem inhibuisse carmine: Theophrastus ischiadicos sanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari, M. Varro podagris. Cæsarem dictatorem post unum ancipitem uehiculi casum, ferunt semper ut primum consedisset, id quod pleroſque nunc facere scimus, carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum. Licet hanc in partem singulorum quoque conscientiam coarguere. Cur enim primum anni incipientis diem lætis precationibus inuicem faustum ominamur? Cur publicis lustris etiam nomina uictimas ducentium prospera legimus? Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus? alij Græcam Nemesin inuocantes? cuius ob id Romæ simulacrum in Capitolio est, quamuis Latinum nomen non sit. Cur ad mentionem defunctorum, testamur memoriam eorum à nobis non solicitari? Cur impares numeros ad omnia uehementiores credimus? idq́ue in febribus dierum obseruatione intelligitur. Cur ad primitias pomorum, hæc uetera esse dicimus, alia noua optamus? Cur sternutamentis salutamur? quod etiam Tiberium Cæsarem, tristißimum (ut constat) hominum, in uehiculo exegisse tradunt. Et aliqui nomine quoque consalutare, religiosius putant. Quin & absentes tinnitu aurium præsentire sermones de se, receptũ est. Attalus affirmat scorpione uiso, si quis dicat duo, cohiberi nec uibrare ictus. Et quoniam scorpio admonuit, in Africa nemo destinat ali-

quid, niſi præfatus Africam. In cæteris uero gẽtibus, deos antè obteſtatur ut uelint. Nam ſi menſa adſit, nullum ponere, translatitium uidemus etiam, quoniã multas religiones pollere manifeſtũ eſt. Alius ſaliua poſt aurem digito relata, ſolicitudinem animi propitiat. Pollices, cum faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. In adorãdo dexteram ad oſculum referimus, totumq; corpus circumagimus: quod in læuũ feciſſe, Galliæ religioſius credunt. Fulgetras popyſmis adorare conſenſus gentium eſt. Incendia inter epulas nominata, aquis ſub menſas profuſis abominamur. recedente aliquo ab epulis, ſimul uerri ſolum: aut bibente conuiua, menſam uel repoſitorium tolli, inauſpicatiſſimum iudicatur. Seruij Sulpitij principis uiri commentatio eſt, quamobrem menſa linquenda non ſit. Nondum enim plures quàm conuiuæ numerabantur. Nam ſternutamento reuocari ferculum menſámue, ſi non poſtea guſtetur aliquid, inter diras habetur, aut omnino non eſſe. Hæc inſtituêre illi, qui omnibus negotijs horisq; intereſſe credebant deos: & ideo placatos etiam uitijs noſtris reliquerunt. Quin & repente conticeſcere conuiuium adnotatum eſt, nõ niſi in pari præſentium numero: qua in re famæ labor eſt, ad quẽcunque eorum pertinens. Cibus etiam è manu prolapſus reddebatur, utique per menſas, uetabantq; munditiarum cauſa deflare. Et ſunt condita auguria, quid loquenti cogitantiue id acciderit, inter execratiſſima. Si pontifici accidat ditis cauſa epulanti, in mẽſa utiq; id reponi adoleriq; ad larem, piatio eſt. Medicamenta, priuſquã adhibeantur, in menſa forte depoſita negãtur prodeſſe. Vngues reſecari nundinis Romanis tacẽti atq; à digito indice, multorũ pecuniæ religioſum eſt. Capillum uero contrectari, contra defluuia ac dolores capitis xvij. luna atque xxix. Pagana lege in pleriſque Italiæ prædijs cauetur, ne mulieres per itinera ambulantes torqueãt fuſos, aut omnino detectos ferãt, quoniam aduerſetur id omnium ſpei, præcipueq; frugum. M. Seruilius Nonianus princeps ciuitatis, non pridẽ in metu lippitudinis, priuſquam ipſe eam nominaret, aliúsue ei prædiceret, duabus literis Græcis, ſ & α, chartam inſcriptam, circũligatam lino, ſubnectebat collo: Mutianus ter conſul, eadem obſeruatione uiuentem muſcam in linteolo albo, his remedijs carere ipſos lippitudine prædicantes. Carmina quædã extant contra grandines, cõtraq; morborũ genera, contraq; ambuſta, quædam etiam experta: ſed prodẽdo obſtat ingens uerecundia, in tanta animorum uarietate. Quapropter de his ut libitum cuique fuerit opinetur.

Remedia ex homine contra magos. CAP. III.

HOminum monſtrificas naturas & ueneficos aſpectus, diximus in portentis gentiũ, & multas animaliũ proprietates, quæ repeti ſuperuacuũ eſt. Quorundam hominũ tota corpora proſunt, ut ex his familijs quæ ſunt terrori ſerpentibus, tactu ipſo leuant percuſſos, ſuctúue modico. Quorũ è genere ſunt Pſylli Marſiq;, & qui ophiogenes uocãtur in inſula Cypro: ex qua familia legatus Hexagon nomine, à cõſulibus Romæ in dolium ſerpẽtium coniectus exprimenti cauſa, circummulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum eius familiæ eſt, ſi modo adhuc durat, uernis tẽporibus odoris uirus: atq; eorum ſudor quoq; medebatur, non modo ſaliua. Nam in inſula Nili Tentyri naſcentes tanto ſunt crocodilis terrori, ut uocẽ quoque eorum fugiant. Horum omniũ generum in ſua repugnãtia interuentũ quoq; mederi conſtat: ſicuti aggrauari uulnera introitu eorũ, qui unquam fuerint ſerpentium canísue dente læſi. Idem gallinarum incubitus, pecorum fœtus abortu uitiant. Tantũ remanet uirus excepto ſemel malo, ut uenefici fiant uenena paſſi. Remedio eſt, ablui prius manus eorum, aquaque illa eos quibus medearis inſpergi. Rurſus à ſcorpione aliquando percuſſi, nunquam poſtea à crabronibus, ueſpis, apibúsue feriuntur. Minus miretur hoc qui ſciat, ueſtẽ à tineis non attingi, quæ fuerit in funere: ſerpẽtes ægre, præterquam læua manu extrahi.

De quibuſdam ſortilegijs & ſaliua hominis. CAP. IIII.

PYthagoræ inuentis non temere fallere, impoſitiuorum nominum imparem uocalium numerum, clauditates, oculorúmue orbitatem, ac ſimiles cauſas dextris aſſignare partibus, parẽ læuis. Ferunt difficiles partus ſtatim ſolui, cum quis tectũ in quo ſit grauida, tranſmiſerit lapide, uel miſſili ex his, quæ tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, hominẽ, aprum, urſam. Probabilius id facit haſta uelitaris, euulſa à corpore hominis, ſi terram nõ attigerit. Eoſdem enim illata effectus habet. Sic & ſagittas corpore eductas, ſi terram non attigerint, ſubiectas cubãtibus, amatorium eſſe, Orpheus & Archelaus ſcribunt. Quin & comitialem morbũ ſanari cibo è carne feræ occiſæ eodem ferro, quo homo interfectus ſit. Quorundam partes medicæ ſunt, ſicuti diximus de Pyrrhi regis pollice. Et Elide ſolebat oſtendi Pelopis coſta, quam eburneam affirmabant. Nævus in facie tõdere, religioſum habẽt etiam nũc multi. Hominum uero in primis ieiunam ſaliuam, contra ſerpentes præſidio eſſe, docuimus. Sed & alios efficaces eius uſus recognoſcat uita. Deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, cõtagia regerimus. Simili modo & faſcinationes repercutimus, dextræq; clauditatis occurſum. Veniam quoque à deis ſpei alicuius audacioris petimus, in ſinũ ſpuendo etiã. Eadem ratione terna deſpuere deprecatione, in omni medicina mos eſt, atque effectus adiuuare: Incipientes furunculos ter præſignare ieiuna ſaliua. Mirum dicemus, ſed experimento facile: Si quem pœniteat ictus eminus cominúsue illati, & ſtatim expuat mediam in manum qua percuſſit, leuatur ilico percuſſus à pœna. Hoc ſæpe delumbata quadrupedẽ approbatur, ſtatim à tali remedio correcto animalis ingreſſu. Quidã uero aggrauant ictus, ante conatum ſimili modo ſaliua in manu ingeſta. Credamus ergo lichenas lepraſq; ieiunæ illitu aſſiduo arceri: item lippitudines, matutina

na quotidie uelut inunctione: carcinomata, malo terræ subacto, ceruicis dolorem, saliua ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata, læua ad sinistrum: si quod animal aurem intrauerit, & insputatur, exire. Inter amuleta est, editæ quemq; urinæ expuere: similiter in calciamentum dextri pedis antequam induatur. Item cum quis transeat locum in quo aliquod periculum adierit. Marcion Smyrnæus qui de simplicibus effectibus scripsit, rumpi scolopẽdras marinas sputo tradit: item rubetas aliasq; ranas. Ophilius, serpentes, si quis in hiatum earum expuat. Salpe, torporem sedari quocunque membro instupente, si quis in sinum expuat: aut si superior palpebra saliua tangatur. Nos, si hæc & illa credamus rite fieri: extranei interuentu, aut si dormiens spectetur infans, à nutrice terna adspui, quanquã religione mutatur & Fascinus, Imperatorum quoq; non solũ infantium custos, qui deus inter sacra Romana à Vestalibus colitur, & currus triumphantium sub his pendens defendit medicus inuidiæ, iubetq; eosdem recipere. Similis medicina linguæ, ut sit exorata à tergo fortuna, gloriæ carnifex. Morsus hominis inter asperrimos quoq; numeratur. Medentur sordes ex auribus. Ac ne quis miretur, etiã scorpionũ ictibus serpentiumq; statim impositæ. Melius è percussi auribus prosunt. Ita & reduuias sanari. Serpentium uero ictum, contusi dentis humani farina. Capillus puerorum qui primum decisus est, podagræ impetus dicitur leuare circũligatus: & in totũ impubium impositus. Virorum quoq; capillus, canis morsibus medetur ex aceto. Et capitum uulneribus ex oleo aut uino. Si credimus, à reuulso cruci quartanis. Conbustus æque capillus, carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens, ut terram nõ attingat, inclusus in armillã, & assidue in brachio habitus, muliebriũ locorum dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digito, tumores inguinũ sedat. In manu dextra duo medij lino leuiter colligati, distillatiões atq; lippitudines arcent. Quin & eiectus lapillus calculoso, alligatus supra pubem leuare cæteros dicitur, ac iocineris etiã dolores: ac celeritatem partus facere. Addidit Granius, efficaciorem ad hoc esse ferro exemptum. Partus accelerat uicinos, ex quo quæq; conceperit, si cinctu suo soluto fœminam cinxerit, dein soluerit, adiecta precatione, se uinxisse, eandem & soluturum, atq; abierit. Sanguine ipsius hominis, ex quacunque parte emisso, efficacissime anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus. Item ora, comitiali morbo lapsorum: exurgere enim protinus. Quidam si pollices pedum pungantur, exq; his guttæ referantur in faciem: aut si uirgo dextro pollice attingat: hac cõiectura censentes uirgines carnes edendas. Æschines Athenienſis ex crematorum cinere anginis medebatur & tõsillis, uuisq;, & carcinomatis. Hoc medicamentum uocabat botryon. Multa genera morborum primo coitu soluũtur, primoq; fœminarũ mense. Aut si non id cõtigat, longinqua fiunt, maximeq; comitiales. Quin & à serpente ac scorpione percussos, coitu leuari produnt: uerũ fœminas uenere ea lædi. Oculorum uitia fieri negant, nec lippire eos, qui cũ pedes lauant, aqua inde ter oculos tangant. Immatura morte raptorũ manu, strumas, parotidas, guttura tactu sanari affirmant. Quidam uero cuiusque defuncti, duntaxat sui sexus, læua manu auersa. Et è ligno fulgure icto, reiectis post terga manibus, demorderi aliquid, & ad dentẽ qui doleat admoueri, remedio esse produnt. Sunt qui præcipiant dentẽ suffiri dente hominis sui sexus: & eũ qui caninus uocetur, insepulto exemptum adalligari. Terram ex caluaria, psilothrum esse palpebrarum tradunt. Herba uero si qua ibi genita sit, cõmanducata, dẽtes cadere. Vlcera nõ serpere osse hominis circũscripta. Alij è tribus puteis pari mensura aquas miscent, & prolibant nouo fictili: reliquũ dant in tertianis accessu febriũ bibendum. Item in quartanis fragmentũ claui à cruce, inuolutũ lana, collo subnectunt: aut spartum è cruce: liberatoq; condunt cauerna quam sol nõ attingat. Magorum hæc commenta sunt: Vt cotem qua ferramenta sæpe exacuta sint, subiectã ignari ceruicalibus, de ueneficio deficientis, euocare indicium, ut ipse dicat quid sibi datum sit, & ubi, & quo tempore: autorem tamen non nominare. Fulmine utiq; percusso, circũactum in uulnus hominem, loqui protinus constat. Inguinibus medentur aliqui, licium telæ detractum alligantes nouenis septenisue nodis, ad singulos nominantes uiduã aliquam, atq; ita inguina alligantes licio. Et clauũ aliũde quod quis calcauerit, alligatum ipsos iubẽt gerere, ne sit dolori uulnus. Verrucas auellunt à uicesima luna, in limitibus supini ipsam intuentes, ultra caput manibus porrectis, & quicquid cõprehendere eo fricantes. Clauũ corporis, cum cadat stella, si quis distringat, uel cito sanari aiũt. Cardinibus ostiorũ aceto affuso, lutum fronti illitũ, capitis dolorẽ sedare. Item laqueũ suspendiosi circũdatum temporibus. Si quid è pisce hæserit faucibus, in aquã demissis frigidã pedibus, cadere. Si uero ex alijs ossibus, impositis capiti ex eodẽ osse ossiculis. Si panis hæreat, ex eodẽ in utranque aurem addito pane. Quin & sordes hominis in magnis fecere remedijs quæstuosorum gymnasia Græcorũ, quippe ea strigmenta molliunt, calfaciunt, discutiunt, complent, sudore & oleo medicinam facientibus: Vluis inflammatis contactisq; admouentur: Sic & menses cient: sedis inflammationes & cõdilomata leniunt: item neruorũ dolores, luxata, articulorũ nodos. Efficaciora ad eadem, strigmenta à balineis, & ideo miscẽtur suppuratorijs medicamẽtis. Nam illa quæ sunt è ceromate permixto cœno, articulos tantum molliunt, calefaciunt, discutiunt efficacius, sed ad cætera minus ualent. Excedit fidem impudens cura, qua sordes uirilitatis cõtra scorpionum ictus singularis remedij celeberrimi autores clamant. Rursus in fœminis, quas infantiũ aluo editas in utero ipso cõtra sterilitatẽ subdi censent, meconium uocant. Imò etiam ipsos gymnasiorũ rasere parietes:

& illæ quoq; sordes excalfactoriam uim habere dicuntur: panos discutiunt. Vlceribus senum puerorũq;, & desquamatis ambustísue illinuntur. Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pendentes medicinas. Abstinere cibo omni, aut potu, aliàs uino tãtum aut carne, aliàs balineis, cum quid eorum postulet ualetudo, in præsentissimis remedijs habetur. His remedijs adnumeratur exercitatio, intentio uocis, ungue fricari cum ratione. Vehemens enim fricatio spissat, lenis mollit: Multa admit corpus, auget modica. In primis uero prodest ambulatio, gestatio, et ea pluribus modis. Equitatio stomacho et coxis utilissima. Phthisi nauigatio: Longis morbis locorum mutatio. Item somno mederi sibi, aut lectulo, aut rara uomitione. Supini cubitus oculis conducunt, at proni tussibus in latera aduersum distillationes. Aristoteles et Fabianus plurimum somniari circa uernum & autumnum tradũt, magisq; supino cubitu, at prono nihil. Theophrastus celerius concoqui dextri lateris incubitu, difficilius à supinis. Solum quoque remediorum maximum ab ipso sibi præstari potest, sicut linteorũ strigiliumq; uehementia: perfundere caput aqua calida ante balinearum uaporationẽ, & postea frigida, saluberrimũ intelligitur. Item præsumere cibis, & interponere frigidã, eiusdẽq; potu somnos antecedere, & si libeat interrumpere. Notandum, nullum aliud animal calidos potus sequi, ideoq; non esse naturales. Mero ante somnos colluere ora, propter halitus: frigida matutinis impari numero ad cauendũ dẽtium dolores: itẽ posca oculos contra lippitudines, certa experimenta sunt.

De obseruatione uictus. CAP. V.

SIcut totius corporis ualetudini uarietate uictus sinobseruata. Hippocrates tradit non prandentium exta celerius senescere. Verum id remedijs cecinit, non epulis: quippe multo utilissima est temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de se præfecturam seruo dederat: ultimoque probro manus in cibo triumphali seni deducebatur, uel in capitolio epulanti, pudẽda re, seruo suo facilius parere quàm sibi.

De sternutamento, & uenere, & cæteris remedijs. CAP. VI.

STernutamenta pinna grauedinẽ emendant, & si quis muris nares, ut tradunt, osculo attingat. Sternutamẽta & singultũ. Ob hoc Varro suadet palmam alterna manu scalpere. Pleriq; anulum è sinistra in longissimũ dextræ digitum trãsferre, aut in aquã feruentem manus immergere. Theophrastus senes laborioſius sternuere dicit. Venerem damnauit Democritus, ut in qua homo alius exiliret ex homine. Est hercule raritas eius utilior. Athletæ tamen torpentes restituũtur uenere, uox reuocatur, cum è candida declinat in fuscam. Medetur & lumborũ dolori, oculorum hebetationi, mente captis ac melancholicis. Adsidere grauidis, uel cũ remedium alicui adhibeatur, digitis pectinatim inter se implexis, ueneficiũ est: idque compertum tradunt, Alcmena Herculem pariente. Peius si circa unũ amboue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in concilijs ducũ potestatúmue fieri uetuere maiores, uelut omnẽ actum impedientia. Vetuere & sacris uotísue simili modo interesse. Capita autem aperiri aspectu magistratuũ, non ueneretionis causa iussere, sed (ut Varro autor est) ualetudinis, quo firmiora consuetudine ea fierent. Cum quid oculo inciderit, alterũ comprimi prodest. Cum aqua dextræ auriculæ, sinistro pede exultare, capite in dextrum humerũ deuexo, inuicem è diuersa aure. Si tussis concitet, saliuam in fronte ab alio afflari. Si iaceat uua, à uertice morsu alterius suspendi. In cerui cis dolore poplites fricare, aut ceruicẽ in poplitum. Pedes in humo deponi, si nerui in his cruribusue tendantur in lectulo. At si in læua parte id accidat, sinistræ plantæ pollicẽ dextra manu apprehendi. Itẽ è diuerso. Extremitates corporis uel auriũ perstringi contra horrores corporis, sanguinémue nariũ immodicum. Lino uel papyro principia genitaliũ: femur medium, ad cohibenda urinæ profluuia. In stomachi solutione pedes pressare, aut manus in feruẽtem aquã demittere. Iam & sermoni parci multis de causis salutare est. Triennio Mecœnatem Messium accepimus silentiũ sibi imperauisse, à conuulsione reddito sanguine. Nã euersos scandentesq; ac iacentes, si quid ingruat, contraq; ictus spiritũ cohibere singularis præsidij est: quod inuẽtum esse animalis docuimus. Clauũ ferreum defigere, in quo loco primũ caput defixerit corruens morbo comitiali, absolutoriũ eius mali dicitur. Contra renum & lumborum uesicæq; cruciatus, in balinearum solijs pronos urinã reddere, mitigatorium habetur. Vulnera nodo Herculis præligare, mirũ quãtum ocyor medicina est. Atq; etiã quotidiani cinctus tali nodo, uim quandã habere utilem dicuntur, quippe cũ Hercules eũ prodiderit. Numerum quoq; quaternariũ Demetrius condito uolumine, & quare quaterni cyathi sextarij'ue non essent potandi. Contra lippitudines retro aures fricare prodest, & lacrymosis oculis frõtem. Augurium ex homine ipso est nõ timendi mortem in ægritudine, quãdiu oculorũ pupillæ imaginem reddant. Magna & urinæ nõ ratio solum, sed etiã religio apud autores inuenitur, digesta in genera. Spadonum quoq; ad fœcũditatis beneficia. Verũ ex his quæ referre fas sit, impubium puerorũ contra saliuas aspidum, quas ptyadas uocãt, quoniã uenena in oculos hominũ expuant: contra oculorũ albugines, obscuritates, cicatrices, argema, palpebras, & cum erui farina contra adustiones, contra aurium pira, uermiculosque, si decoquatur ad dimidias partes, cum porro capitato, nouo fictili. Vaporatio quoq; ea menses fœminarum ciet. Salpe fouet illa oculos firmitatis causa: illinit sole usta, cũ oui albumine, efficacius struthiocameli, binis horis. Hac & atramẽti lituræ abluũtur. Virilis podagris medetur, argumento fullonũ, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miscetur cinis ostreorũ, aduersus eruptiones in corpore infantium, & omnia ulcera manantia,

manantia. Ea exesis, ambustis, sedis uitijs, rhagadijs, & scorpionum ictibus illinitur. Obstetricũ nobilitas non alio succo efficacius curari pronunciauit corporũ pruritus nitro addito, ulcera capitum, porrigines, nomas, præcipue genitalium. Sua cuiq; autem (quod fas sit dixisse) maxime prodest, confestim perfuso canis morsu, echinorumq; spinis inhærentibus, & in spongia lanisue imposita: aut aduersus canis rabidi morsus, cinere ex ea subacto: contraq, serpentium ictus. Nam contra scolopendras mirũ proditur, uertice tacto urinæ suæ gutta, liberari protinus læsos. Auguria ualetudinis ex ea traduntur. Si mane candida, dein ruffa sit, illo modo concoquere, hoc concoxisse significatur. Mala signa rubræ, pessima nigræ: mala bullantis & crassæ: in qua quod subsidit si album est, significat circa articulos aut uiscera dolorem imminere. Eadem uiridis morbum uiscerũ, pallida bilis, rubens sanguinis. Mala & in qua ueluti furfures atq; nubeculæ apparẽt. Diluta quoq; alba uitiosa est: mortifera uero crassa, graui odore, & in pueris tenuis ac diluta. Magi uetãt eius causa contra solẽ lunãq; nudari, aut umbrã cuiusquam ab ipsa respergi. Hesiodus iuxta obstãtia reddi suadet, ne deũ aliquẽ nudatio offendat. Hosthanes contra mala medicamenta omnia promisit auxiliari, matutinis horis suã cuiq; instillatam in pedẽ.

De remedijs muliebribus. CAP. VII.

QVæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum miracula accedũt, ut fileamus diuisos membratim in scelera abortus, mensiũ piacula, quæq; alia nõ obstetrices modo, uerumetiã ipsæ meretrices prodidere. Capilli si crementur, odore serpentes fugari. Eodem odore uuluæ morbo strãgulatas respirare. Cinere eo quidem, si in testa sunt cremati, uel cum spuma argenti, scabricias oculorum ac prurigines emendari. Item uerrucas, & infantiũ ulcera cum melle. Capitis quoq; uulnera, & omnium ulcerum sinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cũ adipe suillo sacrum ignem, sanguinemq; sisti ilico, & formicationes corporũ. De lactis usu conuenit dulcissimum esse mollissimumq;, & in longa febre cœliacisq; utilissimum, maxime eius quæ iam infantem remouerit. Et in malacia stomachi, in febribus, torsionibus efficacissimum experiũtur. Item mammarum collectionibus cum thure, oculo ab ictu cruore suffuso, & in dolore aut epiphoris si immulgeatur, plurimum prodest: magisq; cum melle & narcissi succo, aut thuris polline. Semperq; in omni usu efficacius eius quæ marem enixa sit: multoq; efficacissimum eius quæ geminos peperit mares, & si uino ipsa cibisque acrioribus abstineat. Mixto præterea ouorum candido liquore, madidaq; lana frontibus impositum, fluxiones oculorum suspendit. Nam si rana saliua sua oculum asperserit, præcipuum est remedium. Et cõtra morsum eiusdem bibitur, stillaturq;. Qui simul matris filiæq; lacte inunctus sit, liberari oculorum metu in totam uitam affirmant. Aurium quoq; uitijs medetur, modice admixto oleo: aut si ab ictu dolent, anserino adipe tepefa ctum. Si odor grauior sit, ut plerunq; fit longis uitijs, diluto melle lana includitur. Et contra morbũ regium in oculis relictum, instillatur cum elaterio. Peculiariter ualet potũ contra uenena, quæ data sunt è marino lepore bupresticq;, ut Aristoteles tradit, dorycnion. Et contra insaniam, quæ facta sit hyoscyami potu. Podagris quoq; iubent illini cum cicuta. Alij cum œsipo & adipe anserino, qualiter etiam uuluarũ doloribus imponitur. Aluum etiam sistit potum, ut Rabirius scribit. Et menses ciet. Eius uero quæ fœminam enixa sit, ad uitia tantum in facie sanãda præualet. Pulmonum quoq; incommoda lacte mulieris sanantur, cui si admisceatur impubis pueri urina uel mel Atticum, omnia singulorum cochlearium mensura, murmura quoq; aurium eijci inuenio. Eius quæ marem peperit, lacte gustato, canes rabiosos fieri negant. Mulieris saliuam quoq; ieiunæ potentem dijudicant oculis cruentatis. Et si contra epiphoras, feruentes anguli oculorũ subinde madefiant: efficacius, si cibo uinoq; se pridie ea abstinuerit. Inuenio & fascia mulieris alligato capite, dolores minui. Post hæc nullus est modus. Iã primum abigi grandines turbinesq;, contra fulgura ipsa in mense connudata, sic auerti uiolentiam cœli. In nauigando quidem tempestates, etiam sine mẽstruis. Ex ipsis uero mensibus monstrificis aliàs uti suo loco indicauimus, dira & infanda uaticinantur: è quibus dixisse non pudeat, si in defectu lunæ solisue congruat uis illa, irremediabilem fieri: non segnius & silente luna, coitusq; tum maribus exitiales esse atq; pestiferos. Purpuram quoq; ab his eo tempore pollui. Tãto uim esse maiorem. Quocunq; autem alio menstruo, si nudatæ segetem ambiant, erucas ac uermiculos scarabeosq; ac noxia alia decidere. Metrodorus Scepsius in Cappadocia inuentum prodit, ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media arua, retectis super clunes uestibus. Alibi seruatur, ut nudis pedibus eant, capillo cinctuq; dissoluto. Cauendũ ne id oriente sole faciant, sementẽ enim arescere. Item nouellas uites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas res medicatissimas ilico mori. Multa diximus de hac uiolentia. Sed præter illa certum est, apes tactis aluearijs fugere, linaq; cum coquantur nigrescere, aciem in cultris tonsorum hebetescere, æs contactum graue uirus accipere & æruginem, magis si decrescente luna id accidat: equas, si sint grauidæ, tactas, abortũ pati: Quin & aspectu omnino, quamuis procul uisas, si purgatio illa post uirginitatẽ prima sit, aut in uirginea ætate spontanea. Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac ui superari, filo uestis contactæ, docuimus. Ne igne quidem uincitur quo cuncta, cinisque etiam ille, si quis aspergat lauandis uestibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipsis quidem fœminis malo suo inter se immunibus. Abortum facit illitus, aut si omnino prægnans supergrediatur. Quæ Lais & Elephãtis inter se contraria prodidere de abortiuis, carbone è radice brassicæ uel myrti uel tamaricis in eo sanguine extincto: item asinas non concipere tot annis, quot grana

hordei contacta ederint: quæq; alia nuncupauere monstrifica, aut inter ipsas pugnantia, cum hæc fœcundita tem fieri ijsdem modis quibus illa sterilitatem pronũciaret, melius est nõ credere. Bythus Dyrrachinus hebetata aspectu specula recipere nitorem tradit, ijsdem auersa rursus contuentibus: omnemq; uim talem resolui, si mullum piscem secum habeat. Multi uero inesse etiam remedia tanto malo aiunt. Podagras illini, strumas, & parotidas, panos, sacros ignes, furunculos, epiphoras tractatu earum mulierum leniri. Lais & Salpe canum rabiosorum morsus, & tertianas quartanasq; febres, menstruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluso. Diotimus Thebanus, uestis omnino ita infectæ portiuncula, ac uel licio, brachiali inserta. Sotira obstetrix, tertianis quartanisq; efficacissimum dixit plantas ægri subterlini: multoq; efficacius, ab ipsa muliere, & ignoranti. Sic & comitiales excitari. Icetidas medicus quartanas coitu finiri, incipientibus duntaxat menstruis, spopondit. Inter omnes uero conuenit, si aqua potusque formidetur à morsu canis, supposita tantum calici lacinia tali, statim metum eum discuti: uidelicet prævalente sympathia illa Græcorum, cum rabiem canum eius sanguinis gustatu incipere dixerimus. Cinere eo iumentorum omnium ulcera sanari certum est, addita camino rum farina & cera. Maculas autem è uesle eas, non nisi eiusdẽ urina elui. Cinerem per se rosaceo mixtũ. fœminarum præcipue, capitis sedare dolores illitum fronti. Asperrimamq; uim profluuij eius esse primis annis uirginitate resoluta. Id quoq; conuenit, quo nihil equidem libentius crediderim, tactis omnino mẽstruo poslibus, irritas fieri magorum artes, generis uanissimi, ut æstimare licet. Ponam enim uel modestissimum è promissis eorum: ex homine siquidem resegmina unguiũ è pedibus manibusq; cera permixta, ita ut dicatur tertianæ, uel quotidianæ, uel quartanæ febri remedium quæri, ante solis ortum alienæ ianuæ affigi iubent, ad remedia in ijs morbis: quanta uanitate si falsum est, quantáue noxa, si transferunt morbos ad innocentiores? Ex his omnium digitorum resegmina unguium, ad cauernas formicarum abijci iubent, eamque quæ prima cœperit trahere, correptam subnecti collo, ita discuti morbum.

Medicinæ ex animalibus peregrinis, de elephãto, & leone, & camelo, & hyæna, & crocodilo, & chamæleonte, & scinco, & hippopotamo, & lyncibus. CAP. VIII.

HAcc sunt quæ retulisse fas sit, ac pleraq; ex ijs non nisi honore dicto. Reliqua intestabilia & infanda, ut festinet oratio ab homine fugere. In cæteris claritates animalium aut operum sequemur. Elephanti sanguis præcipue maris fluxiones omnes, quas rheumatismos uocant, sistit. Ramentis eboris cũ melle Attico (ut aiunt) nubeculæ in facie, scobe paronychia tolluntur. Proboscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternuat. Dextra pars proboscidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinũ stimulat. Sanguis & syntecticis prodest, iecurq; comitialibus morbis. Leonis adipes cũ rosaceo cutẽ in facie custodiunt à uitijs, candorẽq; seruant, & sanant adusta niuibus, articulorũq; tumores. Magorũ uanitas perunctis eo adipe, faciliorẽ gratiam apud reges populosue promittit: præcipue tamẽ eo pingui quod sit inter supercilia, ubi esse nullũ potest. Similia dẽtis, maxime à dextra parte uilliq; è rostro inferiori, promissa sunt. Fel aqua addita, claritatẽ oculis inũctis facit. Et cum adipe eiusdẽ, comitiales morbos discutit, leui gustu, et ut protinus qui sumpsere cursu id digerãt. Cor in cibo sumptũ, quartanis medetur: adeps cũ rosaceo quotidianis febribus. Perunctos eo bestiæ fugiũt. Resistere etiã insidijs uidetur. Cameli cerebrũ arefactũ, potumq; ex aceto, comitialibus morbis aiũt mederi: item fel cum melle potum: hoc & anginæ. Cauda arefacta solui aluum. Fimi cinere crispari capillũ cum oleo. Et dysentericis prodest illitus cinis, potusq; quantũ trinis digitis capitur, & comitialibus morbis. Vrinam fullonibus utilissimã esse tradunt: itemq; ulceribus manantibus. Barbaros constat eam seruare quinquennio, & herninis pota ciere aluum. Setas è cauda contortas, & sinistro brachio adalligatas, quartanis mederi. Hyænam magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione posuerũt, utpote cui & ipsi magicas artes dederint, uimq;, qua alliciat ad se homines mẽte alienatos. De permutationis sexus annua uice diximus, cæteraq; de mõstrifica natura eius: nũc persequemur quæcunq; medicinis prodũtur. Præcipue pantheris terrori esse tradũtur, ut ne conẽtur quidẽ resistere: & aliquid de corio earũ habentẽ non appeti. Mirũq; dictu, si pelles utriusq; contrariæ suspendãtur, decidere pilos pantheræ. Cum fugiant uenãtem, declinare ad dextram, ut prægressi hominis uestigia occupent. Quod si successerit, alienari mente, ac uel ex equo hominem deicere. At si in lævam detorserit, deficientis argumentum esse, celeremq; capturã. Facilius autem capi, si cinctus suos uenator, flagellumq; imperitans equo septenis alligauerit nodis. Mox, ut est solers ambagibus uanitas magorum, capi iubent geminorum signum transeunte luna, singulosq; propè pilos seruari. Capitis dolori alligatam cutem prodesse quæ fuerit in capite eius. Lippitudini fel illitum frontibus, aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Attici cyathis tribus & croci uncia, inũctum: sic & caligines discuti & suffusiones. Claritatem excitari melius inueterato medicamento. Asseruari autem in Cypria pyxide. Eodem sanari argema, scabritias, excrescẽtia in oculis: itẽ cicatrices. Glaucomata uero iocineris recẽtis in assati sanie, cum despumato melle inunctis. Dentes eius dẽtium doloribus tactu prodesse, uel adalligatos ordine, humeros humerorũ & lacertorum doloribus. Eiusdẽ dentes si de sinistra parte rostri eruti sint, illigatos pecoris aut capri pelle, stomachi cruciatibus. Pulmones in cibo sumptos cœliacis. Vẽtriculis, cinerẽ cum oleo illitum. Neruis, medullas è dorso cũ oleo uetere ac felle. Febribus quartanis, iecur degustatum ter ante accessiones.

Podagris,

Podagris, ſpinæ cinerem cum lingua & dextro pede uituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atq; illita hyænæ pelle. In eodem morbo prodeſſe & fel cum lapide aſio. Tremulis, ſpaſticis, exilientibus, & quibus cor palpitet, aliquid ex corde mandẽdum, ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyænæ illinatur. Pilos etiam auferri hac compoſitione illita, aut per ſe felle, euulſis prius quos renaſci non libeat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lumborum doloribus carnes è lumbis edendas illinendasq; cũ oleo. Sterilitatem mulierum emendari, oculo cum glycyrrhiza & anetho ſumpto in cibo, promiſſo intra triduũ conceptu. Cõtra nocturnos pauores umbrarumq; terrorem unus è magnis dentibus lino alligatus ſuccurrere narratur. Furentes ſuffiri eodem, & circũligari ante pectus cum adipe renũ, aut iocinere, aut pelle præcipiũt. Mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili ſeptẽ, & genitale cerui ſi illigentur dorcadis pelle, collo ſuſpenſa continere partus promittunt. Venerem ſtimulari, genitali ad ſexus ſuos in melle ſumpto, etiã ſi uiri mulierum coitus oderint. Quinimo totius domus concordiã, eodem genitali & articulo ſpinæ cum adhærente corio adſeruatis, cõſtare: quem ſpinæ articulum ſiue nodum atlantion uocant. Eſt autem primus. In comitialium quoque remedijs habent eum. Adipe accenſo, ſerpentes fugari dicunt. Maxillæ parte cõminuta in aniſo, & in cibo ſumpta, horrores ſedari. Eodem ſuffitu mulierum menſes euocari. Tantumq; eſt uanitatis, ut ſi ad brachium adalligetur ſuperioris roſtri dextræ partis dens, iaculãtium ictus deerraturos negent. Palato eiuſdem arefacto, & cũ alumine Aegyptio calefacto, ac ter in ore permutato, fœtores & ulcera oris emendari. Eos uero, qui linguam in calcea mento ſub pede habeant, non latrari à canibus. Siniſtra parte cerebri naribus illita, morbos pernicioſos mitigari, ſiue hominum, ſiue quadrupedũ. Frontis corium faſcinationibus reſiſtere. Ceruicis carnes ſiue mandantur, ſiue bibantur, arefactæ, lumborũ doloribus. Neruis à dorſo armisq;, ſuffiendos neruorũ dolores. Pilos roſtri admotos mulierum labris, amatoriũ eſſe. Iecur potũ, torminibus & calculis mederi. Iam cor in cibo potúue ſumptum, omnibus doloribus corporum auxiliari: Lienem lienibus. Omẽtum, ulcerum inflammationibus cum oleo. Medullas, doloribus ſpinæ & neruorum, laſſitudini renum. Neruos potos in uino cum thure, fœcunditatem reſtituere ademptam ueneficio. Vuluam cum mali punici dulcis cortice in potu datã prodeſſe mulierum uuluæ. Adipe è lumbis ſuffiri difficulter parientes, & ſtatim parere. E dorſo medullam adalligatã contra uanas ſpecies opitulari. Spaſticis, genitale è maribus ſuffitu. Item lippiẽtibus, ruptis, & contra inflationes, ſeruatos pedes, tactu: læuos dextris partibus, dextros læuis. Siniſtrum pedem ſuperlatum parturienti, letalem eſſe: dextro illato, facile eniti. Membranam quæ fel contineat, cardiacis potam in uino, uel in cibo ſumptam, ſuccurrere. Veſicam in uino potam, contra urinæ incontinentiã. Quæ autem in ueſica inuenta ſit urina, additis oleo ex ſeſamo, & melle, hauſtã prodeſſe ægrimoniæ ueteri. Coſtarum primam & octauam, ſuffitu ruptis ſalutarem eſſe. Ex ſpina uero parturientibus oſſa. Sanguinẽ cum polenta ſumptum, torminibus. Eodem tactis poſtibus, ubicunq; magorum infeſtari artes, non elici deos, nec colloqui, ſiue lucernis, ſiue pelui, ſiue aqua, ſiue pila, ſiue quo alio genere tententur. Carnes ſi edantur, contra canis rabidi morſus efficaces eſſe: etiámnum iecur efficacius. Carnes uel oſſa hominis, ſi quæ in uentriculo occiſæ inueniantur, ſuffitu podagricis auxiliari. Si ungues inueniantur in his, mortẽ alicuius capientium ſignificari. Excrementa ſiue oſſa reddita cum interimitur, contra magicas inſidias pollere. Fimum quod inteſtinis inuentum ſit, arefactum, ad dyſentericos ualere potum: illitumq; cum adipe anſerino opitulari toto corpore læſis malo medicamento: à cane uero morſis adipem illitum, & corium ſubſtratũ. Rurſus tali ſiniſtri cinere decocto cũ ſanguine muſtelæ, perunctos omnibus odio uenire: idem fieri oculo decocto. Super omnia eſt, quod extremam fiſtulam inteſtini contra ducum, ac poteſtatum iniquitates commonſtrant, & ad ſucceſſus petitionum, iudiciorumq; ac litium euentus, ſi omnino tantum aliquis ſecum habeat. Eiuſdem cauerna ſiniſtro lacerto alligata, ſi quis mulierem reſpiciat, amatorium eſſe tam præſens, ut ilico ſequatur. Eiuſdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum uiris, qui ſint probroſæ molliciei, non modo pudicos, ſed & ſeueros mores induere. Proxime fabuloſus eſt crocodilus, ingenio quoq; illo, cui uita in aqua terraq; communis. Duo enim genera eorũ: illius è dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto, coitus (ſi credimus) ſtimulant. Canini eius dentes febres ſtatas arcent thure repleti, ſunt enim caui, ita ne diebus quinque ab ægro cernatur qui adalligauerit. Idem pollere & uentre exemptos lapillos, aduerſus febrium horrores uenientes tradunt. Eadem de cauſa Aegyptij perungũt & adipe ægros ſuos. Alter illi ſimilis, multum infra magnitudinẽ, in terra tantum, odoratiſſimisq; floribus uiuit. Ob id inteſtina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore farcta: crocodileam uocãt, oculorum uitijs utiliſſimam, cum porri ſucco inunctis, & cõtra ſuffuſiones uel caligines. Illita quoq; ex oleo cyprino, moleſtias in facie enaſcentes tollit, ex aqua uero morbos omnes, quorum natura ſerpit in facie, nitoremque reddit. Lẽtigines tollit ac uaros, omnesq; maculas, & contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulſo binis obolis. Appoſita menſes ciet. Optimaq; eſt quæ cãdidiſſima & friabilis, minimeq; ponderoſa: cum teratur inter digitos fermenteſcens. Lauatur ut ceruſa. Adulterant amylo, aut cimolia, ſed maxime, qui captos oryza tantum paſcunt. Felle inunctis oculis ex melle contra ſuffuſiones nihil utilius prædicant. Inteſtinis & reliquo corpore eius ſuffiri uulua laborantes ſalutare tradunt. Item uelleribus circumdari

uapore

uapore eius infectis. Corij utriusq; cinis ex aceto illitus his partibus quas secari opus sit, aut nidor crema ti, sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis utriusq; cla ritatem uisus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. Corpus ipsum excepto capite pedibusq;, elixum manditur ischiadicis: tussimq; ueterē sanat, præcipue in pueris: item lumborum dolores. Habent & adipem, quo tactus pilus defluit. Hic perunctos à cro codilis tuetur, instillaturq; morsibus. Cor annexū in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incursauerit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur. Iungemus illis similima & peregrina æque animalia, priusq; chamæleontem, peculiari uolumine dignum existimatum Democrito, ac per singula mēbra desecratum, nō sine magna uoluptate nostra, cognitis proditisq; mendacijs Græcæ uanitatis. Similis & magnitudine est supradicto crocodilo, spinæ tantum acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distans. Nullū animal pauidius existimatur, & ideo uersicoloris esse mutationis. Vis eius maxima contra accipitrum genus. Detrahere enim suprà uolantem ad se traditur, & uoluntarium præbere lacerādum cæteris animalibus. Caput eius & guttur si roboreis linguis accendantur, imbrium & tonitruum concursus facere Democritus narrat: item iecur in tegulis ustum. Reliqua ad ueneficia pertinentia quæ dicit, quanquā falsa existimantes, omittemus, præterquā ubi irrisu coarguendum. Dextro oculo, si uiuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: lingua adalligata, pericula puerperij. Eundem salutarem esse parturientibus si sit domi: si uero inferatur, pernicioſissimū. Linguā, si uiuenti exempta sit, ad iudiciorum euentus pollere. Cor aduersus quartanas illigatum nigra lana primæ tonsuræ. Pedem è prioribus dextrum, hyænæ pelle adalligatū sinistro brachio, contra latrocinia terroresq; nocturnos pollere. Item dextram mammillam cōtra formidines pauoresq;. Sinistrum uero pedem torreri in furno cum herba quæ etiam chamæleon uocetur, additoq; unguēto in pastillos digeri: eos in ligneo uase conditos, præstare (si credimus) ne cernatur ab alijs qui habeat. Armum dextrum ad uincēdos aduersarios uel hostes ualere, utiq; si abiectos eiusdem neruos calcauerint. Sinistrum humerum quibus mœstris cōsecret, qualiter somnia quæ uelis & quibus uelis mittantur, pudet referre. Omnia ea dextro pede resolui: sicut sinistro latere lethargos, quos fecerit dextrum. Capitis dolores, insperso uino, in quo latus alterutrū macerātū sit, sanari. Fœminis sinistri uel pedis cineri si misceatur lac suillū, podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & suffusiones corrigi propè creditur, tridui inunctione: serpentes fugari ignibus instillato: Mustelas contrahi in aquam conecto. Corpore uero illito, detrahi pilos. Idem præstare narrāt iecur, cum ranæ rubetæ pulmone illitum. Præterea iocinere amatoria dissolui. Melancholicos autem sanari, si ex corio chamæleontis herbæ succus bibatur. Intestina & fimum eorum, cū id animal nullo cibo uiuat, cum simiarum urina illita inimicorū ianuæ, odiū omnium hominum his cōciliare. Cauda, flumina & aquarum impetus sisti, serpentes soporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigataq; gemino ramo palmæ, percussam aquam discuti, ut quæ intus sint omnia appareant: utinamq; eo ramo contractus esset Democritus, quoniā illa loquacitates immodicas promisit inhiberi. Palamq; est, uirū aliās sagacem & uitæ utilissimum, nimio iuuandi mortales studio prolapsum. Ex eadem similitudine est scincus, quē quidā terrestrem crocodilum esse dixerunt, candidiore autē & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoscitur à crocodilo, squamarū seta à cauda ad caput uersa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. Afferuntur salsi. Rostrum eius & pedes in uino albo poti, cupiditates ueneris accendunt: utiq; cum satyrio & erucæ semine, singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis, ita ut pastilli singularum drachmarum bibātur: per se laterū carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodest & contra sagittarū uenena, ut Apelles tradit, antè posteaq; sumptus. In antidota quoq; nobilia additur. Sestius, plus quàm drachmæ pondere in uini hemina potum, perniciē afferre tradit. Præterea eiusdem decocti ius cum melle sumptū, uenerē inhibere. Est crocodilo cognatio quædam amnis eiusdem geminiq; uictus cum hippopotamo, repertore detrahendi sanguinis, ut diximus. Plurimi autem super Saiticam præfecturam. Huius corij cinis cum aqua illitus, panos sanat: adeps frigidas febres: item fimum suffitu. Dentes è parte læua dolores dentium, scarificatis gingiuis. Pellis eius è sinistra parte frontis in inguina adalligata, uenerem inhibet. Eiusdē cinis alopecias explet. Testiculi drachma ex aqua contra serpentes bibitur. Sanguine pictores utuntur. Peregrinæ sunt & lynces, quæ clarissime omnium quadrupedū cernunt. Vngues earum omnes cum corio exuri efficacissime in Carpatho insula tradunt. Hoc cinere poto, propudia uirorum: eiusdem aspersu fœminarum libidines inhiberi: item pruritus corporum, urina, stillicidia uesicæ. Itaque eam protinus terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & iugulorum dolori monstratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertemur ad nostrum orbem: primumq; cōmunia animalium remedia, atque eximia dicemus.

Medicinæ communes ex feris animalibus, aut eiusdē generis placidis. Lactis usus, & obser uatiōes, & de caseis, butyro, & adipe. CAP. IX.

SIcuti de lactis usu. Vtilissimum cuiq; maternū. Concipere nutrices exitiosum est: hi sunt enim infantes qui colostrati appellantur, densato lacte in casei speciem. Est autem colostra, prima à partu spongiosa densitas lactis. Maxime autem alit quodcunque humanum, mox caprinum: unde fortassis fabulæ Iouem ita nutritum dixere. Dulcissimum ab hominis

cameli

camelinum, efficaciſſimum ex aſinis. Magnorum animalium & corporũ, facilius redditur. Stomacho accommodatiſſimum caprinum, quoniam fronde magis quàm herba ueſcuntur. Bubulũ medicatius. Ouillum dulcius & magis alit, ſtomacho minus utile, quoniã eſt pinguius. Omne autem uernum aquatius æſtiuo, & de nouellis: probatiſſimũ uero quod in ungue hæret, nec defluit. Innocẽtius decoctũ, præcipue cum calculis marinis. Aluus maxime ſoluitur bubulo. Minus inflat quodcũq; decoctum. Vſus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes, ueſicam, interanea, fauces, pulmones. Foris pruritum cutis, eruptiones pituitæ, poſt abſtinentiã. Nam ut in Arcadia bubulum biberent phthiſici ſynecticiq; & cachectæ, diximus in ratione herbarum. Sunt inter exempla, qui aſininum bibendo liberati ſint podagra chiragráue. Medici ſpeciem unã addidere lactis generibus, quod ſchiſton appellauere. Id fit hoc modo: fictili nouo feruet caprinum maxime, ramisq; ficulneis recẽtibus miſcetur, additis totidẽ cyathis mulſi quot ſint heminæ lactis. Cum feruet ne circumfundatur præſtat cyathus argẽteus cum frigida aqua demiſſus, ita ne quid fundat: ablatum deinde igni refrigeratione diuiditur, & diſcedit ſerum à lacte. Quidam & ipſum ſerum iam multo potentiſſimum, decoquũt ad tertias partes, & ſub dio refrigerant. Bibitur autem efficaciſſime heminis per interualla ſingulis diebus quinis: melius à potu geſtari. Datur comitialibus, melancholicis, paralyticis, in lepris, elephantiaſi, articularibus morbis. Infunditur quoq; lac contra roſiones à medicamẽtis factas. Et ſi uratur dyſenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptiſana hordeacea. Item ad roſiones inteſtinorum, bubulum aut ouillum utilius. Recens quoq; dyſentericis infunditur: ad colum autem crudũ: item uuluæ, & contra ſerpentium ictus: phthiſicis, cantharidum, aut ſalamandræ, aut bupreſtis, aut pityocampes uenenis. Priuatim bubulum his qui colchicon biberint, aut cicutam, aut dorycnium, aut leporem marinum: ſicut aſininum cõtra gypſum, & ceruſam, & ſulphur, & argentum uiuum: item duræ aluo in febri. Gargarizatur quoq; faucibus exulceratis utiliſſime. Et bibitur ab imbecillitate uires recolligentibus, quos atrophos uocant: in febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum, lactis aſinini heminam dari, aut ſi in exitu cibi roſiones ſentirent, antiqui in arcanis habuerunt: ſi hoc non eſſet, habuerunt è caprino. Bubuli ſerum orthopnoicis prodeſt ante cætera, addito naſturtio. Inungũtur etiam oculi, in lactis heminis ſeſamæ additis drachmis quatuor tritis in lippitudine. Caprino lienes ſanãtur, poſt bidui inediam tertia die edera paſtis capris, per triduum poto ſine alio cibo. Lactis uſus aliâs contrarius capitis doloribus, hepaticis, ſpleneticis, neruorum uitio, febres habentibus, uertigini præterquàm purgationis gratia, grauedini, tuſſientibus, lippis. Suillum utiliſſimum tenaſmo, dyſenteriæ, necnon phthiſicis. Hoc & mulieri ſaluberrimum qui dicerent fuerunt. De generibus caſeorum diximus, cum de uberibus ſinguliſq; animalium mẽbris diceremus. Sextius eoſdem effectus equino quos bubulo tradit. Hunc uocãt hippacen. Stomacho utiles, qui non ſint ſalſi, id eſt recentes. Veteres aluũ ſiſtunt, corpusq; minuunt, ſtomacho utiliores: & in totum ſalſa minuunt corpus, alunt mollia. Caſeus recẽs cum melle, ſugillata emendat, mollis aluũ ſiſtit. Sedat tormina paſtillis in uino auſtero decoctis, rurſusq; in patina toſtis cum melle. Sapron uocant, qui cum ſale & ſorbis ſiccis è uino tritus potusq; medetur cœliacis. Genitaliũ carbunculis caprinus tritus & impoſitus: item acidus cũ oxymelite. Maculis in balineo illitus oleo interlinitur. E lacte fit & butyrum, barbararum gentium laudatiſſimus cibus, & qui diuites à plebe diſcernat. Plurimum è bubulo, & inde nomen: pinguiſſimũ ex ouibus. Fit & ex caprino, ſed hyeme calefacto lacte, æſtate expreſſo tãtum, crebro iactatu in longis uaſis, anguſto foramine ſpiritum accipiẽtibus ſub ipſo ore, aliâs præligato. Additur paulũ aquæ ut aceſcat. Quod eſt maxime coactum, in ſummo fluitat: id exemptum addito ſale, oxygala appellant. Reliqua decoquunt in ollis: ibi quod ſupernatat, butyrũ eſt, oleoſum natura. Quo magis uirus reſipit, hoc præſtantius iudicatur. Pluribus cõpoſitionibus miſcetur inueteratũ. Natura eius aſtringere, mollire, replere, purgare. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens quod uelis aceſcere, utiliſſimũ ſtomacho. Effectus dicemus ſuis locis. Proxima in communibus adipis laus eſt, ſed maxime ſuilli, apud antiquos etiam religioſi. Certe nouæ nuptæ intrantes, etiámnum ſolenne habent poſtes eo attingere. Inueteratur duobus modis, aut cum ſale, aut ſyncerus: tanto utilior, quanto ſit uetuſtior. Axungiam etiam Græci appellauere in uoluminibus ſuis. Neque eſt occulta uirium cauſa, quoniam id animal herbarum radicibus ueſcitur. Itaque etiam ſimo innumeri uſus. Quamobrem non de alia loquimur ſue, multo efficaciore fœmina, & quæ non peperit. Multo uero præſtantior in apris eſt. Vſus igitur axungiæ eſt ad mollienda, excalfacienda, diſcutienda, purgandaque. Medicorum aliqui admixto anſeris adipe, taurorumque ſeuo & œſipo, ad podagras uti iubent. Si uero permaneat dolor, cum cera, myrto, reſina, pice. Syncera axungia medetur ambuſtis uel niue. Pernionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo. Prodeſt & confricatis membris: itinerumque laſſitudines & fatigationes leuat. Ad tuſſim ueterem recens decoquitur quadrantis pondere in uini cyathis tribus addito melle. Vetus etiam phthiſin in pilulis ſumpta ſanat, quæ ſine ſale inueterata eſt. Omnino enim non niſi ad ea quæ purganda ſint, aut quæ non ſint exulcerata, ſalſa petitur. Quidã quadrantes axungiæ & mulſi in uini cyathis tribus decoquunt contra phthiſes, quintoq; die picem liquidam in ouo ſumi iubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & ſcapulis eorum qui phthiſin ſentiunt.

Tantaq;

Tantaq; est uis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os sapor, eamq; expuere uideantur. E' sue quæ non pepererit, aptissime utuntur ad cutem mulieres. Contra scabiem uero quiuis, admixto iumentorum seuo, pro parte tertia, & pice, pariterq; subferuefactis. Syncera partus in abortum uergẽtes nutrit, collyrij modo subdita. Cicatrices concolores facit ceruſa admixta, uel argenti spuma. At cum sulphure, unguium scabricias emendat. Medetur & capillo fluẽti: & ulceribus in capite mulierũ cum gallæ parte quarta: & infumata pilis oculorũ. Datur & phthisicis unciatim, cum uini ueteris hemina decocta, donec tres unciæ è toto resident. Alij & mellis exiguũ adijciunt. Panis illinitur cum calce, item furũculis duritiæq; mãmarum. Rupta & cõuulsa, & spasmata, & luxata sanat. Clauos & rimas calliq; uitia, cum elleboro albo: parotidas admixta farina salsamẽtariæ testæ: quo genere proficit & ad strumas. Pruritus & papulas in balineo perunctis tollit, alioq; etiámnũ modo podagricis prodest mixto oleo uetere, contrito unà sarcophago lapide, & quinquefolio tuso in uino, uel cum calce, uel cum cinere. Facit & peculiare emplastrum lxxxv. pondo, centum spumæ argenteæ mixtis, utilissimũ contra inflammationes ulcerum. Adipe uerrino & inungi putãt utile, quæq; serpant illinire cum resina. Antiqui maxime axibus uehiculorum perũgendis, ad faciliorem circũactum rotarum utebantur: unde nomẽ: sic quoq; utili medicina cum illa ferrugine rotarũ ad sedis uitia uirilitatisq;. Et per se axungiam medici antiqui maxime probabant renibus detractam, & exemptis uenis aqua cœlesti fricabant crebro, decoquebantque fictili nouo sæpius, tum demũ asseruantes. Conuenit salsam magis emollire, excalfacere, discutere, utilioreq; esse uino lotam. Massurius palmã lupino adipi dedisse antiquos tradit. Ideo nouas nuptas illo perungere postes solitas, ne quid mali medicamenti inferretur. Quæ ratio adipis, eadẽ in his quæ ruminant seui est, alijs modis non minoris potentiæ. Perficitur omne, exemptis uenis aqua marina uel salsa lotum, mox in pila tusum, aspersum marina. Crebro postea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox assiduo sole ad candorem reducitur. A renibus autẽ omne laudatissimum est. Si uero uetus reuocetur ad curam, liquefieri prius iubent: mox frigida aqua lauari sæpius, dein liquefacere affuso uino quàm odoratissimo, eodẽq; modo iterũ ac sæpius coquũt, donec uirus euanescat. Multi priuatim sic taurorũ, leonũq;, ac pantherarũ, & camelorũ pinguia curari iubẽt. Vsus dicetur suis locis. Cõmunis & ratio medullarũ est. Omnes molliunt, explent, siccãt, excalfaciũt. Laudatissima ceruina, mox uitulina, dein hircina & caprina. Curantur ante autumnũ recẽtes lotæ, siccatæq; in umbra per cribrũ. Dein liquatæ per lintea exprimũtur, ac reponuntur in fictili locis frigidis. Inter omnia autẽ cõmunia animalium uel præstantissimi effectus fel est. Vis eius excalfacere, mordere, scindere, extrahere, discutere. Minorũ animaliũ subtilius intelligitur, & ideo ad oculorum medicamẽta utilius existimatur. Taurino præcipua potentia, etiã in ære pellibusq; colore aureo ducendis. Omne autem curatur recens præligato ore lino crasso, demissum in feruẽtem aquam semihora, mox siccatũ sine sole, atq; in melle conditum. Damnatur equinũ tantum inter uenena, ideo flamini sacrorũ equum tangere nõ licet, cũ Romæ publicis sacris equus etiã immoletur. Quin & sanguis eorum septicã uim habet. Item equarum præterquàm uirginum erodit, emarginat ulcera. Taurinus quidẽ recens inter uenena est, excepta Aegira. Ibi enim sacerdos Terræ uaticinatura, tauri sanguinem bibit priusquam in specũ descendat. Tantum potest sympathia illa de qua loquimur, ut aliquãdo religione aut loco fiat. Drusus tribunus plebis traditur caprinum bibisse, cũ pallore & inuidia ueneni sibi dati insimulare Q. Cepionem inimicũ uellet. Hircorũ sanguinis tanta uis est, ut ferramentorũ subtilitas non aliter acrius induretur, scabritia tollatur uehementius quàm lima. Non igitur & sanguis animalium intercõmunia dici potest, & ideo quisq; suis dicetur effectibus. Digeremus enim in animalia singula usus, plurimumq; contra serpẽtes. Exitio his esse ceruos nemo ignorat, ut si quæ sunt, extractas cauernis mãdentes. Nec uero ipsi spirãtesq; tantum aduersantur, sed mẽbratim quoq;. Fugari eas nidore cornus si uratur, dictum est: at è summo gutture ustis ossibus, congregari dicuntur. Pelles eiusdem animalis substratæ, securos præstant ab eo metu somnos. Coagulũ quoq; ex aceto potum ab ictu: & si omnino tractatum sit, eo die non ferit serpens. Testes quoq; eius inueterati, uel genitale maris, salutariter dantur in uino: item uentres qui centipelliones uocantur. Fugiunt & omnino dentem cerui habentes, aut medulla perũctos seuoue cerui aut hinuli. Summis autem remedijs præfertur hinulei coagulum, matris utero execti, ut indicauimus. Sanguine quoq; ceruino si unà urantur dracontion & cunilago & anchusa lentisci ligno, contrahi serpentes dicũt. Dissipari deinde, si sanguine detracto adijciatur pyrethrũ. Inuenio apud autores Græcos animal ceruo minus, & pilo demum simile, quod ophion uocatur. Sardiniam id tantum ferre solitam. Hoc interisse arbitror, & ideo medicinas ex eo omitto.

Medicinæ de apro, & capris, & equis feris, & remedia ex bestijs contra oẽs morbos. CAP. X.

APri quoq; cerebrum contra eas laudatur cum sanguine. Iecur etiã inueteratum cum ruta potum ex uino. Item adeps cũ melle resinaq;. Simili modo uerrinum iecur, exemptis duntaxat fibris, quatuor obolorum pondere, uel cerebrum in uino potum. Caprarũ cornu uel pilus accensis, fugari serpentes dicunt, cineremq; eorum potum uel illitũ contra ictus ualere: item lactis haustus cum uua taminia, uel urinæ cum aceto scillitico: caseum caprinum cum origano impositum, uel seuum cũ cera. Milia præterea remediorum ex eo animali demonstrantur: sicut apparebit: quod equidem

equidem miror, cũ febri negetur carere. Amplior potentia feris eiusdem generis, quod numerosissimũ esse diximus. Alia uerò & hircis. Democritus etiámnũ effectus auget eius, qui singularis natus sit. Fimo quoque caprarum in aceto decocto illini ictus serpentium placet, & recentis cinere in uino: atque in totum difficilius se recolligentes à serpentium ictu, in caprilibus optime conualescunt. Qui efficacius uolunt mederi, occisæ capræ aluum dissectam cum fimo intus reperto statim illigant. Alij carnem recentem hœdorum pilo suffiunt, eodemq; nidore fugant serpẽtes. Vtuntur & pelle eorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro pasti, coagulo leporis ex aceto, contraq; scorpionem & murem araneum. Aiunt autem nõ feriri leporis coagulo perunctos. A scorpione percussis, fimum capræ efficacius cum aceto decoctũ auxiliatur. Lardum iusq; decocti potũ his, qui bupresti hauserint. Quinetiam si quis asino in aurem percussum à scorpione sedicat, transire malum protinus tradunt: uenenataque omnia accenso eius pulmone fugere. Et fimo uituli suffiri percussos à scorpione prodest. Canis rabidi morsu facta uulnera circuncidunt ad uiuas usque partes quidã, carnemque uituli admouent, & ius ex eodem carnis decoctæ dant potui, aut axungiam cum calce tusam. Laudant hirci iecur, quo imposito, ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Laudant & capræ fimum ex uino illitum, aut melle: melis, & cuculi, et hirundinis decoctum & potũ. Ad reliquos bestiarũ morsus, caprinum caseum siccũ cum origano imponunt, & bibi iubent: ad hominis morsus carnẽ bubulam coctã. Efficacius uituli, si non ante quintum diem soluant. Veneficijs rostrũ lupi resistere inueteratũ aiunt, ob idq; uillarũ portis præfigunt. Hoc idem præstare & pellis è ceruice solida existimatur: quippe tanta uis est animalis, præter ea quæ retulimus, ut uestigia eius calcata equis afferant torporem. Iis qui argentum uiuum biberint, lardum remedio est. Asinino lacte poto uenena restinguuntur, peculiariter si hyoscyamum potum sit, aut uiscum, aut cicuta, aut lepus marinus, aut opocarpathum, aut pharicon, aut dorycniũ, & si coagulum alicui nocuerit: nam id quoq; uenenum est in prima lactis coagulatione. Multos eius & alios usus dicemus. Sed meminisse oportebit recenti utendum, aut nõ multo postea tepefacto. Nullum enim celerius euanescit. Ossa quoq; asini confracta & decocta, contra leporis marini uenenum dantur. Omnia eadem onagris efficaciora. De equiferis non scripserunt Græci, quoniã terræ illæ non gignebant. Veruntamẽ fortiora omnia eadem quàm in equis intelligi debẽt. Lacte equino uenena leporis marini & toxica expugnantur. Nec uros aut bisontes habuerunt Græci in experimẽtis, quanquàm boue fero refertis Indiæ syluis, portione tamen eadẽ efficaciora omnia ex his credi par est. Sic quoque lacte bubulo cuncta uenena expugnari tradunt, maxime supradicta, & si ephemerum impactum sit, aut si cantharides datæ, uomitione omnia egeri: sic & caprino iure cantharides. Contra ea uerò quæ exulceratione enecant, seuum uitulinum seu bubulum auxiliatur. Nam contra sanguisugas potas butyrum remedio est, cũ aceto ferro calefacto: quod & per se prodest contra uenena. Nam si oleum non sit, uicem eius repræsentat. Multipedũ morsus cum melle sanat. Omasi quoq; iure poto uenena supradicta expugnari putant, priuatim uerò aconita & cicutas: itemque uitulino seuo. Caprinus caseus recens, his qui uiscum biberint: lac uerò contra cantharidas remedio est, & contra ephemerum potum cum taminia uua. Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica uenena sumitur: hœdinus contra reliqua, Coagulum hœdi cõtra uiscum, & chamæleontem album, sanguinemque taurinum, contra quẽ & leporis coagulũ ex aceto. Contra pastinacam uerò & omnium marinorum ictus uel morsus, coagulum leporis, uel hœdi, uel agni, drachmæ pondere ex uino. Leporis coagulum & contra uenena additur antidotis. Papilio quoque lucernarum luminibus aduolans, inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium est iecur caprinum, sicut fel ueneficijs ex mustela rustica factis.

De remedijs ad morborum multa genera ex animalibus. CAP. XI.

HInc deinde reuertemur ad genera morborum. Capilli defluuia ursinus adeps admixto ladano & adianto continet, alopeciasque emendat, & raritatem superciliorum cum fungis lucernarum, ac fuligine quæ est in rostris earum. Porrigini cum uino prodest. Ad hanc & cornus ceruini cinis è uino, utq; nõ tædia animalium capillis increscant. Item fel caprinũ cum creta cimolia & aceto, sic ut paululum capilli inarescant: item fel hircinum cum urina tauri. Si uerò uetus sit, etiam furfures adiecto sulphure emendat. Cinere genitalis asinini, sppissari capillũ putant, & è canicie uindicari si rasis illinatur, plumboq; tritus cum oleo. Densari & asinini pulli cum urina, admiscentq; nardum fastidij gratia. Alopecias felle taurino cum Aegyptio alumine tepefactis illinunt. Capitis ulcera manantia, urina tauri efficaciter sanat: item hominis uetus: si cyclaminũ adijciatur & sulphur. Efficacius tamen & uitulinum fel: quo cum aceto calefacto, & lendes tolluntur. Seuum uitulinum cum sale tritum, capitis ulceribus utilissimum. Laudatur & uulpium adeps, sed præcipue fel, & fimum cum sinapi, pari modo illitũ. Caprini cornus farina uel cinis, magisq; hircini addito nitro & tamaricis semine, & butyro oleoque, prius capite raso: mire cotinent ita fluentem capillũ. Sicut & canis cinere ex oleo illito supercilia nigrescunt. Lacte caprino lendes tolli tradunt, fimo cum melle alopecias expleri: item ungularum cinere cum pice, fluentem capillum contineri. Leporinus cinis cũ oleo myrteo, capitis dolores sedat: item aqua pota, quæ è bouis aut asini potu relicta est: & si credimus, uulpis masculæ genitale circumligatum: cornus ceruini cinis illitus ex aceto uel rosaceo, aut ex irino. Oculorum

epiphoras bubulo ſeuo cum oleo cocto illinunt: Ceruini cornus cinere ſcabricies eorum inungũt, mucrones autem ipſos efficaciores putant. Lupi excrementis circumlini ſuffuſiones prodeſt. Cinere eorum cum Attico melle inungi obſcuritates: item ſelle urſino. Epinyctidas, adipe aprino cum roſaceo. Vngulæ aſininæ cinis inunctus è ſuo lacte, cicatrices oculorũ, & albugines tollit. Medulla bubula ex dextro crure priore trita cũ fuligine, pilis & palpebrarum uitijs angulorumque occurrit: calliblephariq; modo fuligo in hoc uſu temperatur: optime ellychnio papyraceo oleoq; ſeſamino, fuligne in nouo uaſe pennis deterſa. Efficaciſſime tamen euulſos ibi pilos coërcet. Felle tauri cum oui albo, collyria fiunt, aquaque diſſoluta inunguntur per quatriduum. Seuum uituli cum anſeris adipe & ocymi ſucco, genarum uitijs aptiſſimum eſt. Eiuſdem medullæ cum pari pondere ceræ & olei uel roſacei, addito ouo, duritiæ genarum illinuntur. Caſeo molli caprino impoſito ex aqua calida epiphoræ ſedantur: ſi tumor ſit, ex melle. Vtrunque uerò ſero calido fouendum. Sicca lippitudo, lumbulis ſuum toſtis atque contritis & impoſitis tollitur. Capras negant lippire, quoniam ex quaſdam herbas edant: item dorcades. Et ob id fimum earum cera circundatum noua luna deuorare iubent, & quoniam noctu æque quoque cernant, ſanguine hircino ſanari luſciioſos putant: nyctalopas à Græcis dictos: capræ uerò iocinere, in uino auſtero decocto. Quidam inaſſati iocineris ſanie inungunt, aut felle capræ, carnesque eas ueſci: & dum coquantur, oculos uaporari præcipiunt. Id quoque referre arbitrantur, ſi rutuli coloris fuerint. Volunt & oculos ſuffiri, iocinere in ollis decocto: quidam inaſſato. Fel quidem caprinum pluribus modis aſſumunt: cum melle contra caligines: cum ueratri candidi tertia parte, contra glaucomata: cum uino, contra cicatrices, & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: ad palpebras uerò euulſo prius pilo, cum ſucco oleris, ita ut inunctio inareſcat. Contra ruptas tuniculas, cum lacte mulieris. Ad omnia autem inueterata, fel efficacius putant. Nec abdicant fimum ex melle illitum, epiphoris contraque dolores medullam: item pulmonem leporis. Sedat caliginem fel cum paſſo aut melle. Lupino quoque adipe, uel medulla ſuum, fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. Nam uulpinam linguam habentes in armilla, lippituros negãt. Aurium dolori & uitijs medetur urina apri in uitro ſeruata: fel apri uel ſuis, uel bubulum, cum oleo cycino & roſaceo æquis portionibus. Præcipue uerò taurinũ, cum porri ſucco tepidum, uel cum melle ſi ſuppurent. Contraque odorem grauem per ſe tepefactum in malicorio. In ea parte rupta cum lacte mulierum efficaciter ſanat. Quidam etiam in grauitate aures ſic perluendas putant. Alij cum ſenecta ſerpentium & aceto includunt lanas, antè aqua calida collutas, aut ſi maior ſit grauitas aurium, fel cum myrrha & ruta in malicorio excalfactum infundunt: lardum quoque pingue: item fimum aſini recens cum roſaceo inſtillatur: omniaque ea tepefacta. Vtilior equi ſpuma, uel equini fimi recentis cinis cum roſaceo. Seuum bubulum cum adipe anſerino: butyrum recens. Vrina capri uel tauri, uel fullonia uetus calfacta, uapore per lagenæ collum ſubeunte. Admiſcent & aceti tertiam partem. Et aliquid urinæ uituli qui nondum herbam guſtauerit. Fimum etiam mixto felle eiuſdem. Et cutem quam relinquunt angues, excalfactis prius auribus. Lana autem medicamina ea includuntur. Prodeſt & ſeuum uituli cum anſeris adipe, & ocymi ſucco: eiuſdem medulla admixto cumino trito infuſa. Virus uerrinum è ſcropha exceptum priuſquam terrã attingat, contra dolores. Auribus fractis glutinum è naturis uitulorum factum, & in aqua liquatum. Alijs uitijs adeps uulpium. Item fel caprinum cum roſaceo tepido, aut porri ſucco: aut ſi ſint rupta ibi aliqua, è lacte mulieris. Si grauitas ſit audiendi, fel bubulum cum urina capræ, uel hirci: uel ſi pus ſit. In quocunque autem uſu prætant hæc efficaciora in cornu caprino per dies uiginti infumata. Laudant & coagulum leporis tertia denarij parte, dimidiaque ſagapeni in aminæo uino. Parotidas urſinus adeps comprimit, pari pondere ceræ & taurini ſeui: addunt quidam hypociſthidem: & per ſe butyrum illitum, ſi prius foueantur fœnigræci decocti ſucco. Efficacius cum ſtrychno. Proſunt & uulpium teſtes, & taurinus ſanguis aridus tritus. Vrina capræ calefacta inſtillata auribus: fimumque eiuſdem cum axungia illitum. Dentes mobiles confirmat ceruini cornus cinis, doloreſq; eorum mitigat, ſiue infricentur, ſiue colluantur. Quidam efficaciorem ad omnes eoſdem uſus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentifricia utroque modo fiunt. Magnum remedium eſt & in luporum capitis cinere. Certumque eſt in excrementis eorum plerunque inueniri oſſa. Hæc adalligata eundem effectum habent. Item leporina coagula per aurem infuſa contra dolores, & capitis eorum cinis dentifricium eſt: adiectoque nardo mulcet graueolentiam oris. Aliqui murinorum capitum cinerem miſcuiſſe malunt. Reperitur in latere leporis acui os ſimile, hoc ſcarificari dentes in dolore ſuadent. Talus bubulus accenſus eos qui labant cum dolore admotus confirmat. Eiuſdem cinis cum myrrha, dentifricium eſt. Oſſa quoque ex ungulis ſuum combuſta, eundem uſum præbent, item oſſa ex acetabulis pernarum circa quæ coxendices uertuntur. Iiſdem ſanari dimiſſis in fauces, iumentorum uerminationes notum eſt: ſed & combuſtis dentes confirmari. Aſinino quoque lacte percuſſu uexatos, aut dentiũ eiuſdẽ cinere: lichene itẽ equi cũ oleo infuſo per aurem. Eſt autẽ hoc non hippomanes, quod alioqui noxiũ omitto, ſed in equorũ genibus, ac ſuper ungulas. Præterea in corde equorũ inueniri tur os, dentibus caninis maxime ſimile: hoc ſcarificari dolorem, aut exempto dente emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat demonſtrant. Equarum uirus à coitu in ellychnijs accenſum, Anaxilaus prodidit, equinor

dit, equinorum capitum uisus repræsentare monstrifice: similiter ex asinis. Nam hippomanes tãtas in uenefício uires habet, ut affusum æris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ: admotos mares equos ad rabiẽ coitus agat. Medetur dentibus & fabrile glutinum, in aqua decoctũ illitumq;, & mox paulò detractum, ita ut cõfestim colluãtur uino, in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis. Efficax habetur & caprino lacte collui dentes, uel felle taurino. Talorum capræ recentium cinis dentifricio placet, & omnium ferè uillaticarum quadrupedum, ne sæpius eadem dicantur.

Ad faciei uitia, ceruicis & pectoris morbos. CAP. XII.

CVtem in facie erugari & tenereſcere, & candorem custodire lacte asinino putãt. Notumq; est quasdam quotidie D. custodito numero fouere: Poppea hoc Neronis principis instituit, balinearum quoq; sic solito temperato, asinarum gregibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie, butyro illito tolluntur: efficacius cũ ceruſa. Syncero uerò ea uitia quæ serpunt, insuper imposita farina hordeacea. Vlcera in facie membrana è partu bouis madida. Friuolum uideatur, non tamen omittendum, propter desideria mulierum: Talum candidi iuuenci, quadraginta diebus noctibusq;, donec resoluatur in liquorem decoctum, & illitum linteolo, candorem cutisq; erugationẽ præstare. Fimo taurino malas rubescere aiunt, nõ crocodileam illini melius, sed foueri frigida & antè & postea iubent. Aestates, & quæ decolorem faciũt cutem, fimum uituli cũ oleo & gummi manu subactũ emendat. Vlcera oris ac rimas, seuum uituli uel bouis cum adipe anseris, & ocymi succo. Est & alia mixtura, seuo uituli cũ medulla cerui, & albæ spinæ foliis unà tritis. Idẽ præstat et medulla cũ resina, uel si uaccina sit, iusque è carne uaccina. Lichenas oris præstantissime uincit glutinũ, factũ è genitalibus uitulorũ, liquatum aceto cũ sulphure uiuo, ramo ficulneo permixtũ, ita ut bis die recens illinatur. Item lepras ex melle & aceto decoctũ, quas & iecur hirci calidum illitũ tollit: sicut elephãtias in fel caprinũ: etiámnum lepras ac furfures, tauri, uel addio nitro. Vrina asini circa canis ortum, maculas in facie: fel utriusq; per sese aqua infractum, cuitatisq; solibus ac uentis post detractã cutem. Similis effectus in taurino seuo uitulinóue felle, cum semine cunilæ, ac cinere è cornu ceruino, si canicula exoriente comburatur. Asinino seuo cicatricibus ac licheni leprisq; maxime color redditur. Hirci fel & lentigines tollit, admixto caseo ac uiuo sulphure spongiæq; cinere, ut mellis sit crassitudo. Aliqui inueterato felle uti maluere, mixtis calidis furfuribus põdere oboli uniꝰ, quatuorq; mellis, prius defricatis maculis. Efficax eiusdem & seuum cum melãthio, & sulphure, & iride. Labrorum fissuris cum adipe anserino, ac medulla ceruina resinaque et calce. Inuenio apud autores, his qui lentiginem habeant negari magicæ sacrificiorũ usum. Lacte bubulo aut caprino tonsillæ & arteriæ exulceratæ leuantur. Gargarizatur tepidum, ut est expressum, aut calefactum. Caprinum utilius, cũ malua decoctum & sale exiguo. Linguæ exulcerationi et arteriarum prodest ius omasi gargarizatu. Tonsillis autẽ priuatim renes uulpium aridi, cum melle triti illitiq;. Anginæ fel taurinum uel caprinum cum melle. Iecur mellis ex aqua oris grauitatem, ulceraq; butyrũ emendat. Spinam aliúdue quid faucibus adhærens, felis extrinsecus fimo perfricatis, aut reddi, aut delabi tradũt. Strumas discutit fel aprinum, uel bubulum tepidum illitum. Nam coagulum leporis è uino in linteolo exulceratis duntaxat imponitur. Discutit & ungulæ asini uel equi cinis, ex oleo aqua illitus, & urina calefacta: & bouis ungulæ cinis ex aqua, fimum quoq; feruens ex aceto. Item seuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, testesque uulpini: prodest & sapo: Gallorum hoc inuentũ rutilandis capillis, ex seuo & cinere. Optimus fagino & caprino, duobus modis, spissus ac liquidus: uterq; apud Germanos maiorẽ in usu uiris quàm fœminis. Ceruicum dolores butyro aut adipe ursino perfricantur. Rigores bubulo seuo, quod & strumis prodest cum oleo. Dolorem inflexibilem (opisthotonon uocant) leuat urina capræ auribus infusa, aut fimum cum bulbis illitum. Vngues contusos fel cuiuscunq; animalis circumligatum. Pterygia digitorum fel taurinum, aqua calida dissolutum. Quidam adjiciunt sulphur & alumen, pari pondere omnium. Tussim iecur lupi ex uino tepido sanat: ursinumq; fel admixto melle, aut ex cornu bubuli summis partibus cinis: uel saliua equi, triduo potu eam mori tradũt: pulmo ceruinus cum gula sua arefactus in fumo, dein tusus ex melle quotidiano ecligmate. Efficacior est ad id subulo ceruorum generis. Sanguinem expuẽtes, ceruini cornus cinis: coagulum leporis tertia parte denarij cum terra Samia & uino myrteo potum sanat. Eiusdẽ fimi cinis in uino uesperi potus, nocturnas tusseis: pili quoq; leporis suffiti, extrahunt pulmonibus difficiles excreationes. Purulentas autem exulcerationes pectoris pulmonisq;, & à pulmone graueolentiam halitus, butyrum efficacissime iuuat, cum pari modo mellis Attici decoctũ donec ruffescat, & matutinis sumptum ad mensuram ligulæ. Quidam pro melle, laricis resinam addere maluerunt. Si sanguis reijciatur, efficacem tradunt bubulum sanguinem, modice et cum aceto sumptum: nam de taurino credere, temerarium est. Sed glutinum taurinum tribus obolis cum calida aqua bibitur in uetere sanguinis excreatione.

Ad stomachi & lumborum dolores et renum uitia. CAP. XIII.

STomachum exulceratum lactis asinini potus reficit: item bubuli. Rosiones eius caro bubula admixto aceto & uino cocta. Rheumatismos cornus cerui ni cinis. Sanguinis excreationes hœdinus sanguis recens, ad cyathos ternos, cum aceto acri pari modo feruens potus: coagulum tertia parte ex aceto potum. Iocineris dolores, lupi iecur aridum ex mulso: asininũ

iecur aridum cum petroselini partibus duabus, ac nucibus tribus, ac melle tritum, & in cibo sumptũ: sanguis hircinus cibo aptatus. Suspirijosis ante omnia efficax est potus equiferorum sanguinis. Proxime lactis asinini tepidi cum bulbis decocti, ita ut serum ex eo bibatur, addito in tres heminas cyatho nasturtij albi, perfusi aqua, deinde melle diluti. Iecur quoq; uulpinũ, aut pulmo in uino nigro, aut fel ursinum in aqua, laxat meatus spirandi. Lumborum dolores & quæcunque alia mollire opus sit, ursino adipe perfricari conuenit: cinerem aprini aut suilli fimi inueterati, aspergi potione uini. Asserunt & magi sua commenta. Primum omnium rabiem hircorum, si mulceatur barba, mitigari: eadem præcisa, non abire eos in alienum gregem. huic admiscent fimum caprinum, & subdito linteolo unctо caua manu, quantum pati possit feruens, sustineri iubent: ita ut si læua pars doleat, hæc medicina in dextra manu fiat, aut è contrario. Fimum quoq; ad eum usum acus æreæ punctis tolli iubẽt. Modus curationis est, donec uapor ad lumbos sentiatur peruenire. Postea uerò manum porro tuso illinunt, item lumbos ipso fimo cum melle, suadẽtq; in eodem dolore & testes leporis deuorare. Ischiadicis fimũ bubulum imponunt, calfactum in folijs cinere feruenti. In renumq; dolore leporis renes crudos deuorari iubent, aut certe coctos, ita ne dente cõtingantur. Ventris quidẽ dolore tentari negant talum leporis habentes. Lienem sedat fel apri uel suis potum, uel ceruini cornus cinis in aceto. Efficacissime tamen inueteratus lien asini, ita ut in triduo sentiatur utilitas. Asinini pulli fimum, quod primum edidit, polean uocant Syri: dant in aceto mulso. Datur & equi lingua inueterata ex uino, præsentaneo medicamento, ut didicisse se ex barbaris Cæcilius Bion tradidit. Et lien bubulus simili modo. Recens autem assus uel elixus, in cibo. In uesica quoque bouis allij capita uiginti tusa, cum aceti sextario, imponuntur ad lienis dolorem. Eadem ex causa emi lienem uituli quanti indicatus sit, iubent magi, nulla pretij contatione, quoniam hoc quoque religiose pertineat: diuisumq; per longitudinẽ annecti tunicæ utrinque, & induentem pati decidere ad pedes: dein collectum in umbra arefacere, cum hoc fiat, simul residere lienem ægri uitiatum, liberariq́ue eum morbo dicitur. Prodest & pulmo uulpium cinere siccatus, atque in aqua potus. Item hœdorum lien impositus.

Ad aluum sistendam, cœliacos, dysenterios, inflationes alui, rupta, tenasmon, & tineas, & colum. CAP. XIIII.

ALuum sistit ceruinus sanguis, item cornus cinis: iecur aprinum ex uino potum citra salem, recensque: item assum suillum, uel hircinum decoctum in uini hemina. Coagulum leporis in uino ciceris magnitudine: aut si febris sit, ex aqua. Aliqui & gallam adijciunt, alij per se leporis sanguine contenti sunt lacte cocto. Equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus ueteris ex parte ima cinis, inspersus potioni aquæ. Sanguis hircinus in carbone decoctus: Corium caprinum cum suo pilo decoctum succo epoto. Coagulum equi, & sanguis caprinus, uel medulla, uel iecur aluũ soluit: Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum. Vel lactis equini potus: item caprini cum sale & melle: Capræ fel cum cyclamini succo & aluminis modico. Aliqui & nitrum & aquam adiecisse malunt. Fel tauri cum absinthio tritum ac subditum pastillo. Butyrum largius sumptum, cœliacis & dysentericis medetur, iecur uaccinum: Cornus ceruini cinis, tribus digitis captus in potione aquæ: Coagulum leporis subactum in pane: Si uerò sanguinem detrahunt, in polenta: Aprini, uel suilli, uel leporini fimi cinis, inspersus potioni tepidæ uini. Vituli quoque ius uulgariter datum, inter auxilia cœliacorum & dysentericorum tradunt. Lactis asinini potus utilior, addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex uino: utrique uitio. Item polea supradicta. Equi coagulum, quod aliqui hippacen uocant, etiam si sanguinẽ detrahant: uel fimi cinis, dentiumq; eiusdem tusorum farina, salutaris dicitur: & bubuli lactis decocti potus. Dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt: & si tormina sint, cornus ceruini cinerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Caseus recens uaccinus immittitur ad utrunque uitium. Item butyrum heminis quatuor, cum resinæ terebinthinæ sextante, aut cum malua decocta, aut rosaceo. Datur & seuum uitulinum, aut bubulum. Item medullæ excoquuntur cum farina & cera exiguoq́ue oleo, ut sorberi possint. Medulla & in pane subigitur: Lac caprinum ad dimidias partes decoctum. Si sint & tormina, additur protropum. Torminibus satis esse remedij in leporis coagulo poto è uino tepido, uel semel, arbitrantur aliqui. Cautiores & sanguine caprino cum farina hordeacea & resina, uentrem illinũt. Ad omnes epiphoras uentris illini caseum mollem suadent: Veterem autem in farina tritum, cœliacis et dysentericis dari, cyatho casei in cyathis uini tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dysentericis: Iecur assum capræ, cœliacis subuenit, magisq; etiam hirci, in uino austero decoctum potumq́ue, uel ex oleo myrteo umbilico impositum. Quidam decoquunt à tribus sextarijs aquæ ad heminam, addita ruta. Vtũtur & liene asso capræ hirciue, & seuo hirci in pane qui cinere coctus sit, capræ à renibus maxime, ut per se hauriatur, protinusq́ue modice frigidam sorberi iubent. Aliqui & in aqua decoctum seuum admixta polenta, & cumino, & aneto, acetoq́ue. illinunt & uentrem cœliacis, fimo cum melle decocto. Vtuntur ad utrunque uitium & coagulo hœdi in uino myrtite, magnitudine fabæ poto: & sanguine eiusdem in cibum formato, quem sanguiculum uocant. Infundunt dysentericis & glutinum taurinum, aqua calida resolutum. Inflationes autem discutit uitulinum fimum in uino decoctum. Intestinorum uitijs magnopere prodest coagulum ceruorum, decoctum cum lente betaq́ue, atque ita in cibo sumptum:

ptum: Leporis pilorũ cinis cum melle decoctus: Lactis caprini potus decoctus cum malua, exiguo sale addito. Et si coagulum addatur, maioribus emolumentis fiat. Eadem uis est & in seuo caprino in sorbitione aliqua, uti protinus hauriatur frigida aqua. Item feminu hœdi cinis rupta intestina sarcire mire traditur: Fimum leporis cum melle decoctum, & quotidie fabæ magnitudine sumptum, ita ut deploratos sanauerint. Laudãt & caprini capitis cum suis pilis decocti succum. Tenasmos, id est, crebra & inanis uoluntas egerendi, tollitur poto lacte asinino: Item būbulo. Tinearum genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inueniri ossa, si terram nõ attigerint, colo medentur adalligata brachio: Polea quoq; supradicta magnopere prodest in sapa decocta. Itẽ suilli fimi farina addito cumino in aqua rutæ decoctæ: Cornus ceruini teneri cinis, cochleis africanis cum testa sua tusis mixtus, in uini potione.

Ad uesicæ cruciatus & calculos: de genitalium & sedis uitijs, & inguinum remedijs. CAP. XV.

VEsicæ calculorumq; cruciatibus auxiliatur urina apri, & ipsa uesica pro cibo sumpta: efficacius, si prius fumo maceretur utrunq;. Vesicã elixam mandi oportet, & à muliere fœminæ suis. Inueniũtur & in iocineribus eorũ lapilli, aut duritie lapillis similes, candidi sicuti in uulgari sue: quibus cõtritis atq; potis in uino, pelli calculos aiunt. Ipsi apro tam grauis sua urina est, ut nisi egesta fugæ non sufficiat, ac uelut deuinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati, in uino poti, calculos pellunt. In perna suis articulos esse diximus, quorum decoctum ius facit urinæ utile. Asinini renes inueterati tritique, & in uino mero dati, uesicæ medentur. Calculos expellunt lichenes equini ex uino aut mulsa poti diebus quadraginta. Prodest & ungulæ equinæ cinis, in uino, aut aqua. Item fimũ caprarũ in mulso, efficacius syluestriũ: Pili quoq; caprini cinis. Verendorum carbunculis, cerebrum apri uel suis, sanguisq;. Vitia uerò quæ in eadẽ parte serpunt, iecur eorum combustũ, maxime iunipe ri ligno cum charta & arrenico sanat: Fimi cinis, fel bubulum, cum alumine Aegyptio ac muria ad crassitudinem mellis subactum, insuper beta ex uino cocta imposita: caro quoq;. Manantia uerò ulcera, seuum cũ medulla uituli in uino decoctum, uel caprinum cũ melle rubique succo: uel si serpant, fimum etiam prodesse cum melle dicunt aut cum aceto, & per se butyrum. Testium tumor, cum seuo uituli, addito nitro cohibetur: uel fimo eiusdem ex aceto decocto. Vrinæ incontinentiam cohibet uesica aprina, si assa mandatur: Vngularum apri uel suis cinis potioni insperſus: Vesica fœminæ suis combusta ac pota. Item hœdi, uel pulmo: Cerebrum leporis in uino: Eiusdem testiculi tosti, uel coagulum cũ anserino adipe in polenta: Renes asinini in mero triti potique. Magi uerrini genitalis cinere poto ex uino dulci demonstrant urinam facere in canis cubili, ac uerba adijcere, ne ipse urinam faciat ut canis in suo cubili. Rursus ciet urinam uesica suis, si terram non attigerit, imposita pubi. Sedis uitijs præclare prodest fel ursinum cum adipe: Quidam adjciunt spumã argenti ac thus. Prodest & butyrum cum adipe anserino ac rosaceo. modum ipsæ res statuunt, ut sint illitu faciles. Præclare medetur & taurinum fel, in linteolis concerptis: rimasque perducit ad cicatricem. Inflationibus in ea parte, seuum uituli, maxime ab inguinibus cum ruta: Cæteris uitijs medetur sanguis caprinus cum polenta. Item fel caprinum condylomatis per se. Item fel lupinum ex uino. Panos & apostemata in quacunque parte, sanguis ursinus discutit: Item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri: quem dicitur cum interficiatur reddere urinam, liquidiorẽ initio, sed in terra spissantem se. Hic adalligatus femini, omnes impetus discutit, omnique suppuratione liberat. Est autem rarus inuẽtu, nec ex omni onagro, sed celebri remedio. Prodest & urina asini cum melanthio. Et ungulæ equinæ cinis cum oleo & aqua illitus: Sanguis equi, præcipue admissarij: Et sanguis bubulus: item fel. Caro quoque eosdem effectus habet calida imposita: & ungulæ cinis ex aqua aut melle: urina caprarum, hircorumque carnes in aqua decoctæ: aut fimum ex his cum melle decoctum: fel ursinum siue uerrinum: urina suum in lana imposita. Femina atteri aduriq; equitatu notum est. Vtilissimum est ad omnes inde causas, spumã equi ex ore inguinibusque illinire. Inguina & ex ulcerum causa intumescunt. Remedio sunt equi setæ tres, totidẽ nodis alligatæ intra ulcus.

Ad podagras, ad morbum comitialem, ad sideratos, morbumq; regium, ossaq; fracta, remedia. CAP. XVI.

POdagris medetur ursinus adeps, taurinumq; seuum, pari pondere & ceræ. Addunt quidam hypocisthida & gallam. Alij hircinũ præferunt seuum cum fimo capræ, & croco sinapiue, uel caulibus ederæ tritus, ac perdicio uel flore cucumeris syluestris: Itẽ bouis fimum cũ aceti fece. Magnificãt & uituli, qui nõdum herbam gustauerit, fimũ, aut per se sanguinẽ tauri: Vulpem decoctã uiuam, donec ossa tantũ restent: lupimue uiuum oleo cerati modo in coctũ: Seuum hircinum, cum helxines parte æqua, sinapis tertia: Fimi caprini cinerem cum axungia. Quin & ischiadicos uri sub pollicibus pedum eo fimo feruente, utilissime tradũt. Articulorumq; uitijs fel ursinũ utilissimũ esse, & leporis pedes adalligatos. Podagras quida mitigari pede leporis uiuentis abscisso, si quis secum assidue habeat. Perniones ursinus adeps, rimasq; pedum omnes sarcit: Efficacius alumine addito: Seuum caprinum: Dentium equi farina: Aprinum uel suillum fel, cum adipe pulmo impositus: & si subtriti sint contusiue offensatione. Si uerò adusti frigore, leporini pili cinis: Eiusdem pulmo contusis dissectus, aut pulmonis cinis. Sole adusta, seuo asinino aptissime curantur. Item

bubulo cum roſaceo. Clauos & rimas calliq́ue uitia, fimum apri uel ſuis recẽs illitum, ac tertio die ſolutum ſanat. Talorum cinis, pulmo aprinus, aut ſuillus, aut ceruinus. Attritus calciamentorum, urina aſini cum luto ſuo illita. Clauos ſeuum bubulum cum thuris polline. Perniones uerò corium combuſtum, melius ex uetere calceamento. Iniurias è calceatu, ex oleo corij caprini cinis. Varicũ dolores ſedat fimi uitulini cinis, cum lilij bulbis decoctis, addito melle modico. Itemq́; omnia inflãmata & ſuppurationes minantia. Eadem res & podagris prodeſt, & articularijs morbis, è manibus præcipue uitulis. Articulorum attritis, fel aprorum uel ſuum, linteo calefacto impoſitum: uituliq́; qui nondum herbam guſtauerit, fimum: Item caprinum cum melle in aceto decoctum. Vngues ſcabros ſeuum uituli emendat: Itẽ caprinũ admixta ſandaracha. Verrucas uerò aufert uitulini fimi cinis ex aceto: aſini urinæ lutũ. Comitiali morbo teſtes urſinos ediſſe prodeſt, uel aprinos bibiſſe ex lacte equino, aut ex aqua: Item aprinam urinã ex aceto mulſo: efficacius, quæ inaruerit in ueſica ſua. Dantur & ſuum teſticuli inueterati tritiq́ue in ſuis lacte, præcedente uini abſtinentia, & ſequente continuis diebus. Dantur & leporis ſale cuſtoditi pulmones, cum thuris tertia parte, in uino albo, per dies triginta. Item coagula eiuſdem. Aſini cerebrũ ex aqua mulſa, iufumatum prius in foliis, ſemũcia per dies: uel ungularum eius cinis cochlearibus eius binis toto menſe potus: Item teſtes ſale aſſeruati, & aſperſi potioni, in aſinarũ maxime lacte uel ex aqua. Membrana partus earum, præcipue ſi marem pepererint, olfactata accedente morbo comitialium reſiſtit. Sunt qui è mare nigroq́ue cor edendum cum pane ſub dio prima aut ſecunda luna præcipiant. Aiij carnem, aliqui ſanguinem aceto dilutum per dies quadraginta bibendum. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miſcent, eademq́ue potione & lymphaticis medentur. Comitialibus datur & lactis equini potus, lichenq́ue in aceto mulſo bibendus. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis toſtæ, ut uolunt magi. Seuum earum cum felle taurino pari põdere decoctũ, & in folliculo fellis recõditum, ita ne terrã attingat, potum uerò ſub limine ex aqua. Morbũ ipſum deprehendit caprini cornus, uel ceruini uſti nidor. Sideratis urina pulli aſinini nardo admixto perunctione prodeſſe dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis: Sanguis aſinini pulli ex uino. Item fimum aſinini pulli, quod primum edidit à partu, datum fabæ magnitudine è uino medetur intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo ſimiliterq́ue uis eſt. Fractis oſſibus præſentaneus maxillarum apri cinis uel ſuis. Item lardum elixũ atq; circumligatũ mira celeritate ſolidat. Coſtis quidem fractis laudatur unice caprinum fimũ ex uino uetere, aperit, extrahit, perſanat. Febres arcet ceruorũ caro, ut diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter ſalſus adalligatusq́ue, ſi credimus magis. Eſt genus febrium, quod amphimerinon uocant. Hoc liberari tradunt, ſi quis è uena auris aſini tres guttas ſanguinis in duabus heminis aquæ hauſerit. Quartanis magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent, & ne recidant, non remoueri ſepteno circuitu. Quis hoc quæſo inuenire potuit? quæue eſt iſta mixtura? cur digitus potiſſimum bubonis electus eſt? Modeſtiores iecur felis decreſcente luna occiſæ inueteratum ſale, ex uino bibendum ante acceſſiones quartanæ dixere. Iidem magi fimi bubuli cinere conſperſo puerorum urina illimunt digitos pedum, manibusq́; leporis cor adalligant. Coagulum ante acceſſionem propinant. Datur & caſeus caprinus recens cum melle diligenter ſero expreſſo.

Ad melancholicos, lethargicos, hydropicos: ad ignem ſacrum, & ad dolores neruorum remedia. CAP. XVII.

Melancholicis fimum uituli in uino decoctum remedio eſt. Lethargicos excitat aſini lichenaribus illitus ex aceto: Caprini cornus nidor aut pilorum: iecur aprinum. Itaque & ueternoſis datur. Phthiſicis medentur, iecur lupi ex uino, macræ ſuis fœminæ herbis paſtæ lardum, carnes aſininæ ex iure ſumptæ. Hoc genere maxime in Achaia curant id malum. Fimi quoque aridi, ſed pabulo uiridi paſto boue, fumum harundine hauſtum prodeſſe tradunt: Bubuli quoque cornus mucronem exuſtum, duorum cochleariorum menſura, addito melle pilulis deuoratis. Capræ ſeuo in pulte ex alica & phthiſin & tuſſim ſanari, uel recenti cum mulſo liquefacto: ita ut uncia in cyathum addatur, rutæque ramo permiſceatur, non pauci tradunt. Rupicapræ ſeui cyatho, & lactis pari menſura, deploratum phthiſicum conualuiſſe certus autor affirmat. Sunt & qui ſuum fimi cinerem profuiſſe ſcripſerint in paſſo: & cerui pulmonem, maxime ſubulonis, ſiccatum in fumo tritumq́ue in uino. Hydropicis auxiliatur urina ueſicæ apri paulatim data in potus: Efficacius quæ inaruerit cum ueſica ſua: Fimi ceruini maxime ſubulonis, ſed & bubuli, de armentinis loquor (quod bolbiton uocant) cinis cochleariorum trium in mulſi hemina, bouis fœminæ in mulieribus, & ex altero ſexu in uiris, quod ueluti myſterium occultarunt magi: Fimum uituli maſculi illitum: Fimi uituli cinis cum ſemine ſtaphylini, æqua portione ex uino: Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorem putant hircorum, utique ſi lentiſco paſcantur. Igni ſacro urſinus adeps illinitur, maxime qui eſt ad renes: Vitulinum fimum recens, uel bubulum: Caſeus caprinus ſiccus cum porro: Ramenta pellis ceruinæ deiecta pumice, ex aceto trita. Rubori cum prurigine, equi ſpuma aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ aſinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris, caſeus caprinus ſiccus ex melle & aceto in balneis, oleo remoto. Puſtulis ſuilli fimi cinis aqua illitus, uel cornus ceruini cinis. Luxatis recens fimum aprinum uel ſuillum: Item uitulinum: Verris ſpuma recens cum aceto, fimum caprinum cum melle: Bubula caro

la caro impoſita tumorẽ ſanat. Fimum ſuillum in teſta calefactum tritumque cum oleo, duritias corporum omnes tollit optime. Adeps è lupis illitus, in his quæ rumpere opus eſt, plurimum proficit: Fimum bubulum in cinere calefactum, aut caprinum in uino uel aceto decoctum. In furunculis ſeuum bubulũ cum ſale aut ſi dolor eſt, intinctũ oleo, liquefactum ſine ſale, ſimilique modo caprinum. In ambuſtis urſinus adeps cum lilij radicibus: Aprinum aut ſuillum fimum inueteratum: Setarum ex his è penicillis tectorijs cinis cum adipe tritus. Tali bubuli cinis, cum cera & medulla ceruina: Fel tauri: Fimum leporis. Sed caprarum fimus ſine cicatrice ſanare dicitur. Glutinum præſtantiſſimum fit ex auribus taurorum & genitalibus: Nec quicquam efficacius prodeſt ambuſtis. Sed adulteratur nihil æque, quibuſuis pellibus inueteratis, calceamẽtisq; etiam decoctis. Rhodiacum fideliſſimum: eoq; pictores & medici utuntur: Id quoq; quò candidius, eò probatius. Nigrum & lignoſum damnatur. Neruorum doloribus, fimum caprinum decoctum in aceto cum melle, utiliſſimum putant, uel putreſcente neruo. Spaſmata & percuſſu uitiata, fimo aprino curant, uere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotáue uulneratos: & quoquo modo ſanguine contuſo, uel ſi recens illinatur. Sunt qui incoxiſſe aceto, utilius putent. Quin & in potu farinam eam ruptis conuulneratisq; & euerſis ex aceto ſalutarem promittunt. Reuerẽtiores cinerẽ eius ex aqua bibunt. Feruntq; & Neronem principem hac potione recreari ſolitum, cũ ſic quoque ſe trigario approbare uellet. Proximam ſuillo fimo uim putant.

Ad ſanguinem ſiſtendum: & contra ulcera & carcinomata, ad ſcabiem remedia: & quę infixa corpori extrahunt, & quæ cicatricibus proſunt. CAP. XVIII.

SAnguinem ſiſtit coagulum ceruinum ex aceto: Item leporis. Huius quidem & pilorum cinis: Item ex fimo aſinino cinis: & pilorum quidem cinis illitus. Efficacior uis è maribus aceto admixto, & in lana ad omne profluuium impoſito. Similiter ex equino capite & femine: aut fimi uitulorum cinis illitus ex aceto. Item caprini cornus uel fimi ex aceto. Hirci ni uerò iocineris diſſecti ſanies efficacior: Et cinis utriuſque ex uino potus, uel naribus ex aceto illitus. Hircini quoque utris uinarij duntaxat cinis, cum pari pondere reſinæ, quo genere & ſiſtitur ſanguis, & uulnus glutinatur. Hœdinũ quoque coagulum ex aceto, & feminum eius combuſtorum cinis, ſimiliter pollere traduntur. Vlcera ſanat in tibijs cruribuſque adeps urſinus, admixta rubrica. Quæ uerò ſerpunt, fel aprinum cum reſina et ceruſa: Maxillarum apri uel ſuum cinis: Fimum ſuum illitum ſiccum: Item caprinum ex aceto ſubferuefactum. Cætera purgantur & explentur butyro: Cornus ceruini cinere, uel medulla cerui: Felle taurino cum cyprino oleo, aut fimo caprino, aut hircino. Fimum recens ſuum, uel inueterati farina illinitur uulneribus ferro factis. Phagedænis & fiſtulis immittitur fel tauri, cũ ſucco porri, aut lacte mulierũ, uel ſanguis aridus cum cotyledone herba. Carcinomata curat coagulum leporis, cum pari podere capparis aſperſum uino. Gangrenas urſini fel penna illitum. Aſini ungularum cinis ea quæ ſerpunt ulcera inſperſus. Sanguis equi arrodit carnes ſeptica ui: Item ſimi equini inueterati fauilla. Ea uerò quæ phagedænas uocant in ulcerũ genere, corij bubuli cinis cum melle. Caro uituli recentia uulnera non patitur intumeſcere: Fimum bubulum cum melle. Feminum uituli cinis ſordida ulcera, & quæ cacoëthe uocant è lacte mulieris ſanat. Recentes uerò plagas ferro illatas, glutinum taurinum liquefactum, tertio die ſolutũ. Caſeus caprinus ſiccus ex aceto & melle, purgat ulcera. Quæ uerò ſerpant, cohibet ſeuum cũ cera: Item addita pice ac ſulphure percurat. Similiter proficit ad cacoëthe, hœdi feminum cinis è lacte mulieris. Et aduerſus carbunculos, ſuis fœminæ cerebrũ toſtum illitumq;. Scabiem hominis, aſininæ medullæ maxime abolẽt. Vrinæ eiuſdem cum ſuo luto illitæ: Butyrum etiã quod in iumẽtis proficit cũ reſina calida: Glutinum taurinũ in aceto liquefactũ, addita calce: Fel caprinum cum aluminis cinere: Boas fimum bubulum, unde & nomen traxere: Canum ſcabies ſanantur bubulo ſanguine recenti: iterumque cum inareſcat illito, & poſtero die abluto cinere lixiuio. Spina ac ſimilia corpori extrahuntur felis excrementis: item caprę ex uino coagulo quocunque, ſed maxime leporis, cum thuris polline & oleo, aut cum uiſci pari pondere, aut cum propoli. Cicatrices nigras ſeuum aſininum reducit ad colorem. Fel uituli extenuat calefactum. Medici adijciunt myrrham, & mel, & crocum, æreaque pyxide condunt. Aliqui & florem æris admiſcent.

Ad muliebria mala medicinę, & ad infantium morbos, & ueneris remedia. CAP. XIX.

MVlierum purgationes adiuuat fel taurinum lana ſuccida appoſitũ. Olympias Thebana addidit hyſſopũ & nitrum: Cornus ceruini cinis potus. Item uuluas laborantes, illitu quoq;: & fel taurinum cum oppio appoſitum obolis binis. Vuluas & pilo ceruino ſuffire prodeſt. Tradunt, ceruas cum ſenſerint ſe grauidas, lapillum deuorare: quem in excrementis repertum, aut in uulua (nam & ibi inuenitur) cuſtodire partus adalligatum. Inueniuntur & oſſicula in corde & in uulua, perquàm utilia grauidis parturientibusq;. Nam de pumice, qui in uaccarum utero ſimili modo inuenitur, diximus in natura boum. Lupi adeps illitus uuluas mollit, dolores earum iecur. Carnes lupi ediſſe parituris prodeſt: aut ſi incipientibus parturire ſit iuxtà qui ederit, adeo ut etiam cõtra illatas noxias ualeat. Eundem ſuperuenire, perniciosum eſt. Magnus & leporis uſus mulieribus. Vuluã adiuuat pulmo aridus potus. Profluuia iecur cum Samia terra ex aqua potum: Secũdas coagulum: cauẽtur pridiana balinea. Illitum quoque cum croco & porri ſucco,

uellere appositum abortus mortuo expellit. Si uuluæ leporum in cibis sumãtur, mares concipi putant. Hoc & testiculis eorum & coagulo proficiunt. Conceptum leporis utero exemptum his, quæ parere desierint, restibilem fœcunditatem afferre. Sed pro conceptu, leporis saniem & uiro magi propinant. Item uirgini nouem grana fimi, ut stent perpetuo mammæ: coagulum quoque ob id cum melle illinunt: sanguinem, ubi euulsos pilos renasci nolunt. Inflationi uuluæ, fimum aprugnum suillúmue cum oleo illini prodest. Efficacius sistit farina aridi, ut aspergatur potioni, uel si grauidæ aut puerperæ torqueantur. Lacte suis poto cum mulso adiuuantur partus mulierũ. Per se uerò potum, deficientia ubera puerperarum replet. Eadem circumlita sanguine fœminæ suis, minus crescent. Si dolent, lactis asinini potu mulcentur: quod addito melle sumptum, & purgationes earum adiuuat. Sanat & uuluarum exulcerationes eiusdem animalis seuum inueteratum, & in uellere appositum duritiem uuluarum emollit. Per se uerò recens uel inueteratũ, ex aqua illitum, psilotri uim obtinet. Eiusdem animalis lien inueteratus, ex aqua illitus mammis, abundatiam facit. Vuluas suffitu corrigit. Vngulæ asininæ suffitæ partum maturant, ut uel abortus euocetur: nec aliter adhibentur, quoniam uiuentem partum necant. Eiusdẽ animalis fimum si recens imponatur, profluuia sanguinis mire sedare dicitur. Necnon & cinis eiusdem fimi, qui & uuluæ prodest impositus. Equi spuma illita per dies uiginti priusquam primum nascantur pili restinguntur. Item cornus ceruini decocto: melius, si recentia sint cornua. Lacte equino iuuantur uuluæ collutæ. Quòd si mortuus partus sentiatur, lichen ex aqua dulci potus eijcit. Item ungulæ suffitu, aut fimum aridum. Vuluas procidentes butyrum infusum sistit. Induratam uuluam aperit fel bubulum rosaceo admixto, foris uellere cum resina terebinthina impositum. Aiunt & suffitu fimi è mare boue, procidentes uuluas reprimi, partus adiuuari. Conceptus uerò uaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus uexationem fieri, certum est. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat felle taurino, & adipe serpentium, & ærugine, addito melle, medicatis locis ante coitus. Vitulinum quoque fel, si in purgationibus fuerit sub coitu aspersum uuluæ, etiam duritiam uentris emollit, & profluuium minuit umbilico perunctо, atq; in totum uuluæ prodest. Modũ statuunt fellis pondere denarij ad apij tertiam, admixto amygdalino oleo, quantũ esse satis appareat: hoc in uellere imponũt. Masculi fel uituli, cum mellis dimidio tritũ, seruatur ad uuluas. Carnem uituli si cũ aristolochia inassatã edant circa conceptũ, mares parituras promittunt. Medulla uituli in uino ex aqua decocta cũ seuo, exulcerationibus uuluarũ imposita prodest. Itẽ adeps uulpiũ, excremẽtumque feliũ: hoc cum resina & rosaceo impositum. Caprino cornu suffiri uuluam, utilissimum putant. Syluestrium caprarum sanguis cum palma marina pilos detrahit. Caterarum uerò fel, callum uuluarum emollit insperſum, & à purgatione conceptus facit. Sic quoque psilothri uis efficitur, si euulsis pilis triduo seruetur illitum. Profluuium quamuis immensum, urina capræ potæ sisti, obstetrices promittunt, & si fimum illinatur. Membrana caprarũ in qua partus editus, inueterata potuq; sumpta in uino, secundas pellit. Hœdorum pilis suffiri uuluas, utile putant, & in profluuio sanguinis coagulũ bibi, aut hyoscyami semen imponi. E boue syluestri nigro si sanguine ricini lumbi perungantur mulieri, tædium Veneris fieri dicit Osthanes. Idem amoris, pota hirci urina, admixta propter fastidium nardo. Infantibus nihil butyro utilius, per se & cũ melle: priuatim & in dentitione & ad gingiuas, & ad oris ulcera. Dens lupi adalligatus, infantiũ pauores prohibet, dentientiq; morbos, quod et pellis lupina præstat. Dentes quidem eorum maximi, equis quoque adalligati, infatigabilem cursum præstare dicuntur. Leporum coagulo illito ubere, sistitur infantium aluus. Iecur asini admixta modice panace, instillatũ in os, à comitialibus morbis et alijs infantes tuetur: hoc xl. diebus fieri præcipiunt. Et pellis asinina iniecta, impauidos infantes facit. Dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem præstat infantibus adalligati, efficacius si terram nõ attigere. Lien bubulus in melle editur: & illinitur ad lienis dolores. Ad ulcera manãtia cum melle. lien uituli in uino decoctus, tritusq; et illitus, ulcuscula oris. Cerebrum capræ magi per anulum aureum traiectum, priusquam lac detur, infantibus instillant contra comitiales, cæterosque infantium morbos. Caprinũ fimum inquietos infantes adalligatum pãno cohibet, maxime puellas. Lacte caprino, uel cerebro leporum perunctæ gingiuæ, faciles dentitiones faciũt. Somnos fieri lepore sumpto in cibis Cato arbitratur: Vulgus & gratiam corpori in septem dies, friuolo quidem ioco, cui tamen aliqua debeat subesse causa in tanta persuasione. Magi felle capræ, scarificatæ duntaxat, illito oculis, uel sub puluino posito, somnum allici dicunt. Sudores inhibet cornus caprini cinis è myrteo oleo perunctis. Coitus stimulat fel aprugnum illitũ: Item medullæ suum haustæ: Seuum asininũ, anseris masculi adipe permixto illitum: Item à coitu equi Vergilio quoq; descriptum uirus, & testiculi equini aridi, ut potioni interi possint, dextérue asini testis in uino potus pro portione, uel adalligatus brachiali. Eiusdem à coitu spuma collecta roseo pãno, & inclusa argenteo, ut Osthanes tradit. Salpe genitale in oleum ferueus mergi iubet septies, eoq; perungi pertinentes partes. Bialcon cinerem ex eodem bibi, uel tauri à coitu urinam, lutoque ipso illini pubem. Ai è diuerso muris fimo illito, cohibetur uirorum uenus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut suis assus, ieiuni cibo sumptus eo die: Item hœdinus.

Mira de animalibus. CAP. XX.

MIra præterea traduntur in eisdem animalibus. Vestigium equi excussum ungula (ut solet plerunq;

runque) si quis collectum reponat, singultus remediũ esse, recordantibus quonam loco id reposuerint. Iecur luporum equinæ ungulæ simile esse, & rumpi equos: qui uestigia luporum sub equite sequantur. Talis suum discordiæ uim quandam inesse. In incendijs si fimi aliquid egeratur è stabulis, facilius extrahi, nec recurrere oues bouesque. Hircorum carnes uirus nõ resipere, si panem hordeaceum eo die quo interficiantur ederint, lasérue dilutum biberint. Nullas uerò teredinem sentire, luna decrescente induratas sale. Adeoq; nihil omissum, ut leporem surdum celerius pingue scere reperiamus. Animalium uerò medicinas: Si sanguis profluat iumentis, suillum fimum ex uino infundendum. Boum autem morbis seuum, sulphur uiuum, allium syluestre, ouum coctum: omnia hæc trita in uino danda, aut uulpis adipem. Carnem caballinam discoctam potu suum morbis mederi. Omnium uerò quadrupedũ morbis, capram solidam cum corio, & ranam rubetam discoctas. Gallinaceos non attingi à uulpibus, quia iecur animalis eius aridũ ederint: uel si pellicula ex ea collo inducta, galli inierint: Similia in felle mustelæ. Boues in Cypro contra tormina hominum excrementis sibi mederi. Non subteri pedes boum. Si prius cornua pice liquida perungantur. Lupos in agrum non accedere, si capti unius pedibus infractis, cultroque adacto, paulatim sanguis circa fines agri spargatur: atque ipse defodiatur in eo loco ex quo cœperit trahi: Aut si uomerem, quo primus sulcus eo anno in agro ductus sit, excussum aratro, focus larium, quo familia cõuenit, absumat: ac lupũ nulli animalium nocituru in eo agro quãdiu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia sui generis, quæ aut placida non sunt, aut fera.

mirumq; & indignum protinus subit, nullam artium inconstantiorem fuisse: & etiamnum sæpius mutari, cum sit fructuosior nulla. Dijs primum inuctores suos assignauit, & cœlo dicauit. Necnon & hodie multifariam ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famam etiã crimine, ictum fulmine Aesculapium fabulata, quoniam Tyndaridem reuocauisset ad uitam: Nec tamen cessauit narrare alios reuixisse opera sua, clara Troianis temporibus, quibus fama certior, uulnerum tamẽ duntaxat remedijs: Sequentia eius (miriũ dictu) in nocte densissima latuere usq; ad Peloponnesiacum bellum: tunc eam reuocauit in lucẽ Hippocrates, genitus in insula Coo: in primis clara ac ualida, & Aesculapio dicata. Is cum fuisset mos, liberatos morbis scribere in templo eius dei quid auxiliatũ esset, ut postea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur, atq; (ut Varro apud nos credit) iam templo cremato, instituisse medicinam hanc quæ clinice uocatur. Nec fuit postea quæstus modus, quoniam Prodicus Selymbriæ natus: discipulus eius instituens quam uocãt iatralepticen, reũctoribus quoq; medicorũ ac mediastinis uectigal inuenit. Horũ placita Chrysippus ingenti garrulitate mutauit, plurimũq; etiã ex Chrysippo discipulus eius Erasistratus, Aristotelis filia genitus. Hic Antiocho rege sanato, c. talentis donatus est à rege Ptolemæo filio eius, ut incipiamus & præmia artis ostendere. Alia factio ab experimẽtis se cognominãs, empiricẽ cœpit in Sicilia, Acrone Agrigẽtino Empedoclis physici autoritate cõmendato. Dissederuntq; eæ scholæ, & omnes eas damnauit Herophilus, in musicos pedes uenarum pulsu descripto per ætatum gradus. Deserta deinde & hæc secta est, quoniam necesse erat in ea literas scire. Mutata & quam postea Asclepiades (ut retulimus) inuenerat. Auditor eius Themison fuit, qui quæ inter initia scripsit, illo mox recedente à uita, ad sua placita mutauit. Sed et illa Antonius Musa eiusdẽ autoritate diui Augusti, quẽ contraria medicina graui periculo exemerat. Multos prætereo medicos, celeberrimosq; ex ijs Cassios, Carpitanos, Aruntios, Albutios, Rubrios. ccl. ℋ. annua mercede ijs fuere apud principes. Q. uerò Stertinius imputauit principibus, quòd ℋ. quingenis annuis contentus esset: sexcena enim sibi quæstu urbis fuisse numeratis domibus ostendebat. Par & fratri eius merces à Claudio Cæsare infusa est: censusque quanquam exhausti operibus Neapoli exornata, hæredi ℋ. ccc. reliquere, quantum ad eam ætatem Aruntius solus. Exortus deinde est Vectius Valens, adulterio Messalinæ Claudij Cæsaris nobilitatus, pariterque eloquentiæ assectator. Is eam potentiã nactus, nouam instituit sectã. Eadem ætas Neronis principatu ad Thessalũ transiliuit, delentem cuncta maiorum placita, & rabie quadam in omnis æui medicos perorantem: quali prudentia ingenioque, æstimari uel uno argumento abunde potest, cũ monumento suo (quod est Appia uia) iatronicen se inscripserit. Nullius histrionum equarumque trigarij

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXIX.

*

PROOEMIVM.

De origine medicinæ, & quando primum clinice, & quando primum iatralepice, & de Chrysippo & Erasistrato, et empirice, & Herophilo, & reliquis illustribus medicis, & quoties ratio medicinę mutata sit, & qui primus Romæ medicus, & quando, & quid de medicis antiqui Romani iudicauerint, & uitia medicinæ. CAP. I.

NATVRA remediorum, atque multitudo instantium ac præteritorum, plura de ipsa medendi arte cogunt dicere: quanquam non ignarus sim nullis ante hæc Latino sermone condita, ancepsque lubricum esse rerum omnium nouarũ, talium utique quàm steriles gratiæ difficultates in promendo: sed quoniam occurrere uerisimile est omnium qui hæc cognoscant cogitationi, quonam modo exoluerint in medicinæ usu, quæ tam parata atq; pertinentia erant,

trigarij comitatior egreſſus in publico erat: cum Crinas Maſſilienſis arte geminata, ut cautior religioſiorque, ad ſyderum motus ex ephemeride mathematica cibos dando, horasq; obſeruando, autoritate eum præceſſit. Nuperque centies ℔. reliquit muris patriæ, mœnibus quoque alijs penè non minori ſumma extructis. Hi regebant fata, cum repente ciuitatem Charmis ex eadem Maſſilia inuaſit, damnatis non ſolum prioribus medicis, uerum & balineis: frigidaq; etiam hybernis algoribus lauari perſuaſit, merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes conſulares uſque in oſtentationem rigentes. Quadam re extat etiam Annæi Senecæ aſtipulatio. Nec dubium eſt, omnes iſtos famam nouitate aliqua aucupantes, animas ſtatim noſtras negociari. Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarum concertationes, nullo idem cenſente, ne uideatur acceſſio alterius. hinc illa infelicis monumẽti inſcriptio, turba ſe medicorum periſſe. Mutatur ars quotidie toties interpollis, & ingeniorum Græciæ flatu impellimur. Palamque eſt, ut quiſque inter iſtos loquendo polleat imperatorem ilico uitæ noſtræ necisque fieri: ceu uerò non milia gentium ſine medicis degant: nec tamen ſine medicina: ſicut populus Rom. ultra ſexcenteſimum annum, neque ipſe in accipiendis artibus lentus, medicinæ uerò etiam auidus, donec expertam damnauit. Etenim percenſere inſignia priſcorum in his moribus conuenit. Caſſius Hemina ex antiquis autor eſt, primum è medicis ueniſſe Romam Peloponneſo Archagathum Lyſaniæ filium, L. Æmilio, M. Liuio COSS. anno urbis d.xxxv. eiq; ius Quiritum datũ, & tabernam in cõpito Acilio emptã ob id publice. Vulnerarium eum tradunt fuiſſe uocatum, mireq; gratum aduentum eius initio: mox à ſæuitia ſecandi urendique, tranſiſſe nomẽ in carnificem, & in tædium artem omnesque medicos: quod clariſſime intelligi poteſt ex M. Catone, cuius autoritati triumphus atque cenſura minimũ conferũt: tanto plus in ipſo eſt. Quamobrẽ uerba eius ipſa ponemus. Dicam de iſtis Græcis ſuo loco Marce fili quid Athenis exquiſitũ habeam, & quòd bonum ſit eorũ literas inſpicere non perdiſcere. Vincã nequiſſimum & indocile genus illorum, & hoc puta uatem dixiſſe. Quandocunq; iſta gens ſuas literas dabit, omnia corrũpet. Tum etiam magis ſi medicos ſuos huc mittet. Iurarunt inter ſe barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipſum mercede faciunt, ut fides ijs ſit, & facile diſperdãt. Nos quoq; dictitãt barbaros, & ſpurcius uos quàm alios opicos appellatiõe fœdãt. Interdixi tibi de medicis. Atq; hic Cato dcv. anno urbis noſtræ obijt, lxxxv. ſuo, ne quis illi defuiſſe publice tempora, aut priuatim uitæ ſpatia ad experiendũ arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utiliſſimã credimus? Minime hercule. Subijcit enim qua medicina & ſe & coniugem uſq; ad longam ſenectam perduxerit, ijs ipſis ſcilicet quæ nunc nos tractamus. Profiteturq; eſſe cõmentarium ſibi quo medeatur filio, ſeruis, famliaribus, quem nos per genera uſus ſui differimus. Non rem antiqui damnabant, ſed artẽ. Maxime uerò quæſtum eſſe immani pretio uitæ recuſabãt. Ideo templum Æſculapij, etiã cum reciperetur is deus, extra urbẽ feciſſe, iterumq; in inſula, traduntur. Et cũ Græcos Italia pellerent, diu etiam poſt Catonem excepiſſe medicos. Augebo prouidentiam illorum. Solam hanc artium Græcarũ nondum exercet Romana grauitas in tanto fructu, pauciſſimi Quiritium attigere, et ipſi ſtatim ad Græcos trãsfugæ. Imò uerò autoritas aliter quàm Græce eam tractantibus, etiã apud imperitos expertesq; linguæ, non eſt. Ac minus credunt, quæ ad ſalutẽ ſuam pertinent, ſi intelligunt. Itaque hercule in hac artium ſola euenit, ut cuicunq; medicũ ſe profeſſo ſtatim credatur, cum ſit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur: Adeo blanda eſt ſperandi pro ſe cuiq; dulcedo. Nulla præterea lex quæ puniat inſcitiam capitalem, nullum exemplum uindictæ. Diſcunt periculis noſtris, & experimẽta per mortes agunt: medicoq; tantum hominem occidiſſe impunitas ſumma eſt. Quinimo tranſit cõuitium, & intemperantia culpatur, ultroque qui periere arguuntur. Sed decuriæ pro more cenſuris principum examinantur, inquiſitio per parietes agitur, & qui de nummo iudicet, à Gadibus columniſq; Herculis accerſitur: de exilio uerò non niſi die quadrageſima, quinq; electis uiris datur tabella. At de iudice ipſo quales in conſiliũ eũt, ſtatim occiſuri? Merito dum nemini noſtrum libet ſcire quid ſaluti ſuæ opus ſit. Alienis pedibus abulamus, alienis oculis agnoſcimus, aliena memoria ſalutamus, aliena uiuimus opera. Perieruntq; rerũ naturæ pretia, & uitæ argumenta. Nihil aliud pro noſtro habemus quàm delicias. Non deſerã Catonẽ tam ambitioſæ artis inuidiæ à me obiectum, aut ſenatum illum qui ita cenſebat, idque non criminibus artis arreptis, ut aliquis expectauerit. Quid enim uenenorum fertilius, aut unde plures teſtamentorum inſidiæ? Iam uerò & adulteria etiam in principum domibus, ut Eudemi in Liuia Druſi Cæſaris: item Valentis in qua dictum eſt regina. Non ſint artis iſta, ſed hominum. Non magis hæc urbi timuit Cato, ut equidẽ credo, quàm reginas. Nõ auaritiã quidẽ arguam, rapacesque nundinas pendentibus fatis, & dolorũ indicaturã, ac mortis arram aut arcana præcepta: Squamã in oculis emouendã potius quàm extrahendam: per quæ effectũ eſt, ut nihil magis prodeſſe uideretur, quàm multitudo graſſantiũ. Neque enim pudor, ſed æmuli pretia ſummittunt. Notum eſt ab eodem Charmide unum ægrum ex prouincialibus ℔. ducentis conductũ: Alconti uulnerũ medico ℔. centum damnato ademiſſe Claudium principem. Eidemque in Gallia exulanti, & deinde reſtituto acquiſitum nõ minus intra paucos annos. Et hæc perſonis imputẽtur. Ne fecem quidem aut inſcitiã eius turbæ arguamus, ipſorumq; intemperantiam in morbis, aquarum calidarum diuerticulis: imperioſam inediã, & ab ijſdem deficientibus cibos ſæpius die ingeſtos, mille præterea pœnitẽtiæ modis, culinarũ etiã

præceptis

præceptis & unguentorum mixturis, quando nullas omiserę uitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces, cõciliariq́ue externa pretia, displicuisse maioribus crediderim equidem: non tamẽ hoc Catonem prouidisse, cum damnaret artem. Theriace uocatur excogitata compositio luxuriæ. Fit ex rebus externis, cum tot remedia dederit natura, quæ singula sufficerent. Mithridaticum antidotũ ex rebus lxij. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarundam rerum sexagesima denarij unius imperata. Quo deorum perfidiam istam monstrante? Hominum enim subtilitas tanta esse nõ potuit. Ostentatio artis & portentosa scientiæ uenditatio manifesta est. Ac ne ipsi quidem illam nouere. Comperiq́; uulgo pro cinnabari Indica in medicamenta minium addi, inscitia nominis, quod esse uenenum docebimus inter pigmẽta. Verum hæc ad singulorum salutem pertinent. Illa autem quæ timuit Cato, atque prouidit, innocentiora multo & parua opinatu, quæ proceres artis eiusdem in semetipsis fatentur. Illa perdidere imperij mores, illa quæ sani patimur, luctatus ceromata ceu ualetudinis causa instituta, balineæ ardentes, quibus persuasere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus ualidus exiret, obedientissimi uerò efferrentur. Potus deinde ieiunorum ac uomitiones & rursus perpotationes, ac pilorum euiratio instituta resinis eorum: Itemque pectines in fœminis quidem publicati. Ita est profecto, lues morum, nec aliunde maior, quàm è medicina, uatem prorsus quotidie facit Catonem, & oraculum satis esse ingenia Græcorum inspicere, non perdiscere. Hæc fuerint dicenda pro senatu illo sexcentisque populi Romani annis aduersus artem, in qua conditione insidiosissima autoritatem pessimis boni faciunt, simul contra attonitas quorundam persuasiones, qui prodesse nisi preciosa non putant. Neque enim dubitauerim aliquibus fastidio futura quæ dicuntur animalia: at non Vergilio fuit, nominare formicas nulla necessitate, & gurguliones, ac lucifugis congesta cubilia blattis: non Homero inter prælia deorum improbitatem muscæ describere: nõ naturæ gignere ista, cum gignat hominem. Proinde causas quisq; & effectus non resæstimet. Ordiemur autẽ à confessis, hoc est, lanis ouisq́;, ut obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædam etiam si alienis locis, tamen obiter dici necesse erit. Nec deerat materiæ pompa, si quicquã aliud intueri liberet, quàm fidem operis: Quippe inter prima proditis etiã ex cinere phœnicis nidoque medicinis, ceu uerò id certum esset, atque non fabulosum. Irridere est, uitæ remedia post millesimum annum reditura monstrare.

De medicinis lanarum. CAP. II.

LAnis antoritatem ueteres Romani etiam religiosam habuere, postes à nubentibus attingi iubentes. Præterque cultum & tutelam contra frigora, succidæ plurima præstant remedia ex oleo uinoq́; aut aceto, prout quæque mulceri morderiue opus sit, & astringi laxariue, luxatis membris, dolentibusque neruis imposita, & crebro suffusæ. Quidam etiam salem admiscent luxatis. Alij cum lana rutam tritam adipemq́; imponunt. Item contusis tumentibusq́;. Halitus quoque oris gratiores facere traditur, confricatis dẽtibus atq; gingiuis admixto melle. Prodest & phreneticis suffitu. Sanguinẽ in naribus sistit cum oleo rosaceo, & alio modo indita auribus obturatis spissius. Quin & ulceribus uetustis imponitur cũ melle. Vulnera ex uino, uel aceto, uel aqua frigida & oleo expressa sanat. Arietis uellera lota frigida ex oleo made facta, in muliebribus malis inflammationes uuluæ sedant. Et si procidãt, suffitu reprimũt. Succida lana imposita subditaque mortuos partus euocat. Sistit etiam profluuia earum. At canis rabiosi morsibus inculcata post diem septimũ soluitur. Reduuias sanat ex aqua frigida. Eadem nitro, sulphure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, quàm calidissima imposita bis die, lumborũ dolores sedat. Sanguinẽq́; sistit ex ariete succida, articulos extremitatum præligans. Laudatissima omnis è collo, natione uerò Galatica, Tarẽtina, Attica, Milesia. Succidam imponunt & desquamatis, percussis, liuidis, incussis, collisis, contritis, deiectis, capitis & alijs doloribus, stomachi inflationi ex aceto & rosaceo. Cinis eius illinitur attritis, uulneratis, ambustis. Et in oculorum medicamenta additur. Item in fistulas aures q́; suppuratas. Ad hæc detonsam eã, alij uerò euulsam decisis summis partibus siccãt, carpũtq́;: & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt utrunq́;. Alij astulis tædæ subiectis & subinde interstratis, oleo aspersam accendunt, cineremq́; in labellis aqua addita confricãt manu, & considere patiuntur, idq́; sæpius mutãtes aquã donec linguam astringat leniter, nec mordeat. Tum cinerẽ reponunt. Vis eius septica est: efficacissimeq́; genas purgat. Quin ipsæ sordes pecudum sudorque feminum & alarum adhærentes lanis (œsipum uocant) innumeros propè usus habent. In Atticis ouibus genito palma. Fit pluribus modis, sed probatissimum, lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibuscunque sordibus succidis primum collectis ac lento igni in æneo uase subferuefactis & refrigeratis, pinguique quod supernatet, collecto in fictili uase, iterumque decocta priori materia: quæ pinguitudo utraq; frigida aqua lauatur, & in linteo siccatur, ac sole torretur, donec candida fiat ac transluci da. Tum in stannea pyxide conditur. Probatio autẽ ut sordiũ uirus oleat, & manu fricante ex aqua nõ liquetur, sed albescat ut ceruſa. Oculis utilissimũ contra inflãmationes genarumq́; callum. Quidam in testa torrent, donec pinguedinem amittat, utilius tale existimantes erosis & duris genis, angulis scabiosis & lacrymantibus. Vlcera non oculorum modo sanat, sed oris etiã & genitalium cum anserino adipe. Medetur & uuluæ inflammationibus, & sedis rhagadijs, & condylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos usus eius suo loco digeremus. Sordes quoq; caudarũ concretæ in pilulas, ac siccatæ per se tusæq́; in farinã & illitæ dentib

tæ dentibus mire prosunt, etiã labantibus, gingiuisque si carcinoma serpat. Iam uero pura uellera aut per se imposita cæcis doloribus: aut accepto sulphure, & cinis eorum genitalium uitijs. Tantumque pollent, ut medicamentis quoque superponantur. Medentur ante omnia & pecori ipsi, si fastidio non pascatur. Cauda enim quàm arctissime præligata, euulsa inde lana, statim uescuntur. Traduntque quod extra nodum sit è cauda præmori.

De ouorum natura. CAP. III.

LAnæ habent & cum ouis societatẽ simul frontí impositæ cõtra epiphoras. Non opus est eas in hoc usu radicula esse curatas: neque aliud quàm candidum ex ouo infundi ac pollinẽ thuris. Oua per se infuso candido oculis epiphoras cohibent, urentesq; refrigerant. Quidam cũ croco præferunt, & pro aqua miscent collyrijs. Infantibus uerò contra lippitudines uix aliud remedium est, butyro admixto recenti: Eadem cum oleo trita ignes sacros leniunt, betæ foliis superilligatis. Candido ouorum in oculis & pili reclinantur ammoniaco trito admixtoque. Et uari in facie cum pineis nucleis, ac melle modico. Ipsa facies illita sole non aduritur. Ambusta aquis si statim ouo occupentur, pustulas non sentiunt. Quidam admiscent farinam hordeaceam, & salis parum. Vlceribus uerò ex ambusto cum candido ouorum tostũ hordeo & suillo adipe mire prodest. Eadem curatione ad sedis uitia utuntur: infantibus quidem etiam si quid ibi procidat. Ad pedũ rimas ouorum candido decocto cum ceruse denariorũ duûm pondere, pari spumæ argenti, myrrhæ, exiguo deinde uino. Ad ignem sacrum candido ouorum trito cum amylo. Aiunt & uulnera candido glutinari, calculosque pelli. Lutea ouorum cocta ut indurescant, admixto croco modice, item melle & lacte mulieris illita, dolores oculorum mitigant. Vel cum rosaceo & mulso lana oculis imposita, uel cum trito apij semine ac polenta in mulso illita. Prodest & tussientibus per se luteum deuoratum liquidum, ita ut dentibus non attingatur. Thoracis distillationibus, faucium scabriciæ. Priuatim contra hæmorrhoidum morsum illinitur, sorbeturq; crudũ. Prodest & renibus, uesicæ rosionibus, exulcerationibusq;, et cruenta excreãtibus. Quinq; ouorum lutea in uini hemina cruda sorbentur dysentericis, cum iure putaminis sui & papaueris succo, ac uino. Dãtur cœliacis cum uuæ passæ pinguis pari pondere et malicorio, per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorũ trium lardi ueteris & mellis quadrãtibus, uini ueteris cyathis tribus trita ad crassitudinem mellis, & cum opus sit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Itẽ ex oleo fricta terna, totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic et lienicis. Sanguinẽ autem reijcientibus cũ tribus cyathis musti. Vtuntur ijsdem ad liuentia, si uetustiora sint, cũ bulbis ac melle. Sistunt & menses mulierum cocta, & ex uino pota: inflationes quoq; uuluæ cruda cũ oleo ac uino illita. Vtilia sunt & ceruicis doloribus cum anserino adipe & roſaceo. Sedis etiam uitijs durata igni, ut calore quoq; prosint. Et condylomatis cũ roſaceo. Item ambustis durata in aqua, mox in pruna putaminibus exustis, tum lutea ex roſaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea, quæ uocant ſchista: cum triduo incubata tolluntur. Stomachum dissolutum confirmant pulli ouorum cum gallæ dimidio, ita ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dant & dysentericis pullos in ipso ouo decoctos, admixta uini austeri hemina: & pari modo olei polentæque. Membrana putaminis detracta siue crudo, siue cocto, labiorum fissuris medetur. Putaminis cinis in uino potus, sanguinis eruptionibus. Comburi sine membrana oportet, sic fit & dentifricium. Idem cinis & mulierum menses cum myrrha illitus sistit. Firmitas putaminum tanta est, ut recta nec ui nec pondere ullo frangãtur, nec nisi paululum inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partum, cum rutha & anetho & cumino pota ex uino. Scabiem corporũ ac prurítum oleo & cedria mixtis tollunt. Vlcera quoque humida in capite cyclamino admixta. Ad puris & sanguinis excreationes ouum crudum cum porri sectiui succo, pariq; mẽsura mellis Græci calefactum hauritur. Dantur & tussiẽtibus cocta & trita cum melle, & cruda cum passo oleiq; pari modo. Infunduntur & uirilitatis uitijs singula cum ternis passi cyathis amyliq; semuncia à balineis. Aduersus ictus serpentium cocta tritaque adiecto nasturtio illinuntur. Cibo quot modis iuuent notum est, cum transmeent faucium tumorem, calfactuq; obiter foueat. Nullus est alius cibus qui in ægritudine alat neque oneret, simulq; uim potus & cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cũ farina in pane subactis cœliaci recreantur. Quidam ita resoluta in patinis torreri utilius putant. Quo genere non aluos tantũ, sed & menses fœminarum sistunt: aut si maior sit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. Et per se lutea ex ijs decocta in aceto donec indurescant: iteruq; cum trito pipere torrẽtur ad cohibendos aluos. Fit & dysentericis remedium singulare, ouo effuso in fictili nouo, eiusdemque oui mensura, ut paria sint omnia, melle, mox aceto, itẽ oleo, cõfusis crebroq; permixtis. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præsentius remediũ erit. Alij eadem mensura pro oleo & aceto resinam adijciunt rubentem, uinumq;: & alio modo tẽperant, olei tantũ mensura pari, pineiq; corticis duabus sexagesimis denariorũ, una eius quod rus diximus, mellis obolis quinq; simul decoctis, ita ut cibus alius post quatuor horas sumatur. Torminibus quoq; multi medentur, oua bina cũ alijs piscis quatuor unà atterendo, uiniq; hemina calefaciendo, atq; ita potui dando. Et ne quid desit ouorũ gratiæ, candidum ex his admixtum calci uiuæ glutinat uitri fragmẽta. Vis uerò tanta est, ut lignũ perfusum ouo nõ ardeat, ac ne uestis quidem contacta aduratur. De gallinarũ autẽ ouis tantũ locuti sumus, cũ & reliquarũ alitũ restẽt magnæ utilitates, sicut suis locis dicemus. Præterea est ouorum genus in

magna

magna Galliarum fama, omissum Græcis. Angues innumeri æstate conuoluti, saliuis faucium corporũq; spumis artifici complexu glomerãtur, anguinum appellatur. Druidæ sibilis id dicũt in sublime iactari, sagoq; oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo, serpentes enim insequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentũ eius esse, si contra aquas fluitet uel auro uinctum. Atq;, ut est magorũ solertia occultandis fraudibus sagax, certa luna capiendum censent, tanquam congruere operationem eam serpentium humani sit arbitrij. Vidi equidem id ouum mali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilaginis uelut acetabulis brachiorũ polypi crebris, insigne Druidis. Ad uictorias litium ac regũ aditus mire laudatur: tantæ uanitatis, ut habentem id in lite in sinu equitem Romanum è Vocontijs, à diuo Claudio principe interemptum non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguiũ & efferatorum concordia, causa uidetur esse, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circundata effigie anguiũ fecerint. Neq; enim cristatos esse in caduceo mos est. De anserũ ouis magnæ utilitatis, ipsoq; ansere dicturi hoc in uolumine, debemus honorem & Comagenorum clarissimæ rei. Fit ex adipe anserum, alioquin celeberrimi usus est, ad hoc in comagene Syriæ parte cũ cinamo, casia, pipere albo, herba quæ comagene uocatur, obrutis niue uasis, odore iucundo, utilissimum ad perfrictiones, conuulsiones, cæcos ac subitos dolores, omniaq; quæ acopis curantur. unguẽtumq; pariter & medicamentum est. Fit & in Syria alio modo, adipe auium curato, ut diximus, additis eryssceptro, xylobalsamo, phœnice elate, item calamo, singulorum pondere qui sit adipis, cum uino bis aut ter subferuefactis. Fit autem hyeme, quoniam æstate nõ glaciat nisi accepta cera. Multa præterea remedia sunt ex anssere, quod miror æque quàm capris. Nanq; anser coruusq; ab æstate in autumnum morbo conflictari dicuntur. De anserum honore, quem meruere Gallorum in Capitolium ascensu deprehenso, diximus.

Remedia de cane, & ex animalibus quæ placida non sunt, sed fera, & ex uolucribus, & cõtra morsus phalangiorum. CAP. IIII.

EAdem de causa supplicia annua canes pendunt inter ædem Iuuẽtutis & Summani, uiui in furcas sambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priscorum mores. Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus hostiarum uice uterentur his. Genito mane catulo res diuina fit, & in cœnis deûm etiámnũ ponitur catulina. Aditialibus quidem epulis celebrẽ fuisse, Plauti fabulæ indicio sunt. Sanguine canino contra toxica nihil præstantius putatur. Vomitiones quoq; hoc animal monstrasse homini uidetur. Et alios usus ex eo mire laudatos referemus suis locis. Nunc ad statutum ordinem pergemus. Aduersus serpentiũ ictus efficacia habentur, fimum pecudis recens in uino decoctum illitumq;: mures dissecti & impositi, quorum natura non est spernẽda, præcipue in assensu siderum (ut diximus) cum lumine lunæ fibrariũ numero crescente ac decrescente. Tradunt magi iocinere muris dato porcis in fico, sequi dãtem id animal. In homine quoque similiter ualere, sed resolui cyatho olei poto. Mustelarum duo genera: alterum syluestre. Distant magnitudine. Græci uocant ictidas. Harum fel cõtra aspides dicitur efficax, cætero uenenum: hæc autẽ quæ in domibus nostris oberrat, & catulos suos (ut autor est Cicero) quotidie transfert, mutatq; sedem, serpentes persequitur. Ex ea inueterata sale denarij pondus in cyathis tribus datur percussis, aut uentriculus coriandro fartus inueteratusq; & in uino potus. Et catulus mustelæ etiam efficacius. Quædam pudenda dictu tanta autorum asseueratione commendantur, ut præterire fas non sit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia, medicinæ gignuntur: ueluti cimicum animalis fœtidissimi, & dictu quoq; fastidiẽdi natura, contra serpentiũ morsus, & præcipue aspidum ualere dicitur. Item contra uenena omnia: argumento quòd dicunt gallinas quo die id ederint, non interfici ab aspide: carnes quoq; earum percussis plurimũ prodesse. Ex his quæ tradunt, humanissimum est illinire morsibus cum sanguine testudinis. Item suffitu eorum abigere. Sanguisugas adhærẽtes, haustasq; ab animalibus restinguere in potu datos. Quanquã & oculos quidam ijs inungũt tritis cum sale & lacte mulierũ, auresq; cum melle & rosaceo admixtis. Eos qui agre stes sint, & in malua nascantur, crematos cinere permixto rosaceo infundunt auribus. Cætera quæ de ijs tradũt, uomicæ & quartanarum remedia aliorumq; morborũ, quanquam ouo aut cera aut faba inclusos censeant deuorandos, falsa nec referẽda arbitror. Lethargi tamen medicinæ cũ argumento adhibẽt, quoniam uincatur aspidum somnifica uis, septenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et stranguriæ fistulæq; imposuere. Adeo nihil parens illa rerũ omnium sine ingentibus causis genuit. Quin & adalligatos læuo brachio binos lana subrepta pastoribus, resistere nocturnis febribus prodiderũt, diurnis in rosaceo panno. Rursus ijs aduersatur scolopendra, suffituq; necat. Aspides percussos torpore & somno necant, omnium serpentium minime sanabiles. Sed & uenenum earum si sanguinem attingit, aut recẽs uulnus, statim interimit: inueteratum ulcus tardius. De cætero potum quantalibet copia, non nocet. Non enim est tabifica uis: itaq; occisa morsu earum animalia, cibis innoxia sunt. Cunctarer in proferendo ex his remedio, nisi M. Varronem scirem lxxxviij. uitæ anno prodidisse, aspidum ictus efficacissime curari, hausta à percussis ipsorum urina. Basilisci, quem etiam serpẽtes ipsi fugiunt, alios olfactu necantem, qui hominem uel si aspiciat tantum dicitur interimere, sanguinem magi miris laudibus celebrant, coëuntem picis modo & colore, dilutũ cinnabari clariorem fieri. Tribuunt

ei & successus petitionum à potestatibus, & à dijs etiam precum, morborum remedia, ueneficiorum amuleta. Quidam id Saturni sanguinem appellãt. Draco nõ habet uenena. Caput eius limini ianuarum subditum, propitiatis adoratione dijs, fortunatã domum facere promittunt. Oculis eius inueteratis, & cũ melle tritis, inunctos non pauescere ad nocturnas imagines, etiam pauidos. Cordis pingue in pelle dorcadum neruis ceruinis adalligatum in lacerto, conferre iudiciorum uictoriæ. Primum spondylum aditus potestatum mulcere. Dẽtes eius illigatos pellibus caprearum ceruinis neruis, mites præstare dominos, potestatesq; exorabiles. Sed super omnia est compositio, qua inuictos faciunt magorum mendacia. Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte & medulla eiusdem, equi uictoris spuma, canis unguibus adalligatis ceruino corio, neruisq; cerui alternatis & dorcadis: quæ arguisse non minus refert, quàm contra serpentes remedia demonstrasse, quoniam hæc morborum ueneficia sunt. Draconum adipẽ uenenata fugiũt: item uirus ichneumonium, & cutis cinere in aceto peruncto. Viperæ caput impositum, uel alterius quàm quæ percusserit, sine fine prodest. Item si quis eam ipsam in uapore baculo sustineat, aiunt enim præcauere: item si quis exustæ eius cinerem illinat. Reuerti autem ad percussum serpẽtes necessitate naturæ, Nigidius autor est. Caput quidem dissecant Scythæ inter aures ad eximendum lapillum, quem aiunt ab ea deuorari territa. Alij ipso toto capite utuntur. Fiunt ex uipera pastilli, qui theriaci uocantur à Græcis, quaternis digitis utrinq; amputatis, exemptisq; interaneis & liuore spinæ adhærente, reliquo corpore in patina ex aqua & anetho discocto, spinisq; exemptis, & addita similagine, atq; ita in umbra siccatis pastillis, quibus ad multa medicamenta utuntur. Significandum uidetur è uipera tantum hoc fieri. Quidam purgatæ, ut suprà dictum est, adipem cum olei sextario decoquunt ad dimidias. Ex eo cum opus sit ternis stillis additis in oleum perungũtur, ut omnes bestiæ fugiant eos. Præterea constat, contra omnium serpentium ictus, quamuis insanabiles, ipsarum serpentiũ exta imposita auxiliari. Eosq; qui aliquando uiperæ iecur coctum hauserint, nunquam postea feriri à serpẽte. Neq; anguis uenenatus est, nisi per mensem luna insligatus. Sed prodest uiuus cõprehensus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, ut dicemus, & ideo Æsculapio dicatur, Democritus quidẽ monstra quædam ex his cõficit, ut possint auium sermones intelligi. Atqui anguis Æsculapius Epidauro Romã aduectus est, uulgoq; pascitur & in domibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus est, quod in aqua uiuit, hydri uocantur, nullis serpentiũ inferiores ueneno. Horum iecur seruatũ aduersus percussos ab his auxilium est. Scorpio tritus stellionũ ueneno aduersatur. Fit enim & è stellionibus malum medicamentũ. Nam cũ immortuus est uino, faciem eorũ qui biberint, lentigine obducit. Ob hoc in unguento necant eum insidiantes pellicum formæ. Remedium est oui luteum, & mel ac nitrum. Fel stellionũ tritum in aqua mustelas congregare dicitur. Inter omnia uenenata salamãdræ scelus maximum est. Cætera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimunt: ut omittã, quòd perire cõscientia dicuntur homine percusso, neq; amplius admitti ad terras: salamandra populos pariter necare improuidos potest. Nam si arbori irrepsit, omnia poma inficit ueneno, & eos qui ederint necat frigida ui, nihil aconito distans. Quinimo si cõtacto ab ea ligno uel pede crusta panis incoquatur, idem ueneficium est, uel si in puteũ cadat. Quippe cũ saliua eius quacunq; parte corporis, uel in pede imo respersa, omnis in toto corpore desluat pilus. Tamẽ talis ac tanta uis ueneni à quibusdam animaliũ ut suibus manditur, domãte eadem illa rerum dissidentia. Venenũ eius extingui primum omnium ab his quæ uescantur illa, ueri simile est. Quæ prodantur, cantharidũ potu, aut lacerta in cibo sumpta: cætera aduersantia diximus dicemusq; suis locis. Ex ipsis quæ magi tradunt contra incendia, quoniam ignes sola animalium extinguat, si forent uera, iam esset experta Roma. Sextius uenerẽ accendi cibo earum, si detractis interaneis, & pedibus, & capite, in melle seruentur tradit, negatq; restingui ignem ab ijs. Ex uolucribus in auxilio contra serpentes primũ uultur est. Annotatum quoq;, minus uirium esse nigris. Pennarum ex his nidore, si urantur, fugari eas dicũt. Item cor eius alitis habẽtes, tutos esse ab impetu non solum serpentium, sed etiam ferarum latronumq;, & regum ira. Carnibus gallinaceorũ, ita ut tepeant auulsæ, appositis, uenena serpentium domantur: item cerebro in uino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrũ plagis imponere. Ius quoq; ex his potum præclare medetur, & in multis alijs usibus mirabile. Pantheræ leonesq; non attingunt peruncto eo, præcipue si & allium fuerit incoctum. Aluũ soluit. Validius è uetere gallinaceo. Prodest & contra longinquas febres, & torpentibus membris tremulisq;, & articularijs morbis, & capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, fastidijs, incipiẽti tenasmo, iocineri, renibus, uesicæ: contra cruditates, suspiria. Itaq; etiam faciendi eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olere marino, aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba mercuriali, aut polypodio, aut anetho: utilissime autẽ in congijs tribus aquæ ad tres heminas cum supradictis herbis, & refrigeratum sub diuo dari tẽpestiuis antecedente uomitione. Non præteribo miraculum, quanquàm ad medicinã non pertinens: si auro liquescenti gallinarum membra misceantur, consumunt id in se. Ita hoc uenenum auri est. At gallinaceis ipsis circulo è sarmentis addito collo, non canunt. Auxiliatur cõtra serpentes & columbarum caro recens concepta, & hirundinum: bubonis pedes usti cum plumbagine herba.

herba. Nec omittam in hac quoque alite exemplum magicæ uanitatis. Quippe præter reliqua portentosa mendacia, cor eius impositum mammæ mulieris dormientis sinistræ, tradũt efficere ut omnia secreta pronunciet. Præterea in pugnam ferentes idem, fortiores fieri. Eiusdem ouo ad capillos remedia demonstrant. Quis autem quæso ouum bubonis unquam uidere potuit, cum ipsam auem uidisse prodigium sit? quis utiq; experiri, & præcipue in capillo? Sanguine quidem pulli bubonis etiam crispari capillum promittunt. Cuius generis propè uideri possint quæ tradũt & de uespertilione, si ter circunlatus domui uiuus, per fenestram inuerso capite infigatur, amuletũ esse: priuatimq; ouilibus circunlatum toties, & pedibus suspensum sursum in superliminari. Sanguinẽ quoq; eius cum carduo, contra serpentium ictus inter præcipua laudant. Phalangium est Italiæ ignotum, & pluriũ generum. Vnum simile formicæ, sed multo maius, ruffo capite, reliqua parte corporis nigra, albis incursantibus respersum guttis. Acerbior huius quàm uespæ ictus. Vi uit maxime circa furnos & molas. In remedio est, si quis eiusdem generis alterum percusso ostendat. Et ad hoc seruantur cum mortui inueniuntur. Et cortices eorũ contriti & poti medentur, & mustelæ catuli, ut diximus suprà. Aeque phalangion Græci uocant inter genera araneorum, sed distingunt lupi nomine. Tertium genus est eodem phalangÿ nomine araneus lanuginosus, grãdissimo capite. Quo dissecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo, adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante solis ortum, præstare ne concipiãt, ut Cæcilius in cõmentarijs reliquit. Vis ea annua est, quam solam ex omni atocio dixisse fas sit, quoniam aliquarum fœcunditas plena liberis tali uenia indiget. Vocatur & rhagion acino nigro similis, ore minimo sub aluo, pedibus breuissimis tanquam imperfectis. Dolor à morsu eius qualis à scorpione. Vrina similis araneis textis. Idem erat asterion, nisi distingueretur uirgulis albis. Huius morsu genua labefactãtur. Peior utroq; est ceruleus lanugine nigra, caliginẽ concitans, & uomitus araneosos: etiámnũ deterior, à crabrone penna tãtum differens. Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicæ similis capite, aluo nigra, guttis albis distinguentibus, uesparum dolore torquet. Tetragnathÿ duo genera habẽt, peior medium caput distinguente linea alba, & transuersa altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus posteriori parte candicãs, lentior. minime autem noxius eodem colore qui telas muscis in parietibus latissime pandit. Cõtra omnium morsus remedium est gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potũ in posca. Item formicæ quinq; pectudum fimi cinis illitus ex aceto: & ipsi aranei quicũq; in oleo putrefacti. Muris aranei morsus sanatur coagulo agnino in uino poto: ungulæ arietinæ cinere cum melle, mustelæ catulo, ut in serpentibus dictum est. Si iumenta momorderit, mus recens cum sale imponitur, aut fel uespertilionis ex aceto. Et ipse mus araneus contra se remedio est, diuulsus & impositus. Nam si prægnãs momordit, protinus dissilit. Optimũ si imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc usum seruant in oleo, aut luto circumlitos. Est & contra morsum eius remedio terra ex orbita. Ferũt enim non transiri ab eo orbitam torpore quodam naturæ. Scorpionibus contrarius maxime inuicẽ stellio traditur, ut uisu quoq; pauorem ijs afferat, & torporẽ frigidi sudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita ea uulnera perungunt. Quidã oleo illo spumã argenteam decoquunt ad emplastri genus, atq; ita illinunt. Hũc Græci coloten uocant, & ascalabotẽ, & galeoten. In Italia non nascitur. Est enim hic plenus lẽtigine, stridoris acerbi, & uescitur, quæ omnia à nostris stellionibus aliena sunt. Prodest & gallinarum fimi cinis illitus, draconis iecur, lacerta diuulsa, mus diuulsus, scorpio ipse suæ plagæ impositus, aut assus in cibo sumptus, aut potus, in meri cyathis duobus. Proprium est scorpionum, quòd manus palmã non seriunt, nec nisi pilos attigere. Lapillus qualiscunq;, ab ea parte qua in terra erat appositus plagæ, leuat dolorẽ. Itẽ testa terra operta ex aliqua parte sicut erat imposita, liberare dicitur. Non debent respicere qui imponunt, & cauere ne sol aspiciat. Vermes terreni triti impositi prosunt. Multa & alia ex his remedia sunt, propter quæ in melle seruantur. Noctua apibus contraria, & uespis crabronibusq; & sanguisugis: pici quoq; martÿ rostrũ secũ habentes non feriuntur ab ijs. Aduersantur & locustarum minimæ sine pennis, quos attelabos uocant. Est & formicarum genus uenenatũ: non ferè in Italia. Solipugas Cicero appellat, salpugas Bætica. Iis cor uespertilionis cõtrarium, omnibusq; formicis: salamandris cantharides, ut diximus. Sed in ijs magna quæstio, quoniã ipsæ uenena sunt potæ uesicæ cum cruciatu præcipuo. Cossinũ equitem Romanum, amicitia Neronis principis notũ, cum is lichene correptus esset, uocatus ex Ægypto medicus ob hãc ualetudinẽ eius à Cæsare, cum cãtharidũ potum præparare uoluisset, interemit. Verum illitas prodesse non dubiũ est, cum succo taminiæ uuæ, & sæuo ouis uel capræ. Ipsarũ cantharidum uenenũ in qua parte sit, non constat inter autores. Alij in pedibus & capite existimãt esse, alij negant. Cõuenit tamen pennas earũ auxiliari, in quacunq; parte sit uenenũ. Ipsæ nascuntur ex uermiculo, in spongia maxime cynorrhodi quæ fit in caule, sed fœcundissime in fraxino: cæteræ in alba rosa, minus efficaces. Potẽtissimæ inter omnes uariæ, luteis lineis, quas in pẽnis transuersas habent, multũ pingues: inertiores minutæ, latæ, pilosæ: inutilissimæ uero, unius coloris macræq;. Conduntur in calice fictili non picato, & linteo colligato, congestæ rosa matura, & suspenduntur super acetum cũ sale feruẽs, donec per linteolum uaporentur, postea reponũtur. Vis earum adurere corpus, crustas obducere. Eadem pityocãpis, in picea nascentibus, eadẽ bupresti, similiterq; præparantur. Efficacissimæ omnes ad lepras lichenasq;, dicũtur

menſes ciere & urinam. Ideo Hippocrates & hydropicis dabat. Cătharides obiectæ ſunt Catoni Vticenſi, ceu uenenum uĕdidiſſet in auctione regia, quoniam eas ſeſtertijs lx. addixerat.

De ſeuo ſtruthiocamelino, & cane rabido, & lacerta, & anſeribus, & columbis, & muſtelis remedia. CAP. V.

ET ſeuum autem ſtruthiocamelinum tũc ueniſſe ſeſtertijs lxxx. obiter dictum ſit, efficacioris ad omnia uſus quàm eſt adeps anſerinus. Diximus & mellis uenenati genera, contra quod utuntur melle in quo apes ſint mortuæ. Idem potum in uino, remedium eſt uitiorum quæ cibo piſcium gignuntur: in canis rabidi morſu tuetur à pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri. Oportet autem comburi omnia eodem modo, ut ſemel dicamus, in uaſe fictili nouo, argilla circũlito, atq; ita in furnum indito. Idem & in potione proficit. Quidam ob id edendũ dederunt. Aliqui & uermem è cadauere canino adalligauere. Menſtruáue in panno ſubdidere calici, aut intus ipſius caudæ pilos combuſtos inſuêre uulneri. Cor caninum habentẽ fugiunt canes. Non latrãt uero, lingua canina in calceamẽto ſubdita pollici: aut caudã muſtelæ, quæ abſciſſa dimiſſa ſit, habẽtes. Eſt limus ſaliuæ ſub lingua rabioſi canis, qui datus in potu, fieri hydrophouos nõ patitur. Multo tamen utiliſsime iecur eius, qui in rabie momorderit, datur, ſi poſsit fieri, crudum mandendũ: ſi minus, quoquo modo coctũ, aut ius incoctis carnibus. Eſt uermiculus in lingua canum, qui uocatur à Græcis lytta, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec faſtidium ſentiũt. Idem ter igni circũlatus, datur morſis à rabioſo, ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id deuoratum anno tantum eo prodeſt. Aiunt & criſtã contritam efficaciter imponi, & anſeris adipem cum melle. Saliuntur & carnes eorũ, qui rabidi fuerũt, ad eadem remedia in cibo dãdæ. Quin & necãtur catuli ſtatim in aqua, ad ſexum eius qui momorderit, ut iecur crudũ deuoretur ex ijs. Prodeſt & fimum gallinaceum, duntaxat vſum, ex aceto impoſitum: & muris aranei caudæ cinis, ita ut ipſe cui abſciſſa ſit, uiuus dimittatur: Glebula ex hirundinum nido illita ex aceto, uel pulli hirundinis cõbuſti. Membrana ſiue ſenectus anguium, uernatione exuta, cũ cancro maſculo trita. Nã etiam per ſe repoſita in arcis armarijſq;, tineas necat. Tanta uis mali eſt, ut urina quoque calcata rabioſi canis noceat, maxime ulcus habẽtibus. Remedium eſt fimum caballinum aſperſum aceto, & calfactum in fico impoſitum. Minus hoc miretur, qui cogitet, lapidẽ à cane morſum, uſq; in prouerbium diſcordiæ ueniſſe. Qui in urinam canis ſuam egeſſerit, torporem lumborum dicitur ſentire. Lacerta, quam hi ſepa, alij chalcidicen uocant, in uino pota, morſus ſuos ſanat. Veneficijs ex muſtela ſylueſtri factis, contrarium eſt ius gallinacei ueteris large hauſtum, peculiariter contra aconitum, addi parum ſalis oportet. Gallinarum fimum duntaxat cãdidum, in hyſſopo decoctum aut mulſo, uenena fungorum boletorumq; aſtringit: item inflãmationes ac ſtrangulationes: quod miremur, cũ, ſi aliud animal guſtauerit id fimũ, torminibus & inflationibus afficiatur. Sanguis anſerinus contra lepores marinos ualet, cum olei æqua portione. Item contra mala medicamenta omnia aſſeruatur cum Lemnia rubrica & ſpinæ albæ ſucco, paſtillorũ drachmis quinq;, qui in cyathis ternis aquæ bibantur: item muſtelæ catulus, ut ſuprà diximus præparatus. Coagulum quoq; agninum aduerſus omnia mala medicamenta pollet: item ſanguis anatum Pŏticarum. Itaq; & ſpiſſatus ſeruatur, uinoq; diluitur. Quidam fœminæ anatis efficaciorem putant. Simili modo contra uenena omnia, ciconiarũ uẽtriculus ualet, coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietum, priuatim aduerſus cantharidas: item lac ouium calidum, præterquam ijs qui bupreſtin aut aconitum biberint. Columbarum ſylueſtriũ fimum priuatim contra argenti uiui potum. Contra toxica, muſtela uulgaris inueterata, binis drachmis pota.

Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddẽdos, & ad lendes tollendos, & ad palpebras, & ad glaucomata, & ad oculos, & ad paroti-das remedia. CAP. VI.

ALopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle: item ungularũ muli uel mulæ ex oleo myrteo. Præterea (ut Varro noſter tradit) murinum fimũ, quod item muſcerdas appellat. Et muſcarum capita recentia, prius folio ficulneo aſperata. Alij ſanguine muſcarum utũtur. Alij x. diebus cinerem earum illinũt cum cinere chartæ, uel nucum, ita ut ſit tertia pars è muſcis. Alij lacte mulierũ cũ braſſica cinerem muſcarum ſubigunt, quidã melle tantum. Nullum animal minus docile exiſtimatur minoriſue intellectus: eo mirabilius eſt, Olympiæ ſacro certamine, nubes earũ immolato tauro deo, quem Myiodẽ uocãt, extra territorium id abire. Alopecias cinis è muriũ capitibus caudiſq; & totius muris emendat: præcipue ſi ueneficio acciderit hæc iniuria. Itẽ herinacei cinis cum melle, aut corium cõbuſtum cum pice liquida. Caput quidem eius uſtũ per ſe, etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias autem in ea curatione præparari oportet nouacula & ſinapi, quidam ex aceto uti maluerunt. quæ de herinaceis dicuntur omnia tanto magis ualebunt in hyſtrice. Lacertæ quoq;, ut docuimus, cõbuſtæ cum radice recentis harundinis, quæ ut unà cremari poſsit, minutim findenda eſt: ita myrteo oleo permixto cineres capillorũ defluuia cõtinent. Efficacius uirides lacertæ omnia eadẽ præſtant. Etiámnum utilius admixto ſale, & adipe urſino, & cepa tuſa. Quidam denas uirides in x. ſextarijs olei ueteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe ungere. Pellium uiperinarum cinis, alopecias celerrime explet: itẽ gallinarum fimum recens illitũ. Corui ouum in æreo uaſe permixtum illitumq; deraſo capite nigritiam capillis affert: ſed donec iuareſcat, oleum in ore habendum eſt,

dum est, ne dentes simul nigrescant. Idq; in umbra faciendũ, neq; ante quatriduũ abluẽdum. Alij sanguine & cerebro eius utuntur cũ uino nigro. Alij exoquũt ipsum, & nocte cõcubia in plumbeũ uas condũt. Aliqui alopecias cantharide trita illinũt cũ pice liquida, nitro præparata cute. Caustica uis earum, cauẽdumq; ne exulcerent alte. Postea ad ulcera ita facta, capita murium, & fel murium, & fimum cum elleboro & pipere illini iubent. Lendes tollũtur adipe canino, uel anguibus in cibo sumptis anguillarum modo, aut uernatione eorũ quam exuũt pota. Porrigines felle ouillo cum creta cimolia, illita capiti donec inarescat. Capitis doloribus remedio sunt cochlearum, quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ, ablata capita ex his lapidea duritia exempta (est autem calculi latitudine) quæ alligantur: & minutæ fronti illinuntur tritæ. Itẽ Aegyptij ossa è capite aut uulturis adalligata, aut cerebrum, cum oleo cedrino perũcto capite & intus naribus illitis. Cornicis cerebrum coctũ, in cibo sumptum, uel nocluæ, idem præstat: gallinaceusq; si inclusus abstineatur die ac nocte, pari inedia eius qui doleat, euulsis collo plumis circũligatisq;, uel cristis: mustelæ cinis illitus: surculus ex nido milui puluino subiectus: murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas inuentæ ossiculum per aurem cum ebore traiectum, uel in pellicula canina adal ligatum, quod remedium pluribus semperque prodest. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto imposita, non nisi uulnere sanato, abscedit. Hæc & uulneribus ostrinarum sanguinem sistit. A cerebro uero profluentem, anseris sanguis, aut anatis infusus: adepsque earundem alitum cum rosaceo coctus. Matutino pascentis hirũdinis caput præcisum, maxime luna plena, lineo panno adalligant capitis doloribus licio: aut cera alba fronti illinunt, & pilos caninos pãno adalligãt. Cerebrum cornicis in cibo sumptũ, palpebras gignere dicitur: œsypum cum myrrha calidum penicillo illitum. Idem præstare muscarũ, fimiq; murini cinerem æquis portionibus, ut efficiatur dimidium pondus denarij promittunt, additis duabus sextis denarij è stibi ut omnia œsypo illinantur: item murini catuli triti in uino uetere ad crassitudinem acopi. Pilos in his incõmodos, euulsos renasci non patitur fel herinacei: ouorum stellionis liquor: salamandræ cinis: lacertæ uiridis fel in uino albo sole coactum ad crassitudinem mellis in æreo uase: hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymali, spumaq; cochlearũ. Glaucomata dicunt magi cerebro catuli vij. dierum emẽdari, specillo dimisso in dextram partem, si dexter oculus curetur: in sinistram, si sinister: aut felle recenti asionis. Noctuarũ est id genus maximũ, quibus pluma aurium modo emicat. Suffusionẽ oculorum canino felle malebat quàm hyenæ curari Apollonius Pitanæus cum melle: item albugines oculorum. Murium capitũ caudarumq; cinere ex melle inunctis, claritatem uisus restitui dicũt: multoque magis gliris aut muris syluestris cinere, aut aquilæ cerebro uel felle. Cum Attico melle cinis & adeps soricis cõbusti tritus lacrymosis oculis plurimũ confert: stibi, quod quid sit dicemus in metallis. Mustelæ cinis suffusionibus: item lacertæ hirundinisue cerebrum: quæ etiã tritæ coctæue fronti illitæ, epiphoras sedant, siue per se, siue cum polline, siue cũ thure. Sic & solatis prosunt. Viuas quoque cremare, & cinere earum cũ melle Cretico inungi caligines, utilissimum est. Iumentorũ oculis membrana aspidis quã exuerit, cum adipe eiusdẽ claritatem inunctis facit. Viperam uiuam in fictili nouo cõburere, addito fœniculi succo ad cyathũ unũ, & thuris manna una, atq; ita suffusiones oculorũ & caligines inũgere utilissimũ est. Medicamentũ id echion uocatur. Fit & collyriũ è uipera, in olla putrefacta, uermiculisq; enatis cũ croco tritis. Exuritur in olla cum sale, quẽ lingendo claritatẽ oculorum cõsequuntur, & stomachi totiusq; corporis tẽpestiuitates. Hic sal & pecori datur salubritatis causa, & in antidotũ contra serpentes additur. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Primũ omnium occisæ statim salem in os addi iubent, donec liquescat humor, quatuor digitorũ mensura utrinq; præcisa, exẽptisque interaneis discoquũt in aqua, aut oleo, sale, anetho, & omnibus aut statim uescuntur, aut pane colligunt ut sæpius utantur. Ius præter supradicta pediculos è toto corpore expellit, pruritusq; etiã summæ cutis. Effectũ ostendit & per se capitis uiperini cinis. Vtilissime oculos inungunt. Itemq; adeps uiperinus. De felle non audacter suaserim quæ præcipiunt, quoniã (ut suo loco docuimus) non aliud est serpentium uenenũ. Anguiũ adeps ærugini mixtus, ruptas oculorũ partes sanat, & mẽbrana siue senectus uernatione eorũ exuta, si adfricetur, claritatẽ facit. Vlulæ quoq; fel prædicatur ad albugines, suffusiones, caligines: adeps similiter ad claritatẽ. Aquilæ, quã diximus pullos ad contuendum solẽ experiri, mixto felle cum melle Attico inunguntur nubeculæ & caligationes suffusionesque oculorum. Eadẽ uis & in uulturino felle est cum porri succo, & melle exiguo. Itẽ in gallinacei felle alligato ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: item ad suffusiones oculorũ, maxime candidi gallinacei. Fimũ quoq; gallinaceorũ, duntaxat rubrũ, luscios illiniendum monstrant. Laudãt & gallinæ fel, sed præcipue adipẽ, contra pustulas in pupillis. Has scilicet eius rei gratia saginant. Adiuuat mirifice, & ruptas oculorũ tuniculas admixtis schisto & hæmatite lapidibus. Fimũ quoq; earũ, duntaxat candidum, oleo in uetere corneisq; pyxidibus adseruãt, ad pupillarũ albugines. Qua in mẽtione significandũ est, pauones fimũ suum resorbere tradi, inuidentes hominũ utilitatibus. Accipiter decoctus in rosaceo efficacissimus ad inũctiones omnium uitiorũ putatur: item fimi eius cinis cum Attico melle. Laudatur & milui iecur. Fimum columbarũ ex aceto ad ægilopas. Similiter ad albugines & cicatrices. Fel anserinũ, sanguis anatum contusis oculis, ita ut postea hyssopo & melle inungantur. Fel

perdicum cum mellis æquo pondere, per se uero ad claritatem oculorum. Hippocratis (ut putant) autoritate adijcitur, quòd in argentea pyxide id seruari iubent. Oua perdicum in uase æreo decocta cum melle, ulceribus oculorum & glaucomatis medentur: columbarũ, turturũ, palumbium, perdicum sanguis, oculis cruore suffusis eximie prodest. In colũbis masculæ efficaciorem putant. Vena autem sub ala ad hunc usum inciditur, quoniã suo calore utilior est. Superimponi oportet splenium è melle decoctum, lanãq; succidam ex oleo aut uino. Earundem auium sanguis nyctalopas sanat: & iecur ouiũ, atq; (ut in capris diximus) efficacius fluuæ. Decocto quoq; eius oculos abluere suadẽt, & medulla dolores tumoresq; illinũt. Bubonis oculorũ cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. Turturis fimũ albugines extenuat: item cochlearum cinis: fimum cenchridis, accipitrũ generis hanc Græci faciunt. Argema ex melle omnibus quæ suprascripta sunt sanantur. Mel utilissimũ oculis, in quo sunt apes immortuæ. Ciconiæ pullum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus: item qui draconis caput habeat. Huius adipe & melle cum oleo uetere, incipiẽtes caligines discuti tradũt. Hirundinum pullos plena luna excæcant, restitutaq; eorum acie capita cõburuntur: hoc cinere cum melle utũtur ad claritatẽ & dolores, ac lippitudines & ictus. Lacertas quoq; pluribus modis ad oculorum remedia assumunt. Alij uiridẽ includunt nouo fictili: ac lapillos, qui uocãtur cinædia quæ & inguinum tumoribus adalligari solent, nouẽ singulos signis signantes, & singulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertã, lapillos seruant ad oculorum dolores. Alij terrã substernũt lacertæ uiridi excæcatæ, & unà in uitreo uase annulos includũt è ferro solido uel auro: cum recepisse uisum lacertã apparuerit per uitrum, emissa ea, annulis contra lippitudinẽ utũtur. Alij capitis cinere pro stibio ad scabritias. Quidã uiridem longo collo in sabulosis nascentem cõburunt, & incipientem epiphorã inungunt: item glaucomata. Mustelæ etiã oculis punctu erutis, aiunt uisum reuerti, eademq; quæ in lacertis & annulis faciũt. Serpentis oculum dextrum adalligatum cõtra epiphoras prodesse, si serpens uiua dimittatur. Lacrymantibus sine fine oculis, cinis stellionis capitis cũ stibio eximie medetur. Aranei muscarij telæ, & præcipue spelunca ipsa imposita per frõtem ad duo tẽpora, ita ut à puero impube & capiatur & imponatur, nec is triduo se ostẽdat ei cui medeatur, néue alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines quoq; dicitur tollere inunctione araneus candidus, longissimis ac tenuissimis pedibus, cõtritus in oleo uetere. Sed is etiã cui crassissimum textũ est, in contignationibus fere, adalligatus panno epiphoras sanare traditur. Scarabei uiridis natura cõtuentiũ uisum exacuit. Itaq; gemmarũ sculptores contuitu eorũ acquiescunt. Aures purgat fel pecudis cum melle, canini lactis instillatio sedat dolorem. Grauitatem adeps cũ absinthio & oleo uetere, item adeps anserinus. Quidã adijciunt succũ cepæ & allij pari modo. Vtuntur & per se ouis formicarum. Nãq; & huic animali est medicina, constatq; ursos ægros hoc cibo sanari. Anserum quoq; & omnium auium adeps præparatur, exẽptisq; uenis omnibus patina nouo fictili operta in sole, subdita aqua feruẽti liquatur. Saccatusq; lineis saccis & in fictili nouo repositus loco frigido, minus putrescit addito melle. Muriũ cinis cum melle instillatus, aut cũ rosaceo decoctus auriũ dolores sedat. Si aliquod animal intrauerit, præcipuũ remedium est muriũ fel aceto dilutũ. Si aqua intrauerit, adeps anserinus cum cepæ succo. Gliris detracta pelle, intestinis exẽptis discoquitur melle in uase nouo: sed medici malũt è nardo decoqui usq; ad tertias, atq; ita asseruari, deinde cũ opus sit strigili tepefacta infundere. Constat deplorata aurium uitia eo remedio sanari: aut si terreni uermes adipe anseris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri cũ oleo triti exulceratis & ruptis auribus præclare medentur. Lacerti inueterati in os pendentium addito sale contusi & abicta læsas aures sanant, efficacissime autẽ ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per eandem distincti. Millepeda, ab alijs cẽtipeda aut multipeda dicta, animal est è uermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens, tactuq; contrahens se: oniscon Græci uocant, alij tilon: efficaciter sanat aurium dolores, in cortice punici mali decoctum & porri succo. Addũt & rosaceũ, & in alterã aurem infundunt. Illã autem quæ nõ arcuatur, sepa Græci uocant, alij scolopendrã, minorẽ pernicioſamq;. Cochleæ quæ sunt in usu cibi, cum myrrha aut thuris polline appositæ, item minutæ & latæ fracturis auriũ illinuntur cũ melle. Senectus serpentiũ feruẽte testa usta instillatur rosaceo admixto, contra omnia quidẽ uitia efficax, sed contra graueolentiã præcipue, aut si purulentæ sunt ex aceto, melius cum felle caprino, uel bubulo, aut testudinis marinæ. Vetustior anno eadẽ mẽbrana nõ prodest, nec imbre perfusa, ut aliqui putant. Itẽ aranei sanies cũ rosaceo, aut per se in lana, uel cum croco, auribus prodest: gryllus cũ sua terra effossus & illitus. Magnã autoritatem huic animali perhibet Nigidius, maiorẽ magi, quoniã retro ambulet, terrãq; terebret, stridat noctibus. Venantur cũ formica circũligato capillo in cauernã eius coniecta, efflato prius puluere ne sese condat: ita formicæ cõplexu extrahitur. Ventris gallinaceorũ mẽbrana quæ abijci solet, inueterata & in uino trita, auribus purulentis calida infunditur, gallinarũ quoq; adeps. Est & quædã pinguedo blattæ, si caput auellatur, hãc tritã unà cũ rosaceo auribus mire prodesse dicũt, sed lanã qua incluserint post paulũ extrahendã. Celerrime enim id pingue transire in animal, fieríue uermiculum. Alij binas ternásue in oleo decoctas efficacissime auribus mederi scribũt, & tritas in linteolo imponi cõtusis. Hoc quoq; animal inter pudenda est: sed propter admirationẽ naturæ, priscorũq; curæ,

curæ, totum in hoc loco explicandũ. Plura earum genera fecerunt. Molles, quas in oleo decoctas, uerrucis efficaciter illini experti sunt. Alterum genus mylœcon appellauere, circa molas ferè nascens. Has capite detracto attritas, lepras sanasse, Musa & Pictor in exemplis reliquerũt. Tertium genus & odoris tædio inuisum, exacuta clune, cũ pisselæo sanare ulcera aliâs insanabilia. Strumas, panos diebus xxi. impositas, percussa, contusa, cacoëthe, scabiem, furunculosq;, detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiã audita fastidimus. At hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis se id dedisse tradit cũ resina & melle. Tãtum potestatis habet ars ea pro medicamento dandi quicquid uelit. Humanissimi eorũ cinerem crematarum seruandũ ad hos usus in cornea pyxide censuere, aut tritas clysteribus infundendas orthopnoicis, aut rheumaticis. Infixa utiq; corpori illitas extrahere cõstat. Mel utilissimum auribus quoque est, in quo apes emortuæ sunt. Parotidas cõprimit columbinum stercus uel per se, uel cum farina hordeacea aut auenacea. Noctuæq; cerebrum uel iecur cum oleo infusum auriculæ aut parotidæ: multipeda cum resinæ tertia parte illita: Grylli siue illiti, siue adalligati. At reliqua morborum genera medicinasq; ex ijsdem animalibus, aut eiusdem generis, sequenti dicemus uolumine.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXX.

*

PROOEMIVM.

De origine magicæ artis, quando, & à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliquæ ex animalibus medicinæ. CAP. I.

MAGICAS uanitates sæpius quidem antecedẽtis operis parte, ubicunq; causæ locusq; poscebãt, coarguimus, detegemusq; etiámnum: in paucis tamen digna res est de qua plura dicãtur, uel eo ipso quòd fraudulentissima artium plurimum in toto terrarum orbe, plurimisq; seculis ualuit. Autoritatẽ ei maximã fuisse nemo miretur, quandoquidẽ sola artiũ tres alias imperiosissimas humanæ mentis complexa in unã se redegit. Natã primũ è medicina nemo dubitat, ac specie salutari irrepsisse uelut altiorẽ sanctioremq; quàm medicinã: ita blãdissimis desideratissimisq; promissis addidisse uires religionis, ad quas maxime etiámnũ caligat humanũ genus. Atq; ut hoc quoq; suggesserit mi scuisse artes mathematicas, nullo non auido futura de sese sciẽdi, atq; ea è cœlo uerissime peti credẽte. Ita possessis hominũ sensibus triplici uinculo, in tantũ fastigij adoleuit, ut hodieq; etiã in magna parte gentiũ præualeat, & in oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perside à Zoroastre, ut inter autores conuenit. Sed unus hic fuerit, an postea & alius, non satis constat. Eudoxus qui inter sapientiæ sectas clarissimam, utilissimamq; eã intelligi uoluit, Zoroastrẽ hunc sex milibus annorũ antè Platonis mortem fuisse prodidit. Sic & Aristoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentissime scripsit, & uicies centum milia uersuum à Zoroastre condita, indicibus quoque uoluminũ eius positis explanauit, præceptorem à quo institutum diceret, tradidit Azonacem. ipsum uero v. milibus annorum ante Troianum bellũ fuisse. Mirum hoc in primis, durasse memoriã artemq; tam longo æuo cõmentarijs non intercidentibus, præterea nec claris, nec continuis successionibus custoditam. Quotus enim quisq; auditu saltem cognitos habet, qui soli cognominantur, Apuscorum & Zaratum Medos, Babyloniumq; Marmaridium, & Arabem Hippocum, Assyrium uero Zarmocenidam, quorum nulla extant monumenta. Maxime tamen mirum est, in bello Troiano tantum de arte ea silentium fuisse Homero, tãtumq; operis ex eadẽ in Vlyxis erroribus, adeo ut totum opus non aliunde constet. Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi uolunt: Circe utique & inferorum euocatione hoc solũ agi. Nec postea quisquam dixit, quónam modo uenisset Telmessum religiosissimam urbẽ, quando transisset ad Thessalas urbes, quarum cognomen diu obtinuit in nostro orbe alienæ gentis. Troianis itaq; temporibus Chironis medicinis contenta & solo marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhæsisse, ut Menander quoque literarum subtilitati sine æmulo genitus, Thessalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam. Orphea putarem è propinquo primum intulisse, ad uicinas usque superstitiones ac medicinæ profectum, si nõ expers sedes eius tota Thrace magices fuisset. Primus extat (ut equidem inuenio) commẽtatus de ea Osthanes, Xerxem regem Persarum bello, quod is Græciæ intulit comitatus: ac uelut semina artis portentosæ sparsisse obiter infecto quacunque commeauerat mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroastrem alium Proconnesium. Quod certum est, hic maxime Osthanes ad rabiem, non auiditatem modo scientiæ eius, Græcorum populos egit. Quanquam animaduerto summam literarum claritatem gloriamque ex ea scientia antiquitus & penè semper petitam. Certe Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc discendam nauigauere, exilijs uerius quàm peregrinationibus susceptis. Hanc reuersi prædicauere, hanc in arcanis habuere. Democritus Apollonicem Capridenem & Dardanum è Phœnice illustrauit, uoluminibus Dardani in sepulchrum eius petitis, suis uero ex disciplina eorum editis: quæ recepta ab alijs hominum atque transisse per memoriam, æque ac nihil in uita mirandum est. In tantum fides istis fasque omne deest, adeo, ut ij qui cætera in uiro illo probant,

hæc eius opera esse inficiẽtur. Sed frustra. Hunc enim maxime affixisse animis eam dulcedinem cõstat. Plenumq; miraculi & hoc, pariter utrasque artes effloruisse, medicinam dico magicenq;, eadem ætate illam Hippocrate, hanc Democrito illustrantibus, circa Peloponnesiacum Græciæ bellum, quod gestum est à ccc. urbis nostræ anno. Est & alia magices factio, à Moyse & Iamne & Iotape Iudæis pendens, sed multis milibus annorum post Zoroastrem. Tanto recentior est Cypria. Non leuem & Alexandri Magni tẽporibus autoritatẽ addit professioni secundus Osthanes, comitatu eius exornatus, planeq; quod nemo dubitet orbem terrarum peragrauit. Extant itaq; & apud Italas gentes uestigia eius in duodecim tabulis nostris, alijsq; argumentis, quæ priori uolumine exposui. dclvij. demum anno urbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Crasso COSS. senatusconsultum factũ est, ne homo immolaretur, palamq; in tẽpus illud sacra prodigiosa celebrata. Gallias utiq; possedit, & quidẽ ad nostram memoram. Nanq; Tiberij Cæsaris principatus sustulit Druidas eorũ, & hoc genus uatum medicorumq;. Sed quid ego hæc commemorẽ in arte oceanum quoq; transgressa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodieq; eam attonite celebrat tantis ceremonijs, ut dedisse Persis uideri possit. Adeo ista toto mundo cõsentire, quanquam discordi & sibi ignoto. Non satis æstimari potest quantũ Romanis debeatur, qui sustulere monstra, in quibus hominem occidere religiosissimum erat, mandi uero etiam saluberrimũ.

De speciebus magiæ, Neronisq; & magorum detestatio. CAP. II.

VT narrauit Osthanes, species eius plures sunt. Nãq; & ex aqua, & è sphæris, & ex aëre, & stellis, & lucernis, ac peluibus, securibusq;, & multis alijs modis diuina promittit, præterea umbrarum, inferorũq; colloquia: quæ omnia ætate nostra princeps Nero uana falsaq; cõperit: quippe non citharæ tragiciq; cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi uitijs. Primumq; imperare dijs concupiuit, nec quicquam gerosius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Ad hæc non opes ei defuere, non uires, non discendi ingeniũ, aliaq;, non patiente mundo. Immensum & indubitatum exemplũ est falsæ artis, quam dereliquit Nero: utinamq; inferos potius & quoscunq; de suspicionibus suis deos consuluisset, quàm lupanaribus atq; prostitutis mandasset inquisitiones eas: nulla profecto sacra, barbari licet feriq; ritus, non mitiora quàm cogitationes eius fuissent. Sæuius sic nos repleuit umbris. Sunt quædã magis perfugia, ueluti lentiginem habentibus non obsequi numina, ut cerni non possint. Forte hoc in illo. Nihil membris defuit: Nam dies eligere certos liberum erat: pecudes uero quibus non nisi ater colos esset, facile. Nam hominem immolare etiam gratissimum. Magus ad eum Tyridates uenerat, Armeniacum de se triumphum afferens, & ideo prouincijs grauis. Nauigare noluerat, quoniam expuere in maria, alijsq; mortalium necessitatibus uiolare naturam eam fas non putant. Magos secum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiauerat. Non tamẽ cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem ualuit. Proinde ita persuasum sit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamẽ quasdam ueritatis umbras, sed in his ueneficas artes pollere, non magicas. Quærat aliquis quæ sint mentiti ueteres magi, cum adolescentibus nobis uisus Apion, grammaticæ artis, prodiderit cynocephaliam herbam, quæ in Aegypto uocaretur osirites, diuinam, & contra omnia ueneficia: sed si ea erueretur, statim eum qui eruisset mori. Seq; euocasse umbras ad percontandum Homerum, qua patria quibusq; parentibus genitus esset: non tamen ausus profiteri, quid sibi respondisse diceret.

De talpis, & reliquæ medicinæ per morbos digestæ in animalibus, quorum genera placida sunt, aut fera. CAP. III.

PEculiare uanitatis sit argumẽtum, quod animalium cunctorum talpas maxime mirantur, tot modis à rerum natura damnatas, cæcitate perpetua, tenebris etiámnum alijs, defossas sepultisque similes. Nullis æque credunt extis, nullum religionis capacius iudicant animal: ut si quis cor eius recens palpitansq; deuorarit, diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Dente talpæ uiuæ exempto, sanari dentium dolores adalligato affirmant. Cætera ex eo animali placita eorum, suis reddemus locis. Nec quicquam probabilius inuenietur, quàm muris aranei morsibus aduersari eos, quoniam & terra orbitis (ut diximus) depressa aduersatur. Cæterum dentium doloribus (ut ijdem narrant) medetur canum qui rabie perierunt, capitum cinis crematorum sine carnibus, instillatus ex oleo cyprio per aurem cuius è parte doleant. Caninus dens sinister maximus, circunscarificato eo qui doleat, aut draconis os è spina: item enhydridis. Est autem serpens masculus & albus. Huius maximo dente circunscarificant. At in superiorum dolore duos superiores adalligant, è diuerso inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant. Dentes scarificãt & ossibus lacertæ è fronte luna plena exemptis, ita ne terram attingant. Colluunt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tarde dentientes adiuuat cum melle. Fit eodem modo & dentifricium. Canis dentibus cinis è murino fimo inditur, uel iecur lacertarum aridum. Anguinum cor si mordeatur aut alligetur, efficax habetur. Sunt inter eos, qui murem bis in mense iubeant mandi, doloresque ita cauere. Vermes terreni decocti in oleo, infusique auriculæ cuius è parte doleant, præstant leuamentum. Eorundem cinis exesis dentibus coniectus, ex facili cadere eos cogit: integros dolentes illitus iuuat. Comburi autem oportet in testa. Prosunt & cũ mori radice in aceto scillite decocti, ita ut colluantur dentes.

Is quoque uermiculus, qui in herba ueneris labro appellata inuenitur, cauis dentium inditus mire prodeſt. Nam erucæ braſsicæ eius cõtactu cadunt. Et è malua cimices infunduntur auribus cum roſaceo. Harenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochlearum, cauis dentium inditæ ſtatim liberant dolore. Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingiuis prodeſt: ſerpentis cũ ſale in olla exuſtæ cinis, cum roſaceo in contrariam aurem infuſus. Anguinæ uernationis membrana cum oleo tedæq; reſina calefacta, & auri alterutri infuſa: adijciunt aliqui thus & roſaceum: eadem cauis indita, ut ſine moleſtia cadant, præſtat. Vanum arbitror eſſe, canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniã nec in Italia uiſum eſt, multoq; minus credibile in tepidis regionibus tam ſero exui. Hãc autem uel inueteratam cum cera celerrime dentes euellere tradunt. Et dens anguium alligatus, dolores minuit. Sunt qui & araneum animal ipſum ſiniſtra manu captum tritumque in roſaceo, & in aurem infuſum cuius à parte doleat, prodeſſe arbitrentur. Oſſiculis gallinarum in pariete ſeruatis, fiſtula ſalua, adacto dente uel gingiua ſcarificata, proiectoq; oſſiculo, ſtatim dolorem abire tradunt. Item fimo corui lana adalligato, uel paſſerum cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuſo, pruritum quidem intolerabilẽ facit: & ideo tolerabilius eſt paſſeris pullorum ſarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

Quomodo commendetur os, & contra maculas faciei, & ad faucium uitia. CAP. IIII.

ORis ſaporem commendari affirmant murino cinere cum melle ſi fricentur dentes. Admiſcent quidam marathri radices. Penna uulturis ſi ſcalpantur dentes, acidum halitum faciũt. Hoc idem hyſtricis ſpina feciſſe, ad firmitatem pertinet. Linguæ ulcera & labrorum hirundines in mulſo decoctæ ſanãt. Adeps anſeris aut gallinæ rimas. Oeſypum cum galla, araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus paruæ texuntur. Si feruentia os intus exuſſerint, lacte canino ſtatim ſanabitur. Maculas in facie, œſypum cum melle Corſico, quod aſperrimum habetur, extenuat. Item ſcobem cutis in facie cũ roſaceo impoſitum uellere. Quidam & butyrum addunt. Si uero uitiligines ſint, fel caninum prius acu cõpunctas. Liuentia & ſugillata pulmones arietum pecudumq; in tenues conſecti membranas calidi impoſiti, uel columbinũ fimum. Cutem in facie adeps anſeris, uel gallinæ cuſtodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt, & cinere herinacci ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciẽ foueri præcipiunt. Tollit ex facie uitia & cochlearũ, quæ latæ & minutæ paſſim inueniũtur, cũ melle cinis. Omnium quidem cohlearum cinis ſpiſſat, calfacit ſmectica ui. Et ideo cauſticis cõmiſcetur, pſoriſq; & lepris & lentigini illinitur. Inuenio & formicas herculaneas appellatas, quibus tritis adiecto ſale exiguo talia uitia ſanẽtur. Bupreſtis animal eſt rarum in Italia ſimilimũ ſcarabeo lõgipedi. Fallit inter herbas bouẽ maxime, unde & nomen inuenit: deuoratumq; tacto felle ita inflammat, ut rumpat. Hæc cũ hircino ſeuo illita lichenas ex facie tollit ſeptica ui, ut ſuprà dictũ eſt. Vulturinus ſanguis cum chamæleontis albæ (quam herbam eſſe diximus) radice & cedria tritus, cõtectusq; braſsica lepras ſanat: item pedes locuſtarum cum ſeuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cum cepa tritus & ſubactus. Vtiliſsimum & in facie mel in quo apes ſint immortuæ. Præcipue tamen faciem purgat atque erugat cygni adeps. Stigmata delentur columbino fimo ex aceto. Grauedinem inuenio finiri, ſi quis nares murinas oſculetur. Vua & faucium dolor mitigatur fimo agnorũ, priuſquam herbã gũſtauerint in umbra areſacto. Vua ſucco cochleæ acu trãsfoſſæ illita, ut cochlea ipſa in fumo ſuſpẽdatur. Hirundinũ cinere cum melle: Sic & tonſillis ſuccurritur. Tonſillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. Multipeda trita, fimũ columbinũ cum paſſo gargarizatũ, etiam cũ fico arida ac nitro impoſitũ extrà. Aſperitatẽ faucium & diſtillationes leniunt cochleæ: coqui debẽt in lacte, demptoq; tantum terreno cõteri, & in paſſo dari potui. Sunt qui aſtypaleicas efficaciſsimas putant, & in ijs ſmegma earũ. Lenit & grillus infricatus. Aut ſi quis manibus quibus eũ contriuerit, tonſillas attingat. Anginis felle anſerino cum clauterio & melle citiſsime ſuccurritur: Cerebro noctuæ, cinere hirundinis, ex aqua calida poto. Huius medicinæ autor eſt Ouidius poëta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monſtrantur, pulli ſylueſtrium. Figura nidorũ eas deprehendit. Multo tamen efficaciſsimi ripariarum pulli. Ita uocant in riparum cauis nidificantes. Sunt qui cuiuſcunq; hirũdinis pullum edendum cenſent, ne toto anno metuatur id malum. Strãgulatos cum ſanguine cõcurrunt in uaſe, & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & muſtelæ cineres pari modo admiſcent. Sic & ad ſtrumæ remedia dant, & comitialibus quotidie potu. In ſale quoque ſeruatæ hirundines ad anginã una drachma bibuntur. Cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis efficaciſsimum putant. Alij xxi. tritas in aquæ mulſæ hemina dari per harundinem, quoniam dentibus tactis nihil proſint. Tradunt & murem cum uerbenaca excoctum, ſi bibatur is liquor remedio eſſe. Et corrigiam caninam tercollo circundatam: Fimum columbinum uino & oleo permixtum. Ceruicis neruis & opiſthotono ex milui nido ſurculus uitis adalligatus auxiliari dicitur.

Ad ſtrumas exulceratas, ad humerorum & præcordiorum dolores. CAP. V.

STrumis exulceratis muſtelæ ſanguis: ipſa decocta in uino, non tamen ſectis admouetur. Aiunt & in cibo ſumptam idem efficere. Vel cineri eius ſarmentis combuſtæ miſcetur axungia. Lacertus uiridis adalligatur: poſt dies xxx. oportet alium adalligari. Quidã cor eius in argẽteo uaſculo ſeruãt. Ad fœminarũ ſtrumas ueteres cochleæ cũ teſta ſua tuſæ illinũtur.

maxime

maxime quæ frutectis adhærent. Item cinis aſpidum cum ſeuo taurino imponitur. Anguinus adeps mixtus oleo. Item anguium cinis ex oleo illitus, uel cum cera. Ediſſe quoque eos medios abſciſis utrinque extremis artubus aduerſus ſtrumas prodeſt: uel cinerem bibiſſe in nouo fictili ita crematorum: efficacius multo inter duas orbitas occiſorum. Et gryllum illinire cum ſua terra effoſſum ſuadent. Item fimum columbarum per ſe, uel cũ farina hordeacea auenaceáue ex aceto. Talpæ cinerem ex melle illinire. Alij iecur eiuſdem contritum inter manus illinunt, & triduo non abluunt. Dextrum quoq; pedem eius remedio eſſe ſtrumis affirmant. Alij præcidũt caput, & cum terra à talpis excitata tuſum digerunt in paſtillos pyxide ſtannea, & utuntur ad omnia quæ intumeſcunt, & quæ apoſtemata uocant, quæq; in ceruice ſint: ueſciq; ſuilla tunc uetant. Tauri uocantur ſcarabei terreſtres ricino ſimiles, nomen cornicula dedere. Alij pediculos terræ uocant. Ab his quoque terram egeſtam illinunt ſtrumis & ſimilibus uitijs & podagris. Triduo non abluunt, prodeſtq; hæc medicina in annum. Omniaq; his aſcribunt, quæ nos in grillis retulimus. Quidam & à formicis terra egeſta ſic utuntur. Alij uermes terrenos totidem quot ſint ſtrumæ adalligãt, pariterq; cum his areſcunt. Alij uiperam circa canis ortum circumcidunt, ut diximus: Dein mediam comburunt, dein cinerem eum dant bibendum ter ſeptenis diebus quantum præhenditur ternis digitis, ſic ſtrumis medentur. Aliqui uero circumligant eas lino, quo præligata infra caput uipera pependerit, donec exanimaretur. Et millepedis utuntur addita reſinæ terebinthinæ parte quarta, quo medicamento omnia apoſtemata curari iubent. Humeri doloribus muſtelæ cinis cũ cera medetur. Ne ſint malæ hirſutæ, formicarũ oua pueris infricata præſtant. Item mangonibus, ut lanugo tardior ſit pubeſcentium, ſanguis è teſticulis agnorum qui caſtrantur: qui euulſis pilis illitus & contra uirus proficit. Præcordia uocamus uno nomine exta in homine, quorum in dolore cuiuſcunq; partis ſi catulus lactens admoueatur, apprimaturque his partibus, tranſire in eum morbus dicitur. Idque in exenterato perfuſoque uino deprehendi, uitiato uiſcere illo quod doluerit hominis: & obrui tales religio eſt. Hi quoque quos melitæos uocamus, ſtomachi dolorem ſedãt applicati ſæpius. Tranſireq; morbos ægritudine eorum intelligitur, plerunque & morte.

De pulmonum uitijs, iecoris, & ſanguinis reiectionibus. CAP. VI.

Pulmonum uitijs medentur & mures, maxime Africani, detracta cute in oleo & ſale decocti, atq; in cibo ſumpti. Eadem res & purulẽtis uel cruẽtis excreationibus medetur. Præcipue uero cochlearum cibus ſtomacho. In aqua eas ſubferuefieri intacto corpore earum oportet, mox in pruna torreri nihilo addito: atque ita è uino garoque ſumi, præcipue Africanas. Nuper hoc compertum plurimis prodeſſe. Id quoq; obſeruant, ut numero impari ſumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Proſunt & ſanguinem excreantibus dempta teſta tritæ in aquæ potu. Laudatiſſimæ autem ſunt Africanæ, ex his ſolitanæ. Aſtypaleicæ, Siculæ modicæ, quoniam magnitudo duras facit, & ſine ſucco. Balearicæ quas cauaticas uocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatæ & ex inſulis Caprearum. Nullæ autem cibis gratæ, neque ueteres, neque recentes. Fluuiatiles & albæ uirus habent, necnon ſylueſtres, ſtomacho inutiles, aluum ſoluunt. Item omnes minutæ. Contra marinæ ſtomacho utiliores. Efficaciſſimæ tamen in dolore ſtomachi. Laudatiores traduntur quæcunque uiuæ cum aceto deuoratæ. Præterea ſunt quæ ceratæ uocantur, latæ multifariamque naſcentes, de quarum uſu ſuis dicemus locis. Gallinaceorum uentris membrana inueterata & inſperſa potioni, diſtillationes pectoris & humidam tuſſim, uel recens toſta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeantur, tuſſim ſedant. Diſtillationes ſedat & canina cutis cuilibet digito circundata. Iure perdicum ſtomachus recreatur. Iocinerum doloribus medetur muſtela ſylueſtris in cibo ſumpta, uel iocinera eius. Item uiuerra porcelli modo inaſſata. Suſpiriioſis multipedæ, ita ut ter ſeptenæ in Attico melle diluantur, & per harundinem bibantur. Omne enim uas earum nigreſcit contactu. Quidam torrent ex his ſextarium in patina, donec candidæ fiant: tunc melle miſcent. Alij centipedam uocant, & ex aqua calda dari iubent. Cochleæ in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus uertigines fiunt, ex paſſi cyathis tribus ſingulæ contritæ cum ſua teſta & calefactæ, in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui ſingulas primo die dedere, ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto unam. Sic & ſuſpiria emendant & uomicas. Eſt animal locuſtæ ſimile ſine pennis, quod tryxalis Græce uocatur, Latinum nomen non habet, ut aliqui arbitrantur: nec pauciores, hoc eſſe quod grillus uocetur. Ex his uiginti torreri iubent, ac bibi è mulſo cõtra orthopnœas, ſanguinemque expuentibus. Eſt qui cochleis illotis protropum infundat, uel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo ſumat: aut ſi tritæ cum teſtis ſuis ſumantur cum protropo, ſic & tuſſi medentur. Vomicas priuatim ſanat mel in quo apes ſint emortuæ. Sanguinem reijcientibus pulmo uulturinus uitigineis lignis combuſtus adiecto flore mali punici ex parte dimidia, item cotoneorum liliorúmque ijſdem portionibus potus mane atque ueſperi in uino ſi febris abſit. Si minus ex aqua in qua cotonea decocta ſunt. Pecudis lien recẽs magicis præceptis ſuper dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni ſe remedium facere. Poſt hæc iubent eum in pariete dormitorij eius tectoue includi, & obſignari annulo, terq; nouies carmen dici. Caninus ſi uiuẽti eximatur, & in cibo ſumatur, liberat eo uitio.

Quidam

Quidam recentem superalligant. Alij duorum dierũ catuli ex aceto scillitico dant ignoranti, uel herinacei lienem. Item coclearum cinerem cum semine lini & urtice addito melle donec persanet. Eo liberat & lacerta uiridis, uiua in olla ante cubiculum dormitoriũ eius cui medetur suspensa, ut egrediens reuertensq; attingat manu: Cinis è capite bubonis cum unguento: Mel in quo apes sunt emortuæ: Araneus & maxime qui lycos uocatur. Vtpupæ cor in lateris doloribus laudatur, & cochlearum cinis in ptisana decoctarũ, quæ & per se illinuntur. Canis rabiosi caluariæ cinis potioni inspergitur. Lumborum dolori stellio transmarinus, capite ablato & intestinis, decoctus in uino cum papaueris nigri denarij pondere dimidio eo succo bibitur. Lacertæ uirides decisis pedibus & capite in cibo sumuntur. Cochleæ tres contritæ cum testis suis, atq; in uino decoctæ cum piperis granis xv. Aquilæ pedes euellunt in aduersum à suffragine, ita ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur, sinister læuæ. Multipeda quoq; quam oniscon appellauimus, medetur, denarij pondere ex uino cyathis duobus pota. Vermem terrenum catillo ligneo antè fisso & ferro uincto impositum, aqua excepta perfundere, & defodere unde effoderis magi iubent, mox aquam bibere catillo, mire id prodesse ischiadicis affirmantes.

mum uitium ileos appellatur. Huic resisti aiũt discerpti uespertilionis sanguine, etiam illito uentre subuenire. Sistit aluum & cochlea sicut diximus in suspiriosis temperata. Item cinis earum quæ uiuæ crematæ sint, potus ex uino austero. Gallinaceorũ iecur assum cum uẽtriculi membrana, quæ abijci solet, inueterata, admixto papaueris succo. Alij recentem torrent ex uino bibendam. Ius perdicum, & per se uentriculus contritus ex uino nigro. Item palumbus ferus, è posca decoctus. Lien pecudis tostus, & in uino tritus. Fimum columbinum cum melle illitum. Ossifragi uenter arefactus & potus ijs qui cibos non conficiunt utilissimus, uel si manu tantum teneant capientes cibũ. Quidam adalligant ex hac causa, sed continuare non debent: maciem enim facit. Sistit & anatum masculorum sanguis. Inflationem discutit cochlearum cibus. Tormina sanat lien ouium tostus, atque è uino potus. Palumbus ferus ex posca decoctus: Apodes ex uino. Cinis ibidis sine pẽnis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus mirum est. anate apposita uentri transire morbum, anatemq; emori. Tormina & melle curantur, in quo sunt apes immortuæ decocto. Coli uitium efficacissime sanatur aue galerita assa in cibo sumpta. Quidam in uase nouo cum plumis exuri iubent, conteriq; in cinerem, bibiq; ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum. Quidam cor eius adalligari femini. Alij recens tepensque adhuc deuorari. Consularis Asprenatum domus est, in qua alter è fratribus colo liberatus est, aue hac in cibo sumpta, & corde eius armilla aurea incluso: alter sacrificio quodã facto crudis laterculis ad formã camini, atque ut sacrum peractum erat obstructo sacello. Vnum est ossifrago intestinum mirabili natura, omnia deuorata conficienti. Huius partem extremam adalligatam prodesse contra colum constat. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus mirum proditur. Si catuli priusquam uideant appricentur triduo stomacho maxime ac pectori, & ex ore ægri suctum lactis accipiant, transire uim morbi, postremo exanimari, dissectisq; palàm fieri ægri causas. Mori & humari debere eos obrutos terra. Magi quidem uespertilionis sanguine cõtacto uentre, in totum annum caueri dolorem tradunt. Aut per dolorem si quis aquã per pedes fluentem haurire sustineat.

Ad dysentericos & uentris mala, remedia. CAP. VII.

Dysentericos recreãt femina pecudum decocta cum lini semine aqua pota. Caseus ouillus uetus, Seuum ouium decoctum in uino austero. Hoc & ileo medetur, & tussi ueteri. Dysentericis stellio trãsmarinus ablatis intestinis & capite, pedibusq; ac cute, decoctusq;, & in cibo sumptus. Cochleæ duæ cum ouo utraq; cum putamine contrita, atq; in uase nouo addito sale & passi cyathis duobus, aut palmarũ succo & aquæ cyathis tribus subferuefactis & in potu datis. Prosunt & combustæ, ut cinis earum bibatur in uino, addito resinæ momẽto. Cochleæ nudæ, de quibus diximus, in Africa maxime inueniuntur, utilissimæ dysentericis, quinæ combustæ cum denarij pondere dimidij acaciæ, exq; eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite, aut quolibet austero cum pari modo caldæ. Quidam omnibus Africanis ita utuntur. Alij totidem Africanas, uel latas infundunt potius. Et si maior fluxio sit, addunt acaciam fabæ magnitudine. Senectus anguium dysentericis & tenasmis in stanneo uase decoquitur cum rosaceo. Vel si in alio, cũ stanno illinitur. Ius è gallinaceo ijsdem medetur, sed ueteris gallinacei uehementius. Salsum ius aluum ciet. Membrana gallinarum tosta & data in oleo ac sale, cœliacorum dolores mulcet. Abstinere autem à frugibus antè & gallinam & hominem oportet. Fimum columbinum tostum potumq;. Caro palumbi in aceto decocta dysentericis & cœliacis medetur. Turdus inassatus cum myrti baccis dysentericis. Item merulæ. Mel in quo sint immortuæ apes decoctum. Grauissi-

Ad calculos & uesicæ dolores, testiúmque & inguinũ tumores, & ad panos. CAP. VIII

Murino fimo contra calculos illinire uentrem prodest. Herinacei carnẽ iucundã esse aiunt, si capite percusso uno ictu interficiatur, priusquã in se urinã reddãt, eos qui carnẽ ederint, stranguriæ morbum cõtrahere minime posse. Hæc caro ad hunc modum occisi, stillicidia uesicæ emendat. Item suffitus ex eodẽ. Quòd si urinã in se reddiderit, eos qui carnẽ ederint, stranguriæ morbũ contrahere traditur. Iubent & uermes terrenos bibi ex uino aut passo ad comminuẽdos calculos, uel cochleas decoctas uti suspiriosis.

Easdem

Eaſdem exemptas teſtis tritasque, tres in uini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertia die unã, ut ſtillicidia urinæ emendent. Teſtarum uero inaniũ cinerem ad calculos pellendos. Item Hydri iecur bibi, uel cinerẽ ſcorpionum in pane ſumi, uel ſi quis cũ locuſta edit. Lapillos, qui in gallinaceorũ ueſica, aut in palumbium uentriculo inueniantur, conteri, & potioni inſpergi. Item membranã è uentriculo gallinacei aridam: uel ſi recẽs ſit, toſtam. Fimum quoq; palumbinũ in faba ſumi cõtra calculos, & alias difficultates ueſicæ. Similiter plumarum cinerẽ palumbium ferorũ ex aceto mulſo. Et inteſtinorum ex his cinerẽ coclearibus tribus è nigro hirundinũ. Grillum dilutũ aqua calida. Oſſifragi uentrem arefactum. Turturis fimũ in mulſo decoctũ, uel ipſius decoctæ ius. Turdos quoq; ediſſe cũ baccis myrti proteſt urinæ. Cicadas toſtas in patellis. Millepedã oniſcõ bibiſſe. Et in ueſicæ doloribus decoctum agninorum pedum. Aluum ciet gallinaceorũ diſcoctorum ius, & acria mollit. Ciet & hirundinum fimum adicto melle ſubditũ. Sedis uitijs efficaciſſima ſunt, œſypum (quidam adijciunt pompholygem, & roſaceum) canini capitis cinis, ſenecta ſerpentis ex aceto ſi rhagades ſint, cinis fimi canini candidi cũ roſaceo: aiũtq; inuentum Aeſculapij eſſe, & eodem uerrucas efficaciſſime tolli: murini fimi cinis, adeps cygni, ſeuum bouis. Procidentia alui ſuccus cochlearum punctis euocatus illita depellit. Attritis medetur cinis muris ſyluatici cum melle: uel herinacei, cum ueſpertilionis cerebro, & alumine, & œſypo. Fimum columbinũ cũ melle. Condylomatis priuatim araneus dempto capite pedibuſq; infricatur. Ne acria perurant, adeps anſerinus, cum cera punica, ceruſa, roſaceo: Adeps cygni. Hæc & hæmorrhoidas ſanare dicuntur. Iſchiadicis cochleas crudas tritas cũ uino aminæo & pipere, potu prodeſſe dicunt. Lacertam uiridem in cibo ablatis pedibus, interaneis, capite. Sic & ſtellionem, adiectis huic papaueris nigri obolis tribus. Ruptis, conuulſis felouium cũ lacte mulierum. Verendorum formicationibus uerrucisq; medetur arietini pulmonis inaſſati ſanies. Cæteris uitijs uellerum eius uel ſordidorum cinis ex aqua. Seuũ ex omento pecudis, præcipue à renibus, admixto cinere pumicis & ſale. Lana ſuccida ex aqua frigida. Carnes pecudis combuſtæ ex aqua. Mulæ ungularum cinis. Dentis caballini contuſi farina inſperſa. Teſtibus uero farina ex oſſibus canini capitis ſine carne tuſis. Si decidat teſtiũ alter, ſpumã cochlearum illitam remedio eſſe tradunt. Tetris ibi ulceribus & manantibus auxiliantur canini capitis recentis cineres. Cochleæ latæ paruæ contritæ ex aceto, uel cinis eius. Mel in quo apes ſunt emortuæ cum reſina. Cochleæ nudæ quas in Africa gigni diximus, tritæ cum thuris polline & ouorũ albo, triceſimoq; die reſoluũt. Aliqui pro thure bulbũ admiſcent. Hydrocelicis ſtelliones mire prodeſſe tradunt, capite, pedibus, interaneisq; demptis, rẽliquũ corpus inaſſatũ. In cibo id ſæpius datur, ſicut ad urinæ incontinentiam. Caninum adipem cũ alumine ſciſſo fabæ magnitudine. Cochleas Africanas cũ ſua carne & teſta crematas poto cinere. Anſerũ trium linguas inaſſatas in cibo: huius rei autor eſt Anaxilaus. Panos aperit ſeuum pecudum cum ſale toſto. Murinũ fimum admixto thuris polline, & ſandaracha diſcutit. Lacertæ cinis, & ipſa diuiſa impoſita. Item multipeda cõtrita admixta reſina terebinthina ex parte tertia. Quidam & ſinopidem admiſcent cochleæ contuſæ: & per ſe cinis inanium cochlearum ceræ mixtus, diſcuſſoriam uim habet. Fimum columbarum per ſeſe, uel cum farina hordeacea, aut auenacea illitum. Cantharides mixta calce panos ſcalpelli uice aperiunt. Inguinum tumorem cochleæ minutæ cum melle illitæ leniunt. Varices ne naſcãtur, lacertæ ſanguine pueris crura ieiunis à ieiuno illinuntur.

Ad podagras & articulorũ dolores. CAP. IX.

Podagras lenit œſypum cũ lacte mulieris & ceruſa. Fimum pecudũ quod liquidũ reddunt. Pulmones pecudũ. Fel arietis cũ ſeuo. Mures diſſecti impoſiti. Sanguis muſtelæ cum plantagine illitus, & uiuæ combuſtæ cinis ex aceto & roſaceo, ſi penna illinatur, uel ſi cera & roſaceũ admiſceatur: Fel caninũ, ita ne manu attingatur, ſed penna illinatur. Fimũ gallinarum, uermium terrenorũ cinis cum melle, ita ut tertio die ſoluãtur. Alij ex aqua illinire malunt. Alij ipſos aceto menſura cũ mellis cyathis tribus, pedibus antè roſaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicũtur pedũ & articulorum dolores. Bibuntur antẽ binæ in uino tritæ. Eædem illinũtur cũ helxines herbæ ſucco. Quidam ex aceto intriuiſſe cõtenti ſunt. Quidã ſale cum uipera cremato in olla noua, & ſæpius ſumpto, aiunt podagra liberari. Vtile eſſe & adipe uiperino pedes perungi. Et de miluo affirmãt, ſi inueterato tritoq; quantũ tres digiti capiant bibatur ex aqua. Aut ſi pedes ſanguinent cũ urtica: uel pennis eorũ (cum primum naſcẽtur) tritis cũ urtica. Quin & fimus eorum articulorũ doloribus illinitur. Itẽ cinis muſtelæ aut cochlearum, & cũ amylo uel tragacantho. Incuſſos articulos aranei telæ cõmodiſſime curant. Sunt qui cinere earũ uti malint, ſicut fimi columbini cinere, cũ polenta & uino albo. Articulis luxatis præſentaneũ eſt & ſeuum pecudis cũ cinere è capillo mulierũ. Pernionibus quoq; imponitur ſeuũ pecudum cũ alumine. Canini capitis cinis, aut fimi murini. Quod ſi putrida ſint ulcera, cera addita ad cicatricẽ perducunt, uel grillorum crematorũ fauilla ex oleo. Item muris ſyluatici cũ melle. Vermiũ quoq; terrenorum cum oleo uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniuntur. Vlcera omnia pedum ſanat cinis earũ, quæ uiuæ combuſtæ ſint. Fimiq; gallinacei cinis exulcerationes, colũbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiã calciamentorũ ueteris ſoleæ crematæ cinis, agninus pulmo & arietis ſanat. Dentis caballini contuſi farina priuatim ſubluuiẽ. Lacertæ uiridis ſanguis ſubtritus, & hominũ & iumẽtorum pedes ſublitus ſanat. Clauos pedũ urina muli mulæue cum luto

ſuo

ſuo illita. Fimum ouium. Iecur lacertæ uiridis, uel ſanguis flocco impoſitus. Vermes terreni ex oleo. Stellionis caput cum uiticis pari modo tritum ex oleo. Fimum columbinum decoctum ex aceto. Verrucas uero omnium generum urina canis recens cum ſuo luto illita. Fimi canini cinis cum cera. Fimum ouium. Sanguis recens murinus illitus, uel ipſe mus diuulſus. Herinacei fel. Caput lacertæ uel ſanguis, uel cinis totius. Membrana ſenectutis anguium. Fimum gallinaceum cum oleo & nitro. Cantharides cum uua taminia intritæ exedunt: ſed ita eroſas aliis quæ ad perſananda uleera monſtrauimus curari oportet.

Remedia aduerſus morbos toti copori. CAP. X.

NVnc reuertemur ad ea quæ totis corporibus metuenda ſunt. Fel canis nigri maſculi amuletum eſſe magi dicunt domus totius, ſuffitæ eo purificatæue contra omnia mala medicamenta. Item ſanguine canis reſperſis parietibus, genitaliq; eius ſub limine ianuæ defoſſo. Minus mirentur hoc, qui ſciunt fœdiſſimum animalium in quantum magnificent ricinum, quoniã uni nullus ſit exitus ſaginæ, nec finis alia quàm morte, diutius in fame uiuenti. Septenis ita diebus duraſſe tradunt: at in ſatietate paucioribus dehiſcere: hũc ex aure ſiniſtra canis omnes dolores ſedare adalligatum. Eundem in augurio uitalium habent. Nam ſi æger ei reſpondeat qui intulerit, à pedibus ſtanti interrogantiq; de morbo, ſpem uitæ certam eſſe: moriturũ nihil reſpondere. Adijciunt ut euellatur ex aure læua canis, cui non ſit alius quàm niger color. Nigidius fugere tota die canes conſpectum eius qui è ſue id animal euellerit, ſcriptum reliquit. Rurſus magi tradunt, lymphatos ſanguinis talpæ aſperſu reſipiſcere. Eos uero qui à nocturnis dijs Faunisq; agitẽtur, draconis lingua & oculis, & felle, inteſtinisq; in uino & oleo decoctis, ac ſub diuo noctu refrigeratis, perunctos matutinis ueſpertinisq; liberari. Perfrictionibus remedio eſſe tradit Nicander amphisbenam mortuam adalligatam, uel pellem tantum eius. Quinimo arbori quæ cædatur adalligata non algere cædentes, faciliusq; succidere. Itaq; ſola ſerpentium frigori ſe committit, prima omnium procedens & ante cuculi cantum. Aliud eſt cuculo miraculum, quo quis loco primo audiat alitem illam, ſi dexter pes circũſcribatur, ac ueſtigium id effodiatur, non gigni pulices ubicunq; ſpargatur. Paralyſin cauentibus pinguia glirium decoctorum & ſoricũ utiliſſima tradunt eſſe: Millepedas ut in anginis diximus potas phthiſin ſentientibus, lacertam uiridem decoctam in uini ſextarijs tribus ad cyathum unum, ſingulis cochlearibus ſumptis per dies donec conualeſcãt. Cochlearum cinerem potũ in uino. Comitialibus morbis œſipum cum myrrhæ momento, & uini cyathis duobus, dilutum magnitudine nucis auellanæ à balineo potum. Teſticulos arietinos inueteratos tritosq; dimidio denarij pondere in aqua uel lactis aſinini hemina. Interdicitur uini potus quinis diebus antè & poſtea. Magnifice laudatur & ſanguis pecudum potus. Itẽ fel cum melle præcipue agninum. Catulus lactẽs ſumptus abſciſſo capite pedibusq; ex uino & myrrha. Lichẽ mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis trãſmarini cinis potus in aceto. Tunicula ſtellionis, quã eodẽ modo ut anguis exuit, pota. Quidã & ipſum harũdine exẽteratum inueteratumq; bibendũ dedere. Alij in cibo in ligneis uerubus inaſſatum. Operæprecium eſt ſcire quomodo præripiatur, cum exuitur membrana hyberna, aliâs deuoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentius inuidere homini tradunt. Inde ſtellionum nomen aiunt in maledictum translatum. Obſeruant cubile eius æſtatibus. Eſt autem in locis hoſtiorum feneſtrarumque, aut cameris ſepulchriſue: Ibi uere incipiente fiſſis harundinibus textas opponunt caſas, quarum anguſtijs etiã gaudet, eo facilius exuẽs circundatum torporem. Sed eo derelicto non poteſt reuare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. Prodeſt & cerebrum muſtelæ inueteratum potumq;, & iecur eius: Teſticuli uuluæq; aut uentriculus inueteratus cum coriandro, ut diximus: Item cinis, ſyluestris uero tota in cibo ſumpta. Eadem omnia prædicantur ex uiuerra. Lacerta uiridis cum condimentis quæ faſtidium abſtergeant, ablatis pedibus & capite: Cochlearum cinis addito ſemine lini & urticæ cũ mel le inunctos ſanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis adalligata ceruinis neruis. uel lapilli è uentre pullorum hirundinum ſiniſtro lacerto annexi. dicuntur enim excluſo pullo lapillum dare. Quòd ſi pullus is detur incipienti in cibo quem primum pepererit, cum quis primum tentatus ſit, liberatur eo malo. Poſtea medetur hirundinum ſanguis cum thure uel correcẽs deuoratum. Quin & è nido earum lapillus impoſitus re creare dicitur confeſtim, & adalligatus perpetuo tueri. Prædicatur & iecur milui deuoratum, & ſenectus ſerpentium. Iecur uulturis tritum cum ſuo ſanguine ter ſeptenis diebus potum. Cor pulli uulturini adalligatũ. Sed & ipſum uulturem in cibo dari iubent, & quidem ſatiatum humano cadauere. Quidam pectus eius bibẽdum cenſent, & in cerrino calice. Aut teſtes gallinacei ex aqua & lacte, antecedente quinq; dierum abſtinentia uini, ob id inueteratos. Fuere & qui uiginti unam muſcas ruffas, & quidem emortuas in potu darent, infirmioribus pauciores.

Contra morbum regium, & phreneticos, & contra febres & hydropicos. CAP. XI.

MOrbo regio reſiſtunt ſordes aurium, aut mammarum pecudis denarij pondere cum myrrhæ momento, & uini cyathis duobus. Canini capitis cinis in mulſo. Multipeda in uini hemina. Vermes terreni in aceto mulſo cum myrrha. Gallina ſi ſit luteis pedibus prius aqua purificatis, dein collutis uino, quod bibatur. Cerebrum perdicis aut aquilæ in uini cyathis tribus. Cinis plumarum aut interaneorũ palumbis in mulſo ad cochlearia tria. Paſſerum cinis ſarmentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulſa. Auis icterus uocatur à colore, quæ ſi ſpectetur, ſanari id malum

tradunt, & auem mori. Hanc puto Latine uocari gal gulum. Phreneticis prodesse uidetur pulmo pecudū calidus circa caput alligatus. Nam non modo muris cerebrum dare potui ex aqua, aut cinerem mustelæ, uerū etiam inueteratas herinacei carnes quis possit furenti, etiamsi certa sit medicina? Bubonis certe oculorum cinerem inter ea quibus prodigiose uitā ludificantur, ac ceperim. Præcipueq; febrium medicina placitis eorum renuntiat. Nanq; & in xij. signa digessere eā sole trāsmeante, iterumq; luna, quod totum abdicandum paucis exemplaribus docebo. Siquidem crematis, tritisq; cum oleo perungi iubent ægros cū geminos transit sol, cristis, & auribus, & unguibus gallinaceorum. Si luna, radijs barbisq; eorum. Si uirginem alteruter, hordei granis. Si sagittarium, uespertilionis alis. Si leonem luna, tamaricis fronde, & adijciūt satiuæ. Si aquariū, è buxo carbonibus tritis. Ex istis confessa, aut certe uerisimilia ponemus, sicut & lethargum olfactorijs excitari: Inter ea fortassis mustelæ testiculis inueteratis, aut iocinere usto. His quoq; pulmonem pecudis calidū circa caput adalligari putant utile. In quartanis medicina clinice propemodū nihil pollet. Quamobrem plura eorum remedia ponemus, primumq; ea quæ adalligari iubent: Puluerem in quo se accipiter uolutauerit, lino rutilo in linteolo: Canis nigri dentem longissimū. Pseudosphecem uocant uespā, quæ singularis uolitat: hanc sinistra manu apprehensam subnectunt, alij uero quam quis eo anno uiderit primā. Viperæ caput abscissum linteolo, uel cor uiuentis exemptum. Muris rostellum auriculasq; summas roseo panno, ipsumq; dimittūt. Lacertæ uiridis uiuæ dextrū oculum effossum, mox cum capite suo deciso, in pellicula caprina. Scarabeum qui pilulas uoluit. Propter hunc Aegypti magna pars scarabeos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, qua colligat solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos gentis suæ ritus. Sed & alium adalligant magi, cui sunt cornicula reflexa, sinistra manu collectum. Tertium qui uocatur fullo, albis guttis, dissectum utriq; lacerto adalligant. Cætera sinistro. Cor anguinum sinistra manu exemptū uiuentibus. Scorpionis caudæ quatuor articulos cum aculeo panno nigro, ita ut nec scorpionem dimissum, nec eum qui alligauerit, uideat æger triduo. Post tertium circuitum id condat. Erucam in linteolo ter lino circundant totidem nodis, ad singulos dicētes, quare faciat qui medebitur. Limacem in pellicula, uel quatuor limacum capita præcisa harundine. Multipedam lana inuolutam. Vermiculos ex quibus tabani fiunt, antequam pennas germinent. Alios è spinosis fruticis lanuginosos. Quidam ex illis quaternos inclusos iuglandis nucis putamine adalligant. Cochleasq; quæ nudæ inueniuntur. Stellionem inclusum capsulis subijciunt capiti, & sub decessu febris emittunt. Deuorari autem iubent cor mergi marini sine ferro exemptum inueteratumq; cōteri, & in calida aqua bibi. Corda hirundinum cum melle. Alij fimum drachma una in lactis caprini & ouilli, uel passi cyathis tribus antè accessiones. Sunt qui totas censeant deuorādas. Aspidis cutem pondere sexta parte denarij cum piperis pari modo, Parthorum gētes in remediū quartanæ bibunt. Chrysippus philosophus tradidit phryganion adalligatum remedio esse quartanis. Quod esset animal, neq; ille descripsit, nec nos inuenimus qui nouisset. Demonstrandum tamen fuit à tam graui autore dictum, si cuiusquam cura efficacior esset ad inquirendum. Cornicis carnes esse, & nidum illinire in longissimis morbis utilissimum putāt. Et in tertianis fiat potestas experiendi, quoniā miseria spei delectat, ánne aranei quem lycon uocant, tela cum ipso specu toto resina ceraq; imposita utrisq; temporibus & fronti prosit: aut ipse calamo adalligatus, qualiter & alijs febribus prodesse traditur: Item lacertæ uiridis adalligata uiua in eo uase quod capiat. Quo genere & recidiuas frequenter abigi affirmant. Hydropicis œsypū ex uino addita myrrha modice potui datur, nucis auellanæ magnitudine. Aliqui addunt & anserinum adipem, & oleum myrteum. Sordes ab uberibus ouium eundem effectum habent. Item carnes inueteratæ herinacei sumptæ. Vomitus quoq; canum illitus uentri, aquam trahere promittitur.

Ad ignem sacrum, ad carbunculos, furunculos, ambusta, neruorúmque contractiones. CAP. XII.

IGni sacro medetur œsypum cum pompholyge & roſaceo, ricini sanguis, uermes terreni ex aceto illiti, grillus contritus in manibus. Quo genere præstat, ut qui id fecerit antequam incipiat uitium, toto eo anno careat. Oportet autem eum ferro cum terra cauernæ suæ tolli: Adeps anseris. Viperæ caput aridum asseruatum & combustum, dein ex aceto impositū. Senectus serpentium ex aqua illita à balineo cum bitumine & seuo agnino. Carbunculus fimo columbino aboletur per se illito, uel cum lini semine ex aceto mulso. Item apibus quæ in melle sunt immortuæ impositis. Polentaq; imposita insperſa. Si in uerendis sit, cæterisque ibi ulceribus occurrit è melle œsypum cum plūbi squamis. Item fimum pecudum incipientibus carbunculis. Tubera & quæcūq; molliri opus sit, efficacissime anserino adipe curantur. Idem præstat & gruum adeps. Furunculis mederi dicitur araneus, priusquam nominetur impositus, & tertia die solutus. Mus araneus pendens enecatus, sic ut terram nec postea attingat: ter circundatus furunculo, toties expuentibus medente & eo cui medebitur. Ex gallinaceo fimo quod est ruffum maxime recens illitum ex aceto. Ventriculus ciconiæ ex uino decoctus. Muscæ impari numero infricatæ digito medico. Sordes ex pecudum auriculis. Seuū ouium uetus cum cinere è capillis mulierum. Seuum arietis cum cinere pumicis & salis pari pōdere. Ambustis canini capitis cinis medetur. Item glirium cū oleo. Fimum ouium cū cera commixtum. Muriū cinis & cochlearum, idq; sic, ut ne cicatrix quidem appareat. Item adeps uiperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus.

litus. Neruorum nodis medetur capitis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni uermes cum melle illiti. Dolores tollit eorum amphisbæna mortua adalligata. Adeps uulturinus cũ uentre arefactus, contritusq; cum adipe suillo inueterato. Cinis è capite bubonis in mulso potus cum lilij radice, si magis credimus. In contractione neruorum caro palumbina in cibis prodest & inueterata. Herinacei spasticis. Item mustelæ cinis. Serpentiũ senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri prohibet. Opisthotonos milui iecur aridum tribus obolis in aquæ mulsæ cyathis tribus potum. Reduuias & quæ in digitis nascũtur pterygia, tollunt, canini capitis cinis, aut uulua decocta in oleo, superillito butyro ouillo cum melle. Item folliculus cuiuslibet animalis fellis. Vnguium scabritiam cantharides cum pice tertio die solutæ, aut locustæ frictæ cum seuo hircino: Pecudum seuum. Aliqui miscent uiscum & portulacam, alij æris florem & uiscum, ita ut tertio die soluant.

Ad sanguinem sistendum & tumores uulnerum, ulcera, uulnera, & alia mala, ex animalibus remedia. CAP. XIII.

Sanguinem sistit in naribus seuum ex omento pecudum inditum. Item coagulum ex aqua maxime agninum subductum uel infusum, etiamsi alia nõ prosint. Adeps anserinus cum butyro pari pondere pastillis ingestus. Cochlearum terrena. Sed & ipsæ extractæ testis. E naribus fluentem sistunt cochleæ contritæ fronti illitæ. Aranei telæ suppositæ. Gallinacei cerebellum, uel sanguinis profluuia ex cerebro. Item columbinus sanguis ob id seruatus cõcretusq;. Si uero ex uulnere immodice fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impositus mire sistit. Vulneribus medetur œsypum cum hordei cinere & ærugine æquis partibus. Ad carcinomata quoq; ac serpẽtia ualet. Erodit & ulcerum margines: carnesq; excrescẽtes ad æqualitatem redigit. Explet quoq;, & ad cicatricem perducit. Magna uis & in cinere pecudum fimi & ad carcinomata, addito nitro aut cinere ex ossibus fœminum agninorum, præcipue in his ulceribus quæ cicatricem non trahãt. Magna & pulmonibus quoq; arietum. Excrescentes carnes in ulceribus ad æqualitatem efficacissime reducunt. Fimo quoque ipso ouium sub testa calefacto & subacto, tumor uulnerum sedatur. Fistulæ purgantur sananturque. Item epinyctides. Summa uero uis in canini capitis cinere: excrescentia omnia spodij uice erodit ac persanat. Et murino fimo eroduntur. Item mustelæ fimi cinere. Duritias etiam in alto ulcerum & carcinomata persequitur multipeda trita, admixta resina terebinthina & sinopide. Eademq; utilissima sunt in his ulceribus, quæ uermibus periclitantur. Quin & uermium ipsorum genera mirandos usus habent. Cosses qui in ligno nascuntur, sanant ulcera omnia. Nomas uero, combusti cum pari pondere aniси, & ex oleo illiti. Vulnera recentia conglutinant terreni, adeo ut neruos quoq; abscisos illitis solidari infra septimũ diem persuasum sit: itaq; in melle seruandos censent. Cinis eorum margines ulcerum duriores absumit, cũ pice liquida uel simblio melle. Quidam arefactis in sole ad uulnera ex aceto utuntur, nec soluũt nisi biduo intermisso. Eadem ratione & cochlearum terrena prosunt: totaq; exemptæ tusæ & impositæ, recentia uulnera conglutinant, & nomas sistũt. Herpes quoq; animal à Græcis uocatur, quo præcipue sanantur quæcunq; serpũt. Cochleæ prosunt eis cum testis suis tusæ: cum myrrha quidẽ & thure, etiam præcisos neruos sanare dicuntur. Draconum quoq; adeps siccatus sole magnopere prodest: Itẽ gallinacei cerebrum recentibus plagis, sale uiperino in cibo sumpto. Tradunt & ulcera tractabiliora fieri, & sanari celerius. Antonius Musa medicus cum incidisset in sanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miraq; celeritate persanabat. Tryxalidum cinis margines ulcerũ duros aufert cum melle. Item fimi columbini cinis cũ arsenico & melle ea quæ erodenda sunt. Bubonis cerebrum cum adipe anserino mire uulnera dicitur glutinare: quæ uero uocantur cacoëthe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri, diligenter prius elutis linteolis. Vlula auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel. Vlcerum labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. Vt elephantiasin sanguis & cinis mustelæ. Verberum uulnera atq; uibices pellibus ouiũ recentibus impositis obliterantur. Articulorum fracturis cinis fœminum pecudis peculiariter medetur. Efficacius cum cera. Idem medicamentum fit ex maxillis simul ustis, cornuq; ceruino & cera mollita rosaceo. Ossibus fractis caninum cerebrum linteolo illito, superpositis lanis quæ subinde suffundantur, ferè xiiij. diebus solidat: nec tardius cinis syluestris muris cũ melle, aut cum uermium terrenorum cinere, qui etiam ossa extrahit. Cicatricem ad colorem reducit pecudũ pulmo, præcipue ex ariete, seuum ex nitro: Lacertæ uiridis cinis: Vernatio anguium ex uino decocta: Fimum columbinum ex melle. Itẽ uitiligines albas ex uino. Ad uitiliginem & cantharides cum rutæ foliorum duabus partibus in sole, donec formicet cutis, tolerandæ sunt. Postea fouere, oleoq; perungere, necessarium, iterumq; illinire, idque diebus pluribus facere, cauentes exulcerationem multam. Ad easdem uitiligines, & muscas illini iubent cum radice lapathorum: gallinarum fimum candidum, seruatum in oleo ueteri cornea pyxide, uespertilionum sanguinem: fel herinacei ex aqua. Scabiem uero, bubonis cerebrum cum aphronitro: sed ante omnia sanguis caninus sedant: pruritum cochleæ minutæ, latæ, contritæ, illitæ. Harundines, & tela, quæq; alia extrahenda sunt corpori, euocat mus dissectus impositus. Præcipue uero lacerta dissecta, & uel caput eius tantum contusum cum sale impositum: Cochleæ ex his quæ gregatim folia sectantur, contusæ impositæque cum testis, & eæ quæ manduntur exemptæ testis: sed cum leporis coagulo efficacissime. Ossa anguium eundem cum coagulo cuiuscunque

quadrupedis intra tertium diem approbant effectum. Laudantur & cantharides tritæ cum farina hordeacea.

Ad mulíebria mala medenda, & conceptus maturandos. CAP. XIIII.

IN muliebribus malis mẽbranæ à partu ouium proficiunt, sicut in capris retulimus. Fimum quoq; pecudum eosdem usus habet. Locustarum suffitu strangu riæ maxime mulierum iuuantur. Gallinaceorum testes subinde si à conceptu edat mulier, mares in utero fieri dicuntur. Partus conceptos hystricum cinis potus continet: maturat caninũ lac potum: euocat membrana è canum secundis, si terram non attigerit. Lumbos parturientium potus lactis: Fimum murinũ aqua pluuia dilutum, mammas mulierum à partu tumescentes reficit: Cinis herinaceorum cum oleo perunctarum custodit partus contra abortus. Facilius enituntur, quæ fimum anserinum cum aquæ cyathis duobus sorbuere: aut ex utriculo mustelino per genitale effluẽtes aquas. Vermes terreni illiti in ceruices & scapulas, ne nerui doleant præstant. Grauidis secundas pellunt in passo poti. Idem per se impositi, mammarum suppurationes concoquunt & aperiunt, extrahuntq;, & ad cicatricem perducunt. Lac deuocant poti cum mulso. Inueniũtur & in gramine uermiculi, qui adalligati collo, continent partum. Detrahuntur autẽ sub partu, aliâs eniti non patiuntur. Cauendum etiam ne in terra ponantur. Conceptus quoq; causa dantur in potu quini aut septeni. Cochleæ in cibo sumptæ accelerant partũ. Item conceptum impositæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacãtha illitæ, profluuia sistunt. Prosunt & purgationibus sumptæ in cibo, & uuluã auersam corrigũt cum medulla ceruina, ita ut uni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoq; uuluarũ discutiunt exemptæ testis, tritæq; cũ rosaceo. Ad hæc asclypaleicæ maxime eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor illinuntur aluo, prius irino succo perũctæ. Sunt & minutæ lõgæq;, candidæ cochleæ, passim oberrantes. Eæ arefactæ sole in tegulis, tusæq; in farina, miscentur lomento æquis partibus, candoremq; & læuorem corpori afferunt. Scabendi desideria tollunt minutæ & latæ cũ polenta. Viperã mulier prægnans si transcenderit, abortum faciet: Item amphisbænam, mortuã duntaxat. Nam uiuam habentes in pyxide, impune transeunt, etiam si mortua sit: atq; asseruata, partus faciles præstat uel mortua. Mirum, si non adseruatã transcenderit grauida, innoxiã fieri, si protinus transcendat adseruatam. Anguis inueterati suffitus menstrua adiuuant. Anguium senectus adalligata lumbis, faciliores partus facit protinus à puerperio remouenda. Dant & in uino bibendam cum thure: aliter sumpta, abortum facit. Baculus quo angui rana excussa sit, parturientes adiuuat. Tryxalidum cinis illitus cum melle, purgationes. Item araneus qui filum deducit ex alto, capi debet manu caua, tritusq; admoueri: quod si redeuntem præhẽderit, inhibebit idem purgationes. Lapis aëtites in aquilæ repertus nido, custodit partus cõtra omnes abortuũ insidias. Penna uulturina subiecta pedibus adiuuat parturiẽtes. Ouum corui grauidis cauendum constat, quoniam transgressus abortus asperos facit. Fimum accipitris in mulso potũ, uidetur fœcundas facere. Vuluarum duritias & collectiones, adeps anserinus aut cygni emollit. Mammas à partu custodit adeps anseris cum rosaceo & araneo. Phryges & Lycaones mammis puerperio uexatis inuenere otidum adipem utilem esse: his quæ uulua strangulentur, & blattas illinunt. Ouorum perdicis putaminum cinis, cadmiæ mixtus, & ceræ, stantes mãmas seruat. Putant & ter circunductas ouo perdicis non inclinari. Et si sorbeantur eadem, fœcunditatem facere, lactis quoq; copiam. Cum anserino adipe perunctis mãmis, dolores minuere, molas uteri rumpere, scabiem uuluarum sedare, si cum cimice trito illinãtur. Vespertilionum sanguis psilotri uim habet: sed malis puerorum illitus non satis proficit, nisi erucæ uel cicutæ semẽ postea inducatur: sic enim aut in totum tolluntur pili, aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorũ profici putant. Est autem duplex, rubens utiq; & candidum. Aliqui sanguinẽ & iecur eius admiscent. Quidam in tribus heminis olei discoquunt uiperã, exemptis ossibus psilothri uice utuntur, euulsis priùs pilis quos renasci nolunt. Fel herinacei psilothrum est, utiq; mixto cerebro uespertilionis, & lacte caprino: Item per se cinis cum lacte canis primi partus, euulsis pilis, quos renasci nolunt, uel nondum natis perunctis partibus, alij non surgunt: Idẽ euenire traditur sanguine ricini euulsi cani. Item hirundinino sanguine uel felle.

Promiscuæ medicinæ. CAP. XV.

OVis formicarum supercilia denigrari cum muscis tritis tradunt. Si uero oculi nigri nascentium placeant, soricem prægnanti edendum. Capilli ne canescant, uermium terrenorũ cinere præstari admixto oleo. Infantibus qui lacte concreto uexantur, præsidio est agninum coagulum ex aqua potum. Aut si uitium coagulato lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitionẽ cerebrum pecoris utilissimum est. Ossibus in canino fimo inuentis, adustio infantium, quæ uocatur siriasis, adalligatis emẽdatur: ramices infantium lacertæ uiridis admotæ dormientibus morsu, postea arundini alligata suspenditur in fumo, traduntq; pariter cũ ea expirãte sanari infantem. Cochlearum saliua illita infantium oculis, palpebras corrigit gignitq;. Ramicosis cochlearum cinis cũ thure ex oui albo succo illitus per dies xxx. medetur. Inueniuntur in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ, eæ dentitionem facilem præstãt adalligatæ. Cochlearum inanium cinis admixtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. Oportet autem cineri misceri saniem punctis emissam è cerebro uiperæ. Cerebrum uiperæ illigatũ pelliculæ dentitiones adiuuat.

iuuat. Adidem ualent & grandissimi dentes serpentium. Fimum corui lana adalligatum infantium tussi medetur. Vix est serio complecti quædam, non omittenda tamen, quia sunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi iubent. Marem hanc prehendi: Id intelligi & quòd sub cauda unam cauernã habeat. Id agendum ut per aurum aut argentum, aut ostrum mordeat uitium. Tum in calice nouo illigatur, & in fumo ponitur. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabeorum cornua grandia denticulata, adalligata his amuleti naturam obtinent. Bouis capiti lapillum inesse tradunt, quem ab eo expui si necem timeat: in opinantis præciso capite exemptum, adalligatumq;, mire prodesse dẽtitioni. Item cerebrum eiusdem ad eundem usum adalligari iubent. Et limacis lapillum siue ossiculũ quod inuenitur in dorso: Magnifice iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum. Sicut aures adeps anserinus cum ocymi succo impositus. Sunt uermiculi in spinosis herbis asperi, lanuginosi, hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus, si quid ex cibo hæreat. Somnos allicit œsypum cum myrrhæ momẽto in uini cyathis duobus dilutum, uel cum adipe anserino & uino myrtite: Auis cuculus leporina pelle adalligatus: Ardeolæ rostrum in pelle asinina fronti adalligatum. Putant & per se rostrum eiusdem effectus esse uino collutum. E diuerso somnũ arcet uespertilionis caput aridum adalligatum. In urina uirili lacerta necata, uenerem eius qui fecerit, cohibet. Nam inter amatoria esse magi dicunt. Inhibet & fimum cochleæ & columbinũ cum oleo & uino potum. Pulmonis uulturini dextræ partes uenerem concitant uiris adalligatæ gruis pelle: Item si lutea ex ouis quinq; columbarum, admixto adipis suilli denarij pondere, ex melle sorbeantur: Passeres in cibo uel oua eorum. Gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus. Ibium cineres cum adipe anseris & irino perunctis si conceptus sit, partus continere. Contrà inhiberi uenerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis adalligatisq; pelle arietina tradunt. Item cuiuscunq; galli gallinacei, si cum sanguine gallinacei, lecto subiciantur. Cogunt cõcipere inuitas setæ ex cauda mulæ, si iunctis euellantur, inter se colligatæ in coitu. Qui in urinam canis suam ingesserit, dicitur ad uenerem pigrior fieri. Mirũ & de stellionis cinere (si uerum est) linamento inuolutum in sinistra manu uenerem stimulare: si transferatur in dextram, inhibere. Item uespertilionis sanguinem collectum flocco, suppositumq; capiti mulierum, libidinẽ mouere: aut anseris linguam in cibo uel potione sumptam. Phtiriasin à toto corpore pota membrana senectutis anguium triduo inhibet: Ac serum exempto caseo potum cum exiguo sale. Caseos si cerebrum mustelæ coagulo addatur, negãt corrumpi uetustate, aut à muribus attingi. Eiusdem mustelæ cinis si detur in offa gallinaceis pullis & columbinis, tutos esse à mustelis. Iumentorum urinæ tormina uespertilione adalligato finiuntur: Verminatio ter circumlato uerendis palumbo: mirum dictu, palumbus emissus moritur, iumentum liberatur confestim. Ebriosis oua noctuæ per triduũ data in uino, tædium eius adducũt. Ebrietatem arcet pecudum assus pulmo præsumptus. Hirundinis rostri cinis cum myrrha tritus, & in uino quod bibetur insperſus, securos præstabit à temulentia: Inuenit hoc Horus Assyriorum rex. Præter hæc sunt notabilia animalium ad hoc uolumen pertinentium. Gromphenam auem in Sardinia narrant grui similem, ignotam iam etiam Sardis, ut existimo. In eadem prouincia est ophion ceruis tãtum pilo similis, nec alibi nascens. Idem autores nominauere sirulugum, quod nec quale esset animal, nec ubi nasceretur tradiderunt. Fuisse quidem non dubito, cum & medicinæ ex eo sint demonstratæ. M. Cicero tradit animalia byturos uocari, qui uites in Cãpania erodant.

De miraculis quarundã bestiarum. CAP. XVI.

Reliqua mirabilia ex his quæ diximus. Non latrari à cane membranam ex secundis canis habentem, aut leporis fimum uel pilos tenentem. In culicũ genere muliones non amplius quàm uno die uiuere. Eosq; qui arborarij pici rostrum habeãt, & mella eximant, ab apibus nõ attingi. Porcos sequi eos à quibus cerebrum corui acceperint in offa. Puluerẽ in quo se mula uolutauerit, corpori insperſum mitigare ardores amoris. Sorices fugari, si unus castratus emittatur. Anguina pelle, & sale, & farre cũ serpillo contritis uno die, deiectisq; cũ uino in fauces boum uua maturescente, toto anno eos ualere. Vel si hirundinum pulli tres tribus offis dentur. Puluere è uestigio anguiũ collecto, sparsas apes in aluearia reuerti. Arietis dextro teste præligato oues tantũ gigni. Non lassescere in ullo labore, qui neruos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas non calcitrare cum uinum biberint. Vngulas tantum mularũ repertas, neq; aliam ullam materiam quæ non perroderetur à ueneno stygis aquæ, cũ id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia excogitatum. Nunc ad aquatilia reuertemur.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXXI.

*

PROOEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus. Aquarum mirabilia. CAP. I.

AQVATILIVM sequũtur in medicina beneficia, opifice natura ne in illis quidẽ cessante, & per undas fluctusq; ac reciprocos æstus amniumq; rapidos cursus improbas exerente uires: nusquã potentia maiore, si uerum fateri uolumus. Quippe hoc elementum cæteris omnibus imperat: terras deuorant aquæ, flammas necant, scandunt in sublime, & cælum

lum quoque sibi uindicant, ac nubium obtentu uitalem spiritum strangulant: Quæ causa fulmina elidit, ipso secum discordante mundo. Quid esse mirabilius potest aquis in cœlo stantibus? At illæ ceu parum sit in tantam peruenire altitudinem, rapiunt eò secum piscium examina. Sæpe etiam lapides subuehũt, portantes aliena pondera. Eædem cadẽtes omnium terra nascentium causa fiunt, prorsus mirabili natura, si quis uelit reputare, ut fruges gignantur, arbores fruticesq; uiuant, in cœlum migrare aquas, animamque etiam herbis uitalem inde deferre: iusta confessione, omnes terræ quoque uires aquarum esse beneficij. Quapropter ante omnia ipsarum potentiæ exempla ponemus. Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

De differentia aquarum, medicinis & obseruationibus CCLXVI. CAP. II.

EMicant benigne passimq; in plurimis terris, alibi frigidæ, alibi calidæ, alibi iunctæ, sicut in Tarbellis Aquitanica gente, & in Pyrenæis montibus, tenui interuallo discernente. Alibi tepidæ egelidæque auxilia morborum conferentes, & è cunctis animalium hominum tantum causa erumpentes. Augent numerum deorum nominibus uarijs, urbesque condũt, sicut Puteolos in Campania, Statiellas in Liguria, Sextias in Narbonensi prouincia. Nusquam tamen largius quàm in Baiano sinu, nec pluribus auxiliandi generibus, aliæ sulphuris, aliæ aluminis, aliæ salis, aliæ nitri, aliæ bituminis, nonnullæ etiam acida salsaue mixtura. Vapore quoque ipso aliquæ prosunt. Tantaque eis est uis, ut balineas calefaciant, ac frigidam etiam in solijs feruere cogant, quæ in Baiano Posidianæ uocantur, nomine accepto à Claudij Cæsaris liberto. Obsonia quoque percoquunt. Vaporant & in mari ipso quæ Licinij Crassi fuere: mediosque inter fluctus existit aliquid ualetudini salutare. Iam generatim neruis prosunt pedibúsue aut coxendicibus, aliæ luxatis, fractisúe. Inaniunt aluos. Sanant ulcera. Capiti auribusque priuatim medentur. Oculis uero Ciceronianæ. Digna memoratu uilla est ab Auerno lacu Puteolos tendentibus imposita littori, celebrata porticu ac nemore, quã & uocabat M. Cicero Academiam, ab exemplo Athenarum, ibi compositis uoluminibus eiusdem nominis, in qua & monumentum sibi instaurauerat, ceu uero non & in toto terrarũ orbe fecisset. Huius in parte prima exiguo post obitum ipsius Antistio Vetere possidente, eruperunt fontes calidi perquàm salubres oculis, celebrati carmine Laureæ Tullij, qui fuit è libertis eius, ut protinus noscatur etiã ministerium eius ex illa maiestate: ponã enim ipsum carmen, dignum ubique, & non ibi tantum legi.

Quo tua Romanæ uindex clarissime linguæ
Sylua loco melius surgere iussa uiret:
Atque academiæ celebratam nomine uillam,
Nunc reparat cultu sub potiore Vetus:
Hic etiam apparent lymphæ non antè repertæ,
Languida quæ infuso lumina rore leuant.
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cum patefecit ope.
Vt, quoniam totum legitur sine fine per orbem,
Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

In eadem Campaniæ regione Sinuessanæ aquæ sterilitatem fœminarum, & uirorum insaniam abolere produntur. In Aenaria insula calculosis mederi. Et quæ uocatur Acidula, ab Teano Sidicino quatuor M.p. hæc frigida. Item in Stabiano, quæ dimidia uocatur, & in Venafrano ex fonte Acidulo. Idem contingit in Velino lacu potantibus. Item in Syriæ fonte iuxta Taurum montem. autor est M. Varro: & in Phrygiæ Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potando necessarius modus, ne lymphatos agat, quod in Aethiopia accidere his qui fonte rubro biberint Ctesias scribit. Iuxta Romã albulæ aquæ uulneribus medentur: egelidæ hæ, sed Cutiliæ in Sabinis gelidissimæ, sucłu quodã corpora inuadunt, ut propè morsus uideri possit, aptissimæ stomacho, neruis, uniuerso corpori. Thespiarum fons conceptus mulieribus repræsentat. Item in Arcadia flumen Elatũ. Custodit autẽ partum Linus fons in eadem Arcadia, abortusq; fieri nõ patitur. E diuerso in Pyrrhea flumẽ, quod Aphrodisium uocatur, steriles facit. Lacus Alphion uitiligines tollit. Varro autor est, Titium quendam prætura functum, marmorei signi faciẽ habuisse propter id uitiũ. Cydnus Ciliciæ amnis podagricis medetur, sicut apparet in epistola Cassij Parmensis ad M. Antonium. Cõtrà, aquarum culpa in Trœzene omnium pedes uitia sentiunt. Tungri ciuitas Galliæ fontem habet insignem, plurimis bullis stellantẽ, ferruginei saporis, quod ipsum non nisi in fine potus intelligitur: purgat hic copora, tertianas febres discutit, calculorumque uitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit, ad postremum rubescit. Leucogæi fontes inter Puteolos & Neapolim oculis & uulneribus medentur. Cicero in admirandis posuit, Reatinis tantum paludibus ungulas iumentorum indurari. Eudicus in Hestiæotide fontes duos tradit esse, Ceronem, ex quo bibentes oues nigras fieri: Melan, ex quo albas, ex utroq; autem uarias. Theophrastus in Thurijs Cratim candorem facere, Sybarim nigriciam bobus ac pecori. Quin & homines sentire differentiam eam. Nam qui Sybarim bibant, nigriores esse, durioresque & crispo capillo. Qui ex Cratide candidos, mollioresque, ac porrecta coma. Item in Macedonia qui uelint sibi cãdida nasci, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fusca ad Axium. Idem omnia fusca quibusdam in locis tradit nasci, & fruges quoque, sicut in Messapijs. At Lusis Arcadiæ quodam fonte mures terrestres uiuere & conuersari. Erythris Aleos amnis pilos gignit in corporibus. In Bœotia ad Trophonium deum iuxta flumen Orchomenon duo sunt fontes, quorum alter memoriam, alter obliuionem affert, inde numinibus inuentis. In Cilicia apud oppidũ Cesçum riuus fluit Nus, ex quo bibentiũ subtiliores sensus fieri Varro tradit. At in Cea insula

insula fontem esse quo hebetes fiant: Zamæ in Africa quo canoræ uoces. Vinum tædio uenire his qui ex Clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopõpus inebriari fontibus ijs quos diximus. Mutianus Andri è fonte Liberi patris, statis diebus septenis eius dei uinum fluere, si auferatur à conspectu templi, sapore in aquam trãseunte. Polyclytus explere olei uicem iuxta Solos Ciliciæ fontem. Theophrastus hoc idem fieri in Aethiopia eiusdem uirtutis fonte. Lycos, in Indiæ terris fontem esse, cuius aqua lucernæ ardeant. Idem Ecbatanis traditur. Theopompus in Scotussa lacum esse dicit, qui uulneribus medetur. Iuba in Troglodytis lacum, insanum malefica ui appellatum, ter die fieri amarum salsumq;, ac deinde dulcem, totiesque etiam noctu, scatentem albis serpentibus uicenûm cubitorum. Idem in Arabia fontem exilire tanta ui, ut nullum non pondus impactum respuat. Theophrastus Marsyæ fontem in Phrygia ad Celenarum oppidum saxa egerere. Non procul ab eo duo sunt fontes, Claon & Gelon, ab effectu Græcorum nominum dicti. Cyzici fons Cupidinis uocatur, ex quo potantes amorem deponere Mutianus credit. Cranone est fons calidus citra summum feruorem, qui in uinum additus, triduo calorem potionis custodit in uasis. Sunt & Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorũ haustus triduo feruet. Circa margines uero pumicẽ faciunt aquæ. Quod si quis fide carere ex his aliqua arbitratur, discat in nulla parte naturæ maiora esse miracula: quãquam inter initia operis abunde multa retulimus. Ctesias tradit, Siden uocari stagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur. Cælius apud nos in Auerno ait etiam folia subsidere: Varro, aues quæ aduolauerint emori. Contrà in Africæ lacu Apuscidamo omnia fluitant, nihil mergitur: item in Siciliæ fonte Pythia, ut Apion tradit. Et in Medorum lacu puteoq; Saturni. Fons Limyræ transire solet in loca uicina, portendens aliquid: mirumq; quòd cum piscibus transit. Responsa ab his petunt incolæ cibo, quem rapiunt annuentes: si uere euentum negent, caudis abigunt. Amnis Olachas in Bithynia Briazum alluit, hoc est & templo & deo nomen, cuius gurgite periuri notantur pati uelut flammam urentem. Et in Cantabria fontes Tamarici in augurio habẽtur. Tres sunt octonis pedibus distãtes. In unum alueum coëunt uasto amne. Singulis siccantur duodecies diebus, aliquando uicies, citra suspicionem ullam aquæ, cũ sit uicinus illis fons sine intermissione largus. Dirũ est non profluere eos aspicere uolentibus, sicut proxime Lartio Licinio legato post prætura post septẽ dies accidit. In Iudæa riuus sabbatis omnibus siccatur. E diuerso miracula alia dira. Ctesias in Armenia scribit esse fontem, ex quo nigros pisces ilico mortẽ afferre in cibis: quod & circa Danubij exortum audiui, donec ueniatur ad fontem alueo appositum, ubi finitur id genus piscium. Ideoq; ibi caput eius amnis intelligitur fama. Hoc idem & in Lydia in stagno nympharũ tradunt. In Arcadia ad Pheneũ aqua profluit è saxis, styx appellata, quæ ilico necat, ut diximus. Sed esse pisces paruos in ea tradit Theophrastus, letales & ipsos, quod non in alio genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus & in Thracia apud Cychros dicit: Lycus in Leontinis tertio die, si quisquam biberit. Varro ad Soracten in fonte, cuius sit latitudo quatuor pedum: sole oriente eum exundare feruenti similem, auesque quæ gustauerint, iuxtà mortuas iacere. Nanque & hæc insidiosa conditio est, quòd quædam etiam blandiuntur aspectu, ut ad Nonacrin Arcadiæ. Omnino enim nulla deterrent qualitate: hanc putant nimio frigore esse noxiam, utpote cum profluens ipsa lapidescat. Aliter circa Thessalica Tempe, quoniam uisus omnibus terrori est, traditũq; etiam æs ac ferrum erodi illa aqua. Profluit (ut indicauimus) breui spatio: mirumq;, siliqua syluestris amplecti radicibus fontem eum dicitur, semper florẽs purpura. Et quædam sui generis herba in labris fontis uiret. In Macedonia, non procul Euripidis poëtæ sepulchro, duo riui confluunt, alter saluberrimi potus, alter mortiferi. In Perparenis fons est, qui quacũq; rigat, lapideam facit terram: item calidæ aquæ in Eubœa Delio. nam quæ alluit riuus, saxa in altitudinem crescunt. In Eurymenis deiectæ coronæ in fontem, lapides fiunt. In colossis flumen est, in quo lateres coniecti, lapides extrahũtur. In scyretico metallo arbores quæcunq; flumine alluuntur, saxa fiunt cum ramis. Distillantes quoque guttæ in lapides durescunt in antris Corycijs: nam Miezæ in Macedonia, etiam pendentes in ipsis cameris: at in Corintho cum decidère. In quibusdam speluncis utroque modo, columnasque faciunt, ut in Pausia Chersonesi Rhodiorum in antro magno, etiam discolori aspectu. Et hactenus contenti simus exemplis.

De qualitate aquarum, insalubritate uel commoditate earum. CAP. III.

Quæritur inter medicos, cuius generis aquæ sint utilissimæ. Stagnantes pigrasq; meritò damnant, utiliores quæ profluunt existimantes: cursu enim percussuq; ipso extenuari atque proficere, eoq; miror cisternarum ab aliquibus maxime probari. Sed hi rationem afferunt, quoniam leuissima sit imbrium aqua, ut quæ subire potuerit ac pendêre in aëre. Ideo & niues præferunt imbribus, niuibusque etiam glaciem, uelut ad infinitum coacta subtilitate. Leuiora enim hæc esse, & glaciem multo leuiorem aqua. Horum sententiam refellere interest uitæ. In primis enim leuitas illa deprehẽdi aliter quàm sensu uix potest, nullo penè momento ponderis aquis inter se distantibus. Nec leuitatis in pluuia aqua argumentum est subisse eam in cœlum, cum etiam lapides subire appareat, cadensque inficiatur halitu terræ. Quo fit ut pluuiæ aquæ sordium inesse plurimum sentiatur, citissimé quæ ideo calefiat aqua pluuia. Niuem quidem glaciemque subtilissimum elementi eius uideri miror,

appoſito grandinum argumento, è quibus peſtilẽtiſſimum potum eſſe conuenit. Nec uero pauci inter ipſos è contrario ex gelu ac niuibus inſaluberrimos potus prædicant, quoniam exactum ſit inde quod tenuiſſimum fuerit. Minui certe liquorem omnem cõgelatione deprehenditur, & rore nimio ſcabiem fieri, pruinam uredinẽ, cognatis & niuis cauſis. Pluuias quidem aquas celerrime putreſcere conuenit, minimeq; durare in nauigatione. Epigenes autem, aquam quæ ſepties putrefacta purgata ſit, perhibet amplius non putreſcere. Nam ciſternas etiam medici confitentur inutiles, aluo duritias facientes, faucibusq;, etiam limi non alijs ineſſe plus, aut ãnimalium quæ faciunt tædium, cõfitendum habent. Nec ſtatim amniũ utiliſſimas eſſe, ſicuti nec torrentiũ ullius, lacusq; plurimos ſalubres maxime. Quædam igitur & huius generis aptiſſimæ aliæ alibi. Parthorum reges ex Coaſpe & Euleo tantũ bibunt, & eæ quãuis in longinqua comitantur illos. Et horum placere potum, non quia ſint amnes apparet, quoniam nec è Tigri, nec Euphrate, nec è multis alijs bibunt. Limus aquarum uitium eſt: ſi tamen idẽ amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur: ſicuti frigoris, tineas in fonte gigni. Ante omnia autem damnantur amaræ, & quæ ſcrobẽ ſtatim implent, quod euenit Trœzene. Nam nitroſas atq; ſalmacidas in deſertis rubrum mare petentes, addita polenta, utiles intra duas horas faciunt, ipſaq; ueſcuntur polenta. Damnantur in primis fontes, qui cœnũ faciũt, quiq; malum colorem bibentibus: refert & ſi uaſa ære inficiũt, aut ſi legumina tarde percoquunt, ſi liquatæ leniter terram relinquũt, decoctæq; craſsis obducũt uaſa cruſtis. Eſt etiamnum uitium non fœtidæ modo, uerum omnino quicquã reſipientis, iucundum ſit illud licet gratumque, & ut ſæpe ad uiciniam lactis accedens. Aquam ſalubrem aëri quàm ſimilimam eſſe oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucundæ olentis in Meſopotamia Caburæ. Fabulæ rationem afferunt, quoniam eo Iuno perfuſa ſit. De cætero aquarum ſalubrium ſapor odórue nullus eſſe debet. Quidam ſtateram iudicant de ſalubritate, fruſtrante diligẽtia, quando perrarũ eſt ut leuior ſit aliqua. Certior ſubtilitas, inter pares meliorẽ eſſe, quæ caleſiat refrigeretur q; celerius. Quin exhauſtam uaſis ne manus pendeãt, depoſitisq; in humum tepeſcere affirmãt. Ex quónam ergo genere maxime probabilis continget? Puteis nimirum, ut in oppidis conſtare uideo: ſed his quibus exercitationis ratio crebro hauſtu contingit, & illa tenuitas colante terra. Salubritati hæc ſatis ſunt. Frigori & opacitas neceſſaria, utq; cœlum uideant. Super omnia obſeruatio una, eadem & ad perennitatem pertinet, ut illa uado exiliat uena, non è lateribus. Nam ut tactu gelida ſit, etiam arte contingit, ſi etiam expreſſa in altum, aut è ſublimi deiecta, uerberatu corripiat aëra. In natando quidem ſpiritum continentibus frigidior ſentitur eadem. Neronis principis inuentum eſt, decoquere aquam, uitroq; demiſſam in niues refrigerare.

Ita uoluptas frigoris cõtingit ſine uitijs niuis. Omnem utiq; decoctam utiliorem eſſe conuenit: item calefactam magis refrigerari ſubtiliſſimo inuento. Vitioſæ aquæ remedium eſt, ſi decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta ſiſtitur ſanguis. Aeſtus in balneis arcetur, ſi quis ore teneat. Quæ ſunt hauſtu frigidiſſima, nõ perinde & tactu eſſe, alternante hoc bono, multi familiari exẽplo colligunt. Clariſſima aquarum omnium in toto orbe, frigoris ſalubritatisq; palma, præconio urbis. Marcia eſt, inter reliqua deũm munere urbi tributa. Vocabatur hæc quondam Aufeia, fons autem ipſe Piconia. Oritur in ultimis montibus Pelignorum, tranſit Marſos & Fucinum lacum, Romam non dubie petens. Mox ſpecu merſa, in Tiburtina ſe aperit ix. M. p. fornicibus ſtructis perducta. Primus eam in urbem ducere auſpicatus eſt Ancus Marcius, unus è regibus. Poſtea Q. Marcius rex in prætura. Rurſusq; reſtituit Marcus Agrippa. Idem & uirginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo ij. M. p. Præneſtina uia. Iuxtà eſt Herculaneus riuus, quem refugiens Virginis nomen obtinuit. Horum amnium cõparatione differentia ſupradicta dẽprehenditur, cum quantum Virgo tactu, tantum præſtet Marcia hauſtu. Quanquam utriuſq; iampridem urbi perijt uoluptas, ambitione auaritiaq; in uillas ac ſuburbana decoquentibus publicam ſalutem. Non abre ſit, quærendi aquas iunxiſſe rationem. Reperiuntur in conuallibus maxime, & quodam conuexitatis cardine, aut montiũ radicibus. Multi ſeptentrionales ubiq; partes aquoſas exiſtimauere. Qua in re uarietatẽ naturæ aperuiſſe conueniat. In Hyrcanis mõtibus à meridiano latere non pluit. Ideo ſyluigeri ab aquilonis tantũ parte ſunt. At Olympus, Oſſa, Parnaſus, Apẽninus, Alpes undiq; ueſtiuntur, amnibusq; perfunduntur. Aliqui ab auſtro, ſicut in Creta Albi mõtes. Nihil ergo in his perpetuæ obſeruationis iudicabitur. Aquarum ſunt notæ iuncus aut harundo, aut herba de qua dictum eſt: multumq; alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica, & alnus, aut uitex, aut edera ſpõte proueniunt, & corriuatione aquæ pluuiæ in locũ humiliorem è ſuperioribus defluẽtis, augurio fallaci. Certior multo nebuloſa exhalatio eſt, ante ortum ſolis longius intuẽtibus, quod ex edito quidam ſpeculantur, proni terrã mento attingente. Eſt & peculiaris æſtimatio peritis tantũ nota, quam feruentiſſimo æſtu ſequuntur, dieiq; horis ardentiſſimis, qualis ex quoq; loco repercuſſus ſplendeat: Nam ſi terra ſitiente humidior eſt ille, indubitata ſpes promittitur. Sed tãta intentione oculorum opus eſt, ut indoleſcant: quod fugientes, ad alia experimenta decurrunt, loco in altitudinem pedum quinq; defoſſo, ollisque è figlino opere crudis, aut peruncta pelui ærea cooperto, lucernaq; ardente concamerata frondibus, dein terra. Si figlinum humidum ruptúmue, aut in ære ſudor, uel lucerna ſine defectu olei reſtincta, aut etiã uellus lanæ madidũ reperiatur, non dubie promittunt aquas.

Quidam

Quidam & igne prius excoquunt locum, tanto efficaciore uasorum argumento. Terra uero ipsa promittit candicantibus maculis, aut tota glauci coloris. In nigra enim scaturigines non ferè sunt perennes. Figulari creta semper admitur spes. Nec amplius puteum fodiũt, coria terræ obseruantes, ut à nigra descendat ordo supradictus. Aqua semper dulcis in argillosa terra, frigidior in topho. Nãq; & hic probatur. Dulces enim leuesq; facit, & colando continet sordes. Sabulum exiles limosasq; promittit. Glarea incertas uenas, sed boni saporis. Sabulum masculum & harena carbunculosa, certas, stabilesq;, & salubres. Rubra saxa optimas, speiq; certissimæ. Radices montium saxosæ, & silex, hoc amplius rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores assiduæ respondere glebas, faciliusq; ferramẽta descendere. Depressis puteis sulphurata uel alumino sa occurrentia putearios necant. Experimentum huius periculi est, demissa ardens lucerna, si extinguatur. Tunc secundum puteum dextra ac sinistra fodiuntur æstuaria, quæ grauiorem illum halitum recipiant. Fit & sine his uitijs altitudine ipsa grauior aër, quem emendant assiduo linteorum iactatu euentilando: cum ad aquam uentum est, sine harena opus surgit, ne uenæ obstruãtur. Quædam aquæ uere statim incipiẽte frigidiores sunt, quarũ non in alto origo est, hybernis enim constant imbribus: quædam canis ortu, sicut in Macedoniæ Pella utrunq;. Ante oppidum enim incipiente æstate, frigida est palustris: dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget. Hoc & in Chio euenit, simili ratione portus & oppidi. Athenis Enneacrunos nimbosa æstate frigidior est, quàm puteus in Iouis horto. At ille siccitatibus riget.

Aquarum subito nascentium, aut desinentium ratio. CAP. IIII.

Maxime autem putei circa arcturũ. Nam ipsa æstate deficiunt, omnesq; quatriduo eo subsidunt. Iam uero multi hyeme tota, ut circa Olympum, uere primum aquis redeuntibus. In Sicilia quidem circa Messanam & Mylas hyeme in totum inarescunt fontes: æstate exundant amnemq; faciunt. Apolloniæ in Ponto fons iuxta mare æstate tantum superfluit, & maxime canis ortu, parcius si frigidior sit æstas. Quædam terræ imbribus sicciores fiunt, uelut in Narniensi agro, quod admirandis suis inseruit M. Cicero, siccitate lutum fieri prodens, imbre puluerẽ. Omnis aqua hyeme dulcior, æstate autem minus, autumno minime: minusq; per siccitates. Neq; æqualis amnium plerũq; gustus est, magna aluei differentia. Quippe tales sunt aquæ, qualis terra per quam fluunt, qualesq; herbarum quas lauant succi: ergo ijdem amnes parte aliqua reperiuntur insalubres. Mutant saporem & influentes riui, ut Borysthenem, uictiq; diluuntur. Aliqui uero & imbre mutantur. Ter accidit in Bosphoro, ut salsi deciderent, necarẽtq; frumenta. Toties & Nili rigua pluuiæ amara facere, magna pestilentia Aegypti. Nascuntur fontes decisis plerunq; syluis, quos arborum alimenta consumebant: sicut in Hæmo obsidente Gallos Cassandro, cum ualli gratia syluas cecidissent. Plerunq; uero damnosi torrentes corriuantur detracta collibus syluа, continere nimbos ac digerere consueta. Et coli moueriq; terram callumq; summæ cutis solui aquarum interest. Proditur certe in Creta expugnato oppido, quod uocabatur Arcadia, cessasse fontes, amnesq; qui in eo situ multi erant. Rursus condito post sex annos emersisse, uti quæq; cœpissent partes coli.

Obseruatio historica. CAP. V.

Terræ quoq; motus profundũt, sorbentq; aquas, sicut circa Pheneum Arcadiæ quinquies accidisse constat. Sic & in Corico monte amnis erupit, posteaquam cœptus est coli. Illa mutatio mira, ubi causa nulla euidens apparet, sicut in Magnesia calidas factas frigidas, aliàs non mutato sapore. Et in Caria, ubi Neptuni tẽplum est, amnis qui fuerat antè dulcis, mutatus in salẽ est. Et illa miraculi plena, Arethusam Syracusis fimum redolere per olympia: uicriq; simile, quoniã Alpheus in ea insula sub ima maria permeet. Rhodiorum fons in Cherroneso nono anno purgamenta egerit. Mutãtur & colores aquarũ, sicut Babyloniæ lacus æstate rubras habet diebus xi. Et Borysthenes æstatis temporibus cæruleus fertur, quãquam omnium aquarum tenuissimus: ideoq; innatans Hypani. In quo & illud mirabile, Austris flantibus superiorem Hypanim fieri. Sed tenuitatis argumentum & aliud est, quod nullum halitum non modo nebulam emittit. Qui uolunt diligentes circa hoc uideri, dicunt aquas grauiores post brumam fieri.

Ratio aquæ ducendæ, & quomodo medicatis utendum, & quid profit nauigatio, & medicinæ aquæ marinæ. CAP. VI.

Caeterum à fonte duci fictilibus tubis utilissimum est, crassitudine binûm digitorum, cõmissuris pyxidatis, ita ut superior intret, calce uiua ex oleo læuigatis. Libramentum aquæ in centenos pedes sursum elici, minimum erit: si uno cuniculo ueniet, in binos actus: laminæ esse debebunt, per quas surgere in sublime opus fuerit, è plumbo. Subit altitudinem exortus sui: si longiore tractu ueniet, subeat crebro descendatq;, ne libramenta pereant. Fistulas denûm pedum longitudinis esse, legitimum est. Et si quinariæ erunt, sexagena pondo pendere: si octonariæ, centena: si denariæ, centena uicena, ac deinde ad has portiones. Denaria appellatur, cuius laminæ latitudo antequam curuetur digitorum decem est, dimidioque eius quinaria. In omni anfractu collis quinariam fieri, ubi dometur impetus, necessarium est: item castella, prout res exiget. Homerum calidorum fontium mentionem non fecisse demiror, cum alioquin lauari calida frequenter induceret, uidelicet quia medicina tunc non erat hæc, quæ nunc aquarum perfugio utitur. Est autem utilis sulphurata neruis, aluminata paralyticis, aut simili morbo solutis. Bituminata aut nitrosa

qualis

qualis Cutilia, utilis est bibẽdo atq; purgationibus. Pleriq; in gloria ducunt, plurimis horis perpeti calorẽ earum, quod est inimiciſsimũ. Nãq; paulo diutius quàm balineis uti oportet, ac postea frigida dulci nec ſine oleo diſcedenteis, quod uulgus alienum arbitratur, idcirco non alibi corporibus magis obnoxijs. Quippe & uaſtitate odoris capita replentur, & frigore infeſtantur ſudantia, reliqua corporum parte merſa. Similis error quo quidam plurimo potu gloriantur. Vidiq; iam turgidos bibendo, in tantum ut anuli integerentur cute, cum reddi non poſſet hauſta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri conuenit ſine crebro ſalis guſtu. Vtuntur & cœno fontium ipſorũ utiliter, ſed ita ſi illitum ſole inareſcat. Nec uero omnes quæ ſint calidæ, medicatas eſſe credendum, ſicut in Egeſta Siciliæ, Lariſſa, Troade, Magneſia, Melo, Lipara. Nec decolor ſpecies æris, argentiue (ut multi exiſtimauere) medicaminum argumentum eſt, quãdo nihil eorum in Patauinis fontibus ne odoris quidem differentia aliqua deprehẽditur. Medendi modus idem & in marinis erit, quæ calefiũt ad neruorum dolores, ferruminant & fracturas oſſaq; cõtuſa. Item corpora ſiccant, qua de cauſa & frigido mari utuntur. Præterea eſt alius uſus multiplex, principalis uero nauigandi phthiſi affectis, ut diximus, aut ſanguinem egerentibus, ſicuti proxime Anneum Gallionem feciſſe poſt conſulatum meminimus. Neq; enim Aegyptus propter ſe petitur, ſed propter longinquitatem nauigandi. Quin & uomitiones ipſæ inſtabili uolutatione commotæ plurimis morbis capitis, oculorũ, pectoris medentur, omnibusq; propter quæ elleborum bibitur. Aquam uero maris per ſe efficaciorem diſcutiendis tumoribus putãt medici: ſi illa decoquatur hordeacea farina, ad parotidas. Emplaſtris etiam maxime albis & malagmatis miſcent. Prodeſt & infuſa crebro ictu. Bibitur quoq; quamuis non ſine iniuria ſtomachi ad purganda corpora, bilemq; atram, aut ſanguinem concretum reddendum alterutra parte. Quidã & in quartanis dedere eam bibendã: & in tenaſmis articularibusq; morbis aſſeruatam, & in hoc uetuſtate uirus deponentem. Aliqui decoctam, omnes ex alto hauſtam, nullaq; dulcium mixtura corruptam, in quo uſu præcedere uomitum uolunt. Tunc quoq; acetũ aut uinum aqua miſcent. Qui parum dedere, rhaphanos ſupermandi ex mulſo aceto iubent, ut ad uomitiones reuocent. Cliſteribus quoq; marinam infundunt tepefactam. Teſtium quidem tumori fouendo non aliud præferunt. Item pernionum uitio ante ulcera: ſimili modo pruritibus, pſoris, & lichenum curationi. Lẽdes quoq; & tetra capitis animalia hac curantur, & liuentia reducit eadem ad colorem. In quibus curationibus poſt marinam aceto calido fouere plurimum prodeſt. Quin & ad ictus uenenatos ſalutaris intelligitur, ut phalangiorum & ſcorpionum, & ptyade aſpide reſperſis. Calida autem in his aſſumitur. Suffitur eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoq; & choleram calida infuſa cluſteribus ſedat. Difficilius perfrigeſcunt mari na calefacti. Mammas ſororientes, præcordia, maciẽq; corporis piſcinæ maris corrigũt. Aurium grauitatem, capitis dolores, cum aceto feruentium uapor. Rubiginẽ ferro marinæ celerrimæ exterunt. Pecorum quoq; ſcabiem ſanant, lanasq; emolliunt. Nec ignoro hæc mediterraneis ſuperuacanea uideri poſſe. Verum & hoc cura prouidit, inuenta ratione qua ſibi quiſq; aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum, ſi pluſquam ſextarius ſalis cum quatuor aquæ ſextarijs, mergatur, uinci aquam, ſalemq; non liquari. Cætero ſextarius ſalis cum quatuor aquæ ſextarijs, ſalſiſsimi maris uim & naturam implet. Moderatiſsimum autem putant, ſupradictam aquæ menſuram octonis cyathis ſalis temperari, quoniam ita & neruos calefaciat, & corpus non exaſperet. Inueteratur quod uocatur thalaſſomeli, æquis portionibus maris, mellis, imbris: ex alto & ad hunc uſum aduehunt, fictiliq; uaſe & picato condunt. Prodeſt ad purgationes maxime ſine ſtomachi uexatione, & ſapore grato et odore. Hydromeli quoque ex imbre puro cum melle temperabatur quondã, quod daretur appetentibus uinum ægris, ueluti innocẽtiore potu. Damnatum iam multis annis ijſdem uitijs quibus uinum, nec ijſdem utilitatibus. Quia ſæpe nauigantes defectu aquæ dulcis laborant, hæc quoq; ſubſidia demonſtrabimus. Expãſa circa nauim uellera madeſcunt accepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimitur. Item demiſſæ reticulis in mari concauæ è cera pilæ, uel uaſa inania obturata, dulcem intra ſe colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla peruolata dulceſcit. Luxata hominũ corpora & quadrupedum natando in cuiuslibet generis aqua facilime in artus redeunt. Eſt & in metu peregrinantium, ut tentẽt ualetudinem aquæ ignotæ: hoc cauent è balineis egreſſi ſtatim frigidam ſuſpectam hauriendo. Muſcus qui in aqua fuerit podagris illitus prodeſt, item oleo admixto, talorũ dolori tumoriq;. Spuma aquæ affricta uerrucas tollit. Nec non harena littorum maris, præcipue tenuis & ſolibus candens, in medicina eſt ſiccãdis corporibus coopertis hydropicorum aut rheumatiſmos ſentientium. Et hactenus de aquis: nũc de aquatilibus. ordiemur autem, ut in reliquis, à principalibus eorum, quæ ſunt ſal & ſpongia.

De generibus ſalis, & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus. CAP. VII.

SAl omnis aut fit, aut gignitur: utrunq; pluribus modis, ſed cauſa gemina, coacto humore, aut ſiccato. Siccatur in lacu Tarentino æſtiuis ſolibus, totumq; ſtagnum in ſalem abit, modicum alioquin, altitudine genua non excedens. Itẽ in Sicilia in lacu qui Cocanicus uocatur, & alio iuxta Gelam: horum extremitates tantũ inareſcũt, ſicut in Phrygia, Cappadocia. Aſpendi, ubi largius coquitur, & uſq; ad medium lacũ. Aliud etiã in eo mirabile, quod tantũdẽ noctu ſubuenit, quãtũ die auferas. Omnis eſt talis ſal minutus, atq; nõ gleba eſt. Aliud genus ex aquis maris ſpõte gignitur, ſpuma in extremis littorib. ac ſcopulis relicta. Hic

omnis

omnis rore densatur, & est acrior quì in scopulis inuenitur. Sunt etiámnũ naturales differentiæ tres. Nanq; in Bactris duo lacus uasti, alter ad Scythas uersus, alter ad Arios, sale æstuant. Sicut ad Cittium in Cypro, & circa Memphin, extrahunt lacu, dein sole siccant. Sed & summa fluminum densantur in salem, amne reliquo ueluti sub gelu fluente, ut apud Caspias portas, quæ salis flumina appellantur. Item circa Mardos & Armenios. Præterea apud Bactros amnis Ochus & Oxus, ex appositis montibus deferunt salis ramenta. Sunt & in Africa lacus, & quidem turbidi, salem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, sicut Pagasæi. Et hactenus habẽt se genera ex aquis spõte prouenientia. Sunt & montes natiui salis, ut in Indis Oromenus, in quo lapidicinarum modo cæditur renascens, maiusq; regum uectigal ex eo est, quàm ex auro atq; margaritis. Effoditur & è terra, ut palàm est humore dẽsato, in Cappadocia. Ibi quidẽ cæditur specularium lapidũ modo. Pondus magnum glebis, quas mices uulgus appellat. Carrhis Arabiæ oppido muros donosq; massis salis faciunt, aqua ferruminãtes. Inuenit & iuxta Pelusiũ Ptolemæus rex, cum castra faceret. Quo exemplo postea inter Ægyptũ & Arabiã, etiã squalẽtibus locis, cœptus est inueniri detractis harenis: qualiter & per Africæ sitiẽtia usq; ad Ammonis oraculũ. Is quidem crescens cum luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur ammoniaco, & ipso quia sub harenis inueniatur appellato. Similis est colore alumini, quod schistõ uocãt, longis glebis, neq; perlucidis, ingratus sapore, sed medicinæ utilis. Probatur quàm maxime perspicuus, rectis scissuris. Insigne de eo proditur, quod leuissimus intra specus suos, in lucẽ uniuersam prolatus, uix credibili pondere ingrauescat. Causa euidens, cuniculorum spiritu madido sic adiuuante molientes, ut adiuuant aquæ. Adulteratur Siculo, quẽ cocanicũ appellauimus, necnon & Cyprio mire simili. In Hispania quoq; citeriore Egelastæ cæditur, glebis penè translucentibus, cui iãpridẽ palma à plerisq; medicis inter omnia salis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur sal, sterilis est, nihilq; gignit: & in totũ sponte nascens inter hæc est. Factitij uaria genera. Vulgaris plurimusq; in salinis, mari adfuso, nõ sine aquæ dulcis riguis, sed imbre maxime iuuante, ac super omnia sole multo, non aliter inarescens. Africa circa Vticam construit aceruos salis ad collium speciem: qui ubi sole lunaq; induruere, nullo humore liquescunt, uixq; etiã ferro cæduntur. Fit tamen & in Creta sine riguis, in salinas mare infundentibus: Et circa Ægyptũ, ipso mari influente in solum (ut credo) Nilo succosum. Fit & è puteis in salinas ingestis. Prima densatio Babylone in bitumẽ liquidum cogitur, oleo simile, quo et in lucernis utũtur: hoc detracto subest sal. Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in salinas ingerunt. In Chaonia excoquunt aquã ex fonte, refrigerandoq; salẽ faciunt inertẽ, nec candidũ. Galliæ, Germaniæq; ardentibus lignis aquã salsam infundunt. Hispaniæ quadã sui parte è puteis hauriunt, muriam appellãt: & illi quidẽ etiam lignum referre arbitrantur. Quercus optima, ut quæ per se cinere syncero uim salis reddat: alibi corylus laudatur: ita infuso liquore salso, carbo etiã in salẽ uertitur. Quicũq; ligno confit sal, niger est. Apud Theophrastũ inuenio Imbrios harundinis & iunci cinerẽ decoquere aqua solitos, donec exiguum supereesset humoris. Quin & è muria salsamentorũ recoquitur, iterũq; consumpto liquore ad naturã suam redit: uulgo è menis iucundissimus. Marinorum maxime laudatur Cyprius à Salamine: at è stagnis Tarentinus, ac Phrygius, qui Tattæus uocatur. Hi duo oculis utiles. A Cappadocia uero qui in laterculis affertur, cutis nitorẽ dicitur facere. Magis tamen extendit is, quẽ Cittieũ appellauimus. Itaq; à partu uentrẽ eo cũ melanthio illiniũt. Salsissimus sal sicciss imus: suauissimus omniũ Tarentinus, atq; candidissimus. Et de cætero fragilis qui maxime cãdidus. Pluuia dulcescit omnis. Suauiorẽ tamen rores faciũt. Sed copiosum aquilonis flatus. Austro nõ nascitur. Flos salis non fit, nisi aquilonibus. In igne nec crepitat, nec exilit Tragasæus, neq; Acanthius ab oppido appellatus: nec ullius spuma, aut ramentum, aut tenuis. Agrigentinus igniũ patiens, ex aqua exilit. Sũt & colorũ differentiæ. Rubet Memphi, ruffus est circa Oxũ, Centuripis purpureus. Circa Gelã in eadem Sicilia tanti splẽdoris, ut imaginẽ recipiat. In Cappadocia croceus effoditur, translucidus & odoratissimus. Ad medicinæ usus, antiqui Tarentinũ maxime laudabãt. Ab hoc quẽcunq; è marinis, ex eo genere spumeũ præcipue. Iumentorũ uero & boum oculis, Tragasæũ & Bæticum. Ad obsonium & cibũ utilior quisquis facile liquescit: itẽ humidior, minorẽ enim amaritudinem habent, ut Atticus & Euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & siccus, ut Megaricus. Conditur etiã odoribus additis, & pulmẽtarij uicẽ implet, excitãs auiditatẽ, inuitansq; in omnibus cibis, ita ut sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera cõdimẽta. Ita est in mãdẽdo quæsitus garo. Quin & pecudes armẽtaq; & iumẽta, sale maxime solicitantur ad pastũ, multo largiore lacte, multoq; gratiore etiã in caseo dote. Ergo hercule uita humanior sine sale nequit degere: adeoq; necessarium elementũ est, ut transierit intellectus ad uoluptates animi quoq;. Nã ita sales appellãtur: omnisq; uitæ lepos & summa hilaritas, laborũq; requies nõ alio magis uocabulo cõstat. Honoribus etiã militiæq; interponitur, salarijs inde dictis, magna apud antiquos autoritate, sicut apparet ex nomine Salariæ uiæ: quoniã illa sal in Sabinos portari cõsuerat. Ancus Martius rex, salis modia sex milia in cõgiario dedit populo, & salinas primus instituit. Varro etiã pulmẽtarij uice usos ueteres, autor est: Esitasse enim salẽ cũ pane & caseo, ut prouerbio apparet. Maxime tamẽ in sacris intelligitur autoritas, quãdo nulla cõficiuntur sine mola salsa. Salinarum synceritas summam fecit suam differentiam quadam faulla salis, quæ leuissima ex eo est & candidissima: appellatur & flos salis, in totum diuersa res.

ſa res, humidioriſq; naturæ, & crocei coloris, aut ruſſi, ueluti rubigo ſalis: odore quoq; ingrato ceu gari, diſſentiens à ſale non modo à ſpuma. Aegyptus inuenit, uideturq; Nilo deferri. Et fontibus tamen quibuſdam innatat. Optimum ex eo quod olei quandam pinguitudinem reddit. Eſt enim etiam in ſale pinguitudo, quod miremur. Adulteratur autem tingiturq; rubrica, aut plerunq; teſta trita: qui fucus aqua deprehenditur, diluente factitiũ colorem, cum uerus ille non niſi oleo reſoluatur, & unguentarij propter colorem eo maxime utantur. Canicia in uaſis ſumma eſt: media uero pars humidior, ut diximus. Floris natura aſpera, excalfactoria, ſtomacho inutilis. Sudorem ciet, aluum ſoluit in uino & aqua, acopicis & ſmegmaticis utile. Detrahit & ex palpebris pilos efficaciſſime. Feces imæ concutiuntur, ut color croci redeat. Præter hæc etiámnum appellatur in ſalinis ſalſugo, ab alijs ſalſilago, tota liquida, marina aqua ſalſior, ui diſtans. Aliud etiámnum liquoris exquiſiti genus, quod garon uocauere, inteſtinis piſcium cæteriſque quæ abijcienda eſſent, ſale maceratis, ut ſit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim conficiebatur ex piſce, quem Græci garon uocabant. Capite eius uſto, ſuffitu extrahi ſecundas morantes.

De ſcõbro piſce, & muria, & alece. CAP. VIII.

NVnc è ſcombro piſce laudatiſſimum in Carthaginis ſpartariæ cetarijs: ſociorum id appellatur, ſingulis milibus nummûm permutantibus congios pene binos. Nec liquor ullus penè præter unguenta maiore in pretio eſſe cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem & Mauritania, Bæticaq;, & Carteia ex oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeijq́ue & Leptis, ſicut muria Antipolis ac Thurij, iam uero & Dalmatia. Vitium huius eſt alex, imperfecta nec colata fex. Cœpit tamen & priuatim ex inutili piſciculo minimoq́; confici. Apuam noſtri, aphyen Græci uocant, quoniam is piſciculus è pluuia naſcitur. Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt, lupum appellant. Tranſiit deinde in luxuriam, creueruntq́; genera ad infinitum: ſicuti garum ad colorem mulſi ueteris, adeoq́; dilutam ſuauitatem ut bibi poßit. Aliud uerò ad caſtimoniarum ſuperſtitionem, etiam ſacris Iudæis dicatũ, quòd fit è piſcibus ſquama carentibus. Sic alex peruenit ad oſtreas, echinos, urticas, cammaros, mullorum iocinera. Innumeriſq́; generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſal tabeſcere. Hæc obiter indicata ſint deſiderijs uitæ, & ipſa tamen nonnulli uſus in medendo. Nanque & alece ſcabies pecoris ſanatur, infuſa per cutem inciſam: & contra canis morſus draconiſq́; marini prodeſt. In linteolis autem concerptis imponitur. Et garo ambuſta recentia ſanantur, ſi quis infundat ac non nominet garum. Contra canum quoq; morſus prodeſt, maximeq́; crocodili, & ulceribus quæ ſerpunt, aut ſordidis. Oris quoque & aurium ulceribus aut doloribus mirifice prodeſt. Muria quoq;, ſiue illa ſalſugo, ſpiſſat, mordet, extenuat, ſiccat. Dyſentericis utilis eſt, etiam ſi nome inteſtina corripit. Iſchiadicis, cœliacis ueteribus infunditur. Fotu quoque apud mediterraneos aquæ marinæ uicem penſat.

De natura ſalis, & eius medicinis. CAP. IX.

SAlis natura eſt per ſe ignea, & inimica ignibus, fugiens eos, omnia erodens. Corpora uero aſtringens, ſiccans, alligans: defuncta etiam à putreſcendo uendicans, ut durent ita per ſecula. In medendo uero mordens, adurens, repurgans, extenuans, diſſoluens. Stomacho tantum inutilis, præterquam ad excitandã auiditatem. Aduerſus ſerpentium morſus cum origano, melle, hyſſopo. Contra ceraſten cum origano, aut cedria, aut pice, aut melle. Auxiliatur contra ſcolopendras ex aceto potus. Aduerſus ſcorpionum ictus, cum quarta parte lini ſeminis ex oleo uel aceto illitus. Aduerſus crabrones uero uel ueſpas, ſimiliaq́ue, ex aceto. Ad heterocraneas, capitiſq́; ulcera, & puſtulas, papulásue, & incipientes uerrucas, cum ſeuo uitulino: item oculorum remedijs, & ad excreſcentes ibi carnes totiuſq́; corporis pterygia: ſed in oculis peculiariter, ob id collyrijs emplaſtriſq́; additur. Ad hoc maxime probatur Tattæus, aut Caunites. Ex ictu uero ſuffuſis cruore oculis ſugillatisq́;, cum myrrhæ pari pondere ac melle, aut cum hyſſopo ex aqua calida, utq́; foueantur ſalſugine. Ad hæc Hiſpanienſis eligitur, contraq́; ſuffuſiones oculorum cum lacte in coticulis teritur. Priuatim ſugillationibus in linteolo inuolutus, crebroq́ue ex aqua feruenti impoſitus. Vlceribus oris manantibus in linteolo concerpto, Gingiuarum tumori infricatus. Et contra ſcabriciem linguæ frictus comminutusq́;. Aiunt dentes non erodi neq; putreſcere, ſi quis quotidie mane ieiunus ſalem contineat ſub lingua, donec liqueſcat. Lepras idem, & furunculos, & lichenas, & pſoras emendat cum paſſa uua exempto eius ligno, & ſeuo bubulo atq; origano ac fermento uel pane, maxime Thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tonſillis & uuis cum melle prodeſt. Quicunq; ad anginas, hoc amplius cũ oleo & aceto, eodẽ tẽpore extra fauces illitus cum pice liquida. Emollit & aluũ in uino mixtus. Idẽ noxia, & tinearũ genera pellit in uino potus. Aeſtus balinearum conualeſcentes ut tolerare poßint, linguæ ſubditus præſtat. Neruorũ dolorem, maxime uſurpãda obſeruatione circa humeros & renes, in ſaccis aqua feruenti crebro madefactus leuat. Colũ torminaq́; & coxarum dolores potus, & in ijſdem ſaccis impoſitus candens. Podagras cum farina ex melle & oleo tritus, ibi maxime obſeruanda uſurpatione, qua quidem totis corporibus nihil eſſe utilius ſale & ſole dicunt. Itaque cornea uidemus corpora piſcatorum. Sed hoc præcipuum dicatur in podagris. Tollit & clauos pedum: itẽ perniones. Ambuſtis ex oleo imponitur, aut commanducatus, puſtulasq́; reprimit. Ignibus uero ſacris ulceribuſq́; quæ ſerpunt ex aceto aut hyſſopo. Carcinomatis cum uua taminia. Phagedænis ulcerum, tritus cum farina hordei, ſuperimpoſito linteolo madente uino.

Mor

Morbo regio laborantes donec ſudent ad ignem, contra pruritus quos ſentiunt ex oleo & aceto infricatus iuuat: & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos ſale curauere, feruoresq; febrium cum oleo perunxere, & tuſsim ueterem linctu eius diſcuſſere. Clyſteribus infudere iſchiadicis. Vlceribus excreſcentibus uel putreſcentibus impoſuere. Crocodilorum morſibus ex aceto in linteolo, ita ut batuerentur antehac ulcera. Bibitur & contra opium ex aceto mulſo. Luxatis imponitur cũ farina & melle. Item extuberationibus. Dentium dolori cum aceto fotu, & illitus cum reſina prodeſt. Ad omnia autem ſpuma ſalis iucundior utiliorq;. Sed quicunq; ſal acopis additur ad excalfactiones: item ſmegmaticis ad extendendam cutem leuandamq;. Pecorum quoque ſcabiem & boum illitus tollit. Datúrque lingẽdus, & oculis iumentorum inſpuitur. Hæc & de ſale dicta ſint.

De nitri generibus, & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus. CAP. X.

NOn eſt differenda & nitri natura, non multũ à ſale diſtans, & eo diligentius dicẽda, quia palàm eſt & medicos qui de eo ſcripſere, ignoraſſe naturam, nec quenquam Theophraſto diligentius tradidiſſe. Exiguũ fit apud Medos, caneſcentibus ſiccitate cõuallibus, quod uocant halmirhaga. Minus etiam in Thracia iuxta Philippos, ſordidum terra, quod appellat agrium. Nam quercu cremata nunquã multum factitatum eſt, & iampridem in totum omiſſum. Aquæ uero nitroſæ pluribus locis reperiuntur, ſed ſine uiribus denſandi. Optimũ copioſumq; in Clytis Macedoniæ, quod uocãt chalaſtricum, candidũ, purumq;, proximũ ſali. Lacus eſt nitroſus, exiliente è medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa canis ortum nouenis diebus, totidemq; ceſſat, ac rurſus innatat, & deinde ceſſat. Quo apparet ſoli naturam eſſe quæ gignat, quoniam compertũ eſt nec ſoles proficere quicquam cum ceſſet, nec imbres. Mirum eſt & illud, ſcatebra fonticuli ſemper emicante, lacum nec augeri nec effluere. Iis autẽ diebus quibus gignitur, ſi fuêre imbres, ſalſius nitrum faciunt, aquilones deterius, quia ualidius cõmouẽt limum. Et hoc quidem naſcitur: in Aegypto autem conficitur multo abundantius, ſed deterius. Nam fuſcum lapidoſumq; eſt. Fit penè eodẽ modo quo ſal, niſi quòd ſalinis mare infundunt, Nilum autem nitrarijs. Excedente Nilo ſiccantur, decedente madent ſucco nitri xl. diebus continuis, non (ut in Macedonia) ſtatis. Si etiam imbres affuerint, minus de flumine addunt: ſtatimq; ut denſari eſt cœptum, rapitur ne reſoluatur in nitrarijs. Sic quoque olei natura interuenit, ad ſcabiem animalium utilis. Ipſum autem conditum in aceruis durat. Mirum, in lacu Aſcanio, & quibuſdã circa Chalcida fontibus, ſummas aquas dulces eſſe potariq;, inferiores nitroſas. In nitro optimum quod tenuiſsimum, & ideo ſpuma melior. Ad aliqua tamen ſordidum, tanquam ad inficiendas purpuras tincturasq; omnes. Magnus & nitro uſus, qui dicetur ſuo loco. Nitrariæ egregiæ Aegyptijs. Nam circa Naucratim & Memphin tantum ſolebant eſſe, circa Memphim deteriores. Nam & lapideſcit ibi in aceruis, multiq; ſunt tumuli ea de cauſa ſaxei. Faciunt ex his uaſa. Necnon frequenter liquatum cum ſulphure coquentes in carbonibus. Ad ea quoque quæ inueterari uolunt, illo nitro utũtur. Sunt ibi nitrariæ, in quibus & ruſſum exit à colore terræ. Spumam nitri quæ maxime laudatur, antiqui negabant fieri, niſi cũ roſ cecidiſſet, prægnantibus nitrarijs, ſed nondũ parientibus. Itaq; non fieri incitatis etiã ſi caderet. Alij operimentorum fermento gigni exiſtimauere. Proxima ætas medicorum aphronitrũ tradidit in Aſia colligi, in ſpeluncis molibus diſtillans. Specus eos colycas uocant, dein ſiccant ſole. Optimũ putant Lydium. Probatio, ut ſit minime ponderoſum, & maxime friabile, colore penè purpureo. Hoc in paſtillis affertur. Aegyptium in uaſis picatis, ne liqueſcat. Vaſa quoq; ea ſole inareſcentia perficiũtur. Nitri probatio, ut ſit tenuiſsimũ & quàm maxime ſpõgioſum fiſtuloſumq;. Adulteratur in Aegypto calce. Depræhẽditur guſtu. Syncerum enim facile reſoluitur: adulteratũ pungit. Calce aſperſum reddit odorem uehemẽtem. Vritur in teſta opertum ne exultet: aliâs igni non exilit nitrũ: nihilq; gignit aut alit, cum in ſalinis herbæ gignantur, & in mari tot animalia, tantum algæ. Sed maiorẽ eſſe acrimoniam nitro apparet, non hoc tantum argumento, ſed in illo quod nitrariæ calciamenta protinus conſumunt, aliâs ſalubres, oculorumq; claritati utiles. In nitrarijs non lippiunt. Vlcera allata eò celerrime ſanantur: ibi facta, tarde. Ciet & ſudorem cum oleo perũctis, corpusq; emollit. In pane ſalis uice utuntur chalaſtræo: ad rhaphanos Aegyptio: teneriores eos facit, ſed obſonia alba & deteriora, olera uiridiora. In medicina autẽ calfacit, extenuat, mordet, ſpiſſat, ſiccat, exulcerat. Vtile his quæ euocanda ſint aut diſcutiẽda, & lenius mordenda atq; extenuanda, ſicut in papulis puſtuliſq;. Quidã in hoc uſu accenſum uino auſtero reſtinguũt, atq; ita trito in balineis utuntur ſine oleo. Sudores nimios inhibet cũ arida iride, adiecta oleo uiridi. Extenuat & cicatrices oculorum & ſcabritias genarum cum fico illitũ, aut decoctum in paſſo ad dimidias partes: item contra argema oculorũ. Vngues decoctum cum paſſo in mali punici calice adiuuat nitrum: claritatemq; uiſus cũ melle inunctũ. Prodeſt dentium dolori ex uino, ſi cũ pipere colluantur. Item cum porro decoctum. Nigreſcentes dentes crematum dentifricio ad colorẽ reducit. Capitis animalia, & lendes necat, cum Samia terra illitum ex oleo. Auribus purulẽtis uino liquatum infunditur. Sordes eiuſdẽ partis erodit ex aceto. Sonitus & tinnitus diſcutit ſiccũ additum. Vitiligines albas cũ cimolia creta, æquo pondere ex aceto, in ſole illitum emendat. Furunculos admixtum reſinæ extrahit, aut cum uua alba paſſa, nucleis eius ſimul tritis. Teſtium inflammationi occurrit: item eruptionibus pituitæ in toto cor-

pore, cum axungia. Contraque canis morsus, addita resina, initijs cum aceto illinitur. Sic & serpentium morsibus, phagedænis, & ulceribus quæ serpunt, aut putrescunt, cum calce ex aceto. Hydropicis cum fico tusum datur illinituráq;. Discutit & tormina, si decoctum bibatur pondere drachmæ cum ruta, uel anetho, uel cumino. Reficit lassitudines cũ oleo ex aceto perũctorum. Et contra algores horroresque prodest, manibus pedibusque confricatis cum oleo. Comprimit & pruritus suffusorum felle, maxime cum aceto datum. Succurrit & uenenis fungorum ex posca potum: aut si bupresti pasta sit, ex aqua: uomitionesq; euocat. His qui sanguinem tauri biberint cum lasere datur. In facie quoque exulcerationes sanat cum melle & lacte bubulo. Ambustis tostum donec nigrescat tritumque illinitur. Infunditur uentris & renum doloribus, aut rigori corporum, neruorumque doloribus. Paralysi in lingua cum pane imponitur. Suspirioſis in ptisana sumitur. Tussim ueterem sanat, flore mixto galbano, resinæ terebinthinæ, pari pondere omnium, ita ut fabæ magnitudo deuoretur. Coquitur, dilutumq; postea cum pice liquida sorbendum in angina datur. Flos eius cum oleo Cyprio articulorum doloribus in sole iucundus est. Regium quoque morbum in uino exterminat potum. Et inflationes discutit, sanguinis profluuium è naribus sistit ex feruẽti aqua uapore naribus rapto. Pruriginem alumine permixto tollit. Alarum uirus ex aqua quotidiano fotu. Vlcera ex pituita nata cera permixtum: quo genere neruis quoque prodest. Cœliacis infunditur. Perungi ante accessiones frigidas nitro & oleo multi præcepere. Sic & aduersus lepras, lentigines. Podagricis in balineis uti solio nitri prodest, atrophis, opisthotonis, tetanis. Sal nitrum sulphuri concoctum in lapidem uertitur.

De spongiarum natura. CAP. XI.

SPongiarum genera diximus in naturis aquatiliũ marinorum. Quidam eas ita distinguunt. Alias ex his mares existimauere, tenui fistula spissioresq;, persorbentes, & quæ tinguntur in delicijs, aliquando & purpura. Alias fœminas, maioribus fistulis ac perpetuis. E maribus duriores alias, quas appellant tragos, tenuissimis fistulis atque densissimis. Candidæ cura fiunt: è mollissimis recentes per æstatem tinctæ salis spuma, ad lunam & pruinas sternuntur inuersæ, hoc est, qua parte adhæsere, ut candorẽ bibant. Animal esse docuimus, etiam cruore inhærente. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahiq; ad sonum, experimentes abundantiã humoris, nec uelli petris posse, ideo abscindi & saniem emittere. Quin & eas quæ ab aquilone sint genitæ, præferunt cæteris. Nec usquã diutius durare spiritum medici affirmãt. Sic & prodesse corporibus, quia nostro suum misceant, & ideo magis recentes, magisq; humidas: sed minus in calida aqua minusq; unctas, aut unctis corporibus impositas. Et spissas minus adhærescere. Mollissimum genus earum penicilli, oculorum tumores leuant ex mulso impositi. Iidem abstergendæ lippitudini utilissimi. eosq; tenuissimos & mollissimos esse oportet. Imponũtur spõgiæ ipsæ epiphoris ex posca: ex aceto calido ad capitis dolores. De cætero recentes discutiũt, molliũt, mitigant. Veteres conglutinant uulnera. Vsus earum ad abstergenda, fouenda, operienda à fotu dum aliud imponatur. Vlcera quoque humida & senilia imposita siccant: fracturæ & uulnera spongijs utilissime fouentur. Sanguis rapitur in secando, ut curatio perspici possit. Et ipsæ uulnerum inflammationibus imponuntur, nunc siccæ, nunc ex aceto insperſæ, nunc è uino, nunc ex aqua frigida. Ex aqua uero cœlesti impositæ, secta recentia non patiũtur intumescere. Imponuntur & integris partibus, sed fluctuatione occulta laborantibus, quæ discutienda sit, & ijs quæ apostemata uocant, melle decocto perũctis. Item articulis aliàs aceto salso madidæ, aliâs è posca. Si ferueat impetus, ex aqua. Eædem & callo salsa madidæ: at contra scorpionum ictus ex aceto. In uulnerum curatione & succidæ lanæ uicem implent, nunc ex uino & oleo, nũc ex eadem. Differentia hæc, quòd lanæ emolliunt, spongiæ coërcent, rapiuntque uitia ulcerum. Circumligantur & hydropicis siccæ, uel ex aqua tepida poscaue, utcunque blandioribus opus est, opeririue aut siccari cutem. Imponuntur & his morbis, quos uaporari oporteat, feruenti aqua perfusæ expressæque inter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho prosunt, & in febri cõtra nimios ardores. Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex aceto, efficaciores quàm aliud. Imponi oportet sic, ut sanas quoque partes spatiose operiant. Sanguinis profluuium sistunt ex aceto, aut frigida. Liuorem ab ictu recentem, ex aqua salsa calida sæpius mutata tollunt, testium tumorem dolorémque ex posca. Ad canum morsus utiliter concisæ imponuntur, ex aceto, aut frigida, aut melle, abunde subinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri sectiui succo, sanguinem reijcientibus haustu salis ex frigida prodest. Idem cinis cum oleo uel aceto fronti illitus, tertianas tollit. Priuatim Africanæ ex posca tumorem discutiunt. Omnium autem cinis cum pice crematarum, sanguinem sistit uulnerum. Aliqui raras tantum, ad hoc cum pice urunt. Et oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra scabritias genarum excrescentesq; carnes, & quicquid opus sit ibi destringere, spissare, explere. Vtilius in eo usu lauare cinerem. Præstant & strigilum uicem linteolorumq; affectis corporibus. Et contra solẽ apte protegunt capita. Medici inscitia ad duo nomina eas redegere, Africanas, quarum firmius sit robur, Rhodiacasque, ad fouendũ molliores. Nunc autem mollissimæ circa muros Antiphelli urbis reperiuntur. Trogus autor est, circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, unde ablatæ sint spongiæ. Polybius super ægrum suspensos quietiores facere noctes. Nunc reuertemur ad marina animalia & aquatilia.

C. Plinij

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXII.

*

PROOEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus.

ENTVM est ad summa naturæ exemplorumq́; per rerum ordinem, & ipsum sua sponte occurrit immensum potentiæ occultæ documentum, ut prorsus nec aliud ultrà quæri debeat, nec par aut simile possit inuenire, ipsa se uincente natura, & quidem numerosis modis. Quid enim uiolentius mari uentísue, & turbinibus ac procellis, quo maiore hominum ingenio in ulla sui parte adiuta est quàm uelis remisq́? Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis uis, uersumq́; totum mare in flumen.

De echeneide pisce, & mirabili eius proprietate, & torpedine, & marino lepore, & mirabilia rubri maris. CAP. I.

TAmen omnia hæc pariterq́; eodẽ impellentia, unus ac paruus admodum pisciculus, echeneis appellatus, in se tenet. Ruant uenti licet, & sæuiant procellæ, imperat furori, uiresq́; tantas compescit, & cogit stare nauigia: quod nõ uincula ulla, non ancoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiẽ nullo suo labore, non retinendo, aut alio modo quàm adhærendo. Hæc tantilla est satis cõtra tot impetus, ut uetet ire nauigia. Sed armatæ classes imponunt sibi turrium propugnacula, ut in mari quoq; pugnetur uelut è muris. Heu uanitas humana, cum rostra illa ære ferroq́; ad ictus armata, semipedalis inhibere possit, ac tenere deuincta pisciculus. Fertur Actiaco Marte tenuisse prætoriam nauim Antonij, properantis circumire & exhortari suos, donec transiret in aliã. Ideoq́; Cæsariana classis impetu maiore protinus uenit. Tenuit & nostra memoria Caij principis ab Astura Antium remigantis, ut res est etiã auspicalis pisciculus. Siquidẽ nouissime tũ in urbẽ reuersus ille imperator, suis telis cõfossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio, statim causa intellecta, cum è tota classe quinqueremis sola nõ proficeret, exilientibus protinus qui id quærerent circa nauim, inuenere adhærentem gubernaculo, ostenderuntq́; Caio, indignanti hoc fuisse quod se reuocaret, quadringentorumq́; remigũ obsequio contra se intercederet. Constabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuisset, nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc posteaq́; uidere, eum limaci magnæ similem esse dicũt. Nos pluriũ opiniones posuimus in natura aquatilium, cum de eo diceremus. Nec dubitamus idem ualere omnia genera, cũ celebri & consecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerẽ, conchas quoq; eiusdem potentiæ credi necesse sit. E nostris quidã Latinis remoram appellauere eũ. Mirumq́;, è Græcis alij lubricos partus atq; procidentes contineri ad maturitatem alligato eo (ut diximus) prodiderũt: alij sale adseruatũ adalligatumq́; grauidis partus soluere, ob id alio nomine odinolyontem appellari. Quacunq; modo ista se habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potentia naturæ atq; effectu, in remedijs sponte nascentium rerum dubitet? Quin & sine hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari torpedo: etiã procul & è longinquo, uel si hasta uirgáue attingatur, quamuis prævalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum ueloces alligari pedes. Quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse uim aliquam, quæ odore tantum & quadã aura sui corporis afficiat membra, quid non de remediorũ omniũ momentis sperandum est? Non sunt minus mira quæ de lepore marino traduntur. Venenum est alijs in potu, aut in cibo datus, alijs etiã uisus. Siquidem grauidæ si omnino aspexerint, fœminam ex eo genere duntaxat, statim nausea & redundatione stomachi uitiũ fatentur, ac deinde abortũ faciunt. Remedio est mas, ob id induratus sale, ut in brachialibus habeant. Eadẽ res in mari & tactu quidẽ nocet. Vescitur eo unum tantũ animalium ut non intereat, mullus piscus, & tenerescit tantũ, & ingratior uilioráque fit. Homines quibus impactus est, piscem olent, hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidẽ diebus, quot uixerit lepus. Incertiq́; temporis ueneficium id esse, autor est Licinius Macer. In India affirmant non capi uiuentem, inuicemq́; ibi hominem illi pro ueneno esse, ac uel digito omnino in mari tactum mori. Esse autem ampliorem multo, sicut reliqua animalia. Iuba in his uoluminibus quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit mitulos ternas heminas capere. Cetos sexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse, pinguiq; eius negotiatores & omnium piscium adipe camelos perungere in eo situ, ut asilos ab his fugent odore.

De ingenijs & mansuetudine quorundam piscium, & ubi ex manu edant, & ubi responsa dantur ex piscibus. CAP. II.

MIhi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia, in eo uolumine quod halieuticon inscribitur. Scarũ inclusum nassis nõ fronte erũpere, nec infestis uiminibus caput inserere, sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorsum erũpere. Quem luctatũ eius si forte alius scarus extrinsecus uideat, apprehensa mordicus cauda adiuuare nixus erũpentis. Lupum rete circundatũ harenas arare cauda, atq; ita conditũ transire rete. Murenam maculas appetere ipsas, conscia teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare, donec euadat. Polypum hamos appetere, brachijsq́; cõplecti nõ morsu, nec prius dimittere quàm escam circũroserit, aut harundine leuatũ extra aquã. Scit & mugil esse in esca hamũ, insidiasq́; non ignorat: auiditas tamẽ tanta est,

ut cauda uerberando excutiat cibos. Minus in prouidendo lupus ſolertiæ habet, ſed magnum robur in pœnitendo. Nam ut hæſit in hamo, tumultuoſo diſcurſu laxat uulnera, donec excidãt inſidiæ. Murenæ amplius deuorant quàm hamum, admouentq; dentibus lineas, atq; ita erodũt. Pytheas id tradit. Idem infixam hamo inuertere ſe, quoniam ſit dorſo cultellato, ſpinaq; lineã præſecare. Licinius Macer murenas tantũ fœminini ſexus eſſe tradit, & concipere è ſerpentibus, ut diximus, ob id ſibilo à piſcatoribus tanquam ſerpentibus euocari & capi: pingueſcere lactatu, fuſte non interimi, eaſdem ferula protinus. Animam in cauda habere certũ eſt, eaq; icta celerrime exanimari, at capitis ictu difficulter. Nouacula piſce quæ tacta ſunt, ferrum olent. Duriſſimum eſſe piſciũ conſtat qui orchis uocatur: rotundus eſt, & ſine ſquamis, totusq; capite conſtat. Miluago quoties cernatur extra aquã uolitans, tẽpeſtates mutari, Trebius Niger autor eſt. Xiphiã, id eſt gladium, roſtro mucronato eſſe, ab hoc naues perfoſſas mergi in oceano ad locum Mauritaniæ qui Cotta uocetur, non procul Lixo flumine. Idem loligines euolare ex aqua tradit, tanta multitudine ut nauigia demergant. E manu ueſcuntur piſces in pluribus quidem Cæſaris uillis: ſed quæ ueteres prodidere, in ſtagnis non piſcinis admirati, in Eloro Siciliæ caſtello nõ procul Syracuſis: item in Labradij Iouis fonte anguillas: hæ & inaures additas gerunt. Similiter in Chio iuxta ſenum delubrum: in Meſopotamiæ quoq; fonte Cabura, de quo diximus. Nã in Lyciæ Myris in fonte Apollinis, quem Curium appellant, ter fiſtula euocati ueniunt ad auguriũ. Diripere eos carnes obiectas lætũ eſt conſultãtibus, caudis abigere dirum. Hierapoli Syriæ in lacu Veneris ædituorum uocibus parẽt uocati, exornati auro ueniunt, adulantes ſcalpuntur, ora hiantia manibus inſerendis præbent. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, melanuri in mari panem abiectum rapiunt, ijdemq; ad nullum cibum, in quo hamus ſit, accedunt. Nec illa in nouiſſimis mira, amaros eſſe piſces ad Pelen inſulam, & ad Clazomenas. Contrà, ad ſcopulũ Siciliæ ac Leptin Africæ & Eubœam & Dyrrhachiũ. Rurſus ita ſalſos, ut poſſint ſalſamenta exiſtimari, circa Cephaleniã & Ampelõ & Paron, & Deli petras: in portu eiuſdem inſulæ, dulces. Quam differentiam pabulo conſtare non eſt dubium. Apion maximum piſciũ eſſe tradit porcum, quem Lacedæmonij orthragoriſcũ uocant. Grunire eũ cum capiatur. Eſſe uero illam naturæ accidentiam, quod magis miremur, etiam in locis quibuſdam, appoſito occurrit exemplo. Siquidem ſalſamenta omnium generũ in Italia Beneuenti recentia effici cõſtat. Piſces marinos in uſu fuiſſe protinus à cõdita Roma, autor eſt Caſſius Hemina, cuius uerba de ea re hic ſubijciam: Numa conſtituit ut piſces qui ſquamoſi nõ eſſent ni pollucerent patrimonia, commentus ut conuiuia publica & priuata, cœnæq; ad puluinaria facilius cõpararentur, ni qui ad pollũctum emerẽt, precio minus parcerent, eaq; præmercarẽtur. Quantum apud nos Indicis margaritis pretium eſt, de quibus ſuo loco ſatis diximus, tantum apud Indos in curalio. Nanq; iſta perſuaſione gentiũ conſtant. Gignitur quidem & in rubro mari, ſed nigrius: item in Perſico uocatur Iace, laudatiſſimum in Gallico ſinu circa Stœchadas inſulas, & in Siculo circa Heliam ac Drepanũ. Naſcitur & apud Grauiſcas, & ante Neapolin Campaniæ: maximeq; rubens, ſed molle, & ideo uiliſſimũ Erythris. Forma eſt ei fruticis, color uiridis. Baccæ eius candidæ ſub aqua ac molles, exemptæ confeſtim durantur & rubeſcunt, quaſi corna ſatiua ſpecie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapideſcere, ſi uiuat. Itaq; occupari, euelliq; retibus, aut acri ferramẽto præcidi. Hac de cauſa curalium uocitatũ interpretantur. Probatiſſimum quàm maxime rubẽs, & quàm ramoſiſſimum, nec ſcabroſum, aut lapideũ, uel rurſus inane, aut concauum. Autoritas baccarũ eius non minus Indorum uiris quoq; precioſa eſt, quàm fœminis noſtris uniones Indici. Aruſpices eorum uatesq; in primis religioſum id geſtamen amoliẽdis periculis arbitrantur. Itaq; & decore & religione gaudent. Prius quàm hoc noteſceret, Galli gladios, ſcuta, galeas adornabant eo. Nunc tãta penuria eſt uendibili merce, ut perquàm raro cernatur in ſuo orbe. Surculi infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur. Cõtraq; torminũ ac ueſicæ & calculorũ mala in puluerem igne redacti, potiq; cũ aqua auxiliantur. Simili modo ex uino poti, aut ſi febris ſit, ex aqua ſomnum afferunt: Ignibus diu repugnant. Sed eodẽ medicamine ſæpius poto tradunt lienem quoque abſumi. Sanguinẽ reijcientibus excreantibúsue medentur. Cinis eorum miſcetur oculorum medicamentis: Spiſſat enim ac refrigerat. Vlcerum caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnantiã rerum attinet, quam Græci antipathiam uocãt, nihil eſt uſquã uenenatius quam in mari paſtinaca, utpote cum radio eius arbores necari dixerimus. Hanc tamen perſequitur galeos. Idem & alios quidem piſces, ſed paſticas præcipue, ſicut in terra ſerpentes muſtela. Tanta eſt auiditas ipſius ueneni. Percuſſis uero ab ea medetur & hic quidem, ſed & mullus ac laſer.

De his quibus in terris & in aquis uictus eſt, & de caſtoreis medicinæ, & obſeruationes. CAP. LIII.

SPectabilis naturæ potentia in his quoque, quibus & in terris & in aqua uictus eſt, ſicut & fibris, quos caſtores uocant, & caſtorea teſtes eorum. amputari hos ab ipſis cũ capiantur negat Sextius diligentiſſimus medicinæ. Quinimo paruos eſſe ſubſtricloſq;, & adhærentes ſpinæ, nec adimi ſine uita animalis poſſe. Adulterari autem renibus eiuſdem qui ſint grandes, cum ueri teſtes parui admodum reperiãtur. Præterea ne ueſicas quidem eſſe, cum ſint geminæ, quod nulli animalium. In his folliculis inueniri liquorem, & aſſeruari ſale. Itaq; inter probationes falſi eſſe folliculos geminos ex uno nexu dependentes,

quod

quod ipsum corrumpi fraude, conijcientibus gummi cum sale ammoniaco: quoniã ammoniaci coloris esse debeant, tunicis circũdati liquore ueluti mellis cerosi, odoris grauis, gustu amaro et acri, friabiles. Efficacissimi è Ponto Galatiæ, mox Africæ. Sternutamenta olfactu mouent. Somnum conciliant, cum rosaceo & peucedano perunctо capite: & per se poti in aqua: ob id phreneticis utiles. Item lethargicos odoris suffitu excitant. Vluarumq; exanimationes uel subditi, & menses ac secundas cient, duabus drachmis ex aqua cũ pulegio poti. Medẽtur & uertigini, opisthotonis, tremulis, spasticis, neruorum uitijs, ischiadicis, stomachicis, paralyticis, perunctis omnibus: Vel triti ad crassitudinem mellis cum semine uiticis, ex aceto aut rosaceo. Sic & contra comitiales sumpti: poti uero contra inflationes, tormina, uenena. Differentia tantum contra genera est mixturæ. Quippe aduersus scorpiones, ex uino bibuntur: aduersus phalangia & araneos, ex mulso, ita ut uomitione reddantur, aut ut retineantur cum ruta. Aduersus chalcidas, cum myrtite. Aduersus cerasten & prestheras, cum panace, aut ruta ex uino. Aduersus cæteras serpentes, cum uino. Dari binas drachmas satis est, eorum quæ adijciantur singulas. Auxiliantur priuatim contra uiscum ex aceto. Aduersus aconitũ ex lacte, aut aqua. Aduersum elleborum album ex aqua mulsa nitroque. Medentur & dentibus infusi cum oleo triti in aurem à cuius parte doleant. Aurium doloribus melius si cum meconio. Claritatem uisus faciunt cum melle Attico inuncti. Cohibent singultus ex aceto. Vrina quoq; fibri resistit uenenis, & ob id in antidota additur. Adseruatur autem optime in sua uesica, ut aliqui existimant.

De testudine, & multorum piscium medicinæ, & obseruationes. CAP. IIII.

GEminus similiter uictus in aquis terraque, & testudinum, effectus quoq; pari honore habendi, uel propter excellens in usu precium, naturæq; proprietatem. Sunt ergo testudinum genera, terrestres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua uiuũt. Has quidam è Græcis emidas appellant. Terrestrium carnes suffusionibus proprie, magicisq; artibus refutãdis, & contra uenena salutares produntur. Plurimæ in Africa. Hæ ibi amputato capite pedibusq; pro antidoto dari dicuntur, & ex iure in cibo sumptæ, strumas discutere, ac lienes tollere. Item comitiales morbos. Sanguis earum claritatem uisus facit, suffusionesq; oculorum tollit. Et contra serpẽtium omnium & araneorum & similiũ, & ranarũ uenena auxiliatur, seruato sanguine in farina pilulis factis, & cum opus sit in uino datis. Felle testudinũ cum Attico melle glaucomata inungi prodest: & scorpionum plagæ instillari. Tegumenti cinis uino & oleo subactus pedum rimas ulceraq; sanat. Squamæ è summa parte derasæ, & in potu datæ, uenerem cohibẽt. Eo magis hoc mirũ, quoniam totius tegumenti farina accẽdere traditur libidinem. Vrinam earum aliter quàm in uesica dissectarum, inueniri posse non arbitror: & inter ea quoque esse, quæ portentosa magi demonstrent: aduersus aspidum ictus singulare, efficaciore tamen, ut aiunt, cimicibus admixtis. Oua durata illinuntur strumis, & ulceribus frigore aut adustione factis. Sorbentur in stomachi doloribus. Marinarum carnes admixtæ ranarum carnibus contra salamandras præclare auxiliantur. Neque est testudine aliud salamandræ aduersius. Sanguine alopeciarum inanitas & porrigo, omniaq; capitis ulcera curantur. Inarescere autem eã oportet, lenteque ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduersus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tribus aceti, hemina uini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoque admixto, ut sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & uespertina dantur, dein post aliquot dies uespera. Comitialibus instillatur ore diducto, his qui modice corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annum colluãtur testudinũ sanguine, immunes à dolore fiunt. Et anhelitus discutit, quásque orthopnœas uocant: ad has in polenta datur. Fel testudinum claritatem oculorum facit, cicatrices extenuat, tonsillas sedat & anginas, & omnia oris uitia. Priuatim nomas ibi: item ardentium testium. Naribus illitum comitiales erigit, attollitque. Idem cum uernatione anguium aceto admixto, unice purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscent, decoctarumque carnium testudinis succum, addita æque uernatione anguium. Sed diu in uino testudinem excoquunt. Oculorum quoque uitia omnia fel inunctum cum melle emẽdat, suffusiones etiam marinæ fel cum fluuiatilis sanguine & lacte mulierum. Capillus inficitur felle. Contra salamandras uel succum decoctum bibisse satis est. Testudinum est tertium genus in cœno & paludibus uiuẽtium. Latitudo his in dorso pectori similis, nec conuexo incurua calice, ingrata uisu. Ex hac quoque tamen aliqua cõtingunt auxilia. Tres nanq; in succensa sarmenta cõiectæ, diuidentibus se tegumentis rapiuntur: tum euulsæ carnes earum coquuntur in aquæ congio sale modice addito: ita decoctarum, ad tertias partes succus, paralysin & articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit itẽ fel pituitas, sanguinemq; uitiatũ. Sistitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere testudinum, quæ sunt in amnibus, diuulsarum pingui cum aizoo herba tuso, admixto unguento & semine lilij, ante accessiones si perũgantur ægri, præter caput, mox conuoluti, calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinẽ quintadecima luna capi oportere, ut plus pinguiũ reperiatur. Verum ægrum sextadecima luna perungi tradũt. Ex eodem genere testudinũ sanguis instillatus crebros capitis dolores sedat. Item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis, excipi nouo fictili iubeant. Ignem sacrum, cuiuscunq;

generis sanguine illini. Item capitis ulcera manantia, & uerrucas. Iidem promittunt testudinum omnium fimo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit, aliqui tradunt, tardius ire nauigia, testudinis pedem dextrũ uehentia. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, non quia ignoremus gratiorem esse uniuersitatem animalium, maiorisq; miraculi: sed hoc utilius est uitæ, contributa habere remedia, cum aliud alij prosit, aliud alibi facilius inueniatur.

De aquatilibus, remedia in morbos digesta. Et primũ cõtra uenena & uenenata aialia. CA. V.

VEnenatum mel diximus ubi nasceretur. Auxilio est piscis aurata in cibo. Vel si ex melle syncero fastidium cruditásue quæ sit grauissima incidat: testudinem circũcisis pedibus, capite, cauda, decoctã, antidotum esse, autor est Pelops, scincumq; Apelles. Qui esset scincus, diximus. Sæpius uero quantum ueneficium menstruis mulierum. Contra omnia ea auxiliatur, ut diximus, mullus. Item contra pastinacam & scorpiones terrestres marinosq;, & dracones, & phalangia illitus sumptúsue in cibo. Eiusdem recentis è capite cinis cõtra omnia uenena, priuatim contra fungos. Mala medicamenta inferri negant posse, aut certe nocere, stella marina uulpino sanguine illita, & affixa limini superiori, aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini scorpionumq; ictus, carnibus earũ impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa contra omnia uenena, uel potu, uel ictu, uel morsu noxia, succus earum ex iure decoctarũ, efficacissimus habetur. Sunt & seruatis piscibus medicinæ, salsamentorumq; cibus prodest à serpente percussis, & contra bestiarũ ictus, mero subinde hausto, ita ut ad uesperam cibus uomitione reddatur. Peculiariter à chalcide, ceraste, aut quas sepas uocant, aut elape dipsadéue percussis. Contra scorpiones largius sumi, sed non euomi salsamenta prodest, ita ut sitis toleretur, & imponere eadem plagis conuenit. Contra crocodilorum quidẽ morsus nõ aliud præsentius habetur. Priuatim cõtra presteris morsum sarda prodest. Imponuntur salsamenta & contra canis rabiosi: uel si non sint ferro ustæ plagæ, corporaq; clysteribus exinanita, hoc per se sufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponuntur. Idem & cybij profectus. Draco quidem marinus ad spinæ suæ, qua ferit, uenenum ipse imposítus, uel cerebro toto prodest. Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum succus contra uenena bibitur, & contra ranæ rubetæ uenenum, & contra salamandras. Fluuiatiles, si carnes edantur iúsue decoctarum sorbeatur, prosunt, & contra leporem marinum, & contra serpentes supradictas. Contra scorpiones ex uino. Democritus quidem tradit, si quis extrahat ranæ uiuenti linguam, nulla alia corporis parte adhærente, ipsaq; dimissa in aquam, imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunque interrogauerit, uera responsuram. Addunt etiámnum alia magi, quæ si uera sunt, multo utiliores uitæ existimẽtur ranæ quàm leges. Nanq; harũdine transfixa natura per os, si surculus in menstruis defigatur à marito, adulteriorum tædium fieri. Carnibus earum uel hamo additis, præcipue purpuras certum est allici. Iecur ranæ geminum esse dicunt, obijciq; formicis oportere, eam partem quam appetant, contra omnia uenena esse pro antidoto. Sunt quæ in uepribus tantum uiuunt, ob id rubetarum nomine, ut diximus, quas Græci phrynos uocant, grandissimæ cunctarum, geminis ueluti cornibus plenæ ueneficiorum. Mira de his certatim tradũt autores. Illatis in populum silentium fieri. Ossiculo quod sit in dextro latere in aquam feruẽtem deiecto, refrigerari uas, nec postea feruere nisi exempto. Id inueniri obiecta rana formicis, carnibusq; erosis, singula in solium addi. Et aliud esse in sinistro latere, quo deiecto feruere uideatur, apocynõ uocari. Canum impetus eo cohiberi, amorem concitari, & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum stimulare. Rursus à dextro latere refrigerari feruẽtia. Hoc & quartanas sanari adalligato in pellicula agnina recenti, aliásque febres. Amorem inhiberi eo. Item ex his ranis lien contra uenena, quæ fiant ex ipsis, auxiliatur. Cor uero etiam efficacius est. Coluber est in aqua uiuens, huius adipem & fel habẽtes qui crocodilos uenentur, mire adiuuari proditur, nihil contrà belua audente. Efficacius etiámnum si herba potamogiton misceatur. Cancri fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes, seu cinere adseruato, cõtra uenena omnia prosunt, priuatim cõtra scorpionum ictus cum lacte asinino: uel si non sit, caprino uel quocunq;. Addi & uinum oportet. Necãt eos triti cum ocymo admoti. Eadem uis contra uenenatorum omnium morsus, priuatim scytalen, & angues, & cõtra leporem marinum, ac ranam rubetam. Cinis eorum seruatus prodest pauore potus periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. Quidam adijciunt gentianam, & dant in uino. Nam si iam pauor occupauerit, pastillos uino subactos deuorandos ita præcipiunt. Decem uero cancris cum ocymi manipulo adalligatis, omnes qui ibi sint scorpiones ad eum locum coituros magi dicunt: & cum ocymo ipsos cinerémue eorum percussis imponunt. Minus in omnibus his marini prosunt, ut Thrasillus autor est. Nihil autem æque aduersari serpentibus quàm cancros, suesq; percussas hoc pabulo sibi mederi. Cum sol sit in cancro, torqueri serpentes. Ictibus scorpionũ & carnes fluuiatilium cochlearum resistunt crudæ uel coctæ. Quidam ob id salsas quoq; adseruant: Imponunt & ipsis plagis. Coracini pisces Nilo quidem peculiares sunt: sed nos hæc omnibus terris demonstramus. Carnes eorum aduersus scorpiones ualent impositæ. Inter uenena sunt piscium porci marini spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum, remedio est limus ex reliquo piscium eorũ corpore. Canis rabidi morsu potum expauescentibus faciem perungunt adipe uituli marini. Efficacius si medulla hyenæ & oleum è lẽtisco & cera misceatur. Murenæ morsus ipsarũ capitis

cinere

cinere ſanantur. Et paſtinaca contra ſuum ictum remedio eſt, cinere ſuo ex aceto illito, uel alterius. Cibi cauſa extrahi debet è dorſo eius quicquid ſimile eſt croco, caputq; totum. Et hanc autem & omnia teſtacea modice collui in cibis, quia ſaporis gratia perit. E' lepore marino ueneficium reſtingunt poti hippocampi. Contra dorycnium echini maxime proſunt. Et ijs qui ſuccum carpathi biberint, præcipue eius iure ſumpto. Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur.

De oſtreis & purpuris, alga, & eorum remedia. CAP. VI.

PEculiariter uero cõtra leporis marini uenena & oſtrea aduerſantur. Idẽ uidetur, nec poteſt uideri ſatis dictum eſſe de his, cũ palma menſarũ diu iam tribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes, ideo pelagia parua & rara ſunt. Gignuntur tamen in petroſis, carentibusq; aquarum dulcium aduẽtu, ſicut circa Grynium & Myrinam. Grandeſcunt ſideris quidẽ ratione maxime, ut in natura aquatiliũ diximus: ſed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnãtia, atq; ubi ſol penetret in uada. Hæc uidetur cauſa quare minora in alijs locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incrementum, & triſtitia minus appetũt cibos. Variãt coloribus, ruffa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circeijs. Præcipua uero habentur, in quacunq; gẽte ſpiſſa, nec ſaliua ſua lubrica, craſſitudine potius ſpectanda quàm latitudine. Neq; in luto capta, neq; in harenoſis, ſed ſolido uado, ſpondylo breui atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Addunt peritiores notã, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur calliblephara appellantes. Gaudent & peregrinatione, trãsferriq; in ignotas aquas. Sic Brundiſina in Auerno cõpaſta & ſuũ retinere ſuccũ, & à Lucrino adoptare creduntur. Hæc ſint dicta de corpore. Dicemus et denationibus, ne fraudentur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæq; peritiſſima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani uerba quæ ſubijciã: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Edulis, acriora Lepticis, pleniora Lucẽſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora Iſtricis, candidiora Circeiẽſibus. Sed his neq; dulciora, neq; teneriora eſſe ulla cõpertum eſt. In Indico mari Alexandri rerũ autores pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cuiuſdam nomenclator tridacna appellauit: tãtæ amplitudinis intelligi cupiẽs, ut ter mordẽda eſſent. Dos eorũ in medicina hoc in loco tota dicetur. Stomachũ unice reficiunt. Faſtidijs medẽtur. Addiditq; luxuria frigus obrutis niue, ſumma montium & maris ima miſcẽs. Molliunt aluum leniter. Eadem cocta cũ mulſo, tenaſmo qui ſine exulceratione ſit, liberant. Veſicarum ulcera quoq; repurgãt. In conchis ſuis uti clauſa uenerint, mire diſtillationibus proſunt. Teſtæ oſtreorum cinis uuam ſedat, & tõſillas admixto melle. Eodem modo parotidas, panos, mãmarumq; duricias, capitum ulcera ex aqua, cutemq; mulierũ extendit. Inſpergitur & ambuſtis. Et dentifricio placet. Pruritibus quoq; et eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ ſi tundantur, ſtrumas ſanãt & perniones pedũ. Purpuræ quoq; cõtra uenena proſunt. Et algã maris theriacen eſſe, Nicãder tradit. Plura eius genera, uti diximus. Lõgo folio & latiore, rubẽte, aliáue criſpo. Laudatiſſima quæ in Creta inſula iuxta terrã in petris naſcitur: tingendis etiam lanis ita colorem alligans, ut elui poſtea non poſſit. E' uino iubet eam dari.

Ad alopecias, & capillos, & oculorum, & aurium, & dentium, & faciei uitia. CAP. VII.

ALopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe ſuillo mixtus, aut ſyncerus ex aceto. Præparat cutem ſepiarũ cruſtæ farina medicamentis. Cutem replet & muris marini cinis cũ oleo. Item echini cum carnibus ſuis cremati. Fel ſcorpionis marini. Ranarum quoq; trium, ſi uiuæ in olla concrementur, cinis cum melle. Melius cum pice liquida. Capillum denigrant ſanguiſugæ, quæ in nigro uino diebus lx. computruere. Alij in aceti ſextarijs duobus ſanguiſugarum ſextarium in uaſe plumbeo iubent putreſcere totidẽ diebus, mox illini in ſole. Sornatius tantam uim habere tradit, ut niſi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoq; eorum denigrare dicat. Capitis ulceribus, muricum uel purpurarum teſtæ cinis, cum melle utiliter illinitur: conchyliorum, uel ſi non urantur, farina ex aqua doloribus. Caſtoreum cum peucedano & roſaceo. Omnium piſcium fluuiatilium marinorumq; adeps liquefactus oleo admixto melle, oculorum claritati plurimum confert. Item caſtoreũ cum melle. Callionymi fel cicatrices ſanat, & carnes oculorum ſuperuacuas cõſumit. Nulli hoc piſcium copioſius, ut exiſtimauit Menander quoque in comœdijs. Idem piſcis & uranoſcopos uocatur, ab oculo quem in capite habet. Et coracini fel excitat uiſum. Et marini ſcorpionis ruffi cum oleo uetere aut melle Attico incipientes ſuffuſiones diſcutit: inungi ter oportet intermiſſis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. Mullorum cibo aciem oculorum hebetari tradunt. Lepus marinus ipſe quidem uenenatus eſt, ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet. Et ad hunc uſum utiliſſimi minimi. Item pectunculi ſalſi triti cum cedria. Ranæ quas diopetes & calamitas uocant, ſanguis earum cum lacryma uitis ſi euulſo pilo palpebris illinatur. Oculorum tumorem ruboremque ſepiæ cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabricias emendat. Inuertunt itaq; genas id agentes, & medicamentum auferunt poſt paulum, roſaceoque inungunt, & pane impoſito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctalopes curantur in farinã trita & ex aceto illita. Extrahit & ſquamas eius cinis. Cicatrices oculorũ cum melle ſanat, pterygia cum ſale & cadmia ſingulis drachmis. Emendat & albugines oculorum iumentorum. Adijciunt & oſſiculis eius

genas si terantur sanari. Echini ex aceto epinyctidas tollũt. Eundem comburi cũ uiperinis pellibus ranisq́; & cinerẽ aspergi potioni iubent magi, claritatẽ uisus promittentes. Ichthyocolla appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idemq́; nomẽ glutino eius. Hoc epinyctidas tollit. Quidã ex uentre non ex corio fieri dicunt ichthyocollam, ut glutinum taurinũ. Laudatur Pontica candicans & carẽs uenis squamisq́;, & quæ celerrime liquescit. Madescere autem debet cõcisa in aqua, aut aceto nocte ac die. Mox tundi marinis lapidibus, ut facilius liquescat. Vtilem eã in capitis doloribus affirmant, & tetanothris. Ranæ dexter oculus dextro, sinistro læuus suspẽsi è collo natiui coloris panno, lippitudines sanant. Quòd si per coitum ranæ eruantur, albuginẽ quoq;, alligati similiter in putamine oui. Reliquæ carnes impositæ sugillationem rapiũt. Cancri etiam oculos adalligatos collo, mederi lippitudini dicunt. Est parua rana in harũdinetis & herbis maxime uiuẽs, muta ac sine uoce, uiridis, si forte hauriatur, uentres boum distendẽs: huius corporis humorem specillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre, ipsasq́; carnes doloribus oculorũ superponunt. Ranas etiam quindecim cõiectas in fictili nouo iuncis configunt quidam, succum earum, qui ita effluxerit, admiscent lacrymæ, quæ ex alba uite emanat, atq; ita palpebras emẽdant inutilibus pilis exemptis, acu instillantes hunc succũ in uestigia euulsorũ. Meges psilothrum palpebrarum faciebat in aceto enecãs putrescentes, & hoc utebatur multis uarijsq́; per aquationes autumni nascentibus. Idẽ præstare sanguisugarũ cinis ex aceto illitus putatur. Cõburi eas oportet in nouo uase. Idem tæniæ iecur siccatum pondere x. iiij. cum oleo cedrino perunctis pilis ix. mensibus. Auribus utilissimum bati piscis fel recens, sed & inueteratũ uino. Item banchi, quem quidã myxona uocãt. Item callionymi cũ rosaceo infusum. Vel castoreũ cum papaueris succo. Vocant & in mari pedũculos, eosq́; tritos instillari ex aceto auribus iubẽt. Et per se conchylio infecta lana magnopere prodest. Quidam aceto & nitro madefaciunt. Suntq́; qui præcipue cõtra omnia auriũ uitia laudent gari excellentis sociorũ cyathum, mellis dimidio amplius, aceti cyathũ in calice nouo lenta pruna decoquere, subinde spuma pennis detersa, & postquã desierit spumare, tepidum infundere. Si tumeant aures, coriandri succo prius mitigandas ijdem præcipiunt. Ranarũ adeps instillatus, statim dolores tollit. Cancrorũ fluuiatiliũ succus cum farina hordeacea auriũ uulneribus efficacissime prodest. Parotides muricum testæ cinere cum melle, uel conchyliorũ ex mulso curantur. Dentium dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gingiuis. Cerebro caniculæ in oleo decocto adseruatoq́;, ut ex eo dentes semel anno colluantur. Pastinacæ quoq; radio scarificare gingiuas, & in dolore utilissimũ. Conteritur is, & cum elleboro albo illitus, dentes sine uexatione extrahit. Salsamentorum etiam fictili uase conbustorum cinis, addita farina marmoris inter remedia est. Et cybia uetera eluta in nouo uase, deinde trita prosunt doloribus. Aeque prodesse dicuntur omnium salsamentorum spinæ cõbustæ tritæq́; & illitæ. Decoquuntur & ranæ singulæ in aceti heminis, ut dentes ita colluantur, contineaturq́; in ore succus. Si fastidium obstaret, suspendebat pedibus posterioribus eas Sallustius Dionysius, ut ex ore uirus deflueret in acetum feruens, idq́; è pluribus ranis. Fortioribus stomachis ex iure edendas dabat. Maxillaresq́; ita sanari dentes præcipue putant, mobiles uero supradicto aceto stabiliri. Ad hoc quidam ranarum corpora binarum præcisis pedibus in uini hemina macerãt, & ita collui dentes labantes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alij denas in aceti sextarijs tribus decoxere ad tertias partes, ut mobiles dentiũ stabilirent. Necnon xxxvi. ranarũ corda in olei ueteris sextario sub æreo testo discoxere, ut infunderent per aurẽ dolentis maxillæ. Alij iecur ranæ decoctum & tritum cum melle imposuere dẽtibus. Omnia suprascripta ex marina rana efficaciora. Si carioſi & fœtidi sunt, centum in furno arefieri per noctem præcipiunt. Postea tantundẽ salis addi atq; fricari. Enhydris uocatur à Græcis coluber in aquis uiuẽs. Huius quatuor dentiũ superioribus in dolore superiorũ gingiuas scarificant, inferiorum inferioribus. Aliqui canino tãtum earum contenti sunt. Vtuntur & cancrorũ cinere, nam muricum cinis dẽtifricium est. Lichenas & lepras tollit adeps uituli marini. Murenarũ cinis cum mellis obolis ternis, iecur pastinacæ in oleo decoctum. Hippocãpi & delphini cinis ex aqua illitus. Exulcerationem sequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrent, donec piguitudo similitudine olei fluat, ac perungũt. Muricũ uel cõchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq́; erugat, extenditq́; septenis diebus illitus, ita ut octauo candido ouorum foueantur. Muricum generis sunt quæ uocãt Græci colycia, alij corythia, turbinata æque, sed minora multo, efficaciora etiã & oris halitum custodientia. Ichthyocolla erugat cutem, extenditq́; in aqua decocta horis quatuor, dein cõtusa, colluta & subacta ad liquorem usq; mellis. Ita præparata in uase nouo cõditur, & in usu quatuor drachmis eius, binæ sulphuris, & anchusæ totidem, octo spumæ argenteæ adduntur, aspersaque aqua terũtur unà. Sic illita facies post quatuor horas abluitur. Medetur & lentigini cæterisque uitijs ex ossibus sepiarum cinis. Idem & carnes excrescentes tollit & humida ulcera.

Promiscuæ medicinæ. CAP. VIII.

PSoras tollit rana decocta in heminis quinque aquæ marinæ. Excoqui debet, donec sit crassitudo mellis. Fit in mari & halcyoneum appellatum, ex nidis, ut aliqui existimãt, halcyonum & cæycũ, ut alij, è sordibus spumarum crassescentibus, alij è limo uel quadam maris lanugine. Quatuor eius genera: cinereũ

spissum,

ſpiſſum, odoris aſperi: alterum molle, lenius, odore ſerè algæ: tertium cãdidioris uermiculi: quartum pumicoſius, ſpongizq; putri ſimile, penè purpureum, quod optimum: hoc & mileſium uocatur. Quo candidius autem, hoc minus probabile eſt. Vis eorum, ut exulcerent, purgent. Vſus toſtus & ſine oleo: mire lepras, lichenas, lentigines tollunt cũ lupino, & ſulphuris duobus obolis. Halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo uſus eſt, Attalus thynni recentioris adipe ad ulcera. Murenarum muria & capitum cinis cũ melle ſanat ſtrumas. Pungi piſcis eius qui rana in mari appellatur, oſſiculo de cauda, ita ut non uulneret, prodeſt. Id faciendum quotidie, donec percurentur. Eadẽ uis & paſtinacæ radio, & lepore marino impoſito, ita ut celeriter remoueantur. Echini teſtis contuſis & ex aceto illitis. Item ſcolopendræ marinæ è melle: cãcro fluuiatili contrito uel combuſto ex melle. Mirifice proſunt & ſepiæ oſſa cum axungia uetere contuſa & illita. Sic & ad parotidas utuntur, & ſcari piſcis marini iocineribus. Quin & teſtis cadi ſalſamentarij tuſis cũ axungia uetere, muricumq; cinere ex oleo ad parotidas ſtrumasq;. Rigor ceruicis mollitur cũ marinis, qui pedunculi uocantur, drachma pota. Caſtoreo poto cũ pipere ex mulſo mixto ranis decoctis ex oleo & ſale, ut ſorbeatur ſuccus. Sic & opiſthotono medẽtur, tetano, ſpaſticis uero pipere adiecto. Anginas menarũ ſalſarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet, ranarum decoctarũ ex aceto ſuccus: hic & contra tonſillas prodeſt. Cancri fluuiatiles triti ſinguli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati, aut è uino, aut calida aqua poti. Vuæ medetur garum cochlearibus ſubditum. Vocem ſiluri recentes, ſalſiue in cibo ſumpti adiuuant. Vomitiones mulli inueterati tritiq; in potione concitant. Suſpirioſis caſtoreum cum ammoniaci exigua portione ex aceto mulſo ieiunis utiliſſime potatur. Eadem potio ſpaſmos ſtomachi ſedat ex aceto mulſo calido. Tuſsim ſanare dicuntur piſciũ modo è iure decoctæ in patinis ranæ. Suſpenſæ autem pedibus, cum diſtillauerit in patinam ſaliua earum, exenterari iubentur, abiectisq; interaneis cõdiri. Eſt rana parua arborem ſcandens, & ex ea uociferans. In huius os ſi quis expuat ipſamq; dimittat, tuſsi liberari dicitur. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnẽ tritam bibere ex aqua calida in tuſsi cruenta.

Ad iocineris uitia laterũq;, ad ſtomachi, alui, & aliæ promiſcuæ medicinæ. CAP. IX.

IOcineris doloribus ſcorpio marinus in uino necatur, ut deinde bibatur. Conchæ longæ carnes ex mulſo potæ cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint ex aqua mulſa. Lateris dolores leniunt hippocampi toſti ſumpti, tetheaq; ſimiles oſtreæ in cibo ſumptæ: iſchiadicorũ muria ſiluri chỹſtere infuſa. Dantur autẽ conchæ ternis obolis dilutæ in uini ſextarijs duobus per dies quindecim. Aluum emollit ſilurus è iure, & torpedo in cibo. Et olus marinũ ſimile ſatiuo, ſtomacho inimicum, aluum facilime purgat. Sed propter acrimoniam cum pingui carne coquitur. Et omnium piſcium ius. Idem & urinas ciet è uino maxime. Optimum è ſcorpionibus & iulide, & ſaxatilibus, nec uirus reſipientibus. Coqui debent cum anetho, apio, coriandro, porro, additis oleo & ſale. Purgant & cybia uetera, priuatimq; cruditates, pituitas bilẽq; trahunt. Purgant & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. Aceruantur muricum modo, uiuũtq; in aloe ſis, gratiſſimi autũno, & ubi multa dulcis aqua miſcetur mari, ob id in Aegypto laudatiſſimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahunt, colorẽq; rubrum. Horum ius traditur aluum & ueſicas exinanire, interanea diſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinem adipemq; minuere: itaq; utiliſſimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Item prodeſſe felli pituitæq; pulmonis, iocineris, ſplenis uitijs, rheumatiſmis. Fauces tantum uexant, uocemq; obtundunt. Vlcera quæ ſerpãt, aut ſint purganda, ſanãt. Item carcinomata. Cremati autem ut murices & morſus canũ hominumq; cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorũ potus emendat caligines, gingiuarum & dentium uitia, eruptiones pituitæ, & contra dorycniũ aut opocarpathon antidoti uicem obtinent. Degenerant in duas ſpecies, in mitulos, qui ſalem uirusq; reſipiunt: Myſcas, quæ rotũditate differunt, minores aliquãto atq; hirtæ, tenuioribus teſtis, carne duriores. Mituli quoq; ut murices cinere cauſticam uim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo ad genarũ craſſitudines, & oculorũ albugines, caliginesq;, atque in alijs partibus ſordida ulcera, capitisq; puſtulas. Carnes uero eorum ad canis morſus imponuntur. Et pelorides emolliunt aluum. Item caſtorea ex aqua mulſa drachmis binis. Qui uehementius uolunt uti, addũt cucumeris ſatiui radicis ſiccæ drachmam, & aphronitri duas. Tetheæ torminibus & inflationibus occurrũt: inueniuntur hæ in ſolijs marinis ſugentes, fungorum uerius generis quàm piſcium. Eædem & tenaſmum diſſoluũt, renumq; uitia. Naſcitur & in mari abſinthiũ quod aliqui ſeriphũ uocant, circa Taposirin maximæ Aegypti, exilius terreſtri. Aluũ ſoluit, & noxijs animalibus inteſtina liberat. Soluũt & ſepiæ. In cibo dantur cũ oleo, & ſale, & farina decoctæ. Menæ ſalſæ cũ felle taurino illitæ umbilico, aluũ ſoluunt. Ius piſciũ in patina coctorũ cum lactucis tenaſmum diſcutit. Cancri fluuiatiles triti ex aqua poti, aluum ſiſtunt, urinam cient, in uino aluũ. Adẽptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cũ myrrha triti, ſingulis eorum drachmis. Ileos & inflationes caſtoreum cum dauci ſemine & petroſelini quãtũ ternis digitis ſumatur, ex mulſi calidi cyathis quatuor: Tormina uero cũ aceto uino mixto. Erythini in cibo ſumpti ſiſtũt aluũ. Dyſentericis medẽtur ranæ cũ ſcilla decoctæ, ita ut paſtilli fiant: Fel ſiue cor earũ cum melle tritũ, ut tradit Niceratus. Morbo regio ſalſamẽtum cũ pipere, ita ut

reliqua

reliqua carne abſtineatur. Lieni medetur ſolea piſcis impoſitus: Item torpedo: Item rhombus uiuus, dein remittitur in mare. Scorpius marinus necatus in uino, ueſicæ uitia & calculos ſanat. Lapis qui inuenitur in ſcorpionis marini cauda pondere oboli potus. Enhydridis iecur: Blenniorum cinis cum ruta. Inueniuntur & in branchi piſcis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculoſis præclare medentur. Aiuntq; & urticam marinam in uino potam prodeſſe. Item pulmonẽ marinum decoctum in aqua. Oua ſepiæ urinam mouẽt, renumq; pituitas extrahunt. Rupta conuulſa cancri fluuiatiles triti in aſinino lacte maxime ſanant: Echini uero cum ſpinis ſuis cõtuſi in uino poti calculos. Modus ſingulis hemina, bibitur donec proſit, & aliâs in cibis ad hoc proficiũt. Purgatur ueſica & pectinũ cibo. Ex his mares alij donacas, alij aulos uocant: fœminas onychas. Vrinam mares mouent. Dulciores fœminæ ſunt & unicolores. Sepiæ quoq; oua urinã mouent, renes purgant. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle: Iecur quoq; aquatici colubri: Item hydri tritum potumq; calculoſis prodeſt. Iſchiadicos autem liberant ſalſamenta ex ſiluro infuſa clyſtere, euacuata prius aluo. Sed ſedis attritus cinis è capite mugilũ mullorumq;. Comburũtur autem in fictili uaſe. Illini cum melle debent. Item capitis menarũ cinis ad rhagadas, & ad condylomata utilis, ſicut pelamidum ſalſarum capitum cinis, uel cybiorum cum melle. Torpedo appoſita procidentis interanei morbum ibi coërcet. Cancrorum fluuiatilium cinis ex oleo & cera, rimas in eadem parte emendat. Item & marini cancri polline. Panos ſalſamenta coracini diſcutiunt: Scienæ interanea & ſquamæ combuſtæ: Scorpio in uino decoctus, ita ut foueantur ex illo. At echinorum teſtæ contuſæ & aqua illitæ, incipientibus panis reſiſtũt. Muricum uel purpurarum cinis utroq; modo, ſiue diſcutere opus ſit incipientes, ſiue concoctos emittere. Quidam ita componunt medicamẽtum, ceræ & thuris drachmas xx. ſpumæ argenti xl. cineris muricum x. olei ueteris heminam. Proſunt per ſe ſalſamenta cocta. Cãcri fluuiatiles triti uerendorum puſtulas diſcutiunt. Cinis ex capite menarum. Item carnes decoctæ, & impoſitæ. Similiter percæ ſalſæ è capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis, aut ſquatinæ piſcis cutis combuſta. Hæc eſt qua diximus lignum poliri, quia & è mari fabriles uſus exeunt. Proſunt & ſmarides illitæ. Itẽ muricum uel purpurarum teſtæ cinis cum melle. Efficacius crematarum cũ carnibus ſuis. Carbunculos uerendorum priuatim ſalſamẽta cocta cum melle reſtinguunt. At teſtem, ſi deſcenderit, cochlearum ſpuma illini uolunt. Vrinæ incontinentiam hippocampi toſti & in cibo ſæpius ſumpti emendant. Item ophidion piſciculus cõgro ſimilis cũ lilij radice. Piſciculi minuti, ex uentre eius qui deuorauerit exẽpti, & cremati, ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. Iubent & cochleas Africanas cũ ſua carne cõburi, cinerẽq; ex uino ſigino dari. Podagris articularibusq; morbis utile eſt oleum, in quo decocta eſt rana, & ipſius inteſtina, & rubetæ cinis cũ adipe uetere. Quidam & hordei cinerem adijciunt, trium rerum æquo pondere. Iubent & lepore marino recenti podagrã fricari. Fibrinis quoq; pellibus calciari, maxime põtici fibri. Item uituli marini, cuius & adeps prodeſt. Itẽ & bryon, de quo diximus, lactucæ ſimile, rugoſioribus foliis, ſine caule. Natura eſt ei ſyptica. Impoſitum lenit impetus podagræ. Item alga, de qua ſuprà dictum eſt: obſeruaturq; in ea ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus, cancriq; marini cinis ex oleo: item fluuiatiles triti ſicq; cinere & oleo ſubacti, & ſiluri adeps. Et in articulis morborum impetus ſedant ranæ ſubinde recentes impoſitæ, quas quidam diſſectas iubent imponi. Corpus auget ius mitulorum, & concharum. Comitiales, ut diximus, coagulum uituli marini bibunt cum lacte equino, aſininoue, aut cum punici ſucco. Quidam ex aceto mulſo. Nec non aliqui per ſe pilulas deuorant. Caſtoreum in aceti mulſi cyathis tribus ieiunis datur. His uero qui ſæpius corripiuntur, clyſtere infuſum mirifice prodeſt. Caſtorei drachmæ duæ eſſe debebunt, mellis & olei ſextarius, & aquæ tantundem. Ad præſens uero correptis olfactu ſubuenit cum aceto. Datur & muſtelæ marinæ iecur. Item muris uel teſtudinum ſanguis.

Ad febres omnium generum, & contra diuerſas infirmitates. CAP. X.

FEbrium circuitus tollit iecur delphini guſtatum ante acceſſiones. Hippocampi necantur in roſaceo, ut perungãtur ægri in frigidis febribus. Et ipſi adalligantur ægris. Itẽ ex aſello piſce lapilli qui plena luna inueniuntur in capite, alligantur in linteolo. Pagri fluuiatilis longiſſimus dens capillo adalligatus, ita ut quinq; diebus eum qui alligauerit, nõ cernat æger. Ranæ uero in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus, perũctos liberant quartanis. Sunt qui ſtrangulatas in oleo ipſas clàm adalligent, oleoq; eo perungãt. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit. Et oleum in quo inteſtina decocta ſint. Maxime autem quartanis liberant, ablatis unguibus ranæ adalligatæ, & rubetæ. Iecur eius uel cor adalligatur in panno leucophæo. Cancri fluuiatiles triti in oleo & aqua peruncti is ante acceſſiones in febribus proſunt. Aliqui & piper addunt. Alij decoctos ad quartas in uino è balineo egreſſis bibere ſuadẽt in quartanis. Aliqui uero ſiniſtrum oculum deuorari iubent. Magi quoq; oculis earũ ante ſolis ortum adalligatis ægro, ita ut cæcas dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eoſdemq; oculos cũ carnibus luſciniæ in pelle ceruina adalligatos, præſtare uigiliã ſomno fugato tradũt. In lethargumq; uergentibus coagulo balenæ, aut uituli marini ad olfactũ utuntur. Aliqui ſanguinem teſtudinum lethargicis illinũt. Tertianis mederi dicitur, & ſpõdylus per ſe adalligatus. Quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Quidam ob id aſſeruãt ſale, ut dent tritas in potu. Strõbi in aceto putrefacti, lethargicos excitãt odore.

Proſunt

Prosunt & cardiacis. Cachectis, quorũ corpus macie conficitur, tetheæ utiles sunt cum ruta ac melle. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus, & cũ uino potus. Grauitati soporis occurritur tactis naribus unguẽto, aut odoribus, uel quoquo modo obturatis. Strõbi quoq; carnes tritæ, & in mulsi tribus heminis pari modo aquæ, aut si febres sint, ex aqua mulsa datæ proficiunt. Item succus cancrorum fluuiatilium cũ melle. Ranæ quoq; aquaticæ in uino uetere et farre decoctæ ac pro cibo sumptæ, ita ut bibatur ex eodẽ uase. Vel testudo decisis pedibus, cauda, capite, & intestinis exẽptis reliqua carne ita condita, ut citra fastidium sumi possit. Cãcri fluuiatiles ex iure sumpti, & phthisicis prodesse tradũtur. Adusta sanãtur cancri marini uel fluuiatilis cinere: Et ea quæ feruẽti aqua cõbusta sunt. Hæc curatio etiã pilos restituit cum cancrorũ fluuiatilium cinere. Putantq; utendum cum cera & adipe ursino. Prodest & febri ranarum fellis cinis. Ignes sacros restinguunt ranarũ uiuentium uentres impositi, pedibusq; posterioribus pronas adalligari iubent, ut crebriore anhelitu prosint. Vtuntur & silurorũ capitum cinere salsamentorum ex aceto. Pruritum scabiemq; non hominũ modo, sed & quadrupedũ efficacissime sedat iecur pastinacæ decoctũ in oleo. Neruos uel præcisos purpurarũ callum quo se operiunt, tusum glutinat. Lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere. Itẽ ichthyocolla. Tremulos iuuat castoreum, si ex oleo perungantur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio. Sanguinem fieri piscium cibo putant, sisti polypo tuso illitoq;. De quo & hæc traduntur, muriam ipsum ex sese emittere, & ideo non debere addi in coquendo: secari harũdine: ferro enim infici, uitiumq; trahere natura desinente. Ad sanguinem sistendum & ranarũ illinunt cinerẽ, uel sanguinem inarefactum. Quidã ex ea rana quam Græci calamiten uocant, quoniam inter harundines fruticesq; uiuat, minima omniũ & uiridissima, cinerem fieri iubent. Aliqui & nascentiũ ranarum in aqua, quibus adhuc cauda est, in calice nouo cõbustarum cinerem, si per nares fluat, injiciendũ. Diuersus hirudinũ, quas sanguisugas uocant, ad extrahendum sanguinem usus est. Quippe eadem ratio earum quæ cucurbitarũ medicinalium, ad corpora leuãda sanguine, spiramenta laxanda, iudicatur. Sed uitiũ quod admissæ semel desiderium faciũt circa eadẽ tempora anni semper eiusdẽ medicinæ. Multi podagris quoq; admittendas censuere. Decidunt satietate, & pondere ipso sanguinis detractæ, aut sale aspersæ. Aliquando tamen affixa relinquũt capita, quæ causa uulnera insanabilia facit, & multos interimit, sicut Messalinum è cõsularibus patricijs, cum ad genua admisisset. Inuehunt uirus remedio uerso, maximeq; ruffæ ita formidãtur. Ergo sugentia ora forficibus præcidunt, ac ueluti siphonibus defluit sanguis, paulatimq; morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. Natura earum aduersatur cimicibus, & suffitu necat eos. Fibrinarũ pelliũ cum pice liquida combustarum cinis, narium profluuia sistit, succo porri mollitus. Extrahit tela corpori inhærentia: Sepiarum testæ ex aqua, salsamentorũ carnes, cancri fluuiatiles triti: siluri fluuiatilis, qui & alibi quàm in Nilo nascitur, carnes impositæ recentes siue salsæ. Eiusdẽ cinis extrahit & adeps: & cinis spinæ eius uicem spodij præbet. Vlcera quæ serpũt, & quæ ex ijs excrescunt, ex capite menarum cinis uel siluri coërcet. Carcinomata percarum capita salsarũ, efficacius si cineri earũ misceatur sal, & cunila capitata, oleoq; subigantur. Cancri marini cinis usti cum plũbo, carcinomata cõpescit. Ad hoc & fluuiatilis sufficit cum melle lineaq; lanugine. Sed aliqui malunt alumen melq; miscere cineri. Phagedenæ siluro inueterato, & cum sandaracha trito: cacoëthe & nomæ & putrescentia cybio uetere sanantur. Vermes uero innati ranarũ felle tolluntur: fistulæ aperiuntur, siccanturq; salsamentis cũ linteolo immissis. Intraq; alterum diem callum omnẽ auferunt, & putrescẽtia ulcerum quæq; serpũt, emplastri modo subacta & illita. Et salpe expurgat ulcera in linteolis cõcerptis. Item echinorum testæ cinis. Carbunculos coracinorũ salsamenta illita discutiunt. Item mullorũ salsamenti cinis. Quidã capite tantum utũtur cum melle, uel coracinorũ carne. Muricum cinis cum oleo tumorẽ tollit. Cicatrices fel scorpionis marini: Verrucas tollit glani iecur illitũ. Capitis menarum cinis cũ allio tritus, ad thymia crudis utuntur: fel scorpionis marini ruffi: smarides tritæ illitæ. Alex deferuefacta unguium scabriciam, cinisq; è capite menarum extenuat. Mulieribus lactis copiã facit glauciscus è iure sumptus, & smarides cum ptisana sumptæ, uel cum fœniculo decoctæ. Mãmas ipsas muricum uel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Cancri fluuiatiles illiti uel marini pilos in mamma, uel muricum carnes appositæ tollunt. Squatinæ illitæ crescere mammas non patiuntur. Delphini adipe linamẽta accensa excitant uuluæ strãgulatu oppressas. Itẽ scombri in aceto putrefacti. Percarum uel menarũ capitis cinis admixto sale & cunila oleoq;, uuluæ medetur: suffitione quoque secundas extrahit. Item uituli marini adeps instillatur igni naribus intermortuarũ uuluæ uitio, & cũ coagulo eiusdẽ in uellere imponitur. Pulmonis marini cinis adalligatus, egregie profluuia purgat. Echini uiuentes tusi & in uino dulci poti. Sistunt & cancri fluuiatiles triti in uino potiq;. Itẽ siluri suffitu, præcipue Africi, faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua poti profluuia sistere: ex hyssopo purgare. Et si partus strangulẽtur, similiter poti auxiliãtur. Eosdẽ recẽtes uel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuosq; partus utitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cũ ruta & fuligine tritis, & in mulso datis potui. Itẽ in iure cocti cũ lapatho & apio, mẽstruas purgationes expediũt, lactisq; ubertatẽ faciũt. Itẽ in febri quæ sit cũ capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in uino austero poti prodesse dicun

se dicuntur. Castoreum ex mulso potum purgationibus prodest. Cõtraq; uulnam olfactum cum aceto & pice, aut subditum pastillis. Ad secundas etiam uti eodem prodest cum panace in iiij. cyathis uini. Et à frigore laborantibus ternis obolis. Sed si castoreum fibrúmue supergrediatur grauida, abortum facere dicitur, & periclitari partus si superferatur. Mirum & quod de torpedine inuenio: si capiatur cum luna in libra fuerit, triduoq; asseruetur sub dio, faciles partus facere postea quoties inferatur. Adiuuare & pastinacæ radius adalligatus umbilico existimatur, si ui uenti ablatus sit, ipsaq; denuo in mare dimissa. Inuenio apud quosdã ostracium uocari, quod aliqui onychem uocant: hoc suffitũ uulnæ pœnis mire resistere. Odorem esse castorei, meliusq; cum eo ustum proficere. Vetera quoq; ulcera & cacoëthe eiusdem cinere sanari. Nam carbunculos & carcinomata in mulierum parte præsentissimo remedio sanari tradunt cancro fœmina, cum salis flore contuso post plenam lunam, & ex aqua illito. Psilothrum est thynni sanguis, fel, iecur, siue recentia, siue seruata. Iecur etiam tritum, mixtaq; cedria plumbea pyxide asseruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. Eadem uis est pulmonis marini: leporis marini sanguine & felle, uel si in oleo lepus hic necetur: cancri scolopẽdræ marini cinis cum oleo: urtica marina trita ex aceto scillite: torpedinis cerebrum cum alumine illitum xvi. luna. Ranæ paruæ quam in oculorum curatione descripsimus, sanies efficacissime psilothrum est, si recens illinatur: et ipsa arefacta ac tusa, mox decocta tribus heminis ad tertias, uel in oleo decocta æreis uasis. Eadem mensura alij ex quindecim ranis conficiunt psilothrum, sicut in oculis diximus. Sanguisugæ quoque tostæ in uase fictili, & ex aceto illitæ, eundem contra pilos habent effectum. Et suffitus urentium eas necat cimices inuectas. Castoreo quoq; cum melle pro psilothro usi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem psilothro uellendi prius sunt pili. Infantium gingiuis dentitionibusque multum confert delphini cum melle dentium cinis, & si ipso dente gingiuæ tangantur. Adalligatusque idem pauores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Vlcera uero quæ in auribus, aut ulla corporis parte fiant, cancrorum fluuiatilium succus cũ farina hordeacea sanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis prosunt. Siriaseisq; infantium spõgia frigida crebro humefacta rana inuersa adalligata efficacissime sanat, quam aridã inueniri affirmant. Mullus in uino necatus, uel piscis rubellio, uel anguillæ duæ, itẽ uua marina in uino putrefacta, ijs qui inde biberint, tædiũ uini affert. Venerẽ inhibet echeneis & hippopotami frontis è sinistra parte pellis in linteolo adalligata, félue torpedinis uuæ genitalibus illitũ. Concitãt cochlearũ fluuiatilium carnes sale adseruatæ, & in potu ex uino datæ: erythini in cibo sumpti: iecur ranæ diopetis uel calamitæ in pellicula gruis alligatũ, uel dens crocodili maxillaris annexus brachio, uel hippocampus, uel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorẽ finit in pecoris recenti corio rubeta alligata. Equorũ scabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illini possit. Aiuntq; ita curatos nõ repeti postea. Et Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana uiua data sit. Inter aquatilia dici debet et calamochnus, Latine adarca appellata. Nascitur circa harũdines tenues è spuma aquæ dulcis ac marinæ, ubi se miscent. Vim habet causticam, ideo acopis additur cõtra perfrictionum uitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami simul dici debent. Phragmitis radix recens tusa luxatis medetur, & spinæ doloribus ex aceto illita. Cyprij uero, qui & donax uocatur, cortex alopecijs medetur ustus, & ulceribus ueteratis. Folia extrahẽdis quæ infixa sint corpori, & igni sacro. Paniculæ flos si aurẽs intrauerit, exurdat. Sepiæ atramento tanta uis est, ut in lucerna addito Aethiopas uideri ablato priore lumine, Anaxilaus tradat. Rubeta decocta, & in aqua potu data, suum morbis medetur, uel cuiuscunque rænæ cinis. Pulmone marino si confricetur lignum, arridere uidetur, adeo ut baculum ita præluceat.

Animalium omnium in mari uiuentium, centum septuaginta sex genera esse. CAP. XI.

PEracta aquatilium dote, non alienũ uidetur indicare per tot maria, tam uasta, & tot milibus passuum terræ infusa, extraq; circũdata mensura penè ipsius mundi, quæ intelligantur animalia centũ septuaginta sex omnino generũ esse, eaq; nominatim cõprehẽdi. Quod in terrestribus uolucribusq; fieri non quit. Neq; enim omnis Indiæ Aethopiæq; aut Scythiæ desertorúmue nouimus feras aut uolucres, cũ hominum ipsorum multo plurimæ sint differentiæ, quas inuenire potuimus. Accedat his Taprobanæ, insulæq; aliæ oceani fabulosæ narratæ. Profecto conueniet non posse omnia genera in cõtemplationem uniuersam uocari. At hercule in tanto mari oceano quæcunq; nascũtur certa sunt, notioraq; quod miremur quæ profundo natura mersit. Vt à beluis ordiamur, arbores, physeteres, balenæ, pristes, tritones, nereides, elephanti, homines qui marini uocantur, rotæ, orcæ, arietes, musculi, & alij piscium forma arietes, delphini, celebresque Homero uituli. Luxuriæ uero testudines, & medicis fibri, quorum è genere lutras nusquã mari accepimus mergi, tantum marina dicẽtes. Iam caniculæ, dromones, cornutæ, gladij, serræ: communesque mari, terræ, amni, hippopotami, crocodili. Et amni tantũ ac mari thynni, thynnides, siluri, coracini, percæ. Peculiaris autem maris acipẽser, aurata, asellus, acarne, aphya, alopecias, anguilla, araneus, box, batis, banchus, batrachus, belonæ, quos aculeatos uocamus, balanus, coruus, cytharus. Chromborũ genera, cyprinus, chalcis, cobio. Callarias asellorũ generis, ni minor esset. Colias siue parianus, siue saxitanus à patria Bætica, lacertorũ minima: Ab ijs Mæotici, cybium. Ita uocatur cõcisa pelamis, quæ post xl. dies à Ponto in Mæotim reuertitur.

uertitur. Cordyla & hæc pelamis pusilla, cum in Pontum è Mæotide exit, hoc nomẽ habet: cantharus, callionymus, siue uranoscopus, cinædi soli piscium lutei: Crude, quam nos urticam uocamus. Cancrorum genera, chametrachea, chameleos, chamæpelorides generis uarietate distantes & rotunditate, chamæglycimerides: quæ sunt maiores quàm pelorides, colycia siue corophia. Concharum genera, inter quæ & margaritiferæ cochleæ, quarum generis pẽtadactyles: melicembales, echinophoræ dicuntur quibus cantant. Extra has sunt rotundæ in oleario usu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynosdexia, draco. Quidam aliud uolunt esse dracunculum. Est autem gracculo similis. Aculeos in branchijs habet ad caudam spectãtis. Sic & scorpio lædit dum manu tollitur: erythinus, echeneis, echinus. Elephanti locustarum generis nigri, pedibus quaternis, bisulcis, præterea brachia duo binis articulis, singulisque forficulis denticulatis. Faber siue zeus, glaucisci, glanis, gonger, gerres, galeos, garus, hippus, hippuros, hirũdo, halipleumon, hippocampos, hepar, helacatenes. Sunt lacertorum genera, loligo, uolitans, locustæ, lucernæ, liparis, lamyrus, lepus, leones, quorum brachia cancris similia sunt, reliqua pars locustæ, mullus, merula inter saxatiles laudata, mugil, melanurus, mena, meryx, murena, mys, mitulus, myscus, murex, oculata, ophidion, ostrea, otia, orcinus. Hic est pelamidũ generis maximus, neque redit in Mæotin, similis tritoni, uetustate melior. Orphus, orthragoriscus, phager, phycis saxatilium, pelamis earũ generis maxima apolectus uocatur, durior tritone, phorcus, phitharus, passer, pastinaca. Polyporum genera, pectines maximi & nigerrimi æstate, laudatissimi Mitylenis, Tindaridæ, Salonis, Altini, Antij, in insula Alexandriæ in Aegypto, pectunculi, purpuræ, percides, pinna, pinnotheræ, rhina, quem squatũ uocamus. Rhombus, scarus principalis hodie. Solea, sargus, scylla, sarda. Ita uocatur pelamis longa, ex oceano ueniẽs. Scomber, salpa, sparus, scorpæna, scorpios, sciadeus, sciæna, scolopendra, smyrus, scepini, strombus, solen, siue aulos, siue donax, siue onyx, siue dactylus, spondilus, smarides, stella, spõgia. Turdus inter saxatiles nobilis. Tomus thurianus, quẽ alij xiphiã uocant. Thessa, torpedo, tethea. Triton pelamidon generis magni, ex eo uræa cybia fiunt. Vrenæ, uua, xiphiæ. His adijciemus apud Ouidium posita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur: sed fortassis in Ponto nascuntur, ubi id uolumen supremis suis temporibus inchoauit: Bobgyrum in scopulis uiuentem, orphum rubentẽ, rhacinumq; pullum: pictas mormyras, aureiq; coloris chryson. Præterea paruum teragum, & placentẽ cauda labrum: epodas lati generis. Præter hæc insignia piscium tradit channẽ ex seipsa concipere, glaucũ æstate nunquam apparere: Pompilum qui semper comitetur nauigiorum cursus, chromin qui nidificet in aquis: Helopem quoque dicit esse nostris incognitum undis: ex quo apparet falli eos, qui eundem acipenserẽ existimauerunt. Helopi palmam saporis inter pisces multi dedere. Sunt præterea à nullo autore nominati, sudis Latine appellata, à Græcis sphyrena rostro simili nomine, magnitudine inter amplissimos, rarus, sed tamen non degener, appellantur & pernæ concharũ generis, circa Pontias insulas frequentissimæ. Stant uelut suillo crure longo in arena defixæ, hiantesque quà limpitudo est pedali nõ minus spatio. Cibũ uenantur. Dentes in circuitu marginum habẽt pectinatim spissatos. Intus pro spondylo grandis caro est. Et hienam piscem uidi in Aenaria insula captum, caput exerentem. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potius annumeranda quàm animalibus.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXXIII.

*

PROOEMIVM.
Metallorum naturæ.

METALLA nunc, ipsæque opes, & rerum pretia dicentur, telluremintus inquirente cura multiplici modo: quippe alibi diuitijs foditur, quærente uita aurũ, argentum, electrum, æs: alibi delicijs gemmas, & parietum digitorumque pigmenta, alibi temeritati ferrum, auro etiam gratius inter bella cædesq;. Persequimur omnes eius fibras, uiuimusque super excauatam, mirantes dehiscere aliquando, aut intremiscere illam, ceu uerò non hoc etiam indignatione sacræ parentis exprimi possit. Imus in uiscera eius, & in sede manium opes quærimus, tanquam parum benigna fertilique quaquà calcatur. Inter hæc minimum remediorum gratia scrutamur. Quoto enim cuique fodiendi causa medicina est? Quanquam & hæc summa sui parte tribuit, ut minime parca, facilisque in omnibus quæ prosunt. Illa nos premunt, illa nos ad inferos agunt, quæ occultauit atq; demersit, illa quæ nõ nascuntur: ut repẽte mens ad inane euolans reputet, quæ deinde futura sit finis, seculis omnibus exhauriẽdi eã, quousq; penetret auaritia. Quàm innocens, quàm beata, imò uerò & delicata esset uita, si nihil aliud quàm supra terras concupisceret, breuiterq; nisi quod secum est? Eruitur aurum & chrysocolla iuxtà, ut pretiosior uideatur nomen ex auro custodiens. Parum enim erat unam uitæ inuenisse pestẽ, nisi in pretio esset auri etiã sanies. Quærebat argentũ auaritia, boni consuluit interim inuenisse minium, rubentisque terræ excogitauit usum. Heu prodigiosa ingenia, quot modis auximus pretia rerum? Accessit ars picturæ, & aurum argentumq; cælando carius fecimus. Didicit homo naturã prouocare. Auxere & artem uitiorum iritamenta. In poculis libidines cælare iuuit, ac per obscœnitates bibere. Abiecta deinde sunt hæc & sordere cœpere, & auri argentique nimium fuit. Murrina & crystallina

ex eadem terra effodimus, quibus pretium faceret ipsa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc uera luxuriæ gloria existimata est, habere quod posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis, turba gemmarum potamus, & smaragdis teximus calices, ac temulentiæ causa tenere Indiam iuuat, & aurum iam accessio est.

Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureorū, & modo auri apud antiquos, & equestri ordine, & de iure anulorum aureorum. CAP. I.

VTinamq; posset è uita in totum abdicari aurū, sacra fames, ut celeberrimi autores dixere, prosciſſum conuitijs ab optimis quibusque, & ad perniciem uitæ repertū: quātum feliciore ævo, cum res ipsæ permutabantur inter se, sicut & Troianis temporibus facilitatum, Homero credi conuenit. Ita enim (ut opinor) commercia uictus gratia inuenta, alios corijs boum, alios ferro captiuisque rebus emptitasse tradit: quanquam & ipse miratus aurum, æstimationes rerum ita fecit, ut centum boum arma aurea permutasse Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem boum. Ex qua consuetudine mulcta legum antiquarum pecore constat, etiam Romæ. Peßimū uitæ scelus fecit, qui anulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanquam illi quoque ferreum anulum dederit antiquitas: uinculumque id, non gestamen intelligi uoluerit. Midæ quidem anulum, quo circumacto habentem nemo cerneret, quis non etiam fabulosiorem fateatur? Manus & prorsus sinistræ maximam autoritatem conciliauere auro, non quidem Romanæ, quorū more ferreum id erat & bellicæ uirtutis insigne. De regibus Romanis non facile dixerim. Nullum habet Romuli in Capitolio statua, nec præter Numæ Seruijq; Tullij alia, ac ne L. quidem Bruti. Hoc in Tarquinijs maxime miror, quorum è Græcia fuit origo, unde hic anulorum usus uenit, quāquam etiam nunc Lacedæmone ferreo utantur. Sed à Prisco Tarquinio ominum primo filium, cū in prætextæ annis occidisset hostē, bulla aurea donatum constat: unde mos bullæ durauit, ut eorum qui equo meruissent filij, insigne id haberent, cæteri lorum. Et ideo miror Tarquinij eius statuam sine anulo esse. Quanquam & de nomine ipso ambigi uideo: Græci à digitis appellauere, apud nos prisci ungulum uocabant, postea & Græci & nostri symbolum. Longo certe tempore, ne senatum quidem Romanum habuisse aureos, manifestum est. Siquidem his tantum qui legati ad exteras gentes ituri essent, anuli publice dabantur, credo quoniam ita exterorum honoratißimi intelligebātur. Neq; alijs uti mos fuit, quàm qui ex ea causa publice accepissent, uulgoq; sic triumphabāt. Et cū corona ex auro Hetrusca sustineretur à tergo, anulus tamen in digito ferreus erat, æque triumphantis & serui fortasse coronā sustinētis. Sic triumphauit de Iugurtha C. Marius: aureumq; non ante tertium consulatum sumpsisse traditur. Hi quoque qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantum utebantur eis, intra domos uerò ferreis. Quo argumento etiam nunc sponsæ anulus ferreus mittitur, isque sine gemma: nec Iliacis temporibus ullos fuisse anulos uideo, nusquam certe Homerus dicit, cum & codicillos missitatos epistolarum gratia indicet, & conditas arcis uestes, ac uasa aurea argenteaque, & ea colligata nodi, non anuli nota. Sortiri quoque contra prouocationem duces non anulis tradit. Fabricam etiam deum fibulas & alia muliebris cultus, sicut inaures, in primordio facilitasse sine mentione anulorum. Et quisquis primus instituit, cunctanter id fecit, læuisq; manibus ac latentibus induit, cum si honos securus fuisset, dextra fuerit ostentandus. Quòd si impedimentum potuit in eo aliquod intelligi etiam confertoris usu, argumentum est, maius in læua fuisse, qua scutum capitur. Est quidem apud eūdem Homerum uirorum crinibus aurum implexum: ideo nescio an prior usus à fœminis cœperit. Romæ quidem nō fuit aurum, nisi admodum exiguum, longo tempore. Certè cum à Gallis capta urbe pax emeretur, non plus quàm mille pondo effici potuere. Nec ignoro duo milia pondo auri periisse, Pompeij tertio consulatu, è Capitolini Iouis solio, à Camillo ibi condita, & ideo à plerisque existimari duo milia pondo collata. Sed quod accessit, Gallorum præda fuit, detractumq; ab his in parte captæ urbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare solitos, Torquatus indicio est. Apparet ergo Gallorum templorumque tantundem, nec amplius fuisse: quod quidem in augurio intellectum est, cū Capitolinus duplum reddidisset. Illud quoque obiter indicari cōuenit, quoniā de anulis sermonem repetimus, ædituum custodiæ eius comprehensum, fracta in ore anuli gemma, statim expirasse, & indicium ita extinctū. Ergo ut maxime duo tantū milia pondo, cum capta est Roma anno trecentesimo sexagesimoquarto, fuere, cum iam capitum liberorum censa essent clij. milia quingenti octoginta. In eadem post annos trecentos septem: quod ex Capitolinæ ædis incendio cæterisq; omnibus delubris C. Marius filius Præneste detulerat, tredecim milia pondo: quæ sub eo titulo in triumpho transtulit Sylla, & argenti septem milia. Idem ex reliqua omni uictoria pridie transtulerat auri pondo quindecim milia, argēti pondo centum quindecim milia. Frequentior autem usus anulorum non ante Cn. Flauium Annij filium deprehenditur. Hic nanque publicatis diebus fastis quos populus à paucis principum quotidie petebat, tantam gratiā plebis adeptus est, alioquin libertino patre genitus, & ipse Appij Cæci scriba, cuius hortatu exceperat eos dies, consultando assidue sagaci ingenio, promulgaueratque, ut ædilis curulis crearetur cū Q. Anitio Præneſtino, qui paucis ante annis hostis fuisset, præteritis C. Petilio & Domitio, quorū patres consules fuerant: additū Flauio, ut simul & tribunus plebis esset. Quo facto tāta senatus indignatiōe exarsit, ut anulos ab eo abiectos fuisse, in antiquißimis reperiatur annalibus.

Fallit

Fallit pleroſque qui tum & equeſtrem ordinem id feciſſe arbitrantur. Eſt enim adiectum hoc quoque: ſed & phalera poſita, propter quæ nomen equitum adiectum eſt. Anulos quoque depoſitos à nobilitate, in annales relatum eſt, nõ à ſenatu uniuerſo. Hoc actum P. Sempronio Longo, L. Sulpitio COSS. Flauius uouit ædem Concordiæ, ſi populo reconciliaſſet ordines. Et cum ad id pecunia publica non decerneretur, ex mulctatitia fœneratoribus condemnatis ædiculam æream fecit in græcoſtaſi, quæ tunc ſupra comitium erat. Inciditq; in tabula ærea eam ædem c. quatuor annis poſt Capitolinam dedicatam. Ita ccccxlviij. à condita urbe geſtum eſt, & primum anulorum ueſtigium extat. Promiſcui autem uſus alterum ſecundo Punico bello: neque enim aliter potuiſſent trimodia illa anulorum Carthaginem ab Annibale mitti. Inter Cepionem quoque & Druſum ex anulo in auctione uenali, inimicitias cœpere, unde origo ſocialis belli, & exitia rerum. Ne tum quidem omnes ſenatores habuerunt: utpote cum memoria auorum multi prætura quoque functi in ferro conſenuerint, ſicut Calphurnium & Manilium, qui legatus C. Marij fuerit Iugurthino bello, Feneſtella tradit: & multi L. Fuſidium illum, ad quẽ Scaurus de uita ſua ſcripſit: in Quintiorum uerò familia, aurum ne fœminas quidem habere mos fuit: nullosq; omnino anulos maior pars gentium hominumq; etiam qui ſub noſtro imperio degunt, hodieq; habeat. Non ſignat oriens aut Aegyptus etiam nunc literis contenta ſolis. Multis hoc modis, ut cætera omnia, luxuria uariauit, gemmas addendo exquiſiti fulgoris, cenſuque opimo digitos onerando, ſicut dicemus in gemmarum uolumine, mox & effigies uarias cælando: ut alibi ars, alibi materia eſſet in pretio. Alias deinde gemmas uiolari nefas putauit: ac ne quis ſignandi cauſam in anulis eſſe intelligeret, ſolidas induit. Quaſdam uerò neque ab ea parte quæ digito occultatur, auro cluſit, aurumq; milibus lapillorum uilius fecit. Contrà uerò multi nullas admittũt gemmas, auroque ipſo ſignant, ut Claudij Cæſaris principatu repertum. Nec non & ſeruitia iam ferrum auro cingunt, alia per ſeſe mero auro decorant, cuius licentiæ origo nomine ipſo in Samothrace id inſtitutum declarat. Singulis primo digitis geri mos fuerat, qui ſunt minimis proximi, ſic in Numæ & Seruij Tullij ſtatuis uidemus. Poſtea pollici proximo induere, etiam deorũ ſimulacris: dein iuuit & minimo dare. Galliæ Britanniæque in medio dicuntur uſæ. Hic nunc ſolus excipitur, cæteri omnes onerantur, atque etiam priuatim articuli minoribus alijs. Sunt qui tres uni minimo congerant: alij uerò & huic unum tantum, quo ſignantem ſignent. Conditus ille ut res rara, & iniuria uſus indigna, uelut è ſacrario promitur: & unum in minimo digito habuiſſe, precioſioris in recõdito ſupellectilis oſtẽtatio eſt. Iam alij pondera eorum oſtentant. Alijs plures quàm unum geſtare labor eſt. Alij bracteas infarcire leuiore materia propter caſum tutius gemmarum ſolicitudini putant. Alij ſub gẽmis uenena cludunt, ſicut Demoſthenes ſummus oratorũ Græciæ, anulosq; mortis gratia habent. Denique ut plurimum opum ſcelera anulis fiunt. Quæ fuit illa priſcorum uita, qualis innocẽtia, in qua nihil ſignabatur? Ai nunc cibi quoque ac potus anulo uindicantur à rapina. Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ac ſeruorum quoque cauſa nomenclator adhibendus: aliter apud antiquos, ſinguli Marcipores Lucipores ue dominorum gentiles, omnem uictum in promiſcuo habebant, nec ulla domi cuſtodia à domeſticis opus erat. Nunc rapiendæ comparantur epulæ, pariterque qui rapiant eas, & claues quoque ipſas ſignaſſe non eſt ſatis: grauatis ſomno aut morientibus anuli detrahuntur: maiorque uitæ ratio circa hoc inſtrumentum eſſe cœpit, incertum à quo tempore. Videmur tamen poſſe in externis autoritatem eius rei intelligere circa Polycratem Sami tyrannum, cui dilectus ille anulus in mare abiectus, capto relatus eſt piſce, ipſo circiter ccxxx. annum urbis noſtræ interfecto. Celebratior quidem uſus cum fœnore cœpiſſe debet: argumento eſt conſuetudo uulgi, ad ſponſiones etiámnum anulo exiliente, tracta ab eo tempore quo nondum erat arra uelocior: ut planè affirmare poſſimus, nummos antè apud nos, mox cœpiſſe anulos. De nummis paulò pòſt dicetur. Anuli diſtinxere alterum ordinem à plebe, ut ſemel cœperant eſſe celebres: ſicut tunica ab anulis ſenatum tantum, quanquam & hoc ſerò, uulgoque purpura latiore tunicæ uſos inuenimus etiã præcones, ſicut patrem L. Aelij Stilonis Præconini ob id cognominati. Sed anuli planè medium ordinem, tertiumque plebi & patribus inſeruere: ac quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridem id factum: Diuo Auguſto decurias ordinante, maior pars iudicum in ferreo anulo fuit: ijque non equites, ſed iudices uocabantur. Equitum nomen ſubſiſtebat in turmis equorum publicorum. Iudicum quoque non niſi quatuor decuriæ fuere primo: uixque ſingula milia in decurijs inuenta ſunt, nondum prouincijs ad hoc munus admiſſis: ſeruatumque in hodiernum eſt, ne quis è nouis ciuibus in ijs iudicaret.

De decurijs iudicum, & quoties nomina equeſtris ordinis immutata, et donis militaribus, & quando primum corona aurea. CAP. II.

DEcuriæ quoque ipſæ pluribus diſcretæ nominibus fuere. Tribunorum æris, & Selectorum, & Iudicum: præter hoc etiámnum Nongenti uocabantur ex omnibus ſelecti, ad cuſtodiendas ciſtas ſuffragiorum in comitijs. Et diuiſus hic quoque ordo erat ſuperba uſurpatione nominum, cum alius ſe Nongentum, alius Selectum, alius Tribunum appellaret. Tiberij demum principatus nono anno in unitatem uenit equeſter ordo, annulorumque autoritati forma conſtituta eſt. C. Aſinio Pollione, C. Antiſtio Vetere COSS. anno urbis conditæ dcc. ſeptuageſimo

quinto, quod miremur, futili penè de causa, cum C. Sulpitius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur, quæstus esset in senatu, nulgo institores eius culpæ dejendi anulis. Hac de causa constitutũ ne cui ius id esset, nisi cui ingenuo ipsi, patri auoque paterno sestertia cccc. census fuisset, & lege Iulia theatrali in xiiij. ordinibus sedendi. Postea gregatim insigne id appeti cœptum. Propterque hæc discrimina Caius princeps decuriã quintam adiecit, tantumq; natum est fastus, ut quæ sub diuo Augusto impleri non potuerant decuriæ, non capiant eum ordinem, passimque ad ornamenta ea etiam seruitute liberati transiliant, quod antè nunquam erat factum, quoniam in ferreo anulo equites iudicesque intelligebantur: adeoque promiscuum id esse cœpit, ut apud Claudium Cæsarem in censura eius unus ex equitibus Flauius Proculus cccc. ex ea causa reos postularet. Itadum separatur ordo ab ingenuis, cõmunicatus est cum seruitijs. Iudicum autem appellatione separari eum ordinem primi omnium instituere Gracchi, discordi popularitate in contumeliam senatus: mox ea debellata, autoritas nominis uario seditionum euentu circa publicanos substitit, & aliquandiu tertiæ uires publicani fuere. M. Cicero demum stabiliuit equestre nomen in consulatu suo, ei senatũ concilians, ex eo se ordine profectum esse celebrans, & eius uires peculiari popularitate quærẽs. Ab illo tempore planè hoc tertium corpus in republica factum est, cœpitque adijci senatui populoque Romano equester ordo. Qua de causa & nũc post populum scribitur, quia nouissime cœptus est adici. Quinetiam ipsum equitum nomen sæpe uariatum est, in his quoque qui ad equitatum trahebantur. Celeres sub Romulo regibusque appellati sunt, deinde flexumines, postea trossuli, cum oppidum in Thuscis citra Volsinios passuum nouem milia sine ullo peditum adiumento cepissent eius uocabuli: idque durauit ultra C. Gracchũ. Iunius certè, qui ab amicitia eius Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit his uerbis: Quod ad equestrem ordinem attinet, antea trossulos uocabant, nunc equites uocant: ideo quia non intelligunt trossulos nomen quid ualeat, multos pudet eo nomine appellari: & causam quæ suprà indicata est exponit, inuitosq; etiámnũ tamen trossulos uocari. Sunt adhuc aliqua non omittendæ in auro differentiæ. Auxiliares quippe & externos torquibus aureis donauere, at ciues non nisi argenteis. Præterque armillas ciuibus dedere, quas non habent externi. Iidem (quod magis miremur) coronas ex auro dedere ciuibus. Quis primus donatus sit ea, non inueni, sed quis primum donauerit à L. Pisone traditur. A. Posthumius dictator apud lacum Regillum castris Latinorũ expugnatis, ei cuius maxime opera capta essent, hanc coronã ex præda dedit. Item L. Lentulus cos. Serg. Cornelio Merendæ, Samnitum oppido capto. Sed quinque librarum corona Piso Frugi filium ex priuata pecunia donauit: eamq; coronam testamento reipubicæ legauit.

De reliquo usu auri in uiris & mulieribus, & de nummo aureo: & quãdo primum signatum est æs, argentũ, & aurum, & antequam signaretur qui mos in ære, & quæ maxima pecunia primo censu, & quoties, & quibus temporibus autoritas auri. CAP. III.

DEorum uerò honori in sacris nihil aliud excogitatum est, quàm ut auratis cornibus hostiæ, maiores duntaxat, immolarentur. Sed in militia quoque intantum adoleuit hæc luxuria, ut M. Bruti in Philippicis campis epistolæ reperiantur frementes, fibulas tribunitias ex auro geri. At Hercules idem tu Brute mulierum pedibus aurum gestari tacuisti: cuius sceleris nos coarguimus illum primum, qui auro dignitatem per anulos fecit, ut habeant in lacertis iampridem & uiri, quod è Dardanis uenit, itaq; & Dardanium uocabatur. Viriæ celticæ dicuntur: uiriles celtibericæ. Habeant fœminæ in armillis, digitisque totis, collo, auribus, spiris: Discurrant catenæ circa latera, & incerta margaritarum pondera è collo dominarum auro pendeant, ut in somno quoque unionum conscientia adsit: etiámne pedibus induitur, atque interstolam plebemque hunc medium fœminarum equestrem ordinem facit? honestius uiri pædagogijs id damus, balineasq; diues puerorum forma conuertit. Iam uerò etiam Harpocratem, statuasque Aegyptiorum numinum, in digitis uiri quoq; portare incipiunt. Fuit & alia Claudij principatu differentia, in solis his quibus ad missionẽ liberti eius dedissent imaginem principis in anulo ex auro gerendi: magna criminum occasione: quæ omnia salutaris exortus Vespasiani principis aboleuit, æqualiter publicando principem. De anulis aureis eorumque usu hactenus dictum sit. Proximum scelus fecit, qui primus ax auro denarium signauit, quod & ipsum latet autore incerto. Populus Romanus ne argento quidem signato ante Pyrrhum regem deuictum usus est. Libralis unde etiã nunc libella dicitur, & dipondius appendebatur assis. Quare æris grauis pœna dicta, & adhuc expensa in rationibus dicuntur: item impendia & dependere. Quin & militum stipendiorum, hoc est stipis ponderandæ pensatores, libripendes dicuntur: qua consuetudine in his emptionibus quæ mancipij sunt, etiã nunc libra interponitur. Seruius rex primus signauit æs. Antea rudi usos Romæ Remeus tradit. Signatum est nota pecudũ, unde & pecunia appellata. Maximus census cx. milia assium fuit illo rege: & ideo hæc prima classis. Argentum signatum est anno urbis d. lxxxv. Q. Fabio cos. quinque annis ante primum bellum Punicum. Et placuit denarius pro decem libris æris, quinarius pro quinq;, sestertium pro dipondio ac semisse. Libræ autem pondus æris imminutum bello Punico primo, cum impensis resp. non sufficeret, constitutumque ut asses sextantario pondere ferirentur. Ita quinq; partes factæ lucri, dissolutumq; æs alienum. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera rostrum nauis. In triente uerò et quadrãte rates. Quadrans antea

triuncis

triuncis uocatus à tribus uncijs. Postea Annibale urgente, Q. Fabio Maximo dictatore, asses unciales facti: placuitq; denarium xvi. assibus permutari, quinarium octonis, sestertiũ quaternis. Ita resp. dimidium lucrata est. In militari tamen stipendio semper denarius pro decẽ assibus datus. Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ, & inde bigati quadrigatiq; dicti. Mox lege Papyriana semũciales asses facti. Liuius Drusus in tribunatu plebis octauã partẽ æris argẽto miscuit. Qui nunc uictoriatus appellatur, lege Clodia percussus est. Antea enim hic nũmus ex Illyrico aduectus, mercis loco habebatur. Est autem signatus uictoria, & inde nomen, Aureus nummus post annum lxij. percussus est quàm argenteus, ita ut scrupulum ualeret sestertijs uicenis, quod efficit in libras ratione sestertiorum, qui tunc erant sestertios dcccc. Post hæc placuit quadraginta milia signari ex auri libris, paulatimque principes imminuere pondus: minutißimus uerò ad xlv. milia. Sed à nummo prima est origo auaritiæ excogitata, fœnore quæstuosa segnitia. Hæc paulatim exarsit rabie quadam, non iam auaritia, sed fames auri: utpote cum Septimuleius C. Gracchi familiaris auro repensum caput eius excisum ad Opimiũ tulerit, plumboque in os addito parricidio suo rempublicã etiam circumscripserit: nec iam Quiritiũ aliquo, sed uniuerso nomine Romano infami, rex Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit: hæc parit habendi cupido. Pudet intuẽtem tantum nomina ista, quæ subinde noua Græco sermone excogitãtur, expresso argenteis uasis auro, aut incluso, quibus delicijs ueneunt tam aurea quàm aurata, cum sciamus interdixisse castris suis, Spartacum ne quis aurum haberet aut argẽtum. Tanto fuit plus animi fugitiuis nostris. Messala orator prodidit Antonium triumuirum aureis usum in omnibus obscœnis desiderijs, pudẽdo crimine etiam Cleopatræ. Summæ apud exteros licẽtiæ fuerat, poculo aureo pluuino subdito, Philippum regem dormire solitũ: Agonem Teium Alexandri magni præfectum aureis clauis suffigere crepidas. Antonius in contumeliam naturæ uilitatem auro fecit, opus proscriptione dignum. Sed præter alia equidem miror populum Rom. uictis gentibus in tributo semper argentum imperitasse, non aurum: sicut Carthagini cum Annibale uictæ argenti pondo annua in quinquaginta annos, nihil auri. Nec potest uideri penuria mundi id uenisse. Nam Midas & Crœsus in infinitum possederant. Iam Cyrus deuicta Asia pondo triginta quatuor milia inuenerat, præter uasa aurea aurumque factum, & in eo folia ac platanum uitemque. Qua uictoria argenti quingenta milia talentorum reportauit, & craterem Semiramidis, cuius pondus quindecim talenta colligebat. Talentum autem Aegyptium pondo lxxx. capere Varro tradit. Iam regnauerat in Colchis Salauces et Esubopes, qui terram uirginem nactus, plurimum argenti aurique eruisse dicitur in Sannorum gente, & alioquin uelleribus aureis inclyto regno. Sed & illius aureæ cameræ, & argenteæ trabes narrantur, & columnæ atque paraštatæ, uicto Sesostre Aegypti rege, tam superbo, ut prodatur annis quibusque sorte reges singulos è subiectis iungere ad currum solitus, sicque triumphare. Et nos fecimus quæ posteri fabulosa arbitrentur. Cæsar qui postea dictator fuit, primus in ædilitate munere patris funebri, omni apparatu harenæ argenteo usus est, ferasq; argenteis uasis incessere tum primum uisum. Mox, quod etiam in municipijs æmulantur: C. Antonius ludos scena argentea fecit. Item L. Murena & Caius princeps in circo pegma duxit, in quo fuere argenti pondo cxxiiij. Claudius successor eius, cum de Britannia triumpharet, inter coronas aureas unam vij. pondo habuit, quam contulisset Hispania citerior, alteram ix. quam Gallia comata, sicut titulus indicauit. Huius deinde successor Nero, Pompeij theatrũ operuit auro in unum diem, quod Tyridati regi Armeniæ ostenderat. Et quota pars ea apparatus fuit aureæ domus ambientis urbem? Auri in ærario populi Romani fuere, Sex. Iulio, L. Aurelio COSS. septem annis ante bellum Punicum tertium pondo dccxxvij. argenti nonagintaduo milia, & extra numerum ccc. & lxxxv. milia. Item Sex. Iulio, L. Marcio COSS. hoc est, belli socialis initio, dcccxlvi. auri pondo. C. Cæsar primo introitu urbis in ciuili bello suo ex ærario protulit laterum aureorum xxvi. milia, & in numerato pondo ccc. Nec fuit alijs temporibus respub. locupletior. Intulit & Aemilius Paulus, Perseo rege Macedonico deuicto, prædam põdo trium milium: à quo tempore populus Romanus tributum pendere desijt. Laquearia, quæ nunc & in priuatis domibus auro teguntur, post Carthaginem euersam primo inaurata sunt in Capitolio, Censura L. Mummij. Inde transiere in cameras. In parietes quoque, qui iam & ipsi tanquam uasa inaurantur: cum sua ætas uaria de Catulo existimauerit, quòd tegulas æreas Capitolij inauratsset primus. Inuentores auri, sicut metallorum ferè omnium septimo uolumine diximus. Præcipuam gratiam huic materiæ fuisse arbitror, non colore qui in argento clarior est, magisque diei similis, & ideo militaribus signis familiarior, quoniam is longius fulget: manifesto errore eorum qui colorem siderum placuisse in auro arbitrantur, cum in gemmis alijsque rebus non sit præcipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ prælatũ est cæteris metallis, cũ cedat per utrunq; plumbo. Sed quia rerum uni nihil igne deperit, tuto etiam in incendijs rogisq; durante materia. Quinimo quo sæpius arsit, proficit ad bonitatem. Aurique experimento ignis est, ut simili colore rubeat quo ignis: atque ipsum obrizum uocant. Primum autem bonitatis argumentum est, quam difficilime accendi. Præterea mirum, prunæ uiolentißimæ igni indomitum, palea citißime ardescere: atque ut purgetur, cum plumbo coqui. Altera causa pretij maior, quàm minimum usus deterit, cũ argento, ære, plumbo, lineæ producantur, manusque sordescant decidua materia. Nec aliud

laxius dilatatur, aut numerosius diuiditur, utpote cuius unciæ in septuagenas, & quinquagenas pluresque bracteas, quaternum utroque digitorum spargantur. Crassissime ex his prænestinæ uocantur, etiamnum retinètes nomen, Fortunæ inaurato ibi fidelissime simulacro. Proxima bractea quæstoria appellatur. Hispania strigiles uocat auri paruulas massas, quod super omnia solum in massa aut ramento capitur, cū cætera metallis reperta igni perficiantur. Hoc statim aurum est, consummatamq; materiam protinus habet, cum ita inuenitur. Hæc enim inuētio eius naturalis est: alia quam dicemus, coacta. Super cætera non rubigo ulla, non ærugo, nō aliud ex ipso quod consumat bonitatē, minuáue pondus. Iam contra salis & aceti succos domitores rerū constantia, superq; omnia netur, ac texitur lanæ modo, & sine lana. Tunica aurea triūphasse Tarquinium Priscum Verrius tradit. Nos uidimus Agrippinā Claudij principis, edente eo nauale prælij spectaculum, assidentē ei, indutā paludamēto, auro textili sine alia materie. Attalicis uerò iampridē intexitur, inuento regū Asiæ. Marmori & ijs quæ cādefieri non possunt, oui candido illinitur: ligno glutini ratione compositā, leucophoron uocant. Quid sit hoc, aut quemadmodum fiat, suo loco docebimus. Æs inaurari argento uiuo, aut certè hydrargyro, legitimum erat: de quibus ut dicemus illorum naturam reddentes, excogitata fraus est. Nanque æs cruciatur in primis, accensumq; restinguitur sale, aceto, alumine. Postea exarenatur, an satis recoctū sit splendore deprehēdente, iterumque exhalatur igni, ut possit edomitum, mixtis pumice, alumine, argento uiuo, inductas accipere bracteas. Alumen in purgando uim habet talem, qualem esse diximus plumbo.

Ratio naturalis inueniendi auri, & quando primum aurea statua, & medicinæ ex auro. CAP. IIII.

AVrum inuenitur in nostro orbe, ut omittamus Indicum, atque à formicis, aut gryphibus apud Scythas eructum. Apud nos tribus modis, fluminū ramentis, ut in Tago Hispaniæ, Pado Italiæ, Hebro Thraciæ, Pactolo Asiæ, Gange Indiæ. Nec ullū absolutius aurū est, cursu ipso trituq; perpolitum. Alio modo puteorū scrobibus effoditur, aut in ruina montium. Quare utraque ratio dicetur. Aurū qui quærunt, ante omnia segullum tollunt, ita uocatur indicium: alueus ubi id est, arenæq; lauantur, atq; ex eo quod resedit cō iectura capitur, ut inueniatur aliquando in summa tellure protinus rara felicitate: ut nuper in Dalmatia principatu Neronis, singulis diebus etiam quinquagenas libras fundens, cum iam inuētum in summo cespite. Alutationē uocant, si & auro ea tellus subest. Cæterum montes Hispaniæ aridi sterilesq;, & in quibus nihil aliud gignatur, huic bono coguntur fertiles esse. Quod puteus foditur, canalicium uocant, alij canalienſe, marmoris glareæ inhærens, non illo modo quo in oriente sapphiro atq; thebaico, alijsq; in gēmis scintillat, sed micas amplexum marmoris. Hi uenarum canales per marmor uagantur & latera puteorū, et huc illuc, inde nomine inuento, tellusq; ligneis colūnis suspenditur. Quod effossum est tunditur, lauatur, uritur, molitur in farinam. Nam quod ad pilas cudunt, apilascudem uocant. argentum quod exit à fornacis sudore. Quæ è catino iactatur spurcitia, in omni metallo uocatur scoria. Hæc in auro coquitur iterum & tunditur. Catini fiunt ex tasconio. Hæc est terra alba similis argillæ. Neq; enim alia afflatum ignemq; & ardētem materiam tolerat. Tertia ratio opera uicerit gigātum: cuniculis per magna spatia actis, cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem mensura uigiliarum est, multisq; mensibus non cernitur dies. Arrugias id genus uocant, siduntq; rimæ subito, & opprimunt operarios, ut iam minus temerarium uideatur è profundo maris petere margaritas: tanto nocētiores fecimus terras. Relinquuntur itaque fornices crebri montibus sustinendis. Occursant in utroq; genere silices. Hos igni & aceto rumpunt. Sæpius uerò, quoniam in cuniculis uapor & fumus strangulat, cædunt fracturis cl. libras ferri terram agentibus: egeruntq; humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradētes: Lucem nouissimi cernunt. Si longior uidetur silex, latius sequitur. Fossam ambit quiete. Tamen in silice facilius existimatur opera. Est nanque terra ex quodam argillæ genere glareæ mixta (candidam uocant) propè inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur, & ijsdem malleis: nihilq; durius putant, nisi quòd inter omnia auri fames durissima est. Peracto opere, ceruices forni cū ab ultimo cædunt, dantq; signū ruinæ, eamq; solus intelligit in cacumine montis eius peruigil. Hic uoce ictúue repente operarios reuocari iubet, pariterq; ipse deuolat. Mons fractus cadit à sese longo fragore, qui concipi humana mēte non possit, & flatu incredibili. Spectant uictores ruinam naturæ. Nec tamen adhuc aurum est: nec sciere esse cum fodere. Tantaq; ad pericula euincenda fuit satis causæ, sperare quod cuperent. Alius par est labor, uel hoc maioris impēdij, flumina ad lauandum hanc ruinam iugis montiū ducere obiter à centesimo plerunq; lapide. Corrugos uocant, à corriuatione credo, nimirum & hic labor est. Præcepisse libramento oportet, ut fruaris quando influat: itaque altissimis partibus ducitur. Cōuallis et interualla substructis canalibus iungūtur. Alibi rupes inuiæ cæduntur, sedemq; trabibus cauatis præbere coguntur. Is qui cædit funibus pendet, ut procul intuētibus species nefaria quidē, sed halitū fiat. Pendentes maiore ex parte librant, & lineas itineri præfigunt. Itaq; insistētis uestigijs hominis locus non est. Manes trahuntur ad homines, ut uitium importent. Id genus terræ urion uocant. Ergo per silices calculósue ducuntur, & uritum euitant. Ad capita deiectus in supercilijs montium piscinæ cauantur, ducenos pedes in quasq; partes, & in altitudinē denos. Emissaria in his quina pedum quadratorum ternūm ferè linquuntur, & repleto stagno excussis

excußis obturamentis erumpit torrens tanta ui, ut ſaxa peruoluat. Alius etiámnum in plano labor. Foſſæ in quas profluat cauantur, agogas uocãt, eæ ſternutur gradatim. Frutex eſt ulex roris marini ſimilis, aſper aurumq; retinẽs. Latera cluduntur tabulis, ac per prærutá ſuſpenduntur, canali ita profluẽte de terra in mare. His de cauſis iam promouit Hiſpania in priore genere, quæ exhauriuntur immenſo labore, ne occupent puteos, in hoc rigantur. Aurum arrugia quæſitum nõ coquitur, ſed ſtatim ſuum eſt. Inueniuntur ita maſſæ. Necnon in puteis etiam denas excedẽtes libras. Palacras Hiſpani, alij palacranas: ijdem quod minutũ eſt, baluce uocant. Vlex ſiccatus uritur, & cinis eius lauatur ſubſtrato ceſpite herboſo, ut ſidat aurum. Vicena milia pondo ad hunc modum annis ſingulis Aſturiam atq; Galleciam & Luſitaniam præſtare quidã tradiderunt. Ita ut plurimum Aſturia gignat. Neque in alia parte terrarum tot ſeculis hæc fertilitas. Italiæ parcitum eſt uetere interdicto patrum, ut diximus, alioquin nulla fœcundior metallorum quoque erat tellus. Extat lex cenſoria Ictimulorum aurifodinæ, qua in Vercellenſi agro cauebatur, ne plus quinque milia hominũ in opere publicani haberent. Aurum faciendi eſt etiam una ratio ex auripigmento, quod in Syria foditur pictoribus in ſumma tellure, auri colore, ſed fragili lapidum ſpecularium modo. Inuitaueratque ſpes Caium principem auidiſſimum auri, quamobrem iuſſit excoqui magnum põdus: & planè fecit aurum excellens, ſed ita parui ponderis, ut detrimentum ſentiret, illud propter auaritiam expertus, quanquam auri pigmenti libræ xiiij. permutarentur, nec poſtea tentatum ab ullo eſt. Omni auro ineſt argentum uario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte. In uno tantũ Galliæ metallo, quod uocãt albicrarẽſe xxxvi. portio inuenitur, ideo cæteris præeſt. Vbicunque quinta argenti portio eſt, electrum uocatur. Scrobes eæ reperiuntur in Canalienſi. Fit & cura electrum argẽto addito. Quod ſi quintam portionem exceßit, incudibus non reſiſtit. Et electro autoritas, Homero teſte, qui Menelai regiam auro, electro, argento, ebore fulgere tradit. Mineruæ tẽplũ habet Lindos inſulæ Rhodiorũ, in quo Helena ſacrauit calicẽ ex electro. Adijcit hiſtoria, mammæ ſuæ menſura. Electri natura eſt, ad lucernarum lumina clarius argẽto ſplendere. Quod eſt natiuum, & uenena deprehendit: nanq; diſcurrũt in calicibus arcuus cœleſtibus ſimiles cũ igneo ſtridore, & gemina ratione prædicunt. Aurea ſtatua prima omniũ nulla inanitate, & antequã ex ære aliqua illo modo fieret, quã uocant holoſphyraton, in templo Anaitidis poſita dicitur, quòd in ſitu terrarum nomine hoc ſignificauimus, numine gentibus illis ſacratiſſimo. Direpta eſt Antonij Parthicis rebus. Scitumque narratur dictum unius ueteranorum Bononiæ, hoſpitali diui Auguſti cœna, cum interrogaretur, eſſetne uerum, eum qui primus uiolaſſet hoc numen, oculis membriſque captum expiraſſe. Reſpondit enim, tum maxime Auguſtum de crure eius cœnare, ſeque illum eſſe, totumque ſibi cenſum ex ea rapina eſſe. Hominũ primus, & auream ſtatuam & ſolidam Gorgias Leontinus Delphis in templo ſibi poſuit lxx. circiter olympiade. Tantus erat docendæ oratoriæ artis quæſtus. Aurum plurimis modis pollet in remedijs. Vulneratisq; & infantibus applicatur, ut minus noceant quæ inferantur ueneficia. Eſt & ipſi ſuperlatouis malefica, gallinarum quoq; & pecorum fœturis. Remedium eſt abluere illatum, & ſpargere eos quibus mederi uelis. Torretur & cum ſalis grumo, pondere triplici miſſo, & rurſum cum duabus ſalis portionibus, & una lapidis, quem ſchiſton uocant: ita uirus tradit rebus unà crematis in fictili uaſe, ipſum purum et incorruptũ. Reliquus cinis ſeruatus in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie ſanat. Lomento eum conuenit ablui. Fiſtulas etiam ſanat, & quæ uocantur hæmorrhoides. Quod ſi trito ſpuma adijciatur, putria ulcera & tetri odoris emẽdat. Ex melle uerò decoctum cum melanthio, & illitum umbilico, leuiter ſoluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro eſt autor.

De chryſocolla, & medicinę ex chryſocolla ſex, & mirabilis natura eius glutinandis inter ſe perficicdisq; metallis. CAP. V.

CHryſocolla humor eſt in puteis quos diximus, per uenam auri defluens craſſeſcente limo rigoribus hybernis uſque in duritiam pumicis. Laudatiorem eandem in ærarijs metallis, & proximam in argentarijs fieri compertum eſt. Inuenitur & in plumbarijs uilior etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis fit & cura multum infra naturalem illam: immiſſus in uenam aquis leniter hyeme tota uſque in Iunium menſem, dein ſiccatis in Iunio & Iulio, ut planè intelligatur nihil aliud chryſocolla quàm uena putris. Natiua duritia maxime diſtat, luteam uocant. Et tamen illa quoq; herba, quam luteam appellant, tingitur. Natura eſt quæ lino lanæue, ad ſuccum bibẽdum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro ſecernitur, poſtea molitur, ac deinde tenuius ſic cribratur. Quicquid non tranſmeat, repetitur in pila, dein molitur. Puluis ſemper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia ſoluatur. Ac rurſus tunditur, dein lauatur in conchis, ſiccaturque. Tunc tingitur alumine ſchiſto & herba ſupradicta, pingiturq; antequam pingat. Refert quàm bibula docilisque ſit. Nam niſi rapuit colorem, adduntur & ſchytanum atque turbyſtum, ita uocant medicamenta ſorbere cogentia. Cum tinxere pictores, orobitin uocant, eiusque duo genera faciunt: luteam quæ ſeruatur in lomenta, & liquidam globulis ſudore reſolutis. Hæc utraque genera in Cypro fiunt. Laudatiſſima in Armenia. Secũda in Macedonia: largiſſima in Hiſpania. Summa commendationis eſt, ut colorem herbæ ſegetis lætæ uirentis quàm ſimilime reddat. Viſumque iam eſt Neronis principis ſpectaculis harenam circi chryſocolla ſterni, cum ipſe concolori panno aurigaturus eſſet, intro-

ducta opificum turba. Tribus eam generibus distinguunt. Asperam, quæ taxatur in libras septem: Mediam, quæ denarijs quinis: Attritam, quam & herbaceam uocãt, quæ xiij. Sublinunt autem harenosam, priusquam inducant, atramento & paratonio. Hæc sunt tenacia eius & colori blanda. Paratonium quoniam est natura pinguissimum, & propter læuorem tenacissimũ, atramento aspergitur, ne paratonij candor pallorem chrysocollæ afferat. Luteam putant à lutea herba dictam, quam ipsam ceruleo subtritam, pro chrysocolla inducunt, uilissimo genere atq; fallacissimo. Vsus chrysocollæ & in medicina est ad purganda uulnera cũ cera & oleo. Eadem per se arida siccat & cõtrahit. Datur & in angina, orthopnœaue, miscẽda cum melle. Concitat uomitiones, miscetur & collyrijs ad cicatrices oculorum: ac uiridibus emplastris, ad dolores mitigãdos, & cicatrices trahendas. Hanc chrysocollam medici acesin appellant, quæ non est orobitis. Chrysocollam & aurifices sibi uendicant agglutinando auro, & inde omnes appellatam similiter utentes dicunt. Tẽperatur autẽ ea Cypria ærugine, & pueri impubis urina, addito nitro. Teritur Cyprio ære in Cyprijs mortarijs, santernã uocant nostri. Ita ferrumi natur aurum, quod argentosum uocant. Signumq; est, si addita santerna nitescit. E diuerso ærosum contrahit se, hebetaturque, & difficulter ferruminatur. Ad id glutinum fit, auro, & septima parte argenti ad supradicta additis, unaq; contritis. Contexi par est reliqua circa hoc, ut uniuersa naturæ cõtingat admiratio. Auri glutinũ est tale. Argilla ferro, cadmia æris massis, alumen laminis, resina plumbo & marmori, sed plumbum nigrũ albo iũgitur, ipsumq; album sibi oleo. Item stannũ æramẽtis, stanno argentũ. Pineis optime lignis æs ferrumq; funditur, sed & Aegyptia papyro, paleis aurum. Calx aqua accenditur, & Thracius lapis, idemque oleo restinguitur. Ignis autem aceto maxime & uisco & ouo. Terra minime flagrat. Carboni maior uis exusto, iterumq; flagranti.

De argento, & argento uiuo, & stibio siue alabastro, & scoria argenti, & de spuma argenti. CAP. VI.

AB his argenti metalla dicãtur, quæ sequens insania est. Non nisi in puteis reperitur, nullaq; sui spe nascitur, nullis ut in auro lucentibus scintillis. Terra est alia ruffa, alia cineracea. Excoqui nõ potest nisi cũ plumbo nigro, aut cũ uena plumbi. Galenã uocant, quæ iuxta argenti uenas plerunque reperitur. Et eodem opere ignium descendit pars in plumbum, argentum autem superne innatat, ut oleum aquis. Reperitur in omnibus penè prouincijs, sed in Hispania pulcherrimum. Id quoque in sterili solo atque etiam in montibus. Et ubicunq; una inuenta uena est, non procul inuenitur alia. Hoc quidem & in omni ferè materia, unde metalla Græci uidentur dixisse. Mirum adhuc per Hispanias ab Annibale olim inchoatos puteos durare, sua ab inuentoribus nomina habentes. Ex quis bebelo appellatur hodieq;, qui ccc. põdo Annibali subministrauit in dies, ad mille quingentos iam passus cauato monte, per quod spatium Aquitani stantes diebus noctibusque egerunt aquas lucernarum mensura, amnemq; faciunt. Argenti uena quæ in summo reperta est, crudaria appellatur. Finis antiquis fodiendi fuit esse alumen inuentum, ultrà nihil quærebatur. Nuper inuẽta æris uena infra alumen alba, nullum finem spei fecit. Odor ex argentifodinis inimicus omnibus animalibus, sed maxime canibus. Aurũ argentumq; quo mollius, eo pulchrius. Lineas ex argento nigras produci pleriq; mirantur. Est & lapis in his uenis, cuius uomica liquoris æterni argẽtum uiuum appellatur, uenenum rerum omnium. Exest ac perrumpit uasa permanans tabe dira. Omnia ei innatant præter aurum, id unum ad se trahit. Ideo & optime purgat, cæteras eius sordes expuens crebro iactatu fictilibus in uasis, ita uitijs abiectis, ut & ipsum ab auro discedat. In pelles subactas effunditur, perq; eas sudoris uice defluens, purum relinquit aurum. Ergo & cũ æra inaurantur, sublitum bracteis pertinacissime retinet. Veriũ pallore detegit simplices aut prætenues bracteas. Quapropter id furtum quærentes, oui liquore candido usum eum adulterauere, mox & hydrargyro, de quo suo dicemus loco. Et aliàs argentum uiuum nõ largum inuentum est. In ijsdem argenti metallis inuenitur, ut proprie dicamus, spumæ lapis candidæ nitentisque nõ tamen translucentis, stimmi appellant, alij stibium, alij alabastrum, alij larbason. Duo eius genera, mas & fœmina: magis probant fœminam. horridior est mas, scabriorq;, et minus poderosus, minusq; radiãs, & harenosior: fœmina cõtrà nitet, friabilis, fissurisq; nõ globis dehiscens. Vis eius adstringere ac refrigerare, principalis autem circa oculos: Nanq; ideo etiã plerique platyopthalmon id appellauere, quoniã in calliblepharis mulierum dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorum exulcerationesq; farina eius & thuris gummi admixto: sistit & sanguinẽ è cerebro defluentem. Efficacior & contra recentia uulnera, & contra ueteres canũ morsus insperſa farina, & contra ambusta igni, cum adipe ac spuma argẽti cerusaq; & cera. Vritur autẽ offis bubuli fimi circumlitum in clibanis. Dein restinguitur mulierum lacte, teriturq; in mortarijs, admixta aqua pluuiali. Ac subinde turbidũ trãsfunditur in æreum uas, & mundatur nitro. Fex eius intelligitur plumbosissima, quæq; subsidit in mortario abijcituráque. Dein uas in quo turbida transfusa sunt, opertum linteo per noctem relinquitur, et postero die quicquid innatat effunditur spongiaq; tollitur. Quod ibi subsidit, flos intelligitur, ac linteolo interposito in sole siccatur, nõ ut perarescat. Iteriũq; in mortario teritur, & pastillos diuiditur, Ante omnia autẽ urendi modus necessarius est, ne plumbum fiat. Quidam non simo utuntur coquẽtes, sed adipe: Alij tritum in aqua triplici linteo saccant, fecemque abijciunt, idque quod defluxit transfundunt, quicquid subsidat colligentes:

empla

emplastris quoque et collyrijs miscent. Scoriam in argento Græci uocant helcysma. Vis eius adstringere & refrigerare corpora. Additur emplastris ut molybdena, de qua dicemus in plumbo, cicatricibus maxime glutinandis, & contra tenasmos, dysenteriasq; infusa clysteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamenta quæ uocant liparas, ad excrescentia ulcerum, aut ex attritu facta, aut in capite manantia. Fit in ijsdem metallis & quæ uocatur spuma argenti. Genera eius tria: Optima quam chrysitin uocant: Secunda quam argyritin: Tertia quam molybditin. Et plerunque omnes hi colores in eiusdem tubulis inueniuntur. Probatissima est Attica, proxima Hispaniensis: Chrysitis ex uena ipsa fit, argyritis ex argento, molybditis plumbi ipsius fusura, quæ fit Puteolis, & inde habet nomen. Omnis autem fit excocta sua materia ex superiori catino defluēs in inferiorem, & ex eo sublata ueruculis ferreis, atque in ipsa flamma conuoluta ueruculo, ut sit modici ponderis. Est autem, ut ex nomine ipso intelligi potest, feruescētis et futuræ materiæ spuma. Distat à scoria, quo potest spuma à fece distare. Alterum purgantis se materiæ, alterum purgatæ uitium est. Quidā duo genera faciunt spumæ, quæ uocāt sterelytida & peumenem, tertiū molybdenam, in plumbo dicendā. Spuma ut sit utilis, iterū coquitur, confractis tubulis ad magnitudinē anuloru, ita accensa follibus, ad separandos carbones cineremque abluitur aceto aut uino, simulq; restinguitur. Quod si sit argyritis, ut candor ei detur, magnitudine fabæ confracta, in fictili coqui iubetur ex aqua addito in linteolis tritico & hordeo nouis, donec ea purgētur. Postea sex diebus terūt in mortarijs, ter die abluētes aqua frigida: Et cū desinant, calida, addito sale fossili, in librā spumæ obolo. Nouissimo die condunt in plumbeo uase. Alij cū faba cādida & ptisana coquūt, & in sole siccant. Alij in lana candida cū faba, donec lanā nō denigrent. Tunc salem fossilē adijciūt, subinde aqua mutata, siccantq; diebus xl. calidissimis æstatis. Necnon in uentre suillo in aqua coquunt, exēptamq; nitro fricant, & ut suprà terunt in mortarijs cū sale. Sunt qui nō coquant, sed cū sale terāt, et adiecta aqua abluant. Vsus eius ad collyria, & litu ad muliebriū cicatricum fœditates tollendas maculasq;, & abluendū capillum. Vis autem siccare, mollire, refrigerare, temperare, purgare, explere ulcera, tumores lenire. Talibusq; emplastris suprà dictis ignes etiā sacros tollit cum ruta myrtoq; & aceto. Itemq; perniones cum myrtis & cera.

illini solitam, triumphantumq; corpora: sic Camillum triumphasse. Hac religione etiā nunc addi in unguenta cœnæ triumphalis, & à censoribus in primis Iouem miniandum locari. Cuius rei equidem causam miror, quanquam & hodie id expeti constat Aethiopū populis, totosq; eo tingi proceres, huncque ibi deorum simulacris colorem esse. Quapropter diligentius persequemur omnia de eo. Theophrastus xc. annis ante Praxibulum Athenienſium magistratum, quod tempus exit in urbis nostræ ccxlix. annum, tradit inuentum minium à Callia Athenienſe: initio sperante aurum posse excoqui harena rubēte in metallis argenti: hanc fuisse originem eius. Reperiri autem iam tum in Hispanijs, sed durum & harenosum: Item apud Colchos in rupe quadam inaccessa, ex qua iaculantes decuterent, id esse adulterū. Optimum uerò supra Ephesum Cilbianis agris: Harenam cocci colorem habere, hanc teri, dein lauari farinam, & quod subsidat, iterum lauari. Differentiam artis esse, quod alij minium faciūt prima lotura: apud alios id esse dilutius, sequentis autem loturæ optimum. Autoritatē colori fuisse nō miror: Iam enim Troianis temporibus rubrica in honore erat, Homero teste, qui naueis ea commendat, aliàs circa picturas pigmentaq; rarus. Milton uocant Græci minium, quidam cinabari. Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi saniem draconis elisi elephantorum morientium ponderē, permixto utriusque animalis sanguine, ut diximus. Neque alius est color qui in picturis proprie sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; utilissima est. At hercule medici quia cinnabarim uocant, pro ea utuntur hoc minio: quod uenenū esse paulò mox docebimus. Cinnabari ueteres, quæ etiam nūc uocant monochromata, pingebant. Pinxerunt & Ephesio minio, quod derelictum est, quia curatio magni operis erat, prætereaq; utrunq; nimis acre existimatur. Ideoq; trāsiere ad rubricā, & sinopidem, de quibus suis locis dicam. Cinnabaris adulteratur sanguine caprino, aut sorbis tritis. Pretiū synceræ nummi quinquaginta. Iuba minium nasci & in Carmania tradit. Hermogenes et in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec ferè aliunde quàm ex Hispania. Celeberrimū ex Sisaponensi regione in Bætica, miniario metallo uectigalibus pop. Romani, nullius rei diligentiore custodia. Nō licet id ibi perficere excoquiq;. Romā perfertur uena signata, ad dena milia ferè pondo annua. Romæ autem lauatur, in uendendo pretio statuta lege ne modum excederet lxx. in libras. Sed adulteratur multis modis, unde præda societati. Nanque est alterum genus in omnibus ferè argentarijs: itemque plumbarijs metallis, quod fit exusto lapide uenis permixto, non ex illo, cuius uomicam argentum uiuum appellauimus (is enim & ipse in argentum excoquitur) sed ex alijs simul repertis. Steriles etiā plumbi deprehēduntur suo colore, nec nisi in fornacibus rubescentes, exustique tunduntur in farinam. Et hoc est

De minio, quantæ autoritatis fuerit apud Ro. ac inuentione eius, & cinnabaris ratione in picturis & medicina, de generibus minij, & ratione eius in picturis. CAP. VII.

INnuenitur in argentarijs metallis minium quoque & nunc inter pigmēta magnæ autoritatis, et quondam apud Romanos non solum maximæ, sed etiam sacræ. Enumerat autores Verrius, quibus credere sit necesse, Iouis ipsius simulacri faciem diebus festis minio

secund

ſecundarium minium, perquàm paucis notũ, multum infra naturales illas harenas. Hoc ergo adulteratur in officinis ſociorum: Item ſcyrico. Quonam modo ſcyricum fiat, ſuo loco dicemus. Sublini autem ſcyrico minium compendij ratio demonſtrat. Et alio modo pingentium furto opportunum eſt, plenos ſubinde abluentium penicillos. Sidit autem in aqua, conſtatq; furantibus. Syncero cocci nitor eſſe debet. Secundarij autem ſplendor in parietibus ſentit uliginem. Quãquam hoc rubigo quædam metalli eſt. Siſaponenſibus autem miniarijs ſuæ uenæ harena ſine argẽto excoquitur. Auri modo probatur. Auro candente fucatum nigreſcit: ſyncerum retinet colorem. Inuenio & calce adulterari. Ac ſimili ratione ferri candentis lamina, ſi non ſit aurum, deprehendi ilico. Solis atq; lunæ contactus inimicus: remediũ, ut parieti ſiccato cera punica cũ oleo liquefacta candens ſetis inducatur, iterumq; admotis gallæ carbonibus aduratur ad ſudorẽ uſq;. Poſtea candelis ſubigatur: ac deinde linteis puris, ſicut & marmora niteſcũt. Qui minium in officinis poliunt, faciem laxis ueſicis illigant, ne in reſpirando pernicialẽ pulue rem trahãt, & tamẽ ut per illas ſpectẽt. Miniũ in uoluminibus quoq; ſcriptura uſurpatur, clarioresq; literas, uel in auro, uel ĩ marmore, etiã in ſepulchris facit.

De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, & experimentis. CAP. VIII.

EX ſecũdario inuenit uita & hydrargyrũ in uicem argenti uiui, paulò antè dilatum. Fit autem duobus modis, æreis mortarijs piſtillisque trito minio ex aceto, aut patinis fictilibus impoſitum ferrea concha, calyce coopertum, argilla ſuperillita. Dein ſub patinis accenſum follibus cotinuo igni, atq; ita calycis ſudore deterſo, qui fit argenti colore, & aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis, & lubrico humore confluere. Quod cum uenenũ eſſe conueniat, omnia quæ de minio in medicinæ uſu tradũtur, temeraria arbitror: præterquam fortaſſe quòd illitũ capiti uentriq; ſanguinẽ ſiſtit, dum ne quid penetret in uiſcera, ac uulnus attingat: aliter utendũ non equidem cenſeam. Hydrargyro argentum inauratur ſolum nunc propè, cũ & in æra ſimili modo duci debeat. Sed eadẽ fraus, quæ in omni uitæ parte ingenioſiſſima eſt, uiliorem excogitauit materiam, ut docuimus. Auri argẽtiq; mentionẽ comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non ſolitus inueniri, niſi in flumine Tmolo, ut autor eſt Theophraſtus: nunc uerò paſſim, quem alij Heraclium, alij Lydium uocant. Sunt autem modici, quaternas uncias longitudinis, binasq; latitudinis non excedentes. Quod à ſole fuit in his, melius quàm quod à terra. His coticulis periti, cum è uena ut lima rapuerint experimentum, protinus dicunt quantum auri ſit in ea, quantum argẽti uel æris, ſcrupulari differentia, mirabili ratione, non fallente. Argenti duæ differentiæ. Batillis ferreis candentibus ramento impoſito, quod candidum permaneat, probatur. Proxima bonitas ruſſo, nulla nigro. Sed experimento quoque fraus interuenit: ſeruatis in uirorum urina batillis, inficitur ita ramentum obiter dum uritur, candoremq; mentitur. Eſt aliud experimentum politi, & in halitu hominis, ſi ſudet protinus, nubemq; diſcutiat.

De ſpeculis & Aegyptio argento. CAP. IX.

LAminas duci, et ſpecula fieri nõ niſi ex optimo poſſe creditum fuerat. Id quoq; iam fraude corrumpitur. Sed natura mira eſt imagines reddẽdi, quod repercuſſo aëre, atq; in oculos regeſto fieri conuenit. Eadẽ ui in ſpeculis uſu polita craſſitudine, paulũq; propulſa dilatatur in immẽſum magnitudo imaginũ. Tantum intereſt, repercuſſum illum reſpuat, an excipiat. Quinetiam pocula ita figurãtur, expulſis intus crebris ceu ſpeculis, ut uel uno intuente, populus totidem imaginum fiat. Excogitãtur & monſtrifica, ut in templo Smyrnæ dicata. Id euenit figura materiæ. Plurimũq; refert concaua ſint & poculi modo, an parmæ threcidicæ, media depreſſa an elata, trauerſa an obliqua, ſupina an recta, qualitate excipientis figuræ torquente ueniẽtes umbras. Nec enim eſt aliud illa imago, quàm digeſta claritas materiæ excipiẽtis umbram. Atq; ut omnia de ſpeculis peragantur hoc loco, optima apud maiores fuerant Brundiſina, ſtanno & ære mixtis. Prælata ſunt argentea. Primus fecit Praxiteles Mag. Pompeij ætate. Nuper credi cœptũ, certiorem imaginẽ reddi, auro appoſito auerſis. Tingit & Aegyptius argentũ, ut in uaſis Anubem ſuum ſpectet, pingitq; non cælat argentum. Tranſit inde materia & ad triumphales ſtatuas, mirumq; creſcit pretium fulgoris excæcati. Id autem fit hoc modo. Miſcentur argento, tertia pars æris Cyprij tenuiſſimi, quod coronarium uocant, & ſulphuris uiui quantum argenti. Conflantur ita in fictili circumlito argilla. Modus coquẽdi donec ſeipſa opercula aperiant. Nigreſcit & oui indurati luteo, ut tamen aceto & creta deteratur. Miſcuit denario triumuir Antonius ferrum. Miſcuit æri falſæ monetæ. Alij è pondere ſubtrahunt, cum ſit iuſtum lxxxiiij. è libris ſignari. Igitur ars facta denarios probare, tam iucunda lege plebi, ut Mario Gratidiano uicatim totas ſtatuas dicauerit. Mirumq;, in hac artium ſola uitia diſcũtur, & falſis denarij ſpectatur exẽplar, pluribusque ueris denarijs adulterinus emitur.

De immodica pecunia, & quorum maximæ opes fuerint, & quando primum populus Rom. ſtipem ſparſerit. CAP. X.

NOn erat apud antiquos numerus ultra centum milia, itaq; & hodie multiplicantur hæc, ut decies centena milia, aut ſæpius dicantur. Fœnus hoc fecit nummuſque percuſſus, & ſic quoque æs alienum etiámnũ appellatur. Poſtea diuites cognominati, dum modo notum ſit, eum qui primus acceperit hoc cognomen, decoxiſſe creditoribus ſuis. Ex eadem gente M. Craſſus negabat locupletẽ eſſe, niſi qui reditu annuo legionẽ tueri poſſet. In agris ſuis ſeſtertiũ MM. poſſedit, Quiritium poſt Syllam ditiſſimus. Nec fuit ſatis, niſi to

nisi totum Parthorum esurisset aurum: atq; ut nomen quidem opimi occupauerit (iuuat enim insectari inexplebilem istam habendi cupidinem) multos postea cognouimus seruitute liberatos opulentiores, pariterque tres Claudij principatu, Pallantẽ, Callistum, & Narcissum. Atque ut hi omittantur, tanquam adhuc rerũ potiatur, C. Asinio Gallo, C. Marcio Censorino COSS. ad vi. Kalen. Feb. C. Cæcilius Claudius Isidorus testamento suo edixit, quamuis multa ciuili bello perdidisset, tamen relinquere seruorum quatuor milia centum xvi. iuga boum tria milia sexcenta, reliqui pecoris cc. quinquaginta septẽ milia, in numerato ℍ-ɔ.dc. Funeri se iussit ℍ-ɔ.xi. Congerant excedentes numerũ opes, quota tamen portio erunt Ptolemæi? quem Varro tradit Pompeio res gerente circa Iudæam, octona milia equitum sua pecunia tolerauisse: mille conuiuas, totidem aureis potorijs, mutantem uasa cum ferculis, saginasse. Quota uerò ille ipse (neque enim de regibus loquor) portio fuit Pythij Bithyni, qui platanum auream, uitemque nobilem illam Dario regi donauit: Xerxis copias, hoc est septies centena lxxxviij. milia hominum excepit epulo, stipendium quinque mensium frumentumque pollicitus, ut è quinque liberis senectuti suæ in delectu unus saltem cocederetur. Hunc quoque ipsum aliquis comparet Cræso regi. Quæ (malum) amentia est id in uita cupere, quod aut etiã seruis contigerit, aut ne in regibus quidem inuenerit finem? populus Ro. stipem spargere cœpit. Sp. Posthumio, Q. Marcio COSS. tanta abundantia pecuniæ erat, ut eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Nam quòd Agrippæ Menenio sextantes æris in funus contulit, honoris id necessitatisq; propter paupertatem Agrippæ, non largitionis esse dixerim.

De luxuria & frugalitate in uasis, & lectis argenteis, & quando lances immodicæ factæ. CAP. XI.

VAsa ex argento mira inconstãtia humani ingenij uariat, nullum genus officinæ diu probãdo, nunc furniana, nunc clodiana, nunc gratiana (etenim tabernas mẽsis adoptauimus) nunc anaglypta, in aspe ritatemque excisa, circa linearum picturas quærimus. Iam uerò & mensas repositorijs imponimus, & ad sustinenda obsonia interradimus latera, & interest quamplurimum lima perdiderit. Vasa coquinaria ex argento Caluus orator fieri quæritur: At nos carrucas ex argento cælare inuenimus. Nostraq; ætate Poppea coniunx Neronis principis delicatioribus iumẽtis suis soleas ex auro quoq; induere solebat. Libras xxxij. argenti Africanus sequens hæredi reliquit. Idemque cũ de Pœnis triumpharet, quater milies cccc.lxx. M. pondo transtulit. Hoc argenti tota Carthago habuit, illa terrarum æmula, quod nunc in mensarum est apparatu. Postea uicta Numantia & deleta, idem Africanus in triumpho militibus xvij. milia pondo dedit. Quiros illo imperatore dignos, quibus hoc satis fuit. Frater eius Allobrogicus primus omnium mille pondo habuit. At Liuius Drusus in tribunatu plebis xi. milia. Nam propter quinque pondo notatum à censoribus triumphalẽ senem, fabulosum iam uidetur. Item Catum Aelium cũ legati Aetolorũ in consulatu prandentem in fictilibus adissent, missa ab his uasa argentea non accepisse, neq; aliud habuisse argenti ad supremum uitæ diem quàm duo pocula, quæ L. Paulus socerei ob uirtutẽ deuicto Perseo rege donasset. Inuenimus legatos Carthaginiẽsium dixisse, nullos hominũ interse benignius uiuere quàm Romanos. Eodem enim argẽto apud omnes cœnitauisse ipsos. At Hercules Pompeium Paulinum Arelatensis equitis Rom. filium, paterna quoq; gente pulsum, quòd xij. pondo argenti habuisset apud exercitum, ferocißimis gentibus oppositũ scimus. Lectos uerò mulierũ iam pridem totos operiri argento, & triclinia quædam, quibus argentum addidisse primus traditur Caruilius Pollio eques Ro. non ut operiret, aut Deliaca specie faceret, sed Punica. Idẽ & aureos fecit. Nec multo pòst argentei Deliacos imitati sunt: quæ omnia expiauit bellum ciuile Syllanum. Paulò enim antè hæc facta sunt, lancesque è centenis libris argenti, quas tunc super quingentas numero Romæ fuisse constat, multosque ob eas proscriptos dolo concupiscentium. Erubescant annales, qui bellum ciuile illud talibus uitijs imputauere. Nostra ætas fortior fuit Claudij principatu, seruus eius Drusillanus nomine Rotundus, dispensator Hispaniæ citerioris quingenariã lancem habuit, cui fabricandæ officina prius exædificata fuerat: & comites eius octo quinquaginta librarum: quæso ut quàm multi eas conserui eius inferrent, aut quibus cœnantibus? Cornelius Nepos tradit ante Syllæ uictoriam duo tantum triclinia Romæ fuisse argentea. Repositorijs argentum addi sua memoria cœptum Fenestella dicit, qui obijt nouissimo Tiberij Cæsaris principatu. Sed & testudinea tum in usum uenisse. Ante se autẽ paulò lignea rotunda, solida, nec multo maiora quàm mensas fuisse. Se quidem puero, quadrata & compacta, aut acere operta, aut citro cœpisse. Mox additum argentum in angulis lineasq; per commissuras. Tympana uerò se iuuene appellata stateras, & lances quas antiqui magidas appellauerant. Nec copia tantum argenti fuerat uitæ, sed ualidius penè manupretium, idque iam pridẽ, ut ignoscamus nobis. Delphinos quinis milibus sestertijs in libras emptos C. Gracchus habuit. L. uerò Crassus orator duos scyphos Mentoris artificis manu cælatos sestertijs c. Confessus tamen est nunquam se his uti propter uerecundiam ausum: Constat eundem sex milibus sestertijs in singulas libras uasa empta habuisse. Asia primum deuicta luxuriam misit in Italiam. Siquidem L. Scipio transtulit in triumpho argenti cælati pondo milia quadringẽta quinquaginta. Et uasorũ aureorũ pondo c. milia, anno cõditæ urbis quingẽtesimo sexagesimo quinto. Eadem Asia donata multo etiã grauius afflixit mores, inutiliorq; uictoria illa hæreditas Attalo rege mortuo fuit. Tũ enim hæc emẽdi

Romæ

Romæ in auctionibus regijs uerecundia exempta est, urbis anno dcxxvi. medijs lvi. annis erudita ciuitate amare etiam, non solum admirari opulentiam externam: immenso & Achaicæ victoriæ momento ad impellendos mores, quæ & ipsa hoc interuallo, anno urbis dcviij. parta, signa & tabulas pictas inuexit, ne quid deesset. Pariterq; luxuria nata est, & Carthago sublata, ita congruentibus fatis, ut liberet amplecti uitia, & liceret peccare, & dignatione hinc alicui ueterum. C. Marius post victoriam Cimbricam cantharis potasse Liberi patris exemplo traditur, ille arator Arpinas, & manipularis imperator.

De statuis argenteis, & cælatura argenti, & cęteris quibusdam. CAP. XII.

Argenti usum in statuas primum ad honorem diui Augusti in adulationem temporum trãsisse falsò existimatur. Iam enim triũpho magni Pompeij reperimus trãslatam Pharnacis, qui primus regnauit in Ponto, argenteam statuam. Item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosq;. Argentum succedit ex re aliquando & auro, luxu fœminarum plebis cõpedes sibi ex eo facientium: quas induere aureas mos tristior uetat. Vidimus & ipsi Arellium Fuscũ motum equestri ordine ob insignem calumniam, cũ celebritate assectarentur adulescentiũ scholæ, ex argento anulos habẽtẽ. Et quid hæc attinet colligere, cũ capuli militum ebore etiam fastidito, cælentur argento, uaginæ batillis, balthei laminis crepitẽt? Iam uerò pædagogia ad transitum uirilitatis custodiantur argento, fœminæ lauentur, & nisi argentea folia fastidiant, eadẽ materia & cibis & probris seruiat. Videret hæc Fabricius, & stratas argento mulierũ balineas, ita ut uestigio locus non sit, cũ uiris lauantiũ: Fabricius inquã, qui bellicosos imperatores plus quàm paterã & salinum ex argẽto habere uetabat. Videret hinc dona fortium fieri, aut in hæc frangi. Heu mores, Fabritij nos pudet. Mirũ in auro cælando inclaruisse neminẽ, argẽto multos. Maxime tamẽ laudatus est Mentor, de quo suprà diximus. Quatuor paria deniq; ab eo omnino facta sunt: ac iam nullum extare dicitur. Ephesiæ Dianæ templũ iacet: Capitolium incẽdijs. Varro & æreũ signum eius habuisse scripsit. Proximi ab eo in admiratione Acragas, & Boëthus, & Mys fuere. Extant hodie omnium opera in insula Rhodiorũ: Boëthi apud Lyndiam Mineruam, Acragantis in templo Liberi patris in ipsa Rhodo, Bacchæ Centauriq; cælati in scyphis: Myos in eadẽ æde & Silenus, & Cupido. Acragantis & uenatio in scyphis magnam famam habuit. post hos celebratus est Calamis & Antipater, quiq; satyrum in phiala grauatum somno collocauisse uerius quàm cælasse dictus est Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauriscus. Item Ariston & Eunicus Mitylenei laudantur. Et Hecateus, et circa magni Pompeij ætatem Praxiteles, Posidonius Ephesius, Lædus Stratiates, qui prælia armatosque cælauit. Zopyrus qui Areopagitas & iudicium Orestis in duobus scyphis ℔. xij. æstimatis. Fuit dein Pytheas, cuius binæ uncię uiginti uenierunt. Vlyxes & Diomedes erant in phialæ emblemate, Palladium surripientes. Fecit idem & cocos magiriscia appellatos, paruulis potorijs, sed è quibus ne exemplaria quidem liceret exprimere, tam oportuna iniuriæ subtilitas erat. Habuit & Teucer crustarius famam. Subitoq; ars hæc ita exoleuit, ut sola iam uetustate cẽseatur, usq; adeo attritis cælaturis, ne figura discerni possit, autoritas constet. Argentum medicatis aquis inficitur, atque etiam afflatu salso, sicut in mediterraneis Hispaniæ. In argenti & auri metallis nascuntur etiámnum pigmenta, sil & ceruleum. Sil proprie limus est. Optimum ex eo quod Atticum uocatur. Pretium in libras xxxij. Proximum marmorosum sub dimidio Attici pretio. Tertiũ genus est pressum, quod alij scyricũ uocant ex insula Scyro. Iam quidem & ex Achaia, quo utuntur ad picturæ umbras. Pretium in libras huius ℔. bini. Dipondijs uerò detractis, quod lucidum uocant, è Gallia ueniens. Hoc autẽ & Attico ad lumina utuntur. Ad abacos non nisi marmorosо, quoniam marmor in eo resistit amaritudini calcis. Effoditur & ad xx. ab urbe lapidẽ in montibus. Postea uritur, pressum appellãtibus qui adulterant. Sed esse falsum adustumque amaritudine apparet, quoniam resolutum in puluerem est.

De sile, & ceruleo, & nestoriano, & cilono, & quod non omni anno æqualiter species uendantur. CAP. XIII.

Sile pingere instituere primi Polygnotus & Mycon, Attico duntaxat. Hoc secuta ætas ad lumina usa est. Ad umbras autem Scyrico & Lydio. Lydium Sardibus emebatur, quod nunc obmutuit. Ceruleum harena est. Huius genera tria fuere antiquitus: Aegyptiũ quod maxime probatur: Scythicũ, hoc diluitur facile: cumq; teritur, in iiij. colores mutatur, candiorẽ nigriorémue, crassiorẽ tenuiorémue. Præfertur huic etiamnum Cyprium. Accessit his Puteolanũ & Hispaniense, harena ibi confici cœpta. Tinguitur autem omne: & in sua coquitur herba, bibitq; succũ. Reliqua confectura eadem quæ chrysocollæ. Ex ceruleo fit quod uocatur lomentũ: perficitur id lauando terendóue, & hoc est ceruleo cãdidius. pretia eius, xxiij. in libras, cerulei xviij. Vsus in Creta calcis impatiẽs. Nuper accessit & Nestorianum ab autore appellatum. Fit ex Aegyptij leuissima parte, pretium eius xl. in libras. Idem & Puteolani usus, præterquam ad fenestras: Vocant cælon. Non pridẽ apportari & Indicũ est cœptum, cuius pretium xvij. in libras. Ratio in pictura ad incisuras, hoc est, umbras diuidendas ab lumine. Est & uilissimum genus lomenti, quidam tritũ uocant, quinis assibus æstimatũ. Cerulei synceri experimentum in carbone ut flaret: Fraus uiola arida decocta in aqua, succoq; per linteũ expresso in cretam Eretriam. Vis eius in medicina ut purget ulcera. Itaque & emplastris adijciunt: Item causticis. Teritur difficilime sil. In medendo leuiter mordet, astringitq; &

explet

explet ulcera. Vritur in fictilibus ut prosit. Pretia rerum quæ usquam posuimus, non ignoramus alia in alijs locis esse, & omnibus penè annis mutari, prout nauigationes constiterint, aut ut quisq; mercatus sit, aut aliquis prævalens manceps annonam flagellet, non obliti Demetrium à tota Seplasia Neronis principatu accusatum apud consulem: poni tamẽ necessarium fuit, quæ plerunque erant Romæ, ut exprimeretur autoritas rerum.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXXIIII.

*

PROOEMIVM.

Aeris metalla. CAP. I.

PROXIME dicantur æris metalla, cui & in usu proximũ est pretium, imò uero ante argẽtum ac penè etiam ante aurum, Corinthio. Stipis quoque autoritas, ut diximus. Hinc æra militum, tribuni ærarij, & ærarium, & obærati ab ære dicti. Docuimus quandiu po. Rom. ære tantum signato usus esset, & alia, quæ uetustas tradidit, cum æqualem urbi autoritatem eius declararet, à rege Numa collegio tertio ærariorum fabrûm instituto. Vena quo dictum est modo effoditur, igniq́ue perficitur. Fit & è lapide æroso, quem uocant Cadmiam: celebritas in Asia, & quondam in Campania, nunc in Bergomatium agro, extrema parte Italiæ. Feruntq́ue nuper etiam in Germania prouincia repertum.

Genera æris, quæ Corinthia, quæ Deliaca, quæ Aeginetica. CAP. II.

FIt & ex alio lapide, quem chalciten uocant in Cypro, ubi prima fuit æris inuentio. Mox uilitas præcipua, reperto in alijs terris præstãtiore, maxime aurichalco, quod præcipuã bonitatem admirationẽq; diu obtinuit. Nec reperitur lõgo iam tempore effœta tellure. Proximum bonitate fuit Sallustianũ in Ceutronũ alpino tractu, non longi & ipsum æui. Successitq; ei Liuianum in Gallia. Vtrũq; à metallorum dominis appellatum, illud ab amico diui Augusti, hoc à coniuge, uelocis defectus. Liuianũ quoq; certe admodum exiguum inuenitur. Summa gloria nunc in Marianum conuersa, quod & Cordubense dicitur. Hoc à Liuiano cadmiã maxime sorbet, & aurichalci bonitatem imitatur in sestertijs dupondiarijsq;, Cyprio suo assibus cõtentis. Et hactenus nobilitas in ære naturalis se habet. Reliqua genera artificio constãt, quæ suis locis reddentur, summa claritate ante omnia indicata. Quoniã æs confusum auro argentoq́; miscebatur, & tamẽ ars pretiosior erat: nũc incertũ est peior hæc sit, an materia. Mirumq́;, cũ ad infinitũ operum pretia creuerint, autoritas artis extincta est. Quæstus causa enim (ut omnia) exerceri cœpta est, quæ gloriæ solebat. Ideo etiã deorũ adscripta operi, cum proceres gentium claritatẽ de hac uia quærerent: adeoq́; exoleuit fundendi æris pretiosi ratio, ut iam diu ne fortuna quidẽ in ære ius artis habeat. Ex illa autẽ antiqua gloria Corinthium maxime laudatur: hoc casus miscuit, Corintho cũ caperetur incensa: mireq́; circa id multorum affectatio fuit. Quippe cum tradatur non alia de causa Verrẽ, quem Cicero dãnauerat, proscriptũ cum eo ab Antonio, quàm quòd Corinthijs se ei cessurum negauisset. At mihi maior pars eorũ simulare eã sciẽtiam uidetur, ad segregandos se à cæteris, magis quàm intelligere aliquid ibi subtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta est Olympiadis clvi. anno tertio, nostræ urbis dcviij. cum ante seculo fictores nobiles esse desissent, quorũ isti omnia signa hodie Corinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos, ponemus artificum ætates. Nã urbis nostræ annos ex supradicta cõparatione olympiadũ, colligere facile erit. Sunt ergo uasa tantum Corinthia, quæ isti elegãtiores modo in esculẽta transferunt, modo in lucernas * aut trulleos, nullo munditiarũ respectu. Eius tria genera: Cãdidũ, argento nitore quàm proxime accedẽs, in quo illa mixtura prævaluit. Alterum, in quo auri fulua natura: Tertiũ in quo æqualis omniũ temperies fuit. Præter hæc est, cuius ratio non potest reddi, quanquã hominis manu facta dederit fortuna tẽperamentum simulacro signisq́;, illud suo colore pretiosum ad iocineris imaginẽ uergens, quod ideo hepatizon appellant procul à Corinthio: longe tamen ante Aegineticum atq; Deliacũ, quæ diu obtinuere principatũ. Antiquissima æris gloria Deliaco fuit, mercatus in Delo concelebrante toto orbe, & ideo cura officinis tricliniorum pedibus fulcrisque. Ibi prima nobilitas æris. Peruenit deinde ad deũm simulacra, effigiemq́; hominum, & aliorum animaliũ. Proxima laus Aeginetico fuit. Insula & ipsa, nec æs gignẽs, sed officinarum tẽperatura nobilitata. Bos æreus inde captus in foro boario est Romæ. Hic est exemplar Aeginetici æris. Deliaci autem Iupiter in Capitolio in Iouis tonantis æde: illoque ære Myron usus est, hoc Polycletus, æquales atq; condiscipuli. Aemulatio autem & in materia fuit.

* modo in trullas

De candelabris, & tẽplorũ ornamẽtis. CAP. III.

PRiuatim Aegina candelabrorum superficiẽ dũtaxat elaborauit, sicut Tarentum scapos, in his ergo iuncta commendatio officinarum est. Nec pudet tribunorum militariũ salarijs emere, cũ ipsum nomen à candelarum lumine impositum appareat. Accessio cãdelabri talis fuit. Theonis iussu præconis Clesippus fullo, gibbere præterea & alio fœdus aspectu, emente id Gegania sestertijs l. eademq́; ostentante cõuiuio emptum ludibrij causa nudatus, atq; impotentia libidinis receptus in thorum, mox in testamentum, prædiues numinum uice illud candelabrũ coluit, & hanc Corinthijs fabulam adiecit: uindicatis tamen moribus nobili sepulchro, per quod æterna supra terras

Geganiæ dedecoris memoria duraret. Sed cum esse nulla Corinthia candelabra constet, nomen id præcipue in his celebratur, quoniam Mummij uictoria Corinthum quidem diruit, sed cõpluribus Achaiæ oppidis simul æra dispersit. Prisci limina etiam ac ualuas ex ære in templis factitauere. Inuenio & à Cn. Octauio, qui de Perseo rege naualem triũphum egit, factã porticum duplicem ad circum Flaminiũ, quæ Corinthia sit appellata à capitulis æreis columnarum. Vestæ quoq; ædem ipsam Syracusana superficie tegi placuisse. Syracusana sunt in Pantheo capita columnarum à M. Agrippa posita. Quinetiam priuata opulentia eo modo usurpata est. Camillo inter crimina obiecit Sp. Caruilius quæstor, quòd ærata ostia haberet in domo. Nam triclinia ærata abacosque & monopodia Cn. Manlium Asia deuicta primum inuexisse triumpho suo, quem duxit urbis anno cccccl xvij. L. Piso autor est. Antias quidem L. Crassum hæredem L. Crassi oratoris, multa etiam triclinia ærata uendidisse. Ex ære factitauere & cortinas tripodum nomine Delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur. Placuere & lychnuchi pensiles in delubris, aut arborum modo mala ferentium lucentes. Quale est in templo Apollinis Palatini, quod Alexander magnus Thebarum expugnatione captum in Cyme dicauerat eidem deo. Transijt deinde ars ubique uulgo ad effigies deorum.

Quando primum simulacrum Romæ factũ, & de origine statuarum, & honore statuarum, & generibus, & figuris. CAP. IIII.

Romæ simulacrum ex ære factum Cereri primum reperio ex peculio Sp. Cassij, quẽ regnum affectãtem pater ipsius interemerat. Transijt & ab dijs ad hominum statuas atq; imagines multis modis. Antiqui pingebant eas bitumine, quo magis mirum est placuisse auro integere. Hoc nescio an Romanum fuit inuentum: certe etiam Romæ non habet uetustatem. Effigies hominum nõ solebant exprimi, nisi aliqua illustri causa perpetuitatem merẽtium, primo sacrorum certaminum uictoria, maximeque Olympiæ: ubi omnium qui uicissent, statuas dicari mos erat. Eorum uero qui ter ibi superauissent, ex membris ipsorũ similitudine expressa, quas iconicas uocant. Athenienses nescio an primi omnium Harmodio & Aristogitoni tyrannicidis publice posuerint statuas. Hoc actum est eodem anno, quo & reges Romæ pulsi. Excepta deinde res est à toto orbe terrarum humanissima ambitione. Et iam omnium municipiorum foris statuæ ornamentum esse cœpere, prorogariq; memoria hominum, & honores legendi cuo basibus inscribi, ne in sepulchris tantum legerẽtur. Mox forum & in domibus priuatis factum atque in atrijs. Honos clientum institutit sic colere patronos.

De statuis togatis, & quibusdã alijs, & quibus primum in columna, & quando primũ publice, & quæ primũ statuæ Romæ. CAP. V.

Togatæ effigies antiquitus ita dicabantur. Placuere & nudæ tenentes hastã, ab epheborum è gymnasijs exẽplaribus, quas achilleas uocant. Græca res est, nihil uelare. At contrà Romana ac militaris, thoracas addere. Cæsar quidẽ dictator loricatam sibi dicari in foro suo passus est. Nam Lupercorũ habitu factæ, tã nouitiæ sunt, quàm quæ nuper prodiere penulis indutæ. Mancinus eodem habitu sibi statuit, quo deditus est. Notatũ ab autoribus, & L. Actium poëtam in Camœnarum æde maxima forma statuam sibi posuisse, cum breuis admodum fuisset. Equestres utiq; statuæ Romanã celebrationem habent, orto sine dubio à Græcis exẽplo. Sed illi celatas tantũ dicabant in sacris uictores. Postea uero & qui bigis uel quadrigis uicissent. Vnde & nostris currus in his qui triũphauissent. Serum hoc, & in his non nisi à diuo Augusto seiuges, sicut & elephãti. Non uetus & bigarũ celebratio in his qui prætura functi curru uecti essent per circũ. Antiquior columnarũ, sicut C. Menio, qui deuicerat priscos Latinos, quibus ex fœdere tertias prædæ po. Ro. præstabat, eodemq; in consulatu in suggestu rostra deuictis Antiatibus fixerat, anno urbis cccc xvi. Item C. Duellio, qui primus naualẽ triumphum egit de Pœnis, quæ est etiam nũc in foro. Item P. Minucio præfecto annonæ extra portã trigeminam unciaria stipe collata, nescio an primo honore tali à populo, antea enim à senatu erat: præclara res, nisi frivolis cœpisset initijs. Nanque & Actij Nauij statua fuit ante curiã, cuius basis conflagrauit curia incensa P. Clodij funere. Fuit & Hermodori Ephesij in comitio, legum, quas decemuiri scribebant, interpretis, publice dicata. Alia causa & alia autoritas maior in Oratij Coclitis statua, quæ durat hodieq;, cũ hostes à ponte Sublicio solus arcuisset. Equidem & Sibyllæ iuxta rostra esse non miror, tres sint licet. Vna, quam Sex. Pacuuius Taurus ædilis plebis restituit: Duæ, quas M. Messala. Primas putarem has, & Actij Nauij, positas ætate Tarquinij Prisci; nisi regum antecedentium essent in Capitolio.

De statuis sine tunicis, & quibusdam alijs, & quæ prima Romæ statua equestris: & quãdo omnes statuæ priuatim & publice sublatæ, & quibus Romæ mulieribus, quæ primæ ab exteris publice positæ. CAP. VI.

EX his Romuli est sine tunica, sicut & Camilli in Rostris, & ante ædem Castorũ fuit Q. Marcij Tremuli equestris togata, qui Samnites bis deuicerat, captaq; Anagnia, populum stipendio liberauerat. Inter antiquissimas sunt et Tulli Celij, L. Roscij, Sp. Nautij, C. Fulcinij in rostris, à Fidenatibus in legatione interfectorum. Hoc à Ro. populo tribui solebat iniuria cæsis, sicut & P. Iunio & T. Coruncano; qui ab Teuca Illyriorum regina interfecti erant. Non omittendum uidetur quod annales annotauere, tripedaneas his statuas in foro statutas. Hæc uidelicet mensura honorata tunc erat. Nõ præteribo C. Octauium

uium ob unũ uerbũ: hic regem Antiochum, daturum se responsum dicentẽ, uirga quam tenebat forte circũscripsit, & prius quàm egrederetur circulo illo, respõsum dare coegit. In qua legatione interfecto, senatus statuam poni iussit quàm oculatissimo loco in Rostris. Inuenitur statua decreta & Taraciæ Caiæ siue Suffetiæ uirgini Vestali, ut poneretur ubi uellet: quod adiectum non minus honoris habet, quàm fœminæ esse decretã. Meritum eius in ipsis ponam annalium uerbis: Quòd campum Tiberinum gratificata esset ea populo. Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibus comitij positas, cum bello Samniti Apollo Pythius fortissimo Græcorum gentis iussisset, & alteri sapientissimo, simulacra celebri loco dicari, donec Sylla dictator ibi curiã faceret. Mirumq; est illos patres, Socrati cunctis ab eodẽ deo sapientia prælato Pythagoram prætulisse, aut tot alijs uirtute Alcibiadẽ, aut quenquam utroque Themistocli. Columnarum ratio erat, attolli supra cæteros mortales, quod & arcus significãt nouitio inuento. Primus tamẽ honos cœpit à Græcis. Nulliq; arbitror plures statuas dicatas quàm Phalereo Demetrio Athenis. Siquidem cccIx. statuere, quas mox lacerauerunt, nondum anno hunc numerum dierum excedente. Statuerant Romæ etiam in omnibus uicis C. Mario Gratidiano tribus, ut diximus, easdemq; subuertêre Syllæ introitu. Pedestres sine dubio Romæ fuere in autoritate longo tempore. Equestrium tamen origo perquàm uetus est, cum fœminis etiam honore cõmunicato. Clœliæ enim statua est equestris, ceu parum esset toga eam cingi: cum nec Lucretiæ, nec Bruto qui expulerãt reges, propter quos Clœlia inter obsides fuerat, decernerentur. Hãc primam & Oratij Coclitis publice dicatã crediderim: antè enim sibi ac Sibyllæ Tarquinium, & reges sibi ipsos posuisse uerisimile est: nisi Clœliæ Piso traderet ab his positã qui unà obsides fuerant, redditis à Porsena in honorẽ eius. E diuerso Annius Fœcialis, equestrem quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in uestibulo. Superbi domus, Valeriæ fuisse Publicolæ consulis filiæ: eamq; solam refugisse, Tiberimq; tranauisse, cæteris obsidibus, quæ Porsenæ mittebãtur, interemptis Tarquinij insidijs. L. Piso prodidit, M. Æmilio C. Popilio ij. C O S S. à censoribus P. Cornelio Scipione, M. Popilio, statuas circa forum eorũ qui magistratum gessêrunt, sublatas omnes, præter eas quæ populi aut senatus sententia statutæ essent. Eam uero, quam apud ædem Telluris statuisset sibi Sp. Cassius qui regnum affectauerat, etiam conflatam à cẽsoribus. Nimirum in ea quoq; re ambitioni prouidebant illi uiri. Extant Catonis in cẽsura uociferationes, mulieribus Romanis in prouincijs statuas poni. Nec tamẽ potuit inhibere quo minus Romæ quoque ponerentur, sicuti Corneliæ Gracchorũ matri, quæ fuit Africani prioris filia. Sedens huic posita, soleisq; sine amento insignis in Metelli publica porticu, quæ statua nunc est in Octauiæ operibus. Publice autem ab exteris posita est Romæ C. Aelio tribuno plebis, lege perlata in Stẽnium Statilium Lucanum, qui Thurinos bis infestauerat, ob id Aelium Thurini statua & corona aurea donauerunt. Iidem postea Fabricium donauere statua, liberati obsidione. Passimq; clientes in clientelas ita recepti: & adeo discrimẽ omne sublatum, ut Annibalis etiam statuæ tribus locis uisantur in urbe, cuius intra muros solus hostium emisit hastam.

De antiquis statuarijs, & pretijs signorũ immodicis, & colossis in urbe celeberrimis. CAP. VII.

Fuisse autem statuariam artem familiarem Italiæ quoque & uetustam, indicant, Hercules ab Euandro sacratus, ut ferũt, in foro boario, qui triumphalis uocatur, atque per triumphos uestitur habitu triumphali: præterea Ianus geminus à Numa rege dicatus, qui pacis belliq; argumento colitur, digitis ita figuratis, ut trecentorũ sexagintaquinq; dierum nota, per significationem anni, temporis & cui se deũ indicaret. Signa quoq; Thuscanica per terras dispersa, quæ in Hetruria factitata non est dubium. Deorum tantum putarẽ ea fuisse, ni Metrodorus Scepsius, cui cognomen à Romani nominis odio inditũ est, propter duo milia statuarum Vulsinios expugnatos obijceret. Mirumq; mihi uidetur, cũ statuarum origo tam uetus in Italia sit, lignea potius aut fictilia deorũ simulacra in delubris dicata, usq; ad deuictam Asiam, unde luxuria. Similitudines exprimẽdi quæ prima fuerit origo, in ea quam plasticen Græci uocant, dici conueniẽtius erit: etenim prior quàm statuaria fuit. Sed hæc ad infinitum efflоruit multorum uoluminum opere, si quis plura persequi uelit: omnia enim quis posśit? In M. Scauri ædilitate tria milia signorũ in scena tãtum fuere temporario theatro. Mũmius deuicta Achaia repleuit urbem: ipse excessit non relicturus filiæ dotẽ. Cur enim non cum excusatione ponatur? Multa & Luculli inuexere. Rhodi etiámnum iij. milia signorũ esse, Mutianus ter cõsul prodidit, nec pauciora Athenis, Olympiæ, Delphis supereſſe creduntur, Quis ista mortalium persequi posśit? aut quis usus noscendi intelligatur? Insignia tamen maxime & aliqua de causa notata, uoluptarium sit attigisse, artifices q; celebratos nominauisse, singulorũ quoq; inexplicabili multitudine, cum Lysippus ad sexcẽta x. opera fecisse prodatur, tantæ omnia artis, ut claritatem posśet dare uel singula. Numerum apparuisse defuncto eo, cum thesaurũ effregisset hæres: solitum enim ex manipretio cuiusq; signi denarios deponere aureos singulos. Euecta supra humanam fidẽ ars est successu, mox & audacia. In argumentum successus unum exemplũ afferam, nec deorum nec hominum similitudinis expressæ. Aetas nostra uidit in Capitolio, prius quàm id nouissime conflagrauit à Vitellianis incensum, in cella Iunonis, canem ex ære, uulnus suum lambẽtem: cuius eximium miraculum & indiscreta ueri similitudo, non eo solum intelligitur, quòd ibi dicata fuerat, ueterũ & noua satisdatione: nã summa nulla par uidebatur.

capite tutelarios cauere pro ea instituti publici fuit. Audaciæ innumera sunt exempla. Moles quippe excogitatas uidemus statuarũ, quas colossos uocant, turribus pares. Talis est in Capitolio Apollo, translatus à M. Lucullo ex Apollonia Ponti urbe xxx. cubitorum, cl. talentis factus: Talis in campo Martio Iupiter, à Claudio Cæsare dicatus, qui uocatur Pompeianus, à uicinitate theatri. Talis & Tarenti factus à Lysippo xl. cubitorum. Mirum in eo, quòd manu ut ferunt mobilis, ea ratio libramenti est, nullis conuellatur procellis. Id quidem prouidisse & artifex dicitur, modico interuallo, unde maxime flatũ opus erat frangi, opposita columna. Itaq; propter magnitudinẽ difficultatemq; moliendi, non attigit eum Fabius Verrucosus, cum Herculẽ qui est in Capitolio, inde trãsferret. Ante omnes autem in admiratione fuit Solis colossus Rhodi, quẽ fecerat Chares Lyndius, Lysippi supradicti discipulus. Septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Hoc simulacrũ post quinquagesimum sextum annum terræmotu prostratum, sed iacens quoq; miraculo est. Pauci pollicem eius amplectuntur. Maiores sunt digiti quàm pleræque statuæ. Vasti specus hiant de fractis membris. Spectantur intus magnæ molis saxa, quorum pondere stabiliuerat constituens. Duodecim annis tradunt effectum ccc. talentis, quæ contulerant ex apparatu regis Demetrij, relicto moræ tædio. Sunt alij minores hoc in eadem urbe colossi centum numero, sed ubicunq; singuli fuissent nobilitaturi locum. Præterq; hos deorum quinq;, quos fecit Bryaxis. Factitauit colossos & Italia, uidemus certe Apollinem in bibliotheca templi Augusti Thuscanicum l. pedum à pollice, dubium ære mirabiliorẽ an pulchritudine. Fecit & Sp. Caruilius Iouem qui est in Capitolio, uictis Samnitibus sacrata lege pugnantibus, è pectoralibus eorum ocreisq; & galeis. Amplitudo tanta est, ut conspiciatur à Latiario Ioue. Reliquijs limæ suam statuam fecit, quæ est ante pedes simulacri eius. Habent in eodem Capitolio admirationem & capita duo, quæ P. Lentulus consul dicauit: alterum à Charete supradicto factum: alterum fecit Decius, comparatione in tãtum uictus, ut artificium minime probabilis artificis uideatur. Verum omnem amplitudinem statuarum eius generis uicit ætate nostra Zenodorus, Mercurio facto in ciuitate Galliæ Aruernis, per annos decẽ, ℍ-ɔ. cccc. manipretio, postquam satis ibi artem approbauerat, Romã accitus est à Nerone, ubi destinatũ illius principis simulacrum colossum fecit c.x. pedum longitudine, qui dicatus Solis ueneratioui est, dãnatis sceleribus illius principis. Mirabamur in officina non modo ex argilla similitudinem insignem, uerum & ex paruis admodũ surculis, quod primum operis instar fuit. Ea statua indicauit interisse fundendi æris scientiam, cum & Nero largiri aurum argentumq; paratus esset, & Zenodorus scientia fingendi cælandiq; nulli ueterum postponeretur. Statuam Aruernorum cum faceret, prouinciæ Vibio Auito præsidente, duo pocula Calamidis manu cælata, quæ Cassio Syllano auunculo eius præceptori suo Germanicus Cæsar adamata donauerat, æmulatus est, ut uix ulla differentia esset artis. Quantoq; maior in Zenodoro præstantia fuit, tanto magis deprehendi æris obliteratio potest.

Nobilitates ex ære operum & artificum. CAP. VIII. cccLxvi.

SIgnis quæ uocant Corinthia, pleriq; in tantũ capiuntur, ut secum circumferant, sicut Hortensius orator sphingem Verri reo ablatam. Propter quam Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei se ænigmata intelligere, respondit debere, quoniã sphingem domi haberet. Circumtulit & Nero princeps Amazonem, de qua dicemus: Et paulo antè C. Cestius consularis signũ, quod secum etiã in prælio habuit. Alexandri quoq; Magni tabernaculũ sustinere tradũtur solitæ statuæ, ex quibus ij. ante Martis ultoris ædem dicatæ sunt, totidem ante regiam. Minoribus simulacris signisq; innumera propè artificũ multitudo nobilitata est. Ante omnes tamen Phidias Atheniẽsis, Ioue Olympiæ facto, ex ebore quidem: sed & ex ære signa fecit. Floruit autem Olympiade lxxxiij. circiter ccc. nostræ urbis anno. Quo eodem tẽpore æmuli eius fuere Alcamenes, Critias, Nestocles, Hegeas. Et deinde olympiade lxxxvij. Agelades, Callon, Polycletus, Phragmon, Gorgias, Lacon, Mycõ, Pythagoras, Scopas, Perelius. Ex his Polycletus, discipulos habuit Argium, Asopodorũ, Alexim, Aristidem, Phrynonem, Dinonem, Athenodorũ, Dameam Clitorium, Myronem Lyciũ. Nonagesimaquinta olympiade floruere Naucydes, Dinomedes, Canachus, Patrocles. Centesima secunda Polycles, Cephisodotus, Leochares, Hypatodorus. Centesima quarta Praxiteles, Euphranor. Centesimaseptima Echion, Therimachus. Centesima quartadecima Lysippus fuit, & cũ eo Alexander Magnus. Itẽ Lysistratus & frater eius Sthenis, Euphronides, Sostratus, Ion, Silanion. In hoc mirabile, quòd nullo doctore nobilis fuit ipse. Discipulos habuit Zeuxim & Iadem. Centesima uicesima Eutychides, Eutycrates, Lahippus, Cephisodotus, Timarchus, Pyromachus. Cessauit deinde ars, ac rursus olympiade centesimaquinquagesima quinta reuixit, cum fuere longe quidẽ infra prædictos, probati tamẽ, Antheus, Callistratus, Polycles, Athenæus, Callixenus, Pythocles, Pythias, Timocles. Ita distinctis celeberrimorũ ætatibus insignes raptim transcurrã, reliqua multitudine passim dispersa. Venere autẽ & in certamen laudatissimi, quanquam diuersis ætatibus geniti, quoniã fecerant Amazonas: quæ cum in templo Ephesiæ Dianæ dicarentur, placuit eligi probatissimam ipsorum artificum qui præsentes erant iudicio, cum apparuit eam esse, quam omnes secundam à sua quisq; iudicassent. Hæc est Polycleti, proxima ab ea Phidiæ, tertia Ctesilæ, quarta Cydonis, quinta Phragmonis. Phidias, præter Iouem Olympium, quẽ nemo æmulatur,

æmulatur, fecit & ex ebore æque Mineruam Athenis, quæ est in Parthenone astãs. Ex ære uero, præter Amazonem supradictam, Mineruã tam eximiæ pulchritudinis, ut à forma cognomen acceperit. Fecit & Cliduchum & aliam Mineruã, quam Romæ Aemilius Paulus ad ædẽ Fortunæ dedicauit. Item duo signa quæ Catulus in eadem æde posuit palliata. Et alterum coloßicon nudũ, primusq; artem toreuticen aperuisse atq; demõstrasse merito iudicatur. Polycletus Sicyonius Ageladis discipulus, Diadumenũ fecit molliter iuuenem c. talentis nobilitatũ. Idem & Doryphorum uiriliter puerum. Fecit & quẽ canona artifices uocãt, lineamenta artis ex eo petentes uelut à lege quadã: solusq; hominum artẽ ipse fecisse, artis opere iudicatur. Fecit & distringentẽ se, & nudũ talo incessentem. Duosq; pueros, itẽ talis nudos ludentes, qui uocantur Astragalizontes, & sunt in Titi imperatoris atrio, quo opere nullũ absolutius pleriq; iudicant. Itẽ Mercuriũ qui fuit Lysimachiæ: Herculẽ qui Romæ, Anteũ à terra sustinẽtem. Artemona, qui Periphoretos appellatus est. Hic cõsummasse hanc sciẽtiam iudicatur, & toreuticen sic erudisse, ut Phidias aperuisse. Proprium eiusdẽ, ut uno crure insisterent signa, excogitasse: quadrata tamen ea esse tradit Varro, & penè ad unũ exemplũ. Myronẽ Eleutheris natũ, & ipsum Ageladis discipulũ, bucula maxime nobilitauit, celebratis uersibus laudata, quãdo alieno pleriq; ingenio magis quàm suo commendantur. Fecit & canem, & discobolon, & Perseа, & Pristas, & Satyrũ admirantem tibias, & Mineruam, Delphicos pentathlos, Pancratiastas, Herculem etiã, qui est apud circũ maximum in æde Põpeij Magni. Fecisse & cicadæ monumẽtum ac locustæ, carminibus suis Erinna significat. Fecit & Apollinẽ, quem à triumuiro Antonio sublatũ restituit Ephesijs diuus Augustus, admonitus in quiete. Primus hic multiplicasse uarietatem uidetur, numerosior in arte quàm Polycletus, & symmetria diligentior: & ipse tamẽ corporum tenus curiosus animi sensus nõ expressisse, capillum quoq; & pubem nõ emendatius fecisse, quàm rudis antiquitas instituisset. Vicit eũ Pythagoras Rheginus ex Italia, Pãcratiaste Delphis posito. Eundẽ uicit & Leontius, qui fecit stadiodromon Astylon, qui Olympiæ ostenditur, & Libyn puerũ tenentem tabellã eodẽ loco, & mala ferentẽ nudũ. Syracusis autem claudicãtem, cuius ulceris dolorem sentire etiã spectantes uidentur. Item Apollinem citharœdũ, serpentemq; eius sagittis confici, qui Dicæus appellatus est, quod cũ Thebæ ab Alexandro caperentur, aurũ à fugiente cõditum, sinu eius celatum esset. Hic primus neruos & uenas expressit, capillumq; diligẽtius. Fuit & alius Pythagoras Samius, initio pictor, cuius signa ad ædẽ Fortunæ huiusce deæ septẽ nuda, & senis unũ, laudata sunt. Hic supradicto facie quoque indiscreta similis fuisse traditur: Rhegini autẽ discipulus et filius sororis fuisse Sostratus. Lysippum Sicyoniũ Duris negat, Tullius fuisse discipulum affirmat, sed primo ærariũ fabrũ, audendi rationẽ cœpisse pictoris Eupompi responso. Eum enim interrogatum, quẽ sequeretur antecedentium, dixisse demonstrata hominũ multitudine, naturam ipsam imitandã esse, nõ artificem. Plurima ex omnibus signa fecit, ut diximus fœcundißimæ artis, inter quæ distringentẽ se, quẽ M. Agrippa ante thermas suas dicauit, mire gratũ Tiberio principi: qui nõ quiuit temperare sibi in eo, quanquam imperiosus sui inter initia principatus, translulitq; in cubiculũ, alio ibi signo substituto: cum quidem tanta pop. Romani contumacia fuit, ut magnis theatri clamoribus reponi Apoxyomenon flagitauerit, princepsq; quanquam adamatũ reposuerit. Nobilitatur Lysippus & temulenta tibicina, & canibus ac uenatione. In primis uero quadriga cum sole Rhodiorum. Fecit & Alexandrum Magnũ multis operibus, à pueritia eius orsus. Quam statuã inaurari iußit Nero princeps, delectatus admodũ illa. Dein cum pretio perißet gratia artis, detractum est aurũ: pretiosiorq; talis existimatur, etiam cicatricibus operis atq; conscißuris, in quibus aurum hæserat, remanentibus. Idẽ fecit Hephæstionem Alexandri Magni amicũ, quem quidam Polycleto ascribunt, cum is centũ propè annis antè fuerit. Idem Alexandri uenationẽ, quæ Delphis sacrata est, Athenis Satyrorum turmã. Alexandrum amicorũq; eius imagines summa omniũ similitudine expressit. Has Metellus Macedonia subacta translulit Romã. Fecit & quadrigas multorũ generum. Statuariæ arti plurimũ traditur contulisse, capillum exprimẽdo, capita minora faciẽdo quàm antiqui, corpora graciliora siccioraq;, per quæ proceritas signorũ maior uidetur. Nou habet Latinũ nomen symmetria, quam diligentißime custodiuit, noua intactaq; ratione quadratas ueterum staturas permutãdo: uulgoq; dicebat, ab illis factos quales essent homines, à se quales uiderentur esse. Propriæ huius uidẽtur esse argutiæ operũ, custoditæ in minimis quoq; rebus. Filios & discipulos reliquit laudatos artifices, Lahippum & Bedã, sed ante omnes Euthycratem: quanquã is constantiam patris potius æmulatus quàm elegantiã, austero maluit genere quàm iucũdo placere. Itaq; optime expressit Herculem Delphis & Alexandrũ, Thespin uenatorem & Thespiadas: prælium equestre, ad Trophonij oraculum. Quadrigas Medeæ cõplures. Equum cum fiscinis. Canes uenantiũ. Huius porrò discipulus fuit Thysicrates, & ipse Sicyonius, sed Lysippi sectæ propior, ut uix discernantur cõplura signa, ceu senex Thebanus, Demetrius rex, Peucestes Alexãdri Magni seruator, dignus tanta gloria. Artifices qui cõpositis uoluminibus condidere hæc, miris laudibus celebrãt & Telephanem Phoceum, ignotum aliâs, quoniam in Thessalia ubi habitauerat, latuerint opera eius: alioquin suffragijs ipsorum æquatur Polycleto, Myroni, Pythagoræ, Laudant eius Larissam, & Spinarũ pentathlon, & Apollinem. Alij non hanc ignobilitatis

fuisse causam, sed quoniam se regum Xerxis atq; Darei officinis dediderit, existimant. Praxiteles quoque marmore felicior: ideo & clarior fuit. Fecit tamẽ ex ære pulcherrima opera: Proserpinæ raptũ. Item Catagusam & Ebrietatem, & Liberũ patrem, nobilemq; unà Satyrum, quem Græci periboëton cognominant. Signa etiã quæ ante Felicitatis ædem fuere, Venerẽq; quæ cum ipsa æde incendio cremata est Claudij principatu, marmoreæ illi suæ per terras inclytæ parẽ. Item Stephusam, Spilumenem, Oenophorũ, Harmodium & Aristogitonem tyrannicidas, quos à Xerxe Persarum rege captos uicta Perside Athenienſibus remisit Magnus Alexander. Fecit & puberẽ ſubrepenti lacertæ cominus ſagitta inſidiantem, quem Sauroctonon uocant. Spectatur & duo ſigna eius diuerſos affectus exprimẽtia: flentis matronæ & meretricis gaudentis. Hanc putant Phrynen fuiſſe, deprehenduntq; in ea amorem artificis, & mercedem in uultu meretricis. Habet ſimulacrũ & benignitas eius. Calamidis enim quadrigæ aurigam ſuum impoſuit, ne melior in equorũ effigie deſeciſſe in homine crederetur. Ipſe Calamis & alias quadrigas bigasq; fecit, equis ſemper ſine æmulo expreſſis. Sed ne uideatur in hominum effigie inferior, Aicmena nullius eſt nobilior. Aicamenes Phidiæ diſcipulus & marmorea fecit, & æreum pentathlon, qui uocatur encrinomenos. At Polycleti diſcipulus Ariſtides quadrigas bigasq;. Et Iphicratis leæna laudatur. Scortum hæc lyræ cantu familiare Harmodio & Ariſtogitoni, conſilia eorũ de tyrannicidio, uſq; ad mortẽ excruciata, tyrannis non prodidit. Quamobrem Athenienſes & honorẽ habere ei uolentes, nec tamẽ ſcortum celebraſſe, animal nominis eius fecere: atq; ut intelligeretur cauſa honoris, in opere linguam addi ab artifice uetuerunt. Briaxis Aeſculapium & Seleucum fecit. Bedas adorantem Batton Apollinem, & Iunonem, qui ſunt Romæ in Concordiæ templo. Creſilas uulneratum deficientem, in quo poſsit intelligi quantũ reſtet animæ: & Olympium Periclem dignum cognomine. Mirumq; in hac arte eſt, quòd nobiles uiros nobiliores fecit. Cephiſodorus Mineruam mirabilem in portu Atheniẽſium, & aram ad templum Iouis Seruatoris in eodẽ portu, cui pauca comparantur. Canachus Apollinem nudũ, qui Phileſius cognominatur in didymæo Aeginetica æris temperatura. Ceruumq; unà ita ueſtigijs ſuſpendit, ut linum ſubter pedes trahatur, alterno morſu digitis calceq; retinentibus ſolum, ita uertebrato dente utriſq; in partibus, ut à repulſu per uices reſiliat. Idem Celetizontas pueros fecit. Chæreas Alexandrũ Magnum & Philippum patrem eius fecit. Cteſilaus doryphoron, & Amazonem uulneratam. Demetrius Lyſimachen, quæ ſacerdos Mineruæ fuit annis lxiiij. Idem & Mineruã quæ muſica appellatur, quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu reſonant. Idem equitẽ Sarmenẽ qui primus de equitatu ſcripſit. Dædalus & ipſe inter fictores laudatus, pueros duos diſtringentes ſe fecit. Dinomenes Proteſilaũ & Pythodemum luctatorem. Euphranoris Alexãder Paris eſt, in quo laudatur, quòd omnia ſimul intelligantur, iudex dearum, amator Helenæ, & tamen Achillis interfector. Huius eſt Minerua Romæ, quæ dicitur Catuliana, infra Capitoliũ à Q. Luctatio Catulo dicata: & ſimalacrũ Boni euentus, dextra pateram, ſiniſtra ſpicam ac papauer tenens. Item Latona puerpera Apollinẽ & Dianam infantes ſuſtinens in æde Cõcordiæ. Fecit & quadrigas bigasq;, & Cliduchon eximia forma: & uirtutem & Græciã, utraſq; coloſſeas: mulierẽ miniſtrantem & adorantem. Item Alexandrum & Philippũ in quadrigis. Eutychides Eurotã, in quo artem ipſo amne liquidiorem plurimi dixere. Hegiæ Minerua, Pyrrhusq; rex laudatur, & celetizontes pueri, & Caſtor ac Pollux ante ædẽ Iouis tonãtis. In Pario colonia Hercules Iſidori. Buthyreus Lycius Myronis diſcipulus fuit, qui fecit dignum præceptore puerum ſufflantẽ languidos ignes, & argonautas. Leocras aquilam, ſentientem quid rapiat in Ganymede & cui ferat, parcẽtem unguibus etiã per ueſtem. Puerũ Autolycon pancratio uictorẽ, propter quem Xenophon Sympoſium ſcripſit: Iouẽq; illũ tonantem in Capitolio ante cuncta laudabilẽ. Itẽ Apollinem diadematum. Lyciſcus Lagonem puerũ ſubdolæ ac fucatæ uernilitatis. Lycus & ipſe puerũ ſuffitorem. Menæchmi uitulus genu premitur, replicata ceruice: ipſeq; Menæchmus ſcripſit de ſua arte. Naucydes Mercurio & Diſcobolo & immolante arietem cenſetur. Naucerus luctatorem anhelantẽ fecit. Niceratus Aeſculapium & Hygiã, qui ſunt in Cõcordiæ templo Romæ. Phyromachi quadriga regitur ab Alcibiade. Policles Hermaphroditum nobilẽ fecit. Pyrrhus Hygiam & Mineruã, Phœnix Lyſippi diſcipulus Epitherſen. Stipax Cyprius uno celebratur ſigno, Splanchnopte: Periclis olympij uernula hic fuit, exta torrens, ignem oris pleni ſpiritu accendens. Sillanion Apollodorum fecit, fictorem & ipſum, ſed inter cũctos diligentiſsimum artis, & inimicum ſui iudicem, crebro perfecta ſigna frangentem, dum ſatiare cupiditatem nequit artis, & ideo inſanum cognominatum. Hoc in eo expreſsit, nec hominem ex ære fecit, ſed iracundiam: & Achillem nobilem. Item Epiſtatem exercentem athletas. Strongylion Amazonem, quam ab excellentia crurum Eucnemon appellant, ob id in comitatu Neronis principis circumlatã. Item fecit puerum, quem amando Brutus Philippẽſis cognomine ſuo illuſtrauit. Theodorus qui labyrinthum fecit Sami, ipſe ſe ex ære fudit, præter ſimilitudinem mirabilem fama magnæ ſubtilitatis celebratus: Dextra limã tenet, læua tribus digitis quadrigulam tenuit translatam Prænesle, tantæ paruitatis, ut totam eam currumque & aurigam integeret alis ſimul facta muſca. Xenocrates Tiſicratis diſcipulus, aut, ut alij, Euthycratis, uicit utroſq; copia ſignorũ, & de ſua arte cõpoſuit uolumina. Plures artifices

fecere

fecere Attali & Eumenis aduersus Gallos prælia, Isigonus, Phyromachus, Stratonicus, Antigonus, qui condidit uolumina de sua arte. Boëti, quanquã argento melioris, infans eximie anserem strangulat. Atq; ex omnibus quæ retuli, clarissima quæq; in urbe iam sunt dicata à Vespasiano principe in templo Pacis, alijsq; eius operibus, uiolentia Neronis in urbem conuecta, & in sellarijs domus aureæ disposita. Præterea sunt æqualitate celebrati artifices, sed nullis operum suorũ præcipui. Ariston qui & argentũ cælare solitus est, Callias, Clesias, Cantharus Sicyonius, Dionysodorus Critiæ discipulus, Deliades, Euphorion, Eunicus, & Hecataeus. Argẽti cælatores, Lesbocles, Prodorus, Pythodicus, Polygnotus. Idẽ pictores nobilissimi. Item ex cælatoribus Stratonicus, Scymnus qui fuit Critiæ discipulus. Nũc percẽsebo eos qui eiusdẽ generis opera fecerunt, ut Apollodorus, Androbulus, Asclepiodorus, Aleuas philosophos: Apellas & adorãtes fœminas Antigonus & Perixyomenõ tyrãnicidasq; supradictos. Antimachus, Athenodorus fœminas nobiles: Aristodemus & luctatores bigasq; cum auriga, philosophos, anus, Seleucum regem. Habet gratiam suam huius quoque Doryphorus. Cephisodori duo fuere: Prioris est Mercurius, Liberum patrem in infantia nutriens. Fecit & concionantem manu elata: persona in incerto est. Sequens philosophos fecit. Colotas, qui cum Phidia Iouem olympium fecerat, philosophos. Itẽ Cleon & Cenchramis, & Callicles, & Cephis: Chalcosthenes & comœdos & athletas. Dahippus Perixyomenon. Daiphron, & Democritus, & Dæmon philosophos. Epigonus omnia ferè prædicta imitatus præcessit in tubicine, & matri interfectæ infante miserabiliter blandiẽte. Eubolidis digitis computans, Mycon athletis spectatus, Menogenes quadrigis. Nec minus Niceratus omnia quæ cæteri aggressus, repræsentauit Alcibiadẽ, lampadeque accensa matrem eius Demaraten sacrificantem. Pisicrates bigæ Pitho mulierẽ imposuit. Idemq; fecit Martem & Mercurium qui sunt in Concordiæ templo Romæ. Perillum nemo laudat sæuiorem Phalaride tyranno, cui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus igne subdito, & primus eum expertus cruciatum iustiore sæuitia. In hoc à simulacris deũm hominumq; deuocauerat humanissimam artem. Ideone tot conditores eius elaborauerant, ut ex ea tormenta fierent? Itaque una de causa seruantur opera eius, ut quisquis illa uideat, oderit manus. Sthenis Cererem, Iouem, Mineruam fecit, qui sunt Romæ in Concordiæ templo. Idem flentes matronas, & adorantes sacrificãtesq;. Simon canem & sagittariũ fecit. Stratonicus cælator ille philosophos, Scopas uterq;. Athletas autem & armatos, & uenatores, sacrificantesque Battõ, Euchir, Glaucides, Heliodorus, Hicanus, Lophon, Lyson, Leon, Menodorus, Myagrus, Polycrates, Polydorus, Pythocritus, Protogenes idem pictura clarissimus, ut dicemus, Patrocles, Polis, Posidonius, qui & argentum cælauit nobiliter natione Ephesius, Periclymenus, Philon, Simenus, Timotheus, Theomnestus, Timarchides, Timon, Tisias, Thrason. Ex omnibus autẽ maxime cognomine insignis est Callimachus, semper calumniator sui, nec finem habens diligentiæ, ob id Cacizotechnos appellatus, memorabilis exemplo adhibendi curæ modum. Huius sunt saltantes Lacænæ, emendatum opus, sed in quo gratiam omnem diligentia abstulerit. Hunc quidam & pictorem fuisse tradunt. Non ære captus nec arte unam solummodo Zenonis statuam Cypria in expeditione nõ uendidit Cato, sed quia philosophi erat, ut obiter hoc quoq; noscatur tam inane exemplum. In mẽtione statuarum est & una non prætereunda, licet autoris incerti, iuxta rostra Herculis tunicati, eleo habitu Romæ, torua facie sentienteq; suprema in tunica. In hac tres sunt tituli. L. Luculli imperatoris, de manubijs: alter, pupillum Luculli filium ex s. c. dedicasse: tertius, T. Septimium Sabinũ ædilem curulem ex priuato in publicum restituisse. Tot certaminum tãtæq; dignationis simulacrum id fuit. Nunc reuertemur ad differentias æris & mixturas. In Cyprio coronarium & regulare est, utrunq; ductile. Coronarium tenuatur in laminas, taurorumq; felle tinctum, speciem auri in coronis histrionum præbet. Idemq; in uncias additis auri scrupulis senis, prætenui pyropi bractea ignescit. Regulare & in alijs fit metallis, itemq; caldariũ. Differentia, quod caldarium funditur tãtum, malleis fragile, quibus regulare obsequitur, ab alijs ductile appellatum, quale omne Cyprium est. Sed & in cæteris metallis, cura distat à caldario. Omne enim purgatis diligentius igni uitijs, excoctisq;, regulare est. In reliquis generibus palma Campano. Simile in multis partibus Italiæ prouincijsque. Sed octonas plumbi libras addunt, & lene recoquunt propter inopiã ligni. Quantum ea res differentiæ afferat, in Gallia maxime sentitur, ubi inter lapides candefactos funditur. Exurente enim coctura, nigrum atque fragile conficitur. Præterea semel recoquunt, quod sæpius feciſſe, bonitati plurimum confert.

Differentiæ æris & mixturæ, & de seruando ære. CAP. IX.

ID quoque notasse non abre est, æs omne frigore magno melius fundi. Sequens temperatura statuaria est, eademque tabularis, hoc modo. Massa proflatur in primis, mox in proflatum additur tertia portio æris collectanei, hoc est, ex usu coëmpti. Peculiare in eo condimentum attritu domiti, & consuetudine nitoris ueluti mansuefacti. Miscentur & plumbi argentarij pondo duodena ac selibræ, centenis proflati. Appellatur etiamnũ & formalis temperatura æris tenerrimi, quoniam nigri plumbi decima portio additur, & argentarij uigesima, maximeq; ita colorẽ bibit, quẽ Græcanicum uocãt. Nouissima est quæ uocatur ollaria, uase nomẽ hoc dante, ternis aut quaternis libris plumbi argẽtarij in centenas æris additis. Cyprio si addatur plumbum, colos purpuræ fit in statuarum prætextis. Æra extersa rubiginẽ celerius trahũt

quàm neglecta, nisi oleo perungantur. Seruari ea optime in liquida pice tradunt. Vsus æris ac perpetuitatẽ monumentorũ iam pridem translatus est, tabulis æreis, in quibus publicæ constitutiones inciduntur.

De cadmia medicinæ. CAP. X.

METalla æris multis modis instruunt medicinã: utpote cũ ulcera omnia ibi ocyssime sanentur. Maxime tamẽ prodest cadmia. Fit sine dubio hæc & in argenti fornacibus, candidior ac minus põderosa, sed nequaquam comparanda ærariæ. Plura autem genera sunt. Nãq; ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia uocatur, fusuris necessarius, medicinæ inutilis. hic rursus in fornacibus existit, aliamq; nominis sui originẽ recipit. Fit autẽ egesta flãmis atq; flatu tenuissima parte materiæ, & cameris lateribúsue fornaciũ pro quantitate leuitatis applicata. Tenuissima est in ipso fornaciũ ore, qua flammæ eluctãtur, appellata capnitis, exusta, & nimia leuitate similis fauillæ. Interior optima cameris dependẽs, & ab eo argumẽto botrytis cognominata: põderosior hæc priore, leuior porrò secuturis. Duo eius colores: deterior cinereus, puniceus melior, friabilis, oculorumq; medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornaciũ, quæ propter grauitatẽ ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis, & ipsa ab argumento, crusta uerius quàm pumex, intus uaria, ad psoras utilior, & ad cicatrices trahendas. Fluũt & ex ea duo alia genera: onychitis extrà penè cerula, intus onychis maculis similis. Ostracitis tota nigra, & cæterarũ sordidissima, uulneribus maxime utilis. Omnis autẽ cadmia in Cypri fornacibus optima, iterũq; à medicis coquitur carbone puro, atq; ubi in cinerẽ redijt, extinguitur uino aminæo, quæ ad emplastra præparatur, quæ uero ad psoras, aceto. Quidã in ollis fictilibus tusam urunt, ac lauãt in mortarijs, postea siccant. Nymphodorus lapidẽ ipsum quàm grauissimũ spississimumq; urit pruna, & exustũ Chio uino restinguit tũditq;, mox linteo cribrat, atq; in mortario terit, mox aqua pluuia macerat, iterũq; terit quod subsidit, donec cerussæ similis fiat nulla dentiũ offensa. Eadem Iollæ actio, sed quàm purissimũ lapidem eligit. Cadmiæ effectus, siccare, persanare, sistere fluxiones, pterygia et sordes oculorũ purgare, scabriciẽ extenuare, & quicquid in plũbi effectu dicemus. Et æs ipsum ad omnia eudẽ uritur, præterq; albugines oculorũ & cicatrices. Vlcera quoq; oculorũ cum lacte sanat, idq; Aegyptij collyrij modo terunt in coticulis. Facit & uomitiones è melle sumptũ. Vritur autem Cypriũ in fictilibus crudis cũ sulphuris pari pondere, circumlito spiramento in caminis donec uasa ipsa percoquantur. Quidam & salem addunt, alij alumen pro sulphure, alij nihil: sed aceto tantum aspergunt. Vstum teritur mortario Thebaico, aqua pluuia lauatur, minore effectu, iterumq; adiecta largiore teritur, & dum consident relinquitur: hoc sæpius, donec ad speciẽ minij redeat. Tunc siccatum in sole, in ærea pyxide seruatur.

De scoria, & flore, & squama æris, & stomomate, & ærugine, & hieracio. CAP. XI.

ET scoria æris simili modo lauatur, minore effectu quàm æs ipsum. Sed & æris flos medicinæ utilis est. Fit ære fuso, & in alias fornaces translato: ibi flatu crebriore excutiuntur uelut milij squamæ, quas uocant florem. Cadunt autẽ, cum panes æris aqua refrigerantur rubentq;. Similiter ex eis fit, quã uocant lepida, & sic adulteratur flos, ut squama ueniat pro eo. Est autẽ squama hæc decussa ui clauis, per quos panes ærei ferruminantur. In Cyprijs maxime officinis omnia. Differentia hæc est, quòd squama excutitur ictibus ijsdem panibus, flos cadit sponte. Squamæ est alterũ genus subtilius, ex summa scilicet lanugine decussum, quod uocant stomoma. Atq; hæc omnia medici, quod pace eorum dixisse liceat, ignorãt, pars maior & nominibus, in tantũ à cõficiẽdis his medicaminibus absunt, quod esse propriũ medicinæ solebat. Nũc quoties incidère in libellos, componere ex his uolentes aliqua, hoc est, impendio miserorũ experiri commentaria, credunt seplasia, ea omnibus quidem fraudibus corrũpenti, factaq; iampridem emplastra & collyria mercãtur, tabesq; merciũ. Fraus seplasiæ sic exteritur. Et squama autẽ & flos uriũtur in patinis fictilib. aut æreis, deinde lauãtur, ut suprà, ad eosdem usus. Et amplius ad nariũ carnosa uitia, itẽq; sedis, & grauitates auriũ, per fistulas in eas flatu impulsa, & ulcera oris farina admota. Tollit & tonsillas cũ melle, Fit & ex candido ære squama: Cypria longe efficacior. Necnon urina pueri prius macerãt clauos panesq;. Quidã uero excussam squamã terunt, & aqua pluuia lauãt. Dant & hydropicis eã duabus drachmis in mulsi hemina, & illinũt cũ polline. Aeruginis quoq; magnus usus. Sed pluribus fit ea modis. Nãq; & è lapide ex quo coquitur æs deraditur, & ære candido perforato, atq; in cadis super acetũ suspẽso, æreo obturatis operculo, multo probatiore quàm si hoc idẽ squamis fiat. Quidã uasa ipsa cãdidi æris fictilibus cõdunt in aceto, raduntq; x. die. Alij uinaceis cõtegunt, totidemq; post dies radunt. Alij delimatã æris scobẽ aceto spargũt, uersantq; spathis sæpius die, donec absumatur. Eandemq; scobẽ alij terere in mortarijs æreis ex aceto malunt. Ocyssime uero contrahit coronariũ æruginem, recisamentis in acetũ additis. Adulterant marmore trito maxime Rhodiam æruginẽ. Alij pumice aut gummi. Præcipue autẽ fallit atramento sutorio adulterata. Cætera enim dente deprehendũtur, stridentia in frendẽdo. Experimentum in batillo ferreo. Nam quæ syncera est, suum colorem retinet: quæ mixta atramento, rubescit. Deprehenditur & papyro, galla prius macerato: nigrescit enim statim ærugine illita. Deprehenditur & usu, maligne uirẽs. Sed siue syncerã siue adulteratam, aptissimũ est siccatã in patina noua uri & uersari, donec fauilla fiat: postea teritur & reconditur. Aliqui in crudis fictilibus urũt, donec figlinum percoquatur. Nonnulli & thus masculũ admiscent. Lauatur autẽ ærugo sicut cadmia. Vis eius collyrijs oculorũ aptissima, delacrymationibus mordendo proficiẽs. Sed ablui necessariũ penicillis calidis, donec rodere desinat.

Hieracium

Hieracium uocatur collyrium, quod ita maxime constat: temperatur autem id ammoniaci uncijs quatuor, æruginis Cypriæ duabus, atramẽti sutorij, quod chalcanthum uocant, totidem, misyos uero una, croci sex. Hæc omnia trita aceto Thasio colliguntur in pilulas, excellentis remedij contra initia glaucomatũ & suffusionum, cõtra caligines & scabritias & albugines, ac genarum uitia. Cruda autẽ ærugo uulnerarijs emplastris miscetur. Oris etiã gingiuarumq; ulcerationẽ mirifice emendat, & labiorum ulcera cũ oleo. Quod si & cera addatur purgat, & ad cicatricẽ perducit. Aerugo & callum fistularum erodit, uitiorumq; quæ circa sedem, siue per se, siue cum ammoniaco illita, uel collyrij modo in fistulas adacta. Eademq; cum resinæ terebinthinæ tertia parte subacta, lepras tollit.

De scolecia, & chalciti, & misy, & sory, & chalcantho. CAP. XII.

EST & alterum genus æruginis, quam uocant scoleciam, in Cyprio ære, hoc trito alumine & sale aut nitro pari pondere cũ aceto albo quàm acerrimo. Non fit hoc nisi æstuosissimis diebus circa canis ortũ. Teritur autem donec uiride fiat, cõtrahatq; se in uermiculorum speciem, unde & nomen. Quod uitium ut emendetur, duæ partes quæ fuere aceti, miscentur urina pueri impubis. Idem autẽ in medicamentis & santerna efficit, qua diximus aurum ferruminari, ususq; utriusq; qui æruginis. Scolecia fit & per se rasa ab ærario lapide, de quo nunc dicemus. Chalcitim uocant lapidem ex quo & ipsum æs coquitur. Distat à cadmia, quòd illa super terram ex subdialibus petris cæditur, hæc ex obrutis. Itẽ, quòd chalcitis friat se statim mollis natura, ut uideatur lanugo concreta. Est & alia distinctio, quod chalcitis tria genera continet, æris, & misyos, & soryos, de quibus singulis dicemus suis locis. Habet autem æris uenas oblongas. Probatur mellei coloris, gracili uenarum discursu, friabilis, nec lapidosa. Putant & recẽtem utiliorem esse, quoniam inueterata sory fiat. Vis eius ad excrescentia in ulceribus, sanguinem sistere, gingiuas, uuam, tonsillas farina compescere. Vuluæ quoq; uitijs in uellere imponitur. Cum succo uero porri, uerendorum additur emplastris. Maceratur autẽ in fictili ex aceto circunlito fimo diebus xl. & colorem croci trahit. Tunc admixto cadmiæ pari pondere, medicamentum efficit, psoricon dictum. Quòd si duæ partes chalcitidis tertia cadmiæ temperentur, acrius hoc idem fiet. Acrius etiámnum & uehementius, si aceto quàm uino temperẽtur. Tosta uero efficacior fit ad eadem omnia. Sory Aegyptium maxime laudatur, multum superato Cyprio, Hispaniensi & Africo, quanquã oculorum quoque curationi quidam utilius Cyprium putant, sed in quacũq; natione optimũ, cui maximum uirus olfactu, tritúq; pinguiter nigrescens, & spongiosum. Stomacho res contraria in tantum, ut quibusdã olfactu modo uomitiones moueat, & Aegyptiũ quidem tale. Alterius nationis contritũ splẽdescit. Et misy est lapidosius. Prodest autem & dentiũ dolori, si contineatur atq; colluat: & oris ulceribus grauibus, quæq; serpũt. Vritur carbonibus, ut chalcitis. Misy aliqui tradiderunt fieri exusto lapide in scrobibus, flore eius luteo miscente se ligni pinei fauilla. Reuera autem è supradicto fit lapide, concretum natura discretumq;, & optimum in Cypriorũ officinis: cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ, & cũ teratur harenosa natura, siue terra chalcitidi similis. Hoc admiscent qui aurum purgant. Vtilitas autẽ eius infusi cum rosaceo auribus purulentis, & lana impositi capitis ulceribus. Extenuat etiã scabritias oculorum inueteratas. Præcipue utile tonsillis, contraq; anginas & suppurata. Ratio, ut xvi. drachmæ in hemina aceti coquantur addito melle, donec lentescat. Sic ad supradicta utile est. Quoties opus sit molliri uim eius, mel aspergitur. Erodit & callũ fistularum ex aceto fouentium, & collyrijs additur. Sistit & sanguinẽ, ulceraq; quæ serpant, quæue putrescant. Absumit & excrescentes carnes. Peculiariter uirilitatis uitijs utile, & fœminarũ profluuium sistit. Græci cognationem æris nomine fecerunt & atramento sutorio. Appellant enim chalcanthum. Nec ullius æque mira natura est. Fit & in Hispania è puteis stagnísue, id genus aquæ habentibus. Decoquitur ea, admixta dulci pari mensura, & in piscinas ligneas funditur. Immobilibus super has transtris dependent restes lapillis extentæ, quibus adhærescens limus uitreis acinis imaginẽ quandam uuæ reddit. Exemptũ ita siccatur diebus xxx. Color est ceruleus perquàm spectabili nitore, uitrumq; esse creditur: diluendo fit attramentũ tinguendis corijs. Fit & pluribus modis, genere eo in scrobes cauato: quarũ è lateribus distillantes hyberno gelu stirias, stalagmias uocant, neq; est purius aliud. Sed ex eo candidũ colorem sentientem uiolam, leucoion appellant. Fit & in saxorũ catinis, pluuia aqua corriuato limo gelãte. Fit & salis modo, flagrantissimo sole admissas dulces aquas cogente. Ideo duplici quidam differentia, fossile aut factitium appellant. hoc pallidius: & quantum colore, tantum bonitate deterius. Probãt maxime Cyprium in medicinæ usu. Sumitur ad depellenda uentris animalia drachmæ põdere cum melle. Purgat & caput dilutum, ac naribus instillatum. Item stomachum, cũ melle aut aqua mulsa sumptum. Medetur & oculorum scabriciei doloriq;, necnon & caligini, & oris ulceribus. Sistit & sanguinem narium. Item hæmorrhoidum. Extrahit ossa fracta cũ semine hyoscyami. Suspẽdit epiphoras, penicillo fronti impositum. Efficax & in emplastris ad purganda uulnera, & excrescentia ulcerũ. Tollit & uuas, uel si decocto tangantur. Cũ lini quoq; semine superponitur emplastris ad dolores tollẽdos: quodq; ex eo cãdicat, in eo usu præfertur uiolaceis, & grauitati aurium per fistulas inspiratur. Vulnera etiam per se illitum sanat, sed stringit cicatrices. Nuperq; inuentum, ursorũ in harena & leonum ora aspergere illo: tantaq; est uis in astringendo, ut non queãt mordere.

De pom

De pompholyge, & ſpodo, & antiſpodo, & diphryge, & triente Seruilio. CAP. XIII.

ETiámnum in ærarijs reperiuntur quem uocant pompholygẽ & ſpodon. Differentia, quòd põpholyx lotura paratur, ſpodos illota eſt. Aliqui id quod ſit candidum leuiſsimumq́; pompholygem dixere, & eſſe æris & cadmiæ fauillam. Spodon nigriorẽ ponderoſioremq́; eſſe, deraſam parietibus fornacium, mixtis ſcintillis, aliquando & carbonibus. Hæc aceto accepto odorem æris præſtat, & ſi tãgatur lingua, ſaporem horridum. Conuenitq́; oculorũ medicamẽtis, quibuſcunq; uitijs occurrẽs, & ad omnia quæ ſpodos: hoc ſolum diſtat, quòd huius elutior uis eſt. Additur & in emplaſtra, quibus lenis quæritur refrigeratio & ſiccatio. Vtilior ad omnia quæ uino lota eſt, Spodos Cypria optima. Fit autem liqueſcentibus cadmia & ærario lapide. Leuiſsime hæc efflatur & ocyus, euolatq́; è fornacibus & tectis adhæreſcit, à fulgine diſtans candore. Quod minus candidum ex ea, immaturæ fornacis argumentũ eſt, hoc quidam pompholygem uocãt. Quod uero rubicundius ex ijs inuenitur, acriorem uim habet, exulceratq́; adeo, ut cum lauatur ſi oculos attingat, excæcet. Eſt & mellei coloris ſpodos, in qua plurimũ æris intelligitur. Sed quodcunq; genus lauando fit utilius. Purgatur antè pinna, dein craſsiore lotura. Digitis ſcabritiem exterunt. Media uis eius eſt, quæ uino lauatur. Eſt aliqua & in genere uini differentia. Leni enim lota collyrijs oculorũ nimiũ uigilijs fatigatorum apta putatur. Eadem efficacior ulceribus quæ manãt, uel oris quæ madẽt, & omnibus medicamentis quæ parantur contra gangrenas. Fit & in argenti fornacibus ſpodos, quã uocant lauriotin. Vtiliſsima autem oculis affirmatur, quæ fiat in aurarijs, nec in alia parte magis eſt uitæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda eſſent metalla, uiliſsimis rebus utilitates eaſdem excogitauit. Antiſpodon uocant cinerem fici arboris uel caprifici, uel myrti foliorũ cum tenerrimis ramorũ partibus, uel oleaſtri uel cydonij mali uel lentiſci. Itẽ ex moris immaturis, id eſt candidis, in ſole areſactis; uel è buxi coma, uel pſeudocyperi, aut rubi, aut terebinthi, uel œnanthes. Tauriui quoq; gluten nis, aut linteorũ cinerem, ſimiliter pollere inuentũ eſt. Vrũtur omnia ea crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquãtur. In ærarijs officinis & pſegma fit, iã liquato ære atq; percocto, additis etiámnũ carbonibus, paulatimq́; accenſis, ac repente uehementiori flatu expuitur æris palea quædam. Solum quo excipiatur ſtratũ eſſe debet. Facile ab ea diſcernitur quam in ijſdem officinis diphrygẽ uocant Græci, ab eo quòd bis torreatur. Cuius origo triplex. Fieri enim traditur ex lapide pyrite cremato in caminis, donec excoquatur in rubricam. Fit & in Cypro ex luto cuiuſdam ſpecus areſacto prius, mox paulatim circundatis ſarmentis. Tertio fit modo in fornacibus æris fece ſubſidente. Differentia eſt quidẽ, quòd æs ipſum in catino defluit, ſcoria extra fornaces, flos ſupernatat, diphryges remanet. Quidam tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquãtur, ferruminari, circa hũc æs feruere, ipſum uero non perçoqui, niſi translatum in alias fornaces, & eſſe nodũ quendam materiæ. Id quod excocto ſuperſit, diphrygẽ uocari. Ratio eius in medicina ſimilis ſupradictis, ſiccare & excreſcẽtia cõſumere, & perpurgare: probatur lingua, ut eã ſiccet tactu ſtatim, ſaporemq́; æris reddat. Vnum etiámnũ æris miraculum non omittemus. Seruilia familia illuſtris in faſtis, triẽtem æreum paſcit auro & argento, conſumentem utrunque. Origo atq; natura eius incomperta eſt mihi. Verba ipſa de ea re Meſſalæ ſenis ponam. Seruiliorum familia habet trientem ſacrum, cui ſumma cum cura magnificentiaq́; ſacra quotannis faciunt: quem ferunt alias creuiſſe, aliâs decreuiſſe uideri, & ex eo aut honorem aut diminutionem familiæ ſignificari.

De ferro & ferreis metallis, & differentiæ ferri. CAP. XIIII.

PRoxime indicari debent metalla ferri, optimo peſsimoq́; uitæ inſtrumento. Siquidem hoc tellurem ſcindimus, ſerimus arbuſta, ponimus pomaria, uites ſqualore deciſo annis omnibus cogimus iuueneſcere. Hoc extruimus tecta, cædimus ſaxa, omneſque ad alios uſus ferro utimur. Sed eodem ad bella, cædes, latrocinia, non cominus ſolum, ſed etiam miſsili uolucriq́;, nunc tormentis excuſſo, nunc lacertis, nunc uero pennato, quam ſceleratiſsimã humani ingenij fraudem arbitror. Siquidem, ut ocyus mors perueniret ad hominem, alitem illam fecimus, pennasq́; ferro dedimus. Quamobrem culpa eius non naturæ fiat accepta. Aliquot experimentis probatũ eſt, poſſe innocens eſſe ferrum. In fœdere quod expulſis regibus populo Ro. dedit Porſena, nominatim cõprehenſum inuenimus, ne ferro niſi in agricultura uterẽtur. Et ſtylo ſcribere intutum eſt, ut uetuſtiſsimi autores prodiderunt. Magni Pompeij in tertio conſulatu extat edictum, in tumultu necis Clodianæ, prohibentis ullum telum eſſe in urbe. Et tamen uita ipſa non deſijt honorem mitiorem habere ferro quoque: Ariſtonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem Learcho filio præcipitato reſidentem, pœnitentiamq́;, ferrum & æs miſcuit: ut rubigine eius per nitorem æris relucente, exprimeretur uerecundiæ rubor. Hoc ſignum extat Thebis hodie. Eſt in eadem urbe & ferreus Hercules, quem fecit Alcon, laborum dei patientia inductus. Videmus & Romæ ſcyphos è ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obſiſtit eadem naturæ benignitas, exigentis à ferro ipſo pœnas rubigine, eademque prouidentia nihil in rebus mortalius faciente quàm quod infeſtiſsimum mortalitati. Ferri metalla ubique propemodum reperiuntur, quippe inſula etiam Italiæ Ilua gignente, minimaque difficultate cognoſcuntur ipſo colore terræ manifeſto. Sed ratio eadem excoquendis uenis. In Cappadocia tantum quæſtio eſt, aquæ an terræ fiat acceptum, quoniam perfuſa certo fluuio terra, neque aliter ferrum

è forna

è fornacibus reddit. Differentia ferri numerosa. Prima in genere terræ cœliue. Aliæ molle tantum, plumboque uicinius subministrant: aliæ fragile & ærosum, rotarumq; usibus & clauis maxime fugiendum, cui prior ratio cõuenit: aliud breuitate sola placet, clauisq; caligarijs: aliud rubiginem celerius sentit: strictura q; uocãtur eæ omnes, quod nõ in alijs metallis, à strin genda acie uocabulo imposito. Et fornacium maxima differentia est. In ijs quidem nucleus ferri excoquitur ad indurandam aciem, alioque modo ad densandas incudes malleorúmue rostra. Summa autem differentia in aqua est, cui subinde candens immergitur. Hæc alibi atque alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri, sicuti Bilbilin in Hispania & Turiassonem, Comum in Italia, cum ferraria metalla in his locis non sint. Ex omnibus autem generibus palma Serico ferro est: Seres hoc cum uestibus suis pellibusque mittunt. Secunda Parthico: neque alia genera ferri ex mera acie temperantur, cæteris enim admiscetur. Mollior complexus in nostro orbe. Aliubi uena bonitatem hanc præstat, ut in Noricis: aliubi fractura, ut Sulmone aqua, uti diximus. Quippe cum in exacuando oleares cotes aquariæque differant, & oleo delicacior fiat acies. Mirumque, cum excoquatur uena, aquæ modo liquari ferrum, postea in spongias frãgi. Tenuiora ferramenta oleo restingui mos est, ne aqua in fragilitatem durentur. A ferro sanguis humanus se ulciscitur. Contactum nanq; eo celerius subinde rubiginẽ trahit. De magnete lapide suo loco dicemus, concordiaq; quã cum ferro habet. Sola hæc materia uires ab eo lapide accipit, retinetq; longo tempore, aliud apprehendens ferrum, ut anulorũ catena spectetur interdum: quod imperitum uulgus appellat ferrum uiuum, uulneraq; tali asperiora fiunt. Lapis hic & in Cantabria nascitur, non ille magnes uerus caute continua, sed sparsa bubbatione, ita appellãt, nescio an uitro fundendo perinde utilis, nondum enim expertus est quisquam: ferri utique inficit aciem, ut magnes. Eodem lapide Dinocrates architectus Alexandriæ Arsinoës templum concamerare inchoauerat, ut in eo simulacrum eius è ferro pendere in aëre uideretur. Interceßit mors & ipsius & Ptolemæi, qui id sorori suæ iusserat fieri. Metallorum omnium uena ferri largissima est. Cantabriæ maritimæ parte, quam oceanus alluit, mons prærupte altus, incredibile dictu, totus ex ea materie est, ut in ambitu oceani diximus.

De temperatura ferri; & medicinæ ex ferro, & ærugine, & rubigine, & squama ferri, & hygremplastro. CAP. XV.

FErrum accensum igni, nisi duretur ictibus, corrũpitur. Rubens non est habile tundendo, neq; antequam albescere incipiat. Aceto aut alumine illitum fit æri simile. A rubigine uindicatur cerussa et gypso, & liquida pice. Hæc est temperatura à Græcis antipathia dicta. Ferunt quidam & religione quadam id fieri. Et extare ferreã catenã apud Euphraten amnẽ, in urbe quæ Zeugma appellatur, qua Alexander magnus ibi uinxerat põtem, cuius anulos qui refecti sunt rubigine infestari, carentibus ea prioribus. Medicina è ferro est & alia quàm secãdi. Nanq; circũscribi circulo, térue circumlato mucrone, & adultis & infantibus prodest contra noxia medicamenta: & præfixisse in limine è sepulchro euulsos clauos aduersus noctiurnas lymphationes. Pungique leuiter mucrone quo percussus homo sit, cõtra dolores laterum pectorumq; subitos qui punctionem afferant. Quædam ustione sanãtur: priuatim uero canis rabidi morsus. Quippe etiã prævalente morbo, expauescentesq; potum, usta plaga ilico liberantur. Calefit etiam ferro candente aqua, in multis uitijs, priuatimque dysentericis. Est & rubigo ipsa in remedijs, & sic Telephum proditur sanasse Achilles, siue id ærea, siue ferrea cuspide fecit. Ita certe depingitur eã decutiens gladio. Sed rubigo ferri detrahitur humido ferro clauis ueteribus. Vis eius ligare, siccare, restringere. Emendat alopecias illita. Vtuntur & ad scabritias genarum pustulasque totius corporis, cum cera & oleo myrteo. Ad ignes uero sacros ex aceto. Item ad scabiẽ: paronychia digitorũ & pterygia in linteolis. Sistit & fœminarũ profluuia impo sita uelleribus. Plagis quoq; recẽtibus uino diluta, & cũ myrrha subacta. Et cõdylomatis ex aceto prodest. Podagras quoq; illita lenit. Squama quoq; ferri in usu est ex acie aut mucronibus, maxime simili, sed acriore quàm rubigo, quamobrẽ & contra epiphoras oculorũ assumitur. Sanguinẽq; sistit, cũ uulnera maxime ferro fiant. Sistit & fœminarũ profluuia. Imponitur & cõtra lienũ uitia. Hæmorrhoidas cõpescit, uleerumq; serpentia. Et genus prodest, farinæ modo aspersa paulisper: præcipua tamen commendatio eius in hygremplastro ad purganda uulnera fistulasque, & omnem callum erodendum, & rasis ossibus carnes recreandas. Componitur hoc modo: obolis ex cymolia creta duobus, drachmis sex ex ære, totidem ex squama ferri, totidem ceræ, ex olei sextario. His adijcitur, cum sunt repurganda uulnera aut replenda, ceratum.

De plumbi metallis, & albo plumbo & nigro. CAP. XVI.

SEquitur natura plumbi. Cuius duo genera, nigrũ atque candidũ. Pretiosissimũ candidum à Græcis appellatũ cassiteron, fabulosq; narratum in insulas Atlantici maris peti, uitilibusq; nauigijs circũsutis corio aduehi. Nunc certũ est in Lusitania gigni & in Gallecia, summa tellure harenosa, & coloris nigri: pondere tantum ea deprehenditur. Interueniunt & minuti calculi, maxime torrentibus siccatis. Lauant eas harenas metallici, & quod subsidit coquunt in fornacibus. Inuenitur & in aurarijs metallis (quæ elutia uocãt) aqua immissa eluẽte calculos nigros paulũ candore uariatos, quibus eadẽ grauitas quæ auro. Et ideo in calathis in quibus aurũ colligitur, remanent cũ eo, postea caminis separantur, conflatiq; in album plumbum resoluuntur. Non fit in Gallecia nigrũ, cũ uicina

Cantabria

Cantabria nigro tantum abundet. Nec ex albo argentum, cum fiat ex nigro. Iungi inter se plumbū nigrum sine albo non potest, nec hoc ei sine oleo. Ac ne album quidē secum sine nigro. Album habuit autoritatē & Iliacis tēporibus, teste Homero, cassiteron ab illo dictū. Plumbi nigri origo duplex est: aut enim sua prouenit uena, nec quicquam aliud ex se parit: aut cum argento nascitur, mixtisq; uenis cōflatur. Eius qui primus fuit in fornacibus liquor, stannum appellatur: qui secundus argentum, quod remansit in fornacibus, galena, quæ portio est tertia addita uenæ. Hæc rursus conflata, dat nigrū plumbū, deductis partibus duabus.

De stanno, plumbo argentario, & quibusdam alijs. CAP. XVII.

STannum illitum æneis uasis, saporem gratiorem facit, & compescit æruginis uirus, mirumq; pondus non auget. Specula quoq; ex eo laudatissima, ut diximus, Brundisij temperabantur, donec argenteis uti cœpere & ancillæ. Nunc adulteratur stannum addita æris tertia portione candidi in plumbum album. Fit & alio modo mixtis albi plumbi nigriq; libris. Hoc nunc aliqui argentariū appellant. Idem & tertiarium uocāt, in quo duæ nigri portiones sunt, & tertia albi. Pretium eius in libras xxx. Et hoc fistulæ solidantur. Improbiores ad tertiariū additis æquis partibus albi, argentarium uocāt, & eo quæ uolunt incoquunt. Pretia huius faciunt in pondo cxxx. In libras, albo per se syncero pretia sunt xxx. nigro xvi. Albi natura plus aridi habet. Contraq;, nigri tota humida est. Ideo album nulli rei sine mixtura utile est. Neq; argentum ex eo plumbatur, quoniam prius liquescit argētum. Album incoquitur æreis operibus Galliarum inuēto, ita ut uix discerni queat ab argento, eaq; incoctilia uocāt. Deinde & argentum incoquere simili modo cœpere, equorum maxime ornamentis, iumentorumq; iugis in Alexia oppido, reliqua gloria Biturigū fuit. Cœpere deinde & esseda, & uehicula, & petorita exornare. Similiq; modo ad aurea quoq; non modo argētea staticula inanis luxuria peruenit: quæq; in scyphis cerni prodigū erat, hæc in uehiculis atteri, cultus uocatur. Plumbi albi experimentum in charta est, ut liquefactum pondere uideatur non calore rupisse. India neq; æs, neque plumbum habet, gemmisq; suis ac margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fistulas laminasq; utimur, laboriosius in Hispania eruto, totasque per Gallias: sed in Britannia summo terræ corio adeo large, ut lex ultro dicatur, ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc sunt nomina: Iouetanum, Caprariense, Oleastrense. Nec differētia ulla scoriæ, modo sit excocta diligenter. Mirumque in his solis metallis, quòd derelicta fertilius reuiuiscunt. Hoc uidetur facere relaxatis spiramentis ad satietatem infusus aer, æque ut fœminas quasdam fœcundiores abortus facere. Nuper id compertum in Bætica Santarensi metallo, quod locari solitum x. libris per cc. antè annos, postquam obliteratum erat lv. locatum est. Simili modo Antonianum in eadem prouincia pari locatione peruenit ad pondo cccc. uectigalis. Et mirum, aqua addita non liquescere uasa è plumbo constat: eadem in aqua calculus æreúsue quadrans si addatur, uas peruri.

Medicinæ de plumbo, & scoria plumbi, de molybdena siue galena, de psimmythio, & sandaracha. CAP. XVIII.

IN medicina per se plumbi usus est cicatrices reprimere: adalligatisq; lumborum & renum partibus frigidiore natura inhibere impetus ueneris. Vi saque in quiete uenerea sponte naturæ erumpētia usq; in morbi genus, his laminis Caluus orator cohibuisse traditur, uiresq; corporis studiorum labori custodisse. Nero (quoniam ita dijs placuit) princeps lamina pectori imposita sub ea cantica exclamans, alendis uocibus demonstrauit rationem. Coquitur ad medicinæ usus patinis fictilibus substrato sulphure minuto, laminis impositis tenuibus, opertisque sulphure & ferro mixtis. Cum coquitur, munienda in eo opere foramina spiritus conuenit, alioquin plumbi è fornacibus halitus noxius sentitur & pestilēs, & canibus ocyssime: omnium uero metallorum, muscis & culicibus. Quamobrem non sunt ea tædia in metallis. Quidam in coquendo scobem plumbi lima quæsitam sulphuri miscent. Alij cerusam potius quàm sulphur. Fit & lotura plurimi usus in medicina, cū se ipso teritur in mortarijs plumbeis addita aqua cœlesti, donec crassescat. Postea supernatans aqua tollitur spongijs: quod crassissimum fuit, siccatum diuiditur in pastillos. Quidam limatum plumbum sic terūt. Quidam etiam plumbaginem admiscent. Alij uero acetū, alij uinum, alij adipem, alij rosam. Quidam in mortario lapideo, & maxime Thebaico, plumbeo pistillo terere malunt, candidiusq; fit ita medicamentum. Id autem quod ustū est plumbū, lauatur, ut stibi & cadmia. Potest astringere, sistere, contrahere cicatrices. Vsus enim ex eodem & in oculorum medicamentis, & maxime contra procidentiam eorum & inanitatem, & ulcerum excrescentia, rimasq; sedis aut hæmorrhoidas aut cōdylomata. Ad hæc maxime lotura plumbi facit. Cinis autem usti ad ulcera serpentia aut sordida. Eademque quæ chartis ratio profectus. Vritur autem in patinis per laminas minutas cum sulphure uersatum rudibus ferreis aut ferulaceis, donec liquor mutetur in cinerē. Dein refrigeratum teritur in farinam. Alij elimatam scobem in fictili crudo coquūt in caminis, donec percoquatur figlinum. Aliqui cerusam miscent pari mēsura, aut hordeum, teruntque ut in crudo dictum est, & præferunt sic tritum plumbum spodio Cyprio. Scoria quoque plumbi in usu est, optimaq; quæ ad luteum maxime colorem accedit sine plumbi reliquijs aut sulphuris specie & terra carens. Lauatur hæc in mortarijs minutim fracta, donec aqua luteum colorem trahat, & transfunditur in uas purum, idque sæpius usque dum subsidat, quod utilissimum est: eosdemque effectus habet quos plumbum, sed acriores. Mirari

succurrit

succurrit experientiam uitæ, ne fece quidem rerũ excrementorumq; fœditate intentata tot modis. Fit & spodium ex plumbo eodem modo, quo ex Cyprio ære diximus. Lauatur in linteis raris in aqua cœlesti, separaturq; terrenum trãsfusione, cribratũq; teritur. Quidam puluerẽ pennis detergere malunt, ac terere in uino odorato. Est & molybdena, quã alibi galenã uocauimus, plumbi & argenti uena cõmunis. Melior hæc, quanto magis aurei coloris, quantoq; minus plumbosa, friabilis & modice grauis. Cocta cum oleo, iocineris colorẽ trahit. Adhæresçit & auri & argenti fornacibus. Et hanc metallicã uocant. Laudatissima quæ in Zephyrio fiat. Probantur minime terrenæ, minimeq; lapidosæ, coquũtur lauãturq; scoriæ modo. Vsus in liparas ad lenienda refrigerandaq; ulcera. Emplastrisq; quæ non alligãtur, sed illita ad cicatricem perducunt, in teneris corporibus mollissimisq; partibus. Compositio eius est libris tribus, & ceræ libra una, olei tribus heminis: quod in senili corpore cum fracibus additur. Temperatur & cũ spuma argenti, & scoria plũbi, ad dysenteriã & tenasmũ fouendo calida. Psimmythium quoq;, hoc est cerussam, plũbariæ dant officinæ. Laudatissimũ in Rhodo. Fit autẽ ramentis plũbi tenuissimis super uas aceti asperrimi impositis, atq; ita distillãtibus. Quod ex eo cecidit in ipsum acetum, arefactũ molitur & cribratur, iterũq; aceto mixto in pastillos diuiditur, & in sole siccatur æstate. Fit & alio modo, addito in urceos aceto, plũbo obturatos per dies x. derasoq; ceu situ, ac rursus deiecto donec deficiat materia. Quod derasum est teritur & cribratur, & coquitur in patinis, miscenturq; rudiculis, donec ruffescat, & simile sandarachæ fiat. Dein lauatur dulci aqua donec nubeculæ omnes eluantur. Siccatur similiter postea, & in pastillos diuiditur. Vis eius eadẽ quæ supradictus, leuissima tantum ex omnibus: præterq; ad candorẽ fœminarũ. Est autẽ letalis potus, sicut spuma argẽti. Postea cerussa ipsa si coquatur russescit. Sadarachæ quoq; propemodũ dicta natura est. Inuenitur autẽ & in aurarijs & in argẽtarijs metallis, melior quo magis ruffa, quoq; magis uirus redolẽs, ac pura friabilisq;. Valet purgare, sistere, excalfacere, perrodere. Summa eius dos septica. Explet alopecias ex aceto illita. Additur oculorũ medicamẽtis. Fauces purgat cũ melle sumpta. Vocem lympidã ac canorã facit. Suspiriosis tussientibusq; iucunde medetur, cũ resina terebinthina in cibo sumpta. Suffita quoq; cũ cedro, ipso nidore itidẽ medetur. Et arsenicũ ex eadẽ est materia. Quod optimum, coloris etiã in auro, excellentius. Quod uero pallidius aut sandarachæ similius est, deterius existimatur. Est & tertiũ genus, quo miscetur aureus color sandarachæ. Vtraq; hæc squamosa. Illud uero siccum purũq; gracili uenarũ discursu fissile. Vis eadẽ quæ suprà, sed acrior. Itaq; & causticis additur, & psilothris. Tollit & pterygia digitorum, carnesq; narium, & condylomata, & quicquid excrescit. Torretur ut ualidius prosit in noua testa, donec mutet colorem.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXXV.

*

PROOEMIVM.

METALLORVM quibus opes constant, adnascentium quoq; eis natura indicata propemodum est, ita cõnexis rebus ut immensa medicinæ sylua, & officinarum tenebræ, & morosa cæladi pingendiq; ac tingendi subtilitas simul dicerentur. Restant terræ ipsius genera lapidumq;, uel numerosiore serie, plurimis singula à Græcis præcipue uoluminibus tractata. Nos in ijs breuitatem sequemur utilem instituti modo, nihil necessarium aut naturale omittentes.

Honos picturæ. CAP. I.

PRimumq; dicemus quæ restant de pictura, arte quondam nobili, tunc cum expeteretur à regibus populisq;, & illos nobilitante, quos esset dignata posteris tradere: nunc uero in totum marmoribus pulsa, iam quidem & auro, nec tantum ut parietes toti operiantur, uerum & interraso marmore, uermiculatisq; ad effigies rerum & animalium crustis. Non placent iam abaci, nec spatia montis in cubiculo delitentia: Cœpimus & lapidem pingere. Hoc Claudij principatu inuentum. Neronis uero, maculas, quæ no essent, in crustis inserendo unitatem uariare, ut ouatus esset Numidicus, ut purpura distingueretur Sinnadicus, qualiter illos nasci optarẽt deliciæ. Montium hæc subsidia deficiẽtium: nec cessat luxuria id agere, ut quàm plurimum incendijs perdat.

Honos imaginum. CAP. II.

IMaginum quidẽ pictura, quàm maxime similes in æuum propagabãtur figuræ, quod in totũ exoleuit. Aerei ponũtur clypei, argẽteæ facies surdo figurarum discrimine, statuarũ capita permutãtur, uulgatis iampridem salibus etiam carminũ. Adeo materiã malunt cõspici omnes quàm se nosci. Et inter hæc pinacothecas ueteribus tabulis consuunt, alienasq; effigies colũt, ipsi honorẽ non nisi pretio ducentes, ut frangat hæres, furis detrahat laqueus. Itaq; nullius effigie uiuẽte, imagines pecuniæ non suas relinquunt. Idem palæstras athletarũ imaginibus, & ceromata sua exornant, & uultus Epicuri per cubicula gestant, ac circũferunt secum. Natali eius uicesima luna sacrificant, feriasq; omni mense custodiunt, quas cadas uocant, hi maxime qui se ne uiuẽtes quidẽ nosci uolũt. Ita est profectò, artes desidiã perdidit: & quoniã animorũ imagines non sunt, negliguntur etiã corporũ. Aliter apud maiores in atrijs hæ erãt quæ spectarẽtur, non signa externorum artificum, nec æra aut marmora. Expressi cera uultus singulis disponebantur armarijs, ut essent imagines, quæ comitarentur gẽtilitia funera: semperq; defuncto aliquo, totus aderat familiæ eius qui unquam fuerat

populus. Stemmata uero lineis discurrebant ad imagines pictas. Tablina codicibus implebãtur, & monumentis rerum in magistratu gestarum. Aliæ foris & circa limina animorum ingentium imagines erant, affixis hostium spolijs, quæ nec emptori refringere liceret, triumphabantque etiam dominis mutatis ipsæ domus: & erat hæc stimulatio ingens, exprobrãtibus tectis, quotidie imbellem dominũ intrare in alienum triumphum. Extat Messalæ oratoris indignatio, qua prohibuit inseri genti suæ Leuinorum alienam imaginem. Similis causa Messalæ seni expreßit uolumina illa quæ de familijs condidit, cum Scipionis Africani transisset atrium, uidissetq; adoptione testamentaria Salutionis, hoc enim ei fuerat cognomen, Africanorum dedecore notam irrepentem Scipionum nomini. Sed pace Messalarum dixisse liceat, etiam mẽtiri clarorum imagines, erat aliquis uirtutũ amor: multoq; honestius quàm mereri, ne quis suas expeteret. Non est prætereundũ & nouitium inuentum. Siquidem non solũ ex auro argentóue, aut certe ex ære in bibliothecis dicantur illi, quorum immortales animæ in ijsdem locis ibi loquuntur, quinimo etiam quæ non sunt finguntur, pariuntq; desideria nõ traditi uultus, sicut in Homero euenit: Quo maius (ut equidẽ arbitror) nullum est felicitatis specimen, quàm semper omnes scire cupere qualis fuerit aliquis. Asinij Pollionis hoc Romæ inuentum, qui primus bibliothecã dicando, ingenia hominum rem publicã fecit. An priores cœperint Alexandriæ & Pergami reges qui bibliothecas magno certamine instituere, non facile dixerim. Imaginum amorem flagrasse quondã testes sunt, & Atticus ille Ciceronis, edito de his uolumine, & M. Varro benignißimo inuẽto insertis uoluminũ suorum fœcunditati, non nominibus tantũ septingentorum illustrium, sed & aliquo modo imaginibus, nõ passus intercidere figuras, aut uetustatẽ cui cõtra homines ualere, inuẽtione muneris etiam dijs inuidiosus, quando immortalitatem non solũ dedit, uerumetiam in omnes terras misit, ut præsentes esse ubiq; & claudi possent,

Quando primum clypei imaginum publice, quãdo in domibus positi, & de picturæ initijs, & monochromato, & primis pictorib. & antiquitate picturarũ in Italia. CAP. III.

ET hoc quidem alienis ille præstitit. Suorum uero clypeos in sacro uel publico priuatim dicare primus instituit (ut reperio) Ap. Claudius, qui consul cum Seruilio fuit anno urbis cclix. Posuit enim in Bellonæ æde maiores suos, placuitq; in excelso spectari, & titulos honorũ legi. Decora res, utiq; si liberorum turba paruulis imaginibus ceu nidum aliquem sobolis pariter ostendat: quales clypeos nemo non gaudens fauensq; aspicit. Post eum M. Aemilius, collega in consulatu Q. Luctatij, non in basilica modo Aemilia, uerum & domi suæ posuit, id quoque Martio exemplo. Scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum est, continebantur imagines: Vnde & nomen habuere clypeorum, non ut peruersa grammaticorum subtilitas uoluit, à cluendo. Origo plena uirtutis, faciem reddi in scuto cuiusq; qui fuerit usus illo. Pœni ex auro factitauere & clypeos & imagines, secumque in castris tulere. Certe captis eis talem Hasdrubalis inuenit Q. Martius, Scipionum in Hispania ultor: isque clypeus supra fores Capitolinæ ædis usque ad incendium primum fuit. Maiorum quidem nostrorum tanta securitas in ea re annotatur, ut L. Manlio, Q. Fuluio COSS. anno urbis quingentesimo lxxv. M. Aufidius tutelæ Capitolij redemptor, docuerit patres argenteos esse clypeos, qui pro æreis per aliquot iam lustra assignabantur. De picturæ initijs incerta, nec instituti operis quæstio est. Aegyptij sex milibus annorum apud ipsos inuentam, priusquam in Græciam transiret, affirmant, uana prædicatione, ut palàm est. Græci autem alij Sicyone, alij apud Corinthios repertã, omnes umbra hominis lineis circunducta. Itaque talem primam fuisse: secundam singulis coloribus & monochromaton dictam, postquam operosior inuenta erat: duratque talis etiam nunc. Inuentam linearem dicunt à Philocle Aegyptio, uel Cleanthe Corinthio. Primi exercuere Ardices Corinthius & Telephanes Sicyonius, sine ullo etiamnum colore, iam tamen spargentes lineas intus. Ideo & quos pingerent ascribere institutum. Primus inuenit eas colorare, testa (ut ferunt) trita, Cleophãtus Corinthius. Hunc aut eodem nomine alium fuisse, quem tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Demaratum, Tarquinij Prisci Romani regis patrem, fugiẽtem à Corintho iniurias Cypselli tyrãni, mox docebimus. Iam enim absoluta erat pictura etiam in Italia. Extant certe hodieque antiquiores urbe picturæ Ardeæ in ædibus sacris, quibus equidem nullas æque demiror, tam longo æuo durantes in orbitate tecti, ueluti recentes. Similiter Lanuuij, ubi Atalanta & Helena cominus pictæ sunt nudæ ab eodem artifice, utraq; excellentißima forma, sed altera ut uirgo, ne ruinis quidem templi cõcussæ. Pontius legatus Caij principis eas tollere conatus est libidine accensus, si tectorij natura permisisset. Durãt & Cære, antiquiores & ipsæ. Fatebiturq; quisquis eas diligenter æstimauerit, nullam artium celerius cõsummatam, cum Iliacis tẽporibus non fuisse eã appareat.

De pictoribus Romanis, & quando primum dignitas picturæ, & qui uictorias suas pictura proposuerunt, & quando externis picturis dignitas Romæ. CAP. IIII.

APud Romanos quoque honos mature huic arti contigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorum traxerunt Fabij clarißimæ gentis princepsque eius cognominis ipse ædem Salutis pinxit anno urbis conditæ cccl. quæ pictura durauit ad nostram memoriam, æde Claudij principatu exusta. Proxime celebrata est in foro boario æde Herculis Pacuuij poëtæ pictura, Ennij sorore genitus hic fuit: clarioremque eam artem Romæ fecit gloria scenæ; Postea non est

spectata

ſpectata honeſtis manibus, niſi forte quis Turpilium equitem Romanum è Venetia noſtræ ætatis uelit referre, hodieque pulchris eius operibus Veronæ extantibus. Læua is manu pinxit, quod de nullo antè memoratur. Paruis gloriabatur tabellis, extinctus nuper in longa ſenecta, Aterius Labeo prætorius, etiam proconſulatu prouinciæ Narbonenſis functus. Sed ea res in riſu & iam cõtumelia erat. Fuit & principum uirorum non omittendum de pictura celebre conſilium. Q. Pedius, nepos Q. Pedij conſularis triumphalisq;, à Cæſare dictatore cohæredis Auguſto dati, cum natura mutus eſſet, eum Meſſala orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturam docendum cenſuit, idque etiam diuus Auguſtus comprobauit. Puer magni profectus in ea arte obijt. Dignatio autem præcipua Romæ increuit (ut exiſtimo) à M. Valerio Max. Meſſala, qui princeps tabulam picturæ prælij, quo Carthaginienſes & Hieronem in Sicilia deuicerat, propoſuit in latere curiæ Hoſtiliæ, anno ab urbe condita quadringenteſimononageſimo. Fecit hoc quidem & L. Scipio, tabulamque uictoriæ ſuæ Aſiaticæ in Capitolio poſuit. Idque ægre tuliſſe fratrem Africanum tradunt, iratum haud immerito, quoniam filius eius in illo prælio captus fuerat. Non diſſimilem offenſionem & Aemiliani ſubijt L. Hoſtilius Mancinus, qui primus Carthaginem irruperat, ſitum eius expugnationesque depictas proponendo in foro, & ipſe aſſiſtens populo ſpectanti ſingula enarrando: qua comitate proximis comitijs conſulatum adeptus eſt. Habuit & ſcena ludis Claudij Pulchri magnam admirationem picturæ, cum ad tegularum ſimilitudinem corui decepti imagine aduolarent. Tabulis autem externis autoritatem Romæ publice fecit primus omnium L. Mummius, cui cognomen Achaici uictoria dedit. Namq; cum in præda uendenda rex Attalus VI. M. ſeſtertium emiſſet Ariſtidis tabulã, Liberum patrem continentem, pretium miratus, ſuſpicatusque aliquid in ea uirtutis quod ipſe neſciret, reuocauit tabulam Attalo multum querente, & in Cereris delubro poſuit, quam primam arbitror picturam externam Romæ publicatam. Deinde uideo & in foro poſitas uulgo. Hinc enim ille Craſſi oratoris lepos agẽtis ſub ueteribus, cum teſtis compellatus inſtaret: Dic ergo Craſſe qualem me reris? Talem, inquit, oſtẽdens in tabula pictum inficetiſſime Gallum exerẽtem linguam. In foro fuit & illa paſtoris ſenis cum baculo, de qua Teutonorum legatus interrogatus, quanti eum æſtimaret, reſpondit, ſibi donari nolle talem uiuum uerumque. Sed præcipuam autoritatem fecit publice tabulis Cæſar dictator, Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædem dicatis. Poſt eum M. Agrippa uir ruſticitati propior quàm delicijs. Extat certe eius oratio magnifica, & maximo ciuium digna de tabulis omnibus ſignisque publicandis: quod fieri ſatius fuiſſet, quàm in uillarum exilia pelli. Verum eadem illa toruitas tabulas duas Aiacis & Veneris mercata eſt à Cyzicenis H-S. xij. M. In thermarum quoque calidiſſima parte marmoribus incluſerat paruas tabellas, paulo antè cum reficerentur ſublatas. Super omnes diuus Auguſtus in foro ſuo celeberrima in parte poſuit tabulas duas, quæ belli pictam faciem habent & triumphum. Idem Caſtores ac uictoriam poſuit, & quas dicemus ſub artificum mẽtione in templo Cæſaris patris. Idem in curia quoque, quam in comitio conſecrabat duas tabulas impreſſit parieti: Nemeam ſedentem ſupra leonem, palmigeram ipſam, aſtante cum baculo ſene, cuius ſupra caput tabula bigæ dependet: Niceas ſcripſit ſe inuſſiſſe, tali enim uſus eſt uerbo. Alterius tabulæ admiratio eſt, puberem filium ſeni patri ſimilem eſſe, ſalua ætatis differentia, ſuperuolante aquila draconem complexa. Philochares hoc ſuum opus eſſe teſtatus eſt. Immenſa, uel unam ſi quis tantum hanc tabulam æſtimet, potentia artis, cum propter Philocharem ignobiliſſimos alioquin Glaucionem filiumque eius Ariſtippum, ſenatus populusque Romanus tot ſeculis ſpectet. Poſuit & Tiberius Cæſar minime comis imperator, in templo ipſius Auguſti, quas mox indicabimus.

Ratio pingendi, de pigmentis. CAP. V.

HActenus dictum ſit de dignitate artis morientis. Quibus coloribus ſingulis primi pinxiſſent, diximus, cum de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromatea genera picturæ uocauerint, qui deinde, & quæ & quibus temporibus inuenerint, dicemus in mentione artificum, quoniam indicare naturas colorũ, cauſa inſtituti operis, prior eſt. Tandem ſe ars ipſa diſtinxit, & inuenit lumen atq; umbras, differẽtia colorũ alterna uice ſeſe excitante. Deinde adiectus eſt ſplendor, alius hic quàm lumẽ: quem quia inter hoc & umbrã eſſet, appellauerunt tonon: commiſſuras uero colorum & tranſitus, armogen.

De coloribus natiuis, & factitijs. CAP. VI.

SVnt autem colores auſteri aut floridi. Vtrunque natura aut mixtura euenit. Floridi ſunt quos dominus pingenti præſtat, minium, armenium, cinnabaris, chryſocolla, Indicum, purpuriſſum. Cæteri auſteri. Ex omnibus alij naſcuntur, alij fiunt. Naſcuntur ſinopis, rubrica, parætonium, melinum, eretria, auripigmentum. Cæteri finguntur, primumq; quos in metallis diximus. Prætereà è uilioribus ochra, ceruſſa uſta, ſandaracha, ſandix, ſyricum, atramentum. Sinopis inuenta eſt primum in Ponto, inde nomen, à Sinope urbe. Naſcitur & in Aegypto, Balearibus, Africa: ſed optima in Lemno & in Cappadocia, effoſſa è ſpeluncis. Quæ ſaxis adhæſit, excellit. Glebis ſuus colos, extrà maculoſus. Hacq; uſi ſunt ueteres ad ſplendorem. Species ſinopidis tres, rubra, & minus rubẽs, & inter has media. Pretium optimæ in libras xiij. denarij. Vſus ad penicillum, aut ſi lignũ colorare libeat. Eius quæ ex Africa uenit, ocloni aſſes: cicerculũ appellant. Quæ magis cæteris rubet, utilior abacis. Idem pretium eius, quæ preſſior uocatur, & eſt maxime.

fusca. Vsus eius ad bases abacorum. In medicina uero blandus, emplastrisq; & malagmatis siue sicca cõpositione eius, siue liquida facilis, cõtra ulcera in humore sita, ueluti oris, sedis. Aluũ sistit infusa: Fœminarũ profluuia, pota denarij põdere. Eadẽ adusta, siccat scabricias oculorum, è uino maxime. Rubricæ genus in ea uoluere intelligi quidã secũdæ autoritatis. Palmã enim lemniæ dabant, minio proximã. Hæc est multũ antiquis celebrata, cum insula in qua nascitur. Nec nisi signata uenũdabatur, unde & sphragidẽ appellauere. Hac miniũ sublinunt, adulterantq;. In medicina præclara res habetur: Epiphoras enim oculorum mitigat, & dolores circũlita. Ægilopas manare prohibet. Sanguinẽ reijcientibus ex aceto datur bibẽda. Bibitur & contra lienũ renũq; uitia, & purgationes fœminarũ. Item & cõtra uenena, & serpentiũ ictus terrestrium marinorũq;, omnibus ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ generibus, fabris utilissima Ægyptia & Africana, quoniã maxime sorbẽtur. Picturis autẽ apta nascitur & in ferrarijs metallis. Ex ea fit ochra, exusta rubrica in ollis nouis luto circũlitis. Quo magis arsit in caminis, hoc melior. Omnis autẽ rubrica siccat, ideoq; & emplastris conuenit, igni etiã sacro. Sinopidis Ponticæ selibra, silis lucidi libris x. & melini græciensis duabus mixtis, tritisq; unà per dies xij. leucophorum fit, hoc est, glutinũ auri, cũ inducitur ligno. Parætonion nomẽ loci habet ex Ægypto, spumã maris esse dicũt solidatã cũ limo, & ideo conchæ minutæ inueniũtur in eo. Fit & in Creta insula atq; Cyrenis. Adulteratur Romæ creta cimolia decocta conspissataq;. Pretiũ optimo in pondo sex, x. E cãdidis coloribus pinguissimũ, & tectorijs tenacissimũ propter læuorẽ. Melinũ candidũ & ipsum est, optimũ in Melo insula. In Samo quoq; nascitur, sed eo non utuntur pictores propter nimiã pinguedinẽ. Accubantes effodiunt ibi inter saxa uenas scrutantes. In medicina eundẽ usum habet quẽ eretria creta. Præterea linguã tactu siccat. Pilos detrahit & mitigat. Precium in libras sestertij singuli. Est & colos tertius è candidis cerussæ, cuius rationẽ in plũbi metallis diximus. Fuit & terra per se in Theodoti fundo inuẽta Smyrnæ, qua ueteres ad nauium picturas utebantur. Nunc omnis ex plũbo & aceto fit, ut diximus. Vsta casu reperta incendio Piræi, cerussa in orcis cremata. Hac primus usus est Nicias supradictus. Optima nunc Asiatica habetur, quæ & purpurea appellatur. Pretiũ eius in libras æris v. Fit et Romæ cremato sile marmoroso & restincto aceto. Sine usta nõ fiunt umbræ. Eretria terræ suæ habet nomen. Hac Nicomachus & Parasius usi. Refrigerat emollitq;. Explet uulnera si coquatur, ad siccãda præcipue utilis, & capitis doloribus, & ad deprehẽdenda pura. subesse enim ea intelligitur, si ex aqua illita non arescat. Sandarachã & Ochram Iuba tradit in insula rubri maris Topazo nasci: sed inde nõ peruehũtur ad nos. Sandaracha quomodo fieret diximus. Fit adulterina et ex cerussa nõ in fornace cocta. Colos esse debet flãmeus. Pretiũ in libras asses quini. Hæc si torreatur, æqua parte rubrica admixta sandycem facit. Quanquam animaduerto Virgilium existimasse herbam id esse, illo uersu,

Sponte sua sandyx pascentes uestiet agnos.

Pretium in libras dimidiũ eius quod sandarachæ. Nec sunt alij colores maioris põderis. Inter factitios est & syricũ, quo miniũ sublini diximus. Fit autẽ sinopide & sandyce mixtis. Atramentũ quoq; inter factitios erit, quanquã est & terra geminæ originis. Aut enim sal-suginis modo emanat, aut terra ipsa sulphurei coloris ad hoc probatur. Inuenti sunt pictores, qui è sepulchris carbones infectos effoderent. Sed importuna hæc omnia ac nouitia. Fit enim & fuligine pluribus modis, resina uel pice exustis. Propter quod officinas etiam ædificauere, fumũ eum nõ emittẽtes. Laudatissimũ eodem modo fit è tædis. Adulteratur fornaciũ balinearũq; fuligine, quo ad uolumina scribẽda utuntur. Sunt qui & uini fecẽ siccatã excoquant: affirmantq;, si ex bono uino fex fuerit, Indici speciẽ id atramentũ præbere. Polygnotus & Mycon celeberrimi pictores Athenis, è uinaceis fecere, tryginon appellant. Apelles cõmentus est ex ebore cõbusto facere, quod elephantinum uocãt. Apportatur & Indicũ ex India, inexploratæ adhuc inuentionis mihi. Fit etiã apud infectores ex flore nigro, qui adhæresçit æreis cortinis. Fit & è tædis ligno cõbusto, tritisq; in mortario carbonibus. Mira in hoc sepiarum natura, sed ex his nõ fit. Omne autẽ atramentũ sole perficitur, librariũ gummi, tectoriũ glutino admixto. Quod autẽ aceto liquefactũ est, ægre eluitur. E reliquis coloribus quos à dominis dari diximus propter magnitudinem pretij, ante omnes est purpurissum è creta argẽtaria: cũ purpuris pariter tinguitur, bibitq; eum colorẽ celerius lanis. Præcipuũ est primũ, feruẽti aheno rudibus medicamẽtis inebriatũ. Proximũ egesto eo addita creta in ius idẽ. Et quoties id factũ est, leuatur bonitas pro numero dilutione sanie. Quare Puteolanũ potius laudatur quàm Tyriũ aut Getulicum, uel Laconicũ, unde preciosissimæ purpuræ. Causa est, quod hysgino maxime inficitur, rubiãq; cogitur sorbere. Vilissimũ à Canusio. Pretiũ huic à singulis denarijs in libras ad xxx. Pingẽtes sandyce sublita mox ouo inducentes purpurissum, fulgorẽ minij faciunt. Si purpurã facere malunt, ceruleũ sublinũt, mox purpurissum ex ouo inducunt. Ab hoc maxima autoritas Indico. Ex India uenit harundinũ spumæ adhæresçente limo, cũ teritur nigrũ. At in diluendo mixturam purpuræ ceruleiq; mirabilẽ reddit. Alterum genus eius est in purpurarijs officinis innatans cortinis, & est purpuræ spuma. Qui adulterãt, uero Indico stercora columbina aut cretã Selinusiã, uel anulariã ultro inficiunt: Probatur carbone. Reddit enim quod syncerum & flammã excellentis purpuræ, & dũ fumat odorẽ maris olet. Ob id quidã è scopulis id colligi putãt. Pretium Indico denarij uiginti in libras. In medicina Indicum rigores & impetus sedat. Siccat oris ulcera.

Armenia

Armenia mittit quod eius nomine appellatur. Lapis est hic quoq; chrysocollæ modo infectus. Optimūq; est quod maxime uiride est, cōmunicato colore cū ceruleo. Solebāt libræ eius trecenis nūmis taxari. Inuenta per Hispanias harena est, similē curā recipiens. Itaq; ad denarios senos uilitas redijt. Distat à ceruleo candore modico, qui teneriorē hunc efficit colorē. Vsum in medicina ad pilos tantū alendos habet, maximeq; in palpebris. Sunt etiamnū nouitij duo colores è utilissimis, uiride quod Appianū uocatur, & quod chrysocollam luteam mentitur, ceu parū multa sint mendacia eius. Fit ex creta uiridi æstimatū sestertijs in libras. Anulare quod uocāt, candidum est, quo muliebres picturæ illuminantur. Fit & ipsum ex creta admixtis uitreis gemmis ex uulgi anulis, unde & anulare dictum.

Qui colores udo nō inducantur, & quibus coloribus antiqui pinxerunt, & quādo primū gladiatorū pugnæ propositæ sunt. CAP. VII.

EX omnibus coloribus cretulā amare, udoq; illini recusant, purpurissum, Indicū ceruleum, melinum, auripigmentū, appianū, cerussa. Cerā tinguntur ijsdem his coloribus ad eas picturas quæ inuruntur, alieno parietibus genere, sed classibus familiari, iam uero & onerarijs naubus: quoniā & pericula expingimus, ne quis miretur & rogos pingi. Iuuatq; pugnaturos ad mortē, aut certe cædē, speciose uehi. Qua contēplatione tot colorū tāta uarietate subit antiquitatem mirari. Quatuor coloribus solis immortalia illa opera fecere, ex albis melino, ex silaceis Attico, ex rubris sinopide Pontica, ex nigris atramēto, Apelles, Echion, Melātius, Nicomachus, clarissimi pictores, cū tabulæ eorū singulæ oppidorū uenirēt opibus. Nunc & purpuris in parietes migrātibus, & India cōferēte fluminū suorū limū, & draconū & elephātorū sanie, nulla nobilis pictura est. Omnia ergo meliora tunc fuere, cum minor copia. Ita est, quoniā, ut suprà diximus, rerū nō animi pretijs excubatur. Et nostræ ætatis insaniā ex pictura nō omittā. Nero princeps iusserat colosseum se pingi cxx. pedū in linteo, incognitū ad hoc tempus. Ea pictura cū peracta esset in Marianis hortis accēsa fulmine cū optima hortorū parte conflagrauit. Libertus eius cū daret Antij munus gladiatorū, publicas porticus inuestiuit pictura, ut constat, gladiatorum ministrorumq; omniū ueris imaginibus redditis. Hic multis iam seculis summus animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munera atq; in publico exponi cœpta à C. Terentio Lucano. Is auo suo à quo adoptatus fuerat, triginta paria in foro per triduum dedit, tabulamq; pictam in nemore Dianæ posuit.

De ætate picturæ, operum & artificum indicatura nobilitates cccv. CAP. VIII.

NVnc celebres in ea arte quàm maxima breuitate percurrā, neq; enim instituti operis est talis executio. Itaq; quosdā uel in transcursu, & in aliorum mentione obiter nominasse satis erit, exceptis operum claritatibus, quæ & ipsa conueniet attingi, siue extant, siue intercidêre. Non constat sibi in hac parte Græcorū diligentia, tam multas post olympiadas celebrando pictores quàm statuarios autores. Primūq; olympiade nonagesima, cū & Phidiā ipsum initio pictorē fuisse tradatur, clypeūq; Athenis ab eo pictum. Præterea in cōfesso sit, octogesimatertia fuisse Panæum fratrē eius, qui clypeū intus pinxit in Aegide Mineruæ quā fecerat Colotes Phidiæ discipulus, & in faciendo Ioue Olympio adiutor. Quid? quòd in confesso perinde est, Bularchi pictoris tabulā, in qua erat Magnetum prælium, à Candaule rege Lydiæ Heraclidarū nouissimo, qui & Myrsilus uocitatus est, repensam auro. Tanta iā dignatio picturæ erat. Id circa ætatem Romuli acciderit necesse est: duo enim deuicesima olympiade interijt Candaules, aut (ut quidam tradunt) eodē anno quo Romulus, nisi fallor, manifesta iā tum claritate artis atq; absolutione. Quod si recipi necesse est, simul apparet multo uetustiora principia esse, eosq; qui monochromatis pinxerint, quorū ætas non traditur aliquanto antè fuisse, Hygiænontē, Diniā, Charman, & qui primus in pictura marē fœmināq; discreuit, Eumarū Atheniensem figuras omnes imitari ausum, quiq; inuēta eius excoluerit, Cimonē Cleoneum. Hic catagrapha inuenit, hoc est obliquas imagines et uarie formare uultus, respicientes, suspicientesue & despicientes. Articulis etiā membra distinxit. Venas protulit, præterq; in ueste & rugas & sinus inuenit. Panæus quidem frater Phidiæ, etiam prælium Atheniensium aduersus Persas apud Marathonem factum pinxit. Adeo iam colorū usus percrebruerat, adeoq; ars perfecta erat, ut in eo prælia iconicos duces pinxisse tradatur, Atheniēsium, Miltiadem, Callimachum, Cynegyrum, Barbarorum Darium, Tissaphernem.

Primum picturæ certamen, & qui primi penicillo pinxerunt. CAP. IX.

QVinimo certamen picturæ etiā florente eo institutum est Corinthi ac Delphis: primusq; omnium certauit cū Timagora Chalcidense, superatus ab eo Pythijs, quod & ipsius Timagoræ carmine uetusto apparet chronicorum errore non dubio. Alij quoq; post hos clari fuere ante nonagesimā olympiadem, sicut Polygnotus Thasius, qui primus mulieres lucida ueste pinxit, capita earū mitris uersicoloribus operuit, plurimūq; picturæ primus cōtulit. Siquidē instituit os adaperire, dentes ostēdere, uultū ab antiquo rigore uariare. Huius est tabula in porticu Pompeij, quæ ante curiā eius fuerat: in qua dubitatur, ascendentem cū clypeo pinxerit, an descendentē. Hic Delphis ædem pinxit. Hic & Athenis porticum quæ Pœcile uocatur, gratuito, cū partē eius Mycon mercede pingeret, unde maior huic autoritas. Siquidem Amphictyones, quod est publicū Græciæ concilium, hospitia ei gratuita decreuere. Fuit & alius Mycon, qui minoris cognomine distinguitur, cuius filia Timarete & ipsa pinxit. Nonagesima autem olympiade fuere Aglaophon, Cephisodorus, Phrylus, Euenor pater Parasij & præceptor maximi pictoris, de quo suis annis dicemus:

mus:omnes iam illustres,non tamen in quibus hærere expositio debeat, festinans ad lumina artis in quibus primus refulsit Apollodorus Atheniensis nonagesimatertia olympiade. Hic primus species exprimere instituit,primusq; gloriam penicillo iure contulit. Eius est sacerdos adoratus, & Aiax fulmine incensus, qui Pergami spectatur hodie: Neq; ante eum tabula ullius ostenditur,quæ teneat oculos. Ab hoc artis fores apertas Zeuxis Heracleotes intrauit, olympiadis nonagesimæquintæ anno quarto, audentemque iam aliquid penicillum (de hoc enim adhuc loquimur) ad magnam gloriã perduxit,à quibusdam falso in octogesimanona olympiade positus, cùm fuisse necesse est Demophilum Himeræum, & Neseam Thasium, quoniam utrius eorum discipulus fuerit ambigitur. In eum Apollodorus supradictus uersus fecit,artem ipsis ablatam Zeuxin ferre secum. Opes quoq; tantas acquisiuit,ut in ostentatione earum, Olympiæ aureis literis in palliorum tesseris intextũ nomen suum ostentarit. Postea donare opera sua instituit, quod ea nullo satis digno pretio permutari posse diceret, sicuti Alcmenam Agrigẽtinis, Pana Archelao. Fecit & Penelopen, in qua pinxisse mores uidetur, & athletam. Adeoq; sibi in illo placuit,ut uersum subscriberet, celebrem ex eo,inuisurũ aliquẽ facilius quàm imitaturũ. Magnificus est Iupiter eius in throno astantibus dijs: Et Hercules infans dracones strangulans, Alcmena matre coràm paucte & Amphitryone. Deprehenditur tamẽ Zeuxis grandior in capitibus articulisq; : alioquin tantus diligẽtia,ut Agrigẽtinis facturus tabulã,quã in tẽplo Iunonis Laciniæ publice dicarẽt, inspexerit uirgines corũ nudas, & quinq; elegerit,ut quod in quaq; laudatissimũ esset pictura redderet. Pinxit et monochromata ex albo. Æquales eius & æmuli fuere Timanthes, Androcydes, Eupompus, Parasius.

De auibus per picturam deceptis, & quid difficilimum in pictura. CAP. X.

DEscendisse hic in certamen cum Zeuxide traditur. Et cũ ille detulisset uuas pictas tanto successu,ut in scenam aues aduolarent, ipse detulisse linteũ pictũ traditur,ita ueritate repræsentata, ut Zeuxis alitum iudicio tumẽs,flagitaret tandẽ remoto linteo ostendi picturam,atq; intellecto errore cõcederet palmam ingenuo pudore,quoniã ipse uolucres fefellisset,Parasius autẽ se artificẽ. Fertur & postea Zeuxis pinxisse puerũ uuas ferentem,ad quas cum aduolasset auis, eadem ingenuitate processit iratus operi, & dixit,uuas melius pinxi quàm puerum. nam si & hoc consummassem,auis timere debuerat. Fecit & figlina opera,quæ sola in Ambracia relicta sunt,cũ inde musas Fuluius Nobilior Romã transferret, Zeuxidis manu Romæ Helena est in Philippi porticibus: Et in Concordiæ delubro Marsyas religatus. Parasius Ephesi natus, & ipse multa constituit, Primus symmetriam picturæ dedit, primus argutias uultus, elegantiam capilli, uenustatem oris, confessione artificum in lineis extremis palmam adeptus. Hæc est in picturã summæ subtilitas. Corpora enim pingere & media rerum, est quidem magni operis, sed in quo multi gloriã tulerint. Extrema corporum facere, & desinentis picturæ modum includere, rarũ in successu artis inuenitur. Ambire enim debet se extremitas ipsa, & sic desinere, ut promittat alia post se, ostendatq; etiam quæ occultat. Hãc ei gloriã concessere Antigonus & Xenocrates, qui de pictura scripsere, prædicantes quoq; non solum confitẽtes. Alia multa graphidis uestigia extant in tabulis ac membranis eius, ex quibus proficere dicuntur artifices. Minor tamen uidetur sibi cõparatus in medijs corporibus exprimendis. Pinxit & Demon Athenienſiũ, argumento quoq; ingenioso. Volebat nãq; uarium, iracundum, iniustum, inconstantem: eundem exorabilem, clementem, misericordem, excelsum, glorioſum, humilem, ferocem, fugacemq;, & omnia pariter ostendere. Idem pinxit & Thesea qui Romæ in Capitolio fuit: & Nauarchum thoracatum. Et in una tabula quæ est Rhodi, Meleagrũ, Herculem, Perſea. Hæc ibi ter fulmine ambusta, neq; obliterata, hoc ipso miraculum auget. Pinxit & Archigallũ, quam picturam amauit Tiberius princeps: atq; ut autor est Decius Eculeo lx. sestertijs æstimatam, cubiculo suo inclusit. Pinxit & Cressam nutricem, infantemq; in manibus eius. Et Philiscum & Liberum patrẽ astante Virtute, & pueros duos, in quibus spectatur securitas & simplicitas ætatis: Item sacerdotẽ astãte puero cũ acerra & corona. Sunt & duæ picturæ eius nobilissimæ, Hoplitides: alter in certamine ita decurrẽs, ut sudare uideatur: alter arma deponens, ut anhelare sentiatur. Laudãtur & Æneas Castorq; ac Pollux in eadem tabula: Item Telephus, Achilles, Agamemnõ, Vlyxes. Fœcundus artifex, sed quo nemo insolentius & arrogantius sit usus gloria artis. Nanq; & cognomina usurpauit, Abrodiætũ se appellando, alijsq; uerbis principem artis, & eã ab se consummatam. Super omnia Apollinis se radice ortũ: & Herculem, qui est Lyndi, talem à se pictũ, qualem sæpe in quiete uidisset. Ergo magnis suffragijs superatus à Timanthe Sami in Aiace armoruq; iudicio, heroïs nomine se molestè ferre dicebat, quòd iterum ab indigno uictus esset. Pinxit & minoribus tabellis libidines, eo genere petulantis ioci se reficiens. Nam Timanthi uel plurimum affuit ingenij. Eius enim est Iphigenia, oratorum laudibus celebrata, qua stante ad aras peritura, cum mœstos pinxisset omnes præcipue patruum, cum tristitiæ omnem imaginem cõsumpsisset, patris ipsius uultum uelauit, quem digne non poterat ostendere. Sunt & alia ingenij eius exemplaria, ueluti Cyclops dormiens in paruula tabella: cuius & sic magnitudinem exprimere cupiens, pinxit iuxtà Satyros, Thyrſo pollicem eius metientes: atq; in omnibus eius operibus intelligitur plus semper quàm pingitur, & cum ars summa sit, ingenium tamen ultra artem est. Pinxit & Heroa absolutissimi operis, artem ipsam com-

plexus

plexus uiros pingendi, quod opus nunc Romæ in templo Pacis est. Euxenidas hac ætate docuit Aristidem præclarũ artificem, Eupompus Pamphilum Apellis præceptorẽ. Est Eupopi uictor certamine gymnico palmam tenens. Ipsius autoritas tanta fuit, ut diuiserit picturam in genera tria, quæ ante eũ duo fuere, Helladicũ, & quod Asiaticũ appellabat. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiso Helladico tria facta sunt, Ionicum, Sicyoniũ, Atticũ. Pamphili pictura est cognatio, & præliũ ad Phliuntẽ, & uictoria Atheniẽsiũ. Item Vlyxes in rate. Ipse Macedo natione, sed primus in pictura omnibus literis eruditus, præcipue Arithmetice & Geometrice, sine quibus negabat artem perfici posse: docuit neminẽ minoris talento annis decẽ, quam mercedẽ & Apelles & Melãthius ei dedere. Et huius autoritate effectũ est, Sicyone primũ, deinde & in tota Græcia, ut pueri ingenui ante omnia diagraphicẽ, hoc est picturã in buxo docerẽtur, reciperetuŕq; ars ea in primũ gradũ liberaliũ. Semper quidẽ honoseifuit, ut ingenui eã exercerẽt, mox ut honesti, pepetuo interdicto ne seruitia docerẽtur. Ideo neq; in hac, neq; in toreutice, ullius qui seruierit opera celebrãtur. Clari etiã cvij. olypiade extitere, Echion & Therimachus: Echionis sunt nobiles picturæ Liber pater, itẽ Tragœdia & Comœdia, Semiramis ex ancilla adipiscẽs regnum, anus lampadas præferens, & noua nupta uerecũdia notabilis. Verũ omnes prius genitos futurośq; postea superauit Apelles, eouśq; olympiade cxij. n pictura prouectus, ut plura solus propè quàm cæteri omnes cõtulerit, uoluminibus etiam editis quæ doctrinam eã continent. Præcipue eius in arte uenustas fuit, cum eadem ætate maximi pictores essent: quorũ opera cũ admiraretur, collaudatis omnibus, deesse ijs unam illam Venerem dicebat, quam Græci charita uocant, cætera omnia contigisse, sed hac soli sibi neminem parem. Et aliam gloriam usurpauit, cũ Protogenis opus immẽsi laboris ac curæ supra modũ auxiæ miraretur. Dixit enim omnia sibi cũ illo paria esse, aut illi meliora, sed uno se præstare, quòd manũ ille de tabula nesciret tollere: memorabili præcepto, nocere sæpe nimiã diligentiam. Fuit autẽ non minoris simplicitatis quàm artis. Nam cedebat Amphioni de dispositione, Asclepiodoro de mẽsuris, hoc est, quanto quid à quo distare deberet. Scitũ est, inter Protogenẽ & eũ quod accidit: Ille Rhodi uiuebat: quò cũ Apelles adnauigasset, auidus cognoscendi opera eius, fama tantum sibi cogniti, cõtinuo officinã petijt. Aberat ipse, sed tabulã magnæ amplitudinis in machina aptatã picturæ, anus una custodiebat. Hæc Protogenem foris esse respondit, interrogauitq; à quo quæsitũ diceret: Ab hoc inquit Apelles: arreptoq; penicillo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis pertabulã. Reuerso Protogeni quæ gesta erãt anus indicauit. Ferunt artificẽ protinus contẽplatum subtilitatẽ, dixisse Apellẽ uenisse: non enim cadere in alium tam absolutum opus. Ipsum tunc alio colore teniuiorem lineã in ipsa illa duxisse, præcepisseq; abeuntem, si redisset ille, ostenderet, adijceretque hunc esse quem quæreret, atq; ita euenit. Reuertitur enim Apelles, sed uinci erubescens, tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati locũ. At Protogenes uictum se confessus in portum deuolauit, hospitem quærens. Placuitq; sic eam tabulam posteris tradi, omnium quidem, sed artificũ præcipuo miraculo. Consumptam eam constat priore incendio domus Cæsaris in palatio, auidè antè a nobis spectatam, spatiosiore amplitudine nihil aliud continentem quàm lineas uisum effugientes, inter egregia multorum opera inani similem, & eo ipso allicientem, omniq; opere nobiliorem. Apelli fuit alioquin perpetua consuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, ut nõ lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in prouerbium uenit. Idem perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atq; post ipsam tabulam latens, uitia quæ notarentur auscultabat, uulgum diligẽtiorem iudicem quàm se præferens. Feruntq; à sutore reprehensum, quòd in crepidis una intus pauciores fecisset ansas, eodem postero die superbo emendatione pristinæ admonitionis cauillante circa crus, indignatum prospexisse denunciantem ne supra crepidam sutor iudicaret: quod & ipsum in prouerbiũ uenit. Fuit enim & comitas illi, propter quã gratior Alexandro Magno erat, frequenter in officinam uentitanti: nam ut diximus, ab alio pingi se uetuit edicto. Sed & in officina imperite multa disserẽti silentiũ comiter suadebat, rideri eum dicens à pueris qui colores tererent. Tantum erat autoritati iuris in regẽ, alioquin iracundũ: quanquam Alexãder ei honorẽ clarissimo præbuit exemplo. Namq; cum dilectã sibi ex pallacis suis præcipue nomine Campaspẽ nudam pingi ob admirationẽ formæ ab Apelle iussisset, eumq; tum pari captũ amore sensisset, dono dedit eam. Magnus animo, maior imperio sui, nec minor hoc facto quàm uictoria aliqua. Quippe se uicit, nec thorum tantum suum, sed etiam affectum donauit artifici: ne dilectæ quidem respectu motus, ut quæ modo regis fuisset, modo pictoris esset. Sunt qui Venerem Anadyomenen illo pictam exemplari putant. Apelles & in æmulis benignus, Protogeni dignationem primus Rhodi constituit. Sordebat ille suis, ut plerũq; domestica: percontantiq; quanti licitaretur opera effecta, paruum nescio quid dixerat: at ille quinquagenis talentis popposcit, famamq; dispersit se emere, ut pro suis uenderet. Ea res concitauit Rhodios ad intelligendũ artificẽ, nec nisi augẽtibus pretiũ cessit. Imagines adeo similitudinis indiscretæ pinxit, ut incredibile dictu Apion grammaticus scriptũ reliquerit, quendã ex facie hominũ addiuinantem (quos metoposcopos uocant) ex ijs dixisse aut futuræ mortis annos aut præteritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cum Ptolemæo, quo regnante Alexandriam ui tẽpestatis expulsus, subornato fraude æmulorũ plano regio inuitatus, ad regis cœnã uenit. Indignantiq; Ptolemæo, & uocatores suos ostendenti,

ut diceret à quo eorũ inuitatus esset, arrepto carbone extincto è foculo, imaginẽ in pariete deliniauit, agnoscente uultum plani rege ex inchoato protinus. Pinxit & Antigoni regis imaginẽ altero lumine orbam, primus excogitata ratione uitia cõdendi: obliquam nãq; fecit, ut quod corpori deerat, picturæ potius deesse uideretur: tantũq; eã partẽ è facie ostendit, quã totã poterat ostendere. Sunt inter opera eius & expirãtium imagines. Quæ autẽ nobilissima sint, non est facile dictu. Venerẽ exeuntẽ è mari diuus Augustus dicauit in delubro patris Cæsaris, quæ Anadyomene uocatur, uersibus Græcis tali opere, dum laudatur, uicto, sed illustrato: Cuius inferiorẽ partẽ corruptã qui reficeret, non potuit reperiri. Verũ ipsa iniuria cessit in gloriam artificis. Consenuit hæc tabula carie, aliãq; pro ea Nero principatu substituit suo Dorothei manu. Apelles inchoauerat aliã Venerẽ Cois, superaturus etiã suam illam priorẽ. Inuidit mors peracta parte, nec qui succederet operi ad præscripta lineamenta inuentus est. Pinxit & Alexandrũ Magnũ, fulmẽ tenentẽ in templo Ephesiæ Dianæ xx. talẽtis auri. Digiti eminere uidentur, & fulmen extra tabulã esse. Sed legentes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manipretium eius tabulæ in nũmo aureo mẽsura accepit nõ numero. Pinxit & Megabyzi sacerdotis Dianæ Ephesiæ pompã, Clytum equo ad bellũ festinantẽ, & ei galeam poscenti armigerũ porrigentẽ. Alexandrum & Philippũ quoties pinxerit, enumerare superuacuũ est. Mirantur eius Abronem Samij, & Menandrũ regem Cariæ Rhodij. Item Anceum: Alexãdriæ Gorgosthenem tragœdum: Romæ Castorẽ & Pollucem cum uictoria & Alexandro Magno. Item belli imaginem, restrictis à tergo manibus, Alexandro in curru triumphante: Quas utrasque tabulas diuus Augustus in fori sui partibus celeberrimis dicauerat simplicitate moderata. Diuus Claudius pluris existimauit, in utrisq; excisa facie Alexandri diui Augusti imaginem subdere. Eiusdem arbitrantur manu esse & in Antoniæ tẽplo Herculẽ auersum, ut (quod est difficilimũ) faciẽ eius ostendat uerius pictura quàm promittat. Pinxit & heroa nudũ, eaq; pictura naturã ipsam prouocauit. Est & equus eius, siue fuit, pictus in certamine, quod iudiciũ ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus. Nanq; ambitu æmulos prævalere sentiens, singulorum picturas inductis equis ostendit: Apellis tantum equo abhinniuere, idq; postea semper illius experimentũ artis ostentatur. Fecit & Neoptolemum ex equo aduersus Persas, Archelaum cũ uxore & filia, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundẽ regem sedentẽ in equo: Dianã sacrificantium uirginum choro mixtam, quibus uicisse Homeri uersus uidetur idipsum describentis. Pinxit & quæ pingi non possunt, tonitrua, fulgetra, fulguraq;: Bronten, Astrapen, Ceraunobolon appellant. Inuenta eius & cæteris profuere in arte. Vnũ imitari nemo potuit, quòd absoluta opera atramento illinebat ita tenui, ut idipsum repercussu claritates colorũ excitaret, custodiretq; à puluere & sordibus, ad manum intuenti demum appareret. Sed & tum ratione magna, ne colorum claritas oculorum aciẽ offenderet, ueluti per lapidem specularẽ intuentibus è longinquo: & eadem res nimis floridis coloribus austeritatẽ occulte daret. Æqualis eius fuit Aristides Thebanus: Is omniũ primus animũ pinxit, & sensus omnes expressit, quos uocant Græci ethe: Item perturbationes, durior paulo in coloribus. Huius pictura est oppido capto ad matris morientis ex uulnere mammã adrepens infans: intelligiturq; sentire mater, & timere ne emortuo lacte sanguinẽ infans lambat: Quam tabulã Alexander Magnus translulerat Pellam in patriã suã. Idem pinxit prælium cũ Persis, c. homines ea tabula cõplexus, pactusq; in singulos mnas denas à tyranno Elatensium Mnasone. Pinxit & currentes quadrigas, & supplicantẽ penè cũ uoce. Et uenatores cũ captura. Et Leontionem pictorẽ. Et Anapauomenen propter fratris amorem morientẽ. Item liberũ patrem & Ariadnen, spectatos Romæ in æde Cereris: Tragœdũ & puerũ, in Apollinis, cuius tabulæ gratia interijt pictoris inscitia, cui tergenda eam mandauerat M. Iunius prætor sub die ludorũ Apollinariũ. Spectata est in æde Fidei in Capitolio imago senis cum lyra pueri docentis. Pinxit & ægrũ sine fine laudatũ. Qua in arte tantum ualuit, ut Attalus rex unam tabulã eius c. talentis emisse tradatur. Simul, ut dictũ est, & Protogenes fuit: patria ei Caunus, gẽtis Rhodijs subiectæ. Summa eius paupertas initio, artisq; summa intentio, & ideo minor fertilitas. Quis eum docuerit, non putant constare. Quidam & naues pinxisse usq; ad annum l. argumentum esse, quòd cum Athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro propylæon pingeret, ubi fecit nobilem Paralum & Hemionida, quam quidam Nausicam uocant, adiecerit paruulas naues longas in ijs quæ pictores paverga appellant, ut appareret à quibus initijs ad arcem ostentationis opera sua peruenissent. Palmam habet tabularum eius Ialysus, qui est Romæ, dicatus in templo Pacis, quem cum pingeret, traditur madidis lupinis uixisse, quoniam simul famem sustinerent & sitim, ne sensus nimia dulcedine obstrueret. Huic picturæ quater colorem induxit subsidio iniuriæ & uetustatis, ut decedẽte superiore inferior succederet. Est in ea canis mire factus, ut quem pariter casus & ars pinxerit. Non iudicabat se exprimere in eo spumam anhelantis posse, cum in reliqua omni parte (quod difficilimum erat) sibi ipse satis fecisset. Displicebat autem ars ipsa, nec minui poterat, & uidebatur nimia ac longius à ueritate discedere, spumaque illa pingi non ex ore nasci, anxio animi cruciatu, cum in pictura uerum esse non uerisimile uellet, absterserat sæpius mutaueratq; penicillũ, nullo modo sibi approbans. Postremo iratus arti quòd intelligeretur, spõgiam eã impegit inuiso loco tabulæ, & illare-

posuit

posuit ablatos colores, qualiter cura optabat: fecitque in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo similis & Nealcem successus in spuma equi similiter spongia impacta secutus dicitur, cum pingeret popyzonta retinentem equum. Canem ita Protogenes monstrauit & fortuna. Propter hunc Ialysum, ne cremaret tabulas Demetrius rex, cum ab ea parte sola posset Rhodum capere, non incendit, parcentemque picturæ fugit occasio uictoriæ. Erat tunc Protogenes in suburbano hortulo suo, hoc est Demetrij castris. Neque interpellatus prælijs inchoata opera intermisit omnino, sed accitus à rege interrogatusque, qua fiducia extra muros ageret, respondit, scire se illi cum Rhodijs bellum esse, non cum artibus. Disposuit ergo rex in tutelam eius stationes, gaudens quòd posset manus seruare quibus iam pepercerat: & ne sæpius auocaret, ultro ad eum uenit hostis: relictisque uictoriæ suæ uotis, inter arma & murorum ictus spectauit artificem. Sequiturque tabulam eius temporis hæc fama, quòd eam Protogenes sub gladio pinxerit. Satyrus hic est, quem Anapauomenon uocant, ne quid desit temporis eius securitati, tibias tenẽs. Fecit & Cydippen, Tlepolemon, Philiscum tragœdiarum scriptorẽ meditantem, & athletam, & Antigonũ regem, & imaginẽ matris Aristotelis philosophi: qui etiam suadebat, ut Alexandri Magni opera pingeret, propter æternitatem rerum. Impetus animi & quædam artis libido in hæc potius eum tulere. Nouissime pinxit Alexandrum ac Pana. Fecit & signa ex ære, ut diximus. Eadem ætate fuit Asclepiodorus, quem in symmetria mirabatur Apelles. Huic Mnason tyrannus pro duodecim diis dedit in singulos mnas trecenas: Idemq; Theomnesto in singulos heroas mnas centenas. His annumerari debet Nicomachus, Aristodemi filius ac discipulus. Pinxit hic raptum Proserpinæ: quæ tabula fuit in Capitolio in Mineruæ delubro supra ædiculam Iuuentutis. Et in eodem Capitolio alia quam Plancus imperator posuerat, Victoria quadrigam in sublime rapiens. Hic primus Vlyxi addidit pileum. Pinxit & Apollinem & Dianam, deumque matrem in leone sedentem: item nobiles Bacchas arreptãtibus Satyris, Scyllamque quæ nunc est Romæ in templo Pacis. Nec fuit alius in ea arte uelocior. Tradunt nanque conduxisse pingendum ab Aristrato Sicyoniorum tyranno quod is faciebat Telesti poëtæ monumentum, præfinito die intra quem perageretur, nec multo antè uenisse, tyranno in pœnam accenso: paucisque diebus absoluisse celeritate & arte mira. Discipulos habuit Aristidem fratrem, & Aristoclem filium, & Philoxenum Eretrium, cuius tabula nullis postferenda Cassandro regi picta, continuit Alexandri prælium cum Dario. Idem pinxit & Lasciuiam, in qua tres Sileni comessantur. Hic celeritatem præceptoris secutus, breuiores etiámnum quasdam picturæ uias & compendiarias inuenit. Annumeratur his & Nicophanes elegans & concinnus, ita ut uetusta opera pingeret propter æternitatem rerũ, impetuosi animi, & cui pauci comparentur. Cothurnus ei & grauitas artis. Multum à Zeuxide & Apelle abest Apellis discipulus Perseus, ad quẽ de hac arte scripsit, qui huius fuit ætatis. Aristidis Thebani discipuli fuerunt & filij, Niceros & Aristippus, cuius est Satyrus cum scypho coronatus. Discipuli eius fuerunt Antorides & Euphranor, de quibus mox dicemus. Nanq; subtexi par est minoris picturæ celebres in penicillo, è quibus fuit Pyreicus arte paucis postferendus: proposito nescio an destruxerit se, quoniã humilia quidẽ secutus, humilitatis tamen summã adeptus est gloriã. Tonstrinas sutrinasq; pinxit, & asellos & obsonia ac similia, ob hoc cognominatus Rhyparographos, in ijs cõsummatæ uoluptatis. Quippe eæ pluris ueniere quàm maximæ multorũ. E diuerso meniana, inquit Varro, omnia operiebat Serapionis tabula sub ueteribus. Hic scenas optime pinxit, sed hominẽ pingere non potuit. Contrà Dionysius nihil aliud quàm homines pinxit, ob hoc Anthropographus cognominatus. Parua & Callicles fecit. Item Calaces comicis tabellis. Vtraq; Antiphilus. Nam & Hesionam nobilẽ pinxit, & Alexandrum ac Philippum cum Minerua, qui sunt in schola in Octauiæ porticibus: & in Philippi Liberum patrem, Alexandrum puerũ, Hippolytũ tauro emisso expauescentem: In Pompeia uero Cadmũ & Europen. Idem iocoso nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit. Vnde hoc genus picturæ grylli uocãtur. Ipse in Aegypto natus didicit à Ctesidemo. Decet nõ sileri & Ardeatis templi pictorem, præsertim ciuitate donatum ibi & carmine, quod est in ipsa pictura his uersibus,

Dignis digna loca picturis condecorauit,
Reginæ Iunonis supremæ coniugis templum,
Marcus Ludius Elotas Aetolia oriundus,
Quem nunc & pòst semper ob artem hanc Ardea laudat.

Ea sunt scripta antiquis literis Latinis: non fraudando & Ludio diui Augusti ætate, qui primus instituit amœnissimam parietum picturam, uillas, & porticus, ac topiaria opera, lucos, nemora, colles, piscinas, euripos, amnes, littora, qualia quis optarat, uarias ibi obambulantium species, aut nauigantium, terráque uillas adeuntium asellis aut uehiculis. Iam piscantes, aucupantesque, aut uenantes, aut etiam uindemiãtes. Sunt in eius exẽplaribus nobiles palustri accessu uillæ, succolantium specie mulieres labẽtes trepidæq; feruntur: plurimæ præterea tales argutiæ, facetissimi sales. Idẽq; subdialib. maritimas urbes pingere instituit, blandissimo aspectu minimoq; impẽdio. Sed nulla gloria artificũ est, nisi eorũ qui tabulas pinxere, eoq; uenerabilior apparet antiquitas. Nõ enim parietes excolebãt dominis tantũ, nec domos uno in loco mãsuras, quæ ex incendijs rapi non possent. Casula Protogenes contentus erat in hortulo suo. Nulla in Apellis tectorijs pictura erat. Nondum libebat parietes totos pingere. Omnis eorum ars urbibus excubabat, pictorque

res

res communis terrarum erat. Fuit & Arellius Romæ celeber, paulo ante diuum Augustum, nisi flagitio insigni corrupisset artem, semper alicuius fœminæ amore flagrans, & ob id Deas pingens, sed dilectarũ imagine. Itaque in pictura eius scorta numerabantur. Fuit & nuper grauis ac seuerus, idemque floridus, humilis rei pictor Amulius. Huius erat Minerua spectantem aspectans quacunq; aspiceretur. Paucis diei horis pingebat, id quoq; cum grauitate, quod semper togatus quanquam in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit, & ideo non extant exempla alia magnopere. Post eum fuere in autoritate Cornelius Pinus & Actius Priscus, qui Honoris & Virtutis ædes imperatori Vespasiano Augusto restituenti pinxerunt: sed Priscus antiquis similior.

De auium cantu compescendo, & quis encausto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxerit, sparsimq; precia mirabilia picturarum. CAP. XI.

NOn est omittenda in picturæ mentione celebris circa Lepidum fabula. Siquidem in triumuiratu quodam loco deductus à magistratibus in nemorosum hospitium, minaciter cum ijs postero die expostulauit, somnum ademptum sibi uolucrum concentu. At illi draconem in longissima membrana depictum circũdedere loco. Eoque terrore aues tum siluisse narratur, & postea cognitum est ita posse compesci. Ceris pingere ac picturam inurere quis primus excogitauerit, non constat. Quidam Aristidis inuentum putant, postea consummatum à Praxitele. Sed aliquanto uetustiores encaustica picturæ extitere, ut Polygnoti & Nicanoris & Archesilai Pariorum. Lypsippus quoq; Aeginæ picturæ suæ inscripsit ἐνκαυστὸν, quod profecto non fecisset, nisi encaustica inuenta. Pamphilus quoq; Apellis præceptor non pinxisse tantum encaustica, sed etiam docuisse traditur Pausiam Sicyonium primum in hoc genere nobilem: Brietis filius hic fuit, eiusdemque primo discipulus. Pinxit & ipse penicillo parietes Thespijs cum reficerentur quondam à Polygnoto picti, multumq; comparatione superatus existimabatur, quoniã nõ suo genere certasset. Idem & lacunaria primus pingere instituit, nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat tabellas, maximeq; pueros: hoc æmuli eum interpretabantur facere, quoniã tarda picturæ ratio esset illa. Quamobrem arti daturus & celeritatis famã, absoluit uno die tabellã, quæ uocata est hemeresios, puero picto. Amauit in iuuẽta Glycerã municipem suã, inuentricem coronarũ certandoq; imitatione eius ad numerosissimam florũ uarietatẽ perduxit artẽ illã: postremo pinxit illam sedentẽ cũ corona, quæ è nobilissimis eius tabula appellata est stephanoplocos, ab alijs stephanopolis, quoniã Glycera uenditando coronas sustentauerat paupertatem. Huius tabulæ exemplar, quod apographon uocant, L. Lucullus duobus talentis emit à Dionysio Athenis. Pausias autẽ fecit & grandes tabulas, sicut spectatam in Pompeij porticibus boum immolationem. Eam enim picturã primus inuenit, quã postea imitati sunt multi, æquauit nemo. Ante omnia cum longitudinem bouis ostendere uellet, aduersum eũ pinxit, non transuersum, unde & abũde intelligitur amplitudo. Dein cum omnes, quæ uolunt eminentia uideri, candicantia faciant coloremq; condiant nigro: hic totum bouem atri coloris fecit, umbræq; corpus ex ipsa dedit, magna prorsus arte in æquo extãtia ostendens, & in confracto solida omnia. Sicyone & hic uitam egit, diuque fuit illa patria picturæ. Tabulas enim omnes ex publico propter æs alienũ ciuitatis addictas, Scauri ædilitas Romam transtulit. Post eum eminuit longe ante omnes Euphranor Isthmius, olympiade ciiij. idem qui inter fictores dictus est à nobis. Fecit & colossos & marmora ac scyphos scalpsit: docilis ac laborioſus ante omnes, & in quocũq; genere excellens ac sibi æqualis. Hic primus uidetur expressisse dignitates heroum, & usurpasse symmetriam. Sed fuit uniuersitate corporum exilior, capitibus articulisq; grandior. Volumina quoq; composuit de symmetria & coloribus. Opera eius sunt, equestre prælium, xij. dij. Theseus, in quo dixit, eũdem apud Parasium rosa pastum esse, suum uero carne. Nobiles eius tabulæ Ephesi, Vlyxes simulata uesania bouem cum equo iungens, & palliati cogitãtes, dux gladium condens. Eodem tempore fuit & Cydias, cuius tabulam Argonautas ⅭIↃ. *cxliij Hortensius orator mercatus est, eique ædem fecit in Tusculano suo. Euphranoris autẽ discipulus fuit Antidotus. Huius est clypeo dimicans Athenis, & luctator, tibicenq; inter pauca laudatus. Ipse diligentior quàm numerosior, & in coloribus seuerus, maxime inclaruit discipulo Nicea Athenienſi, qui diligentissime mulieres pinxit. Lumẽ & umbras custodiuit, atq; ut eminerent è tabulis picturæ maximè curauit. Opera eius, Nemea aduecta ex Asia Romam à Syllano, quam in curia diximus positam: item Liber pater in æde Concordiæ, Hyacinthus, quẽ Cæsar Augustus delectatus eò secum deportauit Alexãdria capta, & ob id Tiberius Cæsar in templo eius dicauit hãc tabulam: & Diana. Ephesi uero est Megabyzi sacerdotis Ephesiæ Dianæ sepulchrum. Athenis necromantia Homeri. Hanc uendere noluit Attalo regi talẽtis lx. potiusq; patriæ suæ donauit, abundãs opibus. Fecit & grandes picturas, in quibus sunt Calypso & Io, & Andromeda, Alexander quoq; in Pompeij porticibus præcellens, & Calypso sedẽs. Huic quidem ascribuntur quadrupedes. Prosperrime canes expressit. Hic est Niceas, de quo dicebat Praxiteles interrogatus quæ maxime opera sua probaret in marmoribus, quibus Niceas manum admouisset: tantum circumlitioni eius tribuebat. Non satis discernitur alium eodem nomine, an hunc eundẽ quidã faciunt olympiade centesima xij. Niceæ comparatur, & aliquanto præfertur Athenio Maronites Glaucionis Corinthij discipulus, & austerior colore, & in austeritate iucundior,*

cundior, ut in ipsa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Eleusine Phylarchum, Athenis frequentiam quam uocauere polygynæcon. Item Achillem uirginis habitu occultatum Vlyxe deprehendente. Et in una tabula, quaque maxime inclaruit, agasonem cum equo. Quod nisi in iuuenta obijsset, nemo ei compararetur. Est nomen & Heraclidi Macedoni. Initio naues pinxit: captoque rege Perseo Athenas commigrauit, ubi eodem tempore erat Metrodorus pictor idemque philosophus, magnæ in utraq; scientia autoritatis. Itaq; cum L. Paulus deuicto Perseo petisset ab Athenienſibus ut ſibi quàm probatiſſimum philoſophum mitterent ad erudiendos liberos, itemque pictorem ad triumphum excolendum, Athenienſes Metrodorum elegerunt, profeſſi eundem in utroq; deſiderio præſtanſſimum, quod edicto quoque Paulus indicauit. Timomachus Byzantius Cæſaris dictatoris ætate Aiacem ei pinxit & Medeam, ab eo in Veneris genetricis æde poſitas, octoginta talentis uenundatas. Talentum Atticum xvi. taxat M. Varro. Timomachi æque laudantur Oreſtes, Iphigenia in Tauris, Lecythion agilitatis exercitator, cognatio nobilium, palliati, quos dicturos pinxit, alterum ſtantem, alterum ſedentem: præcipue tamen ars ei fauiſſe in Gorgone uiſa eſt. Pauſiæ filius & diſcipulus Ariſtolaus è ſeueriſſimis pictoribus fuit, cuius ſunt Epaminondas, Pericles, Medea, Virtus, Theſeus: imago Atticæ plebis, boum immolatio. Sunt quibus & Mechopanes eiuſdem Pauſiæ diſcipulus placeat diligẽtia, quam intelligant ſoli artifices, aliâs durus in coloribus, ſed & multus. Nam Socrates iure omnibus placet. Taleſque ſunt eius picturæ: cum Aeſculapio filiæ Hygia, Aegle, Panacea, Iaſo, & piger qui appellatur Ocnos ſpartum torquens, quod aſellus arrodit. Hactenus indicatis in genere utroq; proceribus, non ſilebuntur & primis proximi. Ariſtoclides, qui pinxit ædem Apollinis Delphis. Antiphilus puero ignem conflante laudatur, ac pulchra aliâs domo ſplendeſcente, ipſiusque pueri ore. Item lanificio, in quo properant omniũ mulierum penſa. Ptolemæo uenante. Sed & nobiliſſimo Satyro cum pelle pantherina, quem Apoſcoponta appellant. Ariſtophon Ancæo uulnerato ab apro cum ſocia doloris Aſtipale: numeroſaq; tabula, in qua ſunt Priamus, Helena, Credulitas, Vlyxes, Deiphobus, Dolon. Androbius pinxit Scyllin ancoras Perſicæ claſsis præcidentem, Artemon Danaën mirantibus eam prædonibus, reginã Stratonicẽ, Herculẽ & Deianiram. Nobiliſſimas autẽ quæ ſunt in porticibus, Octauiæ operibus. Herculẽ ab Oeta mõte Doridos exuta mortalitate conſenſu deorum in cœlũ euntẽ, Laomedontis circa Herculẽ & Neptunũ hiſtoriam. Alcimachus Dioxippũ, qui pancratio Olympiæ citra pulueris iactum (quod uocant aconiti) uicit: coniti Nemea. Cteſilochus Apellis diſcipulus petulanti pictura innotuit, Ioue Liberum parturiente depicto mitrato, & muliebriter ingemiſcẽte inter obſtetricia dearum. Cleon Admeto. Cteſidemus Oechaliæ expugnatione & Laodamia. Cleſides reginæ Stratonices iniuria. Nullo enim honore exceptus ab ea, pinxit uolutantem cum piſcatore, quem reginã amare ſermo erat. Eamq; tabulam in portu Epheſi propoſuit, ipſe uelis raptus eſt. Regina tolli uetuit, utriuſq; ſimilitudine mire expreſſa. Cratenus comœdos Athenis in Pompio pinxit. Eutychides bigam: regit Victoria. Eudorus ſcena ſpectatur, idem & ex ære ſigna fecit. Iphis Neptuno & Victoria. Habron amicitiam & concordiam pinxit, & deorum ſimulacra. Leontiſcus Aratum uictorem cum trophæo, pſaltriam. Leon Sappho. Nicearchus Venerem inter Gratias & Cupidines, Herculem triſtem inſaniæ pœnitentia. Nealces Venerem, ingenioſus & ſolers in arte. Siquidem cum prælium nauale Aegyptiorum & Perſarum pinxiſſet, quod in Nilo, cuius aqua eſt mari ſimilis, factum uolebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non poterat. Aſellum enim in littore bibentem pinxit, & crocodilum inſidiantem ei. Oenias Syngenicon. Philiſcus officinam pictoris, ignem conflante puero. Phalerion Scyllam, Simonides Agatharchum & Mnemoſynen. Simus iuuenem requieſcentem in officina fullonis, quinquatrus celebrantem, idemque Nemeſin egregiam. Theodorus uero emungentem: idem ab Oreſte matrem & Aegiſtum interfici, bellumque Iliacum pluribus tabulis, quod eſt Romæ in Philippi porticibus, & Caſſandram quæ eſt in Concordiæ delubro: Leontium Epicuri cogitantem, Demetrium regem. Theon Oreſtis inſaniam, Thamiram citharœdum. Tauriſcus Diſcobolum, Clytemneſtram, Paniſcum, Polynicen regnum repetentem, & Capanea. Non omittetur inter hos inſigne exemplum. Nanque Erigonus tritor colorum Nealcæ pictoris in tantum ipſe profecit, ut celebrem etiam diſcipulum reliquerit Paſiam fratrem Aeginetæ fictoris. Illud uero perquàm rarum ac memoria dignum, etiam ſuprema opera artificum imperfectasq; tabulas, ſicut Irin Ariſtidis, Tyndaridas Nicomachi, Medeam Timomachi, & quam diximus Venerem Apellis, in maiori admiratione eſſe quàm perfecta. Quippe in ijs liniamenta reliqua, ipſæque cogitationes artificum ſpectantur, atq; in lenocinio commendationis dolor eſt. manus cum id agerent extinctæ deſiderãtur. Sunt etiamnũ non ignobiles quidẽ, in trãſcurſu tamẽ dicendi, Ariſtonides Anaxãder, Ariſtobulus Syrus, Archeſilas Tiſicratis filius, Coribas Nicomachi diſcipulus, Carmanides Euphranoris, Diconyſodorus Colophonius, Diogenes qui cum Demetrio rege uixit, Euthymedes, Heraclides Macedo. Mydon Soleus Pyromachi ſtatuarij diſcipulus. Mnaſitheus Sicyonius, Mnaſitimus Ariſtonidis filius & diſcipulus, Neſſus Habronis filius, Polemon Alexãdrinus, Theodorus Samius & Stadius Nicoſthenis diſcipuli, Xenon Neoclis diſcipulus Sicyonius. Pinxere et mulieres, Timarete Niconis filia Dianam in tabula,

in tabula, quæ Ephesi est antiquissimæ picturæ. Irene Cratini pictoris filia & discipula puellam quæ est Eleusine. Calypso senem & præstigiatorem Theodorum. Alcisthene saltatorem. Aristarete Nearchi filia & discipula Aesculapium. Lala Cyzicena perpetua uirgo M. Varronis iuuenta Romæ & penicillo pinxit, & cestro in ebore imagines mulierum maxime, & Neapolitanum in grandi tabula, suam quoq; imaginem ad speculum. Nec ullius uelocior in pictura manus fuit: artis uero tantum, ut multum maniprecio antecederet celeberrimos eadem ætate imaginum pictores Sopylon & Dionysium, quorum tabulæ pinacothecas implent. Pinxit & quædam Olympias, de qua hoc solum memoratur, discipulum eius fuisse Autobulum. Encausto pingendi duo fuisse antiquitus genera constat, cera, & in ebore cestro, id est uiriculo, donec classes pingi cœpere. Hoc tertium accessit, resolutis igni ceris penicillo utendi, quæ pictura in nauibus, nec sole nec sale uentisque corrumpitur. Pingunt & uestes in Aegypto inter pauca mirabili genere, candida uela postquàm attriuere illinentes nō coloribus, sed colorem sorbentibus medicamentis. Hoc cum fecere non apparet in uelis, sed in cortinam pigmenti feruentis mersa, post momentum extrahuntur picta. Mirumq;, cum sit unus in cortina colos, ex illo alius atq; alius fit in ueste, accipientis medicamenti qualitate mutatus. Nec postea ablui potest, ita cortina non dubie confusura colores, si pictos acciperet. Digerit eos ex uino, pingitq; dum coquit. Et adustæ uestes firmiores fiunt, quàm si non uerterentur.

Plastices primi inuentores, de simulacris, & uasis fictilibus, & pretio eorum. CAP. XII.

De pictura satis superq;, contexuisse his & plasticen conueniat. Eiusdem opere terræ fingere ex argilla similitudines, Dibutades Sicyonius figulus primus inuenit Corinthi filiæ opera. quæ capta amore iuuenis, illo abeunte peregre, umbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circunscripsit. quibus pater eius impressa argilla typum fecit, & cum cæteris fictilibus induratum igni proposuit, eumq; seruatum in nympheo donec Corinthum Mummius euerteret tradunt. Sunt qui in Samo primos omnium plasticen inuenisse Rhœcum & Theodorum tradāt, multo ante Battiadas Corintho pulsos. Demaratiū uero ex eadem urbe profugum, qui in Hetruria Tarquiniū Priscum regem populi Romani genuit, comitatos fictores Eucheira & Eugrammum, ab ijs Italiæ traditam plasticen. Dibutadis inuentum est, rubricam addere, aut ex rubrica cretam fingere. Primusq; personas tegularum extremis imbricibus imposuit, quæ inter initia protypa uocauit. Postea idem ectypa fecit. Hinc & fastigia templorum orta, propter hunc plastæ appellati. Hominis autem imaginem gypso è facie ipsa primus omnium expressit, ceraque in eam formam gypsi infusa emēdare instituit Lysistratus Sycionius frater Lysippi, de quo diximus. Hic & similitudinem reddere instituit, ante eum quàm pulcherrimas facere studebant. Idem & de signis effigiem exprimere inuenit. Creuitque res in tantum, ut nulla signa statuæue sine argilla fierent. Quo apparet antiquiorem hanc fuisse scientiam, quàm fundendi æris. Plastæ laudatissimi fuere Damophilus & Gorgasus, ijdemque pictores: qui Cereris ædem Romæ ad circum maximum utroq; genere artis suæ excoluerunt, uersibus inscriptis Græce, quibus significarunt, à dextra opera Damophili esse, à parte læua Gorgasi. Ante hanc ædem Thuscanica omnia in ædibus fuisse, autor est M. Varro. Ex hac cum reficeretur, crustas parietum excisas tabulis marginatis inclusas esse. Item signa ex fastigijs dispersa. Fecit & Chalcosthenes cruda opera Athenis, qui locus ab officina eius Ceramicos appellatur. M. Varro tradit sibi cognitum Romæ Posim nomine, à quo factas Romæ uuas, item pisces, ita ut non sit aspectu discernere à ueris. Idem magnificat Archesilaum L. Lusculli familiarem, cuius proplasmata pluris uenire solita artificibus ipsis, quàm aliorum opera. Ab hoc factam Venerem genetricem in foro Cæsaris, & priusquàm absolueretur, festinatione dedicandi positam. Deinde eidem à Lucullo ℍ-ꝫ .lx. signum Felicitatis locatum, cui mors utriusq; inuiderit. Octauio equiti Romano cratera facere uolenti, exemplar è gypso factum talento. Laudat & Pasitelem, qui plasticen matrem statuariæ scalpturæq; & cælaturæ esse dixit, & cum esset in omnibus his summus, nihil unquam fecit antequam finxit. Præterea elaboratam hanc artem Italiæ & maxime Hetruriæ: Turianumque à Fregellis accitum, cui locaret Tarquinius Priscus effigiem Iouis in Capitolio dicandam. Fictilem eum fuisse, & ideo miniari solitum. Fictiles in fastigio templi eius quadrigas, de quibus sæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem, qui hodieque materiæ nomen in urbe retinet. Hæ enim tum effigies deûm erant laudatissimæ. Nec pœnitet nos illorum qui tales coluere. Aurum enim & argentum ne dijs quidem conficiebant. Durant etiam nunc pleriq; in locis talia simulacra. Fastigia quidem templorum etiam in urbe crebra & municipijs mira celatura, & arte æuiq; firmitate certiora auro, certe innocentiora. In sacris quidem etiam inter has opes non murrhinis crystallinisue, sed fictilibus prolibatur simpuuijs: inenarrabili terræ benignitate, si quis singula æstimet, etiam ut omittantur in frugum, uini, pomorum, herbarum, fruticum, medicamentorum, metallorū generibus, beneficia eius quæq; adhuc diximus, uel quæ assiduitate satiant figlinarum opera imbricibus, tubulis, tegulisque ad balineas hamatis, uel ad tecta coctilibus laterculis frontatisq;, aut quæ rota fiunt, etiam fictilibus dolijs ad uina excogitatis, & ad aquas. Propter quæ Numa rex septimum collegium figulorum instituit. Quin & defunctos sese multi fictilibus dolijs condi maluere, sicut M. Varro. Pythagorico modo in myrti & oleæ atque populi nigræ folijs. Maior quoq; pars hominum terrenis utitur uasis.

uasis. Samia etiamnũ in esculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem & Arretium in Italia: & calicum tantum Surrentum, Asia, Pollentia: in Hispania Saguntum, in Asia Pergamum. Habent & Tralleis opera sua, & Mutina in Italia, quoniam & sic gentes notabilitãtur. Hæc quoq; per maria terrasq; ultro citroq; portantur, insignibus rotæ officinis Erythris. Hodieq; in templo ostenduntur amphoræ duæ propter tenuitatem consecratæ, discipuli magistriq; certamine, uter tenuiorem humum duceret. Cois laus maxima, Hadrianis firmitas, nonnullis circa hoc seueritatis quoq; exemplis: Q. Coponium inuenimus ambitus damnatum, quia uini amphoram dedisset dono ei cuius suffragij latio erat. Atque ut luxu quoque aliqua contingat autoritas figlinis, tripatinum, inquit Fenestella, appellabatur summa cœnarum lautitia. Vna erat murenarum, altera luporũ, tertia myxonis piscis, inclinatis iam scilicet moribus, ut tamen eos præferre Græciæ etiam philosophis posßimus. Siquidem in Aristotelis hæredum auctione lx. patinas uenisse traditur. Nam nos cum unã Æsopi tragœdiarum histrionis in natura auium diceremus sestertijs dc. stetisse, nõ dubito indignatos legentes. At Hercules, Vitellius in principatu suo cc. sestertijs condidit patinam, cui faciendæ fornax in cãpis exædificata erat: quoniam eò peruenit luxuria, ut etiã fictilia pluris constent, quàm murrhina. Propter hanc Mutianus altero cõsulatu suo in cõquisitione exprobrauit patinarum paludes Vitellij memoriæ, non illa fœdiore, cuius ueneno Asprenati reo Cassius Seuerus accusator obijciebat interisse cxxx. conuiuas. Nobilitantur ijs oppida quoque, ut Rhegium, & Cumæ. Samia testa matris deûm sacerdotes qui gãlli uocantur, uirilitatem amputãt, nec aliter citra perniciem, si M. Cælio credamus, qui linguã sic amputandam obiecit graui probro, tanquã & ipse iam tunc eidem Vitellio malediceret. Quid non excogitauit ars? fractis etiam testis utẽdo sic, ut firmius durent tusis calce addita, quæ uocant signina. Quo genere etiam pauimenta excogitauit.

Terræ uarietates, & de puluere Puteolano, & alijs terræ generibus quæ in lapidem uertuntur. CAP. XIII.

VErum & ipsius terræ sunt alia segmenta. Quis enim satis miretur pessimam eius partem, ideóque puluerem appellatum in Puteolanis collibus, opponi maris fluctibus, mersumq; protinus fieri lapidem unum inexpugnabilem undis, & fortiorem quotidie utique si Cumano misceatur cæmento? Eademest terræ natura & in Cyzicena regione, sed ibi non puluis, uerum ipsa terra qualibet magnitudine excisa & demersa in mare lapidea extrahitur. Hoc idẽ circa Cassandriam produnt fieri. Et in fonte Cnidio dulci intra octo menses terram lapidescere, Ab Oropo quidẽ Aulidem usq; quicquid terræ attingitur mari mutatur in saxa. Non multum à puluere Puteolano distat è Nilo harena tenuissima sui parte, non ad sustinenda maria fluctusq; frãgendos, sed ad debellãda corpora palæstræ studijs. Inde certe Patrobio, Neronis principis liberto, aduehebatur. Quin & Leonnato & Cratero ac Meleagro Alexandri Magni ducibus sabulũ hoc portari cũ reliquis militaribus commercijs reperio. Plura de hac parte non sum dicturus, nõ Hercules magis quàm de terræ usu in ceromatis, quibus exercendo iuuentus nostra corpora, uires animorum perdidit.

De parietibus formaceis, & lateritijs, & eorum ratione. CAP. XIIII.

QVid? non in Africa Hispaniaq; ex terra parietes, quos appellant formaceos, quoniã in forma circundatis utrinque duabus tabulis infercium tur uerius quàm instruuntur, æuis durant incorrupti imbribus, uentis, ignibus, omniq; cæmento firmiores? Spectat etiam nunc speculas Annibalis Hispania, terrenasq; turres iugis montium impositas. Hinc & cæspitum natura, castrorum uallis accõmodata, contra fluminum impetus aggeribus. Illini quidem crates parietum luto, & lateribus crudis extrui quis ignorat? Lateres non sunt è sabuloso, neq; harenoso multoq; minus calculoso ducendi solo, sed è cretoso & albicante, aut ex rubrica, uel si iam ex sabuloso, è masculo certe. Finguntur optime uere: nam solstitio rimosi fiũt. Aedificijs non nisi bimos probãt. Quin & intritã ipsam eorum prius quàm fingantur, marcerari oportet. Genera eorum tria, Didoron quo utimur, longum sesquipede, latum pede, alterum tetradoron. Tertium pentadoron. Græci enim antiqui doron palmum uocabant, & ideo dora munera, quia manu darẽtur. Ergo à quatuor & quinque palmis, prout sunt, nominantur. Eadem est latitudo. Minore in priuatis operibus, maiore in publicis utuntur in Græcia. Pitanæ in Asia, & in ulterioris Hispaniæ ciuitatibus Massia & Calento fiunt lateres, qui siccati non merguntur in aqua. Sunt enim è terra pumicosa, cum subigi potest utilissima. Græci, præterquàm ubi è silice fieri poterat structura, parietes lateritios prætulere. Sunt enim æterni, si ad perpendiculum fiant, ideo & ad publica opera & regias domos adduntur. Sic extruxere murum Athenis, qui ad montem Hymettum spectat: sic Patris ædes Iouis & Herculis, quamuis lapideas columnas & epistylia circundarent: domũ Trallibus regiam Attali: item Sardibus Crœsi, quam geruſian fecere: Halicarnassi Mausoli: quæ etiam nunc durant. Lacedæmone quidem excisum lateritijs parietibus opus tectorium propter excellentiam picturæ ligneis formis inclusum, Romam deportauere in ædilitate ad comitium exornandum Murena & Varro. Quod opus cum per se mirum esset, translatum tamen magis mirabantur: In Italia quoque lateritius murus Aretij & Mutinæ est. Romæ non fiunt talia ædificia, quia sesquipedalis paries non plus quàm unam contignationem tolerat. Cautumq; est ne communis crassior fiat, nec intergerinorum ratio patitur.

De sulphure, alumine, & generibus eorum, & medicinæ. CAP. XV.

HAec sint dicta de lateribus. In terræ autẽ reliquis generibus, uel maxime mira natura est sulphuris, quo plurima domantur. Nascitur in insulis Aeolijs inter Siciliã & Italiã, quas ardere diximus. Sed nobilissimũ in Melo insula. In Italia quoq; inuenitur in Neapolitano Campanoq; agro, collibus qui uocantur leucogæi: quod est cuniculis effossum perficitur igni. Genera quatuor: uiuum quod Græci apyron uocãt, nascitur solidum, hoc glebosum. Eo solo ex omnibus generibus medici utuntur. Cætera enim liquore constant, & conficiuntur oleo incocta. Viuum autẽ effoditur, translucetq;, & uiret. Alterũ genus appellant glebam, fullonum tantũ officinis familiare. Tertio quoq; generi unus tantũ est usus ad suffiendas lanas, quoniam candorem tantum mollitiemq; confert. Egula uocatur hoc genus. Quarto autem ad ellychnia maxime conficienda. Cætero tanta uis est, ut morbos comitiales deprehendat nidore, impositum igni. Lusit & Anaxilaus eo, cadens in calice nouo, prunaq; subdita circunferens, exardescentis repercussu pallorẽ dirum uelut defunctorum, offundente conuiuijs. Natura eius calfacit, concoquit, sed & discutit collectiões corporum: ob hoc talibus emplastris malagmatibusq; miscetur. Renibus quoq; & lumbis in dolore cum adipe, mire prodest impositũ. Aufert & lichenas à facie cũ terebinthi resina, & lepras. Harpacticõ uocatur à celeritate auellendi, auelli enim subinde debet. Prodest & suspirijosis linctum. Purulenta quoq; extussientibus, & contra scorpionũ ictus. Vitiligines uiuum nitro mixtum, atq; ex aceto tritum & illitum tollit. Itẽ lendes in palpebris, aceto sandarachato admixto. Habet & in religionibus locum ad expiãdas suffitu domos. Sentitur uis eius & in aquis feruentibus. Neque alia res facilius accenditur, quo apparet igniũ uim magnam etiã ei inesse. Fulmina & fulgura quoq; sulphuris odorem habent, ac lux ipsa eorum sulphurea est. Et bituminis uicina est natura, alibi limus, alibi terra. Limus è Iudææ lacu, ut diximus, emergens: terra in Syria circa Sidonem oppidũ maritimum. Spissantur hæc utraq;, & in densitatẽ coëunt. Est uero liquidum bitumen, sicut Zacynthium, & quod à Babylone inuehitur. Ibi quidẽ & candidũ gignitur. Liquidum est & apolloniaticum, quæ omnia Græci pissasphalton appellant ex argumẽto picis & bituminis. Gignitur & pingue liquorisq; oleacei in Sicilia, Agragantino fonte inficiens riuũ. Incolæ id harundinum paniculis colligunt, citissime sic adhærescens. Vtuntur eo ad lucernarũ lumina olei uice: itẽ ad scabiem iumentorũ. Sunt qui & naphthã, de qua in secũdo diximus uolumine, bituminis generi asscribant. Verum ardens eius uis ignium naturæ cognata, procul ab omni usu abest. Bituminis probatio, ut quàm maxime splendeat, sitque ponderosum ac graue, Leue autem modice, quoniam adulteratur pice. Vis quæ sulphuris, sistit, discutit, contrahit, glutinat. Serpentes nidore fugat accessum. Ad suffusiones oculorum & albugines Babylonium efficax traditur, itẽ ad lepras, lichenas, pruritusq; corporũ. Illinitur & podagris. Omnia autẽ eius genera incommodos oculorũ pilos replicant. Dentiũ doloribus mendentur simul cũ nitro illita. Tussim ueterem & anhelitus cum uino potum emendat. Dysentericis etiã datur eodem modo, sistitq; aluum. Cum aceto uero potum discutit concretum sanguinem & detrahit. Mitigat lumborũ dolores, item articulorũ. Cum farina hordeacea impositum, emplastrum peculiare facit sui nominis. Sanguinẽ sistit. Vulnera colligat. Glutinat neruos. Vtuntur etiam ad quartanas bituminis drachma, & hedyosmi pari pondere cũ myrrhæ obolo subacti. Comitiales morbos ustum deprehendit. Vuluarũ strãgulationes olfactum discutit cũ uino & castoreo. Procidentia sedis suffitu reprimit. Purgationes fœminarũ in uino potũ elicit. In relinquo usu æramentis illinitur firmatq; ea contra ignes. Diximus & tingi solitas ex eo statuas & illini. Calcis quoq; usum præbuit, ita ferruminatis Babylonis muris. Placet & ferrarijs fabrorum officinis tingẽdo ferro, clauorumq; capitibus, & multis alijs usibus. Nec minor aut ab eo dissimilis est aluminis opera, quod intelligitur salsugo terræ. Plura & eius genera. In Cypro candidum & nigrum, exigua coloris differentia, cũ sit usus magna: quoniam inficiendis claro colore lanis candidum liquidumq; utilissimum est, contraque fuscis aut obscuris nigrum. Et aurum nigro purgatur. Fit autem omne ex aqua limoq;, hoc est terræ exudantis natura corriuatum hyeme æstiuis solibus maturatur. Quod fuerit ex eo præcox candidum fit: gignitur autem in Hispania, Aegypto, Armenia, Macedonia, Põto, Africa: insulis Sardinia, Melo, Lipara, Strõgyle. Laudatissimũ in Aegypto, proximum in Melo. Huius quoq; duæ species liquidũ spissumq;. Liquidi probatio, ut sit lympidum lacteumq;, sine offensis fricantium, cum quodam igniculo caloris. Hoc phorimon uocant. An sit adulteratum deprehẽditur succo punici mali. Syncerum enim mixtura ea nigrescit. Alterum genus est pallidæ & scabræ naturæ, & quod inficitur galla. Ideoq; hoc uocãt paraphoron. Vis liquidi aluminis astringere, indurare, rodere. Melle admixto sanat oris ulcera, papulas, pruritusq;. Hæc curatio fit in balineis duabus mellis partibus, tertia aluminis. Virus alarum sudoresq; sedat. Sumitur pilulis contra lienis uitia, pellẽdumq; pruritum ac per urinam sanguinem. Emendat & scabiem nitro ac melanthio admixtis. Concreti aluminis unum genus schiston appellãt Græci, in capillamenta quædam canescẽtia dehiscens. Vnde quidam trichitin potius appellauere. Hoc fit è lapide, ex quo & chalcitin uocãt, ut sit sudor quidam eius lapidis in spumã coagulatus. Hoc genus aluminis siccat, minusq; sistit humorem inutilem corporibus. Sed auribus magnopere prodest infusum, uel illitum, uel oris ulceribus, dentibusque, si saliua cum eo contineatur. Et oculorum medicamẽtis inseri-

ſeritur apte, uerendisq; utriusque ſexus. Coquitur in patinis, donec liquari deſinat. Inertioris eſt alterum generis, quod ſtrongylen uocant. Duæ eius ſpecies, fungoſum atque omni humore dilui facile, quod in totum damnatur. Melius pumicoſum, & foraminum fiſtulis ſpongiæ ſimile, rotundumq; natura, candido propius cum quadam pinguedine ſine harenis friabile, nec inficiens nigritia. Hoc coquitur per ſe carbonibus puris, donec cinis fiat. Optimum ex omnibus quod melinum uocant, ab inſula Melo, ut diximus. Nulli uis maior neque aſtringendi, neque denigrandi, neque indurandi. Nullum ſpiſſius. Oculorum ſcabritias extenuat, cõbuſtum utilius epiphoris inhibendis. Sic & ad pruritus corporis. Sanguinem quoque ſiſtit in totum foris illitum. Vulſis pilis ex aceto illitum, renaſcentem mollit lanuginem ſummam. Omnium generũ uis in aſtringendo. Vnde nomen Græcis. Ob id oculorum uitijs aptiſſima ſunt. Sanguinis fluxiones inhibet cum adipe. Sic & infantium ulcera. Putreſcentia ulcerum cõpeſcit cũ adipe, & hydropicorum eruptiones ſiccat. Et aurium uitia cum ſucco punici mali. Et unguium ſcabritias, cicatricumq; duritias & pterygia, perniones. Phagedænas ulcerum ex aceto, aut cum galla pari pondere cremata. Lepras cum ſucco olerum. Cum ſalis uero duabus partibus uitia quæ ſerpunt. Lendes & alia capillorum animalia permixtum aquæ. Sic & ambuſtis prodeſt, & furfuribus corporum cum ſero & pice. Infunditur & dyſentericis. Vuam quoque in ore comprimit, ac tonſillas. Ad omnia quæ in cæteris generibus diximus, efficacius intelligitur ex Melo aduectum. Nam ad reliquos uſus uitæ in corijs laniſq; perficiendis, quanti ſit momenti, ſignificatum eſt. Ab his per ſe omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

De terra Samia, & Eretria, & Chia, & Selinuſia, & Pigniti, & Ampeliti medicinæ. CAP. XVI.

Samiæ duæ ſunt, quæ ſyropicon, & quæ aſter appellantur. Prioris laus, ut recens ſit & leuis, linguæque glutinoſa. Altera gleboſior, candida. Vtraque uritur, ac lauatur. Sunt qui præferant priorẽ. Proſunt ſanguinem expuentibus. Emplaſtriſq; quæ ſiccãdi cauſa cõponuntur. oculorũ quoq; medicamẽtis miſcentur. Eretria totidem differentias habet. Nanque & alba eſt, & cinerea, quæ præfertur in medicina. Probatur mollitie, & quod ſi æra præducãtur uiolaceum reddit colorem. Vis & ratio eius in medẽdo dicta eſt inter pigmenta. Lauatur omnis terra (in hoc enim loco dicemus) perfuſa aqua ſiccataq; ſolibus, iterum ex aqua trita ac repoſita, donec conſidat, & digeri poſſit in paſtillos. Coquitur in calicibus crebro cõcuſſu. Eſt in medicaminibus & Chia terra candicans, effectus eius qui Samiæ. Vſus ad mulierum maxime cutem. Idem & Selinuſiæ. Lactei coloris eſt hæc & aqua dilui celerrima. Eademque lacte diluta, & tectoriorum albaria interpolantur. Pignitis Eretriæ ſimilima eſt grãdioribus tantum glebis & glutinoſa, cui effectus idem qui cimoliæ, infirmior tamen. Bitumini ſimilima eſt ampelitis. Experimentũ eius, ſi ceræ modo accepto oleo liqueſcat, & ſi nigricans colos maneat toſtæ. Vſus ad molliendum diſcutiendumque. Ad hæc medicamentis additur, præcipueque in calliblepharis & inficiendis capillis.

Cretæ genera ad ueſtium uſus, cimolia, Sarda, Vmbrica, ſaxum, argentaria. CAP. XVII.

Cretæ plura genera. Ex ijs cimoliæ duo ad medicos pertinentia, candidum & ad purpuriſſum inclinans. Vis utrique ad diſcutiendos tumores, & ſiſtẽdas fluctiones aceto aſſumpto. Panos quoq; & parotidas cohibet. Et lichenas illita, puſtulasque. Si uero aphronitrum & nitrum adijciatur, & acetum, pedũ tumores ſanat, ita ut in ſole curatio hæc fiat, & poſt ſex horas aqua ſalſa abluatur. Teſtium tumoribus Cypria cera addita prodeſt. Et refrigerandi quoq; natura cretæ eſt, ſudoresq; immodicos ſiſtit illita. Atq; ita papulas cohibet ex uino ſumpta in balineis. Laudatur maxime Theſſalica. Naſcitur & in Lycia circa Bubonẽ. Eſt & alius cimoliæ uſus in ueſtibus. Nam Sarda quæ affertur è Sardinia, candidis tantum aſſumitur, inutilis uerſicoloribus, & eſt uiliſſima omniũ cimoliæ generum: precioſior Vmbrica, & quam uocãt ſaxum. Proprietasque ſaxi, quod creſcit in marcerando, atque pondere emitur, illa menſura. Vmbrica non niſi poliendis ueſtibus aſſumitur. Neque enim pigebit hanc quoque partem attingere, cum lex Metella extet fullonibus dicta, quã C. Flaminius & L. Aemilius cenſores dedere ad populum ferendam. Adeo omnia maioribus curæ fuere. Ergo ordo hic eſt: primũ abluitur ueſtis Sarda, dein ſulphure ſuffitur, mox deſquamatur cimolia, quæ eſt coloris ueri. Fucatus enim deprehenditur, nigreſcitq;, & effunditur ſulphure. Veros autem & pretioſos colores emollit cimolia, & quodam nitore exhilarat contriſtatos ſulphure: candidis ueſtibus ſaxum utilius à ſulphure, inimicum coloribus. Græcia pro cimolia tymphaico utitur gypſo. Alia creta argentaria appellatur, nitorem argento reddens. Eſt & uiliſſima qua circum præducere ad uectoriæ notam, pedesq; uenalium trans mare aduectorum denotare inſtituerunt maiores. Talemque Plotiũ mimicæ ſcenæ conditorem, & aſtrologiæ conſobrinũ eius Manlium Antiochũ, item grammaticæ Taberiũ Erotem, eadem naue aduectos uidere proaui.

Qui & quorũ liberti præpotẽtes. CAP. XVIII.

Sed quid hos refero aliquo literarum honore commendatos? Talem in cataſta uidere Chryſogonũ Syllæ, Amphionem Q. Catuli, Heronem L. Luculli, Demetrium Pompeij, Augenque Demetrij, quanquàm & ipſa Pompeij credita eſt: Hipparchum M. Antonij, Menam & Menecratem Sex. Pompeij, aliosque deinceps, quos enumerare iam non eſt, è ſanguine Quiritium & proſcriptionum licentia ditatos. Hoc eſt inſigne uenalitijs gregibus, opprobriumque

insolentis fortunæ: quod & nos adeo potiri rerum uidimus, ut prætoria quoq; ornamenta decerni à senatu iubente Agrippina Cl. Cæsaris uiderimus libertis: tantumque non cum laureatis fascibus remitti illò, unde cretatis pedibus aduenissent.

De terra ex Galata, terra Clupea, terra Balearica, terra Ebusitana. CAP. XIX.

PRæterea sunt genera terræ proprietatis suæ, de quibus iam diximus, sed & hoc loco reddenda natura: Ex Galata insula, & circa Clupeam Africæ, scorpiones necat, Balearis & Ebusitana serpentes.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXXVI.

*

PROOEMIVM.

Naturæ lapidum, ac marmorum luxuria. CAP. I.

LAPIDVM natura restat, hoc est, præcipua morũ insania, etiã ut gemmæ cum succinis atq; crystalli cum murrhinis sileantur. Omnia nanq; quæ usque ad hoc uolumen tractauimus, hominũ causa genita uideri possunt. Montes natura sibi fecerat ad quasdam compages telluris uisceribus densandas, simul ad impetus fluminum domandos, fluctusq; frangendos, ac minime quietas partes coërcendas durissima sui materia. Cædimus hos, trahimusq; nulla alia quàm deliciarum causa, quos transcendisse quoq; mirum fuit. In portento propè maiores habuere Alpeis ab Annibale exuperatas, & postea à Cimbris, nunc ipsæ cæduntur in mille genera marmorum: promontoria aperiuntur mari, & rerum natura agitur in planum. Euehimus ea quæ separandis gentibus pro terminis constituta erant, nauesq; marmorum causa fiunt, ac per fluctus sæuissimam rerum naturæ partẽ, huc illucq; portantur iuga montium maiore etiámnũ uesania, quàm cũ ad frigidos potus uas petitur, in nubila cœloq; proximæ rupes cauãtur, ut bibatur glacie. Secũ quisq; cogitet quæ pretia horũ audiat, quas uehi trahiq; moles uideat. Sed & quàm sine his multorũ fuerit beatior uita, ad quãq; multorũ neces sit necesse ista facere imò uerius pati mortaleis, quos ad usus, quásue ad uoluptates alias, nisi ut inter maculas lapidum iaceant, ceu uero nõ ténebris noctiũ dimidiæ parti uitæ cuiusq; gaudia hæc auferẽtibus. Ingens ista reputantem subit etiam antiquitatis rubor. Extant censoriæ leges, glandia in cœnis gliresq; & alia dictu mirum apponi uetãtes. Marmora inuehi, & maria huius rei causa transiri, quæ uetaret lex nulla lata est.

Quis primus in publicis operibus ostenderit. CAP. II.

DIcat fortassis aliquis: non enim inuehebantur. Id quidem falso. Trecentas lx. columnas M. Scauri ædilitate ad scenam theatri temporarij, & uix uno mense futuri in usu, uiderunt portari silentio legum. Sed publicis nimirũ indulgentes uoluptatibus. Idipsum cur? aut qua magis uia irrepunt uitia quàm publica? Enimuero non alio modo in priuatos usus illa uenere, ebora, aurum, gemmæ, aut quid omnino dijs relinquimus? Verum esto indulserint publicis uoluptatibus, etiámne tacuerunt maximas earum atq; adeo duodequadragenùm pedum, Lucullei marmoris in atrio Scauri collocari? nec clàm illud occulteq; factum est. Satisdari sibi damni infecti cgit redemptor cloacarum, cum in palatium extraherentur. Non ergo in tam malo exẽplo moribus cauere utilius fuerat, quàm tacere tantas moles in priuatam domum trahi præter fictilia deorum fastigia.

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ. CAP. III.

NEc potest uideri Scaurus rudi & huius mali improuidæ ciuitati obrepsisse quodam uitæ rudimento. Iam enim L. Crassum oratorem illum, qui primus peregrini marmoris columnas habuit in eodem palatio, Hymettias tamen nec plures sex aut longiores duodenùm pedum, M. Brutus in iurgijs ob id Venerem palatinam appellauerat. Nimirum ista omisere moribus uictis: frustraq; interdicta quæ uetuerãt cernentes, nullas potius quàm irritas esse leges maluerũt. Qui nos sequentur meliores nos esse probabunt. Quis enim tãtarum hodie columnarum atrium habet? Sed prius quàm de marmoribus dicamus, hominum in ijs præferẽda dicemus pretia. Antè igitur artifices percensebimus.

Qui primum laudati in marmore scalpendo, & quibus temporibus. CAP. IIII.

MArmore scalpendo primi omnium inclaruerunt Dipœnus & Scyllis geniti in Creta insula, etiámnum Medis imperantibus, priusque quàm Cyrus in Persis regnare inciperet, hoc est, olympiade circiter l. Ii Sicyonem se contulere, quæ diu fuit officinarum omnium metallorum patria. Deorum quorundam simulacra publice locauerant Sicyonij, quæ prius quàm absoluerentur, artifices iniuriam questi abierunt in Aetolos. Protinus Sicyonios fames inuasit ac sterilitas, mœrorq; dirus. Remedium petentibus Apollo Pythius affuturum respõdit, si Dipœnus & Scyllis deorum simulacra perfecissent. Quod magnis mercedibus obsequijsq; impetratum est. Fuere autem simulacra ea Apollinis, Dianæ, Herculis, Minervæ, quod è cœlo postea tactum est.

Nobilitates operum & artificum in marmore cxxvi. marmor Pariũ & Mausoleũ. CAP. V.

CVm ij essent, iã fuerant in Chio insula Malas sculptor, dein filius eius Micciades, ac deinde nepos Anthermus Chius, cuius filij Bupalus & Anthermus clarissimi in ea scientia fuere, Hipponactis poëtæ ætate, quẽ certum est lx. olimpiade fuisse. Quòd si quis horũ familiã & proauũ usq; retro agat, inueniet

inueniet artis eius originẽ cum olympiadũ origine cœ pisse. Hipponacti notabilis fœditas uultus erat, quamobrem imaginẽ eius lasciuia iocorum ij proposuere ridentium circulis. Quod Hipponax indignatus amaritudinem carminũ distrinxit in tantum, ut credatur aliquibus ad laqueũ eos cõpulisse, quod falsum est. Cõplura enim in finitimis insulis simulacra postea fecere, sicut in Delo, quibus subiecerunt carmen, non uitibus tantum censeri Chium, sed & operibus Anthermi filiorum. Ostendunt & Iasij Dianam manibus eorũ factam. Et in ipsa Chio narrata est operis eorum Dianæ facies in sublimi posita, cuius uultum intrãtes triste, exeuntes exhilaratum putãt. Romæ signa eorũ sunt in Palatina æde Apollinis in fastigio, & in omnibus ferè quæ diuus Augustus fecit. Patris quoque eorũ & Deli fuere opera, & in Lesbo insula. Dipœni quidem Ambracia, Argos, Cleone, operibus refertæ fuere. Omnes autẽ tantum candido marmore usi sunt è Paro insula, quẽ lapidem cœpere lychnitem appellare, quoniã ad lucernas in cuniculis cæderetur, ut autor est Varro, multis postea candidioribus repertis, nuper etiam in Lunensiũ lapidicinis. Sed in Pariorum mirabile proditur, gleba lapidis unius cuneis diuidentium soluta imaginẽ Sileni intus extitisse. Non omittendũ hanc artẽ tanto uetustiorem fuisse quàm picturã aut statuariam, quarũ utraq; cum Phidia cœpit lxxxiij. olympiade, post annos circiter cccxxxij. Et ipsum Phidiam tradũt scalpsisse marmora, Veneremq; eius esse Romæ in Octauiæ operibus eximiæ pulchritudinis. Alcamenem Atheniensem (quod certũ est) docuit in primis nobilem, cuius sunt opera Athenis cõplura in ædibus sacris, præclaraq; Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite ἐν κήποις. Huic summam manum ipse Phidias imposuisse dicitur. Eiusdẽ discipulus fuit Agoracritus Parius, ei ætate gratus. Itaq; è suis operibus pleraque nomini eius donasse fertur. Certauere autem inter se ambo discipuli in Venere facienda. Victaq; Alcamenes non opere, sed ciuitatis suffragijs, cõtra peregrinum suo fauentis. Quare Agoracritus ea lege signum suũ uendidisse traditur, ne Athenis esset, & appellasse Nemesim. Id positum est Rhamnunte pago Atticæ, quod M. Varro omnibus signis prætulit. Est & in matris magnæ delubro in eadẽ ciuitate Agoracriti opus. Phidiã clarissimum esse per omnes gentes quæ Iouis olympij famã intelligunt, nemo dubitat: sed ut merito laudari sciant etiã qui opera eius nõ uiderunt, proferemus argumenta parua & ingenij tantũ. Neq; ad hoc Iouis Olympij pulchritudine utemur, non Mineruæ Athenis factæ amplitudine, cum sit ea cubitorum xxvi. ebore hæc & auro constat: sed scuto eius in quo Amazonũ prælium cælauit intumescente ambitu parmæ, eiusdem concaua parte deorum & gigantũ dimicationem, in soleis uero Lapitharum & Centaurorum: adeo momenta omnia cõpacta artis illius fuere. In base autẽ quod cælatum est, Panduras genesin appellauit. Ibi dij sunt xxx. numero nascẽtes, Victoria præcipue mirabili. Periti mirantur & serpentem, & sub ipsa cuspide æream sphingem. Hæc sint obiter dicta de artifice nunquam satis laudato, simul ut noscatur illã magnificentiam æqualem fuisse & in paruis. Praxitelis ætatem inter statuarios diximus, qui marmoris gloria superauit etiã semet. Opera eius sunt Athenis in Ceramico, sed ante omnia, et non solum Praxitelis, uerũ & in toto orbe terrarum Venus, quam ut uiderẽt multi, nauigauerunt Gnidũ. duas fecerat, simulq; uendebat, alteram uelata specie, quam ob id quidem prætulerunt optione, quorum cõditio erat Coi, cum alterã etiam eodem pretio detulisset, seuerum id ac pudicum arbitrãtes: reiectam Gnidij emerunt, immensa differentia famæ. Voluit eam postea à Gnidijs mercari rex Nicomedes, totum æs ciuitatis alienum, quod erat ingens, dissoluturum repromittens. Omnia perpeti maluere, nec immerito. Illo enim signo Praxiteles nobilitauit Gnidum. Aedicula eius tota aperitur, ut cõspici possit undiq; effigies deæ, fauente ipsa, ut creditur, facto. Nec minor ex quacũq; parte admiratio est. Ferunt amore captum quendam cum delituisset noctu simulacro cohæsisse, eiusq; cupiditatis esse indicem maculam. Sunt in Gnido & alia signa marmorea illustriũ artificũ, Liber pater Bryaxidis, & alter Scopæ & Minerua: nec maius aliud Veneris Praxitelicæ specimen, quàm quòd inter hæc sola memoratur. Eiusdẽ est Cupido obiectus à Cicerone Verri, ille propter quẽ Thespiæ uisebantur, nunc in Octauiæ scholis positus. Eiusdem & alter nudus in Pario colonia Propontidis, par Veneri Gnidiæ nobilitate & iniuria. Adamauit enim eum Alcidas Rhodius, atq; in eo quoq; simile amoris uestigiũ reliquit. Romæ Praxitelis opera sunt, Flora, Triptolemus, Ceres in hortis Seruilianis, boni Euentus & bonæ Fortunæ simulacra in Capitolio: item & Mænades, & quas Thyadas uocant, & Caryatidas, & Sileni in Asinij Pollionis monumentis, & Apollo & Neptunus. Praxitelis filius Cephisodorus rei & artis hæres fuit. Cuius laudatũ est Pergami symplegma, signũ nobile, digitis corpori uerius quàm marmori impressis. Romæ eius opera sunt Latona in palatij delubro. Venus in Asinij Pollionis monumẽtis, & intra Octauiæ porticus in Iunonis æde Aesculapius ac Diana. Scopæ laus cũ his certat. Is fecit Venerẽ & Pothon & Phaëthontẽ, qui Samothraciæ sanctissimis ceremonijs coluntur. Item Apollinẽ Palatinum, Vestam sedentem laudatam in Seruilianis hortis, duasq; chameteras circa eã, quarum pares in Asinij monumentis sunt; ubi & Canephorus eiusdem. Sed in maxima dignatione Cn. Domitij delubro in circo Flaminio Neptunus ipse & Thetis atq; Achilles, Nereides supra Delphinos & cete & hippocampos sedentes. Item Tritones, chorusq; Phorci & pristes, ac multa alia marina, omnia eiusdem manus, præclarum opus etiam si totius uitæ fuisset, nunc uero præter supradicta, quæq; nescimus, Mars est etiámnum sedẽs colos-

seus eiusdem in templo Bruti Callaici apud Circum eŭdem ad Lauicanam portam eunti. præterea Venus in eodem loco nuda Praxitelicam illam Gnidiam antecedens, & quemcunque alium locum nobilitatura. Romæ quidem magnitudo operum eă obliterat, ac magni officiorŭ negociorumq; acerui omnes à contemplatione taliŭ abducunt, quoniă ocioſorum, & in magno loci ſilentio apta admiratio talis eſt. Qua de cauſa ignoratur artifex eius quoque Veneris, quam Veſpaſianus imperator in operibus Pacis ſuæ dicauit, antiquorum dignam fama. Par hæſitatio eſt in templo Apollinis Soſiani, Nioben cum liberis moriĕtem Scopas an Praxiteles fecerit: item Ianus pater in ſuo templo dicatus ab Auguſto ex Aegypto aduectus, utrius manus ſit, iam quidem & auro occultatus: ſimiliter in curia Octauiæ quæritur de Cupidine fulmen tenente. Id demum affirmatur, Alcibiadem eſſe principĕ forma in ea ætate. Multa in eadem ſchola ſine autoribus placent. Satyri quatuor, ex quibus unus Liberum patrem palla uelatus humeris præfert: alter liberum ſimiliter, tertius ploratum infantis cohibet: quartus cratere alterius ſitim ſedat: duæque nymphæ uelificantes ſua ueſte. Nec minor quæſtio eſt in ſeptis, Olympum & Pana Chironemque cum Achille qui fecerint, præſertim cum capitali ſatisdatione fama iudicet dignos. Scopas habuit æmulos eadem ætate Bryaxin & Timotheum, & Leocharĕ, de quibus ſimul dicendum eſt, quoniam pariter cælauêre Mauſoleum. ſepulchrum hoc eſt ab uxore Artemiſia factum Mauſolo Cariæ regulo, qui obĳt olympiadis centeſimæ anno ĳ. Opus id ut eſſet inter vĳ. miracula ĳ maxime artifices fecere: patet ab auſtro & ſeptentrione ſexagenos ternos pedes, breuius à frontibus, toto circuitu pedes quadringentos xi. attollitur in altitudinem xxv. cubitis: cingitur columnis xxxvi. Ab oriente cælauit Scopas, à ſeptentrione Bryaxis, à meridie Timotheus, ab occaſu Leochares. Priuſque quàm peragerent, regina Artemiſia, quæ mariti memoriæ id opus extrui iuſſerat, obĳt. Non tamen receſſerunt, niſi abſoluto iam, id gloriæ ipſorum artiſq; monumentum iudicantes, hodieq; certant manus. Acceſſit & quintus artifex. Nanque ſupra pteron pyramis altitudine inferiorem æquauit. xxiiĳ. gradibus in metæ cacumen ſe contrahens. In ſummo eſt quadriga marmorea, quam fecit Pythis. Hæc adiecta cxl. pedum altitudine totum opus includit. Timothei manu Diana Romæ eſt in palatio Apollinis delubro, cui ſigno caput repoſuit Aulanius Euander. In magna admiratione eſt & Hercules Meneſtrati: & Hecate Epheſi in templo Dianæ poſt ædem, in cuius contemplatione admonent æditui parcere oculis, tanta marmoris radiatio eſt. Non poſtferuntur & Charites in propylæis Athenienſium, quas Socrates fecit, alius ille quàm pictor, idem ut aliqui putant. Nă Myronis illius, qui in ære laudatur, anus ebria eſt Smyrnæ in primis inclyta. Pollio Aſinius ut fuit acris uehementiæ, ſic quoque ſpectari monumenta ſua uoluit. In ĳs ſunt centauri nymphas gerentes Archeſitæ, Theſpiades Cleomenis, Oceanus & Iupiter Entochi, Hippiades Stephani, Hermerotes Tauriſci non cælatoris illius, ſed Tralliani. Iupiter hoſpitalis Pamphili Praxitelis diſcipuli. Zetus & Amphion & Dirce & taurus, uinculumq; ex eodem lapide, à Rhodo aduecta opera Apollonĳ & Tauriſci. Parentum ĳ certamen de ſe fecere, Menecratem uideri profeſſi, ſed eſſe naturalem Artemidorum. Eodem loco Liber pater Eutychidis laudatur, ad Octauiæ uero porticum Apollo Philiſci Rhodĭ in delubro ſuo. Item Latona & Diana, & muſæ nouem, & alter Apollo nudus. Eŭ qui cithară in eodĕ tĕplo tenet, Timarchides fecit. Intra Octauiæ uero porticus in æde Iunonis ipſam deam Dionyſius & Polycles: aliă Venerem eodĕ loco Philiſcus. Cætera ſigna Praxiteles. Item Polycles & Dionyſius Timarchidis filĳ Iouem, qui eſt in proxima æde, fecerunt. Pana & Olympum luctantes, eodem loco Heliodorus, quod eſt alterum in tergis ſymplegma nobile, Venerem lauantem ſeſe. Dædalum ſtantem Polycharmus. Ex honore apparet in magna autoritate habitum Lyſiæ opus, quod in palatio ſuper arcum diuus Auguſtus honori Octauĳ patris ſui dicauit in ædicula colŭnis adornata. Id eſt quadriga currusque, & Apollo ac Diana ex uno lapide. In hortis Seruilianis reperio laudatos, Calamidis Apollinem illius cælatoris, Dactylidis Pythias, Amphiſtrati Callifthenĕ hiſtoriarŭ ſcriptorem. Deinde multorŭ obſcurior fama eſt, quorundă claritati in operibus eximĳs obſtante numero artificŭ, quoniam nec unus occupat gloriă, nec plures pariter nuncupari poſſunt, ſicut in Laocoonte qui eſt in Titi imperatoris domo, opus omnibus & picturæ & ſtatuariæ artis præferendum. ex uno lapide eum & liberos draconumq; mirabiles nexus de cōſilĭj ſententia fecere ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus Rhodĭ. Similiter palatinas domos Cæſarŭ repleuere probatiſſimis ſignis Craterus cŭ Pythodoro, Polydectes cum Hermolao, Pythodorus alius cŭ Artemone, & ſingularis Aphrodiſius Trallianus Agrippæ Pantheŭ decorauit Diogenes Athenienſis, & Caryatides in colŭnis templi eius probătur inter pauca operŭ: ſicut in faſtigio poſita ſigna, ſed propter altitudinĕ loci minus celebrata. In honorus eſt nec in templo ullo Hercules, ad quĕ Pœni omnibus annis humana ſacrificauerunt uictima, humi ſtans, ante aditŭ porticus ad nationes ſitæ. Fuere & Theſpiades ad ædem Felicitatis, quarum unam adamauit eques Romanus Iunius Piſciculus, ut tradit Varro: admiratur & Paſiteles, qui & quinq; uolumina ſcripſit nobilium operum in toto orbe. Natus hic in Græciæ Italiæ ora, & ciuitate Romana donatus cum ĳs oppidis, Iouem fecit eburneum in Metelli æde, quà campus petitur. Accidit ei cum in naualibus ubi feræ Africanæ erant, per caueam intuens leonem cælaret, ut ex alia caueа panthera erumperet

non

non leui periculo diligentißimi artificis. Feciſſe opera complura dicitur, ſed quæ fecerit nominatim non refertur. Archelaum quoq; magnificat Varro, cuius ſe marmoream habuiſſe leænam tradit, aligerosq; ludentes cum ea Cupidines, quorum alij religatam tenerent, alij è cornu cogerent bibere, alij calciarẽt ſoccis, omnes ex uno lapide. Idem & à Coponio xiiij. nationes, quæ ſunt circa Pompeij, factas autor eſt. Inuenio & Canachum laudatum inter ſtatuarios, feciſſe marmorea. Nec Sauron atq; Batrachũ obliterari cõuenit, qui fecere templa Octauiæ porticibus incluſa, natione & ipſi Lacones. Quidam & opibus præpotentes fuiſſe eos putant, ac ſua impenſa conſtruxiſſe, inſcriptionem ſperantes. Qua negata, hoc tamen alio loco & modo uſurpaſſe. Sunt certe etiámnum in columnarum ſpiris inſcalpta nominum eorum argumẽto, rana atq; lacerta. In Iouis æde extitiſſe picturam cultusque reliquos omnes fœmineis argumentis conſtat. Etenim facta Iunonis æde cum inferrentur ſigna, permutaſſe geruli traduntur, & id religione cuſtoditum, uelut ipſis dijs ſedem ita partitis. Ergo & in Iunonis æde cultus eſt, qui Iouis eſſe debuit. Sunt & in paruis marmoreis famam conſecuti, Myrmecides, cuius quadrigam cum agitatore cooperuit alis muſca, & Callicrates cuius formicarum pedes atque alia membra peruidere non eſt.

Quando primum marmorũ in ædificijs uſus, & quis primus Romæ cruſtauerit parietes, & quibus ætatibus quæque marmora in uſum uenerint, & quis primus marmora ſecuerit, & ratio ſecandi: de harena. CAP. VI.

HAec ſint dicta de marmorũ ſcalptoribus, ſummaq; claritate artificum, quo in tractatu ſubit mentem nõ fuiſſe tum autoritatem maculoſo marmori: fecere è Thaſio, Cycladum inſularum, æque & è Lesbio: liuidius hoc paulo. Verſicolores quidẽ maculas, & in totum marmorum apparatum Menander etiã diligentißimus luxuriæ interpres primus & raro attigit. Columnis demum utebantur in templis, nec lautitiæ cauſa (nondum enim iſta intelligebantur) ſed quia firmiores aliter ſtatui non poterant. Sic eſt inchoatum Athenis templũ Iouis Olympij, ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat columnas. Fuit tamen inter lapidem atq; marmor differentia iam & apud Homerum, dicit enim Paridis os marmore ſaxo percuſſum, ſed hactenus regias quoq; domos cum laudatiſſime præter æs, aurum, electrum, argentum, ebore tantum adornans. Primum (ut arbitror) uerſicolores iſtas maculas Chiorum lapidicinæ oſtenderunt, cum extruerẽt muros, faceto in id M. Ciceronis ſale, omnibus enim oſtentabant ut magnificum. Multo, inquit, magis mirarer, ſi Tiburtino lapide feciſſetis. Et Hercules non fuiſſet picturæ honos ullus, non modo tãtus, in aliqua marmorum autoritate. Secandi marmor in cruſtas neſcio an Cariæ fuerit inuentum. Antiquiſſima, quod equidem inueniam, Halicarnaſſi Mauſoli domus Proconneſio marmore exculta eſt, lateritijs parietibus. Is obijt olympiadis c. anno ij. urbis Romæ anno cccij. Primum Romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cælio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram Formijs natum, equitem Romanum, præfectum fabrorũ C. Cæſaris in Gallia. Neq; indignatio ſit tali autore inuenta re. Hic nanq; eſt Marmurra Catulli Verronẽſis carminibus proſciſſus, quẽ ut res eſt, domus ipſius clarius quàm Catullus dixit habere, quicquid habuiſſet comata Gallia. Nanq; adiecit idem Nepos, eum primum totis ædibus nullam niſi è marmore columnam habuiſſe, omnes ſolidas è Caryſtio aut Lunenſi. Deniq; M. Lepidus Catuli in conſulatu collega, primus omniũ limina ex Numidico marmore in domo poſuit magna repræhẽſione. Is fuit conſul anno urbis dclxvi. hoc primũ inuecti Numidici marmoris ueſtigium inuenio, non in columnis tantum cruſtísue, ut Mamurra caryſtium poſuit, ſed in maſſa & uiliſſimo liminum uſu. Poſt hũc Lepidum ferme quadriennio L. Lucullus conſul fuit, qui nomẽ (ut apparet ex re) Luculleo marmori dedit, admodum delectatus illo, primusq; Romam inuexit, atrum alioqui, cum cætera maculis aut coloribus cõmendẽtur. Naſcitur autem in Nili inſula, ſolumq; penè horum marmorum ab amatore nomen accepit. Inter hos primum (ut arbitror) marmoreos parietes habuit ſcena M. Scauri, non facile dixerim ſectos an ſolidis glebis poſitos, ſicuti eſt hodie Iouis tonantis æde in Capitolio. Nondum enim ſecti marmoris ueſtigia inuenerat Italia. Sed quiſquis primum inuenit ſecare luxuriamq; diuidere, importuni ingenij fuit. Harena hoc fit, & ferro uidetur fieri, ſerra in prætenui linea præmente harenas uerſando, tracluq; ipſo secãte. Aethiopica hæc maxime probatur. Nam id quoq; acceſſit, ut ad Aethiopas uſq; peteretur quod faceret marmora, imò uero etiam in Indos, unde margaritas quoque peti ſeueris moribus indignum erat: hæc proxime laudatur. Mollior tamen quæ ex Aethiopia. Illa nulla ſcabricie ſecat. Indica non æque læuigat, ſed ea combuſta polientes marmora fricare iubentur. Simile & Naxiæ uitium eſt & coptidi, quæ uocatur Aegyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus ſecãdis. Poſtea reperta eſt harena non minus probanda, ex quodã Adriatici maris uado, æſtu nudãte obſeruatione non facili. Iã quidẽ quacunq; harena ſecare è fluuijs omnibus fraus artificum auſa eſt, quod diſpẽdium admodum pauci intelligunt. Craſſior enim harena laxioribus ſegmentis terit, & plus erodit marmoris, maiusq; opus ſcabricia polituræ relinquit. Ita ſectæ attenuantur cruſtæ. Rurſusq; Thebaica polituris accommodatur, & quæ fit è poro lapide aut è pumice.

De Naxio, & Armenio, & de generibus marmorum. CAP. VII.

SIgnis è marmore poliendis, gemmisq; etiam ſcalpendis atque limandis Naxium diu placuit ante alia, ita uocantur cotes in inſula Cypro genitæ. Vi-

cere postea ex Armenia uectæ. Marmorum genera & colores non attinet dicere in tãta notitia, nec facile est enumerare in tanta multitudine. Quoto enim quoque loco non suum marmor inuenitur? Et tamen celeberrimi generis dicta sunt in ambitu terrarum cum gentibus suis. Non omnia tamẽ in lapidicinis gignuntur, sed multa & sub terra sparsa. Pretiosissimi quidem generis Lacedæmonium uiride, cunctisq; hilarius. Sic & Augustum, ac deinde Tiberiũ, in Aegypto Augusti ac Tiberij primum principatu reperta. Differentiaq; eorum est ab ophite, cum sit illud serpentium maculis simile, unde & nomẽ accepit, quòd hæc maculas diuerso modo colligunt: Augustum undatim crispum in uertices: Tiberium sparsim conuoluta canicie. Neq; ex ophite columnæ, nisi paruæ admodum, inueniuntur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicũtur ambo capitis dolores sedare adalligati, & serpentium ictus. Quidam phreneticis ac lethargicis adalligari iubent candicantem. Contra serpentes autem à quibusdam laudatur præcipue ex his, quem tephriam appellant, à colore cineris. Vocatur & Memphites à loco, gemmantis naturæ: huius usus conteri, & ijs quæ urenda sint aut secanda, ex aceto illini. Obstupescit ita corpus, nec sentit cruciatum. Rubet porphyrites in eadem Aegypto, ex eo candidis interuenientibus punctis, leucostictos uocatur. Quantislibet molibus cædendis sufficiunt lapidicinæ. Statuas ex eo Cl. Cæsari procurator eius in urbem ex Aegypto aduexit Triarius Pollio, nõ admodum probata nouitate. Nemo certe postea imitatus est. Inuenit eadem Aegyptus in Aethiopia, quem uocant basalten, ferrei coloris atq; duritiæ. Vnde & nomen ei dedit. Nunquã hic maior repertus est, quàm in templo Pacis ab imperatore Vespasiano Augusto dicatus: argumẽto Nili xvi. liberis circà ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi augẽtis se amnis eius intelliguntur. Non absimilis illi narratur in Thebis delubro Serapis, ut putant Memnonis statua dicatus: quem quotidiano solis ortu contactũ radijs, crepare dicunt. Onychem etiam tum in Arabiæ mõtibus, nec usquam alibi nasci putauere nostri ueteres: Sudines in Germania, potorijs primum uasis inde factis, dein pedibus lectorum sellisq;, Cornelius Nepos tradit fuisse magno miraculo cum P. Lentulus Spinter amphoras ex eo Chiorũ magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine columnas uidisse se. Variatum in hoc lapide postea est. Namq; pro miraculo insigni, quatuor modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit. Nos ampliores triginta uidimus in cœnatione, quàm Callistus Cæsaris Claudij libertorum potentia notus sibi exædificauerat.

De alabastrite, & lygdino, & alabandico. CAP. VIII.

HVnc aliqui lapidem alabastriten uocant, quem cauant ad uasa unguentaria, quoniam optime seruare incorrupta dicitur. Idẽ & ustus emplastris conuenit. Nascitur circa Thebas Aegyptias, & Damascum Syriæ. Hic cæteris candidior. Probatissimus uero in Carmania, mox in India: iam quidem & in Syria Asiaq;. Vilissimus autẽ & sine ullo nitore in Cappadocia. Probãtur quàm maxime mellei coloris, in uertice maculosi atq; non translucidi. Vitia in ijs corneus color aut candidus, & quicquid simile uitro est. Paulum distare ab eo in unguentorum fide multi existimant lygdinos in Tauro repertos, amplitudine qua lances craterasq; nõ excedant, antea ex Arabia tantum aduehi solitos, candoris eximij. Magnus & duobus cõtrariæ inter se naturæ honos: Coralitico in Asia reperto, mensuræ non ultra bina cubita, cãdore proximo ebori & quadã similitudine. E diuerso niger est Alabandicus terræ suæ nomine, quãquam & Mileti nascens, ad purpurã tamen magis aspectu declinãte. Idemq; liquatur igni, ac funditur ad usum uitri. Thebaicus intinctus aureis guttis, inuenitur in Africæ parte Aegypto adscriptæ, coticulis ad terẽda collyria quadã utilitate naturali cõueniens. Circa Syenẽ uero Thebaidis Syenites, quẽ antè pyrrhropœcilon uocabãt. Trabes ex eo fecere reges quodam certamine obeliscos uocantes, Solis numini sacratos. Radiorum eius argumentũ in effigie est, & ita significatur nomine Aegyptio. Primus omnium id instituit Mitres, qui in Solis urbe regnabat, somnio iussus, & hoc ipsum inscriptum est in eo. Etenim scalpturæ illæ effigiesq; quas uidemus, Aegyptiæ sunt literæ. Postea & alij regum in supradicta urbe, Sochis quatuor numero, quadragenorum & octonũm cubitorum lõgitudine: Ramises autem is, quo regnante Ilium captum est, quadraginta cubitorum. Idemque digressus inde, ubi fuit Mneuidis regia, posuit alium, longitudine undecenis pedibus per latera cubitis quatuor.

De obeliscо Thebaico & Alexandrino, & de illo qui est in circo magno. CAP. IX.

OPus id fecisse dicuntur xx. M. hominum. Ipse rex cum subrecturus esset, uereturq; ne machinæ ponderi non sufficerent, quo maius periculum curæ artificũ denunciaret, filium suum adalligauit cacumini, ut salus eius apud molientes prodesset lapidi. Hac admiratione operis effectũ est, ut cum oppidum id expugnaret Cambyses rex, uentumque esset incendio ad crepidines obelisci, extingui ignẽ iuberet molis reuerẽtia, qui urbis nullam habuerat. Sunt & alij duo, unus à Smarre positus, alter ab Eraphio sine notis, quadragenûm octonûm cubitorum. Alexandriæ statuit unum octoginta cubitorum Ptolemæus Philadelphus, quẽ exciderat Nectabis rex purum: maiusq; opus fuit in deuehendo statuendóue multo quàm in excidendo. A Satyro architecto aliqui deuectum tradunt rate, Callixenus à Phœnice, fossa perducta usq; ad iacentem obeliscum è Nilo. Nauesq; duas in latitudinem patulas, pedalibus ex eodẽ lapide ad rationem geminati per duplicẽ mensurã põderis oneratas, ita ut subirent

subirent obeliscum pendentem extremitatibus suis in ripis utrinq; : postea egestis laterculis alleuatas naues excepisse onus statutum. Excisos autem sex tales in monte eodem, & artificem donatum talẽtis quinquaginta. Hic autẽ obeliscus fuit in Arsinoë positus à rege supradicto, munus amoris in coniuge, eademq; sorore Arsinoë. Inde eũ naualibus incommodũ Maximus quidam præfectus Aegypti transtulit in forũ, reciso cacumine, dum uult fastigium addere auratũ, quod postea omisit. Et alij duo sunt Alexandriæ in portu ad Cæsaris templũ, quos excidit Mesphees rex quadragenûm binûm cubitorum. Super omnia accessit difficultas mari Romam deuehendi, spectatis admodum nauibus. Diuus Augustus priorẽ aduexerat, miraculiq; gratia Puteolis naualibus perpetuis dicauerat, sed incendio consumpta est. Diuus Claudius aliquot per annos asseruatam, qua Caius Cæsar importauerat, omnibus quæ unquam in mari uisa sunt mirabiliorem, turribus Puteolano ex puluere ædificatis perductam Ostiam, portus gratia mersit, alia ex hoc cura nauium quæ Tiberi subuehant. Quo experimẽto patuit, non minus aquarum huic amni esse quàm Nilo. Is autem obeliscus, quem diuus Augustus in circo magno statuit, excisus est à rege Semneserteo, quo regnante Pythagoras in Aegypto fuit, centum uigintiquinque pedum, & dodrantis, præter basim eiusdem lapidis: is uero qui est in campo Martio, nouem ped. minor, à Sesostride. Inscripti ambo rerum naturæ interpretationem Aegyptiorum opera philosophiæ continent.

De illo qui est in campo Martio pro gnomone. CAP. X.

EI qui est in campo, diuus Augustus addidit mirabilem usum ad deprehendendas solis umbras, dierumque ac noctium magnitudines, strato lapide ad obelisci magnitudinem, cui par fieret umbra Romæ confecto die sexta hora, paulatimque per regulas (quæ sunt ex ære inclusæ) singulis diebus decresceret, ac rursus augesceret, digna cognitu res & ingenio fœcundo. Manlius mathematicus apici auratam pilam addidit, cuius uertice umbra colligeretur in semetipsam, alia atque alia incrementa iaculantem apice, ratione (ut ferunt) à capite hominis intellecta. Hæc obseruatio triginta iã ferè annis non congruit, siue solis ipsius dissono cursu, & cœli aliqua ratione mutato, siue uniuersa tellure aliquid à centro suo dimota, ut deprehendi, & in alijs locis accipio, siue urbis tremoribus, ibi tantum gnomone intorto, siue inundationibus Tiberis sedimento molis facto: quanquam ad altitudinem impositæ rei, in terram quoque dicantur iacta fundamenta.

De tertio obelisco Romæ in Vaticano. CAP. XI.

TErtius Romæ in Vaticano, Caij & Neronis principum circo, ex omnibus unus omnino fractus est in molitione, quẽ fecerat Sesostridis filius Nũcoreus. Eiusdem remanet & alius c. cubitorũ, quem post cæcitatem usu reddito ex oraculo Soli sacrauit.

De pyramidibus Aegyptijs & sphinge. CAP. XII.

DIcantur obiter & pyramides in eadẽ Aegypto, regum pecuniæ ociosa ac stulta ostẽtatio. Quippe cum faciendi eas causa à plerisq; traditur, ne pecuniam successoribus aut æmulis insidiãtibus præberẽt, aut ne plebs esset ociosa. Multa circa hoc uanitas illorum hominum fuit, uestigiaq; complurium inchoatarum extant. Vna est in Arsinoite nomo, duæ in Memphite, non procul labyrintho, de quo & ipso dicemus. Totidẽ ubi fuit Mœridis lacus, hoc est fossa grandis. Sed Aegyptus inter mira ac memoranda narrat harum cacumina extrema, quæ eminere dicũtur. Reliquæ tres, quæ orbem terrarum impleuere fama, sanè conspicuæ undiq; annauigantibus, sitæ sunt in parte Africæ monte saxeo steriliq; inter Memphim oppidum, & quod appellari diximus Delta, à Nilo minus quatuor milia passuum, à Memphi sex, uico apposito quem uocant Busirin, in quo sunt assueti scandere illas. Ante has est sphinx, uel magis miranda, quasi syluestre numen accolentium. Amasin regem putant in ea conditum, & uolunt inuectã uideri. Est autem saxo naturali elaborata, & lubrica. Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit, longitudo pedum cxliij. est, altitudo à uentre ad summum apicem in capite lxij. Sed pyramis ampliſsima ex Arabicis lapidicinis constat. Trecenta lx. hominum milia annis xx. eã construxisse produntur. Tres uero factæ annis lxxviij. & mensibus iiij. Qui de ijs scripserint sunt Herodotus, Euhemerus, Duris Samius, Aristagoras, Dionysius, Artemidorus, Alexander Polyhistor, Butorides, Antisthenes, Demetrius, Demoteles, Apion. Inter omnes eos non constat à quibus factæ sint, iustiſsimo casu obliteratis tantæ uanitatis autoribus. Aliqui ex his prodiderunt, in rhaphanos, & allium ac cepas mille octingenta talenta erogata. Ampliſsima octo iugera obtinet soli, quatuor angulorum paribus interuallis, per octingentos octogintatres pedes singulorum laterum, altitudo à cacumine pedes xxv. Alterius interualla singula per quatuor angulos pares dccxxxvij. comprehendunt. Tertia minor prædictis, sed multo spectatior, Aethiopicis lapidibus assurgit ccclxiij. pedibus inter angulos. Vestigia ædificationũ nulla extãt. Harena late pura circũ, lentis similitudine, qualis in maiori parte Africæ. Quæstionũ summa est, quãnã ratione in tantam altitudinem subuecta sint cæmẽta. Alij enim nitro ac sale adaggeratis cum crescente opere, ac peracto fluminis irrigatione dilutis: alij lateribus è luto factis extructos pontes, peracto opere in priuatas domos distributos: Nilum enim non putant rigare potuisse multo humiliorem. In pyramide maxima est intus puteus octogintasex cubitorum, flumen illò admissum arbitrantur. Mensurã altitudinis earũ omniumq; similiũ deprehẽdere, inuenit Thales Milesius umbrã metiẽdo, qua hora par esse corpori solet.

Hæc

Hæc ſunt pyramidum miracula: ſupremumq; illud, ne quis regum opes miretur, minimam ex his, ſed laudatiſſimam, à Rhodope meretricula factam. Æſopi fabularum philoſophi conſerua quondam & contubernalis hæc fuit, maiore miraculo tantas opes meretricio eſſe conquiſitas quæſtu. Magnificatur & alia turris, à rege facta in inſula Pharo, portum obtinente Alexandriæ, quàm cónſtitiſſe dccc. talentis tradũt: magno animo, ne quid omittamus, Ptolemæi regis, quod in ea permiſerit Soſtrati Gnidÿ architecti ſtructuræ ipſius nomẽ inſcribi. Vſus eius, nocturno nauiũ curſui ignes oſtendere, ad prænuncianda uada, portuſq; introitum: ſicut iam tales compluribus locis flagrant, ut Puteolis ac Rauennæ. Periculum in corriuatione ignium ne ſidus exiſtimetur, quoniam è longinquo ſimilis flammarum aſpectus eſt. Hic idem architectus primus omnium penſilem ambulationem Gnidi feciſſe traditur.

De labyrinthis, Aegyptio, Lemnio, Italico. CAP. XIII.

Dicamus & labyrinthos, uel portentoſiſſimũ humani ingeniÿ opus, ſed nõ (ut exiſtimari poteſt) falſum. Durat etiã nunc in Aegypto in Heracleopolite nomo qui primus factus eſt ante annos, ut tradũt, iiÿ. M. dc. à Peteſuco rege, ſiue Tithoë. Quanquam Herodotus totum opus regum eſſe dicit, nouiſſimeq; Pſammetichi. Cauſam faciendi uarie interpretantur. Demoteles regiam Motherudis fuiſſe, Lycias ſepulchrum Mœridis, plures ſoli ſacrum id extructum, quod maxime creditur. Hinc utiq; ſumpſiſſe Dædalũ exemplar eius labyrinthi, quem fecit in Creta, non eſt dubium, ſed centeſimã tantum portionem eius imitatum, quæ itinerũ ambages occurſuſq; ac recurſus inexplicabiles cõtinet: non (ut in pauimentis puerorúmue ludicris campeſtribus uidemus (breui lacinia milia paſſ. plura ambulationis cõtinentem, ſed crebris foribus inditis ad fallendos occurſus, redeundumq; in errores eoſdem. Secundus hic fuit ab Aegyptio labyrinthus: tertius in Lemno: quartus in Italia. Omnes lapide polito fornicibus tecti. Aegyptius, quod miror equidem, introitu columniſq; reliquis è molibus compoſitis, quas diſſoluere ne ſecula quidem poſſint, adiuuantibus Heracleopolitis, qui id opus inuiſum mire infeſtauere. Poſitionem operis eius ſingulasq; partes enarrare non eſt, quum ſit in regiones diuiſum atque in præfecturas (quas uocant nomos) ſedecim, nominibus earum totidem uaſtis domibus attributis: præterea templa omnium Aegypti deorum contineat, ſuperq; Nemeſes quindecim ædiculis incluſerit pyramides complures quadragenarum ulnarũ, ſenos radice muros obtinentes. Feſſi iam eundo perueniunt ad uiarum illum inexplicabilẽ errorem. Quin et cœnacula prius excelſa, porticuſq; aſcẽdũtur nonagenis gradibus omnes: intus columnæ de porphyrite lapide, deorum ſimulacra, regum ſtatuæ, monſtrificæ effigies. Quarundam autem domorum talis eſt ſitus, ut adaperientibus fores, tonitruum intus terribile exiſtat. Maiore autem in parte trãſitus eſt per tenebras: aliaq; rurſus extra murum labyrinthi ædificiorũ moles, pteron appellant. Inde aliæ perfoſſis cuniculis ſubterraneæ domus. Refecit unus omnino pauca ibi Circammon ſpado Nectabis regis, ante Alexandrũ Magnum annis quingẽtis. Id quoq; traditur, fulſiſſe trabibus ſpinæ oleo incoctæ, dum fornices quadrati lapidis aſſurgerent. De Aegyptio & Cretico labyrinthis, ſatis dictum eſt. Lemnius ſimilis illis, columnis tantum centum quadraginta mirabilior fuit: quarum in officina turbines ita librati pependerunt, ut puero circumagente tornarentur. Architecti illum fecere Zmilus, & Rholus, & Theodorus indigena. Extãtq; adhuc reliquiæ eius, cum Cretici Italiciq; nullã ueſtigia extent. Namq; & Italicũ dici cõuenit, quem fecit ſibi Porſena rex Hetruriæ ſepulchri cauſa, ſimul ut externorum regũ uanitas quoq; ab Italis ſuperaretur. Sed cũ excedat omnia fabuloſitas, utemur ipſius M. Varronis in expoſitione eius uerbis: Sepultus eſt, inquit, ſub urbe Cluſio, in quo loco monumentum reliquit lapide quadrato: ſingula latera pedum lata tricenũm, alta quinquagenũm: inq; baſi quadrata intus labyrinthum inextricabilem: quò ſi quis improperet ſine glomere lini, exitũ inuenire nequeat. Supra id quadratũ pyramides ſtant quinq;, quatuor in angulis, in medio una, in imo latæ pedum ſeptuagenumquinũm, altæ cẽtumquinquagenũm: ita faſtigiatæ, ut in ſummo orbis æneus & petaſus unus omnibus ſit impoſitus, ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula, quæ uento agitata, longe ſonitus referant, ut Dodonæ olim factũ. Supra quem orbem quatuor pyramides inſuper ſingulæ extant altæ pedum centenũm. Supra quas uno ſolo quinq; pyramides, quarũ altitudinem Varronem puduit adÿcere. Fabulæ Hetruſcæ tradunt, eandem fuiſſe quam totius operis: adeo ueſana dementia quæſiſſe gloriam, impendio nulli profuturo. Præterea fatigaſſe regni uires, ut tamen laus maior artificis eſſet.

De penſili horto & oppido, & templo Dianæ Epheſiæ. CAP. XIIII.

Legitur & penſilis hortus, imò uero totum oppidum Aegyptiæ Thebæ, exercitus armatos ſubter educere ſolitis regibus, nullo oppidanorum ſentiẽte. Etiamnum hoc minus mirum, quàm quòd flumine medium oppidum interfluente. Quæ ſi fuiſſent, non dubium eſt Homerum dicturum fuiſſe, cum centum portas ibi prædicaret. Magnificentiæ uera admiratio extat templum Epheſiæ Dianæ ducentis uiginti annis factum à tota Aſia. In ſolo id paluſtri fecere, ne terræ motus ſentiret, aut hiatus timeret. Rurſus ne in lubrico atque inſtabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea ſubſtrauere carbonibus, dein uelleribus lanæ. Vniuerſo templo longitudo eſt cccxxv. pedum, latitudo ducentorum uiginti, columnæ centum uiginti ſeptẽ à ſingulis regibus factæ, lx. pedum altitudine: ex ijs xxxvi. cælatæ, una à Scopa. Operi præfuit

Cteſiphon

Cteſiphon architectus. Summa miracula, epiſtylia tantæ molis attolli potuiſſe. Id conſecutus eſt ille peronibus harena plenis, molli puluino ſuper capita columnarum exaggerato, paulatim exinaniens ab imo, ut ſenſim* totũ inſideret. Difficilime hoc contigit in limine ipſo, quod foribus imponebat. Etenim ea maxima moles fuit, nec ſedit in cubili, anxio artifice mortis deſtinatione ſuprema. Traduntq; in ea cogitatione feſſum nocturno tẽpore in quiete uidiſſe præſentem deam, cui templum fiebat, hortantem ut uiueret: ſe compoſuiſſe lapidem, atq; ita poſtero die apparuit, pondereq; ipſo correctus uidebatur. Cætera eius operis ornamenta plurium librorum inſtar obtinent, nihil ad ſpecimen naturæ pertinentia.

*teco tum incubiliſideret.

De delubro Cyzici, & lapide fugitiuo, & de echo ſepties reſonãte, & de ædificio ſine clauo, & mirabilia ędificiorũ Romæ. CAP. XV.

DVrat & Cyzici delubrum, in quo filum aureum cõmiſſuris omnibus politi lapidis ſubiecit artifex, eburneum Iouẽ dicaturus intus, coronante eum marmoreo Apolline. Tralucent ergo iuncturæ tenuiſſimis capillamentis, leniq; afflatu ſimulacra refouẽte, præter ingeniũ artificis ipſa materia quamuis occulta in precio operis intelligitur. Eodem in oppido eſt lapis, fugitiuus appellatus: Argonautæ eo pro ancora uſi, ibi reliquerãt. Hunc è Prytaneo (ita uocatur locus) ſæpe profugum fixere plumbo. Eadem in urbe iuxta portam quæ Thracia uocatur, turres vij. acceptas uoces numeroſiore repercuſſu multiplicant: nomenq; huic miraculo Echo eſt à Græcis datũ. Et hoc quidem natura locorũ euenit, & plerunq; cõuallium, ibi caſu accidit. Olympiæ autem arte, mirabili modo, in porticu quã oppidani heptaphonon appellant, quoniam ſepties eadem uox redditur. Cyzici & buleuterion uocant ædificium amplum, ſine ferreo clauo, ita diſpoſita contignatione, ut eximãtur trabes ſine fulturis, ac reponãtur. Quod item Romæ in ponte ſublicio religioſum eſt, poſteaquàm Coclite Horatio defendente ægre reuulſus eſt. Verũ & ad urbis noſtræ miracula tranſire conueniat, nongẽtorumq; annorũ dociles ſcrutari uires, & ſic quoque terrarum orbem uictum oſtendere: quod accidiſſe toties penè, quot referentur miracula, apparebit. uniuerſitate uero aceruata, & in quendam unum cumulum coniecta, nõ alia magnitudo exurget, quàm ſi mundus alius quidam in uno loco narretur. Nam ut circum maximũ à Cæſare dictatore extructũ longitudine ſtadiorum trium, latitudine unius, ſed cum ædificijs iugerũ quaternũm, ad ſedem cclx. millium inter magna opera dicamus, nõne inter magnifica baſilicam Pauli columnis è Phrygibus mirabilem, forumq; diui Auguſti, templũ Pacis diui Veſpaſiani imperatoris Auguſti, pulcherrima operum quæ unquam: Panthẽon Ioui ultori ab Agrippa factum, cum theatrum ante texerit Romæ Valerius Oſtiẽſis architectus ludis Libonis? Pyramidas regũ miramur opera, cum ſolum tantum foro extruendo HS. millies Cæſar dictator emerit. Et ſi quidem impenſæ mouent captos auaritia animos, P. Clodius quem Milo occidit, ſeſtertiũ centies & quadragies octies domo empta habitauerit: quod equidẽ non ſecus ac regum inſaniam miror. Itaq; & ipſum Milonem ſeſtertiũm ſeptingẽties æris alieni debuiſſe inter prodigia animi humani duco. Sed tũc ſenes aggeris uaſtum ſpatium, & ſubſtructiones inſanas Capitolij mirabantur: præterea cloacas, operũ omnium dictu maximum ſuffoſſis montibus, atq; (ut paulo antè retulimus) urbe pẽſili, ſubterq; nauigata. à M. Agrippa in ædilitate poſt conſulatum, per meatus corriuati vij. amnes, curſuq; præcipiti torrentium modo rapere atq; auferre omnia coacti, inſuper mole imbrium concitati, uada ac latera quatiunt: aliquando Tiberis retro infuſi recipiunt fluctus, pugnãtq; diuerſi aquarum impetus intus, & tamẽ obnixa firmitas reſiſtit. trahuntur moles internæ tantæ, non ſuccũbentibus cauſis operis: pulſant ruinæ ſpõte præcipites, aut impactæ incendijs, quatitur ſolum terræmotibus: durãt tamen à Tarquinio Priſco annis dccc. propè inexpugnabiles: non omittendo memorabili exẽplo, uel eo magis, quoniam celeberrimis rerum conditoribus omiſſum eſt. cum id opus Tarquinius Priſcus plebis manibus faceret, eſſetq; labor incertum longior an periculoſior, paſſim conſcita nece Quiritibus tædium fugiẽtibus, nouum & inexcogitatum antea poſteaq; remedium inuenit ille rex, ut omnium ita defunctorum figeret crucibus corpora ſpectãda ciuibus, ſimul & feris uolucribusq; laceranda. quamobrem pudor Ro. nominis proprius, qui ſæpe res perditas ſeruauit in prælijs, tunc quoq; ſubuenit, ſed illo tempore impoſuit, tum erubeſcens cum puderet uiuos, tanquam puditurum eſſet extinctos. Amplitudinem cauis eam feciſſe proditur, ut uehem fœni large onuſtã tranſmitteret. Parua ſunt cuncta quæ diximus, & omnia uni comparãda miraculo, antequàm noua attingam. M. Lepido, Q. Catulo conſulibus, ut conſtat inter diligentiſſimos autores, domus pulchrior non fuit Romæ, quàm Lepidi ipſius. At hercule intra annos xxxv. eadem centeſimum locum non obtinuit. Computet in hac æſtimatione qui uolet marmorum molem, opera pictorũ, impendia regalia, & cum pulcherrima laudatiſſimaq; certantes centum domos, poſteaq; eas ab innumerabilibus alijs in hunc diem uictas. Profecto incendia puniunt luxum: nec tamen effici poteſt, ut mores aliquid ipſo homine mortalius intelligãt. Sed eas omnes duæ domus uicerunt. Bis uidimus urbem totam cingi domibus principiũ, Caij & Neronis, & huius quidem (ne quid deeſſet) aurea. Nimirum ſic habitarunt illi qui hoc imperium fecere, tãtas ad uincendas gentes, triumphoſq; referendos ab aratro aut foco exeũtes, quorum agri quoque minorem modum obtinuere quàm cellaria iſtorum. Subit uero cogitatio, quota portio harum fuerint areæ illæ, quas inuictis imperatoribus decernebant publice ad exædificãdas domos: ſummusq;

ſummusq; illarum honos erat, ſicut in L. Valerio Publicola, qui primus conſul fuit cum L. Bruto, poſt tot merita, & fratre eius qui bis in eodem magiſtratu Sabinos deuicerat, adijci decreto, ut domus eorum fores extrà aperirentur, & ianua in publicum reijceretur. Hoc erat clariſſimum inſigne inter triumphales quoq; domos. Nō patiemur duos Caios, uel duos Neriones ne hac quidem gloria famæ frui, docebimusq; etiam inſaniam eorum uictam priuatis operibus M. Scauri, cuius neſcio an ædilitas maxime proſtrauerit mores ciuiles, maiusq; ſit Syllæ malum tanta priuigni potentia, quàm proſcriptio tot millium. Hic fecit in ædilitate ſua opus maximum omnium, quæ unquam fuere humana manu facta, non temporaria mora, uerum etiam æternitatis deſtinatione: Theatrum hoc fuit. Scena ei triplex altitudine ccclx. colūnarum, in ea ciuitate quæ ſex hymettias non tulerat ſine probro ciuis ampliſſimi. Ima pars ſcenæ è marmore fuit, media è uitro, inaudito etiam poſtea genere luxuriæ. Sūmæ tabulis inauratis columnæ, ut diximus: imæ duodequadragenûm pedum. Signa ærea inter columnas, ut indicauimus, fuerūt tria milia numero. Cauea ipſa cepit hominum lxxx. milia, cum Pōpeij amphitheatri toties multiplicata urbe tantoque maiore populo. ſufficiat large xl. M. Sed & reliquus apparatus tātus Attalica ueſte, tabulis pictis, cæteroq; choragio fuit, ut in Tuſculanam uillam reportatis quæ ſuperfuerant quotidiani uſus delicijs, incenſa uilla ab iratis ſeruis, concremaretur ad H-S. M. Auſert animum, & à deſtinato itinere digredi cogit contēplatio tam prodigæ mentis, aliamq; connecti maiorem inſaniam è ligno. C. Curio, qui bello ciuili in Cæſarianis partibus obijt, funebri patris munere, cū opibus apparatuq; non poſſet ſuperare Scaurū: unde enim illi uitricus Sylla, & Metella mater proſcriptionum ſectrix? unde M. Scaurus pater, toties princeps ciuitatis, & Marianis ſodalitijs rapinarum prouincialium ſinus? cū iam ne ipſe quidem Scaurus comparari ſibi poſſet, quando hoc certe incendij illius præmiū habuit, conuectis ex orbe terrarum rebus, ut nemo poſtea par eſſet inſaniæ illi: ingenio ergo utendum fuit: operæpretiū eſt ſcire quid inuenerit, & gaudere moribus noſtris, ac noſtro modo nos uocare maiores, theatra duo iuxtà fecit ampliſſima è ligno, cardinū ſingulorum uerſatili ſuſpenſa libramēto: in quibus utriſq; autemeridiano ludorum ſpectaculo edito inter ſeſe auerſis, ne inuicem obſtreperent ſcenæ, & repente circumactis ut contrà ſtarent, poſtremo iā die deſcendentibus tabulis, & cornibus inter ſe coëuntibus, faciebat amphitheatrū, & gladiatorum ſpectacula edebat, ipſum magis autoratum populum Romanum circumferens. Quid enim miretur quiſque in hoc primum? inuentorem an inuentum? artificem an autorem? auſum aliquem hoc excogitare an ſuſcipere? parēre an iubere? Super omnia erit populi furor, ſedere auſi tā infida inſtabiliq; ſede. En hic eſt ille terrarum uictor, & totius domitor orbis, qui gentes & regna diribet, iura externis mittit, deorum quædam immortalium generi humano portio, in machina pendens, & ad periculum ſuum plaudens. Quæ uilitas animarum iſta? aut quæ querela de Cannis? quantum mali potuit accidere? Hauriri urbes terræ hiatibus, publicus mortalium dolor eſt. Ecce populus Romanus uniuerſus uelut duobus nauigijs impoſitus, binis cardinibus ſuſtinetur, & ſeipſum depugnantem ſpectat, periturus momento aliquo luxatis machinis: & per hoc quæritur tribunitijs concionibus gratia, ut penſiles tribus faceret. Qualis hic in roſtris? Quid non auſurus apud eos, quibus hoc perſuaſerit? Vera nanq; confitentibus populus Romanus funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit uniuerſus. Variauit hanc ſuam magnificentiam feſſis turbatisq; cardinibus, & amphitheatri forma cuſtodita, nouiſſimo die duabus per medium ſcenis athletas edidit, raptisque è contrario repente pulpitis eodem die uictores è gladiatoribus ſuis produxit. Nec fuit rex Curio aut gentium imperator, non opibus inſignis, ut qui nihil in cenſu habuerit præter diſcordiam principum. Sed dicātur uera æſtimatione inuicta miracula, quæ Q. Marcius Rex fecit. Is iuſſus à ſenatu aquarum, Appiæ, Anienis, Tepulæ, ductus reficere, nouam à nomine ſuo appellatam cuniculis per mōtes actis intra prætura ſuæ tempus adduxit. Agrippa uero in ædilitate ſua, adiecta Virgine aqua, cæteris corriuatis atq; emēdatis, lacus dcc. fecit: præterea ſalientes cv. caſtella cxxx. complura etiam cultu magnifica: operibus ijs ſigna ccc. ærea aut marmorea impoſuit, columnas ex marmore cccc. eaque omnia annuo ſpatio. Adijcit ipſe in ædilitatis ſuæ commemoratione, & ludos undeſexaginta diebus factos, & gratuita præbita balinea clxx. quæ nunc Romæ ad infinitum auxere numerum. Vicit antecedentes aquarum ductus nouiſſimum impendium operis inchoati à C. Cæſare, & peracti à Claudio. quippe à lapide quadrageſimo ad eam excelſitatem, ut in omnes urbis montes leuarentur, influxere Curtius atque Ceruleus fontes. Erogatum in id opus ſeſtertiûm ter milies. Quod ſi quis diligentius æſtimauerit aquarum abundantiam in publico, balineis, piſcinis, domibus, euripis, hortis, ſuburbanis, uillis, ſpatioque aduenientis extructos arcus, montes perfoſſos, conualles æquatas, fatebitur nihil magis mirandum fuiſſe in toto orbe terrarum. Eiuſdem Claudij inter maxime memoranda equidem duxerim, quamuis deſtitutum ſucceſſoris odio, montem perfoſſum ad lacum Fucinum emittēdum, inenarrabili profecto impendio, & operarum multitudine per tot annos: cum aut corriuatio aquarum, qua terrenus mōs erat, egereretur in uertice machinis, aut ſilex cæderetur, omniaq; intus in tenebris fierent, quæ neque concipi animo, niſi ab ijs qui uidēre, neque humano ſermone enarrari poſſunt. Nam portus Oſtienſis opus prætereo. item uias inter montes exciſas, mare Tyrrhenū à

Lucri

Lucrino molibus ſecluſum, tot pontes tantis impedijs factos. Et inter plurima alia Italiæ miracula, ipſa marmora in lapidicinis creſcere autor eſt Papyrius Fabianus, naturæ rerum peritiſſimus: exĕptores quoq; affirmant compleri ſponte illa mōtium ulcera. Quæ ſi uera ſunt, ſpes eſt nunquam defuturam luxuriam.

De magnetis generib. & medicinis. CAP. XVI.

A Marmoribus digredienti ad reliquorum lapidum inſignes naturas, quis dubitet in primis magnetem occurrere? quid enim mirabilius? aut qua in parte naturæ maior improbitas? Dederat uocem ſaxis, ut diximus, reſpōdentem homini, imò uerò & obloquentem. Quid lapidis rigore pigrius? Ecce ſenſus manuſque tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit & patitur mores: trahitur nanque à magnete lapide, domitrixque illa rerum omnium materia ad inane neſcio quid currit: atq; ut propius uenit, aſſiſtit, teneturque, & complexu hæret. Sideritin ob hoc alio nomine appellant, quidam Heracleon. Magnes appellatus eſt ab inuentore (ut autor eſt Nicander) in Ida repertus. Nanque & paſſim inuenitur, ut in Hiſpania quoque. Inueniſſe autem fertur, clauis crepidarum & baculi cuſpide hærentibus, cum armenta paſceret. Quinq; genera magnetis Sotacus demonſtrat. Aethiopicum, è Magneſia Macedoniæ contermina Bœbeida lacum petentibus dextra, tertium in Echio Bœotiæ, quartum circa Alexādriam Troadem, quintum in Magneſia Aſiæ. Differentia prima, mas ſit an fœmina: proxima in colore. Nam qui in Macedonia & Magneſia reperiuntur, ruffi nigrique ſunt. Bœotius uerò ruffi coloris plus habet, quàm nigri. Is qui in Troade inuenitur, niger eſt & fœminei ſexus, ideoque ſine uiribus. Deterrimus autem in Magneſia Aſiæ, candidus, neque attrahens ferrum, ſimilisque pumici. Compertum tanto meliores quanto ſunt magis cerulei. Aethiopicis laus ſumma datur, ponduſque argento rependitur. Inuenitur hic in Aethiopiæ Zimiri: ita uocatur regio harenoſa. Ibi & hæmatites magnes ſanguinei coloris, ſanguinemque reddens ſi teratur, ſed & crocum. In attrahendo ferro non eadem quæ magneti hæmatitæ natura. Aethiopici argumentum eſt, quòd magnetem quoque alium ad ſe trahit. Omnes autem ij oculorum medicamentis proſunt ad ſuam quiſq; portionem, maximeq; epiphoras ſiſtunt. Sanant & aduſta cremati tritiq;. Alius rurſus in eadem Aethiopia nō procul mons gignit lapidem theameden, qui ferrum omne abigit, reſpuitq;. De utraque natura ſæpius diximus.

De lapidibus qui cito abſumunt corpora in ea condita, & de his qui diu ſeruant, & de aſio lapide & medicinis eius. CAP. XVII.

Lapidem è Scyro inſula integrum fluctuari tradunt, eundem comminutum mergi. In Aſſo Troadis ſarcophagus lapis fiſſili uena ſcinditur. Corpora defunctorum condita in eo, abſumi conſtat intra quadrageſimum diem, exceptis dentibus. Mutianus ſpecula quoque & ſtrigiles & ueſtes & calciamenta illata omnia lapidea fieri autor eſt. Eius generis & in Lycia ſaxa ſunt & in oriente, quæ uiuentibus quoq; adalligata, erodunt corpora. Mitior eſt autem ſeruandis corporibus nec abſumendis chernites, ebori ſimilimus, in quo Darium conditum ferunt. Parioque ſimilis candore & duritia, minus tamen ponderoſus, qui porus uocatur. Theophraſtus autor eſt & translucidos lapidēs in Aegypto inueniri, quos ophitæ ſimiles ait, quod fortaſſis tunc fuerit, quoniam & ij deſinunt & noui reperiuntur. Aſius guſtu ſalſus podagras lenit, pedibus in uaſe ex eo cauato inditis. Præterea omnia crurum uitia in ijs lapidicinis ſanantur, cum in metallis omnibus crura uitiētur. Eiuſdem lapidis flos appellatur, in farinā mollis, ad quæ[illegible] perinde efficax. Eſt autem ſimilis pumici ruffo. Admixtus æri Cyprio mammarum uitia emendat: pici autem reſinæue ſtrumas & panos diſcutit. Prodeſt & phthiſicis linctu. Cum melle uetera ulcera ad cicatricem perducit, excreſcentia erodit. Et ad beſtiarum morſus utilis. Repugnantia curationi ac ſuppurata ſiccat. Fit & cataplaſma ex eo podagris, mixto fabæ lomento.

De ebore foſſili & lapidibus oſſeis & palmatis & aliorum generibus. CAP. XVIII.

IDem Theophraſtus & Mutianus, eſſe aliquos lapides qui pariant, credunt. Theophraſtus autor eſt & ebur foſſile candido & nigro colore inueniri, & oſſa è terra naſci, inuenirique lapides oſſeos. Palmati circa Mundam in Hiſpania, ubi Cæſar dictator Pompeium uicit, reperiuntur, idque quoties fregeris. Sunt & nigri, quorum autoritas uenit in marmora, ſicut Tænarius. Varro nigros ex Africa firmiores eſſe tradit, quàm in Italia. E diuerſo albos tornis duriores, quàm parios. Idem Lunenſem ſilicem ſerra ſecari, at Tuſculanum diſſilire igni. Sabinum fuſcum addito oleo etiam lucere. Item molas uerſatiles Volſinijs inuentas, aliquas & ſponte motas inuenimus in prodigijs. Nuſquam hic utilior quàm in Italia gignitur, lapisque non ſaxum eſt. In quibuſdam uerò prouincijs omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores, qui & cote læuigantur, ut procul intuentibus ophitæ uideri poſſint. Neque eſt alius firmior, quando & lapidis natura, ut lignum, ſimiliter imbres ſolesque aut hyemes non patitur, in alijs atque alijs generibus. Sunt qui & lunam non tolerent, & qui uetuſtate rubiginem trahant, colorémue candidum oleo mutent.

De curalio uel pyrite, & medicinis eius, & oſtracite, de animato lapide & medicinis eius, & melitite lapide & uiribus eius, de gagate lapide & medicinis eius, de ſpōgijs, de phrygio lapide & natura eius. CAP. XIX.

MOlarem quidam pyriten uocant, quoniam ſit plurimus ignis illi: ſed eſt alius etiámnum pyrites ſimilitudine æris. In Cypro eum reperiri uolunt,

& in metallis quæ sunt circa Acarnaniam, unum argenteo colore: alterũ aureo. Coquuntur uarie. Ab alijs iterũ tertioq; in melle, donec consumatur liquor. Ab alijs pruna prius, dein melle, & postea lauantur ut æs. Vsusque eorum in medicina excalfacere, siccare, discutere, humorem extenuare, & duritias nimias mollire. Vtuntur & crudis tusisque ad strumas atque furunculos. Pyritarum etiámnum aliqui genus unum faciunt, plurimum habens ignis, quos unos appellamus, & ponderosissimi sunt. Hi exploratoribus castrorum maxime necessarij, qui clauo uel altero lapide percussi, scintillas edunt: quæ exceptæ sulphuratis aut fungis aridis, uel folijs, dicto celerius ignem trahunt. Ostracitæ similitudinem testæ habent. Vsus eorum pro pumice ad læuigandam cutem. Poti sanguinem sistunt, & illiti cum melle ulcera, doloresque mammarum sanant. Amiantus alumini similis, nihil igni deperdit. Hic ueneficijs resistit omnibus, priuatim magorum. Gæoden ex argumento appellant, quoniam amplexus est terram, oculorum medicamentis utilissimum: item mammarum & testium uitijs. Melitites lapis succum remittit dulcem mellitumque tusus. Et ceræ mixtus eruptionibus pituitæ maculisque corporis medetur, & fauciũ exulcerationi. Epinyctidas tollit, & uuluarum dolores impositus uelleri. Gagates lapis nomẽ habet loci & amnis Gagis Lyciæ. Aiunt & in Leucola expelli mari, atque infra duodecim stadia colligi. Niger est, planus, pumicosus, non multum à ligno differens, leuis, fragilis, odore si teratur grauis. Fictilia ex eo inscripta non delentur. Cum uritur, odorem sulphureum reddit. Mirumque, accenditur aqua, oleo restinguitur. Fugat serpentes ita, recreatque uuluæ strangulationes. Deprehendit sonticum morbum & uirginitatem suffitus. Idem ex uino decoctus dentibus medetur: strumisque ceræ permixtus. Hoc dicuntur uti magi in ea quam uocant axinomanciam, & peruri negant, si euenturum sit, quod aliquis optet. Spongiæ lapides inueniuntur in spongijs, & sunt natiui. Quidam eos tecolithos uocant, quoniã uesicæ medentur, calculos rumpunt in uino poti. Phrygius lapis gentis nomen habet. Est autem gleba pumicosa. Vritur antè uino perfusus, flaturque follibus, donec ruffescat, ac rursus dulci uino restinguitur, & hoc trinis uicibus, tingendis uestibus tantum utilis.

De hæmatite & quinque generibus eius, & schisto. CAP. XX.

Schistos & hæmatites cognationem habẽt. Hæmatites inuenitur in metallis. Vstus minij colorem imitatur. Vritur ut Phrygius, sed non restinguitur uino. Adulteratur schisto. Hæmatiten discernunt uenæ rubentes, & friabilis est natura. Oculis cruore suffusis mire conuenit: Sistit profluuium mulierum potus. Bibunt eum & qui sanguinem reiecerũt, cũ succo punici mali. Et in uesicæ uitijs efficax. Bibitur & in uino contra serpentium ictus. Infirmior ad omnia hæc eadem est, quem schiston appellant. Sed in ijs commodior croco similis, peculiarius splendet. Proficit oculorum lacrymis in lacte muliebri: procidentesque oculos præclare cõhibet. Hæc est sententia eorum qui nuperrime scripsere. Sed Sotacus è uetustissimis autoribus, quinque genera hæmatitarum tradit præter magnetem: principatum dat ex ijs Aethiopico, oculorum medicamentis utilissimo, & ijs quæ panchresta appellant. item ambustis. Alterum Androdamanta dicit uocari, colore nigro, pondere ac duritia insignem, & inde nomẽ traxisse, præcipueque in Africa repertum. Trahere autem in se argentum, æs, ferrum. Experimentum eius esse in cote ex lapide basanite. Reddere enim succum sanguineum, & esse ad iocineris uitia præcipui remedij. Tertium genus Arabici facit, simili duritie, uix reddentis succum ad cotem aquariam, aliquando croco similem. Quarti generis elatiten uocari: quandiu crudus sit: coctum uerò miltiten, utilem ambustis, ad omnia utiliorem rubrica. Quinti generis schiston hæmorrhoidas reprimẽtem. In totum autem hæmatitas omnes tritos in oleo trium drachmarum pondere à ieiunis sumendos, ad uitia sanguinis. Idem autor schiston alterius generis quàm hæmatiten tradit, quem uocant anthraciten. Nasci in Africa nigrũ, attritum aquarijs cotibus reddere ab ea parte quæ fuerit ab radice nigrum colorem, ab altera parte croci. Ipsum utilem esse oculorum medicamentis.

De quatuor generibus aëtitis, & calamo, & samio, & arabo, & pumicibus. CAP. XXI.

Aetites lapides ex argumento nominis magnam famam habent. Reperiuntur in nidis aquilarũ, sicuti in decimo uolumine diximus. Aiunt binos inueniri, marem & fœminam. Nec sine ijs parere quas diximus aquilas, & ideo binos tantum. Genera eorum quatuor. In Africa nascentem pusillum ac mollem, intra se & uelut in aluo habentem argillam suauem, candidam, ipsum friabilem, quem fœminei sexus putant. Marem autem qui in Arabia nascitur, durum gallæ similem, aut subrutilum, in aluo habentẽ durum lapidem. Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa nascentibus similis, amplior tamen atque dilatatus: cæteris enim globosa facies. Habet in aluo harenam iucundam & lapillos, ipse tam mollis ut etiam digitis frietur. Quarti generis taphiusius appellatur, nascens iuxta Leucadem in Taphiusa, qui locus est dextra nauigantibus ex hac ad Leucadem. Inuenitur in fluminibus cãdidus & rotundus. Huic est in aluo lapis, qui uocatur callimus, nec quicquam tenerius. Aëtitæ omnes grauidis adalligati mulieribus uel quadrupedibus in pelliculis sacrificatorum animalium cõtinent partus, non nisi parturiant remouendi, alioqui uuluæ excidunt. Sed nisi parturientibus auferantur, omnino non pariunt. Est & lapis Samius in eadem insula, ubi terram laudauimus, poliendo auro utilis. Vtilis & in medicina oculorum ulceribus cum lacte, quo supradictũ est modo, cõtra ueteres lacrymationes. Prodest & contra uitia stomachi potus, uertigines

sedat

ſedat, mentesq; cõmotas reſtituit. Quidam & morbis comitialibus utiliter dari putant, & ad urinæ difficultates. Acopis etiam miſcetur. Probatur grauitate & candore. Vluuas & partus cõtineri adalligato eo tradunt. Arabus lapis ebori ſimilis, dentifricijs accommodatur crematus. Priuatim hæmorrhoidas ſanat cũ lanugine linteorum, linteolis inſuper impoſitis. Non prætermittenda eſt & pumicum natura: appellantur quidem ita & eroſa ſaxa, in ædificijs quæ muſea uocant dependentia, ad imaginem ſpecus arte reddendam: ſed & ij pumices qui ſunt in uſu corporum læuigandorum fœminis, iam quidem & uiris, atq; (ut ait Catullus) libris. Laudatiſſimi ſunt in Melo, Scyro, Aeolijs inſulis. probatio in candore minimoque pondere, & ut quam maxime ſpongioſi aridique ſint, ac teri faciles, nec harenoſi in fricando. Vis eorum in medicina, extenuare, ſiccare, trina uſtione, ita ut torreãtur carbone puro, ac toties uino reſtinguantur albo. Lauãtur deinde ut cadmia, & ſiccati cõduntur quàm minimum uliginoſo loco. Vſus farinæ eius oculorũ maxime medicamentis. Vlcera purgat eorum leuiter, expletq; cicatrices & emendat. Quidam tertia uſtione refrigeratos potius quàm reſtinctos, terere malunt ex uino. Adduntur etiam ad malagmata capitum uerendorumq; ulceribus. Vtiliſſima fiunt ex his dentifricia. Theophraſtus autor eſt, potores in certamine bibendi præſumere farinam eius, ſed niſi immenſo potu impleantur periclitari: tantamque refrigerandi naturam eſſe, ut muſta feruere deſinant pumice addito.

De lapidibus mortariorum medicinalium, & mollibus lapidibus, & ſpeculari lapide, & ſilicibus, & phengite, & cotibus, & reliquis ad ſtructuram lapidibus, igni & tempeſtatibus reſiſtentibus. CAP. XXII.

AVtoribus curæ fuere lapides mortariorũ quoq; nec medicinalium tantum aut ad pigmẽta pertinentiũ. Epheſiumq; lapidem in ijs prætulere cæteris, mox & Thebaicũ, quem pyrrhopœcilon appellauimus. Aliqui pſaronium uocant. Tertium ex chalazio chryſiten: Medici autem & baſaniten. Hic enim lapis nihil ex ſeſe remittit. Ii autem lapides qui ſuccũ reddunt, oculorum medicamentis utiles exiſtimantur, ideoq; Aethiopici maxime ad ea probantur. Tænariũ uerò lapidem & Pœnicum, & hæmatiten ijs medicamentis prodeſſe tradunt, quæ ex croco componãtur. Ex alio Tænario qui niger eſt, & ex Pario lapide nõ æque medicis utilem. Potiorem ex lapide alabaſtrite Aegyptio, uel ex ophite albo. Eſt enim hoc genus ophitis, ex quo uaſa & etiam cados faciunt. In Siphno lapis eſt qui cauatur, tornaturq; in uaſa coquendis cibis utilia, uel ad eſculentorum uſus, quod in Comenſi Italiæ lapide uiridi accidere ſcimus. Sed in Siphnio ſingulare, quod excalfactus oleo nigreſcit dureſcitq;, natura molliſſimus: Tanta qualitatum differentia eſt. Nam mollitiæ & trans Alpes præcipua ſunt exempla. In Belgica prouincia candidum lapidem ſerra, qua lignũ faciliusque etiam, ſecant ad tegularum & imbricum uicem: uel ſi libeat ad quæ uocant pauonacea tegendi genera: & hi quidẽ ſectiles ſunt. Specularis uerò (quoniam & hic lapis nomen obtinet) faciliore multo natura finditur in quamlibet tenues cruſtas. Hiſpania hunc olim citerior tantum dabat, nec tota, ſed intra centum milia paſſuum circa Segobricam urbem. Iam & Cypros, & Cappadocia, & Sicilia, & nuper inuentum Africa. Poſtferendos omnes tamen Hiſpaniæ, & Cappadociæ molliſſimis & ampliſſimæ magnitudinis, ſed obſcuris. Sunt & in Bononienſi Italiæ parte breues, maculoſi, cõplexu ſilicis alligati, quorũ tamen appareat natura ſimilis eis qui in Hiſpania puteis effodiuntur profunda altitudine. Necnon & ſaxo incluſus ſub terra inuenitur, extrahiturq;, aut exciditur. Sed maiori parte foſſili natura, abſolutus ſegmenti modo, nunquam adhuc quinque pedum longitudine amplior. Humorẽ hunc terræ, quidam autumant cryſtalli modo glaciari. Et in lapidem concreſcere manifeſto apparet, quod cum fere decidêre in puteos tales, & medullæ ex oſſibus earum in eandem lapidis naturam poſt unam hyemem figurantur. Inuenitur & niger aliquando. Sed candido natura mira, cum ſit mollitia nota, perpetiendi ſolis rigoriſque: nec ſeneſcit, ſi modo iniuria abſit, cum hoc etiam in cæmẽtis multorum generum accidat. Inuenere & alium uſum in ramentis quoque circum maximum ludis circenſibus ſternẽdi, ut ſit in cõmẽdatione candor. Nerone principe in Cappadocia repertus eſt lapis duritia marmoris, candidus atque translucens, etiam qua parte ſuluæ inciderant uenæ, ex argumẽto phengites appellatus. Hoc conſtruxerat ædem Fortunæ, quam Seiam appellant à Seruio rege ſacratam, aurea domo complexus. Quare etiã foribus apertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quàm ſpecularium modo, tanquam incluſa luce non tranſmiſſa. In Arabia quoque eſſe lapidem uitri modo translucidum quo utuntur pro ſpecularibus, Iuba autor eſt. Nunc ad operarios lapides tranſiſſe conueniat, primumque cotes ferro acuendo. Multa earum genera: Creticæ diu maximam laudem habuere, ſecundam Laconicæ ex Taygeto monte, utræque oleo indigentes. Inter aquarias Naxiæ laus maxima fuit, mox Armeniacæ, de quibus diximus. Ex oleo & aqua Ciliciæ pollent, ex aqua Arſinoëticæ. Repertæ ſunt & in Italia aqua trahentes aciem acerrimo effectu. Necnon & trans Alpes, quas paſſernices uocant. Quarta ratio eſt ſaliua hominis proficientium in tonſtrinarũ officinis, inutilis fragili mollitia. Flaminitanæ ex Hiſpania citeriore in eo genere præcipuæ. Reliqua multitudo lapidum in totum ædificijs inutilis eſt mortalitate mollitiæ. Quædam tamen loca non alium habent, ſicut Carthago in Africa: exercetur halitu maris, fricatur uento, & uerberatur imbri. Sed cura tuentur picando parietes, quoniam & tectorij calce roditur. Sciteque dictum eſt, ad tecta eos pice, ad uinum calce uti, quoniam ſic muſta condiunt. Alia mollitia circa Ro-

mam Fidenati & Albano. in Liguria quoque, Vmbria, & Venetia, albus lapis dentata serra secatur. Hi tractabiles in opere, laborem quoq; tolerant, sub tecto duntaxat. aspergine & gelu pruinisq; rumpuntur in testas, nec contra humores & auram maris robusti. Tiburtini ad reliqua fortes, uapore dissiliunt. Nigri silices optimi, quibusdã in locis et rubẽtes. Nonnusquam uerò & albi, sicut in Tarquiniensi Anicianis lapidicinis circa lacũ Volsiniẽsem. Et in Statonienſi sunt, quibus ne ignis quidẽ nocet. Idem & in monumenta scalpti, contra uetustatẽ quoq; incorrupti permanẽt: ex ijs formæ fiunt, in quibus æra fundũtur. Est & uiridis lapis, uehementer igni resistens, sed nusquã copiosius. Et ubi inuenitur, lapis, nõ saxũ est. E reliquis pallidus, in cæmento rarò utilis. Globosus, cõtra iniurias fortis, sed ad structurã infidelis, nisi multa suffrenatione deuinctus. Nec certior fluuiatilis, semper ueluti madens. Remediũ est in lapide dubio, æstate eũ eximere, nec ante biennũ eum inferere tecto, domitũ tempestatibus. Quæ ex eo læsa fuerint, in subterranea structura aptantur utilius. Quæ resliterint, tutũ est uel cœlo cõmittere. Græci è lapide duro ac silice æquato construunt ueluti lateritios parietes. Cum ita fecerint, isodomon uocãt genus structuræ. At cũ inæquali crassitudine structa sunt, pseudisodomon. Tertiũ est emplecton, tantũmodo frontibus politis. Reliqua fortuito collocant. Alternas coagmentationes fieri, ut commissuras antecedentiũ medij lapides obtineant, necessarium est in medio quoq; pariete, si res patitur: si minus, utiq; à lateribus. Medios parietes farcire fractis cæmentis. Dictyotheton uocant reticulatam structuram, quam frequentissime Romæ struunt, rimis opportunã. Structuram ad normam & libellam fieri, & ad perpendiculum respondere oportet.

De cisternis & calce, & harenæ generibus, & mixtura calcis & harenæ, & uitijs structurę, & tectorijs & columnis. CAP. XXIII.

ET cisternas harenæ puræ & asperæ quinq; partibus, calcis quàm uehementissimæ duabus construi cõuenit, fragmẽtis silicis non excedẽtibus libras. Ita ferratis uectibus calcari solum parietesq; similiter. Vtilius geminas esse, ut in priore uitia cõsidant aquæ, atq; per colũ in proximã transeat maxime pura aqua. Calcẽ è uario lapide Cato Cẽsorius improbat. Ex albo melior quàm ex duro, & structuræ utilior. Quæ ex fistuloso, tectorijs. Ad utrunq; damnatur ex silice. Vtilior eadem ex effosso lapide, quàm ex ripis fluminum collecto. Vtilior è molari, quia est quædã pinguior natura eius. Mirum, aliquid postquam arserit, accendi aquis. Harenæ tria genera. Fossitia, cui quarta pars calcis addi debet: fluuiatili aut marinæ tertia. Si & testæ tusæ tertia pars addatur, melior materia erit. Ab Apennino ad Padum nõ inuenitur fossitia, nec trans maria. Ruinarũ urbis ea maxime causa, quòd furto calcis sine ferrumine suo cæmẽta cõponuntur. Intrita quoque quo uetustior, eo melior. In antiquarum ædium lẽgibus inuenitur, ne recentiore trima uteretur redemptor. Ideo nulla tectoria eorum rimæ fœdauere. Tectoriumque nisi ter harenato, et bis marmorato inductũ est, non satis splendoris habet. Vliginosa & ubi salsugo uitiat, testaceo sublini utilius. In Græcia tectorijs etiam harenatum quod inducturi sunt, prius in mortario ligneis uectibus subigunt. Experimentum marmorati est in subigendo, donec rutro non cohæreat. Contrà in albario opere, ut macerata calx ceu glutinũ hæreat. Sed macerari non nisi à gleba oportet. In Elide ædes est Mineruæ, in qua frater Phidiæ Pannæus tectorium induxit lacte & croco subactum, ut ferũt, ideoque si teratur in ea hodieque saliua pollice, odorem croci saporemque reddere traditur. Columnæ in ade pensius positæ, crassiores uidẽtur. Genera earum quatuor. Quæ sextam partem altitudinis in crassitudine ima habent, Doricæ uocantur: quæ nonam, Ionicæ: quæ septimam, Thuscanicæ. Corinthijs eadem ratio quæ Ionicis. Et differentia, quoniã capitulis Corinthiarum eadẽ est altitudo quæ colligitur crassitudine ima, ideoq; graciliores uidẽtur. Ionici enim capituli altitudo tertia pars est crassitudinis. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis, tertia pars latitudinum delubri. In Ephesiæ Dianæ ade, de qua prius fuit sermo, primum columnis spiræ subditæ, & capitella addita. Placuitque altitudinis octaua pars in crassitudine, & ut spiræ haberent crassitudinis dimidium, septimæque partes detraherentur summarum crassitudini. Præter has sunt quæ uocantur Atticæ columnæ, quaternis angulis, pari laterum interuallo.

De medicinis calcis, & maltha, & gypso. CAP. XXIIII.

CAlcis et in medicina magnus usus. Eligitur recens, nec aspersa aquis: urit, discutit, extrahit, incipiẽtesq; serpere ulcerũ impetus coẽrcet. Aceto & rosaceo tẽperata perducit ad cicatricẽ. Luxatis quoque cum adipe suillo aut liquida resina ex melle medetur. Eadem compositione & strumis. Maltha è calce fit recenti, gleba uino restinguitur. mox tunditur cum adipe suillo & ficu, duplici linamento: quæ res omnium tenacissima, & duriciam lapidis antecedens. Quod malthatur, oleo perfricatur antè. Cognata calci res gypsum est. Plura eius genera. Nam et è lapide coquitur, ut in Syria ac Thurijs, & è terra foditur, ut in Cypro ac Perrhæbis: è summa tellure et Tymphaicũ est. Qui coquitur lapis, non dissimilis alabastritæ esse debet, aut marmoroso. In Syria durissimos ad id eligunt, coquuntque fimo bubulo, ut celerius urantur. Omnium autem optimum fieri compertum est è lapide speculari, squamámue talem habente. Gypso madido statim utendum est, quoniã celerrime coit, ac siccatur: tamen rursus tundi & in farinam resolui patitur. Vsus gypsi in albarijs, sigillis ædificiorum & coronis gratissimus. Exemplum illustre C. Proculeium Augusti Cæsaris familiarem in maximo stomachi dolore gypso poto, conscisse sibi mortem.

De pauimentis et quãdo primũ Romę, & subdialibus pauimentis, & Græcanicis, & quando primum cameræ. CAP. XXV.

PAuimenta originem apud Græcos habent elaborata arte, picturæ ratione, donec lithostrota expulere eam. Celeberrimus fuit in hoc genere Sosus qui Pergami strauit quem uocant asaroton œcon, quoniam purgamenta cœnæ in pauimento, quæque euerri solèt, ueluti relicta fecerat paruis è testulis tinctisq; in uarios colores. Mirabilis ibi columba bibens, & aquam umbra capitis infuscans. Apricantur aliæ scabentes sese in canthari labro. Pauimenta credo primum facta, quæ nunc reuocamus barbarica, atque subtegulanea, in Italia fistucis pauita: hoc certe ex nomine ipso intelligi potest. Romæ scalpturatum in Iouis capitolini æde primum factum est post tertium Punicum bellum initum. Frequentata uerò pauimenta ante Cimbricum magna gratia animorum, indicio est Lucillianus ille uersus: Ante pauimenta atque emblemata uermiculata. Subdialia Græci inuenere, talibus domos contegentes: facile tractu tepente, sed fallax ubicunque imbres gelant. Necessarium binas per diuersum coassationes substerni, capita earum præfigi ne torqueantur, & ruderi nouo tertiam partem testæ tusæ addi. Deinde rudus, in quo duæ quintæ calcis misceantur, pedali crassitudine festucari. Tunc nucleo crasso sex digitos induci, & ex tessera grandi non minus alta duos digitos strui. Fastigium uerò seruari in pedes denos sesquuncem, ac diligenter cote despumare, quernisque axibus contabulare. Quæ torquentur, inutilia putant. Imò & silice aut palea substerni melius esse, quo minor uis calcis perueniat. Necessarium & globosum lapidem subiici. Similiter fiunt spicata testacea. Non negligendum etiamnum unum genus Græcanicum. Solo festucato iniicitur rudus, aut testaceum pauimentum. Dein spisse calcatis carbonibus inducitur sabulo calce ac fauilla mixtis, materia crassitudine semipedali ad regulã et libellam exigitur, & est forma terrena. Si uerò cote depolitum est, nigri pauimenti usum obtinet. Lithostrota cœptauere iam sub Sylla paruulis certè crustis, extatque hodie quod in Fortunæ delubro Prænestę fecit. Pulsa deinde ex humo pauimẽta in cameras trãsiere è uitro: nouitiũ & hoc inuentum. Agrippa certe in thermis quas Romæ fecit, figlinũ opus encausto pinxit, in reliquis albaria adornauit: non dubie uitreas facturus cameras, si prius inuentum id fuisset: aut à parietibus scenæ, ut diximus, Scauri peruenisset in cameras. Quamobrem & uitri natura indicanda est.

De origine uitri, & ratione faciendi, & de obsidiano uitro, & generibus multiformibus uitri. CAP. XXVI.

PArs est Syriæ, quæ Phœnice uocatur, finitima Iudææ, intra montis Carmeli radices paludem habens, quæ uocatur Cendeuia. Ex ea creditur nasci Belus amnis quinque milia passuum spatio in mare perfluens iuxta Ptolemaidem coloniam. Lentus hic currit, insalubris potu, sed ceremonijs sacer, limosus, uado profundus. Non nisi refuso mari harenas fatetur. Fluctibus enim uolutatæ nitescunt, detritis sordibus. Nunc & à marino creduntur astringi morsu, non prius utiles. Quingentorum est passuum non amplius littoris spatium: idque tantum multa per secula gignendo fuit uitro. Fama est appulsa naue mercatorum nitri, cum sparsi per littus epulas pararent, nec esset cortinis attollendis lapidum occasio, glebas nitri è naue subdidisse. Quibus accensis permixta harena littoris, translucentes nobilis liquoris fluxisse riuos, & hanc fuisse originem uitri. Mox ut est astuta & ingeniosa solertia, non fuit contenta nitrum miscuisse, cœptus addi & magnes lapis: quoniam in se liquorem uitri quoque ut ferrum trahere creditur. Simili modo & calculi splendentes multifariam cœpti uri, deinde conchæ & fossiles harenæ. Autores sunt, in India è crystallo fracta fieri, & ob id nullum comparari Indico. Leuibus autem aridisque lignis coquitur, addito cyprio ac nitro, maxime ophirio. Cotinus fornacibus, ut es liquatur, massæq; fiunt colore pingui nigricantes. Acies tanta est quacunque, ut citra ullum sensum ad ossa consecet quicquid afflauerit corporis. Ex massis rursus funditur in officinis, tingiturque. Et aliud flatu figuratur, aliud torno teritur, aliud argenti modo cælatur, Sidone quondam ijs officinis nobili: siquidem etiam specula excogitauerat. Hæc fuit antiqua ratio uitri. Iam uerò et in Vulturno mari Italiæ harena alba nascens, sex milia passuum litore inter Cumas atq; Lucrinum, quæ mollissima est, pila molaque teritur. Dein miscetur tribus partibus nitri pondere uel mensura, ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi fit massa quæ uocatur ammonitrum: atque hæc recoquitur, & fit uitrum purum, ac massa uitri candidi. Iam uerò & per Gallias Hispaniasque simili modo harenæ temperantur. Ferunt Tiberio principe excogitatum uitri temperamẽtum, ut flexibile esset: & totam officinam artificis eius abolitam, ne æris, argenti, auri metallis pretia detraherentur: eaque fama crebrior diu quàm certior fuit. Sed quid refert, Neronis principatu reperta uitri arte, quæ modicos calices duos, quos appellabant pterotos, H-S. sex milibus uenderet? In genere uitri & obsidiana numerantur, ad similitudinẽ lapidis quem in Aethiopia inuenit Obsidius, nigerrimi coloris, aliquando & translucidi, crassiore usu, atque in speculis parietum pro imagine umbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt: uidimusque & solidas imagines diui Augusti, capti materia huius crassitudinis: dicauitque ipse pro miraculo in templo Cõcordiæ obsidianos quatuor elephantos. Remisit & Tiberius Cæsar Heliopolitarum ceremonijs repertam ibi in hæreditate eius qui præfuerat Aegypto, obsidianam imaginem Menelai. Ex quo apparet antiquior materiæ origo, nunc uitri similitudine interpollata. Xenocrates obsidianum lapidẽ in India et in Samnio

Italiæ & ad Oceanum in Hispania nasci tradit. Fit & tinctura genere obsidianum, ad escaria uasa & totum rubens uitrum, atq; non translucens, hæmatinon appellatum. Fit & album & murrinum, aut hyacinthos sapphirosque imitatum, & omnibus aliis coloribus. Nec est alia nunc materia sequacior, aut etiam picturæ accommodatior. Maximus tamen honos in candido translucentibus, quàm proxima crystalli similitudine. Vsus uerò ad potandum argenti metalla & auri pepulit. Est autem caloris impatiens, ni præcedat frigidus liquor: cum addita aqua uitreæ pilæ sole aduerso, in tantum excandescant, ut uestes exurant. Fragmenta teporata agglutinantur tantum, rursus affundi non queunt, præterquam abrupta sibimet, ueluti cum calculi fiunt, quos quidam abaculos appellat, aliquos etiã pluribus modis uersicolores. Vitrũ sulphuri concoctum ferruminatur in lapidem. At peractis omnibus quæ constant ingenio, artem natura faciente, succurrit mirari, nihil penè non igni perfici.

Ignium miracula, & medicinæ, & prodigia. CAP. XXVII.

IGnis accipit harenas, ex quibus alibi uitrum, alibi argentum, alibi minium, alibi plumbi genera, alibi pigmenta, alibi medicamenta fundit. Igne lapides in æs soluuntur, igne ferrum gignitur ac domatur, igne cremato lapide cæmenta in tectis alligantur. Alia sæpius uri prodest. Eademque materia aliud gignitur primis ignibus, aliud secundis, aliud tertijs. Quando ipse carbo uires habere incipit restinctus, atque interijsse creditus, maioris fit uirtutis. Immensa & improba rerum naturæ portio: & in qua dubiũ sit plura absumat, an pariat. Est et ipsis ignibus medicamentis. Pestilẽtiæ quæ solis obscuratione contrahitur, ignis suffitu multiformiter auxiliari certum est. Empedocles & Hippocrates id monstrauere diuersis locis. Ad conuulsa uiscera aut contusa, ut M. Varro autor est: ipsis enim uerbis eius utar: Lix cinis est inquit foci. Inde enim cinis luxatis potus medetur: ut licet uidere gladiatores cum deluserint, hac iuuari potione. Quin & carbunculum genus morbi, quo duos consulares nuper absumptos indicauimus, querneus carbo tritus cũ melle sanat. Adeo in rebus damnatis quoque ac iam nullis, sunt aliqua remedia, ut in carbone ecce & cinere. Nõ præteribo & unum foci exemplum, Romanis literis clarum: Tarquinio Prisco regnante tradunt repente in foco eius apparuisse genitale è cinere masculini sexus: eamque quæ insederat ibi, Tanaquilis reginæ ancillam Ocrisiam captiuam, consurrexisse grauidam. Ita Seruium Tullum natum, qui regno successit. Inde & in regia cubanti puero caput arsisse uisum, creditũque Laris familiaris filiũ. Ob id compitalia et ludos Laribus primũ instituisse.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXVII.

*

PROOEMIVM.

VT NIHIL instituto operi desit, gẽmæ supersunt, & in arctũ coacta rerum naturæ maiestas, multis nulla sui parte mirabilior. Tantum tribuunt uarietati, coloribus, materiæ, decori, uiolari etiam signis gemmas nefas ducentes. Aliquas uerò extra pretia ulla taxationemque humanarum opum arbitrantes, ut plerisq; ad summam absolutamq; rerũ naturæ contemplationem satis sit una aliqua gemma. Quæ fuerit origo gemmarum, & quibus initijs in tantum admiratio hæc exarserit, diximus quadantenus in mentione auri anulorumque. Fabulæ primordium à rupe Caucasea tradunt, Promethei uinculorum interpretatione fatali: primumque saxi fragmentum inclusum ferro ac digito circundatum, hoc fuisse anulum, & hoc gemmam.

De gemma Polycratis tyrãni & Pyrrhi regis, & qui sculptores optimi, & nobilitates artificum, & quis primus dactyliothecã Romæ habuit. CAP. I.

HIs initijs cœpit autoritas, in tantum amorem elata, ut Polycrati Samio seuero insularum ac littorum tyranno felicitatis suæ, quam nimiam fatebatur etiam ipse, satis piamenti in unius gemmæ uoluntario damno uideretur, si cum fortunæ uolubilitate paria faceret: planeque ab inuidia eius abunde se redimi putaret, si hoc unum doluisset. Assiduo ergo gaudio lassus, proiectus nauigio in altum, anulum mersit. At illum piscis eximia magnitudine regi natus, escæ uice raptum, ut faceret ostentum, in culinam domini rursus fortunæ insidiantis manu reddidit. Sardonychem eam gemmam fuisse constat: ostenduntque Romæ, si credimus, in Concordiæ delubro, cornu aureo Augustæ dono inclusam, & nouissimum propè locum tot prælatis obtinentem. Post hunc anulum regia fama est gemmæ Pyrrhi illius, qui aduersus Romanos bellum gessit. Nanque habuisse traditur achaten, in qua nouem Musæ & Apollo citharam tenens spectarentur, non arte, sed sponte naturæ ita discurrentibus maculis, ut Musis quoque singulis sua redderentur insignia. Nec deinde alia quæ tradatur magnopere gemmarum claritas extat apud autores, præterquàm Ismeniam choraulem, multis fulgentibusque uti solitum, comitante fabula uanitatem eius, indicato in Cypro sex aureis denarijs smaragdo in qua fuerat sculpta Amy-

mone, iussisse numerari. Et cũ duo relati essent, imminuto pretio, male me Hercules curatũ, dixisse. multũ enim detractum gemmæ dignitati. Hic uidetur instituisse, ut omnes musicæ artis hac quoque ostentatione censerentur, ueluti Dionysodorus æqualis eius & æmulus, ut sic quoque par uideretur. Tertius qui eodem tempore fuit inter musicos, Nicomachus, multas gemmas habuisse traditur, sed nulla peritia electas: fortè quadam his exemplis initio uoluminis oblatis aduersus istos, qui sibi hanc ostentationem arrogent, ut palàm sit eos tibicinum gloria tumere. Polycratis gemma quæ demonstratur, illibata intactaque est. Ismeniæ ætate multos post annos, apparet scalpi etiam smaragdos solitos. Confirmat hanc eandem opinionẽ edictum Alexandri Magni, quo uetuit in gemma se ab alio scalpi, quàm à Pyrgotele, non dubie clarissimo artis eius. Post cum Apollonides & Cronius in gloria fuere, quique diui Augusti imaginem similem expressit, qua postea principes signabant, Dioscorides. Sylla dictator traditione Iugurtæ semper signauit. Est apud autores & Intercatiensem illum, cuius patrem Scipio Æmilianus ex prouocatione interfecerat, pugnæ eius effigie signasse, uulgato Stilonis Præconini sale, quúdnam fuisse factурum eum, si Scipio à patre eius interemptus esset. Diuus Augustus inter initia sphinge signauit. Duas in matris anulis iam indiscretæ similitudinis inuenerat. Altera per bella ciuilia, absente eo, amici signauere epistolas & edicta, quæ ratio temporum nomine eius reddi postulabat, non insaceto lepore accipientium, ænigmata afferre eam sphingem. Quinetiam Mecœnatis rana, per collationem pecuniarum in magno terrore erat. Augustus postea ad euitanda conuitia sphingis, Alexandri Magni imagine signauit. Gemmas plures, quod peregrino appellant nomine dactyliothecam, primus omnium habuit Romæ priuignus Syllæ Scaurus. Diuque nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus eam quæ Mithridatis regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, ut M. Varro aliique eiusdem ætatis autores confirmant, multum prælatam Scauri. Hoc exemplo Cæsar dictator sex dactyliothecas in Veneris genitricis consecrauit. Marcellus Octauia genitus in palatina Apollinis æde unam. Victoria tamen illa Pompeij primum ad margaritas gemmasque mores inclinauit: sicut L. Scipionis & Cn. Manlij ad cælatũ argentũ, & uestes Attalicas, et triclinia ærata: sicut L. Mummij ad Corinthia & tabulas pictas.

De gemmis translatis in triumpho Pompeij, & natura crystalli & medicinis, & luxuria circa ea, & quando primum inuenta myrrhina, & luxuria circa ea, & natura myrrhinorum, & quę mentiti sunt autores de succino. CAP. II.

IDuti planius noscatur, uerba ex ipsis Pompeij triumphorum actis subijciam. Ergo tertio triumpho quem de piratis, Asia, Ponto, gentibusq; & regibus in septimo operis huius uolumine indicatis, M. Pisone, M. Messala consulibus, pridie Calend. Octob. die natalis sui egit, transtulit alueum cum tesseris lusorium è gemmis duabus, latum pedes tres, longum pedes quatuor: & ne quis de eà re dubitet, nulla gemmarum magnitudine hodie propè ad hanc amplitudinem accedente: in eo fuit luna aurea pondo xxx. lectos tricliniares tres: uasa ex auro et gemmis abacorũ nouem. Signa aurea tria, Mineruæ, Martis, & Apollinis. Coronas ex margaritis triginta tres. Montem aureum quadratum cum ceruis & leonibus, & pomis omnis generis, circundata uite aurea. Museum ex margaritis, in cuius fastigio horologium erat. Imago Cn. Pompeij è margaritis, illa regio honore grata, illius probi oris uenerandique per cunctas gentes, illa inquam ex margaritis, seueritate uicta & ueriore luxuriæ triumpho. Quàm profecto inter illos uiros durasset cognomen Magni, si prima uictoria sic triumphasses. E margaritis Magne, tam prodigare, & fœminis reperta, quàm gerere te fas non sit, hinc fieri tuos ultius? sic te pretiosum uideri? Nonne illa similior tui est imago, quam Pyrenæi iugis imposuisti? Graue profecto fœdumque probrum erat, ni uerius iræ deorum ostentum credi oporteret: claréque intelligi posset, iam tum illud caput orientis opibus sine reliquo corpore ostentatum. Cætera triumphi eiusdem quàm uirilia. Reipublicæ datum mille talentũm, legatis & quæstoribus, qui oras maris defendissent, HS. bina milia, commilitibus singulis quinquaginta. Tolerabiliorem tamen fecit causam Caij principis, qui super omnia muliebria socculos induebat è margaritis: & Neronis principis, qui sceptra, & personas, & cubicula uiatoria unionibus construebat. Quinimo etiam ius uidemur perdidisse corripiendi gemmata potoria, & uaria supellectilis genera, anulos transeuntes. Quæ enim non luxuria innocentior existimari possit? Eadem uictoria primum in urbem murrhina induxit. Primusque Pompeius sex pocula ex eo triumpho Capitolino Ioui dicauit: quæ protinus ad hominum usum transiere, abacis etiam escarijsque uasis inde expetitis. Excrescitque in dies eius rei luxus, murrhino lxxx. sestertijs empto, capaci planè ad sextarios tres calice. Potauit ex eo ante hos annos consularis, ob amorem obroso eius margine, ut tamen iniuria illa precium augeret: neque est hodie murrhini alterius præstantior indicatura. Idem in reliquis generis eius quantum uorauerit, licet æstimare ex multitudine: quæ tanta fuit, ut auferente liberis eius Nerone Domitio theatrum peculiare trans Tiberim hortis exposita occuparent: quod à populo impleri canẽte se, dum Pompeiano præludit, etiã Neroni satis erat: qui uidit tunc annumerari unius scyphi fracta membra, quæ in dolorem credo seculi inuidiamque fortunæ, tanquam Alexandri Magni corpus in conditorio seruari ut ostentarentur, placebat. T. Petronius consularis moriturus, inuidia Neronis principis, ut mensam eius exhæredaret, trullam murrhinam

rhinam ccc. sestertijs emptam fregit. sed Nero, ut par erat principem, uicit omnes, ccc. sestertijs capidem unam parando. Memoranda res, tanti imperatorẽ patremque patriæ bibisse. Oriens murrhina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec insignibus, maxime Parthici regni: præcipue tamen in Carmania. Humorẽ putant sub terra calore densari. Amplitudine nusquam paruos excedunt abacos. Crassitudine rarò, quanta dictũ est uasi potorio. Splendor his sine uiribus, nitorq; uerius quàm splendor. Sed in pretio uarietas colorum, subinde circumagentibus se maculis in purpuram candoremq;, & tertium ex utroque ignescentem, uelut per transitum coloris purpura rubescente, aut lacte candescente. Sunt qui maxime in ijs laudent extremitates, & quosdã colorũ repercussus, quales in cœlesti arcu spectãtur. His maculæ pingues placent, trãslucere quicquam aut pallere uitium est. Item sales uerrucæq; non eminẽtes, sed ut in corpore etiam plerunque sessiles. Aliqua et in odore cõmendatio est. Contraria huic causa crystallum facit, gelu uehementiore cõcreto. Non aliubi certè reperitur, quàm ubi maxime hybernæ niues rigent: glaciemq; esse certum est, unde & nomẽ Græci dedere. Oriens & hanc mittit, sed Indicæ nulla præfertur. Nascitur et in Asia, uilissima circa Alabandã & Orthosiã, finitimisq; montibus, item in Cypro. Sed laudata in Europæ Alpium iugis. Iuba autor est, & in quadã insula rubri maris ante Arabiã sita nasci, quæ Neron uocetur. Et in ea quæ iuxta gemmam topazion ferat, cubitalemq; effossam à Pythagora Ptolemæi regis præfecto. Cornelius Bocchus & in Lusitania nasci perquàm mirandi ponderis, immensis iugis depressis ad libramentum aquæ puteis. Mirũ & quod Xenocrates tradit Ephesius, aratro in Asia & Cypro excitari. Non enim inueniri in terreno, nec nisi inter cautes creditum fuerat. Similius uerò est, quod idẽ Xenocrates tradit, torrentibus sæpe deportari. Sudines uerò negat nisi ad meridiẽ spectantibus locis nasci, quod certũ est, non enim reperitur in aquosis, quãquam in regione prægelida, uel si ad uada usq; glacientur amnes. Cœlesti humore paruaque niue id fieri necesse est. ideo caloris impatiens, nisi in frigido potu abdicatur. Quare sexangulis nascatur lateribus, nõ facile ratio inueniri potest, eo magis quod neq; mucronibus eadem species est, & ita absolutus est laterum læuor, ut nulla id arte poßit æquari. Magnitudo amplißima adhuc uisa nobis erat, quam in Capitolio Liuia Augusta dicauerat, librarum circiter quinquaginta. Idem Xenocrates autor est, uas amphorale uisum, & aliqui ex India crystallum sextariorũ quatuor. Nos liquido affirmare possumus, in cautibus Alpium nasci adeo inuijs, ut plerunque fune pendentes, eam extrahãt. Peritis signa & indicia nota sunt. Infestantur plurimis uitijs, scabro, ferrugine, maculosa nube, occulta aliquando uomica, præduro fragilique centro & sale appellato. Est et ruffa aliquibus rubigo. Alijs capillamẽtum rimæ simile. Hoc artifices *cælatura occultãt. Quæ uerò sine uitio sunt, puras esse malunt, acenteta appellantes, nec spumei coloris lympidæ aquæ. Postremo autoritas in pondere est. Inuenio medicos, quæ sunt urenda corporum, non aliter utilius id fieri putare quàm crystallina pila aduersis posita solis radijs. Alius hic furor, H-S. cl. milia trullam unam nõ ante multos annos mercatam à matrefamiliâs, nec diuite. Idem Nero amissarum rerum nuncio accepto, duos calyces crystallinos in suprema ira fregit illisos. Hæc fuit ratio seculum suum punientis, ne quis alius ex his biberet. Fragmenta sarciri nullo modo queunt. Mire ad similitudinem accessere uitrea, sed prodigij modo, ut suum pretium auxerint crystalli, non diminuerint. Proximum locum in delicijs fœminarum, tamen adhuc tantum, succina obtinent, eandemque omnia hæc quam gemmæ autoritatem, sanè maiorem, aliquibus de causis crystallina & murrhina, rigidi potus utraque. In succinis causam ne deliciæ quidem adhuc excogitauerũt. Occasio est uanitas Græcorum diligentiæ. Legentes modo æque perpetiantur me de ortu eorum, cum hoc quoque interfit uitæ, scire posteros quicquid illi prodidere mirandum. Phaëthontis fulmine ictli sorores fletu mutatas in arbores populos, lacrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocamus: & electrum appellatum, quoniam sol uocitatus sit Elector, plurimi poëtæ dixere, primique, ut arbitror, Æschylus, Philoxenus, Nicander, Euripides Satyrus. Quod esse falsum Italiæ testimonio patet. Diligentiores eorum, Electridas insulas in mari Adriatico esse dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. Qua appellatione nullas unquã ibi fuisse certũ est. Nec uerò ullas ibi appositas esse, in quas quicquam cursu Padi deuehi posit. Nam quod Æschylus in Iberia, hoc est, in Hispania, Eridanum esse dixit, eundemque appellari Rhodanũ, Euripides rursus & Apollonius in Adriatico littore confluere Rhodanum & Padum, faciliorem ueniam facit ignorati succini in tanta orbis ignorantia. Modestiores sed æque falsum prodidere, in extremis Adriatici sinus rupibus inuijs arbores stare, quæ canis ortu hoc effunderẽt gummi. Theophrastus in Liguria effodi dixit. Phaëthontem in Aethiopia Ammonis obijsse, ob id delubrum ibi esse atque oraculum, electrumq; gigni. Philemon fossile esse, & in Scythia erui duobus locis. Candidum atque cerei coloris quod uocaretur electrum: in alio loco fuluum, quod appellaretur sualternicum. Demonstratus lyncurion id uocat, & fieri ex urina lyncum bestiarũ. E maribus fuluum & igneũ, è fœminis languidius atque candidum. Alij dixere langurium, & esse in Italia bestias langurias. Zenothemis langas uocat easdem, & circa Padum ijs uitã affirmat. Sudines arborẽ quæ gignat in Liguria. In eadem sentẽtia & Metrodorus fuit. Sotacus credidit in Britannia arboribus effluere, quas electridas uocauit. Pytheas Guttonibus Germaniæ gẽti accoli æstuariũ oceani Mentonomon nomine, spatio stadiorum sex milium

*litura

milium. Ab hoc diei nauigatione insulã abesse Abalum. Illò uere fluctibus aduehi, & esse concreti maris purgamentum. Incolas pro ligno ad ignem uti eo, proximisq; Teutonis uẽdere. Huic & Timaus credidit, sed insulam Baltiam uocauit. Philemon negauit flammam ab electro reddi. Nicias solis radiorum succum intelligi uoluit. Hos circa occasum credit uehementiores in terram actos, pinguem sudorẽ in ea parte oceani relinquere, deinde æstatibus in Germanorum littora eiici. Et in Aegypto nasci simili modo, & uocari Sacal. Item in India, gratiusque thure esse Indis. In Syria quoque fœminas uerticillos inde facere, & uocare harpaga, quia folia & paleas uestiumque fimbrias rapiat. Theophrastus oceano id exæstuante ad Pyrenæi promontorium eiici, quod & Xenocrates credidit, qui de ijs nuperrime scripsit. Viuit adhuc Asarubas, qui tradidit iuxta Atlanticum mare esse lacum Cephisida, quem Mauri uocant electrum. Hunc sole excalfactum è limo dare electrũ fluitans. Mnesias Africæ locum Syciõẽ appellatum, & Cratin amnem in oceanũ effluẽtem è lacu in quo aues quas meleagridas & penelopas uocat, uiuere. Ibi nasci ratione eadẽ qua suprà dictum est de Electride lacu. Theomenes dicit, iuxta Syrtim magnã hortũ Hesperidũ esse, ex quo in stagnum cadat, colligi uerò à uirginibus hesperidum. Ctesias Indis flumen esse Hypobarum, quo uocabulo significetur omnia uasa ferre bona, fluere à septentrione in exortiuum Oceanum iuxta montem syluestrem arboribus electrũ ferentibus. Arbores eas aphytacoras uocari, qua appellatione significetur prædulcis suauitas. Mithridates in Germaniæ littoribus esse insulam, uocariq; eam Osericlam, cedri genere syluosam, inde defluere in petras. Xenocrates non succinum tantum in Italia, uerumetiã thieum uocari, à Scythis uerò sacriũ, quoniã & ibi nascatur. Alios putare in Numidia gigni. Super omnes est Sophocles Tragicus poëta, quod equidẽ miror tanta grauitate cothurni, & præterea uitæ fama, aliàs principe loco genitus Athenis, rebus gestis, exercitu ducto. Hic ultra Indiam fieri dixit è lacrymis meleagridum auium Meleagrum deflentium. Quòd & credidisse eum, uel sperasse alijs persuaderi posse, quis non miretur? quámue pueritiam tam imperitam posse reperiri, quæ auium ploratus annuos credat, lacrymásue tam grandes, auesque è Græcia, ubi Meleager perijt, ploratum isse in Indos? Quid ergo? non multa æque fabulosa produnt poëtæ? Sed hoc ea in re quæ quotidie inuehatur atque abundet, & hoc mendacium coarguat, serio quenquam dixisse, summa hominum contemptio est, & intoleranda mendaciorum impunitas.

uiam à Barbaris dictam. Nascitur autẽ defluente medulla pinei generis arboribus, ut gummi in cerasis, resina pineis. Erumpit humoris abundantia. Densatur rigore uel tepore autumnali. Cum intumescens æstus rapuit ex insulis, certe in littora expellitur, ita uolubile, ut pendere uideatur atq; considere in uado: quod arboris succũ esse prisci nostri credidere, ob id succinũ appellantes. Pineæ autẽ arboris esse indicio est pineus in attritu odor, & quod accensum tædæ modo ac nidore flagret. Affertur à Germanis in Pannoniã maxime prouincia. Inde Veneti primũ, quos Græci Henetos uocant, rei famam fecere, proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticum. Pado uerò annexa fabulæ uidetur causa, hodieq; trãspadanarũ agrestibus fœminis, monilium uice succina gestantibus, maxime decoris gratia: sed & medicinæ: quando tonsillis creditur resistere, & fauciũ uitijs, uario genere aquarũ iuxta illos infestante guttura ac uicinas carnes. dc. ferè milia pass. à Carnuto Pannoniæ, abest littus Germaniæ ex quo inuehitur, percognitum nuper. Vidit enim eques Romanus, missus ad id comparandum à Iuliano curante gladiatorium munus Neronis principis, qui hæc commercia & littora peragrauit, tanta copia inuecta, ut retia arcendis feris podium protegentia succinis nodarentur, arma uerò & libitina totusq; unius diei apparatus esset è succino. Maximum pondus is glebæ attulit xiij. librarum. Nasci & in India certum est. Archelaus qui regnauit in Cappadocia, illinc cortice inhærente tradit aduehi rude, poliriq; adipe suis lactentis incoctum. Liquidum primo destillare, argumento sunt quædam intus translucentia, ut formicæ aut culices, lacertæq; quas adhæsisse mustео non est dubium & inclusas indurescenti. Generæ eius plura. Candida odoris præstãtissimi. Sed nec his nec cereis preciũ. Fuluis maior autoritas. Ex ijs etiámnum amplior trãlucẽtibus, præterquã si nimio ardore flagrent, imaginẽq; igneã inesse, nõ ignẽ, placet. Summa laus falernis à uini colore dictis, molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verũ hoc quoq; notũ fieri oportet, quocunq; modo tingui libeat, hædorũ seuo & anchusæ radice, quippe etiã conchylio inficiuntur. Cæterũ attritu digitorũ accepta ui caloris attrahũt in se paleas & folia arida, ut magnes lapis ferrũ. Rameta quoq; succini oleo addito flagrãt dilucidius diutiusq; quàm lini medulla. Taxatio in delitijs tanta, ut hominis quamuis parua effigies, uiuorum hominum uigentiumque pretia superet, prorsus ut castigatio una non sit satis. In Corinthijs æs placet auro argentoq; mixtum, in cælatis ars & ingenia. Murrhinorum & crystallinorũ diximus gratia: uniones, quòd capite circumferũtur, gemmæ digitis, in omnibus deniq; alijs uitijs ostentatio aut usus placet, in succinis deliciarum tantum conscientia. Domitius Nero in cæteris uitæ suæ portentis, capillos quoque coniugis suæ Poppææ in hoc nomen adoptauerat, quodam etiam carmine succina appellando. Et quoniam nullis

De ortu & medicinis & generibus & luxuria succinorũ, & lyncurio, & medicinę. CAP. III.

CErtum est gigni in insulis septẽtrionalis oceani, & à Germanis appellari glessum, itaque & à nostris unam insularum ob id glessariam appellatã, Germanico Cæsare ibi classibus rem gerẽte, Austra-

niullis uitijs desunt preciosa nomina, ex eo tertius quidam hic colos cœpit expeti à matronis. Vsus tamẽ sue cinorũ inuenitur aliquis in medicina, sed non ob hoc fœminis placẽt. Infantibus adalligari amuleti ratione prodest. Callistratus & cuicũq; ætati cõtra lymphationes prodesse tradit. Et urinæ difficultatibus potum, adalligatumq;. Hic & differentiã nouã attulit appellando chrysolectrum, quasi coloris aurei, et matutino gratissimi aspectus, rapacissimũ igniũ, & si iuxtà fuerint, celerrime ardescẽs. Hoc collo adalligatũ, mederi febribus & morbis: tritũ cum melle ac rosaceo auriũ uitijs. Et si cũ melle Attico conteratur, oculorũ quoq; obscuritatibus. Stomachi etiam uitijs uel per se farina eius sumpta, uel cũ mastice ex aqua pota. Succina etiã gẽmis, quæ sunt translucidæ, adulterandis magnũ habent locũ, maxime amethystis, cũ omni, ut diximus, colore tingãtur. De lyncurio proxime dici cogit autorũ pertinacia. Quippe etiã si non electrũ id esset, lyncuriũ tamen gẽmma esse cõtendunt. Fieri autẽ ex urina quidem lyncis, sed egestam terra protinus bestia operiente eam, quoniã inuideat hominũ usui. Esse autẽ qualẽ in igneis succinis colorẽ, scalpiq;. Nec folia tantum aut stramenta ad se rapere, sed æris etiam ac ferri laminas, quod Diocles quidem & Theophrastus eredidit. Ego falsum id totum arbitror, nec uisam in æuo nostro gemmã ullã ea appellatione, & quod de medicina simul proditur, calculos uesicæ eo poto elidi, et morbo regio occurri, si ex uino bibatur, aut si portetur. Et tamen nunc gemmarum confessa dicemus à laudatissimis orsi. Nec uerò id solum agemus, sed ad maiorem utilitatem uitæ obiter coarguetur magorum infanda uanitas, quando illi uel plurima prodidere de gemmis, medicinæ ex his species blando prodigio transgressi.

De adamantis generibus & medicinis, & margaritis. CAP. IIII.

MAximum in rebus humanis, non solum inter gemmas, pretium habet adamas, diu non nisi regibus, & ijs admodum paucis cognitus, unus modo in metallis repertus, perquàm rarò comes auri, nec nisi in auro nasci uidebatur. Veteres enim in Aethiopum tantum metallis inueniri existimauere, inter delubrum Mercurij atque insulam Meroën, dixeruntq; non ampliorem cucumeris semine, aut colore dissimilem inueniri. Nunc genera eius sex noscuntur. Indici non in auro nascentis, sed quadam crystalli cognatione. Siquidem & colore translucido non differt, & laterum sexangulo læuore turbinatus in mucronem, aut duabus cõtrarijs partibus, quo magis miremur, ut si duo tubines latissimis suis partibus iungantur, magnitudine uerò etiam auellanæ nuclei. Similis est huic quidem Arabicus, minor tantũ, similiter & nascẽs, cæterum pallore gentis, & in auro non nisi excellentissimo natalis. Incudibus hi deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrum utrinque dissultet, incudesq; etiã ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulque ignium uictrix natura, & nunquam incalescens. Vnde & nomen indomita uis Græca interpretatione accepit. Vnum ex ijs uocant cenchron, quod est milij magnitudine. Alterum Macedonicum in Philippico auro repertum, & hic est cucumis semini par. Post hos Cyprius uocatur in Cypro repertus, uergens in æreum colorẽ, sed in medicina, ut dicemus, efficacissimus. Post hunc est siderites ferrei splendoris, pondere ante cæteros, sed natura dissimilis. Nam & ictibus frangitur, & alio adamante perforari potest, quod et Cyprio euenit: breuiterq; ut degeneres nominis tantum autoritatẽ habent. Idq;, quòd totis uoluminibus his docere et mãdare conati sumus, de discordia rerũ cõcordiaq;, quam antipathiã ac sympathiam appellauere Græci, non aliter clarius intelligi potest. Siquidẽ illa inuicta uis duarum uiolentissimæ naturæ rerũ ferri ignisque contẽptrix, hircino rũpitur sanguine, nec aliter quàm recenti calidoq; macerata, & sic quoque multis ictibus, tunc etiam præterquàm eximias incudes malleosque ferreos frangens. Cuius hoc ingenio inuentum? quoue casu repertum? aut quæ fuit coniectura experiendi rem immensi secreti, & in fœdissimo animalium? Numinum profecto muneris talis inuentio omnis est. Nec quærẽda in ulla parte naturæ ratio, sed uoluntas. Et cum feliciter rumpere cõtingit, in tam paruas frangitur crustas, ut cerni uix possint. Expetuntur à scalptoribus, ferroq; includuntur, nullam non duritiam ex facili cauantes. Adamas dissidet cum magnete lapide in tantum, ut iuxtà positus ferrum non patiatur abstrahi: aut si admotus magnes apprehenderit, rapiat, atq; auferat. Adamas & uenena irrita facit, & lymphationes abigit, metusque uanos expellit à mẽte, & ob id quida eum anachiten uocauere. Metrodorus Scepsius, in eadem Germania & Balthia insula nasci, in qua & succinum, quod equidẽ legerim, solus dicit, & præfert Arabicis, quod falsum esse quis dubitet? Proximum apud nos Indicis Arabicisq; margaritis pretium est, de quibus in nono diximus uolumine inter res marinas.

De smaragdi generibus, & gemmis uiridibus translucidis. CAP. V.

TErtia autoritas smaragdis perhibetur pluribus de causis. Nullius coloris aspectus iucũdior est. Nam herbas quoque uirentes frondesq; auide spectamus. Smaragdos uerò tanto libentius, quoniam nihil omnino uiridius comparatum illis uiret. Præterea soli gemmarum contuitu oculos implent nec satiant. Quin & ab intentione alia obscurata, aspectu smaragdi recreatur acies. Scalpentibusque gemmas non alia gratior oculorum refectio est, ita uiridi lenitate lassitudinem mulcent. Præterea longinquo amplificantur usu inficientes circa se repercussum aëra, non sole mutati, non umbra, non lucernis, semperq; sensim radiantes, & uisum admittentes, ad crassitudinem sui facilitate translucida: quod etiam in aquis nõ fit. Iidem plerumque & concaui, ut uisum colligant. Quapropter decreto hominum ijs parcitur scalpi uetitis. Quanquam

Scyth

Scythicorum Aegyptiorumq; duritia tanta est, ut nequeant uulnerari. Quorum uerò corpus extensum est: eadem qua specula ratione supini imagines rerum reddunt. Nero princeps gladiatorũ pugnas spectabat smaragdo. Genera eorum duodecim: Nobilissimi Scythici, ab ea gente in qua reperiuntur appellati. Nullis maior austeritas, nec minus uitij. Et quàtum smaragdi à gemmis distant, tantum Scythici à cæteris smaragdis. Proximam laudem habent, sicut & sedem Bactriani, quos in commissuris saxorũ colligere dicuntur etesijs flantibus. Tunc enim tellure internitent, quia ijs uentis maxime harenæ mouentur. Sed hos minores multo Scythicis esse tradunt. Tertium locum Aegyptij habent, qui eruuntur circa Copton oppidum Thebaidis in collibus & cautibus. Reliqua genera in metallis ærarijs inueniuntur. Quapropter principatum ex ijs Cyprij obtinent, dosque eorum est nec in colore liquido nec diluto, uerum ex humido pingui, quaq; perspiciatur imitãte translucidum mare: pariterq; transluce & nitet, hoc est colorem expellit, & aciem recipit. Ferunt in ea insula tumulo reguli Hermiæ iuxta cetarias marmoreo leoni fuisse inditos oculos ex smaragdis, ita radiantibus etiam in gurgitem, ut territi instrumenta refugerent thynni, diu mirantibus nouitatem piscatoribus, donec mutauere oculis gemmas. Sed & uitia demonstrari oportet in tam procliui erratu. Sunt quidem omnium eadem. Quædã tamen nationum peculiaria, sicut in homine. Ergo Cyprij uarie glauci, magisq; ac minus in eodem smaragdo alijs partibus tenorem illum Scythicæ autoritatis non semper custodiunt. Ad hoc quibusdã intercurrit umbra, surdusq; fit colos, qui improbatur etiam dilutior. Hincq; genera distinguuntur. Et sunt aliqui obscuri, quos uocant cæcos, alij densi, nec è liquido trãslucidi: quidam uaria nubecula improbati. Aliud est hoc quàm umbra de qua diximus. Nubecula enim albicantis est uitium: cum uiridis nõ pertransit aspectus, sed aut intus occurrit, aut excipit in fine uisum candor. Hæc coloris uitia: illa corporis, capillamentum, sal, plumbago. Ab ijs Aethiopici laudantur à Copto dierum trium itinere, ut autor est Iuba, acriter uirides, sed non facile puri aut concolores. Democritus in hoc genere posuit Hermineos et Persicos. Illos extumescẽtes pinguiter. Persicos uerò non translucidos, sed iucundi tenoris, uisum implere, quem non admittãt, felium pantherarumq; oculis similes. Nanq; et illos radiare nec perspici. Eosdem in sole hebetari, umbris refulgere, et logius quàm cæteros nitere. Omnium horum etiámnum uitium, quod fellis colorẽ aut æris habet. In sole dilucidi quidem ac liquidi, sed non uirides. Hæc uitia & Atticis maxime sentiuntur in argentarijs metallis repertis in loco qui Thoricos uocatur, semper minus pingues, & è longinquo specliosiores. Frequens & ijs plumbago, hoc est, ut in sole plumbei uideantur. Illudque peculiare, quòd quidam ex ijs senescunt, paulatim uiriditate euanida: & sole lædũtur. Post hos Medici plurimum uiriditatis habent, interdum & è saphiro. Ii sunt fluctuosi, & rerũ imagines complexi, ut uerbi gratia papauerum aut auium, pinnarumq; uel catulorũ, aut similium. Qui non omnino uirides nascuntur, uino & oleo meliores fiunt, neq; est aliorum magnitudo amplior. Carchedonij nescio an in totũ exoleuerint, postquam metalla æris ibi defecerunt, & semper tamen uilissimi fuere minimiq;. Iidem fragiles, sed colore incerti, & uirentium in caudis pauonũ columbarumq; collo plumis similes, ad inclinationẽ magis aut minus lucidi. uenosi quidem squamosiq;. Peculiare erat in his uitium sarcion appellatũ, hoc est quædam gemmæ caro. Mons iuxta Carchedonẽ in quo legebantur, smaragdites uocatus est. Iuba est autor smaragdũ quẽ cholon uocant, in Arabia ædificiorũ ornamentis includi, & lapidem quem alabastriten Aegyptij uocant. Cõplures uerò è proximis Laconicos in Taygeto monte erui Medicis similes, & alios in Sicilia. Inseritur smaragdis & quæ uocatur tanos, è Persis ueniẽs gemma, ingrate uiridis, atq; intus sordida. Item chalcosmaragdos è Cypro turbida æreis uenis. Theophrastus tradit in Aegyptiorũ commentarijs reperiri, regi eorũ à rege Babylonio missum smaragdum munere quatuor cubitorum longitudine, et trium latitudine. Et fuisse apud eos in Iouis delubro obeliscũ è quatuor smaragdis xl. cubitorũ longitudine, latitudine uerò *in parte quatuor, in parte duorũ. Se autem scribente esse in Tyro Herculis templo stantem pilam è smaragdo, nisi potius pseudosmaragdus sit. Nam & hoc genus reperiri, & in Cypro inuentum ex dimidia parte smaragdum, ex dimidia iaspidem, nondum humore in totum transfigurato. Apion cognominatus Plistonices, paulò antè scriptum reliquit, esse etiam nunc in labyrintho Aegypti colosseum Serapin è smaragdo nouem cubitorũ. Eandem multis naturam aut certè similem habere berylli uidentur, in India originem habentes, rarò alibi reperti. Poliuntur omnes sexangula figura artificum ingenijs, quoniam hebescũt, ni color surdus repercussu angulorum excitetur. Aliter enim politi non habent fulgorem eundem. Probatissimi sunt ex ijs qui uiriditatem puri maris imitantur. Proximi qui uocantur chrysoberylli, & sunt paulò pallidiores, sed in aureum colorem exeũte fulgore. Vicinum genus huic est pallidius, & à quibusdam proprij generis existimatur, uocaturque chrysoprasus. Quarto loco numerantur hyacinthizontes. Quinto quos aëroides uocãt. Post eos autem cerini. Ac deinde oleagini, hoc est colore olei. Postremi crystallis ferè similes. Hi capillamenta habent, sordesque, alioquin euanidi, quæ sunt omnium uitia. Indi mire gaudent longitudine eorum, solosq; gẽmarũ esse prædicant, qui carere auro malint, & ob id perforatos elephãtorũ setis religant: & alios conuenit non oportere perforari, quorum sit absoluta bonitas, umbilicis statim ex auro capita comprehendentibus. Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quàm gẽmas, quoniã est summa cõmendatio in longitudine.

*in una parte quatuor, in altera duorũ

Quidam

Quidam & anguloſos putant ſtatim naſci, & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta, additoq; auro repercuſſa aut omnino caſtigata cauſa perſpicuitatis ad craſſitudinem. Vitia præter iam dicta eadem ferè quæ in ſmaragdis, & pterygia. In noſtro orbe aliquando circa Pontum inueniri putantur. Indi & alias quidem gemmas cryſtallo inuento adulterare repererunt, ſed præcipue beryllos.

De opali generibus, & uitijs & experimentis, & uarijs gemmis. CAP. VI.

MInimum ijdemq; plurimũ ab ijs differũt opali, ſmaragdis tantũ cedentes. India ſola & horũ eſt mater. Atq; ideo eis pretioſiſſimã gloriam cõpoſitores gemmarũ & maxime inenarrabilẽ difficultatẽ dederunt. Eſt enim in ijs carbunculi tenuior ignis, eſt amethyſti fulgens purpura, eſt ſmaragdi uirens mare, & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. Alij ſummo fulgoris argumento colores pigmentorũ æquauere. Alij ſulphuris ardẽtem flammã, aut etiam ignis oleo accenſi. Magnitudo nucem auellanã æquat, inſigni apud nos hiſtoria. Siquidem extat hodieque huius generis gẽma, propter quam ab Antonio proſcriptus Nonius ſenator eſt, filius Strumæ Nonij eius, quẽ Catullus poëta in ſella curuli uiſum indigne tulit, auusq; Serulij Noniani quem conſulem uidimus: illeque proſcriptus fugiens, hunc è fortunis ſuis omnibus anulum abſtulit ſecum, quem certum eſt ſeſtertijs uiginti milibus æſtimatum. Sed mira Antonij feritas atq; luxuria, propter gemmam proſcribentis. Nec miror Nonij contumacia, proſcriptionẽ ſuam amantis, cum etiam ferè abroſas partes corporis relinquant, propter quas ſe periclitari ſciant. Vitia opali, ſi color in florem herbæ, quæ uocatur heliotropium, exeat, aut cryſtallum, aut grandinẽ: ſi ſal interueniat aut ſcabritia, aut puncta oculis occurſantia: nulloſq; magis India ſimilitudine indiſcreta uitro adulterat. Experimentum in ſole tantũ. Falſis enim contra radios libratis digito ac pollice, unus atq; idem translucet colos in ſe conſumptus. Veri fulgor ſubinde uariat, & plus huc illucq; ſpargit, & fulgor lucis in digitos funditur. Hanc gemmã propter eximiam gratiam plerique appellauere pæderota. Sunt & qui priuatum genus eius faciunt, ſangenonq; ab Indis uocari dicunt. Traduntur naſci & in Aegypto, & in Arabia, & uiliſſimi in Ponto. Item in Galatia ac Thaſo & Cypro. Quippe opali gratiam habet, ſed mollius nitet, rarò non ſcaber. Summa coloris ex ære et purpura cõſtat, uiriditas ſmaragdi deeſt. Conſtatque melior ille color, cuius fulgor uini colore fuſcatur, quàm qui diluitur aqua. Hactenus de principatu cõuenit, mulierũ maxime ſenatuſcõſulto. Minus certa ſunt de quibus & uiri iudicant. Singulorũ enim libido ſingulis pretia facit, & præcipue regum. Claudius Cæſar ſmaragdos induebat & ſardonychas. Primus autem Romanorũ ſardoniche uſus eſt prior Africanus, ut tradit Demoſtratus, & inde Romanis hãc gemmam fuiſſe celeberrimam. Quamobrem proximum ei dabimus locum. Sardonyches olim ut ex nomine ipſo apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc eſt uelut carnibus ungue hominis impoſito, & utroq; translucido. Talesq; eſſe Indicas tradunt, Iſmenias, Demoſtratus, Zenothemis, Sotacus: hi quidem reliquas omnes quæ non traluceant, cæcas appellantes, quæ nunc nomen abſtulere. Nullo Sardarum ueſtigio Arabicæ ſunt, cœperuntq; pluribus hæ gemmæ coloribus intelligi, radice nigra, aut ceruleum imitante, & unguem: creditum enim candido pingi, nec ſine quadam ſpe purpuræ candore in minium tranſeunte. Has Indis non habitas in honore Zenothemis ſcribit: tantæ alias magnitudinis, ut inde capulos facilitarent. Etenim conſtat ibi torrentibus detegi. Et placuiſſe in noſtro orbe initio, quoniam ſolæ propè gemmarum ſcalptæ, ceram non auferrẽt. Perſuaſimus deinde & Indis, ut ipſi quoque ijs gauderẽt. Vtiturq; perforatis utique uulgus tantum in collo. Et hoc eſt nunc Indicarum argumentum. Arabicæ excellunt candore circuli prælucido atque non gracili, neque in receſſu gemmæ, aut in deiectu renitente, ſed in ipſis umbonibus nitente, præterea ſubſtrato nigerrimi coloris. Et hoc in Indicis cereum aut corneum inuenitur, etiam circuli albi: quædam in ijs cœleſtis arquus anhelatio eſt. Superficies uerò locuſtarum maris cruſtis rubentior. Iam melleæ aut feculentæ (hoc enim nomen eſt uitio) improbantur, & ſi zona alba fundat ſe, non colligat. Simili modo, ſi ex alio colore in ſe admittat aliquid enormiter. Nihil enim in ſua ſede alieno interpellari placet. Sunt & Armeniacæ, cætera probadæ, ſed pallida zona. Exponenda eſt & onychis ipſius natura, propter nominis ſocietatẽ: hoc in gemmã trãſilit ex lapide Carmaniæ. Sudines dicit in gemma eſſe candorem unguis humani ſimilitudine. Item chryſolithi colorem & ſardæ & iaſpidis. Zenothemis Indicam onychem plures habere uarietates, igneam, nigram, corneam, cingentibus candidis uenis oculi modo, interuenientibus quarundam oculis obliquis uenis. Sotacus & Arabicam onychem tradit. Sed eam à cæteris diſtare, quòd Indica igniculos habeat, albis cingentibus zonis ſingulis pluribusue, aliter quàm in Sardonyche Indica. Illic enim momentũ eſſe, hic circulum. Arabicas onychas nigras inueniri candidis zonis. Satyrus carnoſas eſſe Indicas, parte carbunculi, parte chryſolithi & amethyſti, totumq; id genus abdicat. Verã autẽ onychẽ plurimas uariasq; cũ lacteis zonis habere uenas, omnium in trãſitu colore inenarrabili, & in unum redeunte concentum ſuauitate grata. Nec ſardæ natura differenda eſt, diuiduæ ex eodẽ nomine: obiterq; ardentium gemmarum indicanda.

De generibus carbunculorũ, & uitijs, & experimentis, & gemmis ardentibus. CAP. VII.

PRincipatum habent carbunculi, à ſimilitudine ignium appellati, cum ipſi non ſentiant ignes, ob id à quibuſdam apyroti uocati. Horum genera, Indici & Garamantici, quos & carchedonios uocauere, propter

propter opulentiam Carthaginis magnæ. Adijciunt Aethiopicos, & Alabandicos, in Orthosia cautenascentes, sed qui perficiãtur Alabandis. Præterea in omni genere masculi appellãtur acriores, at fœminæ lãguidius refulgentes. In masculis quoq; obseruãt liquidioris alios flammæ, nigrioris alios, & quosdam lucidius, ac magis cæteris in sole flagrantes. Optimos uerò amethystizontas, hoc est, quorũ extremus igniculus in amthysti uiolam exeat: proximos illis, quos uocant syrtitas, pinnato fulgore radiantes. Inueniri autẽ ubicunque, maxime solis repercussu. Satyrus Indicos non esse claros dicit, ac plerunq; sordidos, ac semper fulgoris retorridi: Aethiopicos pingues, lucemq; non emittentes, sed conuoluto igne flagrare. Callistratus fulgorem carbũculi debere cadidũ esse posuit, extremo uisu nubilantem: si attollatur, exardescentem: ob id à pleriſque hunc carbunculum candidum uocari. Qui languidius & liuidius ex Indicis lucent, lithizontas appellari. Carchedonios multo minores esse. Indicos etiã in sextarij unius mensuram cauari. Archelaus carchedonios nigrioris aspectus esse, sed igne, uel sole, & inclinatione acrius quàm cæteros excitari. Eosdem umbrante tecto purpureos uideri, sub cœlo flãmeos, contra radios solis & scintillare, ceras signantibus his liquescere, quamuis in opaco. Multi Indicos carchedonijs candidiores esse, & è diuerso inclinatione hebetari scripsere, etiámnũ in carchedonijs maribus stellas intus ardere, fœminas fulgorẽ uniuersum fundere extra se. Alabandicos cæteris nigriores esse scabrosque. Nascuntur & in Thracia coloris eiusdem, ignem minime sentiẽtes. Theophrastus autor est & in Orchomeno Arcadiæ inueniri, & in Chio. Illos nigriores è quibus & specula fieri. Esse & Trœzenios uarios interuenientibus maculis albis. Itẽ Corinthios ex palli diore cãdidos. Massilia quoq; importari Bocchus & Olyssippone scripsit magno labore ob argillã sole adustis saltibus. Nec est aliud difficilius, quàm discernere hæc genera, tanta est in eis occasio artis, subditis per quæ trãslucere cogãtur. Aiunt ab Aethiopibus hebetiores in aceto maceratos xiiij. diebus nitescere, totidem mensibus durante fulgore. Adulterantur uitro similime, sed cote deprehenduntur, sicut aliæ gemmæ factitiæ: mollior enim materia & fragilis: & cẽtrosa scobe deprehenduntur & pondere, quod minus est uitreis, aliquãdo & pustulis argenti modo relucẽtibus. Est et anthracitis appellata, in Thesprotia fossilis, carbonibus similis. Falsum arbitror quod & in Liguria nasci tradiderunt, nisi forte tunc nascebantur. Esse in ijs & præcinctæ cãdida uena traduntur, harũ igneus color ut superiorum est. peculiare quidem quod iactatæ in ignem uelut intermortuæ extinguũtur: contrà aquis perfusæ exardescunt. Cognata est huic sandastros, quã aliqui garamãtiten uocãt, nascitur in India loco eiusdem nominis. Gignitur & in Arabia ad meridiem uersa. Cõmendatio summa, quòd uelut in translucido stellãtes, intus fulgent aureæ guttæ, semper in corpore, nunquam in cute. Accedit religio narrata à siderũ cognatione ab inspectoribus, quoniã ferè stellarũ hyadũ & numero & dispositione stellantur, ob id Chaldæis in ceremonijs habitæ. Et hic mares austeritas distinguit, quodã uigore apposita tingens. Indicæ quidẽ etiã hebetare uisus dicuntur. Blandior fœminis flãma, alliciens magis quàm accẽdens. Sunt qui præferant Arabicas Indicis, fumidæq; chrysolitho illas similes dicunt. Ismenias uerò negat poliri sandastros propter teneritatem, & ob id in magno errore sunt, qui sandaresonuocant. Inter omnes constat, quantũ numero stellarũ accedat, tantũ & pretio accedere. Affert errorem aliquando similitudo nominis, sandaser, quod Nicanor sandaserion uocauit, alij sandaseron. Quidã uerò hanc sandastron, illam sandaresonem, in India nascentẽ illam quoq; & loci nomen custodientẽ: mali colore, aut olei uiridis, omnibus improbatam. Ex eodẽ genere ardentium lychnites appellata à lucernarũ accensarũ præcipua gratia. Nascitur circa Orthosiam, totaq; Caria ac uicinis locis, sed probatissima in Indis, quam quidam remissiorẽ carbunculũ esse dixerũt. Secunda bonitate similis est Ionis appellata à prælatis floribus. Et alias inuenio differẽtias. Vnam quæ purpura radiet, alterã quæ cocco, à sole excalfactas, aut digitorũ attritu, paleis & chartarũ fila ad se rapere. Hoc idem & Carchedonius facere dicitur, quanquam multo uilior prædictis. Nascitur apud Nasamonas in montibus, ut incolæ putant, imbre diuino. Inuenitur ad repercussum lunæ, maxime plenæ. Carthaginẽ quondã deportabatur. Archelaus & in Aegypto circa Thebas nasci tradidit, fragiles, uenosas, morienti carboni similes. Potoria uasa & ex hoc lapide, & ex lychnite factitata inuenio. Omnia autẽ hæc genera scalpturæ contumaciter resistunt, partemq; ceræ in signo tenent. E diuerso ad hæc sarda utilissima, quæ nomen cũ sardonyche communicauit. Ipsa gemma uulgaris, & primum Sardibus reperta. Sed laudatissima circa Babyloniam cũ lapidicinæ quædam aperirentur, hærens in saxi corde. Hocq; modo metallum apud Persas defecisse traditur. Sed inueniuntur compluribus alijs locis, sicut in Paro & Assо. In India trium generum, rubrum, & quod demium uocant à pinguedine, tertium quod argenteis bracteis sublinitur. Indicæ perlucent, crassiores sunt Arabicæ. Inueniũtur & circa Leucada Epiri, & circa Aegyptum, quæ bractea aurea sublinuntur. Et in his autem mares excitatius fulgent. Fœminæ pinguiores sunt, & crassius nitent. Nec fuit alia gemma apud antiquos usu frequẽtior. Hac certe apud Menandrum et Philemonem fabulæ superbiunt. Nec ullæ translucentium tardius suffuso humore hebetantur, oleoque magis quàm alio liquore. Damnantur ex ijs melleæ, & ualidius testaceæ.

De generibus topazij, & callaide, & de gẽmis uiridibus non translucentibus. CAP. VIII.

EGregia etiámnum topazio gloria est, suo uirenti genere, & cum reperta est prælatæ omnibus. Id

accidit in Arabiæ insula, quæ Chitis uocatur: in qua Troglodítæ prædones, cũ diutius fame & tempestate pressi, herbas radicesq; effoderent, eruerunt topazion. Hæc Archelai sententia est. Iuba topazion insulã in rubro mari à cõtinente stadijs ccc. abesse tradit, nebulosam, & ideo quæsitã sæpe à nauigãtibus, ex ea causa nomẽ accepisse. Topazin enim Trogloditarũ lingua significationẽ habere quærendi. Ex hac primũ importatã Berenicæ reginæ, quæ fuit mater sequentis Ptolemæi, à Philemone præfecto regis, ac mire placuisse, et inde factã statuã Arsinoæ Ptolemæi Philadelphi uxori quatuor cubitorum, sacratam in delubro, quòd aureum cognominabatur. Recentissimi autores & circa Thebaidis Alabastrum oppidum nasci dicũt. Et duo eius genera faciunt, prasoidem atque chrysopteron similem chrysopraso. Eius enim tota similitudo ad porri succũ dirigitur. Est autẽ amplissima gemmarũ. Eadẽ sola nobiliũ limam sentit, cæteræ naxijs cotibus poliuntur. Hæc & usu atteritur. Comitatur eã similitudine propior quàm autoritate callais è uiridi pallens. Nasci tur post auersa Indiæ apud incolas Caucasi mõtis Phicaros ac Asdathas amplitudine conspicua, sed fistulosa ac sordium plena. Syncerior multo præstantiorque in Carmania. Vtrobiq; autẽ in rupibus inuijs & gelidis, oculi figura extuberans, leuiterq; adhærẽs, nec ut agnata petris, sed ut apposita. Quapropter scandere ad eam pigritia pedum equestres populos tædet, simul & periculum terret. Ergo fundis è longinquo incessunt, & cum toto musco excutiunt. Hoc uectigal hocq; gestamen diuites in ceruice gratissimum norunt, hic census, hæc gloria à pueritia deiectorũ numerũ prædicantium, in quo uaria fortuna. Quidam ictu primo cepere præclaras, multi insectando nullas. Et uenatus quidem callaidis talis: sectura formãtur, aliàs fragiles. optimus color smaragdi: ut tamen apparet, ex alieno est quod placeant. Inclusæ decorantur auro, aurumque nullæ magis decent. Quæ sunt earũ pulchriores, oleo, unguento, & mero colorem deperdunt. Viliores constantius repræsentant, neq; est imitabilior alia mendacio uitri. Sunt qui in Arabia inueniri eas dicunt in nidis auiũ, quas melancoryphos uocant. Viridantium & alia plura sunt genera. Vilioris est turbæ prasius, cuius alterũ genus sanguineis punctis obhorret. Tertium uirgulis tribus distinctum est candidum. Præfertur his chrysoprasius, porri succum & ipsa referens, sed hæc Paulum declinans à topazio in aurum. Huic & amplitudo ea est, ut cymbia etiam ex ea fiant: cylindri quidem celerrime. India & has generat, & nilion, fulgore hebeti ac breui, & cum intueare fallaci. Sudines dicit & in Syuero Atticæ flumine nasci. Est autem color fumidæ topazij, aut aliquãdo melleæ. Iuba in Aethiopia gigni tradit, in littoribus amnis, quem Nilum uocamus, & inde nomẽ trahere. Non translucet molochites spissius uirens, à colore maluæ nomine accepto, reddendis laudata signis, & infantium custodia quadam innato contra pericula ipsorum medicamine. Viret, & sæpe translucet iaspis, etiam si uicta à multis, antiquitatis tamen gloriam retinens. Plurimæ ferunt eam gentes, smaragdo similem Indi: Cypros durã glaucoque pingui: Persæ aeri similẽ, ob id uocatur aërizusa. Talis & Caspia est, cerulea circa Thermodoontem amnem, in Phrygia purpurea, in Cappadocia ex purpura cerulea, atq; non refulgens. Amisos Indicæ similem mittit, Chalcidon turbidam. Sed minus refert nationes quàm bonitates distinguere. Optima ergo quæ purpuræ quicquam habet, secunda quæ rosæ, tertia quæ smaragdi. Singulis autem Græci nomina ex argumento dedere. Quarta apud eos uocatur borea, cœlo autumnali matutino similis, & hæc erit illa quæ uocatur aërizusa. Similis est & Sardæ, imitata & uiolas. Nõ minus multæ species reliquæ, sed omnes in uitio ceruleæ aut crystallo similes, aut myxis. Itẽ terebinthizusa, improprio (ut arbitror) cognomine, uelut è multis eiusdẽ generis cõposita gemmis. Quamobrẽ præstantiores funda clauduntur, id est patentes, nec præterquàm margines auro amplectente. Vitiũ est & breuis in ijs nitor, & longe splendens, & sal, et omnia quæ in cæteris. Et uitro adulterãtur: quod manifestum fit, cum extra fulgorẽ spargunt, atq; non in se cõtinent: nec diuersæ quas sphragidas uocant, publico gemmarum dominio ijs tantum dato, quoniam optime signent.

De iaspidum generibus. CAP. IX.

TOtus uerò oriens pro amuletis traditur gestare eam, quæ ex ijs smaragdo similis est: & transuersa linea alba media præcingitur, & grãmatias uocatur: quæ pluribus, polygrãmos. Libet obiter uanitatem magicam hic quoq; coarguere, quoniam hãc concionantibus utilem esse prodiderũt. Est & onychipuncta, quæ iasponyx uocatur, & nubem complexa, & niues imitata: hæc stellata rutilis punctis est, & sali Megarico similis: & ueluti fumo infecta, quæ capnias uocatur. Magnitudinem iaspidis xi. unciarũ uidimus, formatamq; inde effigiem Neronis thoracatam. Reddetur & per se cyanos, accõmodato paulò antè iaspidis nomine, colore ceruleo. Optima Scythica, dein Cypria, postremo Aegyptia. Adulteratur maxime tinctura, idq; in gloria regis Aegyptij ascribitur, qui primus eã tinxit. Diuiditur autẽ & hæc in mares fœminasq;. Inest ei aliquando & aureus puluis, non qualis in sapphirinis. Sapphirus enim & aureis punctis collucet. Ceruleæ & sapphiri, raroq; cum purpura. Optimæ apud Medos, nusquam tamen perlucidæ. Præterea inutiles scalpturæ inuenientibus crystallinis centris. Quæ sunt ex ijs cyanei coloris, mares existimantur. Alius ex hoc ordo purpureus dabitur, & ab illis descendentibus. Principatum amethysti Indicæ tenent. Sed in Arabiæ quoque parte, quæ finitima Syriæ Petrea uocatur, et in Armenia minore, & in Aegypto, et in Gallia reperiũtur. Sordidissimæ autẽ uilissimæq; in Thaso & Cypro. Causam nominis afferunt, quòd usque ad uini colorem accedens, prius quàm eum degustet, in uiolam desinat: fulgorque quidã in illa purpuræ

non ex

non ex toto igneus, sed in uini colorem deficiens. Perlucent autem omnes uiolaceo colore, scalpturis faciles. Indicæ absolutum felicis purpuræ colorem habent: ad hancq; tingentiũ officinæ dirigunt uota. Fundit autem eum aspectu leniter blandũ, neq; in oculos ut carbunculi uibrat. Alterum earum genus descendit ad hyacinthos. Hunc colorem Indi sacon uocãt, talem gemmam sacodion. Dilutior ex eodem sapinos uocatur. Eadem paranites in contermino Arabiæ, gẽtis nomine. Quartum genus colorem uini habet. Quintum ad uiciniam crystalli descendit, albicante purpuræ deiectu. Hoc & minime probatur, quando præcellens debet esse in suspectu uelut ex carbũculo refulgens quidam in purpura leuiter roseus nitor. Tales aliqui malunt pæderotas uocari, alij anterotas, multi Veneris gemmam, quod maxime uidetur decere & specie & colore extremo gemmæ. Magorum uanitas resistere ebrietati eas promittit, & inde appellatas. Præterea si lunæ nomẽ ac solis scribatur in ijs, atq; ita suspendantur è collo capillis cynocephali uel plumis hirundinis resistere ueneficijs. Iam uero quoquo modo adesse reges adituris. Grandinẽ quoq; auertere ac similia, & locustas, precatione addita, quam demõstrant. Nam è smaragdis quoq; similia promisere, si aquilæ scalperentur, aut scarabei: quæ quidem scripsisse eos non sine cõtemptu & irrisu generis humani arbitror. Multum ab ea distat hyacinthos, tamen è uicino descendens. Differẽtia hæc, quòd ille emicans in amethysto fulgor uiolaceus, dilutus est in hyacintho. Primo quoque aspectu gratus, euanescit antequam satiet, adeoque non implet oculos, ut penè non attingat, marcescens celerius nominis sui flore. Hyacinthos Aethiopia mittit & chrysolithos, aureo colore translucẽtes. Præferuntur ijs Indicæ: &, si uariæ non sint, Bactrianæ. Deterrimæ autem Arabicæ, quoniam turbidæ sunt & uariæ, & fulgoris interpellati nubilo macularum, etiam quæ lympidæ contigere, ueluti scobe sua refertæ. Optimæ uero sunt quæ in collatione aurum albicare quadam argenti facie cogunt. Funda includuntur perspicuæ. Cæteris subijcitur aurichalcum. Tametsi iam expertes gemmarum usu appellantur aliqui & chryselectri, in colorem electri declinantes, matutino aspectu iucundiore. Ponticas deprahẽdit leuitas. Quædam in ijs duræ sunt ruffæque, quædam molles & sordidæ. Bocchus autor est, & in Hispania repertas, quo in loco crystallum dicit ad libramentum aquæ puteis defossis inde erutam. Et chrysolithon xij. pondo à se uisam. Fiunt & leucochrysi, interueniente candida uena. Sunt in hoc genere capniæ. Sunt & uitreis similes, ueluti croco refulgentes. Vitreæ uero ut uisu discerni non possint. Tactus autem deprahẽdit, tepidior in uitreis. In eodem genere sunt melichrysi, ueluti per aurum syncero melle translucente, quas India mittit, quanquàm ad iniuriam fragiles. Eadem & xystion parit, plebeiam ibi gemmã. Candidarum dux est pæderos, quanquam potest quæri, an in colore numerari debeat toties iactati per alienas pulchritudines nominis, adeo decoris prærogatiua in uocabulo facta est. Est & suum genus expectatione tanta dignum. Coeunt in translucidam crystallum uiridis suo modo aer simulq; purpura, & quidam uini aureus nitor, semper extremus in uisu, sed purpura coronatus madere singulis uidetur his & pariter omnibus. Nec gemmarum ulla est liquidior, capiti iucunda, suauis & oculis. Laudatissima est in Indis, apud quos argenon uocatur. Proxima apud Aegyptios, ubi senites. Tertia in Arabia, uerum scabra. Mollius radiat Pontica & Asiatica. Ipsæ uero molliores sunt, Galatica & Thracia & Cypria. Vitia earum langor, aut alienis turbari coloribus, & quæ cæterarum. Proxima candicantium est Asteria, principatum habẽs proprietate naturæ, quod inclusam lucem pupillæ modo quandã continet, ac trãsfundit cum inclinatione, uelut intus ambulantẽ ex alio atq; alio reddens, eadẽq; contraria soli regerens candicantis radios, unde nomen inuenit, difficilis ad cælandum. Indicæ præfertur in Carmania nata. Similiter candida est quæ uocatur astrios, crystallo propinquans, in India nascens, & in Pallenes littoribus: intus à centro ceu stella lucet fulgore lunæ plenæ. Quidam causam nominis reddunt, quòd astris opposita fulgorem rapiat, ac regerat. Optimã in Carmania gigni, nullamq; minus obnoxiam uitio. Ceraunian enim uocari quæ sit deterior. Pessimam lucernarum lumini similem. Celebrant & astroitẽ, mirasq; laudes eius in magicis artibus Zoroastrem ceciniss e. Quidam diligentius de ea produnt. Astrobolon Sudines dicit oculis piscium similem esse, & radiare candido ut solem. Est inter candidas & quæ ceraunia uocatur, fulgorem siderum rapiẽs. Ipsa crystallina splendoris cerulei in Carmania nascens. Albam esse Zenothemis fatetur, sed habere intus stellam concursantem. Fieri & hebetes ceraunias, quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas cõcipere stellam eam, quæ post totidem menses relangueſcat. Sotacus & alia duo genera fecit ceraunię, nigras rubentesq;, ac similes eas esse securibus: per illas quæ nigræ sunt & rotundæ, urbes expugnari & classes, easq; betulos uocari: quæ uero longæ sunt, ceraunias. Faciunt & aliam raram admodum, & Parthorum magis quæsitam, quoniam non aliubi inueniatur quàm in loco fulmine ictlo. Proximum ceraunię nomen apud eos habet, quæ appellatur iris. Effoditur in quadam insula rubri maris, quæ distat à Berenice urbe lx. M. pass. cætera sui parte crystallus. Itaq; quidam radicem crystalli esse dixerunt. Vocatur ex argumento iris. Nam sub tecto percussa sole, species & colores arquus cœlestis in proximos parietes eiaculatur, subinde mutans, magnaq; uarietate admirationem sui augens. Sexangulam esse ut crystallum constat. Sed esse aliquas scabris lateribus & angulis inæqualibus dicunt, in sole aperto proiectas, radios in se cadẽtes discutere: Aliquas uero ante se proiecto nitore adiacentia illustrare. Colores uero

non niſi ex opaco reddunt, nec ut ipſæ habeant, ſed ut repercuſſu parietum elidant, optimaque quæ maximos arquus facit ſimilimosq; cœleſtibus. Eſt & alia iris ceræ ſimilis, prædura: quam Horus crematam tuſamq; ad ichneumonũ morſus remedio eſſe, naſci autem in Perſide tradit. Similis eſt aſpectu, ſed non eiuſdem effectus quæ uocatur zeros, alba nigraq; macula in tranſuerſum diſtinguente cryſtallum. Expoſitis per genera colorum principalium gemmis, reliquas literarum ordine explicabimus.

De quibuſdam gemmis per alphabeti ordinem. CAP. X.

AChates in magna fuit autoritate, nunc in nulla eſt: reperta primũ in Sicilia iuxta flumen eiuſdem nominis, poſtea plurimis locis, excedens amplitudine, numeroſa uarietatibus diuerſis mutantibus cognomina eius. Vocatur enim phaſſachates, ceracha-tes, ſardachates, hæmachates, leucachates, dẽdrachates, uelut arbuſcula inſignis, antachates cũ uritur myrrham redolens, coralloachates guttis aureis ſapphiri modo diſtincta, qualis copioſiſſima in Creta, ſacra appellata. Putant eã contra araneorũ & ſcorpionũ ictus prodeſſe. Quod in Siculis utiq; crediderim, quoniã primum eius prouinciæ afflatu ſcorpionũ peſtis extinguitur. Et in India inuentæ contra eadẽ pollent, & alijs magnis miraculis. Reddunt enim ſpecies fluminũ, nemorum & iumentorũ, etiam eſſeda & ſtaticula, & equorum ornamenta. Medici coticulas inde faciunt. Spectaſſe etiam prodeſt oculis. Sitim quoq; ſedant in os additæ. Phrygiæ uiridia non habent. Thebis Aegyptijs repertæ carent rubentibus uenis & albis. Et hæ quoq; cõtra ſcorpiones ualidæ. Eademq; autoritas & Cyprijs eſt. Sunt qui maxime probent uitream perſpicuitatem in his. Reperiuntur & in Thracia, & circa Oetam, & in Parnaſo, & in Lesbo ac Meſſene, ſimiles limitum floribus & Rhodo. Aliæ apud magos differentiæ. Leoninæ pelli ſimiles, potentiam habere contra ſcorpiones dicuntur. In Perſis uero ſuffitu earum tempeſtates auerti, & præterea flumina ſiſti. Argumentum eſſe, ſi in feruentes cortinas additæ refrigerent, ſed ut proſint leoninis iubis alligandas: nam hyænæ pelli ſimilem abominantur, diſcordialem domibus. Eam uero quæ unius coloris ſit, inuictã athletis eſſe. Argumẽtum eius, quòd in olla plena olei cocta cum pigmentis, & intra duas horas ſubferuefacta, unum colorem ex omnibus facit minij. Acopis nitro ſimilis eſt, pumicoſa, aureis guttis ſtellata. Cum hac oleum ſubferuefactum perunctis laſſitudinem (ſi credimus) ſoluit. Alabaſtrites naſcitur in alabaſtro Aegypti, & in Syriæ Damaſco, candore interſtincto uarijs coloribus: hæc cremata cum foſſili ſale ac trita, grauitates oris & dentium extenuare dicitur. Alectorias uocant in uentriculis gallinaceorum inuentas, cryſtallina ſpecie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotonienſem uſum in certaminibus, inuictum fuiſſe uideri uolunt. Androdamas argẽti nitorem habet ut adamas, quadrata, ſemperq; teſſellis ſimilis: magi putant nomen impoſitum ab eo, quòd impetus hominum, & iracundias domet. Eadem ſit an alia argyrodamas, autores non explicãt. Antipathes nigra non translucet. Experimentum eius ſi coquatur in lacte, facit enim hoc myrrhæ ſimile immiſſa. Eamque cõtra effaſcinationes auxiliari magi uolunt. Arabica ebori ſimilima eſt, & hoc uideretur, niſi abnueret duritia: putant contra dolores neruorum prodeſſe habentibus. Aromatites & ipſa in Arabia traditur gigni, ſed et in Aegypto circa Pyras, ubique lapidoſa, & myrrhæ coloris & odoris, ob hoc reginis frequentata. Asbeſtos in Arcadiæ montibus naſcitur, coloris ferrei. Aſpilatem Democritus in Arabia gigni tradit, ignei coloris. Eam oportere cameli pilo ſpleneticis alligari, inueneriq; in nido Arabicarum alitum. Et aliam eodem nomine ibi in Leucopetra naſci argentei coloris, radiantem, contra lymphatum habendam. Atizoën in India & in Perſide ac Ida monte naſci tradit, argenteo nitore fulgentẽ, magnitudine trium digitorum, ad lenticulæ figuram, odoris iucundi, neceſſariam magis regem conſtituentibus. Augites nõ multis alia uidetur eſſe quàm quæ calais. Amphitane alio nomine appellatur chryſocolla, in Indiæ parte, ubi formicæ eruunt aurum, in qua inuenitur auro ſimilis quadrata figura: affirmaturq; natura eius quæ magnetis, niſi quòd trahere quoq; aurum traditur. Aphrodiſiace ex cãdida ruffa eſt. Apſyctos ſeptenis diebus calorem tenet excalfacta igni, nigra ac ponderoſa, diſtinguentibus eam uenis rubentibus. Putant prodeſſe contra frigora. Aegyptillam Iacchus intelligit, per album ſarda nigraque uena tranſeunte: uulgus autem in nigra radice ceruleam facit. Balanitæ genera duo habent, ſubuirides, & Corinthij æris ſimilitudine. Illa à Copto, hæc ex Troglodytica ueniẽs, medias ſecante flammea uena. Coptos & Batrachitas mittit. Vnam ranæ ſimilem colore, alteram ebori, tertiam rubentis è nigro. Baptes, mollis alioquin, odore excellit. Beli oculus albicans pupillam pingit nigram, è medio aureo fulgore lucentem. Hæc propter ſuam ſpeciem ſacratiſſimo Aſſyriorum deo dicatur. Aliam autem quam Belum uocant, in Arbelis naſci Democritus tradit, nucis iuglandis magnitudine, uitrea ſpecie. Baroptenus ſiue baropis nigra, ſanguineis & albis nodis alligata dicitur, uelut portẽtoſa. Botrytes alia nigra eſt, alia pampinea, incipienti uuæ ſimilis. Zoroaſtres crinibus mulierum ſimiliorem Boſtrychiten uocat. Bucardia bubulo cordi ſimilis, Babylone tantum naſcitur. Brontia capitibus teſtudinum ſimilis, & cum tonitruis cadens (ut putant) fulmine icta reſtinguit, ſi credimus Bolæ nimbo inueniuntur, glebæ ſimilitudine. Cadmitis eadem eſſet quã oſtracitin uocãt, niſi quòd hanc ceruleæ interdũ cingũt bullæ. Callis ſapphirũ imitatur, candidior, & littoroſo mari ſimilis. Capnites quibuſdam uidetur ſuum genus habere, plurimis ſpiris fumida, ut ſuo loco diximus: in Capadocia & in Phrygia naſcitur.

ſcitur, ebori ſimilis. Callainãs ferunt plures coniunctos ſemper inueniri. Catochites Corſicæ lapis eſt, cæteris maior, mirabilis, ſi uera tradũtur, impoſitam manum ueluti gummi retinẽs. Catopyrites in Cappadocia prouenit. Cepites, ſiue cepocapites, candida eſt, uenarum nodis coëuntibus, candore imaginẽ regerens. Ceramites, teſtæ colorẽ habet. Cinædiæ inueniũtur in cerebro piſcis eiuſdem nominis, candidæ & oblongæ, euẽtuq; mirandæ, ſi modo eſt fides, præſagire eas habitũ maris nubilo colore aut trãquillitate. Cerites ceræ ſimilis eſt: Circos piris: Corſoides caniciei hominis: Coralloachates corallo aureis guttis diſtinctæ. Corallis minio, gignitur in India & Syene. Craterites inter chryſolithum & electrũ colorẽ habet, præduræ naturæ. Crocallis ceraſum repræſentat. Ciſſites circa Copton naſcitur candida, & uidetur intus habere partũ, qui ſentiatur etiam ſtrepitu. Chalcophonos nigra eſt, ſed illiſa æris tinnitum reddit, tragœdis, ut ſuadent, geſtanda. Chelidoniæ duorũ ſunt generũ, hirundinũ colore, & altera parte purpureæ, nigris interpellantibus maculis. Chelonia oculus eſt Indicæ teſtudinis, uel portentoſiſſima magorum mendacijs. Melle enim colluto ore impoſitam linguæ, futurorum diuinationẽ præſtare promittunt: quintadecima luna & ſilente, tota die: decreſcente uero ante ſolis ortum, cæteris diebus à prima in ſextam horã. Sunt & chelonitides teſtudinum ſimiles, ex quibus ad tẽpeſtates ſedãdas multa uaticinantur. Ea uero quæ ſit aureis guttis, cũ ſcarabeo deiecta in aquam feruentẽ, tempeſtates auerti. Chlorites herbacei coloris eſt, quã dicunt magi inueniri in motacillæ auis uentre, congenitã ei: ferroq; includi iubent ad quædam prodigioſa moris ſui. Choaſpites à flumine dicta eſt, uiridis, fulgoris aurei. Chryſolampis in Aethiopia naſcitur, pallidi coloris die, noctu ignei. Chryſophis aurum uidetur eſſe Cepionides in Aeolidis Atarne, nunc pago, quondam oppido, naſcuntur, multis coloribus translucẽtes, aliàs uitreæ, aliàs cryſtallinæ, aliàs iaſpideæ. Sed & ſordidis tãtus eſt nitor, ut imagines reddant ceu ſpecula. Daphniã Zoroaſtres morbis comitialibus demonſtrat. Diadochos beryllo ſimilis eſt. Diphris duplex, cãdida ac nigra, mas ac fœmina, genitale utriuſq; ſexus diſtinguente linea. Dionyſias nigra ac dura mixtis rubentibus maculis: ex aqua trita ſaporẽ uini facit, & ebrietati reſiſtere putatur. Draconites ſiue dracontia è cerebro fit draconũ, ſed niſi uiuentibus abſciſſo nunquam gemmeſcit, inuidia animalis mori ſe ſentientis. Igitur dormiẽtibus amputant. Sotacus qui uiſam eam gemmã ſibi apud regem ſcripſit, bigis uehi quærentes tradit, & uiſo dracone ſpargere ſomnifica medicamenta, atq; ita præcidere. Eſſe autem candore translucido, nec poſtea poliri, aut artem admittere. Encardia cognominatur & cardiæe: Vna, in qua nigra effigies cordis eminet: Altera, eodem nomine uiridi colore, cordis ſpeciem repræſentat: Tertia nigrum cor oſtendit, reliqua ſui parte candida. Enorchis candida eſt, diuiſaq; fragmẽtis teſtium effigiem repræſentat. Exhebenum Zoroaſtres ſpecioſam & candidam tradit, qua aurifices aurum poliunt. Eriſtalis cum ſit candida, ad inclinationes rubeſcere uidetur. Erotylos eadem amphicome & hieromnemon, à Democrito laudatur in argumentis diuinationum. Eumeces in Bactris naſcitur, ſilici ſimilis, dit. capiti ſuppoſita uiſa nocturna oraculi modo red- & Eumetren Beli gemmam, ſanctiſſimi deorum ſibi Aſſyrij appellant, porracei coloris, ſuperſtitionibus gratam. Eupetalos quatuor colores habet, ceruleum, igneum, minij, mali. Eureos nucleo oliuæ ſimilis eſt, ſtriata concharum modo, non adeo candida. Eurotias ſitu uidetur operire nigritiam. Euſebes ex eo lapide eſt, ex quo traditur Tyri in Herculis templo facta ſedes, ex qua dij facile ſurgebant. Epimelas fit, cum in candida gemma ſuperne nigricat colos. Galaxiam, aliqui galacliten uocant, ſimilem proxime dictis, ſed intercurrentibus ſanguineis aut candidis uenis. Galactites ex uino colore lactis eſt. Eandem dicunt leucam, & leucographiam appellant, & ſynnephiten, tritam lactis ſucco ac ſapore notabilẽ. In educatione nutricibus lactis fœcunditatem, infantium quoq; alligata collo ſaliuam facere dicitur, in ore autem liqueſcere. Eandem memoriam adimere dicunt: Mittit eã & Achelous amnis. Sunt qui ſmaragdum albis uenis circumligatum galacliten uocent. Galaicos argyrodamanti ſimilis eſt, paulo ſordidior. Inueniuntur autem binæ uel ternæ. Gaſidanem Medi mittunt, coloris orobini, ueluti floribus ſparſam. Naſcitur & in Arbelis. Hæc quoq; gemma concipere dicitur, & intra ſe partum fateri concuſſa, concipere autem trimeſtri ſpatio. Gloſſopetra linguæ ſimilis humanæ in terra non naſcitur, ſed deficiente luna cælo decidere, & lenocinanti neceſſaria creditur. Quod ne credamus, promiſſi quoq; uanitas facit. Ventos enim ea comprimi narrant. Gorgonia nihil aliud eſt quàm corallium: nominis cauſa, quod in duritiã lapidis mutatur: emollit maria, fulminibus & typhoni reſiſtere affirmãt. Genianen eadem uanitate inimicorum pœnas efficere promittũt. Heliotropium naſcitur in Aethiopia, Africa, Cypro, porracei coloris, ſanguineis uenis diſtincta. Cauſa nominis, quoniã deiecta in uas aquæ fulgorem ſolis accedentẽ percuſſa ſanguineo mutat, maxime Aethiopica: eadem extra aquam ſpeculi modo ſolem accipit, depræhẽditq; defectus, ſubeuntem lunam oſtendens. Magorum impudentiæ uel manifeſtiſſimum in hac quoque exemplum eſt, quoniam admixta herba heliotropio, quibuſdam quoque additis precationibus, gerentem conſpici negent. Hephæſtites quoque ſpeculi naturam habet in reddendis imaginibus, quanquam rutila. Experimentum eſt, ſi feruentem aquam addita ſtatim refrigeret, aut ſi in ſolem addita aridam materiam accendat. Naſcitur in Coryco. Horminodes, ex argumento uiriditatis in candida gemma uel nigra, & aliquando pallida, ambiente circulo aurei coloris, appellatur. Hexeconta-

contalithos in parua magnitudine multicolor, hoc sibi nomen adoptauit. Reperitur in Troglodytica regione. Hieracites alternat tota, miluinis nigricans ueluti plumis: Hammites ouis piscium similis est, & alia uelut nitro composita, prædura alioquin. Hammonis cornu inter sacratissimas Aethiopiæ gemmas, aureo colore, arietini cornus effigiem reddens promittitur prædiuina somnia repræsentare. Hormesion inter gratissimas aspicitur, ex igneo colore radians auro, portate secum in extremitatibus candidam lucem. Hyæniæ ex oculis hyænæ, & ob id in uase inueniri dicũtur: & si credimus, linguæ hominis subditæ futura prædicere. Hæmatites in Aethiopia quidẽ principalis, sed & in Arabia & Africa inuenitur, sanguineo colore, nõ omittenda promissis ad coarguendas barbarorum insidias. Zachalias Babylonius in his libris quos scripsit ad regem Mithridatẽ, humana gemmis attribuit fata: has non contentus oculorum & iocinerum medicina decorasse, à rege etiam aliquid petituris dedit, & litibus iudicijsq; interposuit: in prælijs etiã eas salutares pronunciauit. Est & alia eiusdẽ generis, quæ uocatur henui ab Indis, xanthos appellata Græcis, è fuluo candicans. Idæi dactyli in Creta, ferreo colore pollicẽ humanum exprimunt. Ictherias aliti lurido similis, ideo existimatur salubris cõtra regios morbos. Est & alia eodẽ nomine liquidior. Tertia folio uiridi similis, latior prioribus, penè sine pondere, uenis luridis. Quartũ genus in eodem colore nigris uenis descendentibus. Iouis gemma candida est, nõ ponderosa, tenera. Indica gentium suarum habet nomen, subruffo colore, in attritu sudorem purpureũ emanat. Alia eodem nomine candida, puluereo aspectu. Ion apud Indos uiolacea est, sed raro saturo colore lucet. Lepidotes squamas piscium uarijs coloribus imitatur. Lesbias Lesbi patriæ nomẽ habens, inuenitur & in India. Leucophthalmos rutila aliàs, oculi speciẽ candidã nigrãq; cõtinet. Leucopetalos candorẽ niuis ex auro distinguit. Libanochros thuris similitudinem ostendit, sed succũ mellis. Limoniates eadem uidetur quæ smaragdus. De lipare hoc tantum traditur, suffita ea omnes bestias euocari. Lysimachus Rhodio marmori similis est aureis uenis, politur ex marmore, amplitudine in angustias coëunte, ut inutilia exterãtur. Leucochrysos fit chrysolitho interalbicãte. Memnonia qualis sit, non traditur. Medea nigrà est, à Medea illa fabulosa inuenta, habet uenas aurei coloris, sudorẽ reddit croci, saporem autem uini. Meconites papauera exprimit. Mitrax à Persis accepta est & rubri maris montibus multicolor, cõtra solem uarie refulgens. Merocles porracea lacte sudat. Morion Indica quæ nigerrimo colore trãslucet, uocatur pramnion, in qua miscetur & carbũculi colos Alexandrinũ, ubi Sardiæ Cyprium. Nascitur & in Tyrõ & in Galatia. Xenocrates & sub Alpibus nasci tradit. Hæc sunt gemmæ quæ ad ectypas scalpturas aptantur. Myrrhites myrrhæ colorẽ habet faciẽq; minime gemmæ, ungenti odorẽ, attrita etiã nardi. Myrmecias nigra habet eminentias similes uerrucis. Myrsinites melleũ colorem habet myrti odorẽ. Mesoleucos est, mediam gemma candida distinguente linea: Mesomelas, nigra uena quẽlibet colorem secante per medium. Nasamonites est sanguinea, nigris uenis. Nebrites Libero patri sacra, nomen traxit à nebridũ eius similitudine. Sunt & aliæ nigræ generis eiusdẽ. Nympharena urbis & gentis Persicæ nomen habet, similis hippopotami dentibus. Orca barbari nominis, è nigro fuluoq; ac uiridi & candido placet. Ombria, quà aliqui notiam uocant, sicut ceraunia & brontia cadere cũ imbribus & fulminibus dicitur, eundẽq; effectum habere quẽ brontia, narratur. Præterea in aras addita ea, traditur libamenta nõ amburi. Orites globosa specie, à quibusdam & siderites uocatur, ignem non sentiens. Ostracias siue ostracites est testacea durior, altera achatæ similis, nisi quòd achates politura pinguescit: duriori tanta ineſt uis, ut aliæ gemmæ scalpantur fragmentis eius. Ostraciti ostrea nomen & similitudinem dedere. Ophicardelon Barbari uocant, nigrum colorem binis lineis albis includentibus. De obsidiano lapide diximus superiore libro. Inueniuntur & gemmæ eodẽ nomine ac colore, non solũ in Aethiopia Indiaq;, sed etiã in Samnio, ut aliqui putant, & in littoribus Hispaniensis oceani. Panchrus ferè ex omnibus coloribus constat. Pangonius non longior digito, ne crystallus uideatur, numero pluriũ angulorũ cauetur. Paneros qualis sit, à Metrodoro nõ dicitur, sed carmẽ Timaridis reginæ in eadẽ dicatũ Veneri non inelegãs ponit, ex quo intelligitur addita ei fœcũditatem. Quidam hãc pansebaston uocat. Ponticarũ plura sunt genera. Est stellata nunc sanguineis, nunc atris guttis, quæ inter sacras habetur. Alia pro stellis eiusde coloris lineas habet, alia montium conuallium; effigies. Phloginos, quem & chrysiten uocant, ostreæ Atticæ assimulata inuenitur in Aegypto. Phœnicites ex balani similitudine appellatur: Phycites, algæ. Perileucos, filo ab ore gemmæ ad radicem usq; candido descendente. Pæantides, quas quidam gemonidas uocant, prægnantes fieri & parere dicuntur, mederiq; parturientibus. Nam tales in Macedonia iuxta monumentũ Tiresiæ inueniũtur, specie aquæ glaciatæ. Solis gemma candida est, & ad speciem sideris in orbem fulgentes spargit radios. Sagdam Chaldæi adhærescentem nauibus inueniunt, prasini coloris. Samothracia insula eiusdem nominis gemmã dat nigram, ac sine pondere, ligno similem. Sauriten in uentre uiridis lacerti harũdine dissecti tradũt inueniri. Sarcites bubulas carnes præsentat. Selenites ex cãdido trãslucet melleo fulgore, imaginem lunæ continens, redditq; eam in dies singulos crescentis minuentisq; numero, nasciq; putatur in Arabia. Siderites ferro similis, litigio illata discordias facit, quæq; nascitur in Aethiopia Sideropœcilos ex ea fit uariantibus guttis. Spongites spongiæ nomẽ repræsentat. Synodontites è cerebro piscium est, qui synodontes uocantur. Syrtitæ in littore Syrtium, iam quidem

& in

& in Lucania inueniũtur è melleo colore croco refulgentes, intus autem ſtellas continent languidas. Syrin gites ſtipulæ internodio ſimilis, perpetua fiſtula cauatur. Trichrus ex Africa nigra eſt, ſed tres ſuccos reddit, à radice nigrum, medio ſanguineum, ſummo candidum. Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi, candidis radicibus ſpectatur. Telicardios colore cordis, Perſas, apud quos gignitur, magnopere delectat, maculãq; appellant. Thracia trium generũ eſt, uiridis, aut pallidior, tertia ſanguineis guttis. Tephritis nouæ lunæ ſpeciem habet curuatæ in cornua, quamuis cinerei coloris. Tecolithos oleæ nucleo ſimilis uidetur, neque eſt ei gemmæ honos, ſed lingentium calculos frangit, pellitque. Veneris crines nigerrimi nitoris continent in ſe ſpeciem ruffi crinis. Veientana Italica gemma eſt, Veijs reperta, nigram materiam diſtinguente limite albo. Zanthenem in Media naſci Democritus tradit, electri colore, & ſi quis terat in uino palmeo & croco, ceræ modo lenteſcere, odore magnæ ſuauitatis. Zmilaces in Euphrate naſcitur, Proconneſio marmori ſimilis, medio colore glauco. Zoroniſios in Indo flumine naſcitur: magorũ gemma eſſe narratur, neque aliud amplius de ea.

De gemmis quæ à membris hominum cognominantur, & quæ ab animalibus, & de ijs quæ à cæteris rebus. CAP. XI.

ESt etiámnum alia diſtinctio, quam equidem fecerim, ſubinde uariata expoſitione. Siquidem à membris corporis habent nomina: Hepatites à Iocinere, Steatites ſingulorum animalium adipe numeroſa. Adadunephros eiuſdem oculus dicitur: deus & hic colitur Syris. Triophthalmos cũ onyche naſcitur, tres hominis oculos ſimul exprimens. Ab animalibus cognominantur, carcinias marini cancri colore, echites uiperæ, ſcorpites ſcorpionis aut colore aut effigie, ſcarites ſcari piſcis, triglites mulli, ægophthalmos, caprino oculo: Item alia ſuillo. Et à gruis collo geranites, hieracites accipitris. Aëtites à colore aquilæ candicãte cauda. Myrmecites innatam repẽtis formicæ effigiem habet: ſcarabeorum cantharias. Lycophthalmos quatuor eſt colorum ex rutilo ſanguinea, in medio nigrum candido cingitur, ut luporum oculi, illis per omnia ſimilis. Taos pauoni eſt ſimilis, item aſpidi quam uocari chelidoniam inuenio. Arenarum ſimilitudo eſt in ammochryſo, uelut auro harenis mixto. Cenchrites milij granis uelut ſparſis. Dryites è truncis arborũ, hæc & ligni modo ardet. Ciſſites in candido collucet ederæ foliis, quæ totam tenent. Narciſſites uenis etiam ederæ diſtinguitur. Cyamea nigra eſt, ſed fracta ex ſe fabæ ſimilitudinem parit. Pyren ab oliuæ nucleo dicta eſt, huic aliquando ineſſe piſcium ſpinæ uidentur. Chalazias grandinum & colorem & figuram habet, adamantinæ duritiæ. Narrant etiam in ignem additæ manere ſuum frigus. Pyrites nigra quidem, ſed attritu digitos aduerit. Polyzonos nigra multis zonis cãdicat. Aſtrapiæ in cãdido aut cyaneo diſcurrunt è medio fulminis radij. In Phlegontide intus ardere quædam uidetur flamma quæ nõ exeat. In Anthracitide ſcintillæ diſcurrere aliquando uidentur. Enhydros ſemper rotunditatis abſolutæ, in candore eſt leuis, ſed ad motum fluctuat intus in ea ueluti in ouis liquor. Polytrix in uiridi capillatur, ſed defluuia comarum facere dicitur. Sunt & à leonis pelle & pantheræ nominatæ, leontios, pardalios. Colos appellauit chryſolitum aureus: chryſopraſum herbaceus, melleus melichrota, quamuis plura eius genera ſint. Melichloron eſt geminus, parte flauus, parte melleus. Crocian croci. Polia canitiem quãdam ſparti indicat, eandem duriorem, nigra ſpartopolios. Rhodites à roſa eſt. Melites mali coloris, Chalcites æris, Sycites fici. Ratio nominum non eſt in borſycite, in nigro ramoſa, candidis aut ſanguineis frondibus: nec gemite, uelut in petra candidis manibus inter ſe complexis. Ananchitide in hydromantia dicunt euocari imagines deorum: Synochitide umbras inferorum euocatas teneri. Dendritide alba defoſſa ſub arbore quæ cædatur, ſecuris aciem non hebetari. Et ſunt multo plures magiſque monſtrificæ, quibus Barbari dedere nomina, confeſsi lapides eſſe. Nobis ſatis erit in his coarguiſſe dira mendacia.

De gemmis naſcentibus, & factitijs, & figuris gemmarum. CAP. XII.

GEmmæ naſcuntur & repente nouæ ac ſine nominibus: ut Lampſaci in metallis aurarijs una inuenta, quæ propter pulchritudinem Alexandro regi miſſa fuit, ut autor eſt Theophraſtus. Cochlides quoq; nunc uulgatiſsimæ fiunt uerius quàm naſcũtur: in Arabia repertis ingẽtibus glebis, melle excoqui tradunt ſeptenis diebus noctibusq; ſine intermiſsione: ita omni terreno uitioſoq; decuſſo purgatã purãq; glebam artificũ ingenio uarie diſtribui in uenas, ductuſq; macularum quàm maxime uendibili ratione ſectantium: quondamq; tãtæ magnitudinis fecere, ut equis regum in oriente frontalia atq; pro phaleris penſilia facerẽt. Et alias omnes gemmæ mellis decoctu niteſcunt, præcipue Corſici, in omni alio uſu acriora abhorrentes. Quæ uariæ ſunt, & ad nouitatem accedere calliditate ingeniorum contigit, ut nomen uſitatũ non habeant, Phyſes appellant, uelut ipſius naturæ admiratione in ijs uenditãtes, cũ finis nominũ non ſit, quæ perſequi nõ equidẽ cogito, innumera ex Græca uanitate conficta. Indicatis nobilibus gemmis, etiam plebeis rarorũ generum, dictu dignas diſtinxiſſe ſatis erat. Illud modo meminiſſe conueniet, increſcentibus uarie maculis ac uerrucis, linearumq; interueniẽte multiplici ductu & colore, mutata ſæpius nomina in eadem plerunq; materia. Nunc cõmuniter ad omnium gemmarum obſeruationes pertinentia dicemus, opiniones ſecuti autorũ. Cauæ aut extuberantes uiliores uidentur æqualibus. Figura oblonga maxime probatur, deinde quæ uocatur lenticula, poſtea clypeidos & rotunda, angulosis minima gratia. Veras à falſis diſcernendi magna

diffic

difficultas: quippe cum inuentum ſit, ex ueris gemmis in alterius generis falſas traducere. Sardonyches è ceraunijs glutinantur gemmis, ita ut deprehendi ars nō poſsit, aliunde nigro, aliunde candido, aliunde minio ſumptis, omnibus in ſuo genere probatiſsimis: Quinimo etiam extant cōmentarij autorum, quos non equidem demonſtrarim, quibus modis ex cryſtallo tinguntur ſmaragdi, aliæq; translucentes, ſardonyx è ſarda, item cæteræ ex alijs. Neq; eſt ulla fraus uitæ lucroſior.

De ratione probandarū gemmarū. CAP. XIII.

NOs contrà rationem deprehendendi falſas demonſtrabimus, quando etiam luxuriam aduerſus fraudem muniri decet, præter illa quæ in principalibus quibuſque generibus priuatim diximus. Translucentes matutino probari cenſent: aut ſi neceſſe eſt, in quartam horam, poſtea uetant. Experimēta pluribus modis conſtant. Primum pondere, ſi grauiores ſentiuntur, poſt hæc corpore. Fictitijs puſtulæ in profundo apparent, ſcabritia in cute, in capillamento, fulgoris inconſtantia, prius quàm ad oculos perueniat deſinens nitor. Decuſſi fragmenti paulū, quod in lamina ferrea teratur, efficaciſsimum experimēto excuſant mangones gemmarum. Recuſant ſimiliter & lima probationem. Obſidianæ fragmenta ueras gemmas non ſcarificāt. Fictitiæ ſcarificationis cādicantiā fugiunt. Tantaque differentia eſt, ut aliæ ferro ſcalpi non poſsint, aliæ non niſi retuſo, uerum omnes adamante. Plurimū uerò in his terebrarum proficit feruor. Gemmiferi amnes ſunt Aceſinus & Ganges: terrarum autem omnium maxime India. Et iam peractis omnibus naturæ operibus, diſcrimen quoddam rerum ipſarū atq; terrarum facere conueniat. Ergo in toto orbe & quacunque cœli conuexitas uergit, pulcherrima eſt omniū rebusque merito principatum naturæ obtinēs, Italia, rectrix parensque mundi altera, uiris, fœminis, ducibus, militibus, ſeruitijs, artium præſtātia, ingeniorum claritatibus, iam ſitu ac ſalubritate cœli atque temperie, acceſſu cunctarum gentium facili, littoribus portuoſis, benigno uentorum afflatu. Etenim contingit re currētis poſitio in partem utiliſsimam, & inter ortus occaſusque mediam, aquarum copia, nemorum ſalubritate, montium articulis, ferorum animalium innocentia, ſoli fertilitate, pabuli ubertate. Quicquid eſt quo carere uita non debeat, nuſquam eſt præſtantius. fruges, uinum, olea, uellera, lina, ueſtes, iuuenci. Ne equos quidem in trigarijs præferri ullos uernaculis animaduerto. Metallis auri, argenti, æris, ferri, quandiu libuit exercere, nullis ceſsit. Et ijs nunc in ſe grauida pro omni dote uarios ſuccos, & frugum pomorumque ſapores fundit. Ab ea, exceptis Indiæ fabuloſis, proxime quidem duxerim Hiſpaniam quacunque ambitur mari.

C. PLINII NATVRALIS HISTORIAE FINIS.

CLARISS. VIRO DOMINO

DAMIANO A GOES SIGISMVNDVS GELENIVS S. P. D.

*

HAVD facile erat Damiane optime post Hermolaũ super historia Pliniana annotanti, impudentiæ arrogantiæue opinionẽ euadere, si primus tale aliquid attentassem. Nunc posteaquam eruditorum aliquot in hoc genere lucubrationes magno applausu exceptas uideo, non opinor ullis apologijs opus, quòd quæ pro parte uirili animaduerti ipse quoque studiosis communico. Et tamen etiamsi alius nemo post illum annotasset, dicere poteram: manere illi mansuramque suam gratiam, quòd labore suo nos maxima parte laboris leuarit: qui ut primus hanc uiam ingredientibus muniuit, ita neminem quo minus eiusdem industriæ successionem capesceret uetuit, modo suis uestigijs insistere studeret: & fortassis quædam quæ uir ille restituit, post eius obitũ à librarijs denuo uitiata sunt. Quin & gloria illi manet illibata per nos quotquot aliquid castigationibus Plinianis adiecimus: neque enim statim doctior est qui posterior aliquid deprehendit, sed sæpenumero felicior. Equidem quãuis cupide arripuerim conferendi exemplaria munus, quod partim iam expertus essem, id publico studiosorũ cõmodo me facturũ: annotationes tamen inuitus adieci, nec nisi doctissimorũ amicorũ autoritate compulsus: quibus neque quicquam pernegari decebat, & illis sciebam consilij sui rationem constare. Nec hæc dico quòd hoc modo uelim culpã in illos translatã, imò nõ deprecor arrogantiæ crimen, nisi in his annotationibus euicero, me nihil temere, nihil superuacanee mutasse, sed tamen libẽtius Persiorum quàm Læliorũ iudicio staturus, quantumuis diuersam ipse Plinius iudicũ reiectionẽ habeat: idque nõ sine causa. Nã ille sua per modestiam extenuare maluit: nos non nostra in medium proponimus, sed Pliniana ex uetustissimis archetypis reuocata adferimus. Namque eam castigandi rationem secutus sum, quam omnium certissimã usu comperi. Quid enim certius, quàm duo peruetusta exemplaria inter se consentientia sequi: alterum longe integerrimum, deprauatius alterum, ita tamen ut sincerioris lectionis manifesta etiam nunc uestigia retineat: maxime si phrasim quoque Plinianam diligenter obserues. Me certe hic oculatiorem fecit cum diuturna in cæteris Latinis scriptoribus exercitatio, dum eo attentius in his uersor, quòd non mihi solum caueo, sed & his qui Frobenianos codices euoluunt prospectum cupio: tum hic ipse autor plus minus decies non oscitãter perlustratus, ac proinde iam familiarior. Et in prima quidem editione quædam non exigui momenti restituimus, parcius tamen, quia ultro & à neminẽdum demãdata ea prouincia: at in secunda accuratius idem egimus, sed tum quoque ob angustiam temporis saltuatim duntaxat, prout ad singulos scrupulos res poscere uidebatur, exemplaria consulendo. Nunc postremo nactus pluisculũ ocij, à capite usque ad calcem totum opus cõtuli: tantumque erratorum sublatum est, quantum superesse non eram crediturus, ni ipse periculum feciissem: non solum eius generis quæ sensum uitiant: sed etiam quæ orationis uenustatem deformant, maiora pleraque quàm pro literarũ numero. Dicet aliquis: Tũne igitur postulas, ut quicquid quomodocũque mutasti, pro sincera lectione recipiamus, quod nemo ante te postulauit, quantumuis doctior? Hic quisquis est non aliud responsum feret, quàm diuersam esse meam atque illorũ castigandi rationem. Illi homines ingenioси, etiam sicunde se non satis explicabant, uel ex autorum quos citat Plinius collatione, uel alioqui coniecturis probabilibus, interdum uarijs, adiutare lectorem pro sua benignitate conati sunt. Ego secutus consensum probatæ fidei codicum, quoties inueni manifestò ueriorem lectionem, eam in cõtextũ reposui. Sicubi hæsi, quod sanè præterquam in nomenclatura herbarũ, perraro incidit in tanto archetyporum præsidio: locum alijs disquirendum relinquere malui quàm frustra uexare. Quoniam uero ingenue fatendum erat nonnulla hodieque deprauata manere, si quis eis quoque restituendis operam impendere uolet, aut etiam à nobis attacta retractare, unum orabitur, à diuinationibus nõ semper feliciter cadentibus abstineat, & ea demum adferat, quæ non solum speciem sinceritatis præ se ferant, uerum etiam alicuius ex tam multis manu scriptis codicibus testimonio fulciri possint. Meam uero opellam ideo tibi uir integerrime dedicaui, quòd & te hoc genus studijs cum primis delectari animaduerti, & affectionis erga te meæ, quam degustata tua humanitas excitauit, pignus aliquod esse uolui, simul ut per te hic meus conatus innotescat Italis quoque, apud quos nunc uiuis, quorũque exacta iudicia demiror, & candorem exosculor.

Vale. Basileæ calendis Ianuarij, Anno

M. D. XXXV.

SIGISMVNDI GE

LENII CASTIGATIONES EX VETVSTORVM ARCHETYPORVM COLLATIONE, IN ALIQVAMMVLTA PLINIANI OPERIS LOCA, AB ALIIS ANTEA PARVM ANIMADVERSA.

*

EX LIBRO II. CAP. VIII.

CIRCVLORVM quoque cœli ratio in terræ mētione aptius dicetur, quādo ad eam pertinet tota signiferi modulatio, inuentionibus non dilatis.) Si hoc modo legamus, quo referentur hæc uerba, inuentionibus nō dilatis? Non ad circulos, de quorum inuentione hic nihil, ut iam demus signiferi modulationē hic recte posse dici. Veteres codices habent: quando ad eam tota pertinet: signiferi modo inuentionibus non dilatis. Vt tota referatur ad ratio, non ad modulatio: quę uox in manuscriptis non est: & sensus sit: de uno signifero circulo hic se dicturum, quid circa eum primi Anaximander & Cleostratus obseruauerint: cæterorum circulorum mentionem cum mentione terræ aptius cōiungendam: quod facit in fine libri. Minutiora annotare non uidetur necesse. satis est in eis quæ maioris sunt momēti fidem codicum quos sequimur approbare. Tertiū Martis. quod quidam Herculis uocant, ignea ardentis solis uicinitate, binis ferè annis conuerti.) Vetus lectio, ignei, ardentis à solis uicinitate: quēadmodū & Liuius sæpe loquitur. Causam reddit non cur biennio circulum absumat, sed cur ardens sit & igneus. Temperari Iouem, salutaremque fieri Deū.) De sydere loquitur, nō de Deo. Scriba proxime sequētem particulā Deinde, deprauauit in Deū Inde. Vt temporū ratio facilius solis itineri cōgruat.) Facilius redundat. Circa finem capitis pro Ctesias & Sosigenes, legitur, hic idē & Sosigenes, magno manuscriptorum codicum consensu. refertur autem ad Timæum. quin & in catalogo mox post Timæum Sosigenes subijcitur. Eodem uersu in utroque exemplari est, peculiaris syderum ratio, non statio.

CAP. IX. Quæ mensis exitu latet, cum laborare iam creditur.) Antiquorum atque emendatorum codicum lectio est: cum laborare non creditur, id est, interquiescere creditur, eō quōd tunc lucere desinat. Vnde quod interlunio, fit, aliquoties Plinio silente luna fieri dicitur. Vnum locum adscribam qui primus occurrit lib. 28. cap. 7. non segnius silente luna, coitusque tum maribus exitiales esse. Tale est & illud apud Maronem: A' Tenedo tacita per amica silentia lunæ. ubi interlunium significat, noctisq; obscuritatem, Græcorum insidijs accommodā. Reperiuntur quidem apud Poëtas solis labores, & luna laborās, uerum illi tum de eclipsibus loquuntur. reliqui tamen uulgatam lectionem, cōtentus diuersam indicasse, mutaturus alioqui nisi mature animaduertissem, esse quibus & illa non displiceat. Tertio inde uersu illic legitur de Endymione: & ob id amore eius famæ traditus. Arbitrium sit penes eruditum lectorem. Dein remota in coitu.) Scripsi morata. Rememorari enim actiuam significationem habet: unde remora piscis, quod naues remoretur. Omnium quæ in cœlo prænosci potuerunt magistra.) Lego pernosci, ut intelligas certā & absolutam cognitionē. de præsagijs Plinium hic non loqui indicant quæ mox subsequuntur: in duodecim mēsium spacia, &c. Sequenti uersu lege: ipsa toties solem: non ipsum.

CAP. XI. Immensum esse constat, quia arborum &c.) Verbum constat, redundat. refertur enim hæc tota oratio ad præcedens uerbum aperitur. & qui arborum, habent ueteres codices, non quia. Scriba a literam geminauit.

CAP. XVI. Hoc uno protinus intelligi potest uisu.) Lege, hoc non protinus.

CAP. XVIII. In triquetro semi ambitur orbe.) Legendum seminani ambitur orbe.

CAP. XXV. Fiunt & hirci, uillorum specie.) Scribo hirti. Item uersu à fine pag. 6. spiræ modo, non spinæ. Pag. sequētis uersu undecimo. Eo sidere significari, non eo signo.

CAP. XXVI. Non modo an obirent nascerenturque, sed omnino aliqua transirent.) Melius: non modo an obirēt nascerenturue, sed an om. &c.

CAP. XXVII. Atqui hæc ego ratis tēporibus.) Rectius: Atque hæc ego statis temporibus.

CAP. XXXI. Semel in meridiē. Vetus lectio, Semel & meridie. Exemplaria consentiunt. Mox post singula paria cōsulum adiecimus coniunctionem, quo euidentius anni ab inuicem secernerentur.

CAP. XXXII. Alter cōsul est C. Fannius, nō L. Annius.

CAP. XXXV. Postquam in lunæ magnitudinem facta sit.) Miror cur hic hebraissimus placuerit. Sic enim illi loquuntur: Factus est mihi Deus in protectorem, & in locum refugij. Nostri codices habent, lunæ magnitudine.

CAP. XXXVIII. Infrā lunam hæc sedes multo inferior (ut animaduerto propemodum cōstare infinitum) ex superiore natura aëris, & terreni halitus miscens utraque sorte confunditur.) Planior lectio: Infrā lunā hæc sedes multoque inferior (ut animaduerto propemodum constare) infinitū ex superiore natura aëris, infinitum & terreni halitus miscens, utraque sorte confunditur. Attestantur ambo exemplaria.

CAP. XLVII. Veteres quatuor omnino seruauere per totidem mundi partes: ideo nec Homerus plures nominat. Hebetius mox iudicatum id est. Secuta ætas octo addidit, ratione nimis subtili & concisa. Proximis inter utranq; media placuit.) Est quidē sensus idē in antiqua lectione: mirū tamen quantum sibi hic indulserit castigator nescio quis, dictiones alias addendo, alias trāsponendo, alias diuisas componendo, unamq; continuam orationē in plures minutas inepte concidendo. Talem audaciam ardeliorum probare non possum. Hermolaus extra culpam est: Alcriensis fortasse non est. Nūc uide sinceriorem lectionem. Veteres quatuor omnino seruauere, per totidem mundi partes (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti ut mox iudicatū est ratione: secuta ætas octo addidit, nimis subtili & concisa: proximis inter utranq; media placuit. Quod si quis cōtendat nostram lectionem scribarum temeritate innectam, primum exēplaria consentiunt: deinde scribæ non solent tam feliciter errare. Castigatorum hæc sollertia est, depravationibus speciem aliquam sinceritatis affingere, quorum impudentia sæpius quàm uellem ausum destomachandi præbet. Argesten intelligit & Cæciam.) Distingue ut Cæcias sequētibus cohæreat. & Cæciam aliqui uocant Hellespontiam. Saluberrimus autem omnium aquilo, quia siccus & frigidior. noxius auster, fortasse quia magis humidus.) Non uideo cur hic quoq; libuerit castigatoribus tātum uerborum transponere, fortiter contempta fide archetyporū. Auster qui Græcis Notus, sæpius quidem imbrifer, interdum tamen serenificus est, uel Horatio teste: Albus ut obscuro detergit nubila cœlo Sæpe Notus: neque semper imbres adfert: utroq; modo noxius, atq; etiā magis quoties est siccus, quōd tunc etiam æstuosus sit. Id an nō satis Latine Plinius expresit his uerbis? Saluberrimus autem aquilo. Noxius auster: & magis siccus, fortasis quia humidus frigidior est. Sequenti uersu in ambobus legitur: Eteſiæ noctu desinunt ferè, nō flare. & quorsum attinebat supponere flare: cum æque perfecta locutio sit: Eteſiæ noctu desinunt. Nec male nostri in sequenti uersu: cum uocātur ornithiæ, pro quo in uulgatis est: qui uocantur. Nam & ornithiæ sunt Eteſiæ, æque flati.

CAP. XLVIII. Rursusque deiecti in terram, obducta nubium cute.) Antiqua scriptura, rursusq; deiecti, interim obducta. Quod si maiore depressæ nubis eruperit specu, sed minus alto quàm procella.) Scribo lato, non alto. Superius enim dixerat: si late siccam ruperint nubē, procellam gignūt.

CAP. XLIX. Quod si simul rupit nubem, exarsitq;, & ignē habuit, aut postea cōcepit, fulmen est.) Lego, nō postea concepit. Id addit ad differētiam presteris, quem in fine præcedentis capitis dixit, rupta nube demum dum furit accendi. Vortex autem hoc meando distat à turbine, quo stridor à fragore.) Non displicet quod habēt nostra exemplaria: uortex autem remeādo distat à turbine, & quod stridor à fragore. Quæ à septentrione descendunt ad teporem, qualis est omnis Campaniæ tractus.) Rursus in ambobus est: quæ à

septentrione

ſeptentrione diſcedunt ad teporem, qualis eſt Vrbis & Campaniæ tractus.

CAP. LII. Saturni ea ſidere proficiſci.) Deeſt prępoſitio: à Saturni ſidere.

CAP. LIII. Impetratum Vulſinijs & urbe & agris depopulatis ſubeunte monſtro quod uocauere Oltam.) Sincera lectio: Impetratũ Volſinios urbem agris depopulatis ſubeũte monſtro, quod uocauere Voltam. Alioqui ſerum erat Iouis tonantis auxilium, iam depopulata urbe. Quod autẽ ad monſtri nomen attinet, Tuſci terram uocabãt uolam. Inde Volta, terrigena belua.

CAP. LV. Quia nonnullæ earum ſunt fulmine dirutæ,) magis idonea cauſa eſt in manuſcriptis uoluminibus: nulla non earum fulmine diruta.

CAP. LXIII. Cuius numen ultimum iam nullis imprecamur, rati graue.) Quid eſt imprecari numen? Imprecamur mala. Numen niſi aliquid addas, nihil mali eſt. Tranſpoſuit unam ſyllabam neſcio quis, imprecamur rati ſcribendo, pro precamur irati. Dicebant enim male precantes: Sit tibi terra grauis. Sicut contrà bene precantes: Sit tibi terra leuis: Vt eſt uidere in epitaphijs. Irati precamur defunctis terram grauẽ, cupientes & ipſam eis iratam, quaſi neſciamus ſolã nunquam homini iraſci.

CAP. LXVIII. Iam primum in dimidio cõputari mihi uidetur, tanquam nulla portio ipſi decedat oceano.) Mihi redundat. nam ipſe improbat eam opinionem, & pro decedat, decidatur legendum. portio terræ deciditur oceano, eiq; accedit non decedit. Europam Aſiamq; diſpartit.) In noſtris exemplaribus pro diſpartit legitur diſpeſcit.

CAP. LXX. Neq; enim (ut dixere aliqui) mundus hic polo excelſiore ſe attollit, ut undiq; non cernantur hæc ſidera.) Primum non mundus hic, ſed hoc polo, legẽdum: deinde: aut undique cernerentur hæc ſidera. aut, id eſt, alioqui. nam & hoc ſignificatu apud probos autores reperitur hæc particula. Sic lib. 19. cap. 5. Effodiuntur bulbi ante uer, aut deteriores ilico fiunt.

CAP. LXXI. Eundemque remeans obuium contrario prævertebat occurſu.) Malui quod eſt in ſcriptis exẽplaribus, præteruertebat. prævertimus enim ad eandẽ metam nobiſcũ tendentes, non obuios. Et æque integra locutio eſt abſq; cõiunctione que.

CAP. LXXII. Vaſaque horoſcopa non ubique eidem ſunt uſui. Lege eadem. ſ. uaſa.

CAP. LXXVIII. Ipſoque crinium argumento.) Melius crurum quàm crinium.

CAP. LXXXVIII. In eadẽ & oppidum hauſtum profundo: alioq; motu terræ ſtatinas emerſiſſe: & alio, prouolutis montibus inſulam extitiſſe Prochytam.) Veteres codices pro Statinas habent ſtagnum, ut intelligas omnia in una inſula accidiſſe, oppidum hiatu hauſtum, ſtagnum emerſiſſe, montes prouolutos, non eodẽ tamen terræ motu, ſed alio poſt alium.

CAP. LXXXIX. Domiſton & Prienen Mileto, Artemiſiam Parthenio promontorio.) Illic uerius legitur: Dromiſcon & Pernẽ Mileto, Narthecuſam Parthenio ꝓmõtorio.

CAP. XCIIII. Similiter in Reatino.) Hæ tres uoces cũ fine huius capitis cohærent, non cum ſequentis initio.

CAP. XCVIII. His adde, ut nihil quod equidem nouerim præteream, Ariſtoteles.) Legendum, addit. & ſequenti uerſu redundat, affirmat.

CAP. CIII. In Faliſco Clitumni amnis aqua potata candidos boues facit.) Hominem peritum regionũ, qui tam leui momẽto Clitumnum ex Vmbria in Hetruriam traduxit. Vetus lectio: In Faliſco omnis aqua potata candidos boues facit. In Ponto fluuius Aſtaces irrigat campos, in quibus paſtæ oues nigro lacte æque gentes alunt. Cui abſurdum uiſum eſt Scythicam gentem equino lacte ali, is multo uaniora credidiſſet, quæ Pauſanias de uictimis ex hoc armento tradit, & ſacras quoque dapes apud illos equinis uiſceribus conſtare. Certe apud Maronem legiſſe debuerat: Et lac concretũ cum ſanguine potat equino. Quare non erat cur mutaretur uetus lectio: in quibus paſtæ nigro lacte equæ gentem alunt.

CAP. CVI. In medio mari Hiera inſula ardet. Aeolia inſula iuxta Italiam cum ipſo mari arſit.) Nulla inſula proprie uocatur Aeolia, ſed ex ſeptem Aeolijs uni nomen eſt Hiera. Proinde magis placet antiqua lectio: In medio mari Hiera inſula iuxta Italiam &c.

CAP. CVII. Quid quod innumerabiles partus, ſed naturales ſcatent?) Pro partus illic legitur parui. naturales dixit propter præcedentem ſpeculorum mentionem: parui, quia hactenus de magnis loquutus.

CAP. CVIII. Quæ menſura Artemidoro atteſtãte efficit.) Melius: Artemidori ratione efficit.

EX LIBRO III. CAP. I.

LIbida quæ Clauſa, Stici quod Iulienſes.) Antiqui codices uerius. Ilipula quæ Laus: Aſtigi quod Iulienſes. ac mox pro Auia Ecdanum, Arialdunũ: pro Hebura, Vbeda: pro Ipho, Hippo: pro Tuati, Tucci. & ſubijcit: omnia Baſtetaniæ: quod aliquis in obuia deprauauit. Obulco, quod Botificẽſe.) Lege Pontificenſe. Ferè enim barbaris oppidorum in hoc tractu nominib⁹ Latina cognomina adiũgit. mox, Ilipa cognomine magna, Italica. magna redundat. Ab ora uenti prope Menobam.) ueniẽnti lege, non uenti.

CAP. III. Oppida oræ prima, Vrci.) Lege, oræ proxima. Qui Phocenſium fuere ſoboles.) Scribo Phoceenſium, à Phocæa Ioniæ, non à Phocide Helladis. Oſcenſes regionis Baſtetaniæ.) Rectius Veſcitaniæ. Hęc mediterranea eſt regio, illa maritima: quamuis & illa ſuã habeat Oſcam, ab hac diuerſam. ac mox pro Carcenſes, Cinnenſes, Cortẽſes: illic legitur, Carenſes, Cincenſes, Cortonenſes. In ijs ſunt Gyri,) Legẽdum Giguri, atteſtante Ptolemæo.

CAP. IIII. Amnis Cema.) Cum omnes geographi Varũ in hac ora Galliæ finem faciant, miror cur caſtigatoribus libuerit Cemam pro Varo ſupponere reclamãtibus manuſcriptis codicibus.

CAP. V. A Corſica minus cxx.) Eſt quidem huic fermè par interuallum & inter Corſicam, magis tamen placet Corcyram legi quàm Corſicam, quemadmodum habent uetuſti codices. alioqui Corſica ante Sardiniam non ante Iſſam ponenda erat, eo uidelicet ordine, quo ipſæ inſulæ ſitæ ſunt.

Fluuius Padus.) Pado eſt in noſtris exemplaribus, ad differentiam Eridani. Oppido Vendiatiorũ, ciuitas Cemelion.) Melior uetus lectio: oppidum Vediantiorum ciuitatis Cemelion. Cæſar Liuius & Plinius ſolent gentes Hiſpanas atq; Gallicas in ciuitates diuidere: cuiuſmodi nũc imperitum uulgus communitates uocat. Sic inter Belgarum ciuitates numerantur, Remi, Treuiri, Eburones, Neruij, Morini, atque alij. ſingulæ ciuitates plura habebant oppida, pro ſuis queq; opibus: quædam exiguę non plus uno. Ita hoc loco Vediantiorum ciuitatis oppidum Cemelion recenſetur non longe ab ora. Et Vediantij dicuntur ea forma, qua in eiſdem alpibus Ebroduntij, qui hodie ſunt Ebrodunenſes. Venidates diuerſi ſunt ab his trans Padum uicini Carnis. Atentanis Græca gẽte.) Scribo Atintanis à recto Atintan, ſicut Acarnan. Fluentini prefluenti Arno appoſiti.) Nõ mutaui lectionẽ: omnes tamen quotquot uidi manuſcripti codices, Florẽtinos habent. Ibi fuere Amiclæ.) Antiqua lectio: & ubi fuere Amy. mox Dein lacus Fundanus: lege addendo iuxta fidem ueterum codicum Dein locus Speluncæ, lacus Fundanus. Meminerunt huius loci Tacitus & Tranquillus. Item ſequẽti uerſu pro, oppidum Formiæ antiq. Leſt. ſedes: oppidum Formię, Hormiæ dictum, ut exiſtimauere, antiqua Læſtrigonum ſedes. Nauigatione à Circeijs.) Lege, nauigatio. & pro, Capua ab xi. campo dicta. illic eſt, tantum Capua à campo dicta. nec multo poſt Verulani pro Nerulanis. Compita earum cclxv. paſſ.) Sincera lectio: compita larũ cclxv. atteſtatur Ouidianus uerſiculus: Compita grata lari, compita grata cani. nam in compitis ſacrum anniuerſarium laribus hebat. unde compitalia dicta, dies ei ſacrificio ſtatus. & uerba quæ ſubijciuntur intelligẽda ſunt de paribus inter ſe à miliario ad omnes portas ſpatijs. Quod ſi quis altitudinẽ.) Melius Quò ſi quis. Paulo poſt pro Ficulnea ueteres habent Ficana. & pro Aeneipolis conſtanter habent Antipolis. Veriſimileque eſt Pelaſgos aut Arcadas, qui cum Aboriginibus Saturniam tenebant, hoc nomen Ianiculo indidiſſe, quòd id oppidulum ſibi aduerſo ſitum eſſet. Ibidem quòd Antennas pluratiuo numero malui ſcribere, Virgilium quoq; ſecutus ſum nõ ſolum libros manu deſcriptos. Mutuucmeſes, Olliculani.) Noſtra exemplaria Mutucumenſes, Munienſes, Numiniẽſes, Olliculani. Atq; ita conſtat LIII. populorum numerus. In antiquo Latio LIII. populi.) Sincera lectio: Ita ex antiquo Latio. Pæſtum à Græcis Poſidonia appellatum.) Præpoſitionẽ caſtigatores de ſuo adiecerunt. Idem factum & alijs locis plurimis. Gratis fluuius pater, ut dixere, Scyllæ.) Alius eſt Cratis, non in hac ora, ſed in fronte Italiæ circa Turios. Legendum igitur, Cratæis fluuius mater, ut dixere, Scyllæ, teſtantibus Homero ſimul & emendatis exemplaribus Plinianis. Oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Pollentiã, Latina Cinium & Cunici, quod fœderatum Bochorum fuit.) Quis hic ſentiret erratum? eſt tamen non leue. Legendum enim: & fœderatum Bochri fuit. Senſus eſt: olim V. in ea inſula oppida fuiſſe, duo ius ciuitatis habuiſſe, duo ius Latij. quintum fœderatum Romanorum fuiſſe, idq; intercidiſſe. qui lectionem mutauit, ſomniauit Bochos reges, nec ſenſit eodem propè modo dictũ, Fuit, quo illud, Fuit Ilium. Iamnonem & Magonem.) Scio Strabonem has ſolas enumerare. fieri tamen potuit ut tertiam Saniſeram aut ignoraſſet, aut prudens tanquam minus nobilẽ præterierit. Veriſimile eſt autem eam ſolã indigenarũ fuiſſe, reliquas duas à Pœnis colonias deductas, & à deductoribus denominatas uocabula Punica indicant. Sequenti uerſu pro Meraria legendum Menariæ, à menis piſcibus ſalſamen-

CAP. VI. Et Barpona, Menaria, Colubraria, Venaria.) Barpona uox est nihili & fictitia. Lege, & paruæ, Men. Col. Ven.

CAP. VIII. Inter se autem hæc promontoria late distãt his spatijs. Antiqui codices: inter se autem hæc promontoria ac latera distant his spatijs. Cephaledis, Aleuntiũ, Agathyrsum.) Vera lectio: Cephalœdis, Aluntium, Agathirna: hanc & Liuius sic nominat. Cephalœdis hodieque nomen retinet.

CAP. IX. Cui successit Aeolus.) Lege, qui successit Aeolo, & Mongonis uox est deprauata. nam Milogonis siue Melogonis scribendum est, à prouentu ouium, μηλόγονις.

CAP. XI. Amita, Pactius, Aufidus.) Scribendum: amnes, Pactius, Aufidus. In fine capitis intercidit una uox. integra lectio est, Norbanenses, Palionenses, Sturnini.

CAP. XII. Succentes, Lucentes.) Scribo Fucẽtes, Lucẽses, Fucentes à Fucino lacu, Lucentes à luco quopiam. & pro Mutustæis Mutuscæos. Virg. Oliuiferæq; Mutuscæ. & Aequiculos, non Aequicolas. Est enim diminutiuum.

CAP. XIIII. Forosemproniẽses, Inginini.) Imò Inguini. hodie Eugubini dicuntur. Aestini, Sentinates.) Peleſtini nõ Aestini. Supra Interamnani.) Lego, suprà Interamnam. cohærent enim hæ duæ uoces cum præcedentibus.

CAP. XV. Regiates, Vrbinates.) Imò Vmbranates, nam Vrbinates in VI. regione censentur.

CAP. XVI. Finibus Ligurum,) Gabiennorum. Lege Vagiennorũ, quorum oppidũ Augusta, non longe à fonte Padi.

CAP. XVII. Trãspadana appellatur ab eo regio nona.) Quia mox cap. 18. sequitur, Venetia decima regio, castigator pro sua sapientia hic ex undecima fecit nonam, oblitus suprà Liguriam ex descriptione D. Augusti dici nonam regionem. is totam Italiã diuisit in regiones undecim. Quòd si hęc nona est, quæ nam erit undecima? Sequenti uersu non est fluctuoso alueo, sed fructuoso, uidelicet ob importationem uariarum mercium.

CAP. XIX. Pola quæ nunc Iulia pietas.) Rectius Pietas Iulia. Solet enim ferè in talibus oppidorũ nominibus substãtiuum adiectiuo præponi. Sic in Hispania, Fama Iulia, Cõcordia Iulia. Similiter in Italia, Laus Pompeia. In mediterraneo regionis decimæ, Colonia Cremona, Brixia, Cenomannorũ agro: Venetorum autem Natri Ateste.) Antiqua & sincera lectio: In mediterraneo regionis decimæ Coloniæ, Cremona Brixia Cenomannorum agro, Venetorum autem Ateste. Error est non simplex. primum sola Cremona Colonia uocatur, quasi nõ & Brixia & Ateste coloniæ fuerint: deinde Natri coloniarum enumerationi inseritur, quo nomine nulla usquam colonia legitur. paulo pòst Fertini legendum non Feltrini. nam hoc posterius nomen recens est, & ex illo altero uetere deprauatum.

CAP. XXI. Populorum pauca effatu digna aut felicia nomina.) Melius, facilia. Insulæ in eo sinu, Absyrtiũ, Arba.) Integra lectio: Insulæ eius sinus cum oppidis, præter suprà significatas, Absyrtium, Arba.

CAP. XXII. Petunt in ea iura iuribus descriptis in decurias.) Legendum, Petunt in eam iura descripti in decurias. Stæi, Colentini.) Isſæi, non Stæi.

CAP. XXIIII. Iam tamen colonia D. Claudij Sabaria, & oppida Carabãtia, Iulia.) Restituimus: iam tamen colonia D. Claudij Sabaria & oppido Iulia Scarabantia habitantur.

CAP. XXVI. Electridas uocauere, in quibus prouenit & succinum.) Scribo, prouenire succinũ. Adeo ut ijs quas earum designent, haud unquam constiterit.) Particula ijs redundat: quemadmodũ sequenti uersu hæc dictio, Trucones: si credimus uetustis iuxtà atq; emendatis codicibus.

EX LIBRO IIII. CAP. V.

INtus autẽ ipsa Messene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Thamyræ uatis clara temporibus.) Lege, Dorion, Zancle, uatis clara temporibus. Sensus est, hæc oppida non simul claruisse, sed diuersis temporibus aliud post aliud efflоruisse. pleraq; heroicis temporibus nobilia fuere, inter quæ post Zancle eminuit, cæteraq; obscurauit, & ad ultimum Zanclen Messene, aliquanto post Peloponnesiacum bellum opera Thebanorũ cõdita. Locus Thyræ, Gerania.) Thyrea est in uetustis exemplaribus: & sic Herodotus quoq; nominat. Apesas, Antes.) Pro his duobus nominibus unũ reposuimus, Apesantus, ex fide eorũdẽ codicũ. Sic enim Apesas dicitur Apesantus latina terminatiõe, sicut elephas elephãtus.

CAP. VII. Oppida, Sidûs, Cremion.) Sidûs incuria scribarum omissum fuerat.

CAP. XII. In quẽ mutatã Vlysis nauẽ.) Neminem offendat quòd ubiq; Vlixem scripsi, sequutus antiqua exemplaria. Fui & ipse quondam in ea opinione ut putarem barbare dici Vlixem. Postea reperi apud Plutarchum ὀδυσσέα Romanos Vlixem sua lingua appellare. Sed hæc leuiora passim cõsectari non est propositũ, duntaxat in annotationibus: in contextu & taliũ est habita ratio. Paulò pòst pro Arnoxię Oxię scribendũ, attestantibus Græcis geographis. Ophiusa, Buto, Aranus.) Scribo ad fidem codicũ quos sequor, Butoa, Rhamnûs. & sequenti uersu pro Plachiæ Platiæ. rursus huic proximo pro Lycades Lichades, à Licha in hoc mare ab Hercule proiecto, cuius Naso meminit in sua Metamorph. Eodẽ uersu pro Phocasia Phocaria, à phocis, hoc est uitulis marinis. Mesatia, Eantiron.) Lege, Mesate, Aeantion: quasi dicas Aiacis fanũ. aliquanto pòst montis Abnobæ non Arnobæ. In ora Carcinite.) Scribo, In ora à Carcinite.

CAP. XIII. Circa Istrum Apolloniatarũ una.) Lege, citra Istrum. aliquanto pòst: corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant: non integant.

CAP. XVIII. Sed peninsulam spectatiorem excurrentẽ in oceanum, à fine Osismiorum circuitu D C XX V M. p. lõgitudine. In latitudine C XX V M.) Vera lectio: circuitu D C XX V M. p. ceruice in latitudinem C XX V M. Ceruicẽ uocat Isthmon, qua insula ceu caput corpori cohæret. Sequẽti uersu pro Vãnetes Nannetes, pro Cauritani lege Carnutani, pro Eburones Eburonices. ac mox Secusiani liberi, pro Secusij, Albij liberi.

CAP. XIX. In primo uersu, Bituriges liberi redundat. nam hoc ipso capite post aliquot uersus horum facit mentionem. Bergebi, Tarbeli quatuor, Signani, Cocossates, Sexsignani.) Veteres codices: Begerri, Tarbeli quatuor signani, Cocossates sexsignani. In fine capitis deerat nomen insulæ: & in Aquitanico sinu Vliarus.

CAP. XX. Ipsa Pyrenęi iuga ab ortu æquinoctiali in occasum brumalem.) Deest una dictio, ab ortu æqu. fusa in oc. br. Eodem capite Pesici scribendum, non Pisici, & pro Gronijs Grauij, quasi Graij.

CAP. XXI. Oppidũ & flumen Eumeniũ.) Lege, Miniũ.

CAP. XXII. Abest à continente proxima parte minus pedes D C C.) passus nõ pedes. Nostri Tarteſſon appellant, quam Pœni quondam Gadira: nã Gadira Punica lingua septũ significant.) Antiqui codices: nostri Tarteſſon appellant, Pœni Gadir, ita Punica lingua sepem significante.

EX LIBRO V. CAP. IX.

CAesareæ in Theseo dicatus.) Quid Mauris cum Theseo? Antiqua lectio, in Iseo, hoc est in Isidis fano: cuius numen, initio ab Aegyptijs orto, tota Africa religiosè colebat.

Elephantis insula infra nouissimũ cataracten C C C C M pas.) Scribẽdum III M. p. Est enim cataractis uicina. Copiosa Indicarum Arabicarumq; mercium Nilo proximũ emporiũ.) Coptos emporij nomen est, quod in copiosa deprauauerunt. Infra quod Abydus, Memnonis regia & Osiris tẽplo inclytum, septem dierum itinere in Libyam remotum à flumine. O' crassum erratum. Quomodo enim Abydus infra Tentyra in Aegypto atq; adeo inter ripẽses urbes recẽsetur, si tantũ spatij inter eam & flumen intereſt? Itaq; reposuimus ex manuscriptis: V I I M D p. in L. r. à fl.

CAP. X. XV M. laxitate inserta.) Insessa non inserta. Ac mox: quinta situs parte regiæ dicata. non regi. Et paulo post, XL enim reperiuntur, super quæ IIII. lege superq;.

CAP. XII. Qui subtilius diuidunt, circum Euphraten Syriam, Phœnicen uolunt esse oram maritimã Syriæ, cuius pars sit Idumæa & Iudæa: deinde Phœnicen, deinde Syriam.) Mollius erat, circa Euphratem. Sed præstat ab exemplaribus non discedere, quæ sic habẽt: Qui subtilius diuidũt, circũfundi Syria Phœnicen uolunt, & esse oram maritimã Syriæ, cuius pars sit Idumæa & Iudæa, deinde Phœnice, deinde Syria. Hic nulla mentio Euphratis. Syria Phœnicen à lateribus, & à tergo amplectitur, frontem mare alluit. eius oræ partes sunt Idumæa & Iudæa, Phœnice & Syria Antiochena.

CAP. XIII. Iãnes duę, altera uicus.) Scribo, altera intus.

CAP. XIIII. Pars enim Syriæ iũcta.) Vetus, Pars eius Syriæ iuncta. Et inter toparchias est Gophnitica non Zophantica. atteſtatur Iosephus. Nomẽ Iudææ modo Herodium.) Portentosa deprauatio: Legendũ ut cohęreat cũ præcedẽtibus: Hierosolyma lõge clarissima urbium orientis, nõ Iudææ modo: Herodium cũ oppido. Est autẽ Herodiũ arcis nomen.

CAP. XVII. Haud procul ab Asphaltite.) Vetus lectio, haud procul Asphaltite.

CAP. XXVII. A mari relata, ubi uocabatur Olmia.) Legendũ Hormia à portu. Lalasis fluuius.) Dele fluuius, quæ uox non habetur in manuscriptis. Est enim Lalasis oppidi nomen teste Stephano. Cæterum decurrit uerbum ad Iauriã referendum, quòd decliuius sit quà uersus mare protenditur, editiore situ mediterraneo. metaphora castigatorem parum attentum fefellit. Oronda, Sagalesſos.) Oroanda est in codicibus manuscriptis, & apud Liuiũ. Edigis, Paropamisſus, Circius.) Scribo, Emodus Paropamisſus, Circius. In proxima ora Caria est, mox Ionia, ultra eam Aeolis: media Dorida, circũfunditur mari utroq; latere ambiẽte.) Hominẽ geographię peritũ, quisquis Dorida Ioniã inter & Aeolidẽ collocauit. Quid autẽ est libros deprauare, si hoc non est? Sincera lectio manet etiã nũc in antiquis exẽplaribus. In proxima ora Caria est, mox Ionia, ultra eã Aeolis. Caria mediæ Doridi circũfun-

ditur

ditur, ad mare utroq; latere ambiẽs. Sic ſuperius cap. 12. dixerat Syria Phœnicen circũfundi. Nec dubiũ eſt utrũq; locum ab uno caſtigatore data opera tam belle deprauatum.

CAP. XXVIII. Amnis Ninus.) Hermolao placet Ninus, de quo tamen ſubdubitat: manuſcripti libri, tum etiã typis excuſi quidã Indum habent. Et ſunt nonnulli amnes binomines atq; haud ſcio an huic ipſi nomẽ mutatũ narret Liuius, poſteaquam in eum Indus belluæ rector ab elephanto prolapſus eſt.

CAP. XXIX. Fuit in ora eius oppidum Temnos nunc in extremo ſinu Smyrnæ Cheſeopolis promontorium. Leuce dein oppidum, quod inſula fuit finisq; Ioniæ.) Sincera lectio: Fuit in ore eius oppidũ Temnos: nunc in extremo ſinu Myrmeces ſcopuli, oppidũ Leuce in promontorio quod fuit inſula, finisq; Ioniæ Phocæa.

CAP. XXX. Pergamum quod intermeat Silenus.) Selinûs, non Silenus.

CAP. XXXI. Elyſia, Nymphalis, Mœris.) Lege, Laſia, Nymphais, Macris. Proximaq; Cynoroduſſa.) Lege: proximaq; Cauno Roduſſa. Præter has citra Rhodum Cyclopis, Tergamon.) Verius: præter has circa Rhodũ, Cyclopis, Teganon. poſteriorem à ſimilitudine patellæ dictam apparet. ac mox: Ciſeruſſa, Therion, Archia.) Legendum Ciſeruſſa, Therionarce. hæc inde dicta, quòd in ea uenenatæ beſtioſæ obtorpeſcãt. Argiæ numero uiginti, Ethecuſa.) Lego, & Hyetuſſa: quaſi dicas Pluuialis. Bolbulæ, Phæate, Priapos.) Vetus lectio pro Phæate habet Phanæ, & ſic etiã Liuius nominat.

CAP. XXXII. In quo portus Azari.) Amyci non Azari. Is fuit Bebricum rex, pugil eximius, à Pollucẽ in eo certamine uictus & occiſus, cum Argonautas hoſpitio prohiberet.

EX LIBRO VI. CAP. I.

CAlpeq; Africę auulſa multo maiora abſorbuiſſe quàm reliquerit ſpatia.) Antiqui codices habẽt: tanto maiora: nõ, multo maiora.

CAP. II. Carambis uadoſo excurſu.) Lege, uaſto excurſu. paulopoſt: colonia Sinope Pteria. Pteria redundat.

CAP. III. Megapolin, Zelam.) Scribe, Magnopolin, Zelam. & in fine capitis: Sortira, Amaſia. Comana: Lege addendo: Sotira, Amaſia. Comana, nũc manteum. hoc eſt oraculum. Teſtis eſt Strabo.

CAP. IIII. Nũc manteum Genetarum, Chalybũ.) In antiquis uoluminibus hoc caput ſic incipit: Gẽtes, Genetarum, Chalybum. Mox eſt Pharnacea op. non Pharnace: & Pyxites flu. non Pyſites.

CAP. VII. Iaxamatæ Medorum (ut ferunt) ſoboles, & ipſi in multa genera diuiſi.) Legẽdum Sarmatæ. Nã Iaxamatarum gens non erat tam ampla, ut in multa genera diuidi poſſet, & mox ſubijcit, Primo Sauromatæ Gynæcocratumeni. Paulo pòſt eſt: ſaltuoſis conuallibus aſperas: non ſaxoſis.

CAP. IX. Adiabenen Tigris & montes in VIII. M. p. cingunt.) Vera lectio: Adiabenen Tigris & montiũ ſinus cingũt.

CAP. XII. Inſulæ in Ponto Planetæ ſiue Cyaneę.) Planctæ legendum. Hom. ὡς δ' ὅτε πλαγκτάς. hoc in ſuo quiſque codice emendet.

CAP. XV. Adiabenis connectuntur Cadurci quondam dicti, nunc Gordieni, præfluente Tigri, Hyſpiratitæ Paredoni appellati.) Veteres codices: Adiabenis connectuntur Cardurchi, nunc Cordueni, præfluente Tigri: his Pratitæ Paredoni appellati. Cadurci Galliæ ſunt prouinciæ, non Parthorum regni. Et Carduchorum appellationem Macedones poſtea in mollius deflexerunt, Corduenos uocantes. Pratitarũ mentio fit & 25. capite. Circa finẽ huius capitis legendũ: ſtadia 1568o. prodendo: non, procedendo.

CAP. XVI. Fertilitatis inclytę locus Darieum mons, gẽtes Tapyri, Auariaci.) Lege & diſtingue ſic, locus Darieum. mox gẽtes, Tapyri, Anariaci. aliquãto pòſt eſt, aduerſa montis Paropamiſi, & aduerſus fontes Indi. ubi legendum, auerſa montis Paropamiſi, ex aduerſo fontis Indi. Item pro Demodamante Demonax repoſitus eſt: cuius nominis fuit & philoſophus Luciani ætate nõ incelebris. Perſæ illos Sacas uniuerſos appellauere.) Plinius ſcripſit, in uniuerſum appellauere. Sic enim & alibi ſæpe loquitur.

CAP. XX. Pagungæ, Ialij. hi montium qui perpetuo tractu oceani oram tenent incolę.) Manuſcripti codices. Pagungæ: iam hi montium &c. Elegans uero quòd mox neſcio quis X. M. elephãtorum poſuit pro X. elephantis. Mutani ſuper hos Caucaſo ſubiecti, Soleadæ, Sondrę.) Lege Montani ſuper hos. quibus enumeratis ſubijcit Taxilas iam in plana demiſſo tractu.

CAP. XXII. Patrem Mabaciem commeaſſe eò.) In uetuſtis codicibus eſt: patrem Rachiæ com. eò. nam id fuit legato nomen. Scribam fefellit ſimilitudo literarum. Agros diligenter coli, pomis abundare.) Plus eſt in manuſcriptis, ag. dil. coli, uitis uſum non eſſe, po. abundare.

CAP. XXIII. Hæc regio eſt ex aduerſo Bactrianorum. Deinde eius opidum Alexãdria:) Lege & diſtingue ſic. Hæc regio eſt ex aduerſo. Bactrianorũ deinde cuius oppidũ Alexandria. Arianæ partem eſſe Dararin aliqui uolũt. Pro Dararin ſcribo Daritin. Circũuectus in mediterranea Perſidis & Indiæ.) Ex India, nõ & Indiæ. Mille milibus paſſ. ab Alexandria abeſt oppidũ Heiopolis.) Scribendum: duo M. p. Scriptũ erat hoc modo. M M. id typographi uerterũt in mille millia. adeo nulla ratio habita eſt numerorum, perinde ac ſi minimũ referat: deinde ex Iuliopoli fecerũt Heliopolim, quę alibi ſita eſt. Ibi regnat Paridion.) Lego, Pandion. Aut Mechiris Aegypti intra diẽ ſextũ.) Lege addendo: aut utiq; Mechiris.

CAP. XXVI. Habet ipſa ab ortu Caſpios.) Adde cõiunctionem: Habet ergo ipſa. Antiochiã quæ à præfecto Meſopotamiæ Nicatore cõdita, Nicatoris uel Arbelis uocatur.) Noſtra exemplaria habent: Antiochiã quæ à præfecto Meſopotamiæ Nicanere cõdita, Arabis uocatur. Arabis cognominata eſt ad differentiã aliarũ, ideo quòd eſſet inter Arabas ſita. Nicator uero regis eſt cognomen, non Præfecti nomen.

Suprà Siciclaſsi tria millia paſſuum, per quos Lycus &c.) Illic tantum legitur: Suprà Silci, Claſsite, per quos Lycus &c. paulóq; pòſt Gobares, non Cobares. Feruntur ei plebes urbanæ D C. eſſe.) Ethic uitiatus eſt numerus. legẽdum eſt: Ferunt ei plebis urbanæ D C M. eſſe. alioqui male cohærent ſequentes accuſatiui ſitum & agrũ. Cum Perſæ quoq; ſchœnos & paraſangas alia menſura determinent.) Lege addẽdo, alij alia menſura determinent. Senſus eſt, non debere cuiquã mirum uideri quòd inter autores de ſpatijs earum regionum parum cõſtet, cum apud ipſos Perſas locorum indigenas alibi magis alibi minus prolixæ ſint paraſangæ: quod idem apud Germanos quoq; in miliarijs accidit.

CAP. XXVII. Alterum deinde trãſit lacum, qui Tesbites appellatur.) Thoſpites, non Tesbites. aliquanto pòſt eſt, Zagrus mons non Sagrus. Suſianis ab oriente ſunt Choſiei.) Addo unam dictionem: ab oriente proximi ſunt. Sunt enim his ab oriente & aliæ gentes, ſed nulla æque propinqua ac Choſiei. Circuit arcem Suſarum ac Dianæ templum auguſtiſsimum cum illis gentibus, & ipſe in magna ceremonia ſit.) Vetuſta exemplaria, Circuit arcem Suſorum ac Dianæ templum auguſtiſsimũ illis gentibus, & ipſe in magna ceremonia. Præter aſylum Perſarum uenientẽ ad unũ ex Suſianis oppidũ.) Lege & diſtingue: præter aſylum Perſarũ ueniẽtem, & unum ex Suſianis, uidelicet aſylis. Oppidũ iuxta eũ Magoa. Paſiones Sogdonaci filius.) Paſines eſt in antiquis exẽplaribus: & ſic Græci geographi uocãt πασίνης χάρακα.

CAP. XXXVIII. Inſula Deuiadæ.) Deuadæ ſcribo, ut ſit genitiuus: ſicut aliquãto poſt Dioſcoridu pro Dioſcoriada. Sic enim ſolẽt denominari à præfectis claſsium. eadẽ ratione in hoc ipſo capite leges Malchu inſulam, ubi hactenus in impreſsis exemplaribus corrupte Malacho legebatur. Sueleni, Sarraceni, Arrareni. Oppidũ in quo &c.) Scribẽdum: Suelleni, Sarraceni. Arra oppidum. Amyelome colonia Mileſiorum.) Mileſij colonijs ſuis, uel in barbariſsimas gentes deductis, Græca tamen ſolebant imponere nomina, quẽadmodũ uidere licet in tot eorum colonijs per oram Ponticã diſperſis. Proinde magis placet Ampelone, à uinetis, quæ appellatio eſt in manuſcriptis exẽplaribus, quàm Amyelome uox Græcis nihil ſignificans.

CAP. XXIX. A' Troglodytico uero.) à præpoſitio redundat. præcedit enim in fine proximi capitis, Arabiæ latere, abſq; præpoſitione. Fuit & Cambiſo.) Scribo Cambyſu paterno caſu & Græca inflexione. Sic enim pleraq; in eo tractu oppida nominantur ὑρώκων πόλις, κανδάων πόλις. Inſulæ Stenę, diræ aliquot, Halonnenſes non pauciores, Cardamin: Topazos.) Lego Holoneſi non pauciores, Cardamine, Topazos. Et Stenæ diræ Græcæ ſunt uoces στυγναὶ λίμναι. Inſula ibi Cytis, topazium ferens. & ipſa ultra ſyluas, ubi Ptolemais.) Lege & diſtingue: topazium ferens & ipſa. ultra ſyluæ. ut intelligas non in ſola Topazo inſula gemmam ipſius cognominem inueniri. deinde Ptolemaidis cognomen nõ eſt Epitherias, ſed ἐπὶ θήρας, quẽadmodum Antiochia ἐπὶ δάφνῃ. Horarum ſex conſumuntur umbræ.) Non leue & hoc mendum. Caſtigauimus ſic: hora ſexta conſumuntur umbrę, hoc eſt meridie, iuxta Romanam ſupputationem. Inſula Caſitis.) Vetuſta exẽplaria, Colocaſitis. Dictam apparet à prouẽtu copioſo colocaſię.

Celetum teſtudinum.) Eadem exẽplaria habent celtiũ: & ſic Græci quoq; hoc genus uocãt κόλτιον. Animal ſpingion.) Scribo, ſphingion. Diminutiuum eſt à ſphinge, & ſimiarum generis eſt hoc animal. Herbas circa Meroën demum uiridiores ſyluarũq; aliquid aperuiſſe Rhinocerotum Elephantorumq; ueſtigia.) Scio uerbũ hoc aperire, interdum perquam eleganter dici de nauigantibus, maxime quoties oram aliquã ſinuoſam legũt: mihi tamen uidetur hic nõ habere locũ, proinde malui & hic manuſcripta ſequi exẽplaria, quæ hãc lectionem habẽt: Herbas circa Meroën demũ uiridiores ſyluarũq; aliquid apparuiſſe, & Rhinocerotum elephantorumq; ueſti-

gia. Insula Diodori,& aliæ deserte.)Addendū hic:per continentem quoq; deserta, ut intelligamus, quicquid littoris ex aduerso harum insularum, inter sinum Abaliten & Gazam situm est, totum esse desertum & incultum. Gentes Troglodytarū Iuba tradit.)Scribe,idē Iuba. Gaucomen Emeū, Pidibotas,Endondacometas.)Sincera lectio. Grau comen,E. P.Hebdomecontacometas, ac si Latine dicas Grai uicum & Septuagintauicanos à numero uicorū. Enonimiton Aethiopum.)uera lectio extat in manuscriptis Euonymiton, Græca appellatione,quòd accolant sinistrā Nili ripā aduerso flumine nauigantibus. Aliam insulam tractu dextro subeuntibus alueo.)Legendū nō tractu,sed Tatu. Est enim genitiuus Græcus.& insulæ nomen Τάτα νῆσος.& dextro,ad alueū refertur.

Delubrum Ammonis est ibi religiosum.) Melius legitur, & ibi.Dicit enim in Meroē quoq; Ammonis delubrum esse, diuersum ab illo Libyco, in quo oracula reddebātur,& quod Alexāder adijt Ammonē patrē,ut credi uolebat, salutaturus.

CAP. XXX. Inde Paropas oppidum,Nauos,Modūdæ, Mandadini,Secanduni,Colligati,Secādæ, Nauectabę,Cumi, Agrospi,Aegipani,Candrogari,Arabū summorū.)Hic nostra exēplaria quæ sequimur discrepant à uulgatis editionibus, inter se uero cōsentiūt:ubi sic legitur, Inde per ripas oppida, Nauos,Modundam,Andatim,Setundum,Colligat,Secande, Nauectabe,Cumi,Agrospi, Aegipam, Candrogari, Arabam, Summaram.Per ripas dicit ideo,quia superius ex Bionis cōmentarijs relata,in insulis Nili sita sunt.Sunt autē appellationis barbaricæ,& accusatiuo casu posita. Meridiana parte imminens mari mons.Illic legitur:à media eius parte im.ma.m.

CAP. XXXI. Cōtra hoc promontoriū Gorgones insulæ narrātur.)Lege Gorgades,quod est denominatiuū à Gorgō.

CAP. XXXII. Ex quibus perducti sunt à Iuba duo.) Iubæ est in uetustis codicibus.Iuba enim nunquam illuc nauigauit,sed ab ipsius classiarijs hi canes et aduecti sunt.

CAP. XXXIII. Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad sinum Persicum.)Legēdū est,ad sinum Isicum.

CAP. XXXIIII. Besicam Thraciam,Mædiā. Est quidem Mædia Thraciæ pars sicut & Besica, magis tamen placet ita additum mediam,quemadmodū superius dixit Hispania media:itemq; septentrionalia Siciliæ,Narbonensis Gallię exortiua:quod hæ prouinciæ longe lateq; pateant. huc accedit quòd in manuscriptis nō est diphthongus.paulo pòst, Galliam, Aquitaniam,lege coniunctim Galliam Aquitanicam. & uersu sequenti,in parte Venetiæ, non in partem.

EX LIBRO VII. CAP. VII.

ATqui etiam hodie minoris potes.)Melius ueteres,atq; etiam hodie.

CAP. XI. Sed ubi paululum temporis inter duos cōceptus intercesit,uterq; est perfectus.)Lege, uterq; perfertur.

CAP.XVI. Quod alij Orionis, alij Etionis, fuisse tradunt.)Vetus lectio:quod alij Orionis, alij Oti fuisse arbitrātur.Hunc Otum tam uasto corpore tantisq; uiribus præditū fuisse Poetæ narrant,ut socio Ephialte fratre, Martem ipsum ex insidijs aggredi sit ausus.hos Maro Aeneid.6. Aloidas uocat.sequenti uersu illic legitur,monumentis creditur, nō traditur.& recte,mea sententia:quòd hoc posterius ab historicis memoriæ proditum sit,non à Poetis. Salamiam Euthimenis filium.)Scribo,Salamine.Quid enim attinebat nominare puerum?Sic mox,in filio,inquit,Cornelij Taciti.

CAP. XVII. Id esse sparsis manibus.) Rectius est,pasis manibus.Sequēti uersu hæc uox,quibusdam, priore loco redundat:neq; in nostris archetypis geminatur.

CAP. XX. Obnixo contrà nitentibus iumentis.)Lego, obnixus.ac mox:& ducenaria duo humeris: non, duobus.& sequenti uersū,quingenario thorace,non quinquagenario.

CAP. XXIII. Leænæ meretricis exemplum.)Exemplū redundat.Sequenti uersu est, Anaxarchi, non Anaxarchus.

CAP. XXIIII. Sui uero nominis oblitus Messāla Coruinus.)Et hic oblitus redundat.

CAP. XXVI. Belloq; ciuili,quod omnia concutiebat externa.)Quid opus erat hic conciebat,mutare in concutiebat?quasi nō recte dictum esset, externos hostes, Mithridatē alios q;,intestinis Romanorum bellis excitos fuisse,ratos inuicto alioqui populo inferendi bellum nullum aliud tempus opportunius fore.

CAP. XXVIII. L.Sicinius Dentatus.) Siccium uocant manuscripti codices,atq; etiam Liuius & Dionysius Halicarnasseus. Ante xxij.annos bina cœperat spolia.) Verior antiqua lectio:ante decimum septimum annū,nam ab hoc anno militaris ætas incipiebat.at hoc idē ante uigesimum secundū in tam insigni uiro mirum uideri nō debuerat. Quas Trebia Ticinusq; aut Thrasymenus ciuicas coronas dedere?)Coronas aliquis interpretans primo in spatio quod uersus dirimit,adscripsit:ea uox deinde in contextum irrepsit: alioqui elegantius subintelligitur,quemadmodum in laurea.

CAP.XXX. Ille semper alioquin exitiali appellans nomine uniuersos ex Italia pellendos censuit Græcos.) hæc tria uerba,exitiali appellās nomine,nec in uetustis habentur exēplaribus,nec Plinio admodū sapiunt, & alioqui etiā absq; eis integra est sententia.Quibus de causis haud illibenter ea omisimus,maxime cum similem superuacanea uerbula infulciēdi licentiā sæpius & alibi,& in hoc ipso capite deprehēderimus.

Quo potius quàm uniuersi populi & illius gētis amplissimo testimonio.& in tota uita tua,& ad consulatū tantū operibus electis?)Nostrorum codicū lectio melior: quo potius quàm uniuersi populi illius gentis amplissimi testimonio,& tota uita tua cōsulatus tantū operibus electis. Roscio theatralis seditionis autori leges ignouerūt,notatasq; sedes ignominiæ discrimine æquo animo tulerunt.)Et hoc indidem restituimus ad hūc modum:Roscio theatralis autori legis ignouerunt,notatasq; se discrimine sedis æ.a.t.

CAP. XXXVII. Cui ob meritum honores illos, quos Herculi,decreuit Græcia.) Sensus utcunq; manet, à uerbis Plinij discessum est.Legendū:quod ob meritum honores illi, quos Herculi,decreuit Grecia. Ibidē Cleombrotus Ceus legitur,nō Theombrotus.hic medicus fuit, alter Ambraciotes patria,professione philosophus. Relato è funere homine & conseruato.)Lego,seruato. Laudatūs Ctesiphon.)Lege addendo:Laudatus est & Ctesiphon.

CAP. XXXIX. Sed hoc pretiū belli non hominis fuit: tā Hercule, quàm libidinis nō fortunæ Peronetomi spadonis, Seiano III.M.D. mercante à Sutorio Prisco.) Hic locus multū torsit eruditos,multa frustra diuinātes.Atqui expedite illos portuerāt ex hac difficultate exēplaria uetusta:quæ nobis certe cū hic,tum alibi sæpe egregie succurrerunt.Ea sic habēt: tam Hercule,quàm libidinis nō formę,Pęzontem è spadonibus Seiani III.M.D.mercante Sutorio Prisco. Nomen cōuenit homini probroso,quale est Comazon, quē Heliogabalus Imp.in delicijs habitum ad cōsulatū usq; euexit. Porrō participia interdum uerti in propria nomina, nouum uideri non debet,cum etiam passiua forma quędam in hoc genere reperiantur,ut Sozomenus.is fuit ecclesiasticæ historiæ scriptor.

CAP. XL. Numerus dierum computatur, ubi quæritur pondus.) Non erat mutanda uetus lectio: *numerus dierum comparatur*:hoc est numeri dierum felicium *infeliciumque* inter se conferuntur, uter maior sit.

CAP. XLI. Lampido Lacedæmonia refertur.) Reperitur melius,quàm refertur.Et Ambusti filius Rullianus est, nō Rutilianus,in Liuianis eque ac Plinianis uetustis exēplaribus.

CAP.XLIII. Sed accusatus,atq; de iure uirgarum in iudicum cōsilium missus.)Plenior ac planior est antiqua lectio: sed accusatus,atq; de iure uirgarum in eum, iudicū in consilium missus.Neq; enim in omnes passim ius uirgarum magistratus habebat,sed in tergum ciuis Ro.nihil illi licebat.paulo pòst legendum supremo somnio,non somno.

CAP. XLIIII. Quod supereſt, nescio maior gloriæ an indignationi dolor accedat,inter tot Metellos tam sceleratā Catinij audaciam semper fuisse inultam.)Codices antiqui habent:nescio morum gloriæ an indignationis dolori accedat. Subindicat Plinius,maiorem ulciscendi libidinem ætate sua regnasse,quàm Metellorum de quibus loquitur tempore,cū mores P.R.adhuc minus corrupti essent.

CAP.XLV. Proscriptionis inuidia in collegā.)In collegā redūdat. Sollicitudo Martis Actiaci Pannonicique belli, ruinæ pōtis.)In exēplaribus nostris cōstāter legitur: sollicitudo Martis Actiaci,Pannonici belli ruina è turri. Videtur aliquis data opera lectionē mutasse ex Tranquillo. Hærede hostis sui nō suo filio excesit.) Nihil opus erat addere duas uoces: satis plena erat uetus lectio, nēpe hæc:hærede hostis sui filio excesit.Sed hic quoq; glossula interpretis irrepsit in cōtextū.

CAP.XLVIII. Cui astipulatur Damiates.)Damastes legēdū.is fuit historiarū scriptor,patria Sigiēsis ex Hellespōto.

CAP.L. Hebescunt sensus,mēbra torquentur.) Torpēt, non torquentur.

CAP.LI. Profundi humoris è corpore effluuiū. Vetus & sincera lectio:præfandi humoris.Sic enim Plinius more suo uerecunde genitale semen circumloquitur, ac si dicat cum præfatione honoris aurium nominandi.

CAP.LII. Nam Cælium Tuberonem.) Scribo C. Aeliū Tuberonem.Tuberonū enim familia Aeliæ gentis est. mox est Hermotimus nō Hermotinus. Se enim ab inferis remissum,habereq; quod nunciaret.) Vetus, habere quæ nūciaret.

CAP.LIII. Duo Cæsares,prætor & prætura populi Ro. functus.) Legendum, prætor & prætura perfunctus. Cum populo admodum placuisset.) Adde is,Is cum p.a.p.

CAP.LIIII. Et tamen multifarie priscos seruauere ritus: sicut in Cornelia domo nemo ante Syllam dictatorem traditur esse crematus.)Lege:Et tamen multæ familię priscos seruauere ritus: sicut in Cornelia nemo ante Syllam dictatorem traditur crematus.

CAP.LVI. Vtiq; in Grecia attulisse è Phœnice Cadmū

XVI.numero.)Legēdū,intulisse.Hic nescio quis subiecit Latina elemēta,cū Pli.de græcis literis loquatur.quare sustulimus ea:nec enim sunt in archetypis. Doxius Cælij filius.) Cæli, non Cælij. Phœnices,ut Theophrastus.)Tirynthij nō Phœnices,teste Pausania. paulopost est Aeacus inuentor argenti, non Ceacus. Terebrā,glutinum ichthyocollam.)Malim uterem lectionem,ter.glu.lithocollam. Staphilus Sitheni filius.)Imò Sileni. Bouem & aratrum Briges Athenienſis.) Scribo,Buzyges.ex re nomen habet. Inducias Lycaon.)Lycanor uerius. Cithara edita carmina composuit Terpander.)Lege Citharœdica car. Prosaicam orationem.) Apage prosaicam:Scribo,prosam orationem. In Græcia uero Pyrrhus Dædali cognatus.)Euchir nō Pyrrhus,attestantibus Græcis scriptoribus. Hippagum Salaminij.) Vetus lectio habet Samij pro Salaminijs.

CAP. LVIII. Græca inscriptio plenior erit hoc modo: Ναυσιπάτης τισαμένης ἀθλωσάσθω κόρα καὶ ἀθλωϊ αὐθάμιος. Vbi omissum erat cui numini anathema consecratum esset.

CAP.LX. Nasica collega Lanati.)Lænatis legi debet.

EX LIBRO VIII. CAP. I.

QVippe intellectus illis sermonis patrij, & in primis obedientia.Rectius legitur in manuscriptis, & imperiorum obedientia. Indicis Arabici minores.)Veteres codices: Indis arant minores.Suprà quoq; libri sexti cap.xix.de elephantorum apud Indos usu dixit:Iis arant,ijs inuehuntur. Ad hoc cap.huius lib.xj.docens ubi nascantur, Arabię non meminit.

CAP. II. Aut lasciuiente pernicitate collidere.) Sincera lectio ueterū codicum: aut las.pyrrice col. est autem πυῤῥίχη saltationis genus Cretensibus in primis familiare. Lecticas etiā ferentes quaterni singulas,puerperas imitantes.)Nec lecticæ puerperas imitabantur nec elephāti lecticarij. quapropter sic scripsimus:lecticis etiam ferentes quaterni singulos, puerperas imitantes.

CAP. III. Circa hos belli cura summa.) Veteres rectius: circa hos belluis summa cura.

CAP. VII. Et illum dimitti pactus si interemisset. Solus ergo in harena congressus, magno Pœnorum dolore confecit.)Scribo ex fide nostrorum exemplarium:& ille,dimitti pactus si interemisset,solus in harena congressus,m.p.d.c.Et nō longe à fine huius capitis:pari equitum ex aduerso dimicāte: non è diuerso.

CAP.VIII. Antea domitādi gratia gregis,equitatu cogebant in cōuallē.)Distinguēdū:domitādi gratia,greges eq,co.

CAP. XV. Cuius contactus sequentes,ut ignis aliquis cō burat.)Nimium est,comburat.amburat,satis erat.

CAP. XVI. Nō tanquam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus.) Amentiæ, legi debet. Velut deputans abscōsione turpitudinē.)Noua elegātia,dignior tamē Apuleianis istis quàm Plinio.Simplicior est uetus lectio:uelut abscondente turpitudinē loco. Leonū simul pugnā pluriū.)Turbatus est ordo:restituimus sic.Leonū simul pluriū pugnā. Nō sine ostento quodā,tēpore illo generosos spiritus iugū subire prodigio significāte.)Et hic uerā lectionē cōmonstrāt archetypa,nēpe hāc:non sine ostento quodam temporum,generosos spiritus iugum subire illo prodigio significante. Quod ab eo factum Græci σωτῆρος,id est,saluatoris templū Dionysij appellauere.) Antiqui codices:quod ab eo facto Græci κιχανότος λεοντος appellauere.ab eo facto scilicet ab hiatu leonis.

CAP. XXI. Nec flexu multiplici,nec ut reliquæ, corpus impellit.) Posterius nec redundat. Interficiunt eos, cauernis facile cognitis sola tabe.necant illi simul odore, moriunturq;.)Verba quę proximo uersū præcedunt, faciunt ut magis probem ueterem lectionem,uidelicet hæc:sæpe enim enectū cōcupiuere reges uidere, proinde sic lego.Inijciūt eas cauernis,facile cognitis sola tabe. necāt illæ simul odore, moriunturq;.Inijciūt eas,mustelas scilicet,regiæ cupiditatis mercenarij ministri.alioqui mihi non fit ueriſimile, mustelā esse adeo nocendi auidam,ut ultro latebras basilisci perueſtiget, & uel cū certa sua pernicie tā dirū mōstrū lacessere nō dubitet. Nō dissimile est quod de uiuerris in cuniculorū uenatu narrat in frà cap.55.Inijciunt eas,inquit, in specus, qui sunt multifores in terra.

CAP.XXII. Itaq; Copas qui olympionicas scripsit.)Antiqui codices,Agriopas.Nomen est Doricū,quale Gorgopas. Et in lupum se cōuertisse.) Cōuertisse dixit, pro cōuersum esse.itaq; se redūdat.Sic uertere quoq; sæpe est apud Liuium reperire.id cōsiliū in caput autoris uertit,&similes locutiōes. Sequitur:Eūdē X anno restitutū,athletice restitisse in pugilatu,uictorēq; uictoria olympia reuersum.Vetus potior:eūdē decimo anno restitutum athleticę,certasse in pugilatu,uictorēq; olympia reuersum.SicHoratius:Magna coronari quis uictor olympia.& athleticę est ἀθλητικῶς,sicut arithmeticē dicimꝰ.

CAP. XXIII. Nec pedibus pauendas tantū serpentes.) Restitue luxatum ordinem.Nec pedibus tantum. Eosq; nō in fronte aut ex aduerso cernere.)aut redundat.

CAP. XXVII. Iaculando ea petendoq; deficiat.) Quanto melior antiqua lectio,iaculando se appetendoq; deficiat.

CAP. XXX. Alternis annis esse marem, alternis fœminam fieri.)Germana lectio:alternis annis mares, alternis fœminas fieri.

CAP. XXXI. Theophrastus autor est,angues eo modo & stelliones senectutē exuere,eāq; protinus deuorare.) Quó nā referendū est illud,eo modo:nihil enim præcedit,quò referri possit.& exuuias deuorari,ut de stellionibus uerum esse ipse Plinius lib.30.cap.10.testatur, ita de anguibus manifestò falsum est,cū eæ passim reperiātur. Legēdū itaq; anguis modo:nō,angues eo modo. Eosdē pestiferos ferūt in Græcia, innocuos esse in Sicilia.) Hoc quoq; sicut id quod præcedit, ex autoritate Theophrasti refertur. Quid igitur attinebat ueterem lectionem mutare?Eosdem pestiferi morsus in Græcia, innoxios esse in Sicilia.

CAP. XXXII. A partu duas habent herbas,quæ aros & seselis appellantur: pastæ reddunt ad fœtum: illos imbui lactis primo nolunt succo.) Cur illos potius quàm illum? Sed longe aliter scripsit Plinius: illis imbui lactis primos uolunt succos.illis,aro & seseli,quòd intelligant eis occultam quandam uim inesse,fœtui suo salubrem.

CAP. XXXVI. Sæpe in harena colaphis inflictis exanimantur.)Rursus data opera uitiata lectio.Opinor parum Latinū doctulis istis uidebatur,infracto colapho exanimātur.ò industriā colapho dignā. Arborē auersi diripiūt.)Bellū & hoc, sed quis unquā id uidit saltē scriptū aut pictū?Legendū igitur quemadmodū habent magno consensu uetusti codices: arborē auersi derepunt: hoc est nō proni,sed posterioribus primū pedibus, anterioribus interim molē corporis sustentātes neruant: id quod notum est omnibus, qui modo uel semel ursum ab arbore descēdentē uiderūt.atq; in hoc quoq; hominē imitātur,præter morē quadrupedū:quamobrē pulchre cohæret cum eo quod proxime præcedit:Ingrediūtur & bipedes.

CAP. XXXVII. Condūtur & alpini,quibus magnitudo media est.)Vera lectio uetus, quibus magnitudo melium est. Sūt his pares & in Aegypto:similiter residēt in clunes.) Lege similiterq; residunt in clunes.Aliquanto pòst,maleficio eo,aliquis de industria mutauit in maleficio illo, nimirū quominus esset uocalium.Grande uero operæ pretium.

CAP. XXXVIII. Sufflata cute distentæ ictus hominū & morsus canum arcent.) Manente sensu, uerba tantūmodo mutata sunt.Sed quid opus erat?Nostri codices habent, sufflatæ cutis distentu.

CAP. XXXIX. Vel annua fame edurant.) Rectius,durant.Scriba dormitans e,literam geminauit.

CAP. XL. Canes defendere Cimbros cæsis dominis eorū plaustris impositi.)Legendū,Canes defendere Cimbris cæsis domus eorū plaustris impositas. Cui nomē Hyrcani reddidit Durides.)Duris lege,quemadmodū primo libro in catalogo.Samius is fuit, Alexandri rerū scriptor. Et reginā Bithyniæ Consingin uocant ueteres codices,nō Cōsygnen. Scrutatur uestigia atq; persequitur,comitantem ad feram inquisitorem loro retrahens.quamuis aquā transiliēs se occultasset, quàm significans demonstratio est,cauda primum deinde rostro.)Hæc oratio media sui parte male sarta est. Consulamus archetypa.Illic reperio sic scriptū. Scrutatur uestigia atq; persequitur,comitantem ad feram inquisitorem loro trahes:quauisa,quàm silēs &occulta,quàm sig.dem.&c.qua scilicet fera à cane uisa.Vides nimirum lector, quantum intersit. Et ab ea quæ fœmina sit ex primipara genita citius cerni.) Hic quoq; longe aliter habēt incorrupta exemplaria, ubi legitur faunos cerni,quam dictionem deprauator non intellexit.

CAP. XLI. Sequenti neruo exempto nec canes rabidos fieri.)Repone:nec caudam crescere,nec c.r.f. Sed hoc erratū recens est,nequid dolo dissimulem.

CAP. XLII. Laceratumq; pariter aurigam inuenimus.) Quid hic facit auriga,cuius longe aliud officium est. Lege nō pariter aurigam,sed prorigam unica uoce.proriga enim appellatur qui equos admittit,ut est apud Varronē lib.2.c.7. In fine capitis legendū:præterq; uesicę cōuersio:nō,præterquàm. est enim is morbus iumentorum proprius nō hominū.Simile mendum & alibi aliquoties in hoc autore occurrebat.

CAP. XLIII. Vt bībāt cogēdæ exonerādæue sunt.) Melius,exorandæue.hoc est,cogendæ sunt, nisi malis eblādiri ut bibāt. Notū est,in Celtiberia singulas quadragenis milibus nummorum emi.) Lege, quadragenis millibus enixas. cum enim dixisset,quæstus ex ijs opima prædia exuperare, qui ferè ex fœtura solet fieri uberrimus, hoc subiecit exemplum.

CAP. XLV. Sunt autores,ipsa complente decimū mensem duos parere, nuncraro geminos.) Hæc lectio nihili est, Plinius longe aliud scripsit. Sunt autores,ipso complente decimum mensēm die parere.Gignunt raro geminos.

CAP. XLVIII. Hispania nigri uelleris præcipuas habet:Polentia iuxta alpes,Canusia rutili,quas Erythras uocant:

item Bętica ut Canuſium: furuas Tarentum ac pulliginis ſuæ, & ſuccidis omnibus uſus medicatus.) Facile agnoſcas & hic eundem caſtigatorem. Sincera lectio eſt hæc. Hiſpania nigri uelleris præcipuas habet: Polentia iuxta alpes cani: Aſia rutili, quas Erythreas uocant: item Bætica: Canuſium fului, Tarentũ & ſuæ pulliginis. Succidis omnibus uſus medicatus. Quippe ahenis coquentium extractæ, indumentis uſu ueniunt.) Et hinc ſe explicare nequiuerunt, etiam doctiſsimi uiri. Vetus ac ſincera lectio: quippe ahenis polientium extracta, in tomenti uſum ueniunt. Loquitur de lanarum purgamentis. eſt autem tomentum, culcitræ fartũ. Martialis: Culcitra tomento quàm uiduata ſuo. & de tomento non de indumento accipiendum, alioqui ſatis indicant quæ ſequuntur: Antiquis enim torus è ſtramento erat. Sicut uilloſa, & etiam uentralia.) Coniunctio & ſuperfluit. In templo M. Anci duraſſe.) Quid ſibi uult hic M. Anci templum? aut quiſnam fuit iſte ſuppoſititius M. Ancus? Certo ſcio in Ro. hiſtoria neminem hominum aut deorum eſſe hoc nomine. Dicet aliquis, de Anco Martio accipiẽdum. at exomni regum Ro. numero ſolum Romulum conſecratũ legimus. Sed quid ego his lectorẽ remoror, cũ in promptu ſit in archetypis uerũ nomen: in tẽplo Sangi. Equidẽ demiror quòd hic Sangus tantopere ignotus fuerit recentioribus grammaticis ut etiã in Liuiana hiſtoria uno atque altero loco in Ianum ſit demutatus. & eſt quidẽ unius numinis utrunque nomen, ſed hæc Romana appellatio eſt, illa altera Sabina. Vehementer ſuſpicor pro talibus caſtigationibus Alerienſi nos malam gratiã debere: nam huius primi opera typographi Ro. ſunt uſi. Vndulata ueſtis primo laudatiſsimis fuit.) Lege, è lautiſsimis. ac mox: Acu facere Idæi Phryges inuenerũt. Quid ſignificat acu facere, latine ſciẽtibus? Lego: Acu facere id (hoc eſt pingere: nam pictæ ueſtis mentio præceſsit.) Phryges inuenerunt. Et ſic habent antiqua exemplaria.

CAP. L. Mares quàm maxime ſimos, longis auriculis, infractisq; armis quàm uilloſiſsimos probant.) Lege & diſtingue: Mares quàm maxime ſimos, longis auribus infractisq;, armis quàm uilloſiſsimis, probant.

CAP. LII. Primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus.) Et hic & lib. 9. cap. 56. in antiquis exemplaribus cõſtanter legitur Fuluius Lippinus.

CAP. LIIII. Mira ſolertia, uiſco inungunt oculos, calcearíq; imitatione uenantium tradunt.) Vetuſti codices: uiſco inungi, laqueisq; calceari. nam utroq; modo capiũtur. Sequẽti uerſu Cornelius ſuperflue adiectus eſt. nam & hoc ex autoritate Mutiani narrat, quod neſcio quis ad Cornelium autorẽ retulit. alioqui cum duo ſint in indice Cornelij, Valerianus & Celſus, Plinius cognomen adieciſſet. Item ſequenti uerſu lege, nouam exultatione adorare, non noua exultationem adoriri.

CAP. LV. Vltima huius capitis dictio dilabidas eſt, non labili.

CAP. LVI. Damæ mãſueſcũt raro, cũ ferę iure dici non poſſint.) Cũ Plinius hic perquã elegantẽ tranſitionẽ faciat ad reliqua animãtia, ut uidere licet in manuſcriptis, hoc modo: Hi (nempe lepores) mãſueſcunt raro, cum feri dici iure non poſsint. Cõplura nanq; ſunt nec placida nec fera &c. demiror quibus intẽperijs agitatus deprauator lectionẽ mutandã putarit, ac damas hic inſerendas, quamuis iam antè in alio genere recẽſitas, nec hic ullo modo quadrãtes. Et quaſi hoc parũ eſſet, titulũ quoq; quẽ Plinius fecit De ſemiferis, ipſe uertit De damis, Sic nobis hic uere literarius porcus bonos antores caſtigat. Et talia diſſimulanter trãſilit Hermolaus, dũ Ariſtotelem, dũ Theophraſtũ, dũ id genus alios cõſulit, dũ Ro. editionẽ cũ Veneta cõfert, nõ paucis locis utrãq; ex ęquo uitiatã, ſecurus interim quid in ipſis Plinianis habeatur archetypis, quod tamẽ in primis curãdũ erat. quod nõ illius inſectãdi cauſa dictũ accipi uelim, cui perpauci in literis cõferri poſſunt, prędferri fortaſſis nemo: ſed ut appareat, hanc uiam ſuccurrẽdi ueterũ monumentis, quam nos ingredimur, eſſe longe certiſsimã, ſi modo uiri docti negocium id qua par eſt cura ac religione tractandum ſuſcipere non grauentur.

CAP. LVII. Quos cenſoriæ legis princeps, Q. Scaurus & M. in cõſulatu nõ alio modo cœnis ademere quàm cõchylia.) Vbi nã legitur iſtuc cõſulũ par? imò ubi Q. Scaurus? deinde ubi ſic loquũtur Latini ſcriptores, Q. Scaurus & M. & non potius, Q. & M. Scauri? Fatẽdũ eſt & hic corruptã eſſe lectionẽ. Integra ſic habet: quos cẽſoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in cõſulatu: hoc eſt cẽſores, & ante eos Scaurus cõſul, cœtera. Sic enim dictũ eſt hic princeps, quomodo apud Poëtam: Princeps ærata Tarchon ſecat æquora prora, id eſt, primus. Librarij ferè non aliter ſcribebant que coniunctionẽ quàm primæ literæ puncto poſtpoſito. id lector imperitus prænomen putauit: unde deprauandi occaſio.

EX LIBRO IX. CAP. VIII.

DElphinus nõ tantum hominis amicũ animal, uerũ & muſica arte mulcetur ſymphoniæ cantu.) Rectius: nõ hominis tantũ amicum animal, uerum & muſicæ arti, m. ſ. c. Exhominum manibus ueſcens, ferensq; ſe tractandũ.) Lege, præbensq; ſe tractandum. Paulo pòſt Amphilochi ſcribendum, nõ Amphilochij, ἀμφίλοχοι. Sunt autem in Epiro.

CAP. X. Et cooperta terra, ac pauita corpore.) Melius, ac pauita pectore.

CAP. XIII. Ipſis in ſomno mugitus, unde nomẽ uituli accipiunt. Tenẽt diſciplinam.) Lege & diſtingue: unde nomẽ uituli. Accipiunt tamen diſciplinam.

CAP. XV. Silurus graſſatur ubicũq; eſt omne animal appetẽs, equos innatantes ſæpe demergens, præcipue in Mœno Germaniæ amne prope Lisboũ & in Danubio. Mari extrahitur porculo marino ſimilimus.) Hoc loco nominatim recenſentur piſces magnitudine inſignes, non marini, ſed fluuiorũ, Nili, Rheni, Padi, Danubij, Boriſthenis, Gangis. horum medio catalogo non ſatis apte inſeritur marinus quidam piſcis innominatus. ſequenda igitur antiquorum codicum lectio, ut poſt Lisboũ nouæ orationis initiũ faciamus. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino ſimilimus. Is uulgo Italorũ etiam nũc ſemilatino nomine moro appellatur, ob ſalſamẽta illisnotus, guſtu aſpectuq; porcinã ſalitã nonnihil referẽtia, Germanis Huſio dictus, quaſi ὗς, ſicut mario ἀπὸ τῆς μαρίδος.

CAP. XVI. Sunt & piſcibus præſtita in hac parte auguria.) Noſtri codices melius: Sunt & in hac parte naturæ auguria, ſunt piſcibus præſcita.

CAP. XVII. Inde aduectos Tib. Claudio principe Optatus Elipertius præf. claſsis, inter Oſtiẽſem & Campaniæ orã ſparſos diſſeminauit.) Lego: Optatus è libertis, ſcilicet ipſius principis. notum eſt autem ex Tranquillo & Tacito quanta fuerint potentia liberti Cæſarum.

CAP. XVIII. His aquam acceptam ore remittunt. Quiſquis hic ordinem mutauit, fecit ſermonem ἀμφίβολον, Vetus ordo eſt hic, his aquam emittunt, acceptam ore.

CAP. XIX. Mirátur Arcadia ſuum exocœtum.) Deeſt cõiunctio &. Commemorato enim Verbani & Larij piſcium miraculo, ſubijcit, Miratur & Arcadia. Nam ſtagna & amnes tranſeunt. Pleriſque euidens ratio eſt.) Scribendum coniunctim: Nam in ſtagna & amnes tranſeundi pleriſque euidens ratio eſt.

CAP. XXVII. Item miluus ſubit in ſumma maria.) Has uoces, item miluus, adiunximus fini præcedentis capitis, quas inde reſectas neſcio quis hic non ſuo loco aſſuit. Attollit cornua è mari ſeſquipedalia ferè, cornuta, quæ ab his nomen traxit.) Diuerſa lectio antiquior, quam ſecuti ſumus: Attollit è mari ſeſquipedanea ferè cornua, quæ ab his nomen traxit. ut periphraſi utatur, de uulgo nota loquens. alioqui ſuperuacaneum uideri poteſt, de etymologia admonere in re tam clara. Si quis tamen illam alteram lectionem mauult, fruatur.

CAP. XXIX. Terreni maiores quàm pelagici.) Lege pelagij, πελάγιοι. Sic Græci lõge à littoribus diſſita uocãt: noſtri πέλαγος, altũ. In fine capitis, liburnicarũ ludẽs imagine, ſcribẽdũ ex fide archetyporũ, pro liburnicarum gaudẽs imagine.

CAP. XXX. Simulq; eã deſcẽdere in duo ſenſu carẽtia, niſi forte triſti. Id enim ubi cõſtat rumore nauigantium humana calamitas in cauſa eſt.) Antiquior lectio: niſi forte triſti (id enim cõſtat) omine nauigãtiũ, humana calamitas in cauſa eſt.

CAP. XXXIII. Nauigant ex his neritæ, præbentesq; concauã ſibi partem, & alterã auræ opponentes, per ſumma æquorũ uelificant.) Primum rectius legitur uenerię. Sũt enim conchæ nõ gratæ modo Veneri, ſed etiã cognatæ, ob cõmunem è mari originẽ: celebriſq; eſt eius deæ effigies, cõcham, atq; haud ſcio an ex hoc ipſo genere, pede premens. deinde mirum quod non concauã partem auræ præbeat concha, ſed diuerſam, cũ concaua ſit uelificationi aptior. Sequenda igitur & hic uetera exẽplaria. Nauigãt ex his ueneriæ, præbentesq; concauã ſui partem & auræ opponentes, p. ſ. æ. u. Caſtigator non intelligens quid Latinis ſignificet præbere ſe, & hunc locum corrupit, & ſuprà præbẽs ſe tractãdum, in ferens ſe tract. deprauauit, quemadmodum illic annotauimus.

CAP. XXXIIII. Iam quidem in tota rerum natura dãnoſiſsimum uentri mare eſt.) Ventri ſupereſt, nec habebatur in archetypis manuſcriptis.

CAP. XXXV. Animæ hominis periculo quæſita maxime placent.) Idem caſtigator nec hic ſenſit quæſita poſitum pro acquiſita, proinde uitiauit ueterem lectionem: anima hominis quæſita m. p. Ac mox: E tantis ſolis ardoribus, atque Indicis quoq; inſulis petunt, & admodũ paucis.) Sincera lectio: atq; Indis quoq; in inſulas petuntur, & admodũ paucas. Nec aliter ferè Plinius hoc uerbo utitur, quamuis ubique ſtudium fuit literatori neſcio cui ſyntaxin temere mutare. Speciem uero inani inflatam.) Vetus lectio, ſpeciem modo inani inflatam, modo, id eſt, tantummodo, frequens apud hunc ſcriptorem. Præcipuum cuſtodiunt, pelago altius merſæ, quàm ut penetrent radij.) Tu ſcribe: quare præcipuum cuſtodiunt pelagiæ, altius merſæ quàm ut penetrent radij.

De pelagijs

De pelagijs piſcibus ſuprà monui. Nam apud Græcos non eſt, nec apud barbaros inuentores eius aliud quàm margaritæ.) Lege addendo, Nam apud Græcos id nõ eſt, ne apud barbaros quidem inuentores eius aliud quàm margaritæ. mox eſt, ſquamas aſsimulat, non aſsimilat, quod Gallicum idioma ſapit. Enormes & feri coloriſq; marmorei.) Vetus lectio: enormes ferè c.q;.m. Lauticiam eius omnem apparatumq; detractans.) Imò obtrectans. Gerebatq; auribus tum maxime.) Scribe: Gerebat cum maxime. In primis elegãs locutio, ſed perſæpe apud bonos autores, ſcribarum uel oſcitãtia uel peruerſitate mutata. Vniones conuiuis ad ſorbendum dedit.) Melius abſorbendos dedit.

CAP. XXXVI. Quia cum uita ſua ſuccum eum euomunt.) Sua ſupereſt. Fraudatam ſe protinus luxuria credat, nos indiligentiæ damnet.) Magis placet uetus lectio: fraudatam profectò ſe luxuria credat, nosq; indiligentiæ damnet.

CAP. XXXVII. Capiuntur autem purpuræ paruulis rarisq; conchis textu, ueluti naſsis in alto iactis. Ineſt ijs eſca cluſiles mordacesq; concharum, quales uidemus has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes. appetunt eas purpuræ.) Et hic locus peſsime eſt à caſtigatoribus acceptus. Depraua tionibus ſingillatim commonſtrandis prolixior eſſe nolo: collatio eas ſatis indicabit. Scribi debet iuxta fidem archetyporum ſic: Capiuntur autem purpuræ paruulis rarisq; textu ueluti naſsis in alto iactis. Ineſt ijs eſca, cluſiles mordacesque conchæ, ceu mitulos uidemus. has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes appetunt purpuræ.

CAP. XXXIX. In conchyliata ueſte cætera eadem ſine buccino, præterq; ius temperaturæ. Aeque pro indiuiſo humani potus excremento dimidia & medicamina addunt.) Hæc perobſcura ſunt, uec mirum cum ſint deprauata. Legendum: præterq; jus temperatur aqua pro inuiſo humani potus excremento: dimidia & medicamina adduntur. Hoc eſt, præterquàm quod buccinum detrahitur, etiam hoc intereſt, quòd hic ius pro lotio aqua temperatur, & ex medicaminibus dimidium inditur eius, quod in purpuræ tinctura indi ſolet. Præter Plinius utitur pro præterea. id ubiq; fefellit caſtigatorem, qui exceptionem eſſe putabat.

CAP. XL. Sed alia ſunt, nec habent fidem uitia: iuuatq; ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulterare adulteria naturæ.) Sincerior lectio: Sed alia ſunt è fine initia: quod pulchre quadrat cum his uerbis, luſus geminare miſcendo iterum.

CAP. XLIII. Glanus qui & glanis uocatur.) Caſtigatior lectio: Cautius qui glanis uocatur. Nam ſic præcedẽtibus pulchrè cohæret.

CAP. LI. Plani piſcium quibus cauda nõ obeſt aculeiq;, ut teſtudines & raiæ, in coitu ſuperueniũt.) Itáne teſtudines inter planos piſces numerantur? Rectius: Plani piſcium quibus cauda non eſt, aculeatiq;, ut teſtudines in coitu ſuperueniunt, id eſt, teſtudinum modo. Spari, torpedo, ſquali.) Sargi, non ſpari. Circa finem capitis eſt coaleſcit uulnus, non calleſcit.

CAP. LIII. Poſtea uiſum tanti in extrema Italia petere Brundiſium oſtreas.) Rectius in extremam Italiam, familiari Plinio locutione.

CAP. LVII. In cauernis aquas hebetes remanere.) Vetus lectio, in cauernis aquas habentibus remanere.

EX LIBRO X. CAP. III.

INgenitum eſt ei, teſtudines raptas frangere.) Legendum: ingenium eſt ei, id eſt, natura. Quarti generis eſt percnopterus, eadem mioratur per lacus.) Vetuſta exẽplaria: percnopterus, eadem oripelargus. Sequenti uerſu: ut quam uerberet coruus: nihil erat neceſſe mutare in, utpote quam.

CAP. VIII. Traditum eſt, miſſas in ſublime ibi excipere eos.) Melius, miſſas in ſublime ſibi.

CAP. IX. Ac rictu columbis potius.) Vetus lectio: aq; uictu colũbi potius: ut intelligamus eam & leguminibus ueſci præter reliquorũ accipitrum morem. ad hoc rictum uix puto inueniri de ullis auibus, nedum de columbis.

CAP. XIX. Vncos ungues habẽtes omnino nõ cõgregãtur, & ſibi quoq; prædantur.) Lege: & ſibi quæq; prædantur.

CAP. XXII. Scipio an Metellus uir conſularis, an M. Sextius.) Prius an ſuperfluit. Is Scipio Metellus Pompeij Magni ſocer fuiſſe fertur.

CAP. XXVIII. Et Cyrenaici Achorẽ.) Legendũ, & Elei Myiagron. Atteſtatur noſtris exemplaribus & Pauſanias. ibidem, qua litatum eſt illi die, non poſtquã litatum eſt illi deo.

CAP. XXXIII. Madefactũ mul.. aqua pẽnis puluerẽ ſpargũt.) Lege madefactę multa aqua. In genere itẽ ripariarum eſt.) Antiqua lectio: In genere parrarũ eſt. Parrarũ & Horatius meminit tãquã inauſpicatarũ. Impios parræ recinentis omen Ducat. Eadẽ iã pauore libera, ac materna uocante cura.) Rectius: Eadẽ in pauore libera ac materna uacans cura. Nõ enim narrat quid perdix facere ſoleat abducto per dolũ à nidis aucupe (nam tũc uolatu ſe proripit) ſed quo ingenio aduerſus illum alioqui utatur, cum aut non habet pullos: aut longe alio loco habet.

CAP. XL. Caprimulgi appellantur grandiores merulæ aſpectu.) Lege grandioris. Hæc minutiora pigeret annotare, niſi animaduertiſſem omnibus inoleuiſſe editionibus.

CAP. XLII. Super omnia humanas uoces reddũt pſittaci, & quidẽ ſermocinãtes. India autem hãc mittit, Pſittacę uocãt.) Legendũ, pſittaci quidẽ etiã ſermocinãtes. nã hæc uerba, ſuper omnia humanas uoces reddũt, ad præcedentia referuntur. præterea legendum, ſittacen uocat. & ita adhuc nonnullis barbaris nominatur. nam quod ad terminationes attinet, altera Græca eſt, Latina altera, neutra barbara. Vltimorũ hoc capite uerborũ uera lectio eſt, ac cibis blãdiẽte, nõ ad ciues, ſenſus eſt apertus. Quin & proxime ſequẽtis cap. extrema uerba deprauate legũtur: quę poturo ſufficeret: pro, quãtũ poturo ſuf.

CAP. XLIII. Hunc ſiue æmulatione incitatus mãceps.) Nihilo deterius habuit priſtina lectio, æmulatione uicinitatis: & plena erat locutio etiam abſq; participio.

CAP. XLIX. Venerũt in Italiã Bebriacẽſes bellis ciuilibus trãs Padũ externę & nouę aues (ita enim adhuc uocãtur) turdorũ ſpecie.) Quibus nã bellis ciuilibus? nam plura fuerũt diuerſis tẽporibus. Deinde ſi Bebriacenſes uocabantur, uerba per parentheſim interiecta, poſt hanc uocem Bebriacenſes ſtatim ſubijci debuerant. Præclare adiuuerunt hic quoq; noſtra exemplaria, ubi ſic legitur. Venere in Italiam Bebriacenſibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc uocantur) turdorum ſpecie, &c. Loquitur de bello ciuili Otoniano, quod ob cladem ad Bebriacum Galliæ Ciſalpinæ oppidum, Bebriacenſe nominat. & externæ uerbum eſt ſuperuacaneum, inſcitia caſtigatoris adiectum. is quiſquis fuit, non ſentiens & pro etiam dictum, putauit aliquid deeſſe. Cæterũ aues ipſæ nouæ appellatæ ſunt cum recens adueniſſent, ac deinde ea appellatio manſit, etiam poſt multos annos ab earum aduẽtu: id quod ſatis indicare poterat uel titulus capitis, De nouis auibus. Sic enim & hic & in primo libro conſtanter habetur in manuſcript. uoluminib.

CAP. L. Gallinaceos quoq; paſcendi lacte addito cibis.) Non multum fortaſſe refert, attamen antiqua ſcriptura eſt, lacte madidis cibis.

CAP. LV. Liuia Auguſta.) Vetus lectio, Iulia Auguſta. Nec erat mutanda. nam tametſi hæc ipſa gentilitio nomine Liuia primum dicta eſt, tamen iam natu grandior, ut marito tam honorifica appellatione æquaretur, Auguſta conſalutata, & peræquè honoris gratia in gentẽ Iuliam aſſcita, Iulia Auguſta uocari cœpit, relicto priore nomine. quemadmodum ex Tacito diſcere licet. Nec aliter legitur in omnibus emẽdatis autorũ monumẽtis, dũtaxat quoties Auguſtę cognomẽ additur.

CAP. LX. Nec aliâs in pluribus tanta fœcunditas, maior tamen paruis.) Legendum: nec alia plures. ſ. parit quàm melancoryphus. Tanto fœcunditas maior paruis.

CAP. LXI. Cui membrana ceu pennæ.) Melius, cui & membranaceæ pinnæ uni.

CAP. LXIII. Ea de cauſa ingrediuntur in conceptu.) Melius quadrabit ſi legas in coitu, ut eſt in manu ſcriptis. Viciſſe Olympia prægnantem equam Hecratidis Theſſali inuenimus.) Scribo, prægnantem Echecratidis.

CAP. LXIIII. Ex omnibus quæ perfectos fœtus, uel tãtos & innumeroſos edunt.) Lege: Ex omnibus quę perfectos fœtus, ſues tantum & numeroſos edunt.

CAP. LXX. Qui ob id coguntur in naſſas.) Lege, quæ ideo conijciuntur in naſſas.

CAP. LXXIII. Orygem perpetuo ſitientem Africa generat, ex natura loci potu carentem cum mirabili modo adremedia ſitientium.) Germana lectio: Orygem perpetuo ſitientia Africæ generant, & natura loci potu carẽtem, mirabili modo adrem. ſi. Sequenti uerſu ubi legitur, ſalubertimi liquoris hauſtu ueſicis: dele hauſtu.

CAP. LXXIIII. Vulpes & milui: angues & muſtelæ & ſues.) Codices antiqui melius, Vulpes & Nili angues: muſtelæ & ſues. Componit enim animalium paria inter ſe ditsidentium. De aſpide miraculum à Ihilarcho traditur: Is enim autor eſt, &c.) Vetus lectio: De aſpide miraculum Ihilarcho feddatur. Vult enim Plinius fidem rei quam uarrat penes autorem Philarchum eſſe. Id cum non intelligeret caſtigator, homo craſſæ Mineruæ, more ſuo caſtigauit, hoc eſt, mutauit in deterius.

EX LIBRO XI. CAP. VII.

NIgra cruſta eſt prima, ſaporis amari.) Lege, Comoſis cruſta eſt prima. Explanat enim has uoces, comoſin, piſſoceron, propolin. ac primo comoſin.

CAP. X. Apprehenſis ponduſculo lapillis ſe librant.) Melius, apprehenſi ponduſculo lapilli ſe librant.

CAP. XI. Fucus adẽptis alis in alueum traiectus.) Scribo, reiectus.

CAP.

CAP. XII. Itaq; cũ prima.)Lego pro cum, tum, hoc eſt, Vergiliarum exortu.

CAP. XIII. Qua feruoris ipſius ſpuma cõcreſcit.)Scribe quæ,uidelicet membrana.nam ſi ſpuma nominatiuus non ablatiuus eſſet,in quam dixiſſet,potius quàm qua.

CAP. XIIII. Cõtra copia ignauiam affert.Maciem mel le non erithace paſcunt.) Nõ leue erratum.Lege,ac iam mel-le non erithace paſcunt:ut ſit ſenſus,ſi copia mellis adſit,faſtidiri erithacen in cibo ab apibus.Et mox error errorem peperit. Quia deprauato,ac iam,in Maciem,nõ belle cohæret,Ergo diligentiores:pro una uoce Ergo,ſuppoſitæ ſunt tres, Qui autem ſunt. Mox,Dies ſtatus inchoandi:melius quàm, ſtatutus. In fine capitis pro non alia ſuauitas uſusq;, repoſuimus, non alia ſuauitas uisq;.

CAP. XV. Aptiſsimum in æſtimatione è thymo.) Vetus lectio, Aptiſsimum exiſtimatur è thymo.& ſequẽti uerſu pro, cum ſit,quod ſit. Sequens probatio ut ſit odoratum & dulce,reglutinoſum.) Quid hoc uerbi eſt reglutinoſum? Reſtituimus:odoratum,ex dulci acre,glutinoſum.

CAP. XVI. Aequitas etiam in eis obſtringitur.)Lege addendo uoculam, Aequitas quidem etiam in eis obſtringitur, nec caret ſua elegantia particula Quidem. Sicut ſequenti uerſu temerarie fecit qui detraxit uocem Ergo, ſcribens in primis præcipitur, pro in primis ergo præcipitur. Nam ubi in cubauere,fauos liuidos faciunt.) Antiqui codices, Nam niſi incubauere.ut quod præcedit ad opera,non de mellificio,ſed de prolificatione intelligatur, quæ incubatu fit. Tertio inde uerſu adde uerbum exiſtimatur:ulceribus aptiſsimum exiſtimatur. Quam probabilem aliàs ſententiã fucorum euẽtus coarguit.)Prouentus,non euentus.

CAP. XVII. Cum procedit,unà eſt:totum examen circa eum conglobatur.) In uetuſtis codicibus aliter legitur ac diſtinguitur:Cũ procedit,unà eſt totum examen,circaq; eũ conglobatur. Bellũ uero quod mox aſsidui cuſtodes autoritatis, neſcio quis deprauauit in,aſsidua cuſtodientes autoritate.

Apparatus indicio diem tempeſtiuũ eligentiũ.) Lego,apparatus indice,nempe murmure, quod nomen proxime præceſſit. Si quà laſſatus deficit,aut forte aberrauit, odore proſequuntur.)Verior lectio: Si qua laſſata def.a.f.a. odore perſequitur.nam laſſari & aberrare in regem cõpetere non poteſt.

Sedere in ore infantis Platonis,tunc etiam ſuauitatem illã prædulcis eloquij portendentes.)Vt uerior ita multo elegantior uetus lectio:Sedere in ore infantis tum etiã Platonis,ſuauitatem &c. & continenter. Sedere in caſtris ducis Druſi Imperatoris,tunc proſperrime pugnatũ.)Lege:in caſtris Druſi Imp.cum proſp. pug. & circa finem cap. alterutra pars, quæ ſuis:non,quem ſuis.& ſequenti uerſu:maxime rixa in cõuehẽdis floribus exorta:non,Maxima rixa & in c.f.e.

CAP. XVIII. Aliqui non niſi in tantum adacto inteſtinum ſæpe aſſequatur.) Vetus lectio:ut inteſtini quippiam ſequatur.ſequenti uerſu redundabat,dein. Adrepentesq; foribus opertas ſufflant:ab hoc ſpatio prouolant.) Reſtituimus ex fide ueterum codicum: adrepentesq; foribus per eas ſufflãt:ad hoc prouolãt. hoc eſt: ad flatum ranarũ prouolãt apes.

CAP. XIX. Papilio etiam ignauus & inhonoratus,lumi nibus accenſis aduolans.) Adde uoculam hic,papilio etiã hic. quod nõ de quouis papilione loquatur.& aduolitans frequẽtatiua forma legendũ.ſed grauius erratũ mox ſequitur, utpote nõ ſimplex. Filis etiã araneus, quacunq; inceſſerit, alarum maxime lanugines obtexit. nõ enim de araneo loquitur, ſed tertium nocendi modum papilionis narrat:filis etiam araneo ſa,quacunq; inceſsit,alarum maxime lanugine obtexit.

CAP. XXII. Prima eas retorquere rurſusq; texere inuenit.)Veteres codices:redordiri rurſusq; texere.

CAP. XXIII. Hanc ab his quoq; cogi ſubigiq;.) Quoq; redundat,ſicut antepenultimo uerſu duę dictiones,more ceræ:quæ cera ex poſtremis ſyllabis uerbi lenteſcere nata eſt.Et primam dictionem huius capitis quæ eſt Bombyces, mutatis poſtremis literis perperã aſſuerunt fini uigeſimiſecundi capitis,cũ ibi non minus grauiter quàm argute dictũ ſit, ut denudet fœminas ueſtis:ac ſi dicat nihil abſurdius fieri poſſe,quàm cum ueſtis ad tegendum partes quibus pudor debetur inuenta,eadem ad nudandum eas adhibeatur pellucida: quæ argutia perit ſi dicas ueſtis bombycina, ac non ſimpliciter ueſtis.

Nec puduit has ueſtes etiã uiros leuitate uſurpare,propter onera æſtiua.) Itáne hæ ueſtes propter onera uſurpantur, ac non magis propter leuitatẽ? Verior lectio: Nec puduit has ueſtes uſurpare etiam uiros,leuitatem propter æſtiuam.Primum fœminarum laſciuia his uſa eſt,quæ gauderent nuditatem ſuã per eas ſpectari.Deinde uiri quoque uſurpare cœperunt, ob delicatam leuitatem æſtati conuenientem.

CAP. XXIIII. Circinato adnectens.) Hoc adiectiuum nomen ſubſtantiuum poſcit: & habetur ſanè in manuſcriptis: circinato orbe adnectens.circinatũ uocat tam abſolutum, ut circino ductus uideri poſsit. Derelicto laxo prætẽti ſummа parte.) In his quidẽ uerbis nullũ cõmodũ ſenſum uideo. Quod ſi legas ut in noſtris archetypis habetur: derelicta laſſo prætenti ſumma parte:ſenſus erit,prætentæ telæ ſummã partẽ imperfectã præ laſsitudine ab araneo derelictã.ubi arbitrari licet,legendũ eſt,nõ liceat. Pariũt aũt ouа ea in telas erpã ſa,quia ſaliũt.)Pro expanſa lege,& ſparſa.Ideo ſparſa,quia ſaliũt. Pariũt aũt trecẽtos.Repoſuimus: pariũt aũt & tricenos.

CAP. XXVIII.In Thraciæ partibus iuxta Olynthũ.)Vetus lectio, in Thracia iuxta Olynthũ.Quod in hoc annotaui, ne indocti qui ſic loqui ſolent, exemplum apud Plinium inueniri iactent.

CAP. XXIX. Iidem quippe noctibus nõ uolare eas propter frigora tradiderunt,ignari etiam longinqua maria ab ijs tranſiri,continuata plurium dierum profectione.Quod marime miremur,famẽ quoq;, quam propter externa pabula petiere, ſciunt imminere.) Non obſcurum erit ex collatione, quãto & hic antiqua lectio ſit incorruptior.Iidem quippe nec uolare eas noctibus propter frigora tradiderũt, ignari etiam longinqua maria ab ijs tranſiri, cõtinuata pluriũ dierũ (quod maxime miremur)fame quoque,quam propter externa pabula petere ſciunt. Italiam ex Africa magna cohorte infeſtãt.) Scribo,Italiam ex Africa maxime coortæ infeſtant.

CAP. XXXII. Multa autem inſecta & aliter naſcũtur, atque aſilus in primis ex rore.) Aſilus nec eſt in emendatis exemplaribus,nec alioqui hic locum habere poteſt, ubi de papilionibus fit mentio', non de aſilis. Sequenti uerſu eſt,inde porrigitur uermiculus,non oritur.

CAP. XXXVII. Alij præfixa his pila cuſpidãt.) Malim ut uetus:alij prefixa haſtilia cuſpidant. præcedit enim cornibus. Oculos unicolores nulli, cum candore omnibus mediuſculo differentes.) Vetus lectio melior: Oculus unicolor nulli,cũ candore omnibus medius color differens. Ardẽt, intendũtur,humectantur,cohibentur.)Legi debet:humectãt, conniuent. Ab ijſdem qui altero lumine orbi naſcerentur, Coclites uocãtur:quis parui utrinque ocelli, Lucini iniuriæ cognomen habuere.)Locus eſt fœde corruptus. Exemplaria manuſcripta habent: Ab ijſdem qui altero lumine orbi naſcerentur,Coclites uocabantur:qui paruis utriſq;, Ocellæ:Luſcini iniuriæ cognomen habuere. Vt hoc interſit inter Luſcinũ & Coclitẽ,quòd hic ſit unoculus natus,ille per uim eluſcatus, Porrò Coclitem eo modo opici ex Cyclope detorſerunt,quo ex Ganymede Catamitum.Fuerunt autem Coclites Horatiorum gentis, ſicut Seruiliorum Ocellæ,Fabriciorum Luſcini, Pompeiorum Strabones, Papiriorum atque Aeliorum Pęti.

Bobus bis mutantur.)Vetus lectio:Boues bimi mutant.

Setis intus os hirtum,& linguam etiam appellatam.)Lege, & linguam etiam ac palatum.

CAP. XXXIX. Quæ uero ratio crocodilis,ſi non cruori,ſed duritiæ tergoris tribuatur & ſolertia.)Lectio ſanè inepta,caſtigãda ad exẽplaria uetera ſic: Ceu uero nõ crocodilis duritia tergoris tribuatur & ſolertia.Coarguit enim hoc exẽplo quorundã opinionẽ, qui ſubtilitatem animi cõſtare cute operimentisq; corporũ putabant. Velut languidiores cum mẽſtrui curſus ſtetere.) Legẽdũ,ut & lanugines oris.c.m.c.ſ.

CAP. XL. Primogeniti in quaq; parte ſues primas premunt,& ſi eſcæ ſunt faucibus proximæ.)Prodigioſa deprauatio, cũ à Plinio ſcriptũ ſit: Primis genitis in quoq; partu ſues primas præbent:eæ ſunt faucibus proximæ, ſcilicet mammæ.

CAP. XLI. Tenuiſſimum camelis, mox equabus.) Manuſcripti codices habent equis,nuſquam obſeruantes recentiorum exceptionem de ablatiuo in filiabus, equabus, aſinabus.Sicut & ſuprà 40.cap. Aſinis à fœtu dolent,nõ Aſini. Idẽ animaduerti & in Liuianis exemplaribus.

CAP. XLII. Duobus alpes generibus pabula ſua approbant,Dalmatiæ Docleatem mittunt.Centronum terræ Naturicum.)Vetus lectio,Dalmaticæ Docleatem mittunt,Ceutronicæ Vaturicum.Dalmaticas uocat iuga a Carnis ad Dalmatas uſque pertinentia.

CAP. XLV. Sunt autẽ crura his obliqua, humani poplitis modo.)Pollicis,non poplitis. Qua perfoſſa, ceu uinculis,ſpiritus fugit.)Legendum,ceu iugulo,ſcilicet perfoſſo.

CAP. XLVI. Leo etiãnũ tortuoſos.) Scribo tortuoſius.

CAP. XLVII. Confirmant & apodas habere, nycterin & drepanin,in eis quæ rariſſime apparent.) Nycterin pro rara nõ agnoſco, quæ Græcis ueſpertilionẽ ſonat, uolucrẽ potius quàm auẽ,raræ aui rarũ nomẽ magis cõuenit,quẽadmodũ habet antiqua ſcriptura,& apodas habere,& ocen & drepanin.

CAP. LI. Hinc tot cãtib.& modulis flexiones.) Antiqua lectio potior:hinc tot cantus & moduli flexionesq;.

CAP. LIII. Qui uenena ſerpẽtiũ ſuctu è corporib. exigerẽt.) Melius, corporibus eximerent. Scythæ ſagittarum ungunt aciẽ.)Vetus lectio,Scythæ ſagittas tingunt.

EX LIBRO XII. CAP. IIII.

VNam quam peculiarius Virgilius celebrauit ebenum.) Rectius manuſcripta uolumina: Vnam è peculiaribus

Indiæ

Indiæ Virg. celebrauit ebenum.

CAP. V. Quorũ pondera adeo in terrã curuantur, ut anno ſi.) Incorruptiora exemplaria: quorum imi adeo &c.

CAP. VI. Quo ſapientiores Indorum uiuunt.) Lege, ſapientes, id eſt, philoſophi.

CAP. IX. Facilius hoc & cruſtoſius amariusq; & gummoſum.) Lege addendo iuxta fidem ueterũ codicũ: Facilius hoc & cruſtoſius amariusq;, at Indicum humidius & gummoſum. Ibidem legitur, in libras X. terni, non X. tantum.

CAP. XIII. Vt alij exiſtimauere frutice uenoſo.) Exemplaria noſtra quæ ob uetuſtatem ſequimur, habent, frutice myrtuoſo. Quod neſcio cur debuerit magis abſurdum uideri, quàm gummoſus & ſimiles Plinianæ uoces.

CAP. XIIII. Græci ſtagoniã & atomum tali modo appellant: minorẽ autem Arabiam.) Imò orobiam à magnitudine ὄρόβου, hoc eſt erui. Vltimo huius capitis uerſu lege: potius quàm in micas frietur.

CAP. XVI. Facilime autẽ audulteratur Indica myrrha.) Scribo, fallaciſsime autem adulteratur.

CAP. XVIII. Periti rerũ aſtruxerunt.) aſſeuerãt, non aſtr.

CAP. XIX. Reuehunt uitrea & ænea.) Melius, & ahena. Sterilior imbre, ſeu diræ naturæ.) Vetuſti codices: ſterilior imbre, cæduæ naturæ. & mox illic legitur, uenia cædendi, nõ metendi. Deinde ſorte germina diſcerni.) Cremia, nõ germina, quæ uox uel ex pſalmographo nota eſſe poterat.

CAP. XX. Per Nabathæos Troglodytasq; confines, qui conſidere ex Nabathæis.) Vetus lectio: per Nabathæos Troglodytas, qui conſidere ex Nabathæis. Vt intelligamus coloniã à Nabathæis negociatoribus in Troglodyticen deductã.

CAP. XXIII. Eãdem quæcunque ſit aſpalatho.) Lege, eandem quæ ſit aſpalatho.

CAP. XXV. Maxime probatur quod ante ſemel fluxit.) Melius uetus exemplar, Maxime probatur quod ante ſemen fluxit, id eſt, antequam ſemen prolatum ſit. Paulò pòſt illic legitur: Exit & in Pamphylia, ſed aridior: non acrior.

EX LIBRO XIII. CAP. I.

PRimumque id ſcire conuenit, mutata autoritate ad peius tranſiſſe gloriam.) Syncera lectio: mutatam autoritatem, & Sæpius tranſiſſe gloriam.

CAP. III. Veſtes prolongant tẽpus.) Antiqui codices: Veſtes prorogant tempus. Summa cõmendatio eorũ, ut tranſeuntem fœminam odor inuitet, etiam aliud agẽtem.) Magis placet quod in ijſdem codicibus habetur: ut tranſeunte fœmina odor inuitet etiam aliud agentes. Neque enim uſqueadeo corrupti fuerunt Romanorum mores, ut frequẽtior eſſet uiris quàm fœminis unguẽtorum uſus. ac mox. Sed quoſdam craſſitudo maxime delectat, idipſum approbantes.) Illic eſt, ſpiſſum appellantes, non idipſum approbantes. Atq; Caium principem ſolitum lauari.) Lege, atq; Caium principem ſolia temperari, ſcilicet iuſsiſſe. Vtinamq; dicere poſſemus, quis primus inſtituiſſet iſta, nimirum hac mercede orbem terrarũ corruptæ deuicere aquilæ.) Duas uoculas, ita eſt, quibus perquam eleganter Plinius utitur, ſcribarum ſiue potius caſtigatorũ temeritas deprauauit in, iſta. Sic enim ſcribitur ac diſtinguitur in emẽdatis uoluminibus. Vtinamq; dicere poſſemus. quis primus inſtituiſſet. Ita eſt, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbẽ deuicere aquilæ. Sic libr. 7. capi. 40. dixit, Ita eſt profecto, alius de alio iudicat dies. Item lib. 18. cap. 6. Itaque eſt profecto, opera non impenſa cultura conſtat. Præterea lib. 24. cap. 1. Ita eſt profecto, magnitudo populi Rom. perdidit ritus, uincendoq; uicti ſumus.

CAP. IIII. Genera earũ plurima: & prima fruticẽ non excedentia: ſterilem hanc, aliubi & ipſum fertilem, breuemq; ramis obiri umbra foliorum.) Emendata lectio: ſterilem hunc, aliubi & ipſum fertilem: breuiq; ramorũ orbe folioſum. qui error tã craſſus eſt, ut mirũ ſit à nemine deprehẽſum. Præterea cæſum à dorſo puluinato, & in aluo media fiſſura pleriſq; umbilicatum.) Reposuimus ex manuſcriptis: Præterea cæſum à dorſo puluinata fiſſura, & in aluo media pleriſque umbilicatum. Quod erat prius, pomis refertam.) Pro his uerbis longe alia ſunt in antiquis uoluminibus, nempe hæc: eratq; cum hæc proderem fertilis.

CAP. VII. Certoq; eam fugit alienus humor, qui aluum omnem rigat.) Lege: qui aliam omnem rigat.

CAP. XI. Neque ad alios uſus illis, quàm funibus. Rex Antigonus in naualibus uſus eſt rebus, nondum ſparto communicato.) Sincera lectio: Nec alijs uſus eſt quàm inde funibus Rex Antigonus in naualibus rebus, n. ſ. c.

CAP. XII. Quæ potuit eſſe ſegminibus utrinq; amputatis.) Scribo reſegminibus. Minus ſorbet. Politur & charta magis, ut ſplendeat.) Lege & diſtingue: Minus ſorbet politura charta: magis ſplendet. Deprehenditur & lentigo oculis ſed medijs inſerto glutinamẽtis ceu tenia iunco papyri bibulo, ibi uix litera fundente ſe.) Voluninum ueterũ emendatior lectio: ſed inſerta medijs glutinamentis tenia, fungo papyri bibula, uix niſi litera fundente ſe. Nam fabrili à gummi cõmiſſuræ fragiles ſunt.) In ijſdem codicibus melius eſt: Nam fabrile gummisque fragilia ſunt. Fabrile uidelicet glutinum. & gummis genitiuus eſt à gummi, κόμμι κόμμεος. Minimũ hunc modũ intergerit.) Lege, minimũ hoc modo intergerij.

CAP. XIII. Quod eo magis miror, ſi etiámnum Homero cõdente Aegyptus nõ erat. At cur ſi iam hic erat uſus, in plumbeis linteisq; uoluminibus ſcriptitatũ conſtet? Cur & Homerus in ipſa illa Lycia Bellerophõti, codicillos datos nõ epiſtolas prodidit?) Hic tenebrio neſcio quis aliquot uoces ex 11. cap. repetitas, ſed deprauate, infulſire auſus eſt. nam uetuſta exemplaria omnia tantum habent: Q. e. m. m. f. e. H. c. Ae. non erat: aut cur ſi iam hic erat uſus in ipſa illa L. B. &c.) Agnoſcis erudite lector Plinianum orationis fluxum, nullam interpolatoris oporam deſiderantem. ò impudentiam.

CAP. XV. Interijt nuper incendio quam Cethegus decedens libris quatuordecim permutauerat.) Vetus lectio: Interijt nuper incẽdio à Cethegis deſcẽdẽs, H-S. XIIII. permutata.

A Nomio Tiberij Cæſaris liberto.) Lege addendo: Item à Nomio, nã duas recenſet ampliſsimas, Ptolemæi unã, alteram Nomij. Operimẽto conchylij & laminæ per mediã ueſtitã fuiſſe.) Pro peſsima opera malam gratiam meritus eſt, quiſquis hic Pliniana uerba, aliquot de ſuo additis, interpolare nõ eſt ueritus. Nam ſincera ſcriptura tantũ habet: operimento laminæ ueſtita, quemadmodum lateritij parietes ornatus cauſa marmoreis cruſtis ueſtiuntur. Nutriuntur optime ſplendeſcuntq;, manuq; ſicca fricantur ab alienis maxime: nec abaculis lædũtur, ut in his genitæ.) O belle tractatum Plinium. Vide obſecro lector, quantũ hęc à germana lectione diſcrepent, quæ talis eſt, Nutriũtur optime ſplendeſcuntq; manu ſicca fricatæ à balineis maxime: nec à uinis læduntur, uti his genitæ.

CAP. XVIII. Totumq; abire in lacum.) In altum, non in lacum.

CAP. XIX. Punicum malum cognomen ſibi uendicat.) Lege, cognomine ſibi uendicat

CAP. XXI. Semine colore & ſpecie foris.) farris, non foris.

CAP. XXIIII. Vtilitas herboſa ergo, & eo lætior ſatietas, quòd perquam modico pingueſcunt & quadrupedia.) Exemplaria uetera: Vtilitas quæ eruo, ſed ocyor ſatietas: perquam modico pingueſcente quadrupede. Obiterq; inter ordines allium capeſſere fertile eſt.) Lege, allium & cepe ſeri fertile eſt.

CAP. XXV. Vix ut reſpicere è naui tutum ſit.) Proſpicere, non reſpicere.

EX LIBRO XIIII. CAP. I.

SVbdiales inambulationes umbroſis operculis opacat.) Sincera lectio, umbroſis pergulis. ut eſt uidere in emendatis manuſcriptis.

CAP. II. Vua tam parua, ut niſi pinguiſsimo ſolo coalere non poſsit.) Rectius, colere nõ proſit. In neglecto ſolo moroſa, pingui putreſcit, gracili omnino nõ prouenit.) Legẽdũ, In eligendo ſolo moroſa. Moroſam in eligendo ideo dicit, quòd ei nec pingue nec gracile ſatis cõueniat. Tuncq; Albanum uinum æmulãtur.) Reſtituimus ex uetuſtis codicibus Albano uino æm. Sic Martialis: Aemula Baianis Altini littora uillis. locutione à Græcis accepta, ἀμίλλομαίου. Leuius hoc uideri poterat, niſi in his leuibus tam ſæpe ſcribæ ludere ſibi permittant. Mœrica contra omnes ictus firmiſsima.) Veteres libri, contra omne ſidus fir.

CAP. III. Et coronaria naturæ luſu ſtephanitis.) Scribo, coronario naturæ luſu.

CAP. IIII. Cum C. Gracchus tribunus plebis ſeditionibus agitatis interemptus.) Latinius noſtra exemplaria, plebem ſeditionibus agitans. Raro quippe adhuc fuere, nec niſi importatis ſingulis teſtis milia nummûm.) Vetus lectio, nec niſi in nepotatu.

CAP. VI. Pucino retulit acceptos non aquoſo.) Lego, pucino retulit acceptos, non alio uſa. Cum eadẽ uitis aliud alijs locis pullulet.) Maluimus & hic noſtros manuſcriptos ſequi, in quibus eſt, aliud alijs locis polleat.

CAP. VII. Nec Cymoliti per ſe gratia.) Noſtri ueteres codices Tmoliti habent, cuius & apud Græcos fit mentio.

Cæſarem non aliud potaturum.) Scribo, poturum.

CAP. XIII. Interfectam fuiſſe à marito.) Scribo ad exemplar uetus, interfectam fuſte à marito, atteſtante Gellio.

Aromaticis delectatos.) Lege Aromatite. id eſt quod nunc Hippocratis uocant, cuius inuentũ uideri uolunt.

CAP. XIIII. Sic quoq; diu tranſmarina fuerunt in autoritate ad atauos uſque noſtros, etiã falerno iam reperto, ſicut apparet ex illo comico uerſu Anaxipolis Thaſij: Quinq; Thaſij uini inde depromam, Falerni bina.) Quid ego audio, Anaxipolim Thaſium Latinos uerſus ſcriptitaſſe? an forte græce quidem ſcripſit, ſed togatas fabulas. alioqui inepte citatur teſtis, ubi agitur de autoritate quæ fuit uinis in Vrbe atq; Italia.

Subijciam

Subijciam & hic ueterem lectionem quo magis appareat deprauatio. Sic quoq; postea diu transmarina in autoritate fuerunt, & ad auos usq; nostros: quin & falerno iam reperto, sicut apparet ex illo comico uersu, Quinque Thasij &c. Neque enim ratio temporum patitur ut legamus ad atauos, de uinis quæ post Opimium consulē in precio fuerunt. Milia cadorum congiorum) Lege, cadorum congiariorum, id est, qui cōgium caperent. Sequenti uersu est C. Sentius, non Censius.

Hortēsius super decem cados hæredi reliquit.) Non uideo cur hoc magnum uideri debeat, cum Lucullo eiusdem uini plusquam C. M. cadorū fuisse suprà in hoc ipso capite scriptū sit. uerior est dubio procul manuscripta lectio X.M. cadorum quod scribę hoc modo scribere solent $\bar{x}$. inde lapsus occasio.

CAP. XV. Quid ni? Et Cæsar dictator triumphi sui cœna uini falerni amphoras C. Chij cados C. in cōuiuia distribuit.) Conuiuia hic uocat certum conuiuarum numerū unà discum bentium: qui ferè intra Musarum numerum cōsistebat, iuxta tritum illud prouerbium: Septem conuiuium, nouem conuitium. Quare nimio plus essent centum cadi uel Cyclopum conuiuio. Itaq; malui antiquam scripturā sequi. Quid, non & C.d.t.s.c.u.f. amphoras, Chij cados, in cōuiuia distribuit, id est in singula conuiuia singulos cados singulasq; amphoras.

CAP. XVI. Fit & è pomis.) Melius, Fiunt & è pomis. ac mox: primumq; è palmis, non, proximumq; ei è pal. Myrtitē Cato quemadmodum fecerit, hoc paulò pòst indicabimus.) Melius, Myrtitē Cato quemadmodū fieri docuerit, mox paulò indicabimus. Ex cæteris herbis colatis.) colatis, redundat. Qualem & redolent salicum Patauinorum in palustribus uindemiæ.) Lege, qualem & salicum redolent Patauinorum in palustribus uindemiæ.

CAP. XVII. Adeò nihil intentatū in uita fuit.) Elegantius datiuo casu, adeò nihil intentatum uitæ fuit.

CAP. XVIII. Aspendios dānata à feris.) Dānata aris, lege. σπένδειν enim libare significat. Aegyptus & ecbolinā habet abortiuos facientem.) Vetus, Aeg. & ecbolada habet, abortus facientem. Sic & maris nauigio.) Rectius, mari nauigato.

CAP. XIX. Prolibare dijs nefastū habetur uino.) Rectius in uetustis codicibus scribitur uina, sicut tertio abhinc uersu, polluta & Græca. Præcepta tradiderint.) Præcepta condiderint, est in ueteribus, idq; non ineleganter, ut nihil opus fuerit mutare. Anni prioris uina nonnusquā fece acetóue cōdiunt.) Vetus lectio: Nonnusquam prioris uini fece acetóue condiunt,

CAP. XX. Iterum spōte feruere: qua calamitate cū deferbuit deperit sapor.) Cū deferbuit, uoces sunt superuacaneæ, & ab interprete primū adiectę. Acor aut fumidum uirus, aut picis adustio,) Lege, picis autē adustio. nam superiora resinæ uitia sunt, hoc picis. Asia picē Indicā maximè probat, Græcia Pierica.) Non Indicā: quod absurdū erat, sed Ideam ab Ida cantatissimo Troadis monte, attestante etiam Theophrasto.

CAP. XXI. Sic coopercula doliorum medicanda.) Imò opercula. error natus ex geminatione literarum.

CAP. XXII. Postera die ex ore halitus fœtidi.) Veteres codices diserte habēt: halitus cadi, ut intelligamus eos nimia temulentia cadū olere. Cū priorē diē quotidie perdant, imò uerò & uenientē.) Nihilo deterior erat uetus lectio: illi uerò & uenientem. L. Pisonē urbis Romæ curatorē ab eo delectū.) Sincerior lectio extat in antiquis uoluminibus, L. Pisonē urbis Ro. curæ ab eo delectū. hoc est, ad curā. Præfectus urbis creatus est, nō curator: & præfecturā circumloqui libuit.

EX LIBRO XV. CAP. I.

OLeam Theophrastus celeberrimus è Grecorū autorib⁹.) Moderatius Plinius, Theophrastus è celeberrimis Græcorum autoribus. M. Seruius T.F. ædilis curulis.) Antiqua scriptura, M. Seius L.F. Certe Seruius prenomē est nō nomē. Nec desiderare rastros, aut falcē ullam, aut curā.) Elegantius uetus: Nec desiderare rastros aut falces, ullámue curam.

CAP. III. Has enim ocyssime occupat æstas: quia sunt tenerrimæ, & amurca cogit decidere.) Vera lectio: has enim ocyssime occupatas, quia sunt tenerrimæ, amurca cogit decidere. Cum omni hora oleū decrescat.) Lege omni mora.

CAP. V. Quam earum in his locis optimam esse dicant.) Veteres codices: Quam earum finitimis locis o.e.d. nec erat opus mutare.

CAP. VI. Præterea conchas & plumbeas cortinas aëre uitiari.) Vitiata lectio est: restituimus iuxta fidem archetyporū sic: præterea in cōchas & plumbeas cortinas: ære uitiari. refertur enim ad decapulandum quod præcesserit.

CAP. VII. Suis herbis cōponunt inter Cappadociam & Seleuciam quod Seleucinum uocāt.) Vera lectio uetus, inter Cappadociā & Galatiam quod Selgiticū uocant. Idem erratū deprehendimus & castigauimus lib. 23. cap. 4. scribendo sic: Selgiticū neruis utile diximus. E pice fit quod picinū appellant.) Lege pissinū, non picinum, ut sit Græca uox.

CAP. XI. Præcocia uerò mustea.) Scribo præcoci, referendo ad proxime præcedens prouentu. E strutheis odoratissima.) Lege à strutheis, id est post struthea.

CAP. XIIII. Tamen peculiare nomē dedit.) Lege addendo: his tamen peculiare. his scilicet lanatis, quorum mentio præcesit. A conditione castrati seminis, quæ spadonia appellant. Belgemela à folijs. folium enim unū, aliquando & geminum erūpit è latere medio.) Mira uerò denominatio à gemino folio belgemela. sed cur potius à gemino, cum sæpius unicū erumpat? Antiqua exemplaria aliter habent: quæ spadonia appellant Belgæ. Melofolijs folium unum, aliquando & geminum, erumpit. Mirum autem uideri non debet, si Belgæ spadonia uocabant Romano & non Gallico uocabulo, ut qui prouinciales id tēporis essent: apud quos ipse Plinius aliquandiu uixit, unde hoc pomum in eius notitiam uenit: urbanis alioqui non admodum notum. Melefolium uerò dictio est ex Græca ac Latina composita, quasi μηλέφυλλον.

CAP. XV. Reliquorū nomina aliter in alijs locis appellantur.) Scribe addendo, aliter in alijs atque alijs I.a. Conduntur uerò pira ut uuæ, ac totidem modis, non aliter quàm in cadis. Præterea quæ pomis proprietas piris quoq; uini, similiter ijs ægris medentes in escam dant.) Vera lectio, Conduntur uerò pira ut uuæ, ac totidem modis, nec aliud in cadis præterquàm pruna. Pomis proprietas piris q; uini: similiterq; in ægris medentes cauent.

CAP. XVII. Eandem pomis in uino subigunt.) Melius, uino subigunt. Oleo aspergi ex ore: ut de palmis diximus.) Hoc nusquam dictum est, sed particula ut redūdat. mox legēdum, De palmis diximus. ut sit transitus ad reliqua. Ac si dicat, nisi inter peregrinas arbores de palmis dictum esset, potuisse hic inter secundas mensas de earum fructu dici. nunc de ficis proxime dicendum.

CAP. XVIII. Ad nos ex alijs transiere gentibus Chalcidicæ, quarum plura genera. siquidem & Lydiæ quæ sunt purpureæ, & mamillanæ similitudinem mammarum habent.) Legendum ex fide ueterum exemplariorum, Ad nos ex alijs transiere gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera. siquidem & Lydiæ quæ sunt purpureæ, & mamillanæ similitudinem earum habent. Alioqui Plinius omiserat Chias Romæ nō incelebres, & Martiali in primis amatas. Nam Alexandrinæ enixiores. Candicans terina, cognomine delicata.) Eadem exemplaria ueram, etiam nunc, lectionem retinēt. Nam Alexandrina è nigris est, candicante rima, cognomine delicatæ. Alioqui non bene cohæret, quod mox subsequitur: Nigra & Rhodia est: Tanto propius Carthaginem pomo Cato admonuit.) Elegātior uetus lectio: Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit.

CAP. XIX. Ergo culices partim fraudati alimento in matre: hoc est putri eius tabe, ex qua nati ad cognatam uolant.) Antiquior lectio & melior, Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam uolant.

CAP. XX. Setaniæ tamen maius pomum est.) Tamen su peruacaneum est, natū ex proximis syllabis tanie, nec ad sensum quicquam facit.

CAP. XXI. Hæc obnoxia acri odore, nec suauitate iucunda.) Cuinā obnoxia? Sincera lectio: hæc obnoxia acori. odore & suauitate rotūda præcellūt. cæteris uini sapor. Et rufatur capillus primū prodeūtibus nucleis.) Nuculis non nucleis.

CAP. XXIII. Molitura etiam præstant.) Vetus molitur etiam, & præstant &c.

CAP. XXV. Minus quinquēnio est.) Satis Latine dixerat Plin. minus quinquennīū est: nec erat cur mutaretur.

CAP. XXVIII. Aliquorum lignum ipsum in usum & pomi uicē, ut grana myxis, quas in Aegypto gigni diximus.) Vetus lectio: Aliquorum lignum ipsum in usu & pomi uice, ut generi amygdalæ, quam in Aegypto gigni diximus. Dixit autem Plinius his uerbis: Pomū longius piro, inclusum amygdalæ putamine & corio: colore herbido.

CAP. XXIX. Antequam piper reperiretur, illam obtinens uicem.) Illius obtinens uicem, legendum est. Plebeia torrida ac squalida.) Scribo retorrida, qua uoce libenter utitur. Quin & uirgæ anuli.) Lege, uirgei anuli. Papyrium Nasonem.) Massonem non Nasonem, attestante Liuio.

CAP. XXX. Et postea accessere genera eius. Hanc sylue strem &c.) Quā hanc? Libri uetusti: Postea accessere genera: tinus, hanc sylueſtrem &c. Alioqui male cohæret, accessit & regia, nisi tinus præcedat. Folio crispo ac breui: quæ inuenitur rara.) Lege: inuentu rara. Præferenda utiq; myrto & oleæ est.) Vetus lectio: præferenda ei utroque olea.

EX LIBRO XVI. CAP. I.

NAuigantibus similes, cum integāt aquæ circundata naufragijs. Cum uerò recesserint, fugiētes cum mari pisces circa tuguria uenantur.) Vera lectio: nauigantibus similes cum integant aquæ circundata, naufragis uerò cum recesserint: fugientesq; cū mari &c. Non pecudes hos habere, nó lacte ali ut finitimos. Ne cum feris quidem dimicare contingit.)

git.) Melius: Non pecudem his habere, non lacte ali ut finitimis, ne cum feris quidem dim.con. Potus nō nisi ex imbre.) Legendum addendo, Potus ijs. & sequēti uersu, Et hæ gentes certe. Certe, superfluit.

CAP. II. Roborum uastitas intacta,) Et hic adde unam dictionem, æuis roborum uastitas intacta.

CAP. III. Veluti po. R. ipsa corona imposita.) Ipsi, nō ipsa. Longum est nec ex institutione operis.) Vetus lectio, nec instituti operis.

CAP. IIII. Quiq; patriæ muros primus scandēs, audentem irrumpere occidit. Quiq; ciuē maluit seruare quàm hostem occidere.) An non hæc inter se pugnāt? sicut nec id apte cohęret quod mox subijcitur, Vtq; eum locū in quo sit actum, obtineret hostis eo die. O strenue nauatā à deprauatore operam, & cui nulla ex his quæ hic memorantur, corona dignum sit præmium. Restituimus ex fide manu descriptorū hoc modo: quæ sub ipso Ioue datur, cuiq; muros patria gaudēs rumpit. Confert enim leges Romanas de ciuica, cum illa Græcorum de Hieronicis, hoc est sacrorum certaminū uictoribus, in quorum honorem patria cuiq; sua redeunti murorum partem diruebat, quà oppidum intraret: tanquam nihil opus esset mœnibus ciuitati, quæ tales uiros gigneret. Mox subijciuntur capita legum. Ciuem seruare. Hostem occidere. Vtq; eum locum in quo sit actum, hostis obtineat eo die.

CAP. V. Nec non & in copia frugum.) Veteres codices: nec non & inopia frugum. Distinguemus ergo proprietate naturaq;, & ubi res coget, etiam Græcis nominibus utēdum.) Vtendum superfluit. nam omnia referuntur ad uerbum Distinguemus.

CAP. VI. Continētur hispido calyce, per genera plus minus complectente.) Scribe addendo, plus minus cutem complectente. cutem glandis scilicet.

CAP. VII. Gignunt & aliæ ramorum eius pilulas corpori non pediculo adhærētes.) Legendum, Gignunt & alæ ramorum eius pilulas, corpore nō ped. adh. Item circa finē capitis: & in folio rubēte aquosos nucleos candicantes. non rubētes, quod nescio quis ad pilulas præcedētes referendum putauit.

CAP. VIII. Granum hoc, primoq; ceu spectes frutices paruos aquifoliæ ilicis. quisquilium uocant.) Sincera lectio: primoq; ceu scapus fruticis paruæ aquifoliæ ilicis. cusculium uocant. Est enim Hispanum uocabulū non Romanū: & cusculiatum uidetur olim dictū, quod nunc deprauate scarlatū. Signum hoc eius, quod in tenebris decerpitur.) Quo nō quod. Græci cortices arborum appellāt.) Vetus, corticis arborem.

CAP. XVIII. Tingendi causa ad seruorum uestes.) Illic legitur, ad seruitiorum uestes.

CAP. XXIIII. Et apud nos uere palmæ à matre integræ decerpuntur: meliores enim sunt, quæ non diuisæ fuerint.) Integra lectio: Et apud nos ferè palmis à messe decerpūtur. ex his meliora, quę sese nō diuiserint. Loquitur de folijs. Decidua à populo quernaq;) Rectē, decidua populea quernaq;.

CAP. XXV. Cæteræ uere concepto.) Vetus lectio: cæteræ uero cœpturo. Sic fit, ut dum prima cacumina impelluntur se cutis aperiat, geniculato incremento.) Et hic diuersa lectio, ut prima cacumina impelli se cutis appareat.

CAP. XXVI. Cedri & iuniperus & ilex annuæ ferè habentur, nouusq; fructus in ijs cum autumno pendet.) Nostra exemplaria: Citreæ & iuniperus & ilex anniferæ habētur, nouusq; fructus in his cum annotino pendet.

CAP. XXIX. Quoniam omnis infirmitas cœlo magis accidit.) Lege, cœlo magis obnoxia est.

CAP. XXXII. Fastidio balsamū alibi nasci natura quàm in Syria noluit ferè: Nec nō & palmam nasci ubiq;, aut natam parere.) Si dixisset alibi quàm in Iudea, uerisimilius erat. neq; enim in tota Syria nascitur, aut ulla alia eius parte præterquā Iudæa. Antiquior ac uerior lectio hæc, Fastidit balsamū alibi nasci, Assyria malus alibi ferre: necnō & palma nasci ubiq; aut nata parere. Cælum nullo modo quit flecti.) quit redundat. Mutari naturā in ijsdem locis, atq; improuiso ualere.) Exemplaria uetera: atq; pro indiuiso ualere. An in Lycijs frigidisq; montibus nascitur.) Lege, at in Lycijs Phrygijsq; m.n.

CAP. XXXVI. Durantq; eius alta tecta.) Eius nō est quò referatur. Lego, Durātq; æuis. Sic supra; æuis roborū uastitas intacta. Et canore tibiæ ipso educendæ.) Melius: & canere tibiæ ipsæ docendæ: nec aliter est in emendatis exemplaribus.

CAP. XXXVII. Licet populi uitibus placeant, & cæcubum ducant.) Lege, & cæcuba educēt. Sequacis ad iuncturas lenticiæ.) Rectius, ad uincturas. Mollioribus uasis quàm ut è corio fiant.) Vilioribus, nō mollioribus. Deciduæ salici fertilitas.) Legi debet: Cædua salici fertilitas.

CAP. XXXVIII. Ictus ab altero capite uel grauis sentiatur.) Atqui magis conueniebat, uel leuissimus. Legendum itaq;, uel graphij, nō uel grauis. est autem graphium, ut uulgo etiam notū est, stylus ferreus, quo in ceratis tabellis quicquid libuerit exarare solemus. Fagis pectines transuersi in pulpa apud antiquos. Inde & uasis honos.) Distingue, Apud antiquos inde & uasis honos.

CAP. XL. CXX. modij tunc lentis pro saburra ei fuere. Pudendum erratum, cum tam modica saburra uix mediocri nauigio sufficiat, nedum illi usque ad miraculum ingenti. ἀλλὰ τῶν τοιούτων ὁ φρίντις ἱππουλείδη, modo sensus sit utcunque grammaticus. Vera lectio est. CXXM. modiūm lentis. Quas & ipsas esse modicas admodum miror.) modico. s. simulacro. Id miratur, quod alioqui iuncturæ ferè nullę sint, nisi in grandibus simulacris. Nónne simulacrum Iouis in arce è cupresso durat.) Veteres codices, simulacrum Veiouis.

CAP. XLIIII. Et dilutior in punicis.) Restituimus ex archetypis nostris, & dulciori in punicis. Sensus est, quo dulciora poma, eo minus uiuacē esse arborē. Decem arbores metiens.) mittens nō metiens. Quod notatur & in spina fullonia.) Scribo: quod uero in spina fullonia. pendet enim à præcedēte uerbo gignatur. Edēdi ratio ætatis quadragenis diebus.) Rectius, Ea medendi ratio ætatis quadragenis diebus.

EX LIBRO XVII. CAP. III.

IN aquilonem obseruare uites & arbores poni suasere.) Lege, in aquilonem obuersas uites.

CAP. IIII. Sed idem solum ubicunq; arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius penè pascit quàm uitijs. Affligit agricolam & carbunculus terræ, quæ ita uocatur. Emendari uitem hac terra putatur.) Longe emendatior ac planior uetus lectio, id quod uel absq; cōmonstratore cuiuis latine scienti perspicuum esse potest. Est autem hæc, Sed idem solū ubicūq; arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius penè quàm uitijs posset, affligit agricolam. Et carbūculus terra quæ ita uocatur, emendari uite macra putatur. Hæc lectio belle quadrat & ad præcedētia & ad sequentia. Item uites aduri, quod non antea, Thracia sensit admoto Hebro.) Nostra exemplaria uerius, Aenos sensit. Cāpos Rosciæ dixit Italiæ sumē esse.) Roseæ scribendū, ut est in ueteribus. Virg. Et rosea rura Velini.

CAP. VIII. Harenacea utuntur, si aliqua non sit. in uliginosis uerticib⁹ & si alia sit ubi hos gentiū solos nouimus &c.) Emendatior lectio: Harenacea utuntur, si alia non sit: in uliginosis uero & si alia sit. Vbios gentiū solos nouimus, & reliqua.) Vbij Germanica gens erat, sed in Gallicā ripam à Romanis traducta, quo loco nunc est celeberrima Agrippinensis colonia.

CAP. X. Amygdalæ in argilla molli meridiē spectanti seri iubētur.) Amygdala legi debet, & iubet, nō iubētur. Præcedit enim proximo uersu Mago, cuius hoc est præceptū. ac mox eodē uersu, Gaudere & dura, nō gaudere eas in dura. Quo in genere & cū parui sunt auelluntur.) Vetusti codices magno consensu habent, & cum perna sua auelluntur: ita melius cohæret cum his quæ sequuntur. Nanq; & huic principio eligi solum refert.) Melius, Nanq; ad principium e. s. r. Non omittendum naturę miraculum, ex tam paruo gigni arbores.) Magis placet uetus lectio: non omittendo naturæ miraculo. Sic enim sæpe Plinius loquitur.

CAP. XI. Cato, si locus aquosus sit, inquit, latas pedes ternos. In faucibus imisq; palmum & pedem.) Restituimus mutata distinctione sic. Latos pedes ternos in faucibus, imosque palmum & pedem. in faucibus. i. summa sui parte. imosque. i. ima sui parte. Cato crassiorem quinque digitis non omisit. Idem ait attinere meridianā cœli partem signari in cortice.) Scribo & distinguo: Cato crassiorem quinque digitis. non omisisset idē, attinere &c. Cato referri debet ad præcedēs uerbum, præcipiunt. Et nō omisisset eleganti eclipsi dictum est, ac si dicat ideo à Catone omissum præceptum hoc quia nullius sit momenti.

CAP. XII. Illam inscitiam pudendam esse conueniet, & adultas inter se luctari iusto plus.) Pudenda sane inscitiā locum hunc deprauatum apparet, cum in antiquis uoluminibus recte legatur: adultas interlucare iusto plus. Interlucari autem arbores dicūtur, quoties adempta ramorum parte, quantum opacitati earum detrahitur, tantum luci accedit: unde & interluçare dictum.

CAP. XIIII. Ne excutiatur in uēto. ne cortex à ligno decidat alterutri.) Vetus lectio: ne exacuatur in uento, ne cortex à ligno decedat alterutri. prȩcesit enim, calami exacutio medullam ne nudet,

CAP. XV. Atq; ut gemmascere incipiens ligetur calamus.) Legendum pro ligetur legatur. Ac mox: ut inde potius distillaret mucor. ubi humor pro mucor legebatur.

CAP. XVIII. Autūno ablaqueato, & stercus adijcito.) Lege addito, nō adijcito. Sic enim Cato loqui solet. Vt eadē oliueta constent.) Integra lectio est: ut æuis eadē oliueta constent. Sic suprà lib. 16. cap. 2. æuis roborū uastitas intacta. Eiusdem cap. 36, Durantq; æuis tecta alta. Mirūq; quæ Pallas castigatori hanc mentē dederit, ut eam uocē ubiq; aut omitteret aut deprauaret. Confessa enim de tēpore serendi æque ratio est uere & autumno. Id ex magna pa.. sseri decreuere.) Rectius

Quanto elegantior uetus lectio? S.e.p.modus est,annona cuiusq; anni uti.quemadmodum dicimus,uti foro.

CAP. XXXV. Cum repẽte stellarum fulgor obumbratur, uti neq; nubilo neque caligine fluitans,graues denunciantur tempestates.') Nostra exemplaria rectius: Cum repente stellarum fulgor obscuratur,idq; neq; nubilo neq; caligine,pluuia aut graues denunciantur tẽpestates. Cum à septẽtrione, uentum.)Illic legitur, uentum eum.s.aquilonẽ. Sole occidente,si ex utraq; parte eius cœlũ patet, tepestatem significabunt.)Cœlum petent.s.nubes. Nisi ita legas, non est quo referas uerbum significabunt. Delphini tranquillo mari lasciuientes,flatum,ex qua ueniunt parte:item spargentes aquam, item turbantes tranquillitatem.) Posterior pars castigãda sic: item spargentes aquam turbato, tranquillitatem. Seque lambentes contra pluuiam.) Lege, contra pilum. Formicæ absconditæ concursantes.) Addenda particula uel.absconditæ, uel concursantes.

EX LIBRO XIX. CAP. I.

TEctumq; rursus tunditur clauis.) Lego textumq;.ut de tela intelligatur. Quaternis denarijs stipula eius permutata quondam ut auri.) Equidem stipulas auri nusquam antea reperi.In manuscriptis exemplaribus legitur,scripula.id ponderis genus est. Ad cliuum usq; in Capitoliũ.)Rectius, ad cliuum usq; capitolinum.

CAP. II. In sicco præferunt è canabi funes. Et spartum alitur etiam demessum, ueluti natalium sit impensa.) Germana lectio,at spartum alitur etiam demersum, ueluti nataliũ sitim pensans.Superius enim dixerat,iuncum esse aridi soli. Distinguuntur & colore,ruffo nigroq;,& intus candido.Laudatissima sunt quæ Africæ crescunt.An ne uitium id terræ, neq; enim aliud intelligi potest,malúmne id ea protinus globetur magnitudine qua futurũ est,& uiuátne,an nõ, haud facile arbitror intelligi posse.) Ita quidem legitur in uulgatis editionibus, sed longe aliud est in emendatis exemplaribus manu descriptis.Distinguũtur & colore,ruffo nigroq;. & intus candido laudatissimæ Africæ.Crescant,an ne uitiũ id terræ(neq; enim aliud intelligi potest)ea protinus globetur magnitudine qua futurum est:& uiuántne, an non, haud facile arbitror intelligi posse.

CAP. III. Misy,præcipuũ suauitate,odore ac sapore.)Melius,suauitate odoris ac saporis. Quibusdam locis acceptan tur riguis & seruntur.) Absona lectio. Elegãtiæ intergritas in nostris manuscriptis exẽplaribus extat. Quibusdam locis acceptа riguis feruntur.Sed hoc serius deprehendimus, pagina in qua hæc leguntur iam impressa:mutet in suo quisq; libro.

Diuq;iam nõ aliud ad nos inuehitur, quàm quod in Perside aut Media & Armenia nascitur laser, multo infra Cyrenaicum.Id quoq; adulteratur gummi.)Vetus lectio, quàm quod in Perside aut Media & Armenia nascitur large,sed multo infra Cyrenaicũ:id quoq; adulteratũ gummi. Mirũ quantum conferens candori mollitiæq;. Aeque nascitur satiua ubiq;.) In uetustis codicibus tantum est,Nascitur satiua ubique. Aeque Echo opinor addidit,quòd præcedens oratio in eas syllabas exeat.

CAP. IIII. Epicurus hortorum magister.)Antiqui codices habent,otij magister,quod magis probatur. Alias in Numidia atq; Aethiopia in sepulchris aucupari, aut pugnare cũ feris mandi ab eo cupientem quod mãdat alius.) Castigauimus ex fide archetyporum hoc modo:alias in Numidiam atq; Aethiopiæ sepulchra:aut pugnare cum feris,mandiq; capientem quod mãdat alius.in Numidiam peti,quod uerbũ eodem uersu præcedit:nõ in Numidia aucupari, cũ nullum sit aucupium Numidicarum,quæ cicures sunt gallinaceique generis.de his enim accipiẽdum est. E frugibus quoq; quoddam alimentum excogitasse luxuriam.)Lego addẽdo, excogitasse sibi luxuriam.ac mox,alio pane procerum,alio uulgi, nõ alios. Et quæ minime accederent ad desiderium panis.) Vitiauit elegantiam sermonis,quisquis hic ad præpositionẽ de suo addidit.Scribendum erat,accenderent des. Ac mox, Iam quoque in fenestris:quoq; superuacaneum est, nec habetur in emendatis codicibus. Et cõtingat aliqua gratia operi curæq; nostræ.)Mollior est antiquа lectio,operæ curæq; nostræ.

CAP. V. Viuunt hausti in stomacho in posterum diem,nec perfici queunt,in cibis non insalubres,tamen plurimũ natant. Oleum odere mire.) Aliter legitur in nostris exemplaribus ad hunc modum: nec perfici queunt in cibis,non insalubres tamen plurimũ,Natura oleum odere mire. Quod de semine eius faciunt.)Lego, quod è semine eius faciunt. Nostri armoracion.)Imó armoraciã. Est enim Latinũ nomẽ. Adeo cæteris cibis prælatus rhaphanus,ut ex auro dicaretur rhaphanus.)ô battologiã.quid opus erat repetere rhaphanus? Scripsit & Morchion Græcus.)Moschion nõ Morchion.Fuit eius nominis medicus,cuius libellum latine uersum uidimus,nõdum publicatũ. Inest longitudine neruus, qui in decoctis extrahitur.)In,præpositio redundat.Lege,qui decoctis extrahitur. Si ser his seritur mensibus, Februario, Martio, Aprili.) Vetus lectio, Siseris satus mẽsibus,Febr.&c.mox est,Pluribus modis austeritate uicta,non Plurimis. Sed hoc genus leuiora non semper annotamus, ob euitandũ lectoris tędiũ.quale est mox melle uuisq; passis,cũ scribendũ sit, uuisue.& aliquanto pòst,folia quæ sunt in eis ampla,pro quæ sunt his. Effodiũtur bulbi ante uer. At deteriores ilico fiũt, si finduntur.) Si finduntur,superfluit.Sic enim est in uetustis uoluminibus. Effodiuntur bulbi ante uer,aut de ill.fiunt.aut id est, alioqui. Sic lib.2.cap.70.aut undiq; cernerentur hæc sidera.

CAP. VI. Sectiui duo genera.hoc herbaceum folio.) hoc redundat. Sunt qui & alliũ & ulpicũ inter opalia ac saturnalia seri aptissime putẽt.) Veteres codices,inter Cõpitalia ac Saturnalia. Pulchriusque existimatur tale.) Antiqua lectio:pulchriusq; tale existimant quidã.Sed hoc ad sensum nihil refert.

CAP. VII. Mirum in betæ semine:non enim totũ eo anno gignitur.)Non male antiqua scriptura: nõ enim totũ eodem anno gignit. Nil ocymo fœcũdius.cũ maledictis ac probris serendũ præcipiunt,lætius proueniet. Satũ etiã pauitur terra adacta cuminũ,& qui serunt precantur ne exeat.) Sincera lectio:cũ maledictis ac probris serendũ pręcipiũt,ut lætius proueniat.sato pauitur terra. Et cuminum qui serunt precãtur ne exeat.Attestantur uetusti codices manuscripti.

CAP. VIII. Est autem satiuis differentia in folio.) Legendum:Et satiui autẽ differentiæ in folio. Alij coloris & temporis satus genera discreuere.) Scribo, Alij colore, & tẽpore satus,genera discreuere. Cappadocas:Græcas.Longioribus folia,caulesq; lati.) Sine causa mutata est uetus lectio.Cappadocas,Græcas,longioris has folij,caulisq; lati. Tametsi ad sensum perparũ refert. Medici innocentiorem quàm olus esse iudicauere.)Verba quæ sequuntur postulant ut legamus nocentiorem, quemadmodũ legitur in antiquis uoluminibus. Errori occasiõnẽ præbuit postrema litera præcedentis dictionis.Sequẽti uersu:utq; ualidis potius in cibo sint: que redundat. Sed teneritas in dote fit.Frigora non tolerat.) Antiqua scriptura rectius:sed teneritas in dote, si frigora non tolerat.

Est etiam sua gratia nonnunquã plantæ habitũ excellentibus,halmyridia uocant.) Vera lectio ueterũ exemplariũ:nunquam plantæ habitũ excellentibus. Intelligendũ est enim de plantis brassicæ. huc facit diminutiua uox, ἀλμυρίδιον. Viret thyrso primũ emicante:qui caulem educens, tẽpore ipso quo fastigiatus est in toros stringitur.) Duæ uoculæ quo & est redundant:& striatur lege nõ stringitur. nam inter toros interueniunt striæ, sicut in aruo inter porcas sulci. eadem ratione striatæ colũnæ apud Vitruuiũ leguntur. Sic & melopepones striato cortice cõspiciuntur. Nullum gratius his solũ quàm Rauennatium. Hortorũ indicauimus corrudã. Hunc intelligimus syluestrem asparagũ, quẽ Græci orminũ aut myacanthon uocant.)Distingue,quàm Rauennatiũ hortorũ. Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo syluestrem asparagum. Apricis gaudet & siccis,terra quàm maxime latericia.) Lego lateraria.Latericios parietes dicimus, ex lateribus constructos.Laterariam terram,quæ apta sit fingendis lateribus.

A Cornelio Cethego in consulatu collega Q. Flaminij.) Quintius Flamininus est uerũ nomen. Ligusticum syluestre est.In Liguriæ suæ montibus seritur.Vbiq; suauius satiuũ,sed sine uiribus.)Integra manẽte scriptura, uitiosa distinctio sensum in contrarium deprauauit.tu sic distinguito, Ligusticum syluestre est in Liguriæ suæ montibus, seritur ubique: suauius &c. Sinapi nulla cultura, melius tamen planta relata.) Legendum,planta tralata.

CAP. X. Nanque & ocymum se necat, degeneratque rite in serpyllũ.) Vera lectio, Nanq; & ocymũ senecta degenerat in serpyllum. Item contra formicas.) Lege,Idẽ.ac mox:remediũ mõstrauit limũ marinũ aut cinerẽ obturãdis earũ foraminibus.pro eo quod uulgo deprauate legitur limomarino aut cinere obturatis. Naporũ medicinę sunt.)Scribo,medicina est.& proxime sequenti uersu, Quo si amisso, non Quæ.

CAP. XII. Solummodo ex omnibus lapathũ syluestre melius.Hoc insatiuũ rumex uocatur,nasciturq; fortissimũ. Traditur semel satum durare,nec unquã uitiari terra.) Demirot quam ob rem castigatoribus usum sit ab archetypo hic discedere. Vetera exemplaria habent sic: Solum uero ex omnibus lapathum syluestre melius, hoc in satiuis rumex uocatur, nasciturq; fortissimum.traditur certe semel satum durare, nec uinci unquam à terra. Quæ sunt syluestria.) Atqui non de syluestribus sermo est,sed de hortensibus. Legendum igitur, Quę sunt & syluestria. Alioquin extra insidit pulueris modo.)Vetus lectio:aliquãdo extra insidit.Sed perparũ refert utro modo legas. Apio eximi in coctis obsonijs aceto,in eodẽ cellario in saxis odorem uino grauem.) Quis intelliget hæc? Sincera lectio:Apio eximunt coqui obsonijs acetum,eodem cellarij in saccis odorem uino grauem. Vera autem uniuscuiusque natura nõ nisi medico effectu prænoscí potest.)Prænoscí,non præ noscí,

EX

EX LIBRO XX. CAP. I.

IN fine proœmij legendum, Tantum uenia sit à minimis sed à salutaribus ordienti.) non ordiemur. Suscipitur aqua cœlesti, atq; subsidet. Deinde in sole cogitur in pastillos.) Legendum, atq; subsidit. deinde sole cogitur. Idq; melius quo uetustius erit, quod iam CC. annis seruatum esse, autor est Theophrastus.) Nec hic uideo cur mutãda fuerit uetus lectio, nisi quòd castigatores, dum archetypa legere nesciunt, nihil non corrũpunt. Atqui non satis est solũ sensum utcunq; reddere, uerba etiam ipsa autoris optima fide annumeranda sunt. Reposuimus igitur uetera hoc modo. Melius quo uetustius: fuitq; iã CC. annis seruatũ, ut autor est Theophrastus. Partus uero, si in arietis lana alligatũ insciẽtis lumbis fuerit, ita ut protinus ab ea eximatur, & rapiatur extra domũ ipsam.) Vtrũ tandẽ iubet eximi, partũ ne ipsum, an semẽ adalligatum? atqui neutrũ quadrat. Sequamur & hic antiquã scripturã: ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domũ. Jam euidens est, de semine accipiendũ, quòd raptim ab exitu fœtus efferri domo uult, quòd omnis mora periculosa sit, Tanta uis educendi inest.

Supereſt una uox, ipsam. Lege ipsum. ut cũ sequentibus cohæreat: Ipsum cucumim, & reliqua. nam hactenus de succo & semine eius loquutus est.

CAP. II. Sanat & humores subitos.) Tumores non humores. Radix sanat ulcera concreta in modũ faui, quẽ cerion uocãt.) Scribo, quæ cerion uocant: nã melius ad ulcera refertur. nec aliter legitur in emẽdatis codicibus. Item mille pedem: sepa Græci uocant.) Lege, millepedæ. s. morsus. Et putrescit locus ipse. Cucumis odore defectũ animi.) Distingue, Ipse cucumis. Idem erratum & proximo capite annotauimus.

CAP. III. Non nisi saxosis nascens.) Adde præpositionem in saxosis. In morbo uero regio utiliter semina eius insumuntur.) Legendum, In morbo regio utiliter semina eius sumuntur. Item spinæ & lumborũ ac coxarũ dolores.) Lego, coxendicũ. Et ardores capitis, & maxime infantiũ.) Vetus: & ardores capitis, infantiũ maxime. Democritus in totũ ipsum abdicauit in cibis.) Rectius in totum ea abdicauit. ea. s. rapa. & sequẽti uersu ab eis, nõ ab eo. ibidẽ condirẽtur, nõ cõdiretur: itẽ prodesse non prodest, ut ex autoritate Dionysij dictũ accipiamus. & iã antea monui de rapo neutri generis, quod perpetuo raparius iste castigator in rapam transmutauit, quòd uulgus ita loquatur. Hoc ad albicantem cutem.) Albicare Latinum non est, hoc significatu. ad leuigandam legi debet, non albicandam. ac mox: Nam ut suprà diximus, erui, hordei, tritici & lupini radix ad omnia inutilis.) Hoc nusquam superius dictum est, & primæ quatuor uoces non habentur in uetustis codicibus, quamobrem & nos deleuimus.

CAP. IIII. Quanquàm & alibi nascitur, utilior urinæ duntaxat eijciendæ.) Ciendæ, non eijciendę. In aqua foliis eius decoctis bibere uel succũ ipsius cyathis binis. Cõtra phlegmoni ipsos illinire tusos utile. Inchoantibus uero recentẽ corticẽ cũ melle.) Hic fœdissimã deprauationẽ sustulim⁹, adiuti exẽplaribus antiquis. Legendũ enim, Aquam foliis eius decoctis bibere, uel succũ ipsius cyathis binis contra phthiriases: Phlegmoni ipsos illinire tusos, liuori uero recẽti corticẽ cũ melle. Nec est necesse addere hanc dictionem, utile. pẽdet enim oratio à præcedenti uerbo Prodest. Cæterum ceraſtis scorpionibus aduersatur, uel ipso semine infectis manibus impune tractantibus. Imposito raphano scorpionibus, moriuntur. Non multo mitius hunc locum deprauator tractauit. Castigauimus unde & priorem hoc modo. Cætero scorpionibus aduersatur: uel ipso uel semine infectis manibus impune tractabis: impositoq; raphano scorpiones moriuntur. Hydropicis quoque & aceto & sinapi sumpti.) Scribo, ex aceto aut sinapi sumpti. Hippocrates capillis mulierũ defluos fricari raphanis.) Vetus lectio: capitis mulierum defluuia fricari.

CAP. V. Et phagedænas ulcerũ sistit recens cum melle impositũ. Vel aridæ farinæ insperſam radicẽ eius Dieuches &c.) Lege & distingue sic, & phagedænas ulcerũ sistit recens cum melle impositum, uel aridum farina insperſum. Radicem eius Dieu: &c. Inde quoq; est prouerbium.) Melius, Indeque est prouerbiũ. Similimã staphylino herbã serit, quã alij gingidion uocant. Tenuius tamẽ & amarius, eiusdemq; effectus est coctum crudũq; stomachi magna utilitate.) Ex his uerbis intelligitur gingidio coctũ eiusdẽ effectus esse cuius crudũ. Atqui Plinius aliud dicit, uidelicet gingidij eundẽ esse effectũ, quem staphylini. Sed nihil mirũ si depraũatis uerbis & perperã distinctis etiam sensus uitiatus est. Proinde rectius legitur hoc modo: quã alij gingidion uocant, tenuius tantũ & amarius, eiusdemq; effectus. Estur coctũ crudũq;, stomachi magna utilitate. Fastidiũ abstergit.) Absterget grãmatista nescio quis mutauit in abstergit, quasi uero alterũ parum latine dicatur. In eadem sentẽtia est Diocles.) Lege addendo, In eadẽ sententia est & Diocles. Heraclides contra argentũ uiuũ dedit; & Veneri subinde offensantem, ægrisque se recolligentibus. Hunc Hicesius ideo stomacho utile uideri dixit, quòd nemo tres fisseres edendo continuaret: esse tamen utilẽ conualescentibus ad uitam transeuntibus.) Primum offensanti legendũ pro offensantẽ. deinde particula hunc superfluit. prẽterea utile bis mutatũ est in utilẽ, nõ recte. Apparet enim fiſer inter illa nomina cõnumerari, quæ genus cum numero mutant. Superius enim dixerat, Siſer erraticũ satiuo simile est. Sed grauissimũ est erratũ, quod nescio quis pro ad uinũ transeũtibus, scripsit ad uitã transeuntibus, non sentiens uerba hæc de hydroposia ægrorũ & œnoposia intelligenda. Et quoniã plerosq; similitudo nominũ Græcorũ confundit, cõtexemus & de seseli.) Vetus lectio hic & in indice de sili, nec erat necesse Græcã uocem pro Latina supponere. quod enim Græci medici ὑσσωπὸν μακεδονικὴν uocãt, apud Marcellũ qui sub Theodosio floruit, sil Massiliẽse legitur. qui mutauit lectionẽ, putabat sil, pigmẽti tantũ nomẽ esse, cũ sit uox polysema. Boũ morbis medetur uel si cõtritũ infunditur.) Satis erat: Boũ morbis tritũ infunditur: nec egebãt Pliniana uerba tali interpolatore. Siccata autẽ in umbra farina tusa & cõuulsis & inflationib⁹ & arterijs medetur.) Legendũ, Siccatæ autẽ in umbra farina tusi & cõuulsis &c. Satiuæ olfactu ipso & delacrymationi & caligini medẽtur, magis uero succi inunctione.) Caligini tantũ his uerbis remedia tradũtur, si legam⁹ ita ut Plinius scriptũ reliquit, nẽpe sic: olfactu ipso & delacrymatione caligini medẽtur. Significat delacrymationem acrimonia ceparũ excitam oculorũ caligini prodesse. Purgamẽta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus, inter ipsasq; multipedes ex aceto.) Dele inter, & pro multipedes repone multipedæ. s. morsibus. Ipsasq;, uidelicet cepas. Et si succũ ieiuni quotidie edant.) Succum superuacanea dictio est. Stomacho utilia esse, ac spiritus agitationi.) Lege stomacho utilia esse spiritus agitatione. Apparet eundem castigatorẽ suprà in hoc ipso capite ex delacrymatione feciſſe delacrymationi.

CAP. VI. Porro sectiuo profluuia sanguinis sisti in naribus, contrito eo obturatis.) Scribo, Porrũ sectiuum profluuia sanguinis sistit, naribus contrito eo obturatis. Neq; enim hoc ita ut superius ex autoritate Varronis refert, sed transitum facit ad aliam speciem: quemadmodum est uidere in emendatis exemplaribus. Vlcus aciem hebetãs, & in angulo oculi perpetim humor emanans.) Lege, perpetuo humore manãs. Epinyctidis est descriptio. Sanguinem reijciẽtibus succus eius cum caule aut thuris farina uel acacia datur.) Scribendũ cum gallæ aut thuris farina. Alio magna uis, magnæ etiam utilitates, contra aquarũ & quorumlibet locorum mutationes.) In uetustis uoluminibus nec Etiam est, nec Quorũlibet. A[1] conitum, quod alio nomine pardalianches uocatur, depellit: item hyoscyamum: contra canũ morsus. Inq; uulnera cũ melle imponitur.) Vetus & sincerior lectio: A. q. a. n. p. uocatur, debellat: item hyoscyamũ, canum morsus, in quæ uulnera &c.

Attritis corporum partibus, uel si uesica intumuerit.) Scribendum, uel si in uesicas intumuerint, hoc est, etiamsi uesicas produxerint attritæ partes. Vel si decocta aqua colluantur.) Decocti, non decocta. Porrò si indicare pergam quotiescunq; in distinguendo peccatũ est, uereor ne lectori tediosum sit.

Sic & uoci plus cõfert.) Plus redundat. Aut si sanguis etiã excreetur uel purulenta sint, Et pituitæ sub pruna coctũ, potum, & cum mellis pari modo sumptũ.) In antiquis uoluminibus tantũ est: Aut si sanguis excreetur uel purulẽta, sub prunã coctũ, & cum mellis pari modo sumptũ. Cætera uerba satis apparet esse nugatoris alicuius additamenta. Quartanas quoq; excutere potum caput unum cũ laserpitij obolo. In uino austero tusim, & alio modo acceptũ. Suppurationes quãtaslibet sanat fractæ incoctũ fabæ, atq; ita in cibo sumptum.) Omnia hic confusa ac uitiata, distinguenda emendandaq; in hunc modũ, idq; ex fide archetyporum, ut reliqua. Quartanas quoq; excutere potũ caput unum cum laserpitij obolo in uino austero, Tusim & alio modo ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat, fractæ &c. Sensus est, tusim & hoc modo sanari, & illo altero remedio iam contra quartanas dicto.

Iumentis urinam reddere, atq; non torqueri tradunt.) Iumenta, non iumentis.

CAP. VII. Hũius lac expissatũ.) Scribe, spissatũ. Thyrso & folijs scabritia.) Vetus lectio: & ipso & folijs scabritia. & ipso. s. caule, quod nomẽ proximè præcedit. Quidã & è satiuis colligunt, succo minus efficaci.) Melius legetur, Quidã & è satiuis colligunt succũ minus efficacẽ. & tertio inde uersu: nunc non paucæ restant, nunc superfluit. Nec nulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetq;. Eadem in causa alterutrinq; modus.) Lege & distingue: nec ulla res in cibis auiditatem incitat inhibetque eadem in causa alterutraq; modus est. Nunc pulchrè cohærebit quod sequitur: Sic & aluum copiosiores soluunt, modicæ sistunt.

CAP. VIII. Nigræ radices ita in aqua coctæ, pruriginem tollunt.) Lege, porriginem tollunt.

CAP. IX. Ergo uel cũ uino tritã sorbendã, uel ex olei inuctu sumendam.) Incorruptior lectio, Ergo uel cũ his tritã sorbendam,

bendam,uel ex hoc intinctu sumendã.pendet enim hæc oratio à præcedente. Et alij compescere mala corporis.) Lege addendo:& alij uero. Semen eius tostum auxiliatur contra serpentes,fungorumq; uenena. In tauri sanguine folia cocta spleneticisque in cibo data,& cruda illita cum sulphure & nitro,prosunt.)O bellum medicum:hic nimirũ tauri sanguinem etiam pro antido præberet.germana lectio est hæc:contra serpentes,fungorumq; uenena, & tauri sanguinem.Folia cocta spleneticis in cibo data,&c. Neruis utiles:ideo & paralyticis dantur iuxtà in pedibus.Qui sunt ruffi ex his citissime sanant.)Lege & distingue:ideo paralyticis dantur. Luxata in pedibus qui sunt ruffi &c. Elixos assis minus utiles esse adijciunt.)Scribo adijcit,scilicet Diocles.

CAP. X. Vesicæ quoq; nisi coctum aqua.Si canibus detur, occidi eos.)Distingue & castiga sic:Vesicę quoque nisi decoctum:quæ aqua si canibus detur,occidi eos. Alioqui canes nõ uescuntur asparagis.

CAP. XI. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum autoritate est.)Varietate non autoritate. Nam id defunctorum epulis feralibus dicatum existimatur.Ipsius quoq; uisus claritati inimicum.) Lego,epulis feralibus dicatum esse,uisus quoq; claritati inimicũ. Nam hoc ex Chrysippi & Dionysij autoritate refertur:ideoque melius per infinitum legitur absq; uerbo existimatur. Semen datur ex tribus cyathis ex uino albo.) Antiqua scriptura potior:Semen datur & arquatis ex uino albo.arquatis.i.ictericis.

CAP.XII. Ocymum quoq; Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho,urinæ,oculorum quoq; claritati.)Duo uerba esse dicens,aliquis de suo adiecit,mirũ ni elegantiæ causa. Alij uero si eo die feriatur quispiã à scorpione qui ederit ocymũ, sanari non posse.) Vera lectio: Afri uero,si eo die feriatur quispiã à scorpione,quo ederit ocymum, seruari non posse. Secuta ætas alacriter defendit.)Rectius, acriter defendit.

CAP. XIII. Sestius adijcit, hoc serpentes fugare.) Vetus lectio:Sextius adijcit,ustum serpentes fugare. Multi succo eius cum melle attrito inuncti.)Lege, cũ melle Attico. Dederunt & cum bitumine infrictam.)Infriatam,non infrictam.

Item uitiligines uel rugas, strumas, & similia cum hircino & adipe suillo.) Codices ueteres. Item uitiligines, uerrucas, strumas,& similia,cum strychno & adipe suillo.

CAP. XIIII. Iis commanducatis & impositis sanari elephantiam,sicut Magni Pompeij ætate, fortuito cuiusdam experimento,propter pudorem facie illita cõpertum est.) Elephantiasin, non elephantiam hunc morbum Plinius uocare solet.Legendum igitur pro Elephantiam sicut, elephantiasin, & bene habebit tota oratio. Mentæ ipsius odor animum excitat, & sapor auiditatem in cibis:ideo in mammarum mixtura familiares ipsæ accessere, ut coire densereque lac non patiãtur.) Tota uia aberratum est.Vera lectio est hæc,ideo embammatum mixturæ familiaris. Ipsa accessere ac coire densériq; lac non patitur. Embammata Græce uocantur intinctus, ad excitandam orexim inuenti. Recentis succus narium uitia spiritu subducto emendat.)Scribo,spiritu subductus. Impetigines quoq;,uel si teneatur tantum,prohibet.)Intertrigines legendum, quemadmodum est in archetypis. Morbo regio in uino albo ab alienis datur.)Lego à balineis datur.

CAP. XV. Propter colum quoque bibitur,illiniturque uel penicillis feruens, uel astringitur fascijs.) Vetus lectio:Propter colum quoque bibitur illiniturque, uel penicillis feruens apprimitur fascijs. Nanque & panibus subigitur.)Vetus lectio,subditur.sic cap.17.Panis etiam crustis inferioribus subditum. Sunt & quidam qui cunilam bubulam appellauerint.) Quidam superuacanea uox est hoc loco.

CAP. XVI. Trita mellis odorem habet, digitis tactu eius cohærentibus.)Melius cohæresçentibus,

CAP. XVII. Castore taliter demonstrante.) Vetus lectio: Castor & aliter monstrabat,ut intelligamus alterum piperitidis genus:Sequenti uersu lego,utilem.s.demonstrabat. Luxata & contusa in aceto.) Archetypa,Luxata & incussa. Vrinam & mẽstrua ciet.)Plinius scripsit urinã & mẽses ciet.sicut paulopost, Pythagoræ inter pauca laudatũ,non à Pythagora: quod genus deprauationis frequẽs est in hoc opere. Epiphoris oculorũ radicẽ eius tusam imponit Iollas.) Lege addẽdo, è uino radicẽ eius.Et mox, extrahẽdisque siqua in oculos inciderint.Dysentericis & tenasmis datur.) Rectius,dysentericis & in tenasmo. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum menta, Verum & radicem ad renes.) Castigauimus ad exemplaria hoc modo:tritum cum menta è uino: radicem & ad renes. Pythagoras quidem non corripi uitio comitiali in manu habentes.) Legendum Pythagoras quidem negat corripi.

CAP. XVIII. Sed satiui albi calyx ipse teritur, & bibitur, somni causa,Semen elephantijs medetur.) Scribendum erat, & è uino bibitur, Item elephantiasi, non elephantijs. Succus & hic,& herbæ cuiusq;.) Lege cuiuscunque. Sequenti uersu, ut lactucis,nõ aut. Prætorij uiri patrem in Hispania baiulũ.) Bauili malim,ut sit loci nomen,quemadmodum dicimus Bilbili,Sacili. Cum his auriũ dolori instillatur,) Melius:cum hoc & auriũ dolori.cũ hoc.s.rosaceo. Sic & folijs ipsis utũtur ad sacros ignes. Item uulnera cum aceto.)Si sic legamus, & podagrę unum remediũ peribit,nec sacro igni suũ ut oportet adhibebitur. Sinceram lectionẽ etiamnũ retinent antiqui codices.Sic & folijs ipsis utuntur.Item ad sacros ignes & uulnera ex aceto. Experimentum opij est primũ odore:sincerum enim perpeti nõ mos est.Dein in lucernis.) Indidem castigauimus & hæc.Sincerum enim perpeti non est.mox in lucernis.Sed hic latinitatis grauior iactura est quàm sensus.Fœdiore mendo mox,pro in pustulas coit, scriptum est,in posca coit:cum tamen experimentum fiat in aqua,non in posca.

CAP. XIX. Inter satiua & sylueſtria mediũ genus,quod nisi in aruis esset sponte nasceretur, rhœam uocauimus & erraticũ.)Lectio uetus magis Plinij sapit:Inter satiua & sylueſtria medium genus, quoniam in aruis sed sponte nasceretur.r.u. & e. Alterum est in sylueſtribus generibus heraclion, uocatur ab alijs aphron.) Elegantior est uetus lectio. Alterum è sylueſtribus genus heraclion uocatur,ab alijs aphron.

CAP. XX. Dysenterię & uomicis datur ex aceto.)Nostra exemplaria habent, estur ex aceto. Caput inde litum distillationem toto anno non sentire.) Illic legitur: caput illitũ ea distillationẽ anno toto non sentire. Aliquanto pòst pro Coquitur difficilime reposuimus, coqueretur.refertur enim ad præcedentem particulam Tanquam. Hippocrates uuluarum uitijs id infundi.) Lege infundit. Duritias omnes uel cocto uel crudo utiliter illini putãt.) Scribo putauit.s.Lycus.

Cocto aut per se,aut cum malua,aut lenticula.)Rectius,uel per se uel cum malua aut lenticula.

CAP. XXI. Aculeos omnis extrahũt illitæ crudæ,aut cũ anetho potę.Decoctæ uero cũ radice sua leporis marini uenena restringunt.)Incorrupta scriptura aliter habet:illitæ crudę cũ nitro.potæ uero decoctæ cũ,&c. Nec lapathũ dissimiles effectus habet.Est autẽ sylueſtre.)Nõ hoc dicit, lapathũ herbã esse sylueſtrem,sed præter satiuũ esse etiã aliud lapathi genus sylueſtre. Quare melius legitur adiecto &, Est autẽ & sylueſtre. Folijs aquosis.)Rectius acutis,ut est in ueteribus uoluminibus. Vnde etiam oxalidem appellatam uideri potest.

Oxylapati semen lotum in aqua cœlesti, sanguinẽ prodest reijciẽtibus, adiecta acacia lẽtis magnitudine,prodest.)Prius prodest redundat. Radicis tantum altitudine differens, & erga dysentericos efficacis effectus,potum ex uino.) Veteres codices habent:& erga dysentericos efficaci effectu, potu ex uino.Vt intelligamus hoc quoq; differre à reliquis lapathi generibus,quòd peculiarem uim contra dysenteriam habeat.

CAP. XXI. Sensus atque sternutamenta capitis purgat.) Lege, sternutamentis caput purgat. Et uuluarum conuersionem suffitũ excitat odore.) Melius & uuluarũ conuersione suffocatas excitat odore. Addito exiguo oleo & salis.) Scribo,olei & salis. Ruptis,conuulsis,spasmatum neruis salutare.)Spasticis neruis,non spasmatum. In ouũ inane succum adijcit is.)Rectius addit,quàm adijcit. Fugat & odore, cominus si uratur.)Legendum fugat & odore omnes, si uratur.omnes.s.serpẽtes. Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores.) Antiqui codices habent ad iocinerum desideria,familiari Plinio locutione. Stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptũ,siue in succo potũ.)Lego, siue succo potum.

Epiphoras cũ thure & aqua,aut cũ myrrha. Cum uino sedat parotidas. Cum melle aut adipe aut cera stomachi solutiones inspersum polentæ modo.) Aliter legitur & distinguitur in uetustis codicibus.Epiphoras cum thure & aqua, aut cũ myrrha ac uino sedat:parotidas cũ melle aut adipe, aut cera stom. s.i.p.m. Ad iocineris dolores estur cum uua passa, & ad phthisim utilissime. Semine fiunt & ecligmata.) Nimis sæpe in distinguendo peccatum est, maxime in his medicinalibus libris,aliquando non uno loco in eodẽ capite, ut in hoc ipso. Distinguendum ad hunc modum. Ad iocineris dolores estur cum uua passa. Ad phthisim utilissime è semine f.e,

CAP. XXIII. Prodest uesicæ cum uino leui, & fœminarum menstruis.) Lege addendo, P.u.c.u. leni, & fœ.menstruis hærentibus.

CAP. XXIIII. Sed ante discessum ab hortensibus.) Elegantius,Sed discessuri ab hortensibus, unam compositionem ex his clarissimam subtexemus.

EX LIBRO XXI. CAP. II.

QVin & uocabulum ipsum tarde inde cõmunicatũ est.) Inde superfluit,

CAP. III. Cælare eos primũ instituit P.Claudius.)Malo uterẽ scripturã: primus instituit. Qui coronã ipse pecuniaue eius,uirtutis ergõ arguitur, quã serui equiue meruissent.Pecuniam partam lege dicit, nemo dubitauit.)Verba Plinij quibus decim tabularũ legẽ interpretatur, restituimus ex fide archetyp-

typorum. Quam ſerui equiue meruiſſent, pecunia partã lege dici, nemo dubitauit. Videlicet quia ſerui ipſi & equi pecunia parantur. Ingensq; & his ſeueritas.) hinc, nõ his. P. Mutianus, cum demptã Marſiæ.) Munatius ſcribi debet. Cuius luxuria noctibus coronatũ Marſyam, literæ illius deſcribunt.) Antiqua exẽplaria habẽt: literæ illius dei gemũt. Apparet ironiam eſſe. Florũ quidẽ P. R. honorẽ Scipioni tantũ adhibuit. Suario cognominabatur, propter ſimilitudinẽ ſuarij cuiuſdã negociatoris.) Pro adhibuit lege habuit, pro Suario Serapio. nam idẽ nomen fuit negociatori. Huius fit mentio & libri 7. cap. 12. Nec ei fuit in bonis funeris impenſa.) Vetus lectio, Nec erat in bonis. Leuius hoc, fateor, ſed cũ uideã in hoc capite tã multa de induſtria mutata, nihil dubito quin hoc quoq; mendum eidẽ debeamus cui cætera. Sequenti uerſu eſt, quaq; præferebatur: nõ quaq; parte fer. Et aliquanto põſt pro quod nocerent capiti, legendũ quæ nocent. Quoniã & in hoc eſt aliqua ualetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue, odorũ ui ſurripiente fallaciter ſolertiã. Nanq; ſcelerata Cleopatra, apparatu belli Actiaci gratificationẽ ipſius reginæ Antonio timente, nec niſi præguſtatos cibos ſumente, fertur ab ore eius luſiſſe extremis coronę floribus, uenenoillitis. Ipſaq; capiti impoſita &c.) Egregie hoc loco adiuuerunt noſtra exẽplaria, in quibus ita legitur: in potu atque hilaritate præcipue odorũ ui ſurrepente fallaciter, ſcelerata Cleopatræ ſolertia. Nanq; apparatu belli Actiaci gratificationẽ ipſius reginæ Antonio timẽte, nec niſi præguſtatos cibos ſumẽte fertur pauore eius luſiſſe, extremis coronæ floribus ueneno illitis. ipſaq; capiti impoſita. Eſt autem perquam familiare Plinio, ſeptimo caſu orationem claudere. Quis iſtas timeret inſidias?) Nihilo peior erat uetus lectio, Quis ita t.i. Adeo mihi, ſi poſſim ſine te uiuere, occaſio & ratio adeſt.) Rectius ironice, occaſio aut ratio deeſt.

CAP. IIII. Contra genera eius noſtri fecere.) Contra redundat. Viriſsimam uero plurimis, ſed minutiſsimis, ſpermoniam.) Pro ſpermonia emendati codices habẽt ſpineolã, à ſpinis denominatã, quemadmodũ in alio genere coroneola à coronis nomẽ traxit. Pãgęus nãq; mõs in uicino ferè eſt.) Lege, Pangæus mons in uicino fert. Negauit centifoliam in coronis addi.) Antiquior lectio eſt, in coronas addi. Quæ græcula altera eſt.) Vetus lectio, Quæ è Græcis altera eſt.

CAP. V. Nec ullis florũ excelſitas maior.) Melius nec ulli. Ita odor colorq; duplex, ut alius calicis, alius ſtaminis.) Nõ male uetus, & alius calicis, alius ſtaminis. nã ita ad præcedentia refertur. Inuẽta eſt in his & ratio inſerẽdi.) Rectius, Inuenta eſt & in his. Mẽſe Martio macerãtur, ut colorẽ accipiãt. Magis placet, percipiãt. ac ſi dicat, ut colorem perbibant.

CAP. VI. Calathiana munus autumni, cæteris ueris.) Scribo, cæteræ ueris. Vincit numero foliorum marinã quinq; folia non excedentem.) Quid opus repetere folia? ſatis erat, quinq; non excedentem. Foliorum exilitate uſq; in fila extenuata.) In antiquis uoluminibus legitur, attenuata. Prima nobilitas Cilicio croco.) Croco aut ſcriba addidit, aut interpres aliquis inter prælegendum. Sicut paulopoſt: gaudet calcari & atteri pede. Pede non eſt in manuſcriptis.

CAP. VII. Troianis temporibus ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthũ.) Rectior lectio: Troianis temporibus iam erat honos ei. hos certe flores. &c. Dicet aliquis, leuicula ſunt iſta, nec annotatu digna. Hunc ego rogabo, ipſe æquóne animo ferret huiuſcemodi leuicula in ſuis ſcriptis à librarijs deprauari. At multo plus religionis debetur ueterum monumentis. Omnis autem uerno tempore acrior, & matutinis: Quicquid ad meridianas horas diei uergit, hebetatur.) Verior lectio uetus: quicquid ad meridianas horas dies uergit. Animaliũ nullũ odoratũ niſi de pãtheris quicquã dictũ eſt, ſi credimus.) Vetus lectio: niſi de pantheris quod dictũ eſt, credimus. Dixit autẽ hoc lib. 8. cap. 17, tametſi quidam illic odorem in colorem depraua uerant. Vt irin atq; ſaliuncam, & quanquam nobiliſſimi ſit odoris utraq;.) Lego, quanquam nobiliſsimi odoris utranq;. Proxima in Macedonia, longiſsima hæc & candicans. Et ex illis tertiũ locum habet Africana.) Lege & diſtingue: longiſsima hæc & candicans & exilis. Tertium lih. Pãgonia hanc gignit & Norica.) Scribo Norici. alioqui Noricũ dicendum erat, ſicut Illyricum. Superq; cætera ad famam etiam dignitatis.) Legendum ad famam etiam ac dignitates.

CAP. VIII. In quibus unguenta uiciſſe naturã gaudẽt. Luxuria ueſtibus quoq; prouocauit eos flores, quę colore cõmendantur.) Hæc uerba non deprauarũt modo homines inſulſiſsimi, uerum etiam partem eorum hinc remulſam præcedentis capitis fini aſſuerunt. Scribendum, In quibus unguẽto uiciſſe naturam gaudens luxuria, ueſtibus quoq;, &c. Paria nunc componuntur, & natura atq; luxuria depugnante.) Lege, depugnant.

CAP. IX. Folia ſmilacis & ederæ in coronaměta ſe dedere, coronæq; earum obtinent principatum.) Hanc tam ingenioſam depranationem mirum ni profeſſor aliquis excogitauit, dum diuinare mauult quàm ad archetypa recurrere. Vera lectio aliud ſonat. Folia in coronamentis ſmilacis & ederæ corymbiq; earum obtinent principatum. Quia noſtris maiore ex parte nomen dare ijs defuit cura.) Nõ minor priore hic error, utcunque ſenſus manet. Plinius enim longe alijs uerbis uſus eſt: quia noſtris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura.

CAP. X. Non durante Attico thymo niſi in afflatu maris ſeratur.) Seratur ſuperuacaneum uerbum eſt, natum ex ultima litera maris, & prima dictione ſequentis orationis Erat. Abrotonum iucundi odoris eſt & grauis. Floret æſtate.) Elegantius, Abrotonum odore iucunde graui, floret æſtate. Alſioſa enim admodum ſunt, & ſole nimio læduntur.) Hic particulam neceſſariam, per incuriam librariorum omiſſam, denuo adiecimus: & ſole tamen nimio læduntur.

CAP. XI Eruitur poſt æquinoctium uernum radicitus, ſiccaturq; ad lunam xxx. diebus. ita lucens noctibus.) Lege. Erui, ſiccari, lucere: quod hæc omnia ex commẽtarijs Democriti referãtur. Sequitur enim Magos Parthorumq; reges uti hac. Et in Italia quidem, ut diximus, poſt roſam.) Satis erat, in Italia quidem. Coniunctio hic addita uitiat ſermonẽ. Cæterum hyacinthus maxime durat.) Lego, è cæteris hyac. m. d. Sed hæc ita, ſi deuulſa crebro prohibeatur in ſeminibus.) Legendum prohibeatur in ſemen abire. atteſtantur uetera exẽplaria: & alioqui ex illis uerbis nullus ſenſus elici poteſt. Alterum cãdidius, qui ferè naſcitur ad tumulos.) Rectius, in tumulis.

CAP. XII. Hoſtilia uicus abluitur Pado.) Melius, alluitur.

CAP. XIII. Nos tamen trademus quæ comperimus. Herba eſt alba, uexatio quidem iumentorum eſt, ſed præcipue caprarũ, appellata ægolethron.) Antiqua ſcriptura potior, Nos trademus quæ comperimus. Herba eſt ab exitio & iumentorũ quidẽ, ſed præcipue caprarũ, appellata ęgolethron. Huius flores concipiũt noxiũ uirus, aquoſo uere marceſcente.) Lege, marceſcẽtes. Aliud genus in eodẽ Ponti ſitu uiget, ex anno na mellis.) Codices uetuſti lõge aliud habent. Aliud genus in eodẽ Ponto gẽte Sannorũ mellis: quod ab inſania quã gignit, mænomenon appellant. Hi ſunt quos poſterior ætas Tzanos uocauit, Lazis conterminos. Vtraq; Colchica gens fuit in cliẽtela fideq; Conſtantinopolitani Imp. Et in Mauritania Cæſarienſi, Getulia contermina Maſſylis.) Emendatior lectio: & in Mauritaniæ Cæſarienſis Getulia contermina Maſſæſulis. Nã & Getuli & Maſſæſuli hanc prouinciã incolebãt, quod ipſe Plinius ſuprà docuit. Remedium aduerſus has utiq; non differendũ.) Lege remedio, non remediũ. De quo loquẽdi modo iam ſuprà capite tertio monui.

CAP. XIIII. Circũlini aluearia ſimo bubulo utiliſsimũ. Operculũ à tergo eſſe ambulatorium, ut properatus intus ſit proſper. Si magnus ſit uterus aluearijs, prouentus autem ſterilis, ne operandi deſperatione curã abijciant, id paulatim reduci oportet, fallente operis incremento.) Huius lectionis abſurditas magis detegetur, collata ad germanã lectionem, quã ex fide ueterum codicum reſtituimus ad hunc modum. Circũ lini alueos ſimo bubulo utiliſsimũ. operculiũ à tergo eſſe ambulatoriũ, ut proferatur intus ſi magnus ſit alueus, aut operatio ſterilis, ne deſperatione curã abijciant: id paulatim reduci, fallẽte operis incremẽto. Poſt has Corſica, quoniã ex buxo fit. & habere aliquantã uim medicaminis putatur.) Lege, quoniã ex buxo fit, habere quãdã uim m. p. Inde ligulis eligũt florem. i. candidiſſima queq; : transfundũtq; in uas, quod exiguũ marinæ habeat frigidæ.) Toties expertus fidem ueterũ codicũ, ne hic quidẽ auſus ſum ab eis diſcedere. Illi pro eligunt habẽt hauriunt. Itẽ, quod exiguũ frigidæ habeat. Siccãt ſole, lunaq;. hoc enim candorẽ facit, ſi ſic ſiccantur. Et ne liquefaciãt, protegunt tenui lintco.) Melior uetus lectio: Siccant ſole lunaq;. hæc enim candorẽ facit, ſiccantes, ne liquefaciant, p. t. l.

CAP. XV. Maximeq; Aegyptus, frugum fertiliſsima, ſed ut ſola ijs carere poſsit.) Non parum detraxit elegãtiæ, quiſquis hic particulam quidem detraxit. Legendum enim frugũ quidẽ fertiliſsima. Hanc à Nilo metũt.) Scribo, è Nilo. Fo lijs latiſsimis, etiã ſi arbores comparentur.) Rectius, arboreis. Scandix, come. ab alijs tragopogon.) Vetus lectio: ſcandix quæ ab alijs tragopogon uocatur. Syluęſtriũ duæ ſpecies. Vna mitior eſt ſimili caule, tamẽ rigido, itaq; & colu antiquæ mulieres utebantur, exilis, quam quidam atractylida uocant.) Legendum: itaq; & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis, quare q. a. u.

CAP. XVI. Et ex diuerſo ſtans anchuſa, inficiendo ligno ceriſq; apta, Eſt aũt mitior ijs anthemis, & phyllanthes, anemone, & aphace.) Lege: Ediuerſo ſtãt, anchuſa inficiẽdo ligno cęriſq; radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllãthes, et anemone, & aphace. Sic enim melius quadrabit ad præcedentia.

CAP. XVII. Perdicio, quã & Aeoliæ & Aegyptij edunt,

nomen dedit auis.) Verior lectio: Perdicium & aliæ gentes quàm Aegyptij edunt. Suprà dixerat, Aegyptios præ cæteris gentibus herbis uesci: nunc dicit, perdicium herbam etiam aliarum gentium cibum esse. Iulio mense secari iubet.) Lege addendo, Iulio mense toto secari iubet.

CAP. XVIII. Iunio mense eximi, ante Iulium mediũ præcipiens.) Melius, Iunio mẽse eximi ad Iul. m. p. Vsus ad nassas marinas, uitilium nexus elegantiũ.) In antiquis codicibus tantum est, uitiliũ elegantiã. Quanquàm professus efficacissimum esse aduersus calculosos. Eo fœtas fœminas quidẽ abortus facere nõ dubitat.) Sincera lectio: quãquàm professus efficacissimũ esse. aduersus calculos eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Largiori tanta uis expellit eas.) Legendũ, Largiori tanta uis, ut expellat eas. Laudatissimus ex Nabatæa iuncus.) Non erat opus hic repetere, iuncus.

CAP. XIX. Ita ut à balineis inarescant corpora. Scribo, inarescant corpori. Lieniq; & ruptis uulsis prosunt. Et men struis fœminarũ in uino decoctæ: Impositæq; cum melle neruis præcisis medẽtur. Contra lichenas & lepras, & furfures in facie emẽdãt.) Lege & distingue: Lieniq; & ruptis uulsis prosunt & menstruis fœminarum. In uino uero decoctæ, impositæq; cum melle, neruis præcisis medentur. Lichenas.

CAP. XX. In hunc locũ dilata cum disputaremus de peregrinis arboribus.) Vetusta exemplaria tantum habẽt, dilata in peregrinis arboribus, id est, in mentione peregrinarum arborum. Sistit purgationes mulierum. Nardi uero eius quam Phu eodẽ loco appellauimus, &c.) Antiqua scriptura melius, Sistit purgationũ mulierũ impetus. Eius uero quod phu eodem loco appellauimus, & reliqua. Crocum cũ melle non soluitur.) Cum redundat. Sequenti uersu pro uino & aqua. Lege, uino aut aqua. Collyrio uni nomen dedit.) Lege addendo, Collyrio uni etiam nomen dedit. Dentientibus præcipua est, & tussientibus.) Scribo, dentientibus præcipue. Partem eius seruantium & quarundã aliarum herbarum, sicuti plantaginis, substituentium, si parum mercedis tulisse sese arbitrantur. Rursusque ut plus operis acquirant, p. e. q. s. e. l. i.) Incorrupta lectio etiamnum durat in uetustis codicibus manu scriptis. Partẽ eius seruant, & quarundam aliarum herbarũ, sicuti plantaginis: si parũ mercedis tulisse se arbitrãtur, rursusq; opus quærunt, partẽ eã quã seruauere, eodẽ loco infodiunt: credo, ut uitia quę sanauerint faciãt rebellare.

CAP. XXI. Ciet mẽstrua: & si cruda detur, hydropicorum aquam sistit.) Sistit uerbũ superfluit, nam ciet ad utrunq; refertur. Coxendicibus imponitur cũ uino. Articularibus morbis trium obolorum pondere, &c.) Lege addendo non pauca uerba: Coxẽdicibus imponitur & particularib⁹ morbis & luxatis tritũ ac lanæ insperſum ex oleo. Dant & potionẽ articularibus morbis t. o. p. Præterea putãt usu eius quandã datã gratiã ijs uenerẽq; cõciliari.) Hæc dictio datã, superflua est. Coquitur panis cum farina hordeacea.) Lege, Concoquit panos.

CAP. XXII. Mouet & nariũ sternutamẽta.) Aridũ nõnariũ.

CAP. XXIII. Imposita ulcerum facit stipticam uim.) Scribe, ulcus facit septica ui. i. corrosiua.

CAP. XXXI. Vt radice eius propius admota soporentur, illam sopore enecante nim earum.) Sic scilicet Plinius loqui solet. Scribo, soporetur illa sopore enecans uis earum.

CAP. XXXII. Nec de cnico siue atractylide uerbosius disputetur. Aegyptia herba est, & magnum contra uenenata animalia præbet auxilium.) Hanc sententiã Plinius alijs extulit uerbis, quàm quæ in uulgatis leguntur editionib. Nec de cnico siue atractylide uerbosius dici par esset, Aegyptia herba, ni magnum cõtra uenenata animalia præberet auxilium.

EX LIBRO XXII. CAP. II.

IAm uero infici uestes scimus admirabili succo:) Fuco non succo. Stans & in sicco carpit, quo frugi mũdos exculpat usu alioquin fulgẽtis. Instrui luxuria poterat certe innocentius.) Pro usu alioquin fulgẽtis, antiqua scriptura habet: His alioquin fulgentibus instrui poterat luxuria, certe innocẽtius. Et in sacris legationibus quàm uerbenæ.) quàm redũdat.

CAP. IIII. Vlli nisi ab uniuerso.) Scribo, nulli nisi ab u, distinctione etiam mutata.

CAP. V. Donatus est ea L. Sicinius:) L. Siccius legendũ, ut etiam suprà libro octauo monuimus. Hic Decius postea consul, & imperio & collegio se pro uictoria deuouit.) Lege: Hic Decius postea se consul, Imperioso collega, pro uictoria deuouit. Intelligendum de Manlio imperioso.

CAP. VI. Ipse tamen obsessus in toto orbe proscriptus. Hæc corona Sertorio etiã cessit.) Vera lectio: Ipse tamen obsessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. Notum est simile bellum Sertorianũ, in quo præcipuã fuit opera proscriptorum à Sylla. Cohortibus seruatis, totidemq; ad eas seruandas eductis.) Lege addendo, tribus coh. ser. Quod & statuæ eius in foro suo diuus Augustus scripsit.) Adscripsit, non scripsit. Addidere uinendi pretia delitiæ luxusq;.) Prelio non pretia. Aliorũ hanc operã esse credimus.) Vetus lectio: Aliorum hanc operæ credimus. In quibus ipsius prouidentiam naturæ.) Melius, in quibus ipsis. s. aculeatis.

CAP. XI. Hæmorroidæ quoq; & dysenteriæ infusa.) Scribo, hæmorrhagiæ.

CAP. XXI. Imposita uero herba. aut inde omnino resperſum, protinus mori.) Antiqua scriptura: aut uda omnino resperſum. Sequenti uersu lege addendo: uel si herba ipsa. Infantes quoq; ulcerati.) Lege, exulcerari.

CAP. XXII. Constat bulbos eius cum ptisana decoctos aptissime mederi.) Scribo, aptissime dari. Folijs in quocũq; morbo decoctis magis medici utuntur.) Legendum, Ferè in quocunque. de bulbis enim accipi debet, non de folijs. Vtrunque prodesse dysentericis & exulceratis.) Melius, etiã exulceratis. hoc est, etiã si sit dysenteria cũ exulceratione intestinorum, quod sanè periculosius est. Cõtra sanguinem tauri demonstrãt succo eius uti.) Paulo elegantius uidetur: demonstrat succum eius. Optimus quidẽ ex ijs cibus. Vetus lectio magis placet: optimi quidẽ hos cibi. ut cũ præcedentibus cohæreat. Si enim caligaris clauus, si ferri uel chalybis aliqua rubigo.) In ueteribus tantũ est, ferriue aliqua rubigo.

CAP. XXIII. Communes in omni eorũ genere obseruationes.) Illic legitur, in omni eo genere. Item hyeme quàm æstate utilius, ueruntamen aquã bibentibus.) Scriptura uetus, Itẽ hyeme quàm æstate utilius, & tũ aquã bibentibus. Atq; ex aceto his qui coagulũ lactis sorbuerint.) Lege, æquæ ex aceto. Qui se eadem causa præcipitauit.) Scribe, ea de causã. Mox est, coniecturam sæpius fallacem: non sæpe.

CAP. XXIIII. Calefacta incitat uomitiones. Rectius, inuitat. Quem centesimum annum excedentẽ cum D. Augustus hospes interrogaret, quánam ratione maxime uigorẽ illum animi corporisq; custodisset, ille respõdit, Intus mulso, foris oleo.) Ad sensum quidẽ nihil refert, libet tamen reponere ueterem lectionẽ, ab audaculis temere mutatam. Centesimũ annũ excedentem eum D. Augustus hospes interrogauit, quánam r. m. u. i. a. corporisq; custodisset. at ille respondit.

CAP. XXV. Leuatusq; siccatis pedibus mirabili modo.) Et hic nihilo peius erat antea, mirabilem in modũ. Ad iocineris dolores eam in posca positam concoqui opus est.) Veteres codices melius: eã cũ posca cõcoqui opus est. Quæ à farina hordei distat, eo ꝙ torretur. Ad stomachũ utilis.) Antiqui codices, à farina hordei distat eo ꝙ torretur, ob id stomacho utilis. Datur tepida sorbẽda, efficaciter, pdest.) Lege, datur tepida sorbẽda efficaciter. Peculiariter tamen longo morbo ad tabitudinẽ redactis.) Emẽdata exẽplaria habent, ad habitudinẽ redactis. ut de hecticis intelligatur. Neruorũ doloribus & alijs feruẽs in sacco ponitur.) Scribendũ imponitur. Amplius hoc oculis imponitur.) Melius est: hoc amplius oculis imponitur. Et per se drachmæ pondere exinaniunt,) Lego exinanit. s. granũ. Quoniã in aluo nõ tumesceret.) Vetus, intumesceret. Semuncia amyli cum ouo & pasis tribus.) Antiqua lectio, cum ouo & pasi tribus ouis. Mox est auenacea farina, nõ auenæ farina. Sitanius, hoc est trimestris,) Scribe, hoc est è trimestri. s. frumento. Et uini, in saccis additus.) Rectius, in saccos additus. Fabalium etiã siliquarũ cinis.) Scribo ex ueteri exemplari, siliquarumq;. nec redundat coniunctio, quando fabalia hic substãtiua uox est, ut alibi quoq; apud hunc ipsum autorem. Sed si largius sumatur, aluus soluitur.) Sed superfluit. Horrorem tertianæ & quartanæ minuere traditur.) Vetus lectio: minuere creditur. Refertur enim hoc ex uulgi opinione, non ex autoritate medicorum. Maculas ex toto corpore emendat.) Particula ex, superuacanea est. Aqua decoctum perniones & pruritus sanat.) Decocti nõ decoctum. Si uero ad mellis crassitudinẽ decoquantur satiui.) Adde necessariam particulam uel. decoquantur uel satiui. Suprà enim dixit syluestres efficaciores esse. Si uero cœlesti aqua decoquantur, succus ille smegma fit.) Discoquãtur non decoquãtur, Sequẽti uersu uerbũ, solet, redundabat. Item fistulis, cum axungia ueteri, ne intus addatur.) Legẽ addẽdo, ita ne intus addatur. Nascitur inter uitia segetis auenę Grecæ genere.) Græcæ superfluit. Estur & per se, & in patinis cũ tenera est decocta. Posterius & redũdat.

EX LIBRO XXIII. CAP. I

ET ad expiationem sanguinis quoq; adhibent, non ultra gargarizationes.) Quid faciũt gargarizationes in expiatione? Legendum igitur, ad expuitionẽ sanguinis, qua laborantes hæmoptoicos Græci uocant. Ideo & purgationibus ancipitem temperant.) putant non temperant. Error natus est ex geminatione præcedentis syllabæ. Huius enim colorẽ nigrũ esse diximus, cuius asparagos similes Diocles prætulit ueris asparagis.) Vetus lectio: huius enim nigrũ esse diximus. Asparagos eius Diocles p. u. a. Ossa infracta efficacius extrahit quàm supradicta.) Plinius scripsit, uel efficacius, id est, efficacius etiã. Aiunt si quis in uilla eam extruxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri aues uillaticas. Aliter eadẽ in iumento homineq; flegma aut sanguinẽ qui screatur, talos circũligata sanat.

ta ſanat.)Hoſtibus euenisse ita tractari, ut hic Plinius tractatus eſt. Equidem peruelim diſcere quánam ratione radices extruantur apud iſtos deprauatores, ut ne cætera portenta exagitem. præſtat enim ſincerã indicare lectionem, ex archetypis erutam. Aiunt ſi quis uillam ea tinxerit, fugere aceipitres, turasq; fieri uillaticas alites. Eadem in iumento homineque phlegma aut ſanguinem qui ſe ad talos deiecerit, circũligata ſanat. Quòd ſunt cãdida, aut nigra, aut inter utrũq; alia ex alijs, in quib⁹ uinũ fiat, alia ex quibus paſſum.) Emendata lectio: aut inter utrũq; aliaq; ex quibus uinũ fiat, alia ex quibus paſſum. Albana neruis utiliora. Stomacho min⁹ quæ ſunt dulcia, uel auſtera Falerna utiliora.) Lege, auſtera, uel Falerno utiliora. Sõno uero ac ſecuritatib⁹ iãdudũ hoc fuit.) Sic enim legendũ ac diſtinguendũ ſublata dictione accõmodatũ, quæ redũdabat. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omnes alias roſiones foris in ſpongia impoſitum.)Legendũ, In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omni alia, foris in ſpongia impoſitum. omni alia. ſ. ſanguinis fluxione.

CAP. II. Quandiu extinguatur deſcenſionis periculum denuncians.)Deſcenſionis ſuperfluit.

CAP. III. Succus eorum carbunculantibus excreſcentibus circa oculos ulceribus.)Dele excreſcentibus. Nam lacrymam quæ ab arbore ipſa diſtillat, æthiopicę maxime oleæ, mirari ſatis noueſt. Reperti ſunt qui dentiũ dolores illinendos cenſerent, uenenum eſſe prædicantes.) Hic una oratio, praua neſcio cuius induſtria, in duas diſſecta eſt. Legendum enim coniunctim, Nam lacryma quæ ex arbore ipſa diſtillat, æthiopicæ maxime oleæ, mirari ſatis non eſt repertos qui dentium dolores illinendos cenſerent. Non enim lacrymam ipſam miratur, ſed eorũ potius temeritatem qui tam ancipiti remedio uti nõ dubitarent, cum etiam ipſi uenenum faterentur. In fine cap. legendum, cum decocto lupinorũ nõ lupino.

CAP. IIII. Fauces exaſperat, & uenena omnia cohibet hebetatq;.)Emẽdatior lectio: & uenena omnia hebetat: abſq; uerbo cohibet. Cum pari portione mellis ac opij.) Lege, mellis acapni. Cæterũ iners & graue ſapore corpori.)Dele ſuperfluam uocem corpori.

CAP. VI. Expetitur in grauidarum malacia, & quoniam guſtatu moueat infantem.) Lego, Expetitur grauidarum maſacię. quoniam g. m. i. Cytinus uocatur à Græcis.)Satis erat, uocatur Græcis. Tales præpoſitiones ſexcentas de ſuo adiecerunt caſtigatores.

CAP. VII. Quoniam ſudantia huius cibi opera corpora refrigeſcunt.)Scribendum, perfrigeſcunt. Folia eius trita illita hæmorrhoiam ſiſtunt.) Lege, hæmorrhagiam. Pòſt additur omphacij aridi pondus ſextariorum duorũ, aut myrrhæ ſextarij unius: croci unius. Sed hæc ſimul mixta uel trita, miſcentur decocto.)Hic ſextarij pro denarijs ſunt ſuppoſiti, ut indicant uetuſta exemplaria, in quibus ſic legitur, pòſt additur omphacij aridi pondus X duorum: aut myrrhę X unius, croci X unius. hæc ſimul trita miſcentur decocto.

CAP. XIX. Lenius ſucco oleum eſt ex eadem myrto, & uinum quo nunquam inebriatur.) Lege addendo, lenius & uinum. Et folijs crematis utuntur & ſucco decocto.) Lege, & ſucco & decocto.

EX LIBRO XXIIII. CAP. I.

SImilis uis Rhodiæ Cretæ, & argillæ noſtratis concordia ualentium. Pix oleo extrahitur.)Hæc dictio concordia, nouam orationem incipit, hoc modo, Concordia ualent, cũ pix oleo extrahitur, quando utrunq; piguis naturæ eſt.

CAP. IIII. Emollit, diſcutit, humore ſiccat ſtrumas.) Lege, Emollit, diſcutit tumores, ſiccat ſtrumas. Vlcera commanducato impoſituq; optime ſanari.) Scribo commanducato impoſitoq;.

CAP. V. Defuncta corpora incorrupta conſeruat.) Vera lectio: incorrupta æuis ſeruat. De hac locutione & ſuprà libro xvi. monui.

CAP. VI. Chamæpitys latine aiuga appellatur, diciturq; propter abortus.) Vetus & ſincera lectio, Chamæpitys latine abiga uocatur propter abortus. Abiga ab abigendo partu, aiugæ cum abortu nihil eſt commune.

CAP. VIII. Ita ut puero quinq; folia tribus cyathis dentur.)Rectius diluantur quàm dentur. Aceris radix contuſa iocineris doloribus utiliſsime imponitur.) Lege efficaciſsime imponitur.

CAP. IX. Grauis quidam autor in medicina, uirgam ex eadem fractam &c.) Antiqua ſcriptura, Grauis autor in medicina, uirgam ex ea defractam. ac mox: Vulgus infelicem arborem eam appellat: non, infelicem eam arborem.

CAP. XI. Erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum uocant.) Lege addendo, Alia eſt erythrodanus. Tingentibus & radicula ramos præparat.)Lanas non ramos, Gũmi genera diximus.) Lege, Gummium.

CAP. XIII. Sed & frutex humilior atq; ſpinoſus in Niſyro.)Scribo atque ſpinoſus, nõ atq;. Calculo tumue ex uino decoctum, uel præſentaneum remedium eſt.) Niſi legas, Cauliculorum ex uino decoctum. neque præcedentia cohærebũt apte, neque ſequentia. Vel efficaciorem ſtomaticen præbuere.)Rectius, præbuerint.

CAP. XIIII. His ſubnectemus ea, quæ Græci &c.) Nõ male uetus ſcriptura, His ſubtexemus.

CAP. XV. Atque is nidor per infundibulum imbibitur in uetere tuſſi.) Antiqui codices habent, per infurnibulum.

CAP. XVII. Pythagoræ uere eſſe pertinax fama antiquitaſq; uindicant.) Duæ uoces, uere eſſe, redundant. Quod feciſſe ſcimus Cleemporũ cum & alia ſuo & nomine ederet, quis credet?) Vetus lectio: quod feciſſe Cleẽporũ cũ alia ſuo & nomine ederet, quis credat? Achemenidon colore eſt electri ſine folio naſcens in Tardaſtilis.) Legendum, Achemenidon colore electri ſine folio, naſci in Tardaſtilis. nã & hoc Democritus tradit. Alio de his aptiore dicturus loco.)Lege dicturis. abunde ſit dicturis.

CAP. XVIII. Celebratur autem à Græcis ſtratiotes. Eſt ea in Aegypto tantum, & inundatione Nili naſcitur.)Melior antiqua lectio: Celebratur autem & à Græcis ſtratiotis, ſed ea in Aegypto tantum & inundatione Nili naſcitur.

CAP. XIX. Qui perunctus eſt, ſi deſpuat ad ſuã dexterã ter.)Lege: qui perunctus eſt, deſpuit ad ſ. d. t. Tueturq; & ab inflãmationibus placat.)Scribo: tueturq; ab inflãmationibus plagas. Decoctũ ex uino gramen ad dimidias è balneis bibi iubent.)à balineis, non è balneis. Et cũ caro unguibus excreuerit,)Increuit nõ excreuerit. Diocles difficile parientibus ſemen eius dedit acetabuli menſura tritum in nouẽ cyathis ſæpe ad tertias partes bibere, ut qui biberint in calida lauarentur.)ô grammaticum deprauatorem, cui parientes maſculini ſunt generis. Emendata lectio hæc eſt, Diocles difficile parientibus ſemen eius dedit, acetabuli mẽſura tritum in nouem cyathis ſapæ: ut cum tertias partes biberint, calida lauarentur: & in balneo ſudantibus dimidium ex relicto iterum dedit: mox à balneo reliquum pro ſummo auxilio.

EX LIBRO XXV. CAP. I.

IPſa quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gratia gignẽte eas tellure.)Satis erat dixiſſe, medicinæ tantum gignente eas tellure. Gratia, doctulus quiſpiã de ſuo adiecit. Tantum ab excogitandis nouis, ac adiuuãda uita mores abſunt: ſummũique opus ingeniorum diu in hoc fuit &c.) Codices uetuſti iuuanda habent, non adiuuanda: & diu iam hoc, nõ diu in hoc. Omniũq; uitam clariorẽ fecere cognominibus herbarum.)Illic legitur, omnium utiq; uitam.

CAP. II. Pompeius Lenæus, Magni Põpeij libertus.)Pompeij non additur in emendatis exẽplaribus, nec refert addidiſſe: ſatis eſt, Magni libertus. Atque ſubtexiſſe effectus.) Deeſt una particula neceſſaria. legendum, atq; ita ſub. e. Verum & pictura fallax eſt ex coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ, multumque degenerat tranſcribentium ſors uaria.)Rectior eſt antiqua ſcriptura. Verũ & pictura fallax eſt, & coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ, multum degenerat tranſcribentium ſors uaria.

Atq; effigie quidem indicata, & nudis plerunq; nominibus defuncti.)Scribo: aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerunque nominibus defuncti. Durat tamen tradita perſuaſio in magna parte uulgi, ueneficijs & herbis id cogi. In eo nanq; fœminarum ſcientiam præualere.)Malo uetere lectionem: ueneficijs & herbis id cogi, eamq; num fœminarũ ſcientiam præualere. Sic enim interdũ hac parelctica particula Plinius utitur, ut ſuprà 22. lib. 24. capitis initio: Eam quoq; num, quam lamium inter genera earum appellauimus. Sic enim eo loco legendum indicauimus. Vulgus caſtigatorum quicquid rarum eſt pro deprauato damnat, ſuoq; mox arbitratu mutare ſibi permittit. Ea deinde lectio paſsim recipitur, etiam ſummatibus in literis uiris talia ut minutiora diſsimulantibus. Hinc fit, ut ſexcentis locis apud autores Latinos etiam nunc ſuppoſitum ſit pro etiamnum, aduerbium pro coniunctione: quamuis hoc ipſum etiam nunc, latine dicatur, ſicut hodieq; ſed perſæpe non ſuo loco poſitum reperitur, idq; deprauatorum (ut dixi) opera. Multique Circeios agros, ubi habitauit illa.)agros redundat, nec eſt in antiquis exemplaribus. Sunt enim Circeij oppidũ in Latio maritimũ, & antiqui Latij finis.

Tum etiam cum rigaretur Aegyptus illa, non autem eſſet, poſt ea fluminis limo inuecta.) Incorruptior eſt uetus lectio: cum etiã quæ rigatur Aegyptus illa non eſſet, poſtea fluminis limo inuecta. Tantum enim Aegypto, aggerẽte Nilo, acceſsit ut Pharos inſula, quam Homerus ætate ſua unius diei curſu à continente abeſſe ſcribit, poſtea litorali urbi Alexãdriæ ponte iungeretur. Inde & pleroſq; uideo exiſtimare.)Lege addendo, ita uideo exiſtimare. Sed quare nunc nõ plures noſcantur cauſæ? niſi quòd eas agreſtes literarumque ignari experiuntur, utpote qui ſoli inter illas uiuant.) Ethic uetus potior. Sed quare nõ plures noſcãtur, cauſa eſt quòd eas agreſtes literarumq; ignari experiuntur, ut qui ſoli inter illas uiuant.

Vera-

Vt radicem syluestris rosæ, quã cynorhodõ uocant, ebláditã sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendã in lacte. In Lusitania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte.) Atqui Lusitania remotissima est à Roma nõ proxima. Recurrendũ est ad archetypa, ubi sic legitur: ut radicẽ syluestris rosæ, quã cynorhodon uocãt, blanditam sibi aspectu pridie in fructeto, mitteret filio bibẽdam. In Lacetania res gerebatur, &c. Nunc probe quadrant omnia. Est enim Lacetania regio Pyrenæo uicina, in ea citerioris Hispanię parte, quæ prima se Romã uentibus offert. Deprauator ex In Lacetania fecit in lacte, idq; præcedentibus uerbis pro sua sapientia attexuit. eadẽ autoritate regioni nomen aliud, quod tum libitum est, finxit, nec religione ulla erga ueterũ monumenta, nec lectorum respectu, quos opinor omnes pro fungis habuit. Et talium operam typographi nonnũquam ampla mercede conducunt, ne nõ habeant similes labra lactucas. Alius est quẽ nos in priori uolumine eiusdem nominis diximus.) Legendũ, Alius est quàm quos in p.u. Tria enim draunculi genera moustrauit cap. 16. Aliudq; miraculũ exeuntis è terra.) O' temeritatẽ, quorsum attinebat priorem lectionem mutare, exerentis se terra. Sed belle pensatum est damnum scilicet, mox scribendo, in terram se condentis, pro in terram condentis.

CAP. III. Stomacacen medici uocabant, & sceletyrben. Ei malo reperta auxilio est herba.) Haud multo minus detrimenti accepisse bonos libros, dum cõfunditur lectio ineptis distinctionibus, quàm dum deprauatur, cum aliis innumeris hic quoq; locus & qui proxime sequetur testes esse possunt. Non solũ enim sensus obscuratur, quoties aliquid perperam distinctum est: sed etiam deprauandi occasio nix aliunde sæpius contingit. Veterũ codicum lectio talis est. Stomacacen medici uocabãt & sceletyrben ea mala. Rerperta &c. Miror quidẽ, quæ nominis esset causa, nisi forte confini oceano Britanniæ uelut propinquam dicauere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nascereturcertum est. Etiam tum libera Britannia fuit quidem: & hic quondã ambitus, nominibus suis eas adoptandi.) Sequamur & hic archetypa uetera, & statim multum lucis accedet. Mirorq; nominis causam, nisi forte cõfines oceano Britanniæ uelut propinquæ dicauere. Nõ enim inde appellatã eam, quoniã ibi plurima nasceretur, certum est etiam tum Britannia libera. Fuit quidem & hic &c. Non fortasis crederet aliquis cum hæc nostra friuola quoq; existimentur.) Vetus lectio melior: nunc fortasis aliquibus curam nostram friuolam quoq; existimaturis.

CAP. IIII. Laudatissima herbarum est Homero teste, quam uocari à dijs putant moly. Ast inuentionem eius Mercurio assignat.) Incorruptior lectio: Laudatissima herbarum est Homero quam uocari à dijs putat moly, & inuentionem eius Mercurio assignat. Uersu penultimo lege, Mireq; ut contra uenenum, non mireq; contra uenenum.

CAP. V. Instillauit auribus surdis succũ.) Antiqua lectio, auribus olidis. Cum exta super eam proiecta essent, fertur adhæsisse lieni.) Fertur redundat: pendent enim hæc à præcedenti uerbo, constat. Cui ante omnes plebs astans plausit.) Stans nõ astans. Is fuit nõ uulgaris honor: nam sedens in theatro plebs plurimis & ante Drusum plausit. Antiqui radicẽ, cortices quàm carnosissimos eligebant.) Melius, radicẽ cortice quam carnosissimo seligebant. Turgescentemq; in longitudinẽm findebant.) Lege addendo: turgescentemq; acu in longitudinem findebant. Nunc ramulos ipsos ab radice sui grauissimi corticis, ita dantes.) Vetus lectio: Nunc ramulos ipsos ab radice quàm grauissimi corticis ita dant.

CAP. VI. Alterã lanem, scordotin siue scordion, ipsius manu descriptam.) Antiqua scriptura, Alteram Lenæus, scordotin siue scordion, ipsius manu adscriptam. Atque in alpibus, pluribusq; locis in Lycia.) Emendatiores codices: & in alpibus uero, plurimisque alijs locis. Medetur & omnium morbis decoctæ succus.) omnium, non omnium.

CAP. VII. Sunt qui ab Artemide artemisiã cognominatã putent, quoniam priuatim medicatur fœminarũ malis.) Antiquiores codices melius. Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarũ malis. Solenne autem erat Græcis fœminis in partu Artemidem Ilithyiam inuocare, quemadmodũ Romanæ Iunonem Lucinã implorabant. Intelligendum igitur ab obstetrice Artemide, hoc est Diana denominatam herbam, non à uenatrice. Vis tanta est, ut uel è longinquo succus excipiatur incisæ conto. Suscipitur exempulis uentriculo hœdino. Humor lactis uidetur effluere. Siccatur conto. Sic thuris effigiem habet.) Non paulò sincerior est antiquorum uoluminum lectio. Vis tanta est ut è longinquo succus excipiatur, incisæ conto subditur exemplus uentriculo hœdino, humor lactis uidetur effluere: siccatus cum coit, thuris effigiem habet.

CAP. VIII. Aliam quoq; amplissimam, quam spartaniam uocant, Magna & ea cõmendatio, quod in ore eam habentes famẽ sitimq; non sentiant.) Cum dicit, magna & ea cõmendatio, satis apparet quòd & alium eius usum indicauit Plinius: alioqui & non haberet quod cõiungat Quo fit ut libenter accedam archetypis quæ sic habent: Aliã utilissimã ad ea quæ spasmata uocant. Aliam scilicet Scythicen. Certe in indice spartaniæ nulla fit mẽtio, ut iam nihil dubitẽ, diuinatoris cuiuspiã opera nouam herbam hic subito enatam, Plinio ipsi ne per somnum quidem cognitam. Et in quibus etiámnũ hodie in uirorũ lætiore cõuictu.) Emendata exẽplaria habent, in numeroso & lætiore conuictu. Seruilius Damocrates primus medentium.) Rectius, è primis medentium. Leuius & quod paulò pòst: ut dein in balneum descendatur in calidam: scriptum est pro, ut deinde in balineis descendatur in calidam. Impónitur in ipsa inflammatione, sed imminuta.) Vetus lectio, nõ in ipsa inflammatione.

CAP. IX. Serpẽtes necat, cuicũq; admota fuerit: & his torporem adfert.) Exẽplaria uetusta: cuicũq; admota fuerit feræ & hæc torporẽ affert. Sensus est, eam uim huic quoq; theriacæ inesse, quã magicæ illi suprà memoratæ: unde & nomẽ utrique commune, θηριονίκην: ac si dicas ferę torpor.

CAP. X. Folia ei plantaginis, nisi angustiora essent.) Vetus lectio, folia erant plant. Sic Virg. de malo Medica: Et si nõ alium late iactaret odorem, Laurus erat.

CAP. XIII. Quanquã mala in alijs terris mandantur.) Manuscripti codices habent, in aliquibus terris. Hæc cõmanducata, si oculis subinde religetur, plũbũ quod est genus uitij, ex oculis tollit.) Sincera lectio: Hæc cõmãducata si oculus subiq; de liniatur, plumbum quod est genus uitij, ex oculo tollitur.

EX LIBRO XXVI. CAP. I.

SIne dolore quidem ullo, aut sine pernicie uitę.) Elegãtius: sine dolore quidem illos, ac sine pernicie uitæ. Nec nisi usq; in ossa corpus exustũ esset, non rebellante tædio.) Et hoc mollius est in manu descriptis codicib⁹: ni usq; in ossa corpus exustũ esset, rebellãte tædio. H-s. C.C. elocasse in eo morbo ad curandũ sese.) ad redũdat. Duricia rubens uarijs modis.) Vetus lectio, uaricis modo. Ad posterum uero nigrescẽte.) Lege ad postremũ. Quid hoc esse dicemus? Rectius, dicamus. Parum enim erant homini cætera morborum genera, cum supra C.C.C. essent, nisi etiã noua timerẽtur. Neq; ipsi homines pauciora sibi opere suo negocia important.) In emẽdatis exemplaribus legitur certa morborum genera, non cætera. deinde neq; ipsi autem, coniunctione adiecta. præterea, opera sua, non opere suo.

CAP. II. Sedere nanq; in his scholis auditioni occupatum gratius erat.) Malim ueterẽ lectionem, auditioni operatos, id est, operã dãtes: Sic apud Nasonẽ, Studijs operata Mineruæ,

CAP. III. Asclepiades ætate Magni Pompeij rhetoricæ magister, nec satis in ea arte quæstuosus.) Nihilo deterior est antiqua scriptura: orandi magister, nec satis in ea arte quæstuosus. Ambulationem, gestationesque, cum unusquisque semetipsum sibi præstare posset intelligere. Fauẽtibus cunctis ut essent uera quæ facilima erant, uniuersum prope humanum genus circumegit in se.) Sincera lectio ex antiquis exemplaribus repetita est hæc, ambulationẽ, gestationes: quæ cum unusquisque semetipsum sibi præstare posse intelligeret, fauentibus cunctis ut essent uera quæ &c.

CAP. IIII. Siccentur Aethiopide Pontinæ paludes.) Adde aduerbium hodie. Siccentur hodie Aethiopide. Transit enim à priscis tẽporibus ad sua. Castigator delicatulus hiatu offensus submouit aduerbium, ut illi quidem uidebatur, superuacaneum. Nanque apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamẽti, quo pulchri boniq; & fortunati gignantur liberi. Cur nunquàm Persarum regi talis est dedita?) Præclare sanè de Plinio merentur, qui illi talem sermonem affingũt, qualis uix hoc seculo in aliquo uel mediocriter erudito ferri posset. Quid enim sibi uolunt hæc uerba, cur nunquàm Persarũ regi talis est dedita? Scribendũ iuxta archetyporum fidem: Nam quæ a.e. D.i.c. medicamenti, q.p.b.q. & f.g. liberi, cur nunquàm Persarũ regi tales dedit? hoc est pulchros bonos & fortunatos. atq; ita melius, iam hæc oratio ad præcedentia quadrabit. Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus dicemus, adijciemusq; quas ratio dictauerit.) Elegantius, reliquos effectus reddemus; adijciemus ut quasq; ratio dictauerit. Vt rumicis radix trita cũ aceto illinitur.) Parũ quidẽ ad sensum refert, malo tamẽ & in talibus probatorũ exẽplariũ fidẽ sequi, ubi sic legitur: ut r.t. ex aceto illinatur. Petris tantum adhærens ut musci.) Lege totum adhærens. Nam & muscus petris totus adhæret.

Proserpinaca cum muria & ex oleo trita.) Vetus lectio cum muria ex menis & oleo trita. Vtnõ ex quouis salsamento muria adhibenda sit, sed è solis menis.

CAP. V. Condurdon herba solstitialis, flore rubro, suffusa in collo, cõprimere dicitur strumas: Itẽ uerbenaca cũ plantagine, digitorũ uitijs omnib⁹, & priuatim pterygijs. Quinq; solũ medetur pectoris uitijs, Vel quod grauissimũ est tussis, huic medetur panacis radix in uino dulci.) In medicinalibus

his libris grauiore periculo peccatur, qui tamen nihilo maiore religione tractati sunt quàm cæteri. Vel hic locus quot mẽdis scatet? Itaq; totum retexemus, nostra exemplaria sequẽdo. Condurdum h.s.f.r.s.i.c.c. strumas: i.u.c.p. Digitorũ uitijs omnibus, & priuatim pterygijs quinquefoliũ medetur. In pectoris uitijs uel grauissimum est tussis &c.

CAP. VII. Plantago autem per se sumpta in cibo cum lente alicæúe sorbitione.) Legendum, aut per se sumpta in cibo, aut cum lente alicæúe sorb. Capnion herbam qui edere, bilem per urinam trahunt.) Vetus lectio melior, Capnon herbam qui edere, bilem per urinam reddunt. Radix uero consiliginis quam nuper inuentam diximus, suum & pecorum omnium remedium præsens est. Pulmonum uitio uel traiecta tantum in auricula.) Et hic uetus potior. Radix herbæ consiliginis quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum uitio, uel t.t.i.a.

Tripolium in maritimis nascitur saxis, ubi allidit unda.) Alludit, nõ allidit. Cacuminibus thymo, dulcis, & sitim sedat.) Mollius est, dulcis & sitim sedans.

CAP. VIII. Psyllum in aqua cum radicibus decoctũ.) Antiqua scriptura, Psyllium in aqua: Acori radicis decoctum. Vtrobique subintelligitur uerbum bibitur, ibidem præcedens.

Naturæ ei, molliendi, siccandi, coquendi.) Rectius, concoquendi. Cochlearibus quinque additis in cyathis tribus uini.) Latinius est, in cyathos tres. Sicut mox, in aquam mulsam addito pondere XII. Sumitur & ecligmate ad pectoris uitalia.) Vitia, non uitalia. Bibi ex aqua acetabuli mensura: dimidia detrahere pituitam.) Legendũ: bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitã. Radix eius in aqua mulsa XII. pondere denariorum.) Nimiũ sanè hoc pondus esse uel cæco appareat. Lego X. II. pondere. Errori occasionem dedit nota denarij. Scammonium quoque dissolutionem facit) Lege addendo, dissolutionem stomachi facit. Virus redolens, fuminosum lingua tactu lactescẽs.) Scribo gummosum, linguæ tactu lactescens. Quod fit herbæ farina & tythimali marini succo.) Lege, erui farina. A radice folijs pẽdet.) Legẽdum, folijs pendulis. Farina erui, aut fici.) Ficis, non fici. Folijs tusis priore minus efficax.) Lege addendo: Fit & è folijs tusis.

Semen & dentium canis cera includitur. Colluũtur & dentes succo radicis decoctæ in uino.) Vetus lectio: colluũtur & radicis decocto è uino. Dentes repetere superuacaneum est: & decocti significatio satis nota. Et ipsum etiam in asperis nascens.) etiã redundat. Ita ut sit totũ acetabuli modo.) Rectius, acetabuli modus. Peucedani succus inflationes & ructus gignit.) Longe aliter antiqui codices: Peucedani succus inflationes ructus gignens. nã & huc referẽdũ uerbũ discutit, quod proxime præcedit. Datur in somnũ euntibus, addito nitro seu polenta. Simul si post cibũ detur.) Vera lectio: datur & in somnũ eũtibus addito nitro uel poleta, si multo post cibum detur. In uino ictericis dari atq; illini, utilissimum est.) Antiqui codices: hoc in uino enterocelicis dari. Et enterocelarum remediũ huic loco magis apposite cõuenit, secundum ordinem membrorũ. Itemq; genitalium inflãmationem.) Adde omnem: inflammationẽ omnem. Symphyti radix illita enterocelas cohibet. Aufert & genitalium nomas hypocisthis alba.) Legendũ, S.r.i.e. cohibet. genitalium n.h.a. Nam cohibet tam ad nomas refertur quàm ad enterocelas. Præcipueq; eius usus ad stranguriã.) Elegãtius absq; cõiunctione: præcipui usus. Verum largior quoq; inflationes.) Scribe, uerum æquo largior inflationes. & sequenti uersu, humorem trahit, non dolorẽ. Vesicæ autem callitrichon trita, similis cumino, medetur, & data ex uino albo.) Vetus lectio: trita simul cum cumino, & d. ex u.a. Nec est necesse repetere uerbũ medetur, eodem uersu præcedens. Paruis è radice folijs quinis.) Melius, à radice.

CAP. IX. Plurimum remedium esset si uirgo imponat.) Lege, plurimum referre si uirgo imponat.

CAP. X. Quæ talis est, mollugo uocatur. Similis & asperioribꝰ folijs, asparago.) Scribẽdũ: quę talis est mollugo uocatur: similis sed asperioribus folijs, asperugo. Vt intelligas duo lappaginis genera, utrunq; à peculiari qualitate denominatũ.

CAP. XI. Ramosum & interuallis binum palmorum.) Rectius, Ramosam ex interuallis, ut binum palmorum interualla inter ramos intelligantur. Phthisin sanat, & plantaginis succus, si bibatur. Et ipsa decocta in uino cum sale & oleo, à somno matutino refrigerat.) Magis placet quod in uetustis habetur codicibus, Phthisim sanat, & plãtaginis succus, si bibatur, & ipsa decocta. In cibo cũ sale & oleo à somno matutino refrigerat. Certe hæc lectio magis Plinii resipit: nec medicos dissensuros puto, ad quorum tribunal hunc locum reijcio, sicut & eum qui mox subtexetur. Quinquefolij contrita folia ex uino sumpta diebus xxx. in betonicæ farinæ pondo denariorum xiij. cum aceti scillitici cyatho.) In ijsdem codicibus longe aliud legitur, & quidem rectius, quantum ego uideo. Quinquefolij contrita folia ex uino pota diebus xxxi. betonicæ farina pondere xiij. cum aceti scillitici cyatho. Et diuersos lethargicos excitari labor est. Hoc præstat euphorbiũ (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani succo.) Agnosco eundem, quem prioribus duobus locis, castigatorẽ: quem si offendebat soporifera uis in peucedano, eadẽ opera poterat id omnino tollere, cõtentus euphorbio suo: nũc manet idem scrupulus, neque docet quomodo sit euphorbium adhibendum. Sincera lectio in nostris exemplaribus est hæc, hoc præstante (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani succo. Eruptiones pituitasq; emendat plantago.) Scribo, Eruptiones pituitæ emendat, plantago, cyclamini radix.

CAP. XIII. Et ad hoc amplius addo, iocineris aut lateris contorsionibus.) Legendum & hoc amplius à uocis aut lateris contentionibus. Erisithale est flore luteo.) Lege, Erisithales.

CAP. XIIII. Spicula sagittariorum extrahit.) Sagittarũ, & nõ sagittariorum. Psilothrum nos quidẽ in muliebribus medicamentis tractamus, uerũ etiã uiris in usu est.) Antiqua scriptura: uerum iam & uiris est in usu. Cum dicit iam, significat nouum eius usum apud uiros esse, postquam mores degenerare cœperunt. Quadrupedum scabiem sanat hyssopum ex oleo fotum. Anginas peculiariter sideritis.) Satis apparet inepte dici, hyssopum ex oleo fotum. In nostris exemplaribus durat sincera lectio. Quadrupedum scabiem sanat hyssopum ex oleo suum anginas peculiariter sideritis.

EX LIBRO XXVII. CAP. I.

CRescit apud me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis.) Libens audirem quidnam mouerit castigatorem, ut unam particulam in ipso statim initio detraheret, idq; cõtra fidẽ archetyporum, quæ sic habent, Crescit profecto, apud me certe, t.i.a.a. Nunc uero deorum fuisse eam apparet, aut diuinã etiam cũ homo inuenerit: eandem omnium parentem genuisse hæc & ostendisse.) In emendatis codicibus est, cum homo inueniret. Ibidẽ coniunctio geminatur, & genuisse hęc & ostendisse. Verumetiam montes, & excedentia in nubibus iuga, pastusq; pecorũ & herbas quoq; inuicem ostentãt.) Hic quoq; ueteres codices à uulgatis editionibus discrepant: sic enim in eis legitur: Verumetiam montes, & excedentia in nubes iuga, partusq; eorũ & herbas quoq; inuicem ostentante, scilicet Romanæ pacis maiestate.

CAP. II. Hoc quoq; tamẽ in usus humanæ salutis uertere, scorpionum ictibus aduersari experiendo aconitum.) Cum hæ particulæ, hoc quoque, nihil aliud quàm aconitum referant, nõ erat opus repetere. Sed talia permulta passim ex interpretum glossulis in contextum irrepserunt.

CAP. III. Omnia animalia quæ sint salutaria ipsis nosse ipsa, præter hominẽ. Ipsa non est in emendatis exemplaribus, sensũ nihilominus absoluto. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus uenenata, nunc demonstrare quale sit aconitum.) Rursus illic minus est uerborũ ac syllabarũ, nullo tamen sensus detrimẽto, hoc modo. F.e.n.e.q.n.d. uenena, monstrare. q.s.a. Poterant uideri casu aliquot literæ omissæ, nisi toties deprehensa esset, quidlibet in quiduis mutãdi temeritas, etiã gratis nullaq; occasione inuitante.

CAP. IIII. Præterea in Aethiopia nascuntur & in Ida.) Lego, præter Aethiopiam nasc. & in Ida. Huius uctustæ nidor urinam cit.) Scribo, Huius ustæ nidor urinam ciet. Radice una, ceu palo in terra dimissa.) Rectius in terram demissa. Vsus in multis & principalis aluum soluere. cum penè sit sola medicamentorum quæ per se id præstant. Cõfirmat etiam stomachum, adeo ut nõ infestet ulla uis contraria.) O hominem (ne quid durius dicam) male feriatum, quisquis hunc locum suo more interpolauit, pro elegantissima Plinij locutione suas nugas substituẽs. Germana lectio hęc est, Vsus in multis, sed principalis aluum soluere, cum penè sola medicamentorum quæ id præstant, confirmet etiam stomachum, adeo nõ infestet ulla ui contraria. Vsus eius ad collectiones inflammationesque: quin emendat omnia quæ helxine.) Pro quin emendat omnia, ueteres codices habent, & in eadem omnia. Ambrosia uagi nominis est, & circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens densum.) Pro fluctuans lege fluctuati. s. nominis: pro habens, habet. Anonymos à nõ inueniendo nomine nomen inuenit.) Argutior est uetus lectio, Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Item Aristogeton in uulneribus preclara.) Hic stupidus aliquis conatus est noua metamorphosi ex medico herbam facere, eiq; uirtutes quę sunt anonymi attribuere, cum sit legendum Aristogitoni: & subintelligendum præcedens participium celebrata. Quin & in indice Aristogiton inter externos autores connumeratur.

CAP. V. Arction aliqui potius arcturum uocant.) Potius redundat. Sed ascyron maiores habet ramos, qui ascyroides uocãtur.) Dele has duas uoces, sed ascyron: atq; ita lege: maiores habet ramos quod ascyroides uocant. Sic enim legitur in emẽdatis exẽplaribus, & sic magis lectio quadrabit:

quod

quod ascyroides herbæ nomen sit, non ramorum. Comæ tritæ ueluti cruentatæ.) Rectius, cruentant: hoc est cruorem reddunt.

CAP. VII. Actea graui foliorum odore, caulibus aniſi geniculatis.) Vetus lectio, caulibus asperis geniculatis.

CAP. VIII. Trahit eadem potione secundas semine, lac minuitur in uino, aut mulsa aqua pota.) Lege & distingue hoc modo, Trahit eadem potio & secundas. Semine lac minuitur, in uino aut mulsa aqua poto. Cynosorchin aliqui orchin uocant, folijs oleæ, mollibus, ternis, paruisq;, semipedis lõgitudinis, in terra stratis.) Antiqua scriptura: folijs oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis. Et alibi genus chrysolachani traditur.) Veteres codices, Et aliud genus ch.t.

CAP. X. Caulem habet duorum palmorum.) Imò cubitorum. loquitur enim de pæonia. si quis dubitat de fide codicum, suis certe oculis credere cogetur, si hos modo consulere libuerit.

CAP. XI. Hippoglossa folia habet figura sylueſtris myrti.) Non Hippoglossa, sed Hypoglossa. Non enim ab equinæ lingnæ similitudine dicitur, sed quod paruum foliũ ceu lingua de folio eius exeat. Aliqui ægonichon uocãt, alij dios pyron, alij heraclean.) Vetusta exemplaria pro heraclean habẽt heracleos, ut sit genitiuus quẽadmodũ dios, & subaudias pyron: ac si latine dicas Iouis Herculisue triticum. Quod & magis miror, quoniam utilis prodatur sanguinem excreãtibus.) Legendum, Quod eo magis miror.

CAP. XII. Vis ei styptica & exulceratrix.) Scribo septica. i. corrosiua, ut nunc medici uocant. Sequenti uersu scribo: in Augustũ mensem incurrẽte, non in Augusto mẽse. Ergo species lymphantium hoc modo animorum esse credimus.) Vera lectio: ego species lymphantium hoc modo animorum esse crediderim. Folijs rutæ, similis gramini.) Antiqua lectio: folijs rutæ, semine graminis. De Polygono siue sanguinaria loquitur. Mares autẽ semine tantũ differũt, quod est incipiente oliua.) Incorruptiores codices hanc lectionẽ habent. Mares autem semine tantum differens, quod est incipientis oliuæ. Mares autem. s. partus facit: quod hic quoque subintelligi debet.

CAP. XIII. Folijs lenticulæ densis, amaris, aduersis in se:) Lege, aduersis inter se. Detichomane loquitur. Tragonia herba qualis sit non traditur.) Vetera exemplaria & hic in contextu pro tragonia cõstanter habent trachiniã, & in margine adnotatam: nec aliter est in primo libro, qui indicis uicem obtinet. Tragonis, siue tragion, nascitur in Creta tantum insula, in maritimis.) Paulo elegantius est: nascitur in Cretæ tantum insulæ maritimis. Phrygiæ omnino non nascil). Lege, non innasci.

EX LIBRO XXVIII. CAP. I.

QVanqnam & ipsi consensu proprij iudicij ita eligere laborauimus, potiusq; curæ rerũ quàm copiæ institim°.) Antiqui codices multo melius. Quanquam & ipsi consensu propè iudicata eligere laborauimus. Quod Plinius hic de se prædicat, id non minus uere ipse quoque usurpare possem, ut qui nihil magis dum hęc tracto præ oculis habuerim quàm ueterum iuxtà atque emẽdatorum exemplarium inter se cõsensum: cuius propositi necdum pœnitet, & bona quædam spes pollicetur, candidos quosque qui Musarũ fores pulsant, hanc nostram opellam non omnino fastidituros: fieriq; potest ut & illis qui iam intra adyta penetrarunt, nonnihil cõferat: de ijs duntaxat loquor qui Plinianæ lectionis auidi non semper uetera exemplaria ad manus habent, quò recurrere possint, quotiescũque scrupulus aliquis inciderit. Sanguinem quidem gladiatorum bibunt, ut bibentib. populis procul sint comitiales morbi.) Quanto melior uetus lectio: Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, ut uiuentibus poculis, comitiales morbi. Cum è plagis hunc ne ferarum quidem admoueri ori fas sit humano.) Scribo iuxta fidem nostrorum exemplariorum: cum plagis ne ferarũ quidem admoueri ora fas sit humana. Idque magis ad præcedentia quadrat. Quasi uero sanitas uideri possit, feram ex homine fieri. Quin morbo dignum, nõ ipsa medicinæ gratia, egregia hercule frustratione si non prosit. Aspici humana exta nefas habetur, quãto magis mandi.) Et hic locus est unus è pulchre contaminatis. Restituimus, unde cætera, sic: quasi uero sanitas uideri possit, feram ex homine fieri, morboq; dignum in ipsa medicina, egregia hercule frustratione si nõ prosit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandi? Sequenti uersu Feciſti redundat. Vitam quidem non adeo extendendam censemus, ut quoquo modo pertrahenda sit.) Sincera lectio, Vitam quidẽ non adeo expetendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit. Vel ex hoc capite abunde perspicuum esse potest, & nostrũ laborem minime superuacuum esse, & illos persæpe falli, qui librorum typis excusorum fiducia de ueteribus manuscriptis nix unquam cogitant, ignari quantum sibi in priscorum mo-

numentis conspurcãdis sacrilega publicoq; odio digna quorundã non dico amusorũ, sed plane asinorũ audacia permiserit: cum non raro fiat ut tenebrio quispiam plus mendarũ in unũ aliquod boni autoris opus ex putido suo cerebro inuehat, quàm quantum septẽ alij docti uiri, omni conatu adnisi, perpurgare sufficiant.

CAP. II. In titulo capitis scribe: ostenta & sanciri & depelli. Extat Tucciæ uestalis incestæ precatio.) Atqui incesti crimen falsum erat: legendum igitur, incesti deprecatio. ac mox sequenti uersu, anno urbis, non anno urbis Romæ. Nam Romæ nugator aliquis addidit contra omnium doctorũ consuetudinem. Sic dicimus anno ab urbe condita, non ab urbe Ro. Et omnia approbantibus DCCCXXX annorum euentibus.) Lege, ea omnia. Mancipia fugitiua retinere in loco precationis.) Precatione, non precationis. Et quod ibi statim subtexitur, Quod si semel recipiatur, in antiquis uoluminibus nõ male legitur: cum si semel recipiatur. Neque diras aues, neq; ulla auspicia pertinere ad eos, qui quamq; rem ingredientes obseruare se ea negauerint.) In emẽdatis codicibus non additur aues: quibus eo libentius accedo quòd suprà in hoc ipso capite sic legatur: quoties ipsæ diræ obstrepentes nocuerint. Et solent plerunque uoculas tales assuere glossularij, longe interdum à scopo aberrantes, quod & hic factum equidem non dubito. Quinetiam & legum ipsarum in xij. tabulis uerba sunt.) Rectius antiqua scriptura: Quid nõ & legum &c. Inepte enim simul ponuntur etiam &. Non pauci etiam serpentes ipsas recantari, & hunc unum esse ipsis intellectum.) Aliquanto mollior est uetus lectio: & hunc unum illis esse intellectum, quàm si repetatur, ipsas, ipsis. Incẽdio inter epulas nominato, aquam sub mensa profundi abominamur.) Quem nõ offendat huius lectionis absurditas? aut quis non sentiat, alteram esse sinceram, quæ in impresis etiã quibusdam codicibus habetur? incendia inter epulas nominata aquis sub mẽsas profusis abominamur. Aqua profusa pulchre conuenit incendium abominantibus: at quid causæ uel comminisci possumus, cur ad incẽdium nominatum aquæ effusionẽ abominari debeamus? aut cur aquam effundi potius abominemur, quàm incendij mentionem? Priusquam eam ipsam nominaret, aliúsue ei prædiceret.) Lege, priusquam ipse eam nom. Nam ipse & alius, sibi inuicem opponũtur. Carmina quædam extant contra grandines, contraque morborum genera, cõtra ambusta. Quædam etiam in partus. Sed in prodẽdo obstat ingens uerecundia.) Antiqua exemplaria hoc loco non parum discrepant à uulgatis editionibus: contraq; morborum genera, contraque ambusta, quædam etiã experta. sed prodendo obstat ingens uerecundia, ut de experimentis intelligatur non de partubus.

CAP. III. Hominum monstrificas naturas & ueneficos aspectus plenius dixim° in portẽtis gẽtiũ.) Plenius superfluit. Nã in insula Nili Tentyrij.) Tẽtyra potius quàm Tentyrij.

CAP. IIII. Sed & alios efficaces eius usus recognoscat uita. Ita despuimus comitiales morbos, hoc est, contagia regerimus. Simili modo & fascinationes repercutimus, siniſtræ dextræq; clauditatis occursu.) Primũ ita redundat, natum ex præcedenti dictione uita. deinde siniſtræ similiter superfluit. Legendum enim, fascinationes repercutimus dextreq; clauditatis occursum, quæ postrema uox cum finalem literã casu aliquo amisisset, nec iam compareret alter accusatiuorum, castigator ne nihil ageret coniunctio, de suo adiecit siniſtræ: itaq; error errorem peperit: ut ferè fit quoties absque archetyporum præsidio, ex nobis ipsis sincerã lectionẽ addiuinare conamur, iustissima hercle frustratione, sed graui studiosorũ incommodo, quibus ad hunc modũ nimium sæpe os sublinitur. Veniam quoque à deis speı alicuius audacioris petimus in sinum spuendo. Etiam eadem ratione terna, &c.) Etiam aptius præcedentibus cohæret, in sinum etiam proprium. Nunc mirum dicemus, sed experimento facile.) Dele nunc. Sic enim magis aures ferit, atque ad attentionem excitat, Mirum dicemus: & sic ferè Plinius loqui solet, nec aliter habent probatæ fidei exemplaria: quod dissimulasſem, ni studiũ esset non sensus modo suos reddere Plinio, sed uerba etiã ipsa, quãtũ fieri potest, annumerare. Leprasq; ieiuno illitu arceri.) Ieiunæ, nõ ieiuno. ac mox, Marcion, non Martion. Adiecta precatione, se uinxisse eãdem & soluturum.) Scribo & distinguo: se uinxisse, eijdem & soluturum. Eæ sunt: abstinere à cibo nimio.) Scribe, Abstinere cibo omnino. Notandum, nullum animal aliud præter hominem calidos potus sequi.) Hic duæ dictiones superfluunt, præter hominem, hominis uidelicet alicuius male feriati assumentum. Itẽ posca oculos contra lippitudines, certa experimẽta sunt.) Sic enim claudendũ hoc caput, ut sequẽtis initiũ sit, Sicut totius corporis, cõtrà quàm in uulgatis editionibus hæc capita distinguntur.

CAP. V. Vltimoq; probro maius in ciſijs triumphalibus sedenti dicebatur, uel in capitolio epulãti.) Tota hic aberratũ

est

eſt uia:in eam reducent nos archetypa,in quibus ita ſcriptum eſt:ultimoque probro manus in cibis triumphali ſeni deducebatur,uel in capitolio epulanti. Senſus eſt iam planus, qui antehac erat obſcuriſsimus.

CAP. VI. Digitis pectinatim inter ſeſe amplexis.) Magis placet antiqua ſcriptura: digitis pectinatim inter ſe implexis. Nam è diuerſo ſcandentesq;.)Lege,Nam euerſos ſcandentesq;. Atq; etiã quotidiani cinctus tali modo.) Rectius, Tali nodo. Augurium ex homine ipſo non eſt timẽdi mortem in ægritudine.)Scribendum, Augurium ex homine ipſo eſt non timendi mortem in ægritudine. Contra aurium pituitas uermiculosq;.)Lego,aurium pura, id eſt, aures ſuppuratas. Vlcera capitum, prurigines,nomas.) Pro prurigines malim porrigines,quod eſt in antiquis exemplaribus.

CAP. VII. Alij cum hyſopo & adipe anſerino.)œſipo, non hyſopo. Eſt autem œſipum,ut Naſonis uerbis utar, ſuccus ab immundæ uellere raptus ouis. Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris ſanantur,cui admiſceatur impubis pueri urina & mel Atticũ, omnia ſingulorũ cochlearium menſura. Murmura quoque aurium eijci inuenio.) Cõfuſa ſunt remedia,hoc modo diſtinguẽda. Pulmonum quoque i.l.m.ſanantur.cui ſi admiſceatur i.p.u. & m.a.o.ſ.c.menſura, m.q.a.e.i.

Anguli oculorum ſubinde madificentur.) Madefiant, non madificentur. Non ſegnius & in ſilẽte luna coitus ſuos maribus exitiales eſſe.) Legendum: non ſegnius & ſilente luna, coitusque tum maribus exitiales eſſe. non ſegnius ad præcedentia refertur. Metrodorus Scepſius in Cappadocia inuentum prodit,ob multitudinem cantharidũ ire illas per media arua,retectis ſuper clunes ueſtibus.) Vera lectio,ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per m.&c. Item nouella uitis eius tactu in perpetuum lædit.Vt ad noxiam res medicatiſsima trãsferatur,rutam & ederas ilico mori.) Lege, Item nouellas uites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas res medicatiſsimas ilico mori. Suffragantur & hic quemadmodum in cæteris uetuſta exẽplaria. Aciem in cultris tonſorum hebetari, æs contactum graue uirus odoris accipere.) Scribo, hebeteſcere.& odoris redundat. Nam bitumen in Iudæa naſcens,ſola hac ui ſponte ſuperari. Et fila ueſtis contactæ, ut docuimus, ne igne quidem uincuntur quo cuncta. Cinisque etiam ille,ſi quis aſpergat eum lauandis ueſtib.purpuras mutat,floribus colorem adimit,ne ipſis quidem fœminis malo ſuo immunibus.) Aliter in noſtris exemplaribus legitur,& quidẽ non paulo melius:itaq; retexemus totũ illaque ſequemur.Nam bitumẽ in Iudæa naſcẽs, ſola hac ui ſuperari, filo ueſtis contactæ,docuimus.Ne igne quidem uincitur quo cuncta:cinisq; etiã ille ſi quis aſpergat lauandis ueſtib.purpuras mutat,floribus colorem adimit,ne ipſis quidem fœminis malo ſuo immunibus. De bitumine Iudaico meminit ſuprà lib.7.cap.15. Quæ Lais & Cleophantus inter ſe contraria prodidere.)Scribendũ Lais & elephantis. Fuit autẽ utraq; meretrix,& utraq; de rebus muliebrib⁹ ſcripſit,poſterior etiam de cõcubitus ſchematibus, cuius & Martialis meminit,& Politianus. Legendum itaq; mox:aut inter ipſas pugnantia. cum hæc fœcunditatẽ fieri ijſdem modis quibus illa ſterilitatẽ pronũciaret. Catalogus quoq; autorũ quos Plinius hoc libro ſequitur Laida & Elephantida coniungit. Cæterum pro radice braſsicæ uel myricæ, in manuſcriptis eſt braſsicæ uel myrti. Bythus Dyrrhachinus hebetari aſpectu ſpeculorũ nitorem tradit.Iiſdem aduerſa rurſus contuentibus, omnem talem uim reſolui,ſi nullum piſcem habeant ſecum.) Bonam hercule operam deprauator hic nauauit,cuius præmiũ equidem nõ aliud darem quàm magnũ aliquod malũ,iam ſexcenties promerito.Sinceram lectionem archetypa cõmonſtrant, nempe hanc,Bythus Dyrrhachinus hebetata aſpectu ſpecula recipere nitorem tradit, ijſdem auerſa rurſus contuentibus: omnemque uim talem reſolui, ſi mullum piſcem ſecum habeant. Veſtis omnino ita infectæ portiuncula,acu uel licio, brachiali inſerta.)Lege,ac uel licio. quaſi dicat,uel unico filo.

Sic & comitiales excitari, morbosq; ſanari.) morbosq; ſanari de ſuo aliquis attexuit,contra ueterum archetyporum fidem. Suppoſita tantũ calici lacinia mẽſtruo tincta tali.) Satis erat: ſuppoſita tantũ calici lacinia tali: idq; Plinij ciuilitatem magis decebat,cætera haud dubium quin gloſſularius aliquis, ut ſolent,adiecerit. Correptam ſubnecti collo:& ita diſcuti morbum.)Dele &.

CAP. VIII. Promoſcidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius ſi & ſternutet.)Recti⁹,ſi & ſternuat. Sanguis & iſchiadicis prodeſt.)Syntecticis,nõ iſchiadicis,ſi ueteribus ac emẽdatis uoluminibus credere libet.Mox ne nihil ageret caſtigator,Leonis adipes cuſtodiunt, in adeps cuſtodit mutauit:& magorum uanitas promittit,in uanitates promittũt. Similiter dentis.) Lege,ſimilia.ſ.promiſſa. Setas è cauda contortas,& ſiniſtro brachio illigatas.)Scribo adalligatas. Permutationes ſexus ex his annua uice diximus, cæteraq; monſtrifica naturæ eius.) Antiqua ſcriptura, De permutationis ſexus annua uice diximus, cæteraq; de mõſtrifica natura eius. Præcipue pantheris eſſe in metu hyenæ dicuntur.) Germane latina lectio hæc eſt, Præcipue pantheris terrori eſſe traduntur. nam hyenã hic repetere quorſum attinebat? Facilius autem capi,ſi cinctus ſuos uenator,flagellumq; & ipſos equos ſeptenis alligauerit nodis.)Elegantior ſimul & uerior eſt uetus lectio, flagellũque imperitãs equo ſeptenis alligauerit nodis.

Febribus quartanis iecur deguſtatum ante acceſsiones.) Lege,deguſtatum ter.quod non parũ referre putatur in eiuſcemodi remedijs. Promiſſo in triduũ cõceptu.)Melius,intra triduum.In triduũ aliud ſignificatur cum dicimus,aſſumpto in triduum cõmeatu,id eſt,quantũ tribus diebus ſufficiat.

Mulieri prægnãti à pectore hyenę caro,& pili ſeptẽ & genitale, à ceruice ſi alligẽtur dorcadis pelle collo ſuſpẽſa,contineri partus promittunt.)Repræſentabitur & hic uetus lectio, uel quo ex collatione ueritas facilius eluceat. Mulieri candida à pectore hyenæ caro,& pili ſeptem,& genitale cerui,ſi illigentur dorcadis pelle,collo ſuſpenſa continere partus promittunt.ut ſuſpẽſa neutri generis ſit caſus accuſatiui,& omnia ſuprà dicta referat. Eodem genitali & articulo ſpinæ cum adhærente corio conſeruatis.) adſeruatis, non conſeruatis.

Eodem ſuffitu mulieribus menſtrua euocari.) Scribo,mulierum mẽſes:quod Plinio eſt uſitatius. Membranã quæ fel cõtinuerat,à cardiacis potam.)Codices uetuſti, quæ fel contineat,cardiacis potam. Quæ autẽ in ueſica inuẽta ſit urina, additis oleo ex ſeſamo, & melle aſiano hauſtã prodeſſe acrimoniæ ueteri.)Deprauator quantum uideo non leni brachio caput hoc attigit. Quæ ſequimur exẽplaria nõ addunt aſiano, neq; medici inter mellis genera aſiaticum celebrant. & pro acrimoniæ,habent ægrimoniæ. Siue lucernis,ſiue uiſu,ſiue peluib⁹.)Illic legitur,ſiue lucernis,ſiue pelui. Nec uideo quid hic ſiue uiſu faciat. Pimum qui in inteſtinis inuentus ſit.) Scribo,quod in inteſtinis inuentũ ſit.nam neutro genere Plinius hoc nomen uſurpat. A cane uero morſis adipẽ illitũ,& corium ſi ſit ſubſtratũ.)Aeque pleno ſenſu ſcriptũ erat,& corium ſubſtratũ. Quid ſibi uolunt in Pliniana purpura tam crebra pannorum aſſũmẽta?aut qualis gratia debetur prauis iſtis ſartoribus? Perũctos omnibus odio euenire.) Venire,non euenire. Contra ducum ac poteſtatum iniquitates comminiſtrant.) Quid malum comminiſtrant? commonſtrant legi debet. Si omnino aliquantulũ quis ſecum habeat.)Non male uetus lectio:ſi omnino tãtum aliquis ſecum habeat. Plinius ait ſufficere ſi tantum habeas tecum eam fiſtulam:alius mutauit ſenſum, docens ſatis eſſe quantulamcunque eius partem.

Canini eius dentes febres ſtatas arcent repleti, ſunt enim caui.) Lege addendo, thure repleti. Adulterant amylo aut cimolia, ſed maxime ſturni, quos captos oryza tantum paſcunt.) Coniector multum aberrauit à ſcopo. Vera lectio eſt hæc:ſed maxime qui captos oryza tantũ paſcunt. Sentit enim Plinius,crocodileam ex captiuis adulterinam eſſe, utpote longe deteriorem,nimirũ mutato animalis uictu. Præterquàm in riſu coarguentiũ.)Lego,Præterquã ubi irriſu coarguendũ.

Eundem ſalutarem eſſe parturientibus circa domũ.Sin uero domibus inferatur perniciоſiſsimũ.) Egregie deprauatum & hoc,non minus quàm ſuperiora. Reſtituetur in integrum hoc modo, Eundem ſalutarem eſſe parientibus, ſi ſit domi:ſi uero inferatur,perniciоſiſsimum.Eſt enim uerus ſenſus longe alius quàm ille prior:eſt autem hic. Chamæleontem ſalutarẽ eſſe,ſi multo ante parturitionem illatus ſit: ſin idem parturienti iam ſuperueniat, perniciоſiſsimum eſſe. Suffragantur ubiq; uetuſti codices. Siniſtrum,mirũ quibus monſtris conſecret,qualiter ſomnia quę uelis & quib⁹ uelis mittãtur,putet referre.)Sincera lectio ex archetypis petita eſt hæc:Siniſtrum humerũ quibus monſtris conſecret, q.ſ.q.u.& q.u.mittantur, pudet referre.Capitis dolores,inſperſo uino,in quo latus alterutrum maceratum ſit,ſanari fœminis.) Mirũ uero ſi hoc remedium in ſolis fœminis uim ſuam exerit, in maribus non item.Diſtinctio praua ſenſum deprauat. nã fœminis paternus caſus eſt & ſequentis orationis initium hoc modo, Fœminis ſiniſtri uel pedis cineri ſi miſceatur &c. Quibus in uerbis Vel detractum erat,Si tranſpoſitũ. Serpentes fugari liene inſtillato.)At quonã inſtillandus eſt,aut quomodo? Lege,Serpentes fugari ignibus inſtillato.Nam & hoc experimentũ & duo proxime ſequentia,de felle,non de liene accipi debent,iuxta fidem emendatorũ codicum. Illita inimicorum immane odium & omnium hominũ his cõciliare.) Certe ad inimicorũ odium nullo opus eſt ueneficio, ut qui ultro & eroſi ſunt & oderũt uiciſsim.Verior igitur uetus lectio: illita inimicorum ianuæ odiũ om.h.h.c. Prodeſt contra ſagittas uenenatas,ut Apelles tradit,poſtea ſumptus.)Vetus lectio: Prodeſt & cõtra ſagittarum uenena, ut Apelles tradit, ante poſteaq; ſumptus. Vt intelligamus eũ præſeruatiuã etiã uim habere. Præterea eiuſdem decoctum cum melle ſumptum uenerem inhibere.) Paulo melius legetur,eiuſdem decocti ius cũ melle. Eſt crocodilo cognatio quædam affinitasque.) Affinitas ſuperuacua

est. Sequenti uersu lege detrahendi sanguinis, non trahendi.

Plurimi autem super Saiticam inter Aegypti præfecturas.) Lege, super Saiticam præfecturā. ac rursus, Item fimū suffitu, non fimus. &, dētes ē parte læua, addita præpositione. Tandē finē fecit deprauator. dūtaxat in hoc capite, sed nō nisi proximus capitis fini. Porrò uel hoc caput argumento est, quòd tot mēdis refertū hactenus Plinium (ut cæteros autores taceam) habuerimus, non tam librariorum oscitantiam in culpa esse, quàm male literatos istos castigatores, iustius diuinatores aut coniectores appellandos: qui tamen alibi plus, alibi minus, prout collibitum est, se exercuerunt. cæterum scribę inscitia labi solent non temeritate: erratáq; eorum non magni negocij sit deprehendere, maxime cordato & erudito lectori. illi contrà homines nefarij, maiore periculo, nec tam facili remedio, & in maioris momenti rebus peccant, nulla religione nihil non contaminātes, planeq; iuxta Flacci dictū, mutant quadrata rotundis. Dicas eos manibus se deouisse, nisi omnes quotquot possunt bonos autores suis uenenis infecerint, suisq; fœtoribus conspurcauerint. Sed desinat stomachatio, & si nimio quàm uellem iustior, & ad præsens potius negotium redeamus.

CAP. IX. *Sicuti ē lactis usu, utilissimū cuique maternum, nutricis exitiosum est.*) Vt in ipso statim portu impegit egregius gubernator: nam quid ego audio, nutricis lac infantibus exitiosum esse? Cur igitur tantum ubiq; nutricum numerum uidemus, infantum tamen exitia nihilo crebriora, quàm inter eos qui maternis uberibus aluntur? Lego, Sicuti de lactis usu. Quæ uerba à prioris capitis fine pendēt. Deinde, Vtilissimum cuique maternum. Alioqui iuxta priorē lectionem non utilissimum erat, sed planè necessariū. Sequitur, Concipere nutrices exitiosum est. Sic enim quæ sequūtur nunc demum probe quadrabunt. Minus inflat quodcunq; decoctū. Sanat uuas, lichenas. Ad omnia utile contusa aut luxata, maxime renes, uesicā, interanea, fauces, pulmones.) Obsecro quid cōmune licheni cū uuis? aut quis unquā fando audiuit, luxatos renes, uesicam, interanea, fauces, pulmones? uel uesicam contusam interaneáue, aut pulmonem? Quid igitur præsidij reliquū est nisi in archetypis? ea sic habēt, Minus inflat quodcunq; decoctū. Vsus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes &c. Nam ut in Achaia bubulum biberent phthisici syntecticiq́ue & cachectæ, diximus in ratione herbarum.) In Arcadia, non Achaia. Dixit autem hoc lib. 25. cap. 8. Quod est maxime coactum, in summo fluit. At id exemptum addito sale, oxygala appellant.) Sic nobis transcribunt uetera exemplaria, qui nec legere sciūt nec scribere. Lege, in summo fluitat. *id exemptum, &c.* Quod magis uirus respuit, hoc præstantius iudicatur.) Quid est uirus respuit? Lege, resipit. Præstantius autem medicinæ, opinor, non cibis. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens, quod dum aceśit utilissimum est stomacho.) Legendum in recens quod uelis acescere, utilissimum stomacho. Proxima in communibus laus est adipi, sed maxime suillo. Apud antiquos etiam religiosus erat.) Elegantior lectio, Proxima in communibus adipis laus est, sed maxime suilli, apud antiquos etiam religiosi.

Medicorum aliqui admixto anseris adipe, taurorumq́ue seuo & hyssopo.) Rursus œsipum deprauatum in hyssopum. Vbi notandum sympathian quandam esse œsipo cum adipe anserino, quandoquidem & suprà cap. 7. ad podagras, ad uuluæ dolores, eædem species miscentur. Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint exulcerata & calida recipitur.) Legendum, aut quæ non sint exulcerata, salsa petitur. s. axungia. Iamq́ue probe quadrabit, quod hactenus ad præcedentia non congruebat. Mox sequenti uersu contra phthises lege, non contra tussim. Sic enim in probatæ fidei uoluminibus scriptum est, & aliâs non bene conueniet quod mox sequitur, scapulis eorum qui phthisin sentiunt. Parotidas admixta farina ē salsamentaria testa: quo genere proficit ad strumas. Pruritus ad papulas in balneo perunctis tollit.) Scribo, Parotidas admixta farina salsamentariæ testæ: quo genere proficit & ad strumas. Pruritus & papulas in balneo perunctis tollit. nam & hæc uox balneum uitiosa est, cum uterq; Plinius balineum appellet. Quin & Græcis quadrysillabū est βαλάνειον. Multi priuatim sic taurorum, leonum, pantherarum ac camelorum pinguia curari iubent.) Elegātius est, taurorum leonūq; pantherarū & camelorū. ut quædā coniunctionū ceu catena nectatur. Inter omnia autē cōmunia animaliū, fel præstātius in effectu.) Restituimus unde cætera sic: Inter omnia autem communia animalium uel præstantissimi effectus fel est. Vis eis, &c. Item equarum præterquàm uirginū erodit, emarginat, ulcerat.) Lege, emarginat ulcera. Tantum potest sympathia illa de qua loquuntur.) Loquimur, non loquuntur. Hircorū sanguini tanta uis est, ut ferramentorū subtilitas non aliter acuatur aut induretur, aut scabritia poliatur, uehemētiusq; quàm lima.) Antiqua lectio: ut ferramētorum subtilitas non aliter acrius induretur, scabricia tollatur uehementius quàm lima. Et ideo suis quæq; dicētur effectibus.) Lego, quisq; suis dicetur. nam de sanguine tantū loquitur. Vt si quæ sunt, extractas cauernis mādant.) Scribo, mandentes. Nam ut, pro utpote ponitur hoc loco. Fugiunt & omnino aliquid cerui habētes.) Vetus lectio, omnino dentem cerui habentes. nam omnino ad habentes refertur. Sic suprà cap. 8. si omnino tantum aliquis secum habeat. Aut medullā peruncto seuóue cerui aut uituli.) Hinulei, non uituli.

CAP. X. Item lactis haustus cum uua aminæa.) Taminia, non aminea, cuius usus in medicina nullus est. Fimū quoq; caprarum in aceto decoctū & illitum in ictus serpentium, placet, & recentis cinis in uino.) Antiqua lectio planior: Fimo quoq; caprarum in aceto decocto illini ictus serpentiū placet, & recentis cinere in uino. Canis rabidi morsu facta uulnera circūcidunt ad uiuas usq; carnes. Quidam carnē uituli admouent. Lege & distingue, C. r. m. f. u. c. ad uiuas usq; partes quidam, carnemq; uituli admouent. Hoc idem præstare & pellis ē ceruice solida existimatur: quippe tanta uis est animalis. Præter ea quæ retulimus, & uestigia eius calcata equis afferunt torporem.) Similis error priori. Legēdum: quippe tanta uis est animalis, præter ea quæ retulimus, ut uestigia eius calcata equis afferant torporem. Veruntamen fortiora eadem quàm in equis intelligi debent.) Scribo, fortiora omnia eadem. Et toxica expurgantur.) Exemplaria uetusta habent, expugnantur, ut hoc de antipathia intelligatur. Omnia sesami quoq; iure poto.) Vera lectio, Omasi quoq; iure. Neque enim ex frugibus remedia in hoc libro traduntur, sed ex animantibus. Ius omasi & 12. cap. est inter remedia.

CAP. XI. Cum succo oleris, ita ut uncto inarescat.) Codices ueteres, ita ut unctio inarescat. Sed & corruptos dentes confirmari.) Iidem codices pro corruptos, habent combustis. sosibus. Asinæ quoq; lacte percussū uexatos.) Manuscripti codices, Asinino quoque lacte. Castigator ueritus, ne forte quis de maris asini lacte id acciperet, scripsit asinæ. ô solertiam asininam. Equarum uirus à coitu in lychnis accēsum.) Melius in ellychnijs.

CAP. XII. Poppeaq́ue hoc uxor Neronis principis instituit.) In uetustis exemplaribus tantum est Poppea hoc Neronis principis instituit. Sicut dicimus, Cornelia Grachi, Terentia Ciceronis. Friuolum licet uideatur, non tamē omittendum.) Eadem exemplaria non addunt licet: tantum est, Friuolum uideatur, ἀωφυτικῶς. Aestates, & quæ discolorem faciunt cutem.) Decolorem non discolorem. Hirci fel & lentigenes tollit, admixto caseo & uino, sulphure spongiæq́ue cinere.) Lege, & uino sulphure, spongiæq́ue cinere. Labrorum scissuris cum adipe anserino.) fissuris, non scissuris. Et bouis ungulæ cinis ex aqua: Fimum quoq; feruens ex aceto decoctum, testesq; uulpini.) Lege addendo, Et bouis ungulæ cinis ex aqua: Fimum quoq; feruens ex aceto. Item seuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctū, testesq; uulpini. Prodest & sapo.) Gallorū hoc inuētum rutilādis capillis, ex seuo & cinere. Optimꝰ fagino & carpino.) Optimus non ad cinerem refertur, sed ad saponem. sed his duabus uocibus seuo & cinere, redduntur aliæ duæ, fagino & caprino, quod posterius in carpino deprauatum est. Vngues contusos fel uniuscuiusq; animalis circumligatum.) Scribo, fel cuiuscunque animalis circumligatum.

CAP. XIIII. Vtuntur ad utrunq; uitium & coagulo hædi in uino myrteo, magnitudine fabæ poto: & sanguine, & eiusdē in cibo formato, quem sanguiculum uocant.) Lege: & sanguine eius in cibum formato. Item in uino myrtite, non myrteo.

Cornus ceruini teneri cinis, cochleis africanis cum testis suis mixtis, in uini potione.) Melius cochleis africanis cum testa sua tusis mixtus.

CAP. XV. Calculos expellunt lienes equini.) Legendum lichenes equini: itaq; scriptum uisitur in uetustissimis exemplaribus. alioqui satis erat dicere, lien equinus. Demōstrant urinā facere in canis cubiculo, ac uerba adijcere, ne ipse urinam faciat ut canis in suo cubiculo.) Vtrobiq; cubili legendum: nā canis cubiculūm nemo unquā Latinus dixit. Quem dicunt cum interficiatur reddere urinā liquidiorē in initio, sed in terra spissantem se.) Quem, calculū non onagrum. Proinde rectior est antiqua scriptura, Quē dicitur cū interficiatur reddere urina, liquidiorem initio sed in terra spissanté se.

CAP. XVI. Perniones ursinus adeps, rimasq́ue pedum omnes arcet.) Sarcit, non arcet. Iniurias à calceatu.) Vetus lectio, è calceatu. Potum uero sublime ex aqua.) Hæc uerba male in uulgatis editionibus distrahuntur à præcedentibus: & sub limine scribendū, pro sublime. nā hoc ad magicā superstitionē attinet: & remediū ex magorū autoritate præscribitur.

Quis hoc quęso inuenire potuit? Quæ est ista mixtura? Cur digitus bubonis potissimum electus est?) Et hic uetus lectio paulo melior, Quis hoc quæso inuenire potuit? quæ ue est ista mixtura? cur digitus potissimum bubonis electus est?

CAP. XVII. Lupi & capræ seui cyatho, uel lactis pari mensura,

ſura, deploratum phthiſicũ conualuiſſe certus autor affirmat.) Mira uero mixtura, ſi credere dignum eſt. Equidẽ malim ueterem lectionem, ut ueriſimiliorem. Rupicapræ ſeui cyatho, & lactis &c. Ramenta pellis ceruinæ deſecta pumice.) Imò deiecta. pumex enim non ſecat. Sequenti uerſu pro Ruborem lege Rubori. pendet enim & hoc à uerbo illinitur. Sunt qui id coxiſſe aceto, utilius putent.') Rectius, ſunt qui incoxiſſe aceto utilius putent

CAP. XVIII. Aut cum muſci pari pondere, aut cum propoli.) Viſci, non muſci, atteſtantibus uetuſtis exemplaribus.

CAP. XIX. Quod ſi mortuus partus ſentiatur, lien ex a.d. p.c.) Lichen, non lien. Tædium ueneris fieri dicit Aeſchines.) Legendum, Oſthanes. Is fuit uir Perſa profeſsione magus. Et teſticuli equini aridi, ut potioni interſeri poſsint.) Interi, non interſeri.

CAP. XX. Inſuper pedes boũ, ſi prius cornua pice liquida perungãtur.) Emendati codices, Nõ ſubteri pedes boũ, ſi &c.

EX LIBRO XXIX. CAP. I.

QVanquam non ignarus ſum, nullis ante hæc Latino ſermone cõdita, ancepsq; ac lubricũ eſſe rerum omniũ nouarum principiũ, nec aliud utiq; gratię, quàm ſterilis difficultatis in promendo.) Quis obſecro in poſtremis uerbis micam Plinianæ elegãtiæ agnoſcat? In uetuſtiſsimo codice ſcriptum reperi, Quanquam non ignarus ſim, nullis ante hæc Latino ſermone cõdita ancepsq; lubricũ eſſe rerũ omniũ nouarum taliũ utiq; quàm ſteriles gratię difficultates in promẽdo. Cæterũ lubricũ hic ſubſtantiuũ nomẽ eſt, idq; fefellit eum qui principiũ adiecit. Mirumq; & indignũ protinus ſubit, nullam artiũ inconſtantiorẽ fuiſſe, & etiamnũ ſæpius mutari contigerit.) Contigerit redundat. Scribere in templo eius dei qui auxiliatus eſſet.) Scribo, quid auxiliatum eſſet: & eius dei ad Aeſculapium refertur. A Creonte Agrigentino.) Legendũ, Acrone Agrigentino, ſeptimo caſu. In eum Acronem Empedocles ciuis eius & amicus, hoc luſit epitaphio.

Ακρον' ἰατρον ἄκρον, ἀκραγαντῖνον πατρὸς ἄκρης,
Κρύπτει κρημνὸς ἄκρ& πατρίδος ἀκροτάτης.

In muſicos pedes uenarum pulſu diſcreto.) Rectius deſcripto. Cenſusq; quanquã exhauſtis opibus Neapoli exornata ut hęredi H-S. CCC. relinqueret, quadragena, id eſt Aruntius ſolus.) In manuſcriptis reperio: cenſusq;, quanquàm exhauſti opibus Neapoli exornata, hæredi H-S. CCC. reliquere, quãtum ad eã ætatẽ Arũtius ſolus. ut hæc uerba de ambobus fratribus accipiantur. Nullius hiſtrionũ par, ex quo de trigario comitatu regreſſus in publico erat.) Vetuſta ſcriptura. Nullius hiſtrionũ equarumq; trigarij comitatior egreſſus in publico erat. Vult enim autoritatẽ eius demonſtrare per turbas in bonorem eius aſſectantiũ, qua in re confert eum gratioſiſsimis tum apud plebem, ſed hiſtrionibus aurigisq; qui Circenſibus trigas equarum agitarent, qua exercitatione Nero quoq; ipſe eius tẽporis Romanorũ princeps in primis delectabatur. Iáq; pulchre cõgruet quod mox ſubiũgitur: cũ Crinas Maſsilienſis, &c. Nullo idẽ cenſente, ne uideatur aſſertio alterius.) Melius, acceſsio alterius. itaq; legitur in incorruptioribus exemplaribus. Iis ipſis ſcilicet quæ nunc nos trademus.) Tractamus nõ trademus. Intelligendum enim etiã de iam dictis.

Quæ nos per genera uſus ſui differimus.) Rectius quem. ſ. commentariũ. Quinimò tranſit in conuitiũ.) Lege, tranſit cõuitiũ. nã hoc eſt quod mox dicit, ultroq; qui periere arguũtur. At de iudice ipſo quales in conſiliũ eunt, ſtatim occaſuri.) occiſuri, non occaſuri. craſſum ſanè erratum, quod tamen nõ unam editionem occupauit. Non deſeram Catonẽ tam ambitioſæ artis inuidiæ à me obiectum, ut à ſenatu illum qui ita cenſebat.) Lege, aut ſenatum illum. nam aliquanto pòſt ita ſermonem hunc claudit. Hæc fuerint dicenda pro ſenatu illo.

Non ſunt artis iſta, ſed hominum.) Paruulum erratum, ſed non leuis momenti. Legendum enim, Non ſint artis iſta, ſed hominum. Archontio uulnerum medico.) Repoſuimus ex uetuſto codice, Alconti. Huius & Martialis meminit: Oſtẽdit digitum ſed impudicum, Alconti Daſioq; Symmachoq;. Et ab ijſdem deficiẽtibus cibo ſæpius die ingeſto.) Cibos ingeſtos lege, ut cum præcedentibus cohæreat. Illa prodidere imperij mores.) Scribo perdidere. Neq; enim dubitauerim aliquibus faſtidio futura quæ dicuntur animalia, at non Virgilio nefas fuit.) nefas ſuperuacuum eſt. ſubintelligitur enim faſtidio. Ordiemur autem à confeſsis, hoc eſt lanis ouibusq;.) Lege lanis, ouisq;, de quibus ſecũdo & tertio capitibus. Nec deeſſet materiæ pompa.) Elegantius, Nec deerat.

CAP. II. Sanguinem in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo & allio, indita auribus, obturatis modico ſpiſsius.) Legendũ: & alio modo indita auribus obturatis ſpiſsius, atq; ita legitur in probatis exẽplaribus. Vulnera ex uino, uel aceto, uel aqua frigida & oleo aſperſa ſanat.) Illic legitur expreſſa, non aſperſa. Sordes quoque caudarum concretæ in pilulas, ac ſiccatæ per ſe tuſæq; farina, & illitæ dentibus mire proſunt, etiam labentibus.) Lege, tuſæq; in farinam. Item pro labentibus labantibus. i. uacillantibus.

CAP. III. Sic & illita lienicis.) illita redundat. Cibis quot modis iuuent notum eſt, cum tranſmittant faucium tumorem.) Vetus lectio, Cibo, quot modis iuuent notum eſt, cũ tranſmeent faucium tumorem. ac mox: ſimulq; uim potus & cibi habeant, non uini uſum. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præſentaneum remediũ erit.) Scribo, hoc præſentius.

Equitem Romanum euocatum.) Pro euocatum legi debet è Vocontijs. nam Vocontij Galliæ ciuitas eſt, & onorum genus, de quo loquitur, Gallis peculiare: atque ita habent uetuſta exẽplaria. Multa præterea remedia ſunt ex anſere, quod miror æque quàm in coruis.) Atqui è coruis non admodum multa remedia traduntur. Vetuſti codices habent, æque quàm in capris. & recte. nãq; id miratur Plinius, quòd ex animalib. morbo obnoxijs tanta ſit remediorum copia, anſere uidelicet & capra. Huc facit quod libri præcedẽtis cap. 10. mox circa initium enumeratis aliquot è capra remedijs ſubijcit, quod quidem miror, cũ febri negetur carere. Verum errori occaſionẽ præbuit, quòd & coruus aliquot mẽſibus ſingulis annis ægro tare dicatur, æque quàm anſer.

CAP. IIII. Præcipue in aſcenſu ſiderum.) aſſenſu, non aſcenſu. alioqui male quadrat quod ſequitur: cum lumine lunæ fibrarum numero creſcente ac decreſcente. ac mox, ſerpẽtes perſequitur, legendum non proſequitur. De muſtela. Tribuunt ei & ſucceſſus petitionum à poteſtatibus, & à dijs etiã precum, morborum remedia beneficiorũ munere.) Vera lectio, morborũ remedia, ueneficiorum amuleta. Propitiatis oratione dijs, fortunatam domum facere promittunt.) adoratione, non oratione. Itẽ ſi quis eam ipſam in uapore baculo ſuſtineat, aiunt eum futura præcinere.) Legendũ, aiunt enim præcauere: atteſtantibus emẽdatis codicibus. alioqui nec præcedentia cõgruunt, nec ſequentia. Democritus quidẽ monſtrat quædam ex his confici.) Germanior lectio, Democritus quidem monſtra quædam ex his conficit. Vnde monſtrificæ dicuntur ſagæ, quales Medea & Circe fuiſſe feruntur. Quidam oleo illo ſpumam argenteã decoquunt ad emplaſtri genus, atq; illa illinunt.) Lege, atq; ita illinunt.

CAP. V. Oportet igne comburi omnia, modo ut ſemel diximus.) Sincera lectio, Oportet autẽ comburi omnia eodẽ modo, ut ſemel dicamus.

CAP. VI. Alij lacte mulierum cum braſsica cinerẽ muſcarum ſubijciũt, quidã mel tantũ.) Subigũt lege nõ ſubijciũt: & melle non mel. Additis duabus ſextis denarij ſextiui, ut omnia œſypo illinantur.) E ſtibi, non ſextini. Porrò ſtibi quid ſit, ipſe Plinius docet in metallorũ tractatione. Cinis lacertæ uiridis, uel in uino albo ſole coactus.) Vetuſti codices, Lacertæ uiridis fel in uino albo ſole coactum. Quibus pluma auriũ modo eminet.) Illic legitur, auriũ modo emicat. Apollonius Tyanæus.) Lege, Pitaneus. Eſt autem Pitane Aeolidis oppidum in Aſia. Nam ut Tyanei teſtimonio Plinius utatur, temporũ ratio uix patitur: ad hoc non memorãtur ulla Apollonij Tyanei in hoc genere ſcripta. Et præcipue ſpelunca ipſa impoſita fronti ad duo tempora.) Antiqua ſcriptura: impoſita per frontem ad duo tempora. Venantur eũ formicæ circũligatæ capillo in cauernã eius conjectæ, efflato prius puluere ne ſeſe cõdat: & ita formicæ cõplexu extrahitur.) Antiquior lectio: Venãtur eum formica circũligato capillo in cauernam eius conjecta, efflato prius puluere ne ſeſe condat: ita formicę cõplexu extrahitur. At Hercule Diodorus & morbo regio & orthopnoicis reſtitiſſe tradit.) Recti': At Hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis ſe id dediſſe tradit.

EX LIBRO XXX. CAP. I.

ISTos enim quiſq; communi auditu ſaltem cognitos habet. Melius quadrat uetus lectio: Quotus enim quiſq; auditu ſaltem cognitos habet. Siquidem Protea & Sirenum cãtus apud eum non aliter intelligi uolũt: Circen utiq; & inferorũ euocationem ſolum hac agi.) Quanto elegantior antiqua lectio? Circe utique & inferorum euocatione hoc ſolum agi.

Troianis itaq; temporibus quum Chironis medicinis cõtenta eſſet ſolo Marte fulminante, miror equidem illis populis famam eius intantum adhæſiſſe, ut Menander quoque literarũ ſubtilitatibus peritus, in eadẽ Telmeſſo genitus Theſſalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam.) Non dubito quin & hic uetus lectio, tanto ſit uerior, quanto tum ſimplicior eſt, tum planior, Sic enim habet, Troianis itaque temporibus, Chironis medicinis cõtenta, & ſolo Marte fulminante, miror equidẽ Achillis populis famam eius in tantũ adhæſiſſe, ut Menãder quoq; literarum ſubtilitati genitus, Theſ. &c. Orphea putarem è propinquo primum intuliſſe, ad uicinas uſque ſuperſtitiones ac medicinę profectum, ſi nõ ex Perſis eſſet uis tota, in Thraciamq; magice delata fuiſſet.) Hic quoq; temere diſceſſum eſt ab archetypis, in quibus ſic legitur: ſi nõ expers ſedes eius tota Thrace magices fuiſſet. Voluminibus Dardani è ſepulchro eius petitis.) Germana Plinij uerba ſunt, in ſepulchrũ

eius petitis.ac mox:cætera in uiro illo probant:non, de uiro.

Est & alia magices factio, à Mose etiamnum & Iochabele Iudæis pendens.)Modo dixit,Est & alia, id est, etiã alia:quid igitur opus repetere etiamnum?Emendati certe codices aliud habent,nempe sic:à Mose & Iamne & Iotape Iudæis pendẽs. Is Iamnes in thaumaturgia antagonista Mosi fuit,coram Pharaone,quod in Paulinis epistolis legimus, magus insignis, quo factum opinor ut Plinius Mosen quoq; similiter magum fuisse putauerit. Castigatorem fefellit similitudo scripturæ, dum pro & iamne legit etiamnum:tertium nomen etiã typis excusa quædam exemplaria habent,recte quidem mea sentẽtia,cũ Hebræũ sit & apud Hebræos autores reperiatur. Palamq; in tempus siluit sacri prodigiosi celebratio.) Lege, palamque in tempus illud sacra prodigiosa celebrata. Quid ipse ego hanc memorem artem oceanum quoque transgressam,& ad naturæ inane peruectam in Britaniam, quæ hodie eam attonite celebrat.) Elegantior & germanior lectio:Sed quid ego hæc cõmemorem in arte oceanũ quoq; transgressa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodieq; eam att. cel.

CAP.III. Canum,qui rabiem præferunt capitum cinis.) Scribendum, qui rabie perierunt. At in superiore dolore duos superiores adalligant.) Lego, At in superiorũ dolore. Fit eodẽ modo & dentifriciũ è caninis dẽtibus cinis è murino fimo inditus. Lege & distingue, Fit eodẽ modo & denti riciũ.Cauis dẽtibus cinis è murino fimo inditur.Vanũ esse arbitror,canis ortu angues cauda mẽbranã exuere,quoniã neutrum in Italia uisum est.) Antiqua scriptura, uanum arbitror esse,canis ortu angues candidos membranam exuere,quoniã nec in Italia uisum est. Pruritum quidem intolerabilem facit: & ideo utilius est.) Vetus lectio:& ideo tolerabilius est.

CAP.IIII. Hæc cum hircino seuo lichenas illita ex facie tollit smectica ui.)Scribo,Hæc cum hircino seuo illita lichenas ex facie tollit septica ui.Sequenti uersu lege,contectusq; brasica,pro contentusq;.

CAP.VI. Iure pecudum stomachus recreatur.) Perdicũ non pecudum. Item uipera porcelli modo inassata.) Viuerra nõ uipera. Caninus si uiuenti exprimatur.)Lege,eximatur. Eliberat & lacerta uiridis eo dolore uiua, in olla ante cubiculum dormitorij eius cui medetur suspensa.) Emendati codices,Eo liberat & lacerta uiridis,uiua in olla ante cubiculum dormitorium eius cui medetur suspensa.

CAP.VII. Resistit & cochlea sicut diximus in suspiriosis temperata.)Nisi legas,sistit aluum & cochlea, quemadmodũ est in uetustis iuxtà atq; incorruptis exemplaribus, non quadrabit quod paulo pòst sequitur:Sistit & anatum masculorum sanguis.

CAP.VIII. Aluum cit & gallinaceorum decoctum ius.)Legendum, Aluum ciet & gallinaceorum discoctorum ius. Vel herinacei,uel uespertilionis. Et anserinus cum cerebro,& alumine & œsypo.)Melior uetus lectio, uel herinacei cum uespertilionis cerebro,& alumine & œsypo. Loquitur de cinere herinacei. Cochleas africanas cum sua carne & testa crematas pro cinere,) Scribo, iuxta fidem archetyporũ, poto cinere:non,pro cinere.

CAP.IX. Fel arietis cum seuo.Mures dissecti impositi.) Quis unquam uidit seuũ muris?Lego & distinguo, Fel arietis cum seuo.Mures dissecti impositi. Quòd si putrida ulcera,cera ad cicatricem perducunt.)Lege,cera addita ad c.p.

CAP. X. Nunc autem reuertemur ad ea quæ totis corporibus medenda sunt.) Antiqua lectio, Nunc reuertemur ad ea quę totis corporibus metuẽda sunt. Si dexter pes circũscribatur,ac uestigiũ id defodiatur.)Effodiatur,nõ defodiatur. Itẽ fel cũ melle præcipue anguinũ.) Agninum, non anguinũ.Ibidẽ,Lichen mulæ,non lien. Eadẽ omnia prædicantur ex uipera.)Rursus uiuerra in uiperam est deprauata. Vult enim eadẽ esse remedia è syluestri mustela,uiuerra appellata, quæ iam è domestica cõmonstrauit.Et sequenti uersu abstergeant,Plinianũ erat non abstergant:quod tamen semper mutatum est,sicut ciet in cit,& ciẽt in ciunt, balineum in balneũ, aqua calda in calidam,& alia id genus non pauca.

CAP. XI. Bubonis quidem oculorũ cinerem.)Non male antiqua lectio,Bubonis certe oculorum. Si luna,rasis barbis eorum.) Vetus lectio,radijs barbisq; eorum. Quoniam eius erit copia spei de tecto.) Argutius est:quoniã miseriaspei delectat:suffragantibus uetustis exemplaribus.

CAP. XIII. Cinis cochlearũ terrenarũ:sed & ipsæ extra ẽtæ testis.)In emendatis exẽplaribus nõ est mẽtio cineris. tanũ est,Cochlearũ terrena:sed & ipsæ extractę testis. Sicut paulo pòst,Eadem ratione & terrena cochlearum prosunt.totæq; exemptæ tusæ & impositæ, recentia uulnera sistunt. Quanquàm & hic posterior locus in uulgatis editionibus depraua-
te legebatur,nimirum eiusdem opera,cuius & superior. Fi-
mo quoque ipso ouium sub testa calefacto:) Sub testo,nõ sub testa. Est autem testum uas testaceum sub quo placentę coquũ tur. Vtitur hac uoce Cato quoque cap. 76. Adeo ad pueros quoq; abscissos illitis solidari infra septimũ diẽ Democritus persuaserit:itaq; in melle seruandos censet.) Antiqua scriptura:adeo ut neruos quoq; abscisos illitis solidari infra septimẽ diem persuasum sit:itaq; in melle seruãdos censent. Bubonis cerebro cũ adipe anserino mire uulnera dicũtur glutinari, quæ uocãtur cacoẽthe. Cinis etiã fœminũ arietis cũ lacte muliebri diligenter prius elutus linteolis sanat. Vlula quoq; auis cocta in oleo,cui liquato miscetur butyrũ ouillũ & mel, adul cera sananda ualet.) Operæ pretium est & hic cõferendi causa uetere adscribere lectionẽ.Bubonis cerebrũ cũ adipe anserino mire uulnera dicitur glutinare:quæ uero uocantur cacoethe,cinis fœminũ arietis cũ lacte muliebri,diligẽter prius elutis linteolis:ulula auis cocta in oleo,cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel.Vides lector totã hanc orationẽ pendere ab illis uerbis,dicitur glutinare:nihilq; opus esse tã multis adiectis,ut iam mutata ac perperam distincta taceam.

CAP. XIIII. Muliebribus malis mẽbranæ à partu ouiũ proficiunt.)Lego,In muliebribus malis. Alio modo africanæ binæ cũ fœnogræco quod tribus digitis capiatur, additis melle cochlearibus quatuor.Illinuntur aluo,prius irino succo perunctæ.)Lege addẽdo,distinctione quoq; mutata,hoc modo:Alio modò africanæ binæ tritæ cũ fœnigræci quod tribus digitis capiatur,additis mellis cochlearibus quatuor,illin.&c.

Miscentur lomento æquis portionibus.)Vetus,æquis partibus. Putant & ter circundatas ouo perdicis, non inclinari,) Circumductas,non circundatas.

CAP. XV. Infantib.qui lacte concreto uexantur, præsidium est anguinum coagulum.) Quis unquam uidit anguinũ coagulum?Scribo: præsidio est agninũ coagulum. Lacertæ uiridis admotæ dormiẽtibus morsu emendantur.) Quid opus erat repetere uerbũ emẽdatur,cũ in proxime præcedẽti uersu habeatur?Et sequẽti uersu lego, harũdini alligata suspẽditur, nõ adalligata.nam adalligata uocare solet, quæ Græci periapta,superstitiosa ferè ac magica remedia quę suspẽsa collo aut brachio alligata gestantur. Cogunt concipere inuitas fetæ ex cauda mulæ, si iunctis inter se colligentur in coitu.) Antiqua lectio:si iunctis uellãtur,inter se colligatæ in coitu. Byturos uocari,qui uites in Campania rodãt.) Scribo,erodant.

EX LIBRO XXXI. CAP. I.

QVæ causa fulmina edidit.) elidit,non edidit.

CAP. II. Alibi frigide,alibi calidæ, alibi inũctę.) Lege,alibi iunctæ.i.una cũ calidis frigidæ eodem in loco. Sextias in Narbonẽsi prouincia.)Melius,Sextias. Ibi compositis uoluminibus eisdẽ nominibus.) Scribo: uoluminibus eiusdẽ nominis. Lacus Amphion uitiligines tollit.) Imò Alphion: nam ab hoc effectu etiam nomen inuenit. uitiligo enim ἀλφὸς Græcis dicitur. Tungri ciuitas Gallię fontẽ habet insignem, plurimis bullis stillantem.)Rectius,bullis stellantem:quod in emendatis exẽplaribus legitur. Eudicus in Hestiæa Eutice.) Scribendum,in Hestiæotide. At Lusis Arcadiæ quodã fonte mures terrestres bibere & conuersari.) Viuere,nõ bibere.

In Sicilia apud oppidum Iusgum riuus fluit unus, ex quo bibentiũ subtiliores sensus fieri Varro tradit.) Triplex erratum,nec tamen cuiuis deprehẽdi facile,nisi ex collatione.Restituimus autem hoc modo:In Cilicia apud oppidum Cesum riuus fluit Nus &c. unde prouerbium κίσσιον οἶκος. quanquam autem paræmiographi in hebetes ac stupidos id dici solitum affirmẽt, εἰρωνικῶς tamẽ proculdubio accipiendum est, quemadmodum illud, Sapientum octauus, aut ἄνθρωπος ἕκλυε. Mirum quoq; & quod cum piscibus transit.) Vetus lectio:mirũq; quòd cum piscibus transit. Leue hoc uideri poterat, nisi hæc ipsa menda non uno loco occurreret. Non procul ab Euripidis poëtę sepulchro.)ab redũdat.Sic enim Plinius loqui solet: non procul sepulchro. Item calidæ aquæ in Eubœa.In Lebedo nanq; alluit riuus,in quo saxa in altitudinẽ crescũt.) Antiqui codices, Item calidæ aquæ in Eubœæ Delio:nam quę alluit riuus saxa in altitudinem crescunt. In fine secũdi cap. In quibusdam speluncis utroque modo columnas faciunt.) Lego & distinguo, In quibusdam speluncis utroque modo, columnasque faciunt.nam hæ uoces utroque modo,ad uerbum præcedens durescunt,referuntur.

CAP. III. Cursu enim procursuq; ipso extenuari atq; proficere.)Legendũ,Cursu enim percussuq; ipso. Et ut sæpe ad uicina lactis accedens.) Scribo,ad uiciniam lactis. Quædam aquæ uere statim incipiente frigidiores sunt, quarum non in alto origo est, hybernis enim constat imbribus: quædam canis ortu, sicut in Macedonia apparet. Vtrunque ante oppidum Pellam:Incipiente enim æstate frigida est palustris,dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget.)Malui ueteres codices sequi,in quibus sic legitur: quædam canis ortu,sicut in Macedoniæ Pella utrunque.Ante oppidum enim incipiente æstate frigida est palustris,&c.

CAP, V. Illa mutatio mirabilis nulla euidente causa apparet.) Vera lectio:Illa mutatio mira, ubi nulla euidens causa apparet.

CAP.

CAP. VI. Cum alioqui lauari calida frequenter indicarit.) Induceret, non indicarit. Idē ad corpora ſiccanda. Qua de cauſa & frigidi mari utuntur. Præterea eſt alius uſus ſimplex.) Scribo iuxta fidem emendatorū codicum, Item corpora ſiccant, qua de cauſa & frigido mari utuntur. Præterea eſt alius uſus multiplex. Difficilius perfrigeſcunt marina calefacta.) calefacti non calefacta. Ibidem pro mānas rigentes, uetuſti codices habent māmas ſororiantes: nec dubito quin rectius, quandoquidem hoc uocabulo præter alios etiam Politianus utitur. Sequenti uerſu lege: Aurium grauitatem, capitis dolores.

CAP. VII. Et in Capadociæ puteis ac fonte quem in ſalinas egerunt.) Congruentior erit lectio ſi legas, Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquā in ſalinas ingerūt. Quicunq; ligno conficitur ſal, niger eſt.) Vetus lectio, Quicunque ligno confit ſal. At è ſtagnis Tarentinus, ac è riguis Phrygius.) In uetuſtis exemplaribus tantum eſt, At è ſtagnis Tarentinus ac Phrygius. Salinarum ſinceritas ſummā fecit ſuā differentiā. Quædam enim fauilla ſalis, quæ leuiſsima ex eo eſt & candidiſsima, flos ſalis appellatur. Et flos quidē ſalis in totum diuerſa res.) Verboſior hæc lectio eſt, at uetus multo elegantior ſimul & uerior. Salinarum ſinceritas ſummā fecit ſuam differētiā quadam fauilla ſalis, quæ leuiſsima ex eo eſt & candidiſsima: appellatur flos ſalis, in totum diuerſa res.

CAP. VIII. Nunc è ſcombro piſce laudatiſsimum in finibus Carthaginis ſpartariæ & cetarijs, ſociorum appellatur.) Antiqui codices melius, Laudatiſsimum in Carthaginis Spartię cetarijs, ſociorū id appellatur. Laudatur & Clazomenegaro.) Illic legitur, Laudātur & Clazomenę. ac mox: ſicut muria Antipolis ac Thurij, iam uero & Dalmatia. Quod prius nō recte legebatur Antipolis ac Thuria. Iam uero in Dalmatia.

Namq; & alece ſcabies pectoris ſanatur.) Imò pecoris.

CAP. IX. Defuncta autem ac putreſcentia ita uendicās, ut durēt ea per ſecula.) Sincera lectio: defuncta etiā à putreſcē do uendicant, ut durent ita per ſecula. Ad hoc maxime probatur Tragaſæus aut Caunites.) In uetuſtis codicib. pro Tragaſæo Tattæus legitur. Is in Phrygia conficiebatur.

CAP. X. Magnus & nitro uſus, qui dicetur ſuo loco.) Legendum & uitro. i. ad uitrū. quod enim promittit ſuo loco ſe dicturū, id lib. 36. ca. 26. in mentione uitri dicit. Podagricis in balneis ungi ſolia nitro prodeſt.) Vetus lectio, Podagricis in balineis uti ſolio nitri prodeſt.

CAP. XI. Item abſtergendæ lippitudini utiliſsimi. Eam quæ tenuiſſima eſt, molliſsimā quoq; eſſe oportet.) Rectius, Iidem abſtergendæ lippitudini utiliſsimi, eosq; tenuiſsimos & molliſsimos eſſe oportet. Imponuntur & integris partibus, & fluxione occulta laborantibus, quæ diſcutienda ſunt.) Vetus lectio, ſed fluctuatione occulta laborātibus, quæ diſcutiēda ſit. Sed ſpleneticis è poſca, ignibus ſacris ex aceto. Efficaciores quādo aliud imponi oportet, ſic ut ſanas quoq; partes ſpatioſe operiant.) Lege & diſtingue: Sed ſpleneticis è poſca, ignibus ſacris ex aceto, efficacius quàm aliud. Imponi oportet ſic, &c.

EX LIBRO XXXII. CAP. I.

HOmines quibus in paſtu eſt, piſcem olēt.) Vetus lectio, quibus impactus eſt. alioqui nō quadrabit quod ſubiungitur: cætero moriuntur totidem diebus, quot uixerit lepus.

Vitulos marinos ternas heminas capere.) Abſurda hercle lectio. Legi debet, mitulos ternas heminas capere. Id conchæ genus eſt.

CAP. II. Nouacula & ferrū quæ piſce tacta ſunt, olent.) Codices antiqui, Nouacula piſce quæ tacta ſunt, ferrum olēt.

Item in Labra Gnidij Iouis fonte.) Legendum, Item in Labradij Iouis fonte. Nam in Lyciæ Limira fonte Apollinis, quem Cinum appellant.) Diſſentiunt ab hac lectione uetera exemplaria, quæ ſic habent. Nam in Lyciæ Myris, fonte Apollinis quem Curium appellant. Et Curius Apollinis eſt cognomen, non fontis nomen.

CAP. IIII. Vrinā earū aliter quàm in ueſica diſſectarum, inueniri poſſe non arbitror, & intra eam eſſe. Hæc quoq; portētoſa à magis demonſtratur, aduerſus aſpidū ictus ſingulare remediū. Efficacior eſt tamē ut aiunt cimicib. admixtis.) Emēdati codices: & inter ea hoc quoq; eſſe, quæ portentoſa magi demonſtrent, aduerſus aſpidum ictus ſingulare, efficaciore tamen ut aiunt cimicibus admixtis.

CAP. V. Sæpius uero quantum ueneficium præſtaret mē ſtruis mulierū.) Præſtaret redūdat. Adinueniri obiecta rana formicis.) Lege, id inueniri. Cinis eorū ſeruatus prodeſt paruori. Prodeſt periclitātibus ex canis rabioſi morſibus.) Germana lectio, C. e. ſ. prodeſt pauore potus periclitantibus ex c. r. m.

CAP. VII. Huius corporis humorē penicillis deraſum claritatem oculis inunctis narrāt afferre.) Scribo iuxta fidem ueterum codicum, ſpecillis deraſum. Eſt autem ſpecillum inſtrumentum inungendis oculis aptum: quemadmodum legimus lib. 7. cap. 53. C. Iulius medicus dum inūgit, ſpecillum per oculum trahens. In calice nouo lenta pruna decoquere, deinde ſpuma pennis deterſa.) Subinde, non deinde.

CAP. IX. Piſciculi minuti ex uentre eius quos deuorauerit exempti.) Lego, Qui deuorauerit. Itē uituli marini. cuius cinis & adeps prodeſt.) Cinis redundat per anadiploſin præcedētis uocis paulū immutatæ natus. Morbos abigit ius mitulorū.) Hoc ius præcellit iuri Cæſareo pariter ac Pontificio, ſi uerū eſt quod hic legitur. Sed extra iocum, pro morbos abigit, legi debet, Corpus auget.

CAP. X. Neruos præciſos purpurarū cauum quo ſe operiūt, tuſum glutinat.) Antiqua lectio: Neruos uel pręciſos purpurarū callum quo ſe op. Intelligo autem operculum quale & in terreſtribus cochleis conſpicimus, quoties intra calycē cō tractæ ſuo ſucco uictitant. Secari harundine: ferro enim intingi, uitiumq; trahere natura deſerente.) Ferro enim inſici, legendum: & deſinente pro deſerente, atteſtantibus uetuſtis codicib. Ita pueros pubeſcere negauit mango ſalpe obſtetrix.) Vera lectio, Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix.

Iecur ranæ dryophytes & calamitæ.) Incorruptiores codices: Iecur ranæ diopetis uel calamitæ. Vidi equidem certis locis tantū numerū ranūculorū, ut cū imbre delapſæ, uel certe ex imbre proueniſſe uideri poſſent. hos opinor hic diopetes uocari, quòd Græci Διοπτεύς nominēt quicquid eſt ex aēre delapſum, quaſi à Ioue demiſſum. Legitur hoc uocabulū & ſuprà.

Pulmone marino ſi cōfricetur lignū, ardere uidetur, adeo ut faculā ita præluceat.) Malo quod in uetuſtis eſt codicibus, adeo ut baculū ita præluceat. baculum autem neutro genere dixit, quemadmodum Græci Βάκτρον.

EX LIBRO XXXIII. PROOEM.

VIdemusq; ſuperexcauatos montes, mirātes. &c.) Sincera lectio, uiuimusq; ſuper excauatā, mirantes. &c. Et in ſede manū opes quærimus, tanquā parum benigna fertiliq; qua ſecetur.) Pro qua ſecetur, melius leges quaqua calcatur, ut eſt in probatæ fidei uoluminibus. Cui enim fodiēdi cauſa medicina eſt?) Noſtra exemplaria elegantius, Quoto enim cuiq; fodiendi cauſa medicina eſt? Quàm innocens, beata, imo uero & delicata eſſet uita, ſi nihil aliud de ea, niſi quod ſupra terras concupiſceret, haberetq; nō niſi quod ſecū eſt?) Vetus lectio nonnihil uariat: ea ex uetuſtis exemplaribus totidem uerbis adſcribetur. Q. i. q. b. i. u. & d. e. u. ſi nihil aliud quàm ſupra terras cōcupiſceret, breuiterq; niſi quod ſecū eſt?

Parum enim erat naturæ unā inueniſſe uitæ peſtem, niſi in pretio etiā eſſet ſanies auri.) Illic legitur: Parū enim erat unā uitæ inueniſſe peſtē, niſi in pretio eſſet auri etiā ſanies.

CAP. I. Manus & prorſus ſiniſtræ maximā autoritatē conciliauere auro, nō quidem Romani, quorum more ferēdum erat bellicæ uirtutis inſigne.) Quanto melius noſtri codices: non quidē Romanæ, quorum more ferreum erat id & bellicę uirtutis inſigne. Nec præter Numæ Seruijq; Tullij alia, nec L. quidē Bruti.) Lege, ac ne L. quidem B. Quanquàm & de nomine ipſo ambigitur, id Græci à digitis appellauere.) Potior lectio, Quanquàm & de nomine ipſo ambigi uideo. Græci à digitis appellauere. Aequa fortuna triumphantis & ſerui coronā ſuſtinentis.) Antiqua ſcriptura magis arridet: æque triumphantis & ſerui fortaſſe coronam ſuſtinentis. Et conditas artes ueſtes ac uaſa aurea.) Alius pro artes ſcripſit arte, atque ita locum belle caſtigatum putauit, cum legi debeat, & conditas arcis ueſtes. Et qui primus inſtituit, cunctanter id fecit.) Melius, Et quiſquis primus inſtituit. Inter Cepionē quoq; & Druſum ex anulo in auctione nauali inimicitiæ cœpere.) Venali, non nauali. Multi prætura functi in ferreo cō ſenuerint.) Lege addendo: multi prætura quoque functi. L. Fuſidiū illum, quem Scaurus in uita ſua ſcribit.) Antiqui codices, ad quem Scaurus de uita ſua ſcripſit. Nullosq; omnino anulos maior pars gentium hominumq;, etiam qui ſub imperio noſtro degunt, hodie habent.) Lego, hodieq; habet. Alij uero & huic unum tantum, quo ſignanda ſignent. Cōditurq; ille ut res rara, & ad iniuriæ uſus indigna, uelut è ſacrario promitur.) Prætulerim & hic ueterē lectionem. A. u. & h. u. t. quo ſignantem ſignent. Cōditus ille ut res rara, & iniuria uſus indigna, uelut è ſacrario promitur. Porrò, quo ſignantem ſignent, ſic dictum eſt, quemadmodum illud apud Satyricum: ſed quis cuſtodiat ipſos cuſtodes. Alij bracteas inferunt leuiore materia, & propter caſum gemmarū tot ſolicitudinem putant.) Quis hæc uerba obſecro pro Plinianis agnoſcat, cui modo Plinius uel mediocriter cognitus ſit? Imò quis non ſtatim ineptā orationem & uitioſam eſſe ſentiat? In noſtris exemplaribus legitur ſic. Alij bracteas infarcire leuiore materia, tutius propter caſum gemmarum ſolicitudini putant. Demumq; uel plurimum opum, ita ſcelera anulis fiunt.) Bene exercuit caſtigatorem & hoc caput, ut uideo, quamuis non bonam gratiam meritum. Germana lectio eſt, Deniq; ut plurimum opum ſcelera anulis fiunt. Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa acta, Seruorum quoq; cauſa nomēclator adhibendus. Sed aliter apud antiquos. Singuli Marcipo-

res &c.) Quid est in domo turba externa acta? Sincera lectio, & in domo turba externa, ac seruorum quoq; causa nomẽclator adhibẽdus. Aliter apud antiquos, singuli &c. Nũc rapiẽdæ comparantur epulæ, pariterq; qui rapiãt eas. Sed & claues quoq; ipsas signare non est satis.) Elegãtius absq; cõiunctione sed. Nũc r.c.e.p.q.q.r.eas: & c.i.s.n.e.s. Et hoc est quod suprà dixit: quo signantẽ signẽt. Celebratiorẽ quidẽ usum cum fœnore cœpisse, argumento est cõsuetudo uulgi, ad sponsiones etiã num anulo exiliente, ab eo tẽpore quo nondum erat arra uelocior.) Nec hic uideo cur mutare libuerit ueterem lectionẽ: ea sic habet, Celebratior quidẽ usus cũ fœnore cœpisse debet: argumẽto est c.u. ad s.e.a. exiliente, tracta ab &c. Eadem loquendi forma lib. 9. cap. 41. dixit, Pœnitentia hoc primũ debet inuenisse. Seruatumq; in hodiernum diem est.)

Diem elegantius subintelligitur quàm exprimitur.

CAP. II. Propter hoc etiamnum Nongenti uocabãtur ex nominibus selecti, ad custodienda suffragiorũ scita in comitijs.) Plebiscita passim legimus apud bonos Latinę linguæ autores, at suffragiorum scita equidẽ nusquam legere memini. pręstiterit igitur & hic ueterũ codicũ fidẽ sequi, toties iã expertã, Præter hos etiãnũ Nõgẽti uocabãtur ex omnib. selecti ad custodiẽdas suffragiorũ cistas in comitijs. Cũ C. Sulpitius Galba iuuenalẽ famã apud principẽ popinarũ pœnis aucuparetur, occupatusq; in his esset, quæstus in senatu, uulgo institores eius culpæ defendi anulis.) O' bellum castigatorẽ. at quid erit corrũpere ueterũ monumenta, si hoc castigare dicitur? An illi parum integra uidebatur hæc uetus lectio? Cũ C. Sulpitius Galba, dum iuuenalẽ famam apud principẽ popinarum pœnis aucupatur, quæstus esset in senatu &c. Quod ad equestrem ordinem pertinet.) Rectius, attinet.

CAP. III. Antonius Sopus in contumeliã naturæ uilitatẽ auro fecit, opus proscriptione dignũ.) Sopus redũdat, nam de triumuiro intelligendum est, ad cuius tabulas proscriptorias alluditur.

CAP. IIII. Tũ maxime Augustũ de cruore eius cœnare.) Aliæ editiones, de cruce eius. Vtraq; dictio uitiosa. Legẽdũ, de crure eius. Vt intelligamus huic in direptione fractę sta tuę crus obtigisse, cuius partẽ in hospitalẽ cœnã insumpserit.

CAP. V. Hæc sunt tenacia eius in colore blanda.) Melius, & colori blanda.

CAP. VI, Lineas ex argento nigras fieri produciq; mirabatur.) Vetus lectio: Lineas ex argento nigras produci pleriq; mirãtur. Nãq; ideo etiã platyophthalmon id appellauere, quoniã in collyrijs mulierũq; epiphoris dilatet oculos, & fluxiones inhibeat oculorũ.) Tutius & hic uetusta exẽplaria sequemur, quę sic habent. Nãq; ideo etiã pleriq; platyophthalmon id appellauere, quoniam in calliblepharis mulierũ dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorũ &c. Porrò calliblepharis appellatione fucus palpebrarũ intelligitur. Quæq; subsiditin mortario abigiturq;.) Lege, abijciturq;. Alij tritum in aqua triplici linteo siccant, fecemq; abijciunt.) Saccant, non siccant. Confractis tubulis ad magnitudinem auellanarũ.) anulorũ melius quadrat quàm auellanarum: atq; ita legitur in emendatis exemplaribus. Temperare, purgare, explere, ulcerũ tumores lenire.) Scribe ex fide ueterum codicum: temperare, purgare, explere ulcera, tumores lenire. Itemq; perniones cum myrto & cera & abdomine.) In exemplarib. quorum fidem sequimur, tantum est cum myrtis & cera, abdominis nulla mentione.

CAP. VII. Minium quoq;, & nunc inter pigmenta magnæ autoritatis, & quondã apud Romanos non solum maximæ, sed etiam sacræ religionis, ut autor est Verrius, & cuius sit necesse credere autoritati. Iouis ipsius simulacri faciẽ diebus festis minio illini solitã.) Codices nostri longe melius distinguũt, ubi sic legitur: & quondã apud Romanos nõ solũ maximæ sed etiam sacræ. Enumerat autores Verrius, quibus credere sit necesse, Iouis ipsius simulacri &c.

CAP. VIII. Dum ne quid prætereat in uiscera, ac uulnus attingat.) Lego, dum ne quid penetret.

CAP. IX. Quin etiam pocula ita figurantur, excultis intus crebris ceu speculis.) Alius excultis mutauit in exculptis, atq; ita rem acu se attigisse putauit, cum legendum esse expulsis, uetusta exemplaria nobis indicent. Plurimumq; refert concaua sint & poculi modo, an media depressa, an elata, an auersa, an obliqua.) Antiqui codices sic habent, Plurimumq; refert cõcaua sint & poculi modo, an parmę threcidicæ, media depressa an elata, trauersa an obliqua. Optima apud maiores fiebant brundisina.) Fuerant, nõ fiebant: atq; ita legitur in emendatioríb. uoluminibus. Conflatur in fictili circulito argilla.) Lege addendo, Conflantur ita in fictili. Et falsum denarij spectatur exemplar.) Falsi rectius quàm falsum.

CAP. X. Eum qui primus acceperit hoc nomẽ, decoxisse.) Cognomẽ, non nomen. M. Crassus negabat diuitẽ esse, nisi qui reditu annuo legionẽ tueri posset. Nec hic uideo cur diuitẽ nescio quis maluerit quàm locupletẽ, quãtũuis reclamãtib. probatæ fidei exẽplaribus. Iuuat enim insectari inertem plebilẽ istã habẽdi cupiditatẽ.) Nihilominus elegãs est, habẽdi cupidinẽ, quod in nostris legitur exẽplaribus. C. Asinio Gallo, C. Marcio Cyrino coss.) Censorino, non Cyrino.

CAP. XI. Nec copia tantũ argẽti fuerat uitæ, sed ualidius pœnæ metu pretium.) Antiqua scriptura melius, sed ualidius penè manus pretium. Alioqui ex uulgata lectione quis sensus cõmodus elici possit, equidẽ nõ intelligo. Parthica signa & tabulas pictas inuexit.) Demiror quid sibi uelint hic parthica signa per Achaicã uictoriã Romã inuecta, nisi forte castigator iste Achaiã, ex qua hæc spolia erãt, Parthorũ prouinciã fuisse existimauit. Certe manudescripti codices pro parthica habent parta. s. uictoria. quã lectionẽ si recipimus, nihil supererit scrupuli. Vt liberet amplecti uitia, & liceret peccare ex dignatione. Hinc aliqui ueterũ, ut C. Marius.) Lege & distingue sic, ut liberet amplecti uitia & liceret peccare, & dignatione hinc ali cui ueterũ. C. Marius &c. atq; ita legitur in emẽdatis codicib'.

CAP. XII. Vidimus & ipsi Valerium Fuscum.) Arellium, nõ Valeriũ, suffragantibus uetustis uoluminibus. Hunc Seneca inter claros sui tẽporis oratores annumerat. Boëthi apud Lyndiã Mineruã in tẽplo.) In tẽplo superfluit. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido & uenatio in scyphis. Magna fama post hos celebratus est Antipater.) Exẽplaria incorruptiora aliter hic habent ad hunc modũ. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido. Acragantis & uenatio in scyphis magnam famam habuit. Post hos celebratus est Calamis, & Antipater, quiq; &c. Nec dubito quin & hæc data opera depranata sint.

Mox Cyzicenus Tauricus. Item Ariston & Onychus Mitylene laudatur.) Legendum, Mox Cyzicenus Tauriscus, item Ariston & Eunicus Mitylenæi laudantur.

CAP. XIII. Nõ obliti Demetrium tota Hellade Neronis principatu accusatũ.) Sincera lectio, Demetriũ à tota seplasia Neronis principatu accusatũ: attestantibus bonæ fidei exẽplaribus. Cæterum Seplasiæ nomine pigmentorum atq; aromaticarum specierum negociatores significantur, origine uocabuli à Campanis deducta, quorũ uicus erat Seplasia, huiusce modi mercibus attributus.

EX LIBRO XXXIIII. CAP. I.

IMò uero ante argentum ac penè etiã ante aurum, Corinthium.) Lege, Corinthio. s. pretium est. Docuimus quandiu P.R. ęre signato tantũ usus esset.) Scribo, ęre tãtũ signato.

CAP. II. Quippe cũ tradatur nõ alia de causa Verrẽ, quẽ Cicero dãnauerat, proscriptũ esse ab Antonio, quàm quòd Corinthijs se ei cessurũ negauisset.) Vetus lectio: proscriptũ cum eo ab Antonio: hoc est, cum Cicerone. Cũ antea in seculo fictores nobiles esse desissent.) Rectius: cum ante seculo. i. ante centũ annos. Sũt ergo uasa tantũ Corinthia, quæ isti elegãtiores nũc æs sculpendo transferunt modo in lucernas, modo in trullas.) Vetusti codices sic: quæ isti elegantiores modo in escularia trãsferunt, modo in lucernas aut trulleos. Escularia dixit quæ alibi escaria. Insula ipsa est, nec gignẽs, sed officinarũ tẽperatura nobilitata.) Vetus lectio melius quadrat, Insula & ipsa, nec æs gignens, sed officinarum temp. nobilitata.

CAP. III. Accensio cãdelabri talis fuit, ut autor est Dion. Iussu præconis Clesippus fullo gibbere & pręterea alio fœdus aspectu fabricatus est, emẽte id Gegania sestertijs L. eodemq; ostentante in cõuiuio emptum, ludibrij causa nudatus, atq; impudentia libidinis receptus in thorũ, mox in testamẽtum, prę diues numinũ uice illud candelabrũ coluit.) Quis intelliget hæc? Nũc uide quãtũ præstant uetera exẽplaria, in quibus ad hunc modũ legitur. Accesio cãdelabri talis fuit Theonis iussu præconis Clesippus fullo, gibbere prætera & alio fœdus aspectu, emente id Gegania sestertijs L. eadẽq; ostentante cõ uiuio emptũ ludibrij causa nudatus, atq; impotẽtia libidinis receptus in thorum, m.i.t.p.n.u.i.c.c. Quid nunc dici potuit planius? Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilius.) Legendum, Camillo inter crimina obiecit Sp. Caruilius.

CAP. IIII. Et iam omnium municipiorũ & fori statuæ ornamentũ esse cœpere, prorogariq; memoria hominum, & honores legi æuo & basibus inscribi.) Aliquanto melior est antiqua lectio: & iam omnium municipiorum foris st.o.e.c. p.q;. m.h. & honores legendi æuo basibus inscribi.

CAP. V. Togatæ effigies antiquitus statuæ dicabantur.) Codices ueteres uerbis uariant, si non sensu. Togatæ effigies antiquitus ita dicabantur. Et sequenti uersu pro, ab epheborũ gymnicis exẽplaribus, illic legitur, ab epheborum è gymnasijs exemplaribus. Mancinus eodẽ habitu sibi instituit, quo deditus est.) statuit, non instituit. Vnde & nostri currus nati in his qui triumphassent.) In uetustis codicibus tantum est, Vnde & nostris currus in his qui triumphassent. Nescio an primo honor talis à populo.) Rectius, nescio an primo honore tali à populo. Equidem & Sibyllæ tres iuxta rostra sunt, minores sint licet. una quam Pacuuius Taurus ædilis plebis instituit, duæ quas M. Messala.) Magis placet uetus scriptura, Equidem & Sibyllæ iuxta rostra esse nõ miror,

tres

tres sint licet. una quam Sex. Pacuuius Taurus &c.

CAP. VI. Et ante ædem Castorum fuit M. Tremelij.) Lego, Q. Marcij Tremuli. Qui regem Antiochum, dilaturum se responsum dicentem.) Nostri codices, Hic regem Antiochum, daturum se responsum dicentem &c. Habuit è diuerso Annius fœcialis. Equestrem statuam cõtra Iouis Statoris ædem in uestibulo Superiore domus Valeriæ fuisse Publicolæ consulis filiæ, eamq; solam fugisse, Tiberimq; transnatauisse.) Sincera lectio ex antiquis exemplaribus reposita est hæc. E diuerso Annius Fœcialis: equestrem quę fuerit cõtra Iouis Statoris ædem in uestibulo superbi domus. Valeriæ fuisse Publicolæ consulis filiæ: eamq; solam refugisse, Tiberimq; transnauisse. Passimq; statuæ in clientelas sunt receptæ.) Deprauatam lectionem hoc modo ex fide archetyporũ restituimus, passimq; clientes in clientelas ita sunt recepti.

CAP. VII. Vt trecentorum quinquaginta quinque dierum nota.) Crassum erratum, cum nunquam minus CCCLX. in anno numerati sint. Deorum tantũ putarem esse, ni Metrodorus Scepsius, cui cognomen Romani nominis odio inditum est, Vulsinios pulsatos propter centum & decem statuarum signa obijceret.) Emendati codices: Deorum tantum putarẽ ea fuisse, ni Metrodorus Scepsius, cui cognomẽ à Ro. nominis odio inditum est, propter duo millia statuarũ Volsinios expugnatos obijceret. Signorum quoque inexplicabili multitudine, cum Lysippus ad sexcenta X. opera fecisse tradatur, ante omnia, ut arti claritatẽ possent dare uel singula.) Illic legitur, singulorum quoq; inexplicabili multitudine, cum Lysippus ad sexcenta X. opera fecisse prodatur, tãtę omnia artis, ut claritatem possent dare uel singula. Solitum enim ex immani pretio cuiusque signi.) Lege ex manipretio. quod nunc uulgus illiteratum manufacturæ pretium uocat.

CAP. VIII. Cephisiodotus, Leochares, Epatodorus.) Scribo, Cephisodotus, Leochares. Hypatodorus. & paulo pòst pro Tymoles Timocles, attestantibus uetustis exemplaribus. Propriũ eiusdem, ut uno crure insisterent signa excogitasse, ut ait Varro.) Plus uerborum habẽt uetusta exemplaria. P.e.u.u.c.i.s. excogitasse: quadrata tamẽ ea esse tradit Varro, & penè ad unum exemplum. Cuius signa ad ædem fortunę huiusce deæ sunt seminuda, unde & laudata sunt.) Malui sequi archetypa, ubi scribitur hoc modo: cuius signa ad ędẽ fortunę huiusce deę septẽ nuda, & senis unũ, laudata sunt. Tale senile signũ Corinthiũ graphice describit Plinius iunior in quadam epistola. nec nouum est fortunæ simulacra nuda depingi, sicut & occasionis. Quamobrem Athenienses eam honore habere uolentes, ne tamen scortũ celebrasse uiderẽtur, animal nominis eius fecere.) Antiqua lectio melior. Quamobrem Athenienses & honorem ei habere uolentes, nec tamẽ scortũ celebrasse, animal nominis eius fecere. Canachus Apollinem nudum, qui Philesius cognominatur in Didymæo Aeginetici æris temperatum.) Lege, eginetica æris temperatura. Et uirtutem egregiã, utrasq; colosseas.) Scribo, Et uirtutem & Græciam, utrasq; colosseas. Alioqui nõ est quod referat hæc dictio utrasq;. Eutychides Eurotam fecit, in quo artem ipsam amne liquidiorem plurimi dixere.) Nostra exemplaria: Eutychides Eurotã, in quo artem ipsam amne liquidiorem plurimi dixere. Leocras aquilam sentientem quid rapiat in Ganymede & quid ferat.) Lego, & cui ferat. Boethi quanquam argẽto melior.) Melioris rectius quàm melior. Habet quoq; huius gratiam doryphorus.) Elegantius. Habet gratiam suam huius quoq; doryphorus. Vnam solummodo Zenonis Cypriam statuam in expeditione non uendidit Cato.) Scribendum, Vnam solummodo Zenonis statuam Cypria in expeditione non uendidit Cato.

CAP. X. Cadmiæ effectus, siccare, sanare.) Melius, siccare, persanare.

CAP. XII. Prodest autem & dentium dolori, si cõtineatur atque colluatur.) Imò colluat.

CAP. XIII. Aristonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem; Clearchum filium præcipitare uolẽtis, & præcipitato illo residentis pœnitentiam, ferrum & æs miscuit.) Incorrupta manuscriptorum codicum lectio hæc est, Aristonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem, Learcho filio præcipitato residentem, pœnitentiamq;, ferrum & æs miscuit.

EX LIBRO XXXV. CAP. II.

QVę etiã dominis mutatis domus ornamẽta erãt.) Argutius est quod in uetustis simul ac emẽdatis codicibus legitur hoc modo: triũphabãtq; etiã dominis mutatis ipsæ dom°.

CAP. III. Omnes ab umbra hominis lineis circũducta.) Ab præpositio redundat. Primus inuenit eos colores, teste (ut ferunt) Arato, Cleophantus. Quósnam colores, cum modo dixerit, sine ullo etiamnum colore. Deinde quoties ita loquimur, ut ferunt, rumori nos credere significamus, non certo alicuius testimonio: quid igitur hic facit Aratus? qui tamen non est in enumeratione scriptorum quos in hoc libro Plinius sequitur. Quo fit ut facile hic uetustis codicibus assentiar, ubi sic legitur, Primus inuenit eas colorare testa, ut ferũt, trita Cleophãtus Corinthius. Nimirum simplicissimus color conueniebat rudimentis artis. quandoquidem absolutissimi etiam artifices. Apelles & eius ætatis alij, non nisi quatuor coloribus pinxisse leguntur. Durauere & cæteræ, antiquiores & ipsæ.) Satis apparet hanc dictionem cæteræ hic locum non habere. Antiqui codices habẽt, Durauere & Cære. Ea urbs est Hetrurię, olim Agilla à Pelasgis cultorib⁹ uocitata. Nisi forte quis Turpilium equitem Ro. è Venetia nostrę ætatis belle referat.) Velit referre melius quàm belle referat, suffragantibus antiquis exemplaribus. Paulo ante cũ restringerentur sublatas.) Lege. cum reficerentur. s. thermæ.

CAP. IX. Superatusq; est ab eo Pythis.) Legendum, superatus ab eo Pythijs. nam Pythia Delphis celebratur. Fecit & Penelopen, in qua amores pinxisse uidetur.) Vetus lectio est, in qua pinxisse mores uidetur.

CAP. X. Ipsius autoritas tanta fuit, ut diuiserit picturam in genera tria, quæ ante eum duo fuere, Helladicum & Asiaticum. Asiaticum appellabãt propter hũc qui erat Sicyonius. Dimisso Helladico tria facta sunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum.) Vitiatam: lectionem castigauimus ex fide ueterum codicum in hunc modum: quæ ante eum duo fuere, Helladicũ, & quod Asiaticum appellabant. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiso Helladico tria facta sunt. Ionia Græcorum fuit colonia in Asiam deducta: Athenæ autẽ caput erant ueræ Helladis, in qua est & Sicyon, altera post Athenas picturæ patria. unde mox generibus ipsis cognomina sunt facta, Atticum Sicyonium, & Ionicum olim Asiaticum appellatum. Vt pueri ingenui ante omnia graphicen, hoc est picturam, in buxo docerẽtur.) Secutus archetypa nostra lego & distinguo: diagraphicen, hoc est pict. in buxo, docerentur. ut ea uoce rudimẽta picturę intelligamus. neq; enim omnes pueri in absolutos artifices euadebant. est autem διαγραφή, unde diagraphice deducitur, tabella buxea in qua pueri scribere uel pingere meditabantur, subinde errata emendantes, quod Græci διαγράφειν uocãt. & diagrammata proprie dicũtur descriptiones mathematicæ, deformationésue architectonicæ. cæterum buxus ad id potissimum electa est propter materię lęuorẽ simulq; densitatem, quòd minime colores biberet, nec lineas fluidas redderet. Voluminibus editis, quæ doctrinam eam continẽt.) Lege addendo, uoluminibus etiam editis. Vnde ut iam diximus ab alio pingi se uetuit inueterato edicto.) Melius aliquanto cohærebit oratio, si iuxta ueterem scripturã legamus hoc modo: nã ut diximus, ab alio pingi se uetuit edicto. porrò hæc dictio inueterato, haud dubie nata est ex uerbi uetuit literis aliquot ab oscitãte scriba repetitis, ac mox à castigatore quopiã quò ei tũ usum est detortis. Imaginũ ille similitudines adeo indiscrete pinxit.) Rectius, imagines adeo similitudinis indiscretę pinxit. Tantũq; ea in parte è facie ostẽdit.) Melius uetus: tantumq; eam partẽ. Sed legentes meminerint, omnia ea cõstare quatuor coloribus. Immane tabulæ pretiũ accepit aureos mensura, nõ numero.) Cui hic suboleret mendum? Est tamen non simplex. Nam uetus ac sincera lectio habet sic. Sed legentes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manus pretium eius tabulæ in auro mensura accepit nõ numero. Vt intelligamus, in opere artẽ fuisse pretiosam nõ colores. Est & equus eius sine fine dictus in certamine.) Aptius quadrabit ad sequentia, si legas, Est & equus eius, siue fuit, pictus in certamine. Vicisse Homeri uersus uidetur idipsum scribẽtis.) Melius, describẽtis. Vt idipsum repercussu claritates oculorũ excitaret.) Colorum, nõ oculorum. Ex illaq; reposuit ablatos colores.) Vetus lectio melius: & illa reposuit a.c. Cylisco tragœdiarum scriptorem.) Scribo Philiscum. Impetus animi & libido in hæc quædam artis eũ potius tulere.) Melior ordo, Impetus animi & quędã artis libido in hæc potius eũ tulere. Tradunt nanq; cõductũ eum ab Aristrato Sicyoniorũ tyranno ad pingendum quod is faciebat Telesti Poętę monumentum.) Vera lectio, Tradunt nanq; conduxisse pingendum ab Aristrato Sicyoniorum tyranno quod is faciebat Telesti Poętę monumentũ. Aristratus locauit pingendum, Nicomachus conduxit. Parua & Callides fecit.) Scribo Callicles. Vnde hoc genus picturæ grylli uocatur.) Vetus lectio, grylli uocãtur. est enim picturę nominatiuus, & hoc genus dixit pro huius generis. Plurimæ præterea faciles argutiæ.) Legendum: plurimæ præterea tales argutiæ. Quamobrẽ daturus celeritatis famã, absoluit uno die tabellam.) Lege addẽdo, Quamobrem arti daturus celeritatis famam. Quæ nobilissima tabula appellata est stephanoplocos.) Scribo: quæ è nobilissimis eius tabula appellata est steph. Quoniam Glycera coronas uenditando sustinuerat paupertatem.) Vetus lectio: quoniam Glycera uenditãdo coronas sustentauerat paupertãtem.

CAP. XI. Pinxit & ipse penicillo parietes Thebis.) Thespijs non Thebis habent ueteres codices. Imitati sunt mul-

tí, æquauit antẽ nemo.) Elegantius absq; cõiunctione, æquauit nemo. Hic primus uidetur & expreſsiſſe dignitates, inſignia heroum: & uſurpaſſe ſymmetriam.) In emendatis exemplaribus tantum eſt, Hic primus uidetur expreſsiſſe dignitates heroum, & uſurpaſſe ſymmetriã. Nobilis eius eſt tabula Epheſi, Vlixes ſimulata ueſania bouem cum equo iungens, & Palamedes dux faſce gladium cõdens.) Antiqua ſcriptura uerior: Nobiles eius tabulæ Epheſi, Vlixes ſimulata inſania bouem cum equo iungẽs, & palliati cogitantes, dux gladiũ condens. Huius eſt clypeo dimicãs Athenis.) Addidimus Athenis, quòd ibi pictura ea ſeruaretur. Nõ ſatis diſcernitur alius eodem nomine. At hunc eundem quidam faciunt olympiade CXII.) Lege & diſtingue ſic, Non ſatis diſcernitur aliũ eodẽ nomine, an hunc eundem quidam faciant olymp. CXII. Ioue Liberum parturiente depicto mitrato & muliebriter ingemiſcente inter obſtetrices & dearum clamorem.) Antiqua lectio, inter obſtetricia dearum. obſtetricia, ſicut famulicia, ſeruitia. nec enim credendum pictorem tanto Deo alias obſtetrices quàm deas admouiſſe. Supereſt unum uerbum clamorem. pro eo repoſuimus, Cleon, Admeto, ut ſit pictoris & picturæ appellatio, & referatur ad uerbum præcedens Innotuit. Nealces Venerem, ſolers hic arte ingenioſo operi ſuperpinxit. Siquidem cum prælium, &c.) Caſtigauimus ex manuſcripto exemplari ad hunc modum. Nealces Venerem, ingenioſus & ſolers in arte. ſiquidem cũ prælium nauale, & reliqua. Theontius Epicurum cogitantem.) Vetera exemplaria, Leontium Epicuri cogitantem, ut ſit picturæ nomenclatura non pictoris, & tabula hæc Theodori operibus annumeretur. Fuit autem Leontium Epicuri concubina, philoſopha & ipſa, nimirum ex amatoris domeſtica conſuetudine, in tantum ut libros quoque cõtra Ariſtotelem ſcripſerit, quẽadmodum legitur in præfatione ad Veſpaſianum Imperatorem, à Plinio in operis huius frontiſpicio præfixa. Mydon ſolus.) lego, Mydon Soleus. i. Solenſis. Sunt enim σόλοι Ciliciæ oppidum, & alterum eiuſdem nominis in Cypro. ac mox: Stadius non Tadius. Dianam in tabula, quæ Epheſi eſt in antiquiſsimis picturæ.) Melius, antiquiſsimæ picturæ. Diſcipulum eius fuiſſe Antobolũ.) Scribe, Autobulum. Hoc cũ fecere non apparet in uelis ſed in cortina pingi. In feruentes aquas merſa poſt momẽtum extrahũtur picta.) Incorruptiora exemplaria aliter diſtinguunt, mutata nõ nihil etiam lectione. Hoc cũ fecere non apparet in uelis, ſed in cortinã pigmẽti feruentis merſa poſt momentum extrahuntur picta.

CAP. XII. M. Varro tradit ſibi cognitum Romæ Poſſumium nomine, à quo factas Romæ tubas. Item piſces, quos aſpectu diſcernere à ueris nix poſſes.) Crediderim noſtros potius codices germanã habere lectionem hoc modo, M. Varro tradit ſibi cognitum Romæ Poſim nomine, à quo factas Romę uuas, item piſces, ita ut non ſit aſpectu diſcernere à ueris. Cuius proplaſticen pluris uenire ſolitam ab artificibus ipſis, quàm aliorũ opera.) Illic legitur: cuius pplaſmata pluris uenire ſolita artificib. i. q. a. o. Fictilem eam fuiſſe, & ideo mirari ſolere.) Vetus lectio: Fictilem eum fuiſſe, & ideo mirari ſolitum. Et arte firmitateq; æui ſanctiora auro.) Scribo, & arte æuiq; firmitate certiora auro. Firmitate certiora magis quadrat quàm ſanctiora. Sequẽti uerſu. Sed fictilibus prolibatur ſympulis.) Antiqui codices pro ſympulis habẽt ſimpuuijs, quod uocabulum & apud Satyricum in eodẽ ſignificatu reperitur. Quis auſit Simpuuium ridere Numæ, priſcumque catinum. Vter tenuiorem humum circunduceret.) Melius duceret, hoc quidem in loco, aſſentientibus uetuſtæ ſcripturæ uoluminibus. Exprobrauit patinarum paludes Vitellio, memoria non ulla fœdiore, cuius ueneno Aſprenati reo Caſſius Seuerus accuſator obijciebat interiſſe CXXX. cõuiuas.) Hæc lectio nullo modo conſiſtit, cum neq; Aſprenas neque Caſsius uſq; ad Vitellij principatum uixerit. Emendati codices aliter habẽt. Exprobrauit patinarum paludes Vitellij memorię, quàm illa fœdiores, cuius ueneno, &c. Vitellij memoriæ dicit non Vitellio, quia tum iam ſupplicium dederat Vitellius. ut ſit ſenſus fœdiorem fuiſſe in Vitellio principe tam immanem profuſionem, quàm in Aſprenate priuato ueneficium. Parietes quos appellant fornaceos, quoniam fornacum modo circũdati utrinque duabus tabulis infarciuntur.) Confer nunc ſinceram lectionem: formaceos, quoniã in forma circũdatis utrinque duabus tabulis inferciuntur. Quos ędificijs non idoneos probant.) Tolle quos, & ſcribe, Aedificijs non niſi bimos probant. Halicarnaſi mauſolea.) Lego Mauſoli. ſ. rẽgiam. pendet enim oratio à præcedentibus. nec de Mauſoleo hic loquitur, ſed de Mauſoli domo, cuius & ſequenti libro cap. 6. meminit.

CAP. XV. Fungoſum atque omnium ore dilui facile.) Legendum, omni humore dilui facile.

EX LIBRO XXXVI. CAP. III.

COlumnas habuit in eodem atrio, Hymettias.) Lego, in eodem palatio. Quem M. Brutus in iurgijs ob id Venerem palatinam appellauerat.) Quem redundat. Antẽ igitur artifices cenſebimus.) Melius, percenſebimus.

CAP. V. Quod Hipponax indignatus, amaritudinẽ carminum diſtrinxit eos in tantum, ut credatur aliquos ex ijs ad laqueum compuliſſe.) Melius, amaritudinem carminum diſtrinxit in tãtum, ut credatur aliquibus ad laqueum eos compuliſſe. Quemadmodum enim gladium diſtringimus petituri hoſtem, ita hic Hipponax metaphorice dicitur amaritudinem carminis, quę illi pro telo fuit, in inimicos diſtrinxiſſe. Cuius opera Athenienſes cõplura in ædibus ſacris poſuere, præclarãq; Veneris imaginẽ extra muros, quæ appellatur Aphrodite exopolis.) Et hic uetus lectio eſt incorruptior. Cuius ſunt opera Athenis complura in ædibus ſacris, præclaraq; Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite ἐν λιμναις. Ex λιμναις legendum pro exopolis, Pauſanias quoque in Atticis atteſtatur. Proferemus argumento paruo & ingenij tantum.) Argumenta parua, non argumento paruo. Scopę uero laus cũ his certantis. Fecit Venerem.) Legendum, Scopę laus cum his certat. Is fecit Venerem. Et quencunq; alium locum nobilitant.) Scribo & quencunq; alium locum nobilitatura. neque aliter legi commode poteſt. Romæ quidem magnitudo operum eſt iam obliterata à magnis officiorum negociorũq; aceruis, quæ omnes à contemplatione taliũ abducũt.) Aeque fœdum & hoc mendum ſuſtulimus ex fide ueterum codicum hoc pacto, Romę quidem magnitudo operum eam obliterat, ac magni officiorũ negociorumq; acerui omnes a. c. t. a. Sinceritas lectionis euidentius in cõtextu apparebit, collatis præcedentibus ac ſequentibus. Ex quibus unus Liberum patrẽ palla uelatus Veneris præfert.) Vetuſti codices pro Veneris habent humeris. Hippiades & Hermerotes Tauriſci. Vetus lectio Hippiades Stephani, Hermerotes Tauriſci. Eodem loco Liber pater Eutychidis manu laudatur.) Manu ſupereſt, nec habetur in probatæ fidei exemplaribus. Ex quo apparet in magni honoris autoritate habitũ Lyſiæ opus.) Melius uetus ſcriptura. Ex honore apparet in magna autoritate h. L. o. & ſic rectius quadrabunt quæ ſequuntur. In honore eſt & in templo illo Hercules ad quem Pœni omnibus annis humana ſacrificauerunt uictima, humi ſtans ante aditũ porticus agnitiones ſitę. Fuere & Theſpiades ad ædem Felicitatis.) Clariorem & hũc locum fecit collatio ad manuſcriptos codices, qui ſic habent. In honorus eſt nec in templo ullo Hercules, ad q. p. o. a. h. ſ. uictima, h. ſt. a. a. p. ad nationes. Sitæ fuere & Th. &c. Suffragatur huic lectioni quod mox in eodem capite legitur his uerbis: Idem & à Coponio quatuordecim nationes, quæ ſunt circa Pompei, factas autor eſt. Quarum unam amauit eques Ro. Iunius Piſciculus.) Scribendum, adamauit. Alij calciarent ſoccos, & omnes ex uno lapide.) Lego alij calcearent ſoccis, omnes ex uno lapide. Nec minus Sauron atque Batrachum obliterari conuenit.) Vox hæc, minus, delenda eſt ut hoc loco planè ſuperuacanea.

CAP. VII. Argumento xvi. liberis circà ludentibus, per quos totidem cubiti ſummi incrementi arguẽtes annos eius intelliguntur.) Emendata lectio, argumento Nili xvi. liberis circà ludentibus, per quos totidem cubiti ſummi incrementi augẽtis ſe amnis intelliguntur. Onychem etiã tum in Arabiæ montibus, nec uſquam alibi, naſci putauere noſtri ueteres, ſed in Germania.) Pro ſed, legendũ Sudines, nomen ſcriptoris, qui & in catalogo recẽſetur. ac mox Chiorum magnitudine cadorum, nõ & urceos m. c. Nos ampliores triginta uidimus in ſcena, quam Calliſtus Cæſaris Claudij libertorũ potentiſsimus exædificauerat.) Magis placet uetus lectio: N. a. t. u. in cœnatione, quam Caliſtus Cæſaris Claudij libertorũ potentia notus ſibi exædificauerat.

CAP. VIII. Ad terenda collyria quadam utilitate naturę alia conueniens.) Lego, quadam utilitate naturali cõueniens.

CAP. IX. Hac admiratione opus effectũ eſt, ut cũ oppidũ id ex. Cambyſes &c.) Scribo, Hac admiratione operis, non opus. Pedalibus ſpatijs ex eodem lapide.) Spatijs redũdat. Poſtea egeſtis laterculis alleuata naue.) Scribo alleuatas naues. Et alij duo ſunt Alexandriæ ad portum in Cæſaris templo.) Lege, in portu, ad Cæſaris templum.

CAP. XI. Tertius eſt in Vaticano.) Rectius, Tertius Romæ in Vaticano. Nam ſequenti uerſu in emendatis codicibus legitur: fractus eſt in molitione: non, fractus in molitudine eius.

CAP. XII. Alij lateribus è luto factis extracto contis in priuatas domos diſtributo.) Vera lectio: alij lateribus è luto factis extructos pontes, peracto opere in priuatas domos diſtributos. Minimam extitiſſe laudatiſsimam à Rhod. mer. factam.) Melius, minimam ex his, ſed laudatiſs.

CAP. XIII. Refecit unus omnino pauca ibi ex monte Phado Thebis rex.) Longe aliter legitur in manuſcriptis uoluminibus: Refecit uuus omnino pauca ibi Circãmon ſpado Nectabis regis.

CAP. XIIII Leguntur & penſiles hortos, imò uero totum

tum oppidum feciſſe Aegyptiæ Thebæ.) Reſtituimus: Legitur & penſilis hortus, imò uero totum oppidum, Aegyptiæ Thebæ. Sequenti uerſu pro ſubito ſubter.

CAP. XV. Id M. Agrippa fecit in ædilitate poſt conſulatū, per meatus corriuatis ſeptem amnibus, curſu præcipiti torrentium modo rapere atque auferre omnia coactis. Inſuper mole imbrium concitati uada ac littora quatiunt.) Melius quadrat, mea quidem ſententia, uetus lectio, à M. Agrippa in ædilitate poſt conſulatū, per meatus corriuati ſeptem amnes, curſuque præcipiti torrentium modo rapere atque auferre omnia coacti, inſuper mole imbrium concitati uada ac latera quatiunt: & reliqua. Is iuſſus à ſenatu aquarum Appiæ & Anienis tegula ductus reficere.) Vera lectio: Is i. à ſ. aquarum, Appiæ, Anienis, Tepulæ, d.r. Inenarrabili profecto impendio & operariorum multitudine.) Elegantius, & operarum multitudine.

CAP. XVI. Et Magneſiacum è Macedonia ei cõtermina.) Legendum, è Magneſia Macedoniæ contermina.

CAP. XVII. Et ueſtes & calciamenta illita mortuis lapidea fieri.) Prodigioſa ſanè lectio, & à uetere multum degenerans, quæ ſic habet: & ueſtes & calciamenta illata, omnia lapidea fieri. In pelliculis ſcarificati uteri animalium.) Ridiculum, pro ſacrificatorum an. Paulopoſt pro, in uſtrina ter ſiccantur, duæ tantum uoces repoſitæ. ſ. trina uſtione.

CAP. XXII. Græci è lapide duro ac ſilice æquo.) Melius ſilice æquato.

CAP. XXIII. Et ciſternas harena pura & aſpera quinque partibus.) In antiquis exemplaribus eſt, Et ciſternas harenæ puræ aſperæ quinque partibus.

CAP. XXIIII. Et lapide ſpeculari, ſquamam uitalem habente.) Legendum ſquamámue talem habente. Quod malthatur, oleo perficitur ante.) Perfricatur non perficitur.

CAP. XXV. In Italia è feſtucis cannea: hoc aperte ex nomine ipſo intelligi poteſt.) Nihil ſimile eſt in uetuſtis uoluminibus, ubi ſic legitur: in Italia fiſtucis pauita: hoc certe ex n. i. i. p. Pulſa deinde ex humo pauimenta in cameras trãſiere, ut pronum uitium. Et hoc certe inuentum ab Agrippa in thermis quas Romæ fecit. Figlinum opus encauſto pinxit.) Et hic uetus lectio magis arridet. Pulſa deinde ex humo pauimenta in cameras tranſiere è uitro: nouitium & hoc inuentũ. Agrippa certe in thermis quas Romæ fecit, figlinum opus encauſto pinxit.

CAP. XXVI. Sex M. p. à littore inter Cumas atque Lucrinum.) à præpoſitio redundat, non otioſa modo ſed & ſenſum uitians. Fit & intincturæ genere obſidianum, ad eſcaria uaſa totum rubens uitrum, atque non tranſlucens, hæmation appellatum.) Legi debet: Fit & tincturæ genere obſidianum ad eſcaria uaſa, & totum rubens uitrum atque non tranſlucens, hæmatinon appellatum. Nam alterum & neceſſario addendum, cum diuerſa genera ſint obſidianum & hæmatinon, hoc rubens, illud uero nigricans.

CAP. XXVII. Repente in foco comparuiſſe genitale.) Lege addendo, repente in foco eius comp.

EX LIBRO XXXVII. CAP. I.

MVltum enim detractum erat gemmę dignitati.) Erat redundat. ſunt enim uerba Iſmeniæ choraulæ. Vt ſibi quoq; par uideretur.) Legendum, ut ſic quoq; par uideretur.

Sed nulla peritia electas, ſed forte quadam. His exemplis initio uoluminis oblatis.) Lege & diſtingue ſic, ſed nulla peritia electas: forte quadam his exemplis, & reliqua. Hoc in Polycratis gemma, quæ demonſtratur illibata intactáque ab Iſmeniæ ætate poſt multos annos, apparet ſcalpi etiam ſmaragdos ſolitos.) Melior uetus lectio. Polycratis gemma quæ demonſtratur, illibata intactáque eſt. Iſmeniæ ætate multos poſt annos, a. ſ. e. ſ. ſ. Quiáque diui Auguſti imaginem ſimilem expreſsit, qua poſtea principes ſignabant.) Adde nomen artificis: quiáque d. A. i. ſ. e. q. p. p. ſ. Dioſcorides. Quidnam fuiſſe acturum eum ſi Scipio à patre eius interemptus eſſet.) Facturum non acturum. Vitium enim eſt latinitatis hoc loco, grauius quàm prima fronte uidetur.

CAP. II. Seueritate uicta & ueriore luxuria quàm triumpho.) Antiqua ſcriptura: & ueriore luxuriæ triumpho. quaſi luxuria tunc uerius triumphauerit quàm Pompeius. Ni uerius ſit eum deorum oſtentum credi oportere.) Rectius noſtra exemplaria: ni uerius iræ deorum oſtentum credi oporteret. Qui ſceptra perſonis hiſtrionum, & cubicula uiatoria unionibus conſternebat.) Scribo iuxta fidem ueterum codicum: qui ſceptra, & perſonas hiſtrionum, & cubicula uiatoria unionibus conſtruebat. Dum Poppeanis præludit.) Non Poppeanis, ſed Pompeiano. ſ. theatro. ut intelligamus theatrum hoc tranſtyberinum Pompeiani fuiſſe præludium. Nam Nero priuſquam probe perfricuiſſet frontem minoribus ſe oſtentauit theatris, poſtremo in Pompeij theatro in cõſpectu totius populi Ro. ineptire non erubuit. Hoc artifices litura occultant.) Antiqua lectio, cælatura, oc. Alioqui non quadrat quod ſequitur, puras e.m. nam puræ hic cælatis opponuntur.

Guttonibus Germaniæ genti accolis æſtuarium Mentonomon nomine, ab oceano ſpatio ſtadiorum ſex millium.) Sincera lectio antiquorum uoluminum eſt hęc. Guttonibus Germaniæ genti accoli æſtuarium oceani Mentonomon nomine, ſpatio ſtadiorum ſex milium. Centum ferè M. p. abeſt à Carnunto littus Pannoniæ, quò id à Germania inuehitur.) In emendatis codicibus legitur ſic: D C. ferè M. p. à Carnunto Pannoniæ abeſt littus id Germaniæ ex quo inuehitur.

CAP. IIII. Omnium profecto muneris talis inuentio hominis eſt.) Scribo, Numinum profecto muneris talis inuentio omnis eſt.

CAP. V. Quapropter principatū ex ijs Aegyptij obtinent.) niſi legas Cyprij, ut eſt in uetuſtis exemplaribus, nec præcedentia quadrabunt, nec ſequentia. Mox iuxta Carchedonem in qua legebatur ſmaragdites dictus eſt.) Lego, Mons in quo legebantur iuxta Carchedonem ſmaragdites dictus eſt.

CAP. VI. Sunt & Armeniacæ, ut cæteræ improbandæ, ſed pallida zona.) Recta lectio: cætera probandæ, ſ. p. z. Sequentis uerſus ſcripturam emendauimus ſic: hoc in gemmam tranſilit ex lapide Carmaniæ. Vltimus etiam huius capitis uerſus ſic legendus: obiteráque omnium ardentium gemmarum indicanda.

CAP. VII. Calliſtratus fulgorem carbunculi debere candidum eſſe poſuit, extremo uiſu nubilantem, & ſi ita attollatur exardeſcentem.) Et hic ueram lectionem, unde cætera, tranſcripſimus: C. ſ. c. d. c. e. poſiti, e. u. nubilantem, ſi at. ex. Opponuntur. n. poni & attolli. qui poſiti genitiuum in uerbum poſuit uertit, nõ latinitatis ſolum oblitus erat, ſed etiam uerbi dicit, quod ex præcedẽtibus huc quoq; refertur. & paulo ịpóſt legendum, Indicos etiam in ſextarijs unius menſuram cauari. nam deprauata lectio nullam certam menſuram definiebat. Sicut in Ephyra & Aſſo.) Noſtri codices: ſicut in Paro. alioqui Corinthum potius dixiſſet quàm obſoleto nomine Ephyram.

CAP. VIII. Cæteræ ſaxo & cote poliuntur.) imò naxijs cotibus, ut extat in uet. cod. non à Naxo una è cycladibus, ſed ab alia Cretenſi. Stephanus, *ναξία λίθος, ἡ λιχνιτικὴ ἀκόνη*. Cretenſis cotis mentio fit etiam decimooctauo uolumine in ratione pratorum. Ergo euntes è longinquo inceſſunt, & cum toto muſeo excutiunt.) Pro euntes ſcribo fundis: ergo fundis è longinquo inceſſunt. Hoc uectigal hocq; geſtamen diutius in ceruice gratiſsimum norunt.) Diuites, non diutius.

Quidam ictu primo cepere præclaras, multi in ſecũdo nullas.) Non in ſecundo, ſed inſectando. Et quidem callaides tali ſectura formantur.) Qualinam ſectura? Nihil enim præceſsit quò referatur. Incorruptiores codices habent, Et uenatus quidem callaidis talis. Sectura formantur, &c. Et uenatum apte nominat propter funditores. Neque eſt mutabilior alia aut mendacior uitri.) Repoſuimus ſinceram lectionem hoc modo. Neq; eſt imitabilior alia mendacio uitri. Et nilion, fulgoris ſi ante habeas breuis, & cum intueare fallacis.) Antiqua ſcriptura: fulgore hebeti aut breui & cũ intueare fallaci. Smaragdo ſimilem Indicæ. Cyprij dicunt glaucum pinguemque.) Melius quadrat uetus lectio, ſiue præcedentia conſideres ſiue ſequentia. Eſt autem hæc: ſmaragdo ſimilem Indi, Cypros duram glaucoque pingui. Et ſequenti uerſu, pro talis & iaſpis eſt. Scribo, Talis & Caſpia eſt. Thracia Indicæ ſimilem mittit, Chalcidia turbidam.) Antiqua lectio: Amiſos Indicæ ſimilem mittit, Chalcidon turbidam. Eſt autem Amiſos Ponti urbs, ſicut Chalcidon Bithyniæ.

CAP. IX. Quæ ex ijs ſmaragdo ſimilis eſt, è petra per trãſuerſum linea alba præcingitur.) Legendum, ſmaragdo ſimilis eſt, & per tranſuerſum, &c. Indicæ abſolutum purpuræ colorem habent.) Addendum felicis purpuræ, hoc eſt, cuius tinctura feliciter ſucceſsit.

CAP. X. Candore intercincto uarijs coloribus.) Interſtincto, id eſt diſtincto, *διακρίκτῳ*. De alabaſtrite. In India & Perſidis Acidiæ monte.) Scribo, & Perſide ac Ida mõte. Batrachitas mittit & Coptos.) Melius, Coptos & batrachitas mittit. Et fulmine tacta reſtinguit.) Vetus lectio, fulmine icta. De brontia loquitur. De cœlo tacta legi ſæpe, fulmine tacta non memini legere apud latinitatis autores. Et alia parte purpureæ.) Lego, & altera parte. Hoc de ſecundo genere chelidoniarum intelligendum. Deiectam in aquam feruentem tempeſtates tueri.) Scribendum, deiecta in aquam feruentem tempeſtates auerti: de chelonitide. Proxime ſequenti uerſu reſtituimus, in motacillæ auis uentre. quis enim unquam Scyllam auem aut uidit aut legit? Ad Dardanum nunc pagum quondam oppidum.) Vetus lectio, Atarne nunc pago quondam oppido. Lactis ſucco ac ſapore notabilem.) Lege addendo tritam lactis ſ. ac. ſ. n.

CAP. XI. Adunephros eiuſdem Theudactylus hic & à Syris

ris colitur.) Quis intelliget hæc? Sincera lectio: Adadunephros eiusdem oculus nominatur. Fuit autem Adadus unus è priscis illis Syrorum regibus, cuius sacra Hebræorum historia meminit. hunc Syri ob merita consecratum in cœlitum numerum retulerunt, diuinisq; honoribus ceu peculiare suæ gentis numen usque ad Plinij tempora colere perseueraverunt. Sed etiam in Samo, ut aliqui putãt.) In Samnio ueteres codices habent: & sequenti uersu Panchrus. Sic enim apud Græcos quoq; terminatur. ac Paulo pòst additam fœcunditatem, non addictam. Item pro philoginos phlogmos. Iuxta monumentum Tiresiæ inueniunt, speciesque est eis aquæ glaciatæ.) Satis erat, specie aquæ glaciatæ. Plinius non solet huiusmodi hiatus reformidare. Sequenti uersu legendum, Sagdam Chaldæi adhærescentem nauibus inueniunt, p.c. Triophthalmos Ionacæ nascitur.) Scribo cum onyce nascitur. Pyrene ab oliuæ nuclæo.) Imò pyren, ipsius nuclei uocabulo.

CAP. XII. Cochlites quoq; nunc uulgatissimæ.) Lego cochlides. alioqui cochlitæ dixisset.

CAP. XIII. Gemmiferi amnes sunt, Oaxis, Mater, Ganges.) Malim ueterem lectionem, Gemmiferi amnes sunt Acesines & Ganges.

FINIS.

INDEX IN C. PLINII

SECVNDI NATVRALEM HISTORIAM

AD EXEMPLVM IOAN. CAMERTIS, MVTATIS QVIBVSDAM QVAE AD HANC EDITIONEM NON CONGRVEBANT, NONNVLLIS ETIAM ADIECTIS.

*

LVGDVNI
EXCVDEBANT GODEFRIDVS ET
MARCELLVS BERINGI,
FRATRES.
M. D. XLVIII.

ELENCHVS IN XXXVII.

PLINIANAE HISTORIAE LIBROS, IN QVO

cuiuſuis animantis, plantæ aut metallicæ ſpeciei naturam, acuires medicas, & ſi quid præterea cognitu utile iucundúmue, per ordinem alphabeti notasq; arithmeticas, primo colũnas, mox uerſus indicantes, facile reperias.

*

A BACVLI quid 947.uerſu 16
Abdomẽ quid 302.18
Abdomina ſuũ lege interdicta 213 48.& inde
Abellinæ, nunc Auellanæ 379.31
Abietis conſideratio 391.44.& 392.29
Abies Cachryn pillulam gignit 396.21
Abietis cortex ad quem uſum 391.2
Abies apta nauigijs ibidem 44
Abies quæ loca amet 395.49
Abieti folia non decidunt 396.44
Abieti folia pectinum modo 398.8
Abietis germinatio qualis 199.23
Abietis flores quales & quando ſemen reddit 400.15
Abietis rami quales 402.22
Abies deciſis cacuminibus moritur ibid.24
Abies palma, uuæ genus 330.9
Abies arborum altiſsima & antennis utilis 411.27.& 412.18
Abietes quibus in locis optimæ 411.40
Abietes ubi peſsimæ ibid.43
Abies ualide pondus ſuſtinet 415.1
Abies quibus apta operibus ibid.14
Abietis umbra noxia ſatis omnibus 431.12
Abortus cauſa, lucernarum odor 157.45
Abortũ faciẽtia 362.48.& 527.23.& 554.28.& 576.37.& 580.35.& 635.8.& 651.51.& 674.14.& 702.55.& 714.50.& 718.41.& 734.51.& 799.44.& 837.6.& 822.20
Abortus remedia 531.44
Abrodietus quis cognominatus 900.36
Abronis Samij pictura 903.29
Abrotoni herbæ conſideratio 568.28
Abrotoni genera, ſexus, natura, medicinæ 582.21.& inde
Abrotonum ubi optimum ibid.24
Abſentum ſermones aurium tinnitu preſentiuntur 726.53
Abſides ſtellarum quæ 9.38.49.& 10.52.& 11.12.
Abſides quæ altiſsimæ breuiſsimæq; 9.49
Abſinthij herbæ conſideratio, natura, genera, loca, uſus, medicinæ 710.25
Abſinthium quod medicinæ aptiſsimum 316.28
Abſinthium contra uermes hortorũ & olerum 524.27
Abſinthiũ in ſacris Romanorum 710.31
Abſinthij medicinæ ibid.50.& inde
Abſinthiũ marinũ quale 711.33.& 834.40
Abſinthio pontico ueſcentia, felle carent 299.54
Abſinthites uinũ quomodo cõficitur 362.1
Abſyrtus Medeæ frater ubi interfectus 70.15
Abſtinentiæ exemplum 904.42.& 190.23.& 193.29
Abſtinentia optima medicina 731.5.& inde
Acaciæ ſpinæ medicinæ 647.7
Acanthi herbæ deſcriptio 597.16
Acanthi ſpinæ medicinæ 547.2
Acanthicæ maſtix 574.16
Acanthis auis generatio 268.30
Acanthis auis cui inimica 273.9
Acapnon mellis genus 280.15
Acarne piſcis 840.49
Acaron arbor 371.2
Acca Laurentia Romuli nutrix 455.56
Accendi quæ arbor nequit 314.52
Acciaci belli mirum 821.36
Accipitrũ cõſideratio, genera &c. 247.6
Accipitrum ubi cum hominibus ſocietas ibidem 22
Accipitres auium non edunt corda ibid.30
Accipitres ne aues capiant 613.36
Accipitrum generi contraria 739.20
Accipitres quo oculos ſuos ſanant 333.47
Acenteta quid 952.2
Aceratæ Cochleę quæ 788.14
Aceris arboris conſideratio & eiuſdem genera decem 294.43.& inde
Aceris arboris nobilitas ibidem
Aceris arboris medicinæ 639.20
Acer quando germinet 399.6
Acer quo tẽpore ſemen efficit 400.11
Aceſis, Chryſocollæ genus 855.18
Acetabuli menſuræ genus 386.8
Acetaria quæ & unde dicta 509.19
Aceti conſideratio 364.8
Acetũ cũ melle mixtũ, oxymel fit 362.32
Acetum quomodo ex aqua fiat 572.2
Aceti natura & medicinæ 617.9.& inde
Aceto ſaxa rumpi ibid.38
Aceti Scyllini natura & medicinæ ibid.52 & inde
Aceti fecis natura & medicinæ 618.44
Aceto facile gummi eluitur 633.6
Aceto margaritas reſolui 234.27
Aceti uis in murenis 227.49
Achaiæ uinum arbortum faciens 362.48
Achaia uicta Romanos corrupit 863.4
Achanon herba qualis 589.42
Achantis herba qualis 681.1
Achates gemma & eius nomina & inde 967.13
Achates lapis qualis 948.47
Achates & annulus Pyrrhi qualis ibidem
Achates politura pingueſcit 972.17
Achemenidon herba qualis 654.1
Achetæ cicadarum genus 286.28
Achilles quo Telephum ſanat 664.18.& 886.15
Achilles quam reperit herbam, quaq; uulnera ſanabat 664.16.25.& inde
Achillis haſta ex fraxino 394.12
Achil. ſimulacrum 876.43.& 922.51.& 923.25
Achillis pictura 900.33
Achillis uirginis habitu occultati, Vliſſe deprehendente, pictura 909.3
Achilleæ herbæ medicinæ 689.28.& 699.56.& 702 41
Achilleos herba unde dicta 664.18
Achilleum ſpongiarum genus 238.21
Achemenidis herbæ uis 684.35
Acidula pira 374.46
Acidula aqua 804.8
Acilius Sthenelus quid circa uineas 354.10.16
Acilius M. conſul 16.21.& 25.25
Acinos herba 573.7
Acinorum conſideratio 380.31.51
Acipenſer piſcis 225.29.& 840.49
Acœton mellis genus 279.13
Aconiti quid 909.53
Aconiti conſideratio, natura, effectus 705.8.& 48.& inde
Aconiti ſumpti remedia 589.11.& 705.17.& 622.11.& 825.25.& 746.8.& 784.30
Aconiti deſcriptio 705.8
Aconiti nomina plura ibid.54
Aconitum unde dictum 706.4
Aconitũ pãtheras perimit 198.6.& 705.32
Aconitum Cerberi ſpumis ortum ibid.15
Aconitum quos occidit ibidem.20
Acontiæ cometis genus 14.19
Acopis gemma 967.46
Acopos herba qualis 708.21
Acorna herba 574.1
Acoros herba qualis 679.32
Acori herbæ medicinæ 686.5.& 687.8.& 692.11.53.& 694.22.& 699.27.& 700.46.& 703.41
Acragas ſculptor 863.43
Acrocorion, bulbi genus 514.9
Acros agrios herba 679.42
Acte herba qualis 698.22
Acteæ herbæ deſcriptio 710.13
Acteonis cornua fabuloſa 290.49
Actia ceraſa qualia 381.17
Action, ſiue Arction herba qualis 708.51
Actius Priſcus pictor 907.12
Actius poëta ſibijpſi ſtatuũ poſuit 868.9
Actij Nauij ſtatua ibid.28.38
Actus, terrę ſpatium quot pedes habet 456.23
Aculeata animalia quos nõ feriant 554.7
Aculeatorum ictuum remedia ibid.557.21.& 597.45.& 617.19.& 625.34.& 630.26.48.& inde
Aculeorum inſectorum conſideratio 287.36.& inde
Aculeos extrahentia 554.7.& 644.38
Acylon arbor quæ 388.51
Acus piſcis qualis 241.3
Adamantis lapidis conſideratio 955.36. per totum
Adamas uenena irrita facit 956.30
Adamas unde dictus ibid.1
Adamas ſanguine hirci frangitur 526.21 & 956.16
Adamas à ſculptoribus expetitur ibid.26
Adamantis genera ſex 955.44
Adamantis duritia nulli cedit ibid.53
Adamantis magnitudo 955.50.& 956.3
Adamantis cum magnete diſcordia 956.27
Adamante ſculpuntur gẽmę omnes 976.1
Adamantis herba qualis 654.11
Adarcha arundinis aliquid 407.51
Adarcha quid 840.7
Adarcha herba & eius effectus 556.25
Addax animal 291.5
Adelphides palmarum ſpecies 335.50
Adeps religioſus & in nuptijs habitus 742.31
Adipis conſider. uſus, medicinæ ibidem
Adipem minuentia 834.15
Adipe quę animalia pingueſcant 302.20
Adiantũ herba & ex ea medicinę 595.14
Adianto herbę ęterna folia 574.49
Aditiales cœnę quales 250.29.& 769.56
Adynamon uini fictitij genus 361.8

Adipsateon arbor 647.39
Adipsos palmæ genus 326.22
Adipsos herba quæ 590.2
Adonis piscis 225.50
Adonis hortus nobilis 508.8
Adonium herba qualis 568.39
Adorationis mos 727.7
Adoreum, antè far dicebatur 465.42
Adoreum ubi serendum 475.54
Adorea quid & unde dicta 457.4
Adrachne herba 345.10
Adrachne arbor qualis ibid 13.& 450.32
Adrachne arbor semper frondens 396.47
Adramytteum oppidum unguentis delecta tum 331.2
Adriana uina optima 356.41
Aduenis nocentia animalia 216.40
Adulterini filij quomodo deprehenduntur 153.33.& 245.39
Adulteratio odorū quibus fiat modis 317.9
Adulterio quidam nobilitati sunt 762.48
Adulterij euitandi exemplum 185.24. & 189.51.& 245.39
Adulteros fœminæ ne diligant 328.2
Adadunephros gemma 973.31
Adustionis remedia 682.34.& 593.20
Quære Ambustorum.
AEDES qua harena cōstruūtur 943.50
Aedium constructendarum leges ibidem
Aedificia Romæ quæ nobilissima 933.37. & inde per totum
Aedificium sine ferreo clauo 933.35
Aedilitas Cæsaris mira 850.6
Aedemon libertus Iubam ulciscitur 93.39
Aegiminij senectus 173.48
Aegineta fictor 910.36
Aegylops herba necans hordeum 474.46
Aegylops glandis genus 389.16.& 390.43
Aegylops bulbi genus 514.9
Aegylopa herba & eius nominis morbus 678.8
Aegylopismorbi remedia 546.3.&564.14. & 631.35.& 678.8.& 718.13.& 778.54.& 895.13
Aegyptus accommodatissima unguentis 333.34
Aegyptus qualis Alexandri tēpore 338.50
Aegypti uina qualia 357.35
Aegypti olinæ quales 369.17
Aegypti factitium oleum 371.23
Aegyptus non gerit cerasos 381.15
Aegypti myrtus odoratissima 383.48
Aegypti arbores ubi nullæ folia nunquā dimittant 396.55
Aegyptus æstibus fertilis frugum fit 422. 54.& 467.22
Aegypti legumina die tertio nascuntur 461.46
Aegypti fruges cito matureſcunt 462.53
Aegypti amylum 465.14
Aegyptus similaginē qualē cōficit 465.45
Aegypti ob Nili incrementum fertilitas 476.25
Aegyptum septem diebus à Sicilia nauigatur 502.8
Aegypti linum quale 503.32
Aegyptus nebulosa 565.19
Aegypti flores sine odore ibid.& 570.3
Aegyptus Aethiopiam quondam expugnauit 145.2.& inde
Aegyptus frugum fertilissima 572.33
Aegyptus colocasiam nobilissimam habet ibid.40
Aegyptus herbis nobilis 659.49
Aegypti nitrum quale 817.41
Aegypti oua sine incubitu excluduntur 265.36
Aegyptia ficus 337.12.40
Aegyptia persicus ibid.50
Aegyptia prunus 338.25
Aegyptia spina 338.14.36
Aegyptiæ coronæ 560.43
Aegyptium cuminum 546.44
Aegyptij unguentis delectati 331.1
Aegyptiæ mulieres septem uno partu pariunt 156.24
Aegyptij quo corpora defunctorum seruēt 393.3
Aegyptus quando ficorum copiam habet 399.21
Aegypti calami quales 406.41
Aegyptij omni mense serunt 437.9
Aegyptij cur singula milia annorum uixisse prodantur 174.5
Aegyptiorum sacerdotū lineæ uestes quales 503.40
Aegyptij Raphanū mire celebrāt 512.6.43
Aegyptij cepas, alliumq; inter deos habent 514.46
Aegyptij non edunt brassicam 537.38
Aegyptij medici quales 682.35
Aegyptiæ spinæ differentiæ, & medicinæ 647.8
Aegyptiæ literæ 928.29
Aegyptium argentum quale 860.27
Aegyptij picturæ inuentores 892.14
Aegyptiorum & Persarum prælia 910.16
Aegyptij crocodili adipe ægrotos ungunt 738.38
Aegyptij numinis uice Apim bouem colūt 210.7.per totum
Aegyptij cadauera asseruant 298.42
Aegyptij quę inuenerūt 179.44.53.& 180. 12.20.23.52.56.& 181.27.49
Aegyptij quibus herbis utantur in cibis 572.33
Aegyptiorum quis morbus peculiaris 683. 11
Aegyptiorum regum ingentes pecuniæ 930.4.& inde
Aegyptiorum annus dierū triginta 174.4
Reliqua quære parte secunda.
Aegyrę sacerdotis in uaticinio mos 744.11
Aegistus ab Oreste perimitur 910.26
Aegythus auis cui inimica 272.55.& 273.10
Aegle Aesculapij filia 909.32
Aegoceræ herbæ 657.16
Aegocephalus auis qualis 301.23
Aegophthalmos gemma 973.36
Aegritudo apud quos nulla 86.5
Aelius Gallus primus Arabiam subigit Romanis 141.42
Aelius P.quo anno consul 476.20
Aelius Stylo scriptor 234.50
Aelius Catus consul & eius parsimonia 862.4
Aemilij Lepidi interitus 178.6
Aemilius Lucius censor 918.29
Aemilius L.consul quando 763.29
Aemilius M.consul 869.42
Aelij C.trib.pleb.statua 870.1
Aelius C.statua & aurea corona donatus ibidem 3
Aemilius M.quando consul 891.52
Aemilia Basilica ibidem
Aeneæ nutrix 599.12
Aeneæ pictura 900.32
Aeolus quis 181.29
Aeoli inuenta ibidem
Aequinoctialis circulus 32.54
Aequinoctij ratio & quando fiat 12.41
Aequinoctiorum initia 483.19.&486.27
Aes ubi primum repertum 81.17.& 865.37. & 180.14
Aes à Seruio rege primo signatum 848.43. & 456.46
Aes signatum nota pecudum ibidem
Aes coronarium quod & quale 860.32.& 878.21
Aes alienum quod & unde dictum 860.50
Aes alienum ingens 934.6
Aes ubi optimum 865.30
Aes Corinthium quale 866.6.& inde
Aes regulare quod 878.26
Aes ubi nobile ibid.& inde
Aes trahentia ad se 940.11.& 955.23
Aes quo ęruginem accipit 734.43
Aes in massa mergitur, dilatatum fluitat 42.31
Aeris metallorum cōsideratio 865.18.36
Aeris effigies quæ apud ueteres 4[illegible] & 848.44
Aeris pœna grauis 8[illegible]
Aeris nota, Ianus geminus ibid[illegible]
Aeris inauratio quomodo [illegible]
Aeris effossio [illegible]
Aeris prima nobilitas [illegible]
Aeris differentiæ 878.20.& inde.& [illegible] & inde
Aeris seruandi ratio [illegible]
Aeris mixturæ 87[illegible]
Aeris usus 87[illegible]
Aeris floris consideratio 880.2.& [illegible]
Aeris squammæ quæ ibidem [illegible]
Aeris alieni comitem esse miseriam 168.27
Aeris ęruginis faciendi ratio, ac eius [illegible] 880.30.& 881.18.& inde
Aeris metalla à Cynira reperta [illegible]
Aera conflare & temperare à quo repertum ibidem 26
Aera militum [illegible]
Aere limina ualuæq; tēplorū fiunt [illegible]
Aere quæ fiunt 866.42.& [illegible]
Aere publice constitutionē incidunt [illegible]
Aerarium unde [illegible]
Aeraria fabrica à quibus reperta [illegible]
Aerariæ officinæ polline utuntur [illegible]
Aerarij tribuni [illegible]
Aeroides gemmæ [illegible]
Aerizusa gemma [illegible]
Aesalon accipitrum genus [illegible]
Aeschines quid de Demosthene [illegible]
Aeschinis exilium ibidem
Aeschylus poëta testudinis casu interit. 245.13
Aesculapius de uita hominum [illegible]
Aesculapius cur fulmine ictus [illegible]
Aesculapius Tyndaridam reuocauit a[illegible] tam ibi[illegible]
Aesculapij filiæ plures [illegible]
Aesculapij ędes habet theriacæ compos[illegible] nem sculptam [illegible]
Aesculapij simulacrum 875.35.& 87[illegible]
Aesculapij pictura [illegible]
Aesculapij ædes cur extra urbem [illegible]
Aesculapij inuentum [illegible]
Aesculapij & Dianæ simulacrum [illegible]
Aesculapio cur dicatur anguis [illegible]
Aesculapij anguis Romam aduectus & [illegible] lis sit ibidem
Aesopi histrionis patina ingentis pretij 263.54
Aesopi filius quis & eius luxus [illegible]
Aesopi histrionis luxus [illegible]
Aesopi fabularū philosophi conserua [illegible]
Aestatis tempestates 17.47.per totum
Aestates ubi binæ anno uno [illegible]
Aestiui flores qui [illegible]
Aestus aquarum causæ 38.49.per totum & 39.48.per totum
Aetas in rebus differentiæ causa 401.36
Aetates longissimæ quorundā 173.44.& 174.48
Aetatis humanæ ratio [illegible]
Aethiop.nō habet æstiuos hymbres [illegible]
Aethiopia miraculis scatet [illegible]
Aethiopiā quando Romana intrauere arma 144.49
Aethiopiæ arbores [illegible]
Aethiopiæ gemmæ 961.2.& 963.51.& [illegible] 32.&.970.40.& 971.6.13.& 972.53
Reliqua ad hoc quære parte secunda.
Aethiopicum Siser optimum [illegible]
Aethiopica lina ex quibus [illegible]
Aethiopes nō aliam frugem quām milij [illegible] deiq; nouere [illegible]
Aethiopes quomodo astātes omnes uideā[illegible] tur [illegible]
Aethiops Vulcani filius [illegible]
Aethiopidis herbæ inuentio [illegible]
Aethiopidis herbæ uis [illegible]
Aethiopidis herbæ descriptio & inde.& 654.18
Aëtitis lapidis consideratio, natura, genera, locus 940.29.& inde

Aëtitis lapidis in medicinis usus 800.3.& 145.48
Aëtites lapis in aquilarum nidis reperitur 940.29.& 973.38.& 800.3.& 245.48
Aëris elementi consideratio 2.20.& 17.19. per totum
Aër purus ubi 13.33
Aër inani similis 17.22
Aëre in ipso quæ fiunt ibidem 26
Aër sine sapore,odore,succo 382.1
Aëre solo pascitur Chamæleon 201.18
Affectuum hominis indicia,maxime in oculis 293.39
Afranius C.consul 30.8
Africa quomodo uina condit 363.21
Africa ubi sita,& in ea uinearum situs qualis esse debet 421.20
Africa æstibus fertilis 422.53
Africa inobseruatrix astrologiæ 481.46
Africa uniº diei nauigatiõe à Roma 502.14
Africa quomodo elephantes capit 186.50
Africa semper aliquid noui affert, prouerbium 189.50
Africa ceruos non gignit 201.5
Africę arbores capitib.15.16.17.19.libri 13
Africæ ficus qualis 377.7.19
Africæ campus apud Bizantium fertilissimus 424.8
Africæ oleæ maxime fertiles 431.22
Africæ oleæ quem locum ament 436.31
Africæ triticum optimum 463.23
Africæ arua ubi fertilissima 479.5.& inde
Africæ tubera optima 506.11
Africæ scorpiones,dirum animal 98.26
Africæ animalia qualia 272.27.& inde
Africæ noctes roscidæ 26.43
Africam præfatur qui in Africa aliquid destinat 726.56
Africa tota subacta 165.4
Reliqua quære parte secunda.
Africus uentus quẽ Græci liba dicunt qualis 20.39.45.& 497.53
Africº uẽtus fœminas facit cõcipere 495.55
Africani cumini natura &medicinę 546.26
Africani maternus auus M.Valerius384.18
Agamemnonis pictura 900.33
Agamemnonis Delphica platanus 416.47
Agaricum fungi genus 390.39
Agarici herbæ consideratio 672.39
Agarici herbæ medicinę 686.43.52.& 687.1.30.& 688.5.& 692.18.38.41.& 694.8.13.& 687.5.19.38.42.& 698.15.& 699.1.& 700.43.& 703.8.35
Agatarchi pictura 910.22
Agelades statuarius 872.26
Agelastus quis dicatur 152.43
Agerati descriptio 706.24
Ager quis & ubi optimus 423.31
Ager qualis esse debeat 458.31.& inde
Agri colendi ratio 459.30.& inde
Agri prius culti quàm uineę 458.14
Agri imperatorũ manib.colebãtur 457.35
Agri pinguis signa 459.32.& inde per totũ
Agrũ male colere censoriũ probrũ 456.35
Agrũ optime colere nõ expedit 460.3.11
Agrorum limitatio 497.18
Agraria lex à quo promulgata 168.7
Agraria lex qualis & à quo sublata 168.5
Agricolę quo die uocẽtur ad munia 485.32
Agricolæ non aspiciunt stellas,sed signa habent alia 487.17
Agricolæ milites fortissimi 458.30
Agricolis quid fœdissimum 431.31
Agricolis tempus uegetissimum 485.30
Agriculturæ,oraculorum dicta 460.26
Agriculturæ laus abunde 456.22.per totũ. & 458.30.per totum
Agriculturæ quæ sint necessaria 458.14.34
Agriculturæ cœlestium scientia necessaria 481.30.& inde
Agriculturæ totius breuis replicatio 484.30.per totum
Ageſander statuarius 924.36
Agyptilla gemma 968.31
Aglaophon pictor 898.54
Aglaophotis herba qualis 653.53
Aglaus felix ab Apolline iudicatus 173.24
Agnon arbor qualis 640.55
Agnos castrandi tempus 212.17
Agogæ quid 853.3
Agonax Zoroastris præceptor 782.9
Agnonis Teij Alexãdri prẽfecti luxus 849.37
Agoracriti sculptoris opera 921.35
Agria uuæ genus 612.14
Agrion quid Græcis 512.24
Agrios Crethmos herba qualis 679.18
Agrippa M.aceto pedes sanat 617.43
Agrippa M.temulentus aliquando 366.38
Agrippa ab Augusto bello Siculo corona donatus 387.17
Agrippa Marcus Pantheum ædificat 867.11,& 924.41.42
Agrippa M. rusticitati quàm delicijs proprior 893.51
Agrippa M.picturis delectatus ibidem
Agrippæ M.thermæ quales 894.1.& 874.7.& 945.44
Agrippæ M.ingentia opera 933.52.& 934.11.& 936.27
Agrippæ aquæ ductus 808.18
Agrippæ Menenij paupertas 861.31
Agrippa M.qualis 158.4
Agrippa quo anno mortuus ibid.11
Agrippæ unde dicti ibidem 3.& deinde
Agrippæ filiæ quæ ibidem 9
Agrippina Neronis mater & eius maritus 161.36.& 417.25
Agrippina uxor Tyberium boleto perimit 599.32
Agrippina Claudij imperatoris cõiunx ibi.& 255.50.& 261.1.& 919.3
Agrippinæ Claudij mirum paludamentum 831.18
Agrippina quoties peperit 159.52
Agrippina Neronis mater 161.36.& 417.25.& inde
Agrippinæ duæ 158.9
Agrium nardi species 318.28
Agrium nitri genus 817.40
Aiacis cruore,hiacynthus flos natus 569.31.32
Aiacis picturã Cæsar Veneri dicat 893.50.& 899.6.& 900.41.& 909.18
Aigleuces uinum quod 358.38
Aizoi herbæ consideratio,nomina,natura, usus, medicinæ 679.51.& inde
Aizoon herba ad quid 475.18
Aizoi succus uermes hortorũ uecat 524.28
Aizoi herbæ medicinæ 680.46.& 688.33.35.& 695.47.& 697.11.& 698.30.40.& 699.28.38.55.& 700.46.& 701.50.& 704.11
Alabandica rosa qualis 562.27
Alabandicus lapis qualis 928.16.& inde
Alabandici gemma 961.29
Alabastrum aptissimum unguentis seruãdis 332.41.& 927.56
Alabastritis lapidis cõsideratio,usus,locus, 927.55.& inde.& 941.47.& 958.16
Alabastritis bonitas uitiumq; 928.3
Alabastrites gemma 967.49
Alabetæ pisces 100.7
Alarũ odoris remedia 580.11.& 598.43 & inde.item 657.42.& 818.28.& 916.45
Alaternus arbor nullum semẽ aut fructum fert 400.29
Alaterni arboris folia qualia ibidem
Alauda auis 290.39
Albæ spinæ medicinæ 646.56
Albanæ ficus unde & à quo 378.38
Albanum uinum 351.54.& 356.15
Albicandæ cutis remedia 528.42
Albicerata ficus 376.52
Albinus censor quando 174.17
Albinus rex sacrorum 298.53
Albini Spurij curulis circa Furium historia 460.39
Albo in hoc nõ eras,prouerbium. prologo 1. libri
Albuco herba qualis 575.43
Albuelis uua 351.55
Albulæ aquæ quales 804.16
Alcamenis statuarij opera 872.25.& 875.24.& 921.30.38
Alcamenis & Agoracriti certamen 921.36
Alce fera 189.23
Alceæ herbæ cõsideratio 707.21.& inde
Alceæ herbæ medicinæ 688.36.& 699.35.47.& 685.31
Alcidas Rhodius 922.32
Alcibiadis statua Romæ 869.11
Alcibiadis simulacrũ & eius mater 877.36
Alcibiades gloriã in bibẽdo meruit 366.18
Alcibion herba quæ 709.34
Alcimachi pictoris opera 909.51
Alcinoi hortus nobilis 508.8
Alcisthene pictrix 911.4
Alcippe mulier elephantẽ peperit 156.32
Alcmã pediculari morbocõsumptus 289.31
Alcmenæ pictura 899.21.27
Alecẽ qualẽ excogitarit M.Apicius 226.17
Alectoria gemma 967.62
Alectorolophos herba quæ 709.39
Alexpiscis 815.35
Alexander ubi equitatu penè orbatus est 316.45
Alexander contra Iudæos 328.7
Alexander primũ Darij castris expugnatis cepit scrinium unguentorum 330.40
Alexander in Gedrosis 336.37
Alexander Persica arbore coronari uictores uoluit 373.26
Alexander hedera exercitum exemplo Bachi coronat 405.16
Alexander tinctis uelis nauium utebatur 504.35
Alexander magnus apud Priapum oppidũ 83.22
Alexander ubi planiciem intercidi iussit 111.5.11
Alexander quosdam uetuit piscibus uiuere 132.18
Alexãder ubi inutiles milites reliqt 138.37
Alexander magnus quando 872.36
Alexander magnus Thebas capit 873.49
Alexander à quo seruatus 874.49
Alexander magnus Campaspen amicam Apelli dono dedit 902.35
Alexander à quo in gemmã sculpi uoluit 949.15.& 169.44
Alexander ueneno obijt 802.38
Alexãder Lysimachum cum leone inclusit 191.34
Alexander quem Neptuni sacerdotio præfecit 220.43
Alexander magnus Apellis amicus, à quo tantum pingi uoluit 169.43.& 902.25.& inde
Alexander quibus usus nauibus 182.10
Alexander quid cum scrinio Darij egerit 166.52
Alexandri nauigatio qualis 29.51
Alexandri apud Arbelam uictoria 31.55
Alexãder Homeri,Pindari, Aristotelis amator 166.46.per totum
Alexandri terminus 315.28
Alexandri pedagogus Leonides 320.45
Alexander puer sine parsimonia aris thura ingerit ibidem
Alexãdri milites palmis strãgulati 336.26
Alexan.milites qd de Indico mari 347.36
Alexãder seipsum uincere cõsuetus 902.35
Alexandri crudelitas 191.34
Alexandri intemperantia arguitur 355.31
Alexandri atauus Perseus fuit 373.24
Alexan.milites qd de Tylo insula 414.46
Alexãdri tẽpore Græcia felicissima 463.33
Alexandri magni apud Tyrũ gesta 104.39
Alexandri pictura 905.25
Alexandri magni cerui cum torquibus aureis 200.51
Alexandri equus mirus & in eius honorem condita urbs 205.49.& 129.31
Alexandri classis Thynnorum multitudine infest

infectata 217.37
Alexandri magni simulacrum 874.16.25. & inde. 875. 49. & 876.13. & 903.20. & inde
Alexandro canes dono dati quales 205.8
Alexandrum militia sordidum tedebat unguenti 166.51
Reliqua quære parte secunda.
Alexandriam ex Sicilia septem diebus navigatur 502.8
Alexandrina laurus qualis 384.48. & 631.14
Alexandrina una 353.31
Alexandrina pyra 374.41
Alexandrina ficus 376.35.46
Alexandrinæ uestes quales 212.2
Alexandrinus panis qualis 546.47
Alexipharmacon unguentū quod 580.34
Alexis statuarius 872.29
Algæ herbæ descriptio 710.13
Algæ herbæ consideratio, natura, genera, usus, bonitas 830.6.& 225.18
Algæ herbæ medicinæ 347.7
Algidensis Raphanus qualis 512.18
Alicæ consideratio, & bonitas 459.6
Alicæ genera tria ibid 33
Alienis magis quàm nostris utimur 764. 28
Alienarum rerum hominibus summa cupiditas, satietas suarum 323 11
Alimon uisci genus 451.9
Alypon herba qualis 707.27
Alisma herba qualis 675.20
Alysson herba, & eius medicinæ 645.34
Alites aues quæ 250.10
Allij consideratio 516.3.& inde
Allium Aegyptij pro deo colunt 514.46
Allium coctum utilius crudo 532.53
Allium semine etiam prouenire 516.26
Allium quomodo diutius seruari potest ibidem.31.37
Allium in aruis sponte nascens ibid.38
Allium Magneti contrarium 525.20
Allium, & Helleborum contraria 655.22
Allium quæ animalia fugiunt 772.39
Allij medicamenta ruris plura 516.2
Allij medicinæ 532.23.& inde
Allij uitia 533.19.& inde
Allij genera 516.8
Allij fœtor quomodo tollitur ibi.21 & inde
Allij satio, & cura ibidem 14.& inde
Allijs decoctis nullus fœtor ibi.23.& inde
Alnus arbor nullum semen, aut fructū fert 400.29
Alni arboris utilitas 408.40
Alni umbra qualis 431.6
Alni aquosis gaudent 396.16
Alno folia crassissima 398.5
Aloës consideratio, natura, usus, loca 706. 28.& inde
Aloë in uino 356.49
Alopecis una 353.31
Alopecias piscis 840.49
Alopeconesus op. ubi Tubera plura 506.36
Alopecuros herba qualis 574.51.53
Alopeciæ, id est, humani capitis, barbæq; uitij medicinæ 531.24.& 535.12.& 542. 14.& 555.10.& 559.35.& 578.8.& 596. 26.& 585.45.& 595.36.& 621.40.& 625. 40.& 629.49.& 634.22.35.& 639.47.& 644.35.& 649.3.& 598.10.& 676.11.& 681.39.& 722.25.& 830.27.& 886.19.& 889. 42. & 740.34.& 746.27.38.52.& 776.25.& inde.& 840.14
Alphiosorum uel Alsiorū, id est, frigescentis naturæ, remedia 543.25
Alpini quomodo uina condunt 354.49
Alpium feræ quales 214.38.& 215.2
Alpium arbores optimæ 411.41.& 394.49
Alpes Annibal exuperat 919.33
Reliqua quære parte secunda.
Alsines herbæ consideratio 707.32
Alsiosis quæ prosint 543.25.& 602. 18
Altani uenti qui 19.35
Altercangenum herba 663.9
Altercum herba quę ibidem
Althea maluæ genus & inde 554.4.50.
Altheæ herbæ medicinæ 693.22.& 703. 34.& 554.50
Alueariorum consideratio, situs, materia 571.33
Alum, id est, Allium sponte nascens 516.38
Alum herba qualis 709.48.& inde
Aluminis consideratio, genera, usus, natura 916.24.& inde
Alumen quid ibidem 25
Alumen ubi prouenit ibidem & inde
Alumen quomodo fiat ibid.29
Aluminis usus in lanis ibidem 27
Aluminis species duæ ibid.35
Aluminis probatio ibid.36
Aluminis effectus ibid.42.& 917.10
Alumen aurum purgat 916.29
Alutatio quid 851.51
Aluinis uel Alui morbo utilia 584.4
Aluum turbantia 608.8
Alui materia qualis 300.28.45
Aluus plurimum negotij exhibet 688.10
Aluum laxantia
Vide Venter.
Alui tumentis remedia 530.43.& 532.34. 39
Aluum firmantia, sistentiaq; 530.56.& 532.21.& 535.4.& 536.46.& 541.23.& 550.38.& 554.51.& 555.35.& 557.39.& 559.17.& 577.8.& 581.44.& 593.27.& 595.34.& 597.52.& 599.23.& 602.46.& 604.30.& 604.48.55.& 605.7.52.& 606.11.33.36.& 611.6.32.& 614.28.32.& 615.18.& 617.28.& 620.29.& 622.55.& 624.2.31.55.& 625.2.21.& 626.22.& 627.47.& 628.6.50.& 630.16.& 631.38. 42.& 633.25.& 635.11.& 636.32.& 638. 33.& 640.24.641.11.643.45.& 645.29. 647.47.& 648.2.6.& 648.34.& 649.7.& 651.13.& 653.7.& 656.46.& 688.21. 34.42.48.& 689.7.10.27.33.36.& 692. 9.& 693.55.& 695.4.& 700.21.& 703. 22.& 709.34.& 710.2.& 713.20.44.& 713.49.& 716.41.& 718.43.49.& 834. 48.& 895.4.& 917.16.& 734.9.& 742. 4.& 721.51
Alui doloris remedia 643.32.& 664.7
Aluum mollientia purgantiaq; 527.29.& 528.1.& 529.49.& 536.11.& 538.15.16.& 548.34.& 555.54.& 556.45.& 570.53.& 584.2.21.& 591.26.& 532.39.& 536.45.& 553.48.& 555.35.& 578.14.& 579.11.& 363.2.& 519.18.& 512.14.& 594.37.& 595.56.& 602.46.& 603.1.& 606.36.& 607.28.& 612.36.53.& 615.16.& 635.50.& 622.34.& 625.34.& 626.48.& 627.55.& 528.3.44.& 630.14.15.631.19.& 935. 50.& 636.4.13.54.& 638.2.& 639.36.56.& 640.11.18.& 641.23.& 643.32.& 644. 12.& 645.19.41.& 647.51.& 650.30.& 651.22.& 652.18.& 664.9.13.& 665.50.& 689.42.53.& 690.3.8.23.& 991.12.48.& 706.48.& 707.29.& 699.24.& 709. 27.& 710.23.& 710.53.& 711.37.& 712. 19.& 714.46.& 715.46.& 719.14.41.55.& 720.2.& 829.52.& 736.22.& 833.55.& 834.34.42.& inde.& 854.20.& 741. 9.& 772.39.& 815.13
Amara non sunt eadem omnibus 602.22
Amaraci cōsideratio, nomina, satio 568.49 & 569.39
Amaracus idem quod sampsucus 568.50. & 582.46
Amaracus ubi optimus, & ex eo medicinæ 582.47.& inde
Amaraci odor qualis 565.25
Amaracinum unguentum 331.2
Amaracinum oleum, & ex eo medicinæ 582.54
Amarantum unde dictum 566.49
Amaranti floris consideratio ibid.42
Amatorium, quære Amor
Amasis regis mirus thorax
Amasis Aegypti rex
Amazonum prælij cælatura à quo 51
Amazonum simulacra in Ephesi templo 872.50.&
Amazonum connubia unde
Ambraciote uinum
Ambrosiaca uua
Ambrosiæ herbæ descrip. 708.7.& 55
Ambrosia herba qualis 668.37.& 56
Ambrosiæ diuersa nomina
Ambrotoni herbæ odor qualis
Ambugia, id est, in rubi genus
Ambustorum remedia & 554.45.& 334.30.et 583.42. 28. et 597.53. et 604.33. et 607.5. et 610.30. et 621.7.31.55. et 20.33. et 631.45.56. et 632.4. et et 636.32. et 639.2.10.38. et 643.33 47. et 646.40. et 652.17. et 699.36. et 708.6. et 709.1.28. et et 856.40. et 917.27. et 937.45. et 8.18. et 736.3. et 742.44. et 767.2. et 768.23. et 818.29
Amentia quo iuuetur
Amerimnon herba
Amerina pyra
Amerinæ arboris medicinæ
Amerinæ scopæ quales
Amethystus gemma qualis & inde
Amethystus color
Amethysti color qualis & 566.30.& 959.16
Amethystizontes gemmæ
Amia piscis
Amianti lapidis consideratio
Amicæ res inter se 395.33.& 526.13.& inde.& 594.29.& deinde.& 631.40.& deinde.& & 259.13.& 866.10.& deinde.& & deinde.& 272.44. per totum
Amicitiæ summæ exempla plura & deinde.& 902.30
Amicitiæ pictura 904.
Amicitias conciliantia 673.
Amicitiæ & inimicitiæ aquatilium & deinde 243.
Amyclanum uinum intercidisse
Amycus Bebrycum Rex ubi interfectus 427.2
Amygdalarum medicinæ & inde
Amygdalus primo floret
Amygdalus facile fructum perdit 37.42
Amygdalus quando serenda
Amygdalæ amaræ quō dulces fiant
Amygdalorum consideratio
Amygdalina quæ dicantur
Amygdalinum oleum
Amygdalini olei natura, & ex eo medicinæ 621.16.& inde
Amygdalitæ herbæ quæ
Amylon, & ex eo medicinæ
Amyluni quomodo fiat, & quid sit
Amylum ubi optimum ibid.&
Amymones mulieris sculptura
Amynæa uua 350.55.& 355.21.&
Amiternina uua
Ammium in Theriaca
Ammi Cumini genus, & ex eo medicinæ 546.42
Ammochrysus gemma
Amomi fruticis cōsideratio 318.53.&
Amomis herbæ consideratio
Amomon herba
Ammonis cornu gemma
Ammonitrum quid
Amor inuentionis causa
Amorē mitigantia, tollentiaue 805.21

Amorem concitantia 738.26
Amorem inhibentia ibidem. 28
Amores qua herba redeant 655.2
Amabilis qua ratione quis fiat 589.15
Amatoria dissoluentia 739.45
Amatoris efficacia 348.1.& 737.40.& 738.27.& 228.13.& 530.19.& 679.54.& 712.11.& 720.40.& 728.32.& 801.28.& 195.32
Amœnitates studiorũ quærimus, prologo libri 1
Ampelitis terræ medicinæ 918.1
Ampelodesmon herba quæ 447.7
Ampelopraſon herba & ex ea medicinæ 650.52
Ampeloleuca uuæ genus 612.46
Ampelos agria herba quæ 710.15
Ampelos agria quid 612.31
Ampelos herba à quo reperta 663.5
Amphiaraus quãdo & ubi obierit 416.46
Amphictyones quid 169.10.& 898.50
Amphimalla quæ & quando 211.34
Amphimerinon febris genus & eiusdẽ remedium 755.56
Amphion Catuli Q. libertus 918.50
Amphion pictor 901.42
Amphionis simulacrum 924.6
Amphion quæ inuenerit 181.29.31.34
Amphisbenæ morsus remedia 553.13.& 797.3.& 799.45
Amphisbenæ serpentis descriptio 195.48
Amphistrati statuarij opera 924.28
Amphitheatrũ Romæ quale,& à quo 935.23
Amphitane gemma 968.23
Amphitheatrica charta unde 339.39
Amphr. Castoris & Pollucis auriga 119.30
Amphoræ miræ Lentuli 327.44
Amphoræ duæ consecratæ 913.8
Amplitudo rerũ damno interdũ est 348.45
Ampullacea pyra 374.45
Amuletum herba 674.9
Amuletum remedij genus 955.4
Amulius pictor 907.7
Amurcæ olei consideratio 371.40
Amurca oliuæ quid 358.27.& 369.7
Amurca semina perfundenda 475.7
Amurcæ in arborum medicaminibus 454.22.& inde
Amurcæ medicinæ 619.43.& inde
Anabasis herba quæ 687.10.& 700.14
Anagallis herba 689.53
Anacampterotis herba qualis 654.56
Anachites,id est, Adamas 956.32
Anacreontis Poëtæ mors 157.52
Anadyomene Venus à quo picta 902.40.& 903.11
Anaitidis deæ templum 853.50
Anagallidum herbarum medicinæ 687.8.& 692.52.& 694.20.& 698.5.18.& 689.53.
Anagallis herbæ consideratio 677.44
Anagyros herba qualis 708.20
Anaglypha quæ 861.40
Anagnia capta Romanus populus stipẽdio liberatur 868.48
Anachitis gemma 974.17
Anapauomenos ob amorem fratris moriẽs 904.20.& 905.20
Anaphoræ quæ 174.54
Anarhinos herba qualis 675.49
Anataria aquilarum genus 245.7
Anatum incubatio mira 265.53
Anatum uolatus qualis 259.47
Anates quo sese purgant 198.20
Anates ex gallina natæ mox aquam repetunt 265.56
Anates futura præsagiunt 501.12
Anates Ponticæ ueneno uiuunt 659.1
Anatũ in medicinis usus 776.12.& 777.31 & 778.55
Anaxagoras quando & quid ab eo prædictum 25.46.& inde
Anaxagoræ de sole opinio ibid.56
Anaxander pictor 910.46
Anaxarchi patientia,constantiaq; 164.2
Anaxilaus medicus 915.12
Anaximander primus de cœlo scripsit 5.3.
Anaximander quando ibidem
Anaximander terræ motũ prædixit 34.16
Anaxilaus scriptor 504.25
Anaximenes gnomonices inuentor 33.32
Ancæi pictura 903.30
Ancora nauis à quo reperta 182.22
Anchusæ herbæ consideratio medicinæque 593.17.43
Anchusa herba quæ 712.21
Anchusa herba qualis 331.14.& 572.24.& 574.37
Anconæ uinum quale 356.37
Ancus Martius Rex aquam in urbem ducit 308.16
Ancus Rex quot salis modia populo dedit 814.48.
Andrachne herba 345.10
Andrachne agria herba 680.13
Andreas medicus 600.53.& 551.13.
Androbij pictoris opera 909.15
Androbulus sculptor 877.17
Androcydis ad Alexãdrum epistola de uino 355.30
Androcydes medicꝰ cõtra ebrietatẽ 451.14
Androcydes pictor 899.36
Androdamas gemma unde dicta 967.56.& 940.8
Androgyni, id est, utriusq; sexus homines 153.45.& 309.4
Andromedæ pictura 908.46
Andromedæ Cepheus pater ubi regnauit 145.6
Andromeda ubi beluæ obiecta 113.7.& 218.30
Andromeda liberta Iuliæ Augustæ 162.7
Androsacis herbæ consideratio 707.43
Androsemi herbæ consideratio ibidem.48
Androsæmon herba quæ 709.25
Anemones herba 569.22.& 574.38.& 718.34
Anemones herbæ medicinæ 583.2.per totũ
Anemona unde dicta ibidem.10
Anethũ culinis & medicis nascitur 522.56
Anethum in Theriaca 559.49
Anethi natura medicineq; 550.37.& inde
Angeronæ deæ historia 56.36
Anginæ remedia 527.10.& 531.36.532.45.346.7.& 549.36.& 557.13.38.& 578.42.601.23.54.& 610.52.& 618.15.48.& 629.42.& 637.56.& 638.18.& 648.24.& 655.40.& 656.2.& 661.17.& 664.36.& 685.23.& 704.27.& 711.21.& 719.34.& 720.55.& 729.46.52.& 736.16.& 750.6.& 786.25.& 816.24.& 833.27.31.& 855.14.& 882.13.
Anguillarum consideratio 227.19.& 242.33.per totum
Anguillis binæ pinnæ 227.11
Anguillæ e manu uescẽtes 823.26.& inde
Anguillarũ nulla sexus differẽtia 270.40
Anguillarum tergore prætextati uerberabantur 227.50
Anguillarum procreatio 240.23
Anguillæ miræ magnitudinis 217.32
Anguium consideratio, natura, medicinæ 771.43.& inde.& 787.3.
Anguis quãdo sine ueneno 771.43 & inde
Anguis cur Aesculapio dicatus ibidem. 49
Angues quando membranam exeũt & quo modo 197.54.& 199.40
Angues ex spina hominis gigni 270.22
Angues ubi non noceant 216.41
Anguis pascitur in ædibus Romæ 771.50
Anguium genus pulcherrimum ibid.53
Angui insunt multa remedia ibidem. 46
Anguis qua herba oculis succurrat 198.3
Anguis & mustelæ & sues dissidẽt 273.4
Anguinæ membranæ medicina 785.9
Anguinum ouum quod 769.3.& inde
Anguini cucumeris consideratio 527.12. per totum
Anthelatorum remedia 601.23
Anicetum,id est, Anisum 349.28
Animal nullo cibo uiuens 740.1
Animal clarissime omniũ cernens ibid.37
Animal per diem tantum uiuens 390.21
Animal quis primus occidit 182.26
Animal carens sexus differentia 270.39.& inde
Animali quolibet ubi uescantur 146.52
Animalium nullus odoratus nisi pantheræ 565.37
Animalium feritas quo mitigatur 654.55
Animalia quam materiam non attingant 394.23.36.& 395.27.& 396.12.& 406.12.& 454.47.& 467.32.& 472.27.& 621.10.& 655.56
Animalium solertia 188.24.per totum.& 256.55.& 542.37
Animalia sapientissima quæ 603.34
Animalia omnia noscunt sibi salutaria præter hominem 705.46
Animalia Deus cur fecerit 723.29
Animalium peregrinorũ in medicina usus 735.44.per totum
Animalium pauidissimum omniũ 739.18
Animalium ferè omniũ in medicinis usus 744.46.per totum.& 784.20.per totũ
Animalium inimicitiæ amicitiæq; 183.23.per totum.& 259.12.& 272.42.per totum
Animalium miracula 802.18..per totum
Animalium terrestrium consideratio libro 8.per totum
Animalium anima index 190.45
Animalia uisu homines necantia 194.46 & inde
Animalia quęq; commoda,aduersaq; natura norunt 196.49
Animalium pronostica 198.24
Animalia futura præsagientia 501.6.& inde.& 203.39.& 198.26
Animalia prodigia 205.44
Animalia quæ uictimæ aptissima 209.52.& inde
Animalia quæ sacrificijs apta 210.35
Animalium quæ stultissima 212.25.& 213.35
Animalia semifera quæ 214.21.per totum
Animalia media inter placida feraq; 215.27.277.20
Animalia quæ quibus in locis non fint 216.7
Animalia aduenis nocentia indigenis innoxia ibidem.38.& inde
Animalia quæ minima 217.9
Animalia maris cur maxima ibid.14.per totum.& ibidem 53.per totum.
Animalia putrefactione genita 240.13.& inde.& 270.33.per totum
Animalia quæ nihil discunt 262.11.per totum
Animalia gula carcere coërcere cœpit 263.52
Animalia in pedes nasci cõtra naturam 265.8.& 158.2
Animalium diuersus coëundi modus 268.12.& inde
Animalia quæ singulos gignunt ibid.30
Animalia cæcos fœtus parientia ibid.43
Animalium uaria generatio 269.40.per totum
Animalium in utero situs ibidem.per totũ
Animalium astus 188.24.per totũ caput.& 196.12.& 196.33.& inde.& 199.2.& 200.5.& 202.46.& 203.36.& inde.& 204.54.& inde.& 212.40.& inde.& 213.37.& 281.19.& 231.6.& inde.& 232.56.& 237.22.per totũ.& 237.45.per totum.& 257.31.& 822.44.per totum
Animalium quorundam stoliditas 244.22. & 212.25
Animalium sensus 270.50.per totum.& 272.42.& inde
Animalia terra uiuentia 271.54.& inde
Animalia in igne uiuentia 290.18
Animaliũ quorundã cibus & potus 272.10

per totum
Animalia ubi tota æstate non bibunt ibidem.27
Animalia quæ disident conueniuntq; inter se ibidem.40. per totum
Animalium somni descriptio 273.31 per totum caput
Animalia quibus cibi exitus non est 289.45.per totum
Animalium membrorũ omniũ descriptio 290.29. per totum
Animaliũ in pilis differẽtia 304.7.per totũ
Animalium per mammas differentia ibidem.50.per totum
Animalia omnia à dextris partibus incedũt sinistris incubant 307.38
Animalium ex membris medicinę 723.49 per totum
Animalia perfectioria cæteris mundi partibus 151.32
Animalia cætera cur in suo genere similia 159.9
Anima carens, nihil uiuit 312.25
Animæ post mortem consideratio secundũ Plinium 179.5.per totum
Animam cum corpore interire secundum Plinium ibidem.per totum
Animas humanas partem cœli secundum Hipparchum 1530
Animas quorũdam relicto corpore errasse diu 176.50.& inde
Animãtia cætera homine feliciora,ac eorũ cura qualis 419.& prologo libri 7.per totum
Animi impetus cibo mollitur 602.29
Animi tristitia quomodo tollitur 636.5
Animi pictura à quo primum 904.8
Animi maxima indicia in oculis 293.39. & inde
Animus in oculis inhabitat ibidem.44
Animus in corde 298.25
Animi subtilitas in sanguine 304.7
Animi sollicitudo quo propiciatur 727.5
Animos mitigantia 602.18. & inde
Anisi consideratio, natura,usus, medicinæ 549 16
Anisum ubi laudatissimum ibid.29
Anisum in Tyriaca 559.49
Aniso panis conditur 549.9
Anistidis cursoris celeritas 163.24
Anitiana pyra 374 36
Anitianæ lapidicinæ 943.8
Anitius Q ædilis curulis 844.51
Anneus Serenus fungis peremptus 600.9
Anniam Roscius ingenti emit pretio 170.12
Anniбal Alpeis exuperat 919.32
Vide Hannibal.
Annij Plocami libertus 130.32
Annij Fœcialis statua 869.37
Annonæ caritas unde 489.50
Annorum differentiæ apud uarios 174.1 & inde
Anni diem primum lætis precationibus inuicem faustum ominamur 726.37
Anni obseruatio,ratioque 5.28.& inde.& 174.1.& inde
Annus ex quot diebus constet 481.40
Anni intercalares ibidem
Anni partes quatuor,& earum initia 483.14.& inde
Annorum effectus 652.43
Annulorum consideratio 843.23.& inde. per totum
Annulus à quo repertus fuerit ignoratur ibidem
Annul.cur sinistra manu gestatur ibid.30
Annul.antea ungulum dicebatur ibid.44
Annulus ingentis pretij 959.26
Annuli ferrei usus 843.31.38.& 948.23
Annuli in quibus digitis gestabãtur 845.28
Annuli ex personarũ conditione distincti 846.26.& inde
Annulis quidam uenena eludunt ibid.1
Annulis qui literas signant 845.28
Annulorum gemmę uariæ ibid.30.& inde
Annulorum auctoritati forma quando constituta 846.54
Annul.Romanorum tria modia 845.15
Annulos maior pars gentium non habet ibidem.26
Anonymos herba qualis 606.45
Anonis herbæ descriptio ibidem.30
Anserum consideratio 151.22.per totum.& 266.50.& inde
Anseres quo sese purgant 198.20
Anserum cura ob capitoliũ defensum 251.22.& 769.38
Anseribus cibaria censores locant 251.24
Anseris cum puero,puellaq; amor ibid.25. & inde
Anserum iecoris bonitas ibidem.31
Anseres in Germania optimi ibid.45
Anserum abscessus 252.52
Anserum uolantium figura ibid.53
Anserum pullis urtica mortif. 267.1.4.
Anserum ingens auiditas ibidem.3
Anseres futura pręsagiunt 501.25
Anseris adipis medicinæ 528.20.& 531.20
Anseres quam herbam expauescant 569.7
Anserum ouorum utilitates 769.22
Anseres quo maxime ægrotant tempore ibidem.35
Anserum propter Gallos pulsos à Romanis honor ibid.38.& 251.22
Anserum in medicinis usus 769.22.& inde.775.34.& 776.5.& 778.55.780.5.& 792.3
Antæi & Herculis certamen ubi 92.28
Antachates gemma 967.18
Antandri balneæ 415.9
Antandri oppidi portentum in Platone 403.48
Antelucanis quid agendum 485.18
Antennæ nauium ex abiete 411.28
Antennæ nauis repertor 132.19
Anterotes gemmæ 965.15
Anthalium herba & eius usus 572.51
Anthali herbæ medicinæ 584.30
Anthedon Mespilorum genus 378.45
Anthemis herba 574.38.& 575.8.& 593.50
Antheræ medicamentum 642.15
Anthericon herba 596.7
Anthermus scalptor 920.54
Antheus statuarius 872.45
Antheus medicus 724.42
Anthiæ piscis consid. 242.52. per totum
Anthillis herba quæ 693.28
Anthyllion herba,& eius medicinę ibid.26
Anthyllon herba 584.31
Anthologicon libri 562.3
Anthracitis lapis qualis 940.23.& 861.46. & inde.& 974.2
Anthriscum herba 573.4.& 598.2
Anthropographus qui dictus 806.19
Antrhopophagi qui, & ubi 146.52.& 153.8.13
Anthus auis 260.33
Anticellium herba 584.32
Anticyricon quid 605.21
Antidoti compositio 648.2.& 720.16
Antidoti Mithridatis compositio 629.56
Antidotum Mithridaticum 658.53. & 865.7
Antidotum ingredientia 629.56.& 631.2. & 667.15.& 686.5.& 721.33.& 825.31.& 858.30.& 895.17.& 740.23.& 765.8.& 778.19.& 827.15.& 834.24
Antidoti pictoris præceptor ac opera 908.30
Antigenes Tibicen 408.15
Antigonus scriptor 900.8
Antigonus ad quid usus papyro 339.26
Antigonus statuarius 877.2
Antigoni regis pictura 903.4.49
Antyllides ad quid 703.43
Antiochus rex cui similis 359.10
Antiochi uxor ibidem
Antiochi regis dux quis
Antiocho perempto quid actum
Antiochus quo usus contra uenena 54
Antiochus quintus regum
Antiochi gesta in India
Antiochiæ lilium
Antiochus rex à quo, & quo pretio 762.25
Antiochi regis Elephantes
Antiochi regis interitus
Antiochus Rex quoto urbis anno 333.23
Antiochi mater Apamia 137.44
Antiochus ab Octauio,antequam egrederetur respondere cogitur & inde
Antiochus Cleombroto seruatus
Antiochus seruus quidam
Antipater sculptor, & eius opera
Antipater Poëta ac eius morbus
Antipathes gemma
Antipathia quid 824.35.&
Antipathia id est ferri temperatura
Antiphilus pictor
Antipodum consideratio 28.15.per & 30.12.& inde.& 130.8
Antiquorum usus in uino 359.41.per tum
Antiquorum mira diligentia 624. 658.9.& inde.704.38
Antirrhinon herba qualis 675. 703.10
Antiscorodon Allij genus
Antispodij consideratio
Antistius Caius quando consul
Antobalus pictor
Antoniam Drusi nunquam spuisse
Antoniæ Drusi erga murenã amor
Antonius M.patrem interfecit
Antonius M.librum edidit de sua ebrietate ibidem.& inde.
Antonius M.per temulẽtiam plurima mala intulit ibidem.
Anton.M.sanguine ciuium ebrius
Anton.M.uelo purpureo usus
Antonius M.denario ferrũ miscuit
Antonius M.Nonium senatorem cur proscripsit
Antonius M.quando consul 15.35
Antonius M.iugo primus leones subdidit 191.36
Antonij M.cum Cleopatra epulæ fertilitatę 234.14.&
Antonij M.de pueris similibus emptis historia
Antonij M.nauis Acciaco bello Echeneis piscículo retenta est
Antonij M.bello quæ signa facta
Antonij M.erga Cleopatram in cœna uenenum timentis historia
Antonij M. luxus 849.34.39.& 918.28
Antonij M.feritas atq; luxuria
Antonius Caius in cõsulatu Ciceronis collega
Antonius Musa Augusti medicus 702.35.& 798.15
Antonij Castoris laus & historia
Antonij Caij ludi
Antorides pictor
Anubis in argento ab Aegyptijs pingitur 860.28
Anulare color 896.51.&897.
Apamia Antiochi mater 137.42
Apamenum uinum 357.49
Aparctias uentus 20.42
Aparine herba qualis 708.43
Apate herba 574.39
Apathes qui dicantur 161.48
Apeliotes uentus 20.37
Apeliotem,id est Subsolanum quę spectare debent 498.3
Apelles

Apelles pictor quo usus colore 896.22. & 897.30
Apelles magno pretio didicit 901.13
Apelles quando, & eius excellentia ibid. 28.& inde sæpe
Apelles quid erga Protogenem egerit, ibidem. 44.& inde.& 902.41
Apelles die quolibet lineam saltem ducebat 902.13
Apelles expositis picturis, uitia quæ notarentur in eisdem auscultabat ibid. 16
Apelles pinxit quæ pingi non possunt 903. 53
Apelles & in æmulos benignus 902.41
Apellis præceptor quis 901.3.& 907.35.
Apellis nulla in tectorijs pictura 906.54
Apellis astus.Prologo
Apellis mors Venere inexpleta 903.18. & 910.40
Apelli tantum permissum Alexandrū pingere 902.27.& inde.& 169.43
Apelli Campaspe Alexandri amica dono data 902.33
Apenninus mons Cotinum arborem habet 395.47
Apenninus mons optimas habet arbores 411.41
Reliqua quære parte secunda.
Aper hedera seipsum curat 197.53
Aper à quo in epulis solidus positus 213.56
Apris Indicis dentes cubitales 214.17
Apri in medicinis usus 751.11.& 752.12. & 751.50.12. & 756.36
Apri ubi non sint 316.25.36
Apri ubi muti 310.1
Apris fel non esse 299.39
Apri contra serpentes 744.46.& inde
Apro sua urina grauissima est 750.33
Aprorum sapor commendatur 383.16
Apes quos flores non attingunt 346.36 & 396.12.& 570.18.& inde
Apum consideratio plena.capite quinto & sequentibus libri undecimi
Apes quos non pungant 539.46
Apes quibus herbis delectentur 570.13. per totum
Apes præcipui quæstus ibidem
Apes oliuæ flores non attingunt ibid.19
Apes ægrotæ quibus iuuentur ibidem.24
Apes ne fugiant 281.25.34. & 580. 49
Apes quo flore maxime gaudent 580.49
Apes Propolin ex quo faciunt 639.31
Apes Crabronesq; quos non feriūt 728.15
Apes quo fugantur 734.41
Apes ne quempiam attingant 802.22
Apes sparsæ quomodo in aluearia reuertātur ibidem.30
Apes precipuæ inter insecta 275.42
Apes hominum causa genitæ ibidem
Apes rempublicam,cōsilia, duces, moresq; habent ibidem. 47.& inde
Apes sanguinem habent ibidem.55
Apes quando conduntur 276.3.per totum
Apes unde melliginem sumant ibidem.15
Apes nullis floribus nocent ibidem.46
Apes intra quot passus operantur ibid.48
Apes prædiuinant futura 277.8
Apes castra imitantur ibidem.7.46
Apes quæ oderunt 280.8
Apes quomodo fœtus progenerent ibid. 17. & inde
Apes quot diebus peragunt fœtus ibid.46
Apum morsus remedia 529.49.& 580.53. & 542.40
Apum cibus,cum mel deficit 571.49
Apum exercitia,operaq; 275.47.& inde. & 276.11.& inde
Apum operis nocabula ibid.23.per totū
Apum amatores ibidem.53.per totum
Apum in opere,ratio,curaq; ibidem.25 per totum
Apum prudentia ibidem.per totum
Apum reges, imperatoresq; 278.9.& 280.51.& inde
Apum cellæ omnes sexangulæ 278.10
Apum somnus quando 279.55
Apum coitus uisus est nunquam 280.19
Apum incubatio, fœtusq; primus ibid.18
Apum abortus quis ibidem.49
Apum mirum 570.27
Apibus qui nocui uermes 571.45
Apes furto detracte male fructificāt 517.44
Apum regis descriptio 280.51.& 281.9
Apum ostentum ibidem.27
Apum uua dependens ibidem
Apes in ore Platonis infantis ibidem.29
Apes sine rege esse non possunt ibidem.36
Apum inter se pugna ibidem. 49. & inde
Apum genera plura ibid.54.& inde
Apum rusticæ,urbanæq; ibidem
Apes quæ optimæ 282.1
Apes ubi albæ ibidem.5
Apibus cur datus aculeus ibidem.9.& inde
Apum inimica ibidem.16.44.& inde. & 570.19
Apum morbi 282.30.41. per totum
Apes defunctas aliæ sepeliunt ibidem.33
Apum continendarum ratio 283. 12. per totum
Apibus auditum inesse ibidem
Apes æris tinnitu gaudent ibidem
Apum quæ uita longissima ibidem.17
Apes qua arte reuiuiscant ibidem. 21. & inde
Apes quomodo reparentur ibidem. & inde
Apes iuuencorum corpore reparantur ibidem.24
Apes nullum cadauer attingunt ibidem.40
Apum lingua qualis 297.20
Apex quibus inest animalibus 290.34.& inde
Aphace herba qualis 573.6.8.& 574.39. 44.& 575.17. & 709.28
Aphye piscis 815.37.& 840.49
Aphytacores arbores 953.29
Aphrodes herba 719. 51
Aphrodisiace gemma 968.27
Aphrodisius statuarius 924.41
Aphrodite Venus appellata 921.33
Aphron herba quæ 552.2
Aphronitri consideratio 818.13
Aphronitrum quid 918.14
Apiaria quam partem spectare debeant 498.14
Apiastri arboris descriptio & medicinæ 540.36
Apiastrum ubi uenenatum ibidem
Apiastrum herba 567.33
Apiastro herba apes delectantur 570.13
Apiatæ mensæ Citreæ 342.20
Apicæ quid 212.15
Apicij M. luxuria 226.14
Apicij Marci inuentum 213.45. & 226.14. & 262.48
Apilascude aurum 852.5
Apiosischas herba quæ 691.54
Apyrina punica qualia 623.54
Apyrinon punici mali species 344. 11. & 623.54
Apyron unguentum quale 569.36
Apyron quid 915.10
Apyroti gemmæ 961.55
Apis bouis consideratio 210.8.per totum
Apis bos pro deo ab Aegyptijs colitur ibid.
Apis bouis delubra ibidem.16
Apis bos responsa priuatis dat ibidem.19
Apis bouis natalis festa ibidem.30
Apij herbæ consideratio & medicinæ. 521. 56.& inde.& 540.8.per totum
Apij mirum ibidem
Apij semine uinum conficiunt 361.36
Apij usus, & natura 525.44
Apij satio,cura,usus &c. 521.56.& inde
Apij corona, coronantur uictores Nemeæ 522.4
Apij summa autoritas 540.15
Apij sexuum differentia ibidem.16
Apij usus in cibis nefas ibidem.20
Apium mensis feralibus defunctorum dicatum ibidem
Apij nocumenta ibidem
Apium cūrnam inter nefastos frutices ibidem.26
Apium in Theriaca 559.50
Aplysiæ Spongiarum genus 238.39
Apocyni frutex qualis 645. 52
Apocynon quid 828.16
Apodum auium consideratio 260.3.per totum.& 308.25
Apodis auis in medicinis usus 790.18
Apographon pictura 907.54
Apolectus piscis 841.30
Apollinaris herba quæ 663.8.& 701.10
Appollinaris herbæ medicinæ 702.7
Apollinis simulacrum ab Antonio Ephesij sublatum,& ab Augusto restitutum 873. 34.
Appollinis simulacrum 874.56.& 875. 43.& 876.24.& 920.47.& 924.11
Appollini laurus sacra 312.47
Apollini grata laurus 385.14
Apollinis templum Vticæ ex qua materia 414. 4
Apollinis cum Marsia certamen 417.7
Apollini Hyacinthus dilectus 569.30
Apollinis & Neptuni simulacrum 922.37
Apollinis & Dianæ simulacrum 924.26
Apollo Archilochi Poëtæ interfectores arguit 167.2
Apollinis Delphici cortinæ 867.21
Apollo Delius ubi precipue colitur 86.18
Apollinem Capitolinum Lucullus M.unde Romam aduexit ibidem.36
Apollinis Palatini templum 867.24
Apollinis Cithardœi, serpentēq; perimētis simulacrum 873.47
Apollinis marmoreum simulacrum à quo 920. 47
Apollinis Palatina ædes 921.14.& 949. 43.
Apollinis filia Phœmonoë 245.9
Apollinis filius Arabus 180.24
Apollinis colossus unde Lucullo translatus Romam 871.4
Apollinis palatini simulacrum 922.45
Apollinis fons,& in eo mirum 823.30
Apollinis oraculo,Socrates prælatus cunctis 168.21.40
Apollinis oraculum 173.20.per totum
Apollo Eboreus ubi 178.20
Apolloniatarum pix fossilis 393.46
Apollo Curius qui 823.30
Apollodorus medicus quid de uino 357.45
Apollodorus sculptor 876.38
Apollodorus pictor quando 899.3.15
Apollodori medici duo 529.22
Apollodori in grāmatica excellētia 169.18
Apollonides gemmarum sculptor 949.17
Apollonij pictoris opera 924.8
Apollophanes medicus 594.43
Apostematum remedia 787.15.32.& 820.14
Aposcopon quid 909.41
A.Posthumius dictator quid apud Regillū lacum 847.50
Apothecæ uinariæ 360.17
Apoxyomenos quid 874.13
Appendix spina qualis 647.49
Appendices quid ibidem.50
Appetentia in cibis 547.52. & 549.26.& 582.5.& 608.25.& 611.40. & 614.46. & & 629.15.& 646.48.& 653.14
Appetentiā ciborū quę restinguūt 602.46
Appiana Brassica 519.25
Appiana Cotonea 373.53
Appianæ uuę unde 151. 6.& 258.27
Appianum coloris genus 897.10.21
Appiæ aquę cur dictę 935.24
Appius Iunius consul 204.34
Appius Claud. Cęci nepos quando consul 367.34

367.27
Appion Cymbalum mundi appellatus prologo
Appion grammaticus 902.49.& 958.32
Appluda quid 467.53
Apronia herba & eius medicinæ 613.28
Aproniana cerasa qualia 381.6
Apronius Lucius 302.31
Aproxis herba qualis 653.39
Aprugni quid 313.54
Apsyctos gemma 968.28
Apua piscis 815.37
Apuleia M. Lepidi uxor 169.7
Apuliæ Atabulus uentus cõtrarius 450.14
Apuscorus magus 782.15
Aqua quo mox refrigeratur, nec feruet postea 828.10
Aqua quo feruere uideatur ibidem 15
Aquæ proprietates 27.4
Aquam rotundam esse 28.42.& inde
Aquarum motus causam lunam esse 38.51 per totum
Aquarum miracula 42.49. per totum.& 802.54.per totum
Aquæ colores mutantes 42.1.& inde. & 804.38. & inde
Aqua inebrians ubi 42.10
Aquæ potæ perimentes ubi ibidem.16
Aquam ex uentre pellentia 582.8
Aquæ potus saluberrimus 365.28
Aquæ potu cuncta utuntur animalia præter hominem ibidem
Aquæ nullus sapor, succusque, aut odor 381.51
Aquas quæ arbores odere 396.10
Aquas quæ arbores ament ibidem 15
Aqua suffusa quæ ligna diu durent 414.21. & inde.& 415.11
Aqua quæ ligna cito marcescant ibidem.25
Aqua quomodo ex uino extrahi possit 406.32
Aquarum differentia magna 479.1
Aquarum futurorum præsagia 500.48.& inde
Aquas omnes, non omnibus licet bibere 508.48
Aquæ quæ optimæ ad sata irriganda 524.51.& inde
Aquę insalubres potu quo purgãtur 545.27
Aqua quomodo addensetur, atque lutescat 554.50.& inde
Aqua miræ naturę in qua scilicet nihil mergitur 103.48. & 136.53. & 805.34. & inde
Aqua pluuia tantum utentes 146.47. & 148.7
Aqua pondus sustinens omne 136.54.805.34.& inde
Aquam, quã reges Parthorũ bibunt 138.9
Aquis herba nascens Sion dicitur 598.21
Aquæ amaræ quomodo dulces fiãt 632.56
Aqua quo glacietur 648.9.& 653.31
Aquæ mulsæ consideratio & medicinæ 602.11
Aqua dentes decidere faciens 661.13
Aquæ inueniendæ signum 686.19
Aqua quæ accenduntur 939.31.& 961.51. & 855.35
Aquarum impetus quo sistitur 740.3
Aquarum uis maxima 802.54.& inde
Aquarum beneficia 803.7.& inde
Aquarum differentiæ, diuersitatesq; plures ibidem.15.per totum
Aquæ hominibus salubres ibid.20. & inde
Aquæ calidę, balneisq; aptę ibid.18.& inde
Aquarum medicinæ ibidem per totum
Aquæ uini usum adimentes, quæq; ebrietatem inducunt 805.2.& inde
Aquæ quæ utilissimæ 806.38.& inde
Aquarum leuitas ibidem.46.& inde
Aquæ quæ salubres, uel contra ibidem.38 per totum
Aquarũ toto orbe saluberrima quæ 808.8
Aqua uirgo Romæ ibidem 21. & inde
Aquas quęrendi ratio ibidem.27.& inde
Aquarum subterranearum signa ibid.27
Aquarum nascentium, aut deficientiũ tempus 809.35. per totum
Aqua quando dulcior ibidem 45. & inde
Aquæ tales, quales terræ per quas fluunt ibidem.48
Aquarum mira mutatio 810.11.per totum
Aquarum calidarũ usus & medicinæ 810.51.& inde
Aquæ marinæ in medicinis usus 812.29.& inde
Aquæ ductus consideratio ad idque instrumenta 810.32.& inde
Aquæ ductus Romæ à quo 936.37
Aquarum ductus ex quibus lignis 415.11
Aquatica quæcunque frigidissima 413.15
Aquaticũ quomodo Græce dicatur 359.6
Aquaticorum fruticum & calamorum cõsideratio 406.34. per totum
Aquatilium cõsideratio libro 9. per totũ
Aquatilium tegmẽta plura 222.36.& inde
Aquatilium sensus 237.30
Aquatilia inter initia uisu carent 241.11
Aquatilium inimicitiæ & amicitiæ 242.45.& inde
Aquatilia pauca pulmonem habent 299.13
Aquileges qui 686.20
Aquatilium medicinæ 32.libro per totum
Aquifolij arboris Baccæ 381.4.& 395.46.
Aquifolio arbori nõ decidũt folia 396.45
Aquifolio folia aculeata 398.3.10
Aquifolium quando germinet 399.8
Aquifolię arboris medicinæ 648.9
Aquifolia arbor quæ 712.53
Aquilarum consideratio, natura, genera, capite 3.& duobus sequentibus libri 10.
Aquilæ mirum 385.33
Aquilarũ nidis aëtites lapis reperitur 145.47.& 940.29
Aquilas nõ parere sine aëtite lapide 940.32
Aquila pullos ad contuendum solem cogit 245.37. & 778.35
Aquilæ in medicinis usus ibidem 36
Aquilæ fœtus suos non alunt, sed fugant 245.3.54.
Aquilæ quo ingenio testudines frangunt ibidem.12
Aquilæ ubi nidificant, quótue oua pariant ibidem.52
Aquilarum pennæ, mixtas reliquarũ auium pennas deuorant 246.14
Aquila non fulminatur, ideo Iouis armiger credita est 25.18.& 246.15
Aquila in Romanis legionibus ibidem.19. per totum
Aquilarum prędia cum quibus ibidem.28
Aquilarum cum Dracone pugna ibid.30
Aquilæ cum uirgine mirum ibidem.56.per totum
Aquila Ioui sacra ibidem.41
Aquilarum oua quæ auis frangat 249.18
Aquila in Rhodo nulla 274.53
Aquilarum incubatio, quotq; pariãt 267.11.& inde
Aquila & olor inimici 272.46
Aquilę signi ortus 487.48.& 489.38. & 491.12
Aquilę signi occasus 210.41.& 485.6
Aquilij C. equitis Romani ac iurisperiti domus 419.1
Aquilij ducis capti, aurum in os Mithridates infundit 849.26
Aquilo uentus interdum Etesias uocatur 497.47
Aquilo salubris 421.46.& 21.55
Aquilo uentus 20.46.& 21.51.55
Aquilone flante quę agenda & quæ non 497.38. & inde
Aquilone quæ gaudent 420.3. & 497.38. & inde
Aquilonem uites & arbores spectare debẽt 421.42.& 497.38
Arabiam Romanorum quis primus subegit 141.42.& 144.50.& 319.46.
Arabia ab Alexandro uicta 320.47
Arabia felix cur dicta 323.44.
Arabię peculiaria
Arabia suibus caret
Arabię gemmę 960.39.43.& & 963.14.& 966.10. & 968.7.51. & 974.32
Reliqua quęre parte secunda
Arabica resina qualis
Arabica gemma qualis
Arabicę arbores ex quib' uestes
Arabicę spinę medicinę
Arabicus adamas
Arabicum linum ex quibus
Arabici maris fertilitas lapidum
Arabicę alites quę
Arabus lapis qualis
Arab' Babylonis & Appollinis fl.
Aracidna herba
Aracos herba
Arachnes mulieris inuenta
Araneorum consideratio, natura, 284.40.per totum
Araneorũ in texendis telis fertilitas 50.& inde
Araneus uermis infestus oliuis, 449.53
Aranei muscarij in medicinis usus & 780.39
Araneus ędium ruinas præsentit
Aranei mures ubi uenenati
Araneus serpentibus inimicus
Araneorum pedes quales
Araneorum telę mirum artificium & inde
Araneorum cum lacertis pugna
Araneorum futuri præcognitio
Aranearum partus qualis
Araneus Lycus
Araneus Phalangius parentes 285.33
Araneus pestiferum animal
Araneorum morsus remedia 532. 537.25.& 540.49.& 542.40.& & 549.1.& 554.8.& 577.11.& 580.53.& 583.54.& 595.33.& 630.50.& 641.16.& 642.28.& 825.47.& 827.27.& 967.22
Araneus piscis 840.50.&
Arandi tẽpus quod 424.1.& inde.& 3.& 475.49.per totum
Arandi disciplina 476.24.& inde
Arandum quãtum uno iugo boum 477.40
Arandus quando ager sit ibidem inde
Arare minus quàm uerrere censoria gatio
Arationis instrumenta plura
Arator incuruus arare debet
Aratoris prouerbium
Aratrare & artare quid
Aratrum à quo repertum
Arbela celebris Alexandri uictoria
Arbores pisces
Arborum cultura à quo reperta
Arborum ramis antea coronabantur cris
Arbores inter se amicę
Arbores summum munus homini olim creditum
Arborum usus uarius ibidem & inde per totum
Arbores numinum templa ibidem. 313.3
Arbores nominibns dicatę
Arbores deorum simulacra
Arbores primum hominum alimenta ibidem.30.52
Arbor uinum potat
Arborum abortus quomodo
Arborum magnitudo mira 338.30.& 386.41.& inde.& 394.16. totum
Arbores Indicę quales 314.34.&
Arbor quę incendi nequit

Arbores lanigeræ ubi 317.35
Arboribus folia ubi non decidunt ibidem 51.& 396.56
Arboribus sexum inesse 334.11.& 400.55
Arbores auspicatæ 344.55
Arbor pestem denuncians & animalibus letalis 345.2
Arbores neq; aqua,neq; igne corruptibiles ibid.8
Arbores in mari 347.4.& deinde
Arbores indociles quæ dicantur 348.12
Arborum liquores qui præcipui 367.3
Arborum frugiferarum natura ibid.16. per totum
Arborum fructus uix numerari possunt 372.2
Arbores paruæ post autumnum fimo conteguntur & quare 377.12
Arborum succi consideratio 382.5 per totum
Arbores pomiferæ quales 386.7
Arboribus sine,qualis esset hominis uita ibidem 18
Arbores ubi nullæ ibid.21
Arborum fertilitas ferè alternat 388.40
Arbores boletos ferentes 390.25
Arbores panos ferentes ibidem 43
Arborum quarum sint in usu cortices 391.1 per totum
Arbores cur à natura genitæ 394.9
Arborum tuber 395.4. & inde
Arbores quos situs & loca ament ibid.42 per totum
Arborum diuisio per genera 396.23 per totum
Arbores quarum folia decidant,& quarum non ibidem.& 31.ibidem per totum
Arbores syluestres urbanæq; ibid.26
Arbores urbanæ cur dictæ ibid.28
Arbor non germinans ante mediã ætatem ibid.52
Arboribus nullis ubi nunquam decidunt folia ibid.56
Arborum foliorum natura,tempus &c. 397.4.per totum
Arborum conceptus,partus,educatio 398. 35.& inde
Arborum gaudium flos est ibid.42
Arbores quædam non florent ibid.45
Arbores cito tardæq; gẽrminantes 399.2 per totum
Arbores quo tempore fructus ferant 400. 10.& inde
Arbores semper fructum habentes ibid.21
Arbores quæ nullum semen aut fructum ferunt ibid.27
Arbores quæ & quare infelices dicãtur ibi. 30.& 642.9
Arbores quæ religione damnatæ 400.31
Arbores nouellæ quamdiu fructum non ferunt ibidem 35
Arbores quæ facilime fructũ perdant ibid.
Arbores infructuosæ interdum loci uitio ibidem 53
Arborum rami uarij 402.51
Arbores biferæ,triferæq; 401.16.per totum.& 479.14
Arborum partes uariè fructum gerunt 401. 27
Arbores quæ maturius ferant ibid.32
Arborũ corticis consideratio 402.51 per totum
Arborum radicum consideratio 403.3
Arbores prodigiosæ ibid.39.per totum
Arbores collapsas sua sponte resurrexisse ibidem
Arbores quibus nascantur modis ibidem 51.& 426.44
Arborum partes similes partibus animaliũ 409.44.& inde.& 448.27
Arborum cædendarum tempus 410.37 & inde
Arborum altissimæ larix,abiesq; 411.27
Arbores robustæ & deteriores quibus locis ibidem 37
Arbores quas & cur teredines non attingãt 414.43.& inde
Arborum centra,id est durities clauo similis inimica serris 411.52
Arbor amplissima ubi uisa 412.8
Arbores spissæ,graues,leues ibidem 37 & inde
Arbores non fluitantes in aquis ibid.39
Arbores duriores & earum usus 412.49
Arbores calidissimæ & ex quibus ignis excutiatur 413.6
Arbores siccæ & earum usus ibid.24
Arbores molles fragilesq; ibid.29
Arbores cariem uel uetustatem non sentiẽtes ibidem 34.& inde
Arbores æternæ quę putentur ibid.39
Arbores infestantium genera quatuor 414. 35 per totum
Arbor arbore integitur luxus causa 416.8
Arborum ætates & quæ arbores minime durent ibid.22 per totum
Arborum quarundam uita immensa ibidẽ
Arborum miraculum ibidem 50.& 452. 14.& inde.& 35.54
Arborum uitæ breuissimæ 417.13
Arbores quæ in terra gigni non possunt ibidem 33
Arborum pretia mirabilia 419.30
Arborum leges ibid.38
Arbores quod cœlum naturaliter affectent 420.3.per totum
Arborum situs & quas in oras spectare debent 421.13
Arborum cum cœlo & terra societas ibi. 33 per totum
Arbores quibus modis proueniũt 426.47
Arbores quibus modis serantur ibidem per totum
Arbores qualiter disponendæ sint 429.17 & inde
Arborum scrobes qualiter faciẽdæ ibid.27
Arborum transferendarum consideratio 428.52. per totum
Arbores qua ætate transferendæ 429.56
Arbores translatę eundem quem antè habebant situm seruent 430.4
Arborum quæ umbræ noxiæ & quæ utiles ibid.50
Arborum plantandarum ratio ibidem 40 per totum
Arborum inter se distantia atque interualla ibidem per totum
Arbores quæ tarde quæq; celeriter crescãt ibidem.431.34.per totum
Arborum sationis consideratio 432.20 per totum
Arbor una in alia ibid.24
Arborum inoculatio quomodo reperta ibidem 28
Arborum insitio quomodo reperta ibid.34
Arbor omni genere pomorũ onusta 435.10
Arborum serendarum tempora tria 437.11
Arbores quæ societate gaudent ibid.37. & inde
Arborum morbi 448.14. & inde
Arbores quibus & quando prosunt frigora ibidem 18.& 420.7
Arbores hominibus similes 448.28.& inde
Arbores quæ uermibus infestantur ibi.42
Arboribus infesta 449.46.& circa
Arbores quæ cortice detracto moriãtur & quæ non 450.29
Arborum ultima uenena 451.19
Arborum prodigia ibidem 23. per totum & 35.55
Arbores speciem mutantes, seseq; in alias uertentes 451.29
Arbores loquutæ interdum ibi.40
Arbores in statuis,aris, uel in alijs natæ pro digij loco ibid.45
Arborum morbi remedia 452 4. per totum & ibid.45. & inde
Arbores steriles quomodo iuuentur ut fructum ferant 453.4
Arborum medicamenta 454.4.per totum
Arbores religiosæ qualiter succidi possunt ibidem 54
Arbores ubi sub seinuicem 479.8.& inde
Arbores quo cædendæ tempore 496.13
Arborum mira altitudo 148.11.& 154.26
Arbores potum ferentes 148.20
Arborum utilitas 609.50.& inde
Arborum fructus, primus cibus hominum ibidem 36
Arborum & ad arbores attinentium medicinæ 623.13.per totum
Arborum urbanarum medicinæ libro 23 per totum
Arborum syluestrium medicinæ libro 24 per totum
Arbores quomodo difficilius cædantur celeriusq; arescant 632.47
Arbustorum consideratio & eorum ratio 445.35 per totum
Arbustum qualiter disponendũ 429.9.18
Arbustorum putatio quando & qualiter 445.47
Arbustis cõueniẽtes arbores ibi.30 & inde
Arbutus id est unedo arbor 380.49.& 630.21
Arca uuæ species 352.7
Arcadia non gignit thymum 368.14.
Arcadiæ uinum mirum 362.46
Arcadum anni trimestres 174.3.
Reliqua quære parte secunda.
Archelaus Cappadociæ rex 954.28
Archelaus circa agros colendos intentus 458.1
Archelai pictura 903.48.
Archesilas pictor 910.47
Archesilaus pictor Luculli familiaris 912.18. & 907.32
Archesilai statuarij opera 925.3.& inde.
Archesitæ simulacrum 924.2.
Archezostis quid 612.48.
Archezostis herba quæ qualisq; 697.27. & 704.24
Archebion herba quæ 593.42
Archibius scriptor 492.32
Archigalli pictura 900.22
Archilochi poëtæ interfectores Apollo arguit 167.2
Archimedis laus interitusq; 169.34
Architecti materiæ idoneæ 414.52.& inde
Arcios personata herba quę 672.49. & 673.55
Arction herba qualis 708.51
Arcion herba 673.55
Arcturi exortus 21.33
Arcturi occasus quãdo 437.44.49.& 489. 42.& 494.51.& 210.40
Arcturi exortu tempestates fieri 490.38
Arcturi sydus procellosum 18.14
Arcturum herba qualis 708.51
Arcus cœlestis consideratio 26.8 per totum
Arcus cœlestis circa solem uisus aliquando 16.20
Arcus cœlestis nihil cum fide portendit 26.10.per totum
Arcus cœlestis quid ibidem.12
Arcus cœlestis quando fiat & quando non ibid.14.& inde
Arcus cœlestis ubi quotidie apparet ibi.44
Arcu cœlesti tacta terra halitũ mirum emittit 423.51
Arcus cœlestis duplex,pluuiã signat 500.12
Arcus cœlestis mirum 327.20
Arcus cœlestis uis 647.43
Arcus quo utimur à quo repertus 181.4
Arcus ex genitalib.camelorũ ubi 308.56
Ardentia semper loca 43.9.per totum & ibi.40.per totum
Ardea auis futura præsagit 501.26
Ardeolarum consideratio 267.6.& inde. & 272.54.& 293.6.& inde
Ardeolarum quando optimum augurium 293.7
Ardeolæ amicæ cornici 273.20
Ardeolæ auis in medicinis usus 801.24

Ardices pictor 892.23
Areæ disposítio qualiter 492.39
Areæ mesíum amurca subiguntur 371.42
Arellius pictor 907.1
Areopagitarum sculptura 863.55
Aresícon ex fœmina mas 356.47
Aresícusa mulier in marem uersa ibidem
Aretij oppidi uua qualis 352.38
Aretia uasa 913.2
Areum oleum ad quid 652.28
Argáthonij regis senectº 173.47.& 174.6
Argathylis auis qualis 257.28
Argematis morbi remedia 778.40
Argemæ morbi remedia 551.52
Argemon Mineruæ herba 656.22
Argemone herba 583.12
Argemoniæ herbæ consideratio 672.30 & inde
Argemoniæ herbæ medicinæ 685. 23.& 692.27. & 694.28. & 695.50.& 697.22. & 699.40. & 702. 5.24
Argenos gemma 566.9
Argenti consideratio 855. 42.& inde
Argentum à quo repertum primo 180.31
Argenti copia ub 128.5. & 129.4.& 855.50
Argentum quando primum signatũ Romæ 848.47.& 849.6
Argento à quo & quãdo æs immixtũ ibi. 8
Argentum ubi maxime reperitur 855.49. & inde
Argentũ à quo habendũ inhibitũ 949.31
Argentum semper in auro reperiri 853.32
Argentum quod optimum 855.50.& inde
Argento nigræ fiunt lineæ ibidem
Argenti spumę consideratio 857.9.& inde
Argentum quomodo inauretur 859.40
Argenti differentiæ duæ ibidem.54
Argenti bonitas ibidem.56
Argenti probatio ibidem
Argentum Aegyptium quale 860.27
Argentum in quibus ornamentis 863.29 per totum
Argenti cælandi ars ibidem 37
Argentum quid 887.10
Argentum cælatum à quo Romæ 862.32
Argenti uiui consideratio 856.13.& inde
Argentum uiuũ omniũ rerũ uenenũ ibid.
Argentaria Creta qualis 424.48.918.39
Argentea corona à quo primum 560.54
Argenteus nummus quãdo Romæ 849.13
Argentei denarij nota quæ 848.54.& inde
Argẽteorũ uasorũ luxuria 861.37.& inde
Argentei mulierum lecti 862.15
Argenteæ lances centum librarum ibid.21
Argentearũ statuarũ usus 863.13.per totũ
Argentei currus ibidem 20
Argenteæ fœminarum compedes ibidem
Argentosum aurum quale 855.24
Argyllæ albæ consideratio 421.7.per totũ
Argylla uina condit Græcia 363.22
Argylla terra uineis utilissima 421.7
Argylla ex qua imagines fiunt 912.3
Argyritis quid 857.11.& inde
Argyrodamas gemma 967.56.& 970.27
Argius statuarius 872.29
Argo nauis ex eone arbore facta 345.7
Argonautæ in Italia 66.20
Argonautarum pictura 908.27
Argonautarũ lapis Cyzici relictus 933.25
Ariadnes pictura 904.21
Ariana gẽs,& in ea lacrymarũ spina 316.4ẽ
Arianis herba qualis 654.14
Ariciæ uitis maxima 349.39
Aricinæ ualles 520.3
Ariena pomum 315.27
Aries quomodo fœminas uel mares generet 210.53
Arietis ferocia quo cohibetur ibidem 48
Arietis cornua defossa,asparagum gignunt 521.15
Arietis mirum 802.31
Arietis in medicinis usus 792. 20. 53.& 793.53
Arieti naturale agnas fastidire 210.47
Arietum optimorum forma ibidem 53
Arietes machina bellica 181 13
Arietis piscis consideratio 218. 25.& 237. 52.per totum & 840.41
Arinca frumenti genus in Gallia 465.43
Arinca & ex ea medicinæ 603.50
Arion citharœdus à Delphino peruectus 220. 54
Aris herbæ descriptio & ex ea medicinæ 652.44
Aristaltea maluæ genus 554.5
Aristandri de ostentis liber 451.38
Aristarete pictrix 911.4
Aristeus primº mel cũ uino miscuit 354.47
Aristei anima uisa 176.55
Aristida herba qualis 716.15
Aristides statuarius 872.29
Aristidis statuarij opera 875.27
Aristidis pictoris opera 904.8.& 905.48.
Aristidis Iris imperfecta 910.39
Aristidis inuentum 907.30
Aristidis præceptor 901.2
Aristidis tabula ingenti empta precio 169. 47. & 893. 36
Aristippus Glaucionis filius 894.19
Aristippi pictoris opera 906.6
Aristobulus pictor 910.46
Aristocles pictor 905.49
Aristoclides pictor 909.36
Aristodemus statuarius 877.21
Aristodemus pictor 905.34
Aristogiton medicus 708.33
Aristogiton tyrannicida 164.2.& 867.44. & 875.11.29.
Aristogitoni statua posita 867.44.& 875. 11.29
Aristolaus pictor 909.25
Aristolochiæ herbæ consideratio 671.28. 29.& 672.21
Aristolochiæ herbæ ætas 423.10
Aristolochiæ herbæ medicinæ 686.42. 52.& 687.51.& 692.25.& 697.10.& 698. 3. & 699.22.& 700.43.& 703.3.
Aristomachus apum amator 276.54
Aristomachus scriptor 346.25. & 363.20
Aristomenis fortitudo 298.24
Aristomenis cor hirsutum ibidem
Ariston sculptor 863.52.& 877.10
Aristonidas statuarius 874.39
Aristonides pictor 910.46
Aristophanes Poëta 564.20
Aristophanes Euripidi quid obijcit 597.55
Aristophanis grammatici amica 185.28
Aristophontis Ancæus ab apro uulneratus 909.42.
Aristotelis laus & eius quinquaginta de animalibus libri 189.54.& inde
Aristotelem imitatus Plinius ibidem
Aristotelis patria ab Alexandro restituta 166.56
Aristoteles cõscius Alexãdri mortis 802.38
Aristoteles uir miræ subtilitatis 497.43
Aristotelis mater 905.24
Aristotelis hęres 913.19
Aristotelis filia 762.24
Aristratus tyrannus 905.44
Armeniaca pruna quæ 372.51
Armeniaca arbor quando floret 399.44
Armenium color 894.39.& 897.1
Armillæ quibus dabantur 847.46
Armillæ fœminarum 848.17
Armoge quæ 894.35
Armon,id est Armoratia herba 512.24
Armoratiæ consideratio ibidem & inde
Armoratiæ medicinæ 529.7
Armorum crepitus quando è cœlo auditus 25.39
Armorum plurium genera,ac eorũdem repertores 180.56. & inde
Aromatites uinum 361.44
Aromatites gemma 968.10
Aron bulbi genus 514.13
Aros herba & eius medicinæ 651.39. & inde.& 202.20
Aretina uasa qualia 913.2
Arrogantiæ exemplum 900.34
Arrugiæ quid 851.44
Arsen mandragoræ semen
Arsenogonon herba qualis
Arsinoë Ptolemæi uxor
Arsinoë regina quæ 885.39.&
Artes immortalitatem efficiunt
Artes unde liberales dictæ
Artes,desidia perdidit
Artium laus & inuẽtio quomodo
Artium inuentores dij habiti
Artium una medicina imperatoribus rat
Artium plurimarum excellentia per totum.& 46.per totum ibidem
Artificum mira opera ibid.46. & 872.9. per totum
Artemisia uxor Mausoli regis & 923.29.& inde
Artemisia herba qualis
Artemisiæ herbę medicinę 675.54. 35.39.46.& 693.5.& 702.34
Artemon medicus
Artemon pictor
Artemon supposititius Antiochus
Artemonis simulacrũ 873.20.&
Arteriæ consideratio 297.37.& 7. & inde 301.51
Arteriarum morbi remedium 531.7. & 532.17. & 544. 41.& 553.47.& 591.24. & 600. 42.& & 605.50.& 612. 4.& 628.13.&
Arteriace medicamentum 628.9.&
Articularis morbi remedia 54.& 610.17.& 612.8.& 620.2.& & 631.51.& 635.27.50.& 642.45.& 24. & 648.4.& 652.19. & 657.33. 665.49. & 670.28.& 696.20.23. 39. & 741.29. & 754.47. & 798.27.& 826.43. & 834.16.& & 536.24.& 550. 27. & 582.1.2.& 591.17
Articulorum consideratio
Articulorum remedia 539.10.& 696.3
Artopta panis genus
Artrare quid
Arua alternis annis cessare cupiunt, ruris spatia non patiantur, quid dum ibidem
Arua fertilissima ubi 479.3.per
Aruis,stipulæ incensæ in eis mire 493.20
Aruorum stercorandorum ratio per totum
Aruorum sacerdotes à Romulo 455.54
Aruernorum statua
Aruisium uinum, id est Chium
Arulæ quid
Aruncus caprarum quid
Arundinum consideratio 406.37.per tum.& 438.32.& inde
Arundinum usus uarius 407.38.&
Arundines in delitijs gratæ
Arundinibus domus ubi teguntur
Arundines Indiæ maximæ 407.17.
Arundinum in sexu differentia
Arundines nauigiorum uicem 154.31. & 407.18
Arundinis natura & medicinæ
Arundines quando serendę
Arundinũ radix qualis 407.22.&
Arũdinũ genera plura 407.30.&
Arundinum usus ad uineas maxime & 438.50
Arundines in humidis agris serendę 31.& inde
Arundo apta ligaminibus
Arundinum cædẽdarum tempus
Arundo contraria filici
Arundinis stirpes quo ex corpore trahit 644.24
Arundo odorata ubi ibidem
Arundinis Cypriæ medicinæ ibidem

Arundo extractoriam uim habet ibid.36
Arundines quamuis in palude non tamen sine hymbre adolescunt 224.56
Arundines ubi maximæ 154.30.& 407.15
Arundineti consideratio 438.32.& inde
Arundinis folia longa 398.5
Aruspicium à quo inuentum 181.23
Asaron herba quæ & unde dicta 564.28.29
Asarum herba nardi uim habet 318.44
Asari medicinæ 379.9
Asarota quid 945.7
Asbetinum linum 504.24
Asbetos gemma 968.12
Ascalabotes color 774.12
Ascalia herba 574.24
Ascaloniarum consideratio 515.2
Ascalonia cœpe unde dicta 514.48
Ascalonia quando serenda 515.34
Ascia à quo reperta 180.41
Ascia, id est loca umbra carentia 33.9
Ascyroides herba qualis 709.21
Ascyron herba quæ ibidem & 707.49
Asclepias herba qualis 709.10
Asclepiadis laus, excellētia, interit⁹ 169.10.
Asclepiadis medici ætas, astusq; 683.44. per totū
Asclepiodorus sculptor 877.18
Asclepiodorus pictor 901.42
Asclepiodori opera 905.10
Asclepionis, Panacię patris inuentū 662.33
Asconius Pedianus 174.35
Asdrubalis clypeus qualis 892.5
Asellorum piscium consideratio, natura, genera 225.36.& 816.31
Aselli quando latent 225.14
Aselli stellæ quales 500.7
Asia quo anno à Romanis uicta 333.23. &867.17
Asia picem habet optimā 363.37.& 364.25
Asiæ frutices quales 344.21
Asia resinam habet 363.47
Asiæ hedera 405.13
Asiæ calami 406.43
Asiæ salices quales 409.8
Asiæ serendi tempus 461.32
Asia è genista lina facit 503.43
Asia deuicta luxuriam misit in Italiam 862. 50.& 870.26
Asiæ duodecim urbes quando terræmotu mersæ 36.5
Asiatica persica 372.38
Asiatica creta 895.45
Reliqua quære parte secunda.
Asyla herba qualis 678.1
Asilus uermis 287.36
Asili quo fugantur 822.37
Asinius Pollio consul quando 846.55
Asinius Pollio primus bibliothecam Romæ dicauit 891.26.& 167.50
Vide Pollio
Asinius Gallus consul 861.7
Asinius Celer 226.19
Asinio Pollioni Plancus quid responderit prologo
Asinorum consideratio 207.40 per totū
Asinus ingentis precij ibid.208.11
Asini ubi optimi 207.44
Asinus naturæ frigidæ ibidem 45
Asini ubi non generantur ibidem
Asinus inter pilos habentia, tantum à pediculis immunis 289.33
Asinus ubi cornutus 298.33
Asinorum dentes quales 296.43
Asinus Indicus qualis 308.6
Asini sylvestres ubi 199.17
Asinis admissuræ tempore quid dandum 541.34
Asinis ferulæ gratissimæ 632.50
Asini rabie inflammantur 671.27
Asini crepitus quo faciunt 718.42
Asinorum partus 207.48
Asini quid timeant 208.1
Asinorum pullorum in epulis usus ibid.16
Asinus ferus 189.22
Asini & anus opera Afri arant 424.8
Asinus Baccho cur assignatur 632.52
Asinorum corpore scarabeos gigni 283.25
Asini quot annis uiuant 207.54
Asinis cor maximum 298.34
Asini fel non habent 299.39
Asinus & ex eo medicinæ 749.2.41.& 750.12.& 755.25.& inde
Asininum lac efficacissimum 741.1
Asinini lactis remedia 745.37.& inde. 749.15.& 752.5.& 753.11.& 741.15.39. 44.& 550.18
Asinina ossa contra uenena dantur 745.45
Asini urina ad quid prosit 749.41.& 754. 20.& 755.44
Asini renes uesicæ mendentur 753.33
Asinini seui medicinæ 754.56
Asinini pulli sanguis & fimus quibus prosit 755.44.& inde
Asininæ carnes phthisicis medentur 756. 22.
Asinina pellis impauidos infantes facit 760.22
Asininæ mammæ à fœtu dolent 305.4
Asinarum lac quale 305.34.& inde
Asina quo sterilescat 734.56
Asininum lac in arcanis 741.45
Asinina pruna quæ 372.49
Asinisca uua 353.30
Asio nocturæ genus 777.50
Asio auis qualis 253.33
Asius Quintus 207.40
Asius lapis qualis 938.11
Asmaticis utilia 555.4.& 686.54
Asopodorus statuarius 872.29
Aspalathum spinæ genus 647.35
Aspalatho oleum faciunt 371.17
Aspalathos arbor 327.18
Asparagi consideratio 520.30.& inde
Asparagus sylvestris qui corruda dicitur ibidem.32.& 521.12.& 539.47.& 408.34.
Asparago uinum conficiunt 361.35
Asparagus sylvestris 520.32.& 521.13
Asparagus trium librarum 508.46
Asparagorum satio, cura &c. 520.39.& inde
Asparagum ex arietis cornibus nasci 521.15
Asparagus Gallaicus quis 572.37
Asparagi spinæ 573.21
Asparagorum medicinæ 539.33
Asphyxtion quid 567.41
Asphaltitis lacus de bitumine mirū 160.44
Quære alia parte secunda.
Asphodelus herba 595.56.& 575.29.& inde
Asphodeli herbæ medicinæ 595.56.& inde per totum.& 702.6
Asphodeli radix 316.27
Aspides serpentes quō mitigantur 580.41
Aspides serpentes quō sopiantur 585.40
Aspidis serpentis descriptio 195.52
Aspidis cum ichneumone pugna 196.11
Aspides quomodo fugantur 642.46
Aspidis mirum 273.25
Aspidum ueneno contraria 550.28
Aspidum morsus remedia 608.18.& 617. 33.& 651.33.& 732.44.et 770.9.& 770. 23.51.& 826.3
Aspilas gemma 968.14
Asplenum herba qualis 709.2
Assabinus deus 324.37
Assiduitas omnis fastidium parit 323.38
Assyria malus qualis 314.17
Assyrias literas semper fuisse 179.44
Reliqua quære parte secunda
Assis nūmi cōsideratio 848.37.849.3. & circa
Astaci cancrorum genus 230.51
Astæ urbis qualia uasa fuerint 913.3
Astaphis agria uuæ genus 612.14
Aster herba qualis 709.14
Aster terra qualis 917.37
Asteria gemma 966.15.& inde
Asteria ardeolarum genus 267.8
Astericum herba qualis 592.24
Asterion uermis 773.37
Astylis lactucæ genus 518.20
Astylon simulacrum 873.43
Astypale fœmina 909.43
Astragali herbæ descriptio 688.37
Astragali herbæ medicinæ 699.55. & 701.52.& 702.8
Astragalizontes simulacra 873.17
Astrapes pictura 903.55
Astrapiæ gemmæ 873.56
Astringentia 619.7
Astrios gemma 966.21
Astroites gemma 966.28
Astrobolos gemma ibidem.30
Astrologiæ inuentor quis 181.26
Astrologiæ sectæ quatuor 482.14.& inde
Astrologiæ utilitas 489.53.& inde
Astrologorū inter se discordantia 482.27
Astrologiæ excellentia 169.16
Astrologorum inconstantia 175.8.& inde
Astrorum scientia occultissima 481.40 755.44.& inde
Astrorum obseruandorū triplex ratio 483. 3.& inde
Astra non cogunt hominū mores 175.27. & inde
Astris euentus assignantur, & nascendi leges 4.7.& 174.47.per totum
Asturcones equi quales 207.34
Astus animaliū exempla 237.25.per totū & 237.47.per totum.& 822.44.per totū
Vide Animalium astus.
Astus Cleopatræ 561.46.& inde
Atabulus uentus Apuliæ contrarius 450.15
Atagen auis 262.48
Atalantæ pictura 892.36
Ateramon herba ubi fabam necat 474.48
Aterius Labeo prætorius 893.6
Athamantis furor 884.40
Athamas medicus 558.11
Athanati fortitudo 163.18
Athara medicamentum 603.52
Athenæus statuarius 872.45
Athenis ingens signorum copia 870.37
Athenæ quo unguento delectatæ 331.6
Athenienſium infaustum prælium ubi & quo omine 408.6
Athenienſium coronæ oleæ usus 369.49
Athenienſium pœna cicuta inuisa 678.46
Athenienſium contra Persas prælij pictura 998.28
Athenienſium dęmonis pictura 900.13
Athenienſes iuuenes coronati comessabāt ac sapientū cōuentus frequētabāt 361.20
Athenienſium naufragium 8.12
Athenienſium ad Romanos legati 167.33
Athenienſium armamentariū quale 169.39
Reliqua quære parte secunda.
Athenionis pictoris opera 908.55
Athenodorus statuarius 872.30.& 924.37
Athletæ quo cibo pascebantur 626.8
Athletę cibos ambulatione perficiūt 311.54
Atlantis montis arbores quales 341.37
Atlas sphærā primus reperit 5.6.& 181.26
Reliqua quære parte secunda.
Atizoës gemma 968.18
Atractylis herba 573.15.& 574.3.& 585.48
Atræ fici species 377.8
Atramentum color 894.45.& 896.9.29
Atramentum omne, sole perficitur 896.29
Atriplex herba & eius satio 523.21
Atriplicis herbæ semen quale 524.44
Atriplicis herbæ uitia 553.32
Atriplicis natura & medicinæ ibidem
Atropha quæ 608.1
Attagenes ubi non sint 216.35
Attalus medicus 833.10
Attalus de scorpione quid 726.54
Attalus circa agros colendos quid 458.1
Attalus centum talentis Aristidis tabulam licitatus est 169.48
Attali regis inuentum 211.55
Attali regis domus ex qua materia 914.44
Attali aduersus Gallos prælia 877.1
Attali mors quando 862.56
Attalus sex milibus sestertium picturā emit 893.35.& 904.28.& 169.48
Attalica uestis 935.26

Attalicæ ueſtes à quo Romam aduectæ 949.46
Attelabi locuſtarum genus 774.29
Atticum thymum quale 568.9
Attici liber de uiris illuſtribus 891.31
Attilius regulus bis cõſul de agro 458.39
Attilij reguli conſulatus 168.56
Attilij reguli cum ſerpente pugna 189.3
Attilus Padi piſcis qualis 223.17
Attilus captus non niſi boum iugis extrahitur ibidem.18
Attinia arbor ulmi genus 395.36
Attinia arbor nullum ſemen aut fructum fert 400.29
Attinia uitibus minus apta 445.42
Auaritiæ cauſa artes coluntur 348.38
Auaritiæ mala ibidem
Auaritiæ uis 919.20.per totum
Auaritiæ redargutio 842.21.per totũ.& 483.53.& 849.19.& 861.1. & inde. & 25. ibidem
Auaritiæ origo 849.20
Auaritiam ſequuta eſt auri fames ibid.21
Auaritiæ cauſa quæ fiunt 919.20 per totũ
Auaritiæ exemplum 215.44
Auaritia ad ima penetrat 842.32
Audaciæ exemplum 196.53.& 238.52
Audaciæ ſignum in oculis 293.33
Auditus mirabile exemplum 163.49
Auditum quid obtundat 644.43
Auditus cui negatur, negatur & ſermonis uſus 271.1
Auellanæ Iuli inutiles 402.6
Auellanarum nucum conſideratio 379.31
Auellanæ græcæ quo ſerẽdę tẽpore 437.33
Auellanæ nucis natura & medicinæ 630.5
Auena Græca cui non cadit ſemen 473.24
Auena frumenti primum uitium 474.6
Auena Germani pro pulte ueſcũtur ibid. 9
Auena ſponte proueniens & ea tantum ueſcentes 145.48.& 87.10
Auenæ cibus quibus utilis 606.1
Auenæ panis utiliſsimus ibidem.2
Auenis uiuentes 87.8
Auentinus mons in quem plebs Romana ſeceſsit 508.56
Aufeia aqua ubi 808.11
Aufidius Cn.tribunus plebis 192.55
Aufidij C.interitus 178.8
Aufidius Marcus Lucro quis 250.31
Aufidius Marcus quis 892.10
Aufidius ſcriptor 121.15
Auge Demetrij ſerua 918.51
Augeas rex,ſimi uſus repertor 425.32
Augentia corpus 615.16.& 622.41. & 630. 7.& 637.34.& 312.3
Augites gemma 968.22
Auguria à quibus reperta & cur caria appellata 181.22
Auguria ouorum 265.40.per totum
Augurium quando optimum 293.8
Auguriorum materia 224.41 & inde & 725.1 per totum
Augurum collegium Romæ 198.33
Augures plures 246.47.55.& 247.2.& 249.27.per totum
Augurum diſciplina qualis 726.1
Auguriorum quæ aues aptæ 247.7
Auguſtus imperator cõtra Aethiopes 144. 50
Auguſti apud Actium uictoria 300.9
Auguſti ſtatua qualis 588.23
Auguſtus decurias qualiter ordinat 846.35
Auguſto argenteę ſtatuæ tributæ 863.15
Auguſti ſomnium 873.35
Auguſti forum & in eo picturæ 933.51
Auguſti imperatoris templum 908.40
Auguſtus hiacynthi pueri pictura delectatus ibid.39
Auguſti pater quis 924.25
Auguſti marmor 927.9.& deinde
Auguſti forum quale 933.51
Aug.imagines in cõcordiæ tẽplo 946.49
Auguſtus qua gemma ſignabat 949.25.34
Auguſto ſacrificanti replicata iocinera ſunt 299.27.& inde
Auguſti imperatoris templũ factum à coniuge 325.12
Auguſti charta quæ 339.37.& 349
Auguſti manu ſcriptus liber Plinij tempore extabat 340.39
Auguſti de calceo augurium 4.14
Auguſtus militari ſeditione prope afflictus ibidem.15
Auguſtus contra Antonium apud Actium 821.36
Auguſti filius quis 141.44.& 29.53
Auguſti tempore cometes uiſus qui & coli eum iuſsit 15.8
Auguſto principatum ineunte quæ ſtella uiſa 16.14
Auguſti auſpicijs quę maria nauigata 23.4
Auguſti principatu fames ingens 156.21
Auguſtus neptis ſuæ nepotem uidit 159.55
Auguſti duodecimus conſulatus 160.6
Auguſtus Virgilij carmina cremari uetuit 167.46
Auguſti imperatoris geſta cõpẽdio 172.43 per totum
Auguſti aduerſa plura ibidem & inde
Auguſti uotiui ludi quãdo celebrati 174.29
Auguſti in radendo conſuetudo 182.44
Auguſtus quod uinũ cunctis prætulit 355.31
Auguſti libertus,uini optimus cẽſor 357.16
Auguſto laurus è cœlo miſſa 384.42
Auguſti tempore mirum de lauro, aquila, gallina 385.33
Auguſti uxoris de lauro mirum ibidem.26
Auguſti Siculum bellum 387.18
Auguſtus ciuicam coronam ab humano genere accepit ibidem.
Auguſtus quid erga Neapolitanos cum Alica 469.40
Auguſtus Coloniã Capuã deducit ibid. 42
Auguſtus eruo legumine curatus 472.52
Auguſti epiſtolæ ibidem
Auguſti undecimus conſulatus 504.50
Auguſtus lactuca in ægritudine ſeruatus 518.24
Auguſti medicus Muſa ibidẽ 25.& 668.51
Auguſti Italiæ deſcriptio,ac in undecim regiones diuiſio 53.38
Auguſti trophæum in Alpibus 67.38
Auguſto Alpini ſubacti ibidem
Auguſti filiæ luxuria 561.23
Auguſti ex piſce augurium 224.41
Auguſta laurus 384.35
Auguſti oculi quales 291.27
Auiaria Turdorum apud ueteres 425.36
Auiaria quis primus inſtituit 263.50
Auiditatẽ in cibis faciẽtia 547.52.& 549.26 Vide Appetentia.
Auiola quidam in rogo reuixit 176.42
Auium conſideratio libro 10.per totum
Aulanius Euander ſtatuarius 923.48
Aues picta uua deceptæ 899.40.& inde
Aues ne milium panicũue tangãt 475.24
Aues quomodo manu capi poſſunt 516.42
Aues ubi cum hominibus pugnant 122.15. & 153.2.& 254.32.& 262.6
Aues curſum nauium dirigentes 130.25
Aues uillaticæ quo tutæ fiant 613.36
Aues ne ſtrangulentur 656.6
Aues animalium minimę 217.9.14
Aues nocte lucentes 262.38
Aues nouę fabuloſęque 263.6 per totum
Aues quo ordine ex ouo generẽtur 264.52
Aues omnes in pedes naſcuntur 265.8
Aues quot diebus incubent 267.11.& inde
Aues quę animal pariunt ibid.34.per totũ
Aues pleręq; cur oculos appetant 294.11
Aues omnes pręter ueſpertilionem dentibus carent 296.5
Aues quę ſine pedibus 308.26
Aues quę & quando loquaciores 310.1
Aues uncos habentes ac nocturnę quales 248.50.& 250.4.per totum
Aues incognitę 249.20 per totum
Aues à cauda de ouo exientes & quare ibidem.28
Aues auſpicijs aptę ibidem
Aues quę in cœnis prohibitę
Aues geminos ſinus habentes
Aues quę quibus in locis non ſint
Aues colores mutantes in alias ue
Aues dentatę
Auis quę omniũ maxima 244.11
Auis quę ſola à ſuo genere
247.42
Auium cantus quo cõpeſci poſsit
Auium diuerſarũ in medicinis uſus
Auium rex
Auium multarum nomina natura
per totum
Auium ſermones quomodo intelligi
ſint 771.48.& 253
Auium generatio 264.10 per
Auium oua qualia ibidem per
Auium coitus qualis ibid.20 &
Auium generationis,incubatus,coitus,
pus ibid.39 per
Auiũ quod mẽbrũ primũ gignitur
Auium cõceptus,& fœtuum numeros
20 per totum
Auium pedum differentię 308.14 per
Auium ungues quales ibid.21 &
Auiũ digeſtio per genera 248.13 per
Auium inauſpicatarum conſideratio
21.& 247.7 per totum
Auium ex his quę uncos ungues nõ
hirundo ſola carne ueſcitur
Auium temporis differentia magna
per totum
Aues quę perennes,quę ſemeſtres
Auiũ mira 254.20 p totũ & 261.50.per
Auiũ cantus qui ſuauiſsimus 255.25 &
Auium geniturę quando
Auium ingenia ibidem 41.55. &
totum & 245.39
Auium uolatus inceſſuſq; 259.34.per
Auium loquentiũ conſideratio 260.25 p
totum & 261.7 per totum
Auium loquentium lingua qualis
Auium potus 262.17 per
Auleticon calami genus 407.35.& 4
Aulos piſcis 841.40.& 8
Aurata piſcis 840.49.& 2
Auratę piſcis medicinę 8
Aurelius L.conſul quando 8
Auricularum conſideratio 2
Auricularum indicia 3
Auricularum remedia 539.9.& 547.
& 748.14
Aures animalium animi index 1
Aures iumentorũ indicia 292.44.&
Auris memorię locus 30
Auris dextra Nemeſi ſacra ibid
Aurem tangentes atteſtamur ibid
Aurium animaliũ deſcriptio 292.28.&
Aurium mulierum ornamenta ibid
Auribus uniones geſtãtur 233.19.& 234
Auribus homines corpora tota intege
87.11.& 155.52
Auribus ubi quadrupedes oẽs caret 144.55
Auribus lignum ſonans 644.
Aurem animalia ingredientia quo extrahuntur 728.42.& 7
Aurium ſordes medentur morſui hom
725.23
Auribus contraria 639.9.& 644.
Aurium medicinę 528.13.& 529.44.
51. & 532.48. & 536.39. & 543.15.
2.& 547.9. & 548.31.& 549.37.&
& 553.23.& 577.42.& 571.35.& 581.
584.13.& 590.26.& 599.9.& 602.2.31.&
605.11.16.& 612.25.et 618.1.16.et 619.
23. et 621.28.40. et 622.8.26.et 624.
et 627.30.52.et 629.54.et 630.46.et 631
8.et 634.1.et 636.18.et 638.18.et 639.
et 640.45.et 648.30.et 652.8.34.et 6
23.et inde per totũ. et 689.4.et 696.
et 707.42.et 708.51.et 711.16.et 733.
et 748.28.et 785.9. et 826.53. et 831.34.
41.45.& inde et 916.54.et 917.21
Aurium medicina multiplex 747.46.et inde

inde.779.55.et inde
Auriū ſurdarū medicinæ 526.42.& 654.5
Aurium uermiculos necantia 544.27.& 558.33.& 559.5.& 607.26.& 732.48
Auriū inflammationi quid proſit 629.44
Aures purulentas ſanantia 631.56.& 635.28.& 636.14.& 638.1.& 643.14.& 645.13.& 649.34.& 719.17.& 818.50.& 826.28.& 882.10
Aurium grauitatem emendantia 540.30.& 542.15.& 621.20.& 748.14.& 880.23.& 882.52
Aurium ſonitum ſedantia 531.18.& 535.3.& 546.38.& 636.6
Auribus infantium medicina 541.29
Aurum qui hominum ſoli oderunt 137.49
Aurum quo politur 940.53.& 970.2
Aurum ubi à formicis eruitur cuſtoditurq; 289.6
Aurum quo conſumitur, ac eius uenenum 772.51.& inde
Aurum implexum crinibus 844.17
Aurum exiguum apud Romanos ibid.1.9
Aurum mulieres pedibus geſtabant 848.12.21
Aurum cuius in os miſſum 849.22.& inde
Aurum habere Spartacus netuit ibid.32
Aurum igne proficit 850.48.& inde
Aurum cur tanti precij ibid.50.& inde
Aurum trib⁹ modis inueniri 855.54.& inde
Aurum fluminum optimum ibidem
Aurum quibus in locis reperitur ibid.50. per totum
Aurum quanto labore effoditur 856.3.& deinde per totum
Aurum quo conglutinatur 855.29.& inde
Aurum quod optimum 856.10
Aurum argento uiuo purgatur ibid.16.& inde
Aurum quo ligno inducitur 895.26
Aurum alumine purgari 916.29
Aurum ueſtibus intexere à quibus 211.55
Auri ingens copia ubi 128.4.& 129.4.& 132.38.& 146.2.& 147.24.& 849.54.& 860.50.per totum
Auri conflaturam quis reperit 180.32
Auri ſacra fames, quid mali hominibus affe rat 843.11.& inde
Auri uſus qualis 848.1.& inde
Auri abuſus 849.34
Auri igne nihil deperit 850.46
Auri bonitas quo cognoſcitur ibid.48. & inde
Auri percuſsio in bracteas ſubtiliſsimas 851.1.& inde
Auri proprietates 850.50.& inde
Auri naturalis inuentio 851.11
Auri purgatio 782.9
Auro ſignare literas quādo repertū 845.38
Auro repenſum caput 849.22
Auro cuilibet argentum ineſſe 853.32
Aureum delubrum ubi 963.12
Aureus nummus quando Romæ percuſsus 849.13
Aurea corona ſeptem pondo 850.3
Aurearum bractearum differentiæ ibidem 30.& inde
Aurei currus 863.20
Aureæ compedes ibid.22
Aurea felis ubi pro deo colitur 144.22
Aurea corona quæ 537.14.& 387.14
Aureum poculum quid apud medicos 645.42
Aurichalci conſideratio 865.39
Auripigmentum quid 897.21.& 894.42.& 853.30
Auſpicia à quo reperta 181.24
Auſpiciorum materia 215.48.& 248.45
Auſter uentus qualis 497.1.& inde.& 21.32.52.56
Auſtri uenti quibus nocent 420.9.& inde & 697.1
Auſtro uento rupes ſacra ubi 19.48
Auſtrinus uertex 30.30
Autolyci ſimulacrum 876.22
Autopyros quid 606.9
Autorum nomina non ſupprimenda. prolo go
Autor grauis falſę rei, lapſum fidei parit ingentem 93.48
Autores in dubijs citandi 152.44.et 724.3
Autores in eadem ſcientia ſæpe diſsident 482.26
Autorem quem ſequi debemus 46.14
Autoritas in quo ſumma 168.24
Autumnus an ſerenus futurus ſit 499.53
Autumni initium quando 494.19
Auxiliares milites torquibus aureis donabantur 847.44
Axinomantia magicæ ſpecies 939.36
Axungiæ conſideratio, uſus &c. 711.23.et inde

B

BAbiæ uinum quale 356.53
Babillius præfectus Rom. 302.9
Babylonis ſpina qualis 346.18
Babylonis palma 426.47
Babylonis fertilitas 475.38.et 476.44
Babylonij quomodo ſegetes curent, et earum fertilitas 475.38
Babylonij de terræmotu quid 54.11
Babylonij ſyderum obſeruationis repertores 179.56
Babylonica terra non gignit herbas 475.45
Babylonicæ ueſtes quales 212.1
Reliqua quære parte ſecunda.
Baccalia laurus 384.39
Baccar, et ex eo unguentum 564.17
Baccar ruſticum quid ibidem.26
Baccaris medicinæ 578.54.et 597.28
Baccaris id eſt, nardum ruſticum 318.31
Baccarum, et pomorum natura eadem 382.26
Baccarum conſideratio 380.30.et 381.2.5.et 382.25
Bacchus ubi educatus 324.8
Bacchus primo coronam hederę ſibi impoſuit 387.30
Bacchus quādiu ante Alexādrum magnum 126.36
Bacchus cur ex femine Iouis natus creditur 129.45
Bacchus cantharis uſus 863.11
Bacchus à Mercurio nutritus 877.24
Bacchus cū elephantis triūphū ducit 183.54
Bacchus quæ reperit 179.38
Bacchi comites qui 923.20.et inde
Bacchi templum in Samo 192.10
Bacchi Thyrſos, galeas, ſcuta, hedera ornāt
Bacchi ſacra cum edera ibid. (405.18
Bacchi nutrix Nyſa ubi ſepulta 104.21
Bacchi ſimulacrum 875.5.& 922.24.& 923.21.& 924.10
Bacchi mira pictura 893.36.& 900.26.& 901.24.& 904.21.& 908.37
Baccho Aſinus cur aſsignatur 632.52
Baccho ferulæ ſacræ ibid.53
Baccharum effigies ſculptæ 863.45
Bacchica hedera 405.35
Bacchi piſces 225.37
Bactris genera tritici ingentia 464.23
Baculus ruſticorū qualis eſſe debet 642.46
Bagou, id eſt, Spadones 335.23
Baiana foſſa à Nerone facta 356.1
Baianæ aquæ quales 803.26
Balaninum oleum quale 331.19.20.& 621.48
Balanus piſcis 840.51
Balani arbores 336.14
Balani Sardiani quid 380.10
Balanitis caſtaneæ genus ibidem 14
Balanita gemma 968.33
Balatum pecori quid concitat 545.40
Balauſtinæ ueſtes unde dictæ 344.19
Balauſtium punici mali flos ibidem
Balbus L. conſul 36.41
Balbus Cornelius quis, & eius conſulatus 171.15
Balbus Cornel. Garamantes ſuperat 97.28
Balearica uina 357.12
Balenarum piſciū conſideratio, natura, magnitudo, loca 217.30.54.& inde.& 218.36.& inde
Balenis branchiæ non ſunt 219.38
Balenæ pilo ueſtiuntur 222.46
Balena piſcis 840.40
Balenæ in medicinis uſus 836.51
Balenarum cū Orcis pugna 218.39.& inde
Balenarum ora in frontibus 219.7
Balenæ ſumma aqua annatantes in ſublime nimbos efflant ibidem
Balenæ qualiter ſpirent ibid.37
Balenæ cum muſculo amicitia 243.56
Balenæ muſculus piſcis iter dirigit ibidem & inde
Balis herba qualis 660.13
Baliſta à quo reperta 181.10
Ballotis herbæ conſideratio 711.46
Balnearum plurium conſideratio 863.20. per totum.& 810.51.& inde
Balnearum æſtus quo arcetur 809.22
Balnearū plurium uſus, & medicinæ quādo 781.46.& inde
Balnearum penſilium uſus quando 684.22
Balnearum damnatio 811.2
Balnea Agrippæ 936.27
Balſami conſideratio 337.30
Balſamum uni terrarum Iudęæ conceſſum ibidem & 404.3
Balſami olei natura & medicinæ 371.17 & 622.5
Balſamodes arbor 315.31
Balux quid 853.13
Banchus piſcis 840.50
Banchi piſcis medicinæ 831.35
Bannanica uua 352.48
Baptes gemma 968.38
Barba ne naſcatur quomodo 583.53.& 787.34
Barba Iouis arboris genus 396.13
Barbata Aquilarum genus 245.46 35.per totum
Barbari faciem formæ gratia pingunt 586.
Barbarica pyra 374.47
Barbarica quid 564.21
Baroptenus gemma 968.43
Baſaltes marmor 927.32
Baſanites lapis 941.40
Baſilicon nucis genus 379.20
Baſilicum quære Ocymum
Baſilica uua 351.47
Baſiliſci ſerpentis deſcriptio 194.43
Baſiliſci uiſu uiſa necant 770.52
Baſſus Licanius quis 682.50
Batis herba qualis 572.36.& 584.21
Batis herbæ medicinæ 584.21
Batis piſcis 840.50
Batis piſcis medicinæ 831.34
Batos Cynos arbor 648.56
Batrachus piſcis 840.50
Batrachi ſtatuarij opera 925.10
Batrachion herba quæ 718.54.681.29
Batrachij herbæ medicinæ 703.22
Batrachita gemma 968.35
Batti ſimulacrum 875.36.& 877.52
Battiades qui 911.44
Beatiſsimi qui à Dijs iudicati 173.20. per totum.& 173.31.per totum
Bebius M. conſul 300.47
Bebij Pamphili interitus 171.16
Bechion herba quæ 686.23
Bedas ſtatuarius 874.39.875.35
Bedellium arbor 316.55
Belgarū ex calamis uſus 406.50.& 407.12
Bellonæ ædes 891.47
Belli inuentores 102.53
Bellicorum inſtrumentorum inuentores 180.56.& inde
Bellorum expertes homines 99.3
Belonæ piſces 840.51
Belonę partus 241.3
Belus rex ſyderalis ſcientiæ inuentor 136.8.& 968.41
Beli oculus gemma 968.38.& 970.8
Beluæ marinæ maximæ 217.29.44.& inde

inde.& 218.8.per totum
Beluæ marinæ in terra se pascentes 217.50
Beneficium deus secundum Democritum 3.5
Beneficiorum gratitudo 457.15.19
Berenices crinis stella 31.31
Berenicæ reginæ lapis 963.9
Beryllorum lapidum consideratio 958.35
Berytium uinum 357.34
Berytia uua quomodo seruetur 376.20
Berosia astrologi laus statuaq; 169.15
Bestiæ hominibus interdum prudentiores 959.28
Bestiæ quo fugantur 735.13
Bestiæ qualiter hominem fugiant 771.39
Bestiæ ne noceant 675.31
Bestias euocantia 971,40
Bestiolæ corpori innascentes quomodo necentur 541.42
Betæ consideratio, genera,natura,&c.518.35.& inde
Betæ genera,natura,medicinæ 534.52. per totum
Betæ syluestris,& ex ea medicinæ 535.16
Betæ semina non tota simul nasci 517.6
Betæ satio,cura,usus &c. 519.1.& inde
Betæ folijs uino sapor restituitur ibid.20
Betæ semen quale 524.44
Betæ aquæ salsæ prosunt ibid.49.& inde
Betam appositam nõ degustasse religio est 519.8
Bęterrarum uina 356.46
Bętica regio tritici fertilissima 467.21
Bęticæ oleum quale 366.14
Bęticæ olea maxima 431.22
Bætica uberrimas messes inter oleas metit ibidem.17
Reliqua quere parte secunda.
Betonicæ her.mira consideratio 569.56. & 672.16
Betonicæ mira uis cõtra serpentes 672.16
Betonica contra bestiarum morsus 675.33
Betonica contra mala medicamẽta ibid.40
Betonicæ medicinæ 685.1.& 686.38.41. 50. & 687.4.29.48. & 688.6.30. & 689. 45.& 692.11.24.36.42.44. & 696.22 41. & 697. 4. 20. 26. 48. 56. & 698. 9. 14.& 699.1.& 700.36.& 702. 22.39. & 704.3
Betuli gemmæ 966.41
Betulla arbor qualis quẽq; locũ amet 396.2
Betulla apta scutis 413.19
Betulla uirgæ magistratuum fiunt 396.3
Betulla ligaminibus apta 409.2
Bion uinum,& eius septem genera 357. 54.per totum
Bion uinum & ex eo medicinæ 617.3
Bibendi causa quæ fiant 165.37
Bibendi causa quædam præsumuntur ibid.
Bibendi gratia niues, & glacies seruant 508.50
Bibendo quidam gloriam quærunt 366. 17.&811.9.& inde
Bibere quædam ne mors incidat, cogunt 365.39
Bibere ante cibum quando institutum ibidem & 366.15
Bibunt homines non sitientes 615.24
Bibliotheca quæ in orbe nobilissima 167. 49.& 891.29
Bibliotheca Romæ à quo dicata 891.27
Bibliothecæ plures ubi ibidem
Bibliothecis imagines illustrium uirorum ponebantur ibidem.19
Bibliotheca Pollionis Asinij Romę 167.4.9
Biferæ arbores 401.19.per totũ.& 479.14
Bigas quis primus iunxit 181.17
Bigæ in nummis signatæ 849.6
Bigati nummi ibidem
Bilis morbus unde 299.49
Bilem augentia 602.5
Bilis remedia 529.3.& 536.35.45.& 541. 56.& 556.49. & 577.20. & 584.4.47. & 590.35. & 593.25. & 594.10. & 598.17. & 605.19. & 622.34. & 629.7. & 637.4. & 650.30.& 664.15.& 665.50.& 687.8.47 & 689.33. 44. 53. & 690. 8.13. 23.26. & 691.13.31.& 692.8.& 708.1.& 709.28.& 710. 52. & 714.16.47. & 716. 53. & 719. 55.& 722.35.& 811.36.& 834.7
Bimammiæ uuæ quales 353.14
Biremi quis primus usus est 182.5
Bisontes bestiæ quales 189.18
Bisontis feræ in medicinis usus 745.51
Bysinum linum, & eius ingens precium 504.27
Bysini tingendi ratio 237.2.per totum
Bythinia fungos uenales mittit 600.19
Reliqua quære parte secunda.
Bituminis consideratio 42.50.& inde
Bitumen calcis usum præbet 43.31
Bitumen ad lucernarum lumina ibidem.3
Bitumen Iudææ quale 734.48.&160.43
Bituminis fons ubi 144.27
Bituminis probatio 915.53.& inde
Bituminis effectus,ac uis, ibidem.56. & inde
Bitumine statuæ tinguntur 916.20
Bitumine ferrum clauiq; tinguntur ibid.22
Bitumen quibus in locis prouenit 915.40
Bituri animalia 802.16
Byzantij Africæ campus fertilissimus 424. 8.& 467.15
Blapsigonia apum morbus 282.43
Blattaria herba qualis 673.21
Blattæ qua arte conueniant omnes 347.40
Blattæ quomodo contrahuntur 675.20
Blattæ uermis consideratio, natura,genera 780.49.& inde
Blattæ in medicinis usus 780.49.& inde
Blechnon herba 714.33
Bliti natura,uitia,medicinæ,cõuitia 557.54
Boa serpens unde dicta 189.7
Boa morbus unde dictus 758.23
Boa morbus quis 758.23
Boæ serpentes 189.7
Boarium forum 870.13
Boario in foro statua fuit Herculis ibid.12
Boario in foro mirum 725.23
Boarium forũ Romæ à boue æreo dictum 866.38
Bobgyrus piscis 841.48
Bocchus historicus 414.9
Bocchi regis sæuitia 185.39
Boëticorum aduersus Lacedæmonios uictoria 251.9
Boëtus sculptor 863.43.& 877.3
Bolbiton quid 756.39
Boleniæ gemma 968.50
Boleti natura,uenenumq; 599.29
Boleti arboris 390.26
Boleti ueneni remedia. Quære fungorum ueneni remedia.
Boletus unde uenenum trahit 599.49
Boletorum ætas dierum septem 600.1
Bolides cœli faces 15.49
Bolite radix quæ 584.6
Bombix Coa qualis 234.20.per totum
Bombycum uermium consideratio ibid.3. & inde
Bombicina uestis à qua reperta ibidem.15. & inde
Bombycinæ arundines 408.9
Bombylis uermis qualis 284.13
Bona præsentia multos perdunt 170.40
Bona,malis paria non sunt ibid.45
Bonasus fera 189.31
Bononiæ fluuius Rhenus calamis abundat 407.10
Bootes cœli signum 18.53
Borea uento flante quid agendum,& à quo cauendum 497.38.& inde
Boreas uentus 20.43
Borea gemma 964.12
Borsycites gemma 974.15
Bostrychites gemma 968.47
Botanismos quid 476.38
Botrytis cadmiæ genus 879.18
Botryon medicamentum 729.54
Botrys herba quæ 708.12.& 711.52.& 668.36
Botrytes gemma 968
Boum consideratio,natura, diuersitium 209.2.per
Bouis capiti mirum lapillum inesse
Boum honor apud ueteres
Boum effigies in ære habebatur
Boues arauri quomodo iungendi
Boues quas herbas maxime expetũt
Boues retro pascentes
Boues futura præsagiunt
Boum simum utile aluearijs 571
Boum scabies quomodo curetur
Boum medicinæ
Boum cornua quomodo curantur
Bobus bis mutantur dentes
Boues graudæ ubi ferant partum
Boum uenenum
Boum morbi remedia 35.& 802.27
Bouis lac quale 745.54
Boues lucæ quæ
Boues Indici quales 194.11.21. 209.2
Boum ætas ibidem
Boues quo pingueſcunt ibidem
Boum domitura ibidem
Boum apud priscos cura ibidem
Boues occidere à priscis prohibitum idem
Bouem locutum aliquando
Bouis apis consideratio totum
Bouem quis primus occidit
Boue arare à quo inuentum
Bubus quæ folia utilia 11.& 620.52
Bouis in medicinis usus 750.10.& 751.55.& 754.35.& 801.11
Boues pisces
Box piscis
Brabyla quæ
Brachiorum consideratio
Brance Galliæ far
Branchię quibus piscibus insunt &219.36.& 226.37
Brassica corrumpitur in dolio uini
Brassicæ consideratio,laus,genera,&c. idem.24.& inde
Brassica toto seritur ac metitur anno idem.27
Brassicæ translatio ibidem
Brassicæ cymæ quę,qualesq; ibidem
Brassicę genera tria
Brassica in rapam uertitur
Brassicę laus & de ea scriptores plures ex ea medicinę
Brassicę species tres ibidem
Brassica inimica uino uitibusq; & 537.44
Brassicę usus
Brassicę stirpis usus
Brassicę nocumenta ibidem.37
Brassica ubi non editur ibidem.39
Brassicę syluestris medicinę ibidem.39
Brassicę uires mirę ibidem 44.& 538.8
Brassica marina qualis
Brassica & uitis inimicę
Brassicę,& Cyclaminum inimicę ibidem
Brathy,id est,Sabina herba
Brechmasis quid
Breuis uitę homines
Breuitate uitę nihil melius & inde
Brya frutex
Bryaxis statuarius 871.30.& 875.34. & 922.24.& 923.27
Bryonia arbor quæ & eius usus & inde
Bryonię herbę descriptio & medicinę 613. 12.27
Bryon ex quo oleum fit in unguentorum usu 329.52

Bryon & ex eo medicinæ 636.21
Bryon herba qualis 712.1
Britannia quam terram amat 424.18.28.51
Britanniæ quo digito geſtant annulos 845.46
Britanni glaſto ſuas coniuges pingunt 586.38
Britanniæ electrum 952.54
Britannia magicã exercere conſueta 783.24
Britãnica herba qualis 661.16.& 672.5
Britannicæ herbæ inuentio 704.52
Brocci unde dicti 295.22
Bromos ſiliginis genus 467.7
Bromos herba quæ & ex ea medicinæ 609.21
Brontia gemma 968.48.& 972.11.13
Brontis pictura 903.54
Brumale tempus quale 21.40
Brumalis circulus 31.21.
Brumales dies hyemem futuram oſtẽdunt 484.41
Brumæ initium quando 483.25
Brumæ tẽpore quid agricolæ facere debẽt
Bruſcum Tuber 395.3. (484.48
Bruta arbor 323.13
Brutia pix optima 371.31
Brutia pix quæ 393.7
Bruta ſunt quibus cor durum riget 298.31
Brutorum arma 455.21
Brutorum animalium remedia 544.6
Brutis tempus pariendi ſtatutum 157.4
Brutus L.Conſul primus 935.2
Brutus L.apud Delphos terram exoſculatur ex oraculo reſponſo 385.17
Brutus L.publ.meruit libertatem ibidem
Bruti epiſtolæ ex auro 848.10
Bruti Philippen.erga puerũ amor 876.47
Bruti & Craſsi oratoris iurgia 920.23.& inde
Bruti Callaici templum 923.1
Bruto qui reges expulit nulla decreta ſtatua 869.31
BVBALI animalia 189.19
Bubbatio quid 885.56
Bubetij qui,& unde dicti 456.46
Bubonion herba quæ 709.15
Bubonis auis conſideratio 248.52
Bubonis in medicinis uſus 772.56.& inde &779.14.& 789.7
Bubonum aures quales 292.42
Bubonis cordis mirum 773.3
Bubulæ Cunilæ her.medicinæ 672.7
Bubulo qualis pulmo 301.10
Bubulæ carnes quomodo facile percoquũtur 626.55
Bubulum femur herba quæ 715.1
Bubulum fel quid 316.27
Bubulæ linguæ herbæ uſus 434.4
Bucardia gemma 968.47
Bucca quid in homine 295.15
Buccinũ purpurarũ genus 235.33.& inde
Bucephalos Alexandri Magni equus 205.49.& 129.32
Buceræ herbæ 657.15
Buceros,id eſt,fœnumgræcum 565.21
Bucolicon herba quæ 662.39
Bucciniates uuæ quales 353.1
Bugloſſos,id eſt,lingua bouis her. 669.32
Bugloſsi medicinæ 697.45
Bulapathon herba & ex ea medicinæ 555.36
Bularchi pictoris mira tabula 169.51.& 898.9
Bulbinæ herbæ deſcriptio, & ex ea medicinæ.539.26
Bulbine bulbi genus 514.8
Bulborum medicinæ 538.52.& inde
Bulborum ſylueſtrium cõſideratio 569.20
Bulborum ſylueſtrium medicinæ 539.14
Bulborum conſideratio, & genera plura 513.46.& inde
Bulborum floris medicinæ 539.22
Bulborũ effoſsio & maturitas quãdo 514.15
Bulbus uomitorius cur 539.29
Bulbus non niſi ex ſemine prouenit, & ubi ſponte 514.21
Bulbi genus ex quo mapalia, & ueſtes fiunt 505.46
Buleuterion quid 933.34
Bulla aurea cui primum donata 843.39
Bulla aurea cui dabatur ibidem.40
Bumaſti uua qualis 353.24
Bumelia fraxinus 394.16
Bunion Napi genus 528.51
Bupalus ſculptor 920.53
Buphthalmos herba 669.40.& 679.53
Bupleurum herba quæ 712.8
Bupleuron herba 597.24
Bupreſtis herbæ conſideratio & medicinæ ibidem.31
Bupreſtis uermisqualis & undedicta 785.55
Bupreſtis remedia 613.49.& 618.20.& 620.44.& 621.& 35. & 734.5. & 741.36. & 745.17.& 786.2
Buſelini herbæ medicinæ 540.56
Buteones aues 309.15
Buteo accipitris genus,& familia ab eo cognominata 247.10.& 263.11
Buthyrei ſtatuarij opera 876.17
Butyri cõſideratio,uſus,medicinæ 742.14. & inde.& 305.54.per totum
Butyri natura 742.26
Butyri effectus ibidem.28
Butyrum unde dictum ibidem.16
Butyrum quomodo fiat ibidem
Butyrum quid 305.54
Butyrum olei uim habere ibidem.55
Buxus ubi plurima 395.24
Buxi arboris conſideratio, & genera tria ibidem.19
Buxus montes amat ibidem.46
Buxo non decidunt folia 396.45
Buxo folia qualia 398.17
Buxi ſemen Carthegon dicitur 402.10
Buxus grauiſsima, & ſpiſciſsima arborum 412.38
Buxus non ſentit cariem, neq; uetuſtatem 413.35.38

C

CAburæ fontis mirum 823.29
Cacaliæ herbæ medicinæ 704.17
Cacaliæ herbæ uſus 676.26.& 686.14
Cachla herba 669.42
Cachrys quid 693.14
Cachryx pillula in medicina 390.19
Cacoëthe morbi remedia 633.33.& 643.30.& 702.2. & 721.10. & 758.17.& 798.21.& 838.15
Cacoëthe morbus 605.16.& 607.37
Cactos herba 574.17.20
Cadauera qualiter in aquis ſeſe habent 42.35.& 162.29
Cadauera ubi medicata aſſeruantur 298.42
Cadytas herba in Syria qualis 417.36
Cadmia quid 865.30
Cadmiæ medicinæ 879.6.per totum
Cadmiæ genera ibidem.9
Cadmiæ faciendæ ratio ibid.7.& inde
Cadmia ubi optima ibid.29
Cadmiæ effectus qui ibid.40
Cadmus ſolutæ orationis inuentor 110.26
Cad.in Græciã quas literas attulit 179.46
Cadmus quæ reperit 180.17.33.181.45
Cadmi patria 110.26
Cadmi pictura 906.26
Caduceum cur cum ſerpente 769.19
Cadurci populi ex lino uela texunt 502.45
Cæcias uentus 20.45.&21.49
Cæcias alites 832.54
Cæcitas quo tolli poteſt 197.48.&294.15.& inde
Cæcitate quidam poſt longum tempus liberati 294.15.& inde
Cæcilia Caia quę 211.40
Cæciliana lactucæ genus 518.19
Cæciliana ceraſa qualia 381.18
Cæcilius M.Calfurnij beſtiæ hoſtis 705.13
Cæcilius C.conſul 16.44
Cæcilij T.fortitudo 161.51
Cæcubi uini generoſitas 355.44
Cæcubum uinum quale 614.33
Cædendę quando arbores 409.37. per totum & 410.28.per totum
Cædendæ materiæ tempus 496.13
Cæduæ arbores quę 439.17.& circa
Cæliacis utilia, quære Cœliacorũ remedia.
Cælatores imaginum clari recenſetur 872.20.per totum
Cælaturæ mirabiles deſcribuntur 863.15.& inde
Cælius Tubero à rogo reuixit 176.45
Cælius ſenator 204.30
Cælius Marcus 913.34
Cælius Ruffus orator 175.30
Cælum nullo modo quit flecti 404.12
Cæli cõſideratio,magnitudo,ęternitas,continentia,menſura &c. 16.per totum
Cæli formã globatam eſſe ibid.29.per totũ
Cælorum motus qualis ibid.40.per totũ
Cælorum ob motum ſonitus concentusq; ibidem 45.& inde
Cælum à quo primum deſcriptũ 5.3.& inde
Cælo animalium omniũ impreſſas effigies 150.& inde
Cælo rerum omnium ſemina ineſſe 2.3
Cælum unde dictum ibid.11
Cælo quæ nobiſcum ſocietas 4.47
Cæli notitiam quis primo habuit 5.3
Cæli ſigna duodecim à quo primum ibid.5
Cæli faces quales 15.43
Cæli colores ibid.54.per totum
Cæli ſpecies ſanguinei coloris uiſa 14.17
Cæli flammæ 16.11
Cæli coronę circa Solem & Lunam quãdo ibidem & 17.ibidem
Cæli repentini circuli ibid.22
Cæli oſtentum ibid.50.per totum
Cæli ſcintilla quando cadere uiſa ibidem
Cælum pro aëre 17.20
Cæli in terris influxus 18.26.& inde & 34.13.per totum
Cæli animaliũ effigies quot habeant 18.48
Cælum in partes ſedecim diuiditur 24.40
Cælum ardere ſæpe uiſum 25.34
Cæli proprietas in locis 26.41.per totum
Cælo omnis infirmitas accidit 402.2
Cæli natura ad arbores 420.1.per totum
Cælũ quod arbuſta ſpectare debeãt 421.14
Cæli ad arbores ſocietas 420.7.per totũ
Cælum terræ parere quidam cogũt ibidem
Cælo conſtat operis facultas 424.6
Cælo maxime agricolturã conſtare 481.29
Cæli cum terra ſocietas 489.54
Cælum ſpectare quomodo inducti homines 610.1
Cæli uiolentia quo tollitur 734.23
Cælum quæ aues crebro aſpiciunt 250.49
Cæleſtis iniuriæ duo genera 490.33
Cæleſtium obſeruationes à quibus 7.48. per totum
Cæleſtium corporum motus cur diſsimiles 9.30
Cæleſtibus natura æterna 4.51
Cæleſtium ad terram potentia ibid.53
Cæleſtiũ diſtãtia nõ ueſtigãda 13.37.& inde
Cæleſtium cognitio obſcuriſsima 481.39. & inde
Cæleſtium cognitio ex multis haberi poteſt 489.17.& inde
Cæſaris ciuile bellum, quæ prodigia præceſſerunt 451.42.48
Cæſar quo anno cenſor 333.25
Cæſaris Iulij de uino ſententia 356.31
Cæſar L. cenſor quando, & quid cenſuit 360.26
Cæſaris Iulij munus gladiatorium 377.55
Cæſaris domus laurum habuit 384.24
Cæſaris ulla ubi 385.38
Cæſar ex qua lauro triumphare ſolitus, & cur ibidem.41
Cæſaris forum Romæ 416.37.& 504.45
Cæſar annũ ad Solis curſum redegit 482.16
Cæſaris ſydus quando oriatur, & occidat 485.4.& inde
Cæſar Idus Martias ferales ſibi annotauit ibidem

ibidem.21
Cæsar forum Romæ totum texit, ac sacram uiam, & eius gladiatoriũ munus 504.45
Cæsaris carmen de olere 520.25, & inde
Cæsar lapsana apud Dyrrhachium uixit ibidem.27
Cæsar dictator Peloponnesum insulam tentauit efficere 72.27
Cæsar Ptolemæum perimit 93.38
Cæsar Aedemonem debellat ibidem.39
Cæsar C. Triarium ubi superat 118.30
Cæsar Caius Aug. filius 141.43, & 29,53, & 319.54. & 822.33
Cæsaris exercitus in Pharsalia famem sensit 684.43
Cæsaris ædilitas, & ingentes diuitiæ 850.6
Cæsar C. ærarium spoliat ibid.25
Cæsaris lorica cui dicata 868.5
Cæsar Aiacem & Medeam Veneri dicat 893.50. & 169.49
Cæsaris Iulij templũ & curia 894.7.903.11
Cæsaris domus incensa 902.8
Cæsaris statuæ marmoreæ 929.17
Cæsaris in Alexandria templum 929.11
Cæsar circum maximum extruit 933.46. & 934.1
Cæsaris aquæductus 936.37
Cæsar ubi Pompeium uicit 938.30
Cæsar sex dactylothecas Veneris genitrici consecrat 949.41
Cæsaris dictatoris spectacula 186.28
Cæsaris tertius consulatus ibid.37
Cæsaris dictatoris mirus equus 206.4
Cæsaris thorax ex margaritis dicatus Veneri 233.46
Cæsaris pistinæ 241.15. & 271.11
Cæsaris triumphalis cœna 241.50
Cæsari sacrificanti bis in extis defuit cor 299.2
Cæsar inimicorũ literas nec lectas concremabat 164.50
Cæsar Ciceronis hostis 168.14
Cæsaris pater qua morte extinctus 178.1
Cæsaris ex uehiculo casus, & eius ne iterũ caderet incantatio 726.33
Cæsaris uillis pisces manu hominis uescuntur 823.23
Cæsaris ciuili bello cometes uisus 14.51
Cæsaris anima in deorum numero recepta 15.18
Cæsaris crinita stella quando uisa ibidem
Cæsare occiso anno toto sol palluit 16.25
Cæsaris thronos stella 31.32
Cæsar unde dictus 158.20
Cæsaris gesta omnia breui cõpẽdio 164.28. per totum. & 165.36
Cæsaris ingenium omnium capax 164.28
Cæsar simul scribere, legere, dictare, audire solitus 164.32
Cæsar quaternas, septenasq; epistolas simul dictabat ibidem.33
Cæsar signis collatis quinquagies dimicauit ibidem.35
Cæsaris ductu quot hominum milia occisa ibidem.37
Cæsari fuit clementia peculiaris ibid.43
Cæsaris magnanimitas ibid.45
Cæsones unde dicti 158.21
Cæsonia C. Imp. uxor 157.17
Caia Cæcilia quæ 211.40
Caiæ uestalis statua 869.6
Caius Valerius consul 506.53
Caius Censius prætor 360.35
C. Portius consul 25.25
Caius Afranius consul 30.8
Caius Imp. obeliscum in circo Vaticano statuit 412.19
Caij principis luxus in unguentis 333.12
Caij luxus in ædificijs 934.48
Caij principis mirum de Platano 313.40
Caius Imp. Peloponnesum insulam tẽtauit efficere 72.27
Caius Cæsar Augusti filius 141.43
Quære Cæsar Caius,
Caius princeps decuriam quintam adiecit 847.9
Caij principis ludi 850.11
Caius princeps auri auidissimus 853.27
Caius princeps super omnia muliebria soccolos induebat è margaritis 950.30
Caij imperatoris matrona 233.49
Caij Imp. oculi quales 293.31
Caij Imp. gladiatores quales ibidem.33
Caio Imp. immolanti iecur defuit in extis 299.25
Caij Imp. consulatus, & interitus ibidem
Caij Oratij filię Sedigitæ appellatæ 306.29
Caij Imp. nauis, Echeneide pisce retenta, & eiusdem Caij in urbe interitus 821.39
Caius princeps quãdo interfectus 299.26
Caij Imp. uxor 157.17
Caij Imp. mater 158.9
Caius Imp. generis humani fax ibidem.10
Calaces pictor 906.21
Calais gemma 968.53
Calamidis statuarij opera 872.1. & 875.19. & 924.27
Calamites gemma 968.54
Calamitæ ranæ genus 837.35. & 839.55. & 830.45
Calamochnus quid 840.7
Calamus odoratus 326.27. & 339.25
Calami oleum 371.17
Calami in medicinis usus 840.11
Calamo ubi folia non decidunt 396.50
Calamorum aquaticorũ consideratio 406.34. per totum
Calamorum Aegyptiorum usus ibid.41
Calamorum comæ pro pluma ibid.49
Calamis orientis populi bella conficiunt ibidem.53
Calamorum armis quæ gentes uictę 407.6
Calamus Italiæ sagittis aptissimus ibid.9
Calamorum differentiæ plures, & qui apti fistulis ibidem.30 & inde
Calathiana uiola qualis 564.12
Calchas contra Lucanos 62.15
Calciamẽta quib⁹ uertãtur in lapides 938.2
Calciãtes se quidã repente mortui 177.55
Calcifraga herba quæ 714.13
Calcosthenes imaginum fictor 912.14
Calculi consideratio 554.43
Calculorum cruciatus asperrimus 594.10
Calculorum remedia 529.8. & 539.42. & 540.35.44. & 549.48. & 554.43. & 555.20. & 557.32. & 558.45.51. & 577.3. & 579.7. & 584.15.48. & 585.3. & 590.9.18. & 594.10.12.48. & 595.28. & 598.14.26.53. & 607.42. & 629.22. & 630.34. & 632.21. & 634.34. & 645.45. & 647.55. & 648.47. & 656.45. & 692.39.44. & 693.1.5. & 693.36.47.50.56. & 708.19. & 714.19. & 717.24. & 720.46.49. & 824.26. & 834.49. & 939.40. & 955.27. & 973.13. & 753.22. & 767.2. & 790.47.56. & 791.3.9. & 804.33
Calculis notare diem 170.36
Calena uina 356.26
Calenus uates 725.43
Caligo unde causetur 19.1
Caligines oculorum quo tollantur 542.55
Calippus scriptor 494.41
Calypso pictrix 908.47. & 9.11.3
Calisti liberti Cæsaris scena 927.51. & inde
Callarias pisces 840.53. & 225.36
Callasles statuarius 877.11
Callæ herbæ descriptio 712.6
Callias Athenienses 858.11
Callicles statuarius 877.28
Callicles pictor 906.20.
Callicrates statuarius 925.25. & 163.42
Calliblepharis utilia 918.5. & 747.10
Calliblephara 622.49
Calliblepharum unguentum 577.45
Callicia herba qualis 653.30
Calligonon herba 719.7
Callimachus pictor 878.3
Callimachus medicus 561.43
Callimachus dux 898.31
Callimus lapis 940.47
Calion herba quæ
Callionymus piscis
Callionymi piscis medicinæ 831.36
Callisthenes historicus
Callistratus statuarius
Callistruthiæ ficus quales
Callistus seruus ditiss. 861.5. &
Callitricha herba
Callitriches feræ quales
Callitrichon herba qualis
Callitrichõ herba & ex ea medicinæ
Callitrix herba qualis
Callixenus statuarius
Callon statuarius ibidem
Callorum corporis remedia 581.1. & 606.37. & 606.10. & 640.35. & 644.43. & 766.48. & 825.12. & 886.35. & 887.25
Calor olei causa est
Calorem inducentia facientiaq; 611.26. 650. & 626.32. & 630.23. & 640.13. & 698.2
Calorem sedantia, tollentiaq; 545.13. & 617.9
Calphurnius Bestia aconito uxorem sperens 705.12
Calphurnij Flammæ in Sicilia gesta, & corona donatus
Calphurnij anulus
Caltha uiolæ genus
Calua quædã animaliũ naturaliter
Caluitium homini proprium
Caluus orator
Caluus orator quo nocturnã pollutionem sustulit
Calx aqua accenditur 855.35. & 943.
Calcis consideratio ibid.45. &
Calcis & arenæ mixtura ibidem.
Calx quibus utilis
Calce uina condiunt Afri
Calce ubi agros fertiles reddunt
Calcis in medicina magnus usus 944.33. & inde
Calcis natura qualis ibidem
Calci oleum solum miscetur 633.5
Cambyses rex obelisco pepercit, qui urbi non pepercerat 928.44
Camelopardalis animal quando primum Romæ 193.49
Camelorum consideratio 193.20. & inde & 296.6
Camelorum usus in prælijs 193.25
Cameli partium in medicinis usus 736.14 & inde
Cameli quot annis uiuant 193.31
Cameli quot mensibus ferãt uterũ 269.11
Cameli lac quale 305.30. & 741.1
Camelinum lac dulcissimum 741.1
Camelorum cum equis inimicitia 193.28
Camelos ne asili, id est, Tabani lædant 922.73
Cameli fel non habent 299.39
Cameræ quando primum 945.43. & inde
Cameræ à quo primum pictæ 907.43
Camerina poma 3744
Camillus quo die Veios cepit 61.55
Camillus aurum Ioui Capitolino dono 844.23
Camillus minio illitus triumphauit 553.1
Camillo quid crimini Carnilius obiecit 844.23
Camilli domus qualis ibidem
Camilli statua 868.6
Cammarus piscis 841.11
Camœnarum ædes 868.10
Campaniæ castaneæ 380.10
Campaniæ uitium magnitudo 349.28
Campaniæ uua qualis 352.29. & 356.56
Campaniæ cerasa 381.10
Campaniæ siligo 465.48. & inde
Campaniæ ex milio usus 467.54
Campaniæ campus laudatissimus 469.10

Campaniæ fertilitas 469.40.per totum. & 52.48
Campaniæ terra pulla 422.4
Campana rosa 562.24.32.563.3
Reliqua quære parte secunda.
Campaspe Alexandri amica Apelli data 902.33
Cannabis consideratio,& medicinæ ex ea 559.2
Cannabis ubi primum nata ibidem
Cannabis genituram uirorum extinguit ibidem
Cannabis aquam coagulat ibidem 7
Cannabis natura,usus,satio,euulsio 523.44
Cannabis ingens magnitudo 523.51
Canachus statuarius 872.32.& 875.43
Canachi statuarij opera 925.9
Canalitium,uel Canalense aurum quod 851.54
Canaria herba quæ 670.48
Canarij augurij festa 457.7
Cancamum arbor 325.43
Canchrys rosmarini semen 646.1.& inde
Canchrys genera plura ibidem 11
Cancrorum consideratio 230.46.per totũ
Cancris uita longa ibidem 54
Cancris omnibus octoni pedes ibidem 54
Cancrorum fœminæ à maribus differẽtia, ibidem 55
Cancrorum multitudo 231.3
Cancris retrorsum incessus 231.9
Cancrorum coitus 240.7
Cancrorum oculi quales 294.37
Cancri tergora exuunt 230.37
Cancrorum genera ibid.50.& 841.4
Cancrorum inter se pugnæ 231.9
Cancri contra serpentum ictus medentur ibid.11.& 197.46
Cancros in scorpiones transfigurari 231.13
Cancrorũ in medicinis usus 836.41.& 837.8.13.14.16.&838.4.11.34.45.& 828.27.& 831.47.& 833.9.17
Cancri oculi ad quid utiles 831.17
Candace regina ubi regnauit 145.30
Candaules rex ingenti precio picturã mercatus est 869.50
Candaules quando obijt 898.14
Candaulis regis prælium ibi.10
Candelabrorũ consid. 866.43.per totum
Candelabrorum pretia ibid.48
Cania urticæ genus 573.33
Canities homini, & equo tantum prouenit 291.55
Cani à quo inficiuntur 532.23
Cani à pueritia ubi 153.20
Canicies præpostera 155.39
Canicula stella Procyon Græce dicitur 489.23
Caniculæ stellæ exortu quæ in terris fiant 18.16.& 21.25.& 363.4
Canis stellæ ortu uina mutantur 363.4
Canis stellæ ortu,scindenda ligna 411.2
Canis stellæ occasus quando 486.46.50. & 491.28
Canis signi exortus 489.32.& 18.16
Canis signi exortu queq; immutantur 489.34.& 225.17
Canis signi ueneratio 489.35
Caniculorum piscium consideratio 238.42 per totum
Caniculæ pisces 840.45
Caniculorum piscium ingens copia ubi 347.33.& 238.42
Caniculorum cum urinantibus dimicatio 238.43.& inde
Caniculæ pauent hominem æque ac terrẽt ibidem 53
Caniculæ piscis medicinæ 831.52
Canum piscium generatio 240.6
Canis lingua herba qualis 669.34
Canum descriptio,natura,& erga dominos fides 204.7. per totum,& 268.43. & inde
Canes homini inter omnia fidelissi. 204.8
Canis cũ elephanto pugna 205.18.& inde
Canes pro dominis pugnãt aliquãdo 204.9
Canum miracula plura ibidem. per totum
Canum in bellis usus ubi ibidem.15.& inde
Canes soli dominos nouere ibidem.43
Canes soli nomina noscunt sua ibid.44
Canum seuitia quo mitigatur ibidem.47. & 826.16
Canes ex tigribus concipiunt 204.55
Canes è lupis concipere 205.3
Canes dono Alexandro dati quales fuerint ibidem.8
Canũ partus & generatio ibid.24.& inde
Canum rabies quando pestifera ibid.34
Canem locutum aliquando ibid.44
Canes Melitei quales 70.27
Canes quę loca non intrant 141.7.& 255.13
Canes ubi pro regibus habentur 146.29
Canum magnorum copia ubi 148.25
Canes Indici cæteris grandiores 154.26
Canes quasdam ædes non ingrediuntur 235.13
Canum genera plura 268.44.& inde
Canum generatio ibidem
Canum prodigia ibidem.53
Canes quandiu uiuant 269.2
Canes quibus infestentur 289.52
Canes degeneres sub aluum caudas reflectunt 309.32
Canum impetus quo cohibetur 828.15
Canes quando maxime in rabiem aguntur 18.22
Canis mordẽs lapidem,Prouerbiũ 775.49
Canis morsus remedium quomodo repertum 660.40
Cane morsus quæ pauet ibidem
Canes qua herba sese purgant 670.48
Canis malignitas & inuidia ibidem.51
Canib.ne cauda crescat 205.43.uide Anno.
Canes quos non latrent 675.36.& 737.34.& 775.22.& 802.18
Canis dẽte læsus,uulnera aggrauat uulnerati 728.9
Canis mira pictura 904.46
Canes quo rabidi fiant 160.41
Canes ne rabidi fiant 734.16.& 775.30. & 205.41.& 645.35
Canum scabiei remedia 758.24
Canum annua apud Romanos supplicia 769.43
Canis in cibum usus ibidem.46
Canis in placandis numinibus pro hostia immolabatur ibidem
Canes fugantia 775.21
Canes quo cibo necentur 538.2.& 540.3. & 645.54.& 592.52.
Canibus maxime inimicum 856.10
Canis urina in cespite perfusa herba ibi nata ad quid utilis 655.49
Canum uermes,id est,Ricini quo necentur 593.7
Canis mirum simulacrum 870.53
Canis in medicinis usus 769.51.& 775.14. & inde.& 784.33.& 788.55.& 791.22.& 793.15.& 798.22.& 802.30
Canis rabidi morsus remedia 205.36.41. & 527.43.& 531.12.& 532.31.& 537.56. & 538.54.& 540.45.& 542.41.& 557.2. & 558.49.& 580.1.& 581.2.& 590.56.& 600.25.& 601.10.& 610.42.& 617.19.& 618.52.& 625.47.& 627.5.& 629.19.46. & 630.3.& 640.1.& 650.56.& 660.39. & 675.30.& 724.41.& 729.29.& 733.8. & 735.11.& 738.10.& 745.21.& 766.14. & 775.13.& inde.& 827.40.& 828.35.& 834.21.& 850.40.& 886.11
Canephorus ubi 922.49
Canina capita habentes homines 146.54
Cannensis clades Romanorum 877.36
Canopus Menelai gubernator 112.56
Canopus sydus quale 31.30.& inde
Cantabrica her.unde 670.9.& 672.20
Cantharias gemma 973.40
Cantharidum uermium consideratio 774.33.& inde
Cantharides Catoni obiectæ sunt quòd eas uendidisset 775.2
Cantharides quo fugantur 734.34
Cantharides ex qua gignantur materia 290.5
Cantharidum in medicinis usus 777.5.& 792.11
Cantharidum ueneni remedia 290.7. & 542.41.& 553.42.& 613.46.& 618.20.& 620.44.& 621.35.& 741.35.& 746.10
Cantharite uinum 357.37
Cantharolethus 287.32
Cantharus statuarius 877.11
Cantharus piscis 841.2
Cantherium lapathum herba 555.10
Cantharis Bacchus, & Marius C. usi sunt 863.10
Cantharis uermis frumenta erodens 474.25
Capanei ducis pictura 910.33
Capellæ cœlestis signi ortus quando 486.49.& 494.43.
Capillatæ deæ ara quare dicatur 416.33
Capillus uirginum uestalium quo deferebatur ibidem
Capillus ubi probro existimatur 122.31
Capillorum consideratio 291.41.& inde per totum
Capillis quæ gens careat ibidem.47
Capillorum defluuiũ quibus inest ibid.54
Capillus puerorum primus contra podagram 719.27.& inde
Capillus uirorũ cõtra canis morsus ibidem 29
Capilli mulieris quibus utiles 733.31. & inde
Capilli ne canescant 802.37
Capillorum animalia perimentia 879.25. & 811.48.& 818.48
Capilli quo crispi fiant 595.20.& 596.44. & 773.10.& 736.17.& 636.20
Capillum ad lunæ dies contrectari 727.33
Capilli quando tondendi 411.24
Capilli quo uario colore inficiuntur 532. 23.& 553.50.& 595.18.& 628.1.& 638.36. & 640.5.& 645.31.& 647.22.& 649.4. & 703.45.& 880.5.& 409.35
Capillos denigrantia 608.13.& 623.5.& 631.40.& 632.11.& 634.6.38.& 643.34. & 704.22.& 776.51.& 430.20
Capillus quo ruffatur 379.23.& 618.53.& 621.56.
Capillum flauũ quid faciat 704.19.& 33.51
Capillorum color unde 33.50.& inde
Capilli ne cadant,uel defluant 529.35.& 537.21.& 595.20.& 631.46.& 633.27.& 676.14.& 689.3.& 706.55.& 722.24.& 727.33.& 743.9.& 746.26.& 773.6.& 776.48.& 202.8
Capillos nutrientia 598.10.& 621.9.& 629.49.651.28.& 576.15.& 722.5
Capistrari quid 477.35
Capito Oppius quis 160.33
Capitoliũ obsessum à Gallis seruatur à Manlio Capitolino 166.16
Capitolium cura Anserum defensum 251.22.& 769.38.
Capitolij ornamentum 850.33. & inde
Capitolium à Vitellianis incensum 870.51
Capitolium quando incensum 892.7. & 341.14
Capitolij mira ædificia 934.8
Capitolij ædium columnę unde 925.42
Capitolij dedicatio à quo 564.42

Capitolinæ ædis incendium 844.38
Capitolinus Manlius quoties corona donatus 388.5
Capitolinus Manlius regnũ affectat 166.17
Capitolini Manlij fortitudo, ac gesta ibid. 10.& inde
Capitolini Iouis ædes ex quo ære 856.40
Capitulum 596.49
Capnias gemma 964.35.& 965.49
Capniæ uuæ quales 353.1
Capnites gemma 968.54
Capnitis Cadmiæ genus 879 16
Capni herbæ medicinæ 687.8
Capnos herb. qualis 679.23.28.& 690.15
Capnumargos argyllæ genus 424.38
Cappadoces qua herba coronantur 708.13
Cappadociæ oleum quale 371.27
Reliqua quære parte secunda.
Capparis herbæ consid. 522.31.& inde
Capparis excellentia ubi ibidem.39
Capparis fruticis consideratio 346.5.& 383.5
Capparis stomacho inutilis 547.14
Capparis natura & medicinæ eius ibid.55. & inde
Capra oleæ inimica 371.54
Caprarum consideratio, natura, generatio 212.30.per totum
Capræ pinguedine sterilescunt ibidem.33
Capræ quaternos edunt ibidem.31
Capræ adhuc lactantes generant ibid.34
Capræ pariunt octonis annis ibidem.40
Capris cornua non omnibus,& in his indicia annorum ibidem.50
Capris mutilis lactis maior ubertas ibid.52
Caprarum solertia ibidem.42
Caprarum generositatis signum ibid.49
Capræ auribus spirant,non naribus ibid.52
Capras febri nunquam carere ibidem.53. & 745.1
Capræ noctu ut interdiu cernunt 212.56. & 747.25.& 294.31
Caprarum morsus exitialis arbori 213.9
Capra cur Mineruæ immolatur ibidem.11
Caprarum genera plura 214.30.& inde
Capræ maleficum frondibus animal quid erga Ladanum 322.21
Capras ocymum aspernari 541.5
Caprarum balatus quo concitatur 545.40
Capra quo necatur 645.4
Caprarum cornu serpentes fugantur 744. 50. & inde
Capræ cur non lippiant 747.22
Caprarum in medicinis usus 744.55.& inde.per totum
Caprinus Caseus in medicinis ibidem. 54. &745.29.& 756. 48.52
Caprinus sanguis in medicina 746.11.& 756. 44
Caprinum fel in medicina 747.33
Capræ fel non habent secundum quosdam 299.39
Caprinum seuum in medicina 753.4.& 756.28
Caprinum caput in medicina 753.9
Caprini pili cinis calculos expellit & caprarum fimus ibidem.38
Caprarum fimus in medicina ibid.754.44
Caprarum urina in medicina 754.24
Caprinum cornu uuluis utile 759.54
Caprinum lac stomacho utile 741.3.19. & 753.1
Caprinum iecur quibus prosit 212.56
Caprariense plumbi genus 887.48
Caprea fera ueneno uiuit 271.44
Capræ ubi non sint 216.36
Caprificalis dies Vulcano sacer 279.36
Caprificationis arborum cõsideratio 378. 4.per totum
Caprifici arboris consider. ibid.per totum
Caprificus nunquam floret 398.49
Caprificus ubi trifera 401.16
Caprifici quibus infestentur 453.14
Caprifici qui laudantur ibidem.25
Caprifici natura & ex eo medicinæ 626. 43.& inde
Caprificus taurorũ ferociã mitigat 627.22
Caprimulgi aues quales 260.13.per totũ
Caprimulgi nocturni fures ibidem
Caprimulgi interdiu uisu carent ibidem
Capsis quæ apta materia 415.43
Capua unguentis delectata 330.55
Capuam à quo colonia deducta 469.42
Capuli, id est, gladiorum manubria ebore & argento ornantur 863.26
Caput hominis inuentum in Tarpeio delubro 725.40
Capitis animalium consideratio 290. 32.& inde
Capitum animalium Apices ibid.34
Capitibus quæ animalia carent 291.40. & 99.4
Capitum ossium differentiæ 292.2
Capita piscium considerata 291.39
Capita hominum in cœlo uisa 17.15
Capita præcisa repsisse aliquando 300. 20
Capitis iudicium ubi primũ actum 180. 54
Capitibus carentes homines 99.4
Capitis dolor qualis 661.41
Capita aperiri magistratibus cur institutum 732.5
Capitis dolorem facientia 559.14. & 578.27
Capiti contraria 607.1.& 608.9.& 611. 31.45. & 613. 47.& 619.39. & 629.39.& 630.6.& 634.56.& 663.14.20.& 672.43
Capitis doloris remedia 531.53.& 535.2. 23.& 536.17.& 541.19.& 542.2.14.& 543. 2.& 544.30.53.56. & 345.12. & 546.3. & 549.3.31.51.& 551.18. & 552.33. & 557.11. 23. & 577. 44.& 578. 39. 52. & 581.7. & 583.17.& 594.39. & 595.34. & 600.25.& 604.25.31.& 610.14.& 611.1.3.& 612.23. & 620.26.& 621.1.21.27.40.& 622.1.10. & 627.40.51.& 629.14.&630.30.& 631. 4.35. & 632.22. & 634.36. & 636.10.28. & 638.40. & 641.22. & 642. 44.& 643. 3. & 647.1. & 650.24. & 655.29. & 656. 16.55.& 676.20.51.53. & 680.19.& 707. 1.& 713.25.& 715.37.& 719.35.& 721.23. & 730.36.& 734.20.& 735.28.54.& 736. 4.& 739. 47. & 746. 53. & 766. 22. & 777.12.& 816.53.& 895.51.& 327.17
Capitis ulcerum remedia 532.36.& 535. 12.& 538.45. & 548.33. & 554.17. & 578. 52.& 579.52. & 607.31. & 621.53. & 635. 28.& 645.22.& 653.16.& 676.25.& 749. 31.41.& 826.10.& 827.1. & 830.1.& 882. 11.& 941.24
Caput purgantia 535.13.& 577.53.& 580. 5. & 612.12. & 643. 13. & 677. 15. 53. & 882. 42
Capitis ardores refrigerantia 528.21
Caput si à sole doleat, quid imponendum 634.36
Capitis uulneribus quid medetur 637.43. & 677.11.
Capitis dolorem ex ebrietate sedantia 641. 20
Capitis ossa fracta extrahentia 676. 48.& 677.13
Carabi cancrorum genus 230.51
Carbasa ubi reperta 503.8
Carbasina uela 504.43
Carbilius Pollio 222.34
Carbones faciendi ratio 389.18.& inde
Carbonibus apta materia ibidem
Carbonis natura,& uis 855.37
Carbonis in medicinis usus 947.43. & inde
Carbo Cneus consul 174.31.&175. 30
Carbo L.cum Pompeio consul 57.18
Carboni Imp.ostentum 215.35
Carbunculi morbi descrip. 682.46. & inde
Carbunculus Narbonensis peculiare malum ibidem
Carbunculus morbus quando primum in Italiam uenit ibidem
Carbunculorum gemmarum consimilia genera &c.860.53.& inde
Carbunculi gemmæ ubi
Carbunculi unde dicti
Carbunculi frugũ morbi remedium 51
Carbunculus quid in floribus esse ibidem 47
Carbunculi ne uitibus noceant & inde.& 492.28
Carbunculus terræ genus
Carbunculatio qualis morbus & 489.47
Carbunculorum remedia 542.18.& 543. 45.& 551.55. & 553.22.& 201.9.& 512.7 & 620.20.30. & 623.24.& 625.23 & 638.5.& 646.23.& 647.45.& 653.3 & 947.40.& 758.18.& 796.35.& 838. & 607.55
Carchedonij gemmæ
Carcinetron herba
Carcinias gemma
Carcinoma,id est,cancer morbus quo tantum sanari potest 536.27.& 542.
Carcinomatis morbi remedia 582.23 & 591.2. & 608.52. & 626.24. & 639.3 & 641.54.& 652.16.& 656.18.& 657. & 702.22.& 715.6.& 717.41.& 719.1. & 767.2.& 834.20.& 838.9
Cardamomi consideratio
Cardamomi medicinæ
Cardamomi oleum
Cardiacorum remedium 535.50.& 53 & 543.29.& 616.36.& 631.33.& 7 55
Cardisce gemma
Cardo temporum quadripartita dist 483.17
Carduelis imperata faciunt
Carduelis auis consideratio ibid.&
Carduus herba qualis 573.23.
Cardui in cibis,& ingens precium
Carduorum satio, cultura, usus, &c. dem 22
Carduorum medicinæ
Carduorum syluestrium genera duo dem 29
Carduus frugibus inimicus 474.
Carduis uesci plebeis non licet 508.
Caryatidum simulacrum
Caryatides statuæ
Caricæ ficus 336.34.& 378.
Cariem quæ arbores non sentiant & 423.25 413.
Cariem impedientia
Carynum oleum quid 371.4 621.33
Caryte herba quæ
Caryon nucis genus unde
Caryopum,id est,nucis succus
Carioſa terra pessima
Cariotarum medicinæ
Caryotæ ubi
Caritatem annonæ inferentia
Carmanides pictor
Carmina incantantium an aliquid 725.4.per totum
Carmina talia uim habere per totum
Carmina contra morbos
Carmina contra grandines
Carmen heroicum à quo repertum
Carneadis eloquentia, & quid erga actum Romæ 167.34
Carneades Zenonis libris responsurus leborum sumpsit 665.
Caro quo ætate incorrupta seruetur 553. 30
Caro quo tenerior in coquẽdo fiat 573.44. & 626.55
Caro ab ossibus recedens, quibus iuuetur 604.10.& 605.31.& 620.27.& 657. 47

Carnis defectus remedia 620.12
Carne humana uescentes 146.54
Quære Humana carne.
Carne Bubulæ quomodo facile percoquantur 626.55
Carnes suauiores facientia 645.19
Carnes quo absumantur in ollis 666.19
Carnes cum coquuntur conglutinãtia 710.5.& 716.23
Carnes alentia 630.14
Carpathij maris Echini quales 829.8
Carpheoron thuris genus 320.29
Carphos,id est,fœnum Græcum 657.15
Carpinus arbor 394.56
Carpinus montes amat 395.47.55
Carpino nuptiales faces faciunt 396.6
Carpophylon lauri genus 384.50
Carrucæ ex argento 861.45
Carthago uicta quantum, & quid Romanis soluere coacta 849.43.& inde
Carthago cum deleta fuit quantum argentum habuit 861.51
Carthago quando capta 353.50.& 377.29.& inde
Carthago quot annis Romæ æmula 377.35
Carthago fici argumento deleta ibidem.22
Carthaginem quis primus irrupit 158.22
Carthaginense bellum tertium quomodo sumptum 377.29
Cathaginensium contra Romanos victoriæ ibidem.36
Carthaginensium in Sicilia uictorum pictura 893.16.& inde
Carthaginenses Herculi humana hostia sacrificabant 924.45
Carthaginis Hispaniæ rosæ quales 562.54
Carthegon buxi semen 402.10
Cartilaginei pisces 228.4.&302.46.& inde
Cartilago rupta non solidescit 302.50
Caruilius Samnites superat 871.33
Caruilij Pollionis repertum 862.17
Caruilius Sp.quæstor cõtra Camillũ 867.13
Caruilius Sp.Iouem in Capitolio fecit 871.33
Caseorum consideratio,diuersitasque 305.37.& 306.2.per totum
Caseorum genera,usus,bonitas, medicinæ 742.1.& inde
Caseum seruandi ratio 652.30
Caseus ne corrumpatur, aut ne à muribus attingatur 801.51
Casei ubi optimi 306.2.per totum
Casiæ fruticis consideratio 224.9.& 325.15
Casia in septentrione uiuit 404.13
Casia apes delectari 570.14
Casignetis herba qualis 654.37
Cassander Gallos obsidet 810.1
Cassandrus rex 905.50
Cassandræ pictura 910.28
Casiteron,id est,candidum plumbũ 886.44.& 887.5
Cassius Longinus consul 156.41
Cassius orator 159.31
Cassius Seuerus 913.30
Cassius Parmensis 804.28
Cassius Hemina autor uetustissimus 340.41
Cassius Syllanus 872.2
Cassius Spurius regni affectator à patre perimitur 867.32.& 869.47
Cassij C.censura,& in ea prodigium 451.53
Castitatis exemplum 104.4.& 168.42.per totum.& 193.34. & 207.55. & 319.41.& 640.55.& 668.40
Castitatem seruantia 640.56.& 668.40
Castor Romanorum uictoriæ nuncius 563.51
Castoris aurigæ qui 119.31
Castorum ædes Romæ 868.46
Castoris pictura ubi 894.6
Castoris & Pollucis pictura 903.31
Castoris & Pollucis simulacrum 876.16
Castor cur à nautis inuocatur 17.14
Castoris stellæ quales ibid.5.per totum
Castor medicus 548.5.& 556.54
Castores animalia 824.47.& inde
Castores an testiculos sibi amputent, ibidẽ. & inde.199.23
Castorea,id est,Fibrorum testes quo seruẽtur optime 824.55.& 825.31
Castorea quæ 824.47.& inde.& 199.24
Castoreorum medicinæ 825.5.& 830.29. & 839.1.9.36. & 833.24. & 834.34
Castrata frumenti genus 466.21
Castratio quibus facienda diebus 496.6
Castrorum uallus ex cespitibus 914.18
Catagrapha à quo inuenta 898.23
Cataguse simulacrum 875.4
Catanance herba quæ 712.10
Cataplasmatum,id est emplastri genus, remedia 609.24
Catapulta à quo inuenta 181.10
Cataractæ aues 261.51
Cati corculi dicti 168.20
Catienus P. quid erga Philotimum seruum 169.9
Catilina Ciceronis ingenium fugit 168.10
Catilinæ prodigia 23.36
Catilinæ proauus quis 166.19
Catinius Labeo tribunus plebis quid erga Metellum 172.8.40
Catoblephas fera 194.44
Catochites gemma 969.2
Catopyrites gemma ibidem 4
Cato primus, quoties accusatus causam dixit,& absolutus est 165.45
Catonis primi laus ibidem 40.per totum. & 353.40
Cato primus,optimus orator,optimus imperator,optimus senator 165.41
Catonis primi triumphus, censura,scientia 353.40
Cato primus quando mortuus ibidem 50
Catonis de uitibus,uuisq; sentẽtia ibid.51
Cato eodem uino usus quo remiges 359.53
Catonis ex Hispania triumphus ibidem
Cato de uino condendo 364.31
Catonis de oliua præcepta 369.51.per totum.& 370.6.per totum
Cato de amurca quid 371.40.per totum
Cato nil de prunis syluestribus locutus 373.15
Cato de ficis serendis 377.5
Cato, fici argumento usus in delenda Carthagine ibidem 22
Cato Carthaginis inimicus ibidem
Cato de Myrti generibus 383.40.49
Cato de lauro 384.25
Cato de cupresso 404.35.51
Cato summus in omni usu 411.12
Cato de terræ uitijs atque optimo agro 423.21.31
Cato de plantandis arboribus, ac scrobibus faciendis 429.40
Catonis præcepta de insitione arborum 433.48
Cato de uite inserenda 434.22
Cato de talearum cultura 435.54.& inde
Catonis de agricultura præcepta 458.30.per totum
Catonis precepta ubi unumquodq; frumẽtum sit serendum 475.48
Catonis præcepta de arandi tempore 477.13,& inde
Catonis Censorij censura 504.52
Cato de Brasica 519.22.& 536.6
Cato Vticæ se peremit 95.33
Catonis M.laus 658.40
Cato M,de herbis ibidem
Cato quid erga Zenonis statuam 878.11
Cato quid contra Græcos 763.38.& inde
Cato contra medicos ibid.34.& inde
Cato quando obijt, & eius ætas ibid.48
Catoni cantharides obiectæ sunt quòd eas uendidisset 775.2
Cato Censorius octuagesimo anno filium genuit 160.17
Catonis duplex propago ibidem.18
Cato cẽsorius quid de legatione Atheniensium 167.32
Cato Græcorum hostis ibidem.37.& 763.38.& inde
Cato Vticensis pronepos Catonis primi 167.38
Cato Vticensis Græcorum amicus ibidem
Cato ambitus hostis, ac repulsis gaudens, prologo
Catonem rem improbam nemo audet petere ibidem
Cati,Catones,& Corculi qui dicti 768.20
Catus Aelius consul, & eius parsimonia 862.4
Catuliana Minerua cur dicta 876.6
Catulitio quid 398.33
Catulus Q.consul 251.16
Catulus Q. consul quando 926.13.& inde.& 934.37
Cautulus Q. qui Cimbros uicit & eius nobilis domus 418.55
Catulus Qu. Capitolium dedicat, & eius inuentum 504.42
Catulus Luctacius Mineruæ simulacrum dicat 876.6
Catulus tegulas Capitolij inauaurat 850.36
Catullus Veronensis Poëta contra quem 926.8
Catullus Poëta quid erga strumam Noniũ 959.23
Catulli incantationes 726.18
Cauaticæ cocleæ 788.6. & 103.51
Caucalis herba 573.4
Cauchorum uita 386.43.& inde
Caucon herba 687.10
Caudarum animalium cõsideratio 309.20.per totum
Caudarum animalium diuersitas ibidem.per totum
Caudæ quibus amputatæ renascuntur ibidem 24.
Caudæ præter hominẽ, ac Simias omnibus fere insunt animalibus ibidem 21
Cauda uillosa ubi in homine 155.51
Cauda animalium,animi index 190.45
Caulias quid 507.17
Caulina uina 357.2
Caulis leguminum qualis 462.31.& inde
Caulis herbarum differentię 517.56
Caulis pro Brasica 518.2
Caule reciso quæ regerminent 517.34
Caulodis brassicæ genus 536.13
Cauneæ pomorum genus 378.37
Cauponæ animalia in mari 239.19
Causæ rerum omnium afferri non possunt 13.52
Causæ quorundam nosci non possunt 38.4 & inde
Cea seu Coa uestis qualis 284.18.21. ibidem.per totum
Cecinnæ pater odio uitæ perijt 253.50.& 551.9
Cedrelæon oleum 371.5
Cedrelates cedri semen 336.45
Cedrelaten uocant cedrum magnam 634.52
Cedri usus in sacris 330.33
Cedrus minor, & eius genera 336.38
Cedri maioris genera ibidem.42
Cedro cur simulacra deorũ fiant. ibid.47

Cedrus libros à tineis conseruat 340.56
Cedrus picem fundit 363.41
Cedrus montes amat 395.45.& 404.18
Cedro folia non decidunt 396.45
Cedri folia capillata 398.30
Cedrus quo tempore semen gerat 400.18
Cedri ubi optimæ 411.46
Cedri oleo peruncta non sentiunt cariem, aut tineam ibidem
Cedri usus ad classes in Aegypto, Syriaq; 412.32
Cedrus non tenet clauum 413.4
Cedrus non sentit cariem, neque uetustatem ibidem 35
Cedri magnæ natura, & medicinæ 634.52
Cedria picis genus ibid.53
Cedrium quid, & quomodo fiat 393.3
Cedrides, id est, cedri fructus, ad quid utilis 635.18
Cedrinæ mensæ nobilissimæ 341.39
Celebothras rex 133.47
Celeres equites à Romulo instituti 847.32
Celetizontes pueri 875.49.& 876.16
Celetum testudinis genus 222.24
Cellæ uinariæ quales esse debeant 364.47. per totum
Cellaria agris maiora 934.53
Celia potus genus 609.35
Celocem nauem Rhodij inuenerũt 182.16
Celtis arbor, id est, lotos 343.11
Cæmenta qua ratione componantur 943.55
Cemos herba 712.15
Cenchramis statuarius 877.28
Cenchris serpentis morsus remedium 557.8
Cenchridis accipitris in medicinis usus 779.17
Cenchrites gemma 973.45
Cenchron Adamantis genus 956.2
Censius C. prætor 360.35
Censorius Piso historicus 341.4
Censoria notatur, qui quinque pondo argenti possidet 862.2
Censorum officium circa quid 456.35. & 459.22
Censu Senator quando legi cœptus 348.45
Census moribus, & uirtutibus inimicus ibidem
Censu magistratus omnis exornatus ibidẽ
Centaretus quis 206.26
Centaureæ herbæ consideratio 667.25.& 672.11
Centaurij herbæ ætas 723.9
Centaurium maius & minus 702.48
Centaurij medicinæ 685.55.& 686.39.49. & 687.53.& 689.43.& 696.21.& 697.6. & 698.56.& 700.40.& 701.13.& 702.48
Centaurion herba unde 662.52
Centaurion lepton herba 667.40.48
Centaurium herba contra quæ 675.40.& 677.19
Centaurorum simulacrum 921.53. & 924.2
Centifolia rosa 562.32.39
Centipedes pisces 237.45
Centipelliones quid 744.33
Centumcapita herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 589.20.per totum
Centunculum herba qualis 651.11
Centunculi herbæ medicinæ ibidem
Centurionum insigne uitis erat 350.29
Centuripinum crocum quale 564.37
Ceparum colores plures 515.9
Cepas Aegyptij pro deo colunt 514.46
Cæpe genera plura 515.13
Cepis omnibus odor lacrymosus 514.50
Ceparum sapores uarij 515.13
Cæparum bonitas ibid.19
Cæpe quo tempore serantur ibid.15
Cæpe ubi optimæ seruentur ibi.27
Cæpe qualiter seri debent ibidem.30
Cæparum semen quando colligi debet, ibidem.35
Cæpe quomodo diutius seruari possunt 516.31
Cæpas syluestres non esse 531.8
Cæparum remedia ibidem.9
Cæpe somnum faciunt ibidem.10
Cæparum nocumenta ibidem.29
Cæpis nuces aduersantur 629.43
Cephenes Apum genus 280.38
Cepheus Andromedæ pater ubi regnauerit 145.5
Cephis statuarius 877.29
Cephisiodotus statuarius 872.33.41
Cephisodori duo 877.23
Cephisodorus statuarius Praxitelis filius 922.38.& 875.40
Cephisodorus pictor 898.55
Cephus animal quale 193.45
Cepio scriptor 562.39
Cepionis & Drusi inimicitiæ 845.16.& 744.15
Cepionides gemmæ 969.35
Cepites gemma ibid.5
Cepocapites gemma ibidem
Cera quomodo fiat 572.3.& inde
Cera quæ optima ibidem.8.& inde
Cera quomodo alba fiat ibidem.22
Ceræ usus ad quid ibidem.23
Ceras ex quibus floribus apes confingunt 570.13
Ceræ imagines à quo repertæ 911.54
Ceris pingere consuetudo 907.27
Cerachates gemma 967.17
Ceramicos locus 912.15.& 922.7
Ceramites gemma 969.6
Ceras Amaltheas, librorum titulus. prologo
Cerastes, id est, uermes ficus infestantes 448.45
Cerastis serpentis descriptio 195.45
Cerastis cornua quadrigemina ibidem
Cerastis serpentis morsus remedia 546.51.& 637.55.& 815.13.& 825.21.& 827.34
Cerasus peregrina arbor 314.13
Cerasorum consideratio 381.13. per totum
Cerasorum Baccæ ibidem.7
Cerasi quando, & unde primum in Italiam ibidem.11
Cerasi ubi non proueniunt ibidem.15
Cerasorum nomina plura ibidem.per totum
Cerasus in lauro inseritur ibidem.17
Cerasi succus qualis 382.9
Cerasa quibus constent ibidem.34
Cerasus quæ loca amet 395.51
Cerasis rami miræ magnitudinis 402.46
Cerasi insitio quomodo fiat 433.42
Cerasi quomodo præcoces fiant 453.53
Ceratiæ herbæ medicinæ 689.29
Ceratias cometis genus 14.28
Ceratitis herba quæ 551.47
Ceratitis medicinæ ibidem
Ceraunia gemma 966.26.32.& inde.& 972.11
Ceraunia siliqua 237.38.per totum
Ceraunij montes ubi Myrtus primum uisa 383.18
Ceraunium genus Tuberis 506.27
Ceraunobolon quid 903.55
Cerberum Hercules ubi extraxit ab inferis 705.15
Cerberi spumis aconitum ortum ibidem
Cercopitheci feræ descriptio 194.10
Cercuron Cyprij inuenerunt 182.17
Cerebri consideratio 292.6.& inde
Cerebrum quibus insit ibidem
Cerebrum hominis portione maximũ humidissimumq; ibidem.10
Cerebri materia qualis ibidem.& inde
Cerebrum sensuum arx
Cerebrum uenarum terminus ibidem
Cerebro propria ibidem, & inde
Cerebrum mentis regimen
Cerebrum somni causa
Cerebro carentia non dormiunt
25
Cerebrum secundo loco formatur
pore 298.17
Cerebri medicinæ 640.3.&
Cerephyllon herba, & eius natura
Ceres quæ prima reperit
Ceres cur dea iudicata
Cereris ædes Romæ ubi, & à quo
912.7
Cereris sacra à castis solum
Cereris simulacrum ex peculio
factum Romæ
Cereris simulacrum 877.47.&
34
Ceria potus genus
Cerini gemmæ
Cerinthe herba qualis
Cerinthe Apes delectantur
Cerinthum quid
Cerion quid
Cerion libri titulus. prologo
Cerites gemma
Ceroſtrata cornua
Cerulei pigmenti consideratio
Ceruleus fons Romæ
Cerri glans qualis 388.54.&
Cerrus arbor 388.
Certaminum sacrorũ uictores, coronantur
Certaminum sacrorum coronæ
Certi nihil esse, certissimum est
Ceruarij lupi quales
Ceruarium uenenum quid
Ceruisia quando, à quibus, & ex qua materia
Ceruisia qua arte uetustatem ferat
53
Ceruisia mera non diluta bibitur
56
Ceruisiam uti uinum inebriare hominem
167.3.
Ceruisia potus genus
Ceruisiæ usus ubi, & ex ea medicinæ
dem.37
Ceruix quæ corporis pars
Ceruicis descriptio ibidem &
Ceruicis remedia 557.43.&
& 513.35.& 685.43.& 732.12.&
& 767.56.& 833.23
Ceruorum consideratio
totum
Cerui canibus urgentibus ad hominem
tro confugiunt
Cerui ægroti quo se iuuant
18
Ceruorum conceptus quando
Cernæ qua herba se post partum
ibidem.54
Cerui quid agant depositis cornibus,
dem.200.21
Ceruorum cornua ad quid utilia
Cerua Sertorij qualis
Ceruorum uita longa ibid.50.&
Cerui febres non sentiunt
Ceruos Africa non gignit
Cerui serpẽtes mãdunt 744.23.&
Cerui ubi non sint 216.14.34.36.&
Cerui ubi fissis auribus
Ceruorum coitus qualis
Ceruæ parturæ quo pascantur
Cerui cicurati raro concipiunt
Ceruorum cornua qualia 290.52.
Ceruorum capiti uermiculi insunt
Ceruorum anima serpentes urit
Cerui qua herba serpẽtibus resistũt
Ceruorum ætas discerni nõ potest
Ceruis cor maximum
Ceruo fel esse in cauda
Ceruis ubi quaterni renes

Ceruorum,& ſerpẽtum inimicitiæ 198.17. & 271.26.& 744.23
Ceruorum cum ſerpente pugna 200.45
Ceruino ſanguine cõtrahi ſerpẽtes 744.36
Ceruini cornus odore ſerp.fugãtur 271.26
Ceruini cornus in medicinis uſus 746. 55.& 748.30. & 749. 45. & 751. 49. & 753.12. & 756.54
Ceruinus pulmo in medicina 750.31.& 756.34
Ceruinus ſanguis aluum ſiſtit 751.49
Ceruorum coagulũ inteſtinis utile 752.55
Ceruinus ſimus in medicina 756.38
Ceruæ cum ſenſerint ſe grauidas lapillum deuorant 758.42
Cerui dictamum herbam monſtrarunt primum 197.42.& 670. 55
Ceruſſa color 895.39. & 897. 21. & inde
Ceſelij iuris periti præceptor 204.28
Ceſenatia uina 356.39
Ceſtius C. conſul 261.35
Ceſtij C.Corinthium ſignum 872.15
Ceſtros herba qualis 670.1
Cethegus conſul quando 340.47
Cethegi menſa nobilis 341.45
Ceti piſcis magnitudo 822.34
Calaſtricum nitri genus 817.31
Calaſtricum nitrum uice ſalis 818.32
Chalazias gemma 973.52
Chalceti herbæ medicinæ 687.40
Chalcanti æris conſideratio 882.22.& inde
Chalcides ſerpentes 825.20
Chalcidicæ ficus quales 376.40.&377.3
Chalci pondus 536.7
Chalcis piſcis 840.52
Chalcis ter anno parit 240.31
Chalcitis lapidis conſideratio 865.36.& 881.28.& inde. & 974.14
Chalcitis aluminis ſpecies 916.51
Chalcophonos gemma 969.17
Chalcoſmaragdos gemma 958.20
Chalcoſthenes ſtatuarius 877.29
Chalcoſthenes imaginum fictor 912.14
Chaldæorum doctrina 136.24
Chaldæorum gemmæ 972.44
Chamæacte herbæ medicinæ 698.26
Chamæactæ Sambuci genus 639.53
Chamęciſſi herbę deſcriptio,& ex ea medicinæ 650.41
Chamæciſſos arbor , & ex ea medicinæ 643.53
Chamæciſſos hederæ ſpecies 406.15
Chamæciſſos herba 674.20
Chamædaphnes medicinæ 584. 10. per totum
Chamædaphnes herbæ deſcriptio,& medicinæ ex ea 650.22
Chamædaphne laurus 384.47
Chamædaphne herba quæ 569.54
Chamælea herba qualis 669.9
Chamæleæ herbæ deſcriptio , & medicinæ 650.27
Chamęleuces herbę deſcriptio,& ex ea medicinæ ibidem.45
Chamæleuce herba quæ 686.23
Chamæmilon herba 594.2
Chamæmili medicinæ ibidem.7
Chamæmyrſine herba 371.2
Chamæmyrſine quid, & ex ea medicinæ 632.14
Chamæmyrſinæ olei natura,& ex eo medicinæ 621.36
Chamæpeuces herbæ deſcriptio, & medicinæ 650.49
Chamæpitis herbæ medicinæ 636.40
Chamælyces herbæ deſcriptio,& medicinę ex ea 650.26
Chamæceraſi conſideratio 381.36
Chamęcyparitſſos herba, & ex ea medicinæ 650.41
Chamædrys herbæ deſcriptio , & ex ea medicinæ ibidem 7. & inde
Chamędropis herbæ deſcriptio,& medicinæ ex ea ibidem
Chamelæa frutex 344.30
Chamelæa arbor, & ex ea fictitium oleum 370.35
Chamæleõ herba unde dicta 592.44
Camæleon herba quæ 573.52.& 739.38
Chamæleonis herbæ conſideratio,genera, medicinæ 592.38 per totum
Chamęleonis herbę ætas 723.8
Chamæleonis oculi quales 294.36
Chamæleoni pulmo maximus 299.19
Chamæleontis conſideratio & ex ea medicinæ 739.13
Chamæleontis miracula ibid.& inde
Chamæleontis beſtiæ uenenum 198.15
Chamæleontis animalis deſcriptio 201.6 & inde
Chamæleon ſolo aëre paſcitur ibidem 17
Chamæleon multicolor ibid.19.&739.19
Chamæleontis oua qualia 264.14
Chamępeos piſcis 841.5
Chamępitys herba 584.34
Chamęlitys herba 693.28.33
Chamęrops herba 688.3.&700.50
Chamęterum ſimulacrum 942.48
Chamętrachea piſcis 841.5
Chamęzelos herba 673.25
Chamęzelon herba qualis 716.1
Chanę piſces uuluas habent 241.9
Channe piſcis 841.52
Characia arundinis genus 407.55
Characias tithymali genus 690.52 & 761.56
Chares ſtatuarius 871.18.40
Charitatis exempla 221.39.& 246.2.& 247. 22. & inde . & 248. 28. & 282. 31. & 283. 50.& inde
Charitoblepharon frutex 347.56
Charitum ſimulacra 923.52
Charmidę ingens memoria 164.14
Charmis medicus qualis 763.7.& 764.47
Charoncę ſcrobes 37.54
Chartarum conſideratio 338.52.& 339.35 per totum.& 340.41 per totum
Chartarũ uſus maxime neceſſarius 338.49
Charta quando reperta ibid.& 341.17
Chartę quomodo ex papyro preparentur 339.30
Chartarum genera plura,& quomodo fiant ibid.35.per totum
Charta religioſis uoluminibus apta ibid.36
Charta Auguſti cur dicta ibid.& 37
Chartę bonitas in quibus 340.8
Chartę glutinum quale eſſe debet ibid.27. &466. 42.&604.40
Chartarũ farinę,& ex eis medicinę 604.40
Chartarię officinę polline utuntur 466.42
Chaſma quid 15.53
Chaus animal quale 193.45
Chelidonia ficus 376.56
Chelidonię herbę medicinę 685.33.& 701.24.& 702.44.& 672.15
Chelidonia oculis utilis 677.22
Chelidonia uiſui ſaluberrima 197.48
Chelidoniam herbam hirundines inuenere 670.36.& 197.48
Chelidonia collyria quare 670.47
Chelidonia,id eſt,zephyrus uentus 21.18
Chelidonię gemma 969.19.& 973.43
Chelidonij lapilli 301.12
Chelonia gemma 963.21
Chelonitides gemmę ibidem 26.
Chenalopeces aues 251.55
Chenomychon herba 569.6
Chenopodis herba 276.42
Cheramites gemma 969.10
Cherias medicus 559.39
Chereas ſtatuarius & eius opera 875.49
Chernites lapis 938.5
Cherſinę genus teſtudinum 222.27
Cherſydris ſerpentibus contraria 589.10
Chię terrę medicinę 917.51
Chij inſulę uuę quales 351.14
Chios inſula optimũ amylum habet 465.6
Chium uinum quale 357.25.& 360.25
Chium oppidũ obſeſſum glandibus durauit 388.26
Reliqua quęre parte ſecunda.
Chydęas quid dicant 361.19
Chiliodynama herba 667.17
Chilon philoſophus gaudio obijt 168.29. & 177.49
Chilonis laus,autoritas,dicta mors 168.25. per totum
Chiragrę morbi remedia 741.16.& 657.27
Chirocineta Democriti liber 653.51
Chiron Herculis ſagittis uulneratus & qua ſanatus herba 667.25
Chironis parentes & eius inuenta 180.26
Chironis ſimulacrum 923.25
Chironeon herba 662.47
Chironis herba centaurion ibid.51
Chironis medicina Troianis temporibus 782.28
Chironia herba 663.6.& 672.6
Chironia herba & medicinæ ex ea 613.28. & 701.6
Chironia Pyxacanthos ſpina 649.24
Chironium pyxacanthum quid 316.31
Chironiũ Panaces herbę genus 662.47. et 667.27
Chironium contra cicutam 676.7
Chlœliç uirginis ſtatua qualis 869.29.32
Chlœliç ſtatua quare poſita ibidem
Chlorei auis cum coruo inimicitia 272.46
Chlorion auis 256.15
Chlorites gemma 969.29
Choaſpites gemma ibid.32
Cholon quid 958.14
Cholerę remedia 534.32.& 541.24.et 623. 19.et 648.6.40.et 719.20
Chondris herba 671.7
Chondris herbę medicinę 689.7
Chortinon oleum 371.24
Chorus uentus qualis et quibus nocuus 498.15
Quęre Corus.
Chreſton,id eſt cichorium herba 535.38
Chryſalis uermis qualis 289.21.et 290.4
Chryſanthemi herbę medicinę 693.50
Chryſermus medicus 596.33
Chryſippeę herbę medicinæ 694.41
Chryſippi garrulitas 762.22
Chryſippi medici,laus,ętasq; 683.33
Chryſippi de Braſsica liber 536.3
Chryſites lapis 941.40.et 972.35
Chryſitis quid 857.10.14
Chryſitis flos 567.8
Chryſoberylli gemmę 958.42
Chryſocarpum hederę ſpecies 405.38
Chryſocollę cõſideratio 854.25.per totum
Chryſocolla unde dicta 842.45.et 855.19
Chryſocolla ubi optima 854.27.et inde
Chryſocolla quid ibidem 34.et 894.40. et 968.24
Chryſocollę in ſpectaculis uſus 854.55
Chryſocollę genera tria 855.2
Chryſocolla herbacea ibidem 3
Chryſocollę mediçinæ ibidem 11
Chryſocomes herbę medicinę 580.46
Chryſocomę flos qualis 567.8
Chryſogonus Syllę ſeruus 918.49
Chryſolachanum herba quę 713.11
Chryſolampis gemma 969.34
Chryſolectrum quid 955.8.et 965.41
Chryſolitus gemma 965.47.& 974.9
Chryſomela cotonea poma 372.20
Chryſopis gemma 969.34
Chryſopralius gemma 958.45.et 963.16. 44.et 964.9
Chryſopteros Topazij genus 963.15
Chryſothales herba 680.3
Chryſos piſcis 841.50
Chrombori piſces 840.52
Chromis piſcis 225.5.et 841.54
Cyamea,id eſt fabaria gemma 973.47
Cyamon herba 572.40
Cyaneꝰ color 964.48.et 973.56.et 566.50
Cyanus gemma 964.38
Cyani flores 566.51.et 569.11

Cyathus pondus quale 586.7
Cybele quo anno Romam aduecta 457.20
Cybeles in leone ſedentis pictura 905.40
Cybeles ſacerdotes quo uirilitatem amputant 913.32
Cybeles ſpecus mirus 38.1
Cybele à Claudia inducta Romam 168.46
Cybium quid 223.46.& 840.55.841, 44.& inde
Cybij piſcis medicinæ 827.43
Cybiorum medicinæ 832.2.& 834.6
Cibus ſimplex utiliſsimus 311.46
Cibi qui auidiores 300.46,
Ciborum luxuria multiplex 508.20
Cibi quorundam miri 386.37
Cibo quod animal nunquã ueſcitur 201.17
Cibos alios, alia appetunt 271.34.& inde
Cibos uarie ab animalibus peti ibid. & inde
Cibo ultra undecimum diem plerosq; caruiſſe 312.7
Ciborum appetentia quomodo fiat. Quere *Appetentia in cibis*
Cibis interdum uitantur morbi 594.25
Cibo homo maxime perit 688.16
Ciborum temperantia utiliſsima 731.35
Cibum ſomno concoquere, corpulentiæ prodeſt, non uiribus 311.53
Cibi ambulatione perficiuntur ibid.55
Cibi priuilegio uincuntur ibidem
Cicadarum conſideratio 286.22.& inde. & ibidem.50.per totum.& 297,22
Cicadarum in medicinis uſus 791.15
Cicadarum cantus quando acerrimus 598, 40,
Cicadæ quæ mutæ, quæque canunt 286.27 & inde
Cicadis ueſcentes homines ibid.30
Cicadæ ore & excrementorum foramine carent ibidem.38.43
Cicadæ ubi non proueniant ibid.50 per totum
Cicadæ ubi mutæ,& ubi canorę ibid.56,
Cicadas oculis carere 293.10
Cicatrici quibus color redit 529.37.& 541.44.& 608.35.& 643.15.& 650.38.& 702.87.& 718.21,36.& 732.47.& 743.7.& 758.30.& 824.34.& 826.24.& 855, 16.& 917.22.& 941.22
Cicatricum ulcera quid tollat 548.51, &718.55l
Cicatrices oculorum tollentia 855.16
Cicatricum remedia 533.52.& 543.53.& 545.53.& 610.50.& 612.26.& 613.6.& 635.46.& 736.48.& 747.35.& 888, 8.& inde
Cicatrices reducunt 537.52.& 620.15.& 623.3.& 626.33.& 628.35.& 857.4.& 879.25.& 944.36
Cycæ quid è palma factum 336.7
Ciceris conſideratio, & ex eo medicinæ 607.27
Cicer quando ſeritur 470.56
Ciceris differentiæ, natura &c. 471.2
Cicer in religionis uſu ibidem.6
Ciceri tantum, nullæ beſtiolæ in horreis innaſcuntur 470.56
Cicer uermibus inimicum 524.26
Ciceris radix qualis 451,43
Cicerculæ deſcriptio 471.7
Cicerculum quid 894.54
Cicero quando conſul 236.40
Ciceronis academia ubi 803.41
Cicero extra omnẽ ingenij aleam prologo
Ciceronis laus ingẽs 168.2. & inde 803,50
Ciceronis acta 168.2.& inde
Ciceronis uxor centum & tribus uixit annis 174.25.
Cicero fatetur ſemper quos ſequatur autores prologo
Ciceronis libri De officijs, quales ibidem
Cicero de unguentis 333.2.& 423.45
Ciceronis manu ſcriptus liber Plinij tempore extabat 340.38.
Ciceronis cedrinæ menſæ nobiles 341. 40.& 343.4
Ciceronem potatorẽ maximum Tergilla arguit 336,36.40
Cicero lux doctrinarum 423.45
Cicerones unde dicti 456.30
Ciceronis uerſus de lentiſco 484.18
Ciceronis Tuſculana uilla cuius & inde 588.13
Ciceronis filij conſulatus ibid.24
Ciceronis hoſtis Cæſar dictator & inde 168.14
Cicero equeſtre nomen ſtabiliuit & inde 847.24
Ciceronis conſulatus ibid.
Ciceronis dictum de Sphinge 872.12
Cicero Veriſimulacrum Cupidinis obijcit 922.27
Ciceronis facetum dictum 925.50
Cicer. conſulatus & eius collega 214.2. 24.& 236.40
Ciceronianæ aquæ, uillaq; 803.38
Cichorium herba quæ 518.37
Cichorion herba qualiter frondet 574.56
Cichoriũ quod & intubũ erraticũ 572.49
Cichorium & eius uſus ibidem.535.28 & inde
Cichramus auis quæ 253.21.& inde
Cicindelæ uermes noctu lucentes 487.9. 20.22
Cicini olei natura & medicinæ 621.4 & inde
Cicis arboris factitium oleum 370.37
Cyclaminj herbæ conſideratio 567.21
Cyclaminum braſsicæ inimicum 632.45
Cyclaminos herba quæ 674.2.14.20.& 675,29.& 675.19,24.& 677.34
Cyclaminj herbæ medicinæ 689.49.& 694.19,& 695.44.& 698.27.& 699.4. & 699.38,50.& 701.41.& 702.20.& 704.2.16
Cyclopis pictura 900.50
Cyclopes populi 152.52
Cyclopum reperta 180.19.29.37
Ciconiarum conſideratio 252.33.& inde
Ciconiæ unde ad nos ueniant, ignoratur ibidem 36
Ciconiæ æſtatis aduenæ ibidem 38
Ciconiæ ceu lege prædicta die recedunt ibidem
Ciconiarum diſcedentium agmen nemo uidit ibidem
Ciconias non uenire ſed ueniſſe cernimus ibidem 41
Ciconiæ nouiſsime uenientẽ lacerant 47
Ciconijs non eſſe linguas ibidem 49
Ciconiæ ſerpentum exitium ibid.
Ciconias occidiſſe ubi capitale ibid.50
Ciconiæ nidos eoſdem repetunt 253.2
Ciconiæ ubi non ſunt 255.10
Ciconia quomodo cum ſerpentibus dimicat 252.49
Ciconiarum uentriculus in medicina 776 14.& 796.48
Cicutæ herbæ cõſideratio, uſus & ex ea medicinæ 678.45
Cicutæ ubi uis maxima 679.16
Cicuta homini uenenum 355.33
Cicuta ſumpta, bibere cogit ſumẽtem 365, 38
Cicutam præſumunt qui multum bibere cupiunt ibidem 4
Cicuta rutæ contraria 542.22
Cicutæ contrarium 590.49
Cicuta inuiſa Athenienſium pœna 678.45 & inde
Cicutæ herbæ medicinæ 613. 51.& 615 30.& 636.8.& 676.6.& 711.3.& 713.44. & 741.38.& 745.39
Cicuta quibus proſit 695.46.& 698.31.49. & 699.54,& 700,34.& 701.50,& 734.7
Cydias pictor & eius opera 908.27
Cydippes pictura 905.22
Cydon ſtatuarius 872,55
Cydonea poma quæ 372,18
Cygni in medicinis uſus 791,25.32
Quære Olorum conſideratio.
Cilicia lactuca
Cilicum irinum optimum
Cilicum crocum optimum
Cylindri lapides 958.55.&
Cyliſci tragœdi pictura
Cilium quid
Cimbam nauem quis reperit
Cymbia uaſa ex qua materia
Cimbri à quibus uicti
Cimbricis bellis portentum
Cymbrica uictoria
Cymbricæ pugnæ ululatus
Cimæ in braſsicis quæ, & earum uſus 29.& inde.& 537.28
Cimicis animalis in medicinis uſus
Cimices necantia 714.53.& 837.56.& 839.35
Cymindis accipitrum genus
Cymini conſideratio, natura, ſatio, &c. 16.& inde
Cyminum condimentum faſtidij
Cyminum ſylueſtre, ſiue ruſticũ
Cyminum ſtomachi doloré expellit
Cyminum ubi optimum
Cymini medicinæ
Cymini radix & eius herbæ degeneratio 524.8
Cymini morbus ſcabies
Cimmerius Boſphorus laurum non 404.20
Cimmerius Boſphorus quibus arboribus abundet
Cimolia creta 895.30.& 880.1.9.&
Cimolia terra ueſtes tinguntur & inde
Cimoliæ terræ uſus
Cimoliæ terræ medicinæ
Cimon pictor
Cinnabaris color
Cinædi piſces
Cinnamomi conſideratio
Cinnamomum idemq; cinnamum
Cinnamomũ ubi colligitur ibid.404. 330.13
Cinnamomum quo deuehitur 143.44
Cinnamomi duo genera
Cinnamomi corona à quo primum
Cinnamomus auis
Cinnamum quomodo è nidis decutiũt eidem 36.
Cinnami oleum
Cinare herba ceruus uenenatis pabulis reſiſtit
Cincinnatus arans dictator factus
Cynædia gemma
Cyneæ legati ingens memoria
Cyneæ Pyrrhi legati in uitem facetum dictum
Cynegirus dux
Cinerea uua qualis
Cynæ arbores
Cinis in medicinalibus 947.43
Cinis immobilis uento
Cinis ficus medicinæ
Cineris uſus 425.20. per totum
Cineres loco fimi ubi ibidem & 414.
Cineribus ſemina ante ſationẽ aſpergenda 475.4
Cyniras tegularum inuentor
Cyniræ ſenectus
Cinnabaris pigmenti cõſideratio
Cinabaris in unguentis
Cynocephalia herba
Cynocephali feræ natura
Cynogloſſos herba quæ 669.34
Cynoides herba qualis 676.55
Cynomyas herba qualis 677.1
Cynomorion herba, & ex ea medicinæ 699.27
Cynops herba 574.50
Cynopus piſcis 841.11
Cynorhodus flos 563.40
Cynorhodos, id eſt roſa ſylueſtris ad quid 660.48.& 205.41. per totum
Cynorhodus ad canis morſus 675.30 &

Cynosbaton frutex, & ex eo medicinæ 648.52.& inde
Cynosbatos frutex quid 346.11
Cynosdexia piscis 841.12
Cynosorchis herba 713.2
Cynospastos arbor & eius medicinæ 648.52.& inde
Cynosura oua quæ 267.27
Cynozolon herba quæ 593.8
Cyparissias herba quæ 691.43
Cyperos quid 576.33.43
Cypirus arbor omnium ocyssima 431.42
Cypirus herba quæ 575.25.52.& 576.28.& inde
Cippi Romani cornua fabulosa esse 190.49
Cyprinus piscis 225.16
Cyprinus sexies anno parit 240.31
Cyprinum oleum 371.6
Cyprinum unguentum 331.3.43
Cyprij unguentis delectati ibidem.1
Cypria ficus 337.29.& 361.23
Cypriæ uites maximæ 349.21
Cyprium uinum 357.33
Cypria resina optima 363.44
Cypria laurus 384.31
Cypri sampsucus uel armaracus optimus 582.46
Cypros herba & ex ea oleũ ad quid 621.49
Cypriæ arundinis medicinæ 644.34
Cypria cera 880.16
Cyprus arbor 327.13
Reliqua quære parte secunda.
Cypsellus tyrannus 892.30
Cypseli aues 260.5
Circæa herba qualis 712.25
Circe herbarum perita 659.49
Circei agri quales ibid.44
Circeiensis ager magnas lactucas habet 519.15
Circeium, id est mandragora 678.17
Circes odoramenta 342.45
Circenses ludos, myrto coronati spectabãt 384.17
Circensibus ludis, circus quo sternitur 942.27
Circius uentus ubi utilis, & contra 421.29
Circius uentus ubi uiolentus ibid.30
Circius uentus qualis 21.4
Circos gemma 969.11
Circos accipitrum genus 247.6
Circi maximi Romæ descriptio 933.46
Cyrenaica prouincia Misy habet 506.26
Cyrenaica prouincia Basiliscum serpentem gignit 194.48
Cyrenaicæ regionis Lasserpitium 405.7
Cyrene oppidum quando conditũ 507.4
Cyrenaicæ arbores 344.2
Cyrenis rosæ atq; unguentum 562.52
Cyrenis crocum quale 564.34
Reliqua quære parte secunda.
Cyrus quando regnare in Persis cœpit 920.37
Cyri post uictam Asiam ingentes diuitiæ 849.46
Cyri ingens memoria 164.8
Cirri auium descriptio 290.36.& inde
Cirsion herba qualis 712.33
Cisalpinæ uineæ fertilissimæ 421.25
Cissibilites mulsi genus 358.19
Cyssanthemos herba 674.15
Cyssanthemi herbæ medicinæ 686.53.& 703.14.& 704.3.& 692.29
Cisites gemma 969.15.& 973.47
Cissos arbor & ex ea medicinæ 643.50
Cissos hederæ species ibid.& 406.14
Cistarum materia quæ 413.21
Cisternarum construendarũ ratio 943.38
Cisternarum aqua qualis 806.42.& inde
Cisthos arbor & eius natura, genera, medicinæ 643.43.& inde
Citharæ & eius chordarũ repertores 181.33
Citharus piscis 840.52
Cytheris mima 191.40
Citieus medicus 529.22
Cytinus, id est, primus Punici mali flos 624.32
Cytisi fruticis consideratio 346.25
Cytisi folia qualia 398.19
Cytisi color 412.42
Cytisus herba uel legumen 473.33
Cytiso herba apes delectantur 570.13
Citori montis buxus 395.25
Citra puluerís iactum, prouerbium 909.52
Citrea quomodo serantur 427.35
Citreorum odor, & sapor qualis 382.18
Citreorum malorum medicinæ 623.47
Citreum oleum quale 621.38
Citrus arbor à Græcis medica dicitur 371.3.& inde
Citri usus in sacris 330.33
Citrinum oleum 371.3
Ciuem seruare melius quàm hostem occidere 387.50
Ciuem seruantis priuilegia ibidem.56
Ciuium fortium quæ dona maxima apud ueteres 456.8
Ciuile bellum Pompeij magni ostẽto prædictum 451.41.50
Ciuicæ coronæ consid. 387.10. per totum
Ciuica corona quę 587.15
Ciuica corona cui dabatur 587.26
Ciuitatem regiam Aegyptij inuenerũt 180.52
Ciuitatem popularẽ Attici inuenerũt ibid.
Ciuitates ab animalibus deletæ 198.41
Cyzicena terra qualis 913.49
Cyzici unguentis delectati aliquando 330.54
Cyzici obsidionem quod prodigium præcesserit 451.48
Clamatoria auis 249.17
Clarigare quid 587.8
Classis prima Romæ 848.46
Claudiana struthia 373.51.54
Claudię pudicitia inducta in urbem Cybele 168.46
Claudius imperator in Sicum oppidũ ueteranos misit 68.33
Claudij imperatoris colonia 69.23
Claudij imperatoris è Britannia triumphus & eius insignis nauis 65.1
Claudij imperatoris in Africa bellũ 93.37.& 94.55
Claudij imperatoris oculi quales 293.30
Claudij imperatoris de Britãnia triumphus & eius ludi 850.12
Claudij imperatoris aquæductus 936.36
Claudius imp. smaragdos induebat & sardonichas 959.52
Claudius imp. quid cum orca pisce 218.52
Claudius imp. scaro pisce delectatus 225.43
Claudius imp. quando censor 244.51
Claudij imp. Messalina uxor 268.4
Claudij principatu lapides pingere inuentum est 890.27
Claudij principis institutio 848.27
Claudij prin. cõsulatu plures soles uisi 16.36
Claudij Cæsaris historiæ 323.14
Claudij charta 340.17
Claudij Cæsaris ludi 206.37.850.11
Claudius Appius quando consul 891.46
Claudius Appius primus clypeos in sacro dicauit ibidem
Claudij Pulchri scena qualis 893.30
Claudij Pulchri ædilitas 186.14
Claudij Isidori testamentum 861.8
Claudij Agrippina uxor 919.3.& 261.1.& 255.50.599.32
Claudij libertus potentissimus 327.51
Claudij imperatoris serui tres ditissimi 861.5
Claudius pisce octo milibus nummũ mercatus 226.20
Claudio immolanti, in extis iecur defuit 299.26
Clauiculæ uitium quæ 610.36
Clauis inuentor 180.43
Clauorum pedum remedia 578.11
Quære Pedum clauorum
Clausa omnia, cuius tactu aperiuntur 684.35
Clauus, id est morbus arborum 449.3
Clauus latus ab Hostilio rege repertus 236.31
Clauorum remedia 635.52.& 640.35.& 696.33.& 730.33.& 743.15.& 755.1.& 826.51
Clazomenium uinum 357.28
Cleantes picturæ inuentor 892.22
Cleemporus medicus 453.46.49.& 599.10
Clema herba 719.9
Clematis hederæ genus 644.11
Clematis herba qualis 651.13.30
Clementia dea 3.5
Clementiæ exemplum 184.35.per totum. & 190.34.& 191.47.& 164.44
Cleomenis simulacrum 924.3
Cleon statuarius 877.28
Cleonicion herba 651.4
Cleopatra capta Romam ducitur 234.34
Cleopatræ uniones, ac cum Antonio epulę ibidem 10.& inde
Cleopatræ historia de cœna & ueneno erga M. Antonium 561.46.& inde
Cleopatræ astus ibidem, & inde
Cleophantus medicus 652.5.& 684.5.& 530.13
Cleophantus pictor 892.27
Cleostratus primus de signis cœli 5.5
Clerus ceræ portio 280.47.& 282.43
Clesias statuarius 877.11
Clesides pictor 910.2
Clesipus fullo 866.49
Clidium quid 223.39
Cliduchi statua simulacrumq; 873.5
Cliduchi simulacrum 876.10
Climacteræ leges 175.10
Clymenus rex 668.5
Clymenos herba unde dicta ibidem
Clymeni herbæ medicinæ 692.35
Clinice medicina 762.18
Clinopodij herbę descriptio 651.4
Clypeus ardens quãdo in cœlo uisus 16.48
Clypei in sacro dicabantur 891.45
Clypei unde dicti 892.1
Clypei ex auro ibid.3
Clypei à quibus inuenti 181.1
Clypeus Hasdrubalis 892.5
Clyster inuentum Ibidis 197.38
Clytarchus quando fuerit 147.23
Clytemnestræ pictura 910.32
Clyti Alexandri amici pictura 903.26
Clitorius statuarius 872.30
Cliuina auis 249.16
Cloacarum Romæ descriptio 934.9
Clodiæ Ofelij senectus 174.25
Clodia lex 849.10
Clodiana uasa 851.39
Clodius Aesopi filius, & eius luxus 234.39
Clodii Aesopi preciosa patina 263.56
Clodij Seruij dolor 661.46
Clodij interitus edictum 884.6
Clodij P. domus qualis, ac eius interitus 934.2
Closter fusos inuenit 180.21
Cluacina Venus ubi Romæ 383.25
Cluere quid ibidem
Clupea piscis 223.20
Clusinæ uuæ quales 352.50
Cneoron herba & corona ex ea 567.31.43
Cneoron, siue cnestron quid 343.40
Cneus Domitius quid de muliere ebria 359.45
Cneus Terentius scriba quis 340.34
Cnicon herba & eius usus 573.11
Cnicum herba qualis 585.48
Cnide piscis 841.4
Cnidi oleum quale 621.43
Cnidos herba 573.51.54
Coa uua quomodo seruetur 376.20
Coa uasa qualia 913.10
Coa bombyx qualis 284.20.per totum
Coa uestis. Quære Cea.
Coaguli lactis materia 409.41.& 305.46

Coagulum lactis quando uenenum 745.41
Coalpites gemma 969.32
Cobaris præfecti opere, Euphrates fluuius deductus 135.53
Cobio piscis 840.53
Cobion herba 693.51
Cocci grani consideratio, natura, medicinę 713.42
Cocci tingendi ratio 237.1.per totum
Coceo imperatorum paludamenta tinguntur 586.44
Coccum quid 237.13
Coccus arboris quid 390.33
Coccineus color 585.1
Coccycis auis cõsideratio 247.34.per totũ
Cocles Oratius. Quære Oratius.
Coclites unde dicti 294.27
Coclearum consideratio 242.3.& inde.& 231.25.per totum
Cocleæ quæ optimæ 788.4
Cocleæ in se equorũ capita habent 217.26
Cochlearum dentes 296.8
Cochlearũ differẽtiæ plures 242.5.per totũ
Cochleæ altiles ibidem.12
Cochleæ quando nascantur 140.51
Cochlearum uiuaria 242.24.per totum
Cochleæ quam herbam persequũtur 596.11
Cochleis cur dãtur cornua 291.14.& 293.10
Cochlearum in medicinis usus 753.17.& 777.13. & 779.16. & 780.31. & 785.5.6. 51. & 786.14. & 787. 52. & 788. 19.30.& 789. 16. 33. 38. & 792. 28. & 799. 29. & 800. 48. & inde, & 828. 46. & inde.& 856.34
Cochlides gemmæ 974.30
Cocolobis uua 351.48
Coctiuæ castaneæ 380.19
Cocorum luxus pulchre notatus 226.23
Cocis suis Parthi mores dederunt 263.48
Coci summe quibusdam grati 226.25
Coci quando non erant in seruitijs, sed ex Macello conducebantur 469.2
Codiamini herbę consideratio 569.16
Cœle Syria iuncum odoratũ habet 577.15
Cœliacæ quæ 551.23
Cœliacorum remedia 534.25.& 534.56. & 541. 25. & 544.39. & 549.43. & 550.1. & 555.29. & 557.40. & 581.3. & 593.13.& 608.51. & 611. 2. 48. 52. & 623. 19. 35. & 624. 14. & 626. 31. & 631. 44. & 633.53. & 642.19.& 645.11. & 648. 5. & 649.35. & 689. 19. 30. & 717. 48. & 733. 40. & 742. 11. & 752. 9. & 767. 45. & 768.33. & 790.23.& 819.30
Cœlon quid 864.47
Cœlum. Quære Cælum.
Cœna lautissima 234.10.& inde
Cœnarum lex 823.55
Cœnarum summa lautissima 913.15
Cœnarum censoriæ leges 919.49.& 213. 48.& 215.50.& 263.37
Coëundo quæ cohæreant 268.19
Coggygria arbor 345.17
Cogitatio quid faciat 164.31
Cogitationum uelocitas ibidem
Cognomina prima unde sumpta 456.28
Coitus cõcitantia 582.40.& 598.39.p totũ
Coitu primo, morbi multi soluũtur 729.55
Coitus animaliũ differẽtiæ 268.12.& inde
Coitus auersus quibusdam est ibidem
Coire nõ potentiũ remedia 582.40.& inde
Coitus quando remissus 598.41
Coitu septuageno quo libido duret 695.34
Colchicon uenenum 741.37
Colchi in Italia 66.34
Reliqua quære parte secunda.
Coleræ remedia. Vide Choleræ
Colias piscis 840.53
Collycia conchiliorum genus 832.38
Collyriũ medicamentũ 579.43.& 622.49
Colicorum remedia 529.27
Colymbades ad quid utiles 619.42
Collectionum remedia 603.54.& 606.4. 38. & 620. 20. & 621. 54. & 627.1, 50. & 628.42. & 631.51.& 634.24. & 635.22.& 636.27. & 637.8. & 638.30. & 639.5.38. & 640.42. & 642.20. & 644.37.& 645. 30.& 646.21. & 647.24.56.& 649.22.& 652.28. & 655.48. & 677.11.& 699.23.& 707.39. 712. 6. 51. & 718. 44. & 721. 6. 26.52
Collina tribus Romæ 457.1
Collicię, uel collectitię, id est sulci maiores in agris 477.55
Colli descriptio 297.47.& inde
Colocasia herba quæ 572.40
Colocasiæ medicinæ 684.26
Colocynthis, id est cucurbitæ genus & eius medicinæ 527.54
Colon quid 301.4
Colonus bonus maxime laudabatur 458. 30.& inde
Colophonia resina qualis 363.45
Colophonius Dionysodorus 910.49
Colossicon 873.8
Coloris consideratio, nomina genera, usus 894.36.per totum
Color quilibet quid amet, quidue refutet 897.19.& inde
Colores præcipui tres 566.27.& inde
Colores animalium mutantia 201.19.28. 35.& 804.39.& inde
Colorum naturales quidam, factitij alij 894.41.per totum
Coloribus quatuor usi ueteres 897.28
Colorem inducentia reducentiaq; 533.17. & 539.4. & 540.34. & 578.34. & 595.10. & 599.2.& 608.7.17.32.& 613.22.& 617. 56. & 621.8. 17. & 629.12. & 646. 47. & 693.19.& 696.42.& 799.42.749.14.per totum ferè
Colos quid 895.39.56
Colossi statuæ quales 871.3
Colossi mira magnitudo ibidem.9
Colossorum plurium descriptio ibidem 4. & inde
Colostra, colostratiq; infantes qui 740.52. & inde
Colostratio quid 305.37
Colotes pictor 898.17
Colotes color 774.12
Colotus uermis 228.20
Coluber in aqua uiuens ad quid 828.23
Columbarum consideratio 658.27
Columbarum pudicitia ibidem
Columbæ quo sese purgant 198.19
Columbæ quot annis uiuant ibid.52
Columbarum gloria in quo 259.3
Columbæ ne sedes mutent ibidem.16
Columbæ interdum internunciæ epistolas ferendo fuere ibid.22
Columbarum ingens precium ibid.29
Columbæ ubi optimæ ibid.31
Columbæ quoties anno pariant 264.45
Columbis cibus quis gratissimus 473.17
Columbis quæ herba familiaris 675.35
Columbis gratissimum semen 691.40
Columbarum in medicinis usus 772.55
Columbarum fimus in medicina 778.53. & 792.40
Columbarum fimus optimus 425.41
Columbæ sese osculantur ante coitum, quotq; oua pariant 226.20
Columbæ pauonibus amicæ 273.29
Columbarum fœtus quid necet 296.52
Columbina creta 425.3
Columbinæ uuæ 353.13
Colum morbus 683.18
Coli morbi remedia 539.35.& 541.26.& 546.35. & 629.24. & 741.34.& 790.23. 35
Columellares dentes quales 296.40
Columnarum consideratio 944.14.& inde, & 919.56
Comagena galla optima 633.51
Comagenum medicamen 251.52.& 769. 25.& inde
Comagæne herba qualis 769.26
Comaron unedonis species 380.47
Combreti herbæ consideratio, natura, medicinæ 564.13.& [illegible]
Combustorum remedia 528.[illegible] 29.& inde
Quære Ambustorum remedia.
Come herba [illegible]
Cometarũ consideratio, natura, ge[illegible] 14.16.per totum
Cometæ Græcè, Latinè Crinitæ [illegible]
Cometes quid portendant ibidem.[illegible]
Cometes ubi colitur [illegible]
Cometarum materia quæ ibidem.[illegible]
Comitialem morbum, quem caduc[illegible] strates uocant, inducentia [illegible]
Comitialem morbum præter hom[illegible] solæ coturnices sentiunt 253.42
Comitialis morbus quos non corripit 550. 7.& inde
Comit. morbus quo deprehenditur 200.27
Comitialem morbũ habentes aperti[illegible] oculis nihil cernunt 253.[illegible]
Comitialis morbi clauus ferreus abs[illegible] rium 732.[illegible]
Comitialis morbi caluaria interfecti [illegible] modo curati 724.[illegible]
Comitialis morbi remedium 199.3[illegible] inde. & 417. 42. & 530. 16. & 533.[illegible] 537.7. & 543. 22. & 545. 26. & 548.[illegible] 552. 6. 53. & 554. 42. & 555. 52. 56. & [illegible] 23.& 578.43. & 581.49. & 589.32.& [illegible] 26.& 605.26.& 607.32. & 613.8. & [illegible] 3.& 626.10.& 629.17. & 633.27.& [illegible] 19.& 635.29.& 636.11.539.26.& 655. [illegible] & 666. 40. & 681.14. & 697. 13.& [illegible] 19. & 716.28.& 724.14. & 728.34. [illegible] 729.47.& 736.1.10.19.& 737.25.& [illegible] 48. & 741. 28. & 760. 30. & 786.3[illegible] 825.15. & 826.12. 18.26. & 915.21.& [illegible] 15.& 941.1.& 969.40
Comitia quando habere non licebat [illegible] 2.& inde
Comitiorum Romanorum consuetu[illegible] 846.50
Comitijs Romani mirum 37[illegible]
Compitalia festa à quo & quibus primu[illegible] instituta 547.[illegible]
Complexu fata necantes herbæ 474.[illegible] & inde
Conceptus iuuantia 530.21.& 558.[illegible] 704.6.& 526.52
Conceptionis tempus in fatis 35[illegible]
Conceptus & generationis hominum con[illegible] sideratio 157.42.& 15[illegible]
Conceptum quæ signa sequantur 157.[illegible] per totum
Concipere fœmina qua ratione possit 7[illegible] 7.& 970.30.& 972.40.546.54
Concipere etiam inuitas cogentia 80[illegible]
Concharum consideratio 231.[illegible]
Conchæ populatio morum ibidem
Concha uescimur & uestimur 232.[illegible]
Conchæ origo ibid.[illegible]
Concharum partus margaritæ ibid.[illegible]
Cõchęsilicũ duricia tegũtur 222.40.& inde
Concharum abortus 232.[illegible]
Concha comprimit se manũ uidens, eam [illegible] præueniens abscindit ibidem.49
Conchæ comitantur marinis canibus, duces habent ut aper ibidem.54.55
Conchæ coluntur apud Gnidiam Venerem 228.23
Conchas fulgure minui 23[illegible]
Conchæ Arabicæ quales 233.32.& [illegible]
Concharum genera plura 841.8.& [illegible]
Conchæ maris tempestatem prædicunt 501.9
Conchæ pisces, lunæ uarietate uariantur 18.40.& 40.20
Concharum consideratio, genera, uarietas &c. 231.36.& inde & 232.4.per totum
Concha canere quando Triton uisus 218. 10.& inde
Concharum luxus 231.52.per totum
Conchilij color 566.33
Conchiliorum copia ubi 232.13
Conchiliorum medicinæ 831.39.& 832.34

Conchilia luna augeri 40.20
Conchilia in cœnis prohibita 215.52.per totum
Conchiliorum luxus 232.4.& inde
Concinnari uerbum apud Catonẽ 364.31
Concionantibus utile 964.31
Concoctioni utilia 530.55.& 547.51.& 599.25. & 600.54. & 604.6. & 697.3.& 707.15. & 710.56. & 722.9.& 731.14. & inde
Concordia dea 3.4
Concordiæ pictura 910.10
Concordia domesticorum qua ratione haberi possit 737.21
Concordiæ ædes Romæ à quo 845.7.& 875.37. & 876.10.31. & 877.39. 48.& 899.52.946.51.& 948.42
Concubinus quis 209.38
Condilomatis utilia 610.29.& 620.24. & 648.30
Condilomatum, id est tuberculorum ex inflammatione nascentium, remedia 580. 13.& 590.6.& 604.38. & 610.29. & 619. 20. & 621.23.34.54. & 623.32. & 627. 46.& 629.33.& 631.55. & 646.2. & 648. 30.& 694.18.& 707.11.& 711.51.& 766. 54.& 768.2.& 791.30. & 835.26.& 886. 25.& 888.39.& 889.55
Condryllon, siue condrylle herba qualis 599.15
Condrylla herba 573.3.& 575.16
Condurdi herbæ medicinæ 685.47
Confiteri scelus noxij quomodo cogantur 654.1.& 773.3
Conger piscis 225.10
Conger piscis longus 227.7
Congris pinnæ binæ ibid.12
Conger locustam lacerat 243.51
Conger & murena inuicem inimici ibid. 48
Coniades scriptor 363.20
Conizæ herbæ consideratio, genera, sexus, usus 568.19
Conizæ in coronis usus ibidem
Coniza herba 567.32
Coniza herba apes delectantur 570.14
Conizæ herbæ medicinæ 703.42
Conizoides herba 522.44
Conniuere quibus animalibus conueniat 295.2.& inde
Et quibus non 293.33
Conon scriptor 494.42
Conopas nanus 162.6
Conseminia uua 352.39
Consensus gentium plures 182.29.38
Consentiæ urbis uina 356.52
Consentini agri malus trifera 401.25
Considiæ Seruilij M. filiæ curatio 638.48
Consiliginis herbæ medicinæ 687.24
Consynge Nicomedis regis uxor à cane perempta 204.26
Consiligo herba quæ 670.19
Constantiæ exempla 162.42.per totum
Constitutiones publicæ ære inciduntur 879.4
Consuetudinis uis 162.38.& inde
Consul Romanorum quis primus externorum 171.18
Consulatus Latio quoq; negatus ibid.19
Consules purpura utebantur 235.15
Consule intraturo domum quampiam fores à lictore percutiebantur 167.29
Consules primi Romani qui 935.2
Consules Romanorum, quorum facit Plinius mentionem 7.49.& 14.53.& 16. 20.23.34.40.44.55. & 25.1.25.33.41.& 30.8.& 32.1. & 35.43. & 36.40.& 57.17. & 67.56. & 94.4. & 156.43. & 159.23.& 160.6.23. & 163.28. & 165.25. & 168.56 & 171.16.& 174.28.31.& 175.29.& 178.2. 14. & 183.8.12.16. & 186.15.18.37. & 193. 3.& 202.34.& 204.34. & 214.24. & 215. 50.& 229.39. & 236.40. & 244.48.50.& 249.3.9.& 251.17. & 261.35. & 263.38.& 302.31. & 303.44. & 307.36. & 333.29. & 340.47.& 355.3.& 360.25.& 867.27. 32. & 373.36. & 387.44.& 417.24.& 458.38. & 459.24. & 460.4. & 476.20. & 502.45.& 504.50. & 506.53.& 521.45. 588.10. 21.24. & 763.29. & 837.50. & 844.22.53.& 845.6.& 846.55.& 847.53. & 848.47.& 850.20. & 861.7.29.862.4. & 868.23. & 869.42. & 871.39.884.36. & 891 46. & 893.6.16.25. & inde. & 913. 27. & 916.13.20. & 934.37. & 935.2.& 950.1
Conterraneus castrense uerbum prologo
Contractionum membrorum remedia 545. 30.& 594.45.& 601.21.& 610.40
Contraria inter se 542.30.632.42.& inde
Contusorum remedia 591.39.& 626.29. & 645.21.& 671.55.721.14.& 766.3
Conuersio rerum in alias 347.36.per totum.& 938.1.& inde
Conuiuarum consuetudo 727.10
Conuiuæ plures fungis perempti 600.9
Conuoluulus flos qualis 563.32
Conuulsorum remedia 530.49.& 534. 30.& 537.23.& 539.13.& 544.47.& 547. 16. & 548.28. & 550.45. & 555.2.& 556. 44.& 558.44. & 579.3. & 582.27. & 592. 6.& 597.1.22.44.& 626.29.& 635.20.25. & 644.29. & 646.9. & 650.14. & 651.7. & 671.55.& 700.40.& 707.26.& 710.2. & 716.22.& 721.14.& 722.3.& 947.35
Copia rerum quid mali afferat 897.35
Coponius Quintus cur damnatus 913.12
Coponius statuarius 925.7
Coquinaria uasa ex argento 861.44
Cor primũ in omni animali gignitur 264. 54.& 298.16.& inde
Cordis consideratio ibid.13 & inde
Cor nouissime moritur ibidem.18
Cor per singulos annos augeri in homine ibidem 37
Cor aliquando in hostijs defuisse 299.1.& (inde
Cordis bubonis mirum 773.2
Cor caninum habentem fugiunt canes 775.21
Cordis talpæ mirum 784.25.& inde
Cor animi & sanguinis sedes 298.23. & inde
Cor paruum audaciæ signum ibid.32
Cor maximum habentia ibid.32
Cor duplex in perdicibus ubi ibid.36
Cor hirsutum habentes, fortissimi sunt ibidem 43.& inde
Cor quando in extis aspici cœptum ibid.55
Cor an sit necessarium uiuentibus 292.2
Cor in quibus cremari non potest ibid.5
Cordi proficua 530.35.& 549.49.& 589. 29.& 598.13.681.8.& 687.5
Corculi qui dicti à Romanis 168.20
Coracini pisces 100.7.& 225.8.& 828.48. & inde
Coracini pisces in medicinis usus 838.22. 24.& 828.50
Coracinus ubi optimus 226.33
Coracini marini 840.48
Coraliticus lapis qualis 928.13
Corallij cõsideratio, natura, precium, usus, loca, bonitas 824.3.& inde.& 938.54.& inde
Corallij gestamen religiosum 824.20
Corallium ubi prouenit 938.56.& inde
Corallij usus & medicinæ 939.5.& inde. & 824.25
Corallij effectus ibidem
Corallis gemma 960.12
Corollochates gemma 967.20
Corbulo Domitius contra Armenios 120. 39.& 123.21
Corbulo dux 32.4
Corbulo consul 157.16
Corchorus herba 573.6.& 677.44
Corchori natura & medicinæ 585.43
Cordula pisces 841.1.& 223.35
Cordum, id est secundarium fœnũ 438.44
Cordi animalia quæ 210.42
Cordubense æs 855.47
Corellij equitis Romani castaneæ insitio 435.28
Corelliana castanea ibidem.& 380.17
Corfidius funere locato reuixit 177.15.18
Coriacesia herba qualis 653.30
Coriandri natura & medicinæ 553.11. & inde
Coriandri satio 523.20
Coriandri semen quale 524.42
Corybantia quid 293.55
Coribas pictor 910.47
Corici montis crocum quale 564.36
Corion herba qualis 693.38
Corylus arbor quæ loca amet 395.54
Corylo nuptiales faces faciunt 396.9
Corymbi hederæ fœmina uel eius acini 405.32
Corymbi quid 523.56
Corymbia herba ibidem
Corymborum hederæ medicinæ 643.10
Corymbicæ coronæ 567.45
Corymbitæ herba quæ 691.47
Corinthas herba qualis 653.33
Corinthus quando à Rom. capta 353.49. & 866.14
Corinthus incensa 866.7
Corinthia uasa qualia ibid.6
Corinthia signa quæ 872.9
Corinthũ Mummius diruit 867.3.&911.41
Corinthium æs quale 866.10.& inde
Corinthij unguentis delectabantur 330.53
Coriolana pyra 374.45
Corion herba quæ 693.33.& 704.20.& 699.39
Coris herba 693.38.& 698.21
Corythia conchiliorum genus 832.39
Corij in medicinis usus 775.7.& 792.52
Cornelia sexagesimo secundo anno genuit, 160.22
Corneliæ Gracchorũ matris statua 869.53
Cornelia Gracchorũ mater qualis 160.22. & 161.18.& 169.4.& inde
Cornelius Bocchus 951.30
Cornelius P. consul 340.47
Cornelij Balbi theatrum 927.49
Cornelius Balbus quis, & eius consulatus 171.16
Cornelius Balbus Garamantes superat 97.28
Cornelius M. consul 244.48
Cornelius Orfitus consul 16.37
Cornelius Nepos quando obierit 236.32
Cornelius Tacitus eques Romanus Belgicæ procurator, & eius filius 162.18
Cornelius Caluus orator 175.31
Cornelij Galli interitus 178.28
Cornelius Pinus pictor 236.32
Cornelius Cossus consul à quo seruatus 387.43
Cornelius Ruffus dormiens excæcatus 175.36
Cornelius Cethegus consul rutatum mustum dedit 521.44
Cornelius Nepos Padi accola 66.18
Cornelius merẽda corona donatus 847.53
Cornicis consideratio, astusq; 248.21
Cornix inter inauspicatas aues ibid.24
Cornix miræ loquacitatis 261.37
Cornicis cum noctua inimicitia 272.48
Cornix Ardeolæ amica 273.20
Cornicis in medicinis usus 777.19.36.& 596.9
Cornix futura præsagit 501.22
Cornices uitæ longissimæ 173.44
Cornuum animalium consideratio 290. 46.& inde
Cornuum animalium diuersitas ibid.49. & inde
Cornuum animalium usus 291.1.& inde
Cornibus carentia ibid.39
Cornua pro manibus ad scabẽdum corpus ibidem.13
Cornua boum quomodo curantur ibid.25
Cornua quomodo cera flectantur ibidem. 27.& inde

Cornua ceruorum cuti enaſcuntur ibid.38
Cornua ceruorum & eorum uſus 200.20. & inde
Cornu unum aſino Indico 291.33
Cornua bina quæ habeant ibid.34
Cornigera animalia quæ ſeuo pinguescant 302.20
Cornua animalium tingi ſolita 416.10
Cornei homines quales 162.56
Cornuti Manlij morbus qualis 682.38
Cornucopiæ, librorum inſcriptiones prologo
Corni arboris conſideratio 381.31.& 400. 5.& inde
Cornus arbor apes perimit 570.22
Corni baccæ 381.4
Corni ſuccus qualis 382.9
Cornus arbor montes amat 395.47.50.54
Cornus primo Fauonio germinat 899.5
Cornus nullam habet medullam 199.47
Cornus ſpiſsiſsima arborum 412.50
Corni ligni uſus ad quid ibidem
Corni arboris medicinæ 630.19
Corollæ & corollaria unde dicti 560.45
Corolla argentea à quo primum ibid.54
Corollæ Hetruſcæ quales 561.1
Corollarium Lolliæ Paulinæ 234.23
Coronæ aſtri exortus quando 494.45
Coronæ aſtri exortu quæ fiant ibidem
Corona quando occidit 489.27
Corona ciuica qui donati. 387.10 per totū
Coronarum militariū ſpecies plures ibid.
Corona non niſi deo olim dabatur ibid.27
Corona Bacchus primus uſus ex hedera ibidem
Coronæ uſus apud ueteres 560.28
Coronæ uſus in ſacris ibidem.32
Coronarum denominatio ibidem. 30. & inde
Corona ex odoratis floribus àquo primum ibidem.35
Coronæ Aegyptiæ atq; hybernæ ibid.43
Coronarum lex duodecim tabularū 561.6
Coronas mortuis imponebant ibid.10.32
Coronis ſeueritas ſeruata ibid.13.& inde
Coronæ deorum, larium, manium, ſepulchrorumque ibid.32
Coronæ pactilis & ſutilis honor ibid.34. & inde
Coronæ roſariæ gratia ibid.35
Coronæ ab Indis petitæ ibid.38
Corona ex nardo laudatiſsima ibidem
Coronarum ſcriptores ibid.41.& 562.2
Coronæ quę capiti noceant 561.43
Coronas bibendi uſus ibidem.51
Corona ſcribere friuolum eſſe 562.5
Coronarum honor, genera, materia 567.15
Coronæ quæ principatum obtinent ibidem.23
Coronæ nominibus Græcis nuncupatæ ibidem.26
Coronarum plurium nomina uſusque ibid.30.per totum
Coronarum materia 338.19.& 353.26.& 372.15.& 373.26.& 384.12. & inde 30.& 387.10. per totū. et 294.39. et 405.16. & 417.10. et 455.56. per totū, et 522.3.& 545.10. & 557.22. & libro 21.capitibus 2. 3.4.9.per totum. & 566.48. & 568.27.& inde.& 579.40.& 583.39. & 584.22.55.& 587.12.& inde.& 594.6.& 644.1.& 647. 1.& 656.16. & 708.13. & 716.37. & 878. 22.& 944.53
Coronamenta in hortis ſerenda 560.7
Coronarium æs quale 860.32.& 878.21
Coroneola roſa 562.50
Coronopus herba 574.36
Coronopus herba, & ex ea medicinę 593.12
Corpus augentia 615.16.& 622.41,& 630. 8.& 637.34
Corpus obſtupefacientia 927.24
Corporum inſignia 162.22
Corporis totius hiſtoria 290.31.per totum
Corporis magnitudo unde accidit 34.1
Corpora ſignantes notis populi 118.38
Corpora cremare quando cœptum Romæ 178.53
Corporis nitor quo fiat 597.10
Corpora defunctorum incorrupta conſeruans 634.56
Corpora tota tingentes homines 146.11
Corporis humani magnitudinis conſider. 161.42.& inde
Corpus quadragintaſex cubitorum inuentum ibid.47
Corporis totius morborum remedia 676. 9.& inde
Corpora defunctorum quibus lapidibus cito abſumuntur 937.54.per totum
Corpori infixa extrahentia 578.31.& 582. 38.& 589.34.& 591.47
Quære infra corpori
Corpulentia quibus augetur minuiturque 312.3.per totum
Corruda unde aſparagi fiunt 408.34
Corruda, id eſt, aſparagus ſylueſtris 539. 47.& 520.34
Corrugi unde dicti 707.47
Corſi à quo Romanorum primum uicti,& de eis primus triumphus 384.16
Corſica laurum non habuit 385.4
Corſica buxo abundat 395.26
Corſicum mel cur inuiſum ibidem
Corſica cera qualis 872.12
Reliqua quære parte ſecunda.
Corſoides gemma 969.11
Corticum arborum conſideratio & differentiæ 402.52.per totum.& 450.29
Cortices qui detracti necēt arbores 450.30
Cortices quæ arbores mittant ibidem
Corticum arborū uſus 390.47.per totum
Cortina caldarij genus 393.6.& 911.23. 896.49
Cortinæ tripodum 867.20
Corūcanius legatus perimitur & eius ſtatua 868.52
Corus uentus 20.40.& 21.35.51
Corus uentus qualis & quibus nocuus 498.15.& inde
Coruus quo tempore morbis afficitur 769.36
Coruus quo ſeſe purgat 198.23
Coruorum uita longa 173.45
Coruorum conſideratio, natura, &c. 248. 31.& inde.& 261.11.per totum
Coruis cum quibus inimicitia 272.46.& 273.4
Corui fœtus ſuos fugant 248.31
Corui ore concipere à quibuſdam creditι ibidem.40
Coruorum ouum cōtra grauidas fœminas ibidem.41
Coruorum auguria, auſpiciaq; ibid.45
Coruorum intelligentia 261.11. per totum
Corui imperatores nominatim ſalutantes ibidem.17
Corui exequiæ celebratæ ibidem.25
Coruorū incubatio, quotq; pariant 267.14
Corui aquatici natura caluent 291.50
Corui futura præſagiunt 501.17
Coruus piſcis 840.51
Coſſes uermes in medicinis 797.53
Coſsi uermes ex ligno gignuntur 289.25
Coſsi uermes in cibo 448.40
Coſſus Cornelius conſul à quo ſeruatus 887.44.
Coſsini Romani hiſtoria 774.35.& inde
Coſtarum conſideratio 301.46.& inde
Coſtæ homini tantum octonæ ibidem
Coſtarum fractarum remedia 755.51
Coſti arboris conſideratio 318.2
Coſto dijs ſupplicant 603.27
Coticulæ lapidis conſideratio 859.45
Cotyledon herba qualis 679.45.& 680.27
Cotiledonis herbæ medicinæ 686.46.& 692.54.& 694.21.& 696.32,& 698.17.& 699.20
Cotinus arbor qualis & ubi 395.48
Cotis agricolarum conſideratio 488.30. & inde.& 942.39.& inde
Cotes inſulæ Cypri quales
Cotes Armeniæ
Cotium genera plura
Cotes ubi optimæ
Cotonei mali conſideratio
totum.& 375.24.per totum
Cotoneorum pomorū ſapor & cō
382.19
Cotonei ſerendi tempus
Cotoneorum natura & medicinæ
623.17.& inde
Cotonea poma in cubilibus ſalutatoria
uabantur
Cotonea quomodo cōdiantur ſeruantur
375.24.& 623.17.& inde
Cotonea herba
Cottana, id eſt, caricæ 335.31.&
Coturnicis auis conſideratio
Coturnices cur damnatæ menſis
Coturnices comitiali morbo infeſtatæ
Coturnicibus uenenum pro cibo gratum
ibid.& inde.&
Coum uinum in Italia fieri
Coxæ doloris remedia
Coxendicū morbi remedia 537.31.&
20.& 556.5.24. & 580.3.& 582.1.&
27.& 606.30.& 608.29.& 611.
643.51.& 670.28.& 709.20.&
Crabronum uermium conſideratio
30.& inde
Crabronum ictus qualis ibidem 45.&
Crabronum ictus remedia 529.50.&
& 816.17
Crabrones quos non feriunt
Crabrones equorū corpore naſci
Cracca leguminis genus columbis grata
ma
Crambe braſsicæ genus
Crapula ne accidat qua arte
Crapula unde dicta
Crapulam inhibentia tollentiaq;
& 543.11. & 578. 41. & 579.39. &
& 589.37.& 643.26.& 697.19
Craſsiueniū aceris arboris genus
Craſsi Romani auus nunquam riſit
Craſſus diues primus coronas exargenteas
reperit
Craſsi in Parthos tendentis omen malum
378.36
Craſſus contra fugitiuos, & Spartacum
eius ouatio
Craſſus apud Carras peremptus
Craſſum Orodes ubi ſuperat
Craſsi oratoris ſcyphi quales
Craſsi oratoris diuitiæ ibidem &
Craſſus nobilis orator & eius nobilis
mus
Craſsi oratoris ærea triclinia & eius
867.18
Craſsi oratoris pictura
Craſsi L. oratoris columnæ quales
Craſſus Licinius quo anno cenſor
Craſsi Licinij aquæ
Craſſus Licinius conſul
Craſsi L. & Domitij Aenobarbi inimicitia
419.4.10
Craſſus L. quando cenſor ibidem
Craſſus L. quando conſul
Craſsi M. prodigium ac interitus &
milites
Craſsi M. laurea
Craſſus L. orator quando
Craſſus M. quē eſſe diuitē dicebat
Cratæogonon herba qualis
Crategis herba qualis
Crateuas medicus 522.43.&
Crateuas ſcriptor
Craterus Alexandri magni dux
Craterites gemma
Craterus ſtatuarius
Cratinus pictor 910.7.&
Credulitatis pictura 909.
Credulitas Græca
Creditur optime experimentis
Cremare corpora quando cœptum Romæ

378.53
Cremutius scriptor 400.32
Crepis herba 574.39
Crepitus asini quo faciunt 718.42
Cresilæ statuarij opera 875.37
Cretæ terræ consideratio, genera &c. 918. 9.& inde
Creta terra apta uineis 422.5
Creta cimolia 918.9.& inde.& 895.30
Creta eretria 894.42.& 895.37.48
Creta selinusia 896.51
Creta anularia ibidem
Creta argentaria 424.48.& 918.39
Cretæ quæ genus terræ est, genera plura 918.9.& inde
Cretæ terræ usus in uictoria ibid.40
Creta tragion gignit contra sagittarũ ictus 344.33
Cretæ cupressus plurima 404.51
Cretæ montes Ida, & quos Albos uocant ibidem.56
Creta terra seruorũ pedes dealbãtur 918.41
Cretẽses in bellis calamis utũtur 407.7.14
Cretensis calamus qualis ibidem.42
Cretenses quo uestem tingunt 696.6
Creticum amylum 465.14
Creticum siser optimum 530.47
Creticum Heracleum optimum 548.23
Creticum anisum optimum 549.29
Cretica cæra qualis 572.11
Cretica cupressus quæ 646.18
Reliqua quære parte secunda.
Crethmos herba qualis 703.43
Crethmos agrios herba quæ 879.18.& 694.52
Crethmi herbæ medicinæ ibidem
Cribrorum instrumentorum consid. 469.3
Crinitæ stellæ, id est, cometes 14.16.& inde
Crinon, id est, rubens lilium 563.39
Crispa omnia fragilia 413.31
Crispinus Hylarius ingentem posterorum numerum post se reliquit 160.7
Crispus Passienus bis consul qualis 417.24
Crispus Vibius consul prologo 502.15
Crystalli geminæ consideratio, natura, usus loc. 951.20.& inde
Crystallum quid ibidem.22.& inde
Crystallus mirę magnitudinis ibid.47
Crystallo contraria ibid.52.& inde
Crystallina uasa 842.56
Crista herba quæ 709.40
Cristas galearum quis reperit 131.4
Cristarum auiũ descriptio 290.40.& inde
Critias statuarius 872.25
Critobolus Philippi Maced. cæcitatem docte curat 169.25
Criton scriptor 494.42
Crocallis gemma 969.14
Crocia gemma 974.12
Crocinum unguentũ ibid. 330.55.& 331.31
Crocinum collyrium 579.44
Crocis herba qualis 654.53
Crocodilea quid 738.42.& inde
Crocodilion herba qualis 712.54
Crocodili descriptio 196.21.& inde
Crocodili ubi & quas fabas timent 470.40
Crocodili ubi gignuntur 93.26.32
Crocod. humani corporis auidissimi 129.9
Crocodilis Tentiritæ populi terrori sunt 196.53.& 728.6
Crocodili marini 840.47
Crocodilorum genera duo & eorũ in medicinis usus 738.32.& inde.& 839.56
Crocodilos uenantes quo utantur 689. 26.& 828.24
Crocodili quibus non noceant ibid.25
Crocodilorũ magnitudo, partusq; 196.21
Crocodili ichneumone perimũtur ibid.38
Crocodilorum cum delphinis inimicitia pugnaq; ibid.44
Crocodili quando Romam aduecti 197.25
Crocodilorum mirum 216.31
Crocodilus tantũ maxillas superiores mouet 295.28
Crocodilorum morsus remedia 607.51. & 618.52.& 689.26.& 827.37.& 828.24. & 615.54.& 817.7
Crocomagma unguentum 570.45
Croci consideratio, natura, genera 564.30
Crocum cum dulci non soluitur 579.30
Croci medicinæ ibidem 34.& inde
Crocus quo optime seruetur ibid.32
Crocum quod pessimum 564.40
Croci usus nunquam in coronis ibid.49
Croci usus in uino theatri ibid.52
Croci florum laus 565.5
Crocum ubi optimum 564.35.& inde
Croci adulteratio ibid.38
Croci probatio an bonũ sit ibid.38. & inde
Crocum quod optimum ibid.45
Crocum quando & ubi odoratius 565.16
Crocum prius floret, quàm frondeat ibid.
Croci coronæ 579.40
Crocum optimum ibid.47
Croci iuuenis fabula 406.26
Crocutæ ferę descriptio 194.8.& 199.11
Crœsi filius semestris loquutus 310.13
Crœsi regnum quo prodigio concidit ibid.
Crœsi auri copia 849.46.& 861.25
Crœsi domus ex qua materia 914.44
Cronius gemmarum sculptor 949.17
Crotalia quæ 233.21
Croton arbor 370.37.& 397.24.32
Cruciatus asperrimi qui 661.39
Crudaria argenti uena 850.6
Crudelitatis exemplum 77.36.& 78.24.& 783.18.& inde.& 724.25.& inde
Crudelitatis pictura 909.44
Cruditatis remedia 543.4.& 550.40.& 552.41.& 587.20.& 697.16
Crura animalium qualia 307.18.35
Crura & ab his cognomina ibid.46
Cruribus utilia 938.13.& 689.22
Crustumina pyra 374.26
Crucib. corpora defunctorũ affixa 934.28
Ctesibij inuentum 169.40
Ctesidemus pictor 906.29.& 910.1
Ctesilas statuarius 872.55
Ctesilai statuarij opera 875.50
Ctesilochi pictoris opera 909.54
Ctesiphon architectus 933.1
Ctesiphon Ephesiæ Dianæ ædem ædificat ibidem.& 169.38
Cubitus qualiter habendus 371.15
Cubitorum octonum homines 146.13
Cucubalum herba qualis 713.21
Cuculi auis consider. 247.35.per totum
Cuculi auis mirum ibid.45
Cuculi in medicinis usus 801.23
Cuculi prouerbium 486.55
Cuculus auis temporaria ibidem
Cucumerum genera tria 510.45
Cucumeres quomodo toto anno seruentur ibid.44
Cucumeres ut sine semine nascãtur ibi.49
Cucumeris anguini, siue erratici consideratio & medicinæ ex eo 527.14.per totũ
Cucumis consideratio 510.12.& 526.27
Cucumis oleum natura odit 510.25
Cucumis qua arte diu cibis seruatur 511.27
Cucumis semen quale 525.10
Cucumis medicinæ 526.28.per totum
Cucumis syluestris medicinæ ibidem
Cucumis seminis, succi, radicisq; medicinæ ibid.32.& inde
Cucumis ubi optimus 527.1
Cucumis piscis 841.11
Cucurbitæ, id est, sanguinem extrahendi instrumenta 837.42
Cucurbitanã pyra 374.46
Concurbitarum hortensiũ consid. 510.49
Cucurbitarum genera, cultus, magnitudo &c. ibidem & inde
Cucurbitarum usus in cibis 511.50.& inde
Cucurbitæ quomodo diu seruentur ibid.33
Cucurbitæ syluest.& earũ medelæ ibid.35
Cucurbitæ semen quale 524.46
Cucurbitæ syluestris consideratio & ex ea medicinæ 527.50.per totum
Cucurbita syluestris, id est, persolata ibid.
Culeus mensuræ genus 354.37
Culices uespertilioni gratissimi 267.38
Culices acida petunt 271.28
Culicis mira subtilitas 274.29.& inde
Culices quibus molesti sint fatis 450.8
Culices quo pelluntur ab hortis 524.37
Culices quo necantur fugantúrue 549.15. & 608.45.& 625.9.& 711.92
Culices ex qua materia gignantur 290.5. & inde.& 240.17
Culicum mirum in caprifico 378.8
Culix herba & eius effectus 70.48
Culmus leguminum qualis 462.28.& inde
Culter arandi instrumentum 476.51
Culturæ terræ consid. 478.29.per totum
Cumanum linum quale 503.11
Cumini consider.& medici. ex eo. 546.7
Cuminum pallorem fumentibus inducit ibidem.12.52
Cuminum syluestre & ex eo medic. ibid.32
Cumini species plures ibidem.25.& inde
Cumini Aethiopici & Africani natura & medicinæ ibid.25.& inde
Cuniculorum animalium consid. 215.7
Cuniculus unde dictus ibid.14
Cuniculi ubi gignuntur & ubi non 58.23
Cuniculorum ubi extabina 300.12
Cuniculi interdum oppida suffodiunt 198. 43.& 215.11
Cuniculi ubi non sint 216.22
Cunila herba quæ 522.43
Cunila ferro tangi non uult 524.18
Cunilæ semen quale ibid.43.48.49
Cunilæ succus 525.12
Cunilæ natura, genera, medicinæ 547.22
Cunila bubula qualis ibid.& 197.50
Cunilæ gallinaceæ medicinæ 547.36
Cunila, id est, origanum Heracleoticum secundum Græcos ibid.31
Cunilæ genera plura ibid.22.per totum
Cunila mascula quæ ibidem.36
Cunilæ bubulæ herbæ medicinæ 672.7
Cunila apes delectantur 570.14
Cunilago herba & ex ea medicinę ibid.37
Cunilago herba quæ 522.44
Cupidinis simulacrum Verri à Cicerone obiectum 922.27
Cupressi consider. plena 404.33.per totũ
Cupressi picem fundunt 363.39
Cupressi oleum 371.3
Cupressus aquas odit 396.10
Cupresso non decidunt folia ibid.34
Cupressi folia carnosa 398.4
Cupressus trifera 401.27
Cupressus Diti sacra 404.38
Cupressante domũ defuncti poni solita ibi.
Cupressus mas fœminaq; ibid.45
Cupressus ubi succisa regerminet ibid.53
Cupressi ubi maxime proueniunt ibid.51
Cupressus in tempore prouenit 405.3
Cupressus nõ sentit cariem aut uetustatem 413.35.39.& 415.7
Cupressus semper nitorem seruat 413.55. & inde
Cupressi semen paruissimum 428.23.36
Cupressi semẽ formicis maxime expetitur ibid.35
Cupressus quo & quando seratur ibid.44
Cupressus quæ odiat 452.15
Cupressi folia tusa semina à uermiculis seruant 475.11
Cupressus Cretica quæ 646.18
Cupressinum oleũ, ex eoq; medic. 621.36
Cura fertilitatem affert 401.56.& 457.39. & 460.26.& inde
Curæ & diligẽtiæ exemplũ nobile 460.35
Curallium, pro corallio 824.15
Curiatij tergemini 156.17
Curius M. nõ nisi guttum faginum ex præda attigit 410.15
Curij M. parsimonia & dictũ nobile 457.30
Curius M. Imperator rapum torrẽs aurum repudiat 513.1
Curius M. cur dentatus dictus 161.10
Curionum familia & in ea oratores 170.53

Curio C. bello ciuili obijt 935.32.& inde
Curionis Caij patris funebre munus quale ibidem
Currus rotæ axungia inunguntur 743.28
Currus abies apta materia 415.19.46
Currus ita paruus ut musca alis contegeret 876.53.& 925.24.& 163.46
Curruum ornamenta ex quibus 887.37
Cursores uelocissimi 163.21.& inde
Cursus peculiare impedimentum 301.24
Curtius fons Romæ 936.40
Curuli in sella quis semel & uicies sedit 174.29
Cuspides in prælijs quo tingebãtur 585.15
Cutem fœminarũ in facie nutriens 609.37
Cutem lęuigantia 528.42
Cutis sensu caret 304.20
Cutem emendantia 548.51.578.17.& 598.28.& 613.5.22.& 621.17.& 622.25.& 629.12.20.& 630.43.& 639.3.14.40.& 640.26.& 704.15.& 710.23.& 743.3.& 749.31.& inde.& 785.46.& 830.2.16.& 832.41.& 917.52

D

DAbula palmæ genus 334.34
Daca poma uilissima 374.21
Daci faciem suam pingunt 586.36
Reliqua quære parte secunda.
Dactylides uuæ 353.12
Dactylidis statuarij opera 924.28
Dactylos herba qualis 657.4
Dactylothecam quis primus Romæ habuit 949.35.& inde
Dactylus piscis & miracula eius 243.38. per totum.& 841.40
Dædalus in Creta Labyrinthum fecit 931.30
Dædalo reperta plura 180.40.& inde
Dædali filius 62.3
Dædali statuarij opera 875.56
Dædali simulacrum 924.22
Dæmi pictura 900.13
Dahippi statuarij opera 877.30
Dalion herbarius 550.2
Damascena pruna 336.35.& 373.6
Damasi Democriti fratris uaticin. 498.33
Damasonij herbæ medicinæ 694.32.& 701.38.& 685.40
Damasonios herba qualis 675.21
Damæ animalia 214.37
Dameas statuarius 872.30
Damion medicus 539.8
Danaus puteorum repertor 180.15
Dandonis senectus 173.54
Danaës pictura 909.45
Daphnitis laurus 384.49
Daphnias gemma 969.39
Daphnidis serui precium ingens 170.8
Daphnoides arbor 325.36
Daphnoides lauri genus 384.55
Daphnoidis lauri natura & medicina 631.18
Daphnoides herba qualis 651.31
Dardanium aurum 848.14
Darius Xerxis pater per Bosphorum Thracium duxit exercitum 83.25
Darius ubi ab Alexandro magno uictus 123.35
Darij Hystaspes pater 137.45
Darius in quo lapide sepultus 938.6
Dario regi platanus & uitis aurea dono dãtur 861.19
Darij ab Alexandro uicti spolia 166.48
Darij uicti ab Alexandro pictura 905.51
Dasipus animal 215.21
Dasypodes bestiæ omni mense pariunt superfœtantq; 269.6.38
Dathiathum thuris genus 320.29
Dauci herbæ descriptio 673.31.& 674.47.& 676.23
Dauci herbæ medicinæ 686.6.& 688.35.& 692.11.& 693.23.& 694.3.10.& 699.30.& 700.48.& 703.24
Daucon pastinacæ genus 513.20
Decapolis Syriæ oliua qualis 369.18
Decima deo dicanda 320.50.& 324.41
Decimianus tractus qualis 374.31
Decius P. ab exercitu corona donatus 387.42
Deciorum deuotionis carmen 725.20
Decij P. Muris honores 587.40
Decius P. quoties graminea corona donatus, & eius pro uictoria deuotio ibidem. & inde
Deciminiana pyra 374.31
Decumanus limes quis 497.22.& 498.1
Decumi populi à Romulo uicti 416.35
Decuriarum ab Augusto ordinatio 846.35
Decuriarũ nomina & differẽtiæ ibidẽ. 46.
Defloreſcendi tempus 399.53. (& inde
Defrutum quo tempore fieri debet 365.20.& 495.34
Defrutum quomodo fiat 358.23.& 365.20.& 495.34
Defunctorum corpora qũo seruẽtur 393.4
Defunctorum mensis feralibus dicatum apium 540.21
Defunctorum corpora incorrupta conseruans 634.56
Defunctorum mentio cur 726.44
Defunctorum corpora in fictilibus condiebantur 912.53
Defunctorum corpora in quibus condita cito absumuntur 937.55
Defuncti pili creſcunt 304.45
Defunctis ungues creſcunt 307.4
Defunctorum corpora põderosiora quàm uiuentium 162.27
Defunct. corpora crucibus affixa 934.28
Deianiræ fœminæ pictura 909.47
Deiphobi pictura ibidem. 44
Deliades statuarius 877.12
Deliciæ ciborum exquisitæ taxantur 508.21.& inde
Deliciæ quanti constant 323.55
Deliratio unde dicta 478.8
Deli insulæ palma uetustissima 417.9
Delius Apollo ubi præcipue colitur 86.18
Delphica laurus qualis 384.25.28
Delphica platanus Agamemnonis manu sata 416.47
Delphico templo Raphanus aureus dicatus 512.55
Delphicum templum à quo pictum 898.47.& 909.36
Delphicæ cortinæ cur dictæ 867.20
Delphicæ lauri medicinæ 631.5.& inde
Delphorũ ingens signorũ copia 870.38
Delphini astri occasus 485.10.& 494.23
Delphis uictores lauro coronabãtur 384.30
Delphinorum piscium consideratio, natura &c. 219.42. per totum
Delphini pisces, maris tempestates præsagiunt 501.6
Delphini piscis medicinæ 832.33.& inde
Delphinus animaliũ omnium uelocissimus 219.41
Delphinorum coniugia ibid. 52
Delphinorum partus ibid.& 239.45
Delphini quamdiu uiuant 219.56
Delphini formæ descriptio 220.7
Delphini Simonis nomine appellari cupiunt ibid.12.& 221.15
Delphini Musica delectantur 220.13 53.& inde.& 292.38
Delphinus hominum amicus 220.17
Delphinorũ erga pueros amor ibid.& inde
Delphini cum hominibus piscantur 221.4
Delphini uinum appetunt ibid.34
Delphinorũ auditus qualis 292.37.& inde
Delphinorũ charitas erga partum 219.53
Delphini tellure tacta statim moriuntur 220.6
Delphinus ex hominum manibus uescens, ibid.17.& inde
Delphini corio teguntur 222.39.& 223.7
Delphinorum olfactus 292.40
Delphini fel non habent secundũ quosdam 299.39
Delphini ingenti empti precio 862.44
Delphinorum in medicinis usus & 837.3.& 838.36.& 839.39
Delphinorum cum crocodilis pugna 44.& inde
Demænetus in lupum conuersus
Demaratus Tarquinij Prisci pater & 911.44
Demaratus exul in Etruriã profugit
Demarete Alcibiadis mater
Demetrius rex propter Protogenis Rhodijs parcit 905.6.&
Demetrius rex Pelopõnesum insulam tauit efficere
Demetrius cur accusatus
Demetrius Pomp. seruus
Demetrij pictura
Demetrij Phalerei statuę plures
Demetrij simulacrum
Demetrij statuarij opera
Demetrij arbor maxima
Democrates Seruilius medicus
Democritus de herbis 660.8.&
Democriti frater Damasus & historia de segete
Democritus quid de Rapo
Democritus cuncta sibi Græciæ cog professus
Democriti de empto toto oleo hist.
Democritus primus magicam in nostr be celebrauit 653.30.&
Democriti Chirocineta
Democriti perigrinatio 660.8.&
Democriti uolumen de quaternario mero
Democritum cur Plinius arguit
Democriti miræ commentationes
Democritus futurã posuit resurrectio
Demodamas dux 125.4 (
Demophilus pictor
Demosthenes uenenum sub annulo p 846.2
Demosthenis ab hoste laus
Denarius argenteus quanti ponderis Romanos
Denarij aurei consideratio
Denarij prima signatio ignota
Denariorum probandorum lex
Dendrachates gemma
Dendritis gemma
Dendroides herba
Dentium consideratio 161.7.& 295.
Dentium decidendorum tempus
Dentes quibusdã ineſſe cum nascũtur
Dentium uice quidam continuo ossa gignuntur
Dentes inuicti ignibus
Dentium necessitas
Dentes primores sermonem regunt
Dentium auguria
Dentes quot unicuiq; insint
Dentes canini quales ibid. 34.& 295.35.& 296.22.35
Dentibus nondum genitis, homo non cematur 161.37
Dentium genera ac usus 295.30.&
Dentes quibus mutantur
Dentes genuini qui
Dentes multis octogesimo anno renascuntur
Dentes plures maribus quàm fœminis dem. 30
Dentes quando homini nascuntur
Dentibus ueterinorũ ætas indicatur
Dentes nulli uolucrum, præter uespertinem
Dentium tria genera, serrati, continui, erti
Dentes in palato nasci
Dentibus hominum uirus quoddam ineſſe ibidem. 50
Dentis puerorum mirum 729.32.&
Dentium candor quomodo fiat & 597.10.& 605.33.& 620.37
Dentes ut cito nascantur
Dẽtes triũ inter se ordinũ 194.28.&

Dentes lædentia 537.38.& 646.38
Dentes pullini qui 108.32
Dentes corruptos quid confirmet 748.48
Dentes quomodo firmentur 528.7.16.& 531.3. & 552.42. & 554. 20. & 555.34. & 585.26. & 593.5. & 617.31. 56. & 619.45. 52.& 624.11.40.& 648.33.& 748.29.41. & 832.10
Dentes extrahentia 620.4.& 634.53.54.& 643.39.& 784.53.& 831.55
Dentes aqua decidere faciens 661.13
Dens cauus quomodo inuritur 629.47
Dentium doloris remedia 338.41.& 526. 39. & 528.7.16. & 530.25. & 532.46. & 533.32.& 535.5.& 538.31.& 540.5.& 542. 16. & 543.15. & 547.7.& 548.8.35.51. & 549.5.& 552.42.& 555.18.48. & 556.15.& 577.51.& 583.20.& 592.4. & 596. 29. & 601.29.& 612.25. & 619.37.52. & 620.4. & 621.30. & 624 40. & 626.34.52. & 627.15.& 628.39.& 634.3.53.& 635.27. 47. & 636.31. & 638.31.25. & 639.7. & 642.24.& 643.25.39.& 651.29.& 653.1. & 655.43. & 680. 33. & inde per totum, & 681.20.& inde.& 691.9.& 708.18.55. 716.10.& 718.31. & 724.36. & 730.9. & inde. & 731.29. & 736.50. & 740.32. & 748.29. & inde. & 767.1. & 784.53. & 785.5.21.& 826.32. & 817.11. & 818.47. 925.27.& 826.20. & inde. & 834.23. & 881.1.& 916.5.55.& 939.34.& inde
Dentatos nasci homines 161.10
Dentatæ natæ fœminæ inauspicatiss. ibidem 12
Dentientes tarde pueros iuuantia 784. 45
Dentifricia ex qua materia ibid.46. & 941.5.25
Dentitionem facilem reddentia 890.42
Deprecationum uis 725.3.per totum
Derceto dea ubi 103.14
Desidia artes perdidit 890.49
Dei consideratio 2.50.per totum
Dei formam quærere imbecillitatis est ibi.
Deus quid 3.1
Deus est quicquid est ibidem
Dij innumeri ibidem 3
Dij ex uirtutibus uitijsq; numerantur ibi.3
Deorum plurium nomina ibidem,& inde per totum
Deorum pluralitatem deridet Plinius ibi.3. per totum
Deorum multitudo cur credita ibidem 10. & inde
Dij inferi ibid.11
Deorum populus maior quàm hominum ibid.16
Deorum loco,animalia obscœna cibiq; coluntur ibid.19
Deorum matrimonia ibidem 21
Deorum alij iuuenes, senes alij,alati, claudi,&c.ibidem 23
Deorũ adulteria,odia,bella,&c. ibid.27
Deus est mortali iuuare mortalem,prouerbium ibid.29
Deorum deliramenta ibid.24.& inde
Dij curam mortalium an agant ibi.39. & 4.22
Deorum in terris nullus respectus 3.40
Deorum uaria hominum opinio ibid.1. per totum
Dij maleficijs pœnas tribuunt 4.23
Dij cur tarde puniunt delinquẽtes ibidem
Deos non omnia posse ibidem 27.& inde
Dij quod ius habeant in præterita ibid.32
Deus & natura idem 705.41
Dijs lacte & mola salsa sacrificant prologo
Dijs dicata preciosa uidentur ibid.
Deorum simulacra ex arboribus olim 312.42
Dijs sine parsimonia sacrificandum 320.44
Dijs decima dicata 320.50. & 24.41
Dij paruis supplicationibus placatiores sunt 323.51
Dij flore papyri coronabantur 339.18
Deorum simulacra cur ex cedro arbore 336.47
Deo tantum ueteres coronam dabant 387.17
Dijs quibus libant 362.55.& 363.10. per totum
Dijs quibus uti fas non sit ibidem.11.per totum
Dij fruge, mola salsa, farréue colebantur 456.8
Deorum corona ex qua materia 583.39
Deorum beneficia plura 590.41.& 704.45
Deus rerum inuentor 704.46.& 705.41
Deorum euocandorũ à magis ratio 654.1
Dij inuentores rerum habiti sunt 658.21
Deus animalia cur fecerit 723.29
Dij an preces exaudiant 725.32.& 727.20. & inde
Deorum euocatio 726.9
Dij omnibus intersunt negotijs 427.19
Deorum fabricæ cultus 844.9
Deorum simulacra cur in annulis 845.45
Deorum sacra & in eis hostia qualis 848. 7.& 209.52
Deorum simulacra minio ubi picta 858.6
Deorum simulacra ex ære 866.40
Deorum simulacra lignea aut fictilia quandiu 870.25
Deorum effigies fictiles 912.32.& inde
Deorum offensorum uindicta 920.40.& inde
Deorũ imagines quibus euocantur 974.18
Dij quibus modis euocantur 738.6
Deorũ cœnis catulus apponebatur 769. 49
Deorum reuerentiæ exempla 38.1.per totum. & 154.15.& 213.23. & 248. 4. & 255.11.& 733..21
Deorum mater. Quære Cybele.
Deuterium uinum 359.6
Dextræ hominis religionem inesse 307.28
Dextræ uires maiores ibidem
Dextrum etiam in arboribus 439.46
Diacheton arbor 647.40
Diachyton uinum 358.48
Diacodion medicamentum 552.7
Diadema regum Bacchus primus inuenit 179.39
Diadochos gemma 469.40
Diadumeni iuuenis simulacrum 873.10
Diaglaucion collirium 715.27
Dialutense purpuræ genus 135.49
Dialeucon crocum 564.43
Dianæ templum in Hispania uetustissimum 414.7
Dianæ ædes in Aulide uetustissima ibidem.12
Dianæ lucus in Latio & in eo uetustæ arbores 417.22
Dianæ pictura 903.51.& 910.56
Dianæ simulacrum marmoreum à quibus 920.47
Dianæ simulacrum à quibus 921.10.& 923.47
Dianæ Ephesiæ templi descriptio 932.48. & inde
Dianæ Ephesiæ templum quale 349.20. & 413.41.& 923.50
Dianæ Ephesiç templum à quibus & ex qua materia 413.41
Dianæ Ephesiæ templi columnæ 944.24
Dianæ Ephesiæ ædis mirum 36.24
Diapasmata quæ 332.39
Diapason quid 13.24
Dibapha purpura 236.35.40
Diburades plastices inuentor 911.35.48
Dicæus Apollo cur dictus 873.48
Dictamum à ceruis repertum 197.42.& 670.55
Dictamum sine flore & semine 671.3
Dictamum tantum in Creta insula ibidem
Dictami medicinæ 771.20.& 701.27 702.53.& 703.55
Dictyotheton quid 943.31
Didoron laterum genus 914.27
Diei lux quando nocte uisa 16.44
Dierũ inæqualitas unde 32.13.30.& 33.37
Diei lucis ratio 32.12.per totum
Dies ubi longissimus breuissimusq; 33.17. per totum
Dies sex mensium ibid.23.& 85.56
Diei obseruatio apud diuersos 33.37. per totum
Diei initiũ finisq; quomodo accipitur ibid.
Dies alius de alio iudicat 170.43
Diebus nullis credendum ibidem.44
Dierum numerus computatur ibid.47
Dierum omnium anni inexplicabilis ratio 481.39
Diebus trecentis sexagintaquinq; & quadrante annum constare ibid.40
Dierum unde augmenta & decrementa 483.18.& inde.& 488.52
Dies longissima totius anni quãdo 487.54
Dies ubi nullus aliquando 88.31
Dierum diuersitas 149.43.& inde
Dierum magnitudo quomodo deprehenditur 929.33.& inde
Dieuches medicus 530.11.& 536.5
Digestionis facilis quæ sint 605.42
Digestioni utilia. Quære Concoctioni.
Digitellum herba ad quid 475.20.& 680. 1.& inde
Digito uno,quosdã hostẽ superasse 163.7
Digitorum consideratio 306.28.& inde. & 307.6
Digiti quibusdã in manu una sex 306.28
Digitorum articuli quot ibidem 31.& inde
Digitorum morbi remedia 613.18.& 707.18.& 889.54
Dignitatis fama qualiter acquiri potest 566.15
Dij. Quære Deus.
Diligentiæ exemplum nobile 460.35. & inde
Diligentia antiquorum mira 624.45
Diligentiam nimiam sæpe nocere 901.39
Dimophilus pictor 918.6
Dino statuarius 872.30
Dinocrates architectus 102.2.& 169.41
Dynomenis statuarij opera 876.1
Diocles quid de rapo senserit 528.37
Diocles medicus 530.35.& 568.49
Dioclis medici laus ætasq; 683.31.per totũ
Diodotus Petronius medicus 535.53
Diodori bibliothecæ prologo
Diodori philosophi mira mors 177.52
Diogenes cynicus qualis 162.50
Diogenes statuarius 924.42
Diogenes pictor 910.49
Diomedeæ aues quales 261.51.per totum
Diomedis & Glauci armorum cõmutatio 843.21
Diomedis socer 62.6
Diomedis Palladium surripientis effigies 864.2
Diomedis delubrum 262.4
Diomedis socij in aues uersi cur fictũ ibi.10
Reliqua quære parte secunda.
Dionysias gemma 969.42
Dionysiodorus statuarius 877.11
Dionysiodorus pictor 910.49
Dionysiodori de inferis epistola 45.43. per totum
Dionysinymphas herba qualis 654.38
Dionysius tyrannus gaudio obijt 177.59
Dionysio tyranno pulso, dulce fuit mare 40.30
Dionysius quid erga Platonem 167.12
Dionysius pictor 911.12
Dionysius statuarius 924.18
Dionysij ostentum atq; tyrannis 206.32
Dionysius Salustius medicus 832.8
Dionysius scriptor in India 126.28
Dionysius quid de Rapo 528.38
Dionysius prior Siciliæ tyrannus & eius domus 313.18

Dionysius medicus 540.18
Dionysius geographus ubi natus 138.52
Dionysius geographus Augusti temporibus in orientem missus ibidem
Dionysius pictor non nisi hominē pingere potuit 906.18
Diopetes ranæ 830.45.& 839.55
Dioptræ quid 31.11
Discoboli pictura 910.31
Diospyron herba qualis 717.11
Dioxippi pictura 909.52
Diphryges quid 883.49. & inde
Diphris gemma 969.41
Dipœnus marmorarius 920.35. 44.& 921.16
Dipondius, id est, asis 848.37
Dipsacon quid 647.39
Dipsacos herba qualis 713.45
Dipsadis serpentis morsus remedia 630. 27.& 827.34
Dirces fœminæ simulacrum historiaque 924.6
Discens sine magistro 872.39
Discobolon simulacrum 873.29
Discoboli pictura 910.31
Discordias facit Siderites gemma 971.52
Discordia ubi ignota 86.5
Dyspnœa morbus 622.8
Dyspnoicis utilia ibidem. & 635.48.& 686. 49
Dysentericis utile 316.37
Dysenteria ne infestet 594.25
Dysentericorū remedia 527.19.& 528.52. & 530. 13.& 531.25. & 534. 26. & 535. 4. 20.41. & 536. 55. & 539. 11. & 541. 26. & 543.35. & 549.53. & 552. 51.& 555.21.30. 38.& 557.40.& 577.34. & 581.3. & 590. 28.& 594.25.& 597. 4.& 603. 6.& 605. 9. & 606. 52. & 607, 19. & 610. 17. 51. & 611. 2. 47. 52. & 612. 10. & 621. 30. & 623.19.& 624.55.& 626.31. & 627.50. & 629.53.& 631.31.52.& 633.26.30. 36. 41. 54.& 643.32.45.& 648.5.34. & 649.49. & 651.22.& 688.22.35.44. & 689. 15. 19. 31,39. & 700. 21. & 707. 14. 26. & 714. 12, & 716. 3. & 719, 20. & 721. 11. & 723. 1. & 736.17.& 738. 16.& 741. 31. 34.55.& 752.15.37. & 767. 44. & 768.8. 39.& 789.28.& 834.54. & 857.5. & 886. 14.& 916.7.& 917. 28
Distillationum remedia 532,51.& 606. 7. & 630.8.& 637.56.& 646.54.& 729.37. & 786.20. & 829.55
Distillationibus infantiū medicina 594.44
Distillationum capitis remedia 541.32.& 553.9
Distillationi uentris utilia 591.24
Distillationes stomachi inhibentia 541. 25
Diuinationis species 181.22.& inde
Diuinationi dediti 4.11
Diuinationis artis periti 664.48
Diuinatio qua ratione haberi potest 969. 22.& 970.5.& 971.12.& 984.26
Diuinitas in quibusdam totum 168,32.per
Diuitiæ multos perdunt 170.40
Diuitiæ ingentes & qui diues esse dicatur 860.47.per totum
Quære locorum uis.
Diuitiarum exprobratio 861.25.& 30.50.& circa
Doci, id est, cœli facēs 15.51
Docilitatis exemplum 184.9.per totum
Dodecatheon herba qualis 662.18.& 696.37
Colychos herba qualis 417.39
Dolobella P. consul 16.35
Dolobelliana pyra 374.32
Dolores pellentia 545.16
Dolores asperrimi qui 661.39
Domini frons plus prodest quàm occipitiū Prouerbium 459.14
Domini oculus fertilissimus, Prouerbium 460.49
Domitius Cn.consul 16.40
Domitius Cn.quære Cneus Domitius
Domitij Cn.delubrum 922.50
Domitij L.interitus 178.40
Domitius Nero Peloponnesum insulam tentauit efficere 72.27
Domitius Nero Achaiam libertate donat 74.11
Domitius Corbulo contra Armenos 120. 39.& 123.21
Domitius Romanus 844.53
Domitius Aenobarbus ædilis curulis 202. 35
Domitij Aenobarbi consulatus censura & eius cū Crasso inimicitiæ 418. 53.& inde
Domitius Aenobarbus quo anno Censor 419.4
Domitij Aenobarbi sex loti ingentis precij ibidem.17
Domus sale ubi construuntur 97.13
Domibus carentes homines 98.55
Domus lateritia à quibus reperta 180.5
Domus testudinibus piscibus contectæ 221.52
Domus ubi tectæ scandulis 391.12
Domus ubi tectæ scirpis 409.15.21
Domus plures nobiles Romæ 418.54. & inde
Domus quīo purgantur, lustranturq; 673.1
Domus quæ pulcherrima Romæ 394.39 & deinceps
Domus arundinibus ubi tectæ 406.38
Domus regiæ lautissime adornatæ 925.46
Dona maxima Imperatorum, ac fortium ciuium quæ 456.25
Donax piscis 841.40
Donax Calami genus 407.39.& 840.14
Donax, id est Cypria Arundo 644.35
Dorcadum animalium mirum 747.23
Dorcadis in medicinis usus 779.1
Dorcades ubi non sint 216.12
Dorycnium uenenum 745.40
Dorycnij uenēi remedia 829.7.9.& 834. 24.& 741,38
Dorycnion uenenum 585.15
Doripetron herba 689.32
Doriphori simulacrum 873,11.& 875.50. & 877.23
Doris herba quæ 593.30
Dorius tonus 13.25
Dorij moduli à quo reperti 181.32
Doron quid 914.29
Dora, id est munera ibidem
Dormiendi regula 371.13.& inde
Dormisse quendam annos septem & quinquaginta 177.2
Dorotheus medicus 599.25
Dorotheus pictor 903.16
Dorsennus Fabius poëta 360.4
Dos filiarum plantaria 404.50
Dosiades scriptor 80.11
Dositheus scriptor 494.41
Drachma quid continet 586.4
Draco sine ueneno & eius in medicinis usus 771.3.779.21
Draconis mira 771.4.& inde
Draco mortuus ad uitā reuocatus 660.14
Draco quo se ægrotum sanat 198.5
Draco hominem seruans 273.24
Draconum cum elephantibus discordia 188.20
Draconum mira magnitudo ibidem 20, 30.43.& 188.30.per totum
Dracones ubi proueniunt 188.47.per totum
Draconum cristæ 290.45
Dracones serpentum ouahauriunt 271. 46.& inde
Draconis morsus remedia 656.47.& 686.29,& 711.14.& 827.20.43
Dracones sopientia 969.50
Draco palmitis genus 446.31
Draco piscis 841,12.& 228.35
Draconis marini medicinæ 831.50
Draconites gemma 969.45
Dracontia gemma
Dracontium herba
Dracunculus herba & ex eis medicamen dem & inde.& 660.52
Dracunculus herba quando effodienda 30
Drepanis auis qualis
Dryites gemma
Dryos hyphear uisci genus
Dryophonon herba quæ
Dryopteris herba qualis
Drypetæ quæ
Dromones pisces
Druidas cur Romani sustulerint
Druidæ qui, & qualiter uisco utantur 15
Druidæ unde dicti
Druidarum religio, obseruatio, sacrificia ibidem per totum
Druidarum superstitio inde.& 769.4
Drupa quid 319.39.& 367. & 370.48
Drusillanus seruus ditissimus
Drusillæ Liuiæ Augusti uxoris 385.31
Drusi Imperatoris castris, apes sedere 31
Drusi Imperatoris prosperrima uictoria ibidem
Drusus Imperator uinosus ut pater 28
Drusi uxor Antonia
Drusus Tyberij filius
Drusus de Brassicæ Cyma
Drusi primi laus & eius à morbo liberatio 679.34
Drusi, & Cepionis inimicitiæ quando 845.16
Drusus quid in tribunatu suo cum mensa 849.8
Drusi Liuij tribunatus & eius argentum 862.1
Drusus Trib.pleb. cur caprinum fœnum biberit
Dubijs fidem dare res ardua prologo
Duillij Imp. Classis sexaginta diebus parta 411.7
Duillij C.triumphus & eiusdem statua 23
Dulcis uini natura
Dulcia odore carere
Dulcia non sunt eadem omnibus 22
Duodecim tabulæ à quo scriptæ
Duodecim Tabularum leges 419.38.et 295.13.et inde
Duodecim Tabulæ nullam mentionem uilla habent
Duracina uua unde dicta 353.9
Duracina cerasa
Duriciarum corporis remedia 606.4. & 553.43. & 620.54.& 607.3. & 635.52. & 636.3. & 689.26.& 699.24. & 640.13.& 715.6
Duritia corporis quomodo tollitur 35.& 580.12.& 583.41
Duris Samius historicus 90.40.& & 873.56
Durij L.medici interitus
Dusaritis Myrrha
Dux qualis esse debet
Ducis eligendi exemplum & inde

E

Ale fera qualis
Ebrietas uitanda omnino per totum
Ebrietatis mala ibidem per totum
Ebrietatis effectus ibidem 33.40.& & 366.4
Ebrietas uitæ præmium apud quosdam 365.35

Ebrij post uomitum sæpe bibunt ibid.45
Ebrietas multis mortis causa 366.3
Ebrioforum opera 365.56.& 366.38.40
Ebrietas nulla in parte mundi cessat ibid.55
Ebrietatem aqua quædam inducit 367.3
Ebrietatis simulacrum 875.5
Ebrietatem facientia 674.10
Ebrietas quomodo non sentiatur 629.27. & 641.20.& 802.3.& inde
Ebrietatem discutientia 532.8.& 536.47.& 579.39.& 965.18.& 969.44.& 760.52
Ebuli herbæ medicinæ 674.41.& 692. 56.& 698.22.28
Ebur quid 184.24
Eboris excogitatio prima 313.5
Ebore quæ fiant ibidem & 188.5. & inde
Eboris secatio luxus causa 416.11.& 188.6
Eboris fossilis consid. 938.28.& inde
Ecbolina uua mira 363.3
Echeneidis piscis consideratio 228.10. per totum
Echeneidis piscis in medicinis usus 839.51
Echeneis pisciculus nauem retinet 821.27. 822.6.& 228.10
Echini herbæ consideratio 672.45
Echinometræ pisces 231.16
Echinorum piscium consideratio ibid.13
Echini,maris sæuitiam præsagiunt ibid.20. & 501.9
Echinus animal in mari 741.16
Echini quando pariunt 240.50
Echini piscis in medicinis usus 838.44
Echini medicinæ 829.7.& 830.17.& 831. & 833.16
Echini Carpathij maris quales 829.8
Echini crustis & spinis teguntur 221.41
Echinorum dentes 296.10
Echinophoræ pisces 841.10
Echion statuarius 872.35
Echion pictor quibus usus coloribus 897.30
Echion pictor quando 901.23
Echionis pictoris opera ibidem
Echite herba qualis 651.18
Echites gemma 973.34
Echo quid,& qua ratione reddatur 19.39. per totum.& 933.30
Ecliptica in zodiaco quæ 10.33
Eclipsium solis & lunæ consideratio 6.49. per totum. & 8.24. per totum.& 31.52. & inde
Eclipses etiam quadrupedes pauent 214. 47
Ecnephias quid 22.42.56
Ectypa quæ 911.54.& 971.54
Ectrapeli qui 162.19
Ectromatium uinum 362.10
Ederæ consideratio. Vide Hedera
Edypnous genus Intubi 535.39
Educationis puerorum exemplum 221.42
Effascinantes homines ubi 153.49. & inde
Effacinationes prohibet Antipathes 968.7
Effigies hominum miræ 145.39. per totum & 152.24. per totum.& 48. ibidem per totum
Effigies hominum cur exprimebantur 867.38.
Egelaste sal Hispaniæ 813.37
Egilai in uineis colendis laus 354.13
Egylops, Vide Aegylops
Egnatius Caluinus præfectus 263.5
Egnatij Mecennij uxor 359.38
Egula sulphuris genus 915.19
Electitia quid 302.10.16
Elaphoboscum herba, & ex ea medicinæ 597.39.& 670.54
Elapis serpentis morsus remedia 827.34
Elate arbor 330.8
Elaterium medicamentum & eius usus 526.29.& inde.& 527.22
Elaterium diu durat 723.8
Elatine herba qualis 714.7
Elatites lapis 940.16
Elleborine frutex 714.21
Electri consideratio 952.24.& inde
Electrides insulæ ibidem 30
Electrum ubi prouenit 86.54.& 88.29
Electrum quid & quale 853.36.& inde.& 952.24.& inde
Electri usus 853.43
Electrum Corinthium quale 954.48
Electrides arbores ubi 952.52
Elegia arundinis genus 407.51
Elelisphacos herba 674.54.& 702.34
Elelisphacos herba & ex ea medicinæ 607.12.24
Elementorum consideratio, numerus, nomina,situs,natura &c.30.33.per totum
Elementa tria sine sapore,odore,succoq; 381.56
Elementorũ nexus 2.23.& inde.& 28.29
Elementi sedes non nisi in elemento est 28.29
Elementorum figura qualis ibidem 31.& inde
Elenchi unionis genus 233.16
Elæomelitis olei usus 622.32.& 371.33.& inde
Elæomeli oleum ubi 371.33
Elephantiasis morbi descriptio 683.4
Elephãtiæ morbi remedia 539.45.& 544. 16.& 550.53.& 631.11.& 666.41.& 741. 29.& 749.40.& 798.25
Elephantorum consideratio libri octaui, capitibus duodecim primis
Elephãtorũ uenatores,domitoresq; 127.46
Elephas animalium terrestrium maximum 183.31
Elephantis intellectus ibidem 33.& 185.6.per totum
Elephas in quibus homini similis 183.32. per totum
Elephantes Lunam adorant ibid.37.& inde
Elephantes quando primum iuncti Romæ 183.52
Elephanti & hominis certamen 186.4. per totum
Elephantes per funes incedunt 184.4.12
Elephantum docilitas ibidem 9.per totum
Elephantes scribere discunt ibid.15
Elephantum cornua qualia ibid.21
Elephantum ossium usus ibid.25
Elephantum dentes ibidem.& inde.& 296.12.& 188.5
Elephantum clementia 184.40.per totum & 186.43
Elephantum memoria 185.4.per totum
Elephantes quibus gaudent ibidem 16.& 187.38.& inde
Elephantum pudor 185.20
Elephantum amor. ibidem 6.& inde
Elephantes quando primum in Italia uisi 185.44.per totum
Elephantum pugna 186.4.per totum
Elephantes hordei succo celerrime mitigãtur 186.49
Elephantes quomodo capiantur ibid.51
Elephantes fœminæ maribus pauidiores 187.19
Elephantes quo domantur ibi.21.& inde
Elephantes Indi,Afriq; quales ibidem 31.& 183.53
Elephantum partus, & reliqua natura 187. 34.per totum
Elephantes quot annis uiuant ibidem 36
Elephantes quæ pati non possunt 187.40
Elephantum manus quæ ibidem 49
Elephantum cutis qualis 188.1.& inde
Elephantum dentium magnitudo ibid.9
Elephãtes ubi nascantur 188.17.per totum
Elephantum cum draconibus discordia 20. ibidem
Elephantum sanguis frigidissimus ibid.39
Elephãtum cum Rhinocerote belua inimicitia 193.53
Elephas Chamaleonte deuorato, Oleastro sibi occurrit 198.14
Elephantes iussa faciunt 262.14
Elephantum partus 288.30.& 269.9
Elephantum uenter qualis 301.9
Elephantum digiti quales 307.7
Elephantum sonus qualis 310.7
Elephantũ anima serpẽtes extrahit 311.25
Elephantum mulier quædã peperit 156.32
Elephantes quis primus Romam in triumphum duxit 185.47
Elephantes ubi nobiles 130.10
Elephantis uescentes homines 146.6.24
Elephantum uenatus ubi 143.11
Elephantes Africi ubi incipiant 144.41
Elephanto lingua qualis 297.23
Elephanti & ad eum pertinentium in medicinis usus 735.51.& inde
Elephantum color ex quo 896.13
Elephantum usus in bellis 127.49
Elephantes in arbores cornua exacuunt 455.23
Elephantum in Africa multitudo 96.1
Elephanti pisces 840.40.& 841.16.& 218.33
Elephantine Thebaidis op. ubi nulli arbori decidunt folia 396.55
Eleusinæ deæ templum 911.2
Elidis Irinum optimum 566.3
Elico faber 313.8
Ellychnia quæ,& ex eamedicinæ 621.10. & 915.19
Elops piscis 225.32
Elops ubi optimus 241.32
Elopis serpentis morsus remedia 813.13
Eloquentiæ uis 167.19
Elpenoris tumulus ubi Myrtus uisa primũ 383.19
Elutia quid 884.51
Emere Liber pater primus instituit 179.38
Emptum male semper pœnitet 458.33
Emydæ testudines 825.40
Empedocles magus, & eius peregrinatio 782.47
Empetrum herba qualis 714.13
Empirice medicina à quo & ubi 762. 28
Emplastris conuenientia 618.1
Emplastrationis consideratio 434.47. per totum
Emplastri ratio unde nata ibidem.47
Emplastra quæ arbores non recipiunt 435. 20
Emplastratio omniũ fertilissima ibid.22
Emplecton quid 943.25
Encardia gemma 969.52
Encaustica Pamphilus pingere docuit 907. 34
Encaustícæ picturæ duo genera 911.15
Encaustum picturæ genus 907.28.& inde
Enchiridia librorũ inscriptiones prologo
Enchusa herba quæ 593.29.43
Encyclopediæ quæ dicantur prologo
Encrinomenos simulacrum 875.26
Eneate uinum 357.48
Endymionis fabula de Luna 6.20
Enguini quod oleum uendunt 622.31
Enhæmon medicamentum 323.4
Enhydros gemma 974.4
Enhydris serpens 784.38
Enhydris,id est coluber in aquis uiuens ad quid ibidem.& 835.5
Enneaphyllon herba quæ 714.28
Ennius uates antiquissimus de offa 466.3
Ennij statua in Scipionis sepulchro 167. 43
Enorchis gemma 969.56
Enterocelarum,id est,intestinorũ dilabentium remedia 529.32.& 692.50.& 693. 4.41.& 700.24.& 718.53
Entochij simulacrum 924.3
Entomon herba quæ 665.23
Eone arbor ex qua Argo nauis facta 345.7
Epaminundæ ducis pictura 180.53
Epaticorum remedia 545.45.& 687. 34.& 721.18.& 741.52

Ephedra herba 687.10
Ephedrus herba qualis 699.16
Ephemeron herba 681.18
Ephemeris herbæ medicinæ 698.50
Epheſius lapis 941.37
Epheſiæ Dianæ templi deſcriptio 932.48
Epheſiæ Dianæ ſimulacrum à Mentore factum 170.3
Epheſiæ Dianæ templum quale 349.21.& 413.41.& 923.50
Epheſiæ Dianæ ſimulacra ex qua materia 413.43
Epheſiæ Dianæ ſimulacrum à Canetia factum ibidem 47
Epheſiæ Dianæ templum quot annis cõſtructum ibidem 41
Epheſiæ Dianæ templũ à quibus, & ex qua materia ibidem 39.& 169.38
Ephæſtion Alexandri amicus 874.22
Ephedros herba qualis 700.14
Epicharmus quas literas reperit 179.52
Epichimaſis quid 481.45
Epicurus hortorum magiſter 508.21
Epicuri uultus per cubicula geſtant 390.46
Epicuri natali quando ſacrificant ibid.47
Epicuri pictura 910.29
Epidij C.commentaria 451.40
Epigloſsis quid 297.35.& inde
Epimenidion herba qualis 714.23
Epimelas gemma 970.15
Epimenidis ſenectus 173.49
Epimenidis anima uiſa poſt mortem 177.1
Epimenidium Scyllæ genus 513.52
Epinyctis morbus quis 531.47
Epinyctidas morbum ſanantia 527.42
Epinyctidis morbi remedia 531.47.& 537.17.& 543.46.& 548.43.& 553.14.& 557.25.& 612.9.& 619.20.& 620.25.& 627.3.& 629.18.& 630.43.& 631.55.& 642.24.& 747.5.& 797.46.& 831.1.& 939.24
Epicactis frutex 344.22
Epicactis herba quæ 714.21
Epipetron herba 573.7
Epiphoræ remedia 527.35.& 531.15.& 533.55.& 535.25.& 539.3.& 540.12.& 541.21.& 543.1.& 544.55.& 546.19.49.& 549.4.& 549.32.& 550.38.& 552.21.37.& 553.23.& 555.27.& 557.24.35.& 577.46.55.& 578.40.56.& 580.33.44.& 582.9.50.& 583.20.& 596.17.& 603.36.& 605.52.& 606.40.& 621.13.& 624.25.& 627.29.& 633.45.& 640.27.& 649.13.& 652.2.& 656.43.& 664.8.& 677.24.26.31.32.37.& 679.8.11.& 680.16.& 681.17.& 707.41.& 711.15.& 715.25.& 719.36.& 721.7.& 733.45.& 734.18.& 733.10.& 747.1.19.41.& 767.12.15.& 778.5.& 882.47.& 886.28.& 895.12.& 917.13.& 937.44
Epiphoris teſtium medicina 578.19
Epiphoras uteri quid leniat 703.52.& 752.35
Epirotica poma 374.11
Epitherſes ſimulacrum 875.35
Epithymon thymi flos 689.54.& 690.5
Epithymi herbæ medicinæ 696.33.& 699.43
Epodes piſces 841.51
Epoptidum, libri Sorani inſcriptio, prologo 1.in fine
Epulas inter incendio nominato quid fit 727.10
Epulantium conſuetudo ibidem & inde
Equiſetum herba qualis 700.5
Equiſelis herba qualis 488.22
Equeſtris ordinis conſideratio 846.46, per totum
Equeſtris ordo cur dictus 845.1.& inde
Equeſter ordo quando in unitatem uenit 846.54
Equeſtris ordinis quis eſſe poterat 847.5
Equeſtres ſtatuæ quales 868.11
Equorum conſideratio 205.48. per totum
Equorum plurium ſepulchra ibid.206.2.& inde
Equorũ erga dominos amor ibid.per totũ
Equorum intellectus ibidem.18.36
Equorum docilitas ibidem.20
Equi quot annis uiuant ibidem.52 & inde
Equorum forma qualis eſſe debeat ibid.54
Equorum conceptus quando 269.13
Equũ equitare quis primus reperit 181.14
Equorum ornamenta quis reperit ibidem
Equum qui aries appellatur in muralibus quis reperit 181.12
Equo pugnare à quo repertum ibid.15
Equæ prægnantes coëunt 269.38
Equorum corpore ueſpæ naſcuntur, atque crabrones 283.25
Equorum dentes quales 295.34.& 296.36.& inde
Equæ caput affixum palo, erucas fugat 524.33
Equæ fauonio uento concipiunt 398.30.& 90.49.& 207.29
Equarum lacte uel ſanguine pultẽ Sarmatæ faciunt 467.55
Equis admiſſuræ tempore quid dandum 541.34
Equi ueſtigium qualiter ſingultum tollat 760.55.& 761.1
Equi ueſtigia luporum ſub equite ſequẽtes rumpuntur 761.3.& inde
Equorum coitus partuſq; 207.4
Equarum libido quo extinguitur ibid.14
Equarum Hippomanes quid ibid.18
Equi quo in curſu infatigabiles fiãt 760.17
Equi feri ubi 189.21
Equo fere qui homini morbi 207.37
Equi fel nõ habent ſecundũ quoſdã 299.38
Equo fel eſſe in aluo ibid.42
Equos ſaginantia 590.19
Equi ubi rabie inflammantur 671.27
Equi coire non potentes, quo iuuentur 695.25
Equorum ornamenta ex quo 887.35
Equæ grauidæ, quo abortum patiuntur 734.45
Equus publicis ſacris immolabatur 744.8
Equorum cum Camelis odium 193.28
Equi alati, cornutiq; 194.7
Equi fluuiatilis deſcriptio 197.14
Equorum ſcabiem tollentia 840.3
Equi homini fideliſsimi 204.8
Equi quos gradarios dicimus 207.34.& inde
Equæ ubi uento concipiunt ibidem.29
Equinos pedes homines habentes 87.9
Equina ſpecies qualiter in hominibus mõſtrifice uideatur 749.1
Equi & ad equum attinẽtium in medicinis uſus 754.20.& inde
Equi lingua 751.32
Equini fimi cinis in medicina ibid.55.& 752.19
Equi coagulum in medicina 752.18
Equini lichenes calculos renum pellunt 753.35
Equæ ungulæ cinis in medicina ibid.36.& 754.20.& 756.50
Equi ſanguis in medicina 754.21
Equi ſpuma, ſetæ, dentes, in medicina ibid. 28.30.52.& 756.50
Equi ſigni cœleſtis ortus 494.22
Equi ſigni cœleſtis occaſus 485.30
Equites qui dicti 840.37
Equitum nomen ſæpe uariatum 847.31
Equites flexumines ibid.33
Equitatio ſtomacho utilis & coxis 731.12
Equitatus artẽ quis primus ſcripſit 875.55
Equitantibus utile 754.28.& inde
Eranthemon herba 594.1.16
Eraphius rex 928.74
Eraſiſtratus nobilis medicus quãdo 357.26.& 683.33.per totum
Eraſiſtratus medicus 536.52.& 762.24
Eraſiſtrati medici laus, ætasq; 683.33. per totum
Eratoſthenis laus
Eræ herbæ granum uertiginem [illegible] in pane eſt
Eretria creta 894.42.& [illegible]
Eretria terra qualis
Ereuthodanus herba
Erice herba
Ericis fruticis medicinæ
Erigeron herba qualis 680.50.& 699.43
Erigonus pictor
Erinna poëtria
Erineon herba & ex ea medicinæ & inde
Eringes herbæ medicinæ
Eryngion herba qualis 573.23.& 42.
Eriophoron lini genus
Eriphia herba qualis
Eryſimon frugis genus
Eryſimonis herbæ medicinæ
Eryſimum triticum quale
Eryſiſceptrum arbor qualis & 647.39
Eryſithale herba qualis
Eriſtalis gemma
Erithace quid
Erithacus auis
Erithales herba
Erythinus piſcis 841.15.& 224.48.&
Erythini piſcis medicinæ
Erythrani Ciſsi
Erythrodanus herba, medicinæ quæ 645.24.& 694.11
Erythraicon herba
Erythrocomis Punici mali ſpecies
Erythrodani herbæ medicinæ
Erythron quid
Erythros Rhus qualis
Erophilus medicus qualis
Erotylos gemma
Erucæ herbæ natura
Erucæ menſtruo fœm. fugantur
Eruca concitatrix ueneris 521.33.& 34.& 541.51
Erucæ herbæ ſemen quale
Erucæ ſyluestris medicinæ
Erucæ uermes peſsimi
Erucæ unde & quando naſcantur
Erucæ ne ſata lædant 454.45.
Eruca uermis qũo naſcitur 289.19.per
Eruditorum reiectio prologo
Erugo in medicinis
Erugo quo compeſcitur
Eruginis faciendæ ratio, uſus, ac me[illegible] ex ea 880.30.& 881.12.&
Eruiliæ herbæ folium quale
Eruiliam pinſendi ratio
Eruilia apes delectantur
Eruptionum remedia
Erui leguminis conſideratio, natura, [illegible] cinæ.
Eruo legumine Cæſar Auguſtus [illegible] ibidem.52
Erui leguminis medicinæ
Eruum legumẽ Phalãgion generat
Eruum in Tyriaca
Eſalon auis cui inimica
Eſcariæ uuarum genus
Eſchynomene herba qualis
Eſculum ab Eſca dictam putant, idcirco [illegible] diphthongo ſcribere libuit
Eſculus arbor Ioui ſacra 312.47.&
Eſculi arboris corona
Eſculus glandes fert
Eſculus quo tempore ſemen efficit
Eſculi radices profundiſsimæ
Eſculeti diſpoſitio qualiter 439.17.&
Eſernini Marcelli libertus diuus.
Eſopon lactucæ genus
Eſoponis medicinæ ibid.430.&
Eſox piſcis Rheni ingens
Eſubopes Colchorum rex
Eteſiarum uentorum initium

Eteſiarum deſitio 494.27.37
Eteſiæ uenti ijdem quod Aquilo 497.47
Eteſijs uentis maximæ harenæ mouentur 957.10
Eteſiæ uenti quales 21.30.& 22.2.& 626.20.& inde
Eteſiaca uua 352.40
Ethe quid 904.10
Euander Aula ſtatuarius 923.48
Euantes ſcriptor 195.15
Eubœa abietes peſsimas habet 411.44
Eubœæ Olimpias uētus peculiaris 450.15
Reliqua quære parte ſecunda.
Euchir ſtatuarius 877.52
Euchir fictor 911.46
Eucnemon quid 876.45
Eudorus pictor, ſtatuariusq; 910.8
Eudoxus Lathyrum regem fugiens 30.3
Euenor pictor 898.55
Euentus aſtris aſsignantur 4.7
Euentus boni ſimulacrū quale Romæ 876.7.& 922.34
Eugalacton herba 715.10
Eugenia uuæ genus 351.17
Eugrammus fictor 911.47
Euhemerus ſcriptor 930.30
Eumarus pictor 898.21
Eumeces balſami genus 327.50
Eumenis cum Ptolemæo æmulatio 339.8
Eumenis aduerſus Gallos prælia 876.55
Eumetris gemma 970.8
Eunicus ſtatuarius 877.12
Eunuchi in Perſide regnare ſoliti 335.23
Eunuchion lactucæ genus 518.20
Euocandorū deorum à Magis ratio 654.1
Euonymos arbor 344.55
Eupatoria herba qualis 667.19
Eupatoris currus aurei, argenteiq; 963.19
Eupetalos lauri genus 384.56
Eupetalos gemma 970.10
Euphorbiæ herbæ conſideratio 668.50
Euphorbiæ herbæ inuentio 704.51
Euphorbia & ex ea medicinæ 94.25
Euphorbij medicinæ 677.29.& 689.46.& 698.6
Euphorbus medicus 668.50
Euphorion ſtatuarius 877.12
Euphranor ſtatuarius & eius opera 872.34 & 876.2
Euphranor pictor 906.7.& 908.14
Euphranoris pictoris opera plura 908.15.& inde
Euphrates fluuius papyrum gignit 339.27
Euphratis fluuij de loti ſcapo mirū 343.43
Euphrates non inuehit limum ut Nilus 475.44
Euphratis fluuij reſtagnatio & fertilitas 476.45
Euphrates fluuius Gobaris præfecti opere deductus 135.52
Reliqua quære parte ſecunda.
Euphronides ſtatuarius 872.38
Euphronius ſcriptor de uino condendo 363.19
Euphroſinum herba 669.34
Euplea herba qualis 675.53
Eupompus pictor 899.35.& 901.4
Eureos gemma 970.11
Euripidi quid obijcit Ariſtophanes 597.55
Euripidis mater qualis ibidem.56
Euripidis Poëtæ ſepulchrum ubi 806.20
Euripus. Quære parte ſecunda.
Euronotus uentus 20.52
Europa ubi primum cum Ioue concubuit 313.47
Europæ pictura 906.26
Reliqua quære parte ſecunda.
Eurotias gemma 970.12
Eurus uentus 20.37
Euſebes gemma 970.13
Euthericton Balſami genus 327.48.51
Euthymus beatiſsimus à Dijs iudicatus 173.32.per totum
Eutychides ſtatuarius 872.40.& 878.13.& 910.8
Eutychides pictor 110.8
Eutyche fœmina 156.30
Euthycrates ſtatuarius 872.41.& 874.40
Eutymedes pictor 910.50.
Euxenidas pictor 901.2
Euzomon quid 541.48
Exacon herba quæ 667.49
Exaluminati uniones 233.15
Exalburnatum quid 412.41
Excarificatio arborum quid 452.45
Excreationes pectoris adiuuantia & 638.4.21
Excretiones ſanguinis ſanantia 849.35
Excretionis purulentæ remedia 543.32.& 557.17
Excreſcentium in corpore remedia 537.51.& 580.14.& 620.14.& 624.40.& 625.47.& 633.51.& 938.20
Excreſcentibus circa ſedem medicina 595.7.& 601.11
Exedum herba qualis 656.10
Exequiæ pompoſiſsimæ 172.4. per totum
Exercitatio optima medicina 731.8
Exercitationis exemplum 902.13
Exercitus ordinem quis primus reperit 181.18
Exebenus gemma 970.1
Exilij conſuetudo 764.24.& inde
Exiſtimantibus nihil incredibile 300.19
Exocœti piſcis conſideratio 226.47.per totum
Exocœto nulla branchiæ ibidem.49
Expenſa quæ 848.38
Experimentis optime creditur 422.1
Expuentium pirulenta remedia 527.30
Expuit nunquam Antonia Druſi 162.54
Expuere ubi nemo ſolet 154.33
Exquilina tribus Romæ 457.1
Extorum conſideratio animalium 299.21.& inde.& 300.16
Exta non prandentium celerius ſeneſcunt 731.33
Exta quibus bina animalibus 299.23.& inde
Extorum caput ibid.21.31
Extis quando capita uel corda adimuntur, uel geminantur 725.19
Extenuandi uim habentia 941.17
Extrahentia affixa corpori 557.46

F

Fabæ conſideratio 470.9.& inde
Faba quomodo ſerenda 478.35
Fabis cauatis ſemina incluſa ſi ſerantur mire proueniunt 525.20
Faba ut diu duret 494.5
Fabæ maximæ 470.43
Faba ubi ſponte ſua naſcitur ibidem. 35.& 87.28
Fabæ ſerendæ cura 475.7
Faba ubi ſerenda 343.40
Faba quando metitur 788.35
Fabæ ſcapus unus, centum fabis onuſtus 467.23
Fabam quidam omni pani addunt ibid.4
Fabæ maximus honor 470.8
Fabæ in ſacris apud ueteres ibidem 15
Faba contra ſenſus quę & ſomnia facit ibid.16
Faba à Pythagora cur damnata ibid.17
Fabæ animas mortuorum ineſſe ibidem
Faba flamen non ueſcitur ibidem.20
Faba cur refrina dicta ibid.23
Fabæ ſatio quando ibid. 28.& 484.12.& 485.44
Fabæ radix qualis 461.42
Faba quota die naſcitur poſt ſatū ibid.46
Fabæ augmentum qualiter 462.28
Fabæ caulis qualis ibid.33
Fabæ folia qualia ibid.40
Fabæ quot diebus florent ibidem.44
Fabæ apes delectantur 570.14
Faba & ex ea medicinæ 606.21.& inde
Faba Græca arbor qualis 402.29
Faba Græca & ex ea medicinæ 633.25
Fabianus de oleæ natura 387.37
Fabianus ager 452.34
Fabianus naturæ rerū peritiſsimus 937.2
Fabij cōſulatu quę facta ſigna fuerint 16.20
Fabiorum familia, & in ea tres cōtinui principes ſenatus 170.51
Fabij plures Ambuſtus, Rutilianus, Gurges ibidem
Fabius Q.M. ſexaginta tribus annis Augur fuit 174.10
Fabij cum Allobrogū gente prælij 175.41
Fabius Max. quo febre liberatus ibidem
Fabij Qu. mors qualis 178.2
Fabius Dorſenus poëta 360.4
Fabij unde dicti 456.30
Fabij cunctatoris honores 587.49.& inde
Fabius rem Romanam non pugnando reſtituit ibidem
Fabius quando, & à quibus pater patrię dictus ibidem 52
Fabij Qu. conſulatus quando 848.47
Fabius Q. dictator 849.40 — Fab
Fabius pictor quando ædes [illegible] 892.50 [illegible]rium conſidera
Fabiæ familiæ princeps
Fabius Max. conſul 17.37.&
Fabij Senatoris mors [illegible] ibid3
Fabius Verrucoſus Herculem Romā tranſfert 871.14
Fabricius obſidione liberans exercitum ſtatua donatur 870.4
Fabricius quantum unicuiq; argenti concedebat 863.33
Fabricij parſimonia ibidem
Fabri piſces 841.18.& 226.33
Fabricā ferrariā inuenere cyclopes 180.37
Fabricā materiā Dædalus reperit ibid.40
Fabula eadem ubiq; reperitur 357.15
Faces nuptiarū ex qua materia 396.9
Facies non niſi homini ineſt 292.46
Faciei loco, cæteris ab homine, os & roſtra ibidem
Facies ne Solē uratur 767.22
Faciei cutis quo ſeruetur 581.33
Faciem ſuam pingentes, formæ gratia 586.32.per totum
Faciei morbi quales 682.10.& inde
Faciei albicandæ remedium 528.42
Faciei maculæ quo tollantur 527.24
Faciei morbi remedia 539.5.& 541.43.& 548.48.& 557.26.34.& 581.33.& 596.26.& 598.28.& 600.23.612.33.& 620.52.& 621.15.& 622.25.& 639.40.& 640.36.& 649.33.& 653.16.& 681.56.& 682.10.ibidem ferè per totum.& 704.15.18.& 710.23.& 734.11.& 735.53.& 738.45.& 749.14.22.& 785.39.49.& 832.35
Factitia uina quæ 360.49 per totum
Factus quid 370.15
Fagea glandis genus 388.20.& 389.34
Fageus lucus, Ioui Italo dicatus & ubi fuerit 391.16
Faginæ glandis conſideratio 388.35
Fagi glans dulciſsima ibid.25
Fagi cortex ad quid ualet 391.27
Fagi reuerentia ibid.15
Fagus quæ loca amet 395.55
Fago uaſa faciunt honorata 410.15
Fagi uas in ſacrificijs ibid.17
Fagus quibus apta operibus 415.42
Fagi arboribus medicinæ 634.33.& inde
Falcium agricolarum conſideratio 488.33 & inde
Falernæ uuæ quales 352.54.& 356.2.
Falerni uini nobilitas 356.2
Falerna pyra cur dicta 374.27
Falernum uinum quale 614.12
Fana qua ratione homini acquiri poteſt 566.14.& 675.54
Famam ex malo quærunt aliqui 724.28
Famem ſedantia 312.9.& 669.47
Famē portendit prodigioſus partus 156.21
Famem cuniculi afferentes 215.7
Famis medicina 605.47
Familiæ ne malæ ſint, laborandū eſt 460.55

Fannij officina qualis 939.41.& 340.5
Fannius C. consul 263.38
Farfugium herba qualis 650.46
Far adoreum antea dicebatur 465.41
Far durissimum, & frigorum patiens, ibidem.53
Far in Latio, antiquus cibus ibidem.55
Far sine arista 467.5
Far ubi serendum 476.13.& 478.29
Far quando serendum 481.2.10
Farris usus in sacris 456.33
Farreum nouæ nuptæ præferebant ibidem
Farris torrēdi feriæ Numa instituit ibid.10
Farris honor apud ueteres 457.4
Farris modius asse uenijt ibid.24
Far quomodo differt ab alio frumento 465.52
Farri genicula sena 462.22
Farre tantū pro pane Romani diu usi sunt 463.18
Farris mirus [illegible]ermiculus 603.48
F[illegible] quibus prosint ibid.38
[illegible]icharmus qui[illegible] medicinæ 604.34
[illegible]pichimasis quid[illegible]m & ex eis medicinæ, ibi-
[illegible]picurus hort[illegible]ru
[illegible]picuri uulti[illegible]
[illegible]icuri nar[illegible]arre dicta 466.32
[illegible]is consideratio 473.7
Farrago tritici genus 461.39
Farranum herba qualis 650.46
Fasces Romanorum Imp. Lauro coronabantur 385.9
Fasces Romanorū ex quibus uirgis 396.4
Fasces consulum purpura ornabantur 235.15
Fascinationibus quomodo occurritur 926.41
Fascinationis remedium 535.13.& 737.37
Fascinis utilia 695.10.& 728.43
Faseolorum leguminum descriptio 471.11
Faseoli legumina quando serendi 481.4
Faseolorum folia qualia 462.41
Fastiditis gratiam dare, res ardua prologo
Fastorum Romæ prima publicatio 260.45
Fatigationis remedia 630.52. & 635.54.& 696.51.& 702.39
Vide lassitudo
Fatuorum remedia 718.23
Fauces lædentia 612.22.& 617.55.& 529. 6.& 834.18
Faucium morbi remedia 484.27.& 556. 18.& 581. 41.& 589. 55.& 601. 19. 53.& 603. 40.& 626. 2.& 636.2.& 685.29.& 709.55.& 741.12.41.& 570.8.& 767.39. & 786.17.& 889.43.& 939.24.& 954.17
Fauentinum linum optimum 503.1
Fauere linguis quid 725.15
Fauni Dij 312.49
Faunorum dæmonum ludibrij remedia 662.28
Fauonius uentus 20.40.& 21.55
Fauonius uentus quando flare incipit ibid. & 485.33.& 483.35
Fauonio uento maritantur uiuescentia de terra 398.30
Fauonio uento equæ concipiunt ibid.30, & 90.49
Fauonij flatus quando 369.1.& 398.29
Fauonius satorum pater 398.28.& inde
Fauonio incipiente quid agendum 485. 21.& inde
Fauonius an frumento conferat 493.36
Fauonij uenti effectus 498.6
Fauonius unde dictus 398.31
Fauonia pyra 374.35
Fauorabiles nobis, quibus rebus homines fiant 535.36
Fauorum apum stabilimentum 276.29
Fausta mulier quatuor uno partu peperit 156.20
Faustianus uicus 356.7.12
Febre quædam animalia nunquam carent 745.1
Febrim cerui non sentiunt 200.53
Febris Deæ fanum ubi Romæ 3.14
Febrium leges 176.12.36
Febrium uices & tempora 176.12
Febris omni anno die natalis Antipatri 176.38
Febris quibusdā perpetua ibid.36
Febrim incitantia 611.24
Febricitantibus nociua ibidem 39
Febricitantibus si uinum dandum 616.16
Febrium omnium remedia 200.54.& 528. 11.24.& 537.24.& 552.49.& 577.44.& 589.9.& 593.23.& 601.55.& 603.1.& 604.13.& 608.21.& 621.2.& 622.12.& 623.21.& 629.15.& 631.8.44.& 641.7.& 643.9.& 663.25.& 664.10.& 673.10.& 697.37.& inde.& 721.23.& 733.40.& 735.36.& inde.& 738.37.& 741.43.& 755.56.& 770.41.& 772.40.& 795.8.& 820.28.& 836.28. per totum
Febris tertianæ remedia 545.36.& 553. 17.& 655.33.& 719.19.& 735.15.56
Febris quartanæ remedia 729.31.& 756. 3.9.& 735.36.& inde.& 735.12
Febres statas arcent 731.34
Febris genus Amphimerium & eius medicina 755.56
Felis, id est Cattæ animalis in medicinis usus 756.37
Felis aurea ubi pro Deo colitur 144.22
Felibus lingua qualis 297.8
Felis cinere mures abiguntur 475.28
Felium oculi quales 294.30.& 957.45
Felium coitus qualis 268.23.& 269.5
Felium in capiendis auibus, cæterisq; astus 272.36.& inde
Feles cur excrementa sua defodiunt ibidem 38
Felix mortalium nemo est 170.27 per totum
Felicis cognomen solus sibi Sylla Rom. asseruit 171.24
Felices qui à dijs iudicati 173.22. per totum
Felicissimus quis Romæ creditus 171.38
Felicitas, res decem exigit ibidem & inde
Felicitas solida non est, quam contumelia ulla rumpit 172.37
Felicitatis ædes Romæ 875.7.& 924.48
Felicitatis simulacrū à quo factum 912.23
Felicitatis exempla 159.55.& inde. & 170. 50. per totum. & 171.35. & inde. & 172.2. & inde. & 173.20. per totum. & 176.4
Fel terræ herba quare dicta 667.48
Fellis animalium consideratio 299.36.& inde.& 743.54.& inde
Felle bubulo tincta semina mures non tangunt 475.30
Fellis in medicinis usus 747.40.42. & inde
Fel ubi nulli animali inest 299.36.& inde
Fel ubi geminum ibid.37
Fel quid ibidem 44
Fellis uirus maximum ibidem 51
Felle ubi animalia carent omnia ibidem 54
Fel Neptuno dicatum 300.7
Felle suffusorum remedia 595.39.& 596.39
Fellis natura, ususq; 743.54.& inde
Felli contraria 607.1
Fellis remedia 601.18.& 834.17
Femur bubulum herba quæ 715.1
Fenestella de olea, siue oliua 367.22
Fenestella historicus 845.23
Fenestella quando obijt 862.34
Ferarū impetus quo fugitur 772.31.& inde
Feras pascere quis primus instituit 214.10
Feræ mitigatæ non concipiunt 269.34
Feras mitigantia 697.16
Feras mulceri alloquijs 190.43
Ferijs latinis quæ fiant Romæ 710.32
Ferina carne Nomades uiuunt 141.47
Feritas animalium quo mitigatur 654.55. & 697.16
Fermentorum consideratio, [illegible] 468.14.& inde
Fermenta ex qua materia fiant [illegible]
Fermentatus panis magis alit [illegible]
Feroniæ Deæ ædes [illegible].33
Ferri consideratio, usus, comm[illegible] 384.19. per totum
Ferri mala plura [illegible]
Ferro quæ fiant [illegible]
Ferrum ubiq; reperiri [illegible]
Ferri differentiæ [illegible]
Ferri temperatio ibidem.18.& [illegible] per totum
Ferrum ubi optimum [illegible]
Ferrum mox humano sanguine rubiginem trahit [illegible]
Ferri & Magnetis concordia [illegible] & 937.15.& 526.19
Ferrum uiuum quod [illegible]
Ferri uena largissima metallorum omnium ibidem.43
Ferrum quo à rubigine uindicatur [illegible]
Ferri medicinæ 886.3.& [illegible]
Ferri rubiginis medicinæ [illegible]
Ferri squamæ usus [illegible]
Ferrum uis domitrix rerum o[illegible] 937.16
Ferrum lapis Theamedes abigit [illegible]
Ferrum ad se trahentia [illegible] inde.& 940.11.& 526.19
Ferro quæ herbę tangi uolunt [illegible] & inde
Ferrum Magnes ad se trahit [illegible] 937.15. & inde
Ferrum quo temperatur [illegible]
Ferrum ubi monti hærer, abigiturq; [illegible]
Ferrum à quo repertum [illegible]
Fertilia loca 467.15.& inde [illegible] 3. per totum. & 55.44. & inde
Quære locorum uis.
Fertilitas arborum fere alternat [illegible]
Fertilitatis causa, cura est [illegible] 3.& 457.34. & inde
Fertilitas senectutem affert [illegible]
Fertilitas nimia sepe nocet [illegible]
Fertilitatis fructuum causa quę [illegible] inde
Fertilissimus locus [illegible]
Ferulę arboris cōsideratio 345.21.& [illegible] & 439.34.& inde.& 523.52
Ferulę herbę cōsideratio & medicinę ex [illegible] 559.11.& inde
Ferula Murenis infestissima [illegible]
Ferulę coronę [illegible]
Ferula asinis gratissima [illegible]
Ferulę iumentis uenenum [illegible]
Ferula Baccho sacra [illegible]
Ferula sanguinem sistit [illegible]
Feruorum, calorumq; remedia [illegible]
Ferus oculus herba qualis [illegible]
Fescenninę nuptię qualiter [illegible]
Fecatum uinum quid [illegible]
Fecis uini consideratio [illegible]
Fecis aceti natura, & medicinę ex ea [illegible] 42.& ibidem.44
Fiber, id est, Castor 814.45 840.43
Fiber prægnantibus abortus causa [illegible]
Fibri ferę descriptio 199.23.& [illegible]
Fibri periculi causa se ipsos castrant [illegible]
Fibri ingenium [illegible]
Fibri animalis in medicinis usus [illegible]
Ficedulę auis consideratio [illegible] & inde
Ficorum consideratio, & earum [illegible] 376.30. per totum
Ficorum lactis medicinę [illegible]
Ficus Aegyptia, Cipriaq; [illegible] totum.& 376.33
Ficus Cypria 337.29. per totum. & 361. 13
Ficus mirę fertilitatis [illegible]
Ficus quo præcoces fiant [illegible]
Ficus ubi Romę colitur [illegible]
Ficus ubi Romulus, Remusque nutri[illegible]

ibidem.43
Ficus unius Romæ mirum ibidem.43
Fici quæ in se habent 378.25
Ficus quando primum in Galliam allata 313.9. & inde
Ficus Indica qualis 315.1.& 154.30
Ficus mira magnitudo 315.11.& inde
Ficus ubi optimę 378.28
Ficorum seruatio & earum usus ibid.30. & inde
Ficorum succus qualis 382.7
Ficus nullus odor ibidem.19
Fici argumento Carthago deleta est 377. 23
Fico folia latissima 398.2
Ficus non floret ibidem.49
Ficus abortus ibidem.50
Ficus quãdo & ubi plurima exeat 399.19
Ficus facile fructum perdit 400.37
Ficus pomum qualiter gerat 401.7
Fici mirum in Cicilia, Cypro, Hellade ibidem.10
Ficus ubi maxima ibidem.13
Ficus parte inferiore fertilior ibidem.32
Ficus sola omnium arborum fœtu maturitatis causa medicatur ibidem.44
Ficus succus lacteus quo pro coagulo utimur 409.40
Ficus apta scutis 413.16
Fico uita breuis 417.13.& 431.38
Fici insitio in omni genere 935.19
Ficus omnibus modis nascens ibidem.27
Ficus quæ apta uitibus 445.45
Ficorum uermes, qui Ceraștes dicuntur 448.43
Fico uermiculatio mire nocet 449.2
Ficorum morbi ibidem.22
Ficus qua arte serotinæ fiant 453.9
Ficos infestantia & earũ remediũ ibid.21
Ficorum ubertas qua arte fiat ibid.23
Ficorum & ad eas attinentium natura ac medicinæ 625.27. & inde
Ficus Cineri medicinæ 626.26
Ficus ne putrescant 675.3
Ficulnei caules quales 383.4
Ficulnei caulis medicinæ 685.8
Fide carẽt plurima priusquam facta, uel uisa sint 152.32
Fidei ædes in Capitolio 904.25
Fidei lapsus ingens ubi falsæ rei grauis autor existit 93.48
Fidem dare dubijs res ardua prologo
Fides Dea 3.5
Fiducia aliena uiuere 588.39
Fiducia mira 868.28
Fidenates ciues legatos Romanorũ perimunt 868.50
Fidiculæ signi exortus 483.8.& 486.46. & 487.45
Fidiculæ signi occasus 483.32. 489.43. & 491.54
Fidiculę occasus, initium Autumni 92.30
Fiduștius M. cur proscriptus à Sylla 71.9
Fieri quædam nequeunt 7.7
Figlinarum operum usus 914.7
Figulina ars à quo reperta 180.32
Figulorum collegium à quo Romæ 912. 52
Figura quæ perfectissima 1.29.per totum
Filij parentibus interdũ similes 158.38.49. per totum
Filij patribus raro proceriores 161.45
Filij pulchri boniq; qua ratione generãtur 654.45.& inde
Filij qua ratione noscuntur an legitimi sint 153.34.& 245.39
Filij quo pulchri, boni, fortunatiq; gignantur 684.51
Filiorum erga genitores obligatio 158. 47. & 248. 35. & 253.2.& 257.47.& 283. 51.& inde
Filia una erga matrem gratissima 158.50. & inde
Filicis herbæ consideratio, genera, nomina 714.31
Filix herba qua ratione interit 461.5. & inde
Filicis semen nullum ibidem
Filicis stirps quomodo è corpore extrahitur 644.24
Filicula herba qualis 690.16
Fimeta supra, nascens herba ad quid utilis 655.39
Fimi cõsideratio, genera, usus, &c. 425.30. & inde
Fimi usus ab Augea rege repertus ibidem.32
Fimi bonitas ibidem.36.& inde
Fimi stercus unde esse fieriq; debet 426.5. & inde
Fimus quando ponẽdus in agris 479.43. & inde
Fistularum musicalium materia quæ 407. 33.& inde
Fistulam Pan deus reperit 181.30
Fistularum morbi remedia 533.6.& 536. 30.& 597. 47.& 608. 56.& 610.38.& 619.34.56.& 636.17.& 639. 42.& 644. 45.& 652.49.& 665. 56.& 699.16. copiose.& 713. 50.& 717.40.& 722.20.& 766.26.& 770.38.& 854.17.& 881. 12.& 886.34
Flaccus Vibij Crispi legatus 502.15
Flaccus Pompeius in Hispania 379.53
Flaccus censor quando 174.16
Flaccorum familia unde dicta 292.28
Flaminius circus Romæ 867.8
Flaminius Caius censor 918.29
Flaminij Qu. consulatus 521.45
Flamini sacerdoti fabæ usus interdictus 470.20
Flamini equinum fel tangere non licet 744.7
Flammæ præsagia 500.42.& inde
Flatus repentini 22.33.per totum
Flauianus Africæ proconsul 220.35
Flauius Cn. Annij filius, fastos primus Pon. publicat 844.45
Flauius Cn. tribunus plebis ibidem.54
Flauij Cn. cum patribus indignatio ibidem.55
Flauius ædem Concordiæ uouit 845.6
Flauius Proculus 847.16
Flegmatis morbi remedia 613.38
Flesse quosdam nunquam 162.44
Flexumines equites 847.33
Floralia festa cur, à quo, & quando instituta 491.30
Floræ Deæ simulacrum 922.33
Florentiæ urbis uuæ 352.38
Flos arborum gaudium est 398.42
Floribus uinum quomodo conficiunt 362. 22
Florum Hortensium differentiæ 514.43
Flores quotidie gigni 560.15
Flores hominem mortis admonent ibidem.16
Flores, qui Troiano tempore laudentur 565.4
Florum odoris differentiæ ibidem.per totum
Flores in funere uirorum illustrium 561. 30.& inde
Flores ubi sine odore 565.18
Florum colores præcipui tres 566. 27
Flos primus, uer nuncians 569.12
Flores maxime durantes ibidem.24
Flores uer qui 569.37.& circa
Flores transmaria ibidem.49.& circa
Florum inter in nascendo ordo ibid.
Florum olearum medicinæ 619.21. & inde
Floreſcendi satorum tempus & differentiæ 398.27.per totum
Floreſcendi defloreſcęq; tempus 199.52
Floreſcẽtibus inimicus humber 449.46
Floreſcentibus satis quamlo uenti nocent 474.18
Floreſcẽdi Hortensiũ tẽpus 14.39.& inde
Floreſcentia spectatissime, celerrime marceſcunt 160.16
Fluuiorum miracula 40.54.per totum.& 803.17.per totum
Flumina, res in lapidem uertentia 41.22. & inde. & 806.29.& inde
Flumina retrofluentia 42.27
Fluminum erumpentium remediũ 408.40
Fluminum afflatus qualitas 421.54
Flumina iuxta, nascentes herbæ ad quid utiles 655.30
Flumina quo mox siccantur 684.34
Flumina incãtationibus sisti possunt 740. 3.& 967.39
Reliqua quære parte secunda.
Fluxiones quæ 592.56
Fluxionis alui remedia 600.20.& 649. 45.& 669.30.& 918.12
Quære Aluum.
Fluxus, refluxusque marium consideratio 38.49.per totum
Foci consideratio 947.37. & inde
Foco cõparuit genitale in cinere ibid.46
Fœcunda minus quæ maiora sunt corpore 268.29
Fœcunditas rerum 563.37
Fœcunditas senectutem, ac interitũ affert 401.47.& 413.22.& 442.47.& deinceps
Fœcunditatis remedium 418.32.& 735.2.& 737.46.& 759.5.& 800.7.16
Fœdera Theseus reperit 181.21
Fœminæ quanti uiris constant 324.1.30
Fœminarum erga mares in quibusdã amor 334.35
Fœminis uini usus interdictus 359.37
Fœminæ osculabantur olim an temetum olerent ibidem.43
Fœmina mulctata ob uini potum ibid.47
Fœminæ quo grauidæ, & fœcundæ fiant 362.47.& 400.47
Fœminæ quo steriles fiant 62.48
Fœminam cur cortices arborum Græci appellant 390.52
Fœmina conciti mẽsis qualiter Erucas uermes fugat 454.45
Fœminæ qua ratione cõcipiuntur 697.16
Fœminarum purgationibus utilia 528.50. & 529. 29
Fœminæ duplices pupillas habentes, ubiq; uiſis nocent 153.56
Fœminæ Bithyæ fascinatrices 154.1
Fœminæ semel tantum in uita parientes ibidem.46.& 155.41
Fœminæ ubi paruissimæ ibidem.5
Fœminæ septimo anno parientes ibidem. 155. 45
Fœminas mutari in mares non est fabulosum 156.42
Fœminæ celerius senescũt quàm ma. ibi.55
Fœminę celerius gignuntur, uti & senescũt celerius ibidem
Fœminas in uteri finistra parte moueri mares in dextra ibidem
Fœminarum partum gestantium signa 157. 28.per totum
Fœminę nunquã ambidextræ sunt 162.26
Fœminarum quarundam felicitas 170.50. per totum
Fœminarum plurium longa senectus 174. 22.& inde.& 175.15
Fœminas mortuas sæpe reuiuiscere 177.7
Fœminarum fœcunditas quomodo fiat 532.15
Fœminarum Venus quo maxime accẽditur 554.36.& inde
Fœminarum conuicia 557.55
Fœminis in nuptijs quis concessus color 566.39
Fœminę ubi communes omnibus 99.1
Fœminis ubi uiri carent 104.4
Fœminę ubi regnant 145.30.& 146.34
Fœminę quando libidinis auidissimę 598. 40
Fœminę cutem cerussię spuma in facie nutrit 609.37

Fœminæ herbarũ uiris peritiores 659.40
Fœminarum auri usus qualis 848.13. & inde
Fœminarum luxus 863.31.29
Fœminis statuæ etiam dicabantur 869. 28.50
Fœminæ fœcundiores abortu fiunt 887.53
Fœminis candor quo inducitur 889.36
Fœminarum secreta quo sciri possunt 773. 3.& 827. 53
Fœminæ ne concipiant 773.30
Fœmina ex seipsa concipiens 198.54. & 216.21.& 269.47.& inde.& 270.1
Fœminarum causa prælia pernicialia fieri 185.24
Fœmina æstate Veneris auidior,uir hyeme 268.11
Fœminis interdictum ne malas raderent 295.13
Fœminæ adulteros ne diligant 828.2
Fœminæ qua ratione gigni possunt 663. 51.& 695.19. & 713. 8.& 720. 43. & 210. 50
Fœminæ ubi quinquennes concipiunt 155.50
Fœminas octauũ annũ non excedere ibid.
Fœmina peperit simul duos mares,totidẽq; fœminas 156.21
Fœminæ respiratio partum impedit 157.39
Fœminæ oscitatio in enixu letalis ibidem
Fœminæ sternutatio à coitu abortus causa ibidem
Fœminæ à lucernarum extinctu abortiũtur 157.45
Fœminarum hirta corpora 147.47
Fœminis cauenda 714.27.50.& 722.38
Fœminarum purgationes 528.50. & 534. 42.& 537.1.& 540.50.& 543.26.& 644. 24.& 548.47.& 552.54.& 554.29. & 581. 1.& 579.6.& 916. 18
Fœminarum remedia 556.19.& 577. 22.47.& 598.16.& 559.20.& 600.23. 39. & 603.3.& 626.16.& 645.23. & 650. 56. & 657.20.& 664.2.& inde. & 668.30.& 702.34.per totum.& 710.16. & 717. 48. & 718. 5. & 722.7. & 758. 53. & inde. & 799.6.per totum.& 857. 42.& 917.52
Feminum morbi remedia 596.44.& 636.23
Fœniculi herbæ consideratio 523.40. & inde
Fœniculus serpentibus gratissimus ibid.
Fœniculum in tyriaca 559.49
Fœniculo serpentes senectam exuũt 558. 19.& 197.55
Fœniculum nobilitauere serpẽtes ibidem
Fœniculos colligendi tempus 558.23
Fœniculus ubi optimus ibidem.24
Fœniculus sylueſtris ibidem.27
Fœniculorum usus ibidem.32.& inde
Fœnoris excogitatio 849.19
Fœnum quo secandum tempore 488.7
Fœnigræci consideratio,& medicinę ex eo 473.3.& 657.14.& inde
Fœtor quo tollitur 549.22
Folia quibus decidant arboribus, & quibus non 396.33. ibidem.per totũ.& ibid.44. per totum
Foliorum cadentiũ natura,ac eorũdem colores uarij 397.3.per totum
Folia arborum quãdo cadũt ibid.8.& inde
Foliorum figuræ mutatio ibidem.31
Folia quo tempore circumagũtur ibi.38
Foliorũ differẽtiæ diuersæ ibi.44.per totũ
Foliorum dispositio ibidem.45.per totum
Foliorum uarij colores ibidem
Folia omnium ad solem oscitant ibid.49
Foliorum lanugo ibidem.51
Folia latissima & angustissima quibus 398.2
Folia ad quid data plantis 401.7. & inde
Foliorum herbarum differentiæ 574.33. & inde.& 570.16.& inde
Foliatum unguentum quale 332.8
Fons Debris miræ naturæ 97.24
Fontes miræ naturæ plures 39.54. & inde. & 41.29. & inde. per totũ. & 803.17. per totum.& 39.54
Fõtes ęstate quàmhyeme frigidiores 42.29
Fontes exiliunt cum omnis aqua deorsum feratur ibidem.43
Fontes potui inutiles 807.27
Fontes iucundissimæ aquæ in toto orbe ibidem.36
Fontes quando nascuntur 809.56
Reliqua quære parte secunda.
Fonteius consul 32.2.& 163.28
Forceps à quo primum repertus 180.14
Forenses uuarum genus 353.28
Formæ fauentia 582.11
Formicarum nostratium consideratio 288. 41.per totum
Formicarum Indicarum cõsideratio 289. 5.per totum
Formicarum uires 288.45
Formicarum Reipub. ratio, memoria, cura ibidem. 47
Formicæ lingua qualis 297.23
Formicæ quid non attingant in rubetis 300.14
Formicæ pestes arborum 454.40
Formicæ ne arbores lædant ibidem.43. & inde.& 524.21
Formicæ quo tempore quiescant 492.16. & 501.32
Formicæ futura præsagiunt 501.32
Formicæ hortorum exitium, & contra eas remedium 524.21
Formicæ quibus necẽtur ibidem.per totũ
Formicæ sculptæ miræ paruitatis 925.25. & 163.43
Formicæ ubi aurum eruunt 968.24
Formicæ uenenatæ ubi 774.30
Formicarum in medicinis usus 780.3.& 800.35.& 198.16
Formicæ in annum cibum condunt 272.8
Formicæ se inuicem sepeliunt 289.2
Formicæ Herculeæ quales 785.53
Formicæ Indicæ cornutæ 289.5
Formicæ Indicæ aurum è cauernis egerunt ibidem.968.24
Formicarum Indicarum mira magnitudo 289.8
Formicæ interlunium sentiunt 18.43
Fornacaliorum festorũ à Numa rege institutio, & quæ feriæ 456.12
Fornacei parietes quales 914.11
Fornix à quo reperta 180.42
Fortitudinis consideratio & exempla 163. 2.& 165.49.per totum.& 587.36.per totum.& 588.3
Fortitudo quibus maxime ineſt 198.32
Fortunæ potentia 171.7.per totum.& 172.43.per totum
Fortuna multis in pœnam parcit 386.41
Fortunæ ædes Romæ 873.6.52.
Fortunæ ędes à quo,& quibus lapidibus facta 942.32. & 945.42.& 211.42
Fortunæ Bonæ simulacrum Romæ 921.34
Fortunæ gaudia ex malis,& contra 171.2. per totum
Fortunæ malæ templum Romæ. 3.15
Fortunę uaria exempla 171.2.per totum 172.43.per totum
Fortunæ numen quale 3.55.& inde
Fortunæ deæ tribuuntur omnia 4.3. per totum
Fraces oliuæ quid 370.13
Frænos equorum quis reperit 181.14
Fraga herba 572.36
Fraudis exemplum 47.48. & inde
Fraus ingeniosissima in omni uita 859.42
Fraxini arboris consideratio & eius genera 394.9.per totum
Fraxinus tumentis abortifera ibid.19
Fraxinus serpentibus inimicissima ibidem.24
Fraxinus quæ loca amet 395.51.55
Fraxinus quo tempore semen reddat 400.11
Fraxinus obedientissima in opere
Fraxinus apta hastis 394.12.
Fraxinus quando & qualiter pl 429.16
Fraxinus uitibus apta
Fraxini arboris medicinæ
Frication is utilitas
Frigora tẽpestiua arboribus prosunt 7.& 448.18
Frigora quibus nocent 420.50.& 44
Frigorum remedia
Frigore adustis remedia 543.38.& 10.& 736.3.& 754.54
Frigus causa omnis uredinis in fr 490.14
Frigidis gaudentia
Fritilla ex pulte in sacris
Frondes quando præparandæ
Frondium consideratio,quære Folia.
Fronditius Ro.unde,& eius gesta
Frontis descriptio & ei propria & inde
Frons quorum index
Frons domini plus,prodest quàm occi prouerbium
Frons tristitię,hilaritatis,clementię,se tatis,index
Fructuum succi consideratio totum
Fructũ nullum quæ arbores ferãt
Fructuum arborum consideratio per totum
Fructus quæ arbores facile perdant
Fructus quo in matre situentur ordine dem.21.& inde
Fructus caduca res
Fructus ne decidant, putrescantq;
Fructus quis maxime probandus
Fructuum uredo unde accidat
Fructus quibus de causis pereunt & inde
Fructibus tria tempora metuend
Fructuum arboris tempus
Fructuum tegminis consideratio & inde
Fructuum diuersæ proprietates & inde.per totum
Fructus uariæ arbori inhærent
Fructum commendantia
Fructu in unoquoq; quid placeat
Frugiperda,id est,Salix arbor
Fruge quo serendæ tempore inde
Fruges in sacris
Frugũ fures qua pœna puniebãtur
Frugum uitia plura
Fruges, Orobanche herba circumligata necat
Fruges quæ ubi serendæ sint & inde
Frugum genera plura
Fruges quando maxime lædantur
Frugum matureſcendi tempus inde
Frugum genera & natura ibidem.50.per totum
Frugum fertilissimum quod
Frugum florendi,deflorendiq; tempus ibidemq;.24.& inde
Frugum occatio, Sarritio, Runcatio, & 478.29.per totum
Fruges insecturo hymbre serẽdæ
Fruges & exeis medicinæ 603.34.per totã
Frugum pestes quæ 609.9.& inde
Frugibus qui potus fiant ibidem.34
Frugum excantatio 726.6
Frumenta cũ defloruerint crassescũt 452. 48
Frumenti genera plura 461.27
Frumentorum radix qualis ibidem.43
Frumentorum folia qualia 462.35
Frumenta quot diebus proficiunt priusquã deflorũerunt 462.49
Frumenta unde Romam aduehunt 463.41
Frumenti genera omnia non ubique nasci 465.40

465.40.per totum
Frumenta uulgatissima quę ibidem
Frumenta propria quibusdam locis ibid. 43..per totum
Frumetum quis primus Romæ populo donauit 457.11
Frumẽtum ex quo centum & quinquaginta modij ex uno proueniunt 467.15
Frumenti uitia plura 474.6.& inde
Frumenti uitium auena est ibidem
Frumento quando uẽti nocent ibid.18
Frumentum in quo agro serẽdum 475.49
Frugum morbi 474.35
Frumentum quando in arboribus natum 476.21
Frumenti occatio, Sarritio, Runcatio, &c. 478.29.per totum
Frumenti quantum serẽdum in iugere uno 480.27.& inde
Frumenta seruandi ratio 493.24.& inde
Frumenta optime seruantur in scrobibus ibidem.54
Frumenta ut diu durent 494.2.& inde
Frumenta grandescunt crescente Luna ibidem.17
Frumentũ à Cerere primo inuentum 179. 40
Frutecta, igne optime tolluntur 461.12
Frutex arbor ubi 336.50
Fruticibus plurimis uinum faciunt 362.18
Fruticum aquaticorum consideratio 406. 35.per totum
Fucus marinus herba 696.2
Fucorum apum consideratio 277.51.per totum
Fucos quando abigunt apes 281.38
Fugitiui à M.Crassõ uicti, & de eis ouatio 384.13
Fulgetra quid 19.15
Fulgetras poppysmis adorare cõsensus gẽtium est 727.8
Fulgetri & fulguris pictura 903.54
Fulgurum prius cernitur quàm tonitruum audatur 24.30
Fulgurum consideratio 19.8.per totum
Fulgura quomodo causantur 22.37.& 23. 17
Fulgurum genera & eorũ miracula 23.27. per totum
Fulgurum Catholica 24.30.per totum
Fulgura quando expiari nequeunt 375.1
Fulgurum religio prohibet morum ramo 435.44
Fulgurationis præsagia 500.14.& inde
Fulgura sulphurij odoris 915.37
Fulgura quomodo abiguntur ibidem
Fulicæ aues maris tempestatem præsagiunt 501.11
Fulicæ cirri sunt 290.41
Fuligine qui colores fiant 896.14.& inde
Fullo Scarabei genus 795.38
Fullonia Creta qualis 424.54
Fullonum gleba quid 915.15
Fullonibus quæ dicta lex 918.28
Fullones podagra non tentantur 732.54
Fullonia ars à Nicia inuenta 180.22
Fulmine tacta uite dijs libare nefas 363.10
Fulmina quas frequenter iciunt quercus 389.28
Fulminum euocatio 725.35
Fulmina Sulphuris odorem habent 915. 37
Fulminum Catholica 24.30.per totum
Fulmina quæ prospera,uel contra ibidem. 47.& inde
Fulmina quæ non feriãtur 25.13.per totũ
Fulmen nũquam altius quinq; pedibus descendit in terra ibidem
Fulmine ictus locus, quas gemmas habeat 966.44
Fulminum causa 803.2
Fulmen quid 12.55
Fulmina omnia fortuita 19.24
Fulminibus resistentia 970.38. & inde
Fuluiana herba qualis 694.4
Fuluius L.cur in carcerem adductus 561.13
Fuluius L.quis,& eius consulatus 171.20
Fuluius Qu.quando consul 892.9
Fuluius Nobilior picturam ex Ambracia Romam transfert 899.50
Fuluij Lippini inuentum 214.9
Fuluius Hirpinus quis 242.5
Fuluij Flacci uxor 168.43
Funda à quo reperta 181.11
Fundana uina 356.27
Funerum ad usum Picea arbor 391.36
Funera quo seruentur ne putreant 393.4
Funera cum scirporũ luminibus efferebantur 409.18
Funera imagines comitabantur 890.54
Funerum fercula 248.6
Funerum precia quanta Sabæis 323.45.& inde
Funerationis exemplum 282.32.& 289.2
Funeta uitium quæ 442.20
Fungi arborum quales 399.40
Fungus arborum morbus 449.4
Fungorum remedia cum nocuerint 529.20
Fungorum natura,genera, usus 506.36.& 600.4.per totum
Fungorum origo quæ ibidem.34
Fungi qui tutissimi 600.5.32
Fungi in quibus arboribus ibidem.12
Fungi familias interemere ibidem.9
Fungi quomodo siccantur ibidem.18
Fungorum coquendo obseruationes 600. 26
Fungi noxij,innoxijq; ibidem.30
Fungi quo tutiores fiant ibidem.32
Fungi ne noceant ibidem
Fungorum ueneni remedia 529.20.& 532.6. & 537.3. & 538.3. & 542.36. & 555.46. & 578.11. & 585.50. & 590.50. & 602.1.& 615.34.& 625.19.24. & 631. 28.50.& 676.7.& 711.12.& 776.1.& 819. 10.827.22
Funium chordarumque materia multiplex 505.41
Furfurum capitis remedia 538.45.& 554. 19.& 578.17.& 595.37.& 603.40.& 604. 21.& 617.18.& 618.37. & 619.26. & 621. 23.33.& 627.4.& 629.20. & 630. 44. & 631.46.& 637.6. & 640.48. & 644.31. & 657.21. & 689.5. & 746.34. & 917. 27
Furorem inducentia 585.34
Furij Cresini de agro ab eo culto historia nobilis 460.35
Furniana uasa 861.39
Furentes ut uaticinari uideãtur quo utuntur 585.34
Furandi quædam cupidissima 215.44
Furti exemplum 255.2.& 260.14
Furti miraculum 844.31
Furto deprehendi infelicis ingenij est,prologo
Furto sublata quædam fertilius proueniunt 517.43
Furto sublatæ apes male fructificãt ibid.44
Furem apes odere 280.8
Furum nocturnorũ qui fruges sustulissent pœna 456.47
Furunculorum morbi remedia 542.18.& 548.44.& 553.43. & 605.35. & 606.25. & 609.8.& 621.23.48. & 635.26.& 642. 29.& 699.12.& 735.9. & 743.14. & 757. 6. & 796. 43. & 816. 34. & 818. 54. & 939. 7
Fusidius quis 845.23
Fusij Saluij fortitudo 163.16
Fusos torquere mulieres per itinera nõ debent 727.35
Fusos in lanificio Closter reperit 180. 20
Futura præsagientia 198.31. & 202.55.& 231.20.& 277.7.& 285.24
Futurarum tempestatum præsagia 498.39. & 499.1.& inde per totum
Futurorum præcognitio 24.22.& 177.7. 285.24. & 288.13. & 971.12. & 939.36.& 969.22.& 970.5.& inde
Futurorũ præcognitio ex astris desumitur 4.7
Futurorum curam habentia 275.10

G

GAbalium Aroma 325.48
Gababra Gigas 162.1
Gabieni mira historia 177.30.& inde
Gædes lapis qualis 939.19
Gagates lapis qualis ibidem 25.& 245.49
Gagates lapis unde dictus 939.25
Galactites gemma 970.17.19.26
Galaicos gemma ibid.26
Galaxia gemma ibidem.16
Galatiæ spinæ medicinæ 647.9
Galbanum quid,& ubi 329.4
Galbani natura & ex eo medicinæ 635.22
Galbano accenso culices fugantur 524.38
Galea capitis à quo reperta 181.3
Galedragon herba qualis 716.5
Galena quid 855.46.& 887.10.& 889.7
Galeobdolon herba quæ 715.3
Galeopsis herba ibidem
Galeos piscis 824.37
Galeotes color 774.12
Galerij uilla 251.17
Galerius præfectus Rom. 502.8
Galeritæ auis in medicinis usus 790.23
Galerita auis qualis 290.37
Galgulus auis qualis 795.1.& 254.19.& 257.31
Gallæ quercuũ fructus cõsideratio 389.49
Gallam quæ arbores procreant 389.41
Galla ubi optima ibidem.55
Gallæ genera,medicinæq; 633.49.& inde
Gallion herba quæ 715.3
Gallio Anneus consul 811.25
Gallia comata unde 291.46
Gallia Betulla arbore abundat 396.2
Galliæ qualiter panes faciunt 464.5
Galli populi Capitolium obsident 166.16
Galli sæpissime à Romanis superati ibid.31
Gallorum ex corallijs usus 824.23
Galli qua moti causa primum Italiam inuaserunt 313.7
Galli quando primum ficum, uuam & uinum habuerunt ibidem.9
Galli quam terram amant 424.18.28
Gallos Astrologiam minime obseruasse 482.46
Gallorum messis qualis 492.46
Galli linum maxime serunt 502.43.46
Gallorum in Italia tumultus 68.1
Galli quibus uestes tingant 586.45
Galli diuinandi arte utuntur & ad quid uer benaca utantur 673.8
Galli quo in uenatu sagittas tingũt 717.32
Galli cum auro pugnant 844.20
Galli quo digito gestant annulos 845.46
Galli anserum clangore è Capitolio reiecti 769.38.& 251.22
Galli hominem immolare sueti 783.18. & 152.52
Galli à Cassandro ubi obsessi 810.1
Gallorum inuentum 211.30
Gallorum uestes quales 212.4
Reliqua quære parte secunda.
Galli sacerdotes genitalia sibi amputant 309.3.& 913.32
Galli Cornelij interitus 178.28
Galli Pollionis cedrinæ mensæ 341.42
Gallica uua in Italia placet 353.6
Gallica Persica 372.38
Galliarum glandiferæ arbores quid ferant 390.39
Gallicum buxum 395.19
Gallica ulmus ibid.37
Gallicum far quid 463.14
Gallica terebra qualis 434.30
Gallica genus pastinacæ 513.20
Gallicum Asparagum quid uocent 572.37
Gallici,uel ei similis morbi descriptio 682. 10.& inde

Gallinæ mirum 385.35
Gallinarum fimus optimus 425.41
Gallinis quando & quot oua ſupponenda 484.39
Gallinarum incubitus quo uiciãtur 728.10
Gallina ne ab Aſpide perimatur 770.22
Gallinarum in medicinis uſus 772.35. & inde.& 778.43
Gallinarum fimus in medicina 775.56. & 778.48
Gallinis religionem ineſſe 260.24
Gallinæ quando ſaginari cœptæ 263.35
Gallina cœnis interdicta lege ibidem.37
Gallinæ omni tempore coëunt 274.39
Gallinarum fœcunditas ibidem.19. & inde.& ibidem.43. & inde
Gallinæ uexatæ penna euulſa ſanantur ibidem.51
Gallina quot oua incubare debet 265.13
Gallinæ quæ optimæ 266.3.per totum
Gallinæ ad rem diuinam quales ibidem.6
Gallinarum pumiliones ibidem.8
Gallinarum pituita inimiciſsima ibid.12
Gallinarum morbi & remedia ibidem.per totum
Gallinæ pituitam ſanantia' 533.22
Gallinaceorum in medicinis uſus 772.33. & inde.& 778.41.& 780.46.& 788.16
Gallinacei Galli quas gemmas in uẽtriculis habent 967.52
Gallinacei pedes herbæ genus 679.24
Gallinacei lactis hauſtus, prouerbium prologo
Gallinacei qualiter Vulpibus nõ attinguntur 761.19
Gallinacei quomodo ſeſe purgant 198.19
Gallinaceorum inſigne peculiare 290.43
Gallinaceorũ Gallorum pituita quomodo ſanetur 642.52.& 646.25.& 533.22.
Gallorum alitum conſideratio, natura, conſuetudo,&c. 250.35.per totum
Galli Gallinacei quo pugnaciores fiant 595.46
Gallus ne cantet unquam 772.53
Galli alites cur natura geniti 250.35
Galli alites ſydera ac tempus norunt ibid.
Gallorum alitum inter ſe dimicatio ibidem.43
Galli Leonibus terrori ſunt ibidem. 51.& 191.16
Galli ubi nobiles 250.54
Gallorum alitum apud Romanos autoritas 251.3
Gallorum alitum caſtratio qualiter ibidem.11
Galli caſtrati deſinunt canere ibidem
Gallorum alitũ ubi annis omnibus ſpectaculum ibidem.14
Gallus Gallinaceus quando locutus ibid.17
Gallus cibis lacte addito paſcitur 263.43
Galli mortua Gallina oua fouent 265.51
Gallorum criſta ex qua materia 290.44
Gangrenę morbi remedia 556.47.& 557. 51. & 604.23. & 607.36. & 608.37. & 612.10.55.& 625.47.& 629.51. & 630. 51. 642. 22. & 701. 56. & 715. 9. & 758.5. & 883.31
Ganymedis rapti ſimulacrum 876.21
Ganzæ Germanorum lingua anſeres 251. 46
Garamantum regem, canes ab exilio reduxerunt 204.14
Reliqua quære parte ſecunda.
Garamantites gemma 961.53
Garyophyllon 316.19
Garon quid 226.15
Garus piſcis 841.19
Gari piſcis medicinæ 831. 41.& 833.32
Gaſidanes gemma 970.28
Gaudium afferentia hominibus 572.14.& 669.33.& 697.13
Gaudium interdum mortis cauſa 168.29. & 177.48.& inde
Gauiæ aues quæ 272.53
Gauranæ uuæ ubi 352.54.& 355.12
Gaupaſe quid 211.36
Gegania quæ 866.51
Gei herbæ medicinæ 687.18
Gellianus ſcriptor 63.2
Gelotophyllis herba qualis 654.30
Gemella mala unde dicta 374.6
Gemite gemma 974.16
Gemma uitium quid ſit 439.42
Gemmarum conſideratio lib.37. per totũ
Gemmarum probandarum ratio 975.11. per totum
Gemmifera flumina quæ 976.2
Gemmea pocula 843.4
Gemmarum origo 948.7
Gemmas ſignis uiolari nefas ducebãt ibidem.14
Gemmarum autoritas quando cœpit ibidem.30
Gemma in qua Apollo cum nouem muſis natura impreſſus 948.46
Gemmarũ ſculptores nobiles plures 949. 16. & inde
Gemmæ ſuccino facile adulterantur 955. 14
Gemmæ quibus poliuntur 963.18
Gemmarum uiridium conſideratio 962. 55.& inde
Gemmarum genera plurima per Alphabeti ordinem 967.13.per totum
Gemmæ à membris hominũ cognominatæ 973. 29. per totum
Gemma quæ à Syris colitur ibidem.3
Gemmę repente natæ 974.27
Gemmę mellis decocto niteſcunt ibid.39
Gemmarum quæ figura probetur ibid.54. & inde
Gemmæ ueræ à falſis quo diſcernãtur ibidem.56
Gemmata corona quæ 587.14
Gemonides gemmę 972.39
Gemonij gradus 204.38
Gemurſa morbus 683.15
Genarum deſcriptio 295.3.13
Genæ quibus non ſint 294. 45. & inde
Genas à fœminis radi interdictum 295.13
Genæ pudoris ſedes ibidem
Genarum morbi remedia 605.54.& 619.16.& 747. 18.& 766.34. 50. & 818. 42.& 820.44.& 830.49.& 831.8.& 836. 20.32. & 526.16. & 610. 48. & 611. 6. & 707. 5
Generationis cauſa Veneri tribuitur 5.44
Generationis ratio 159. 47.per totum
Generationem iuuantia 654.44
Generatio quo impeditur 544.2
Genianes gemma 970.39
Geniſta frutex grata apibus 570.26.& 571. 56
Geniſtæ natura, uſus, medicinę 641. 36.51
Geniſtæ tingendis ueſtibus aptæ 396.1
Geniſtæ ligandis rebus utiles 409.1
Geniſtę ex quibus linum ſit 503.43
Geniſtæ florum coronæ 567.18
Genitali concreto quaſdam naſci fœminas infauſto omine 161.17
Genitale non continentium remedia 554. 35
Genitalium animalium conſideratio 308. 52.per totum
Genitale maſculini ſexus è cinere comparuiſſe 947.46
Genitalia quibuſdam oſſea ſunt 308.53
Genitalium morbi remedia 531.16.& 537. 22.& 548.46.& 556.42.& 576.55.& 584. 39.& 590.6.& 602.35.& 604.9. & 606. 27.42.& 610.47. & 618. 41. & 619.53. & 624.17.52.& 637.43. & 638. 47. & 647. 26.44.& 648.17.& 649.8.37.& 649.43. & 650.55.& 657.46.& 689.37.& 692.55. & 693.4.& 694.6.& 707.11.41.& 733.5. & 742.12.& 753.38.& 754.29.& 766.52. & 767.4.& 768.25.& 791.38.& 792.12 & 882.19.& 917.1
Genituræ effluentis remedia 598.17
Genituram augentia
Genituræ uirorum medicinæ
Genituræ contraria 550.41.
Genituram uirorum extinguentia & 599.27
Gentiana herba à quo reperta
Gentianæ herbæ medicinæ & 677.27.& 686.14.& 587.15.& 700.41.& 701.17.& 704.16
Gentilium de Dijs opiniones 2.50.per
Gentium differentiæ pro cœli diuerſitate 33.47.per totum
Gentium Romana præſtantiſsima 172. 22.per totum
Gentium conſenſus plures 182.
Gentius Illyricorum rex
Genuæ uina optima
Genuum conſideratio 307.14.& inde
Genibus hominis religionem ineſſe 21.& inde
Genua grauantia 608.9.& 661.
Genibus utilia
Geometriæ excellentia
Geranij herbæ medicinæ
Geranion herba qualis
Geranites gemma
Germaniæ miracula
Germaniæ prædonum naues magnæ gno uno
Germaniæ pabula laudatiſsima
Germaniæ terra harenoſa ibidem
Germaniæ raphani magnitudo mira
Germania aſparagis & corruda abundat 520.33
Germaniæ anſeres quales
Germania hyeme turdorum copiam cernit 254.5
Germaniæ mella qualia
Germani auenæ pulte uiuunt
Germani ſub terra linũ præparãt
Germanorum uictorum mos
Germani ex qua materia potoria uaſa faciunt 927.42
Reliqua quære parte ſecunda.
Germanis Cæſaris trans Rhenum caſtra 661.11
Germanici Cæſaris carmen
Germanici Cæſaris cor cur cremari nõ potuit 299.31.& inde
Germanici Cæſaris luſi
Germanici Cæſaris tempore faces cœleſtes ibidem
Germinationes præcoces ſæpe frigoribus exuruntur
Germinationis differentiæ
Germinatio cur dicatur
Germinationis ſatorum tempus
Germinatio quibuſdam geminatur ibidem
Germinatio nimia elaſſeſcit ibidem
Germinans non ante æſtatem mediam arbor ubi 396.52
Gerres piſces
Geruſia quæ 914.44
Geſtius Romanus quis 373.52
Gethion cæpæ genus 515.15.28.& inde
Gethyi ſemen quale 524.46
Gibberum gallinarum genus
Gigantes miræ magnitudinis & inde
Gigantum prælij ſculptura
Gyges rex oraculum conſulit
Gigidion herba & ex ea medicinæ & inde
Gymnaſia oleo utuntur 369.43
Gymnaſiorum oleum quale 371.15
Gymnoſophiſtæ philoſophi quo uelcantur cibo 315.22
Gymnoſophiſtæ philoſophi quales & inde
Gynechante herba 613.25
Gingiber aroma 530.28
Gingidion herba qualis 538.31.& 548.
Gingiuarum morbi remedia

548.7.& 552.41.& 577.42.& 617.56.& 619.10.45.& 620.36.& 621.30.& 624.40.& 633.52.& 634.33.& 638.35.& 648.17.& 949.35.& 680.40.& 688.46.& 707.5.& 719.31.& 760.33.& 767.1.& 816.30.& 834.23.& 839.40.& 881.9.39.& inde
Gingiuas ſanari dente hominis occiſi 424.36.& inde
Gingiuas lædentia 623.55
Gypſeæ imagines à quo primum 911.53
Gypſi conſideratio,genera,uſus 944.42.& inde
Gypſi uenenum quo extinguitur 548.33.& inde
Gypſi ueneni remedia 620.42.& 741.39
Gypſi uſus 918.38
Gypſum ubi è terra foditur 944.44
Gypſo uina condit Africa 363.21
Gyrini,id eſt,ranarum partus 240.9
Gyth herba difficilime naſcitur 517.22
Gyth & eius uſus 522.56.& 523.8
Glaciandi aquam ratio 648.9.& 653.31.& inde
Glacies quidam potant 508.50
Gladiatores cur hordearij dicti 464.35
Gladiatores hordeo ueſcebantur ibidem
Gladiatorum munus quando Romæ 377.55
Gladiatorum ſanguis cur bibitur 724.13
Gladiatores picti uehebantur 897.25.& ibidem.44.& inde
Gladiatoria munera à quo picta exponi cœpta ſunt ibidem.46
Gladiatores cũ deluſerint qua potione iuuantur 947.38
Gladiatores cur hominum ſanguinem bibunt 724.16.& inde
Gladij ſyderis exortus 494.53.& 487.51
Gladij ſigni occaſus 486.32.& 487.47.53
Gladij prices 823.19.& 840.46.& 224.34
Gladius à quo repertus 181.3
Gladiolus herba 579.24.& 575.25
Glani piſcis conſideratio aſtusq; 237.49
Glani piſcis in medicinis uſus 838.26.& 841.17
Glans optima 388.53.& 389.34
Glans in ſecundis menſis apud Hiſpanos 388.15
Glandis medicinæ 633.33.per totum
Glandium color 389.8
Glandes quando germinent 399.9
Glandium lignum quid fortius 389.13
Glandium excelſiſsima Aegylops ibid.15
Glandium tegumenta 382.32
Glandes non eſſe inter poma numerandas 380.28
Glandibus primo homines ueſcebantur. 386.15.& 179.40
Glandium genera tredecim 388.12.per totum
Glandibus modo etiam panem fieri ibid.
Glandem quam licet colligere lege duodecim tabularum ibidem.17
Glandium differẽtiæ unde ſumptæ ibid.19
Glandium quæ arbores proprie ferant ibidem.42
Glandium folia qualia ibidem.45
Glandium figura 389.8
Glandiferæ quo tẽpore ſemen edant 400.12
Glandiferę in ſummo honore apud Romanos 387.6
Glandulæ in ſue quæ 297.33
Glareoſum ſolum quibus aptiſimũ & ubi 423.1
Glaſtum herba quo Britanni corpora pingunt in ſacris quibuſdam 586.37
Glaſtum lactucæ genus & ex eo medicinæ 533.38
Glaucias medicus 559.39
Glaucides ſtatuarius 877.52
Glaucio quis 894.18
Glaucion herba quæ 551.56.& 715.19.& inde
Glauciſcus piſcis 838.31.& 841.19
Glaucomatum morbi remedia 736.49.& 739.50.& 747.35.& 777.47.& 825.50
Glaux herba qualis 715.9
Glaucus piſcis 841.52
Glauci & Diomedis armorum cõmutatio 843.21
Gleſſum quid 953.54
Gleucinum oleum quale 622.4
Gleucino muſtum incoquitur 371.12
Glyceræ coronariæ inuentum 560.36.& 907.48
Glycyrrhiza herba 589.45
Glycyrrhizon herba 573.23
Glycyrrhizon herba famem ſitimque ſedat edentis 312.11
Glycyſide herba 662.23
Glycyſide herba qualis 715.29.& inde
Glinon aceris arboris genus 394.52
Glirium animalium conſideratio 215.50
Glires non congregantur niſi eiuſdẽ ſyluę 216.1
Glires dimicantes cõtra alienigenas ibid.3
Glirium pietas in genitores ibidem.4
Glires æſtate iuueneſcunt ibidem.5
Glires ubi non reperiuntur ibidem.10
Gliris animalis in medicinis uſus 780.13
Glires in cœnis prohibiti 919.50.& 215.50
Gliribus gratiſsimus cibus quis 388.40
Gliſchromargos Cretæ genus 424.53
Globata figura qualis 1.29.per totum
Gloriam appetentia 250.6.& inde.& 35.ibidem.& 259.3
Gloriæ æternæ uia quæ 3.30
Glorię humanę quàm anguſtus locus 30.52
Gloria qua ratione homini acquiri poteſt 569.35.& 580.26.& 582.13
Gloſſopetra gemma 970.32
Glotis auis conſideratio 253.22
Glutinandę materię conſideratio 415.24.per totum
Glutinandi ratio 855.19.& inde
Glutinum chartæ quale eſſe debet 340.27
Glutinum præſtantiſsimum ex quo 757.13.& inde
Glutini in medicinis uſus 757.18.& 758.22
Glutinum à quo repertum 180.41
Gnaphalion herba qualis 715.56
Gneſios aquilarum genus 245.21
Gnidium uinum 357.37
Gnidium oleum 371.5
Gnidij calami 406.43
Gnidius fons 913.52
Gnomica diei ratio 32.30.per totum
Gnomon quid ibidem. per totum.& 33.31
Gnomonices inuentor quis ibidem.32
Gnomonis umbræ pro loci diuerſitate uariatio 32.30
Gnomon obeliſcus 929.33.& inde
Gobiones piſces 242.36
Gonger piſcis 841.19
Gorgaſus ſtatuarius pictorq; 912.6
Gorgias orator quando floruit 854.3
Gorgias in templo Delphico ſtatuã auream ſibi poſuit ibidem
Gorgias ſtatuarius 872.27
Gorgiæ ſenectus 174.9
Gorgonia gemma 970.36
Gorgonis monſtri pictura 909.24
Gorgoſthenis pictura 903.30
Gortynæ mira platanus 313.44
Goſſampinus arbor ubi 317.41
Goſsipion lini genus 503.36
Graccanus Iunius hiſtoricus 847.37
Gracchorũ mater duodecies peperit 159.50
Gracchorum mater concreto genitali nata 161.18
Gracchi erga Corneliã repertis anguibus, pietas 169.2
Gracchorum matris ſtatua 869.53
Gracchorum mater Africani prioris filia ibidem
Gracchorum manu ſcripta, Plinij tempore extabant 340.36
Gracchi C.interitu uini bonitas fuit 355.4
Gracchus C.quo anno interemptus ibid.
Gracchi C.caput repenſum auro 849.22
Gracchi C. Delphini quales 862.44
Gracculi lauro ſeſe purgant 198.18
Graccula Turannius ſcriptor 46.33
Gracculi aues futura præſagiunt 501.19
Gracculi aues ubi & quãdo pro deo coluntur 288.28
Græcanicus color 878.53
Gcæcinus ſcriptor qualis 352.13.& 417.16
Græcia à Philippo infeſtata 16.2
Græciæ frutices quales 344.22
Græciæ uinum clariſsimum quod 357.53
Græcus rex,à quo Græcia dicta eſt 75.16
Græciæ ſerendi tempus 461.32
Græcia Alexandri magni tempore feliciſsima potentiſsimaq; 463.33
Græca uanitas 45.39.per totum.& 739.16
Græcum uinum quo pretio uendi Romæ ſtatutum 360.27
Græca uina non apta ſacrificijs 362.56
Græca pyra qualia 374.42
Græca faba qualis arbor 402.29
Græca auena cui non cadit ſemen 473.24
Græcæ nucis natura & ex ea medicinæ 629.30
Græca res eſt nihil uelare 868.3
Græca credulitas 195.24
Græcæ literæ ueteres,Latinis literis ſimiles 182.32.per totum
Græcæ literæ à quo repertæ 377.44.& inde
Græca uina ubi gratiſsima 360.27.& inde
Græci qualiter libros ſuos inſcribunt prologo
Græcorum diligentia 151.45
Græcorum præcepta de uino condendo 363.18
Græcorum quis in bibendo gloriã meruit 356.25
Græci uitiorũ omnium genitores 369.42
Græci oleaſtri corona utuntur olympiæ ibidem.49
Græci quomodo uuas ſeruant 376.17
Græcis utendum nominibus ubi res cogit 288.32.& 566.54.& 586.3.per totum
Græcis puls ignota 466.6
Græci fœni conſideratio & ex eo medicinę 657.14
Græcum fœnum 473.3
Græci herbarum ſcriptores 659.15.& inde
Græcos ex Italia pellendos Cato cenſuit 167.37
Græcorum literę inſpiciendæ, non perdiſcendę 763.40
Græcorum gens quandocunque ſuas literas dabit,omnia corrumpet ibidem.42
Græci in ſupplicãdo mentũ tangũt 307.29
Reliqua quære parte ſecunda.
Græcoſtaſis locus Romę 182.52.& 845.10
Græcula poma 374.4
Gratia qua ratione alicui acquiri poteſt 569.35.& 580.26.& 582.13.& 736.5
Gratiana uaſa 861.39
Gramen herba qualis 656.29
Graminea corona nobiliſsima 587.12.per totum
Graminea corona cui dabatur 587.22.per totum
Graminea corona ex qua materia ibidem.29.& 588.27.& inde
Graminea corona cui & à quo dabatur 587.26
Graminea corona qui donati ſint ibid.36.per totum.& 588.2.& inde
Grammaticę excellentia 169.8
Grammatias gemma 964.29
Granaria qualia eſſe debent 493.54.& inde

Granatum malum quòd punicum 344.10
Grandinis consideratio 26.30. & inde
Grandines carmine auerti 454.51.& 727.44.& 734.22
Grandines quæ carmina tollant 727.44
Grandines unde decidunt 17.27.31
Graphice quid 901.17
Gratitudinis exemplum 192.10.& inde. & ibidem.18.per totum.& 273.25
Graue quodlibet minui utiliss. est 312.13
Grauidis à quo cauendum 157.39.& 630.33
Grauidis proficua 530.21
Grauida pauca prẽter mulierẽ noscunt coitum 158.29
Grauidis fluxisse mẽstrua letale est 160.55. & inde
Grauiscana uina 356.42
Gryllus picturæ genus 906.27
Grylli uermis in medicinis usus 780.41. & inde. & 786.24
Gryphorum ferarum descriptio 853.3.& 263.14
Gromphena auis qualis 802.9
Gromphenæ herbæ medicinæ 687.36
Grossi ficorum medicinæ 626.40. & 627.1.7
Gruum alitum consid. 252.14.& inde
Grues unde ad nos uolent ibidem.16
Gruis alitis mirum 802.33
Grues quo sese purgant 198.21
Gruũ cũ Pygmæis certamen 155.19.&8.1.7
Gula quæ animalis pars 297.41.& inde. & 298.3
Gulæ gratia quę fiant 225.48.& 381.32. per totum.& 508.20. & inde
Gulæ proceres 225.48
Gulæ exemplum 235.53
Gulæ redargutio 381.32. per totum. & 508.5. & inde. & 234.40. per totum. & 255.31. & inde. & 263.35. & inde. & 56. ibidem.& 815.26. per totum
Gulæ exprobratio 316.6.& inde
Gulam leges coërcentes 919.49
Gulam lædentia 605.52
Gummi consideratio 338.36.& 400.34. & 954.3
Gummi usus in unguentis 331.16
Gummi oleum 371.28
Gummi medicinæ 646.37.& inde
Gummi bonitas ex quibus arborib. ibid. 43
Gurgulio uermis 493.34
Gustus cũctis cõmunis animalibus 271.33
Gustus in lingua aut palato est 293.31
Gutturis descriptio 298.2
Gutturis morbi remedia 607.8.& 618.16. 626.2.& 592.18

H

HAbron pictor 910.10
Hadriana uasa qualia 913.11
Hadrobolum quid 217.3
Hadrosphærum quid 318.21
Hædorum sidus quale 18.13
Hædorum signi exortus 494.43
Hædorum syderis tẽpore tempestates fieri 490.39
Hædorum animalium in medicinis usus 751.45.& 752.50.& 753.52.& 760.7.& inde
Hæmachates gemma 967.10
Hæmatinon uitri genus 947.3
Hæmatites lapis qualis 937.38.& 939.47. & inde
Hæmatitis lapidis medicinæ 941.44
Hæmatites gemma 975.12
Hæmantopodis auis descriptio 262.25
Hæmorrhoidum remedia 531.34.& 532. 27.& 552.29.& 590.28.& 612.5.& 613. 47.& 415.33.& 627.39.& 631.54.& 646. 3.& 648.18.& 651.26.& 652.3.& 694.21. & 707.13.& 767.40.791.33.& 854.17. 882.46.& 886.31.& 888.39.& 940.19.& 941.6
Halcyoneum medicamentum, quotq; eius genera & ad quid 832.53.& inde
Halcyoneum milesium quid 833.4
Halcyonei medicinæ 833.8
Halcyonum auium consideratio 256.28. per totum.& 832.54
Halcyonum auium fœtura quando & eius effectus 21.40.&484.44
Halcyonides dies 256.40
Haliætus aquilarum genus 245.23
Haliætus pullos suos solem intueri cõpellit ibidem.36
Hali herbæ medicinæ 687.54
Halica frumenti genus 461.37
Halicares Romana & ex ea medicinæ 604. 42.& 605.42
Halicacabo herbæ contraria 602.34.& inde
Halicacabon herba qualis 585.2
Halicacabum soporiferum ibidem.20
Halieuticon Ouidij liber 822.43
Halimon herba quæ 596.52
Halyntium mulsi genus 358.19
Halianis linum 502.54
Halipleumon piscis 841.20
Halitus oris remedia 580.11
Halitus quibus grauis pestilensq; 311.12. & inde
Halitus hominis pluribus modis infectus ibidem.14
Halex piscis & eius in medicinis usus 838.29
Halmirhaga quid 817.25
Halmyridia quæ 520.13
Hammites gemma 971.4
Hammochrysos gemma ibidem
Hammoniaci arboris natura, proprietas, medicinæ 635.44.& inde
Hammoniacum lacryma ubi 326.48
Hammonis cornu gemma 971.5
Hannibal quæ & quanta contra Romanos egerit 166.25.& inde
Hannibal Alpes exuperat 919.32
Hannibal captiuos Romanos inter se, & cum elephante pugnare cogit 186.& inde
Hannibal eo anno quo superatus est, quod ostentum uisum 476.19
Hannibal ad tertium Romæ lapidẽ peruenit 377.38
Hannibal Hispaniæ Dianę templo pepercit 414.10
Hannibalis tumulus ubi 116.23
Hannibalis in Hispania fodinæ 855.55
Hannibalis Romæ statuæ tres 870.7
Hannibal intra muros urbis solus hostium emisit hastam ibidem.9
Hanno dux Carthaginensium primus leones mansuefecit 191.42
Hanno cur à Carthaginensibus damnatus ibidem
Hannonis Carthaginensis commentaria 93.9
Harenacea Creta 425.6
Harenæ consideratio, genera, usus 743.50. & inde
Harenæ faciendæ ratio 926.31.& inde
Harena Aethiopica ibidem
Harenæ rerum morbi remedia 598.14 Quære Calculorum remedia.
Hermodij tyrannicidæ historia 164.1. & 875.10.29
Harmodio tyrannicidæ statua posita ibid. & inde
Harmonia quid 13.24
Harpa auis quibus inimica 272.53.& 273.21
Harundinum consideratio. Vide Arundo.
Harpagones, id est, aduncæ ex ferro instrumenta à quo repertę 182.23
Harpalus Rex quid circa hederam egerit 405.15
Harpax quid 953.13
Harpacticon quid 915.28
Hasdrubalis clypeus qualis 892.5
Hasta qua homo, aper, ursa interfecti sint ad quid 728.27.& inde
Hasta à quo reperta 181.3
Hastas uelitares quis inuenerit ibid.7
Hastæ ex qua materia optimæ 394.[illegible] 415.39
Hastula quid 393.[illegible]
Hastula regia herba [illegible]
Hebenus arbor ubi & qualis [illegible]
Hebenus quando Romæ ibidem.[illegible]
Hebenus arbor spississima grauissimaque 412.37
Hebenus non sentit cariem neq; uetustatem 413.35
Hebeni copia ubi 147.24
Hebeni medicinæ 644.52.& inde
Hecale anus Theseo quam herbam apponit 598.49
Hecale rustica 633.19
Hecates simulacrum 913.59
Hecatæus sculptor 863.53.& 877.13
Hechecratidis Thessali equa 169.24
Hector & Polydamas eadem nocte nati 175.28
Hederæ consideratio plena 405.13.per totum
Hederæ Acini quales 380.54
Hederæ corona prima reperta 387.30
Hederæ non decidunt folia 396.34
Hederæ folia qualia 397.49.& 398.[illegible]
Hedera Baccho sacra 405.[illegible]
Hederæ Bacchi Thyrsos, galeas, scuta ornant ibidem
Hedera quibus inimica & amica ibid.20. & 55. ibidem
Hedera amica serpentum frigori 405.22. & inde
Hedera mas, fœminaq; ibidem
Hederæ differentiæ tres ibidem.27
Hederæ corymbi ibidem.[illegible]
Hedera qua coronantur Poëtæ qualis ibidem.34
Hederæ magnitudo 406.[illegible]
Hedera arbores necat 405.55.& 406. 9.& 417.30
Hederæ fructus quales 406.[illegible]
Hederæ similacis consideratio ibid.17.per totum
Hedera uina experiũtur sint ne diluta aqua ibidem.31
Hedera cum lauro ignem excutit 413.[illegible]
Hedera seipsam propagat 431.[illegible]
Hederæ quid noxium & exitiale 486.[illegible]
Hederæ in coronis usus 567.[illegible]
Hedera contra apum morsus 571.[illegible]
Hederæ corymborum medicinæ 643.[illegible]
Hederæ chrysocarpi medicinæ ibidem.[illegible]
Hederæ natura, genera, effectus, medicinæ 642.54.& inde
Hedypnois genus intubi 535.31
Hedysmata quę 331.[illegible]
Hedui populi calce agros uberrimos faciũt 425.11
Hegię statuarij opera 876.15
Hegeas statuarius 872.25
Hegonychon herba qualis 717.11
Helacatenes pisces 841.21
Helcysma, id est, scoria 857.2
Helenæ calix ex electro 853.42
Helenæ pictura qualis 891.36.& 909.44
Helenæ stella qualis 174.3
Helenij herbæ oleum 374.19
Helenium herba ex lacrymis Helenes, & ex eo medicinæ 582.10
Helenium herba. 568.32
Helianthe herba qualis 654.39
Heliocallis herba qualis ibidem.44
Heliochrysi herbæ natura, medicinæq; 583. (35
Heliochrysos herba 569.22.3
Heliodorus statuarius 921.21.& 877.52.
Helion sambuci genus 639.53
Helioselini medicinę 540.49
Helioselinum herba 517.52
Heliotropium herba 594.27
Heliotropium qualiter floreat 114.42
Heliotropion herba frmicas necat 524. 24.& inde

Heliotropium herba ſemper ſe ad ſolẽ uertit 437.26.& 594.28.& 18.37
Helietropij floreſcendi cauſa 574.44
Heliotropio folia æterna ibidem 49
Heliotropij conſideratio, natura, genera, medicinæ 594.27.& inde
Heliotropium gemma 970.40
Helioſcopion herba qualis 691.36
Helius L.quis 840.30
Helix hederæ ſpecies 405.28.39.& 409.10. & inde
Helleborine herba 714.21
Helleborites uinum quomodo conficitur 362.6
Hellebori natura,uſus, genera,loca, medicinæ 664.53.& inde
Helleborus qualiter dandus 666.22. & inde
Helleborus quibus non dandus ibid.20
Helleborus ſtudiorum gratia ſumitur 665. 26.& inde
Helleborus duci fortiſsimo comparatur 666.24
Helleboro uenatores ſagittas tingũt ibi.53
Hellebori uſus 678.44
Helleborum Oeta mons habet 665.7
Helleborus & allium contraria inter ſe ibidem 21
Hellebori medicinæ 705.28. & 825.25.& 687.42
Helleſpontias uentus 21.2
Helops piſcis 841.55
Helpis ſamius quid cũ leone 191.53.& inde
Helxine herba qualis 198.20.& 574.12.& 592.9
Hemerocalles herba & ex ea medicinæ 582.5
Hemeris glandis genus 389.43
Hemeretios pictura 907.47
Hemerobios uermis qualis 290.22
Hemerocalles herba 568.27
Hemina quid 586.9
Hemina Caſsius hiſtoricus uetuſtiſsimus 340.42
Hemionios herba qualis 709.3
Heniochi aſtri occaſus 494.45
Henui gemma 971.21
Hepar piſcis 841.21
Hepaticorum remedia. Vide Epaticorum & Iocinoris morbi remedia.
Hepatites gemma 973.29
Hepatizon quid 866.29
Hephæſtion Alexandri amicus 874.22
Hephæſtites gemma 970.49
Hepſema uinum 358.20
Heptapleuros herba quæ 669.27
Heraclion herba & ex ea medicinæ 701.10
Heraclion Herculis herba 662.43.& & 663.1
Heraclion ſiderion herba 663.1
Heracleon,id eſt magnes 937.19
Heraclij herbæ genera, natura, medicinæ &c.548.19.& inde.& 552.2
Heraclium ubi optimum 548.23
Heradeoticum origanum quod 662.44
Heracleotici cancrorum genus 230.51
Heraclides pictor 909.7.&910.51
Heraclidis pictoris opera 909.7
Heraclitus Phyſicus qualis 162.51
Herbacea Chryſocollæ genus 855.3
Herbaceum oleum quod & ad quid utile 619.34
Herbarum ſponte naſcentiũ deſcriptio 572. 32.per totum.& 658.7.per totum
Herbæ in aqua naſcentes,non tamen aluntur niſi imbribus 479.21
Herbæ Hortenſes quando floreant 514.39. & inde
Herbæ quæ in hortis ſatæ cito naſcantur 516.49.& inde
Herbarum quædam ſemine,quædam auulſione naſcuntur 517.26
Herbæ quæ ubiq; æque bonæ ibid.42
Herbæ quæ ferro tãgi non uolunt 524.18
Herbarum ſeminum differentiæ 517.11.& 524.42.per totum
Herbis quibus profit tranſlatio 525.6. & inde
Herbarum hortorum ſucci & ſapores ibid. 24.& inde
Herbæ uinis conficiendis aptæ 361.34. inde per totum
Herba ſe ſatis circumligans ſataq; necans. 474.43.& inde
Herbarum ſemina quibus iuuantur ante ſationes 475.6
Herba ſæpe colorem mutans 566.16
Herba nocte lucens 569.5.8
Herbarum differentiæ plures 573.12. & inde
Herbæ ſpinoſæ ibidem 20.& 49.per totum
Herbarum differentiæ in quibus 565.7
Herbæ Sabinæ cõſideratio & medicinæ ex ea 646.16
Herbarum penes caules differẽtiæ 573.49 per totum
Herba æſtate tota floreſcens 574.10
Herbarum per folia differentiæ ibidem 40 & 48.ibidem per totum
Herbis quibus æterna folia 574.48
Herbæ quo ordine floreant 575.8
Herbarum ſuccis quidam faciem illinunt 586.34.per totum
Herbis ueſtes infici ibidem 42.per totum
Herbarum Latini ſcriptores 658.40. per totum
Herbarũ Græci ſcriptores 659.15.& inde
Herbarum picturæ à quibus ibid.20
Herbarum pictura fallax ibid.22
Herbarum uis ibid.39.& inde per totum
Herbarum fœminæ uiris peritiores ibi.40. & inde
Herbæ à uarijs gentibus repertæ 669.56. & inde
Herbæ ab animalibus repertæ 197.42.& inde.& 670.35.& inde
Herbæ magicæ plures 653.28.per totum
Herbis Aegyptus nobilis 659.49
Herba inter omnes mirabilior 717.10
Herba lapillos generans ibidem 15
Herbarum ætates 723.8
Herbæ quando colligendæ ibidem 14. & inde
Herbæ ubi meliores ibid.19
Herbæ quibus ueneficia tolluntur 784.11
Herba cuneos extrahens 249.44
Herbaria ars à Chirone reperta 180.25
Herbariorum ſcelus 580.18
Hercyniæ ſyluæ arbores miræ magnitudinis 386.33
Herculanea ficus 376.52.&377.7
Herculis ſydus quod 5.22
Herculis delubrum iuxta Gades 39.55
Hercules eodem cum Iphiclo natus utero 158.34
Hercules Ruſticellus qualis 163.15
Herculis dicata arbor populus 312.48
Herculis manu ſatæ quercus ubi 417.1
Hercules quo oleaſtro primo coronatuseſt ibid.10
Hercules ſtercorandi artem in Italia diuulgauit 425.34
Herculis patria 74.42
Hercules unde boues abduxerit 91.39
Herculis & Antæi certamen ubi 92.28
Herculis ara apud hortos Heſperidum ibid.34
Hercules in Atlante monte 93.7
Herculis pictura 900.38.& 903.39
Herculis filia 129.16
Hercules apud Taprobanam inſulam colitur 131.23
Herculis Heraclion herba 662.43. & 663.1.8
Herculis Zelotypia nympha mortua 668.38
Herculis ſagittis Chiron uulneratus & qua ſanatus herba 667.26
Hercules cerebrum ubi extraxit ab inferis 705.16
Herculis ædes & ſtatua in foro Boario 870. 12.& 892.54.& 255.12
Herculis ſimulacrum in capitolio 871.15
Herculis & Antæi luctæ ſimulacrum 873. 19
Herculis ſimulacrum aliud ibid.31.& 874.42.& 876.17.& 884.44. & 912.35. 913.49
Herculis ſtatuæ ubi Romæ 878.14
Herculis dracones ſtrangulantis pictura 899.27
Herculis in Oëta monte exuſtio 909.49
Herculis in cœlum tralatio ibidem
Herculis cum Laomedonte hiſtoria ibi.50
Herculis triſtis inſanię pœnitentia pictura 910.14
Herculis ædes ex qua materia 914.42
Herculis marmoreum ſimulacrum à quibus 920.47
Herculis templum in Tyro & ex qua materia 958.27.& 970.14
Herculis ſimulacrum cui Pœni humana hoſtia ſacrificabant 924.46
Herculis nodus 732.32
Herculis cinctus qualis ibidem
Herculis ędem in foro Boario, nulla muſca aut canis ingreditur 255.13
Herculis in Erythris ędes 289.5
Herculanea urticę genus 573.35
Herculaneus riuus ubi 808.20
Herdicius C.Romanus 157.13
Herennius M.conſul 506.53
Herẽnius M.ſereno die ictus fulmine 23.37
Herices frutices contra ſerpentes 344.24
Heringe herbę medicinę 604.22
Herinaceorum cõſideratio 202.52.& inde
Herinaceorum preſagia ibidem 54
Herinaceorum cutis uſus 203.18
Herinacei ubi non ſint 216.35
Herinacei caro quo fit iucundior 790.48
Herinacei in medicinis uſus 776. 39.& 777.43
Hermaphroditi ſimulacrum 156.26.& inde.& 876.33
Hermaphroditi quales 309.4
Hermaphroditi in quadrupedũ genere quãdo uſi ibidem 5
Hermerotes ſimulacrum 924.4
Hermeſias herba qualis 654.44
Hermię reguli tumulus 957.21
Hermiã puerũ delphinus adamauit 220.47
Hermion herba qualis 664.38
Hermionij herbę medicinę 687.51
Hermodori duodecim tabularum interpretis ſtatua 868.30
Hermolaus ſtatuarius 924.39
Hermotimi anima relicto corpore diu errauit 179.49
Hermupoa herba quę 653.40
Hero ſeruus,Luculli interfector 918.50
Herodotus quando & ubi ſcripſit 314.43
Herodotus Padum non eſſe dicit ibid.45
Herodotus fabulator 324.6
Herodotus quid de caſia & cynamomo ibi.
Heroides gemmę 958.46
Heroion herba qualis 596.1
Herophilus medicus 303.15.& 660.23.& 762.30
Herophili medici laus ætasq; 683.33
Herpes animal & eius in medicina uſus 798.7
Heſiodus de animalium uitę ſpacijs 178.42
Heſiodus prȩcepta agricolis pandere orſus primus 348.30.& 367.33
Heſiodus de cultu & tarditate oliuę 367.35
Heſiodus princeps omnium de Agricultura 480.52
Heſiodus ubi ſcripſit ibidem 54
Heſiodus de herbis 660.1
Heſione pictura 906.22
Heſperidum horti 508.7.& 510.1.& 953.24 Quære Herculis.
Heſperis herba qualis & unde dicta 565.36
Hetrurię pictura qualis 457.33
Hetrurię uates 725.42

Hetruriæ uina quæ optima 356.42
Hetruſcę coronæ quales 561.1
Hetruſci unde dicti 54.16
Hetruſcorum uatum aſtus 725.42.& inde Reliqua quære parte ſecunda.
Hexagon legatus 728.1
Hexecontalithos gemma 970.56
Hyacinthi floris laus 565.6.& 566.31
Hyacinthũ florem maxime durare 569.24
Hyacinthus puer Apollini dilectus ibid.29
Hyacinthi pueri pictura Auguſtus delectatus 908.38
Hyacinthi pueri fabula duplex 569.30
Hyacinthus flos ex Aiacis cruore editus ibidem 31
Hyacinthi floris literæ ibidem
Hyacinthi floris natura & medicinæ ex eo 583.50
Hyacinthi gemmæ conſideratio 965.6. & inde
Hyacinthi gemmæ quibus proueniũt locis ibidem 9.32.& inde
Hyacinthizontes gemmæ 958.46
Hiades ſtellæ unde dictæ 486.41
Hyadum ſydus quale 18.12
Hiberis herba quæ 670.22
Hiberis herbæ medicinæ 676.22.& 677. 30.& 688.31.& 695.43.& 697.21
Hyberna frumenta quæ 461.28
Hybernæ ficus 377.8.10
Hybernum tempus quando 421.9
Hibiſcum herba quæ 513.17
Hibiſci herbæ medicinæ 529.46.& 685.9. & inde
Hibridæ ſues quæ 214.23
Hycanus ſtatuarius 877.53
Hiceſius ſcriptor 363.20
Hiceſius medicus 530.39.& 592.5. & 708.32
Hydrargyri pigmenti conſideratio 859.28. per totum
Hydraulica organa à quo reperta 169.40
Hydri maximi ubi 132.47
Hydri ſerpentes quales 771.53
Hydrocelicorum remedia 791.53
Hydrolapathon herba 555.14
Hydromeli quid 812.19
Hydromelis conſideratio 362.25
Hydropiſin inducentia 553.33
Hydrophobus ne quis fiat 775.25
Hydropici ne ſitim ſentiant 590.3. & 538.34
Hydropicorum remedia 527.9.& 529.25.& 530.15.& 531.36.& 532.4.38.& 533.30.& 538.40.& 540.1.& 541.24.& 543.7.& 548.28.& 550.1 & 555.55.& 558. 43.& 577.4.& 579.12.26.& 580.30.49. & 582.52.& 584.11.& 589.32.& 592.48.& 595.39.& 596.40.& 601.18.& 607.35.& 612.37.& 623.31.& 626.10.20.& 631.52. & 636.25.& 636.54.& 640.9.& 641.11. & 644.30.& 645.16.& 650.16.& 665. 48.& 666.2.42.& 692.6.& 698.12.& 707.45.& 710.22.& 716.29.52.& 919.42. & 722.9.& 756.36.& 775.1.& 796.17. & 817.3.& 834.15.& 880.29.& 917.20
Hyeme rara fiunt fulmina 23.11
Hyeme ubi uiola prouenit 569.13
Hyemis initium quando 494.21.& 498.10.& 21.37
Hyemem piſces omnes ſentiunt 225.3. & inde
Hyæna piſcis 971.10
Hyænæ feræ ubi plurimæ 199.16
Hyænæ oculi quales 294.32.& 198.53. & inde
Hyenæ feræ conſid. 198.53
Hyænæ feræ in magica uſus 736.23
Hyæna fera ſexum mutat ibidem 27. & 198.54
Hyænæ uſus in medicinis 736.41. & inde multa ſuperſtitioſa
Hyænis cor maximum 298.34
Hyæniæ gemmæ quę 971.10
Hierobotane herba quæ 672.54
Hieracites gemma 971.3.& 973.37. & inde
Hieracia lactucæ genus 533.46
Hieracium collyrium 881.1
Hiero rex quid circa agriculturam 457.56
Hieronem regem Romani ſuperant 411.8
Hieronis regis canis qualis 204.24
Hieronis uicti pictura 893.18
Hieromnemon gemma 970.4
Hygia Aeſculapij filia 909.32
Hygiæ ſimulacrum 876.31
Higiænon monochromas 898.19
Hygremplaſtrum 886.33
Hilaritatem afferentia 582.14 Vide Gaudium.
Hilaritatis ſedes ubi 300.29
Hilaritatem inducentia 654.35. & 697.13.
Himantopodes loripedes 99.6
Hymber quorum cibus 420.23
Hymbres quando expetendi ibid.20.31. & inde
Hymbres quando nocent ibidem 10.& 449.46.& 470.32
Hymb.nocturni utiliores diurnis 421.12
Hymbres æſtiui ubi nulli 437.9
Hymbribus aluntur quædam in aqua naſcẽtia 479.21
Hymbres præcipue ſata alunt 524.55
Hymbres qua arte fieri poſsint 739.24
Hym.unde decidunt 17.27.34
Hymettium marmor quando primũ Romę 419.26
Hymettiæ columnæ 920.22
Hinuli mulorum genus 208.34
Hinnus muli genus ibid.35
Hyoſcyamus herba 663.10
Hyoſcyami oleum 371.21
Hyoſcyami oleum ad quid utile 622.20
Hyoſcyamo contraria 590.52.& 602.33
Hyoſcyami herbæ ueneni remedia 529.21. & 532.30.& 672.52.& 677.25.& 685.52. &694.6.& 695.42.& 696.27.& 702.43. & 734.6.& 745.38
Hyoſiris herba qualis 716.16
Hypagum Salaminij inuenerunt 182.19
Hypelates lauri genus 384.50
Hyperbius Martis filius primus animal occidit 182.26
Hypericon herba qualis & ex ea medicinæ 693.32.37.& 694.17.& 698.21.& 699. 39.44.& 703.28.& 704.20
Hyphear 402.11.& 417.44.50
Hypochæris herba 573.3
Hypociſthos arbor 643.49
Hypociſthis herbæ medicinæ 701.53. & 703.46
Hypocoon herba qualis 716.38
Hypogeſos herba quæ 679.54
Hypogloſſa herba qualis 716.35
Hypenemia oua qualia 266.37
Hippopheon quid 689.56
Hypophæſton herba qualis 716.23
Hippace famem ſitimq; ſedat 312.11
Hippacem quid uocent 742.4. & 752.18
Hipparchus Antonij ſeruus 918.52
Hipparchus de eclipſibus 8.2
Hipparchi laus & de anima opinio 15.30
Hippatodorus ſtatuarius 872.34
Hippeus cometæ genus 14.30
Hippiades ſculptura 924.3
Hippice herba quæ 669.48
Hippocampi piſces 922.52.& 841.20
Hippocampi piſcis in medicinis uſus 829. 6.& 833.51.& 836.29
Hippocentaurus ubi & quãdo uiſus 156.35
Hippocratis lib.de laudib.ptiſanę 464.53
Hippocratis medici laus ætasq; 683.29. per totum.& 762.12
Hippocrates princeps medicinæ 176.29
Hippocrates peſtilentiam præuidit & ei ob hoc collati honores 169.20
Hippodamantium uinum 357.36
Hippœ cancrorum genus 230.53
Hippoglottion lauri genus 384.49
Hippolapati herbæ natura & ex eo [illegible] 555.14[illegible]
Hippolyti iuuenis pictura [illegible]
Hippomanes equarum uirus quale [illegible] & 749.2
Hippomarathron,id eſt ſylueſtre fœ[illegible] 558.27.30.50.& 559.1
Hippomarathrum herba [illegible]
Hippoponax poëta quando 920.53.& [illegible]
Hippopæ herbæ medicinæ [illegible]
Hyppophæſton herba qualis 417.[illegible]
Hyppophies herba [illegible]
Hyppophies herbæ medic. 590.32.[illegible]
Hippophouas herba quæ [illegible]
Hypophlomon mandragoræ ſemẽ 678.23
Hippopotami animalis conſid. 197.14
Hippopotami quando Ro.aduecti ibid.25
Hippopotami qualiter ſibi ſanguinem extrahunt ibid.32
Hippopotami ubi plurimi 740.23
Hippopotami animalis medicinæ ibid.&
Hippopotami piſces 840.47 (839.[illegible]
Hippopotami pilis teguntur 222.[illegible]
Hippoſelinum herba 517.52.& 522.[illegible]
Hippoſelini herbæ ſatio curaq; ibid.
Hippoſelini herbæ medicinæ 540.[illegible]
Hippuris herba & medicinæ ex ea 700. 25.& 703.33
Hippurus piſcis 225.8.& 841.[illegible]
Hippus piſcis ibi[illegible]
Hircaniæ arbores quales 316.[illegible]
Hircaniæ ficus qualis 376.[illegible]
Hircanus canis 104.[illegible] Reliqua quære parte ſecunda.
Hircorum rabies mitigatur ſi eorum [illegible]ceatur barba 75[illegible]
Hircorum ſanguinis uis 744.17.& [illegible]
Hircino ſanguine adamas frangitur [illegible] 16.& 526.22
Hircorum in medicinis uſus 751.[illegible] & inde.& 752.1.& 754.24.37.43.& [illegible] 45.& 757.42.44.& 786.3
Hirculus herba quæ 318.38
Hirius Caius quis 241.43
Hirudinis,id eſt ſanguiſugæ in medicinis uſus 837.40
Hirudinum generatio 240.25
Hirundinum auium conſideratio 253.44 & inde.& 256.56.& inde
Hirundines quò hinc abeũtes diſcedũt 53.
Hirundines cur Thebarum tecta (as non ſubeunt ibidem [illegible]
Hirundines uictoriarum nuntiæ mittuntur interdum ibidem 52.& inde
Hirundinum uolatus qualis 254.[illegible]
Hirundines cæterarum alitum rapinæ non obnoxiæ ibidem [illegible]
Hirundinum nidi quales 256.[illegible]
Hirundines quid in ripis fluminum ibidem 257.12.& inde
Hirundines omnino indociles 262.13
Hirundines bis anno pariunt 254.47
Hirundinum lapilli 301.11
Hirundinum prima apparitio 485.12
Hirundinũ à nobis receſſus quãdo 253.44
Hirundines futuram tempeſtatem præſagiunt 501.23
Hirundines quæ loca oderunt 78.24
Hirundinum aduentus 21.18.& 485.12
Hirundines excæcatis earum pullis uiſum reſtituũt 779.23.& 197.49.& 294.[illegible]
Hirundines ripariæ quæ 786.31
Hirundines chelidoniam herbam inuenere 670.36.& 197.49
Hirundinũ in medicinis uſus 772.56.& 775.42.& 777.46.& 779.23.& 785.35. & 786.6.38.& 791.19.& 794.27.31
Hirundinum genus alterum 257.7
Hirundo piſcis 841.20
Hyſginum quid 896.40
Hyſſopites uinum quo conficitur 362.4
Hyſſopi herbę cõſideratio & ex eo medicinæ 685.24.& 686.16.31.54.& 687.43. & 689.50.& 692.31.& 697.32.699.9.26. & 761.43

& 701.43.& 703.47.& 704.27
Hiſpana uua qualis 353.22.& 357.10
Hiſpania quando primum piſtatia habuit 379.53
Hiſpani glandibus in ſecundis menſis ueſcuntur 388.15
Hiſpania uaſtas iuniperos habet 411.48
Hiſpania Dianæ templum uetuſtiſsimum habet 414.7
Hiſpaniæ olea maxima 431.22
Hiſpaniæ panis qualiter fiat 464.5
Hiſpania feraciſsima 467.21.& 976.25
Hiſpania aſtrologiæ inobſeruatrix 482.46
Hiſpania quot dierum nauigatione à Roma 502.13
Hiſpaniæ linum optimum 503.5
Hiſpaniæ gemmæ 965.45.& 972.25
Hiſpani herbarum repertores 669.56. & inde
Reliqua quære parte ſecunda.
Hiſtaſpis Darij pater 137.45
Hiſtoriæ repertor primus 181.45
Hiſtricis animalis conſideratio 201.43. per totum
Hiſtricis in medicinis uſus 799.1
Hiſtrionum luxus & eorum diuitiæ 234. 37.& inde.& 263.56.per totum
Holcus herba qualis 716.12
Holochryſi herbæ medicinæ 580.43
Holochryſi herbæ flos 566.50
Holoſchenos iunci genus 576.13.14
Holoſchæni herbæ medicinæ 577.9
Holoſphyraton quid 853.49
Holoſteon herba qualis 716.17
Holothurij piſces 239.18
Homeromaſtix quis prologo
Homerus quid de ſole 2.48
Homerus quatuor tantum uentos poſuit 20.31
Homerus quàm diu ante Plinium 161.51
Homeri Ilias in nuce contenta 163.37
Homero nemo felicior extitit 266.44.52
Homeri libri ubi ab Alexandro ſeruati ibi. 49.& inde
Homerus quid de maronæo uino 354. 44.49
Homerus quæ uina celebret 357.24
Homerus de militaribus coronis quid 387.27
Homerus ingeniorum fons, & quid de armis Achillis 423.40
Homerus quos flores laudet 565.5
Homeri laus 659.47.& 166.44.52
Homerus de auro & annulis 843.16. & 844.5
Homeri necromantiæ pictura 908.42
Homeri magica 182.19
Homerus unde & ex quibus parentibus 784.13
Homerus calidorum fontium nō meminit 810.51
Hominis conſideratio, libro 7.per totum
Hominum partium medicinæ 724.11. & inde
Hominū ſanguinem quidam bibunt ibi.13
Hominum carnibus ueſcentes 146.54. & 152.48
Hominis noxij dens ad quid 724.34
Hominis fel ad quid ibidem 38
Homine nihil miſerius,nilq; ſuperbius 4.18 & prologo libri 7. per totum. & cap.10. libri 7.per totum
Homini quid datū optimū 4.29.& 175.55
Homo quibus uenenum eſt 822.30
Homo non ſemper fulmine extinguitur, cętera illico 25.3
Hominis cauſa natura cuncta genuit 151. 36.& 586.20
Homo tantum cunctorum animalium uinum bibit 365.31
Hominis miſeria 151.40.& inde.157.43. per totū.& 175.36.per totū.& 661.44
Homo cunctis rebus miſerior ibidem
Homo ad lacrymas natus prologo libri 7. per totum
Homini non ineſſe riſum ante quadrageſimum diem 151.48
Homini non naſci,aut cito mori,optimum 152.10
Homini plurima ex homine ſunt mala ibidem 21
Hominum mores tot,quot hominum cœtus ibidem 26
Hominum in membris inter ſe differentiæ ibid. 40
Homo ubi imolatur ibidem 53.& 924.46. & 183.16
Hominū mirabiles figuræ ritusq; 152.24. & inde per totum caput
Homines ſylueſtres ubi 153.10.& 155.2.&214.28
Hominum capita ubi pro poculis 153.16
Homines ſtatim cani ibidem 20
Homines nocte cernentes ibid.20
Homines quos ſerpentes fugiunt 153.24. & inde
Homines utriuſq; ſexus ubi 153.45. & inde.& 156.26
Hominem habere quicquid mali in orbe eſt 154.13.&inde
Hominū miræ naturæ 152.48.per totū cap.
Homines canina capita habentes 154.42
Homines monſtroſi plurimi 154.14. per totum caput
Homines ubi maximi 154.32.& 155.4.33. & 156.2.& 161.48.& inde
Homines nullo utentes cibo 155.11
Homines longiſsimæ uitæ ubi ibidem 28. 34.47.173.46.& inde per totum
Homines uitæ breuiſsimæ ubi 155.50
Homines cum feris coëuntes ibid. 48
Homines ſemiferi ibidem
Homines caudam habentes ibid.51
Homines ubi uelociſsimi ibid.52.& 156.1
Homines mométo euaneſcétes ubi 156.10
Homo toto gignitur anno & incerto ſpacio 157.5
Homo quot mēſibus geſtetur in utero ibi. per totum caput
Hominis conceptus miſerabilis 157.43. per totum caput
Homo ritu naturæ capite gignitur,pedibus effertur 158.17
Homines cur inter ſe minus ſimiles cęteris animantibus 159.5
Homini generando materia 160.52
Homini quando dimidia menſura ineſt 161.42
Homines in dies minores fieri 161.44
Homines miræ magnitudinis ibidem 47. & inde.& 146.13 Vide ſuprà Homines ubi maximi
Homines miræ paruitatis 162.6.& inde
Hominis menſuratio quomodo ibidem 22
Hominum à natura munera incerta 175.45
Hominis ſalutis ſecuritatisq; ſigna nulla 176.30
Hominum pluriū repentinæ mortes 177. 45.per totum caput
Hominis uitæ dicta ſecundum Ariſtotelem 310.43.per totum
Hominis audacia 324.20.& inde
Homini diuerſi affectus 348.37
Hominis uentri nata omnia 591.32
Homines primi glandibus ueſcebantur 386.15
Homines ubi miſerrimi 386.28
Hominem ſeruare ſumma laus 388.7
Hominem ſeruare lucri cauſa, nefas eſt ibidem 10
Hominum natura nouitatis, ac peregrinationis auida 427.49
Hominum malicia 455.20.& inde
Homines pedes equinos habentes 87.10
Homines auribus corpora tota integentes ibidem.11
Hominum uita floribus cōparatur 560.15
Hominibus uil intentatum 568.8
Hominis urina apibus medentur 570.25
Homines facies ſuas tingentes formæ gratia 586.32.per totum
Hominis cauſa cuncta excogitata 589.1
Homines à ritu humano degeneres 98.56. & inde 152.50.per totum
Homines miræ figuræ 98.50. per totum.& libro 7.capite 1.& 2.per totum
Hominum aſperi cultus ubi 122.31
Homines toto,præter capita,hirti corpore 134.27
Hominū effigies miræ 145.41.per totum.& 98.50.& libro 7.cap.1.& 2.per totum
Homines bibunt nō ſitientes tamen 615.24
Hominum luxus redargutio 603.12
Homo cibo maxime perit 688.13
Hominis excrementi medicinæ 705.35
Hominum effigies cur antè exprimebātur 864.48
Hominis cauſa quæ natura genuit 919.25. & inde
Hominem Pœni ſacrificabant 924.46
Hominis morſus inter aſperrimos 729.22
Homines ut equi appáreāt 748.56.& inde
Hominem immolari quādo uetitū 783.16
Hominis ſanguine quæ animalia naſcūtur 700.52
Homines in lupos uerti 195.11
Homini ante omnia canes fideliſsimi 204.7
Homo inter bipeda ſolus,animal gignit. 267.55
Homini tantū primi coitus pœnitentia ibi.
Hominis origo à pœnitentia incipit, ibidē & 151.46.& inde
Hominis concubitus tempore omni 158. 30.& 268.2
Hominum in uenereis diuerticula ibid.8
Hominis affectuum indicia 293.39.& inde
Hominis oculorum differentiæ ibid.12. & inde
Hominis lingua qualis 297.24
Homo cur ultra centeſimū annum non uiuat 268.40
Homo creſcit in longitudinem ad annos uſq; ter ſeptenos 302.52
Hominis membrorum à cæteris differentiæ 306.25.per totum
Homo terreſtrium ſolus bipes ibid.
Hominis partibus quibuſdam religionem ineſſe 307.21.& inde
Homo marinus ubi & quando uiſus 218.17
Hominis ſanguinem gladiatores bibunt 724.16.& inde
Hominem haſta uulnerans,ad quid 728.8
Hominū uita longiſsima 173.44.per totū, & 174.48.per totum
Hominū morſus remedia 607.51.&629.46
Homines piſces 840.40 (745.30
Homines marini 218.17
Humana Vide infra.
Honor deus apud ueteres 3.5
Honoris dei ædes Rom.à quo picta 907.13
Honor præmiū dignū uirtutis, non aurum
Hoplitides pugiles 900.30 (388.7
Hora diei, quo nubilo etiam tempore dignoſci poteſt 472.12
Horæ æquinoctiales quæ 483.23
Horarum uarietas ibid.
Horologij inuentio,uſus,&c. 33.31.& 182.46.per totum
Horologij uſus quando Romæ 182.49
Horatius Cocles Sublicio hoſtes arcuit 868.33.& 933.38
Horatij Coclitis ſtatua 868.33.& 869.33
Horatij tergemini 156.17
Horatij Flacci de ouis ſententia 264.32
Horconia uua quæ 352.29
Hordearia pruna cur dicta 372.48
Hordeaceus panis ex quo fermento conficitur 468.26
Hordei pinſendi ratio 467.40
Hordeum tantum & milium Aethiopes habent 468.1
Hordeum frugum molliſsimum 455.24
Hordei ſtramentum optimum ibidem 26
Hordeum minime calamitoſum ibidem

Hordeum bis anno naſcitur ibidem 33
Hordeum quæ herba necat 474.45
Hordeum ubi ſerendum 476.3
Hordei quantum ſeri debet uno iugero 480.29
Hordeum quando ſerendum 481.3
Hordeum optimum & ex eo medicinæ 605.27.& inde
Hordeum quot diebus naſcitur 461.45.47
Hordei ſpica qualis ibid.55
Hordei genicula octo 462.22
Hordei uſus in cibis apud quos 464.27. 33.55
Hordei differentiæ 465.20
Hordei palearum medicinæ 603.46
Hordei farinæ remedia ibidem 53
Hordeũ Murinũ & ex eo medicinæ 605.38
Horæum mellis genus 279.7
Hormeſion gemma 971.8
Horminodes gemma cur dicta 970.54
Horminũ frumenti genus quando ſerendũ 461.31
Horminum triticum quale 467.30
Horminij herbæ medicinæ 539.48
Horologium. Quære Hora.
Horrea qualia eſſe debent 493.34.& inde
Horrores frigidos tollentia 543.10
Horoſcopa uaſa quæ & ad quid 32.30
Hortenſius Quintus dictator legem in Aeſculeto ad plebem tulit 391.18
Hortenſius quot cados uini hęredi reliquit 360.17
Hortenſius orator Sphingem Verris rei habuit 872.10
Hortenſij & Ciceronis altercatio de Verris Sphinge ibidem
Hortenſius orator Argonautarũ picturam quanti emit,ac eius Tuſculanum 908.28
Hortenſij uiuarium piſcium 241.41
Hortenſij oratoris piſcina ubi ibidem 54
Hortenſius primus pauonem Romæ occidit 250.29
Hortenſia quæ odoratiſsima 565.27
Hortenſium herbarum conſideratio 514.26 per totum
Hortenſium floreſcendi tempus ibid.39. & inde
Hortenſium ſucci conſideratio 525.24. & inde
Hortenſium medicinæ libro 20 per totum
Hortenſium herbarum quæ cito, quæq; tarde naſcuntur 516.49.per totum
Hortenſia quibus delectentur & eorũ cura 518.44
Hortenſium morbi atq; remedia 524.4. per totum
Hortenſibus quibus trãſlatio proſit 525.7. & deinde
Hortorum conſideratio 508.5.per totum
Hortos quos ſit mirata antiquitas ibid.7
Hortos à regibus coli ſolitos ibid.11
Horti nobiliſsimi ibidem 7. & deinde
Horti quo à faſcinatione tutantur ibid.16
Hortos in Veneris tutela eſſe ibid.19
Horti quando primum in urbibus ibidem
Horti cur maxime quondã placebãt 509.17
Horti in feneſtris habebantur ibidem 24
Horti quibuſdam dedere cognomina ibid. 29.& inde
Hortorum ſitus & eorum cura 509.33
Hortis maxime apes conueniunt 570.10
Horus Aſſyriorum Rex & eius inuentum 802.7
Hoſtes mox in fugã uertens herba 684.35
Hoſtes qualiter uinci poſsint 739.41
Hoſtiæ cornua deaurabantur 848.7
Hoſtiæ opimæ ibidem
Hoſtilius Tullus cur fulmine ictus 24.16. & 725.36
Hoſtilij Tulli regis auus 887.41
Hoſtilius Tullus latum clauum Romam tranſtulit 236.31
Hoſtilius L.Mancinus primus Carthaginẽ irrupit 893.25
Hoſtilius L. Mancinus qua arte conſul factus ibidem 29
Hoſtus Hoſtilius à Romulo coronatus 887.40
Humana carne ueſcentes homines 146.54. 125.54.& 195.28.& 152.49.& 154.10
Humana hoſtia ſacrificantes 152.53.924.46
Humano ſanguine quidam medicinã temperant 683.13
Humanæ miſerię exempla 198.41.per totũ. & 160.27.per totum.& 170.22. per totũ. & 172.43.per totum.& 175.36. per totũ. & 177.45.per totum
Humanæ miſeriæ conſideratio prologo libri 7.per totum.& pag.157.43.per totũ
Humanum ſermonem feræ quædam aſsimilant 199.2.10
Humani corporis magnitudinis conſideratio 161.42.& inde
Humanitatis exemplum 200.16. & 204.7.per totum
Humatus quis intelligitur 179.4
Humerorum remedia 694.14
Humor & ſuccus arborum ſanguis eſt 409.39
Humorum arborum conſideratio ibidem per totum
Humorum malorum medicinæ 527.21
Humor ſtellarum alimentũ eſt 4.48.&6.43

I

IAuiolæ ſpecies 564.9.& 566.31
Iaculum ne feriendo erret 737.30
Iaculum ſerpens 195.50
Iaculum cum amento à quo repertũ 181.6
Iades ſtatuarius 872.40
Ianiculus mons in quem plebs Romana ſeceſsit irata 391.19
Ianthina ueſtis unde 564.9.& 566.31
Ianus in pacis belliq; argumentum colitur 870.15
Ianus anni deus ibidem 18
Iani gemini ſtatua in foro Boario ibid.15
Iani ſtatua ita figurata ut in digitis trecentorum quinquaginta quinq; dierum notæ eſſet ibidem 16
Iani ſimulacrum 923.13
Iaſione herba 598.5
Iaſione unum folium habet 575.15
Iaſon primus longa naue nauigauit 182.2
Iaſonis canis mirus erga dominũ 204.20
Iaſo Aeſculapij filia 909.33
Iaſpidis gemmæ conſid. 964.1.& inde
Iaſpidum genera ibidem 26.& inde
Iaſpides miræ magnitudinis ibid.36
Iaſponix gemma ibidem 33
Iatraleptice medicina 762.20
Iberis herba. Quære Hiberis.
Ibices caprarum genus 214.31
Ibis auis qualis 248.44.& 254.38
Ibis auis clyſterem reperit 197.38
Ibis ſibi roſtro uentrem purgat ibidem
Ibis contra ſerpentes inuocatur 254.38. per totum
Ibiũ cineres in medicinis 801.36
Ibis ubi nigra candidaq; 255.19
Icades feriæ quæ 890.48
Ichneumonis ſerpentis conſideratio & eius cum aſpide pugna 196.11.per totum & 269.5
Ichneumon crocodilum perimit 196.38
Ichneumonis morſus remedia 967.5.& 771.20
Ichneumon cui inimicus 272.52
Reliqua quære parte ſecunda.
Ichthyophagi ex piſcib.oleũ faciũt 371.8
Ichthyocolla piſcis qualis 831.4.& 832.40
Ichthyocolla à quo reperta 180.4(
Icones quid 867.43
Icteri auis medicinæ 794.55
Icterias gemma 971.24
Ictides Græce,Latine muſtelæ 770.8
Ida Troadis mons Larice abundat 392.24
Ida Troadis mons qualem haberfraxinum 394.13
Ida Cretæ cupreſsis abundat 404.51
Idæa ficus qualis 376.34
Idæa laurus & 631.14 3[illegible]
Idæa herba qualis
Idæi dactyli gemmæ
Iecoris animalis conſid. & inde
Iecur deeſſe in extis immolanti letale ibidem 22.& inde
Iecur quibus non ſit
Iecur uetuſtatis maxime patiens
Iecur caprinum quibus proſit
Iecur ranæ geminum
Vide Iocinera.
Ieiuni ſaliua ad quid 728.42. & inde per totum
Ignis qui aqua accẽditur, extinguitur terra 43.15.51
Ignis elementi ſitus 2.18.& 42.49
Ignis ſtellarum materia ibidem
Igni cum quibus magna cognatio 43.4
Ignis miracula 42.49. per totum
Ignis fœcunditas ingensq; incrementum 43.40.per totum
Ignis optime ſeruatur ferulis 3462
Igne ambulantes Hirpiæ,non adurũtur 154.16
Ignis ſine ſapore,odore ſuccoq; 381.2
Igne quæ ligna non exurantur 395.252 768.52
Ignis ex quibus excutiatur lignis 413.[illegible]
Ignes in terra apparentes quid ſignificent 500.39
Ignis præſagia ibid.& inde
Igne quod linum non comburitur 504.14
Ignis ubi primũ repertus 81.40.& 180.4[illegible]
Igne factæ maculæ quo tollantur 539.13
Ignis actiuitas quanta 14[illegible]
Ignis quibuſdam ignotus diu ibidem
Ignem è longinquo concipientia 6533
Ignis ſacri morbi genera plura 6913
Ignis quo maxime reſtinguitur 9515
Ignis miracula,medicinæ,prodigia 947[illegible] per totum
Ignis actiuitas atq; uis ibidem & inde
Ignem rapaciſsime attrahentia 955.9
Igne quæ non calefiant 973.13
Ignem quod animal extinguat 772.23
Ignis leonibus terrorem affert 1917
Igne aẽtites lapis nihil deperdit 245.49
Ignem ſalamandra tactu extinguit 270.28
Igne quædam animalia uiuunt 2905
Ignem quis primus è ſilice excuſsit 182.45
Ignem aſſeruare in ferula Prometheus repe rit ibidem
Ignis ſacri plura genera 698.31
Ignis ſacri morbi remedia 528.22.& 530. 54. & 533.10.42. & 534.30. & 535.9.& 543.44.& 551.20.& 552.40. & 553.44.& & 554.45.& 577.53 & 578.20.& 579.42 & 584.48. & 591.41. & 592.16.18.& 618. 48.& 619.20.46.& 621.12. & 631.45.& 638.35.& 644.37. & 646.23.& 647.12. & 649.13.& 655.19.& 598.30.50.& 712. 23.& 717.5.& 719.17.& 733.38.& 735.9. & 756.46.& 767.19.31.& 816.53.& 816. 56.& 937.18.& 857.46.& 886.21.& 895. 23
Igniſpicia diuinatio à quo reperta 181.24
Ignoratiæ pudore,mentiri nõ piget 93.47
Ignorans ſe,nihil ſcire poteſt 1.16
Ilei morbi,id eſt gracilioris inteſtini remedia 543.30.& 544.52.& 790.1 834.50
Ileos pellentia 301.4
Ile quid 300.43
Ile uentriculus in uentre 388.20
Ilignæ glandis figura 389. 35
Ilibus utilia 530.12.& 711.24
Ilex arbor,glandem fert 388.43.50
Iliofis quid dandum 529.27
Ilium conſideratio 301.51
Ilicis genera duo 388.48
Ilici folia non decidunt 396.46

Ilicis folia aculeata 398.3
Ilici pediculus breuis ibid.11
Ilex non floret ibid.47
Ilex quo tempore semen ferat 400.19
Ilex Romæ uetustissima & qualis 416.40
Ilex ingens Romæ 417.28
Ilicis cocci medicinæ 633.44.& inde
Ilignea corona 387.44
Ili regis tumulus & quercus in eo 416.53
Ilium quando Troia uocari cœpta ibidem
Ilium quando captum. Vide Troia.
Ilias Homeri in nuce contenta 163.37
Illusiones specierum inducentia 653.27. per totum
Illustrium uirorum libros qui scripserint 891.32
Imaginum honor apud ueteres 890.35. per totum
Imagines in funeribus comitabãtur ibi.54
Imagines illustrium uirorum in bibliothecis ponebantur 891.20
Imagines quibus ponebantur & quare ibi.
Imagines quæ præter specula reddunt 970.44
Imagines animorum nullæ 890.50
Imagines ex qua materia 891.19
Imantopodes loripedes 99.6
Imber Vide Hymber.
Immusulus auis qualis 245.24.per totum
Impares numeri uehementiores 726.46
Impendia quæ 848.39
Imperatores Romani post uictoriã laurum in Iouis gremio ponebãt 385.9.& inde
Imperatorum fortium apud ueteres dona 456.25
Imperatorum manibus agri colebantur 457.56.& inde
Imperarorum fasces lauro decorabantur 385.7
Imperatores graminea corona donati 587. 36.per totum
Imperatoribus artium una imperat 633.20
Imperia accepta quàm multos afflixere 170.40
Imperitiæ cœlestem diuinitatem misceri spes ardua 481.32
Impetiginis morbi remedia 536.24.& 545. 1.& 608.3. & 609.12. & 610.27. & 627. 16.& 717.30
Impetrandi quæ uolueris ratio 673.10
Impetrare hominum fauorem qua arte possumus 535.36
Impia herba qualis & cur sic dicta 655.52
Impressores quo atramento utantur 896. 9.& inde
Incantamenta an aliquid ualeant 725.4
Incantamenta uim habere ibidem per totũ
Incantamentis qui & in quibus usi sunt ibi.
Incantationes impedientia 685.38
Incantationes tollendi ars 538.50
Incantationes quibus tolluntur 675.38.51. & 685.38.& 733.24
Incantatorum pœna 726.5
Incendia quo facilius extrahuntur 761.5
Incendiaria auis qualis 249.7.per totum
Incendio nominato inter epulas quid fit 727.10
Incendiorum deprecatio 726.23
Incendijs contraria 772.23
Incendia puniunt luxum 934.45
Incontinentiæ exemplum 268.2.& inde
Incubantiũ uitia & eorũ remedia 265.19. & inde
Incus à quo reperta 180.15
Incudibus adamas deprehenditur 955.53
India terrarũ oĩm maxime gẽmifera 976.3
India miraculis scatet 154.24.& inde
Indiæ omnia ferè magna ibidem & inde
Indiæ animalia arboresq; maximæ ibidem
Indiæ arbores quales 314.34.& 315.1.22. per totum.& 154.26.& inde
Indiæ lintea nobilissima 317.45
Indiæ odoramenta 318.2
India non habet æstiuos hymbres 437.10
India an hederam nutriat 405.14
Indiæ milium in Italiam aduectum 462.15
Indiæ arundo qualis 644.26.& 154.30. & 407.15
Indiæ adamas 958.44
India quomodo elephantes capit 186.51. & 188.17
Indiæ miræ magnitudinis serpẽtes 188.54
Indiæ mira animalia 194.11.per totum
Indiæ gemmæ 960.40.55.& 961.53.& 962. 5.20.& 963.21.48. & 964.3.50.& 965.3. 34.53.& 966.9.20.22. & 967.25.& 968. 19.24. & 969.13. & 971.22.29.32. & 972. 23.& 973.22
Indi quo utantur uino 361.18
Indi ex castaneis oleum faciunt 371.7
Indos suæ arbores uestiunt 317.45
Indorum calami hastarum uice 407.14
Indorum regum potentia 127.38.per totũ & 128.28.per totum
Reliqua quære parte secunda.
Indici boues quales 194.1.33.& 209.3. & inde
Indica ficus spinaq; 315.2.5
Indica gemma qualis 171.29
Indici apri quales 214.16
Indici maris beluæ quales 217.29.per totũ.
Indicæ testudines maximæ 221.52
Indici oceani margaritarum copia 232.16
Indicũ coloris genus 894.40.& 896.20.24
Inducíæ à quo repertæ 181.21
Inedia homini ante diem septimum letalis non est 312.6
Inerticula uua 352.1
Infans reuersus in uterum aliquãdo 156.38
Infantes quod tempus infestet 157.36
Infantes quando unguibus carent ibid.38
Infan. ferarũ lacte nutriti aliquãdo 192.37
Infantium ulcera in capite quomodo sanentur 544.42
Infantium ægrotantium remedia 546.20
Infantibus comitialem patientibus utilia 550.6.& 760.20
Infantium custos quis deus creditus 729.16
Infantium fascinatio ibidem 15
Infantiũ ulcerũ remediũ 378.40.& 917.19
Infantium auribus utilissimum 541.29
Infantes colostrati 740.52
Infantibus quæ prosint ad dentitionem & gingiuas & oris ulcera 760.12.& 800. 42.& inde
Infantiũ morbi remedia 552.35.& 579.49. & 594.44.& 595.42.& 603.52.& 608.53. & 619.48.& 639.50.& 715.55. & 732.56. & inde.& 733.35.& 760.12.& inde.& 767.28.& 800.39.& inde plura.& 854. 7.& 955.4.& 963.54
Infantibus urinam mouentia 558.18
Infantium lichenas sanantia 646.45
Infantes impauidos quid faciat 760.15
Infantibus contra lippitudines remedium 767.17
Infantes si lacte cõcreto uexentur 800.39
Infantium pericula prohibẽs lapis 963.55
Infantibus saliuam facientia 970.22
Infelicia ligna quæ 344.44
Inferos non esse secũdum quosdam 27.44
Inferos tantum colentes homines 99.2
Inferi quibus euocantur ad nos 784.13
Infirmitas omnis cœlo accidit 402.2
Infirmitas apud quos nulla 86.5
Infixa corpori extrahentia 601.49. & 648.7.& 636.9. & 699.29. & 701.27. 32.& 840.15
Inflammationis corporum remedia 541.19. & 578. 38. & 579.37. & 583. 17.42. & 608.28. & 610.14. & 618.31. & 619.10. & 620.13. & 621.14. & 635. 22. & 638. 41.& 640.1.& 656.40.& 666.45.& 670. 35.& 677.11.& 690.2.& 659.23.& 707. 39.& 712.6.& 743.23.& 755.10.& 776.4
Inflationis corporum remedia 531.6.& 534. 14. & 537.47. & 541.22. & 543.5. & 545. 48.& 546.10.& 546.48.& 547.16.& 554. 43.& 577.20.& 581.54.& 589.29. & 594. 10.& 597.44.& 721.22.& 737.52.& 825. 16.& 834.17.50
Inflationes corporibus facientia 533.20.& 600.43.54.& 602.56.& 407.28.& 607. 56.& 623.55.& 640.22.& 649.1
Ingenium ultra artem esse 900.55
Ingeniorum laudes 166 52
Ingenium humanum nescit modũ 684.54
Ingenium humanũ omnia exquirit 362.41
Ingenui pudoris est fateri per quos profeceris prologo
Inguinariæ herbæ medicinæ 694.28
Inguinis morbi remedia 603.9.& 694.29. & 709.15.18.& 711.24.& 722.40. & 729. 36.& 730.26.& 739.56.& 792.12.& 534. 44
Ingratitudinis exemplum 267.49. & 285.33.& 286.16.& 168.37. per totum
Inimicæ res inter se 187.49.& 188.20.& 193. 28. & 195.1. & 196. 11. per totum.& 204.2.& 218.39.per totum. & 224.37. & 243.48.per totum. & 246.30.& 247.32. 259.12. & 272. 42. & inde. & 394. 22. & 405.20. & ibid.54. & inde. & 632.40.& inde per totum. & 736.29. & 739.20. & 761.3.per totum.& 774.26
Inimici qua ratione pœna affici possint 970.39
Inimicitiam iumentorum tollẽtia 668.24. & inde
Inimicorum odium quo concilietur 740.2
Inoculationem quæ arbores non recipiunt 434.47.per totum
Inoculatio omniũ fertilissima 435.22
Inoculatio arborum seminumq; quomodo reperta 432.28
Inopia inopes sæpe cogit 371.9
Insaniam inducentia 541.4.et 585.8.36.et 663.14.& 804.55
Insania quomodo tollitur 545.8.& 554. 41. & 645.35. & 665.48. & 666. 41. & 698.8.& 804.6.& 734.6.& 539.21
Insania aliquando uti optimum est 459.11
Insanientium remedia 539.21
Insatiabilia quæ sint animalia 301.6
Inscitia quæ maxime pudenda 431.28
Insectorum animalium cõsideratio libro 11. per totum
Insectorum animalium differẽtiæ 274.16 per totum
Insecta unde dicta ibidem 19
Insectorum subtilitas ibidem 26.per totum
Insecta an spirẽt habeantq; sanguinẽ ibi. 49. per totum
Insectorum corpus quale 275.23. per totum
Insectorum aculeorum consideratio 287. 35.& inde
Insecta omnia oleo exanimantur 282.55. & 311.29
Insectorum pinnarum consideratio 287.5
Insectorum pedes quales ibidem 43
Insectorum diuersitas 289.15.per totum
Insectorum oculi quales 294.42
Insectorum pedum diuersitas 308.30. per totum
Insitionis consid.inuentio,&c. 432.34
Insitionis ratio duplex ibid.41
Insitionis obseruationes ibidem 49. & inde
Insitionis tempus 435.54.& inde
Insitorum consideratio 374.52
Insitorum quæ arbores capacissimæ 435. 17
Insolatio quid 572.22
Insomnia quibus tollantur 536.31.& 549. 25.& 694.47
Insomnia non uidentes homines 98.54
Intentatum homini nihil in uita 362.40
Interaneorum animalium remedia 592.49
Interaneorum morbi remedia 539.18. & 618.46.& 651.56.& 692.13.& 696.40. & 710.3. & 790.35. & 791.36.& 800.53. & 835.28
Interlucatio arborum qualiter 453.29
Interlunio fata nõ lędũtur uermibus 475.12

Interlunium quid 410.51.& 496.22
Interlunio quid agendum 496.12
Interrogata omnia quomodo sciri possunt 827.51
Intertrigo, id est, membrorum inter se frica tio, quomodo tollitur 576.41.& 634.3. & 536.32.& 639.24.& 641.32.& 642.51. & 694.23
Interualla plantarum arborumq; qualia esse debent 430.40.per totum
Intestinorum animalia quomodo pellũtur 529.30.& 542.5.& 591.16
Intestinorum remedia 528.1.& 539.37.& 538.47.& 545.21.& 546.13.& 549.53.& 550.16.& 553.24.& 554.48.& 557.53.& 604.9.& 622.46.& 624.43.& 631.11. & 700.23.& 741.32.& 752.54
Intestinorum ulcera sanantia 529.27
Intestinorum torminibus remedia 549.44
Intubi herbæ consideratio 518.36.& inde. & 535.22.& inde
Intubi herbæ medicinæ 535.22.& inde
Intubum erraticum, id est, ambugia libi.25
Inuentio rerũ dijs tribuitur 704.46.765.3
Inuentionis causa amor 560.36
Inuentores rerum dij habiti sunt 658.21
Inuentores uariarũ rerum 179.36.per totũ
Inuidiæ redargutio 658.14.& inde.& 660.34
Inuidiã citra iudicium esse debet 166.47
Inuidiæ exemplum 199.32.& inde.& 200. 20.& 203.4.& 36.ibidem.& 794.10.& 955.20.& 969.46
Inulæ herbæ consideratio, usus, &c. 513.31. & inde.& 531.2
Inulæ herbæ medicinæ 531.2.& inde
Iotapes Iudæus magus 783.7
Iocineris consid. 299.20.& inde copiose
Iocinora ubi bina leporibus ibidem 33
Vide iecur.
Iocinoris morbi remedia 527.31.& 529. 24.& 535.24.30.& 543.10.& 544.40.& 546.27.& 547.12.33.& 551.54.& 557.15. 41.& 558.38.& 579.25.& 580.47.& 589. 30.& 590.1.& 593.24.50.& 594.10.& 595.38.& 597.54.& 598.15.& 603.56.& 607 32.56.& 611.1.& 613.48.& 623.35.& 626.5.& 629.20.& 629.24.& 630. 34.51.& 636.11.19.34.47.& 639.13.20. 643.10.& 644.19.& 945.49.& 657.23. & 681.8.& 686.55.& 687.2.6.22.38.& 711.11.& 712.24.& 750.56.& 788.22.& 833.21.48.& 834.18.& 889.10.& 940. 13
Io ubi in uaccam mutata 416.55
Io ad quam quercum ab Argo ligata ibidẽ
Io pictura 908.45
Iollas medicus 549.33.& 550.55
Ion scriptor 494.43
Ion statuarius 872.38
Ion gemma 973.32
Ionum literis uti conspirarunt omnes 182.30
Iouetanum genus plumbi 887.48
Iouis. Quære Iupiter.
Iphiclus Herculis frater 158.35
Iphicratis leænæ simulacrum 875.27
Iphigeniæ ad aras stantis pictura 900.45. & 909.21
Iphis pictor 910.9
Iracundiæ causa 303.30
Iracundias hominum domat androdramas lapis 968.2
Iram cuiq; inesse, & quando ad iracundiam proniores 602.23.& inde
Irene pictrix 911.1
Irinum optimum ubi 566.3
Irio quando serenda 461.31
Irionis folia qualia 462.42
Irionis frugis medicinæ 608.45
Irionis tritici natura 467.28
Iris gemma 966.45
Iris oleum 371.17
Iris herba odoratissima 565.40.& inde
Iris quæ optima ibidem 42.49.& inde
Iris genera duo ibid.47.& inde
Iris cur dicta ibid.51
Iris herba quæ optima & ex ea medicinæ 579.48
Irinum unguentum quibus gratum 330.53. & 467.28
Isatis lactucæ genus & ex ea medicinæ 533.37
Ischæmon herba qualis 669.51.& 699.56
Ischias herba quæ 587.35
Ischiadicis utilia 621.27.& 635.25. 49.& 639.22.& 640.28.& 641.48.& 645.28.& 650.44.& 666.44.& 681.9.& 688.5.& 694.10.15.& 700.26.& 709.26. & 710.24.& 717.5.& 722.4.37.40.& 726.31.& 739.6.& 751.23.& 754.45.& 789.25.& 817.6.& 825.12.& 833.52
Isia frumenti genus secundum quosdam 467.10
Isiaci sacerdotes quid in sacris 711.35
Isidis sydus quod 5.43
Isidis plocamon 347.54
Isidomos quid 943.23
Isigonus statuarius 877.2
Ismenias musicus 948.53
Isocinnamon arbor 325.36
Isocrates uiginti talentis unam orationem uendidit 167.15
Isoëtes herba 680.3
Isopyron herba qualis 716.43
Isthmiaca corona ex pino 372.15
Istriæ oleum optimum 368.13
Reliqua quære parte secunda.
Italiæ quæ pars fulminibus obnoxia 25.19
Italiæ gentes diu uiuere 174.51.& inde
Italiæ laus, temperantia, rerum copia, &c. 976.8.& inde
Italia quæ non gignat 332.35
Italia steriles palmas habet 333.40.& 404.5
Italia peculiaris arborum parens 348.18
Italiæ principatus in uitibus 349.10
Italia quas uites amat 352.11
Italiæ quæ uua placeat 353.5
Italiæ generosa uina quæ 359.18
Italia quomodo uina condit 363.23
Italia quando primum oleum habuit 367. 17
Italiæ oleum optimum 368.7
Italiæ locis piperis arbor uiuit 404.12
Italiæ calamus sagittis aptissimus 407.9
Italiæ situs optimus 423.33
Italiæ terram quidam iam lassam esse dixe- runt 424.5
Italia infestata sæpe locustis 288.21
Italia à quo fimi usum accepit 425.34
Italiæ ratio in distributione temporis quo serendæ arbores sint 437.27
Italiæ cultores deni in centena iugera uinearum 448.9
Italiam latifundia perdidere 459.45
Italiæ triticum optimum 463.20.36
Italia ex quibus prouincijs triticum recipit ibid.41.& inde
Italiæ pinsendi modus 467.36
Italię arandi consuetudo 476.47
Italia luxuria Asiæ corrupta est 862.50
Italia quando primum elephantes uidit 185.44.per totum
Reliqua quære parte secunda.
Itali à Pelasgis literas receperunt 180.5
Italicarum statuarum uetustas 870.11.24
Itacomeli uinum 362.16
Iuba cui librum suum inscripsit 319.54. & 139.3
Iubæ libri ad Claudiũ Cęsarem scripti ibid.
Iubæ Mauritaniæ regis primi laus 94.21
Iudaica resina qualis 363.42
Iudæa tantum balsamum habet 327.30. & 404.3
Iudæa Ro. seruit & tributa pendit 327.35
Iudæa ab Alexandro magno uicta 328.7
Iudæa palmis inclyta 333.38
Iudæa gens contumelia numinam insignis 335.36
Iudęa fluuius qui sabbatis omnibus 805.50
Reliqua quære parte secunda.
Iudæi in uitam suam sæuiunt
Iudæorum magica
Iudæorum superstitio
Iudæis dicatus piscis
Iudicem quis sortiatur, an eligat, refer- rimum. Prologo
Iudicum decuriæ 846.46.&
Iudicium capitis ubi primum actum
Iugerum quid
Iugera duo uni olim tantum concessa ibi- dem 4
Iuglans & quercus inter se inimicæ 532.43
Iuglandis nucis consideratio 379. per totum
Iuglans quæ loca amet
Iuglandes aquas oderunt
Iuglans inferiore parte fertilior
Iuglans non facile sentit cariem aut uetu- stem
Iuglandes nuces quomodo seratur
Iuglandis umbræ cunctis noxiæ
Iuglandis nuces quo serẽde tẽpore
Iuglandis nucis oleum ad quid
Iuglandes nuces unde dictæ, & earum na- ra, ac medicinæ 619.34.&
Iuglandium nucum nocumenta plura ibid. & inde
Iulia Augusta quotidie inula uescebatur 513.40
Iulia Augusti neptis
Iulia lex theatralis
Iuliana cerasa qualia
Iulianus Neronis curator
Iulius Vindex quid erga Neronem
Iulij Imperatoris carmen de olere
Iulius Viator eques Romanus
Iulius Lupus præfectus
Iulij Rufi mors qualis
Iulius Sex. consul 850.20.&
Iulius L. consul
Iulij medici interitus
Iulus quid
Iumentis ferulæ uenenum sunt
Iumentis poma quomodo portatu facilia ibid.49
Iumentis utilia
Iumentorum ungulas indurantia
Iumentorum urinam mouentia
Iumentorum morbi medicinæ & 801.55.& inde
Iumentorum ulcera sanantia 596.47. & 735.24
Iumentorum oculis salutaria
Iumentorum in pituita & stranguria reme- dia 666.3.& 693.24
Iumẽta discordãtia quid cohibeat
Iumentorum febribus medicina
Iunci consideratio, genera, satio, usus, nomi na 576.4.per totum
Iunco funes faciunt
Iuncus odoratus ubi 326.30.& inde. & 576.48.& 577.13
Iunci usus 576.4.& inde
Iunci copia ubi ibidem 29
Iunci medicinæ ibid.32.& inde
Iuncinum oleum 371.20
Iuniperi arboris consideratio 398.51
Iuniperus non sentit cariem neq; uetustatẽ 413.37
Iuniperus quo tẽpore semen ferat 400.19
Iunipero eadem uirtus quæ cedro 411.47
Iuniperus ubi maxima ibidem 48
Iuniperi natura, genera medicinę 640.19
Iuniperus montes amat 395.46
Iunipero non decidunt folia 396.45
Iunipero spina pro folio 398.4
Iuniperus non floret ibi.51
Iunior quo quis effici possit 549.24
Iuniora fertiliora, sed tardius fructum ferũt 401.39
Iunius Piscículus eques Romanus 924.49

Iunius Appius consul 204.34
Iunius L. quando consul 367.27
Iunius Gracchanus historicus 847.37
Iunius P. legatus perimitur 868.52
Iunij Valentis fortitudo 163.9
Iunius M. prætor 904.24
Iunius Syllanus consul 36.40
Iunonis sydus quod 5.43
Iunonis ædes Romæ fulmine icta 24.56
Iunonis templum Metaponti quale 349.19
Iunonis lucus Nuceriæ & in eo portentum 403.41
Iunonis cella in Capitolio 870.52
Iunonis simulacrum 875.36
Iunonis Laciniæ templum 899.31
Iunonis Laciniæ mirum 44.4
Iunonis Ardeæ templum 906.33
Iuno quo fonte perfusa 807.38
Iuppiter hospitalis 924.5
Iuppiter ubi cum Europa primum cõcubuit 313.47
Iouis circuli siderisq; consideratio 5.20
Iouis stellæ per zodiacum motus 10.24
Iouis stellæ color qualis 12.23
Ioui cur fulmina assignantur 13.1
Ioui quæ fulmina tributa 23.41
Iouis cognomina 24.17
Iouis simulacrum ex uite 349.17
Ioui esculus sacra 312.47
Iouis in gremio Romani Imperatores laurum ponunt 385.9
Iouis barba arbor 396.13
Iouis spelunca in Creta insula, & circa eam mirum 400.51
Iouis simulacrum Romæ ex qua materia, & quando dicatum 414.1. & 170.2
Iouis glandes 379.49
Iouis mensa uerbenaca uerritur 672.56
Iouem cœlo deuocare conabantur 725.37
Iouis simulacrum minio pingitur 858.3
Iouis Statoris ædes Romæ ubi 869.38
Iouis colossus à Claudio Imperatore dicatus 871.6
Iouis flamma flos 710.19
Iouis Olympij simulacrum à quo 872.22. 56. & 877.27. 170. 2. & 921.45. & inde
Iouis Seruatoris templum 875.42
Iouis tonantis ædes 876.16. & 928.28
Iouis touantis simulacrum 876.23
Iouis simulacrum 877.48. & 924.19.53
Iouis pictura 899.26
Iouis Liberũ parturientibus pictura 909.55
Iouis effigies in Capitolio qualis & à quo 912.31
Iouis ædes ex qua materia 914.42
Iouis Olympij templum Athenis 925.41
Iouis Vltoris templum, id est, Pantheon
Iouis gemma 971.28 (933. 53
Ioui Lycæo humana hostia sacrificãt 195.28
Iouis armiger aquila credita 25.19. & 246.16
Ioui aquila sacra 246.41
Iouis Labradij fons & eius mirum 823.26
Iupiter eburneus 933.20
Iupiter quare caprino lacte nutritus fingitur 740.55
Iupiter Stratios, id est, militaris, ubi & cur sic dictus 416.56
Iurandi mos per res fœdissimas 3.21
Iurgia concitantia 828.17
Iuuencorũ corpore exanimato, apes gigni 283.24
Iuuenis fœminini generis contra quosdam 169.4
Iuuẽtutis deæ ædicula in Capitolio 905.36
Iuuentutis ædes 769.44
Iuuentius M. cõsul ac eius interitus 178.14
Ixia herba quę 593.38.43
Iynx auis sola binos digitos habet 308.18

K

Κοσμος Græcè, Latinè ornamentum 2.10

L

Labeones unde dicti 295.22
Labeo Aterius prætorius 893.6
Labyrinthorum consideratio 931.21. per totum
Labyrinthus Aegyptius ibidem. 23
Labyrinthi plures ubi & quales ibidem
Labyrinthus Samius à quo 976.49
Labiorum morbi remedia 634.33. & 785.35. & 881.10
Laborinus Campaniæ campus fertilissimus 422.29
Labradei Iouis fons & ibid. mirum 823.26
Labrus piscis 841.51
Labrum uenereum herba qualis 681.25
Labrorum consideratio 295.21
Labrorum fissuræ remedia 749.53
Labro carentes homines 145.46. & inde
Labruscæ uua Oënanthe dicitur 329.54
Labruscæ uuæ consideratio & medicinę ex ea 612.30
Laburnum arbor, aquas odit 396.
Lac ubi nigrum 42.6
Lacte asinino cutis pulchra redditur 305. 40
Lacte quando pluit 25.25
Lactis ubertas intermissa restituitur 715.27
Lactis copiam facientia 558. 48. & 613.2. & 641.12. & 646.9.15. & 651.27. & 704. 12. & 715.14. & 720. 18. & 722. 51. & 759. 22. & 838.30.54
Lactis abundantiam ouibus faciẽtia 651.10
Lactis copia ex qua materia 346.30
Lactis sapor qualis 381.48
Lactis gallinacei haustus prouerbium prologo
Lac ne coaguletur 544.33
Lactis ubertatẽ puerperis facientia 529.34. & 536.56. & 759.13
Lactis mulierum copia quomodo fiat 549. 9. & 583.18. & 598.9. & 599.2. & 838. 30. & 970.22
Lacte uiuentes homines 146.12. & 209.18
Lac coagulantia 626.45
Lac optimum medicamentum 671.21
Lac uaccarum cur optimum ibidem. 23
Lactis ficorum in medicinis usus 625.34
Lactis materni usus utilissimus, exitiosus uero post conceptum 740.50
Lac quod maxime nutrit ibidem. 54
Lactis consideratio 305.27. & inde
Lactis bonitas ibidem. 31. & inde
Lac mulierum saluberrimum 741.56
Lactis coagulum quando uenenum 745.41
Lactis mulierum medicinę 531.39. & 733. 19. & inde
Lacti contraria idque extinguentia 603.7. & 613.50. & 712.32
Lactes quæ in homine dicantur 300.43
Lacedæmonij quo anno utebantur 843.37
Lacedæmonis tectorium opus 914.46
Lacedæmonij quando imperium amiserũt, & quod tunc portentum usum 15.51
Lacertarum magnarum copia 148.23
Lacertæ descriptio 204.2
Lacertæ natura qualis 772.21
Lacerti ubi maximi 204.3
Lacertis lingua qualis 297.2
Lacertarum ætas 204.3
Lacerati Arabiæ cubitales ibidem
Lacertæ Indiæ uigintiquatuor pedũ ibid.
Lacertorum color ibidem. 5
Lacertarum oua 264.14
Lacertorum piscium genera 841. 21
Lacertã ore parere uulgo creditur 170.17
Lacertis nulla memoria neq; incubãt ibid.
Lacertarum in medicinis usus 776. 45. & 777.44. & 779.32. & inde. & 786. 53. & 789.4. & 795.31
Lacryma uitis qualis & ex ea medicinæ 610.19
Lacrymæ miseriæ indices 293.45. & inde
Lacrymarum remedia 619.16
Lacrymæ herbę consideratio 522.25
Lacydi philosopho anser perpetuus comes 251.19
Lacon statuarius 872.27
Laconica purpura 566.30. & 896.39
Laconica arundo qualis 407.45
Laconicę canes quales 168.44
Laconico agro ficus maximę 401.13
Lacta herba 325.31
Lacteus in cœlo circulus & eius effectus 490.11. & inde
Lacteus circulus cur dictus ibidem
Lactoris herba qualis 655.11
Lactucini quidã Romani nominati & quare 509.30
Lactucæ genera tria 518.1. & inde
Lactuca somnum inducit 518.16
Lactuca unde dicta ibidem. 15
Lactuca omnis refrigerans & eius in cibis usus ibidem. 21
Lactuca Augustus seruatus à Musa medico ibidem. 24
Lactucam ueteres religionis causa non cõ manducabant ibidem. 25
Lactuca quomodo seruetur in omnes mẽses ibidem. 27
Lactuca sanguinẽ augere creditur ibid. 28
Lactuca caprina ibidem. & 533. 27
Lactucæ toto anno seruntur 518.40
Lactucæ qua arte amplę fiant ibidem. 48
Lactucæ satio translatioq; ibidem
Lactucæ genera & medicinæ 533.26
Lactucæ sponte nascentis descriptio ibid.
Lactucę succi usus ibidem. 48
Lactucæ peculiares uires 534.11
Lacunaria à quo primum picta 907.41
Lacutures Brassicę quales 520.3
Lada herba 322,43. & 688.50
Ladani consideratio 322.24
Ladani herbę, medicinæ 688.48. & 691.12. & 697.39. & 699.20. & 702. 28. & 703. 25
Lælius Strabo quis 263.51
Lælius decimus prologo
Lętitia nec ullo minimo mœrore pensanda 170.46
Lætitiam afferentia 669.33
Lagarina uua 316.55
Lageę uuæ 353.7
Laginis herbæ descriptio 651.18
Lagonis pueri simulacrum 876.25
Lagopus auis 262.54
Lagopi herbæ medicinæ 689.36
Lagonoponos morbus & eius remedium 529.12
Lahippus statuarius 872.41. & 874.39
Lais medica 734.53
Lala mulier pictrix 911.5
Laletana uina 357.11
Laliziones onagrorum genus 208.51
Lamia quidam in rogo reuixit 176.44
Lamium urticæ genus 573.45
Lamij herbæ consideratio & medicinæ ex eo 591.37. per totum
Lamirus piscis 841.22
Lampades cometæ 14.29. & 15.46
Lampsaci gemmæ 974.28
Lampido felix fœmina credita 170.50
Lampyrides uermes igniũ modo noctu lucentes 287.22. & 487.10.22
Lana quando pluit 25.33
Lanis tingendis apta 830.10
Lanarum colorum genera plura 211.13
Lanarum genera ibid. 5. per totum
Lanas tingendi usus ibid. 22. & inde
Lanæ nigræ nullum colorem bibunt ibi. 37
Lanas inficere, Lydorum repertũ 180.20
Lanæ medicinæ 765.51. per totum
Lanæ usus in nuptijs ibidem
Lanæ ubi optimæ 211.5.15. & inde
Lana in foljs arborum 397.51
Lanæ quibus tinguntur 645.25. & 592.15. & 593.19. & 896.34
Lanaria herba qualis 655.10
Lanatæ uuæ ubi 350.54
Lanata arbor cur dicta & ubi inuẽta 373.43
Lanati dicuntur lupi pisces 225.35
Lancea à quibus reperta 181.6
Lanigeræ arbores ubi 317.33.43
Langæ bestiæ 952.51
Langoris remedia 640.23

Langurium quid 952.50
Languriæ beſtiæ ibidem 50
Laocoontis & filiorũ à draconibus innexorum ſtatua 924.33
Laodamiæ mulieris pictura 910.2
Laodice uxor Antiochi 259.11
Laodiceæ lilium quale 563.41
Lapati herbæ natura genera medic. 555.7
Lapati conſideratio ibidem.& inde
Lapatum quod & rumex dicitur ibidem.10
Lapati radix maxima 514.14
Lapati ſatio quando 523.21
Lapatum ſylueſtre melius reliquo 525.13
Lapati uſus & ex eo medicinæ ibid.16.18
Lapidum conſideratio 919.20.per totum
Lapides intra arbores reperti 411.54.& 412.4
Lapus fugitiuus ubi 932.25
Lapides uiua corpora erodentes 938.4
Lapides ubi translucidi ſint ibid.9.& 942.29.36.& 940.46
Lapidis flos qualis 938.15
Lapides quoſdam parere alios 938.26
Lapides oſſei ibidem.29
Lapides palmati quales & ubi ibidem.30
Lapidum differentiæ plures ibidem.26
Lapides è puluere 913.45.& inde
Lapideſcere terram ubi ibidem
Lapidem integrum fluctuare, comminutũ mergi 937.52
Lapides uiui quales 939.9
Lapidũ mortariorũ conſideratio 941.35
Lapides qui ſecari poſſunt ibid.56.& 943.2
Lapides monumentis apti 943.10
Lapis uiridis qualis ibidem.13
Lapides qui ædificijs apti & qui nõ 942.50
Lapides è cœlo cadentes 25.47
Lapides herbis tingi 586.55
Lapides pingere quãdo inuentum 890.27
Lap.cur pluant 17.45.& 25.47.per totum
Lapides ſtatim conſumentes corpora 38.34.& 934.55.per totum
Lapis ubi creſcat 41.20.& 938.27
Lapidea quædam fieri ſolo tactu 938.1
Lapidicinæ à Cadmo repertæ 180.17
Lapilli & ſetæ in ueſicis 301.52.53.54
Lapillos herba generans 717.15
Lapillo Thraces dies quales ſint computãt 170.36
Lapitharum ſimulacrum 921.53
Lappa Boaria herba ad quid 696.30
Lappa frugibus inimica 477.34
Lappæ flores quales 575.11
Lappago herba qualis 695.51
Lapſanæ deſcriptio & ex ea medicinæ 538.13.& inde
Lapſorum remedia 543.37.& 592.28.& 548.42
Laquearia ubi auro intecta 850.31
Larbaſon quid 656.29
Laribus compitalia cur inſtituta 947.54
Largitionis exemplum 565.42
Larix quæ non repullulat 392.15
Laricis arboris medicinæ 636.30
Larix montes amat 395.45
Laricis arboris conſideratio 391.51
Laricem non ardere 392.6
Larici non decidunt folia 296.44
Larici folia qualia 398.10
Larix non floret ibidem.47
Laricis germinatio qualis 399.23
Laricis arboris natura qualis 410.29
Larix arbor altiſsima 411.27.& 412.12
Larix neq; cariem, neque uetuſtatem ſentit 413.37
Larix ualide pondus ſuſtinet 415.1
Lartius Licinius legatus 805.48
Lartio licinio qd circa tubera accidit 506.15
Laſer quid ibidem.40.& inde
Laſerpitij conſideratio ibidem.38
Laſeris medicinæ 536.20
Laſer piſcis 824.41
Laſſorum remedia 548.42.& 550.12.& 591.8
Laſſitudinem ne quis ſentiat 591.8.& 620.47.& 634.24.& 635.54.& 641.8.& 720.56.& 721.24.& 742.47.
Lataces herbæ 684.37
Lateriana pyra 374.36
Lateribus quæ conueniens materia 914.21
Lateres quando fingendi ibidem.24
Latericias domos qui inuenerint 180.5
Lateribus quando pluit 25.47.& inde
Laterum genera tria 914.26
Lathyrum regem, Eudoxus fugit 30.3
Latyrus Ptolemæus rex 145.51
Lathyrus herba qualis 716.47
Latiarius Iupiter 871.36
Lati claui tunica quæ 211.35
Latifolia quercus genus 389.1.16.44
Latinis literis Græcæ literæ ueteres ſimiles 182.32. per totum
Latinis ferijs quæ fiunt Romæ 710.32
Latini priſci à quo uicti 868.19
Latinæ literæ antiquę 906.37
Latinæ linguæ nouitas 354.4
Latini primi Italorum uinum habuerunt 359.33
Latini herbarũ ſcriptores 657.40.per totũ
Latinorum caſtra à quo capta 847.50
Latinienſia uina 356.42
Latium farre pro cibo utebatur 465.55
Latonæ puerperæ ſimulacrum 876.8
Latonæ ſtatua 922.41
Latonæ & Dianæ ſimulacrum 924.12
Latrocinijs contraria 739.35
Latronũ impetus quo uitari poteſt 772.32
Lateris uocis contentioue læſi remedium 710.50
Laterum doloris remedia 538.28.540.44.& 543.9.& 547.33.& 548.45.& 550.44.& 556.32.& 579.6.30.& 581.46.& 591.11.& 592.4.& 596.30.& 597.43.& 604.9.& 613.16.& 631.8.& 635.25.& 639.13.& 640.22.& 645.51.& 650.14.& 653.8.& 686.28.38.56.& 687.21.& 587.55.& 688.2.& 700.42.& 709.53.& 719.48.& 789.9.& 833.51.& 885.9
Lauer herba & ex eo medicinæ 689.17
Lauicana Romana porta 923.2
Laurea pyra 374.44
Laurea ceraſa 381.23
Laurea, id eſt lauri folia 385.47
Lauretum ubi Romæ ibidem 49
Laurentina uua quæ 352.53
Laurinum oleum 370.47.& 621.25
Laurices quid 215.10
Lauriotis quid 883.32
Lauri arboris conſideratio & eius genera 384.22.per totum
Lauri baccæ 381.3
Laurus Appollini ſacra 312.47
Laurus optima quæ 370.50
Lauri ſuccus qualis 382.6
Lauri in triumphis uſus 384.22.& inde
Laurus ante Cæſarem & pontificũ domum Romæ ibidem
Laurus Delphica quæ. ibidem 28
Lauro coronabantur triumphantes Romæ ibidem 30
Laurus cypria qualis ibidem 25.31
Laurus ſylueſtris qualis ibidem 33
Laurus regia quæ ibidem 35
Laurus Auguſta ibidem 45
Laurus è cœlo miſſa ibidem 43
Laurus pacifera 385.5
Laurus inter armatos hoſtes quietis indiciũ ibidem
Lauri uſus in militia apud Romanos ibi.8
Laurus in gremio Iouis Romani Imperatores ponunt ibidem 9
Laurus ſpectatiſsima in mõte Parnaſo ibi.13
Laurum Romani Apollini Delphico dono mittebant, & quare ibidem 14
Laurus fulmine nõ icitur ibid.29.& 25.13
Laurus, ſuffimentum cædis hoſtiũ atq; purgatio 385.21
Laurum in profanis uſibus pollui fas nõ eſt ibidem 23
Laurus non incenditur in ſacris ibid.24
Laurus inimica igni ibi
Laurus ad gallinas ubi & quare
Lauri nomen ad uiros transſer
& inde
Laurus purificationibus adhibe
Laurus ramo quoq; ſeri poteſt
Laurus quæ loca amet
Lauro non decidunt folia
Laurus primo Fauonio germinat
Laurus cur mas exiſtimetur
Lauro frigus inimicum
Laurus plurima in Olympo monte
Laurus in ſacris
Laurus cum hedera ignẽ excutit
Laurus inſana ubi & quare ſic dicta
Laurus quibus modis ſeritur
Laurus quando ſerenda
Laurus contra rubiginem ſatorum
Lauri Daphnoidis natura & ex ea me 631.18
Lauri natura & medicinæ ex ea
& inde
Lauri Delphicæ medicinæ 631.5.&
Laurus Idæa & Alexandrina qualis
Lauro aues quædam ſeſe purgant
& inde
Lea braſsicæ genus
Leænæ meretricis patientia
Leæna quot primo fœtu pariat
Lebadiæ prodigium
Lecanius Baſſus quis
Lecythion agilitatis exercitator
Lectiſphagites uinum
Lectis argentum addere Caruilius 862.17
Legati Romanorum ſagmina portabã 587.5.& inde.& 672.55
Legatorum Romanorum mos
Legati Romanorum uerbenacam ad portant
Legati Romanorum perimuntur & inde
Legatorum quorundam audacia
Leges. Quære lex.
Legumina quæ herba necat
Leguminibus quæ beſtiolæ innaſcuntur ibidem 30
Leguminum radix qualis
Legumina quota die ſata naſcantur
Leguminum culmus qualis
Leguminum caulis qualis ibidem &
Legumina diutius florent
Legumina quando ſiliquentur ibidem
Legumina quot diebus matureſcunt
Leguminum conſideratio 470.8.per t
Leguminũ ſatio ibid.47.& 476.6.&
Legumen unde dictum
Legumina quomodo diu ſeruentur
Leguminum occatio, ſarritio, runcatio 478.29.per totum
Leguminibus ne maleficia innaſcantur 7.& inde.& 524.4.per totum
Lembus nauis à quo repertus
Lemniſci in coronis
Lemonium herba qualis
Lendes beſtiæ quibus perimuntur 602.3.& 642.31.& 746.43.50.& 777.9.& 915.33.& 917.25
Lenæus medicus 641.13
Lenæus Pompeius quis 384.26.& 658.47
Lenæi Pompeij liber 658.47.& 659.
Lens legumẽ quãdo ſerẽda 481.4.484.
Lens ubi ſerenda 476
Lentem pinſendi ratio 467.
Lens quãdo ſeritur & eiuſdem genera ra 470.48.&
Lente ueſcentes æquanimes fiunt
Lentem necans herba ſecuridaca
Lentis natura, & medicinæ ex ea
Lens paluſtris & per ſe naſcens
Lentiſcus arbor picem fundit 363.38
Lentiſci oleum 371.6.& 621.44
Lentiſci baccæ 381.4
Lentiſcus qua ratione ſemper uiridis & ſertilis ſecundum Ciceronem 484.20

Lentiſci medicinæ 638.32
Lentigines maculæ quo tollantur 527.24
Lentigines facientia 553.38
Lentiginis maculæ remedia 533.8.& 539.6. & 541.44.& 546.41.& 549.6. & 585.45. & 593.25.51.& 398.27.& 600.23.& 604. 15.& 608.30.& 613.6. & 621.49. & 626. 51.& 630.43.& 632.12. & 639.3. & 641. 25.& 646.8. & 652.4. & 657.31. & 738. 47. & 749. 47. & 832. 47. & 833.7. & 834.22.29
Lentuli unde dicti 456.30
Lentulus Spinter quid in theatro & ludis 504.44
Lentuli Spinteris miræ amphoræ urceiq; 927.44
Lentulus Cornelius quando conſul 783.15
Lentuli Spinteris Dibapha & ob hoc reprehenſio 236.37.& inde
Lentulus L.conſul contra Sānites 847.53
Lentulus P.conſul 871.39
Lentulus conſul 159.23
Leochares ſtatuarius 872.33.& 923. 27.& inde
Leocras ſtatuarius ac eius opera 876.20
Leonatus Alexandri dux 132.32.& 914.3
Leones cancrorum genus 230.51
Leonum feritas inter ſe non dimicat 152.18
Leones iugum ſubeunt 262.14
Leonibus lingua qualis 297.7
Leones & thoēs inimici 273.12
Leonum pugnam quis Romæ dederit 191. 20.& inde
Leones quomodo capi facile poſsint ibidē 27.& inde
Leonem qui primus manu tractare auſus, ac manſuetum oſtendere 191.41
Leones quis primus iugo ſubdidit ibid.35
Leo læſus ab homine medelā petit ibid.47
Leones ubi nigri 192.43 (& inde
Leonis caput fortiſsimum 202.25
Leonis adipis aliarumq; partium in medicinis uſus 736.2.& inde
Leonum dentis uſus ibidem 7
Leones quos non aitingant 772.37
Leones qua arte ungues cuſtodiant 189.36
Leonis conſideratio ibidem 41.per totum
Leones quibus in locis reperiantur 190.17
Leonum genera duo ibidem 19
Leonum natura conſuetudoq; ibidem 20
Leones quando hominē appetunt ibid.29
Leonum clementia 190.34
Leonis irati ſigna 191.47
Leonis generoſitas quo deprehenditur 190.53
Leo limis oculis non intuetur 191.12
Leo quæ timeat ibidem 5
Leones ne mordeant 882.55
Leonibus quæ herba contraria 654.13
Leonis animæ uirus graue 311.12
Leonū carnibus uiuētes homines 146.52
Leo piſcis 841.22
Leones cancrorum genus 230.51
Leon ſtatuarius 877.53
Leonides Alexandri pedagogus 320.45
Leontice herba qualis 676.26
Leontij ſtatuarij opera 873.42
Leontion pictor 904.19
Leontios gemma 974.8
Leontiſci pictura 910.11
Leontopetalon herba qualis 716.56
Leontophoni conſid. 203.24.per totum
Leontopodion herba qualis 689.30
Leontopodij herbæ medicinæ 699.30.& 701.53
Leopardus à leone gignitur 189.43
Lepidij conſideratio 522.50.& inde
Lepidij herbæ natura & medicinæ 748.48
Lepidotes gemma 971.33
Lepidus M.conſul & eius domus 926.13. & inde.& 934.37.& 251.17
Lepidi M.interitus 178.38
Lepidi Aemilij interitus ibidem 6
Lepidus M.ob charitatē Apuleiæ coniugis obijt 169.6
Lepido quid in triūuiratu accidit 907.20
Lepidorum familia 158.47
Lepræ morbi remedia 533.8.537.& 20.45. 543.41.548.50.549.6.555.28.556.11.578. 17. & 591.33. & 593. 25. 51. & 598. 38. & 604.24.& 610. 20. & 613.2. & 617.18.& 618.37.& 626.50.& 639.34.& 744.12.& 745. 44. & 657.31.35. & 666.42. & 681. 37. & 690. 46. & 728.55. & 741. 29. & 749. 38. 774. 56. & 819. 33. & 833. 6. & 834.22.29.& 881.15.& 915.28.& 916.3
Lepton centaurion herba 667.41
Leptophyllon herba 691.51
Leptoragæ 350.11
Lepus marinus qualis 822.16
Leporis marini conſid.uenenumq; 239.26
Leporis marini uenenum & eius remedia 554.13.& 624.19.& 635.10.21. & 675.28. & 734.4.& 741.38.& 745.37.45.49
Leporis marini in medicinis uſus 839.24. & 833.15
Lepus piſcis 841.22.& 822.16
Leporū terreſtriū cōſid. 215.2.per totum
Lepores candidi & niue ueſcentes ibidem
Lepus omnium prædæ naſcens ibidem.20
Lepus ſuperfœtat ibidem
Lepores in Ithacā inſulam illati moriuntur 216.21
Lepores ubi uiuere nequeunt ibidem
Lepores apertis oculis dormiunt 293.54
Lepores omni menſe pariunt 269.7.38
Leporibus cor maximum 298.34
Lepores ubi bina iocinera habent 299.33
Lepores non pingueſcunt 302.25
Lepus ſurdus facilius pingueſcit 761.11
Lepus animalium uelociſsimus 304.33
Leporis membra contra ſerpentes & eiuſdē in medicinis uſus 746.52.& 750.37. & 751.25.54.& 753.1.6.30.53. & 754.48. & 758.53.& 760.34
Leporis coagulum in medicina 745.13. & 748.21.36.& 750.37.& 752.32.& 760. 18
Lepores in cibo ſumpti ſomnioſos faciunt 760.34
Leporis carnes edens formoſus fit ibid.54
Leporinæ pelles pro ueſtibus 215.24
Lesbias gemma 973.34
Lesbium uinum quale 357.29
Lesbocles pictor 877.13
Lethargicum morbum facientia 541.5.& 611.25
Lethargicorum remedia 529.25.& 531.37. & 541.18.& 543.22. & 556. 3.& 557. 13.& 590.55.& 620.55. & 629. 17. & 636.9. & 638.10.& 641.31.& 698. 6. & 739.46.& 756.18.& 770.34. & 795.18. & 825.8. & 836. 52.& 837.26.& 927.19
Leucacantha herba 720.31
Leucachates gemma 967.18
Leucadis Irinum optimum 566.3
Leucadium uinum 357.48
Leucanthe herba 584.42
Leucantha herba & ex ea medicinæ 592. 2.per totum
Leucanthemis herba 593.56
Leucanthemum ibidem
Leucargyllion quid 424.25
Leucanthemum herba 568.42
Leucathemi herbæ medicinæ 582.42
Leuce,id eſt, armoratia 512.24
Leuceoron herba qualis 689.31
Leucochryſus gemma 965. 48.& 971. 43
Leucocomis punici mali ſpecies 344. 17
Leucochrum uinum 358.5
Leucœnium uinum ibidem.ſecundum quoſdam
Leuca gemma 970.20
Leucographia gemma ibidem.20
Leucographis herba 717.45
Leucogeus collis ubi 469. 39
Leucōion quid 882.35
Leucoſ arbor 410.32.ſecundum quoſdam
Leucon ardeolarum genus 267.8
Leuci aues altero carent oculo 293.7
Leucopetalos gemma 971.36
Leucophæus pannus 836.41
Leucophoron quid 895.25
Leucophthalmos gemma 971.35
Leucoſtyctos marmor 927.26
Leucocrutæ feræ deſcriptio 194.12
Leuſon arbor 410.32
Lex à Cerere primum reperta 179.42
Leges quæ uinum in ſacris adhibere prohibent 359.27.per totum
Leges plures ad res uarias 213.48.263.38. & 288.24.& 368.42.& 391.19.& 456.43. & inde.& 727.34. & 853.21. & 858.48.& 860.40.& 868.31.& 943.55
Legis cenſoriæ principes 215.50
Leges cenſoriæ cœnarum 213.48.& 215. 50.& 263.37.& 919.49
Leges duodecim tabularū 295.13.& inde. & 388.17.& 419.38.& 561.7.& 726.5.& 783.13
Leges agrariæ 168.6.& 214.2
Lex Papyriana 849.8
Lex Clodia ibidem.10.
Lex Metella 918.28
Lexipyretæ quæ 551.22
Libadion herba quæ 657.41
Libanios uitis ex qua dijs libant 362.54
Libanochros gemma 971.37
Libs uentus 20.39.49.& 497.54
Libanotos uentus 20.50
Libanotis herbæ cōſideratio 525.15.& inde
Libanotis herbæ uſus ibidem.37
Libanotis quæ & roſmarinus dicitur 525.38
Libanotidis herbæ cōſideratio medicinæq; ex ea 547.45.& 568.26
Libella inſtrumentū à quo reperta 180.42
Libella quid 848.36
Liber pater. Quære Bacchum
Liberi Bacchi pictura 923.21
Liberales artes ſeruitia diſcere non poterāt 901.20.& inde
Liberalium artium prima ibidem
Liberales artes unde dictæ 348.50
Liberi pulchri, boniq; qua ratione generantur 654.45.& inde
Liberi quo pulchri,boni,fortunati gignantur 684.51
Libri pumice poliuntur 941.13
Librorum ſuperbas inſcriptiones arguit prologo
Libros theſauros eſſe prologo
Libycum aſparagi genus & ex eo medicinæ 539.47
Libido in ſomno quo compeſcitur 534.44
Libidinem in poculis cælari 842.54
Libidinum tabellæ à quo pictæ 900.43
Libidinis impatientia 257.55.& inde.& 258.55
Libidinis quæ cauſa ſit 304.32
Libidinis intemperantiam coērcentia 640. 49.& 641.18.& 642.34
Libys pueri ſimulacrum 873.44
Libonis ludi 933.55
Libræ cœleſtis ſigni occaſus 486.34
Libralia pyra quæ 372.34
Libripendes unde dicti 848.41
Libs uentus 20.39
Liburnicæ naues 218.43.& 229.32
Liburnicæ naues ex qua materia 391.35
Lycaonis feræ conſideratio 201.28
Lycaonum gentis inuenta 800.11
Lycæo Ioui humana hoſtia ſacrificāt 195.28
Liceriana pyra 374.34
Lichena arbor & ex ea medicinæ 627.45
Lichen morbus qui 516.40
Lichenis morbi deſcriptio 682.10.per totū
Lich.morbus nouus,Latine mētagra ibi.19
Lichen morbus quæſtuoſus medicis ibi.39
Lichenis morbi remedia multa 685.5. & inde
Lichenis herbæ deſcriptio, genera,& unde dicta 685.13.17.& 699.9

Lichenæ morbi, id est mentagræ remedia 527.36.& 533.8.& 539.2.& 542.21.& 554. 18.& 556.43.& 578.17.& 580.45.& 593. 4.& 596.15.42.& 598.38.& 604.24.& 607.34.& 610.20.& 617.27.& 618.37. & 619.26.& 625.33.40.& 626.50.& 629. 53.& 630.21.& 638.2.& 641.25.& 645. 27.& 646.45.& 682.10.ferè per totum. & 685.5.12.22.& 728.55.& 749.35.& 785.46.& 816.34.& 832.28.& 915.27.& 916.3.& 918.13

Lichen quid in equo 748.49

Lychnis rosæ genus 562.42

Lychnis agria herba qualis 675.49

Lychnis flos 569.37

Lychnuchi pensiles ærei 867.22

Lychnitis herba 674.55

Lychnites marmor quale 921.19

Lychnites gemma 962.18.& inde

Lychnite gemma uasa potoria fiunt ibid.32

Lyciæ mira platanus 313.28

Lycia cedrum habet 404.18

Lyciæ narcissus qualis 563.47

Lycij montis crocum optimum 564.36

Lycij croci cura qualis ibidem.47
Reliqua quære parte secunda.

Lycium medicamentum 649.21

Lyciũ quod medicinę aptissimũ ibi.24316.

Lycion medicamentum ibid. (28

Liciæ statuarij opera 876.18

Licinianum oleum optimum 368.9

Licinius Lartius 506.15

Licinius Publius & quando consul 783.17. & 244.48.& 360.25

Licini murænę inuenta 241.39

Liciniana propago Catonis 160.19

Lycophthalmos gemma 973.40

Lycopsis herba qualis 717.5

Lictores, fores percutiebant cum consul domum aliquam intraturus erat 167.30

Lycos aranei genus 789.9

Lycus medicus 553.41

Lydi Pelasgos pellunt 54.15

Lydiæ ficus quales 376.41

Lydiæ thus 404.14

Lydios modulos quis inuenerit 181.32

Lydius lapis, qui & Heraclius 859.48
Reliqua quære parte secunda.

Lien quibus hominibus nullus 291.47

Lien quomodo totus amittitur 547.6

Lienis in medicinis usus 752.43.& 753.35

Lienis consideratio 701.19

Lien in sinistra aduersus iecur ibidem

Lien quibus infit animalibus ibid.20

Lien peculiare cursus impedimentũ ibi.24

Lien per uulnus exẽptus non adimit uitam ibidem.26

Lienis magnitudo risus iociq; intemperantiam parit ibid.27

Liene adempto, risus adimitur ibidem

Lienosi ubi 291.48

Liene carẽt sues aliquãdo 642.3.& 664.43

Lienis morbi remedia 301.30.& 530.11, & 533.43.& 542.4.11.& 545.3.47.& 547.6.& 548.39.& 550.47.& 555.29.& 557.16.& 558.3.& 578.14.50.& 581.4.& 589.30.& 591.13.20.& 593.24.& 595.39. & 596.47.& 598.15.23.& 608.38.& 610. 30.33.& 623.31.& 626.6.& 630.51.& 635.49.53.& 641.11.56.& 645.49.& 657.49.& 692.19.& 693.24.& 709.53. & 710.2.& 711.12.& 720.9.& 722.22.& 741.50.& 751.37.& 767.51.& 835.1.& 386.31.& 895.15.& 916.46

Lienes lienibus mederi 737.43.& 751.29

Lienum curandorum magica præcepta 788.51.& inde

Lienem cursorum extinguentia 700.7

Lienem quæ extenuant 529.23.& 578.50 & inde

Lienẽ absumẽtia 607.52.& 634.4.& 642. 3.& inde.& 650.15.& 664.43.& 692.30. 33.& 713.1.& 824.30.& 825.45

Lien quo absumatur per quadraginta dies 692.et 30.709.7

Lienem emitti totum per aluum triginta-quinq; diebus 547.5

Lienes ut triduo absumantur 722.46

Ligaminum materia apta 408.38. per totum

Ligamina contuso ligno fiunt 409.5 & inde

Ligaturis utilia ac materia 408.38. per totum

Lygdinus lapis qualis 928.10.& inde

Lignum ouo perfusum non ardet 768.53. & inde

Ligna ossea quæ 410.22

Ligna durissima ibidem.& 31.ibidem & inde

Ligna quo cædi debent tempore ibid.37. & inde

Ligna quæ in aqua, terráue diu durent 414. 19.& inde

Ligna cur teredines uermesq; non attingãt ibidem 43.& inde

Ligna lignis integuntur ut preciosiora fiãt 416.8

Ligni bracteæ ibid.10

Lignum auribus sonans 644.10

Ligna quomodo sine igne accendi possunt 654.16

Lignum quæ procreet animalia 289.25

Ligna nocte lucentia 299.3

Lygon arbor qualis 640.54

Liguriæ musti utilitas quo noscitur 364.1. & inde

Liguriæ uina nobilissima 356.43.& 376.15
Reliqua quære parte secunda.

Ligustici herbæ natura & medicinæ ex eo 547.15.& 549.30

Liguisticum quidam panacem dicunt 522. 40.& 547.15

Ligustrum arbor 327.17.& 396.16

Liguistri arboris natura & ex eo medicinæ 642.47

Lilij consideratio, natura, genera 563.20. per totum

Lilium rosæ nobilitate proximum ibidem & inde

Lilij mira magnitudo ibidem 24

Lilij formæ descriptio ibidem 25

Lilij unguẽtum ac ex eo oleum ibidem 30. & inde

Liliorum satio ibidem 35

Lilij fœcunditas ibid.37

Lilium rubens ibidem

Lilium ubi laudatissimum ibid.40

Lilia purpurea qualis 563.42

Liliorum floreścendi tempus ibidem 48

Lilij serendi ratio & tempus ibidem 50

Liliorum tingendorum ratio ibidem 54

Lilij genera plura 569.17.45

Lilio apes delectari 570.13

Liliorum medicinæ 578.9

Lilij oleum 371.25.& 563.31

Lilij olei medicinæ 563.21

Limaces ne sata lædant 484.15

Limacis lapillus ad quid 801.15

Limacis generatio 240.29

Limacis ossiculum ad quid ualeat 777.25
Quære Cochlea.

Limeum herba qualis 717.31

Limon librorum inscriptiones prologo

Limonia herba 554.37

Limoniates gemma 971.38

Limonion, id est beta herba 535.16

Lymphationes nocturnæ quo tollantur 886.8

Lymphatici quo homines fiant 654.27

Lymphaticorum remedia 666.41.& 755.36.& 793.32.& 955.5.& 956.31.& inde

Limus arbor & ex ea medicinæ 627.44

Lyncei fabula cernendi unde sumpta 12.10

Lyncis consideratio 203.33. & inde

Lynces bestiæ 955.29

Lynces bestiæ medicinæ 740.[illegible]

Lyncis feræ descriptio 203.33

Lyncurij gemmæ consideratio inde

Lyncurij gemma quid

Lyncurium quid

Linguarum animalium consideratio 56.& inde

Linguarum animalium diuersitas

Lingua inexplanata

Linguæ morbi remedia 645.22.& 3.& 816.31

Linguæ dissimiles trecentæ

Lingua carentes homines 145.46.&

Lingua quod animal careat 156.23

Lingua, gustus sedes 257.52

Linguarum toto orbe diuersitas 257.2

Linguis fauere quid

Linguæ bubulæ herbæ usus

Lingua herba qualis

Lingulacæ herbæ medicinæ

Linearum uestium usus 502.48.&

Lini herbæ consideratio 502.5.& 39 per totum

Linum, agrum sterilem facit

Linum quæ gentes præcipuè ferãt 42.& inde

Linum ubi optimum ibidem

Linum in sacris

Lini maturitas ibidem

Lini medicinæ ibidem

Linum quo serendum tempore

Lini maceratio

Linum nere uiris decorum

Linum non ardens quod uiuum ibidem. 14

Lino cui principatus tribuitur & inde

Linum ubi serendum 502.38.&

Lini seminis medicinę

Lina quo nigrescunt

Linum Arachne mulier reperit

Liniferæ arbores ubi

Linostrophon, id est, Marrubium & inde

Linozostis herba quæ 663.39.& 69 & 702.25

Linternini rus Scipionis exiliũ & 416.25

Liothasium Napi genus

Liparæ medicamenta 857.7

Liparis gemma

Liparis piscis

Lippitudinis remedia 539.4.& 631. 677.30.& 678.26.& 727.39.44.& 56.& 729.38.& 731.30.& 732.37.& 42.& 737.51.& 741.49.& 747. 779.11.per totum, & 831.14

Lippitudo infantium quo tollitur & inde

Lirare quid

Lirinum unguentũ, siue oleum, & eius medicinæ 563.21.&

Lyros herba qualis

Lysandri regis somnium

Lysiæ statuarij opera

Lysimaches sacerdotis simulacrum

Lysimachiam herbã Lysimachus rex reperit 668.21.&

Lysimachus gemma

Lysimachiæ herbæ medicinæ 701.19.& 704.19

Lysimachi regis canis qualis

Lysimachus cum leone inclusus

Lysippus pictor 907.32.&

Lysippi statuarij opera 870.43.& 9.17.& 872.30.& 873.56.& 874.6.& 169.44

Lysistratus statuarius 872.37.& 911.55.& inde

Lyson statuarius

Litis comitem esse miseriam

Lis qualiter tollitur

Literarum inuentores 102.53. & 179.43. & inde
Literarum usus æternus 179.43
Literæ quo à musculis tutantur 711.31.& inde
Literæ adulterarũ quæ nõ semper legi possunt, ex quo succo 690.48
Literæ Aegyptiæ 928.29
Lithanici morbi remedia 556.11
Litizonthes gemmæ 961.18
Lithospermum herba mira 717.10
Lithostrata quæ 945.5.40
Lytta uermis qualis 775.30
Liuianum æs unde 865.43
Liuia Augusta 751.47
Liuia Augusta crystallum in capitolio dicauit ibidem
Liuiæ Augusti uxoris de gallina mirum 385.31
Liuiæ Augustæ ex ouo augurium 265.41
Liuiæ charta 339.38
Liuia fœcunda antea cum Augusto sterilis 159.49
Liuiæ porticus, & in ea uitis maxima 349.36. & inde
Liuiæ ficus qualis 376.49
Liuiæ Rutilij senecta 174.23
Liuius M. consul quando 703.29
Liuium historicum taxat prologo
Liuoris remedia 556.21.& 606.28.& 608.28
Lix quid 947.37
Lobæ quales 462.18
Locorum muliebriũ consideratio 302.3
Locorũ mutatio utilis lõgo morbo 731.13
Loca naturam interdum mutant 404.10
Loci mutatio plerunq; prodest 427.48
Locorum uis 396.54.& 399.1. & 400.53. & 327.30.& 403.55. & 404.10.& inde. & 414.17.& inde. & 421.18. & 34. ibidẽ. per totum. & 45. ibidem. per totum. & 449.9. & 460.53. & 467.15. & inde. & 475.38. & inde. & 479. 4. per totum. & & 570.2.& 803.17.per totum.& 829.18. & inde.& 33.47. per totum. & 38. 49. & inde.per totum. & 40. 54. per totum. & 43.40.per totũ.& 55.44.& 85.50.& inde
Leochares statuarius 923.27
Locupletes qui & unde 456.38.& 860.47. per totum
Locustarum terrestrium consideratio 287. per totum
Locustę moriuntur cum pepererint ibid.55
Locustæ serpentes interimunt 288.2
Locustæ ubi nascantur ibidem.4
Locustæ ubi maximæ ibidem
Locustæ ternum pedum in India ibidem
Locustæ serrarum usum præbent cum inaruerint ibidem.5
Locustæ Italiã ex Africa sæpe infestãt ibi.21
Locustæ quot orbis partibus uagãtur ibi.30
Locustæ Parthis in cibo ibidem
Locustarum coitus qualis ibidem.35
Locustæ uisu carent 293.10
Locustarum oculi quales 294.38
Locust. infestatiõe oppida derelicta 198.44
Locustæ miræ magnitudinis 217.31
Locustarum cibo, tantum uiuẽtes homines 147.2.& 155.42
Locustas auertentia 965.23
Locustarum piscium consideratio 230.34. & inde.& 240.43
Locusta congro inimica 243.51
Locustæ pisces 841.22
Locustæ aquatiles crustis teguntur 222.40
Locustæ senectutem exuunt 230.34
Locustarum coitus 240.6
Locustæ quaternorum cubitorum 217.31
Loligo piscis uolitans 228.53.& 501.8.& 823.21
Loligo piscis tempestatem prædicit 501.10
Loliginis magnitudo 230.20
Loliginum coitus & partus 240.30.48
Loligines pisces quales 823.21.& 224.20. & 228.47
Lolium frugibus inimicum 474.33
Lolium infelix & ex eo medicinæ 609.11
Lollia Paulina Caij Imperatoris matrona ac eius ornatus 233.48
Lollius cur infamatus 234.2
Lomentum & ex eo medicinæ 606.27
Lomentum ad pingendum aptum 864.41
Lomentum ex cerũleo fit ibidem
Lonchitis herba quæ 676.38.& 692.31.37.& 698.15
Longæuitæ homines 85.54.& 155.47
Lophon statuarius 877.53
Loquela carentes homines 145.49
Lora uinum quomodo fiat 359.17
Lorica à quo reperta 181.2
Loti arboris consideratio 343.10.per totũ
Lotos herba ibid.30.& 633.23
Lotos & ex ea medicinæ 533.23.per totum
Lotos herba & ex ea medicinæ 594.15
Loti scapus radixq; 343.43.per totum
Loto herba quæ fiunt 361.15
Loti arboris baccæ 381.3
Lotos quæ faba Græca dicitur 402.29
Lotos non sentit cariem aut uetustatem 413.35
Lotos uetustissima Romæ 416.28.34
Loti sex ingentis precij & ætatis Romæ 419.17
Loti arboris floris laus 565.5
Lotometra herba qualis 594.20
Lucana uina 356.53
Lucani Scarabæorum genus 287.17
Lucæ boues cur dicti 185.45
Lucernarum fungi quid præsagiant 500.41
Lucernarum luminibus apta 975 1
Lucernarum odor, abortus causa 157.45
Lucernæ pisces 228.36
Lucifer stella qualis 5.33
Lucilius primus condidit styli nasum prologo
Lucilij de pauimentis uersus 945.19
Lucina dea unde dicta 416.31
Lucinæ deæ area Romæ quando condita ibid.28
Lucos religiosos succidi qualiter permissum 454.54.& inde
Luscini unde dicti 294.28
Lucinius Caluus orator 175.31
Lucius Portius consul 16.21
Lucius Iunius quando consul 357.27
Lucius Piso potator maximus 369.25
Quære Piso.
L. Sicius dentatus. Quære Sicius.
L. Papyrij prætoris sententia lata pro mulie re, quæ in decimoquarto mense post obitum mariti peperit 157.21
Vide Papyrius.
Lucius Cęsar censor quando & quid cẽsuit 360.26
Lucius Plocius proscriptus unguenti odore proditus 333.29
Lucius Plocius bis consul censorq; ibidem
Quære Plocius.
Lucius Balbus consul 36.41
Luciscistatuarij opera 876.25
Lucorum quorundam reuerentia 312.42. & inde
Lucretiæ nulla decreta statua 859.31
Luctatius Q. clypeos ubi dicauit 891.53
Luctatius Q. Mineruam dicat 876.5
Luctus tristitiaq; cibo mollitur 602.28
Lucullo quid Samosatam oppugnanti accidit 42.54
Lucullus L. Herculis statuã dicat 878.16
Luculli uilla sine agro 459.21
Lucullus L. primũ cerasum in Italiam uexit 381.11
Luculli contra Mithridatem uictoria quando ibidem
Lucullus quot cadorum uini Græci diuisit 360.33
Lucullus M. Apollinem capitolinum unde Romam aduexit 86.36
Lucullus Imper. amatorio perijt 661.52
Luculli uictoriæ 684.40
Lucullus signa multa Romam inuexit 870. 35.& inde
Lucullus ex Apollonia oppido Appollinem transfert 871.4.& inde
Lucullus L. duobus talentis picturam emit 907 55
Lucullus L. signum felicitatis locat 912.23
Luculli mira marmoris columna 920.9
Lucullus L. consul quando 926.20
Lucullus seruo quid de temperantia dederit 731.36.& inde
Lucullus L. quid de polypo 229.39
Lucul. Xerxes togatus appellatus 241.44
Luculleum marmor cur dictum 926.21
Ludius pictor 906.34.& inde
Ludos spectandi cõsuetudo 933.43.& inde
Ludorum gymnicorũ repertores 181.46
Ludos funebres quis inuenerit ibidem
Ludorum sacrorum uictores coronabãtur 587.32.& inde
Ludorũ sacrorũ in circo cõsuetudo 561.5
Ludorum genera plura & eorum repertores 181.46.& inde
Lumborum morbi remedia 527.19.& 529. 24.& 530.12.& 531.8. 26.56.& 538.49.& 539.38. 43. & 540. 29.44. & 541.20. & 543.9.& 544.26. & 547.7. & 549.36. & 550.37.& 551.54. & 556.5.24. & 580.5.& 582.27. & 583.43. & 589.32. & 592.4. & 595.8.& 601.27.& 608.30.50.& 612.34. & 636.55.& 643.51.& 650.50. & 696.23. & 713.25.& 714.30. & 732.30. & 737.9. 38.& 739.7.& 751.21. & 766.18.& 789. 12.& 888.9.& 915.26.& 916.10
Lumbrici omnes oculis carent 293.12
Lumbricis pinnæ binæ 227.11
Lumbrici quibus sunt nationibus 723.22
Lunaris rationis consideratio 495.53. per totum
Lun. annus apud Aegyptios qualis 174.4
Lunaris ratio in infinitum refert 410.48
Lunæ consideratio, natura, motus, effectus, miracula 6.6.per totum
Lunæ infinitæ secundum quosdam 1.18
Lunę amore Endymion cur captus fingitur 6.20
Lunam à sole lucem accipere ibidem.35
Lunæ macula quid & unde ibid.44
Lunæ eclipsis causa quæ ibid.53.& inde
Luna cur non certo temporis spatio obscuretur 7.11
Lunã super omnia pura luceq; plena ibid.7
Lunam minorẽ esse quàm terrã ibid.7.32
Lunæ defectus inuentor ibidem.48
Luna obscurante cur æra pulsant 8.11
Lunæ defectus quando fiunt ibidem.24
Lunæ coitus quid ibidem.26
Lunæ eclypsis aliquando ipsa & sole super terram existentibus ibidem.40
Lunam minorem esse alijs stellis errãtibus ibidem.51
Lunæ motus, augmentum decrementumq; 8.46.per totum.& 12.34
Luna quomodo solem spectet 8.46
Luna intra quatuordecim partes solis semper occulta est ibidem.50
Lunæ in zodiaco motus 10.17
Luna tantũ in geminis bis coitũ facit 12.6
Luna prima & noua quo in signo eodem die uidetur ibidem.8
Lunæ color qualis 12.25
Lunæ plures quando simul uisæ 16.46 per totum
Lunæ in terris influxus 18.39
Lunæ augmenti decrementiq; causa in conchis ibidem.40.& 40.20
Luna motus marium causa 38.51.per totũ
Lunæ potestas in rebus 40.17.per totum. & 39.ibidem.per totum
Lunæ obseruatio 607.38.& 628.22.& 634.18.& 727.33.& 755.33.& 969.24
Lunæ sydus rerum esse spiritum 40.17
Lunæ uim quæ sentiunt ibidem 20.39
Luna fœmineum sydus ibidem.39
Luna sub terra existente, allium si seratur, odore

odore carere. 516.21.& inde
Luna crescente frumenta grandescūt 494. 17.& 495.53.per totum
Luna silente quæ serenda sunt 495.4
Luna decrescente quæ agenda ibi.& 496.2
Lunæ ad opera peragenda leges ibidem
Luna crescens,decrescens plenaq; quomodo cognoscitur ibidem 16.& inde
Lunæ præsagia quo ad temporis dispositionem 499.16.& inde
Lunæ dierum obseruatio à quibus 418.23. & inde.& 499.17.& inde
Lunæ silentis tēpus ad quid 410.50.& inde
Luna decrescente stercorandi agri 496.4
Lunæ obseruatio in insitione, religionis causa 433.28
Lunæ obseruatio in satione raparum 472.2
Lunæ obseruatio in seminando 480.45
Lunæ interlunio ac plenilunio quæ fiunt 490.18
Lunæ plenæ tempore quæ fiant ibidem
Lunæ status quando nocuus 492.20
Luna ubi raro uidetur 130.55
Lunam contra non mingendum 733.21
Luna conchę augescunt 219.31
Luna cancri pingescunt 230.49
Lunę gemma 972.39
Lupercorum sacerdotum habitus 858.6
Lupini leguminis consideratio 472.7. per totum
Lupinus semper se ad solem uertit ibid.11. & 487.26
Lupini usus communis quadrupedum & hominum 461.40
Lupini caulis qualis 642.34
Lupino folia decidunt ibidem 42
Lupini fimus optimus 426.11.& 453.50. & 472.18.& inde
Lupini medicamine formicę auertuntur 454.42
Lupinus quo maceratur ut homini in cibo sit 472.32
Lupinus puerorum remedium in uētribus ibidem 35
Lupinus ubi serendus 475.53
Lupinorum oleum 371.22
Lupini medicinæ 608.13
Lupini siluestris medicinę ibid.
Lupinorū therminum oleū ad quid 622.22
Luporum consideratio 195.7.per totum
Luporum oculi splendentes 294.31
Lupi dexter caninus dens ad quid 296.22
Lupus contra ueneficia 745.31.& inde
Luporū capita cur portis prefiguntur ibi.33
Luporum uestigijs calcatis torpescunt equi ibid.35
Lupi in medicinis usus 747.3.43.& 748. 34.& 752.4.& 753.12.& 754.43.& 755. 55.& 756.21.& 758.50.& 760.15
Lupi ubi non sint 216.30
Luporū iecur,equinæ ungulæ simile 761.2
Luporū uestigijs equi rumpuntur ibidem
Lupi ne in agrum accedant ibid.24
Lupus ne alicui animali noceat ibidem 30
Lupi homini uiso uocem adimunt 195.8
Lupi ubi maxime proueniunt ibidem 9
Lupi in quos uertuntur homines,ibidem 11
Lupi caudæ amatoriū inesse ibid.31
Lupi quo coëant tempore ibid.34
Lupi in fame terra uescuntur ibidem
Luporum augurium ibidem 36
Lupi ceruarij quales ibidem 38
Lupi ceruarij insatiabiles 301.8
Luporum lapilli in uesica ibid.52
Luporū ubi cū hominibus societas 247.28
Lupi piscis astus 822.49.& 823.2
Lupi piscis cum mugili inimicitia 243.48
Luporum piscium consideratio,natura,&c. 225.34.& inde
Lupus piscis 815.39
Lupus piscis bis anno parit 240.30
Lupi pisces,lanati appellati 225.35
Lupus piscis ubi optimus 241.30
Lupus herba quæ 572.38
Lupi araneorum genus 284.47
Luscioſorum remedia 626.34.& 747.26
Luscinię auis consideratio, natura, cantus 255.25.& inde
Luscinię aues Græcè Latineque loquentes 261.5
Luscinia candida 155.49
Lusitana cerasa 381.20
Reliqua quære parte secunda.
Lustri publici consuetudo 726.39.
Luteus color in nuptijs 567.38
Luteæ uiolæ descriptio 564.10
Lutea herba qualis 854.36
Lutei ædificij repertor 180.8
Lutræ 840.44.& 199.28
Lux sonitu uelocior 24.31
Luxatis,id est,membra à suo loco amota habentibus utilia 534.30.& 547.54.& 548.13.& 555.2.& 578.30.& 582.56.& 591.3.& 593.26.& 597.7.21.& 602.37.& 606.8.& 610.30.& 619.54.& 621.34.55. & 629.45.& 641.28.& 644.40.& 648.8. & 652.19.& 653.42.& 657.49.& 698.46. & inde.& 710.2.& 743.15.& 756.54.& 765.57.& 766.2.& 817.9.& 944.36.& 947.38
Luxuriam aduersus fraudem muniri decet 975.12
Luxuria delicatioris uestis fœminarū unde 80.55
Luxuria mater quid pariat 234.55
Luxuriæ exemplum 560.54.& inde
Luxuria maxima in auro & argēto 861.37
Luxuriam Asia misit in Italiam 862.50
Luxuria multa uariauit 845.29
Luxus exprobratio 312.30.& inde. & 313.12.& inde.& 332.50.per totum
Luxus materia 416.8
Luxus causa quę fiūt ibid.& inde.& 861.44
Luxui omni deditissimus M. Apicius 226. 14 Vide Apicius.
Luxus luxuriæque reprehensio 416.8.& inde.& 829.50
Luxus repræhensio 585.54.per totum
Luxus hominum redargutio 603.13
Luxus redargutio 226.14.& inde.& 232. 3.per totum.& 233.18.& inde.& 236.49. & 842.21.per totum.& 849.28.& inde. 861.37.& inde.& 919.20.per totum.& 933.56.& inde

M

Macedonia quando ficorum habet copiam 399.19
Macedoniæ pix qualis 393.44
Macedoniæ adamas 956.3
Macedoniæ geminæ 972.41
Macedonia cerasa 381.25
Macedonica iris qualis 555.44
Macelli uectigal maximum Romæ 509.2
Macir arbor 316.34
Machlis fera 189.26
Maciem inducentia 512.4.& 639.14
Macula,id est,telicardios gemma 973.7
Maculæ corporis quomodo tollantur 542. 10.& 543.54.& 608.6.& 624.25.& 704. 17.& 738.47.& 742.13.& 939.23.
Maculas è facie tollentia 527.24.& 749. 42.& 785.33
Madon uitis genus 612.48
Manadum simulacrum 922.35
Mænomenon mel quod 571.4
Magica fraudulentissima artium omnium 781.42
Magicæ autoritas maxima ibidem.43
Magicæ prima origo ex medicina ibid.46
Magica ferè in orbe toto ibidem.53.& inde
Magica in Perside orta creditur ibid.56
Magicæ species plures 783.32.per totum
Magica ars à quibus in nostro orbe 653.29
Magicæ herbæ plures ibid.27.per totum
Magicis nihil mirabilius ibidem
Magicæ uis 684.32.& inde.& 738.7.& 967.36
Magicę artis derisio 684.32.p totū.& 756.5
Magicæ artes quibus impediuntur 675.38. & 738.14
Magicæ uanitatis redargutio 965.17.& 969.21.& inde.& 736.4.23
Magi quibus utantur herbis 675.50.& inde
Magi qua herba pota diuinent
Magi qua herba perunguntur
Magorum uenefcijs quo resistitur 18.& 739.18.& 735.32
Magorum superstitio
Magorum circa uerbenacā insania
Magi quibus in Axinomātia utātur
Magorum astus
Magi plures uetustissimi 781.36.per totū
Magides quæ
Magydaris herba 507.25.32
Magydaris ubi maxime nascitur ibidem 33
Magiriscia quæ
Magmata unguenti feces 332.43
Magnanimitatis exemplum
Magnetis lapidis consideratio, genera, miracula, medicinæ 937.8.per totum
Magnes unde dictus & ubi repertus primum ibidem
Magnetis nomina plura ibidem.18.& inde
Magnes quibus in locis reperitur & inde
Magnes ferrum ad se trahit 516.19.& 15.& 954.44
Magneti allium contrarium
Magnetis & ferri concordia
Magnetis cum ferro mirum ibidem
Magnes ubi nascitur ibid.
Magnes in se uitri liquorem ut ferrum trahit
Magnetis cum adamante discordia
Magnes adamante præsente ferrum non trahit
Magnetis exemplum
Magnete simulacrum Arsinoēs in aēre pendere uidetur ibidem 42
Magnitudinis homines mirę
Magnitudinis corporum causa
Magnitudinis humani corporis consideratio 161.42.& inde
Magistratus Romanorū betulla arborea gas faciunt
Magistratibus quo anno Roma caret
Magistratuum aspectu capita aperiri cur institutum
Maiæ cancrorum genus
Maiora in quibus præcocia portenti lor 401.46
Malache maluæ genus
Malachra arbor
Malagmatum,id est,fomētorū dura mollium usus 639.27.& 641.30.& 644.
Malas sculptor
Maldacon
Malicorium quid
Malina quæ dicatur
Malleolus uitiū quid & unde dictus
Malobathri arboris consideratio
Malobathri arboris medicinæ
Malope maluæ genus
Maltha qualiter fit 944.38.& inde
Malthæ mirum 42.52.per totum
Maluacei caulis rosa
Malua herba ubi arboreſcat
Maluæ mira magnitudo ibidem & inde
Maluæ satio quando
Maluæ herbæ consideratio,genera,medicinæ 553.55.per totum
Maluæ terram pinguem faciunt
Maluæ succus contra apum morsus
Malæ nulli præter hominem
Malæ animalis membri descriptio 295.32. & inde
Malorum arborum consideratio 373.32. per totum
Malorum arborum uaria denominatio ibi. per totum
Mali cotonei consideratio 371.17.& inde
Mala quæ proprie dicantur fructus arborū ibidem 30

Malus Assyria qualis 314.17
Malus medica ibidem
Malorum omni genere uinum faciunt 361.16.& inde
Mali punici consideratio 344.10
Mala poma quomodo seruentur 375.12. & 376.3
Malorum succus qualis 382.11
Malorum odor ibidem.13
Malus quæ loca amet 395.56
Malo folia mucronata 398.7
Malus quando germinet 399.10
Malus quo tempore semen efficit 400.37
Malus facile fructum perdit ibidem
Malus quæ bifera 401.19
Malus celerrime senescit tuncq; deteriorẽ fructum fert ibidem.41
Malo arbori uita breuis 417.13.& 431.39
Mali insitio quando 433.54
Malus quo plantanda uel serenda tempore 437.30
Mala ferentiũ medicinæ 623.14.per totũ
Mala quæ bona maláue sint ibidem
Malorum genera plura & ex eis medicinæ ibid.42.& inde
Mali punici genera & ex eis medicinę ibid. 52.& inde
Malum terræ herba 671.30
Malum nullum sine aliquo bono 706.1
Malis,bona paria non esse 170.45
Malus nauis à Dædalo reperta 182.19
Mala non monstranda alijs 661.42. & inde
Mammarum consideratio 304.50.& inde. &305.4.per totum
Mammas homo solus in maribus habet 304.50
Mammæ ne fœminę quidem omni ibid.54
Mammas uolucrum uespertilio tantum habet ibidem.54
Mammæ binæ quibus ungula solida 305.6
Mammas boues quaternas, oues capraq; binas habent ibidem.8
Mammas sues toto uentre duplici ordine ibidem.11
Mammæ ut uirgini perpetuo stent 759.6. & 679.11
Mammas uirginum cohibentia 714.27
Mammæ mulierum ne crescant 679.11. & 759.14.& 838.35
Mammam uirilem & muliebrem habentes 153.47
Mammarum mulierum remedia 544.53. & 552.46.& 554.25.& 604.22.& 607.3. &621.13.& 623.32.& 629.45.& 637.7.& 638.13.& 702.43.44.& 704.11.& inde. & 708.34.& 712.51.& 722.52.& 733.43. & 838.32.& 938.17.& 939.13.21
Mammarum duritiam emollientia 538.6. & 540.27.& 743.14.& 830.1
Mammis turgentibus medicina 543.47. & 611.51
Mammarum inflammationes tollẽtia 554. 52.& 618.30
Mammarum doloribus post partum remedia 579.1.& 582.9
Mammas lactis sui impatientes extinguentia 712.32 Vide lac.
Mammillanæ ficus unde dictæ 376.42
Mammosa pyra 374.34
Mamurra Romanus quis, & eius domus 926.5.& inde
Mandragoræ herbæ consideratio 678.17. & inde per totum
Mandragoræ usus & medicinæ 678.41. & 685.35.& 694.39.& 696.11.24.& 698. 31.& 701.49.& 702.19.& 703.19
Mangones quo pubertatem iuuenum inhibent 583.52.& 787.35.& 839.23
Mangones gemmarum 975.22
Mangonum cura 637.32
Manicon quid 585.17
Manilij Cornuti morbus qualis 682.38
Manilius Marij legatus 845.22
Manilius mathematicus quis 929.40
Manilius senator 244.35.44
Manlij Cn.ex Asia triumphus 867.16
Manius eques Romanus breuis staturæ homo 162.8
Manlius Romanus 373.51
Manlius consul quando 588.21.& 892.9
Manlius seruus 918.44
Manlius mathematicus 929.40
Manlius quid Romam attulit 949.45
Manlius natus cæsa matre 158.22
Manlius primus Carthaginẽ ingressus ibid.
Manlij Capitolini fortitudo & gesta eius 166.10.& inde
Manlius Capitolinus regnũ affectat ibid.17
Manlij Torquati interitus 178.22
Manius Martius ædilis plebis frumentum populo primus donat 457.11
Manos piscis genus 238.20
Mantichoræ feræ descriptio 194.28.& 199.15
Manubria rusticorum ex qua materia 415.56
Manus animalis consideratio 306.27
Manuum morbi remedia 581.8
Mapalia scirpis tegi 409.21
Mappæ lineæ non ardentes 504.14
Marathrum herba 567.44.& 198.3
Marcellus consul 7.50
Marcellus M. quoties dimicauerit 164.36
Marcelli theatrum ubi Romæ 169.1
Marcellus quid erga Archimedem mathematicum ibidem.34
Marcello M. cũ perijt iecur in extis defuit 299.22
Marcellus Syracusas urbem capit 169.34
Marcelli Vectij prodigium 452.1
Marcellus Augusti nepos & eius ædilitas 504.48
Marcellus Octauię filius quid Apollini cõsecrat 949.42
Marcelli theatri dedicatio 193.4
Marcus Agrippa temulentus aliquando 366.38
Quære Agrippa.
Marcus Acilius consul 25.25
Marcus Seius quando ædilis 367.29
Marcus Curius. Vide Curius.
Marcus Valerius 384.19
Marci Crassi laurea ibidem.13
M. Tullij equitis Rom.statua 162.9
Marcus Herennius consul 506.53
Marcus Ant. Quære Antonius.
Marcus Ludius pictor 906.34
Marci Othonis inuentum 333.9
Marculi repertor 180.15
Mareotidæ uuæ 353.7
Mare concussum sedantia 970.38
Maris nausea quomodo arcetur 711.26
Maris afflatus quibus locis noxius 421.51
Maris tempestatum signa plura 499.26. & 500.51
Maris nauigatio mortis causa 502.28
Maris dij plures 922.51
Maris aqua salubris 911.31.& inde
Maris aqua uina condiunt aliqui 363.23
Maris fruticum consider.347.4.per totum
Maris mira 821.15.per totum
Mari nihil uiolentius ibidem
Mare quãdo Halcyonum fœturæ sternitur 21.40
Mare nauigare coëgit auaritia ibid.45
Mare cur non crescat accessu tot fluminum 29.24
Mare terram undiq; circundat ibidem.28
Maris nauigatio ibidem.31.per totum
Mare quoq; terræ motum sentit 35.9
Maria quibus locis recesserint 36.15. per totum
Mare fuisse ubi nunc terra est ibidem
Maria quas terras irruperint ibidem.44. per totum
Mari quæ terræ sublatæ sunt 37.14. per totum
Maris accessus recessusq; qua ratione fiant 38.49.per totum
Maris fluxus & refluxus quando maiores uel minores 39.16.& inde
Maria quæ maxime intumescãt ibidem.34. & inde
Maris miracula plura 40.8.per totum
Marium purgatio ibidem per totum
Mare cur salsum ibid.26.per totum
Mare quo tempore dulce uisum ibidem.35
Mare ubi altissimum ibid.49.per totum
Maris aqua grauior dulci 41.1.& inde
Mare subeuntia flumina ibidem.9.& inde
Maris aqua dulcis locis pluribus ibidem.32
Mare oleo tranquillatur 42.40
Mari urinantium consuetudo ibidem.41
Mari in alto non cadunt niues ibidem.42
Maris animalia maxima 217.14.per totum
Mare habet quicquid in natura reperitur. ibid.21.& 239.19
Maria canis exortũ maxime sentiunt 225.16
Maris sæuitiam præsagiẽtia 231.20.& 499. 26.& 500.51.& inde
Marinæ diuitiæ 231.51.per totum.& 232.3. & inde
Mare uentri damnosissimum 231.53
Mare quando tranquillum 256.37
Maritima terrestribus notiora 840.28
Marinæ aquæ proprietates plures 42.39
Marina animalia uenenata 239.26. per totum
Marini homines 218.17.& 840.40
Marina prælia inter beluas 218.50
Marinorum ueneni remedia 626.54
Marinum olus 833.56
Marinus uitulus qualis 222.45
Marga terræ genus & qualis sit 424.19.& 425.13
Margaritarum consideratio, luxus,precia, &c.232.3.& inde
Margaritarũ copia ubi 134.32.& 232.13
Margaritarum insula Tylos 139.54
Margaritæ in herbis quibusdam 717.15
Margaritarum ingentia precia 234.18
Margaritarum origo qualis 232.21
Margaritæ ubi optimæ,ibidem.20.& inde. & 956.36
Margaritas aceto resolui 234.27
Margaritarum luxus notatur 232.3.& inde.& 233.18.& inde
Margaritas Indicus maxime mittit Oceanus 232.13
Margaritæ Indicæ 926.35
Margaritæ Britannicæ 233.45.& inde
Margaritæ partus concharum 232.25
Margaritis cœli maior societas quàm maris ibidem.29
Margaritæ colorem quomodo perdunt 232.39.& inde.& 233.6
Margaritæ flauescunt senecta 232.42
Margaritas urinantium cura peti 233.2
Margaritas senescere dicunt ibidem.38
Margaritæ pedibus calcantur ibidem.27
Margaritiferæ conchæ 841.8
Marianum æs 865.46
Marianus Valerius prætor 502.10
Mariani horti 897.39
Mariana sodalitia 935.36
Maria referta syluis quæ 347.4.per totum
Marisca ficus 377.5
Mariscon iunci genus 576.4
Maritorũ erga coniuges suas scitu dignum 827.51.& inde
Mario Gratidiano dicatæ statuæ 860.40. & 869.25
Marius C.stans uaricem sibi extrahi passus est 307.36
Marij C.septies consulis uilla ubi 459.24
Marij C.ex Rhodano fossa 51.46
Marij C.de Iugurtha triumphus 843.55
Marius filius autum è Roma Prænestę detulit 844.39
Marij C.cadauer erutum 179.2
Marij C.Cimbrica uictoria & usus cantharorum 863.10
Marius primus aquilam legionibus Romanis dicauit 246.19

Marius C. consul 249.9.&16.49.&174. 31.175.29
Mario C. cũ immolaretiecur defuit in extis 299.24
Marius septies consul 307.36.
Marmaridius magus 782.16
Marmaritis herba qualis 653.55
Marmor Numidicum Sinnadicumq; 890. 30.&926.14
Marmoris causa quæ fiant 919.37. per totũ
Marmoris mira ædificia 919.56. per totum. & 920.18. per tòtum
Marmor quis primus Romæ in publicis operibus ostẽderit 919.55.53. per totum
Marmore scalpẽdo qui primo inclaruerũt 920.34. per totum
Marmor ubi nobile 921.16.& inde
Marmor sculpi ante picturam ac statuariam repertum ibidem.25
Marmoris artifices nobiles plures 920. 34.& ibid.51. per totum
Marmoris statuæ plures ibidem
Marmoris columnæ in templis 925.38
Marmoris secandi in crustas ubi inuentum ibidem.& 926.3.29
Marmoris genera & colores 925.35.& 926.55.& 365.22.& inde
Marmore quidam uina condiunt 365.22
Marmora in lapidicinis crescere 937.2
Maroneum uinum nobilissimum 354.44
Marrubij herbæ consideratio, natura, medicinæ 556.27
Marrubij uaria nomina ibidem.29
Marrubij genera duo ibid.54
Marrubio uina conficiunt 361.37
Marrucinæ ficus nobiles 378.29
Marrucini agri prodigium Neronis tempore 451.36.& 452.1
Marsyas Lydorum dux 63.4
Marsyæ religati pictura 899.53
Marsya ubi & in qua arbore suspẽsus 417.7
Marsyæ cum Apolline certamen ibid.8
Marsyæ adempta corona 561.17
Marsici belli signũ & omẽ 383.37.& 215.35
Marsici belli causa 665.31
Marsorum contra serpentes uis 570.24. 726.22.& 727.56
Martia Rom. aqua qualis 808.10
Martia icta fulmine 23.34
Martis circuli syderisq; consideratio 5.22
Mar. stellæ motus, exortus, occultatio 9.12
Martis stellæ per zodiacum motus 10.23
Martis stellæ cursus maxime obseruabilis 11.52
Martis stellæ color qualis 12.24
Martis simulacrum 977.39.& 922.56
Martis ultoris templum 884.47
Martis filius 181.7.& 182.26
Martion medicus 729.8
Martius Picus quid cũ Pœonia herba 662. 29
Martij pici de herba quadã mirum 715.39
Vide Picus Martius.
Martij Qu. censura 682.46
Martius Qu. Scipionum ultor 892.6
Martij campi obeliscus 929.33.& inde
Martius Qu. Appias aquas Romæ ducit 936.23.& inde
Martius Q. Rex prætor 808.17
Martius Qu. consul 16.34
Marius consul 25.41
Martius L. consul 35.43
Martij L. caput arsit 44.9
Martij diuinitas 168.34
Martius Philippus censor 183.12
Marum arbor qualis 327.26
Mares fœminis fortiores præterquã in pantheris & ursis 309.18
Mares in quibus animalibus non reperiuntur 224.48
Mares præstant pondere 162.26
Marium cadauera supina fluitant fœminarumq; prona ibidem.28
Mares qua ratione concipi possunt 497. 52.& 663.50.& 671.50.& 895.18.& 704. 8.& 712.42.& inde.& 713.7.& 720.43. & 759.2.51
Messaris uua quæ 330.6
Masinissæ regnum 95.13
Masinissa post octuaginta sex annos genuit 160.15
Masinissæ filius Matymathnus ibidem
Masinissa quot annis regnauit 174.8
Maspetum quid 507.9
Massaris herba 611.11
Masica uina nobilissima 356.21
Massyliæ patera ex uite 349.19
Massyliæ uina ibid.23
Masilienſe siser optimum 530.45
Massurius augur 246.55
Mastices herbæ consideratio 322.14
Mastix lentiscum quidam uocant 363.39
Mastos herba qualis 704.13
Masurius scriptor 157.21.& 396.8
Materia quo cædenda tempore 496.13
Maternæ reuerentiæ exemplum 206.14
Materni amoris exemplum 193.14.& inde & 207.17.20.56.& 214.49.& 216.4.& 219.53.& inde.& 248.28.& 258.14.& inde
Matius Cn. eques Romanus 314.9
Matius Romanus 373.51
Matricis remedia 715.48
Matrimonij fidei exemplum 185.24.& 195. 56.& inde.& 199.19.& 219.51.& 245.40. & 258.30.& inde.& 153.33.& 168.42. per totum.& 169.4.& inde
Matrimonium nescientes homines 99.1
Mausolus Cariæ Rex & eius sepulchrum 923.30
Mausolus rex quo anno obijt 925.56.& 926.2
Mausoli regis Artemisia uxor 668.27.
Maus. domus qualis 926.1 (& 923.29
Mausolea ex qua materia 914.45
Mausoleon sepulchrum à quibus factum 923.29.& inde
Maxillarum morbi remedia 581.7.& 619. 1.& 626.14
Maxillarum consideratio 295.28
Maxillares dentes 296.23
Maximus pictor 898.56
Mecœnatiana uina 356.39
Mechopanes pictor 909.28
Meconium quid 730.55
Meconis lactucæ genus 518.15
Meconiũ, id est, papaueris succus 551.29
Mecon herba & ex ea medicinæ 552.16
Meconion herba 719.51
Meconij remedia 613.50.& 615.30.& 618.14.& 620.44
Meconites gemma 973.47
Medea herbarum perita 659.41
Medeæ frater ubi interfectus 70.16
Medeæ quadrigarum simulacrum 874.45
Medeæ picturam Cæsar Veneri dicat 893. 50.& 909.18
Medeæ pictura imperfecta 910.40
Medea quibus pellicem exusit 43.6
Medea gemma à Medea reperta 973.44
Medica malus unde 314.17.& 373.33
Medica herba unde aduecta 473.28
Medicæ res paratę natura sunt 633.8
Medicamenta mala quo tollantur 538.51
Medicamenta mala quibus nocere nõ possunt 674.9.& 675.38.45.51.& 827.24
Medicamenta si forte in mensa ponantur non prodesse 727.29
Medicamenta noxia ne noceant 738.17. & 793.17.& 886.6
Medicamentaria à Chirone reperta 180.25
Medicamina ubi quærenda 603.21.& inde
Medicaminibus non utendum 671.20
Medicina unde nata 633.8.& inde
Medicinam non tam præbentes quàm reperientes prosunt 724.8
Medicinæ usus, & ex quibus esse debent 603.10.& inde
Medicina qualiter fiat utilis 633.17
Medicina ex fraudibus hominum ibid.10
Medicina imperat imperatoribus
Medicina uera in cœnis quotidiana
Medicina antiqua quæ
Medicina nullam artium inconstantiam esse
Medicina noua. 684.11
Medicinæ auxilia communia quæ
Medicina, abstinentia & fames ibid. 5.& 605.47
Medicinæ ab animo hominis pendentes non omittendæ
Medicina ab oraculis petitur 762.
Medicinarum optima quæ 731.5.& inde
Medicinæ à dijs inuentæ 762.3.& inde
Medicinæ præmia ingentia ibidem. & inde
Medicinæ origo atq; inuentio 761.46. per totum
Medicina ex qua magica nata est 781.46
Medicina & magia pariter efflorueruntt 783.4
Medicinæ plures ab animalibus repertæ 197.38. per totum
Medicinæ animalium, ex membris 49. per totum
Medicina à quo reperta 180.
Medicinam Romani damnauerunt 76
Medicam rem prisci non damnabant, artem 76
Medicina luem morum induxit 76
Medicinæ Græci autores recensentur 762.12
Medicinæ fidem fieri abrogasset magia uanitas 684.
Medicinæ longe nascentia non placent 605.23
Medicinæ ignium 947.22.& inde
Medicina an ualeat per incantamenta 725.4
Medicorum crudelitas 72
Medicorum literæ inspiciendæ non perlegendæ 763.
Medicina pollens Hippocrates, quomodo honoratus 163.
Medicus omnium clariss. Asclepiades, mira huius fiducia ibid.
Medicorum studium non in uerbis & garrulitate 683.
Medicorum priscorum diligentia 624.
Medici excellentes plures 169.19.& inde
Medicos arguit 880.
Medici ueteres plures 762.6. per totum
Medici periculis nostris discunt, & hominem occidisse summa impunitas 764. 18.& inde
Medico cuiq; statim creditur ibidem
Medicis milia gentium carent 763.
Medicorum turba se perisse monumenta inscriptio ibidem.
Medicorum plurium laus 683.29. per totum.& 169.19.& inde
Medici Aegyptij quales 682.
Medici cuiq; uenalem uitam promittunt 633.12
Medicorum astus ibidem.
Medicorum inter se contrarietas 536.53. & 541.13.& 683.29. per totum.& 18. ibidem per totum
Medicorum consuetudo arguitur 605. 10.& inde
Medion herba qualis 718.1.& inde
Medullæ cõsideratio, usus, medicinæ 743. 48.& inde
Medullæ arborum 399.46.& 439.
Medullæ effectus, & ex quibus optima ibid. & inde
Medullæ in medicinis usus 749.34.& 752.28
Medullæ consideratio 302.33.& inde
Medulla quæ careant ibidem.& 162.32
Megabizi sacerdotis pictura 903.25.& 908.41
Megalium unguentum 331.
Megaris excidiũ prædictũ oraculo 411. 116.
Megasthenes scriptor in India Mege

Meges quis 831.27
Mel corpora conseruat 156.17
Mellis probatio 279.22.per totum
Mel qua ratione extrahitur 280.4.& inde
Mel quod auribus utilissimum 781.18
Mellis in quo sunt Apes immortuæ in medicinis usus 790.22.& 791.50
Mellis natura qualis & unde 278.16. per totum
Mel ex apum uomitu ibid.28
Mel optimum ex quibus foliis ibidem.19. & 279.25
Mellis genera,& diuersitas 278.42.per totum.& 279.40.per totum
Mella etiam ex sparto & oleis carpuntur 276.44
Mel ut mustum se purgat 278.36
Mel uicesimo die crassescit ibidem
Mel quomodo sorbetur ibidem.38
Mel uernum cur anthinum uocant ibid.48
Mel æstiuum,horæum uocatur 279.7
Mellis in medicinis usus ibid.14.& 280. 16.& 601.51.& inde
Mellis medicamenta,dona cælestia 279.15
Mel quando uberius, & pinguius capitur, ibidem.21
Mellis tertium genus,Ericæum uocant ibidem.40
Mella à puris eximenda 280.7
Mella furem,& menses odere ibidem
Mella unde accescunt ibidem.14
Mel uenenatum ubi nascitur, & eius remedia 827.11
Mel qui primus cum uino miscuit 354.47
Mel cum aceto mixtum Oximel 362.32
Mel uenenatum unde 570.37.per totum
Mellis uenenati signa ibidem.46
Mellis uenenati remedia ibid. 51.& 775.11
Mel insanum quod 571.4
Mel quod muscæ non attingunt ibid.31
Mel,id est,succus florum lilij 563.20
Mel à putredine seruat 601.51
Mellis natura qualis ibid.& inde per totum
Mel quibus nocet 602.4.& inde
Mellis dispumati utilitas in medicina ibi.13
Mella à quo reperta 180.50
Mella quæ optima 278.32.per totum.& 42.ibid.per totum
Mellis copiæ signum ibidem.43
Mella quo probentur 279.21.per totum
Mela equestris ordinis uir qualiter, & quo se perimit 515.54
Melamphyllum herba 597.21
Melampodis diuinatio,atque inuentum 964.48.& 168.33
Melampodion herba 664.50
Melampsythum pasi genus 358.17
Melancholicorum remedia 534.15.& 537. 47.& 554.40.& 581.49.& 618.3.& 739. 55.& 741.28.& 756.17.& 666. 41.& 721.24
Melancholiæ insanæ remedia 605.26
Melancoryphi aues 256.8.& 267.16
Melancranis iunci genus 576.11
Melandrya piscis 223.41
Melandri herbæ medicinæ 673.5
Melania herba 702.23
Melaniarum remedia 639.4
Melanion herba 569.22
Melanthemon herba 594.3
Melanthion,id est,Gith 548.53
Melanthius pictor quibus usus coloribus 897.31
Melanthius ingenti precio didicit 901.15
Melanurus piscis 841.24
Melapia poma 374.7
Melaspermon,id est,Gith 548.53
Meleager Alexandri dux 914.3
Meleagri pictura 900.20
Meleagri tumulus 953.45
Meleagrides aues 953.21.40.254.26
Melænaëtos aquilarum genus 244.56
Melfrugum panici genus 605.6
Melicembales pisces 841.9
Meliceridum morbi remedia 555.27.& 581.14
Melichloros gemma 974.11
Melichrysus gemma 965.52
Melichrota gemma 974.10
Meliloti herbæ medicinæ 581.5
Meliloton herba 567.33
Melilotho apes delectantur 570.15
Melilotos herba qualis 559.9.& inde
Melimela unde 374.8.& 375.21
Melimela poma in medicinis 623.42
Melinũ color 894.42.& 895.33.& 897.20
Melinum oleum ad quid utile 623.37
Melinum unguentum 331.3.39
Melis animalis cõsideratio 203.38.& inde
Melissophyllon herba 567.32
Melissophyllon,id est, Apiastrum,& ex eo medicinæ 540.37
Melissophyllo aluearia illinuntur 571.56
Melissophyllo apes delectantur 570.15.& (580.49
Melissophylli medic. 580.52
Melita 70.27
Melitæi canes 70.27
Melites gemma 974.14
Milites uinum quo fiat modo 358.52
Melitites uinũ,& ex eo medicinæ 602.54
Melitites lapis qualis 939.21
Melius Sp.à quo argutus 457.13
Melligo unde ab Apibus sumatur 276.15
Meliloti oleum 371.18
Melopepones quales 510.36
Melothron corona 567.30
Melothros quid 612.47
Membranarũ animaliũ gen.plura & inde 301.54
Membrana ubi reperta 339.9
Membranarũ maculæ quo tollũtur 535.21
Membrorum factorum remedia 543.51
Membrorum singulorum animalis descriptio 290.31.per totum
Memecylon unedonis species 380.48
Memnon Aethiopiæ rex 145.4
Memnonis regia 101.42
Memnonis statuæ mirum 927.38
Memnonis in Aethiopia regia 254.24
Memnonis sepulchrum, & ibid. de auibus mirum ibidem.23
Memnonides aues ibidem 23
Memnonia gemma 971.44
Memoriæ consid.exempla 154.6.per totũ
Memoria excellentes plures ibidem
Memoriæ ars à quib.reperta ibid.16.& inde
Memoria fragilissima ibidem.18
Memoria quibus modis amittitur ibidem
Memoriam adimentia 970.24
Memoriam aqua auferens 804.53
Memphin circa,miræ arbores 338.30
Memphis arbores nunquam perdunt folia
Mena seruus 918.53 (396.55
Menais herba qualis 653.33
Menander quid de Allij fœtore 516.23
Menãder diligẽtiss.luxuriæ interpres 925.
Menandri synaristusæ 631.30 (37
Menandri regis pictura 903.29
Menandri fabulæ quales 782.30
Menandri honor 167.24
Mena animal marinum 841.25
Menæ pisces colorem mutant 228.29
Menarum piscium in medicinis usus 838. 27.& 834.44.& 833.27
Mendacium nullum teste caret 195.25
Menæchmi statuarij uitulus 876.28
Menecrates seruus 918.53
Menelai canopus gubernator 112.56
Menelai domus ex quibus 853.40
Menelai imago 946.54
Menenij Agrippæ paupertas 861.31
Menestrati simulacrum 923.49
Menius C.Latinos deuicit 868.19
Menius C.quando consul ibidem.21
Menodorus statuarius 877.53
Menogenes statuarius ibidem.35
Menogenes cocus 159.17
Menon quas literas reperit 179.54
Mensarũ precioſarũ insania 341.39.p totũ ibidem.39
Mensæ cedrinæ
Mensarum ingens precium ibidem.42
Mensa Ptolemæi regis Mauritan. ibid.49
Mensa Tiberij principis 342.1
Mensarum dotes præcipuæ 342.13
Mensæ pantherinæ,& apiatæ ibi.16.& inde
Mensa in una plura uitia iuuant ibidem.23
Mensa quamobrem non linquenda 727.14
Mensis seruata auguria & superstitiones, ibidem & inde
Mensæ secundæ arborum fructus 312.50
Mẽstrua muliebria hort.mire nocẽt 524.13
Menstrui confideratio,natura,tempus,effectus 160.27.per totum
Menstrua non nisi mulieri cõuenit ibid.27
Menstruũ quando in muliere cessat ibid.14
Menstruum in uitris scirron ibid.32
Menstruo mulierum nihil magis monstrificum ibidem.34
Mẽstruorũ miri,& perniciosi effect⁹ ibi.35
Menstruum quãdo & quàm diu in muliere ibidem.49
Menstruũ generãdo homini materia ibi.52
Menstrui grauidarum fluxus inualidos reddit partus ibidem.55
Menstruo primo fœminarum plures morbi sanantur 729.54
Menstrua mulieris mira perficiunt 734.22
Menstrua mulier denudata tempestates abigit ibidem.23
Menstrui portentosa mala ibid.25.& inde
Menstrua coëuntibus maribus nonnunquam pestifera ibidem.29
Menstruo purpuram pollui ibidem.30
Menstruum quãdo segetibus nocet 734.37
Menstrui tactu uitis læditur ibid.38
Menstruum bitumen Iudææ superat ibi.48
Menstruo nitorẽ speculorũ hebetari 735.4
Menstruorum mulierum in medicinis usus ibidem.8.& inde per totum
Menstruo tactis postibus irritas magorum artes ibidem.31
Menstrui continendi mira ratio 553.28
Menstruorum remedia 545.24.55.& 558. 4.52.& 578.15.47.& 582.49.& 589.32. & 591.27.& 594.9.& 596.30.& 598.24. & 608.39.& 616.3.& 618.47.& 619.18. & 622.55.& 623.34.& 624.50.& 628. 24.& 630.28.36.& 631.16.& 633.27.& 634.6.& 639.51.& 642.19.31.& 645.23. & 646.6.55.& 647.25.& 648.5.& 649. 21.& 652.21.& 702.41.& 703.12.& inde. ibid.47.& 712.19.& 715.44.& 716.3.41. & 718.5.6.& 723.1.& 759.26.& 766.13. & 767.54.& 768.14.35.& 882.20.& 886.22.30.& 893.4.15.& 939.52
Menses citantia 540.31.48.& 555.54.& 556.45.& 580.48.& 581.52.& 583.18.41. & 584.25.& 595.40.& 598.16.& 500.51. & 605.39.& 607.17.33.& 613.15.& 625. 30.& 626.49.& 629.14.& 634.51.& 636.3.& 641.9.& 643.11.& 644.28.& 645.29.& 650.15.26.& 652.21.33.& 653. 13.& 656.26.& 657.37.& 654.5.& 702. 38.49.53.& 703.3.8.15.& inde.& 708. 26.& 711.18.& 718.43.& 719.50.& 721. 31.& 722.37.& 730.45.& 732.50.& 734.10.& 737.28.& 738.49.& 775.1.& 825.10
Mensurarum nomina 586.2
Mensurarum inuentores 180.33
Mens Dea 3.5
Mentis sedes in homine ubi 298.25
Mentis subtilitas unde 300.28
Mentes commotas sedantia 542.3
Mentis alienatio quo iuuetur 581.48
Mentis instabilitas 654.10
Mentem turbantia 642.55.& 663.14.24. & 736.35
Mente commotis utilia 613.8.& 664.52. &.715.49.& 731.53.& 737.15.& 804.6. & 940.56.& 581.48
Mentæ natura,satio,&c. 522.5.& inde
Menta herba unde dicta ibidem.9
Menta antea mintha dicta ibidem
Menta ferro tangi non uult 524.19

Mentæ consid.natura,medicinæ 544.30
Menta generationi contraria ibid.35
Mentastri herbæ consideratio,& medicinæ 544.13.& inde
Mentastrum syluestre pulegium ibidem.15
Mentastri natura,satio,&c. 522.7.& inde
Mentastro uinum conficiunt 361.36
Mentagra morbus 632.23
Mentiri pudore ignorantiæ 93.47
Mentor sculptor 862.46.&863.38
Mentoris mirum opus 862.46
Mentor Syracusan⁹ quid cũ Leone 191.47
Menti consideratio 295.27.& inde
Mentum nulli præter hominem ibidem
Mentum in supplicando tangunt Græci 307.29
Mercatura à quibus reperta 180.47
Mercurialis herbæ consideratio 663.40
Mercurij syderis consideratio 5.51.& inde. & 9.27
Mercurij stellæ per zodiacum motus 1.18
Mercurij stella quantum à sole elongatur 11.10.& inde
Mercurij stellæ color qualis 12.24
Mercurius quam herbam reperit 663.39
Mercurij simulacrum 873.18.& 877.39
Mercurius Bacchi nutritor 877.24
Mercurij delubrum ubi 955.42
Mercurius literarum inuentor 179.44
Meretrix quæ ditissima 931.3
Meretricis cõstãtia ac fides 164.1.& 875.28
Meretrici cui honor tributus ibid.31
Mergi aues insatiabiles 301.9
Mergi aues futura præsagiunt 501.12.14. 256.48.& 262.30
Meridiẽ quæ spectare non debent 447.48
Meryx piscis 841.5
Meroctes gemma 971.49
Merois herba quæ qualisq; 654.19
Merops auis qualis 251.47
Merulæ auis consideratio 255.21.& inde
Merulæ in medicinis usus 789.55
Merula auis hyeme abit 254.2
Merulæ ubi albæ 256.18
Merulæ bis anno pariunt 264.47
Merula amica turdo 273.19
Merulæ lauro sese purgant 198.18
Merula piscis 841.24.& 224.20
Meses uentus 20.51
Mesogite uinum quale 357.38
Mesoleucon herba quæ 717.39
Mesoleucos gemma 972.2
Mesomelas gemma ibidem.3
Mesophærum quid 318.23
Mesphees Rex 929.11.
Mespilorum consideratio,genera,&c.378. 43.per totum
Mespilus quando primũ in Italiam ibid.51
Mespilus uermibus infestatur 448.47
Mespilorum putamen quale 382.31
Mespilorum natura,medicinæq; 628.48
Messalinæ adulterium 762.48
Messalinæ mira libido 268.4
Messalinus cõsularis quo perẽptus 837.50
Messala Val.consul 183.8
Messala orator sui nominis oblitus 164.23
Messala quid prohibuit genti suæ 891.9
Messala consul quando & quid de pictura Carthaginis uictæ 893.16
Messala M.consul quando 950.2.& 202. 35.& 165.25
Messala Marcus Sybillis statuas instituit 868.37
Messala quo uino usus 356.55
Messalæ M.cẽsura & in ea prodigiũ 451.53
Messala orator de M.Ant.quid 849.33
Mesis consideratio 492.46.& inde
Mesis trituratio 493.3
Metallorum consideratio 842.21.per totũ
Metallum unde dictum 856.54
Metallis opes constant 890.7
Metallorum æris consideratio 865.18.per totum.& 36.ibidem per totum
Metalla æris quis inuenerit 180.14
Metaponti Iunonis templum quale 349.19
Mètæ figura qualis 7.2
Metella Syllæ mater 935.35
Metellus Quintus triclinaria Scipioni uendidit 212.4
Metellus consul 159.23
Metellus Qu.Celer consul 30.8
Metelli L.de Pœnis triumphus 185.49
Metellus põtifex lingua impeditus 297.26
Metellus Macedoniam uicit 874.28
Metelli L.triumphus 457.23
Metelli ædes ubi 924.53
Mætelli Qu.quot filios nepotesq; reliquit 160.3.& 171.37.& inde
Metelli Qu.gesta,honores,ac felicitas 171. 37.50.& inde
Metellus Qu.cæcus factus cum Palladium ex incendio raperet ibidem.50
Metellus unus Rom. curru uehebatur ad curiam ibidem.55
Metelli Macedonici felicitas, gesta,mors, &c.172.2.& inde
Metellus Macedonicus Scipionis inimicus 172.21
Metello Macedonico à Catinio illata iniuria ibidem.8.& inde
Metelli pontificis senectus 174.22
Metendi diuersitas 492.46
Metendi tempus 493.4.& inde
Meterana castanea 380.18
Metymathnus Masiniſſæ filius 160.16
Metopion arbor 326.51.& 370.45
Metopion factitium oleum 370.25
Metoposcopi qui 902.51
Metrodorus medicus 553.2
Metrodori cognomentum 870.21
Metrodorus pictor philosophusq; 909.9
Metrodorus de memoriæ arte 164.17
Metuentium nocte remedia 595.9
Metus felicitatem adimit 170.30
Metus uanos expellit à mente adamas 956.31
Meu herbæ consideratio, genera,natura, medicinæ inuentor 558.9.& inde
Meuanatis uua qualis 352.46
Mezentius rex cur contra Latinos 359.32
Myacanthon quid 521.14
Myaces pisces quales,& ex eis medicinæ 834.8
Myagros herba qualis 718.17
Myagri herbæ oleum ibidem.18
Myagrus statuarius 877.53
Micciades sculptor 920.52
Myconij qui 291.47
Myconium uinum 357.38
Mycton medicus 558.55
Mycõ pictor 864.29.& 896.21.& 898.4952
Mycon statuarius 872.27.& 877.34
Miconis lactucæ genus 534.37
Micropsychi qui 602.19
Microsphærum quid 318.23
Midæ annulus mirus 843.28
Midæ auri copia 849.45
Mydon pictor 910.51
Myæ concharum genus 233.29
Myiagros muscarum deus 254.39
Myscæ pisces quales 834.26
Milciades dux 898.31
Milesia rosa 562.25.& 563.3
Mileti Erucæ oliuas erodunt 449.49
Miletus medicus 724.37
Miliariæ oleæ cur dictæ 431.23
Militaris panis qualis 463.49
Militaris herba 655.14
Militum stipendium, denarius decem assiũ erat 849.5.& inde.
Milites fortissimi ex agricolis 458.30
Militum præmia uaria 166.2.& inde. & 587.36.& 847.45
Milium quando serendum 461.36
Milij spica qualis ibidem
Milij panis 462.11.& inde
Milium ex India quando in Italiam aduectum ibid.14
Milij usus apud diuersos, & ex eo puls 467.53
Milij farina cum lacte apud Scythas Bidem.56
Milium tantum & hordeum Asiæ habent
Milium ubi seri non debet
Milium quomodo seruetur à uermibus
Milium ubi serendum
Milium quando & ubi serendum
Milij semine quod uinum fiat
Milium in Thyriaca
Millefolij herbæ consideratio & medicina 652.53.& inde
Millefolia herba quæ
Millefolij medicinæ
Mellepeda in medicina
Millepes animal & contra eius uenena remedia
Mylœcon blattæ genus
Myllus piscis
Milo Crotoniates qua gẽma usus
Milonis Crotoniatæ fortitudo
Milo Clodium perimit & summa eius alieni
Milonis interitus
Milton,id est miniũm
Miltites lapis
Miluago piscis qualis
Miluorum consideratio 248.3.per totum
Milui in medicinis usus 778.53.
Miluus ex funerum ferculis, aut Olympiaca nihil rapit
Miluus cui inimicus 272.48.&
Milui signi cælestis exortus
Milui pisces
Mimmuli herbæ
Mina pondus quale
Mineruæ ædis mirum
Mineruæ & Neptuni certamen & prima eius
Mineruæ templum in Lindo
Mineruæ simulacrum 873.13.& 875.41.53. & 876.5.15. & 877.48.& 49.& 922.25
Mineruæ musica cur dicta
Mineruæ Gorgonis simulacrum
Mineruæ delubrum in capitolio
Mineruæ pictura à quo
Mineruæ simulacrũ è cœlo tactũ
Mineruæ ædes in Elide qualis
Mineruæ cur immolatur capra
Mineruæ sacra olea
Mineruæ quæ herba sacra
Mineruæ argemon herba
Mineruæ herba
Minyanthes quid 567.40.&
Minij consideratio 857.52.&
Minij in sacris usus
Minium à quo inuentum
Minium quibus reperitur locis ibidem
Minij præparatio ibidem
Minium ad libros scribendos
Minij color
Minium uenenum esse
Minium uenenum esse indicant 274.49
Minora expressius naturæ uim indicant
Minos princeps classe depugnauit
Mintha,id est menta
Minutius Augurinus quid contra Sp. Melium & eius statua
Mutius Qu.consul
Minutio P.stipes collata
Myoctonon herba
Myiodes muscarum deus
Myophonum herba
Myosota herba qualis ibidem
Myosotis herba quæ
Myosoton herba quæ
Miracula orbis septem. 136
Babyloniæ muri
Dianæ Ephesiæ templum
Quære Ephesiæ Dianæ.
Iouis Olympici simulacrum
Quære Olympij Iouis simulacrum Pyrami

Pyramides Aegyptiæ 930.3.per totum
Solis coloſſus Rhodi 871.16
Mauſoli ſepulchrum 923.29
Cyri Medorum regis domus, quæ à Memnone illigatis auro lapidibus fabricata dicitur, cuius Plinius non meminit. alij aliter hæc orbis miracula enumerant
Miracula fulgurum 23.26.per totum
Miracula montium inter ſe cõcurrentium 35.41
Miracula terrarum uaria 37.38.per totum. & 38.27.per totum
Miracula inſularum ſemper fluitantium ibid.13.per totum
Miracula multa in aquis 805.28.& per totum caput
Miracula inuicta Q. Martij regis 936.23
Miracula aquarum fontium & fluminum 40.53.per totum
Miracula uariarum gentiũ 152.50.per totũ
Miraculum de auditu 163.49
Miracula de his qui elati reuixerunt 176. 42.per totum
Miracula animalium quæ aduenas interimunt &c. 216.39.per totum
Miracula Delphinorum 220.17.& inde
Miracula de Echineide 228.10.per totum
Miracula de Phœnice 244.28.per totum
Miracula de Diomedæis auibus 261.51
Miraculum de aſpide 273.25
Miracula de apibus 281.29.& inde
Miracula in uino 362.45.per totum
Miracula de prodigioſis arboribus 402. 31.& inde.& 451.23.per totum
Miraculum de caprifico arbore 617.36
Miraculum mellis 571.21.29
Miracula herbarum 653.27.per totum.& 684.32.& inde
Miracula ſerpentum 672.16.& 675.14
Mirum in peſte curanda 694.35.& inde
Miracula prodigioſa circa Venerem ibid. 46.per totum
Miracula circa precationes, incantamenta, & ſortilegia. 725.11. & inde per totum.& 728.22.per totum
Mirum dorcadum animalium 747.22
Miracula in eiſdem animalibus 760.55
Miracula quarundam beſtiarum 802.18
Miracula rubri maris 821.23.per totum
Miracula piſcium 822.42.per totum
Miracula ignium & medicinæ prodigia 947.22.per totum
Miracula naturæ alia in Plinio 17.6.per totum & 20.ibid.per totum. & 28.48.& 85.54 & inde.& 92.50.& inde.& 103.48. & 145.41.per totum.& 150.34.& inde.& 196.23.& inde.& 229.25.& 240.11.& 249.11.& 343.38.43.& 346.21.& 347. 27.36.& inde & 353.4 & 377.44.& 385. 35.& 394.27.& 428.25.& inde.& 452. 36.& 479.5.per totũ.& 484.6.& 492.31. & inde.& 504.14.& 505.56.& 510.37.& 547.39.& 555.5.& 566.15.571.21.& 592. 28.& inde.& 595.14.& 611.42.& 832. 34.& inde.& 633.28 & 635.1.& 639.24. & 641.32.& 642.3.33.& 644.51.& 645. 36.& 648.8.10.& 652.51.& 660.33.56. & 662.37.& 663.49.& 665.4.& 667.53. & 668.24.& 669.47.& 670.36.& 671. 10.& 672.16.& 673.10.& 705.23.& 710. 5.& 715.40.& 725.11.& inde. per totũ.& 736.27.& 739.21.& 748.56.& inde.& 772.30.& inde.& 773.3.& 817.51.& 817.3.51.& inde.& 818.9.10.38.& 839.5. & 840.17.& 887.15.& 920.39.& inde.& 927.39.& 928.38.per totum.& 930.3. per totum.& 932.40.per totum.& 937. 8.per totum.& 55.ibidem.& inde.939. 31.& 947.44.& inde.& 961.51.& 967. 22.38.& 969.21.& 970.5.32.& 973.53.& 242.47.& inde.& 243.29.per totum.38. ibid.& inde.& 47.ibidem
Myrice frutex 344.40
Myricis medicinæ 641.52
Myrus piſcis 227.40
Myriophyllon herba & ex eo medicinæ 652.52.& inde
Myrmecides ſtatuarius 163.44
Myrmecidis ſtatuarij opera 925.23
Myrmecites gemma 973.39
Myrmecias gemma 971.56
Myrmecion uermis 773.42
Myrobalanum aroma 325.53.& 326.20.25
Myrobalani medicinæ 622.53
Myron ſculptor quo ære uſus 866.41.& 872.31
Myronis opera 873.25.& inde
Myronis bucula ibdem.16
Myrrhapia pyra 374.44
Myrrhæ conſideratio 321.17.per totum. & ibidem.44.per totum
Myrrhæ genera,natura,pretium ibid.44. per totum
Myrrha quibus naſcatur locis ibidem
Myrrha ex ſpina in India 322.10
Myrrha quidã in coquẽdo utũtur 323.34
Myrrhæ uinum 359.56
Myrrha quo confertur 143.38
Myrrha herba qualis 653.10
Myrrhis herba qualis ibidem.696.43
Myrrhites gemma 971.55
Myrſilus quis 898.11
Myrſinite herba 691.19
Myrſinites gemma 972.1
Myrtatum obſonium 283.15
Myrtea uerbena in fœdere Romanorum Sabinorumq; ibidem.22
Myrteæ Veneris ara Romæ ibid.25
Myrtei olei natura & medicinæ 621.29
Myrtidanum uinum 361.33.& 383.12
Myrtidani medicinæ 632.7
Myrtites uinum quomodo 361.28.& 383. 12.49.& inde
Myrtus ſacra Veneri 312.48
Myrti conſideratio 383.10.per totum
Myrtus ſylueſtris & ex ea medicinæ ibi.13
Myrti genera,natura & medicinæ ibid.10. per totum
Myrti oleum quomodo 370.52
Myrtus ſatiua ibidem.36
Myrtus ſylueſtris ibidem.& 632.13
Myrti Baccæ 381.4
Myrti ſuccus qualis 382.5
Myrti genera undecim 583.10.per totum
Myrti ſucci natura 382.5
Myrti Baccæ piperis uices 383.13
Myrtus ubi primum uiſa ibid.19
Myrtus Romæ erat cum conderetur primũ ibidem.21
Myrtus prima arbor Romæ ſata ibid.29
Myrtus in Romuli delubro ibid.31
Myrti mirum Romæ ibidem
Myrti genera tria apud Catonem ibid.40
Myrti utilitates plures ibid.53
Myrtus in ouatione & triumphis 384.19
Myrtus quæ loca amat 395.56
Myrto non decidunt folia 396.34
Myrti folia anguſta 398.2.16
Myrtus in ſacris 404.22
Myrtus quibus modis ſeritur 427.16.& 435.43
Myrto uita breuis 431.39
Myrtus ubi odoratiſsima 570.4
Myrtopetalon herba 719.9
Mys ſculptor 863.43.& inde
Mys piſcis 841.25
Miſenenſis ager ubi Marij uilla 459.24
Miſy conſideratio 506.25.& inde.& 882.3
Myrſineũ,id eſt ſylueſtre fœniculũ 558.27
Myſticum uinum 357.37
Myſcus piſcis 841.25
Mitrax gemma 971.47
Mitrex Aegypti rex 928.27
Mithrydatis ingens memoria 164.12
Mithridates quid erga Aquilium ducem egit 849.26
Mithridatis currus aurei argẽteiq; 863.19
Mithridates quando à Lucul. uictus 381.11
Mithridates quid circa laurum & myrtum 404.21
Mithridates quò confugit 119.38
Mithridates antidoti compoſitio 619.54. & 765.7
Mithridatis laus 658.50
Mithridates quotidie uenenũ bibit ibid.53
Mithridates uigintiduab⁹ linguis loquutus 659.4.& 164.12
Mithridates quot annis regnauit ibidem
Mithridatis diligentia 658.51.& inde
Mithridati ſcrinium & libri 659.10
Mithridatem Pomp. Gneus ſuperat 629. 54.165.31
Mithridatis gemma qualis 949.38
Mithridates Aquilio duci aurum in os infudit 849.26
Mithridatico bello ubi ciues ſaluati 38.19
Mithridaticum antidotum 658.55.& inde
Mithridation herba Mithridati reperta 667.6.& inde.& 675.39
Mytuli piſces quales 834.28
Mytuli piſcis medicinæ ibidem.5
Mytulorum generatio 240.15
Myxa prunorum genus 336.36.& 418.50
Myxon piſcis 913.17.& 831.35
Mnaſitimus pictor 910.52
Mnaſitheus pictor ibidem
Mna pondus quid 586.10
Mnaſon tyrannus qui 904.18.& 905.31
Mnemoſynes pictura 910.23
Mneſtheus medicus 561.43
Mneuidis regia 928.34
Modulorum muſicorum ſpecies plures 181.30.& inde
Modus rerum omnium utiliſsimũ 466.10
Modum ſeruare neſcit humanũ ingenium 684.54
Mœcenas Meſsius triennio ſibi ſilentium imperauit 732.23
Mœcenatis inſtitutum ut in epulis pulli aſinarum apponerentur 208.15
Mœcenatis febris 176.37
Mœcenati annos tres non contigit ſomnus ibidem
Mœrica uua 352.31
Mœris Aegypti rex 99.52
Mœridis regis ſepulchrum 931.29
Mœſiæ ficus quales 377.15
Molarum uerſatilium conſideratio ac prodigia ex eis 938.37
Molæ lapideæ ubi optimæ ibidem
Molæ mulieris conſideratio 160.28.& 269.46.& inde
Mola mulierũ quomodo gignitur 269.46
Molam uteri rumpentia 800.18
Mola ſalſa in ſacris ſemper 814.53
Molemoniũ herba & ex eo medic. 687.44
Molere Ceres prima reperit 179.41
Moly herbæ conſideratio 662.7
Moly laudatiſsima herbarum ibidem
Moly herba uenenata 585.22
Moly contra magicas artes 675.39
Molybdena herba 679.20
Molybdenæ conſideratio 888.7
Molybditis quid 857.15.& inde
Molituræ frumentorũ cõſideratio 466.29
Molliendi uim habentia 918.4
Molochon agria quid 529.46
Molochites gemma qualis & unde dicta 963.53
Molon herba qualis & ex ea medic. 686.46
Molluſcum tuber 395.4
Molluſcæ nuces 379.48
Monaulum quis reperit 181.30
Monedula ſationis inuentrix 432.26
Monedularum furacitas 255.1
Monocerotis feræ deſcriptio 194.37
Monochromata quæ 858.34.& 892.19.& 894.27.& 898.18.& 899.34
Monopodia ex ære 867.15
Monſtra plura 145.41.per totum
Monſtroſi homines plurimi 152.51.per totum.& 158.19.per totum
Montes inter ſe concurrentes quando uiſi 35.44.per totum
Montes quæ ament 395.44

Montes ferrũ retinẽtes reijciẽtesq; 38.36
Montibus nubes existentes quid præsagiãt 500.37
Reliqua quære parte secunda.
Monumenta quibus lapidibus sculpi debẽt 943.10
Morbi noui quibus locis hominibusq; peculiares 682.10.per totum
Morbos carminibus tolli 727.38.& inde
Morbi quidam dij crediti 3.14
Morborum exempla uaria 175.36.per totum.& 176.34
Morbis nihil caret 448.14
Morbi qualiter uitari possint 554.17
Morbi omnes quomodo pellantur 573.42
Morbi qui asperrimi 661.39
Morbis ouium quid medetur 167.37
Morbos omnes tollẽs 662.19.30.& 673.11
Morbus quibus inflammatur 660.25
Morborum corporis totius remedia 676. 9.& inde.& 737.35.& 793.25
Morbis longis locorũ mutatio utilis 731.3
Moschion Græcus de Raphano librum edidit 513.4
Mores corrumpentia 416.7
Mores ciuiles prostrauit M.Scauri ædilitas 935.10.& 920.1
Mores pudicos inducentia 738.29
Morũ diuersorũ exẽpla 162.42.per totũ
Morum maiestas 168.19.per totum
Morion quid 585.22
Morion mandragoræ semen 678.23
Morion gemma 971.50
Mormyræ pisces 841.49
Morphnos aquilarum genus 245.6
Mortariorum lapidũ consideratio 941.35
Mortem nunquam contingere nisi æstu maris recedente 40.12
Mortem ex minimis accidere 157.51
Mors sæpissimæ inuocatur 175.53
Mortis signa plurima 176.23.per totum
Mortes repentinæ plures 177.45.per totũ
Mortem sponte petentes 86.6
Morti ubi non subijciuntur homines ibidẽ
Mortem sibi inferentes iucundi doloris causa 551.7
Mortem sponte accersentes 127.45
Mortis prædictio 738.13
Mortem sibi ob terrorẽ conscientes 654.3
Mortem sibi conscientium corpora cruci-bus affixa 934.28
Mori interdum optimum 661.44
Mortis quid optimum 724.54
Mors tempestiua optima ibidem
Mortis causæ 652.51.& 654.23.& 661.43
Mortis signum in ægrotante 732.39
Mors ex nauigandi inuentione 502.21.28
Mortales æternitate deus donare non potest 4.30
Mortuis cum laruas luctari, prouerbium prologo
Mortuos ad uitam herbis reuocari 650.12
Mortui cum coronis efferebantur 561.10
Mortui nõnulli pro charis suis 166.2.& ide
Morsus bestiarum remedia 541.40.& 554. 6.& 581.17.& inde.& 938.21
Morsus omnium animalium remedia 559. 45.per totum
Morticini quid 601.12
Mororum arborum consideratio 380.33
Mororum colores tres ibidem
Morus quãdo serẽda plantãdáue sit 437.28
Mori succus qualis 382.5.9
Mora quibus constent ibid.33
Morus quæ loca amet 395.53
Morus nouissime germinat 397.15.& 399.37.& 487.35
Morus cur sapientissima censeatur 399.39
Morus tardissime senescit 401.51.& 414.17
Mori suceus à medicis expetitur 409.46
Morus talea tantum seritur 435.44
Morum in ulmo inseri religio fulgurum prohibet ibidem
Mora & ex eis medicinæ 627.46
Mori arboris prudentia 628.5
Mori arboris mirum ibid.16
Mos. Quære mores.
Moscouton rosæ genus 562.48
Moses magus secundum Plinium 783.7
Motherudis regia 931.18
Mucescere inter liquores uino proprium 364.42
Macula gemma 978.8
Mugilis piscis consideratio 225.22.& inde. & 224.37.& 237.42.& 841.24
Mugilum piscium ubi multitudo 221.5
Mugil & lupus pisces inter se hostes 243.48
Mugilis piscis æstus 822.55
Mulæ mirum 802.24
Mula ne calcitret ibidem.34
Mulæ ungula uenenum quo Alexander obijt retentum est ibid.34
Mulorum consideratio 208.20.per totum
Muli ex asino & equa gignuntur ibidem
Mulam peperisse prodigium est ibid.40
Mulæ ubi uulgo pariunt ibidem
Mulæ quare non pariant 208.38
Muli fel non habent 299.38
Mulæ calcitratus quo inhibetur 208.42
Mulorum longa ætas ibid.51
Mulæ in medicinis usus 776.26.& 791. 43.& 792.55.& 801.41
Mulleorum calciamentorum nomen unde 226.9
Mulctatio in quibus apud ueteres 456.41. & 843.22
Muliere excepta pauca grauida nouere coitum 158.29
Mulier interdum superfœtat ibidem
Mulier non cum quolibet concipit 159.47
Mulier plerunq; alternat in prolis sexu ibidem.50
Mulierum fœcunditas uaria ibidem.48. per totum
Mulier quamdiu parit 160.13.23
Mulier sola menstruale animal ibidem.27
Mulier septima die concipere facilime creditur 269.15
Mulier ex semetipsa concipiens ibid.47
Muliebris ornatus preciosissimus 233.49. & inde
Mulierum infirmitatum remedia 528.50. & 530.5.& 534.42.& 535.33
Mulierum partubus quibus in remedijs utuntur 733.27.per totum
Mulier mẽstrua denudata tempestates abigit 734.22
Mulierum remedia 527.22.& 610.24
Quære Fœminarum remedia.
Muliones culicum genus 282.20
Muliones uno tantum die uiuunt 802.21
Mulsæ aquæ cõsideratio & medicinæ 602. 11.& inde
Mulsi consideratio & ex eo medicinæ ibid. 41.& inde
Mulsi bonitas ibidem
Mulli piscis consideratio 225.54.& 226. 11.& 841.24
Mullus piscis in cibo inutilis 837.28
Mulli piscis in medicinis usus 838.23.& 839.48.827.19.& 833.34
Mullus octuaginta librarum 226.29
Mullorum copia ubi 225.54
Mulli expirantes uersicolores 226.11
Mullus piscis ter anno parit 240.31
Mullus piscis quomodo uescitur 822.23
Multipedæ uermis in medicinis usus 786. 18.& 792.7
Muluiana cotonea 372.26
Mulus. Quære Mula.
Mummius L.censor 850.33
Mummius L. ex Corintho miras picturas refert 893.34
Mummius L. quid Romam attulit 949.47
Mummius Corinthum diruit 897.3.& 911.41
Mummius signis urbem Romam repleuit 870.33
Mummius primus Romæ externis tabulis autoritatem fecit 893.34
Mundus qualis sit
Mundus numen quoddam
Mundus æternus, immensus, in- corruptibilis ibid.
Mundi extera indagare mens
potest
Mundus sacer
Mundus certus incerto tamen
Mundus cuncta complexus in se
Mundum naturam rerum esse
Mundi mensura nosci nõ potest
ibidem.13
Mundi infiniti secundum quosdam
Mundus unde dictus 20.10.per
Mundus Latinè Græcè cosmos
Murales coronæ
Muralis corona quæ
Murenis piscibus ferula herba infe
559.24
Murenę piscis æstus 822.50.& 823.4.&
Murenæ in luxu
Murenæ molle tegmentum
Murena piscis quando capiatur
Murenę exeunt in terram
Murenæ pisces longi
Murenæ pinnis & branchijs carent
Murenarum oua crescunt
Murena tantũ sexus fœminini quæ pentibus concipit, cuiq; anima & qũo extinguitur 823.
Murena piscis 241.48.& 227.35.per
Murenam cum serpentibus coire & 823.9.& inde
Murenarum uiuarium quis primus tauit 241.48.per
Murena & conger pisces hostes 243.48
Murenæ morsus remedia
Murenæ ad quid utiles
Murenæ L.ludi
Murex piscis & eius in medicinis 838.25.35
Muricis piscis consideratio 235.5.& & 228.18.& 231.35
Muricum genera
Muricum pariendi tempus
Muricum generatio
Muricum piscium medicinæ
Murgentina uua
Muria quid 815.34.&
Murina inter uina ac dulcia no 359.56.& inde
Murinũ hordeũ & ex eo medicin
Muros ædiũ Thrason prim reper
Murus lateritius
Murrhina uasa qualia
Murrhina uasa & fictilia
Murrhina uasa à quo primum Rom uecta
Murrhina ingentis pretij ac capacitat dem.41.56
Murrhina quibus in locis reperiantur 4.& inde
Murrhina quid
Murtiæ Veneris ara Romæ
Mus qui centum & uiginti genuit
Murium fœtus ac mira generatio per totum
Mures lambendo concipiunt
Mures prægnãtes in utero parentis repertæ
Mures cur prægnãtes gustatu salis fiãt
Murium agrestium unde uis tanta
Mures ubi incolas fugant
Mures quibus necẽtur 581.20.&
Mures quo trahantur
Mures qua herba uescuntur contra
tes
Mures quibus pelluntur 475. 49.& 802.26
Mures quæ non attingant
Murium natura non spernenda
Muribus cor maximum
Murium aliqui fel non habent
Murium fibræ crescunt & decrescunt

luna ibidem.& 300.9
Mures omnino indociles 262.14
Muriũ consideratio 202.42.& inde
Mures ubi alibi ibidem.& 215.47
Mus marinus ubi oua parit 241.5
Muribus quæ glans gratissima 388.39
Mures ruinis imminentibus præmigrant 198.32
Mures urbium incolas interdũ pellunt 198.45.& 215.39.& 270.10
Murium consideratio, natura, generatio, ostenta 215.32.per totum
Mus ingenti emptus precio ibi.44
Mures marini 226.51
Muris marini partus 241.5
Mures Nili quales 242.47.per to.& 270.13
Muribus araneis ubi uenenũ inest 216.27
Muris aranei morsus remedia 605.32.& 617.20.& 625.46.& 711.14.& 745.14.& 773.52.& 784.30.& 532.28.& 537.25.& 541.42.& 554.8
Mures necantia 582.20.& 664.52.& 706.3
Muris in medicinis usus 770.1.& 777.41.54.& 780.9.& 786.43.& 787.49.& 793.7.& 801.9
Murinus fimus in medicina 776.27.& 777.38.790.47.& 791.25.& 792.5
Musarum pictura 899.50
Musarum nouem simulacrum 924.13
Musæa quæ 941.9
Musa Augusti medicus 668.51.& 518.25
Musæus de herbis 660.1
Musæi imago 950.12
Muscarũ in medicinis usus 776.28.& inde.& 794.42.& 796.49
Musca omnino indocilis 776.34
Muscarũ deus Myodes nuncupatur ibi.36
Muscæ quomodo fugantur ibidem
Muscarum deus alius 254.39
Muscæ quas ædes non intrent 255.12
Muscæ quo mortuę reuiuiscant 290.27
Musca alis uehiculum & currũ totum contegens 163.45.& 876.51.& 925.24
Muscæ ubi non reperiantur 571.31
Muscæ quod mel non attingunt ibidem 31
Muscæ quæ maxime appetunt 636.16
Muscæ superstitio 727.43
Muscæ quo necentur 640.16.& 666.55
Muscerdæ fimus murinus 776.28
Musculus piscis balenæ iter dirigit 244.2
Musculi pisces 243.56.& 296.15
Musicæ repertor 181.29.& inde
Musici gemmas gestare soliti 949.4
Musica Delphini delectãtur 220.13.54.ibi.& inde
Musmonis animalis consideratio 212.20
Musta ut feruere desinant 941.29
Mustacea laurus 384.27
Mustea pyra 374.50
Mustelarum circa catulos suos, ac persequẽdo serpentes consuetudo 770.10
Mustelæ quomodo in unum congregari possunt 772.5.& 739.52.
Mustelæ ueneficia 775.54
Mustelis excæcatis uisus reuertitur 779.39
Mustelæ ne Gallinis aut columbis noceant 801.53
Mustela basiliscum perimit 195.2
Mustelæ ubi non sint 216.16
Mustelarum in cibis usus 225.51
Mustela cui inimica 272.51.& 273.4.& 824.39
Mustelis cor maximum 298.34
Mustelarum morsus remedia 824.40
Mustelarum cinere uel felis, mures pelluntur 475.28
Mustela cum dimicat cum serpentibus rutam prius edit 542.38.& 197.51
Mustelis contraria 759.52
Mustelarum genera & earum in medicinis usus 770.7.& 777.22.& 778.3.& 779.39.& 786.35.& inde
Mustelarum fel uenenum esse 770.8
Mustum quomodo condatur 363.21.52.& 364.37
Musti medicamina 363.26
Musti utilitas quomodo noscatur 364.2
Musti uitium quo noscatur modo 364.5.& 40.ibid.& inde
Musti differentiæ plures 613.40.& inde
Mustum stomacho inutile uenis iucundũ ibidem 44
Musta pumice feruere desinunt 941.29
Musta pice condiuntur 942.56
Mutiani P. de corona historia 561.17
Mutiani de musca superstitio 727.42
Mutiani consulatus 913.27
Municipij uua 352.49
Mutinensi bello Bolides faces 15.47
Mutinensi obsidione columbæ epistolas attulerunt 259.22
Mutitatis hominũ remedia 545.26.& 721.1
Mutius augur 247.2

N

Nabis fera qualis 193.37
Nęuij Pollionis magnitudo 161.53
Næuorum remedia 604.34
Naphtha quid. 43.1.per totum.& 653.40.& 915.51
Naphtha igni cognata materia 43.4.per to.
Napi herba 722.39
Napis uinum conficiunt 361.39
Napi ubi optimi 511.53
Naporum satio 494.56
Naporum genera quinq; 511.42
Naporum à locis denominatio ibid.
Napi Athenienses sinapi nominant 523.31
Naporum cõtra uermes remedium 524.25
Naporum differentiæ & ex eis medicinæ 528.48.per totum
Narbonensis thymum herba 568.15
Narbonensis carbunculus morbus peculiare malum 682.47
Narbonensia uina qualia 356.47
Narbonica uua mira 353.35.& inde
Narbonensis prouinciæ fons mirus 479.18

Reliqua quære parte secunda.

Narcæ herbæ medicinæ 578.27
Narcisi floris consideratio 569.17
Narcisi genera & medicinæ ex eo 578.24
Narcissus à Narce non à Narcisso puero dictus est ibid.27
Narcissum lilij genus 563.44
Narcisi à lilijs differentia ibidem
Narcisinum oleum 622.23
Narcisinum unguentum 331.19
Narcisini olei medicinæ 578.21.& inde
Narcisi oleum 371.22
Narcissus seruus ditissimus 861.5
Narcisites gemma 973.48
Nardi herbæ consideratio 318.7.& 332.9
Nardi Gallici oleum 371.18
Nardi Gallici seu rustici medicinæ 579.20.& inde
Nardus rusticus 564.18
Nardo uinum conficiunt 361.48
Nardi coronæ laus 561.39
Nardina pyra 374.44
Nardinum unguentum ex quibus 532.8
Nariũ animaliũ consideratio differentiæq; 295.19.& inde
Narium loco foramina tantũ habentes, ibi.
Narium sanguis quibus sistitur 531.42
Narium sanguinis alia remedia 538.56.& 546.5.17.& 548.37.& 549.2.& 591.5.29.& 657.12.& 700.20.33.& 719.3.& 766.6.& 797.23.& inde.& 819.26.& 837.40.& 808.1.& 882.45
Naribus sanguinẽ copiosum crassumq; pellentia 712.56
Narium morbi remedia 537.42.& 544.50.& 549.35.& 556.48.& 624.16.& 643.13.649.38.& 652.16.& 680.32.& 880.23
Naritia pix optima 364.26
Nartheca seu narthex ferulæ genus 345.29.& inde
Nasamonites gemma 972.5
Nascentium herbarum differẽtiæ, id est, semine, auulsione, &c. 517.26
Nasci ubi nõ omnia possunt 403.55.& inde
Nascuntur plura non sata, multa etiam minime 517.44
Nasica Scipio uir optimus iudicatus 168.36
Nasicæ Scipionis repulsa exiliumq; ibid.38
Nasicæ Scipionis consulatus & eius inuentum 183.16
Naspercenite uinum 357.48
Nasturtij herbæ consideratio 521.35
Nasturtium Venerem inhibet 541.54
Nasturtij genera ibidem.55
Nasturtium Babylonicum optimũ 542.22
Nasturtium unde dictum 521.36
Nasturtij prouerbium ibidem
Nasturtij semen quale 524.43
Nasturtij medicinæ plures 541.54.& inde
Nasturtiũ sylueſtre ac medicinę eius 542.23
Nasi consideratio 295.17.& inde
Nasus quibus non sit ibidem
Nasi cognomina ibidem.19
Naso carentes homines 145.45.& inde
Natalium festum cũ pulte celebrant 466.6
Natandi periti homines 144.5
Natrix herba qualis 718.21
Naturas rerum infinitas esse secundum quosdam 1.16
Natura in quibus seipsam uincit 948.10
Naturæ spiritus quis 20.1
Natura parens an nouerca sit ambigitur 151.39
Naturæ uis fide caret 152.33
Naturæ mira uis 156.11
Naturæ opus ad quid 362.38
Naturæ beneficia dru occulta 312.28
Naturæ prouidentia 368.3.& 372.8.& 300.26
Naturam in ijsdem locis mutari 404.16
Natura tantum similia cohærent 415.30
Naturam omnem experimẽto assequi non possumus 435.13
Naturæ erga homines beneficia 455.10.& 215.19
Natura cur cuncta genuit 560.13
Naturã rerũ nihil sine causa facere 586.28
Naturę prouidẽtia & eius beneficia 588.47
Naturæ parentis beneficia 632.35.per totũ
Natura multorum procax est 681.21
Natura & deus idem 4.36.& 705.41
Natura pluráne absumat uel pariat 947.31
Naturam fieri consuetudine 162.38
Naturæ mira benignitas 394.27
Naturæ potentia 184.56
Naturam nil frustra facere 770.38
Natura docet quæ timenda sint 185.1
Naturæ mala uel bona plura sint, ambigitur 196.5
Naturæ subtilitas in multis 274.26.p totũ
Naturæ in contemplatione nihil superuacuum ibid.274.46
Naturæ omnia ferè possibilia 245.2
Nouale quid 477.32
Naualium inuentores 102.54
Nauarchi pictura 900.19
Nauceri statuarij opera 876.30
Naucydes statuarius 872.32
Naues quo tardius eant 827.4
Nauibus fulgurum effigies inhærent aliquando 17.7
Nauium rostra ubi Romæ affixa 387.19
Nauibus apta materia 391.44
Nauium pix zopissa dicitur 393.29
Nauium multarum subita præparatio 411.7.& inde
Nauium antennæ ex abiete ibid.28
Nauis una maxima ibidem 412.22.33.& 929.13.& inde
Naues Germaniæ ex uno ligno 412.35
Naues ex qua materia diu durent 414.47
Nauium uelorum consideratio 502.18.& 504.30.& inde
Nauis imperatoriæ insigne 504.40
Naues ex corio ubi 88.36
Naues papyraceæ ubi 130.19
Naues ex papyro 182.2.& 339.21
Naues ubi ex scirpo & arundine 182.2

Naues uitiles ibidem
Naues Sparto fiebant 641.37.& inde
Nauis roſtrum ære ſculptum 848.55
Naues quo colore pinguntur 895.41.& 897.24
Nauium mira magnitudo 929.13.& inde
Naues ex teſtudinibus 221.54
Naues marmoris cauſa fiunt 919.37
Nauis quam apicula pinnis abſcondebat 163.47
Nauem echeneis piſciculus ui retinet 821.27.& 822.1
Nauem quis primus reperit 181.51
Naues ubi inuentæ ibidem
Nauium differentiæ plures ibidem
Nauē onerariā quis primus reperit 182.15
Nauis adminicula gubernandi Typhis primus reperit ibidem 24
Nauium & ad naues attinentium conſideratio 181.51.& inde per totum
Nauigatio maris fluminūq; 29.32.per totū
Nauigantiū peſtis præcipua 22.45.& 23.6
Nauigatur ijſdem uentis in contrariū 22.12
Nauigantium audacia 502.15
Nauigantibus utilia 734.23
Nauigatio utilis corporib. 811.24.& inde
Nauigantes qualiter dulcem aquam habere poſſunt 813.24.38.& inde
Nauigatio unde cœpta 229.26.& inde.& 230.24.& inde.& 231.46
Nautæ ſydera ubi non ſeruant, ſed auium uolatus 130.26
Nauij Actij ſtatua 868.28
Naumachiarium pontem Tyberius Imperator reficit 410.53
Nauplus piſcis qualis 230.27
Nauſea maris quo arcetur 711.26
Nauſeam facientia 577.45
Nauſeā tollentia 545.18.& 545.34.& 554.24.& 582.5.& 611.2. & 617.12. & 631.42.& 697.16.& 711.26.& 829.50
Nauſicrates 182.36
Nauticus panis ad quid utilis 606.10
Nautili piſcis mirum 229.25
Nautij Sp. ſtatua 868.50
Nealcis pictoris opera 905.3.& 910.14.35
Neapolis urbs unguentis quondam delectata 330.55
Neapolitanæ caſtaneæ 380.20
Reliqua quære parte ſecunda.
Nebrites gemma 872.5
Nebularum onſideratio 26.34
Nebulæ ne noceant 492.26
Nebulæ malum 238.49
Neceſsitas ad inimicum cōfugere cogit 190.38.& inde.& 192.18.& inde
Necydalus uermis qualis 284.13
Necromantia quibus deos euocat 974.19.& 654.1.& 726.9
Nectabis rex 928.50
Nectarites uinum 361.53
Negligentiam quibuſdam prodeſſe aliquādo 473.6
Nemeæ fœminæ pictura 894.9.& 908.36
Nemei certaminis uictores apio coronantur 522.4
Nemeſis dea ad quid inuocabatur & eius Romæ templum 726.42
Nemeſis deæ pictura 910.25
Nemeſis deæ ſimulacrum 921.41
Nemeſi deæ dextra auris ſacra 507.32
Nemeſis Latinum nomen nō reperit ibid.& 726.42
Nemora incolentes homines 86.4
Neocles pictor 910 55
Neoptolemi aduerſus Perſas pictura 903.
Nepenthes herba 659.53 (47
Nepēthes herba apud Homerū quid 582.16
Nepetæ herbæ conſider.& medicinæ ex ea 545.56
Nepeta herba uinum conficiunt 361.36
Neptuni & Mineruæ certamen,& eiuſdem Mineruæ prima olea 417.11
Neptuni feſtum 472.1
Neptuni in Caria templum 810.18
Neptuni ſimulacrum 922.38.51
Neptuno fel dicatum 300.7
Nereidum nympharū ſimulacrū 922.51
Nereides piſces quales 840.40.& 218.11
Nereides ubi multæ 218.26
Nere linum uiris decorum 504.8
Nerios herba arborq; 396.36.& 645.1
Nerone principatum ineunte cometes uiſus mirum 14.54
Nero hoſtis humani generis 158.14
Neronis principatu arbores ſedes ſponte mutarunt 35.52
Neronis principatu flumina retro fluxerūt 42.28
Neronis mater quæ 158.16
Nero in pedes natus ibidem
Nero quid erga Tyridatem 170.14
Nero plumbi laminis ad quid uſus 888.14
Neronis principatu marmor tingere inuentum 890.27
Neronis uxoris Poppeę luxus 861.46.& 954.54
Nero Imperator Coloſſeum ſeſe pingere facit 897.38
Neronis imperatoris luxus ac pompa 951.30.& inde
Nero imperator rapinæ gratia quos necabat 950.55
Nero amiſsi imperij nuncio accepto quid egerit 952.8
Nero gladiatorum pugnas ſpectabat ſmaragdo 957.4
Neronis thorax ex Iaſpide 964.37
Nero quo recreari ſolitus 757.29.& 807.55
Neronis imperatoris uituperatio 783.36.& inde
Nero magicæ arti deditus ibidem
Neronis inuentum aquā decoquere 807.55
Neronis ueſtis ingentis pretij 212.6
Nero Tiberij pater 265.46
Neronis imperatoris oculi quales 293.32
Neronis principatu quæ portenta uiſa 309.5.& inde
Neronis diuitiæ ac ludi eius 850.16
Neronis ſpectacula 854.54
Neronis luxus in ædificijs 934.49
Neronis luxus in unguentis 333.8
Neronis imperatoris ſerui luxus ibidem 14
Neronis uxoris pompa funebris 323.48
Nero in initio imperij ſæpe uerberatus & quo faciem linibat 345.53
Nero imperator Thapſiæ nomen dedit ibi.
Neronis foſſa 356.1
Neronis tempore luxus cauſa quæ inuenta 416.14.& 456.6
Neronis circa ſuprema, prolapſa cupreſſus Romæ 416.39
Neronis poſtremo tempore portentū ibid.
Nero Paſsieni priuignus 417.24
Neronis mater Agrippina & eius maritus alter ibidem
Neronis principatu ruina ingens & de oliueto prodigium 451.56
Neronis imperatoris uela qualia in ædibus 504.53.& inde
Nero imperator ſectiuo porro autoritatem dedit 515.38
Nero Domitius Peloponneſum inſulam tentauit efficere 72.27
Neronis in Aethiopiam miſsi exploratores & quare 144.47.& 145.16
Nero imperator terrarū uenenum 599.32
Neronis cōminatio ad portas Caſpias 123.24
Neruorum conſideratio 302.56
Neruis uulneratis ſummus dolor, præfectis nullus 303.6
Neruis inimica 578.27
Neruorum in quibuſdam mira connexio 163.4
Neruis utile oleum quod 371.28
Neruorum cruciatus etiam in arboribus 449.10
Neruorum contractionibus remedia 597.15.& 603.38.& 610.40.& 631.30 145
Neruorum læſorum remedia 533.26.37.& 539.14.& 549.50.& 554.47.& 557.43.& 580.3.& & 596.13.& 600.49.& 601.50.& & 604.8.56.& 606.31.& 610.33.29.45.& 618.5.& 621.51.& 631.40.& 636.6.& 638.22.& 640.47.30.& 642.49.56.& 661.16.& 661.6.& 691.26.& 699.39.42.& 720.28.29.& 736.55.39.& 757.21.& 56.& 797.1.& 799.20.& 816.43.& 29.& 968.9
Neruos præciſos conglutinantia 578.16.& 664.29.& 699.45.& 713.11.& 799.20.& 837.24.& 916.11
Neruos boum abſciſſos ſolidantia 613.4
Neruis contraria 601.40.& 607.& 614.28.& 617.31.& 622.21.& 623.7.& & 642.56
Neſeas pictor
Neſſus pictor
Neſtocles ſtatuarius
Neſtorianum pigmentum
Neurada herba 675.18.&
Neurida quid
Neuroides, id eſt beta ſylueſtris
Neuroſpaſtos & ex eo medicinæ
Nicæarchus pictor
Nicanor pictor
Niceas pictor quo colore uſus
Nicæus nobilis
Nicerati ſtatuarij opera 876. 877.35
Niceros pictor
Nicias Athenienſium imperator opes nienſium afflixit
Niciæ pictoris præceptor, ac eius opera 908.49
Nicolai palmarum genus
Nicomachus muſicus & eius gēmæ
Nicomachus pictor 895.49.& 31.& 905.34
Nicomachi Tyndaridæ imperfecti
Nicomachi diſcipulus Coribas pictor dem 47
Nicomedes ingenti pretio à Gnidijs rem mercari uoluit 169.56
Nicomedis regis uxor cur à cane peremta 204.26
Nicomedis regis equus mirus
Nicomedis regis interitus
Nicophanes pictor
Nicophoros, id eſt ſimilax hædera & eius medicinæ
Nicoſthenes pictor
Nyctalopes qui, & horum remedia & 213.2
Nyctalopes quo curantur
Nictare quibus animalibus conueniat 3. & inde
Nyctegretum herba qualis & eius in magia uſus
Nictilopa herba qualis & unde dicta 569.8
Nidus cœna quare Caio principi dicta 313.43
Nigina herba qualis
Nihil nimis, Chilonis præceptum
Nili augmentum quando & eius fertilitas 476.25
Nili minimum maximumq; augmentum ibidem
Nili mures quales 242.47.per totum ibidem
Nili aqua genitalem uim habet per totum
Reliqua quære parte ſecunda.
Nilios gemma qualis 963.43
Nimium quodlibet in omni uita pernicioſiſsimum
Nympharena gemma
Nymphæa, Herculis Zelotypia mortua 668.38

Nymphæ apum genus 280.37
Nymphæa herba unde dicta 668.38.& ibidem 47
Nymphæ apteris herba 714.36
Nymphææ herbæ medicinæ 676.11.& 686.44.& 688.24.32.& 690.8.& 692.27.& 693.7.& 694.46.& 700.28.& 701.41.& 702.11.& 703.11.& 704.16
Nymphodorus medicus 879.34
Niobes & eius filiorũ simulacrum 923.12
Nysa Bacchi nutrix ubi sepulta 104.21
Niseas pictor 899.14
Nitor corporis quo fiat 597.10
Nitri consideratio, natura, usus, medicinæ 946.8.& inde
Nitrum ubi optimum 962.37.& inde
Nitro semina aspergenda 475.7
Nitro musta condiri 364.4
Nitri spuma 818.9
Nitri probatio 861.37
Nitrum quomodo in lapidem uertitur 819.34
Nitrosæ aquæ ubi 817.29
Niuis consideratio 26.30.& inde
Niues ubi non cadant 42.42
Niuem quidam potant 508.51
Niue aquam refrigerant 807.56.& inde
Nix diutina sedens cur noceat 420.34
Nix aquarum cœlestium spuma est ibid.39
Nix uetustate rubescit 290.11
Nobilitatis incommoda 682.31.& inde
Nobilitatis ueri tituli sunt liberi 891.49
Nocentes fugiendi omnino 104.2
Noctua. Quære post Nox.
Nodia herba qualis 656.11
Nodorum corporis consideratio 303.2
Nomades lacte & ferina carne uiuũt 141.49
Nomades uagi circa Arabiam 139.21
Reliqua quære parte secunda.
Nomas quid uocent 537.51
Nomarum morbi, id est ulcerũ corpus depascentium, remedia 620.30.& 622.2.& 624.18.& 628.37.& 646.21.& 652.49.656.12.& 691.31.& 699.34.& 701.23.46.51.& 719.32.& 733.4.& 797.40.54.& 816.25.& 838.15
Nomina ubi non imponuntur 98.51
Nominum imponendorum ratio 728.22
Nomius Tyberij imperatoris libertus & eius mensa 341.54
Nonius cur ab Antonio proscriptus 959.23
Norma iustrumẽtum à quo repertũ 180.42
Nosce teipsum, Chilonis præceptũ 168.26
Notia gemma 972.11
Notus uentus 497.1
Noualia quæ 423.56.& 477.32
Nouellius proconsul cur Tricongius dictus 366.19
Noniani Seruilij superstitio 727.38
Nouis autoritatem dare res ardua prologo primi
Nouitatis homo natura auidus est 313.49.& 427.49
Nox quid 6.56
Nocte quando lux diei uisa 16.44
Noctium inæqualitas unde 32.7
Nox ubi longissima breuissimaq; 33.17.per totum
Nox sex mensium ubi ibidem 24
Nox ubi nulla aliquando 88.30
Nocte ubi uidetur sol 105.21
Noctium magnitudo quo deprehenditur 929.33
Nox totius anni breuissima quando 487.55
Noctium augmenta decrementaq; 483.18.& inde
Noctes media uitę gaudia auferunt 919.47.& 175.48
Nocte ut die cernentia animalia 294.29
Noctuæ futura præsagiunt 501.16
Noctua quibus auibus inimica 774.26
Noctuarum in medicinis usus 777.50.& 781.21.& 786.26
Noctuarum auium consid. 249.32.per totũ
Noctuarũ contra aues solers dimicatio ibi.
Noctuarũ cum accipitre amicitia ibid.35
Noctua in Creta insula nulla est 254.46
Noctuæ & cornicis inimicitia 272.48
Nocturna uigilia ad agendum 484.55
Nocturnæ oppressionis remedia 715.51
Noxij confiteri quomodo cogi possint 654.4
Nubentes colus & fusus comitabantur 211.43
Nubes quid præsagiunt 499.31.& inde
Nubes quantum ascendunt 13.32.& inde
Nubes quomodo causentur 19.2
Nubila quantum ascendunt 13.32.& inde
Nubium imagines unde 26.39
Nudi homines semper incedentes 99.3.& 146.9
Nuditatis celandæ exemplum 733.21
Numantina pyra 374.41
Numæ libri quales & ubi reperti 340.46.per totum
Numa Pythagoricus 341.7
Numa philosophia ac iure pontificio delectatus ibidem
Numæ lex posthumia quæ 359.27
Numæ de deorum cultu institutio 456.8
Numa Fornacalia festa instituit ibid.12
Numa quando Rubigalia festa instituit 491.21
Numa Rex, figulorum collegium Romæ instituit 912.52
Numam sæpe fulmen impetrasse 24.14
Numæ de usu piscium lex 823.52
Numæ statua 845.44
Nuncoreus Sesostridis filius 929.55
Numenij præfecti gesta 140.36
Numeri paris uirtus ac uis 528.11
Numeri impares uehementiores 726.46
Numerus par in conuiuijs 727.22
Numerus apud antiquos non erat ultra cẽtum milia 850.47
Numeri quaternarij uis 732.35
Numidiana pyra 374.42
Numidici ursi Romam allati 202.36
Numidicæ aues 262.46
Numidicum marmor 916.14.& inde.& 890.30
Reliqua quære parte secunda.
Nummorum cõsideratio, notæ, diuersitas, uariatio 848.7.per totum
Nummus aureus quando primum Romæ 849.13
Nundinarum tempore quæ fieri licita & quæ non 457.1.& 727.31
Nundinarum tempore ungues non resecabantur 727.31
Nuptiales faces ex qua arbore 396.6.9
Nuptiarum tempore quo utebantur colore 566.38.& 211.46
Nuptijs adeps adhibebatur 742.31.& 743.36
Nuptiæ cur cum lana fiebant 765.52
Nuptiæ non nisi augurijs fiebant 247.8
Nuptijs nuces iuglandes adhibebantur 379.15
Nuptæ nouæ farreũ præferebant 456.34
Nursini napi optimi 511.54
Nursinæ rapæ miræ 471.48
Nux bifera ubi 379.50
Nuces Ponticæ quales ibid.34
Nuces Asiaticæ ibidem
Nucum arborum umbræ noxiæ 430.49
Nucis iuglandis consid. 379.9.per totum
Nucis iuglandis succus qualis 382.7
Nux quibus constet ibidem 28.30
Nuces quæ statim à ligno recedunt ibid.34
Nucis iuglandis usus in nuptijs & quare 379.15
Nuce lanæ tinguntur ibidem 22
Nucis auellanæ consideratio ibid.31
Nucis succus caryopon dicitur 330.13
Nucum pinearum consideratio 372.6.per totum.& 628.55.& inde
Nuci pruna quæ 373.54
Nux cito germinat 399.7
Nux quo tempore semen efficit 400.11
Nux quo tempore serenda 437.32
Nuces cæpis aduersantur 629.43
Nucis Græcæ natura & medicinæ ex ea ibid.30
Nuces iuglandes unde dictæ, & earum natura ac medicinæ ibid.34
Nucum iuglandium nocumenta plura ibid.& inde
Nucis oleum ad quid 621.39
Nucis pineæ medicinæ 628.55
Nucis auellanæ natura & ex ea medicinæ 630.5.& inde

O

OBærati unde dicti 865.24
Obeliscus quid 928.24
Obelisci solis ibidem
Obelisci à radio dicti Aegyptijs ibidem 24
Obelisco parcit Cambyses, qui urbi nõ pepercerat ibid.44
Obelisci Aegyptij plures ibidem.& inde
Obeliscorum consideratio ibid.38.& inde
Obeliscus in campo Martio à quo 929.33.& inde
Obeliscus gnomonis uice ibidem
Obeliscus Romæ in Vaticano ibidem 53
Obeliscus preciosissimus 958.25
Obeliscus Vaticani Circi à Caio imperatore 412.20
Obliuionis aqua 804.54
Obliuiosum quod maxime animal 195.40
Obmutescentium remedia 545.26.& 721.1
Obolus quanti ponderis 585.7
Obrizum quid 850.50
Obscœnũ uitiũ non nisi in hominib. 268.8
Obscuris lucem dare res ardua prologo
Obsidiana uitri genus 946.44
Obsidianus lapis 972.21
Obsidionalis corona qualis 587.25
Obsidius lapis 946.45.& inde
Obstetrices quibus medicamentis utuntur 733.2
Obstupefacientia corpus 927.24.& 678.42
Occandi disciplina & ars 378.4.per totum
Occasus syderum cognitio bifariam 483.5
Occhi arbores ubi 316.52
Oceani qui pisces maximi 217.54.per totũ
Oceani totius nauigatio 29.31.& inde
Oceani magnitudo 30.19.per totum
Oceani fluxus refluxusq; cur maiores 38.50
Oceani meatus ubi mirus 386.24
Ochra color 894.44.& 895.20.53
Ocymũ herba quando præcidendũ 517.28
Ocymum difficillime nascitur ibid.
Ocymũ quando & qualiter floret 514.41
Ocymo nihil fœcundius 517.18
Ocymum cũ maledictis serendũ est ibid.18
Ocymum quando & qũo serendum 521.29
Ocymum unde dicatur 445.31
Ocymum in quid degenerat 524.5
Ocymum quando pallescit ibid.11
Ocymum ferro tangi non uult ibidem 18
Ocymi semen quale ibidem 45
Ocymum quomodo rigandum 525.4
Ocymum herba in uineis serendum 445.16.31.& 473.20.26
Ocymi uitia 541.2
Ocymum hominibus uitandum ibidem 6
Ocymo scorpiones gignuntur ibidem
Ocymo pediculi generantur ibidem 13
Ocymi medicinæ ibidem 17.& inde
Ocymi syluestris medicinæ ibid.38.per to.
Ocys quid 473.27
Ocij fugiendi exemplũ 27.6.& inde per totum.& 277.56.& 283.4.& 930.7
Ocnos Aesculapij filius 909.33
Ocreas quis primus reperit 181.4
Ocrisia ancilla miro modo grauida facta 947.48
Octauo mẽse an homo nasci possit 157.10.per totum
Octauiæ porticus 909.48.& 922.43.& 924.11
Octauiæ in scholis statuarum opera plura

921.29. & 922.29. 43. & 923. 17. & 924.11
Octauiæ porticus à quibus 925.11
Octauia Marcelli mater 504.48
Octauio consule cometes uisus 14.53
Octauius Cn.consul 16.54
Octauius C.Anthiochum responsum mox dare coëgit 868.56
Octauianus Romanus eques 912.24
Octauius Augusti pater 924.25
Oculata piscis 841.26
Oculorum consideratio 292.55.& inde
Oculi ad comminationem non conniuentes 293.34
Oculi nictantes pauoris indicium ibid.37
Oculi nictare non cessantes ibid.37
Oculi unicolores nulli ibidem
Oculos cum binis pupillis habentes 153.55
Oculorum uisus exempla 163.36.per totū
Oculi tantum homini deprauantur 294.25
Oculi familijs cognomen dedere ibid.25 & inde
Oculi nocturno tempore cernentes ibi.29 & 293.21
Oculi nouissime formantur in corpore 298.18
Oculi primum moriuntur ibid.18
Oculorum indicia 311.2
Oculi operiuntur morientibus, patefiūt in rogo 294.22
Oculorum mira compositio 294.9.& inde
Oculorum pupillæ consid. ibid.4.& inde
Oculis absoluta uis speculi ibid.9
Oculos aues è manibus cur appetūt ibid.11
Oculos ternos quaternosq; habentes cur creditum 146.43
Oculi quibusdam in pectore 99.4
Oculos in humeris habentes 154.53
Oculum unicum habentes 146.51
Oculorum dolores ne sentiantur 624.38
Oculis salubres aquæ 803.38.& inde
Oculi preciosissima corporis pars 292.55
Oculi non omnibus sunt animalibus ibid. 56.& inde
Oculi diuersorum colorum non nisi homini & equo 293.12
Oculi maxima animi indicia ibidem 39
Oculi animi sedes 293.44
Oculi quomodo sese purificant 294.2
Oculi in arborum surculis qui proprie dicantur 439.50
Oculorum acies quo excitatur 529.41
Oculos excæcans liquor 316.47
Oculus domini fertilissim.in agro 460.49
Oculorū pilos incōmodos replicātia 916.5
Oculorum albugo quo tollitur 584.7.& 916.2
Oculus ferus herba qualis 678.2
Oculi nigri nascentium si placeant 800.36
Oculis contraria 599.27.& 602.6.& 614.27.46.& 639.9
Oculorum claritati inimica 534.47.&540.22.& 541.3
Oculorū aciem hebetantia 532.8.& 533.20. & 539.24.& 550.41.& 553.10.&605.51.& 606.34.& 830.41
Oculis utilia 541.49.& inde.& 547.32.& 617.17.& 732.46.& 766.47.& 779.4. & circà copiosè,& 54.ibidem.& 956.46. & inde.& 967.29
Oculorum claritati conferentia 94. 27.& 526.36.& 534.37.& 536.49.& 538. 27.& inde.& 539.35. & 541.49. & 542.2. & 556.53.& 759.26.& 581.37.& 620.56. & 622.7.& 635.46.& 638.19. & 645.48. & 669.4.& 677.52.& inde per totum.& 679.30.& 711.15.& 736.9.46. & 739.3. & 777.55.& 778.16.33.& inde. & 779. 15.25.& 818.29.45.& 825.29.& 830.32. & 831.3.21
Oculorum aciem excitantia 529.41. & 557.35.& 558.22.& 618.2.& 646.5.& 670.6.& inde per totum
Oculorum caligines discutientia 531.9. & 533.47.54.& 536.18.& 558.21.& 581.4. & 622.7.& 624.17.& 634.46.& 644.53 & 650.21.37.& 652.13.& 665.54.& 670. 46.& 677.19. per totum. & 48. ibidem. & 679.22.43.& 709.43.44.& 732.46. 736.45.& 738.44.& 747.5.34.& inde. & 778.8.10.33.34.& 779.22.& 834.31. & 881.7.& 882.45.& 955.12
Oculorum scintillationib.quid prosit 536. 18
Oculorum adustionis remedia 533.53
Oculorum inflammationes sedantia 578. 50.& 579.33.& 582.32.& 590.15.& 610. 13.&624.43.& 630.29.& 638.41.&766. 47.& inde
Oculorum plumbum tollentia 679.22
Oculorum nubeculas discutientia 533.52. & 594.20.& 718.36.& 778.37
Oculorum cicatrices emendantia 531.16. & 533.52.& 594.19.& 718.36.& 732.47. & 736.48.& 739.4.& 747.7.35.& 778. 55.& 830.33.54.& 833.8.& 855.16.& 941.22
Oculorum epiphoras inhibentia 527.35.& 531.15.& 540.12.& 546.19.& 549.32.& 552.37.& 555.27.& 557.35.& 577.55.& 578.40.& 582.9.& 605.52.& 606.40.& 621.13.& 622.16.& 677.24.& inde per totum.& 679.8.& 680.16.& 711.15.& 747.1.41.& 778.5.& 779.38.41.& inde. & 53.ibidem.& 937.44
Oculorum lacrymationes emendantia 611.7.& 778.2.& 940.1.55
Oculis lacrymosis fricare frontem prodest 732.38
Oculis sine fine lacrymantibus utilissima 779.42
Oculorum lippitudines curantia 714.10.& 733.50.& 736.42.& 747.44.& 779.20. 26.35.& 818.30.& 831.17.879.41.& inde
Oculis lippis aures fricare prodest 732.37
Oculos luscitiosos, siue nyctalopas emendantia 213.1.& 626.34.& 779.11.& 830.52
Oculorum ægylopas curantia 778.54
Vide Aegylopis morbi remedia.
Oculorum pterigia tollētia 830.54.&879. 41.& 611.10
Oculorum epinyctidas sanantia 527.42.& 531.47.& 620.25.& 747.5.& 831.1.& 5. ibidem
Oculorum ulcera purgantia 577.55.& 602.7.& 607.47.& 611.9.& 619.14.& 626.43.& 680.17.& 766.51.& 779.4.& 879.44.& 881.7.& 941.21
Oculorum glaucomata curantia 736.49.& 779.5.38
Oculorū suffusiones discutientia 580.38. & 679.43.& 724.38.& 736.45.& 738. 44.& 777.52.& 778.4.12.34.41.& 830. 39.& 916.2
Oculorum argema siue albuginē tollentia 531.17.& 589.39.& 594.20.& 609.5.& 635.13.47.& 644.53.& 650.33.& 677. 22.& inde.& 732.46.& 736.48.& 739. 28.& 747.7.36.& 777.54.& 778.34. 40.48.54.& 779.16.18.48.& 830.40.& 831.15.& 834.31
Oculorum scabriciei remedium882.11.44. & 917.12
Oculorum ruptas tuniculas adiuuantia 778.31.45
Oculis ictu cruentatis remedia 590.27.& 778.55.& 779.26
Oculorum tumorem ruboremq; sedantia 606.16.& 679.19.& 830.47
Oculis cruore suffusis conuenientia 939.51
Oculorum nimium uigilijs fatigatorū remedia 883.28
Oculis si quid inciderit 549.35.& 732.8
Oculorum sordes purgantia 549.12.& 640.40.& 879.41
Oculorum morbi remedia 526.36.& 527. 35.& 528.17.& 531.16.& 533.47.& inde. & 534.39.& 540.10.& 552.38.& 581.6.& 590.15.& 604.31.& 605.13.& 610.47.& 618.39.& 619.13.& 619.24.& 621.21.& 634.1.& 639.8.& 646.32.49.& 647.20.26.& & 649.32.& inde.per totū.& 679.8.& inde multa.& 705.43.& 19.& 717.49.& 718.34.& 719.& 51.& 736.42.& inde 738.42.& 744.1.& 746.56.& inde.& inde.& 766.25.& 767.36.& inde copiosè.& 779.11.& inde 804.35.& 824.32.& 826.31.& inde copiosè.& 879.21.41.& 883.10.28.& 889.43.& 916.16.& 42.& 937.43.& 939.20.& 940.2.& & 26.54.ibid.& 941.42
Oculis iumentorumpecorumq; claritatem facientia 650.36.& 77
Oculorum iumentorum albugines emendantia
Oculorum iumentorum medicamenta 677.52
Oculorum superstitiosa medicamenta 34.& inde.& 650.33.& 730.2.& 73 & 777.47.& 779.20.44.& 831.3. 12.& inde
Odinolyontes pisces
Odisseæ Homeri materia 7
Odium ex æmulatione auidissimū
Odium qua ratione incurritur 73
Odontites herba qualis 7
Odoramentorū differētiæ in quibus
Odoratorum sapor amarus
Odoratissima quæ sint
Odoratorum copia 32
Oderatu salutare deficientibus quid
Odor quid sit 2
Odorum consideratio 381.54.& 3
Odore adulteratio deprehenditur 3
Odorum materia,tractatur toto 12 libro prologo
Odorem celerrime euanescere 33
Odores optime seruantur in oleo 33
Odorem non sentit qui gerit ibide
Odorum fructuum diuersitas 38
Odor & sapor non simul in eodem
Odores quotidie gigni 56
Odor & solertiam potu tollit 56
Odorum differentię, natura, diuersitas 4.per totum
Odore tantum uiuentes homines
Odorem grauem tollentia 6 & 622.19
Odorem bonum facientia 6
Oecon quid 94
Oenanthæ auis descriptio 25
Oenanthe herba & ex ea medicinæ 610
Oenanthe quid 329.54.& 360.53 & 371.11
Oenanthes flos maxime durat 569
Oenanthe unde dicta ibid
Oenanthe ubi optima 610.54
Oenanthinum unguentum 331.1 & 360.53
Oenanthinum oleum 610.33
Oenanthini olei natura & medicinæ ex ea 620.38
Oenante uinum 357.48
Oenias pictor 910.20
Oenothera herba qualis 697.13.& 702.3
Oenotheris herba qualis 654.55
Oenotri frater quis 51.34
Oesypi in medicinis usus 777.37.& 785.36.39.& 801.21
Oesypum quid 766.56
Oestrus apum genus 28.30
Oetum herba qualis 57.54
Ofilij Clodiæ senectus 1742
Ofilij histrionis interitus 178.32
Oleacum ab oleo deductū nomen 915.47
Oleagina uua quare dicatur 352.51
Oleagini gemmæ 958.47
Olea Mineruæ sacra 312.47
Oleæ non decidunt folia 396.33
Oleum non accendebatur in sacris 385.24

Oleam pollui prophanis usibus fas non est ibidem
Oleæ corona ubi in usu 369.45
Oleæ consideratio 367.17.& inde
Olea quando primum in Italia ibidem 19
Olea genera tria ibidem 39
Oleæ fructum sator eius nullus uidit ibi.34
Olea tarde crescit ibidem 35
Oleæ natura qualis 368.20.per totum
Oleam ne stringito, néue uerberato, uetus lex 368.42
Oleam morsu capræ sterilescere 371.54. & 450.51
Oleæ frondes quales 397.48.& 398.2.11
Olea quando germinet 399.50
Olea quando floreſcat ibidem
Olea non sentit cariem neq; uetustatem 413.38
Olea apta ualuarum cardinibus 415.53
Olea prima in certamine Mineruæ & Neptuni 417.11
Oleam ducentis annis uiuere ibidem 20
Oleæ quando maxime nocet pluuia 420. 14.& 449.45
Olearum conceptus quando 420.15
Olea quibus gaudet 426.4
Oleæ plantæ quantum inter se distare debent 431.19
Olea in Betica maxima arborum ibid.22
Olea miliaria cur dicatur ibidem 23
Olearum insitio 435.25
Olearum plantationis consideratio 436.1. per totum
Olearum taleæ quales esse debent & quomodo ponendæ ibidem
Oleæ quibus locis & quo tempore serendæ 436.27
Olea ubi non bene ponitur ibidem 40
Oleæ quæ uitibus apta 445.45
Olearũ morbus 349.2.45.& inde
Olea quam capra lambit sterilescit 450.51
Oleæ qualiter fertiles fiunt 454.15
Olea ubi non nascitur 568.14
Olearum arborum medicinæ 619.6. per totum
Olearum florum medicinæ 619.21.& inde
Oleæ radicis medicinæ ibidem 30
Oleis solum quod optimum 423.1
Oleæ & quercus inter se inimicæ 632.42
Oleum quid sit 368.23
Olei liquor membra recreat 312.52
Oleum aptissimum ad unguenta seruanda 332.42
Olei consideratio 368.2.& inde.per totum
Oleo uetustas tædium affert ibidem
Oleum in Italia optimum ibidem 7
Oleum in unguentis ibidem 10
Olei augmentum quando ibidem 24
Oleum quando & quibus uitiatur ibid.26
Olei causa calor est ibid.36
Olei paucæ differentiæ 369.35
Oleo ut uino palati gratia nulla ibidem
Olei naturæ descriptio ibid.40.per totum
Olei utilitas ibidem
Olei in gymnasijs usus ibidem 43
Oleum quomodo faciendũ 370.6.per to. tum 371.35
Olei ueteris usus
Olei factitij consideratio 370.30.& inde per totum
Oleum quidam è piscibus faciunt 371.9
Oleo Saturni simulacrum repletum Romę ibidem.33
Oleũ uuas seruat ne à uespis tãgãtur376.28
Olei liquor foris hominibus gratissimus 367.4
Olei liquor necessarius ibidem
Olei caritas futura quomodo dignoscitur 489.56.& inde
Oleum ante tempus emptum, à Thalete Democritoq; ibidem 53
Oleum quæ odiunt 510.25
Oleum ex castaneis ubi 371.8
Oleum ex Raphani semine 512.7
Oleum Sesamæ ubi 141.51
Olei balsamini natura & medicinæ ex eo 622.5
Oleum herbaceum quid & ad quid utile ibidem 31
Oleum laurinũ & ex eo medicinæ 621.25
Olei medicinæ 620.31.& inde per totum
Oleum quod optimum ibidem 32
Olei omphacij natura, & medicinæ ex eo 620.36
Olei œnanthini natura & ex eo medicinæ ibidem 38
Olei effectus ibidem
Olei cicini natura & ex eo medicinæ 621.4
Olei factitij medicinæ 620.32.per totum
Oleum picem è pannis extrahit 633.4
Oleum calci solum miscetur ibidem 5
Oleo quædam restinguntur 855.36
Oleo extinguntur quædam quæ aqua accẽduntur 939.31
Oleum in quibusdam reperiri fontibus 805.7.& inde
Oleo apes & reliqua insecta exanimantur 282.55
Oleum à quo repertum primo 180.49
Oleastrense plumbi genus 887.49
Oleaster arbor quæ loca amet 395.53.& 436.35
Oleaster non sentit cariem neq; uetustatẽ 413.36
Oleaster quo primo Hercules coronatus est 417.10
Oleastri corona in olympicis 369.49
Oleastri factitium oleum quale 370.36
Oleastrum buxum quale 395.21
Oleastri natura & medicinæ ex eo 620.11. per totum
Oleastro se elephantes sanant 198.14
Olenus uates 725.43
Olympias pictrix fœmina 911.13
Olympias Thebana medicinæ perita 554. 28.& 758.38
Olympiæ uictoribus statuæ dicabantur 867.40
Olympiæ statuarum ingens copia 870.38
Olympia quæ equa uicerit 269.23
Olympiæ quis semper uictor 173.33
Olympiæ athleticam Hercules instituit 181.47
Olympias uentus 20.56
Olympias uentus Euboiæ peculiaris 450.15
Olympiorum ludorum corona 369.49
Olympus Macedoniæ mons Buxo abũdat 395.28
Olympus mons Lauro abundat 404.19
Reliqua quære parte secunda.
Olympij Iouis simulacrum quale & à quo 872.56.& 877.27.& 921.48.& 898.8.& 170.2
Olyra tritici genus 463.13.& 465.1.45.& 467.4.& 603.50
Olyræ tritici medicinæ 603.50
Oliuæ consideratio capite primo & septem sequentibus libri 15
Oliua Mineruæ sacra 312.47.& 213.11
Oliua ubi sterilis 315.38
Oliua quando primo in Italia 367.19
Oliua ubi proueniat & ubi non ibid.38. per totum
Oliuæ genera tria ibid.39
Oliuæ liquores uarij & eorum bonitas ibi. 45.& inde
Oliua quando colligi debet ibid.51. & 368.24.& inde
Oliuarum baccas ubi aues non appetunt ibidem 12
Oliuæ natura qualis ibid.20.per totum
Oliua quid in se habeat ibidem
Oliuæ amurca quid ibid.371.40.per totũ
Oliuæ colligendæ lex quæ 368.42
Oliuæ nomina plura ibidem 55.& inde.& 369.52.per totum
Oliuæ collectæ seruandi ratio ibidem 7
Oliuæ quomodo condiuntur ibidem 22.& 51.ibidem per totum
Oliuarum cultura 369.51.per totum
Oliua ubi serenda ibidem
Oliua quibus infestatur ibidem 56
Oliuarum seruandarum ratio 370.6. per totum
Oliuarum baccæ 367.50
Oliuæ succus qualis 382.6
Oliuas in mileto erucæ depascunt 449.50
Oliua quando colligenda 495.49
Oliuæ flores apes non attingunt 570.18
Oliuæ usus & medicinæ 619.30.& inde
Oliua si à capra lambatur sterilescit 213.10
Oliuantibus lex 368.42
Oliueti dispositio 436.17.44
Oliueti prodigium 452.2
Ololygontes ranarum mares 297.14
Olorum alitum consid. 253.3.& inde
Olorũ in morte flebilis cãtus fabulosus, ibi.
Oloris cum aquila inimicitia 272.46
Olorum similitudinem onocrotali habent 262.30
Olus quam terram cupiat 476.10
Olera ne uermes rodant 524.26
Oleris marini medicinæ 833.56
Olusatrũ her. & eius natura lausq; 522.24
Olusatrum & ex eo medicinæ 540.40
Ombria gemma 972.10
Omæ ficus quæ 377.5
Omphacij olei consid. 360.51
Omphacij olei natura & medicinæ ex eo 620.17
Omphacium uinum quomodo fiat 360.51
Omphacij uini medicinę 610.43
Omphacocarpos herba qualis 708.43
Onagri, id est syluestris asini consideratio 208.48.& inde
Onagri ubi præcipui ibidem 49
Onagri feræ in medicinis usus 745.46.& 754.15
Onagri ubi non sint 216.12
Onesicritus scriptor quis 130.10. & 132.21.& 155 32
Onyches marmor 927.40
Onychis gemmæ consideratio 960.31
Onyches pisces 839.13
Onychina pyra 374.43
Onychitis cadmiæ genus 879.27
Onychi puncta gemma 964.32
Onisсos uermis 780.26.& 789.20. & 791.16
Onitis, id est origanum 548.10
Onitis Heraclij herbæ genus ibid.25
Onyx pisces 841.40
Onochilos herba & ex ea medicinę 593.41. per totum
Onocrotali aues quales 262.31
Ononis herba 573.26.& 574.32.& 708.14
Onopyxos herba 573.51
Onopordon herba qualis 718.42
Onosma herba qualis ibidem 38
Opali gemmæ consideratio 959.11
Opali gemmæ uitia ibidem 32.& inde
Opheostaphyle frutex 346.11
Ophicardelos gemma 972.20
Ophidion pisces 841.16
Ophion animal 744.41.& 802.11
Ophiostaphylos uitis genus 612.47
Ophites marmor unde 927.11.15.& 941.48
Ophiusa herba qualis 654.21
Ophrys herba qualis 704.21
Opiferæ deæ ædes 297.28
Opimiana uina cur dicta 360.17
Opimius L. consul 355.3
Opimius contra C. Gracchum 355.3.& 849.22
Opij ueneni remedia 676.1
Opij uenena quo extinguntur 543.33
Opion quid & qualiter fiat 551.7.& circà
Opion mortem affert ibid.
Opij experimentum quod ibid.29
Opion quomodo optime seruetur ibid.37
Opion medicus 530.34.& 597.51
Opisthotonon quid 750.25
Opisthotonicorũ, id est ceruicis rigore laborantium remedia 530.15.50. & 537.

& 537.4.& 545.30.& 550.46. & 554.44. & 556.11.& 577.23.& 589.31.& 597.15.& 601.22. & 638.21.& 647.7. & 696.55. & 699.43.47. & 715.47. & 750.22. & 819. 33.& 833.26
Opobalſamum quid 328.2
Opocarpathum uenenum 745.39
Opacarpathon & eius remedium 834.24
Opopanax in tyriaca 559.48
Oporice medicamentum 649.49
Oppida in deorum tutela 726.9.& inde
Oppidũ Cecrops primus inſtituit 180.9
Oppius Capito quis 160.33
Oppugnatio urbiũ quib.uerbis fiat 726.7
Opuntia herba qualis 575.13
Opus quod cui aptum tempori 485.15. & circa
Opera quali luna perficienda 496. 2.per totum
Opera artificum mira 928.20.& inde.& 7.ſequentibus capitibus
Orationis proſaicæ inuentor 110.26. & 181.44
Oratius Cocles à ponte ſublicio hoſtes arcuit 868.33.& 933.38
Oratij Coclitis ſtatua 868.33.& 869.33
Oratij ter gemini 156.17
Orbicularis figura qualis 1.29.per totum
Orbis miracula ſeptem. Quære Miracula orbis ſeptem
Orbitas in ſumma autoritate 348.48
Orbonæ deæ ædes Romæ ubi 3.14
Orca piſcis in Oſtienſi portu quando uiſa 218.52
Orcarum cum balenis pugna ibidem 39. & inde
Orcæ piſces 840.41.& 218.39
Orca gemma 972.9
Orchis herba qualis 713.2
Orchis herbæ medicinæ 694.54.& 699.32.& 702.1
Orchis piſcis qualis 823.15
Orchites genus oleæ 367.39.& 368.51
Orchomenius calamus fiſtulis aptus 407. 34.53
Orchomenij lacus mirum de calamis ibi.53
Orcynos piſcis 841.26
Ordearia pyra 374.44
Oreon herba qualis 719.21
Oreoſelinum herba 517.53
Oreoſelini deſcriptio ac medicinæ ex eo 540.47.50
Oreſtes Aegiſthum perimit 910.26
Oreſtis corpus refoſſum& eius magnitudo 161.49
Oreſtis iudicij ſculptura 863.56
Oreſtis pictura 910.26.30
Orfitus Cornelius conſul 16.37
Orfitus Romanus 157.14
Organa hydraulica quis inuenerit 169.40
Orientis populi quo uino utantur 361.18
Orientis populi potus ex fruge 366.54
Orientis populi funes ex palmæ folijs faciunt 397.52
Orientis populi bella calamis conficiunt 406.53.& inde
Orientis mare refertum ſyluis 347.4
Orientis locis nihil naſci ibidem28
Orientis pix optima 363.37
Orientis ueſtes ex qua materia 647.5
Origani herbæ cõſideratio & medicinæ ex eo 548.8.per totum.& 567.55
Origani ſemen minimum 568.3
Origanum & braſsica inimica 632.46
Origanum Heracleoticum quod 662.44
Origano uinum conficiunt 361.35
Origes caprarũ genus 214.36.& 272.29
Orionis cœleſtis ſigni exortus 485.26.& 487.51.& 489.22
Orionis ſyderis occaſus 487.47
Orionis ortu tempeſtates fieri 490.38
Orionis gladij occaſus. 494.54
Orionis gigantis corpus quale 161.49
Orites gemma 972.14
Oryx animal quale 308.6
Oryx fera quæ 18.20
Oriza frumenti genus 464.30.& inde
Oryzæ uſus maximus in Italia ibidem
Orizæ oleum 371.8
Orminij herbæ medicinæ 539.48
Orminos agrios herba 694.53
Ormini herbæ genera,natura,medicinæ 609.1.& inde
Ornatus immodicus notatur 232.3.& inde. & 233.18.& inde.& 48.& inde ibid.
Ornithia,id eſt Zephyrus uentus 321.19.& 22.5
Ornithogale herba qualis 575.4
Ornus arbor montes amat 395.47
Orobanche herba qualis 474.44
Orbobanchę ſemen in medicinis 609.26. & inde
Orobitis quid 854.48
Orodes ubi Craſſum ſuperat 124.36
Oroëticum uinum 357.47
Orpheus poëta de herbis 659.56
Orphei uatis patria 77.29
Orphus piſcis 225.10.& 841.48
Orthampelos uuæ genus 353.11
Orthomaſtica poma 374.12
Orthopnoicis, id eſt difficulter ſpirantibus utilia 544.25.& 550.17.& 580.7.& 581. 3.51. & 582.18.27. & 589.31. & 598.52. & 630.37. & 636.12. & 645.43. & 650.41. & 652.9. & 686.54. & 700.22.&716.30. & 720.11.& 721.19 . & 722.1. & 741. 47. 826.22.& 855.14
Orthagoriſcus piſcis 841.28
Ortygis herba quæ 574.51
Ortygometra auis coturnicũ dux 253.19
Ortus ſyderum cognitio bifariam 483.5.& inde
Os boni odoris faciens 559.41
Oris conſid. 292.47.& 295.22.& inde
Oris loco,uolucres roſtra habent 295.24
Oris differentiæ plures ibidem & inde
Ore concipientia animalia 270.17
Ore quod animal careat 286.38
Ore carentes homines 145.45.& inde
Oris halitus quomodo iucundior fiat 549. 22.& 766.3
Oris malum odorem tollentia 617.55.& 620.18.& 623.48.& 631.29
Oris graueolentiam tollentia 748.38.& 598.54.& 750.7
Oris ſuauitatem facientia 605.33
Oris ulcera ſanantia 531.11.& 537.52. & 540.34. & 545.33.& 547.14.& 549.5. 552.40.& 554.19.& 576.56.& 577.42. & 606.42.& 611.5. & 619.45. & 624.51. & 630.44.& 632.10.& 633.52.& 641.26.& 642.50.& 643.47. & 648.44. & 691.31. & 695.4.& 718.19.& 737.33. & 749.31. & 760.27. & 880.4. & 881.9. & 882.2. 45.& 883.30.& 916.43.55
Oris circumlitionum remedia 638.19
Oris morbi remedia 552.40.& 577.42.& 601.54. & 606.38.& 619. 41. 44. 52. & 620.18. & 621.53.& 624.51.& 628.20. & 633.53.& 647.26.& 648.23.& 649.3. & 750.7.& 826.25
Oſſa præciſa quæ recreſcunt 302.51
Oſſa concreta quibuſdam eſſe 162.32.55
Oſsium fractorum remedia 529.48.& 541.50.& 610.50.& 699.33.& 713.30
Oſſa è terra naſcentia 938.29
Oſſa fracta quibus extrahuntur 557.47. & 580.8. & 609.18. & 613.11.33. & 676. 48.& 677.12.& 701.33.& 882.46
Oſſea ligna quæ 410.22
Oſſei lapides 938.29
Oſsifraga auis 245.42.47.& 246.2
Oſsifragi in medicinis uſus 790.11.33.& 791.13
Oſcines aues quales 250.10.&255.18.& 256.22
Oſcitatio lætalis grauidis 157.40
Oſculum dare propinquis cur inſtitutum 359.43
Oſyris dei templum inclytum 101.43. & inde
Oſyris herba qualis
Oſyrites herba
Oſtentorum libri Ariſtandri
Oſtentorum uires
Oſtentorum interpretatio à quo 181.25
Oſtentorum materia & inde. & 251.7. & 256.55.per 451.23. per totum. & 476.19.& 215.33.& inde
Oſtracias gemma
Oſtracites gemma
Oſtracius piſcis
Oſtracitæ lapides quales & 968.52
Oſtracitis Cadmiæ genus
Oſtrea lunari poteſtate augeri,min 13.39
Oſtrearum uiuaria à quo primum
Oſtreæ ſilicum duritia teguntur
Oſtrearum natura & inde
Oſtrearum generatio
Oſtreæ capita non habent
Oſtreæ ubi optimæ & inde
Oſtreorum conſideratio, natura, loca 829.13.& inde per totum
Oſtreorum magnitudo
Oſtreorum medicinæ & inde
Oſtreorum copia ubi
Oſtrea & inde
Oſtrya arbor
Oſtrys arbor
Othone herba qualis
Othonis M.inuentum
Otria piſcis
Otides aues quales
Otis auis qualis
Ouans quis primus Romam ingreſſus 384.9
Ouantes Myrtea corona utebantur
Ouidij liber de piſcibus 841.45
Oues quando lauandæ
Oues quando tondendæ
Oues qua ratione fœminas pariant
Oues qualiter paſcendæ
Oues qua ratione gignantur
Oues aquis colorem mutantes & inde
Ouium impendio mulctatio dicebatur 456.41
Ouium honor apud ueteres
Ouium effigies in ære à Seruio rege primum
Ouium dente ſegetes depaſcendæ 34
Ouium lac quale
Ouium in medicinis uſus 797.14
Ouium genera duo
Ouium generoſitatis ſigna
Ouium caudæ cubitales
Ouorum conſideratio 767.11.per totum
Oua pro uaſis habita
Ouorum natura,medicinæq; per totum
Oua quo tempore ſupponenda 7
Oua quot modis in cibis
Ouorum glutinum
Ouo perfuſum lignum,non ardet
Ouorum mirum & inde
Oua,quæ quadrupedes pariant per totum
Ouorum auium differentiæ per totum
Oua oblonga gratioris ſaporis ſecundũ ratium
Oua quæ fœminam, & quæ marem pariãt,

ibidem.34
Oua qualiter incubanda 265.19
Oua sterilia qua arte noscuntur ibidem.24
Oua citra incubitum gignentia ibidem.35
Ouorum auguria 265.41.per totum
Oua sine gallinis igne fouentur ibid.47
Oua hypenemia quæ 266.37. & 267.20
Oua urina 267.27.
Oua sine maribus interdum nasci ibid.21 & inde
Oua zephyria quæ ibidem.26
Oua aceto macerata emolliri,ut per annulos transeant ibidem.28
Oua quomodo optime seruentur ibid.29
Oua sine incubitu ubi nascantur 265.35
Ouorum experimentum pulchrum ibidem.37
Ouis uiuentes homines 87.7
Oxalidis herbæ consideratio 555.8
Oxycedrus arbor 336.40
Oxygala quid 742.22.27
Oxylapathon herba, & medicinæ ex eo 555.12.22
Oxymel qualiter fiat 362.33
Oxymelitis confectio, & medicinæ ex eo 618.7. & inde
Oxymyrsina herba qualis 679.40
Oxymyrsine arbor 371.1. & 383.44
Oxymyrsinæ olei natura,& ex ea medicinę 622.37
Oxymyrsine quid,& ex ea medicinæ 631.16.23
Oxypora quæ sint 558.35
Oxys Iunci genus 576.10.14
Oxys herba qualis 718.52
Oxyschœnon Iunci genus 576.8
Oxytriphyllon quid 567.42
Ozena piscis 229.35
Ozenarum morbi remedia 647.44
Ozenitis uirus redolet 318.13

P

Pabula luxuriosa non semper pinguis soli indicium esse 422.16
Pacuuius Taurus ædilis plebis 868.36
Pacuuij Poëtæ picturæ 892.54
Pacuuius Poëta Ennij nepos ibidem.55
Pades arbor quæ 65.24
Padus fluuius non uisus Herodoto 314.44
Pæantides gemmæ 972.39
Pæderos herba 523.22. & 597.20
Pæderos gemma 959.41.& 965.15.55
Pæoniæ herbæ consideratio 662.21.& inde.& 715. 29
Pæoniæ herbæ medicinæ 699.49.& 701.36
Pæon medicus ibidem
Pagana lex qualis 727.34
Pagri piscis consideratio 225.5
Pagri piscis in medicinis usus 836.32
Paguri cancrorum genus 230.51
Palacræ auri genus 853.11
Palacranæ auri genus ibidem
Pala arbor qualis 315.20. per totum
Palatina tribus Romana 457.1
Palatina domus à quibus 924.38
Palatina Venus 920.23
Palatina ædes Apollinis 949.43
Palamedis fasce gladium condentis pictura 908.26
Palamedes quas literas reperit 179.47.52.& alia.181.19
Palearum cõsideratio, differẽtiæ, usus,&c. 493.12
Palearum tritici uel hordei medic. 603.46
Palearum tritici medicinæ ibidem
Paleæ optimæ quæ 472.48
Paleatum lutum quod 376.10
Palæmonis insignis Grammatici ager 354.16
Palilicium sydus 486.48
Palimpissa quid 638.17
Paliuri arboris consideratio 344.3
Paliurus arbor quando germinet 399.9
Paliuri arboris medicinæ 647.53
Paliurus spinæ genus ibidem
Pallas. Quære Minerua.
Pallas seruus quidam ditissimus 861.5
Pallorem inducentia 545.12.& 52.ibidem. & 553.34
Palmarum arborum consideratio, natura, genera 333.38.per totum
Palmæ in Italia steriles ibidem.40. & 404.4
Palmæ uinum ferunt , & panem faciunt 333.42.& 336.4.& 361.18
Palmarum sexus 334.15.35
Palmarum genera quadraginta nouem 335. 19
Palma ex se ipsa renascens ubi sit ibid.32
Palmis strangulati milites Alexandri 336.26
Palmarum folia in usu scribendi 338.53
Palmæ in Aethiopia quales 341.31
Palmarum succus qualis 382.7
Palmarum fructus quo placeant ibidem.54
Palmæ statim à ligno recedunt ibidem.34
Palmarum fructus sine ligno ibidem.38
Palmis non decidunt folia 396.33
Palmarum folijs funes faciunt 397.52.& 505.41
Palmarum folia duplicia 398.6
Palmæ facile fructum perdunt 400.37
Palma pondus ualide sustinet, quoniã in diuersum curuatur 415.4
Palma Deli insulæ uetustissima 417.9
Palma quomodo fiat sterilis 449.41
Palmarum nemora ubi 104.11
Palmarum uinum 333.42
Palmarũ nobilitas uitibus, oleisq; proxima 622.38
Palmarum fructus quibus inutilis ibidem
Palmarum medicinæ 622.39.per totum. & 55.ibidem.per totum
Palmæ ubi probatissimæ 622.53
Palmæ Elatæ,siue Spathæ, natura ibid.56
Palmati lapides quales 938.30
Palmei uini medicinæ 617.1
Palmeo uino qui utantur 361.18
Palmesia uina unde 356.38.& 361.18
Palmiprimum quid 361.21
Palmæ meridiem spectare debent 445.56. & 446.40
Palmitum uitium consideratio 443.2.& inde.& 445.56
Palpebrarum animaliũ cõsideratio 294.47.& inde
Palpebræ quibus non sunt ibidem.54
Palpebræ cur à natura datæ ibidem.50
Palpebræ deficiunt, Venere abundantibus ibidem.52
Palpebrarum pili quo disponuntur 599.24
Palpebrarum morbi remedia 625.33 & 637.41. & 638. 42.& 679.32. & 680.19. & 737.9. & 747.37.& 800. 48.& 830.43. & 831.28
Palumbium auium consideratio 258.45. per totum
Palumbes lauro sese purgant 198.17
Palumbes hyeme abeunt 254.7
Palumbi bis anno pariunt 264.47
Palumbi quot oua pariunt, & eorum incubandi ritus 266.22.& inde
Palorum consideratio 438. 15. per totum
Pamphilus pictor 901.3.9. & 907.34
Pamphili Bebij interitus 178.11
Pamphilus Qu.consul 340.48
Pamphila mulier Bombicinæ uestis reperitrix 284.17
Pampinarium quid 443.14
Pampinandi tempus quando 487.38.56
Pampinorum medicinæ 610.14.& 611.54
Pan Deus,uide infrà Panos.
Panax herba idem quod ligusticũ secũdum quosdam 547.15
Panax contra serpentes ibidem
Panacea Aesculapij filia 909.33
Panaces Chironion 662. 46.& 667.27.& 676.7
Panacis consideratio 329.13.& 525.32
Panacis oleum 371.18
Panacis sapor 525.32.& inde
Panacis herbæ uaria nomina 522.42.
Panacis herbæ consideratio 662.30.& inde.& 672.5.& 676.6.& 677.24
Panaciam filiam suam appellauit Asclepion 662.33
Panacis herbæ medicinæ 685.52.& 692.9.19.& 693. 5.& 694. 11. 30.& 695.42.& 696.38.& 697.10. 23.& 698. 8.12.& 700.43.& 701.4.& 702.38. 45
Panathenaicon unguentum apud Athenas 331.6
Panchrestos quid 628.8.& 940.7
Panchros gemma 972.20
Pancratiastarum simulacrum 873.31.42
Pancration,id est,Cichorium 535.39
Pancration herba qualis 719.39
Pandectæ librorum inscriptiones prologo primi
Panæus pictor 898.5.26
Panæus fil.Phidiæ 944.11
Paneros gemma 972.28
Pangæi montis rosæ 562.34
Pangonius gemma 972.25
Panicum fruges quando serendum 461.31.& 487.6
Panici spica qualis 462.1
Panicum unde dictum ibidem.3
Panici genera plura ibidem.7
Panici usus in Gallia,& Aquitania 468.3
Panicum ubi seri non debet ibidem.8.& 487.7
Panicum ne aues tangant 475.25
Panicum ubi serendum ibidem.50. & 487.7
Panicum,& ex eo medicinæ 605.9
Paniculæ flos si aures intrat exurdat 840.16
Panis differentiæ, & medicinæ ex eo 606.2.& inde
Panis nauticus ad quid utilis ibidem.10
Panis Sitanius ad quid ibidem.13
Panem conficere Ceres reperit 179.40
Panis è milio, & panico 472.10
Panis uaria pondera 463.49. & inde
Panes quot ex modio tritici 466.44
Panis faciendi ratio, & eius differentiæ 468.14.per totum
Panis ubi fiat ex piscibus 155.55
Panis appellationes unde ibidem. & inde
Panis uaria confectio ibidem.& inde
Panes ipsi Romani faciebant 468.51
Panem faciendi ratio mulieribus propria ibidem
Panes secundum dignitatem personarum 508.39.& inde
Panis Alexandrinus qualis 546.47
Panis cum Anisо conditur 549.19. & inde
Panis ex herba ubi fiat 594.22. & inde
Panis saluberrimus quis 596.5
Panisci pictura 910.32
Pannucea poma 374.15
Panorum morbi,id est,faucium, auriũmue & inguinum,tumorum remedia 526.41. & 542.9. & 553.16.43. & 554. 53.& 578.30. & 580.15. & 589. 35. & 591.3.21.24. & 592.17. & 595.5. & 596. 25. & 604.26.& 605. 20.& 606. 46.& 608. 4.34. & 609.7.& 618. 47. & 619.23. & 626.14. & 627. 50.& 634.2.13. & 635. 26. 52. & 637. 39.& 638.9. & 641.24. & 645. 46. 647. 56.

& 656.51. & 694.30. & 712.50. & 715.7. & 731.2. & 733.37. & 740.30. & 743.13. & 792.4. & 827.3. & 830.1. & 880.27. & 918.12. & 938.18

Panos Dei pictura 899.22. & 905.28

Panos simulacrum 923.25. & 924.20

Panse unde dicti 307.47

Panse Seruilij interitus 178.15

Pansebastos gemma 972.31

Pantherarum consideratio 192.18. per totum. & 198.6

Panthera auxilij causa ad hominem cõfugit 192.18. & inde

Pantherarum maculæ spectandæ ibid.41

Pantherarum odor quadrupedes allicit ibidem. 45

Pantherarum astus ibidem.46

Pantheræ senatusconsulto statutũ ne in Italiam adueherentur ibidem.53

Pantheræ à quibus in ædilitate Romam aduectæ ibidem.56

Pantheræ Aconito necantur 705.32. & 198.6

Pantheræ in seruandis unguibus ingenium 189.36

Panthera sola odorata inter animalia 565.37

Pantherarum oculi quales 957.45

Pantheræ cor maximum 298.34

Pantheris quid contrarium 705.32

Pantherarum carnibus uiuentes homines 146.52

Pantheræ quos non attingant 772.37

Pantherinæ mense citreæ 342.16

Pantheon templum Romæ quale, & à quo 867.11. & 924.41. & 933.53

Panticapeum urbs Cimmerica laurum non nutrit 404.20

Papauer herba in honore apud Romanos 523.18

Papaueris succus soporiferus mortẽ affert 551.4

Papaueris sylueſtris natura, & medicinæ ex eo ibidem.25

Papaueris genera plura 550.50. & duobus mox sequentibus capitibus

Papaueris medicinæ ibidem.51. & inde

Papaueris scapi sapor qualis ibidem.56

Papaueri folia quando cadunt 462.43

Papauer quando serendum 481.22. & 484.23

Papauer contra faucium morbum 484.27

Papaueris genera, natura, satio, usus 623.4

Papauera à Tarquinio Superbo cur excussa ibidem.17

Papaueratæ uestes 211.49

Papellius Sex. consul 249.3

Papilio uermis inter mala medicamẽta numeratur 746.19

Papilio Apum inimicus 282.47

Papiliones quo nascantur modo 289.21

Papilionis aduentus, ueris initium indicat 482.3

Papiliones Apum pestis quo tolluntur 571.44

Papinius Sex. consul 244.50

Papinius Sex. consul Plinij tempore 373.35

Papyriana lex 849.8

Papyrius Cn. cum dentibus natus 161.11

Papyrius Cn. consul 16.45

Papyrij L. prætoris iudicium 157.21

Papyrij Lucij uotum si Samnites uicissent 359.48

Papyrius Masso de Corsis triumphat Myrto coronatus 384.16

Papyrij cursoris dictum de radice 429.49

Papyrius Cursor quid in terrorẽ prætoris Prænestinorum ibidem

Papyrij Fabiani laus 937.3

Papyrianum horologium 183.10

Papyri fruticis consideratio 338.48. & 339.50

Papyri fruticis medicinæ 644.44. & inde

Papyrum neutri generis 339.12

Papyro dij coronabantur ibidem.18

Papyro quidam nauigia texunt 339.26. & 130.19

Papyri usus uarius 339.25

Papyri pomum quod 383.3

Pappon genus seminis 574.23

Pappus herba 681.3

Pappus sculptor 924.7

Pappum quid 345.18

Papulas ulcera generantia 553.39

Papularum, id est Tuberculorum corporis, quas brussola Itali nominant remedia 535.10. & 631.12. & 639.29. & 698.29. & 743.11. & 756.51. & 818.37. & 916.43. & 918.19

Parra auis quo tempore nõ apparet 492.18

Parra auis qualis 290.37

Paralion herba 552.17

Paralysis remedia 528.2. & 547.1. & 601.27. & 638.22. & 697.20. & 711.7. & 716.30. & 793.44. & 819.18. & 826.43

Paralyticorum remedia 536.53. & 547.1.7. & 602.1. & 645.28. & 665.48. & 741.28. & 825.13

Paralius herba quæ 691.33

Paranites gemma 965.9

Paraphorum Aluminis species 915.41

Parasangæ mensurarum genus 136.34

Parasius pictor 895.19. & 899.35. 45.53

Parasij pictoris pater quis 898.55

Parasij pictoris opera ibidem.54. et inde. per totum

Pardalianches, id est, Aconitum 198.8

Pardalium genus unguenti 331.8

Pardalios gemma 974.8

Pardorum ferarum consideratio 192.50. et 272.34

Pardi feræ qualiter ungues custodiant 189.36

Pardis lingua qualis 297.7

Parentandi consuetudo qualiter 470.19

Parentum honoris, ac renerẽtiæ exemplum 655.55. et 158.50. et inde

Parentum ingratitudinis exemplum 267.47. et 285.34. et 285.16

Parentes necantia ibidem

Parerga quæ 904.38

Parætonium color qualis 894.42. et 895.27. et inde

Parætonium quid 855.6. et 894.42. et 895.27

Parianus piscis 840.54

Paridis Iudicij, Helenęq; amoris ac Achillis interitus simulacrum 876.3

Paridis os marmore percussum 925.45

Parere quo facilius possit mulier 550.3.9

Pariendi facilitas qualiter 583.31. et 737.49. et inde

Parietum consideratio 914.11. et inde

Parietes fornacei ibidem

Parietes lateritij 943.23

Parietes marmorei 926.26

Parietes picati ubi 942.54

Parietes herbis tingi 586.54

Pandion Rex 133.48

Paris numeri uirtus 528.11

Peristereos herba quæ 672.54

Parmeniscus scriptor 494.42

Parnassus mons laurum spectatissimam habet 385.13

Parnassus mons quales habet abietes 411.44

Reliqua quære parte secunda.

Paronychiarum, id est unguium morbi remedia 580.9. et 606.10. et 611.9. et 720.19. et 631.53. et 633.54. et 657.6. et 735.53. et 641.29

Parotidum, id est Aurium apostematum remedia 526.41. et 538.37. et 548.37. et 554.22.52. et 555.29. et 557.36. et 689.35. et 591.3.25. et 596.34. et 601. 11. et 626.15.38. et 627.10. et 634. 11. et 47. et 715.7. et 730.5. et 743. 17. 22. et 780.10. et 830.1. et 831. 48. 12

Parrhasius pictor. Vide Parasius

Parsimoniæ exempla 456.8.25. et & 460.20. et 263.37. et 283.3. et 862.4. et 863.33

Parthenis herba quæ

Parthenium herba quæ 663.39

Parthenium herba unde dicta

Parthenij herbæ medicinæ

Parthi unguentis madent 330.36. 332.28

Parthorum regium unguentum quod 28

Parthi uestibus literas interunt

Parthi quo uino utantur

Parthi in bibendo gloriam quærunt 17

Parthi quanto plus bibunt, tanto magis fiunt ibidem

Parthorum reges qua herba utantur

Parthorum et Romanorum imperij terminus

Parthorum reges cuius fluminis aquam bibunt

Parthorum halitus cur infectus

Parthi crapulis dediti

Parthi cicadis uescuntur

Reliqua quære parte secunda.

Parturientium remedia 554.31

Partus prodigiosi totum

Partu uno quot homines nasci possint idem

Partus quot gestetur mensibus per totum

Partum gerentis signa totum

Partuum diuersitas totum

Partus qua ratione contineri possunt 4. et 737.19. et 758.44. et inde

Partus quot tectus operimentis 14

Partus emortui quo pellantur

Partuum ratio totum

Vide generatio.

Partus necantia 38

Partus quibus iuuantur 52. et 535.35. et 543.27. et 545. 550.2. et 554.31. et 583.31. et 593. 630.53. et 631.14. et 634.10. et 635. et 650.27. et 653.12. et 654.49. et 38. et 957.23. et 703.53. et 702. per totum. et 708.24. et 720. 722.3. et 729.40.42. et 738.5. et 6. et 758.46. et 759.11. et 799.6. et 822.2. et 838.48. et inde. et 940. et 941.4

Partus mortuos ex utero extrahẽtia 553.35. et 537.2. & 543.26. et 545.25. et 557.30. et 580.32. et 581.53. et 594.9. et 600. et 607.25. et 618.22. et 623.5. et 635. 37. et 636.56. et 646.22. et 702.45. 54. et 703.4.20.38. et 759.1.32. et 766. 13

Partus omnium animalium extrahentia 652.12

Paruum nil tam est, quod non gloriã pare possit

Pascernices cotes quales 46

Pascua quæ, et unde dicta 40

Pascua sola diu uectigal fuerunt 41

Pasitelites quid de plastice

Passæ uuæ unde dictæ

Passer piscis 841.31
Passeres pisces plani 227.5
Passeres quid à Rhombis differant ibidem
Passeris auis consideratio 258.55. per totum
Passerum in medicinis usus 785.26.& 794.54.& 801.34
Pasi consideratio 358.25
Pasienus Crispus bis consul qualis 417.24
Pasienus Rex Sogdonaci filius 138.42
Pastinacæ herbæ consid. 513.10.& inde
Pastinacæ satio qualis & quo tempore ibidem.12
Pastinacæ piscis in medicinis usus 831.53.& 832.30.& 833.14.& 837.24.& 839.10
Pastinacæ pisces quales 237.40.& 239.33
Pastinacæ pisces plani 227.16.55
Pastinacæ pinnis carent ibidem.16
Pastinaca piscis quibus inimica 824.38
Pastinacæ piscis morsus remedia 607.17.& 746.15.& 827.19.& 829.1.
Pastinacæ piscis quæ partes uesci possunt 829.2
Patauinæ aquæ quales 41.34.& 811.18
Patella arborum fungus 449.4
Paterculi filia 168.43
Pateton palmæ genus 335.52
Patientiæ exempla 163.55. per totum. & 875.28.& 164.1
Patinarum luxus 913.20.& inde.& 263.55.per totum
Patribus raro proceriores filij 161.45
Patriæ causa mori laus ingens 172.10
Patriæ amoris exemplum 249.51.& inde
Patrobius Neronis libertus unde 914.2
Patrocles statuarius 872.32
Patrocles pictor 877.55
Pauida sunt quibus cor prægrande est 298.32
Pauimentorum faciendorum ratio 945.4. per totum.& 913.38
Pauimentorum origo 945.4
Pauimentorum nomina diuersa ibidem. & inde
Paulus Aemilius Persea regem superat 7.51
Paulus Aemilius Perseum superat 850.29
Paulus Aemilius ærarium ditat ibidem.28
Paulus Aemilius Mineruam in æde Fortunæ dedicat 873.5
Paulus Aemilius L.consul 67.56
Paulus Aemilius Macedoniæ uictor 77.6
Pauli L. censura 682.46
Paulus L. ex Athenis Metrodorũ Romam ducit 909.11
Pauli Basilicæ descriptio 933.50
Paulus L.consul 25.33.& 183.13
Pauonum alitum consideratio 250.15.per totum.& 268.26.& inde.& 152.35
Pauonum intellectus, ac gloriæ cupiditas 250.15
Pauo gloriosus ibidem.25
Pauonem quis Romæ primus comederit, ibidem.28
Pauones columbarum amici 273.18
Pauo inuidum animal 778.50
Pauonis in medicinis usus ibidem.49
Pauonis apex qualis 290.36
Pauonacea tegumenta 942.2
Pauoris remedia 828.34.& inde
Pauperis cœna qualis 598.37
Pausias pictor 907.36.56.& inde
Pausiæ pictoris inuẽtum,& eius amica Glycera 560.36
Pausiæ pictoris tabella quæ ibidem
Pausiæ oleæ 367.40
Pax,& bellum naturæ 526.13
Pacis templum Romæ à Vespasiano 877.10.& 901.1.& 904.1.& 923.10.& 927.34.& 933.51
Pecten Veneris herba qualis 656.8
Pectines pisces 231.32.per totum
Pectines ungues habent lucentes ibidem.34
Pectines se contrahunt ueluti uidentes 293.2
Pectines maximi, & nigerrimi æstate 841.31
Pectines optimi ubi ibidem
Pectinum generatio 240.15.29
Pectoris animalium consideratio 301.41.& inde
Pectus homini tantum latum ibidem.44
Pectoris ægritudinis remedia 531.45.& 532.17.& 534.41.& 539.36.& 542.8.& 545.15.& 549.38.49.& 550.44.& 556.& 5.31.& 557.53.& 579.29.35.& 581.4.& 590.1.& 591.10.26.& 606.24.& 608.49.& 626.12.& 628.38.& 630.41.& 636.2.& 638.3.21.& 645.4.& 646.5.650.20.& 651.53.& 657.52.& 664.14.& 685.50.& 686.4.7.17.37.& 687.9.19.22.& 695.4.& 709.54.& 711.8.& 716.46.& 721.15.32.& 722.28.& 750.39.& 767.39
Pectunculi pisces 228.54.& 841.34
Pecuniarum ingens copia 860.47.per totum
Pecunia unde dicta 456.39.& 848.44
Pecunia ouium,boumq; effigie signabatur 456.46
Pecuniarum ubi usus nullus 104.4
Pecunia non relinquenda successoribus 930.6
Pecuniæ ubi discreta sunt elementa naturæ 508.49
Pecorum consideratio & natura 210.35. per totum
Pecus quo delectatur,pinguescitq; 272.17.& inde
Pecorum balatus quo concitatur 545.41
Pecus quo necatur 645.4
Pecora felle carentia ubi 710.27
Pecoribus,tonitrus abortus infert 210.50
Pecori caput infirmissimum 212.13
Pecora qualiter pasci cogenda sunt ibidem
Pecora stultissima animalium ibidem
Pecora quæ uita longissima ibidem.27
Pecora quibus saginentur 417.50
Pecus pecuniæ nomen dedit 456.38.& 848.44
Pecus solum diu uectigal fuit 456.41
Pecora futura interdũ præsagiunt 501.28
Pecora maxime laserpitio herba uescuntur 507.11
Pecorum medicinæ 608.41.& 650.35.& 666.3.& 677.52.& 687.25.& 767.6.& 790.10.& 792.20
Pecudum fimus in medicina 792.19
Pecudum animalium consideratio 210.35. per totum
Pecudes quomodo fœminas, uel mares procreent ibid.49
Pecudum fœtus quo uitiantur 728.11
Pecudum nota, Aes signabatur 848.44
Pedatim incedere quid 307.40
Pedamentorum materia optima 438.48.& 442.14
Pedianus L.consul 249.4
Pedianus Asconius 174.35
Pediculi ne uestes intrent 800.55
Pediculi quæ animalia infestent 289.32.& inde
Pediculi ex qua gignantur materia ibid.33.& inde
Pedunculi maris 833.24
Pediculi ocymo generantur 541.13
Pediculi quibus perimuntur 602.3.& 917.25
Pediculari morbo quidam interierunt 289.31.& inde
Pedius quintus pictor 893.10
Pegasi equi quales 194.8
Pegasi aues quales 262.13
Pegma in circo 850.11
Pelagium genus purpuræ 235.43.& inde
Pelamis piscis 840.56.& 841.1.27.29.& 223.37.44
Pelasgi umbros exegerunt quondam 54.14
Pelasgi in Latium literas attulerunt 180.5 Reliqua quære parte secunda.
Pelasgos lauri genus 384.56
Pelecinum herba 720.13
Pelecinon herba lentem necat 474.47
Pelignis linum quale 503.26
Pelij montis spina mira 316.26
Pelles quibus tinguntur 645.26
Pellicum formæ insidiantes quid agant 772.3
Pellos ardeolarum genus 267.8
Pelopis costa qualis 728.37
Peloponnesiacum bellum 762.11.& 783.6
Pelorides pisces 834.33
Peloridum piscium medicinæ 834.33
Penelopes pictura 899.22
Penelopes aues 953.22
Pœnitentiæ exemplum 772.8
Pennarum animalium cõsideratio 304.24 & inde
Pennæ præcisæ non crescunt,sed uulsę ibidem.24
Pennarum insectorum consideratio 287.5.& inde
Pensiles horti Romæ 510.14
Pensiles horti à quo, & quales 508.8
Pensilium balnearum usus quando 684.22
Pensilis ambulatio 931.17
Pensilis urbs 934.11.& 932.41
Pensilis horti descriptio 932.41.& inde
Pensilia theatra 935.43
Pentadactyles pisces 841.9
Pentadoron laterum genus 914.29
Pentapetes herba 673.25
Pentaphyllon herba ibidem.26
Pentathlos simulacrum 873.30.& 874.55
Pentheſileæ Amazonis inuentum 181.8
Pentorobos herba 662.22.& 715.29
Peplion herba 552.27
Peplos herba qualis 719.50
Peponum consideratio, natura, medicinæ 527.33.& inde
Pepones qui sint 510.23
Pepones quomodo toto anno seruentur ibidem.39
Peptica quæ 551.23
Peraticum quid 317.7
Percæ pisces 225.10
Percarum piscium medicinæ 938.38
Percides pisces 841.34
Percnopterus aquilarum genus 245.15
Percnos aquilarum genus ibidem.7
Percussus quo mox leuatur à pœna 728.51
Percussorum remedia 618.4 Vide Contusorum remedia.
Perdicium herba cur dicta 575.2
Perdicion herba 584.43
Perdix qua herba delectetur 575.3
Perdicum auium consideratio 257.50.& inde
Perdices promiscue iniri 258.4
Perdices uento concipere ibidem.10
Perdicum actus ibidem.14.& inde
Perdices lauro sese purgant 198.18
Perdices in Bœotia nullæ 255.7
Perdices ubi bina corda habent 298.36
Perdices non pinguescunt 302.25
Perdices quomodo pugnaciores fiant 595.45
Perdicis in medicinis usus 778.56.& 790.8.& 800.13.& inde
Peregrinæ arbores quæ 314.13
Peregrinationis homines natura auidi 427.49
Perelius statuarius 872.28

Pergamena uaſa 913.4
Periodicæ febres quæ 528.12
Periander de pueris caſtrandis 228.22
Periboëton ſimulacrum 875.6
Pericarpi herbæ conſideratio 676.2
Periclymenos herba 720.2
Periclymenus pictor 877.56
Periclis Splanchnoptes 876.36
Periclis ſerui hiſtoria ibidem. & 592.29
Periclis mirum ibidem.& inde
Periclis olympij ſimulacrum 875.39
Periculi uitandi cauſa quid agendũ 199.23
Periculo quæſita maxime placent 232.11.& inde
Perileucos gemma 972.37
Perilli ſtatuarij taurus,interituſq; 877.40
Periphoretos quis 873.20
Peripneumonicorum morbi remedia 548. 19.& 719.48
Peripneumonicis, id eſt, pulmonis morbo laborantibus utilia 601.55. & 626. 17. & 645.50.& 687.52
Periſſon quid 585.19
Periſtereos herba qualis 675.33.& 707.22
Periſterios herbæ medicinæ 677.33. & 701.39.& 703.9
Periurij mirum 805.41
Perixyomenos ſtatua 877.19
Permutatio rerum quando in uſu 843.14
Pernæ piſces 842.5
Perniciem omnem tollentia 646.31. & inde
Pernionis,id eſt, calcaneum pedũ infeſtãtis morbi remedia 528. 29. & 535.7.& 591.25.& 596. 39. & 599. 46. & 606.10. 50.& 608.5.& 619.47.& 624.27.& 626. 20.& 695.45.& 696.32.& 709.1.& 742. 45.& 755.6.& 830.5.& 857.47.& 917.22
Perpennæ M.ſenectus 174.10
Perpendiculum inſtrumẽtum à quo repertum 180.41
Perpenſa herba,id eſt,Baccar & ex ea medicinæ 578.55
Perpreſſa herba qualis 693.47
Perſæ unguentorum repertores 330.26
Perſarum reges qua herba ueſcantur 654.8
Perſarum reges qua herba perunguntur 654.42
Perſarum legati quocũq; ueniſſent omniũ rerum copia abundabant 684.37
Perſarum & Aegypti prælium 910.16
Perſæ quibus gemmis delectantur 973.7
Perſea arbor qualis 373.21
Perſeus Memphi perſeam ſeruit 373.21
Perſeus Alexandri atauus ibidem.25
Perſei bellum à Romanis geſtũ, quod prodigium præceſſit 451.50
Perſeus in Atlante monte 93.8
Perſeus Rex à Paulo uictus 7.51.& 850.28
Perſeus ab Octauio uincitur 867.6
Perſei ſimulacrum 873.29
Perſei pictura 900.20.& inde
Perſeus pictor 906.3
Perſei filius 181.5
Perſica arbor unde dicta 379.18
Perſica cito deficiunt cum collecta fuerint 362.43
Perſica ægris innocua ibidem.41
Perſica quãdo reperta primum ibidem.39
Perſica minime (ut creditur) uenenata in Perſide 373.24
Perſica quibus conſtent 382.29
Perſica quædam nucleis adhærent ibid.44. & inde
Perſicæ arbores in Rhodo florent, nec fructum ferunt 400.54
Perſicæ claſsis pictura 909.45
Perſica uictoria 163.52
Perſici maris arbores 317.16.& inde.& 29.ibidem
Perſicum bellum quando geſtum 468.50
Perſica peregrina arbor 314.13
Perſicorum arborum cõſideratio 372.37. per totum
Perſicorum genera plura ibidem
Perſicorum pretia ibidem.42
Perſicus Aegyptia qualis 337.50
Perſicus ubi nil ferat 373.17
Perſicorum ſuccis nullus color 382.11
Perſicorum odor qualis ibidem.14
Perſicus quando ſerenda 437.32
Perſicorum uſus, & medicinæ ex eis 627. 35.& inde
Perſicum innocuum cibis ibidem
Perſidi Spadones etiã regnauerũt 335.24
Perſius doctiſsimus prologo
Perſolata,id eſt, Sylueſtris cucurbita 473. 54
Perſolatæ herbæ medicinæ 685.34. & 694.32.& 698. 39. & 700. 39.& 701. 36
Perſolatæ herbæ conſideratio 585.54
Perſonata Arcios herba quæ 672.49
Pes quorum ſit animalium 307.42
Pedum claui quo tollantur 528.14
Pedum morbos qui non ſentiunt 605.34
Pedes Gallinacei herba qualis 679.24
Pedibus uniones geſtare quoſdam 233.27
Peduin animalium conſideratio 307. 6. 42
Pedes homini maximi ibidem.42
Pedum auium diuerſitas 308.14.per totum
Pedum inſectorum conſideratio 308.30. per totum
Pedum numerus nulli impar ibidem.42
Pedum clauorum remedia 549.14. & 558.3.& 578.11.& 600.51.& 601. 12.& 604.36
Pedum morbi remedia 528.30.& 538.48. & 596. 27. & 597. 7. & 604. 36. & 607. 44.& 617.44.& inde.& 628. 48.& 634. 40.& 639.45.& 792.18. per totũ. & 825. 52.& 918.14
Peſtis ubi nunquam 38.39
Peſtilentiam ſenes minime ſentiunt 176.15
Peſtilentiæ medicinæ 617.7.& 731. 6.& 652.25.& 653.13.& 694.37. & 947. 32
Peſtilentiam ſemper in occaſum Solis ire 176.19
Peſtilentiã hyeme fieri nec trinos excedere menſes ibidem.20
Petauriſtæ pulices 289.40
Peteſucus Rex 931.25
Petilij herbæ cõſideratio,naturaq; 566.55
Petilius C. 844.53
Petiſia poma 374.3
Pætorum cognomen unde 294.26
Petrea braſsica uino inimica 537.43
Petrea braſsica qualis, & ex ea medic. ibid.
Petreij Atinatis in Cimbrico bello geſta, & qua corona donatus 588.4
Petreius Poëta 598.20
Petridius medicus 558.55
Petrites uinum 357.38
Petronius Titus à Nerone peremptus 950. 55
Petronius Diodotus medicus 535.53
Petronij P.geſta 144.50
Petroſelinon herba unde dictum, & medicinæ ex eo 540.52. per totum
Peucedani herbæ ætas 723.9
Peucedani herbæ medicinæ 674.22.& 676.52.& 677.35.& 685.25.& 686.4.45. 55.& 687.54. & 689. 53. & 692. 32. 51. & 694.7.& 697.33. & 698.4.7. & 699. 41. & 700.28.& 701.44.& 703. 16.50
Peuceſtes Alexandri ſeruator 874.49
Peumene quid 857.24
Pezice fungorum genus 506.37
Phacos leguminis genus,& ex ea medicinæ 607.13
Phaëtontis caſus 64.37
Phaëtontis icti fulmine, ſororumq; in populos arbores cõuerſarum fabula 952.22
Phaëtontis ſimulacrum 922.45
Phaëtontem in Aethiopia obiſſe 952.42
Phagedænæ ulcera
Phagedænæ morbus qualis
Phagedænæ morbi remedia 53[illegible] 40.& 542.19.& 547.10.& 612.[illegible] 26.& 627.6.& 645.12.& 652.[illegible] 6.& 701.56.& 758.1.8.& 917.[illegible]
Phager piſcis
Phalacrocoraces aues ubi
Phalangijs aduerſa
Phalagion in eruo naſcitur
Phalangion herba quæ
Phalangiorum genera, cõſideratio, uenenum
Phalangius Aranei genus 474.55.& 44.& 216.32
Phalangiorum morſus remedia & 582.36.& 594.55.& 618.30.& & 634.50.& 641.19.& 642.27.& 35.654.54.& 674.43.46.& 708.28.49.& 720.37.& 721.53.& 22.& 825.18.& 827.21
Phalangius parentes occidit
Phalangites herba quæ
Phalereus quo caſu ſanatus
Phalaris herba qualis
Phalaris tyrannus
Phalaridis erga Perillum hiſtoria
Phalerides aues
Phaleræ,id eſt, equorum ornamẽta donabantur
Phalerion pictor
Phaleræus quo uomica ſanatur
Phaonem quare Sappho amauerit
Pharia uua
Pharicon uenenum
Pharnaces Rex
Pharnaceon herba
Pharnacis primi Ponti regis ſtatua
Phaſganion herba
Phaſelidis Lilium
Phaſelinum oleum, quod & ad 622.28
Phaſianæ aues 262.44.&
Phaſianæ aues pediculis infeſtantur
Phaſſachates gemma
Phedius feliciſsimus Delphico oraculo
Phellandrion herba qualis
Phengites lapis qualis
Phenion herba,& medicinæ ex ea
Pherecydes futurum terræmotũ 34.22
Pherecydes orationẽ proſam inuen 44
Pherecydis Syrij mors qualis
Pherenice mulier felix credita
Phænicites gemma
Phycos Thalaſsion quid
Phycos frutex
Phycis piſcis 228.30.&
Phidiæ ſtatuarij opera
Phidias quando floruit 898.3
Phidias initio pictor fuit
Phidias & marmoris ſculptor 921.27.& inde
Phidiæ Iupiter olympius
Phyllanthes herba
Philanthropos herba qualis
Philanthropos herba qualis 708.43
Philarchi pictura
Philemon Ptolemæi præfectus
Philinis pater quid erga pantheram
Philetæria herba quæ
Phileſius Apollo
Philippidis uelocitas
Philippo Macedone Græciã uincente ſignum uiſum
Philippus Macedo quando
Philippus Rex poculo aureo puluino to dormire ſolitus
Philippi Macedonis ſimulacrum & 876.13
Philippi porticus Romæ

910.23
Philippus Romanus, & eius piscina 241.41
Philippi excitatem Critobolus docte curat 169.25
Philippus scriptor 494.41
Philiræ coronæ Bracteæ 394.39.& 561.3
Phyllis qua arbore sese suspendit, quæ & nunquam floret 400.33
Philistio medicus 530.13.& 541.26
Philiscus pictor 910.21
Philiscus Thasius apum amator 276.56
Philocaris pictura 894.15
Philocares, id est, Marrubiū herba 556.30
Philodes picturæ inuentor 892.21
Phlogines gemma 972.34
Philomenę auis, id est, Luscinię cōsideratio 255.25.& inde
Philometor Rex quid circa agros colēdos 457.56
Philon pictor 878.1
Philonis opus 169.39
Philonides Alexandri cursor 32.20
Philonidis uelocitas ibidem.& 163.25
Philopes herba 556.29
Philosophiæ amor 340.56
Philosophorum quondam furor 1.13
Philosophi Indiæ quo uescuntur cibo 315.23
Philotimus seruus in rogum domini sese iecit 169.10
Philoxenus pictor 905.49
Phyllon herba quæ 592.11.& 720.40
Phylura ex qua funes faciunt 505.42
Phyrama lacrymæ genus 326.54
Phyromachi statuarij opera 876.32
Physemata quid 232.34
Physes quid 974.43
Physeteres pisces 840.39
Phyteuma herba 720.38
Phytarus piscis 841.31
Phlegmon morbus, eiusq; remediū 529.14
Phlegontis gemma 974.1
Phlegræum crocum quale 564.37
Phleon herba 590.26
Phleos herba qualis 573.27
Phlox herba 568.30
Phocæ pisces, id est, uituli marini 219.39
Phocæ cur sub aqua diu urinentur 299.16
Phocis pyrus 450.55
Phœmonoë Apollinis filia 245.9.& 247.9
Phœnicobalanos arbor 326.24
Phœnicopterus auis qualis 262.47
Phœnicurus auis 256.9
Phœnicis auis consideratio per totum 244.28.
Phœnix an unicus toto orbe ibidem.30
Phœnix Soli sacer ibidem.37
Phœnix auis ex se renascitur 335.30.& inde
Phœnix longissimæ uitæ 173.46
Phœnicis apices quales 290.35
Phœnices unguentis delectati 331.5
Phœnicea herba & ex ea medicinæ 605.37
Phœnicis statuarij opera 876.34.& 928.53
Phœnicites lapis 972.36
Phœnicias uentus 20.47
Phonos herba 574.4
Phorcus piscis 841.30.& 922.53
Phorimon Aluminis species 916.38
Phorineum uinum 358.11
Phoroneus antiquiss. Græciæ Rex 179.54
Phragmitis calami genus 840.12
Phragmon statuarius 872.27
Phragmonis statuarij opera ibidem.55
Phrenes quid 300.24
Phreneticorum remedia 527.29.& 532.44. & 537.9.& 543.19. & 550. 5. & 636. 9. & inde.& 641.31.& 698.4.& 766.5.& 927.18
Phryganion animal 796.5
Phrygij moduli à quo reperti 181.33
Phrygius tonus qualis 13.26
Phrygum inuenta 800.10
Phrygia Hydromel habet quàm optimum 362.30
Reliqua quære parte secunda.
Phrygianæ togæ 211.48
Phrygiones qui ibidem.54
Phrygius lapis qualis 939.40
Phrygium flos 569.40
Phrylus pictor 898.55
Phrynion herba qualis 675.18.& 699.45.& 720.19
Phrynes meretricis simulacrum 875.17
Phrynus Ranæ genus 828.7
Phthiriasis morbi remedium 527.9.& 532. 49. & 612. 23. & 622. 24.& 630. 45. & 635.9. & 642. 30. 45. 51. & 643. 31. & 666.56.& 700.51
Phthisicorum remedia 532.2.& 596.4.& & 630.40.& 938.19
Phthisis morbi alia remedia 532.53.& 557.41.& 597.22. & 598. 10. & 636.36.& 638.7. & 651. 27. & 652. 10. & 653.14. & 670.20. & 687. 23.& 696. 52.& 697. 4. & 741. 14. 35.56.& 942. 50. & 743. 11.& 756.21.28.32.& 793.47.& 938.19
Phu nardi species 318.28.& 579.27
Pica auis longa insignis cauda, uaria appellata 255.5. & 257.39
Picæ descriptio 360.44.& inde
Picæ expressæ loquacitatis ibidem.44
Piceastri arboris resina qualis 364.19
Picata uua 351.22
Picatum uinum quod 616.13
Picea arbor. Quære pòst Pix.
Picena uua qualis 352. 47. & 253.6
Picenæ uuæ quales 369.21
Picena pyra 374. 41. per totum
Picinum oleum 371.29
Pycnocomon herba qualis. Vide Pycnocomon.
Picris lactucæ genus 518.14
Picris herba & ex ea medi. 575.17.& 595. 53
Pictanon uinum 355.49
Pictones populi calce agros pingues faciūt 425.11
Pictorei senectus 173.51
Pictores quibus coloribus maxime utuntur 858.22.& inde.& 894.24
Pictor quis primus in pictura marē, fœminamq; discreuit 898.20
Pictor qui dum pingeret uirgines nudas ante se habebat 899.31
Pictores plures excellētes libro 35.cap. 10. 11.per totum
Pictores quidam quæ pingere non possunt 906.18. & 903.53
Pingendi ratio de pigmentis 857.56.per totum
Pingendi arte fœminæ peritæ 898.53.& 910.56. & inde
Pingendi rogos consuetudo 897.25
Pingendi uestes ubi mos 911.19.& 918.26.& inde
Pictura nulla Troiæ temporibus 892.43
Pictura quæ primum Ro. publicata 893.40
Picturæ respicientes sursum, infraq; à quo primum 898.23
Picturæ certamen Corinthi, ac Delphis 898.35
Picturarum uenæ, articuli, membra, uestiū rugæ à quo primum 898.25
Picturarum noua inuentio ibid.41.& inde
Picturæ excellentes plures 898.39.& inde
Picturæ incompletæ derelictæ 910.38
Picturæ ueteres in cæra & ebore tantum 911.16
Pictura quando primum inuenta 921.25
Pictura à quo reperta 921.26. & 181.49
Pictura herbarum fallax 659. 22
Picturæ honor 890.19.per totū. & 892.48
Picturæ initia incerta 892.13
Picturæ inuentores Aegyptij ibidem.14
Pictura qualis ab initio ibidem.18
Pictura quādo primum Romæ ibidem.48. & inde
Pictura ingentis pretij 893.35.& 897.31. & & 898.11.& 900.24.& 903.21.& 904.28. & 905.32.& 909.19
Picturis linum optimum 410.30
Picus Martius auis quid cum Pœonia herba 662.29
Picus Martius quibus inimicus sit 774.28
Pici Martij mirum 802.22
Pici Martij de herba quadam mirū 715.39
Pici Martij consideratio 249.39.per totū. & 290.42
Picus Martius unde dictus 249.54
Picus Martius in capite Tuberonis cōsedit & quid super hoc responsum ibidem.51
Picus Martius ubi non sit 255.3
Picus Martius suspensus quadrupedes arcet 257.29
Pierica pix optima 364.26
Pietatis exemplum 168.48.& 169.2.per totum.& 216.4
Pietatis ædes ubi Romæ 168.56
Pygargi ferarum genus 214.37
Pygargus Aquilarum genus 245.5
Pigmenta nobilia 237.15
Pigmenti cerulei consid. 864.12.& ibid.32
Pygmæi quales & ubi 155.16.& inde
Pygmæi spithamæi ibidem
Pygmæorum regio ubi 145.52
Pygmęorum cum gruibus certamen 155.19. & 252.14
Pignitis terra qualis 917.55
Pignitis terræ medicinæ ibidem
Pycnocomon herba qualis 690.9.& 699.14.& 701.55
Pigritiæ expellendæ exemplum 454.15.& 486.52.& inde
Pilæ lusoriæ inuentor 181.48
Pilum armorū genus à quo repertū 181.8
Pilumni unde dicti 456.29
Pilorum consideratio 304.22.& inde
Pili uirorum pice euelluntur 363.51
Pili ne nascantur 777.43
Pili qua arte renascantur 578.12
Pili ut è corpore defluant 270.31
Pilos reddentia 610.42.& 897.8.& 917.15.& 759.9.& 837.16
Pilos absumentia 610.32.& 625.32.& 737.7.& 739.8.& 772.17. & 877. 43.& 800.22.30.& inde.& 815.15.& 895.38
Pilum corijs detrahentia 628.44
Pinacidium librorum inscriptiones prologo primo
Pinacothecæ 890.40.& 911.12
Pinaster arbor quid 391.29
Pinastro non decidunt folia 396.45
Pindari penatibus Alexander parci iussit 166.54
Pinearū nucum cōsideratio 372.6.per totū
Pinea corona apud Isthmum coronabantur ibidem.15
Pineæ quomodo serantur 427.34
Pineæ nucis natura & ex eis medicinę 628.55.& inde
Pinguedinem facientia tollentiaq; 715.16. & 742. 6
Pinguedinis animalium consideratio 302.20.& inde
Pinguia steriliora cuncta ibidem.25
Pinguedo plerisq; sine sensu ibidem.29
Pinguedinem augentia 630.7
Pinguia quid animalia reddat 345.29.& 209.24.& 272.17
Pinguia celerius senescunt 302.26
Pinna piscis 841.35.& 233.30
Pinna concharum genus 237.22.& inde
Pinnæ pedum uice piscibus 227.8.& inde
Pinnæ quibusdam nullæ ibidem.10
Pinnophylax piscis 237.24
Pinnotheræ pisces 841.35.& 231.5.& 237.24.
Pinsendi consuetudo uaria 467.32.38. & inde
Pinus consideratio 391.27
Pinis non decidunt folia 396.34
Pini folia 398.10
Pinus non floret ibidem.47
Pinus contra eariem, tineasq; 415.7

Pini umbra noxia 430.53
Pinus quomodo ſterileſcat 449.41
Pinus quando ſemen & germinationē reddat 400.16
Pinus mire fructum geſtat ibidem.23
Pinorum erucę Pityocampe dicūtur 618.20
Pini arboris natura, & medicinæ 628.55. & inde
Piperitis herba, id eſt, Siliquaſtrum 525.33
Piperata quæ 361.53
Piperis conſideratio 815.42.per totum
Piper longum ibidem.48
Piper candidum ibidem
Piper in Italia naſci ibidem.17.& 464.41
Piper ex qua regione uehitur 133.50
Piperimitantia 722.13
Piperis uice quæ 714.7
Piperis arbor uiuit in Italia 404.12
Piperitis herbæ conſideratio, natura, medicinæ 548.4.per totum
Pyra locus ubi Helleborus 665.8
Pyralis uermis conſideratio 290.14
Pyralis auis cui inimica 287.22
Pyramidum conſid. 930.3.per totum
Pyramides cur excogitatæ ibidem
Pyramidum magnitudo ibidem.26.37
Pyratæ omni tempore nauigant 21.43
Pyratica ſtatio apud Saſonem inſulā 70.30
Pyratis à Pompeio naues ademptæ 164.42.& 165.18.& inde
Pyraticum bellum 387.16
Pyrauſtæ uermis conſideratio 290.17
Pyreicus pictor 906.9
Pyrenæi montes Buxo abundant 395.24
Reliqua quære parte ſecunda.
Pyræne gemma 973.50
Pyrethrum herba 744.40
Pyrgoteles à quo tantum Alexander in gemmas ſculpi uoluit 949.16.& 169.44
Pyrites lapis qualis 938.55.& 973.54
Pyromachus ſtatuarius 872.49
Pyroſachne frutex 344.30
Pyrrhæum nemus 392.16
Pyrrhi regis pollex qualis 154.21.& 728.36
Pyrrhi regis ſimulacrum 876.15
Pyrrhus Rex ex Græcia in Italiā pontibus tranſire cogitauit 61.48
Pyrrhus à Romanis uictus 848.35
Pyrrhus primus in Italiam Elephantes duxit 185.44
Pyrrhus quando ex Italia pulſus 298.55
Pyrrhi obitu quod portentū uiſum 300.19
Pyrrhi annulus, & gemma qualis 948.45. & inde
Pyrrhi ſtatuarij opera 876.33
Pyrrhice ſaltatio à quo 281.40
Pyrrhopœcilon lapis 928.22.941.38
Pyrrhocorax auis 262.53
Pyra libralia 372.34
Pyra quomodo conduntur 375.5.34.& 376.6
Pyrorum arborum conſideratio 374.25. per totum
Pyrorum uaria denominatio ibidem
Pyrorum remedium 375.9
Pyrorum ſuccus qualis 382.5
Pyro folia circinnata 398.6
Pyri ſylueſtres tarde germinant 399.4
Pyrus quo tempore ſemen efficit 400.11
Pyrus facile fructum perdit ibidem.41.& inde.& 420.12
Pyrus quæ loca amet 395.56
Pyris uinum faciunt 361.25
Pyro uita breuis 431.39
Pyrorum inſitio quando 433.54
Pyrorum ſatio quando 436.49.& 437.28
Pyrorum uſus, ac ex eis medicinæ 625.13. & inde.per totum
Pyri ſylueſtris uſus, & ex eis medicinæ ibidem.20
Pyris qualiter ueſcendum ibid.14.& inde
Piſana Siligo 466.19.& inde
Piſarum unæ 353.3
Reliqua quære parte ſecunda.

Piſcatrix, id eſt, marina rana 237.35
Piſcium conſideratio lib.9.per totum
Piſcium mira magnitudo 217.29. per totum.& 822.34.& inde
Piſcium ingentia oſſa 217.48.& 218 30
Piſces aſinis, equis, tauris ſimiles 217.51
Piſces qui maximi ibidem.40.& inde. & ibidem.54. per totum
Piſces effigiei humanæ 218.10.& inde
Piſces an ſpirent, dormiantq; 219.11.per totum
Piſces omnes ſpirare ſecundum Plinium ibidem.26
Piſcibus auditū, odoratumq; ineſſe ibid.33
Piſcium tegumenta plura 222.37.per totū
Piſcium per tegumenta differentiæ ibid. per totum
Piſcium cute, lingua, eboraque poliuntur ibidem.42
Piſcium auguria 224.41.& inde
Piſcium fœminę maiores quàm mares ibidem.47
Piſces quando facilime capiuntur ibid.50. & 227.2
Piſces omnes hyemem ſentiunt 225.3
Piſces quo tempore lateant ibid.6.& inde
Piſces alij alijs in locis principatū obtinent 226.32.per totum
Piſces qui niſi uerberati coqui nō poſſunt, ibidem.35
Piſcium ſenectutis indicium ibidem.39
Piſces in terram exeuntes ibid. 50. per totum.& 217.50.& 242.20.per totum
Piſcium digeſtio in figuras corporum 227.4.per totum
Piſcium planorum differentiæ ibidem.& 227.54.per totum
Piſcium pinnæ ibidem.7.& inde
Piſces cartilagineati 228.3.& 240.54
Piſcium colorum mutatio 228.29.per totum
Piſcis uolans ibid.32.& 823.22.& inde
Piſces ſanguine carentes 228.42.per totū
Piſces molles quales ibidem. 45.& inde. & 229.17
Piſcium pedes 228.46.& 227.17
Piſcium cirri 228.50
Piſcium ſenſus 237.31
Piſcium aſtus ibid. per totum. & ibid.45. per totum. & 243.23. & 822.42. per totū
Piſces plani cur ſacri dicti 239.16
Piſces uenenati ibidem. 26. per totum.& 243.29.per totum
Piſcium morbi 239.37.per totum
Piſcium mira generatio ibid.42.per totum. & ibidem.55.per totum
Piſcium coitus qualis ibidem.44. per totū
Piſces cur non tot generētur quot oua pariunt ibidem.50
Piſcium qui oua pariant ibid.55.per totum
Piſcium diuerſa genera nō coëunt 240.24
Piſces quando & quoties anno pariunt ibidem. 28.& inde
Piſcium uuluæ 241.9.per totum
Piſcium longiſsima ætas ibidem.13
Piſcium uiuaria ibidem.23.per totum
Piſces quibus in locis optimi ibi.29.& inde
Piſces terreni 242.17.per totum
Piſces lucentes 143.40.& inde
Piſciū inimicitiæ inter ſe ibid.47.per totū
Piſcium inter ſe amicitiæ ibidem.53
Piſcium genera plura miteſcunt 262.15
Piſcium auditus, olfactusq; 271. 8. per totū
Piſces ubi ad nomen uocati ueniūt ibid.12
Piſces omnes dormire 273.35.& inde
Piſcium capita portione maxima 291.39
Piſcium dentes quales 295.33
Piſces qui mammas habent 305.22.& inde.
Piſcium ſeptuaginta ſex genera & eorū nomina 223.8
Piſcium qui animal pariunt 222.45.& 223. 7.& 228.8.& 240.55
Piſces ſine oſsibus ubi 223.26
Piſces necantia 691.48.& 533.28
Piſcibus oleum quidam faciunt 371.9

Piſces fictiles à quo
Piſcibus tantum ueſcētes hom... & inde.& 155.54
Piſces ægroti in piſcinis quo... 540.13
Piſces capiendi ratio 671.... inde.& 224.51
Piſcibus uiuere Alexander qu... 132.18
Piſcium quot differētijs eadem c... bantur
Piſces in cerebro gemmas habentes ... & 972.55
Piſces reſponſa ubi dent
Piſces illico mortem in cibis afferētes ... 52.& inde
Piſcium plurium in medicinis uſus ... per totum.& inde
Piſces manu hominis ueſcentes ... & inde
Piſcium auguria
Piſces ubi uocati parent ibidem.&
Piſces ubi amariſsimi
Piſces ubi dulciſsimi ibid.
Piſces ubi natura ſalſi
Piſcium quis maximus
Piſces terra, aquisq; degentes ... totum.& 825.35.& inde
Piſcium ſalſorum medicinæ
Piſcibus quæ ſint uenena & ad id ... 828.51
Piſcium omniū adeps utilis ocu...
Piſcium cœleſtis ſigni conſid.
Piſcis Aquilonij ſigni exortus ... 485.26
Piſicratis ſtatuarij opera
Piſo M. conſul quando 165.25... 2.& 202.34
Piſo L. primus auream coronam ... 847.50
Piſonis defenſio 199.7.&
Piſo L. potator maximus
Piſones unde dicti
Piſſaſphaltos quid & eius medicin...
Piſſelæon oleum quale 635.16.&
Piſsini olei uſus
Piſſoceros Apium quid
Piſtaceæ nuces ad quid
Piſtaciorum conſideratio
Piſtaciorum natura, & ex eis medic... 10.& inde
Piſtana herba
Piſtolochia herba quæ 671.38.&
Piſtores quando primum Romæ ... & 469.1
Piſtoria panis
Piſturæ conſideratio 467.37.&
Piſum quando ſeratur 470.13.&
Pythagoras philoſophus quando & ... perta
Pythagoras de interuallis ſyderum
Pythagoras de ſiderum muſica
Pythagoras de fabæ uſu quid
Pythagoræ liber de Scyllæ herbæ ... nis
Pythagoræ de Braſsica lib.
Pythagoras Ptolomæi præfectus
Pythagoræ ſtatua Romæ
Pythagoras Socrati præfertur
Pythagoras quid circa Athletas
Pythagoras magus, primusq; in noſtro ... be Magicam celebrauit 613.29.& ... & 782.46.& inde
Pythagoræ liber
Pythagoras de herbis
Pythagoræ peregrinatio 929.25
Pythagoræ ſortilegia
Pythagoras quando in Aegypto
Pythagoricus ſepeliendi mos
Pythagorica philoſophia
Pythagoricorum uanitates
Pythagoras ſtatuarius 872.27.& 873.41.
Pytheas ſculptor
Pythetes Cometæ genus Pythias

Pythias ſtatuarius 872.46
Pythion Bulbi genus 514.3
Pythij Bithyni ingentes diuitiæ 861.19
Pythis ſtatuarius 923.45
Pithyuſæ fruticis deſcriptio 637.2
Pithyuſæ medicinæ ibidem.4
Pythocritus ſtatuarius 877.54
Pythodemi ſimulacrum 876.2
Pythodicus pictor 877.14
Pythodorus ſtatuarius 924.39.40
Pythonis ſerpentis ſimulacrum 873.47
Pityada nux 372.13
Pityocampæ, id eſt pinorũ Erucæ 618.20
Pityocampæ morſus remedia 620.45.& 741.36.& 774.54
Pythocles ſtatuarius 872.46
Pituitæ morbi remedia 529.5.& 546.10. & 554.24.& 555.47. & 557.48. & 583.19. & 598.16.& 605.32.& 606.7. & 608.37. & 613.19. & 618.29. & 626.13. & 627.55. & 628.38.& 630.41.& 631.21.37. & 637. 4.& 639.37. & 640.7. & 643.9. 650.13. 30. & 665. 50. & 656. 51. & 677.15. & 689.51.52.& 690.8.13.24. & 691.13.31.& 695.4.& 698. 26. & 714.16. & 722.35.& 749.18.& 818.56. & 826.44.& 830.4.& 834.17.23.& 939.23
Petuitæ gallinæ,& gallinaceorum remedia 266.12. & inde. & 533. 22. & 646. 25. & 666.5
Pituitas pecorum & iumentorum ſanantia 666.3.& 693.24
Pix ubi optima 364.25.& 393.47
Pice uina condiuntur 363.24.31.53
Picẽ quæ arbores fundant ibid.35.& 391.21
Picis genera plura 363.35.& 392.55. per totum
Picis uitia quæ ſint 364.22
Picis probatio ibidem.23
Picem oleo extrahi 633.4
Picis oleum Picinum dictum 371.29
Picis genera qũo fiant 392.55.per totum
Picis uſus uarius ibidem
Picis uſus ad tecta 942.55
Picis natura, genera, bonitas, medicinæ 637.48.& inde
Pix quid 616.6
Pix foſsilis ubi 393.46
Pyxacanthon ſpinæ genus 647.52.& 549. 25.& 316.31
Pixacanthi baccæ in medicina 647.52
Piceæ arboris conſideratio 391.36
Piceæ ad uſum funerum ibidem.36
Picea arbor non floret 398.47
Piceæ arboris cortex ad quem uſum 391.2
Picearum umbra noxia 431.12
Piceæ quo ſerendæ tempore 437.33
Piceæ folia pectinum modo 398.8.10
Piceæ germinatio & ſemen quãdo 400.17
Piceæ arboris medicinæ 636.30
Placitis Cadmiæ genus 879.23
Plagarum interaneorum remedia 539.19 Vide interaneorum morbi remedia.
Plagarum corporis remedia 700.28.& 701.3.per totum
Plagis quæ lina aptiſsima 503.9.& inde
Plagis recentibus medicinæ 758.12
Planarati quid 474.4
Plancus Imperator 905.37
Plancus L.quis 234.32
Plancus aquilarum genus 245.7
Planci unde dicti 307.46
Plancus L.orator 159.26
Plancus L.conſul 16.35
Plancus Aſinio Pollioni quid reſponderit prologo
Planetarũ conſid.ſitus,ſpatia,natura, &c.2. 34.per totum.& 4.41.per totum
Planetæ cur erratici 2.35
Planetarum certus motus ibidem.& 4.41. per totum
Planetarum motus 5.8.& inde
Planetarum per zodiacum motus 10.12. & inde
Plantaginis herbæ conſideratio & ea me dicinæ 669.21.& inde.& 675.32.& 677.29
Plantaginis herbæ medicinæ plures 985.7. 33.49.& 686.1.& 686.40.50.& 687.29. & 692. 14.& 694.3.18.31.& 695. 49.& 697.1. 25. 40.& 698.11.13.27.37. 48.& 699.19.36.40.& 700.37.50.& 701.10. & 702.52.& 703.34
Plantæ qualiter diſponendæ in agro 428. 54.per totum
Plantarum inter ſe diſtantia, interuallaque 430.40.& inde
Plantandi tempus 485.43
Plantaria quomodo reperta 427.38
Plantis auerſis homines 154.40
Plaſtæ qui 911.52.912.5
Plaſtice ars quæ 870.28
Plaſtices, id eſt artis figlinæ conſideratio 911.33.& inde
Plaſtice quarum artiũ mater credita 912.26
Platanus arbor unde,& quando primum in Italiam 313.13
Platani honor ibidem & inde
Platani mero enutriuntur ibidem.23
Platanus ubi reperiatur ibidem.21
Platani ubi nobiles ibidem.26
Platanorum magnitudo & de eis mirum, ibidem.27.& inde
Platanus æſtate ſolẽ arcet, hyeme admittit ibidem.51
Platanus Delphis ſata ab Agamemnone 416.47
Platani Antandri portentum 403.48
Platanus cito germinat 399.7
Platani folia latiſsima 398.2.7
Platano oleum faciunt 371.10
Platani umbra iucunda 431.3
Platani medicinæ 638.55.& inde
Plataniſtæ piſces 223.27
Platea auis qualis 260.17
Platycerotes qui 290.55
Platyophthalmon quid 856.35
Platyphyllon herba quæ 691.46.& 698.21
Platys neruus quidam 694.13
Platoni qualis à Dionyſio collatus honor 167.12
Plato ob magiam nauigat 782.47
Platonis infantis ore Apes conſederunt 281.29
Plautius Quintus conſul 244.50
Plauti unde dicti 307.47
Plauti locus 468.53
Plebs Romæ à patribus diſcordat 391.18
Pleureticorum, id eſt laterum dolorem patientium remedia 530.16.& 548.18.& 579.38.& 601.21.56.& 608.51.& 626.17. & 635.48.& 645.50. & 649.5.& 687.52. 53.& 693.43
Pliniana Ceraſa 381.19
Plinij de deo opinio 2.50
Plinius primus quid de ratione ſtellarum tradidit 11.5
Plin.Neronis geſta ſcripſit 35.53.& 42.29
Plinij tempus 42.28.& 219.7.& 261.3.& 314.10.340.37.& 350.28.& 934.20
Plinium in Africa fuiſſe 156.50.& 424.8. & inde
Plinius Catulli conterraneus prologo
Plinius quid de anima poſt mortem ſentit 179.7.per totũ.& de reſurrectione corporum ibidem
Plinius nocturnis tẽporibus ſcribebat prologo
Plinij liber à fine Aufidij Baſsi prologo primi
Plinij libri de Grammaticis prologo
Plinij naturalis hiſtoriæ libri quid contineant prologo & 312.21
Plinius Pomponij ſecundi uitam edidit 355.17
Plinium iuxta ſeptentrionalem oceanum fuiſſe 386.23
Plinij in ſcribendo diligentia 458.16
Plinius primus Latine de medicinis ſcripſit 761.59
Plinij de equeſtri iaculatione liber 206.56
Plinij pater quis 211.34
Plinius interdum ab Ariſtotele diſcrepat 219.18
Plinius ad autores relegat lectores 152. 44.& 724.3,
Pliſtolochia herba qualis 528.47.& 677.14
Pliſtonicus medicus 529.26.& 541.27
Plocami Annij libertus 130.32
Plocamos Iſidos frutex 347.54
Phlomos, id eſt Verbaſcum herba quæ 674.47
Plotia arundinis genus 407.55
Plotius L.proſcriptus unguenti odore proditus 333.29
Plotius L.bis conſul,cenſorq; ibidem
Plocius ſcenæ conditor 918.42
Plumbago herba qualis 679.20
Plumbi conſider.genera,uſus 886.42. per totum
Plumbum candidum ubi prouenit 88.35
Plumbi genera duo 886.42
Plumbi nigri uſus 887.44
Plumbi nigri nomina 888.8
Plumbi medicinæ ibidem.48.& inde
Plumbi lamina contra Venerem ibidem
Plumbi lamina uocem ſeruat ibidem.14
Plumbum in Maſſa mergitur, fluitat dilatatum 42.31
Plumbũ à quo primũ & ubi inuentũ 180.36
Plumbeis laminis ſcribebãt ueteres 338.55
Plumbum uitij,& morbi genus 679.22
Pluuia quibus arboribus profit,& necat 420.10.& inde
Pluuiæ futuræ ſignum 483.53.& 498.49. & inde
Pluuijs quæ alantur 803.7.& inde
Pluuia ubi nulla 38.27.per totum
Pluuiæ prodigioſæ ſanguine,lacte,carne 25.24.per totum
Pocula ex gemmis 843.4
Poculũ aureũ quid apud medicos 645.42
Poculis repletis aliquid addi poteſt 28.45. & inde
Podagra nouus morbꝰ nec incurabilis quidem,& cur latinũ nomẽ nõ habet 695.37
Podagra olim rarior ibidem
Podagræ morbi remedia 526.38.& 527.17 & 528. 21.31. & 529. 55. & 535. 51. & 536. 23.& 537.6.16.& 544.26.& 551.19.& 552. 55.& 559.9.& 578.50.& 584.21.& 591.18. 40.& 592.21.& 594.49.& 596.38.& 597. 23. & 601. 20. &603. 43. & 605. 26. & 606.49.& 607.10.& 609.13.& 612.11.& 620.1.6. & 625.31.& 626.49. & 635.50. & 639. 28. & 640.13. 46. & 641.30. & 646.7.& 652.19.& 657.47. & 665.49.& 666. 42. & inde. & 707. 47.& 708.6.& 712.7.50.& 726.32.& 726.27.& 733.37. & 734.6.& 737.1.& 738.12. & 741.16.& 742.42. & 743.19. & 754.48. & 792.18. per totum ferè. & 816. 47. & 837. 46. & 886.26.& 916.4.& 938.12.22.
Podagræ iumentorum remedium 609.20
Podicis morbi remed. Quære Sedis remedia
Pœcile Athenarum porticus à quo picta 898.48
Poëmatum origo 181.42
Pœna Deus quidã ſecundũ Democritũ 3.5
Pœnorum in clypeis,& in imaginibus conſuetudo 892.3
Pœnorum humana uictima 924.46
Poëtæ qua hedera coronentur 405.34
Pœtelius Qu. prætor 341.3
Pogoniæ Cometis genus 14.18
Polemon pictor 910.53
Polemonia herba quæ 667.15
Polemonij uel Polemoniæ herbæ medicinæ 688.22.& 692.23. 40.& 694.12.& 701.12.& 702.47.& 672.8
Polenta & ex ea medicinæ 604.27
Polentæ uſus ex qua materia 464.35.& 465.36

Polia gemma 974.12
Polyanthemon herba 718.54.per totum
Polybius de monte Atlante 93.15.& inde
Polyacanthos herba 573.51
Polycles statuarius 872.33.45.& 876.33. & 924.17.18
Polycletus sculptor quo ære usus 866.41. & 872.28.54
Polycleti statuarij opera 873.9
Polycleti astus prologo
Polycharmi statuarij opera 924.23
Polycnemon herba qualis 702.12
Polycratis annulus qualis & quomodo in mare proiectus 846.18.& 948.31.& 949.11
Polycrates Tyrannus quando 846.18
Polydamas & Hector eadem nocte nati 175.28
Polydectes statuarius 924.39
Polydorus statuarius 934.27
Polygala herba qualis 720.17
Polygynæcon quid 909.3
Polygnotus pictor 864.29.& 877.14.& 896.21.& 907.32.39
Polygonoides herba qualis 651.31
Polygonon herba quæ 719.1.& inde
Polygonaton herba ibidem.8
Polygonus herba & medicinæ 703.34
Polygrammos lapis 964.30
Polymita texta 212.2
Polline salem cibis eximunt 632.55
Polynicis pictura 910.32
Poli cœli qui 9.41
Polij herbæ mira in mutando colorem natura 556.12
Polij genera duo ibidem.17
Polij medicinæ 580.25.& inde
Polium herba ad gratiam, & gloriã acquirendam ibidem
Polion herba qualis 556.12.& inde. et 660.1
Polium herba quæ 687.35
Polypodion herba qualis 417.38
Polypodij herbæ medicinæ 690.16.et 696.26.et 698.46
Polyporum piscium consideratio, genera, natura 229.3.& inde.& 35.& inde.ibid.
Polypi tegumentum 222.43
Polypi exeunt in terram 226.51
Polypi pisces quales 227.17
Polypus colorem mutat 229.21
Polypus piscis & eius in medicinis usus 837.30
Polyporum piscium genera, bonitas 841.31
Polypi concharum auidissimi 229.41
Polypus natãtibus infestissimus ibidem.52. & inde
Polypi mirum 230.1.& inde
Polypi mira magnitudo ibidem.14
Polyporum acetabula 229.51.& 230.18
Polypi coitus qualis 240.2.5.38
Polypi & locustæ inimicitia 243.49
Polypus morbus 690.25
Polyrrhizon herba 665.24.& 671.41.55. & 720.51
Polytricha herba 676.12
Polytrichon herba 595.22
Polytrix herba qualis & quib' utilis 702.12
Polytrix gemma 974.3
Polis pictor 877.55
Polyzonos gemma 973.55
Pollentina uasa 913.3
Pollices premere Prouerbium 727.6
Pollio Carbilius 222.34
Pollionis Galli cedrinæ menses 341.42
Pollionis Romuli senecta 602.48
Pollionis Asinij monumenta 922.37.& inde.& 923.56
Pollio Vedius quis 227.45.& 241.15
Pollionis Næuij magnitudo 161.53
Pollionis Asinij Bibliotheca Romæ 167. 50
Vide Asinius.
Pollis, id est siliginis flos 466.40
Pollux cur à nautis inuocatur 17.14
Pollucis aurigæ qui 119.31
Pollucis simulacrum 876.16
Pollucis pictura 900.32
Pollutio nocturna quo compescitur 534. 44.& 553.4
Poma quo situ in arboribus & herbis 401.7
Poma quando pereunt 420.10
Poma quomodo interdum ægrotent 449.42
Poma quando colligenda, & qualiter 495.32
Poma quædam pauperibus interdicta 508.34
Poma carnosa & acinos habentia 380.30
Poma iumentis quomodo portatu facilia 632.49
Poma quæ bona, maláue sint ibidem
Pomo mali interdum folia insunt 398.13
Pomi folia qualia ibidem.13.& inde
Pomorum uinum quale 361.16
Pomorum denominatio diuersa 373.32. per totum
Poma plura à familijs denominata ibid.50
Pomorum partes quæ sunt à Sole rubent 374.17
Pomorum syluestrium natura ibidem.19
Pomorum seruandorum ratio 375.12. per totum.& 32.ibidem
Pomorum colligendorum tempus decens, ibidem.16
Pomorum putandorum tẽpus ibidem.40
Pomorum & eorum seminum diuersitas 382.20
Pomorum tegmina uaria ibid.21.& inde
Pomorum pediculi ibid.49
Pomorum commendatio & quæ in eis placeant ibidem.54
Poma ferentium medicinæ ibid.per totum
Poma quæ bona maláue sint ibid.623.15
Pomorum usus in medicinis ibid.per totũ
Pomorum genera plura,& ex eis medicinæ 623.39.& inde.per totum
Pomorum primitiæ quomodo 726.48
Pomiferæ fructus non ferentes quomodo iuuantur 453.3
Pomiferæ arbores quales 386.7
Pomilionũ genus in omnibus animalibus 308.51
Pomona Dea 609.51
Pompeianus colossus 871.7
Pompeia lex 67.54
Pompeiana pyra secundum quosdam 374. 33
Pompeiana uua 352.28.49.& 357.4
Pompeiæ ficus quæ 376.49
Pompeij theatrum 156.28
Pompeius cui similis 159.14
Pompeij pulchritudo ibidem.16
Pompeij pater cui similis ibid.17
Pompeius octingentas quadraginta sex naues Pyratis ademit 164.42.& 166.18. & inde
Pompeij literæ nec lectæ à Cæsare exustæ 164.50
Pompeij magni laus, victoriæ, triumphi, ibidem.54.per totum
Pompeius Alexãdro, Herculi, & Libero patri æqualis 165.1
Pompeius quando magnus nominari cœptus ibidem.5.& inde
Pompeius Mineruæ delubrum dicat ibidẽ. 17.& inde
Pompeij nobilis titulus ibidem.18
Pompeij triumphus nobilissimus 165.24.
Pompeius quas gentes superauit ibid.26 & inde
Pompeius quid erga Posidonium philosophum 167.28
Pompeij in consulatu collega 174.28
Pompeij Mithridaticus triumphus 314.51
Pompeius quando quartum consul factus 367.32
Pompeius Balsami arbores in triũpho suo duxit 327.34
Pomp. Flaccus in Hispanijs mi[illegible]
Pompeius Lenæus quis [illegible]
Pompeius Lenæus magni Pom[illegible] 658.47.& 659.12
Pompeij magni portentum ante[illegible] lum
Pompeius magnus quos agros [illegible] emere
Pompeij magni in Hispania trop[illegible] gesta
Pompeius cum L. Carbone consul
Pompeij magni tumulus ubi
Pompeius magnus quo die natus
Pompeius Cneus Mithridatem [illegible] 629.55
Pompeij tertius consulatus 884.36
Pompeij ingentes diuitiæ
Pompeius Paulini filius cur pater [illegible] pulsus
Pompeij de Pharnace triumphus
Pompeij ædes
Pompeij Amphitheatrum quale
Pompeius ubi à Cæsare uictus
Pompeius Mithridatis gemmam [illegible] tolio dicat
Pompeij uictoria ad margaritas, [illegible] mores inclinauit
Pompeij tertius triumphus qualis, & [illegible] bus 949.55.&
Pompeium taxat Plinius
Pompeij trophæum in Pyrenæis
Pompeij imago ex margaritis
Pompeij in Elephantis triumphus
Pompeij consulatus secundus
Pompeij Auli interitus
Pompilus piscis 841.53.& [illegible] 229.26
Pomponiana pyra
Pomponius Secundus poëta 34[illegible] 355.17
Pomponius Romanus
Pomponius Sextus qualiter podagra [illegible] ratus 603.41.&
Pomponium poëtam nunquam [illegible] 16..54
Pondus quæ ualidissime sustinent [illegible] 413.32
Pondus aqua sustinens omne
Ponderum nomina,& ratio
Pondera unde dicta & inde
Ponderum repertores
Ponticæ gemmæ 966.11.
Ponticum triticum
Ponticæ gentes nullum Panico præferunt cibum
Ponticæ nuces quare
Pontica cera optima
Ponticæ Anates ueneno uiuunt
Pontici maris cancrorum copia
Pontici mures quales
Pontici pisces quales
Pontificum domus laurum habuit
Pontificij iuris libri septem a Numa
Pontius, Caij principis legatus
Pontus nunquam refluus
Ponti Absinthium quale
Ponti uina plura
Popilius Caius consul
Popilius M. censor
Poppææ Neronis coniugis luxus & 861.46.& 749.16.& 305.41
Poppea, asinino lacte cutem curabat
Poppysmis fulgetras adorare cõsuetum est
Populonium urbs,& in eo Iouis [illegible] 349.18
Populi arboris consideratio & genera 397. 28.per totum
Populus arbor Herculi dicata 312.43
Populus arbor montes amat 395.47
Populo arbori pediculus tremulus 398.11
Populo arbori umbra nulla 431.5
Populi arboris folia inter se trepidantia

308.11.& 431.9
Populus arbor cito germinat 399.7
Populus arbor nullum ſemen aut fructum fert 429.16.22
Populus arbor uitibus placet 408.39
Populus arbor apta ſcutis 413.20
Populus arbor quando, & qualiter plantanda 429.16
Populus alba ad quid & quomodo ſerenda 438.29
Populus nigra uitibus aptiſsima 431.25
Populi arboris medicinæ 639.21.& inde
Porcaria quid 302.10
Porcus piſcis maximus 823.45
Porci piſcis uenenum 828.51
Porci futura præſagiunt 501.30
Porci ut nos ſequantur 770.5
Porculeta quæ 441.55
Portentum apud Mutinam 35.43
Portentorum materia 725.3.per totum. plura quoq; cap.3.& 4.lib.28.& 403.48
Portij Latronis laus,& quales eius diſcipuli 546.13
Portius Caius conſul 25.25
Portius L. conſul 16.21
Portius M.conſul 16.34
Portulacæ herbę natura, genera, medicinæ 552.27.& inde
Portulacæ uſus ibidem
Porphyrio auis moriu bibit 262.19
Porphyrionis uenter 300.55
Porphyritis ficus 376.53
Porphyrites marmor 927.25
Porus lapis 938.8
Porri herbæ conſideratio & inde 515.36.
Porri ſectiui autoritas à Nerone data ibi.37
Porri ſatio & cura ibidem 40.& inde
Porri ubi optimi ibidem.50
Porri ſectiui genera duo ibidem.51
Porri ſuccus ſine cruciatu perimit ibid.54. & inde
Porri ſemen quale 524.44
Porris tranſlatio prodeſt 525.8
Porrum ſectiuum & ex eo medicinæ 531. 42.per totum
Porrum capitatum & ex eo medicinę 532. 11
Porrigines capitis tollentia 657.44
Porriginis morbi remedia 538.54.& 635. 10.& 746.29. & 777.11. & 544.29. & 542.17
Porſena quid erga obſides uirgines egerit 869.36
Porſenæ cum Rom.fœdus quale 884.32
Porſena ſibi labyrinthum ſepulchrum fecit 932.17
Porſena ubi ſepultus ibidem.20
Porſenæ impetratum fulmen 24.13
Poſſe omnia nemini conceſſum 870.31
Poſideanæ aquæ unde 803.31
Poſidonius ſculptor 863.54.& 877.55
Poſidonius ſcriptor 13.30
Poſidonio pluloſopho à Pompeio collatus honor 167.29
Poſis lutifigulus 912.16
Poſteros plurimos qui pòſt reliquerunt 159.55.& inde
Poſthumia lex Numæ fuit 359.27
Poſthumij Tuberti conſulatus & eius prima ouatio 384.8
Poſthumius Spurius conſul 861.28
Poſthumius L. quando 298.53
Potamautis herba qualis 654.27
Potamogeton herba ad quid 828.26
Potamogeton herba & eius medicinæ 689.19.26
Potandum quoties ſit 732.35
Potandi ad numerum conſuetudo ibidem
Potum arbores ferentes 148.20
Potus animaliũ differentiæ 272.23.& inde
Potuũ diuerſitas,& effectus 613.8.& inde
Potu corruiſſe nonnullos 162.39
Potatores maximi plures per totum 366.14.
Potentia mira piſciculi 821.23
Potentia in ſumma autoritate 348.48
Potentum iniquitatibus quo reſiſtitur 738.22
Poterion herba qualis 675.19.& 720.19
Pothos herba & flos 569.41
Pothos deus ubi colitur 922.44
Potulana uina qualia 356.33
Præceptor ingenti docens præmio 901.14
Precationes quomodo fiant 725.9
Pretia rerum tempore uariari 865.1
Præcipitatorum ex alto remedia 652.56
Præconini qui cognominati 846.30
Præcordia quæ 300.22.& 787.38
Præcordia phrenes dicuntur 300.24
Præcordijs ſubtilitas mentis tribuitur ibidem.28
Præcordia hilaritatis ſedes ibidem.29
Præcordia gladiatorum cum riſu traiecta, ibidem.32
Præcordiorum remedia 529.28.& 539.11. & 541.28.& 548.17.& 549.49.& 550.45. & 578.9. & 579.12. & 581.47. & 585.44. & 589.30.& 601.25.& 604.12.& 615.34. & 621.5.& 623.2.6.& 653.8. & 657.39.& 666.49.& 681.11.& 687.9. & 692.34.& 708.34.& 722.8.& 787.38
Præcocia minora poſteris 401.46
Prægnantes quæ cauere debent 544.4. & 557.29. & 630.33. & 666.46.& 668. 20.& 800.5
Prægnantium fœminarum remedia in malacia 623.50.& 624.12
Præliorum expertes homines 99.3
Prælio tingebant cuſpides 585.16
Prælium à quo repertum 180.55
Præmia in omni re maxime ſpectantur 354.8
Præneſte unguentis delectabatur 390.55
Præparentium uinum 357.49
Præſagia tempeſtatum ac futurorum 498. 27.per totum
Præſſum cerulei genus 864.23
Præſter quid 22.52.& 23.2
Præſteris ſerpentis remedia 648.19.& 552. 30.& 825.21.& 827.38
Præterita non præteriſſe impoſsibile eſt 4.32
Prætexta toga à quo 236.30
Prætextæ ueſtes à quibus 211.51
Prætextati anguillarum tergore uerberabantur 227.51
Prætoriana cohors 219.5
Prætutiana uina 356.37
Pramnium uinum 354.55
Pramnion gemma 966.6
Praſion,id eſt, marrubiũ & eius medicinæ 556.28
Praſion,id eſt,origanũ herba 548.10.22
Praſius gemma 963.42.& inde
Praſois topazij genus 963.15
Praſon quid 347.10
Pratorum cõſideratio plena 488.7.per totũ
Pratum antea paratum dicebatur 459.2
Prata quando riganda 487.37
Pratorum ſitus 488.9
Pratorum herbæ optimæ quæ ibidem.20
Prata quo ſecanda tempore ibidem.25. & inde
Prata ubi quater anno ſecantur ibidem.45
Praxagoras medicus 534.26
Praxagoræ medici laus ætasq; 683.32. per totum
Praxibulus magiſter Athenienſium 858.9
Praxiteles quando & eius prima ſpeculorum factio 850.25
Praxiteles ſculptor quando 872.34.& 863.54
Praxitelis Venus in toto orbe nobiliſsima 921.28.& inde.& 869.55
Praxitelis ſtatuarij opera 875.2.& 922. 6.33.& inde,& 924.18.& inde
Paſiteles uolumina quinq; nobilium operum in toto orbe ſcripſit 924.50
Paſiteles in Græcię Italiæ ora natus ciuitate Rom.donatus eſt 924.52
Pretioſæ res plures 416.4.& inde
Priami pictura 909.44
Primatũ apud reges quo adipiſcimur 554. 36
Primitiæ rerum ſacerdotibus offerebantur 456.18
Primitiæ frugum ubi Apollini dicantur 86.17
Principis magnanimitas 902.35
Principum rapinæ 234.1
Principium nouarũ rerum lubricum 761. 52
Priſcorum uita rudis in literis, ingenioſa tamen 491.16
Priſcorum diligentia 658.10.& inde
Priſcorum laus 846.4.& inde
Priſci in promiſcuo uictum habebant ibidem.10
Priſtarum ſimulacrum 873.19
Priſtes piſces ingentes 217.30.54.& 922.53
Priſtes pilo ueſtiuntur 222.45
Priuernatia uina 356.28
Proboſcis,id eſt, elephantorum naſus facilime amputatur 186.11
Procax eſt natura multorum 632.21
Procellæ unde fiant 17.27.& 19.13.& 23.5
Procellis nihil uiolentius 821.15
Prochimaſis quid 481.44
Procyon non habet nomen Latinum, niſi canicula dicatur 489.23
Procyonis ſyderis ortus qualis ibidem.30.
Proconneſiæ ancillæ partus 158.37
Proculeius Caius quis 944.54
Prodeſſe alijs debent omnes 658.13 & inde
Prodicus medicus quis 762.19
Prodigia plura arborum 403.38. per totum.& 451.23. per totum. & 25.13. & inde
Prodigia montium inter ſe concurrentium 35.41.per totum
Prodigioſæ pluuiæ 25.24
Prodigia armorum & tubarum cœleſtium ibidem.39
Prodigia frugum 476.19.per totum
Prodigia alia 205.44.& 208.40.& 210.5. & 310.13
Vide Miracula.
Prodorus pictor 877.13
Prodromi ficus quid 401.12.& 21.28
Prœtides à Melampode quo ſanatę 664.52
Profluuiorum remedia 544.2.& 583.46
Prognoſtica animalium 198.25
Prognoſtica tempeſtatum 498.27. & deinde
Prohibitoria auis 249.18
Promethei de annulo fabula 843.26. & 948.23
Promethei in Caucaſo monte religatio 948.21
Prometheus primus bouem interfecit 182.27
Propaginum conſideratio, atq; inuentio 431.45
Propagari quæ arbores poſsint ibid.52
Propagationum genera duo ibid.55
Propaginum genus totas ſupplantandi in terram uites 447.27
Propylęa Athenienſium à quo 923.53
Propylæon à quo pictum 904.35
Propolin apes ex quo faciunt 639.31
Propolis alueorum ad quid 601.48
Propolis apium quid 276.28
Proſaicæ orationis inuentor 110.26.& 181.44
Proſedamum uitium 695.26
Proſerpinaca herba qualis 720.53
Proſerpinacæ herbæ medicinæ ibidem
Proſerpinæ raptæ ſimulacrum 875.4.& 905.35
Protagion uinum 357.44
Proteſilai ſepulchrum ubi,& ibi arbores

416.50
Protesilai simulacrum 876.1
Protypa quæ 911.50
Protogenes statuarius 877.54
Protogenes casula contentus 906.53
Protogenes quid erga Apellẽ egerit 901. 44.& inde
Protogenes à Demetrio dilectus 905.6. & inde
Protogenes pictor 901.36.& 902.41.& 904.29.& inde
Protropum misti genus 357.37,& 358.55
Prouidentiæ animalium exempla 257.33
Vide Astus animalium.
Prouidentiæ exemplum 460.20
Prouocatio unde appellata prologo
Prouerbia quorum Plinius meminit.
Aeris alieni comitem esse miseriam 168.27
Africa semper aliquid noui affert 189.50
Albo in hoc non eras prologo
Aleam extra omnem prologo
Aliena insania frui 459.12
Alius de alio iudicat dies 170.43
Apinæ Tricæq; 62.20
Aure attestamur 307.31
Canis lapidem mordens 775.49
Cymbalum mundi prologo
Citra pulueris iactum 909.52
Comitem esse æris alieni atq; litis miseriã 168.27
Cornu copiæ prologo
Cuculum imitari 486.54
Cum mortuis laruas luctari prol.
Deus est mortali iuuare mortalem 3.29
Dimidio uitæ uiuimus 175.49
Dodonium æs 933.31
Domini frons plus occipitio prodest 459.14
Domini oculus fertilissimus 460.48
Ede nasturtium 521.36
Elephas celerius parit prologo
Extra omnem ingenij aleam prologo
Frons domini plusquam occipitiũ prodest 459.14
Gallinaceum lac haurit prologo
Homines sumus prologo
Leporem edit 760.35
Lydius lapis 859.48
Multa Syrorum olera 530.27
Ne sutor ultra crepidam 902.23
Nemo mortalium omnibus horis sapit 170.32
Nihil nimium 168.27
Non eras in hoc albo prologo
Nosce teipsum 168.26
Oculus domini in agro fertilissimus 460.49
Optimum frui aliena insania 459.11
Perfricui faciem prologo
Plus apud Campanos,&c. 459.22
Polypi caput 226.18
Pollices premere 727.6
Salem cum pane & caseo esitat 814.51
Sapientia uino obumbratur 615.23
Satyrion 695.29
Stellio 794.11
Strychnum bibit 585.9
Succisiua opera prologo
Suspendio eligendam arborem prologo
Sui animam pro sale datam 213.36
Tympanum mundi prologo
Tricæ, Apinæq; 62.21
Vitilitigatores prologo
Vtramq; paginam facit 4.5
Prudentiæ exemplum 261.11.per totum
Pruinæ consideratio 26.31.& inde
Pruinarum exustio carbunculatio dicitur 448.49
Pruinæ quibus & quando nocent ibidem
Prunorum consideratio 372.47. per totum
Prunæ damascenæ qualia 335 35.& 373.6
Prunæ syluestria ubi nascantur 373.13
Prunæ post Catonem cœpisse ibidem.17
Prunus Aegyptia 338.25
Prunorum succus qualis 382.8
Pruna quibus constent ibidem.29
Prunus quæ loca amet 395.52
Prunus quo serenda tempore 437.30
Pruni medicinæ 627.32
Prunorum usus ibidem.35
Prunorum syluestrium medicinæ ibid.40
Pruriginis remedia 532.49.& 535.& 548. 30. & 612. 44. & 676. 19. & 698. 21. & 707.3.& 756.50.& 819.27
Pruritum corporis tollentia 555.32.& 608. 5. 26. & 612. 24. & 617. 21. & 631. 12. & 635.46. & 711.25. & 741.12. & 743.18.& 768.18.& 798.48.& 810.37.& 837.22.& 916.3.43.46.& 917.13
Pruritus quo tollantur 579.38
Prusiæ regis filius qualis 161.20
Prusiniæ uuæ 353.3
Psammetichus Rex 931.27
Psammetichum fugientes 146.16
Psaronius lapis 941.39
Pseudanchusa quæ 593.28
Pseudisodomon quid 943.25
Pseudobunion herba qualis 653.6
Pseudodictamum herba 671.6
Pseudocapirius siue Pseudocypirus 431.42
Pseudodictamum & ex eo medicinæ 703. 1.&704.1
Pseudonardus 318.14
Pseudospheces uespæ genus 795.26
Psychotrophon herba quæ 670.2
Psyllij herbæ medicinæ 686.45.& 688. 33.& 692.52.& 695.46. & 696.8.& 698. 16.47.& 701.10.& 703.18
Psyllion herba qualis 676.56
Psyllus Rex 553.29
Psyllorum gentis cum serpentibus mirum, ibid.197.8.& 675.16.& 286.3
Psilotri remedia 591.22
Psilothrum quid 612.47.& 643.30.& 713. 56.& 759.21.& 760.2.& 839.20
Psilothrum unguentum quid 640.52
Psilothri herbæ medicinæ 704.22
Psimmythij consideratio 889.21
Psimmythij ueneni remedia 602.32. & 620.42
Psittaci auis consideratio 260.35.& inde
Psittacus ex India ibidem.36
Psittacus Imperatores salutat,& quæ accipit uerba pronunciat ibidem.38
Psittaci turturibus amici 273.19
Psittaci caput quale 292.6
Psittaci ubi primum uisi 145.21
Psythium passi genus 358.17
Psitta piscis 225.12
Psittacus auis 260.45
Psora morbus qui 526.40
Psoræ morbi remedia 531.24.& 537.54.& 543.41.& 548.30.50.& 556.11.& 596.42. & 610.20.& 611.49.& 612.24.& 613.2.& 621.8. & 623. 3. & 625. 33. & 626. 50. & 649.33.& 681. 38. & 816,34. & 832.51.& 879.25.32.& inde
Psoricon medicamentum quod 881.44
Pterygiæ morbi remedia 556.48.& 613. 18.& 626.19.& 631.54. & 633.55.& 647. 24. & 657. 7. & 685. 50. & 702. 27. & 707.18.& 797.12.& 830.54.& 886.22.& 889.54.& 917.22
Pteris herbæ,id est filicis consid. 714.32
Pternica herba 574.21
Pteroti calices quales 946.43
Pteron quid 932.4.& 923.42.
Pyades aspidum genus 732.45
Ptisana & eius usus 464.29.51.54
Ptolemæi bibliotheca 339.8
Ptolemæum Cæsar perimit 93.38
Ptolemæus Lathyrus Rex 145.51
Ptolemæus Philadelphus obeliscum Alexandriæ statuit 928.49
Ptolemæi coniunx 929.5.& 963.11
Ptolemæi mater 963.9
Ptolemæi regis nauigatio 217.43
Pubertas quo coërcetur ne erumpat 583. 53
Publicanorum uires
Publicolæ consulis filia 147.22
Publicolæ consulis domus 259.37
Publius Poëta 933
Publius Licinius censor quando & quo uino censuerit
Publius Cornelius consul 362.4
Pucina uina in saxo coquuntur 342.47
Pucina uua qualis 353.26.& 433
Pudicæ fœminæ quæ maximæ Romæ 42.per totum
Pudicitia dea
Pudicitia quando Romæ subuersa 451.
Pudicitiæ exemplum 185.20.& 158.32.& 268.14.& 153.33.& 168.42.per totum
Pudoris sedes in genis 295.
Pudoris exemplum 162.29.& 534.
Puer in uterum reuersus aliquando 153
Puer miræ uelocitatis 153.
Pueri ne debiles fiant 595.
Puerorum educatio 200.1.& 202
Puerorum ulcera in capite quo sanentur 544.42
Puerorum morbi remedia
Quære Infantium morbi remedia
Puerum quendam septem & quinquaginta dormisse annis
Puerperij pericula quo tollantur 7
Puerperia duodecim uno abortu edita 158.32
Puerperæ cuiusdam Romanæ pietas erga matrem 168.50.&
Pugillarium usus ante Troiana tempora 338.56
Pugnatores quo fortiores fiant
Pugnaturi quod oleum præsumunt 36
Pugnaturi ad mortem pictis nauibus adhibantur 85
Pulchritudinem faciei seruantia 58 & 582.11
Pulchritudinem inducentia 654.43.& 875.51
Pulegium herba brumali floret tempore a coronarijs uel carnarijs 484.6.& 13.& inde
Pulegij consideratio, natura, medicina 545.9.& inde
Pulegij coronam prodesse capiti ibidem.
Pulegij sexuum differentia ibid.
Pulegij syluestris natura & medicinæ ibidem.38
Pulegij herbæ medicinæ 632.
Pulegium herba exiccata quando florem 18.34
Pulices quomodo necentur 547.47.& 590.23.& 593.27.& 640.15
Pulices ne gignantur 733.
Pulla terra omnium optima 433.
Pulmentaria unde dicta 456.
Pulmonea poma 374.
Pulmo quibus maximus
Pulmonem habentia spirant omnia 11.& 274.54
Pulmonis consideratio 299.10.& inde & 219.12.& inde
Pulmone quæ carent 293.
Pulmonis morbi remedia 531.45.& 58. 47.& 635.14. 49. & 652.11.& 587.6.22. & inde.& 709.54. & 741.12.& 750.37. & 787.49.& 834.17
Pulmoni contraria 606.56
Pulmones pisces tempestates præsagiunt 500.53
Pulmonis piscis in medicinis usus 838.45 & 839.24.& inde
Pulmonis piscis mirum 840.21.& 43.18 & inde 455.
Pulte diu Romani usi sunt
Pulte in sacris quibusdam utebantur ibid.
Pulte corpus augetur 604.40
Pulueris uis 378.
Pumex lapis ex qua materia 347.27.32
Pumicis lapidis consideratio 941.8.& inde
Pumice corpora leuigantur ibidem.11

Pumice libri poliuntur ibidem.13
Pumex ubi optimus ibidem
Pumicis medicinæ ibidem.16
Pumicis farinam præsumunt qui multum bibunt 385.39
Pumiliones in arboribus 314.7
Pumula uua ubi 352.48
Punctiones ne sentiantur 678.42
Punctionum laterum remedia 579.6
Punici belli primi classis sexaginta diebus parata 411.8
Punico bello secundo ad Trasimenum lacum ingens terræmotus 36.8
Punico bello secundo annulorum Romatria modia 845.15
Punici belli secũdi, classis quadraginta diebus parata 411.10
Punicum bellum tertium unde sumptum 377.29
Punicum bellum primum quando gestum 848.48
Punico bello primo Romæ æs imminutum ibidem.51
Punica cæra optima 572.8
Punica apyrina qualia 623.54
Punica mala quæ utiliora ibidẽ.56.& inde.
Punici mali consideratio 344.10
Punicum malum quod granatum ibidem
Punici mali species quinq; ibidem.15
Punici mali flos balaustium dicitur ibid.18
Punici mali uinum rhoiten uocant 361.26
Punici mali acini quales 380.55
Punicorum malorum membrana 382.33
Punicis malis qua arte pomum non rumpitur 430.24
Punici mali genera, natura, medicinæ 623.52.& inde
Punici mali cytinus quid 624.32
Punici mali radicis medicinæ 625.3
Punica inter mala numerari 372.31
Punicis acinus intus sub cortice ibid.32
Punicæ arbores quæ loca ament 395.52
Punicæ folia angusta 398.2
Punicæ facile fructum ac flores perdunt 400.38
Punicis arboribus uita breuis 417.13
Punicorum uinum quale & ad quid 623.56
Punici acinorum medicinæ 624.56
Punicum malum sylueſtre 625.5
Pupillæ oculorum consideratio 294.3.& inde
Purgantia 619.7.& 621.16
Purgationes mulierum
Vide Fœminarum purgationes.
Purpurarum piscium consideratio 232.3.& inde
Purpurarum piscium in medicinis usus 837.25
Purpuræ consideratio naturaq; 235.2.per totum
Purpura nobilis & eius usus ibid.13.& inde
Purpura qui utuntur ibidem
Purpuræ præparatio ac eius genera ibid.30
Purpuræ nomina ac genera plura ibid.43.per totum
Purpurarum captura ibidem.50.per totum
Purpuræ præparatio 236.5.& inde
Purpura contra uenena 830.6
Purpura tyria & dibapha 566.29
Purpura tyria 104.42
Purpuræ precioſiſsimæ unde 566.28.& inde
Purpuræ faciendæ modus alter 347.14
Purpuræ usus quando Romæ 236.29.per totum
Purpura dibapha ibidem.35.& 41
Purpuræ pretia ibidem.49.per totum
Purpurarum pariendi tempus 240.49
Purpuræ generatio ibidem.17
Purpuræ quo facile capiuntur 328.4
Purpuriſſum color 894.40.& 896.33.& inde copioſe
Puſio gigas 162.5
Puſtulas facientia in corpore 691.18.& 714.30
Puſtularum corporis remedia 552.39.& 557.34.& 604.21.& 606.13.17.& 607.2.& 619.14.41.& 631.38.& 767.23.& 25.& 886.20.& 918.13
Putandarum arborum diſciplina 452.46
Putandi tempus 485.54
Putandarum uitium tempus 485.43
Putandum quibus ſit diebus 448.3.& 453.34
Putationis conſideratio 441.23.per totum
Putationis excogitatio ibidem.& 359.30.& inde
Putationis plagæ quales eſſe debent 447.46.& inde
Putei à quo reperti primum 180.15
Putei miræ naturæ 39.54.& inde
Puteorum aqua qualis 807.45.& inde
Puteolanum purpuriſſum 896.38
Puteolanus puluis qualis 913.45.55
Putredinem inhibentia 553.31.& 635.1.& inde
Putreſcere corpora mel non ſinit 601.51.& inde

Q

QVadrantis ſignum quod 848.56
Quadriga quam muſca integeret 163.46.& 876.53
Quadrigæ fictiles quando in fornace creuerunt 725.53
Quadrigæ nummorum nota 849.7
Quadrigati nummi ibidem
Quadrigas quis reperit 181.18
Quadrireme quis primus uſus eſt 182.7.& inde
Quadrupedes omnes ubi auribus carent 146.27
Quadrupedum modo Arthabathitæ uagantur 146.55
Quadrupedes quomodo geſtantur intra aluum 269.43
Quadrupedes omnes necantia 645.54.& 675.11
Quadrupedum remedia 544.6.& 591.34.& 608.43.& 704.25.& 761.17
Quæſtus certiſsimus quis 459.3
Quæſtus omnia tentat 865.5.& inde
Qualitatum regionum conſideratio 421.45.per totum
Qualitatum quanta differentia 941.54
Quartanæ febris remedia 533.13.& 550.25.& 583.23.& 590.7.& 591.46.& 595.3.11.& 607.46.& 614.26.& 666.44.& 669.37.& 697.44.& 697.51.& inde.& 729.31.& 730.17.& 735.11.15.& & 736.23.56.& 739.11.33.& 756.3.& inde.& 770.32.& 795.21.& inde.& 826.50.& 836.36.& inde.& 916.13
Quaternarij numeri uis 732.35
Querquetulana porta Romæ 391.16
Quercus miræ magnitudinis 386.45.& 887.3
Quercus ſecum inſulas auferentes 386.46
Quercus proprie glandem fert 388.42
Quercus glans qualis ibid.53
Quercus quæ frequenter fulmine iciuntur 389.28
Quercus quæ non apta igni ſacrificij ibid.29
Quercus boletos quales generet 399.26
Quercus nunquam folia dimittens ubi 396.51
Quercus non ante mediam æſtatem germinans ibidem
Quercus folia ſinuoſa 398.8
Quercus parte inferiori fertilior 401.31
Quercus & oleæ inimicæ 632.42
Quercus & iuglans inimicæ ibid.43
Quercus quæ corona cui detur 387.46
Querna corona cui detur 387.46
Quernæ coronæ ubi Romæ 387.10.46.& 388.3
Quies ſomnuſq; in ſtramentis quondam erat 457.3
Quies recreat arua quoq; 478.49
Quyma uel cyma braſsicæ genus 537.28
Quinquefolium herba quæ 673.23
Quinquefolij medicinæ 685.8.34.50.& 687.5.& 689.39.& 692.47.& 694.15.31.& 696.24.& 697.27.50.& 699.3.19
Quintiorum familia ſine auro 845.24
Quintius C. conſul 168.56
Quintij P. interitus 178.26
Quintus Hortẽſius dictator quid circa plebem ſecedentem in Ianiculum 391.18
Quiriana poma 374.1
Quirini, id eſt, Romuli delubrum Romæ ubi 383.31
Quirini ædes ubi 183.2
Quiſquilium frutex 390.35

R

RAbidus ne fiat morſus à cane rabioſo 775.32
Rabies unde 297.11
Rabulana pice uinum condi 363.23
Rabuſcula uua 353.30
Radicum arborum conſideratio 403.3.& inde
Radices nobiles 318.3
Radicibus carentes quæ plantæ uiuant 505.56.& 506.37
Radices quibus ſingulæ ibidem
Radicum hortenſium differentiæ plures ibidem per totum
Radices herbarum quæ inutiles 528.44
Radice naſcentes herbæ quæ 517.31
Radicis oleæ medicinæ 619.30
Radiculæ conſideratio 507.48
Radicula herba qualis 665.35
Radere malas interdictum fœminis 295.13
Raia piſcis 227.55.& 237.40
Raiæ piſcis generatio 240.25
Ramicis morbi remedia 543.51.& 598.29.& 603.47.& 634.37.42.& 692.51.& 800.45
Ramiſes Aegypti rex 928.32
Ramorum arborum conſideratio 402.13.& inde
Ramorum aliqui cæci quare dicti ibid.40
Ranarum rubetarum deſcriptio 199.32
Ranæ apibus inimicæ 282.22.& inde
Ranæ ictus apum non ſentiunt ibidem.27
Ranarum lingua qualis 297.12.& inde
Ranis uox qualis 309.53
Ranis contraria 659.39.& 675.15.28.& 676.2.& 733.53.& 825.48.& 827.45.& inde
Ranæ iecur geminum 828.4
Ranarum uarius in medicinis uſus 827.45.& inde per totum
Rana maris quæ 833.12
Ranarum earumq; membrorum medicinæ 827.45.& inde per totum.& 830.19.45.& 831.2.& 833.39.42
Ranæ linguæ mirum 827.51
Ranæ oculus dexter ad quid utilis 831.12
Ranæ mutæ 831.18.& 216.25.& 309.56.& inde
Ranæ mirum 833.43
Ranæ rubetæ unde dictæ 828.8
Ranæ rubetæ uenenum 300.13
Rana rubeta contra tempeſtates 492.33
Rana rubeta frumentum ſeruat in horreis 493.37
Ranæ ultra ſolitum uocales tempeſtatem prædicunt 501.11
Ranæ in medicinis uſus 836.34.& 837.9.34.& 839.27.55.& 840.6.20
Ranæ interdum ut ciuitatem relinquerent cauſa extiterunt 198.44
Ranarum coitus partuſq; 240.7.& 297.14
Ranæ ex limo natæ in limum reſoluuntur 240.11
Rana Mœcenatis ſignum 949.31
Ranæ cur ſub aqua diu urinentur 299.15
Rana piſcis 237.35.& 227.56
Ranarum coitus 240.7
Ranæ mirum ibidem.11
Ranunculum herba 681.28

Raphanorum herbarum consideratio 511. 55.& inde
Raphani oleum ubi 371.23
Raphanum uomitum concitare 529.45
Raphanus uitem iuxtà stantem lædit 451.11
Raphanus contra ebrietatem ibid.15
Raphanus ubi serendus 475.50
Raphani satio quando 494.56
Raphani in cibis usus 512.4.& inde
Raphani si cum oleo mandantur fœtent minus ibidem.5
Raphani semine oleum faciunt ibidem.9
Raphani genera tria ibid.10.17
Raphani satio qualis esse debet ibid.28. & inde
Raphani mira magnitudo in Germania ibidem.30
Raphani qua arte magni fiant ibid.38
Raphanos in cibis prodesse & qualiter ibidem.44.& inde
Raphani uomitibus præparãt meatũ ibi.49
Raphanus ex auro in Delphico templo ibidem.54
Raphanum Aegyptij mire celebrant ibid. 52.& 512.6
Raphanus qua ratione in cibis utilis 513.5
Raphani quæ oderunt ibidem.7
Raphanis quando folia detrahenda 517.39
Raphanis sal peculiaris medicina 524.49
Raphanis prodest translatio 525.10
Raphani sylvestris consideratio & medicinæ ex eo 529.1.10
Raphanus sylvester 691.55
Raphanos agria herba 692.1
Raphaninum oleum ad quid 622.24
Raphanitis herba quæ 565.47
Rapinæ exitus 234.1
Raporum consideratio 471.17.per totum
Raporum natura,usus,confectio,&c. ibid.
Raporum magnitudo mira ibid.32
Raporum species tres ibidem.40
Rapæ qua arte magnæ fiunt 471.46.54
Raporum satu superstitio ibidem.55
Raporum satio quando ibidem.52
Raporum sexus 511.39
Rapis folia quando detrahenda 517.39
Raporum ex semine, brassicæ generantur 524.7
Raporum medicinæ 528.29
Rapi sylvestris consideratio, & medicinæ ibidem.40
Ratibus olim nauigatum 181.53
Ratumena Romana porta unde 206.47
Raucæ uermes quales 436.41
Raucitatis remedia 532.52.& 601.19
Rauennates uuę 352.21
Rauennæ solum asparagis aptissimum 508. 46.& 521.12
Rauolium uinum uidetur id esse de quo Plinius 355.49. quod pyctanon Græci nominant
Rebili consulatus ac eius interitus 178.3
Reduuias morbum sanantia 766.15
Refrigerandi uim habentia 941.28
Refrigerantia corpus 535.29.48.& 553. 20.& 578.37.& 590.15.& 610.56.& 617. 9.& 628.4.& 643.2.& 647.20.& 650.25. & 655.18.& 668.13.& 677.5.& 678.53. & 918.17
Regale unguentum quale 332.28
Regia pyra quæ 374.47
Regia siue regius stella quando occidat 485.13.& 489.41
Regia scopa quid 564.16
Regia scopa herba qualis 664.36
Regia ciuitas à quo reperta 180.52
Regij morbi consideratio 698.51.& inde
Regij morbi remedia 527.23.& 528.5.532. 3.42.& 535.4.32.& 538.43.& 539.49.& 541.24.& 544.28.& 546.21.& 548.41.& 553.47.& 555.19.& 579.13.& 580.29.& 583.55.& 607.34.& 608.50.& 629.32.& 632.23.& 636.11.19.& 636.49.& 642. 30.& 645.26.32.40.& 646.4.24.& 681. 7.& 685.19.& 698.51.& inde plene.& 707.16.& 711.9.& 713.14.& 715.47.& 734.2.& 794.46.multa.& 817.1.& 834. 16.& 955.27.& 971.25
Regium morbum facientia 553.33
Regius morbus arquatus dicitur 602.53
Regio ubi mutauit cœli habitum 422.47
Regionum qualitas 421.46.per totum
Regnum ubi non hæreditarium 131.23
Regulare æs quod 878.22
Reipublicæ rectores quales esse debent 127.42
Religione quæ arbores damnatæ 400.30
Religio circa uiscum seruata à Druidis 418.15
Religione uitam constare 363.10
Religionis exemplum 86.17.& 183.37. & 260.24.& 307.22.& inde.& 646.27. & inde.& 665.15.& 724.4.& 168.45
Remedia ubi quærenda 603.23
Remedia natura parata sunt 633.8
Remora piscis qualis 228.10.per totum. & 829.1
Remus à quo repertus 182.18
Renascentia ex se ipsis quæ 335.30
Renum animalium consideratio 301.36. & inde
Reni quaterni ceruis ibidem
Renes pennatis squamosisq; nulli ibidem
Renes summis adhærent lumbis ibid.33
Renum lapilli ibidem.37
Renes homo bubulis similes habet ibidem. 40.& inde
Renibus contraria 537.29
Renes lædentia 607.36
Renes purgantia 558.41.& 834.14
Renum doloris remedia 527.32.& 528. 1.& 530.12.& 532.4.& 539.38.43.& 540. 33.& 543.10.& 550.2.& 579.25.35.& 584. 38.& 589.31.& 590.5.593.22.50.& 595. 40.& 598.16.& 606.49.& 618.6.& 626. 6.& 629.11.& 632.17.& 636.48.& 644. 29.& 655.20.& 656.28.& 687.55.& 692. 33.& 693.21.715.47.& 721.19.& 722.2. & 732.29.& 737.45.& 743.30.& 751. 24.& 767.41.& 834.40.& 895.15.& 915. 26.& inde
Renum lapides quid eximat 596.45
Renum harenas tollentia 594.47.& 681.8
Renibus utilia 535.30.& 552.36.& 597. 55.& 598.23.& 612.4.& 613.48.& 636. 53.& 629.6.& 636.53.& 687.29
Repagula ex qua materia 415.15
Requies quibus nulla 260.9.per totum
Res optimæ ubi 829.40.& inde
Rerum copia ubi 479.3. per totum
Rerum omnium sunt quædã in alto secreta 422.40
Rerum amplitudo damno interdum est 348.44
Rerum non animi pretijs excubatur 897. 30.& inde
Rerum inimicitię. Quære inimica inter se.
Rerum amicitiæ. Quære Amica inter se.
Rerum commutatio 843.14
Rerum uariarum inuentores 179.36. per totum
Rerum inuentio dijs tribuitur 704.46. & 705.3
Reseda herba qualis 721.26
Resinæ,id est,humoris ex arboribꝰ defluẽtis consideratio 391.28
Resina proprie in pineis 954.2
Resina uaria, Arabica, Iudaica,&c. 365.41. & inde
Resinæ usus in unguentis 331.15
Resina uinum condi 363.24
Resina ex quibus arboribus ibidem.35. per totum
Resina quibus resoluitur ibidem.48
Resina pili uirorum euelluntur ibidem.50
Resina quibus coquatur modis 393.10
Resinæ arbores montes amant 395.45. & inde
Resinæ natura,genera,medicinæ 393. & inde per totum
Resinæ ex quibus arboribus & quæ melior 637.9.& inde per totum
Resinam ferunt sex genera arborum 395. 25
Resurrectionem esse possibilẽ sectatus Democritum 179.24.per totum
Resurrectionem hominum negat Iudæus 4.30.& 179.7.per totum
Resurrectionis exemplũ 176.42.per totum & 179.24.& 283.20.& 290.27.& 38.& 451.27.& 566.44.660.12.& 675.
Retia ab Arachne reperta primum 180.22. & inde
Retibus quod linum aptissimum 503.22. & inde
Retonina lina ibidem
Rex qualis elegi debet 280.51.& 282.
Reges ueteres quales fuerunt 34.
Reges circa agrorum culturam intenti 457.35.56
Reges hortos colere soliti 508.11.& 522.
Regum Indorum potentia 127.37.per totum.& 128.28.per totum
Regum primatum quo adipiscimur 614.
Regum mira superbia 849.46.&
Regum domus ex qua materia 914.
Regum fauor quomodo acquiritur 736. & 769.15
Regum ira quo fugitur 773.
Regem quæ bruta habeant 181. 280.51
Regem elephantes adorant
Reges quales esse debent
Regum reuerentiæ exemplum 277. & inde.& 280.55.& inde.& 281.9.& inde.& 34.ibidem
Rex non nisi unus esse debet 281.
Rhacinus piscis 841.
Rhacoma herba qualis 711.
Rhadamantus legum repertor 175.
Rhagadum, id est, scissurarum quæ in sede proueniunt remedia 619.53.& 621.33.& 627.14.45.& 638.8.& 641.28.& 645.& 649.37.& 733.1.& 766.53
Rhagion uermis qualis 773.
Rhamos rubi genus & ex eo medicinæ 649.16
Rhapeion herba 716.
Rhaphium animal 193.
Rhemus Romuli frater sub ficu nutritus 377.43
Rhemus à lupa nutritus 192.
Rheni fluminis cerasa qualia 358.
Rhetica uua qualis 351.21.25.& 355.26. & 356.40
Rhetiæ terræ arbores 354.49
Rheumatismus quid 592.56.& 600.20
Rheumatismis, id est, fluxum patientibus utilia 592.56.& 600.20.& 606.& 612.26.& 617.30.& 618.46.& 620. 26.& 630.41.& 633.38.& 669.3.& 670.34.& 679.9.& 701.46.& 714.& 718.51.& 719.15.& 735.52.& 750.& 834.18
Rhexia herba qualis 593.43
Rhina piscis 841.35
Rhinoceros animal ad saxa cornu limat 455.24
Rhinocerotis animalis descriptio, & eius cum elephante inimicitia 193.52.& inde
Rhyparographos quis dictus 906.14
Rhizias quid 507.17
Rhizotomos herba quæ 565.48
Rhodia uua qualis 358.11.& 353. & inde
Rhodij unguentis delectati 330.54.& 331.30
Rhodia ficus qualis 376.48
Rhodi persicus nihil fert 373.17.& 400.54
Rhodius colossus solis 871.17
Rhodi tria milia signorum fuerunt 870. 36

Rhodiorum sol 874.16
Rhodo parcit Demetrius Rex propter Protogenis picturam 169.52.& 905.6
Rhodinum unguentum 371.20
Rhodinum oleum quale ibid.
Rhodites gemma 974.13
Rhododaphne arbor 396.37
Rhododaphne quid ibid.
Rhododendro arbori non decidunt folia ibidem 34
Rhododendros & ex eo medicinæ 644.46
Rhododendri flos amentiam facit 571.4
Rhodope meretrix ditissima 931.3
Rhodope contubernalis Aesopi ibidem
Rhodora herba qualis 655.44
Rhœa papaueris genus 523 10.& 551.43
Rhœcus palastices inuentor 911.43
Rholus architecton 932.14
Rhombus piscis 841.36.et 237.38
Rhombus ubi optimus 241.31
Rhombus piscis planus 227.4
Rhopalos herba qualis 668.39
Rhus herba qualis, ex ea medicinæ 645.5
Rhus Erythros qualis 645.16.et 649.53.et 768.46
Ricinus arbor quæ 370.41.et 397.25
Ricini, id est, uermes canum quo necentur 593.7.& 793.20.& 796.28
Ridica arbor pedamentis apta 442.15
Rigandi horti quibus sint horis 525.4
Rigandorum hortorum ratio ibidem per totum
Riguis quæ arbores gaudent 452. 14.25.29
Rimæ corporis quo tollantur. Vide Rugę.
Risus quando homini datur 151.48
Risisse quendam eodem die quo genitus 161.39
Risum inducentia 654.32
Risus hilaritatis quæ sedes 300.29.32
Risus quo adimitur 301.27
Risisse quosdam nunquam 162.42
Robur proprie glandem fert 388.42
Robur plurima fert præter fructum 389.56.& 390.19.28
Robur arbor quæ loca amet 395.50
Roboris folia sinuosa 398.8
Robur qualiter germinet 399.23
Roboris ingens radix 403.7
Robur quando teredines sentit 410.45
Robur arborum durissima 413.2
Robur non sentit facile cariem aut uetustatem ibidem 37
Roboris arboris medicinæ 634.22
Rogos pingendi consuetudo 897.25
Romæ nomen & eius tutoris dei cur occultum 726.12
Romæ nomen abolitum 56.31
Romæ nunquam terræmotus fuit sine futuro signo 36.12
Romæ quis creditus felicissimus 171.38.& inde
Romæ quis sepeliendi usus 178.53. per totum
Romã quis primus tõsores adduxit 182.41
Romæ quando usus horologij ibidem 49 per totum
Romæ quãdo uini autoritas cœpit 359.24.& 360.46
Romæ tonsores quando primum 182.41. per totum
Romæ purpuræ usus quando 236.29. per totum
Roma ob bubonem lustrata 249.4
Roma ab Hannibale obsessa 377.38
Roma quamdiu scandulis tecta 391.13
Roma quas arbores ægre nutriat 464.26
Roma quo anno sine magistratibus 391.12
Romæ quæ prima corona 456.2
Romæ quãdo luxus cœptus 457.29.& inde
Romam unde frumentũ aduehunt 463.41
Romæ quando annulorum usus 884.44
Romæ quando primum pistores 468.50
Rom. ab initio aurum exiguum 844.19
Romæ census ibidem.36
Roma rudi ære utebatur 848.42
Romæ primum ex ære simulacrum 867.31
Romæ muros solus hostiũ Hannibal hasta attigit 870.7
Roma à Gallis capta quãto redimitur auro 844.20.35
Roma quo anno à Gallis capta ibidem.35
Romæ pictura quando 892.48.& inde
Romæ tabulas omnes ex publico propter æs alienum ciuitatis addictas 908.11
Romæ quando primum marmoreę domus 926.2
Romæ obelisci quot 929.13.& duobus capitibus immediate sequentibus
Romæ ædificia quæ nobilissima 933.37. & inde per totum
Romæ mirabilia ibidem per totum
Romæ dom' cæteris pulchrior quę 934.39
Romæ aquæ ductus à quibus 936.24 & inde
Romæ quot lacus, fontes castellaq; ibid.28. & inde
Romam à quibus mores corrumpentia aduecta sunt 949.43.& inde
Romana gentium præstantissima 170.22. per totum
Romani annis sexcentis brassicæ medicina usi sunt 536.8
Romana arma Aethiopiã intrauere 144.49
Romani legati segmina gestabant 587.5
Romanorum imperium ob caput hominis inuentum in Tarpeio futurum orbis caput prænotatum 725.& inde.40
Romanorum ueterum seueritas 560.54
Romanorũ ius cui extero cõcessum 97.28
Romanorum & Parthorum imperij terminus 106.40
Romanorum Arabiam quis primus subegit 141.42
Romanos quid perdidit 633.18
Romani uincendo uicti sunt ibidem.19
Romanorum legati uerbenacam ad hostes portant 672.55
Rom. cui annulus & cur dabatur 843.36
Romanorum annulus aureus ibid.46.55
Romanorũ legati annulis donabãtur ibid.
Romanorum Cannæ interfectorũ tria modia annulorum 845.15
Romani Arabiam superant 319.46
Romani Imperij Septentrionalis finis apud Rhenum 325.40
Romanorum signa festis diebus inungũtur 333.16
Romanum imperium communicatũ quantum profuit 348.23
Romana suburbana nobilissima 354.20
Romanis clades à Carthaginensibus illatæ 377.36
Romano foro quæ mira insunt ibidem.40
Romani senatus augurium 383.30.& inde
Romani triũphantes coronari soliti 384.30
Romani arbores glandiferas semper in honore habuerunt 387.6
Romanorum consuetudo ante tribunitias seditiones ibidem.19
Romani magistratus uirgas ex Betulla habent arbore 396.4
Romani populi maiestas quãdo uastata cladibus 403.44
Romanorum in agendis uelocitas 411.6. & inde
Romano duo terræ iugera tantum cõcessa 456.4
Romanorum ueterũ parsimonia posterorumq; luxus ibidem. 8. & 457.9.32.& 460.32.& inde.& 509.10.& inde.& 861. 37.per totum
Romani ueteres quos deos nouerũt 456. 14
Romanæ tribus tantum quatuor 456.55
Romanorum imperatorum manibus agri colebantur 457.35
Romani farre usi annis trecentis 463.18
Romani diu pulte usi sunt 466.1
Romani reges hortos coluere 508.5.& inde
Romanę plebis in Auentinũ secessio ibi.56
Romanorũ uectigal maximũ ex Macello 509.2
Romanorum in habitu differentia 846.26. & inde
Romanorũ denarius quando primo signatus 848.33
Romanos uictis gẽtibus in tributo semper argentũ imperitasse non aurum 849.43
Romanum aërarium quãdo ditissimũ 850. 20.& inde
Romani quãdo tributum pendere desierũt ibidem.30. & 868.48
Romanorum quis ditissimus 860.54
Romani quando stipem spargere cœperũt 861.28
Romanorum parcitas ibidem.54
Romanis nullos hominum benignius inter se uixisse 862.9
Romanos Carthaginenses laudant ibid.
Romanos corrupit Achaia uicta 863.4
Romanorum statuæ in capitolio 868.38
Romanus populus quando stipẽdio liberatus 868.48
Romani ueteres quales 934.50
Romanos acriter Plinius arguit ibidem. & inde per totum
Romanis cur debeant omnes 783.27
Romani uelut lux altera à Deo dati sunt 705.4
Romani quandiu sine medicis 763.23.& inde
Romanorũ signa aquilæ 246.19.per totũ
Romanorm signa cum lupis, minotauris, equis, apris ibidem.21
Romanũ præsidium à Ligustinis obsessum 253.55
Romulus lacte sacrificauit 359.25
Romuli sacra ibidem
Romulus sub ficu nutritus 377.43
Romuli templum Romæ ubi 383.31
Romulus frondea coronauit Hostum Hostilium 387.40
Romulus Fidenam capit ibidem
Romulus Vulcanale Romę cõstituit 416.35
Romuli uictoria ibidem
Romuli nutrix Acca Laurentia à qua spicea corona donatus 455.56
Romulus Aruales sacerdotes instituit & ipse duodecimus inter eos ibidem.54
Romuli Pollionis senecta 602.48
Romuli statua sine annulis 843.33
Romulus celeres equites nominat 847.32
Romuli statua qualis 868.45
Romulus quo tempore 897.15
Romulus à lupa nutritus 192.39
Romul. trabea purpura usus est 236.29
Romuli ædes ubi 183.2
Roris consideratio 26.35
Rores quando non cadunt 492.22
Rores ne satis noceant ibidem
Rores quibus nocent 575.56
Rosarum cõsideratio plena 562.12.per totũ
Rosarum uis & usus 577.19
Rosarum medicinæ ibidem. 41.& inde
Rosarum succi ad quid utiles ibidem
Rosarum seminis usus & medicinæ ibi.50
Rosarum ungues qui ibidem.26.29.30.55
Rosæ in cibo qualiter 578.3
Rosa sylueſtris quæ 660.41.& 205.40
Rosarũ floribus uinũ quo cõficiunt 361.40
Rosarum oleum 371.20
Rosarum plantatio quando 485.16
Rosarũ corona in cubiculis quare 545.11
Rosarum germinatio 562.14
Rosarum usus in coronis qualis ibidem.15
Rosarum usus in medicinis ibid.21.& inde
Rosarum in mensis usus ibidem.22
Rosæ quibus differant ibidem.29
Rosarum genera plura ibidem. 23. & inde. per totum
Rosæ ubi nobiles ibidem.24
Rosarum quot folia ibidem.30
Rosæ translatione proficiũt ibi.35.& 563.11
Rosa centifolia 562.32.39

Rosa Græca ac Græcula ibidem.42
Rosæ ubi in hyeme ibidem.54
Rosis cœlum conferre ibidem.55
Rosæ quæ loca ament ibidem.56
Rosa ex semine 563.6
Rosa qualiter præcox fiat ibidem.3
Rosa quando & ubi odoratior 565.16
Rosa quando oportet esse fossa 570.5
Rosis apes delectantur ibidem.13
Roseæ campi miri 423.6
Roscij statua 868.49
Roscius histrio quantum meruerit 170.12
Roscio ignoscitur suadente Cicerone 168.7
Rosmarini natura, genera, medicinæ 645.55.& inde
Rosmarini canchris semen ibidem. 56.& 646.1
Rosmaris cum semine careat quomodo seratur 432.14
Rostra nauibus à quo addita 182.22
Rostra nauium ubi Romæ affixa 387.19
Rostrata corona quæ 587.15
Rostratæ coronæ 387.15
Rotarum axes ex qua materia 415.46
Rotæ pisces 840.41.& 218.3
Rubellionis piscis in medicinis usus 839.49
Rubetæ ranæ descriptio 199.32
Rubetæ ranæ unde dictæ 828.8
Rubetæ ueneni remedia 827.47.& 828.34.& 836.40
Rubetæ in medicinis usus 840.1.19
Rubeta rana horreis suspenditur 493.37
Rubeta quomodo milium in aruo cõseruet 475.13
Rubeta rana quomodo contra tempestates 492.34
Rubigalia festa cur, à quo & quando celebrantur 401.21
Rubigo ubi frequens 474.37.& 475.31
Rubigo quando segetes occupat 474.37
Rubigo frugibus & uineis summe nocens, ibidem.37.& 475.31
Rubiginis frugum causa quæ 490.12
Rubiginis ferri medicinæ 886.14
Rubrica color 894.42.& 895.6.18.& 896.2
Rubrum mare refertum syluis 347.5
Rubiæ herbæ cõsideratio, genera, bonitas, usus 507.42
Rubiæ uaria nomina & medicinæ 645.25
Rubi fruticis consideratio 409.24
Rubi mora ferunt ibidem.28
Rubi sese multiplicant 431.46
Rubi natura, usus, medicinæ 648.14
Rubi species plures ibid.& inde. & 649.15
Rubi rosam ferentes 648.46
Rubi Rhamnos genus & ex eo medicinæ 649.15
Rubus Idæus & eius medicinæ ibidem.9
Rubo ubi folia non decidunt 396.50
Ructasse nunquam Pomponium 162.54
Ructum inhibentia 541.22
Ructus faciẽtia 555.31.& 577.21.& 600.44.& 638.39.& 679.35.& 692.11.& 722.5
Ructus remedia 689.6
Ructibus utilia 548.8.& 549.43.& 550.37
Ruffi Iulij mors qualis 682.49
Ruffus Suillius consul 157.16
Rugæ corporis quo tollantur 578.18.& 543.43.& 596.20.27.& 606.48.& 613.24.& 621.17.& 696.26.& 743.16
Rulli Romani qui 214.1
Rumbotinus arbor populus 349.42
Rumbotinus arbor 655.42
Rumen quid 377.44
Rumicis herbæ consideratio & medicinæ 555.10.& 685.10.& 276.42
Ruminantium differentiæ 272.19.& inde
Ruminat scarus piscis 225.39
Ruminatio quibus non 301.1
Runcatio quibus facienda 478.30.35.
Runcationem quæ gestiunt quæque non ibidem.38.& inde
Rupicapræ animalia 214.30
Ruptorum remedia 530.49.& 533.5.& 535.42.& 592.6.& 596.31.& 597.22.44.& 613.17.& 616.10.& 622.11.& 635.20.25.& 640.27.& 700.23.& 707.26.& 716.22.& 721.14.& 722.3.& 743.14.& 650.14.& 651.7.& 687.56
Ruscus herba quæ 572.36
Ruscì herbæ medicinæ 584.14
Ruscus arbor 632.24
Rusticæ tribus quæ 456.53
Rusticæ rei maxime cœlestium notitia necessaria 481.21
Rusticulæ aues 259.39
Rustici ne aspiciant stellas 487.16.& inde
Rusticorum manubria ex qua materia 415.56
Rustic.baculus qualis esse debet 642.46
Rusticorum opera quando 484.32.& inde. per totum
Rutæ herbæ consideratio 521.39.& inde. & 197.51.& 542.38
Ruta syluestris & ex ea medicinæ 542.47.& inde.
Rutæ mas & fœmina ibidem.49
Ruta an usui contraria ibidem.51
Ruta natura feruens est 543.55
Rutæ succus ibidem
Ruta sudorem inhibet 544.1
Ruta generationem impedit ibidem.2
Ruta partum necat ibidem.5
Ruta uinum conficiunt 361.36
Ruta mustella utitur contra mures 197.51
Ruta furto accepta fertilior 517.43
Ruta quæ odit quibusq; gaudet 521.40
Rutæ amicitia cum fico ibidem.46
Ruta quomodo seritur ibidem.48
Ruta ferro tangi non uult 524.18
Rutæ salsæ aquæ prosunt ibidem.49
Rutæ genera & medicinæ 542.24.& inde
Ruta ueneni noxiam obtinet ibidem.28
Ruta cicutæ contraria ibidem.30
Ruta contra aconitum uiscumq; ibid.35
Rutæ medicinæ 537.25.& 602.48
Rutatum mustum 521.44
Ruteni populi uela texunt 502.45
Rusticellus Hercules qualis 163.14
Rutilius P. consul 16.23
Rutilius P. ob fratris sui repulsam obijt 169.8
Rutilij uxor 174.23

S

Sabinæ herbæ consideratio & medicinæ ex ea 646.16.& inde
Sabina herba quomodo seratur 432.12
Saba mysterium significat 919.26
Sabæi Arabum clarissimi 140.51
Sabini qui & Seuini 63.5
Sabis deus 320.51
Sabinæ uirgines spinea face raptæ 396.7
Sabinus collis uuis aptissimus 351.38.& 352.53
Sabini post raptas Sabinas myrtea uerbena purgati 383.22
Sabinarum raptus ibidem
Sabini populi à quo uicti 935.4
Sabuli differentiæ, & quod utile, inutileue satis 422.9
Sacal quid 953.11
Saccaron ubi & quid 316.37
Sacerdotij dignitatis exemplum 38.2
Sacerdotij honor 455.54
Sacodios gemma 965.8.& 456.18
Sacon coloris genus ibidem
Sacopenium 506.5
Sacopenij herbę natura medicineq; 550.42
Sacer ignis. Vide Ignis.
Sacra prisca pulte utebantur 466.5
Sacra quædam unde celebrant 586.39
Sacræ res non furto auferendæ & 248.4 844.36.
Sacrarum rerũ reuerentiæ exemplũ 255.12
Sacris quæ uina prohibita 359.29.& 363.10.per totum
Sacrificijs apta 213.23.& inde.& 209.52. & inde.& 330.32
Sacrificij uictimæ coronari solitæ 29.31
Sacrificij igni quæ arbores non 29.32
Sacrificamus interdum rebus exi logo
Sacrificantiĩ mens nõ res attendi
Sacrificantis attentio quanta esse 725.9.& inde
Sacrificandum dijs sine parsimoni
Sacrilegorum pœna
Sacrum succinum 953.33
Secula proficere semper
Sagapenum herba qualis
Sagapeni nidore serpentes fugarur
Sagapeni herbæ natura medicinæ
Sagda gemma
Sagitta in uitibus quid dicatur
Sagittæ cœlestis signi occasus
Sagittæ uenenatæ remedia & 740.22
Sagittas ueneno inungi
Sagittas uenenatas è corpore extrahentia 552.29.& 601.5
Sagitta herba quæ
Sagittis uenenatis utentes populi
Sagittas è corpore extrahentia 701.27
Sagittandi periti
Sagittarum ictus remedium
Sagitta telum à quo reperta
Sagmina Romanorum ex qua 587.5
Sagopenium
Saguntinæ ficus quales
Saguntina uasa
Salamandræ serpentis consideratio per totum.& 772.6.& inde
Salamandræ contactum ignem exting 270.28
Salamandræ nihil gignunt
Salamandræ genus sexu caret
Salamandræ uenenum omnium 772.6.& inde
Salamandræ morsus remedia 826.7. 827.47
Salamandrarum ueneni remedia 590.51.& 613.47.& 618.21.& 741.36.& 772.19.& 826.7
Salaminensi pugna cometes uisus est
Salariana castanea
Salarium unde dictum
Salariæ uiæ nomen unde
Salauces Colchorum Rex
Salis consideratio, usus, medicinæ per totum.& 816.6.per totum
Sale uina quidam condiunt
Salis aquis quædam arbores aluntur & 524.50
Sale ubi domus construuntur
Salis turres ubi
Salem phylira cibis eximunt
Salem polline cibis eximunt
Salis uim habentia
Sal quibus in locis fiat 812.45.per
Salis montes ubi 813.10.&
Salis muri domusq; ibidem
Salis factitij genera ibidem
Sal non crepitans in igne
Salis colorum diuersitas
Sale homo carere non potest
Sales ad animum transferri ibidem
Salem cum pane esitat, prouerbium
Salis in sacris usus
Salis flos quid ibidem 56.&
Salis natura, uis atque effectus per totum
Sale & sole nihil utilius
Sal quomodo in lapidem uertitur
Sal sine dulci aqua fieri non potest
Salinæ à quo Romæ institutæ
Salinis aquę pluuię utiliores quàm reliquæ 42.37
Salsa mola in sacris ibid.53.prologo primi
Salsamentorum piscis medicinæ 831.55. & inde

& inde
Salsilago quid 815.17
Salsitudines corporis quomodo minuuntur 545.28.& 742.7
Salsæ aquæ quibus herbis prosit 524.49
Salsus sapor non nascitur 525.29
Salpugæ uermes 774.31
Sali aues 264.20
Salicastrum uuæ genus 612.44
Saliorum sacerdotum sacra, cœnæq; cũ coronis 561.35
Saliua post aurem relata digito quid faciat 727.4
Saliuæ mulieris remedia 734.16
Saliuæ hominis medicinę 728.36.& 153.27
Saliuæ hominis sortilegia 728.39.per totũ
Saliua ieiuni hominis ad quid ibidem.& inde per totum
Saliuam hominis serpentes ubi fugiunt 153.42
Saliuncæ herbæ consideratio naturaq; 566.6.& inde
Saliunca herba nobilissimi odoris 565.41
Saliunca ubi copiose prouenit 566.9
Saliuncæ herbæ medicinæ 580.23
Salix arbor ocyssime semen perdit 400.44.& inde
Salicis arboris consid. genera, utilitas, &c. 408.38.per totum.& 438.15.per totum
Salices aquosis proueniunt 396.15
Salicis longa sunt folia 398.6
Salices cito germinant 399.7
Salix frugiperda cur dicta 400.45
Salicis semen contra sterilitatem mulierũ, ibidem 47
Salix in Creta insula ad maturitatẽ fructum fert ibidem 50
Salicis portentum in Philippis 403.46
Salicis genera plura 408.42
Salicum diuersa nomina 409.8
Salix scutis apta 413.19
Salici uita breuis 431.39
Salicis serendæ tempus 437.34
Salicis fructus ante maturitatem in araneã 640.33
Salicis arboris medicinæ ibid.& inde
Salicis succus triplex ibidem 37
Salmo piscis qui 226.36
Soloniana propago Catonis 160.20
Salpa piscis 841.38.& 226.34
Salpæ autumno pariunt 240.35
Salpes psilothrum 839.20.& inde
Salpæ piscis in medicinis usus 760.47.& 838.20
Salsugo quid 815.17
Salsugo terræ 916.25
Saltare quis togatorum primus instituit 174.36
Saltationem armatã qui docuerunt 181.40
Saluiæ herbæ natura medicinæq; 686.27
Saluij Fusij fortitudo 163.16
Salustiani horti Romæ 162.4
Salustianum æs 865.41
Salustius Dionysius medicus 832.8
Salutatorijs cubilibus cotonea poma seruabantur 372.27
Salutis deæ ædes Romæ à quo picta & quãdo exusta 892.51
Samara ulmi semen 395.40
Samara ulmi semen quando colligenda 429.1
Samara quando & qualiter serenda ibidem
Sambuci arboris acini quales 380.54.& 409.34
Sambucus quæ loca amet 395.53
Sambucus quando floret 399.46
Sambuci duriſsima ligna 410.34.& 439.25
Sambucus apta scutis 413.20
Sambuci genera medicinæq; 639.52
Samia terra qualis 917.37
Samiorum uasorum usus 913.1
Samius lapis 940.52
Sammullæ senecta 174 34
Samnites populi à quo uicti 868.47
Samnitum bellum 387.44
Samoluni herba mira 646.33
Samothracia gemma 972.45
Sampsuchus idem quod amaracus 568.50.& 582.46
Sampsuchum ubi optimum & ex eo medicinæ 582.46
Sampsuchinum oleum quale & ex eo medicinæ ibid.53
Sandalum farris genus 463.16
Sandaracha quid 276 33
Sandarachæ consideratio 889.32
Sandaracha color 894.45.& 895.53.& inde
Sandaresos gemma 962.10
Sandaser gemma ibidem 13
Sandaserios gemma ibidem
Sandaserus gemma ibidem 14
Sandastros gemma 961.52.& inde
Sandix color 894.45.& 896.2
Sangenon gemma 959.42
Sanguinaria herba 719.1
Sanguineæ uirgæ natura 642.42
Sanguineis uirgis si fata tanguntur à uermibus tuta sunt 524.35
Sanguinei frutices ad quid 409.2
Sanguinis consideratio 303.30.per totum
Sanguinis profluuium in naribus tantum homini ibid.42
Sanguine quando pluit 25.25
Sanguinis effectus 303.30.per totum
Sanguinem morbi omnem morsq; absumunt 304.4
Sanguis subtilitatis animi causa ibid.8
Sanguinis sedes in corde 298.23
Sanguine carẽtia animalia 273.14.& inde
Sanguinis uice multis alium humorem inesse 409.39
Sanguinẽ sibi qũo capra detrahit 212.41
Sanguinem caprinum bibit Drusus 744.15
Sanguis quorum nullus aut exiguus 201.24.& 202.15.& 275.56
Sanguinem minuẽdum hippopotamus animal reperit 197.27
Sanguinem minuentia 834.14
Sanguinem augentia 534.13
Sanguine hominis quæ animalia nascuntur 700.52
Sanguinis taurini epoti remedia 627.8
Sãguine humano quidã curari tẽtãt 683.12
Sanguinis cum per urinã redditur remedia 539.54
Sanguis ne uulnere exeat 607.21
Sanguinis hominis in medicinis usus 729.45.& inde
Sanguis hominis contra morbos comitiales 724.13
Sanguinis natura ususq; 744.9.& inde
Sanguinis inutilis extractio quomodo 529.32.& 578.14
Sanguis ne nimis concrescat 581.40
Sanguis inutilis quo tollitur 582.8.& 583.44
Sanguine tantum uiuens animal 289.44
Sanguinem densari prohibentia 622.9
Sanguinem coagulantia 646.39
Sanguinem per nasum pellentia copiosum 712.56
Sanguinis remedia 687.7.& 940.21
Sanguinem concretum uentris ac uesicæ absumentia 583.44
Sanguinem conglobatum & concretum discutientia 617.26.& 626.28.& 636.52.& 639.51. & 657.5. & 712.56. & 916.8. & 600.42
Sanguinem reijcientium excreantiumúere media 527.30.& 529.33.& 532.1.12.& 533.1. & 535.52.& 536. 54. & 541.27. & 544.41. & 555.23. & 356.33. & 577.48. & 604.18.41. & 605.55. & 610.23.52. & 611.8.32. & 613.38.& 619.32.& 620.17. & 622. 44. & 623.18.33. & 624.14.51. & 629.1.33. & 630.14.& 631.27.& 634.30.& 638.43. & 640.34. & 642.18.& 646.39.54.& 647.46.& 648.23.& 649.35.& 685.53.56. 686.56. & 687.6.37.& 689.14.& 700.38.707.6. & 709.54.& 717.46.& 719.3.& 721.10. & 723.1.& 750.33.& 767.51.& 768.21.& 787.51. & 788.2.& 820.37.& 895.13.& 917.41.& 939.53
Sanguis narium quibus sistitur 543.14
Vide Narium sanguis.
Sanguinis auctiones in genitalibus sistẽtia 544.37.& 548.46
Sanguinem uulnerum sistentia 590.8.& 607.21.& 610.25.& 628.19. & 685.18.& 707.7.& 820.41.& 886.29
Sanguinem per urinam pellentia 916.47.& 539.54
Sanguinem sistentia 533. 40.& 538.55.& 543.14.& 544.37.51.& 559.21.& 577.54.& 589.44.& 595.41.& 617.24.& 628.19.& 629.16.& 634.28.& 639.3.& 649.7.651.14.& 669.52.54.& 693.27.& 699.48.50.& 700.12.27.29.& inde.& 707.8.& 716.42.& 719.37.& 726.29.& 733.38.& 757.36.& 766.18.& 797.23.& inde.& 837.33.& 856.38.& 881.39.& 882.17.& 916.12.& 917.14.18.& 939.15.& 605.54
Sanguinẽ sistẽtia, etiã uena præcisa 669.52
Sanguisugæ uermis potæ remedia 544.8.& 746.3
Sanguisugæ in medicinis usus 837.40.& 839.33.& 830.20.831.30.& 839.33
Sanguisuga uermis qualis 187.52
Sanualis auis consid. 246.53.per totum
Sansucus herba ubi plurima 331.35
Sansuci oleum 371.18
Sansucinum unguentum quale 331.34
Santerna quid 855.25.& 881.25
Sapa quæ & hepsema dicitur quomodo fiat 358.21.& 618.18
Sapa quo tempore fieri debet 365.21
Sapæ medicinæ 618.18.& inde
Sapiens si uult ditari facile potest 489.53
Sapientiæ honoris exemplum 561.13
Sapientiam uino obumbrari 615.13
Sapientissima animalia quæ 603.34
Sapit nemo horis omnibus 170.32
Sapinea nux pinea quæ 372.11
Sapinus abies 411.35
Sapinos gemma 965.8
Sapium piscis genus 394.2
Sapo quid & à quibus inuentum 750.16
Saporum intellectus in lingua 297.31
Saporum genera tredecim 381.41
Saporem & odorem non simul esse 382.17
Sapores herbarum hortensium 525.24
Sapores alios alia appetunt 271.34
Sapphirus gemma qualis 964.44.& inde
Sappho cur Phaonem dilexerit 589.26
Sappho pictura 910.12
Sapros caseus 742.10
Sarcion quid 958.12
Sarcites gemma 972.48
Sarcocolæ arboris consideratio 649.44
Sarcocola arbor qualis 338.44
Sarcophagus lapis ubi scinditur 937.54.& 38.35
Sarculatio segetum quibus diebus facienda 478.31
Sardachates gemma 967.18
Sardæ gemmæ consideratio 962.35
Sardæ gemmæ usus apud ueteres ibidem.47
Sarda piscis 841.37
Sardæ piscis medicinæ 827.38
Sardiani balani quid 380.10
Sardibus primum castaneæ prouenere ibidem.9
Sardiniæ apiastrum uenenatum 540.38
Reliqua quære parte secunda.
Sardonyx gemma unde dicta 960.1
Sardonyx quo adulteratur 975.2
Sardonychis gemmæ consideratio 960.1.& inde
Sardonyche primus Romanorum Scipio usus est 959.54
Sardonyx gemma Polycratis 948.41
Sargus piscis 841.36.& 226.6

Sargibis anno pariunt 240.32
Sargus quomodo capiatur 243.26
Sarmatæ quo equos coire non potentes iuuant 695.25
Sarmatæ ex milij farina & equorum lacte, sanguinéue pultem faciunt 467.55
Sarmatæ corpora sua pingunt 586.36
Reliqua quære parte secunda.
Sarmenes scriptor primus de equitatu scripsit, & eius simulacrum 875.55
Sarmentorum uitium medicinæ 611.43
Sarpedonis epistola 341.16
Sarriendi segetes disciplina 478.33
Sarrire quæ desiderant & quoties ibid.34
Sarsenna scriptor de arbusti ratione 445.36
Satyrion prouerbium 695.29
Satyrionis herbæ consideratio 672.2.& 695.5.8.14.19.29.& 699.33
Satyri feræ ubi qualesq; 154.53
Satyri simulacrũ 863.50.& 875.6.& 923.20
Satyrorum terra qualis 147.20
Satyrorum effigies 863.50
Satyrorum natura 214.52.& 272.7
Satyrus architectus 928.52
Sationis arborum consideratio 426.41. per totum.& 432.20.& inde
Satio quibus in locis fieri debeat 421.34
Satio quomodo inuenta fuerit 432.20.26
Satio ubi cito, ubi tarde fieri debet 480.16
Satorum omnium fructus quomodo contineantur 461.54
Satorum naturę, ordo 398.27.per totum
Satorum remedia contra tẽpestates 492.32
Satureiæ herbæ cõsideratio, natura, satio, usus 522.46.& inde
Saturninus Volusius consul 303.45,& 160.21
Saturnini Volusij senectus 174.11
Saturni syderis consideratio, natura, motus 5.8.& inde.& 10.24
Saturni syderis color 12.23
Saturni simulacrum Romæ repletum oleo 371.37
Saturni ædes antè quàm ficus mira 377.48
Saturni sydus frigidum, inquit Virgilius 482.1
Saturni sanguis quis 771.3
Saturni sydus frigidæ naturæ 5.19
Saufeij Ap. interitus 178.24.27
Sauri statuarij opera 925.10
Saurion, id est sinapi herba 523.31
Saurites gemma 972.47
Sauroctonon simulacrum 875.14
Saxifragum herba quæ 595.31
Scabendi dulcedo ubi 300.32
Scabies cõmunis omnibus morbis 449.7
Scabies in arboribus & satis unde oritur, ibidem.19
Scabiei animalium remedia 526.40.& 548.30. & 585.46. & 593.6. & 596.48.& 597.9. & 598.29. & 608. 43. & 611. 6. & 612,44.& 620.4. & 621.47. & 622.38.& 638.23.25.& 666.5.& 704.27. & 707.3. 743.4.& 768.18.& 798. 47. & 817.15.& 837.22.886.22.& 915.50.& 916.47
Scabiem hominis sanantia 758.19
Scabiem uuluarum sedantia 800.18
Scena quando primũ ex marmore 926.26
Scenæ Romæ descriptio 935.16
Scenæ mira ornamenta 893.30.& 850.10.& inde
Scenæ conditor quis 918.42
Sceuolæ Qu. fundus sine uilla 459.21
Scalpturatum quid 945.15
Scammonia tenuis herba 651.19
Scammoniæ herbæ medicinæ 694.40
Scammoniũ herba & ex eo medicinæ 690.25.& 697.36.& 703.27.& 694.16
Scandix herba & ex eo medicinę 597.50.& 573.4
Scandularum, id est lignearum tegularum consideratio 391.10.& inde
Scandulis quamdiu Roma contecta fuit ibidem.12
Scantiana uua 354.6
Scantiana poma 374.2
Scarabeorum insectorum consideratio 287.12
Scarabeos asinorum corpore nasci 283.26
Scarabeum cur Aegyptij pro deo colunt 795.33
Scarabei mirum in herba 655.7
Scarabei in medicinis usus 779.53.& 795.31.& inde
Scarificatio arborum quid 452.45
Scarites gemma 973.35
Scari piscis astus 822.44
Scarus piscis 841.36.& 973.36
Scari piscis medicina 833.20
Scari piscis dentes quales 295.45
Scarus solus piscium dicitur ruminare 125.39
Scauri Marci ædilitas qualis 870.32 908.13
Scauri Marci ædilitas 225.39
Scaurus M. seruum Daphnidem ingenti emit pretio 170.9
Scauri M. marmoreæ columnæ 919.55. Et marmorei parietes 926.27
Scauri M. ædilitas mores ciuiles prostrauit 935.10. & inde. & 192.56. & 197.25. & 920.1
Scauri Sylla priuignus 949.36
Scauri consulatus ac eius lex 215.51
Scauri unde dicti 307.47
Scaurus consul 25.1
Scepini pisces 841.39
Schista quid 768.5
Schistos lapis 854.13.& 939.47
Schiston aluminis species 916.48
Schiston lactis genus 741.17
Schythanum quid 854.45
Schœnus mensuræ genus quid 136.33.& 319.30
Sciæna piscis 225.5.& 841.39
Scientiæ laus 166.42.per totum.& 167.12.per totum.& 169.14.per totum
Scientiæ amatores plures 166.15. per totum
Scientia aliena quidam sibi famam aucupantur prologo libri primi
Scientiæ amoris exemplum 910.37.& inde.& 20.10.per totũ.& 902.9.& inde
Scientiæ neglectus 20.18
Scylla piscis 841.36
Scylla auis 969.30
Scyllæ herbæ radice uinum conficiunt 361.50
Scyllæ pictura 910.22.& 905.41
Scyllæ herbæ descriptio & ex ea medicinæ 538.19.& inde
Scyllæ herbæ mirum ibidem 50.& 575.19
Scylla ter floret 574.10
Scylla pusilla herba quæ 719.39
Scyllæ herbæ consideratio, genera, medicinæ &c. 513.48
Scyllini aceti natura & medicinæ ex eo 617.52.& inde
Scyllis pictura 909.46
Scyllis marmorius 920.35
Scymnus sculptor 877.15
Scinci consideratio & medicinæ ex eo
Scincos qualis 196.41 (740.11
Sciotericon quid 33.34
Scipio Africanus natus parente enecta
Scipio cui similis 159.19 (158.20
Scipionis ingens memoria 164.9
Scipio Pompeianus ubi à Cæsare uictus ibidem.51
Scipio Aemilianus Catone primo clarior 165.45
Scipio superior quid erga Ennium egerit 167.43
Scipio Africanus Metello Macedonico inimicus 172.21
Scipionis Africani exequiæ ibidem.23
Scipio primꝰ quotidie radi instituit 192.42
Scipionis superioris exilium apud Linternum 334.54
Scipio de patre seruato ciuicam [illegible]biam accipere noluit
Scipionis classis quadraginta die[illegible] secundo bello Punico
Scipionis primi manu satæ oliuæ
Scipionis prioris manes ubi draco [illegible] ibidem.27
Scipioni tantum florum honor [illegible] Romanis
Scipio Suario similis ibid[illegible]
Scipionis paupertas ac honoratum [illegible] ibidem.30
Scipio Aemilianus qua corona donatus 588.20
Scipionis L. ludi 861.3[illegible]
Scipio posterior quid hæredi reliquit ibidem.48
Scipionis de Pœnis triumphus ibidem.
Scipionis posterioris de Numantia triumphus ibidem.
Scipionis frater Allobrogicus quantum genti habuit ibidem.
Scipionis L. de Asia triumphus & ingentes diuitiæ inde aduectæ 862.51.& inde
Scipio P. censor 85[illegible]
Scipio L. Asiæ ab eo uictæ picturam in Capitolio posuit
Scipionis L. filius capitur ibidem.
Scipio ex prouocatione hostem perimit 949.22
Scipio Aemilianus qua gemma signabat ibidem.23
Scipio L. cælatum argentum & uestes Lucas Romam detulit ibidem.
Scipio, id est baculus
Scipio primus Romanorum sardonycha gemma usus est
Scipio Nasica uir optimus iudicatus
Scipionis Nasicæ repulsa exiliumq; ibidem.
Scipionis Nasicæ consulatus & eius incrementum
Scyron uentus ubi
Scirron in uiris simile quid molæ in [illegible] re
Scirpula uua
Scytalæ serpentis remedia
Scythæ sagittas ueneno inficiunt
Scythes Iouis filius
Scytharum legati scitum dictum de Parthorum siti
Scythæ qua arte famem durant
Scythæ quo curant uulnera 7[illegible]
Reliqua quære parte secunda.
Scytice herba quæ
Scyticæ herbæ inuentio
Scyticæ herbæ medicinæ 686.6.& 702.
Sciuri animalis descriptio
Scoleciæ consideratio 881.18.& inde
Scolecia quo fit modo ibidem.
Scolecion quid
Scolymon herba, id est carduus
Scolymon herba & ex ea medicinæ
Scolymos herba 573.51.& 574.
Scolopendra piscis
Scolopendræ marinæ medicinæ
Scolopendris subacti interdum populi 198.48
Scolopendrarum piscium consideratio atq; usus 137.45
Scolopendræ morsus remedia 544.15.22. 54. & 545. 50. & 546. 33.& 557. 3. & 595.35.& 596.10. & 617.20.& 733.10.& 770.42.& 816.14
Scomber piscis 841.39.& 223.
Scombri piscis consideratio 815.26.& inde
Scombri piscis in medicinis usus
Scopa regia quid
Scopa regia herba qualis
Scopas statuarius 872.28.& 877.11.& 922.25.44
Scopę statuarij æmuli
Scopas Ephesię Dianę templi architectus 933.56
Scopes auium genus 263.29
Scordastis arbor 317.10

Scordion herba qualis 667.9
Scordij herbæ medicinæ 392.38. & 694. 6.& 695.43.& 696.41.& 700.43.
Scordotis herba qualis 672.9
Scordotis herba contra quæ 675.40
Scordotis herbæ medicinę 685.45.& 686. 39.& 688.21.& 701.11.& 702.10.& 703. 54
Scoriæ consideratio 857.1.& 880.1.& inde
Scoria quid 852.8
Scoriæ medicinæ 888.49
Scorpæna piscis 841.38
Scorpion herba quę,& cur sic dicta 591.52. per totum
Scorpionis herbæ medicinæ ibidem.per totum
Scorpionis herba qualis 675.7
Scorpio herba qualis 573.22.& 705.56
Scorpio frutex ubi 344.39
Scorpionis signi occasus 485.28
Scorpio piscis qualis 841.15.38.& 827.20
Scorpio.piscis bis anno parit 240.32
Scorpionis marini medicinæ 544.55. & 838.28
Scorpionis piscis in medicinis usus 833. 48.& 838.28
Scorpionum terrestrium animaliũ cõsideratio 285.39.per totum
Scorpionum ictus quibus letalis ibid. 42
Scorpionum genera nouem ibidem. 49
Scorpiones uolantes ubi 186.1
Scorpionum ubi præcipua copia ibid.4. & inde
Scorpionum cũ stellionib.inimicitia ibi.13
Scorpiones quibus non noceant ibid.15
Scorpiones fœtum deuorant ibidem.16
Scorpiones à filijs necantur ibidem.19
Scorpionum uenenũ quid sit 296.2.& inde
Scorpiones terra uiuunt 271.53
Scorpiones quo simul cõgregantur 828.39
Scorpiones quos non lædant 216.47
Scorpionibus ubi sublatæ gentes 198.47
Scorpionibus percussos uespæ non feriunt 728.14.& 555.16.& 594.42
Scorpiones quomodo detinentur 594.42
Scorpiones quos non feriunt 680.22
Scorpiones quomodo reuiuiscant 675.9
Scorpiones raphano impositio moriuntur 529.18
Scorpiones quomodo manibus impune tractari possunt ibidem
Scorpiones quomodo fieri arte possint 541.7
Scorpiones manus palmã non feriũt 774. 19
Scorpionis in medicinis usus 791.4.& 771.56
Scorpionum morsus remedia 286.15.& 527.6.& 529.18.& 530.24.& 531.24.55.& 534.3.43.& 540.40.& 541.41.& 542.13. 39.& 544.20.& 545.32.50.& 546.33.50. & 547.41.& 548.13.56.& 549.16.& 552. 22.& 554.7.& 555.16.46.& 557.9.& 558. 2.32.& 577.1.& 578.45.579.56.& 580. 54.& 582.36.48.& 583.55.& 585.51.& 590.53.& 591.53.& 593.10.& 594.42.54. & 595.1.& 596.7.& 599.8.& 601.7.& 604.18.& 610.41.& 617.19.& 624.44. & 625.36.& 626.22.& 627.11.& 628.28. & 630.42.50.56.& 631.34.& 634.27.51. & 635.34.& 636.46.& 639.1.10.& 647. 1.54.& 648.19.& 656.13.& 674.42.& 675.5.14.& 680.22.& 686.29.& 705.18. 27.& 711.14.& 713.22.& 720.37.54.& 729.24.& 730.1.& 745.13.& 816.15.& 725.54.& 820.19.& 825.17.51.& 827.20. 26.35.50.& 828.29.45.50.& 915.31.& 967.22.38
Scorpionis morsus quando letalis 541.9
Scorpiones quomodo ad locum unum cõuenire possunt ibidem.11.& 828.38
Scorpiones terra necans 98.26.& 919.11
Scorpiones quomodo fugantur 544.24 & 557.10
Scorpionum ictu percussus quo nõ doleat 585.51
Scorpiones Africæ dirum animal 98.26
Scorpionibus torporem afferentia 584. 5.& 554.10
Scorpites gemma 973.35
Scorpiuron herba quæ 594.51
Scribebant ante chartæ inuentionem in uarijs materijs 338.49.& inde
Scribentium qualis debet esse intentio prologo primo
Scribonius C. consul 16.55
Scriptorum furta prologo
Scrinijs quæ apta materia 415.44.& 413.21
Scripula uua qualis 353.16
Scrobes arborum qualiter fieri debeant 414.44.& 437.56
Scrobes quàm latę altæúe esse debẽt 437. 56.& inde
Scrobes quibus seruatur triticũ quales esse debent 493.54
Scrophæ scriptoris de arbusti ratione sententia 445.36
Scrupuli pretium 849.15
Sculpendi ars quando cœpta 920.34
Sculptores plures excellentes 920.34.& inde.& ibid.51.& inde
Sculptores gemmarum quo utãtur 779. 54
Sculptæ in nummis olim notæ uariæ 848. 43. per totum
Sculpturis apta ligna 413.23
Scutorum apta materia ibidem.16
Scutorum Troianorum imagines 891.55
Scutulata uestis 212.3
Sebenniticum uinum 357.34
Secale frumenti genus 473.7
Secreta quædam rerum omniũ in alto esse 408.3.& inde
Secreta quomodo confiteri cogantur 827. 51.& inde.& 773.4
Secreta omnia fœminarum quomodo sciri possunt 827.51.& inde
Sectilia ligna 416.5
Sectiones ne sentiantur 878.42.& 927.24
Secula proficere semper 9.36
Seculares ludi sub Augusto Claudioque 174.37.
Secundæ mulierum quomodo extrahantur 543.26.& 545.25.& 549.14.556.46.& 580.31.& 583.32.& 595.40.& 597.28.& 613.19.& 618.22.& 631.17.& 649.21.& 651.16.& 652.24.& 654.5.& 702.44. 48.& 703.4.14.30.38.44.& 708.26.& 712.32.& 720.12.& 799.21.& 825.10.& 838.40.& 839.3
Secundilla gigas 162.5
Securidaca herba uitium lentis 474.46
Secures consulum purpura ornabantur 235.15
Securis in pugna à Penthesilea inuẽta 181.9
Sedis id est,podicis remedia 545.1.& 577. 43.& 578.52.& 580.13.& 581.11.& 590. 54.& 599.7.& 600.21.46.& 601.11.& 606.43.& 608.54.& 611.5.& 617.24.29. & 919.56.& 621.8.& 624.24.& 626.14. & 629.32.& 631.45.& 638.8.& 641.28. & 645.12.& 646.2.& 647.26.& 648.24. 44.& 649.8.& 694.17.& 707.11.& 713. 50.& 730.45.& 743.28.& 754.3.& 766. 53.& 767.27.& 768.1.& 880.23.& 881. 12.& 888.39.& 895.4
Sedi herbæ succus uermes necat 524.28
Sedum herba ad quid 475.20.& 697.1
Sedum herba 475.20.& 680.1. & inde
Sedulitas quid possit 288.56.& inde
Segesta dea unde, & eius Romæ simulacrũ 456.15
Segetum luxuria 474.40
Segetum maxima pestis rubigo 475.31
Segetes luxuriãtes iuuantur pecoris pastu ibidem 33
Segetes quæ qua in terra serendæ sint, ibidem 49
Segetem ne defruges custodiendum 480.44
Segullum quid 851.45
Seianus erga Pæzontem quid 170.17
Seiæ deæ denominatio,& eius simulacrum ubi Romæ 456.14
Seipsum uincere laus summa 902.37
Selache piscis 228.3
Seliginis herbæ natura, religio, medicinæ 646.26.& inde
Selecti milites ad quid 846.47.& inde
Selectorum decuriæ ibidem& inde
Selenites gemma 972.49
Seleuci gesta in India 126.25.& 127.8
Seleuci simulacrum 875.35.& 877.22
Seleucus rex aromata in patriã suam transferre uoluit 404.9
Seleucides aues quales 254.32.per totum
Selinas brassicæ genus 536.10
Selinusia creta 896.51
Selinusiæ terræ medicinæ 917.53
Semen genus frumenti quomodo serendũ 478.29.& 480.25
Semina ante sationẽ quib.iuuentur 475.5
Seminum herbarum cura ibidem & inde
Seminum bonitas & quamdiu durent 480.5.per totum
Semen quod serendum sit ibidem7
Semen quod optimum ibidem 10
Semina non omnis terra æqualiter recipit, ibidem 13
Seminis quantum in iugero uno ibid.27
Semen quo succo madefacto, eius olera à uermibus tuta sint 524.29
Seminum arborum differentiæ 382. 21.& inde
Semen siliquarum miræ naturæ 383.5
Semine tantum nascentia tarde crescunt 431.36
Semine paruissimo ingentia nasci 428.23. & inde
Semine quæ arbores proueniunt 426.54
Seminum arborum tempus & ordo 400. 10.& inde
Seminibus contraria plura 474.27
Seminibus ætas multum confert 517.2
Semina noua uel uetera melioráne sint ibi.
Seminum differentiæ & figuræ ibidem 11. & inde.& 524.42
Seminũ hortensium colores, durities,&c. 517.14
Semina quæ nuda & quæ tecta ibidem 15
Semine nascentes herbæ quæ ibidem 27. & inde
Seminum quædam fortia, quædam minus fortia 524.43.per totum
Semina ultra quadrimatũ durantia serendo inutilia ibidem 47
Semina in fabis cauatis fata mireproueniũt 523.20
Seminandi tempus 461.28.& inde
Seminandi tempus & in eo obseruatio 480.45.per totum.& 485.45
Seminaria quibus disponẽda diebus 496.11
Seminarij consideratio 428.7.& inde
Seminario quando plantæ transferri debẽt ibid.54.per totum
Seminarij propagandi tempus 486.10.14
Semen silis herba qualis 655.23
Sementiua frumenta quæ 461.37
Sementis alternanda 478.51
Sementibus statuta tempora 483.37.42
Sementina pyra 374.50
Semifera animalia 214.22.& 215.27
Semiramidis crater mirus 849.50
Semiramidis accipientis regnum pictura 901.25
Semiramidem cum equo concubuisse 206.9
Semneserteus Rex 919.24
Semnion herba qualis 654.10
Semperuiuum herba 680.4

Sempronius P. consul 845.6
Sempronius septimo mense natus 157.15
Senator quando uno quinquennio nullus mortuus 174.15
Senatus sub diuo interdum habitus 210.6
Senecæ Annei potentia & amor erga prædium 354.30
Senecio herba qualis 880.50
Senectutis incommoda 175.52.& inde
Senectutis exempla plura 173.40.per totum.& 175.13.& inde
Senecta quo exuitur 558.20
Senecta longa mulso toleratur 602.47
Senectæ longæ exemplum ibidem.48
Senum delubrum ubi 823.28
Senum baculi è ferula cur fiant 345.34
Senes pestilentiam minime sentiũt 176.15
Senescentia maturius ferunt fructũ 401.32
Senescentia quædam fertilissima ibid.38
Senescentia tarde ibidem.51.55
Senescentium cortex rugosior 402.54
Senescunt celerius præfœcunda 401.47
Senilis iuuenta præmaturæ mortis signum 176.33
Sensuum animalium consideratio 270.51. per totum
Sensus in quibus animalibus excellentior, ibidem per totum
Sensibus proficua 613.10
Sensus purgantia 555.53.& 536.51.& 804.56
Sensuum omnium pictura à quo 904.9
Sepa lacerti genus 775.52.& 780.50
Sepæ serpentis morsus remedia 827.34
Sepeliendi ueterum consuetudo 912.53. & inde
Sepeliendi mos in uasis fictilibus & alijs ibidem
Sepeliendi mos Pythagoricus ibidem.55
Sepeliendi mos in aquis 86.7
Sepulturæ consideratio 178.53.per totum
Sepulturæ luxus 923.30.& 932.17.& inde
Sepulchra equorum 206.2.& inde
Sepultus quis intelligitur 179.3
Sepiarum piscium consideratio 228.54. & inde
Sepiæ piscis in medicinis usus 838.3.& 830.48.& 832.48
Sepiæ pisces 224.20
Sepiæ atramẽto in lucerna addito Aethiopes uidentur astantes 840.17
Sepiarum astus 229.1.& inde
Sepiarum mira magnitudo 230.20
Sepiarum coitus & partus 240.3.49
Sepia omnibus parit mensibus ibidem.36. 46.49
Seplasia quid 880.18
Seplasiæ fraus 391.41
Seps serpens & morsus eius remedium 618.14
Septem orbis miracula 923.31
Quære miracula orbis septem.
Septentrio quid 30.29
Septentrio uentus 20.41.& 21.24.55
Septentrio casiam gignit 404.13
Septentrio ubi non cernitur 130.25
Septentrione gaudet cerasus 381,28
Septentrionales populi domus arũdinibus contegant 406.38
Septentrionem quæ spectare debent 497. 38
Sceptiana poma 373.56
Septimius Statilius cõtra Thurinos 870.2
Septimuleius Gracchum perimit & aurum ob hoc repensum sibi 849.22
Sceptius libertinus 373.56
Septorum porticus Romæ 412.16
Serranus Romanus unde dictus 457.41
Serrani agri ubi, & eorum nomina ibidem
Serapias herba 694.54
Serapionis pictura 906.17
Serapis dei delubrum ubi 927.38
Serapis dei colosseum ex smaragdo 958.34
Serenitatis futuræ signum 498.41.& inde, per totum.& 483.51.& inde
Serenus Anneus fungis peremptus 600.10
Sergij M. fortitudo, ac eiusdem res gestæ 166.19.& inde
Sergius uicit etiam fortunam ibidem 39
Sergius Orata quis 241.23
Serichatum aroma 325.48
Serichium herba 711.34
Seriphum herba quæ 834.40
Seris lactucæ genus, ac eius medicinę 535. 28.44
Seris herbæ genera duo ibidem.44
Sermones absentium aurium tinnitu præsentiuntur 726.53
Sermoni qui dentes necessarij 161.26
Sermone carentes homines 145.50
Sermo ab homine septimo exprimitur anno 297.29
Sermo quando homini contingit 310.12
Serere quædam propter alia interdum decet 478.54
Serere semina quid naturam docuit 492.20
Serendi peritia cognominum diuersorum ratio fuit 456.28.& inde
Serendum sub quo signo lunæ melius 480.45
Serendi tempus aptum 480.16.& inde per totum.& 483.37.& inde
Serotinæ ficus unde 377.2
Serpentem terra non recipit homine percusso 27.14
Serpentum morsus non petit serpentes 152.19
Serpentes hominis saliuam fugiunt 153.42
Serpentibus mustela inimicissima 542.38
Serpentem mulier quando peperit 156.33
Serpentes Psyllis Marsisq; hominibus non nocent 153.28.39.& 571.24.& 675.16.& 726.22.& 727.55
Serpentes nunquam in trifolio aspiciuntur 581.20
Serpentes quomodo mitigentur 580.41
Serpentum maxima copia ubi 95.55.& 122. 56.& 143.2
Serpentibus uescentes homines 143.9
Serpentibus loca infesta 138.21
Serpentes quos non feriunt 593.52
Serpentum & ceruorum pugna 200.45
Serpentibus quomodo resistant cerui 597.46
Serpentis dente læsus uulnera aggrauat 728.8
Serpentes quo sopiantur 740.4
Serpentes quomodo contrahantur 744.38
Serpentũ senectæ in medicinis usus 747. 53.& 748.8.& 778.32.& 780.33. & 785. 7.& inde.& 789.46
Serpentum in medicinis usus 779.40
Serpentes ubi maximi 805.15
Serpentum excantatio 726.21
Serpẽtib. qui homines terrori sint 727.47
Serpentum mirum 728.11.& inde
Serpentes lęua manu extrahuntur ibi.19
Serpentũ mira magnitudo 188.54.per totũ
Sepentes cantus extrahit 190.43
Serpentum colores terræ in qua occultantur similes 195.43
Serpentum innumera genera ibidem 45
Serpentum uirus exitiale ibidem 50
Serpentes quo uisum reficiunt 198.3
Serpẽtibus Amyclæ oppidũ deletæ ibi.46
Serpentẽ pulso Tarquinio latrasse 205.45
Serpentes ubi è terra nascuntur, & quibus non nocent 205.45
Serpentes quando infirmi 828.45
Serpentum coitus & earum oua & inde 267.41. & inde
Serpentes quæ maximè fugiunt 271.26
Serpentes præcipue uinum appetũt 271.54
Serpentes amissum uisum recuperant 294.41
Serpẽtibus foramina ad olfactus 295.18
Serpentibus lingua qualis 297.1
Serpentibus uox qualis 309.52
Serpentibus costæ triginta 301.47
Serpentum dentes quales 295.33
Serpentum uenenum non nisi [illegible] fel 299.54. & 300.2
Serpentes anserinis pedibus uisi [illegible]
Serpentes ubi frequentissimi sint [illegible]
Serpentes sagapeni nidore fugantur [illegible]
Serpentes quo fugantur 200. [illegible] 271.26.& 323.39.& 519.49.& [illegible] 542. 46.& 546.1.& 548.26.& [illegible] 582.33.& 613.23.& 624.26.& 6[illegible] & 640.21.& 642.45.& 652.23. [illegible] 674.41.& 714.53.& 733.31.& 737. [illegible] 739.51.& 744.51.& 772.30.& 91[illegible] 939.32
Serpentes Ebusi terra fugat [illegible] 919.11
Serpentes è domibus quomodo fugentur 674.41
Serpentes fugantur nidore cornu cerui 744.26
Serpentes Colubratiæ insulæ terra [illegible] ibidem
Serpentes quomodo necentur 593.54.& 635.39.& 673.53.& 919.11
Serpens quomodo ab araneo occidatur 273.14.& inde
Serpentibus hædera amica [illegible]
Serpentibus fraxinus inimicissima [illegible] 26
Serpentes fœniculo gaudent [illegible]
Serpentes ne mordeant 530.17.& 542. 30.& 771.43.& 580.27.& 593.8
Serpentes mustela cum infestare [illegible] edendo se munit [illegible]
Serpentibus testudines inimicę [illegible]
Serpentes fœniculo senectam exuunt [illegible] 19.& 197.55
Serpentum ictui medicinæ multæ 671. [illegible] & 672.4. & inde.per totum
Serpentes inclusi circulo ne exeant [illegible] 17
Serpentium morsus remedia 197.[illegible] 200.48.& 231.11.& 336.32.& 344.[illegible] 362.54.& 394.21.& 396.40.& 518.33.& 529.9.& 531.7.17.51.55.& 532.32.& [illegible] 53.& 534.54.& 535.6.& 537.13.& [illegible] 8.38.& 539.21.52.& 541.21.& 544.[illegible] 555.45.& 556.31.& 557.7.& 558.32.[illegible] 519.16.& 577.1.578.10.55.& 579.23.[illegible] 581.17.& 582.20.& 583.43.55.& 589.[illegible] 590.52.& 593.33.35.46.& 594.8.32.[illegible] 595.32.& 596.6.& 597.28.30.45.& [illegible] 7.21.& 601.56.& 604.4.32.& 605.[illegible] 607.22.32.50.& 611.54.& 612.27.[illegible] 613.4.& 618.14.50.& 622.6.& 627.[illegible] & 628.27.& 630.12.27.49.& 633.37. 40.& 634.35.41.& 636.51.& 637.[illegible] 640.12.& 541.35.& 642.29.& 643.35. & 647.52.& 648.2.& 648.18.& 650.[illegible] 52.54.651.8.32.& 652.40.44.& 653.[illegible] & 671.17.& 669.4.39.& 673.30.[illegible] 674.36.& 675.14.& 676.36.50.& [illegible] 54.& 678.41.& 679.44.& 681.[illegible] 686.30.& 693.24.& 696.7.& 701.[illegible] 709.13.18.& 713.22.& 715.55.& 717.[illegible] 720.38.52.& 721.54.& 729.24.26.[illegible] 730.1.& 733.9.& 740.35.& 741.31.& 744.23.51.& inde.& 768.26.& 769.55. & 770.20.& 771.18.40.54.& 773.16.& 816.12.& 825.22.47.& 827.31.50.& 828. 43.& 542.37.& 544.19.& 545.31.56.& 546.33.& 547.25.35.46
Serpillo herba uinum inficiunt 351. 36
Serpillum ubi copiose 523.32.& inde
Serpillum unde dictum eiusq; natura & eo medicinæ 117.3
Serpillum in theriacæ compositione 553. 47
Serpillum herba qualis 417.39
Serra instrumentum à quo reperta 180.40
Serra unde dicta inuentaq; sit 450.10
Serræ pisces 840.46
Serrate herba cur dicta 650.10
Serrati dentes 295.31
Serratulæ

Serratula herba quæ 670.1
Sertorij graminea corona 588.19
Sertorij Qu. cerua qualis 200.44
Sertorius à Pompeio uictus 165.10
Sertula herba ubi optima 567.33
Sertula herba coronaq; ex ea ibidem.36
Sertula corona unde dicta ibidem.37
Sertum unde dictum 560.30
Seruiæ coronæ unde dictæ ibidem
Seruilius dux 388.5
Seruilij M. Considiæ filiæ curatur 638.48
Seruilius Damocrates medicus 670.21
Seruilij Noniani superstitio 727.38
Seruilius Nonianus consul quis 959.25
Seruilius Rullus 214.1
Seruilius M.consul 261.35
Seruilius P.à quo seruatus 166.14
Seruilij Pansæ interitus 178.15
Seruitiana uina 356.52
Seruitus cunctis odibilis 386.39
Seruitium à quo repertum 180.54
Seruius Rex ouium boumq; effigie primus æs signauit 848.43.& 456.46
Seruius Rex fortunæ ædes sacrat 942.32
Seruij Clodij dolor 661.45
Seruij Tullij regis statua 845.44
Seruij regis census maximus 848.45
Seruij regis mater & eius mira natiuitas 947.48
Seruius Laris familiaris filius creditus ibidem.52
Seruius Rex compitalia & ludos laribus primus instituit ibidem
Seruij Sulpitij commentatio 727.14
Seruij Tullij regis toga 211.42.& 212.7
Seruius Sulpitius consul 25.26
Seruij Tullij regis pueri caput arsit 44.8. 942.50
Seruus ubi nullus 131.21
Seruos fugitiuos Vestales uirgines ne urbem exeãt retinẽt precationibus 725.29
Serui erga dominum amor 169.10
Serui plures magno empti pretio 170.6. per totum
Serui in unguentis luxus 333.14
Seruorum uestes uacinia tingi 396.18
Seruorum ingens numerus 861.5
Seruorum annuli quales 845.40
Serui quidam ditissimi 861.5
Seruorum pedes creta infici 918.41
Serui plures scientijs insignes ibidem
Seruorum potentium nomina plura ibid. 48.per totum
Serum lactis quid 305.55
Sesama triticum & ex ea medicinæ 605.10
Sesama herba & eius oleum 371.24. Vide Sisama.
Sesamæ oleum 141.51.& 467.25. 370.38. 371.8
Sesaminum oleum ad quid utile 622.26
Sesamoides quid,& ex ea medicinę 605.17
Sesamoides herba 665.35
Sesamum arbor 370.38.& 371.8
Seselis herba à ceruis reperta 670.55.& 199.55
Seseli herbæ semen quod 556.3
Sesostris regis exercitus quousq; peruenerit 143.44
Sesostris Rex à quo uictus 850.2
Sesostris Rex quis 929.28
Sestertium quid continebat 849.4
Sestius futurorum præscius & quid circa emptum oleum 490.8
Sestius scriptor 392.45
Sestius medicus 824.47
Setania cepæ genus 514.52
Setania mespila 378.46
Setania pomi genus 628.48
Setarum capillamenta in uesicis hominum 301.54
Setinum uinũ ab Augusto prælatũ cunctis 355.51
Setinum uinum quale 614.34
Seueri homines plures 162.42
Seueriana poma 374.34
Seui consideratio, natura, usus, medicinæ 743.37.& inde.& 775.8.& inde
Seuum quorum animalium 302.21
Sextus Papinius cõsul Plinij tẽpore 373.36
Sexus in arboribus 334.11
Sexus quibus insint ibidem
Sexum mutantia 736.27
Sexuum hominis mutatio 156.42
Sexuum cognoscendorum signa 157.30
Sibaritani exercitus de equis mirũ 206.20
Sibyllarum trium statuæ Romæ 868.34
Sibyllæ diuinitas 168.33
Sibyllini libri Tarquinio allati 341.12
Siccandi uim habentia 917.41. & 941.17. 634.13.26
Syce tædæ genus 592.3
Sicelion herba qualis 677.1
Syce herba 919.50
Siciliæ triticum optimum 463.23
Siciliæ uina nobilia 356.32
Siciliæ fertilitas 467.20
Siciliæ crocum quale 564.37
Sicilia recuperata 165.2
Reliqua quære parte secunda.
Sicius L.Dentatus quibus coronis donatus est ac eius gesta 165.53.& inde. & 587.36
Sicius Dentatus quoties corona donatus 388.4
Sicionium uinum quale 357.33
Sicyonij populi cur fame,sterilitate mœroreq; uexati 920.42
Sicyonij cuius coronæ inuentores 560.35
Sicyonijs ab Apolline responsum 920.44
Sicytes uinum ex qua materia 361.20
Sicytes gemma 974.14
Siculũ bellũ ab Augusto gestũ quale 387.18
Syderatio in arboribus quid 448.56.& 449.23
Syderatio quibus nocet arboribus ibidem
Syderatis.i.sydere afflatis utilia 755.43
Siderion herba qualis 701.10
Siderion Heracleon herba 663.1
Sideritis,id est,magnes lapis 937.19
Sideritis adamantis genus 956.7
Siderites gemma 972.15.52
Sideritis herbæ medicinæ 685.36. & 694. 41.695.35.& 697.39.& 700.30
Siderite herba quæ 664.30.& 592.10
Syderopœcilos gemma 972.53
Sydus nullum obscurari obiectu terræ 7.3
Sydera nautæ ubi non seruant, sed auium tantum uolatum 130.24
Syderũ obseruationes à Babylonijs repertę 179.56.& inde
Syderum obseruationẽ in nauigãdo Phœnices inuenerunt 182.17
Syderum natura ex igne 2.18.& 6.52.& inde
Syderum errãtium cõsideratio,natura,cursus,item cætera 4.41. per totũ.& 9.2.per totum.& 49. ibidem. per totum. & 11.8. per totum
Sydera cuiq; tributa uulgo creditum 4.42
Syderũ magnitudo 7.16.per totũ.& 18.3
Syderum abscides 9.44.& inde
Syderum statio cur dicta 10.48
Syderum stationes capitibus 15.16.17. libri 2.per totum
Syderum errantiũ catholica 11.8.per totũ
Sydera cur colorem mutent 12.9.per totũ
Syderum inter se interualla 13.19.per totũ. & 18.ibidem
Syderalis scientiæ sentẽtia de uarietate nascendi 174.47
Sydera Oceani humore pasci 30.22
Syderum certa tempora tradi non possunt 481.42
Syderum errantium noscenda agricolis ratio ibidem.55
Syderum obseruatio triplex 483.3
Syderum ortus & occasus obseruatio ibid. & inde.& 487.43
Syderum ortus & occasus quibus mensium diebus 485.4.& inde.& 487.43.& inde
Syderum obseruatio ubi plurimum 95.54
Syderum scientiæ inuentores 102.55
Syderalis sciẽtiæ inuẽtor Belus Rex 136.8
Syenites lapis 928.22
Signantes corpora notis populi 118.38
Signiæ uinum 356.28
Signifer circulus qualis 10.11
Signifer,id est cœli circulus 2.14.& 10.11
Signina pyra 374.32
Signina quæ 913.38
Signorum & statuarũ ingẽs copia 870.29. & inde
Silaus herba qualis 693.53
Sileni senis effigies 863.47.& 921.24
Silenitium hæderæ species 405.32
Silentij seruandi exemplum 56.36.& 164. 1.per totum
Silentij utilitas 732.23
Silentium multi sibi imperarunt ibid.24
Silentium quo inducitur 828.11
Siler aquosis gaudet 396.16
Siler quomodo germinet 396.54
Sileris fruticis medicinæ 642.44
Silex lunensis qualis 938.35
Silices nigri ubi optimi 943.7
Silis pigmenti consideratio 854.29
Silicia,id est, fœnum Græcum 478.41.& 480.32.& 657.17
Silicia herba 657.17
Siligo pluribus terris communis 465.42.
Siligo tritici delicię qualis sit & ubi 465. 42.& 466.9.17
Siligo & ex ea panis qualis fiat 466.47.50
Siliginis genera ibidem.42
Siliginis panis optimus 468.42
Siligo ubi serenda 475.50.& 476.11
Siligo quando serenda 481.24
Siligo & ex ea medicinæ 603.35
Siliquarum lignum manditur 383.5
Siliquarum seminum natura qualis ibid.
Siliquis quæ gignantur 382.21
Siliquarum semina damnantur ibidem.23
Siliquæ Græcæ quo serendę tẽpore 437.31
Siliquarũ natura & medicinę ex eis 630.15
Siliquæ Syriacæ ad quid ibidem.17
Siliquãdi leguminibus tẽpus quod 462.46
Siliquarum consideratio 380.25.per totũ
Siliqua Syriaca quæ fiant 361.25
Siliqua Ceraunia 337.38.per totum
Siliquastrum herba,id est,piperitis 525. 33.40
Silius P.consul 204.34
Syllanus Iunius consul 36.40
Syllanus ueneno extinctus 159.56.& inde
Syllanus D.Magonis librum in Latinũ cõuertit 458.8
Syllanus proconsul 16.56
Syllanus Cassius 872.2
Syllana Colonia 356.6
Syllanion statuarius 872.38
Syllæ ostentum 24.52
Syllæ L.consulatus 160.7
Sylla quos proscripsit 171.7.& inde
Sylla unus hominum felicis sibi cognomen asseruit ibidem.24
Syllæ crudelitas, proscriptio, interitusque, ibidem.& inde
Sylla dictator primus in Cornelia domo crematus 179.1
Sylla qua gemma signabat 949.20
Sylla Scauri priuignus ibidem.36
Syllæ de Mario triumphus 844.41
Sylla ingentem auri & argenti copiam Romam in uictoria transfert ibidem
Sylla Romanorum ditissimus 860.56
Sylla diuites proscripsit 862.23
Syllæ curia ubi 869.14
Sylla capitolinis ædibus unde aduexit columnas 925.42
Syllæ mala 935.11
Syllæ mater quæ ibidem.35
Sylla Prænestę delubrum fortunæ ædificat 945.42
Sylla dictator quo morbo cõsumpt' 700.51
Sylla dictator pediculari morbo interijt 289.30.& 171.30.& inde

Syllæ sæuitia in ciues Romanos 588.11
Syllæ cognomen superbum ibidem.18
Sylla dictator graminea donatus corona ibidem.11. & inde
Sylla legatus sociali bello Stabias oppidum delet 57.18
Syllibum herba & medicinæ ex eo 598.30.
Silonum cognomen unde 295.20
Silphij herbæ consideratio, medicinęque 600.35
Silphij usus ubi & ad quid ibidem. & inde
Silphion, id est lasserpentium herba 506.39
Syluani dij qui 312.48
Syluani simulacrum quando sublatum Romæ 337.49
Syluarum honor 313.11
Syluæ qua ratione extirpandæ 461.20
Syluarum per insignia distinctio 391.14
Syluas incolentes homines 86.4
Syluestres herbæ quibus ab alijs differunt 525.11
Syluestrium arborum consideratio 401. 55.per totum
Syluestria tardiora omnia ibidem.34.55
Syluestria quib⁹ infestẽtur morbis 448.15
Syluestria paucos morbos sentiunt ibid.
Syluestrium arborum medicinæ libro 24. per totum
Siluri pisces 223.16.21.& 225.15
Siluri partus 240.56
Siluri piscis in medicinis usus 837.21.& 838.4.8.14.& 833.33.53
Silurus mas oua edita custodit 240.56
Symbolum, id est annulus 843.45
Simenus pictor 878.1
Simiarum consideratio 306.47.per totũ
Simiarum cum homine similitudo ibidem
Simiæ ubi toto albæ corpore 194.36
Simiarum consideratio, genera, natura, solertia 214.41.per totum
Simiæ luna caua tristes sunt ibidem.45
Simiarum erga fœtum affectio ibidem.49
Similax hederæ species 406. 18.per totũ
Similax sacris & coronis infausta quoniam lugubris ibidem.24
Similax uirgo in hãc hederam mutata ibid.
Similago frumentum in Aegypto 465.45
Similago ex tritico laudatissima 466.39
Similitudinis exempla 158.47. per totum
Similitudinis causæ plures ibidem.56
Symmetria Latino nomine caret 899.54
Symmetriam primus usurpauit Euphranor 908.19
Simonides de memoriæ arte 164.16
Simonides quas literas reperit 179.48
Simonidis pictoris opera 910.22
Simonis nomen delphini agnoscunt 220. 10.& 221.15
Simon & puer scholasticus 220.47
Simorum cognomina unde 295.20
Simulacra olim ex arbore 313.2
Sympathia quid 526.16.& 956.13
Symphyton herba qualis 609.48.per totũ
Symphyti herbæ medicinæ 693.3. & 700. 47.& 702.16.& 703.52
Symphoniæ herbæ medicinæ 687.36
Symplegma signum 922. 39. & 924.21
Simulacra deorum cur ex cedro 336.46
Simulacra deorum ex qua materia 338.2.& 349.17.& 866.35.& inde
Simulacrum æreum primũ Romæ 867.31
Simulacra deorum bitumine pingebantur ibidem.35
Simulacra deorũ lignea aut fictilia quãdiu
Simus medicus 596.45 (870.25
Simus pictor 910.23
Sinapis herbæ consideratio 523.23
Sinapis herbæ usus ibidem
Sinapis herbæ genera tria ibidem.28
Sinapis herbæ uaria nomina ibidem.31
Sinapis semen quale 524.44
Sinapis genera, natura, medicinæ per totum 555.42.
Sinapis natura est ascendere ibidem.43
Sinapis succus qũo exprimitur 556.13
Sinapis oleum qũo & ad quid fiat 556.25
Sinapis flore apes maxime delectantur 570.18
Synaristusæ Menandri 631.30
Synephytes gemma 970.20
Singiber aroma ubi 315.56
Singultus remedia 537. 11.& 544. 48.& & 549.45.& 550.39. & 557.28.& 577.21. & 597.52.& 617.13.& 687.51.& 709.9.& 721.23.& 761.1.& 825.30
Sinistra mundi pars ortus est 24.37
Synochitis gemma 974.19
Synodontes pisces 972.55
Synodontites gemma ibidem
Sinopis color qualis 894.42.45
Sinopis ubi nascitur ibidem.45.& inde
Sinopidis pretiũ, usus &c. ibidem.52.& inde
Syntecticis utile 741.14.& 601.26
Syntexium morbi remedia 604.54
Sinus gemini auibus 300.48
Sion herba & medicinæ ex eo 598.21
Syracusas urbem capit Marcellus 169.34
Siracusana, id est, columnarũ capita 867.10
Syræum uinum 358.20
Sircula uua 352.23
Sirenes aues fabulosas esse 263.18
Sirenes apum genus 280.38
Syreon herba qualis 657.24
Syri, id est, scrobes quibus seruatur triticũ 493.55
Syria tantum balsamum gignit 404.3
Syriæ arbores quales 336.31. per totum. & 52.ibidem.per totum
Syriæ oliua qualis 369.18
Syriæ oleum 371.32
Syriæ terra qualis, & qualis in ea aratio 422.49.& 476.46
Syriæ triticum quale 467.24
Syria Staphylino herba abundat 530.27
Syriæ arundo qualis 644.26
Syriacœle iuncum odoratum habet 577.14
Syrorum multa olera, prouerbium 530.27
Syriacus raphanus qualis 512.19
Syriaca uina quæ 353.21.361.49
Syriaca resina qualis 393.43
Syriacum aroma 325.3
Syriacæ siliquæ ad quid 630.17
Reliqua quære parte secunda.
Syriasis morbus 594.44.& 800.44
Syricum color 894.45.& 896.8
Syringia calami genus 407.33
Syringites gemma 973.2
Syrites lapis 301.52
Syrium, id est Lilij succus 578.22
Syrium oleum ad quid 622.28
Syron herba & ex ea medicinæ 686.48
Syropicon terræ genus 917.37
Scirpi arbores quales & earum usus 409.16
Sirpi ad usum funerum ibidem.17
Syrtites gemmæ 961.10.& 972.56
Sirulugum animal 802.13
Sesama fruges unde aduecta 467.25
Sesamam pinsendi ratio ibidem.44
Sesama quando serenda 461.31.& 462.1
Sesama quando maturatur 462.51
Sesamæ oleum 371.8.& 467.25
Sesamum arbor 371.8
Sisara herba 279.49
Siseris herbæ consid. & medic. ex eo 530. 31.& inde.& 513.21. & inde
Siser ubi optimum 530.45
Siseris satiui remedia ibidem.42
Sisymbrij herbæ consideratio & medicinæ ex eo 557.18
Sisymbrium ubi nascitur 523.32. & 524.7
Sisyrinchion bulbi genus 514.9
Sisitieteris herba qualis 654.34
Sitanion bulbi genus 514.8
Sitanius panis ad quid 606.13
Sitim quæ inducunt 365.50
Sitim sedantia extinguentiaq; 532.8.& 538.49.& 550.29. & 579.12. & 590.2. & 597.11.& 605.44.& 622.43. & 625.55.& 629.4.& 669.47.& 688.1.& 710.1.& 967.29.& 272.30.& 312.9
Sitis consuetudine uinci potest per totum
Sitis quo non sentiatur
Sitim gignentia 559.36.& 61[illegible] 38.& 528.4
Sitis camelorum qualis
Smaragdi gemma cõsideratio, ge[illegible] 956.41.& inde
Smaragdis tertia inter gemmas [illegible] 956.41
Smaragdi color qualis ibidem.& 95[illegible] & inde
Smaragdus oculis gratissimus 95[illegible]
Smaragdi scalpi uetiti ibidem.[illegible]
Smaragdi genera duodecim 9[illegible]
Smaragdorum uitia 957.25.& [illegible]
Smaragdus miræ magnitudinis 9[illegible] & inde
Smaragdi ex crystallo tinguntur 9[illegible]
Smaragdites quid 9[illegible]
Smarides pisces 83[illegible]
Smarres Rex 9[illegible]
Smegma quid 6[illegible]
Smegmata ex qua materia 7[illegible]
Smylaces ilicis species 388.49.& 3[illegible]
Smylacis folia in coronis 9[illegible]
Smylacis arboris consideratio & me[illegible] ex ea 643.[illegible]
Smilax hederæ species 406.17.per to[illegible]
Smyrnæ uitis trifera 4[illegible]
Smyrnæum uinum quale 9[illegible]
Smyrnij herbæ consideratio 9[illegible]
Smyrnium herba 522.25.&[illegible]
Smyrnium Heraclium optimum 5[illegible]
Smyrrhiza herba qualis 6[illegible]
Smyrus piscis 8[illegible]
Sobria uuæ species 9[illegible]
Sochis Aegypti Rex 9[illegible]
Socialis belli origo 8[illegible]
Socialis belli initium 8[illegible]
Sociale bellũ quod portẽtũ præcessit 3[illegible]
Sociale bellum funestissimum ibidem
Societate arbores quædam gaudent 4[illegible] 39.& inde
Socrates semper eodẽ uisus uultu 15[illegible]
Socrates ab Apolline prælatus cũctis 18. 21.40
Socrates cunctis sapientior 85[illegible]
Socratis pictoris opera 923. 53.& 95[illegible]
Socrates statuarius 9[illegible]
Socculi è margaritis Pompeij 9[illegible]
Sogdonaci Pasines Rex filius 15[illegible]
Solanum herba 7[illegible]
Solea piscis 841.36.& 224.19.& 22[illegible]
Soleæ pisces plani 22[illegible]
Solertia animalium quorundam 188.45.per totum.& 237.25.per totum. & 45.[illegible] per totum.& 233.2.& 239. 8.& 176.49
Solis consideratio, situs, natura, uis, magnitudo, beneficia, &c. 2.37.& [illegible]
Soles infiniti secundum quosdam 11[illegible]
Sol naturæ temperamentum 2.44.per to[illegible]
Sol cæteris syderibus lumen fœnerat ibidem.41
Sol cuncta uidet auditq; ibidem
Solis circuli consideratio, motus, natura 5.47.& inde
Solis defectus non nisi nouiss. luna fiũt 8.[illegible]
Solis color qualis 12.[illegible]
Solis motus qualis ibidem.41. per totum & 488.50.& inde
Solis in motu differentiæ quatuor 12.41
Sol cur non exurit terras 13.[illegible]
Sol quando toto anno palluit 16.[illegible]
Soles plures quando simul uisi ibidem. per totum
Sol uentos auget comprimitq; 11.11
Sol ubi quotidie uidetur 16.44
Solis boues cur in Sicilia 40.10
Solis uis ibidem.26
Sol masculum sydus ibidem
Solem pro Deo adorantes homines 98.52
Soli omnium folia quotidie oscitãt 397.45
Solem quæ herbæ respiciunt 472.11.& 487.26.& 691.41

Solis motus ratio propè inexplicabilis 481.39
Solis in aquarium transitus quando 485.11
Solis recessus & accessus ad nos 488.53
Sol quotidie ex alio cœli momento quàm pridie oritur 497.32
Solis præsagia plura 498.39. & inde
Sol quale sit futurum tempus præsagit ibid.
Sol ubi semel in anno oritur occiditq; 86.2
Sol ne noceat 675.56
Solis colossus Rhodi mirus 871.16
Solis obeliscus 928.24
Solis urbs ibidem.27
Solis obscuratione pestilentia contrahitur 947.32
Solis honor 324.42.& inde
Solis gemma 970.40.& 972.42
Solem contra non mingendum 733.21
Sol ne faciem urat 767.22
Sole nihil utilius 816.49
Solipugæ uermes 774.31
Solipugarum morsus medicinæ 609.31
Solis ciuitas unguentis delectata 330.56
Soli,id est,origes feræ 214.36
Soliſtima tripudia Gallorum qualia 251.1
Sollicitudo animi quo propitiatur 727.5
Sollicitudinis exemplum 252.38. & 253.20
Solon Smyrnæus 553.40
Solipugæ uermes gentem interdū auferunt 198.48
Solstitia quando contingunt 483.27.31. & 488.50.& 12.44
Solstitialis circulus quis 31.19
Somnia quæ tollant 549.25
Somnia non uidentes homines 98.54
Somnia quomodo uera nuntientur 970.7
Somnia quando plurimū contingāt 731.17
Somnia qua arte ut uelis ueniant 739.44
Somnia an uera sint 275.49.& inde
Somniū quibus cōpetit animalibus ibid.32
Somnium interdum uerum 175.36
Somniorum interp.à quo reperta 181.25
Somnia tumultuosa faciens 690.14
Somnum inducentia fugantiaq; 362.52. & 518.16
Somnus ubi die nullus 131.21
Somnus in stramentis olim erat 457.3
Somnus mediā uitæ partem aufert 919.47
Somno sine respiratione locus nullus 219.30
Somnus quorum grauissimus 222.54.& 202.5
Somni animaliū confid. 273.32.per totum
Somnus quid ibidem.54
Somnum impedientia 607.2. & 801.26.& inde.& 907.24
Somnum facientia 531.10.& 532.20.& 533.17.& 534.12.36.& 549.48.& 550.52.& 551.17.& 577.12.44.47.& 579.2.41.& 580.12.& 615.21. & 621.24. & 622.17. & 625.7.& 629.13. & 644.48. & 665.37.& 678. 43. & 689.2.& 711. 27. & 760. 34. 38.& 801.21. & 824.29. & 825.6. & 223.3
Somnus phreneticos sanans 698.4
Somphos, id est, sylvestris cucurbita & ex ea medicinæ 527.50
Sonchos herba 598.48. & 704.13
Sonticus morbus quo deprehend. 939.33
Sophocles Poëta quando & quid de Italiæ tritico 463.35
Sophocles Bacchi iussu sepultus 167.3
Sophocles gaudio obijt 177.49
Sopylos pictor celeberrimus 911.12
Sorba poma quomodo condiuntur 379.7
Sorbo folia uniuersa decidunt 398.22
Sorba quomodo serātur 427.36.& 437.30
Sorbus arbor quibus uermibus infestetur 448.46
Sorborum natura, & ex eis medic. 628.50
Sorborū fructuum cōsideratio,genera,&c. 378.54. per totum
Sorborum conseruandorum ratio 375.36.47
Sorbus quæ loca amet 395.51. & 396.2
Soricum in occentu auspicia 215.49
Soricum fibræ numero dierum lunæ respōdent 18.41
Sorices quibus inimicæ 272.54.& 273.13
Soriculata uestis 211.47
Sortilegiorum materia 728.22.per totum
Sory consideratio 881.36. 48.& inde
Sosianus Apollo unde aduectus Romam 336.49
Sosigenes astrologiæ peritus 482.17
Sosimenes medicus 550.11
Sostratus statuarius 872.38
Sostratus architectus 931.10
Sosus artifex pauimentorum 945.6
Sotacus medicus 940.4.& 937.25
Sotira obstetrix 735.15
Spadones in Persida quondam regnauere 335.24
Spadonum urinæ usus effectusq; 732.42
Spadonia poma 374.13
Spadoni laurus qualis 384.46
Sparganion quid 673.31
Spagas resinæ genus 363.48
Sargi pisces 240.35
Spartacus aurum & argentum suos habere uetuit 849.32
Spartacus à M. Crasso uictus & de eo ouatio 384.13
Spartopolios gemma 974.13
Sparti herbæ cōsideratio 505.9.per totum
Spartum quid ibidem.11
Sparti usus & quibus locis prouenit ibidem.15
Sparto naues fiebant 641.40.& inde
Spartum frutex qualis ibidem
Spartum herba 276. 43
Spasmos stomachi sedantia 833.37
Spasmos prohibentia 797.8
Spasmi morbi remedia 589.32.& 638.21. & 743.15.& 757.22.& 826.19
Spasticorum, id est, intestina conuulsa habentium remedia 579.3.& 621.27.& 622.11.& 626.30.& 635.20.& 637.31.& 666. 43. & 699. 43. 47. & 737. 4. 51. & 797.8.& 833.27
Spathe arbor 330.9
Specierum illusiones inducentia 753.27. per totum
Specus terræ miri plures 37.54.& inde
Specus plures in quibus uenti generantur 19.44
Specus pro domibus 180.7
Specularium lapidum consideratio 942.3. & inde.& 957.3
Speculorum acies menstruis hebetatur 160.37
Specula ocularia ex smaragdo 956.54
Specula ex stanno fieri 887.17
Specula quibus lapidea fiant 938.1
Specula quæ accenduntur 43.48
Speculorum consideratio 860.7. per totū
Specula in poculis ibidem.14
Speculi imago quid ibidem.31
Speculum quis primus fecit ibidem.25
Speculorum aspectus quo hebetatur 735.4. & 160.38.& 296.51
Specularem significationem Sinon reperit 181.20
Sphaci herba, natura,& medicinæ ex eo 636.21
Sphæram materialem Atlas primus reperit 5.6.& 181.27
Sphagni herbæ natura,& medicinæ ex eo 636.20
Sphagnos aroma 327.1
Sphingis feræ descriptio 194.5.& 272.6. & 930.20
Sphinge Augustus signabat 949.25.33
Sphyrena piscis 842.3
Sphragide quid 895.10.& 964.24
Spicatarum herbarum differentiæ 574.50
Spicæ signi cœlestis exortus 494.36
Spiceæ coronæ usus 455.56
Spina Indica 315.2
Spina Aegyptia 338.14.36
Spina Babylonis 346.18
Spinæ regiæ mirum ibidem.21
Spina sitiens quæ 347.29
Spinas inseri nefas 374.56
Spinæ Baccæ 381.4
Spinæ albæ pomum 383.3
Spina qua utantur in nuptijs 396.6
Spinæ flores in coronis & cibis 569.47
Spinarū genera & medicinæ ex eis 646.53. per totum.& 647.31.& inde
Spinæ Arabicæ medicinæ 646.53
Spinæ albæ medicinę ibidem.56
Spinæ Acanthij medicinæ 647.2
Spinæ Acatiæ medicinæ ibidem.7
Spinæ Aegyptiæ differentiæ & ex ea medicinæ ibidem
Spinæ Gallaciæ medicinæ ibidem.9
Spinæ uulgaris usus atq; natura ibidem.32. & inde
Spina sylvestris qualis ibidem.36
Spina appendix qualis ibidem.49
Spinæ quo è corpore extrahuntur 758.26
Spina hominis angues generantur 270.22
Spinæ animalis descriptio 297.52
Spinæ doloris remedia 539.36. & 644.41. & 650.50.& 737.44
Spinea uua quæ 352.20
Spinosarum herbarum differentia 573.20. & 49.ibidem. per totum
Spinturnix auis 249.13
Spionia uua 352.19
Spiracula quæ dicantur 37.54
Spiræ arborum quæ 411.51
Spireon corona 567.31
Spirandi difficultas quo tollitur 549.7
Spirant omnia pulmonem habentia 219.11
Spiritus,id est,aëris elementi consid. 2.19
Spiritum subductum emendans 544.50
Spitamæi Pigmæi 155.16
Splanchnoptes seruus quis 592.35. & 876.36
Splenion herba unde 664.43
Splene carentia 201.25
Spleneticorum remedia 537.8.& 538.41. & 547.3.& 580.29.& 627.52.& 642.4.& 643.36.& 649.1.& 650.21.& 657.21.& 719.42.& 721.18.& 741.53.& 834.18.& 968.15
Splenem consumentia 613.17
Spodij consideratio 883.7.& inde
Spodij medicinæ 620.11.& 622.48
Spodios quid & quomodo fiat 883.14.& 889.3
Spondylion arbor 329.23
Spondylij arboris medicinæ 636.8
Spondylis serpens 723.12
Spondyli piscis in medicinis usus 836.53. & 841.40
Spongiarum lapidum consideratio 939.38. & inde
Spongiæ pratorum 510.6
Spongiæ quo lapidescant 648.45
Spongiarum piscium consideratio & genera 238.18.& inde.& 819.36.per totum.& 291.40
Spongiarū piscium in medicinis usus 839. 46.& 841.41
Spongites gemma 972.54
Spontæ qualis annulus mittitur 844.3
Spurius Cassius. Quære Cassius.
Spuendi superstitiones 728.19.& inde
Sputi sortilegia ibidem.20.per totum
Sputi medicinæ ibidem.19.& inde
Squali pisces 240.35
Squamæ piscium tegumenta 222.41
Squamæ ferri usus 886.26
Squatina piscis qualis 222.42.& 227.55.& 237.38
Squatinæ piscis generatio 240.25
Squatraia piscis 240.25.& inde
Squilla piscis 240.7
Squillarum oculi quales 294.38
Squillarum coitus 240.7
Stachys herba & ex ea medicinæ 651.1
Stacte myrrhæ genus 321.34
Stacula uua 352.24

Stadiodromon ſimulacrum 873.43
Stadium quot pedes contineat 13.29
Stagna aquarum mox exiccans 684.34
Stagonia quid 320.39
Stalagmia quid 882.33
Stanni conſideratio 887.15. & inde
Stannum quid ibidem.9
Stanni uſus ad quid ibidem.15.& inde
Staphylodendron arbor qualis 395.14
Staphylinos, id eſt, paſtinaca herba 513.10
Staphylinos quid, & ex ea medicinę 530.3. & inde
Staphylino amatorium ineſſe 530.19
Staphylinus Venerem ſtimulat ibidem
Staphylini ſatiuæ remedia ibidem.23
Staphylinos herba quæ 673.45
Staphis uuæ genus 612.14
Statana uina qualia 356.23
Staticæ herbæ medicinæ 689.28
Statiliæ mulieris ſenecta 174.23
Statius Seboſus quis 223.29
Stationum ſyderum conſideratio, capitibus 15.16.17.ſecundi. per totum
Stationienſia uina 356.42
Statoris Iouis ædes ubi Romæ 869.38
Statua aurea prima 853.47.& 854.3
Statuarii origo, honor, & quibus ponebantur 867.31. per totum
Statuæ togata effigie dicabantur 868.1
Statuæ nudæ haſtam tenentes ibidem
Statuarum capite naſcens herba ad quid 655.28
Statuæ Achilleę quæ 868.3
Statuarum argentearum uſus 863.15. per totum
Statuæ equeſtres quales ibidem.54
Statuarum differentiæ & quibus tributæ ibid.37. per totum. & 858.45. per totum
Statua ingentis pretij 922.15
Statuæ tripedaneæ quorum 868.55
Statuæ pedeſtres equeſtresq; 869.26.& inde
Statuarum in Italia antiquitas 870.11
Statuaria ars quando cœpit 921.26
Statuæ Veneris quidã captus amore 922.26
Staturæ humanæ menſura 161.42
Steatites gemma 973.30
Stelephuros herba qualis 574.51.55.
Stelis uiſci genus 417.44
Stellarum errantium conſideratio, natura, curſus, item cæterã 4.41. per totum
Stellarum natura ex igne 2.18
Stellis ſuis euentus aſsignant quidã ibid.38
Stellarũ alimentũ ex humore 4.48.6.46.
Stellæ cur cadere creduntur 4.49
Stellarum ſtatio 5.56
Stellarum nullam obſcurari terræ obiectu 7.3
Stellæ omnes maiores luna 8.51
Stellæ cur non uidentur die ibidem.54
Stellæ qualiter die uideri poſſunt ibid.56
Stellarũ errantiũ motus, occultatio, &c. 9.2. per totum
Stellarum errãtium ſtationes, exortus matutini ueſpertiniq; 9.5. per totum
Stellarum abſides quæ ibid.38.& inde
Stellarum errãtium miracula unde accidãt ibidem.29
Stella cur aliàs altior, aliàs inferior eſſe iudicatur ibidem.49. per totum
Stellarum per zodiacum motus 10.11. & inde
Stellarum ſtatio cur dicta ibidem.47
Stellarum errantium colores quales 12.17. per totum
Stellarum inter ſe interualla 13.9. per totum. & 34. ibidem
Stellarum muſica ibidem. 17. per totum.
Stellas in cœlo repente naſci 14.12
Stella noua quando genita 15.32
Stellas cerni totis diebus 16.12
Stellarum diſcurſus 17.2
Stellarum magnitudo 18.3
Stellæ ſtatuunt uitã hominũ 174.56.& inde
Stellæ ſolis aduentu occultantur, abſceſſu proferunt ſe 483.6
Stellæ non aſpiciendæ agricolis, ſed ſigna alia 487.36. per totum
Stellarum circuli quid ſignificent 500.13
Stellarũ ortus occaſusq; tractatus 481.49. per totum
Stellarum præſagia plura 499.56.& inde.
Stellarum piſcium conſideratio 243.29. per totum
Stellæ marinæ piſcis mirum 243.29
Stellarum marinarũ piſciũ medicinæ ibid.
Stella piſcis 841.41
Stellionum conſideratio & eorũ ſenectutis depoſitio 199.40
Stelliones ſcorpionibus inimici 286.13
Stelliones & angues cutẽ deponunt 794.4
Stellio inuidioſum animal ibidem.9
Stellio Prouerbium ibidem
Stellionũ uenenum, ac eorum in medicinis uſus eorumq; morſus remedia 771.56. & 789.12.& 791.53.& 794.3. & 801.44. & inde
Stemmata lineis diſcurrebant ad imagines pictas 891.1
Stephanionis ſenecta 174.36
Stephanitis uua unde 353.27
Stephanomelis herba qualis 700.35
Stephanoplocos tabella 560.40.& 907.52
Stephanopolis pictura ibidem
Stephanos lauri genus 384.56
Stephuſæ mulieris ſimulacrum 875.10
Stercorationis conſid. 453.36. & 479.35
Stercorantia ſegetem quæ ſint optima 453.36.& 426.22
Stercoratio mala 353.36.& inde
Stercorandi quando ſint agri 426.31.& 453.36.& 479.35
Stercoratio quo facienda tempore 479.42. & inde.& 373.46
Stercorato agro quæ ſeri cupiunt 373.38
Stercoris hominis in medicinis uſus 730.41.& inde.& 198.9
Stercutius Fauni filius unde dictus 425.34
Ster ob ſtercorãdi artẽ Deus creditus ibid.
Sterelytis quid 357.24
Stergetros herba quæ 679.54
Sterilitatis fructuum cauſa unde 401.8
Sterilitatis remedium 418.32.& 730.55. & 737.10
Sterilitatis quadrupedum remedia 591.34
Sterilitas quibus inducitur 540.23.& 643.28.& 668.9.& 709.9.& 714.51.& 759.39
Steriliora cuncta pinguia 302.25
Sternutamenti conſideratio 731.42.& inde
Sternutamẽta facientia 555.54.& 565.49.& 580.5.& 582.52.& 665.36.& 666.10.& 676.29.& 681.41.& 722.26.& 731.42.& inde.& 825.5
Sternutamenta quo tollantur 549.47.& 627.13.& 637.56
Sternutamentis utilia 645.48
Sternutamentorum ſalutatio 727.17
Steſichori in Eclipſi metus 8.8
Steſichori Poëtę infantis in ore luſcinia cecinit 255.39
Sthenis ſtatuarius 872.37.& 877.47
Stibium quid 856.28
Stygis aquæ uenenum 802.56
Stilbonis phil. quęſtio cũ Diodoro 177.54
Stica uuæ ſpecies 358.27
Stillicidia qualia eſſe debent 431.13
Stilo Præconinus 846.30.& 949.23
Stymmatis unguenti faciendi ratio 331.12
Stymmi Mineræ genus 856.28
Stymphalides aues quales 290.36
Stypax ſtatuarius, ac eius opera 876.35
Stipendiorũ militum cõſuetudo 848.39.& 849.5
Stipes quæ 848.39
Styptica medicamenta 648.42
Stipulis ubi ligni uice utantur 422.28
Stipulæ in aruis incẽſæ mire ꝓſunt 493.20
Stipularũ differentiæ, bonitas, uſus 492.53
Styracis gummi conſideratio 323.31.& 328.46.52
Styracis natura, & medicinæ
Stœbes herbæ medicinæ 590.26.
Stœbe herba
Stœchas herba qualis
Sthœchadis herbæ medicinæ
Stoliditatis animaliũ exempla 244.
Stolones unde dicti 419.37
Stolon quid in arboribus ibid.35.&
Stolonibus quæ arbores plantẽtur 42
Stolonis Licinij lex, actus, pœna 45
Stomacace fons qualis 661.
Stomachi conſideratio 298.43.&
Stomachi cruciatus aſperrimus 661.29
Stomachum lædentia 533.20.&538.17.& 541.3.& 550.32
Stomachum recreantia 788.22.&
Stomacho utilia 527.53.& 528.4. & 530.30.32.39.& 531.33.& 534.35.& 31.49.& 536.11.52.& 539.33.& 547.16.& 559.14.& 597.5.54.& 598. & 599.25.& 600.18.& 604.29.& 607. & 628.4.& 720.16.& 742.4
Stomachi præcordijs utilia 535.
Stomachum purgantia 529.5.& 556. & 882.43
Stomachum firmantia 552.48.& 556. & 759.37.& 580.24.& 584.28.& 636.27.& 686.39.& 710.35
Stomacho contraria 550.31.& 553.& 554.27.& 557.56.& 578.26.& 602.40.& 605.14.& 608.9.& 6 & 613.44.& inde.& 617.55.& 620. & 622.40.& 625.51.& 626.4.& 629. 38.& 630.15.22.& 631.21.& 639. & 664.15.& 676.35.& 714.19.& 716. & 788.10.& 881.57
Stomacho omne muſtum inutile 613. & 614.29
Stomachum lædunt ſiccæ fici 616.
Stomachum aſtringentia 618.49
Stom. inflantia 602.4.& 606.35.& 630.
Stomacho inflato utilia 550.32.& 539.33 & 543.5.& 549.44.& 577.20.& 578.31 & 591.9.& 722.6.
Stomachi morbi remedia 537.24.& 53 28.& 43.5.& 545.6.20.& 546.9.& 54 12.17.& 557.51.& 577.5.43.49.& inde & 579.35.& 589.30.& 591.24.& 599. & 602.15.& 604.21.& 610.16.& 611.45 & 618.46.& 619.34.& 621.51.& 622.45 & 622.2.28.29.51.& 625.1.16.& 628. & 629.49.& 630.13.& 635.30.& 638.39. 640.22.& 648.28.& 649.49.& 650.13. & 652.14.& 670.6.& 686.39.42.49.& 715.52.& 719.16.& 736.53.& 750.50.& 788.12.22.& 826.6.& 940.56.& 955.13
Stomacho utilis contra omnia uitia 555.50
Stomachi malaciæ remedia 733.42
Stomachi fluctuationes ſiſtentia 535.15
Stomachos diſſolutos aſtringentia 534.20. & 557.28.37.& 558.36.& 606.51.& 61 7.46.& 624.52.& 628.49.& 630.13.& 706.51.& 709.33.& 710.50.& 715.45.& 718.53. et 719.21. et 768.6
Stomatice herba 590.4
Stomaticę medicamentum quale 624.15. et 628.8.34. et 645.14. et 648.38
Stomaticorum remedia 649.14
Stomoma quid 880.12
Strabones unde dicti 294.26. et 159.18
Strabonis uiſus acutiſsimus 163.40
Stramenta optima ex qua materia 465.26
Strangias triticum 463.3
Strãguriæ morbi remed. 530.14. et 584. et 589.31. et 599.5. et 618.42. et 634. et 635.20. et 639.22. et 641.51. et 647. 46. et 651.8. et 653.8.20. et 664.8. et 692. 43.46. et 693.6.23.25. et 708.56. et 713. 20. et 715.56. et 717.25. et 722.23. et 770. 37. et 790.50. et 795.39
Stratiotes herba qualis 655.16
Stratius Iupiter. i. militaris ubi 416. 56.
Stratonicus ſculptor 863.51. et 877.2.15

Stratonices reginæ pictura 910.2
Streptos uuæ genus 353.5
Strepsicerotes ferarum genus 214.37. & 291.6
Strychni herbæ medicinæ 698.29
Strychni, Prouerbium 586.9
Strychnon herba, & ex ea medicinæ 584. 54.& 721.38
Strychnum quæ herba 573.10.& 713.24
Striges aues quales 304.56.
Strobon arbor 322.33.& 323.20
Strongylis aluminis genus 917.3.& inde
Strõgilionis Amazonis simulacrũ 876.44
Strombus piscis 841.39
Strombi pisces in medicinis usus 835.56
Strophia coronæ 562.26
Strophiola coronæ ibidem
Struma Nonius à Catullo taxatus 959.23
Strumea herba quæ 681.42
Strumæ gutturis remedia 532.43.& 537. 49.& 538.44.& 541.56.& 543.43.& 544.28.& 547.11.& 548.44.& 554.22.& 555.11.28.& 556.35.& 580.15.& 584.49. & 589.35.& 590.22.&.591.40.48.& 595.36.& 596.25.35.37.& 597.30.& 600.45.& 604.11.26.& 606.46.& 607. 4.& 608.20.34.& 613.42.& 625 37.& 626.38.& 627.1.22.& 634.13.44.49.& 638.27.& 636.6.& 638.11.& 646.10.& 651.24.& 665.55.& 681.8.42.& 685. 33.& inde.& 689.26.& 690.5.& 713.26.& 715.7.& 730.5.& 735.9.& 743.18.& 750.10.& 786.50.& inde.& 787.28.& 825.44.& 826.4.& 830.5.& 833.11.23.& 938.18.& 939.35.& 944.38
Strumas mire prohibet caprificus arbor 617.19
Strumum herba quæ 713.23
Strutea.i.cotonea poma 372.25.& 373.43
Struthion herba qualis 699.11
Struthion,& ex eo medicinæ 645.39
Struthion quid 507.55
Struuochameli auis descriptio 244.13
Struthiocamelus auis omniũ maxima ibid. & 252.4
Struthiocameli oua 264.9
Struthiocameli natura calui 291.49
Struth. utrinq; palpebras habent 295.2
Struthopodes fœminæ quæ 155.5
Studiorum amœnitates quærimus prolo.
Studiorũ gratia helleborũ sumitur 665.26
Stultitiæ exemplum 244.22
Stupa quid 504.4
Sturiões pisces uidẽtur quos scribit 221.47
Sturnorum auium consideratio 254.2
Sturnus Græco ac Latino sermone docilis 261.4.& inde
Sualternicum electri genus 952.46
Suarius negotiator Scipioni similis 551.27
Suberis arboris consideratio 390.46
Suber in mulierum calceis ibidem.51
Suber arbor proprie glandem fert 388.44
Suber nõ sentit facile cariem aut uetustatẽ 413.37
Suber iuuatur cortice detracto 450.30
Suberi non decidunt folia 396.46
Suberis arboris medicinæ 634.27
Subis auis 249.18
Subsolani uenti exortus quando 21.21
Subsolanus uẽtus, Græcè Apeliotes, qualis 498.2
Subsolanum quæ spectare debent ibidem
Subsolanus uentus 20.36.& 21.21
Suburrana tribus Romæ 456.56
Succinorum gummi consideratio, ususque 952.14.& inde.& 953.33
Succina quibus proueniant locis 952. 24
Succinum quo oritur modo 954.1
Succinum unde dictum ibidem.7
Succini odor qualis ibidem.9
Succinum à Germanis asportatur ibid.10
Succini copia ubi 87.29
Succini medicinæ 954.16.& 955.3
Succino animalia adhærentia 954.30
Succini genera plura ibidem
Succinum quæ in se attrahunt; ibid.45
Succinis gemmæ adulterantur 955.14
Succinum cur infantibus alligatur 955.4
Succorum consideratio 875.24.per totum. & 382.5.& inde.& 409.39.& inde
Succi hortensium consideratio 525.24
Succus sanguis arborum 409.39
Succi omnes optimi unguentis 331.56
Succorum coloris consideratio 382.9
Succorum odoris consideratio ibidem
Succus myrti nnræ naturæ 383.10
Sucularum cœlestis signi occasus 486.35
Suculæ sydus terræ, mariq; turbidũ ibid.
Suculæ unde dictæ ibid.42
Suculariũ syderis ortus ibid. 48.& 49.150
Suculæ stellæ quæ 18.52
Sudines scriptor 951.37
Sudis piscis 842.3
Sudorem non emittentes 162.34
Sudorem inhibentia, tollentiaq; 544.1.& 559.18.& 578.6.& 620.38.& 621.46.& 631.43.& 760.39.& 916.45.& 918.18
Sudorem mouentia 539.14.& 550.30.& 578.23.& 591.25.& 622.29.& 625.49.& 636.52.& 641.8.& 646.14.& 653.21.& 675.55.& 702.39.& 714.1.& 717.9.& 722.5.& 815.13
Suum cuiq; placet 347.14
Suis quisq; fauet 921.38
Suum animalium consid.& natura 213.13
Suum generatio partusq; 302.10.& inde
Sues in sacrificijs 213.23
Suum uita longissima ibidem.27
Sues quibus morbis infestentur ibidem.28
Suibus in luto grata uolutatio ibidem.32
Suibus anima pro sale data ibidem.36
Suum solertia ibidem.37
Suum castratio ibidem.41
Suum sapores plurimi ibidem.47
Sues fere semel anno gignunt 214.11
Suibus feris maribus in coitu plurima aspe ritas ibidem
Suum marium inter se dimicatio ibidem
Sues in Arabia non uiuunt ibidem.19
Suum scorpionibus ictarũ medicina 828.43
Suum coitus qualis 269.25.& inde
Suum rabies quo mitigatur ibidem.32
Sues post impregnationem coëunt ibid.38
Sues quibus delectentur 272.12.& inde
Sues quibus inimicæ 273.4
Suis primiparæ uulua optima 302.10
Sues spirantes à moribus rosæ ibidem.30
Suibus quæ glandes prosunt magis 389.34
Suibus quibus carnes meliores ibidem
Sus fœmina efficacior quæ non peperit 742.38
Sues ubi ungulas habent solidas 308.3
Suibus serpentes in pabulo 311.28
Sues quo crassescant, pinguescantq; 343. 55.& 714.39.& 213.34
Sues quo necentur 213.46
Suibus dentes nunquam decidunt 296.46
Suibus costæ denæ 301.47
Sues uenenis quibusdã non lędũtur 772.18
Sues sine splene inueniri 664.43
Sues quomodo sine lyene fiant 642.3
Suum morbi remedia 646.35.& 636.4. 19.& 664.43.& 760.52
Suibus contraria 674.12
Suum fimus qualis 425.37.49
Sus fimo suo prodest uarie 742.38
Suillo adipi quanta laus ibidem.29
Suillum lac quale 741.55
Suilli, id est boleti genus 399.26
Suillorum uenenis utile 600.8
Suetonius Paulinus cõsul de Atlante mon- te 94.4
Suffetiæ uestalis uirginis statua 869.7
Suffitus materia 646.19
Suffragia ementium pœna 913.12
Suffragia nonũ morbi reme. 738.44.55.739.50
Suffusionũ morbi reme. 548.35.& 600.44.
Sugillatorum remedia 548.35.& 600.44. & 613.6.& 621.27.& 622.47.& 629.52. & 651.3.& 711.16.& 831.15
Sulcorũ in agro latitudo, longitudoq; quã- ta esse debet 441.23
Sulphuris consideratio, natura, genera, loca 915.3.per totum
Sulphuris effectus ibid.24
Sulphuris in religione usus ibid 34
Sulphuris suffitũ domus expiantur ibid.
Sulphuris odorem fulgura, fulminaq; ha- bent ibidem 37
Sulpitius Gallus consul, & eius inuentum 7.49
Sulpit. Gallus eclipsis causam explicat ibid.
Sulpitius L. consul 845.6
Sulpitius Galba 847.1
Sulpitius Gallus quis 13.15
Sulpitius Seruius consul 25.26
Sulpitij Qu. consulatus 174.18
Sulpitiæ Fuluij coniugis pudicitia 168.43
Sumen quid, & unde dictum 213.52
Sumen suis optimum 342.17
Summani Dei ædes Romæ 769.44
Sũmanus Deus quæ fulmina mittat 23.43
Superbiæ sedes ubi 292.51
Superborum redargutio 151.54.& 157.43
Superbiæ exemplum 259.3.& inde
Supercilioru consideratio 292.49.et inde
Supercilia quo denigrari possunt 800.35
Supercilia, affectuum indicia 292.50
Supercilium unde dictum 295.10
Superciliorum indicia 310.55.& 292.50
Superstitiosa apud Plinium 471.55. & 475.13.24.& 517.18.20.43.& 528. 10.& 529.50.& inde.& 535.35.& 538.50. & 541.45.52.& 565.52.55.& 580.16.26. 38.& 583.21.& 584.49.& 589.23.& inde. & 591.43.& 593.36.& 594.56.& 595.10. & 596.35.& 605.34.& 607.37.& 623. 40.& 624.34.& inde.& 627.19.& 628. 16.& inde.& 632.46.& 634.17.& 642.5. & 644.1.& 646.27.& inde.& 650.32. & 653.27.per totum.& 655.28.& 655. 37.50.& 656.19.48.& inde.& 673.9.& 678.3.25.& 680.50.& 685.36.& 694.35. & inde.& 697.43.& 709.19.& 717.30. & 721.27.& 722.41.& 725.3.per totum. & 728.22.per totum.& 745.18.& 755.32. & inde.& 769.14.& inde.& 770.54.& inde.& 779.44.& inde.& 785.12.& 793. 15.& 794.5.& inde.& 817.23.51.& 828. 10.& 833.39.& inde.& 836.34.& inde. 886.4.& 965.17.& 969.21.& 970.7
Superuacuorum diligentiam affectare non nostrum est 419.52
Superfœtare quædam animalia 158.30.& & 269.38
Supplicandi materia 603.27
Suppurationum, id est apostematum ad sa- niem tendentium remedia 578.41.45. & 579.53
Suppurationes quibus extrahuntur 604.5. 14.& 606.23.41.& 613.14.& 618.45.& 619.23.32.& 628.43.& 634.24.& 638. 12.& 639.6.& 649.39.& 655.19.& 665. 5.52.& 476.49.& 688.46.& 715.53.& 718.43.& 721.52
Suræ animalium quales 307.43
Surculorum uitium, ac aliarum arborum natura 439.30.& inde
Surditatis remedia 526.42.& 536. 39.& 543.15.& 664.6
Surdi ob aquæ Nili fragorem 144.54
Surrentinæ uuæ quales 350.52. & 352.26.& 356.16.& 614.10.31.& inde
Surrentina uasa 913.3
Susinum unguentum ex quibus 331.41
Suspendij mirum 400.33
Suspiriosorum remedia 527.23. & 529.16.& 532.37.40.& 542.7.& 543.9. & 545.48.& 552.47.& 555.52.& 579.3.& 582.45.& 595.38.& 608.56.& 613.16.& 626.5.& 630.33.& 635.25.& 638.20.& 645.50.& 652.8.& 652.56.& 687.14.& 708.27.& 721.19.& 751.3.et 833.35.et 889.44.et 915.30

Sutor ne ultra crepidã quærat, Prouerbium 902.23
Sutrinam artem Boëthus reperit 180.23

T

TAbanus uermis 287.36.&289.27
Tablina codicibus implebãtur 891.2
Tacapensis Aphricæ ager, malum triferam habet 401.26
Tactus cunctis cõmunis animalibus 271.31
Tædæ arboris consideratio 391.55
Tædam non nisi mares portant 292.2
Tædæ in sacris usus ibidem
Tæda picis materia 392.55
Tæda arbor montes amat 395.45
Tædæ medicinæ 638.31
Tæniæ piscis medicinæ 831.33
Telearum satus consideratio 435.46
Telearum cultura ibidem.55.& inde
Talentum quantum contineat 849.51
Talentum Atticum sexdecim sextarijs taxatur 909.20
Tali quibus non sint 307.50.& inde
Talorum medicinæ 696.19
Talpana uua 352.39
Talpæ animalis consideratio, natura, cæcitas, usus 784.20.& inde
Talpæ armo tacta semina uberiora fiunt 475.17
Talpa magicis aptissima 784.24
Talpæ cordis mirum ibidem
Talpæ in medicinis usus ibid.27.& 787.9
Talpæ interdum oppidũ suffodiunt 98.43
Talparum copia ubi 216.19
Talparũ è pellibus cubicularia stragula ibi.
Talpa sub terra degit uitam 270.54
Talparum mirus auditus ibidem
Talpa uisu caret, oculorum tamen effigies inest ei 293.4
Talpæ semper defossæ uiuunt 219.25
Talpa subterraneum animal 242.43
Tamarix arbor nullũ semẽ, aut fructũ gerit 400.28
Tamarix frutex 344.41
Tamarici folia non decidunt 396.46
Tamarici folia carnosa 398.5
Tamaricis medicinæ 641.53
Taminia uuæ genus 612.14.38
Tanum herba 572.36
Tanaquil Tarquinij prisci uxor 947.47
Tanaquilis lana 211.39
Tanos gemma qualis 958.19
Taos gemma 973.43
Taphiusius lapis qualis 940.43
Tapsi, id est, sinapi 523.3
Tapsiæ herbæ medicinæ 685.22
Taraciæ uestalis statua 869.6
Tarracinæ uuæ quales 352.24
Tarandi animalis consideratio 201.28.33
Tarandus colorem mutat ibidem
Tardas, quas aues Hispa. appellat 252.9
Tarentina uina optima 356.52
Tarentinæ pineæ nuces quales 372.9
Tarentina pyra 374.42.& 375.35
Tarentinæ ficus quales 377.4
Tarentinæ nuces 379.46
Tarentinæ castaneæ quales 380.13.20
Tarentina myrtus qualis 383.45
Tarentina cupressus 404.51
Tarentinus medicus 529.23
Tarenti colossus 871.8
Tarpeio delubro caput hominis inuentum 725.40
Tarquinio regi à Sibylla allati libri 341.12
Tarquinius Priscus Romanorũ Rex quando 367.23
Tarquinij Prisci filius primum prætexta donatus 843.38
Tarq. Prisci statua sine annulis ibid. 35.42
Tarquinius Priscus aurea tunica triumphat 851.17
Tarquinij Prisci pater 892.29.& 911.45
Tarquinij Prisci opera Romæ 934.21.24
Tarquinius superbus Romanorũ Rex hortum colere solitus 528.12
Tarquinius de sanguinario nuncio ibidem &523.17
Tarquinij superbi de decussis papaueribus historia 523.17
Tarquinij superbi dirum factum ibidem
Tarquinio regno pulso serpentem latrasse 205.45
Tarraconensia uina 357.12
Tarrupia uua qualis 353.1
Tarum arbor 325.43
Tasconium quid 852.9
Tatius L. Ruffus consul quid circa agros
Tattæus sal qualis 814.12 (460.4
Tauriscus sculptor 863.52
Tauriſci pictoris opera 924.4.& 910.31
Taurominitani collis uuæ quales 351.16.& Taurus auis cur dicta 260.32 (356.35
Taurorum coitus 268.24
Taurorum fel quale 300.6
Tauri in medicinis usus 756.38
Tauri Indici miri 134.22
Taurorum consideratio 209.9.& inde
Taurorum inter se dimicatio ibidem 46
Tauri generositas in quo ibidem 41
Tauri sanguinis remedia 538.4
Tauros necandi inuentio 209.50
Taurorum uictimæ laudatissimę ibidem 52
Tauri sanguis uenenosus, & contra eum remedia 599.12.&303.36.&627.8.&744.2
Tauri, id est terrestres scarabei 787.17
Tauri cœlestis signi stellæ quæ 18.51
Taxica, id est toxica unde dicta 392.48
Taxicon quid 688.52
Taxi arboris consideratio 392.40
Taxus arbor ubi uenenosa ibid.43
Taxus quo innoxia fiat ibidem 50
Taxo folia non decidunt 396.46
Taxi arboris medicinæ 648.13.& inde
Tectoria qua ratione fiant 944.2
Tegetes ex qua materia 576.5
Tegulas Cinyra primus reperit 180. 13.& 911.49
Tela sagittasq; è corpore extrahentia 670. 55.& 701.27.54.& 722.49
Telorũ uenena extinguẽs 501.5.& 740.22
Telchius Castoris, & Pollucis auriga 119.31
Telephanes pictor 892.23
Telephion herba 722.14
Telestus poëta 905.45
Tellana ficus 377.8
Telicardios gemma 973.7
Telinum unguentum 331.48
Telirrhizos gemma 973.6
Telis, id est fœnum Græcum 657.15
Telluris ædes Romæ 869.47
Telmesicum uinum 357.34
Temetum, uinum dicebatur 359.44
Temperamento utendum 622.14
Temperantia in cibis utilissima 731.35
Tempestatum consideratio 17.49.& 18.29. & 22.33.54.& inde
Tempestatũ pronostica, præsagiaq; 498.27
Tempestate imminente, uasa sudare dicuntur 501.37
Tempestates quæ uocentur 490.35
Tẽpestates ex quibus exeãt syderib. ibi.37
Tempestatis signa 532.28.& 498.27
Tempestatum remedia 492.31.& 967.39.& 969.27
Tempestiuitas quantum prosit 411.11
Templorum fastigia unde orta 911.51
Templum in toto orbe excellentissimum ubi 932.48.& 933.18
Tpis æqualitates quibus distinguũtur 31.18
Tempora tria seruanda in satione arborum 437.11
Temporis cardo quadripartita anni distinctione constat 483.17
Tpa tria ueteres fructibus metuebãt 491.19
Temporis partes quales futuræ sint quo noscitur 499.48
Temporum doloris remedia 558.3
Tempse uinum quale 356.53
Temulentia unde dicta 359.44
Temulentia libidines docet 365.51
Tenasmos quid, & eius remed. 753.9.& 829.53.
Tenasmi morbi remedia 532.56.& 607. 56.& 688.32.& 712.21.& 716.43.741. 55.& 789.46.& 834.39.46.& 889.21.& 552.52.& 554.39 &
Tenasmis utile
Tentyritæ populi Crocodilis terrori sunt 196.44.& 728.16
Tephria quid, & unde
Tephritis gemma
Tepidare quid
Teragus piscis
Teramon quid
Terebinthi arboris consideratio 336.52. per totum. & 393.42
Terebinthus quando germinet 399.8
Terebinthus quæ loca amet 395.46
Terebinthus quando semen & fructũ reddit 466.10
Terebintho non decidunt folia 396.45
Terebinthi natura qualis 412.44
Terebinthi calices ubi ibidem.45
Terebinthi picem fundunt 363.35
Terebinthi resina qualis ibidem.40
Terebinthi medicinæ 636.25
Terebinthizusa gemma 964.15
Terebra Gallica qualis, & eius usus 434.39
Terebra à quo reperta 180.41
Terebrarum uaginę ex qua materia 415.43
Teredinum consideratio 414.35. per totũ
Teredo quæ proprie dicatur ibidem.37
Teredines cur nõ generẽtur in lignis quibusdam ibidem.43
Teredines quarum arborum materiã non attingant ibidem.43.& 394.40.
Teredini quæ arbores obnoxiæ 448.41.
Teredines facile sentientia 566.1
Teredinis mira uis 274.39
Teredini dentes mirabiles ibidem
Terei patria quæ 253.49.& 78.24
Terei tecta cur hirũdines nõ intrẽt 253.49
Terentia Ciceronis uxor uixit annos centũ decem & septem 174.25
Terentius Cneus scriba 340.44
Terentius Caius Lucanus 897.45
Terentij Coracis interitus 178.17
Tergeminos interdum nasci 156.17
Tergilla qd Cicer. obijcere solitus 366.35
Tergoris animalium consideratio 304.11
Tergora quibus animalib. durissima ibi.7
Thericles sculptor, & eius calices ex Terebintho 412.45
Therracina syluis scatet 404.29
Terræ elemẽti cũ alijs elemẽtis fit' & ordo
Terra media elementorum ibid. (118
Terra sola elementorum immobilis ibi.30
Terræ umbra qualis 7.1
Terræ umbrã lunam non excedere 7.3
Terra minor quàm luna ibidem.15.39
Terra quæ habitabilis 16.13
Terræ consideratio 26.49.per totum
Terra cur mater nuncupetur ibidem
Terræ erga homines beneficia ibidem.51
Terra elementorum mitissima 17.7
Terræ forma qualis 28.2.per totum.& 17. ibidem.per totum.& 31.23.& inde
Terram globosam esse 28.2.& 31.8
Terræ figura pineæ nucis 28.14
Terram undiq; incoli ibidem
Terra in mundi sita medio 29.17.& 31.8
Terræ habitabilis portio 30.19.per totum
Terræ zonæ quinq; 30.26
Terra mundi punctus ibidem.51
Terræ mediũ optime temperatum 34.2
Terræ nouiter natæ ubi 36.15.19
Terræ quas maria irruperint ibi.44.per totã
Terræ à mari sublatæ 37.14.per totum
Terræ absorptæ plures ibid.5.per totum
Terræ rerum copiæ ibidem.41.per totum
Terræ semper trementes 38.9.& 13.ibid.
Terræ cantu saltantes ibidem.20
Terræ mira plura ibidem.27.per totum
Terra quędam animalia uiuunt 271.54
Terra quędã arbores nasci nequeũt 414.40
Terra quando fertilis 420.42

Terræ sita quamdiu durent 415.12
Terræ cum arboribus societas 421.34. per totum
Terrarum differẽtiæ plures 422.3.& inde & 423.13.per totum
Terræ quæ arboribꝰ frugibusq; aptæ 422.3
Terra pinguis uni; non semper pinguis alij ibidem.7.& inde
Terræ amaræ,& macræ quomodo probentur 423.13
Terræ qualitatum probatio ibidem.& inde
Terrarum uitia ibidem.21.& inde
Terræ odor qualis esse debet,& quomodo cognoscatur ibidem.46.& inde
Terræ quæ frugibus serendis utiles 424.1
Terræ cultura intermittenda ibidem.3
Terra ubi fertilissima ibidem.8
Terræ qũo terra emendentur ibidem.12
Terræ genera plura ibid.24.per totum.& 46.ibidem per totum
Terræ ut pingues fiant, capitibus 6.7.8.9. lib.decimiseptimi
Terra parens nostra, & eius in omnes beneficia 455.17.& inde.& 457.50
Terra cur antea fertilior, quàm mõ 457.
Terras quales colere solent ibid.53 (34
Terra quibus seminibus emacretur 468.8
Terra apta cuiq; segetũ 475.39.& inde
Terra quæ cuiq; apta legumini 475.49
Terrá macrã,& pinguẽ quæ exigunt ibid.
Terræ cultura 478.29.per totum
Terra fertilissima 479.3.per totum
Terræ qualitas, & quid post aliud recipiat ibidem.25.& inde
Terra quæ uaria recepit semina ordine quodam ibidem.& inde
Terra quæ alternet,& quæ non ibidem
Terra quando aranda 486.5.& 488.2
Terræ cum cœlo societas 489.54
Terræ fel herba quare dicta 667.48
Terræ malum herba 671.30
Terræ uenenum quæ herba dicatur ibid.52
Terra auaritiæ causa effoditur 842.21.& 27.35.& inde
Terræ benignitas,ac beneficia 912.44.& inde.& 26.49.per totum
Terrarum uarietas 913.43.per totum
Terræ quæ in lapides uertuntur ibid.46
Terrarum genera,& medicinæ ex eis 917. 37.per totum
Terra scorpiones, serpentesq; necãs 919.11
Terræ tuber herba quæ 674.7
Terræ hiatus qualis,& unde ibidem
Terra à talpis excitata in medicina 787.13
Terræmotus consideratio capitibus 81.82. 83.84.lib.2.& pag.932.50
Terræmotus effectus 34.11.per totum
Terræmotus causa quæ ibid.per totum
Terræmotus prædicitur aliquando ibid.15
Terræmotus futuri signa 35.9.per totum
Terræmotus futuri auxilia ibid.19.per totũ
Terræmotus ingens ibid.41. per totum.& 36.2.per totum
Terræmotus miracula ibid.2.per totum
Teræmotus qui,& quando noxij 22.16
Terræmotꝰ ubi nũquàm,& ubi semp 38.39
Terræmotus aquas profundunt, sorbentq; 810.11
Terræmotu montes rumpi 161.47
Terrena in cœlum tendentia deprimit syderum uis 17.29
Terrenorum uasorum usus 913.1.& inde
Terrestrium animalium generatio 267.55
Terrorem inducentia 654.21.& inde
Tertianæ febris remed. 553.17.& 583.22. & 591.43.& 595. 4. 11.& 607. 46.& 655. 32.& 669.37.& 697.39.& 51. ibid. & inde.& 730.17.& 735.11.15.& 804.33
Tesseras quis reperit 181.19
Testacea pyra 374.43
Testium animalium consideratio 309.10
Testes buteonibus terni ibidem.15
Testium & genitaliũ morbi remedia 537. 22.& 539.9.& 543. 48.& 553. 22.& 557. 50 & 578.19.& 581. 55.& 596. 16.& 626. 27.& 607.23.& 618.40.& 623.5.& 630. 30.& 631.55.& 634.48.641.27.& 939.11
Testiũ tumores sedãtia 546.30.& 634.37. & 694.6.22.& 753.48. 820.33.& 918.16
Testium inflammationes & ardores sanantia 607.34.& 608.52.& 612.6.& 618.30. & 693.3.& 818.55.& 826.25
Testiculi suum lege interdicti 213.53
Testudinum piscium consideratio, genera, usus, medicinæ 825.35.& inde
Testudinum cibus ibidem.44
Testudo qũo citra fastidiũ sumi possit 837.
Testudinum consideratio, natura, (10 captura, locus 221.52.per totum
Testudinum mira magnitudo ibidem
Testudines ubi cornigeræ 222.22
Testudinũ partꝰ ibi.16.& 242.1.& 242.34
Testudines terrestres 222.27
Testudines cortice teguntur ibid.39
Testudinis pulmo qualis 299.16
Testudines Celtinæ 222.24
Testudines ubi ut sacræ adorantur ibid.26
Testudines sine lingua,& dentibus,& quid loco eorum 298.9.& inde.222.12.
Testudines pisces quando secari cœptæ 416.13.& 222.33
Testudines cũ serpentibus pugnaturæ, Cunila herba se muniunt 547.27.& 197.50
Testudines ubi maximæ 131.37.& 134.25
Testudo ubi plurima 143.25
Testudinum in medicinis usus 836.52. & 837.10
Testudines in ędificijs à quo inuẽtæ 181.22
Tetanicorum, id est, musculos qui sunt secundum spinam inflectere non potentium remedia 626.30.& 699.42
Tetartemorium quid 174.50
Tethalassomenon uinum 358.6
Tethea piscis 841.43
Tethearum medicinæ 834.37.& 837.2
Tetradoron laterum genus 914.28
Tetragnathij natura 773.43.& inde
Tetralix herba 279.48.& 573.56
Tetraones aues 252.1
Tettigometra quid 286.35
Tettigoniæ cicadarum genus ibidem.28
Teuca Illyriorum regina Romanorum legatos perimit 868.53
Teucer crustarius 864.6
Teuchites iuncus 577.16
Teucriæ herbæ medicinæ 692.20.37
Teucrion herbam Teucer reperit 664.37
Teuthalis herba 719.8
Teutonorũ legati facetũ respõsum 893.47
Teuthrion herba quæ 566.19
Textilia à quibus reperta 180.20
Thalassegle herba qualis,& ubi 654.25
Thalasite quid 358.7
Thales philosophus quando 7.55
Thales solis defectum reperit ibidem
Thales horologij inuentor 33.32
Thaletis Democritiq; de oleo empto prudens factum 489.53
Thalictrum herba 722.27
Thalassomeli quid 812.15
Thamyras cytharœdus 910.31
Thamnacum herba 584.42
Thapsias arbor 345.48
Thasium uuæ species 351.14.& 353.7.& 363.1.& 357.36
Thasium uinum 357.25.& 360.24.362.51
Thasiæ nuces 379.45
Theamedes lapis ferrum abigit 937.47
Theangelida herba qualis 654.28
Theatra croco repleri solita 564.52
Theatrum Ro. quando,& à quo 933.54.& (935.15
Theatra pensilia 935.43
Theatrorum uela qualia 504.41.& inde
Theatrorum Orchestris uox superiecta deuoratur 310.18
Thebaidis regionis fertilitas 476.42
Thebana urbs sæpius capta 253.48
Thebæ ab Alexandro captę 873.48
Thebarũ tecta cur hirũdines nõ subeãt 253.
Thebanum bellũ quando 416.46. (48
Thecolitos gemma 973.12
Thelephanis statuarij opera 874.52
Thelephanes pictor qualis 892.23
Telephum Achil. qua herba sanat 664.18
Telephi uulnus ab Achille sanatur 886.15
Telephi pictura 900.33
Telygonon herba qualis 704.4.6.& 695.30
Thelygonos herba quæ 712.45
Thelyphonon herba qualis 675.7.11
Thelypteris herba 714.36
Themiso medicus 362.36
Theocriti incantationes 726.18
Theodorus præstigiator pictus 911.3
Theodorus plastices inuentor ibid.43
Theodorus architectus 932.14
Theodori statuarij opera 876.48
Theodori pictoris opera 910.25.54
Theodoti fundus 895.41
Theombrotion scriptor 654.6
Theomnestos pictor 878.1.& 905.32
Theon pictor 910.30
Theophrastus quamdiu ante Plinium 505.44
Theophrastus quando floruit 342.49.& 858.8
Theophrastus de coronis 562.2
Theophrasti laus, & quę contra eum scripsit, prologo & 367.17
Theriace uiris mira 362.53
Theriacę confectio qualis 559.44.& 765.5
Theriaca contra uenena 559.44
Theriacę compositio in limine ędis Aescu lapij incisa ibidem.46
Thericles sculptor, & eius calices exterebintho 412.45
Therimachus pictor quando 901.23
Therionarca herba qualis 654.16.& 673.51
Therminũ lupinorũ oleũ ad quid 622.22
Therimachus statuarius 872.35
Thesei pictur. 900.18.& 909.27.& 908.22
Theseo Hecale quã herbã apponit 598.49
Thesion herba quę 575.28
Thesium herba qualis 595.55
Thessa piscis 841.42
Thessalia quãdo ficorũ habet copiã 399.19
Thessalię magica 782.26
Thessalorũ de necãdo tauro inuentũ 209. Reliqua quęre parte secunda. (49
Thesmophoria, id est Cereris sacra, nõ nisi à castis celebrabãtur matronis 640.55
Thespiadum pręliũ 874.44.& 924.2.48
Thetidis deę simulacrum 922.51
Thya arbor 342.43
Thiatis mensis 718.14
Thieldones equi quales 207.33
Thieum succinum 953.34
Thyadum simulacrum 922.36
Thimarchides pictor 878.2
Thymbra herba 522.44
Thymeleę frutex 344.29
Thymi herbę species, natura, usus 568.1
Thymum apibus gratum ibid.& 279.25
Thymi augurium 568.3
Thymi semen deprehendi nõ potest ibid.5
Thymi ubi ingens copia ibid.15
Thymo apes delectantur 570.13
Thymi genera,& medicinę ex eo 581.35
Thymum quando colligatur ibid.34
Thimon pictor 878.2
Thynni piscis medicinę 833.10
Thynni piscis in medicinis usus 839.20
Thynnorum copia ubi 217.37.& 223.34
Thynni pręcipua magnitudo preciũq; 223. Thynnorum captura quando 224.28 (13
Thynnis uita breuis ibidem.31
Thyrreus lapis qualis 42.34
Thysias pictor 878.2
Thysicrates statuarius 874.46
Thysselij herbæ medicinę 677.14
Thlaspe herba quę 722.29.38
Thoas quidam à dracone seruatus 192.33
Thoës luporum genus 201.30
Thoës leonibus inimici 273.12
Thoracis morbi remedia. Quere pectoris remedia

Thorybetron herba qualis 689.32
Thraces ex quibus panem faciunt 590.18
Thraces lapillo dies quales sint computant 170.35
Thracia rigore frugum fertilis 422.53
Thraciæ triticum quale 463.24.& 464.9
Thracum Bacchi sacra qualia 405.19
Thraciæ uinum quale 354.44
Thraciæ gemmæ genera tria 973.9
Reliqua quære parte secunda.
Thracius lapis aqua accēditur, extinguitur oleo 855.35
Thrascia uentus 20.44
Thrason pictor 878.2
Thrauston lacrymæ genus 326.52
Thryallis herba quę 574.53.& 574.56
Thripes uermes quales 414.39
Thucydidis exilium,& laus 167.21
Thurianus piscis 841.42
Thurinorum collium uuæ quales 353.1. & 356.54
Thurinus ager ubi, & in eo quercus mira 396.50
Thus minæum unde 319.35
Thus Lydiæ quale 404.14
Thuris cōsideratio 319.22.& 320.5.& inde
Thuris natura,ac genera ibid.6.& inde
Thuris ligno Sabæi coquunt 323.34
Thure non supplicabatur Troiano tēpore 330.31
Thuris copia ubi 140.51.& inde
Thure dijs supplicatur 603.27
Thus terræ quid 636.41
Thus contra cicutam 676.6
Thuscorum de fulminibus opinio 23.40
Thuscis ager nono aratur 478.12
Thusciæ uuæ peculiares 352.37
Tiberiana pyra quæ 374.37
Tiberius Imperat.quid in sternutamentis 726.50
Tyberij consulatus, & de cometis carmen 14.21
Tyberij principatu ingens in Asia terræmotus fuit 36.5
Tyberius nocte ac die in Germaniā proficiscitur 163.32
Tyberij tempore chartæ inopia 341.22
Tyberij Imperatoris nobilis mensa 342.1
Tyberius quid de nobilitate uini senserit 356.18
Tyberij Claudij tempore institutum ut ieiuni biberent 366.14
Thyberius Imperator qualis fuerit ibid.22
Tyberius Imper.ad merū pronus ibid.28
Tyberius quibus piris delectatus 374.38
Tyberius quid balanum uocabat 380.10
Tyberius Imperator lauro coronabatur tonante cœlo,& quare 385.28
Tyberius quibus lignis naumachiariū pontem reficit 410.52.& 412.10
Tyberius in capillo tondēdo seruauit interlunia 411.24
Tyberius Imperator cucumere delectatus 510.13
Tyberius fisere maxime delectatus 513.22
Tyberij dictum de Asparagis, & Corruda 520.35
Tyberij arx in Capreis insulis 58.55
Tyberius picturam in templo Augusti ponit 894.20
Tyberium Agrippina uxor boleto perimit 599.30
Tyberi⁹ ingēti precio picturā emit 900.23
Tyberij marmor 927.9.14
Tyberij principatu mirum uitri temperamentum 946.37
Tyberius quid erga Menelai imaginem egerit ibidem.52
Tyberij Imperatoris morbus 683.18
Tyberius Imp.quo natus augurio 265.41
Tyberij Imperatoris parentes ibidem
Tyberius Imperator nocte ut die cernebat 293.23
Tibiarum materia 343.28.& 406.37
Tibiarum doctrinæ plures 408.24.& inde
Tibiarum differentiæ plures ibidem
Tibiarum repertores 181.30.39
Tibiarū animaliū ulceribus utile 626.18
Tybur oppid.ante Romā, & ibi ilices tres 416.42
Tyburtus Tyburis conditor ubi inauguratus ibidem.44
Tyburtus quando,& cuius filius ibidem
Tyburti mira Tilia 435.10
Tyburti uua quæ 352.50
Tyburtina ficus qualis 376.48
Ticinensis agri sabulū nigrū utile 422.10
Ticinius P.primus Romam tonsores duxit 182.41
Tigranes Rex à Pompeio uictus 165.31
Tygrinæ mensæ 342.15
Tygris fluuius nō inuehit limum ut Nilus 475.43
Tygris flu.restagnatio,ac fertilitas 476.45
Tygridis feræ consider. 193.10.& inde
Tygriū ferarū ubi copia 128.48.193.10
Tygrides à quo primū adue.Romā 193.5
Tygridum erga natos effectus ibidem.12
Tygridum coitu,canes concipere 204.55
Tiliæ arboris consideratio,& genera plura 394.30.per totum
Tiliæ fructū nullū animal attingit ibid.32
Tilia quæ loca amet 395.50.51
Tilia quando germinet 399.6
Tilia mollissima,calidissimaq; 413.4
Tilia apta scutis ibidem.19
Tilia mira omni gē.pomorū onusta 435.10
Til.ad mille usus petitur 489.10
Tiliæ arboris cortex ad quē usum 391.2
Tiliæ medicinæ 639.48.& inde
Thylo quidam qui uitę restitutus post mortem 660.14
Tylon uermis 780.27
Timagoras pictor 898.37
Timanthes pictor 899.35.& 900.40.44
Timarchides sculptor 924.14.19
Timarchides pictor 878.2
Timarchi maxillæ quales 296.31
Timarchus statuarius 872.41
Timarete pictrix 898.53.& 910.56
Timaris regina 972.29
Timelæa frutex 344.29
Timentium hominum remedia 666.48.& 737.16.& 739.35. & 828.34.& 839.41.& 950.31.& 735.20
Timoris signum in oculis 293.36
Timomachi pictoris opera 909.17.& 910.
Timon philosophus qualis 162.51 (40
Timon pictor 878.2
Timosthenes scriptor quis 145.10
Timotheus statuarius 923.27.& inde
Timotheus pictor 878.1
Tympana quæ 862.40
Tympania Margaritæ genus 232.46
Tympanicorum remedia 666.43
Tymphaici gypsi usus 918.38.& 944.45
Tyndaridum pictura imperfecta 910.39
Tyndaris ad uitam reuocata 762.7
Tinearū uermiū cōsider.289.30.& 55.ibid.
Tineæ intra hominem tricenum pedum longitudo 289.30
Tineæ quomodo nascantur ibidem.55
Tineæ ubi sunt,& ubi nō 723.22.& inde
Tineæ quomodo pellantur 531.5.& 532. 55.& 645.8
Tineæ uestem quam non attingunt 728.18
Tineæ uestes ne lædant 371.44.& 550.31
Tineæ proprie quæ 414.38
Tineæ remedia 534.56.& 538.32.& 547. 13.& 550.31.& 594.47.& 624.29.& 625. 3.& 627.55.635.15.& 643.18.& 688.34. & 704.15.& 711.29.& 714.45.& 753.11. 775.45
Tingendi materia 854.36.& inde
Tingentes corpora tota ubi 146.11
Tingentium uota quæ 965.4
Tinnunculi auis consideratio per totum 259.12.
Typhe genus frumenti 465.45.& 467.8
Typhis nautæ reperta 182.25
Typhion flos qui
Typhon quid 169.39
Typhoni resistentia
Typhon rex
Tyrannus quis primus fuerit
Tyranniana pira
Tyresiæ uatis monumentum
Tyria purpura qualis 566.29.& 896.31. & 104.42
Tyriamethystus color
Tyridates Rex quis 850.17.& 17.24
Tyridates magus
Tyrium uinum 317.34
Tyrius color 236.25.& 237.6.& inde
Tyronis lib.ad Mecœnatem 524.20
Tyronum toga 211.45
Tyrrheni à Lydis orti 54.15
Tissaphernes dux 898.31
Tisicrates statuarius 876.14
Tisicratis filius Archesilas pictor 910.47
Tithymalon herba qualis,& ex ea mediænæ 552.16.& inde
Tithymali herbæ genera plura 690.47
Tithymalium herba lactaria ibidem
Tithymalum & platyphyllon cognominatur 698.20
Tithymali medicinę 685.12.690.40.47. & inde.& 695.31.& 697.8.& 698.12.20. & 701.55.& 702.26.& 704.25
Tithoës Rex quis 931.25
Titus Sabinus à cane defensus 104.36
Titi Imperatoris domus 914.33
Titi Fullonij senectus 174.43
Titus Septimius curulis ædilis 878.13
Titius prætor 804.15
Tituli superbi non quærendi libris,prol.
Togarum uestium differentiæ 211.45
Toga prætexta à quo 236.30
Tolutim equos ingredi 207.35
Tomus quid 841.41
Tonantis Iouis simulacrum 876.23
Tonantis Iouis ædes ibid.26
Toni musici 13.17.per totum
Tonitruorum consideratio 19.14.& inde
Tonitrua omnia fortuita 19.24
Tonitrua quomodo causantur 22.37
Tonitrua quid præsagiant 500.23
Tonitrua arte fieri posse 739.23
Tonitrua crebra quid pariant 506.29
Tonitrui fulguris pictura 903.54
Tonitrus pecoribus abortum infert 110. 50
Tonos quis 894.34
Tonsillæ in homine quæ 297.33
Tonsillarum morbi remed. 537.53.544. 46.& 548.32.& 552.42.& 577.43.& 590. 18.& 592.20,& 601.53.& 603.40.& 610. 47.& 624.51.& 638.3.& 648.17.& 649.35.& 652.3.& 685.30.& 707.5.& 729.53.& 750.4.& 786.16.17.& 816.37. & 826.24.& 833.29.& 880.25.& 882.33. & 882.12.& 917.29.& 954.15
Tonsores Romæ quando primum fuerint 182.38
Topazij gemmæ consideratio 962.55
Topazius qua ratione repertus ibidem
Topazius miræ magnitudinis 963.12
Topazij ubi reperiūtur ibid.13.& 951.29
Topazi genera plura 963.14
Topazin quid 963.7
Topazium unde dictum 142.55.& 963.4
Tophus quid 301.15
Topiaria herba 569.53
Tordylion semen quid 556.2
Tordylis herba qualis 656.23
Toreutice ars 873.8.21.& 901.21
Torminale Sorbi genus 379.3
Torminum morbi remedia 530.51.536. 33.& 538.43.& 540.41.543.13.& 544.25. & 546.11.48.& 549.44.& 550.37.& 554.43.& 557.13.28.& 558.17.40. & 559.17.& 579.54.& 580.55.& 582. 51.& 583.54.& 584.39.& 589.29.& 596.55.& 604.55.& 605.10.& 606. 22.& 607.29.& 608.51.& 617.6 & 620.

& 620.45.& 623.9.& 624.29.31.& 626.
18.& 627.43.& 629.3.& 631.22.& 637.8.
& 540.27.& 643.27.& 646.15.& 647.
51.& 650.25.& 653.7.& 656.44.& 666.
45.& 681.10.& 687.14.& 688.37.& 689.
18.45.& 690.1.& 692.9.& 703.43.& 709.
13.& 709.54.& 719.49.& 720.38.& 721.
23.& 737.41.& 738.6.& 742.9.& 752.
31.& 768.48.& 790.17.& 816.45.& 819.
5.& 824.26.& 825.16.& 834.37.52
Tormina iumentorum quomodo finiũtur
Torni instrumẽti repertor 180.42 (801.55
Torpedo piscis marinus 841.43
Torpedo piscis planus 227.56
Torpedinis mira solertia 237.31
Torpedinis iecori teneritas nulla prefertur
Torpedo quãdo parit 240.35 (ibi.34
Torpedo octogenos fœtus habens reperitur ibidem 51
Torpedo ubi per hyemem latitat 225.11
Torpedinis piscis mirum 839.7.& 822.9
Torpedinis uis ad partus 839.9
Torpedinis medicinæ ibid.27.52
Torpedo piscis uires adimit homini etiam forti 822.9
Torporem inducentia 654.17.& 822.9
Torporem tollentia 634.24.& 697.21
Torquatus cur dictus 844.27
Tortiũ mustũ secundũ Catonem 364.36
Torus è stramento priscis 211.33
Toxicon quid 688.52
Torica unde dicta 392.48
Toricis quæ sint contraria 528.33.& 633.
39.& 635.38.& 769.51
Toxicorum remedia 589.11.& 776.19
Trabea uestis purpurea à Romulo 256.31
Trabeæ uestes quæ 211.52
Trabes cœli faces 15.50
Trachy Balsami genus 327.49
Trachinia rosa qualis 562.26
Tragacanthe frutex 344.36
Tragacantha herba qualis 701.11
Tragelaphi animalis descriptio 201.3
Tragemata palmarum species 335.12
Tragion herba 722.46
Tragi spongiarum genus 819.42
Tragion frutex ad quid utilis 344.33
Tragos herba qualis 722.52
Tragos piscis genus 238.19
Tragos siliginis genus 467.7
Tragœdis quæ gestanda sunt 969.18
Tragon herba 722.46
Tragopanades aues 263.16
Tragopogon herba 573.5.& 723.2
Tragorigani her.cõsid.medicinæq; 548.14
Tragum tritici genus 455.3
Trallibus quod prodigiũ ante bellum ciuile Cæsaris 451.48
Trallis uasa qualia 913.4
Translatio quibus herbis prosit 525.8
Transcin simile, uel melius faciẽda 429.24
Translatio plantarum quando, & qualiter facienda ibidem
Transmarina uina qualia 357.23.& 358.12
Transpadana Italia quibus arboribus arbustat 445.49
Trapetes.i.molæ olearię à quo inuen.180.
Trasimena clades 377.36.& 36.8 (49
Thrason pictor 878.2
Trebellica uina 357.2
Trebiæ clades Romanorum 377.36
Trebius Niger quis 229.41
Trebij ædilis in populum Romanum bene ficia,& eius statua 457.17
Trebulana uina 357.3
Tremuli M.qui Sãnites uicit statua 868.47
Tremoris remedia 638.21
Tremulis utilia 622.10.& 666.42.& 629.47.& 716.29.& 737.4
Triarius ubi superatus 118.30
Triarius Pollio Cl. Cæsaris procurator 927.29
Tribuli frugibus inimici 474.33
Tribulus herba 573.25.& 574.25
Tribulus ubi in cibis excipitur 574.26
Tribulus dira res ibidem
Tribuli herbæ genera, medic.usus 590.13
Tribuni ærarij unde dicti 865.24
Tribunitiæ seditiones Romæ 387.21
Tribunorũ militariũ salaria unde 866.47
Tribunorum decuriæ 846.46.& inde
Tribus rusticæ, urbanæq;, quæ erãt 456.53
Trichiæ pisces 224.23
Trichias bis anno parit 240.30
Trichitis aluminis species 916.50
Trichomanes herba qualis 722.20
Trichnon herba 584.54
Trichus gemma 973.4
Triclinia ex argento 862.16.32
Triclinia testudinea ibi.35
Triclinioriũ pedes ære ornãtur 866.33.&
Trichomanes herbæ 595.23 (867.15
Trientis signum quod 848.58
Trientis ærei mirum 884.9.& inde
Triferæ arbores ubi 401.2. per totum
Trifolium herba inhorrescit tempestate imminente 501.33
Trifolium serpentibus inimicum 581.17
Trifolium in Tyriaca 559.47
Trifolij usus in coronis 567.40
Trifolij genera plura ibidem
Trifolij herbæ medicinę 581.17.& 693.49.
& 694.9.& 698.20
Trifolina uina 357.4
Tryginon quid 8.6.22
Trigonon herba, & corona ex eo 567.31
Triglites gemma 973.36
Trimenon triticum 464.23
Triophthalmos gemma 973.32
Triorches herba quæ 667.51
Triorchis auis qualis ibidem 54
Triorchis accipitrum genus 247.8
Triorches quibus inimicæ 272.54
Tripatinum quid 913.15
Thripas uermis qualis 414.39
Tripedanea una unde dicta 353.15
Tripodes Delphicæ 867.20
Tripoliticum uinum 357.34
Triptolemi fabula à Sophocle scrip.463.35
Tlepolemi pictura 905.22
Triptolemi simulacrum 922.33
Tripudia Gallorum qualia 250.46
Triremi quis primus usus est 18.6
Trissago herba 650.7
Trissaginis herbæ medicinæ 702.20
Tristitia animi quomodo tollitur & inde.& 636.5
Tristitia luctusq; cibo molliuntur 602.28
Tritanus,& eius fortitudo 163.2
Trithales herba 680.2
Tritianum brassicæ genus 619.46
Tritici grana maxima 464.23.& inde
Triticum terris fere omnibus cõe 465.42
Tritico nihil fertilius quoniam hominem nutriat 467.12
Triticum in Bizantio Africæ fertilissimum ibidem 15.& 424 8
Triticum quod fertilissimum 467.22
Triticum pinsendi ratio ibidem 38
Triticum ubi serendum 475.54
Tritici quãtũ seriẽdũ in iugere uno 480.27
Triticum quo serendum tempore 481.2
Triticum quo tempore metendum 493.4
Tritico maxime cur concrẽscant animalia 493.45
Triticũ optime seruatur in scrobibus ibi.54
Triticũ ut quinquaginta duret annis 494.4
Tritici farinæ quibus prosint 603.38
Tritici palearum medicinę ibidem 46
Triticum,& ex eo medicinæ ibid 38
Tritico genicula quatuor 462.21
Tritici genera plura 463.19
Triticum Italiæ optimum ibidem
Triticum ubi excellens ibidem & inde
Triticum unde Romam aduehunt ibid.41
Tritici uaria pondera ibid.
Triticũ paucis diebus matureſcens 464.11
Tritones pisces 840.40.& 841.43.& 922.
53.& 218.10
Triunx nummus unde dictus 849.1
Triumphali denas argenti libras in supellectile crimini dabant 460.21
Triumphalis corona 587.15
Triumphalis cœna cum minio 858.3
Triumphantiũ corpora minio illini ibid.1
Triumphãtis habitus qualis 843.56.851.16
Triumphantes myrtea corona utebantur 384.12.14
Triumphantes qua lauro utebãtur ibid.41
Triumphaturis in templis coronæ dicandæ conferebantur 387.35
Triumphantium statuæ quales 860.29
Triumphantium currus 729.18
Triumphantes purpura utebantur 235.18
Triumphãtes numina uicta ducebãt 97.33
Triumphi descriptio ibidem.& inde
Triũphus cui extero Romę cõcessus 97.28
Triũphũ Bacchus inuenit primus 179.39
Trixago herba 680.54
Tryxalis locustæ genus,& ex ea medicinæ 783.37.& 798.17.& 799.55
Trixis arbor 370.38
Trochilos aquilæ inimicus 271.49
Trochilos auis quid cũ crocodilo 196.34
Trochos piscis ipse se init 241.10
Trœzenium uinum mirum 362.50
Trogi de uita hominis dicta 310.50.& inde
Trogi error de palma 426.48
Trogo auis 249.28
Trogloditarum animalia qualia 291.7
Troglodítæ prædones 963.2
Troia quando Ilium uocari cœpta 416.53
Troia quando capta 928.32
Troiæ temporibus nulla pictura 892.43
Troiano bello rosarum coronarũ usus erat 562.19
Troianis tẽporibus nullus annulorum usus 844.4
Troiano tempore nõ erant unguenta, nec thure supplicabatur 330.31
Troiano bello quibus clypeis usi 891.55
Troiani belli pictura 910.27
Trophonij oraculum 874.44
Trossuli milites cur dicti 847.34 & inde
Trulla ingentis precij 950.26.& 952.6
Tuba ænea à quo reperta 181.11
Tubarũ crepitus è cœlo sæpe auditus 25.24
Tuber arborum 395.4.& inde
Tuberes malorũ arborũ genus 373.34.40
Tuber quando floreat 399.44
Tuberes quomodo seruntur 428.48
Tubera fructus terræ qualia 506.1
Tuberum terræ consideratio ibidem 27
Tuberum genera duo ibidem 8
Tubera quando nascantur,& ubi seruntur, ibidem 28.& inde
Tubera ubi maxime prouenjunt ibidem
Tuber terræ herba quæ 674.7
Tuberũ morbi remed. 601.49.& 796.41
Tubero C. Aelius à rogo reuixit 176.45
Tubero Qu.consul 193.3
Tuberonis Lucij capite Picus Martius consedit 249.51
Tuccia Vestalis quo anno aquam in cribro tulit 725.21
Tuditanus historicus 341.6
Tullus Hostilius Rex fulmine ictus,& quare 24.16.& 725.36
Tullus Hostilius. Quære Hostilius Tullus.
Tullij Cælij statua 868.49
Tullij liberti carmen 803.48
Tulli.eques Ro.breuis staturæ homo 162.9
Tullius Cicero. Quære Cicero.
Tumoris corporis remed.533.. & 536.30.
& 547.29.& 548.15.& 549.5.8.& 553.15.
& 555.3.& 558.44.& 581.56.& 584.13.&
591.40.& 592.16.& 602.36.604.12.30.
& 606.28.& 610.18.33.& 619.1.33.631.
35.& 634.48.& 639.42.& 640.24.&
548.8.& 655.47.& 679.10.19.& 685.44.
695.11.& 693.47.50.& 757.1.& 766.3.&
838.25.& 918.11
Tumorem maxillarum sanat 626.14
Tumores articulorũ quid discutiat 736.4
Tunicam quæ prima texuit 211.45

Tunica ab anulis senatum distinguebat 846.28
Turannius Graccula scriptor 46.33
Turbo uentus 22.51.& 23.4
Turbines ubi fiant 17.27
Turbinibus nihil uiolentius 821.15
Turbinis figura qualis 7.2
Turbystum quid 854.46
Turdorũ in medic. usus 789.54.791.14
Turdus colores quando mutat 255.23
Turdus sermonẽ humanũ proferens 261.2
Turdorum nidificatio, generatioq; 264.49
Turd. auium in Germania hyeme copia 254.5
Turdorum simus optimus 425.36
Turdorum auiaria apud ueteres ibidem
Turianus imaginũ pictor Ro. petit 912.30
Turpilius Rom. eques, & pictor 893.1
Turres salis ubi 139.52
Turres uocales septem ubi 933.28
Turres Cyclopes primi inuenere 180.18
Tuscanica signa quæ 870.19
Tuscorum tibiæ quales 408.28
Tusculana uiola qualis 564.10
Tusculana Ciceronis uilla 588.13
Tusculana uilla incensa 935.27
Tusculani suburbani collis, qui Corne dicitur, mirum 417.21
Tussilaginis herbæ med. 686.18.& 699.7
Tussim facientia 622.41.& 629.7
Tussis remed. 527.28.& 529.10.& 531.4.& 532.16.& 533.2.& 534.24. & 542.4.7. & 543.9.& 545.33.43.& 547.33. & 548.17. & 549.40.& 554.26.55.& 556.38.& 577.7.& 579.37.50.54.& 582.26.& 583.32.& 591.24.& 596.31. & 601.18. & 602.31. & 604.19.& 608.48.& 609.25. & 612.4. & 616.2.& 619.32.& 629.24.33. & 630.32. & 635.19.24.& 637.18.& 640.23.& 644.30.& 645.43.& 646.11.& 647.55.& 649.35.& 652.1.6.14.& 686.11.& inde per to. & 687.14. & 700.22.& 709. 42. & 716.46.& 719.46.& 722.1. & 732.11. & 750.28.& 756.28.& 767.37.& 768.23.& 788.20.& 833.38.45. & 889.45.915.30.916.6
Tusses ueteres emendantia 530.49.& 531.45.& 538.43.& 550.45. & 556.32.& 579.4.& 581.39. & 592.19. & 601.24.& 606.23.& 614.25.& 618.56.& 626.13. & 630.8.37. & 637.38. & 638.8.20.44. & 646.46.& 650.13.49.& 657.52.& 666.45. & 685.51.& inde plura.& 689.6.& 739.6.& 742.48.& 817.5
id Tussim siccam efficacissima 556.47
Tussim infantium eruca sedari 541.50

V

Vaccarum lac cur optimum 671.23
Vacinia seruorum uestes tingebãtur 396.17
Vaciniæ arboris usus & quo loco gaudet ibidem
Vacinia in aucupijs seritur ibidem
Vafre dictum 159.39
Valentis A. Iunij fortitudo 163.9
Valeriæ Romanæ quæ cum dentibus nata est historia 161.14
Valeriæ Publicolæ filiæ statua 869.39
Valeriæ aquilarum genus 245.1
Valeria in familia quidam lactucini cognominati 509.30
Valerianus scriptor 63.5
Valerius Cornelius 349.35
Valerius Marcus 384.19
Valerius Fuscus cur equestri ordine motus 863.23
Valerius C. consul 506.53
Valerius architectus 933.55
Valerius Publicola primus Romæ consul, ac eius domus 835.1
Valerius Soranus & eius pœna 56.33
Valerius Maximus consul 893.16
Valerius L. consul 16.49
Valerij Coruini senectus, consulatus sex ac honores alij 174.18
Valerius Messala consul 183.8
Valetudinis auguria 733.11
Valgij C. liber & laus 658.43
Vallares coronæ 387.14.& 587.14
Vappa uinum 356.21.& 364.7
Variana clades 173.11
Varianæ uuæ unde 351.43
Vari unde dicti 307.47
Varices uiro tantum, mulieri raro 307.35
Varicum remedia 590.22.& 592.20. & 623.32.& 695.36.& 755.8
Varices ne nascantur 792.13
Varorũ remedia 613.5.& 621.17.48.& 702. 27.& 738.47.& 767.21.786.7
Varronis M. cum adhuc uiueret in bibliotheca imago 167.49
Varroni M. pyratico bello nauali corona data est ibid. 54
Varronem M. arguit Plinius 340.41
Varro M. corona à Pompeio donatus 387. 16.& 167.54
Varro M. in bellis pyraticis 387.16
Varro M. quo anno de agricultura scripsit 458.10
Varro præfectus in pyratico Pompeij bello 61.49
Varronis M. liber De uiris illustrib. 891.32
Varronis senectus 770.50
Varronis M. satyræ prologo
Vas ingentis precij 950.56.& inde
Vasa adulterijs cælantur 365.50
Vasa imminente tempestate sudare dicũtur
Vasa ubi optima 913.1.& inde (501.36
Vasorum crustæ quo deleri possint 538.10
Vasorum luxuria frugalitasq; 861.37.& inde.& 863.15. per totum
Vasorum terrenorum usus 913.1
Vasorum materia 941.48.& inde
Vatiæ unde dicti 307.47
Vaticani obelisci à Caio Imperat. 412.19
Vaticani ilex uetustissima 416.40
Vaticanus obeliscus Romæ 929.53
Vaticinãtes quo ad furores utantur 585.34
Vaticinantium consuetudo 744.12
Vaticinijs plena oĩa, sed nõ conferẽda sunt
Vaticinia uera & falsa fieri ibid. (177.28
Vatum Hetruscorum astus 725.42
Vatinij unde dicti 307.48
Vectis, id est, claudendis hostijs instrumenti repertor 180.15
Vectes ex qua materia 415.55
Vehiculum cum quatuor rotis à Phrygibus repertum 180.46
Veientana gemma 973.15
Velare nihil, Græca res est 868.3
Velarum frugis genus 608.47
Velorum nauium consid. 502.18.& 504.30
Vela nauiũ tingere cõsueue. 504.34.911.21
Vela theatrorum qualia 504.41
Velo purpureo M. Antoni. utebatur ibi.39
Velorum uarij colores ibidem 53
Vela Icarus reperit 182.19
Veliterni ruris mirum de platano 313.40
Velocitatis causa 299.18
Velocitatis exempla 163.23.& inde
Velocitatis eximiæ homines ubi 155.43.52
Venabula à quo reperta 181.9
Venæ corporum quid 303.11.& inde
Vena ab oculis pertingens ad cerebrum 294.19
Venafranum oleum optimum 368.9
Venatores helleboro sagittas tingũt 666.53
Vẽdere Liber pater primus instituit 179.38
Veneficiorum remedia 582.41.& 775.53.& 776.6.& inde.& 784.11.& 939.18
Veneficorum noxę remedia 575.34
Veneficia tollẽtia 648.9.& 965.21.& 745.31
Venenata animalia quos nõ feriant 542.44
Venenatorũ animalium inimica 630.47.& inde.& 641.17.& 644.6.& 645.3.& 646.13.& 660.50.& inde 674.35.& inde.& 745.19.& 827.27.& 828.32
Venenatoũ morsus remed. 531.7.& 538.3. & inde.& 553.42. & 554.6.& 557.10.& 568.24.& 618.19.675.29.744.50.816.15
Venenum cur terra generet 47.17
Venena sumpta qualiter nõ noceãt 544.6
Venenum quotidie bibere quomodo quis possit
Venenum terræ quæ herba dicatur
Venena sibimetipsi homines excogitarint
Venenũ ceruariũ quod 717.33 (
Venenum quidã in annulis portant 345.1
Venenũ quod letalis. 772.6.& inde
Venenũ quib. pro cibo 253.38 (
Veneno quædam uiuunt animalia 271.44. per totum.& 311.36
Venenata animalia fame nõ intereũt 272.1
Venenũ uni letale, alteri pro cibo est 311.35
Venenum ocyssimum quod 706.9
Venenum ueneno uincitur ibidem 13
Venenum telorum extinguentes
Venenum sagittarum quo extrahitur
Venena interdum prodesse 549.11
Venena non nocent ipsa habentibus 571.11
Venenatis sagittis utentes homines 1443
Venena expellentia 344.22
Venenis nihil utitur prẽter homines 455.21
Venenis tinguntur arma, inficiuntur flumina &c. ibidem 27.& inde
Veneni sumpti remedia 534.4.& 541.16.& 548.33.& 552.29.& 556.50.& 570.45.& inde.& 571.18.& 581.21.& 589.7.717.42
Venenum interdum contra uenenum 653. 37.& 663.29
Venenis contraria 528.33.56.& 529.17.& 554.11.& 556.50.& 582.37.41.& 594.54 & 596.10.12.& 598.20.& 602.31.& 603. 55.& 613.51.& 620.41.& 623.47.& 626. 54.& 627.49.& 629.41.& 630.1.47.& 635.38.& 641.12. & 644.6.& 645.3.& 653.34.& 663.27.& 675.30.& 714.23.& 734.4.& 745.54. & 746.9.& 770.11.& 775.55.& inde.& 825.15.& 827.19.27.& 828.6.28.32.& 830.6.& 895.16.& 956.30
Venena telorum quid extinguat 604.5
Venenorum etiam uenena reperiri 542.31
Venenorum marinorum remedia 557.20
Venereũ labrum her. qualis 681.35.& 784
Venetia quibus arbustet agros 441.7
Venia ubi iusta 461.1
Venerea pira 374.47
Venicula uua 351.21
Venter ne rugosus fiat 595.44
Ventris consideratio 300.31
Venter quibus simplex uel duplex ibid. 37
Venter quibus nullus ibidem
Ventris obesi minus solertes ibidem 47
Venter solidipedum asper & durus ibid. 51
Venter mulierum ne rugosus fiat 555.43
Ventris gratia quæ fiant 688.13.& inde
Ventris morborum omniũ remedia ibid. 10
Ventris morbus ne accidat 343.21
Venter plurimum negotij exhibet 688.10
Vẽtris causa pars maior mortaliũ uiuit ibi.
Venter pessimum corporis uas ibidem 14
Ventrem sistentia 558.39.& 577.54 & 589.37.& 623.8
Quære Aluum firmantia sistentiq.
Ventris animalia expellentia 538.31.& 545. 7.& 552.56.& 553.25.& 591.16.& 602.21. & 620.49.& 627.56.& 689.52.& 710.53. & 714.44.& 882.41
Ventrem soluentia 535.30.& 578. 26.& 620.49
Ventrẽ mollientia 531.34.& 532.10.& 535.15. & 539.36.& 591.13.& 602.17.& 623.43.& 627.55.& 628.3.& 636.29.& 710.53
Quære Aluum mollientia.
Ventrem purgantia 621.4
Ventris doloris remedia 530.7.& 531.34. & 535.15.& 545.19.& 549.52.& 550.16.& 581.43.55.& 618.46.& 622.46.& 626.39. 640.25.& 643.19.& 688.10. per totum. & 715.46.& 751.26
Ventidius P. qualis 171.11.& inde
Ventilatio quibus diebus facienda 496.10
Ventus quid 19.32.44.& inde
Ventis nihil uiolentius 821.15
Venti quantũ supra terram ascendunt 13.3 17.
Venti futuri signum

Ventorum regnum ubi ibidem 42
Venti quomodo generentur 19.28.& inde. & 55.ibidem & inde
Ventorum consideratio,capitibus 47.48. 49.50.libri 2
Venti in specubus quibusdam sine fine geniti 19.44
Venti & flatus inter se differentia ibid.52
Ventorum lex 20.6
Ventorum obseruationes plurimæ 20.9
Ventorum genera quot 20.30.per totum
Venti quatuor apud ueteres ibidem
Ventorum duodecim nomina ibidem 36
Ventorum regiones ibid.44.& inde
Ventus quisq; quo flat ibidem 54.& inde
Venti qui frigidissimi humidissimiq; 21.46
Ventorum qualitates ibidem & inde
Venti qui saluberrimi noxijq; ibidem 55
Venti omnes uicibus suis spirant 22.8
Venti quibus augentur comprimunturq; ibid.21
Venti repentini qui ibidem 33.per totum
Ventus terræmotus causa 34.26
Ventorum miracula 37.49.& inde
Venti ubi letales ibidem & inde
Venti satis & arboribus conuenientes 420.3
Venti satis nocui & regionibus proprij 450.11
Venti quando nocent frumento 474.18
Ventorum ratio obseruatioq; 496.38
Venti qua ex parte spirent quomodo noscitur ibidem per totum
Ventorum situs,qualitates,effectus diuturnitasq; 497.37.& inde
Venti qui frigidissimi 498.17
Venti qui diu permansuri quomodo noscũtur ibidem 20
Venti futuri signa 499.20.& inde per totũ
Venti pomis inimici 375.14
Venti qua ratione comprimuntur 970.35
Ventorum rationem quis reperit 171.28
Veneris syderis consideratio, natura, motus,situs,effectus 5.31.& inde
Veneris sydus, primus Pythagoras deprehendit ibid.36
Veneris sydus solum inter stellas umbras reddit ibidem 41
Veneris syderis uaria nomina ibidem 42
Veneris stellæ motus,exortus, occultatio 9.25
Veneris stellæ in Zodiaco motus qualis 10.14
Veneris stella quantũ à sole elongatur 11.9
Veneris stellæ color qualis 12.24
Veneris deæ ædes ubi nũquàm pluit 38.27
Veneris simulacrũ à qua dedicatum 168. 44.& 923.9
Veneris Cluacinæ signũ Romæ ubi 383.25
Veneris Myrtiæ,uel Murtiæ ara Ro. ibi.39
Veneris uictricis corona ex myrto 384.11
Veneris Coæ pictura inexpleta ab Apelle 903.17.& 910.40
Venus Cnidia 922.9.& 923.3
Veneris tutelæ hortos esse 508.19
Veneris uictricis templi dedicatio 186.18
Veneris concha 228.20.& inde
Veneris ædes ac simulacri incendiũ 875.7
Veneris genitricis ædes Rom. 893.50
Venus Anadyomene à quo picta 902.40
Veneris è mari exeuntis pictura 903.10
Veneris inter,Gratias, & Cupidinẽ pictura
Venus Genitrix in foro Cæsaris (910.13
à quo facta 912.21
Venus Palatina M.Crassus appellat. 920.23
Venus Aphrodite dicta 921.32
Veneris simulacrum 922.42.44
Veneri myrtus sacrata 312.48.& 383.25
Venus marmorea Romæ à quo 921.28.32
Veneris excellens simulacrum à quo 922.9. & 923.2
Veneris Praxitelicę specimen 922.26.923.3
Veneris gemma quæ 965.15
Veneris crinis gemma 973.14
Venere qualiter utendum ac ab eadẽ abstinendum 731.48.& inde
Venus in somno quo compescitur 534.44. & 544.2.& 553.4.& 888.11
Veneris diuerticula in quibus 268.8
Venerem conciliantia 582.14
Venerem refragantia 518.2
Venere fatigato quibus succurritur 598.3
Venerem prægnantes arcent 269.37
Veneris quando homines auidiores 168.11
Venerem coërcentia 640.49.& inde.& 641.18. & 642.34. & 679.13. & 694.46. & inde. & 713.10. & 740.26.34. & 801. 28.& inde.& 825.54
Venerem stimulantia 529.39.& 530.20.34. & 532.7.20.& 533.18. & 539.16.39.50. & 541.34.51.& 550.29.& 554.36. & 579.41. & 582.40.& 595.5.& 596.40. & 598.3.4. 8.38.& inde.& 609.4.& 636.30.& 644. 42. & 651.29 .& 695.1.5.22. 32. & inde, 713.9.& 735.56. & 737.10. & 738.33. & 740.16. & 760.40. & 772.25.& 801.31. & inde.& 825.55.& 828.18
Veneris pecten herba qualis 656.8
Veneris labra 681.25
Ver qui flos primum nunciat 569.12
Veris certissimum indiciũ 398.41.& 432.2
Veris flores qui 569.37
Vere quis uentus flat 21.11
Veratrum helleborus herba 665.35.& 676. 19.51
Verbasci herbæ consid. 674.47.& 677.32
Verbascum herba qualis 673.18.& 685.29
Verbasci herbæ medicinę 686.11.37.& 688. 23.& 694.32.& 698.48.& 699.21.& 700. 45.& 701.38.& 702.17
Verbena herba sagmina fiunt 587.6.672.55
Verbenarius quis uocabatur 587.10
Verbenacæ herbę medic.685.49.& 689.15. 692.44.& 693.45.& 695.43.50.& 696. 34.& 697.31.& 699.24.& 701.35.& 702. 10.& 703.48
Verbenacæ herbæ descriptio 672.55
Verbenacæ herbæ honor ibid.587.6
Verbenacæ herbæ usus 674.46
Verendorum remedia 917.1
Vergiliæ stellæ quæ 18.52
Vergiliarum ortus olei claritatem prænunciat 489.56
Vergiliæ ad fructus pertinent 490.48
Vergiliarum exortu æstas incipit, occasu hyems ibid.49
Vergiliarum semestre spatium ibidem
Vergiliarum occasu 494.49
Vergiliarũ quarũ arborum sydus sit 899.51
Vergiliarum pluuia quibus noceat 420.13
Vergiliarum occasus quando 482.28.& 486.30.& 494.20.21.36
Verg.exortus quando 486.29.51.& 21.22
Vermes futura prædicentes 501.33
Vermes ne semina infestent 475.12
Vermes qui messis tpe noctu luceãt 487.9
Vermes quos fructus & arbores infestent 401.43
Vermes olerum quomodo necẽtur 524.15
Vermes quam materiam non attingant 394.40.& 413.34.& inde
Vermiculorum remedia 547.12
Vermes ne aliqua infestent 531.38
Vermes qua ratione gigni possunt 541.7
Vermes corpori innascentes quo necentur ibidem 42
Vermes uentris quo pelluntur 545.7
Vermium terrenorũ in medicinis usus 792. 25.48. & 793.1.& 794.49. & 890.38. & 798.34
Vermium mira magnitudo 223.30
Vermium genera multa eorumq; in medicinis usus 799.20.25.& inde
Vermium innatorum remedia 838.16
Vermes in ligno & ex ligno nascẽtes 289.25
Vermes nocte lucentes lãpyrides dicti sunt 287.22.& 487.22.& inde
Vermium genus omne oculis caret 293.12
Verminationis iumentorũ remediũ 801.56
Vermiculatio quas arbores infestet 448. 17.& 449.56
Verna frumenta quæ & unde 461.36
Verna opera quæ sint 486.9
Vernationis anguium in medic.usus 785.9
Vernatio, id est serpentis corium ad quid 826.27.& inde
Verni flores qui 569.36
Veronenses uuæ nobiles 350.17.& 356.39
Veronensis agri arbor 373.42
Verres cur proscriptus 866.9
Verri Cupidinis simulacrũ obiectum à Cicerone 922.27
Verris feræ in medicinis usus 753.55.& 754.26.& 756.55
Verrius scriptor de sacris 857.55
Verrucæ corporum quo tollantur 541.33. & 582.1.& 594.39.& 595.6.54.& 600.45. & 610.23.& 625.36.& 626.40.& 639.29. & 650.40.& 666.1.& 702.23.26.& 713. 52.730.30.& 755.16. & 793.4. & 827.2. & 838.26.& 854.21
Verrucarũ remediũ superstitiosum 607.37
Versipelles cur dicti 195.14
Versus heroicus à quo repertus 181.41
Vertiginem quæ faciant 474.52
Vertigines capitis remedia 545.10.& inde. & 546.28.& 550.23.46.& 584.48.& 613. 8. & 617.6. & 618.4. & 633.27. & 666. 40. & 674.30. & 676. 55. & 716.29. & 721.24.& 825.11.& 940.56
Veruactum quid & unde 477.31
Vera indagare dignitates piget 93.46
Vescos corpore quosdam esse 163.2
Vesicæ animalium consideratio 301.54
Vesicam exulcerantia 539.41
Vesicam lædentia 539.41.& 540.3.& 607. 35.& 611.31.& 614.28.& 623.16
Vesicæ morbi remedia 351.55.& 528.28.51. & 534.26.& 535.25.33.& 545.48.& 552. 56.& 554.47.& 558.17.52.& 577.22. & 579.36.& 581.55.& 583.33.& 585.3.& 595. 7.55.& 598.15. & 605.55. & 612.3.& 613. 49.& 621.31.& 622 45.& 623.6.& 626. 4.& 629.6.10.& 630.25.& 631.35.& 634. 50.& 652.56.& 656. 45.56.& 664.8.& 681.7.& 692.50.54.& 693.6.27.33.36. 44.& 700.23.& 703.13.& 713.48.& 719. 16.& 720.46.50.& 732.30.& 741.11.& 753.22.& 767.41.& 824.26.& 829.53.& 939.39.54
Vesica si intumuerit 532.34
Vesicam quid inanit 580.33.& 834.13
Vesicæ scabiem sanantia 590.5
Vesicæ calculos expellentia 558.45. 51.& 693.36.& 791.39.& 955.27
Vesicaria herba quæ qualisq; 585.3
Vesparum consideratio naturaq; 283.30
Vespæ quæ ichneumones dicuntur ibidem 36.& 272.52
Vespæ quando nidificant 283.49
Vesparum & crabronum sexangulæ cellæ ibidem.32
Vespæ plenilunio maxime crescunt ibidem 35
Vespæ & crabrones non habent reges aut examina 284.1
Vespæ & aranei dissident 272.52
Vespæ non feriunt scorpione percussos 728.14
Vespas equorum corpore gigni 283.25
Vespæ ne uuas tangant 376.28
Vesparum morsus remedia 542.40
Vesparum ictus remedia 529.49. & 554.8.& 580.53
Vespasianus primus coronas ex cinamomo dicat 325.8
Vespasiani Imperatores plures 327.34. & 8.43
Vespasianus Imperator quid erga Romanã rempublicam 51.18
Vespasianus Impera. contra Garamantes 97.46
Vespasianus Imperator quando 56.41
Vespasiani institutio 848.30
Vespasianus ædem honoris & uirtutis restituit

ſtituit 907.13
Veſpaſianis conſulibus ſolis & lunæ defectus in diebus duodecim contigerunt 8.41
Veſpaſiani cenſus cenſuraq; 175.9
Veſpaſiani laus prologo 1. per totum, & pagina 3.31
Veſpaſiani magiſtratus prologo primo
Veſper ſydus quod 5.35
Veſpertilio ſolus inter uolucres dentes habet 296.5
Veſpertilio mammas habet 304.55
Veſpertilio uolucris qualis 267.34
Veſpertilio ſola auium lacte nutrit ibidē 35
Veſpertilio uolitans infantes ſecum deportat ibidem 36
Veſpertilionis in medicinis uſus 773.11.& inde.& 790.2.41.& 800.19
Veſtalium uirginum capillus quo deferebatur 416.33
Veſtales quem deum colunt 729.17
Veſtales uirgines ſeruos fugitiuos ne urbē exeant retinent precationibus 725.29
Veſtæ deæ ædes incenſa Romæ 171.51
Veſtæ ſimulacrum 922.46
Veſtes quibus uertātur in lapides 938.1
Veſtium tingendarum ratio 639.44
Veſtes ne pediculi intrent 700.55
Veſtium genera plura 211.45.& inde
Veſtibus intexere aurū ubi repertū ibid.55
Veſtes ingentis precij 212.4.& inde
Veſtes pictæ quando 211.52
Veſtem tineæ quam non attingunt 728.17
Veſtes qūo ſeruētur à tineis 314.20.711.28
Veſtes herbis infici 586.42.per totum
Veſtium maculæ quo tolluntur 535.21
Veſtibus quæ herba gratiſsima 566.11
Veſtium luxuria flores imitantium ibid.25
Veſtium æmulatio cum floribus ibid.
Veſtes ne à tineis lædantur 550.31.& 583.46.& 711.28
Veſtes orientis ex qua materia 647.5
Veſtes qūo odorē capiūt 579.7.& 583.46
Veſtium tingendarum ratio 918.31.& 911.19.& 235.6
Veſtium luxus notatur 232.3.& inde
Veſtilia Romana 157.13
Veterinorū ætas dentib. indicatur 296.37
Veterni morbi quo ſomnus perpetuus inducitur remedia 529.15.& 756.20
Veterū parſimonia 455.8.25.& 919.49.& 359.37.per totum.& 509.10.& inde
Veteres grati medicinæ inuētorib. 658.19
Veterum ſtudia circa rerū naturas 459.36
Veteres ſtudioſiſsimi naturaliū rerū 20.9
Veterum inuenta negliguntur ibidem 18
Veterū diligentia 348.27.& 491.17.& 658.10.& inde.& 704.38.& 732.1.& inde.& 918.30.& 956.19.& 20.9.per totum
Vetuſtatem quæ arbores nō ſentiūt 413.34
Vetuſtis nouitatē dare res ardua prologo
Via ſacra Romæ 504.46
Viatori quid profit 384.5
Viatores quales apud Romanos & unde dicti 457.46.& inde
Viatorum laſsitudini utile 550.12
Vibius Criſpus conſul 502.15
Vibones flores qui 661.19
Viciæ leguminis conſid. natura, uſus, &c. 472.40.per totum
Viciæ ſationis tria tempora ibidem 42
Vicia ſiccitatem maxime amat ibidem 46
Vicia ubi ſerenda 475.55
Vicia quomodo ſerenda 478.13
Vicia quando ſerenda 481.4.& 484.15
Vicia quando metenda 488.2
Vicinorum amor quærendus nobis 460.53
Victimæ quæ animalia aptiſsima 209.52.& inde.& 210.35
Victimæ ſacrificij coronabantur 387.32
Victoriatus nummus qualis, & quo percuſſus primum 849.12
Victoriatus nummus 559.53.& 625.3.& 633.31.& 634.46
Victoriam quo adipiſcimur 771.9
Victoriæ ſummum ſignum 587.31
Victoriæ pictura 910.10
Victoriæ nota cum creta 918.40
Victorum ab alijs mos 587.31
Videri qua arte quis nequeat 970.49.& 739.37.& inde
Viennenſis uitis picata 350.26.& 355.23
Vigilare faciens 557.32
Vigiliæ quibus tollantur 536.31.& 551.26
Vigiliæ exercituum à quo inuentæ 181.19
Vigiliæ inter mala corporis uniuerſi & earum remedia 697.9
Viliternina uina 356.27
Villarum poſitio qualis eſſe debet 459.18
Villaticæ aues quo tutæ fiant 613.37
Vinaciola uua ubi 352.53
Vinalia feſta cur & quando celebrentur 491.36.53
Vincæ peruincæ herbæ medicinæ 584.10
Vincæ peruincæ flos qualis 569.52
Vincere ſeipſum laus ſumma 902.37
Vincendo victi Romani 633.19
Vinculis & ligaturis apta 408.38.per totū
Vincula uitium ex qua materia 447.5
Vindemiatoris ſigni emerſus 485.25
Vindemiator ſydus quādo oritur 494.24
Vindemiæ conſideratio ibidem.& 495.8
Vindemiarū tēpus & initiū ibi.& 40.ibid.
Vindemiarum leges ibid.11
Vindemiarum inſtrumenta ibidem 19
Vindemiæ preſſura qualis ibidem
Vindemiarum tempore quæ agenda ruſticis ibidem 32
Vindemiarum abundantia maxima ibi.42.& inde
Vindemiæ quot diebus durent ibidem 40
Vinearum ſitus & quas in oras ſpectare debent 421.14
Vineis quæ terra utiliſsima 423.32
Vineæ qualiter diſponendæ & plantandæ ſint 429.19
Vinearum excolendarum culturæ diſciplinæq; 431.25.per totum
Vineę ex quibus, quomodo & quando plantari debent ibidem per totum
Vinearum genera & differentiæ quinq; 441.2
Vinearum ingens fertilitas 354.12.& inde
Vinearum culturę & cultores nobiles 353.40.per totum
Vineę tribus modis ſeruntur 441.19.& 23.per totum ibidem
Vinearum plantandarum ratio plena 441.4 per totum
Vineę quibus modis palis, uel alijs pedamētis affiguntur ibid.39.per totum
Vinearum putationis conſideratio 443.29.& 444.29
Vinearum ſitus cōſideratio 443.50.& inde
Vineę quando confodi debeant 444.7
Vinearum pampinatio quādo fieri debeat, ibidem 24
Vineę plantatio quando 485.16
Vinarię cellę quales eſſe debent 360.17
Vinorum nobilium conſideratio 355.40.per totum.& 357.25.per totum
Vina tranſmarina 357.23.& 358.15
Vina tranſmarina quo ueteraſcant 358.12
Vinū quis primus cū melle miſcuit 354.46
Vinum aquę miſcendum ibid.49
Vini bonitas quo anno 355.3.& inde
Vinum ducentorum annorum ibid.7
Vinum intus accendit, foris infuſum refrigerat 355.28
Vinum ſanguinem eſſe terrę ibid.
Vinum temperate ſumptum utile, intemperate pernicioſum ibid.36
Vina generoſa ibid.40.per totum.& 360.40.per totum
Vina herbis & alijs inficiunt 356.49
Vini bonitas ex patria uel terra non uua 357.8
Vinorum dulcium genera quatuordecim 358.15.per totum
Vinum dulce quale ibidem
Vini colores quatuor ibidem
Vina ſecundaria quę & quomodo ibidem
Vina operaria quę 359.6
Vinorum genera octuaginta eſſe & 367.7 ibid. ibid.
Vinum rogo ne reſpergito 370.27
Vinum ſacrificijs aptum & non aptum ibid. 29.& 363.10
Vinum quando in Italia 359.33
Vini uſus apud antiquos ibid.37.per totum
Vini abſtinentia ibidem
Vinum aromaticum quidā diligunt 360.3
Vina factitia quę ibid.49.per totum
Vinum ex multiplici materia fieri ibidem per totum
Vinū quibus hortenſib. herbis fiat 361.34
Vinum ex fruticibus multis modis 361.1
Vina cur à natura genita ibid.37
Vini prodigioſa genera ibid.45
Vinum fœcundum fœminis, uiris faciens ibidem
Vinum abortum faciens ibid.41
Vinum miræ naturę ibid.46.per totum
Vina quando in apothecis mutat 363.4
Vina nauigatione meliora fiunt ibid.5
Vina quomodo condiantur 363.11.& inde.& 364.38
Vina Afri calce condiunt 363.11
Vinum ne inebriet 363.56
Vinorum medicamina uaria 364.10.43
Vinorum uaſa quo condiantur 364.17
Vina quo aceſcant ibid.21.& inde
Vina in quę uaſa transferri debent ibid.29
Vino proprium ibidem 42
Vinum natura non congelaſcit ibidem 52
Vinum ubi congelaſcit ibidem
Vinum ad frigus ſtupet ibidem
Vinorum loca & cellę aptę ibi.48.per totū
Vini uaſa qualia eſſe debent 365.7
Vinorum ſeruandorum ratio 362.48
Vini flos qualis optimus 365.27
Vinum intus gratiſsimus liquor 357.3
Vinorum uel uinis ſimilium genera centū nonagintaquinq;, ſpecies autem peré duplici numero ibid.7
Vino quomodo odor acquiratur 370.10
Vini ſapores mirę naturę 382.44
Vinorum odor qualis 382.24
Vino an ſit aqua admixta experimentum 406.31
Vina nobilia in arbuſtis 444.53
Vino perfundūtur ſemina ne ęgrotēt 447.5
Vini copia exiſtēte maxima quid agendum 495.42.& inde
Vini genera & ex eis medicinę 613.54
Vinum Albanum quale 614.28.& inde
Vinū uires alit, ſanguinē, ac colorē ibid.39
Vini effectus plures ibid.& inde
Vinum modice ſumendum ibid.45
Vino ſapientiam obumbrari 613.23
Vino quis primus aquam miſcuit 180.48
Vinū febricitantibus nō dandū eſſe 615.15
Vinū quādo merū uel aqua mixtū bibendū 613.25
Vina plura miſceri inutile ibi.48
Vino nocentia ibidem & inde
Vinū rubrū nigrumq; cōſtringit 6.16.4
Vinum pice conditū quibus profit ibid.5
Vinū in quibus morbis non dandū 616.15
Vinorum factitiorum medicinę ibidem
Vini fęcis natura & medicinę ex ea 618.24.& inde
Vinum nunquam inebrians 631.41.& 352.4
Vini potus uires recreat 312.52
Vina cur muſtis odoratiora 565.9
Vinum palmarum arborum 341.50
Vinum prohibitum fœminis 359.37
Vinum picatum quod 616.13
Vino gratiam tribuens 662.55
Vini fece qui colores fiant 896.19
Vini abſtinentię exemplū 733.49.& 735.19
Vini uſum tollentia 905.2.& 839.48
Vinum fontes emittentes 805.5.& inde
Vini potoris cuiuſdam exemplum 265.37
Vinum precipuę ſerpentes appetunt 271.54

Vini saporem habentia 805.5.& inde & 641.6.10
Vinum ex quibus præter uuam fiat 650.20. & 670.5
Violarum consideratio, natura, genera, medicinæ 564.per totum
Violarum consideratio, nomina, nascendi tempus 569.13
Violæ sponte nascentes quales 564.6
Violæ luteæ descriptio ibidem.9
Viola alba ueris nuncia 569.12
Viola ubi hyeme prouenit ibidem
Viola alba maxime durat ibidem.26
Violæ albæ uita longiss. est trimatu ibid.55
Solis apes delectari 570.13
Violarum medicinæ 578.37
Violenta plura 821.15
Viperæ serpentis cõsid. 203.45.& inde.& 296.3
Viperinis carnib. uescentes 155.30
Viperæ duplex uulua 302.4
Viperæ in cibis usus 778.20
Viperæ partus atq; cõceptus qualis 267.41
Vipera à filijs interimitur ibidem.49
Viperæ uenenum quale 296.4
Viperæ in medicinis usus 771.42.& inde. & 776.53.& 778.10.& 787.25.& 792.32. & 800.56
Viperarũ morsus remed. 595.32.& 630.28
Vipiones aues 263.8
Vipsanius consul 32.1.& 163.28
Vires prodigiosæ 163.2. & inde
Vires suas quisq; pensare debet 193.26
Vires recreantia 602.15.& 622.41.& 625. 4.& 626.6.& 697.4.720.56. & 721.24.
Virgæ sanguineæ natura 642.42
Virgæ magistratuum Romanorũ ex betulla arbore 396.3
Virgiliana uirtus prologo
Virgilius carmina sua testamento cremãda mandauit 167.46
Virgilius quid de equi forma 206.54
Virgilij manu scriptus liber Plinij tempore extabat 340.39
Virgilius hortorum dotes fugit 349.4
Virgilius quandiu ante Plinium 350.28
Virgilius quæ in Georgicis attingit prologo 349.4.& inde
Virgilius de uuis quid 353.7
Virgilius de pice 364.26
Virgilius de insitione 374.52
Virgilij erga semina præcepta 475.7
Virgilius de sandice 896.3
Virgilius de reparandis apibus 283.24
Virgilij incantationes 726.19
Virginea aqua Romæ 936.28
Virginitas quo deprehenditur 939.34
Virginum mammæ ne crescant 714.27
Virgo aqua Romæ 808.21
Virideris quomodo Latine dicatur. Quære Aeris Eruginis & Scoleciæ.
Viridis color 897.10
Viriæ Celticæ quæ 848.16
Viriles Celtibericæ ibidem
Virilium remedia. Quære Genitalium.
Vireo auis quando apparet 492.19
Virorum coitus quando remissus 598.41
Viri qua ratione gigni possunt. Quære mares qua ratione.
Virtus cuiusq; plurimũ refert in quæ tempora inciderit 166.34
Virtutis honor ibid.42.per totũ.& 167.12
Virtutis præmium honos 388.7
Virtutis deæ ædes 907.13
Virtutis pictura 909.27
Viscerum morbi remedia 642.2.& 687.21. & 947.36
Visci arborum consideratio 417.54
Viscus neq; igne, neque aqua corrumpitur 345.8
Viscus in quibus tantum nascatur arboribus 417.43.& inde
Viscus quomodo nascatur ibidem.56
Visci mas fœminaq; 918.4
Visci acini quomodo colliguntur ibid.5
Viscus quomodo præparetur ibidem.12
Viscus sacrum apud Druidas ibidem.15
Viscus non prodest arbori cui inest 451.8
Viscus ex chamæleone herba 592.41
Visci floris medicinæ 685.11
Viscus & ex eo medicinæ 634.7
Viscum ad religionem pertinere ibid.17
Viscum quod optimum ibidem.10
Visci sumpti remedia 529.21.& 745.39.& 746.9.& 618.15.& 637.39.& 711.13.& 825.24.
Visula uua 351.56
Visum animali restituentia 670.37.& 779. 23.& 197.48
Visus acutissimi exempla 163.36
Visus fœniculo reficitur 558.22
Visus claritas quo inducitur 94.26
Visus aliquibus post longum tempus restitutus 294.15
Visus quibusdam statim nascentib. negatus ibidem
Vitę longissimæ exẽpla 173.40.& 174.47
Vitæ breuitate nil melius 175.55.& inde
Vita animalis in uigilia prologo
Vitæ hominum pericula 199.15.& 151.39. & 157.43.& 175.37
Vita carens doloribus pœna est 723.54
Vita desijt quando uoluptas uiuere cœpit 348.56
Vitæ breuis signa 310.40.& inde
Vitæ longę signa ibidem.45.& inde
Vita quorum longa est 155.47.& 85.54.& 244.38.& 431.37
Vitæ breuis exemplum 147.3
Vita in quibus animalibus sine cibo 201.17
Vitæ redimendæ exemplum 199.23
Vitelliani capitolium incenderunt 870.52
Vitellius L. prætor quid attulit in Albanum rus 378.38.& 379.52
Vitellius L. Syrię legatus quando 379.52
Vitellij luxus in cœna 913.23
Vitellij contra Pisonem oratio 299.7
Vitex ex eoq; medicina 640.53
Vitiles naues 182.1
Vitilitigator unde dictus prologo
Vitiliginis corporum remedia 543.42.& 547.2.& 578.34.& 608.32.& 718.56.& 722.18.& 915.31.& 798.43.& 828.52
Vitis quę fertilior & quę tardior 401.39
Vitę tacta fulmine dijs libare nefas 363.11
Vitium inimica quæ 451.6
Vitium sarmentorum medicinæ 611.43
Vitium clauiculæ ad quid prosunt 610.36
Vitis lacryma qualis, & ex ea medicinę prologo 610.19
Vitis & brassica inimicæ 632.44
Vitis frondibus succisq; quę medicinę fiat 610.14.& inde
Vitibus populus arbor gratissima 408.39
Vitis ad ligandum apta 409.3
Vitis sola bis parturit 379.32
Vitis germinatio quando ibidem.50
Vitis florendi tempus ibidem.52
Vites triferæ insanę dictę 401.22
Vitis frondes latissimę 398.2
Vitium consid. 349.15.& inde. per totum
Vitium principatus in Italia ibidem.10
Vites inter arbores numerari ibidem.16
Vitis lignum longo durat tempore ibid. 18.& 23.
Vitium magnitudo ibidem.20.& inde
Vitis Centurionum Rom. insigne 350.29
Vitium genera plura ibid. 37.& 352.35
Vitium locus qualis esse debet 351.36
Vites quarũ folia priusquã decidãt sanguineo colore mutãtur pessimę sunt 352.44
Vitis arbore uel palis non indigens 353.12
Vitibus aptus locus ibidem.52
Vitis syluestris usus uarius 413.14
Vitibus breuis uita 417.15
Vitibus quando nocet pluuia 420.14.& 449.46
Vitium conceptus quando ibidem
Vitibus quæ terra utilissima 422.55
Vitis inserendæ ratio 434.20
Vitis tribus modis inseritur ibidem.22
Vitis humor maxime infestat uites ibid.35
Vitiũ gemma, oculus, germen, &c. 439.42
Vitis ut diuersas ferat uuas 440.44
Vitium plantandarum consid. plena 439.30
Vitium omnium culturæ præcepta secundũ Catonem 445.6
Vitium culturas quis primũ reperit 180.47
Vitibus quæ arbores aptæ 445.41
Vites aquilonem spectare debent 446.39
Vites quibus uinculis ligandæ 447.5
Vites totas in terram supplantandi mos ibidem.28
Vitibus adminicula addenda ibidem.55
Vitium morbus multiplex 449.22
Vitium uermis qui araneus dicitur ibid.54
Vitis quæ odiat 451.7.& inde
Vitis bifera 479.14
Vitis albę nomina & ex ea medic. 612.46
Vitis nigrę nomina & ex ea medic. 613.27
Vitia ex remedijs interdum fiunt 453.28
Vitra quę flumina ferunt 945.55.& inde
Vitri consideratio, origo, faciendique ratio ibidem.50.per totum
Vitri liquor à magnete trahitur 946.15
Vitrum qua ratione coquitur ibidem.21
Vitri factio atq; cęlatura ibid.26.& inde
Vitri tẽperamentũ ut flexibile esset quando inuentum *ibidem.37*
Vitrei uasis mirum pretium *ibidem.43*
Vitri colorum uarietas 947.2.& inde
Vitri fragmenta quo glutinantur 768.52
Vituli marini consideratio 199.35.per totum.& 219.39
Vituli marini medicinę 838.41
Vituli marini non feriuntur fulmine 25.16
Vituli in medicinis usus 784.9.40. & 755. 12.& inde.& 756.41.& inde
Vitulus marinus mitescit interdum 262.15
Vituli marini descriptio 222.45.per totum
Vitulus marinus cur dictus ibidem.53
Vituli marini pilis uestiuntur ibid.38.45.
Vituli marini partus ibidem.45
Vitulus educat mammis fœtum ibid.48
Vitulis in somno mugitus ibidem.51
Vituli uoce & uisu populũ salutãt ibid.53
Vituli nomine uocati respondent ibid.53
Vituli marini somnus grauissimus ibidem
Vituli marini pinnis uice pedum serpunt ibidem.51
Vitulis soporiferam esse pinnam dextram 223.3
Vitulis marinis lingua qualis 297.3
Vitulis marinis fel ad multa utile 738.46
Vituli marini oculi quales 294.32
Viuaria à quo inuenta primum 241.13.23
Viuaria piscium ibidem. per totum
Viuariorum bestiarum consideratio ibid. 39. per totum
Viuerra animal infesta cuniculis 215.13.
Viuimus aliena interdum fiducia 588.39
Vlcerum corporũ cõsideratio plena 701.3. per totum
Vlceribus tibiarum utile 626.18
Vlcerum corporum remedia 383.54.& 326.36.& 529.27.& 531.18.& 532.16.& 533.40.41.& 534.28.& 535.11.& 537.14.& 538.45.& 545.52. 552.42.& 553.21.& 557.48.& 576.55.& inde.& 578.21.& 581. 4.& 583.26.& 590.17.& 592.27.& 593. 20.& 594.11.& 595.37.& 596.20.25.48.& 600.24.& 601.6.50.& 602.7.& 604.6. 20.23.& 605.15.50.53.& 606.37.50.& 607.26.30.54.& 608.18.27.37.& 610. 48.& 611.5.& 612.26.54.& 617.18.& 618.38.& 619.8.5.3.& 620.13.& 621.22. 31.& 622.2.26.& 623.2.& 624.42.51.& 625.30.42.& 627.3.& 629.19.& 630.44. & 631.31.53.56.& 633.55.& 634.21.& 635.12.& 636.13.& 638.4.34.& 642.50. & 643.30.47.& 644.31.36.& 645.20.& 646.22.& 647 23.& 648.26.37.& 649. 9.36.& 650.19.& 652.15.& 652.48.& 653.16.& 657.11.& 689.5.& 689.23.& 701.4.& inde.& 708.18.& 711.52.& 712.

48.717.49.& 719.42.& 721.29.& 431.2. & 732.56.& 733.36. & 736.20. & 737. 33.& 743.9.24. & 750.7.& 753.44.& 7.8.6.11.15.& 760.26.& 766.51.& 767. 25.& 768.19.& 797.36.40.49.54.820. 7.824.33.& 832.49.& 833.10.& 834.19. 32.& 854.18.& 757.45.& 864.54.& 865. 1.& 879.7.& 881.38.& 882.18.45.& 883. 29.& 886.31.& 888.38.41.& 895.3.& 917.19.& 938.18.& 939.16.& 940.54.& 941.21.25.& 944.35

Vlex quid 855.13
Vlisis Palladiũ furripientis effigies 864.2
Vlisis pictura 900.34.& 901.11
Vlisis pileus 905.39
Vlisses simulata insania bouem cum asina iunxit 908.24
Vlisses incantator 726.30
Vlmaria qualiter disponenda sint 429.6
Vlmi arboris consideratio & genera quatuor 395.33.per totum
Vlmus gummiferens 338.43
Vlmi semẽ samara dicitur 3940.5.& 429.2
Vlmi folia qualia 398.18
Vlmus cito germinat 399.7
Vlmi portentum 403.41
Vlmus rigorem seruat & eius usus 413.25
Vlmus quando serenda 429.1.& inde
Vlmus uitibus aptissima 445.42
Vlmorum infirmarum remedium 452.55
Vlmi arboris natura & medic. ex ea 639.32
Vlophonon herba quæ 593.8
Vlpicum allij genus 516.10.14
Vlulæ auis in medicinis usus 778.33
Vmbras spatio consumi signo ostenditur 7.5
Vmbra satis aut nutrix aut nouerca 431.11
Vmbrarum figuræ tres 7.34
Vmbræ leues quarum sint arborum 431.8
Vmbræ arborum quarundã noxiæ ibid.11
Vmbræ gnomonis ratio 32.32.per totum
Vmbræ ubi nullæ die medio ibidem.42
Vmbræ quãdo? & ubi nullæ 143.15.& inde.& 155.32
Vmbræ ubi bis anno 33.12
Vmbræ ubi ad Septentrionem hyeme ęstateque in Austrum 128.13.& inde.& 131. 2.& 143.13.& inde
Vmbra hyænæ canes obmutescunt 199.8
Vmbræ metiendæ ratio 930.55
Vmbrę inferorũ quibus euocantur 974.19
Vmbriæ uua qualis 352.46
Vmbri ouium genus 212.23
Vmbros populos Pelasgi exigunt 54.16
Vmbritius haruspex quis 246.47
Vncialis uua quæ 353.25
Vndulata uestis 211.42.46
Vnedo arbor qualis 314.18
Vnedo, id est, arbutus qualis 630.22
Vnedonis arboris consideratio 380.41
Vnedo cur dicta ibidem.46
Vnedoni folia non decidunt 396.47
Vnguentorum materiæ tractatus 326.36
Vnguentorum consideratio 330.31.& inde
Vnguenti inuẽtor primus ignoratur omnino ibidem
Vnguentum non fuisse Traiano tempore ibidem
Vnguentum Persarum gentis est 330.36
Vnguenta quando primum uisa ibidem.38
Vnguentorum usus in funere ibidem.43
Vnguentum denominatio unde ibid.46
Vnguentum laudatissimum ubi ibidem.49
Vnguentorum genera plura ibidem.53
Vnguenti faciendi duplex ratio 331.10
Vnguentum regale quod 332.28
Vnguenti feces magmata uocari ibid.41
Vnguentum in alabastris seruatur optime ibidem.41.& 927.56
Vnguenta uetustate meliora fiunt 332.44
Vnguentis sol inimicus ibidem
Vnguentorum decoctio ibidem.45
Vnguentorum experimentum ibidem
Vnguentorum luxuria ibidem.54
Vnguentorum exprobratio ibidem. 24.& 53.per totum
Vnguenta propter quid expetuntur ibidem.55
Vnguentorum pretia maxima ibidem.55
Vnguenta quæ gratiora ibidem.333.3.& 423.46
Vnguentis pedes inungi 333.8
Vnguentorum usus etiam in castris ibid.15
Vnguenta exotica Romæ uendi non poterant ibidem.26
Vnguenta in potu addi ibidem.27
Vnguenta quæ terram quæq; crocũ sapiũt 423.46
Vnguium animalium confideratio 367.2
Vngues quid ibidem
Vnguium animalium differentiæ ibidem. per totum
Vngues nundinis nõ resecabãtur 727.31
Vnguium in medicinis usus 735.35.& inde
Vnguiũ morbi remedia 553.46.& 555.21. & 557.49.& 612.12.& 618.50.& 633.54. & 638.9.& 702.24.& 917.21.& 743.8.& 750.24.& 755.15
Vngularum animalium differ. 308.2.per totum
Vngulum, id est, annulus 843.44
Vngulæ quibus sint 307.49.& inde
Vngularum consideratio 308.2.per totũ
Vnicornis bouis descriptio 194.12.34.37
Vnionis gemmæ consid. 233.5.per totum
Vnio unde dictus ibidem.9
Vnionis bonitas in quo ibidem.7
Vniones ubi optimi ibidem.13.& inde
Vnionum usus ibidem.18.& inde
Vnionum luxus notatur ibid.20.& inde
Vniones Cleopatræ ingentis pretij 234.11
Vnionum nomen quando impositum ibidem.51
Voconia pyra 374.48
Vola homini tantum, ex qua & cognomina sumpta 307.45
Volcatius iuris peritus Cesellij præceptor à cane defensus 204.28
Volcatius Poëta Sedigitus 306.30
Volema pyra 374.49
Vologesus Rex Parthorum 136.19
Vologesocerta oppidum ibidem.19
Volua quid 599.38
Volumnius L. consul 25.26
Voluisse magnum magnificũ est prologo.
Voluoces uermes prærodentes pubescẽtes uuas 454.36
Voluptas quando uiuere cœpit uita desijt 348.56
Voluptates publice notantur 920.3.& inde
Volusij L. senectus 174.11
Vomicæ morbi remedia 552.51.& 557.1. & 592.27.& 539.29.& 544.39.& 641.24. & 648.1.& 650.19.& 770.32.& 788.36
Vomitiones à canib. primum monstratæ 769.52
Vomitiones quando excogitatæ & quibus inimicæ 311.51
Vomitionibus crebris utile 541.39
Vomitiones mouentia 527.41.& 529.45. & 532.28.& 539.29.& 552.7.& 553.50. & 580.8.& 591.6.& 608.8
Vomitioni utilia 530.36.& 557.14.596.32
Vomitus utilitas 811.28.& inde
Vomitus causa & quibus accidat 300.40
Vomitũ sistẽtia 544.48.& 545.21.& 546. 34.& 549.48.550.19.& 552.51.& 557.17
Vomitum incitantia 602.32.& 620.46.& 546.45.& 629.40.& 630.35.& 631.21.& 655.12.& 665.25.& 687.41.690.1.& 691. 11.28.& 708.30.& 721.2.& 825.19.& 833.34.& 855.15.& 879.46
Vomitum inhibentia 605.11.& 610.37.& 615.35.& 656.45.& 687.47
Vopiscus Cæsar quid apud censores 423.5
Vopisci qui 158.25
Vortex quid 23.3
Vota suscipientes Parthorum qua herba utuntur 569.5
Votorum quando præcipuus locus 191.55
Votum quod frequentissimum 176.14
Vox quibus insit quibusque non 309.35
Vocis consideratio ibidem. per totum
Vox quibusdam sexto mense inest 310.13
Vocem iuuantia 532.10.20.54.& 544.44. & 589.56
Vocis resonantis mirum 933.33.33
Voci nocentia 559.49
Vocem firmantia 559.49
Voce carentes homines 958.55
Vox quando roboratur exiliorq; fit 310.25
Vox in theatris quo deuoratur ibidem.18
Voci qui dentes necessarij 161.26
Vox omnium diuersa 310.25
Voci contraria 834.19
Voci proficua 601.19.& 606.11.29.& 609. 9.& 694.50.& 833.33.& 888.15.& 889. 44.& 805.2
Vox nos distinguit à feris 310.29
Vox explanatio animi ibidem
Vpupæ auis consideratio 256.10
Vpupæ in medicinis usus 789.9
Vranoscopus piscis 830.36.& 843
Vrbanæ arbores cur dicantur 396.27
Vrbanæ tribus quæ 456.14
Vrbanarum arborum medicinæ lib.23.per totum
Vrbes in deorum tutela 726.18
Vrbium oppugnatio quibus uerbis ibid.8
Vrceolaris herba quæ 592.25
Vrea Cybia quid 841.44
Vredinis malum 489.48
Vredo frigore constat 490.14
Vredo non fit nisi plena luna ibidem.19
Vrenæ pisces 841.44
Vrica satorum uitium & cur accidit 474.42
Vrica uermis 773.35
Vrinæ mira uis in animalibus 203.24
Vrinæ tormina quo tolluntur 535.32
Vrinæ differentiæ ususque in medicina 732.41
Vrinæ augurria circa ualetudinem 733.11
Vrinæ uarij colores quid signent ibidem
Vrinam quæ continent 546.26.& 738.1
Vrina hominum apes medentur 570.25
Vrinari contra solem aut lunam non decet 733.21
Vrina quibus prosit arboribus 454.34
Vrina semina aspergẽda ante satum 475.9
Vrinæ noxia 600.44.& 535.40
Vrinæ profluuia cohibentia 732.10
Vrinam mouentia 527.32.& 528.51.& 529.3.6.& 530.9.34.& 533.23.& 534.8.& 535.3.& 536.36.& 539.40.540.30.42.48. & 541.23.& 543.25.& 545.22.& 546.29. 48.& 547.51.& 548.15.27.& 549.12.& 550.29.& 555.31.& 557.14.31.& 558.15.19. 39.577.3.22.52.& 578.47.& 579.13.38. 46.& 582.27.52.& 583.33.41.54.& 584. 25.& 591.29.& 592.51.& 594.10.& 595.32. & 596.30.& 597.31.43.53.& 598.14.23. 37.& 600.52.& 607.17.33.42.& 608. 41.& 611.1.& 612.53.613.15.31.& 619.37. & 422.15.& 623.45.& 624.10.& 625.48. 628.46.& 629.11.15.22.30.& 630.17.& 631.38.& 632.17.& 635.19.49.& 636. 24.32.49.& 637.37.& 638.39.& 639.51. & 640.6.26.& 641.9.& 643.2.& 644. 27.& 645.26.41.& 646.41.& 648.20.& 650.15.26.54.& 656.45.& 688.43.& 692.52.& 693.21.36.& 694.5.& 700.12. & 706.26.& 707.45.& 710.52.711.18.& 714.18.43.& 719.19.14.& 720.10.& 721.50.& 732.31.& 941.2
Vrinum ouum quod 266.26
Vrion terræ genus 652.51
Vrsinum, id est, syluestre allium 516.43
Vrsorum consideratio 201.50.& inde
Vrsini sine calciatu longo itinere fatiscũt 307.55
Vrsi ne mordeant 882.55
Vrsorum in medicinis usus 750.28.& 751. 10.& 754.4.13.26.35.
Vrsi ubi non sint 216.31.37

Vitiorum partus informes 201.54.& 268. 39.& inde
Vitia ægroti formicarũ ouis sanantur 780. 4.& 198. 16
Vitiorum coitus qualis 201.50.& 268.21
Vitiam parientem rarius uiderunt homines 201.56.& 268.41
Vitiorum somnus grauissimus 202.5
Vitiorum coctas carnes crescere ibidem.13
Viti qua herba sese purgant ibidem.19
Vitio caput inualidissimum ibidem.24
Vitios non gigni in Africa secundũ Plinĩ ibidem.38
Vitiorum cibus qui 272.15
Vitex herbæ consideratio & medicinæ ex ea 590.47. per totum
Vrticæ folia mordacia 398.9
Vrticæ non mordentis medicinæ 591.37
Vrticæ semen ubi optimum ibidem.31
Vrticæ magnitudo mira 573.31
Vrticæ differentiæ ususq; ibidem.32
Vrticæ usus in cibis religiosus ibid.42
Vrticæ oleum 371.24.573.39.& 590.48
Vrticæ anserum pullis mortifera 267.1.3.
Vrticæ piscis in medicinis usus 839.26.& 841.4
Vrticæ piscis consideratio 238.6. & inde
Vri feræ quales 189.19
Vrorum ferarũ in medicinis usus 745.50
Vrorum cornua maxima, ac eorum usus 291.17
Vsuræ excogitatio 849.19
Vsus efficacissimus rerum omniũ magister 83.35
Vsus unde dictus 302.2
Vsæ Apollinis templum memorabile ex ea materia 414.4
Vsta quo anno ædificata ibidem.6
Vuarum differentiæ unde sumptæ 350.4
Vuæ passæ unde dictæ ibidem 19
Vuæ lanatæ ubi ibidem.54
Vuarum uaria nomina ibidem.37.per totum.& 352.35. per totum
Vuarum locus qualis esse debet 355.36
Vua cum sole circumagitur 355.4
Vuæ insignes ibidem.6
Vuæ quæ in uite seruabiles ibidem.10
Vuarum conseruandarum ratio 375.40. 56.& 376.21.& inde
Vuæ ne à uespis tangantur 376.28
Vuarum acini quales 380.51
Vuarum succus qualis 382.7.9
Vuarum cutis ibidem.32
Vuæ uariè quomodo ex eadẽ uite 440.40
Vua sine ligno intus qualiter fiat ibid.50
Vua terræ proxima potentior 443.51
Vuæ ne alicui animali obnoxiæ sint 448. 6
Vuas pubescentes uoluoces prærodunt 454.36
Vuas pubescentes ne uermes rodant ibid.
Vuarũ pressura qualiter fieri debet 495.19
Vuas ne aues tangant 526.37
Vuæ medicinę consideratio 611.20.& inde
Vuæ quibus nocent ibidem
Vuæ saluberrimæ quæ ibidem.35
Vuas galli ne edant ibid.42
Vuarum nuclei medicinæ ibid. 44.& inde
Vutheriace quibus prosit ibid.53
Vuæ passę consideratio & medicinæ ex ea 612.1.& inde.& 553.16
Vua pituitaria quæ 612.29
Vuæ pictura mira 899.39
Vua homini tantum est 297.33
Vuæ faucium remedia 538.6.& 544.49. & 548.32.& 550.40. & 555. 49.& 601.18. & 614.51.& 627.13.& 628.13.& 631.1.10. & 633.52.& 638.18.& 649.9.& 729.53. & 732.12.& 741.12.786.12.& 829.56.& 833.32.& 881.39 & 882.50.& 917.28
Vua piscis & ex ea medic. 839.49.& 841.44
Vulcani festum 472.1
Vulcani Aethiopis filius 145.40
Vulcatij Gurgitis interitus 178.4
Vulnus quibus inflammatur 660.25
Vulnera quando aggrauantur 728.9
Vulnerib. capitis quid medetur 637.43.& 677.11
Vulnera ne inflammentur 656.40
Vulnera quomodo conglutinanda ibid.39
Vulnerum corporum remedia 528.20.& 533.40.& 737.48.& 539.7.& 547.26.& 551.21.& 553.1.14.& 554.46.& 578.18.30. 579.9.& 580.31.43.& 591.40.& 597.10. & 633.56.& 634.15.& 639.38.44.& 652. 55.& 706.34.& 707. 9.& 708.6.35.50. & 710.5.711.22.& 716.17.22.& 720.27. & 733.36.& 766.8.& 767.32.& 610.26. 56.& 655. 14.18.& 656.39.& 663.4. & 664.35.& 667.36.& 692.22.& 700.26.& 856.39.& 879.28.& 882.49. 53.& 886.39.& 895.50.& 916.12
Vulpes quibus inimicæ 273.3.20
Vulpes quales gallos nõ attingant 761.19
Vulpes futura præsagiunt 198.35
Vulpes ubi non sint 216.31
Vulpes marinæ earumq; astus 237.47
Vulpis in medicinis usus 746.54.& 747.44.& 748.26.& 750.16.& 751.7. 44.& 754.42.& 759.53
Vulpes quo cibo necentur 629.27
Vulsini populi pulsati propter statuarum signa 870.23
Vulturum alitum consid. 246.44.per totũ
Vultures ubi nidificant, quorumque nidos nemo attigit ibidem
Vultures biduo præsentiũt futura cadauera ibidem.50
Vultures unguento fugantur 311.30
Vultures siseris semen edunt 530.48
Vultures quo oculos suos sanant 533.47
Vulturum in medicinis usus 752.28.& inde.& 778.38.& 785.32.& 786.4. & 788.46
Vulturnus uentus 20.37.& 21.35.50.52
Vulturnus, id est Eurus uẽtus qualis, & quibus aptus 498.12
Vulua quid 302.4.& inde
Vuluæ mulieris remedia 519.36.& 530.6.& 532.5.14.& 539.44.& 541.32. 40.& 543.5.& 544.39.& 545.25.& 546. 29.37.& 550.4.20.48.& 553.41.& 554. 48.555.56.& 558.18.& 559.37.& 577.2. 43.& 578.23.& 579.34.& 580.54.& 581. 10.& 582.31.55.& 583.17.& 584.39.& 589.33. 590.54.& 591.8.13.& 593.49. & 600.39.& 602.36.& 605.30.& 606. 49.& 617.29.& 618.4.& 619.49.& 620. 1.& 621.7.31.52.& 622.29.& 623.7. & 626.48.& 630.25.& 631.45.& 632.7.18.& 634.6.& 635.21.30.36.& 636.3.12.22.33.51.& 637.38.& 638.10. 20.640.9.27.& 641.22.& 645.41.& 646.6.& 647.25.& 650.39.& 657.20. 30.38.41.& 702.41.47.50 52.& 703.6. 15.19.26.32.33.36.43.& 706.26.& 710.23.& 712.29.& 715.45.& 730.44.& 733.32.734.8.& 737.47.& 738.55.& 741.35.& 758.40.41.49.53.& 759.34.& inde.& 766.53.& 825.9.& 881.40.& 916.15.& 939.25.32.& 941.4
Vxorem perimere ob quid permissum 359. 39.per totum

X

Xanthos gemma 971.22
Xanthus historicus 660.11
Xenocratis statuarij opera 876.54
Xenocrates scriptor 900.8
Xenon pictor 910.55
Xenophili musici felicitas 176.4
Xenophon dux circa agros colendos quid 456.1
Xenophon de sementis tempore 483.45
Xenophontis symposium 876.23
Xerxes quomodo ingentem exercitũ numerat 77.40
Xerxes Hellespontum ponte iunxit, illacq; exercitum duxit 83.19.& inde
Xerxis aduentu platanus mutata in oleam 451.37
Xerxis Darius pater per Bosphorum Thracium duxit exercitum 83.25
Xerxes ingentem hominum numerũ epulo excipit 861.21
Xylina lina 503.37
Xylocinnamomum quid 324.50
Xylobalsamum quid & ubi 328.14
Xylon frutex 503.37
Xiphiæ cometæ genus 14.23
Xiphia piscis qualis 841.42.44
Xiphia piscis naues perforat 823.18
Xyphion herba qualis 676.39.43.& 692.49.& 694.51.& 695.46
Xyphij herbæ medicinæ 703.15
Xyris syluestris 580.15
Xystios gemma 965.54

Z

Zachalias historicus 971.15
Zancles quis 296.28
Zarmocenidas magus 782.17
Zamiæ quid 400.26
Zaratus magus 782.15
Zathenes gemma 973.17
Zea genus frumenti ubi prouenit 465.45. & inde.& 467.10.& 669.47.& 670.4
Zea frumẽti genus, & ex ea medic. 604.16
Zeólapos unde 465.50
Zelotypis quid agendum 828.2
Zenodorus statuarius quando 871.44
Zenonis statua 878.10
Zenonis libris Carneades respõsurus helleborum sumpsit 665.28
Zephyria oua quæ 267.26
Zephyrus uentus qualis, quãdo & quibus aptus 498.6
Zephyro flante quæ agenda ibidem
Zephyrus uentus 20.40
Zeros gemma 967.7
Zeti simulacrum 924.6
Zeugitæ arundines 408.9
Zeus piscis 226.33
Zeuxis statuarius 872.40
Zeuxidis pictoris cum Parrhasio certamen 899.38.& inde
Zeuxidis opera mira ibidem. & inde
Zeuxis pictor quando ibidem.9.17.& inde
Zeuxis tabulam pingens quinque nudas uirgines ante se habuit ibid.32.& inde
Zygia aceris arboris genus 394.54
Zingiber aroma 315.56
Zythum potus genus 609.35
Zizipha arbor 373.34
Zizipha corona 567.22
Zmilaces gemma 973.20
Zmilus architectus 932.14
Zodiacus circulus qualis 2.14
Zodiaci descriptio 10.11.& inde
Zœlicum linum 503.9
Zona Orionis quando oritur 489.22
Zonarum quinq; terræ cõsideratio 30.27
Zoophthalmos herba 679.53
Zopyros herba 651.4
Zopyrus sculptor 863.55
Zopissa picis genus & ex ea medicinæ 638.28
Zopissa resinæ genus 393.29
Zoroastres risit quo natus est die 161.40
Zoroastri cerebrum palpitabat ibidem
Zoroastris præceptor 781.56
Zoroastres quo tempore floruit ibid.10
Zoroastrem annis uiginti in desertis caseo uixisse 306.20
Zoroastres magicæ uanitatis inuentor 781.56
Zoroastris libri 788.7.& inde
Zoroastres de tẽpore seminãdi qd 480.46
Zoronistios gemma 973.21
Zoster morbus 698.36
Zostera quid 347.10
Zura paliuri semen 647.54

PRIORIS ELENCHI FINIS.

43.717.49.&719.42.& 721.29.& 431.2. & 732.56.& 733.36. & 736.20. & 737. 33.& 743.9.24 & 750.7.& 753.44.& 7.8.6.11.15.& 760.26.& 766.51.& 767. 25.& 768.19.& 797.36.40.49.54.820. 7.824.33.& 832.49.& 833.10.& 834.19. 32.& 854.18.& 757.45.& 864.54.& 865. 1.& 879.7.& 881.38.& 882.18.45.& 883. 29.& 886.31.& 888.38.41.& 895.3.& 917.19.& 938.18.& 939.16.& 940.54.& 941.21.25.& 944.35

Vlex quid 855.13
Vlisis Palladiũ furripientis effigies 864.2
Vlisis pictura 900.34.& 901.11
Vlisis pileus 905.39
Vlisses simulata insania bouem cum asina iunxit 908.24
Vlisses incantator 726.30
Vlmaria qualiter disponenda sint 429.6
Vlmi arboris consideratio & genera quatuor 395.33.per totum
Vlmus gummiferens 338.43
Vlmi semẽ samara dicitur 3940.5.&429.2
Vlmi folia qualia 398.18
Vlmus cito germinat 399.7
Vlmi portentum 403.41
Vlmus rigorem seruat & eius usus 413.25
Vlmus quando serenda 429.1.& inde
Vlmus uitibus aptissima 445.42
Vlmorum infirmarum remedium 452.55
Vlmi arboris natura & medic.ex ea 639.32
Vlophonon herba quæ 593.8
Vlpicum allij genus 516.10.14
Vlulæ auis in medicinis usus 778.33
Vmbras spatio consumi signo ostenditur 7.5
Vmbra satis aut nutrix aut nouerca 431.11
Vmbrarum figuræ tres 7.34
Vmbræ leues quarum sint arborum 431.8
Vmbræ arborum quarundã noxiæ ibid.11
Vmbræ gnomonis ratio 32.32.per totum
Vmbræ ubi nullæ die medio ibidem.42
Vmbræ quãdo? & ubi nullæ 143.15.& inde.& 155.32
Vmbræ ubi bis anno 33.12
Vmbræ ubi ad Septentrionem hyeme ęstateque in Austrum 128.13.& inde.& 131.2.& 143.13.& inde
Vmbra hyænæ canes obmutescunt 199.8
Vmbræ metiendæ ratio 930.55
Vmbrę inferorũ quibus euocantur 974.19
Vmbriæ uua qualis 352.46
Vmbri ouium genus 212.23
Vmbros populos Pelasgi exigunt 54.16
Vmbritius haruspex quis 246.47
Vncialis uua quæ 353.25
Vndulata uestis 251.42.46
Vnedo arbor qualis 314.18
Vnedo,id est,arbutus qualis 630.22
Vnedonis arboris consideratio 380.41
Vnedo cur dicta ibidem.46
Vnedoni folia non decidunt 396.47
Vnguentorum materiæ tractatus 326.36
Vnguentorum consideratio 330.31.& inde
Vnguenti inuẽtor primus ignoratur omnino ibidem
Vnguentum non fuisse Traiano tempore ibidem
Vnguentum Persarum gentis est 330.36
Vnguenta quando primum uisa ibidem.38
Vnguentorum usus in funere ibidem.43
Vnguentum denominatio unde ibid.46
Vnguentum laudatissimum ubi ibidem.49
Vnguentorum genera plura ibidem.53
Vnguenti faciendi duplex ratio 331.10
Vnguentum regale quod 332.28
Vnguenti feces magmata uocari ibid.41
Vnguentum in alabastris seruatur optime ibidem.41.& 927.56
Vnguenta uetustate meliora fiunt 332.44
Vnguentis sol inimicus ibidem
Vnguentorum decoctio ibidem.45
Vnguentorum experimentum ibidem
Vnguentorum luxuria ibidem.54
Vnguentorum exprobratio ibidem.24.& 53.per totum
Vnguenta propter quid expetuntur ibidem.55
Vnguentorum pretia maxima ibidem.55
Vnguenta quæ gratiora ibidem.333.3.& 423.46
Vnguentis pedes inungi 333.8
Vnguentorum usus etiam in castris ibid.15
Vnguenta exotica Romæ uendi non poterant ibidem.26
Vnguenta in potu addi ibidem.27
Vnguenta quæ terram quæq; crocũ sapiũt 423.46
Vnguium animalium consideratio 367.2
Vngues quid ibidem
Vnguium animalium differentiæ ibidem. per totum
Vngues nundinis nõ resecabãtur 727.31
Vnguium in medicinis usus 735.35.& inde
Vnguiũ morbi remedia 553.46.& 555.21. & 557.49.& 612.12.& 618.50.& 633.54. & 638.9.& 702.24.& 917.21.& 743.8.& 750.24.& 755.15
Vngularum animalium differ. 308.2.per totum
Vngulum,id est,annulus 843.44
Vngulæ quibus sint 307.49.& inde
Vngularum consideratio 308.2.per totũ
Vnicornis bouis descriptio 194.12.34.37
Vnionis gemmæ consid. 233.5.per totum
Vnio unde dictus ibidem.9
Vnionis bonitas in quo ibidem.7
Vniones ubi optimi ibidem.13.& inde
Vnionum usus ibidem.18.& inde
Vnionum luxus notatur ibid.20.& inde
Vniones Cleopatræ ingentis pretij 234.11
Vnionum nomen quando impositum ibidem.51
Voconia pyra 374.48
Vola homini tantum, ex qua & cognomina sumpta 307.45
Volcatius iuris peritus Cesellij præceptor à cane defensus 204.28
Volcatius Poëta Sedigitus 306.30
Volema pyra 374.49
Vologesus Rex Parthorum 136.19
Vologesocerta oppidum ibidem.19
Volua quid 599.38
Volumnius L.consul 25.26
Voluisse magnum magnificũ est prologo.
Voluoces uermes prærodentes pubescẽtes uuas 454.36
Voluptas quando uiuere cœpit uita desijt 348.56
Voluptates publice notantur 920.3.& inde
Volusij L.senectus 174.11
Vomicæ morbi remedia 552.51.& 557.1. & 592.27.& 539.29.& 544.39.& 641.24. & 648.1.& 650.19.& 770.32.& 788.36
Vomitiones à canib. primum monstratæ 769.52
Vomitiones quando excogitatæ & quibus inimicæ 311.51
Vomitionibus crebris utile 541.39
Vomitiones mouentia 527.41.& 529.45. & 532.28.& 539.29.& 552.7.& 553.50. & 580.8.& 591.6.& 608.8
Vomitioni utilia 530.36.& 557.14.596.32
Vomitus utilitas 811.28.& inde
Vomitus causa & quibus accidat 300.40
Vomitũ sistẽtia 544.48.& 545.21.& 546. 34.& 549.48.550.19.& 552.51.& 557.17
Vomitum incitantia 602.32.& 620.46.& 546.45.& 629.40.& 630.35.& 631.21.& 655.12.& 665.25.& 687.41.690.1.& 691. 11.28.& 708.30.& 721.2.& 825.19.& 833.54.& 855.15.& 879.46
Vomitum inhibentia 605.11.& 610.37.& 615.35.& 656.45.& 687.47
Vopiscus Cæsar quid apud censores 423.5
Vopisci qui 158.25
Vortex quid 23.3
Vota suscipientes Parthorum qua herba utuntur 569.5
Votorum quando præcipuus locus 191.55
Votum quod frequentissimum 176.14
Vox quibus insit quibusque non 309.35
Vocis consideratio ibidem.per totum
Vox quibusdam sexto mense inest 312.13
Vocem iuuantia 532.10.20.54.& 544.44. &589.56
Vocis resonantis mirum 933.33.33
Voci nocentia 533.49
Vocem firmantia 533.44
Voce carentes homines 533.55
Vox quando roboratur exiliorq; fit 312.35
Vox in theatris quo deuoratur ibidem.18
Voci qui dentes necessarij 161.26
Vox omnium diuersa 310.25
Voci contraria 834.39
Voci proficua 601.19.& 606.11.29.& 609.& 694.50.& 833.33.& 888.15.& 889. 44.& 805.2
Vox nos distinguit à feris 310.29
Vox explanatio animi ibidem
Vpupæ auis consideratio 256.10
Vpupæ in medicinis usus 783.9
Vranoscopus piscis 830.36.& 841.3
Vrbanæ arbores cur dicantur 396.27
Vrbanæ tribus quæ 456.54
Vrbanarum arborum medicinæ lib.23.per totum
Vrbes in deorum tutela 726.13
Vrbium oppugnatio quibus uerbis ibid.5
Vrceolaris herba quæ 592.25
Vrea Cybia quid 841.44
Vredinis malum 489.43
Vredo frigore constat 490.14
Vredo non fit nisi plena luna ibidem.19
Vrenæ pisces 841.44
Vrica satorum uitium & cur accidit 474.42
Vrica uermis 773.36
Vrinæ mira uis in animalibus 203.24
Vrinæ tormina quo tolluntur 536.32
Vrinæ differentiæ ususque in medicinis 732.41
Vrinæ auguria circa ualetudinem 733.11
Vrinæ uarij colores quid signent ibidem
Vrinam quæ continent 546.26.& 738.1
Vrina hominum apes medentur 570.25
Vrinari contra solem aut lunam non decet 733.21
Vrina quibus prosit arboribus 454.34
Vrina semina aspergẽda ante satum 475.9
Vrinæ noxia 600.44.& 635.42
Vrinæ profluuia cohibentia 732.29
Vrinam mouentia 527.32.& 528.51.& 529.3.6.& 530.9.34.& 533.23.& 534.8.& 535.3.& 536.36.& 539.40.540.30.42.48. & 541.23.& 543.25.& 545.22.& 546.29. 48.& 547.51.& 548.15.27.& 549.12.& 550.29.& 555.31.& 557.14.31.& 558.15.19. 39.577.3.22.52.& 578.47.& 579.13.38. 46.& 582.27.52.& 583.33.41.54.& 584. 25.& 591.29.& 592.51.& 594.10.& 595.31. & 596.30.& 597.31.43.53.& 598.14.33. 37.& 600.52.& 607.17.33.42.& 608. 41.& 611.1.& 512.53.613.15.31.& 619.37. & 422.15.& 623.45.& 624.10.& 625.48. 628.46.& 629.11.15.22.30.& 630.17.& 631.38.& 632.17.& 635.19.49.& 636. 24.32.49.& 637.37.& 638.39.& 639.51. & 640.6.26.& 641.9.& 643.2.& 644. 27.& 645.26.41.& 646.41.& 648.20.& 650.15.26.54.& 656.45.& 688.43.& 692.52.& 693.21.36.& 694.5.& 700.11. & 706.26.& 707.45.& 710.52.711.18.& 714.18.43.& 719.19.14.& 720.10.& 721.50.& 732.31.& 941.2
Vrinum ouum quod 266.26
Vrion terræ genus 652.51
Vrsinum,id est,sylueſtre allium 516.43
Vrsorum consideratio 201.50.& inde
Vrsini sine calciatu longo itinere fatiscũt 307.55
Vrsi ne mordeant 882.55
Vrsorum in medicinis usus 750.28.& 751. 10.& 754.4.13.26.35.
Vrsi ubi non sint 216.31.37

Vtſorum partus informes 201.54.& 268.39.& inde
Vtſ ægroti formicarũ ouis ſanantur 780.4.& 198.16
Vtſorum coitus qualis 201.50.& 268.21
Vtiam parientem rarius uiderunt homines 201.56.& 268.41
Vtſorum ſomnus grauiſsimus 202.5
Vtſorum coctas carnes creſcere ibidem.13
Vtſ qua herba ſeſe purgant ibidem.19
Vtſo caput inualidiſsimum ibidem.24
Vtſos non gigni in Africa ſecundũ Pliniũ ibidem.38
Vtſorum cibus qui 272.15
Vticæ herbæ conſideratio & medicinæ ex ea 590.47. per totum
Vrticæ folia mordacia 398.9
Vrticæ non mordentis medicinæ 591.37
Vrticæ ſemen ubi optimum ibidem.31
Vrticæ magnitudo mira 573.31
Vrticæ differentiæ uſuſq; ibidem.32
Vrticæ uſus in cibis religioſus ibid.42
Vrticæ oleum 371.24.573.39.& 590.48
Vrticæ anſerum pullis mortifera 267.1.3.
Vrticæ piſcis in medicinis uſus 839.26.& 841.4
Vrticæ piſcis conſideratio 238.6.& inde
Vri feræ quales 189.19
Vrorum ferarũ in medicinis uſus 745.50
Vrorum cornua maxima, ac eorum uſus 191.17
Vſtræ excogitatio 849.19
Vſus efficacisimus rerum omniũ magiſter 583.35
Vtus unde dictus 302.2
Vtæ Apollinis templum memorabile ex ea materia 414.4
Vta quo anno ædificata ibidem.6
Vtarum differentiæ unde ſumptæ 350.4
Vtæ paſſæ unde dictæ ibidem.19
Vtæ ſanatæ ubi ibidem.54
Vtarum uaria nomina ibidem.37.per totum.& 352.35. per totum
Vtarum locus qualis eſſe debet 355.36
Vta cum ſole circumagitur 355.4
Vtæ inſignes ibidem.6
Vtæ quæ in uite ſeruabiles ibidem.10
Vtarum conſeruandarum ratio 375.40.56.& 376.21.& inde
Vtæ ne à ueſpis tangantur 376.28
Vtarum acini quales 380.51
Vtarum ſuccus qualis 382.7.9
Vtarum cutis ibidem.32
Vtæ uariè quomodo ex eadẽ uite 440.40
Vta ſine ligno intus qualiter fiat ibid.50
Vta terræ proxima potentior 443.51
Vtæ ne alicui animali obnoxiæ ſint 448.6
Vuas pubeſcentes uoluoces prærodunt 454.36
Vuas pubeſcentes ne uermes rodant ibid.
Vuarũ preſſura qualiter fieri debet 495.19
Vuas ne aues tangant 526.37
Vuæ medicinę conſideratio 611.20.& inde
Vuæ quibus nocent ibidem
Vuæ ſaluberrimæ quæ ibidem.35
Vuas galli ne edant ibid.42
Vuarum nuclei medicinæ ibid. 44.& inde
Vutheriace quibus proſit ibid.53
Vuæ paſſę conſideratio & medicinæ ex ea 612.1.& inde.& 553.16
Vua pituitaria quæ 612.29
Vuæ pictura mira 899.39
Vua homini tantum eſt 297.33
Vuæ faucium remedia 538.6.& 544.49.& 548.32.& 550.40.& 555.49.& 601.18.& 614.51.& 627.13.& 628.13.& 631.1.10.& 633.52.& 638.18.& 649.9.& 729.53.& 732.12.& 741.12.786.12.& 829.56.& 833.32.& 881.39 & 882.50.& 917.28
Vua piſcis & ex ea medic. 839.49.& 841.44
Vulcani feſtum 472.1
Vulcani Aethiopis filius 145.40
Vulcatij Gurgitis interitus 178.4
Vulnus quibus inflammatur 660.25
Vulnera quando aggrauantur 728.9
Vulnerib. capitis quid medetur 637.43.& 677.11
Vulnera ne inflammentur 656.40
Vulnera quomodo conglutinanda ibid.39
Vulnerum corporum remedia 528.20.& 533.40.& 737.48.& 539.7.& 547.26.& 551.21.& 553.1.14.& 554.46.& 578.18.30.579.9.& 580.31.43.& 591.40.& 597.10.& 633.56.& 634.15.& 639.38.44.& 652.55.& 706.34.& 707.9.& 708.6.35.50.& 710.5.711.22.& 716.17.22.& 720.27.& 733.36.& 766.8.& 767.32.& 610.26.56.& 655.14.18.& 656.39.& 663.4.& 664.35.& 667.36.& 692.22.& 700.26.& 856.39.& 879.28.& 882.49.53.& 886.39.& 895.50.& 916.12
Vulpes quibus inimicæ 273.3.20
Vulpes quales gallos nõ attingant 761.19
Vulpes futura præſagiunt 198.35
Vulpes ubi non ſint 216.31
Vulpes marinæ earumq; aſtus 237.47
Vulpis in medicinis uſus 746.54.& 747.44.& 748.26.& 750.16.& 751.7.44.& 754.42.& 759.53
Vulpes quo cibo necentur 629.27
Vulſini populi pulſati propter ſtatuarum ſigna 870.23
Vulturum alitum conſid. 246.44.per totũ
Vultures ubi nidificant, quorumque nidos nemo attigit ibidem
Vultures biduo præſentiũt futura cadauera ibidem.50
Vultures unguento fugantur 311.30
Vultures ſiſeris ſemen edunt 530.48
Vultures quo oculos ſuos ſanant 533.47
Vulturum in medicinis uſus 752.28.& inde.& 778.38.& 785.32.& 786.4.& 788.46
Vulturnus uentus 20.37.& 21.35.50.52
Vulturnus, id eſt Eurus uẽtus qualis, & quibus aptus 498.12
Vulua quid 302.4.& inde
Vuluæ mulieris remedia 519.36.& 530.6.& 532.5.14.& 539.44.& 541.32.40.& 543.5.& 544.39.& 545.25.& 546.29.37.& 550.4.20.48.& 553.41.& 554.48.555.56.& 558.18.& 559.37.& 577.2.43.& 578.23.& 579.34.& 580.54.& 581.10.& 582.31.55.& 583.17.& 584.39.& 589.33.590.54.& 591.8.13.& 593.49.& 600.39.& 602.36.& 605.30.& 606.49.& 617.29.& 618.4.& 619.49.& 620.1.& 621.7.31.52.& 622.29.& 623.7.& 626.48.& 630.25.& 631.45.& 632.7.18.& 634.6.& 635.21.30.36.& 636.3.12.22.33.51.& 637.38.& 638.10.20.640.9.27.& 641.22.& 645.41.& 646.6.& 647.25.& 650.39.& 657.20.30.38.41.& 702.41.47.50 52.& 703.6.15.19.26.32.33.36.43.!& 706.26.& 710.23.& 712.29.& 715.45.& 730.44.& 733.32.734.8.& 737.47.& 738.55.& 741.35.& 758.40.41.49.53.& 759.34.& inde.& 766.53.& 825.9.& 881.40.& 916.15.& 939.25.32.& 941.4
Vxorem perimere ob quid permiſſum 359.39.per totum

X

Xanthos gemma 971.22
Xanthus hiſtoricus 660.11
Xenocratis ſtatuarij opera 876.54
Xenocrates ſcriptor 900.8
Xenon pictor 910.55
Xenophili muſici felicitas 176.4
Xenophon dux circa agros colendos quid 456.1
Xenophon de ſementis tempore 483.45
Xenophontis ſympoſium 876.23
Xerxes quomodo ingentem exercitũ numerat 77.40
Xerxes Helleſpontum ponte iunxit, illacq; exercitum duxit 83.19.& inde
Xerxis aduentu platanus mutata in oleam 451.37
Xerxis Darius pater per Boſphorum Thracium duxit exercitum 83.25
Xerxes ingentem hominum numerũ epulo excipit 861.21
Xylina lina 503.37
Xylocinnamomum quid 324.50
Xylobalſamum quid & ubi 328.14
Xylon frutex 503.37
Xiphiæ cometæ genus 14.23
Xiphia piſcis qualis 841.42.44
Xiphia piſcis naues perforat 823.18
Xyphion herba qualis 676.39.43.& 692.49.& 694.51.& 695.46
Xyphij herbæ medicinæ 703.15
Xyris ſylueſtris 580.15
Xyſtios gemma 965.54

Z

Zachalias hiſtoricus 971.15
Zancles quis 296.28
Zarmocenidas magus 782.17
Zamiæ quid 400.26
Zaratus magus 782.15
Zathenes gemma 973.17
Zea genus frumenti ubi prouenit 465.45.& inde.& 467.10.& 669.47.& 670.4
Zea frumẽti genus, & ex ea medic. 604.16
Zeolagos unde 465.50
Zelotypis quid agendum 828.2
Zenodorus ſtatuarius quando 871.44
Zenonis ſtatua 878.10
Zenonis libris Carneades reſpõſurus helleborum ſumpſit 665.28
Zephyria oua quæ 267.26
Zephyrus uentus qualis, quãdo & quibus aptus 498.6
Zephyro flante quæ agenda ibidem
Zephyrus uentus 20.40
Zeros gemma 967.7
Zeti ſimulacrum 924.6
Zeugitæ arundines 408.9
Zeus piſcis 226.33
Zeuxis ſtatuarius 872.40
Zeuxidis pictoris cum Parrhaſio certamen 899.38.& inde
Zeuxidis opera mira ibidem.& inde
Zeuxis pictor quando ibidem.9.17.& inde
Zeuxis tabulam pingens quinque nudas uirgines ante ſe habuit ibid.32.& inde
Zygia aceris arboris genus 394.54
Zingiber aroma 315.56
Zythum potus genus 609.35
Zizipha arbor 373.34
Zizipha corona 567.22
Zmilaces gemma 973.20
Zmilus architectus 932.14
Zodiacus circulus qualis 2.14
Zodiaci deſcriptio 10.11.& inde
Zœlicum linum 503.9
Zona Orionis quando oritur 489.22
Zonarum quinq; terræ cõſideratio 30.27
Zoophthalmos herba 679.53
Zopyros herba 651.4
Zopyrus ſculptor 863.55
Zopiſſa picis genus & ex ea medicinæ 638.28
Zopiſſa reſinæ genus 393.29
Zoroaſtres riſit quo natus eſt die 161.40
Zoroaſtri cerebrum palpitabat ibidem
Zoroaſtris præceptor 781.56
Zoroaſtres quo tempore floruit ibid.10
Zoroaſtrem annis uiginti in deſertis caſeo uixiſſe 306.20
Zoroaſtres magicæ uanitatis inuentor 781.56
Zoroaſtris libri 788.7.& inde
Zoroaſtres de tẽpore ſeminãdi qd 480.46
Zoroniſios gemma 973.21
Zoſter morbus 698.36
Zoſtera quid 347.10
Zura paliuri ſemen 647.54

PRIORIS ELENCHI FINIS.

INDICIS PLINIANI PARS SECVNDA

GEOGRAPHICA CONTINENS.

ABa mons 105.53
Abala opp. 144.35
Abal' insula 953.1
Abalites sin' 143.41
Abali populi 128.56
Abantias oppidum 81.18
Abaortæ populi 129.27
Abarimon regio 153.9
Abdera Hispaniæ op. 47.32
Abdera insula 82.54
Abdera Thraciæ op. 75.35
Abderæ mirum 671.26
Abeatæ populi 74.9
Abellinates populi 62.24
Abellinum opp. 56.14
Abesamis op. 140.32
Abeste oppidum 131.46
Abydos oppidum 78.41.& 115.13
Abydus oppidum Memnonis regia 101.42
Abydi lapis colitur 20.2
Abila mons Africæ 46.42r& 94.38
Abilla oppidum 104.27
Abysontes populi 67.46
Abobrica op. 90.10
Aboccis op. 144.53
Abolani populi 57.9
Aborienſe op. 96.23
Aborigenes in Latio 55.13
Abrettini po. 112.11
Abrincatui populi 89.10
Abrotonum op. 96.9
Absarum fluuius & castellum 118.50.& 121.5.& 121.41
Absilæ genus 119.16
Absyrtides insulę 70.16
Absyrtium insula 68.22
Absytris 135.40
Abziritanum op. 96.29
Abzoæ po. 123.5
Acalandrum flumen 61.19
Acamas promontorium 113.16
Acamantis insula 113.18
Acanthon mons 71.47
Acanthus oppidum 76.50.& 109.12.& 814.21
Acanthus insula 116.49
Acapetæ populi 120.19
Acarnania mersa 37.17
Acarnania regio 71.18.30
Acarne op. 76.4
Achitæ populi 140.49
Accisi populi 120.26
Accitana colonia 50.28
Ace oppidum 104.26
Acedici populi 63.2
Acelum oppidum 66.40
Acerani populi 56.15
Acerræ oppidum 64.9
Aceruetis oppidum 77.51
Acesinus fluu. 84.54.& 128.32
Acesinus fluuius gemmifer 976.3
Acestei populi 60.12
Achæi populi 75.18.& 119.34.& 126.51
Achæorum portus 84.45.& 841.45
Achæorum statio 78.44
Achaia libertate donata à Domitio Nerone 74.10
Achaia mersa 37.17
Achaiæ asini quales 207.45
Achaiæ descriptio 72.41
Achais op. 124.46
Achana fluuius 139.49
Acharitanum op. 96.29
Achates fluuius gēmaq; 967.14
Acheoli fluuij gemma 970.25
Achelous fluuius 36.18
Acheron Italiæ fluuius 57.40.& & 71.14
Acherontini po. 57.40
Acherusia Italiæ palus 56.4
Acherusia fluuius 71.14
Acherusia specus 117.39
Achillea insula 114.25
Achilleon oppidum 112.25
Achilleos Dromos 84.48
Achillis insula ibid.45. 86.38
Achillis insulā nulla auis transuolat 255.8
Achillis tumulus 84.45.& 112.26
Achisarmi op. 146.31
Achne insula 113.49
Achoali op. 141.21
Acidula aqua qualis 42.10
Acienses po. 57.9
Acila emporium 140.32
Acimbro oppidum 48.41
Acina op. 145.19
Acis insula 81.32
Aciris fluuius 61. 17
Acitauones po. 67.48
Aciton insula 82.18
Acmodes insula 88.24
Acmonenses po. 109.35
Acolitanum op. 96.29
Acone portus 117.39
Aconitum uenenum ubi ibid.
Acontius mons 74.47
Acrabathena op. 103.29.
Acra Iapygia promontorium 61.41
Acrauisci populi 69.38
Acre oppidum 85.31
Acrenses populi 60.12
Acria op. 48.10
Acritas promontorium 73.9
Acroceraunium promontoriū 61.13. & 70.2
Acroceraunij montes ubi prologo 69.15. &70.50
Acrocorinthus, id est, Corinthi arx 72.32
Acrotadus insula 132.48
Acrothon oppidum ubi 76. 46
Actania insula 87.30
Acte, id est, Attica 74.21
Actium colonia 71.20
Actrida op. 141.35
Adæ oppidum 111.47
Adana op. 107.23
Addua fluuius 41.4.& 64.48. & 66.56
Adesa op. 108.43
Adiabaræ po. 146.4
Adiabene regio 102.45. &121.2.23.& 125.34
Adiabeni populi 124.3.& 137.14
Adilisius mons 74.47
Adipson locus 142.40
Adirmachidæ po. 97.56
Adynis fluuius 105.2
Adramyteos op. 111. 55.& 331.2
Adrastia opp. 115.17
Adrianus ager 63.21.41
Adria colonia ibidem.22
Adriaticum mare 65. 12. & 53.26
Adriatici maris insulæ 70.6
Adriaticum mare quantum à Propontide distet 78.20
Adrumentum opp. 95. 42.& 148.38
Adulitarum op. 143.38
Aduliton oppidum ibid.27
Adunicates populi 52.3
Aea oppidum 119.4
Aeant sinus 142.20
Aeantium op. 112.28
Aeantion promontoriū 76.1
Aeas fluuius 69.11
Aecani populi 63.28
Aedepsum op. 81.10
Aegæ op. 76. 15.& 107. 16.& 111.42
Aegeæ insulæ 114.14
Aegetini 62.34
Aegeum mare quod 78.54
Aegeum mare unde dictū ibid.
Aegialus mons 74.34
Aegialia insula 79.32
Aegialios, id est, Achaia 72.42
Aegida op. 66.34
Aeginium op. 76.16
Aegyla insula 80.7
Aegilodes sinus 73.21
Aegilos insula 58.42
Aegimori insulæ 98.29
Aegina insula 80.2
Aegineticum æs 866.30
Aegion op. 72.46
Aegipani po. 146.39.& 147.20
Aegypanum ferarum lasciuia 93.4.& 98.48.& 99.6
Aegyptus rubro mari depressior 142.31
Aegypti Pyramides 930.2.& inde
Aegyptus nō cernit Septētriones 31.30
Aegyptus nō quatitur terremotu 34.56
Aegypti pars quondā mare fuit 36.19
Aegypti alumen 916.34
Aegypti Labyrinthus 931.20.38
Aegypti electrum 953.10
Aegypti smaragdi quales 957. 1.13
Aegypti Opalus 959.44
Aegyptus nō sentit Austros 21.9
Aegyptus fulminibus infestatur 23.17
Aegypti descriptio 99. 19. & inde
Aegypti mēsura ac termini ibidem.1. & inde
Aegyptus cur insula credita, ibidem.23
Aegyptus Delta cur dicta ibidem.26
Aegyptus in nomos, id est, in prefecturas diuiditur ibid.30
Aegypti ditionis terminus 101. 23
Aegypti mensura ibid.& inde
Aegypti oppida quot ibid.36
Aegypti nauigatio ibidem
Aegypti antiquitas ibidem
Aegypti ad Indiam nauigatio 133.14
Aegyptiū mare triplex 142.35
Aegypti fœtui profugi quale oppidum ædificarunt 143.27
Aegypti ad rubrum mare iter 142.34
Reliqua quære parte prima.
Aegira insula 114.49
Aegyra oppidum 72.47
Aegos fluuius 25.50.& 78.36
Aegostenienses po. 74.25
Aegussa insula 60.24
Aelana oppidum 141.10
Aelaniticus sinus ibidem.10. & 142.20
Aelius Gallus solus Romanis arma intulit 141.42
Aemathia eadē quę Macedonia 76.11
Aeminius fluuius 52.38
Aemona colonia 66.24.& 69.31
Aemonia op. Norici 69.32
Aemoniæ mutata nomina 753
Aenare insula 11439
Aenaria insula 58.50.& 804. 7.& 404.53
Aenienses populi 7135
Aeneipolis op. 118
Aennum op. 141.44
Aeneos op. 77.41
Aeolia insula ardens 4333
Aeolus Rex quando & ubi regnauit 60.30.39
Aeolus cur Rex uentorum ibidem.41
Aeolis regio 108.55& 111.39
Aeolij populi in Cappadocia 118.7
Aeolidis finis 112.6
Aeoliæ insulæ septem 60.28
Aeoliæ sulphure abundāt 916.6
Aeoliæ insulę unde dictæ 60. 28
Aeolium locus 78.45
Aequesilici po. 52.7.
Aequiculani po. 62.47
Aeria oppidum 52.11
Aeria insula 82.53
Aeria, id est, Creta insula 80.13
Aesolani populi 57.9
Aesopus amnis 115.17
Aesculapij delubrum 7338
Aesculapij fons Athenis 41.14
Asima oppidum 77.32
Aesis fluuius 63.45
Aesulani populi 56.15
Aethalia insula 58.45.& 114.25
Aetheria gens 145.39
Aethiope insula 114.49
Aethiopes Atabuli ubi 146.3
Aethiopes quales 32.53
Aethiopes Hesperij 147.49
Aethiopes minio tinguntur 858.5
Aethiopes Daratitæ 5535
Aethiopes Perosi 95.25. & 98. 39
Aethiopes Arrotherę 143.32
Aethiopum Meroë caput 32.52
Aethiopes Tarolei 98.45
Aethiopum gentis descriptio 98.35
Aethiopum primi qui 146.29
Aethiopes miraculo habitorum primum uisi sunt 15.30
Aethiopum emporium 143.29
Aethiopia unde dicta 145.39
Aethiopia quandiu clara ibidem
Aethiopiæ mensura 145.6.& inde
Aethiopiæ diuersa nomina 145. 39
Aethiopię monstra ibidem.& inde
Aethiopiæ harena 926.33
Aethiopia Aegyptiorum armis attrita 146.2
Aethiopiæ magnes 937.25
Aethiopiæ magnitudo 147.4
Aethiopiæ situs 146.50
Aethiopiæ duæ 98.43
Aethiopici maris insulæ plures 99.30
Aethiopici smaragdi 957. 40

Reliqua

Reliqua quære parte prima.
Aetoliæ populi, oppida fluuijq; 71.34
Aethria insula 82.53
Aethræa insula 113.46
Aethusa insula 60.24
Aetnæ montis descriptio 59. 48
Aetnæ montis incendium 42. 44.& 43.9
Aetnenses populi 60.11
Aex scopulus 78.55
Africæ propriæ descriptio 95. 25.per totum
Africa quæ proprie dicitur 95. 25.46
Africa tertia orbis pars 46.26
Africa ubi ibidem.28
Africa & Libya eadem 92.5
Africa quibus animalibus careat 216.36
Africa paucorum sinuum 93. 10
Africæ nomina ineffabilia ibidem.13
Africa ubi fertilis 92.54
Africa quota terræ pars 46.26. & inde
Africæ gentes castella inhabitãt 92.14
Africæ qui uenti sereni nubiliq; 22.7
Africæ propriæ mẽsura 95.40
Africæ serpentes feræque ibidem.55
Africæ proprię quot populi, Coloniæ, oppida 96.19
Africam circa insulæ 98.15. per totum
Africæ alumen 916.33
Africæ solitudines ubi 98.39
Africæ totius mensura 149.2
Africæ parietes ex terra 914.11
Africæ noctes æstate roscidæ 26.43
Africæ descriptio 92.6.& sequentibus 8.cap.
Reliqua quære parte prima.
Agagammatæ populi 120.20
Agamede oppidum 114.53
Agandei po. 120.33
Aganippe fons 74.46
Aganzua op. 86.49
Agathus portus 62.9
Agatha op. 51.37
Agathynum op. 60.8
Agathyrsi po. 85.44
Agathusa insula 82.12
Agasturi populi 141.32
Agedi populi 120.25
Agasinates po. 89.32
Agylla op. 54.26
Agyrini populi 60.11
Agla op. 47.54
Agnicis fluuius 137.13
Agoce op. 144.35
Agra op. 141.9
Agragãtinum bitumen 915.47
Agragas op. 60.3
Agrani op. 135.56
Agre op. 73.55
Agrei populi 141.38.& 140.50
Agrigentum op. 60.4
Agrigentinus sal mirus 814.23
Agriophagi po. 146.52
Agrippenses Bithyniæ populi 116.32
Agrippæ M. error de Bęticæ mensura 49.9
Agrippinensis colonia 89.6
Agrolpi po. 146.39
Aguntum oppidum 69.21
Aiacis sepulchrum 112.28
Alabanda op. 109.5
Alabandæ cristallus 951. 25
Alabastros fluuius 112.1
Alabastrum op. 101.46.& 963.14
Alachroæ po. 96.13
Aleu insula 140.25
Alana op. 144.33
Alanaticus sinus 141.11
Alani po. 84.20
Alasi op. 97.40
Alostigi 48.29
Alazou fluuius 121.34
Alba op. 62.47
Alba Hispaniæ oppidum 47. 51
Alba Galliæ op. 52.10
Alba Pompeia op. 54.10
Alba longa op. 55.15
Alba fluuius 50.1
Albaniæ descriptio 123.7
Albaniæ op. ibidem
Albani po. quales 57.9.& 153.19
Albani populi à Iasone 123.7
Albanos fluuius ibid.15
Albanus mons 56.22.& 57.8
Albanum mare quod 86.9
Albenses populi 57.9.& 162. 46
Albingaunum op. 53.45
Albion, id est, Britannia insula 88.11
Albij populi ibidem
Albis fluuius 87.50
Albium op. 53.54
Albonenses po. 68.14
Album promontorium 46. 34.& 104.37
Albula, id est, Tyberis fluuius 54.33
Alchione mons 76.38
Alchippe oppidum Fucino lacu hausturn 63.3
Albutates fluuius ibidem.25
Alces fluuius 116.34
Alea op. 73.56
Alebeceriorum gens 58.10
Aleij campi 107.18
Alele urbes 97.19
Aleo colonia 56.26
Aleon flu. 111.9
Aleria colonia à quo 58.38
Aletini po. 62.37
Aletrini po. 62.27
Aletium op. 61.39
Aletrinates po. 56.15
Aleuntium op. 60.8
Alexandria 138.38
Alexandriæ dies horarum quatuordecim 33.19
Alexandria Troadis oppidum 112.14
Alexandria Aegypti difficulter aditur 113.4.& 931.8
Alexandriæ Aegypti obeliscus 928.48.& 929.10
Alexandria op. iuxta Caspium 123.40
Alexandria Margiana ubi 124. 32
Alexandria iuxta Bactrum ibidem.54
Alexandrię nomos 99.43
Alexandriæ Aegypti descriptio 101.54.& 149.36
Alexandria Ciliciæ oppidum 107.15
Alexandria Indiæ oppidũ 132. 31
Alexandria Carmanię oppidum 134.8
Alexãdriæ & Iuliopolis distantia 133.18
Alexandria ad Tigrim fluuium 138.38
Alexandriæ & Siciliæ distantia 148.47
Alexander Epirotes ubi obijt 61.26
Alexandri magni aræ & finis 124.56.& 127.7
Alexandria Arion 126.52
Alexãdro Romanorum legatio 55.27
Alexandri magni itineris mensores 126.49
Alexãdri magni navigatio 132. 22
Alexandri magni Bucephala oppidum equi sepulchrum 129. 31
Alexander Darium ubi uicit 123.35
Reliqua quære parte prima.
Alexandropolis op. 135.3
Alexia op. 887.36
Alfaterni po. 56.17.& 63.2
Alfellani po. 62.28
Alyacmon fluuius 542.3
Aliæu insulæ 143.33
Almon op. 75.26
Aliphiræi po. 74.8
Allantenses po. 76.28
Allifani po. 56.15
Aloës fluuius 804.51
Allobrogum regio 51.52
Allobrogica uua qualis 151. 21.25
Almedessos op. 78.10
Almopij po. 76.25
Alone insula 36.37
Aloni po. 135.36
Alontigiceli po. 48.29
Alopes oppidum 75.9. & 110. 48
Alopeconesos insula oppidum 83.5.& 506.35
Alopece insula 114.43. & 85.38
Alostigi po. 48.29
Alpesa op. 48.42
Alpes Romano imperio saluberrimæ 51.25
Alpes ab Hannibale exuperatæ 919.32
Alpes sæpe tremuerunt 34.54
Alpion lacus 804.24
Alpium crystallus 951.26. 50
Alpium longitudo 67.2
Alpium altitudo quanta 28.36
Alpium geminæ fauces 65. 35
Alpium incolæ 67.14
Alpium trophæum 67.38
Alpium Saliunca qualis 566. 6
Alpinæ gentes à quo uictæ 67. 39
Alpheus fluuius 41.11.& 73.3. & 74.7.& 816.21
Alsa fluuius 66.8
Alsium oppidum 53.26. & 54.27
Altinum oppidum 64.52.& 66.4
Aluona op. 68.18
Alutæ gentes ibidem.15
Alutraenses po. 66.46
Amalchium, id est, Oceanus Septentrionalis 86.56
Amandræ locus 129.37
Amantini po. 76.29
Amantes populi 69.13. & 37.45
Amanus mons 105.27. 139.9.& 150.3
Amani montis portæ 107. 14
Amanum portus 89.52
Amarbi po. 122.44
Amasia op. 118.35
Amasis Aegypti Rex 101. 36
Amasi po. 120.32
Amastris op. 117.48
Amathus op. 113.21
Amatæ po. 129.25
Amathæi po. 141.28
Amathusia insula 113.19
Amaxitos op. 109.36
Amaxitus locus 112.13
Amazonicus mons 108.26
Amazonum opus Ephesus 110. 47
Amazonius mons 118.33
Amazonũ cõnubia unde 120.7
Amazonum gens ubi 122.36. & 123.13
Ambiani po. 88.53.& 115.54
Ambracia op. 71.16
Ambraciæ portus mirum 36.22
Ambracius sinus 37.17. & 71.12
Ambrysus op. 72.4
Ambulatri po. 89.22
Amelas op. 108.44
Ameria oppidum quando & à quibus condita 64.13
Amerini po. 63.48
Amerinis spectata arma cœlestia 25.41
Ameriola op. 55.4
Amyci portus 116.37
Amilos 183.39
Amyclæ op. 73.17
Amyclæ à serpentibus deletæ 55.37.& 198.46
Amydon colonia 141.35
Amymone fons 37.32
Amysius fluuius 87.51
Amysum op. 118.2
Amita op. 62.2
Amithoscuta regio 140.33
Amiternum op. 57.7
Amiternini populi 62.53
Amitinenses po. 54.32
Amyzon op. 109.54
Ammienses po. 91.9
Ammonis delubrum 145.32
Ammonis oraculum ubi 96. 41
Ammanethus insula 140.25
Amnus fluuius ibidem.27
Amometi De Seribus liber 125.53
Amordi po. 125.14
Amorgos insula 82.20
Ampela op. 76.42
Ampeloëssa op. 104.27.
Ampelos op. 80.25
Ampeli pisces quales 823. 42
Ampelusa promontorium 92. 19
Amphilochium oppidum 71. 29
Amphimalla op. 80.23
Amphipolis op. 76.53.& 247.22
Amphissa op. 72.3
Amphrisus flumen 804.21
Ampræ op. 141.27
Ampreutæ po. 118.52
Ampsaga fluuius 95.6. 9.13
Ana fluuius 47.6.& 90. 44
Anactoria oppidum 71.18.& 110.24

Anætia op. 105.55
Anagnini pòpuli 56.16
Anagnutes po. 89.22
Anaiticus lacus 406.43
Analitæ po. 141.19
Anapauomenos fons 41.41
Anaphe insula 36.36.& 82.25
Anariaci po. 124.24
Anasa op. 140.9
Anassus fluuius 66.7
Anatoliorum regio 51.49
Anatilia op. 52.11
Anatis fluuius 93.18
Anaudoma op. 144.18
Anaxantini po. 62.45
Anaxini po. ibidem
Anazarbeni po. 107.30
Anchiale op. 107.19
Anchialum op. 78.7
Anchorarius mons 342.12
Ancyra oppidum 115.47.& 116.3
Anclatę po. 120.21
Ancon colonia 63.30.38
Anconæ situs & gnomon 32. 36.& 66.37
Ancontis promontoriũ quod 63.31
Andanis fluuius 134.7
Andaræ po. 128.2
Andegaui po. 89.17
Andera op. 112.34
Anderæ po. 144.50
Andologenses po. 50.21
Andorisę op. 48.51
Andria op. 116.47
Andriaca op. 108.34
Andricus fluuius 107.14
Andri insulæ mira aqua 42.12
Androcalis op. 144.35
Androgyni po. 153.45
Androlitia op. 110.43
Andromeda ubi beluæ obiecta 113.7
Andros Britanniæ insula 88.26
Andrus insula 81.22
Anemo fluuius 64.20
Anemuri op. 107.28
Anemurum op. 113.24
Angaris mons 103.9
Angulani po. 62.48
Anydros insula 114.40
Anichia op. 74.51
Anie fluuius ubi 63.11
Annestum op. 141.46
Annibalis castra portus 61.1
Annibalis meretricius amor 935.25
Annibalis turres 32.15
Annibal Prusam cõdidit 116.13
Annibalis speculæ 914.16
Ansancti specus 37.56
Antacæ po. 120.19
Antandros oppidum 112.3.& 403.48
Antandros insula 81.26
Antarados insula 105.5
Antariani po. 125.15
Antæi oppidum & patria 92. 20.28
Antemna op. 57.6
Antemus fluuius 119.26
Anthanæ op. 73.19
Anthedon portus ibidem.39
Anthedon op. 74.39
Anthemus op. 76.41.& 135.42
Anthemusa insula 114.20
Anthemusia op. 106.21
Anthedon op. 103.9
Anthinæ insulæ 114.35
Antiphellos op. 108.35
Anthium op. 78.8
Antibachiæ insulæ 143.34
Antichthones ubi crediti 130.8
Anticyræ insulæ Helleborus 665.33
Anticyra op. 72.3
Antidalei po. 140.50
Antilibanus mons 105.24
Antiphellum op. 820.51
Antigone op. 76.20
Antigonenses po. 70.51
Antigonia op. 75.52.& 112.14
Antiochia regio 102. 46
Antiochia oppidum 105.15. & 106. 18.25. & 109.45.51. & 116.55.& 184.35. & 138.44
Antiochiæ Sirię descriptio 105. 13.& 563.40
Antiochia oppidum iuxta Caspium 123.38
Antiochia oppidum ubi 137. 40
Antiochi insula 113.37
Antiochia Pisidiæ 107.42
Antiochida, maris partem Antiochus à se appellauit 29. 42
Antiochenses po. 76.28
Antiphellos op. 108.35
Antipodes ubi crediti 86.8
Reliqua quære parte prima.
Antipolis op. 52.4
Antipolis, id est, Ianiculum 57.6
Antirium promontorium 71. 40
Antirrhius 37.19
Antissa oppidum 37.30.& 114.51
Antissa insula Lesbo adiuncta 37.5
Antium op. 55.19
Antixeni po. 129.35
Antobroges populi 89. 55
Antoniopolitæ po. 110.17
Antropophagi Scythię 85.45. & 125.33
Antropophagi po. 146.53.& 153.8.14
Anxa op. 61.40
Anxani po. 62.42
Anxur oppidum, id est, Terracina 55.37
Aornos locus 70.53
Aorsi po. 84.18
Aoti po. 77.26
Aous fluuius 69.10
Apamia op. 105.30.& 106.28. & 135.45.& 137.16.& 109.28. & 110.36.& 112.50.& 115.34. & 123.50.& 137.42.& 139. 43
Apamena regio 110.30
Apamena Bithynię colonia 116. 32
Apamestini po. 62.34
Apartheni po. 120.27
Apate op. 141.5
Apaturos op. 119.55
Apellæi po. 125.17
Apennini sylua 57.48
Apennini montis descriptio 54.3
Apennini montes 63.15
Apenninum sæpe tremuisse 34. 54.
Apennina regio 216.28
Apesas mons 71.31
Aphas fluuius 71.17
Aphrodisias op. 77.56
Aphrodienses po. 110.3
Aphrodisias insula 134. 37
Aphrodisias op. 91.33
Aphrodisias regio 111.52
Aphrodisias promontorii 109. 11
Aphrodisium op. 55.19
Aphroditis op. 102.20
Aphroditopolitis prefectura 99. 33
Apia, id est, Peloponnesus 72. 11
Apidanus fluuius 75.40
Apiennates po. 64.11
Apilas fluuius 76.17
Apinæ oppidi prouerbium 62. 20
Apiolæ oppidum à Tarquinio captæ 57.22
Apyre op. 108.34
Apis uicus nobilis 141.22
Apitami po. 140.23
Appioni po. 109.25
Appollinarium regio 52.10
Apollonia op. 61.45
Apollonia Macedoniæ oppidũ 69.11.& 76.48.51
Apollonia Thraciæ op. 80. 24
Apollonia Cyrenaicæ oppidum 96.43
Apollonia Idumeæ oppidum 103.14
Apollonia Troadis oppidũ 112. 4.37
Apollonia Ponti insula 122.11
Apolloniatarum insula 86.35
Apolloniaticum bitumen 43. 31.& 915.45
Apolloniatæ populi 43.30.& 112.9
Apolloniatę Carię populi 110.2
Apollonohieritæ po. 110.18
Apollonienses po. 112.44
Apollinis templum Actij 71. 20
Apollinis Phæstij portus ibidem.51
Apollinis oraculum Delphicum ibidem.55
Apollinis promontorium 94. 53.& 95.32
Apollinis urbs 101.37
Apollinis Clarij templum 111.2
Apollinis Clarij specus mirus 42.26
Apollinis op. 101.37
Apollinis & Marsyæ certamen ubi 109.33
Apollinis Didymæi aræ ubi & à quo 110.22
Apollinis Didymæi oraculum ibidem
Apollo Capitolinus 86.36
Apollopolitæ præfectura 99. 31
Apros colonia 78.26
Aprusa fluuius 64.18
Aprusteni po. 61.21
Aptaiulia 52.9
Apteron op. 80.23
Apula lana qualis 211.7
Apulæ op. 61.38
Apuliæ descriptio 62.5
Apuli 51.32
Apuliæ insulæ 70.9
Apulię uentus contrarius 450. 12
Apulorum genera tria 62.15
Apuscidamus lacus 805.33
Aquæ Sextiæ op. 52.8
Aquæ Statyellorum oppidum 54.10
Aquenses po. 54.32
Aquicaldenses po. 50.11
Aquileia oppidũ & eius flumen 66.8
Aquiloni po. 62.24
Aquinates saltus 54.28
Aquinum op. 56.33
Aquitania ubi 703.22
Aquitaniæ populi totum ibidem.per
Aquitani po. à quibus prouincia cognominata est ibidem
Arabes Scenitæ 106.
Arabes Rhetaui ibidem.22
Arabes Ascitę quales 144.1
Arabes Autei Gnebadeiq; 142. 52
Arabes populi 132.17.& 135.30
Arabes Mesai ibid.
Arabes Orei qui 111.& 137.13
Arabis fluuius 134.3
Arabum habitus qualis 141.
Arabum fines quo protendãtur 144.8
Arabię descriptio 100.24 & 134.16.& 138.9
Arabia felix 102.24.& 106.35
Arabię Lygdinus lapis 918.10
Arabia ubi non sterilis 122.28
Arabię deserta 144.45. & 146.50
Arabiam solus Rom. Aelius Gallus arma intulit 141.44
Arabia citerior 149.45
Arabiæ Opalus 959.44. 960.19
Arabia Eudæmon quę 138.33
Arabię situs 139.15. & 149.34
Arabię populus felix 138.3
Arabia Merorum quę 106. 8.17
Arabię mensura 141.12
Arabum summi qui 146.40
Arabici sinus descriptio 29.52. & 30.42.& 134.17
Arabis op. 155.32
Arachosiorum op. 126.54
Arachotæ po. 129.40
Arachthus fluuius 71.17
Aracynthus mons 71.47
Arachosia regio, oppidum, fluuiusq; 131.43
Arados op. 105.5
Arados insula 41.33.& 113.8
Arathyrea regio 72.55
Aramei po. 125.10
Aranditani po. 89.44
Aranium op. 144.17.26
Aranus insula 80.30
Arapotes op. 102.1
Arauranceles po. 97.2
Araris flumen 51.35.41
Arasenses po. 116.5
Aratiatici po. 122.43
Aratia insula 134.40
Arausio op. 52.7
Araxis fluuij ortus ubi 121.4. & 123.43.
Araxum promontorium 72.52. & 79.44
Arba insula 68.22
Arbalo op. 281.31
Arbelitis regio 123.35.& 137.39
Arbiorum gens 132.17.& 134.34
Arbis fluuius 155.35.& 217.46
Arca op. 104.27
Arcades in lupos uerti & inde 195.11.
Arcades in Latio 55.13
Arcadię descriptio, nomina, oppida, populi 73.48. per totũ
Arcadiæ gemmæ 961.32
Arcadiæ flumina 74.6

Arcadiæ montes ibidem 3
Arcadia Cretæ op. 810.8
Arcadiæ asini quales 207.44
Archelais colonia 118.13
Archeopolis op. 111.15
Archidemia fons 59.55
Archous fluuius 137.43
Arcilachitæ po. 85.16
Arcobrienses po. 50.22
Arcocelitani po. ibidem
Arconesus insula 83.9
Arconnesos op. 115.21
Ardanus ager 38.42
Ardea oppidum à Danaë condi tum 55.18.& 892.33.& 906.29
Ardentes montes ubi 145.54
Areates po. 77.28
Arecomicorum gens 52.16
Arelate op. 52.6
Aremorica regio 88.46
Arene op. 73.13
Arethusa lacus 95.53
Arethusij po. 76.27. & 105.44
Arethusa Eubœæ fons 81.13
Arethusa op. 76.52.& 141.41
Arethusa fons 41.10.& 59.55. & 74.46
Aretini po. 54.31.54
Arctium oppidum Italiæ 913.2 &914.52
Aretina uasa ibidem
Aretij oppidi uuæ 352.38
Aretij murus qualis 914.52
Arethusa Bœotiæ fons 74.45
Areua fluuius 50.50
Areuaci po. 50.49.& 90. 16
Areus fluuius 116.18
Argennos insula 114.17
Argenteus fluuius 52.1
Argentini Italiæ po. 62.35
Argenus portus 132.32
Argetæ populi ibidem 6
Argæus mons 118.20
Argiæ insulæ 114.2
Arginusa insula 114.34. & 216.16
Argyræ insulæ 129.56
Argiruntium op. 68.19
Argiuæ Iunonis templũ 57.25
Argolicus sinus qui 72.24
Argon op. 71.29
Argo nauis in Hadriaticum 66. 20
Argonautæ unde in Italiã ibid.
Argos Italiæ op. 62.17
Argos Græciæ op. 71.29.& 180 11.16
Argos Hippium op. 73.29
Argos Pelasgicum 75.14
Argos regio ibidem
Athene regio 137.9
Aria insula Marti sacra 122.14
Aria regio 149.34
Ariacæ po. 125.14
Anacos op. 115.23
Arialdunum op. 47.54
Ariana regio 131.54
Ariani po. 134.53
Arianorũ populorum mira herba 654.14
Aricanda op. 107.51
Arycandus fluuius 108.33
Arienates po. 64.10
Arij po. 129.41.43.& 134.52
Arij po.armis præstant 141.53
Arimaspi po. 85.47.& 125.16.& 153.1
Ariminum colonia & fluuius 64.18
Arimphęi po. 120.10.& 122.29
Arion Alexandria op. 126.52
Arisbe oppidum 112.25. & 114.50
Aristera insula 49.54
Aristeum op. 78.6
Aritiæ arua ardentia 43.56
Aritia oppida 56.14
Ariuates po. 69.37
Arius fluuius 132.1
Armalchar,id est Euphrates fluuius 135.54
Armedon insula 80.45
Armeniarum duarũ descriptio libro sexto capitibus octauo & nono per totum
Armeniæ minoris termi. 118.26
Armeniæ purpurissum 897.1
Armeniæ alumen 916.33
Armeniæ cotes 327.1
Armeniæ Sardonyches 960.30
Armeniæ maioris descriptio 120.51
Armeniæ utriusq; oppida 121.11
Armeniæ maioris mensura, ibidem 15
Armenicæ portæ 108.22
Armenocalybes po. 118.48. & 121.37
Armine op. 117.54
Armisthæ po. 68.49
Armozæi po. 144.33
Armua fluuius 95.20
Armuri regio 132.8
Armuzia regio 134.7
Arnates po. 63.49
Arne op. 75.25
Arnoba mons 83.54
Arnus fluuius 54.19
Arocha fluuius 61.5
Arosapes fluuius 132.1
Aroteres Scythæ 77.41.& 123.12
Arpani po. 62.28
Arpinates po. 56.15
Arrareni po. 132.1
Arræi po. 77.27
Arechi po. 120.3
Arroëi po. 135.31
Arotrebæ po. 90.34
Arroteræ Aethiopes 143.32
Arrotrebæ po. 90.3.& 91.22
Arsa op. 48.45
Arsacia regio 135.2
Arsagalitæ po. 129 38
Arsamote op. 121.12
Arsanus fluuius 106.4
Arsania fluuius ibidem
Arsennaria op. 94.50
Arsia flu. 53.23.28.& 66.36.& 68.7.& 69.56
Arsitodani po. 141.5
Arsinoë oppidum & in ea obeliscus 929.5
Arsinoë op. 96.43.48. & 101. 47.& 102.34.& 107. 23.& 113.23
Arsinoitæ po. 99.45.50. & 101.48.& 930.9
Artabrum promontorium 44. 26.& 90.25
Artabrum gens ibid.33
Artacabane op. 132.4
Artacæon insula cum oppido 116.51
Artacaena op. 132.1
Artace portus 115.18
Artaxata op. 121.14
Artaxatæ po. 123.43
Artemisia op. 81.13
Artemisia insula 58.43
Artemisius mons 74.4
Artemita Acheloi insula 71.31
Artemita op. 135.30
Artemius mons 73.31
Arthabathitæ po. 146.55
Artheidon insula 114.46
Artemites insula 81.43
Artigula insula 145.22
Artynia stagnum 115.26
Aruerni po. 89.34
Arunci po. 48.42
Arunci in Latio 55.14
Arunda op. 48.41
Asachei po. 188.49
Asampatæ po. 120.28
Asana fluuius 93.54
Asangi po. 128.48
Asar op. 146.35
Asachæ po. ibidem 22
Ascalum colonia 63.28
Ascalo op. 103.10.& 149.49
Ascandialis op. 108.43
Ascania insula 82.25.& 114.45
Ascania Phrygiæ locus 115.40
Ascanius lacus 111.41.& 114. 45.& 817.51
Ascanium fluuius 115.38
Ascantij po. 120.19
Ascia loca in quibus in die umbra nulla 33.9
Ascitæ Arabes quales 144.1
Ascomarci po. 120.20
Ascriuium op. 68.51
Asculum colonia 63.28
Asdathæ po. 963.22
Asæi po. 125.16
Asel op. 146.35
Aseni po. 129.30
Asgilia insula 140.4
Asiæ consideratio à capite 9.5 libri usq; ad finem 6
Asia tertia orbis pars prologo 46.26
Asia ubi 46.29
Asia ubi ab Europa seiungitur 78 39.& 83.15.& 85.35.& 115. 11.& 116.39
Asiæ mensura 99.12.& inde
Asiæ proprie dictæ descriptio 108.47
Asiæ gentes quæ interierint 112.47
Asiæ è regione insulæ 112.54
Asiaticum mare 108.46
Asiæ finis 116.42
Asiæ montes 111.18
Asiæ diuisio 108.47
Asia &Europa quantum inter se distent 115.13
Asiæ quot po. 116.43
Asiæ boues quales 209.30
Asiæ alabastrites 928.5
Asiæ coraliticus lapis ibidem 13
Asiæ crystallus 951.34
Asiæ & Europæ propinquitas 117.10
Asia pene insula 118.4
Asia quibus maribus cingitur 122.19
Asiæ termini & populi 149.10
Asia deuicta à Cyro 849.47
Asiaticum mare quod 108.10 Reliqua quære parte prima.
Asida oppidum 48.17
Asine op. 73.10
Asines fluuius 59.48
Asineus sinus 73.9.& 79.49
Asirnates po. 63.49
Asoi po. 129.38
Asophis regio 72.54
Asopus fluuius 109.21
Aspagonæ po. 129.47
Aspelia insula 113.19
Aspendum op. 107.53. & 812.51
Asphaltites lacus 41.18.& 103. 38.48.& 160.44
Asphaltites unde dictus 103.48
Aspis insula 113.39
Aspledon op. 74.49
Asseriates po. 66.46.& 68.17
Assyrani po. 85.15
Assyria & Caspium mare quantum distent 137.36
Assyriorum initium ubi 123.35
Assyria postea Adiabene dicta 102.45
Assorini po. 60.11
Assos oppidum 112.4.& 937.53. & 38.35
Astabores Nili nomen 100.28
Astacenus sinus 116.23.26
Astaces fluuius 42.5
Astacum op. 116.22
Asta op. 54.10.& 913.3
Asta regia colonia 48.17
Astagus fluuius 156.4
Astapus, id est, Nilus fluuius 100.22
Asteria insula 81.39.& 113.46
Asteris insula 79.45
Asterion mons 73.31
Astice regio 78.8
Astigi op. 48.25
Astigitanus conuentus 47.18
Astigitana colonia 48.19
Astypalea insula 82.26.204.1
Astyre op. 111.49
Astomorum gens 155.9
Astrale insula 82.15
Astromela op. 51.47
Astron fluuius 111.56
Astura fluuius & insula 55.19. & 58.47
Astures po. 47.14
Asturum populorum termini 47.14
Asturũ Hispaniæ cõuetus 49.23
Asturum po.duodecim 50.55
Asturum regio 89.56
Asturica op. 50.56
Asturia auro abundat 853.15
Asturiæ prouinciæ mensura 89. 56
Astupases Nili nomen 100.29
Asum op. 80.28
Asura op. 106.51
Asuciandæ po. 120.23
Atabyria insula 106.27
Atabuli Aethiopes ubi 146.3
Atalante insula Eubœæ quondam iuncta 37.2
Atali po. 67.15
Atargatis dea ubi 105.33
Atarnea op. 111.47
Atax fluuius 51.33
Atellani po. 56.16
Atelpos fluuius 119.15
Atentanes Græca gens 54.19
Ater mons 97.21
Aternus fluuius 53.24. & 62.42.& 63.21
Atesis fluuius 65.15
Ateste op. 66.39
Athamas mons 75.34
Athamanes po. 71.34
Athanæ op. 140.9
Athenæ po. 141.39
Athenarum descriptio 64.30
Athenarum murus qualis 914. 40
Athenienſium uentus 20.55
Athenienſium dies 33.38
Athenienſis portus mirũ 36.22
Athenis Aesculapij fons 41.14
Athenarum arx 180.10 Reliqua quære parte prima.
Athenopolis forum 51.55
Athos mons quo umbram eiaculatur suam 82.44. 52.55.29
Athos mons perfossus 76.43
Atina op. 66.50

Atinates populi 56.15.& 62. 46.& 61.21
Atyras fluuius 78.21
Atys amnis 60.5
Atlante insula 82.37
Atlantia, id est, Aethiopia 145. 40
Atlantis insula 147.48
Atlantis montis descriptio 92. 50.& inde
Atlantis montis altitudo ibid.
Atlantis montis mira. ibidem & circa
Atlantis syluæ quales 94.7
Atlantis montis feræ ibid.17
Atlas mons ubi situs 93.35. & 147.34
Atlanticum mare quod 57.52
Atlanticum mare ubi incipit 143.47
Atlas mons Diris dicitur 93.56
Atlanticum mare multas abstulit terras 37.14
Atlanticum mare unde dictum 92.52
Atlantici maris plumbū 886.45
Atlantici Galliæ po. 52.14
Atlanticus Oceanus 92.52
Atlantæ populi 98.50
Atrax fluuius 71.36
Atrax op. 75.26
Atraces po. 71.36
Atramitæ po. 141.2
Atrani po. 62.28
Atrapateni po. 123.42
Atrebaci po. 49.31
Atria op. 65.11
Atriaticum mare unde ibidem
Atribis op. 102.19
Atharrabitis præfectura 99.38
Atropateni po. 123.42
Attacorum gens 86.10.& 125. 50.54
Attalenses po. 112.43.& 116.5
Attalia oppidum 111.43
Attali Arabes ubi 136.36
Attanos sinus 125.50
Attasini po. 124.42
Attelebusa insula 113.30
Attena oppidum 144.53
Attene Arabiæ regio 139.54
Atticæ descriptio 74.20
Atticæ smaragdi 957.50
Atticæ mel quale 278.33
Attidiates po. 53.49
Attinates po. 62.28
Attrebates po. 88.54
Attusa op. 115.31
Attubi op. 48.23
Auantici po. 52.22
Auaticorum gens 51.48
Auchetæ po. 85.41.& 120.38
Audaristenses po. 76.28
Auenio op. 52.9
Auernus lacus 56.1.& 805.32
Ausidus fluuius 62.4
Ausidenates po. ibid.52
Ausinates po. ibid.49
Augylæ po. 96.4
Augurina op. 47.50
Augusta firma op. 48.20
Augusta Taurinorum 55.34
Augusta noua 50.52
Augusta gemella op. 48.22
Augusta op. 52.11.& 53. 16.& 54.9
Augusta prætoria 53.16. & 65.35
Augusta Hispaniæ op. 90.12
Augusta op. 91.29
Augustani po. 50.9. 32.56
Augusti Imperatoris Italiæ descriptio 53.38
Augusti trophæum in Alpibus 67.38
Augusti colonia 95.3.5 Reliqua quære parte prima.
Augustobrienses po. 91.9
Auguttiri po. 132.8
Auia op. 47.54
Auinense op. 96.29
Aulerci po. 89.15
Aulis op. 74.56.& 81.12.& 913.53
Aulis op. Dianæ templū habuit 414.12
Aulocrenes uallis 109.32.& 110 27.& 417.5
Aulon op. 73.5
Aulon mare 113.25
Aunios insula 90.8
Aurelia op. 47.48
Auricornu promont. 224.7
Aurinini po. 58.38
Auri copia ubi 140.23
Aurum uehentes fluuij 851.40
Aurunci po. 55.14
Auriſpi op. 146.30
Ausci po. 89.30
Auseculani po. 62.24
Auseris fluuius 54.19
Ausetani po. 49.53.& 50.8
Ausones po. ubi 55.14
Ausonij maris insulæ 70.6
Ausonium mare ubi 58.2
Ausonum gens 60.49
Austageni po. 43.3
Austrania insula 87.30
Austrauia insula 953.56
Austrinus polus 128.17
Autaridæ po. 140.45
Autei po. Arabiæ 142.39.52
Autololes po. 93.24.& 94.36
Autololū insula 92.49.147.56
Automate insu. 36.39.& 82.23
Automela op. 129.11
Autrigonum gens 50.48
Auellani po. 56.17
Auximates po. ibid.16
Auximates po. 63.32
Axantos insula 88.27
Axenos, id est Euxinus pontus 83.27.& 117.6
Axiacæ po. 84.39
Axius fluuius 76.20.23
Axon fluuius 109.4
Aza op. 121.12
Azali po. 69.37
Azanium mare 140.42
Azarei po. 142.47
Azibinta insula 82.29
Azochis op. 135.40
Azones po. ibidem 37
Azotus oppidum 103.10
Azuritanum op. 96.23

B

BAbba oppidum 92.42
Babylonia regio 102.42. & 136.1.12.& 149.34.48
Babylonicum bitumen 915.43
Babiloniæ fertilitas 136.14
Babyloniorum dies 33.37
Babyloniæ campus ardēs 43.23
Babylonis muri ex bitu. 916.22
Babylonis urbis descrip. 136.1
Babylonis situs 106.53
Babylon Chaldææ caput 107.1 Reliqua quære parte prima.
Babytace op. 137.48
Bacascami po. 141.29
Bacchus in Hispania 47.37
Bacchi aræ prope Indum flu. 124.54 Reliqua quære parte prima.
Bacchiæ insulæ 143.33
Bacchilitæ op. 141.27
Bachina insula 114.44
Bactriani Smaragdi 957.9
Bactri po. 124.38
Bactrum op.& fluuius 124.18. 49.& 813.3
Bacuntius fluuius 69.44
Badanatha op. 141.20
Bætarreni po. 105.39
Bagada op. 144.21
Bagrada fluuius 189.3
Baiarum portus 56.1
Balanea op. 105.10
Balari po. 59.15
Balbura op. 108.46
Balcea op. 112.35
Balcensis po. 91.10
Baleares insulæ unde 58.11
Baleares funda bellicosæ ibid.
Balearis terra serpentes necat 919.11
Baleares insulæ cuniculis abundant 58.24.& 216.23
Balearum insularum aues 262. 52.& 283.10
Balearicum mare ubi 57.55
Balesium op. 61.52
Balimenses po. 127.14
Balsa op. 90.52.& 97.41
Baltia insula 956.34.& 953.5
Bambice op. 105.32
Bambotum fluuius 93.31
Banasa colonia 92.43
Bannomana insula 86.53
Banurri po. 94.35
Baracum op. 97.40
Baragaza op. 143.46
Baramalacum op. 141.23
Baraomatæ po. 129.29
Barasei po. 141.6
Barbatia op. 139.41
Barbesula op. 48.49
Barce promont. 93.27
Barce op. 96.50
Barcino op. 49.55
Barderate op. 54.7
Barduli po. 91.14
Barea regio 49.32
Bargeni po. 144.6
Bargila op. 109.43
Bargiletici campi 110.31
Bargilus mons 105.8
Bargus fluuius 78.51
Barion oppidum 62.3
Baris locus 116.8
Barra op. 65.50
Basabocates po. 89.31
Basag insula 140.26
Basaro op. 48 49
Basilia insula 87.7
Basilicus sinus 110.20
Basilidæ po. 85.8.43
Bassetania regio 50.33
Basterbini po. 62.39
Basternæ po. 84.26.87.48
Bastetaniæ locus 47.56
Bastitani po. 50.33
Bastuli po. 49.29.& 50.35
Bastulorum gens ubi 47.34
Batauorum insula 87.56
Bataui po. 89.6
Bateni po. 124.49
Batum flumen 57.36
Batha op. 144.33
Bathea Ponti 40.51
Bathymi po. 140.13
Bathynias fluuius 78.21
Bathis fluuius 118.53
Batinum fluuius 63.24
Batrasabbe op. 140.8
Baucidias insula 79.56
Bauli op. 56.1
Bauma op. 144.38
Beata gens ubi 85.52
Bæbeis lacus 75.41
Bebiani po. 62.26
Bebriacenses po. 263.7
Bebricum gens
Becare portus 112.43
Bechires po. 133.43
Bedeses flu. 133.40
Begerri po 54.21
Belbina insula 133.25
Belendi po. 73.56
Belerides insulæ 8.127
Belgica gens ubi 88.44
Belgicæ prouin. lat. quā 88.44
Belgites po. 6.37
Belippo op. 43.43
Bellitani po. 50.35
Bellouaci po. 88.54
Bello op. 92.23
Belon op. 47.27
Belus riuus 104.33.& 34.56
Belum op. 105.32.42
Beli Iouis templum 133.3
Belunum op. 66.42
Bembinadia op. 74.2
Benacus lacus 41.4.& 66.56
Benaci lacus pisces 227.28.per to.
Beneuēti op. pisces qual. 823.50
Beneuentum op. 62.22
Beni po. 77.20
Berbesula fluuius, & op. 47.29
Bercorcates po. 89.28
Berdrigei po. 114.40
Berecinthius tractus 109.43
Berecynthus mons buxo abundans 395.25
Berenice op. 32.46.& 96.44.& 142.50
Bergomū op. à quib. 65.41.50
Bergos insula 88.37
Berytus colonia 104.56.& 149.50.& 376.20
Bermius mons 75.34
Bernenses po. 66.44
Beroëa op. 76.15.& 105.48
Beroënses po. 105.44
Berosus collis 42.16
Berresa op. 144.42
Besbicos insula 116.55
Besbicus quondam Bithyniæ coniuncta 37.2
Besippo portus 47.25
Besippo op. 48.50
Besi po. 77.15
Beta op. 144.18
Betasi po. 85.1
Betholene Toparchia 103.30
Bætica regio 47.5
Bætica lana nobilis 211.17
Bætica quib. abū. 51.17. 814.31
Bæticæ mensura 49.6
Bætica unde dicta eiusq; fertilitas 47.14
Bæticæ plumbum 887.54
Bęticę cōuentus quatuor 47.17
Bæticæ oppida quot ibidem 18
Bæticæ municipia quot ibidem
Bæticæ finis ibidem 32
Bæticæ insulę 91.24 Reliqua quære parte prima.
Bætis flu. 40.2.& 47.14.24.40
Bętis miri putei 40.2
Beton itineris Alexandri mēsor 126.49.& 128.16
Betulo op. 49.56
Bęturia regio 48.31
Bęturia op. ibid.43
Betulonienses po. 50.14
Bibaga insula 130.3
Byblis insula 82.16
Byblos oppidum 105.2. & 149.51
Bidini po. 60.12
Biendium portus 89.55
Bigargitani po. 50.8
Bilbilis oppidum 885.14
Billis fluuius 117.41
Bipedimui populi 89.28
Bisaltę populi 76.53

Bisanthe op. ibidem 45
Bistonũ gens stagnumq; 77.35
Bithiyę fœminæ 145.1
Bithyniæ descriptio 116.32
Bithyniæ terminus ibidem.34
Bithyni po.ubi 115.50.& 116.42
Bithynia insula ibid.53
Bithynion op. ibidem 33
Bituriges liberi 89.33
Bituriges po. 502.45
Bituriges po.uela texũt ibid.48
Bizãtiũ ubi 78.18.95.39.116.31
Bizantium quantũ à Dyrrachio distet 78.19
Byzantium quantum ab Istro distet 83.47
Byzantium Africæ regio 85.38
Bizia op. 523.49
Bizia arx 78.23
Bizo 77.52
Blanda op. 57.36
Blande flumen 50.1
Blascon insula 58.26
Blemmyæ po.quales 98.49.& 99.4
Blerani po. 54.33
Bliteræ op. 52.6
Boagrius fluuius 75.8
Bocalium op. 73.54
Bocchiana op. 144.19
Bocchi regis regia ubi 94.47
Bocenses po. 59.17
Bocori po. 91.2
Bodincus,id est padus flu.65.26
Boẽa op. 73.26
Bœotiæ descriptio 74.40
Bœotiam perdices non transf. 255.7
Bœotiæ fontes nobiles 74.44
Bœotia regio.& eius op. 72.6
Bœoti po. ibidem
Bogudiana regio 94.46
Boij po. 65.54.& 89.15
Boij ubi interierũt in Ita. 64.30
Boij Laudem oppidum condiderunt 65.43
Boin oppidum 97.39
Boion op. 75.12
Boiorum tribus quot 64.30
Boiorum deserta 69.23
Bolani po. 57.10
Bolbitinum Nili ostium 102.16
Bolbulæ insula 114.38
Bolingæ po. 129.25
Bomaræi populi 124.41
Bombos fluuius 107.34.
Bomitæ op. 105.28
Bondincus padus 65.26
Bondincomagum op. ibid.28
Bononia colonia 64.22
Bononia princeps Hetrurię ibi.
Booscœte op. 115.34
Borcani po. 62.28
Borcobe 77.56
Boreostoma Danubij fluminis ostium 84.12
Borgodi po. 140.5
Borion promontorium 96.18
Borysthenes fluuius 83.43.& 84.42.& 85.42.& 809.52.& 310.24.& 153.17
Borysthenes lacus,populiq; 84.42.55
Borysthenis pisces 223.25
Bormannico op. 52.11
Boron op. 144.22
Borru fluuius 132.9
Bosphorus Thracius ubi 78.12.& 83.24.& 116.27.38
Bosphori quondã terra 37.20
Bosphori Cimmerij latitu.85.36
Bosphori Cimmerij descrip. 81.31.& 119.47
Bosphori Thracij marg. 233.28
Bosphori duo quantum distent inter se 83.32
Bosphorus unde dictus 117.20
Botiei populi 77.20
Botris op. 105.2.& 149.50
Bouianum colonia 62.50
Bouillæ oppidum 18.56
Bracarum conuentus 49.24
Bracarum gens 51.5
Bracari po. ibid.7
Braccata Gallia ibid.18
Bracari po. 90.12
Brachmanæ po. 127.20
Bragada fluuius 95.34
Bragæ insulæ 140.18
Brana oppidum 48.50
Branchidarum oraculum 110.21
Branchosi po. 129.20
Brattia insula 70.23
Brauron op. 74.36
Bregmenteni po. 112.42
Breuci po. 69.36
Breuni po. 67.44
Bryazon flu. 116.18.& 805.40
Brigantinus lacus 225.52
Brygion op. 76.39
Bryges po. 115.49
Brigiani po. 67.49
Brilessus mons 74.33
Briletũ op. 299.33.& 301.31
Brylion op. 115.37
Brisabritæ po. 129.35
Brysani po. 126.2
Brysæ po. 77.17
Britanniæ insulæ descrip. 88.6
Britanniæ dies maxima 33.20
Britanniæ margaritæ 235.43
Britanniæ plumbi copia 887.40
Brit.plures insu.dictę sunt 88.11
Britan.mensura ibidem
Britones Galliæ po. 89.14
Britannicus Oceanus 89.38
Britanniæ æstus quanti 39.40
Reliqua quære parte prima.
Britium op. 90.25
Brixentes po. 67.47
Brixia op. 66.38
Brixia fluuius 138.19
Brixillum 64.23
Brullitæ po. 111.37
Brumbestini 62.35
Brundulum portus 65.17
Brunduſiũ op.& eius portus 61.
Brũduſij specula 887.18 (36.53
Brunduſij mirus fons 42.9
Brunduſij portus 70.8
Brutius ager ubi 57.27
Brutij cultores plures ibidem
Brutium littus 52.30.& 57.36
Bubassius regio 109.12
Bubastitæ præfectura 99.35
Bubetani populi 57.10
Bubeium natio uel op. 97.36
Bubon op. 108.46.& 918.20
Buca op. 62.41
Bucephala oppidum Alexandri magni equi sepulchrum 129.31.& 205.49.& inde
Bucephalon portus 73.40
Buccina insula 60.35
Budini populi 85.43
Budoræ insulæ 80.40
Buges lacus 85.5
Bulenses po. 72.3
Bulla Regia op. 95.19
Bullidenses po. 76.30
Bulliones po. 69.13
Bubula op. 97.41
Bura op. 37.31.& 72.45.135.34
Burchana insula 87.27
Burgundiones po. ibidem 43
Burnistæ po. 68.14
Burnum oppidum ibidem 37
Bursaonenses po. 50.22
Busiris op. 102.19.& 930.19
Busiritæ præfectura 99.41
Butos op. 102.18
Butua op. 68.51
Butro insula 80.43
Butrium op. 64.22
Butrotum op. 71.11
Butuntinenses po. 62.35
Buxentum op. 57.34
Buxentini po. 41.20
Buzæ po. 129.20
Buzeri po. 118.40
Buzigæus mons 75.33
C
Cabalaca op. 121.35
Cabalia regio 108.45.116.8
Cabellio op. 52.12
Caberon fluuius 132.10
Caburæ fontis mirũ 807.37.& (823.29
Cacidiri po.125.16
Cacirini po. 60.12
Cadara peninsula 217.41
Cadeumna op. 144.33
Cadiscus mons 80.31
Cadmus mons 111.22
Cadrusi op. 131.52
Cadueni po. 110.15
Cadurci po. 89.35.124.3.502.45
Cadusia regio 122.42
Cadusij po. 124.44
Cæcilia castra 91.2
Cæciæ insulæ 80.6
Cæcinos fluuius 61.4
Cæcorum op. 116.29
Cæcubus ager 38.14.& 55.47
Cælestini po. 64.12
Cælina op. 66.51
Cœlus portus 78.47.& 83.5
Cælium op. 61.53
Cælius historicus 67.3
Cænæ insulæ 60.23
Cænis promontorium 57.46
Cænina op. 57.4
Cænici po. 77.19
Cænica regio 78.25
Cænites portus 73.36
Cæphisius lacus 953.17
Cæpori po. 90.6
Cære op. 54.26
Cæretanus fluuius ibidem 35
Cæneum promontorium 81.4
Cæsani po. 141.40
Cæsarauguſtani po. 107.30
Cęsarauguſtanus cõuẽtus 49.23
Cæsarauguſtana colonia 50.12
Cęsarea op.49.35.& 94.54.103.15.& 107.42.& 149.49
Cæsarea Cappadociæ op.118.20
Cæsariana op. 48.18
Cæsariana colonia 91.1
Cæsarienses Ioniæ po. 111.35
Cæsarienſis Mauritania 94.47
Cæsariuenales po. 50.31
Cæsaris in Aegypto col. 113.1
Cæsarobricenses po. 91.10
Cagulatæ po. 141.4
Caieta portus 55.39
Caicus amnis 111.46
Cainas fluuius 127.21
Cayster fluuius 110.51
Calabriæ castra 102.55
Calabriæ descriptio 61.28.32
Calabriæ noũa,situs,mẽsu. ibid.
Calabriæ insulæ 70.6
Calaguritani po. 50.15.22
Calaminæ insulæ mirum 38.17
Calamisus op. 71.53
Calamos op. 105.2
Calaris op. 44.34
Calaritanũ promonto. 59.13
Calaritani po. ibid.17
Calathusa insula 83.8
Calatia op. 56.19
Calatis op. 77.51
Calaguritani po. 50.22
Calauria insula 79.55
Calenti op.lateres qual. 914.34
Calenus ager ubi 42.13
Caleni aqua mira ibid.
Calenum op. 56.19
Calete insula 83.11
Caleti po.uela texunt 502.45
Callet op. 48.26.50
Caletranus ager 54.32
Calicadnus fluuius 107.25.32
Callichorum flumen 117.40
Calidon op. 71.37
Calidoniæ sylua 88.17
Callidromus 75.22
Calydne insf. 82.30.& 113.56
Calydna op. 109.4
Calignæ po. 127.23
Calymna insula 82.31
Calingarũ gens 127.37.155.49
Calingij po. 141.35
Calingon promont. 128.41
Calinipaxa op. 127.12
Calipolis op. 78.40
Caliordi populi 85.16
Calypsus insula 61.8
Calissæ po. 127.55
Callipolis insf. 78.40.& 81.50
Calippiæ fons 110.55
Calliroë op. 106.19
Calliroë fons 64.33.& 103.55
Calliste insula 82.21
CalostomaDanu.flu.ostiũ 84.10
Calpe portus Africæ 117.12
Calpe mõs Europæ 46.41.55.& (47.28
Calpas portus 117.33
Calapis amnis 69.42
Calucula op. 48.26
Camacæ po. 125.15
Camaldunum op. 33.28
Camari insula 140.31
Cambalidus mons 138.3
Cambyses fluuius 123.15
Cambisu op. 142.20
Cambolectri po. 52.14.& 89.32
Cambusis op. 144.53
Camæ po. 125.15
Camelidæ insulæ 114.17
Camelani po. 63.56
Camelorum op. 141.34
Camarina op. 60.22
Camerium op. 57.7
Camertes po. 63.48
Caminia insula 82.28
Camyrum op. 113.43
Cammanene regio 118.23
Campania 52.29
Campaniæ laus 52.48.&55.44
Cãpaniã qui tenuerint po.55.54
Campania etiam hyeme fulmina habet 23.24
Campanum sulphur 915.8
Reliqua quære parte prima.
Camponi populi 89.28
Camuni po. 67.22.43
Campseonisis flumen 118.53
Cana op. 133.36
Canaius fluuius 111.47
Canaria insula 148.25
Canarij feræ ubi 94.18
Canas op. 108.42
Canatha op. 104.24
Cane op. 111.48
Canestræum promon. 76.36
Canauna regio 140.23
Canchlei po. 102.29
Candauiæ montes 69.6
Candeuiea palus 945.55
Candei po. 143.2
Candiba op. 108.42
Candidum promontoriũ 95.26
Candrogari populi 146.40
Canis fluuius 140.11
Canina capita habẽtes homines 145.23.& 154.42
Canum ciuitas 101.47
Cannenufatum insula 87.55
Cannenses po. 62.30

Canopicum op. 96.24
Canopicum Nili ostium 99.22. & 101.56.& 102.16
Canopitanum op. 96.30
Canopos insula 112.55
Canopus sydus ubi 131.1
Cãtabr.Magnetẽ gignit 885.34
Cantabria montem ferreum habet ibid.43
Cantabriæ plumbum 887.1
Cantabri fluuius 128.32
Cãtabri po. 49.46.& 50.47.55
Cantabrorum regio 89.55
Cantaces po. 131.52
Canteci populi 120.30
Canucha fluuius 127.29
Canusiũ op. 62.5.17.& 211.17
Canusij purpurissum 896.41
Canusij lana qualis 211.8
Capastitæ præfectura 99.39
Capenates populi 54.33
Caperenses po. 91.10
Capeus sinus 139.50
Caphareum promont. 81.4
Capheris insula 83.10
Caphyis Arcadiæ lucus 416.48
Capillati Alpiũ po.53.48.67.36
Capina insula 140.21
Capissa op. 131.43
Capissenæ populi ibidem
Capitalia mons 129.3
Capitolium ex præda à quo cœptum 57.23
Reliqua quære parte prima.
Capitulum oppidum 56.19
Capotæ mons 105.53
Cappadociã qui Græci incolunt 118.7
Cappodocię oppida &flu.117.55
Cappadocię situs,& termini,uel mẽsura 120.42.& inde.&150.3
Cappadociæ mira herba 654.12
Cappad. Alabastritæ 928.6
Cappadocũ gens 117.56.& inde .& 118.12.& inde.& 120.41
Cappadox fluuius 118.24
Cappagum op. 48.50
Capraria insula 58.40
Caprasia ostium Padi 65.7
Capreæ insulæ 58.55
Capretæ po. 112.49
Caprus fluuius 138.14
Capsitani populi 96.35
Capua oppidum unde 56.12
Reliqua quære parte prima.
Capitibus carentes homi. 99.4
Carabis fluuius 125.48
Carambis promont. 85.24. & 117.50.& 252.28
Carambucis fluuius 122.28
Caranitis præfectura 105.51
Caranos op. 109.47
Carasẽi po. 85.15
Carastasci populi 120.22
Carbilesi po. 77.17
Carbileti po. ibidem 19
Carbonaria portus 65.13
Carbrusa insula 83.8
Carbulo op. 48.8
Carcasum op. 52.12
Carcathiocerta op. 121.13
Carcenses po. 50.23
Carcetius mons 114.24
Carchedonij Smaragdi & inde 958.6.
Carcinites sin. 85.3.18
Carcine op. ibidem
Cardalena regio 141.21
Cardamyle op. 73.19
Cardamine insula 142.55
Cardaua op. 140.54
Carditenses po. 105.42
Cardia op. 78.33.48
Cardines mundi ubi 85.55
Carene op. 111.47
Carentini po. 62.43
Cares iuxta Tanaim 120.14
Caresus fluuius 112.20
Caretha insula 113.31
Caria regio 108.56.& 109.44. & 110.8.31.& 111.26
Cariæ oppida 109.37
Cariæ lychnites 962.19.
Cariæ boues quales 209.29
Carianda insula & op. 114.8
Carietes po. 50.42
Carina op. 115.47
Carini Germaniæ po. 87.44
Carynia op. 362.48
Carioſuelites po. 89.18
Caripeta op. 141.48
Carisa op. 48.47
Carisanum castellum 25.34
Carissa op. 118.2
Caryſtiũ marmor 81.15.&926.13
Caryſtos insula 79.4
Caryſtos op. 81.12
Carmacę po. 120.18
Carmani po. 149.33
Carmania regio 132.19.134.52
Carmanię ora 134.4
Carmanię oppida ibidem
Carmania Alabastritem gignit 928.4
Carmanię murrhina 951.6
Carmanię gemma 663.24
Carmaniæ mensura 130.34
Carmelum promontoriũ,& oppidum 104.35
Carnapę po. 120.26
Carne op. 105.10
Carnorum regio ubi 66.9. & 67.16.& 69.19
Carnis op. 66.51
Carnon op. 73.54.& 141.25
Carnus op. 140.54
Carnuti po. 84.23.& 954.10
Carpasium op. 113.23
Carpathium mare unde 82.32
Carpathos insula 80.35.& 82. 33.& 113.48
Carpathium mare quod 82.32. & 113.48
Carpetania regio 50.37
Carpetani po. 49.30
Carpentoracte op. 52.13
Carpetana iuga 47.13
Carpi op. 95.36
Capraria op. 58.19
Carræ op. 106.19.& 813.20
Carrea op. 54.8
Carrei po. 141.20.54
Carrinensis agri mirum 54.8
Carseolani po. 62.48
Carsulani po. 63.50
Cartadulorum regio 154.54
Cartana op. 131.48
Carteia 27.47.& 49.8
Cartenna colonia 94.51
Carthago noua op. 49.34.50
Carthag.colonia 95.36
Carthago magna ibidem
Carth.quantũ ab Ocea. 98.8
Carthago op.à Tyrijs 104.41
Carthago sub quo paralello 149.38
Carthaginensis Hispaniæ conuentus 49.22
Cartheia op. 80.55
Chartris peninsula 87.26
Casamarri po. 146.32
Cassandria colonia 76.40
Cassandria insula 134.39
Cassandria op. 26.5
Casara op. 122.34
Cascandrus insula 134.30
Cascãtenses po. 50.19
Casilinum oppidum 215.45
Casinatis ager 41.36
Casinum op. 56.19
Casirus mons 138.17
Casiri po. 125.55
Casius mons 102.28.55. & 105.58.per totum
Casij montis mirũ 254.33
Casij Iouis delubrũ 79.19.& 102.55
Casij mõtis mira altitudo 105.20
Casmonates po. 53.52
Casos insula 82.15.33.& 113.49
Caspasium fluuius 123.30
Caspica gens 124.13
Caspius mons 108.26
Caspium mare ex Oceano oriri 121.27.& 122.37
Caspiũquãdo mare primũ 123.19
Caspium mare, & Assyria quantum distent 136.37
Caspij maris mensura 122.1
Caspij maris forma ibid.38
Caspij maris descriptio generalis 29.43
Caspij & Pontici maris inter se distantia 30.42.& 122.1
Caspij maris, & Cimmerij Bosphori distantia ibidem
Caspium in mare, ex Indico sub eodẽ sidere nauigatur 29.38
Caspij populi 123.28
Caspiæ portæ 108.23.& 123.22. 50.& 121.45.& 129.23.& 150. 2.& 813.7
Caspiarũ portarũ incolæ 121.52
Cassandria op. 76.40.& 913.51
Cassera op. 76.49
Cassiopei po. 70.53
Cassiope op. 79.19
Cassios fluuius 123.15
Cassiopolis op. 107.18
Cassiterides insu. 91.21.180.36
Castabala op. 107.30
Castabalenses canibus bella gerunt 204.16
Castalius fons 72.1
Castana op. 75.56
Casthenes sinus 78.15
Castologi populi 88.54
Castra Cornelia locus 95.34
Castra gemina op. 48.26
Castra uinaria 47.54
Castrimonienses po. 56.28
Castrum nouũ op.53.26.&63.23
Castrum cocinthum 60.53
Castulonenses po. 50.30
Casuentum fluuius 61.19
Casuentillani populi 63.50
Catabanes po. 102.26
Catabani populi 140.46
Catabathmos ubi 96.55.&97.49
Cataceti po. 120.32
Catadupi loca 100.36
Catadupi po. 144.32
Catana op. 59.50.52
Cataonia regio 118.1.22.& 120. 49.& 150.3
Cataractæ Euphratis 106.4
Cataractæ Nili locus 100.37
Cataræi po. 140.5
Cateria insula 114.43
Catari po. 69.38
Catenates populi 67.46
Cathei montes 120.23
Catina op. 73.54.& 150.9
Catizi,id est Pygmæi 78.2
Catoni po. 120.33
Caturiges po. 53.41.& 65.52. & 67.34.49
Cauarum ager 52.7
Cauarum oppi. 51.50
Caucadæ populi 120.24
Caucasiæ portæ 121.46
Caucasus mons 108.19.& 119. 13.21.& 121.28.34.& 122.50.& 124.38.& 125.10.& 128.28
Caucasi gemmæ 958.21
Caucasus & Graucasus idem mons
Caucenses po. 120.29
Cauchæ campi 60.47
Cauchorũ gentes quales 137.56. 45.56.& 385.43
Caudini po. 62.25
Caulonis oppidi uestigia 60.51
Caunos op. 109.7.& 150.46.& 291.48
Caunꝰ patria,ptogenis 904.32
Caurarani po. 141.39
Caurasiarum gens 48.14
Cauratani po. 99.15
Caurenses po. 91.11
Cauros insula 81.24
Ceæ insulæ caprificus trifera 401.16
Cea insula 37.32.& 80.51.& 284.17.& 804.56
Cea uestis 80.50
Cebrenia op. 112.11
Cecina fluuius 54.29
Cecryphalos insula 80.1
Cecrogonis op. 131.50
Cecropia op. 180.10
Cedræi po. 102.30
Celadusa insula 70.22.& 81.42
Celandia insula 90.45
Celæ insulæ 114.47
Celegeri po. 69.51
Celeium op. 69.20
Celẽdryritis regio & op.107.31
Celæne op. 109.28.& 115.47.& 805.18
Celerini po. 51.7
Celeus fluuius 115.44
Celienses po. 50.15
Celtæ po.in Hispania 47.36
Celetæ po. Thraciæ 77.21
Celtiaca op. 48.10
Celtiberi po. 49.31
Celtiberiæ caput 50.36
Celtiberiæ finis ibid.53
Celtiberiæ insula 91.20
Celtiberiæ equæ 108.10
Celtica regio ubi 88.45
Celtici ignominiosa, acbarbara appellatio 51.3
Celtici populi 90.4.& 91.13
Celticæ gentes 90.45
Celticum promontorium 90.35
Cema mons 52.5
Cembani po. 52.40
Cemelion op. 53.39
Cenchreæ locus 72.23
Cendeuia palus 104.34
Cenesseri op. 141.28
Cenicenses populi 52.13
Cenomani po. 66.42.& 89.16
Cenomanorum ager 66.38
Centauri po. 181.16
Ceos insula 80.50
Centuripini pop. 60.10
Cephalædis fluuius ibidem 8
Cephalenia insula 79.34
Cephaleniæ pisces qual. 823.42
Cephalonnesus insula 86.43
Cephalotomi po. 119.35
Cephisia fons 74.32
Cephisis lacus 953.17
Cephisus fluuius 42.3.& 72.1. & 74.50
Cephisi fluuij prodigiũ 408.7
Cepœ oppidum 119.53
Ceramicos locus 922.7
Ceramicus sinus 109.41
Ceramus op. 109.55.& 114.1
Cerane op. 115.48
Cerasus op. 118.39
Ceraunius mõs 108.28.& 583.18
Cerastæ insulæ 101.25
Cerastis insula 113.18
Ceraunij montes 120.16

Cerauni populi 68.43
Ceraunus op.& flumen 118.27
Ceraunij Armeniæ mõtes, 121.22.38
Cerbalus flu. 62.8
Cerbani populi 140.51
Cerberion oppidum 119.56
Cercetæ po.ibidem 34.41
Cerceti montes 75.36
Cercia insula 114 37
Cercina insula 98.21
Cercinitis insula ibidem 24
Cercopeni po. 109.25
Cerealis op. 47.52
Cerinthus op. 81.10
Cermorum op. 76.53
Cerne insula 147.28.& 247.19
Cernetani po. 56.19
Cernetum op. ibidem
Cerretani Hisp.po. 44.52
Cerone fons 804.39
Cesena oppidum 64.24
Cesi po. 128.46
Cessero op. 53.13
Cestia gens 43.22
Cestria op. 71.10
Cestrini populi 70.52
Cetius fluuius 112.38
Cemboni po. 128.46
Cetuma op. 144.42
Cetrones po. 67.34. & 865.41
Ceuci populi 51.3
Chadæi 140.15
Chaldæi po. 140.15
Chalcidia op.& fluuius 118.28
Chæronia op. 74.52
Chalæon portus 71.54
Chalce insula,& op. 131.54
Chalcedon op.ubi 116.28
Chalcedonij po.cur cæci ibi.30
Chalceritis insula 122.14
Chalcia inf.fertilissima 422.54
Chalcia insula 82.30
Chalcida oppidum 105.34
Chalcidene regio ibid.35
Chalcis oppid. 71.39.& 81.17. & 106.48.& 141.41
Chalcis inf. 79.33
Chalcitis insula 116 56
Chalcodontis insula 81.15
Chaldæi po.ubi 139.38.& inde
Chaldaici lacus 137.22.56
Chalybes po. 18.37.& 144.6
Chalonitis regio 136.16.& 137. 13.35
Chambades mons 108.17
Chaones populi 70.51
Chaonia regio 136.29.ibid.51
Charax op. 133.2.& 137.24.& 138.15.32.& 139.31.& 141.13.15
Characene regio 138.22
Charadrus op. 105.11
Charandras sinus 142.43
Charbanus mons 137.47
Chariati populi 141.20
Charybdis periculũ maris 59.35
Charien fluuius 119.13
Charmarum gens 129.14
Charmei oppidum 141.23
Charoneæ scrobes 37.54
Chateni populi ibidem
Chatti po. 87.48
Chatramotitæ po. 140.50.& 141.54
Chelidoniæ insulæ 41.33.& 242.54
Chelidonium promont. 108.3
Chelonates promont. 72.53
Chelonitis insula 140.25
Chelonophagi populi 134.25. & 222.25
Cheptaflu. 127.2
Cheronesus op. 77.47.83.44.
Cheroneſi peninsulæ deſ.78.36
Cheruſci populi 87.48
Cheſius amnis 114.23
Chia insula 114.28
Chiana gens 132.49
Chione nympha 114.28
Chios insula 114.26.& 150.17
Chiũ marmor 114.29.& 925.49
Chij insulæ mirum 821.27
Reliqua quære parte prima.
Chilmanenſe op. 96.24
Chimera caſtellum 71.9
Chimera mons ardens 43.14. & 113.35
Chimerion mons 75.34
Chyrogylium insula 113.35
Chiſiotoſagi po. 127.19
Chytis insula 968.1
Chytri oppidum 113.22
Chytophoria op. 111.11
Chlamydia insula 81.40
Chlorus fluuius 107.16
Choani po. 141.40
Choara Parthiæ ſitus 124.8
Choaſpes fluuius 137.11.& 807.17.& 969.32
Choatras mons 108.17
Choatræ populi 120.8
Choma fluuius 108.43
Chomari po. 124.40
Choraſmij populi ibidem 42
Choromandarum gens 155.1
Chorſari,id eſt,Perſæ 125.10
Choſici po. 138.2
Chryſa op. 111 49
Chryſe ſinus 125.49.& 129.56
Chryſæi po. 128.48
Chryſoceras promõtoriũ 78.17
Chryſopolis op. 116.36
Chryſorrhoas flu. 104.19. & 110.12.& 116.19.& 119.13
Cyanæ oppidum 108.43
Cyanæ fons 59.56
Cyaneæ inſulæ 86.31.& 122.10
Cyanos fluuius 119.5
Cibarci populi 90.2
Cybeles ſacerdotes unde Galli dicantur 309.3
Cibilitani po. 91.11
Cibyra oppidum 107.23
Cybiratarum montes 109.6
Cybiratica op. ibidem 18
Ciboton op. ibidem 28
Cybotus mons 37.23
Cicæ inſulæ 90.10
Cychri populi 806.5
Cicynethos inſula 82.41
Cyclades inſulæ ubi, & unde di ctæ 82.36.& 150.6
Cycladũ inſularũ nomina 81.22
Cicimeni populi 120.8
Cyclopis inſula 113.53
Cyclopum ſcopuli tres 59.52
Cycones populi 129.1
Cyconum flumen 41.22
Cyconum regio 77.42
Cydamum op. 97.26
Cydara fluuius 130.49
Cydnus flu. 107.20.& 804.26
Cydon op. 80.22.& 216.34
Cydonea inſula 115.3
Cydoniæ fons 42.23
Cydonia inſula ibidem
Cygnos op. 119.17
Cygnum op. ibidem 3
Cylbiani montes 110.51
Cylbiani agri minium 858.17
Cylbiani populi 111.35
Cylene ſinus 72.53
Cyleni po. 90.7
Cilices po. 112.11
Cilicię regionis deſcriptio 107. 12.& inde
Ciliciæ terminus 105.28
Ciliciæ finis 107.29
Cil.portæ 107.17.23.& 150.3
Cilicium mare 107.52.& 113.25. & 149.51
Cilicij maris inſulæ 113.11
Cilla op. 111.49
Cillaba oppidum 97.19
Cyllanticus tractus 116.9
Cyllene mons,& op. 743.& 662.9
Cimbri populi Alpes exuperant 919.33
Cimbri à canib.defenſi 104.19
Cimbrorũ promontorium 87. 15.24
Cyme op. 111.41
Cimmerium op. 119.55
Cimmerium Italiæ op. 56.2
Cimmerij populi ubi 121.36
Cimmerius Boſphorus 83.31.& 119.47
Cimmeris op. 112.3
Cimmerum op. 85.33
Cimmerij Boſphori & Caſpij maris diſtantia 122.4
Ciminia ſylua 38.44
Cimolis op. 117.49
Cimolus inſula 82.15
Cymothoẽ fons 72.50
Cynædopolis inſula 114.14
Cyneta op. 73.55
Cynethuſſa inſula 82.11
Cynæthus inſula 81.40
Cynamolgi p.146.54.& 198.47
Cynara inſula 82.14
Cingulani po. 56.21.& 63.33
Cynips fluuius,regioq; 94.40
Cyniria op. 113.23
Cinium op. 58.15
Cinnenſes po. 50.23
Cynocephali 154.42.& 156.6
Cynopolis op. 99.38.& 102.19
Cynopolitis præfectura 99.38
Cynos fluuius 140.5
Cynoſſema, id eſt Hecubæ tumulus 78.43
Cynthia inſula 81.39
Cynthus mons ibidem 41
Cynos op. 75.4
Cios fluuius,& op. 115.38
Cyparisſa inſula 114.21
Cyparisſa op. 73.8
Cyparissus sinus ibidem
Cyphanta portus ibid.27
Cypriæ inſulæ 113.30
Cypr' Syrię iũcta aliquãdo 37.1
Cypri Alumen 916.25
Cypri inſulæ cotes qual.926.56
Cypri Cryſtallus 951.34
Cypri Adamas 956.5
Cyprij Smaragdi 957.28
Cypri Opalus 959.45
Cypri inſulæ deſcriptio 107.27. & 713.12.&149.51.& 150.3
Cyprus nouẽ regn.ſedes 113.13
Cypri menſura ibidem
Cypri uaria nomina ibidem
Reliqua quære parte prima.
Cypſela op. 77.45
Circeij inſu.36.22.&55.10.13.29
Circius mons 108.16
Cyrenaica regio ubi 96.18 & 149.37
Cyrenaicæ rupes Auſtro ſacra 19.48
Cyrenaicæ ſolitudines 149.6
Cyrenaicæ prouincię deſcriptio 96.40.per totum
Cyrenaici agri magnitu. 97.4
Cyrenaicę finis ubi ibid.48
Cyrenaicæ menſura ibid.50
Cyrenæ quid contra locuſt. 288.23
Cyrenæ op. 96.43.53.& 106.53
Reliqua quære parte prima.
Cyrra op. 71.54
Cyrus fluuius 111.3.7.34.& 113.10.16.& 114.14.& 115.16
Cyri regis aræ,& finis 124.56
Reliqua quære parte prima.
Cyrus ubi ſepultus 135.21
Cyriſoborcha op. 128.10
Cyrnaba fluuius 125.49
Cyrnos inſula,id eſt Corſica 58.33.& 79.33
Cyrni po. 155.27
Cyropolis regio 135.15
Cyrreſtica regio 120.48
Cyrreſtica op. 105.36
Cyrrum op. ibidem
Cyrrheſtæ po. 76.19
Cirrha op. 71.54
Cirrhei Phocidis campi ibidem
Cirra colonia 95.18
Ciſamum op. 80.22
Ciſeruſa inſula 113.55
Ciſſanthi populi 122.36
Cizicenæ terræ natura 629.11
Ciſipadum gens ubi 96.11
Ciſmontani po. 62.40
Ciſori po. 146.47
Ciſpij po. ibid.49
Ciſſa inſula 70.15
Ciſſa op.Thraciæ 78.36
Ciſſiros inſula 83.8
Cyſtę po. 142.31
Ciſthene op. 111.48
Cithnos inſula 81.33
Citarij po. 60.12
Citariſta promontoriũ 51.14
Cyte op. 85.30
Cyteum op. 80.22
Cytheni montes 124.5
Cythera inſula,& op. 79.50
Citheron mons 74.44
Cytinum op. 75.13
Cytinos op. 80.30
Cytis inſula 143.10
Citium op. 113.21
Citorus mons 117.48
Ciuitates mari abſorptę 37.30
Ciuitates à minutis animalibus deletę 198.40.per totum
Ciuitas habens ſexagintaquinq; templa intra muros 140.47
Cyzici fons 805.20
Cizicenum marmor 116.48
Cyzici delubri deſcriptio 933. 18.& inde,& ibid.34
Cizicum op. 115.20.& 116.27
Cleon fons 805.19
Clamatulicorum regio 51.54
Clampetię locus 57.38
Clarię populi 77.27
Clarij Apollinis templũ 111.2
Clarij Apo.ſpecus mirus 42.25
Claritas lulia op. 48.23
Claſſica op. 52.1
Clatos op. 80.28
Claudia oppidum 69.22
Claudię præfecturę pagi 54.36
Claudij Imperatoris colonia 69.23.& 104.35
Claudij Cęſ.Archelais col.118.12
Claudius mons 69.39
Claudiopolis op. 106.10
Clauſa op. 47.53
Clazomene op. 111.10
Clazomenij po. 120.14
Clazomenis piſces ẽles 823.39
Cleone op. 72.47.& 74.1.& 76.48
Clibanus mons 61.6
Clibanus oppidum 107.36
Clylipenus ſinus 87.22
Clitarchus hiſtoricus 55.28
Cliternia op. 62.13.& 62.47
Chterna op. 64.24
Clitorium op. 74.1
Clitorius lacus 805.2
Clodia foſſa 65.18
Clodij forum 64.25

Cloſtra Romana 55.20
Cluana oppidum 63.29
Cludros fluuius 109.48
Clunia oppidum 50.53
Clunienſis conuentus 49.23
Clupea oppidum 95.37.& 98. 27.& 149.38
Clupeæ oppidi terra Scorpiones necat 919.10
Cluſini populi 54.33
Cluſiolum oppidum 64.7
Cluſium oppidum 932.21
Cnemis oppidum 75.6
Co oppidum 126.32
Coboris inſula,& oppi. 140.29
Cobum fluuius 119.13
Cocanicus lacus 812.49
Cocondæ populi 129.21
Cocoſſates populi 89.26
Cocillum oppidum 115.23
Cocinthum promontoriũ 60.53
Codanus ſinus 87.16
Cœle regio 102.41
Cœleſyria regio 104.50
Cœleſyriæ deſcriptio ibidẽ 105. 30.per totum
Cœlus portus 78.47.& 83.5
Cogamus fluuius 110.16
Colaicum promontoriũ 130.50
Colapiani populi 69.36
Colapis fluuius ibidem
Colarni populi 91.11
Colchicæ regionis deſcriptio 119.21.& inde
Colchiæ ſolitudines 121.37
Colchis auro fertilis 849.53
Colchi in Dalmatia aliquando 68.52
Colchis minium habet 858.14
Colchorum gens ubi 118.54.& 119.21.& inde
Colchinium oppidum 68.52
Colentum inſula ibid.25
Colentini populi ibid.39
Colycantiorum gens 112.48
Colinia,id eſt,Cyprus 113.20
Colippo oppidum 90.23
Collatini populi 62.29
Colone oppidum 112.8
Colligati populi 346.39
Collycæ ſpecus 818.14
Collodis inſula 59.14
Colobona oppidum 48.16
Colocaſitis 143.25
Colonia equeſtris 89.3
Colonia Agrippinenſis ibid.6
Colonia immunis 49.36
Colonis inſula 79.54
Colopena regio 118.15
Colophon opp. 42.25.& 111.1
Colophonij cum canibus bella gerunt 204.16
Coloſſæ op. 115.47.& 806.25
Colpæ oppidum 111.16
Colubæ populi 127.55
Collucones populi 67.47
Colubraria inſula 58.21.44
Columna rhegia 57.45
Comagene urbs 42.51
Comagene regio 102.44.& 106.9.16.24.& 118.22.& 120. 44.& 123.33
Comana oppidum 118.14
Comata Gallia 88.42
Comenſes populi 116.5
Comenſis lapis 941.51
Comini populi 63.1
Commone inſula 114.37
Complutenſes populi 50.23
Compſani populi 62.25
Compuſa oppidum 116.29
Comum oppidum à quibus 65. 45.& 885.14
Concordia Iulia op. 48.38
Concordia oppidum 66
Concordienſes populi 91.11
Concubienſes populi 63.52
Condigramma oppi. 132.11
Coniſium oppidum 112.35
Conibrica oppidum 90.23
Cononienſes populi 52.18
Conopondiabaſis inſula 84.12
Conſaburenſes populi 50.33
Conſoranni populi 89.29
Conſtantia Iulia oppidum 48. 13.40.& 92.24
Conſuanetes populi 68.45
Conſuaranorum gens 51.31
Conſentia oppidum 57.40
Conſilinum caſtrum 60.53
Conteſtania 49.33.40
Cotinuſſa inſula 91.34
Contributa Iulia op. 48.38
Contributa colonia 91.2
Copæ oppidum 74.50
Cophantus mons ardens 43.20
Cophes oppidum 131.45
Cophes fluuius ibidem
Cophetes fluuius 129.43
Coptitæ præfectura 99.32
Coptos oppidũ 133.21.& 957.14
Coraceſium oppidum 107.26
Coraceſius mons 108.20
Coralius fluuius 117.36
Corambis oppidum 144.27
Corani populi 56.20
Corani lapides 937.50
Coranitæ populi 141.4
Coraſiæ inſulæ 82.13
Coraxicus mons 108.27. & 121.8.& 123.16
Coraxi populi 119.25
Coraxorum gens 40.50
Corcyra inſula 70.25.& 79.18
Cordyluſa inſula 113.53
Corduba oppidum 48.7
Cordubenſis conuentus 47.18 & 48.1
Cordueni populi 124.4
Cordulæ portus 118.40
Corenſe littus 47.24
Coreſa inſula 80.47
Coreſſus oppidum 80.55
Corfinienſes populi 62.44
Coretus lacus 85.6.10
Coricæ inſulæ 80.38
Coriceon promontoriũ 111.3
Corycus mons 564.36.&810.13
Coricos oppidum,ſpecus 107. 24.& 806.29
Corydalla oppidum 108.32
Corymbia inſula 113.47
Corinenſes populi 62.29
Corinæum promontoriũ 111.9
Corinæum oppidum 111.9.& 113.21
Corinthi gemmæ 961.34
Corinthi portus 72.22.44
Corinthi arx quæ ibid.32
Corinthiacus ſinus ubi 71.44. &72.22.34
Corinthus oppidum ubi 72.30. & 806.31
Coriolani populi 57.10
Coryphanta opp. 115.17
Coryphas oppidum 111.51
Coriphaſium op. 73.34
Cormalos fluuius 111.56
Corneates populi 69.38
Corne collis 417.21
Corneliani populi 62.25
Cornelij forum 64.25
Cornelia caſtra locus 95.34
Corniculum oppidum 57.5
Corninium oppidum 68.20
Corolia oppidum 140.53
Corone oppidum 73.10
Coronæa opp. 74.52
Coroneus ſinus 73.10
Coronei populi 76.32
Corpilli populi 77.20
Corſeæ inſulæ 114.14
Corſi populi 59.15
Corſicæ inſulæ deſcriptio 58.32
Corſicæ menſura ibidem 35
Corſicæ ciuitates, & coloniæ ibidem 37
Corſicæ oppidum,id eſt, Thebæ 72.6
Corſ.inſulæ mira gẽma 969.2 Reliqua quære parte prima.
Corticata inſula 90.8
Cortina oppidum 80.26
Cortonenſes populi 50.24.& 54.53
Cos inſula 114.4.& 150.6 184.21.& 762.13
Coſanum litus 58.43
Coſcinus oppidum 110.3
Coſenus fluuius 93.24
Coſyra inſula 60.23
Coſyri populi 127.19
Coſoagus fluuius ibid.30
Coſſa oppidum 54.24
Coſſæi latrones populi 137.51
Coſſetania regio 49.49
Coſſyra inſula 98.28
Coſtobocci populi 20.8
Cotes oppidum 92.20
Cothon inſula 79.50
Cotieri populi 125.15
Cotyorum oppidum 118.36
Cotonis inſula 79.32
Cottaion oppidum 115.48
Cottæ populi 120.8
Cotta oppidum 823.21
Cottianæ ciuitas 67.34.52
Cottona regio 133.51
Cragus mons 108.20
Crambuſſa inſula 26.47
Cranda op. 144.33
Crania mons 71.46
Cranon oppidum 73.54.& 75. 31.& 76.4.& 805.22
Craſpedites ſinus 116.20
Crathis flu. 61.16.& 804.41
Crateis fluuius Scyllę mater 57. 44.& 953.20
Craugiæ inſulæ duæ 80.6
Cremyon oppidum 74.27
Cremniſcos oppidum 84.34
Cremona oppidum 66.38
Creon mons 115.1
Creſſa portus 109.9
Creta nympha 80.12
Creta unde dicta ibidem
Creta inſula quibus animalibus careat 216.31.
Creta centum urbium 80.11
Cretæ inſulæ deſcriptio 80.9
Cretæ labyrinthus à quo factus 931.30
Cretæ inſulæ menſura 80.16
Cretæ oppida ibid.21
Cretæ montes 80.31.& 808.35
Cretæ fontes calidi emerſerunt 36.45
Cretæ aliquot inſulæ 70.22
Cretenſi inſulæ nata alijs melio ra 671.16 Reliqua quære parte prima.
Creticũ mare quod 36.45.& 58. 5.& 79.8.& 80.18
Crexa inſula 68.23
Crialon oppidum 101.51
Cridinum fluuius 124.42
Cryeon inſula 113.37
Crynis fluuius 116.34
Crinouolum oppidum 64.10
Cryon oppidum 111.27
Cryptos,id eſt, Cyprus 113.20
Criſæus ſinus 71.52
Criſa oppidum 72.2
Cryſſa oppidum 112.7
Critenſi populi 146.8
Crithote op. 78.36
Criumetopon Tauricum promontorium 85.24.&
Criumetopon Cretæ
Crobyzi populi
Crocalæ inſulæ
Crocilea inſula
Crocodilon oppidum
Crocodilopolitæ nomos
Crocodilus mons
Crommyoneſos inſula
Cromna oppidum
Cronea promontorium 119.43
Cronia regio
Cronium promontorium
Cronium mare
Crotalus fluuius
Croto op.38.39.& 61.15
Crunos oppidum
Cruſa inſula
Cruſtumerium op. 57.4
Cruſtuminus ager 38.45.& 54. 32.41
Cruſtumium oppidum 64.17
Cteſiphon Parthorum oppidum 136.15.& 137.22
Cteſiphontes op.
Cubi populi 89.33
Cubulterini populi 56.21
Culici populi 66.47
Cullu oppidum 95.7
Cumania caſtellum 111.50
Cumara op. 144.18
Cumæ op. 55.56.& 913.32
Cumi populi 146.39
Cumeron promont. 63.31
Cuneus promontorium 90.51
Cunici oppidum 58.15
Cunicularię inſulæ 59.3
Cupidinis fons 805.21
Cupra oppidum 63.27
Cuprenſes populi
Curenſes po. 62.53
Curetis regio 71.19
Curetis,id eſt,Creta inſula 80. 14
Curias oppidum 113.21
Curictæ po. 68.17
Curitis op. 37.24
Curubis op. 95.37
Cuſuetani populi 57.10
Cutiliæ lacus ubi 63.14
Cutiliæ aquæ mirum 38.15
Cutios fons 143.36

D

DAbanegoris reg. 140.19
Dacenchris inſ. 80.6
Daci populi,id eſt,Getæ 84.17. & 87.49
Daci pulſi 84.24
Dactyli Idæi po. 180.30
Dædala op. 1093
Dædaleon inſula 113.36 Reliqua quære parte prima.
Dahæ populi 115.13
Dale oppidum 112.34
Dalion op. 146.46
Dalmatia Pannoniæ pars 69.30
Dalmatiæ ſpecus ubi aſsidue uẽ tus gignitur 19.45
Dalmatia aurum fert 851.48
Dalmatiæ termini 68.18
Dalmatiæ Græcorum plura ibi. 54
Dalmatiæ deſcriptio 69.30
Damanitani populi 50.14
Damaſcena regio 102.42
Damaſcus op. 104.18.&106.51. & 928.2
Damaſcus Alabaſtritem gignit 928.2
Damea oppidum 112.52
Damnia regio 140.33
Dandagula op. 128.41
Dandari populi 120.9

Danelli populi 146.8
Daneon portus 142.23
Danubius non influit Adriaticū 66.15
Danubij pisces quales 223.24
Danubij fluuij descriptio 84.1. & 805.53
Danubij nullus amnis in Adriaticum effunditur 66.19
Danubium qui amnes influant 69.33
Danubij hostiorū nomina 84.5
Danubij magnitudo ibid.14
Daorizi populi 68.43
Daphnusa insula 114.33
Daphissa mons 75.34
Daphnidis insula 143.26
Daphnus oppidū 75.4.& 111.13
Daræ populi 93.30
Dataris fluuius 132.13
Daras fluuius 134.36
Darat fluuius 93.26
Daratitæ Aethiopes ibid.38
Dardanus fluuius 69.51
Dardani populi gens fera 71.4
Dardani po. 76.13.23.
Dardani Aemathiam infestant 76.13
Dardani Mesiæ po. 69.53
Dardania insula 83.2
Dardanium op. 112.24.45
Dardæ populi 128.4
Dardorum gens 62.19
Daricum mons 124.24
Darium Alexander ubi uicit 123.35
Dari populi 128.52
Daron oppidum 146.18
Daremæ po. 144.7
Darræ gens 140.25
Dascylos op. 115.32
Dascusa oppidum 105.56.& 121.16
Dasilis op. 144.32
Dasibaris fluuius 97.40
Dassaretæ po. 69.7.& 71.3
Daulis regio 72.5
Daulotes fons 140.28
Dauniaprouincia 62.5.16
Debris uel Deuris fons 97.24. 38
Decapolitana regio 104.15. per totum. & ibidem.53
Deceates populi 53.40
Deciani populi 62.35
Deciatium regio 52.4
Decij forum 62.54
Deculani populi ibid.26
Decuma oppidum 48.8
Decumanus limes quis 497.22. & 498.1
Decumanorum colonia 51.34
Decuni populi 68.35
Deitania regio 49.33
Delos nata 36.34
Deli insulæ pisces qual. 823.43
Deli Aes 866.31.39
Deli insulæ mirus fons 41.51
Delos insula qualis 81.35.& 150.7
Delos unde dicta 81.37
Delphacia insula 116.50
Delphicum Apollinis oraculum 71.56
Delphorū oraculū quale 38.4
Delphi oppidum 71.56.& 75.6
Delphini portus 54.1
Delta Aegyptus cur dicta 99. 26
Delta Nili figura 65.20.& 99. 24.46.55.& 101.27. & 930.17
Demetrias oppidum 75.30
Demonnesos insula 116.52
Dendros insula 80.5
Denna oppidum 144.33
Denselatæ po. 71.6.& 77. 14
Deorum promontorium 91.22
Derangæ op. 129.19
Derasidæ insulæ 37.10.& 110. 44
Derbices populi 124.47
Derceto Dea ubi 103.14.& 105.34
Deremistæ po. 68.45
Deretini po. ibidem.46
Derra oppidum 76.36
Dertona colonia 54.7
Dertusani populi 50.8
Derxene regio 105.55
Desticos insula 83.7
Desuuiatium regio 51.50
Desitiates po. 68.44
Deuelton op. 78.10
Deultum stagnum ibidem.11
Deuadæ insula 140.24
Deximontani po. 132.54
Dia oppidum 85.31
Dia insula 81.49
Diabetæ insula 113.54
Diablindi po. 89.18
Dialeon insula 83.8
Dianæ Ephesiæ templum 36.24
Dianæ templum Susis 138.8
Reliqua quere parte prima.
Dianenses po. 50.33
Dianium op. 49.39
Dianium insula 58.9.42
Diaphanes fluuius 107.13
Diareusa insula 114.36
Dyarrhytum 95.30
Dibitach op. 137.31
Dicæa op. 76.35 &.77.37
Dicæarchia colonia 56.3
Dictæus mons 80.31
Didymæi Apollinis aræ ubi, & à quo 125.6
Didymæi Apollinis oraculum 110.22
Didyme insula 60.42
Dyme colonia 72.51
Didymæ insula 113.38
Didymus mons 115.22
Didymis op. ibidem
Diduri populi 121.44
Dienses po. 76.30
Dies tex mensium ubi 85.56
Reliqua quære parte prima.
Diethuia insula 83.9
Digbam oppidum 136.47
Digeri populi 77.15
Diglitᵃ, id est, Tigris flu. 136.52
Dymastos insula 113.55
Dimastus mons 81.31
Dimuri po. 129.25
Dinaretum promontoriū 113.16
Dindari populi 68.45
Dinia op. 52.23
Diobesi populi 77.17
Diocæsaria op. 118.18
Diodori insula 143.42
Diognetus itineris Alexandri mensor 116.49
Diomedeæ insulæ 70.9.& 263.4
Diomedis equorum stabulum 77.36
Diom.oppida in Italia 62.18
Diomedes quas gentes in Italia deleuit ibidem
Diomedes Spinam oppidum cō didit 65.5
Diomedis promontoriū 68.30
Diomedis insula 313.13
Diomedis limen 671.26
Reliqua quære parte prima.
Dionysiada insula 81.49
Dionysia insula 79.33
Dionysia quæ prius Chareta 141.28
Dionysiopolis op. 77.53.& 78.3
Dionysiopolitæ po. 109.34
Dionysius Siciliæ Italiam adijcere uoluit 61.3
Dionysius Geographus 81.16
Dionysius Geographus ubi natus quo tempore, qui & in orientem missus 138.52
Dioryctus lacus 71.26
Diostecnosia fons 42.14
Dioscorias op. 119.26.33
Dioscoron insula 61.7
Dioscuriada insula 140.43
Dios hieritæ po. 111.37.& 116.5
Diospage oppidum 135.41
Diospolitis præfectura 99.33
Diospolis magna op. 101.39
Diospolis op. 105.11,& 109. 22.180.13
Dipsium argos 73.35.& 180.17
Diræ insulæ 142.54
Dyrce fons 74.45
Direa oppidum 144.21
Dirini populi 62.30
Dyriodoris fluuius 121.49
Dyris, id est, Atlas mons 93.56
Dyrrachium oppidum 61. 55.& 69.10,& 76.34
Dyrrhachij pisces qual. 823.41
Discera natio 97.37
Dium op. 80.28.& 81.10
Doberienses po. 76.28
Dochi populi 146.9
Docleates po. 68.44
Dodonæ mirus fons 41.39
Dodonæi templi tintinnabula 932.31.& circa
Dodonæi Iouis templum ubi 70.54
Dolates populi 63.50
Dolicæ insulæ 140.28
Doliche insula 82.1
Dolichistæ insula 113.35
Doloncæ populi 77.21
Donysa insula 82.12
Dolionis oppidum 115.21
Dolopes po. 71.35
Domada op. 141.19
Domazanes po. 147.7
Domibus carentes po. 122.31
Dongcesa mons 75.33
Dora fons 140.28
Dorica gens in Cappadocia 118. 7
Doridis op. 109.36
Dorilaum op. 111.24
Dorilæi populi 109.26
Dorion op. 73.13.& 76.4. & 111.9
Doris regio 75.11.& inde. 75.19.& 109.1.15. & 150.6.& 909.49
Doriſci gens 132.5
Doryscum promont. 74.36
Doriscus locus Thraciæ 77.39
Doron oppidum 107.24
Dorus fluuius 104.31
Draco mons 111.21
Draconon insula 83.9
Dramasa quæ 128.18
Drangæ po. 126.53.& 133.6
Drauus fluuius 69.33
Drepane insula 79.22
Drepani opp. coralliū 814.7
Drepanum promont. 59.47. 60.6.11.& 143.51
Drilon locus 565. 44
Drilo amnis 68.53
Drymæa regio 72.4
Drimati populi 140.34
Drymodis, id est, Arcadia 73.50
Drymusa 114.39
Drinius fluuius 70.1
Driopes populi ibid.52
Driopis regio 75.14
Dryusa insula 114.20
Dromiscos insula 37.7
Dromos Achilleos 84.48
Druentia fluuius 51.42
Drugeri po. 77.19
Duatus sinus 140.20
Dudini po. 68.9
Dulichium insula 79.35
Dulopolis oppidum 109.13
Dumna op. 144.21
Dumana insula 88.37
Duria fluuius 64.48.& 84.25
Durias fluuius 49.42
Durinæ oppidum 138.37
Durius fluuius 90.13

E

EAs fluuius 69.10
Eantion insula 83.10
Eblitei montes 140.14
Ebode oppidum 141.32
Ebora op. 91.5
Ebroduntij populi 52.22.& 67.49
Ebura op. 47.51.& 90.29
Eburiates po. 53.42
Erubini po. 61.22
Eburouices populi 89.15
Ebusus insula 58.7
Ebusus non generat cuniculos 58.23.& 216.22
Ebusi terra serpentes fugat 58. 21.& 919.11
Ebusus insula nobiles habet ficus 178.28
Ecbatana opp. 104.32.& 123. 47.& 137.46.& 133.21
Ecdippa oppidum 104.36
Echinades insulę 79.32
Echinades insulę quomodo natæ 37.17
Echinus op. 71.19.& 75.20
Echinussa insula 82.16
Econia oppidum 75.10
Ecrectice regio 119.14
Ectini populi 67.50
Edennates po. ibidem
Edessa op. 106.18
Edetana regio 49.40
Edigis mons 105.25
Edini po. 60.14
Edones populi 125.13
Edonis populi 125.13
Edones oppidum 112.3
Edoni populi 77.20
Edonus mons 78.49
Edosa op. 144.37
Edron portus 65.18
Egadda oppidum 104.14
Egelesta 813.37
Egestæ aquæ 811.15
Egetini populi 62.34
Egilium insula 58.42
Egnatia oppidum 62.3
Egnatiæ oppidi mirum 44.3
Egouari populi 90.2
Egra oppidum 141.33.46
Eguituri populi 67.51
Eion locus 119.51
Elæa insula 116.55
Elæa op. 80.22.112.39
Elamitæ po. 141.3
Elaniticus sinus ibid.11
Elaphites insulæ 70.28.& 114.33
Elaphonesos insula 116.47
Elaphusa insula 79.24
Elatea oppidum 75.5
Elatium op. 106.50
Elatus mons 79.41
Elatus fluuius 804.21
Eldamarij populi 135.33
Electrides insulæ 70.17.& 88.28.& 952.30

Electrum in qua insula 86.54. & 88.28
Elegia oppidum 106.2
Elæon op. 74.53.& 76.39
Elephantis insula 101.30
Elephantine regio 396.35.& 654.21
Eleti populi 77.16
Elæussa insula 113.26
Elæusa op. 107.31.& 114.44
Eleusa insula 80.5
Eleus op. 78.46.& 109.37
Eleusin oppidum 74.28
Eleuthernæ op. 80.29
Eleutheræ op. 74.48.& 873.25
Eleutheros fluuius 105.4
Eliberi oppidum 47.52
Elice oppidum 37.31
Elimais regio 134.39.& 135.6.& 137.52.& 138.14
Elimæi po. 149.33
Eliorum ager 72.55
Elis quãtũ distet à Sicyone 32.21
Elis oppidum 72.56
Elis oppidum ædem Mineruæ habet 944.10
Elmon oppidum 75.25
Elongosine locus 136.51
Elorum fluuius 60.2
Elorum castellum 823.25
Eluis fluuius 116.20
Elusates po. 89.30
Emanici po. 48.41
Emeritensis conuentus 90.53
Emeritæ oppidi coccũ 237.24
Emeum oppidum 144.29
Emischabiles fons 141.33
Emmaum oppidum 103.29
Emodi mõtes 126.3.45.& 131.6
Enagora insula 113.36
Encheleæ oppidum 68.9
Enœcadloæ populi 84.52
Enederuni populi 69.1
Engadda oppidum 104.10
Enguini populi 60.14
Enhydra op. 104.35
Eniandos op. 107.31
Eningia insula 87.20
Enipeus fluuius 75.40
Enipi natio 97.36
Enispe oppidum 74.1
Enneacrunos fons ibid. 33. & 809.30
Enobrisates po. 87.27
Enona op. 68.20
Enosis insula 68.20
Entellini populi 60.13
Eodanda insula 140.25
Eos mons 142.50
Eous Oceanus 122.20
Epageritæ populi 119.37
Epagris insula 81.26
Epei ager 72.56
Epetini populi Dianæ templum 110.55.& 932.48
Reliqua quęre parte prima.
Ephæstia oppidum 82.51
Ephesus op. 110.42.47. & 111.34
Ephesiũ minium quale 858.16
Ephyra op. id est corinthi 72.16
Ephyre insula 79.53
Ephyri populi 71.34
Epicnemidij po. 75.1
Epidamnum op 69.8
Epidaphne op. 105.15
Epidaurus insula 37.11
Epidaurum Colonia 68.50
Epidaurus op. 73.26
Epidires op. 143.7
Epigranea fons 74.45
Epimaranitæ po. 140.12
Epiphanenses po. 205.44
Epiphania op. 106.25.& 107.31
Epiri mensura 76.5
Epiri initium ubi 69.15
Epiri termini, populi, loca 70. 49.& 71.
Epiri boues quales 209.4
Epiropia insula 79.54
Epis oppidum 144.43
Episibrium castrum 47.55
Epitheras op. quare 143.12
Epitus mons 76.38
Epium oppidum 73.55
Epopos mons 36.51
Eporredicæ quid 65.38
Eporredia op. cur cõditũ ibi. 37
Eporredia oppidum 566.10
Equestris Colonia 89.4
Erasinus fluuius 41.13.& 73.27
Eratonos insula 143.1
Erebinthus insula 116.56
Eretria op. 81.12
Ereson op. 114.53
Ergauicenses populi 50.19
Eresij po. 112.9
Ergetini po. 60.13
Erginus fluuius 78.28
Eryanos fluuius 112.1
Erycini populi 60.13
Ericusa insula 60.43.& 79.24
Eridanus Hispanię fluuius secũdum quosdam 952.34
Eridanus Rhodanus à quibusdã appellatur ibidem
Eridanus fluuius qui & Padus ibidem.24
Eridani, id est, Padi fluuij descriptio 64.37
Eridanum Padi ostium ibid. 65.3
Erimanthus fluuius, & mons 74.7
Erymne oppidum 76.2
Erineos oppidum 72.46. & 75.11
Erythia insula 91.32
Erythia insula unde dicta ibidem.36
Erythræ op. 74.50.& 111.7.& 114.32.& 913.7
Erithra Rex 134.10
Erithris amnis 804.50
Erythræ regis sepulchrum ubi 140.40
Erithræum mare quod 134.10
Eryx mons 60.7
Erranoboa fluuius 127.29
Esar oppidum 146.15.19
Esbonitarum populi 102.26
Esca 141.46
Escanus fluuius 69.55
Escua oppidum 47.55
Esernini po. 62.52
Essedones populi 85.46.& 120.17.& 125.13
Esseni populi 104.2
Estiæ promontorium 116.38
Esubiani populi 67.50
Etaxalos insula 140.15
Ethecusa insula 114.3
Etheleum fluuius 115.35
Ethini populi 96.3
Ethusa insula 37.6
Etini pop. 60.13
Euanthia oppidum 109.50
Euazæ populi 120.7
Eubœæ insulæ descriptio 80.52
Eubœæ magnitudo 81.1
Eubœæ pisces quales 823.40
Eubœa Bœotiæ iuncta 77.1
Eubœæ Euripus qualis 39.51. & 74.55
Eubœæ urbes 81.1.10.& 82.35
Eubœæ nomina plura 81.15
Eubœæ calidæ aquæ 806.23
Reliqua quære parte prima.
Euburiates populi 53.42
Euburo oppidum 90.24
Euchatæ po. 125.15
Eudemia insula 82.43
Eudæmon Arabia quæ 138. 33.per totum
Eudon fluuius 109.51
Euenus fluuius 71.38.& 72.36
Euganei po. 66.44.& 67. 20.29
Euganei unde dicti 67.29
Euganeorum populi quot oppida ibidem.20
Eugoa oppidum 144.39
Euhippa op. 110.46
Eulæus lacus 183.2
Eulæus fluuius ex quo reges bibunt 133.2.& 138.5.35.& 807. 17
Eumenetica regio 110.31
Eumenia oppidum 109.48
Eumenia Thraciæ oppidum 77.56
Euonymiton regio 145.18
Euonymus insula 60.45
Euonum insula 82.45
Eupatoria oppidum 118.9
Eupalia op. 71.52
Euphorbeni po. 109.35
Euphratis fluuij descriptio 106. 26.per totum
Euphratis ortus 105.50
Euphrate fluuio Mesopotamia inundatur 135.23
Euphratis cursus 125.33.& 137.11
Euphratis ostiũ 105.49.& 106. 27.& 120.53.& 136.11.141.37
Euphratis lacus 133.1
Euphratis cursus, & nauigatio 136.26
Euphrates, Tigris quantum distent 137.27.& 139.44
Euphrates deductus 135.52
Reliqua quære parte prima.
Eupilis lacus 67.1
Euranium op. 109.39
Eurianassa insula 114.34
Eurymedon fluuius 107.55
Eurymeni populi 78.5
Euripus in Hellesponto 83.20
Eurip. Taurominitanus 39.51
Euripus Bœotiæ 81.2
Eurome oppidum 109.53
Europa tertia orbis pars 46.22
Europæ sinus primus 46.55.& 57.50.& 60.45
Europæ sinus secundus 61. 12.& inde
Europæ sinus tertius qui 70.38
Europæ sinus tertius quæ continet ibidem 40
Europæ sinus tertius 78.48
Europæ sinus quartus ex magnis 83.12
Europa ubi prologo 46.29
Europa secunda orbis pars credita ibidem
Europæ laus 46.46
Europæ ab Asia diuisio 78.39. & 83.15.& 115.11.& 116.39
Europæ omnismensura 91.42 per totum
Europæ magnitudo 149.1
Europa, & Asia quantum inter se distent 115.13
Europæ,& Asiæ propinquitas 117.10
Europum op. Syriæ 106.30
Europus op. 76.20.& 135.1
Eurotæ fluuij simulacrũ 876.14
Eurotas fluuius 73.20
Eurotos fluuius 75.49
Euthene op. 109.37
Eutanæ op. ibidem
Eutychia insula 82.40
Eutichides 876.13
Euxinus pontus
Euxini ponti descriptio, & nomen unde 83.17 117.13.& inde
Euxini ponti mensura 117.26

F

Fabaria insula
Fabienses populi 87.23
Fagi po. 55.22
Falarienses po. 62.31
Falerni agri ubi 63.33 55.48.56.33
Reliqua quære parte prima.
Falisca colonia 54.21
Falisci po. 42.1.& 154.14
Fallienates po. 64.10
Fama Iulia op. 48.17
Fanesiorum insulæ 87.10
Fanum fortunæ colonia 63.47
Fassei populi 63.1
Fauentia Hispaniæ op. 47.13
Fauentia Italiæ op. 49.56
Fauentini po. 64.26
Fauonienses po. 63.56
Felix Iulia colonia 104.56
Felix gens ubi 85.53
Felicitas Iulia op. 91.4
Feliginates po. 64.7
Felsina colonia ibid. 23
Ferę gentes ubi 119.24
Ferentinates po. 56.13
Ferentinum op. 54.35
Feritor fluuius 54.1
Feroniæ lucus 54.30
Ferreus mons totus 885.41
Fertilia loca 55.1.& 115.18.& 129.47.& 136.15.& 141.54.& 143.3
Fertini 66.43
Fescennia op. 54.35
Fesulæ op. ibid. 34
Fibularenses po. 50.22
Ficaria insula 59.13
Ficolenses populi 56.24. & 62.52
Ficulnea op. 57.4
Fidenas op. 54.52
Fidenates po. 57.10.& 62.54
Fidentia op. 47.51
Fidentini po. 64.25
Firmanorum castellum 63.27
Flamonienses po. 65.46
Flanaticus sinus 66.28
Flauia colonia à quo 103.15
Flauiobriga colonia 89.51
Flauiopolis colonia 78.25
Flauium oppidum 69.22
Flauona op. 68.18
Fleuum Rheni fluuij ostium 88.1
Florentia op. 352.38
Florius fluuius 90.4
Fluentini po. 5434
Flumina gemmifera quę 976.2
Flumina mira plura 41.2.& inde
Flumina aurum uehentia 851. 40.& inde
Flumina quare non refluunt uti maria 39.34
Flumina terrã subeuntia 41.12
Reliqua quære parte prima.
Focunates populi 67.44
Fœminæ tantum ubi regnant 129.15
Fontium multitudo ubi 70.55
Fons aquæ regiæ 71.9
Fons pestifer Germ. 661.10
Fontes miri 41.31
Fons Iouis mirus ibidem 39
Reliqua quære parte prima.
Forentani po. 56.25. & 62.30.& 66.48
Foretij po. 57.10
Formiæ op. 55.39.& 58. 48
Forauguſtana ciuitas 50.29

Foroappi po 56.25
Forobremitiani po. 63.52
Forocornelienſis ager 56.6
Foroflaminenſes populi 63.51
Forofului op. 54.8
Foroiulienſes po. 63.51.& 66.47
Foroſempronienſes populi 63.52
Foropopulienſes 56.22
Foroubienſium ager 64.35
Forum Iulij Octauianorum colonia 51.56
Fortunatæ inſulæ 91.23
Forumclodij 64.25
Forumliuij ibidem
Foroclodij po. 54.36
Foroneronienſes po. 52.15
Forum Iulium 48.3
Forum Voconi op. 52.14
Forum Decij 62.54
Forum nouum ibidem
Foſſaclodia op. 65.18
Foſſiones portus 65.13
Fortunales po. 48.40
Fortunatæ inſulæ 91.23
Fortunatæ inſulæ quæ ubi, & quot 148.3.per totum
Frabaterni po. 56.24
Fratuertium op. 61.51
Fregellani po. 56.24
Fregine op. 54.27
Freginates po. 55.23
Freatana regio 62.13
Freato fluuius 62.12
Frentani populi 62.31.42
Frij po. 661.21
Friorum inſulæ 87.56
Frifabonum gentis inſulæ ibidem
Frufinates po. 56.23.
Fucentes po. 62.46
Fucinus lacus 41.3.& 61.47. & 227. 10. & 936. 49
Fugali populi 62.52
Fulginates po. 63.51
Falſinates po. 68.17
Fundanus lacus 55.39
Fur fluuius 93.56

G

GAbale promontorium 105. 10
Gabales po. 89.34
Gabe op. 104.27
Gabellus fluuius 64.46
Gabeni oppidum 105.37
Gabienſis agri mirum 38.10
Gabini po. 56.25
Gabri po. 120.26
Gadagalen po. 144.31
Gaddara op. 104.22
Gades oppidum à Tirijs condi tum 104.42
Gades nauigandi terminus 29. 30
Gades quantum ab urbe Roma na diſtent 502.12
Gades quantum à Sardinia diſtent 59.10
Gadis inſula 91.24
Gadium oppidum 29.49.& 91. 31
Gadir uel Gadira inſula 91. 35
Gaditanus conuentus 47.17
Gaditana Iulia oppidum 91. 29
Gaades inſulæ 47.25
Gaditani Freti longitudo latitudoq; 46.26
Gaditano freto Oceanum non ingredi terras 86.45
Gaditanum fretum ubi prologo 46.26.& 57.53.& 148.37
Gaditanus Oceanus qualis 39. 54.& 41.34
Gaditani Oceani piſces quales 218.1.17.22
Gagaude inſula 145.20
Gage oppidum 108.32
Gagis fluuius 939.26
Galanis op. 37.25
Galaſa op. 104.23
Galatha inſula 60.23
Galathani po. ibid.16
Galata inſula 98.27
Galathæ terra qualis 919.10
Galatiæ deſcriptio 115. 44.51.& 117.44
Galatiam Galli quondam incoluerunt 115.53
Galatiæ terminus 116.35
Galba Imperator quid in Narbonenſi 52.22
Gallecia regio 90.13
Galetiæ regionis menſura ibi. 16
Galilæa regio 103.24
Galla oppidum 97.41
Gallatiæ Opalus 959.45
Galleci po. 51.7.& 90.16
Gallecia aurum habet 853.16
Galetiæ plumbum 887.46.56
Galleti populi 89.10
Galliani ſaltus 64.27
Galliæ deſcriptio 88.41. per totum
Gallia Togata ubi 63.39
Gallia Lugdunenſis 89.9.per totum
Gallia Comata 88.42.& 291.46
Galliæ menſura 88.47
Galliæ terræmotu minime quatiuntur 34.56
Galliæ Corallium 82.46
Galliæ plumbum 887.46
Galliæ uitrum 940.36
Galliæ ſal. 813.55
Gallici Oceani piſces maximi 217.55
Gallicus Oceanus 89.39.& 90.30
Gallica ora ab Ancone incipit 63.38
Gallicum mare ubi 29.32.40. 14.57.55.& 89.39
Gallus ager Ariminum 63.48
Gallus fluuius à quo Galli Cybeles ſacerdotes dicti 116.11
Gallus fluuius 117.35.& 804.13
Gallici maris inſulæ 57.55
Galli Galatiã incoluerũt 115.53
Gallorum genera tria 88.43 Reliqua quęre parte prima.
Gallipolis Senonum 61.39
Gallitalutæ po. 129.25
Gamale op. 37.25.& 103.20
Gambreues po. 144.32
Gamphaſantes populi quales 98.49
Gamphaſantes nudi 99.2
Gandari po. 124.42
Gangaridum gens 127.37
Gangre op. 118.2
Gangis fluminis inſula 127.51
Gangis fluminis ortus, magnitudo, fertilitas, & quot flumina recipit 127.25.per totum.128.18.20. & 127.11
Ganges fluuius aurum fert 851. 41
Ganges flu. gemmifer 976.3
Gangis fons ubi 155.9
Gangis anguillæ quales 217. 32.& 223.27
Gangis latitudo, profunditasq; 127.34
Ganges ab Euphrate quantum diſtet 44.40
Garama op. 97.27
Garamantes populi ubi 96.2. 98.40. & 149.7
Garamãtes à quo Romano uicti 97.27
Garamãtes ſine cõiugijs 99.1
Garamantes latrones 97.43
Garamantũ iter difficile ibid.
Garamãtũ boues quales 209.22
Garamantici carbũculi 960.56
Gardæi populi 120.25
Gareſci populi 76.29
Gares populi 62.14
Garganus mons 62.9.& 63.32
Gargane portus ibidem
Gargaphie fons 72.46
Gargara mõs & oppidum 112.2
Gargus promontorium 108.39
Garne portus 62.11
Garode inſula & oppidum 146. 37
Garpheti populi 140.24
Garſauritis regio 118.22
Garumna fluuius 88.45
Gaſani populi 140.24
Gaugamela op. 135.38
Gaudæ populi 77.27
Gaulopes po. 139.50
Gaulos inſula 60.22.& 98.25
Gaurani montes 55.49
Gauratæ populi 132.48
Gaza opp. 102.33. & 103.9. & 123.43.139.30.& 143.43
Gazatę populi 105.36
Gazacena regio 118.15
Gazelum op. ibidem.117.56
Gaziura op. ibidem
Gebanitę po. 140.46
Gebenna mons 51.27.& 88.48
Gebet fluuius 115.33
Gedranitæ op. 141.27
Gedroſia Nyctegreton herbam habet 569.3
Gedroſi populi 129.40.& 131. 48. & 149. 32.& 217.46.& 316.46
Gedruſi populi 132.7.15
Gelani po. 60.14
Gelas fluuius 60.13
Gelduba caſtellum 513.23
Gelæ populi 124.44
Gelon fons 805.20
Geloni populi 85.43
Gemellenſes po. 50.28
Gemelli colles 59.51
Gendos fluuius 116.19
Geneſera lacus 103.42
Genetarum oppidum 118.37
Genſoa oppidum 144.38
Gentes feræ 119.24
Gentes à minutis animalibus deletæ 198.40
Genua op. 48.23.& 53.56
Genuſini po. 62.30
Geoaris inſula 79.32
Georgi po. 84.53.& 122.36
Geranea oppidum 73.20.& 74.27.& 78.1
Gereſtum oppidum 81.12
Gereſtum promontorium 81.3
Geretæ populi 129.38
Gergitos op. 111.50
Geryones po. 91.38
Germaniæ deſcriptio 87.37. per totum
Germaniæ æs 865.32
Germaniæ miri fontes 805.25
Germaniæ ſal 813.55
Germaniæ ſuccinum 954.10
Germanicum mare 88.27
Germaniam ſeptentrionalis Oceanus contingit 29.33
Germania Scythiæ contermina 189.17
Germanię mẽſura 84.26.&87.31
Germaniæ flumina 87.50
Germ. legionum caſtra 91.54
Germaniæ fons peſtifer 661.10
Germani Hiſpaniæ po. 50.36
Germani de genere Scytharum 84.31
Germanorum genera quinque 87.41 Reliqua quære parte prima.
Germanicopolis op. 115.34
Gerontia inſula 82.42
Gerra oppidum 139.52
Gerraicus ſinus ibidem
Gerro quod Adipſon 142.40
Gerrus fluuius 85.7
Gerundenſes po. 50.10
Geſclitron locus 12.56
Geſoriacum littus 88.13
Geſoriacus pagus ibid.53
Geſſorienſes po. 50.10
Geſus fluuius 110.37
Getæ populi 77.26
Getæ populi à Romanis Daci dicti 84.17
Gethone inſula 83.4.&114.46
Getta oppidum 104.33
Getuli populi 93.24.30. & 94.35
Getulia regio 96.37
Getulica purpura ubi 148. 1.& 235.14.& 896.39
Gyaros inſula 82.9.& 198. 45.& 215.39
Gigarta oppidum 105.2
Gigarto fons 114.23
Gygemoros mons 78.50
Gygeum ſtagnum 110.13
Gymnaſiæ inſulæ 58.13
Gymnetes po. 98.37.&155.36
Gymnis oppidum 72.6
Gymnites populi 146.9
Gynecopolitis prefectura 99.42
Gynecocratumeni populi 120.6
Gindarenos op. 105.36
Gingla oppidum 106.24
Gyrei populi 141.31
Gyri mons 97.42
Gyrton oppidum 76.4
Gyguri populi 51.1
Giſſa inſula 68.23
Gyſtate oppidum 144.20
Gytheates ſinus 73.21
Gythium oppidum 150.7
Glanicus fluuius 55.42
Glanis fluuius 54.36.54
Glanum Liuij 52.15
Glari populi 140.22
Glauconneſos inſula 81.20
Glaucus fluuius 109.12. 48.& 113.38.& 119.10
Gleſſaria inſula 87.29.& 88. 28.& 953.55
Glinditiones po. 68.45
Gliſſas op. 74.50
Gnebadei Arabes 142.52
Gnidi Veneris ſimulacrum nobiliſimum 922.13
Gnidi oppidi penſile ambulacrum 931.17
Gnidos oppidum 70.25.& 109.13.& 113.51.150.6
Gnomonis conſider. 149.41
Gnoſos oppidum 80.27
Goboea portus 140.28
Gogiarei populi 129.20
Golgœ oppidum 113.23
Gomphi op. 75.28
Gonos op. 78.28
Gophoa oppidum 144.20
Gora op. ibid.34
Goralus fons 140.24

Gordiæi populi 135.35
Gordiæi montes 121.53.& 137.15
Gorditanum promontorium 59.11
Gordiucome 115.32
Gordium oppidum ibid.52
Goramia op. 76.22
Gorgades insulę, ac Gorgonum domus, & earum historia 147.43.& inde
Grabei populi 69.1
Graccuritani po. 50.19
Gracula Turanius scriptor 46.33
Græcæ gentes in Cappadocia 118.7
Græcæ gentes tres tantum iure dicuntur ibid.7
Græciæ fabulositas, ac literarum claritas ubi 70.47
Græcia ubi Italiæ proximior 61.45
Græcia unde dicta 75.17
Græcia magna 53.6.& 60.47
Græci plura Italiæ loca tenuerunt 57.29
Græci in gloriam suam effusi 53.5
Græci Hispaniæ incolæ 90.9
Græcorum mendacia portentosa 92.35
Reliqua quære parte prima.
Græciense mare quod 79.7
Græciochantæ po. 136.26
Grages promontorium 168.39
Graiæ Alpium fauces 65.36
Gramen Parnasi quale 656.33
Granicus flu. 112.20.& 115.18
Granius fluuius 132.52
Granucomatæ tetrarchia 105.37
Grastonia op. 76.50
Graucasus & Caucasus idē mōs 125.11
Graucomen 144.29
Grauij 90.9
Grauiscarum oppidi corallium 824.8
Grauiscæ oppidum 54.24
Gregari populi 120.25
Grephis op. 74.51
Gryliosolius fluuius 111.51
Grynia oppidum 111.45
Grumentini po. 61.22
Gugerni po. 89.6
Gumbritæ po. 129.29
Gunugi colonia 94.53
Guttalus fluuius 87.50
Guttones populi 87.44.& 952.55
Guttones electrū habent 952.55

H

Habessus oppidum 108.35
Hadranitani op. 60.16
Hadrumentum op. 149.38
Hæbudes insulæ quot 88.24
Hæmi montis descriptio 77.22.25.& 78.5
Halcyone op. 75.10
Halesini populi 60.14
Helesus fluuius 111.1
Haliacmon flu. 76.18.& 804.46
Haliartus op. 74.49
Halycarna op. 71.45
Halycarnassus oppidum 109.38.& 914.45.& 925.56
Halicyenses po. 60.16
Halydienses po. 110.1
Halys fluuiꝰ ubi 117.56.& 118.13
Halysernæ op. 112.36
Halyx oppidum 197.23
Halyzea oppidum 71.29
Halizones populi 115.29
Halmiris lacus 84.9
Haloneſos insula 83.4
Halone insula, & op. 114.37.& 116.50
Halonneſos insula 342.54
Haloritæ populi 76.18
Halos oppidum 75.23
Hamaxobij populi 84.18
Hamirei po. 141.27
Hammanientes po. 97.9
Hammæum littus 140.22
Hammodara op. 144.28
Hammonis fons miræ naturæ 41.45
Hammonis oraculum ubi 96.41.& 145.32
Hammonij populi 141.38
Harenarum insulæ ubi 128.53
Hargyrippa op. 62.18
Harmastis op. 121.35.52
Harmatopolitæ po. 112.43
Harpasa op. 38.30.& 110.4
Harpasus fluuius ibidem
Harpi oppidum 62.17
Hasbytæ populi 97.8
Hasti Galliæ po. 88.54
Hebata oppidum 135.49
Hebdomecontacometæ populi 144.30
Hebrus flu. 77.18.23.41.& 78.51
Hebrus flu. aurum fert 851.40
Hecatompylos op. 124.10.& 126.50.& 135.1
Hecubæ tumulus 78.44
Hedypnus amnis 138.11
Hedui po. 89.14.& 425.11
Hegua op. 47.54
Helbo insula 113.39
Helgas op. 115.33
Helia Italiæ op. 57.31
Helene insula 80.49.& 568.33
Helicon mons herbis laudatur 665.9
Heliæ oppidi coralliū 824.7
Helice op. 72.45
Helicon mons 72.7.& 74.43
Helium Rheni ostium 88.1
Heliopolis op. 105.24
Heliopolitis præfectura 99.40
Helos locus 73.9.& 111.9
Hellas regio 72.22
Hellas regio, & eius situs, termini; 74.19
Hellas op. 75.14
Hellen Rex ibidem 16
Hellenis regio à quo dicta ibid.
Hellene insula 80.49.& 81.53
Hellenæ po. 75.18
Helleni po. 90.9
Hellesponti descriptio 83.18
Hellesponti mensura ibidem 26 & 116.45
Hellesponti angustiæ 78.38
Hellespōtꝰ quondā terra 37.19
Hellesponti longitudo, latitudoq; 78.52.& 83.26
Hellespontus ubi primum se cōcitat 112.47.& 115.10
Hellespōtij po. 112.12.& 153.23
Hellopes po. 70.54
Hellopiæ aquæ 81.14
Helmodenes po. 141.31
Heluetij po. 89.3
Helminum fluuius 63.26
Heluorum gens 52.10
Hemasini po. 68.49
Hemesa op. 106.50
Hemisseni po. 105.38
Hemuatę po. 141.19
Hemus Epiri mōs 91.8.& 810.1
Hennenses po. 60.14
Heneti populi à quibus Veneti 117.46.& 954.11
Heniochi populi ubi 118.53.& 119.18.& 124.49
Heniochi populi à quibus 119.32.& 121.55
Heniochorum gens 118.50
Heniochij montes 121.7
Heordenses po. 76.25
Heordeæ op. ibid.21
Hephæstij montes ardentes 43.16.& 108.30
Hephæstiades insulæ 60.28
Hephæstium ciuitas 108.30
Heptaphonon locus cur dictus 933.33
Heptaporus fluuius 112.19
Heraclea op. 124.45
Heraclea quæ aliquando Siris dicta 61.18
Heraclea Syriæ op. 105.11
Heraclea Cariæ oppidum 109.53.& 110.34
Heraclea Ponti op. 117.37
Heraclea Ponti oppidum lauro abundat 384.54
Heraclea Macedoniæ oppidum 56.17.31.50
Heracleæ Pōti oppidi Iouis aræ 416.56
Heraclea Sintica 76.31
Heraclea Thraciæ op. 77.34.52
Heraclea Galliæ op. 51.45
Heraclea Græciæ oppidum 75.22
Heraclea Tauricæ op. 85.19
Heraclea Cretæ 80.25
Heracleū promont. & flu. 118.54
Heracleum op. 119.33
Heracleopolitis præfectura 99.43.& 931.43
Heracleotes tractus 111.50
Heracleopoliticus Laby. 931.23
Heracleoticū Nili ostiū 102.22
Heras lutra insula 59.14
Heratia insula 82.14
Herbanum op. 54.55
Herbessenses po. 60.15
Herbitenses po. ibidem
Herbulenses po. ibidem
Hercyniæ syluæ magnitudo 386.53
Hercynius saltus 84.21.87.52
Hercyniæ syl. mirę aues 262.37
Hercynium iugum 87.52
Herculanium op. 56.6
Herculis termini in occi. 46.42
Herc, columnæ cur creditæ ibi.
Herculis columnæ in occidēte 29.30.& 44.20.& 92.20.& 149.39
Herculem in Hispania fuisse fabulosum 47.39
Herculis petra 823.36
Herculis patria 74.42
Herculis lapidei cāpi in Gallia 51.49
Herculis portus 53.49.& 57.42
Herculis insulæ duæ 59.11
Hercules per Alpes 65.36.& 67.25
Herculis oppidum in Aegypto 99.45.& 101.47
Herculis aræ, & finis usq; in Indum fluuium 92.33.& 124.55
Reliqua quære parte prima.
Hercuniates po. 69.38
Herdorienses po. 62.30
Hærea op. 73.55
Hermesia op. 111.13
Hermandus fluuius 131.46
Hemerte insula 114.48
Herminei Smaragdi 957.42
Hermione op. 73.34
Hermiones po. 87.47
Hermisium op. 85.37
Hermonassa op. 119.53
Hermoinius ager 79.53
Hermonthitis prefectura 99.31
Hermopolitis præfect. ibid.40
Hermus fluuius
Hermunduri po. 111.21
Hernicus ager 87.47
Herodium regio & op. 11.26
Heroopoliticus sinus 103.32
Heroum op. 141.15.& 142.20
Herticei po. 125.31
Hesidrum fluuius 127.9
Hesperidum horti & eorum fabulæ expositio 92.29.& 96.47.& 953.24
Hesperides insulæ 147.53
Hesperionceras promont. 149.17
Hesperiū promontoriū 933.4
Hesperiæ populi 276.23
Hesperij po. 147.42
Hesperij mōtis campi noctu nitent 43.26
Hesperij Aethiopes 147.2
Hessedones po. 85.46
Hestiodis regio 804.32
Hetruria regio 52.26
Hetruriæ descriptio 54.53
Hetruria à sacrificio ritu dicta 54.16
Hetruriæ diuersa nomina ibidem.14
Hetruriæ terminus Tyberis ibidem.42
Reliqua quęre parte prima.
Hetrusci 54.32
Hyampolis op. 75.6
Hyantes po. 74.55
Hybanda insula 37.8
Hiberniæ insulæ descrip. 88.19
Hyblæ op. mel 278.34
Hyblenses po. 60.15
Hydaspes flu. 127.4.& 128.31
Hyde op. 110.11
Hydissenes po. 110.2
Hydras locus 133.44
Hydrelitæ po. 109.23
Hydreumata 133.22.& inde
Hydruntum op. 61.43
Hydrus portus 61.53
Hydrussa insula 80.51.& 81.26.29
Hiera insula 36.39.& 60.36.& 82.23.& 114.53
Hiera insula semper ardēs 43.33
Hiera op. 145.17
Hieromiace fluuius 104.22
Hieras fluuius 116.34
Hierapytna op. 82.25
Hierapolis op. 80.26.& 105.32.& 106.48.& 723.32
Hierapolis specus 38.1
Hiericus op. 103.28
Hierocepia insula 113.28
Hieroçomitæ po. 111.42
Hieroneſos insula 6023
Hieropolitæ po. 109.24
Hieropolienses 112.43
Hieros fluuius 111.1
Hieros op. & flu. 119.42
Hierosolyma 103.31.& 149.48
Hyi populi 137.53
Hyda op. 109.11
Hylas fluuius 115.38
Hylatæ po. 105.38
Hylea regio 84.51
Hylæ op. 744.9
Hyleum mare 84.51
Hylis regio 62.31
Hilleuionum gens 57.18
Hyllum oppidum 111.27
Hymani po. 68.8
Himantopodes populi quales 98.50.99.6
Himera op. cum fonte 60.7
Hymettus mons 744.34.& 914.41
Hymetti mōtis mel quale 278.33
Hymos insula 118.20

Hypæpeni populi 111.37
Hypalus, id est, Fauonius 133.7
Hypanis fluuius uermē per diē tantum uiuentem \ generat 290.19
Hypanis fluuius ubi 84.56.& 85.9.42.& 810.26
Hypasis fluuius 32.45.& 127. 4.&128.33
Hypaton oppidum 144.40
Hypea insula 58.29
Hyperborei populi ubi 85.53. & 122.26.30.& 125.53
Hipere insula 85.19
Hiperia fons 75.27
Hiperis fluuius 132.49
Hipobarus fluuius 953.26
Hiporeæ populi 146.10
Hipparenorum po. 136.21.23
Hippi op. 111.11
Hippini po. 110.1
Hippus mons 116.16
Hippium op. 62.18
Hippo Diarytus, uel Dilutus 95.29. & 149.37
Hippo Hispaniæ op. 48.14
Hippo Italiæ op. 57.41
Hippo Iudeæ op. 103.44
Hippo Regius op. 95.20.& 149.38
Hippocrene fons 74.46
Hippon Dion op. 104.23
Hipponensis sinus 95.29
Hipponesos insula 114.10
Hippopodes insula 87.10
Hippos fluuius 119.5
Hippuris insula 82.26
Hippuros portus 130.34
Hippurisusa insula 82.26
Hipsa amnis 60.5
Hipsilti po. 77.19
Hipsizorus mons 76.38
Hircanus mons 108.25
Hircani populi 124.24.& 134.54
Hircani maris forma 122.54
Hircani Ioniæ po. 111.33
Hircanium mare quomodo ex Oceano irrumpit 122.54
Hircanium mare ex Scythico Oceano 122.38
Hircanij maris mensura, ibidem 41.& inde
Reliqua quære parte prima.
Hirreseon op. 74.54
Hirriæ op. ibidem.53
Hirriæ insula 79.40
Hirrienses po. 107.46
Hirrini po. 72.31
Hirrmine locus 72.52
Hirminium fluuius 60.3
Hirpiæ po. 154.15
Hirpini po. 61.27.&.62.4
Hirpinorū regio secūda 62.22
Hirpinorū specus mirus 37.55
Hyrri po. 87.22
Hirsarci po. 67.44
Hyrsiæ op. 72.47
Hispalensis conuentus 47.18. && 48.10
Hispalum promontoriū 128.53
Hispali mirus puteus 40.4
Hispaniæ descriptio & nomina 447.2
Hispaniæ ulterioris descriptio ibidem.4
Hispaniæ citerioris descriptio 889.42.per totum
Hispaniæ breuis descriptio 90. 227.& inde
Hispaniam quę gentes habitarūt 447.35
Hispania à Græcis habitata 990.9
Hispania metalli omnis ferax ibidem.18
Hispaniæ diuisio 47.2
Hispaniæ laus 976.25
Hispaniæ sal 813.56
Hispanię citerioris oppida quot 49.19
Hispanię colonię quot 49.26
Hispania Iberia dicta à Græcis 49.49
Hispania auri fertilis 851.52
Hispania argenti fertilis ibid.
Hispaniæ minium 858.13.& inde
Hispaniæ citerioris mensura 51.10
Hispania omnis fertilis metallo ibidem.15
Hispania quibus abundet ibid. & inde
Hispaniæ totius mensura 91.17
Hispaniæ finis 90.27
Hispaniæ plumbum 887.45
Hispaniæ purpurissum 897.5
Hispaniæ parietes ex terra 914. 11
Hispaniæ alumen 916.32
Hispaniæ magnes 937.21
Hispaniæ uenti 22.13
Hispaniæ uitrum 946.36
Reliqua quære parte prima.
Hispanarum gentium numerus 50.50
Hispanum mare ubi 57.53
Hispanense Rhodani os 51.43
Hispellum oppidum 63.48
Hispiratitæ populi 124.4
Histi populi 125.14
Histonium oppidum 62.41
Hytanis fluuius 132.38
Holophyxos oppidum 76.41
Holopyxos op. 80.29
Homeri sepulchrum 105.26
Reliqua quære parte prima.
Homeritæ po. 141.26.51
Homines sacri ab hominibus illęsi ubi 122.33
Reliqua quære parte prima.
Homolium oppidum 76.3
Homona oppidum 107.40
Homonadum gens ibidem.39
Horatæ populi 129.8
Horisius fluuius 115.25
Hormenium oppidum 75.55
Hortanum oppidum 54.35
Hortenses populi 57.11
Hortenses populi alij 64.5
Hostilia uicus iuxta Padum, & ibi mirum de apibus 570.28
Humana carne uescentes 125.32
Reliqua quære parte prima.
Hunni populi 125.52

I

Iactus fluuius 64.45
Iader insula 70.20
Iadera colonia 68.24.34
Iadoni populi 90.3
Iætenses populi 60.16
Ialij populi 128.54
Ialysum oppidum 113.43
Iamnes oppidum 103.11
Ianno oppidum 58.18
Ianiculum op. 57.6
Iapidum regio ubi 66,10.29
Iapidis regionis finis 68.21
Iapygia Acra promont. 61.43
Iapix op.& regio 62.3
Iasi populi 69.35
Iasius sinus 109.41.& 110.19
Iason in Italia 57.25
Iasonium fluuius 118.43
Iasus oppidum 109.43
Iatij populi 124.41
Iaxartes fluuius 122.45.& 124.20.& 125.2
Iaxartes & Tanais idem existimatus 125.3
Iazyges populi 84.23
Iberia & Hispania eadem 49. 49.& 952.34
Iberia regio 118.52.121.31
Iberiæ fœniculum optimum 558.24
Ibericum mare ubi 57.54
Iberi fontes 89.55
Iberi in Hispania 47.36
Ibertes fluuius 114.23
Iberum gens 121.35
Iberus flu. 49.45.& 121.39
Icarium mare quod 79.9.& 81.55
Icarium mare unde ibidem
Icarius mons 74.34
Icaros insula ibidem.& 114.14
Icarus fluuius 125.25
Icarusa fluuius 119.42
Icatalæ po. 120.21
Ichanenses po. 60.16
Ichara insula 139.50
Ichnæ oppidum 76.22
Ichnusa insula, id est, Sardinia 59.20
Ichthyoëssa insula 82.2
Ichthyophagi populi 132.16.18. 34. & 140.13.22.26. & 544.5. & 171.8
Ichthys promontorium 73.4
Icocio oppidum 48.38
Iconium op. 107.32.48.115. 48
Icosion oppidum 95.2
Icositani oppidum 49.38
Ida mons Troadis 730.& 111. 54
Idæ magnes 937.21
Idæi dactyli po. 180.30
Idæus Cretæ mons 80.31
Idalium oppidum 113.24
Idomenenses populi 76.27
Idubeda fluuius 49.44
Idumęa regio Syriæ pars 102.51
Idumeæ descriptio 103.5.23.& 149.48
Iebba oppidum 104.33
Ieterus fluuius 69.55
Igilgili oppidum 95.5
Ilerdenses populi 50.16
Ilergaonum regio 49.44
Ilergetum regio 49.50
Iletia insula 114.37
Iletia oppidum 75.32
Ilici oppidum & sinus 49.56
Ilienses populi 59.15
Ilionenses populi 56.26
Ilipa oppidum 48.10
Ilipula oppidum 48.26
Ilisanite oppidum 141.27
Illiberis oppidum 51.32
Illyrici descriptio 68.6
Illyrici gentes ignobiles ibid.11
Illyrici maris insulæ ibid.21
Illyricum Pannoniæ pars 69.30
Illyrici lōgitudo & latitudo maxima ibid.55
Illyrici ora plures habet insulas 70.11
Illyrici qui proprie dicti 69.1
Illyrij mirus fons 41.43
Illyris insula 113.29
Illyris regio 153.52
Illiturgi oppidum 48.3
Iliissus fluuius 74.35.& 82.49
Ilium urbs 112.23
Ilium quondā iuxta mare 36.26
Reliqua quære parte prima.
Illurco oppidum 47.55
Illuro oppidum 50.1
Ilorcitani populi ibid.34
Ilorci 47.43
Illua insula 58.44.& 884.52
Ilumberitani po. 50.25
Ilurcenses po. ibidem.24
Imacarenses po. 60.16
Imaduchi po. 120.21
Imaus mons 108.15.&126.45. & 127.28.& 150.14.& 153.9
Imbarus mons 107.35
Imbrassus fluuius 114.22
Imbros insula 82.46
Imitissi populi 120.27
Imitueni montes ibid.25
Imitui po. ibid.27
Inachus fluuius 73.27
Inachium op. ibidem.35
Inarine insula 58.51
India tertia mundi pars 126.33
India neq; æs, neq; plumbū habet, sed hæc gemmis permutat 887.42
India terrarum omnium marime gemmifera 976.4
Indiæ margaritæ 926.36
Indiæ fons mirificus 805.9
Indiæ initium 126.3
Indię mensura fertilitasque ibidem & inde
Indæ urbes innumeræ 126.32
Indi ingentia flumina quam plurima ibidem.38
India opalos gemmas habet 959.12
Indiæ gemmæ 960.40
Indiæ purpurissum 896.24
Indiæ montes 126.45
Indiæ gentes plures 127.40. per totum
Indiæ alabastrites 928.4
Indiæ solitudines 128.51.129. 28.& 131.54
Indiæ metalla 128.4.& 129.4
Indiæ emporia 128.43.& 129.12
Indiæ in Aegyptum nauigatio 133.15
Indiæ crystallus 951.24.49
Indiæ in occidentem nauigatio an possibilis sit 143.50.& inde per totum
Indiæ succinum 954.28
Indi fluuij descriptio 128.28. per totum
Indi nunquam emigrauere finibus suis 126.35
Indi à fonte primo ad finem distantia ibidem.39
Indi elephantes quales 127.48 & inde
Indi fluuij ortus,& flumina quæ recipit 128.28.& inde
Indi fluuij magnitudo 128.50
Indi fluminis montes duo diuersæ naturæ 38.36
Indi palmis exprimunt uina 141.50
Indi insula 143.9
Indico mari sub eodē sydere in Caspium nauigatur 29.39
Indicus oceanus 122.21
Indorum uetustas 126.36
Indorum uariæ exercitia 127. 40.& inde
Indorum color qualis 128.21
Reliqua quære parte prima.
Indigetes populi 49.52
Industria oppidū 54.7.& 55.27
Ingeuonum gens 87.13.44
Inguini populi 63.53
Inferum mare quod 58.2
Inferum mare 53.23
Inopus fons 41.52
Insanus lacus 805.13
Insubres po. 65.44
Insulæ fortunatæ 148.3
Insularum Europæ descriptio 79.16.per totum
Insulæ fluitantes semper 38.13. per totum

Insularum rotundissima 53.32
Insula solis ubi 130.51.& 132.35
Insulæ ante Asiã 112.53.per totũ
Insulæ plures odoriferæ 141.2
Insulæ mediterranei maris 51.1
Insulæ enatæ 82.23
Insulæ Ponti 86.28.per totum
Insulæ nouiter natæ 36.28.34. & inde
Insulæ Africæ 98.13.per totum
Insulæ continenti adiunctæ 37. 4.per totum
Insulæ plures Aethiopici maris 147.21.per totum
Insulæ harenarum ubi 128.53
Intemelium op. 53.44
Interamnani po. 64.8
Interamnæ oppidani quater fœ num secant anno 488.44
Interamnates po. 62.54.& 63.53
Interausenses po. 91.12
Intercatienses po. 50.45
Iol op. 94 55
Iolcos op. 75 55
Iomanes fluuius 127.9. & 118.18.46
Ionici populi in Cappadocia 118.7
Ionia regio 108.56.& 110.6
Ioniæ descriptio ibid.19
Ioniæ finis 111.30
Ioniæ oræ insulæ 114.14
Ionium mare quod 79.8
Ionium mare ubi 59.45
Ionij maris insulæ 70.7
Ioppe oppidum Iudææ 218.31
Ioppe oppidum antiquissimum 103.11
Ioppica Iudææ Toparchia ibidem 29
Ioppe oppidum & insula 113.6. & 149.49
Iordanis fluuius 103.26.35. per totum
Ios insula 82.7.24
Iospica op. 68.19
Iouis fons 41.39.45
Ipasturgi op. 48.3
Iramine op. 66.50
Irinæ insulæ 79.53
Iris fluuius 118.15.29
Irrhesia 82.43
Isara fluuius 51.42
Isari po. 141.26
Isaurica gens 107.35
Isaura op. ibidem
Iscia insula 59.22
Isidis oppidum 102.19
Isidis portus 143.37
Ismaron op. 77.37
Ismenus fluuius 74.44
Issa insula 68.23
Issatis op. 124.9.& 134.56
Isi populi 120.32
Isicus sinus 44.30.& 107.15.& 118.5
Issos op. 107.15.& 150.3
Isteuones po. 87.46
Isthmos Thraciæ 78.30
Isthmi fauces 76.49
Isthmos Peloponnesi 72.16. 29.39
Isthmos Neptuni delubrum habet 73.41
Istriæ regionis descriptio 53. 30.& 66.26
Istria Macedoniæ op. 76.50
Istria unde dicta 66.15
Istriæ lana 211.19
Istriæ mensura 66.26
Istriæ op. ibidem
Istri à Tuditano domiti ibidem 32
Istri fluuij ortus, cursus, magnitudo, quas gẽtes prętermeet, & quot flumi. recipiat 83.55
Istri fines 77.30
Istri fluminis ostium quantum ad os ponti distet 78.12.& 83.42
Ister fluuius ubi 69.18
Ister fluuius quantum à Bizantio distet 83.47
Ister fluuius in Adriaticum non influit 66.18
Istri fluminis in Adriaticum uenæ defluunt ibidem
Istropolis op. 77.50.& 83.54
Istrorum agri 70.15
Isueli po. 146.49
Isura insula 140.16
Italiæ descriptio 52.26
Italiæ laus, potentia, ingens multitudo, fertilitas, &c. 52.37. & 67.54
Italia querno folio similis 53.11
Italiæ labyrinthus 931.39
Italia transpadana 66.36
Italia crebra habet fulmina 23. 22
Italiæ longitudo 53.16
Italiæ mensura 91.49
Italiæ latitudo quanta 67.4
Italia ubi latissima ibidem.6
Italiæ uitrum 946.29.& inde
Italię ubi longissima 61.42
Italia ubi angustissima 61.2
Italia ubi Græciæ proxi. ibid.45
Italiæ umbiculum ubi 63.14
Italiæ Labyrinthus 931.39. & 932.16
Italia in xj. regio. diuisa 53.38
Italiæ prima regio 56.11
Italiæ regio secunda 61.27
Italiæ regio tertia ubi 61.20
Italiæ regio quarta 62.39
Italiæ regio quinta 63.17
Italiæ regio sexta ibidem.36
Italiæ regio septima 54.13
Italiæ regio octaua 64.15
Italiæ regio nona 54.11
Italię regio decima 66.1
Italiæ regio undecima 65.30. per totum.& 54.11
Italia quæ habeat 52.46
Italia quantũ ab alijs prouincijs distet 53.29
Italia communis omniũ gentiũ patria 52.43
Italiæ populi compendio 52.26
Italia metallorum fertilis 68.3 & 853.18
Italiæ insulæ plures 58.33
Italiæ finis ubi 64.19.& 66.13.36
Italia quæ sydera non cernat 31.30
Italiæ dies horarum quindecim 33.20
Reliqua quære parte prima.
Italica oppidum 48.12
Itanum promontorium 80.41
Itani po. 49.54
Itesui po. 89.19
Ithaca insula 79,34.42.& 216.21
Ithacesiæ Vlissi specula 59.25
Ithome op. 73.13
Ituci op. 48.22
Ituræi po. 105.38
Iubæ regis regia 94.55
Iudæa Syriæ pars 102.40,51, & 103.23
Iudęæ bitumen 915.40
Iudæa Perea quæ 103.25.& 149.47
Iudęæ Toparchię decẽ ibid.47
Reliqua quære parte prima.
Iulia Norici oppidum 69.24
Iulia fidentia 47.51
Iulia uirtus 48.22
Iulia claritas ibidem
Iulia fama ibidem.37
Iulia concordia ibidem
Iulia contributa ibidem.38
Iulia constãtia 48.13.& 92.24
Iulia restituta 48.38
Iulia apta 52.19
Iulia pietas 66.34
Iulia castra 91.2
Iulia felicitas 91.4
Iulia liberalitas ibidem.6
Iulia Gaditana 91.29
Iulia tradućta 92.22
Iulia campestris ibidem.42
Iulia felix 104.56
Iuliani po. 50.9
Iulias Iudęæ op. 103.44
Iulienses po. 47.53.& 50.11. & 66.45.& 109.26
Iulij folium Octauianorum colonia 51.56
Iulij genitor oppidum 48.13
Iuliobrica opp. 49.46.50.48
Iuliobrigẽsium portus 89.54
Iuliopolis oppidum 115.32. & 116.32
Iuliopolis & Alexãdriæ distantia 133.17
Iulis op. 80.54
Iuliũ Hispaniæ oppidũ 47.31
Iulium forũ in Hispania 48.3
Iulium præsidium 91.3
Iulium castrum 48.48
Iunonia insula 148.5.20
Iunonis promontorium 47.26
Iunonis Argiuæ templum 57. 25
Iunonis insulæ 91.33
Iunonis Laciniæ ara 44.4
Iouis Dodonei templum ubi 70.54
Iouis fons mirum 41.39
Iouis Olympij delubrum 73.1
Iouis Licei delubrum 74.4
Iouis Hammonis fons mirę naturæ 41.44.
Iouis Casij templum 79.18. & 102.55
Iouis Beli templum 136.8
Iouis lucus 55.17
Iouis oppidũ in Aegypto 101.42
Iubæ regia 94.55
Iura mons optimas abietes gignit 411.42
Iura mons 51.27.& 88.48
Izgi populi 127.19

L

LAbanis insula 140.29
Labanenses 50.40
Labeates populi 68.56
Labetia op. 141.47
Labyrinthus Aegyptius 101. 49.& 931.22
Labicanus ager 58.18
Laboriæ pars Campaniæ 469. 26
Laborini campi 55.50.& 422.29
Lacedæmonium marmor quale 927.8
Lacedæmon terræmotu corruit 34.19
Lacedæmonijs doci imperij amissionem minãtur 15.51
Lacetani po. 49.54 & 50.25
Lacinium promontoriũ 53.15. & 61.6.12.31
Lacinienses po. 68.13
Lacippo op. 48.49
Lacobricenses po. 50.47
Laconicum op. 48.7
Laconica purpura 235.14. & 896.32
Laconicus ager
Laconici smaragdi
Laconica op.
Laconicum Hispaniæ fa
Lacus quare non reflu maria
Lacuum miracula
Lacus septingentos fecit pa
Lade insula
Ladon fluuius
Læana op.
Leanitæ po.
Leana insula ibide
Læaniticus sinus ibide
Læstrigonum sedes ubi
Læstrigones po.
Lęstrigonij campi
Lagia insula
Lagnum sinus
Lagoos fluuius
Laguса insula
Laguſæ insulæ
Lalasses op.
Laletani po.
Lambe insula
Lambrus flu. 64.48.&
Lamiæ insulæ
Lamia op. 74.51.&
Laminitanus ager
Laminitani po.
Lampeus mons
Lampe op. ibide
Lamponia insula
Lampsemandos insula
Lampsacus op. 78.
115.15
Lancienses populi
91.12
Lanise insula
Lanos promontorium &
125.49
Lanuenses populi
Lanuuij oppidi picturę
Laodicea oppidum
109.20.& 135.19.30.
Laodiceæ lana qualis
Laodicei po.
Lapethos op.
Lapidei campi in Gallia
48
Lapytharum sedes ubi
Lappa op.
Lapsias fluuius
Larendani po.
Larymna oppidum 75.
109.10
Larine fons 74.
Larinum op.
Larinates po.
Larissa Arabiæ op.
Larissa oppidum 75.
111.41.& 811.15
Lariſsæi po. 105.
Larius lacus 41.4.&
& 66.56.& 226.40
Larnenses po.
Larnum fluuius
Larnos insula
Lasia insu. 79,56.81.25.&
Lastygi po.
Late insula
Laterra stagnum
Latinienses po.
Latinus ager
Latium ubi 52.27. &
56.55.10. & 63.15
Latij antiqui termini
Latij uarij incolę ibid
Latij quot populi interiere
15 110.34
Latmus mons
216.46
Latopolitis præfectura

Latoinici populi 69.38
Latris insula 87.23
Lauiniij populi 56.26
Laturates populi 89.31
Laud fluuius 94.42
Laurentum oppidum 55.17
Laus fluuius & op. 57.36
Laus Pompeia op. 65.43
Lazi populi 118.53
Lea insula 82.26
Lea oppidum 144.20
Lebade oppidum 111.16
Lebadea oppidum 74.40
Lebadia oppidum 216.17
Lebedos oppidum 111.2
Lebena oppidum 80.25
Lebinthus insula 82.13
Lebuni populi ignominiosa appellatio 51.3
Lethæum oppidum 74.12
Lecheæ locus 72.23.43
Lecton promontorium 112.5. & 115.43
Legionum Germaniæ castra 91.54
Lelanthus fluuius 81.13
Lelegeis oppidum 110.23
Leleges populi 75.2
Lelegum gens 112.48
Lemanus lacus 41.5.& 51.40
Lemnos insula 894.48
Lemni labyrinthus 931.39.& 932.10
Lemouices populi 89.33
Leonicenses populi 50.19
Leontini oppidum 59.53
Leontini Siciliæ campi fertilissimi 467.20
Leontopolis op. 102.18
Leontopolitis prefectura 99.37
Leontos oppidum 105.1
Lepethymnus mons 114.56
Leponti populi 67.25.31.47
Lepria insula 114.38
Lepreon oppidum 73.56
Leprion oppidum 73.5
Lepsia insula 114.3
Lepteacra promontorium 143.50
Leptis op. 95.42.& 104.40
Lerina insula 58.30
Lerne lacus 73.29
Lero insula 58.30
Leros insula 82.14
Lesbos insula 114.47.& inde
Lesbium marmor 925.35
Letandro insula 82.9
Lete oppidum 76.33
Lethon fluuius 96.46
Letoia oppidum 79.47
Leucatas Bithyniæ promontorium 116.24
Leucadium littus 71.22
Leucadia peninsula ibidem
Leucadij populi 105.46
Leucas insula 37.19
Leucas oppidum 71.27
Leucasia insula 59.21
Leucates promontorium 71.23
Leucæthiopes populi 98.34
Leuce insula 80.40.& 86.39.& 115.2
Leuce promontorium & oppidum 111.30
Leuci populi 89.1
Leucogei colles 469.39.& 804.35.& 915.9
Leucola insula 113.33. & 939.27
Leucolla promont. 107.54
Leucolithi populi ibid.45
Leucotoë Aegypti oppidum 101.39
Leucopetra promontorium 53.15.& 57.48
Leucophrys insula 115.5
Leucosia insula 37.2
Leucosyri populi ubi 118.25
Leucopolis oppidum 109.36
Leucothea insula 58.56
Leucothea fons 114.23
Leuctra op. 73.18
Leui populi 65.42
Leuni populi 90.11
Leuomne mons 76.38
Leupas portus 140.32
Leuphitorga op. 144.19
Leuteuani populi 52.15
Lexianæ po. 140.50
Lexouij po. 89.9
Libani montis descriptio 104.48. per totum.& 139.13.& 149.47
Libarna oppidum 54.6
Liber pater. Quære Bacchus
Liberi patris fons in Andro 42.13
Liberi patria 74.41
Liberalitas Iulia op. 91.6
Liberini oppidum 47.52
Libethra fons 75.54
Lybia & Africa eadem 92.6
Libyę Mareotis descriptio 97.54
Libiægyptij po. 98.33
Libyca Rhodani ora 51.42
Lybicum mare 92.8
Lybici populi 65.39
Libida oppidum 50.24
Libyphœnices qui 95.38
Libissoa op. 50.28
Libysonis turris 59.18
Lybissa op. 116.23
Libistos op. 77.56
Liburniæ lana 211.19
Liburniæ descriptio 57.50. & 68.28
Liburni in Italia 63.24.39.& 68.7
Liburnicæ insulæ 70.22
Lycabettus mons 74.34
Lycades insula 80.46
Licaones populi 109.25
Lycaonia regio 107.43.& 150.5
Lycaoniæ tetrarchia 107.48
Lycastus oppidum 80.27. & 118.28
Licates populi 67.46
Lyceus mons 74.4
Lycei Iouis delubrum ibidem
Licheni populi 141.6
Lycide oppidum 112.36
Lyciæ descriptio 108.2.28
Lyciæ quot oppida ibidem.34
Lyciæ finis ibid.40
Lyciæ Creta 918.20
Lyciæ mira saxa 938.3
Lyciæ post terræmotum serenitas 38.41
Lycij maris insulæ 113.29
Reliqua quære parte prima.
Lycium mare 108.1
Liciniforum oppidum 64.25. & 65.45
Licini populi uel forum 64.26
Lycomedis lacus 96.3
Lycon oppidum 101.45
Lycopolitis præfectura 99.33
Lycus fluuius 41.13.& 165.1.& 106.3.& 107.14.& 109.20.& 110.45.& 115.25.& 117.37.& 118.14.26.29.& 235.39.& 805.9.& 806.6
Lictus op. 80.28
Lydda op. 103.29
Lydi populi 54.15
Lydiæ descriptio 110.5
Reliqua quære parte prima.
Ligaunorum regio 52.2
Lygdanum op. 112.37
Ligeris fluuius 89.11
Ligures Apuliæ populi 62.25. & 67.35
Ligures populi 52.26
Ligurum finis 64.34
Liguriæ finis ubi 54.2
Liguriæ oræ mensura ibid.11
Reliqua quære parte prima.
Ligusticum mare ubi 57.66
Lilæa op. 72.2.& 75.6
Lyleus fluuius 116.34
Lilybeum promontorium 59.39.& 149.52
Lilybeum oppidum 44.34
Limæa fluuius 90.39
Limera op. 73.26
Limia fluuius 90.13
Lymira fluuius & op. 108.32. & 805.36
Lymphorta op. 132.7
Lynceſtæ populi 76.29
Lynceſtis mira aqui 42.10
Lindum op. 113.42
Lingones po. 89.1
Linitima op. 144.38
Linus fons 804.22
Lipara insula unde dicta 60.32
Liparæ alumen 916.43
Liparus Rex quando 60.39
Liparis fluuius 107.34
Liquentia fluuius 66.4
Lyria fluuius 51.36
Lyris flu. 41.32.& 55.15.41
Lyrnesus oppidum 107.16.& 111.54
Lyrnessos insula 115.6
Lysa Bacchi comes 47.37
Lisboum op. 223.24
Lysias op. 109.49
Lysimachia oppidum 78.29. 34.& 111.48
Lystrene populi 116.5
Lissa insula 70.21
Lyssum op. 69.3
Lytarmis promontorium 122.28
Liternum oppidum 55.56
Liternũ oppidũ Scipionis exilij locus 354.14
Liuiopolis op. 18.46
Liuij forum 64.25
Lixos colonia 9227.41. & 93.20
Locanus fluuius 60.52
Locri oppidum 38.39.& 57.49. & 173.34
Locri Græciæ populi 71.50. 75.7
Locri Italiæ frons 60.46
Locris nullo non die apparet arcus 26.44
Longonis insula 60.30
Longopori populi 46.48
Longulani po. 57.11
Lopadusa insula 80.24.& 98.25
Lopsi populi 68.16
Loreni po. 110.15
Loryma locus 109.9.
Lotophagites insulæ 98.17
Lotophagorum regio 96.12
Lubienorum gens 121.44
Luca colonia 54.18
Lucaniæ cultores plures 57.28
Lucanus ager ubi ibid.27
Lucanum littus 52.7
Lucani à quo subacti 62.14
Lucani populi à Samnitibus orti 57.29
Lucenſis conuentus 49.23.& 51.1.& 90.2
Lucenses po. 62.46
Lucentium op. 49.38
Luceria op. 63.40
Lucrinus lacus 56.1.& 937.1
Lucus Augusti oppidum 52.19
Lugdunensium littus 218.21
Lugdunensis & Celtica regio eadem 88.45
Lugdunensis Gallia 89.9. per totum
Lugdunum colonia ibid.20
Luna oppidum & eius portus 54.17
Lunæ oppidum habet uina nobilia 356.43
Lunense marmor 921.22.& 926.13
Lunensis silex qualis 938.35
Lupia op. 61.52
Lusitaniæ descriptio 90.45. per totum
Lusitaniæ mensura 91.15
Lusitania auri fertilis 853.16
Lusitaniæ plumbum 886.46
Lusitaniæ crystallus 951.31
Lusitania regio 47.14
Lusitania unde dicta ibid.38.
Lusturia op. 47.23
Lusus Bacchi comes 47.37
Lusi fons 804.49
Lutius Samnitum dux 57.30
Lutræheras insulæ 59.14
Luxia fluuius 47.23

M

MAce populi 97.9.140.34
Macaria insula 113.19.& 114.49
Macaron, id est Creta insula 80.14.& 85.39
Macas promontorium 132.44
Maccocalingæ oppidum 127.21
Macedoniæ descriptio 69.5. & 76.8.& inde
Macedoniæ longitudo latitudoque 78.51
Maced. magnes 937.25.& inde
Macedoniæ Imperium 76.10. 56
Macedonia antè Aemathia dicta ibidem.11
Macedoniæ situs ibidem
Macedoniæ terminus ibid.54
Macedonicũ mare quod 79.6
Macedones Ioniæ populi 110.15.& 111.33.& 112.10
Macedones qui in Mesopotamia 135.28
Macedonum regum sepulchra 76.15
Maced. portus 134.35
Macestos fluuius 115.26
Machærus arx 103.53
Machia insula 82.19
Machliæ Androgyni populi 153.45
Machrobæ portus 140.14
Macyna oppidum 52.12
Macynium mons 71.39
Macystus mons 114.56
Maciſtum oppidum 74.1
Macomades populi 95.43
Macra fluuius 54.2
Macra insula 86.43
Macrales po. 57.11
Macria insula 113.48
Macris, id est Euboea insula 81.16.82.2
Macris insula 37.2.& 113.38.& 114.28
Macrobij Macedoniæ po. 76.48
Macrobij Africæ 146.7
Macrobiorum ætas 155.28. 40
Macrocephali populi 118.39
Macrocremnij montes 84.35
Macron Tichos 77.43.45

Macrones po. 121.41
Macua oppidum 144.34
Macurebi populi 95.8
Madaurenſe oppidum 96.30
Meander fluuius 109.47.& 110.6.27
Męander fluuius flexuoſus 110. 6.27
Męander limo fertilis ibid.32
Mæandri fluminis mirũ 36.27
Mæandria oppidum 71.10
Mæandropolis op. 109.47
Mæandrum quæ ingrediantur flumina 109.30
Mædi populi 71.6
Mænalus mons 74.4
Mæones iuxta Tanaim 120.15
Mæoniæ caput 211.14
Mæoniæ deſcriptio 110.8
Mæonij populi ibid.12.16
Mæotæ populi 85.46
Męotis palus unde dicta ibidem
Mæotis Oceani ſinus 29.47
Mæotis paludis deſcriptio 119. 49.& 120.2
Mæotis palus 29.47.& 83.49. & 165.22
Mæotis menſura 85.38
Mæotin circa gentes 120.2
Mæotici populi 120.3
Magarſos oppidum 107.17
Magaſne op. 144.32
Magelli populi 53.42
Magellini po. 60.17
Magi po. 135.20
Magna Græcia 60.47
Magneſia inſula 37.11
Magneſia Ioniæ op. 110.40
Magneſiæ magnes 937.25
Magneſię deſcriptio 76.12
Magnetes populi 111.33
Magnus portus 94.48
Magnum promontoriũ 90.26
Mago oppidum 58.18
Magoa oppidum 138.12
Magog oppidum 105.33
Magora oppidum 144.37
Magoras ſiue Macras fluuius 104.56
Maguſa oppidum 144.38
Maguſum op. 141.46
Malacha fluuius & op. 47.30. & 94.44
Malachu inſula 143.52
Malea promontorium 74.12. & 80.35.& 150.7
Maleuentum op. 62.23
Malęus Indiæ mons 32.56.& 128.13
Maleum promontorium 73.23
Maliacus ſinus 75.9
Maliande regio 115.28
Mallus mons 127.23
Malli populi ibidem
Mallos op. 107.17.& 144.23
Maltecoræ populi 128.54
Malthace inſula 79.25
Maluana portus 94.43
Mamna oppidum 144.28
Mamblia op. ibidem, 42
Mamertini populi 59.46
Mamertina uina 356.36
Mammiſæa tetrarchia 105.40
Mamortha op. 103.19
Mamuda op. 144.27
Manain fluuius 132.8
Manates populi 57.11
Mandagræum flumen 125.18
Mandagandeni po. 112.11
Mandalum lacus 143.24
Mandarei po. 120.33
Mandei populi 127.24
Mandetrium op. 68.37
Mandorum gens 155.43
Mandrueni po. 124.41
Mandrum fluuius 124.43
Manduria oppidum 41.20
Mania oppidum 135.1
Manteum, id eſt oraculum 110. 46.56.& 118.35
Mantinea op. 73.31.51
Mantua oppidum 66.41
Marate 71.35
Marane oppidum 140.53
Marathos op. 105.5
Marathe inſula 79.24
Marathefim oppidum 110.40
Marathon campus 74.37
Marathos oppidum 105.5
Marathuſſa inſula 114.40
Marathuſa op. 80.30
Maratiani populi 124.43
Marchadæ po. 132.20
Marchubij po. 96.37
Mardani po. 135.31
Mardi po. 137.52
Mardorum gens 124.39
Mandrueni po. ibidem.41
Mareu inſula 142.56
Mare unde terras ingrediatur 86.43
Mare congelatum 87.2. & 88.39
Mare rubrum quare 134.10
Maris rubri oleæ 41.28
Maris mediterranei diuiſio 57. 50
Maris mediter.inſulæ ibid. 56.
Maris rapacitas inſatiabilis 117.9
Marii in terras ingreſſus ibidem.11
Reliqua quære parte prima.
Maria cur terram ingreſſa prologo 46.44
Maria unde terram intrãt 57.51
Marium denominatio ibid.52
Mare mortuum ubi 87.3
Maris rubri ſinuum nomina 102.30
Maris rubri ad Nilum foſſa 142.25
Mareotæ populi 97.56
Mareotis lacus inſulæ plures 102.8
Mareotis Lybiæ deſcriptio 97. 54
Mareotis menſura ibid.56
Mareotis lacus 101.56.& 102.6
Margæa fons 59.56
Margiana regio 124.27
Margis fluuius 69.53
Margo fluuius 124.35
Mariaba oppidum 141.1.24. 35.47
Mariamitani po. 105.39
Mariana colonia 58.38
Mariani montes 47.24
Mariani populi 56.20
Maryandini ſinus 117.37
Marici populi 65.42
Marigerri po. 146.32
Marium oppidum 113.23
Marma oppidum 140.53
Marmarides populi ubi 96.56. & 97.55
Marmor Hiſpanicum 51.17
Marmor Chium 114.29
Marmor Cizicenum 116.48
Marohæ po. 128.55
Maronea op. 77.38
Marrucini agri portentũ 35.55
Marrucini populi 52.33
Marruuij po. 62.46
Marſi Apuliæ po. ibid.27
Marſi po. 62.45
Marſi populi à Circes filio 153. 39.& 659.46
Marſias fluuius 105.30.& 106. 23.& 109.30.& 805.18
Marſiæ & Apollinis certamen ubi 109.32
Martis ara 122.14
Marucæi populi 124.41
Maſada caſtellum 104.12
Maſatat fluuius 93.25
Maſati populi ibidem
Maſſagetæ po. 125.13
Maſſala oppidum 141.26
Maſſalioticum Rhodani os 51 44
Maſſeſulorum gens 94.34.& 100.14
Maſſæſylum lacus 100.13
Maſsiæ lateres quales 914.34
Maſsice uicus 106.55
Maſsici montes 55.49
Maſsilia ora 51.52
Maſsili populi 96.36
Maſſycites mons 108.33
Maſsilia 65.43
Maſſyli populi 96.36
Maſtaurenſes po. 111.36
Maſtya oppidum 117.45
Maſtuſia promontorium 78.42
Maſtuſia mons 82.47.& 111.20
Maſuæ populi 128.95
Matelge oppidum 97.23
Mateolani po. 62.32
Mathatæi populi 141.31
Mathitæ populi 146.10
Matiani po. 124.45
Matini populi 62.32
Matium oppidum 118.54.80.24
Mattiaci fontes 805.24
Mattilicates po. 63.54
Mauin oppidum 98.47
Mauitania op. 49.33
Mauma oppidum 144.39
Mauri po.bellis attenuati 94.31
Mauritaniæ deſcriptio 92.15. & 94.32.& 149.39
Mauritaniæ margaritę 213.37
Mauritaniæ menſura 95.10
Mauritania duplex 94.45.95.10
Mauritania Cæſarienſis 94.47
Mauritania quinq; Romanorũ colonias habet 90.54
Mauritaniæ inſulæ 147.55
Mauruſij populi 94.32
Maxala op. 97.41
Maxulla colonia 95.36
Mazaca oppidum 44.41
Mazacæ populi 120.19
Mazeras fluuius 124.25
Meaſei populi 135.35
Mecyberna oppidum 76.41
Medeon op. 74.51
Mediæ prouinciæ deſcriptio 123.47.& 135.9
Mediæ ſmaragdi 957.55
Mediæ prouinciæ caput 123.47
Mediæ termini 138.5
Mediomatrici po. 89.2
Mediolanum oppidũ à quibus 65.44
Medion mons 71.23
Mediterranei maris diuiſio 57. 50.& inde
Mediterranei maris inſulæ 58.4
Mediterranei ſinus gentes 120. 37
Medmaſſa oppidum 109.39
Medmini populi 146.12
Medoaci fluminis portus 65.18
Medoe inſula 146.36
Medorũ ſoboles iuxta Tanaim 120.5
Medorum regio 121.26
Medua portus 57.43
Medubriſenſes populi 91.13
Medullia oppidum 57.5
Medulli populi 67.48
Megabari po.ubi 146.4
Megala 135.16
Megale inſula 116.56 114.44
Megalepolis oppidum & 118.19 73.37
Megalopolitanorũ ager 43.37
Megallæ populi 122.45
Megara colonia 74.44
Megari Indiæ po. 129.22
Megarice oppidum 116.20 85.224
Megaris inſula 58.14
Magaris op. 59.54
Megaris regio 74.22
Megaris oppidi fatalis oleaſtr 411.55
Megaricus ſinus 73.46
Megeda oppidum 144.29
Megisba ſtagnum 130.44
Megiſta inſula 113.34
Mela inſula 79.35
Melaria oppidum 48.45
Melamphyllos inſula 114.21
Melamphyllus mons 78.50
Melanchlæni po. 119.25
Melantia inſula 83.9
Melanthium flu. 118.44
Melana inſula 70.25
Melanæa oppidum 73.55
Melane inſula 114.29
Melas ſinus 77.44.& 78.47
Melano inſula 114.21
Melcomani po. 68.46
Melas Thraciæ fluuius 42.2. & 77.44.& 107.29.& 118.42. & 804.39
Meldi populi 89.16
Meletes fluuius 111.38
Meliboea oppidum 76.2
Meligunis inſula 60.35
Melita inſula 60.21.& 70.27
Melitæi catuli ibidem
Melita op. 74.38.& 118.17
Melitene regio 118.21
Melitene op. 106.2
Mellaria uicus 47.47
Meloëſſa inſula 613
Meli inſulæ alumen 916.34 & 917.10.30
Melos inſula ſulphuris fertilis 915.7
Melos inſula 36.36.& 82.15. & 895.33
Melphes fluuius 57.34
Melpum oppidum 65.53
Melzitanum oppidum 96. 30
Memnonis regia 101.41
Memphis Pyramides 930.10
Memphis op. 99.53.& 101.48. & 930.18
Memphitæ populi ibidem.
Memphites marmor 927. 22
Memphis oppidum aliquando iuxta mare 36.25
Menæchmus oppidum 81. 12
Menanini populi 60.18
Menapij populi 88.52
Menaria inſula 58.44
Mendæ oppidum 76
Mendeſicum Nili oſtium 102. 17
Mendeſium oppidum 331.4
Mendeſium prefectura 99. 39
Mendeterum oppidum 114.1
Menelaitis præfectura 99.42
Menynx inſula 98.6.& 235.13
Menyngis inſulæ purpura ibidem
Meniſminorum gens 156.5
Memnones populi 146.7

Menoba fluuius & oppidū 47.30.& 48.14.28
Menobardi populi 121.25
Menocaleni po. 67.15
Menoſca op. 89.51
Menotharus fluuius 120.24
Méteſani populi 49.30.& 50.34
Mentonomō Germaniæ æſtuarium 952.56
Mentores po. 58.8
Mephitis ædes 37.56
Meraria oppidum 58.20
Mercurij promontorium 59.40.& 95.27
Mercurij oppidum 101.46
Mergentini populi 64.1
Meritus mons 78.50
Merobrica oppidum 90.50
Meroë Aethiopum caput 32.52
Meroë inſula 100.27.& 144.23.& 145.25
Meroë inſ. quæ gignit ibidem
Meroës dies maxima 33.17
Meroë oppidum 145.27
Meroës inſulę herba qualis ibidem.25
Meropis inſula 114.6
Merorum Arabia quæ 106.8.24
Merucra oppidum 48.27
Merula fluuius 53.55
Merus mons 129.45.405.14
Meſæ populi 129.26
Meſagebes populi 146.10
Meſammones po. 97.3
Meſate inſula 83.10
Meſe inſula 58.29
Meſembria oppidum 78.7
Meſene Tigri perfunditur 137.16
Meſene regio 137.16.30.38
Meſobatenæ populi 138.3
Meſopotamię deſcriptio 135.26
Meſopotamia regio 102.43.& 137.15.& 149.34
Meſopotamiæ prefectura à quibus 106.20
Meſopotamiæ initium 120.56
Meſopotamia Euphrate fluuio inundatur 106.55
Meſopotamia uicatim diſperſa 135.26
Meſſana op. 40.9.& 59.45.& 809.39
Meſſanius fluuius 64.55
Meſſapia peninſula 61.33
Meſſapia oppidum ibidem 39
Meſſeis fons 75.41
Meſſenia regio ibidem
Meſſeniani populi 120.8
Metagonitis, id eſt Numidia 95.14
Metapinum Rhodani os 51.43
Metallinenſis colonia 91.1
Metapontum oppidum 61.19
Metaurus flu. 57.42.& 63.47
Metaurus Siciliæ fluuius 60.27.& 63.47
Metaurenſes populi alij 64.4
Methydrium op. 73.56
Methymna op. 114.50
Methone oppidum 73.8.& 75.56
Methora oppidum 128.19
Methoricum oppidum 132.7
Methurides inſulæ 80.7
Metina inſula 58.26
Metopium op. 331.4
Metropolitæ populi 109.34.& 111.35
Metubaris inſula 69.40
Meuanates populi 63.53
Meuaniæ op. muras 914.52
Mauanienſes populi 63.54
Mezæi 68.36
Mya inſula 114.11
Miezæ locus 806.29
Myanda oppidum 107.28
Mycale inſula 114.17
Mycaleſſus oppidum 74.53
Mycene oppidum 73.30
Michoë regio 142.53
Myconij populi capillis carent 291.47
Myconos inſula 81.40
Mictis inſula 88.35
Midæi populi 109.26
Midaion oppidum 115.48
Midoë regio 142.53
Mieza oppidum 76.22
Mygdones populi 76.25.50.& 112.41
Mygdonia cur dicta 115.45.& 123.37
Mylaſa oppidum 109.45
Mylæ op. 40.9.& 60.9
Mylæ inſulæ 80.38
Myle promontorium 107.26
Miletopolis op. 84.44.& 115.26
Miletopolitæ populi 112.9
Miletos inſula 114.16
Miletos Cretæ oppidum 80.25
Miletus Ioniæ caput 110.23.& 111.54
Milichiæ fontes 59.56
Myliæ po. 107.51.& 116.8
Milus mons 154.40
Mimallis inſula 81.18
Mimas mons. 111.47
Myndos oppidum 109.41
Minæi populi 141.3.22.52
Mineruæ promontorium 56.9
Myneus fluuius 75.25
Minius fluuius 90.11.37
Minoum oppidum 80.23
Minois inſula 81.47
Mincius fluuius 41.4.& 64.49.& 66.56
Minturnæ colonia 55.41
Myonneſos inſula 114.36
Myos hormos 108.34
Myra oppidum 108.34
Myriandros op. 44.30.& 105.27
Myrina op. 80.27.& 82.51
Myrmecium op. 85.37
Myrmidones po. 75.18
Myrlea oppidum 115.35
Mirobrica oppidum 48.45
Mirobrigenſes populi 91.12
Myrina oppidum 82.51
Myrrhine oppidum 111.42
Myrſon oppidum 144.25
Myrtilis op. 90.52.& 91.6
Myrtoum mare quod 73.46.& 79.2
Myſecros fluuius 140.31
Myſenum portus 56.1
Myſi populi 112.32
Myſia regio 111.28.39.& 112.34
Myſiæ initium & finis 115.36
Myſiæ mira herba 654.17
Myſi Theutraniam antiquitus tenuere 112.32
Myſi populi 140.34
Myſomacedones po. 111.36
Myſormolitę po. 110.18
Myſtia oppidum 60.52
Myſtus inſula 79.33
Miſua oppidum 95.36
Miſus mons 115.24
Mytilene oppidum 114.54
Mytilenęi Achillei oppidi conditores 112.26
Mythridatis latebræ ubi 118.39
Myus oppidum 110.35
Mizæi populi 137.51
Modogallica gens 127.52
Modubæ populi ibidem
Modunda op. 146.38
Moduſa oppidum 133.50
Mœchindira op. 144.19
Mœnus flu. 223.23
Mœni piſces quales ibidem
Mœridis lacus 99.52.& 101.50.& 930.11
Mœſia ſylua 216.10
Mœſia prouincia 69.49
Mœſi populi ibid.52
Mœſicæ gentes 71.5
Monophthalmi po. 153.2
Mogora op. 144.37
Molycria oppidum 71.39
Molindæ populi 127.53
Moloſſi populi 70.54
Mona inſula 33.17.& 88.25
Monadi pop. à Diomede deleti 62.19
Monapia inſula 88.25
Moncœci portus Herculis 53.39
Monedes populi 128.12
Monoleus lacus 143.12
Mons Claudius 69.39
Monoſceli populi 154.48
Montes cur à natura facti 919.26
Montes perfoſsi. 935.44
Montes ſemper ardentes 43.9.per totum
Montes ardentes ubi 145.54
Mons ardens 60.36.97.21 Reliqua quære parte prima.
Montani Italiæ populi 63.33.& 67.35
Montani 129.33
Mopſos oppidum 107.18
Morges oppidum 110.49
Morgus fluuius 64.47
Moryllij populi 76.29
Morimaruſa mare quod 87.2
Morimeni populi 119.50
Morinorum gens 88.13.52
Morini populi uela texunt 502.46
Morinorum portus 91.51
Moriſeni populi 77.28
Moroſgi oppidum 89.51
Morſatiorum inſula 88.1
Morus fluuius 84.24
Moruntes po. 128.55
Moſa fluuius 87.51.88.3
Moſcheni po. 121.25
Moſchicus mons 108.26
Moſchorum tractus 121.39
Moſopia, id eſt, Pamphylia 107.52
Moſſyllites promontorium & portus 143.46
Moſsinus fluuius 109.47
Moſsini Troadis po. 112.42
Moſſyni populi ubi 118.38
Mulucha fluuius 94.49
Mulelacha oppidum 93.22
Mulona oppidum 144.40
Multhe inſula 140.27
Munda oppidum 48.24.& 90.41
Mundæ oppid. lapides quales 938.30
Mundi cardines ubi 85.55
Murannimal op. 141.37
Murgentini po. 60.17
Murgis oppidum 47.32.& 49.7
Murtiæ aræ 38.43
Muſa portus 133.37
Muſago-es inſulæ 79.20
Muſarum patria 74.43
Muſæi populi Albæ portentum 403.47
Muſis fluuius 121.9
Muſsini populi 96.37
Mutyenſes po. 60.16.
Mutina oppidum 64.24.& 913.5
Mutinæ oppidi uaſa 913.5
Mutinæ portentum 35.42
Mutinenſis agri mirum 38.14
Mutinenſis ager ardens 43.55
Mutucumenſes po. 57.12
Mutuſtei populi 62.56
Mutuſtratini po. 60.17
Muzirim emporium 133.42

N

Nabar fluuius 95.8
Nabar gens 95.8
Nabatha oppidum 145.23
Nabatei po. 102.30.& 139.24.141.16.& 322.32
Nabrum fluuius 132.30
Nagia oppidum 140.47
Namarini populi 90.3
Nannagi natio 97.39
Nantuates populi 67.47
Napæi populi 120.17.& 125.17
Nar fluuius 54.55.& 63.8
Naracuſtoma Danubij oſtium 84.10
Narbo oppidum 51.34
Narbonenſium gens quid circa uias ſuas 425.28
Narbonenſis prouinciæ deſcriptio. 51.23. per totum
Narbonenſis uentus peculiaris 21.3
Narbonenſis longitudo 52.23
Narbonenſis laus ibid.54
Narbonenſis prouincia trium dierum nauigatione ab urbe Romana 502.14
Narbonenſes Italiæ po. 62.36 Reliqua quære parte prima.
Nareæ populi 129.2
Nareſij populi 68.46
Nariandus oppidum 109.42
Narycion oppidum 75.9
Narnienſes populi 63.54
Narnenſis terræ mirum 809.43
Naro fluuius 68.50
Naron Illyrij locus 565.44
Narona colonia 68.40
Narraga fluuius & oppidum 136.22
Nartes populi 63.53
Narthecuſa inſula 113.55
Naſamones po. 97.2.& 153.36
Naſaudum oppidum 144.18
Naſcus oppidum 140.54
Naſoriani populi 124.43
Nathabur fluuius 97.38
Natiſo fluuius 66.8
Nattabudes populi 96.35
Naubarum oppidum 85.4
Naucratis oppidum 102.20.& 818.2
Naucraticum Nili oſtium 102.21
Naucratitis præfectura 99.42
Nauectabæ populi 145.39
Nauilubio fluuius 90.2
Naui populi 146.38
Naulochus oppidum 78.4
Naulochos inſula 80.45
Naulochum oppidum 72.3.& 110.36
Naulochium promont. 116.37
Naunes populi 67.47
Nauportus fluuius 66.23
Nauſtathmus portus 60.1
Naxij populi ibidem.18
Naxium marmor 726.55
Naxos oppidum 58.47.& 60.18

Naxus insula 81.48
Nazerniorũ tetrarchia 105.30
Nea insula 36.36.& 82.44
Nea oppidum 38.28
Neapaphos oppidum 113.28
Neandros oppidum 111.50
Neapolis Africæ oppidum 95. 38.& 96.8
Neapolis Syriæ op. 103.19
Neapolis oppidũ coralijs abundat 824.8
Neapolis Cariæ op. 109.42
Neapolis Thraciæ op. 77.32
Neapolis Italiæ op. 56.5
Neapolis Italiæ qua parte terræ motui obnoxia 35.23
Neapolitani Sardiniæ populi 59.16
Neapolitanum sulphur 915.8
Neapolitani Galatiæ po. 116.6
Reliqua quære parte prima.
Nebrissa oppidum 48.16
Necanidon gens 133.47
Nee oppidum 112.15
Neæthus fluuius 61.15
Neli populi 142.22
Nelo fluuius 90.4
Nemaloni populi 67.49
Nemausiensis ager 221.3
Nemausum op. 52.16
Nemæa op. 74.2
Nementuri po. 67.51
Nemetes populi 89.5
Neminia fons mirus 42.7
Nemora incolentes 122.31
Neocæsaria op. 118.14.25
Neon Tichos op. 111.43
Neoris fluuius 121.36
Nepata oppidum 144.55
Nepet.op. 54.55
Nepheonitæ à quibus deleti 120.29.
Nepini Siciliæ po. 60.10
Neptuni ludi in Isthmo 73.41
Neptuni delubrũ apud Isthmon, ibidem
Neptuni templum Bithynia habet 116.38
Neptuno sacra insula 134.40
Reliqua quære parte prima.
Nequinum oppidum 63.55
Nereæ populi 129.20
Neretini populi 62.37
Neriæ populi 90.5
Nerigon insula 88.38
Neriphus insula 83.11
Neripi populi 120.33
Neritis peninsula 71.25
Neritus mons 79.43
Neritum oppidum 71.28
Neron insula & in ea crystallus 951.28
Nerueſiæ uicus 670.19
Neruij populi 88.55
Nesactium oppidum 66.35
Nesei populi 129.21
Nesis Campaniæ insula 520.36
Nessa oppidum 141.28
Nesum op. 81.10
Nestus fluuius 77.15.34.& 190.17
Neuri populi 85.42
Neuris insula 116.48
Nicator maria unire tentat 122.5
Nicanor præfectus 135.32
Nicanoris op. ibidem
Nicæa oppidum 53.36.& 116.15
Nicephorium oppidum 106. 21.& 135.43
Nicia fluuius 64.46
Nicodorus quid 55.30
Nicomedia op. 116.24
Nicopolis oppidum 116.36.& 121.12
Nicopolitana op. 71.21
Niger fluuius 94.14.& 96.37. & 38.37
Niger mons 97.37
Nigri fluuij natura Nilo similis 98.44.& 194.42
Nigri fons 100.19
Nigræ populi 146.51
Nigritæ populi 98.36
Negligemela op. 97.35
Nilides lacus 100.6
Nili lapis 963.52
Nili fluuij descriptio 99.55. & inde
Nilus terræ partium terminus prologo 46.30
Nili aqua quãdo amara 809.54
Nili ortus incertus 99.56
Nili fons & origo 100.8.& 194.42
Nilus ubi se condit 100.12.16
Nili nomen Astabores ibid.27
Nilus fœtifer 156.19
Nilus fluuius Astapus dicitur 100.22
Nili insulæ ibidem.24
Nili arena qualis 913.56
Nilus ubi primũ dicitur 100.30
Nili nomina plura ibid.22.27. & inde
Nilus ubi lenis ibid.38
Nili insulæ marmor 926.24
Nili augmentum unde 41.53. & 100.42
Nili ad locum suũ reditus quando 101.7
Nilum auctum nauigare nefas, ibidem
Nili iustum incrementum quod ibidem.11
Nilus solus sine aura ibidem 22
Nilus quantum terræ Aegypto adiecerit 36.19
Nili figura Δ 65.20.& 99.26.& 101.27.& 142.24
Nili cataractæ accolis auditum auferunt 144.54
Nili nauigatio ubi 101.31
Nili ostia quot & eorum nomina 102.14
Nili ad mare rubrũ fossa 142.26
Reliqua quære parte prima.
Nymphais insula 113.33
Nymphæum mons 43.29.51.& 75.32
Nymphæum promontorium 69.2.13.& 137.7
Nymphæum locus 107.22.& 911.41
Nymphæum oppidum 85.31
Nymphæa insula 114.6.24
Ninus oppidum 135.27
Ninus oppidum iuxta Caspium 123.40
Niobe fons 73.32
Nyphates mons 108.18
Nysa Cariæ oppidum 104.21. & 109.51
Nysa Indiæ oppidum 129.44
Nysa mons 204.4
Nisæa regio 135.2
Nysibis oppidum 123.38
Nysicastes populi 146.42
Nisyros insula 113.49
Nysiron mons 114.1.7
Nisitæ populi 146.42
Nisiues populi 96.36
Nissos oppidum 76.39
Nitibrum oppidum 97.37
Niteris natio ibid.35
Nitritis præfectura 99.42
Niuaria insula 148.24
Noa oppidum 144.20
Nobana oppidum 63.29
Nobundæ populi 129.21
Nocheti populi 140.4
Noëga oppidum 90.1
Noëla oppidum 90.6
Nogrus fluuius 118.53
Nola oppidum 56.14
Nomades Scythæ 85.9.44.& 123.4.& 125.56
Nomades Numidiæ 95.15
Nomades lacte & ferina carne uiuunt 141.49
Nomades Arabes 103.53
Nomades Arabici 139.21.39. & 140.5.& 141.49
Nomades Parthi qui 134.55
Nomades populi unde dicti 95.15
Nomades quales 144.30.& 146.5.12
Nomades iuxta Euphratem 136.37
Nomentani populi 56.27.& 62.55
Nomi qui 99.30.34.& 931.23. 46
Nomos in quos Aegyptiæ præfecturæ diuiduntur ibidem
Nonacris oppidum 42.15. & 74.5.& 806.11
Nonagria insula 81.25
Nocœni populi 60.18
Norbani populi 56.27
Norbe oppidum 57.7
Norbensis colonia 91.1
Norea op. 66.51
Norenses populi 59.17
Norici descriptio 69.20
Norici oppida plura ibidem
Norici populi qui 67.18
Norici ferrum 885.21
Noscopium oppidum 108.44
Notitæ populi 136.25
Notium mare quod 58.1
Notium op. 111.3.& 113.56
Noua Augusta op. 50.52
Nouanus fluuius 41.56
Nouaria oppidum 65.40
Nouariensis agricolæ circa uites mos 447.32
Nouum oppidum 95.1
Nox sex mensium ubi 86.1
Noctiũ diuersitas 149.43.etinde
Reliqua quære parte prima.
Nubei populi 139.14
Nuceria oppidum 56.8
Nuceriæ oppidi portentum 403.40
Nucerini populi 63.55
Nuditanum op. 47.55
Numana op. 63.29
Numantia opp. 90.14
Numantia à Scipione deleta 861.53
Numantini populi 50.45
Numestrani populi 51.23
Numicus fluuius 55.18
Mumidiæ descriptio 95.13. per totum.149.39
Numidiæ mensura 95.44
Numidia nihil præter marmor, ferasq; insigne habet 95.21. & 926.14
Numidiæ finis 95.44
Nupsia oppidum 144.20
Nupsis oppidum ibid.32
Nursini populi 62.55

O

OBigene oppidum 116.10
Obliuionis fluuius 90.39
Obrima fluuius 109.29
Obrin fluuius 51.31
Obulcula oppidum 48.27
Obulco oppidum 48.5
Ocale oppidum 74.52
Oceanus ubi terras ingreditur 46.27.50
Oceanus Septentrionalis quis 86.55
Oceani Gaditani pisces quales 218.1.17.& inde
Oceanus Septentrionalis Britannicus Gallicusq;
Oceanus quibus partibus circu Asiam
Oceani insulæ plures per totum
Oceani sinus quatuor
Oceanum Scythicum dulce esse
Reliqua quære parte prima.
Ocelenses
Ocha ciuitas
Ochani populi
Ochanus fluuius
Ochus fluuius & 813.9
Ocila portus
Ocriculum op.
Octauianorum Iulij colonia 51.56
Octodurenses populi
Octulani populi
Oculum unicum habentes 153.2
Reliqua quere parte prima.
Odessus oppidum
Odia insula
Odomantes po.
Odomboëre populi
Odoriferæ insulæ plures
Odorum merces quo deferuntur 140.54
Odrysarum gens
Oeanthe oppidum
Oeasitæ populi
Oecalicæ po.
Oecalices po.
Oechalida oppidum 81.11
Oechaliæ expugnatio
Oedipodia fons
Oeense oppidum 97.46
Oenei populi 68.49
Oenium nemus
Oenoa oppidum
Oenoë insula
Oenoande oppidum 45
Oenone insula
Oenotrides insulæ 23
Oenussa insula
Oenussæ insulæ
Oescus fluuius
Oetæi populi
Oeta mons 909.49
Oeta mons Helleborum habet 665.7
Ogygia insula
Ogyris insula
Oglasa insula
Olabi populi
Olachas fluuius
Olane Padi portus
Olarso locus
Olarsonis littus
Olbia oppidum & 116.16
Olbia fluuius
Olbiopolis oppidum ibidem 43
Olchinium op.
Oleatro op.
Olenum oppidum
Oliaros insula
Olympena op.
Olympia oppidum & in ea rum 933.35

ympia oppidum 41.11.
74.14
mpus Lyciæ oppidum 108.
11
us Lyciæ mons 554.36
mpus Lesbi mons 115.1
mpus Thessaliæ mons 75.
6.& 216.30
mpus Hellesponti mons
5.24.& 116.13
mpij Iouis delubrum 73.1
eliqua quære parte prima.
nthos oppidum 77.35.&
87.31
nthi oppidi mira terra 493.
..
rros oppidum 74.54
ssippo oppidum 190.
8.& 207.28
ssiponēse promōto. 90.26
ssiponensiū legatio ad Ty-
errium principem 218.8
con oppidum 75.56
ss fluuius 41.5.& 64.
9.& 67.1
mulani populi 57.12
ee 107.26
ëssa insula 113.48
cos oppidum 76.17
ssitræ po. 129.22
cos castellum 72.44
anni populi 139.31
annæ oppidum & portus Car
auniæ 140.8
bitis præfectura 99.31
barios insula 148.17
mæ oppidum 140.9
irra locus 106.6
æmus insula 140.14
hestos op. 74.39
hsobrice insula 140.15
nises populi 50.11
ggis op. 48.27
sa insula 80.41
ba Martialium 48.6
cchonus fluuius 75.40
phitis præfectura 99.41
s insula 82.15
æ insulæ 87.8
arrus fluuius 110.23
arritæ po. ibidem
arrium flu. ibid.30
icogenes populi 153.24.&
277.55
icophagi po. 143.1
iussa insula 58.23.&
o. 42. & 81.30. & 84.36. &
3.46.116.49
rædus fluuius 132.5
tergini montes 66.5
tergium op. ibid.40
nitunus sinus 75.3
tcon oppidum. 104.18
idium quod primum in or-
e constructum 180.7.&
dee
s oppidum 75.3
nii populi 120.18
soolis insula 148.9
tellli populi 67.51
tuiræ po. 129.5
elius mons 76.26
is terræ in tres partes diui-
o 46.24
is per paralellos diuisio
49.30.per totum
Quære Paralelli terræ plures.
addes insulæ quot 88.23
um oppidum 81.10
hæni populi 136.23.
1137.28
hæmenum oppidum 73.
2.& 216.18
hæmenus fluuius 75.25.
0.4.52
Ordabæ populi 129.26
Ordessus portus 84.41
Ordymnus mons 114.56
Oreges mons 108.17
Orei Arabes qui 121.1.&
137.13
Orestæ populi 76.30
Orestis portus 57.43
Oretana iuga 47.13
Oretani populi 50.35
Oretum gens 32.56
Orga fluuius 109.29
Organagæ po. 129.27
Organa insula 132.45
Orge fons miræ naturæ 479.17
Orgocyni po. 85.15
Oricos insula 37.11
Oricum oppidum 69.14.
& 70.29
Orientis murrina 951.4
Orientis crystallus ibid.23
Reliqua quære parte prima.
Origeni po. 89.55
Ori gens 132.37
Oritanum op. 81.12
Orij Arabes 137.13
Oritæ po. 132.16.& 155.53
Ornithon oppidum 104.46
Oroandes mons 108.18
Oroates flu. 132.55.& 134.38.&
138.15
Orobij populi 65.44
Oromansaci po. 88.55
Oromenus mons 813.15
Oronda oppidum 107.43
Oroandicus tractus 116.9
Orontes fluuius 41.8.&
105.15.24
Orontes populi 135.37
Oropus oppidū 74.38.& 913.53
Orosines fluuius 78.9
Orsa mons portusq; 140.19
Orsei po. 129.35.194.36
Orsima oppidum 144.39
Ortacea fluuius 138.19
Ortagurea op. 77.38
Orthe oppidum 76.3
Orthophantæ po. 136.25
Orthosia oppidum 105.4.&
109.49
Orthosiæ lichnites 962.19
Orthosiæ regionis crystallus
951.25
Orthospanum op. 126.55
Orthronienses po. 110.1
Ortygia insula 81.39
Ortygia oppidum 110.48
Ortona op. 62.41
Ortopula op. 68.19
Oruros oppidum 135.50
Orzulæ populi 127.55
Osca oppidum 47.55
Oscenses po. 50.17
Osci po.ubi 55.14.54
Oseriates populi 69.39
Oserícta insula 953.32
Osintigi regiones 48.44
Osyris templum in Aegypto
101.43
Osisimij populi 89.10
Osquidates po. ibid.30
Ossa mons 75.36
Osset oppidum 48.12
Osigerdenses po. 50.20
Osigetania fluuius 47.47
Osigi fluuius 48.
Ossonoba op. 90.1
Osteodes insulæ 60.25
Ostia colonia 5.16
Ostippo oppidum 48.25
Ostracine regio 103.1
Ostrani populi 64.1
Otene regio 123.42
Otesini po. 64.26
Othrionci po. 76.29
Othris mons 75.37
Otriculani po. 63.56
Otriculum op. 54.50
Otris oppidum 107.3
Oxiæ insula 79.31
Oxybiorum regio 52.2.&
53.51
Oxyrhinchitis præfectura 99.
37
Oxyopum op. 112.37
Oxij populi 124.48
Oxus lacus & fluuius 124.48.
& 125.26.& 813.10
Ozolæ po. Græciæ 71.50
P
Pacensis colonia 52.1
Pacensis conuentus 90.53
Pachynus promont. 59.42.60.2
Pacyris fluuius 85.4
Pactia insula 81.46
Pactyę insulæ 113.33
Pactyæ oppidum 78.32
Pactius op. 62.4
Pactolus fluuius 110.11
Pactolus flu.aurifer 851.41
Padi fluminis descriptio 64.
32.& inde
Padi ortus,claritas &c. ibidem
Padum non esse dicit Herodo-
tus 314.36
Padus fluuius Eridanus 952.24
Padi oppida nobilia 54.5
Padusa fluuius dictus 64.54
Padi ostia ibid.55
Padus flu.aurifer 851.40
Padum flumina ingredientia
64.45
Padi mirus fons 41.48
Padus flu.Nilo similis 65.20
Padus unde dictus ibidem.24
Padus fluuius ubi nauigabilis
ibidem.34
Padum iuxta,lana qualis 211.10
Padi incolæ 67.1
Padinates po. 64.26
Pæonia regio 75.14
Pæoniæ gentes ibd.24
Pæstum oppidum 7.30
Pæstanus sinus ibidem.31
Pagæ op. 72.8
Pagæi populi 74.24
Pagarum op. ibidem.22
Pagasa oppidum 75.30
Pagasicus sinus ibdem.&
82.40
Pagida riuus 104.33
Pagoargas op. 144.41
Pagræ oppidum 105.40
Palæbyblos fluuius 105.1
Pelæogones po. 130.12
Palæotrum op. 76.47
Palæpaphos op. 113.21
Palæscamander stagum 112.18
Palæscepsis oppidum 111.49
Palæstinæ descripti 103.5.&
104.54
Palestinæ finis 103.17
Palæstinæ Syriæ escriptio 102.
37
Palamedium oppidum 112.4
Palatium Romæ unde 73.53
Palæmyndus op. 109.42
Paleśimundum oppidum 130.
43.46
Paletyrus op 104.44
Palybotra op 127.15.&
128.8
Palybotri populi 128.8.
19
Palinurus promontorium 57.
32
Pallantis palus 96.15
Pallanti s po. 50.46
Pallatium Romæ 73.53
Pallene oppidum 76.37
Pallenensis Isthmus ibidem.
39
Pallon op. 141.37
Palma oppidum 58.15
Palmaria insula ibidem.
47
Palmensis Piceni ager 63.
23.& ibidem.40
Palmyra op. 106.36.139.
29.per totum
Palmirenæ solitudines 106.33.
49.& 136.39
Palois op. 144.31
Palsus fluuius 93.29
Palos oppidum 105.10
Pansus fluuius 73.12.& 75.
40.& 78.4
Pamphagi po. 146.53
Pamphyæ descriptio 107.35.
& inde
Pamphyliæ castella plura ibidē.
40
Pamphylium mare 107.52.
& 108.54
Pan Lusitaniæ præfectus 47.
38
Pantæolium mos 71.48
Panchrysos op. 143.6
Panda op. 124.53
Pandataria insula 58.49
Panda gens 129.15
Pandi po. 132.9
Pandoræ populi 155.38
Pandosia urbs 61.25
Pandosia lacus 71.18
Paneas op. 104.26
Paneas fons 103.35
Pangeus mons 7.34.&
180.33
Pangei populi 7.16
Pangungæ po. 13.55
Panhormum op. 6.7
Panhormum Cretæ oppidum
80.24
Panhormus portus 72.47
78.47
Pannonia regio 110.38
Panissa fluuius 78.9
Pannoniæ descriptio 69.25
Pannoniæ Saliunca 566.6
Pannonia glandifera 69.25
Panopolis op. 101.44
Panopolitis præfectura 99.40
Pantanus lacus 62.11
Pantagies fluuius 59.54
Panticapenses po. 120.15
Panticapes fluuius 84.54
Panticaperm op. 83.45.
& 85.32
Pantomatrium op. 80.23
Paphlagoniæ mira aqua 42.11
Paphlagonum gens ubi 117.43
Paphos oppidum 38.27
Paradisus fluuius 107.34
Paradisus op. 105.40
Parætacene regio 137.35
Parætaceni po. 135.
23
Parætonij regio 97.1.&
91.1
Paralelli terræ plures
Paralellus primus 149.31
Paralellus secundus ibidē.44
Paralellus tertius 150.1
Paralellus quartus ibid.13
Paralellus quintus ibid.24
Paralellus sextus ibid.37
Paralellus septimus ibid.51
Parasangæ populi 128.48
Parasinos oppidum 38.33
Paredoni po. 124.5
Paragenitæ populi 74.9
Parenta op. 144.28
Paron circa pisces quales 823.
42

Paria insula 113.7
Pariana colonia 78.38
Parapiani populi 131.52
Paricani po. 124.43
Paridion 109.10
Pariedrus mons 168.26
Pariedri montes 120.52.& 121.6
Pariræ populi 132.34
Parhisij po. 89.17
Parium oppidum 153.23
Parium colonia 922.30.& 115.15
Parium marmor 81.45. & 921.19
Parma oppidum 6.24
Parnasi montis gramen quale 656.33
Parnassus mons 71.56
Reliqua quære pare prima.
Paros Illyrij insula 71.56
Paros insula 81.45
Pari insulæ marmor 921.19
Paros insula syrium cæduam habet nil ferentem 400.53
Parorei populi 76.24
Paropamisi po 124.51
Paropamissadæ populi 129.41. & 131.48
Paropamissi mons 126.45.& 128.29
Paropamius fluuius 87.1
Paropanus mons 108.16
Paropus ppidum 146.23
Parpir populi 60.18.26
Parpiramia regio 137.30
Parrosius fluuius 132.12
Parpais mons 73.32
Parrasiæ oppida ibid.54
Parrasini populi 124.43
Paalis regio 127.38
Partedori montes 121.37
Parthenia insula 114.19
Partheniæ insula 111.10
Partheni populi 68.49
Parthenion locus 77.38
Parthenis fluuius 137,13
Parthenius portus 57.37
Parthenius mons 74.5
Parthenius fluuius 74.5.117.50
Partheniun. promontorium 85.23
Parthenium oppidum 73.56. & 112.36
Reliqua quære parte prima.
Parthenoarusa insula 114.22
Parthenon locus 873.2
Parthenopolis oppidũ ibidem & 78.1.& 116.17
Parthenope op.unde 56.5
Parthenope Syren ibidem
Parthiæ Choara situs 124.8
Parthiæ deserta ibidem
Parthię prouincię,caput ibidem
Parthiæ termini 138.25
Parthyene regio 135.2
Parthyenæ populi 149.33
Parthini po. 69.6
Parthi & Scythæ ex æquo uiuũt 134.50
Parthi nomades qui ibid.55
Parthi ubi siti 134.41.50.& 149.46
Parthorum regna ubi 123.30
Parthorum regna quæ & quot 134.44
Parthorum regni caput 136.18
Parthorum oppidum ad Euphraten 106.52
Reliqua quære parte prima.
Parthusi populi 137.52
Pasagardæ oppidum 135.20
Pasitigris fluuius 137.20 & 139.34
Pasitium oppidum 66.50
Pasagarda castellum 132.50
Passala insula 114.11
Passalæ populi 127.55
Pastos op. 77.32
Pataga oppidum 144.21
Patage insula 82.20
Patales insula 33.3.& 128. 36.& 129.22.54.& 133.4
Patami populi 139.15
Patria op. 44.32.& 108.37.& 150.5
Patauinæ aquæ miræ 41.34
Patauium op. 66.40
Patauinus ager 65.16
Pateria insula 83.11
Pathissus fluuius 84.24
Pathmos insula 82.13
Patis oppidum 144.32
Patræ colonia 32.35.49
Patrocles præfectus 126.26
Paucolais op. 132.7
Pausilypum uilla 241.14
Pausinus fluuius 68.20
Pausulani populi 63.34
Paxæ insula 79.23
Paxos insula ibidem.35
Pedaliæ oppidum 107.23
Pedalium promontorium 109.2
Pedani populi 57.13
Pedasum oppidum 109.40
Pedasus oppidum 111.56
Pedatritæ populi 129.21
Pediculi 52.32
Pediculorũ gentis origo & oppidum 62.2
Pediculorum ager 61.56
Pedna insula 115.4
Pedopiles fluuius 117.40
Peguса oppidum 109.14
Pegasæum stagnum 110.52. & 813.13
Pege oppidum 97.39
Peiso lacus 69.23
Pela insula 114.39
Pelagones po. 76.25
Pelagonia regio ibid.14
Pelasgi populi 54.15
Pelasgi in Latio 55.13
Pelasgia insula 114.48
Pelasga, id est, Peloponnesus 11448
Pelasgorum regio 75.14
Pelasgi,id est,Arcadia 73.51
Pele insula 823.39
Pelenata oppidum 144.37
Pelendones po. 50.44
Peleustiti populi 64.2
Pelignipopuli 52.33.& 62.44
Pelion mons 28.35.& 75.38
Pelinna opidum 75.27
Pella colonia 76.19
Pella oppidum 104.23. & 809.7
Pella Alexandri magni patria 904.15
Pellacontauuius 135.34
Pellana oppidum 73.55
Pellaon oppidum 66.50
Pellæus pagus 138.38
Pellenæorum castellum 72.44
Pellenæus mons 114.29
Pelopia oppidum 110.45
Peloponnesi ceruix 72.8
Peloponnesi descriptio ibidem. 10
Peloponnesi situs & forma ibidem.13
Peloponnesi diuersa nomina ibidem.11
Peloponnesi magnitudo 72.14. & 74.11
Peloponnesum insulam facere tentauerunt 72.25
Peloponnesum quæ circũdent 73.42
Peloponnesus septuagintasex montes habet 74.17
Peloponnesi latitudo ibidem.1
Pelorus promontorium 57. 46
Pelori ab Italia interuallum ibidem
Pelori promontorij descriptio 59.37.& 60.9
Pelteni populi 107.45. & 109.35
Peltuinates po. 62.48
Pelusiacum Nili ostium 99.22. 28.& 102.18
Pelusium oppidum 149.35
Pemma oppidum 144.31
Peneus fluuius 75.42.76.2
Penius fluuius 42.4
Pentapolis regio 96.40
Pentapolitana regio, id est, Cyrenaica ibidem
Pentedactylos mons 142.54
Peparethos insula 82.45
Peræa Iudæa 103.25
Percote oppidum 115.14
Perethes populi 74.9
Perga oppidum 107.54
Pergamena iurisdictio 112.40
Pergamum Asiæ oppidũ 913.4
Pergamena uasa ibidem
Pergamum Cretæ op. 80.22
Pergamum oppidum 112.38. & 251.14
Pergamum quis strauit 945.7
Perimulæ promontorium 128. 42.& 232.19
Perinthus oppidum 78.22
Perirheusa insula 114.40
Peristerides insulæ ibidem.43
Perorsi Aethiopes 93.29.& 94. 21.& 98.39.& 146.56
Perperenne op. 111.50
Perpereni populi 112.42.& 806.21
Persæ in Hispania 47.36
Persæ Chorsari dicuntur 125.8
Persæ ubi siti 135.13.& 149.33
Persarum regia Susa 137.44
Persarum regna ubi 123.30
Reliqua quære parte prima.
Persicus sinus cur dictus 135.14
Persici regni caput quod ibidem.17
Persici maris corallium 824.5
Persici maris descriptio 134. 15
Persici smaragdi 958.19.& 957.43
Persis regio 132.20
Persidis citima 149.46
Persis in luxum diues 134. 42
Persis in Parthorum nomen translata ibidem
Persidis regionis initiũ ibidem. 38
Persidis termini 138.15
Persidem contra,insulæ 134. 39
Persepolis oppidum 135.17,& 149.46
Perusia op. 54.37.50
Pesici po. 51.1. & 90,1.& 125.14
Pesinus op. 116.4
Pesuri populi 90.21
Petaliæ insulæ 82.35
Petigon oppidum 74.53
Petila oppidum 61.5
Petra urbs 106.34.50,& 139.3.35
Petræa finitima Syriæ 964.51
Petrini Stiliæ po. 60.18
Petrogorio. 89.36
Peuce insula
Peuces ostium Danubij
Peucetia peninsula
Peucetiæ po.
Peucetius dux
Peucini Germaniæ po.
Peucolais oppidum
Peucolaitæ po.
Peucolaitis op.
Phadus mons
Phæacia insula
Phæcasia insula
Phæstius Apollo
Phæstum oppidum ibidem 80.26
Phalacra promontorium 32.
Phalacrum promontoriũ
Phalanges po.
Phalanna oppidum
Phalara oppidum
Phalasarna op.
Phalera portus
Phalesina oppidum
Phaliges populi
Phamizonium op.
Phanagoria op.
Phanaroëa castellum
Phanturitis præfectura
Pharæ oppidum
Pharbæthitis præfectura
Pharbæthos oppidum
Pharia oppidum
Pharo fluuius
Pharmacotrophi po.
Pharnacum gens
Pharmacusa insula
Pharmicas flumen
Pharnacea oppidum 45.122.13
Pharnacotis fluuius
Pharphariades mons
Pharsalici campi & oppidum 75.31
Pharsalici belli portentũ
Pharus insula & oppidum
Pharus insula Illyrici
Pharos insula quantum Alexandria distet
Pharos insula plus olim ab Aegypto distabat
Phari insulæ ingens turris 7.& inde
Pharusi populi 98.37. 99.8.& 146.49
Phaseli populi unguentis delati 330.
Phaselis oppidum
Phasis fluuius 118.56.& 128.& 201.5
Phasis oppidum
Phatarei populi
Phateruneses insula
Phathnitis præfectura Aegy 99,31
Phatniticum Nili ostium
Phausya oppidum 123.45. 806,32
Phazania oppidum
Phæacia insula
Phæate insula
Phegium mons
Phellus oppidum
Phelluса insula
Pheneum locus & 810.12
Pheneum oppidum
Pheneus lacus 805,1
Pheræ locus Achaiæ 49
Pheræ oppidum 73.18.& 49.& 75.27
Phiala Nili locus
Phiala fons

yrcari populi 120.20.&963.21
yrcus promõt. 80.34.& 96.51
yrgela oppidum 110.39
ilda insula 58.30
ilde insula 101.26
ylle insula 82.21
ilaace op. 76.4
ilaacei po. ibid.18
ilaadelphia op. 104.19
laadelpheni po. 110.15
laadelphi mater quæ 142.51
leenorum aræ 96.13
leeros op. 76.33
lippi colonia 77.32.& 78.27
lippopolis op. 77.24
lipporum oppidi portentum 4003.46
llipporum oppidi rosa qualis 5662.33
lisiscum op. 106.51
loocalia op. 118.45
loomelienſis po. 107.45
loos insula 134.39
lootera op. 142.46
ina op. 76.17
ncopolis op. 78.11.& 116.41
rmites fluuius 110.52
rſiſtimus fluuius 132.52
rſicella op. 76.42
ntonis foſſæ 59.4
nnates po. 68.15
eggra op. 76.37
eggræi campi 56.3
eggreus ager Cãpanię 469.25
ggone op. 74.51
liſtinæ foſsiones 65.13
lus caſtellum 72.54
ncea regio 111.40
ncæ insulæ 80.45
ncaſia insula ibid.47
ncuſſa insula 81.54
ndia op. 141.21
nbbæ insulæ 116.49
nemite regio 102.41.& 104. 189.& 945.53
nnice insula 58.30.& 82.8. & 115.6
nnices in Hiſpania 47.36
nnix fluuius 75.40
nnicis regionis finis 105.9
nticum mare quod 102.51 & 1111.10
nonicum gentis laus & inuen 200 102.53
Reliqua quære parte prima.
nnicuſa insula 90.43
ntegandros insula 81.54
ode mons & op. 74.3
ntontis op. 109.56
ggres po. 115.50
ggiæ deſcriptio 115.42. inde
ggiæ Aſcaniæ locus ibid.40
ggiæ termini ibid.44
ggiæ op. 109.17
x fluuius, unde Phrygia di- itur 111126
mphu, præfectura 99.41
ontidis montes 75.32
nop. ibid.23
ootæ po. ibid.19
rophagi po. 119.12
rris op. 144.53
ppo. 125.16
regionis deſcriptio 63. per totum
initium ubi ibidem 27
à Sabinis orti ibid.20
ingens multitudo ibi.18
nus ager ubi 57.24
um regio ubi 63.15
inum littus 52.29
nia 57.26
Reliqua quære parte prima.
nes po. 89.22
Pidaras fluuius 78.21
Pidibotæ po. 144.29
Pydna op. 76.36
Piden op. 144.27
Pidoſus inſula 114.9
Pieres po. 76.23
Pieria regio ibidem 16
Pieria op. 102.48.& 105.17
Pierus mons 75.28.36
Pietas Iulia op. 66.34
Pygmæi in Thracia ubi 78.1
Pygmæi à gruibus fugati ibid.
Pygmæi in Caria 109.52
Pygmæi ubi in India 928.24
Reliqua quære parte prima.
Piguntiæ caſtella 68.39
Pilæ inſulæ 143.40
Pylæmenia gens 117.43
Pyle oppidum 73.55
Pylene op. 71.45
Pylos op. 73.1.8
Piloros op. 80.28
Pinara inſula 79.33
Pinara op. 107.23.& 108.39
Pinaritæ po. 105.41
Pinarus fluuius 107.14
Pindaſus mons 112.39
Pindicitora op. 144.39
Pindus mons 70.53
Pindus mons & op. 75.12.36
Pingius fluuius 69.54
Pinnenſes populi 62.48
Pinthienſes po. 60.18
Pion mons 110.50
Pioniæ oppidum 112.34
Pionitæ populi ibid.11
Pyræi portus mirum 36.22
Pyræ op. 55.41
Pyramides turres ubi 101.49. & 930.3
Pyramus fluuius 107.16
Pyratas propter ubi ſpeculæ factæ 32.16
Pyræi populi 69.2
Piræus Athenarũ portus 80.3
Pyrene Corinthi fons 72.32
Pyrenæa Venus 50.4
Pyrenæi montes quales 47.4. & 51.20. & 89. 46. & 90. 44. & 91.18
Pyreneus ſaltus 89.27
Pyrenes mulieris fabula 47.39
Reliqua quære parte prima.
Pyrgenſes po. 74.9
Pyrgi op. 54.25
Pyrnos op. 109.8
Pyrpyle inſula 81.40
Pyræus portus 74.29.35
Pyrrha op. 37.30.& 72.3. & 75.55.& 81.10
Pyrrha Lyciæ op. 108.36
Pyrrha Cariæ op. 109.53
Pyrrha inſula 114.50.53
Pyrrhe inſula 114.11
Pyrrheum nemus 392.16
Piſa Achaiæ op. 73.3
Piſæ Hetruriæ oppidum 54.18
Piſanæ aquæ miræ 41.35
Piſaurum fluuius & opp. 63.47
Piſcenæ po. 52.16
Piſcium corijs ueſtiti homines 134.28
Piſinates po. 64.12
Pyſidia regio 115.45.& 150.4
Piſidæ po. 107.71
Piſiſtrati inſulæ 114.35
Pyxites fluuius 118.49
Pyſtira inſula 114.44
Piſtorium op. 54.36
Piſuertes po. 64.1
Pitane op. 73.19.& 111.46.& 914.33
Pitara op. 145.19
Pitaium oppidum 109.37
Pithecuſa inſula unde dicta 36. 50
Pithecuſa inſula in Campano ſinu orta 36.50
Pythia fons 805.35
Pityuſa inſula 79.53.& 114.29
Pityuſæ inſulę unde & ubi 58.6
Pityuſa op. 115.15
Pythonos come 252.45
Pythopolis op. 116.17
Pitinatis fluuius 41.56
Pityodes inſula 116.56
Pityoneſus inſula 80.1
Pityonia inſula 79.25
Pityus oppidum 119.35
Pityuſa op. 110.24
Pitulani po. 64.1
Pitulum op. 57.3
Pixirates, id eſt, Euphrates fluuius 105.54
Pyxus op. 57.35
Placentia op. 64.24
Placentinus fluuius ibidem 46
Placia op. 115.23
Planaria inſula 58.40.& 148.10
Planaſia inſula 58.46
Planetæ inſulæ 122.10
Plangenſes po. 64.12
Plataniſtus promontoriũ 73.6
Plataneus fluuius 116.18
Plantaniſtum op. 107.54
Platagæ inſula 82.20
Plateæ inſulæ 114.45
Platea inſula 82.28
Plateæ op. 74.49
Platię inſulæ 80.45
Plenienſes po. 63.34
Pleuron op. 71.45
Plinius in orbis deſcriptione Auguſtum ſequitur 53.38
Reliqua quære parte prima.
Plitaneę inſulę 114.45
Plotæ inſulę 79.47
Plumbarij po. 91.13
Plumbi copia ingens ibid.21
Pluuialia inſula 148.7
Podalia op. 108.43
Pœeſſa inſula 113.47
Pœeſſa op. 114.20
Pœmaneni po. 112.10
Pœnorum per alpes tranſitus 65.36
Pœni in Hiſpania 47.37
Pœninæ Alpium fauces 65. 36
Pœnorum origo unde 47. 33
Pola colonia 66.34
Polemonium op. 118.42
Polendos inſula 83.11
Polentia op. 54.7.& 913.3
Polentini Piceni populi 63. 35
Polichnæi po. 112.10
Polydora inſula 116.50
Polydori tumulus ubi 77.42
Polyægos inſula 82.20
Polymedia op. 112.6
Polyrhenium op. 80.27
Polytelia op. 135.41
Politiceorgas regio 111.52
Politorium op. 57.3
Pollentia op. 58.15.& 211.16
Polluſtini po. 57.13
Pometia op. ibid.3
Pompelonenſes po. 50.26
Pompeij mortis ſignum ubi 101.20
Pompeij op. 56.6
Pompeij tumulus 102.56
Reliqua quære parte prima.
Pompeiopolis op. 107.11.& 118.9
Pomponiana inſula 58.29
Ponamus fluuius 132.9
Poneropolis op. 77.23
Pontiæ inſulæ 58.48
Pontia inſula 59.22
Pontina palus ubi 55.34
Pontinæ paludes 684.48
Pontus Euxinus Axenus dictus 83.27
Ponti Euxini deſcriptio & nomen unde 117.6
Ponti Euxini menſura 83.26 & 117.26
Ponti inſulę 86.28
Ponti ęſtus nunquam reciproca tur ibidem 47
Ponti oris latitudo 45.12
Ponti caſtores 825.4
Ponti inſulę quot 122.10.per totum
Ponti Rex Pharnaces 825.5
Ponti alumen 916.33
Ponti opalus 959.44
Pontici maris deſcriptio 83.13. & inde
Pontici maris forma ibid.
Pontici maris circuitus quot paſ ſuum milia continet ibid.20
Pontici & Caſpij maris inter ſe diſtantia 30.42.& 122.1
Popilij forum 64.25
Populonia inſula 58.45
Populonium op. 54.21
Porcifera fluuius 53.56
Pordoſolene inſula 216.16
Poroſelene inſula 114.37
Porphyrione inſula 116.50
Porphyris inſula 79.50.& 113.50
Portę Caucaſię 121.46.& 123.48
Porthmum op. 81.10
Porthmos quid 57.52
Portunata inſula 68.23
Portus plures turres habẽtes ad nocturna lumina oſtendenda 85.35.& inde
Portus magnus 94.48
Poſidium Macedonię oppidum 76.52
Poſidium oppidum aliud 105. 12
Poſingę po. 129.20
Poſsideum promontorium & oppidum 110.21
Poſidonia op. 57.31
Poſsideus alueus 113.5
Potamos op. 74.36
Potentia oppidum 54.8.& 63.29
Potentini po. 61.22
Potnię loci mirum 671.27.
Potnię op. 76.5
Potidęa opp. 26.5.& 76.40
Pręneſte fortunæ templũ à quo 945.42
Pręneſtini po. 56.27
Prępeſinthus inſula 81.33
Preſamarci po. 90.8
Pręſidium Iulium 91.3
Pręter caput ſaxi iter ubi 97.48
Prętipo. 127.55
Prętutianus ager 63.23
Praſiane inſula 128.35
Praſij po. 128.7.24
Priantę populi 77.21
Priaponeſos inſula 114.10
Priapos inſula ibid.39
Priapos op. 115.17
Priapus op. 83.21
Priene oppidum 110.36
Prille fluuius 54.22

Primmis oppidum 144.31.53
Prinoëssa insula 79.31
Prion mons 114.7
Prytaneum locus 933.26
Priuernates po. 56.28
Probalinthos op. 74.28
Proceraſtis op. 116.28
Prochyta insula 36.55.& 58.49
Proconneſus insula 116.48
Procuſe insula 114.38
Progne insula 113.55
Prophthaſia op. 126.53. & 132.5
Propontidis deſcriptio 83.23
Propontidis piſces quales 224. 18
Propontidis magnitudo 83.23
Propontidis menſura 116.44
Propontidis insulæ ibid.47
Propontidis zelia quæ 115.17
Proſda op. 144.28
Proſopitis præfectura 99.40
Prote insula 58.28.& 59.45
Proteſilaí turris delubrumq; 78.45
Protropi populi 62.25
Pruſam oppidum Hânibal condidit 116.13
Pſammate fons 73.33.& 74.45
Pſammathus op. 73.21
Pſelchis op. 144.52
Pſeſij po. 120.3
Pſeudodecimianus tractus 374.32
Pſeudopylæ insulæ 143.40
Pſeudoſtoma Danubij oſtium 84.11
Pſile insula 114.40
Pſylli populi contra ſerpentes 197.8
Pſylli Africę populi ubi 96.3.& 153.28
Pſillis fluuius 117.33
Pſyra insula 114.10
Pſytalia insula 80.49
Pſitaras fluuius 125.48
Pſophis op. 73.51
Ptelea op. 110.50
Pteleon op. ibid.50
Pteleon op. 73.13.& 75.29
Ptenethu præfectura 99.41
Pteros insula 140.28
Pterophoros regio 85.49
Ptychia insula 79.25
Ptoëmbari po. 146.29
Ptoëmphanæ po. ibidem
Ptolemais oppidum ubi 32.48. & 142.15.&143.10.& 149.49. & 940.1
Ptolemais op. 96.43.49. & 101.44
Ptolemais colonia 104.36.& 940.1
Ptolemæum op. 142.45
Pucinum caſtellum 66.11
Pullariæ insulæ 70.15
Pumas fluuius 127.21
Purpura Getulica ubi 148.1
Purpurariæ insulæ ibid.14
Puteoli oppidum 56.3.& 803.24
Puteolanus ſpecus 37.54
Puteolanũ purpuriſſum 896.38

Q

Qvariates po. 52.3
Querquerni po. 51.7
Querquetulani po. 57.13
Quiza Xenitana op. 94.50

R

Rachia legatus 130.41
Rachiæ pater 131.7
Ramiſi populi 139.14
Rani populi 120.21
Raphane op. 123.50
Rapſa op. 97.37
Rarungæ po. 128.55
Rataneum op. 68.40
Rauennæ nocturna lampas 931. 14
Rauenna & eius fluuius 64.20. & 66.13
Rauricum oppidum 83.56
Raurici po. 89.3
Rauriaca colonia ibidem
Reatini po. 62.55
Reatini agri mirus fons 41.27
Reatini agri mirum 38.14
Reatina palus 41.27
Regiæ aquæ fons 71.9
Regiates populi 64.29
Regienſes po. ibid.26
Regillus lacus 847.51
Regina op. 48.46
Regnum fœminarum 129.15
Regum expertes homines ibi.1
Remi po. 89.2
Reſiſtos colonia 78.37
Reſtituta Iulia op. 48.38
Rhadata op. 144.21
Rhamnus op.Cretæ 80.27
Rhammei po.à quo 141.25
Rhamnus pagus 74.37. & 921.41
Raphana op. 104.19
Raphea op. 103.8
Rhani po. 141.31
Rhebas fluuius 117.32
Rhedones po. 89.18
Rhegia columna locus 57.33. 45.& 59.32
Rhegium Italiæ op. 53.17
Rhene insula 81.42
Rhemnia op. 144.20
Rhenus Italiæ fluuius 64.47
Rhenus Germaniæ fluuius 87. 51.& 88.2
Rheni piſces 223.16
Rhenus Bononienſis fluuius optimos habet calamos 407. 10
Rheni fluuij Germaniæ insulæ 89.7
Rheni fluuij accolæ qui 67.31. & 89.4
Rheni oſtiorum nomina 88.2
Rheni fluuij insulæ 89.6
Rheni po. ibidem.4
Rheſperia insula 114.38
Rhetus fluuius 112.19
Rhetaui Arabes 106.22
Rhetea littora 112.24
Rheteum oppidum ibidem
Rhetica regio 66.44
Rhetus dux à Gallis puſſus 67. 19
Rheti populi ubi 67.16. & 69.20
Rheti Thuſcorum po. 67.17
Rhetorum gentes plures ibi.30
Rhimnea insula 140.16
Rhimnici po. 125.14
Rhimoſoli po. 120.20
Rhyndacus flu. 112.9.& 115.25.& 116.54.& 188.56
Rhinocolura op. 103.8
Rhetia 87.38
Rhion promon. 71.43.& 72.48
Rhipara insula 114.24
Rhitymna op. 80.28
Rhition op. ibidem 28
Rhizinium op. 68.51
Rhizus op. 76.2
Rhoali po. 106.29
Rhoas fluuius 119.14
Rhoas op. 109.22
Rhoda op. 51.38
Rhodani fluuij deſcriptio ibi.39
Rhodani ora duo quæ ibid.45
Rhodanus fluuius unde dictus ibid.39
Rhodani foſſa à quo ibid.47
Rhodani fontis accolæ 67.32
Rhodanus fluuius 41.5
Rodapha op. 127.11
Rhodi menſura & op. 113.41
Rhodi diebus omnibus ſol uidetur 26.45
Rhodi diuerſa nomina 113.46
Rhodus aquilam non habet 254.52
Rhodi insulæ deſcriptio 36.34. & 109.9.& 113.41
Rhodus inſ. 82.32.& 150.6
Rhodus templum Bacchi habet 863.46
Rhodos insula nata 36.34
Rhodiorum insulæ 113.51
Rhodos op. ibid.43
Reliqua quære parte prima.
Rhodiopolis op. 108.32
Rhodius oppidum & fluuius 112.20
Rhodiuſſæ insulæ 116.56
Rhodope mons 71.7.& 76.26. & 77.22
Rhœſus amnis 117.33
Rhœdias fluuius 76.21
Rhogæ insulæ 113.36
Rhoſij montes 105.26
Rhoſos op. ibid.25
Rhoſphoduſa insula 86.43
Rhudia op. 62.2
Rhuma op. 144.39
Ricinenſes po. 63.34
Ricnea insula 88.25
Rinuci po. ibid.56
Ripepora op. 48.6
Riphearma op. 141.30
Riphæi montes 85.48.& 108. 14.& 119.22.& 120.11.& 122. 18.29
Rira fluuius 78.9
Riſardir portus 93.24
Rode fluuius 84.40
Romæ deſcriptio 56.31
Romæ nomen alterum ignotũ ibidem
Roma quot portas habuit à principio 56.38
Romæ ambitus quãtus ibid.40
Romæ montes,regiones,compita ibidem 42
Romæ magnæ nulla urbs cõparari poteſt 56.31
Roma terrarum caput 52.27
Roma quantũ à mari diſtet ibidem 28
Romæ palatium unde 73.53
Reliqua quære parte prima.
Romanæ portæ trigintaſeptem 56.45
Romanis de reb. primus externorum Theophraſtus ſcripſit 55.24
Romana legatio ad magnum Alexandrum ibid.28
Romani imperij tenue initium 55.11
Romanum forum 56.44
Roma à Gallis capta 55.26
Romani imperij in oriente termini 135.50
Reliqua quære parte prima.
Romatiũ fluuius & portus 66.6
Romulenſe op. 48.12
Roxalani po. 84.20
Rubeas promontorium 87.4
Rubico fluuius 64.19
Rubrenſis lacus 51.33
Rubrum mare quare 134.10
Rubrum mare quantum à Peluſio diſtet 102.34
Rubri maris ſinuum nomina ibidem 30
Rubri maris diuiſio 133.22
Rubri maris frutices 41.23
Rubri maris ad Nilum foſſa 142.26
Rubri maris curalium 324.4
Rubro mari Aegyptus deteſtior 142.5
Rubricatum fluuius 43.
Rubuſtini po. 62.
Ruguſci po. 67.
Ruſardir op. 94.
Ruſcino op. 51.
Ruſconiæ colonia 51.
Ruſcurium op. ibidem
Ruſellana colonia 54.
Ruſicade op. 52.
Ruſpina op. ibid.
Ruteni Galliæ po. 52.152. 502.45
Rutheni Aquitaniæ po. 89.
Rutuli in Latio 55.
Rutuba fluuius 53.
Rutubis portus 53.
Ruzaſus op. 54.

S

Sabæi ditiſsimi 141.
Sabæ oppidum 133.
Sabæi Arabum po.ubi 140.
Sabæorum insulæ plures ibid.
Sabis fluuius 134.
Sabarbares po. 56.
Sabaria colonia 63.
Sabatium uadum portus 53.
Sabata op. 142.
Sabatra op. 140.
Sabelli populi 62.
Sabini unde dicti 63.
Sabini agri lapis ardens 441. & 938.36
Sabinorũ ſitus 62.53.& 63.
Reliqua quære parte prima.
Sabrata op. 57.
Sacæ Scythæ dicti
Sacæ po. ibid.3
Sacaſſàni po. 140.
Sacili op. 485
Sacrũ promontoriũ 57.
Sacri homines ab omnibus ſi ubi
Sadanus insula 14.
Sadarus fluuius
Sadinates po.
Sagaleſſos op. 12.
Saganos fluuius 14.
Saggaricus ſinus 5.
Sagis Padi portus
Sagouia op.
Sagra fluuius
Sagrus mons
Saguntia op.
Saguti ſinus
Sape op. 1.
Saiace op. 1.
Sais op. 1.
Saitis præfectura 5.
Saitæ po. 1.
Sala fluuius & op. 92.47.
Salæ gens
Salabaſtræ po.
Salamis op.
Salinæ ſal 5.
Salaminæ insulæ
Salamis insula
Salaphitanum op.
Salapia op.
Salarienſis colonia
Salaſi po. 67.24.48.&
Salaſorum Auguſta
Salatia op.
Salde colonia
Salduba op.
Sale ſtagnum
Salentinum promont.
Salentini po. 52.32.&

62.36.& 63.50
Salernum oppidum 57.26
Salyi po. 53.50.& 65.40
Salis montes ubi 813.14
Salmani po. 135.35
Salobriasæ po. 129.21
Salona oppidum 68.34
Salsos fluuius 134.35
Saltuarēs insulæ unde 38.20
Saluia oppidum 63.35
Salutariensis Cæsaris 48.48
Samarabriæ po. 129.35
Samaria regio 103.10.18.& 149.48
Sambracate insula 140.29
Sambraceni populi 129.35
Sambri oppidum 146.27
Sambritarum regio ibid.25
Samius Labyrinthus 876.48
Sammei populi 141.28
Sammonium promontoriū 80. 36 & 82.34
Samnites populi 62.49
Samnites po.à quo uicti 847.54
Same insula 79.35.37
Samornion op. 110.50
Samos insula 114.18 & 192.11
Samosatæ stagni mirum 42.51
Samosata op. 42.51.& 106.17.23
Samothracia insula 83.3 & 972. 45
Samothraciæ qui dij coluntur 922.45
Sanagenses po. 52.18
Sandalion insula 115.2
Sandaliotis.i.Sardinia 59.19
Sandrizetes populi 69.35
Sandura op. 144.18
Sandus idē qui Indus flu. 128.28
Sanga fluuius 89.53
Sāgarius fluuius 116.11.&117.36
Sannigarum gens 119.16
Sanorum gens 118.50
Santones po. 89.23
Santonum littus 218.24
Saoces mons 83.1
Sapæi po. 77.17.& 120.31
Sapen oppidum 146.18
Saphar oppidum 133.39
Sapirene insula 142.48
Sapis fluuius 64.19
Saranates populi ibid.8
Sarangæ po. 124.43
Saraparæ po. 124.49
Sardabala fluuius 95.8
Sardemisus mons 107.55
Sardiates populi 68.36
Sardiana iurisdictio 110.13
Sardiniæ descriptio 59.6
Sardiniæ Alumen 916.33
Sardiniæ situs & magnitudo 59.7
Sardinia quantum distet ab Africa ibid.9
Sardiniæ Creta 918.22
Sard.à Gadibus distantia 59.10
Sardinia Sandaliotis unde dicta ibid.19
Sardiniæ populi ibid.15
Sardis oppidum 110.9
Sardoum mare quod 58.4
Sardorum regio 51.30
Sarepta oppidum 104.45
Sargaurasane regio 118.23
Sarguntia oppidum 48.50
Sarmatæ po. 77.27 & 84.23 & 87.21.& 119.37.& 123.12
Sarmatæ Sauromatæ ijdem po. 84.17
Sarmatæ quid cū equis 206.48
Sarmatæ montes incolūt 84.23
Reliqua quære parte prima.
Sarmatica insula 84.11
Sarpæi populi 120.31
Sarmaticæ mensura 86.22
Sarnaca oppidum 112.36
Sarnus fluuius 56.7
Saronicus sinus 72.22 & 73.36
Saronicus sinus unde dic. 73.36
Sarophages po. 129.29
Saros fluuius 107.20
Sarpedon promon. ibid.26
Sarpedon mons ibidem
Sarraceni populi 141.18
Sarsinates po. 64.2
Sarunetes po. 67.30
Sarus fluuius 118.14
Sasina portus 61.37
Sasonis insula piratarum 70.30
Sasuri po. 127.55
Sassumini po. 89.29
Satarchi po. 85.18
Sataros op. 108.38
Satarnei po. 120.28
Satyri homines quales 98.49. & 99.5.& 154.53
Satyrorum lasciuia 93.5
Satyrorum terra qualis 147.19
Satricum op. 57.3
Saturchei po. 120.34
Saturnū non fuisse in Hispania 47.40
Saturni promontorium 49.34
Saturni lacus 805.36
Reliqua quære parte prima.
Saturnia oppidum ubi 57.5
Saturnini po. 54.37
Saunites po. 62.50
Sauo fluuius 55.55
Sauromatæ Sarmatæ ijdem populi 84.18.& 85.45
Sauromatæ po.ubi 85.45.& 119. 37.& 120.6.& 123.5. & 153.21
Saus flu. 66.23.& 69.42
Saxinæ po. 144.6
Scadira insula 82.42
Scalabis colonia 91.3
Scalabitanus conuentus 90.53
Scaldis fluuius 87.31.& 88.44
Scalinum op. 57.20
Scamander fluuius 112.15
Scamandria op. ibid.22
Scammos op. 144.34
Scandalios insula 114.17
Scandia insula 88.37
Scandinauia insula 87.17
Scantate op. 141.29
Scantiæ aquæ 43.54
Scapos insula 83.10
Scaptia op. 57.5
Scarabantia op. 69.24
Scardona op. 68.28
Scardonitanus cōuentus ibi.12
Scarphia insula 80.47
Scarphia op. 75.9
Scatebra fluuius 41.37
Sceneeriges fluuius 119.45
Scelatiti po. 93.23
Sceneos locus 143.53
Scenitæ po. 102.27.& 136.37. & 139.22.39.& 140.31
Scepsis regio 111.53.& 301.29
Schœnus portus 74.26
Schœnos op. ibidem 53
Scheria insula 79.21
Schinusa insula 81.54
Schœnus sinus 109.12
Scyathus insula 82.46
Scydra op. 76.21
Scylace op. 115.23
Scyllacæum sinus 60.54
Scylla scopulus 59.35
Scylla insula 83.8
Scyllæ mon tri mater 57.44
Scylletium peninsula 60.55
Scylleum op. 57.44.& 73.24
Scione op. 76.36
Scioëssa mons 72.50
Sciopodes po. 154.47
Scipionis rogus in Hispania 47.44
Reliqua quære parte prima.
Scyreticum metallum 806.27
Scyri po. 87.22.& 132.15
Scyri insulæ mirus lapis 937.52
Scyronia saxa 74.27
Scyros insula 81.31.43.& 82.41
Scirtari po. 68.46
Scytala insula 142.48
Scytharum po.descriptio 84.15
Schytarum nomen in Germanos transit ibidem 30
Scytharum mores 152.48
Scytharū po. 125.6.per totum
Scythæ Sacæ dicti ibidem
Scythæ ponto contermini 29. 36.& 69.52
Scythæ Thraciæ po. 77.28
Scythæ Aroteres ibid.55
Scythæ à seruis orti 84.18
Scythæ Taurici ibid.50
Scythæ,& Parthi ex æquo uiuūt 134.48
Scythę equitatus gloria strepūt 206.10
Scythę per bella equabus uti malunt 207.26
Scythæ po.ubi 122.25.35.&123.3
Scythæ gens sęuissima humanis uescitur corporibus 125.33
Scythæ anthropophagi 153.8
Scythiæ mira animalia 189.16
Scythia nō habet fulmina 23.15
Scythia ubi inhabitabilis 125.35
Scythiæ omnis mensura 85.14
Scythici arcus forma in mari pōtico 83.30
Scythici Smaragdi quales 957.5 & inde
Scythici Oceani insulæ 86.51
Scythicus mons 108.27
Scythici Oceani gentes 122.17. per totum
Scythicum Oceanum dulcem esse 125.20
Scythicum promont.ibidem.32
Scythicæ immanes feræ ibid.35
Reliqua quære parte prima.
Scythopolis op. 104.20
Scythotauri po. 85.16
Scodra op. 68.54
Schœnos mēsuræ genus 102.10
Scolos op. 74.53
Scopelos insu. 114.46.&116.32
Scope insula 113.39
Scopius fluuius 76.26.&116.34
Scordisci po. 69.40
Scotusa op. 77.34
Scotussæi po. 76.31
Scultenna fluuius 64.47
Scultini po. 68.13
Sea op. 144.37
Sebaste op. 103.20
Sebasteni po. 116.6
Sebastia op. 118.16
Sebastopolis op. 111.42.& 118. 16.& 119.16
Sebennitis præfectura 99.39
Sebenniticum Nili ostium 102.17
Sebinus lacus 67.1
Sēberitarum insula 146.34
Semberitarum op. 146.26
Secande op. ibid.39
Secusiani po. 89.19
Secusses po. 67.15
Sediboniates po. 89.24
Sedetani 50.10
Seduni po. 67.48
Segasmala op. 144.32
Segede op. 47.50.& 48.38
Segestani po. 60.11
Segesta op. 54.1
Segestica insula 69.43
Segeste op. 66.51
Segisamaiulienses po. 50.41
Segisamonenses po. ibidem
Segisenses po. 50.26
Segmenta mundi quæ 149.27
Segobrica op. 942.7
Segobrigenses po. 50.37
Segouellanorūm regio 51.52
Segusio op 65.32
Selachusa insula 80.6
Seleuciam Euphrates perlabitur 106.56.& 107.32.& 136.28
Seleucia ad Tigrin 106.42
Seleucia op. 102.48.& 123.48.& 105.17.41.& 109. 50.& 135.29.& 136.10.40.& 138.16.& 149.34.51
Seleucenses po. 116.6
Seleucus quæ maria unire tentat 122.5
Seleucida mare 29.42
Seleuci regis dux quis 126.26
Reliqua quære parte prima.
Selymbria op. 78.22
Selinuntes oppida duo 110.56
Selinuntij po. 60.19
Selinus op. ibid.5
Sellæ po. 70.54
Selletæ po. 77.21
Sembobitis op. 146. 20.33
Semellitani po. 60.19
Seminethos op. 109.45
Semiramidis aræ, & finis ubi 124.54
Semirus fluuius 61.5
Sendica regio 85.11
Senensis colonia 54.30
Senia op. 68.19
Sennates po. 89.31
Senogallia op. 63.46
Senonum Gallipolis 61.39
Senones ubi interierint 64.31. & 65.54
Senones Romā capiunt 64.31
Senones po. 89.15
Senta specus Dalmatiæ 19.47
Sentinates po. 64.2
Separi po. 68.39
Sepiussa insula 114.11
Sepias promontorium 75.56
Sepinates po. 62.52
Septem fratres montes quare 94.39
Septempedani po. 63.34
Septentrionis gentes quales 33.50
Septētrionalis Oceanus 89.37
Septentrionis frigora 122.23
Septumani coloni 52.6
Sequani po. 89.2
Serbi po. 120.3
Seren op. 144.35
Seres populi quales 125.41. & inde.& 131.6
Seres populi optimum ferrum habent 885.16
Seria op. 48.37
Sericus Oceanus 122.49
Seriphus insula 81.33. & 216.25
Serippo op. 48.43
Serpentibus uescētes homines 98.55.& 143.3
Reliqua quære parte prima.
Serrapilli po. 69.35
Serretes po. ibidem
Serri po. 119.34
Serrium mons 77.39
Sesamum op. 117.48
Sesamium op. 144.25
Sesamo oleum palmisq; exprimunt 141.51
Sesostris oppidum 142.26
Sesites fluuius 64.48
Sesiguani po. 89.23
Sestiaę aræ 90.6

Thesprotiæ gemmæ 961.46
Thesprotiæ fluuius 71.10
Thesprotis regio 70.51
Thessaliæ descriptio 75.24
Thessaliæ mensura 76.6
Thessalia & Hellas ead. 75.14
Thessaliæ montes plures ibidem.32
Thessaliæ creta 918.20
Thessaliæ flumina 75.39
Thessalis regio 115.28
Reliqua quære parte prima.
Thessaloce op. 110.43
Thessalonica op. 76.33
Theudalis op. 95.31
Theudense op. ibidem.32
Theutrania regio 112.30
Theutraniæ op. ibidem.34
Theutraniæ mirum 36.27
Thia insula 36.41. & 82.24
Thyamis op. 71.11
Thyatira op. 79.32. & 110.45
Thiatyreni po. 112.41
Thibiorum genus 154.2
Thynodos op. 109.53
Thimanei po. 141.17
Thymbre op. 112.36
Thynia insula 122.11
Thyni po. 77.21.& 115.49. & 116.42
Thinitis præfectura 99.32
Thynos op. 107.19
Thynnias insula 116.53
Thynnias op. 78.10
Thiphicense op. 96.31
Thyrides insulæ 79.49
Thyrea locus 73.19
Thyrreus lapis 42.34
Thysanusa op. 109.10
Thisbe op. 74.50
Thyssus op. 76.47
Thoar op. 98.19
Thoronos insula 79.22
Thoricos locus 957.52
Thraces po. ubi 69.52. & 71.6
Thracius Bosphorus ubi 78.12.& 83.24.& 116.27
Thraciæ descriptio 77.10
Thraciæ Alabandici 961.30
Thraciæ longitu. latitu. 78.52
Reliqua quære parte prima.
Thriasus opp. 74.38
Thriasij po. ibidem.10
Thryon op. 73.13
Thronium op. 75.7
Thuben op. 97.36
Thube insula 33.25.& 88.30
Thumata op. 139.41
Thurini Quære parte prima.
Thurium op. 61.15. & 314.43
Thuscanienses po. 54.39
Thusci à sacrificijs dicti 54.16
Thusci debellarũt oppida Vmbrorum 63.45
Thuscum mare ubi ibid. 57.56
Thussagetæ po. 85.43.& 120.9
Tyana op. 118.19
Tiare op. 112.35.43
Tiaris locus ubi Tubera mira proueniunt 506.33
Tibareni po. 118.38
Tyberis fluuius nauiũ magnarũ capax 55.2
Tiberina ostia 52.27.& 53.25
Tiber flu. futuri præscius 55.8
Tiberis amœnitas ibidem.3
Tiberis fluuius 54.27.32
Tiberis aqua non minor Nili 929.21
Tiberis flumi. inũdatio ibid. 48
Tiberis ortus nomina 54.32
Tiberias op. 103.45
Tibigense op. 96.25
Tybis, id est, december 133.54
Tyberini po. 64.4
Tiburtes po. 62.56
Reliqua quære parte prima.
Tichis fluuius 50.3
Ticinus flu. & op. 64.48
Ticinus flu. unde 41.4.66.56
Ticinum op. à quibus cõditum 65.42
Tyde castellum 90.9
Tydij po. 120.22
Tifernates po. 64.4
Tifernus fluuius 62.13
Tifata op. 57.4
Tigrin Euphrates ubi incurrat 107.1
Tifernum op. 54.50
Tygauæ op. 95.7
Tigense op. 95.32
Tigensis saltus 47.42
Tigranocerta op. 121.13.18
Tigris fluuij descriptio 41.13. & 124.4.& 136.52.& inde
Tigris, id est, sagitta 136.53
Tigris fluuius se in specu mergit ibidem.137.36
Tigris fluuij ortus 120.55.& 121.25
Tigris fluuij lacus 133.2
Tigris fluuius in duos alueos diuiditur 137.17
Tigris in Euphratem mergitur, ibidem.11
Tigris mari Persico decumo ore infertur ibidem.25
Tigris & Euphrates quantum distent ibidem.26
Reliqua quære parte prima.
Tiguliorum op. 54.2
Tillauentum fluuius 66.6
Tylos insula, & in ea mirę arbores 317.41.46
Tylos insula & op. 139.54
Timachus fluuius 69.54
Timauus fluuius 41.17.& 66.10
Timaui insulæ fontesque miri 41.53.& 70.14
Timaui fluuij insulæ 70.12
Tymbriani po. 107.45
Timici op. 95.7
Tymnias sinus 109.10
Timolus 110.10
Timoniacenses po. 116.8
Tymphei po. 71.34.76.31
Tinda op. 77.36
Tyndaris op. 37.34.& 60.8
Tingi op. à quo 92.20
Tingitaniæ prouinciæ descriptio 94.30
Tynidrumense op. 96.25
Typania op. 74.10
Tiparenus insula 79.54
Tipasa op. 95.1
Tiphicense op. 96.31
Tiquatra insula 58.20
Tyra fluuius & op. 84.35
Tyra gens 142.23
Tyragetæ po. 84.37
Tiricense op. 96.31
Tyrij po. in Hispania 91.37
Tyrium purpuriſſum 896.38
Tyrrheni po. 54.15
Tyrintha op. 73.30. & 216.40
Tyrissei po. 76.19
Tyristasis op. 78.35
Tyritace op. 119.3
Tyrrhenum mare quod 58.1.5.& 936.56
Tyrus Herculis templum habet 958.27. & 970.14
Tyrus quondam insula 104.37
Tyrus cõchilio, & purpura nobilis ibidem.43.& 896.38
Tyrus op. 104.38.& 149.50
Tisinenses po. 60.20
Titanus fluuius & op. 111.44
Titium flu. 66.32. & 68.8.27
Tium op. 117.41
Tlos op. 108.44
Tmolus fluuius solus coticulã lapidem habet 859.46
Tmolus mons 110.11
Tmolus uitibus cõsitus ibid.
Tmoli mõtis incolæ diu uiuũt 174.40
Toani po. 140.49
Tochari po. 125.54
Togata Gallia ubi 63.39
Togienses po. 66.49
Togisonus 65.16
Tolen op. 146.15
Toleriẽnses po. 57.14
Toletani po. 50.37
Tolistobogi po. 115.53.116.4
Tollentinates po. 63.35
Tolosani po. 52.17.& 89.36
Tomala op. 140.55
Tomarus mons 70.55.& 71.46
Tomos op. 77.51
Tomabei po. 140.50
Tonderos fluuius 131.56
Topazion in qua insula 142.55.& 963.3
Topazos insula unde nomen lapidi 142.55.& 963.7
Topiris op. 77.34
Toralliba insula 130.4
Toretæ po. 119.44
Tornadotus fluuius 137.41
Tornates po. 89.29
Torone op. 76.42.& 231.18. & 238.26
Toron lacus 470.47
Tortuni po. 74.9
Toxandri po. 88.51
Tracheotis op. 107.32
Trachea op. 110.49
Trachin op. 75.22
Trachic insula 79.25
Trachonitis op. 104.26
Tractari po. 85.16
Tragia insula 82.29
Tragasæus sal 814.21.30
Tragurium insula 68.22
Tragurium oppidum & in eo Marmor ibidem.32
Trallicon op. 110.4
Reliqua quære parte prima.
Trallis op. 109.50
Transpadana regio 65.30
Transpadini pop. quibus agros pingues faciunt 425.22
Transpadani po. 66.48
Transrhenani po. Romanorum hostes 502.47
Transrhenanæ fœminæ quibus uestiuntur ibidem
Trapeze promontorium 112.46.& 115.13
Trapezopolitæ po. 110.2
Trapezus op. 118.46
Trasimeni lacus miracu. 36.8
Trasimenus lacus ardens 44.7
Trebani po. 56.29.& 63.12
Trebia fluuius 64.46
Trebiates po. 64.3
Trebulani po. 62.55
Trecasses po. 89.17
Trepsedorum gens 112.49
Treres populi 76.23
Trieriẽses à scolopẽdris abactos 198.49
Trespylion insula 114.17
Treuentinates po. 62.53
Treueri po. 89.1
Triacenses po. 63.35
Triare regio 121.36
Triballi populi ubi 69.52.& 71.5.& 76.14.& 153.52
Tribochi po. 89.5
Tribulium op. 68.37
Triscatinorum gens 52.11
Tricca op. 75.3
Tricæ op. prouerbium 62.2
Trichone op. 72.4
Tricoriphos mons 140.2
Tricollorum regio 51.
Tricorium regio ibidem
Tridentini po. 66.
Tridentinæ alpes 65
Trienses po. 76.
Trieris op. 10
Trimachi po. 69.
Trimontium op. 77.
Trinacria, i. Rhodos insu. 113.
Trinacria, id est, Sicilia 59.
Trinium fluuius 6
Triocalini po. 6
Triopia op. 10
Tripolis cur dicta 105.32 149.50
Tripolis castellũ & flu. 118.44
Tripolitani po. 110.17
Triquetra, id est, Sicilia 59.
Trira op. 54.7
Triracienses po. 60.20
Tritea op. 72.4
Tritium op. 50.43
Triton palus, fluuiusq; 96.15.& 100.33
Triullatti po. 67.50
Triumphale op. 48.4
Triũpilini uenal. po. 67.22.43
Troas op. 111.40. & 112.14
Troadis descri. & op. ibid.13
Troadis finis 112.6.& 115.36
Reliqua quære parte prima.
Trocmi po. 115.55
Trocmorum op. 116.3
Trœzene op. 73.34. & 8.24. 29.& 807.25
Trœzene Cariæ op. 103.55
Trœzenij lapides 96.33
Trogiliæ insulę 114.17
Troglia op. 110.37
Trogloditæ po. 84.19.& 97.14 & 140. 49. & 98. 40. 541 154.51. & 155.56
Troglodytarũ emporiũ 143.
Troglodytæ bis anno umbras habent 33.12
Troglodytarũ mirꝰ fons 41.46
Troglodytę Elephantum uenatu aluntur 187.6
Troglodytæ testu. ado. 111.26
Troglodytæ quales 144.3
Troglogytæ ubi, & qua utũtur aqua 145.55
Troglodyticæ fluuius 142.45
Troglodytici sinus ibid.15
Troglodyticæ Mychos 142.53
Troglodytice nõ cernit septẽtriones 31.29
Troglodytices umbra 33.12
Tropina locus 118.42
Trosiulum op. 847.34
Trucones insula 70.21
Truentum flu. & op. 63.24
Tuberum fluuius 139.40
Tuburnicense op. 96.25
Tuburbis colonia 96.21
Tubusuptus op. 95.7
Tucca op. ibidem 5
Tucci colonia 48.
Tucci op. 47.
Tudernæ oppidi uuæ 352.37
Tuder op. 73.48
Tudertibus spectata arma cælestia 25.42
Tuditanus Istros domuit 66.31
Tunisense op. 96.31
Tungri po. 88.56.& 804.30
Turcæ po. 120.9
Turduli po. 90.17.& 91.14
Turdulorum gens ubi 47.34. 161.32
Turiasso op. 885.14

riſonenſes po. 50.18
riga op. 48.39
rmantini po. 62.33
rmodigi po. 50.41
robrica op. 48.42
rocelum op. 64.9
rones po. 89.18
rres uocales ubi 933.28
rrus fluuius 66.8
Tuſca fluuius 95.21
uſculani agri mirum 38.43
Tuſculani ſilices quales 938.36
Tuſculani po. 56.30
Tuſdritanum op. 96.31
Tuſani po. 64.3
Tutienſes po. 57.14
Tutini po. 62.36

V

VAcamana op. 48.10
Vaccei po. 49.31.& 90.15
Vacca flumen 90.22
Vacunæ nemus 63.9
Vadei po. 141.6
Vadum Sabatium portus 53.55
Vadicaſſes po. 89.17
Vadimonis lacus mirum 38.15
Vafriæ op. 64.9
Vagieni po. 53.41.& 67.35
Vagenſe op. 96.26.33
Vagiennorum gens 54.9
Vagi ferarum more homines 146.56
Valdanus fluuius 69.47
Valentia op. 49.41.& 52.7.& & 92.43
Valentini po. 59.16.& 62.37
Valentinum op. 54.9
Valerienſes po. 50.32
Valij po. 146.49
Vallei po. 76.18
Valli po. 120.3
Vama fluuius 127.29
Vamacures po. 96.36
Vangiones po. 89.5
Vanienſes po. 66.46
Vannianum regnum 84.25
Varagri po. 67.49
Varramus fluuius 66.7
Varciani po. 69.39
Vardæi po. 68.47
Varduli po. 50.39
Vardulorum oppida 89.51
Varetatæ po. 129.6
Varetum fluuius 117.55
Varia op. 49.47.& 61.38
Varrini po. 87.43
Varuani po. 66.49
Varubarini po. 68.16
Varus flu. 51.25.& 53.23.28
Vaſco lucus 52.19
Vaſcones po. 49.55
Vaſconum ſaltus 89.50
Vaſſei po. ibidem.31
Vaticanus ager 54.53
Vatrenus flu. 65.5
Vatreni portus ibidem.11
Vbij po. 89.6
Vbiſci po. ibidem.23
Vceni po. 67.48
Vcitana oppida duo 96.25
Vcultuniacum op. 48.39
Vdini po. 123.7.12
Veamini po. 67.50
Veca portus 89.56
Vecteri po. 64.29
Vectis inſula 88.26
Vectones po. 49.31.& 90.16
Vegium op. 68.19
Veientani po. 54.39
Veiens ager 38.43.& 54.52
Veij op. quo die à Camillo captum 65.55
Velauni po. 67.52
Velia oppidum 57.32
Veliates po. 55.53.& 59.22. & 64.28
Veliēſes po. 50.44.& 57.15.32
Velini lacus 63.7
Velino lacu quotidie arcus cæleſtis apparet 26.44
Veliterni po. 56.30
Vellates po. 89.29
Velleiacium op. 175.19
Vellocaſſes po. 89.9
Venafrum op. 56.13
Venami po. 89.26
Venaria inſula 58.44.
Vendiatiorum gens 53.48
Venedi po. 87.22
Venelli po. 89.18
Veneni po. 53.51
Veneria op. 48.16
Veneris lacus 823.33
Veneris op.101.41.45.& 107.27
Venetiæ ſitus & gnomon 32.37
Venetia x.Italiæ regio 66.1
Veneti à Troianis orti ibidem
Veneti Galliæ populi 89.10
Veneti po. ab Henetis 117.47. & 954.11
Venetorum inſulæ 89.39
Venetorum ager 66.39
Venetulani po. 57.15
Venidates po. 66.48
Vennenſes po. 50.43
Vennones po. 67.30
Venonetes po. ibid.44
Venus pyrenæa 50.4
Venuſia op. 62.17
Venuſini po. ibidem.33
Verbanus lacus ubi 66.56.& 226.41
Vercellæ op.à quibus 65.39
Veregrani po. 63.32
Veretini po. 62.37
Vergoanum op. 58.31
Vergunni po. 67.51
Veromandui po. 88.55
Verona op. 66.44
Vercellēſis ager aurifodinas habet 853.22
Vertacomacori po. 65.40
Vertibriga op. 48.37
Verucini po. 51.55
Verulani populi 56.30
Veruni po. 88.55
Veruſi po. 67.51
Veſci op. 47.53
Veſcellani po. 62.16
Veſei portus 89.56
Veſentini po. 54 39
Veſionicates po. 64.5
Veſpaſiani colonia 103.16
Veſperies op. 89.52
Veſtini po. 52.33. & 63.48
Veſulus mons 64.33
Veſuuius mons 56.7
Veſuni po. 94.36
Veſuuij mōtis uuę quales 352.27
Vetones po. 90.47
Vetriolum op. 64.10
Vettionenſes po. ibidem.6
Vetulionenſes po. 54.39
Vfens fluuius 55.36
Viana op. 69.21
Vibali po. 51.7
Vibelli po. 53.52
Viberi po. 67.31
Vibiforum op. 65.32
Vibinates po. 62.33
Vibonenſis ſinus 57.37.41.& 59.24
Vicellenſes po. 57.15
Vicentia op. 66.40
Vicienſes po. 50.38
Victoriæ portus 89.54
Vidicinorum gens 63.4
Vidugaſſes po. 89.17
Vienna Allobrogum op. 52.8
Vienna Narbonenſis op. 21.6
Vimitellarij po. 57.14
Vindelici po. 67.17.45.& 87.43
Vindinates po. 64.6
Vior fluuius 94.2
Virgao op. 47.51
Virgentium op. 48.13
Virgilienſes po. 50.38
Viroueſca op. 50.48
Virtus Iulia op. 48.22
Virucinates po. 67.45
Virunum op. 69.20
Viſtula flu. 84.29.& 87.50
Vitulis fluuius 64.20
Viuentani po. ibidem.6
Vlbanectes po. 88.56
Vlyſsipponeſe promontorium 90.26
Vlyſsippo op. 207.28
Vlyſsis ſpecula ubi 59.25
Vlyſsis portus ibidem.52
Vlyſsis nauis in ſcopulum uerſa 79.27
Reliqua quære parte prima.
Vluernates po. 56.30
Vlubrenſes po. ibidem
Vlurtini po. 62.34
Vluſuburitanum op. 96.32
Vmbilicus, id eſt, Gnomon 149.41
Vmbræ quando, & ubi nullæ 143.13
Vmbræ ubi uerſus auſtrū ibid.
Vmbræ po. 129 20
Vmbrorum dies 33.39
Reliqua quære parte prima.
Vmbranici po. 52.18
Vmbriæ deſcriptio 63.37
Vmbriæ creta 918.24
Vmbria 63.16
Vmbriæ trecenta oppida debellata à Thuſcis 63.45
Vmbri unde dicti ibid.43
Vmbri populi quales ibid.40
Vmbri exacti à Pelaſgis 54.14
Vmbro fluuius ibid.22
Vndecumanorū colonia 62.51
Voconij forum 52.15
Vocontiorum regio 51.51.& 65.40
Vocontiorum gens fœderata 52.18.& 162.36
Volane padi portus 65.7
Volaterrana uada 54.20
Volaterani po. ibidem.40
Volcientium gens ibidem.24
Volſcorum littus 52.28.& 55.14
Volſentani po. 61.23
Volcæ tectoſages 51.37.& 52.12
Volſinæ molę uerſatiles 938.37
Volſinenſes lapides 943.9
Volſinenſes po. 54.40
Volubile op. 92.44
Volſci po. 55.14
Vomanum flumen 63.22
Voturi po. 115.54
Vra locus 106.32
Vranopolis op. 76.47
Vrbes à mari abſorptæ & inde 37.30.
Vrbi gens 132.9
Vrbinates po. 64.5
Vrbubuina op. 144.40
Vrci op. 49.32
Vrgitanus locus 47.3
Vrgo inſula 58 41.
Vria op. 48.47.& 62.8
Vri po. 129.26
Vrium fluuius 47.24
Vrpanus fluuius 69.47
Vrſentini po. 61.23
Vrſo op. 48.23
Vſalitanum op. 96.27
Vſar fluuius 95.9
Vſidicani po. 64.12
Vſibalci po. 145.49
Vſtica inſula 60.26
Vthina colonia 96.21
Vtica op. 39.45.& 95.33.& 149.38.& 813.45
Vtidorſi po. 123.12
Vtus fluuius 69.55
Vulcaniæ inſulæ 60.10
Vulgientum gens 52.9
Vulſinū oppidum depopulatum 24.11
Vulſinum op.totū fulmine concrematum 23.56
Vulturnius fluuius, & oppidum 55.55
Vulturni maris uitrea harena 946.29
Vrama op. 50.51

X

XAnthus fluuius & oppidum 108.36
Xanthus fluuius 42.4.& 112. 17.& 150.5
Xenitana Quiza op. 94.50
Xerxes Athon perfodit 76.43
Reliqua quære parte prima.
Xylenepolis op. 132.26
Xylopolitæ po. 76.30
Xyſtiani po. 110.2
Xoitis præfectura 99.38

Z

ZAcynthus 79.34.39
Zacynthi bitumen 915. 43
Zageræ po. 144.6
Zamareni po. 141.29
Zamę oppidum 96.33.& 805.1
Zannes po. 144.41
Zanclæi po. 60.20
Zapauortene regio 124.22
Zarax op. 73.26
Zarangæ po. 132.6
Zaraſparum op. ibidem
Zariaſpa oppidum 124. 19.50
Zela oppidum 78.25.& 118.19
Zelia propontis quæ 115.17
Zephyre inſula 80.45
Zephyrium promontoriū 57. 49
Zephyrium oppidum 85.30.& 107.19
Zephyria inſula 37.6.& 82. 17
Zerbis fluuius 135.36
Zetis op. 134.8
Zeugitana regio 95.25
Zeugmatis oppidi mira cathena 886.1
Zeugma op. 102.48.& 106. 26.& 135.44. 50.& 136.43
Ziela op. 218.30
Zigere op. 77.56
Zygœ po. 120.9
Zilis regio 92.25
Zingi po. 120.3
Ziras fluuius 77.54
Zizama op. 97.41
Zizerus fluuius, promōtoriūq; 133.10
Zoëlæ po. 51.1
Zoëlium op. 503.9
Zone mons 77.39
Zonus fluuius 122.44
Zoroanda locus 137.4
Zotolis fluuius 124.35
Zotum op. 144.29
Zurachi po. 140.4

PARTIS SECVNDAE FINIS.

SINE
FRAVDE